SCI-CONF.COM.UA

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

PROCEEDINGS OF XI INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE JANUARY 8-10, 2024

KYIV
2024

MODERN PROBLEMS OF SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY

Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference

Kyiv, Ukraine

8-10 January 2024

Kyiv, Ukraine

2024

UDC 001.1

The 11th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society" (January 8-10, 2024) SPC "Sci-conf.com.ua", Kyiv, Ukraine. 2024. 2220 p.

ISBN 978-966-8219-87-0

The recommended citation for this publication is:
Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Kyiv, Ukraine. 2024. Pp. 21-27. URL: https://sci-conf.com.ua/xi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-8-10-01-2024-kiyiv-ukrayina-arhiv/.

Editor
Komarytskyy M.L.
Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: kyiv@sci-conf.com.ua

homepage: *https://sci-conf.com.ua*

©2024 Scientific Publishing Center "Sci-conf.com.ua" ®
©2024 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. ***Chen Rui, Dubovyk V.*** 40
THE EFFECT OF PUMPKIN ROOT STOCK GRAFTING ON THE GROWTH AND QUALITY OF MELONS

VETERINARY SCIENCES

2. ***Антіпов А. А., Гончаренко В. П., Палієнко С. О., Малецька Я. В., Савчук В. М.*** 43
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЗА ПАСАЛУРОЗНОЇ ІНВАЗІЇ КРОЛІВ
3. ***Тодоров М. І., Островська А. В.*** 50
РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ЗАХОДИ У РАЗІ ГОСТРИХ РОЗЛАДІВ ТРАВЛЕННЯ У ТЕЛЯТ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЛІГНІНУ КОРМОВОГО

BIOLOGICAL SCIENCES

4. ***Гайдаш І. С.*** 56
ПРИСУТНІСЬ БИЧКА-ГОНЦЯ *(NEOGOBIUS GYMNOTRACHELUS)* У РІЧЦІ УСТЯ, В МЕЖАХ МІСТА РІВНЕ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ
5. ***Гриб Й. В., Троцюк В. С., Ліщук І. І.*** 60
СУКЦЕСІЙНІ ЗМІНИ ВПЛИВУ БІОТИ І СТРАТЕГІЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У РУСЛОВИХ ВОДОСХОВИЩАХ МАЛИХ РІЧОК
6. ***Козичар М. В., Резнікова В. В., Подаков Є. С.*** 67
СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСЖИРІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ
7. ***Кричковська Л. В., Близнюк О. М., Дубоносов В. Л.*** 74
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ ЕНДОГЕННОЇ АНТИОКСИДАНТНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ
8. ***Курчій Б. О., Андрейченко С. В.*** 80
ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ
9. ***Меженський О. Р., Філіппов І. Б.*** 87
QUANTITATIVE DEFINITION OF COMPONENT'S ROLE IN ENDOTHELIUM-DEPENDENT ACETYLCHOLINE-INDUCED RELAXATION OF RAT AORTA
10. ***Метельська І. С., Голіней Г. М., Прокоп'як М. З.*** 89
ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕІМАГІНАЛЬНИХ ФАЗ НА ПРИКЛАДІ *AGLAIS IO* (LINNAEUS, 1758)
11. ***Хохленкова Н. В., Кричковська Л. В., Двінських Н. В.*** 93
ТЕСТУВАННЯ ЖИВИЛЬНОГО КРЕМУ НА ТОКСИЧНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ НАЙПРОСТІШИХ ОРГАНІЗМІВ

MEDICAL SCIENCES

12. ***Haydash I. S., Haydash I. A., Shabelnyk O. I., Glazkova N. O.*** 97
THE INFLUENCE OF EPICHLORHYDRIN ON THE ENZYMATIC SYSTEM OF ANTIOXIDANT PROTECTION OF ERYTHROCYTES IN VITRO

13. ***Ахмедова К. М., Ільченко І. А.*** 100
АСОЦІАЦІЯ ЗАПАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ІЗ ЛЕТАЛЬНІСТЮ У ВІДДІЛЕННЯХ ІНТЕНСИВНОЇ ТЕРАПІЇ У ВАЖКОХВОРИХ ПАЦІЄНТІВ З ІШЕМІЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ

14. ***Біловол А. М., Пустова Н. О., Стеценко А. В.*** 106
ІНФАНТИЛЬНОЇ ГЕМАНГІОМИ НА РАННІЙ ПРОЛІФЕРАТИВНІЙ СТАДІЇ

15. ***Бондарь С. О., Ріжняк О. Л., Семеняченко О. А., Кобзар І. С.*** 109
ЕФЕКТИВНІСТЬ І БЕЗПЕКА МІСЦЕВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТИМОЛОЛУ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ОСНОВНІ ЗМІНИ В СУЧАСНІЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

16. ***В'юн Т. І., Мкртчян А. А., Сайко О. Ю.*** 113
ОГЛЯД КЛІНІЧНОГО ВИПАДКУ ДІАГНОСТИКИ ХВОРОБИ ФАБРІ В АРИТМОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

17. ***В'юн Т. І., Явтушенко А. Є., Ященко В. О.*** 115
ВПЛИВ ТРОМБОЛІТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ДОВГОСТРОКОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЛІКУВАННЯ ТРОМБОЕМБОЛІЇ ЛЕГЕНЕВОЇ АРТЕРІЇ СЕРЕДНЬОГО РИЗИКУ

18. ***Васильєва А. О.*** 118
КЛІНІЧНИЙ ВИПАДОК ПІЗНЯ ДІАГНОСТИКА СИНДРОМУ ШЕРЕШЕВСЬКОГО-ТЕРНЕРА

19. ***Ващенко Д. В., Денисова С. А., Сметанюк М. Р., Пономаренко Н. С.*** 125
КЛІНІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ УЛЬТРАЗВУКОВОЇ ДІАГНОСТИКИ В МЕДИЦИНІ

20. ***Вербін М. В., Вахбех Рами Талеб Халед*** 129
ВІДДАЛЕННІ РЕЗУЛЬТАТИ ЛІКУВАННЯ ГОНАРТРОЗІВ ЗА МЕТОДИКОЮ МОНОКОНДИЛЯРНОГО ЕНДОПРОТЕЗУВАННЯ

21. ***Вербін М. В., Вахбех Рами Талеб Халед*** 131
ОСОБЛИВОСТІ МІНЕРАЛЬНОЇ ЩІЛЬНОСТІ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ НА СПИЛІ ВЕЛИКОГОМІЛКОВОЇ КІСТКИ ПРИ МОНОКОНДИЛЯРНОМУ ЕНДОПРОТЕЗУВАННІ КОЛІННОГО СУГЛОБА

22. ***Вус М. В.*** 133
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

23. ***Гайдаш І. С., Гайдаш І. А., Чернявський Б. І.*** 135
ГІДРОХІМІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ДЕЯКИХ ПРИТОК ЗАХІДНОГО БУГУ

24. ***Гаркуша М. А., Фадєєв О. Г., Лук'янова А. І., Райзер С. В.*** 139
ПОРІВНЯННЯ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ХВОРОБИ БЛАУНТА ТА РАХІТУ. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ХВОРОБИ БЛАУНТА (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)
25. ***Гвоздецька-Шаар М. Г., Лук'янова А. І., Райзер С. В.*** 145
ДІАГНОСТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ ІНТЕРЛЕЙКІНУ-6 ТА ІНШИХ ГОСТРОФАЗОВИХ ПОКАЗНИКІВ НА ПРИКЛАДІ ХВОРОЇ 54 РОКИ З COVID-19
26. ***Голозубова О. В., Нестерова А. О.*** 148
ОСОБЛИВОСТІ ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ РАКУ ЛЕГЕНІВ
27. ***Денисова М. В., Коркач Ю. П., Сагач В. Ф.*** 152
ОКСИДАТИВНО-НІТРОЗАТИВНИЙ СТРЕС ЯК ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ДОКСОРУБІЦИНІНДУКОВАНОЇ КАРДІОТОКСИЧНОСТІ
28. ***Дзевульська І. В., Маліков О. В.*** 156
НАУКОВА СПАДЩИНА ЧЕСЬКОГО ВЧЕНОГО ЯНА ЕВАНГЕЛІСТА ПУРКІНЄ
29. ***Древаль М. В., Черкашина М. В., Ільченко Н. О.*** 159
ПАЛІННЯ ЗВИЧАЙНИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ЦИГАРОК ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ
30. ***Дружковська О. М.*** 161
ВИЯВЛЕННЯ МІКРООРГАНІЗМІВ РОДУ SALMONELLA В ВИПОРОЖНЕННЯХ ПАЦІЄНТІВ КОМУНАЛЬНОГО НЕКОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЦЕНТРАЛЬНА МІСЬКА ЛІКАРНЯ» КРОПИВНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ» ПРОТЯГОМ 2023 РОКУ
31. ***Єрьоменко Р. Ф., Остапець М. О., Пономаренко Б. О.*** 163
КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНІ МАРКЕРИ В ПРОГНОЗУВАННІ РОЗВИТКУ КАРДІО-ЦЕРЕБРАЛЬНИХ УСКЛАДНЕНЬ НА ТЛІ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ
32. ***Завиленкова В. А., Бутко В. В., Трегуб П. О.*** 166
ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ХРОНІЧНОГО ПАНКРЕАТИТУ
33. ***Калінін Д. Е., Журавель Я. В.*** 169
РОЛЬ ОСВІЧЕНОСТІ У СПРИЯННІ ЗДОРОВОМУ СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ЗАПОБІГАННІ ЗАХВОРЮВАННЯМ
34. ***Коцар О. В., Черкашина М. В., Ільченко Н. О.*** 172
БАКТЕРІАЛЬНИЙ ВАГІНОЗ - ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ЖІНОК
35. ***Ляшенко В. П., Нусанов Є. А.*** 175
МЕНЕДЖМЕНТ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ МІОФАСЦИАЛЬНОМУ БОЛЮ У ПОПЕРЕКОВОМУ ВІДДІЛІ ХРЕБТА
36. ***Матютенко В. А., Сульська В. В.*** 182
РІВЕНЬ ЕОЗИНОФІЛІВ КРОВІ У ХВОРИХ НА ХРОНІЧНЕ ОБСТРУКТИВНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ ЛЕГЕНЬ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ФАКТОРІВ РИЗИКУ РОЗВИТКУ ЗАХВОРЮВАННЯ

37. ***Мирка А. Є., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 184
ОРГАНІЧНА СІРКА (МЕТИЛСУЛЬФОНИЛМЕТАН) В БОРОТЬБІ ІЗ СТАРІННЯМ ШКІРИ
38. ***Ніязметов Т. С., Семеник В. М.*** 188
ЗМІНИ ПЛОЩІ МІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА У КІРКОВІЙ РЕЧОВИНІ НАДНИРНИКІВ ЗА УМОВ ВПЛИВУ ОТРУТИ ГАДЮК ВИДУ VIPERA BERUS BERUS
39. ***Панасовський М. Л., Максименко О. В., Літвін В. І., Цикало Б. М.*** 192
ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ УРОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ: ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПАЦІЄНТІВ
40. ***Пашкова А. Є., Нечитайло С. С., Ащеулов О. М.*** 198
СОН ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ
41. ***Петрова К. С., Журавель Я. В.*** 201
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕКЛАМИ ЛІКІВ І МЕДИЧНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ І ЇХ ВЛИВ НА СТАН ЗДОРОВ’Я НАСЕЛЕННЯ
42. ***Полякова А. О., Козирев С. Д., Данько Ю. С., Ячмєньова Е. С., Романов О. В., Давиденко П. Д., Морока Р. К., Чепурна В. Д., Карташева Д. М., Лібман С. Д., Крохмаль Г. Д., Шаповал Д. В.*** 208
АНДРЕАС ВЕЗАЛІЙ: ДЕКОДУВАННЯ АНАТОМІЇ ТА ФАБРИКА ЖИВОПИСУ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ
43. ***Приймак С. Г., Коваль В. О.*** 213
МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ РАКУ ШИЙКИ МАТКИ
44. ***Приймак С. Г., Черпак Т. Р.*** 217
МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ БЕЗПЛІДДЯ У ЖІНОК З СИНДРОМОМ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ
45. ***Саченко Д. В., Журавель Я. В.*** 221
ВПЛИВ ХАРЧУВАННЯ НА РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
46. ***Сердюк К. А., Волошина Т. А., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 224
ОБІЗНАНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЩОДО ІНФЕКЦІЙ, ЯКІ ПЕРЕДАЮТЬСЯ СТАТЕВИМ ШЛЯХОМ
47. ***Сотнік Є. М., Біловол А. М., Пустова Н. О.*** 228
СУЧАСНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ АКНЕ
48. ***Стражнікова М. М.*** 232
ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ
49. ***Стрижак Н. В., Глухова О. І., Новак Є. С.*** 237
КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПАПІЛОМАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ
50. ***Федорова Е. В., Кича І. І., Клименко О. В.*** 240
ФАКТОРИ РИЗИКУ ТЯЖКОГО ПЕРЕБІГУ COVID-19 У ХВОРИХ НА МУКОВІСЦИДОЗ

51. ***Чернуха О. В., Трач В. В., Скакунов М. О., Суховєєва А. О.*** 248
ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ АТМОСФЕРНИХ ЗАБРУДНЕНЬ ХАРКОВА НА ЗДОРОВ'Я ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МЕШКАНЦІВ МІСТА
52. ***Шевелєва І. В., Журавель Я. В.*** 254
РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ ТА ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПАХОВИХ ТА ПУПКОВИХ ГРИЖ У ДІТЕЙ

PHARMACEUTICAL SCIENCES

53. ***Hala L., Kavraiskyi D., Piddubna A.*** 258
WAYS TO OVERCOME VITAMIN D DEFICIENCY IN THE HUMAN BODY
54. ***Nasibova T., Zeynalova G.*** 260
IN SILICO STUDY OF THE EFFECT OF PASSIFLORA INCARNATA ALKALOIDS ON CYTOCHROME P450 (CYP) ENZYMES
55. ***Sakhanda I., Drofa K.*** 262
MARKET RESEARCH ON THE RANGE OF DRUGS FOR DISSOLVING URINARY CONCREMENTS
56. ***Гала Л. О., Дерев'янко А. А.*** 265
УЧАСТЬ ФАРМАЦЕВТІВ У ПРОФІЛАКТИЦІ ОСТЕОПОРОЗУ
57. ***Довжук В. В., Гришко С. О.*** 268
АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ РОБОТИ СИСТЕМ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ СЕРЕД ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
58. ***Сікорський В. В., Ситник І. М.*** 271
МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОРНОКСИКАМУ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ
59. ***Хортецька Т. В.*** 273
АНАЛІЗ РИНКУ АНТИБІОТИКІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ БРОНХІТУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

CHEMICAL SCIENCES

60. ***Barbakadze V. V., Gogilashvili L. M., Merlani M. Io., Amiranashvili L S*** 277
POLYGLYCERIC ACID-BASED BIOPOLYMERS WITH NUMEROUS CATECHOL GROUPS ATTACHED: POLY [3-(3,4-DIHYDROXYPHENYL)GLYCERIC ACID] FROM MEDICINAL PLANTS OF BORAGINACEAE FAMILY WITH THERAPEUTIC EFFICACY
61. ***Rodionov V. M., Zaiats O. S.*** 284
SYNTHESIS OF BROMO-3,4-DIHYDRO-2H-1-BENZOPYRANONES AS PROSPECTIVE BUILDING BLOCKS IN ANTI-CANCER DRUGS
62. ***Шестакова М. В., Іванова Р. Ю., Ляшенко О. Б., Шпота О. О., Перетяка С. М., Котенко О. В.*** 288
ОРГАНІЧНІ БАРВНИКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ МОДИФІКАТОРИ ПОВЕРХНІ ОКСИДУ АЛЮМІНІЮ

TECHNICAL SCIENCES

63. ***Gorbatyuk Ie., Terentyev O.*** 292
CREATION OF AN INFORMATION SYSTEM FOR ASSESSING THE QUALITY OF DESIGN SOLUTIONS DURING BUILDING CONSTRUCTION

64. ***Kuliahin A., Narozhnyi V.*** 297
USING THE RESULTS OF DATA PROCESSING BY SEMANTIC CLUSTERING ALGORITHMS AS IMPLICIT USER FEEDBACK OF A RECOMMENDATION SYSTEM

65. ***Rubashka V.*** 303
STUDY THE STABILITY OF PALLET RACKING STRUCTURAL ELEMENTS

66. ***Sekhin Ye. M.*** 309
LINKED LIST DATA STRUCTURE

67. ***Sydor A. R., Vasiutiak Yu. M.*** 314
TYPOGRAPHY AND ITS COGNITIVE OUTCOMES

68. ***Voskoboinick V., Turick V., Voskoboinyk O., Masiuk S., Voskobiinyk A.*** 317
VELOCITY AND VORTICITY FIELD OF TURBULENT FLOW INSIDE TRANSVERSELY STREAMLINED TRENCH

69. ***Аксак Н. Г., Константченко О. Е.*** 326
СТРУКТУРНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ҐРУНТУ

70. ***Антонюк О. І., Мушта І. А.*** 333
ФІЛЬТРАЦІЯ ХМАРИ ТОЧОК ОТРИМАНОЇ З LIDAR СЕНСОРУ

71. ***Бабчук С. М., Винник Д. В., Бабчук І. С.*** 339
СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТЕМПЕРАТУРИ ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКТІВ З КОМУНІКАЦІЄЮ ЧЕРЕЗ ШИНУ 1-WIRE ТА ВИКОРИСТАННЯМ ЛСІМ-1

72. ***Баранова І. В.*** 342
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕДИЧНІЙ АНАТОМІЧНІЙ ОСВІТІ

73. ***Брисін П. В., Абрамов С. К., Абрамова В. В., Лукін В. В.*** 347
ПРОГНОЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИДУШЕННЯ ШУМУ ДЛЯ ОДНОВИМІРНОГО ФІЛЬТРУ НА ОСНОВІ ДИСКРЕТНОГО КОСИНУСНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ

74. ***Васиньов В. Ю., Дрожжин Д. Ю.*** 354
ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ЗУБНИХ ПАСТ

75. ***Гіркало Д. К., Наточій А. Д.*** 357
РОЗВИТОК НАВИЧОК СТРІЛЬБИ З РІЗНИХ ВИДІВ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В РАМКАХ ЗАГАЛЬНОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

76. ***Гриндей А. О.*** 361
МЕТРОЛОГІЧНИЙ НАГЛЯД ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

77. ***Гула В. С.*** 364
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНЕРЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВІГАЦІЇ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ
78. ***Дзюбенко С. І., Рубель О. С.*** 370
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НЕЙРОМЕРЕЖ ПРИ ДІАГНОСТИЦІ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ОБРОБЦІ МЕДИЧНИХ ДАНИХ
79. ***Дідик Б. В., Ковалик М. М., Шиш В. В.*** 376
АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ПЕРЕДАВАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖАХ ДОСТУПУ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ
80. ***Дьогтєв І. О., Лі Фангфанг, Абрамов С. К., Лукін В. В.*** 382
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДВОЕТАПНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЖАНИХ ПАРАМЕТРІВ ПІД ЧАС СТИСНЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ З ВТРАТАМИ
81. ***Іванов О. О.*** 388
ТРАДИЦІЙНІ ТА ГІБРИДНІ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ
82. ***Карпюк І. А., Глібоцький Р. В.*** 394
НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНИЙ СТАН ПОШКОДЖЕНИХ БЕТОННИХ БАЛОК, ПІДСИЛЕНИХ ВУГЛЕПЛАСТИКОВИМ ПОЛОТНОМ
83. ***Кірносов Д. С.*** 399
СТРУКТУРА НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ЛЕГКОГО ТРАНСПОРТНОГО ЛІТАКА В УМОВАХ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЙОГО МАРШОВИХ ДВИГУНІВ
84. ***Коваленко А. С.*** 405
ВИКОРИСТАННЯ СУПУТНИКОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД
85. ***Королюк В. В., Коробчук Ю. В.*** 408
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ
86. ***Коротков В. С., Середа О. С.*** 411
ВИГОТОВЛЕННЯ ДЕТАЛЕЙ ВІТРОГЕНЕРАТОРА В УМОВАХ СЕРІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА
87. ***Кошелєв О. О.*** 414
ОГЛЯД ДОЦІЛЬНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ШЛАКІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ
88. ***Лавренчук Д. О.*** 418
РОЗРОБКА СЕРВІСУ ОРІЄНТОВАНОГО НА ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ
89. ***Лютенко В. Є., Погорілий І. В.*** 421
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МАЛОГАБАРИТНОЇ ВІБРАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ УЩІЛЬНЕННЯ ДОРОЖНІХ ОСНОВ І ПОКРИТТІВ

90. ***Майстренко Г. В., Селіванов І. О.*** 428
СТАНДАРТИ ERC-721 ТА ERC-1155 У ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ МЕРЕЖАХ
91. ***Мойсеєнко О. В.*** 431
ДОСЛІДЖЕННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ СИСТЕМ
92. ***Морозова А. І., Гусина К. В.*** 432
ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ СИРЗАВОДУ
93. ***Морозова А. І., Заполочний А. Д.*** 436
ОГЛЯД ТЕНДЕНЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗРОБКИ ВЕБСАЙТУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
94. ***Морозова А. І., Курченко Є. А.*** 441
РОЗРОБКА МОДУЛЮ «ОБЛІК ВИТРАТ ТА ФОРМУВАННЯ ЗАМОВЛЕНЬ НА МЕДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ТА ОБЛАДНАННЯ» ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ПОЛІКЛІНІКИ
95. ***Морозова А. І., Остапенко Д. С.*** 447
ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ЗА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ
96. ***Науменко В. М., Абрамов С. К., Лукін В. В.*** 450
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ДЕТЕКТУВАННЯ ТА ЗІСТАВЛЕННЯ ОЗНАК ДЛЯ ЗАДАЧІ ВІЗУАЛЬНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЗОБРАЖЕНЬ
97. ***Нечмиря Д. Є., Антонов А. В.*** 457
ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІКРОМЕРЕЖ З ФОТОЕЛЕКТРИЧНИМИ СТАНЦІЯМИ
98. ***Новіков Ю., Лукін В. В.*** 460
МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОПОМІЖНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВІГАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В МІСЬКИХ УМОВАХ
99. ***Ошаровська О. В., Плахотнюк І. О.*** 465
ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ ЯКОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ВІДЕОКОДЕКІВ
100. ***Падун А. О., Янко У. В.*** 471
ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ СТАЛОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ
101. ***Пономарьов С. М., Шрубенко Д. В.*** 474
ЗАСТОСУВАННЯ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ C++ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ КЕРУВАННЯ РОБОТИЗОВАНИМИ ПЛАТФОРМАМИ
102. ***Ремарчук М. П., Чмуж Я. В., Суранов О. О., Галицький О. О., Кебко О. В., Куценко О. М.*** 477
ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ РУХОМИХ УЩІЛЬНЕНЬ ЗА ВЕЛИЧИНОЮ ЗУСИЛЛЯ НА ТЕРТЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ НАВАНТАЖЕННЯ

103. ***Рибницький М. А., Кривенко С. С., Макарічев В. О.*** 484
ВПЛИВ ВТРАТИ ЯКОСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ЦИФРОВИХ ЗОБРАЖЕНЬ ЗА ДОПОМОГОЮ MOBILENET-МОДЕЛЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ АЛГОРИТМІВ СТИСНЕННЯ З ВТРАТАМИ ЯКОСТІ
104. ***Романюк Д. А.*** 490
АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОХІМІЧНИХ СНЕ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ РЕАКТИВНОЇ ПОТУЖНОСТІ
105. ***Сайчук О. В., Сліпченко М. В., Скофенко С. М., Каліберда Л. М.*** 494
ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ РОБОТИ ПНЕВМОСЕПАРУЮЧОГО ПРИСТРОЮ
106. ***Сайчук О. В., Скофенко С. М., Сліпченко М. В., Каліберда Л. М.*** 501
МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДВООБ'ЄКТНОЇ МЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ З КІНЕМАТИЧНИМ ЗВ'ЯЗКОМ
107. ***Северин М. В., Антонов А. В.*** 504
ПОБУДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
108. ***Сєднєв П. В.*** 506
ЗНИЖЕННЯ ФАКТОРУ ВПЛИВУ ГАЗОПИЛОВИХ ВИКИДІВ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВОГО ВИБУХУ В КАР'ЄРІ
109. ***Сивобородько А. В.*** 512
РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СТАНДАРТІВ, ЯК ОРГАНІЗАЦІЇ ІЗ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, В ПИТАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ
110. ***Скакун О. В.*** 515
ЗАСОБИ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У МЕГАПОЛІСАХ ТА ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРАХ
111. ***Собода А. П.*** 519
МОДЕЛЬ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ПО ЗОБРАЖЕННЯМ ПОВІТРЯНОГО ОПТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ
112. ***Степанов Д. М., Редько Д. Е.*** 524
ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ДОВЖИНИ ПІДСИЛЮВАЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ВОЛОКОННО-ОПТИЧНОГО ПІДСИЛЮВАЧА У ЛІНІЙНОМУ ТРАКТІ БАГАТОХВИЛЬОВОЇ ВОСП
113. ***Степанов Д. М., Алянчиков О. Г.*** 530
АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ПРИСТРОЇВ КОМПЕНСАЦІЇ ДИСПЕРСІЇ ОПТИЧНИХ СИГНАЛІВ
114. ***Фалько І. О., Бабенко М. О.*** 537
АНАЛІЗ СПОСОБІВ РОЗМІРНОГО КАЛІБРУВАННЯ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ
115. ***Хоренко А., Мітюк Л. О.*** 540
ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ПРОЕКТУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОРГАНІВ ДИХАННЯ

116. ***Черніков Д. О., Коган С. О.*** 547
РЕСУРСОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ
117. ***Чудак Я. О., Шибаєв Д. С.*** 553
ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ: АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ
118. ***Шахов А. А., Дмитрієва І. С., Стовпченко І. В.*** 555
АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ДЕТЕКТУВАННЯ ВОГНИЩА ЗА ВІДЕОДАНИМИ
119. ***Шевага В. П., Калитчук П. П.*** 559
ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ТА АВТОРИТЕТ ВИКЛАДАЧА ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ІНЖЕНЕРНА ГРАФІКА»

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

120. ***Kalaida A. F.*** 565
MY PRIORITY SCIENTIFIC ASSETS
121. ***Гайдар Г. П.*** 570
ГАЛЬВАНОМАГНІТНІ ЕФЕКТИ В КОМПЕНСОВАНОМУ ГЕРМАНІЇ *n*-ТИПУ
122. ***Косолап А. І., Петряєв Б. Д.*** 574
ОПТИМАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ КОМП’ЮТЕРНОЇ МЕРЕЖІ
123. ***Павлюк Л. О.*** 577
ПОСТІЙНА ГАББЛА В МОДЕЛЮВАННІ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ МОНД

GEOGRAPHICAL SCIENCES

124. ***Гуров О. І., Ткаченко Д. Р.*** 582
ПЕРШИЙ ОПИС ОСТРОВА ЛИСЯНСЬКОГО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ПОДОРОЖІ…» Ю. ЛИСЯНСЬКОГО)
125. ***Кравчинський Р. Л.*** 586
ТИПОЛОГІЯ ВОДОТОКІВ ВЕРХІВ’Я Р. ПРУТ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ ВОДНОЇ РАМКОВОЇ ДИРЕКТИВИ ЄС
126. ***Маковецька Л. О., Гарасимяк Л. М.*** 591
ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
127. ***Стефурак О. М., Мотрук М. В., Кравчинський Р. Л.*** 597
ДОСВІД ВИВЧЕННЯ БУРИХ ГІРСЬКО-ЛІСОВИХ ҐРУНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

128. ***Yakymchuk M. A., Korchagin I. M.*** 604
PROJECTS OF LEBANON TERRITORY RECONNAISSANCE SURVEYING BY DIRECT-PROSPECTING METHODS IN ORDER TO DETECT BLOCKS FOR OIL, GAS AND HYDROGEN PROSPECTING

129. ***Yakymchuk M. A., Korchagin I. M.*** 614
ON THE POSSIBILITY OF OLD PHOTOGRAPHS FROM SITES OF RECONNAISSANCE AND DETAILED SURVEYING USING FOR FREQUENCY RESONANCE-PROCESSING DURING SEARCHING FOR ORE AND COMBUSTIBLE MINERALS

130. ***Гаврилович К. М., Вовк О. П.*** 623
ВЛАСТИВОСТІ І ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОГО ТОПАЗУ

131. ***Залуська М. В., Вовк О. П.*** 629
ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

132. ***Коваль Я. М., Федорів В. В., Яремак Р. Т., Федак І. О.*** 633
ВСТАНОВЛЕННЯ ГЕОЛОГО-ГЕОФІЗИЧНИХ КРИТЕРІЇВ ДЛЯ ВИДІЛЕННЯ ПОРІД-КОЛЕКТОРІВ В СТРИЙСЬКІЙ СВІТІ БОРИСЛАВСЬКО-ПОКУТСЬКОЇ ЗОНИ

133. ***Чеманова С. В., Вовк О. П.*** 640
КОШТОВНЕ КАМІННЯ УКРАЇНИ ЯК СИРОВИНА ДЛЯ ЮВЕЛІРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

134. ***Шаріков С. І.*** 646
СУЧАСНЕ ГІДРОГЕОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ РОДОВИЩ МІНЕРАЛЬНИХ РАДОНОВИХ ВОД В МЕЖАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

PEDAGOGICAL SCIENCES

135. ***Pikhtirova O.*** 652
FOSTERING TRAUMA HEALING THROUGH SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING IN UNIVERSITY ENGLISH CLASSES FOR WAR EXPERIENCED STUDENTS

136. ***Polukarov Yu. O., Zemlyanska O. V., Polukarov O. I., Kachynska N. F., Prakhovnik N. A., Synitska V. V.*** 656
IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE METHODS OF TRAINING THE POPULATION IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION IN CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR

137. ***Popova O., Piskurska H., Vereshchak O.*** 660
FORMATION OF PROFESSIONAL VALUES OF MANAGERS IN THE PROCESS OF LINGUO-CULTURAL TRAINING

138. ***Ryzhenko M., Anisenko O.*** 664
ONLINE AND OFFLINE LEARNING: THE DIFFERENCE, ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

139. ***Боберська Н. В.*** 668
ПРЕДМЕТИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

140. ***Богорад М. А., Саркісова О. Ю.*** 671
ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН «ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА» ТА «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ
141. ***Борисова Т. В., Мороз М. Ю.*** 678
РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
142. ***Верещак О. П., Попова О. В.*** 684
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ЯК СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ
143. ***Гожева А. Г.*** 688
ПОЧАТКОВА ШКОЛА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
144. ***Головчанська Т. О.*** 693
УРОК З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ «ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ КИСНЮ. РЕАКЦІЯ СПОЛУЧЕННЯ. ПОНЯТТЯ ПРО ОКСИДИ, ОКИСНЕННЯ»
145. ***Донченко С. В., Білаш С. М., Донченко Т. С.*** 699
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЧЕРЕЗ МЕТОДИКУ ОБҐРУНТОВАНОГО НАВЧАННЯ
146. ***Ільчук О. В.*** 703
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ВОЛОНТЕРСЬКИМ РУХОМ
147. ***Каграманян К. В.*** 708
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ВПЛИВ НА ЗДОРОВ’Я У ДІТЕЙ
148. ***Канунніков О. В., Юр’єва К. А.*** 711
МЮЗИКЛ. ЧИ МОЖЛИВИЙ ВІН У ШКОЛІ?
149. ***Карасєвич М. П., Славічек А. О., Амірбєкова П. Е.*** 717
ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НУШ
150. ***Кір’ян О. І.*** 723
РОЗВИТОК УВАГИ ТА УЯВИ ЯК СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ
151. ***Коренева І. М., Кириєнко О. О.*** 728
ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ
152. ***Кочарян А. Б.*** 735
ВПРОВАДЖЕННЯ GREENCOMP В ОСВІТУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД
153. ***Кречетова А. О., Янченко І. М.*** 740
МОЛОДІЖНИЙ ЧЕМПІОНАТ ЄВРОПИ З ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

154. ***Лавріненко В. М.*** 743
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-КОМПЕТЕНТНИХ ТА ВІДПОВІДАЛЬНИХ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ
155. ***Максименко Н. Т.*** 750
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ, САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
156. ***Мартиненко К. О., Ядловська О. С.*** 752
СТУДОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНИ
157. ***Мотуз Т. В., Булгакова І. Л.*** 757
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КЛАСАХ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ
158. ***Науменко Д. В., Наточій А. Д.*** 763
ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СТРІЛЬБ
159. ***Нечитайло Л. Я., Греджук В., Блощичак І.*** 766
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МЕДИЦИНІ
160. ***Нікітенко А. І.*** 769
ЗВ’ЯЗОК МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ТА ІНШИХ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВИКЛАДАЮТЬСЯ В МЕДИЧНИХ ЗВО
161. ***Олійник М. М.*** 772
МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ
162. ***Панченко Н. О.*** 777
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ
163. ***Пархоменко М. А., Ядловська О. С.*** 782
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ТА ОСВІТА ДОРОСЛИХ ЯК НАГАЛЬНА ВИМОГА СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ
164. ***Пєнова В. І.*** 787
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
165. ***Пєнова В. І.*** 792
ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА
166. ***Рикачевський О. В., Акімова О. В.*** 797
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР
167. ***Розборська О. І.*** 801
МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ

168. ***Сіра С. Д.*** 806
ЛОГОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕННЯ КОВТАННЯ
169. ***Слободян В. О., Ярошик М. Я.*** 812
ВПЛИВ ІГОР НА ПОКАЗНИКИ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ
170. ***Степа С. М.*** 819
СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
171. ***Суліма О. В.*** 825
ПЕРЕВАГИ STEM-ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ СТУДЕНТАМ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ
172. ***Токарева М. П.*** 831
СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОМПЕТЕНТНІСНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
173. ***Хоменко Н. В., Ілющенко І. О.*** 836
ЗВ'ЯЗОК РЕГУЛЯТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ ЗДО
174. ***Цімерс А. С., Циніцкий Б. Л., Дубик А. М., Каджая С. Д.*** 840
ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
175. ***Цогла О. О.*** 847
МОТИВУВАННЯ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ
176. ***Черевань І. В.*** 851
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
177. ***Шароварський Г. Т., Юр'єва К. А.*** 857
ОГЛЯД ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ОСВІТИ НА ПЛАТФОРМІ WEB OF SCIENCE
178. ***Шевченко Ю. В.*** 864
ДІЛОВА ГРА ЯК ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ
179. ***Шевчук О. С.*** 868
ВАЖЛИВІСТЬ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

180. ***Шепета С. В., Моркляк М. І.*** 875
ЗАЛУЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ У ЯКОСТІ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

181. ***Александров Ю. В.*** 883
СПЕЦИФІКА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ З РІЗНИХ РОКІВ НАВЧАННЯ
182. ***Астремська І. В., Позднякова А. М.*** 889
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТИЛЬОВОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНОГО ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ
183. ***Богдан Т. В.*** 893
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АГРЕСИВНОСТІ ТА ПСИХОСОМАТИЧНИХ СКАРГ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ
184. ***Больте О. В.*** 897
ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ
185. ***Борисова О. О.*** 904
ПСИХОЕДУКАЦІЙНА МОДЕЛЬ «ЧОЛОВІЧОК З КАМІННЯМ» ЯК ЛАКОНІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ПРО ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД
186. ***Василишин В. А.*** 909
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ПРОЯВУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ СТУДЕНТІВ У ЧАС ВІЙНИ
187. ***Ведмеденко М. П., Наточій А. Д.*** 914
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ
188. ***Гарасюта Д. В.*** 918
СЕРЕДОВИЩЕ ПРОЯВУ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ДОРОСЛИХ ОСІБ У ПЕРІОД ПОДОЛАННЯ ВІКОВОЇ КРИЗИ
189. ***Горгієва М. В.*** 921
ПСИХОКОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ
190. ***Готич В. О.*** 924
ЗВ’ЯЗОК ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ І ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ ОСОБИСТОСТІ У РУСЛІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
191. ***Даценко О. А.*** 927
ОСОБИСТІСНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ ЛЮДИНИ
192. ***Дрозд О. В., Молчан Т. О.*** 934
РОЛЬ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВПЛИВУ УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

193. ***Дубровський Д. П.*** 939
ЗАХОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА ЕТАПІ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ З ТРАВМАТИЧНОЮ АМПУТАЦІЄЮ
194. ***Журавльова Л. П., Кудляк А. О.*** 944
ПРОФІЛАКТИЧНО-КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА ОПТИМІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ
195. ***Зайцева М. В.*** 949
МЕДИТАЦІЯ ТА ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В СТРЕСОВИХ УМОВАХ
196. ***Калантаєва Т. А.*** 953
АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ
197. ***Колодійчик Д. С., Цільмак О. М.*** 957
ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДОВОЇ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
198. ***Криворучко Ю. О.*** 961
КОРЕКЦІЯ ТРИВОЖНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ СИМВОЛДРАМИ
199. ***Куровський О. О.*** 965
ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМІ ЯКОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНА СВІДОМІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА
200. ***Лагун М. В.*** 969
РОЗВИТОК АЛЬТРУЇСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ
201. ***Лапшова Н. С., Вакась К. В.*** 972
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ
202. ***Макоід Ю. О.*** 977
ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРЕНІНГОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ФАХІВЦІВ СФЕРИ БІЗНЕСУ
203. ***Метельська Н. Й.*** 981
ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ САМОСТАВЛЕННЯ У СТАРШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ
204. ***Мілютіна К. Л., Долінська Т. В.*** 988
ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ ПОВЕДІНКИ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ
205. ***Недзельська В. Ю.*** 991
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ У ЖІНОК
206. ***Нестеренко М. О., Гребенюк Н. С.*** 997
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ В ПРИЙОМНІЙ РОДИНІ

207. ***Онацька В. Д.*** 1001
ЩОДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ
208. ***Порпуліт О. О.*** 1006
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОДНОЛІТКІВ НА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ І ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ
209. ***Самойленко О. А., Даценко І. О.*** 1012
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЇ РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДЩИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ КАЗКОТЕРАПІЇ
210. ***Стрілець Д. Г.*** 1018
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ
211. ***Теслюк В. М., Бойко А. М.*** 1023
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В НЕПОВНІЙ СІМ'Ї
212. ***Ткаченко М. В., Рєпнова Т. П.*** 1027
СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ
213. ***Щепановський Д. О.*** 1031
ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ НАРКОЗАЛЕЖНИХ

SOCIOLOGICAL SCIENCES

214. ***Pavelieva A. K.*** 1036
SOCIAL SECURITY AND INCLUSIVE DEVELOPMENT: STRATEGIES AND IMPLEMENTATION
215. ***Єміна М. А., Ядловська О. С.*** 1042
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОДНА З ОЗНАК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА
216. ***Кримчак Л. Ю., Яковенко Г. В.*** 1047
КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ: ПІДХОДИ, СТРУКТУРА ТА СТРАТЕГІЇ НАСТАВНИЦТВА
217. ***Рибальченко А. А., Дмитрієва М. В.*** 1054
СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА «TIKTOK» ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ
218. ***Ядловська О. С., Пархоменко М. А.*** 1060
РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

JOURNALISM

219. ***Якименко Н. О., Міняйло А. Ю.*** 1064
ДОСВІД СТВОРЕННЯ Й ПРОСУВАННЯ КОНТЕНТУ ДИТЯЧОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА ОДТРК «ЛТАВА» ТА СТУДІЇ «РАЗОМ»

ART

220. ***Васкяліте В.*** 1069
СИНКРЕТИЗМ ТА СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ В ДИЗАЙНІ

221. ***Єнчев М.*** 1076
СЦЕНІЧНІ ВЕРИФІКАЦІЇ ДИЗАЙН-ПРОЕКТУ
222. ***Єнчева Н.*** 1081
БРЕНДИНГ В МОДІ
223. ***Кисла С., Ареф'єва А.*** 1087
ВОКАЛЬНА ПЕДАГОГІКА І ОПЕРА
224. ***Кульмінська А. А.*** 1093
РЕВОЛЮЦІЯ КОКО ШАНЕЛЬ У СФЕРІ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ
225. ***Лопатніченко Л. О., Божко Т. О.*** 1099
УМОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЗНАКІВ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНІЧНИХ ОРНАМЕНТІВ В ДИЗАЙНІ КНИГ
226. ***Найпак Т. О.*** 1109
ВАЖЛИВІ ФУНКЦІЇ ВОКАЛЬНИХ РЕЗОНАТОРІВ
227. ***Цюряк І. О., Стецюк Є. Д., Грушак І. В.*** 1116
ГОТОВНІСТЬ ДИРИГЕНТА ДО ПРОВЕДЕННЯ РЕПЕТИЦІЙНОЇ РОБОТИ З КОЛЕКТИВОМ ВИКОНАВЦІВ
228. ***Чорна К. В.*** 1123
СЦЕНІЧНЕ МОВЛЕННЯ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ВИЯВ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

HISTORICAL SCIENCES

229. ***Kapanadze M. N., Kopaliani N. V.*** 1128
EUROPEANIZATION OF THE REPUBLIC OF TURKEY AND ISLAM
230. ***Zelinskyi M.*** 1138
THE ROLE OF WAR IN THE DEVELOPMENT OF ZAIBATSU
231. ***Гольцов А. Г.*** 1143
УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР РОСІЙСЬКОЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ У XVIII СТ.
232. ***Данилевич А.*** 1149
ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА (ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)
233. ***Коркач С. О., Калінович О. І.*** 1157
КОБЗАР Т. Г. ШЕВЧЕНКА 1860 Р. ІЗ ДАРЧИМ НАПИСОМ ПОЕТА РОДИНІ КОЗАЧКОВСЬКИХ
234. ***Кузьмінець Н. П., Стадник О. О.*** 1163
ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЦЕРКОВ В ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНО-РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ
235. ***Москаленко В. Г.*** 1170
СТАНОВЛЕННЯ СТРОКІВ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (20-30 РР.)
236. ***Парамонова А. І.*** 1177
ВИЗВОЛЬНІ ІДЕЇ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА НАПРИКІНЦІ XVIII СТОЛІТТЯ
237. ***Шубер О. А., Гутік Д. О.*** 1182
ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВЕКТОР ЗМІН У ПОГЛЯДІ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ЕНТОНІ БЛІНКЕНА

CULTUROLOGY

238. ***Ареф'єва Є. Ю.*** 1188
ЕКОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ВІЗУАЛЬНОГО ПОВОРОТУ

239. ***Вілцане Л. С.*** 1194
ПРОЄКТНИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ІНТЕГРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ФОРМИ СУЧАСНОГО ТЕАТРАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

LITERATURE

240. ***Сірик В. В., Шаф О. В.*** 1201
ТОПОС САДУ ЯК КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПСИХОПРОСТОРУ ЛЮБОВІ В ЛІРИЦІ В. СВІДЗІНСЬКОГО

POLITICAL SCIENCES

241. ***Кузьменчук Д. Р.*** 1206
МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

242. ***Мовчан В. К.*** 1210
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

243. ***Шамара О. О.*** 1213
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

244. ***Яценко Д. С.*** 1218
РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

245. ***Hrybinyk Yu. I., Halai T. M.*** 1222
SUBJECT-SPECIFIC VOCABULARY IN SPECIALIZED TERMINOLOGICAL SYSTEMS

246. ***Беспалова Л. В.*** 1228
ІНКЛЮЗИВНА ЦИФРОВА ОСВІТА: СТВОРЕННЯ ДОСТУПНИХ НАВЧАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ ДЛЯ ВСІХ

247. ***Вітюк К. О.*** 1235
ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНОГО КОНФЛІКТУ В МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ

248. ***Гаркуша О. В., Стеценко В. В., Опанасенко В. В.*** 1240
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ У МЕДІАДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТ XXI СТОЛІТТЯ)

249. ***Гуцал М. В.*** 1244
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

250. ***Клименко І. М.*** 1247
ПОЕТИКА ПОЛІСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В «ЛІСОВІЙ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ
251. ***Клюфінська І. М.*** 1250
ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У СТВОРЕННІ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ
252. ***Кобилінська В., Лазірко Н.*** 1255
СИНТЕЗ ТРАГІЧНОГО І КОМІЧНОГО В НОВЕЛАХ О'ГЕНРІ «ОСТАННІЙ ЛИСТОК» ТА «ДАРИ ВОЛХВІВ»
253. ***Кулікова Т. В., Ляховенко А. М.*** 1259
ПИТОМІ ВІЙСЬКОВІ АБРЕВІАТУРИ В МОВІ СУЧАСНИХ ЗМІ
254. ***Кушнір В. В.*** 1265
СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ
255. ***Максимів Г. М.*** 1270
ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ ТА ПОЧУТТІВ
256. ***Матвійчук Г. В.*** 1274
МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ П'ЄСИ БЕРТОЛЬТА БРЕХТА «МАТІНКА КУРАЖ ТА ЇЇ ДІТИ»
257. ***Новікова Т. Л., Пастушок А. О.*** 1281
АРГУМЕНТАТИВНА КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ЗОБРАЖЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ
258. ***Олійник Н. В.*** 1286
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
259. ***Рогова Н. В., Стеценко В. В., Опанасенко В. В.*** 1290
ВІДТВОРЕННЯ ІРОНІЇ ТА САРКАЗМУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СЕРІАЛІ «ТЕОРІЯ ВЕЛИКОГО ВИБУХУ»
260. ***Тарасенко Ю. В., Гелетка М. Л.*** 1295
СТВОРЕННЯ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ГЛОСАРІЮ НА ТЕМУ "ОСНОВИ КОСМОНАВТИКИ"
261. ***Фарісєєв А. Г., Стеценко В. В., Опанасенко В. В.*** 1300
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕКСТІВ АМЕРИКАНСЬКОЇ РЕКЛАМИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
262. ***Чайковська О. М.*** 1303
ПРІОРИТЕТНІ АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКОЇ ВИМОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ
263. ***Чапля Х., Лазірко Н.*** 1307
МОРАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕРОЯ ПОВІСТІ «РІЗДВЯНА ПІСНЯ В ПРОЗІ» ЧАРЛЬЗА ДІКЕНСА

264. ***Яріш О. В., Опанасенко В. В., Стеценко В. В.*** 1312
ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ЕКОНОМІКО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

PHILOSOPHICAL SCIENCES

265. ***Довгалюк Ю. С., Попов В. Ю.*** 1316
ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ
266. ***Місоченко С. Ю., Штанько В. І.*** 1321
ПАРАДОКС ПОЛАНІ ТА РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, АБО ПРИЧИНА ЧЕРЕЗ ЯКУ БІЛЬШІСТЬ ЛЮДЕЙ НЕ ЗАМІНИТЬ ШІ
267. ***Попова О.Б., Бабій Б. А., Дуб В. О., Панчук М. А., Московчук К. О., Льовін Р. С.*** 1328
КРАСА І ГАРМОНІЯ У ЖИТТІ ТА СПОРТІ
268. ***Попова О. Б.*** 1333
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ГІМНАЗІЯХ М. КИЄВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.
269. ***Старина Н. В.*** 1336
ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ШКОЛІ
270. ***Штанько В. І., Сокіркаєв Д. В.*** 1343
МОРАЛЬ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

ECONOMIC SCIENCES

271. ***Kakhaber Tsimintia*** 1347
SHADOW ECONOMY IN GEORGIA
272. ***Бабій Л. І., Чуповська О. В.*** 1351
МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ
273. ***Барчук П. Л.*** 1356
ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
274. ***Бірченко Н. О.*** 1359
РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ
275. ***Бобловська О. О.*** 1362
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ
276. ***Варламова М. Л., Охріменко В. А.*** 1365
ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ НАПРЯМ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

277. ***Василега В. Є.*** 1370
СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
278. ***Виниченко С. М.*** 1377
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ
279. ***Волощук В. С.*** 1382
РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ 2022-2023 рр. (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)
280. ***Григор'єв К. О., Болотна О. В.*** 1390
РИНОК КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ
281. ***Еш С. М.*** 1396
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА У БІРЖОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
282. ***Захаров Д. С.*** 1400
КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА «БЕЗПЕЧНЕ МІСТО»
283. ***Іскра О. Л., Клименко Ю. О.*** 1405
ЗАБОРОНА ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ ОКРЕМИХ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ
284. ***Калинович А. Р., Рошко Н. Б.*** 1411
УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
285. ***Капліна А. С., Топчій В. В.*** 1416
НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В ПОВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ
286. ***Каут О. В.*** 1420
ЗАСТОСУВАННЯ АУТСОРСИНГУ ЯК УПРАВЛІНСЬКОГО ІНСТРУМЕНТУ
287. ***Кисільова І. Ю., Коротич А. В., Назіна А. О.*** 1427
ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
288. ***Клеменко А. Ю.*** 1431
ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ
289. ***Клеменко О. Ю.*** 1438
БЕЗРОБІТТЯ ЯК ФОРМА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ
290. ***Коблянська І. І., Данілова С. М.*** 1445
ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ СФЕР РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ
291. ***Козловський Є. В., Семенченко В. О., Семикоз О. М., Костерний В. В., Піскун М. С.*** 1455
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА СФЕРИ ТУРИЗМУ
292. ***Колешня Я. О., Остаповець Я. В.*** 1460
УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

293. ***Компанець К. А., Науменко І. О.*** 1464
УПРАВЛІННЯ СТРЕСОСТІЙКІСТЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ
294. ***Корейба В. Д.*** 1470
ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
295. ***Кравчук М. А., Вдовенко Л. О.*** 1475
ЗНАЧЕННЯ ЩІЛЬНОСТІ ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ
296. ***Кравчук І. І., Ткачук Д. Р.*** 1479
ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ОПЛАТОЮ ПРАЦІ
297. ***Кріцак О. М.*** 1483
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОРПОРАТИВНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ
298. ***Кузьменко Д. М., Шегинська Н. З.*** 1488
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ
299. ***Літвін О. Г.*** 1493
ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ, ОСВІТИ Й СУСПІЛЬСТВА
300. ***Лопата В. В.*** 1500
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
301. ***Лук'яненко А. В., Ситник Н. І.*** 1505
ГЕОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ
302. ***Неп'юк Р. М., Побігун С. А.*** 1509
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ
303. ***Овчарова Л. П., Бодеко В. П.*** 1514
ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ
304. ***Ожелевська Т. С., Парфьонова О. Д.*** 1521
ВИКЛИКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР
305. ***Олійник Н. М., Артюх О. В.*** 1528
БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД
306. ***Онопрієнко О. В., Фесенко І. В.*** 1531
ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АПК УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ
307. ***Півхлопко Д. Р., Захаркевич Н. П.*** 1534
СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ УДОСКОНАЛЕННЯМ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

308. ***Погорелов Д. В.*** 1540
ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙ В ІНФРАСТРУКТУРУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
309. ***Погребняк А. Ю., Лопатюк В. С.*** 1546
ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА
310. ***Погребняк А. Ю., Лопатюк В. С.*** 1550
АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ
311. ***Сакун В. С.*** 1555
ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
312. ***Саміленко І. І.*** 1559
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
313. ***Сахно С. В., Свічкарьова А. Д.*** 1562
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ
314. ***Сахно С. В., Чумак А. П.*** 1568
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ІННОВАЦІЇ ГОТЕЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ
315. ***Сахно С. В.*** 1573
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ ГАСТРОНОМІЧНИХ ТУРІВ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ
316. ***Сивоус М., Кравчук Р.*** 1579
ІСТОРІЯ МИТНОЇ СПРАВИ
317. ***Скрипник Г. О., Киричук В. В.*** 1583
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ
318. ***Смоляр Л. Г., Стрельський Д. В.*** 1591
ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПОРТФЕЛЮ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
319. ***Су Руї*** 1595
МОДЕЛЮВАННЯ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОГО МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ
320. ***Сук П. Л.*** 1602
ЗДІЙСНЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ З ОБОРОТУ
321. ***Сурду О. В., Сурду С. В.*** 1608
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

322. ***Терлецький П. Г.*** 1614
СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЧИННИКИ, ЩО ЇЇ ВИЗНАЧАЮТЬ
323. ***Устенко А. О., Стасюк Я. Я.*** 1619
ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ІНТЕРНЕТ ФІРМІ
324. ***Цуркан М. Л.*** 1623
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ПРАТ «ІНГЗК» ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ БЕЗПЕЧНОГО РОБОЧОГО ПРОСТОРУ

LEGAL SCIENCES

325. ***Cherkasova A. H., Bohatyrova M. O.*** 1627
ENGLISH LANGUAGE IN THE WORK OF A LAWYER
326. ***Азаров І. Ю., Наточій А. Д.*** 1631
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
327. ***Алєксєєва А., Гетманцев О. В.*** 1634
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
328. ***Бабенко О. С., Логінова М. В.*** 1638
РОЛЬ УЧАСНИКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, ЇХ ПРОЦЕСУЛЬНИЙ СТАТУС
329. ***Бабенко О., Телійчук В.*** 1642
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ СПРИЯННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
330. ***Бабіков О. П.*** 1646
СПІВУЧАСТЬ У ВЧИНЕННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ СПІВУЧАСНИКІВ, ЗА ВІДСУТНОСТІ ВИКОНАВЦЯ, НА ПРИКЛАДАХ РЕАЛЬНИХ СПРАВ
331. ***Бабіч Д. Д., Волков Ю. М.*** 1652
ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
332. ***Байрак Н. В., Плахотний А. П.*** 1657
ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ
333. ***Безкровний Є. В., Олексенко В. Г.*** 1660
НЕГЛАСНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ЗАКОННІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ
334. ***Болюбаш В. О., Бодирєв Д. А.*** 1662
ВИКОНАННЯ ПРИЙОМІВ І ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ СТРІЛЬБИ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

335. ***Болюбаш В. О., Красюкова Г. С., Єфімов В. В.*** 1665
ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
336. ***Буркова О. М., Ядловська О. С.*** 1668
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У РОЗРІЗІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ДОКАЗОВИХ ФАКТІВ
337. ***Васильковська О. О., Христова Ю.*** 1674
ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ ПЕРЕДБАЧАЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ
338. ***Волчок Д. Ю., Нагорна О. О.*** 1678
ЯВИЩЕ ДИСКРИМІНАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ
339. ***Гальона І. І., Федорчук І. О.*** 1681
ПОНЯТТЯ «ЮРИСДИКЦІЯ» В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
340. ***Геник С. В.*** 1687
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "ПРАВО"
341. ***Глевич М. В.*** 1690
ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ
342. ***Гойда М. П., Скиба В. М.*** 1695
ПРАВОВА АРГУМЕНТАЦІЯ У ПРАВОТВОРЧОСТІ
343. ***Голуб Ю. Ю., Наточій А. Д.*** 1700
МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ОБОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
344. ***Гречишкін Є. Ю., Максимова М. К.*** 1705
ІНТЕГРАЦІЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМ, ЕКОЛОГІЧНИМ ТА СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ
345. ***Григорчук Т. В., Логінова М. В.*** 1708
СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
346. ***Григорчук Т. В., Тимофєєв В.*** 1712
ВПЛИВ РОЗВИТКУ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ НА ОСВОЄННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ
347. ***Давидов М. В., Логінова М. В.*** 1717
УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
348. ***Давидов М. В., Логінова М. В.*** 1720
ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

349. ***Диннік Д. С., Шевяков М. О.*** 1723
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НПУ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ
350. ***Довгих В. Є., Телійчук В. Г.*** 1727
ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
351. ***Доголич І. В.*** 1731
ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
352. ***Домашевська К. О.*** 1735
СТІЙКІСТЬ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
353. ***Дуденко М. О., Логінова М. В.*** 1739
ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА: ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПИ, ДЖЕРЕЛА
354. ***Душеїна У. С.*** 1742
ПІДРИВ КАХОВСЬКОЇ ГЄС: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОЛОГІЇ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ
355. ***Єфімов В. В., Коваль І. Ю.*** 1747
СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ
356. ***Жданюк Я. М., Наточій А. Д.*** 1750
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
357. ***Жданюк Я., Телійчук В.*** 1754
ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ
358. ***Жилов Т. М., Нагорна О. О.*** 1758
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
359. ***Жмурко Р. О., Байрак Н. В., Первій В. Ю.*** 1762
ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
360. ***Зікрач Д. О., Плахотний А. П.*** 1765
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ
361. ***Зосімов А. О., Нагорна О. О.*** 1768
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
362. ***Зуб Д. О., Наточій А. Д.*** 1772
СПОСОБИ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

363. ***Іваньков І. В., Новомлинець А. О.*** 1777
МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ
364. ***Іващук К. О., Наточій А. Д.*** 1783
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ
365. ***Кадірова А. О., Логінова М. В.*** 1787
ЗБИРАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ
366. ***Калиновська Д. М., Чорна А. Г.*** 1790
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ. КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПО ЗАПОБІГАННЮ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
367. ***Карпенко К. С., Шевяков М. О.*** 1794
АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СКАРГ ГРОМАДЯН
368. ***Кисельов А. О., Широкий Б. В.*** 1798
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРИКОРДОННИКАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
369. ***Климосюк А. С.*** 1803
РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
370. ***Коновалова О. С., Єфімов В. В.*** 1808
ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
371. ***Копетан Д. С., Логінова М. В.*** 1810
ПРАВОВА ДОПОМОГА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПО ЦИВІЛЬНИМ СПРАВАМ
372. ***Копетан Д. С., Телійчук В. Г.*** 1813
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЯК ПОШУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС
373. ***Копетан Д. С., Тимофеєв В. П.*** 1817
ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ МІСЬКОГО БОЙОВОГО СЕРЕДОВИЩА
374. ***Копетан Д. С., Тимофеєв В. П.*** 1821
РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ
375. ***Копійка М. Р., Логінова М. В.*** 1825
ЦІННОСТІ ОРІЄНТАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ЯК ФАКТОР ПЛИННОСТІ КАДРІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

376. ***Костенко Ю. О., Матієць Д. В.*** 1829
ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ В РОБОТІ СЕКРЕТАРЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ
377. ***Костенко Ю. О., Сандул Н. В.*** 1832
МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ
378. ***Крес Н. О.*** 1837
ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ
379. ***Кузьмін Я. А., Логінова М. В.*** 1842
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
380. ***Кузьмін Я., Телійчук В.*** 1846
ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ
381. ***Кустов В. Ю., Плахотний А. П.*** 1850
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
382. ***Куц А. В., Шпомер А. І.*** 1854
УЧАСТЬ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ
383. ***Кучеренко Д., Логінова М.*** 1858
СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА І СТАДІЯ
384. ***Кучеренко Д., Логінова М.*** 1862
НОРМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ. ДІЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА
385. ***Кучеренко Д., Телійчук В.*** 1866
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
386. ***Лаврентьєва К. В., Логінова М. В.*** 1870
ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН
387. ***Ларіонов Р. Д., Шевяков М. О.*** 1873
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ
388. ***Литвин О. М., Первій В. Ю.*** 1877
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ В ДОКАЗУВАННІ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ КПК

389. ***Литвин О. М., Плахотний А. П.*** 1880
НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКРАДЕННЯМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ
390. ***Лях Є. В., Плахотний А. П.*** 1884
СПЕЦІАЛЬНИЙ ПІДРОЗДІЛ НПУ “ПОЛІЦІЯ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ”
391. ***Макаренко Я. В., Миронець О. М.*** 1888
НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ ЯК НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА КОМУНІКАЦІЇ ОРАТОРА
392. ***Марданов О. С., Наточій А. Д.*** 1891
ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ
393. ***Марченко О. М.*** 1894
СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ
394. ***Мельник А. М., Нагорна О. О.*** 1900
ПРАВОВА ПРИРОДА ОПЕРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ
395. ***Мінченко Є. В., Жеглінська Т. О.*** 1903
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ
396. ***Молитва К. О., Жеглінська Т. О.*** 1907
ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ДИТЯЧА БЕЗПЕКА ТА ОСВІТА
397. ***Мусієнко А., Телійчук В.*** 1912
ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
398. ***Мусієнко А. О., Логінова М. В.*** 1917
ТРЕТІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
399. ***Нагорна О. О., Галега А. В.*** 1921
РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ
400. ***Нагорна О. О., Городовиков О. О.*** 1925
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ
401. ***Нагорна О. О., Коваль І. Ю.*** 1929
СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ`ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ
402. ***Нагорна О. О., Северин О. О.*** 1933
ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ
403. ***Нагорна О. О., Співаченко О. О.*** 1937
ЩОДО ПРИВАТИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

404. ***Нагорна О. О., Шапошник М. Ю.*** 1942
ПОКРАЩЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ
405. ***Нагорна О. О.*** 1944
ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
406. ***Нагорна О. О.*** 1947
ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ
407. ***Нагорний О. Р., Наточій А. Д.*** 1951
ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВ ПЕРСОНАЛУ
408. ***Накрапас Д. В., Носенко Д. Р., Єфімов В. В.*** 1955
ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ
409. ***Наточій А. Д., Омельянець А. О.*** 1958
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
410. ***Нечепоренко В. Р., Нагорна О. О.*** 1961
ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ. ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ
411. ***Носенко Д. Р., Плахотний А. П.*** 1965
ТАКТИКА ЗАТРИМАННЯ ТА КОНТРОЛЬ НАД СИТУАЦІЄЮ
412. ***Олейніченко М. О., Нагорна О. О.*** 1970
ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ
413. ***Олексенко В. Г., Кравець Д. Ю.*** 1973
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕРЕСАХ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА
414. ***Олексенко В., Слабких З.*** 1976
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ОСІБ ПРИЧЕТНИХ ДО ЗБУТУ НАРКОТИКІВ
415. ***Олексенко В. Г., Широкий Б. В.*** 1980
ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
416. ***Олійченко І. М., Артеменко В. В.*** 1984
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ
417. ***Омельченко А., Срібний В., Телійчук В.*** 1989
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

418. ***Омельянець А., Телійчук В.*** 1993
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
419. ***Остроумов М. О., Нагорна О. О.*** 1998
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
420. ***Ошийко М. А., Павлюх О. А.*** 2002
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ
421. ***Пархоменко К. В., Плахотний А. П.*** 2007
ДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ
422. ***Пархоменко К. В., Плахотний А. П.*** 2010
ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ГОТОВНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНИЙ МОМЕНТ
423. ***Пашкевич О., Павлова Н.*** 2013
ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗҐВАЛТУВАНЬ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ
424. ***Пашкевич О., Олексенко В.*** 2016
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЩОДО РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
425. ***Писаревський Є. Ю., Логінова М. В.*** 2020
ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЮ ВІЙСКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ
426. ***Пінікер М. О., Жеглінська Т. О.*** 2024
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
427. ***Покотило В. Р.*** 2028
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ
428. ***Положевець О. В., Омельченко В. В., Єфімов В. В.*** 2032
ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ
429. ***Процько Д. О.*** 2035
РОЗМЕЖУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
430. ***Пукас Я., Валєєв Р. Г.*** 2039
ПРИНЦИП ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

431. ***Розумний Ю. В., Варава В. В.*** 2043
ЩОДО ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ
432. ***Самофалова А., Первій В.*** 2047
НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ РОЗШУКОВІ ДІЇ У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
433. ***Северин О. О., Савенко В. П.*** 2050
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ
434. ***Семененко М. С., Ярошевська Т. В.*** 2055
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ
435. ***Сидоренко Н. С., Плахотний А. П.*** 2058
ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО ОСІБ ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ
436. ***Слєпцова О. В., Плахотний А. П.*** 2061
ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ
437. ***Слєпцова О. В., Плахотний А. П.*** 2065
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ
438. ***Смоленко Є. Г.*** 2069
СУДОВИЙ ЗАХИСТ (СУПЕРФІЦІЯ) ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО ПРАВА ОСОБИ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ
439. ***Смоляр В. В., Березняк В. С.*** 2074
ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ
440. ***Собильський Д. Г., Нагорна О. О.*** 2079
СПАДКОВЕ ПРАВО
441. ***Спицький Я. М., Чорна А. Г.*** 2082
ЗАГАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ
442. ***Срібний В. Ю., Логінова М. В.*** 2085
УЧАСНИКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ
443. ***Срібний В., Тимофєєв В.*** 2088
ВИЯВЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ВОГНЕВІЙ ПІДГОТОВЦІ
444. ***Степаненко А. В., Наточій А. Д.*** 2092
ГАРАНТІЇ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ОЗБРОЄНОГО ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

445. ***Степаницький І. І., Чорна А. Г.*** 2096
ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
446. ***Столяр А. В.*** 2102
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТ БУДІВНИЦТВА
447. ***Суханов Д. М., Плахотний А. П.*** 2107
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
448. ***Суханов Д. М., Плахотний А. П.*** 2110
ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ ІЗ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ
449. ***Таймасханов Халід Сайд-Магомедович, Павлова Н. В.*** 2114
ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я
450. ***Таймасханов Халід Сайд-Магомедович, Сорокін Р. О., Олексенко В. Г.*** 2117
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЮЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СПРИЯННЯ ГРОМАДЯН ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
451. ***Тарасова Р. Р., Логінова М. В.*** 2121
ІНТЕГРАЦІЙНІСТЬ ЯК ПРИМІТНА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
452. ***Тарасова Р. Р., Наточій А. Д.*** 2125
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ
453. ***Тарасова Р. Р., Наточій А. Д.*** 2128
УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
454. ***Тер-Арутюнян В. М.*** 2132
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ
455. ***Терещенко О. О., Захарченко О. В.*** 2137
ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
456. ***Тимощенко В. О., Наточій А.*** 2140
УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
457. ***Тимощенко В. О., Чорна А. Г.*** 2143
ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ
458. ***Тисовський І. О., Бодирєв Д. А.*** 2147
ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

459. ***Ткачук Т. Р., Ковалик А. С.*** 2151
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
460. ***Троцький Б. В., Плахотний А. П.*** 2156
ОРГАНИ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВООХОРОННІ ФУНКЦІЇ
461. ***Троцький Б. В., Чорна А. Г.*** 2160
КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ПРАВОПОРУШНИКІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КОРИСЛИВІ, УМИСНІ ВБИВСТВА
462. ***Труханова О. Б., Логінова М. В.*** 2165
ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ СПІВВІДНОШЕННЯ ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ ТА ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА
463. ***Тутова В. В., Логінова М. В.*** 2169
ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ
464. ***Тутова В. В., Логінова М. В.*** 2173
ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ
465. ***Федоров Е. В., Логінова М. В.*** 2178
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ
466. ***Федоров Е. В., Логінова М. В.*** 2181
СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ
467. ***Федоров Е., Тимофєєв В.*** 2184
ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ
468. ***Хода О. С., Первій В.*** 2188
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
469. ***Хода О. С., Плахотний А. П.*** 2192
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО, ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
470. ***Хоменко М., Шевяков М. О.*** 2196
АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ
471. ***Шевчук М. Д.*** 2199
ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ
472. ***Шипула Д. О., Бодирєв Д. А.*** 2203
ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

473. ***Шипула Д. О., Плахотний А. П.*** 2206
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПОДАННЯ СИГНАЛУ ТРИВОГИ ТА ВИКЛИКУ ДОПОМІЖНИХ СИЛ
474. ***Школьник Н. Б., Логінова М. В.*** 2209
ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ. ДОКТРИНА ПЛОДІВ ОТРУЙНОГО ДЕРЕВА
475. ***Юр'єв Д. С.*** 2212
ПРОБЛЕМИ ОСКАРЖЕННЯ ЗАТРИМАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
476. ***Яшан Я. Д., Логінова М. В.*** 2215
ЩОДО ПИТАННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОЗДАТНОСТІ В ЮРИДИЧНИХ ОСІБ
477. ***Яшан Я. Д., Логінова М. В.*** 2218
ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ

AGRICULTURAL SCIENCES

THE EFFECT OF PUMPKIN ROOT STOCK GRAFTING ON THE GROWTH AND QUALITY OF MELONS

Chen Rui
Student
Sumy National Agronomy University, Sumy, Ukraine
Dubovyk Volodymyr
PhD (Agricultural Sciences), Associate Professor
Sumy National Agronomy University, Sumy, Ukraine
Orcid: https://orcid.org/0009-0007-3414-241X
https://orcid.org/0000-0002-2880-7047

Introduction. With the gradual increase in the cultivation area of protected horticulture, a series of soil continuous cropping obstacles have emerged in melon production, such as salinization, heavy metal stress, low temperature, high humidity and drought damage, as well as Fusarium oxysporum Schltdl, Monosporascus canonballus Pollack&Uecker, Phytophthoracapsici Leonian, Verticillium dahliaKleb Soils borne diseases such as black rot disease (Phomopsis sclerotiodes Kesteren) and root knot nematodes [1].

Domestic and foreign studies have shown that grafting cultivation is one of the important ways to overcome continuous cropping obstacles and effectively prevent diseases and increase yield [2].

Aim. Grafting can promote plant growth and development, increase yield, and improve fruit quality; It can also improve the stress resistance of vegetables, including disease resistance [3], drought resistance [4], salt tolerance [5], and improve the absorption function of roots, in order to achieve early ripening, yield increase, and income increase [4].

By selecting excellent root stocks for root replacement and grafting, we can overcome soil continuous cropping obstacles and achieve high yield and quality.

Materials and Method. Cultivate robust and consistent root stocks to improve grafting utilization and survival rate. Pumpkin is often used as the root stock in production.

Discussion. Why choose pumpkin as the root stock? The main reasons are that pumpkin has strong stress resistance and good disease resistance, which can prevent soil borne diseases and improve plant stress resistance; Pumpkin root stock can enhance crop growth and resistance, and increase yield; The impact of pumpkin root stock on crop quality is complex. For example, during watermelon grafting, the compatibility of pumpkin root stock is relatively good, the grafting survival rate is high, there are fewer symbiotic incompatible plants, the compatibility is relatively stable, and the impact on watermelon quality is also relatively stable; Pumpkin root stock can improve the characteristics of crops such as low temperature, high temperature, waterlogging, and drought resistance. The pumpkin root stock has a well-developed root system, strong growth potential, normal lateral branch development, stable melon formation, and can be continuously planted. Therefore, choosing pumpkin as the root stock can overcome continuous cropping obstacles, improve crop stress resistance, prevent and control diseases, and improve yield and quality.

Using pumpkin as a root stock for grafting has multiple impacts on the growth and quality of melons. Firstly, pumpkin root stocks can significantly increase the yield of melon crops. For example, grafting pumpkin root stocks on thin skinned melons can increase yield. At the same time, the impact of pumpkin root stock on the single fruit quality of watermelon varies depending on the root stock. Using pumpkin hybrids as root stocks to graft watermelon has an average increase in single fruit quality compared to self rooted cultivation. Secondly, pumpkin root stocks also have an impact on the quality of melons. For example, on thin skinned melons, grafting with pumpkin root stocks results in an increase in fruit sugar content. However, at the same time, the texture of the fruit flesh may be affected, leading to softening and souring of the flesh, fermenting of the flesh, and poor taste in the early stages of fruiting. The study also found that using pumpkin as a root stock can increase the

hardness of watermelon fruits, but the flavor of grafted watermelon and melon fruits is generally lighter than that of self rooted seedlings. This may be related to different combinations of root stocks and spikes, delayed fruit development after grafting, and early harvest. In addition, using pumpkin as a root stock can also improve the stress resistance of melons. Pumpkins grow vigorously and have strong resistance to diseases. After grafting, they can improve the disease resistance of melons. At the same time, pumpkin root stocks have the characteristics of enduring low temperature and high temperature, and specific pumpkin varieties also have certain resistance to salt stress.

Conclusions. In summary, using pumpkin as a root stock for grafting has multiple impacts on the growth and quality of melons, including increasing yield, improving quality, and enhancing stress resistance. However, it is important to note that different root stock varieties and combinations can have different impacts on the growth and quality of melons, so careful selection and application are necessary in practical production.

REFERENCES

1. Shang Qingmao, Wang Xibo, Zhang Weili. Technical Regulations for Intensive Grafting and Seedling Cultivation of Melon Vegetables [J]. Chinese Vegetable Journal, 2022 (6): 108-114. DOI: 10.19928/j.cnki.1000-6346.20022.3027

2. Song Jiqing, Li Baoxian, Wang Shudong, et al. Experimental study on watermelon grafting and its cultivation techniques [J]. Chinese Vegetable Journal, 1990, (3): 27-28

3. Lee W Y. Yellow performance test of watermelon graded onto the root stock SiOyos angulatus in the farm field [J] Kor Soc Holt sci, 1992,10 (2): 38-39

4. Lee JM. Culture of graded vegetables I: Current status, grading methods and benefits [J] Horticultural Science, 1994,29:235-239

5. Shi Yuelin, Liu Peiying, Luo Qingxi, et al. Study on the Effect of Black Pumpkin root stock on Salt Resistance of Cucumber [J]. Journal of Southwest Agricultural University, 1995,17 (3): 232-235

VETERINARY SCIENCES

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЗА ПАСАЛУРОЗНОЇ ІНВАЗІЇ КРОЛІВ

Антіпов Анатолій Анатолійович,
ORCID: 0000-0003-3955-3377
Гончаренко Володимир Петрович,
ORCID: 0000-0002-7279-6146
кандидати ветеринарних наук, доценти,
доценти кафедри паразитології та фармакології
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Соборна площа 8/1, Україна, 09100
Палієнко Світлана Олександрівна
викладач спеціальних дисциплін
ВСП „Золотоніський фаховий коледж ветеринарної медицини
Білоцерківського національного аграрного університету”
м. Золотоноша, вул. Садовий проїзд, 1 Україна, 19700
Малецька Яна Віталіївна,
Савчук Вероніка Миколаївна
магістранти 6 року навчання
факультету ветеринарної медицини
Білоцерківський національний аграрний університет,
м. Біла Церква, Соборна площа 8/1, Україна, 09100

Вступ. / Introductions. Кролівництво – одна із перспективних галузей м’ясного тваринництва. М’ясо кролів має велике значення як дієтичний продукт харчування людей. Воно соковите, ніжне, має низьку калорійність за значного вмісту повноцінного білка, належить до білого м’яса і рекомендується як дієтичний продукт дітям, людям похилого віку, а також у разі захворювань шлунка, печінки, серцево-судинної системи.

За вмістом білка м’ясо кролів поступається лише індичатині. Із м’яса кроля в організмі людини засвоюється до 90 % білка, тоді як із яловичини лише

62 %. Порівняно із курячим м’ясом кролятина містить у 2,7 раза менше холестерину. Кролячий жир легкоплавкий і за якістю переважає яловичий, баранячий і свинячий. У зв’язку з цим м’ясо кролів на європейських ринках цінується значно дорожче, ніж м’ясо курчат-бройлерів.

Кролівництво є важливим резервом у постачанні легкої промисловості хутровою сировиною. Із пуху виробляють кращі сорти фетру, різні трикотажні вироби і головні убори, а зі шкіри – різні галантерейні вироби і легке взуття. Крім того, кролів використовують у медицині і ветеринарії як лабораторних тварин для проведення досліджень з випробовування фармакологічних препаратів та виготовлення вакцин [1, 2].

До найважливіших біологічних особливостей домашніх кролів відносять високу плодючість, короткий період крільності, поєднання вагітності з лактацією, скороспілість, відсутність сезонності у розмноженні, копрофагію. На відміну від інших сільськогосподарських тварин кролі у 4–5-місячному віці досягають статевої зрілості і здатні до спаровування й отримання від них потомства.

Особливістю кролівництва є масовість поширення його серед населення, підтвердженням чого є збільшення кролівників-любителів не тільки серед сільських жителів, а й за рахунок власників садових і присадибних ділянок у містах. Однак у приватних господарствах відсутня система діагностичних і лікувально-профілактичних заходів щодо боротьби з паразитарними хворобами кролів – власники тварин користуються порадами колег і лише в окремих випадках звертаються до фахівців.

Стримуючим фактором розвитку є хвороби паразитарної етіології, серед яких пасалуроз посідає домінуюче місце. Це пов’язане з тим, що дана інвазія характеризується високою контагіозністю і можливістю необмеженого поширення серед сприйнятливого поголів’я кролів. Поширенню пасалурозу сприяють антисанітарні умови утримання кролів на незмінній підстилці або щільній підлозі, а також біологічні особливості збудника, що є геогельмінтом, де перезараження тварин відбувається через ґрунт контаміновані яйцями

пасалурисів [3, 4].

Успішна боротьба та профілактика пасалурозу кролів заснована на застосуванні комплексу загальних ветеринарно-санітарних та специфічних заходів. З останніх ефективними є дегельмінтизація, яка проводиться з використанням антигельмінтних препаратів [5].

Однак, у доступній науковій літературі лише незначна кількість праць присвячена вивченню терапевтичної ефективності окремих лікарських засобів за паразитозів кролів, у тому числі і за пасалурозу кролів [6].

Мета роботи. / Aim – провести апробацію вітчизняних антигельмінтиків (Вормікіл пасти та Піперазину 45 % порошку) та визначити їх ефективність за пасалурозної інвазії кролів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Роботу виконували з вересня по жовтень місяці 2023 року в умовах одноосібного селянського господарства Бердичівського району Житомирської та в навчально-науковій лабораторії кафедри паразитології та фармакології Білоцерківського НАУ.

Для діагностики пасалурозу використовували метод дослідження зіскрібків з прианальної ділянки тіла із застосуванням клейкої стрічки. З цією метою частину клейкої стрічки прикладали до прианальної ділянки тіла, після чого прикріплювали цю стрічку з отриманим матеріалом до предметного скельця і в такому вигляді досліджують під мікроскопом. Основним критерієм зараженості була інвазованість кролів інвазією, тобто екстенсивність інвазії (ЕІ) та інтенсивність інвазії (ІІ). Дослідження на тваринах проводили з урахуванням «Загальних етичних принципів експериментів на тваринах», схвалених на Національному конгресі з біоетики (Київ, 2001) та узгоджених з положеннями «Європейської конвенції про захист хребетних тварин», які використовуються для експериментальних та інших наукових цілей (Страсбург, 1985). На цьому етапі досліджень вивчали ефективність препаратів за пасалурозної інвазії кролів. Для цього сформували за принципом аналогів дві дослідні групи кролів, спонтанно інвазованих пасалурусамі та одну контрольну, по 10 тварин у кожній. Схема використання антигельмінтиків при спонтанній пасалурозній

інвазії кролів наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Схема використання антигельмінтиків за пасалурозної інвазії

Групи тварин	Назва препарату	Форма препарату	Спосіб введення	Доза і кратність
Дослідні: перша	Вормікіл	паста	груповим методом, з кормом	1 г на 1 кг маси тіла, одноразово
друга	Піперазин 45 %	порошок	груповим методом, з кормом	1 г на кг маси тіла 2 дні поспіль.
Контрольна	–	–	–	–

З даної таблиці видно, що для дегельмінтизації кролів ми застосували Вормікіл пасту (рис. 1) у дозі 1 г пасти на 1 кг маси тіла, одноразово. Препарат змішували з невеликою кількістю корму. 1 г Вормікіл пасти містить діючі речовини: фенбендазол – 0,05 г та празиквантел – 0,005 г.

Рис. 1. Зовнішній вигляд упаковки Вормікіл пасти

Діюча речовина (ДР) – фенбендазол (група бензимідазолів) гальмує полімеризацію білків тубуліну в микротубулины, знижує активність енергетичних ферментів, уповільнює метаболізм у гельмінтів, внаслідок чого порушується засвоєння поживних речовин (аденозинтрифосфорної кислоти і глюкози), знижуються мітохондріальні реакції, настає повне виснаження і параліч паразитів.

Празиквантел активний відносно цестод (стрічкових гельмінтів), швидко всмоктується всією поверхнею паразита і рівномірно розподіляється по їх тілу. Празиквантел підвищує проникність мембран для іонів кальцію, викликає підвищення м’язової активності, яке змінюється скороченням мускулатури і спастичним паралічем, викликає руйнування зовнішньої кутикули у дорослих форм цестод.

Тваринам другої дослідної групи ми задавали Піперазин 45 % порошок (рис. 2), який у 100 г препарату містить піперазину цитрат – 45 г. Препарат застосовували після 24 годинної голодної дієти з кормом у дозі 1 г на кг маси тіла 2 дні поспіль.

Рис. 2. Зовнішній вигляд упаковки Піперазин 45 %

Піперазину цитрат діє згубно на личинкові і дорослі форми гельмінтів, порушує у нематод нервово-м'язову регуляцію, викликаючи гиперполяризацию мембран нервових клітин і параліч, інгібує сукцинатдегидрогеназу, каталазу, ацетилхолинэстеразу. Швидко всмоктується в шлунково-кишковому тракті. Виділяється з організму в основному з сечею протягом 24 годин. Низька токсичність на організм тварин і птиці дозволяє згодовувати препарат групі тварин з кормом.

Кролі третьої групи слугували контролем. Після задавання препаратів щоденно оглядали тварин. До обробки та на 15 добу знову проводили дослідження з метою виявлення яєць. Визначали екстенсефективність (ЕЕ) та інтенсефективність (ІЕ) препаратів.

Результати та обговорення./Results and discussion. За нашими даними клінічних спостережень після застосування препаратів побічних ефектів та ускладнень у інвазованих кролів пасалурусами не виявлено. Результати овоскопічних досліджень тварин до дегельмінтизації наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати овоскопічних досліджень кролів до дегельмінтизації

Групи тварин	Кількість тварин у групі, гол.	Кількість уражених тварин у групі, гол	Е.І., %	Всього знайдено яєць, екз.	І.І., екз.
Дослідні: перша	10	10	100	126	14,6
друга	10	10	100	115	11,5
Контрольна	10	10	100	129	12,9

Як видно з даної таблиці, тварини двох дослідних і контрольної груп були на 100 % уражені паралурусами. Інтенсивність інвазії коливалась від 11,5 до 14,6 екземплярів яєць.

На 12-й день, після останньої дачі антигельмінтних препаратів, ми знову відібрали проби фекалій. Результати цієї роботи наведені у таблиці 3.

Таблиця 3

Результати овоскопічних досліджень кролів до дегельмінтизації

Групи тварин	Кількість тварин у групі, гол.	Кількість уражених тварин у групі, гол	Е.І., %	І.І., екз	Е.Е., %	І.Е., %
Дослідні: перша	10	10	–	–	100	100
друга	10	10	10,0	1,0	90,0	91,30
Контрольна	10	10	100	13,8	–	–

З таблиці 3 видно, що у тварин першої дослідної групи, яким ми застосували Вормікіл пасту у дозі 1 г пасти на 1 кг маси тіла, одноразово з невеликою кількістю корму яєць пасалурусів не знайшли. Екстенсефективність (ЕЕ) та інтенсефективність (ІЕ) склала 100 %.

У тварин другої дослідної групи, яким застосовували після 24 годинної голодної дієти Піперазин 45 % порошок з кормом у дозі 1 г на кг маси тіла 2 дні поспіль яйця пасалурусів були виявлені у 1 тварини, тобто екстенсефективність склала 90,0 % при інтенефективності 91,30 %.

Висновки./Conclusions.

1. Тваринам першої дослідної групи, яким застосували Вормікіл пасту у

дозі 1 г пасти на 1 кг маси тіла, одноразово з невеликою кількістю корму яєць пасалурусів не знайшли. Екстенсефективність (ЕЕ) та інтенсефективність (ІЕ) склала 100 %.

3. У тварин другої дослідної групи, яким застосовували після 24 годинної голодної дієти Піперазин 45 % порошок з кормом у дозі 1 г на кг маси тіла 2 дні поспіль яйця пасалурусів були виявлені у 1 тварини, тобто екстенсефективність склала 90,0 % при інтенефективності 91,30 %.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Богач М. В., Трофімов М. М. Інвазійні хвороби системи травлення кролів в господарствах Одеської області. Аграрний вісник Причорномор'я : збірн. наук. пр. Одеса, 2007. Вип. 39. С. 96–99.

2. Інфекційні та інвазійні хвороби кролів / Л.Є.Корнієнко, О.Б. Домбровський, С. І. Пономар, А. А. Антіпов. Біла Церква, 2003. 288 с.

3. Сорока Н. М., Береговець І. А. Епізоотологія, особливості пасалурозу кролів в умовах приватних господарств. Науковий вісн. Нац.ун-ту біоресурсів і природокористування України. 2011. №167. С.108–110.

4. Дуда Ю. В., Кунєва Л. В. Вплив пасалурозної та цистицеркозної інвазій на м'ясну продуктивність кролів. Збірник наукових праць „Ефективне кролівництво і звірівництво". 2019. Вип. 5. С. 199–207.

5. Прус М. П., Дуда Ю. В. Збудники хвороб травного каналу кролів у складі паразитоценозів. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького. Серія: Ветеринарні науки. 2021. Т. 23. № 102. С. 93–98.

6. До геморагічної хвороби кролів / І.В. Папченко, А.А.Антіпов, І.П. Селих та ін. // Scientific Collection «InterConf», (134): with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Society and Science: Interconnection» (November 26-28, 2022; Porto, Portugal) by the SPC «InterConf». Kramer, 2022. P. 324–332.

УДК:619;612.015.3:636.520.087.72

РЕАБІЛІТАЦІЙНІ ЗАХОДИ У РАЗІ ГОСТРИХ РОЗЛАДІВ ТРАВЛЕННЯ У ТЕЛЯТ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЛІГНІНУ КОРМОВОГО

Тодоров Микола Іванович
к.в.н. доцент
Островська Анастасія Володимирівна
студентка
Одеський державний аграрний університет
м. Одеса, Україна

Застосування кормової добавки що містить гідролізний лігнін та мінеральні компоненти у вигляді гідроксиду кальцію та міді по 50г на тварину на день впродовж 10 днів після перехворювання телят на гострі розлади травлення, сприяє відновленню гематологічних показників та профілактує рецидиви шлунково-кишкових захворювань.

Ключові слова: телята, гострі розлади травлення, лігнін кормовий, перекисне окиснення ліпідів.

Постановка проблеми. Одним з важливих завдань у сучасному тваринництві є підвищення життєздатності тварин на різних етапах розвитку. Проте збереження молодняку та реалізація генетичного потенціалу стада можливі лише за своєчасного і ефективного комплексного підходу до профілактики та лікування.

Серед захворювань молодняку великої рогатої худоби незаразної етіології вагоме місце займає патологія органів травлення, зокрема, диспепсія, казеїно-безоарна хвороба, молозивний токсикоз, характерним для вищезазначених патологій є діарея, тому вони об'єднані загальною назвою-гострі розлади травлення [1].

У хворих на гострі розлади травлення телят, поряд з порушенням моторної, секреторної та всмоктувальної функцій слизової оболонки кишечнику, загальна інтоксикація та імунний дефіцит є провідними чинниками

в розвитку захворювання, що проявляється порушенням роботи печінки, нирок та інших ланок метаболізму. Одним із механізмів, що впливають на імунний статус організму та відіграють роль універсальної неспецифічної патогенетичної ланки різних захворювань є стан системи пероксидного окиснення ліпідів і антиоксидантного захисту (ПОЛ–АОЗ) (Zharkoj, 2004). Зникнення характерних клінічних ознак у телят після перехворювання на гострі розлади травлення, ні є ознакою повного одужання. Так, за нашими спостереженнями та літературними даними відновлення морфологічних, та біохімічних показників крові відбувається впродовж 3-4-х тижнів після клінічного одужання у разі не застосування реабілітаційних заходів [2, 4].

Після зникнення характерних клінічних ознак у телят, а саме діареї, на практиці тобто в господарствах зазвичай припиняється лікувально-реабілітаційні заходи.

Тому нами у той період, а саме після клінічного одужання був застосований реабілітаційний захід із введенням до раціону кормової добавки лігнін - кормовий. Кормова добавка є темно-коричневий порошок, що має ентеросорбентні властивості, що сприяє зниженню інтоксикації організму.

Мета роботи: дослідити ефективність реабілітаційних заходів у разі гострих розладів травлення у телят із застосуванням кормової добавки, лігнін-кормовий, що містить гідролізний лігнін та мінеральні компоненти у вигляді гідроксиду кальцію та міді.

Матеріали і методи. Дослідження проводилися на базі ТОВ з обмеженою відповідальністю «Агролайн Ком» Арцизького району Одеської області, та науково-дослідної лабораторії ФВМ Одеського Державного Аграрного Університету.

Матеріалом для досліджень була венозна кров тварин які були під дослідом. Лабораторні дослідження крові проводили до, та після реабілітаційних заходів.

У стабілізованій ЕДТА крові підраховували кількість лейкоцитів, еритроцитів та визначали вміст гемоглобіну.

При проведенні досліду застосовували клінічні і лабораторні методи дослідження.

Для проведення досліду були підібрані телята, які щойно одужали після гострих розладів травлення. Ознак розладів шлунково-кишкового тракту не було виявлено, температура, пульс, дихання знаходились в межах норми. Перша група контрольна де ніяких заходів не застосовували, друга дослідна яким на протязі 10 днів до корму додавали кормову добавку лігнін кормовий по 50г на тварину. Визначення гематологічних показників здійснювали за загальноприйнятими методами, біохімічні дослідження сироватки крові здійснювали за допомогою біохімічного аналізатору Stat Fax 1904. Інтенсивність перекісного окиснення ліпідів оцінювали за вмістом у плазмі крові таких кінцевих продуктів (ПОЛ), як малоновий діальдегід (MDA) та дієнові кон'югати (ДК) гідроперекісей. При цьому концентрацію MDA визначали за реакцією з 2-тіобарбітуровою кислотою (ТБК). Визначення у плазмі крові вмісту дієнових кон'югатів проводили спектрофотометричним методом В. Б. Гаврилова і М. І. Мішкарудіної (1983р.).

Результати та обговорення. Після одужання телят (зникнення ознак діареї) тобто перед початком досліду з таблиці 1 бачимо що такі показники, як вміст гемоглобіну, кількість еритроцитів, кольоровий показник, у телят обох груп були нижчими за аналогічними показниками здорових тварин, вміст заліза в обох групах також був нижчим порівняно зі здоровими телятами, що є наслідком ускладнення та виникнення анемічного стану у телят.

Таблиця 1.

Лабораторні показники крові телят дослідної та контрольної груп (початок досліду)

Показники	Здорові телята	контрольна	дослідна
Еритроцити Т/л	5,2±0,9	4,4±0,22	4,3±0,21
Гемоглобін г/л	102,0±4,8	78,0±3,2	75,0±3,1
Кольоровий показник	0,85±0,2	0,6±0,01	0,6±0,01
Залізо мкмоль/л	22,0±1,2	14,0±1,1	14,0±1,2
ТБК-активні продукти ммоль/л	3,3 ± 0,14	5,5 ± 0,11	5,6 ± 0,13

Перекисне окиснення ліпідів (ПОЛ) – неспецифічний процес, що є відповідною реакцією на стресові чинники будь-якого ґенезу в процесі адаптації клітини за дії зовнішніх факторів.

Первинні продукти ПОЛ – гідропероксиди ліпідів – є речовинами нестійкими, досить швидко руйнуються з утворенням вторинних продуктів пероксидного окиснення, серед яких найбільш відомий малоновий діальдегід, що належить до ТБК-активних продуктів (Danchuk, 2006) [3]. Встановлено, що у телят які щойно перехворіли на гострі розлади травлення вміст ТБК-активних продуктів (малоновий діальдегід, та дієнових кон'югатів) був більшим, ніж у клінічно здорових на 60,0%.

Накопичення ТБК-активних продуктів в організмі пояснює формування синдрому метаболічної (ендогенної) інтоксикації. Також у разі ураження шлунково-кишкового тракту і екзогенна інтоксикація впливає.

Динаміка зміни ТБК-активних продуктів в організмі телят під час досліду наведена на рисунку 1.

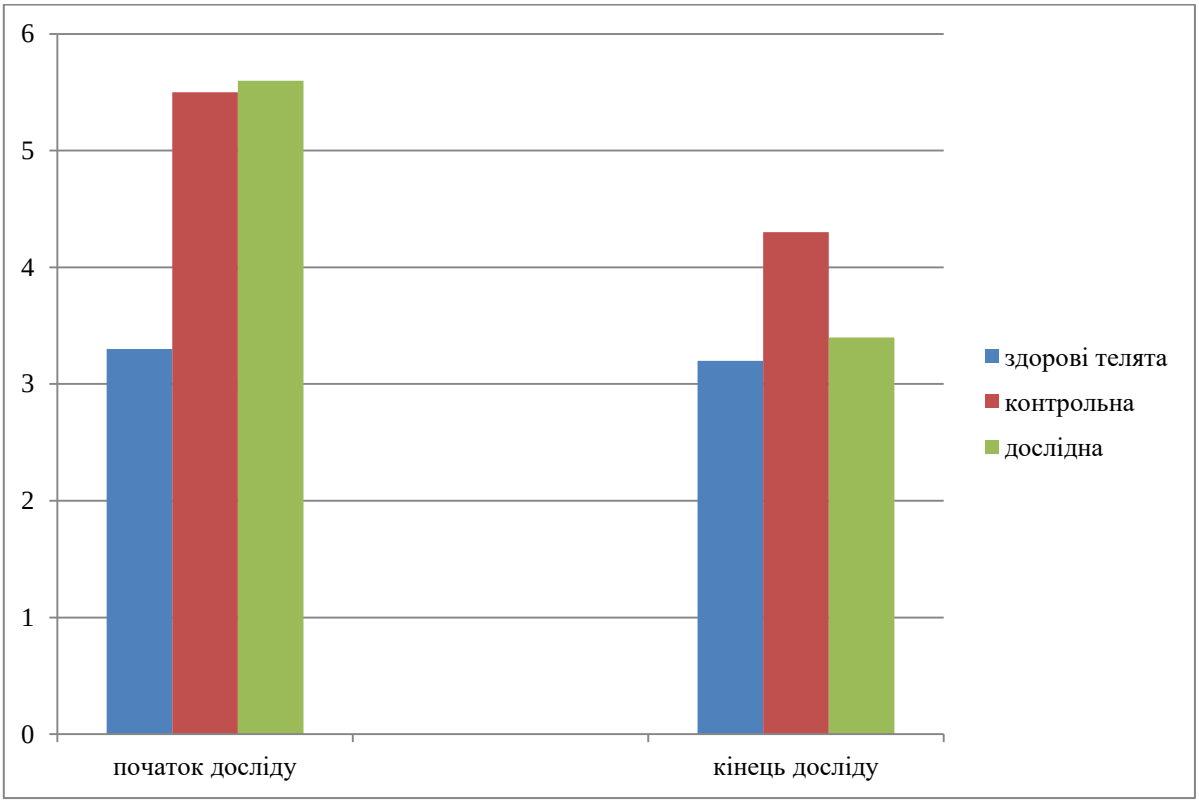

Рисунок 1 Динамика ТБК-активних продуктів (ммоль/л) у крові телят

Після 10 денного застосування кормової добавки, лігнін - кормовий спостерігали інтенсивне зниження ТБК-активних продуктів в організмі телят дослідної групи. Вміст ТБК-активних продуктів у крові телят дослідної групи наприкінці досліду був вищим лише на 9% порівняно зі здоровими телятами, коли в контрольній групі телят цей показник перевищував 36%. Дані показники підтверджують їх провідну роль в реалізації метаболічних зрушень в організмі тварин.

Кормова добавка, лігнін - кормовий виявилася достатньо ефективною у профілактиці рецидивів захворюваності телят на гострі розлади травлення. Так в дослідній групі жодне теля не захворіло коли в контрольній у двох телят спостерігали рецидиви захворювання.

Підтвердженням цьому свідчать такі показники, як еритроцити, гемоглобін, кольоровий показник, вміст заліза в крові телят дослідної групи були майже на рівні аналогічних показників здорових телят. В контрольній групі телят таки показники, як кількість еритроцитів на 6,3%, гемоглобін на 7,7%, кольоровий показник на 17%, вміст заліза в крові на 25% були нижчими порівняно зі здоровими телятами.

Такий показник як гематокритна величина у контрольній групі телят складав 39% що свідчить про недостатнє відновлення водно - іонного обміну, після перехворювання тварин на гострі розлади травлення, даний показник в дослідній групі телят був в межах норми і складав 35%.

Висновок: застосування кормової добавки лігнін - кормовий по 50г на тварину на день впродовж 10 днів після перехворювання телят на гострі розлади травлення, сприяє зниженню інтоксикації організму телят, відновленню гематологічних показників та профілактує рецидиви шлунково-кишкових захворювань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внутрішні хвороби тварин. Левченко В. І., Кондрахін І. П., Влізло В. В. та ін. За ред. В. І. Левченка. К.: Аграрна освіта. Біла Церква 2012. Ч. 1. – 528 с.

2. Методи лабораторної клінічної діагностики хвороб тварин. В. І. Левченко, В. І. Головаха, І. П. Кондрахін та ін.; За ред. В. І. Левченка. К.: Аграрна освіта, 2010. 437 с.

3. Danchuk, V. V. (2006). Peroksydne okysnennia u silskohospodarskykh tvaryn i ptytsi. Kamianets- Podilskyi: Abetka (in Ukrainian).

4. Zharkoj, B. L. (2004). Vzaimosvjaz' intensivnosti pro- cessov svobodnoradikal'nogo okislenija i pokazatelej immunnogo statusa u teljat. Svobodnye radikaly, anti- oksidanty i zdorov'e zhivotnyh : mate-rialy mezhdu- nar. nauch. prakt.konf., 21–23 sentjabrja 2004 g. Vo- ronezh, 36–40 (in Russian).

BIOLOGICAL SCIENCES

ПРИСУТНІСЬ БИЧКА-ГОНЦЯ *(NEOGOBIUS GYMNOTRACHELUS)* У РІЧЦІ УСТЯ, В МЕЖАХ МІСТА РІВНЕ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ

Гайдаш Ігор Славович
д.м.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України
завідувач кафедри мікробіології, вірусології, імунології,
медичної фізики та медичної інформатики
Державний заклад «Луганський державний медичний Університет»,
м. Рівне

Актуальність. Бичóк-гонéць, або сíра бáбка (*Babka gymnotrachelus*) реліктовий вид понто-каспійських риб родини Бичкових (Gobiidae). Належить до роду *Babka*, який раніше вважався підродом роду *Neogobius,* але був описаний як окремий монотипічний рід на підставі молекулярного аналізу. До цього бичок-гонець мав назву *Neogobius gymnotrachelus* (Kessler, 1857).

Поширений в прісних, іноді солонуватих водах басейну Чорного моря. Зустрічається біля берегів Туреччини, в річках Кавказу - Інгурі, Ріоні, річках Колхідської низовини, озерах Палеостомі, Сужа. У північно-західній частині Чорного моря в Дніпровсько-Бузькому, Дністровському лиманах, біля Тендровської коси і острова Березань. В Дунаї до Видина, а також у притоках і Придунайських озерах Братеш, Кагул, Ялпуг, Катлабух, Китай, Разелм та інших. У Дністрі і його притоках: Збруч, Жванчик, Смотрич, Реут, Бик, Дубосарському водосховищі. У Південному Бузі, а також у Дніпрі до Києва. Зустрічається в річці Камчия і Шабленському озері в Болгарії. Є в Азовському морі в Таганрозькій затоці і річках Дон, Аксай, Сіверський Донець. Також мешкає у Каспійському морі, де представлений підвидом *Babka gymnotrachelus macrophthalmus*.

Як вселенець відзначається в річках басейну Балтійського моря: Вісла і Західний Буг. Знайдений, також як вселенець, в середньому Дунаї (Угорщина). На даний час найзахіднішою частиною ареалу цього виду є німецький сектор річки Дунай, де він відзначається з 2011 року. Попередня знахідка цього виду в нижньому Рейні виявилася помилковою.

В Білорусі вперше зареєстрований в 1998 році в басейні Прип'яті. З 1998 року знайдений в басейнах річок Дніпр, Сож, Прип'ять, Піна, а також в річці Мухавець і Дніпровсько-Бугському каналі. В 2011 році поширився вже на 3 райони Гомельської області: Речіцький, Лоєвський, Брагінський.

На теренах Рівненської області України знаходяться, як сама річка Прип’ять, так і декілька її правих приток: Горинь, Стир, Ствига. Однією з приток Горині є річка Устя, яка тече через обласний центр - місто Рівне. В локації Пн50º36′21" С26º15′15" з річки Устя було здобуто дві особини Бичка-гонця (*Babka gymnotrachelus*).

Мета публікації – задокументувати в науковій літературі факт присутності Бичка-гонця (*Babka gymnotrachelus)* в річці Устя – притоці третього порядку ріки Дніпро.

Матеріали і методи дослідження. Матеріалами дослідження стали результати аматорської риболовлі 23-24.04.2023 року у водогоні річки Устя, в локації нижче від греблі водосховища Басів Кут, що в межах міста Рівне. Аматорське риболовне знаряддя являло собою махове вудлище довжиною 7,0 м, з боковим кивком, волосінню 0,15 мм і мормишкою 0,4 г, наживкою був земляний гробак. Риболовля відбувалась в ранкові години з берега.

У здобутих екземплярів бичків-гонців вага (P) вимірювалась на електронних терезах моделі MS-1724C 500g/0.1g. Морфометричні виміри виконували металевою і матерчатою лінійками та штангенциркулем. Вимірювали загальну довжину риби (L), промислову довжину тіла (l), найбільшу висоту тіла (H), найбільшу товщину тіла (B), довжину голови (C), об’єм тіла (O).

Результати дослідження. З річки Устя у межах міста Рівне здобуто дві

особини Бичка-гонця (*Babka gymnotrachelus)* самця (рис. 1) і самицю (рис. 2). Бичок-гонець-самець (рис. 1) мав шлюбне забарвлення, його тіло було чорняве, але на боках риби добре прослідковувались косі темні смуги в напрямку зверху вниз і до переду, які чередувались з аналогічними просвітленнями, що є типовою ознакою для бичків-гонців. На першому і другому спинних плавцях були три ряди коричневих смуг, при відсутності темної плями наприкінці першо- го спинного плавця. Вага бичка-гонця-самця склала 8,90 г, найбільша довжина риби (від початку рила до кінця хвостового плавця) була 9,78 см, промислова довжина риби (від початку рила до крайньою лузги на хвості) склала 8,13 см, найбільша висота тіла – 1,60 см, найбільша товщина тіла – 1,31 см, довжина голови – 2,13 см, об'єм тіла – 4,90 см. Довжина першого спинного плавця дорівнювала 1,17 см, а його найбільша висота – 1,38 см. Довжина другого спинного плавця склала 2,93 см, а його найбільша висота – 1,48 см. Статеві органи самця були сформовані, при натиску виділяли молоки.

Рис. 1. Бичок-гонець (*Babka gymnotrachelus),* самець, із річки Устя, місто Рівне Рівненської області (фото Гайдаша І. С., 23.04.2023).

Самиця бичка-гонця мала більш світліший колір тіла, порівняно із самцем (рис. 2). В зв'язку з цим, косо спрямовані до переду чорняві смуги були видні краще. На спинних плавцях самиці добре видно три ряди

коричневих смуг, при відсутності темної плями наприкінці першого спинного плавця, що відрізняє бичка-гонця від бичка-кругляка

Рис. 2. Бичок-гонець (*Babka gymnotrachelus),* самиця, із річки Устя, місто Рівне Рівненської області (фото Гайдаша І. С., 24.04.2023).

Вага самиці склала 3,30 г, найбільша довжина тіла – 6,91 см, промислова довжина риби була 5,90 см, найбільша висота тіла – 1,33 см, найбільша товщина тіла – 1,07 см, довжина голови – 1,51 см, об'єм тіла 3,26 см. Довжина першого спинного плавця дорівнювала 0,83 см, а його найбільша висота-0,51 см. Довжина другого спинного плавця склала 2,06 см, а його найбільша висота– 0,58 см. У самиці була ікра жовтого кольору, ікринки були округлі, діаметром 0,3-0,4 мм.

Висновок.

1. Бички-гонці (*Babka gymnotrachelus)* обох статей є присутніми і розмножуються в річці Устя – притоці третього порядку річки Дніпра.

2. Щільність популяції бичка-гонця в річці Устя незначна.

СУКЦЕСІЙНІ ЗМІНИ ВПЛИВУ БІОТИ І СТРАТЕГІЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ У РУСЛОВИХ ВОДОСХОВИЩАХ МАЛИХ РІЧОК

Гриб Йосип Васильович,
д. біол. н., професор,
Троцюк Віктор Степанович,
к. с.-г. н., доцент,
Ліщук Ігор Ігорович,
магістр
Національний університет водного господарства
та природокористування м. Рівне, Україна

Вступ. В другій половині XX ст. на державному рівні велась активна робота з використання енергетичних потужностей малих річок для будівництва малих гідроелектростанцій. З цією метою будувались руслові водосховища. В певний період часу їх молодості вони відігравали позитивну роль у виробництві електроенергії для місцевого використання та розвитку прісноводного рибництва. Однак, в процесі старіння руслових водосховищ, внаслідок евтрофікації, заболочування, їх використання стає малоперспективним. Знизилась рибопродуктивність, малоефективною була віддача міліючих і заболочених територій. Лише одне влаштування сонячних батарей на 1% площі водного дзеркала руслового водосховища компенсує віддачу всієї його площі для отримання виробленої енергії від ГРЕС.

Мета роботи. Дослідити динаміку розвитку екологічної ситуації на старіючому русловому водосховищі малої річки після 50 років його експлуатації.

Об'єкт, методи і методика досліджень. Об'єктом дослідження є руслове Млинівське водосховище на р. Іква (права притока р. Стир) нижче м. Дубно площею водного дзеркала 300 га з витратами води 3,2 $м^3/с$ та глибині водосховища в нижньому б'єфі в період молодості понад 3 м. В роботі використані гідрохімічні, гідробіологічні апробовані методи досліджень, а

також експедиційне обстеження р. Іква нижче м. Дубно та руслового водосховища до його греблі, а також статистичні методи досліджень.

Результати досліджень. Стартовими умовами розвитку сукцесій гідро біоценозів є досягнення співвідношення органічного вуглецю та мінеральних форм азоту і фосфору як 106:16:1, що характерне для явищ сингенезу, які обумовлюють оптимальні стартові умови фотосинтезу первинної органічної речовини мікроводоростями. В процесі розвитку природних екосистем відбуваються зміни складу ценозів, зокрема поширення вищих водних рослин, найбільш адаптованих до змін умов середовища. Стабілізація стану водних екосистем відбувається за рахунок процесів самоочищення, очищення русел від донних відкладів та маси відмерлої вищої водної рослинності, а також виходу повеневих вод на заплаву, що створює природні умови нересту та відтворення аборигенної іхтіофауни, збагачує заплаву біогенними домішками для розвитку мікроводоростей і, в подальшому, захищає русло від замулення. Однак, в досліджуваних умовах, формування сукцесій гідробіоценозів відбувається внаслідок геоморфічних змін гідрографічної мережі та процесів розвитку інтродукованих видів. Серед геоморфічних типів сукцесій виділені наступні причини їх виникнення: руслова трансформація, гідромеліоративне та гідротехнічне будівництво, зміни гідрологічного режиму. Причиною виникнення селективних фітореогенних сукцесій є заростання вищою водною рослинністю меліоративних каналів, формування руслових і заплавних біоплато, аквакультура водоростей. Але, серед визначених типів сукцесій найбільш значимими є локальні антропогенні та атропотехногенні катастрофічні сукцесії. Їх формують забруднення річок стічними водами нижче урбанізованих територій, порушення водного режиму в районах осушувальних та зрошувальних меліорацій, спрямлення русел річок, замулення та каналізування, порушення кормової бази, місць відтворення аборигенної іхтіофауни та погіршення якості води.

Нами звернута увага на поєднання причин формування катастрофічних сукцесій природного та антропогенного походження. Задухи і замори риб

спостерігались у досліджуваному басейні як в літній, так і в зимовий період. Парна кореляційна залежність заморних явищ від складових факторів представлена в табл. 1.

Таблиця 1.

Парна кореляційна залежність заморних явищ від складових факторів (за дослідженнями Гриба Й. В.)

№ з/п	Фактори	Коефіцієнт кореляції	Вірогідність
1	Органічна речовина за $БСК_5$, мг O_2/$дм^3$	0,860	0,896
2	Витрати води в руслі Q, $м^3$/с	0,540	0,811
3	Стічні води q, $м^3$/с	0,890	0,990
4	Атмосферні опади в зимову межінь, мм	-0,870	0,998
5	Товщина льодового покриву, см	0,845	0,511
6	Температура повітря в період зимової межені t, ^{o}C	0,590	0,999

Кризові заморні явища аборигенної іхтіофауни спостерігалися як при скиданні забруднених стічних вод, так і при впливі гідрометеорологічних чинників, зокрема, при впливі низьких температур атмосферного повітря та незначних атмосферних опадів, що формували товщину льодового покриву та погіршувало атмосферну реаерацію водного середовища з вірогідністю 0,999.

Водна екосистема функціонує за рахунок поглинання сонячної енергії, її розсіювання, відведення та поглинання донними відкладами. У випадку зарегулювання русла і створення руслових водосховищ ця закономірність порушується і відбувається депонування продуктів обміну у донних відкладах та фітомасі вищої водної рослинності. Розподіл споживання розчиненого кисню екосистемою верхів'я руслового водосховища представлений на рис. 1.

При цьому, внаслідок споживання кисню мулами та фітомасою вищої водної рослинності на дихання риб припадає близько 10% маси розчиненого кисню. За рахунок функціонування руслового водосховища як біоплато, надходження розчиненого кисню у нижньому б'єфі зростає, однак співвідношення у його перерозподілі складовими екосистеми залишається аналогічним.

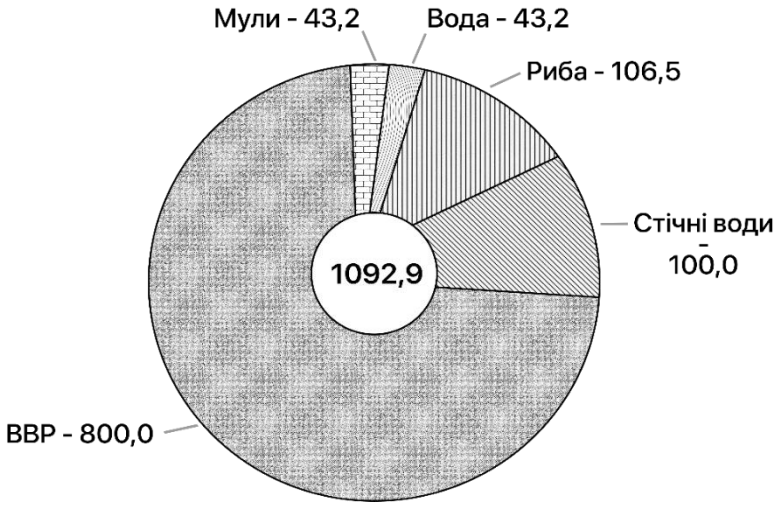

Рис. 1. Розподіл споживання розчиненого кисню водним середовищем р. Іква у верхній течії (верхів'я руслового водосховища), кг O_2

Необхідно звернути увагу на споживання розчиненого кисню стічними водами від житлового масиву м. Дубно (зливові та не доочищені комунальні стічні води) – табл. 2.

Таблиця 2.

Характеристика домішок, що надходять із зливовими водами з урбанізованих територій

№ з/п	Характеристики	Внесення домішок з територій при густині населення 100 чол/га		
		довідкові дані (талі води), мг/л	винесення, кг/га в рік*	фактично визначено
1	Завислі речовини	3000-4000	2500,0/833,0	2000-3000
2	Органічна речовина - по $БСК_5$ - по ХСК	 200-300 500-1500	 140,0/ 46,7 1000/333	 100,0 800,0
3	Ефіророзчинні речовини	150,0-160,0	100,0/33,3	35,0
4	Азот загальний	30,0-40,0	6,0/2,0	до 5,0
5	Фосфор мінеральний	-	1,5/0,5	до 1,0
6	Мінеральні солі	-	400,0/133,3	до 800,0

Примітка: чисельник – концентрація домішок, мг/л; знаменник - винесення домішок, кг/га в рік.

Крім періодичних скидів зливових та повеневих вод, постійним джерелом забруднення завислими речовинами та біогенними домішками є

господарсько-побутові стічні води урбанізованих територій (табл. 3).

Таблиця 3.

Характеристика господарсько-побутових стічних вод, що скидаються після споруд біологічного очищення

№ з/п	Характеристики	Розмірність	Нормативні величини	Довідкові дані	Власні спостереження
1	2	3	4	5	6
1	pH	од	6,5-8,5	6,5-8,5	5,5-10,0
2	Завислі речовини	мг/л	до 30,0	до 30,0	до 50,0
Біогенні сполуки					
3	Азот амонійний	мг N/л	до 5,0	до 10,0	15,0-20,0
4	Азот нітратний	мг N/л	10,0	6,0-8,0	до 15,0
5	Азот нітритний	мг N/л	до 0,1	0,02	0,5
6	Фосфати	мг P/л	0,05	0,02	до 3,0
Органічна речовина					
7	Хімічне споживання кисню, ХСК	мг O/л	до 175,0	до 40,0	до 200,0
8	$БСК_5$	мг O_2/л	до 25,0	до 25,0	25,0-75,0
9	Розчинений кисень	%	7,0	2,0-7,0	> 2,0
Сольовий склад					
10	Мінералізація	мг/л	до 1000,0	до 1000,0	1000,0
11	Гідрокарбонати	мг/л	не нормується	не нормується	420,0
12	Кальцій	мг/л	не нормується	не нормується	100,0
13	Магній	мг/л	не нормується	не нормується	20,0
14	Хлориди	мг/л			150,0
15	Сульфати	мг/л			100,0
16	Калій	мг/л	не нормується	не нормується	20,0
17	Натрій	мг/л	не нормується	не нормується	200,0
18	Активний хлор	мг/л	до 1,0	0,5-0,8	≥ 1,0

На рис. 2 наведена схема формування кисневого режиму руслового Млинівського водосховища у нижньому б’єфі.

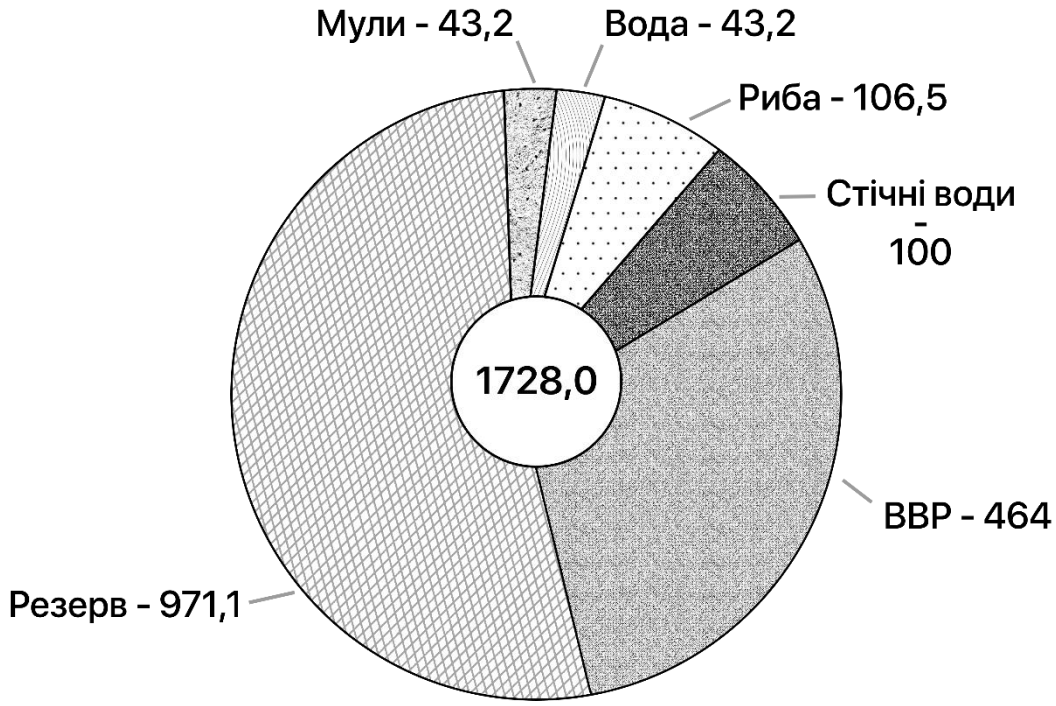

Рис. 2. Розподіл споживання розчиненого кисню екосистемою р. Іква у нижньому б'єфі руслового Млинівського водосховища, кг O_2

Скидання недостатньо очищених стічних і зливових вод з урбанізованих територій (м. Дубно) веде до проникнення у верхів'я водосховища біогенних домішок (C, N, P), що в умовах мілководдя і додатних температур призводить до розвитку фітомаси вищої водної рослинності і формування парцел (суцільного заростання мілководь водною рослинністю: очерет, рогіз та ін.).

Розглянута екологічна ситуація у басейні р. Іква вимагає розробки стратегії природокористування у її басейні. Зокрема необхідно: а) термінової реконструкції системи очищення стічних комунальних і зливових вод м. Дубно; б) формування аквапарків з виробничими підрозділами в системі місцевих громад з використання замкнутих циклів водокористування: використання донних відкладів та фітомаси вищої водної рослинності для удобрення сільськогосподарських угідь угідь, використання доочищених стічних вод для використання в сільському господарстві та рибництві; в) використання відходів сільськогосподарського виробництва, тваринництва, побутових відходів для утилізації в газогенераторах і отримання побутового газу та добрив; г) впорядкування прибережних водоохоронних смуг річкової мережі.

Висновки. 1. За 50 років експлуатації руслового водосховища товщина мулових відкладів склала до 1,5 м, що сприяло його обмілінню та заростанню вищою водною рослинністю та призвело до деградації нерестових територій. 2. Внаслідок старіння руслового водосховища формується катастрофічна екологічна ситуація, яка вимагає розчищення і утилізації мулу, створення заплавного рибоводного господарства або повний спуск водосховища з відведенням води через русло річки. 3. При існуючій екологічній ситуації з інтенсивністю донних відкладів 3 см в рік його ємності, до повного заболочування заплави, буде достатньо на 30-40 років експлуатації при низькій рентабельності.

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСЖИРІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ

Козичар Михайло Василійович,
к.с.-г.н., доцент
Резнікова Вероніка Вікторівна,
к.т.н., старший викладач
Херсонський державний
аграрно-економічний університет
м. Херсон, Україна
Подаков Євгеній Сергійович,
к.е.н., доцент
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Україна

Вступ. / Introductions. Вивчення проблеми трансжирів є важливим та актуальним у сучасному науковому середовищі з кількох причин. Споживання продуктів, що містять трансжири, пов'язане з підвищеним ризиком розвитку серцево-судинних захворювань, атеросклерозу та ожиріння. Трансжири негативно впливають на процеси обміну ліпідів в організмі, призводять до збільшення рівня "поганого" холестерину (LDL) та зниження рівня "хорошого" холестерину (HDL). Вивчення механізмів впливу трансжирів на організм допоможе розробити рекомендації щодо обмеження їх споживання та розробки здорової дієти.

Промислові трансжири широко використовуються в харчовій промисловості для надання стабільності продуктам, покращення текстури та смаку. Вивчення проблеми трансжирів дозволить знайти альтернативні методи та технології виробництва без використання трансжирів, що сприятиме виробленню більш здорових та безпечних харчових продуктів.

Багато країн запровадили закони та стандарти, що обмежують або забороняють використання трансжирів у харчовій промисловості. Вивчення проблеми трансжирів допоможе розробити ефективні правові та регуляторні

заходи для захисту споживачів та забезпечення безпеки харчової продукції.

В останні роки спостерігається збільшення обізнаності суспільства про шкоду трансжирів та зростає попит на здорові та натуральні продукти харчування. Вивчення проблеми трансжирів допоможе науковим співтовариствам та суспільству загалом надати достовірну інформацію про шкоду трансжирів та способи їх уникнення. Вивчення проблеми трансжирів сприяє розробці нових методів та технологій виробництва без використання трансжирів , розробці альтернативних та здорових продуктів для задоволення потреб ринку та споживачів. Всі перелічені вище фактори підтверджують необхідність та актуальність вивчення проблеми трансжирів з метою забезпечення безпеки харчової продукції та покращення здоров'я населення.

Мета роботи. / Aim. Мета дослідження є аналіз сучасних світових тенденцій щодо використання, споживання, контролю трансжирів та їх впливу на організм людини.

Матеріали та методи./Materials and methods. В дослідженні використовувались матеріали Всесвітньої організації охорони здоров’я, агентств Європейського союзу, провідних зарубіжних, вітчизняних вчених та загальнонаукові методи дослідження.

Результати та обговорення./Results and discussion. Трансжири - це тип жирів, які утворюються під час гідрогенізації рослинних олій чи при нагріванні жирів на промислових підприємствах харчової промисловості. Вони виходять шляхом зміни конфігурації подвійних зв'язків у жирних кислотах, що призводить до утворення трансізомерів ненасичених жирних кислот. Синтетичні трансжири завдячують своєю появою історичній необхідності замінити дороге вершкове масло більш дешевим продуктом, що не поступався би смаковими характеристиками. Тому вкінці 19 ст. вчені почали надавати рідкій рослинній олії твердої консистенції. Це і є процес гідрогенізації, коли через нагріту рослинну олію, пропускають водень, насичуючи ним подвійні зв’язки жирних кислот.

Дослідження в галузі трансжирів розпочалися в середині XX століття.

Найбільш ранні дослідження були пов'язані з вивченням хімічної структури трансжирних кислот та їх впливу на здоров'я. Роботи, проведені в той час, показали, що споживання продуктів, багатих на трансжири, збільшує рівень “поганого” холестерину в крові (LDL) і зменшує рівень “хорошого” холестерину (HDL), що може призвести до розвитку серцево-судинних захворювань. У 1981 році проведено дослідження, що описує зв'язок між споживанням трансжирів та розвитком серцево-судинних захворювань. У роботі наголошується, що люди, які споживають велику кількість продуктів, що містять трансжири, мають більш високий ризик розвитку серцево-судинних захворювань та передчасної смерті.

Подальші дослідження сфокусувалися вивченням механізмів впливу трансжирів для здоров'я. Було встановлено, що трансжири підвищують рівень запалення в організмі і можуть спричинити скупчення жиру в печінці, що призводить до розвитку неалкогольної жирової хвороби печінки. У 1990-х роках організації захисту здоров'я почали рекомендувати обмеження споживання продуктів з високим вмістом трансжирів. Внаслідок цього з'явилося зростання інтересу до альтернативних та нетрансжирових продуктів. Багато країн запровадили законодавчі обмеження використання трансжирів у харчовій промисловості з метою захисту здоров'я населення.

В даний час дослідження в галузі трансжирів активно продовжуються. Вони охоплюють різні аспекти, включаючи розробку альтернативних методів виробництва без використання трансжирів, вивчення впливу трансжирів на метаболічні процеси в організмі, розробку методів аналізу вмісту трансжирів у харчових продуктах та інше. Ці дослідження спрямовані на пошук рішень, здатних знизити ризик розвитку серцево-судинних захворювань та покращити загальне здоров'я населення.

Класифікація трансжирів може здійснюватися за різними критеріями:

1. За джерелом походження: - Промислові трансжири. Вони утворюються під час виробництва та обробки харчових продуктів. Головними джерелами

промислових трансжирів є рослинні олії, піддані гідрогенізації для отримання більш стабільної структури та тривалого терміну придатності. - Природні трансжири. Вони містяться в деяких продуктах тваринного походження, таких як молоко та м'ясо. Природні трансжири утворюються під час перетравлення продукції, яку споживають тварини.

2. За хімічною структурою:- Трансрослинні жири. Вони складаються з транс-ізомерів ненасичених жирних кислот рослинного походження. Приклади таких продуктів включають маргарин, смажені продукти та інші похідні олії. Трансжири тваринного походження. Вони утворюються в сировинних жирах і молоках тварин, що перетравлюються. Деякі вироби, що містять трансжири тваринного походження, включають м'ясні продукти і молочні жири.

Важливо, що продукти, що містять трансжири, мають негативний вплив на здоров'я людини, оскільки споживання трансжирів підвищує рівень “поганого” холестерину в крові та збільшує ризик серцево-судинних захворювань. Тому організації світової охорони здоров'я та законодавчі органи прагнуть обмежити або заборонити використання трансжирів у харчовій промисловості.

Трансжири є особливим типом жирів, одержуваних шляхом перетворення рослинних олій у процесі гідрогенізації. Вони широко поширені у продуктах харчування, таких як фастфуд, маргарин, випічка та чіпси. Ось основні способи, якими трансжири впливають на організм людини:

1. Вплив на ліпідний обмін: Споживання продуктів, що містять трансжири, призводить до суттєвого підвищення рівня загального холестерину та “поганого” LDL-холестерину в крові. Водночас знижується рівень “хорошого” HDL-холестерину. Така зміна ліпідного профілю організму збільшує ризик розвитку атеросклерозу та серцево-судинних захворювань.

2. Запалення та стрес оксидативного типу: Трансжири викликають запальні процеси в організмі. Вони стимулюють продукцію цитокінів в органах та тканинах, що призводить до запальних реакцій та пошкодження тканин. Крім

того, трансжири сприяють утворенню вільних радикалів та підвищують стрес оксидативного типу в організмі. Це може призвести до пошкодження клітин та виникнення різних захворювань, включаючи серцево-судинні, онкологічні та нейродегенеративні захворювання.

3. Вплив на гормональні рівні: Деякі дослідження показують, що споживання трансжирів може змінювати гормональний баланс. Особливо вони можуть підвищувати рівень інсуліну в крові та викликати інсулінорезистентність, що може призвести до розвитку діабету другого типу та інших метаболічних розладів.

4. Вплив на нервову систему: Висока концентрація трансжирів в організмі може позначитися на нормальній функції нервової системи. Дослідження показують зв'язок між споживанням трансжирів та збільшеним ризиком розвитку хвороб, таких як Альцгеймерова та Паркінсонова хвороби.

5. Взаємодія з іншими факторами ризику: Трансжири можуть взаємодіяти з іншими факторами ризику, такими як високий вміст цукру в їжі, низька фізична активність та генетична схильність. Це може посилювати негативний вплив трансжирів на організм та збільшувати ризик розвитку різних захворювань.

Фактори, які впливають на вміст трансжирів у їжі, включають: процеси промислової обробки; методи приготування їжі; використання рослинних олій; споживання заводської випічки та фастфуду; харчові продукти на основі маргарину або жирових замінників; законодавство та маркування щодо використання споживання. У деяких країнах є законодавчі вимоги щодо вмісту трансжирів у харчових продуктах. На обов'язковому маркування продукту може бути зазначено зміст трансжирів, що допомагає споживачеві приймати усвідомлені рішення про вибір харчування з нижчим вмістом трансжирів. Важливо бути уважним при виборі та приготуванні харчування, щоб мінімізувати споживання продуктів, які містять трансжири. Керівним принципом є перевага натуральних жирів рослинного та тваринного походження, а також помірне та різноманітне харчування. Правові норми та

рекомендації щодо споживання трансжирів різняться у різних країнах. Деякі країни впровадили законодавчі обмеження на вміст трансжирів у харчових продуктах, інші надають рекомендації для споживачів і виробників харчових продуктів. Ось кілька прикладів правових норм і рекомендацій щодо споживання трансжирів:

1. США: У 2015 році Агентство з харчових продуктів та медикаментів (FDA) оголосило, що трансжири є неприйнятними для споживання і споживачі повинні намагатися уникати їх споживання у харчових продуктах. Законодавчі норми було запроваджено, які вимагають від виробників харчових продуктів вказувати зміст трансжирів на етикетках.

2. Канада: У Канаді Рекомендованою дозою споживання трансжирів є менше 2% загального енергетичного споживання. Канадський Серцевий дослідницький інститут просуває програму "Серцево-здоровий погляд на життя", яка рекомендує максимальне споживання трансжирів на рівні менше ніж 1% загального енергетичного споживання.

3. Європейський Союз: У Європейському Союзі існують нормативи, які вимагають від виробників продуктів вказувати вміст трансжирів на упаковці. Європейська асоціація серцево-судинного здоров'я рекомендує звести до мінімуму споживання трансжирних кислот промислового виробництва.

4. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ): ВООЗ рекомендує мінімізувати споживання трансжирів у їжі по всьому світу. Вони пропонують країнам впроваджувати законодавчі норми, які вимагають від виробників вказувати зміст трансжирів на етикетках продуктів, і навіть проводити інформаційне просвітництво про шкоду трансжирів здоров'ю.

Висновки./Conclusions. У проведеному дослідженні були розглянуті правові норми і рекомендації щодо споживання трансжирів. Було проаналізовано законодавчі заходи, запроваджені різними країнами, а також рекомендації міжнародних організацій, таких як ВООЗ та Європейська асоціація серцево-судинного здоров'я. Аналіз даних показав, що країни приймають різні підходи до регулювання вмісту трансжирів у харчових

продуктах. Деякі країни вводять обмеження та законодавчі вимоги, вимагаючи вказувати зміст трансжирів на етикетках продуктів, тоді як інші прагнуть надати рекомендації та освітні програми для споживачів та виробників. Результати дослідження вказують на важливість регулювання споживання трансжирів у харчових продуктах з метою збереження здоров'я. Трансжири відомі своїми негативними ефектами на серцево-судинну систему та підвищеним ризиком розвитку серцево-судинних захворювань.

Є кілька способів обмежити споживання трансжирів та зменшити їх вплив на організм. Це включає вибір поживних продуктів без трансжирів, перевагу натуральних жирів, таких як оливкова олія та авокадо, а також збільшення споживання їжі, багатої антиоксидантами. Однак, слід зазначити, що рекомендації та правові норми щодо споживання трансжирів можуть різнитися в різних країнах та організаціях. Також слід зважати на обмеження дослідження, такі як обмежений обсяг вибірки або недостатність даних.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок про необхідність розробки єдиних міжнародних стандартів та правил щодо споживання трансжирів у харчових продуктах. Це допоможе захистити інтереси споживачів та підвищити громадське здоров'я. З метою подальших досліджень, рекомендується проводити більш глибокі дослідження щодо впливу трансжирів на здоров'я та розробки ефективних заходів щодо зниження їх вмісту у харчових продуктах.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ ЕНДОГЕННОЇ АНТИОКСИДАНТНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ

Кричковська Лідія Василівна,
д.б.н., професор
Близнюк Ольга Миколаївна,
д.т.н., професор
Дубоносов Володимир Леонідович,
ст. викладач
НТУ «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

Вступ. Каротин синтезується рядом мікроорганізмів, грибів, лишайниками, водоростями та вищими рослинами. Людина та високоорганізовані тварини не здатні синтезувати каротиноїди та повністю залежать від їх надходження з їжею, цей факт може підтверджувати здатність екзогенного каротину збільшувати надійність антиоксидантної системи старіючого організму, уповільнювати старіння та розвиток вікових патологій. Раніше нами було показано, що препарат «Аекол», розроблений на основі натурального каротину (отриманий біотехнологічним способом з гриба *Blakeslea trispora* [1]) має імуностимулюючу дію у старих щурів.

Мета роботи. Виходячи з положення про імунну недостатність внаслідок порушення регуляції утворення та утилізації вільних радикалів з віком представляло інтерес дослідження впливу «Аекола», до складу якого входить крім каротину ще α–токоферол та вітаміни А та $К_3$, на імунну та прооксидантну системи організму молодих та старих щурів у нормі та в умовах стресу.

Матеріали та методи. Експерименти були проведені на щурах 5- та 22-х міс. віку. Стрес моделювали шляхом комбінованого впливу знерухомлення тварин (фіксування на спині протягом 2-х годин на добу) та електричного струму (3 – 4 мА, 10 сек. на добу) протягом 3-х днів. Стан прооксидантного потенціалу визначали за вмістом дієнових кон'югатів та МДА у сироватці крові, мікросомах печінки та слизової оболонки кишківника. Стан імунної системи

визначали за кількістю антитілоутворюючих клітин селезінки шляхом локального гемолізу в рідкому середовищі і за кількістю бляшкоутворюючих клітин [2]. Кількість Т-лімфоцитів вивчали шляхом постановки реакції бласттрансформації (РБТ) лімфоцитів крові з фітогемаглютиніном [3]. Аекол і препарат порівняння каротин мікробіологічний вводили per os в дозі 5 мл/1кг маси тіла тварини протягом 3-х діб.

Результати та обговорення. Подані в таблиці 1 і 2 результати свідчать, що стрес призводить до достовірного збільшення вмісту дієнових кон'югатів та малонового діальдегіду в сироватці крові, слизовій оболонці кишківника та печінки як молодих так і старих щурів.

Введення на фоні стресу препарату порівняння молодим тваринам призводило до зниження вмісту дієнових кон'югатів та малонового діальдегіду у сироватці крові та мікросомах печінки піддослідних тварин (табл. 1). У слизовій оболонці кишківника препарат порівняння не сповільнював накопичення малонового діальдегіду.

Таблиця 1

Вплив «Аеколу» на показники ПОЛ у щурів молодого віку при екстремальних діях на 3-ю добу

Умови дослідження	Сироватка крові	Слизова кишківника	Печінка
	Дієнові кон'югати, умов. од.	Малоновий діальдегід, нмоль/г	Малоновий діальдегід, нмоль/г
Аекол + С	1,7 ± 0,1	10,3 ± 0,9 **	299 ± 25*
Каротин + С	1,9 ± 0,2	17, 2 ± 1,4*	356 ± 21
Стрес	2,5 ± 0,2*	18,7 ± 1,7*	371 ± 27*
Контроль	1,45 ± 0,1	10,9 ± 0,4	284 ± 21

Примітка: С – стрес,* – $p < 0,05$ в порівнянні з контролем, ** – $p < 0,05$ в порівнянні зі стресом.

Введення «Аеколу» молодим тваринам сповільнювало збільшення вмісту дієнових конъюгатів та малонового діальдегіду в усіх досліджуваних тканинах піддослідних щурів (табл. 1). У старих щурів введення «Аеколу» та препарату порівняння на фоні стресу теж сповільнювало накопичення дієнових конъюгатів та малонового діальдегіду в усіх досліджених тканинах (табл. 2). При цьому і в даному випадку антиоксидантна дія «Аеколу» була вище, ніж у

препарату порівняння.

Антиоксиданти, що сумарно представлені в «Аеколі» (β-каротин, вітамін Е), стимулювали клітинні та гуморальні імунні реакції у тварин і в деякому ступені відновлювали силу імунної відповіді у старих щурів у відповідь на стресову дію.

Таблиця 2

Вплив «Аеколу» на показники ПОЛ у щурів молодого віку при екстремальних діях на 3-ю добу

Умови дослідження	Сироватка крові	Слизова кишківника	Печінка
	Дієнові кон'югати, умов. од.	Малоновий діальдегід, нмоль/г	Малоновий діальдегід, нмоль/г
Аекол + С	1,70 ± 0,10 **	13,8 ± 1,0	308 ± 29 **
Каротин + С	2,00 ± 0,08	16, 0 ± 1,4	354 ± 32
Стрес	2,40 ± 0,08 *	16,3 ± 0,9 *	398 ± 27 *
Контроль	1,70 ± 0,20	12,4 ± 0,8	296 ± 24

Примітка : С – стрес, * – $p < 0,05$ в порівнянні з контролем, ** – $p < 0,05$ в порівнянні зі стресом.

В проведених нами скринінгових дослідженнях на щурах було показано зниження проліферативної активності Т-лімфоцитів в реакції бласттрансформації на фоні підвищеної антитілоутворюючої функції імунних клітин та зниження реактивності лізоциму та комплементу у тварин у віці 22-х міс. у порівнянні з 5-ти міс. щурами.

Після регулярного введення тваринам біологічно активного препарату «Аекол» з комплексом вітамінів, володіючими антиоксидантною активністю, у старих щурів було відмічено стійке підвищення імунної реактивності, що виразилася у посиленні проліферативної активності клітин та підвищенні титру лізоциму. Очевидно, крім усунення вітамінної недостатності в старіючому організмі застосування біологічно активного препарату, що має компоненти з антиоксидантними властивостями, сприяє підвищенню захисних сил організму, що відображується на його стані в цілому та на клітинних і гуморальних ланках імунітету в цілому (табл. 3).

Отримані нами результати свідчать про недостовірність змін досліджених показників імунітету, однак кількість бляшкоутворюючих клітин була вище у

старих щурів при введенні «Аекола» на фоні стресу ($p < 0,05$).

Порівняння показників імунних реакцій у молодих і старих тварин показує зниження реакції антитілоутворення та рівня розеткоутворення. Стресова дія на старих щурів приводить до більшого, ніж у молодих, пригнічення РТБ (на 22%) та спонтанного розеткоутворення (РОК) (25%), а введення «Аеколу» стимулює ці процеси, однак більш інтенсивно все ж у молодих щурів. Таким чином, в проведених на щурах різного віку експериментах, показана можливість корекції зсувів в процесі ПОЛ та імунокомпетентної системи застосуванням біологічно активного комплексного препарату «Аекол», до складу якого, зокрема каротину мікробіологічного, входять компоненти з антирадикальними властивостями.

Причиною вікової імунної недостатності може бути порушення регуляції утворення та утилізації вільних радикалів, які з віком можуть ушкоджувати мембрани імунокомпетентних клітин та змінювати їх реактивність.

При введені тваринам біологічно активного препарату «Аекол», до складу якого входять жиророзчинні вітаміни, що володіють антиоксидантними властивостями (А, Е, $К_3$ и провітамін β-каротин), у щурів старшої вікової групи відмічається підвищення імунної реактивності організму. Ймовірно, в старіючому організмі застосування біологічно активного препарату сприяє регуляції антиоксидантного захисту та імунологічної реактивності.

Таблиця 3

Вплив «Аекола» на показники імунологічної реакції та ПОЛ у щурів різного віку при стресі на 3-ю добу

Умови досліду	Титри антитіл, Ig		Бляшкоутво-рення, на 10^6 лейкоцитів		РОК, %		РТБ, %	
	5 міс.	22 міс.	5 міс.	22 міс.	5 міс.	22 міс.	5 міс.	22 міс.
С + Аекол	4,2±0,3	3,5±0,2	26,8±2,8	28,5±3,1**	58,1±4,7*	40,1±3,4	35,6±4,6*	32,2±3,8
С + Каротин	3,9±0,2	4,4±0,5	24,0±2,6	23,7±2,8	56,2±5,8	35,2±3,1	31,3±3,3	26,6±3,4
Стрес	4,3±0,4	3,9±0,4	23,5±2,2	20,8±2,2	53,2±5,6	32,4±2,2	30,2±3,3	20,3±2,1
Контроль	4,5±0,5	4,3±0,5	26,4±3,1	26,8±2,8	57,1±6,0	43,2±4,5**	28,1±2,7	25,9±2,3

Примітка: С – стрес, * – $p < 0,05$ у порівнянні з контролем, ** – $p < 0,05$ у порівнянні зі стресом.

Каротинвміщуючий препарат «Аекол» може застосовуватись для корекції антиоксидантних процесів при патологічних впливах. Його введення підвищує антиоксидантну активність та імунореактивність старіючого організму при стресі. При дослідженні тривалого введення «Аекола» на смертність старих щурів встановлено, що за час експерименту в контрольній групі загиблі 50,0 % тварин (табл. 4). В групі старих тварин, що отримували препарат, смертність була нижче контрольної і складала 20% ($p < 0,05$).

Значно покращувався стан шорстного покрова старих щурів, що отримували «Аекол»: так, у 65% відмічено підвищення підшерстка, що свідчить про збільшення проліферативних процесів в волосяних фолікулах шкіри тварин (табл. 4). Змінювався і склад продуктів ПОЛ в тканинах старих тварин (табл. 5).

Таблиця 4

Вплив «Аекола» на смертність щурів та стан шерстного покрива

Вік та умови дослідження	Всього	Виживаємість		Наявність підшерстку %
		Вмерло, %	Вижило, %	
5 міс.	9	0	100	100
30 міс.	12	50 *	50 *	0
30 міс.+«Аекол»	10	20 **	80 **	65 **

Примітка: * – $p < 0,05$ у порівнянні з молодими, ** – $p < 0,05$ у порівнянні зі старими.

Дані, що приведені в табл. 5, свідчать про достовірне збільшення вмісту МДА (на 157%), незначне зниження в слизовій оболонці кишківника (на 10,2 %) та відсутність виражених змін в сироватці крові старих тварин в порівнянні з 5-ти міс. щурами.

Таблиця 5

Вплив «Аекола» на вміст МДА в органах щурів

Вік та умови досліду	Кишківник, нмоль/г	Печінка, нмоль/г	Сироватка крові, нмоль/л
5 міс.	26,2 ± 1,6	67,4 ± 5,9	4,50 ± 0,15
30 міс.	22,5 ± 2,3	106,0 ± 1,2	4,70 ± 0,33
30 міс.+«Аекол»	19,4 ±0,9 *	68,9 ± 4,8**	4,20 ± 0,23

Примітка: * – $p < 0,05$ у порівнянні з молодими, ** – $p < 0,05$ у порівнянні з старими.

Введення препарату «Аекол» старим щурам на протязі 2-х міс. сприяло: зниженню в печінці рівня малонового діальдегіда до рівня молодих тварин, деякому зменшенню кількості продуктів ПОЛ в слизовій кишківника (на 14%) в порівнянні з вихідним станом у старих щурів, і практично не впливало на їх вміст в сироватці крові.

Крім розглянутого вище досліджений препарат збільшував рухову активність старих тварин, концентрацію тестостерону в крові та полову активність.

Висновки. Створений на основі каротину мікробіологічного препарат «Аекол» має геропротекторну дію, що відображається в зниженні смертності тварин, покращенню фізіологічного стану та зниженні продуктів вільнорадикального пошкодження ліпідів.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Сімахіна Г. О. Функціональна роль каротиноїдів та особливості їх використання у харчових технологіях // Наукові праці НУХТ. - 2010. - № 33-С. 45-48.

2. Курашвілі В. А. Нові можливості запобігання оксидативного стресу // Журнал натуральної медицини. — 2001. — № 1. — С. 7-14.

3. Пасичный В. Н. Применение бета-каротина в пищевых продуктах./ В.Н. Пасичный / Мясной бизнес. – 2006. – № 5.- С. 17-23.

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ

Курчій Б. О.,
д.б.н., доцент
Андрейченко С. В.,
д.б.н., професор
ПВНЗ “Європейський університет”
Бульвар академіка Вернадського, 16 В, 03115 Київ

Сьогодні в світовій університетській освіті інтенсивно розвивається стратегічний напрям, який отримав назву «освіта на користь (для) сталого розвитку». Його найважливішою ідеологією проголошується формування компетентнісного підходу до навчання, виховання та розвитку підростаючих поколінь.

В рамках цього підходу основним результатом загальної освіти має стати оволодіння ключовими (базовими, загальноосвітніми) компетенціями [1]. Однозначного визначення терміну компетенція не існує. Найбільш поширені визначення наведено в [2].

У зв'язку зі сказаним виникають щонайменше три питання, і необхідність їх осмислення та вирішення у контексті концепції сталого розвитку і безпеки довкілля.

1. Якими особливостями світогляду має володіти особистість, щоб вирішувати проблеми сталого розвитку на місцевому рівні?

2. Яка особистісна властивість повинна відображати психологічну, теоретичну та практичну готовність людини відповідально ставиться до навколишнього середовища, її здатність користуватися своїми екологічними знаннями, уявленнями та вміннями у практичній діяльності?

3. Якими компетенціями, і відповідно яким мисленням повинен володіти фахівець, щоб його дії та рішення в ситуаціях екологічного ризику сприяли ефективному виконанню екологічних вимог до виконання тієї чи іншої професійної діяльності?

Екологічна освіта. Беззаперечно, найважливішу роль у становленні сучасного фахівця відіграють отримані у ВУЗі знання та вміння їх застосувати у різних галузях науки і економіки. Поряд із соціально-економічними перетвореннями істотною рисою сучасної цивілізації залишається екологічна криза, яка виражається вигляді різноманітних проблем у соціальній і економічній сферах, сферах природи та духовного розвитку людини та суспільства. Сучасна екологічна криза зумовлена проблемами людини (нівелюванням системи цінностей, свідомістю та світоглядом).

Екологічна освіта розглядається нами як складова загальної професійної культури спеціаліста. Соціально-політичні умови життя вимагають нових підходів до категорії екологічної освіти. Сучасна освіта має спиратися на процеси, що визначають глобалізацію, інформатизацію, утвердження екологічної культури, реформування технологічної діяльності, яка завдає шкоди довкіллю. Ось чому сучасні тенденції розвитку освітнього простору глобалізуються одночасно з вимогами компетентнісного підходу, що мають своєю суттю формування тих чи інших методів і алгоритмів діяльності до кваліфікації випускника університету.

У реаліях XXI ст. однією із ключових стратегій є екологічна компетентність. Необхідна всім і кожному, для організації екологічно обґрунтованої діяльності у побуті і на виробництві, вона стає найважливішим компонентом загальної культури людини. Її базові показники – екологічна освіченість, ціннісне ставлення до навколишнього світу та свого здоров'я, відповідальність за свої дії та вчинки, екологічно обґрунтована діяльність та досвід вирішення проблемних екологічних ситуацій.

Компетенція фахівців ландшафтного дизайну. Відмінною рисою екологічної компетентності виступає її реальний прояв у практичній діяльності, чи конкретній екологічній ситуації. У пропонованій роботі під екологічною компетенцією розуміємо сукупність взаємопов'язаних якостей особистості: умінь, навичок, способів діяльності, що задаються по відношенню до процесів, необхідних, щоб якісно та продуктивно діяти у сфері ландшафтного дизайну.

Екологічні компетенції виражають цілі освіти, описують, що повинен буде знати та вміти фахівець ландшафтного дизайну після завершення всієї освітньої програми. Комплексний набір компетенцій не є заданим раз та назавжди і змінюється із змінами освіти, що буде супроводжуватись оновленням набору компетенції. Наведені нижче Програмні компетентності розроблено на базі TUNING та «Затверджених стандартів вищої освіти, МОН».

У випускника вузу, який володіє екологічною культурою, сформувались такі компетенції:

− володіє базовими знаннями в галузі екології та інших природничих дисциплін, необхідних для обробки інформації та аналізу даних про стан навколишнього середовища;

− здатний розуміти екологічні проблеми різного рангу; може проаналізувати техногенні ризики;

− розуміє основні проблеми та тенденції розвитку сучасної екології;

− здатний застосовувати отримані знання для осмислення навколишньої екологічної дійсності;

− готовий до участі в обговоренні та вирішенні проблеми адаптації людини до навколишнього середовища;

− готовий до участі у дискусіях з актуальних екологічних проблем;

− може дати аргументовану оцінку рішенням щодо використання природних ресурсів та розміщення господарських об'єктів з погляду концепції сталого розвитку;

− вміє використовувати навички роботи з інформацією з різних джерел для вирішення професійних та соціальних завдань;

− здатний формувати екологічне середовище;

– усвідомлює свою соціальну функцію в нових цивілізаційних умовах та необхідності творчого характеру діяльності;

- здатний самовизначитися в системі екологічних цінностей життя, людського існування та ціннісного ставлення до довкілля;

- володіє навичками вирішення конфліктних еколого-економічних

ситуацій правовими засобами.

У проектній діяльності ландшафтний дизайнер має бути здатний поєднувати творчий, художній задум та його практичне втілення, а продукт його діяльності бути природоподібним, відповідати екологічним критеріям.

Таким чином, професійно компетентний ландшафтний дизайнер усвідомлює можливості графічного дизайну у вирішенні екологічних проблем і має установку на їх вирішення.

Компетентність фахівців ландшафтного дизайну. Компетентність визначається нами як володіння відповідною компетенцією, що включає здатність особистості до інтеграції знань, умінь та навичок, способів їх використання в середовищі, що змінюється і особистісне ставлення до сфери діяльності.

Відмінною рисою екологічної компетентності виступає її реальний прояв у практичній еколого-орієнтованій діяльності людини, у конкретній екологічній ситуації. Вона виступає одним з найважливіших показників, що відображають психологічну, теоретичну та практичну готовність людини відповідально ставитися до довкілля, здатність користуватися набутими екологічними знаннями практичної діяльності. Така особистість має екоцентричну свідомість, еколого-орієнтований світогляд аналізувати, оцінювати причинно-наслідкові зв'язки між процесами, що відбуваються в природі, суспільстві; бачити як найближчі, так і віддалені наслідки трансформації дюдиною довкілля. Формування екологічної компетентності ландшафтного дизайнера не може бути вирішене лише шляхом одного спеціального курсу, а має виражатись у всьому змісті навчального плану.

За відсутності екологічної компетентності – здатності та готовності реалізувати у діяльності екологічні ціннісні установки, прогнозувати цілісне предметне середовище – знання можуть нівелюватись і втрачати сенс. Проект, який створює загрозу життю біоти, не може відповідати екологічним вимогам.

Узагальнюючи філософські, соціально-екологічні, психолого-педагогічні уявлення про сутність та зміст екологічної компетентності ландшафтного

дизайнера можна виділити наступні її функції: біосферну, методологічну, системну, інтегративну, культурну, соціальну, прогностичну, практичну, функцію професійного самовизначення, ціннісно-смислову.

Задачі екологічної діяльності в залузі ландшафтного дизайну довкілля можна визначити як: 1) збереження і відновлення біорізноманіття; 2) визначення фактичного стану довкілля; 3) крос-культурні дослідження екологічних проблем локального і регіонально рівня; 4) перетворення і оптимізація урбанізованого середовища (екодизайн ландшафтів); 5) збереження якості води, будівельних матеріалів, грунтів.

Узагальнюючи сказане, можна виділити основні складові поняття «компетентність»:

– це характеристика «людини знаючої», яка володіє структурованими знаннями, необхідними для здійснення тієї чи іншої діяльності, вирішення завдань та проблем;

– це характеристика «людини здатної», що має досвід здійснення тієї чи іншої діяльності та має здатність розв'язання завдань;

– це характеристика «людини знаючої та здатної», яка володіє структурованими знаннями, має досвід здійснення тієї чи іншої діяльності та має здатність вирішувати завдання.

Екологічний дизайн. Під «екологічним дизайном (екодизайном)» ми розуміємо специфічний вид екологоорієнтованої професійної діяльності, спрямованої на освоєння, збереження та поширення екологоорієнтованих цінностей. При цьому взаємозв'язок екологічної компетентності (як інтегративного компонента особистості майбутнього дизайнера) та екодизайну (як специфічної професійної діяльності та провідного умови формування екологічної компетентності особистості) відображені також у змісті та структурі екологічної компетентності, які можуть бути представлені в єдності її інтра-(внутрішньої) та інтер-(зовнішньої) психологічної сторони. У зв'язку з цим екологічна компетентність ландшафтного дизайнера складається з сукупностей здібностей вирішувати завдання та проблеми і розглядається:

– як результат оволодіння особистістю майбутнього професіонала-дизайнера у процесі її становлення ключовими компетенція ми-загальнокультурною; ціннісно-смисловою; компетенцією особистісного самовдосконалення;

– як інтегральна властивість особистості майбутнього дизайнера, у структурнозмістовному відношенні представлена мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісно-поведінковим, емоційно-вольовим, рефлексивним компонентами.

Представлена структурно-змістовна характеристика дозволяє сформулювати інтегральні критерії екологічної компетентності особистості та адекватні їм показники сформованості її у майбутнього фахівця:

- мотиваційно-ціннісний критерій (стійкість інтересу до екологічних проблемам, наявність потреби у підвищенні рівня екологічних знань, мотивація екологоорієнтованої діяльності, у тому числі професійної, переважаючий характер особистісно значимих екологоорієнтованих цінностей тощо);
- когнітивний (обсяг, усвідомленість, міцність екологічних знань; володіння раціональними прийомами пошуку та обробки екологічної інформації, способами прийняття екологоорієнтованих рішень у професійній діяльності, а також у конкретних екологічних ситуаціях);
- діяльнісно-практичний (готовність до перетворення навколишнього природного світу на основі досвіду використання екологічних знань, вміння проектувати та втілювати ідеї екологічної доцільності у професійній та інших видів діяльності, творчо вирішувати реальні екологічні проблеми, досвід практичної екологоорієнтованої, у тому числі природозберігаючої діяльності тощо);
- рефлексивний (рефлексивні прийоми особистості, самоаналіз ставлення до навколишньому природному світу та самому собі як невід'ємній його частині, оцінка власної готовності до здійснення екологоорієнтованої професійної діяльності, її результатів, у т.ч. в рамках соціального та професійного досвіду; духовне прагнення до самоосвіти та саморозвитку).

Висновок. Екологічні знання, засвоєні студентом в процесі еколого-освітнього навчання, мають сприяти усвідомленню важливості екологічних проблем, впливати на формування екоцентричного свідомості і еколого-орієнтованого світогляду. Такий, світогляд визначає ідеали особистості, її ставлення до рекриації природи.

Екологічна компетентність виконує професійну, світоглядну, екологічну, прогностичну, соціальну і культурну функції. Як інтегративна особистісна освіта, вона характеризується наявністю моральних норм, особистісних якостей, екологічних практичних умінь, необхідних для реалізаці проектів ландшафтного дизайну. Екологічне проектування не має чітко окреслених меж. Екологічним може бути названий будь-який напрямок у ландшафтному дизайні, який орієнтується на гармонізацію відносин людини з навколишнім світом. Сьогодні майбутній фахівець повинен розуміти не лише вузькоспрямовані результати своєї професійної діяльності, а й її наслідки, вплив на навколишній світ. Майбутні фахівці мають адекватно реагувати на сучасні суспільні, екологічні і професійні виклики. Професійно компетентний фахівець повинен не тільки мати суму професійних знань, умінь і навичок, не тільки відповідати вимогам сфери своєї професійної діяльності, а й передбачати наслідки цієї діяльності, нести за неї особисту відповідальність.

Отже, компетенцію можна охарактеризувати як набір кваліфікаційних вимог, які пред'являються професійній діяльності ландшафтного дизайнера, тоді як компетентністю можна називати інтегративну характеристику якостей фахівця, орієнтованих на вирішення реальних конкретних завдань.

ЛІТЕРАТУРА

1. UN: Evaluation report on the implementation of the UNECE strategy for education for sustainable development from 2005 to 2015.pdf

2. Chouhan V. S., Srivastava S. (2014) Understanding competencies and competency modeling. A literature survey. IOSR-JBM. **16**:14-22.pdf

УДК 577.35

QUANTITATIVE DEFINITION OF COMPONENT'S ROLE IN ENDOTHELIUM-DEPENDENT ACETYLCHOLINE-INDUCED RELAXATION OF RAT AORTA

Меженський О. Р.,
Філіппов І. Б.
Інститут фізіології
імені академіка О. О. Богомольця НАН України,
вул. Академіка Богомольця, 4, м. Київ, 01024, Україна

Keywords: aorta, tensitometry, TRPV4, tone.

The aorta, the body's largest conduit vessel, is crucial in distributing oxygen-enriched blood to all organs. With the endothelium's involvement, the mechanisms governing aortic tone hold significant implications for understanding circulatory physiology and addressing pathological conditions. Currently, several fundamental signaling pathways leading to endothelium-dependent aortic relaxation are known, including NO synthase, prostaglandins, and endothelium-dependent hyperpolarization factor (EDHF), triggered by the activation of calcium-dependent potassium channels often associated with TRPV4 channels [1-3]. However, there currently needs to be more information on the quantitative contribution of each of these components to endothelium-dependent acetylcholine-induced aortic relaxation.

The study of endothelium-dependent aortic relaxation in rats was conducted on rings from the thoracic aortic segment, divided into segments (3-4 mm in size), isolated within the boundaries of the posterior intercostal arteries. The contraction responses of aortic segments were examined using a tensometric method.

To investigate the quantitative component of acetylcholine-induced relaxation of phenylephrine-constricted segments, we used the COX-1/2 inhibitor indomethacin (1 μM/L), BaCl2, and ouabain (100 μM/L and 40 μM/L, respectively), as well as CH-030031, a TRPV4 channel blocker (1 μM/L), followed by a comparison with control relaxation. It was demonstrated that acetylcholine-induced relaxation after the

application of indomethacin was 72% ± 12% (n=34). In subsequent experiments, it was shown that relaxation after the application of CH-03031 was 70% ± 15% (n=18). In a separate series of experiments, the combined application of BaCl2 and ouabain resulted in a reduction of acetylcholine-induced relaxation to 59% ± 11% (n=24), relative to the control. The obtained data indicate quantitative contributions: TRPV4 channel (≈30%), prostaglandins (≈30%), and voltage-gated potassium channels/inward rectifier channels (≈40%) to acetylcholine-induced relaxation in the rat aorta. However, it was noted that there is a minor (≈10%) component of presumably K_{ATP} channels origin present in the combined application of COX-1/2, TRPV4, and BaCl2 and ouabain inhibitors. Pre-application of capsaicin (1 μM/L) eliminated this component, indicating its origin from sensory nerve endings connected to blocked by capsaicin desensitization. All experiments were conducted in compliance with the current legislation of Ukraine, ethical norms regarding work with laboratory animals, and adherence to the International Principles of the European Convention for the Protection of Vertebrate Animals Used for Experimental and Other Scientific Purposes, dated March 16, 1986, in Strasbourg.

1. Eunice Vasques, Andressa L. F. Almeida, Vivian Noya, Bárbara D'Alegria, Gopal Marathe, Thomas M. McIntyre, Eduardo Tibiriçá, Patrícia T. Bozza, Adriana R. Silva & Hugo C. Castro-Faria-Neto (2006). Impairment of Endothelium-Dependent Aorta Relaxation by Phospholipid Components of Oxidized Low-Density Lipoprotein, Endothelium, 13(1): 1-8. DOI: 10.1080/10623320600659948

2. Chaigne, Sébastien, Solène Barbeau, Thomas Ducret, Romain Guinamard, and David Benoist (2023). "Pathophysiological Roles of the TRPV4 Channel in the Heart" Cells, 12(12): 1654. https://doi.org/10.3390/cells12121654

3. Golden-Plotnik, S., Rosenberg, H., & Altamirano-Diaz, L. (2017). Indomethacin induced and prostaglandin relieved coarctation of the aorta in right aortic arch with left arterial duct: A case report. Cardiology in the Young, 27(5): 1026-1029. doi:10.1017/S1047951117000075

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕІМАГІНАЛЬНИХ ФАЗ НА ПРИКЛАДІ *AGLAIS IO* (LINNAEUS, 1758)

Метельська Ірина Сергіївна,
студентка
Голіней Галина Михайлівна,
к.с.-г.н., доцент
Прокоп'як Мар'яна Зіновіївна,
к.б.н., доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

Вступ. Ряд Лускокрилі, або Метелики (Lepidoptera) є одним з найбільших за видовим різноманіттям рядів комах, які поширені практично в усіх екосистемах, за винятком деяких найекстремальніших середовищ, таких як глибоководні океани та полюси. Вони адаптувались до різноманітних умов, включаючи тропічні ліси, пустелі, гірські регіони, луки та поля.

У світовій фауні відомо понад 150 тисяч видів метеликів, а в Україні 6-8 тисяч. Лускокрилі мають різні розміри, від 3 до 300 мм у розмаху крил [3].

Морфологія і біологія преімагінальних фаз Lepidoptera досліджувалась багатьма вченими світу. У своїх працях Frederick Noack, Louise H. Emmons, David L. Wagner вивчали біологію, екологію, етологію, еволюцію метеликів, включаючи їхні преімагінальні фази та впливи на них змін клімату.

В Україні відомими ентомологами, які займалися вивченням ряду Лускокрилі, були Некрутенко Ю. П. – спеціаліст із денних метеликів, досліджував систематику та зоогеографію метеликів, написав 5 монографій і понад 150 статей. Шелюжко Л. А. зібрав одну з найбільших у світі колекцій лускокрилих. За результатами власних і чужих експедицій він описав десятки нових видів і підвидів, опублікував серію робіт з систематики та фауністики лускокрилих в українських, німецьких, австрійських наукових журналах. Плющ І. Г. вивчав систематику, таксономію, фауністику, біологію булавовусих лускокрилих (Lepidoptera, Rhopalocera) палеарктичної та частково світової

фауни. Щороку поновлюються дані щодо видового різноманіття і поширення лускокрилих на території України (Канарський, 2007; Гордій, 2016; Капелюх, 2017; Шешурак, та ін., 2017) [1, 2].

Дослідження морфологічних і біологічних особливостей преімагінальних фаз метеликів дозволяють вивчати біологію яєць, що включає структуру, форму, забарвлення, місце їхнього розташування на рослинах, у тому числі на кормових та адаптаційні пристосування до середовища. На стадії личинки досліджують різні види рослин, які є кормовими для личинок, характер пошкоджень личинками рослин, тривалістю перебування на них, а також адаптаціями личинок до навколишнього середовища, таких як захисне маскування і мімікрія. У фазі лялечки вивчають структурні зміни, що відбуваються під час перетворення з личинки у лялечку, її будову, тривалість, а також вплив зовнішніх факторів (температура, вологість тощо) на процес перетворення.

Мета роботи. Метою цього дослідження є вивчення особливостей преімагінальних фаз на прикладі *Aglais io*.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження метаморфозу сонцевика павиче око були личинки, знайдені на кропиві дводомній (*Urtica dioica* Linnaeus, 1753). Використовували методи спостереження та аналізу даних досліджень.

Результати та обговорення. Сонцевик павиче око *Aglais io* (Linnaeus, 1758) належить до роду *Aglais,* підродини Сонцевики (Nimphalinae), родини (Nymphalidae), надродини (Papilionoidea), ряду Метелики, або Лускокрилі (Lepidoptera) [4].

В Україні поширений по всій території. Убіквіст. Літ метелика триває з червня до пізньої осені. Має одну генерацію.

Розмах крил ♂ середній 45–56 мм, ♀ – 45–62 мм. На кожному крилі є велика кольорова пляма у вигляді візерунка на пір'ї павича. Забарвлення верхнього боку має вишнево-коричневий колір, нижнього – однобарвний, темний.

Яйця метеликів вкриті щільною шкаралупою, зеленого кольору з дев'ятьма поздовжніми ребрами, які розміщені на нижній стороні листка кормової рослини. Гусениця існує у кублах листя, обв'язаних павутиною. Гусениця останнього віку чорна з білими цятками, з шістьма рядами чорних розгалужених шипів. Лялечка жовта, світло-зелена або коричнева (колір залежить від фону субстрату) з золотистими плямами. Лялечки утворюють поодинці на стеблах високої трави або гілках дерев. Зимівля відбувається в стадії імаго.

Під час літньої практики із зоології (безхребетні тварини) проведено в домашніх умовах дослідження життєвого циклу сонцевика павиче око на трьох стадіях розвитку: личинка, лялечка, доросла особина (імаго). 30 червня знайдено личинку метелика на кропиві дводомній (*Urtica dioica*) (рис. 1). Личинку ми помістили в банку та годували листям кормової рослини, щоденно банку зволожували водою, щоб створити оптимальні умови середовища для розвитку.

Рис. 1. Личинка *Aglais io* на кормовій рослині

Рис. 2. Лялечка *Aglais io*

Щоб сприяти метаморфозу, банку слід було накрити марлею, аби личинка могла підвіситися та перейти до іншої преімагінальної фази розвитку. В посудину додали дві гілки дерев, для забезпечення можливості личинці підійматися, закріплюватися на марлі та залялькуватися (рис. 2). Кожного дня

лялечка змінювала свій колір від світло-зеленого до темно-зеленого. Завдяки створенню всіх необхідних умов для метаморфозу метелика, на 10-й день від початку спостереження вилупилася доросла особина (імаго).

Висновки. Отже, дослідження преімагінальних фаз метеликів може допомогти не лише в поглибленні знань про життєвий цикл цих комах, а й в розумінні біорізноманіття, екосистем та впливу змін клімату на них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голіней Г. М., Прокоп’як М. З., Пшеничняк О. В. Сучасний стан родини Nymphalidae (Insecta, Lepidoptera) в західних областях України. *Наук. записки Держ. природозн. музею*. Львів, 2022. Вип. 38. С. 229–234.

2. Канарський Ю. В. Визначник денних метеликів західних регіонів України. Lepidoptera: Zygaenoidea, Hesperioidea, Papilionoidea. Львів : Манускрипт. 2007. 112 с.

3. Некрутенко Ю., Чиколовець В. Денні метелики України. Київ : Видавництво Раєвського, 2005. 232 с.

4. UkrBIN. 2017. UkrBIN: Ukrainian Biodiversity Information Network [public project & web application]. UkrBIN, Database on Biodiversity Information. [online] Available at: (Accessed 22 Dec 2023).

ТЕСТУВАННЯ ЖИВИЛЬНОГО КРЕМУ НА ТОКСИЧНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯМ НАЙПРОСТІШИХ ОРГАНІЗМІВ

Хохленкова Наталя Вікторівна,
д.фарм.н., професор
Національний фармацевтичний університет,
м. Харків, Україна
Кричковська Лідія Василівна,
д.б.н., професор
НТУ «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна
Двінських Наталія Власівна,
к.фарм.н., с.н.с.
Національний фармацевтичний університет,
м. Харків, Україна

Вступ. Перспективним напрямком сьогодення є застосування ліпосом у медицині, фармації та косметології. Використання ліпосом у косметології надає ряд переваг: пролонгує дію біологічно активних інгредієнтів, підвищує їх фармакокінетичну ефективність, захищає біоактивні інгредієнти від деградації, збільшує біодоступність лікарських субстанцій.

Живильні креми завдяки своїм складовим проникають в нижні шари епідермісу, сприяють розм'якшенню шкіри, не тільки живлять, а й зволожують.

Одним із важливих напрямків прикладної біотехнології є розробка ефективних біологічних методів оцінки стану різноманітних об'єктів зовнішнього середовища, забруднення яких токсичними речовинами в даний час набуло комплексного характеру. Навіть якби було можливо визначити зміст усіх ксенобіотиків в об'єктах дослідження, така інформація була б недостатньою для будь-яких прогнозів.

Біотестування дає з великою мірою достовірності визначити ступінь загальної токсичності об'єкта дослідження. У той же час, розвиток інших методів токсикологічного аналізу, таких як хімічні, фізико-хімічні, імунологічні, а також використання біологічної оцінки на організмах інших

систематичних груп не знижують актуальності біотестів на найпростіших.

На відміну від хімічних і фізико-хімічних методів аналізу, біотестування на найпростіших організмах дозволяє прогнозувати інтегральний вплив об'єкта, що вивчається, на живі організми, оскільки реакція біологічної тест-системи залежить не тільки від окремих токсичних сполук, що містяться в об’єкті дослідження, але і від їх взаємодії між собою, а також від присутності речовин, що мають яскраво виражений вплив на токсичність зазначених сполук. А в порівнянні з біотестами на вищих тваринах воно має значні переваги в економічній, методичній та етичній сферах. Ці методи мають високу чутливість, експресність, надійність, універсальність і малу собівартість.

Мета роботи – наукове обґрунтування рецептури живильного ліпосомального крему, на основі сировини вітчизняного походження з біологічно активними компонентами, в тому числі біотехнологічного (каротин мікробіологічний з мікрогриба *Blakeslea trispora,* гіалуронова кислота біотехнологічного походження - штам *S. zooepidemicus*), та дослідження його токсичності з використанням найпростіших організмів.

Матеріали та методи. Скринінг літературних даних щодо біологічно активних компонентів, які використовуються у косметичних засобах, що представлені в Україні, щодо синергізму інгредієнтів та їхніх раціональних концентрацій. Для виробництва живильного крему застосовували технологію одержання ліпосом методом озвучування. Токсичність інгредієнтів досліджуваного крему визначали на синхронізованій культурі дафній на одновіковій культурі.

Результати та обговорення. Недостатність теоретичного опису біотестування на найпростіших як методу наукового дослідження спричиняє різноманітні проблеми у практичному втіленні конкретних методик. Тест-організми найчастіше підбираються без урахування їх біологічних особливостей,

У косметології основне застосування гіалуронової кислоти, що ми ввели до рецептури, знайшла її функція – здатність підтримувати нормальний водний

баланс у тканинах. Вона має м’яку консистенцію, а завдяки своїй чудовій сумісності зі шкірою, ніколи не викликає будь-якого подразнення чи алергічної реакції. Молекула гіалуронової кислоти є енергетично стабільною, зокрема завдяки стереохімії складових її дисахаридів. Об’ємні замісники піранозного кільця перебувають у стерично вигідних положеннях, тоді як менші за розміром атоми водню займають менш вигідні аксіальні позиції. Сьогодні гіалуронову кислоту отримують біотехнологічним шляхом із заданою молекулярною вагою 1000 кДа. Така гіалуронова кислота вже при концентраціях 0,01% (для сухого порошку) і 1-5% (для 1% розчину) забезпечує чудовий зволожуючий ефект.

Рецептура живильного ліпосомального крему наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Склад живильного ліпосомального крему

Найменування сировини	Концентрація інгредієнтів, %
Олія кісточок винограду	20
Альфа-токоферолу ацетат	0,4
Каротин микробіологічний	2,5
Гіалуронова кислота мікробіологічного походження (штам *S. zooepidemicus*)	1,0
Екстракт з кропиви	10,5
Алое екстракт рідкий	5,0
Жовтий віск	10,0
Олія лаванди	2,0
Емульгатор №1	2,0
Вода	До 100

Рецептура живильного крему у табл. 1 базується на літературних даних синергізму інгредієнтів, а також на виборі оптимальних концентрацій біологічно активних компонентів, що використовуються у косметичних засобах, які представлені в Україні.

При приготуванні зразків живильного крему отримували ліпосоми методом озвучування. Для цього було застосовано ультразвукову машинку «Skymen DA-968», що працює на ультразвуковій частоті 40 кГц та має споживану потужність 50 Вт. Збільшення тривалості озвучування викликає зменшення діаметра ліпосом, оптимальний час обробки ультразвуком складає

60 хвилин. Водневий показник (pH) ліпосомального крему складав 5,5, що відповідає ДСТУ ISO 16128-2:2018.

Для обгрунтування безпеки ліпосомального живильного крему перевіряли токсичність кожного інгредієнта на синхронізованій культурі дафній на одновіковій культурі, отриманої від однієї самки шляхом ациклічного партеногенезу у третьому поколінні.

Для проведення дослідження всі розчини та їх розведення готували при температурі 20±2 °С. Дослідження токсикології проводили для кожного інгредієнта у різних пропорціях: 100 %; 33,5 %; 11,5 %; 3,5 %; 1,5 % та 0 % від рецептурної концентрації та додавали по 25 дафній у кожну ємність місткістю 1000 мл, контроль - дистильована вода з 25 дафніями. Температура у кліматостаті для біотестування була 20±1 °С, освітленість для дафній забезпечувалась лампами денного світла 1200–2500 лк. Гостра токсична дія досліджуваних інгредієнтів ліпосомального крему визначалася за смертністю дафній за період експозиції. Критерієм гострої токсичності була загибель 50 % та більше дафній за 48 годин.

Висновки. Всі інгредієнти, що наведені в таблиці, у заданій концентрації не виявили загибель понад 50 % дафній, таким чином можна зробити висновок, що всі інгредієнті безпечні.

MEDICAL SCIENCES

THE INFLUENCE OF EPICHLORHYDRIN ON THE ENZYMATIC SYSTEM OF ANTIOXIDANT PROTECTION OF ERYTHROCYTES IN VITRO

Haydash Ihor Slavovych
Doctor of Medicine, Professor,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Head of the department of microbiology,
virology, immunology, medical physics and medical informatics
Haydash Iryna Anatolyivna
candidate of science, associate professor,
Head of the Department of Medical Chemistry, Hygiene and Ecology
Shabelnyk Oleg Ivanovych
candidate of science, associate professor,
Associate Professor of the Department of Microbiology,
Virology, Immunology, Medical Physics and Medical Informatics
Glazkova Nataliya Oleksiivna
teacher,
assistant of the department of medical chemistry, hygiene and ecology
State institution "Luhansk State Medical University",
Rivne, Ukraine

Introduction. The enzymatic system of antioxidant protection consists of a set of enzymes, the main of which are catalase and superoxide dismutase. Catalase inactivates hydrogen peroxide, and superoxide dismutase neutralizes superoxide anion, which are formed during lipid peroxidation. Erythrocytes are highly specialized cells, they do not have a nucleus, that is, they do not have a genetic apparatus that provides the synthesis of enzymes when there is a need for this. Therefore, in mature erythrocytes, the set of enzymes has an appropriate initial concentration, which is not replenished during the existence of erythrocytes. Exogenous chemical factors can negatively affect the state of the cell membrane of

erythrocytes, increasing its permeability, which can lead to the release of enzymes from erythrocytes. In this case, the activity of antioxidant defense enzymes in the culture medium of erythrocytes will be present. One of these factors can be epichlorohydrin - a chemically highly reactive compound that has an active epoxy group and a chlorine atom. It is used for the synthesis of dyes and epoxy resins. Vapors of epichlorohydrin when inhaled even in small concentrations cause nausea, dizziness, and with prolonged exposure can cause pulmonary edema. The influence of epichlorohydrin on the state of enzymes of the system of antioxidant protection of erythrocytes has not been studied.

Aim. To determine the effect of epichlorohydrin on the enzymatic system of antioxidant protection of erythrocytes in vitro.

Materials and methods. The research material was human blood obtained from the cubital vein. Heparinized 5 ml of blood was added to 10 ml of medium 199 with Hanks salts (pH 7.0-7.4 conditional units), through which vapors of epichlorohydrin at a concentration of 50 mg/m3 were blown (this is 1 MPC - the maximum permissible concentration) for 1 hours After that, the erythrocyte suspension was centrifuged for 10 minutes at 1000 rpm. The supernatant liquid was collected and used to measure the activity of catalase and superoxide dismutase. The control consisted of the supernatant liquid of the erythrocyte suspension, through which epichlorohydrin vapors were not blown. Catalase activity was measured spectrophotometrically, the reaction was stopped with a 4% solution of ammonium molybdate. The activity of superoxide dismutase was determined by the spectrophotometric method at a wavelength of 540 nm against a control sample. The activity of the enzyme was evidenced by its ability to inhibit the reduction of nitrotetrazolium blue in the presence of NADH. The amount of enzyme capable of inhibiting the reduction of nitrotetrazolium blue by 50% was taken as one conditional unit of activity. Statistical processing of the obtained data was carried out by parametric methods.

Results and discussion. 17 in vitro experiments were conducted to determine the effect of epichlorohydrin on human erythrocytes. No activity of catalase and

superoxide dismutase was registered in the supernatant fluids of controls (erythrocytes that were not exposed to epichlorohydrin). After the interaction of erythrocyte suspensions with epichlorohydrin for 1 hour, catalase activity in the range of 7-13 conventional units (9.6±0.5 on average) appeared in the supernatants, superoxide dismutase activity increased in the range of 4-11 conventional units (on average – 7.4±0.3). The obtained results indicate that epichlorohydrin in contact with erythrocytes negatively affects the state of their membranes, which is accompanied by the release of catalase and superoxide dismutase from erythrocytes. As a result, the antioxidant potential of the enzymatic system of antioxidant protection decreases.

Conclusions. Contact of erythrocytes with epichlorohydrin at an effective concentration of 50 mg/m3 and for 1 hour under in vitro conditions causes the release of catalase and superoxide dismutase from erythrocytes - enzymes of the antioxidant defense system. Loss of catalase and superoxide dismutase by erythrocytes reduces the potential of the antioxidant defense system of erythrocytes.

УДК:616.12-008

АСОЦІАЦІЯ ЗАПАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ІЗ ЛЕТАЛЬНІСТЮ У ВІДДІЛЕННЯХ ІНТЕНСИВНОЇ ТЕРАПІЇ У ВАЖКОХВОРИХ ПАЦІЄНТІВ З ІШЕМІЧНОЮ ХВОРОБОЮ СЕРЦЯ

Ахмедова Каміла Магомедзапірівна,
здобувач вищої освіти 5 курсу, І медичного факультету
Ільченко Ірина Анатоліївна,
к.мед.н., доцент кафедри
клінічної фармакології та внутрішньої медицини
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ: Ішемічна хвороба серця (ІХС) - одне з основних захворювань серцево-судинної системи, є поширеною хронічною патологією у літніх людей та основною причиною інвалідності та смерті у світі. Крім того, через зростання та старіння населення економічні наслідки цієї хронічної хвороби впливають на багато верств суспільства та будуть зростаючим тягарем, особливо для країн із низьким та середнім рівнем доходу [1].

Пацієнти з ІХС дуже часто потрапляють до відділення реанімації та інтенсивної терапії (ВРІТ), і для їх лікування у ВРІТ потрібен постійний моніторинг показників гемодинаміки для адекватного лікування порушень серцевого ритму, провідності серця, проявів ішемії тощо [2].

Пацієнти з ІХС у ВРІТ потребують більш інтенсивних заходів підтримки життя та мають більше ускладнень, пов’язаних із перебуванням у ВРІТ: інфекції центрального венозного катетера, пневмонія, спричинена штучною вентиляцією легень (ШВЛ) тощо. Всі ці проблеми сприяють зростанню показників смертності хворих у ВРІТ, тривалості перебування у відділенні та збільшують витрати на медичне обслуговування пацієнтів [5].

Тому можливість прогнозування перебігу захворювання у ВРІТ має велике значення.

Основні відомі фактори ризику для діагностики та прогнозу ІХС

включають дисліпідемію, високий кров'яний тиск, діабет і куріння. Крім того, до підвищеного ризику ІХС можуть призвести ожиріння та метаболічний синдром [2], бо резистентність до інсуліну є основною ознакою метаболічного синдрому та патологічних порушень, які розвиваються у такому випадку [3]. Запалення, яке відіграє ключову роль у розвитку та прогресуванні атеросклерозу, також впливає на багатогранний патофізіологічний процес судинного пошкодження при ІХС [6].

Основним механізмом ІХС є розвиток дисліпопротеїдемії та аномальний метаболізм ліпідів, що призводить до коронарного атеросклерозу, який характеризується складною взаємодією між апоптозом і аутофагією в ендотеліальних клітинах, гладком'язових клітинах або макрофагах, що сприяє утворенню атеросклеротичних бляшок [5].

Не менш важливу роль у розвитку формування атеросклерозу відіграє запалення, яке часто служить маркером стратифікації ризику та прогнозує несприятливі події. Запально-ендотеліальна дисфункція також сприяє розвитку атеросклерозу. З традиційних показників запалення, таких як підвищений інтерлейкін-6 (IL-6), може сприяти підвищенню рівня С-реактивного протеїну (СРП) у пацієнтів, що мають ризик розвитку ІХС [4, 8].

Метою нашого дослідження була оцінка змін СРП, IL-6 та лейкоцитарних індексів запалення та встановлення зв'язків між цими показниками та смертністю пацієнтів з ІХС у ВРІТ в ретроспективній базі даних MIMIC IV.

Матеріали та методи. Був проведений пошук у загальнодоступній багатопараметричній інтелектуальній базі даних моніторингу в інтенсивній терапії IV (MIMIC IV, версія 2.0) за 2021-2022 роки. Була виділена когорта зовнішньої перевірки з бази даних спільних досліджень eICU (EICU, версія 2.0). Проаналізовані дані дорослих пацієнтів з ІХС, згідно з Міжнародною класифікацією хвороб (МКХ-10), які були госпіталізовані у ВРІТ. Критеріями виключення були такі: 1) - записи про кілька госпіталізацій у реанімацію, окрім першої госпіталізації; 2) - записи про перебування у ВРІТ менше 24 годин; 3)-записи про повторні багаторазові госпіталізації; 4) - виключення записів про

відсутність нейтрофілів, лімфоцитів, моноцитів, тромбоцитів.

Проведена оцінка таких даних: демографічні характеристики, життєві показники, супутні захворювання, оцінка тяжкості при надходженні до ВРІТ, результати лабораторних досліджень протягом перших 24 годин надходження до ВРІТ, хірургічні втручання та медикаментозне ліування, що проводилось.

Проведена оцінка показників запалення - СРП, IL-6 та лейкоцитарних індексів: SII – індекс системного імунного запалення (розраховували за формулою: SII = кількість тромбоцитів х кількість нейтрофілів/кількість лімфоцитів), SIRI - індекс системної запальної відповіді, LMR (співвідношення лімфоцитів/моноцитів), PLR (тромбоцитарно-лімфоцитарне співвідношення), NLR (співвідношення нейтрофілів до лімфоцитів), AISI (сукупний індекс системного запалення) та показників HRR (ширина розподілу гемоглобіну до еритроцитів), RDW (ширина розподілу об’єму еритроцитів). На основі отриманих даних був проведений аналіз смертності від усіх причин у пацієнтів з ІХС протягом 90 днів після госпіталізації у ВРІТ.

Результати: В результаті проведеного аналізу було встановлено, що більшість показників, що характеризують запалення, були суттєво пов’язані зі смертністю у ВРІТ в ретроспективній базі даних MIMIC IV, демонструючи значну перспективність цих індикаторів запалення для прогнозування перебігу захворювання та ризиком смертності у пацієнтів з ІХС у ВРІТ. Встановлено, що при порушеннях кровообігу підвищені рівні СРП у пацієнтів з коронарними синдромами (КС), які можуть прогресувати до серцевої недостатності (СН), є пряма кореляція між рівнем СРП та щільним складом атеросклеротичних бляшок, встановлених при ультразвуковому дослідженні (УЗД).

Оскільки взаємодія нейтрофілів і тромбоцитів є важливим біологічним процесом, пов’язаним з атеросклерозом, тромбозом та ішемічним інсультом, проведена оцінка прогностичного значення індексів запалення на основі лімфоцитів: PLR, NLR, SII та SIRI у пацієнтів з гострим коронарним синдромом (ГКС), які перенесли перше черезшкірне коронарне втручання (ЧКВ). Встановлено, що оцінка NLR, SII та особливо SIR, значно покращують

можливість прогнозування ризику оцінки Глобального реєстру гострих коронарних подій (GRACE) у хворих з ІХС у ВРІТ.

Встановлено також, що NLR пов'язаний із частотою та чутливістю до каротидних бляшок, виявлених за допомогою УЗД сонних артерій у пацієнтів із гострим ішемічним інсультом.

Встановлено, що зниження HRR пов'язане не тільки зі зниженням гемоглобіну у хворих на ІХС, а й із збільшенням RDW.

Отримані результати співпадають з даними проведеного дослідження Li Q, Ma X, Shao Q, Yang Z, Wang Y, Gao F та ін. (2022). Прогностична модель, яка була запропонована авторами демонструє точну оцінку ризику та допомагає лікарям у ВРІТ визначити, які пацієнти з ІХС мають високий ризик смертності та дозволяє командам ВРІТ покращити прогноз пацієнтів із високим ризиком смертності завдяки більш частому моніторингу, більш терміновому втручанню та суворішому лікуванню на ранніх стадіях.

Крім того, раннє виявлення пацієнтів із високим ризиком смертності може сприяти більш інформованому обговоренню стану пацієнта та прогнозу між лікарями ВРІТ та родинами пацієнта. Загалом модель запропонована авторами відіграє потенційно важливу роль у управлінні ризиком смертності пацієнтів з ІХС у ВРІТ, допомагаючи підвищити точність прийняття клінічних рішень і якість медичного обслуговування [7].

Висновки: Результати, отримані при нашому дослідженні, відповідають даним щодо можливості прогнозування перебігу ІХС та негативних наслідків, в тому рахунку і смерті хворих з ІХС під час лікування у ВРІТ.

Виявлені прямі кореляційні зв'язки між показниками запалення: СРП, IL-6 , індексами SII, SIRI, NLR, PLR, AISI, а також показниками HRR та RDW та смертністю пацієнтів з ІХС у ВРІТ. Висока діагностична цінність показників запалення дає можливість для прогнозування перебігу ІХС у ВРІТ, що може в подальшому змінити загалом тактику лікування ІХС у ВРІТ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алві І. Націлювання на запалення та імунну систему при гострому інфаркті міокарда. Acta Med Indonesiana. (2019) https://actamedindones.org/index.php/ijim/article/view/1404

2. Xiao S, Wang Z, Zuo R, Zhou Y, Yang Y, Chen T та ін. Асоціація індексу системного імунного запалення з усіма причинами, серцево-судинними захворюваннями та смертністю, пов'язаною з раком, у пацієнтів із серцево-судинними захворюваннями: перехресне дослідження. J Inflammation Res (2023) https://www.dovepress.com/association-of-systemic-immune-inflammation-index-with-all-cause-cardi-peer-reviewed-fulltext-article-JIR

3. Jin Z, Wu Q, Chen S, Gao J, Li X, Zhang X та ін. Асоціації двох нових індексів запалення, SII та SIRI, з ризиками серцево-судинних захворювань і смертності від усіх причин: десятирічне спостереження за участю 85 154 осіб. J Inflammation Res (2021).https://www.dovepress.com/the-associations-of-two-novel-inflammation-indexes-sii-and-siri-with-t-peer-reviewed-fulltext-article-JIR

4. Peng S, Huang J, Liu X, Deng J, Sun C, Tang J та ін. Інтерпретоване машинне навчання для 28-денного прогнозування внутрішньолікарняної смертності від усіх причин у важкохворих пацієнтів із серцевою недостатністю в поєднанні з гіпертензією: ретроспективне когортне дослідження на основі медичного інформаційного ринку для баз даних IV реанімації та eICU. Front Cardiovasc Med (2022) https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcvm.2022.994359/full

5. Dong Y, Chen H, Gao J, Liu Y, Li J, Wang J. Молекулярний механізм і взаємодія апоптозу та аутофагії при ішемічній хворобі серця. J Mol Cell Cardiol (2019)https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0022282819301841

6. Wu L, Shi Y, Kong C, Zhang J, Chen S. Дієтичний запальний індекс і його зв'язок із поширеністю ішемічної хвороби серця серед 45 306 дорослих США. Поживні речовини (2022) https://www.mdpi.com/2072-6643/14/21/4553

7. Li Q, Ma X, Shao Q, Yang Z, Wang Y, Gao F та ін. Прогностичний вплив множинних лімфоцитних індексів запалення у пацієнтів з гострим коронарним

синдромом. Front Cardiovasc Med (2022) https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcvm.2022.811790/full

8. Qu J, Zhou T, Xue M, Sun H, Shen Y, Chen Y та ін. Кореляційний аналіз співвідношення ширини розподілу гемоглобіну та червоних кров'яних тілець і слабкості у літніх пацієнтів з ішемічною хворобою серця. Front Cardiovasc Med (2021)https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fcvm.2021.728800/full

ЕФЕКТИВНІСТЬ І БЕЗПЕКА МІСЦЕВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТИМОЛОЛУ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ІНФАНТИЛЬНОЇ ГЕМАНГІОМИ НА РАННІЙ ПРОЛІФЕРАТИВНІЙ СТАДІЇ

Біловол Алла Миколаївна
Професор, доктор медичних наук,
завідувачка кафедри дерматології,
венерології і медичної косметології
Пустова Наталія Олександрівна
кандидат медичних наук,
доцент кафедри дерматології,
венерології і медичної косметології
Стеценко Артур Вікторович
студент
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ: Інфантильні гемангіоми (ІГ) є найпоширенішими доброякісними пухлинами дитинства. Вони демонструють швидкий ріст до 8-тижневого віку, і більшість зростання завершується до 5-місячного віку. Більшість ІГ регресують спонтанно без лікування, але ускладнення, які потребують лікування, виникають приблизно у 10–15 % випадків. В останні роки тимололу малеат, неселективний β-адренергічний препарат, використовувався як місцевий засіб для лікування поверхневих ІГ. Ми припустили, що місцеве застосування тимололу на ранній проліферативній фазі було б ще ефективнішим для запобігання росту гемангіоми та необхідності перорального лікування пропранололом. Це пілотне РКД мало на меті проаналізувати ефективність і безпеку 0,5% розчину тимололу малеату для лікування ІМ протягом перших 60 днів життя.

Мета: Оцінити ефективність та безпеку застосування 0,5% розчину тимололу малеату для раннього лікування у дітей віком до 60 днів.

Матеріали та методи: Були набрані пацієнти віком від 10 до 60 днів із вогнищевим або сегментарним ІГ (поверхневим, глибоким, змішаним або

мінімальним/зупиненим ростом). Письмова інформована згода була отримана від усіх батьків.

Учасники були рандомізовані за допомогою комп'ютерного процесу, щоб отримати 2 краплі 0,5% розчину тимололу малеату місцево кожні 12 годин протягом 24 тижнів або 2 краплі плацебо на основі фізіологічного розчину. Об'єм ураження оцінювали за допомогою 2 перпендикулярних півокружних вимірювань IHs. Забарвлення оцінювали за напівкількісною шкалою (1, ледь помітний; 2, червоний з центральним просвітленням; 3, тьмяно-червоний; 4, яскраво-червоний). Системні ефекти оцінювали шляхом вимірювання систолічного артеріального тиску, діастолічного артеріального тиску та частоти серцевих скорочень на початковому етапі, через 1 годину після початкової дози тимололу або плацебо та на тижнях 2, 4, 8, 12 і 24. Побічні ефекти спостерігалися на кожен візит.

Первинною кінцевою точкою була швидкість повного або майже повного зникнення ІГ після 24 тижнів лікування тимололом або плацебо. Вторинними результатами були зміни товщини, об'єму та забарвлення ІН через 24 тижні лікування; збереження ефективності, оцінене через 36 тижнів; а також безпечність і переносимість тимололу.

Щоб оцінити розмір вибірки, ми припустили 10% частоту відповіді для плацебо та 40% частоту відповіді для тимололу. Виходячи з цих припущень, з двосторонньою значущістю $P = 0,05$ і потужністю 0,8, загальний розмір вибірки 70 пацієнтів був необхідний з менш ніж 10% вилучень.

Усі аналізи проводили за допомогою SPSS версії 25.0 (IBM Corporation). Для оцінки відповіді на лікування використовували точний тест Фішера.

Результати: Застосування тимололу в перші тижні життя не завжди досягало стабілізації гемангіоми; тому слід ретельно спостерігати за пацієнтами, які отримують тимолол. Через ризик утворення виразки 7 пацієнтів під час поточного дослідження були переведені на лікування пероральним пропранололом, препаратом вибору для системного лікування ІГ.

Незважаючи на те, що в цьому дослідженні ми не виявили проблем з

безпекою використання тимололу, повідомлялося про виявлені рівні тимололу в сечі та крові після місцевого лікування ІГ. Рекомендується приділяти особливу увагу уникненню системної абсорбції при застосуванні тимололу у немовлят із низькою вагою при народженні або товщиною ІХ понад 3 мм на ділянці підгузника або поблизу слизових оболонок.

Висновки: Результати цього клінічного випробування показали, що місцевий тимолол добре переноситься для лікування раннього проліферативного ІГ, але забезпечує обмежену користь у вирішенні уражень, якщо застосовувати його на ранній проліферативній стадії.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Chang LC, Haggstrom AN, Drolet BA та ін.; Група дослідників гемангіом. Характеристики росту інфантильних гемангіом: значення для лікування . *Педіатрія* .
2. Толлефсон М. М., Фріден І. Й. Ранній ріст дитячої гемангіоми: про що говорять фотографії батьків . *Педіатрія*.
3. Munden A, Butschek R, Tom WL та ін.. Проспективне дослідження інфантильних гемангіом: частота, клінічні характеристики та зв’язок з плацентарними аномаліями . *Br J Dermatol* . 2014 рік;

ОСНОВНІ ЗМІНИ В СУЧАСНІЙ МЕДИКО-ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Бондарь Світлана Олександрівна,
директор,
доктор філософії у галузі охорони здоров'я
Ріжняк Оксана Леонідівна,
канд.філол.н., доцент, викладач
Семеняченко Ольга Анатоліївна,
заступник директора з навчальної роботи,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Кобзар Ірина Станіславівна,
голова ЦК фахового медичного
коледжу ім. Є. Й. Мухіна

Вступ. Будь-які зміни в суспільстві відразу викликають відповідні зміни в лексичній системі мови, особливо швидко реагує термінологічна її частина. Кожен предмет, подія, явище чи їх особливості потребують власної назви для відокремлення від інших аналогічних. Символічно, що саме слово «термін» в первинному значенні «рубіж, межа» етимологічно пов'язане з власним ім'ям давньоримського божества і тільки з 1876 році почалося використовуватися лінгвістами в сучасному значенні.

Мета роботи – дослідження та аналіз основних змін, що відбуваються в сучасній медико-технічній термінології.

Матеріали та методи. Для всебічного лінгвістичного дослідження використані матеріали фахових медико-фармацевтичних видань, сайтів, сучасних термінологічних та енциклопедичних словників.

Результати і обговорення. Екстралінгвістичними чинниками виявлених змін в сучасній медико-фармацевтичній термінології можна вважати пандемію коронавірусу, загострення військових протистоянь, поява та подальше використання нових технологій та приладів в медицині, зміна статусу англомовних країн на політичній арені та ін.

Зупинимося на кожному напрямку детальніше, враховуючи що надана

класифікація умовна і деякі тематичні групи відповідають одночасно двом і навіть більше засадам розподілу.

І. Зміни в термінологічній системі, що пов'язані з виникненням нових небезпечних захворювань, збільшення військових протистоянь у світі та інших форс-мажорних обставин.

В першу чергу привертають до себе увагу терміни, що почали або змінили своє функціювання під час пандемії COVID-19. Тільки за перші два роки локдауну науковці зафіксували утворення понад 1000 нових назв штамів, вакцин, приладів тощо. Відомо, що Французька академія наук присвятила окреме засідання визначення роду головної назви цієї терміносистеми – la covid. Дослідники відмічають суттєві зміни у частоті використання багатьох раніше нейтральних слів. Наприклад, за підрахунками експертів Collins Dictionary за рік кількість використання слова *коронавірус* зросла в 35 000 разів, а *пандемія* - 57 000.

Особливої уваги і подальшого детального дослідження заслуговують терміни тактичної медицини [2; 3; 5], серед яких домінують різноманітні абревіації, переважно англійського походження, розуміння і переклад яких все ще викликають певні труднощі.

ІІ. Терміни, що утворилися внаслідок появи нових технологій лікування і діагностики, виготовлення вакцин і ліків тощо.

Подібних термінів утворилося настільки багато, що деякі дослідники констатують появу нової тематичної групи медико-технічної термінології (на додаток до класичної тріади анатомічної, клінічної та фармацевтичної термінології.

Наприклад, у довіднику 2017 р. «Клінічна латина з англійськими та українськими відповідниками» Закалюжного М. М. чітко окреслюється, що «латинська медична номенклатура охоплює чотири основні підсистеми медичної термінології: анатомо-гістологічну, клінічну, фармацевтичну і медико-технічну.» [1; 31], хочу в тексті видання більшість назв приладів традиційно розглядаються у розділі клінічної термінології.

Окремої уваги заслуговують терміни, що виникли внаслідок появи нових медичних напрямків, наприклад, неологізми нанотехнологій [4] та ін.

ІІІ. Збільшення впливу англійської мови на формування сучасної міжнародної медичної термінології.

Навіть без спеціального дослідження очевидно, що більшість змін в сучасній міжнародній медичній термінології відбуваються під впливом англійської мови і фіксуються практично на всіх лінгвістичних ярусах (фонетичному, лексичному, орфографічному), але найбільш значущими вони є на словотворчому рівні. Наприклад, гібридна абревіатура *ковід* (лат. *CO*rona + *VI*rus + англ. *D*isease), використання англійської моделі словотворення нових вірусних захворювань на кшталт корон*А*вірус, рот*А*вірус, папілом*А*вірус, або більшість термінів тактичної медицини.

Висновки. Зміни, що відбуваються в сучасній медико-фармацевтичній термінології, торкаються практично всіх її розділів і напрямків і потребують детального подальшого дослідження.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Закалюжний М. М. Клінічна латина з англійськими та українськими відповідниками / Мирослав Закалюжний, Михайло Андрейчин, Роман Коморовський. – Тернопіль : ТДМУ, 2017. – 832 с.

2. Колоколов В., Ріжняк О. Л. Термінологія сучасної тактичної медицини та її особливості. // Current challenges of science and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2023. Pp. 76-81. URL*: https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-current-challenges-of-science-and-education-16-18-10-2023-berlin-nimechchina-arhiv/.*

3. Медична термінологія. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів з кредитного модуля дисципліни «Анатомія та фізіологія людини» 1. Основи біомедичних знань. Медична термінологія» для здобувачів ступеня бакалавра спеціальності 163 «Біомедична інженерія» [Електронний ресурс]:

навчальний посібник для студ. спеціальності 163 «Біомедична інженерія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського: уклад. О. Я. Беспалова. - Електронні текстові дані (1 файл: 368 Кбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 61 с.

4. Резніченко Б., Ріжняк О. Л. Неологізми нанотехнологі в медицині // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2023. Pp.239-242. URL: https://sci-conf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-22-24-05-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/.

5. Ханнанова, Л. В. Медична термінологія та основи латинської мови [Електронний ресурс] : навчальний посібник для студентів міжуніверситетського медико-інженерного факультету / НТУУ «КПІ» ; Л. В. Ханнанова. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,24 Мбайт). – Київ : НТУУ «КПІ», 2010. - 125 с.

ОГЛЯД КЛІНІЧНОГО ВИПАДКУ ДІАГНОСТИКИ ХВОРОБИ ФАБРІ В АРИТМОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

В'юн Тетяна Іванівна,
к.мед.н.,асистент кафедри загальної практики
сімейної медицини
Мкртчян Аміна Аліксанівна,
Сайко Олександра Юріївна,
Студенти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Хвороба Фабрі - спадкове захворювання з Х-зчепленим домінантним типом успадкування з неповною пенетрантністю у жінок, що належать до групи лізосомних хвороб накопичення. Первинною патогенетичною ланкою є дефіцит ферменту α-галактозидази А (α-Gal A), що призводить до внутрішньоклітинного накопичення глікосфінголіпідів, зокрема глоботріаозилцераміду(Gb3) та глоботріаозилсфінгозину (Lyso-Gb3) у лізосомах клітин різних органів та тканин, включаючи серце. Ураження серця при хворобі Фарбі є прогностично несприятливим проявом та причиною смерті. Враховуючи, що захворювання рідко зустрічається у клінічній практиці, низька поінформованість лікарів про цю патологію призводить до пізньої діагностики захворювання та відсутності патогенетичної терапії.

Мета роботи. Опис медичної статті про хворобу Фарбі, для підвищення обізнаності студентів про дане захворювання.

Матеріали та методи. Клінічний випадок діагностики хвороби Фарбі.

Результати та обговорення. За результатами ферментного аналізу методом тандемної мас-спектрометрії виявлено різке зниження активності альфа-галактозидази -0.03 мкмоль/л/ч (норма 0,80-15,00 мкмоль/л/ч), також підвищення концентрації Lyso-GBZ- 95,18 нг/мл (норма 0,05-3.0 нг/мл). Проведено молекулярно-генетичне дослідження зразків крові. Методом прямого автоматичного секвенування гена GLA був виявлений варіант нуклеотидної

послідовності c. 1229 C більше T, призведе до заміни p.Thr410 в гемозиготному стані.

Висновки. Дане дослідження показує можливість і цілеспрямованість діагностики хвороби Фарбі в кардіологічній практиці у пацієнтів з гіпертрофією міокарда лівого шлуночка нез'ясованної етіології, при цьому діагностувати атипічні варіанти можливо тільки шляхом молекулярно-генетичного дослідження.

ВПЛИВ ТРОМБОЛІТИЧНОЇ ТЕРАПІЇ НА ДОВГОСТРОКОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ЛІКУВАННЯ ТРОМБОЕМБОЛІЇ ЛЕГЕНЕВОЇ АРТЕРІЇ СЕРЕДНЬОГО РИЗИКУ

В'юн Тетяна Іванівна
к. мед. н., асистент кафедри
загальної практики - сімейної медицини
Явтушенко Аліна Євгенівна
Ященко Валерія Олександрівна
Студентки 6 курсу педіатричного факультету
Харківський національний медичний факультет
м. Харків, Україна

Вступ: У практиці сімейної медицини зустрічається багато цікавих випадків, які у подальшому розгляді з висококваліфікованими спеціалістами можуть внести великий вклад у розвиток та подальшу роботу всіх лікарів.

Тромболітична терапія (ТЛТ) – це методика, яка включає в себе використання препаратів активаторів плазміногену, які направлені на розчинення тромботичних мас. В процесі лізису тромбу починає відновлюватися кровообіг в коронарній артерії, внаслідок чого серцево-судинна система відновлює кровопостачальну функцію.

Важливим є дотримання алгоритму введення даних препаратів - починати ТЛТ потрібно не пізніше 12 годин з початку прояву клінічних симптомів. Якщо годинні рамки збережені, позитивний вплив на смертність від кардіоваскулярної патології значно зростає.

Мета: проаналізувати довгостроковий прогноз пацієнтів з ТЕЛА середнього ступеню ризику та вплив тромболітичної терапії на збереження симптомів або розвиток пізніх ускладнень.

Матеріали та методи: Отже, нами було взято дослідження впливу тромболітичної терапії на довгостроковий результат лікування, за якими спостерігали на різних рівнях, починаючи від сімейних лікарів. За основу нами були взяті дослідження, які були проведені іншими авторами. Ми відібрали ті,

які включали пацієнтів з підтвердженим діагнозом ТЕЛА, яким проводилася антикоагулянтна та реперфузійна терапія. Дослідження проводилося 2017 року та описане в Jornal of the American College of Cardiology та подібні статті на тему «Тромболізис при субмасивній емболії легеневої артерії, розумний чи дитячий?», «Тромболітична терапія субмасивної ТЕЛА», на основі цих дослідження було проведено ретроспективне епідеміологічне дослідження.

Результати: Отже, проаналізувавши дані які були наведені в журналі Jornal of the American College of Cardiology, авторами було виявлено випадки смертності які були більшими в групі тромболізису ніж в групі плацебо, також були зареєстровані випадки побічних ефектів таких як задишка. Автори відмічають що при проведені ехокардіографії не було виявлено суттєвих змін між групами. Також науковці виявили випадки хронічної тромбоемболічної легеневої гіпертензії в невеликій кількості в порівнянні зі всією вибіркою.

Ці результати вказують на те що в майбутніх дослідженнях, які будуть висвітлювати більш розширені схеми методик лікування ТЕЛА, повинні в першу чергу опиратися на ранню ефективність, коротку тривалість та безпечність, які дозволять оцінити клінічний та гемодинамічний перебіг у пацієнтів, а також їх функціональний стан та якість життя.

В статті з описом клінічного випадку «Тромболізис при субмасивній емболії легеневої артерії, розумний чи дитячий?» автори з'ясували що інфузію нефракціонованого гепарину використовували як перехідний засіб до антикоагуляції варфарином, і як висновок автори зазначили що через 24 години терапія показала повне розчинення тромбу та незначне покращення розміру правого шлуночку. Клінічна відповідь цього пацієнта на тромболізис є важливою, оскільки це може визначити підгрупу пацієнтів із субмасивною ТЕЛА, які потребують цього втручання.

У статті ««Тромболітична терапія субмасивної ТЕЛА» автори оцінювали ефективність та безпечність тромболізису з гострою масивною ТЕЛА, які мали високий рівень смертності в перші години після госпіталізації. Автори зазначили адекватне лікування в перші годи, аби запобігти появу ускладнень, та

подальшого довготривалого позитивного результату, це вдалося досягти завдяки використанню гепарину або фондапарикусу. Автори вказали що дані схеми не слід вважати лікуванням вибору так як потребує подальших клінічних досліджень.

Висновки: *Таким чином, стратегія антикоагуляції, раннього моніторингу та екстреної реперфузії у випадках гемодинамічної декомпенсації є кращим початковим підходом до пацієнтів із ТЕЛА середнього ризику.* Відзначалося що призначення тромболітиків вважається втручанням, що рятує життя при масивній ТЕЛА, його застосування все ще залишається дискусійним у пацієнтів із субмасивною ТЕЛА.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Silverstein MD, Heit JA, Mohr DN та ін. Тенденції захворюваності на тромбоз глибоких вен і емболію легеневої артерії: 25-річне популяційне дослідження . *Arch Intern Med* 1998; 158 :585–93
2. Хейт Дж. А., Коен А. Т., Андерсон Ф. А., Група оцінки впливу ВТЕ Розрахункова річна кількість інцидентів і рецидивів, нефатальних і летальних подій венозної тромбоемболії (ВТЕ) у США (анотація) . *Кров* 2005; 106 :267a
3. Pengo V, Lensing AW, Prins MH та ін. Частота хронічної тромбоемболічної легеневої гіпертензії після тромбоемболії легеневої артерії . *N Engl J Med* 2004; 350 :2257–64
4. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1521692612000552?via%3Dihub
5. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0735109717303455?via%3Dihub
6. Ф. Денталі, В. Агено, Ф. Померо, Л. Феноліо, А. Скіццато, М. Бонзіні Часові тенденції та рівень смертності від госпіталізованої емболії легеневої артерії протягом 11 років спостереження в північно-західній Італії Thromb Haemost, 115 (2016) , стор . 399-405

КЛІНІЧНИЙ ВИПАДОК ПІЗНЯ ДІАГНОСТИКА СИНДРОМУ ШЕРЕШЕВСЬКОГО-ТЕРНЕРА

Васильєва Аліна Олегівна
Студентка
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. На сьогодні, у зв'язку із збільшенням діагностичних можливостей, генетичні аномалії зустрічаються значно частіше. На хромосомні порушення серед усіх новонароджених припадає близько 1 випадка на 170 новонароджених дітей. Відсутність Х-хромосоми — єдина форма моносомії в людини, що сумісна як з ембріональним, так і з постнатальним розвитком. Жінки з синдромом Шерешевського-Тернера, які не мають спонтанного статевого дозрівання і не отримують естрогену, мають високий ризик розвитку наступних ускладнень: остеопорозу з розвитком патологічних переломів, захворювань серця що вимагає обов'язкового каріологічного підтвердження, а також затримка зросту яка призводить до психологічних проблем. А наявність мозаіцизму з Y хромосомою може призвести до герміногенних пухлин.

Мета клінічного спостереження. Висвітлити на прикладі клінічного випадку ускладнення пізньої діагностики та лікування синдрома Шерешевського-Тернера.

Матеріали та методи.

- клініко-анамнестичні (анамнез, інструментальна і лабораторна діагностика);
- антропометричні (визначення фізичного та статевого розвитку);
- рентгенологічні (визначення кісткового віку).
- психологічні тести

Результати та обговорення.

Розглянемо клінічний випадок з нашої практики – «Синдром Шерешевського-Тернера».

До КП «Регіональний медичний центр родинного здоров'я» Дніпровської міської ради у відділення педіатрії до дитячого ендокринолога звернулися батьки пацієнтки К., 17 років. При надходженні відмічалися такі скарги як затримка зросту з 8-річного віку, відсутність менструацій, затримка статевого розвитку. З анамнезу захворювання: з 8-річного віку відмічалася затримка в рості дитини та статевому розвитку. Вперше стосовно даної проблеми дитина була проконсультована ендокринологом в 2019 році і було запідозрено синдром Шерешевського-Тернера та рекомендовано визначення каріотипу дівчинки. До цього часу пацієнтка мала консультації ендокринолога, в яких вказувалася лише проблема зі щитовидною залозою – був запідозрений аутоімунний тиреоїдит (2016р.). Рекомендація лікаря була виконана лише у 2022 році, раніше каріотип не визначався через недбалість батьків, несприятливі обставини у вигляді пандемії COVID-19 та початок військових дій. За даними каріотипування верифіковано синдром Шерешевського-Тернера

(45Х). До постановки остаточного діагнозу дитина не лікувалася. Дитина консультовна в віці 10 та 16 років психологом. Отримані дані які ми продемонструємо пізніше.

Табл. 1

Розрахунок прогнозованого для дівчат (з урахуванням спадковості): від суми даних зросту обох батьків треба відняти 13 сантиметрів і розділити на два (наприклад, (178 сантиметрів+165 сантиметрів – 13): 2 = 165 см).

Пацієнтка К., 17 років	
Скарги:	• затримка зросту з 8-річного віку; • відсутність менструацій; • затримка статевого розвитку; • первинна аменорея, аутоімунний тиреоїдит.
Анамнез захворювання:	• з 8-річного віку затримка в рості та статевому розвитку (не була вчасно консультована ендокринологом) • вперше проконсультована ендокринологом в 2019 році, запідозрено СШТ та рекомендовано визначення каріотипу дівчинки (за медичною допомогою не зверталась через недбалість батьків, несприятливі обставини у вигляді пандемії COVID-19) • за даними каріотипування (2022 р.) верифіковано синдром Шерешевського-Тернера (45Х). • В 10 років симптомів депресії не було, в 16 ознаки були максимальні.
Сімейний анамнез:	• відсутність порушення росту та статевого розвитку у родині, зі слів батьків; • зріст батька 178 см, матері – 165 см; • очікуваний зріст пацієнтки – 165см, що на 21см нижче від наявного; • початок пубертату у матері та батька віковий; • старший брат розвивається згідно віку.

На основі клінічної картини та каріотипування можна встановити попередній діагноз – **Синдром Шерешевського-Тернера, каріотип 45 Х.**

Для повноти клінічного діагнозу та перед проведенням заходів, направлених на корегування зросту проведено додаткові дослідження: загальноклінічні, інструментальні, спеціальні.

Табл. 2

Огляд	• Антропометричні дані: ріст – 144 см, вага – 42 кг, ІМТ = 20,3 кг/м^2. • Фізичний розвиток низький (субнанізм), маса відповідає віковій нормі. • Будова тіла євнухоїдна. • Наявні стигми дисембріогенезу: коротка шия з крилоподібною складкою, мікрогнатія, низько розташована лінія волосся на потилиці, низько розташовані великі вуха, гіпертелоризм сосків. • Статевий розвиток не відповідає віку: відсутній ріст волосся у пахвинних ділянках, на лобку, молочна залоза не збільшена, менструації відсутні. • Статева формула для даної дитини: Ax1 P1 Ma1Mel - I стадії статевого розвитку за Тенером згідно усіх критеріїв.

Табл. 3

В міжнародних гайдлайнах рекомендовано проведення в підлітковому віці МРТ серця як скринінг та спостереження, особливо для виявлення таких аномалій як розширена висхідна аорта, подовжена поперечна дуга аорти (а також інші фенотипи аорти з більш легкою гіпоплазією аорти), і частковим аномальним легеневим венозним закиданням.

Додаткові методи дослідження	
Загальний клінічний аналіз крові ,глюкоза крові, аналіз сечі , біохімічний аналіз крові – печінково-нирковий комплекс	Результат: в межах вікової норми.
Дослідження каріотипу від 26. 07. 2022	45Х.
Гормональна панель	**Результат:** естрадіол – в межах норми, ФСГ – високий рівень, що підтверджує відсутність менструацій, пролактин - норма, ЛГ– підвищений рівень, ТТГ - норма, Т4 вільний - норма, АТПО – підвищено, що свідчить про аутоімунну агресію відносно щитоподібної залози , СТГ - норма, ІФР-1– норма.
УЗД щитоподібної залози	ехогенність паренхіми змішана, помірна, дифузна. Ехоструктура паренхіми: неоднорідна за рахунок множинних різнокаліберних гіпоехогенних включень. **Результат**: Не можна виключити аутоімунний тиреоїдит.
УЗД органів черевної порожнини	для виключення вад розвитку нирок, печінки, селезінки. **Результат:** УЗ-ознаки деформації та дисфункції жовчного міхура, дизметаболічної нефропатії.
УЗД ОМТ	для виключення патології з боку статевих органів.
ЕКГ та Ехо-КГ	для виключення вад розвитку серця, які є характерними для даного синдрому

Певні рутинні обстеження допомагають визначити проблеми, які можуть бути пов'язані із синдромом Тернера:

- Кардіологічне обстеження з ехокардіографією та ЕКГ під час постановки діагнозу, а також безперервне обстеження для моніторингу порушень провідності та дилатації аорти.
- Ультразвукове дослідження нирок під час постановки діагнозу, щорічний аналіз сечі, аналіз азоту сечовини крові та креатиніну.
- Оцінка слуху отоларингологом та аудіограма кожні 3-5 років.
- Оцінка сколіозу/кіфозу щорічно в дитинстві та під час підліткового періоду.
- Офтальмологічне обстеження на момент встановлення діагнозу; щорічна оцінка надалі.
- Дослідження функції щитовидної залози під час постановки діагнозу та надалі – щорічно.
- Аналіз черевної порожнини (наприклад, рівень ендомізіальних антитіл).
- Щорічний скринінг на непереносимість глюкози, починаючи з 10 років.
- Визначення наявності порушень психіки (рівня депресії)
- Рентгенографія кистей рук - кістковий вік зазвичай на 1-2 роки відстає від паспортного. (мал. 1)

Мал. 1

Результат: Кістковий вік відповідає 12 рокам

- Консультація офтальмолога – для виключення порушення функцій зору.

Результат: даних за офтальмологічні патології не виявлено.

- Консультація дитячого гінеколога – так як в дитини
- спостерігається порушення статевого розвитку.

Результат: рекомендоване лікування естрогенними препаратами в

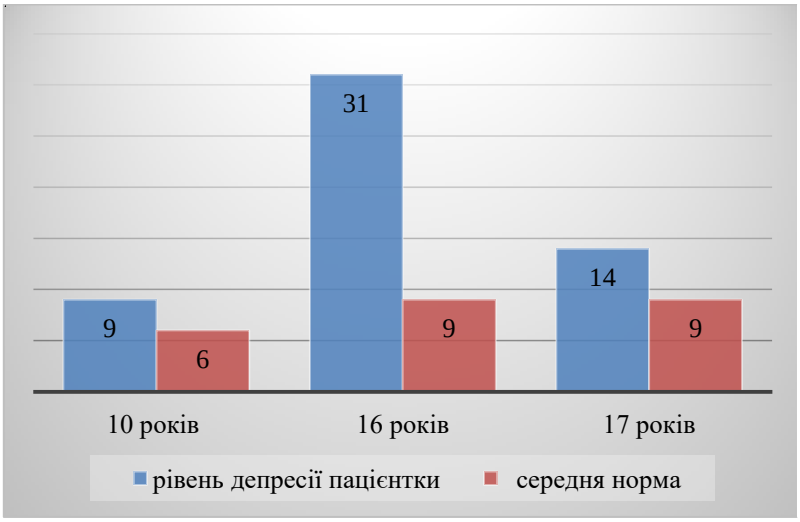
гінеколога після закінчення курсу соматотропного гормону. Гіпоплазія зовнішніх та внутрішніх геніталій. Гормони: ФСГ та ЛГ підвищені, пролактин, естрадіол в межах референтних значень.

- на фоні початого лікування психологічні тести виявили відсутність ознак депресивного стану.

На основі огляду та додаткових методів дослідження можна встановити основний клініний діагноз: Синдром Шерешевського-Тернера, каріотип 45 Х. Супутні: Первинна аменорея. Аутоімунний тиреоїдит.

Табл. 4

Шкала депресії Beck's Depression Inventory

1-10 вважаються нормальними
11-16 Легке порушення настрою
17-20 Прикордонна клінічна депресія
21-30 Помірна депресія
31-40 Важка депресія
41 та більше Надзвичайна депресія

Лікування

Основні завдання:

- збільшення кінцевого зростання;
- формування вторинних статевих ознак і встановлення регулярного менструального циклу;
- корекція пороків розвитку, лікування супутніх захворювань.

Якщо не лікувати, ріст здорової людини при синдромі Тернера приблизно на 20 см нижче, ніж у жіночого населення в цілому.

Гормон росту - методом вибору лікування низькорослості при СШТ. Рекомендується: щоденне підшкірне введення у вечірні години (20-22.00) у дозі 0,05 мг/кг/добу.

- Доза для даної пацієнтки становить – 2,1 мг/добу.

- Критерії припинення терапії:

a) кістковий вік пацієнтки стає рівним 15 років;

b) швидкість зростання падає до 2 см/рік.

На період проведення ростстимулюючої терапії - моніторинг у педіатра-ендокринолога кожні 6 місяців.

Естрогензамісна терапії.

Мета - максимально повна імітація нормального статевого розвитку. Високі показники гонадотропінів дозволяють призначати замісну терапію естрогенами. При отриманні нормальних показників ЛГ та ФСГ необхідно проводити ультразвукове дослідження матки та яєчників.

Початкова доза становить 1/10 (0,2 мг) або 1/8 (0,25 мг) від дорослої дози (2 мг) естрадіолу, з поступовим збільшенням дози протягом 2 років

Висновки :

Виходячи з даних викладених вище можна зробити наступні висновки:

- Прогноз по захворюванню хворої – несприятливий через пізнє звернення (недбалість батьків, несприятливі обставини у вигляді пандемії COVID-19).
- Прогноз по ефективності лікування – сумнівний, через майже закриті кісткові зони росту, необхідність спрямувати лікування в декількох напрямках, а саме: компенсація дефіциту росту та розвиток статевих органів, вторинних статевих ознак.
- Велика ймовірність розвитку ускладнень у майбутньому через низьку прихильність батьків до лікування.
- Прогноз щодо репродуктивної здатності – несприятливий, через приведені вище дані.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Товарна наукова електронна бібліотека "eLIBRARY" (https://www.elibrary.ru/)

2. Чуприна, Г. І., & Лук’яненко, Ю. В. (2019). Генетичні аспекти

синдрому Шерешевського-Тернера. Педіатрія, акушерство та гінекологія, 4(100), 136-141.

3. Іщенко, М. А., & Бардіна, Н. В. (2018). Діагностика та лікування хромосомних аномалій у новонароджених. Здоров'я України, 3(56), 42-46.

4. Мірошниченко, С. К., & Мазур, І. І. (2017). Мозаїцизм з Y-хромосомою: клінічні особливості та діагностичні аспекти. Медичний журнал, 3, 48-52.

5. Гречко, О. В., & Лесникова, Л. С. (2015). Сучасні аспекти діагностики та лікування синдрому Шерешевського-Тернера. Перинатологія та педіатрія, 3(59), 85-89.

КЛІНІЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ УЛЬТРАЗВУКОВОЇ ДІАГНОСТИКИ В МЕДИЦИНІ

Ващенко Денис Валерійович,
Денисова Софія Анатоліївна,
здобувачі вищої освіти І медичного факультету,
Сметанюк Мирослава Романівна,
здобувач вищої освіти ІІІ медичного факультету
Науковий керівник:
Пономаренко Наталя Сергіївна,
старший викладач кафедри
медичної та біологічної фізики і медичної інформатики
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Сучасна клінічна діагностика базується на застосуванні різних вдосконалених методів візуалізації дослідження внутрішніх органів і тканин, зокрема, методі ультразвукового дослідження (УЗД), що є абсолютно безпечним і швидким методом візуалізації медико-біологічної інформації, який майже не має обмежень у застосуванні, протипоказань та побічних дій.

Ціль. Розглянути клінічні аспекти застосування ультразвукового дослідження (УЗД).

Матеріали і методи. Проведено всебічний огляд наукової літератури, присвяченої сучасним методам медичної візуалізації при використанні акустичних (механічних) хвиль.

Результати та обговорення. Апарат ультразвукової діагностики (УЗД) призначений для отримання медико-біологічної інформації за допомогою візуалізації, що досить ефективно надає інформацію про структуру, форму, розташування органів і тканин, вимірювання лінійних розмірів біологічних об’єктів, про швидкості плину крові, про роботу рухливих частин органів (наприклад, клапанів серця).

Апарати УЗД, залежно від функціонального призначення, поділяють на:

- ехотомоскопи (дослідження плода, органів черевної порожнини і

малого таза);

- ехокардіоскопи (дослідження серця);
- ехоенцелоскопи (дослідження головного мозку);
- ехоофтальмоскопи (дослідження ока).

Галузь застосування ультразвукових (акустичних) механічних хвиль в медицині достатньо широка. З діагностичною метою ультразвук використовують для виявлення захворювань органів черевної порожнини і нирок, органів малого таза, молочних залоз, серця, судин, щитоподібної залози, в акушерській і педіатричній практиці. Також він застосовується як метод діагностики невідкладних станів, що потребують хірургічного втручання, таких як гострий холецистит, гострий панкреатит, тромбоз судин тощо [2].

Сучасні УЗД-апарати працюють у режимі автоматизованого сканера органу, що збільшує достовірність діагностики різних пухлин. Сканер об'єму молочних залоз розширює можливості діагностики раку молочної залози. Такі системи призначені для отримання ультразвукового 3D – зображення грудей. Це дуже надійний скринінговий метод діагностики раку молочної залози [3].

Ультразвукове дослідження з ефектом Доплера дає змогу досліджувати кровотік в основних артеріях і венах у дітей. Ультразвукова доплерографія магістральних судин голови (УЗДГ МАГ), або ультразвукова доплерографія брахіоцефальних артерій (УЗДГ БЦА) − це апаратний метод, що дає змогу дослідити стан кровотоку у судинах та оцінити наявні порушення прохідності судин голови. Для більшої інформативності УЗДГ МАГ проводиться в комбінації з дослідженням внутрішньочерепних судин - транскраніальною доплерографією (ТКД). Комбінація УЗДГ МАГ і ТКД є найбільш оптимальним скринінговим методом діагностики цереброваскулярних захворювань дитячого віку. При цьому в результаті комп'ютерної обробки отриманих сигналів на монітор можна вивести як доплерівський спектр, так і колірну картограму потоку. Ще більшою візуалізацією володіє триплексне сканування судин мозку. Усі перераховані методи дослідження мозкового кровотоку у дітей абсолютно безболісні й не мають протипоказань [4].

Слід зазначити, що принципи ультразвукового дослідження використовуються під час ехокардіографії (Ехо - КГ). Методика поєднує в собі УЗД-візуалізацію для детального вивчення структури та функціонування серця з одночасним використанням кольорового доплерівського картування для дослідження потоків крові в судинах [5].

УЗД судин верхніх і нижніх кінцівок є одним із найбезпечніших та найефективніших методів дослідження стану судин. Сучасна апаратура дає змогу досліджувати судину під контролем екрана монітора в режимі реального часу. При цьому реєструється просвіт судин (артерій та вен), а також вимірюються параметри кровотоку та визначається клапанна недостатність. За наявності тромбу УЗД-діагностика дає змогу встановити його розміри та контролювати його зміни в процесі лікування [6]. Описаний метод є абсолютно безболісним і дає змогу виявити захворювання судин на ранніх стадіях і контролювати ефективність застосовуваного лікування.

УЗД під час вагітності - плановий захід, який входить в обов'язкову програму під час ведення вагітності. Завдяки 3D-ультразвуку лікарі можуть оцінити частини тіла плода в трьох проекціях одночасно, це дуже важливо для виявлення аномалій внутрішньоутробного розвитку плода. На 4D-УЗД чіткіше видно стать дитини.

За допомогою 4D-зображення під час вагітності можна розглянути міміку дитини. Таким чином, легко зрозуміти, що вона відчуває. Погані емоції можуть виникати через більш серйозні проблеми. Наприклад, апатичний стан може бути причиною асфіксії - недостатнього надходження кисню, що тягне за собою низку проблем [7].

Висновки. Таким чином, УЗД має достатньо високу діагностичну можливість і прогностичну цінність у діагностиці різних патологій. Також, проведення УЗД дає змогу з високою ймовірністю диференціювати тяжкість патологічного процесу, визначити його динаміку і контролювати ефективність лікування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Haowei Tai, Lokesh Basavarajappa. 3-D H-scan ultrasound imaging of relative scatterer size using a matrix array transducer and sparse random aperture compounding. Comput Biol Med 2022 Dec; 151 (Pt B): 106316.

2. N Menon, S Kumar. A systematic review of point-of-care abdominal ultrasound scans performed by general surgeons. Surgeon. 2021 Dec; 19 (6): e559-e563.

3. Rongrong Guo, Guolan Lu. Ultrasound Imaging Technologies for Breast Cancer Detection and Management: A Review. Ultrasound Med Biol. 2018 Jan; 44 (1): 37-70.

4. Spyretta Golemati, Demosthenes D Cokkinos. Recent advances in vascular ultrasound imaging technology and their clinical implications. Ultrasonics. 2022 Feb: 119: 106599.

5. Hendrik J Vos, Jason D Voorneveld. Contrast-Enhanced High-Frame-Rate Ultrasound Imaging of Flow Patterns in Cardiac Chambers and Deep Vessels. Ultrasound Med Biol. 2020 Nov;46(11):2875-2890.

6. Sun Young Choi. Endovascular Treatment for Lower Extremity Deep Vein Thrombosis: An Overview. Korean J Radiol. 2021 Jun; 22 (6): 931-943.

7. Emily W Scibetta, Christina S Han. Ultrasound in Early Pregnancy: Viability, Unknown Locations, and Ectopic Pregnancies. Obstet Gynecol Clin North Am. 2019 Dec; 46 (4): 783-795.

ВІДДАЛЕННІ РЕЗУЛЬТАТИ ЛІКУВАННЯ ГОНАРТРОЗІВ ЗА МЕТОДИКОЮ МОНОКОНДИЛЯРНОГО ЕНДОПРОТЕЗУВАННЯ

Вербін Максим Володимирович
Вахбех Рами Талеб Халед
Аспірант кафедри ортопедії та травматології
Вінницький національний медичний університет
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Вступ. З метою вивчення віддалених результатів лікування гонартрозу обстежено 264 хворих, яких було прооперовано з приводу гонартрозу II – III ст з переважним ураженням одного з відділів суглоба. Всім було імплантовано мононкондилярний ендопротез фірми W. Linc в цементній модифікації. Чоловіків було 84 (31,8%), жінок – 180 (68,2%). У віці 50-55 років було 39 (14,8%) пацієниів, 56-60 років – 65 (24,6%), 61-65 років – 39 (14,9), 66-70 років_81 (30,1%), старше 70 років – 42 (16%).

Мета роботи. Абсолютна більшість хворих прооперованих згідно існуючих показів (збереження зв'язкового апарату суглоба, віддаленні значні дегенеративні зміни в парній частині суглоба, контрактура суглоба не більше 15 градусів, вік хворих за 50 років).

Результати та обговорення. Через 10 років обстежено 176 хворих. У 142 з них (80,6%) больові відчуття в оперованому – відсутні, функція суглоба в повному об'ємі, Незначний больовий синдром після фізичних зусиль та тривалої ходьби відзначали 19 хворих (10,8%), однак болі проходили після відпочинку.

У 6 хворих (3,4%) мали місце клінічні та рентгенологічні прояви початкової нестабільності тібіального компоненту, на фоні переломів виростка гомілки (2 випадки), та протрузії компонента – 4 випадки. Всім виконано ревізійне ендопротезування.

Через 15 років обстежено 88 хворих. Повністю задоволені результатом операції 82 з них (93,2%), двоє хворих (2,3%) відзначають періодичні болі після

фізичних навантажень, 4 пацієнтів прооперовані з приводу нестабільності тібіального компонента, в двох випадках проведено повторну імплантацію мононкондилярного імпланта, в інших 2 випадках – тотальне ендоротезування.

Висновок. Таким чином, через 10 років спостереження нами отримано 91,4%, а після 15 років 93,2% добрих результатів, що дозволяє нам рекомендувати дане оперативне втручання до більш широкого застосування, а в багатьох випадках може слугувати альтернативою тотальному ендопротезуванню.

ОСОБЛИВОСТІ МІНЕРАЛЬНОЇ ЩІЛЬНОСТІ КІСТКОВОЇ ТКАНИНИ НА СПИЛІ ВЕЛИКОГОМІЛКОВОЇ КІСТКИ ПРИ МОНОКОНДИЛЯРНОМУ ЕНДОПРОТЕЗУВАННІ КОЛІННОГО СУГЛОБА

Вербін Максим Володимирович
Вахбех Рами Талеб Халед
Аспірант кафедри ортопедії та травматології
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

Вступ. При багаторічному спостереженні за хворими з різними стадіями гонартрозу ми помітили закономірність, при якій великі дефекти проксимального кінця великогомілкової кістки мають, як правило, локалізацію в центральних або задніх її відділах.

Поруч з цим нами встановлено, що після монокондилярної артропластики перші ознаки нестабільності тібіального компонента виникають саме в цих зонах первинного кісткового зрізу.

Мета роботи. Проведене нами дослідження з використанням розробленого та запатентованого механізму, який дозволяє виконувати вимірювання мінеральної щільності кісткової тканини безпосередньо під час операції показало, що існують значні відмінності в мінералізації проксимального кінця великогомілкової кістки в залежності не тільки від зони первинного спилу кістки (передньо-задне або центральне), так і від товщини первинного зрізу (7, 9, 11, 13 мм стандартний спил).

Результати обговорення. Так, найвища мінеральна щільність кістки відмічена нами при мінімальних зрізах (7 мм) в передніх відділах спилу 100%. В центральних відділах щільність кістки складає всього 70-80%, в задніх та передньо-латеральних – 55-65%. По мірі збільшення товщини зрізу знижуються і показники мінералізації в тій же закономірності. Чітко прослідковується, також, тенденція до посилення мінералізації в напрямку кіркового шару кістки на всіх зрізах.

Висновок. Мінеральна щільність проксимального кінця великогомілкової кістки значно різниться в залежності від зони спилу та його товщини. Найнижча щільність кістки в передніх відділах спилу, найнижча – в центральних та задньо-латеральних з тенденцією до посилення в напрямку кортикальної кістки. Знання цих закономірностей вкрай важливе при мононкондилярній артропластиці колінного суглоба, де компоненти ендопротеза повинні опиратися на щільну кістку. При значних негативних змінах в мінералізації кістки, виявлених в процесі операції, ми проводимо привінтивне посилення спилу за рахунок двох кортикальних гвинтів, проведених в сагітальній проекції субпротезної зони із захватом обох кіркових шарів, і отримали при цьому позитивні результати.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вус Мирослава Вадимівна,
Студент
Державний заклад
Луганський державний медичний університет
м. Рівне, Україна

Вступ. Україна, яка переживає важкий етап свого розвитку, стикається із численними викликами у сфері медичної освіти, особливо в умовах воєнного стану. Це стає причиною не лише значних труднощів, але й можливості переосмислення підходів до навчання та підготовки медичних фахівців. Однією з основних проблем є обмежений доступ до навчання, зокрема в зоні конфлікту. Студенти та викладачі, які проживають в областях, де розгортається збройний конфлікт, стикаються з реальною загрозою освітнього процесу. У таких умовах виникає необхідність впровадження дистанційних форм навчання та забезпечення віддаленого доступу до навчальних ресурсів.

Не менш важливою проблемою є нестабільність фінансування медичних установ у зоні конфлікту. Зменшення фінансової підтримки призводить до обмеженого доступу до необхідного обладнання та літератури для навчання, а також погіршення умов для проведення практичних занять. Психологічний аспект також стає актуальним у контексті воєнного стану. Студенти, які навчаються в умовах непередбачуваної ситуації, можуть зазнавати стресу та психологічного навантаження, що впливає на їхню здатність до навчання та майбутню професійну діяльність.

Розвиток медичної освіти в умовах воєнного стану також потребує переосмислення змісту навчальних програм. Нові виклики, пов'язані із наданням медичної допомоги у зоні конфлікту, вимагають відповідної підготовки студентів та врахування специфіки лікування поранених у воєнних умовах.

Щоб вирішити ці проблеми, важливим стає міжнародне співробітництво.

Залучення міжнародних партнерів та отримання підтримки може сприяти розвитку медичної освіти в Україні, навіть у найскладніших умовах. Усі ці виклики, хоч і складні, можуть послужити спонуканням до трансформації медичної освіти в Україні. Вирішення цих проблем вимагатиме не лише національних зусиль, але і спільної дії міжнародної спільноти, щоб забезпечити ефективну підготовку медичних фахівців у важкі часи воєнного стану.

Метою даної роботи було дослідити та визначити основні проблеми, що виникають у процесі розвитку медичної освіти в Україні в умовах воєнного стану. Підкреслити вплив воєнного конфлікту на доступність та якість навчання, визначити фінансові та психологічні труднощі, а також розглянути можливості адаптації навчальних програм до нових реалій. Крім того, дослідження спрямоване на пошук шляхів вирішення цих проблем, зокрема через впровадження інноваційних форматів навчання, забезпечення фінансової стабільності та підтримки студентів у важких ситуаціях. Викладені результати можуть в служити основою для розроблення ефективних стратегій та рекомендацій для подальшого розвитку медичної освіти в умовах воєнного конфлікту в Україні.

ГІДРОХІМІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ДЕЯКИХ ПРИТОК ЗАХІДНОГО БУГУ

Гайдаш Ігор Славович
д.м.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України
завідувач кафедри мікробіології, вірусології, імунології,
медичної фізики та медичної інформатики
Гайдаш Ірина Анатоліївна
к.м.н., доцент,
завідувачка кафедри медичної хімії, гігієни та екології
Чернявський Борис Ігорович
студент
Державний заклад
«Луганський державний медичний Університет»,
м. Рівне, Україна

Вступ. Західний Буг – ліва притока Нареву – правої притоки Вісли. Західний Буг - це єдина річка в Україні, яка зі своїми притоками відноситься до басейну Балтійського моря. Притоками Західного Бугу, розташованими на теренах Волинської області України, є річки Луга, Риловиця, Студянка.

Гігієнічний стан поверхневих водоймищ і водогонів, як основних джерел і резервуарів питної води, має важливе санітарно-гігієнічне значення. В умовах глобальної трансформації клімату, інтенсивної промислової і сільськогосподарської діяльності людей гідрохімічні показники води річкових систем зазнають змін. Тому скринінговий і моніторинговий контроль за гідрохімічними показниками поверхневих водоймищ і водогонів є актуальним санітарно-гігієнічним завданням.

Мета роботи. Провести скринінг гідрохімічних показників поверхневої води приток Західного Бугу – річок Луга і Риловиця в осінній сезон 2023 року.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження були зразки поверхневих вод водогонів Волинської області – річок Луга і Риловиця, що протікають в межах міста Володимир-Волинський. Гідрохімічні дослідження включали визначення мінералізації води (ppm), електропровідності (μS/см),

окислювально-відновного потенціалу (mV), концентрації водневих іонів (pH), постійної жорсткості (GH), тимчасової жорсткості (KH), загальної жорсткості (GH+KH) концентрацій іонів Ca^{2+}, Mg^{2+}, розчиненого SiO_2. Мінеральність та електропровідність води визначали за допомогою TDS-метра – TDS&EC meter (hold) (Китай), водневий показник - приладом pH-метр (Китай), постійну та тимчасову жорсткості – з використанням тест-систем GH та KH «Tetra Test» (Німеччина). Загальну жорсткість розраховували за сумою GH та KH (перерахунок німецьких градусів - °dH в ммоль/л проводили з розрахунку 1°dH дорівнює 0,1783 ммоль/л).

Концентрації іонів Ca^{2+} та Mg^{2+} вимірювали тест-системою Aquatest Ca Mg «Zoolek» (Німеччина), оксид кремнію – тест-системою Aquatest SiO2 «JBL» (Німеччина). Визначення окисно-відновного потенціалу води (mV) проводили за допомогою приладу YY-400 (Китай). Статистичну обробку отриманих даних проводили параметричними методами з використанням програми STATISTICA v. 10.0 (StatSoft. Inc., USA), ліцензійний № STA999K347156-W. Відмінності вважались значущими при $p<0,05$.

Результати та обговорення. В осінній термін 2023 року мінералізація води річки Луги коливалась в межах 291-393 мг/дм^3, складаючи в середньому 333±17 мг/дм^3, електропровідність коливалась від 582 до 786 μS/см (666±33 μS/см). Концентрація іонів водню (pH) протягом досліджень змінювалась від 8,17 до 8,39 у.о., складаючи в середньому 8,26±0,4 у.о. Окисно-відновний потенціал (ORP) води річки Луги на протязі всього дослідження дорівнював 0. Показники постійної жорсткості (GH) води Луги були в межах 24-30°d, і складали в середньому 27±1,4°d. Тимчасова жорсткість води (KH) зіставалась стабільною – 19°d. Загальна жорсткість (GH+KH) коливалась від 7,7 ммоль/дм^3 до 8,7 ммоль/дм^3 (в середньому 8,21±0,4 ммоль/дм^3). Вміст іонів Ca^{2+} склав 127,5±6 мг/дм^3, при коливанні від 125 до 130 мг/дм^3. Концентрація іонів Mg^{2+} у воді Луги знаходилась в діапазоні від 6 до 9 мг/дм^3 (в середньому 7,5±0,4мг/дм^3). Співвідношення іонів Ca^{2+} до іонів Mg^{2+} у воді річки Луги становило 14,2:1. Вміст розчиненого SiO_2 у зразках води річки Луги був більше

6 мг/дм^3.

В осінній термін 2023 року мінералізація води річки Риловиця складала в середньому 382±19 мг/дм^3, при коливанні в межах 323-426 мг/дм^3. Електропровідність коливалась від 646 до 852 µS/см (764±38 µS/см). Концентрація іонів водню (pH) протягом досліджень змінювалась від 8,14 до 8,32 у.о., складаючи в середньому 8,25±0,4 у.о. Окисно-відновний потенціал (ORP) води річки Риловиця на протязі всього дослідження також дорівнював 0. Показники постійної жорсткості (GH) води Риловиці були в межах 28-32 °d, і складали в середньому 30±1,5°d. Тимчасова жорсткість води (КН) також зіставалась стабільною і дорівнювала 20°d. Загальна жорсткість (GH+КН) коливалась від 8,6 ммоль/дм^3 до 9,3 ммоль/дм^3 (в середньому 8,9±0,5ммоль/дм^3). Вміст іонів Ca^{2+} склав 193±10 мг/дм^3, при коливанні від 175 до 215 мг/дм^3. Концентрація іонів Mg^{2+} у воді Риловиці знаходилась в діапазоні від 9 до 12 мг/дм^3 (в середньому 10,5±0,5 мг/дм^3). Співвідношення іонів Ca^{2+} до іонів Mg^{2+} у воді річки Риловиці становило в середньому 18,4:1. Вміст розчиненого SiO_2 у зразках води річки Риловиці також був більше 6 мг/дм^3.

Відповідно до санітарно-гігієнічних нормативів ДСТУ 7525:2014, визначені показники мінералізації води річок Луга і Риловиця знаходились в межах оптимального вмісту мінеральних речовин щодо води нецентралізованого водопостачання (норматив 200-500 мг/л, максимально до 1000 мг/л). Водневі показники вказаних водогонів також не перевищували нормативні значення – 6,5-8,5 у.о.

Загальна жорсткість води річок Луга і Риловиця перевищували верхній кордон нормативного показника - 7 ммоль/дм^3. Концентрації іонів кальцію у воді річки Луги наближалась до найбільшого нормативного значення (оптимально 25-75 мг/дм^3, максимально 130 мг/дм^3), тоді як концентрація кальцію у воді річки Риловиця перевищувала його.

Концентрації іонів магнію у воді обох річок знаходилися в оптимальному діапазоні - 10-50 мг/дм^3 (максимально 80 мг/л). Електропровідність, окисно-відновний потенціал і вміст розчиненого в воді SiO_2 гігієнічними

стандартами не нормуються.

Висновки. Вода річок Луга і Риловиця в осінній термін 2023 року мала загальну мінералізацію типову для жорсткої води з надмірним вмістом іонів кальцію. За іншими нормативними фізико-хімічними показниками (pH, концентрація іонів магнію) вода вказаних водогонів відповідала гігієнічним критеріям.

ПОРІВННЯ КЛІНІЧНОЇ КАРТИНИ ХВОРОБИ БЛАУНТА ТА РАХІТУ. ОСНОВНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ХВОРОБИ БЛАУНТА (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

Гаркуша Максим Анатолійович
к. мед.н., асистент кафедри травматології та ортопедії
Фадєєв Олег Геннадійович
к. мед. н., доцент кафедри травматології та ортопедії
Лук'янова Анна Ігорівна
Райзер Софія Володимирівна
здобувачі вищої освіти III медичного факультету
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Хвороба Блаунта посідає друге місце після рахіту серед деформацій нижніх кінцівок у дітей [8, 1]. Це асиметричне порушення росту і розвитку проксимального - медіального відділу росткової зони великогомілкової кістки та епіфіза, що призводить до тривимірної деформації нижніх кінцівок, яке діагностується у маленьких дітей віком від 2 до 6 років [1, 2, 4, 6, 9].

Погіршення екологічних умов середовища, збільшення кількості генетичних захворювань, незбалансоване харчування, низька фізична активність, а також структурно-функціональні особливості дитячого організму зумовлюють підвищення захворюваності хвороби Блаунта у дітей віком від 1 до 17 років [2, 3].

Захворювання характеризується прогресуючою варусною (О-подібною) деформацією ділянки колінних суглобів у дитини. В окремих випадках спостерігається вальгусна (Х-подібна) деформація. [5, 7]

Мета роботи. Аналіз клінічних проявів хвороби Блаунта, порівняльна характеристика клінічних проявів хвороби Блаунта з рахітом, оцінка методів лікування хвороби Блаунта.

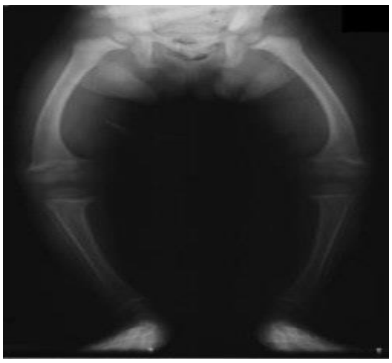
Матеріали та методи. Аналітичний огляд та розбір наукової літератури за останні роки, що охоплює дослідження сучасних підходів до лікування

хвороби Блаунта та рахіту.

Результати та обговорення. Хвороба Блаунта посідає друге місце після рахіту серед деформацій нижніх кінцівок у дітей [9].

На даний час було виділено три форми захворювання Блаутна: інфантильна (дитяча) (1-3 роки), ювенільна (4-10 років) і підліткова (11 років і старше) [10, 11]. У питанні класифікації хвороби Блаунта не існує остаточної думки. Деякі групи вчених об'єднують ювенільну та підліткову форми в окрему групу з пізнім початком, інші вважають недоцільним виділяти ювенільну форму і відносять її до пізно виявленої інфантильної, не діагностованої раніше [12]. З урахуванням різних стратегій лікування та клініко-рентгенологічних характеристик, виділяють дві основні форм - інфантильна та підліткова [4, 13].

Провівши аналіз використаних джерел із хворобою Блаунта, ми побачили, що між ранньою та пізньою формами захворювання існують відмінності. Рання форма характеризується важкою деформацією великогомілкової кістки, двостороннім залученням і частіше зустрічається у жінок [12, 14]. Пацієнти з пізнім початком захворювання мають односторонню патологію, що включає додаткові деформації стегна. Пізня форма найчастіше діагностується у чорношкірих чоловіків, латиноамериканців і скандинавів, ніж в інших груп населення [9, 14].

Мал. 1 Рентгенологічна картина рахіту

Рахіт - порушення мінералізації зростаючої кістки, зумовлене тимчасовою невідповідністю між потребами організму, що росте, у фосфатах і кальцію [17, 19]. При цьому порушується диференціація хондроцитів і мінералізація зони росту, з боку кісткової системи дитини розвиваються ознаки остеомаляції або остеоїдної гіперплазії. Типова рентгенологічна картина рахіту-це в основному порушення мінералізації метафізів (метафізарний рахіт). Мал. 1

Для діагнозу рахіту I ступеня обов'язковою є наявність кісткових змін:

піддатливість під час пальпації кісток черепа, потовщення на ребрах у місцях переходу хряща у кістку - "чотки", помірна гіпотонія м'язів. Рахіт II ступеня тяжкості характеризується вираженими проявами остеомаляції та остеоїдної гіперплазії (лобові й тім'яні горби), "чіткі" деформації грудної клітки з розширенням нижньої апертури і втягненням ребер - "гаррісонова борозни". Рахіт III ступеня (важкий) характеризується грубими деформаціями черепа (западання перенісся, "олімпійський лоб"), грудної клітки("курячі груди", "груди шевця"), хребта (рахітичний кіфоз) [18, 20].

Стандартним методом верифікації хвороби Блаунта та рахіту є рентгенографія [1-3].

Відмінною особливістю хвороби Блаунта є те, що захворювання за раннього початку може проходити спонтанно. [10]

Мал. 2 Ортопедичний бандаж KAFO

Найкращим лікуванням дітей до 2 років з раннім легким проявом хвороби є спостереження хірурга-ортопеда. У багатьох випадках викривлення змінюється нормальним ростом і розвитком, і виправляється протягом одного року без будь-якого подальшого лікування. Якщо викривлення погіршується або виявляється у дитини 2-4 років, хворобу Блаунта можна лікувати за допомогою ортопедичних бандажів - KAFO. Мал.2 Ортопедичні засоби для колін, щиколоток і стоп, простягаються від верхньої частини стегна до кінчиків пальців ніг, основна мета- поступово спрямовувати ріст нижніх кінцівок до більш прямого положення, щоб коліна та стопи прийняли своє фізіологічне положення. Хірургічне лікування рекомендується, якщо корекція кінцівок за допомогою ортезів не відбувається. Метою хірургічного лікування є відновлення конгруентності поверхонь суглоба, відновлення нормального положення кінцівки, вирівнювання довжини кінцівки [7, 9].

Окремою хірургічною проблемою є пізно виявлена або рецидивна

інфантильна форма хвороби Блаунта, яка зустрічається рідко і характеризується нестабільністю колінного суглоба [9]. У подібних випадках одним із методів лікування є проведення остеотомії з медіальним підйомом у поєднанні з латеральним проксимальним епіфізіодезом великогомілкової кістки і остеотомією з метафізарною перебудовою великогомілкової кістки. Недостатнє виправлення вальгуса при хворобі пов'язане із залишковою нестабільністю колінних суглобів і ожирінням. На сьогодні не існує універсального методу лікування. [7]

Висновок: Рахіт і хвороба Блаунта відрізняються за клінічними проявами та факторами розвитку. Основною причиною захворювання на рахіт є високі темпи росту і розвитку дітей у ранньому віці та дефіцит кальцію і фосфатів у їжі, пов'язаний із дефектами харчування. Хвороба Блаунта є результатом багатофакторної комбінації генетичних, гуморальних, біомеханічних факторів. За останні роки досягнуто багато успіхів в діагностиці та хірургічному лікуванні хвороби Блаунта, але, на жаль, вони не дають 100% результату. Статистика свідчить, що у дітей із прогресуючою формою і раннім початком захворювання, хірургічна корекція у віці до 4-х років призводить до повного одужання у 80 % випадків. Лікування хвороби Блаунта у підлітків і молодих людей є складним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Medically reviewed by: Kevin M. Neal, MDhttps://kidshealth.org/en/teens/blount-disease.html Date reviewed: January 2017

2. Last reviewed by a Cleveland Clinic medical professional on 02/25/2022. https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/22424-blounts-disease

3. Blount Disease Dakshina Murthy T S. S; Alessandro De Leucio. July 25, 2022. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK560923/

4. Medial metaphyseal beak angle as a predictor for Langenskiöld Stage II of Blount's disease / J. Wongcharoenwatana, K. Kaewpornsawan, C. Chotigavanichaya, P. Eamsobhana, T. Laoharojanaphand, P. Musikachart,

T. Ariyawatkul // Orthop. Surg. 2020. Vol. 12, No 6. P. 1703-1709. DOI: 10.1111/os.12760.

5. Vasiliadis A.V., Maris A., Gadikoppula S. Tibia vara or Blount's disease: Why an early diagnosis and treatment are important? // Clin. Pract. 2020. Vol. 10, No 1. P. 1222. DOI: 10.4081/cp.2020.1222.

6. Sabharwal S., Sabharwal S. Treatment of infantile Blount disease: An update // J. Pediatr. Orthop. 2017. Vol. 37, No Suppl. 2. P. S26-S31. DOI: 10.1097/BPO.0000000000001027.

7. Janoyer M (2019) Blount disease. Orthopaedics & Traumatology: Surgery & Research.105: S111-S21.

8. Бабіна Є.А. Хвороба Ерлахера-Блаунта (клініка, діагностика, лікування): спец. 14.00.35 «Дитяча хірургія»: дис... кандидата мед. наук. М., 2008

9. Sabharwal S (2009) Blount disease. JBJS 91: 1758-76. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29481866/

10. Лікування пацієнтів із ранніми стадіями інфантильної форми хвороби Блаунта / В. А. Віленський, О. А. Фомилина, С. І. Трофімова, Є. А. Захар'ян, А.А. Поздєєв // Сучасні проблеми науки та освіти. 2020. № 2. DOI: 10.17513/spno.29639.

11. 22. Thompson G.H., Carter J.R. Late-onset tibia vara (Blount's disease). Current concepts // Clin. Orthop. Relat. Res. 1990. No 255. P. 24-35

12. . Sabharwal S. Blount disease // J. Bone Joint Surg. Am. 2009. Vol. 91, No 7. P. 1758-1776. DOI: 10.2106/JBJS.H.01348

13. Thompson G. H., Carter J. R. Late-onset tibia vara (Blount's disease). Current concepts // Clin. Orthop. Relat. Res. 1990. No 255. P. 24-35

14. Rivero S. M., Zhao C., Sabharwal S. Are patient demographics different for early-onset and late-onset Blount disease? Results based on metaanalysis // J. Pediatr. Orthop. B. 2015. Vol. 24, No 6. P. 515-520. DOI: 10.1097/BPB.0000000000000211.

15. Catonné Y. La maladie de Blount // Paris: Cahiers d'Enseignement de la

Société Française d’Orthopédie et Traumatologie. Expansion Scientifique Française. 1997. P. 147-163.

16. 16. Herring J. Disorders of the leg // Tachdjian's Pediatric Orthopaedics, 3rd Ed. Philadelphia: W. B. Saunders Company. 2002. Vol. 2, Chapter 21.

17. Rivera J. R. expanding spectrum of biological actions of vitamin D /J.R. Rivera та ін. // Nephrology Dialysis Transplantation. — 2010. — V. 25. —Iss. 9, P. 2850–2865.

18. 2. Спіричов В. Б. Роль вітамінів та мінеральних речовин в онтогенезі та профілактики остеопатій у дітей/ В. Б. Спиричів // Зап. подітий. дієтології. 2003. — № 1. — С. 40–49.

19. Rakitt - engelsk syke https://nhi.no/sykdommer/barn/vekst-og-utvikling/rakitt-engelsk-syke

20. https://sml.snl.no/rakitt Johan Halse 30. juni 2022

ДІАГНОСТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ ІНТЕРЛЕЙКІНУ-6 ТА ІНШИХ ГОСТРОФАЗОВИХ ПОКАЗНИКІВ НА ПРИКЛАДІ ХВОРОЇ 54 РОКИ З COVID-19

Гвоздецька-Шаар Марина Геннадіївна
Асистент кафедри інфекційних хвороб та фтизіатрії
Лук'янова Анна Ігорівна
Райзер Софія Володимирівна
Студентки
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. Коронавіруси - це сімейство РНК-вмісних вірусів, об'єднаних у дві підродини, здатних інфікувати людину і деяких тварин. У людей коронавіруси можуть викликати цілу низку захворювань - від легких форм гострої респіраторної інфекції до важкого гострого респіраторного синдрому. Види коронавірусів які є патогенними для людини - HCoV-229E, HCoV-OC43, HCoV-NL63, HCoV-HKU1, вони викликають симптоми ГРВІ.

Наприкінці грудня 2019 року в Китаї виявили новий коронавірус SARS-CoV-2, що викликає COVID-19, при найбільш тяжкій формі цього захворювання розвиваються загрозлива для життя пневмонія та гострий респіраторний дистрес-синдром. Інфекція швидко поширилася по всій території Землі.

Коронавіруси здатні призводити до нерегульованої імунної відповіді в організмі господаря - синдром вивільнення цитокінів, «цитокіновий шторм».

Захворювання проявляється гіперактивацією цитотоксичних Т-клітин, а імунологічний профіль при тяжкому перебігу хвороби ускладнюється ще й гіперактивацію гуморальної ланки імунітету, зокрема інтерлейкіну-6 (ІЛ-6), що являє собою багатофункціональний білок, який бере участь у регуляції імунної відповіді, реакцій гострої фази та гематопоезу. Він виробляється лімфоїдними та нелімфоїдними клітинами, а також нормальними та трансформованими клітинами, включаючи Т-лімфоцити, В-лімфоцити, моноцити, фібробласти,

клітини судинного ендотелію. Надлишок цих клітин може призвести до запалення в легенях, яке у важких випадках закінчується летально.

Ціль роботи./Aim. Описати клінічний випадок захворювання на COVID-19 та на ньому показати значення визначення рівнів інтерлейкину-6 та інших гострофазових показників для оцінки ступеню тяжкості та прогнозу хвороби.

Матеріали та методи./Materials and methods. Виписка з історії хвороби пацієнтки з захворюванням Covid-19.

Результати та обговорення./Results and discussion.Пацієнтка О., 1960 року народження була доставлена у Харківську обласну клінічну інфекційну лікарню та госпіталізована у відділення інтенсивної терапії з приводу дихальної недостатності, а також для обстеження на COVID-19. З анамнезу відомо, що захворювання почалося гостро, з лихоманки 38-39ºС, головного болю, сухого кашлю та загальної слабкості. У зв'язку з чим хвора звернулося за медичною допомогою, але лікування виявилося не ефективним. Супутні захворювання: ішемічна хвороба серця, дифузний кардіосклероз, цукровий діабет 2 типу, ожиріння 3 ст.

На момент госпіталізації частота дихання хворої сягала 30/хв., сатурація 64%. За даними рентгенологічного обстеження легень справа у верхній долі та базальних сегментах нижніх долей з обох сторін спостерігається інтенсивна інфільтрація легеневої тканини без чітких контурів. Корені розширені, неструктуровані, синуси вільні. Діагностовано негоспітальну двобічну полісегментарну пневмонію. Через це було розпочато проведення неінвазивної вентиляції легень через лицьову маску. У відділенні інтенсивної терапії хвору було дообстежено, підтвержено коронавірусну інфекцію COVID-19. За результатами імуноферментного аналізу крові встановлено, що кількість прокальцитоніну сягає 0,24 нг/мл (норма до 0,1), D-димер 7211нг/мл (норма до 250), інтерлейкін-6 - 46,8 пг/мл (норма менше 5,9). Біохімічне дослідження показало, що рівень феритина дорівнює 1036 мг/л (норма 20-200).

Лікування проводилося згідно стандартів лікування COVID-19. Але стан

хворої погіршився, через прогресування дихальної недостатності. У хворої був діагностований гострий дистрес-синдром. В результаті чого пацієнтка була переведена на інвазивну вентиляцію легень через ендотрахеальну трубку.

Незважаючи на лікувальні заходи стан пацієнтки прогресивно погіршувався за рахунок розвитку системної поліорганної недостатності (наростання ниркового пошкодження, церебральної недостатності, серцево-судинної недостатності). Що в результаті призвело до зупинки кровообігу - асистолії. Реанімаційні заходи виявилися не ефективними і, на жаль,у хворої було констатовано біологічну смерть.

Висновки./Conclusions.На основі даних клінічного випадку та виявлених високих рівнів IL-6, D-димеру, ферритину та прокальцитоніну можна зробити висновок, що прогресування COVID-19 у даної хворої було пов’язане з надмірною, нерегульованою імунною відповіддю та розвитком порушень у системі згортання крові, що призвело до розвитку СПОН. Тобто рівень підвищення цих показників корелював з тяжким ступенем перебігу хвороби і був асоційований зі смертю хворої . Таким чином визначення у крові вищезгаданих показників у перші дні госпіталізації хворих з COVID-19 є корисним для оцінки ступеню тяжкості і ризику розвитку летальних наслідків хвороби.

ОСОБЛИВОСТІ ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ РАКУ ЛЕГЕНІВ

Голозубова Олена Валеріївна,
к.м.н., асистент
Нестерова Анна Олегівна,
Студентка
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Актуальність. Рак легенів є основною причиною смертності, пов'язаної з онкологічними захворюваннями у світі. Останні кілька десятиліть відбувався прискорений розвиток засобів діагностики та з'являлися нові методи лікування раку легенів. Незважаючи на ці досягнення, пацієнти з раком легенів стикаються з багатьма проблемами, які не вирішуються поточною моделлю лікування. У Пацієнтів з раком легенів спостерігають швидке погіршення функціонального статусу, соціальний занепад [1].

Паліативна допомога зосереджена на полегшенні симптомів у фізичній та психосоціальній сферах пацієнтів. Послуги паліативної допомоги також повинні включати підтримку для членів родини та осіб, що здійснюють догляд за хворим. Незважаючи на те, що паліативна допомога традиційно впроваджується на пізніх стадіях перебігу хвороби пацієнтів, вона має потенціал не лише впливати на якість життя пацієнтів, але й значно змінювати траєкторію захворювання та навіть продовжувати життя. Такі послуги мають надаватися пацієнтам із різним спектром захворювань і налаштовуватися відповідно до їх індивідуальних потреб.

Мета. Дослідити особливості паліативної допомоги у хворих з раком легенів.

Матеріали та методи. Був проведений всебічний огляд та аналіз наукових статей з питань паліативної допомоги у пацієнтів з раком легенів.

Результати. Втома, анорексія/кахексія, біль, задишка, кашель є п'ятьма найбільш поширеними та тривожними симптомами. Пацієнти з ранньою стадією раку легенів можуть відчувати мінімальні симптоми; однак, коли

хвороба прогресує, симптоми стають більш поширеними.

Втома є поширеним симптомом, що впливає на здатність виконувати фізичні вправи та підтримувати функціональний статус. Особи з раком легенів мають нижчу фізичну активність, ніж здорові люди такого ж віку. Вони також мають вищий рівень депресії, проводять менше часу на свіжому повітрі та мають меншу мотивацію займатися спортом. Пацієнти, які перенесли хірургічну резекцію легені, демонструють скорочення дистанції ходьби. Пацієнти з неоперабельним раком легенів, які проходять хіміотерапію, мають тенденцію бути більш виснаженими. На основі даних досліджень, стимулювання фізичної активності є виправданим методом, що добре переноситься хворими під час і після лікування раку [2]. Включення фізичної терапії як до, так і після операції, продемонстрували позитивні переваги, зокрема щодо тяжкості втоми, пов’язаної з раком, емоційного благополуччя, функціонального стану та загальної якості життя хворих. У післяопераційному періоді кілька досліджень продемонстрували позитивний вплив програм вправ на витривалість. Таким чином, раннє направлення пацієнтів на фізіотерапію для отримання індивідуальних рекомендацій щодо фізичної активності має бути включено до плану лікування пацієнтів з раком легенів.

Пацієнти з раком легенів часто страждають на анорексію та кахексію, які разом утворюють синдром ракової анорексії-кахексії, стан м’язового катаболізму та втрати ваги, що відчувається як втрата апетиту. Дані досліджень свідчать про те, що втрата ваги під час хіміопроменевої терапії раку легенів починається на ранніх етапах [3]. Ці симптоми також можуть мати прогностичний вплив на пацієнтів, які отримують хіміотерапію на пізніх стадіях захворювання. Крім того, на пізніх стадіях захворювання вплив цих симптомів може бути глибоким і вплинути на здатність проводити відповідну терапію, що модифікує захворювання. Дослідження показують, що такі втручання, як оцінка дисбалансу харчування та додавання відповідних поживних речовин, слід проводити на ранніх стадіях і переглядати протягом усього періоду хвороби.

Приблизно 75% усіх хворих страждають на хронічний біль. Біль є найпоширенішим симптомом для пацієнтів з раком легенів, вони відчувають гострий або хронічний біль переважно в грудній клітці та поперековому відділі. Біль у грудній клітці спостерігається приблизно у 20% пацієнтів з раком легенів, і цей біль посилюється в міру прогресування захворювання. Біль є багатофакторною проблемою і, отже, часто вимагає мультидисциплінарного підходу до успішного лікування. Знеболююча сходинка Всесвітньої організації охорони здоров'я для полегшення болю при раку описує такі кроки лікування: використання нестероїдних протизапальних препаратів; слабкі опіоїдні анальгетики; сильні опіоїдні анальгетики, такі як морфін або фентаніл. Може виникнути проривний біль або тимчасове посилення болю під час терапії опіоїдами, яке зазвичай полегшується за допомогою опіоїдів негайного вивільнення, таких як фентаніл.

Допоміжні анальгетики, такі як антидепресанти та протисудомні засоби, можуть доповнювати використання опіоїдів на будь-якому етапі. Хоча опіоїди є основою лікування болю, слід звернути увагу на пом'якшення побічних ефектів та призначати відповідну терапію.

Пацієнти з раком легенів часто відчувають кластер респіраторних симптомів, що характеризується задишкою та кашлем, що особливо проявляється на пізніх стадіях захворювання. Поширеність лише задишки оцінюється між 55 і 87% на всіх стадіях раку легенів [4]. Задишка корелює із працездатністю та іншими симптомами, такими як тривога, депресія, втома та кашель. Контроль задишки залежить від її негайного лікування за допомогою медикаментів і киснево-повітряної терапії, а також легеневої реабілітації, включаючи дихальні вправи та припинення паління. Показано, що ця стратегія зменшує задишку, втому та супутню тривогу, одночасно збільшуючи витривалість, функціональний статус та якість життя хворих. Киснева терапія є стандартом лікування пацієнтів, які потребують респіраторної підтримки.

При паліативій допомозі слід не тільки враховувати специфічні для захворювання фізичні скарги та симптоми, але й оцінку психологічного,

соціального, духовного та фінансового благополуччя хворого. Психосоціальний статус хворого відображає фізичне погіршення, особливо навколо ключових перехідних моментів у перебігу хвороби пацієнта; а саме під час встановлення діагнозу, виписки після лікування, у міру прогресування хвороби та в кінці життя. Необхідно використовувати комплексні валідовані інструменти оцінки для вимірювання психологічного стресу. Окрім скринінгу на депресію та тривогу, інші сфери занепокоєння враховують проблеми в сімейних стосунках, емоційне функціонування, відсутність інформації щодо діагностики-лікування захворювання та фінансові проблеми.

Висновки. Паліативна допомога – це спеціалізована галузь, яка спрямована на забезпечення ефективного лікування симптомів і максимізацію якості життя пацієнтів і осіб, що за ними доглядають, протягом усього періоду хвороби від діагностики захворювань та до кінця життя. Використання описаних нами шляхів надання допомоги дозволяє проводити персоналізований скринінг, оцінку та послідовне впровадження втручань паліативної допомоги для пацієнтів хворих на рак легень та їх родин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Aragon K. N. (2020). Palliative Care in Lung Cancer. Clinics in chest medicine, 41(2), 281–293.
2. Bhattacharya, P., Dessain, S. K., & Evans, T. L. (2018). Palliative Care in Lung Cancer: When to Start. Current oncology reports, 20(11), 90.
3. Ester, M., Culos-Reed, S. N., Abdul-Razzak, A., Daun, J. T., Duchek, D., Francis, G., Bebb, G., Black, J., Arlain, A., Gillis, C., Galloway, L., & Capozzi, L. C. (2021). Feasibility of a multimodal exercise, nutrition, and palliative care intervention in advanced lung cancer. BMC cancer, 21(1), 159.
4. Chandrasekar, D., Tribett, E., & Ramchandran, K. (2016). Integrated Palliative Care and Oncologic Care in Non-Small-Cell Lung Cancer. Current treatment options in oncology, 17(5), 23.

ОКСИДАТИВНО-НІТРОЗАТИВНИЙ СТРЕС ЯК ОСНОВНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ДОКСОРУБІЦИНІНДУКОВАНОЇ КАРДІОТОКСИЧНОСТІ

Денисова Майя Володимирівна,
аспірант
Коркач Юлія Петрівна,
К.б.н.
Сагач Вадим Федорович,
Д.м.н., проф., зав. відділом
Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України,
м. Київ, Україна

Вступ. Доксорубіцин (або адріаміцин) був вперше виділений з колоній *Streptomyces peucetius caesius* ще у 1967році. С тих пір були ідентифіковані та вивчені сигнальні шляхи, що призводять до розвитку раку, і були розроблені різноманітні терапевтичні агенти, спрямовані на ці шляхи. Але, незважаючи на те, що такі препарати зазвичай мають менше побічних ефектів, резистентність пухлин розвивається до них швидко. Тому доксорубіцин залишається клінічним протираковим засобом, що найбільш широко призначається у світі і все ще становить основу клінічного протокольного лікування як дітей, так і дорослих з онкологічними захворюваннями.

Доксорубіцин є ефективним у низьких дозах проти широкої групи ракових захворювань: гострих лейкемій, лімфом, абсолютної більшості солідних пухлини (рак молочної залози, гінекологічні, сечостатеві, ендокринні злоякісні новоутворення, рак шлунка), а також саркоми Юінга і Капоші. За останні роки цей препарат був включений до 500 зареєстрованих досліджень по всьому світу для вивчення кращих комбінацій.

Було продемонстровано, що препарат негативно впливає на нейрони, нирки, слизові оболонки. Слід зазначити, що найбільш клінічно лімітуючою побічною дією доксорубіцину є токсичний вплив на серцево-судинну систему. Серцева дисфункція, пов'язана з хіміотерапією, залишається найбільшою

проблемою, яка ускладнюється важкістю раннього виявлення перших ознак кардіотоксичності.

Мета. Дослідити основний патофізіологічний механізм, що лежать в основі доксокардіотоксичності.

Матеріали та методи. Досліджували вміст показників оксидативного стресу у мітохондріях доксорубіцинмодифікованих щурів порівняно з контрольними.

Метод визначення вмісту супероксиду ($\bullet O_2^-$) грунтується на здатності цитохрому *c* окиснювати $\bullet O_2^-$ до O_2. Зміни екстинції проб реєстрували після 30 хв інкубації (37 °C) при λ=550 нм. Для розрахування концентрації супероксиду застосовували молярний коефіцієнт поглинання 28 000 моль$^{-1}$ * см$^{-1}$. Швидкість генерування гідроксильного радикала (•ОН-радикала) визначали методом окиснення дезоксирибози, а швидкість утворення •ОН-радикала – за збільшенням поглинання при λ=532 нм, і виражали в умовних одиницях $\Delta E*10^2$ за 60 хв на 1мг білка проби.

Метод визначення вмісту пероксиду водню (H_2O_2) базувався на опосередкованій реєстрації споживання H_2O_2 під час окиснення йодиду (I^-) до йоду (I^{3-}) за наявності надлишку лактопероксидази. Формування I^3 реєстрували спектрофотометрично при λ=353 нм, а його кількість визначали за допомогою молярного коефіцієнта поглинання 26 000 моль $^{-1}$ * см $^{-1}$.

Метод визначення дієнових кон'югатів (ДК) включав вилучення ліпідів із зразків органічним розчинником (гептан/ізопропанол 1:1) та вимірювання оптичної густини при λ=232 нм. Кількість ДК визначали за допомогою молярного коефіцієнта поглинання 21 000 моль −1 · см −1.

Метод визначення малонового діальдегіду (МДА) базувався на реакції МДА з 2'-тіобарбітуровою кислотою та утворенні триметинового комплексу з максимумом поглинання при λ=532 нм. Кількість МДА визначали за допомогою молярного коефіцієнта поглинання 15 600 моль −1 · см −1.

Метод активності конститутивної NOS (cNOS) та індуцибельної NOS (iNOS) базувався на здатності NOS використовувати L-аргінін як субстрат при

виробництві L-цитруліну. Сумарну активність cNOS (eNOS+nNOS) вираховували, віднімаючи від сумарної активності NOS активність iNOS. Активність ферментів виражалася у пікомолях новоутвореного L-цитруліну протягом 1 хв на 1 мг загального білка у зразку.

Результати та обговорення. Відомо, що в основі кардіо- та судиннотоксичної дії доксорубіцину лежать оксидативний та нітрозативний стреси – стани, які призводить до втрати функцій кардіоміоцитів та ендотеліальних клітин. За допомогою НАДФ-оксидази, ксантиноксидази та НАДФ-залежної цитохром Р-450 редуктази, доксорубіцин відновлюється до напівхінону, і результатом є генерація вільних радикалів: $\bullet O_2^-$, H_2O_2 через посередництво супероксиддисмутази (MnSOD), а згодом і високореактивного ·OH. Утворені в мітохондріях та цитозолі $\bullet O_2^-$, ·OH та H_2O_2 реагують з мембранними фосфоліпідами з утворенням продуктів ПОЛ – ДК та МДА. Ці речовини негативно впливають на мембрани та ініціюють апоптоз. Це призводить до ендотеліальної дисфункції, бар'єрної недостатності, апоптозу та некрозу.

З іншого боку, сам доксорубіцин індукує транскрипцію eNOS і підвищує її активність в ендотелії: зв'язується з редуктазним доменом eNOS і відновлює кисень з утворенням кисневого радикалу, причому при підвищенні концентрації доксорубіцину спостерігається не спряжений стан eNOS, за якого фермент продукує $\bullet O_2^-$ замість NO. Окрім цього, за умов посилення вільнорадикальних процесів, супероксидний аніон може реагувати з NO, утворюючи пероксинітрит, який є високоактивним окислювачем ДНК, білків, перекисних ліпідів і кардіоліпіну. Дослідження на серцевих трабекулах щурів показали, що молекули пероксинітриту порушують спорідненість міофіламентів з Ca^{2+}, і це призводить до блокування процесу розслаблення-скорочення. Тобто, як eNOS, так і iNOS, можуть бути залучені до токсичності доксорубіцина. Таким чином, дія NO нейтралізується, судини стають жорсткими, гірше розслаблюються, а збільшення концентрації O_2^- · призводить до загибелі ендотелію.

Як видно з таблиці 1, показники оксидативного стресу у мітохондріях дорослих щурів після введення доксорубіцину є значно більшими порівняно з контрольною групою, що свідчить про високу активність вільнорадикальних процесів. Так, в органелах швидкість генерації $\bullet O_2^-$ та $\cdot OH$ збільшувалися у 10,4 та 3,4 рази відповідно, а вміст H_2O_2 – у 5,3 рази. Вміст ДК та МДА збільшився у 4 та 2,5 рази відповідно порівняно з контролем.

Також після введення доксорубіцину показано збільшення активності iNOS у 3,7 раза і водночас пригнічення cNOS у 4,8 рази, що свідчить про неспряжений стан фермента для конститутивного синтезу оксиду азоту.

Таблиця 1

Біохімічні показники в мітохондріях серця дорослих (6 міс) контрольних щурів та після введення доксорубіцину (15мг/кг в/о), (M±m)

Показник	Дорослі щури (n=10)	Дорослі щури і дія доксорубіцину (n=10)
Супероксидний радикал, нмоль $\cdot$ хв$^{-1}$мг$^{-1}$ білка	4,10±0,38	42,9±2,86*
Гідроксильний радикал, нмоль $\cdot$ хв$^{-1}$мг$^{-1}$ білка	3,28±0,24	11,31±0,23*
Малоновий діальдегід, нмоль$\cdot$ мг$^{-1}$ білка	2,04±0,05	5,11±0,31*
Пероксид водню, пмоль. мг-1 білка	1,87±0,16	9,93±0,25*
Дієнові кон'югати, нг$\cdot$ мг$^{-1}$ білка	2,61±0,16	10,82±0,54*
Індуцибельна NOS, пмоль $\cdot$ хв$^{-1}$мг$^{-1}$ білка	1,85±0,15	6,78±0,34*
Конститутивна NOS, пмоль $\cdot$ хв$^{-1}$мг$^{-1}$ білка	8,57±0,97	1,8±0,13*

*P<0,05 відносно значень у контрольних тварин.

Висновок. Встановлено, що показники оксидативного стресу в мітохондріях щурів після введення доксорубіцину були вищими від контрольних значень, що свідчить про посилення вільнорадикальних процесів, що лежать в основі кардіотоксичності та судиннотоксичності препарату.

НАУКОВА СПАДЩИНА ЧЕСЬКОГО ВЧЕНОГО ЯНА ЕВАНГЕЛІСТА ПУРКІНЄ

Дзевульська Ірина Вікторівна
доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця
м. Київ
Маліков Олександр Вячеславович
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри описової та клінічної анатомії
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця
м. Київ

Я. Е. Пуркінє − відома особистість у науці. Він починав як асистент кафедри анатомії Карлового університету в Празі, згодом став професором фізіології та патологічної анатомії університету в Братиславі, і на схилі свого життя знову повернувся до Праги. Тут він заснував першу самостійну кафедру фізіології, де викладалися гістологія, анатомія, антропологія, зокрема ембріологія, в якій він бачив живий функціональний процес, пов’язаний із морфологічним формуванням. Його ім’ям у підручниках названі волокна Пуркінє у серці та клітини Пуркінє у мозочку.

Спочатку Я. Е. Пуркінє мав лише простий мікроскоп, практично лупу, за допомогою якої вивчав рослинні тканини. У 1832 році він придбав досконалий для свого часу мікроскоп з майстерні віденського оптика С. Плессла, що дозволяв робити збільшення навіть у тисячу разів, і виконав мікроскопічне дослідження, що охоплювало майже всі органи та тканини. На прикладі гістологічних робіт Я. Е. Пуркінє можна наочно продемонструвати, що означає нова апаратура і техніка для наукових досліджень. Результати спостережень, здебільшого кардинального значення, Пуркінє повідомляв на лекціях, форумах лікарів та дослідників природи. Нажаль, здебільшого вони зберіглися лише у вигляді резюме або коротких повідомлень. Для Пуркінє було характерним вибирати для своїх учнів теми, які були основою для дисертацій, що

публікувалися під їх іменами. Але згідно змісту та методики є безперечним той факт, що Пуркінє через своїх учнів висвітлював свої власні ідеї та теорії. Одним із найважливіших є відкриття Пуркінє «зародкового пухирця». Я. Е. Пуркінє узагальнив дані, отримані в результаті дослідження курячого яйця, його структури та оболонок. Пуркінє висловився, що «зародковий пухирець» є нічим іншим як початком розвитку нового організму.

Як виявилося пізніше, Пуркінє знову відкрив клітинне ядро; це спостереження залишилося непоміченим і було забуте. Як уважний спостерігач, він ретельно описав ядро ооциту і зрозумів його значення. Своїм відкриттям «зародкового пухирця» Пуркінє заклав наріжний камінь у розвитку нового етапу ембріології та пізнання прогенезу.

Відкриття Пуркінє відбулося саме в той період, коли ембріологія, яка спиралася на той час переважно на гіпотези, поступово перетворювалася на сучасну науку як результат заслуг класичних реформаторів, таких як Х. К. Пандер, К. Є. фон Бер, Л. Вернер фон Бішоф, М. Х. Ратке, К. Б. Райхерт та інших. Відкриття зародкового пухирця у науковому світі мало великий резонанс і стало стимулом для дослідників при пошуку аналогічних утворень у яйцях інших тварин, вершиною якого стало відкриття ооциту ссавців.

Дослідження Пуркінє пташиного яйця привнесло багато інших нових даних про оболонки та кровопостачання. Пуркінє докладно описав стан оваріального фолікула. Ця робота є найбільшою серед творів Пуркінє.

Вчений приділяв постійну увагу ембріології. Свої лекції він починав з пояснення будови жіночих та чоловічих статевих органів, розвитку яйця, запліднення, дроблення, розвитку форми ембріона, отже, прямував від прогенезу та бластогенезу. Потім слідували глави з органогенезу та завершувалися лекції тератологією. При поясненні прогенезу і бластогенезу Пуркінє виразно використовував порівняльний аспект і наводив приклади з розвитку нижчих хребетних і безхребетних.

Я. Е. Пуркінє займався вивченням будови кістки та зуба. Він розробив методику виготовлення шліфів та щадної декальцинації кістки за допомогою

кислот, відкрив остеоцити, правильно описав їх форму та волокнисті відростки. Важливим відкриттям було описання утворення емалі. «Мембрану емалі» він описує як утворення, що складається з перепендикулярних волокон, зокрема кожне розглядав як залозу, призначену для виділення відповідних їй окремих волокон емалі. Пуркінє докладно описав амелобласти та їх секреторну роль при утворенні емалевої призми, що було підтверджено за допомогою електронної мікроскопії. Пуркінє також звернув увагу на протилежну полярність амелобластів та одонтобластів та зазначив, що утворення дентину та емалі зберігають взаємно протилежний напрямок.

Однин із найзначніших відкриттів Пуркінє − основні структурні елементи провідної системи у серці, які під назвою волокон Пуркінє відомі у фахових виданнях всього світу.

ПАЛІННЯ ЗВИЧАЙНИХ ТА ЕЛЕКТРОННИХ ЦИГАРОК ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Древаль Мар'яна Василівна,
асистент, аспірант
Черкашина Марія Валеріївна,
Ільченко Надія Олександрівна,
Здобувачки вищої освіти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. За останні роки спостерігається поширеність розповсюдження паління серед усього населення України. Як серед тих, хто мали цю звичку до війни, а особливо і серед тих, хто почав після її початку усіх верств населення. Провідною причиною розвитку паління стали стресові ситуації, на фоні смертей та захворювань рідних, які зазнали ці вади внаслідок повномасштабного вторгнення. Разом з тим, відмічаються набуття звички паління як звичайних, так і електронних цигарок і у молодого населення України.

Ціль роботи. Провести аналіз та визначити серед здобувачів освіти Харківського національного медичного університету поширеність паління та вплив на нього внаслідок повномасштабного вторгнення.

Матеріали та методи. Проведено анкетування серед здобувачів освіти ХНМУ методом створення анонімної валеолого-гігієнічного анкети. яку було розповсюджено за допомогою найбільш поширених серед здобувачів освіти соціальних мереж. В опитуванні взяли участь 104 респонденти віком від 17 до 25 років.

Результати та обговорення. Після оцінки результатів було встановлено, що 57,7% респондентів використовують паління у повсякденному житті; 11,5% палили, але вже кинули цю звичку; 15,4% здобувачів палять іноді, а 15,4%-ніколи не палили. Частина з опитаних вказали, як довго паління присутнє в їхньому житті: протягом одного року (35,5%), протягом двох років

(37,6%), більше 2-х років (22,6%) і тільки незначна частина (4,3%) не палять зовсім. Частота паління щоденно також набуває різноманітних значень: 36,5% палять доволі часто електронні цигарки (7-15 раз), 12,5% - витрачають цілу пачку за день, 17,3% - менше однієї пачки, а 7,7% - більше, решта (15,4%) - тільки до 7 раз на день. Важливим питанням постав вплив повномасштабного вторгнення на динаміку паління. 25% здобувачів освіти відчули значний вплив бойових дій та почали більше вживати цигарки, рівнозначною цифрою в 25% вплинуло малим чином, бажання стало в незначній мірі більше, 20,2% респондентів не відчули ніякої різниці як до вторгнення, так і після, а найбільша кількість опитаних, 29,8%, почала палити через початок війни. Також важливим є перехід на різні види паління. 38,5% респондентів ніяк не змінили свій вибір, 20,2% з електронних перейшли на звичайні.

Висновки. Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки. Значна частина здобувачів вищої освіти використовують паління як щоденну звичку, це обумовлено як зняттям стресу, так і присутністю залежності скрізь роки. А повномасштабне вторгнення з лютого 2022 року дало поштовх до того, щоб почати палити тим, хто до цього не робив цього. Разом з цим виникає значне погіршення фізичного стану, але з іншої сторони – психічне здоров’я стає кращим, оскільки зникає стрес та відчуття тривоги.

ВИЯВЛЕННЯ МІКРООРГАНІЗМІВ РОДУ SALMONELLA В ВИПОРОЖНЕННЯХ ПАЦІЄНТІВ КОМУНАЛЬНОГО НЕКОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЦЕНТРАЛЬНА МІСЬКА ЛІКАРНЯ» КРОПИВНИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ» ПРОТЯГОМ 2023 РОКУ

Дружковська Олена Миколаївна
Лікар-інтерн
Донецький національний медичний університет
м. Кропивницький, Україна

Вступ. Достеменно відомо, що всі штами сальмонел є патогенними для організму людини. Більшість з них викликають харчові токсикоінфекції або гострі ентероколіти з невеликим ризиком летального випадку, але деякі, наприклад найважливіші серовари Salmonella enterica - S. Typhi і S. Paratyphi, викликають хвороби з можливим несприятливим прогнозом у разі невчасної діагностики та початку терапії. В сучасному світі лише в розвинених країнах ці захворювання є поодинокими випадками, які не набувають епідемічного розповсюдження.

Мета роботи. Визначити кількість ідентифікованих культур мікроорганізмів роду Salmonella протягом 2023 року в КНП «Центральна міська лікарня» Кропивницької міської ради» та їх структуру за сероварами.

Матеріали та методи. Статистичний аналіз медичної документації КНП «ЦМЛ КМР» за 2023 рік.

Результати та обговорення. Згідно проведеного аналізу визначено, що в січні і квітні 2023 року жодного випадку підтвердженого сальмонельозу не зафіксовано. В лютому ідентифіковано одну культуру S. Enteritidis var jena. В березні дві S. Enteritidis var jena і одна S. Typhimurium . В травні виділено п’ять культур S. Enteritidis var jena. В червні шість S. Enteritidis var jena. В липні виявлено шість випадків хвороб, спричинених S. Enteritidis var jena і одна S. Typhimurium. В серпні три випадки внаслідок зараження S. Enteritidis var jena

і один через S. Typhimurium. В вересні підтверджено чотири культури S. Enteritidis var jena. В жовтні дві S. Enteritidis var jena. В листопаді зафіксовано п’ять випадків патологій, спричинених мікроорганізмом S. Enteritidis var jena, тоді як в грудні 2023 року три.

Класичним уявленням про підйоми і спади циркуляції мікроорганізмів роду Salmonella серед людей є сезонність. Довгий час вважалось, що кінець весни, літо і початок осені створюють сприятливі умови для захворювання на сальмонельоз, а кінець осені, зима і початок весни є несприятливими для фекально-орального механізму передачі цих мікроорганізмів. Проте, зараз є можливість аргументовано обговорювати високу вірогідність ідентифікації сероварів Salmonella від пацієнтів в усі сезони року, зберігаючи тенденцію піку захворюваності в літній період.

Висновки. Протягом 2023 року з випорожнень пацієнтів КНП «ЦМЛ КМР» виділено сорок культур мікроорганізмів роду Salmonella. Це результат 2,2% всіх досліджень випорожнень від пацієнтів КНП «ЦМЛ КМР» за 2023 рік. Серед сорока культур три ідентифіковані як S. Typhimurium, а тридцять сім як S. Enteritidis var jena, що свідчить про переважну розповсюдженість хвороб, викликаних S. Enteritidis var jena серед пацієнтів КНП «ЦМЛ КМР» в 2023 році.

УДК 612.04:616-074

КЛІНІКО-ЛАБОРАТОРНІ МАРКЕРИ В ПРОГНОЗУВАННІ РОЗВИТКУ КАРДІО-ЦЕРЕБРАЛЬНИХ УСКЛАДНЕНЬ НА ТЛІ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ

Єрьоменко Римма Фуатівна
д.біол.н., професор, завідувачка кафедри
клінічної лабораторної діагностики
Національний фармацевтичний університет
м. Харків, Україна
Остапець Марина Олександрівна
к.мед.н., доцент кафедри патології та
судової медицини KMU Polish Campus, Poland
Пономаренко Богдан Олегович
магістрант
Національний фармацевтичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Метаболічний синдром (МС) – комплекс взаємопов'язаних порушень вуглеводного, жирового обміну та механізмів регуляції артеріального тиску, розвиток яких зумовлений зниженням чутливості тканин до інсуліну. Компоненти метаболічного синдрому є факторами ризику виникнення захворювань, пов'язаних з атеросклерозом (ішемічної хвороби серця, інфаркту міокарда, церебрального інсульту) [1, с. 12]. За даними ВООЗ, у світі на МС страждають 26 % дорослого населення. Його поширеність серед осіб з ожирінням та порушенням толерантності до глюкози становить 50 %, а при цукровому діабеті 2 типу ці показники досягають 80%. У найближчі 20 років очікується збільшення частоти МС вдвічі. Отже, МС є глобальною неінфекційною епідемією, що обумовлює потребу у вивченні механізмів його виникнення задля пошуку найбільш доцільним маркерів в прогнозуванні ускладнень з боку серцево-судинної та кардіоваскулярної систем.

Тому **метою нашої роботи** був аналіз наукової літератури щодо алгоритмів та маркерів в прогнозуванні кардіо-церебральних ускладнень на тлі

метаболічного синдрому.

Методи та матеріали дослідження. Проведено патентний пошук даних, який здійснювали з метою вивчення досліджуваної актуальної проблеми практичної галузі охорони здоров'я. Дослідження відносяться до відкритих, рандомізованих, проспективних та контрольованих. Літературний пошук проводили в наступних електронних джерелах: Embase, Medline, PubMed, US Food and Drug Administration, NICE, The European Medicines, Agency та каталогах Національної наукової медичної бібліотеки.

Результати та їх обговорення. Діагностика МС повинна включати основні показники, що характеризують ліпідний та вуглеводний обміни, обов'язковий цілодобовий моніторинг артеріального тиску, вивчення системи гемостазу (судинно-тромбоцитарного, коагуляційного) [2, с. 1501]. Зокрема, глюкоза натще ≥100 мг/дл (або терапія для контролю гіперглікемії); артеріальний тиск ≥ 130/85 мм рт. ст. (або застосування антигіпертензивних засобів); тригліцериди ≥150 мг/дл (або застосування лікарських засобів для контролю гіпертригліцеридемії); ліпопротеїди високої щільності <40 мг/дл у чоловіків або <50 мг/дл у жінок (або терапія для контролю знижених ЛПВЩ); обхват талії ≥102 см у чоловіків або ≥88 см у жінок.

Найважливіші складові МС пов'язані між собою [3, с. 34-38]:

• ожиріння та відсутність фізичної активності сприяють розвитку інсулінорезистентності, що пов'язано зі збільшенням концентрації тригліцеридів та частинок ліпопротеїдів низької щільності і зменшенням ліпопротеїдів високої щільності, сприяючи утворенню атеросклеротичних бляшок, що призводить до ішемічної хвороби серця та цереброваскулярних захворювань;

• резистентність до інсуліну сприяє підвищенню рівня інсуліну та глюкози в сироватці крові, що є предиктором розвитку цукрового діабету;

• гіперінсулінемія призводить до надмірної ниркової затримки натрію та підвищення артеріального тиску;

• зміна внутрішньої клітинної експресії ендотеліальних факторів

спричиняє підвищення артеріального тиску, пов’язане з дисфункцією ендотелію та порушенням вироблення оксиду азоту.

Окрім цього перспективним є додаткове дослідження рівня електричного потенціалу еритроцитів, а також вивчення його кореляційного зв’язку із іншими показниками [4, с. 27].

Висновки. Таким чином, МС є серйозною медичною, соціальною і економічною проблемою. Своєчасна діагностика МС, терапія (лікування ожиріння, порушення вуглеводного обміну, артеріальної гіпертензії, дисліпідемії) і профілактика (контроль маси тіла і визначення індексу маси тіла, фізична активність і раціональне харчування) будуть сприяти ефективному зниженню ризику серцево-судинних ускладнень, пов'язаних з атеросклерозом (інфаркт і інсульт).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Saklayen M. G. The global epidemic of the metabolic syndrome. *Current hypertension reports.* 2018. Vol. 20 (2). P. 12.

2. Metabolic Syndrome: The Constellation of Co-morbidities, A Global Threat / K. Madan, S. Paliwal, S. Sharma et al. *Endocrine, metabolic & immune disorders drug targets*. 2023. Vol. 23 (12). P.1491–1504.

3. Nilsson P. M., Tuomilehto J., Ryden L. The metabolis syndrome – what is it and how should it be managed? *European Journal of Preventive Cardiology*. 2019. Vol. 26 (2S). P. 33–46

4. Systematic Review of Metabolic Syndrome Biomarkers: A Panel for Early Detection, Management, and Risk Stratification in the West Virginian Population / K. Srikanthan, A. Feyh, H. Visweshwar et al. *Int J Med Sci*. 2016. Vol. 13 (1). P. 25-38.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ХРОНІЧНОГО ПАНКРЕАТИТУ

Завиленкова Вероніка Андріївна,
Бутко Вікторія Вікторівна,
студенти
Трегуб Павло Олегович,
доцент
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Хронічний панкреатит є поширеним захворюванням серед населення всього світу. У Польщі захворюваність на ХП становить 5 випадків, у Фінляндії – 13,4 випадків, в США – 41,8 випадків на 100 тис. населення. Результати численних досліджень свідчать про те, що зовнішньосекреторна недостатність у 35-50% хворих на хронічний панкреатит виникає через 10-15 років.

Підшлункова залоза відіграє дуже важливу роль у процесі травлення, оскільки вона продукує ферменти та гормони, тому ми вважаємо необхідним дослідити можливі причини виникнення хронічного панкреатиту, його поширеність, фактори ризику та прогресування.

Мета роботи: дослідити найпоширеніші причини хронічного панкреатиту серед населення, фактори ризику та прогресування.

Матеріали та методи: теоретичний аналіз наукової літератури, статистичні дані ризику повторного панкреатиту, матеріали журналів та монографій з даної тематики, які розміщені в базах даних PubMed, ScienceDirect.

Результати та обговорення. Так як хронічний панкреатит є поліетіологічним захворюванням, зазвичай в патогенезі відіграє роль одночасно декілька причин:

1) Токсико-метаболічні – алкоголь впливає на вразливість до хронічного панкреатиту і прогресування захворювання від 60% до 85%

випадків, сприятливість значно збільшується при щоденному зловживанні; токсини, що викликають оксидативний стрес або пошкоджують клітини залози; метаболічні причини пов’язані з цукровим діабетом, гіпертригліцеридемією, гуперкальціємією, нирковою недостатністю, дієтою з недостатнім вмістом білка і жирів, надлишковим вмістом жирів або вісцеральним ожирінням.

2) Ідеопатичне ураження підшлункової залози діагностується в 10-20% усіх випадків хронічного панкреатиту, при безуспішному встановлені інших етіологічних факторів захворювання.

3) Генетична схильність – у випадку мутації генів захворювання проявляється у 80% випадків до 20 років, що також збільшує ризик розвитку раку підшлункової залози до 40%.

4) Аутоімунні – 5-6% хворих.

5) Рецидивуючий і тяжкий перебіг гострого панкреатиту.

6) Обструктивні процеси.

7) Травма підшлункової залози.

8) Дефіцит α1-антитрипсину.

9) Лікарські засоби - інгібітори ангіотензин-перетворюючого ферменту, статини, диданозин, азатіоприн, фуросемід, циметидин, кортикостероїди, ламівудин, гідрохлортіазид, оральні контрацептиви, метилпреднізолон, фенофібрат, вальпроєва кислота.

В усіх випадках фактором прогресування панкреатиту є тютюнопаління, що неприривно пов’язано з підвищенням рівня загальної смертності серед хворих на хронічний панкреатит.

Ризик повторного панкреатиту в залежності від етіології - 19.8% після першого епізоду захворювання: 11.9% жовчокам’яний панкреатит, 28.7% після алкогольно спровокованого панкреатиту, 30.3% після гіперліпідемії, 38.1% після аутоімунного панкреатиту, 22.0% після легкого панкреатиту, 23.9% після середньотяжкого панкреатиту, 21.6% після важкого панкреатиту, 6.6% після холецистектомії після жовчнокам’яної хвороби панкреатиту.

Висновки. Таким чином, ми з’ясували, що на розвиток хронічного панкреатиту у населення впливає низка факторів, серед яких токсично-метаболічні фактори, генетичні причини, обструктивні процеси, травми, інфекційні хвороби, дієти. Дослідження даної проблеми є актуальним завданням наразі та перспективним в майбутньому.

РОЛЬ ОСВІЧЕНОСТІ У СПРИЯННІ ЗДОРОВОМУ СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ЗАПОБІГАННІ ЗАХВОРЮВАННЯМ

Калінін Данило Емільович
здобувач вищої освіти медичного факультету
Журавель Яна Вікторівна
асистент кафедри
громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Освіта відіграє важливу роль у підвищенні обізнаності про здорові звички та запобігання захворюванням. Інформовані люди більш схильні вести здоровий спосіб життя та дотримуватись профілактичних заходів, що може сприяти покращенню громадського здоров'я в цілому. Освіченість допомагає покращити медичну грамотність, що дозволяє людям використовувати у життєвому досвіді інформацію щодо покращення здоров'я. Вона також може впливати на зміну поведінки, надаючи знання про наслідки нездорових виборів та стратегії для прийняття здорових. Це може мотивувати людей діяти. Профілактична освіта про здорові звички може мати довгостроковий вплив на здоров'я особи, знижуючи ризик хронічних захворювань та покращуючи якість життя.

Мета роботи. Основною метою є підкреслення важливої ролі освіти в поширенні усвідомлених рішень стосовно здорового способу життя та його підтримки. Це має в собі прийняття і підтримку здорового харчування, фізичної активності, стрес-менеджменту та інших рішень, пов'язаних зі здоров'ям. Іншою ключовою метою є висвітлення того, як освіта допомагає забезпечувати людей знаннями та навичками, необхідними для запобігання великому спектру захворювань, особливо тих, що пов'язані зі способом життя, такими як серцево-судинні захворювання, діабет та ожиріння. Освіта допомагає людям приймати проактивні заходи для зниження ризику захворювання. Вона спрямована на зміну поведінки в бік покращення здоров'я. Надаючи

інформацію про користь здорового способу життя та практичні стратегії для її досягнення, освіта підтримує прийняття особами рішень, що підтримують їхній добробут.

Матеріали та методи. Аналіз наукових статей з мережі інтернет

Результати та обговорення. Проаналізувавши різні статті, люди, яким медичні працівники надають конкретні інструкції, часто наслідують поради які спрямовані на покращення способу життя та можуть сприяти покращенню їх здоров'я. Традиційний підхід до зміцнення здоров'я полягає в застосуванні загальних методів, таких як профілактичні лекції на широку аудиторію, чи особисті бесіди медичних працівників з пацієнтами. Це означає, що один і той самий навчальний матеріал, щодо поліпшення стану здоров'я населення або покращення стану окремих осіб, використовується для всіх, попри всі культурні особливості, норми чи вірування, які можуть існувати. Часто медичні фахівці вдаються до того, що багато людей передають своєму колу оточуючих отриману інформацію як доказ успіху програми медичної та профілактичної освіти. Це призводить до висновку, що після отримання інформації люди будуть застосовувати заходи для покращення свого здоров'я. Медична грамотність полягає в здатності людей отримувати доступ до інформації про здоров'я та використовувати цю інформацію для покращення свого самопочуття. Не менш важливою є роль дієтичних звичок та модифікації способу життя у стримуванні зростаючого тягара хронічних та неінфекційних захворювань. Ці зміни у стилі життя можуть вплинути на здоров'я та допомогти зменшити ризики, пов'язані з такими захворюваннями. Надання конкретних порад та інструкцій, спрямованих на зміцнення здоров'я, спільно з медичною грамотністю та змінами у способі життя, може сприяти покращенню стану здоров'я людини й зменшенню ризику розвитку різних захворювань.

Висновки. Підсумовуючи, роль освіти в просуванні здорового способу життя та запобіганні захворюванням не може бути переоцінена. Освіченість виступає основою активного та обізнаного суспільства, яке розуміє глибокий вплив індивідуальних виборів на загальне здоров'я та добробут. Для того, щоб

відзначити всі переваги освіти в просуванні здорового способу життя, важливо продовжувати інтегрувати освіту з питань здоров'я в навчальні програми шкіл, залучати спеціалістів до роботи з громадськістю та використовувати сучасні інструменти, такі як онлайн-ресурси та кампанії в соціальних мережах, засобах ЗМІ. Найбільшою думкою буде те, що медичну та гігієнічну грамотність треба виховувати з малого віку, та загальну інформацію щодо профілактики захворювань та корисних навичок та звичок, що направлені на сприяння здоровому способу життя доносити до всіх рівнів населення і не спиратися на окрему групу.

БАКТЕРІАЛЬНИЙ ВАГІНОЗ - ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ ЖІНОК

Коцар Олена Василівна
к.мед.н., доцент
Черкашина Марія Валеріївна
Ільченко Надія Олександрівна
здобувачки вищої освіти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. На сьогоднішній час проблеми пов’язані із жіночим здоров’ям поширюються з кожним днем все більше, що спричинені стресовими факторами особливо під час війни.

Бактеріальний вагіноз (БВ) є дисбіоз або комплекс складних змін вагінальної флори, при яких зменшується кількість лактобацил і відзначається надмірне зростання умовно-патогених бактерій. У здорової жінки відмічається домінування лактобактерій у мікробіоті вагіни, що забезпечує вироблення молочної кислоти, перекису водню, які підтримують pH та забезпечують захист від інфекцій. Будь-які зміни у складі вагінального мікробіому можуть призвести до бактерійного вагінозу, який часто пов’язаний із запаленням піхви та підвищенням ризику зараження інфекціями, що передаються статевим шляхом (ІПСШ). Близько 50 % випадків БВ перебігає без клінічних проявів, хоча відмічається вплив безсимптомних форм захворювання на репродуктивне здоров’я жінки. Відомо, що мікробіота вагіни містить значну кількість імунних клітин, таких як природні кілери (NK), В-клітини та Т-клітини, макрофаги/дендритні клітини, нейтрофіли та опасисті клітини, які попереджають розповсюдження інфекційного прцесу. В останні роки стало очевидним, що мікробіота може впливати на фенотип і функцію імунних клітин. Щодо лікування БВ постійно розглядаються різноманітні підходи клініцистами в усьому світі, включаючи використання антибіотиків, пробіотиків або бактеріофагів.

Антибіотиками вибору, що використовуються для лікування БВ, є

пероральний або інтравагінальний метронідазол та кліндаміцин. Однак повідомлялося, що частота рецидивів становить 76 % протягом шести місяців після лікування, що, ймовірно, пов'язано зі стійкістю патогенних бактерій до антибіотиків та їхніми біоплівками.

Ціль роботи. Проаналізувати дані літератури щодо антибіотикочутливості бактерій, які викликають БВ.

Матеріали та методи. Задля аналізу наукової літератури були використані методичні посібники, джерела іноземного та вітчизняного користування.

Результати та обговорення. Аналізуючи дані наукової літератури відомо, що патологію бактеріального вагінозу викликає зміщення рівноваги мікрофлори піхви. У нормі там переважають лактобактерії (біля 90%), біфідобактерії (приблизно 10%), а також не більше 1% патогенних мікроорганізмів, а при виникненні БВ цей баланс порушується – лактобактерій стає менше, водночас як умовно-патогенна мікрофлора починає активно розмножуватися. Патологія провокує у жінки сильне відчуття дискомфорту та в занедбаних випадках призводить до серйозних ускладнень. Здебільшого збудниками бактеріального вагінозу є мобілінкус (**Mobiluncus curtisii**), який є представником транзиторної мікрофлори сечостатевих органів і часто зустрічається при бактеріоскопічному дослідженні виділень з піхви, найчастіше виявляється сумісно з вагінальною гарднерелою (Gardnerella vaginalis) та вагінальний лептотрікс (Leptothrix vaginalis), останній збудник проявляється у вигляді сірих плям на стінках піхви і незначних виділень також сірого кольору.

У жінок БВ може викликати наступні ускладнення:

- підвищення ризику зараження іншими інфекціями (гонорея, трихомоніаз, хламідіоз, ВІЛ, ВПЛ, вірус герпесу)

- у вагітних жінок підвищує ризики передчасних пологів.

Для лікування БВ призначають антибіотики проти штамів мікроорганізмів: Gardnerella vaginalis, Mobiluncus spp тощо. Як правило, препарат буде виписуватися лікарем з урахуванням збудника та його

антибіотичутливості. Ефективність лікування в такому випадку становить понад 95%. Існують випадки, коли симптоми захворювання зникли, але через 3 місяці або через 1 рік вони можуть повторитися. Основними скаргами рецидивуючого бактеріального вагінозу будуть патологічні виділення з неприємним запахом. У таких випадках рекомендують повторити курс антибіотикотикотерапії та призначити пробіотики для профілактики рецидивів, що сприяє нормалізації власної вагінальної мікрофлори, а також препарати, що містять молочну кислоту.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що аномальні вагінальні виділення – одна з скарг від жінок, які мають БВ. У сьогоднішніх умовах велика частина консультацій лікаря проводиться в онлайн-режимі, звідси – без огляду і без обстеження за стандартами. У багатьох випадках спостерігається самолікування на фоні стресу та незнань особливо під час війни. З цього і випливають все частіші випадки розповсюдження захворювання серед жінок України.

МЕНЕДЖМЕНТ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ПРИ МІОФАСЦИАЛЬНОМУ БОЛЮ У ПОПЕРЕКОВОМУ ВІДДІЛІ ХРЕБТА

Ляшенко Валентина Петрівна,
д-р біол. наук, професор,
Нусанов Євген Ахматгалєвич,
Магістр,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,
м. Лубни, Україна

Вступ./Introductions. Міофасціальний больовий синдром (МБС) – це регіональний скелетно-м'язовий больовий розлад, спричинений тригерною точкою, що вражає один або більше м'язів або груп м'язів. МБС є поширеною причиною болю та дисфункції опорно-рухового апарату. На його частку припадає від 20 % до 95 % пацієнтів із опорно-руховим болем, які звертаються до закладів ПМСД та центрів лікування болю. Незважаючи на поширеність МБС, обізнаність серед клініцистів все ще недостатня, що призводить до того, що цей стан часто неправильно діагностується або недодіагностується, а отже, недостатньо лікується. У багатьох випадках локалізація міофасціального болю може нагадувати інші захворювання, такі як корінцеві синдроми (наприклад, біль у попереку від грижі диска) і навіть захворювання внутрішніх органів (наприклад, стенокардія, захворювання кишечника або гінекологічні розлади). Сьогодні у лікарнях можна регулярно спостерігати за пацієнтами з міофасціальними хворобливими розладами, які показують корінцеву топографію та нормальну КТ та МРТ: як наслідок, якщо аномалії хребців присутні на КТ або МРТ, слід перевірити, чи є причина болю корінцевою, міофасціальною, або обидва варіанти є присутніми. Тому пацієнтів із болем, що нагадує частину корінцевого синдрому, слід перевірити, чи присутні міофасціальні компоненти, яка їхня роль і чи є структурна аномалія причиною чи то лише випадковість.

Тому, своєчасне виявлення та ефективна корекція міофасціального

больового синдрому може зменшити відчуття болю та знизити ризик появи рецидивуючого хронічного болю в спині, тим самим покращуючи віддалені результати у повсякденному житті людини.

Ціль роботи./Aim. Розкрити суть менеджменту фізичної терапії при міофасціальному больовому синдромі.

Матеріали та методи./Materials and methods. Розробка програми фізичної терапії при міофасціальному болю у поперековому відділі хребта людей середньої вікової категорії передбачає індивідуальний підхід до кожного пацієнта з урахуванням його вікових особливостей, ступеня та характеристик МБС. Цей процес можна розділити на кілька етапів:

- ✓ Перший етап полягає в організації мультидисциплінарної команди (МДК) та встановленні чітких цілей та завдань для кожного її учасника відповідно до принципів біопсихосоціальної моделі здоров'я.
- ✓ На другому етапі формується категорійний профіль пацієнта з використанням Міжнародної класифікації функціонування, діяльності та здоров'я (МКФ), і визначаються відповідні втручання та послуги для нього.
- ✓ Третій етап включає побудову індивідуального плану реабілітації (ІПР) з урахуванням оцінки за Міжнародною класифікацією функціонування, діяльності та здоров'я (МКФ).

Результати та обговорення./Results and discussion. Для поставлення цілей та задач ІПР, було створено категорійний профіль пацієнта (табл. 1). SMART формат дозволив сформулювати мету таким чином, щоб вона була специфічною (Specific), вимірюваною (Measurable), досяжною (Achievable), відповідною (Relevant) та визначеною за часом (Time-bound).

Ці SMART цілі допомогли забезпечити чіткість, спрямованість та вимірюваність реабілітаційного процесу.

Вони дали можливість контролювати результати, вносити необхідні корективи та сприяли ефективному досягненню мети реабілітації при МБС. Такий підхід допоміг забезпечити ефективний та науково обґрунтований реабілітаційний процес та покращити якість життя.

Таблиця 1

Категорійний профіль пацієнта з міофасціальним болем у нижній частині спини за МКФ

Оцінка											Повторна оцінка										
Глобальна мета (ГМ)	Зменшення болю та дискомфорту у повсякденному житті, профілактика ускладнень																				
Мета програми послуг (ПП):	Зменшення больвої чутливості у тригерних точках поперекового відділу хребта у повсякденній активності																				
Ціль циклу 1:	Зменшення болю та дискомфорту у попереку та суміжних ділянках																				
Ціль циклу 2:	Покращання моторного контролю поперекового відділу хребта та рухових навичок																				
Ціль циклу 3:	Покращання м'язової сили та гнучкості у попереку																				
Категорії МКФ	Кваліфікатори МКФ										Приналежність цілі	Цільове значення	Кваліфікатори МКФ										Досягнуті цілі
Функції та структури організму, активність та участь					Проблеми												Проблеми						
					0	1	2	3	4								0	1	2	3	4		
b28013 Біль у спині											ГМ, ПП, 1	1											v
b 2804 Випромінюючий біль в сегменті або ділянці											ГМ, ПП, 1	1											v
b7101 Рухливість кількох суглобів											ПП, 2, 3	0											v
b7305 Сила м'язів тулуба											2, 3	0											v
b 7355 Тонус м'язів тулуба											2, 3	0											v
b7401 Витривалість груп м'язів											2, 3	0											v
b770 Функції стереотипу ходьби											ГМ, ПП, 2	0											v
b 780 Відчуття, пов'язані з м'язами та руховими функціями											ГМ, ПП, 2	0											v
s 7601 М'язи тулуба											2, 3	0											v
s 7602 Зв'язки та фасції тулуба											2, 3	0											v
d 410 Зміна основного положення тіла											ГМ, ПП	0											v
d 415 Утримування положення тіла											ГМ, ПП	0											v
d 430 Підняття і перенесення об'єктів											ГМ, ПП	0											v
d450 Ходьба											ГМ, ПП	0											v

d498 Здібності щодо фізичної активності										1, 2 ,3		0								v
d570 Забезпечення рухомої активності										ПП, 2, 3		0								v
Фактори середовища	Полегшуючі фактори					Бар'єри							Полегшуючі фактори					Бар'єри		
	4 +	3 +	2+	1 +	0	1	2	3	4				4 +	3 +	2 +	1 +	0	1	2	3	4	
e310 Найближчі родичі																						v
e355 Медичні працівники																						v

Примітка: глобальна мета (ГМ), мета програми послуг (ПП), 1-3 – цілі певного циклу реабілітації.

Враховуючи індивідуальні потреби кожного пацієнта, фізичний терапевт розробляє індивідуальний план реабілітації, що включав у себе різноманітні методи та вправи для досягнення зазначених цілей та покращення функціонального стану, які були узгоджені між усіма членами мультидисциплінарної команди (табл. 2). Регулярне виконання рекомендованих терапевтичних вправ та співпраця з фахівцем максимально допомогли досягнути кращих результатів.

Таблиця 2

Втручання та послуги за МКФ

	Об'єкт втручання	Втручання	Лікар ФРМ	ФТ, асистент ФТ	Фізіотерапевт	Вертебролог	Невролог	Психолог	Психіатр	Найближчі родичі	Початкове значення	Цільове значення	Кінцеве значення
Функції / Структури тіла	s 7601 М'язи тулуба	Позиціонування, терапевтичні вправи, фізіотерапія, фармакотерапія	+	+	+	+	+				2	0	0
	s 7602 Зв'язки та фасції тулуба		+	+	+	+	+				2	0	0
	b28013 Біль у спині	Методи мануальної терапії, фізіотерапія, фармакотерапія	+	+	+						3	1	1
	b 2804 Випромінюючий біль в сегменті або ділянці		+	+	+						3	1	1
	b7101 Рухливість кількох суглобів	Позиціонування, терапевтичні вправи, методи мануальної терапії		+							2	0	0
	b7305 Сила м'язів тулуба	Силові та активні вправи		+							2	0	0

	b 7355 Тонус м'язів тулуба	Терапевтичні вправи, методи мануальної терапії		+							2	0	0
	b7401 Витривалість груп м'язів	Силові та активні вправи		+							2	0	0
	b770 Функції стереотипу ходьби	Формування активності		+							2	0	0
	b 780 Відчуття, пов'язані з м'язами та руховими функціями	Терапевтичні вправи, методи мануальної терапії, формування активності, навчання		+							2	0	0
Діяльність / Участь	d 410 Зміна основного положення тіла	Формування активності, навчання		+							2	0	0
	d 415 Утримування положення тіла	Формування активності, навчання		+							2	0	0
	d 430 Підняття і перенесення об'єктів	Формування активності, навчання		+							2	0	0
	d450 Ходьба	Формування активності, навчання		+							1	0	0
	d498: Здібності щодо фізичної активності	Формування активності, навчання, терапевтичні вправи		+							2	0	0
	d570: Забезпечення рухомої активності	Формування активності, навчання, терапевтичні вправи		+							2	0	0
Фактори середовища	e310 Найближчі родичі								+		+4	+4	+4
	e355 Медичні працівники		+	+	+	+	+	+			+4	+4	+4

Важливо мати на увазі, що сам процес реабілітації передбачає командну роботу між різними спеціалістами у МДК, такими як лікар ФРМ, фізичний терапевт/асистент фізичного терапевта, фізіотерапевт, вертебролог, невролог чи / або психолог, психіатр, найближчі родичі, що дозволяє досягти оптимальних результатів.

При цьому слід зазначити, що роль фізичного терапевта є надзвичайно важливою та має безпосередній вплив на успішність та результати ІПР. Ось

деякі з основних задач фізичного терапевта у цьому контексті:

1. Оцінка стану пацієнта: проведення детальної оцінки стану пацієнта, включаючи аналіз болю, обмеження руху, психосоціальних факторів та загального стану здоров'я.

2. Розробка індивідуалізованої програми реабілітації: основано на оцінці, розробці ІПР, що включає фізичні вправи, мануальні техніки, рекомендації з активності та зміни стилю життя.

3. Фізіотерапія та вправи: використання специфічних фізіотерапевтичних та реабілітаційних вправ для поліпшення рухливості, зняття болю та покращення функціональних можливостей.

4. Масаж та м'язові техніки: застосування різних мануальних технік для поліпшення кровообігу, розслаблення м'язів та зменшення болю.

5. Супервізія у вправах та активностях: надання пацієнту інструкцій та допомога в управлінні вправами та активностями в повсякденному житті.

6. Психосоціальна підтримка та мотивація: надання психосоціальної підтримки для управління стресом, депресією та іншими психічними аспектами, пов'язаними з болем.

7. Моніторинг та оцінка прогресу: постійний моніторинг стану пацієнта та оцінка прогресу для внесення коректив в ІПР за необхідності.

8. Навчання самодогляду та профілактика рецидивів: надання пацієнту знань та навичок для самостійного управління болем та попередження рецидивів.

Отже, робота фізичного терапевта є комплексною та індивідуалізованою, спрямованою на досягнення максимальних результатів у корекції болю та покращенні якості життя пацієнта.

При побудові індивідуального плану реабілітації, фізичний терапевт може використовувати різноманітні засоби фізичної терапії, які спрямовані на зменшення болю та дискомфорту в поперековому відділі хребта, зміцнення м’язів та підвищення рівня фізичної активності.

Висновки./Conclusions.

Процеси менеджменту фізичної терапії при міофасціальному больовому синдромі, такі як організація мультидисциплінарної команди, встановлення цілей та завдань для кожного її учасника, складання категорійного профілю пацієнта, визначення відповідних втручань та послуг, побудова індивідуального плану реабілітації, тісно взаємодіють між собою, а їх взаємозв'язок є природним. Якість управління клінічним процесом надання реабілітаційної допомоги при міофасціальному больовому синдромі повинна бути адаптована до індивідуальних потреб та характеристик кожного пацієнта, а менеджмент повинен забезпечувати відповідний рівень послуг.

РІВЕНЬ ЕОЗИНОФІЛІВ КРОВІ У ХВОРИХ НА ХРОНІЧНЕ ОБСТРУКТИВНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ ЛЕГЕНЬ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ФАКТОРІВ РИЗИКУ РОЗВИТКУ ЗАХВОРЮВАННЯ

Матютенко Вікторія Андріївна
Сульська Влада Володимирівна
Студенти
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. Хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) є однією з провідних причин захворюваності та смертності населення в усьому світі. Починаючи з 2019 року в рекомендаціях по діагностиці та лікуванню ХОЗЛ групи GOLD особливу значущість у виборі тактики лікування набуває рівень еозинофілів в крові. Еозинофіли є типом білих кров'яних клітин, їх рівень може бути показником запалення та імунної відповіді в організмі. Вивчення рівня еозинофілів у хворих на ХОЗЛ може вказати на важливі аспекти патології та перебігу захворювання. Урахування факторів ризику розвитку захворювання є важливим для розробки ефективних стратегій профілактики, стратегій для передбачення та попередження загострень у пацієнтів з ХОЗЛ, ранньої діагностики та лікування ХОЗЛ, що сприятиме покращенню загального здоров'я населення та зменшенню соціально-економічного впливу цієї захворюваності. Глибоке та детальне розуміння, як фактори ризику розвитку захворювання впливають на рівень еозинофілів, може допомогти розробити персоналізовані стратегії лікування для хворих на ХОЗЛ, забезпечуючи ефективніший та індивідуалізований підхід до терапії.

Мета роботи. Проаналізувати рівень еозинофілів у крові у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень (ХОЗЛ) в залежності від різних факторів розвитку захворювання. Матеріали та методи. Для дослідження було відібрано медичну документацію 45 хворих на ХОЗЛ, з яких 95,6% становлять чоловіки та 4,4% - жінки. Середній вік складає 54 роки ± 7 років. Розподіл хворих за стадіями GOLD становить: 1 стадія – 22,2%; 2 стадія – 46,7%; 3

стадія – 15,6% ; 4 стадія – 15,6%. Аналізувалися дані загального аналізу крові (рівень еозинофілів). Хворі були розподілені на три групи по 15 осіб: перша група-хворі на ХОЗЛ, які працюють в шкідливх умовах, не курці; друга група-хворі на ХОЗЛ, що мають індекс пачкороків більше 10, працюють без шкідливих факторів; третя група – хворі на ХОЗЛ, які працюють в шкідливих умовах та мають індекс пачкороків більше 10. Групи були зпівставними за основними медико-демографічними характеристиками. У дослідженні використовувалися історико-архівний та методи математичної статистики.

Результати **та обговорення**. Середній рівень еозинофілів у хворих всіх трьох груп не перевищував загальноприйнятих референтних значень. Проте найвищий рівень еозинофілів спостерігався у групи, що мають в анамнезі працю в шкідливих умовах та індекс пачкороків більше 10 , середній рівень еозинофілів у цієї групи становить 3,9%. Друге місце за рівнем еозинофілів посіла група хворих, що працюють в шкідливих умовах та не палять, середній рівень еозинофілів становить 2,3%. Відповідно, третє місце посіла група з індексом пачкороків білше 10, середнє значення еозинофілів становить 2,1%.

Висновки. Отже, рівень еозинофілів у крові хворих на хронічне обструктивне захворювання легень може залежити від впливу різних факторів ризику, що свідчить про різний рівень запалення та різні більш глибокі патогенетичні аспекти. Суттєве збільшення рівня еозинофілів спостерігалося у хворих, які мають поєднанні фактори ризику (пачкороків більше 10 та праця в шкідливих умовах). Оскільки, друге місце за кількістю еозинофілів посіли хворі, що працють в шкідливих умовах без тютюнопаління, то можна припустити, що на рівень еозинофілів значно впливають шкідливі умови праці. Важливо наголосити, що регулярне профілактичне обстеження, перевірки та своєчасне звертання до професійних медичних фахівців, зокрема профпатолога чи пульмонолога, є необхідними заходами для підтримання здоров'я та вчасного виявлення можливих проблем.

ОРГАНІЧНА СІРКА (МЕТИЛСУЛЬФОНИЛМЕТАН) В БОРОТЬБІ ІЗ СТАРІННЯМ ШКІРИ

Мирка Анатолій Євгенійович
(3м-20-25)
Студент Харківського Національного Медичного Університету
Біловол Алла Миколаївна
Професор, доктор медичних наук,
завідувачка кафедри дерматології,
венерології і медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна
Пустова Наталія Олександрівна
кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматології,
венерології і медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ: Метилсульфонілметан (МСМ) — природна сполука, яка міститься в таких продуктах харчування, як молоко, зерно, фрукти та овочі. МСМ утворюється при окисленні диметилсульфоксиду і може бути частиною природного метаболізму сірки в організмі, забезпечуючи сірку для деново синтезу метіоніну.

Сірка є третім за розповсюдженням мінеральним елементом в організмі і переважно входить до складу білків. Лише дві амінокислоти - метіонін і цистеїн - містять сірку. Метіонін, який не синтезується в організмі, повинен отже надходити з їжі. Щодо цистеїну, цю амінокислоту синтезує організм людини, хоча для її синтезу потрібне постійне надходження сірки. Рослини, які акумулюють МСМ, служать джерелом сірки, одержаної з ґрунту та атмосфери. Сіркодержавні амінокислоти грають важливу роль у підтримці і цілісності клітинних систем, впливаючи на окислювально-відновний стан кліток та їхню здатність до детоксикації токсичних сполук, вільних радикалів і активних форм кисню. У випадку надмірного надходження вони легко окислюються до сульфату, який виводиться сечею (або реабсорбується в залежності від дієти)

або, як альтернативу, накопичуються у вигляді зменшеного глутатіону (GSH). МСМ визнається як корисна харчова та терапевтична речовина для лікування акне, артриту, м'язових болей, слабких нігтів, сухості та шорсткості шкіри, а також деяких інших станів.

Більше того, кілька досліджень розкрили той факт, що прийом МСМ впливає на ряд параметрів здоров'я, включаючи запалення, біль у суглобах/м'язах, окислювальний стрес та антиоксидантний потенціал. Дієтична речовина МСМ поступово визнається як важлива дієтична речовина з властивостями антиоксиданта та протизапального засобу. При пероральному прийомі вона швидко всмоктується, добре розподіляється та ефективно виводиться з організму. Показано, що пероральний прийом МСМ впливає на шкіру на геномному рівні, регулюючи експресію генів, пов'язаних із запаленням, бар'єром шкіри, висиханням чи водним балансом та генами, які визначають структурну цілісність шкіри. МСМ в цілому визнається як безпечний продукт (GRAS) за даними FDA, і більшість людей може його переносити в дозах до 4 грамів на день.

Дослідження було розділено на дві частини. У першій частині дослідження (пілотне дослідження) брало участь 20 досліджуваних, які випадковим чином були розподілені на дві групи: одній надавали капсули МСМ у дозі 3 грами на день, іншій - плацебо, протягом 16 тижнів. У візуальній та суб'єктивній самооцінці ознак старіння, основні виявлені ознаки включали зморшки та текстуру шкіри. У цій фазі (дослідження дозової реакції) 63 учасники вживали або 1 грам, або 3 грами МСМ на день протягом 16 тижнів. Вони оцінювали стан зморшок та інших станів шкіри за допомогою експертної клінічної оцінки, інструментальних вимірювань та споживчої сприйнятливості. Також проводили дослідження вмісту вологи, еластичності та гнучкості шкіри обличчя за допомогою інструментального аналізу з використанням корнеометра та кутометра.

Результати: під час першого етапу дослідження було виявлено, що прийом МСМ у формі таблеток (3 г на день) призводить до зменшення мімічних

зморшок ($p < 0,05$) і шорсткості шкіри ($p < 0,05$) порівняно з плацебо. Детальний аналіз другої частини дослідження, включаючи інструментальну оцінку, показав значне покращення вираженості мімічних зморшок та полегшення пружності, еластичності та зволоженості шкіри за використання МСМ ($p < 0,05$). Деяким параметрам була спостережена дозозалежна реакція. Це означає, що використання більшої дози (3 г на день) супроводжується більш значним ефектом порівняно із меншею дозою 1 г на день. Однак загалом менша доза 1 г на день також продемонструвала достатню ефективність у зменшенні ознак старіння шкіри обличчя.

Висновок: Показано, що прийом пероральної форми МСМ (метилсульфонілметану) в дозі 1 г на день допомагає зменшити ознаки старіння шкіри, навіть при низьких дозах.

Дрібні механізми, за якими МСМ впливає на старіння шкіри, потребують подальшого вивчення. Однак уже зрозуміло, що це пов'язано з його антиоксидантною дією. МСМ сприяє підтримці природних антиоксидантних процесів організму шляхом покращення роботи глутатіону, супероксиддисмутази і каталази.

Протизапальні властивості МСМ також мають значний потенціал для підтримки здоров'я шкіри. Вони допомагають зменшити ризик оксидативного пошкодження клітин та структур позаклітинного матриксу, що можуть спостерігатися під час запалення. Дослідження вказує на те, що МСМ може зменшувати вироблення інтерлейкіну (IL)-1, IL-6, фактора некрозу опухолі-α (TNF-α), оксиду азоту (NO), простагландина E2 (PGE2) та ядерного фактора (NF)-κB [28-31]. Оскільки МСМ може інгібувати транскрипційну активність NF-κB, він зменшує експресію ферментів та цитокінів, що беруть участь у виробництві активних форм кисню.

Зниження рівня COX-2 та iNOS зменшує кількість супероксидного радикалу та оксиду азоту (NO), відповідно.

На підставі наявних доказів можна зробити висновок, що нутрицевтики з МСМ дійсно мають великі перспективи для розв'язання як естетичних, так і

дерматологічних завдань.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Beauty from within: Oral administration of a sulfur-containing supplement methylsulfonylmethane improves signs of skin ageing - PubMed (nih.gov)

2. Beauty from within: Oral administration of a sulfur-containing supplement methylsulfonylmethane improves signs of skin ageing | International Journal for Vitamin and Nutrition Research (hogrefe.com)

ЗМІНИ ПЛОЩІ МІКРОЦИРКУЛЯТОРНОГО РУСЛА У КІРКОВІЙ РЕЧОВИНІ НАДНИРНИКІВ ЗА УМОВ ВПЛИВУ ОТРУТИ ГАДЮК ВИДУ VIPERA BERUS BERUS

Ніязметов Тимур Сапарбайович
Аспірант кафедри описової та клінічної анатомії
Семеник Вікторія Михайлівна
Студентка
Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. На сьогоднішній день опубліковано незначну кількість робіт щодо впливу отрути змій та гадюк на органи ендокринної системи, особливо гіпофіз та / або наднирники. Відомо, що особливості гістоструктури та біохімічних процесів в надниркових залозах роблять їх надзвичайно вразливими до дії різних токсинів.

Мета роботи. / Aim. Оцінити зміни площі мікроциркуляторного русла у кірковій речовині наднирників за умов впливу отрути гадюк виду Vipera berus berus.

Матеріали та методи./Materials and methods. Статистичний аналіз параметрів надниркових залоз щурів у нашій роботі був спрямованим на оцінку двох неперервних змінних: площі мікроцикруляторного русла у стромі цих залоз та ядерно-цитоплазматичного індексу гормон-продукуючих клітин їх паренхіми. Ці дані було виміряно для однієї контрольної групи та двох експериментальних груп, щури в яких зазнали дії отрут двох видів гадюк-Vipera berus berus та Vipera berus nikolskii. Всі вимірювання проводились за допомогою програми Fiji:ImageJ та оброблялись в Excel.

Вимірювання площі мікроциркуляторного русла було обране нами для аналізу впливу дії різних отрут на надниркові залози тому, що ці токсичні речовини розносяться організмом з током крові і, очевидно, шкодять і стінкам судин і внутрішньосудинним елементам, таким як плазма та формені елементи крові. Саме загальна площа артеріол, капілярів і венул, присутніх у зрізах цих

ендокринних органів може кількісно характеризувати такі патологічні процеси, як наявність набряків, крововиливів, розширення судин при запаленні, тощо. Для оцінки стану кровоносної системи у стромі надниркових залоз нами було обрано саме кіркову речовину, оскільки переважаючим типом судин мозкової речовини є вени, що не належать до мікроциркуляторного русла. Крім того, дослідження показують, що основний негативний вплив зовнішні токсини проявляють саме на кіркову речовину, а не на мозкову, тож доцільнішим є аналіз мікроциркуляції саме там.

Для оцінки часки наднирників, що зайнята на зрізах елементами мікроциркуляторного русла нами було виміряно площі відповідних судин у 8 зрізах наднирників тварин з контрольної та двох експериментальних груп (по чотири тварини з кожної групи). Далі ми знаходили суми цих площ для кожного зрізу. Для вимірювань використовували цифрові зображення, одержані під світловим мікроскопом за збільшення х1000. Оскільки фото з усіх трьох груп було зроблено за однакового збільшення та роздільної здатності, ці вимірювання дають нам можливість оцінити, як змінюється площа дрібних кровоносних судин під впливом отрути на фоні контролю. Площа зрізу, в межах якого ми вимірювали судини для всіх груп, складає 23803,41 мкм2.

Результати та обговорення./Results and discussion. При аналізі загальної площі, яку займають дрібні судини на зрізах кори надниркових залоз, було виявлено достовірне зростання цього показника у групі із введенням отрути *гадюки звичайної* відносно групи контролю (табл.1). Якщо у контрольній групі цей показник складає 445,29 мкм^2 (перший квартель 318,49 мкм^2; третій квартель 511,56 мкм^2), то для відповідної експериментальної він складає 1298,39 мкм^2 (перший квартель 915,02 мкм^2; третій квартель 1614,56 мкм^2).

Таке розширення мікроциркуляторного русла є цілком логічним і пов’язане з кількома факторами. Перш за все, дія отрути спричинює враження саме стінок судин, оскільки з кров’ю ця отрута транспортується організмом. Вражаються і формені елементи крові, зокрема еритроцити, що агрегують і закупорюють судини. У випадку зміїної отрути, вона діє на білки, в тому числі,

на білки плазми крові, коагулюючи їх і порушуючи її структуру і в'язкість. Крім того, надходження чужорідного чинника до тканин і розповсюдження його в них провокує розвиток запальних реакцій, які супроводжуються набряком у тканинах, спричиненим розширенням судин та підвищенням їх проникності.

Таблиця 1

Середнє значення площі мікроциркуляторного русла надниркових залоз у контрольній та експериментальних групах

Група	Середнє значення площі, мкм^2	Наявність достовірної різниці з групою контролю
Контроль	445,29±226,51	–
Група із введенням отрути гадюки *Vipera berus berus*	1298,39±608,24	Наявна*
Група із введенням отрути *Vipera berus nikolskii*	2915,71±1654,68	Наявна*

Також варто відмітити незначне стандартне відхилення для обох груп, що вказує на регулярність процесів розширення судин, що притаманне для всіх елементів мікроциркулятрного русла у рівній мірі (рис. 1).

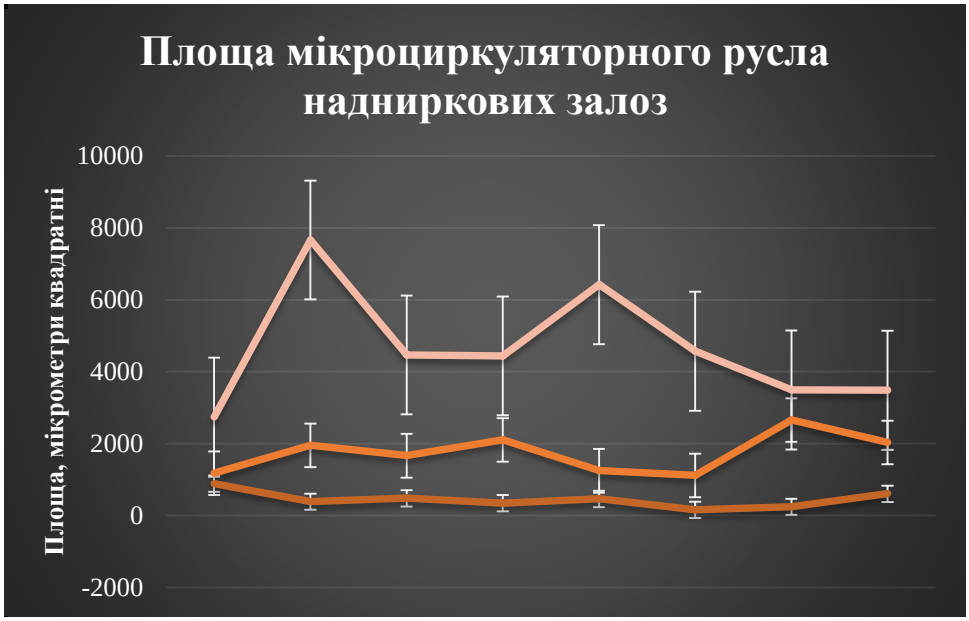

Рис. 1. Індивідуальні показники площі мікроциркуляторного русла тварин з контрольної та експериментальних груп зі стандартним відхиленням. Ряд 1 – контрольна група; ряд 2 – група із введенням отрути гадюки *Vipera berus berus*; ряд 3 – група із введенням отрути *Vipera berus nikolskii*.

Можна припустити, що отрута *гадюки звичайної* шкодить мікроциркуляторним процесам у надниркові залозі, що призводить до порушення її морфології та функціонування і, у кінцевому рахунку, до некрозу. Оскільки нами проводилась оцінка стану наднирників через 24 години після введення отрути, зміни у тканинах не є радикальними, а ушкодження судин, імовірно, можуть з часом погіршуватись.

Висновки./Conclusions. Оцінка стану судин мікроциркуляторного русла у групі із введенням отрути *гадюки Нікольського* показує достовірне збільшення відносно групи контролю (рис. 1). Тут цей показник складає 2915,71 мкм^2 (перший квартель 1532,58 мкм^2; третій квартель 3883,93 мкм^2). Судини кіркової речовини збільшуються у розмірах через набряк та порушення їх вмісту. Просвіти капілярів і венул розширюються через накопичення в них загрегованих еритроцитів та згустків плазми крові. Подібні процеси спостерігаються і при дії отрути *гадюки звичайної*. І хоча нами не було виявлено достовірної різниці між двома експериментальними групами, варто відмітити більше значення середньої площі судин у групі, що зазнала дії отрути *гадюки Нікольського*. Окрім патологічних процесів, що розвиваються внаслідок дії обох отрут, тут вражаюча дія токсинів спричиняє також розрив стінок дрібних судин та вихід з них формених елементів та плазми крові в оточуючі інтерстицій та паренхіму.

ПСИХОСОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ УРОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ: ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ТА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ПАЦІЄНТІВ

Панасовський Микола Леонідович
доктор медичних наук, професор кафедри урології,
нефрології та андрології імені професора А. Г. Подрєза
м. Харків, Україна
Максименко Олександр Владиславович
Літвін Владислав Ігорович
Цикало Богдан Миколайович
Здобувачі освіти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Урологічні захворювання становлять важливий клас патологій, які безпосередньо впливають на якість життя та психічне здоров'я пацієнтів. Не обмежуючись лише фізіологічними аспектами, слід враховувати і психосоціальні фактори, які суттєво впливають на хворих. Поєднання фізичних симптомів і емоційних відгуків створює складну картину впливу урологічних захворювань на загальне благополуччя пацієнтів.

Мета роботи. Дослідження впливу на якість життя та психічне здоров'я пацієнтів" полягає в детальному вивченні та розумінні впливу урологічних захворювань на психічне здоров'я та якість життя пацієнтів. Конкретні цілі дослідження включають:

1. Оцінку психосоціальних впливів: Дослідження спрямоване на визначення, як урологічні захворювання впливають на психічний стан пацієнтів, спричиняють стрес, тривожність, та депресію, а також як вони впливають на відносини з сім'єю та оточенням.

2. Аналіз якості життя: Дослідження спрямоване на визначення, як урологічні захворювання впливають на якість життя пацієнтів, включаючи фізичні обмеження, сексуальне здоров'я, та соціальну активність.

3. Оцінку психосоціальної підтримки: Дослідження має на меті розгляд різних видів психосоціальної підтримки, включаючи психотерапію,

інформаційну освіту, підтримку від родини та спільноти, і роль медичного персоналу у наданні психологічної допомоги.

4. Розробку рекомендацій: на основі результатів дослідження метою є розробка рекомендацій для покращення психосоціального благополуччя та якості життя пацієнтів з урологічними захворюваннями, що можуть бути використані медичними фахівцями та організаціями, що надають підтримку.

Матеріали та методи. Дослідження психосоціальних аспектів урологічних захворювань, стереотипів та уявлень, а також впливу робочого середовища на емоційний стан та психічне здоров’я вимагає комплексного підходу до збору та обробки інформації. Для цього ми використали анкетування, опитування та статистичний аналіз.

Результати та обговорення. Урологічні захворювання становлять значний клас медичних проблем, що можуть суттєво впливати на якість життя та психічне здоров'я пацієнтів. Ці захворювання, такі як рак простати, захворювання сечового міхура, нирок, та інші, можуть викликати фізичні та психологічні труднощі. У цьому дослідженні ми розглянемо різні аспекти впливу урологічних захворювань на психосоціальне благополуччя пацієнтів. [3]

Лікування урологічних захворювань часто пов'язане з проведенням хірургічних втручань та іншими процедурами, які можуть викликати стрес та психологічну напругу. Пацієнти можуть боятися можливих ускладнень або побічних ефектів лікування. [2] Урологічні захворювання можуть впливати на сексуальне здоров'я пацієнтів. Проблеми з сексуальною функцією, які можуть виникнути внаслідок захворювання або лікування, можуть призвести до конфліктів у стосунках і погіршити якість життя.

Пацієнти з урологічними захворюваннями також можуть стикатися зі стигматизацією у суспільстві. Це може призвести до соціальної ізоляції, відчуття самотності та втрати підтримки від оточуючих.

Урологічні захворювання можуть призвести до фізичних обмежень та порушень функціональності. Пацієнти можуть відчувати біль, дискомфорт і обмежену можливість виконувати побутові та професійні обов'язки. Деякі

методи лікування урологічних захворювань можуть мати побічні ефекти, такі як втрата ваги, втома, анемія тощо, що може вплинути на якість життя пацієнтів. [5] Урологічні захворювання можуть ускладнити виконання професійних обов'язків та знизити соціальну активність пацієнтів. Це може призвести до втрати робочих місць та ізоляції від соціального життя.

Діагноз урологічного захворювання може викликати стрес та психічні реакції у пацієнтів. Пацієнти можуть переживати страх перед невідомим майбутнім та втратою контролю над своїм життям. [1]

Депресія та тривожність

Урологічні захворювання можуть спричиняти розвиток депресії та тривожності. Це може призвести до загострення фізичних симптомів та погіршення загального самопочуття.

Психосоціальна підтримка та психотерапія

Для поліпшення психічного здоров'я пацієнтів з урологічними захворюваннями важлива психосоціальна підтримка та психотерапія. Групові та індивідуальні сесії можуть допомогти пацієнтам управляти стресом, тривожністю та депресією. [6]

Стратегії поліпшення психосоціального благополуччя пацієнтів

Інформаційна підтримка та освіта

Пацієнти повинні мати доступ до інформації про своє захворювання та лікування. Освіта та консультації можуть зменшити страх та невпевненість.

Психосоціальна реабілітація

Програми психосоціальної реабілітації можуть допомогти пацієнтам адаптуватися до нових умов і вивчити стратегії для подолання психологічних труднощів. [4]

Роль медичного персоналу у врахуванні психосоціальних аспектів

Медичний персонал повинен бути чутливим до психосоціальних потреб пацієнтів і надавати не лише фізичну, а й психологічну підтримку. Наявність психологів у медичних командах може бути корисною для пацієнтів

Нами було проведено анонімне опитування. До опитування було залучено

60 пацієнтів які лікуються або вже пройшли етап лікування. Було сформовано опитувальник який був розповсюджений за допомогою Google forms в соціальних мережах Viber, Telegram. Опитування було проведено на базі “Мирноградська Центральна Міська Лікарня”

Для огляду літературних джерел використовували 20 статей (з них 12 англомовних розміщених в базі даних PubMed і 8 – опублікованих в вітчизняних фахових виданнях).

Опитування показало, що:

1) 66% опитаних - чоловіча стать,

2) 100% мають вік від 18 до 30 років.

3) 67% опитаних страждають від урологічного захворювання менше 6 місяців, інші 33% страждають від 6 місяців до 1 року.

4) Відчувають біль чи дискомфорт через урологічне захворювання рідко 66%, а 34% відчувають біль чи дискомфорт щодня.

5) 70% відчувають емоційний стрес іноді, а 30% - дуже часто.

6) 71% опитаних відповідають, що урологічне захворювання не впливає на їхнє соціальне життя та відносини з оточуючими; решта говорять, що суттєво впливає.

7) 75% хворих були змушені змінити свої звичні дії та активності (хобі, роботу тощо) через захворювання.

8) 80% навіть не планують звертатися за психологічною підтримкою (до психолога чи психіатра) у зв'язку з урологічним захворюванням.

9) 60% опитаних частково задоволені інформаційною підтримкою та ресурсами для пацієнтів з урологічними захворюваннями.

10) 70% хворих зазначили, що урологічне захворювання трохи впливає на їхні сексуальні відносини та задоволення, а 30% відповіли, що суттєво впливає.

Аналізуючи дані опитування можна зробити кілька важливих висновків:

Демографічні характеристики: Опитані в основному є молодими чоловіками віком від 18 до 30 років, що може вказувати на зростання

урологічних захворювань у цій віковій групі.

Тривалість захворювання: Значна кількість опитаних (33%) страждає від урологічного захворювання вже більше 6 місяців, що може вказувати на тривалість та хронічний характер цих захворювань.

Біль та дискомфорт: Достатньо велика частина опитаних (34%) відчувають біль чи дискомфорт щодня, що може суттєво впливати на їхню якість життя і психічне становище.

Емоційний стрес: Значна кількість опитаних (30%) відчувають емоційний стрес дуже часто. Це свідчить про психосоціальні проблеми, пов'язані з урологічними захворюваннями. Соціальне життя та відносини: Більшість опитаних (71%) вважають, що урологічне захворювання не впливає на їхнє соціальне життя та відносини, але решта (29%) стверджують, що вплив є суттєвим. Це показує, що пацієнти відчувають різні рівні впливу захворювання на їхнє соціальне функціонування. Зміна активностей: Значна частина опитаних (75%) були змушені змінити свої звичні дії та активності через урологічне захворювання. Це може мати великий вплив на якість їхнього життя.

Психологічна підтримка: Вражає той факт, що 80% опитаних навіть не планують звертатися за психологічною підтримкою в зв'язку з урологічними захворюваннями. Це може вказувати на недооцінку важливості психосоціальної підтримки у таких ситуаціях. Інформаційна підтримка та ресурси: Близько 60% опитаних вважають, що їхні потреби в інформаційній підтримці та ресурсах для пацієнтів з урологічними захворюваннями частково задоволені. Це вказує на можливість покращення доступу до інформаційних ресурсів.

Вплив на особисті та професійні цілі: Більшість опитаних (64%) вважають, що їхнє урологічне захворювання не перешкоджає досягненню особистих та професійних цілей, що може свідчити про оптимізм та резилієнтність пацієнтів. Сексуальні відносини: Важливою є та обставина, що 30% опитаних вважають, що урологічне захворювання суттєво впливає на їхні сексуальні відносини та задоволення. Це може вимагати додаткової уваги та підтримки. Психологічна підтримка: Більшість опитаних (75%) вважають, що

консультації психолога/психіатра є найбільш корисними для пацієнтів із урологічними захворюваннями. Це свідчить про потребу в психосоціальній підтримці для цієї групи пацієнтів. На підставі цих даних можна висунути висновок, що урологічні захворювання можуть мати суттєвий вплив на психосоціальне здоров'я та якість життя пацієнтів. Потреба у психологічній підтримці, покращення доступу до інформаційних ресурсів та розуміння впливу захворювання на сексуальні відносини важливі для поліпшення догляду та якості життя цієї групи пацієнтів.

Висновки. Психосоціальні аспекти урологічних захворювань мають значний вплив на якість життя та психічне здоров'я пацієнтів. Важливо враховувати ці аспекти при лікуванні та підтримці пацієнтів з урологічними захворюваннями. Подальші дослідження у цій галузі допоможуть розробити більш ефективні підходи до покращення психосоціального благополуччя цієї категорії пацієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. American Urological Association. (2021). Patient Education.
2. Berry, D. L., & Hong, F. (2015). Halving the Burden of Cancer: An Introduction to the Fifth Research Symposium on Cancer Self-Management.
3. Mehnert, A., & de Boer, A. (2017). Challenges and solutions for long-term follow-up of cancer survivors.
4. Osborn, R. L., Demoncada, A. C., & Feuerstein, M. (2006). Psychosocial interventions for depression, anxiety, and quality of life in cancer survivors: meta-analyses.
5. World Health Organization. (2019). Mental health and psychosocial support in emergencies.
6. Andersen, B. L., & DeRubeis, R. J. (2010). Baking bread: The role of rehabilitation psychology in cancer recovery. Rehabilitation Psychology, 55(4), 299-305.

СОН ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ

Пашкова Анастасія Євгенівна
Нечитайло Софія Сергіївна
здобувачки вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Ащеулов Олександр Михайлович
к.мед.н., доцент кафедри пропедевтики педіатрії
Харківський національний медичний університет,
м. Харків, Україна

Вступ: Сон – це унікальний стан, в якому людина занурюється кожної ночі, перебуваючи у своєрідному світі відпочинку та відновлення. Для дорослих цей процес важливий, але для дітей він є не лише ключовим елементом фізіологічного розвитку, але й невід'ємною частиною психосоціального формування. Особливо актуальним стає розгляд цього явища в контексті війни, коли діти, найбільш беззахисні та вразливі члени суспільства, стикаються з екстремальними умовами, які впливають на їхній сон та психічне становище. Спостереження за сном дітей у період війни стає важливим завданням, оскільки це дозволяє зрозуміти, як воєнні обставини впливають на фізіологічні та психологічні аспекти їхнього відпочинку.

Метою дослідження було розкрити вплив воєнних подій на режим сну та психічний стан дітей, а також розглянути можливі шляхи покращення якості їхнього сну в умовах конфлікту.

Матеріали та методи. Для реалізації поставленої мети ми використали різні методи дослідження, зокрема: аналітичний, описовий, опитувальний. Для вивчення стану режиму сону дітей було проведено опитування у форматі Google Forms. В даному он-лайн опитуванні брали участь 85 батьків школярів Харківської області у віці від 6 до 12 років, серед них 31,8 % – дівчата, 68,2 %-хлопчики. За віком діти розподілилися наступним чином: 29,4% – діти 6-7 років, 32,9% – 8-9 років та 37,6% – 10-12 років.

Результати та обговорення. За даними дослідження до початку повномасштабного вторгнення більшість дітей незалежно від віку (77,6 %) засинали спокійно та самостійно, просте після початку війни 24,7 % почали засинати тільки поруч з батьками, 15,3 % почали засинати з іграшкою, а 23,5 % скаржились на тривалий процес засинання дитини (більше 2-х годин). Зміни у засинанні були характерні для усіх вікових груп. Та лише 10,6 % опитуваних батьків пов'язують ці зміни з гучним звуком повітряної тривоги. Це свідчить про глибокі порушення фізичної адаптації та хронічне психічне напруження дітей. Відмічається зріст майже у п'ять разів дітей (з 3,5 % до 16,5 %), які почали часто прокидатись впродовж нічного сну, що є одним з симптомів ажитації дітей та проявом посттравматичного стресового розладу. Всі з опитуваних дітей застали бойові дії на Харківщині на початку вторгнення. Звертає на себе увагу суттєве збільшення дітей які сплять разом з батьками. Якщо до війни цей показник був 1,2 % у дітей 6-7 років, а в інших вікових групах таких випадків не було, то з війною почали спати в одному ліжку з батьками 23,5 % дітей віком 6-7 років, 11,8 % – віком 8-9 років та 8,7 % – віком 10-12 років. Сумісне перебування вночі знижувано рівень нічних прокидань на 78,5 %. Почуття фізичного контакту з батьками мало заспокійливий вплив та сприяло засинанню. Зміни у структурі сну у якості кошмарів мали 13 % дітей переважно 10-12 річного віку, що пов'язано з більшим освідомленням ситуації, тоді як батьки двох менших за віком груп частіше скаржилися на більш чуйний сон – 24,7 %.

Поведінкові зміни залучили однаково всі вікові групи: 47,1 % опитуваних стали тривожними, 17,6 % стали більш агресивними, а 7,1 % навпаки стали спокійними.

Це характерно для дітей з хронічними стресовими розладами і відображає превалювання процесів збудження над гальмування у ЦНС. Батьки 25,5 % дітей відмічали, що іграшок, які повинні бути за вимоги дитини для комфортного засинання, стало більше у порівнянні з довоєнним часом. 10,9 % дітей не можуть заснути без колискової або казки на ніч.

Висновки. За результатами дослідження, можна зробити висновок, що війна має серйозний вплив на психічне здоров'я дітей, включаючи безпосередньо їхній сон. Дослідження показало підвищений рівень стресу та тривожності у дітей, що проявилося у подовженні та ускладненні процесів засинання дітей; проявів посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що супроводжується нічними кошмарами, страхами, та перешкоджало нормальному сну дитини; ускладнення забезпечення комфортного та безпечного оточення для сну дітей; великого рівня шуму, бомбардування, загрозою небезпеки, що призвело до перебоїв у сні та частіших прокидань вночі. Діти дуже чутливі до змін у своєму оточенні та емоційного стану, тому важливо надавати їм підтримку та створювати стабільне та безпечне середовище для засинання. Психологічна допомога та підтримка в даний час є важливими для полегшення впливу війни на сон дітей.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕКЛАМИ ЛІКІВ І МЕДИЧНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ І ЇХ ВЛИВ НА СТАН ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Петрова Кароліна Серіївна
студентка
Журавель Яна Вікторівна
Асистент кафедри «соціальна медицина,
організація та управління в охороні здоров'я»
Харківського Національного медичного університету
м. Харків, Україна

Вступ:

Використання соціальних мереж, зазвичай, орієнтовано більш на молоду аудиторію. Дані Всесвітньої статистики наголошують, що 84% людей віком від 18 до 29 років та 81% людей віком від 30 до 49 років активно використовують хоча б одну соціальну мережу.

З розвитком технологій сучасності з'явилися нові можливості комунікації, зокрема таргетована реклама. Всі види пропозицій передаються через Facebook, Instagram, TikTok, Twitter та інші платформи соціальних мереж, що робить соціальні мережі одними з найпопулярніших рекламних каналів. З цим пов'язані етичні питання, що стосуються ефективності, цільової аудиторії та впливу на самолікування, адже публікація медичного контенту набирає обертів. Ці аспекти вимагають глибокого розгляду з огляду на їх потенційний вплив на здоров'я суспільства. Зростання популярності реклами лікарських засобів та медичних методів лікування в соціальних мережах наголошує на необхідності підвищення рівня медичної грамотності серед населення, оскільки це може призвести до серйозних наслідків для здоров'я.

Мета роботи:

- Розгляд аспектів етики у контексті рекламних кампаній ліків і медичних методів лікування в соціальних мережах.
- З'ясувати, наскільки дотримуються рекламодавці етичних

стандартів у представленні медичних продуктів.

- Визначити рівень довіри споживачів до інформації, яку вони отримують через рекламні канали. визначити ризики та проблеми, пов'язані з неправильним використанням ліків або методів, рекламованих у соціальних мережах. Ця дослідницька робота спрямована на формування комплексного розуміння етичних викликів та можливих наслідків реклами ліків та медичних методів самолікування в онлайн-середовищі.

Матеріали та методи:

Для аналізу етичних аспектів реклами в соціальних медіа проведено огляд матеріалів реклами і вивчення статистичних данних. Також проведено опитування серед різних вікових груп, які хоча б один раз купували запропоновані в рекламі товари або застосували метод лікування. Також розглядалися правові норми та саморегулювання у цій сфері.

Результати та обговорення

Рекламні фармацевтичні кампанії у соціальних медіа часто прагнуть привернути увагу, використовуючи виділені аспекти ефективності ліків та методів лікування. Однак це може призвести до перебільшених обіцянок, що спотворюють реальні результати. Такі методи можуть маніпулювати сприйняттям споживачів, ведучи до самолікування без консультації з лікарем.

Було проведено аналіз статистичних данних ринку рекламно-комунікаційних послуг в Україні та вивчено динаміку компонентів цього ринку протягом періоду з 2017 по 2020 рік. ТВ-реклама постійно утримується на лідируючому місці за часткою обсягів розповсюдження рекламної інформації, що становить 50% у 2020 році. Інтернет-реклама йде наступною за популярністю. За три роки обсяг інтернет-реклами збільшився більше, ніж вдвічі, і у 2020 році складає 28% загального обсягу медіаринку України. Аналіз медіаспоживання в Україні свідчить, що найвищу популярність серед українців має телебачення, трохи менше відомим є інтернет, радіо йде наступним за рівнем популярності, а преса займає останнє місце.

Зміст більшості дослідженних відеорликів, в яких рекламують різні

медикаментозні засоби, можна узагальнити за трьома основними тезами. По-перше, вони підкреслюють, що здоров'я є найважливішим аспектом життя для кожної людини. Вдруге, через відзначений час, вони наголошують на тому, що стан здоров'я неминуче погіршується з віком. Третій тезис вказує на те, що відновлення здоров'я напряму пов'язане з необхідністю придбання рекламованих медичних засобів. В результаті цих лозунгів створюється переконлива картинка, яка спонукає глядача розглядати рекламовані препарати як ефективний засіб для підтримки та відновлення його здоров'я навіть без видимих причин і симптомів.

Етичний аспект полягає і в цільовій аудиторії реклами. Спрямована вона на вразливі групи населення, особливо людей похилого і підліткового віку, така реклама може чинити вплив на ухвалення рішень про лікування без належної експертної підтримки медичних працівників. Підліткам, які ще не розвинули навичок критичного мислення, іноді складно відрізнити негативний вплив реклами, яка вміло трансформується та приховується серед цікавих, об'єктивних та розважальних повідомлень, тому вони легко переконливі у необхідності запропонованого методу або препарату. У 2017 році було створено безліч бесід в соц.мережах, де пітлітки дотримувались нетрадиційних дієт, наприклад нічого не їли, пили тільки воду та соки і знаходили різні методи схуднення, в тому числі прийом медикаментів, які вражали не тільки ЖКТ, а ниркову і нервову системи. Це призвело до справжньої катастрофи для психологічного здоров’я дівчат і хлопців. Багато хто надбав розлади харчування, такі як булемія і анорексія. Для людей похилого віку характерне значне виснаження від хронічних хвороб, що робить їх психологічний стан добрим фоном для навіювання і стереотипності мислення. Це проявляється в такій ситуації: якщо в рекамі показують жінку з артритом і вона не могла без супроводу болю рухатись, а при одноразовому використанні запропонованої мазі одразу відчуває полегщення, то це неодмінно правдива інформація. Факти показують, що зображення щасливих та задоволених людей, які використовують рекламовані ліки, можуть маніпулювати емоціями та сприяти

переконанню у ефективності продукту.

Слід також зазначити, що вплив реклами на самолікування наголошує на необхідності медичної грамотності суспільства. Недостатнє розуміння побічних дій, правильності застосування і інших медичних аспектів може спричинити помилкове використання ліків, загострюють проблеми та створюють ризики для здоров'я.

Існують і позитивні функції медіа простру на стан здоров’я громадян:

1. Інформаційний доступ: медіа надає можливість отримувати інформацію про новітні технології лікування та профілактику різних захворювань.

2. Комунікативний аспект: реклама дозволяє ділитись досвідом і винаходами не лише в межах однієї країни, а й з колегами по всьому світу. Я думаю що реклама тут ні до чого, для цього існують конференції, сімпозіуми і т.і.

3. Профілактування хвороб: може поширювати інформацію про фактори ризику, симптоми та методи профілактики різних захворювань. Особливо важливою ця функція є у разі епідемічних або сезонних інфекційних хвороб, що дозволяє охопити велику кількість людей. ЗМІ можуть підвищувати свідомість громадськості про важливість регулярних медичних оглядів, скринінгових тестів, вакцинацій.

4. Популяризація здорового способу життя: може висвітлювати важливість здорового способу життя, включаючи правильне харчування, фізичну активність та відмову від шкідливих звичок.

5. Фінансова підтримка для досліджень: реклама може допомагати в зборі коштів для наукових досліджень та розробки нових методів лікування та профілактики захворювань.

Фінансову підтримку досліджень можна забезпечти таким чином:

- Запуск краудфандингової кампанії за допомогою платформ, таких як Kickstarter, Indiegogo або спеціалізовані наукові краудфандингові платформи. Рекламні матеріали можуть привертати увагу до проекту,

пояснюючи його ціль та важливість.

- Співпраця з бізнес-партнерами, які мають інтерес до області досліджень.
- Гранти та стипендії: розробка рекламних кампаній для залучення уваги філантропів, благодійників та фондів, які виділяють гранти для наукових досліджень.
- Віртуальні конференції та виставки: використання рекламних кампаній для просування віртуальних наукових заходів, де дослідження може бути представлене широкій аудиторії.

Але в медичній сфері за результатами дослідження переважають негативні наслідки. Головними причинами відсутності в рекламних матеріалах такої соціальної реклами є:

1. Нецільове фінансування медіа:

- *Проблема:* невідповідне фінансування може перешкоджати створенню та поширенню якісних рекламних кампаній.
- *Можливі рішення:* Залучення фінансової підтримки від державних і громадських організацій, створення партнерств із бізнесом для спонсорування кампаній.

2. Недостатній інтерес влади та громадських організацій**:**

- *Проблема:* Відсутність підтримки та інтересу з боку влади може перешкоджати впровадженню та підтримці просвітницьких заходів.
- *Можливі рішення:* Залучення владних структур та громадських організацій до партнерства, створення законодавчих ініціатив.

3. Рівень медичної грамотності населення:

- *Проблема:* Низький рівень усвідомлення може бути спричинений відсутністю правильної інформації про вакцинацію та здоровий спосіб життя.
- *Можливі рішення:* Запровадження просвітницьких програм у школах і університетах, створення доступних та зрозумілих матеріалів для різних соціальних груп, активна робота зі ЗМІ та соціальними мережами для розповсюдження корисної інформації про найближчі громадські марафони,

змагання, безкоштовні спортивні майданчики, терміни ревакцинації і т.п.

За результатами соціального опитування, в якому взяли участь 41 людина, в віковому діпазоні від 18- до 24 років становлять 63,4%, від 25- до 34 12,2%, від 35- до 44 7,3%, від 45-до 54 9,8%, від 55- до 64 7,3%. З них 73% жінок. Ставлення населення до власного здоров'я та самостійного лікування можна оцінити як свідоме, однак групу ризику становлять жінки віком від 21 до 40 років. Ніхто з опитуваних людей не проводить менше 30 хвилин і 29,3% проводить більше 5 годин свого часу в соціальних мережах. Це означає, що вони займають значущу позицію в житті більшості опитуаних респондентів. 58,5% купували хоча б раз запропонований в рекламі лікарський засіб без рекомендації фахівців. 61% з респондентів хоча б один раз випробовували на собі метод лікування з соціальних мереж. Рівень довіри становить 26,8% проти 75,6% лікарям.

За даними МОЗ у 2017 році українці використали понад 1,2 мільярда одиниць лікарських засобів, це приблизно 70 мільярдів гривень. Лише 9% від всієї кількості ліків було використано в умовах стаціонару лікарні, що становить приблизно 9 мільярдів гривень або 12,6% від загального обсягу. Приблизно 90% всіх реально використаних лікарських препаратів українці приймали вдома, купуючи їх в аптеках і часто не звертаючись за консультацією до лікаря. У порівнянні з європейськими країнами та країнами, які розвиваються, у яких хворі у стаціонарі вживають від 40% до 70% усіх ліків, в Україні цей показник у 7 разів менший. Ці показники добре демонструють наскільки в нашій країні великий рівень самолікування, що неодмінно може призвести до погіршення стану здоров'я. З огляду на такі показники Мінестерство запровадило такі заходи:

Національний перелік лікарських засобів, створення електронної системи охорони здоров'я, Розроблення законопроекту, що обмежує рекламу лікарських засобів. Це має встановити чіткий контроль за змістом реклами ліків та допомогти уникнути маніпулювання інформацією про препарат та його властивості.

Висновки:

Рекламні кампанії в соціальних медіа, прагнучи привернути увагу, можуть використовувати аспекти ефективності ліків та методів лікування. Однак це може вести до перебільшених обіцянок, спотворюючи реальні результати. Ця інформація часто спрямована на вразливі групи, такі як люди похилого і підліткового віку.

Аналіз етичних аспектів реклами ліків та медичних методів лікування у соціальних медіа наголошує на необхідності балансу між свободою інформації та відповідальністю за наслідки впливу на стан здоров’я суспільства. Регулювання в цій галузі мають вирішальне значення для запобігання недостовірній інформації та захисту інтересів споживачів. Ці кроки можуть сприяти формуванню більш обізнаного та здорового суспільства, де реклама буде працювати як один з методів донесення достовірної інформації, а не спотворення реальності. З іншого боку, соціальні мережі можуть використовуватися для поширення корисної та достовірної інформації про лікування і новітні технології в медичній сфері.

АНДРЕАС ВЕЗАЛІЙ: ДЕКОДУВАННЯ АНАТОМІЇ ТА ФАБРИКА ЖИВОПИСУ ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ

Полякова А. О.,
Здобувачка освіти 3 курсу І медичного факультету
Козирев С. Д.,
Здобувач освіти 3 курсу І медичного факультету
Данько Ю. С.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету
Ячмєньова Е. С.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету
Романов О. В.,
Здобувач освіти 3 курсу І медичного факультету
Давиденко П. Д..,
Здобувачка освіти 4 курсу ІІ медичного факультету
Морока Р. К.,
Здобувач освіти 3 курсу ІІІ медичного факультету
Чепурна В. Д.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету
Карташева Д. М.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету
Лібман С. Д.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІ медичного факультету
Крохмаль Г. Д.,
Здобувач освіти 3 курсу І медичного факультету
Шаповал Д. В.,
Здобувачка освіти 3 курсу ІІІ медичного факультету
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. Це захопливий шлях в світ анатомії та мистецтва, де витончений хірург та талановитий митець, Андреас Везалій, стає центром цього дослідження.

Наша робота ілюструє не лише медичні відкриття, але й бібліографічні дані самого вченого, які зображують внутрішній світ того часу. Розглянемо, як Везалій став архітектором свого часу, досліджуючи таємниці анатомії та втілюючи їх у фабриці свого унікального мистецтва.

Мета роботи./Aim. Вивчення життя та діяльності видатного анатома Андреаса Везалія, через призму його внеску в розвиток анатомії та створення унікального мистецтва. Зазирнемо у фабрику його творчості, де анатомічні знання переплітаються з мистецтвом, сприяючи розкриттю таємниць людського тіла та підсилюючи важливість взаємодії між наукою та мистецтвом у формуванні нашого розуміння людської природи

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичні: огляд та аналіз науково-методичної, публіцистичної та історичної літератури.

Результати та обговорення./Results and discussion. Підсумкові тези про Андреаса Везалія та його фабрику відкривають перед нами не тільки його видатні досягнення в анатомії, але й унікальний синтез між мистецтвом та наукою. Везалій не лише декодував таємниці людського тіла, але й втілив це знання в прекрасні твори мистецтва, які неодмінно залишають слід в історії. Фабрика Везалія виявилася не лише лабораторією, але і майстернею, де анатомічні дослідження перетворювалися на шедеври мистецтва. Його ілюстрації стали важливим етапом у розвитку медичної науки, адже вони не просто відображали, але і освітлювали структуру та функції органів. Об'єднуючи пристрасне бажання розуміти анатомію та талант художника, Везалій створив неперевершений міст між двома світами. Його фабрика стала символом того, як сприяння науки та мистецтва може привести до унікальних та інноваційних результатів, розширюючи наше уявлення про зв'язок між тілом та душею

Андреас Везалій був одним із найвидатніших і найвпливовіших анатомів усіх часів. Він народився 31 грудня 1514 року в заможній фламандській родині з хорошими зв’язками в Брюсселі, який тоді перебував під контролем австрійського дому Габсбургів. Його дід був королівським лікарем імператора Священної Римської імперії Максиміліана I (1459-1519), а його батько був аптекарем і служив камердинером імператорського наступника Максиміліана, Карла V (1500-1558). Ім'я Везалія при народженні було Андріс ван Везель, яке пізніше було латинізовано, як це було прийнято для вчених та інших учених

того часу.

Після попередньої освіти в сімейній бібліотеці та приватного репетиторства, Везалій вступив до замкового коледжу Левенського університету в Брабанті, коли йому було 13 років. У 1532 році, у віці 17 років, він вступив до Паризького університету для отримання медичної освіти.

У 16 столітті анатомію в європейських університетах все ще викладали за класичними римськими текстами Галена. Як правило це виглядало наступним чином, що професор медичної школи читав текст Галена, а асистент перукаря-хірурга вказував на трупі (як правило, тварини) область, яку професор описував. Часто лекції з анатомії були переповнені студентами, яким було важко побачити описані структури. У рідкісних випадках, коли труп був візуально та фізично доступний для студентів, розуміння анатомічні структур бажало кращого.

Везалій, як класичний представник маси незадоволених студентів таким методом навчання, вирішив зробити його більш прогресивним, наглядним та все ж таки зрозумілим. У Парижі Везалій мав можливість самостійно робити розтини людей, оскільки мав доступ до тіл кількох страчених злочинців, а також до скелетів із кладовища. Він швидко став відомим як майстерний анатом.

У 1536 році через військові дії між Священною Римською імперією та Францією, Везалій був змушений покинути Париж і повернутися до Левена. На початку 1537 року він вступив до Падуанського університету, який на той момент був частиною Венеціанської республіки, де наприкінці року отримав докторський ступінь з відзнакою. Наступного дня після закінчення університету він був призначений професором хірургії та анатомії в університеті міста Венеції, але залишився лише ненадовго, перш ніж повернутися до Падуї як інструктор і викладач анатомії. Згадуючи свій попередній досвід, Везалій закликав своїх студентів робити розтини самостійно та розробив систематичний підхід до демонстрації анатомії студентам.

У 1538 році за сприяння Йохана ван Калькара, ілюстратора, який

навчався у художника Тиціана, Везалій підготував 6 складних анатомічних пластин для викладання анатомії. Ці пластини, відомі як *Tabulae Anatomicae Sex* (лат. «Шість анатомічних таблиць»), були набагато кращими за всі попередні анатомічні ілюстрації та підвищили його репутацію.

У 1543 році Везалій опублікував свій шедевр « *De humani corporis fabrica libri septem»* (лат. «Сім книг про будову людського тіла») з понад 200 ілюстраціями ксилографії. Високоповажний швейцарський друкар і гуманіст у Базелі, Йоганнес Опоріниус (1507-1568), опублікував книгу та спостерігав за її розповсюдженням у Північній Європі. 7 книг включали описи: 1) кісток і хрящів; 2) зв'язки та м'язи 3) вени та артерії; 4) нерви; 5) шлунково-кишкового тракту та репродуктивних органів; 6) органи грудної клітини; 7) мозок.

De fabrica стала широко відомою та швидко стала найвпливовішою книгою з анатомії людини. Книга була оновлена в 1555 році. Збереглося близько 700 примірників, переважно в медичних бібліотеках і музеях. Примірник 1543 року, виставлений на приватний аукціон у 2017 році, був проданий за 367 000 євро (приблизно 415 000 доларів США на момент продажу).

Досвід Везалія з препаруванням змусив його оскаржити анатомічні висновки Галена, які містили численні помилки. Наприклад, Гален вважав, що грудина людини містить 7 кісток, а нижня щелепа - 2 кістки. Гален також вважав, що перегородка серцевого шлуночка є пористою. Везалій виправив ці та інші помилкові уявлення. Везалій мав перевагу фактичного розтину людини, а в 1541 році він виявив, що анатомія Галена була в основному заснована на розтині тварин. Текстам Галена також бракувало ілюстрацій, але *De fabrica* включала в себе делікатні гравюри на дереві з високоякісними ілюстраціями, особливо груп м'язів. Гален не використовував систематичної анатомічної номенклатури. Везалій в свою чергу, ідентифікував і перелічував кожну ілюстрацію.

Везалій подарував унікальну кольорову копію *De Fabrica* імператору Священної Римської імперії Карлу V, який був настільки вражений, що

призначив Везалія імператорським лікарем у 1544 році, що значною мірою поклало край науковій роботі Везалія.

У 1564 році Везалій відвідав Єрусалим з паломництвом. Перебуваючи в Єрусалимі, сенат Венеції попросив, щоб він став наступником свого друга та колишнього учня Габріеля Фаллопіо (1503-1562) на посаді професора анатомії в Падуї, оскільки Фаллопіо помер. Однак на шляху до Падуї судно, на якому їхав Везалій, зазнало корабельної аварії на острові Закінф (Занте) в Іонічному морі. Тут помер і був похований Везалій.

Андреаса Везалія зазвичай вважають засновником сучасної анатомії. Він зробив революцію у викладанні анатомії та методах розтину, перетворивши анатомію на сучасну спостережну науку. Його роботи проклали шлях для розвитку фізіології, патології та порівняльної анатомії.

Висновки./Conclusions. У висновку, вивчення Андреаса Везалія та його фабрики привело до визнання його виняткового внеску як у сферу анатомії, так і в мистецтві. Його творчість є прикладом гармонійного поєднання науки та творчості, де анатомічне дослідження не тільки декодує таємниці тіла, але й втілює їх у шедеври мистецтва. Фабрика Везалія свідчить про важливість взаємодії між різними галузями знань і надає натхнення для подальших досліджень у синтезі науки та мистецтва.

УДК 618

МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ РАКУ ШИЙКИ МАТКИ

Приймак Світлана Григорівна,
к.мед.н., асистент кафедри
акушерства та гінекології
Коваль Владислав Олександрович,
Студент
Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна

Вступ. Рак шийки матки є одним з найпоширеніших злоякісних захворювань серед жінок по всьому світу. Щорічно він діагностується у понад 500 тисяч жінок, а приблизно половина з них померла від ускладнень, пов'язаних з цим захворюванням. Незважаючи на те, що на сьогоднішній день вже існують ефективні методи діагностики та лікування раку шийки матки, поширеність цього захворювання залишається високою. Тому важливо постійно вдосконалювати методи його діагностики та лікування з метою покращення прогнозів для хворих жінок.

Рак шийки матки є четвертим за поширеністю раком у жінок у всьому світі з оцінками 604 000 нових випадків і 342 000 смертей у 2020 році. Найвищі показники захворюваності та смертності від раку шийки матки спостерігаються в країнах із низьким і середнім рівнем доходу. Це відображає велику несправедливість, спричинену відсутністю доступу до національних послуг вакцинації проти ВПЛ, скринінгу шийки матки та лікування, а також соціальних і економічних факторів. Рак шийки матки викликається стійкою інфекцією вірусом папіломи людини (ВПЛ). Жінки, які живуть з ВІЛ, мають у 6 разів більше шансів захворіти на рак шийки матки порівняно з жінками без ВІЛ.

Профілактична вакцинація проти ВПЛ, а також скринінг і лікування передракових уражень є ефективними способами запобігання раку шийки матки та дуже економічно вигідними. Рак шийки матки можна вилікувати,

якщо його діагностувати на ранній стадії та вчасно почати лікування. Країни в усьому світі працюють над прискоренням ліквідації раку шийки матки в найближчі десятиліття з узгодженим набором із трьох цілей, які мають бути досягнуті до 2030 року. Підвищення обізнаності громадськості, доступу до інформації та послуг є ключовими для профілактики та контролю протягом усього життя.

Вакцинація у віці 9–14 років є дуже ефективним способом профілактики ВПЛ-інфекції, раку шийки матки та інших видів раку, пов'язаних з ВПЛ. Скринінг у віці від 30 років (25 років у жінок, які живуть з ВІЛ) може виявити захворювання шийки матки, яке при лікуванні також запобігає раку шийки матки. Раннє виявлення та швидке якісне лікування можуть вилікувати рак шийки матки в будь-якому віці з симптомами чи проблемами.

Ціль роботи: підсумувати поточні дослідження імунотерапії та потенційні таргетні терапії, які є перспективними для лікування раку шийки матки. Порівняти рівень відповіді та виживаність пацієнтів із місцево поширеною стадією раку шийки матки, які отримували лише стандартну супутню хіміопроменеву терапію (CCRT), з тими, хто отримував ад'ювантну хіміотерапію (ACT) після CCRT.

Матеріали та методи. Пацієнти віком 18-70 років, які мали за Міжнародною федерацією гінекології та акушерства стадію IIB-IVA без збільшення парааортальних лімфатичних вузлів, неагресивну гістопатологію, були рандомізовані для проходження CCRT із щотижневим прийомом цисплатину. з подальшим спостереженням (група A) або ACT з паклітакселом плюс карбоплатином кожні 4 тижні протягом 3 циклів (група B).

Результати та обговорення. Аналіз даних 259 пацієнтів не показав суттєвої різниці в повній відповіді через 4 місяці після лікування між групою A (n=129) і групою B (n=130): 94,1% проти 87,0% (p=0,154) відповідно. При середньому періоді спостереження 27,4 місяця у 15,5% пацієнтів у групі A та 10,8% у групі B спостерігалися рецидиви (p=0,123). Не було суттєвих відмінностей у невдачі. Однак системні рецидиви були значно нижчими в групі

В, ніж у групі А: 5,4% проти 10,1% (p=0,029). 3-річна виживаність без прогресування (ВБП) і 3-річна загальна виживаність (ЗВ) пацієнтів в обох групах істотно не відрізнялися. Коефіцієнт ризику ВБП та ЗВ групи В порівняно з групою А становив 1,26 (95% ДІ=0,82-1,96; p=0,293) і 1,42 (95% ДІ=0,81-2,49; p=0,221) відповідно.

Також тривають багатообіцяючі випробування монотерапії та комбінованої терапії з використанням різних інгібіторів імунних контрольних точок, інгібіторів поліаденозиндифосфат-рибозополімерази, інгібіторів пухлинного ангіогенезу (тобто бевацизумабу), кон'югатів антитіло-лікарський засіб, терапевтичних вакцин та Т-лімфоцитів, що інфільтрують пухлину. Деякі з цих нових методів лікування також оцінюються в поєднанні зі стандартною схемою хіміотерапії на основі платини. На даний момент пембролізумаб схвалений для лікування рецидиву або метастатичного раку шийки матки з позитивним лігандом програмованої смерті 1 (PD-L1) після хіміотерапії першої лінії.

Висновки. АСТ з паклітакселом плюс карбоплатином після CCRT не покращив рівень відповіді та виживання порівняно з монотерапією CCRT. Спостерігалося лише значне зменшення системних рецидивів при АСТ, але не загальна чи локально-регіонарна недостатність.

Зовнішня променева терапія та брахітерапія залишаються основними методами лікування раку шийки матки. Для ранніх стадій пухлин з місцевими факторами ризику брахітерапія є передопераційним варіантом. Післяопераційна променева терапія показана відповідно до гістопатологічних критеріїв. Для поширених місцевих пухлин хіміопроменева терапія є стандартним лікуванням, а потім посилена брахітерапія, яка не є обов'язковою.

Багато нових терапевтичних методів з'являються як безпечні та ефективні для лікування хворих на рак шийки матки. Розробка дослідних методів лікування та участь у них може принести користь і покращити результати лікування раку шийки матки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Акушерство і гінекологія: у 2 книгах. Книга 1. Акушерство: підручник / В. І. Грищенко, М. О. Щербина, Б. М. Венцківський та ін. — 4-е видання

2. Cervical Cancer Detection Techniques: A Chronological Review

3. A randomized controlled trial comparing concurrent chemoradiation versus concurrent chemoradiation followed by adjuvant chemotherapy in locally advanced cervical cancer patients: ACTLACC trial

4. Immunotherapy in Cervical Cancer

5. Radiotherapy of cervical cancer

6. Effectiveness of cervical screening with age: population based casecontrol study of prospectively recorded data Sasieni, P; Castanon, A; Cuzick, J

УДК 618

МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ БЕЗПЛІДДЯ У ЖІНОК З СИНДРОМОМ ПОЛІКІСТОЗНИХ ЯЄЧНИКІВ

Приймак Світлана Григорівна,
к.мед.н., асистент кафедри
акушерства та гінекології
Черпак Тамара Романівна,
Студент
Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна

Вступ. СПКЯ є одним з найпоширеніших розладів репродуктивної системи у жінок, та може викликати безпліддя через різні механізми, включаючи ановуляцію та дисфункцію яєчників.

Зростаюча увага до цього питання в основному зумовлена збільшенням випадків СПКЯ в розвинених країнах та появою наукових доказів, що підтверджують зв'язок між СПКЯ та безпліддям. Розуміння механізмів цього зв'язку та розробка ефективних методів лікування безпліддя в жінок з СПКЯ є актуальною проблемою в сучасній медицині.

Синдром полікістозних яєчників (СПКЯ) - це розлад репродуктивної системи у жінок, який характеризується різноманітними симптомами, включаючи ановуляцію, збільшення кількості чоловічих гормонів (андрогенів) та наявність кіст на яєчниках, що може призвести до різних порушень.

СПКЯ може призводити до безпліддя через кілька механізмів. Найчастіше — ановуляція та гормональний дисбаланс. Наявність кіст та запалень на яєчниках також можуть впливати на репродуктивну функцію.

Найпопулярніші методи лікування включають:

1. Лікування за допомогою препаратів, що регулюють рівень гормонів. Часто призначають препарати, такі як метформін та препарати статинів, для контролю гормонального дисбалансу та інсулінорезистентності, які часто спостерігаються у цих жінок. Активне використання метформіну також було

пов'язано з покращенням рівня гормонів, таких як інсулін, а також зниженням рівнів чоловічих гормонів (андрогенів) у жінок з СПКЯ. Ймовірно, це може допомогти поліпшити функцію яєчників, зменшити ановуляцію та збільшити шанси на вагітність у жінок з СПКЯ.

2. Лікування для сприяння овуляції. Такі препарати, як кломіфен або летрозол, можуть використовуватися для сприяння овуляції у жінок з СПКЯ. Кломіфен (Clomiphene) та летрозол (Letrozole) - це два типи лікарських засобів, які використовуються для стимуляції овуляції у жінок з синдромом полікістозних яєчників (СПКЯ). Кломіфен діє, збільшуючи вироблення гонадотропіни, що стимулює ріст фолікулів у яєчниках та сприяє овуляції. Велика частина жінок з СПКЯ може мати успіх із кломіфеном, оскільки цей препарат допомагає розблокувати ановуляцію. Однак у деяких випадках кломіфен може спричинити товстіння ендометрія та зниження його якості, що може призвести до проблем зі збереженням вагітності. Летрозол також використовується для стимуляції овуляції. Його ефективність виявилася схожою з кломіфеном. Він працює, знижуючи рівень естрогену та вирівнюючи гормональний баланс, що також сприяє овуляції. Летрозол може бути особливо корисним у випадках, коли кломіфен не ефективний або коли виникають проблеми з ендометрієм під час лікування кломіфеном.

3. Інтраутерине запліднення (IUI) та внутрішньоутробне екстракорпоральне запліднення (IVF). Для жінок з СПКЯ, яким не вдається зачати шляхом природного шляху, можуть бути вжиті дані методи допоміжного запліднення.

4. Хірургічне втручання. У деяких випадках, досягнення зменшення кількості кіст або видалення їх може поліпшити можливості запліднення.

Ціль роботи: порівняння ефективності різних методів лікування безпліддя у жінок з ановуляторним циклом на фоні СПКЯ.

Матеріали та методи. 1) Для порівняння ефективності терапії метформіном і кломіфен цитратом (СС) для індукції овуляції у жінок з ановуляторним безпліддям на фоні СПКЯ, було проведено проспективне

нерандомізоване дослідження. В ньому брали участь загалом 69 безплідних жінок з ановуляторним синдромом на фоні СПКЯ. Жінкам призначали або 1700 мг/добу метформіну, або СС з початковою дозою від 50 мг/добу до 150 мг/добу протягом шести послідовних циклів.

2) Модифікація способу життя також рекомендована жінкам із синдромом полікістозних яєчників (СПКЯ) до зачаття.

Було проведено рандомізоване контрольоване дослідження лікування жінок перед зачаттям та з безпліддям в академічних центрах охорони здоров'я у жінок із безпліддям через СПКЯ, віком 18–40 років та індексом маси тіла 27-42 кг/м (2). Жінки були випадковим чином розподілені на 3 групи – 1) безперервного прийому оральних контрацептивів (етинілестрадіолу 20 мкг/1 мг норетиндрону ацетату) ("КОК"); 2) модифікація способу життя, яка полягає в обмеженні калорій, ліками для зниження ваги і збільшенням фізичної активності для втрати ваги на 7% («Стиль життя»); або 3) комбіноване лікування КОК та модифікацією способу життя («Комбіноване»). Перед зачаттям жінки проходили стандартизовану індукцію овуляції за допомогою кломіфен цитрату та регулярний статевий акт протягом чотирьох циклів.

Результати та обговорення. 1) За групами метформіну та СС спостерігали протягом 136 та 94 циклів відповідно. Результати показали, що у групі метформіну частота овуляції була нижчою порівняно з групою СС (32,3 проти 60,6% відповідно; p = 0,004). Не було статистичної різниці в частоті настання вагітності за цикл між групами лікування (8 проти 11,7% відповідно; p= 0,33), що призвело до однакових кумулятивних показників вагітності (36,6 проти 35,4% відповідно; p = 0,45). Не спостерігалося різниці між показниками абортів (10 проти 10% відповідно; p > 0,05) між групами. 2) Результати показали, що жінки досягли значної втрати ваги в групі "Стиль життя" (середня втрата ваги, -6,2%; 95% довірчий інтервал (ДІ), -7,4--5,0;) так і при комбінованому підході (середня втрата ваги, -6,4%; 95% ДІ, -7,6--5.2) порівняно з початковим рівнем і групою "КОК". Спостерігалося значне збільшення поширеності метаболічного синдрому наприкінці лікування перед зачаттям

порівняно з вихідним рівнем у групі “КОК” (співвідношення шансів [OR, 2,47; 95% ДІ, 1,42--4,27), тоді як у групі “Спосіб життя” (OR, 1,18; 95% ДІ, 0,63-2,19) або комбінованій (OR, 0,72; 95% ДІ, 0,44-1,17) зміни в метаболічному синдромі виявлено не було. Сукупна частота овуляції була кращою після втрати ваги: “КОК” – 46%; “Спосіб життя” – 60%; і комбіноване – 67% ($P < 0,05$).

Висновки. На сьогоднішній день найбільш ефективним підходом є комбінація змін у способі життя, лікування гормональних порушень та індивідуальний підхід до лікування з урахуванням конкретних характеристик кожної жінки. Метформін і СС є двома ефективними підходами першої лінії для покращення частоти настання вагітності у жінок з ановуляторним СПКЯ, але СС асоціюється з вищими показниками овуляції. Зниження ваги до зачаття усуває несприятливі метаболічні ефекти оральних контрацептивів і призводить до вищих показників овуляції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Акушерство і гінекологія: у 2 книгах. Книга 1. Акушерство: підручник / В. І. Грищенко, М. О. Щербина, Б. М. Венцківський та ін. — 4-е видання
2. Ketogenic Diet as Medical Prescription in Women with Polycystic Ovary Syndrome (PCOS)
3. Randomized Controlled Trial of Preconception Interventions in Infertile Women With Polycystic Ovary Syndrome
4. Metformin in polycystic ovary syndrome
5. Comparison of metformin and clomiphene citrate therapy for induction of ovulation in the polycystic ovary syndrome
6. Association of metformin and pregnancy in the polycystic ovary syndrome. A report of three cases
7. Analysis of factors predicting success of metformin and clomiphene treatment for women with infertility owing to PCOS-related ovulation dysfunction in a randomised controlled trial

ВПЛИВ ХАРЧУВАННЯ НА РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Саченко Дарина Віталіївна
здобувачка вищої освіти медичного факультету
Харківський національний медичний університет
Науковий керівник:
Журавель Яна Вікторівна
асистент кафедри
громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Останнім часом проблема здорового та збалансованого харчування стає все важливішою серед здобувачів вищої освіти. Інтенсивний графік навчання часто ускладнює можливість регулярного та належного харчування для молоді.

Відсутність збалансованого харчування стає вкрай гострою проблемою, бо здобувачі вищої освіти відчувають «інтелектуальне знесилення» через недостатність корисних речовин у своєму раціоні.

Ціль роботи. Визначити та узагальнити знання про вплив харчування на розумові здібності здобувачів вищої освіти.

Матеріали та методи. Для досягнення встановленої мети проведено соціологічне дослідження шляхом опитування здобувачів вищої освіти Харківського національного медичного університету. Також було проаналізовано аналітично-статистичні дані, які були опубліковані як в вітчизняних фахових, так і закордонних медичних виданнях.

Шляхом опитування в м. Харкові проведене анонімне крос-секційне дослідження шляхом гугл-анкетування 97 здобувачів вищої освіти 4 курсу ХНМУ. Середній вік респондентів - 23,2 роки (20-30 років), серед них 78% жінок.

Результати та обговорення. Проаналізувавши аналітично-статистичні дані, можна стверджувати, що якість харчування має вплив на розумові

здібності. Згідно з останнім дослідженням, яке опубліковано у журналі "Neurology", встановлено, що збалансоване харчування може сприяти високим когнітивним функціям. Важливо зауважити, що ці позитивні впливи можуть проявлятися найефективніше, якщо таке харчування практикується з раннього дитинства.

Здобувачі освіти Харківського національного медичного університету також помітили вплив цукру на розумові здібності. З 97 опитаних було визначено, що 90,9% студентів вживають цукор. З них 54,5% споживають цукровмісні продукти і напої кілька разів на день. Один раз на день вживають солодощі 36,4%. І лише 9,1% споживає цукровмісні продукти кілька разів на тиждень.

Здобувачі вищої освіти до солодощів відносять шоколад, тістечка, торти, цукерки і хлібобулочні вироби.

72,7% з опитаної молоді не помічали зниження розумових здібностей після вживання солодощів, але цей ефект короткочасний. Як тільки цукровмісні напої і продукти потрапляють в організм, одразу підвищується рівень глюкози в крові, що дуже швидко підвищує розумові здібності. Проте вже через лічені секунди в кров виділяється інсулін і рівень глюкози в крові знижується. В результаті цього помічається зниження розумової працездатності.

Також на когнітивні здібності істотно впливає переїдання. 54,5% опитаних здобувачів вищої освіти помітили, що після переїдання вони відчувають зниження розумової працездатності. Це проявлялося у бажанні спати, слабкості, небажанні продовжувати розпочату роботу та відсутності концентрації. Так відбувається тому, що роботу головного мозку забезпечує повноцінний кровообіг. Під час переварювання їжі кров припливає до системи травлення і розумові здібності значно загальмовуються.

Важливе значення в харчуванні є його режим та повноцінність. Режим харчування повинен включати не менше чотирьох прийомів їжі. Більшість здобувачів вищої освіти ХНМУ, а саме 54,5%, приймають їжу 2-3 рази на день. Повноцінність харчування можна відобразити у кількості спожитих жирів,

білків і вуглеводів за добу. Проте 81,8% здобувачів вищої освіти цього не контролюють. Це погано позначається на їх розумові і фізичних здібностях.

Висновок: Проаналізувавши данні проведеного дослідження можна стверджувати, що 27,3% респондентів помічають зниження когнітивних здібностей після споживання цукровмісних продуктів, а 72,3% помічають короткочасне підвищення розумової працездатності. 54,5% помітили зниження розумових здібностей після переїдання. 54,4% опитаних не контролюють режим харчування і мають лише 2-3 прийоми їжі на добу. 81,8% не звертають уваги на повноцінність харчування та не контролюють його. Усі ці фактори негативно впливають на когнітивні здібності респондетів. Слід зауважити, що вкрай важливо додержуватись режиму харчування і слідкувати за повноцінністю раціону. Саме комплексний підхід до харчування є запорукою здорового способу життя та гарної розумової працездатності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гриньова М. В. Методичні рекомендації «Організація впливу збалансованого харчування на розумову діяльність студентської молоді» / М. В. Гриньова,. Н. О. Коновал – Полтава, 2013

2. Бурлаку Н. І. Проблеми раціонального харчування українських студентів. Всеукраїнська конференція з питань безпеки харчування. Тези доп. Київ: НТУУ «КПІ», 2010

3. Журнал Neurology (https://www.neurology.org)

4. Горохова В. А. Лікувально-збалансоване харчування – шлях до здоров'я і довголіття / В. А. Горохова, С. М. Горохова. – М.: Здоров'я, 2006

ОБІЗНАНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЩОДО ІНФЕКЦІЙ, ЯКІ ПЕРЕДАЮТЬСЯ СТАТЕВИМ ШЛЯХОМ

Сердюк Катерина Андріївна
Волошина Тетяна Артемівна
здобувачі вищої освіти І медичного факультету
Біловол Алла Миколаївна
професор, доктор медичних наук, завідувачка кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Пустова Наталія Олександрівна
кандидат медичних наук, доцент кафедри дерматології, венерології і медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. За даними МОЗ, в Україні щороку реєструють близько 400 000 нових випадків інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ) [1]. Але сучасна статистика не повністю відображає реальний стан захворюваності, бо ІПСШ можуть проявлятися лише легкими явними симптомами або протікати абсолютно без будь-яких проявів. Серед найпоширеніших захворювань, які передаються статевим шляхом, можна виділити хламідіоз, трихомоніаз, урогенітальний мікоплазмоз, ВІЛ-інфекцію, гострокінцеві кондиломи, генітальний герпес, сифіліс та гонококову інфекцію. Наразі, Україна – одна з лідируючих країн Європи за поширеністю ІПСШ. Останнім часом спостерігається розширення періоду, коли молодь більш схильна до інтимних відносин з різними партнерами. В першу чергу це пов‘язано зі зниженням віку початку статевого життя, у другу – зі зростанням віку вступу в шлюб [2]. Така тенденція у результаті сприяє збільшенню захворюваності на ІПСШ.

Окрім того, під час пандемії COVID-19 більшість країн спостерігала суттєве зниження обсягу надання послуг у сфері профілактики, тестування і лікування ІПСШ [3]. Це призвело до збільшення поширення ІПСШ серед різних частин світу. В нашій країні, окрім досі існуючого ризику зараження на

COVID-19, населення також стикається з умовами війни, що, у свою чергу, може негативно впливати на захворюваність ІПСШ.

Враховуючи всі ці фактори, роль медичних спеціалістів є вирішальною у боротьбі з цією проблемою. Тому є вкрай важливим розуміння та підвищення рівня інформованості серед студентів медичних університетів щодо ІПСШ.

Ціль роботи: визначити рівень інформаційної освіченості студентів вищих медичних навчальних закладів щодо інфекцій, що передаються статевим шляхом, з метою подальшої оцінки поточного рівня їх знань та розробки методів підвищення обізнаності щодо запропонованої теми.

Матеріали та методи. Дослідження було проведено за допомогою електронного анкетування, в якому взяли участь студенти різних вищих навчальних медичних закладів у загальній кількості 52 особи. В опитуванні були поставлені питання стосовно загальних відомостей та методів профілактики інфекцій, які передаються статевим шляхом.

Результати та обговорення. Проаналізувавши дані опитування, в якому брали участь 52 респонденти, можна відмітити високий рівень обізнаності серед студентів вищих медичних навчальних закладів щодо ІПСШ. Аналіз даних проводився за допомогою трьох досліджуваних груп: 1. «Студенти, які не володіють достатнім рівнем знань»; 2. «Студенти зі середнім рівнем знань»; 3. «Студенти з високим рівнем обізнаності». За результатами отриманих даних: досліджувальна група «1» містить в собі 0 осіб; досліджувальна група «2» – 14 осіб (≈27%); досліджувальна група «3» – 38 осіб (≈73%) (мал. 1).

Мал. 1. Аналіз досліджуваних груп

З усіх учасників опитування 69,2% можуть з упевненістю назвати більшість методів профілактики ІПСШ. Більшість, а саме 94,2%, інформовані щодо груп ризику інфікування захворюваннями, що передаються статевим шляхом. Окрім цього, 92,3% опитаних відвідують вузьких спеціалістів задля профілактичного огляду, серед них 40,4% – кожні 6-12 місяців та 51,9% – кожні 2 роки. Вакциновано від однієї чи декількох ІПСШ 34,7% студентів та 30,8% планують вакцинуватися найближчим часом. Також, 42,3% респондентів роблять профілактичні тести на наявність ВІЛ-інфекції.

Висновки. Наша перевірка обізнаності серед студентів медичних ВНЗ підтверджує, що вони добре усвідомленні щодо ІПСШ. Більшість зі студентів знає про методи профілактики, групи ризику та регулярно відвідує лікарів для профілактичних оглядів. Також позитивним аспектом є готовність значної кількості студентів вакцинуватися від ІПСШ та проходити тестування на ВІЛ-інфекцію. Але, незважаючи на це, є група студентів, яка виявилася менш обізнаною в цих питаннях.

Для вирішення цієї ситуації є важливим широке впровадження різних освітніх заходів серед молоді, які орієнтовані на інформованість щодо ІПСШ. Ми рекомендуємо використовувати такі методи, як:

1. проведення лекцій, вебінарів, семінарів та курсів;

2. поширення навчальної інформації у соціальних мережах та в інших мультимедійних ресурсах;

3. включення відповідних дисциплін до загальної навчальної програми;

4. створення відкритих форумів, клубів і кружків для обговорення новітньої інформації щодо сексуального здоров‘я;

5. залучення різних молодіжних організацій для проведення просвітницьких заходів.

Ці заходи є важливим кроком у напрямку формування більш свідомого та відповідального підходу до питань сексуального здоров'я серед студентів вищих медичних навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міністерство охорони здоров'я України. Здоров'я А-Я. Стаття «Як запитати партнера про медобстеження на хвороби, що передаються статевим шляхом» (дата публікації: 27.11.2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://moz.gov.ua/article/health/jak-zapitati-partnera-pro-medobstezhennja-na-hvorobi-scho-peredajutsja-statevim-shljahom

2. Центр громадського здоров'я МОЗ України: засідання щодо проблематики ІПСШ в Україні. Вплив інфекцій, які передаються статевим шляхом на здоров'я населення (дата публікації: 12.01.2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://phc.org.ua/news/oksana-koshalko-pro-vpliv-infekciy-yaki-peredayutsya-statevim-shlyakhom-na-zdorovya-naselennya

3. World Health Organization (WHO): new guidance to improve testing and diagnosis of sexually transmitted infections (publication date: 24.07.2023). [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.who.int/news/item/24-07-2023-who-releases-new-guidance-to-improve-testing-and-diagnosis-of-sexually-transmitted-infections

4. Мавров Г. І., Щербакова Ю. В., Осінська Т. В. Новітні методи стримування інфекцій, що передаються статевим шляхом. Інфекційні хвороби №1 (2019), 4–13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://doi.org/10.11603/1681-2727.2019.1.9933

СУЧАСНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ АКНЕ

Сотнік Єлизавета Миколаївна
Студентка 4 курса
Харківський Національний Меичний Університет,
Співавтори:
Біловол Алла Миколаївна
Професор, доктор медичних наук,
зав.кафедри дерматології,
венерології і медичної косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна
Пустова Наталія Олександрівна
к. мед. н., доцент кафедри дерматології,
венерології і медичної
косметології
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ: Патогенез акне багатофакторний і включає запалення, бактеріальний дисбактеріоз і андрогенну стимуляцію. Поширеність акне зменшується з віком, але багато пацієнтів страждають від акне протягом дорослого віку, що призводить до відомих психосоціальних наслідків і пов'язаних із цим захворювань, включаючи тривогу, депресію та низьку самооцінку. Патогенез акне залежить від мікробіома господаря, імунних відповідей, генетики та дієти. Поява акне зазвичай спостерігається на адренархе і рідко в препубертатному періоді, коли рівні себогенних гормонів низькі. Також існує зв'язок між акне та станами з відомим надлишком андрогенів, такими як синдром полікістозних яєчників (СПКЯ), вроджена гіперплазія надниркових залоз і пухлини надниркових залоз або яєчників.

Загальні засоби першої лінії лікування акне включають місцеві ретиноїди, пероксид бензоїлу та місцеві або пероральні антибіотики. Комбіновані оральні контрацептиви (містять естроген і прогестерон) і спіронолактон ефективно впливають на гормональний патогенез акне. Примітно, що не існує місцевих

засобів для лікування акне, спрямованих на гормональні фактори, пов’язані з акне.

Мета роботи: Проаналізувати сучасні методи лікування акне за допомогою клінчіних досліджень.

Матеріали та методи: Ми виконали пошук клінічних досліджень стосовно нових методів лікування акне. Було відібрано 3 клінічних дослідження:

1) Місцевий класкотерон для лікування звичайних вугрів, автори: Ніколь Е. Бурма, доктор медичних наук; Тейлор Е. Ву, доктор медичних наук, магістр наук; Лорі Парсонс, доктор медичних наук;

У серпні 2020 року FDA США схвалила 1% крем з класкотероном як нову терапію для лікування вульгарних вугрів у осіб віком від 12 років.

2) Ефективність і безпека 0,045% лосьйону з тазаротеном, автори: Джеймс Дель Россо, Лінда Стайн Голд, Стівен Тайрінг, Джошуа Цайхнер, Валері Каллендер, Зої Драелос, Вільям Вершлер, Френ Кук-Болден, Ерік Генін;

Місцеві ретиноїди є основою лікування акне, акне може проявлятися по-різному на різних типах шкіри. Метою цих репрезентативних аналізів двох об’єднаних досліджень фази 3 було вивчити ефективність і безпеку тазаротену 0,045% і покращення якості життя у дорослих, які самі ідентифікували себе з акне середньої та важкої форми.

3) Ефективність і безпека сироватки для обличчя та маски, що містять саліцилову кислоту та ліпогідроксикислоту, у лікуванні акне, автори: Шутинг Лі, Сяофен Хе, Чжунсін Чжан, Сянхуа Суччі Чжан, Юецін Глорія Ніу, Андрій Сталь, Хецюнь Трейсі Ван.

Це рандомізоване контрольоване дослідження включало дорослих із комедонами, постзапальною еритемою (PIE) та/або гіперпігментацією (PIH). Учасники були випадковим чином розподілені 1:1 для отримання досліджуваної сироватки + маски або лише сироватки протягом 8 тижнів.

Результати: Ми проаналізували нами відібрані клінічні дослідження і з’ясували, що початкові пілотні дослідження показали, що 1% місцевий крем з

класкотероном був більш ефективним, ніж крем плацебо, щодо зменшення загальної кількості вугрових уражень, запальних уражень і тяжкості акне.

В другому клінічному дослідженні ми отримали такі результати: на 12-му тижні тазаротеновий лосьйон суттєво зменшив кількість уражень на ~60% (зміни за методом найменших квадратів середніх відсотків від вихідного рівня, тазаротен проти носія: запальний, -61,2% проти -51,1%; незапальний, -59,7% проти -49,3%; P<0,001, обидва). Значно більше учасників досягли успіху в лікуванні тазаротеновим лосьйоном порівняно з носієм (P<0,001). Чисельні покращення в областях якості життя спостерігалися від вихідного рівня до 12-го тижня.

В наступному дослідженні були отримані результати: Після 8 тижнів лікування показник тяжкості акне за шкалою IGA значно покращився порівняно з вихідним рівнем у групі сироватки + маска, але не в групі сироватки. Щільність пор шкіри значно покращилася порівняно з початковим рівнем в обох групах на 2-му тижні після лікування. У групі «Сироватка + маска» та «Сироватка» вирівняність тону шкіри значно покращилася порівняно з вихідним рівнем на 1-му та 8-му тижнях після лікування відповідно.

Висновки: Під час аналізу обраних нами досліджень ми з'ясували які зараз є методи лікування акне та їх ефективність, безпечність. Класкотерон 1% крем є новим і багатообіцяючим терапевтичним засобом у лікуванні вульгарних вугрів у осіб віком ≥12 років. Докази щодо його використання демонструють, що класотерон є ефективним засобом лікування з переконливим профілем безпеки, де найпоширенішими побічними ефектами є еритема, ксероз і свербіж.

0,045% лосьйон з тазаротеном був ефективним і добре переносився протягом 12 тижнів і призвів до покращення якості життя дорослих європеоїдної раси з акне середнього та важкого ступеня. Ці результати, разом із результатами пацієнтів із різним кольором шкіри, демонструють, що 0,045% лосьйон з тазаротеном один раз на день є ефективним варіантом лікування, який добре переноситься, незалежно від раси чи кольору шкіри. Досліджувана

сироватка покращила стан шкіри, регулюючи функцію шкірного бар’єру та досягаючи балансу гідратації шкіри та секреції шкірного сала, видаляючи комедони та покращуючи PIE та PIH. Додавання маски прискорило ефект без шкоди для безпеки. Підсумувавши, можна сказати що існує досить багато методів лікуваня акне. Клінічні дослідження які ми обрали яскраво демонструються ефективніть терапії класкотероном, лосьйоном з тазотероном та сироватками. Тому ми можемо рекомендувати дане лікування, в комбінації або окремо, пацієнтам дерматологічних відділень.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

Стражнікова Марія Миколаївна,
викладач першої кваліфікаційної категорії
КЗ ЛОР Львівський медичний
фаховий коледж післядипломної освіти
м. Львів, Україна

Вступ. В часі розвитку науки і технологій все більшої уваги потребують питання якісної підготовки здобувачів освіти, які не лише повинні бути високо-професійними у своїй спеціалізації, але й повноцінними членами суспільства, що здатні свідомо діяти, відстоювати свою думку, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін. Розвиток та виховання такої особистості тісно пов'язаний з розвитком навчальних компетентностей, що й забезпечує викладач. Отже викладач не може бути лише джерелом знань та контролюючим суб'єктом, а є провідником, тренером, наставником, який стимулює мотивацію, поглиблює пізнавальну діяльність, розвиває самостійність та ініціативність у здобувачів освіти. Завдяки тому, що викладачі коледжу постійно навчаються та удосконалюють свою педагогічну майстерність заняття проводяться з використанням та впровадженням новітніх технологій навчання. Одним із ефективних методів навчання є метод проектів.

Метою статті було обгрунтувати ефективність проектної технології навчання при вивченні Медичної біології у здобувачів освіти за спеціальність 223 «Медсестринство»

Виклад основного матеріалу. За визначенням А. Дахіна, термін «проект» має декілька значень. По-перше, проект – це попередній (орієнтований) текст документа (проекту концепції, проекту стандарту освіти, проекту програми тощо). По-друге, проект розуміють як певну акцію, сукупність заходів, об'єднаних програмою, або організаційну форму цілеспрямованої діяльності-дослідницької діяльності тих, хто навчається. По-третє, це діяльність, спрямована на створення (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі [2, с. 44].

Проект передбачає розробку теми, ідеї, детальне планування; спрямований на розвиток активного самостійного мислення студента, вміння знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї діяльності знання з різних галузей, уміти прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів їх вирішення. Особливо цінним у цій технології є те, що всі теоретичні знання, які отримує студент у процесі підготовки проекту, він одразу реалізовує на практиці. Отже, проект стає і шляхом пізнання, і засобом організації педагогічного процесу [1, с. 232].

Курс Медичної біології для здобувачів освіти спеціальності 223 «Медсестринство» передбачає вивчення основ генетики, генетичних хвороб, хромосомних синдромів, складних методів дослідження спадковості. Зважаючи на складність програми важливо зацікавити здобувачів, підвищити їхню мотивацію, розкрити практичне значення медичної біології у професійній діяльності сестри медичної. Метод проектів якнайкраще допомагає створити середовище для ефективного навчання.

Отже пропоную розглянути приклади проектів, що реалізовуються під час вивчення Медичної біології.

Проект на тему: «Клітина - одиниця патології». Здобувачі освіти при виконанні проекту здійснили наступні кроки:

1. Змоделювали будови клітини та молекулу ДНК (мал. 1).
2. Виділили ДНК із банана, слини (мал. 2).
3. Склали брошури на теми: «Мітохондріальна хвороба - Синдром Лебера», «Лізосомні хвороби накопичення», «Серповидно-клітинна анемія».

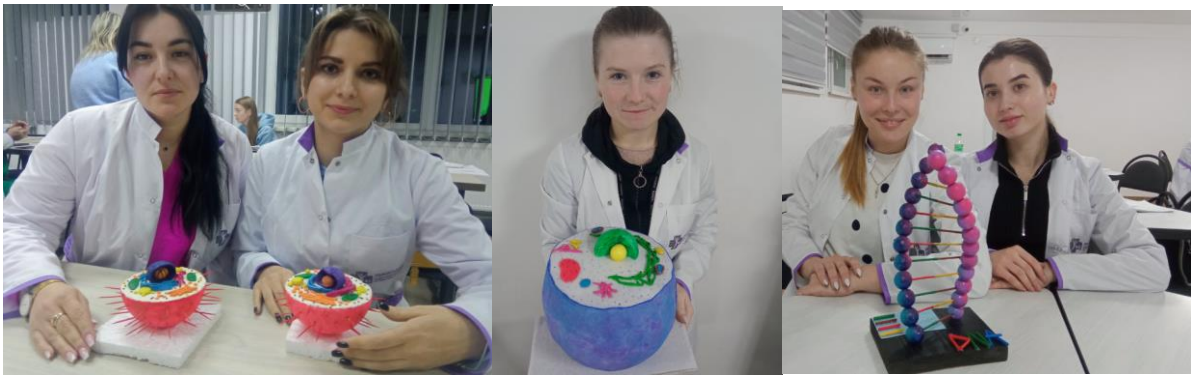

Рис. 1. Модель будови клітини та ДНК

При виконанні даного проекту здобувачі освіти були поділені на команди. Частина студентів із команди відповідала за пошук інформації, інша - за ідеї для моделювання, ще інша - за представлення команди. Здобувачі освіти здійснювали пошукову роботу, сконструювали моделі клітини та ДНК, закріпили будову органел, їхнє розміщення відносно інших, зрозуміли функціональний взаємозв'язок органел в клітині. При складанні брошур на прикладах мітохондріальних хвороб, лізосомних хвороб накопичення переконалися, що клітина дійсно є одиницею патології. Задіявши комп'ютерні технології навчилися презентувати свій проект.

При виділенні ДНК із банана, слини, студенти навчилися екстрагувати та мікроскопувати кристали ДНК, вивчили процеси реплікації та репарації ДНК.

Рис. 2. Виділення ДНК

Проект на тему: «Методи дослідження спадковості людини» передбачав перед здобувачами освіти виконання наступних кроків:

1. Мікроскопування хромосом чоловіка і жінки, дослідження метафазної пластинки (мал. 3).
2. Складання і дослідження родоводів та каріотипів хромосомних синдромів (мал. 4).
3. Розроблення рекомендацій для людей, які мають обтяжений анамнез у родоводі таких захворювань, як: гіпертонія, бронхіальна астма, алергія, діабет.

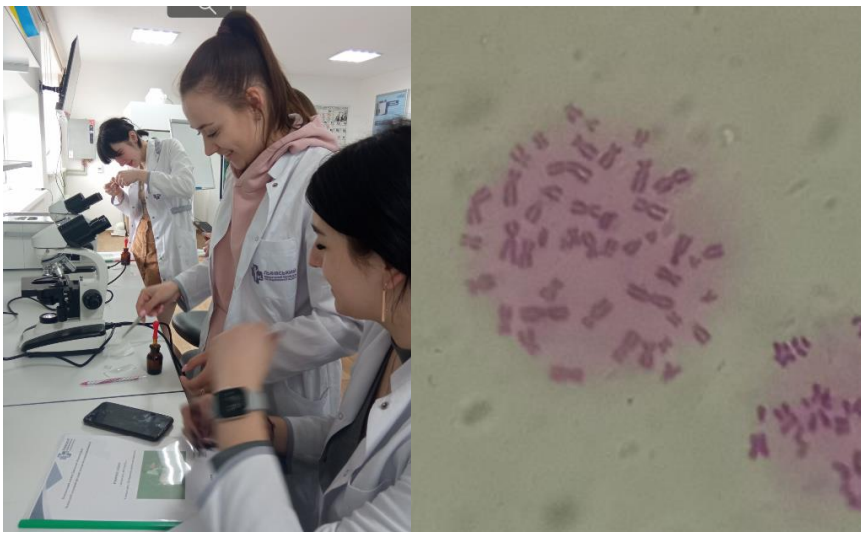

Рис. 3. Дослідження метафазної пластинки

При аналізі метафазної пластинки студенти зрозуміли, яка разюча відмінність справжньої метафазної пластинки від схематичних малюнків. Усвідомили наскільки професійною має бути особистість генетика, щоб правильно проаналізувати та скласти каріотип.

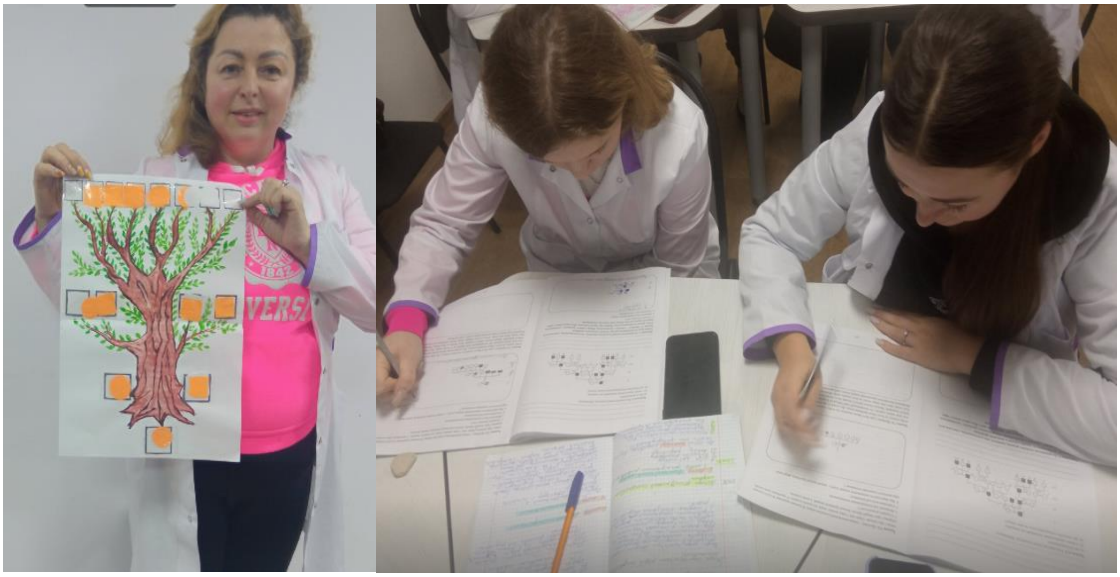

Рис. 4. Складання і дослідження родоводів

При виконанні цього проекту здобувачі освіти розвивали розуміння того як працює генеалогічний метод при дослідженні спадкових захворювань, здійснювали пошукову роботу, використовували комп’ютерні технології при оформленні, розвивали навички самопрезентування.

Висновки. Таким чином метод проектів змінює традиційний підхід до навчання, створює умови для творчої самореалізації, підвищує мотивацію, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Проектна діяльність розкриває здібності, вчить працювати в команді. Здобувачі освіти набувають досвіду вирішення реальних проблем, готуючи їх до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник К.: Академвидав, 2004. – С.68.

2. Ковшун Н. Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник / Н.Е. Ковшун — К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.

КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПАПІЛОМАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Стрижак Ніна Володимирівна
Глухова Олена Іллівна
асистенти кафедри внутрішньої медицини № 1
Донецький національний медичний університет
Новак Єлизавета Сергіївна
лікар-інтерн зі спеціальності
“Лабораторна діагностика, вірусологія, мікробіологія”
Донецький національний медичний університет

Вступ. За сучасними даними, захворювання шийки матки виникають невипадково. Передракові ураження варіюються від людини до людини і через певний період стають інвазивними. Потреба в специфічних діагностичних методах для раннього виявлення раку шийки матки в жінок репродуктивного віку завжди залишається актуальною.

Вірус папіломи людини (ВПЛ) - це одна з найрозповсюдженіших хвороб, які передаються статевим та побутовим шляхом. Вірус роками знаходиться в “тихому” режимі, а людина навіть не здогадується, що інфікована. Більшість людей виліковується самостійно протягом 12-24 місяців, а в інших розвиваються доброякісні папіломи та кондиломи.

Папіломавіруси - це велика група, яка включає близько 100 різновидів вірусів. З них близько 80 штамів небезпечні для людини. Особливо онкогенні типи вірусу потрапляючи в організм, вбудовують свою ДНК в клітини слизових та шкіри. Запускаються механізми неконтрольованого поділу клітини, що і призводить до розвитку онкологічного захворювання.

Мета дослідження. Визначити рівень носійства ВПЛ високого канцерогенного ризику у здорових жінок Кіровоградської області, виявити неопластичні зміни шийки матки, використовуючи об'єктивні критерії цитологічного дослідження й визначити фактори ризику інфікування.

Матеріали та методи. В дослідження включаються результати досліджень 500 здорових жінок віком від 18 до 63 років (середній вік 33,5±2 роки), які пройшли гінекологічний огляд, PAP-тест, в мазках цервікального каналу визначались ДНК ВПЛ 12 генотипів (l6, 18, 31, 33, 35, 39, 45, 51, 52, 56, 58, 59), а також ДНК HSV I-II в КНП «Обласна клінічна лікарня Кіровоградської обласної ради» з 2021 по 2023 рр.

PAP-мазки включені в дослідження за такими критеріями: у мазках виявлено достатню кількість клітин плоского епітелію і збережено їх цілісність; ендоцервікальні клітини виявлено в усіх PAP-мазках; кров'янисті, технічно артефактичні препарати без клінічних даних не вивчалися.

Результати дослідження. В ході дослідження 36,5% зразків були позитивними, в 40,7% з яких було виявлено декілька генотипів вірусу. Найбільш часто зустрічались ВПЛ 16 (19,5%). Інші генотипи зустрічались рідше: ВПЛ 52 (14,1%), ВПЛ 58 (13,5%), ВПЛ 33 (12,2%), ВПЛ 56 (10,0%), ВПЛ 18 (9,3%), ВПЛ 56 (4,2%), ВПЛ 31 (4,1%), ВПЛ 51 (3,5%), ВПЛ 39 (3,0%), ВПЛ 45 (2,0%), ВПЛ 59 (1,4%), ВПЛ 35 (1%).

Під час інтерпретації результатів PAP-мазків виявлено 30 пацієнтів з ASCUS, 22 пацієнти з LSIL, 19 пацієнтів з HSIL. Серотипи ВПЛ 16, 18 виявлені у 24 з цих пацієнтів.

Найбільш популярний вік серед здорових жінок, у яких було підтверджено наявність ВПЛ - 25-31 рік.

Аналізуючи анамнез пацієнток, результати дослідження яких бралися до дослідження, виділені наступні ймовірні фактори ризику інфікування ВПЛ: молодий вік, ранній початок ведення статевого життя (60% пацієнток, у яких підтверджено ВПЛ, зазначали початок статевого життя в середньому у 14,2 ±1,5 роки), відсутність постійного статевого партнера, паління, наявність ерозій в шийці матки, відсутність вагітностей. Також у 56,7% позитивних на ВПЛ пацієнток в ході дослідження були виявлені супутні інфекції, що передаються статевим шляхом (хламідіоз 38,7%, трихомоніаз 36,8%, гонорея 24,5%). Було помічено, що 45,8% з підтвердженим ВПЛ жінок проживають в середовищі з

негативним екологічним впливом: біля кар’єрів, заводів і т.п.

Висновок. В ході дослідження виявлено високий рівень носійства ВПЛ серед жінок Кіровоградської області - 36,5%. Найбільш часто зустрічається ВПЛ 16, найменш часто - ВПЛ 35. Також, у результаті дослідження виявлено, що, незважаючи на відсутність клінічної картини, виявляються патологічні зміни на рівні клітин під час проведення дослідження PAP-мазків. Групу підвищеного ризику становлять молоді жінки (25-31 рік), а також жінки, що мають супутні інфекції, що передаються статевим шляхом, жінки, що не мають постійного статевого партнера та ті, що почали в ранньому віці статеве життя. Додаткові фактори ризику: паління, відсутність вагітностей, негативний екологічний вплив.

ФАКТОРИ РИЗИКУ ТЯЖКОГО ПЕРЕБІГУ COVID-19 У ХВОРИХ НА МУКОВІСЦИДОЗ

Федорова Елизавета В'ячеславівна
Кича Ілля Ігорович
студент
Дніпровський державний медичний Університет,
м. Дніпро, Україна
Клименко Ольга Володимирівна
к.м.н., асистент
Дніпровський державний медичний Університет,
м. Дніпро, Україна

Вступ. Муковісцидоз - генетично детерміноване захворювання, яке виникає внаслідок порушення видільної функції екзокринних залоз. Причиною муковісцидозу є мутація гену, котрий кодує мембранний білок «трансмембранний регулятор муковісцидозу» (CFTR), який є каналом іонів хлору у мембранах епітеліальних клітин, регулятором інших іонних каналів і відповідає за транспортування бікарбонатів. Найбільш поширеною аномалією гена CFTR є F508del (≈66 %).

Мета роботи. Виявлення факторів ризику тяжкого перебігу COVID-19 у пацієнтів з муковісцидозом.

Матеріали на методи. Системний огляд наукової літератури та аналіз даних, пов'язаних з зараженням на коронавірус у дітей хворих на муковісцидоз. Під час аналізу опрацьовано найактуальніші статті, пов'язані з вивченням даної теми.

Результати та обговорення. Ймовірно передвісником ускладненого перебігу інфекції COVID-19 у дітей є наявність муковісцидозу. У багатоцентровій європейській когорті, яка налічує 828 пацієнтів з ECFSPR (5) зазначили, що пацієнти з ОФВ1 (< 40%) мали значно підвищений ризик потреби в госпіталізації; ці дані узгоджувалися з попередніми висновками тих же авторів у ранній період пандемії (4). Було виявлено, що діти з помірним порушенням ОФВ1 (40–70% від прогнозованого) також мають підвищений

ризик госпіталізації, хоча вони з меншою ймовірністю потребуватимуть додаткового кисню (5).

Інфекція SARS-CoV-2 зазвичай має більш легкий перебіг у педіатричному віці, як серед пацієнтів з муковісцидозом, так і в загальній популяції, із загальним низьким ризиком госпіталізації, потреби в додатковому кисні, госпіталізації у відділення інтенсивної терапії та смерті. При муковісцидозі це також можна пояснити прогресуючим характером захворювання, що призводить до постійного погіршення дихальної функції (3, 5, 7, 8).

Проспективне багатоцентрове дослідження Colombo et al., яке включало 236 пацієнтів із муковісцидозом та COVID-19, виявило значну кореляцію між серйозним порушенням функції легень і ризиком госпіталізації (7). У досліджуваній когорті пацієнти, які перенесли трансплантацію легенів, мали у 2 рази більшу ймовірність потреби госпіталізації та респіраторної підтримки порівняно з пацієнтами без трансплантації, а також мали у 6 разів більшу ймовірність потрапити у відділення інтенсивної терапії або померти (5).

Таким чином, за даними Colombo et al., стан трансплантації органів і потреба в кисневій терапії перед зараженням SARS-CoV-2 були визначені як основні фактори ризику госпіталізації (7).

Прогностична роль трансплантації органів, яка частково пояснюється використанням імунодепресантів, також була описана в попередніх дослідженнях, у яких було виявлено, що реципієнти органів мають вищий рівень госпіталізації, потреби у відділенні інтенсивної терапії та ризик смерті .

Крім того, слід зазначити, що пацієнти з недостатністю підшлункової залози складають одну з когорт хворих на муковісцидоз зі значно вищим ризиком госпіталізації. У дослідженні Colombo et al. нараховується 6 пацієнтів, які померли, і мали при цьому недостатність підшлункової залози, а в міжнародному багатоцентровому дослідженні Bain et al. із 105 дітей, які потребували госпіталізації, 24 дитини мали проблеми з підшлунковою залозою (5, 6, 7, 9).

Недостатність підшлункової залози зумовлена варіантами гена CFTR, що призводить до відсутності або помітного зниження активності білка CFTR, що в кінцевому підсумку призводить до важких клінічних наслідків, таких як захворювання легенів на пізній стадії, недоїдання або наявність CFRD факторів, пов'язаних з ризиком важкого перебігу SARS-CoV-2(5,6,7).

Виявлено, що CFRD різко підвищує ймовірність госпіталізації та потреби в додатковому кисні (4, 5, 6). Недостатня вага, хоча й з невеликими відмінностями у визначеннях між дослідженнями, також виявилася значним фактором ризику госпіталізації та потреби в кисневій терапії (5, 6, 7).

Чоловіча стать (хлопчики) вважається незалежним фактором ризику важкої форми COVID-19 у загальній популяції, але його роль невизначена для дітей з муковісцидозом. У багатонаціональній когорті (181 пацієнт), описаній McClenaghan et al., чоловіча стать (хлопчики) не перевищила ризик потреби у госпіталізації порівняно з жіночою статтю (дівчатка) - 38/76 дівчаток (≈50%) до 28/65 хлопчиків (≈43%) (3). Однак у когорті після трансплантації (n = 32), пацієнти чоловічої статі мали вищі шанси бути госпіталізованими та потребувати реанімації. Таким чином, два інших дослідження не виявили суттєвих відмінностей між чоловіками (хлопчиками) та жінками (дівчатками) в результатах COVID-19 серед пацієнтів з муковісцидозом, оскільки жінки зазвичай мають більш важкий клінічний перебіг муковісцидозу. Було припущено, що підвищений ризик важкої форми COVID-19 у чоловічої статі може бути компенсований гіршим загальним результатом хронічної хвороби у жіночої статі (5).

Хочеться відмітити, що хронічна колонізація дихальних шляхів Pseudomonas aeruginosa є поширеною проблемою серед пацієнтів із муковісцидозом (1, 2). У пацієнтів з COVID-19 хронічна інфекція Pseudomonas aeruginosa була пов'язана з вищим ризиком госпіталізації та потребою в кисневій терапії (3, 5). Крім того, вважається, що використання азитроміцину до інфікування SARS-CoV-2 також є фактором ризику важкої форми COVID-19, можливо через те, що він є маркером основної колонізації Pseudomonas

aeruginosa та поганої функції легенів (5, 7). Однак, оскільки немає досліджень, які б порівнювали результат COVID-19, пов'язаний із прийомом азитроміцину, прогностична роль тривалого застосування азитроміцину залишається незрозумілою. Крім того, було виявлено, що пацієнти, які постійно приймали інгаляційні антибіотики, також мають підвищений ризик важкої форми COVID-19, з високим ризиком госпіталізації, кисневої терапії або респіраторної підтримки (5). Що стосується інших колонізуючих бактерій, то лише колонізація була пов'язана Achromobacter spp пов'язано зі значно підвищеним ризиком госпіталізації, тоді як пацієнти з хронічною інфекцією, викликаною іншими спостережуваними видами (Stenotrophomonas maltophila, метицилін-резистентний Staphylococcus aureus, Burkholderia cepacia complex) не показали зростання ризику (5).

Роль базових патогенних варіантів CFTR також досліджували, порівнюючи варіант F508del (гомозиготний і гетерозиготний) з іншими варіантами CFTR. Під час досліджень не було виявлено статистично значущого підвищення ризику важкої форми COVID-19 (4, 5, 7) для жодної генетичної підгрупи. Тим не менш, ми не можемо виключити як змішуючий фактор впливу інфекції SARS-CoV-2 на муковісцидоз, більш часте використання модуляторів CFTR у пацієнтів із принаймні одним F508del, оскільки можливо, що ці препарати можуть проявляти превентивний ефект у цій підгрупі.

Однак дослідження Jung et al. повідомили про більш часті симптоми серед пацієнтів із принаймні одним варіантом F508del порівняно з тими, хто не має варіанту F508del у європейській популяції хворих на муковісцидоз (5).

Щодо підтримуючої терапії, доступна література містить суперечливі висновки. Що стосується терапії модуляторами CFTR, повідомляється про різні показники їх використання: від 12,5% у обмеженої кількості італійських пацієнтів у статті Colombo et al., (7) до 60% у педіатричної популяції з Європи, США та Південної Америки описаної в публікаціях Bain (6).

За дослідженням Bain et al.Європейська педіатрична популяція отримувала модулятори CFTR (будь-які) у 35,6% випадків,(10) тому, навіть

якщо ця терапія має захисну роль і знижує ризик госпіталізації у дітей, найвища частота серед інфікованих дітей ставить під сумнів захисну роль від самої інфекції та вікової залежності.

Частота даних реєстрів щодо модуляторів CFTR (будь-яких), призначених населенню, коливається від 34,4% у Європі до 86,1% у Сполучених Штатах (11). Однак, у дослідженнях ECFSPR (4, 5) і Global Harmonization Group (3, 8), дані наводяться для всієї популяції та коливаються між 24,6%(4) і 43% (3), що в будь-якому випадку свідчить про загальний низький рівень пацієнтів.

Використання модуляторів CFTR для покращення функції білка CFTR або полегшення його позиціонування в клітинних мембранах досліджувалося як потенційний захисний фактор. Модулятори CFTR знижували ризик госпіталізації у дітей (6), тоді як у двох інших дослідженнях, як на педіатричних, так і на дорослих пацієнтів, ці препарати не продемонстрували значного захисту від госпіталізації, потреби в кисні, респіраторній підтримці або госпіталізації у відділення інтенсивної терапії (5, 7).

Крім того, не було виявлено жодної різниці між івакафтором окремо для гейтингових варіантів CFTR та елексакафтор/тезакафтор/івакафтор, обидва визначені як високоефективні моделюючі методи лікування (7).

В одному дослідженні 60 пацієнтів, які отримували терапію дорназою альфа, показали зниження ризику важкої форми COVID-19, можливо, через порушення позаклітинних мереж нейтрофілів, які беруть участь у патогенезі COVID-19. Нарешті, не було жодних доказів того, що тривале лікування інгаляційними стероїдами до інфікування SARS-CoV-2 може знизити ризик важкої форми COVID-19 (7).

У цьому огляді не вдалося дослідити захисну роль імунізації SARS-CoV-2 у хворих на муковісцидоз, оскільки більшість даних було зібрано від пацієнтів, інфікованих під час першої хвилі пандемії. Лише одне дослідження включало пацієнтів, які були інфіковані після початку кампанії імунізації, і повідомлялося про прогресуюче зниження випадків COVID-19 серед пацієнтів з муковісцидозом із середини березня 2021 року до червня 2021 року, хоча є

тверді висновки щодо захисних ефектів від ризику захворювання інфекцію.

Більшість пацієнтів із симптомами отримували пероральну або внутрішньовенну антибіотикотерапію, як стандартну терапію будь-якого загострення муковісцидозу. Було описано використання пероральних та інгаляційних кортикостероїдів як терапії COVID-19 на ранніх етапах пандемії, але на сьогоднішній день не проводилося жодних досліджень, які б оцінювали їх використання в когортах пацієнтів із МВ (5, 7).

Оскільки більшість звітів збирали дані від інфікованих пацієнтів під час першої хвилі пандемії, інформація про лікування включала дані про використання препаратів із недоведенною противірусною дією (гідроксихлорохін, азитроміцин, ритонавір/лопінавір, дарунавір/кобіцистат). Однак вони більше не використовуються через відсутність доказів ефективності або через проблеми безпеки. Єдиними двома противірусними препаратами, схваленими в Європі для лікування COVID-19 легкого та середнього ступеня тяжкості з високим ризиком розвитку важкого або критичного захворювання - є молнупіравір і ремдесивір, але, наскільки нам відомо, немає досліджень, які б оцінювали ефективність і безпеку цих препаратів при муковісцидозі. Доведено, що моноклональні антитіла знижують вірусне навантаження та частоту важких перебігів COVID-19 у пацієнтів із високим ризиком, якщо їх застосовувати протягом перших 10 днів від появи симптомів. Оскільки, достовірних даних щодо введення моноклональних антитіл при муковісцидозі не виявлено, тому з’явилися дані щодо введення моноклональних антитіл і тому необхідні подальші дослідження для оцінки їх впливу на цю популяцію.

Висновки.

Незважаючи на те що більшість дітей хворих на муковісцидоз мають легкий перебіг, існують групи пацієнтів з більш високим ризиком тяжкого перебігу. Це діти, які до цього мали потребу у кисневій терапії, тяжким порушенням функції легень, ті що перенесли трансплантацію органів. Підтримуюча терапія муковісцидозу в цілому не показала чіткого профілактичного ефекту, хоча дорназа альфа, схоже що дає невеликий захист.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Shteinberg M, Haq IJ, Polineni D, Davies JC. Cystic fibrosis. *Lancet Lond Engl.* (2021) 397:2195–211. 10.1016/S0140-6736(20)32542-3

2. Bell SC, Mall MA, Gutierrez H, Macek M, Madge S, Davies JC, et al. The future of cystic fibrosis care: A global perspective. *Lancet Respir Med.* (2020) 8:65–124. 10.1016/S2213-2600(19)30337-6

3. McClenaghan E, Cosgriff R, Brownlee K, Ahern S, Burgel P-R, Byrnes CA, et al. The global impact of SARS-CoV-2 in 181 people with cystic fibrosis. *J Cyst Fibros.* (2020) 19:868–71. 10.1016/j.jcf.2020.10.003

4. Naehrlich L, Orenti A, Dunlevy F, Kasmi I, Harutyunyan S, Pfleger A, et al. Incidence of SARS-CoV-2 in people with cystic fibrosis in Europe between February and June 2020. *J Cyst Fibros.* (2021) 20:566–77. 10.1016/j.jcf.2021.03.017

5. Jung A, Orenti A, Dunlevy F, Aleksejeva E, Bakkeheim E, Bobrovnichy V, et al. Factors for severe outcomes following SARS-CoV-2 infection in people with cystic fibrosis in Europe. *ERJ Open Res.* (2021) 7:00411–2021. 10.1183/23120541.00411-2021

6. Bain R, Cosgriff R, Zampoli M, Elbert A, Burgel P-R, Carr SB, et al. Clinical characteristics of SARS-CoV-2 infection in children with cystic fibrosis: An international observational study. *J Cyst Fibros.* (2021) 20:25–30. 10.1016/j.jcf.2020.11.021

7. Colombo C, Cipolli M, Daccò V, Medino P, Alghisi F, Ambroni M, et al. Clinical course and risk factors for severe COVID-19 among Italian patients with cystic fibrosis: A study within the Italian cystic fibrosis society. *Infection.* (2021) 50:671–9. 10.1007/s15010-021-01737-z

8. Cosgriff R, Ahern S, Bell SC, Brownlee K, Burgel P-R, Byrnes C, et al. A multinational report to characterise SARS-CoV-2 infection in people with cystic fibrosis. *J Cyst Fibros.* (2020) 19:355–8. 10.1016/j.jcf.2020.04.012

9. Colombo C, Alicandro G, Daccó V, Gagliano V, Morlacchi LC, Casciaro R, et al. SARS-CoV-2 infection in cystic fibrosis: A multicentre prospective study with a control group, Italy, February-July 2020. *PLoS One.* (2021) 16:e0251527.

10.1371/journal.pone.0251527

10. Orenti A, Zolin A, Jung A, van Rens J, Fox A, Krasnyk M, et al. *2022 ECFSPR Annual Report*. Karup: European Cystic Fibrosis Society; (2020).

11. Cystic Fibrosis Foundation. *Patient Registry*. (2022).

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ АТМОСФЕРНИХ ЗАБРУДНЕНЬ ХАРКОВА НА ЗДОРОВ'Я ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ МЕШКАНЦІВ МІСТА

Чернуха Олександр Васильович,
к.іст.н., доцент
Трач Вікторія Володимирівна,
Скакунов Максим Олексійович,
Суховєєва Анастасія Олексіївна
Здобувачі освіти
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Стрімка урбанізація та розвиток Харкова призводять до значного погіршення стану атмосферного повітря у межах міста. Діяльність людини, що спричиняє забруднюючі викиди, пов'язана з промисловістю, виробництвом енергії, опаленням, транспортом та тютюнопалінням. Проблема чистого повітря має надзвичайно важливе значення для здоров'я дихальної системи людини, тому безпосереднє її вирішення є основним підходом Urban Health – доктрини, що формується на основі міжнародного досвіду, з урахуванням національних і місцевих особливостей.

Ціль роботи. Проаналізувати основні джерела забруднення повітря в Харкові та їх вплив на розвиток захворювань дихальної системи мешканців міста, надати рекомендації для покращення стану атмосферного повітря та здоров'я населення.

Матеріали і методи. У ході дослідження було проведено пошукову роботу та огляд літератури.

Результати та обговорення. Дослідження взаємозв'язку між викидами автотранспорту та здоров'ям органів дихання зазвичай обмежені труднощами в оцінці впливу. Вихлопи транспортних засобів у високих концентраціях викликають виражену системну легеневу запальну відповідь організму людини та мають вплив на показники госпіталізації з широким спектром респіраторних діагнозів, а саме: астма, бронхіт, хронічне обструктивне захворювання легень,

пневмонія, інфекції верхніх дихальних шляхів [1, с. 3].

До складу основних токсичних компонентів вихлопних газів двигунів входять оксиди вуглецю до 90% та азоту до 70%. Крім того, з вихлопними газами в атмосферу надходять ненасичені вуглеводні, альдегіди, канцерогенні речовини, тверді частинки, що адсорбуються на частках сажі та проникають у легені, збільшуючи ризик злоякісних новоутворень. При роботі двигуна на етильованому бензині у складі вихлопних газів наявний свинець, а у двигунів, що працюють на дизельному паливі – сажа. Один автомобіль викидає в атмосферу 700 кг/рік чадного газу, 40 кг/рік діоксиду азоту, 230 літрів вуглеводнів, що не згоріли, та 2 – 5 кг/рік твердих речовин [1, с. 3].

Оксид вуглецю, важлива складова забруднення повітря, є продуктом неповного згоряння палива, на повітрі горить синім полум'ям з утворенням діоксиду вуглецю. Вдихання оксиду вуглецю витісняє кисень з молекули гемоглобіну, викликаючи гіпоксію та карбоксигемоглобінемію. У вихлопних газах двигунів понад 90% усієї кількості оксидів азоту становить NO, що легко окислюється у діоксид (NO2). Оксиди азоту взаємодіють з вологою верхніх дихальних шляхів, утворюючи азотну та азотисту кислоти, що подразнюють слизові оболонки очей, носа, руйнують легені людини. У дизельних двигунах альдегіди утворюються в період протікання полум'яних реакцій окиснення палива. Особливо небезпечним є формальдегід – безбарвний газ із різким запахом. При постійному вдиханні у високих концентраціях ця речовина здатна спричинити кон'юнктивіт, риніт, бронхіт та набряк у ділянці легень [1, с. 3].

Харківський обласний центр з гідрометеорології повідомив, що фахівцями Інституту комплексного моніторингу забруднення навколишнього середовища у зоні впливу автомагістралей було проаналізовано 2832 проби повітря, з яких 146 перевищували ГДК (5,2%) [2].

Якщо таке перевищення спостерігається в житлових кварталах регулярно, це може значно збільшувати ризик захворювань дихальних шляхів.

Металургійні заводи та швейні фабрики мають негативний вплив на легені людини, оскільки під час роботи підприємств в атмосферу виділяються

шкідливі речовини. У результаті металургійного процесу при вдиханні частинок пилу та металу, подразнюються дихальні шляхи з подальшим запаленням легень. Також викиди газів, таких як сірководень та оксиди азоту, чинять негативний вплив на дихальну систему; а токсичні речовини: деякі метали, такі як свинець, виділяються у вигляді аерозолів і викликають захворювання легень. Швейні фабрики не менш шкідливі, тому що частинки волокон (наприклад, пух), потрапляючи у повітря в зоні швейної фабрики, здатні викликати алергічні реакції та подразнення дихальних шляхів. Крім того, використання хімічних речовин, таких як барвники та розчинники, може сприяти вивільненню токсичних речовин, що негативно впливають на органи [3].

Щоб зменшити вплив цих установок на здоров'я, важливо впровадити ефективні системи фільтрації та очищення повітря, дотримуватися стандартів і норм викидів, забезпечувати співробітників засобами індивідуального захисту, дотримуватися суворих правил техніки безпеки на виробництві. Також необхідно встановити ефективну систему контролю забруднення, регулярно перевіряти її функціонування.

Харківські теплові електростанції, а саме: Харківська ТЕС-5, Харківська ТЕС-4, Харківська ТЕС-3, Харківська ТЕС-2, працюють за рахунок спалювання вугілля і газу для вироблення електроенергії. Ці процеси можуть мати значний вплив на навколишнє середовище через викиди різних забруднюючих речовин. Діоксид сірки та діоксид азоту (SO2 та NO3) утворюються під час згоряння палива та призводять до появи смогу та кислотних дощів (в результаті SO2), що сприяє погіршенню якості повітря. Ці процеси викликають такі хвороби як: астма, хронічне обструктивне захворювання легень, бронхіт, запалення легень, аерозольна алергія, загострення хронічних легеневих захворювань [4].

Вирішувати проблему можна за допомогою засобів індивідуального захисту для контролю та обмеження впливу цих шкідливих газів, особливо для людей з респіраторними захворюваннями або осіб, які належать до вразливих груп (наприклад, дітей, людей похилого віку).

Окрім цього, при спалюванні вугілля, газу або нафти виділяється парниковий (або вуглекислий) газ, що сприяє зміні клімату та глобальному потеплінню. Залишки у вигляді попелу, шлаку та інших твердих забруднювачів можуть мати негативний вплив на навколишнє середовище, якщо їх не утилізують належним чином. Для зменшення впливу теплових електростанцій на навколишнє середовище важливо впроваджувати технології очищення викидів, зменшувати споживання палива, підтримувати використання відновлюваних джерел енергії та підвищувати ефективність процесу виробництва енергії.

Будівництво гідроелектростанцій (ГЕС) впливає на дихальні шляхи і, як правило, позначається на здоров'ї людини у разі неправильного управління. Існує кілька аспектів, що можуть спричинити проблеми з легенями в ході будівництва гідроелектростанції. Під час забудови з ґрунту, бетону, цементу, інших матеріалів утворюється значна кількість пилу та частинок, що подразнюють дихальні шляхи і викликають алергічні реакції, симптоми бронхіту, астми. Велика кількість будівельної техніки та обладнання, використовуючи паливо, виділяє гази, такі як діоксид азоту (NO2) і вуглеводні, що впливають на якість повітря [5, с. 5].

Ще однією не менш важливою причиною забруднення атмосфери з негативним впливом на легені харків’ян є тютюнопаління. Щорічно, за даними ВООЗ, у світі «невидимий вбивця» забирає життя у понад 7 мільйонів осіб, 900 тисяч з яких вмирають через вдихання вторинного тютюнового диму. Дослідження показують, що у Харківській області в цій звичці зізналося 486 тисяч мешканців: 24,4% палять у віці 20 років, 20% – у віці 16-20 р., 11,4% – у віці 11-15 р., 24, 2% – у віці 5-10 р. Статистика демонструє, що велика кількість населення активно та добровільно забруднює повітря незалежно від віку. Також можна відмітити, що в Україні досліджувався відсоток курців серед представників різної статі: 40,1% чоловіків і 8,9% жінок вживають тютюн [6, с. 139]. Такі дані можна умовно перенести на показник кількості споживачів сигарет у Харкові. Отже, викид небезпечних речовин у повітря також

відбувається незалежно від статі. Проблема викликана ефективним маркетингом та суспільною підтримкою паління.

З іншого боку постає проблема хвороби легень, та є конкретні відомості згідно з новою інформаційною кампанією «Куріння вбиває» та глобальним опитуванням: серед хворих на рак у різній формі 80% палять; серед померлих від хронічного обструктивного захворювання легень не менше 75% споживають тютюн; смертність від рака легень серед курців вище у 20 разів; зі 100 випадків захворювання на туберкульоз легень 70 припадає на частку курців [6, с. 20, 56].

Як можна помітити, через великий маркетинговий вплив та натиск суспільства, паління з кожним роком набуває все більшої популярності. Тому важливо починати вирішувати проблему зі змін суспільної свідомості: тютюнопаління повинно засуджуватися великою кількістю людей, незалежно від віку або статі. Також необхідно проводити заходи щодо лікування від залежності. В цьому випадку такий стан буде мати великий відгук у вигляді зменшення загальної кількості курців.

Висновки. Швидке зростання значення міст у розвитку суспільства чинить масштабний вплив на забруднення повітря. Отже, згідно з нашим дослідженням, викиди шкідливих речовин через промисловість, електростанції, транспорт та тютюнопаління досить сильно вражають дихальну систему мешканців Харкова. Ми дійшли висновку, що необхідними шляхами ліквідації забруднення повітря і його очищення є боротьба із вихлопними газами автомобілів, впровадження очисних фільтрів, використання безпечних джерел енергії, безвідхідних технологій виробництва, а також зміна суспільної свідомості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Селіванов С. Є., Бажинов А. В. Екологічні проблеми Харкова транспортний аспект. – Харків, 2010. – 12 с.

2. https://kh.vgorode.ua/ukr/news/sobytyia/a1246944-doslidzhennja-

povitrja-kharkovu-ranishe-bulo-dosit-zabrudnene-shcho-vijavili-u-serpni (дата звернення 26.11.2023)

3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A2%D0%95%D0%A6-5 (дата звернення 26.11.2023)

4. https://zn.ua/ukr/promyshliennost/metalurgiya-ukrayini-306344_.html (дата звернення 26.11.2023)

5. Харлай А. П. Будівництво мікро ГЕС деривaційного типу на р. Боржава в межах с. Кушниця Іршавського р-ну, Закарпатської обл. (корегування технічної пропозиції). – Ужгород, 2020. – 38 с.

6. Глобальне опитування дорослих щодо вживання тютюну (Global Adult Tobacco Survey – GATS) (укр. мова). – Київ, 2017. – 240 с.

РОЗПОВСЮДЖЕНІСТЬ ТА ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ПАХОВИХ ТА ПУПКОВИХ ГРИЖ У ДІТЕЙ

Шевелєва Ілона Володимирівна
Здобувачка вищої освіти ІІ медичного факультету
Журавель Яна Вікторівна
асистент
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Вступ. На сьогоднішній день, у дитячій хірургії пахові та пупкові грижі є одними з найбільш розповсюджених патологій з якими зустрічаються лікарі.

Грижа – патологічний стан, при якому внутрішні органи випинаються через слабке місце в м´язах живота. Пахова грижа– це випинання внутрішніх органів через паховий канал. Пупкова грижа– випинання в області пупкового кільця. У дитини розвиток грижі найчастіше спостерігається в перші місяці після народження. Такий патологічний стан виникає через слабкість м´язів живота, але причини розвитку пахових та пупкових гриж різний. Під час внутрішньоутробного розвитку, у всіх дітей є паховий канал, який сполучає черевну порожнину з зовнішніми статевими органами. Анатомічно паховий канал має чотири стінки та два отвори, у чоловічої статі в ньому проходить сім´яний канатик, а в жіночої - кругла зв´язка матки. У хлопчиків по цьому каналу яєчка спускаються з ділянки живота у калитку, ще до народження. Зазвичай, паховий канал дитини закривається незадовго до народження чи через деякий час після народження. Але в деяких випадках канал повністю не закривається. Тоді існує ймовірність того, що петля тонкої кишки перейде в паховий канал через слабке місце черевної стінки. Це і викликає пахову грижу. Є вирогідність розвитку ускладнень даної патології у вигляді кишкової непрохідності, некрозу утиснутих органів, перитоніту, запального процесу в яєчках у хлопчиків. Під час внутрішньоутробного розвитку у дитини зв´являється невеликий отвір-пупкове кільце. Після народження воно, як правило, закривається за рахунок росту прямих м´язів живота і зрощення

фасцій. Якщо цього не відбувається або відбувається в неповному обсязі, то у подальшому можливе випинання кишківника через цей отвір, що має назву «пупкова грижа».

Пупкова грижа може утискуватися і на фоні цього можливі такі ускладнення: запалення грижового мішечка, кишкова непрохідність, інфекційно-токсичний та больовий шок, некроз утиснутих тканин з розвитком перитоніту, розрив грижового мішечка, кома. Лікування, яке застосовується при цих станах, виключно хірургічне. Оскільки дані патології досить розповсюджені і є вірогідність розвитку загрозливих станів для життя, а лікування їх лише хірургічне, то вкрай важливо дотримуватися профілактичних заходів.

Ціль роботи. Щоб сформувати найбільш ефективні профілактичні заходи необхідно проаналізувати розповсюдження пахових і пупкових гриж серед дитячого населення і виявити причини, що призводять до цих станів.

Матеріали та методи. Для створення дієвих профілактичних заходів щодо пахових і пупкових гриж у дітей, були вивчені науково-популяційна література, а в грудні 2023 року на базі дитячої поліклініки м. Харків було проведено дослідження метою якого було вивчення розповсюдження патологій, їх причини серед дітей віком від нуля до вісімнадцяти років. Для цього були проаналізовані статистичні картки щодо загальної хірургічної патології, медичні картки ста дітей з паховими та пупковими грижами.

Під час вивчення медичної документації було поставлено завдання знайти відповіді на наступні запитання : у якому віці найчастіше зустрічається пахова грижа; у якої статі найбільш розповсюджена пахова грижи; які були передумови для виникнення пахової грижі (недоношеність, наявність в анамнезі у батьків чи рідних братів/сестер грижі у дитинстві, наявність інших захворювань); у якому віці найчастіше зустрічається пупкова грижа; у якої статі найбільш розповсюджена пупкова грижа; які були передумови для виникнення пускової грижі (недоношеність, наявність в анамнезі у батьків чи рідних братів/сестер грижі у дитинстві, наявність інших захворювань).

Результати та обговорення. За даними статистичних карток загальної хірургічної патології було встановлено, що пупкова грижа є більш розповсюдженою патологією в порівнянні з пахвою у співвідношенні 3:1. Відсоток хлопчиків з пупковою грижею становить 59%, дівчаток 41% відповідно. Відсоток хлопчиків з паховою грижею становить 74%, дівчаток 26% відповідно. Розповсюдженість пупковоі грижі серед дітей від 0 до 6 років скаладає 73%, серед дітей від 7 до 14 років скаладає 25%, з 15 до 18 років-2%. Розповсюдженість пахової грижі серед дітей від 0 до 6 років складає 42%, серед дітей від 7 до 14 років– 50%, з 15 до 18 років-3%. Причому, правостороння пахова грижа зустрічається частіше– 61% від загального. Що пов'язано з анатомічною особливістю правого пахового каналу. Після вивчення медичних карток було встановлено, що 23% дітей, що мали одну з цих патологій народилися недоношеними, у 16% в сім'ї зустрічалися випадки цього захворювання. У 28 % дітей віком від 0 до 6 років, які мали пупкову грижу, батьки відзначали, що нещодавно дитина сильно плакала чи кашляла, мала проблеми з актом дефекації. У 4% відсотків хлопчиків з паховою грижею спостерігалися інші захворювання сечостатевої системи.

Висновки. Отримані дані вказують, що пупкові та пахові грижі дитячого віку більш розповсюджені у дітей чоловічої статі. Пупкові грижі частіше зустрічаються у дітей віком від 0 до 6 років, а з віком дана патологія зустрічається рідше, що вказує на вроджену поталогію. Пахові грижі найчастіше зустрічаються у віці від 7 до 14 років. Також помітна тенденція, що недоношені діти і діти, у яких в сімейному анамнезі спостерігалися випадки грижі, більш сприятливі для розвитку даної патології. Сильний плач, респіраторні захворювання із супроводом сильного кашлю та розлади шлунково-кишкового тракту також впливають на розвитку гриж, оскільки відбувається перенапруження передньої черевної стінки.

Профілактичні заходи: висвітлення проблеми виникнення пахових і пупкових гриж у дитячому віці; акцентування уваги батьків на виникненні перших симптомів гриж (випинання в області пупка чи паховій ділянці м´якої

чи твердої консистенції, що може супроводжуватися зміною кольору навколо цієї ділянки, роздратованістю дитини, порушенням травної функції організму, тошнота) і необхідності звернення за медичною допомогою при їх виявленні; просвітницька робота з батьками у перинатальних центрах; проходження планових медичних оглядів; своєчасне лікування респіраторних захворювань у дітей; лікування розладів шлунково-кишкового тракту у дітей; роз'яснення важливості правильно дозованого фізичного навантаження у дітей старшого віку.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. https://www.stanfordchildrens.org/en/topic/default?id=inguinal-and-umbilical-hernia-90-P01998
2. https://emedicine.medscape.com/article/932680-overview#a6?form=fpf
3. https://www.urmc.rochester.edu/encyclopedia/content.aspx?contenttypeid=90&contentid=p01998

PHARMACEUTICAL SCIENCES

WAYS TO OVERCOME VITAMIN D DEFICIENCY IN THE HUMAN BODY

Hala Liliia
Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor,
Kavraiskyi Dmytro
Candidate of Pharmaceutical Sciences,
Piddubna Anna
Applicant of higher education, 5th year
Bogomolets National Medical University,
Kyiv, Ukraine

Introductions. Vitamin D has a number of therapeutic benefits, including supporting bone metabolism and their strength, reducing cardiovascular risks and prevalence of oncology. Today, low vitamin D diets, exposure of environmental factors, and the health status of people lead to the impossibility of achieving the necessary levels of vitamin D in the blood to maintain health. Because of this, more than 80% of the world's population and 90% of Ukrainians are in conditions of vitamin D deficiency, which requires prevention, and in more complex cases, treatment using products containing vitamin D.

The aim of the work is to research approaches to overcoming vitamin D deficiency in the human body, in particular, using drugs and dietary supplements presented on the pharmaceutical market of Ukraine.

Materials and methods. Research objects: regulatory regulation of the use of vitamin D products; the pharmaceutical market of a selected group of drugs and dietary supplements; data from scientific sources on the topic of the work. Methods used: analytical, graphic, marketing research, mathematical and generalization.

Results and discussion. Vitamin D deficiency among the population is a serious problem, as it leads to changes in the body's mineral metabolism and, as a result, to a decrease in bone density and an increase in the risk of osteoporosis.

Epidemiological studies prove that the share of citizens of Ukraine with normal levels of vitamin D does not exceed 10% of the population.

Among the preventive measures aimed at preventing vitamin D deficiency in the body, attention should be paid to the need for sunbathing for the synthesis of the vitamin in the skin and ensuring a balanced diet. According to the recommendations of international clinical guidelines, daily additional intake of vitamin D in a dose of 400 IU and above is appropriate according to the laboratory indicators. Established vitamin D deficiency requires timely treatment, taking into account an individual approach and selection of the necessary dosage.

According to the results of the marketing research of vitamin D products, it was found that the pharmaceutical market has a wide range of drugs (24 names) and dietary supplements (211 names) of domestic and foreign production. Among the producers of medicinal products, the preference is for Ukraine (58.3%), and among dietary supplements - for the USA (39.8%) and Ukraine (20.4%). By dosage forms, the majority are soft capsules, tablets among drugs and capsules, tablets, drops among dietary supplements. Analysis of the physical and price availability of vitamin D products shows a wide range of drugs and, especially, dietary supplements in different price categories depending on the manufacturer and dosage.

Conclusions. Therefore, given the diversity of the range of vitamin D products on the domestic pharmaceutical market, the doctor should consult the patient and prescribe for the prevention or treatment of deficiency or suggest conducting a laboratory test to determine the level of vitamin D in the blood. In turn, a pharmacy specialist should help make a rational choice of a vitamin D product in terms of composition, dosage, dosage form, price and availability, especially in the case of using dietary supplements with vitamin D for preventive purposes.

UDC 54.066

IN SILICO STUDY OF THE EFFECT OF PASSIFLORA INCARNATA ALKALOIDS ON CYTOCHROME P450 (CYP) ENZYMES

Nasibova Tohfa,
PhD
”InSiliconic” Solutions
Azerbaijan Medical University
Zeynalova Gulnar,
Assistant professor
Azerbaijan Medical University
Baku, Azerbaijan

Annotation: The paper discusses the *in silico* assessment of *P. incarnata* alkaloids' action on cytochrome P450 (CYP) enzymes.

Keywords: *In silico*, *Passiflora incarnata*, SwissADME, pkCSM, harmane, harmine, harmaline, harmol, harmalol.

Passionflower (*Passiflora incarnata* L.), a perennial plant originating from South America, Australia, and Southeast Asia, known as is currently cultivated for its raw components, which are used in pharmaceutical products [1]. In traditional medicine, it is used the plant's aerial parts in addition to its fruits and flowers. *P. incarnata* contains alkaloids, flavonoids, phenolic compounds, and cyanogenic glycosides. In passionflower, alkaloids such harmane, harmine, harmaline, harmol, and harmalol are important phytochemicals [2, 3]. On March 25, 2014, the European Medicines Agency published a herbal monograph about *P. incarnata*, acknowledging its status as a medical substance [4]. Clinical tests have shown that *P. incarnata* does not present any health hazards to humans [5, 6].

The in silico investigation of *P. incarnata* alkaloids' effects on cytochrome P450 (CYP) enzymes is the subject of this work. Therefore, SwissADME was used to evaluate these alkaloids as inhibitors of CYP enzymes, whereas pkCSM resources were used to evaluate them as substrates. The findings are displayed in Table 1.

Table 1

Results from an in silico analysis of P. incarnata alkaloids' effect on cytochrome P450 (CYP) enzymes

	SwissADME					pkCSM	
	CYP1A2 inhibitor	**CYP2C19 inhibitor**	**CYP2C9 inhibitor**	**CYP2D6 inhibitor**	**CYP3A4 inhibitor**	**CYP2D6 substrate**	**CYP3A4 substrate**
Harman	Yes	No	No	No	Yes	No	No
Harmine	Yes	No	No	Yes	Yes	No	No
Harmaline	Yes	No	No	Yes	No	Yes	No
Harmol	Yes	No	No	No	Yes	No	No
Harmalol	Yes	No	No	No	No	Yes	No

REFERENCES

1. Patel S. Passiflora Incarnata Linn: A phytopharmacological review. *Int. J. Green Pharm.* 2009;3:277–280. doi: 10.4103/0973-8258.59731

2. Patel, S.S., Verma, N. K., & Gauthaman, K. (2009). Passiflora Incarnata Linn: A Review on Morphology, Phytochemistry and Pharmacological Aspects. Pharmacognosy Reviews, 3(5), 186-192.

3. Soulimani, R., Younos, C., Jarmouni, S., Bousta, D., Misslin, R., & Mortier, F. (1997). Behavioural effects of Passiflora incarnata L. and its indole alkaloid and flavonoid derivatives and maltol in the mouse. Journal of Ethnopharmacology, 57(1), 11–20. https://doi.org/10.1016/s0378-8741(97)00042-1

4. European Medicines Agency . *Assessment Report on Passiflora Incarnata L. herba*. Volume 22 European Medicines Agency; Amsterdam, The Netherlands: 2014

5. Miyasaka L.S., Atallah A.N., Soares B.G.O. Passiflora for anxiety disorder. *Cochrane Database Syst. Rev.* 2007:CD004518. doi: 10.1002/14651858.CD004518.pub2

6. Movafegh A., Alizadeh R., Hajimohamadi F., Esfehani F., Nejatfar M. Preoperative oral *Passiflora Incarnata* reduces anxiety in ambulatory surgery patients: A double-blind, placebo-controlled study. *Anesth. Analg.* 2008;106:1728–1732. doi: 10.1213/ane.0b013e318172c3f9

7. Janda, K., Wojtkowska, K., Jakubczyk, K., Antoniewicz, J., & Skonieczna-Żydecka, K. (2020). *Passiflora incarnata* in Neuropsychiatric Disorders-A Systematic Review. *Nutrients*, *12*(12), 3894. https://doi.org/10.3390/nu12123894

MARKET RESEARCH ON THE RANGE OF DRUGS FOR DISSOLVING URINARY CONCREMENTS

Sakhanda Ivanna
Candidate of Pharmaceutical Sciences,
Associate Professor of the Department
of Organization and Economics of Pharmacy
Drofa Kateryna
student
Bogomolets National Medical University
Kyiv, Ukraine

Introductions. Recently, the issues of diagnosing and treating kidney diseases have become increasingly important due to their increased incidence, seriousness, high mortality rate and negative consequences. According to the professional literature, the number of cases of kidney failure in Europe, the United States and Japan ranges from 157 to 443 per 1 million people.

In Ukraine, the prevalence of this pathology is 212 per 1 million people over the age of 15. Urolithiasis is the most common urological disease characterized by frequent recurrence. Patients with urolithiasis account for about 50% of all urological patients. Over the past 10 years, the prevalence in the country has increased from 200 to 300 per 100,000 people, and the mortality rate has increased by 1.4 times. In Europe, urolithiasis is detected in 2% of the population, and there is a tendency to increase this frequency.

Aim. Analyze the pharmaceutical market for urinary calculus dissolving drugs.

Materials and methods. The assortment of urinary concrements dissolving drugs was analyzed according to the State Register of Drugs of Ukraine and the ATC classification system. The method of analyzing secondary marketing information was used. The information source was http://mozdocs.kiev.ua/. The work was performed using statistical, logical and graphical methods.

Results and discussion. According to the National Registry for 2022, Ukrainian society faces a high level of urological diseases, including urolithiasis,

which is the second most common disease. In modern urology, about half of all urological cases are problems associated with the formation of stones in the kidneys and ureters. Over the past few years, Ukraine has seen a 20% increase in the prevalence of urolithiasis.

The number of people suffering from this disease exceeds 160 thousand, and the incidence is 973.5 cases per 100 thousand people. It is noted that recurrence of urolithiasis is observed in 30-65% of patients.

Drugs for the treatment of urological diseases, in particular those designed to dissolve urinary concrements (urolithiasis), are an important component of urological therapy. The main purpose of such medicines is to alleviate or stop the formation of urinary stones, as well as to help in their excretion from the body.

Prevention and treatment of urological problems include a number of important aspects to ensure the health of the urinary system. First, the focus should be on personal hygiene, including avoiding recurrent infections and inflammation of the urinary tract. Regular physical activity contributes to overall health and can prevent the formation of urinary stones.

A balanced diet and adequate fluid intake are also important elements to help avoid stone formation and other urological problems.

Our research has shown that as of December 2023, 12 drugs of this group of drugs were registered in Ukraine. Analyzing the data, it can be noted that the manufacturers of the proposed drugs are mainly of natural origin (75 %). The pharmaceutical market of the country has dosage forms in the form of tablets (33,4 %), herbs (25 %), capsules (16,7 %), drops (8,3 %), granules (8,3 %) and paste for suspension (8,3 %).

Conclusions. Market research was conducted on the market of drugs used to dissolve urinary concrements. It was found that 12 brand names of drugs used to dissolve urinary concrements are registered on the Ukrainian pharmaceutical market. The drugs were analyzed depending on the origin and content of active ingredients, dosage form, and type of dosage form.

According to the results of the study, it was found that domestically produced

drugs (83,3 %), herbal products (75 %) in the form of tablets (33,4 %) prevail.

The results of the survey showed that the main consumers of drugs used to dissolve urinary concrements are young women aged 26 to 35 years. The main criteria for consumers to choose drugs used to dissolve urinary concrements were established: high efficacy (42 %), well-known manufacturer (36 %), affordable (15 %), always available in pharmacies (7 %).

УЧАСТЬ ФАРМАЦЕВТІВ У ПРОФІЛАКТИЦІ ОСТЕОПОРОЗУ

Гала Лілія Олексіївна
Доктор фармацевтичних наук, професор,
Дерев'янко Анастасія Анатоліївна
Здобувач вищої освіти, 5 курс
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Вступ. Остеопороз являє собою системне захворювання скелета, яке супроводжується зниженням маси й порушенням архітектоніки кісткової тканини, що в підсумку веде до зменшення її міцності та появи підвищеного ризику переломів. За даними ВООЗ, остеопороз займає четверте місце серед хронічних неінфекційних захворювань, попереду лише патології серцево-судинної системи, онкопатології та цукровий діабет. За результатами епідеміологічного дослідження СТОП, реалізованого Українською асоціацією остеопорозу доведено, що частота переломів, пов'язаних з остеопорозом, складає в нашій країні 255,5 випадків на 100 тис. жінок віком понад 50 років та 197,8 на 100 тис. чоловіків того ж віку.

Мета роботи. Дослідження ролі фармацевтичних працівників у профілактиці захворювання на остеопороз з використанням моно- та комбінованих препаратів кальцію, що реалізуються без рецепта лікаря.

Матеріали та методи. Об'єкти дослідження: нормативні підходи до профілактики остеопорозу; Протокол фармацевта при відпуску лікарських засобів без рецепта лікаря «Профілактика захворювання на остеопороз»; дані наукових джерел за темою дослідження. Використано методи: аналітичний, маркетингових досліджень і теоретичного узагальнення результатів.

Результати та обговорення. Соціальна значущість остеопорозу проявляється у його наслідках – це обмеження рухливості людини, больові синдроми різної локалізації, малотравматичні переломи, зниження якості та тривалості життя, зростання інвалідизації, рівня смертності. Проте раннє виявлення остеопорозу суттєво ускладняється внаслідок низького рівня

обізнаності населення про дане захворювання, але водночас є надзвичайно важливим. Відповідно до сучасних клінічних настанов, ключовими аспектами профілактики остеопорозу та його ускладнень є уповільнення швидкості зменшення кісткової маси, збереження й підтримка позитивного кальцієвого балансу шляхом збалансованої дієти, забезпечення достатньої фізичної активності, додаткового прийому препаратів кальцію у чистому вигляді або в поєднанні з вітаміном D для підтримки його нормального вмісту.

Відповідно до Протоколу фармацевта при реалізації безрецептурних лікарських засобів, затвердженого наказом МОЗ України від 05.01.2022 р. № 7, фахівці аптечних закладів повинні проводити інформаційно-просвітницьку діяльність щодо остеопорозу, його наслідків для здоров'я, заходів, спрямованих на попередження розвитку, з урахуванням груп ризику, доцільності поєднання немедикаментозних і медикаментозних методів профілактики. Так, серед немедикаментозних – фізичні вправи, ходьба, окрім бігу і стрибків; дієта з використанням продуктів, що містять вітамін D і кальцій; боротьба зі шкідливими звичками – курінням та вживанням алкоголю; тимчасове застосування корсетів для зниження больового синдрому, носіння протекторів стегна тощо.

Серед медикаментозних методів профілактики остеопорозу важливе місце займають препарати кальцію та їх поєднання з вітаміном D, що суттєво підвищує рівень засвоєння кальцію. Ці препарати реалізуються з аптек без рецепта лікаря, тому зростає роль фармацевта в забезпеченні відповідального самолікування. На сьогодні найпоширенішою формою кальцію є карбонат, що має переваги за вмістом елементарного кальцію, рівнем біодоступності та засвоєння в організмі людини.

Для маркетингового аналізу було відібрано дані щодо 33 лікарських засобів, що відпускаються з аптек без рецепта лікаря та призначені для профілактики остеопорозу (за АТХ-класифікацією – A12AA Препарати кальцію (9 найменувань) та A12AX Кальцій в комбінації з вітаміном D і/або з іншими препаратами (24 найменування). Фактично в аптечних закладах виявлено в

наявності 28 препаратів, що можуть використовуватися для відповідального самолікування.

Висновки. Отже, фахівець аптеки, враховуючи різноманітність асортименту засобів для профілактики остеопорозу за складом, дозуванням, країною-виробником та роздрібною ціною, повинен допомогти пацієнтові зробити раціональний вибір лікарського засобу для використання з профілактичною метою та надати відповідні рекомендації.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ РОБОТИ СИСТЕМ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ СЕРЕД ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Довжук Вікторія Валентинівна
к.фарм.н., доцент
Гришко Світлана Олександрівна
Магістр
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Вступ. Фармацевтична галузь в Україні і світі стикається зі значними викликами, пов'язаними з глобальною динамікою захворювань, пандемійними загрозами та впровадженням нових сучасних медичних технологій. Тому важливим є ретельний аналіз і оцінка фармацевтичної інформації в Україні, що є ключовим елементом для прийняття обґрунтованих рішень та дослідженнях в клінічній практиці. Метою дослідження є визначення стану та аналізу існуючих систем фармацевтичної інформації в Україні. На сьогодні основними тенденціями у розвитку цих систем, виокремлюються цифрова трансформація, інтеграція та індивідуалізація. Обробка інформації спрямована на виявлення можливостей вдосконалення фармацевтичної інфраструктури в контексті сучасних викликів у сфері охорони здоров'я.

Мета роботи. Провести аналіз та оцінити ефективність і якість функціонування систем фармацевтичної інформації в Україні.

Матеріали та методи. Аналіз, порівняння, узагальнення, описовий метод та систематизація.

Результати та обговорення. Багатофакторне опитування серед 40 фахівців в Україні показало, що більшість з опитуваних високо оцінили у практичній діяльності застосування систем фармацевтичної інформації, описуючи його як "дуже задоволений/задоволена" (16 фахівців), а 12 фахівців з групи опитуваних висловили задоволення цими системами. Однак одна особа

зазначила нейтральне ставлення до використання, показуючи, що у них можливо є амбівалентність. Дві особи висловили незадоволення використанням систем.

За результатами опитування 34 фахівці надали відповідь "Так" вказуючи, що вони вважають надану інформацію достатньою і надійною. Однак, 6 фахівців висловили невпевненість чи сумніви, дали відповідь "Ні". Це може вказувати на можливість існування проблем або неоднозначностей в наданій інформації. Однак, у процесі опитування 2 фахівці вказали на те, що вони стикалися з випадками неправильної чи суперечливої інформації в системах фармацевтичної інформації. Більшість, а саме 38 учасників опитування, відповіли "Ні", що може свідчити про те, що більшість фахівців не виявили серйозних проблем з якістю інформації, або не розглядають як значущий аспект.

Розглядаючи питання доступності фармацевтичної інформації, більшість фахівців (13 осіб) висловили високий рівень задоволення, оцінюючи це як "Дуже задоволений/задоволена". Додатково 23 фахівця оцінили задовільно, використовуючи термін "Задоволений/задоволена". Три фахівці вибрали "Нейтральний/нейтральна", можливо, вони мають амбівалентне ставлення до доступності інформації. Лише одна особа визначила себе як "Незадоволений/незадоволена". Немає відгуків про "Дуже незадоволений/незадоволена". На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що більшість фахівців досить задоволені доступністю фармацевтичної інформації для медичних працівників у своїй професійній діяльності чи навчанні. За результатами дослідження, можна визначити частоту використання систем фармацевтичної інформації серед фахівців: щоденно (13 відповідей), кілька разів на тиждень (25 відповідей), рідше одного разу на тиждень (2 відповіді), майже ніколи (0 відповідей). Це свідчить про велику важливість цих систем для їхньої роботи або навчання.

Інформація про лікарські засоби отримала найвищий рівень відзначень, становлячи 35% вибору фахівців. Інші функції були розподілені наступним

чином: інформація для пацієнтів - 30%, інформація про аптеки і асортимент ліків - 15%, діагностичні дані - 12%, інтеракції між ліками - 9%.

Аналіз літературних джерел з фармацевтичної інформації, показав, що Tabletki.ua є найбільш популярним джерелом (45%), за ним слідує Helsi (31%), Liki24 та Державні джерела використовуються меншою мірою (17% та 14% відповідно), а інструкції від виробника зазначено лише 6% фахівців.

Висновки. За результатами опитування фармацевтичних працівників в Україні виявлено, що використання систем фармацевтичної інформації має важливе значення в практичній роботі. Tabletki.ua та Helsiє одними з головних джерел інформації так Tabletki.ua визначені як найбільш популярним та широко використовуваним ресурсом з фармацевтичної інформації (45% вибору фахівців). Фахівці з фармацевтичною освітоюрегулярно користуються даними системами, особливо активно використовуючи інформацію про лікарські засоби та інші функції, що вказує на високий ступінь важливості цих ресурсів для своєї професійної діяльності чи навчання.

Важливо зазначити, що більшість фахівців високо оцінюють і задоволені використанням систем фармацевтичної інформації в Україні. Дана оцінка підтверджена ступінь довіри до наданої інформації, а також надійностью. Результати також підтверджують високий рівень задоволення доступністі фармацевтичної інформації для медичних працівників у професійній діяльності та навчанні. Опитування свідчить про те, що системи фармацевтичної інформації відіграє значущу роль у підтримці інформаційних потреб фахівців, а їх високий рівень задоволення підкреслює їхню важливість для подальшого розвитку та вдосконалення.

МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ЛОРНОКСИКАМУ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ ЗАХВОРЮВАННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Сікорський Владислав Віталійович,
Студент
Ситник Інна Миколаївна,
к.фарм.н., ас.
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Вступ. Захворювання опорно-рухового апарату є дуже поширеними на сьогодні. Артрит має високу поширеність у всьому світі і включає понад 100 видів. З точки зору полегшення запалення та болю, пов'язаного з клінічними проявами, такими як артрит, застосовують різні протизапальні засоби у різноманітних лікарських формах. З числа багатьох протизапальних препаратів слід відзначити лорноксикам, який є потужним нестероїдним протизапальним препаратом (НПЗП). Лорноксикам є неселективним НПЗП для прийому через рот і внутрішньовенно. Він доступний для використання протягом двох десятиліть, і згідно з клінічними даними, є ефективним при лікуванні гострого болю.

Мета дослідження. Вивчити роль фармацевтичної опіки та обізнаність фармацевтів при застосуванні лорноксикаму на підставі анонімного анкетного опитування фармацевтичних працівників.

Матеріали та методи дослідження. Бібліосемантичний, соціологічний. У проведеному дослідженні взяли участь 60 фармацевтичних працівників (провізори, фармацевти та асистенти фармацевта).

Анкета була створена у форматі Google-форми та розіслана різним аптекам (приблизно 25 аптек). Опитувальник включав у себе традиційні реєстраційні дані, такі як посада та стаж роботи, а також питання, що стосувалися готовності фармацевтів забезпечувати фармацевтичну опіку пацієнтам. За результатами опитування, більшість респондентів складали

фармацевти (36%), асистенти фармацевтів (23%), решта включала провізорів, у тому числі завідуючих аптеками (11%). Більшість з опитуваних має стаж роботи в аптеці понад 3 роки (86%) та працюють за «першим столом» (90%).

Результати та обговорення. Згідно проведено анкетування, лорноксикам є в наявності майже у всіх аптеках (98%), який має різні торгівельні назви: Ларфікс, Ксефокам, Лорнадо. Найчастіше провізори та фармацевти рекомендують та пропонують пацієнтам НПЗП (89%), в меншій кількості кортикостероїди (4%) та анальгетики (3%).

В анкетуванні було також питання щодо факторів, які впливають на вибір конкретних лікарських засобів для лікування пацієнтів із захворюваннями опорно-рухового апарату. Опитування показало, що найчастіше це діагноз пацієнта та тип захворювання (48%), побічні ефекти та можливі ризики від конкретного лікарського засобу (23%), вартість лікарського засобу та можливості оплати пацієнта (17%), попередній досвід лікування пацієнта та ефективність попередніх ліків (8%).

Щодо побічних реакцій лорноксикаму, лише 9% пацієнтів повідомляють про негативні ефекти від його застосування. 83% пацієнтів відповіли, що не мали жодної побічної реакції. Крім того, серед пацієнтів, які вживають лорноксикам, найчастішими побічними реакціями були відмічені диспептичні явища (14%), порушення функції нирок (2%), алергічні реакції (2%), порушення кровообігу (1%).

Висновки. Дослідження, проведене серед 60 фармацевтичних працівників, виявило широкий розповсюдження лорноксикаму в аптеках. Фармацевти в основному рекомендують НПЗП, зокрема лорноксикам, для лікування пацієнтів із захворюваннями опорно-рухового апарату. Отже, лорноксикам продовжує залишатися важливим засобом для лікування артриту та гострого болю, а фармацевти відіграють ключову роль у забезпеченні пацієнтів ефективним та безпечним фармакотерапевтичним лікуванням.

АНАЛІЗ РИНКУ АНТИБІОТИКІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ БРОНХІТУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Хортецька Тая Володимирівна
к.фарм.н., доцент
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Серед більшості захворювань, хвороби органів дихання посідають перше місце у структурі дитячої захворюваності, що залишається найважливішою проблемою педіатрії. При цьому одним із найпоширеніших інфекційних захворювань респіраторного тракту являється бронхіт.

Мета роботи. Здійснення аналізу асортименту антибіотиків на фармацевтичному ринку України, які дозволені для лікування бронхіту у дітей дошкільного віку (від 3-х до 6 років).

Матеріали та методи. Асортимент антибіотиків які дозволенні до використання зазначеної групи дітей було сформовано на основі даних листів лікарських призначень з історій хвороб маленьких пацієнтів. Аналіз сформованого асортименту антибактеріальних засобів для системного застосування J01 проводили за Державним реєстром лікарських засобів України станом на кінець жовтня 2023 року.

Під час дослідження використовували інформаційний, порівняльний, аналітичний, маркетинговий методи аналізу, графічний метод, метод описового й абстрактного моделювання та узагальнення.

Результати та обговорення. На основі даних листів лікарських призначень з історій хвороб маленьких пацієнтів було сформовано асортимент антибіотиків які дозволенні до використання зазначеної групи дітей. За допомогою АТС-класифікації було проведено аналіз асортименту антибактеріальних засобів для системного застосування J01: J01CA-пеніцилінів широкого спектра дії, J01CR – комбінації пеніцилінів, у тому числі з інгібіторами β-лактамаз, J01DB – цефалоспоринів першої генерації,

J01DC-цефалоспоринів другої генерації, J01DD – цефалоспоринів третьої генерації та J01FA – макролідів.

Згідно з даними Державного реєстру лікарських засобів України було встановлено, що станом на кінець жовтня 2023 року на фармацевтичному ринку України зареєстровано 404 торгових назв антибактеріальних засобів для системного застосування J01 вітчизняного та іноземного виробництва, що представлені різними формами випуску. Серед них найбільшу частку лікарських засобів на вітчизняному фармацевтичному ринку представлено препаратами підгрупи J01DD04 – цефтріаксону (18,81%), J01FA010-азитроміцину (18,32%). Найменшою кількістю були представлені лікарські препарати підгрупи J01FA03 – мідекаміцину, J01DB01 – цефалексину, частка яких становила менше 1,00%.

Проаналізовано розподіл препаратів досліджуваного асортименту на антибіотики вітчизняного та іноземного виробництва та встановлено, що у загальній кількості антибактеріальних лікарських засобів для системного застосування J01 вітчизняними підприємствами-виробниками представлено 95 асортиментні позиції, що становить 23,50%, а іноземними підприємствами-виробниками представлено 309 асортиментні позиції, що відповідно становить 76,50%.

Результати аналізу антибактеріальних лікарських засобів для системного застосування J01 показали, що переважну частину досліджуваних ЛЗ на фармацевтичний ринок України поставляють іноземні фірми-виробники з 27 країн світу, що становить 76,50%. Серед них Індія, Італія, Австрія, Туреччина, Хорватія, Словенія, Китай, Кіпр, Польща, Йорданія, Іран, Румунія, Франція, Греція, Велика Британія, В’єтнам, Македонія, Аргентинська Республіка, Корея, Об'єднані Арабські Емірати, Канада, Німеччина, Чорногорія, Іспанія, Грузія, Сербія, Португалія. Індія являється лідером серед іноземних країн-виробників досліджуваних антибактеріальних лікарських засобів для системного застосування J01 (137 найменувань).

Розглянувши результати проведеного аналізу ми бачимо, що більшість

антибактеріальних ЛЗ для системного застосування J01, становлять порошки для приготування розчину для ін'єкцій, що значно ускладнює їх застосування маленьким пацієнтам до 6 років через незручності застосування та болісні відчуття під час введення ЛЗ, які можуть травмувати дитячу психіку. Одним з *найбільш* зручним способом введення лікарських засобів для дітей дошкільного віку *є пероральний* шлях введення ЛЗ. ЛФ досліджуваного сегмента ЛЗ, які є найбільш безпечними та зручними у застосуванні для дітей дошкільного віку, представлені у вигляді порошку для приготування оральної суспензії, таблеток, що диспергуються, таблеток, вкритих оболонкою, а також гранул для приготування оральної суспензії

Виконавши аналіз можна відзначити, що весь асортимент антибактеріальних ЛЗ для лікування бронхіту у чисто дитячих ЛФ становлять гранули або порошок для приготування оральної суспензії, що забезпечено у підгрупах амоксициліну, амоксициліну та інгібітору β-лактамаз, азитроміцину та таблеток, що диспергуються забезпечено у підгрупах амоксициліну, амоксициліну та інгібітору β-лактамаз, цефалексину, цефуроксиму, цефіксиму, цефподоксиму, кларитроміцину, азитроміцину. Натомість, у підгрупах цефазоліну, цефотаксиму, цефтазидиму, цефтріаксону, цефоперазону взагалі були відсутні ЛЗ у пероральних ЛФ, що унеможливлює їх призначення лікарями-педіатрами хворим дітям дошкільного віку.

Висновки. Згідно з даними Державного реєстру лікарських засобів України було проведено аналіз антибактеріальних ЛЗ для системного застосування J01 для лікування бронхіту у дітей віком від 3-х до 6 років. Встановлено, що станом на кінець жовтня 2023 року на фармацевтичному ринку України було зареєстровано 404 торгових найменувань антибактеріальних ЛЗ для системного застосування J01 вітчизняного та іноземного виробництва, що представлені різними формами випуску (із урахуванням їх дозувань).

За результатами проведеного аналізу щодо розподілу препаратів досліджуваного асортименту на антибіотики вітчизняного та іноземного

виробництва, встановлено, що у загальній кількості антибактеріальних ЛЗ для системного застосування J01 вітчизняними підприємствами-виробниками представлено 95 асортиментні позиції, що у структурі всього асортименту досліджуваних препаратів становить 23,50%, а іноземними підприємствами-виробниками представлено 309 асортиментні позиції, що відповідно становить 76,50%.

Результати аналізу антибактеріальних ЛЗ для систематичного застосування J01 показали, що переважну частину досліджуваних ЛЗ на фармацевтичний ринок України поставляють іноземні фірми-виробники з 27 країн світу. Індія є лідером серед іноземних країн-виробників досліджуваних антибіотиків.

За результатами аналізу визначено, що більшість антибактеріальних ЛЗ для системного застосування J01, становлять порошки для приготування розчину для ін’єкцій, що значно ускладнює їх застосування хворим дітям до 6 років через незручність застосування та болісні відчуття. Натомість, пероральні ЛФ досліджуваного сегмента ЛЗ, які є найбільш безпечними та зручними у застосуванні, представлені у вигляді таблеток, що диспергуються та таблеток, вкритих оболонкою, порошку або гранул для приготування оральної суспензії.

CHEMICAL SCIENCES

УДК 547.58

POLYGLYCERIC ACID-BASED BIOPOLYMERS WITH NUMEROUS CATECHOL GROUPS ATTACHED: POLY [3-(3,4-DIHYDROXYPHENYL)GLYCERIC ACID] FROM MEDICINAL PLANTS OF BORAGINACEAE FAMILY WITH THERAPEUTIC EFFICACY

Barbakadze Vakhtang Vakhtangovich,
PhD, DSci, Research Scientist,
Gogilashvili Lali Mikhailovna,
PhD, Senior Research Scientist
Merlani Maia Iovelovna,
PhD, Principal Research Scientist, Head of Department
Amiranashvili Lela Shalvovna
PhD, Senior Research Scientist

Department of Plant Biopolymers and Chemical Modification of Natural Compounds, Tbilisi State Medical University I. Kutateladze Institute of Pharmacochemistry 0159 Tbilisi, Georgia

Introduction. Herbal medicine has been used for thousands of years. It is estimated that 80% of world population rely on traditional herbal medicine for primary health care. Biopolymers' unique non-toxicity, biodegradability, biocompatibility, and eco-friendly features are boosting their applications, especially in pharmaceuticals and biomedical fields due to their unique properties. In recent years, polymers containing catechol moeties have been isolated from natural resources and designed synthetically. Catechol-bearing polymeric materials exhibit unique features, implying their importance in several uses and applications as biologically active compounds.

The aim of the study. Within our ongoing search for biologically active biopolymers in plant species belonging to different genera of the Boraginaceae

family, the aim of the present study was to isolate water-soluble high-molecular mucilage fractions (**HMFs**) (Mr > 1000 kDa) in order to study main chemical constituents of **HMFs** and carry out their structure elucidation.

Materials and methods. The mucilaginous water extracts of medicinal plants of *Symphytum asperum, S.caucasicum, S.grandiflorum, S.officinale, Anchusa italica, Cynoglossum officinale, Borago officinalis and Paracynoglo sum imeretinum* (Boraginaceae family) were fractionated by ultrafiltration on membrane filters with cut of value of 1000 kDa. This fractionation procedure allowed us to remove biologically inactive most ballast polysaccharides and to obtain water-soluble **HMFs**. The structure elucidation of main chemical constituents of **HMFs** was carried out according to data of FTIR spectroscopy, liquid-state ^{1}H NMR, ^{13}C NMR, 1D NOE, APT, 2D ^{1}H/^{13}C HSQC, COSY, 2D DOSY and solid-state ^{13}C NMR spectra.

Results and discussion. According to data of different techniques of NMR spectroscopy the main chemical constituent of **HMFs** from above mentioned plants was found to be caffeic acid-derived polymer, namely poly[oxy-1-carboxy-2-(3,4-dihydroxyphenyl) ethylene] that is poly[3-(3,4-dihydroxyphenyl)glyceric acid] (**PDHPGA**) (Fig. 1).

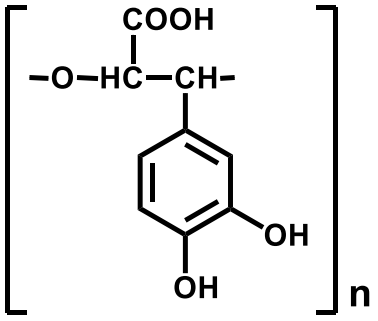
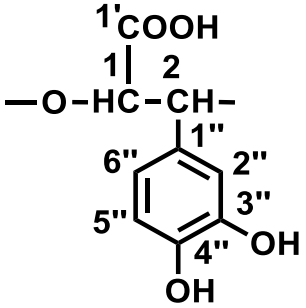

Fig. 1. Poly[3-(3,4-dihydoxyphenyl)glyceric acid] (PDHPGA).

The polyoxyethylene chain is the backbone of this biopolymer with a residue of 3-(3,4-dihydroxyphenyl)glyceric acid as the repeating unit (Table 1). The total assignments of signals of different techniques of liquid-state NMR spectroscopy are given in Table 1. 3,4-Dihydroxyphenyl (catechol group) (Fig. 2) and carboxyl groups are regular substituents at two carbon atoms in the chain. Its basic monomeric moiety, glyceric

Table 1.

Total assignments of the signals of ^{13}C and ^{1}H NMR spectra of PDHPGA.

The repeating unit of **PDHPGA**	C atom no.	^{13}C chemical shift, δ_C, ppm	^{1}H chemical shift, δ_H, ppm
	1'	175.0	
	1	77.5	5.7
	2	79.6	5.1
	1"	130.7	
	2"	116.6	7.6
	3"	143.9	
	4"	143.0	
	5"	117.8	7.5
	6"	121.5	7.4

acid, is a natural three-carbon sugar acid which is an oxidative form of the simplest of all common aldoses, namely glyceraldehyde. **PDHPGA** represents a new class of natural polyethers. On the other hand **PDHPGA** as a multicatechol-functionalized poly(2,3-glyceric acid ether) belongs to a rare class of carbohydrate-based biopolymer with numerous catechol groups attached (Fig. 2). In order to confirm the proposed structure of the repeating unit of **PDHPGA** and this poorly water-soluble highmole- cular **PDHPGA**, the solid-state ^{13}C NMR spectrum was recorded (Fig. 3) and total assignments of signals are given in Table 2.

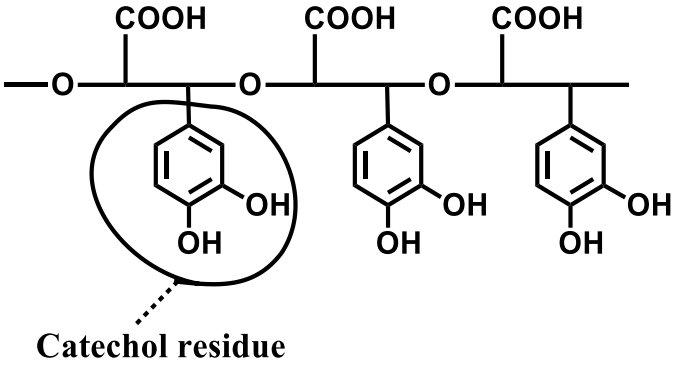
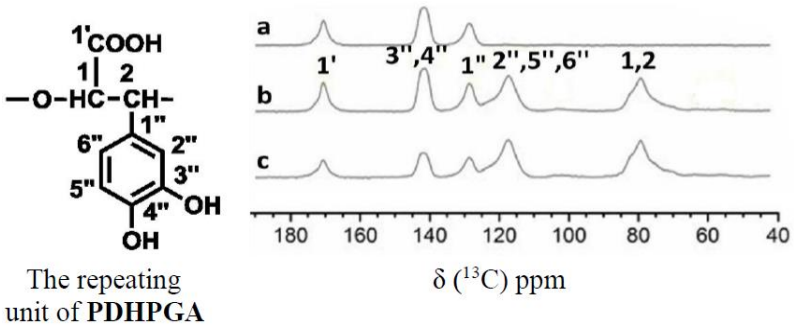

Fig. 2. Poly[3-(3,4-dihydoxyphenyl)glyceric acid] (PDHPGA).

Total assignments of signals of the solid- state ^{13}C NMR of **PDHPGA** were in good agreement with the results of the above-mentioned liquid-state ^{13}C NMR spect-rum. The specific rotation of PDHPGA is $[\alpha]_D^{20^oC} = +129.92^o$ (c = 1.0, H_2O).

The repeating unit of **PDHPGA**

Fig. 3. Solid-state $^{13}C\{^1H\}$ CP/MAS NMR spectra of PDHPGA. a) The spectrum is recorded using a 67.0 microseconds (μs) dipolar dephasing filter and a cross-polarization (CP) time of 3.0 milliseconds (ms); b) The spectrum is recorded using a CP time of 3.0 ms; c) The spectrum is recorded using a CP time of 1.0 ms.

Table 2.

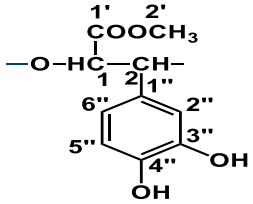
The signals assignments of the solid-state $^{13}C\{^1H\}$ CP/MAS NMR spectrum of PDHPGA (δ_C, ppm).

C atom no.	^{13}C chemical shift, δ_C, ppm
1,2	80
1'	174
1"	130
2",5",6"	118
3",4"	143

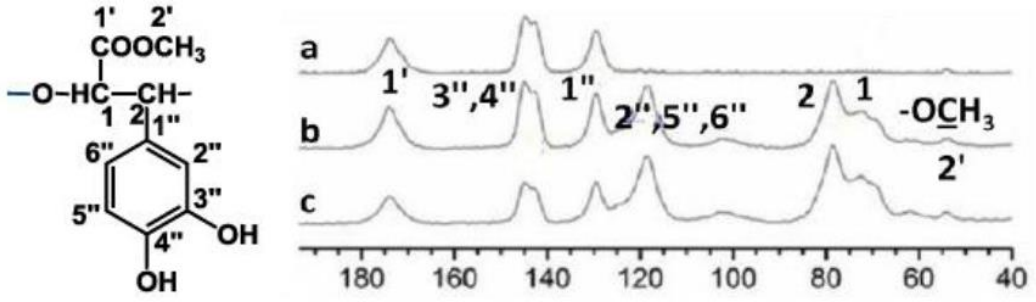
The most carboxyl groups of **PDHPGA** from *A.italica*, *S.grandiflorum* and *B.officinalis* are methylated. Structure elucidation of methylated in carboxylic groups **PDHPGA** was carried out according to data of liquid-state ^1H NMR, ^{13}C NMR spectra (Table 3).

Table 3.

Total assignments of the signals of ^{13}C and ^1H NMR spectra of methylated in carboxylic groups PDHPGA.

	C atom no.	^{13}C chemical shift, δ_C, ppm	^1H chemical shift, δ_H, ppm
 The repeating unit of methylated in carboxylic groups **PDHPGA**	1'	175.00(-COOH)	
	1'	172.00(-$COOCH_3$) 53.45(-	
	2'	OCH_3)	3.8(-OCH_3)
	1	77.48	5.16
	2	79.56	4.67
	1"	130.71	
	2"	116.61	7.16
	3"	143.89	
	4"	143.00	
	5"	117.82	7.06
	6"	121.48	7.06

The structure of methylated in carboxylic groups **PDHPGA** was confirmed ac-cording to data of solid-state ^{13}C NMR spectrum (Fig. 4 and Table 4).

The repeating unit of methylated in carboxylic groups **PDHPGA**

δ (^{13}C) ppm

Fig. 4. Solid-state $^{13}C\{^1H\}$ CP/MAS NMR spectrum of methylated in carboxylic groups PDHPGA. a) The spectrum is recorded using a 67.0 microseconds (μs) dipolar dephasing filter and a cross-polarization (CP) time of 3.0 milliseconds (ms); b) The spectrum is recorded using a CP time of 3.0 ms; c) The spectrum is recorded using a CP time of 1.0 ms.

Table 4.

The signals assignments of the solid-state $^{13}C\{^1H\}$ CP/MAS NMR spectrum of methylated in carboxylic groups PDHPGA (δ, ppm).

C atom no.	^{13}C chemical shift, δ_C, ppm
1'	174
1	72
2	78
2' (-OCH_3)	54
1"	130
2",5",6"	118
3",4"	143

Conclusion. Thus, in **PDHPGA** molecule catechol groups are covalently linked to poly(2,3-glyceric acid ether) chain (Fig. 2) and contribute therapeutic attributes of phenolics into polymeric molecule.

Every repeating tri-functional structural unit of **PDHPGA** contains two

phenolic hydroxyl groups in *ortho*-position and one carboxyl group (Fig. 2). **PDHPGA** exhibited wide spectrum of biological activities: immunomodulatory (anticomplementary), antioxidant, anti-inflammatory, burn and wound healing, antimicrobial and anticancer properties.

Catechol-containing **PDHPGA** due to its ability to donate protons or electrons showed strong antioxidant activity. **PDHPGA** demonstrates moderate antimicrobial properties due to the abundant catechol groups attached, which can denature bacterial proteins and damage bacterial cell membranes. **PDHPGA** has also been shown to exhibit pro-oxidant activities under certain culture conditions. **PDHPGA** due to oxidation of catechol groups into quinones can be generated various types of reactive oxygen species (ROS) such as superoxide anion ($O_2^{-\bullet}$), hydrogen peroxide (H_2O_2), singlet oxygen ($^1O_2$), and hydroxyl radical (•OH) during oxidizing conditions such as autoxidation, chemical-induced oxidation, and metal ion-mediated oxidation. H_2O_2 is not a very potent disinfectant.

The hematin (HEM), a porphyrin derivative that contains an Fe^{3+} ion enhance antimicrobial property of catechol. Fe^{3+} can convert the generated H_2O_2 to •OH via a Fenton-like reaction process. •OH and $^1O_2$ are highly reactive and strong oxidant with remarkable antimicrobial properties. Besides, H_2O_2 also can be con verted to more reactive oxidant such as HOCl [e.g. hypochlorite (OCl^-)] by myeloperoxidase enzyme stored inside neutrophils.

The resulting reactive species are the strongest antimicrobial oxidants in neutrophils. The anticomplementary activity of **PDHPGA** is apparently related to its phenolic nature and can be explained by the formation of catechol unit – protein complexes capable of blocking complement convertases and besides inhibits xanthine oxidase and NADPH oxidase which are responsible for generation of ROS. Catechol moieties of **PDHPGA** have potent to induce production of cytoprotective proteins and consequently have a protective role against diseases, such as inflammation and cancer.

RECENT PUBLICATIONS

1. Barbakadze V, Merlani M, Gogilashvili L et al. (2023) Antimicrobial Activity of Catechol-Containing Biopolymer Poly[3-(3,4-dihydroxyphenyl)glyceric Acid] from Different Medicinal Plants of Boraginaceae Family. Antibiotics 12, 2: Article N 285 (Article pages 1-17). https://doi.org/10.3390/antibiotics12020285

2. Merlani M, Scheibel D, Barbakadze V et al. (2022) Enzymatic synthesis and antimicrobial activity of oligomer analogues of medicinal biopolymers from comfrey and other species of the Boraginaceae family. Pharmaceutics 14: Article N 115 (Article pages 1-9). https://doi.org/10.3390/pharmaceutics14010115

3. Merlani M, Barbakadze V, Amiranashvili et al. (2022) Caffeic and 3-(3,4-dihydroxyphenyl)glyceric acid derivatives as antimicrobial agent: biological evaluation and molecular docking studies. SAR and QSAR in Environmental Research 33, 4:307-321. https://doi.org/10.1080/1062936X.2022.2066173

UDC 661

SYNTHESIS OF BROMO-3,4-DIHYDRO-2H-1-BENZOPYRANONES AS PROSPECTIVE BUILDING BLOCKS IN ANTI-CANCER DRUGS

Rodionov Volodymyr Mykolaiovych
Ph.D., associate professor
Zaiats Olha Stepanivna
Student
National Technical University of Ukraine
"Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

Introduction. The framework of chroman-4-ones is an important structural unit that belongs to the class of oxygen-containing heterocycles. They are of unconditional interest due to a wide spectrum of biological activity (estrogenic, anticancer, anti-inflammatory, antioxidant, hepatoprotective, antimicrobial, hypolipidemic, etc). [2] Under the action of various agents (for example, hydroxylamine), chromanones can be successfully transformed into other heterocyclic derivatives. [3]

Aim. The task consists in considering the existing methods of synthesis of halogen-substituted chroman-4-ones and their analysis. Based on them, ways to solve existing problems will be proposed, among which are low yields and low selectivity of the cyclization reaction to chroman-4-ones.

We will propose a new scheme for the synthesis of bromine-substituted chromanones, so that further cyclization for all of them occurs selectively.

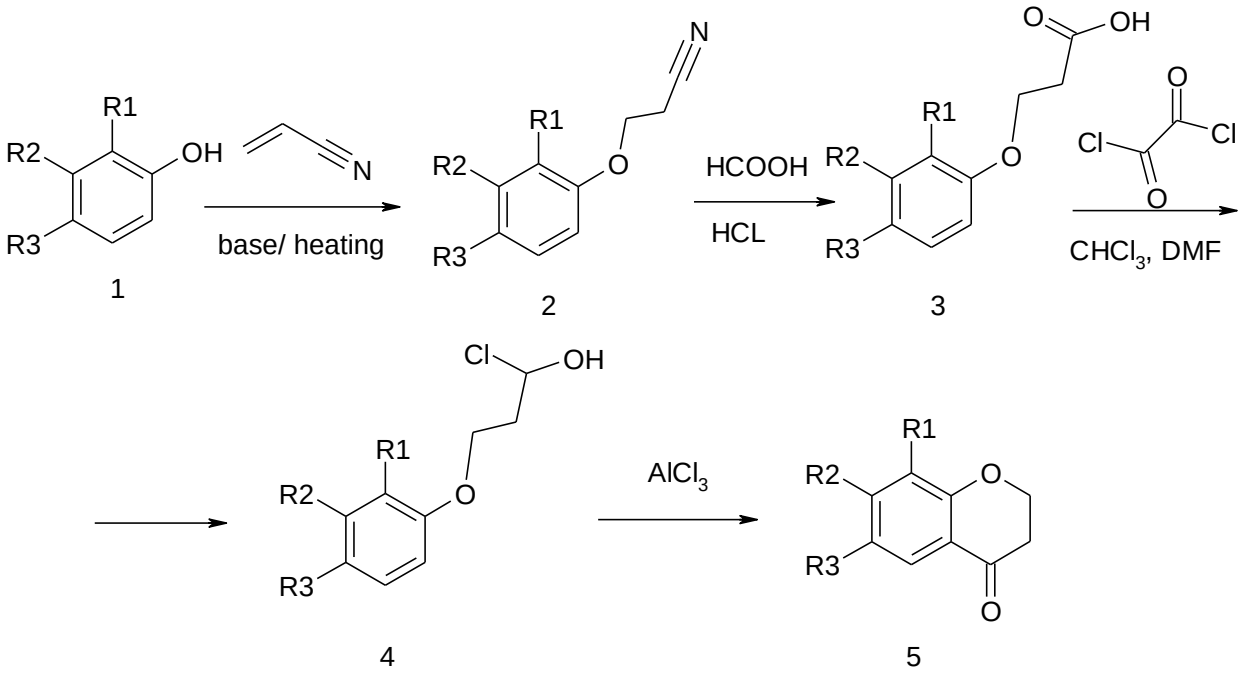
Materials and methods. In this paper, an experimental analysis of the method of multistage synthesis of chromanones is carried out. Analysis of intermediate compounds and control of reaction conversion is carried out using H^1 and C^{13} NMR spectroscopy, as well as GC/MS spectroscopy.

Results and discussion. There are many methods of synthesis of chromanos, we have analyzed some of them. These are one-step methods using cascade radical cyclization [1], hydroacylation [5], hydroacylation/oxo-Michael addition [6], and double Michael addition [6], as well as multi-step methods from bromo-substituted

phenols followed by oxo-Michael addition [4]. The latter technique has two main problems: the addition of acrylonitrile to bromophenols has a low conversion, and the cyclization of propionic acids with polyphosphoric acid (PPA) to bromochromanones produces a mixture of chromanones that cannot be separated by column chromatography. [7]

Therefore, these synthesis methods are not effective for industrial exploitation due to low yields and selectivity. In addition, one-step methods such as cascade radical cyclization require valuable reagents, which is economically unprofitable.

Consequently, we proposed our own scheme based on the multistage synthesis of chromanones. Fig. 1.

1. R1=Br, R2=R3=H
2. R1=R3=H, R2=Br
3. R1=R2=H, R3=Br

Fig. 1. The proposed scheme for the synthesis of bromo-substituted chroman-4-ones

Oxa-Michael addition of bromophenols 1 to acrylonitrile gives bromophenoxypropionitrile 2. In this case, a base is needed to initiate the reaction, with Trit-B the conversion was low [7], so we conducted an experiment with sodium hydroxide. Further, compound 2 was hydrolyzed under acidic conditions to propionic

acids 3. In the literature, the cyclization step was proposed with polyphosphoric acid, but it was selective only with bromine in position 1. We propose a method in which the reaction will proceed selectively with bromine in any position. The reaction occurs with the formation of an intermediate chloride in chloroform upon cooling with the participation of oxolyl chloride. Next, $AlCl_3$ is added to the reaction mixture and cyclization takes place. The advantage of this method is that the reaction takes place in one reactor with a high yield of the final product - 89%.

Conclusions. In this review, we investigated the synthesis pathways of chromanones. All these reactions have different product yields, which do not exceed 75%, in addition, they require expensive and complex reagents, so they are not suitable for industrial production, in addition, they have low selectivity. All these methods and their shortcomings are taken into account and were taken into account during the construction of the experimental part.

According to the results of the experiment, it was established that with sodium hydroxide, the conversion of the reaction of bromophenol with acrylonitrile is higher than with Trit-B. In addition, during cyclization, in order to achieve selectivity with bromine in all positions, it is advisable to conduct the reaction in one reactor with the formation of an intermediate compound - chloride.

We hope that this study will be an impetus for the development of new methods for the synthesis of chromanones and their derivatives, as this will be a convenient option for further functionalization of this class of compounds.

REFERENCES

1. Diana, E. J., Kanchana, U. S., & Mathew, T. V. (2021). *Current developments in the synthesis of 4-chromanone-derived compounds. Organic & Biomolecular Chemistry.* doi:10.1039/d1ob01352a

2. Хімія флавоноїдів. Похідні хромонів – хроманони, гетероанельовані хромони та азахромони : монографія / В. П. Хиля, Т. В. Шокол, Н. В. Горбуленко, В. В. Іщенко, В. С. Москвіна, О. В. Шабликіна, 2022. – 200 с

3. Wang N-X, Xing Y, Wang Y-J. ChemInform Abstract: Asymmetric

Synthesis of Chiral Flavanone and Chromanone Derivatives. Curr Org Chem. 2013;17:1555- 1562. doi:10.1002/chin.201351249

4. Kabbe H -J, Widdig A. Synthesis and Reactions of 4-Chromanones. Angew Chemie Int Ed English. 1982;21(4):247-256. doi:10.1002/anie.198202471

5. Du X, Stanley LM. Tandem Alkyne Hydroacylation and OxoMichael Addition: Diastereoselective Synthesis of 2,3- Disubstituted Chroman-4-ones and Fluorinated Derivatives. Org Lett. 2015;17(13):3276-3279. doi:10.1021/acs.orglett.5b01447

6. Chang M, Wu Y, Chen H. CuI-Mediated Synthesis of Sulfonyl Benzofuran-3-ones and Chroman-4-ones. Org Lett. 2018;(20):1824-1827. doi:10.1021/acs.orglett.8b00316

7. Patonay, T., Vasas, A., Kiss-Szikszai, A., Silva, A. M. S., & Cavaleiro, J. A. S. (2010). *Efficient Synthesis of Chromones with Alkenyl Functionalities by the Heck Reaction. Australian Journal of Chemistry, 63(11), 1582.* doi:10.1071/ch10295

8. Xiong, L., Hu, H., Wei, C.-W., & Yu, B. (2020). Radical Reactions for the Synthesis of 3-Substituted Chroman-4-ones. European Journal of Organic Chemistry, 2020(11), 1588–1597. doi:10.1002/ejoc.201901581 .

9. Emami, S., & Ghanbarimasir, Z. (2015). Recent advances of chroman-4-one derivatives: Synthetic approaches and bioactivities. European Journal of Medicinal Chemistry, 93, 539–563. doi:10.1016/j.ejmech.2015.02.048

ОРГАНІЧНІ БАРВНИКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ МОДИФІКАТОРИ ПОВЕРХНІ ОКСИДУ АЛЮМІНІЮ

Шестакова Марина Володимирівна,
Іванова Роксана Юріївна,
к.х.н., доценти
Ляшенко Олександр Борисович,
к.т.н., професор
Шпота Олена Олександрівна,
асистент
Перетяка Сергій Миколайович,
к.т.н., доцент
Котенко Олег Васильович,
старший викладач
Одеський національний морський університет
г. Одеса, Україна

Всуп. Розробка та використання різноманітних носіїв, що становлять основу сорбційних та низки хроматографічних методів концентрування та розділення складних сумішей хімічних речовин є однією з найважливіших проблем сучасної аналітичної хімії. В даний час створюється значна кількість модифікованих сорбентів на основі твердих носіїв природного та синтетичного походження.

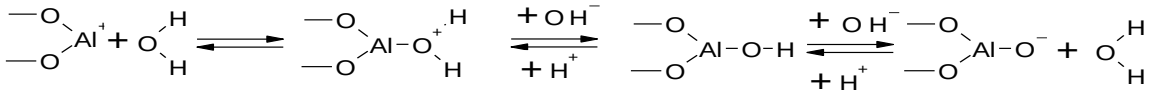
Найбільш простим способом отримання таких сорбентів є іммобілізація на поверхні органічних речовин різних класів. Широке поширення як адсорбенту отримав оксид алюмінію, який є одним з найбільш поширених гідрофільних полярних сорбентів для концентрування та розділення. У воді Al_2O_3 виявляє властивості катіоно- або аніонообмінника, причому протолітичні та сорбційні характеристики його залежать від способу одержання.

Мета роботи. У цій роботі зроблено спробу пов'язати кислотно-основні властивості поверхні Al_2O_3 «для хроматографії» трьох типів: кислого (1), нейтрального (2) та основного (3) з їх сорбційними здібностями по відношенню до органічних барвників катіонного типу - діамантовий зелений (ДЗ), кристалічний фіолетовий (КФ) і аніонного – ериохром чорний Т (ЕХЧ-Т) і

конго червоний (КЧ), які надалі можуть виступати в якості як модифікуючого агента, так і визначаємої речовини у разі попереднього їх концентрування з використанням Al_2O_3.

Матеріали та методи. Сорбцію вивчали на ɣ-оксиді алюмінію трьох типів в статичних умовах. Сорбційне вилучення барвників залежно від pH проводилося за їх вихідної концентрації $1 \cdot 10^{-5}$ моль/л, часу контакту фаз – 30 хв, масі навішування сорбенту – 0,1 г, обсягом суспензії – 0,1 л.

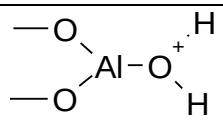
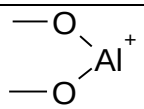
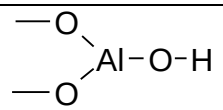
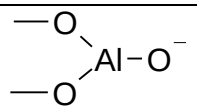
Результати і обговорення. Відомо [1], що тип та число адсорбційних центрів на поверхні оксиду алюмінію залежить від способу отримання, кислотності середовища, температури. При зміні кислотності середовища в широкому інтервалі pH можливі протолітичні рівноваги (згідно з представленою схемою), які змінюють стан адсорбційних центрів і як наслідок їх кількісне співвідношення.

У таблиці 1 представлені відповідні функціональні (адсорбційні центри) та їх вміст, одержані з результатів гетерогенного титрування водних суспензій зазначених оксидів алюмінію розчинами HCl та NaOH.

Таблиця 1

Типи та вміст ($n \cdot 10^{-4}$, моль/г) функціональних груп оксидів алюмінію

Функциональная группа	Al_2O_3 нейтр.	Al_2O_3 кисл.	Al_2O_3 осн.
	+	+ 0,90	—
	+	+	—
	+ 1,76	+ 0,80	+ 0,61
	+	—	+ 1,13

Відсутність помітних відхилень від пологого ходу кривих титрування свідчить про одночасну нейтралізацію зарядів однієї природи на адсорбційних центрах незалежно від густини. З кривих титрування визначено ізоелектричні точки поверхонь оксидів, що підтверджені методом «дрейфу», які склали для (1) – 4,8; для (2) – 7,2 та для (3) – 9,4.

Встановлено, що вміст катіонних центрів максимальний на поверхні кислого Al_2O_3, аніонних центрів – на поверхні основного Al_2O_3, а на поверхні нейтрального Al_2O_3 кількість катіонних та аніонних центрів однаково мала та значно менше, ніж на двох попередніх типах сорбенту, що відповідає ізоелектричному стану поверхні.

Отримані криві S = f(pH) для барвників катіонного типу характеризуються, як правило, куполоподібною формою з максимумом сорбції при pH 5 - 6. Причому для ДЗ максимальне вилучення в межах 40 - 45% при pH 6 спостерігається для нейтрального Al_2O_3. У разі КФ максимальна сорбція при pH 5 в межах 70 - 100% характерна для основного Al_2O_3, що, ймовірно, вказує на його більш кислотний характер порівняно з розглянутим вище барвником.

Вузький інтервал pH, при якому спостерігається максимальне вилучення катіонних барвників, пов'язаний з незмінністю сорбційно-активної форми вказаних барвників в широкому інтервалі pH.

Відомо [2], що вказані аніонні барвники в досить кислому середовищі (pH 3 - 0) можуть протонуватися і переходити в катіонну форму. Різноманітність форм для ЭХЧ-Т і КЧ знаходить своє пояснення у високої адсорбційної спорідненості цих барвників у всьому досліджуваному діапазоні pH практично до всіх типів Al_2O_3. Про це також свідчить їх досить висока стійкість на поверхні сорбенту при спробі десорбції водою та розбавленими розчинами мінеральних кислот та основ.

Висновки. З результатів проведених досліджень можна зробити висновок, що аніонні барвники можуть бути ефективними модифікаторами поверхні Al_2O_3 різних типів за допомогою процесів сорбції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Metal ion and contaminant sorption onto aluminium oxide-based materials: A review and future research / Md. Aminul Islam [et.al.] // Journal of Environmental Chemical Engineering. – 2018. - Vol.6, №6. P. 6853-6869.

2. Huda A. Jaber, Marwa F. Abdul Jabbar Adsorption of cationic and anionic dyes from aqueous solution using sunflower husk // Chem. Chem. Technol. 2021. - Vol. 15, No. 4. P. 567–574.

TECHNICAL SCIENCES

CREATION OF AN INFORMATION SYSTEM FOR ASSESSING THE QUALITY OF DESIGN SOLUTIONS DURING BUILDING CONSTRUCTION

Gorbatyuk Ievgenii
Ph.D., Associate Professor
Terentyev Olexander
Professor, Doctor of Technical Sciences
Kyiv National University of Construction and Architecture
Kyiv, Ukraine

Introductions. The increase of building volumes on the modern stage requires the increase of efficiency of acceptance of project decisions.

Modern project decisions it must be accepted taking into account operating descriptions of building building and wares that is based on the requirements of users. Application of the systems of estimation of quality of project decisions assists the increase of level of realization of project works.

Application of information technologies to the decision of these tasks allows to conduct these works at qualitatively new level.

It is arrived at due to application of the developed interactive facilities of co-operation, support of users of different level of preparation, forming of layouts of screens, structures of menu, dialogue sequences.

Information can turn out from different sources and investigated on the different levels of working out in detail. Increasing power of the system can be provided due to application of open architecture and possibility of down-scaling of the system with connecting as own so external applications, organization of moduleness of the application programs, flexible support of necessary configuration, support of open standards.

Aim. The aim of work is determination of questions of research of the modern systems of acceptance of project decisions, and also application of algorithms of optimization to the decision architectonically - plan tasks, creation of programmatic educational complex to the use in preparation of students of corresponding specialities.

Materials and methods. The informatively-technological planning examines the complex system of different project decisions. Such project decisions can be: architectonically-plan decisions, by volume of-plan decisions, economic decisions, organizational and technological decisions, and others like that.

Results and discussion.

To the methods of optimization, that can be used for the decision of tasks of architectonically-plan decisions, it is possible to take the methods of the linear programming, dynamic programming, optimization on columns.

Further consideration of optimization will be executed on the example of consideration of task on columns with the use of method of Floyd.

The main stages of decision of optimization of task by means of method of Floyd are:

- it is a construction of count and ribs of count;
- it is setting of background of size of plan of house;
- it is filling of matrices of lengths and routes;
- it is being of optimal way.

Will consider it on an example.

The mutual location of plan elements in an apartment can be removed by a chart in that vertical lines will be plan elements, and by ribs – copula between them. The usual graphic model of apartment (plan) too can be presented as the flat graph the tops of that the corners of apartments serve as, and ribs-protections (partitions of wall). Apartments (plan elements) are interpreted as verges of this count, space for apartments – an endless verge is so adopted.

The optimal location of apartments (to contiguity them) is answered by a cycle that presents by a soba hamilton's line (what passes on all tops of count that marks an

apartment only on one the time) with the maximal (minimum) total value of ribs (Fig. 1). A method of decision of this task is base on resemblance with by the known task about a vagrant merchant.

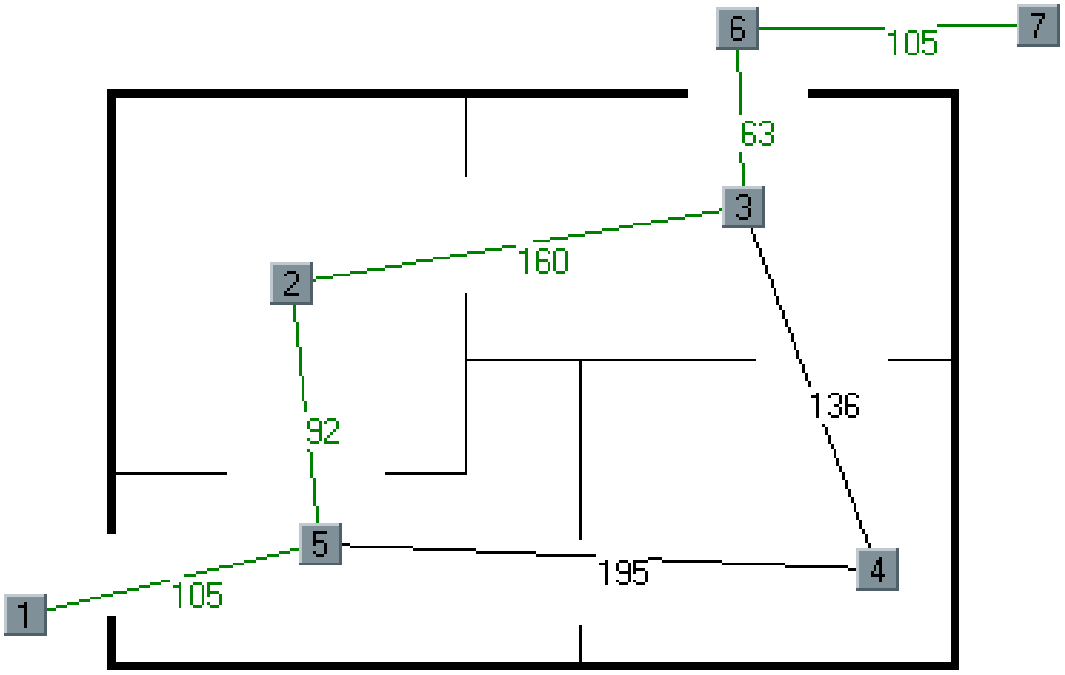

Fig. 1. A model of project decision is as a graphic image

Will enter conditional marks:

1, if a route passes from an apartment i in an apartment j;

$$x_{ij} = \{ \ ;$$

0, in opposite case.

Will consider the task of maximization (whether minimizations), coming from nature of estimation C_{ij}:

$$\sum_{i=1}^{n} \sum_{j=1}^{n} C_{ij} x_{ij} > \max(\min) \qquad (1)$$

at terms:

$$\sum_{i=1}^{n} x_{ij} = 1; \qquad (2)$$

$$\sum_{j=1}^{n} x_{ij} = 1; \qquad (3)$$

$$u_i - u_j + n \cdot x_{ij} \le n - 1. \qquad (4)$$

Variables u_i, u_j take on integer positive values. A condition (4) provides the recurrence of routes of value and formal difference from the such adopted known task oh setting.

The interesting class of combinatorics tasks is folded by the such adopted tasks about coverages that touch being of minimum subset of ribs of this count, retaining all his tops. During some idealization a task can be used for determination of perspective structure of apartments and other objects that assume transformation, taking into account the change of requirements in functional copulas (contiguity, insulativity of apartments et cetera) in time.

Conclusions. As a result of implementation works are worked out programmatic modules of estimation of quality of project decisions that will realize the algorithms of Floyd, linear whole-number programming to Gomorra, dynamic programming, optimization on columns, executing visualization of project models in an iteration decision.

REFERENCES

1. Architecture of the informative system of diagnostics of the technical state of safe exploitation of building / Terent'jev O. O., Gorbatjuk Je. V., Dolja O. V., Ljashhenko T. A., Serpins'ka O. I. Kyiv: Management of Development of Complex Systems: collection of scientific works. Vol. 44. KNUBA, 2020.

2. Integrated models and methods of CAS of diagnostics of the technical state of constructions of building and building: textbook / O. O. Terent'jev, I. V. Rusan, Je.V. Gorbatjuk, I. S. Ivahnenko, O. V. Petrochenko, O. P. Kulikov. Kyiv: CP «Komprynt», 2019. 239.

3. Intellectual informative systems and technologies of diagnostics of the technical state of building : train aid / O. O. Terent'jev, I. V. Rusan, Je. V. Borodavka,

Je.V., Gorbatjuk, K.I. Kyi'vs'ka. Kyiv: CP «Komprynt», 2019. 121.

4. Methods and models of damage of CAS of diagnostics of the technical state of building objects / Terent'jev O. O., Gorbatjuk Je.V., Dolja O.V., Kyi'vs'ka K.I., Azenko V. V., Borodynja V. V. Kyiv: Management of Development of Complex Systems: collection of scientific works. Vol. 38. KNUBA, 2020. P. 82–91.

5. Terent'jev O. O., Gorbatjuk Je. V., Serpins'ka O. I. Intellectual information technology of the system of diagnostics of the technical state of building objects. VII International scientific and practical conference “Management development of technologies”. Theme: Information technologies of development of maintenance of education (March 25-26, 2020). Kyiv: KNUBA. P. 97–98.

6. Gorbatyuk I. V., Terentyev O. O. Methodology of estimation of imperfection of building constructions on basis of fuzzy sets. The 14th International youth conference “Perspectives of science and education” (January 17, 2020). Slovo\word, New York, USA. 2020. P. 122-128.

USING THE RESULTS OF DATA PROCESSING BY SEMANTIC CLUSTERING ALGORITHMS AS IMPLICIT USER FEEDBACK OF A RECOMMENDATION SYSTEM

Kuliahin Andrii
Narozhnyi Volodymyr
PhD Students,
National Aerospace University
«Kharkiv Aviation Institute»,
Kharkiv, Ukraine

Introductions. The evolution of recommendation systems has significantly transformed the way how users interact with content, particularly in the AR and art domains. Traditional recommendation systems rely heavily on explicit feedback and have primarily utilized hybrid approaches, combining the strengths of collaborative filtering and content-based models. However, the evolving complexity of user preferences necessitates a more nuanced approach [1].

While traditional systems have made significant strides, capturing the intricate and dynamic nature of user preferences, particularly in artistic domains, remains a challenge. Implicit user feedback, such as speech comments, holds untapped potential for understanding these preferences more deeply. Yet, the challenge lies in effectively processing and integrating this feedback into existing systems [2].

Semantic clustering algorithms offer a promising solution to these challenges. By analyzing and categorizing speech comments, these algorithms can uncover latent preferences and subtle nuances in user feedback, providing a richer, more accurate picture of user tastes. Incorporating semantic clustering into recommendation systems holds significant promise in transforming user experiences by providing more accurate, personalized content suggestions. This research has the potential to contribute valuable insights and methodologies to the field, paving the way for more sophisticated and user-centric recommendation engines [3].

Aim. The primary aim of this research is to explore and substantiate the efficiency of semantic clustering algorithms in processing implicit user feedback,

specifically user speech comments, to enhance the accuracy and personalization of hybrid recommendation systems for virtual artworks. This exploration is grounded in the hypothesis that user speech comments, rich in subjective and nuanced information, when effectively processed and understood through advanced semantic clustering techniques, can significantly refine the recommendation process.

Semantic clustering algorithms are anticipated to unravel the complex layers of user preferences and sentiments embedded in speech, transforming this unstructured data into valuable insights. By doing so, this study seeks to address the limitations of current recommendation systems in capturing the nuanced and evolving preferences of users. Through this research, we intend to push the boundaries of recommendation accuracy and personalization, setting a new standard for user-centric technology in the cultural and artistic domains.

Materials and methods. Our initial hybrid recommender system works by combining collaborative filtering and content-based models to deliver personalized content to users. Collaborative filtering hones in on the power of the crowd, using user behavior and preferences to recommend items, while the content-based model leverages item features to make suggestions. Currently, the system discerns patterns and preferences without the nuanced understanding that semantic clustering of user feedback might provide. It functions effectively but lacks the depth of personalized context that comes from analyzing user sentiments or thematic preferences.

To further enhance the semantic understanding and categorization of user comments in our recommendation system, we propose an innovative integration of Latent Dirichlet Allocation (LDA) with Bidirectional Encoder Representations from Transformers (BERT). This combination aims to leverage the deep contextual representations captured by BERT with the thematic clustering capabilities of LDA.

Latent Dirichlet Allocation (LDA) remains our choice for uncovering latent topic structures within the text. Its ability to model topics across documents is invaluable for understanding and categorizing user feedback.

Bidirectional Encoder Representations from Transformers (BERT) is introduced to capture the deep, contextual nuances within text. BERT's transformer

architecture allows it to consider the full context of a word by looking at the words that come before and after it, significantly enriching the word representations.

Instead of traditional feature extraction methods like TF-IDF, BERT is used to convert text data into high-dimensional vectors. Each comment is passed through a pre-trained BERT model, which outputs contextualized embeddings for each word. These embeddings capture not just the word itself but its context within the sentence, leading to a richer representation of the text.

Given the high dimensionality of BERT embeddings, techniques like Principal Component Analysis (PCA) or t-SNE might be employed to reduce the dimensionality to a manageable size for LDA without significant loss of information.

LDA is applied to the reduced BERT embeddings rather than the raw text or simpler TF-IDF vectors. This approach allows LDA to operate on representations that capture a deeper semantic meaning of words and their context, likely leading to more coherent and distinctive topics.

The integration requires careful tuning and synchronization between the BERT embeddings and the LDA topic modeling process. The training involves adjusting the LDA parameters to best fit the high-quality features provided by BERT.

The topics discovered through this enhanced method are used as implicit feedback in the recommendation system. Each user's interactions are now associated with rich, context-aware topics, allowing for more precise personalization.

The recommendation algorithms are adapted to understand and utilize the BERT-enhanced topic distributions. This might involve recalibrating the system to interpret the more nuanced feedback and adjusting the recommendation logic to leverage these insights effectively.

By integrating BERT with LDA, the semantic clustering component of our recommendation system benefits from deep contextual understanding and nuanced semantic representation. This update promises to capture the subtleties and complexities of user comments more effectively, thereby enhancing the personalization and accuracy of recommendations. The integration of these advanced algorithms represents a significant step forward in leveraging user feedback to refine

and improve content curation and recommendation strategies.

The success of any semantic clustering and recommendation system hinges on the robustness and relevance of the data collected. This chapter details the strategies, methodologies, and considerations involved in gathering and preparing the user speech comments and other relevant data for our enhanced recommendation system.

Our primary objective is to collect a comprehensive and representative corpus of user speech comments that reflect diverse user interactions, preferences, and feedback. This data will serve as the foundation for training and refining our semantic clustering algorithms and, ultimately, enhancing the recommendation system.

The integration process involves incorporating the results of semantic clustering into the recommendation system as a form of implicit user feedback. This process is critical for enhancing the personalization and accuracy of recommendations. It involves several key stages, from preparing the data to modifying the recommendation algorithms and ultimately, deploying the enhanced system.

Once the semantic clustering algorithms have processed the user comments, each piece of text is associated with one or more topics. These topics represent the underlying themes or sentiments expressed in the comments.

The clustering results are formatted into a structured form that can easily be ingested by the recommendation system. This typically involves creating associations between users, their comments, and the identified topics.

User profiles are enriched with the topics identified from their comments. This process involves associating users with topics that reflect their interests, preferences, or sentiments. As users continue to interact with the system and provide more comments, their profiles are dynamically updated to reflect their evolving preferences.

The recommendation logic is adjusted to factor in the implicit feedback. This might involve prioritizing items that match the user's topic preferences or altering recommendation weights based on the relevance of the topics to the user.

The ultimate aim is to provide more personalized content that aligns closely

with each user's unique interests and preferences, as inferred from their comments.

Results and discussion. After integrating the semantic clustering results into our recommendation system, we conducted a comprehensive analysis to evaluate the performance and impact of the enhancements. This chapter discusses the implementation results, the effectiveness of semantic clustering, a broader discussion of the findings, and the challenges and limitations encountered.

We compared the performance of the original recommendation system with the enhanced version. The enhanced system demonstrated a notable improvement in user engagement metrics, such as click-through rates and time spent on recommended content. Integrating semantic clustering significantly improved the personalization of recommendations. By understanding the nuances in user comments, the system provided more accurate and tailored content, enhancing user engagement and satisfaction.

This research contributes to the field by demonstrating the practical benefits of integrating advanced NLP techniques with recommendation systems. It provides a blueprint for leveraging implicit user feedback to enhance personalization.

The study opens several avenues for future research, including exploring other NLP techniques, refining the integration process, and expanding the recommendation system to new domains or types of content.

The integration of BERT with LDA increased the computational complexity of the system. Optimizing the system for efficiency while maintaining performance was a significant challenge.

Conclusions. The research aimed at enhancing a recommendation system through the integration of semantic clustering algorithms has culminated in a system more attuned to user preferences and behavior. This journey, from conceptualization to implementation and evaluation, has revealed insights into both the potential and challenges of utilizing advanced natural language processing techniques in recommendation systems.

The integration of semantic clustering, particularly the combination of LDA and BERT, has significantly improved the personalization and accuracy of

recommendations. By delving deeper into the implicit feedback embedded in user comments, the system has become more adept at discerning and catering to individual preferences. This has not only increased user engagement and satisfaction but also set new benchmarks for the accuracy and relevance of recommendations.

This research contributes to the burgeoning field of personalized recommendation systems by demonstrating the practical benefits and applications of semantic clustering. It provides a novel approach to leveraging implicit user feedback, enhancing the recommendation system's ability to understand and respond to nuanced user needs. The findings and methodologies documented in this study serve as valuable resources for future research and development in related areas.

REFERENCES.

1. Ricci, Francesco & Rokach, Lior & Shapira, Bracha. (2010). Recommender Systems Handbook. 10.1007/978-0-387-85820-3_1. Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-0-387-85820-3_1.

2. Zhang, Shuai & Yao, Lina & Sun, Aixin & Tay, Yi. (2017). Deep Learning Based Recommender System: A Survey and New Perspectives. 10.1145/3285029. Available at: https://arxiv.org/abs/1707.07435.

3. Lops, Pasquale & de Gemmis, Marco & Semeraro, Giovanni. (2011). Content-based Recommender Systems: State of the Art and Trends. 10.1007/978-0-387-85820-3_3. Available at: https://www.researchgate.net/publication/226098747_Content-based_Recommender_Systems_State_of_the_Art_and_Trends.

STUDY THE STABILITY OF PALLET RACKING STRUCTURAL ELEMENTS

Rubashka Volodymyr
Candidate of Science, Assoc. Prof.
National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

Introductions. Pallet racks are optimally adapted to the minimum possible size of the useful space occupied by them, as well as providing convenient access to stored goods. The need to place the maximum number of loads in the minimum warehouse area places high demands on the methods of design and calculation of shelving systems.

An important place in the research is given to the analysis of the stability of the most complex element of the rack structure – the support rack. The racks are made of thin-walled perforated profiles. The profile of the rack has a complex structure with up to 12 stiffeners in its cross section. Examples of fragments of racks of different types of cross-sections are shown in fig. 1.

Fig. 1. Samples of support racks

There are two directions of research on the stability of the rack, depending on the type of model used for analysis.

The first direction is associated with the representation of the rack by a

thin-walled rod element of an open cross-section. It should be noted that the stability of such rods is now already a classical problem [1, 2]. The representation of the support rack by an elastic thin-walled rod element allows taking into account the features of elements with an open cross-section. However, the question remains open about considering the influence of bolted connections at the places where the braces are attached to the rack (FIG. 2), as well as taking into account the perforations that are used to connect the rack to the cargo beam bracket. It is impossible to consider all these features in the core model.

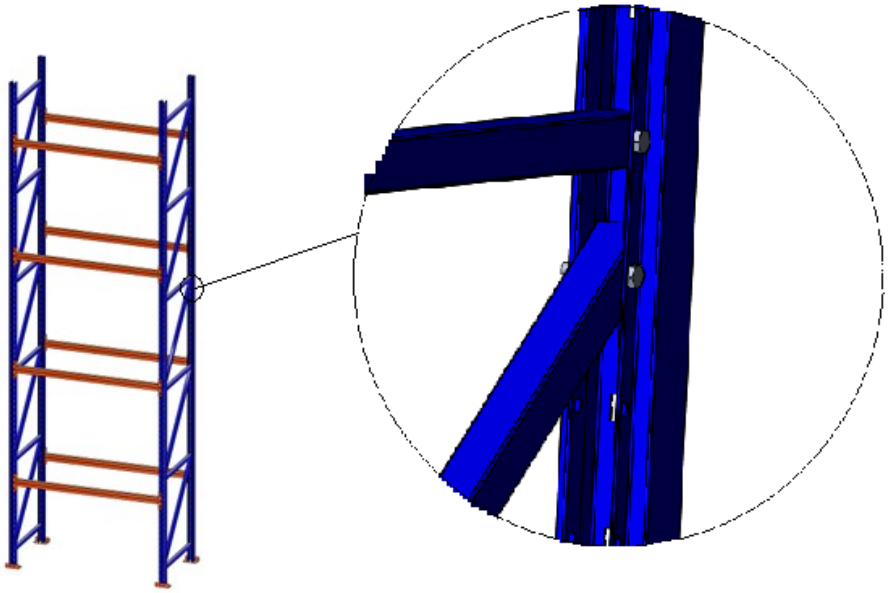

Fig. 2. Bolted connections of rack struts with racks.

Therefore, the second direction is actively developing, which is based on the representation of the rack with a thin-walled perforated shell. In the works [3,4] based on a large number of experimental studies, the influence of round, and in the monograph [5] round and rectangular holes on the stability of the shell is estimated. The authors have determined the explicit dependence of the critical load causing the loss of stability on the shape and number of holes. As for the effect of bolted connections on the stability of the support posts, the question remains open.

To build a correct model, it is necessary to present the racks in the form of thin-walled perforated shells. Such a model will consider the openness (non-closure) of the cross section and modeling of perforations. The shell model of the rack also allows you to consider internal connections, which are bolted connections of the

struts with the rack.

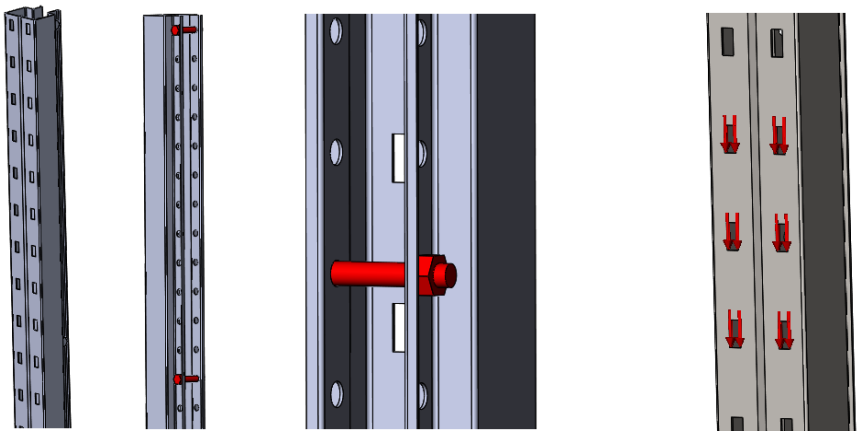
Aim. Investigation of the effect of internal connections on the stability of an open cross-section perforating rack

Materials and methods. To develop the design scheme of the support rack, the method of 3-D modeling was applied. SOLIDWORKS® Premium 2016x64 Edition was chosen as the environment for modeling and stability analysis [6]

Results and discussion. Racks of open cross-section with off-center loading by vertical forces experience bending-torsional forms of loss of stability. The analysis of such forms of loss of stability is of the greatest practical interest in comparison with classical bending forms since they occur at significantly lower values of critical forces [2].

In shelving complexes, two racks are interconnected by a system of braces. Bolted connections are used to connect the braces and struts as shown in Fig. 2. Such connections act as internal connections that, with a certain step in the height of the rack, close its open cross-section.

To analyze the effect of such connections on the overall stability of the rack, a 3-D model of a perforated support rack was constructed, presented in Fig. 3. a). In this figure, bolted connections are highlighted in red. When constructing the design scheme, it was assumed that the bolted connection absolutely rigidly connects the opposite sides of the rack.

a) **b)**

Fig. 3. 3-D rack model. a) – a model with bolted connections; b) – loading forces from the weight of goods

The loading scheme is shown in Fig. 3. b). External influences are the forces of the weight of goods located in the cells of the rack. This weight load is transferred through the cargo beams to the brackets. The hooks of the brackets act on the lower faces of rectangular perforations at the points of contact of the hook of the bracket with the rack.

Calculations were carried out for various schemes of arrangement of bolt connections. The results of calculations of the first form of rack stability loss are presented in Table 1. The same table gives a brief description of the location of bolt connections for each circuit.

Analysis of the calculation results shows:

1) the support rack without internal bolted connections (scheme No. 1) has a bending-torsional form of loss of stability, which manifests itself in the elements of an open cross-section.

2) the introduction of even one bolted connection into the design of the rack (scheme No. 2) dramatically increases the stability of the rack, although the form of loss of stability remains as flexural-torsional.

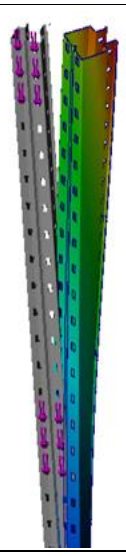
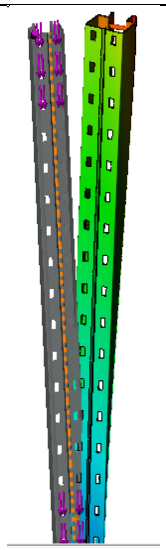
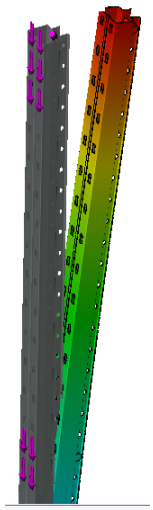
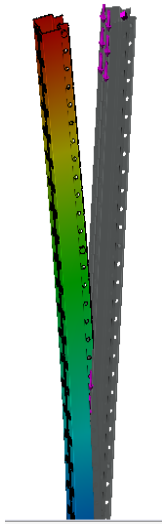
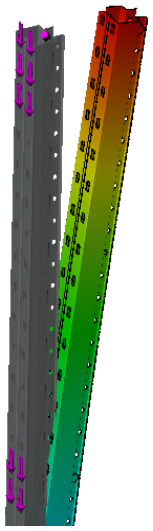
3) The introduction of new bolted joints into the design, on the one hand, increases stability, and on the other hand, translates the form of loss of stability from bending-torsional to the usual bending form, which is characteristic of elements with a closed cross-section.

4) An increase in the number of bolted connections does not lead to a significant increase in the stability of the structure and a change in the bending shape.

Table 1

Parameters of the first form of rack stability loss

	Schemas of the arrangement of internal links				
	1	2	3	4	5
Number of internal links (location)	Without connections	1 connection (upper section)	2 ties (upper section, middle of the rack)	3 connections (upper, lower sections, middle of the rack	4 connections (evenly along the height of the rack)
Stability coefficient	1,68	2,38	2,84	2,84	2,85

Elastic deformation plot					
The first form of loss of stability	bending and torsional	bending and torsional	bending	bending	bending

Conclusions. From the calculations carried out, it can be concluded that the rack, due to the presence of internal bolted connections, has only a bending form of loss of stability and behaves as an element of a closed cross-section. Therefore, the analysis of the stability of the pallet rack collapsible rack does not make sense without considering its interrelationships with the rest of the structural elements.

REFERENCES

1. Юрченко В. В., Перельмутер А. В. Несуча здатність стержневих елементів конструкцій із холодногнутих профілів. – К.: Каравела, 2020. -310 с.

2. Бритвин Е. И. К расчету рамных конструкций, составленных из тонкостенных стержневых элементов // Строительная механика и расчет сооружений, 2016, № 4 — С. 43-54.

3. Экспериментальное исследование устойчивости цилиндрических оболочек, ослабленных круговыми отверстиями при кручении / А. П. Дзюба, Е. Ф. Прокопало, П. А. Дзюба // Проблемы прочности. — 2017. — № 6. — С. 111-121.

4. Экспериментальные исследования устойчивости ослабленных круговыми отверстиями цилиндрических оболочек при осевом сжатии. Проблемы вычислительной механики и прочности конструкций: сб. научн.

трудов / редкол.: А. П. Дзюба (отв. ред.) и др. – Днепр: Лира, 2020. Вып. 32.-172 с.

5. Дзюба А. П., Прокопало Є. Ф., Дзюба П А. Несуча здатність циліндричних оболонок з отворами. - Дніпропетровськ: Ліра, 2014. - 224 с.

6. Solidworks Official Website. Available at: https://www.solidworks.com/. Accessed April 25, 2023

LINKED LIST DATA STRUCTURE

Sekhin Yevhenii Mykolayovych
Student
Kharkiv National University of Radioelectronics

Introductions. Data structures are fundamental elements in computer science. Among them, the Linked List is one of the most fundamental and widely used data structures. This abstract data type is a collection of nodes, each containing data and a link to the next node in the list.

This form of data storage differs from arrays and other sequential structures in that it provides flexibility in memory management and adding/removing items. In linked lists, each node contains both the actual value (or data) and a pointer (reference) to the next element. This structure allows elements to be efficiently added, removed, and accessed anywhere in the list.

The linked list is a fundamental concept that will help us better understand the basics of data structures. This introduction will provide a starting point for an in-depth study of this important topic.

Aim. This will cover the main types of linked lists, their advantages and disadvantages, and the key operations that can be performed using this data structure. We'll also dive into implementation details, learn about the different types of linked lists - single-linked, double-linked, cyclic - and discover where and how they find use in the real world of programming and development.

Materials and methods. A Single Linked List is a basic data structure consisting of a set of nodes, each of which stores data and a pointer to the next node in the list. This data structure allows you to efficiently add and remove elements and navigate through the list, although accessing elements by index is not as efficient as in an array.

Single-linked list structure:

Node (Node): A singly linked list consists of nodes. Each node contains two fields: a data field (stores the information itself) and a pointer (reference) to the next

node in the list. In the last node of the list, the pointer to the next element is usually NULL (or null pointer), indicating the end of the list.

Head: This is the first node in the list. It is often used to store a reference to the beginning of the list.

Basic operations on a single-linked list:

- insertion. Items can be added to the beginning, middle, or end of a list by changing the links between nodes;
- delete. Nodes can be removed from the list by reassigning pointers to bypass the node to be removed;
- search. You can traverse the list, starting at the head, and find specific items based on specified criteria;
- traverse. You can traverse a single-linked list from beginning to end, processing each node in turn.

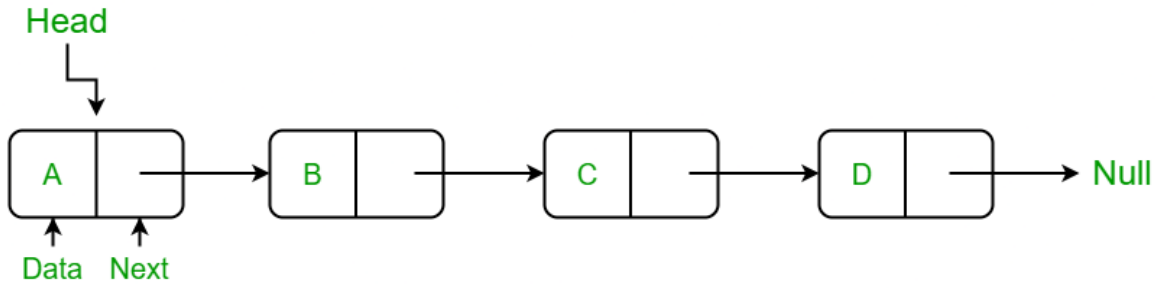

Figure 1 – Singly-Linked List

Tries can be more space-efficient than other data structures, especially when dealing with many keys with common prefixes.

A doubly linked list (or "Doubly Linked List") is a data structure like a singly linked list, but each node contains a link to the previous node in addition to a link to the next node. This provides a bidirectional link between the elements of the list, which allows you to move forward and backward through the list more efficiently.

Structure of a doubly linked list:

Node (Node): Each node in a doubly-linked list contains three fields: a data field (stores information), a pointer to the next node, and a pointer to the previous node in the list. The last node points to NULL as the next element and the first node points to NULL as the previous element.

Head and Tail: The Head of the list contains a reference to the first element and the Tail contains a reference to the last element. This allows you to efficiently add and remove elements at both the beginning and end of the list.

Basic operations on a doubly linked list:

- insertion. You can add elements to the beginning, end, or middle of a list by updating the pointers of the previous and next nodes;
- delete. Nodes can be deleted from the list by updating the pointers to the next and previous nodes to bypass the node being deleted;
- search: Items can be searched both forward and backward, thanks to the presence of pointers to previous nodes;
- traversal: You can traverse the list both forwards and backwards, processing each node.

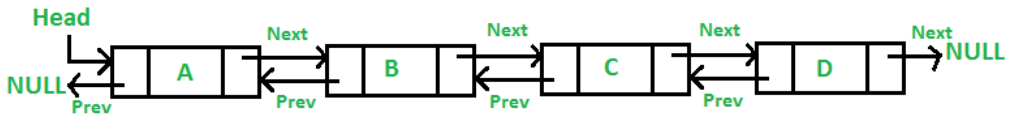

Figure 2 – Doubly-Linked List

A ring list (or "Circular Linked List") is a type of linked list in which the last node in the list references the first node, forming a closed or circular structure. This allows you to traverse the entire list by starting at any node and provides circularity when accessing items.

The structure of a ring list:

Node (Node): Nodes in a ring list are like nodes in a singly or doubly linked list: they contain data and a pointer to the next node in the list.

Head: Technically there is no clearly defined head in a ring list, since any node can be the beginning of the list. Usually, an arbitrary node is chosen as the start of the traversal.

Features of a ring list:

Cyclic: The last node in the list references the first node, forming a closed structure, so that traversal of the list can continue indefinitely.

Start traversal: When working with a ring list, you can start traversal from any node in the list, since each node has access to all other nodes.

Basic ring list operations:

Insertion and deletion: You can add and remove items from a list in the same way as in a regular linked list, by updating pointers between nodes.

List traversal: You can start traversing the list from any node and continue to the same node, traversing all items.

Results and discussion. A linked list is a powerful and important data structure with various applications in programming and computer science. In this section, we review the key learning outcomes and discuss the main aspects of linked lists.

1. Advantages and Disadvantages:

Linked lists have several advantages over other data structures such as arrays. However, they also have certain disadvantages. Let's discuss them:

Advantages:

- flexibility to add and remove items without reallocating memory;
- efficiency of mid-list insertion and deletion operations;
- allow variable length structures to be created.

Disadvantages:

- inefficiency of accessing elements by index (requires sequential enumeration);
- require more memory because of pointers to the next elements.

2. Realizations of linked lists:

Different types of linked lists have different features and applications. They can be single-linked, double-linked or cyclic. Let us analyze each type:

Single-linked lists:

- each node contains data and a link to the next node;
- simple implementation, but limited access to the previous element.

Double-linked lists:

- each node contains data and links to the previous and next node;

- more memory but provides bidirectional access to elements.

Cyclic lists:

- the last node is linked to the first node, forming a loop;
- they are used in the implementation of ring data structures.

They are used in the implementation of ring data structures.

3. Practical Applications:

Linked lists have wide applications in various fields such as:

- memory management in operating systems;
- implementation of queues and stacks;
- implementation of file systems;
- use in search and sorting algorithms.

Conclusions. The results and discussion emphasize the integral role of tree-based data structures in the field of computer science. The acquired knowledge empowers practitioners, researchers, and students to make informed decisions when designing algorithms and organizing data in a way that aligns with the specific needs of their computational tasks. The journey through the branches of tree-based data structures provides a solid foundation for tackling complex computational challenges with efficiency and precision.

SOURCES.

1. Singly Linked List Data Structure [Web resource] https://www.geeksforgeeks.org/data-structures/linked-list/singly-linked-list/

2. Doubly-Linked List [Web resource]. https://www.programiz.com/dsa/doubly-linked-list

3. Circular Singly-Linked List [Web resource]. https://www.javatpoint.com/circular-singly-linked-list

4. All about linked lists [Web resource]. https://www.simplilearn.com/tutorials/data-structure-tutorial/linked-list-in-data-structure

TYPOGRAPHY AND ITS COGNITIVE OUTCOMES

Sydor Andriy Romanovych,
Senior lecturer
Vasiutiak Yuliia Mykolaivna,
student
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine

Introduction. Typography is all around us: when we walk down the street, we notice shop signs, advertisements, and when you're on your phone, you may notice it too: various websites, presentations, favourite apps. It is everywhere. So, what is typography? Typography is the science of placing text on a page, aiming for readability, clarity and aesthetic pleasure of the font, etc. On the other hand, the term can be described as a set of rules and patterns for the correct placement of text.

Aim. The aim of this paper is to examine the influence of typography on user practice in descriptive design, scrutinizing how typographic assortments regulate user recognition and commitment.

Materials and methods. Typography is an intrinsic attitude of graphic design, besetting all facets of the apparent performance of the text. From typeface preference to layout and pecking order, typography plays a crucial position in formation of the user practice [1]. In the latter years, there has been increasing significance in recognizing the reaction of typography on user practice in graphic design, with producers and analyzers exploring to establish perfect processes for augmenting user involvement and embranchment. It is very important to enquire the role of typography in user practice, prospecting pivotal scrutinies for originating powerful typographic design.

Results and discussion. Typography dates back to the ancient times when there were pictograms. Pictograms are drawings on the walls that were used to convey certain information. They were used by our ancestors who lived in the Palaeolithic period. They did not carry any strong semantic load; they were simple and understandable. The most popular example is the Egyptian hieroglyphs. They

were most often found in the form of carvings on the walls of the pyramids. Each hieroglyph stood for an object, abstract concepts or even consonant sounds, thanks to which you could write your name or some other names. And finally, after that, there were well-known letters, which are closely related to typography [2].

Typography is an integral part of graphic design. Font is the main value that can make your design project successful. In graphic design, typography is used to develop various logos. You need to be able to choose the right font and colour to impress people.

Typography is used to create a variety of banners, brochures, posters, product packaging. It has a great impact on users. The font should be striking, should attract the attention of a potential client.

You need to be able to correctly place the text so that people can immediately find the information they need, choose a font that is clear and concise. The main and most important news should be highlighted. Everything should be understandable.

Book publishing house is an equally important place where we can meet typography. Just like the previous two: pay attention to the fonts, their placement. However, the main and most important point is readability. The text should be easy to perceive. Your eyes should not hurt when you read a book.

When we choose a typography for a brand, we need to choose a font, size, spacing, etc. The font you choose will play a big role in your further work in creating logos. The size of the text and the spacing between words and lines are equally important. For example, too small or too large text can make your work unreadable.

There is a difference between typeface and fonts. These two concepts are quite similar and many people confuse them. For example, Times New Roman, Helvetica, Arial typefaces are often called fonts, but they are not.

A typeface is a certain combination of specific features developed by a designer that characterises the style of lettering. That is, the width, height of letters, spacing. We can assume that the font repeats the style features of the typeface [3]. It helps to determine whether the typeface will be uppercase, lowercase, italic, bold, extended or compressed.

Conclusion. It should be said that to choose the design of the text is very important for understanding and successful perception of information, because typography has a great influence on readability, on visual perception and the overall impression. To succeed in developing a good text design, designers need to consider the needs of the audience for which they work, including people with dyslexia.

REFERENCES

1. Bringhurst R. (1992). The Elements of Typographic Style. Hartley & Marks Publishers. Vancouver, Canada. 350 p.

2. Roberts W. (2008). Printers' Marks. A Chapter in the History of Typography. George Bell & Sons. London. 255 p.

3. Strehlow R. (2021). Never be confused by typefaces vs. fonts again: here's how they're different. URL: https://www.editorx.com/shaping-design/article/typefaces-vs-fonts

VELOCITY AND VORTICITY FIELD OF TURBULENT FLOW INSIDE TRANSVERSELY STREAMLINED TRENCH

Voskoboinick Volodymyr,
Dr Sci., Associate Professor
Institute of Hydromechanics NAS Ukraine
Turick Volodymyr,
PhD, Associate Professor
NTUU "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine
Voskoboinyk Oleksandr,
PhD, Senior Research Fellow
Masiuk Sergii,
PhD, Researcher
Voskobiinyk Andrii,
PhD, Associate Professor
Institute of Hydromechanics NAS Ukraine

Introductions. Various depressions and trenches are often found on streamlined surfaces. From the leading edge of the depression, the flow breaks off and then attaches to the bottom of the depression or hits the rear or aft wall. These zones are sources of sound and pseudosonic radiation, the intensity of which largely depends on the characteristics of the flow, the geometry of the depressions and the structure of the flow in it. When the depression around sufficiently wide $L/h>10$ (where L and h are the width and depth of the depression), the shear layer or mixing layer above it usually joins its bottom, forming a so-called closed depression or cavity, and if $L/h<10$, then the shear layer extends from the front separation wall to the rear impact wall of the depression, forming an open cavity. It is known that a flow passing over open depressions, undergoing certain changes, creates self-similar or self-preserving oscillations, both in the depression itself and in its surrounding environment. These oscillations generate coherent broadband noise sources that have an acoustic as well as pseudosonic nature, and if the streamlined surface is flexible enough, the oscillations cause vibration of these surfaces [1, 2].

Instantaneous patterns of velocity fields, consistent with theoretical studies,

showed: 1) near the impact wall of the cavity there are high fluid velocities directed both inside and outside the cavity; 2) the presence of a jet-like flow along the bottom of the cavity, which has a sharply steep leading front, that is, the size of the front edge of this jet-like flow suddenly decreases in amplitude; 3) a jet-like flow rushes upward from the bottom of the cavity in its front part, and finally 4) in the aft half of the cavity a pronounced recirculation, vortex flow is discovered, extending from the bottom of the cavity to the detached shear layer [3, 4].

Thus, the separated shear layer contains two categories of coherent vortex structures. The first includes small-scale vorticity concentrations that form quite quickly near the front corner of the cavity or trench and have a wavelength significantly shorter than the width of this trench. The second category of vortex structure is a large-scale vorticity patch, which is formed as a result of the association or merging of small-scale vorticity concentrations. The typical wavelength of these large-scale structures is on the order of the width of the trench and their development appears to be similar to the folds or rolls of laminar shear layer vortices above the trench at low Reynolds numbers [3, 5, 6].

Aim is the study of the formation features of the velocity and vorticity field of turbulent flow inside a transversely streamlined semi-cylindrical trench on the hydraulically smooth flat surface.

Materials and methods. Experimental studies of the flow structure in a transversely streamlined semi-cylindrical trench, as well as the study of its influence on the boundary layer formed above a plate with a trench, were carried out on an aerodynamic bench. The stand is an open-type wind tunnel with an internal diameter of $d_0=102*10^{-3}$ m, working to suck in air filling the laboratory room. The measuring section of the pipe is a transparent cylindrical insert made of plexiglass with the same internal diameter d_0 and a length of about $700*10^{-3}$ m.

In front of the measuring section there was an inlet section with a length of almost $400*10^{-3}$ m and a diameter $d_0=102*10^{-3}$ m, which ended in an air intake with a length of about $100*10^{-3}$ m, profiled according to the lemniscate law to ensure a continuous entrance of the air flow with a fairly uniform velocity profile and

pressure. In the aft part, the measuring section was connected to a straight section of the wind tunnel of the same diameter and a length exceeding 5 of its calibers, and then, through a diffuser and a rubber vibration-damping insert, the working section of the pipe was connected to the suction pipe of the centrifugal fan. When installing the aerodynamic stand, all components and systems were installed on vibration-damping and vibration-isolating mounts, shock absorbers, and gaskets, including those of the "sandwich" type. In this case, both active (dynamic) and passive methods of suppressing acoustic and vibration interference were used.

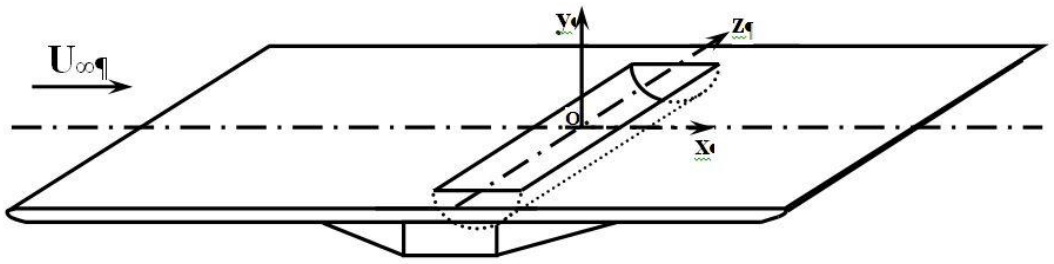

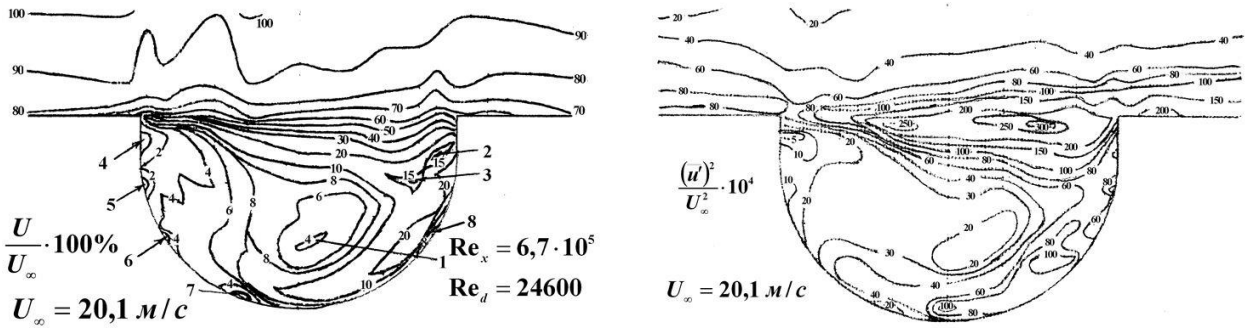
Fig. 1. Diagram of the plate with the semi-cylindrical trench

In the axial section of the measuring section of the wind tunnel, in its horizontal plane along the longitudinal axis, the flat hydraulically smooth plate was mounted (Fig. 1). The semi-cylindrical trench was made from a polyurethane semi-cylinder. The longitudinal axis of the semi-cylindrical trench was located at a distance of $514*10^{-3}$ m from the front edge of the plate and was perpendicular to the direction of the oncoming air flow. The radius of the trench was $R=9.25*10^{-3}$ m, its depth and length were $h=11.5*10^{-3}$ m and $l=81*10^{-3}$ m, respectively. The end walls of the trench were flat and perpendicular to the longitudinal axis of the trench, and its surface was hydraulically smooth. All joints, cracks and irregularities that occurred during the manufacture of the trench were sealed with sealant or plasticine and carefully leveled so as not to create additional sources of flow turbulence. The development of the boundary layer along the plate under study from its leading edge was natural.

In the upper part of the transparent measuring section of the wind tunnel, in a specially made hatch, a coordinate device was installed, in which hot-wire sensors of the firm Disa (Denmark) were fixed through appropriate holders and fastening units.

A coordinate device equipped with micrometer heads provided linear movements of hot-wires with an error of up to $0.01*10^{-3}$ m. The studies used single-filament hot-wires with a wire length to thickness ratio of ≈200. Electrical signals from hot-wire sensors were fed to a set of anemometer equipment of the firm Disa, operating in constant temperature mode. Hot-wire sensors were calibrated using both absolute and relative methods. The studies were carried out at a flow velocity U_∞=20.1 m/s in the axial section of the wind tunnel and a degree of flow turbulence not exceeding 3% at the location of the trench on the plate. As a result of the work carried out, it was possible to achieve acceptable conditions for conducting experimental studies with a sufficiently high degree of accuracy and repeatability of the results, allowing for statistical analysis of the data obtained, which were recorded for at least a minute during one measurement. The measurement error of the averaged and fluctuation characteristics of the velocity and vorticity fields did not exceed 5%.

Results and discussion. Today there is no doubt that coherent structures are the main components in turbulent flows. They play an important role in the formation, dissipation and transfer of turbulent energy. An important structural element of near-wall turbulent flows is the vortex-like structure, which is observed by many researchers using a variety of experimental techniques. Turbulent flows contain a variety of scales and structures that cannot be understood without applying statistical methods. Successful understanding of the averaged flow structure is achieved provided that a careful search for connections between instantaneous events and features in the statistical data is carried out [7-9].

a **b**

Fig. 2. Lines of equal average velocities (a) and velocity fluctuations (b).

The research results showed that the profiles of the local average longitudinal velocity have a pronounced turbulent character, corresponding to the “law of one-seventh”, when the flow velocity around a flat plate with a locally located transverse trench corresponds to 20 m/s. Fig. 2a shows isotachs of average velocity on a plate with a semi-cylindrical trench.

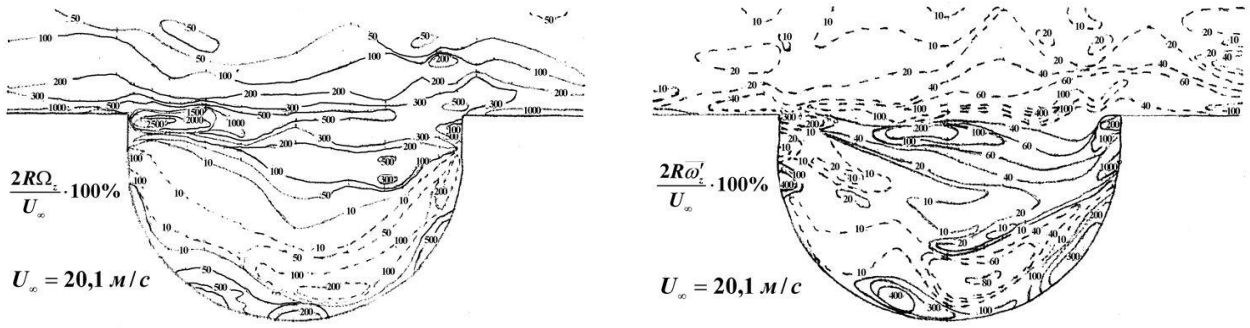
The regions of deceleration and acceleration of the boundary layer are clearly visible above the trench. Inside the trench there is a quasi-stable large-scale vortex, forming a recirculation zone (1). At the point where the mixing layer hits the aft region of the thench, a pair of vortices (2 and 3) is formed.

Above their location there is a zone of accelerated fluid flowing into the main flow near the upper aft edge of the trench. Below the pair of vortices 2 and 3, a near-wall jet-like flow (8) is observed, which rushes from the aft wall along the bottom of the trench to its front part.

In the region indicated by number (7), this jet rises sharply to the mixing layer and is directed to its initial region. Near the front wall of the trench, below the boundary layer separation point, there is a region of inhibited flow in the trench with four zones of generation of secondary small-scale vortices, forming pairs of counter-rotating vortices, designated by numbers 4 and 5, 6 and 7, respectively.

Characteristic features of the velocity fluctuation field in the trench and above it are presented in Fig. 2b, depicting lines of equal velocity fluctuations. It should immediately be noted that the behavior of the average and fluctuating velocities inside the trench is similar in its general form, as follows from a comparison of Fig. 2a and Fig. 2b.

Features of the generation and evolution of vortex structures in mixing layers, shear layers and boundary layers are intensively studied using vorticity isolines or isosurfaces [10-12]. The role of vorticity is now well established, which is defined as $\omega_i=\partial u_k/\partial x_j-\partial u_j/\partial x_k$, where i, j, k=1, 2, 3 are indices in the x-, y-, and z-directions, respectively [13, 14].

a **b**

Fig. 3. Lines of equal average vorticities (a) and vorticity fluctuations (b).

The distribution of the transverse component of the average vorticity $\Omega z=\partial V/\partial x-\partial U/\partial y$ non-dimensionalized by the diameter of the semi-cylindrical trench and the oncoming flow velocity is shown in Fig. 3a. The dependence Ω_z is given in the form of isolines along the middle section of the plate and trench under study, as $(2R\Omega_z/U_\infty)*100\%$. Solid lines show negative values of average vorticity, and dotted lines show positive values of Ω_z. Negative values of average vorticity are observed in the boundary layer above the plate and in the mixing layer above the trench. At the lower boundary of the mixing layer (the region of interaction with the recirculation flow), the vorticity changes its sign to the opposite, and in the region of the bottom part of the trench large areas of negative values of Ω_z appear. As one would expect, in accordance with Lighthill's definition, the main sources or sinks of vorticity are the streamlined surfaces of both the plate and the trench, that is, the solid boundary. Along with this, high levels of average vorticity are recorded at the extreme critical angles of the trench, especially near the boundary layer separation region or in the initial section of the mixing layer. Also, areas of increased average transverse vorticity are noted in front of the zone of impact interaction between the mixing layer and the aft wall of the trench.

Fig. 3b shows the distribution of the fluctuation component of transverse vorticity, defined like the average vorticity and nondimensionalized by the same variables. In the boundary layer above the plate and above the trench, the vorticity fluctuations have positive values, and as they approach the streamlined surface they

change their sign. This is due to the fact that the maximum levels of fluctuation energy occur at a height of $y^+ \approx (12 \div 15)$ [13, 15] and decrease when approaching the streamlined surface and the outer boundary of the boundary layer, thus changing the sign of the vorticity near this height in the boundary layer. In the lower part of the mixing layer (inside the trench), negative values of fluctuation vorticity are observed. The behavior of the vorticity fluctuation field inside the trench is similar to the behavior of the average transverse vorticity (see, Fig. 3a).

The sources of increased fluctuation levels are located mainly between the areas of maximum average vorticity, as follows from a comparison of the data in Fig. 3a and Fig. 3b.

Conclusions. As a result of experimental studies carried out in turbulent flow around a plate with a transversely located semi-cylindrical trench, the following conclusions can be drawn:

1. In the turbulent boundary layer above the plate, alternating regions of flow deceleration and acceleration appear throughout the entire thickness of the boundary layer, which leads to changes in the integral characteristics of the boundary layer.

2. It has been established that a quasi-stable large-scale vortex is formed inside the trench, a jet-like flow is observed along the bottom surface, a pair of counter-rotating vortices was discovered in the area of impact interaction of the mixing layer with the aft wall of the trench, and small-scale vortex pairs are generated in the area of boundary layer separation.

3. Increased levels of fluctuation energy were recorded in the mixing layer in the area of impact interaction of the oncoming flow and the wall of the trench, as well as in the area of the collision of the initial section of the mixing layer with a jet-like flow moving from the bottom region, forming a recirculation vortex.

4. It was found that in the trench the maximum values of the average transverse vorticity are observed both in the near-wall region of the boundary layer and in the regions of separation and shock interaction of the flow with the trench. Zones of increased vorticity fluctuations are recorded between the maximum values of the average transverse vorticity.

REFERENCES.

1. Lin J.–C., Rockwell D. Organized oscillations of initially turbulent flow past a cavity // AIAA J. – 2001. – Vol. 39, № 6. – P. 1139-1151. https://doi.org/10.2514/2.1427

2. Voskoboinick V., Kornev N., Turnow J. Study of near wall coherent flow structures on dimpled surfaces using unsteady pressure measurements // Flow Turbulence Combust. – 2013. – Vol. 90, № 4. – P. 709-722. https://doi.org/10.1007/s10494-012-9433-9

3. Cornejo Maceda G.Y., Varon E., Lusseyran F., Noack B.R. Stabilization of a multi-frequency open cavity flow with gradient-enriched machine learning control // J. Fluid Mech. – 2023. – Vol. 955. – A20-1-49. https://doi.org/10.1017/jfm.2022.1050

4. Voskoboinick V. A., Voskoboinick A. A., Turick V. N., Voskoboinick A.V. Space and time characteristics of the velocity and pressure fields of the fluid flow inside a hemispherical dimple generator of vortices // J. Eng. Physics Thermoph. – 2020. – Vol. 93, № 5. – P. 1205-1220. https://doi.org/10.1007/s10891-020-02223-3

5. Hussain A.K.M.F. Coherent structures and turbulence // J. Fluid Mech. – 1986. – Vol. 173. – P. 303-356. https://doi.org/10.1017/S0022112086001192

6. Voskoboinick V. A., Turick V. N., Voskoboinyk O. A., Voskoboinick A. V., Tereshchenko I. A. Influence of the Deep Spherical Dimple on the Pressure Field Under the Turbulent Boundary Layer // In: Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds) Advances in Computer Science for Engineering and Education. ICCSEEA 2018. Advances in Intelligent Systems and Computing, vol 754. Springer, Cham. – 2019. – P. 23-32. https://doi.org/10.1007/978-3-319-91008-6_3

7. Voskoboinick V., Onyshchenko A., Voskoboinyk O., Makarenkova A., Voskobiinyk A. Junction flow about cylindrical group on rigid flat surface. // Heliyon. – 2022. – P. e12595-1-12. http://dx.doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e12595

8. Voskobijnyk A.V., Voskoboinick V.A., Voskoboinyk O.A., Tereshchenko L.M., Khizha I.A. Feature of the vortex and the jet flows around and

inside the three-row pile group // Proc. 8th International Conference on Scour and Erosion (ICSE 2016) 12-15 September 2016. - Oxford, UK, 2016. – P. 897-903. https://doi.org/10.1201/9781315375045-114

9. Jeong J., Hussain F., Schoppa W., Kim J. Coherent structures near the wall in a turbulent channel flow // J. Fluid Mech. – 1997. – Vol. 332. – P. 185-214. https://doi.org/10.1017/S0022112096003965

10. Elliott G. S., Samimy M., Arnette S. A. The characteristics and evolution of large-scale structures in compressible mixing layers // Phys. Fluids. – 1995. – Vol. 7, № 4. – P. 864-876. https://doi.org/10.1063/1.868609

11. Eyink G. L., Gupta A., Zaki T. A. Stochastic Lagrangian dynamics of vorticity. Part 2. Application to near-wall channel-flow turbulence // J. Fluid Mech. 2020. – Vol. 901. – P. A3-1-36. https://doi.org/10.1017/jfm.2020.492

12. Shafi H.S., Zhu Y., Antonia R.A. Intermittency of vorticity in a turbulent shear flow // Phys. Fluids. – 1996. – Vol. 8, № 8. – P. 2245-2247. https://doi.org/10.1063/1.868998

13. Neves J. C., Moin P., Moser R. D. Effects of convex transverse curvature on wall-bounded turbulence. Part 1. The velocity and vorticity // J. Fluid Mech. 1994. – Vol. 272. – P. 349-382. https://doi.org/10.1017/S0022112094004490

14. Umair M., Tardu S. Vorticity transport in a turbulent channel flow subjected to streamwise travelling waves // J. Fluid Mech. – 2023. – Vol. 967. – A9-1-35. https://doi.org/10.1017/jfm.2023.478

15. Bradshaw P. An Introduction to Turbulence and Its Measurement. London: Pergamon Press, 1971. – 238 p.

СТРУКТУРНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ҐРУНТУ

Аксак Наталія Георгіївна
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0001-8372-8432
Д-р. техн. наук, професор, професор
Констанченко Олександр Едуардович
магістрант, спеціальність – 123 - Комп'ютерна інженерія
Харківський національний університет радіоелектроніки,
м. Харків, Україна

Актуальність. Моніторинг ґрунту відіграє вирішальну роль у багатьох сферах. У сільському господарстві моніторинг ґрунту дозволяє визначити його плодючість та властивості, що впливають на врожайність сільськогосподарських культур. І це дозволяє сільськогосподарським підприємствам раціонально використовувати ресурси та оптимізувати агротехніку. В екології моніторинг ґрунту дозволяє визначити вплив антропогенних чинників на екосистеми та вчасно реагувати на можливі зміни у стані ґрунтів для збереження біорізноманіття. Для землевпорядкування та будівництва дослідження структури та властивостей ґрунтів є важливим етапом при будівництві, що дозволяє визначити необхідні інженерні заходи для забезпечення безпеки споруд. При управлінні водними ресурсами моніторинг ґрунту допомагає визначити водопроникність та здатність ґрунтів утримувати вологу для ефективного управління водними ресурсами та запобігання затопленням. Для вирішення завдання контроля забруднення моніторинг дозволяє виявляти зміни в хімічному складі ґрунту, а також вчасно виявляти та контролювати забруднення ґрунтів важкими металами, хімічними речовинами та іншими забруднюючими речовинами. При дослідженні кліматичних змін моніторинг ґрунту також є важливим для вивчення його ролі у вуглецевому циклі та впливу на кліматичні зміни.

Отже, моніторинг ґрунту є важливим інструментом для сталого використання природних ресурсів, збереження довкілля та підтримання

екосистемного балансу.

Огляд літератури. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН стверджує, що в 2050 році населення світу зросте ще на 2 мільярди, тоді як на той час збільшена площа землі для сільського господарства становитиме лише 4%. У вищезазначеній ситуації необхідно досягти більш узгоджених методів вирощування, використовуючи сучасні технологічні досягнення та усунувши існуючі перешкоди у сільському господарстві. Постійне використання штучного інтелекту та його підмножин у сільському господарстві може служити втіленням зміни способу ведення сільського господарства в даний час. Сільськогосподарська сфера стикається з незліченними перешкодами, наприклад, хворобами, неправильним аналізом ґрунту, зараженням шкідниками, зрошенням, недостатнім дренажем і багатьма іншими. Ці виклики призводять до небезпечної екологічної небезпеки та інтенсивної втрати врожаю в результаті використання надлишкових хімікатів. Сфера штучного інтелекту разом із його ретельними здібностями до навчання розвинулася, щоб сформувати ключовий підхід до вирішення різноманітних проблем, пов’язаних із сільським господарством. У роботі [1] наголошується на застосуванні методів штучного інтелекту в різних областях сільськогосподарської науки, галузевих ідеях і викликах впровадження штучного інтелекту в сільському господарстві.

У більшості країн сільське господарство відіграє важливу роль, і цей сектор має стати «розумним». Тому знання щодо ґрунту мають великий вплив на розвиток сільського господарства. Існує багато типів ґрунтів, і кожен тип ґрунту має різні якості. Глибокі знання про умови ґрунту дають змогу отримати різноманітну інформацію про ґрунт, якою можна обробити, щоб отримати кращі врожаї. Машинне навчання є трендовою технологією, яка допомагає в сільському господарстві досягти точності та дає рішення для проблеми врожайності. У статті [2] детально досліджуються різні концепції машинного навчання для системи Smart Agriculture на основі IoT.

Сільське господарство на основі IoT-Machine Learning є наступним

еволюційним кроком у розумному сільському господарстві та розумному землеробстві. Застосування алгоритмів машинного навчання до даних, отриманих із різних вхідних даних із ферм за допомогою сільськогосподарського Інтернету речей, може зробити систему розумнішою та надавати точну інформацію та робити прогнози. У дослідженні [3] проаналізовано існуючі програми машинного навчання в сільському господарстві, від процесу до результатів, кожна з яких має свої сильні та слабкі сторони.

У досліджені [4] наведені переваги технологій комп'ютерного зору для класифікації врожайності овочів на основі їх колірних особливостей, для виявлення, ідентифікації та боротьби з бур'янами загального призначення, тощо.

Тенденції в області штучного інтелекту, робототехніка, пристрої Інтернету речей (IoT) і проблеми машинного навчання, а також функції машинного навчання, штучного інтелекту та датчиків у сільському господарстві детально описуються в [5].

Стаття [6] є комплексним оглядом застосування різних алгоритмів машинного навчання в аналітиці даних датчиків у сільськогосподарській екосистемі.

По результатах дослідження було виявлено, що використання бездротових сенсорних мереж, Інтернету речей, робототехніки, безпілотників та штучного інтелекту знаходиться на підйомі. Алгоритми машинного навчання дозволяють отримувати корисну інформацію та ідеї з потоку даних. Методи машинного навчання використовуються дослідниками протягом останніх двох років у поєднанні з бездротовими сенсорними мережами.

Однак, розробка інтелектуальних систем моніторингу ґрунту включає в себе ряд технічних, екологічних та наукових проблем:

– Вибір та розміщення сенсорів може бути складним завданням, оскільки різні регіони можуть вимагати різних типів сенсорів для збору різних параметрів ґрунту.

– Розробка надійних та стійких систем передачі даних у реальному часі через бездротовий канал може бути викликом, особливо в умовах обмежень ресурсів та навколишніх перешкод.

– Збір великої кількості даних може вимагати потужних алгоритмів обробки та аналізу.

– Важливо правильно вибрати параметри ґрунту для моніторингу, оскільки це визначається потребами конкретної сфери (сільське господарство, екологія, будівництво) та може впливати на вартість та складність системи.

– Зміни в середовищі, атмосферних умовах чи знос сенсорів можуть впливати на точність вимірювань та стійкість системи.

Постановка проблеми. Наведені аспекти обумовили проблеми, які необхідно вирішити:

– Невизначеність у виборі та розміщенні сенсорів для збору комплексних даних про фізико-хімічні параметри ґрунту.

– Визначення найбільш важливих параметрів ґрунту для врахування в алгоритмах машинного навчання.

Мета дослідження – проаналізувати існуючи підходи для застосування штучного інтелекту у сільському господарстві та розробити інтелектуальну систему моніторингу ґрунту з використанням сучасних технологій IoT, бездротових сенсорних мереж та методів машинного навчання для підвищення точності та ефективності агроекологічного аналізу.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ключові завдання:

– Розробити структуру системи моніторингу, включаючи сенсори, бездротовий зв'язок, засоби збору та передачі даних.

Очікуваними результатами є розробка прототипу інтелектуальної системи моніторингу ґрунту, яка забезпечить високу точність збору, обробки та аналізу даних, та ефективне використання отриманих результатів для оптимізації сільського господарства та збереження довкілля.

Результати дослідження. Розробка структури системи моніторингу ґрунту включає в себе вибір відповідних сенсорів, засобів збору та передачі

даних, а також забезпечення безперебійного та ефективного бездротового зв'язку [7]. Структура інтелектуальної системи моніторингу ґрунту зображена на рисунку 1.

Рис. 1. Структурна схема запропонованої інтелектуальної системи моніторингу ґрунту

Основними компонентами запропонованої системи є

– Сенсори фізико-хімічних властивостей ґрунту (датчики для вимірювання рівня вологості, температури, pH, концентрації поживних речовин та інших хімічних параметрів) та сенсори метеорологічних умов, які можуть вимірювати температуру повітря, вологість, атмосферний тиск та інші параметри, які впливають на стан ґрунту. Сенсори збирають дані та передають зібрані дані до вузла бездротового зв'язку для подальшої передачі до центральної станції.

– Мережеве обладнання – це LoRaWAN, NB-IoT або Zigbee для передачі

даних від сенсорів до центральної системи моніторингу. Бездротовий зв'язок забезпечує бездротовий обмін даними між сенсорами та центральною станцією.

– Центральна станція збору даних отримує дані від засобів збору та передачі даних, здійснює обробку та аналіз даних, використовуючи алгоритми машинного навчання та зберігає дані для подальшого дослідження та використання.

– Хмарне сховище для збереження даних, аналізу та доступу до інформації в режимі реального часу.

– Блок збору та аналізу даних, який складається з алгоритмів машинного навчання для аналізу та обробки великої кількості даних, щоб прогнозувати стан ґрунту та інтерфейсу для відображення результатів моніторингу у зручній для користувача формі.

– Інтерфейс для відображення результатів моніторингу у зручній для користувача формі та забезпечення можливості генерації звітів.

Ці компоненти взаємодіють, щоб забезпечити комплексний моніторинг та управління станом ґрунту, оптимізуючи сільське господарство та екологію. Результати аналізу можуть використовуватися для прийняття рішень, покращення врожайності та збереження природних ресурсів.

Висновки. Запропонований прототип системи представляє інтегрований та сучасний підхід до моніторингу ґрунту, що базується на передових технологіях IoT, машинного навчання та обробки даних у хмарному середовищі.

Ця модель системи моніторингу ґрунту відрізняється від існуючих систем тим, що дозволяє інтегрувати різноманітні технології; зберігати та оброблювати дані у хмарному середовищі для забезпечення доступу у режимі реального часу та високої масштабованості; використовувати автоматизовані методи для аналізу та інтерпретації великої кількості даних без необхідності постійного нагляду та втручання; надавати користувачам інтерфейси для легкого розуміння результатів моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. R. Sharma, "Artificial Intelligence in Agriculture: A Review," *2021 5th International Conference on Intelligent Computing and Control Systems (ICICCS)*, Madurai, India, 2021, pp. 937-942, doi: 10.1109/ICICCS51141.2021.9432187.

2. K. N. Bhanu, H. J. Jasmine and H. S. Mahadevaswamy, "Machine learning Implementation in IoT based Intelligent System for Agriculture," *2020 International Conference for Emerging Technology (INCET)*, Belgaum, India, 2020, pp. 1-5, doi: 10.1109/INCET49848.2020.9153978.

3. M. W. P. Maduranga, R. Abeysekera, Machine learning applications in IoT based agriculture and smart farming: A review. *Int. J. Eng. Appl. Sci. Technol*, 2020, *4*(12), 24-27.

4. О. Е. Констанченко, Н.Г. Аксак, Огляд використання систем комп'ютерного зору в сільскому господарстві. *Актуальні проблеми фізики, математики, інформатики та методики їх навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,* 18-20 січня 2023 року. – К. : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. –с. 193– 195.

5. T. A. Shaikh, T. Rasool, F. R. Lone, Towards leveraging the role of machine learning and artificial intelligence in precision agriculture and smart farming. *Computers and Electronics in Agriculture*, 2022, *198*, 107119.

6. Yemeserach Mekonnen et al, Review—Machine Learning Techniques in Wireless Sensor Network Based Precision Agriculture, *Journal of The Electrochemical Society*, Vol. 167, № 3 , doi: 10.1149/2.0222003JES

7. N. Axak, M. Korablyov, M. Ushakov. Cloud Architecture for Remote Medical Monitoring. *IEEE Proceedings of the 15th International conference «Computer Sciences and Information Technologies», (CSIT-2020).* – Zbarazh-Lviv, Ukraine, September 23-26, 2020. – vol. 1, pp. 344-347.

ФІЛЬТРАЦІЯ ХМАРИ ТОЧОК ОТРИМАНОЇ З LIDAR СЕНСОРУ

Антонюк Олександр Ігорович,
Старший викладач
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського» м. Київ, Україна
Мушта Ілля Андрійович,
Аспірант
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Вступ LIDAR (Light Identification, Detection and Ranging) — технологія отримання та обробки інформації про віддалені об'єкти за допомогою активних оптичних систем, що використовують явища відбиття світла і його розсіювання в прозорих і напівпрозорих середовищах. LIDAR – це також і датчик, який використовує дану технологію для вимірювання відстаней. LIDAR широко застосовується в безпілотних автомобілях, дронах, роботах, системах безпеки, картографії. Вимірювання, отримані датчиком LIDAR, завжди містять шум. Походження цього шуму різне. Більшість систем LIDAR страждають від несприятливих умов навколишнього середовища. Фотодетектор лідарної системи виявляє світло від сонця та навколишнього середовища, і це світло створює шум, який перешкоджає ефективній роботі системи. Також несприятливі погодні умови, такі як сніг, пил, сильний дощ або туман, спотворюють зображення хмари точок, отримане датчиками LIDAR. Тому для отримання високоякісної хмари точок використовуються методи фільтрації.

Традиційні алгоритми фільтрації часто обмежуються ізольованими викидами, не можуть ідентифікувати групи викидів або, навпаки, видаляють багато корисних елементів середовища. Більше того, деякі з них надто складні, щоб мати прийнятну продуктивність у реальному часі. З метою подолання цих обмежень тут буде запропоновано новий алгоритм фільтрації.

Мета роботи Обмеження сенсора є причиною появи викидів, які можна

поділити на дві основні категорії: позитивні та негативні викиди. Також розрізняють кластери викидів.

Негативні викиди – це точки, які не належать до поверхонь. Вони спричинені помилками багатоканального відображення і помилками всередині сканера. Ці точки часто вважаються такими, що належать землі.

Позитивні викиди – це також точки, які не належать до поверхонь. Вони спричинені відбиттям від таких об’єктів як птахи, низьколітаючі літаки, або помилками всередині сканера. Більшість фільтрів ідентифікують дані точки, тому що вони знаходяться далеко від сусідніх точок.

Кластери точок – це ті самі позитивні або негативні викиди, які об’єднані в кластери. Такі викиди важко виявити, адже вони можуть трактуватися як частини об’єктів. Приклади викидів зображені на рис. 1. На рис. 1.a зображені ізольовані викиди, на рис. 1.b зображені ізольовані та кластеризовані викиди, на рис. 1.c – кластеризовані викиди, на рис. 1.d – викиди, що є близькими за щільністю до інших об’єктів. Фотодетектор лідарної системи виявляє світло від сонця та оточення, і це світло створює шум. Також несприятливі погодні умови, такі як сніг, пил, сильний дощ або туман, спотворюють знімки хмари точок отримані сенсорами LIDAR. Такі «погодні» викиди утворюють щільну хмару точок безпосередньо навколо сенсора.

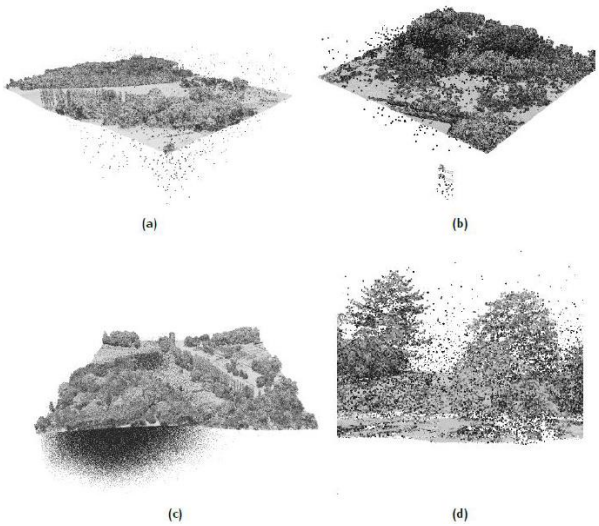

Рис. 1. Типи викидів: (a) ізольовані (b) ізольовані так кластеризовані (c) кластеризовані (d) близькі за щільністю до інших об’єктів

Метою даної роботи є побудова алгоритму, який здатен відфільтрувати наведені типи викидів, зберігши при цьому якнайбільше інформативних точок за оптимальний час.

Матеріали і методи Розділимо побудову нового алгоритму на декілька етапів. Перш за все, для зменшення часової складності алгоритму виконаємо розбиття вхідної хмари точок на вокселі для подальшого усунення вокселів з великою щільністю точок. Розбиття на кубічні вокселі здійснюється з експериментально визначеним кроком.

Для цього у вхідній хмарі точок, що знаходиться у тривимірній прямокутній системі координат шукаються мінімальне та максимальне значення вздовж вісі X, Y, Z. Маємо значення xMin, xMax, yMin, yMax, zMin, zMax. На основі мінімальних та максимальних значень та величини комірки (кроку вокселіації, voxelSize), визначаються кількості комірок вздовж вісі X, Y, Z за наступними формулами (1):

$$\begin{aligned} xLength &= (xMax - xMin) \\ yWidth &= (yMax - yMin) \\ zHeight &= (zMax - zMin) \\ xVoxelsNum &= ceil(xLength / voxelSize) \\ yVoxelsNum &= ceil(yWidth / voxelSize) \\ zVoxelsNum &= ceil(zHeight / voxelSize) \end{aligned} \quad (1)$$

У залежності від відстані точки хмари від початку координат хмари (точки з координатами (0, 0, 0), в якій розміщується сенсор), вона потрапляє до вокселя з певним номером. Нумерація вокселів здійснюється так, як показано на рис. 2.

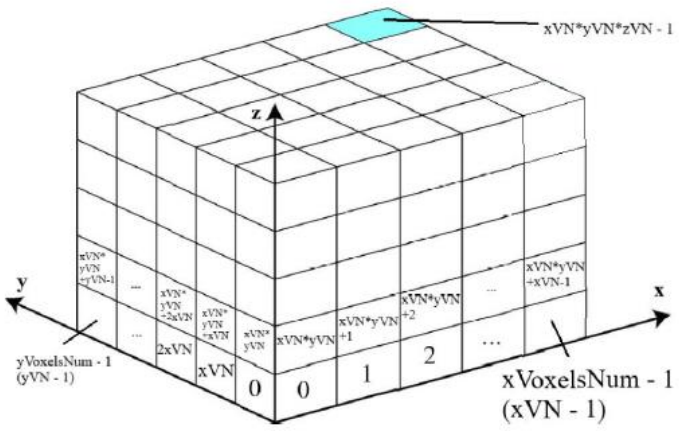

Рис. 2. Нумерація вокселів

Наступним кроком є підрахунок середнього арифметичного кількостей точок у всіх вокселях. Також обчислюється кількість порожніх вокселів. Тоді середня щільність хмари точок обчислюється за формулою (2):

$$avgNumOfPoints = NumOfElementsInVoxels / (NumberOfVoxels - NumberOfNonEmptyVoxels) \quad (2)$$

У формулі (2) avgNumOfPoints – середня щільність точок у хмарі, NumOfElementsInVoxels – кількість елементнів у вокселях (дорівнює кількості елементів у хмарі), NumberOfVoxels – кількість вокселів, NumberOfNonEmptyVoxels – кількість непорожніх вокселів.

Маючи середню щільність вокселів, можна вилучити точки з вокселів, які мають велику щільність. Вилученню з подальших обрахунків підлягають ті точки, які належать до вокселів, щільність яких більша за середню щільність точок у хмарі + значення дельта. Дельта обраховується експериментально.

Для того, аби визначити наявність «погодних» викидів використовується той факт, що щільність таких викидів у багато разів перевищує середню щільність хмари. Тому до того, як видаляти щільні вокселі з подальших обчислень, знаходяться усі вокселі та розміщені у них точки, які належать до так званої снігової області (область навколо сенсору радіусом 20 метрів визначена експериментально у статті [1]). Далі обраховується щільність вокселів снігової області. Якщо щільність таких вокселів перевищує середню щільність точок у хмарі (середню щільність вокселів) + значення дельта, то тоді точки, що належать до снігової області поступають на вхід до DSOR фільтру, описаного у статті [2]. При цьому на вхід алгоритму надходять не самі точки, а лише їх індекси. Також точкам, позначеним алгоритмом DSOR як шумові ставлять у відповідність певну мітку. Це дозволяє уникнути зайвих копіювань, зменшити споживання пам’яті та збільшити швидкість фільтрації. Після цієї операції вокселі разом з точками зі снігової області вилучаються з подальших обчислень основного методу фільтрації.

На наступному кроці простір хмари точок поділяється на сегменти (області) і відбувається розподіл точок по відповідним сегментам як показано у

статті [3]. Приклад розбиття простору на сегменти показаний на рис. 3.

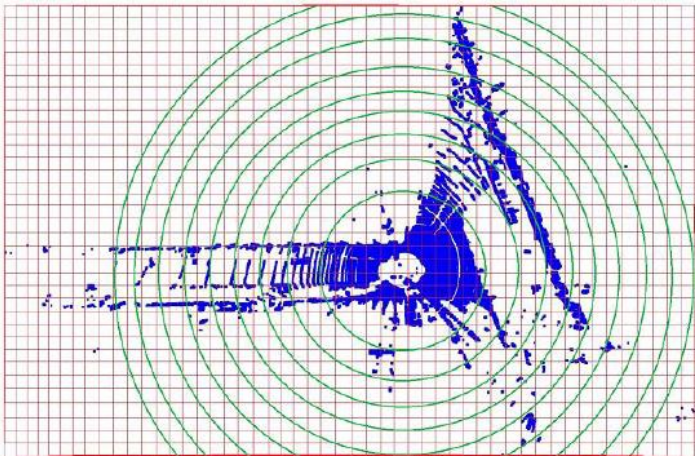

Рис. 3. Розбиття хмари точок на сегменти

Точки кожного сегменту в подальшому оброблюються алгоритмом окремо як окремі хмари точок.

Це дозволяє врахувати зміну щільності точок з мірою їх віддалення від сенсора. Кожну таку отриману хмару точок подамо на вхід DBSCAN алгоритму, описаного у статті [3], але без попередньої їх проекції на площину. Це дозволить відфільтрувати локальні викиди, а також кластери викидів.

Результати і обговорення Для тестування алгоритму візьмемо набір даних, представлений у [4], зібраний у Michigan's Upper Peninsula під час снігопаду. Представлений набір даних складається в середньому з 200000 точок на фрейм, призначений перш за все для сегментації (складається з 22 класів). Серед класів даних є клас снігу, потрібний для тестування «погодних» викидів. На рис. 4 показано результат застосування ROR, SOR та запропонованого фільтру. ROR та SOR фільтри видалили локальні викиди, але також видалили трохи інформативних точок на останніх сегментах простору. «Погодні» викиди залишились переважно невідфільтрованими.

Запропонований метод також видалив локальні викиди, трохи менше інформативних точок на останніх сегментах простору, але при цьому переважно відфільтрував викиди, спричинені поганими погодними умовами.

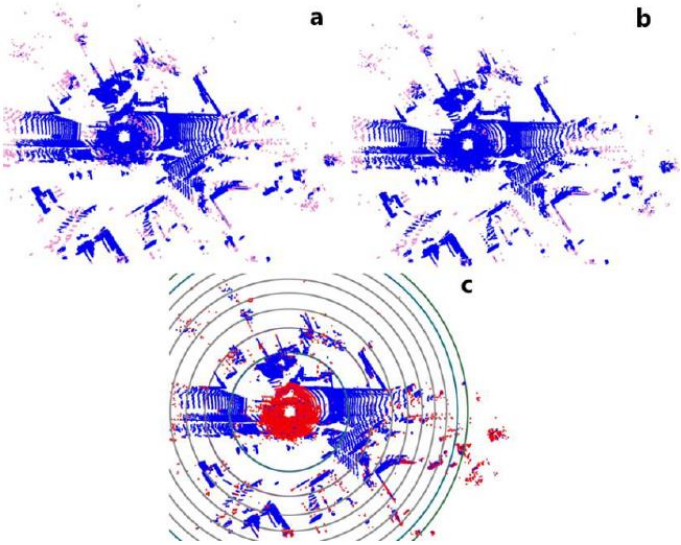

Рис. 4. Результат застосування (a) ROR фільтру, (b) SOR фільтру, (c) запропонованого фільтру

Висновок

У даній роботі був побудований алгоритм фільтрації хмари точок, отриманої LIDAR сенсором. Запропонований алгоритм здатен видаляти різні типи викидів: локальні викиди, кластери викидів та викиди, які виникли у результаті поганих погодних умов. Щодо часу роботи алгоритму, то запропонований алгоритм покращує даний показник у порівнянні з іншими фільтрами (за винятком SOR фільтру і деяких найпростіших фільтрів).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. J.-I. Park, J. Park and K.-S. Kim, "Fast and accurate desnowing algorithm for LiDAR point clouds", IEEE Access, vol. 8, pp. 160202-160212, 2020.

2. A. Kurup and J. Bos, Dsor: A scalable statistical filter for removing falling snow from lidar point clouds in severe winter weather, 2021

3. Y. Duan, C. Yang, H. Chen, W. Yan, H. Li Low-complexity point cloud denoising for LiDAR by PCA-based dimension reduction Opt. Cmmun., 482 (2021), Article 126567.

4. Kurup, A., & Bos, J. (2021). The Winter Adverse Driving dataSet (WADS) - sequence 11.Retrieved from: https://digitalcommons.mtu.edu/all-datasets/

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТЕМПЕРАТУРИ ЗБЕРІГАННЯ ПРОДУКТІВ З КОМУНІКАЦІЄЮ ЧЕРЕЗ ШИНУ 1-WIRE ТА ВИКОРИСТАННЯМ ЛСІМ-1

Бабчук Сергій Миронович
к.т.н., доцент
Винник Дмитро Володимирович
магістрант
Бабчук Ірина Сергіївна
Студентка
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. В даний час актуальною технічною задачею є моніторинг температури зберігання продуктів.

Заклади громадського харчування та продуктові магазини повинні забезпечити чітко визначені зони та температурні умови зберігання з наступних причин:

– використання складських приміщень дозволяє закуповувати продукти в значних кількостях (оптові або дрібнооптові партії), що зумовлює знижки від продавців, і відповідно підвищує ефективність роботи закладів харчування та продуктових магазинів;

– можливість зберігання продуктів в приміщеннях закладів харчування та продуктових магазинах знижує витрати і зменшує час, які необхідні для замовлення даних продуктів і їх транспортування;

– закладам громадського харчування простіше планувати меню, коли його працівники знають про кількість, якість та перелік продуктів, які є в наявності. Якщо є потреба в певному елементі меню, то важливо знати, що в наявності достатньо продуктів, щоб забезпечити приготування страв для кожного, хто бажає замовити дану страву.

Моніторинг температури в морозильних камерах, холодильниках, полицях, вітринах, складі в закладах громадського харчування та продуктових

магазинах сприятиме оперативному виявленню випадків відхилення температурного режиму від встановлених норм, що може призвести до передчасного псування продуктів і що нестиме небезпеку для здоров'я споживачів та може спричинити фінансові та репутаційні втрати та санкції санстанції та інших контролюючих служб.

Мета роботи. Враховуючи вищевказане, метою роботи є розробка системи моніторингу температури зберігання продуктів.

Результати та обговорення. На першому етапі досліджень було проведено аналіз температури та умов зберігання продуктів. Встановлено діапазони температур зберігання різних продуктів харчування, які необхідно моніторити в закладах громадського харчування та в продуктових магазинах, що б не допустити псування продуктів.

Проведений аналіз різних засобів для вимірювання температури в холодильниках та морозильних камерах, дає підстави стверджувати, що такі недорогі засоби не надають користувачу можливість передавати інформацію з об'єкту контролю до ПК користувача, а засоби які мають дану можливість є дорогими (дорожчі 5 тис. грн) і не завжди передана з об'єкта контролю інформація є в зручному для обробки форматі (наприклад інформація в файлі в форматі PDF, а не у вигляді числових значень).

Під час подальших досліджень було проаналізовано існуючі логіко-статистичні інформаційні моделі. Встановлено, що для розроблюваної системи моніторингу температури зберігання продуктів доцільно використати ЛСІМ-1, адже при моніторингу температури встановлюються дві межі (верхня і нижня) в інтервалі між якими має бути температура в холодильниках чи морозильних камерах і ЛСІМ-1 **буде** здійснювати контроль за відхиленням температури об'єкта від визначеного діапазону (визнаного нормою) для якого вказано верхню та нижню межі.

Під час продовження досліджень було проаналізовано шини які можна використати при розробці системи на базі платформи Arduino (SPI, I^2C, CAN, 1-Wire). За результатами даних досліджень було прийнято рішення про

доцільність розробки системи моніторингу температури зберігання продуктів на базі шини 1-Wire: вона задовільняє потреби в довжині сегменту мережі (до 300 м) і в простоті розгортання (за допомогою двох проводів можна підключити до 250 вузлів).

Висновки. Розроблено систему моніторингу температури зберігання продуктів з комунікацією через шину 1-Wire та використанням ЛСІМ-1, що дозволить вчасно виявляти відхилення температурного режиму від встановлених норм, що в свою чергу дозволить уникнути передчасного псування продуктів в морозильних камерах, холодильниках, полицях, вітринах, складі в закладах громадського харчування та продуктових магазинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Storage Temperatures and Procedures. URL: https://workforce.libretexts.org/Bookshelves/Food_Production_Service_and_Culinary_Arts/Food_Safety_Sanitation_and_Personal_Hygiene/01%3A_Chapters/1.06%3A_Storage_Temperatures_and_Procedures

2. ДСТУ EN 13485:2018 Термометри для вимірювання температури повітря та продукту під час транспортування, зберігання та розповсюдження охолодженої, замороженої, глибокозамороженої/швидкозамороженої їжі та морозива. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=79230

3. Яка температура повинна бути в морозильній камері по СанПіН. URL: https://kirpi4ik.com.ua/yaka-temperatura-povinna-buti-v-morozilnij-kameri-po-sanpin/

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕДИЧНІЙ АНАТОМІЧНІЙ ОСВІТІ

Баранова Ірина Володимирівна,
к.т.н., доцент
Сумський державний університет
м. Суми, Україна

Вступ. Глобальна пандемія COVID-19 та військовий стан в Україні, обмеження на фізичне відвідування освітніх установ зумовили потребу в альтернативних методах взаємодії з користувачами. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є використання інформаційних технологій (ІТ) в медичній освіті в цілому та віртуальних технологій зокрема. Віртуальні тури стали інноваційним рішенням для подолання зазначених обмежень, та виступають як засіб збереження зв'язку з навчальною аудиторією.

Вивчення прикладної анатомії є важливим аспектом медичної освіти. Тому віртуальні тури до музеїв анатомії надають унікальну можливість ретельного вивчення будови людського тіла з використанням технологій доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальності. Це розширює перспективи для навчання студентів-медиків, вирішує питання безпеки й етики при вивченні анатомії, та відкриває широкий доступ для загальної публіки до знань з анатомії.

Ці аспекти роблять віртуальні тури анатомічним музеєм актуальним і перспективним інструментом, який відповідає сучасним викликам та очікуванням суспільства.

Мета роботи. Дослідження спрямоване на вивчення можливостей віртуальних турів у наданні докладного та інтерактивного вивчення анатомії людського тіла, а також на оцінку їхнього впливу на студентське навчання й загальний інтерес до медичних наук.

Основний акцент дослідження спрямований на визначення можливостей використання інтерактивності та мультимедійних елементів для створення

іммерсивного навчального досвіду, який би сприяв взаємодії студентів з анатомічним матеріалом. Також вивчаються аспекти безпеки та етики, пов'язані із застосуванням віртуальних турів в медичній освіті.

Матеріали та методи. В ході даного дослідження використовувався аналітичний підхід для систематичного порівняння та аналізу використання віртуальних турів в музеях анатомії. Застосування аналітичного методу дозволило ретельно розглянути різні аспекти впровадження цих турів, визначити їх переваги та недоліки, а також виявити загальні тенденції у їхньому застосуванні, такі як користувацький досвід, технічні можливості та освітній потенціал.

Результати та обговорення. Застосування ІТ в медичній практиці є актуальним та важливим аспектом, спричиненим багатьма факторами, зокрема змінами в охороні здоров’я, глобалізацією, попитом на персоналізований догляд тощо, про що свідчать дані робіт [1, 2].

Використання ІТ надає освітні переваги, спрощуючи отримання знань. Дослідження [3–4] підтверджують, що використання 3D-моделей, симуляційних центрів і віртуальної реальності поліпшує навчання студентів-медиків, надаючи їм практичні навички та розвиваючи їхні знання.

Як зазначено в дослідженні [5], такий підхід покращує здатність студентів ефективно реагувати на реальні ситуації та приймати зважені рішення. VR у медичному навчанні надає студентам реалістичний досвід практичних ситуацій, сприяє розвитку їх навичок, створює живий іммерсивний досвід, наприклад, у проведенні практичних симуляцій.

Дослідження застосування програм AR/VR в освіті вказує на зростаючий інтерес до них, але їх широке впровадження ускладнює відсутність простих у використанні платформ. Платформа ScoolAR, яку пропонують, наприклад, автори статті [6], розв'язує цю проблему, дозволяючи створювати додатки AR/VR без програмування. Експерименти авторів підтверджують позитивні результати навчання за допомогою ScoolAR, досягнення кращих результатів з точки зору знань і компетенцій.

Удосконаленню навичок сприяє занурення студентів-медиків у віртуальне середовище, яке реалістично відтворює робочі ситуації, залишаючи при цьому пацієнта в безпеці. Дослідження вчених [7, 8] підтверджують успішність використання віртуального навчання для формування навичок, кращого та швидшого запам'ятовування досвіду. Зокрема, в роботі [8] представлені результати експерименту, де студенти-медсестри використовували симуляційну платформу PILL-VR для вивчення процесів введення ліків, та підтверджені переваги навчання з використанням PILL-VR порівняно з традиційним.

Студентам-медикам часто важко розуміти тривимірну (3D) анатомію з двовимірних зображень, отриманих, наприклад, при рентгенографії, тому анімована та інтерактивна 3D графіка забезпечує краще сприйняття інформації. Інтеграція таких матеріалів позитивно впливає на медичну освіту, як показали результати дослідження авторів [9]. Ці матеріали є більш ефективними, ніж звичайні підручники, і сприяють розумінню студентами складних анатомічних структур.

Вивченню анатомії сприяє також взаємодія студентів з експонатами медичних музеїв – можна демонструвати препарати під час практичних занять, привозити зразки до анатомічних класів або цифрувати їх для використання віртуальними навчальними середовищами [10].

Проте існують проблеми з музейною освітою, зокрема обмежений доступ до артефактів через їхню крихкість, унікальність або обмежений фізичний простір для їхньої експозиції [11]. Для вирішення цих проблем пропонується поєднання реальних музейних експозицій із системами віртуальної реальності [4]. AR/VR мають позитивний вплив на академічні досягнення і сприйняття у музейному навчанні.

Висновки. Використання ІТ у медичній сфері є актуальним та вагомим аспектом, який приносить освітні переваги, полегшуючи процес засвоєння знань. Впровадження віртуальної реальності у медичну освіту надає студентам практичний досвід, реалістично відтворюючи робочі сценарії і, при цьому,

забезпечує безпеку пацієнтів.

Ефективність використання віртуального навчання для розвитку навичок виявляється у поєднанні реальних музейних експозицій із системами віртуальної реальності, що в підсумку позитивно впливає на успішність навчання.

Отже, використання віртуальних симуляцій є важливим для формування практичного досвіду студентів-медиків та гарантує надання високоякісної медичної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Boulos M.N.K., Hetherington L., Wheeler S. Second Life: an overview of the potential of 3-D virtual worlds in medical and health education // Health Info Libr J. John Wiley & Sons, Ltd, 2007. Vol. 24, № 4. P. 233–245.
2. Галушко К. Застосування сучасних технологій в навчанні майбутніх медичних працівників // Розвиток природничих наук як основа новітніх досягнень у медицині / ed. Федів В. Чернівці: Буковинський державний медичний університет, 2022. P. 369–374.
3. Nicholson D.T. et al. Can virtual reality improve anatomy education? A randomised controlled study of a computer-generated three-dimensional anatomical ear model // Med Educ. 2006. Vol. 40, № 11. P. 1081–1087.
4. Zhang Q., Wang K., Zhou S. Application and practice of VR virtual education platform in improving the quality and ability of college students // IEEE Access. Institute of Electrical and Electronics Engineers Inc., 2020. Vol. 8. P. 162830–162837.
5. Suri P.A. et al. Systematic literature review: The use of virtual reality as a learning media // Procedia Comput Sci. Elsevier, 2023. Vol. 216. P. 245–251.
6. Puggioni M. et al. ScoolAR: An Educational Platform to Improve Students' Learning through Virtual Reality // IEEE Access. Institute of Electrical and Electronics Engineers Inc., 2021. Vol. 9. P. 21059–21070.
7. Boros M. et al. Application of VR Technology to the Training of

Paramedics // Applied Sciences (Switzerland). MDPI, 2022. Vol. 12, № 3.

8. Dubovi I., Levy S.T., Dagan E. Now I know how! The learning process of medication administration among nursing students with non-immersive desktop virtual reality simulation // Comput Educ. Pergamon, 2017. Vol. 113. P. 16–27.

9. Battulga B. et al. The Effectiveness of an Interactive 3-Dimensional Computer Graphics Model for Medical Education // Interact J Med Res. JMIR Publications Inc., 2012. Vol. 1, № 2. P. e2.

10. Cullinane D.P., Franklin C., Barry D.S. Reviving the anatomic past: Breathing new life into historic anatomical teaching tools // J Anat. John Wiley and Sons Inc, 2022.

11. Kyriakou P., Hermon S. Can I touch this? Using Natural Interaction in a Museum Augmented Reality System // Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage. Elsevier Ltd, 2019. Vol. 12.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРИДУШЕННЯ ШУМУ ДЛЯ ОДНОВИМІРНОГО ФІЛЬТРУ НА ОСНОВІ ДИСКРЕТНОГО КОСИНУСНОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ

Брисін Петро Володимирович,
аспірант
Абрамов Сергій Клавдійович,
к.т.н., доцент
Абрамова Вікторія Валеріївна
к.т.н., доцент
Лукін Володимир Васильович
д.т.н., професор
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Однією з типових задач обробки одновимірних сигналів у системах різного призначення, зокрема інформаційно-вимірювальних чи медичних діагностичних, є придушення завад, що виникають внаслідок багатьох різних факторів. При цьому виникають проблеми вибору типу фільтру та його параметрів.

Крім того, не завжди позитивний ефект фільтрації виявляється суттєвим, що загалом ставить під сумнів доцільність її застосування та, відповідно, використання часових та енергетичних ресурсів засобів цифрової обробки даних. Тож бажано прогнозувати ефективність обробки сигналів, що спотворені завадами, для типу фільтру, на основі якого планується досягти шумопридушення.

Одним з ефективних способів усунення завад є фільтр на основі дискретного косинусного перетворення (ДКП), який здатен придушувати шум і водночас зберігати важливі властивості сигнальної складової з високою швидкодією за умови наявності певних апріорних відомостей про характеристики завад. Нещодавно було показано [1], що для ДКП-фільтру з жорстким порогом $T=\beta\sigma$ (де β – параметр, що зазвичай дорівнює 2,7, а σ – середньоквадратичне відхилення гаусового шуму, що припускається

апріорно відомим) та фіксованим розміром блоку N=32 можна досить точно спрогнозувати відношення MSE/σ^2, де MSE – середньоквадратична похибка на виході фільтра. Але рекомендоване значення β=2,7 не є оптимальним для будь-якого сигналу та рівня завад. Тож результат фільтрації з β=2,7 може бути не найкращим.

Мета роботи – перевірити можливість прогнозування ефективності ДКП-фільтру для різних параметрів, зокрема значення β, для встановлення його параметрів та надати відповідні рекомендації.

Матеріали та методи. Припустимо, що треба придушити шум у прийнятій суміші інформаційного сигналу та адитивного білого гаусового шуму, де тривалість накопичення даних суттєво (в десятки разів) перевищує розмір блоку.

Відомо [1], що значення MSE/σ^2 можуть лежати в широких межах (від приблизно 0,07 до приблизно 0,9), про що свідчить діаграма розсіяння на рис. 1, де кожна точка отримана для одного з шести тестових сигналів для кількох значень відношення сигнал-шум (ВСШ).

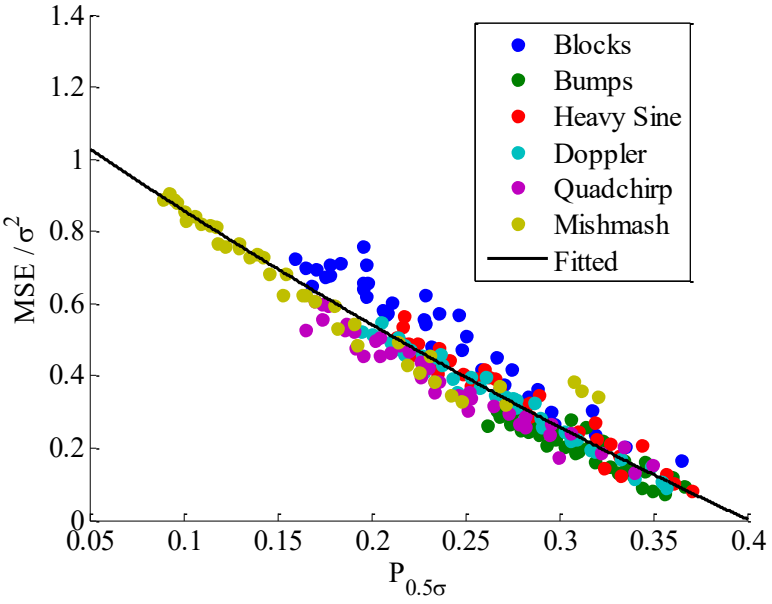

Рис. 1. Діаграма розсіяння MSE/σ^2 від $P_{0.5\sigma}$ для ДКП-фільтра з повним перекриттям блоків та порогом T=2,7σ

По горизонтальній осі – параметр $P_{0.5\sigma}$ – ймовірність того, що амплітуди

ДКП-коефіцієнтів не перевищують 0,5σ. Саме його в [1] рекомендовано використовувати для прогнозування на основі фітингу кривої (Fitted), що отримана заздалегідь, та розрахунку $P_{0.5\sigma}$ для сигналу, для якого аналізується доцільність виконання фільтрації, до початку фільтрації.

Очевидно, що для $P_{0.5\sigma}<0,1$ застосування фільтрації навряд чи є доцільним (це має місце, коли інформаційний сигнал є складним за структурою, а рівень завад є відносно низьким). Для розрахунку $P_{0.5\sigma}$ із забезпеченням високої швидкодії можна використовувати блоки з половинним перекриттям практично без втрати точності прогнозування.

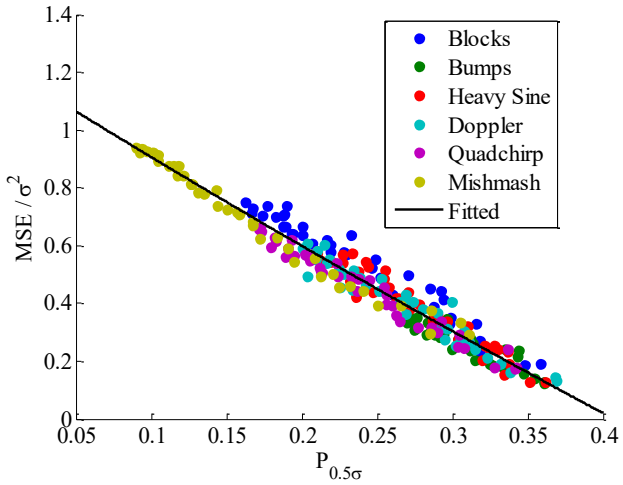
Тож ідея полягає в тому, що на основі попередньо розрахованої ймовірності $P_{0.5\sigma}$ можна прогнозувати MSE/σ^2 і для інших установок параметрів ДКП-фільтру, зокрема β менше чи більше 2,7.

Результати та обговорення. Для її перевірки були отримані діаграми розсіяння для двох інших значень β, що дорівнюють 2,3 та 3,0. Вони представлені на рис. 2.

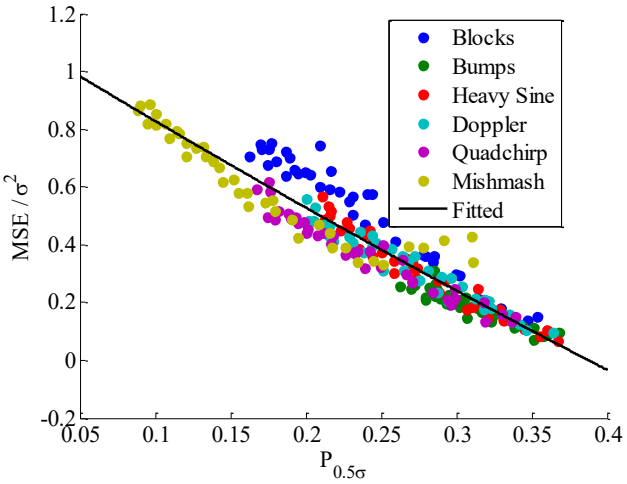
Як можна побачити, отримані діаграми дуже схожі на діаграму на рис. 1, але є й відмінності. Зокрема, фільтр з меншим значенням σ^2 характеризується більшими значеннями MSE/σ^2 для великих значень $P_{0.5\sigma}$, що мають місце для відносно простих сигналів (Heavy Sine) за умови відносно інтенсивних завад (низького ВСШ). Різниця у значеннях $ISNR=10\lg(\sigma^2/MSE)$ для β=2,3 та β=3,0 може перевищувати 1 дБ, тож доцільним може бути адаптивний вибір β в залежності від $P_{0.5\sigma}$ та результатів прогнозування.

Зазначимо, що наявність $P_{0.5\sigma}$ дозволяє розрахувати (спрогнозувати) MSE/σ^2, використовуючи вписані криві, для різних значень β, якщо відповідні криві отримані заздалегідь (офлайн). Зокрема, для β=2,7 маємо апроксимацію $MSE/\sigma^2 = 1598 \cdot e^{-0.4908 P_{0.5\sigma}} - 1597 \cdot e^{-0.4889 P_{0.5\sigma}}$.

Як можна здогадатись, навіть вписування поліному першого порядку дає чудовий результат для діаграм розсіювання на рисунках 1 і 2.

а

б

Рис. 2. Діаграми розсіяння MSE/σ^2 від $P_{0.5\sigma}$ для ДКП-фільтра з повним перекриттям блоків та порогами $T=2{,}3\sigma$ (а) та $T=3{,}0\sigma$ (б)

Тоді можна рекомендувати наступну процедуру адаптації: 1) розрахуйте $P_{0.5\sigma}$; 2) використовуючи апроксимації, що отримані заздалегідь, спрогнозуйте MSE/σ^2 для кількох значень β, 3) виберіть β, що, згідно з прогнозом, забезпечує мінімальне значення MSE/σ^2, 4) виконайте ДКП-фільтрацію з цим значенням β. На наш погляд, на практиці може вистачити трьох чи чотирьох різних значень β в межах від 2 до 3 (дивись аналог в роботі [2]).

Дослідження показали, що виграш у значеннях ISNR завдяки оптимальному встановленню β у порівнянні з фіксованим β=2,7 може досягати

0,8 дБ. Максимальний програш, що може спостерігатись внаслідок прийняття неправильного рішення, не перевищує 0,1 дБ, що на практиці є прийнятним. Зазвичай адаптація (використання β, що відрізняється від 2,7) є доцільною, якщо $P_{0.5\sigma}$ виявляється або відносно малим (наприклад менше 0,15, і тоді доцільно встановлювати $\beta<2,7$, наприклад 2,3), або відносно великим (наприклад більше 0,30 і тоді доцільно встановлювати $\beta>2,7$, наприклад 3,0).

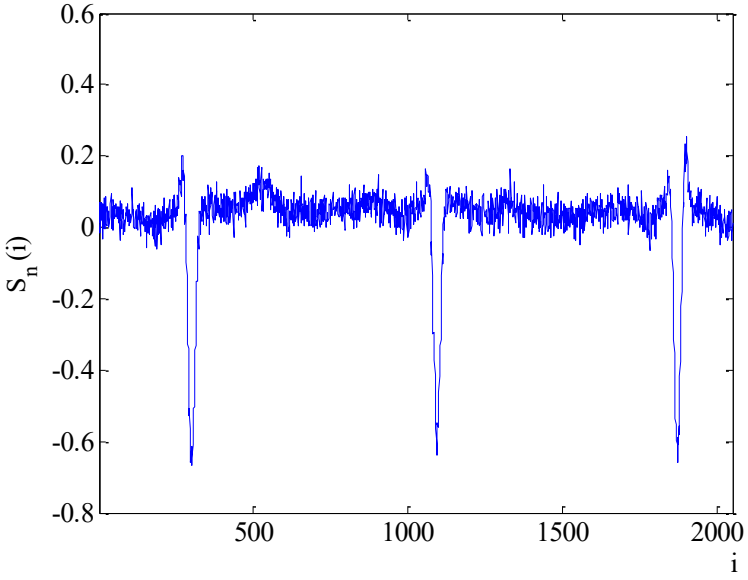
Зазначимо також три аспекти. По-перше, при $P_{0.5\sigma}<0,1$ можна також прийняти рішення зовсім не проводити фільтрацію, що збереже ресурси і час. По-друге, запропонований алгоритм адаптації практично не призводить до погіршення швидкодії обробки з прогнозуванням, бо операції розрахунку прогнозу для кількох значень β та прийняття рішення є дуже простими.

По-третє, розрахунок $P_{0.5\sigma}$ теж є швидким (на порядок швидшим, ніж сама фільтрація з повним перекриттям блоків), якщо під час розрахунку $P_{0.5\sigma}$ використовується половинне перекриття блоків. Якщо σ^2 є апріорно відомою або оцінюється в реальному часі з необхідною точністю, то алгоритм фільтрації з адаптацією теж можна реалізувати в реальному часі

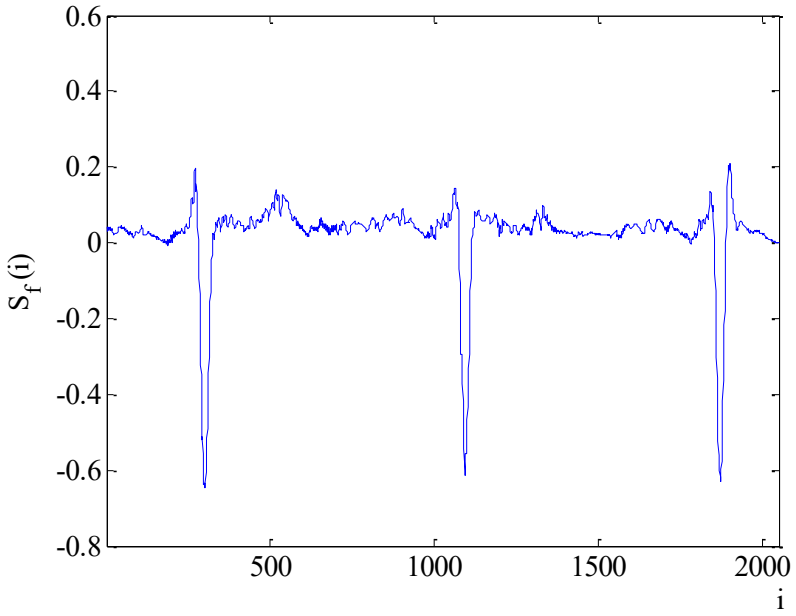
Перевірку можливості прогнозування та її точності було проведено для медичного електрокардіографічного (ЕКГ) сигналу, який не використовувався під час формування діаграм розсіяння та «навчання» методу прогнозування. Аналіз результатів, отриманих для різних ВСШ, довів, що MSE/σ^2 прогнозується з похибками, що не перевищують 15%. Точність прогнозу може бути трохи гіршою для специфічних сигналів типу Blocks, що мають розриви похідної.

На рис. 3 (а) показано ЕКГ-сигнал, що спотворено досить інтенсивним шумом (ВСШ дорівнює 16, що є типовим для випадку появи електроміографічних завад).

Результат обробки ДКП-фільтром наведено на рис. 3 (б). Позитивний результат фільтрації є очевидним. Про нього свідчить і той факт, що MSE/σ^2 дорівнює 0,16, тобто ISNR перевищує 7,5 дБ, що вказує на високу ефективність фільтрації та доцільність її використання.

а

б

Рис. 3. ЕКГ сигнал з шумом (а) та після ДКП-фільтрації (б)

Висновки. Нами доведено можливість швидко та достатньо точно прогнозувати ефективність ДКП-фільтру для різних значень параметру β (сподіваємося, що така можливість є і для розміру блоків). На основі такого прогнозування запропоновано адаптивний алгоритм вибору β (розрахунку порога) та його використання під час придушення шуму або прийняття рішення про недоцільність застосування фільтрації, що зазвичай має місце для високих

ВСШ та/або сигналів складної структури. Водночас показано, що в сприятливих випадках ВСШ можна суттєво (на 8-11 дБ) покращити. При цьому адаптивний вибір β може призвести до виграшу порядка 1 дБ у порівнянні з фіксованим встановленням порогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. S. Abramov, V. Abramova, V. Lukin, K. Egiazarian, Prediction of Signal Denoising Efficiency for DCT-Based Filter, Telecommunications and Radio Engineering, Vol. 78, No 13, 2019, pp. 1129-1142. **DOI:** 10.1615/TelecomRadEng.v78.i13.10.

2. S. Abramov, V. Lukin, O. Rubel, K. Egiazarian, Prediction of performance of 2D DCT-based filter and adaptive selection of its parameters, IS&T International Symposium on Electronic Imaging 2020, Image Quality and System Performance, USA, January 2020, pp. 319-1 – 319-6, **DOI** 10.2352/ISSN.2470-1173.2020.9.IQSP-319.

УДК 665.583.4:006.015.5

ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ЗУБНИХ ПАСТ

Васиньов В. Ю.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність
Державний заклад
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка
Дрожжин Д. Ю.
к.н. з держ.упр., доцент
Державний заклад
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка

Зубних паст величезна кількість на ринку. Деякі продаються в супермаркетах, деякі в аптеках, а деякі тільки в спеціалізованих магазинах. Розібратись в їх ефективності буває дуже складно.

Відповідно до вимог косметичні товари, а зубна паста відноситься саме до таких, повинні виготовлятися за рецептурою затвердженою відповідними органами Міністерства охорони здоров'я України і відповідати вимогам нормативних документів.

На території нашої країни є чинні нормативні документи, які встановлюють загальні вимоги до зубних паст та методів їх випробувань:

– ДСТУ ISO 22715:2019 Косметична продукція. Пакування та маркування;

– Про затвердження товарів експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік;

– ДСанПіН 2.2.9.027-99 Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості;

– Про загальну безпечність нехарчової продукції;

– Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції:

Закон України [1, 2, 3].

Відповідно до нормативних документів зубні пасти повинні відповідати:

– високому ступеню ефективності дії виробу - повинні бути корисними, чинити сприятливу дію на стан порожнини рота;

– містити безпечні інгредієнти, що входять до складу косметичних засобів;

– не змінювати якість протягом гарантійного терміну, стійкість по відношенню до розвитку мікроорганізмів, температурних режимів і окислювальних процесів.

На зовнішній вигляд зубні пасти повинні бути однорідними, желеподібної маси без крупинок та сторонніх включень, розшаровувань мати приємний запах, смак, колір.

Вміст показника pH – допускається за погодженням з Міністерством охорони здоров'я України випускати лікувально-профілактичні зубні пасти.

Максимально якісна і безпечна зубна паста повинна потрапляти о ротової порожнини споживача, такі вимоги може гарантувати дотримання нормативної документації.

Саме при експертизі якості зубної пасти перевіряють, перш за все, органолептичні і фізико-хімічні показники. До органолептичних показників якості зубної пасти відносяться: зовнішній вигляд, колір, запах, смак. З фізико-хімічних показників нормуються: мікробіологічна частота, водневий показник, масова частка суми важких металів, масова частка фториду, абразивність тощо.

Аналізуючи закордонний досвід науковці, який показує, що такі нормативні документи, як Директиви, Технічні Регламенти, акцентують свою увагу на показниках безпечності, що для споживача вкрай важливо. Вітчизняний виробник зможе підтвердити якість косметичної продукції, а саме зубних паст як на національному, так і на міжнародному рівні затвердивши Технічний регламент в Україні і не відхилятися від вимог європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСанПіН 2.2.9.027-99 «Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості»: Постанова Головного державного санітарного лікаря України від 01.07.1999 № 27 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/MOZ8522.

2. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 № 2735-VI - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text.

3. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 № 2736-VI - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17#Text.

РОЗВИТОК НАВИЧОК СТРІЛЬБИ З РІЗНИХ ВИДІВ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В РАМКАХ ЗАГАЛЬНОЇ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Гіркало Даніїл Кирилович,
курсант 1 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
факультету підготовки для
органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович,
Старший викладач кафедри
техніко-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Стрільба — ведення вогню з різних видів зброї. Терміном «стрільба» позначають також наукову дисципліну, яка розробляє теорію стрільби і предмет бойової підготовки. Під час ведення вогню на полі бою дуже важливо вміти вести прицільний випереджальний вогонь по цілі, яка з'являється на дуже короткий термін. особа має пам'ятати, що для того, щоб виконати бойову задачу і не отримати поранення або не бути вбитим противником, потрібно якомога швидше виявити ціль, прикласти зброю, прицілитися і здійснити постріл. Для того, щоби ця задача була успішно виконана, потрібно багато тренуватися.

Стрільба з вогнепальної зброї – це мистецтво та навичка, яка вимагає від особи високої концентрації, точності та відповідальності. Ця навичка є необхідною для багатьох професій, таких як військові, поліцейські, мисливці та спортсмени, а також може використовуватися для особистої безпеки.

ОСНОВНІ ЕТАПИ НАВЧАННЯ СТРІЛЬБИ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Перш і найважливіше – це вивчення правил безпеки під час роботи з вогнепальною зброєю. Особа повинна розуміти, як правильно поводитися зі

зброєю, як уникнути нещасних випадків та виявити несправність зброї. Перед початком стрільби важливо детально ознайомитися зі зброєю: її будовою, принципом дії, розборкою та зборкою. Це допоможе особі краще зрозуміти, як працює зброя, та в разі необхідності самостійно розв'язати проблеми з нею. Одним із ключових аспектів є правильна техніка стрільби. Це містить стійку позицію, правильний захват зброї, націлювання та керування вогнем. Професійні інструктори зазвичай надають індивідуальні поради щодо вдосконалення техніки.

Важливо навчитися контролювати дихання під час стрільби, оскільки навіть незначна зміна в дихальних рухах може вплинути на точність. Також важливо вивчити, як правильно спрямовувати зброю на мішень, враховуючи фізіологічні особливості людини. Окрім фізичних аспектів, важливим є психологічний стан стрільця. Концентрація, впевненість та зосередженість допомагають досягнути більшої точності та успіху на стрільбищі. Ключовим елементом навчання стрільби є постійні тренування та практика. Регулярне вдосконалення навичок дозволяє зберігати та підвищувати рівень вміння стріляти.

ОСОБЛИВОСТІ СТРІЛЬБИ З РІЗНИХ ВИДІВ

Пістолети. Вимагають точності та контролю над диханням. Техніка використання пістолета включає правильний захват, натискання спускової скоби та рухи під час стрільби.

Автоматична зброя. Навчання ведення вогню з автоматичної зброї охоплює здатність контролювати багато пострілів підряд, зберігаючи точність та стабільність.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС СТРІЛЬБИ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Перевірка зброї. Перед кожною стрільбою обов'язково перевіряйте зброю на наявність пошкоджень або несправностей. Переконайтеся, що всі деталі зброї закріплені та працюють належним чином. Ніколи не використовуйте пошкоджену або несправну зброю.

Розташування та спрямування. Перш ніж прицілитися та взяти зброю у руки, визначте безпечну зону для стрільби. Вона повинна бути віддаленою від будь-яких людей, тварин та об’єктів, які можуть постраждати в разі випадкового вибуху. Спрямовуйте зброю лише на ціль.

Правильний захват та обробка зброї. Утримуйте зброю тільки за руків’я та курок. Ніколи не ставте палець на курок до того, як будете готові стріляти. Ніколи не переносьте зброю з пальцем на курку.

Тримайте зброю зарядженою лише перед пострілом. Зброю слід заряджати лише в той момент, коли ви готові здійснити постріл. Після стрільби завжди розряджайте зброю, навіть якщо ви впевнені, що вона порожня. Завжди вважайте зброю зарядженою та небезпечною.

Дотримання правил поведінки на рубежі. Якщо ви збираєтеся відвідати стрільбище, дотримуйтеся всіх правил та вказівок інструктора або адміністратора. Завжди носіть захисні окуляри та навушники для запобігання можливим травмам від віддачі та шуму.

Збереження та зберігання. Поза зонами стрільби зброю слід зберігати в безпечному та недоступному для дітей місці. Завжди тримайте зброю з розрядженим магазином та на запобіжнику.

Безпека під час стрільби є найважливішим аспектом, який необхідно дотримуватися незалежно від цілей використання зброї. Дотримуючись основних принципів та правил безпеки, ви забезпечите безпечну та відповідальну практику використання вогнепальної зброї. Завжди пам’ятайте про небезпеку та відповідальність, які несе з собою володіння та стрільба з вогнепальною зброєю.

ТЕХНІКА СТРІЛЬБИ

Захват пістолета. Правильний захват пістолета – ключовий елемент ефективної стрільби. Пальці вашої руки, що домінує (зазвичай, це рука, якою ви пишете) повинні міцно обхоплювати руків’я пістолета, а пальці другої руки підтримувати і стабілізувати пістолет.

Прицілювання. Очі – це ваш головний прицільний інструмент. Фіксуйте

погляд на передньому прицілі та цільтеся в центр мішені. Стрільці часто роблять помилку, зосереджуючись на задньому прицілі або самій мішені.

Дихання. Правильне дихання допоможе знизити рухи тіла під час стрільби. Здійснюйте вдих перед стрільбою, утримуйте дихання та віддайте постріл. Це допоможе підтримати стабільність та точність.

Натискання на гачок. Поступово, рівномірно та беззвучно натискайте на гачок спускового механізму. Уникайте раптового натискання, що може спричинити рух зброї під час стрільби.

Оцінка та аналіз результату. Після кожного пострілу, уважно аналізуйте результати. Вивчайте свої помилки та намагайтеся їх виправити на наступних стрільбах. Регулярне вдосконалення та самоконтроль допоможуть досягти більшої влучності. Курс стрільби з пістолета – вимагає поєднання фізичних та ментальних навичок. Послідовність та техніка стрільби – це лише основа, на якій можна будувати своє вміння та вдосконалювати результати. Не бійтеся розвивати свої навички, тренуйтеся регулярно і ви побачите, як ваша влучність буде зростати з кожним пострілом.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Стрілецька зброя та вогнева підготовка : підручник / В. М. Петренко, А. М. Кривошеєв, М. М. Ляпа, В. В. Семененко. – Суми : Сумський державний університет, 2020. – 372 с.

2. Вогнева підготовка: навчально-методичний посібник / Жбанчик А. В., Комісаров О. Г., Тимофєєв В. П., Сіротченков Д. Ю., Кузнецов О. І. − Дніпро: ДДУВС, 2017. – 149 с.

3. Бабенко В. І., Медовий Є. О., Яврошенко О. М. Курс Вогневої підготовки. Харків – 1999 – 336 с.

МЕТРОЛОГІЧНИЙ НАГЛЯД ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Гриндей Андрій Олександрович
Начальник відділу
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

Воєнний стан – це період, коли країна стикається зі значними загрозами для своєї безпеки та стабільності. У такий час важливо забезпечити ефективне функціонування всіх сфер життя, включаючи ті, які здебільшого залишаються непомітними для більшості громадян, такі як метрологічний нагляд.

Метрологія – це наука про вимірювання та вимірювальні прилади. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні якості, надійності та точності вимірювань у різних галузях, таких як промисловість, медицина, наука та технології. У воєнний період метрологічний нагляд набуває особливого значення через необхідність точних вимірювань у важливих галузях, таких як військова техніка, лікарська допомога та комунікації [2].

Відповідно до законодавства України про метрологію та метрологічну діяльність, метрологічний нагляд є процесом, який виконується у сфері законодавчо регульованої метрології з метою перевірки виконання суб'єктами господарювання вимог цього закону, технічних регламентів та інших нормативно-правових актів, пов'язаних з метрологією та метрологічною діяльністю.

Під час проведення метрологічного нагляду за законодавчо регульованими засобами вимірювальної техніки, які знаходяться в експлуатації, суб'єкти господарювання перевіряються на такі аспекти:

- стан та відповідність правилам використання засобів вимірювальної техніки;
- дотримання вимог до періодичної повірки засобів вимірювальної техніки;

- використання дозволених одиниць вимірювання під час експлуатації засобів вимірювальної техніки [1].

Важливим аспектом метрологічного нагляду під час воєнного стану є забезпечення працездатності вимірювальних приладів та їх відповідність стандартам. Воєнні конфлікти можуть призвести до пошкодження та втрати обладнання, тому важливо мати систему резервування та швидкого відновлення вимірювальних засобів. Це дозволяє підтримувати високий рівень точності та надійності вимірювань, необхідний для вирішення завдань у воєнних умовах [3].

Ще однією важливою аспектом є забезпечення конфіденційності та захисту вимірювань у воєнний період. Вимірювання, пов'язані із військовими технологіями та комунікаціями, можуть містити конфіденційну інформацію. Тому важливо встановити ефективні заходи безпеки та шифрування для запобігання несанкціонованому доступу до важливих даних.

Метрологічний нагляд також включає в себе регулярну калібрування та перевірку вимірювальних приладів. У воєнних умовах, де точність є ключовою, важливо забезпечити, що вимірювальні засоби залишаються точними та надійними. Регулярні перевірки дозволяють виявляти можливі дефекти або пошкодження приладів та вчасно вживати заходів для їх виправлення.

Метрологічний нагляд за законодавчо регульованими засобами вимірювальної техніки, які знаходяться в експлуатації, виконується шляхом здійснення перевірок відповідно до законодавства України, зокрема Закону "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". Постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2022 року № 412 "Деякі питання повірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки в умовах воєнного стану", яка набрала чинності 08 квітня 2022 року, встановлено, що позитивні результати повірки засобів вимірювальної техніки, отримані протягом воєнного та надзвичайного стану, залишаються чинними протягом трьох місяців після їх припинення чи скасування на всій території України чи в окремих її місцевостях.

Наголошується, що ця постанова не забороняє проведення повірок засобів вимірювальної техніки, а лише встановлює можливість відстрочення їх проведення на певний період [2].

Важливо зауважити, що забезпечення єдності вимірювань залишається основним завданням метрологічної діяльності на будь-якому підприємстві, що є основою для досягнення необхідної точності результатів вимірювань і їх достовірності

У підсумку можна сказати, що метрологічний нагляд під час дії воєнного стану грає важливу роль у забезпеченні ефективності та точності вимірювань в умовах, коли це особливо важливо для безпеки та успішного ведення війни. Наголошується на важливості системи резервування, захисту інформації та регулярних перевірок для забезпечення оптимальних умов функціонування вимірювальних приладів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Метрологічний нагляд під час дії воєнного стану. URL: https://dpss-ks.gov.ua/novini/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B4%D1%96%D1%97-%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD

2. Метрологічний нагляд за законодавчо регульованими засобами вимірювальної техніки, що перебувають в експлуатації. URL: https://dpssmk.gov.ua/metrolohichnyy-nahliad-za-zakonodavcho-rehul-ovanymy-zasobamy-vymiriuval-noi-tekhniky-shcho-perebuvaiut-v-ekspluatatsii-2/

3. Повірка лічильників під час воєнного стану. Що варто знати. URL: https://shostkanews.city/articles/276593/povirka-lichilnikiv-pid-chas-voyennogo-stanu-scho-varto-znati

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНЕРЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВІГАЦІЇ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Гула Вадим Сергійович,
аспірант
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Ця наукова робота розглядає роль інерційної технології в навігації безпілотних літальних апаратів (БЛА), наголошуючи на її критичній важливості у сучасних авіаційних системах. Інерційна навігаційна система (ІНС) є фундаментальною для точного визначення положення, швидкості та орієнтації БЛА, особливо у ситуаціях, де зовнішні сигнали, такі як GPS, обмежені або відсутні. Робота охоплює аналіз основних принципів інерційної навігації, її інтеграції з іншими навігаційними системами та викликів, з якими стикаються інерційні системи, включаючи накопичення помилок та дрейф гіроскопів. Особлива увага приділяється вивченню ролі ІНС у складних умовах навігації, де традиційні засоби можуть бути неефективними, та потенціалу подальших досліджень та розвитку інерційних технологій у контексті БЛА. Робота підкреслює значення інерційної навігації для майбутнього експлуатації БЛА, висвітлюючи її незамінну роль та перспективи розвитку.

Вступ. В останні десятиліття світ став свідком революційних змін у сфері авіації, особливо з розвитком БЛА. Ці технологічні досягнення стали можливими завдяки постійному вдосконаленню навігаційних систем, серед яких ключове місце займає інерційна навігація. ІНС – це критичний компонент БЛА, який забезпечує точне визначення положення, швидкості та орієнтації апарату, навіть за відсутності зовнішніх сигналів. У цьому полягає суттєва перевага застосування ІНС у складних умовах навігації, де традиційні засоби можуть бути неефективними. Точність та надійність навігаційних даних значно зростає при інтеграції ІНС з іншими навігаційними системами, такими як GPS та GNSS. Разом із тим, інерційні системи стикаються з технічними викликами у

своїй роботі, як-от: накопичення помилок та дрейф гіроскопів. Тому існує потреба в подальших дослідженнях і розробці рішень в контексті застосування цих технологій у майбутньому в експлуатації БЛА.

Мета роботи. Основна мета цієї наукової роботи – проаналізувати роль ІНС в навігації та управлінні БЛА. Це включає вивчення фундаментальних принципів інерційної навігації, огляд її історичного розвитку та сучасного стану техніки, а також оцінку інтеграції ІНС з іншими навігаційними та сенсорними системами.

Інерційна навігація. Інерційна навігація – це автономний метод навігації, в якому вимірювання, що надаються акселерометрами та гіроскопами, використовуються для відстеження положення та орієнтації об'єкта відносно відомої початкової точки, орієнтації та швидкості. Інерційні вимірювальні пристрої (ІВП) зазвичай містять три ортогональні гіроскопи і три ортогональні акселерометри, які вимірюють кутову швидкість і лінійне прискорення відповідно. Обробляючи сигнали від цих пристроїв, можна відстежувати положення та орієнтацію пристрою [1].

Базою принципів інерційної навігації є закони механіки сформульовані Ньютоном. Ці закони описують рух тіл щодо інерційної системи відліку. Інерційні навігаційні системи спочатку були розроблені для ракет. Американський основоположник ракетобудування Р. Годдард експериментував з примітивними гіроскопічними системами. Системи Годдарда викликали великий інтерес у сучасних німецьких першопрохідців, включаючи В. Фон Брауна. Системи набули більш широкого застосування з появою космічних кораблів, керованих ракет і комерційних авіалайнерів.

Інерційна навігація використовується в широкому спектрі застосувань, включаючи навігацію літаків, тактичних і стратегічних ракет, космічних апаратів, підводних човнів і кораблів. Нещодавні досягнення у створенні МЕМС-пристроїв зробили можливим виготовлення невеликих і легких інерціальних навігаційних систем. Ці досягнення розширили спектр можливих застосувань, включивши в нього такі області, як захоплення руху людини і

тварин [1].

Одним із ключових викликів у використанні інерційних вимірювальних пристроїв є наявність помилок, що накопичуються з часом. Помилки виникають через обмеження точності гіроскопів та акселерометрів, які використовуються для визначення орієнтації та руху об'єкта. Особливо важливою є проблема дрейфу гіроскопів, яка веде до поступового відхилення оцінки орієнтації від дійсності. Крім того, накопичення помилок в акселерометрах може призвести до значних відхилень у визначенні пройденого шляху. Ці помилки, які з часом стають суттєвими, особливо важливі у довготривалих місіях безпілотних апаратів, де доступ до зовнішніх навігаційних сигналів, як-от GPS, обмежений або відсутній. Ефективне коригування та мінімізація цих помилок є предметом постійних досліджень та розробок у галузі інерційної навігації [1, 2].

GNSS-навігація БЛА. Значна частина систем навігації безпілотних літальних апаратів реалізована за допомогою супутникових технологій, як-от GPS чи GNSS.- Доступність сигналів GNSS не може бути гарантована жодним чином. На додаток до (малоймовірної) події припинення мовлення одного або декількох супутників GNSS (добровільного чи ні), сигнали GNSS можуть бути випадково заблоковані розташованими поруч об'єктами (горами, будівлями, деревами), спотворені власними відображеннями від тих самих об'єктів або зловмисно втрутитися шляхом трансляції іншого сигналу на тій самій частоті (глушіння або спуфінг) [3].

Для вирішення проблеми втрати сигналів GNSS використовується інерційна навігаційна система [4]. Рішення для позиціонування за допомогою комерційних мікросхем GNSS, вбудованих в FCS, є задовільними для БЛА, що летять на висоті кількох сотень футів від землі. Однак вони недостатньо точні для безпечного польоту в міських районах з високою щільністю висотних будівель. Одним з простих рішень є інтеграція рішення GNSS з ІНС. У цьому дослідженні позиціонування БЛА вперше було покращено шляхом інтеграції GNSS/ІНС на основі традиційної схеми фільтра Калмана [4].

Інерційна навігація БЛА. Розробка менших і більш автономних БПЛА, що працюють у приміщенні, потребує інерційних навігаційних систем, не пов'язаних з GPS, яка, очевидно, недоступна або страждає від багатьох з тих віддзеркалень, які роблять її практично марною [5].

Інерційна навігація широко використовується як засіб локалізації для різних автономних транспортних засобів, включаючи наземні, підводні та повітряні апарати. Недоліком використання ІНС, особливо при використанні недорогих датчиків, є зростання похибки в оцінці положення через мертву точку датчика. Традиційно зовнішні датчики, такі як GPS або зір/радар (наземна/радіолокаційна навігація), використовувалися для вирішення завдань інерційного навігатора, таким чином обмежуючи помилки в оцінці позиції [6].

Комбінована інерційна навігація. Інтегрована система ІНС/GNSS, на відміну від ІМВ, надає платформі інформацію про абсолютне місцезнаходження та відношення до неї. Ця інформація може бути використана для автономної навігації транспортних засобів, виконання високоточних перевірок, створення карт високої чіткості для додатків з визначення місцезнаходження тощо.

Інтеграція інерційної технології з іншими методами навігації покращує точність навігації БЛА. Наприклад, запропонована інерційна навігаційна система з інерційною підтримкою [7], яка на додаток до зображень, отриманих за допомогою бортової камери, також покладається на вихідні дані ІНС, спеціально розробленої для вирішення проблем, з якими стикаються автономні літаки з фіксованим крилом в умовах відсутності GNSS, має значні переваги в точності і стійкості в порівнянні з автономною навігаційною системою, найважливішою з яких є значне зменшення дрейфу горизонтального положення незалежно від типу місцевості, над якою пролітає літальний апарат [7].

Результати та обговорення. Аналіз джерел показує, що використання інерційних технологій має дві великі області застосування, а саме: підтримка навігації БЛА в умовах втрати зв’язку із оператором чи супутником. Також можливе автономне керування БЛА за допомогою ІНС за умов використання

алгоритмів та засобів усунення накопичених помилок в інерційних вимірювальних пристроях. Перспективним напрямком використання інерційної технології навігації БЛА є її застосування в комбінованих системах. В таких системах можливо інтегрувати GNSS, візуальні системи та радіозв'язок.

Висновки. Інерційна система має широкі перспективи використання для навігації безпілотних літальних апаратів. Особливо корисною така технологія є в умовах втрати зв'язку апарату із супутниковою системою навігації чи втратою радіозв'язку з оператором, що виконує керування. Комбіновані системи із використанням інерційної технології також є перспективними для навігації БЛА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Oliver J. Woodman. An introduction to inertial navigation, University of Cambridge, August 2007. URL: https://www.cl.cam.ac.uk/techreports/UCAM-CL-TR-696.pdf (дата звернення: 02.01.2024).

2. El-Sheimy, N., Youssef, A. Inertial sensors technologies for navigation applications: state of the art and future trends. Satell Navig 1, 2 (2020). https://doi.org/10.1186/s43020-019-0001-5.

3. Eduardo Gallo, Antonio Barrientos, Reduction of GNSS-Denied inertial navigation errors for fixed wing autonomous unmanned air vehicles, Aerospace Science and Technology, Volume 120, 2022, 107237, ISSN 1270-9638, https://doi.org/10.1016/j.ast.2021.107237.

4. Guohao Zhang, Li-Ta Hsu, Intelligent GNSS/INS integrated navigation system for a commercial UAV flight control system, Aerospace Science and Technology, Volume 80, 2018, Pages 368-380, ISSN 1270-9638, https://doi.org/10.1016/j.ast.2018.07.026.

5. E. Petritoli, F. Leccese and M. Leccisi, "Inertial Navigation Systems for UAV: Uncertainty and Error Measurements," 2019 IEEE 5th International Workshop on Metrology for AeroSpace (MetroAeroSpace), Turin, Italy, 2019, pp. 1-5, doi: 10.1109/MetroAeroSpace.2019.8869618.

6. Bryson Mitch, Sukkarieh Salah. (2004). Vehicle Model Aided Inertial Navigation for a UAV using Low-Cost Sensors.

7. Gallo E, Barrientos A. GNSS-Denied Semi-Direct Visual Navigation for Autonomous UAVs Aided by PI-Inspired Inertial Priors. Aerospace. 2023; 10(3):220. https://doi.org/10.3390/aerospace10030220.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА НЕЙРОМЕРЕЖ ПРИ ДІАГНОСТИЦІ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ОБРОБЦІ МЕДИЧНИХ ДАНИХ

Дзюбенко Святослав Ігорович
аспірант
Рубель Олексій Сергійович
к.т.н., доцент
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Сучасні технології у сфері штучного інтелекту та нейронних мереж привносять істотні зміни у різні галузі людської діяльності. Одним із перспективних та важливих напрямів їх застосування є медицина, де з кожним днем зростає потреба у більш ефективних методах діагностики та лікування. У цьому дослідженні ми звертаємо увагу використання штучного інтелекту і нейронних мереж при діагностиці захворювань, розглядаючи їх потенціал, переваги, і навіть можливі етичні та юридичні аспекти.

З постійним збільшенням обсягів медичних даних та науковими досягненнями в галузі аналізу інформації, штучний інтелект стає сильним інструментом, здатним обробляти складні дані та виявляти найтонші патерни, які можуть залишитися непоміченими для людського ока. В даному контексті нейромережі, що емулюють роботу людського мозку, виділяються як особливо перспективний напрямок для вирішення завдань діагностики різних захворювань.

Метою нашого дослідження є глибокий аналіз застосування нейронних мереж у медичній діагностиці, виявлення переваг та оцінка ефективності порівняно з традиційними методами. Результати цього дослідження можуть надати цінні наукові дані для розробки більш точних та швидких методів діагностики, сприяючи покращенню якості медичної практики та забезпеченню високого стандарту піклування про здоров'я пацієнтів.

Мета роботи. Метою є висвітлення та аналіз перспектив використання нейронних мереж у процесі діагностики захворювань.

Матеріали та методи. Штучна нейронна мережа (ІНС) є модель і метод обробки інформації, заснований на тому, як біологічні нервові системи обробляють інформацію. Штучна нейронна мережа складається з різних прошарків взаємопов'язаних "нейронів" (або "вузлів"), які називаються елементами обробки (ЕО). ІНС включають від невеликої кількості до кількох тисяч ЕО. Кожен ЕО в одному шарі з'єднаний з кожним нейроном або ЕО в наступному шарі через зважені зв'язки, де значення ваги відображає рівень зв'язку між нейроном в одному шарі і нейроном в наступному шарі.

У кожному шарі є кінцева кількість вузлів з функціями активації. Модель приймає вхідні дані через елементи обробки (ЕО) на початковому рівні та передає їх на елементи обробки (ЕО) на першому прихованому рівні за допомогою зважених зв'язків. Отримані дані піддаються математичній обробці і передаються на наступний рівень, і так продовжується доти, доки вони не досягнуть початкового рівня, який є останнім (рис. 1).

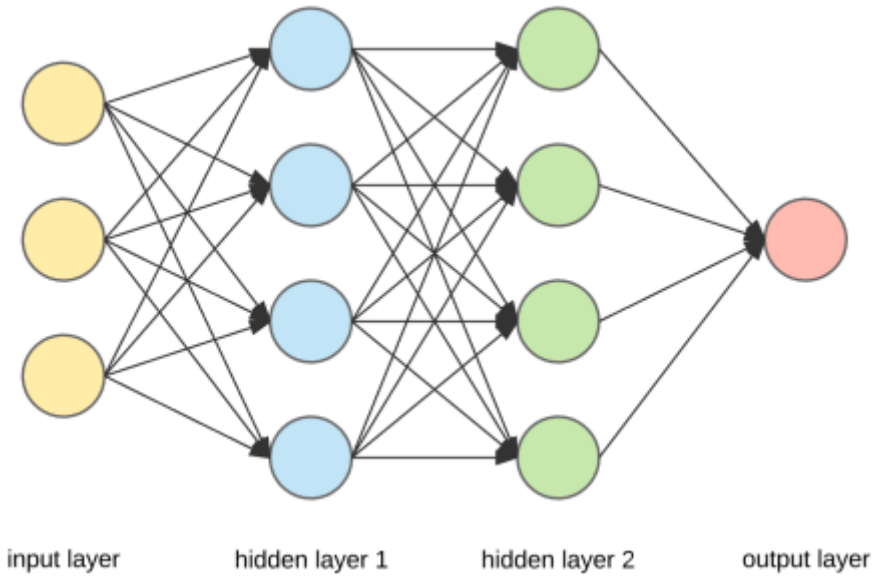

Рис. 1. Структура штучної нейронної мережі

Існує велика кількість різноманітних архітектурних структур штучних нейронних мереж (ІНП), і найпоширенішою з них є багаторівнева нейронна мережа (МНС). МНС та безліч інших варіантів МНС навчаються за допомогою алгоритму, відомого як зворотне поширення. Зворотне поширення дозволяє систематично представляти вхідні дані нейронної мережі. Кількість елементів

обробки у кожному шарі та кількість прихованих шарів сильно залежать від складності аналізованої системи. Таким чином, необхідно підібрати оптимальну архітектуру мережі залежно від конкретного завдання.

Результати та обговорення. Було проведено оцінку застосування штучних нейронних мереж, у порівнянні з традиційними методами для діагностики фізичних розладів на прикладах цукрового діабету та серцево-судинних захворювань.

Цукровий діабет є серйозною медичною проблемою з поширенням у розвинених країнах. До 2045 року, згідно з прогнозами IDF, приблизно один з восьми дорослих, тобто приблизно 783 мільйони людей, може стикатися із діабетом, що вказує на збільшення на 46%. Прогнозується, що діабет може стати 7 провідною причиною смерті.

Штучні нейронні мережі успішно використовуються для діагностики цукрового діабету. Існує модель діагностики цукрового діабету, яка включає вісім нейронів у вхідному шарі, два приховані шари з десятьма нейронами в кожному, і один нейрон у вихідному шарі, який представляє результат діагностики. Приведена чотирирівнева нейронна мережа використовує алгорит зворотного поширення у регуляризації Байєса та здатна проводити діагностику з високим рівнем точності (92%).

Оцінка ефективності та точності діагнозу цукрового діабету при використанні штучного інтелекту (ІІ) та нейронних мереж у порівнянні з традиційними методами залежить від безлічі факторів, включаючи доступність даних, обсяг вибірки, якість навчання моделей та реалізацію технологій у клінічній практиці. При оцінці точності діагнозу традиційні методі включають аналіз клінічних симптомів, вимірювання рівня глюкози в крові, дослідження гемоглобіну А1с та інших біомаркерів. Точність може залежати від досвіду лікаря та якості медичних досліджень. ШІ та нейронні мережі можуть використовувати дані про симптоми, генетичну схильність та результати аналізів для створення моделей, здатних виявляти патерни, які могли б залишитися непоміченими людським лікарем. При оцінці швидкісті та

ефективності було визначено, що традиційні методи вимагають іноді досить значну кількіться часу на аналіз результатів лабораторних досліджень та оцінку клінічних симптомів, що може привести до погіршення стану пацієнтів. ШІ та нейронні мережі у свій час здатні обробляти набагато більші обсяги даних значно швидше та виявляти патерни в реальному часі. При оцінці доступністі даних, було виявлено, що традиційні методи грунтуються на стандартних клінічних даних, таких як анамнез та результати аналізів, а нейронні мережі вимагають великих наборів даних для навчання та валідації. Якість результатів роботи нейронних мереж може залежати від доступності та різноманітності даних.

Серцево-судинні захворювання (ССЗ) впливають на серце та кровоносні судини, включаючи артерії та вени. ССЗ включають ішемічну хворобу серця, захворювання судин головного мозку, захворювання периферичних артерій, ревматичну хворобу серця, вроджені вади серця, тромбоз глибоких вен та емболію легеневої артерії. Ці захворювання мають серйозний вплив на здоров'я, будучи провідною причиною смертності у світі. Штучні нейронні мережі успішно застосовуються для діагностики ССЗ, з прикладами роботи, де досягнуті високі рівні точності, такі як 99% для гострого нефриту та 95% для серцевих захворювань. Інші дослідження також демонструють успішне використання ІНС для діагностики ішемічної хвороби серця, інфаркту міокарда та аритмії серця з точністю від 83,67 до 95,22%.

Наукові дослідження в галузі використання нейронних мереж для діагностики серцево-судинних захворювань демонструють значний потенціал у покращенні ефективності та точності діагнозу. Однак, важливо зазначити, що точність та ефективність можуть змінюватись в залежності від безлічі факторів, включаючи дані, що використовуються для навчання моделей, та специфіку застосовуваних методів. Переваги використання нейронних мереж у діагностиці серцево-судинних захворювань визначають те, що нейронні мережі здатні обробляти та аналізувати великі обсяги медичних даних, включаючи зображення, електрокардіографічні (ЕКГ) дані, результати аналізів та багато

іншого. Це може допомогти виявити складні закономірності, які можуть бути втрачені традиційними методами. Також деякі дослідження показують, що нейронні мережі можуть досягти високої чутливості та специфічності при діагностиці серцево-судинних захворювань, що знижує ризик хибнопозитивних та хибнонегативних результатів. Використання нейронних мереж може прискорити процес аналізу медичних даних, що особливо важливо у ситуаціях, які потребують швидкого та точного діагнозу.

Загалом, варто відзначити, що застосування нейронних мереж у медицині, надає перспективи в галузі покращення точності та ефективності медичних діагнозів. Це особливо актуально у контексті використання великих обсягів різноманітних даних, включаючи клінічні записи, генетичну інформацію, зображення та інші параметри, що може значно збагатити процес прийняття рішень.

Однак успішна інтеграція цих технологій у медичну практику вимагає не лише технічної та наукової підготовки, а й уваги до широкого спектру соціальних та етичних аспектів. Насамперед важливо приділяти увагу питанням конфіденційності та безпеки даних пацієнтів.

Висновки. Штучні нейронні мережі привертають все більший інтерес до інформатики, стаючи невід'ємними інструментами підтримки прийняття рішень та різних експертних системах. Цей інтерес обумовлений їх унікальними характеристиками, які роблять їх потужними інструментами у різних галузях, включаючи медицину.

У медичній діагностиці та прогнозуванні штучні нейронні мережі принесли істотне полегшення. Їх гнучкість дозволяє легко адаптуватися до різноманітних типів даних, включаючи клінічні записи, зображення, генетичну інформацію та багато іншого. Ця універсальність особливо важлива в контексті складних та багатопараметричних даних, характерних для медичних досліджень.

Однією з ключових переваг штучних нейронних мереж є їхня здатність обробляти великі обсяги даних. У випадку медичної діагностики, де інформація

може бути вилучена з тисяч записів, зображень або навіть молекулярних даних, ШНС демонструють видатну ефективність у виділенні важливих патернів та взаємозв'язків, які могли б залишитися непоміченими за традиційних методів.

Однак хоча дослідження підтверджують успішне застосування ШНС для діагностики фізичних та психічних захворювань, існують етичні, юридичні та операційні питання, такі як власність та захист даних, а також інтеграція у системи турботи. Особливу увагу слід приділяти питанням щодо конфіденційності пацієнтів. Дослідники наголошують, що ШНС слід розглядати як інструмент підтримки прийняття рішень лікаря, який відповідає за остаточне оцінювання результатів, отриманих з використанням цієї технології.

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ПЕРЕДАВАННЯ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В МЕРЕЖАХ ДОСТУПУ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙ

Дідик Богдан Володимирович
Ковалик Михайло Михайлович
Шиш Василь Васильович
студенти
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
м. Одеса, Україна

Вступ. Глобальне інформаційне суспільство, до якого рухається людство, створюється під впливом спільної дії різних процесів - політичних, правових, економічних і технологічних. Еволюція телекомунікаційних, комп'ютерних і інформаційних технологій, формування нових принципів регулювання та виникнення нових економічних умов, обумовлених процесами глобалізації, ведуть до глибоких змін у процесах створення, доставки і обробки інформації [1].

Конвергенція в інфокомунікаціях сьогодні розглядається як мегатренд, що охоплює безліч галузей промисловості, безліч технологій, безліч компаній і дотичний майже всіх кінцевих користувачів.

Технологічна конвергенція визначається як тенденція різних технологічних систем розвиватися в напрямку розв'язку спільних завдань. Конвергенція може включати ситуації, коли раніше різні технології, тепер розділяють ресурси і взаємодіють одна з одною, створюючи новий ефект на синергетичній основі.

Технологічні тренди, які обговорювалися вище, ведуть до розвитку нової мережної архітектури. Модель структури мережі, що відповідає новим поняттям про архітектуру сучасних і перспективних мереж загального користування містить у собі два основні сегменти: магістральна мережа та мережа доступу.

Мета роботи. Метою даної роботи є аналіз технологій передавання цифрової інформації в мережах доступу електронних комунікацій.

Матеріали та методи. Термін "мережа доступу", що став популярним в останні роки, є повним аналогом терміну "мережа абонентського доступу", широко використовуваного у вітчизняній літературі по мережах зв'язку. У цей час мережі доступу місцевих телефонних мереж уже не можуть існувати як ізольовані інфраструктури. Одним з головних ключових факторів, які необхідно брати до уваги при аналізі процесів еволюції мереж доступу, є висока вартість мереж абонентського доступу, що складає складова до 50-70 % вартості місцевих телефонних мереж. У класичній телефонній мережі загального користування основна частина абонентських ліній побудована на базі застарілих мідних кабелів. Тому постійно, особливо в останні роки, йде активний пошук нових рішень проблеми, що включає в себе створення більш досконалого обладнання для існуючих мідних кабелів, розгортання мереж доступу на базі коаксіальних і волоконно-оптичних кабелів, застосування систем бездротового абонентського доступу та ін.

Сьогодні еволюція мереж доступу йде по двом основним напрямкам [2]:

– розвиток широкосмугового доступу, що забезпечує служби передачі мови, даних і відео;

– зменшення частки мідних кабелів при організації місцевих мереж.

Перелічимо основні системи доступу, застосовувані в абонентських мережах у цей час і плановані операторами до застосування в найближчому майбутньому:

– системи, засновані на технологіях сімейства xDSL;

– системи на базі пасивних оптичних мереж PON;

– системи доступу з використанням спеціальних кабельних модемів у мережах КАТВ;

– комбіновані системи "волокно/коаксиал";

– безпровідні системи передавання з використанням радіоканалу або оптичного спектру.

Відзначимо, у першу чергу, створення технологій доступу під загальною назвою xDSL, що забезпечують на ділянці доступу швидкість передачі до

декількох Мбіт/с по мідній парі без застосування регенераторів. Цей напрямок розбудовується традиційними операторами - власниками місцевих телефонних мереж, побудованих на базі стандартних мідних телефонних кабелів. Застосування послуг на базі технологій xDSL вважається найбільш оптимальним варіантом для високошвидкісного підключення домашніх користувачів до мереж Інтернет.

У багатьох країнах на абонентській ділянці стали застосовуватися тільки волоконно-оптичні кабелі в системах FTTH. Однак цей розв'язок, в основі якого лежить прокладка волокна до приватного будинку або до квартири, є усе ще досить дорогим. Сьогодні більш популярними є розв'язки на базі FTTB і FTTC.

У тих випадках, коли будівництво кабельних мереж доступу стає економічно неефективним, усе більш широке застосування знаходять системи бездротового абонентського доступу.

В ряді випадків для організації зв'язку на відстані в кілька кілометрів доцільно застосовувати оптичні системи передавання з використанням атмосферного каналу зв'язку. Оптичний зв'язок у вільному космічному просторі (Free Space Optics, FSO) - це зв'язок прямої видимості, де модульований оптичний лазерний промінь (видимий чи інфрачервоний) використовується для бездротової передачі даних з високою швидкістю через атмосферний канал [3, 4].

Результати та обговорення. Експериментальна експлуатація оптичних пристроїв для високошвидкісного FSO на великі відстані вимагає монохроматичного і вузького потужного оптичного променю на потрібній довжині хвилі; такий носій був би неможливий без винаходу першого успішного оптичного лазера. Сьогодні напівпровідникові інжекційні лазерні діоди здебільшого використовуються для систем оптичного бездротового зв'язку великої дальності. Після винайдення цих джерел дослідження в галузі FSO були продовжені з метою збільшення пропускної здатності системи, а також дальності зв'язку, і в основному використовувалися у військовій сфері для безпечного зв'язку.

На сьогодні доведено, що наземні ВОЛЗ є життєздатною додатковою технологією для вирішення сучасних комунікаційних проблем, особливо щодо вимог кінцевих користувачів до ширини смуги пропускання/високої швидкості передачі даних за доступною ціною. Той факт, що FSO є прозорою для типу трафіку і протоколів передачі даних, робить її інтеграцію в існуючу мережу доступу набагато швидшою, надійнішою і вигіднішою порівняно з традиційним волоконно-оптичним зв'язком. Незважаючи на ці переваги, продуктивність FSO погіршується значними втратами оптичного сигналу через поглинання і розсіювання атмосферними частинками оптичних та інфрачервоних хвиль, оскільки їхні довжини хвиль дуже близькі до довжин хвиль цих частот. Однак, за ясних погодних умов теоретичні та експериментальні дослідження показали, що сцинтиляція може серйозно погіршити надійність і зв'язність каналів FSO. Тим не менш, атмосферний канальний ефект створює велику проблему для досягнення доступності та надійності зв'язку відповідно до стандартів IEEE та MCE на рівні 99,999 % (п'ять дев'яток) для мережі доступу "останньої милі". Тому ці ефекти каналу в місці встановлення все ще потрібно зрозуміти і обійти, щоб збільшити дальність зв'язку і доступність зв'язку в наземних системах FSO.

За останні кілька років FSO стала більш популярною завдяки своїй підвищеній енергоефективності на відносно довгих відстанях. Крім того, вона забезпечує швидкість передачі даних, яка може задовольнити наші майбутні потреби в широкосмугових телекомунікаціях, а також усунути вузьке місце доступу "останньої милі". Технологія FSO має такі привабливі характеристики, як щільне просторове повторне використання завдяки спрямованості світлового променя, низьке споживання енергії на біт, безліцензійний діапазон роботи тощо. Вже більше десяти років можна відзначити зростаючий попит на високошвидкісні засоби передачі даних, які повинні бути гнучкими і дозволяти швидке і легке встановлення за низькою вартістю. Серед інших технологій це привернуло велику увагу до бездротової оптичної передачі даних "точка-точка". Ця тенденція підтримується розробкою кількох нових оптоелектронних компонентів і збільшенням швидкості передачі даних у

волоконно-оптичних мережах великої площі, які перевершують будь-яку іншу технологію передачі сьогодні в типових умовах навколишнього середовища.

Мережа FSO наземних, наземно-космічних, космічних і наземно-космічних каналів передачі даних може включати, наприклад, міську мережу між офісними будівлями, широку мережу між наземними станціями і супутниковою платформою або міжсупутниковий зв'язок. Іншою сферою інтересу є широкосмуговий бездротовий зв'язок для подолання так званого розриву зв'язку на "останній милі" в міських мережах. Різні мережеві архітектури і використання оптичних ретрансляторів, рішень "точка-точка" і "точка-багато точок" також можливі в FSO з наявними на сьогоднішній день оптоелектронними компонентами.

Висновки. В цій роботі представлено аналіз технологій передавання цифрової інформації в мережах доступу електронних комунікацій. Було встановлено, що для надання сучасних мультимедійних послуг доцільно використовувати оптичні системи передавання. Визначено, що перспективним доповненням до пасивних оптичних мереж PON є застосування технологій передавання оптичного сигналу у вільному просторі. FSO пропонує суттєві переваги над традиційними радіочастотними технологіями бездротового зв'язку, включаючи вищу швидкість передачі даних, низьку ймовірність перехоплення, низьке енергоспоживання і набагато менший розмір. Крім того, враховуючи той факт, що оптичний спектр не ліцензується на частотах порядку сотень терагерц, FSO можна встановлювати без витрат часу та фінансів на ліцензії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балашов, В. О. Проектування та експлуатація сучасних мереж широкосмугового доступу [Електронний ресурс] : навч. посібник для дипломного проектування та магістерських робіт / А. Г. Лашко, Л. М. Ляховецький, В. І. Орєшков та ін. ; каф. телекомунікаційних систем . Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова , 2019 . ─ 267 с.

2. Телекомунікаційні технології мереж широкосмугового доступу [Текст]: монографія / авт. рецензії В. О. Балашов, І. Б. Барба, А. Г. Лашко, Л. М. Ляховецький, В. І. Орешков, В. В. Педяш, О.К. Яневіч; ред. Балашова В. О., каф. телекомунікаційних систем . ─ Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2018. 276 с.

3. Kaushal Hemani. Free Space Optical Communication. - New Delhi: Springer India, 2017. – 233 p.

4 Stotts Larry B. Free space optical systems engineering: design and analysis. Imprint Hoboken: John Wiley and Sons, 2017. – 520 p.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДВОЕТАПНОГО ПІДХОДУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЖАНИХ ПАРАМЕТРІВ ПІД ЧАС СТИСНЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ З ВТРАТАМИ

Дьогтєв Ігор Олександрович,
аспірант
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна
Лі Фангфанг,
д.ф., старший викладач
Нанчанський аерокосміний університет
м. Нанчань, Китай
Абрамов Сергій Клавдійович
к.т.н., доцент
Лукін Володимир Васильович
д.т.н., професор
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Стиснення зображень з втратами є одним з типових етапів їх обробки. Серед великої кількості методів такого стиснення немає таких, що задовольняли б усі потреби. Так, якість JPEG-зображень начебто й контролюється фактором якості (quality factor - QF), але є різною для різних за складністю зображень для фіксованого QF. При цьому коефіцієнт стиснення (КС) теж суттєво відрізняється. JPEG2000 забезпечує бажаний КС, але при фіксованому КС якість стиснених зображень відрізняється дуже суттєво [1]. Аналогічні проблеми виникають і для менш відомих методів стиснення зображень з втратами [2]. Тож бажано забезпечувати основні параметри стиснення – якість, що характеризується певною метрикою, або КС. При цьому треба це робити швидко, із необхідною точністю та в автоматичному режимі, тобто без участі людини.

Одним з способів розв'язання цієї задачі є використання нещодавно запропонованих методів двоетапної обробки [1-3]. Їх головна ідея полягає в наступному. Заздалегідь для даного методу стиснення отримують осереднену

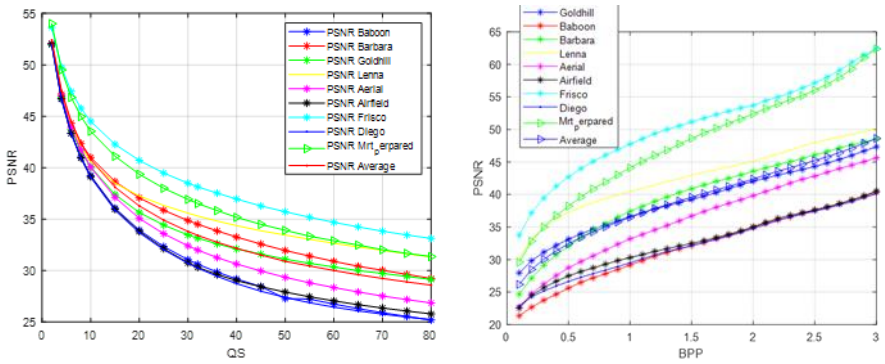
криву (ОК) залежності параметру, що бажано забезпечити (ПБЗ), тобто метрики якості (МЯ) або КС, від параметру, що керує стисненням (ПКС). На першому етапі виконують стиснення даного зображення з тим значенням ПКС, що відповідає ПБЗ відповідно до осередненою кривої. Потім виконують декомпресію та розраховують досягнуте значення метрики якості або КС. На другому етапі коригують значення ПКС з урахуванням ОК і лінійної апроксимації та виконують остаточне стиснення. Метод забезпечує досить швидке стиснення, бо базується на двох стисненнях, одній декомпресії та простих арифметичних операціях. Втім, є й певні недоліки.

Мета роботи – проаналізувати переваги та недоліки двоетапного методу, навести основні причини недоліків та способи їх усунення у майбутньому.

Матеріали та методи. По-перше, надамо більш детальну інформацію про двоетапний підхід. На рис. 1 наведені залежності пікового відношення сигнал-шум (peak signal-to-noise ratio - PSNR) від ПКС для кодера AGU, що базується на дискретному косинусному перетворенні (ДКП), та SPIHT, основою якого є малохвильове перетворення. В першому випадку в якості ПКС використовується крок квантування (КК, quantization step, QS, рис. 1,а), а в другому – параметр BPP (bits per pixel), який для 8-бітних зображень в градаціях сірого дорівнює 8/КС.

Загалом залежності для різних зображень поводяться аналогічним чином і є монотонними зростаючими чи спадаючими функціями. Відповідно і осереднені криві, що наведені на рис. 1, є монотонними. Більш того, для значень ПКС, що є найбільш типовими для стиснення з втратами, криві для різних зображень є «умовно паралельними» для невеликих за розміром інтервалів значень ПКС.

Саме ці властивості покладені в основу запропонованого двоетапного підходу, тобто наявність ОК, яку отримано заздалегідь в офлайн режимі, дозволяє прогнозувати, яке значення ПКС використати для отримання бажаного значення PSNR (або іншої МЯ), на основі значення МЯ після першого етапу.

а **б**

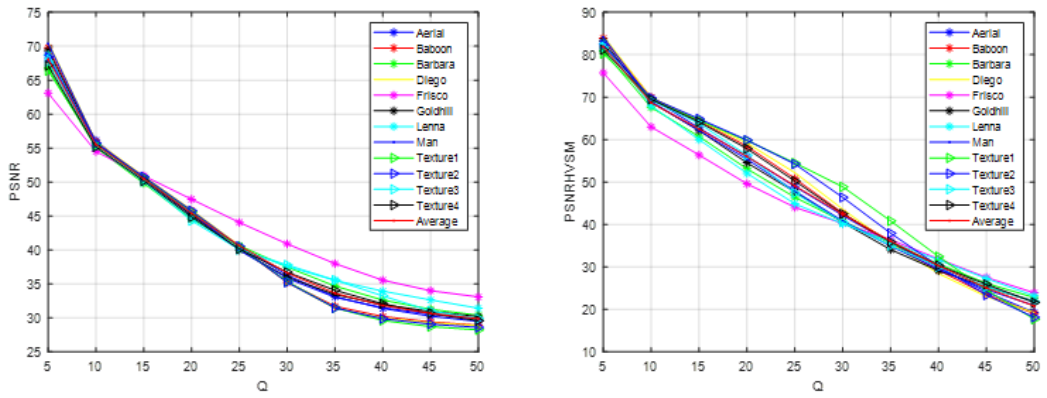
Рис. 1. Залежності PSNR від QS

Фактично значення ПКС на другому етапі описується виразом $ПКС_2=ПКС_1+(МЯ_{баж} – МЯ_1)/(dМЯ/dПКС(ПКС_1))$, де $ПКС_2$ і $ПКС_1$ – значення ПКС на другому і першому етапах, $МЯ_{баж}$ і $МЯ_1$ – бажане значення параметра (метрики якості) та його значення після першого етапу, $dМЯ/dПКС(ПКС_1)$-похідна ОС у точці $ПКС_1$, для якої значення МЯ для $ПКС_1$ дорівнює $МЯ_{баж}$. Позитивними рисами такого підходу, крім вищезгаданих досить низьких обчислювальних витрат та часу на отримання результуючого стиснутого зображення із бажаним КС або якістю, є те, що точність забезпечення КС або показника якості після другого етапу є зазвичай суттєво вищою у порівнянні з використанням фіксованого $ПКС_1$ для будь-якого зображення, що підлягає стисненню з втратами. Зокрема, в більшості практичних ситуацій середньоквадратична похибка MSE_2 різниць між отриманим і бажаним значеннями параметру, що забезпечується, на порядок менше, ніж середньоквадратична похибка MSE_1 при використанні фіксованого $ПКС_1$ для будь-якого зображення. Тож можна стверджувати, що ПКС завдяки двоетапній процедурі фактично адаптується до властивостей зображення, що підлягає стисненню. Втім, є виключення з такої тенденції та інші недоліки двоетапної обробки, які розглянуті нижче.

Результати та обговорення. Деякі з недоліків безпосередньо випливають з аналізу індивідуальних та осередненої залежностей, приклади яких наведені на рис. 1 та на рис. 2. Наприклад на рис. 2 наведені залежності для традиційної

метрики PSNR і метрики візуальної якості PSNR-HVS-M, що враховує деякі особливості зору людини, для better portable graphics (BPG)-кодеру, що базується на ДКП. Перевагою цього кодеру є те, що розбіжності залежностей для різних зображень для нього (рис. 2) суттєво менші, ніж для кодерів JPEG й AGU (рис. 1,а), а самі залежності близькі да лінійних. Завдяки цьому абсолютне значення $\delta ПКС=ПКС_2-ПКС_1=(МЯ_{баж}–МЯ_1)/(dМЯ/dПКС(ПКС_1))$ зазвичай суттєво менше $ПКС_1$, тож лінійна апроксимація працює добре.

Втім, як показує аналіз залежностей на рис. 1, це не завжди так. Очевидно, що для залежностей на рис. 1,а для QS≈20 та залежностей на рис. 1,б для BPP<0,5 їх поведінку складно описати з використанням лише першою похідної (лінійної апроксимації). Тож її використання інколи призводить до того, що значення $ПКС_2$ виявляються негативними, що не відповідає практиці, бо КК (QS) або BPP можуть бути тільки позитивними. У таких випадках доводиться вводити спеціальні запобіжники, що не дозволяють $ПКС_2$ бути менше, ніж 0.

а **б**

Рис. 2. Залежності МЯ PSNR (а) та PSNR-HVS-M (б) від ПКС Q для BPG-кодеру

На наш погляд, у майбутньому доцільно розглянути можливість використання поліномів другого порядку для розрахунку $ПКС_2$. Таке рішення може не тільки зменшити MSE_2, але й призвести до зменшення модульного значення зсуву отриманого $МЯ_2$, де цей зсув зумовлений саме нелінійністю

поведінки залежностей.

Інша причина можливої неточності визначення $ПКС_2$ полягає в тому, що для кожної конкретної кривої значення похідної може відрізнятись від dМЯ/dПКС($ПКС_1$) для ОК. У цьому сенсі гарними прикладами є криві на рис. 1,а при QS≈15 та рис. 1,б при BPP≈0,5. Одним із варіантів врахування цього факту є використання кількох заздалегідь отриманих ОК, отриманих для зображень, що згруповані відповідно до складності [4]. З одного боку, необхідним стає попередній аналіз кожного зображення, що збільшує час на стиснення. З іншого боку, це збільшення може бути невеликим, якщо класифікація зображень на складні, прості та зображення середньої складності реалізується за допомогою простих методів та швидких алгоритмів, а позитивний ефект може бути суттєвим, особливо для простих та складних зображень.

Якщо йдеться про підвищення точності забезпечення бажаних параметрів стиснення, то виникає питання, якою має бути ця точність. Загалом необхідна на практиці точність залежить від метрики (параметра), що забезпечується. Для метрик PSNR та PSNR-HVS-M бажано, щоб $МЯ_2$ відрізнялось від $МЯ_{баж}$ не більше, ніж на 1 дБ, тобто має бути мінімальний зсув та MSE_2 порядку 0,1 $дБ^2$. На даний час така точність забезпечується не завжди. Для КС необхідно, щоб забезпечений КС був трохи більше бажаного, але поки що спостерігається інша ситуація [3] і, в середньому, забезпечений КС трохи менше за бажаний.

Нарешті, нещодавно були виявлені так звані «дивні зображення» [5], для яких залежність ПЯ від ПКС не є монотонною. Відсоток таких зображень зазвичай є невеликим, але це може призвести до проблем із забезпеченням бажаних значень МЯ, тож такі зображення бажано детектувати до стиснення.

Висновки. Нами проаналізовано переваги та недоліки стиснення зображень з втратами із забезпеченням бажаної якості або КС на основі двоетапного підходу. Показано, що таке стиснення є досить швидким і часто забезпечує необхідну точність. Втім, є практичні ситуації, для яких таке забезпечення ускладнене або не характеризується достатньою точністю. Для

них описані вже запропоновані модифікації та висунуті пропозиції щодо подальших шляхів вдосконалення двоетапного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. F. Li, S. Krivenko, V. Lukin, Two-step providing of desired quality in lossy image compression by SPIHT, Radioelectronic and computer systems, Kharkiv, KhAI. – 2020. - №2(96). - pp. 22-32. DOI: 10.32620/reks.2020.2.02
2. D. Demchenko, I. Dyogtev, S. Krivenko, V. Lukin, A two-step approach to providing a desired quality of lossy compressed images, Proceedings of ICTM, Kharkiv, Ukraine. – 2020. - pp 482-491. DOI: 10.1007/978-3-030-37618-5_41
3. Li F., Lukin V., Providing a Desired Compression Ratio for Better Portable Graphics Encoder of Color Images: Design and Analysis, Digitalization and Management Innovation: Proceedings of DMI 2022, IOS Press, 2023, pp. 633-640. DOI: 10.3233/FAIA230063
4. Li F., Lukin V.V., K. Okarma, Y. Fu, J. Duan, 2021, Intelligent lossy compression method of providing a desired visual quality for images of different complexity, Proceedings of AMMCS, China, pp. 500-505.
5. F. Li, V. Lukin, Strange Images with Non-monotonous Rate-Distortion Curves in Lossy Image Compression, Proceedings of 2022 IEEE 5th International Conference on Information Systems and Computer Aided Education, September 2022, China, 6 p. DOI: 10.1109/ICISCAE55891.2022.9927685.

ТРАДИЦІЙНІ ТА ГІБРИДНІ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРОБКИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ

Іванов Олександр Олександрович
заступник директора з НВР, викладач
Вище професійне училище № 7
м. Кременчук, Україна

Вступ. Методологія розробки програмного забезпечення - це набір правил, процесів, керівництва та практик, які визначають, яким чином розробляти програмне забезпечення. Її мета - забезпечити ефективну організацію процесу розробки програмного забезпечення, від визначення вимог до випуску готового продукту на ринок. Через ряд факторів, таких як різноманітність методології, унікальність проєктів, що розробляються, неоднозначність вимог, якості самих розробників та специфіка команд, вибір тієї чи іншої методології може бути складним і неоднозначним. Обґрунтований та обдуманий вибір методології може визначити успіх та ефективність розробки програмного продукту.

Ціль роботи. Розглянути характеристики популярних методологій розробки програмного забезпечення та перспективність використання гібридних методологій, показати можливість застосування матриць при виборі методології розробки.

Матеріали та методи. Роджер С. Прессман у свій книзі Software engineering: a practitioner’s approach (Pressman, Roger S. Software engineering : a practitioner’s approach / Roger S. Pressman. - 7th ed.930 p.) наводить опис основних методологій розробки програмного забезпечення.

Waterfall - це лінійний процес, де кожен етап розробки відбувається послідовно: вимоги, проєктування, реалізація, тестування та впровадження. Вимоги фіксуються на початку, а зміни зазвичай важко впроваджувати пізніше у процесі.

Agile -це сімейство ітеративних методологій, які покликані забезпечити

гнучкість у реакції на зміни. Scrum, Kanban та Extreme Programming (XP) є деякими з підтипів Agile. Agile сприяє постійному вдосконаленню продукту через короткі цикли розробки.

Scrum - одна з найпопулярніших Agile-методологій, що базується на коротких спринтах (ітераціях) розробки, звичайно, тривалістю від одного тижня до місяця.

Kanban - методологія, яка використовує візуалізацію процесу роботи на дошці з картками, що представляють завдання. Вона акцентується на обмеженні кількості роботи, що одночасно виконується.

Extreme Programming (XP) - методологія, що ставить акцент на покращенні якості коду та швидкісті реакції на зміни. XP використовує практики, такі як парне програмування, тестування перед написанням коду тощо.

DevOps - не тільки методологія розробки, але й культура та набір практик для поєднання розробки та операцій з метою автоматизації процесів розробки, тестування та впровадження програмного забезпечення.

Lean Software Development – методологія орієнтована на використання принципів Lean Manufacturing у розробці ПЗ для оптимізації процесів, уникнення витрат та збереження якості.

RAD (Rapid Application Development) - це швидка методологія розробки, спрямована на створення ПЗ шляхом швидкої реалізації та ітераційного вдосконалення.

Гібридні методології розробки програмного забезпечення - це підходи, які поєднують елементи різних методологій для досягнення оптимальних результатів. Вони використовують сильні сторони різних методологій та комбінують їх для адаптації до унікальних потреб проєкту чи команди.

Наприклад, команда може використовувати Agile методології для швидкості та гнучкості, Waterfall для чіткості та документації, Lean для оптимізації та зниження втрат часу, а DevOps для автоматизації та підвищення ефективності випуску програмного продукту.

Розглянемо деякі гібридні методології.

Scrumban - це комбінація Scrum та Kanban. Використовуються ітерації Scrum для організації роботи, але впроваджується принцип Kanban з візуалізацією робочого процесу та обмеженням робочих завдань.

Water-Scrum-Fall - поєднання Waterfall та Scrum, Waterfall використовується для планування та фазування, Scrum для розробки, але з додатковими етапами підтримки, тестування та розгортання, які зазвичай виконуються в Waterfall-стилі.

SAFe (Scaled Agile Framework) - це гібридна методологія, яка поєднує в собі елементи Agile та Lean, спрямована на масштабування Agile практик на рівні всієї компанії.

DevOps with Agile – це поєднання Agile методологій з DevOps культурою, де розробка та експлуатація програмного забезпечення відбувається у тісному співробітництві для автоматизації та підвищення швидкості релізу.

Гібридні підходи дають можливість командам обирати найкращі елементи з різних методологій, що робить їх більш гнучкими у вирішенні унікальних завдань та вимог проєктів. Комбінація різних методологій дозволяє оптимізувати процеси розробки та пришвидшити реалізацію проєктів, використовуючи кращі практики з кожної з методологій. Гібридні підходи дозволяють командам ефективно пристосовуватись до специфічних потреб та характеристик проєктів, забезпечуючи більш точне виконання вимог клієнта. Використання гібридних методологій сприяє розвитку культури співпраці та командної роботи, оскільки команди повинні взаємодіяти для успішної реалізації різних підходів. Гібридні підходи можуть бути корисними для широкого спектру проєктів - від великих до малих, від проєктів з чіткими вимогами до тих, де вимоги можуть змінюватися. З ростом потреб у гнучкості, швидкості впровадження змін та збільшення ефективності, гібридні методології можуть стати дедалі більш популярними та потрібними в сфері розробки програмного забезпечення.

У роботі Аліестра Коуберна (Cockburn A. Crystal Clear: A Human-Powered

Methodology for Small Teams, Alistair Cockburn, October 2004, Addison-Wesley Professional, ISBN 0-201-69947-8.) описуються принципи вибору методології розробки. Всього автор виділяє чотири таких принципи.

Перший принцип визначає, що «велика за розміром методологія потрібна великим командам розробників».

Другий принцип полягає у тому, «що рівень критичності системи визначає «щільність» методології». Рівень деталізації та взаємодії при використанні методології визначає ступінь її щільності. Чим більш щільною є методологія, тим більше вона формалізована.

Третій принцип визначає те, що «збільшення розміру методології та/або її щільності приводить до збільшення вартості проєкту».

Четвертий принцип визначає, що «найкращий спосіб комунікації між розробниками – безпосереднє спілкування».

На рис. 1 наведені складові методології за Коуберном в інтерпретації О. Олексенко (Технології програмування та створення програмних продуктів: конспект лекцій/укладач О. В. Алексенко. Суми: Сумський державний університет, 2013. 133 с.).

Рис. 1 Складові методології

Використання матриць для вибору методології розробки є зручним інструментом для аналізу різних факторів та визначення оптимального підходу до конкретного проєкту. Існує декілька матриць, які можна використовувати для вибору методології.

Матриця Річарда Уотера.

Ця матриця порівнює характеристики проєкту (розмір, критичність,

динамічність вимог) з основними методологіями розробки (Waterfall, Agile, Scrum, XP і т. д.), щоб допомогти визначити, яка методологія може бути найбільш підходящою.

Матриця Кокса та Фіндіка.

Ця матриця враховує такі фактори, як розмір команди, рівень досвіду, критичність проекту, рівень змін у вимогах, щоб рекомендувати певні методології.

Матриця Ларсона та Джеффрі.

Ця матриця враховує ступінь технічної складності, ступінь зміни вимог, а також рівень зрілості команди для рекомендації конкретної методології.

Матриця Марта Крістенсена.

Ця матриця визначає рівень невизначеності та непередбачуваності у вимогах, а також рівень необхідного контролю для рекомендації певних методологій.

Результати та обговорення.

При використанні матриць для вибору методології розробки пропонується використовувати наступний алгоритм, зображений на рис.2.

Рис. 2 Алгоритм використання матриць для вибору методології

На першому етапі здійснюється визначення ключових аспектів проєкту, які можуть впливати на вибір методології. Це можуть бути такі речі, як тип проєкту, розмір команди, специфіка вимог, графік розробки тощо. На другому для кожного фактору доцільно визначити його важливість для успішного завершення проєкту. Це дозволить призначити вагу кожному фактору при прийнятті рішення про вибір методології. На третьому етапі необхідно

ретельно дослідити різні методології розробки, оцінити, як вони відповідають кожному з факторів, які ідентифіковані. На четвертому етапі необхідно створити матрицю, де по одній осі будуть фактори, а по іншій - різні методології, оцінити кожну методологію відносно кожного фактору, використовуючи числову шкалу або описові характеристики. І на останньому етапі після заповнення матриці проаналізувати результати, визначити методологію, яка найкраще відповідає вимогам проєкту, маючи найвищий бал або найкращі оцінки за обраними критеріями.

Висновки. Гібридні методології надають більш гнучкий підхід до розробки програмного забезпечення, дозволяючи командам використовувати найкращі практики різних методологій для досягнення оптимальних результатів у конкретному проєкті. Матриці можуть бути потужним інструментом для обгрунтування вибору певної методології розробки. Вони дозволяють систематизувати інформацію та зробити обґрунтоване рішення на основі конкретних факторів, що впливають на проєкт.

НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНИЙ СТАН ПОШКОДЖЕНИХ БЕТОННИХ БАЛОК, ПІДСИЛЕНИХ ВУГЛЕПЛАСТИКОВИМ ПОЛОТНОМ

Карпюк Ірина Анатоліївна,
доцент кафедри основ і фундаментів
Глібоцький Роман Володимирович,
Аспірант кафедри залізобетонних конструкцій і транспортних споруд
Одеська державна академія будівництва та архітектури

Вступ. У процесі експлуатації будівель та інженерних споруд може виникнути необхідність підвищення несучої здатності окремих конструктивних елементів, що може бути зумовлене зміною навантажень, реконструкцією або модифікацією конструктивної схеми об'єкта. Таким чином, питання забезпечення несучої здатності конструкцій стає вкрай актуальним. Одним з найефективніших інноваційних методів зміцнення бетонних конструкцій є використання композитних матеріалів.

Мета роботи. Сучасний будівельний ринок характеризується постійним розвитком, що вимагає впровадження нових матеріалів та технологій, які б сприяли забезпеченню надійності та довговічності інженерних споруд. Метою роботи являється визначити ефективність застосування вуглепластикового полотна для підсилення пошкоджених базальтобетонних балок.

Матеріали та методи. Одним з перспективних матеріалів є вуглепластикове полотно, яке може бути успішно використано для підсилення пошкоджених бетонних балок. Вуглепластикове полотно представляє собою сучасний композитний матеріал, який володіє високою міцністю, легкістю та стійкістю до корозії. Ці властивості роблять його ефективним рішенням для підсилення базальтобетонних балок, що широко використовуються в будівельних конструкціях [1-7].

Застосування вуглепластикового полотна дозволяє підвищити міцність і довговічність бетонних балок без збільшення їх маси та габаритів. Це може бути надзвичайно корисним у випадках, коли необхідно збільшити

навантаження на існуючі конструкції або забезпечити додаткову стійкість до зовнішніх впливів, таких як вібрація, вітер або сейсмічні навантаження.

Процес підсилення бетонних балок вуглепластиковим полотном передбачає використання спеціальних клеїв або смол, які забезпечують міцне з'єднання між полотном та поверхнею балки. Вуглепластикове полотно може бути накладено на балку у вигляді смуг, покриваючи всю її поверхню або лише окремі ділянки, що вимагають підсилення. Таким чином, використання вуглепластикового полотна стає перспективним напрямком для підвищення несучої здатності та довговічності будівельних конструкцій.

Завдяки застосуванню методу скінчених елементів в програмному комплексі "ЛІРА-САПР" версії 2021 року, ми успішно провели моделювання напружено-деформованого стану дослідних зразків-балок з урахуванням нелінійних властивостей матеріалів [8]. Цей комплекс базується на загальній теорії залізобетону з тріщинами, розроблений професором М. Карпенком та його учнями.

Результати та обговорення. В ході дослідження було враховано співпрацю таких матеріалів, як бетон, базальтопластикова арматура та вуглепластикове полотно, що мають різні фізико-механічні характеристики. Для бетону були використані результати випробувань кубів та призм, а характеристики арматурних матеріалів та вуглепластикового полотна були прийняті згідно з відповідними нормативними документами та сертифікатами якості.

У програмному комплексі " ЛІРА-САПР " для імітації пошкоджених базальтобетонних балок були застосовані скінченні елементи № 44 універсальні чотирикутні КЕ оболонки та № 236 - фізично нелінійні універсальні восьмивузлові просторові ізопараметричні КЕ об’ємом до 1000 мм^3 (максимальний розмір ребер скінченних елементів 10×10×10 мм), елементи з’єднані вузлами, які є абсолютно жорсткими тілами нескінченно малих розмірів з шістьма ступенями свободи. Кількість елементів в цілих зразках сягала 84724 одиниць, вузлів – 87360 одиниць. Армування елементів у

розрахунковій схемі було враховане у вигляді тих же об’ємних скінченних елементів згідно заданих характеристик армуючих матеріалів та відсотку армування елементу.

Для усунення ефекту місцевого зминання в місцях прикладання навантаження та опор було встановлено пластини з заданою жорсткістю та розмірами 0,01×0,01 м. Спосіб обпирання дослідної балки передбачав блокування переміщень за відповідними осями.

Аналіз напружено-деформованого стану дослідних зразків-балок дозволив отримати розподіл напружень та деформацій, а також виявити критичні ділянки з максимальними значеннями. Отримані результати стали основою для оцінки ефективності підсилення бетонних конструкцій вуглепластиковим полотном та визначення оптимальних параметрів їх взаємодії.

У результаті проведених розрахунків було визначено ізополя напружень та прогинів на кожній стадії навантаження дослідних зразків - балок. На рисунку 1 можна спостерігати ізополя нормальних напружень вуглепластиквого полотна в експериментальних балках з великим, середнім та малим прольотами зрізу безпосередньо перед моментом.

Отримані результати моделювання були порівняні з експериментальними даними, що дозволило оцінити точність моделювання напружено-деформованого стану бетонних балок.

Висновки. Підводячи підсумки даного дослідження, варто відзначити, що застосування вуглепластикового полотна для підсилення пошкоджених базальтобетонних балок виявилося ефективним методом забезпечення їх надійності та довговічності. Використання математичного моделювання та аналізу напружено-деформованого стану дозволяє нам оцінити ефективність даного методу та розробити рекомендації щодо його оптимізації, а також сприяти створенню нормативних документів, які враховують відповідні параметри напружено-деформованого стану, а також розширенню сфери застосування цих матеріалів у будівельній галузі.

а)

б)

в)

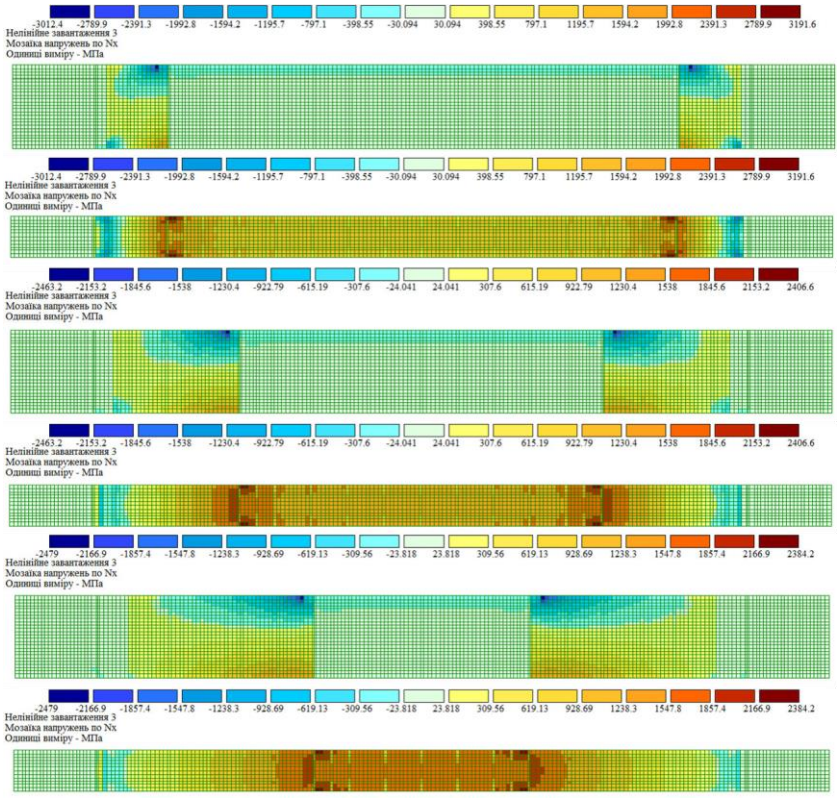

Рис. 1 – Ізополя нормальних напружень в МПа пошкодженої бетонної балки з BFRP, підсиленої зовнішнім фіброармованим вуглепластиком (CFRP) з малим (а), середнім (б) та великим (в) прольотом зрізу

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. EN 1992-1-1:2004, Eurocode 2 - Design of Concrete Structures. Part 1: General rules and rules, CEN, 2004. 225 p.

2. JSCE, Recommendation for Design and Construction of Concrete Structures Using Continuous Fiber Reinforcing Materials. Tokyo, Japan : Japan Society of Civil Engineers, 1997.

3. ACI 440.1R-03, Guide for the Design and Construction of Concrete Reinforced with FRP Bars, American Concrete Institute, 2003.

4. CAN/CSA-S6-00, Canadian High Bridge Design Code, Canadian Standards Association, 2019.

5. CNR-DT 203/2006, Guide for the Design and Construction of Concrete Structures Reinforced with Fiber-Reinforced Polymer Bars, Rome, Italy, 2006.

6. Настанова з проектування та виготовлення бетонних конструкцій з

неметалевою композитною арматурою на основі базальто- і склоровінгу: ДСТУ-Н Б В.2.6-185:2012. Київ : Мінрегіонбуд, 2012.

7. ДСТУ Б В.2.6-145:2010 Конструкції будинків і споруд. Захист бетонних і залізобетонних конструкцій від корозії. Загальні технічні вимоги. Україна, 2010.

8. Программа ЛИРА-САПР, МОНОМАХ-САПР - программы для расчета конструкций. Официальный сайт. URL: https://www.liraland.ua (дата звернення: 07.03.2018).

СТРУКТУРА НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ ЛЕГКОГО ТРАНСПОРТНОГО ЛІТАКА В УМОВАХ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЙОГО МАРШОВИХ ДВИГУНІВ

Кірносов Данило Сергійович
Аспірант
Національний аерокосмічний університет
Харківський авіаційний інститут
м. Харків, Україна

Вступ. Авіабудування є ключовою галуззю промисловості, яка забезпечує реалізацію переходу на інноваційну модель розвитку економіки. Світовий досвід показує, що розвиток авіабудування завжди сприяє розвитку великої кількості суміжних секторів промисловості.

На даний час основним напрямком розвитку авіабудування в Україні є створення різноманітних модифікацій.

Визначальним фактором розробки таких є вимога ринку авіаперевезень щодо підвищення їхньої продуктивності і паливної ефективності порівняно з базовим літаком. При такому підході виникає ряд принципових проблем, серед яких слід вказати на проблему заміни маршових двигунів, які й забезпечили і зростання продуктивності і паливної ефективності.

В існуючій практиці літаки транспортної категорії, в тому числі і ЛТЛ прийнято оцінювати за критерієм транспортної ефективності і за гамою часткових показників у вигляді вартості літако-години, собівартості перевезення однієї тонни вантажу на один кілометр, витрати палива на одиницю праці Такий підхід є доволі поширеним. Однак, як зазначав провідний вітчизняний фахівець у цій області в ДП «Антонов» Ю. Г. Андрієнко. «При критичному використанні існуючих методів прийняття рішень за окремими критеріями виявилися властиві їм істотні недоліки, які не дозволяють реалізувати високі і дуже різноманітні вимоги до розроблюваних зразків авіаційної техніки без значного удосконалення існуючих підходів.

Зазначені недоліки виникають у тій ланці прийняття рішень, яка пов'язана

з оцінюванням ефективності попередньо сформованих варіантів і вибором найбільш ефективного з них».

Це означає, що при формуванні змісту нової модифікації необхідно розглянути цілий ряд можливих варіантів, а при їх оцінці орієнтуватися на часткові (часто суперечливі показники) і приєднуватися до інтуїтивної форми прийняття остаточного рішення.

Дослідженню процесів створення ЛТЛ присвячені роботи таких авіаконструкторів і вчених України, як О. К. Антонов, П. В. Балабуєв, Д. С. Кива, В. А. Трофімов, О. В. Лось та інших співробітники ДП "Антонов", які внесли величезний вклад у розвиток авіабудування в Україні на самому світовому рівні.

Вельми значний внесок вітчизняних авіаконструкторів та науковців проявився у створенні легких транспортних літаків таких як Ан-26, Ан-32 за паливною ефективністю, які досі не знають собі рівних.

Однак параметр конкурентоспроможності є багатофакторним показником, що змінюється практично повністю.

У сегменті легких транспортних літаків конкурентами вітчизняних Ан-32 і Ан-74 є літаки CN-235, які виробляють компанії EADS CASA (Іспанія), Turkish Aerospace Industries Inc (Туреччина) та Indonesian Aerospace / PT Disgantara Indonesia (Індонезія). Перший політ прототипу відбувся в травні 1981 року.

Ціль роботи. Ціль роботи полягає в створенні наукових положень, що забезпечують формування основних параметрів ЛТЛ з максимально високими показниками продуктивності та паливної ефективності (не нижче за рівень Ан-132D) шляхом імпортозаміщення двигуна PW-150A двигуном АІ20ДМ виробництва ВО «Мотор - Січ», тобто створення Ан-132У.

Матеріали та методи. В доповіді представлено аналіз літературних джерел пов’язаних з проблемою імпортозаміщення маршових двигунів в літаків, які свідчать, що імпортозаміщення є важливим чинником міжнародних економічних і торговельних відносин, а також вирішення внутрішніх проблем

багатьох країн світу. Цей процес є характерним практично для всіх галузей економіки. Переконливим прикладом ефективності такого процесу є розвиток та торгівлі побудованої на закупівлі найкращих зразків авіаційної та ракетної техніки, освоєння їх у власному виробництві з подальшим їхнім імпортозаміщенням на новому технічному рівні та з урахуванням економіки Китаю.

Відмінною особливістю вітчизняної школи створення літаків цього класу є використання крила з геометрією, що забезпечує неперевершені його аеродинамічні показники і тому майже повністю зберігає свої конструктивно-технологічні особливості практично у всіх модифікаціях основних модифікаціях ЛТЛ.

Найвищим досягненням у галузі створення ЛТЛ є створення літака Ан-132D з надійними двигунами PW-150A (рис. 1) що забезпечило найвищу продуктивність у параметров "вантаж-дальнобійність" і найнижчу витрату палива – 22 г/т.км.

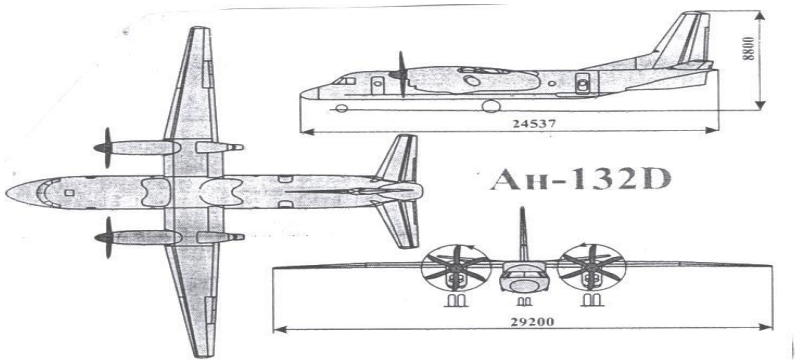

Рис. 1. – Компонування і габаритні розміри модифікації Ан-132D з двигунами PW-150A

Така розробка полягала в забезпеченні конкурентоспроможних авіаперевезень на регіональних авіалініях арабських країн, де є обслуговування та попередній ремонт двигунів PW-150A вже добре розвита. Однак використання Ан-132D на авіалініях України поки практично неможливо:

– для стійкої роботи двигуна типу PW-150A потрібне паливо підвищеної оцінки, яке на нафтопереробних підприємствах України не реалізується;

– в Україні відсутня школа підготовки фахівців з прогнозування та

діагностування термінів безвідмовної роботи і встановлення міжремонтних термінів;

– в існуючих аеропортах України поки що відсутня розгалужена мережа обслуговування та попереднього ремонту двигунів такого типу;

– цей тип двигуна працює на нормальному виді палива, яке ввозиться в Україну вкрай рідко;

– у нашій країні відсутня система підготовки та перепідготовки фахівців з ремонту та обслуговування двигунів типу PW.

Крім того, в Україні накопичено величезний потенціал із виробництва, експлуатації та ремонту аналогічних двигунів вітчизняного виробництва, таких як АІ20ДМ, що виготовляються у виробничому об'єднанні «Мотор-Січ».

Таки недоліки АН-132D і є причиною розробки нової структури формування основних параметрів ЛТЛ в умовах імпортозаміщення їх маршових двигунів (рис. 2) в нашій країні.

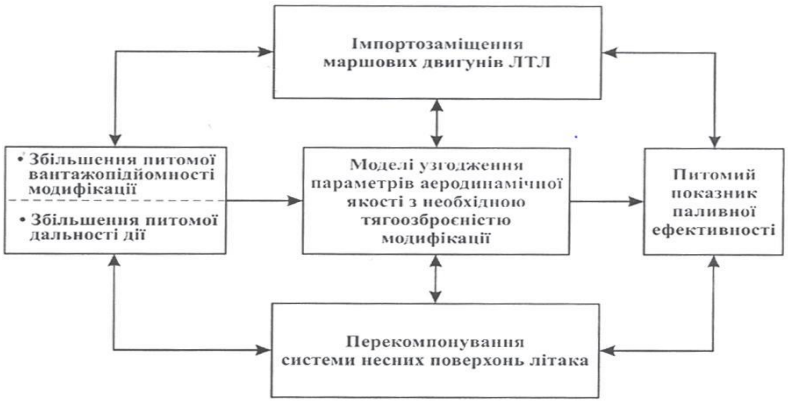

Рис. 2. – Структура глибоких модифікаційних змін у транспортних літаках

За такого підходу розв'язуються не тільки технічне завдання й економічна проблема, а и вельми важливе патріотичне рішення – створення вітчизняного літака Ан-132У, тобто з незалежним проектуванням, виробництвом і експлуатацією ЛТЛ у нашій державі.

Структуру нових розроблених положень створюють:

– Імпортозаміщення двигунів PW-150A на двигуни АІ20ДМ, які потрібні для регіональних авіаперевезень в Україні;

– Напрямки узгодження заміни маршових двигунів і перекомпонування

несних поверхнях літака;

– Визначення кутів геометричної крутки місцевих хорд крила з прямокутним центропланом і трапецієвидними консолями;

– Визначення геометричних параметрів не плоского крила за критерієм мінімуму коефіцієнту росту індуктивного опіру;

– модулі взаємозалежності змін у крилі з параметрами агрегаті хвостового оперення;

– Моделі формування тягоозброєності ЛТЛ при зміні маршових двигунів;

– Потрібна тягоозброєність за умовою зльоту літака;

– Показник паливної ефективності, як критерій оптимальності змін > силовій установці та тягоозброєності літака;

– Визначення питомої паливної ефективності за питомою характеристикою.

На основі вищеназваних вимог сформовано основні параметри ЛТЛ (Ан-132 У), у якого двигуни PW150A замінено на двигуни українського виробництва АІ20ДМ.

Результати та обговорення. Запропонована структура наукових положень (рис. 2), що забезпечують формування основних параметрів ЛТЛ за умови імпортозаміщення маршових двигунів літака, стала науковим підґрунтям для розроблення нової модифікації ЛТЛ-Ан132У.

У Таблиці 1 наведено порівняльну оцінку Ан-132У з іншими літаками такого же класу.

Таблиця 1

Порівняльна оцінка Ан-132D, Ан-32 та Ан-132У

Параметри / модифікації	Ан-132D	Ан-32	Ан-132У
Дальність, км	1270	700	1920
Крейсерська швидкість, км/г	550	532	540
Рейсова продуктивність, т-км/рейс	7425	3850	10500
Заявлений ресурс, л. г.	35000	35000	50000
Вартість літако-година дол.	2100	2100	2000

Аналіз також показує, що в модифікації з імпортозаміщеними двигунами

внаслідок неминучого перекомпонування системи несучих поверхонь (рис. 2) забезпечується задовільне поздовжнє балансування літака в жорстких обмеженнях положення центру мас із середньою аеродинамічною хордою крила. При цьому втрати аеродинамічної якості становлять менше семи відсотків.

Висновки. Як випливає з наведених даних, використання методології, наведеної на рис. 2, дозволяє сформувати основні параметри ЛТЛ (Ан-132У), за умови імпортозаміщення його маршових двигунів, що забезпечує перевагу:

– за вантажопідйомністю, за дальністю авіаперевезень, за рейсовою продуктивністю, за заявленим ресурсом, за вартістю літако години при збереженні показника паливної ефективності на рівні 22...24 г/т.км.

Це гідний результат для ЛТЛ.

ВИКОРИСТАННЯ СУПУТНИКОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД

Коваленко Антон Сергійович
Аспірант
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Вступ. В сучасному екологічному контексті, проблема забруднення поверхневих вод є важливим аспектом сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Завдяки постійному зростанню промислового виробництва та експлуатації сільськогосподарських земель, виникає необхідність вдосконалення методів моніторингу стану водних екосистем. В цьому контексті супутникові технології, що базуються на обробці даних електромагнітного випромінювання з поверхні Землі, стають об'єктом інтенсивних наукових досліджень та практичного впровадження.

Мета роботи – проаналізувати особливості використання супутникових технологій для моніторингу забруднення поверхневих вод.

Матеріали та методи. Методи дослідження: пошуковий по наявній методичній та науковій літературі із аналізом знайденого матеріалу, конкретизація, уявний експеримент, спостереження, бесіда, інтерв'ю, анкетування, тестування, аналіз результатів діяльності дослідників з проблеми проведеного дослідження.

Робота ґрунтується на аналізі науково-методичної літератури, наукових статей, напрацювань сучасних та попередніх вчених і дослідників, серед них: P. Gong, О. В. Степова, О. А. Машков, В. І. Зацерковний тощо.

Результати та обговорення. Супутникові технології в сфері моніторингу поверхневих вод представляють собою важливий інструмент для отримання детальної інформації щодо фізико-хімічних та оптичних властивостей водних тіл. Використання супутникових знімків, які зафіксовані в різних діапазонах електромагнітного випромінювання, дозволяє вивчати та аналізувати стан води

на різних рівнях, надаючи цінну інформацію для ефективного управління водними ресурсами та реагування на забруднення.

Найвідомішими супутниковими технологіями моніторингу забруднення поверхневих є: Landsat, Sentinel, MODIS (Moderate Resolution Imaging Spectroradiometer), Aquarius / SAC-D, COSMO-SkyMed, WorldView.

Однією з ключових складових цього методу є застосування оптичних супутників, які реєструють візуальні зміни в спектральних характеристиках води. Наприклад, аналіз колірного спектра води дозволяє визначити зміни у рівні забруднення та ідентифікувати різні речовини, що можуть впливати на оптичні властивості водних тіл. Оптичні супутники виявляються особливо корисними для моніторингу водних резервуарів і водойм, оскільки їхні спостереження здійснюються надзвичайно великою кількістю точок на поверхні Землі та в різних спектральних діапазонах.

Супутникові знімки також забезпечують можливість візуалізації просторового розподілу забруднень, що дозволяє точно визначити джерела забруднення та ступінь впливу на довкілля. Відомості, отримані з оптичних супутників, можуть бути використані для кількісної оцінки концентрації забруднюючих речовин, виявлення аномалій у фізико-хімічних властивостях води та визначення тенденцій в часі.

Однією з ключових переваг використання супутникових технологій є їхня здатність забезпечити велике просторове охоплення та високу роздільну здатність. Оптичні та радіолокаційні супутники можуть фіксувати відображені та розсіяні сигнали від водних поверхонь, що дозволяє не лише визначати різноманітні параметри води, такі як колір та температура, але і виявляти наявність забруднюючих речовин.

Радіолокаційне зондування, зокрема, надає можливість аналізувати властивості води на основі її взаємодії з електромагнітним полем. Це важливо для виявлення концентрації різних речовин, таких як нафтопродукти чи хімічні реагенти, що потрапили до водних систем.

Завдяки супутниковим технологіям можливо вести моніторинг водних

територій в режимі реального часу, що визначається як важливий компонент оперативного реагування на випадки забруднення. Можливість проведення дистанційного зондування робить цей підхід особливо цінним для важкодоступних чи великих територій.

Висновки. Узагальнюючи, застосування супутникових технологій для моніторингу забруднення поверхневих вод є актуальним напрямком досліджень у сфері екології та природних ресурсів. Висока точність та доступність даних роблять цей метод необхідним інструментом для належного управління та збереженням водних екосистем у контексті сталого розвитку.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ

Королюк Владислав Володимирович,
учень Гімназії № 6 Звягельської міської ради
Науковий керівник:
Коробчук Юлія Валеріївна,
учитель І категорії
математики та інформатики

Анотація: Штучний інтелект дає змогу комп'ютерам обробляти значні обсяги даних, знаходити закономірності, працювати відповідно до створених параметрів і вирішувати ті ситуації, які під силу лише людині. Використання штучного інтелекту в освіті – вагома складова навчання, яка охоплює індивідуальні підходи для засвоєння матеріалу кожним здобувачем освіти.

Ключові слова: освіта, освітнє середовище, функціонування, штучний інтелект.

Вперше термін «штучний інтелект (ШІ)» вжито на конференції 1956 року в Дармутському коледжі американським професором Джоном МакКарті, на думку якого, вирішення завдань, які виконує людина, може зробити й комп'ютер [2].

Протягом свого розвитку до сьогодення, штучний інтелект мав як визнання, так і шквал критики. До 70-х років XX століття відбувалися конференції, пошуки моделювання складного процесу мислення, розробки стратегій. Однак у 70-х роках штучний інтелект став предметом потужної критики та знецінення. Для подальших розробок постала потреба у фінансуванні, якого не було. У 1980-х роках почалася друга хвиля розвитку штучного інтелекту при усвідомленні усіх його можливостей, відбулося перше засідання Американської асоціації ШІ. Але згодом інвестори знову припинили фінансування при безрезультатності досліджень. 1997 рік став переломним: на шаховому турнірі комп'ютер IBM Deep Blue здобуває перемогу у Гаррі Каспарова, чемпіона світу з шахів того часу [3]. Відтоді штучний інтелект

дивує людство своїми можливостями, змогою створювати різний цифровий контент та бути вдалим помічником у бізнесі.

Єдиного означення терміну «штучний інтелект» не існує, але можемо охарактеризувати так: це один з розділів інформатики, що вивчає конструкцію створення методів для розв'язку різноманітних задач, які потребують людського інтелекту, а також способи моделювання вищої нервової діяльності людини.

В сфері освіти штучний інтелект розвивається як допоміжний чинник при вирішенні багатьох поставлених завдань. Існує багато інструментів, які можуть швидко й точно перекладати, роз'яснювально відповідати на поставлене запитання, наводити приклади, писати вірші та прозу, створювати зображення.

ШІ корисний у використанні при адаптивному і персоналізованому навчанні, автоматичному оцінюванні, закріпленні навчального матеріалу, зібранні інформації взаємозв'язку педагог-учень через діалоговий інтерфейс [1].

Однак, застосування штучного інтелекту здобувачами освіти може утворити ряд проблем: несамостійне виконання домашніх завдань, що автоматично зменшує докладання зусиль при закріпленні вивченого; втрачаються навички до вирішення певних задач, результатом якого є залежність від технологій; чат-боти знаходяться в процесі вдосконалення, тому на певних темах можуть надавати недостовірну інформацію чи лаконічні відповіді, які не вичерпують всієї інформації. Безумовно, ШІ – це зміни і переваги для освіти та науки, але одночасно існують ряд питань, які потребують додаткових рішень для дійсно успішного впровадження в процес навчання і викладання.

Для викладачів штучний інтелект може бути корисним у зібранні та аналізі інформації (текстової, графічної, числової, звукової), у генеруванні нових ідей та рішень поставлених задач, представленні матеріалу у вигляді інтерактиву. Крім того, ШІ працює швидко та з точністю.

Отже, необхідність впровадження штучного інтелекту в освітній процес є

логічним та не викликає сумнівів. Поєднання методики викладання навчального матеріалу педагогами і можливостями ШІ надає ефективну реалізацію якісного навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитерко Н. А. Історія розвитку штучного інтелекту [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://edublog.com.ua/blog/id1306053891/posts/moi-publikatsii/istoriya-rozvytku-shtuchnoho-intelektu

2. Що таке штучний інтелект : історія, види та складові [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi

3. Візнюк І. М., Буглай Н. М., Куцак Л. В., Поліщук А. С., Киливник В. В. Використання штучного інтелекту в освіті : Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр., випуск 59 / редкол. Київ-Вінниця : ФОП Тарнашинський О. В. 2021, с. 14 – 22.

ВИГОТОВЛЕННЯ ДЕТАЛЕЙ ВІТРОГЕНЕРАТОРА В УМОВАХ СЕРІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА

Коротков Володимир Степанович,
к.т.н., доцент
Середа Олександр Сергійович,
магістр
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

Введення. Серед найпоширеніших видів альтернативної енергетики в багатьох країнах світу є вітряна тому, що вітер, як носій енергії, є порівняно дешевий ресурс. Перетворення обертального руху вітряної турбіни, яка через кінематичну передачу обертає вал генератора і виробляє при цьому електричну енергію, відпрацьовано давно. Також відомо, що перетворення вітряної енергії в електричну не приносить шкоди навколишньому середовищі і є екологічно чистим невичерпаним джерелом. На сьогоднішній день велика кількість електричної енергії виробляється вітряними генераторами і з кожним наступним роком їх кількість зростає [1].

Типовим представником альтернативної енергетики є вітряна турбіна USW 56-100, яка виготовляється в Україні і призначена для перетворення енергії вітру в електричну промислової частоти 50Гц напругою 380В [2]. Ефективна експлуатація такого обладнання на протязі багатьох років передбачає періодичне виконання ремонтних і налагоджувальних робіт, для чого необхідні запасні частини певної номенклатури.

Мета роботи. Особливістю роботи вітрогенератора є автоматичне управління поворотом лопатей для установки необхідного кута атаки. Механізм управління поворотом лопатей складається з багатьох частин, серед яких особливо відповідальним є черв'ячний редуктор і інші, кінематично пов'язані з ним деталі.

Метою роботи є пошук ефективних технологічних рішень щодо виготовлення деталей редуктора механізму управління поворотом лопатей в

умовах механічного цеху машинобудівного підприємства.

Матеріали і методи. На прикладі розробки технологічного процесу виготовлення черв'ячного валу редуктора і інших деталей з загальними конструкторськими та технологічними признаками, запропоновані проектні рішення, орієнтовані на специфіку виробів і підвищення ефективності процесів в умовах серійного виробництва [3].

По результатам аналізу технологічних вимог до виготовлення деталі запропоноване технологічне обладнання і визначена його кількість. Запропоновано використання верстатів з ЧПК на операціях, де обробка по керуючій програмі, у порівнянні з універсальними верстатами, дасть суттєвий економічний ефект.

Для підвищення ефективності процесів металообробки запроектовані верстатні пристосування для фрезерування шпонкових пазів на деталях малої жорсткості. Для свердління осьового отвору великої довжини запроектоване спеціальне свердло з можливістю подачі в зону різання мастильно-охолоджувальної рідини і видалення стружки. Виконання проміжного і остаточного контролю геометричних параметрів деталі доцільно виконувати на контрольному пристосуванні з базуванням деталі в центрах і з використанням індикаторів часового типу. Запроектована виробнича дільниця механічного цеху з визначеними верстатами та їх розміщенням у відповідності до напрямку технологічного процесу виготовлення.

Результати та обговорення. Прийняті проектні рішення щодо технології обробки деталей, будови виробничої дільниці і організації виробництва дають певне підґрунтя вважати можливим ефективне виготовлення деталей редукторів та інших виробів з загальними конструкторськими і технологічними признаками, в тому числі і деталей вітряних генераторів, в умовах серійного виробництва.

Висновки. Практична реалізація запропонованих проектних рішень створює умови для забезпечення вітряних турбін моделі USW 56-100 запасними деталями і створення умов для досягнення довготривалої їх роботи і

вироблення електроенергії з потрібними якісними характеристиками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Родионов В. Г. Энергетика : проблемы настоящего и возможности будущего / В. Г. Родионов. – М. : ЭНАС, 2010. – 352 с. : ил.

2. Вітряна турбіна USW 56-100. Технічна документація та інструкція по експлуатації.

3. Прогресивні процеси обробки матеріалів. (електронний ресурс): навчальний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю 131 «Прикладна механіка» / Є. С. Пуховський; КПІ ім. Ігоря Сікорського. електронні текстові дані. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського 2021. – 132с.

4. Дикань В. Л., Маслова В. О. Організація виробництва: Підручник. Харків: УкрДАЗТ, 2013. – 422 с.

ОГЛЯД ДОЦІЛЬНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ШЛАКІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА У БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

Кошелєв Олег Олександрович
здобувач вищої освіти
ТОВ «Технічний університет Метінвест політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. / Introductions. В умовах євроінтеграції України виявлення шляхів зменшення еколого-економічних ризиків у виробничій діяльності підприємств чорної металургії може отримати додатковий поштовх для їх розвитку та конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках. Прикладом підвищення еколого-економічної безпеки підприємств, може стати, на мою думку, розгляд відходів виробництва підприємств чорної металургії як вторинних матеріальних ресурсів. Варіант використання шлаків металургійного виробництва для відновлення доріг відомий, має поширену багаторічну практику впровадження у будівельній індустрії, а в сучасних умовах відбудови країни може набути більшої уваги і реалізації.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є проаналізувати можливість реалізації шлаку в якості вторинних матеріальних ресурсів у будівельній галузі як чинник підвищення еколого-економічної безпеки металургійних підприємств.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Під час виконання аналітичних досліджень використано інформаційно-довідникові джерела відкритого доступу.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Склад металургійного шлаку неоднорідний, оскільки він являє собою хімічний сплав окислів, що можуть сягати 95% від загального обсягу. В чорній металургії кількість виходу шлаку суттєво варіює: від 100 до 700 кг на 1 т металу [1].

В залежності від способу виробництва і складу металургійного шлаку

здійснюється базова його класифікація: відходи чорної та кольорової металургії. При виробництві чорних металів отримують наступні основні види шлаків: феросплавні, вагранкові, сталеплавильні, доменні. За своїм складом шлаки чорної металургії після остигання діляться на матеріали, що розпадаються і не розпадаються. Остиглі утворення, що розпадаються, прийнято ділити на категорії за їх мінеральним складом. Найчастіше зустрічаються наступні варіанти: 1) силікатні; 2) вапняні; 3) марганцеві; 4) залізисті.

Багато науково-дослідних робіт присвячені питанням вирішення проблеми ресурсозбереження за рахунок утилізації відвальних шлаків [2-3]. Наприклад, робота Крюковської Л. І. [3] присвячена питанням прогнозування зміни рівня екологічної безпеки за умови 20 і 50 % заміни річної потреби природних матеріалів у дорожньому будівництві металургійними шлаками.

Яскравим прикладом практичної значущості реалізації шлаку як будівельного матеріалу є те, що у 2020 р. ДП «ДерждорНДІ» використало 300 тис. $м^3$ доменних шлаків.

Слід відзначити, що зараз відбуваються активні зміни у нормативно-правовій базі. Зокрема відбувся у 2023 р. вступ в дію Закону України «Про управління відходами», яким передбачається визначення розширеної відповідальності виробника, яке представлено на слайді. Можна припустити, що використання шлаків металургійного виробництва для відновлення дорожнього покриття слід розглядати не лише з точки зору еколого-економічної доцільності, але й як елемент корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність є своєрідним підходом до управління бізнесом, що включає впровадження ініціатив та прийняття рішень для поліпшення стану довкілля, якості життя інших осіб та суспільства в цілому. У цьому контексті компанія, яка дотримується принципів корпоративної соціальної відповідальності, виявляє максимальну відповідальність перед всіма зацікавленими сторонами, спрямовуючи зусилля на задоволення їхніх потреб.

За даними досліджень Verizon і Campbell Soup, КСВ збільшує продажі компаній на 20%, дозволяє підвищувати ціни на 20%, а також збільшує прихильність клієнтів на 60% [4]. Інші дослідження також свідчать, що компанії, які активно застосовують принципи соціальної відповідальності, мають на 13% вищу продуктивність, вдвічі нижчу плинність кадрів та на 6% дорожчі акції.

Починаючи з 01.01.2023 р. вступив в дію новий національний стандарт ДСТУ 9179:2022 «Щебінь та гравій зі щільних гірських порід і металургійних шлаків для дорожнього будівництва. Методи фізико-механічних випробувань». Стандарт ДСТУ 9179:2022 установлює методи фізико-механічних випробувань дорожньо-будівельних матеріалів, які застосовують для дорожнього будівництва згідно з ДБН В.2.3-4 «ДБН В.2.3-4:2015 Автомобільні дороги. Частина І. Проектування. Частина ІІ. Будівництво».

Застосування відходів металургійних підприємств для влаштування основ автомобільних доріг доцільно за умови введення в процес виконання робіт етапів фракціонування, раціонального підбору складу, а також визначення деформативності, перш ніж вони будуть використані як будівельний матеріал для влаштування основи дороги тощо.

Застосування металургійних шлаків у дорожньому господарстві, сприятиме: запобіганню забруднення довкілля шляхом утилізації відходів промисловості; дозволить отримати економію матеріально-технічних ресурсів, тим самим знизивши вартість робіт без зниження якості їх виконання.

Висновки. / Conclusions. Розгляд шлаків як будівельного матеріалу для влаштування доріг є актуальним питанням не лише для металургії, але й для будівельної галузі. Одним з принципів зеленої відбудови країни є використання вторинних матеріальних ресурсів таких, як відвальні шлаки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Best available techniques (BAT) reference document for iron and steel production. Один з офіційних сайтів ЄС. URL: https://op.europa.eu/en/publication-

detail/-/publication/eaa047e8-644c-4149-bdcb-9dde79c64a12.

2. Хоботова Е. Б., Калюжна Ю. С. Відвальні доменні шлаки як ресурс виробництва шлаколужних в'яжучих. *Journal of Chemistry and Technologies*, 2023, *31*(3), 563-571. DOI: 10.15421/jchemtech.v31i3.279211.

3. Крюковська Л. І. Підвищення рівня екологічної безпеки у дорожньому будівництві шляхом використання металургійних шлаків. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата технічних наук за спеціальністю 21.06.01 – екологічна безпека (на правах рукопису). Київ: Національний авіаційний університет, 2019. – 188 с.

4. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: усе, що потрібно знати. Стаття від 21.11.2023 р. *Школа бізнесу Нова Пошта*. URL: https://online.novaposhta.education/blog/korporativna-socialna-vidpovidalnist-biznesu-use-shho-potribno-znati.

РОЗРОБКА СЕРВІСУ ОРІЄНТОВАНОГО НА ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ

Лавренчук Даниїл Олександрович
Магістр
Таврійський національний університет
імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна

Вступ. В епоху діджиталізації, технологічних інновацій та переходу великої кількості бізнесів в онлайн середовище стає особливо актуальною тема розробки веб-сайтів, інтернет-магазинів та інших сервісів, які будуть вирішувати проблеми бізнесу та допомагати підвищити рівень реалізації продукції у умовах величезної конкуренції.

Ціль роботи. Проаналізувати існуючі сервіси електронної комерції та розробити свій інтернет-магазин з продажу фермерського меду з доставкою по Україні та усьому світу, з обліком товарів, зручним та варіативним вибором товарів, аналітикою поведінки користувачів у веб-сервісі, формуванням бази покупців для регулярної e-mail розсилки, SEO оптимізацією та адмін панеллю для адміністрування сторінок та додавання нових товарів на сайт.

Матеріали та методи. Для досягнення мети були використані монографічні електронні джерела та джерела періодичних публікацій, які відповідають темі інтернет-комерції. Також було проведено аналіз нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері екологічного забезпечення логістики та виробничої безпеки в Україні.

Результати та обговорення. Повноцінне функціонування сучасного суспільства дедалі більшою мірою детермінується розвитком сфери послуг. Відомо, що швидкий розвиток сфери послуг, яка є важливим джерелом мобілізації національного зростання, підвищення якості та рівня життя населення – це характерна риса переходу країни в постіндустріальну стадію розвитку [1].

Для малих, середніх та великих бізнесів вкрай необхідно розробляти

системи для обробки та аналізу даних, які допоможуть управляти та оптимізувати бізнес-процеси, швидко реагувати на зміни та покращувати якість сервісу.

Одним з найпопулярніших сервісів для підтримки бізнесу у сучасному світі є інтернет-магазини. Електронна комерція в Україні стрімко зростає, а тому підприємцям-початківцям легше заснувати свій бізнес попри складні економічні умови та обмежені ресурси.

Ведення підприємницької діяльності в онлайн-режимі надає можливість уникнути численних проблем, таких як залежність від географічного розташування та необхідність винаймання торговельних приміщень.

Розробка сервісу електронної комерції особливо актуальна для продажу унікальних товарів, таких як натуральний високоякісний фермерський мед, яким важко вийти на глобальний ринок для продажу у різних містах та регіонах.

Продаж меду є вигідною підприємницькою діяльністю через популяризацію ЗСЖ серед населення, збільшення попиту на натуральні та корисні продукти харчування, тренд на екологічно створені продукти.

Досить мало робіт присвячено розробці зручного інтернет-магазину з продажу екологічного якісного меду, в основі якого закладено швидку, зручну та безпечну покупку меду онлайн. В основі зручного користування інтернет-магазину важливу роль відіграє доступність і універсальність веб-сайту.

Мій веб-сервіс створено за допомогою сучасних мов програмування PHP, CSS, JavaScript, а також мови гіпертекстової розмітки сторінок HTML.

Інтернет-магазин розроблено на базі CMS WordPress в якості системи адміністрування контенту. Також було інтегровано сервіси взаємодії з клієнтами та сервіси-помічники для аналітики Google Analytics, MailChimp та Google Search Console.

Користувач сервісу повинен мати можливість запустити сервіс будь-де, починаючи від великого стаціонарного комп'ютера і закінчуючи маленьким

телефоном. Зважаючи на це, я вирішив розробити інтернет-магазин з продажу фермерського меду.

Саме інтернет-магазин дає можливість збільшити ринок збуту, розширити аудиторію існуючих та потенційних клієнтів, автоматизувати процеси та збільшити прибуток бізнесу за рахунок оптимізації витрат.

Висновки. Розробка інтернет-магазину як сервісу для вирішення завдань бізнесу допоможе досягнути таких цілей, як збільшення аудиторії потенційних клієнтів та її утримання, презентація товарів, оптимізація витрат та автоматизація процесів.

Бізнес з продажу меду, який має сервіси-помічники з реалізації меду, аналітики і контролю, має показник рентабельності в середньому на 52.13% більше, ніж аналогічний бізнес, який не має допоміжних інструментів для розвитку. Бізнес, який має більші прибутки, має потенціал для більш швидкого розвитку та модернізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Термінологічні підходи до визначення категорії «Сервіс» та його роль в економіці країн / Н. І. Ведмідь – 2012. – С. 1-2.

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ МАЛОГАБАРИТНОЇ ВІБРАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ УЩІЛЬНЕННЯ ДОРОЖНІХ ОСНОВ І ПОКРИТТІВ

Лютенко Василь Єгорович
к.т.н., с.н.с., доцент
Погорілий Ігор Вікторович
Аспірант
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

Вступ. Одна з найважливіших операцій на будівництві будь-якої земляної споруди – ущільнення. Від якості цієї операції залежать як міцність, стійкість, водонепроникність земляного об'єкта так і його рівність покриття, в тому числі термін експлуатації та безпека руху. Малогабаритні вібромашини використовуються для ущільнення матеріалу та укладання асфальту на ділянках дорожнього покриття з обмеженою площею. Компактна вібраційна техніка використовується під час виконання ремонтних робіт на малих вулицях, тротуарних і велосипедних доріжках та інших спорудах, де в силу своїх габаритів, не може бути використана велика техніка.

Мета роботи. Метою роботи є розроблення класифікації малогабаритних вібромашин для виконання операції ущільнення компонентів й аналіз їх конструктивних особливостей, що являється передумовою розроблення керованої вібротехніки для здійснення ущільнення дорожніх основ і покриттів з можливістю зміни вимушуючої сили вібратора при його роботі. А також проаналізувати основну існуючу малогабаритну вібраційну техніку для ущільнення дорожніх основ і покриттів.

Матеріали і методи. Вібрування є прогресивним методом ущільнення, що отримує значне розповсюдження. Цим і пояснюється наявність у цей час великої кількості різних типів вібромашин. Відсутність більш точної класифікації вібромашин для ущільнення будівельних матеріалів ускладнює їх вибір виробничниками при виконанні певних робіт.

Постійно, при виконанні ущільнення всі вібромашини, для здійснення цієї операції, заздалегідь налагоджені на незмінні, режими вібрації, що ускладнює їхню експлуатацію.

Вібромашини діють на ґрунт вібрацією (періодичними коливаннями з малою амплітудою і суттєвим прискоренням, необхідним для переміщення елементів ґрунту у більш стійке розташування). Збудником подібних коливань є (частіше всього дебалансний) вібратор (один або декілька), котрий, вмонтований в середині обладнання і здійснює коливання робочого органу вібромашини – плити, колеса, вальця і т. ін.

На вібромашинах, які використовуються для ущільнення ґрунтів, широке розповсюдження отримали механічні (дебалансні) вібратори ексцентрикового типу, у котрих збуджуючою силою являється відцентрова сила інерції. Збуджуючою силою являється сума вертикальних відцентрових сил інерції, котрі виникають в результаті обертання неврівноважених мас (дебалансів), закріплених на валу.

Кінетична енергія, котра надходить від вібратора, приводить в коливальне переміщення елементи ґрунту, що знаходяться в зоні дії вібромашини. У коливних частинках появляються сили інерції, прямо пропорційні їх масам. У випадку значної різниці сил інерції елементів ґрунту зв'язок між ними руйнується, проходить відрив частинок одних від одної, здійснюється їх відносне переміщення. В результаті чого мілкі елементи ґрунту , пересуваючись, заходять в проміжки між великими частинками і збільшують щільність ґрунту, а також рівномірність його ущільнення по глибині шару. Теоретично можна досягти найбільшого ефекту ущільнення ґрунту вібраційною дією при експлуатації вібромашини в резонансі із ґрунтом .

За видом пересування вібромашини діляться на причіпні, самохідні, а також переносні. За характером дії сили, що збуджує діляться вібромашини на наступні: а) з направленими коливаннями, у котрих збуджуюча сила має постійний напрямок і змінну величину; б) з круговими коливаннями, у яких збуджуюча сила має постійну величину і змінний напрямок.

Результати і обговорення. У віброущільнюючих машинах використовують дебалансні вібратори із направленими або круговими коливаннями (рис. 1). Вібратори з круговими коливаннями значно простіші вібраторів з направленими коливаннями, але в корисній роботі його бере участь лише вертикальна складова сили, яка збуджує. Разом з тим, як показує практика, вібратори з направленими коливаннями у порівнянні з вібраторами, що мають кругові коливання, не збільшують ефект ущільнення.

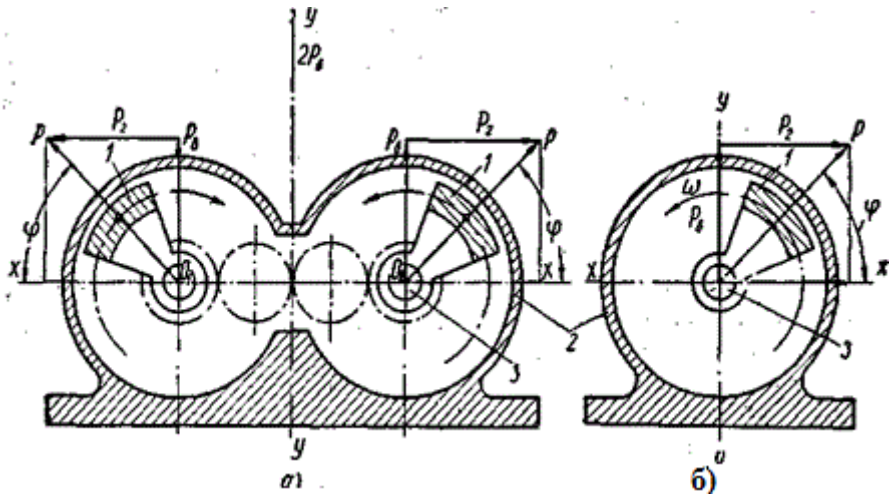

Рис. 1 – Схеми вібраторів:
а – направленої дії; б – ненаправленої дії; 1 - дебаланс; 2 - корпус; 3 – вал

Вібратор експлуатується при великому числі обертів, тому привід дебалансного валу виконується з використанням клинопасової передачі. У трансмісії між двигуном та вібратором встановлюється муфта, яка призначена для включення і виключення його під час експлуатації.

Для встановлення оптимального режиму при певних умовах експлуатації в вібраційних котках передбачається можливість зміни частоти вібрації на 15-20% в результаті регулювання числа обертів двигуна або зміни передавального відношення в трансмісії (варіатор, коробка зміни передач). Також вирішується питання по запобіганню передачі вібрації робочого органу рамі, на котрій встановлений двигун. У цьому випадку важливу роль здійснює підвіска рами до вібровальця. Для ущільнення ґрунтів широкого використовуються вібраційні котки з рівними вальцями (рис. 2).

Вібраційні котки за видом пересування поділяються на самохідні (рис.2- 4) та причіпні (рис. 5). Ефективність вібраційних котків по глибині і ступеню ущільнення ґрунтів перевищує ефективність котків статичного дії в 8 - 10 разів. Тому вібраційні котки отримали велике поширення у ряді країн.

Легкі одновальцеві віброкотки для запобігання перекидання на стоянках оснащують опорними ніжками. Важкі котки для цього ж обладнують додатковим підтримуючим вальцем або колесом з шиною, прикріпленими до дишла катка.

Рис. 2 – Ручний віброкоток Wacker Neuson RD 7H-ES

Рис. 3 – Коток ручний тротуарний одновальцевий вібраційний самохідний ДМ006

Рис. 4 –Віброкоток ENAR TWEN 100 DH

Рис. 5 – Коток дорожній вібраційний причіпний ДУ-94

Причіпний віброкоток з індивідуальним двигуном (рис. 5) являє собою валець, всередині якого встановлений дебалансний вібратор. На вальці через амортизуючу підвіску рама з дишлом з'єднана з зчіпним пристроєм, за допомогою котрого коток приєднується до буксируючої техніки. Для приводу вібратора на рамі змонтований двигун, котрий передає крутний момент валу вібратора через клинопасову передачу. Двигун з трансмісією встановлюють на рамі над вальцем або в його задній частині. Тоді для балансування рами котка на дишлі зміщується противага. Для полегшення повороту котка валець виготовляється розрізним (у вигляді двох барабанів).

Вібраційні плити використовують для ущільнення слабо в'язких і нев'язких ґрунтів. Вони бувають причіпними, крановими, ручними (рис.6 –7), а також самопересувними (рис. 6).

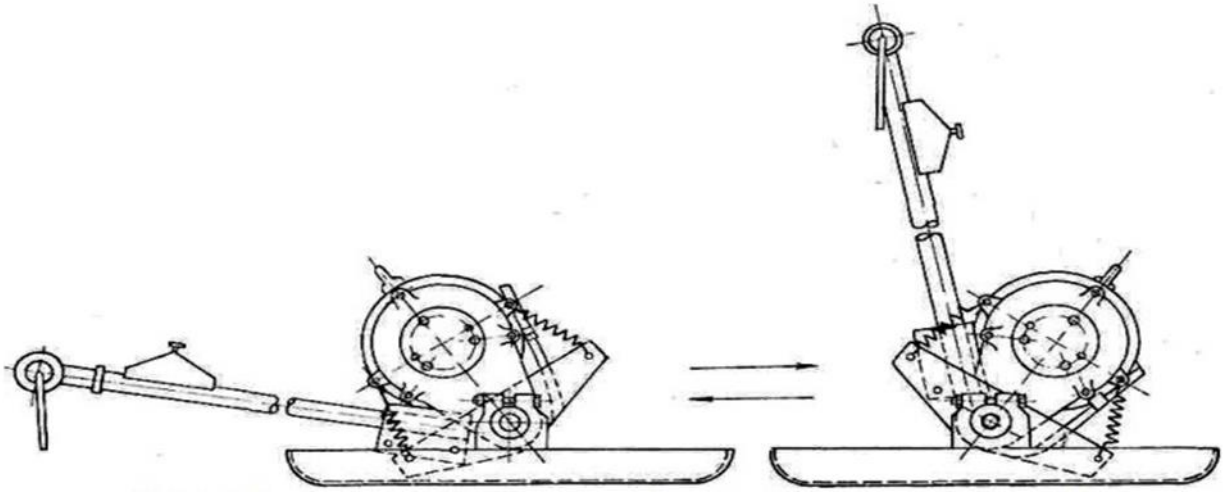

Рис. 6 – Поверхнева самохідна вібромашина Vibromax ATF–1000

В склад віброплити входить вібруюча (ударна), а також підресорена частини. Вібруюча частина являється робочим органом вібромашини і представляє собою жорстку зварену конструкцію, в середині якої встановлюються два вібратори. Збуджувальна сила вібраторів може бути направлена вертикально або під кутом до вертикалі для здійснення самопереміщення вібраційної плити (рис. 6).

Рис. 7 – Віброплита нереверсивна CF2

В верхній частині віброплити на амортизуючих пристосуваннях встановлюється рама з двигуном, трансмісією, а також з механізмами управління. Привід вібратора здійснюється від шківа трансмісії. Спереду віброплити може бути встановлений кабестан, пристрій для самовитаскування вібромашини канатом, який кріпиться до ґрунтового якоря.

Вібраційні плити важкого типу масою 5–7 т з значними динамічними навантаженнями на ущільнюючий ґрунту застосовуються також для ущільнення в'язких ґрунтів. Глибина ущільнення віброплити залежить від потужністі вібраторів і величини вимушених коливань. З використанням потуж-них віброплит здійснюється ущільнення галечкових ґрунтів на глибину до 2 м.

Цінним являється те, що віброплита має можливість переміщатися під дією сили, що збуджує. При малих габаритах, невеликій масі вібраційні плити

успішно застосовуються для ущільнення ґрунтів на майданчиках невеликих розмірів і на земляних спорудах з незначними об’ємами робіт, в тому числі там, де неможливо або нераціонально використання інших вібромашин.

Висновки: Підводячи підсумки можна відзначити, що конструкції сучасних малогабаритних вібраційних машин мають перевагу перед габаритною технікою в тому, що така техніка може працювати на невеликих вулицях, тротуарах, велосипедних доріжках та інших об'єктах. Ці вібромашини доцільно застосовувати для ущільнення ґрунтів на майданчиках невеликих розмірів і на земляних спорудах з незначними об’ємами робіт, в тому числі там, де неможливо або нераціонально використання інших вібромашин.

СТАНДАРТИ ERC-721 ТА ERC-1155 У ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ МЕРЕЖАХ

Майстренко Галина Валеріївна,
ст. викладач
Селіванов Іван Олексійович,
студент
Харківський національний університет радіоелектроніки,
Україна

Вступ. В останні 10 років стрімко набуває актуальності та розвивається поняття децентралізації у багатьох галузях. Децентралізація – це концепція організації, де управління, прийняття рішень та ресурси розподіляються рівномірно між різними рівнями управління або між окремими суб'єктами. У централізованій системі управління один або декілька центрів приймають рішення та контролюють дії всіх інших суб'єктів системи. У децентралізованій системі рішення та контроль здійснюються на різних рівнях, що забезпечує більшу свободу та автономію для різних суб'єктів. З розвитком цієї концепції децентралізація почала охоплювати щороку різні сфери: інформаційні технології, фінанси, управління, політику та розвиток місцевих громад, культуру та мистецтво.

Один із прикладів децентралізованих систем – інфраструктура для Non-Fungible Token (NFT), яка працює згідно зі стандартами ERC-721 та ERC-1155. NFT представляє собою криптовалютний токен, спроектований для відображення унікальних активів або власності у цифровій формі [1]. Головна характеристика NFT полягає у його унікальності та невзаємозамінності, що робить його ідеальним для представлення цифрових та віртуальних активів.

Мета роботи. Враховуючи останні тенденції щодо впровадження децентралізованих систем управління у різних галузях, мета роботи полягає у аналізі стандартів, за якими функціонують блокчейн технологія NFT.

Матеріали та методи. За допомогою фахових видань, публікацій, виступів з конференцій та публічної документації було проаналізовано

запровадженні стандарти. Почнемо з визначення ERC-721. Це стандарт невзаємозамінних токенів в блокчейні Ethereum. Він надає набір рекомендацій щодо створення унікальних токенів, які представляють собою цифрові активи. Поняття «невзаємозамінності» означає, що щось неможливо обміняти за принципом «один до одного» через унікальні властивості [2].

Концепція стандарту ERC-721 може здатися складною та абстрактною, але дотримання структурованого процесу має вирішальне значення для його успішного використання або створення на його основі токенів. Чітке розуміння мети токена, планування функцій та їх можливостей, написання надійного смарт-контракту та забезпечення правильного розгортання є важливими кроками у створенні токену за стандартом ERC-721.

ERC-1155 – це стандарт з декількома токенами, який розширює функціональність протоколу ERC-721. ERC-1155 дозволяє створювати як взаємозамінювані токени, що підтримують стандарт ERC-20, так і токени, які базуються за стандартом ERC-721 [3]. Стандарт ERC-1155 представляє більший набір активів – цифрові активи з унікальним властивостями та службові токени, які можна обмінювати на інші токени.

Результати та обговорення. Кожен токен, який створений за стандартом ERC-721 має наступні ключові характеристики: цілісність, невзаємозамінність, змогу бути переданими або бути у власності. Щодо цілісності, то токени за стандартом ERC-721 не можуть бути поділені на менші одиниці, оскільки вони представляють собою цілісні активи. Невзаємозамінність токена полягає у тому, що кожен токен ERC-721 є унікальний і має свою власну цінність та характеристики. Токени ERC-721 забезпечують прозорий та незмінний запис власності в блокчейні. Власність може легко передаватися між адресами, забезпечуючи безпечні та децентралізовані транзакції.

Згідно з описом стандарту ERC-1155 можна визначити, що його головна особливість – покращувати функціональність стандарту ERC-721, підвищуючи його ефективність. Він може підтримувати нескінченну кількість токенів в одному смарт-контракті, які можуть бути одним із двох типів (взаємозамінювані

або невзаємозамінювані).

Слід зазначити недоліки та проблеми стандарту ERC-721 та загалом NFT. До головної проблеми можна віднести масштабованість. Токени ERC-721 можуть призвести до проблем масштабування в мережі Ethereum через їхню унікальність, яка вимагає більше обчислювальних потужностей та простору.

До недоліків обох стандартів можна віднести складність їх використання. Створення токенів за двома стандартами та їх управління вимагає високого технічного розуміння. Досить часто саме цей недолік стає на перешкоді у розробці та інтеграції цих типів токенів до інших систем або стає завадою використанню серед користувачів.

Висновки. В статті розглянуто особливості стандартів ERC-721 та ERC-1155 у контексті децентралізованих мереж. Були визначенні головні характеристики та функції кожного стандарту, котрі допомагають розробникам під час вибору стандарту та підходу розробки до моменту реалізації. Кожен з цих стандартів має як окремі переваги, так і недоліки, які ускладнюють процес розробки та масштабування проєкту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Antonopoulos Andreas M., Wood G. Mastering Ethereum: Building Smart Contracts and DApps – O'Reilly Media, 2018. – 422 c. – ISBN 9781491971949.

2. Voshmgir S. Token Economy: How the Web3 reinvents the Internet BlockchainHub, 2019. – 360 c. – ISBN 9783982103815.

3. Wejdene H., Marios F. Towards a Standardization of Fractionalization Smart Contracts for Non-Fungible Tokens //Proceedings of the 33rd Annual International Conference on Computer Science and Software Engineering. – 2023. – С. 132-141.

ДОСЛІДЖЕННЯ МАШИННОГО НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ РЕКОМЕНДАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Мойсеєнко Олег Вячеславович
аспірант
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна

Вступ/Introduction. У реаліях інформаційного перенасичення, рекомендаційні системи стають ключовим інструментом для ефективного відбору контенту, враховуючи індивідуальні потреби користувачів.

Мета роботи/Aim. Дослідження спрямоване на розробку рекомендаційної системи з використанням методів машинного навчання, з фокусом на адаптації до унікальних вподобань користувачів.

Матеріали та методи/Materials and methods. Основано на аналізі принципів рекомендаційних систем, порівнянні існуючих методів та розробці системи, використовуючи підходи машинного навчання.

Результати та обговорення/Results and discussion. Розроблена система, заснована на машинному навчанні, відзначається високою ефективністю у персоналізації контенту. Обговорення включає порівняння з існуючими системами та визначення переваг запропонованого підходу.

Висновки/Conclusions. Дослідження підтверджує актуальність розробки рекомендаційних систем у сучасних умовах. Розроблена система на основі машинного навчання виявляється ефективною у задоволенні індивідуальних потреб користувачів.

ПЛАНУВАННЯ ІТ-ПРОЕКТУ ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ СИРЗАВОДУ

Морозова Анна Іванівна
к.т.н., доцент
Гусина Катерина Віталіївна
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. В умовах сучасного виробництва сирів, забезпечення високої якості продукції стає ключовим завданням для сирзаводів. З метою підвищення якості та ефективності виробництва, ми ініціюємо ІТ-проект з дослідження якості продукції нашого сирзаводу.

Конкуренція на ринку виробників сира вимагає від підприємств високий рівень якості своєї продукції. Дотримання вимог потребує ведення на підприємстві жорсткого контролю за якістю кожної партії продукції. Необхідність ведення чіткого обліку всієї продукції, обробки результатів аналізів, визначення рівня відповідності показникам якості та формування і видача відповідних сертифікатів – об’ємний і складний процес, що потребує автоматизації.

Загалом, автоматизація процесу контролю якості і обліку сертифікатів допоможе підприємству виробництва сиру відповідати вимогам конкурентного ринку, забезпечувати високу якість продукції та покращувати ефективність своїх операцій.

Розробка ІТ-модулю з автоматизації всіх означених процесів дозволить не тільки структурувати всі дані та швидко обробляти великі масиви інформації, але й уникнути помилок і впливу людського чинника в контролі якості продукції.

Функції задачі, що автоматизуються - облік готової продукції; облік результатів аналізів якості продукції, контроль на відповідність продукції показникам якості; формування сертифікатів якості; облік неякісної продукції.

Це дозволить:

– мати повну і актуальну інформацію по виробництву продукції на підприємстві;

– формувати обґрунтовані висновки щодо якості продукції та видавати сертифікати відповідності;

– відслідковувати продукцію, що не відповідає вимогам якісних показників;

– унеможливити вплив людського чинника на процес контроля якості.

Мета роботи. Метою управління IT-проекту автоматизувати процес дослідження якості готової продукції.

Матеріали та методи. Мають бути автоматизовано такі функції задач:

Це автоматизація таких функцій управління:

– облік - формування бази даних по всій продукції, результатам аналізів та відповідних сертифікатів;

– зберігання і можливість формування швидких звітів по інформації;

– контроль - перевірка на відповідність продукції вимогам за якісними показниками;

– визначення сортовності продукції.

Програмний продукт, що розробляється дозволяє нам:

– мати повну і актуальну інформацію по виробництву продукції на підприємстві;

– формувати обґрунтовані висновки щодо якості продукції та видавати сертифікати відповідності;

– відслідковувати продукцію, що не відповідає вимогам якісних показників;

– унеможливити вплив людського чинника на процес контроля якості.

В рамках дослідження якості продукції сирзаводу використовуватимуться наступні матеріали та методи: сенсори та вимірювальні прилади. Обрано

сучасні сенсори для вимірювання ключових параметрів якості продукції, таких як вологість, вміст жирів та фракції білків.

Використовуватимуться точні вимірювальні прилади для отримання об'єктивних результатів. Автоматизовані системи збору даних, розроблять інтерфейс для автоматизованого збору даних з сенсорів.

Інтегруватимуть цю систему з загальною інфраструктурою сирзаводу для безперервного моніторингу. Використовуватимуться статистичні методи для аналізу отриманих даних. Будуть застосовані візуалізаційні інструменти для зручного сприйняття результатів та виявлення закономірностей. Розробимо тестові сценарії для перевірки правильності роботи системи.

Ці методи та матеріали дозволять забезпечити об'єктивні та надійні результати дослідження якості продукції сирзаводу.

Результати та обговорення.

Базовий план ІТ-проекту автоматизації задачі дослідження якості продукції сирзаводу:

1) Базовий розклад:

– збір вимог від зацікавлених сторін;

– глибокий аналіз потреб виробництва, відділу якості та управління;

– проектування структури та компонентів системи;

– розробка програмного забезпечення;

– постійний моніторинг роботи системи та якості продукції;

– підготовка звіту про результати проекту;

– представлення звіту зацікавленим сторонам;

– формальне завершення проекту та передача його в експлуатацію.

2) Базовий план виконання вартості:

– ретельний аналіз витрат, пов'язаних із всіма етапами проекту;

– погодження бюджету з керівництвом та іншими зацікавленими сторонами;

– планування, як бюджет буде розподілятися на різні етапи проекту;

– розробка стратегій управління змінами у вартості;

– оцінка фактичних витрат порівняно з планом.

3) Базовий план за змістом:

– визначення завдань та цілей проекту;

– огляд існуючих процесів та систем;

– вибір технологічної платформи та інструментів;

– розробка архітектури та структури системи;

– створення програмних модулів для автоматизації досліджень;

– поступове впровадження системи в робочий процес;

– оцінка відповідності результатів вимогам та цілям проекту;

– формальне завершення проекту та передача його в експлуатацію.

Висновки. У результаті планування ІТ-проекту з дослідження якості продукції сирзаводу виділяються ключові аспекти. Це включає чітку визначені мету та завдання проекту, глибокий аналіз вимог користувачів, ефективне використання передових технологій, розробку інтегрованої системи моніторингу, увагу до аспектів безпеки та конфіденційності, а також план тестування та валідації для забезпечення точності та достовірності даних. Висновки планування свідчать про готовність проекту до успішного впровадження та досягнення основних цілей – покращення якості продукції сирзаводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ - Конспект Лекцій. Навчальні матеріали ТДАТУ. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/ate/tpzpsg_2/page5.html (дата звернення: 01.06.2023).

2. Контроль якості продукції на підприємствах. Новости туризма. URL: https://tourism-book.com/pbooks/book-83/ua/chapter-3323/ (дата звернення: 05.06.2023).

3. Технічне забезпечення (комплекс технічних засобів). Stud. URL: https://stud.com.ua/8787/informatika/tehnichne_zabezpechennya_kompleks_tehnichnih_zasobiv (дата звернення: 06.06.2023).

ОГЛЯД ТЕНДЕНЦІЙ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗРОБКИ ВЕБСАЙТУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Морозова Анна Іванівна,
к.т.н., доцент
Заполочний Андрій Дмитрович,
студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. Інтернет став найбільшою революцією для людства, яка призвела до розвитку деяких з найбільш нереалістичних технологій, які вважалися неможливими. Інтернет зламав бар'єри багатьох речей, таких як соціальні мережі, розваги та, безумовно, електронна комерція, змінив процес ведення бізнесу.

Метою електронної комерції є забезпечення комфорту як для продавця, так і для покупця. Система онлайн-покупок допомагає купувати продукти, товари та послуги в Інтернеті, вибираючи перелічені товари з вебсайту. З розвитком електронної торгівлі багато речей в онлайн-бізнесі, таких як краща інфраструктура та кращі технології, змінюються. Більше того, електронна комерція з мобільних пристроїв значно змінила правила гри, оскільки стала набагато доступнішою. У цьому десятилітті вона переходить до клієнтоорієнтованості та стає більш кастомізованою за допомогою машинного навчання та штучного інтелекту.

Електронна комерція вважається зміною парадигми завдяки інноваціям, які вона принесла, оскільки вона заповнила прогалину, яку залишив традиційний бізнес, а саме: низька експозиція та неможливість продавати за кордон, оскільки вони були обмежені в технологіях, грошах та логістиці. Крім того, це також покращило відносини між клієнтами, просування продукції та економію коштів.

Ціль роботи. Основною метою цієї роботи є дослідження, яке занурює в глибину стану електронної комерції в усьому світі, особливо в Україні, та

детальне пояснення розвитку сайтів і технологій електронної комерції.

Матеріали та методи. Системний дизайн. До системного дизайну відноситься процес визначення елементів вебсайту, включаючи модулі, які будуть використовуватися для цього, наприклад: HTML, CSS, Django.

Кодування. Під кодуванням розуміється процес створення вебсайту, який в подальшому може бути використаний для оброблення запитів клієнтів.

HTML. Мова гіпертекстової розмітки – це «скелет» будь-якого сайту, який створюється. Вона використовується структурно, щоб прокласти шлях для створення додатку, і щоб пізніше дизайнери могли використовувати її для розробки кращого макету вебсайту. HTML також може бути використаний для розділення різних тегів, таких як графічний вміст, гіперпосилання і слова, щоб згодом вони не викликали плутанини і могли бути легко відокремлені.

CSS. Каскадні таблиці стилів, які часто називають CSS, – це мова форматування, яка використовується для стандартизації та покращення якості вебсайту. У той час як HTML закладає «скелет», CSS може використовувати ці атрибути і покращити зовнішній вигляд вебсайту.

JavaScript. JavaScript – це мова програмування, яку можна використовувати як у бекенді, так і у фронтенді. Основна мета JavaScript у фронтенді – надати більше функціональних можливостей і зробити вебсайт набагато динамічнішим, чого неможливо досягти лише за допомогою HTML або CSS, тоді як у бекенді він використовується для написання API, який потрібний для з’єднання бекенду з фронтендом.

Django. Django – це відкритий високорівневий фреймворк для розроблення вебдодатків, написаний на Python. Вебсайт на Django будується з однієї або кількох частин, які зазвичай роблять модульними. Це є однією з головних архітектурних відмінностей фреймворку від деяких інших.

База даних. Коли ми розглядаємо гігантські сайти електронної торгівлі, дані можуть бути величезними, і кожна інформація, така як список товарів, інформація про клієнтів, адреса доставки тощо, має зберігатися в базі даних. База даних – це місце, де зберігається інформація про всі речі, пов’язані з

електронною комерцією. Дані зберігаються у вигляді таблиці або пари ключ-значення. БД можуть бути різними, але зазвичай їх поділяють на два типи: бази даних SQL та NoSQL. Бази даних типу SQL – це ті, в яких дані зберігаються у вигляді таблиці, нариклад: SQLite, MYSQL. NoSQL бази даних - це ті, в яких дані зберігаються у вигляді пари ключ-значення, наприклад: MongoDB, CouchDB.

Клієнти. Клієнти – це кінцева мета будь-якого бізнесу. Одним з найважливіших факторів для вебсайту електронної комерції є їхнє залучення, тому у покупців має бути емоційний та етичний зв'язок із компанією. Хороше залучення клієнтів означає, що більше клієнтів купуватимуть товари на цій платформі і будуть більше рекламувати товар, що, зі свого боку, принесе користь компанії.

Таблиця 1

Зростання клієнтської бази інтернет-торгівлі з 2016 по 2023 рр.

Рік	Зростання клієнтської бази у світі, млрд
2016	1,52
2017	1,66
2018	1,79
2019	1,92
2020	2,05
2021	2,14
2022	2,56
2023	2,64

Результати та обговорення. Електронна комерція є однією з найбільш швидкозростаючих технологій в Україні. 2010-го року обсяг інтернет-торгівлі, який становив лише 730 млн доларів США, зріс майже в шість разів у 2022 році до 4103 млн і, як очікується, зросте більш ніж півтора раза протягом п'яти-шести років.

Все більш зростаюче проникнення Інтернету та мобільних послуг змінило правила гри для України, завдяки чому щодня чимало людей приєднуються до них як клієнти. Було помічено, що в Україні в мережі близько 60-70% покупок здійснюються через смартфони. Післяплата (накладений платіж) також є одним

із важливих факторів, що сприяли зростанню індустрії електронної комерції. Згідно з даними Нової пошти, у 2021 році близько 50% платежів здійснилися з допомогою післяплати.

Українська галузь електронної комерції є досить швидкозростаючою, очікується, що до 2027 року вона зросте майже в півтора раза. За даними AIN.UA, техніка, одяг та косметика є найпопулярнішими товарами, які купують через Інтернет в Україні завдяки дешевшим цінам та доставці за адресою.

Таблиця 2

Зростання ринкової капіталізації з 2017 по 2023 рр.

Рік	Ринкова капіталізація електронної комерції в Україні, млн дол. США
2017	1180,65
2018	1497,22
2019	1848,99
2020	2704,04
2021	3506,98
2022	4103,17

Проте зі зростанням онлайн торгівлі зросла і кількість викликів, з якими зіткнулися компаній в Україні, які включають:

– шахрайство. Останніми роками спостерігається збільшення випадків шахрайства в Інтернеті, коли деякі вебсайти, змушують користувачів вводити інформацію про свої кредитні картки, що призводить до грошового шахрайства;

– підроблені товари. На різних сайтах зареєстровані тисячі продавців, тому стало дуже важко ретельно перевіряти всі їхні товари, що призвело до багатьох підроблених поставок, які не містять обіцяних товарів;

– відсутність товарів. Останніми роками почастішали випадки, коли люди не отримують замовлені ними товари, що призвело до втрати довіри.

Висновки. Ця дослідницька робота дає уявлення про розвиток електронної комерції та певне розуміння останніх тенденцій і технологій, які залучають клієнтів та забезпечують менеджмент корисною інформацією. Розуміючи окремі елементи електронної комерції, ми також намагалися

зрозуміти загальний дизайн системи. Більш стійким шляхом був би розвиток традиційного та онлайн бізнесу пліч-о-пліч, оскільки зі зростанням населення було б дуже важко задовольнити потреби такої великої кількості людей за допомогою лише онлайн торгівлі. Використання Інтернету для продажів і покупок в усьому світі зростатиме все швидше, що призведе до розширення можливостей технологій, які знову ж таки змусять компанії створювати більш безпечне та сумісне середовище.

РОЗРОБКА МОДУЛЮ «ОБЛІК ВИТРАТ ТА ФОРМУВАННЯ ЗАМОВЛЕНЬ НА МЕДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ТА ОБЛАДНАННЯ» ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ПОЛІКЛІНІКИ

Морозова Анна Іванівна
к.т.н., доцент
Курченко Єлизавета Андріївна
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. Останніми роками у зв'язку з поширенням персональних комп'ютерів та впровадження інформаційних технологій у різні сфери діяльності різко зросла потреба у спеціалізованому програмному забезпеченні для автоматизації лікувального процесу та документообігу в медичних установах. Одним з пріоритетних напрямків у цих документах виділяється розробка медичних інформаційних систем (МІС).

Інформаційні системи призначені для збору, зберігання, обробки, пошуку та розповсюдження, передачі та надання інформації. Зокрема, інформаційні системи застосовуються в медицині.

Тобто МІС - це комплексна автоматизована інформаційна система для автоматизації діяльності лікувально-профілактичних установ (ЛПУ), в яких об'єднано систему підтримки прийняття медичних рішень, електронні медичні записи про пацієнтів, дані медичних досліджень у цифровій формі, дані моніторингу стану пацієнта з медичних приладів, засоби спілкування між співробітниками, фінансова та адміністративна інформація.

Проте існує проблема, що облік витрат та формування замовлень на медичні матеріали та обладнання у «Комунальному некомірційному підприємстві «Міська стоматологічна поліклініка №1» Харківської міської ради» не автоматизовано, це може гальмувати облік всієї документації: незручні програми, ручне створення, заповнення та пошук документів, марнування часу на те, що могла б робити програма та багато іншого.

Вирішенням цієї проблеми буде розробка МІС для медичного аналітика з забезпечення. З МІС медичного аналітика з забезпечення матиме змогу заощаджувати час, зменьшаться ризики та підвищиться продуктивність.

Проблемою автоматизації в медичних закладах є неефективне управління та контроль над процесами обліку витрат та замовлень на медичні матеріали та обладнання. У багатьох закладах все ще використовуються традиційні, ручні методи обліку, що призводить до ряду проблем. Перевитрати та недостачі: ручний облік витрат може бути неточним та піддається помилкам. Це може спричиняти перевитрати або недостачі в матеріалах та обладнанні, що призводить до неефективного використання ресурсів. Втрата часу та ресурсів: традиційні методи обліку вимагають значних зусиль для ведення документації, оновлення запасів та формування замовлень. Це витрачає час та засоби медичного закладу, які можна було б спрямувати на надання якісної медичної допомоги. Втрата даних та незручність доступу: ручне зберігання та обробка даних може призвести до втрати важливої інформації або ускладнити процес її пошуку. Це ускладнює прийняття управлінських рішень та статистичний аналіз. Відсутність структурованості та порівняльного аналізу: Без належної автоматизованої системи обліку, важко провести порівняльний аналіз витрат та замовлень як по окремим підрозділам, так і по закладу в цілому. Відсутність цієї інформації ускладнює планування, прийняття рішень та виявлення ефективних стратегій управління ресурсами.

Розробка ІТ-модулю для обліку витрат та формування замовлень на матеріали та обладнання є актуальною, оскільки вона має потенціал розв'язати ці проблеми. Використання ІТ-системи дозволить удосконалити різні аспекти. Структурувати та систематизувати облікову медичну інформацію та документацію, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до неї. Автоматизувати процеси створення, заповнення, редагування та збереження документів, що сприятиме підвищенню точності та ефективності обліку витрат. Забезпечити автоматичне оновлення запасів та формування замовлень на основі розрахунків та статистичного аналізу, дозволяючи попередити недостачі та

уникнути перевитрат. Забезпечити порівняльний аналіз витрат та замовлень як по окремим підрозділам, так і по медичному закладу в цілому, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Мета роботи. Мета роботи – розробка ІТ-модулю для медичного аналітика для обліку витрат та формування замовлень на медичні матеріали та обладнання, для систематизації та статистичної обробки облікової медичної інформації та документації. Створення інформаційної системи, що забезпечує зручний спосіб ведення документації, а саме її створення, заповнення, редагування, збереження та пошук.

Матеріали та методи. Існує проблема, що робоче місце медичного аналітика з забезпечення ніяк не автоматизовано у «Комунальному некомірційному підприємстві «Міська стоматологічна поліклініка №1» Харківської міської ради», це може гальмувати облік всієї документації та постачання обладнання.

Існують функції, які потребують автоматизації:

- облік витрачених матеріалів та обладнання;
- планування замовлень на обладнання та матеріали;
- аналіз даних, які будуть використовуватися для формування замовлення;
- корегування обсягів забезпечення з надання медичних послуг.

Ці функції мі плануємо автоматизувати у розроблюваному програмному продукті у вигляді додатку інформаційної системи поліклініки.

В результаті очікуємо, що в процесі управління поліклінікою ми покращимо:

- прискоримо процес збору інформації про роботу лікарів та використання матеріалів і ресурсів;
- структуризуємо облік витрат матеріалів і приладів;
- унеможливимо виникнення помилок в розрахункових відомостях звітів та замовлень;
- дозволимо швидко формувати звітні поточні та узагальнюючі

документи;

- впровадимо автоматизований контроль і аналіз за обігом матеріалів і приладів;

- вдосконалимо процес планування замовлень та закупівель на коротко- та довгостроковий період роботи закладу.

Результати та обговорення. Базовий план розробки модулю «Облік витрат та формування замовлень на медичні матеріали та обладнання» інформаційної системи стоматологічної поліклініки:

4) Базовий розклад:

– зареєстрування нових медичних матеріалів та обладнання в системі;

– актуалізація інформації про наявні запаси;

– фіксація використання медичних матеріалів та обладнання при проведенні процедур;

– перегляд історії витрат для кожного пацієнта та виду процедури;

– формування замовлення на основі інформації про рівень залишків та прогнозування потреб;

– взаємодія з постачальниками для оформлення та відстеження поставок;

– створення запитів для отримання інформації про залишки, витрати та ефективність використання ресурсів;

– формування звітів для аналізу динаміки витрат та оптимізації процесів;

– система нагадувань щодо термінів придатності медичних матеріалів;

– автоматичне вилучення застарілих матеріалів зі складу;

– налаштування рівнів доступу для різних користувачів (лікарі, медичні сестри, адміністратори тощо);

– взаємодія з модулем управління пацієнтами для аналізу попиту на послуги та планування закупівель;

– інтеграція з фінансовим модулем для відстеження витрат та оплати

замовлень.

– надання можливості звертання до технічної підтримки для вирішення проблем та отримання консультацій.

– забезпечення ведення аудиту для відстеження змін в системі та виявлення можливих порушень безпеки.

5) Базовий план виконання вартості:

– збір та аналіз вимог замовника;

– планування функціональності та визначення ключових функцій модулю;

– розробка архітектури модулю;

– визначення технічних засобів та інструментів розробки;

– проектування інтерфейсу користувача.;

– написання програмного коду модулю;

– тестування окремих компонентів;

– інтеграція модулю з іншими системними компонентами;

– проведення системних та модульних тестів;

– виявлення та виправлення помилок;

– підготовка до впровадження модулю в робоче середовище;

– навчання персоналу щодо користування новим функціоналом;

– надання технічної підтримки після впровадження;

– виправлення помилок та вдосконалення функціоналу;

– розробка технічної та користувацької документації;

– супровід та моніторинг роботи модулю після впровадження;

– оцінка трудовитрат на кожному етапі;

– визначення вартості ресурсів, включаючи програмістську роботу, інфраструктуру, інструменти та інші засоби.

6) Базовий план за змістом:

– проведення зустрічей з представниками стоматологічної поліклініки для збору вимог до модулю;

– аналіз існуючих процесів обліку витрат та замовлень;

– розробка структури бази даних для зберігання інформації про матеріали та обладнання;

– визначення архітектури модулю та інтерфейсу користувача;

– врахування можливостей інтеграції з іншими системами поліклініки;

– написання програмного коду модулю відповідно до визначених специфікацій;

– тестування окремих компонентів та їх взаємодії;

– інтеграція розробленого модулю з основною інформаційною системою поліклініки;

– проведення системних, модульних та інтеграційних тестів;

– оптимізація коду для забезпечення ефективності та швидкодії;

– виявлення та усунення помилок;

– підготовка інструкцій для користувачів модулю;

– проведення навчання персоналу поліклініки;

– надання технічної підтримки після впровадження;

– впровадження необхідних змін та вдосконалень;

– розробка технічної документації для іншого розробництва та обслуговування;

– підготовка користувацької документації;

– перевірка відповідності розробленого модулю вимогам та очікуванням замовника;

– здача проекту та його впровадження в експлуатацію.

Висновки. Розробка ІТ-модуля для медичного аналітика та впровадження його в практику медичного закладу може значно полегшити процеси обліку витрат, формування замовлень та статистичного аналізу, що сприятиме ефективному управлінню та плануванню ресурсів, покращенню фінансової дисципліни та оптимізації медичних процедур.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ ЗА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ

Морозова Анна Іванівна
к.т.н., доцент
Остапенко Дмитро Сергійович
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. В сучасному світі існує невичерпна кількість автоматизованих систем, які замінюють людей у різних сферах. Це стосується не лише автоматизованих систем управління та інтелектуальних систем пошуку, але й передбачення процесів, що грає ключову роль в ефективному управлінні та прийнятті рішень. Оцінка ефективності проектів стає важливим етапом їх реалізації, і для цього використовуються різні методики та методи.

Мета роботи. Метою даного дослідження є розгляд якісних критеріїв відбору проектів та розробка програмної системи для оцінки ймовірності успішності їх реалізації. Пропонується система, яка аналізує характеристики проекту та враховує різноманітні аспекти, що впливають на його успішність, з мінімальними фінансовими та часовими витратами.

Матеріали та методи. В епоху постійного технологічного прогресу на ринку вже можна виявити нескінченну кількість інноваційних систем, які активно взаємодіють з людським фактором. Це охоплює відмінності автоматизованих систем управління процесами та високотехнологічних інтелектуальних систем пошуку та прийняття рішень. Виділенням серед них є прогнозування процесів, яке в сучасному житті відіграє ключову роль, дозволяючи автоматично передбачити різноманіття подій, які раніше потребували великих зусиль для самостійного розрахунку.

Оцінка ефективності проектів стає невід’ємною частиною їх успішної реалізації, ґрунтуючись на використанні комплексу індикаторів та показників. Незважаючи на це, успіх проекту залежить від факторів, які часто не

враховуються під час оцінки, рекомендується враховувати їх на початкових етапах відбору та оцінки проектів. Ключовими критеріями відбору проектів є їх відповідність стратегії та цінностям організації, ринкові перспективи, науково-технічні аспекти, фінансові та виробничі можливості, а також зовнішні та екологічні критерії.

Для проведення оцінки проектів використовуються різноманітні методики, які об’єднуються спільним принципом — досягнення прибутку. Зокрема, виокремлюються відомі методики, такі як методика Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), підходи Всесвітнього банку та метод «витрати-вигоди».

Ці методики, хоч і забезпечують обґрунтовані підходи, проте відзначаються окремими обмеженнями. У зв’язку з цим виникає необхідність створення програмної системи, яка забезпечить аналіз характеристик проекту та розрахунок ймовірності його успішності з мінімальними витратами. Така система, спрямована на молодих стартаперів, дозволить їм ефективно оцінити можливості та привернути необхідні інвестиції для подальшого розвитку їхніх інноваційних проектів.

Результати та обговорення. У ході проведеного дослідження було визначено, що існуючі методики оцінки проектів володіють своїми сильними та слабкими сторонами. Методика Європейського банку реконструкції і розвитку, хоча є точною, вимагає значного досвіду у розробці бізнес-планів. Всесвітній банк, використовуючи проектний аналіз, дозволяє розраховувати ключові показники, але не містить індексу прибутковості. Метод "витрати-вигоди" має свої обмеження, такі як менша точність у визначенні вигод.

З урахуванням цих обмежень та ураховуючи потреби в інноваційних рішеннях для стартапів, розроблено програмну систему для аналізу та визначення ймовірності успішності проектів. Ця система вирішує проблему складнощі оцінювання та залучення інвестицій для молодих підприємств, спрощуючи процес та зменшуючи фінансові та часові витрати.

Ці результати дослідження підкреслюють важливість ефективних

інструментів оцінки проектів у контексті підтримки підприємництва та стимулювання інвестиційного інтересу.

Висновки. Отже, дане дослідження надає можливість зробити кілька ключових висновків. Перш за все, існуючі методики оцінки проектів мають свої переваги та обмеження. Методика Європейського банку реконструкції і розвитку демонструє високу точність, але вимагає великого досвіду, тоді як підходи Всесвітнього банку та метод «витрати-вигоди» також мають свої недоліки. Важливим етапом є розробка програмної системи, яка має потенціал спростити процес оцінювання та реалізації проектів, зокрема для молодих стартапів, які зазнають труднощі у здобутті досвіду та фінансування.

Також, створена система не лише розв'язує конкретні завдання щодо аналізу та оцінки, але також має потенціал стати стратегічним інструментом для стимулювання інвестицій у секторі інновацій. Зменшення фінансових та часових витрат для стартапів, а також полегшення їхнього доступу до інвестицій, може допомогти активізувати розвиток новаторських проектів та сприяти підтримці підприємництва в сучасному технологічному середовищі. В цілому, створена система відкриває перспективи для розвитку та вдосконалення інструментів оцінки та управління проектами, що має значущий вплив на сталість та успішність інноваційних ідей.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ДЕТЕКТУВАННЯ ТА ЗІСТАВЛЕННЯ ОЗНАК ДЛЯ ЗАДАЧІ ВІЗУАЛЬНОЇ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЗОБРАЖЕНЬ

Науменко Віталій Миколайович,
аспірант
Абрамов Сергій Клавдійович,
к.т.н., доцент
Лукін Володимир Васильович,
д.т.н., професор
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Візуальна локалізація є важливою функцією для багатьох застосувань, таких як автономне водіння, мобільна робототехніка та доповнена реальність. Однак це складне завдання, особливо для пристроїв з обмеженою обчислювальною здатністю. Сучасні методи візуальної локалізації можуть бути занадто ресурсомісткими для застосування в режимі наближеному до реального часу, а інколи взагалі виявляються не здатними вирішувати поставлені завдання.

Початковий етап візуальної локалізації зводиться до детектування та зіставлення наборів локальних ознак. Кількість таких наборів залежить лише від кількості вхідних зображень.

Детектор локальних ознак повинен повертати якісні ознаки за якомога менший проміжок часу, при цьому набір локальних ознак має відтворюваність для однакових вхідних зображень. Велика кількість неякісних ознак на наступних етапах візуальної локалізації призведе до зайвих розрахунків та збільшення часу опрацювання.

Мета роботи. Проведення порівняльного аналізу класичних та сучасних методів детектування та зіставлення ознак та обґрунтування доцільності їх використання для задачі візуальної локалізації зображень з довільної точки огляду на периферійних пристроях.

Матеріали та методи. Для виконання дослідження було використано відео з https://youtu.be/7D4jymEsh3g?t=120, яке зняте з дрона камерою Sony A7IV з розміром кадру 1920 x 1080 пікселів, для тестового зображення взято кадр з відео https://youtu.be/i2PLl-xm-WY?t=12 того ж автора з тими ж технічними характеристиками.

Використовуючи 5 зображень (рис. 1) спортивного майданчика з першого відео, побудовано 3D-карту за допомогою Structure-from-Motion, а потім визначено локалізацію тестового зображення (рис. 2), яке було знято тим самим дроном з позиції значно відмінної від позицій перших п’яти зображень. Для обчислень використовувався ноутбук Dell Inc. Latitude 5440 з процессором 13th Gen Intel® Core™ i7-1365U × 12 з 32 GiB оперативної пам’яті без встановлених GPU або NPU прискорювачів, операційна система Ubuntu 22.04.3 LTS 64-bit. Для дослідження було обрано чотири детектори ознак: SIFT [1], Superpoint [2], ALIKED [3], та три методи співставлення ознак: Superglue [4], Lightglue [5] та пошук найближчих сусідів із взаємною перевіркою.

Рис. 1. Вхідні зображення для побудови 3D-карти.

Рис. 2. Тестове зображення для визначення візуальної локалізації.

Результати та обговорення. Результати дослідження наведені у табл. 1. Як видно, метод Superpoint+Superglue має найбільший загальний час виконання в 53,5 секунд, причому детектування ознак з одного зображення в середньому займає 0,68 секунд та демонструє (рис. 3), що модель детектора “з коробки” показує досить гарний результат швидкості роботи.

Зелені прямокутники - це позицій камер для побудови 3D-карти, червоний прямокутник - це локалізація позиції камери для тестового зображення.

Таблиця 1

Результати експериментального дослідження ефективності різних методів локального виявлення та зіставлення ознак.

Комбінація методів виявлення та зіставлення ознак	Загальний час	Середній час вилучення ознак на зображення	Середній час на зіставлення двох наборів ознак	Час реконструкції моделі	Кількість 3D-точок	Кількість точок після триангуляції для 5 зображень	Кількість точок після триангуляції для тестового зображення
Superpoint+ Superglue	53,5s	0,68s	3,19s	1,33s	1383	230	40
Superpoint+ Superglue fast	48,7s	0,70s	2,89s	1,36s	1399	231	38
Superpoint+ Lightglue	26,8s	0,62s	1,40s	1,34s	1380	45	5
Alike-s+ NN-mutual	7,8s	1,04s	0,02s	0,80s	772	325	10
SIFT+ NN-mutual	4,5s	0,29s	0,03s	1,43s	1238	1230	10

Середній час зіставлення наборів локальних ознак складає 3,19 секунд, що робить метод порівняння ознак Superglue недоцільним для використання для периферійних пристроїв.

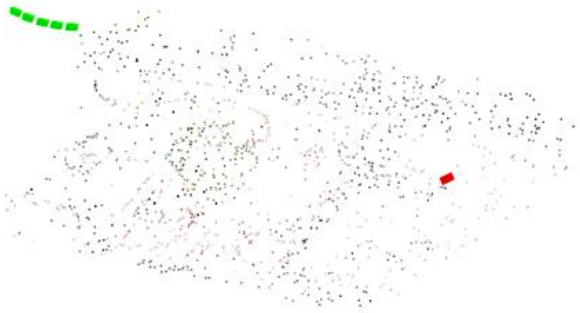

Рис. 3. Локалізація зображень за допомогою метода Superpoint+Superglue.

Superpoint - це сучасний детектор, заснований на нейронних мережах (НМ), тож час опрацювання одного зображення потенційно можна зменшити оптимізувавши модель, а якість детектованих ознак можна покращити натренувавши модель на спеціально підготовленому під конкретну задачу датасеті. Достатня кількість точок що вдало пройшли триангуляцію (230 точок для 5 вхідних зображень та 40 точок для тестового зображення) очікувано дає методу Superpoint+Superglue якісну локалізацію зображень.

Метод Superpoint+Superglue fast є спробою покращити загальний час опрацювання, адже метод порівняння ознак Superglue fast обіцяє бути швидшим за Superglue. Загальний час виконання зменшився до 48,7 секунд, кількість 3D-точок збільшилась до 1399, кількість точок які пройшли триангуляцію для 5-ти вхідних зображень збільшилась до 31, а для тестового вхідного зображення зменшилась до 38 (див. табл. 1), що свідчить про те що буде важко спрогнозувати очікуваний результат при зміні методу порівняння ознак з Superglue на Superglue fast, що підтверджується відносно вдалою локалізацією (рис. 4), яка має вірний напрямок, але виглядає так, ніби тестовий кадр було знято з точки вищої ніж перші 5 зображень, що не відповідає дійсності.

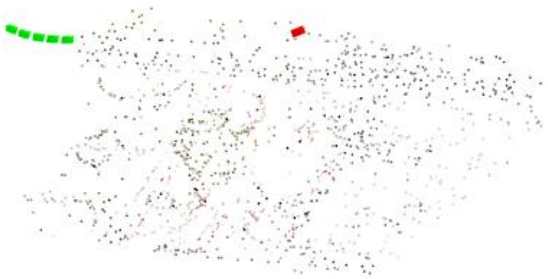

Рис. 4. Локалізація зображень за допомогою метода Superpoint+Superglue fast.

Метод порівняння ознак Lightglue був створений, як швидка альтернатива Superglue, і він дійсно швидший: загальний час для обробки Superpoint+Lightglue складає 26,8 секунд, що майже вдвічі менше ніж 53,5 секунд для Superpoint+Superglue, а середній час зіставлення наборів локальних ознак складає 1,4 секунди, що вдвічі швидше ніж у Superglue fast (2,89 секунд) та Superglue (3,19 секунд).

Кількість 3D-точок для метода Superpoint+Lightglue в порівнянні з Superpoint+Superglue майже не змінилась, а ось кількість точок, що вдало пройшли триангуляцію, значно зменшилась: з 230 до 45 для 5-ти вхідних зображень та з 40 до 5 для тестового вхідного зображення, чого вистачило для отримання якісної локалізації, краще, ніж у Superglue fast (рис. 5).

Рис. 5. Локалізація зображень за допомогою метода Superpoint+Lightglue.

ALIKE - це відносно новий детектор ознак, представлений вперше в 2022 році, заснований на НМ. Існує декілька моделей: ALIKE-l(large), ALIKE-n (normal), ALIKE-s(small). Ми використали модель ALIKE-s зі стандартними налаштуваннями, що дало швидкість детектування ознак одного кадру близько 1 секунди, що повільніше ніж детектор ознак Superpoint з середньою швидкістю детектування ознак в межах 0,6-0,7 секунд на кадр, але наявність декількох моделей підказує що можлива поява нових моделей, ще більш ефективних і швидших. Метод ALIKE-s+NN-mutual показав загальний час опрацювання 7,8 секунд, що в рази менше ніж показали усі попередньо розглянуті методи. Цей метод досягнув такої швидкості завдяки тому, що зіставлення ознак було виконано методом пошуку найближчих сусідів із взаємною перевіркою, що дало середній час порівняння двох наборів ознак в 0,02 с.

Також на загальний час опрацювання вплинуло те що ALIKE-s виявляє в рази меншу кількість ознак ніж усі попередньо розглянуті методи, тож відсутні зайві обчислення, але при цьому цих ознак все ще вистачає для виконання відносно вдалої візуальної локалізації (рис. 6): напрямок вірний, але камера знаходиться занадто далеко.

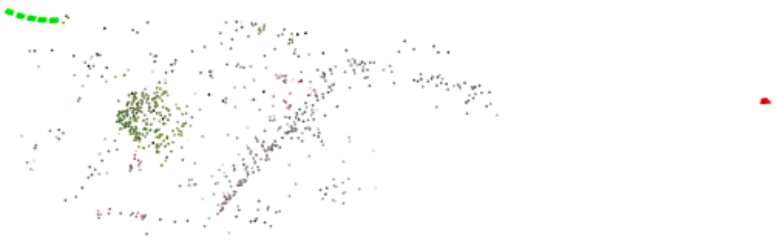

Рис. 6. Локалізація зображень за допомогою метода Alike-s+NN-mutual.

SIFT являє собою яскравого представника класичних детекторів ознак, що був розроблений в 2004, але йому й досі вдається конкурувати з новітніми розробками. Загальний час обробки для SIFT+NN-mutual склав 4,5 секунд, що є найкращим часом серед розглянутих методів. Детектування ознак виконувалось із середньою швидкістю 0,29 с. на один кадр, що без використання GPU та NPU наразі є недосяжною швидкістю для детекторів ознак побудованих на базі НМ. Кількість точок, виявлених на вхідних 5-ти зображеннях, що пройшли триангуляцію склала 1230, а це майже всі з 1238 зареєстрованих 3D-точок, жоден інший детектор ознак з цього порівняння навіть близько не дає подібне співвідношення між цими параметрами. З тестового зображення лише 10 точок пройшли триангуляцію, що є досить малою кількістю в порівнянні з детектором ознак Superpoint, але цієї кількості все ще вистачає щоб отримати досить якісну візуальну локалізацію (рис. 7).

Рис. 7. Локалізація зображень за допомогою метода sift+NN-mutual.

Висновки. Проведений порівняльний аналіз показав, що в задачі візуальної локалізації комбінація класичного детектору ознак та методу зіставлення ознак пошуком найближчих сусідів із взаємною перевіркою значно випереджає по швидкості опрацювання кадрів сучасні детектори ознак. Ці новітні детектори, що часто створені на базі НМ потенційно мають кілька переваг: вони вже сьогодні можуть бути значно прискорені з використанням GPU або NPU, їх еволюція не припиняється і постійно з’являються нові розробки, ці детектори можуть бути оптимізовані і навчені на відповідних тренувальних даних для максимальної ефективності у вирішенні якоїсь певної задачі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lowe, David. (2004). Distinctive Image Features from Scale-Invariant Keypoints. International Journal of Computer Vision. 60. 91-. **DOI**:10.1023/B:VISI.0000029664.99615.94.

2. DeTone, Daniel & Malisiewicz, Tomasz & Rabinovich, Andrew. (2018). SuperPoint: Self-Supervised Interest Point Detection and Description. 337-33712. **DOI**:10.1109/CVPRW.2018.00060.

3. Zhao, Xiaoming & Wu, Xingming & Chen, Weihai & Chen, Peter C. Y. & Xu, Qingsong & Li, Z.G.. (2023). ALIKED: A Lighter Keypoint and Descriptor Extraction Network via Deformable Transformation. IEEE Transactions on Instrumentation and Measurement. PP. 1-1. **DOI**:10.1109/TIM.2023.3271000.

4. Sarlin, Paul-Edouard & DeTone, Daniel & Malisiewicz, Tomasz & Rabinovich, Andrew. (2020). SuperGlue: Learning Feature Matching With Graph Neural Networks. 4937-4946. **DOI**:10.1109/CVPR42600.2020.00499.

5. Lindenberger, Philipp & Sarlin, Paul-Edouard & Pollefeys, Marc. (2023). LightGlue: Local Feature Matching at Light Speed.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІКРОМЕРЕЖ З ФОТОЕЛЕКТРИЧНИМИ СТАНЦІЯМИ

Нечмиря Денис Євгенійович,
студент
Антонов Андрій Владиславович,
керівник к.т.н., доцент
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Бурхливий розвиток відновлювальної енергетики приводить до істотного збільшення її частки у виробленні електроенергії, тому питання інтеграції нестабільних джерел енергії в мережу без послаблення надійності системи стоїть на порядку денному в багатьох розвинених країнах. Відновлювальні джерела використовуються для забезпечення власних потреб і направлені на зниження використання традиційних джерел енергії, заощадження коштів виробництва та підвищення показників якості електроенергії. Конфлікт в Україні з Росією має серйозні наслідки для фінансової стійкості енергетичного сектору країни. Відсутність достатніх коштів унаслідок війни стала актуальною проблемою для всіх галузей української енергетичної системи. Це створює значну нестабільність і може мати вплив на постачання електроенергії, тепла та інших послуг споживачам. Уряд України спрямовує зусилля на забезпечення фінансової підтримки енергетичного сектору, шукаючи рішення для продовження його діяльності. Україна звертається до міжнародних партнерів та організацій, намагаючись отримати допомогу і фінансову підтримку в цей складний період.

Починаючи з перших годин після російського вторгнення, війська РФ активно атакують не лише міста та селища в Україні, але й намагаються знищити важливі об'єкти енергетичної інфраструктури: високовольтні мережі, трансформаторні підстанції, диспетчерські центри, а також електростанції, включаючи об'єкти відновлюваної енергетики. Загалом, після атомних електростанцій та ліній електропередачі, електростанції відновлюваної

енергетики стали наступними за пріоритетністю об'єктами, які російські загарбники намагаються знищити. На нашу думку використання енергії Сонця є перспективним напрямом для забезпечення електроенергією мешканців приватного сектору та багатоквартирних будинків, паралельно з роботою електричної мережі. Для цього використовуються фотоелектричні елементи, які розташовуються на даху будинку. Включення ВДЕ до систем електрозабезпечення інфраструктурних об’єктів може забезпечити часткову або повну автономність об’єкта, або їх впровадження дозволить залучити додаткові кошти, які можливо направити на зменшення експлуатаційних витрат.

Зовнішні умови, особливо інтенсивність сонячного випромінювання, головним чином визначають, наскільки ефективно генерують електроенергію сонячні джерела. Сонячні панелі працюють лише вдень, коли є світло. Їх виробництво електроенергії характеризується змінним та нерегулярним режимом роботи. Інвертори фотоелектричних станцій, в свою чергу, створюють в електричній мережі додаткові коливання та генерують в мережу вищі гармоніки, тому система зазнає значних змін і її режим роботи піддається впливу. Оскільки частка фотоелектричних станцій серед ВДЕ є суттєвою, а генерування їх нестабільне через залежність від природних умов, то актуальним є дослідження їх впливу на режим локальної електричної системи.

Ціль роботи./Aim. В даній роботі був досліджений реальний об’єкт, виробничий цех, з фотоелектричною станцією, виконаний розрахунок сучасного навантаження, вибрано елементи та конструктив фотоелектричної станції визначено щорічне споживання електроенергії та прогнозовано річну генерацію електроенергії. Було проведено розрахунки та визначена економічна доцільність використання фотоелектричної станції. Розглядається розробка методології розрахунку об’єктів з фотоелектричною станцією, розрахунки навантаження та споживання електроенергії, оптимізація параметрів розподіленої системи. Головною метою є стабілізація рівня напруги на рівні максимально економічно ефективному та зменшення втрат в мережі.

Об’єкт дослідження – мікромережа на основі реального об’єкту з

фотоелектричною станцією.

Предмет дослідження – фотоелектрична станція та її вплив на якість електричної енергії, визначення показників якості електроенергії.

Матеріали та методи./Materials and methods. Методи дослідження-проведено низку вимірювань показників енергоспоживання сонячної станції, виконано аналіз цих показників за допомогою програмного забезпечення Excel. За допомогою програмного забезпечення PVsyst, виконано прогнозні розрахунки виробництва енергії з урахуванням різного роду факторів, як то втрати в інверторах, фотоелектричних модулях, втрати за рахунок тіней і т.п. Користувачі цієї програми можуть вводити початкові дані, в залежності від їх конкретних умов розташування та робити проекти, які враховують потрібну потужність та конфігурацію електростанції.

Результати та обговорення./Results and discussion. В результаті проведеного дослідження було визначено, шо виробленої енергії фотоелектричної станції не вистачить для повного забезпечення обєкту та відокремлення його від централізованого електропостачання, але можливі варіанти часткової автономії або експлуатація з метою отримання додаткових коштів які можливо використовувати для зменшення експлуатаційних витрат. Розрахунки економічних показників проекту по використанню ФЕС показали термін окупності 5,32 роки, що доволі прийнятне.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи в результаті вищесказане, можна дійти до висновку, що розвиток малої енергетики на основі ВДЕ в майбутньому може забезпечити не тільки заощадження коштів певних підприємств, але й побудову окремих енергосистем в містах віддалених від центрального енергопостачання. Особливо це актуально на період військової агресії України Росією. Наразі потребує додаткових досліджень та розробок методів оптимального використання ФЕС в електричних мережах таким чином, щоб узгоджувалися інтереси власників джерел генерування та енергопостачальних компаній при відповідній якості електропостачання споживачів.

МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДОПОМІЖНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВІГАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В МІСЬКИХ УМОВАХ

Новіков Юрій
аспірант
Лукін Володимир Васильович
д.т.н., професор
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. У сучасних містах навігація є складним завданням, особливо для людей з порушеннями зору. З розвитком інфраструктури та зростанням міських просторів стає все складніше орієнтуватися та безпечно переміщатися. Незважаючи на технологічні прориви, доступність міського середовища для осіб з обмеженими можливостями зору залишається значною проблемою.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), в 2012 році у всьому світі близько 285 мільйонів людей мають слабкий зір. У 2018 році згідно з офіційним веб-сайту ВООЗ близько 1,3 мільярда чоловік у всьому світі жили з тією або іншою формою порушень зору, з яких 36 мільйонів є сліпими. 90% людей з проблемами зору живуть в країнах, що розвиваються. Кожна дев’ята людина старше 60 років живе з втратою зору.

Розробка інформаційних технологій, здатних полегшити навігацію та покращити доступність міського середовища для людей з порушеннями зору, стає важливим завданням у контексті соціальної інтеграції та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Технології комп'ютерного зору, навігаційні системи та інші інноваційні підходи надають широкий спектр можливостей для створення інформаційних інструментів, що сприяють поліпшенню життя цієї категорії людей.

Проблемою використання інформаційних технологій для забезпечення соціальної рівності людей з порушеннями зору займалися такі провідні науковці, як Цейтлін Г. О, Терзян Т. К, Швецов В. І.

Мета роботи полягає в аналізі, розробці та оцінці ефективності моделей та методів інформаційної допоміжної технології, спеціально адаптованих для навігаційної підтримки людей з порушеннями зору в умовах міського середовища.

Матеріали та методи. Для допомоги в навігації людям з порушеннями зору можна використовувати різні підходи: тактильні карти, супутникові технології навігації, словесне керівництво, бінауральний звук (або тривимірний звук, який стає можливим завдяки використанню стереонавушників та електронного компасу), просторову вербальну інформацію та системи, що поєднують тактильну та слухову інформацію. У нашому дослідженні був вибраний ергономічний підхід, який наголошує на ситуативному аспекті когнітивної діяльності людини.Ціль полягає не просто в тому, щоб виявити когнітивні здібності людини для виконання конкретної навігаційної задачі, але і в тому, щоб підкреслити, як ефективність людини формується зовнішніми обмеженнями. Більше того, ця ефективність також залежить від досвіду, набутого внаслідок багаторазової практики.

У дослідженні взяли участь шість сліпих осіб (4 жінки та 2 чоловіки) у віці 34-64 років (AGV = 50). Як показано в Таблиці 1, цих добровольців використовували для навігації щодня. Тому їх можна вважати експертами з навігації. Усі вони використовують білу тростину; тільки у двох є собака-поводир. Четверо з них (учасники 1, 2, 3, 4) використовували навігаційні засоби, зокрема систему Kapten, що є GPS-навігатором для сліпих. Учасницю С використовували для підготовки до подорожі, записуючи всю інформацію, отриману за допомогою карт Google та від когось, хто їй допомагав. На етапі мобільності вона слухала цю записану інформацію, щоб знайти свій шлях.

Таблиця 1

Демографічні дані та профіль учасника

Учасник	Дефіцит слуху або пізня сліпота	Стать	Вік	Додаткова допомога в дорозі	Навігаційні засоби	Частота подорожей
1	Рання стадія	Жіноча	64	Біла тростина	Kapten	Щодня
2	Пізня стадія	Чоловіча	49	Біла тростина	Kapten	Щодня
3	Пізня стадія	Жіноча	62	Біла тростина	допоміжний	Щодня

				собака-поводир	звуковий пристрій	
4	Пізня стадія	Жіноча	58	Біла тростина собака-поводир	Kapten	Щодня
5	Пізня стадія	Жіноча	25	Біла тростина	Жодного	Щодня
6	Рання стадія	Чоловіча	43	Біла тростина	Жодного	Щодня

Ми припустили, що деякі стратегії, що використовуються для підготовки маршруту (на етапі підготовки), сприяють кращим навігаційним характеристикам (на етапі мобільності), ніж інші. Для оцінки ефективності навігації можна використовувати безліч критеріїв, що стосуються різних аспектів навігаційної діяльності. Наприклад, можна враховувати загальну тривалість поїздки (включаючи етап підготовки та етап мобільності) або кількість разів, коли учасник запитував інформацію (як показник ступеня автономії учасника).

Результати та обговорення.На першому етапі дослідження було виявлено, що сліпі пішоходи організують свою навігацію в невідомому середовищі трьома різними способами, які ми надалі називатимемо режимом підготовки: або без допомоги людини; або за допомогою людини; або взагалі без підготовки. Учасники нашого дослідження відрізнялися своїми звичками у плануванні маршруту:

- учасники 1 та 2 використовували технологічні засоби, такі як GPS, для планування свого маршруту та здійснення поїздки;

- учасники 3 і 4 планували свій маршрут за допомогою людини, і у них був собака, який допомагав їм у виконанні подорожі;

– учасники 5 та 6 не планували свій маршрут та не керували самостійно виконанням подорожі.

За звичками у плануванні маршруту учасники були поділені на три групи. Залежно від групи учасників просили поводитися по-різному на етапі підготовки експерименту:

– група без людської допомоги: учасникам 1 та 2 довелося пройти етап підготовки без допомоги людини;

– група з людською допомогою: учасники 3 та 4 мали пройти етап

підготовки за допомогою людини;

– група без підготовки: учасники 5 та 6 не проходили жодних підготовчих етапів.

На підставі цього дослідження були виявлені найкращі методи та алгоритми для спрощення пересування людей з порушеним зором.

Один із цих алгоритмів - це генетичний алгоритм, який можна віднести до евристичних алгоритмів пошуку, які використовуються для вирішення завдань оптимізації та моделювання шляхом випадкового підбору, комбінування і варіації шуканих параметрів з використанням механізмів, що нагадують біологічну еволюцію.

У комп'ютерному зорі вони використовуються для пошуку об'єкта деякого заданого класу на статичному зображенні або відео потоці. Спочатку необхідно провести навчання алгоритму за допомогою двох різних наборів зображень:

1. "Хороші" - містять потрібний об'єкт.

2. "Погані" – містять помилкові зображення без шуканого об'єкта.

При цьому для навчання використовується велика кількість зображень, і чим їх більше, тим краще буде працювати сам алгоритм. Для кожної картинки проводиться виділення різних ключових особливостей: кордонів, ліній, центральних елементів.

За ним проводиться побудова статистичної моделі, яка потім і використовується для пошуку об'єкта на зображенні.

Прикладом використання даного підходу може служити алгоритм розпізнавання осіб і очей на потоці. Поступово навчаючи алгоритм, можна домогтися високих результатів знаходження заданого класу об'єктів. Однак необхідність навчання як раз і робить використання генетичних алгоритмів досить проблематичним.

Для їх хорошої роботи потрібно значне число різних зображень (як "хороших", так і "поганих"), і побудова класифікатора для кожного об'єкта може займати тривалий час.

Висновки. Розвиток моделей навігаційної підтримки є критичним для покращення якості життя людей з вадами зору у міському середовищі.

Було проведено дослідження, де на першому етапі дослідження було виявлено, що сліпі пішоходи організують свою навігацію в невідомому середовищі трьома різними способами, які ми надалі називатимемо режимом підготовки: або без допомоги людини; або за допомогою людини; або взагалі без підготовки. Аналіз показав, що існує різноманітність моделей, геолокаційні технології та технології доповненої реальності, які можуть служити як допоміжні інструменти для навігації. Оскільки потреби людей з вадами зору різняться, важливо враховувати індивідуальні особливості при виборі моделі навігаційної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. С. Ван та Дж. Ю.”Повсякденна інформаційна поведінка людей із вадами зору Китаї” [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://InformationR.net/ir/22-1/paper743.html.

2. Enhancing Navigation Systems for the Visually Impaired in Urban Environments [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://doi.org/10.3917/th.812.0141

ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛЕЙ ЯКОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ВІДЕОКОДЕКІВ

Ошаровська Олена Володимирівна,
к.т.н., доцент
Плахотнюк Іван Олександрович,
Студент
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
м. Одеса, Україна

Вступ. / Introductions. Відеокодеки — це технології стиснення (пристрої або програмне забезпечення), які стискають і розпаковують цифрові відеодані для зберігання, передавання та відтворення. «Кодек» — це абревіатура від «кодер/декодер», що означає, що він перетворює необроблені відеодані у стислий формат під час кодування та декодує їх у вихідну форму під час відтворення.

Ці кодеки використовують різні алгоритми для стиснення цифрових відеоданих, зменшуючи розмір файлу, зберігаючи якомога більшу якість відео. Серед поширених відеокодеків H.264, H.265 (HEVC), VP9, AV1, MPEG-2 і MPEG-4. Вони відрізняються за ефективністю стиснення, швидкістю кодування та сумісністю з різними пристроями та платформами, але всі вони дозволяють користувачам вибирати різні режими або «попередні налаштування» для визначення якості, кінцевого розміру файлу, пропускної здатності тощо.

Після завершення процесу кодування стислі відеодані упаковуються у відеоконтейнер, більш відомий як формат відеофайлу. До популярних форматів відеоконтейнерів належать MP4, AVI, MOV і MKV. Кожен відрізняється здатністю зберігати різні типи відео- та аудіо даних, субтитрів і метаданих, але вибір контейнера зазвичай зводиться лише до сумісності з більшістю пристроїв (і це зазвичай означає MP4).

Мета роботи. / Aim. Оскільки очікується, що об'єктивні моделі якості відео передбачають результати, надані спостерігачами, вони розроблені за допомогою суб'єктивних результатів тестування. Під час розробки об'єктивної

моделі її параметри слід навчити так, щоб досягти найкращої кореляції між об’єктивно прогнозованими значеннями та суб’єктивними оцінками, які часто доступні як середні оцінки думки (MOS).

Матеріали та методи./Materials and methods. Є два типи кодеків: кодеки стиснення без втрат та кодеки стиснення з втратами.

Деякі моделі, які використовуються для оцінки якості відео (наприклад, PSNR або SSIM), є просто моделями якості зображення, вихідні дані яких обчислюються для кожного кадру відео послідовності. Вимірювання якості кожного кадру у відео (як визначено моделлю якості зображення) можна потім записати та об’єднати з часом, щоб оцінити якість усієї відео послідовності. Хоча цей метод простий у застосуванні, він не враховує певні види погіршень, які розвиваються з часом, наприклад рухомі артефакти, спричинені втратою пакетів і їх приховуванням. Модель якості відео, яка враховує часові аспекти погіршення якості, наприклад VQM або MOVIE Index, може дати точніші прогнози якості, яку сприймає людина. Оцінка візуальних артефактів є добре відомою технікою для оцінки загальної якості відео. Більшість цих артефактів є артефактами стиснення, викликаними стисненням із втратами.

Приклади показників якості відео: пікове співвідношення сигнал/шум (PSNR) обчислюється між кожним кадром вихідного та погіршеного відеосигналу. PSNR є найпоширенішим об’єктивним показником якості зображення. Однак значення PSNR погано корелюють із сприйманою якістю зображення через складну, дуже нелінійну поведінку зорової системи людини.

SSIM (Structural Similarity Image) — це модель на основі сприйняття, яка розглядає деградацію зображення як сприйняту зміну структурної інформації, а також включає важливі явища сприйняття, включаючи маскування яскравості та маскування контрасту.

Індекс MOVIE (Оцінка цілісності відео на основі MOtion Відео). Індекс MOVIE — це модель, заснована на нейронах, для прогнозування сприйнятливої якості (можливо стисненого або іншим чином спотвореного) кінофільму або відеозапису порівняно з незайманим еталонним відео.

Теоретично модель можна навчити на наборі даних таким чином, щоб вона створювала ідеально відповідні оцінки на цьому наборі даних. Однак така модель буде перетренована і тому не працюватиме добре на нових наборах даних. Тому рекомендується перевіряти моделі на нові дані та використовувати отриману продуктивність як реальний показник точності прогнозування моделі.

Для вимірювання продуктивності моделі деякі часто використовувані метрики – це коефіцієнт лінійної кореляції, коефіцієнт рангової кореляції Спірмена та середньоквадратична помилка (RMSE). Іншими показниками є коефіцієнт каппа та коефіцієнт викидів. ITU-T Rec. P.1401 надає огляд статистичних процедур для оцінки та порівняння об'єктивних моделей. ….

Результати та обговорення./Results and discussion. BD-Rate та BD-PSNR — це об'єктивні показники, які використовуються під час стиснення відео для порівняння швидкості спотворення або ефективності стиснення двох різних відеокодеків або різних налаштувань одного відеокодека в діапазоні значень бітової швидкості або якості. Коли ви оцінюєте продуктивність кодека, ви зазвичай отримуєте криву швидкості спотворення (RD), яка інформує вас про якість (PSNR у дБ) на різних бітрейтах (зазвичай у кбіт/с або Мбіт/с). Показник BD-Rate використовує інформацію з кривих RD і повідомляє, наскільки один кодек покращився порівняно з іншим. Відомо, що стиснення відео – це процес зменшення розміру відео для зберігання або передавання. І що процес стиснення відео вплине на якість відео, а частіше за все, знизить якість відео. Отже, метою стиснення відео є збереження якості відео або зменшення рівня спотворень під час стиснення відео.

У всіх тестах в якості кодека використовувалася еталонна реалізація JM версії 9.5. У режимі H.264 Intra всі кадри оброблялися як ключові з внутрішньо кадровим кодуванням. В інших режимах використовувався режим IBIB, тобто кожен другий кадр оброблявся як ключовий I. Кадри B (bidirectional) оброблялися двоспрямованим передбаченням. Відзначимо, що в режимі H.264 Inter міжкадрове пророкування і усунення часової надмірності здійснюється кодером, таким чином цю криву можна розглядати як приклад для спільного

кодування-декодування залежних джерел.

1. кодек стандарту H.264, що працює в режимі Intra;
2. кодек стандарту H.264, що працює в режимі Inter;

Зведемо результати вимірювання PSNR кодеків у Таблицю 1, а потім побудуємо їх із бітрейтом на осі абсцис і якістю на осі ординат (Рис.1).

Ми використовували той самий кодек, але різні настройки чи параметри та провели наші експерименти на тому самому відео з чотирма різними налаштуваннями швидкості CBR – 100, 500, 1000, 1500, 2000, 2500 Кбіт/с. Ми припускаємо, що наш кодек створив точний бітрейт, який ми встановили (дуже малоймовірно в реальному світі), і ми обчислюємо PSNR для кожного експерименту.

Таблиця 1

Порівняння кодеків з Intra та Inter пророкуванням

Швидкість цифрового потоку	Кодек стандарту H.264, що працює в режимі Intra	Кодек стандарту H.264, що працює в режимі Inter
Мбіт/с	PSNR, дБ	PSNR, дБ
0,01	28	29
0,500	33	32
1,0	36	34
1,5	38	35
2,0	39	37
2,5	41	39

Для здійснення оцінки кодека використовуються існуючі методи порівняння алгоритмів часової інтерполяції, наприклад в рамках завдання перетворення кадрової швидкості, що дозволяють оцінити візуальне якість інтерполяції незалежно від того, як дані алгоритми використовуються в схемі.

Найбільш поширеним методом оцінки алгоритмів часової інтерполяції є наступний. Формується безліч тестових відео послідовностей і кожна послідовність проріджується, наприклад, викиданням кожного другого кадру. Далі для відновлення викинутих кадрів до кожної пари суміжних кадрів що залишилися застосовується алгоритм часової інтерполяції. Потім оригінальні викинуті кадри порівнюються з інтерпольованими.

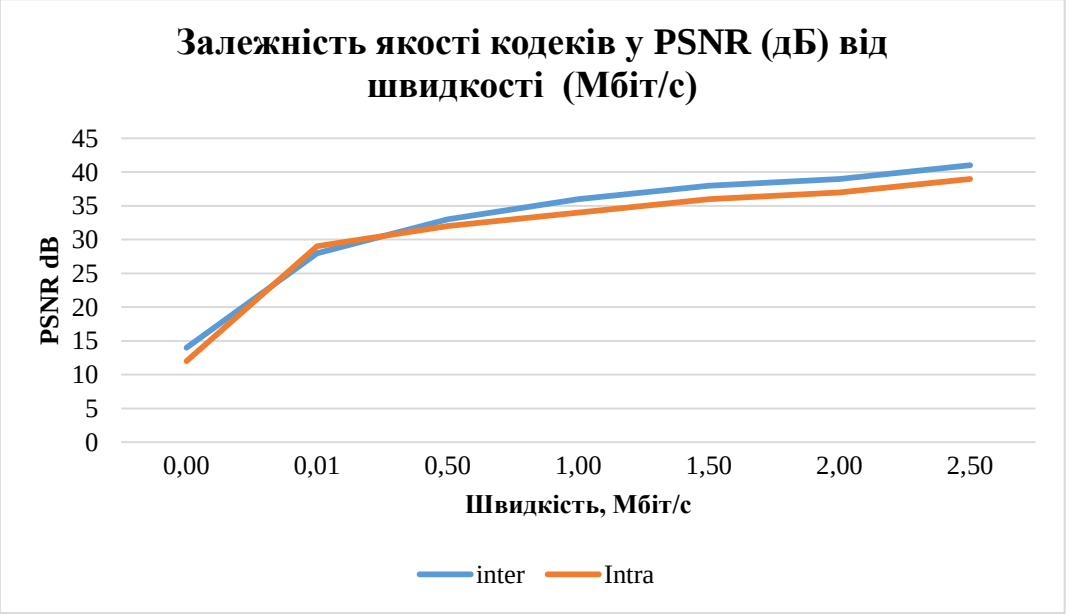

Рис. 1. Залежность якості кодеків від швидкості

Середні значення PSNR, розраховані за всіма інтерпольованими кадрам, зведені в Таблиці 2.

Таблиця 2

Середнє значення критерію PSNR для проміжних кадрів

Послідовність	PSNR (дБ)
Берегова охорона	32,13
Футбол	22,84
Бригадир	32,55
Зал	36,89
Футбольний гравець	25,13

Висновки./Conclusions. З наведених результатів видно, що величина виграшу залежить від характеристик відео послідовності. Для того, щоб пояснити даний висновок введемо в розгляд поняття «складності руху». Під складністю руху будемо розуміти якісну характеристику, що залежить від інтенсивності і напрямку переміщень об'єктів в відео послідовності: чим швидше і хаотичне переміщаються об'єкти, тим складніше рух. Відсортуємо послідовності відповідно до даного критерію, а також оцінимо для кожної послідовності виграш від застосування розробленого алгоритму генерації додаткової інформації за допомогою критерію BD-PSNR, що дозволяє

оцінювати різницю між двома кривими «швидкість-спотворення»

Проаналізувавши дані в Таблиці 2, можна зробити висновок, що чим складніше рух в відео послідовності, тим більше виграш від застосування розробленого алгоритму генерації додаткової інформації. Отриманий результат є очікуваним, т. к. на послідовностях з порівняно простим рухом точність часової інтерполяції досить висока у багатьох алгоритмів, т. ч. число помилок в додаткової інформації відносно невелике. У міру зростання складності руху, зростає і число помилок.

ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ СТАЛОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ

Падун Алла Олексіївна
канд. біол. наук, доцент, доцент кафедри екології
Національний авіаційний університет, Україна
Янко Уляна Володимирівна
здобувач вищої освіти ОС "Магістр"
факультету екологічної безпеки, інженерії та технологій
Національний авіаційний університет, Україна

Лісове господарство в Україні є важливим економічним сегментом розвитку державного сталого природокористування. Сталий розвиток лісового господарства має забезпечувати поєднання економічних, екологічних та соціальних функцій щодо екосистемних послуг лісу. Таке гармонійне поєднання – одна з основних вимог міжнародних вимог сталого лісокористування. Україна формує сучасну національну лісову політику на засадах сталого розвитку сектору лісогосподарювання.

Саме стале лісокористування забезпечує єфективне управління лісами, коли поряд з отриманням прибутку на державному рівні та локальному для громад зберігаються особливо цінні лісові ділянки та біорізнаманіття екосистем. Крім того, замість лісовідновлення шляхом одновидових насаджень, формуються наближені до природних перманентні лісові ділянки. Важливим для забезпечення сучасних механізмів сталого лісового господарства є впровадження управлінських практик, що захищають не тільки цінні ділянки лісу, а і зберігають важливі для громад об'єкти: ягідники, грибні території, місця рекреації або історико-культурні місця.

При сталому лісокористуванні економічна діяльність лісгоспів має бути ефективною та прибутковою. Збалансоване стале лісокористування включає комплекс заходів з користування, відтворення, формування, охорони та захисту лісів. Доходи лісгоспів формуються за рахунок обсягів реалізації продукції та послуг, котрі забезпечуються збалансованим використанням ресурсів і наданням екосистемних послуг.

Найбільш єфективними в сталому лісокористуванні, що забезпечує повноту екосистемних послуг, є процедура оцінки впливу на довкілля, система сталого лісовпорядкування, створення заповідних територій, охорона лісових оселищ [1]. До важливих інструментів сталого розвитку лісового господарства відносять сертифікацію лісів та застосування новітніх геоінформаційних систем та технологій.В Україні на державному рівні формуються та втілюються в реальну практику принципи сталого управління лісовими територіями з залученням потенціалу природоохоронних громадських організацій, враховуючи ініціативи місцевих громад та новації лісгоспів, що забеспечує отримання різноманітних вигод від екосистемних послуг при збалансованому лісокористуванні.

При формуванні стратегії сталого лісоуправління та визначенні пріоритетів діяльності лісгоспів необхідно враховувати послуги, як реальні, так і потенційні, лісових екосистем. Кількісна оцінка екосистемних послуг лісів є необхідною для формування планів сталого розвитку.

Лісові екосистеми забезпечують різноманітні послуги та життєво важливі цінності для суспільства. Ліси є середовищем існування, сприяють збереженню біорізноманіття, поглинають вуглець з атмосфери, попереджують ерозію ґрунтів, стабілізують водний стік, запобігають деградації земель, зменшують ризики стихійних лих, особливо таких як посухи, повені та зсуви. Лісові екосистемні послуги забезпечують розвиток рекреаційної діяльності, сприяють економічному розвитку держави та важливі для підтримки циркуляційної зеленої економіки [2].

Ресурси та властивості компонентів лісу необхідно розглядати та оцінювати як комплексний єфект екосистемних послуг. Не лише матеріальні ресурси лісу потребують монетизації, а і послуги цієї унікальної екосистеми, як особливого виду споживчої потреби.

За міжнародною класифікацією визначано три основні категорії екосистемних послуг лісу:

- послуги забезпечення;

- послуги регулювання та обслуговування;
- культурні послуги.

Послуги забезпечення це постачання деревини та недеревної продукції лісу, мисливських тварин, генетичних ресурсів рослин. Послуги регулювання та обслуговування це функції екосистемних процесів: поглинання вуглекислого газу (CO2) та виділення кисню (O2) лісами, протиерозійні функції лісів, біологічне різноманіття екосистеми. Культурні послуги передбачають соціальні функції та рекреаційне використання лісів.

І хоча ліси виконують важливі екосистемні функції, які, на сьогодні, не оцінюють належним чином. Саме оцінка лісових екосистемних послуг та запровадження механізму сплати забезпечить отримання коштів для сталого лісокористування.

Економічна оцінка лісових екосистемних послуг це необхідна умова оптимізації лісокористування, найефективнішого варіанту використання лісових угідь, обрахунку плати за користування лісовими ресурсами, розрахунку економічної ефективності лісогосподарських заходів, визначення розміру збитків і втрат лісогосподарювання, обґрунтування ціноутворення та оподаткування в лісгоспах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Економічна оцінка екосистемних послуг лісів України: Наукове видання / В. П. Ткач, Н. Ю. Висоцька, А. С. Торосов, І. Ф. Букша, В. П. Пастернак, С. А. Лось, О. В. Кобець, О. М. Тарнопільська, П. Б. Тарнопільський, А. О. Калашніков, І. М. Жежкун, І. М. Коваль, С. Г. Сидоренко, С. В. Сидоренко, В. В. Бондаренко, О. Б. Бондар. – Харків: УкрНДІЛГА, 2023. – 28 с.

2. Олійник Є. М. Лісогосподарська діяльність в Україні. Аналітичне дослідження. К.: ГС «Біоенергетична асоціація України», 2019. 38 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ С++ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ КЕРУВАННЯ РОБОТИЗОВАНИМИ ПЛАТФОРМАМИ

Пономарьов Сергій Михайлович
ст. викладач
Шрубенко Дмитро Владиславович
студент
Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури
м. Дніпро, Україна

Вступ Програмування роботів в сучасному світі вимагає від розробників використання потужних мов програмування. У цьому контексті, мова С++ виявляється неабияк корисною завдяки своїм унікальним можливостям, тому застосування мови програмування С++ при створенні алгоритмів керування роботами сприяє їх ефективності та гнучкості виконання поставлених завдань.

Можливість створення високоефективних алгоритмів - одна з ключових переваг С++. Завдяки оптимізації коду та швидкості виконання, розробники можуть створювати роботів, які ефективно взаємодіють з оточенням.

Мета роботи: визначити можливості застосування високорівневої мови програмування С++ для розробки алгоритмів керування роботизованими платформами використовуючи сучасні технічні засоби автоматизації.

Мова С++ дозволяє отримати максимальний контроль над апаратними ресурсами робота, забезпечуючи оптимальне використання пам'яті, процесора, взаємодію з виконавчими пристроями та первинними перетворювачами, що в результаті утворює замкнуту систему керування.

Однією з переваг С++ є легкість перенесення коду між різними платформами. Це дозволяє розробникам легко адаптувати програмне забезпечення для різних типів роботів. Крім того, підтримка об'єктно-орієнтованого програмування дозволяє створювати складні системи для роботів, поліпшуючи читабельність та підтримуючи розширення функціоналу.

В процесі написання коду система типізації C++ допомагає виявляти помилки на етапі компіляції, роблячи код більш надійним та стійким до помилок, а розгалужена колекція бібліотек C++ спрощує інтеграцію різноманітних функцій та можливостей у програми для роботів. Наприклад використання бібліотеки “servo.h” – спростити написання коду для керування сервоприводами. Для первинних перетворювачів також існує безліч бібліотек відповідно до типу та класифікації датчиків.

Використання принципів спадкування та поліморфізму спрощує розширення функціоналу роботів та надає більш гнучку архітектуру. C++ дозволяє реалізувати многозадачні системи, що важливо для роботів, які повинні виконувати декілька завдань одночасно. Також мова C++ надає можливості отримати прямий доступ до апаратних ресурсів робота, сприяючи низькорівневому програмуванню та оптимізації продуктивності. C++ підтримує програмування реального часу, що робить її ідеальним інструментом для роботів, які повинні реагувати на події в реальному часі. Це важливо для завдань, де точність та своєчасність дій є критичними. Мова C++ ідеально підходить для розробки вбудованих систем у робототехніці. Здатність працювати на різних апаратних платформах і низькорівневий доступ до ресурсів дозволяють створювати надійні та ефективні вбудовані системи для роботів

Активна спільнота розробників C++ регулярно оновлює та доповнює ресурси для програмістів, які працюють з мовою C++, роблячи її ще більш привабливою для робототехнічних завдань.

Результати та обговорення Мова програмування C++ залишається високопопулярною серед розробників робототехнічних систем завдяки своїм унікальним можливостям.

Вона не лише забезпечує ефективність та гнучкість, але і відкриває безмежні можливості для реалізації різноманітних завдань у сфері автоматизації та штучного інтелекту, а застосування сучасних технічних засобів автоматизації дає змогу оптимально налаштовувати роботи даних

систем для виконання ряду поставлених задач.

ЛІТЕРАТУРА

1. A method of programming measurement and estimation, by C. E. Walston and C. P. Fexix, IBM.

2. An empirical comparison of C, C++, Java, Perl, Python, Rexx, and Tcl by Lutz Prechelt, University of Karlsruhe.

3. Стандартні модулі для мови програмування Free Pascal. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.freepascal.org/docshtml/user/userse47.html.

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ РУХОМИХ УЩІЛЬНЕНЬ ЗА ВЕЛИЧИНОЮ ЗУСИЛЛЯ НА ТЕРТЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РІВНЯ НАВАНТАЖЕННЯ

Ремарчук Микола Парфенійович,
д.т.н., професор
Чмуж Ярослав Валентинович,
к.т.н., докторант
Суранов Олексій Олексійович,
к.т.н., старший викладач
Галицький Олег Олегович,
аспірант
Кебко Олександр Вікторович,
завідувач навчальної лабораторії,
кафедра машинобудування та технічний сервіс машин,
Український державний університет залізничного транспорту
м. Харків,Україна
Куценко Олександр Миколайович,
викладач
Харківський автомобільно-дорожній фаховий коледж,
м. Харків, Україна

Вступ. Ущільнення використовують для забезпечення герметичності в рухомих і нерухомих з'єднаннях елементів гідроприводу та запобігання або зменшення витоків рідини крізь зазори в з'єднаннях і для захисту гідроприводу від проникнення часток бруду і вологи із навколишнього середовища [1]. Для рухомих з'єднань широко застосовують ущільнення [2], які наведено на рис 1.

Рис. 1. Загальний вигляд ущільнень

В рухомих з'єднаннях для забезпечення герметизації в зоні контакту ущільнення з робочою поверхнею виникає сила тертя [3], яка характеризується величиною зусилля Ftr і визначається за залежністю

$$Ptr = \mu \cdot p \cdot \pi \cdot d \cdot h, \quad (1)$$

де μ – коефіцієнт тертя; p – тиск рідини, що діє на ущільнення; d - діаметр ущільнення поршня (штока); h – висота активної частини ущільнення.

Аналіз даної залежності показує, що зусилля на тертя в основному залежить від коефіцієнта тертя, на який впливає велика кількість факторів. Крім тиску рідини, яке сприймає ущільнення діє температура рідини, відносна швидкість руху, довжина поверхні в зоні герметизації та багатьох інших факторів. Таких факторів за кількістю нараховується більше тридцяти.

Аналітичного опису закономірностей впливу всіх факторів на величину зусилля при терті ущільнення в процесі герметизації рухомого з'єднання на даний час не існує. Тому визначити величину зусилля на тертя в ущільненнях можливо тільки експериментальним методом на основі проведення досліджень з застосуванням методології планування експериментів.

Ціль роботи. Встановити закономірності зміни величини зусилля при герметизації поршня із поступальним рухом з використанням спеціальних ущільнень при дії впливових параметрів, таких як: – тиск та температура рідини; – швидкість руху ущільнення; – зовнішній діаметр ущільнення.

Матеріали та методи. Для досягнення цілі роботи створена лабораторна установка, яка наведена на рис. 2. На ній можливо дослідити процес герметизації з'єднання поступального руху та закономірності зміни величини зусилля на тертя за результатами впливу вказаних вище факторів на підставі методики планування багатофакторного експерименту, зокрема при використанні центрального композиційного рототабельного плану [4].

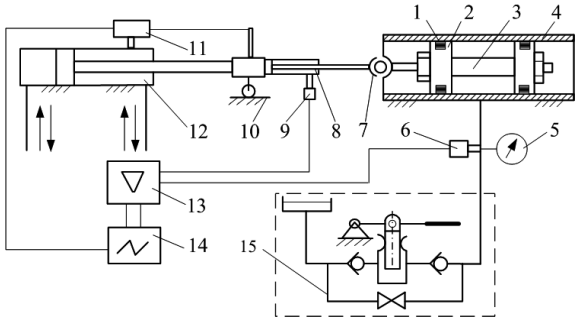

Рис. 2. Загальний вигляд лабораторної установки

Згідно рис. 2 досліджується робота двох ущільнень 1, розміщених на поршнях 2, які з’єднані штоком 3, довжина якого менше довжини циліндра 4.

Складові лабораторної установки у вигляді приводного гідроциліндра 12, який жорстко з'єднаний із силовим вимірювальним циліндром 8 через кульковий шарнір 7 і одночасно з'єднаний з дослідними ущільненнями 1 вмонтованими на поршнях 2 в полому циліндрі 4 і всі вони розташовуються на монтажному столі універсального стенда 10 конструкції НДІбуддормаш.

Процес навантаження ущільнювачів 1 тиском рідини в полому циліндрі 4 забезпечується подачею рідини від ручної насосної установки 15 через канал виконаний в центрі по довжині гільзи циліндра 4. Переміщення обох поршнів 2 з ущільнювачами 1 з заданою швидкістю руху здійснюється приводним гідроциліндром 12 через універсальний кульковий шарнір 7 і силовий вимірювальний циліндр 8 з вмонтованим в його порожнину датчика тиску 9.

Вимірювання величини зусилля на тертя в ущільненнях 1 при підвищені тиску рідини можливо завдяки роботі ручної насосної установки 15 при умові достатньо якісної герметизації рухомого з'єднання поршнів 2 з внутрішньою поверхнею гільзи циліндра 4 і забезпечується цей процес за рахунок контролю за зростанням тиску рідини у штоковій порожнині силового вимірювального циліндра 8 і реєстрації зміни величини цього тиску рідини датчиком тису 9. Контроль швидкості руху забезпечується створеним датчиком переміщення 11 з реєстрацією заданої відстані і з одночасним контролем часу проходження цієї відстані. Регулювання величини швидкості руху ущільнювачів 1 на поршнях 2 забезпечується за рахунок зміни подачі рідини до гідроциліндра 12 від насосної установки стенда конструкції НДІбуддормаш, яка на рисунку не показана.

Температурне навантаження для ущільнювачів 1 в полому циліндрі 4 створювався гарячим повітряним потоком, що направлявся по периметру і довжині цього циліндра 4 завдяки використанню кожуха спеціальної форми, на рисунку не показаний, який забезпечував рівномірне нагрівання всіх складових включаючи ущільнення 1. Контроль температури рідини між поршнями здійснювався по зовнішнім торцевим поверхням поршнів 2 та циліндра 4.

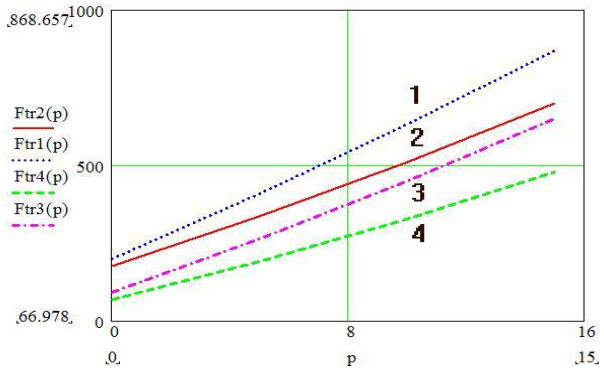
Для реєстрації тиску рідини між ущільненнями 1 в замкнутій порожнині полого циліндра 4 використовується датчик тиску рідини 6, а для реєстрації зусилля на подолання тертя в ущільненнях використовується датчик тиску 9 інформація від яких направляється на підсилювач 13. Інформація від датчика контролю шляху пройденого штоком гідроциліндра 12 і одночасно вся інформація від підсилювача направляється на осцилограф 14. Таким чином, впливовими факторами для дослідження роботи ущільнення являються тиск і температура рідини, які сприймаються ущільненнями, швидкість переміщення ущільнення та його зовнішній діаметр. При цьому зусилля, що виникає в зоні тертя ущільнення 1 являється контрольованим параметром. В якості допустимого припущення прийнято, те що величина зусилля для одного ущільнення складає половину від загального зусилля.

Зусилля на тертя для одного ущільнення Ptr, згідно [5] в натуральних значеннях факторів і для усталеного режиму роботи, визначається за формулою

$$Ptr = 0{,}33\exp(0{,}014\cdot d)\cdot[206{,}21 - 868{,}64\cdot v + 29{,}8\cdot p - 0{,}46\cdot t + 1315{,}7\cdot v^2 + \\ + 0{,}26\cdot p^2 + 0{,}0088\cdot t^2 - 20{,}0\cdot p\cdot v + 0{,}14\cdot p\cdot t], \quad (2)$$

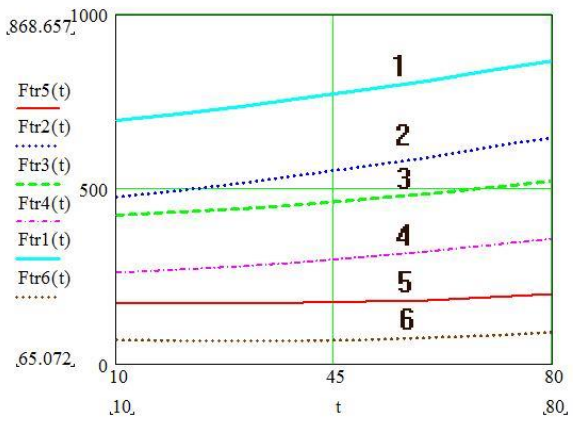
де d – зовнішній діаметр ущільнень для поршня (прийняті величини зі значеннями від 50 до 140 мм і прийнятим в якості основного дослідження ущільнення з діаметром поршня 80 мм); v – швидкість переміщення поршня разом з ущільненням, м/с; p, t – робочий тиск, МПа, і температура робочої рідини, °С, які сприймаються ущільненням.

Результати розрахунків за формулою (2) наведено на рис. 3, 4, 5 і 6.

1 – t=80˚C; v=0,036 м/с; d=80 мм;
2 – t=11˚C; v=0,036 м/с; d=80 мм;
3 – t=80˚C; v=0,405 м/с; d=80 мм;
4 – t=11˚C; v=0,405 м/с; d=80 мм.

Рис. 3. Зусилля тертя в ущільненнях в залежності від рівня тиску рідини

1 – p=15 MPa; v=0,036 м/с; d=80 мм;

2 – p=15 MPa; v=0,405 м/с; d=80 мм;

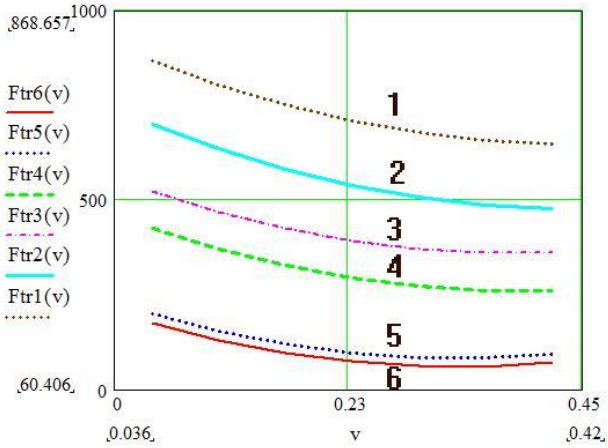
3 – p=7,6 MPa; v=0,036 м/с; d=80 мм;

4 – p=7,6 MPa; v=0,405 м/с; d=80 мм;

5 – p=0 MPa; v=0,036 м/с; d=80 мм;

6 –p=0 MPa; v=0,405 м/с; d=80 мм.

Рис. 4. Зусилля тертя в ущільненнях в залежності від температури рідини

1 – t=80˚C; p=15 MPa; d=80 мм;

2 – t=11˚C; p=15 MPa; d=80 мм

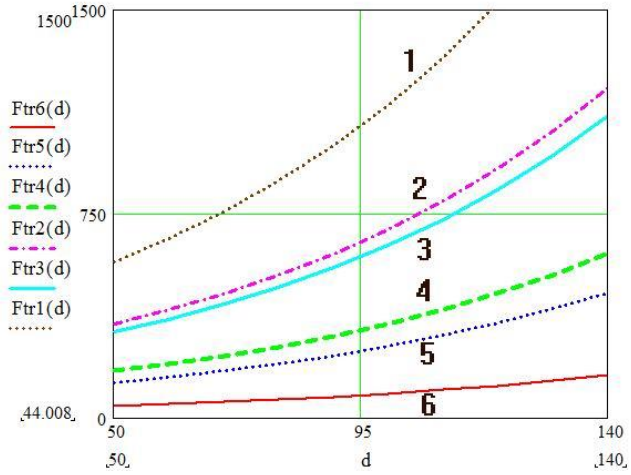
3 – t=80˚C; p=7,6 MPa; d=80 мм

4 – t=11˚C; p=7,6 MPa; d=80 мм

5 – t=80˚C; p=0 MPa; d=80 мм;

6 – t=11˚C; p=0 MPa; d=80 мм.

Рис. 5. Зусилля тертя в залежності від швидкості руху ущільнення

1 – t=80˚C; p=15 MPa; v=0,036 м/с;

2 – t=80˚C; p=7,6 MPa; v=0,036 м/с;

3 – t=11˚C; p=15 MPa; v=0,405 м/с;

4 – t=11˚C; p=7,6 MPa; v=0,405 м/с

5 – t=80˚C; p=0 MPa; v=0,036 м/с;

6 – t=11˚C ; p=0 MPa; v=0,405 м/с.

Рис. 6. Зусилля тертя в залежності від величини діаметру ущільнення

Отримані результати дослідження, що представлені на рис. 3, 4, 5 і 6 потребують всебічного розгляду і аналізу.

Результати та обговорення. При атмосферному тиску рідини і при мінімальній швидкості руху поршня з ущільненням на рівні v=0,036м/с та

температурі рідини 80˚С і 11˚С величина зусилля на тертя при герметизації ущільненням поверхні гільзи циліндра, згідно рис. 3 поз. 1 і 2 складає більш високі значення в порівнянні з результатами при дії тієї ж температури і при швидкості руху v=0,405м/с, що представлено на рис. 3 поз. 3 і 4. Підвищення швидкості руху поршня при дотриманні сталої температури рідини призводить до зниження зусилля на тертя за рахунок проявлення гідродинамічного ефекту в зоні контакту ущільнення з внутрішньою поверхнею гільзи циліндра. Підвищення температури рідини призводить до збільшення поверхні контакту ущільнення з поверхнею циліндра і разом з підвищення тиску рідини вони сумісно визивають подальше зростання зусилля на тертя при герметизації внутрішньої поверхні циліндра ущільненням.

За відомими дослідженнями виявлено, що коефіцієнт лінійного розширення матеріалів, із яких виготовляються ущільнення, приблизно на порядок більший, ніж у металів. З урахуванням зміни температури рідини в напрямку її підвищення змінюється також і попередня деформація ущільнювача, яка призводить відповідно до зростання зусилля на тертя в ущільненні навіть при нульовому тиску рідини (рис. 4 поз 5 і 6). Підвищення температури рідини викликає з однієї сторони зниження її змащувальної здатності, а з іншої збільшення еластичності матеріалу ущільнювача. Так, зниження температури рідини відносно 80˚С призводить до зниження змащувальної здатності ущільнення і відповідно до зростання зусилля на тертя в ущільненні. Зростання робочого тиску в порожнині полого циліндра 4 підвищується площа контакту та глибина деформаційного шару ущільнювача, яка призводить до зростання зусилля тертя і обумовлена зростанням адгезійної та гістерезисної складових тертя (рис. 4 поз. 1, 2, 3 і 4).

Вплив зростання швидкості руху при відносному переміщенні ущільнення в рухомому з’єднанні на величину зусилля тертя свідчить про його загальне зниження за рахунок виникнення сприятливих умов для створення гідродинамічного ефекту в зоні контакту ущільнення в усьому діапазоні зміни температури і тиску рідини, що представлено на рис. 5 поз. 1 - 6. Слід особливо

зазначити, що при нульовому тиску рідини в порожнини полого циліндра 4, зі зростанням швидкості відносного переміщення від величини 0,27 м/с, зусилля на тертя практично стабілізується. Зниження зусилля на тертя в обумовлено подоланням шаром рідини попередньої деформації в посадковому місці ущільнювача.

Збільшення зовнішнього діаметра ущільнювача при незмінних інших умов призводить до суттєвого зростання зусилля на тертя, рис. 6 поз. 1 - 6. Обумовлено це збільшенням фактичної площі контакту ущільнювача з поверхнею, яка герметизується.

Висновки. На підставі представлених досліджень можна сформулювати наступне. Отримані результати в повній мірі узгоджуються з характерними закономірностями виявленими на підставі досліджень [6]. Виконані експериментальні дослідження дозволяють сформулювати умови для проектування стендів для проведення довготривалих ресурсних випробувань ущільнень в режимі зворотно-поступального руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко О. Г., Дураченко Г. Ф. Гідро- та пневмоприводи: навч. посіб. Полтава: ПолтНТУ, 2009. 202 с.

2. Сайт. Гідравлічні ущільнення. URL.: https://hennlichshop.com/. (Дата звернення 28.12.2023).

3. Марутов В. А., Павловский С. А. Гидроцилиндры. М.: Машиностроение, 1966. 172 с.

4. Винарский М. С., Лурье М. В. Планирование эксперимента в технологических исследованиях. К: Техніка, 1975. 167 с.

5. Ремарчук М. П. Гідромеханічний і загальний ККД «гідромотора-колесо» механізму переміщення тихохідної машини. *Наук. вісник будівництва, ХДТУБА*. Харків, 2006. Вип. 35. С. 174–183.

6. Кондаков Л. А. Уплотнения гидравлических систем. М.: Машиностроение, 1972. 240 с.

ВПЛИВ ВТРАТИ ЯКОСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КЛАСИФІКАЦІЇ ЦИФРОВИХ ЗОБРАЖЕНЬ ЗА ДОПОМОГОЮ MOBILENET-МОДЕЛЕЙ ПРИ ВИКОРИСТАННІ АЛГОРИТМІВ СТИСНЕННЯ З ВТРАТАМИ ЯКОСТІ

Рибницький Максим Анатолійович
аспірант
Кривенко Сергій Станіславович
к.т.н., старший дослідник
Макарічев Віктор Олександрович
к.ф.-м.н., доцент
Національний аерокосмічний університет «ХАІ»
м. Харків, Україна

Вступ. Стиснення зображення дозволяє зменшити об’єм даних, при цьому, за певних умов, зберігаючи його задовільну візуальну якість. Це також сприяє більш швидкій передачі даних по лініях зв’язку та зменшенню витрат пам'яті на збереження зображень. Однією з важливих проблем у розпізнаванні цифрових зображень є можливе погіршення ефективності розпізнавання за умови, що оброблюються стиснені зображення [1, 2].

Тож актуальним питанням є оцінка точності розпізнання зображення, що стиснені з втратами, та аналіз ймовірної кореляції між якістю стиснених зображень і точності їх класифікації або розпізнавання присутніх на зображеннях об’єктів . Велика кількість різноманітних моделей, побудованих на базі згорткових нейронних мереж (CNN), показують у даний час досить високі результати і покращення моделей в останні роки не дало значного приросту у точності класифікації. Тому останнім часом особливий інтерес представляють малі моделі для малопотужних пристроїв, які використовують меншу кількість параметрів та спрощену архітектуру [3].

Мета роботи - оцінка впливу стиснення з втратами на ефективність розпізнавання зображень за допомогою готових моделей MobileNet. Додатково бажано провести оцінку кореляції метрик PSNR та SSIM та точності

розпізнання зображень.

Матеріали та методи. Для оцінки ефективності моделі підібрано по 10 зображень 4-х класів: cat, dog, elephant, fish. В якості тренованої моделі було обрано MobileNETv2 від Tensorflow. Для роботи з моделлю використалась мову програмування Python та набір бібліотек: TensorFlow, NumPy, OpenCV, Python, PIL, MatPlotLib.

Результати та обговорення. Для оцінки впливу стиснення на якість зображення були використані стандартна метрика PSNR та метрика візуальної якості SSIM. Результати, отримані для метрики PSNR, представлені на рис. 1. Як метод стиснення розглянуто JPEG, що контролюється фактором якості (QF).

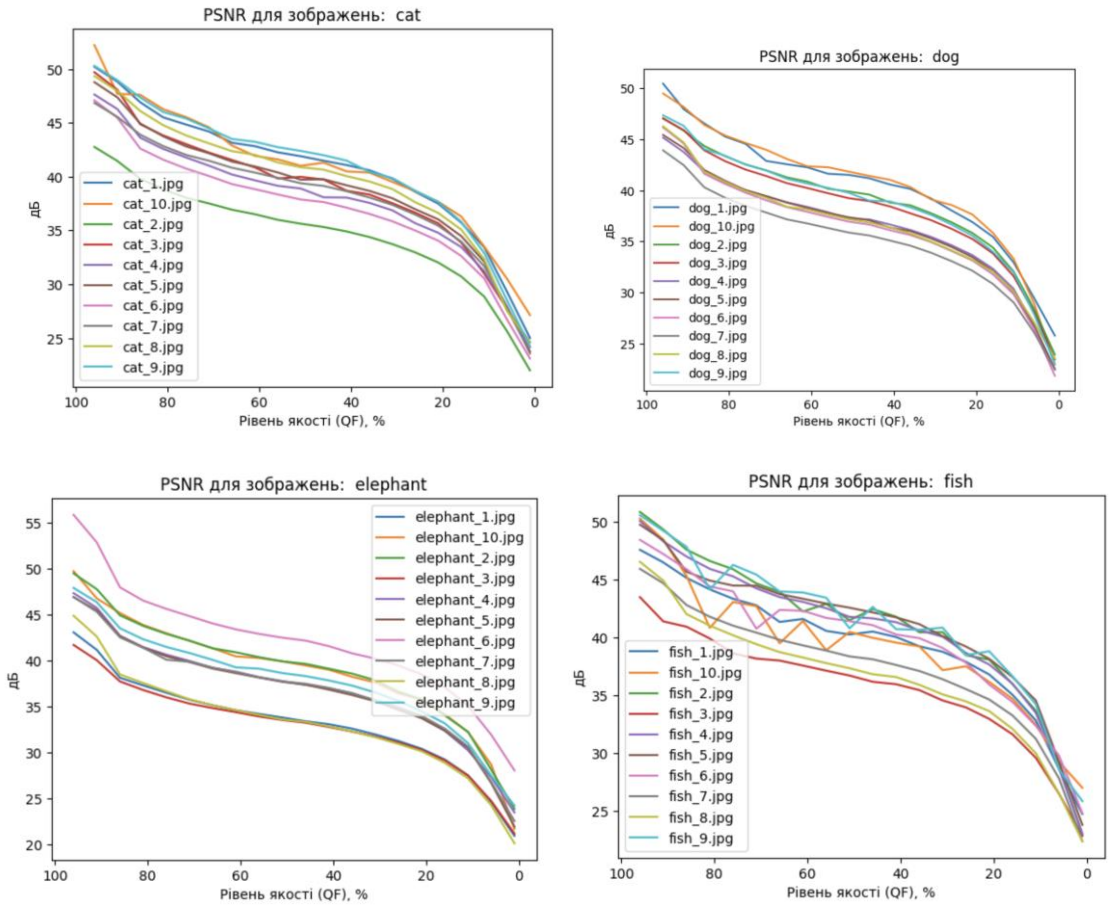

Рис. 1. Значення PSNR в залежності від коефіцієнту (фактору) якості

Метрика PSNR в даному випадку показує повільний, майже лінійний, спад якості зображенні в залежності від QF (при його зменшенні). Щодо метрики SSIM (рис. 2), то ця метрика здається більш інформативною і візуальна

якість зображення поступово знижується до QF=21, а після цього (при подальшому зменшенні QF) різко погіршується.

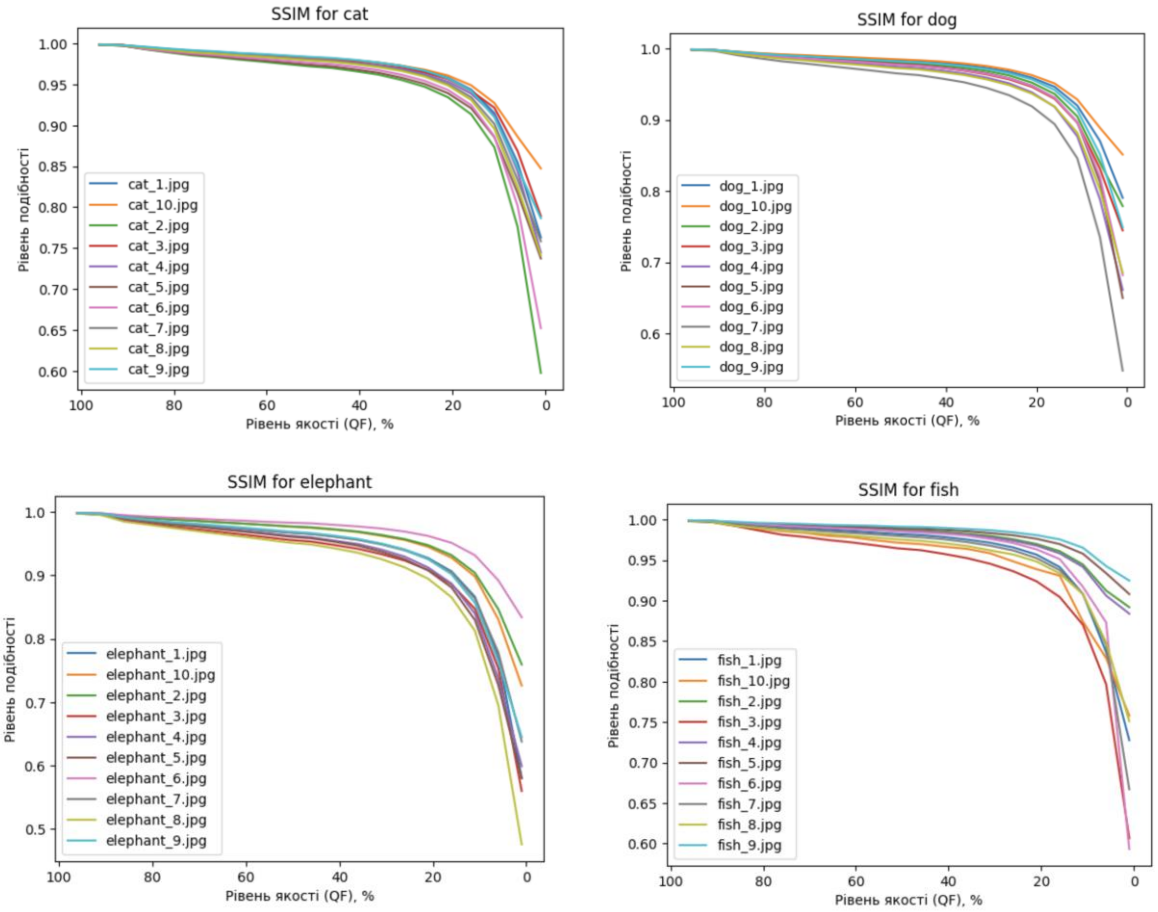

Рис. 2. Значення SSIM в залежності від коефіцієнту (фактору) якості

Графіки залежності точності розпізнання від QF наведені на рис. 3. Їх аналіз показує, що ймовірність вірного розпізнання залишається сталою до рівня QF=21. Також варто зазаначити, що для більшості зображень, навіть стиснення з QF=16 має незначний вплив на розпізнання. При подальшому зменшені QF лише незначна частина зображень розпізналась коректно. Більшість зображень були розпізнані невірно.

Враховуючи що різке погіршення точності класифікації лежить в межах від QF=21 до QF=16, можна оцінити значення SSIM та PSNR метрик для того ж діапазону. Так, для різних зображень метрика PSNR, після якої зображення почали класифікуватись невірно, лежить в межах між 35 до 40 дБ в залежності від зображення. Метрика SSIM опинилась в межах від 0.95 до 0.85. Після цих

значень точність розпізнання погіршилась.

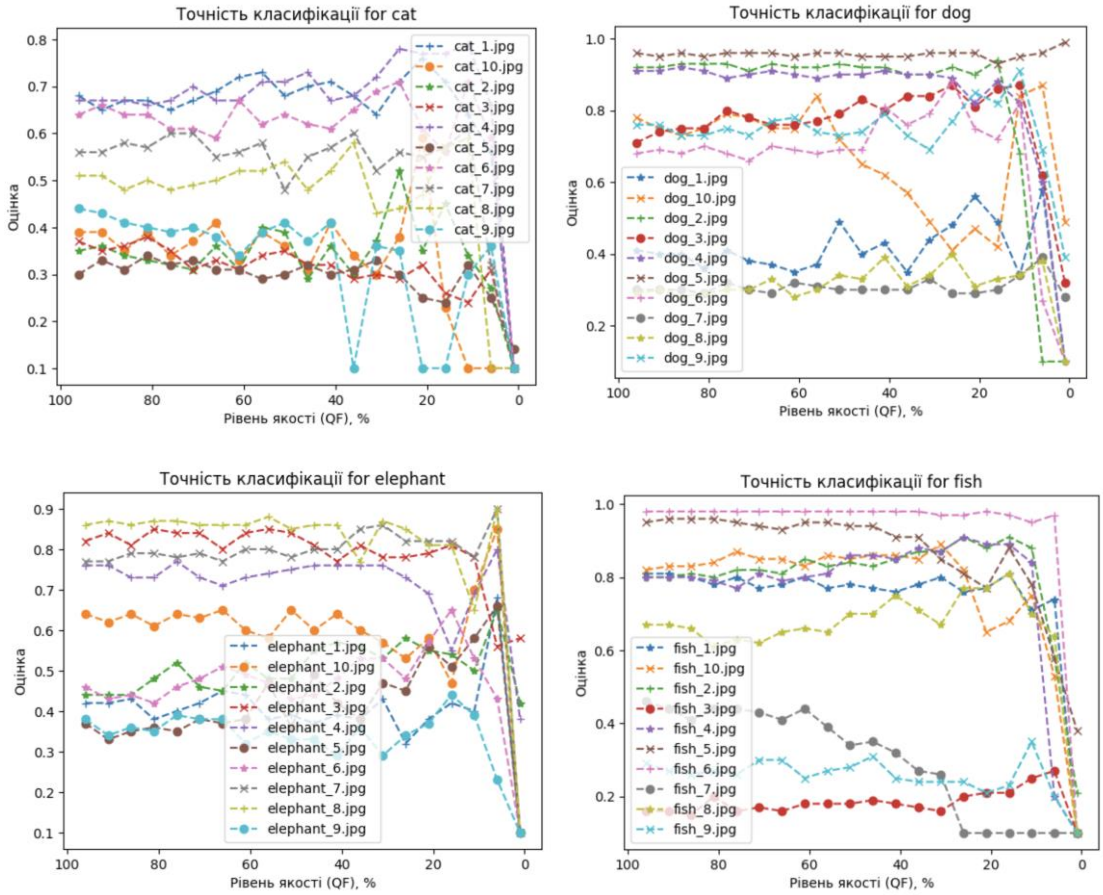

Рис. 3. Точність розпізнання зображень в залежності від QF

Зображення були підібрані таким чином, щоб об’єкти розпізнання займали велику частину зображення, при цьому загальний розмір зображень становив 1200×1200 пікселів.

На практиці часто доводиться мати справу із зображеннями, де об’єкт розпізнання займає лише невелику частину зображення, тому для оцінки властивостей моделі також було використано зображення зі зменшеним розміром. Для спрощення було обрано розмір зображення, яке приймає на вхід модель MobileNet, 224×224 пікселі.

Результати для метрик PSNR і SSIM та точності розпізнання надані нижче. Для спрощення графіки наведені лише для двох класів (рис. 4).

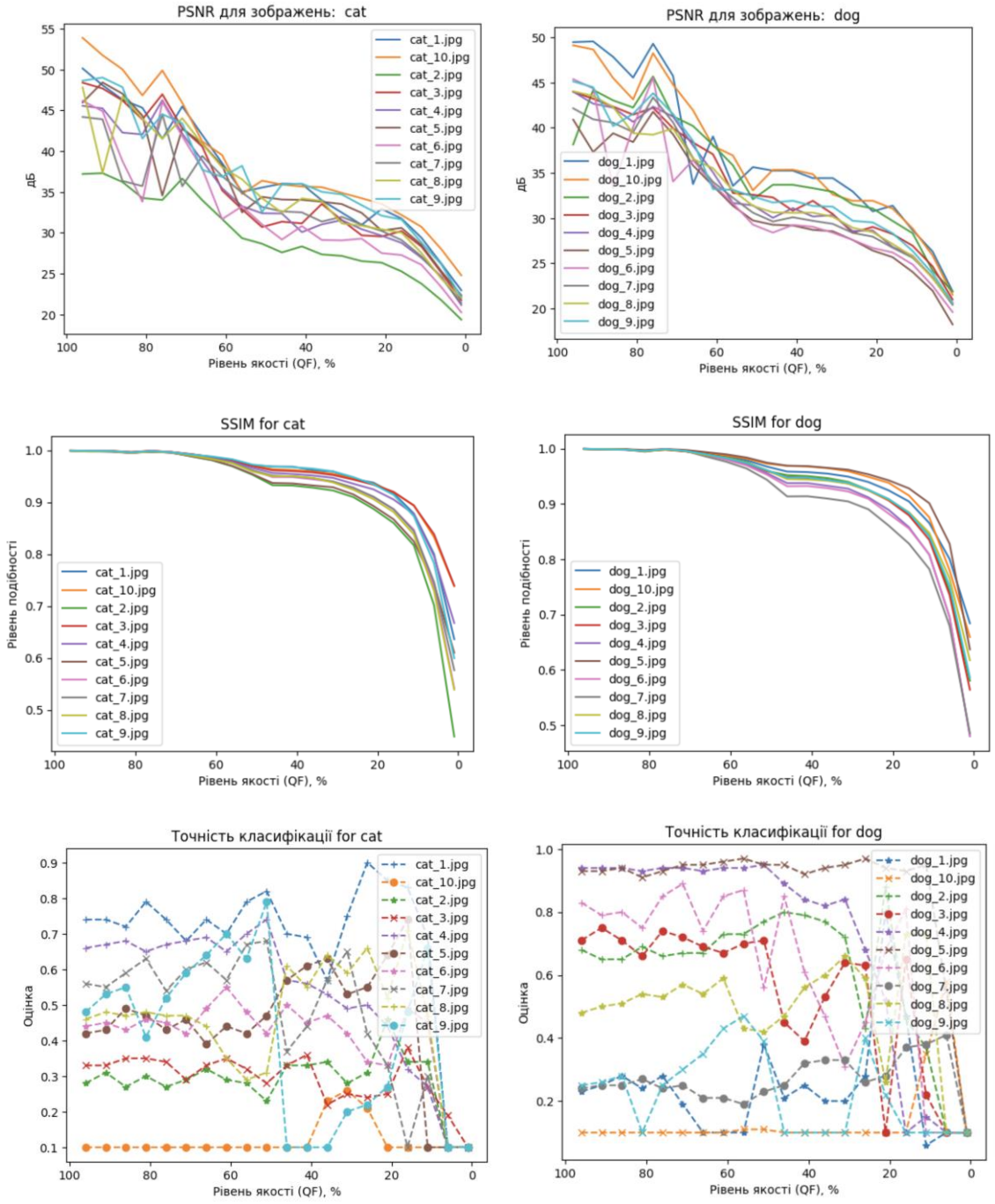

Рис. 4. - Значення метрик PSNR, SSIM та точності класифікації в залежності від QF для зображень малого розміру

Для зображень малого розміру точність класифікації почала погіршуватись після QF≈36. Метрика PSNR має флуктуації і не проявляє явної кореляції з точністю розпізнання. В той же час метрика SSIM показала близькі результати до тих, що були отримані для зображень великого розміру.

Виграш у розмірі стиснених зображень для різних зображень варіюється. При значенні QF=16 отриманий розмір зображень знаходиться в межах від 7 до 16 кілобайт, тоді як зображення для QF=96 розмір зображень був між 150 та 300 кілобайтами. Тож коефіцієнт стиснення перевищує 20.

Висновки. Отримані результати вказують на те, що стиснення JPEG зі значеннями QF≥21 практично не впливає на загальну ефективність мережі. Це дає змогу використовувати більш ефективно лінію передачі даних та пам'ять пристроїв зберігання даних, якщо це потрібно. Метрика SSIM може бути використана для прогнозування точності розпізнання. Проте, зі зменшенням розміру зображення, метрика SSIM стає менш корельованою з результатами оцінки точності розпізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. S. Dodge, L. Karam, "Understanding How Image Quality Affects Deep Neural Networks", Eighth International Conference on Quality of Multimedia Experience (QoMEX) [Текст], 2016.

2. G. Proskura, I. Vasilyeva, F. Li, V. Lukin, Classification of Compressed Multichannel Images and Its Improvement, Proceedings of the 30th International Conference Radioelektronika 2020, April 2020, Bratislava, Slovakia, pp. 62-67.

3. Andrew G. Howard, "MobileNets: Efficient Convolutional Neural Networks for Mobile Vision Applications", [Текст], Article 2017

УДК 621.311.316

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОХІМІЧНИХ СНЕ ДЛЯ КОМПЕНСАЦІЇ РЕАКТИВНОЇ ПОТУЖНОСТІ

Романюк Дмитро Андрійович
Магістрант кафедри ЕСС
Вінницький національний технічний університет
м. Вінниця, Україна

Вступ. Питання компенсації реактивної потужності виникло одночасно з відкриттям і практичним застосуванням змінного струму. Велика частина споживачів електроенергії (двигуни, електромагнітні пристрої та ін.), а також засоби її перетворення (трансформатори), з огляду на їх фізичні ознаки вимагають для роботи крім активної енергії, однонаправленої мережі, деяку реактивну енергію. Сталий період частоти 50 Гц. Протягом половини періоду частоти мережі реактивна потужність спрямована в бік навантаження, а в іншу половину періоду - у зворотний бік [1].

Ціль роботи. Засоби компенсації реактивної потужності - це пристрої, що розміщуються в мережах високої напруги і призначені для керування режимами роботи електричної енергії в нормальних, аварійних і після аварійних режимах електроенергетичних систем та, відповідно підвищення якості електропостачання.

Компенсація реактивної потужності використовується для вирішення різних проблем передачі і розподілу електроенергії, пов’язаних з великими і швидкими коливаннями реактивної потужності та для покращення якості електричної енергії. На сьогодні доцільним є застосування систем накопичення енергії для компенсації реактивної потужності [1, 2].

Результати та обговорення. Система накопичення енергії (СНЕ) являє собою чималий спектр функцій, таких як зберігання електричної енергії та можливість миттєво регулювати частоту мережі. Сьогодні на ринку систем зберігання енергії найбільш поширена літій-іонна технологія.

Перевагами є те, що вони також широко використовуються на споживчому ринку і на ринку автомобілів, де встановлюються в гібридних або повністю електричних транспортних засобах. Ціни на літій-іонні батареї знижуються, їх безпека підвищується, вони добре себе показують як у системах, де потрібна велика кількість енергії протягом короткого періоду (силові установки), так і в системах, які вимагають меншу кількість енергії протягом більш тривалого періоду. Таким чином літій-іонні акумулятори підходять для зберігання енергії будь-яким споживачам — від великих комунальних підприємств, що займаються передачею і розподілом енергії до індивідуальних комерційних і житлових об'єктів.

Однак корисність літій-іонної технології необхідно додатково обумовлювати.

По-перше, дуже важливо, щоб експлуатаційні характеристики різних типів літій-іонних батарей відповідали поставленим завданням. Наприклад: для великих електростанцій одна модель акумулятора може бути на 80% ефективніше, ніж інша, через здатність акумуляторної батареї (АКБ) швидко заряджатися і розряджатися.

По-друге, в деяких окремих випадках інші технології можуть працювати краще. Зокрема: для керування системою заряду і зберігання енергії в житлових системах свинцево-кислотні батареї можуть виявитися більш ефективними. А для великомасштабних електростанцій лужні батареї є більш економічними, але тільки для коротких періодів заряджання та розряджання (швидше однієї години).

До недоліків можна віднести відносно довгий термін окупності.

Для прикладу розглянемо акумуляторну батарею "Lishen Power"(Рис. 1) з зарядом 202 Агод. Напругою 3,65 В. Кількість циклів заряду/розряду 3500. При послідовно-паралельному з'єднанні (Рис. 2) напруга на виході та потужність збільшується в 2 рази, що в свою чергу дає можливість для використання в сфері енергетики, а саме для систем накопичення енергії.

Рис. 1 Акамуляторна батарея (АКБ)

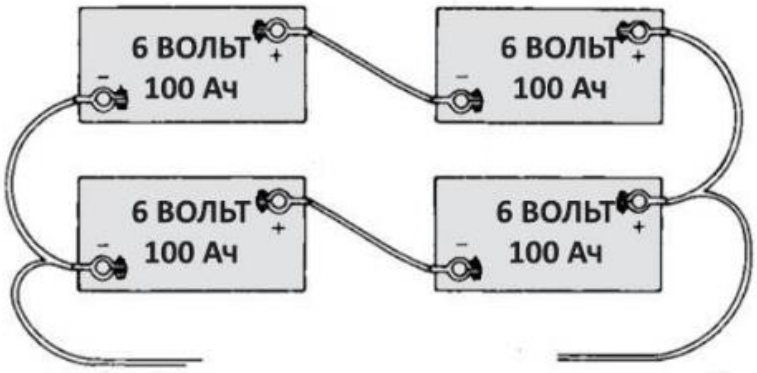

Рис. 2 – Приклад послідовно-паралельного з'єднання АКБ

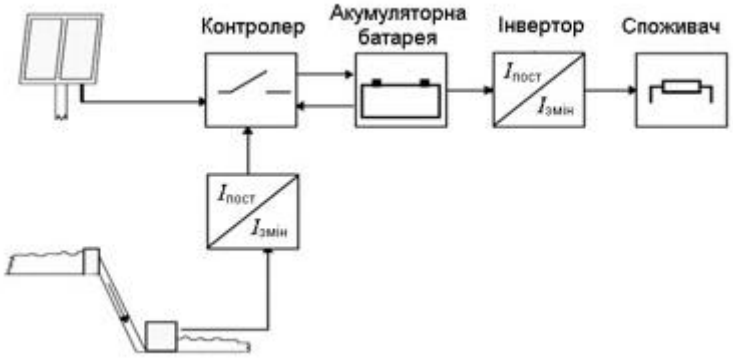

Рис. 3 – Структурна схема під'єднання систем накопичення енергії до мережі

На даній схемі зображено, як електрична енергія з гідроелектростанцій та сонячних електростанцій заряджає акумуляторні батареї постійним струмом. Для під'єдання до мережі та споживання електроенергії кінцевим споживача потрібен змінний струм, за для цього саме використовується інвертор.

Висновок: Використання систем накопичення енергії для компенсації реактивної потужності є доцільним. Адже дана технологія легко застосовується на практиці та може під’єднуватись, як до нових систем енергопостачання, так вже і до застарілих. Тобто виконувати роль резервного живлення в будь яких випадках. Вагому частину займає також і балансування, яке забезпечує щоб темпи введення маневрених потужностей не дорівнювали швидкості приросту змінного діапазону навантажень.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Попов В. А., Ткаченко В. В., Ярмолюк О. С. Ефективне керування режимами систем забезпечення споживачів електричною енергією: Навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021.163 с

2. Лежнюк П. Д., Ковальчук О. А., Нікіторович О. В., Кулик В. В. Відновлювані джерела енергії в розподільних електричних мережах: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2014. 204 с.

3. Лесько В. О., Волинець В. І., Нетребський В. В. Електричні апарати. практикум. Луцьк: ЛТНУ. 2015. 114 с.

4. Сінчук І. О., Бойко С. М. /; під ред. Сінчука О. М. Системи накопичення електричної енергії : підручник. Кривий Ріг : [б. в.], 2020. 218 с.;

5. Andreas Oberhofer. Research Associate, Global Energy Network Institute. Energy Storage Technologies & Their Role in Renewable Integration. July 2012. 43 p

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ РОБОТИ ПНЕВМОСЕПАРУЮЧОГО ПРИСТРОЮ

Сайчук Олександр Васильович,
д.т.н, професор
Сліпченко Максим Володимирович,
к.т.н., доцент,
Скофенко Сергій Миколайович,
к.т.н., доцент
Каліберда Любов Мстиславівна
доцент
Харківський державний професійно-педагогічний
фаховий коледж ім. Вернадського
м. Харків, Україна

Вступ. Виробництво зерна є одним з основних напрямків діяльності АПК України. Навіть у 2023 році виробництво зернових залишається важливою частиною економіки. Комплекс зерноочисних машин має у своєму складі як машини, що поділяють зерно за аеродинамічними властивостями так і за розмірами і за густиною. Для поділу також використовуються й інші познаки розподілення: форма, шорсткість поверхні, колір та інші. В зернопереробній області найбільш розповсюджена попередня очистка зерна, при якій виділяють найбільшу кількість домішок, а далі вирішують чи слід проводити сушіння зернової маси чи доцільно проводити наступні етапи очистки. Зернова маса, що потрапляє на очистку може мати велику кількість домішок і мати велику вологість, тому до ворохочиників висувається вимога з роботою з таким матеріалом [1, 2].

Машини попереднього очищення – сепаратори-ворохоочисники, виконують очищення свіжозібраного зернового вороху вологістю до 40% з вмістом сміттєвої домішки до 20%, в тому числі фракції соломистих домішок-до 5% [2, 3]. Згідно ДСТУ 4138-2002 до домішок відносять залишки насіння, які втратили половину або більше свого розміру, порожні колоски, колосові і квіткові оболонки, плівки, уламки стебел, листя, гниле і проросле

зерно, грибкові утворення, ґрунт, камінчики, пісок і т.д. При пневмосепарації є можливість виділити частину вищевказаних домішок, які відрізняються від зерен основної культури аеродинамічними характеристиками. Операції по вилученню цих домішок може виконуватись як окремими машинами, так, як і зазначено вище, сепараторами-ворохоочисниками.

Мета роботи. При роботі сепараторів-ворохочисників, а також машин для первинної очистки зернової маси необхідно виділити переважну кількість легких домішок, що сприятиме наступним етапам очистки З метою оптимізації конструкції пристрою чи окремої машини для пневмоочистки доцільним є визначити основні фактори, що впливають на якість очистки та продуктивність сепаратора-ворохоочисника.

Матеріали та методи. Очищення зернової маси для від легких та важких домішок, а також розділення за розмірами можна реалізувати в одній машині, що й виконано у схемах компоновки різних виробників. При цьому слід зазначити, що найбільшу продуктивність при решітній сепарації матимуть вертикальні вібровідцентрові сепаратори [4, 5]. Так як вони мають найвищу продуктивність, то й до їх пневмосепаруючого пристрою потрапляє більша кількість зернового матеріалу, а отже й збільшується кількість домішок, які необхідно вилучити.

Існує велика кількість способів інтенсифікації способів підвищення очистки від легких домішок (рис.1.), кожен з яких дає найкращі результати в залежності від особливостей конструкції пневомосепаруючого пристрою [6].

Так як для вертикальних вібровідцентрових сепараторів А1-БЦСМ-100, Р8-БЦСМ-50, Р8-БЦСМ-25, СВС-25, СВС-15, СВС-5 з усього різноманіття конструкцій (рис. 2) найбільш раціональною є компоновка пневмосепаруючого пристрою з коловим кільцевим каналом [6], то в подальшому будемо розглядати саме його. В модернізованому пневмосепаруючому пристрої створено додаткові зони очистки (рис.3), оптимальна робота яких вимагає певних умов.

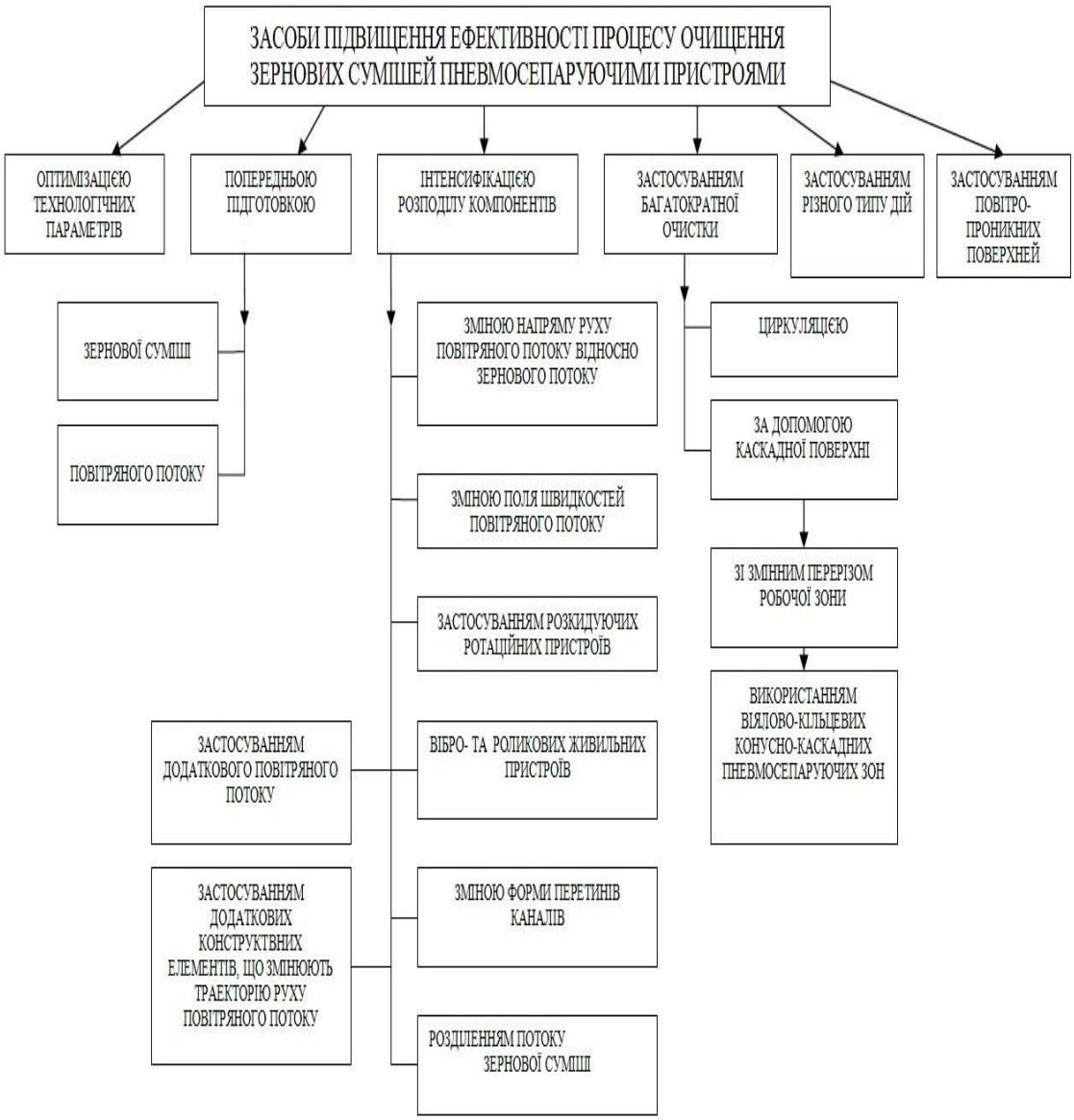

Рис. 1. Класифікація способів підвищення ефективності процесу очищення зернової маси (суміші)

Так як при русі по складальному конусі 6 (рис.3) зернова маса ковзає донизу як суцільне середовище, то зонах де відбувається додаткова очистка створюються «мікроканали» (пори), швидкість в яких буде вища за критичну швидкість витання легких домішок, і вони з достатньою ефективністю будуть вилучатися із шару зернової маси.

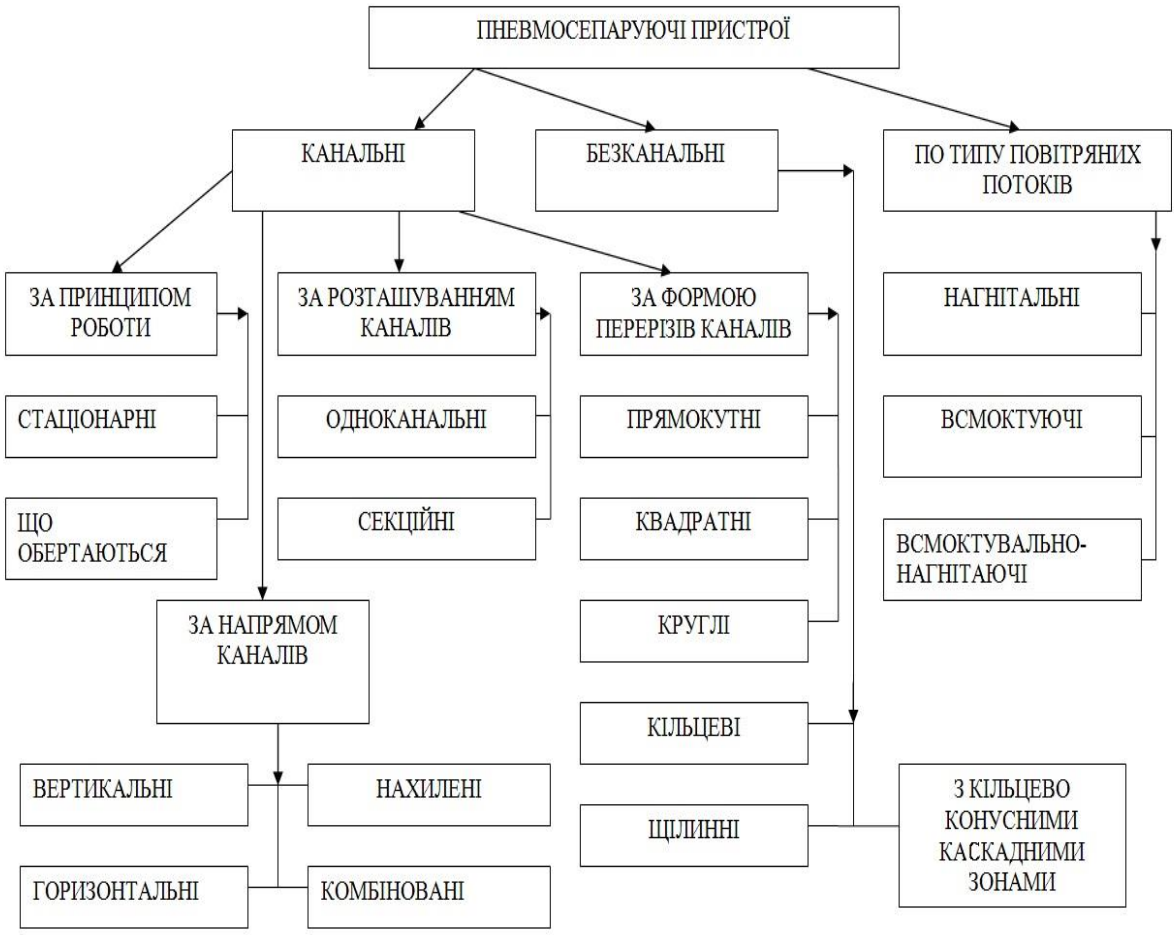

Рис. 2. Класифікація конструкцій пневмосепаруючий пристроїв

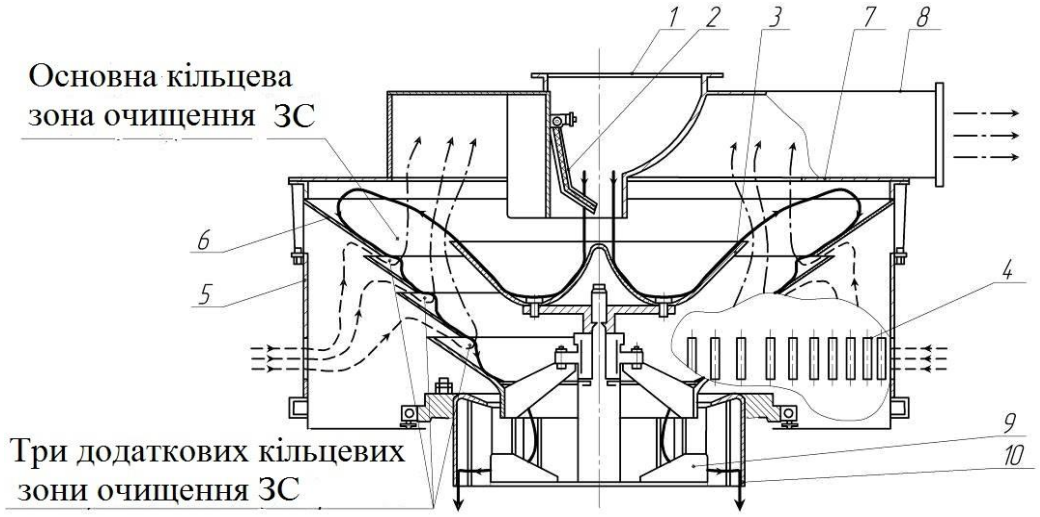

Рис. 3. Конструктивна схема модернізованого віялово-кільцевого конусно-каскадного пневмосепаруючого пристрою

Так як для збереження шару необхідно, щоб він не розпадався під

впливом повітряного потоку, але при цьому ефективність вилучення знаходилась в необхідних межах, то необхідно розв’язувати питання відносно співвідношення швидкості повітряного потоку, та швидкості руху суміші. Крім того, треба врахувати зміну швидкості повітряного потоку по товщині шару зернової маси (суміші). Треба зазначити, що умови, які є оптимальними для вилучення легких домішок в додатковій зоні очистки не є такими для роботи всього пневмосепаруючого пристрою в цілому [7, 8]. Тому треба враховувати, що повітряний потік, за допомогою якого вилучаються домішки в додатковій зоні, використовується і для очистки в основній зоні. А отже необхідно враховувати, що занадто висока його швидкість може призводити до виносу основного зерна у відходи, а цей показник є регламентованим і отже вирішальним показником щодо швидкості повітряного потоку є мінімалізація втрат повноцінного зерна. На ефективність вилучення легких домішок в основній зоні очистки крім швидкості повітряного потоку впливають швидкість руху зернової маси, її щільність (кількість зернин в одиниці об’єму) та густина самого зернового матеріалу. Деякі з цих параметрів не є регульованими, але їх значення заздалегідь відоме в залежності від культури, що оброблюється та її фізико-механічних властивостей.

На якість очистки зернової маси від легких домішок в основній зоні очистки суттєвий вплив вносить і конструкція розкидача і його швидкість обертання, бо саме від них залежать початкові умови руху зернин при сході з розкидача [9, 10]. Кутова швидкість розкидача як правило змінюється несуттєво, бо конструктивно він жорстко пов'язаний з віссю обертання циліндричних решіт, а для їх ефективної роботи одним з важливих показників є коефіцієнт відцентровості, а він суттєво залежить від кутової швидкості. А отже для регулювання кутової швидкості розкидача потребує конструктивних змін сепаратора, що негативно вплине на його вартість. Натомість перспективним є модернізація розкидувача, що вказано в дослідних роботах, перелік яких можна знайти у відповідній літературі [3, 11].

Умови роботи сепаратора повинні змінюватись в залежності від культури,

що оброблюється, а отже він повинен мати регулювання щодо швидкості повітряного потоку та товщини шару матеріалу, що обробляється.

Висновок. Визначення факторів, що впливають на якість та ефективність вилучення легких домішок в пневмосепаруючому пристрої вібровідцентрових сепараторів типу А1-БЦСМ-100, Р8-БЦСМ-50, Р8-БЦСМ-25, СВС-25, СВС-15, СВС-5 є необхідною умовою до подальшої інтенсифікації процесу зернової сепарації. В роботі показано, що оптимізаційна задача є багатофакторною і її розв'язок буде суттєво відрізнятись в залежності від фізико-механічних властивостей культури, що обробляється. Але так як сепаратор призначений для обробітку різних культур, то він повинен мати налаштування для найефективнішого очищення самих різноманітних культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тищенко Л. Н. Интенсификация сепарирования зерна. Харьков: Основа, 2004. 224 с.

2. Слипченко М. В. К производственным испытаниям ворохоочистителя СВС-15 с разработанным пневмосепарирующим устройством. *Сучасні напрямки технології та механізації процесів переробних і харчових виробництв: Вісник ХНТУСХ ім. Петра Василенка*. Харків: ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2009. Вип. 88. С. 88-95.

3. Динамика виброцентробежной зерноочистки. / Тищенко Л. Н. и др. Харьков: Міськдрук, 2013. 440 с.

4. Теорія сепарування. / В. П. Ольшанський та ін. Харків: ХНТУСГ, 2018. 803 с.

5. Наукові основи ощадливої підготовки насіння з поліпшеним біологічним потенціалом / В. В. Бредихін та ін. Харків: Діса+, 2023, 408 с.

6. Сліпченко М. В. Обґрунтування параметрів процесу і розробка пневмосепаруючого пристрою вібровідцентрових зернових сепараторів: автореф. дис. … канд. техн. наук: 05.05.11 - Машини і засоби механізації сільськогосподарського виробництва; наук. кер. Л. М. Тіщенко. Харків,

2012. 20 с.

7. Слипченко М. В. Оптимизация конструктивно-технологических параметров пневмосепарирующего устройства виброцентробежных зерновых сепараторов / М. В. Слипченко // *Механізація сільськогосподарського виробництва: Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка*. Харків: ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2010. Вип. 93, Т.1. С. 214-222.

8. Bredykhin V., Tikunov S., Slipchenko M., Alfyorov O., Bogomolov A., Shchur T., Kocira S., Kiczorowski P., Paslavskyy R.. Improving Efficiency of Corn Seed Separation and Calibration Process. *Agricultural Engineering*. 2023. 27(1). 241-253. https://doi.org/10.2478/agriceng-2023-0018

9. Слипченко М. В. Исследование очистки зерновых смесей при сходе с тарельчатого разбрасывателя пневмосепарирующего устройства виброцентробежного сепаратора. *Motrol Commission of motorization and energetics in agriculture*. 2014. Vol. 16, No 7. P. 84-91.

10. Тищенко Л. Н., Слипченко М. В. К составлению граничных условий и уравнений динамики зерновой смеси на тарельчатом разбрасывателе виброцентробежного сепаратора. *Науковий вісник Луганського національного аграрного університету*. Луганськ: ЛНАУ, 2011. № 30. С. 296-304.

11. Тищенко Л. Н., Слипченко М. В. К построению внутренних поверхностей тарельчатого разбрасывателя виброцентробежного сепаратора. *Вібрації в техниці та технологіях*. 2011. № 3 (63). С. 119-125.

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДВООБ'ЄКТНОЇ МЕХАНІЧНОЇ СИСТЕМИ З КІНЕМАТИЧНИМ ЗВ'ЯЗКОМ

Сайчук Олександр Васильович,
д.т.н, професор
Скофенко Сергій Миколайович,
к.т.н., доцент
Сліпченко Максим Володимирович,
к.т.н., доцент
Каліберда Любов Мстиславівна
доцент
Харківський державний професійно-педагогічний
фаховий коледж ім. Вернадського
м. Харків, Україна

Вступ. Дослідження впливу конструктивних оформлень механічної системи на стійкість руху при виконанні агротехнологічних операцій є досить затратними. Застосування методів моделювання зменшує час та зусилля на дослідження, оскільки суттєво зменшує поле пошуку оптимальних показників.

Мета роботи. Запропонована математична модель дозволяє досліджувати кутові переміщення в механічних системах «енергетична машина-начіпка-начіпна машина» з метою покращення якісних показників агротехнологічних операцій.

Матеріали та методи. При розв'язанні задачі кінематичного аналізу заданими є, окрім узагальнених координат, також структурна схема механізму, який складається з двох об'єктів незмінної форми O_1AC та O_2BD та замкненого шарнірного чотирьохланковика $ABCD$ (рис. 1).

Залежність кутових переміщень об'єкта O_2BD від вимушених кутових переміщень об'єкта O_1AC назвемо передаточною функцією механізму $\varphi = f(\alpha)$.

Оскільки відхилення робочих органів сільськогосподарського агрегату в поздовжньо-вертикальній площині залежить від кута нахилу його рами, тобто від кута φ нахилу замкненого трикутного контуру O_2BD відносно горизонталі, то в розрізі наших досліджень необхідно визначити кут φ та зміну відносної

відстані L. Для цього достатньо мати значення узагальнених координат $\Delta\alpha$ та H, незмінні довжини r_1, r_2,r_3, r_4, l_1,l_2 та конструктивні кути β, θ.

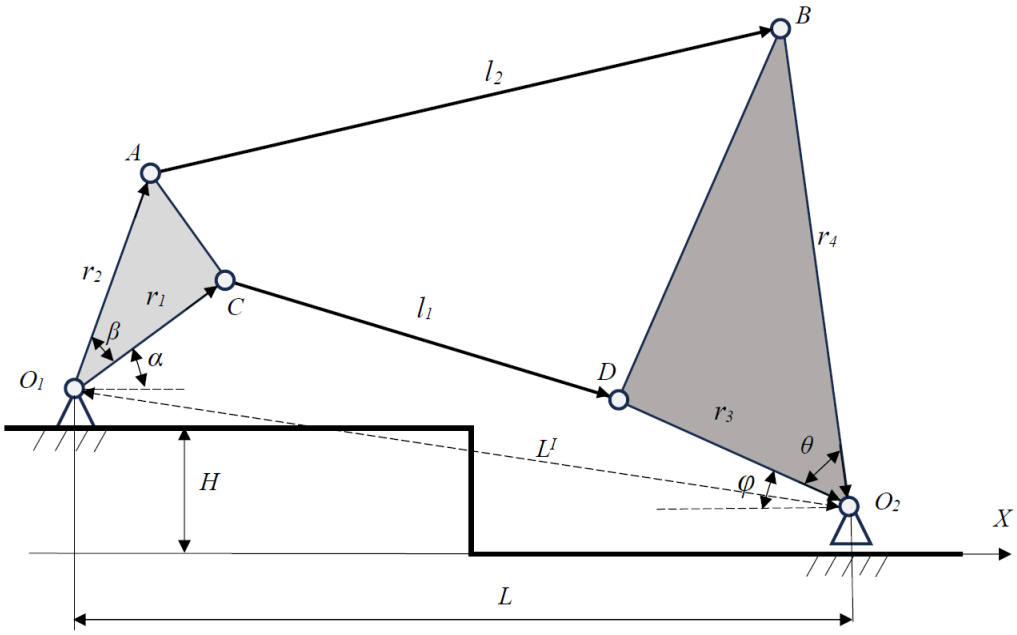

Рис. 1. Розрахункова схема для аналітичного визначення передаточної функції $\varphi = f(\alpha)$

Для аналітичного розв'язання задачі про положення ланок плоского механізму використаємо метод замкнених векторних контурів. В цьому випадку аналітичні залежності для визначення необхідних кінематичних параметрів можна отримати, якщо умовно уявити механізм замкненими векторними контурами, утвореним ланками даного механізму. Розрахункову схему уявимо у вигляді двох замкнених векторних контурів O_1ABO_2 та O_1CDO_2 (рис. 1).

Отримуємо:

- контур 1: $\overline{r}_1 + \overline{l}_1 + \overline{r}_3 = \overline{L^I}$;
- контур 2: $\overline{r}_2 + \overline{l}_2 + \overline{r}_4 = \overline{L^I}$.

Спроектуємо векторні контури 1 та 2 на вісь X:

контур $[r_1 \to l_1 \to r_3]$:

$$L = r_3 \cos\varphi + r_1 \cos\alpha + \sqrt{l_1^2 - (H + r_1 \sin\alpha - r_3 \sin\varphi)^2}\,, \quad (1)$$

контур $[r_2 \to l_2 \to r_4]$:

$$L =$$

$$r_4\cos(\varphi+\theta)+r_2\cos(\alpha+\beta)+\ +\sqrt{l_2^2-[H+r_2\sin(\alpha+\beta)-r_4\sin(\varphi+\theta)]^2},$$

(2)

Прирівняємо праві частини рівнянь (1) та (2), перетворюючи отриманий вираз до вигляду:

$$\sqrt{l_1^2-(H+r_1\sin\alpha-r_3\sin\varphi)^2}\ -$$

$$-\quad\sqrt{l_2^2-[H+r_2\sin(\alpha+\beta)-r_4\sin(\varphi+\theta)]^2}=$$

$$=r_4\cos(\varphi+\theta)+r_2\cos(\alpha+\beta)-r_3\cos\varphi+r_1\cos\alpha.$$

Вводимо позначення:

$$f_1(\varphi)=\ l_1^2-(H+r_1\sin\alpha-r_3\sin\varphi)^2,$$

$$f_2(\varphi)=\ l_2^2-[H+r_2\sin(\alpha+\beta)-r_4\sin(\varphi+\theta)]^2,$$

$$f_3(\varphi)=\ r_4\cos(\varphi+\theta)+r_2\cos(\alpha+\beta)-r_3\cos\varphi+r_1\cos\alpha.$$

Тоді

$$f_1+\ f_2-2\sqrt{f_1f_2}=f_3^2,$$

звідси

$$2\sqrt{f_1f_2}=f_1+\ f_2-f_3^2.$$

Отримуємо:

$$4f_1f_2\ -\ (f_1+f_2-f_3^2)^2=0.$$

Рівняння виражає в неявному вигляді залежність $\varphi = f(\alpha)$ і його корені доводиться знаходити числовими методами.

Висновок. Математичне моделювання виконано з використанням методу дихотомії (половинного ділення). Розрахункова схема даної математичної моделі легко адаптується до різноманітних досліджуваних структурних схем машинно-тракторних агрегатів шляхом зміни вихідних даних, не потребуючи при цьому змін в самій розрахунковій програмі.

ПОБУДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

Северин Марія Володимирівна
студентка
керівник к.т.н., доцент
Антонов А. В.
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions Енергетична галузь працює цілодобово в усіх сферах своєї діяльності – від нагляду за енергетичними мережами до збуту енергії. Прогрес не стоїть на місці, і настане день, коли мережа перестане бути централізованою і повинна буде підтримувати передачу енергії різних джерел: від високоефективних газотурбінних і парогазових установок до сонячних електростанцій, і енергії, що виробляється вітровими електростанціями. Тому її інфраструктура і керування повинні ставати все більш «розумними», щоб забезпечити розподіл енергії, отриманої з різних джерел.

Мета роботи./Aim.Сучасні умови диктують нові вимоги, за яких має бути забезпечена надійна та безпечна робота енергетичної системи України.

Результати та обговорення./Results and discussion. Передумовами впровадження технологій інтелектуальних систем слід вважати наступні: електрифікація енергетичного попиту, збільшення відновлювальних джерел енергії в енергобалансі, зростання попиту на цифрові технології в сфері енергозабезпечення, будівництво нерухомості зі значно меншими показниками споживання енергетичних ресурсів. Сучасні технології в галузу енергетики ставлять перед собою завдання підвищення ефективності використання енергії та розвитку сталого енергетичного майбутнього. Одним із ключових елементів цього процесу є використання інтелектуальних систем управління енергозабезпеченням, що базується на алгоритмах вибору джерела живлення.

Алгоритми управління в інтелектуальних системах грають ключову роль

у забезпеченні ефективності, надійності та стійкості енергетичних мереж. Алгоритм управління навантаженнями розподіляє навантаження для уникнення пікових потреб та оптимізації використання енергії, алгоритм прогнозування попиту допомагає управляти виробництвом та передачею енергії з урахуванням змін попиту, алгоритми оптимізації виробництва мінімізують втрати на максимізують ефективність роботи системи, алгоритм адаптивного управління забезпечує стабільність системи в умовах невизначеності.

Алгоритми вибору джерела живлення в системі інтелектуального енергопостачання є важливим елементом для оптимізації енергетичного споживання та покращення його сталості. Алгоритми дозволяють системі вибрати найбільш ефективні та економічно вигідні джерела енергії в залежності від поточних умов, забезпечують стале використання «зелених технологій», можуть враховувати цінові аспекти та динамічно адаптуватися до тарифів енергопостачання, щоб ефективно керувати витратами та знижувати витрати енергії. Використання алгоритмів для пріоритизації джерел енергії з меншим викидом парникових газів, сприяють сталому розвитку та зменшенню впливу на довкілля. Оптимізація вибору джерела живлення допомагає забезпечити надійність системи, реагуючи на можливі збої та забезпечуючи постійне та ефективне енергопостачання.

На сьогоднішній день ситуація з системами енергозбереження розвивається активно, і спостерігається збільшений інтерес до цих технологій.

Висновки./Conclusions.Розробка високотехнологічного алгоритму, який дозволяє організувати оптимізацію використання електричної енергії, призведе до оптимізації розподілу ресурсів, забезпеченню сталого розвитку та створенню ефективних та надійних енергетичних систем. Це відкриває нові можливості для покращення продуктивності та зменшення впливу енергетики на довкілля, що є ключовим елементом сучасного промислового сектору.

ЗНИЖЕННЯ ФАКТОРУ ВПЛИВУ ГАЗОПИЛОВИХ ВИКИДІВ ПІСЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МАСОВОГО ВИБУХУ В КАР'ЄРІ

Сєднєв Павло Володимирович
ТОВ «Технічний університет
«Метінвест політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна,

Вступ. Після проведення масового вибуху, в кар'єрі, відбувається припинення роботи завдяки скупченню пилу та газів, що потребує тривалого провітрювання. Середній термін провітрювання підірваних блоків становить від 10 хвилин до 6 годин. Для локалізації та зменшення пилогазових викидів на ПрАТ «Інгулецький гірничозбагачувальний комбінат» (ПрАТ «ІНГЗК») розроблені та застосовуються технічні та організаційні заходи, які вказані в переліку типових заходів по зменшенню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря при виконанні масових вибухів на кар’єрі ПрАТ «ІНГЗК» [1]. Відповідно до правил безпеки [2] та затвердженого «Порядку…» [3], працівники державної аварійно-рятувальної служби (ДАРС) виконують контроль загазованості рудничної атмосфери, з метою подальшого допуску на територію кар’єра підривників, для визначення повноти вибуху, та працівників кар'єру на свої робочі місця.

Мета роботи. Розробити та реалізувати нові або додаткові організаційні чи технічні заходи, впровадження яких дозволить контролювати або знизити період провітрювання газів з кар'єру, що призведе до збільшення фонду робочого часу та продуктивності кар'єру.

Матеріали та методи. З урахуванням вимог «Порядку…» [3] впровадження можливих організаційних заходів не є швидко реалізованими, оскільки вимагає довготривалого перегляду положень нормативної документації. Шлях розробки та впровадження додаткових технічних заходів є більш оптимальним з точки зору економії часу та досягання задовільного результату. При цьому, ефективність заходів має підтверджуватись

порівняльними інструментальними вимірами із залученням спеціалізованої профільної організації для виконання даного виду робіт.

Результати та обговорення. Основні організаційні заходи для інтенсифікації розсіювання пилогазової хмари полягають у тому, що вибухові роботи приурочують до часу максимальної вітрової активності.

Для зниження пилогазовиділення при масових вибухах передбаченні наступні технічні заходи, які доволі розповсюдженні та застосовуються на кар'єрах Криворізького залізорудного басейну:

- внутрішня гідрозабійка свердловини з використанням поліетиленового рукава;
- зовнішня гідрозабійки свердловини з використанням поліетиленового рукава;
- підривання водонаповнених свердловин;
- внутрішня порідна забійка зволожена водою або водним розчином поверхнево-активного реагенту (ПАР);
- підривання масиву порід (блоку) в стиснутому середовище;
- обробка поверхні блоків водним розчином поверхнево-активного реагенту.

Ефективність заходів по пилоподавлення розглядається у нормативній документації [4], але ефективність вказаних заходів ~~но~~ за фактом не дозволяє отримати скорочення часу на дегазацію підірваної гірничої маси.

Ще одним перспективним заходом є інтенсивне пилоподавлення газової хмари при формуванні шляхом утворення завіси з тонкорозпиленої води або хімічно активних розчинів на шляху її руху. Завісу можна створити за допомогою потужних вентиляторів-зрошувачів або завдяки встановленню імпульсного дрібнодисперсного зрошення (водяна гармата). Цей спосіб поки не знайшов широкого застосування, тому що складний по організації та витратам.

Ефективним заходом є дегазація та знепилення відбитої гірської маси повітряно-водяними струменями, які утворюються шляхом подачі води або розчину ПАР із розпилювача-гідромонітора на базі автомобілів, але

застосування цього заходу не є оперативним, оскільки допуск обладнання у кар'єр залежить від дозволу на допуск рятувальниками ДАРС, що може зайняти тривалий час. Для збільшення ефективності необхідно застосовувати такий захід безпосередньо на блоці після вибуху, що не завжди можливо технічно.

Одним із заходів, що впливає на пилоподавлення, це вдосконалення існуючих і розробка нових способів управління дією вибуху, за рахунок вибухових технологій, режимів підривання.

Для вирішення поставленої мети дослідження пропонується комбінація двох заходів: поєднання способу управління дією вибуху із застосуванням пиле-газо пригнічуючого реагенту, розміщеного безпосередньо у вибуховому масиві порід. Використання розосередженого свердловинного заряду з свердловинним уповільненням збільшує корисну частину енергії вибуху до 18%, що зменшує шкідливе переподрібнення геологічного середовища (пилоутворення) [5]. Розміщення реагенту всередині масиву здійснюється шляхом заливки речовини у пристрої, які формуватимуть проміжок у розосередженому заряді.

Дана пропозиція була реалізована під час виробництва масового вибуху блоку №24 гір.-225м, дата вибуху 18.02.2024р. На вказаному блоці було сформовано дві ділянки.

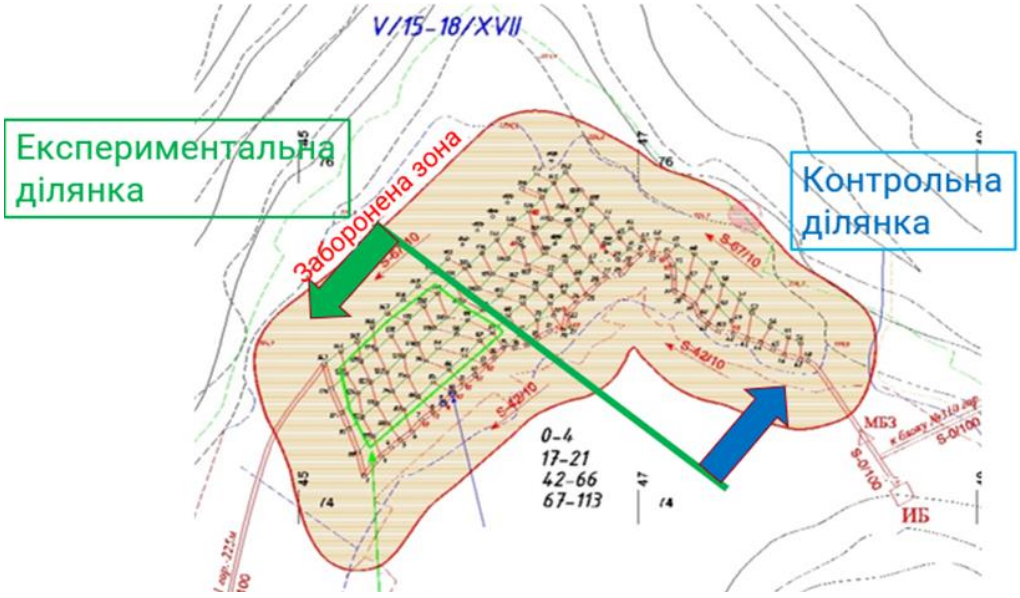

Рис. 1. Схема комутації вибухової мережі на залізорудному кар'єрі. Блок №24 гор.-225м.

На контрольній ділянці розташовані свердловини з суцільною колонкою заряду та водної гідрозабійкою в поліетиленовому рукаві. Експериментальна ділянка сформована розосередженими зарядами, які були підірвані в режимі внутрішньо свердловинного підривання, коли кожна частина заряду має свій час ініціювання. Пристрій формування проміжку типу ПФП [6] було заповнене розчином гуматового реагенту з концентрацією 30%. При виробництві масового вибуху на експериментальній ділянці візуально спостерігалося зменшення висоти підйому пилогазової хмари (рис. 2).

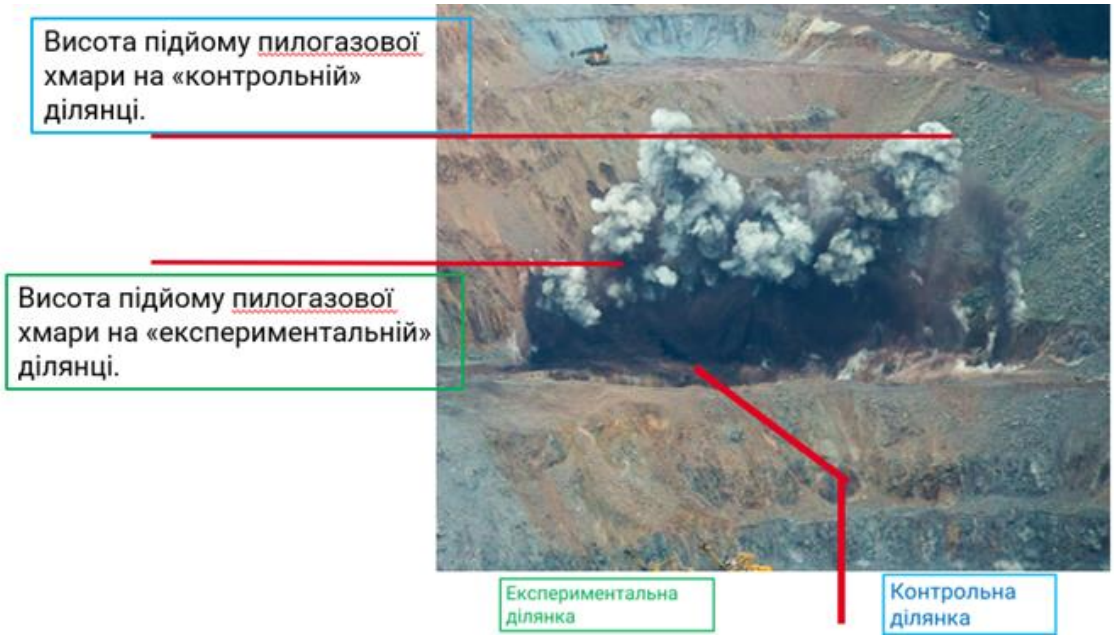

Рис. 2 – Висота пилогазової хмари в момент вибуху на експериментальної та контрольної ділянках. Блок №24 гор.-225м.

Спеціалізованою організацією були виконані інструментальні вимірювання концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі під час проведення вибуху, їх результати наведені в табл. 1 [7, 8].

Таблиця 1

Питомі викиди забруднюючих речовин після вибуху [7, 8]

№ п/п	Показник	Контрольна ділянка, кг/кг ВР	Дослідна ділянка, кг/кг ВР	Відхилення,	
				кг/кг ВР	%
1	Речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	0,0593	0,0463	0,013	21,9
2	Оксид вуглецю	0,003	0,001	0,002	66,7
3	Оксид азоту [$NO+NO_2$]	0,00058	0,00019	0,00039	67,2

Примітка: ВР – вибухова речовина

Аналізуючи дані табл. 1 можна відмітити суттєве скорочення викидів газів (до 67%), та пилу – майже 22%. Це пов'язане з тим, що гази взаємодіють з гуматовою рідиною та утворюють розчинні органічні сполуки. Пилоподавлення, в свою чергу, обумовлено наявністю води в застосованому гуматовому розчині, та водяній гідрозабійці. Стійкість утворених сполук поки ще не встановлено, їх взаємодія з оточуючим середовищем теж підлягає оцінці, але, на відміну від пилогазових викидів, що розсіюються у атмосфері, ці сполуки можуть бути накопичені в спеціальних місцях для збору дощової, талої та підземної води (зумпфі) та в подальшому направлені у хвостосховище.

Висновки. Приведені первинні результати вимірів використання описаного комбінованого заходу свідчать про його ефективність в порівнянні зі стандартними заходами. Так, завдяки скороченню викидів пилу час на запуск кар'єру після масового вибуху можна скоротити до 20% та підвищити екологічну складову гірничих робіт. В подальшому дану технологію при певних умовах можна розглядати в якості додаткової або альтернативної для пилогазопригнічення. Отримані результати показують перспективність продовження досліджень для збору статистичних, економічних даних та обгрунтування для масового впровадження на кар'єрах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Цільова регіональна програма «Переход гірничорудних підприємств, підконтрольних криворізькому гірничопромисловому управлінню Держпронадзору України, на безтротилові екологічно безпечні вибухові речовини» в умовах ПрАТ «ІНГЗК». Звіт згідно договору№5317-34 від 28.08.2014р. Академія гірничих наук України. КП «Наука»., - Кривий Ріг. 2015 р. – с.178-180.

2. НПАОТ 0.00-1.66-13 Правила безпеки під час поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення. К., 2013.

3. Порядок выполнения работ по обеспечению государственными военизированными аварийно – спасательными службами массовых взрывов на

горных предприятиях. (Приказ по утверждению порядка № 959 от 27.11.2017г);

4. Керівний документ по використанню зволоженої породної забійки зарядів ВР при вибухових роботах на кар'єрах, по дегазації підірваної гірничої маси і очищенню атмосфери від шкідливих продуктів вибуху. - /І. А. Коваленко, А. О. Гурін, В. Ю. Тищук, П. В. Бересневич, В. М. Ратушний, Д. В. Близнюков. Кривий Ріг.-1997р.-8с.

5. Ефремов Э. И. Подготовка горной массы на карьерах. М., Недра, 1980, 271с.

6. Краткое руководство по применению устройств для формирования промежутков ПФП по ТУ У 22.2–32693626 – 003:2015. – Кривой Рог.2016.

7. Протокол вимірювань концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі під час проведення 18.02.2022р. масового вибуху в кар'єрі ПрАТ «ІНГЗ» на дослідній ділянці блоку. – НДІБПГ КНУ,2022.

8. Протокол вимірювань концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі під час проведення 18.02.2022р. масового вибуху в кар'єрі ПрАТ «ІНГЗ» на контрольній ділянці блоку. – НДІБПГ КНУ,2022.

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СТАНДАРТІВ, ЯК ОРГАНІЗАЦІЇ ІЗ СТАНДАРТИЗАЦІЇ, В ПИТАННІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

Сивобородько Андрій Володимирович,
заступник начальника центру
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України,
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. На даний час велика кількість смарт-пристроїв (інтелектуальних пристроїв), які використовуються як в домашніх умовах так і на робочих місцях, використовують технології Інтернету речей. Водночас, відкритим залишається питання безпеки технологій Інтернету речей для бізнес середовища та конфіденційних даних користувачів.

З огляду на зазначене, за останні роки Європейським інститутом телекомунікаційних стандартів (ETSI) розроблено ряд стандартів направлених на створення надійних заходів щодо кібербезпеки смарт-пристроїв.

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України з грудня 2020 року є повноправним членом ETSI, та приймає активну участь в роботі технічних комітетів за напрямами законного перехоплення інформації та кібербезпеки.

Мета роботи./Aim. Вирішення питань підвищення безпеки даних користувачів, які використовують технологію Інтернету речей шляхом стандартизації вимог, які висуваються при налаштуванні мережевих пристроїв користувачів при підключенні до Інтернету речей.

Матеріали та методи./Materials and methods. В березні 2022 року технічним комітетом кібербезпеки ETSI (TC CYBER) розроблено нову специфікацію для домашніх шлюзів – ETSI TS 103 848 під назвою «Cyber Security for Home Gateways; Security Requirements as vertical from Consumer Internet of Things». Зазначена технічна специфікація адаптована на основі положень першого у світі стандарту безпеки IoT-пристроїв EN 303 645

«CYBER; Cyber Security for Consumer Internet of Things: Baseline Requirements», забезпечить безпеку фізичних пристроїв між домашньою мережею та мережею загального користування, а також безпеку трафіку користувача між даними мережами.

Домашній шлюз підключений з однієї сторони до мережі інтернет-провайдера, а з іншої сторони до локальної мережі користувача піддається ризикам та атакам як з боку мережі інтернет-провайдера, так і з боку пристрою IoT користувача. З огляду на це, ТС CYBER ETSI в червні 2020 року підготовлено другу редакцію EN 303 645 (v. 2.1.1).

З метою допомоги виробникам та іншим заінтересованим сторонам, ТС CYBER розробив технічний звіт ETSI TR 103 621 в якому міститься керівництво щодо реалізації положень ETSI EN 303 645. Даний звіт представлено у формі каталогу прикладів, які ілюструють можливі рішення. Мета полягає в тому щоб допомогти користувачу зрозуміти як краще виконати вимоги кожного положення. Наприклад, щоб змінити пароль за замовчанням, в прикладі зазначено: «Пароль пристрою користувача IoT для заводського стану за замовчанням надруковано на наклейці під корпусом пристрою.

На етапі ініціалізації пристрою користувачу пропонується ввести новий пароль, при цьому процедура не може бути завершена, якщо новий пароль не відрізняється від паролю станом за замовчанням.

ETSI EN 303 645, європейський стандарт, вимоги якого впроваджуються у всьому світі на різноманітних пристроях Інтернету речей для забезпечення виконання вимог кібербезпеки та захисту даних користувачів. Водночас, реалізацією положень стандарту, сформовано основу для створення нових стандартів, які стосуються конкретних пристроїв IoT вертикальних секторів ринку. Перший пов'язаний стандарт стосувався смартфонів та був розроблений у 2021 році, а наприклад наступний, буде присвячений інтелектуальним замикаючим пристроям.

Результати та обговорення./Results and discussion. Домашні шлюзи – це перша лінія захисту підключеного Інтернету речей та інших домашніх

пристроїв. При цьому сам домашній шлюз не усуває необхідність дотримання вимог безпеки локальних пристроїв, підключених до шлюзу, він зможе забезпечити захист від вразливостей застарілих пристроїв або для тих пристроїв, які не можуть бути захищені іншим чином. Підсумовуючи викладене, безпечний домашній шлюз є ключовим рівнем безпеки в домашній мережі Інтернету речей.

Висновки./Conclusions. В умовах, коли у світі пристрої Інтернету речей є чи не в кожній кімнаті наших будинків, заходи щодо забезпечення користувачів від зловмисних атак мають першорядне значення. Рекомендації зі стандартизації кібербезпеки, що пропонуються TC CYBER ETSI та включають в себе специфікації випробувань, керівництво користувача та шаблони для розробки майбутніх стандартів є вкрай важливими для забезпечення кібербезпеки та захисту даних користувачів.

ЗАСОБИ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ВОДНИХ РЕСУРСІВ У МЕГАПОЛІСАХ ТА ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРАХ

Скакун Ольга Василівна,
старший науковий співробітник центру
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Стрімкі темпи урбанізації властиві сучасній цивілізації. Урбанізація означає стрімкі процеси зростання міст і кількості міського населення та посилення їх ролі у всіх сферах життєдіяльності. Урбанізацію необхідно розглядати у зв'язку з розвитком виробництв, формуванням промислових центрів та створенням транспортної інфраструктури. На жаль, окрім позитиву, наприклад, розвитку важкого машинобудування, електроенергетики, хімічної та будівельної промисловості тощо, урбанізація призводить до забруднення повітря та джерел водопостачання, токсичних викидів від експлуатації транспортних засобів, шумового та електромагнітного забруднення. Всі ці явища створюють проблеми з екологією. Наслідком цього з'являється комплексна наука *інженерна екологія*, яка вивчає засоби та пристрої для зменшення техногенного навантаження на довкілля.

Мета роботи. / Aim. Контроль за навколишнім середовищем (як первинний екологічний контроль системи екологічного моніторингу) спостереження за станом і змінами важливих для людини та сукупності живих організмів характеристик: складу та якості повітря, якості води, рівня радіації, шумового та електромагнітного забруднення тощо; порівняння одержаних даних із стандартними граничними параметрами; визначення наявних та потенційних джерел шкідливого впливу на ці характеристики. Задачі екологічного контролю у мегаполісах та промислових центрах належать до найактуальніших проблем сьогодення. Після звільнення від російських окупантів українських земель, та на початку відбудови великих міст і промислових підприємств задачі екологічного контролю стануть

першочерговими.

Найбільш актуальні напрямки контролю:

– водні ресурси, що використовуються для побутових потреб;

– шкідливі викиди в транспортній інфраструктурі;

– рівень шумових параметрів від транспортних та промислових джерел.

Матеріали та методи./Materials and methods. Відомо, що самими ефективними інструментами щодо запобігання у мегаполісах та промислових центрах екологічним аваріям і катастрофам різного рівня є засоби та методи спостереження за станом навколишнього середовища. Для отримання об'єктивної інформації про стан і рівень забруднення різних об'єктів навколишнього середовища необхідно експлуатувати надійні засоби екологічного контролю.

Засоби екологічного контролю та спостереження поділяють на контактні, дистанційні (неконтактні) та біологічні, а контрольовані показники – на структурні (абсолютні (та) або відносні значення хімічних, фізичних або біологічних величин – рівень концентрації забруднюючої речовини, коефіцієнт сумарного забруднення та інші) та функціональні (продуктивність процесу, вірогідна оцінка кругообігу речовин та інші).

Контактні методи контролю довкілля – найбільш економічно доцільні методи екологічного контролю у мегаполісах та промислових центрах. Їх можливо структурувати як класичні методи хімічного аналізу та сучасні методи інструментального аналізу. Розглянемо сучасні засоби контролю водних ресурсів, що використовуються для контактних методів контролю як найменш дороговартісних, але достовірних.

На теперішній час чиста вода стає стратегічною сировиною і тому проблеми водокористування, водоочищення і екологічного контролю водних ресурсів стають все більш актуальними. Отже, необхідно забезпечити контроль якості питної води через визначення основних забрудників. Ця проблема актуальна і для мегаполісів та промислових центрів України.

В Україні діють Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (ДСанПіН 2.2.4-171-10), прийняті у 2010 році, та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості». Вони регламентують показники безпеки та якості питної води. У Європі діє Директива Ради ЄС 2020/2184 від 16 грудня 2020 року про якість води, що призначена для споживання людиною. Всі нормативні документи вказують, які показники необхідно контролювати у питній воді, та встановлюють гранично допустимі норми їхнього вмісту.

На ринку України наявні різні портативні вимірювачі показників складу води, а саме: прилади для визначення кислотності (pH-метри); пристрої для визначення потенціалу води (ОВП-метри); вимірювачі електропровідності води (кондуктометри); фотоколориметри; прилади для визначення вмісту та концентрації солі (солеміри); вимірювачі розчиненого в рідині кисню (оксиметри); визначники вмісту хлору (хлорометри); магнітні мішалки; калібратори; нітратоміри/іономіри; мультифункціональні аналізатори для води; контролери; електроди для вимірювальних приладів; додаткові аксесуари і комплектуючі – блоки живлення, захисні екрани, мембрани та інше; буферні розчини (буфери) для переналаштування вимірювачів і зберігання електродів. Ці невеликі прилади – легкі і компактні, які дозволяють провести хімічний аналіз води в польових умовах, в тому числі і експрес-методом. Окрім професійного використання вони рекомендовані і для побутового застосування, так як коштують порівняно недорого і прості в експлуатації.

На сьогоднішній день ринок України пропонує широкий вибір портативних вимірювачів показників складу води:

– Ezodo 7200 (Тайвань) - мультифункціональний аналізатор параметрів води;

– AZ-86031 (Тайвань-Китай) - аналізатор якості води;

– Delta OHM HD-2156.2 (Італія) - pH, ОВП-метр/кондуктометр/ солемір/ термометр;

– HORIBA WQ-330-PCD-K (Японія) - pH-метр/кондуктометр/солемір/

TDS-метр/оксиметр;

– PCT-407 (Тайвань) - pH, ОВП-метр/кондуктометр/солемір/ термометр.

Результати та обговорення./Results and discussion. В результаті аналізу вищезазначених моделей та результатів їх апробацій, рекомендується використовувати багатофункціональні прилади, а саме: аналізатор якості води AZ-86031 або професійний мультифункціональний прилад для вимірювання різних параметрів води і розчинів – pH-метр/кондуктометр/солемір/TDS-метр/оксиметр HORIBA WQ-330-PCD.

На особливу увагу заслуговує HORIBA WQ-330-PCD-K виготовлений у Японії за найвищими світовими стандартами. Прилад оснащений трьома каналами вимірювання та кольоровим графічним рідкокристалічним дисплеєм (70x52 мм) з підсвічуванням, має ергономічний дизайн, ударостійкий, не ковзкий корпус для роботи в польових умовах. Наявні режими автоматичної стабілізації, автоматичного утримання та вимірювання в реальному часі. Існує можливість створення індивідуального комплекту вимірювача – до 35 комбінацій наборів датчиків та можливість проведення до 3 одночасних калібрувань та вимірювань. Вбудована функція автоматичного розпізнавання датчиків. Реалізована можливість передачі даних через USB або бездротовий зв’язок Wi-Fi.

Висновки. / Conclusions. Підсумовуючи викладене, можемо зазначити, що вищезазначений мінімізований (по складу та вартості) набір портативних засобів вимірювальної техніки може бути використаний спеціалістами з екологічного контролю та екологічної безпек

МОДЕЛЬ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОБ’ЄКТІВ ПО ЗОБРАЖЕННЯМ ПОВІТРЯНОГО ОПТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ

Собода Андрій Павлович
Студент
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. Виявлення об’єктів (target detection) стало гарячою темою для досліджень в галузі комп'ютерного зору. Метою виявлення об’єктів є визначення просторового розташування та приналежності об’єкта до певної категорії. На даний момент, виявлення об’єктів широко використовується у нашому повсякденному житті, наприклад виявлення пішоходів, виявлення облич, виявлення транспортних засобів, інтелектуальне спостереження та автономне водіння тощо. Як одна з ключових технологій виявлення об’єктів, виявлення малих об’єктів стало гарячою точкою досліджень у останні роки. Малі об’єкти характеризуються низькою роздільною здатністю та неяскравими особливостями, що спричиняє низьку швидкість виявлення та високу частоту хибних спрацьовувань. Тому виявлення малих об’єктів все ще залишається однією з відкритих проблем target detection [1].

Головною проблемою багато років була потреба у виявленні об'єктів у реальному часі. Сьогодні це питання вирішене завдяки наявності алгоритмів, які можуть здійснювати швидке виявлення об'єктів. Однак, великий розмір моделей та їх висока вимогливість до обчислювальних ресурсів залишаються викликом. Ці моделі потребують значної обчислювальної потужності та часу для обробки. Їх здатність адаптуватися до різноманітності розмірів та кількості об'єктів, а також велика кількість можливих комбінацій границь об'єктів вимагають складних обчислень.

Окремою важливою задачею є виявлення об'єктів на аерофотознімках. Ця область особливо важлива для алгоритмів виявлення об'єктів. Хоча в більшості застосувань не потрібно працювати в режимі реального часу, необхідно

розробляти нові алгоритми, адаптовані до особливостей цієї задачі.

Мета роботи. Метою дослідження є аналіз моделей ідентифікації об’єктів по зображенням повітряного оптичного моніторингу.

Матеріали та методи. Для аналізу та тестування моделей був використаний однин з найбільших наборів даних для виявлення об'єктів у аерофотознімках DOTA (Dataset for Object Detection in Aerial Images). Він містить тисячі зображень, на яких позначені різні об'єкти, такі як транспортні засоби, літаки, кораблі, бейсбольні поля та інші. Набір даних DOTA містить зображення, зібрані з різних джерел та в різних умовах, що забезпечує широкий охоплення різних типів аерофотознімків (рис. 1). Зображення у DOTA мають високу роздільну здатність, що дозволяє детально аналізувати малі об'єкти. Кожен об'єкт на зображеннях позначений точними анотаціями, включаючи розташування, категорію та орієнтацію. DOTA включає зображення з міських та сільських районів, що дозволяє використовувати його для широкого спектру застосувань у галузі виявлення об'єктів з повітря.

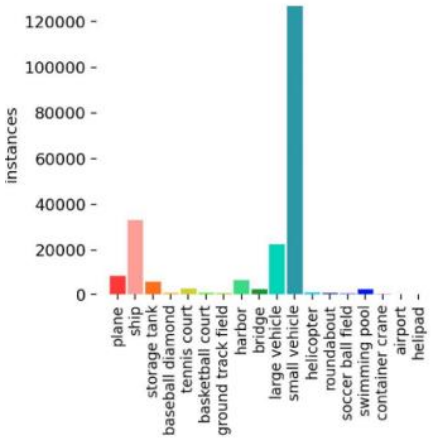

Рис. 1 – Кількість об’єктів по категоріям в DOTA

CNN є стандартом де-факто для задач обробки зображень завдяки їх здатності ефективно витягувати характеристики з великих датасетів зображень. Кожен шар CNN відомий як карта особливостей. Карта особливостей вхідного шару - це тривимірна матриця інтенсивності пікселів для різних кольорових каналів (наприклад, RGB). Операція фільтрації (згортки) згортає матрицю фільтру (навчені ваги) зі значеннями поля сприйняття нейронів і використовує

нелінійну функцію (таку як сигмоїд, ReLU), щоб отримати остаточні відповіді. Операція угруповання, така як максимальне угруповання, середнє угруповання, L2-угруповання та локальне контрастне нормалізування [2], підсумовує відповіді поля сприйняття в одне значення, щоб створити більш робастні описи характеристик.

Результати та обговорення.

Архітектура YOLOv8 (рис. 2). Зображення з розмірами 640x640x3 подаються на вхід мережі. Серія згорткових блоків CBS-модулі (B1 - B5), кожен з яких складається з згорткового шару (Conv), пакетної нормалізації (BatchNorm) та активаційної функції, що послідовно зменшують просторовий розмір карт особливостей. SPFF шар, що містить функціонал семантичної пірамідальної пулінг-функції, який забезпечує агрегування інформації з різних масштабів. C2F блоки, що дозволяють передачу характеристик із шарів різного рівня глибини. Concat (11, 17) - об'єднання карт особливостей з різних шарів для поліпшення інформативності виявлення. CBS-модуль це додаткові згорткові блоки використовуються для підсилення інформації в карті особливостей перед передачею в голову мережі. Detect це останні шари мережі, відповідальні за визначення класів об'єктів і координат обмежувальних рамок. Bbox Loss і Cls Loss – це функції втрат для коригування та оптимізації параметрів мережі під час тренування. Вони визначають розбіжності між прогнозами та реальними даними. SPPF - це блоки пірамідальної пудлінг-функції для агрегування карт особливостей. C2F і CBS - деталі конкретних шарів, такі як Conv2d і BatchNorm2d, які застосовуються для поліпшення властивостей карт особливостей перед виявленням. Ця архітектура розроблена для ефективного виявлення об'єктів, що знаходяться на різних рівнях масштабування, з особливим акцентом на малих об'єктах, які часто зустрічаються в UAV аерофотозйомці.

Завдяки багатомасштабній обробці та спеціалізованим блокам для підсилення карт особливостей, YOLOv8 є потужним інструментом для швидкого та точного виявлення об'єктів.

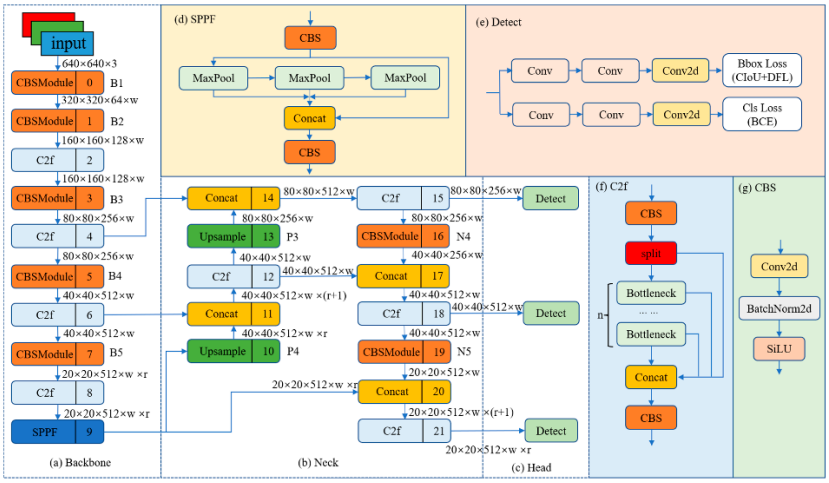

Рис. 2 – Архітектура YOLOv8 [3]

Застосування моделі YOLOv8 для виявлення об'єктів на зображеннях з набору даних DOTA (рис. 3).

Рис. 3 – Результат ідентифікації об’єктів на зображеннях

На двох зображеннях знаходяться оригінальні аерофотознімки, тоді як на двох інших зображеннях представлені ці самі знімки з накладеними прямокутними рамками різних кольорів, які охоплюють виявлені об’єкти, такі як автомобілі на парковці, та літаки. Кожна рамка містить позначення класу

об'єкта та імовірність (відсоток), який вказує на ступінь впевненості моделі в тому, що об'єкт належить до цього класу. Ці результати демонструють здатність моделі YOLOv8 ефективно виявляти різні об'єкти в складних умовах аерофотозйомки.

Висновки. Дослідження, проведене в рамках цієї роботи, підтверджує ефективність сучасних алгоритмів у вирішенні задачі виявлення малих об'єктів, яка залишалася невирішеною протягом тривалого часу. Архітектура YOLOv8, зокрема, показала високу точність і швидкодію на великомасштабному датасеті DOTA, виявляючи об'єкти з високою роздільною здатністю та при різному ступені видимості. Інноваційна структура YOLOv8, яка включає багатошарову обробку та спеціалізовані блоки для поліпшення характеристик, дозволяє точно виявляти об'єкти незалежно від їхнього розміру. Це відкриває нові можливості для застосування автономних літальних апаратів в цивільних та військових цілях, включаючи спостереження, рятувальні операції та моніторинг навколишнього середовища.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. G. Cao, X. Xie, W. Yang, Q. Liao, G. Shi, and J. Wu. (2018). «Feature-Fused SSD: Fast Detection for Small Objects» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://arxiv.org/abs/1709.05054.

2. Кавукчуоглу К., Фергюс Р., ЛеКун Й. та ін. «Вивчення інваріантних особливостей через топографічні карти фільтрів» [Текст] / К. Кавукчуоглу, Р. Фергюс, Й. ЛеКун та ін. // Матеріали конференції CVPR, 2009.

3. Ванг Г., Чен Я., Ань П., Гонг Х., Ху Дж., Хуанг Т. «UAV-YOLOv8: Модель виявлення дрібних об'єктів на основі вдосконаленого YOLOv8 для сценаріїв повітряної фотографії з безпілотних літальних апаратів» // Sensors. 2023. DOI: 10.3390/s23167190.

УДК 681.7.068

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКУ ДОВЖИНИ ПІДСИЛЮВАЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ВОЛОКОННО-ОПТИЧНОГО ПІДСИЛЮВАЧА У ЛІНІЙНОМУ ТРАКТІ БАГАТОХВИЛЬОВОЇ ВОСП

Степанов Дмитро Миколайович
к.т.н., доцент
Редько Денис Едуардович
Студент-магістрант
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
м. Одеса, Україна

Анотація. В роботі проаналізовано вплив кількості волоконно-оптичних підсилювачів (ВОП) у лінійному тракті ВОСП на довжину її підсилювальної ділянки. Проаналізовано математичний вираз розрахунку довжини підсилення волоконно-оптичного підсилювача, легованого іонами ербію. Встановлена залежність довжини ділянки підсилення від кількості підсилювачів фірми Fullwell Optoelectronic Equipment Co., Ltd з рівнями сигналу на виході 5 та 26 дБм в регенераційній ділянці ВОСП та номеру оптичного каналу в плані частот WDM.

Ключові слова: волоконно-оптична система передавання, оптичне волокно, волоконно-оптичний підсилювач, підсилювальна ділянка, WDM.

Вступ. Інтенсивний розвиток сучасних цифрових технологій передавання інформації, напрямних систем оптичного зв'язку, електро-оптичних та повністю оптичних компонентів різного функціоналу призвели до масового застосування волоконно-оптичних систем передавання (ВОСП) та розбудову повністю оптичних мереж зв'язку (AON).

Основними обмежуючими явищами в лінійному тракті волоконно-оптичних систем передачі є загасання, дисперсія сигналу і нелінійні оптичні ефекти. Для усунення втрат оптичного сигналу застосовуються оптичні підсилювачі різного типу. Найбільш застосовуваними з них є ВОП,які містять

активні оптичні волокна, леговані хімічним елементом Ербієм, що здатні компенсувати втрати оптичної потужності сигналу в межах довжин хвиль С-діапазону (1530…1565 нм) [1, 2, 3].

Доцільно при цьому наголосити, що ВОП здатні підсилювати оптичні сигнали безпосередньо в оптичній області спектру без перетворення в електричну форму. А також забезпечити підсилення не лише однієї довжини хвилі (несівної), а й цілої смуги. Тобто реалізація інтеграції ВОП на мережі зв’язку обумовлена розвитком WDM технології [2].

Технологія ущільненого хвильового мультиплексування (Dense Wave Division Multiplexing, DWDM) призначена для створення оптичних магістралей нового покоління, що працюють на мультігігабітних і терабітних швидкостях. Інформація в волоконно-оптичних лініях зв'язку передається одночасно великою кількістю світлових хвиль. Мережі DWDM працюють за принципом комутації каналів, при цьому кожна світлова хвиля являє собою окремий спектральний канал і несе власну інформацію [2, 3].

На рис. 1 показана типова схема DWDM-системи, в лінійному тракті якої наявний волоконно-оптичний підсилювач. Наявні випадки сумісного застосування ВОП з модулем компенсації дисперсії (МКД), що дозволить крім явища загасання боротися з явищем дисперсії сигналу.

Для забезпечення заданої довжини регенераційної ділянки ВОСП необхідно встановлювати низку послідовних ВОП в лінійному тракті. Проте, ВОП мають і негативний ефект, оскільки вносять власні втрати та спотворення в оптичні сигнали, що передаються у ВОСП.

Накопичення даних шумів призводить до зменшення відношення сигнал/шум та, як наслідок, зменшення довжини підсилювальної ділянки ВОСП. Крім того, такий вплив на оптичні канали WDM-систем різний внаслідок нерівномірності спектральних характеристик оптичного волокна та підсилювача [3].

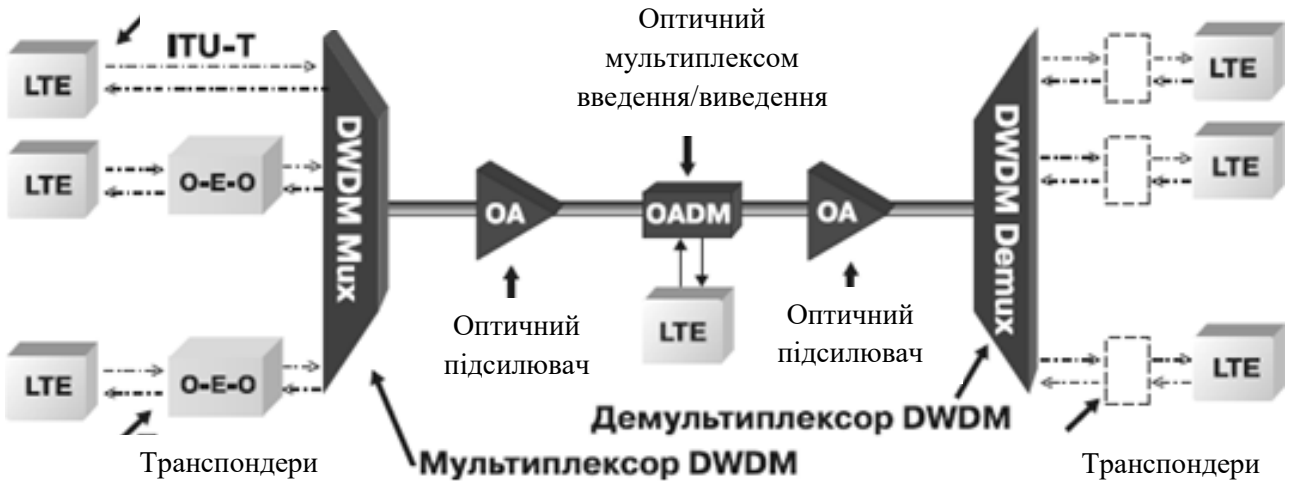

Рисунок 1. Типова схема DWDM-системи

Задача аналізу впливу кількості ВОП в лінійному тракті ВОСП на довжину підсилювальної ділянки являється актуальною та вимагає проведення даних досліджень.

Метою даної роботи є аналіз впливу кількості ВОП в лінійному тракті ВОСП на довжину її підсилювальної ділянки.

Матеріали і методи. Розрахунок енергетичних показників (рівнів потужностей оптичних інформаційних сигналів, шумів в оптичних каналах, захищеностей або відношень оптичних потужностей сигнал/шум на довжинах підсилювальних і регенераційних ділянок, дисперсії сигналів тощо) проводиться для окремого *k*-го оптичного каналу або всіх каналів сітки частот. Високошвидкісні оптичні цифрові потоки (10 Гбіт/с і вище) необхідно розміщувати в оптичних каналах, розташованих на плато спектральної характеристики підсилення ВОП поблизу від λ_{01} або λ_{02}, а низькошвидкісні сигналі (2,5 Гбіт/с і менше) тоді можуть бути розташовані десь посередині між λ_{01} і λ_{02}, у тому числі і на схилах спектральної характеристики ВОП [3].

Довжина ділянки регенерації $L_{\text{рш}}$ за шумами при N включених лінійних ВОП рівна [3]:

$$L_{\text{рш}} = \left(N+1\right) L_{\text{пд}}. \qquad (1)$$

де N – кількість послідовно ввімкнених ВОП;

$L_{\text{пд}}$ – довжина підсилювальної ділянки, км.

Виходячи з [3] допустиме значення загасання на довжині однієї з підсилювальних ділянок для *k*-го каналу, що належать ділянці регенерації з *N* лінійними ВОП, дорівнює:

$$\left[\alpha L_{\text{пд}}\right] = p_{\text{мд}} - 2a_{\text{роз}} - a_{\text{вв}}S - p_{\text{з}} - 10\lg\frac{hf_{\text{к}}}{10^{-3}} - 10\lg\Delta f_{\text{к}} - K_{\text{ш}} - \left[\text{с/ш}\right] - 10\lg N \qquad (2)$$

де $p_{\text{мд}}$ – максимально допустима потужність введення в оптичне волокно; $a_{\text{роз}}$, $a_{\text{вв}}$ – втрати на рознімного та нерознімному з'єднанні волокон відповідно; f_k – центральна частота випромінювання канального лазера або оптичного каналу з сітки частот; h – постійна Планка, рівна $2{,}1\pi \cdot 10^{-34}$ Дж/Гц; $\Delta f_{\text{н}}$-ширина спектру оптичної несівної передавального оптичного модуля, Гц; с/ш-відношення сигнал/шум; N – кількість послідовно ввімкнених ВОП.

Згідно рекомендації ITU–T G.694.1 план частот складається з 41-го оптичного каналу з інтервалом між каналами по 100 ГГц [5]. Таке мультиплексування має назву DWDM – спектральне ущільнення каналів передачі.

В якості досліджуваного ВОП виберемо підсилювач EDFA FWA–1550L фірми Fullwell Optoelectronic Equipment Co., Ltd з характеристиками згідно [4].

В апаратурі FWA–1550L з вхідними потужностями від 5 до 26 дБм по 1-му та 41-му оптичному каналу з центральною довжиною хвилі згідно плану частот планується передавати оптичний цифровій сигнал СТМ-16 із швидкістю $B_к$=2,5 Гбіт/с. У цьому ж ОМОВ типу NZDSF^{-} передаватимуться всього 32 потоки по 2,5 Гбіт/с кожен. Кожному цифровому потоку виділяються оптичні канали сітки частот спектром по 100 ГГц.

Для розрахунку допустимого значення загасання на підсилювальній ділянці $\left[\alpha L_{\text{пд}}\right]$ за формулою (2) вибираємо наступні параметри: $a_{\text{роз}}$=0,2 дБ; $a_{\text{вв}}$=0,1 дБ; $p_{\text{з}}$=6 дБ; $K_{\text{ш}}$=5,5 дБ; α=0,35 дБ/км; [с/ш]=20 дБ; будівельну довжину ОК, рівну 4 км; ПОМ з шириною спектру випромінювання $\Delta\lambda_{\text{нк}}$=0,1 нм ($\Delta f_{нк}$=12,81 ГГц); спектр інформаційного сигналу $\Delta F \approx 1{,}2 \cdot B$=3 ГГц [2].

Результати розрахунків довжини підсилювальної ділянки послідовних ВОП зведені до табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння результатів розрахунку залежності довжини підсилювальної ділянки від кількості каскадно-увімкнених ВОП

Марка ВОП	Номер оптичного каналу	Довжини підсилювальної ділянки ВОП $L_{пд}$, км, при кількості підсилювачів у каскаді N		
		$N = 1$	$N = 2$	$N = 5$
FWA–1550L-5	1	72,6	64,8	54,3
	41	73,3	65,2	54,8
Відсоткова розбіжність, %		1,0	0,6	1,0
FWA–1550L-26	1	133,6	125,5	115,0
	41	134	126	115,1
Відсоткова розбіжність, %		0,3	0,3	0,1

З табл. 1 видно, що з ростом довжини хвилі оптичного каналу DWDM-системи рівень шумів ВОП зменшується, тому значення довжини підсилювальної ділянки збільшується. Різниця довжин підсилювальної ділянки для 1-го та останнього 41-го каналу обумовлена різним рівнем шумів підсилювача на різних довжинах хвиль. Тому при проектуванні ВОСП та розрахунку довжини секцій між проміжними пунктами або між підсилювачами необхідно виходити з найгіршого випадку, а саме проводити розрахунки для 1 оптичного каналу (каналу з найменшою довжиною хвилі).

Висновки:

1. В роботі проведено аналіз впливу кількості ВОП в лінійному тракті ВОСП та їх характеристик на довжину підсилювальної ділянки за рахунок обробки математичної моделі визначення довжини ділянки підсилення.

2. Встановлено, що зі збільшенням довжини хвилі (несівної оптичного каналу) оптичного каналу DWDM-системи рівень шумів ВОП зменшується, тому значення довжини підсилювальної ділянки збільшується. При цьому різниця довжин підсилювальної ділянки для 1-го та останнього 41-го каналу обумовлена різним рівнем шумів підсилювача на різних довжинах хвиль.

3. Проведений в даній роботі аналіз може бути використаний при проектуванні ВОСП та розрахунку довжини секцій між проміжними пунктами

або між підсилювачами необхідно виходити з найгіршого випадку, а саме проводити розрахунки для 1 оптичного каналу (каналу з найменшою довжиною хвилі).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волоконно-оптичний зв'язок / В. Б. Каток, І. Е. Руденко, Є. Г. Ранський, П. М. Однорог – К., Логос, 2015. 481 с.

2. ГБН "Лінійно-кабельні споруди телекомунікацій. Проектування" [наказ №117 від 5.03.2015]. – К.: Адміністрація Держспецзв’язку , 2015. 140 с.

3. Макаров Т. В. Когерентные волоконно-оптические системы передачи, учебное пособие. - Одесса: Друк, 2009. – 219 с.

4. Електронний ресурс. Line-Amplifier DWDM EDFA FWA-1550L. Режим доступу: https://simbacorp.com.vn/en/line-amplifier-dwdm-edfa-fwa-1550l.html

5. Електронний ресурс. G.694.1: Spectral grids for WDM applications: DWDM frequency grid**.** Режим доступу: https://www.itu.int/rec/T-REC-G.694.1/en.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ТА ПРИСТРОЇВ КОМПЕНСАЦІЇ ДИСПЕРСІЇ ОПТИЧНИХ СИГНАЛІВ

Степанов Дмитро Миколайович
к.т.н., доцент
Алянчиков Олександр Геннадійович
Магістр
Державний університет інтелектуальних технології і зв'язку
м. Одеса, Україна

Вступ. Розвиток телекомунікаційних технологій рухається в напрямку всебічного використання, охоплюючи телефонний зв'язок, телебачення, передачу даних, мультимедійні застосування та інші сфери. Це включає створення єдиної цифрової мережі інтегрованого обслуговування (ISDN), а також технології асинхронного режиму передачі даних (ATM) і синхронних цифрових ієрархій (SDH) для транспортування даних, і все це майже неможливо уявити без використання волоконно-оптичних зв'язків (ВОЛЗ). Але зі збільшенням відстані регенераційних дільниць (РД) і швидкостей передавання з'являється новий обмежувальний фактор під назвою – дисперсія, він з'являється в під час передавання сигналу у оптичних волокнах. Дисперсія може бути викликана різними факторами і може виявлятися у двох основних видах: дисперсії часу та дисперсії моди.

Дисперсія в оптичних волокнах може призвести до спотворення сигналу та обмежувати дальність передачі в системах зв'язку. Для зменшення дисперсії волоконно-оптичних систем використовують різні методи, такі як використання одномодових волокон, спеціальних матеріалів із певними дисперсійними характеристиками, а також технології корекції дисперсії, такі як компенсація дисперсії з використанням дисперсійних компенсаторів. Ці методи допомагають покращити продуктивність волоконних систем зв'язку та забезпечують надійнішу передачу даних на великі відстані.

З точки зору вищесказаного стає актуальним питання дослідження явища дисперсії сигналу, методів її вимірювання і компенсації.

Мета роботи. Аналіз методів та пристроїв компенсації дисперсії оптичних сигналів в телекомунікаційних мережах з подальшим розбором причин виникнення різних видів дисперсії та методів її компенсації. Об'єктом досліджень є оптичне волокно. Предметом досліджень є технології із застосуванням бреггівських решіток та волокон з від'ємним значенням хроматичної дисперсії для вирішення задачі з компенсації дисперсії та підвищення ефективності роботи мережі.

Матеріали та методи. Найбільш поширені два способи боротьби з дисперсією.

Перший з них – це регенерація оптичного сигналу, здійснювана шляхом перетворення сигналу в електричну форму, його регенерації та зворотного перетворення на оптичну форму. Для групового DWDM сигналу необхідно демультиплексувати сигнал окремі канали і встановити кожен канал окремий регенератор. Після регенерації необхідно знову провести мультиплексування всіх довжин хвиль, що передаються.

Електронна компенсація дисперсії у передавачі (рис.1) складається з таких етапів: розраховується амплітуда та фаза поля сигналу, що поширюється по волокну на відстань, що відповідає довжині ВОЛТ, але має від’ємний знак дисперсії: -D(z). Отриманий сигнал перетворюється в аналоговий за допомогою ЦАП. Сформований сигнал (дійсна і уявна частини) подається на модулятор, компенсуючи результат дії дисперсії. ЕКД в цьому випадку дозволяє обійтися без використання модулів DCM, що спрощує конструкцію оптичного підсилювача та допускає зміну конфігурації мережі в режимі реального часу.

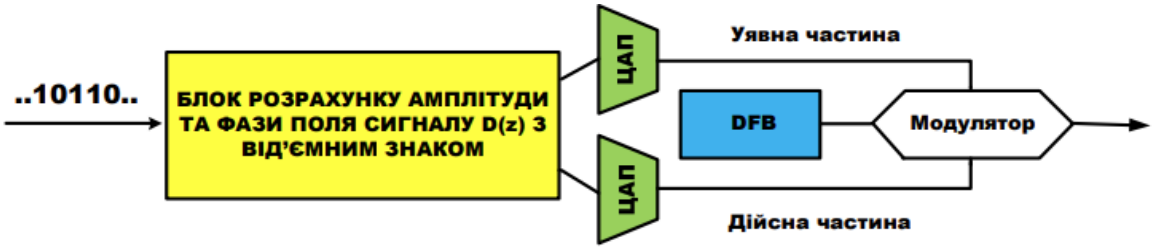

Рис. 1 – Принцип роботи ЕКД у передавачі ВОСП

Електронна компенсація дисперсії в оптичному приймачі базується на

обробленні цифрового сигналу в системах адаптивного прийому. Зокрема, використовується один із методів послідовної оцінки за критерієм максимуму правдоподібності (MLSE). У цьому випадку детектор, замість використання формування (компаратором) цифрової послідовності в точках перетину вхідним сигналом порогового рівня, оцифровує прийнятий сигнал, здійснює його опрацювання у відповідності з алгоритмом MLSE і розпізнає бітову послідовність з певною ймовірністю (рис. 2).

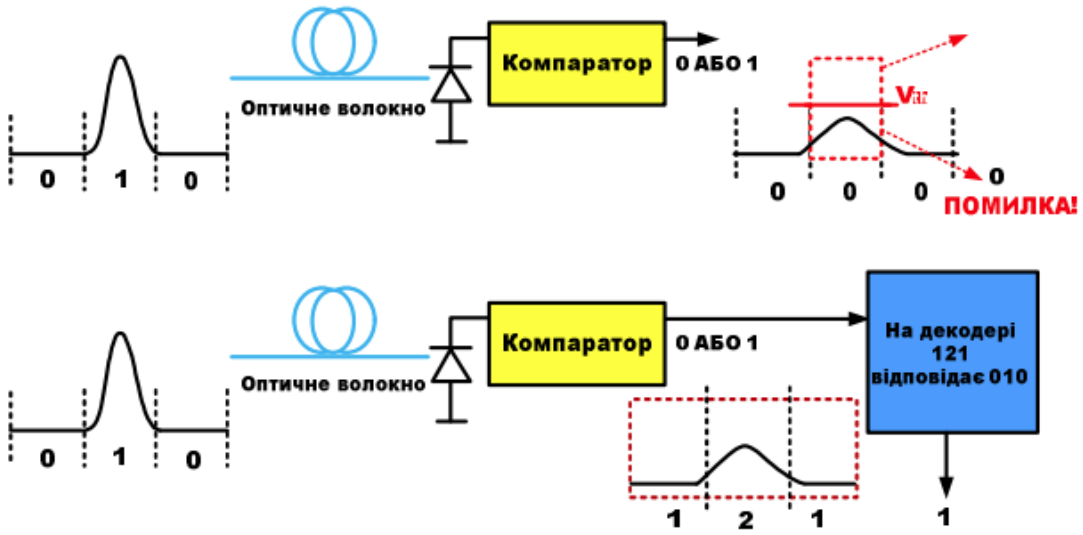

Рис. 2 – Принцип роботи ЕКД у приймачі ВОСП

Вторий спосіб боротьби з дисперсією не передбачає перетворення в електричну форму. Для компенсації дисперсії використовуються волокна з від'ємним значенням хроматичної дисперсії. Модуль відносної дисперсії такого волокна значно більший, ніж у стандартного одномодового. Тому для компенсації дисперсії потрібен набагато менший відрізок волокна, ніж довжина ділянки лінії зв'язку. Компенсація дисперсії виконується шляхом вставки в кабель модуля з волокном компенсації дисперсії.

Модулі компенсації дисперсії (DCM) постачаються разом з обладнанням. Використання такого методу не вимагає демультиплексування складного оптичного сигналу. Також слід відзначити, що цей метод боротьби з дисперсією не накладає жодних обмежень на швидкість та форму передаваного сигналу.

Для компенсації хроматичної дисперсії використовують волокно із наступними параметрами: S_0 = 0,75 пс/(нм²·км); λ_0 = 1750 нм. Оптимальним буде встановлення кількох модулів компенсації, які активуються між каскадами оптичних підсилювачів плати оптичного інтерфейсу. Таким чином, мінімізується вплив затухання волокна компенсації дисперсії на передаваний сигнал. Два модулі DCM можна встановити на кінцевих точках волоконно-оптичної лінії зв'язку, а інші - разом із оптичними підсилювачами.

Одним з найбільш розвинутих методів із перебудовуваною дисперсією базується на властивостях волоконних бреггівських решіток, які раніше були розроблені для статичної компенсації дисперсії. Фазовий зсув у компенсаторах на волоконних решітках залежить від модуляції інтервалів між зонами з підвищеним показником преломлення в решітці. Якщо ці інтервали збільшуються вздовж волоконної решітки, то довговолнова частина сигналу проникає глибше в решітку, перед тим як повністю відбитися. Це призводить до затримки довговолнових складових відносно коротших. Якщо відстань між коротковолновою та довговолновою частинами решітки складає 1 мм, то довгі довжини хвиль будуть затримані приблизно на 10 пс.

Фазовий зсув, викликаний волоконною решіткою, можна налаштовувати, змінюючи інтервали між зонами з підвищеним показником преломлення, змінюючи показник преломлення самого волокна і впливаючи на обидва цих фактори одночасно, ми змінюємо положення точки відбиття для конкретної довжини хвилі в волокні. Діючи окремо чи одночасно, ми змінюємо положення точки відбиття для конкретної довжини хвилі в волокні. Необхідні зміни можна отримати як нагріванням, так і механічним розтягуванням волокна.

Проблема компенсації поляризаційно-модової дисперсії неодмінно виникає в проектах передачі на великі відстані при швидкостях 40 Гбіт/с. Одним з основних методів є динамічна компенсація дисперсії, що базується на зворотному зв'язку в петлі (рис. 3). Пристрій, що вимірює дисперсію, видає сигнал процесору управління, який, в свою чергу, видає сигнал пристрою компенсації для зменшення дисперсії. Ті ж самі принципи застосовуються для

компенсації як хроматичної, так і поляризаційно-модової дисперсії як для одного, так і для кількох каналів.

Рис. 3 - Схема динамічної компенсації дисперсії

На практиці ключовим моментом є лише те, як налаштований компенсатор- на окремий оптичний канал чи він впливає на групу поруч розташованих каналів. Системи з компенсацією окремих каналів забезпечують більшу точність, але виявляються набагато дорожчими.

Іншим методом є виготовлення оптичного волокна з низьким ступенем еліптичності з слабкою зв'язком мод. Недоліком цього методу зменшення ПМД є те, що проложений оптичний кабель піддається механічним напругам і вигинам, що неминуче призводить до збільшення поляризаційно-модової дисперсії (ПМД).

Результати та обговорення. Від’ємна дисперсія, як правило, створюється за рахунок зменшення діаметру осердя, а отже це приводить до збільшення загасання сигналу та більших втрат на згинах. Враховуючи, що для ВОЛТ довжиною 300 км необхідно приблизно 50 км волокна з компенсацією дисперсії, тому додаткові втрати потужності складуть приблизно 18 дБ. Такий метод не дозволяє проводити динамічні зміни системи, тому його використання не завжди можливе.

Додавання відрізка волокна з компенсацією дисперсії певної довжини компенсує дисперсію лінії передачі, зводячи її до нуля. Для систем передачі з

волновим мультиплексуванням (WDM) також необхідно компенсувати різні нахили дисперсійних характеристик для різних довжин хвиль передачі. Оскільки нахили в основному волокні та компенсуючому волокні не точно збігаються, ідеального обнулення дисперсії не відбувається. В результаті накопичена дисперсія системи передачі змінюється з довжиною хвилі

Висновки. В результаті дослідження було з'ясовано, що оптичні методи компенсації дозволяють не ускладнювати станційне обладнання ВОЛЗ за рахунок введення компенсуючих пристроїв безпосередньо у ВОЛЗ. Але ці методи є більш дороговартісними та погіршують енергетичні характеристики системи, а також їх використання обмежене залежністю від умов використання. Методи електронної компенсації позбавленні вище наведених проблем та дозволяють здійснювати динамічне керування параметрами системи не ускладнюючи структуру лінійного тракту. Вибір саме електронних методів зумовлений відсутністю необхідності забезпечення вузькосмуговості сигналів та перспективністю запропонованих технології.

Порівнюючи дисперсійні характеристики різних світловодів, можна відзначити, що кращими є одномодові світловоди, де наявна лише хроматична дисперсія, величина якої не перевищує декількох пікосекунд у певному діапазоні довжин хвиль (l = 1,2–1,6 мкм).

Із багатомодових світловодів кращі дані щодо дисперсії в градієнтних світловодах із плавним параболічним законом зміни показника заломлення, в яких відбувається вирівнювання часу поширення різних мод, і визначальною є матеріальна дисперсія. Найбільш сильно дисперсія проявляється в східчастих багатомодових світловодах, що приводить до зменшення їх використання на цифрових високошвидкісних лініях зв'язку.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Багачук Д. Г. Компенсатор поляризационной модовой дисперсии на основе спирально изогнутого одномодового волокна/ Технология и конструирование в электронной аппаратуре. – 2013. – №5. – с. 8 – 12.

2. ITU-T Recommendation G.650 (2000), Definition and test methods for the relevant parameters of single-mode fibres.

3. Стащук О. М., Степанов Д. М., Багачук Д. Г. Компенсатор поляризаціино-модової дисперсії на основі анізотропного оптичного волокна. Одесса: ОНАС им А. С. Попова, 2020.

4. Бондаренко О. В. Компенсація дисперсії сигналу за допомогою оптичного волокна з анізотропними властивостями / Бондаренко О. В., Манько О. О., Стащук О. М., Степанов Д. М., Багачук Д. Г.// Міжнародний науково-технічний журнал «Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах». - Хмельницький, 2013. - Вип. № 4. - С. 43 - 49.

АНАЛІЗ СПОСОБІВ РОЗМІРНОГО КАЛІБРУВАННЯ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ

Фалько Ірина Олександрівна,
студентка IV курсу факультету МЕХТ
Науковий керівник
Бабенко Марина Олегівна,
к. пед. н., ст. викладач кафедри прикладної механіки
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м. Луцьк, Україна

Вступ. Калібрувальні машини у харчовій промисловості служать певній технологічній меті: розподіл на розмірні фракції плодів, овочів з рослинної сировини, що надходить на консервні заводи, сховища та підприємств переробних виробництв. Поділ на фракції відбувається в залежності від геометричних розмірів сировини. На практиці існують декілька способів здійснення калібрування: безпосередньо і непрямим способом.

Один з найбільш простих способів є прямий. Він здійснюється переміщенням плодів і овочів уздовж змінної щілини, яка збільшується протягом своєї довжини. Коли ширина щілини перевищує розмір плоду, він проходе крізь неї униз і плавно направляється в свій збірник, бункер або на стрічку транспортера, а далі направляється у відповідне місце.

Непрямий метод калібрування спирається на взаємозв’язок між масою і геометричними параметрами окремих плодів. Цей метод використовується рідкіше, звичайно він застосовується для дорогих та рідкісних плодів та овочів рослинної сировини.

Мета роботи: визначення найбільш технологічно-ефективного обладнання та способу розмірного калібрування рослинної сировини.

Матеріали та методи. Найпоширеніші конструкції можна розподілити на 3 основні категорії: лінійні, барабанні, дискові. Окремо існує багато різних методів класифікації овочів та фруктів з круглою формою. Найпоширеніша калібрувальна конструкція в Європі, яка використовує багатоступінчастий вал і

стрічковий конвеєр зображена на рис. 1 [1]. Із завантажувального лотка плоди 3 направляються на стрічковий транспортер 1, який похило встановлений в напрямку до калібрувальних валиків 2 (вони в свою чергу розташовані паралельно стрічці транспортера). Від початку конвеєра діаметри калібруючих валиків ступінчасто зменшуються, що призводить до збільшення проміжку між стрічкою транспортера і валиками. Калібрування здійснюється в залежності від величини зазначеного проміжку і розміру плодів. Найбільші плоди, які не перевищують найбільшої четвертої фракції сходять в конвеєра по напрямку його руху.

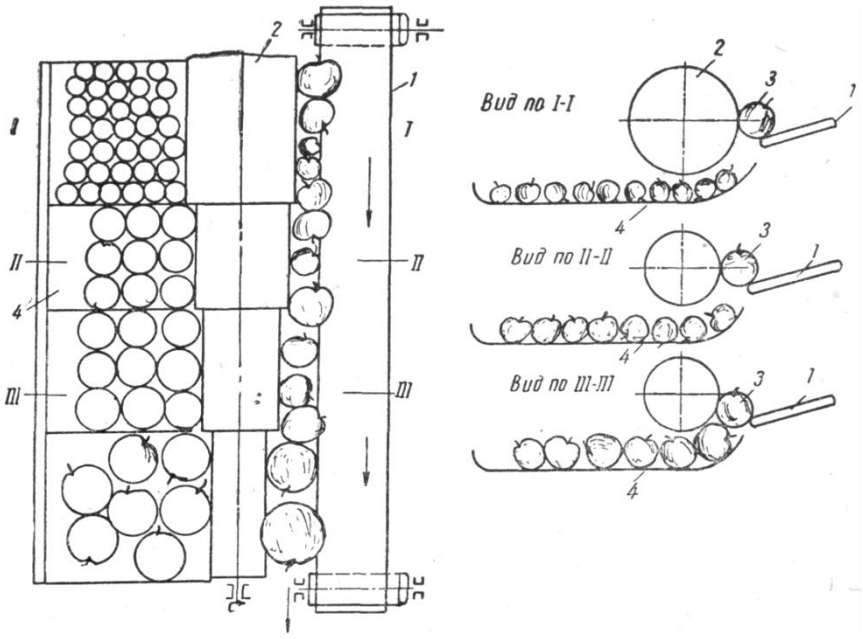

Рис. 1. Опис процесу калібрування з використанням валико-стрічкової схеми: 1– стрічковий транспортер; 2 – калібрувальні валики; 3 – плід; 4 – фракційний стіл

Кожен відсік на столі 4 призначений для певного розміру плодів. Цей метод дозволяє проводити калібрування круглих плодів, таких як яблука, груші, сливи, а також продовгуватих в разі якщо їх довжина не перевищує довжину будь-якої ступені вала.

Одним з основних недоліків даного методу є конструкція значних розмірів, яка повинна містити або два приводи для конвеєра і ступеневого валу, або один дуже складний привод. В результаті виникає значна кількість підшипникових вузлів, зубчастих передач, високе енергоспоживання, витрати

на метал і так далі, хоча конструкція найкраща своєю універсальністю та дбайливим відношенням до плодів.

Використовують і вібраційну класифікацію за розміром для сортування картоплі, горіхів, зерен кукурудзи та інших твердих фруктів. Під впливом вібрації плоди, які не проходять через верхнє решето з найменшими комірками, переміщаються на наступне решето з більшими комірками, і так далі, поки плід не крізь решето і не буде видалений з машини.

Цей метод має недолік в тому, що решітки схильні до забивання. Інерційна сила, викликана падінням сировини, достатня для того, щоб сформувати стійке защемлення плоду в решеті [2]. Коли виникає сильне защемлення, сила інерції коливань решета не здатна вирішити ситуацію самостійно, оскільки величина цієї сили інерції при відриві і заклинюванні однакова.

На практиці можна використовувати конструкцію щілини, яка розкривається в разі необхідності в поєднанні з вібрацією. Механічні коливання можуть служити для синхронного вібраційного переміщення вздовж калібрувальної щілини, яка розходиться, і запобігати жорсткому затисненню плоду. Якщо затиснення відбудеться, механічні коливання будуть сприяти звільненню плода і його подальшому переміщенню.

Висновок. Виконавши теоретичний аналіз двох найбільш технологічних у теперішній час методів калібрування рослинної сировини можна зосередитись на подальшій модернізації і удосконаленні будь-якого з них.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Заплетніков І. М. Дослідження руху коренеплодів на решеті калібрувальної машини / І. М. Заплетніков, О. Л. Фалько // Науковий журнал «Харчова промисловість». №5 – Київ.: НУХТ. – 2007. С. 61-65.

2. Фалько О. Л. Запобігання заклинюванню одиниць сипкої маси продукту в решеті вібраційної калібрувальної машини /О.Л. Фалько // Наукові праці. Вип. 37, - Одеса: ОНАХТ. – 2010. –С. 300-303.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ПРОЕКТУВАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОРГАНІВ ДИХАННЯ

Хоренко Анастасія
студентка
Мітюк Людмила Олексіївна
Доц. каф. ОППЦБ НН ІЕЕ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Вступ. Захист працівника від шкідливих речовин, отруйних газів, пилу, тощо залишається досить актуальною проблемою. На промислових підприємствах України за рахунок впровадження наявних інженерно-технічних заходів не вдається уникнути впливу небезпечних та шкідливих виробничих чинників (НШВЧ). Нині для обмеження негативного впливу НШВЧ до гранично-допустимого рівня використовують засоби індивідуального захисту (ЗІЗ). У фінансових звітах великої кількості підприємств зі шкідливими умовами праці (гірничо-видобувних, металургійних, хімічних, атомних електричних станцій тощо) більш як п’ятдесят відсотків коштів, які виділяють на засоби з охорони праці, витрачають на закупівлю та обслуговування ЗІЗ.

Мета роботи. Удосконалення розвитку методів проектування засобів індивідуального захисту для підвищення їх ефективності за показниками захисту, надійності, економічності та безпеки використання.

Матеріали та методи В основу досліджень покладено елементи системного аналізу і математичного моделювання як засоби вирішення поставлених завдань. Під час формування конструкторської розробки ЗІЗ використано основні положення методу трансформації. Метод аналізу режимів відмов і наслідків використано під час визначення ризиків у використанні ЗІЗ. Важливу роль у використанні ЗІЗ має правильне застосування якісних одноразових або багаторазових моделей. Ефективність їх використання знаходиться у прямій залежності від фізико-хімічних властивостей матеріалів

та конструкцій, сумісності з іншими ЗІЗ, які потрібно використовувати одночасно у комплекті. Наприклад, процес конструювання захисних фільтрувальних ЗІЗ органів дихання можна охарактеризувати як комплекс робіт з пошуку ідеї, принципів, відповідних розрахунків, випробувань та тестувань, спрямованих на забезпечення потрібних характеристик, та розробки технічної документації, необхідної для створення та виготовлення нового продукту відповідно до вимог технічного завдання. Цей процес можна надати у вигляді чотирьох етапів: проектного, підготовчого, технологічного та оцінка відповідності готового виробу. На проектному етапі виконують маркетингові та до проектні дослідження. Після готується інформація для підготовчого етапу, під час якого виконують організаційно-економічну підготовку виробництва, вибір і лабораторні випробування матеріалів. Конструювання ЗІЗ органів дихання зазвичай виконують евристичними методами, які основані переважно на компетенції та досвіді розробників, інформації з баз даних про відомі аналоги.

Надійність конструкцій ЗІЗ органів дихання визначається експлуатаційними характеристиками окремих елементів конструкції, які повинні відповідати зазначеним вимогам, що вказані у нормативних документах. Найважливішими є такі:

- показники призначення фільтруючих елементів, які зумовлені функціональним призначенням: коефіцієнт проникання, пиломісткість;

- ергономічні показники вузлів клапанних систем вдиху-видиху, смуги обтюрації, елементи кріплення лицевої частини: опір вдиху та видиху, вміст діоксиду вуглецю у вдихуваному повітрі, відповідність лицевої частини антропометричним розмірам обличчя, поле зору, розбірливість мови;

- показники надійності (можливість роботи без відмов впродовж гарантованого терміну використання, можливість збереження властивостей впродовж задекларованого терміну зберігання): тривалість захисної дії.

Досягнення заданих показників якості можливе тільки під час використання відповідних основних та допоміжних елементів, за умови їх

впровадження у вироби відповідно до розроблених технологічних прийомів з подальшим контролем отриманих технічних характеристик в процесі лабораторних випробувань, дослідного носіння, виконання коригувальних дій у разі їх відхиленні від запланованих показників (табл. 1).

У табл. 1 наведено дані стосовно підбору конструктивних елементів респіраторів, виходячи з поставленого завдання – захисту працівників від визначеного шкідливого чинника. Як випливає з табл. 1 на захисні та ергономічні властивості ЗІЗОД впливають конструктивні елементи лицевої частини фільтрувальних коробок та властивості основних та допоміжних фільтрувальних матеріалів.

Таблиця 1.

Основні елементи та показники у проектуванні ЗІЗОД

Шкідливі чинники	Аеродисперсні частини різного походження (пил, дим, туман), токсичні гази і пари
Елементи фільтруючих ЗІЗОД, які забезпечують захист від шкідливих чинників	Обтюратори різних конструкцій, у тому числі шийні; фільтруючі елементи вузли клапанів вдиху і видиху; елементи фіксації.
Принцип дії	Ізоляція підмаскового простору; фільтрація, у тому числі по смузі обтюрації, герметичність за рахунок щільного прилягання пелюстка клапанів видиху і вдиху до сідловини
Матеріали	Повітронепроникні матеріали (гума, силікон, поліетилен та ін.); фільтруючі матеріали (імпрегновані волокнисті хемосорбенти з індикацією «спрацьовування» поглинальної ємності, вуглецеві волокнисті матеріали, каталізатори низькотемпературного окиснення, фільтрувальні матеріали); допоміжні матеріали.
Контрольні показники	Коефіцієнт підсосу: через смугу обтюрації; - через клапани вдиху і видиху. Коефіцієнт проникання через фільтруючий матеріал. Час захисної дії.

Результати та обговорення Наведений підхід розробки ЗІЗ органів дихання довготривалий і призводить до ситуацій, коли спроектована і виготовлена півмаска морально застаріла і не відповідає швидкозмінним умовам. Європейські виробники «TUKO», «Scott», «PSO MASKPOL$^{@}$ S.A.»

широко використовують для проектування півмасок респіраторів сучасні комп'ютерні технології графічного моделювання. при цьому алгоритм розробки нових ЗІЗ органів дихання має п'ять послідовних етапів:

1. Дослідження антропометричних характеристик обличчя працівників, для чого останнім часом широко використовують 3D сканування з відповідною обробкою для визначення реальних розмірів (наприклад можна скористатись методом «Active Shape Models», або метод об'єднаних моделей), а для визначення взаємозв'язку між нормаллю l і площиною π необхідно задати параметри камери сканера і проектора їх розміщення з матричного рівняння.

2. Побудова цифрових моделей голови працівників декількох типорозмірів з визначеними координатами ключових параметрів, за якими будується поверхня півмасок. Найбільш впливовими є ширина і довжина обличчя, висота носа, довжина губ; на одержаній хмарі точок відсканованого зображення голови з попередньо визначними координатами пікселів наносимо розмітку на зображення. Вона представляє набір векторів $d = (d_1, d_2, \dots d_n)$, елементами яких є індекси вершин d_i базової полігональної моделі; вектори задаються ломаною, яка проходить через вершини моделі; кожна ломана описує одну характерну рису обличчя.

3. Побудова 3D поверхні півмаски за допомогою NURBS- поверхонь, B-сплайнів або за рахунок іншого цифрового інструментарію і відповідного програмного забезпечення. Важливим етапом є уніфікація конструкцій за схожими антропометричними даними, функціональним призначенням; побудована поверхня може бути декілька разів перетворена в різні моделі: "Polygon", "CAD- модель", "FE- модель", в яких більш детально відпрацьовуються кожен елемент конструкції для одержання максимальної точності зображення і відповідності розмірам обличчя.

4. Підбір відповідного пакету фільтрувальних матеріалів для виготовлення півмаски респіратора, наприклад - поліфункціональних хемосорбентів для уловлювання токсичних газів та парів або фільтрів із заданим терміном захисної дії відповідно до умов експлуатації. Для

фільтрувальних півмасок на даному етапі можливий розрахунок їх каркасів на міцність та еластичність для забезпечення можливості тримати форму під час процесу вдихання та змінювати геометрію відповідно до антропометричних відмінностей обличчя (наприклад у програмі «ANSYS», можна зробити симулювання руху повітря, проаналізувати вплив на півмаску температури, тиску, механічної деформації та притискних зусиль) для еластомірних півмасок виникає необхідність у розрахунку розмірів фільтрувальної коробки: діаметра, товщини та розміру вихідного отвору, оскільки це впливає на розподіл повітряних потоків у середні фільтра, а в результаті забезпечує заданий термін захисної дії.

5. Розробка проектно-конструкторської документації. Додатково в даному алгоритмі передбачена можливість створення макету півмаски респіратора, де ключовим є встановлення необхідних найважливіших точок за якими можна отримати контур еластомірної півмаски. Зараз використовується метод компонентів, який базується на десяти різних параметрах обличчя користувачів, які потім використовують для розрахунку комплексних показників – так званих компонентів PC1 і PC2.

PC1 (перший компонент) = 0.343264 × (ширина голови у лоба) + 0.426498 × (ширина лиця) + 0.372717 × (ширина лиця за кутами нижньої щелепи) + 0.329648 × (довжина лиця) + 0.363474 × (відстань між бровами) + 0.372241 × (ширина голови) + 0.113578 × (висота носа) + 0.301125 × (ширина носа біля рота) + 0.202311 × (ширина перенісся) + 0.193650 × (довжина носа).

PC2 (другий компонент) = - 0.152951 × (ширина голови у лоба) - 0.039087 × (ширина лиця) - 0.093279 × (ширина лиця за кутами нижньої щелепи або глибина обличчя) + 0.359799 × (довжина лиця) - 0.173099 × (відстань між бровами) +0.013306 × (ширина голови) +0.551842 × (висота носа) - 0.210833 × (ширина носа біля рота).

Зауважуючи, що з кожним роком підвищуються вимоги до захисту працівників, а також конкурентну боротьбу між ведучими виробниками засобів індивідуального захисту органів дихання за ринки збуту, даний алгоритм

необхідно постійно модернізувати і удосконалювати з метою скорочення часу виготовлення півмаски і підвищення якості кінцевого продукту. Тому при розробці фільтрувальних респіраторів важливо врахувати:

- особливості формування каркасу півмаски під час визначеного впливу комплексу факторів, які б враховували зміну антропометричних характеристик обличчя працівників в тому числі за віком та статтю;

- параметри виробничого середовища (мікроклімат, якісний і кількісний склад небезпечних та шкідливих виробничих чинників, властивості сучасних матеріалів;

- режими використання (тривалість, циклічність, періодичність), важкість і напруженість діяльності працівників з мінімізацією додаткових ризиків, пов’язаних з електризацією і перегріванням працівників під час виконання трудових завдань;

- взаємозв’язки між структурними елементами ЗІЗОД для забезпечення функціональної їх цілісності;

- оптимізаційні моделі ЗІЗОД за критеріями захисту, надійності та ергономічності з урахуванням вимог нормативних документів, що дає змогу подолати проблеми, які раніше не було вирішено.

Аналізуючи сучасні тенденції можна зпрогнозувати, що покращення алгоритму розробки півмасок буде відбуватись в сфері пошуку нових ефективних методів з урахуванням:

- швидкої обробки статистичних даних антропометричних параметрів облич з метою побудови аутентичної цифрової моделі 3D поверхні голови, яка б дозволяла враховувати у цифровому зображенні зміни рис обличчя працівників за віком, статтю і національністю;

- перевірки якості респіраторів, як на етапі розробки так і на етапі виготовлення проектного зразка, що дозволило вносити корективи у побудовану модель для забезпечення високої щільності прилягання;

- обрахунку часу захисної дії з урахуванням різних як кліматичних так і експлуатаційних параметрів, що вимагає пошуку новітніх фільтрувальних

матеріалів з відповідною індикацією їх властивостей;

- теоретичного розрахунку захисної ефективності респіраторів, що дозволяє на етапі проектування провести оцінювання захисних властивостей респіраторів з урахуванням як функціональних, так і експлуатаційних параметрів.

Висновки. Застосування сучасних підходів до проектування ЗІЗ дозволяє знизити витрати, зменшити строк виконання конструкторських робіт, а також забезпечити швидке і якісне виготовлення оснащення.

Аналіз тенденцій розвитку ЗІЗОД свідчить про можливість реалізації кількох оригінальних і нереалізованих ідей з прискорення процесу проектування:

- розробку конструкцій півмасок фільтрувальних респіраторів з високими ізолювальними властивостями на базі 3D-моделей обличчя працівника, які точно передають антропометричні характеристики;

- розробку моделей руху повітряних потоків у фільтрувальних коробках, яка забезпечить рівномірне поле швидкості повітряного потоку по всій площі фільтрувального елемента, з метою зменшення опору дихання і збільшення захисної дії респіратора;

- оснащення респіраторів електронними системами контролю для забезпечення контролю ресурсу захисних властивостей фільтрувальних респіраторів.

РЕСУРСОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Черніков Дмитро Олександрович,
Коган Семен Олександрович,
здобувачі вищої освіти
ТОВ «Технічний університет Метінвест політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. / Introductions. На сьогодні відмічається стале зростання уваги на міжнародному рівні до питань екологічної безпеки загалом та ресурсоефективності зокрема в господарській діяльності. Це супроводжується відповідним економічним стимулюванням у вигляді оподаткування і, як наслідок, відображається на бізнес-процесах підприємств гірничо-металургійного комплексу. Тому поступово актуалізується питання індикації їх еколого-економічної безпеки.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є проаналізувати підходи до оцінки еколого-економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу та шляхів її досягнення за рахунок впровадження сучасних природоохоронних, зокрема й ресурсоефективних, технологій.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Під час виконання аналітичних досліджень використано інформаційну базу, яка є в публічному доступі. Зокрема для аналізу еколого-економічної ситуації використано результати здійснення державного нагляду (контролю) територіальними органами Держекоінспекції у сфері охорони навколишнього природного середовища за 2020 – 2021 рр., оскільки вони охоплюють різні варіанти наднормативного впливу господарської діяльності на довкілля: чи то забруднення атмосферного повітря, чи правопорушення у питаннях поводження з відходами тощо. Однак слід відмітити, що такий підхід не охоплює екологічні аспекти здійснення господарської діяльності, яка здійснюється в межах нормативного регулювання. Величина номінального валового внутрішнього продукту України була взята за даними Мінфін в

розмірі: 4 194 102 млн. грн. у 2020 р., 5 459 574 млн. грн. у 2021 р.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Сучасні зміни в світовій економіці вимагають перегляду підходів до оцінки привабливості інвестицій для компаній. Успішні інвестори все частіше враховують нефінансові показники як ключовий елемент при ухваленні стратегічних управлінських рішень. Це обумовлено також загостренням глобальних проблем, таких як зміна клімату, якісний стан атмосферного повітря та інше. Один із сучасних підходів до оцінки інвестиційної привабливості — це аналіз ESG-рейтингу компаній. Рейтингові агентства ESG можна умовно згрупувати залежно від обсягу охоплення даних, які вони зіставляють із показниками ESG, наприклад: постачальники фундаментальних, комплексних або спеціалізованих даних.

Інвестори зазвичай користуються даними, наданими компаніями у вигляді екологічних, соціальних та корпоративних звітів або використовують зовнішні джерела, такі як повідомлення у пресі та аналітичні дані про компанії.

Слід відмітити, що у 2021 р. Всесвітня організація охорони здоров'я уперше за 15 років оновила свої рекомендації щодо якості повітря. Згідно з результатами виконаного ВООЗ експрес-аналізу можливих сценаріїв, майже 80% випадків смерті, зумовлених впливом частинок класу $PM_{2.5}$, у всьому світі можна було б запобігти за рахунок зниження поточних рівнів забруднення повітря до рекомендованих у оновленому керівництві.

Ступінь екологічної небезпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу багато в чому визначається їх геохімічним впливом на довкілля, зокрема на атмосферне повітря, складування багатотонажних відходів у відвали гірських порід і шлаку тощо. Найбільш вагомий внесок у валове забруднення атмосфери гірничопромислового району вносять масові вибухи, що періодично здійснюються в кар'єрах, з великою потужністю зарядів. Вони забруднюють повітря дрібнодисперсним пилом, аерозолями та газами [1].

Підприємства металургії також відіграють суттєво впливають на якість атмосферного повітря. Так, для зниження негативного впливу на довкілля

процесу виробництва чавуну на технологічних ділянках встановлюється газоочисне та аспіраційне обладнання, що забезпечує необхідний рівень очищення технологічних газів і аспіраційного повітря від забруднюючих речовин, що містяться в них, перед відведенням газів або повітря в атмосферу, або поверненням назад у робочу зону. Останній з наведених підходів значно підвищує ресурсоефективність виробничих процесів. Наприклад, при виробництві чавуну відбуваються неорганізовані та організовані викиди в атмосферу забруднюючих речовин з твердими компонентами (зважені речовини): C, Fe_2O_3, FeO, SiO_2, MgO, Al_2O_3, MnO, CaO; газоподібними компонентами: NO_2, NO, SO_2, CO, CO_2, H_2S, бенз(а)піреном [1].

Велика частина відходів виробництва, що утворюються на металургійному заводі з повним циклом, має високий вміст заліза, вуглецю, кальцію та інших корисних компонентів, і вони можуть заміщати первинну сировину, таку як залізна руда, вугілля, шлакоутворювачі, мазут і кокс.

Залізовмісну фракцію не переробленого шлаку, залізо та вуглецевмісний пил і шлами від систем очищення газу, відпрацьоване масло, новий скрап і окалину можна повернути до виробничого циклу за допомогою агломераційних установок, обладнання для отримання окотишів, коксових печей, доменних печей та кисневих конвертерів. Для дрібнозернистих матеріалів характерна тенденція повернення до виробничого циклу за допомогою агломераційної установки, в той час як матеріали з більш грубою фракцією частіше повертаються в доменну піч або кисневий конвертер.

Всі металургійні шлаки, особливо основні, мають в’яжучі властивості, тому доменні шлаки з високим вмістом оксидів кальцію, кремнію і алюмінію знаходять широке застосування у виробництві будівельних матеріалів. З доменних шлаків отримують гранульовані шлаки, пемзу, щебінь, мінеральну вату.

Аналіз виробничих процесів показав, що велика кількість тонкодисперсного пилу утворюється під час процесів відновного плавлення у сталеливарній промисловості.

За останні роки промислового масштабу досягли пірометалургійні технології, прикладами впровадження яких є: Primus Process, ZincOx Resources, PIZO, Ezinex (Engitex) та інші. Однією з переваг цих процесів є можливість паралельного відновлення інших цінних елементів поряд із цинком. До недоліків можна віднести високе енергоспоживання, низький вихід та низьку якість одержуваного оксиду цинку та залізної фази. Крім цього, відносно низька продуктивність, а також взаємодія цинку з вогнетривкою футеровкою [2].

Вище перелічені елементи виробничих процесів слід систематично розглядати з позиції виявлення та усунення еколого-економічних недоліків, постійного удосконалення природоохоронних заходів у відповідності до діючих вимог, зменшення витрат за рахунок раціонального впровадження ресурсоефективних та енергоефективних технологій.

Для цього можна використати принцип «decoupling», який Організація Економічного Співробітництва та Розвитку визначає як розмежування між економічним зростанням і тиском на довкілля, яке відбувається тоді, коли темпи росту екологічного тиску менші, ніж його економічна рушійна сила. Даний підхід було розглянуто в роботі [3] і визначається він за формулою:

$$F = 1 - \left(\frac{EP_E}{DF_E}\right) / \left(\frac{EP_B}{DF_B}\right), \quad (1)$$

де F – показник приросту економічного зростання країни;

DF — економічне зростання, що відбивається через макропоказники (ВВП);

EP – здійснюваний негативний вплив на навколишнє середовище, що відбивається через показники обсягів викидів забруднюючих речовин та інших видів порушення довкілля;

E – кінцевий рік (кінець вимірювань);

B – базовий рік (початок вимірів).

Автори [3], звертають увагу, що «decoupling» зазвичай науковці розглядають на макрорівні, але звертають увагу на те, що в розрізі еколого-економічного управління «decoupling» повинен стати ключовим принципом, на

основі якого буде переформатовано традиційно сформовані взаємопов'язані тенденції розвитку – економічного зростання, обсягів споживаних природних ресурсів і забруднення навколишнього середовища, що передбачає задоволення зростаючих потреб при мінімізації витрачання природного капіталу.

Розглянемо даний підхід еколого-економічного управління «decoupling» з урахуванням розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті порушення природоохоронного законодавства України.

Визначаємо «decoupling» як розмежування між економічним зростанням і тиском на довкілля за формулою (1):

- з урахуванням сфери контролю: загальна сума розрахованих збитків (2158,74135 млн. грн. у 2020 р., 4068,785212 млн. грн. у 2021 р.):

$$F_{2020-21} = 1 - \frac{\left(\frac{4068{,}785212_{2021}}{5459574_{2021}}\right)}{\left(\frac{2158{,}74135_{2020}}{4194102_{2020}}\right)} = -0{,}448.$$

Висновки. / Conclusions. На національному рівні відношення між завданою екологічною шкодою та економічним зростанням, або «decoupling», становить $F_{2020\text{-}21}$ = (-0,448) за розрахунковий період 2020-2021 рр. відповідно. Це свідчить про потребу зменшувати вплив на довкілля при створенні кожної додаткової одиниці матеріального добробуту громадян. Аналітичні розрахунки «decoupling» для періоду 2021-2022 рр. є не інформативними, що пов'язано з введенням воєнного стану в країні, розширенням переліку методик, зокрема присвячених визначенню розміру шкоди завданої компонентам довкілля внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану тощо.

В розрізі еколого-економічного управління підприємницькою діяльністю «decoupling» може стати основою для розробки інструменту внутрішнього екологічного аудиту, а отже оцінювати як ресурсоефективність виробництва, так і загалом еколого-економічну безпеку бізнес-процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Best available techniques (BAT) reference document for iron and steel production. Один з офіційних сайтів ЄС. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/eaa047e8-644c-4149-bdcb-9dde79c64a12.

2. Schneeberger, Gerald & Steinlechner, Stefan & Antrekowitsch, Juergen. Characterization and Reduction of Filter Dusts in the Liquid Phase. WASTE PROCESSING & RECYCLING. VI. Conference: 50th Annual Conference of Metallurgists. September, 2011. 387-397 pp. URL: https://www.researchgate.net/publication/236006447_Characterization_and_Reduction_of_Filter_Dusts_in_the_Liquid_Phase.

3. Швиданенко Г. О. Розвиток підприємства на еколого-економічних засадах: [Електронний ресурс]. Монографія / Г. О. Швиданенко, О. В. Криворучкіна, Д. Г. Матукова. К.: КНЕУ, 2017. 184 с.

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ: АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ

Чудак Ярослав Олексійович,
здобувач вищої освіти
Національний університет «Одеська політехніка», Україна
Науковий керівник:
Шибаєв Денис Сергійович,
Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Анотація. Електронна комерція та розвиток онлайн-ринків є ключовими для конкурентоспроможності підприємств. Зростаючий попит на цифровий бізнес вимагає інтеграції технологій, використання штучного інтелекту та управління безпекою даних. Успішне управління цими аспектами стає стратегічним елементом планування діяльності підприємств у цифровому світі.

Ключові слова: Комерція, інформаційні системи, онлайн-ринок, розвиток.

У сучасному світі електронна комерція та розвиток онлайн-ринків визначають новий етап розвитку економіки, де використання інформаційних технологій стає стратегічним аспектом конкурентоспроможності підприємств. Електронна комерція відкриває широкі можливості для підприємств різних галузей, пропонуючи їм нові ринки збуту та способи взаємодії з клієнтами.

Зростання попиту на електронну комерцію та поширення онлайн-ринків зумовлене змінами у споживчих уподобаннях та стрімким технологічним розвитком. Бізнес, який успішно інтегрується в цю цифрову екосистему, має можливість залучати нових клієнтів, оптимізувати процеси продажів і надавати вищий рівень обслуговування.

З точки зору управління, електронна комерція вимагає від бізнесу високого рівня інтеграції інформаційних систем. Це включає в себе розробку та впровадження програмного забезпечення для обробки великих обсягів даних, ефективного управління запасами, дослідження клієнтів та аналізу їхньої

поведінки.

Крім того, для успішного використання можливостей електронної комерції необхідно зосередитися на розробці інноваційних стратегій управління, використанні штучного інтелекту для персоналізації послуг та впровадженні аналітичних інструментів для прогнозування ринкових тенденцій.

Важливим аспектом управління є інтеграція зовнішніх і внутрішніх інформаційних систем для ефективної комунікації з постачальниками та оптимізації логістичних процесів. Забезпечення безпеки та конфіденційності інформації є критично важливим, особливо в умовах зростаючих загроз кібербезпеки.

Таким чином, управління електронною комерцією та розвиток онлайн-маркетплейсу стає важливим елементом стратегічного планування для підприємств, де інформаційні технології визначають успіх і конкурентоспроможність в умовах цифрової економіки.

СПИСОК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/24977/1

2. http://eprints.kname.edu.ua/56859/1

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ДЕТЕКТУВАННЯ ВОГНИЩА ЗА ВІДЕОДАНИМИ

Шахов Альберт Альбертович,
студент
Дмитрієва Ірина Сергіївна,
к.т.н., доцент,
Стовпченко Іван Володимирович,
старший викладач,
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна

У сучасному світі виникнення пожеж або нових місць займання часто залишається непоміченими аж до моменту, поки не стає пізно, або дуже важко встановити джерело загоряння. Традиційні способи виявлення полум'я не завжди дозволяють забезпечити своєчасну реакцію на небезпеку, що часто призводить до сумних наслідків. Саме тому, одним з найбільш ефективних способів уникнути цього, на даний момент, є детектування полум'я по відеопослідовності.

Завдяки розвитку систем відеоспостереження та технології аналізу зображень, можна використовувати відеодані для виявлення полум'я, яке є об'єктивною ознакою пожежі. Такі системи можливо використати в промислових приміщеннях, складах, магазинах та інших об'єктах, де важливо швидко виявити потенційну загрозу пожежі. Якщо система виявить ознаки пожежі, вона може сповістити оператора про потенційну пожежу, дозволяючи вжити необхідних заходів для її загасання. Це значно підвищує ефективність виявлення пожеж та забезпечує безпеку приміщень, отже розробка та вдосконалення алгоритмів ідентифікації полум’я по відеоданих є актуальною.

Горіння являє собою складний фізико-хімічний процес, в результаті якого вихідні речовини перетворюються в продукти згоряння внаслідок екзотермічних реакцій з інтенсивним виділенням тепла.

Різні за складом речовини і тверді матеріали горять також по-різному. Прості речовини (деревне вугілля, сажа), з хімічно чистого вуглецю,

розпалюються або тліють без освіти іскор, полум'я і диму. Так відбувається, тому що для них немає необхідності в розкладанні перед вступом в реакцію з киснем в повітрі. Горіння складних твердих горючих матеріалів на зразок деревини, бавовни, каучуку, гуми або пластмаси проходить в два етапи:

1) розкладання, що не супроводжується полум'ям і випромінюванням світла;

2) горіння, з присутністю полум'я або тління.

Тобто, складні речовини горять не самі, а горять продукти їх розкладання.

Залежно від типу горіння полум'я може мати різні кольори, поведінку, швидкість, форму і т.д.

На даний момент існує кілька основних способів детектування диму і полум'я по відео послідовності:

- аналіз і обробка пікселів;
- виділення областей сегментів;
- аналіз загального плану;
- навчання характерних особливостей полум'я;
- виявлення просторово-часових характеристик.

Серед даних методів можна виділити аналіз і обробку пікселів зображення, а також вивчення характерних просторово-часових особливостей. Саме ці методи є основними, в разі якщо потрібно розпізнавання динамічних об'єктів, по відео послідовності. Оскільки полум'я є комплексним візуальним феноменом, то при побудові алгоритму виявлення полум'я слід використовувати різні особливості і властивості полум'я, як фізичного явища. Кожен алгоритм будується, а першу чергу, на комбінації найбільш оптимальних та ефективних підходів, кожен з яких дозволяє з максимальною точністю виявити певну ознаку полум'я. Завданням детектування полум'я є знаходження якоїсь функції, що здійснює розпізнавання областей-кандидатів з найменшим числом помилок. При розпізнаванні образів може вийти два різних варіанти: або наявність полум'я, або його відсутність.

Щоб визначити області з наявністю полум'я, можна використовувати різні

ознаки, які відображають його характеристики. Одними з таких ознак можуть бути:

- Значення колірного порога. Полум'я має характерний інфрачервоний та видимий спектр світла. Вимірюючи значення колірного порога в цих діапазонах, можна визначити присутність полум'я.

- Розміри блоку. Полум'я має конкретні розміри, які можуть бути використані для його ідентифікації. Вимірюючи розміри блоків, які мають характерні осягаючи властивості полум'я, можна визначити його наявність.

- Наявність руху. Полум'я зазвичай має властивість рухатися. Використовуючи алгоритми виявлення руху, можна визначити динаміку полум'я і, отже, його присутність.

- Полум'я може мати ряд інших характерних особливостей, таких як теплове випромінювання, особливу форму або інтенсивність світіння. Використовуючи ці особливості, можна визначити його наявність.

Іншими словами, завдання детектування полум'я по відеозображення зводиться до виділення об'єктів схожих на полум'я і їх подальшу класифікацію (областей-кандидатів). Також для підвищення точності, до виділених областям-кандидатам часто застосовують додаткові верифікаційні методи.

Для кращого розуміння роботи алгоритму виявлення полум'я, який розглядався у даній роботі, побудуємо його структурну схему (рисунок 1):

1. Виділення областей з підвищеною динамікою, тобто області, де присутній рух.

2. Порівняння кольорів пікселів областей-кандидатів з пікселями кольору полум'я.

3. Верифікація отриманих областей на наявність полум'я.

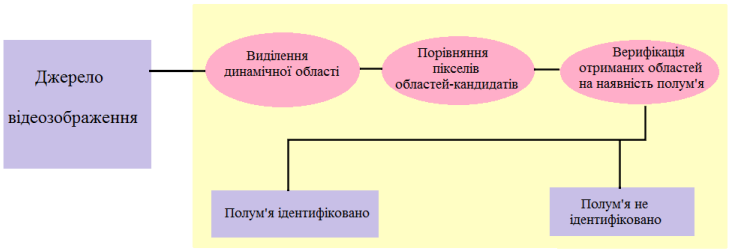

Рис. 1 - Структурна схема алгоритму виявлення полум'я

Виявлення диму і полум'я за даними камер відеоспостереження дозволяє запобігти збитку від пожежі: економічні та людські втрати. Датчики вогню і диму, що мають в своїй основі аналіз хімічного складу повітря, з успіхом застосовуються на закритих просторах (офісні та виробничі території, квартири та ін.). Ефективність застосування таких систем виявлення пожежі різко падає на відкритих просторах. Це обумовлено тим, що концентрація продуктів згоряння (дим) і температура (вогонь) внаслідок впливу атмосферних чинників, не може бути адекватно виміряні такими датчиками. Так, під впливом вітру, дощу, снігу відбувається швидке зменшення концентрації продуктів згоряння в повітрі.

Як правило, початкова фаза розвитку пожежі характеризується виникненням диму, проте це не завжди так. Наприклад, при виникненні пожежі в нічних умовах зйомки, дим практично не видно для алгоритмів комп'ютерного зору. Тому застосування комбінованих алгоритмів детектування полум'я по відеоряду дозволяє підвищити ймовірність раннього виявлення пожежі, зменшити час реагування на загоряння. Використання додатково модуля пошуку полум'я на відеозображенні в системах відеоспостереження дозволить розширити сфери їх застосування та підвищити пожежну безпеку об'єктів.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ТА АВТОРИТЕТ ВИКЛАДАЧА ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАРИСНОЇ ГЕОМЕТРІЇ ТА ІНЖЕНЕРНА ГРАФІКА»

Шевага Володимир Петрович,
викладач технічних дисциплін, кваліфікаційна
категорія «спеціаліст вищої категорії»,
викладач-методист,
Калитчук Петро Петрович,
викладач технічних дисциплін, кваліфікаційна
категорія «спеціаліст вищої категорії»
ВСП «Снятинський фаховий коледж»
ЗВО «Подільський державний університет»

Постановка проблеми. Кадри викладачів нарисної геометрії та інженерної графіки коледжів в основному поповнюються з інженерів, які не володіють методикою викладання цієї дисципліни. Тому, приступаючи до роботи викладач креслення повинен не тільки підвищувати свої знання та навички в області графічних дисциплін, але і освоювати педагогічні прийоми. Особливо потрібні викладачу знання нарисної геометрії, технічних основ машинобудівного креслення і навики швидкого читання креслеників, без чого неможлива успішна перевірка робіт студентів.

В процес навчання кресленню входить не тільки повідомлення відповідних знань, але і виховання студентів в процесі їх творчої праці. Процес навчання надзвичайно багатогранний. Існуючі програми і підручники визначають лише головні напрямки навчального процесу. Питання методичної послідовності курсу, організації проведення занять, методики викладання окремих тем, системи перевірки графічних робіт повинні творчо вирішуватися викладачами дисципліни в процесі роботи. При цьому можуть застосовуватися різні методи викладання.

Мета. Звернути увагу викладачів на педагогічну діяльність при викладанні основ нарисної геометрії та інженерної графіки. Особливий акцент зроблено на педагогічний такт та авторитет викладача, виховання студентів на

заняттях креслення. Застосування різних педагогічних прийомів при спілкуванні із студентами, щодо роботи біля аудиторної дошки, застосування креслярського інструменту викладачем дасть змогу досягти високих результатів у навчальному процесі, спонукає студентів добросовісно відноситися до вивчення інженерних дисциплін.

Різні умови роботи в навчальних закладах іноді вимагають застосування різних прийомів, і справа викладача вибрати той із них, який найбільше відповідає певним конкретним умовам.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що завдання педагогіки, як дисципліни, полягає в тому, щоб навчити викладачів виховувати і навчати студентів. Для працівника педагогічної праці недостатньо знань в галузі тієї науки, яку він збирається викладати. Потрібні ще певні знання і навички, пов’язані з умінням викладати свій предмет, керувати колективом студентів, працювати з кожним студентом зокрема. Досить часто можна почути думку про викладача, що він добре знає свій предмет, та не вміє передати знань студентам.

Дещо про інше говорить інше твердження, яке характеризує діяльність другої категорії викладачів:

- Він від природи педагог.

Тут мають на увазі великі здібності до педагогічної діяльності. Досить часто подібні здібності виявляються у людей ще за шкільною партою – у школі, вузі. Такий учень чи студент може зрозуміло, майстерно пояснити товаришам складний розрахунок, незрозуміле креслення.

Педагогічна професія вимагає від людини певних якостей. Викладач повинен володіти виваженістю, відрізнятися самовладанням, мати чутливий підхід до людей.

Приступивши вперше до роботи, викладач поступово оволодіває технікою педагогічного процесу, набуває досвіду керівництва групою. Порівнюючи свої уроки, він помічає, що одні із них проведені ним значно краще, чим інші. Застосовуючи педагогічний експеримент, викладач збагачується досвідом проведення занять, приходить до певних педагогічних

висновків. Порівнюючи ці висновки з висновками і рекомендаціями педагогічної літератури, викладач переконується в тому, що більшість зроблених висновків співпадають з рекомендованими. Поступово викладач переконується в необхідності використання педагогічної та методичної літератури, що дозволяє швидше пройти початковий практикум педагогічної роботи. Особливо корисне використання педагогічної літератури для осіб, які не мають спеціальної педагогічної освіти.

Однією із цінних якостей любого керівника є його тактовність в спілкуванні з оточуючими людьми. Ця якість особливо необхідна викладачу, який є керівником підростаючої молоді. Викладаючи основи нарисної геометрії на другому курсі коледжу, укомплектованих студентами, які закінчили 9 класів середньої школи, викладач має справу із підлітками 16 років. Студенти цього віку відрізняються прагненням до самостійності, прагненням почуватися дорослими; вони легко збуджуються, образливі, хворобливо реагують на заслужені зауваження і зауваження, зроблені у грубій формі. Бувають випадки, коли студент після такого зауваження відказується відповідати на запитання. Замість того, щоб залагодити конфлікт, викладач намагається налаштувати групу проти такого студента. Проте симпатії студентів часто належать саме ображеному студентові. Це є недопустимі помилки викладача. Такі помилки в поведінці викладача не тільки впливають на психіку студента, вони створюють невидиму перепону між викладачем і студентом.

Подібні помилки є порушенням педагогічного такту, який передбачає уміння викладача зрозуміти студента, врахувати особливості його характеру, вибрати в конкретній обстановці найбільш прийнятний спосіб впливу на студента, уміння при необхідності суворо засудити студента, не принижуючи при цьому його гідності.

Останніми роками помічено, що досить часто до виконання домашніх графічних робіт залучаються родичі, знайомі, які виконують кресленики замість студента, а не допомагаючи йому. Викладач зобов’язаний вказати студенту про недопустимість такого проступку. Корисно про такі факти

довести до відома групи. Зробити це викладач може по-різному: може назвати прізвище студента, піддати його проступок громадському засудженню; може не називаючи прізвища студента між іншим звернути увагу на такий проступок.

Перший прийом можна застосувати до студентів, які неодноразово здійснювали такі проступки. Другий прийом застосовують для студента, який вперше здійснив такий проступок. В основному такого попередження буває достатньо для такого студента; він дає собі слово ніколи більше не ставати на хибний шлях. З почуттям подяки зустрічає він виявлену викладачем тактовність.

З точки зору педагогічного такту абсолютно неприпустимі крики на студентів, стукіт по столу, застосування образливих прізвиськ, іронія з приводу невдалих або невірних висловлювань студентів.

Інколи вважають, що педагогічний такт викладача може проявлятися тільки у спілкуванні із студентами. Проте це не так: він може проявлятися і в діях викладача. Перекреслювання креслень кольоровим чи простим м'яким олівцем є прямим порушенням педагогічного такту. Варто поспостерігати, як студент переживає, коли викладач безжально «розмальовує» його креслення. Неприємні відчуття викликає звичка викладача розписуватися на кресленні «по-міністерському», не дотримуючись габаритів графи, відведеної для підпису, перекреслюючи слова, старанно написані студентом.

Відноситися з повагою до студента, до його праці, не пригнічувати студента своїм авторитетом, вислуховувати думку студентів, спілкуватися з ними як з молодшими товаришами – ось до чого повинен прагнути, навчаючи та виховуючи студентів викладач, якщо він прагне засвоїти педагогічну тактовність.

Для встановлення дружніх відносин між групою та викладачем недостатньо зовнішньої ввічливості зі сторони викладача, а потрібна щира теплота, доброзичливість; студенти легко відчувають щирість почуттів і не прощають фальші.

Навчаючи та виховуючи студентів, викладач повинен проявляти велике

терпіння і витримку. Важко буває втримати рівновагу, коли видно, що студент недобросовісно підійшов до виконання роботи.

Деколи виникає запитання, чи можна в подібних випадках підвищувати голос, засуджуючи поведінку студента. Позитивну відповідь дав у свій час.

А. С. Макаренко. Він вважав, що «Розмовляти рівним голосом, це значить: мені байдуже, як ти поводиш себе, але я розмовляю з тобою тому, що я виконую свої обов'язки».

Також бувають випадки, коли викладач повідомляє студентам невірні відомості чи допустить помилку у викладі матеріалу. Іноді вважають, що визнання своєї помилки негативно відображається на авторитеті викладача. Педагогічна практика показує, що це не так; визнання своєї неправоти зазвичай зміцнює авторитет викладача в групі: студенти бачать, що викладач рахується із їх думкою, поважає їх, спілкується як з рівними.

Слід відмітити, що думки про авторитет викладача і особливо про шляхи його завоювання бувають різними. Молоді викладачі вважають, що авторитет безпосередньо залежить від наявності диплома, сили положення викладача, його прав у групі; що у випадку необхідності його підтримає адміністрація навчального закладу. Інші вважають, що авторитетним може бути тільки викладач з великим виробничим (педагогічним) стажем. Треті вважають, що авторитет може бути завойованим дружнім на їх думку, відношенням до студентів; вони називають їх по імені, похлопати студента по плечі, викурити разом з ними цигарку і т.п. Ці думки звичайно, є помилковими. Авторитет викладача – надзвичайно складна категорія, вона залежить від цілого ряду причин і факторів; головні з них:

- добре знання дисципліни;
- кваліфіковане проведення заняття;
- суворе дотримання педагогічного такту;
- чуйне відношення до студента;
- загальна культура викладача, інтелігентність.

Досконалі знання дисципліни дає змогу викладачу з великим бажанням

відповідати на запитання; коли студенти відчувають що у викладача є запас цікавих для них відомостей, вони задають нові запитання. Якщо викладач не відповідає на поставлені питання, або відповідає на них скупо і не по суті, активність студентів на занятті падає, а разом з тим і падає інтерес до дисципліни в цілому та до викладача зокрема.

Висновки. Авторитет викладача напряму залежить від його кваліфікації як педагога. Викладач повинен знати основні педагогічні прийоми і вміло їх застосовувати. Надзвичайно велике значення має особистий приклад викладача. Вимагаючи від студентів виконавства, точності, викладач повинен в першу чергу сам володіти такими якостями. Негативний вплив на студентів має, наприклад, порушення послідовності побудови на аудиторній дошці, коли викладач, відступаючи від своїх рекомендацій, починає побудову фігур з контурів, замість того, щоб починати креслення з осьових ліній. Викладач повинен дотримуватися своїх обіцянок; в цьому випадку він має право вимагати того ж і від студентів. Необхідно суворо стежити за дотриманням студентами встановлених строків здачі графічних робіт. Потрібно мати на увазі, що недостатня вимогливість викладача негативно впливає на окремих недисциплінованих студентів.

Позитивний вплив на авторитет викладача має його соціальний стан, участь в проведенні коледжем мірроприємств, робота куратором групи.

Для покращення всієї роботи викладача, а значить, для підвищення його авторитету серед студентів велике значення має застосування основних прийомів, які вироблені педагогічною практикою.

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

UDC 3054

MY PRIORITY SCIENTIFIC ASSETS

Kalaida Aleksey Feofilovich
cand. fiz.-math. n., associate professor
Kiev National
university of the name of Tarasa Shevchenko
Kyiv, Ukraine

Introdukctions. My scientific properties – this basic five directions in higher and, in particular, in calculable mathematics:

1. Research of theorems about middle (Kalaida, 1963, 1965).

2. Aprocsimatsiyno-iterativni methods (aimethods) of untiing of the operatornih (both lniynih, and nonlinear) evening of the second family (generalization of vido-mogo method of functional amendments of chlen-cor. AN UKRAINE the Falcon Yo. D.)

$$\varphi(x) = f(x) + \lambda P(x, s, \varphi(s)). \quad (1)$$

The mentioned methods are divided on

a) Methods of approximation of operator with iteratsiyami (aimethods); in particular, in the case of the integral evening (1) – cvadratourniy method (c-m) with iteratsiyami;

б) a-i-methods of aprcsimatsii decision with iteratsiyami.

Essence of aimethods consists in the following.

In the case and) operator P x0 in (1) is given as a sum of so called virodgenogo operator and small operatora-zalishca, namely

$$P(x, s, \varphi(s)) = \sum_{j=1}^{m} a_j(x) J_j(\varphi) + D(x, s, \varphi(s)). \quad (2)$$

As a result of evening (1) acquires a kind ($\tilde{P} = \tilde{P}(x, s, \varphi(s)) = \sum_{j=1}^{m} a_j(x) J_j(\varphi(s))$)

$$\varphi(x) = (I - \lambda\tilde{P})^{-1} f(x) + \lambda(I - \lambda\tilde{P})^{-1} D(x, s, \varphi(s)) \quad (3)$$

and subject to the condition

$$\left\| \lambda(I - \lambda\tilde{P})^{-1} D \right\| < 1 \quad (4)$$

(condition (4) accessible due to the trifle of operatora-zalishca D) gets untied by the method of simple iteratsiy.

In the case) but linear evening (1) of upshots under the sign of operator is given as a sum of aprocsimanti and zalishca, that is $\varphi = \tilde{\varphi} + \delta.$ $\varphi = \tilde{\varphi} + \delta.$ As a result also we reach equality of kind (2) and evening of kind (3), which, again, subject to the condition kind (4) gets untied by the method of simple iteratsiy.

3. Methods of breaking (м-р-methods) up of untiing of the linear operator-nih evening of kind (1) (generalization of the known method of bars of chlen-cor. AN UKRAINE Pologiya G.M. and Chalenca P.Y.). They are also divided on:

а) a-i methods of breaking up of operator; in particular, in the case of the integral evening (1) – cvadratourniy method (k-m) of breaking up;

б) м-р-methods of breaking up of decision.

In the case and) an operator P is given in a kind (2) and taking into account linear of evening (1) on principle of souperpozitsii we will have the decision sought after in a kind (functional linear)

$$\varphi(x) = z_0(x) + \lambda \sum_{j=0}^{m} J_j(\varphi) z_j(x), \quad (5)$$

where functions z_i are determined by evening (with a small operator-kernel)

$$z_0(x) = f(x) + \lambda D z_0(x), \; z_j(x) = a_j(x) + \lambda D z_j(x). \quad (6)$$

which subject to the condition kind (4) (accessible from the trifle of operator D)

$$\|\lambda D\| < 1 \quad (7)$$

get untied by the method of simple iteratsiy.

Unknown in (5) parameters $C_j = J_j(\varphi)$ are determined by the linear algebraic system

$$C_i = J_i(z_0) + \sum_{j=1}^{m} C_j J_j(z_i). \quad (8)$$

Methods 1) – 3) it is described in (Kalaida, 1974).

4. Matrix algorifmi numeral differentiation and integration.

Matrix algorifmi numeral differentiation are based on our matrix formula (Kalaida, 2000)

$$f^{(k)}(x) \approx \Omega(x)\theta^k Y(f), Y(f) = (f_0 \dots f_n)^T, \; f_j = f(x_j), \quad (9)$$

where $\Omega(x) = (\omega_0(x) \dots \omega_n(x))$ – normal system of algebraic base functions-bazisnih functions of polynomial Lagranga (Kalaida, 2000)

$$\theta = \begin{pmatrix} \Omega'(x_0) \\ \dots\dots\dots \\ \Omega'(x_n) \end{pmatrix} \quad (10)$$

- so called differentiating matrix – analogue of differential operator $\frac{d}{dx}$.

From a formula (9) the numeral analogue of polynomial of Teylora follows after the degrees of matrix (10) and monomials It enables in an obvious kind zintegrouvati polynomial Lagranga, that is to obtain the proper matrix algorifmi chiselnogo integrations and, accordingly, numeral realize algorifmi rozv'yazouvannya tasks, that contain integrals (integral evening, integrordiferentsialni tasks and others like that; for example, the described higher iterative processes of a-i-methods and м-р-methods).

5. Bilateral numeral methods of untiing of various tasks (ap-rocsimatsiya functions, derivative, integrals and derivative from them tasks).

Essence of the adopted methods of bazouesya on bilateral mnogochlenahcolocantah and fractional-rational colocantah (Kalaida, 2000).

Bilateral methods divide into asymmetrical and symmetric dvostoronni methods.

The asymmetrical bilateral colocanti are built as the two colocant

$\hat{K}(x;\ f), \breve{K}(x;\ f)$ after the set system of knots $x_0, ..., x_{n-1}$ and $x_1, ..., x_n$ x0. As here

$$(f(x) - \hat{K}(x;\ f))(f(x) - \breve{K}(x;\ f)) \le 0,$$

the given colocanti are bilateral on a segment $\lfloor x_0, x_n \rfloor$.x0 From here follows that derivative given colocant is the bilateral approaching of derivative function in the internal knots of colocatsii. And pocheregne integration of these colocant gives the bilateral approaching of integral of function.

The symmetric bilateral are built by indignation of definite coefitsientiv formulas (coloocant, cvadratournih formulas and others like that). These methods are thoroughly described (Kalaida, 2000).

Methods 4), 5) it is described in (Kalaida, 2000).

Aim. To sum up my scientific activity after 63 years.

Materials and metods. Show of my publications.

Results and discussion. It is published above 475 scientific, and scientific-methodical labours, including over 10 monografits, textbooks and train aids. Under my scientific guidance 10 candidate's dissertations are protected. By the members of guided by me student research groups on the radiofizichnomou and physical faculties of the Kiev Natsionalnogo university of the name of Tarasa Shevchenko 25 scientific articles are published. For a textbook from the mathematical analysis (with the vulture of USSR) of oudostoeeniy rank of Laureate of the State bonus of UKRAINE. I am associate Copoc-professor.

Coclusions. Work out the totals is useful.

BIBLIOGRAPHY

1. Kalaida O. F. (1963). To the question about application of theorems about the mean values in calculable mathematics: //Collection of scientific labours of graduate students (physical-mathematical sciences). K.: Publishing house Kyivsc. university. (p. 125 – 131).

2. Kalaida A. F. (1965). Research and appliction of thhorems about mean values. PhD thesis. K.: IC AN OUSSR. – 362 p. (manuscript).

3. Kalaida A. F. (1965). Research and appliction of thhorems about mean

values. Abstract of the kandidate`s thesis. K.: IC AN OUSSR. - 16 p.

4. Golovach G. P., Kalaida O. F. (1974). Approximate methods of solving operator evenings. K. : “High school”, View at KSU. – 248 p.

5. Kalaida O. F. (2000). Numeral methods (study quide) K.: PPC “Kyiv university”. – 249 p.

ГАЛЬВАНОМАГНІТНІ ЕФЕКТИ В КОМПЕНСОВАНОМУ ГЕРМАНІЇ *n*-ТИПУ

Гайдар Галина Петрівна,
докт. фіз.-мат. наук, зав. відділом
Інститут ядерних досліджень НАН України
м. Київ, Україна

Вступ. Науково-технічний прогрес електронної техніки нерозривно пов'язаний як із удосконаленням необхідних властивостей матеріалів, що вже існують, так і з розробкою нових.

Отримані матеріали з наперед заданими властивостями вже надалі можуть стати основою для створення різних складних пристроїв мікро- і наноелектроніки. Широке й різнопланове використання електронних приладів, створених на основі германію, вимагає надійних знань про характеристики матеріалу, а отже, і детального вивчення різних кінетичних, оптичних та інших ефектів.

На даний час особливий інтерес представляє вивчення кінетичних ефектів у монокристалах германію в умовах одночасного накладання електричного і магнітного полів (таких як ефект Холла, магніторезистивний ефект). Хоча зазначені ефекти досліджуються давно, проте інтерес до них радикально відродився, коли рівень розвитку технології дав можливість отримувати гетерогенні багатофазні матеріали з масштабом неоднорідностей від одиниць до десятків нанометрів.

Так, гетерокомпозиції на основі Ge, Si та їх твердих розчинів стають необхідним матеріалом електронної техніки, що надає широкі можливості для отримання мікроелектронних компонентів. Це зумовлено сумісністю їхніх технологій із кремнієвою технологією та поєднанням із кремнієвими інтегральними схемами.

У кристалах *n*-Ge із досить високим ступенем компенсації істотну роль у розсіянні носіїв заряду відіграють області просторового заряду навіть за

відсутності магнітного поля, на відміну від *n*-InSb, де такі неоднорідності проявляються тільки в разі накладання магнітного поля. Області просторового заряду характеризуються великими ефективними перерізами (які на порядок і більше перевищують їхні геометричні розміри) і значною електричною активністю. Температурну залежність рухливості, зумовлену розсіянням носіїв заряду на сферичних і циліндричних за формою областях просторового заряду, досліджено Вайсбергом.

До виникнення областей об'ємного заряду в кристалі можуть призводити: 1) локальні зміни питомого опору ρ (або типу провідності); 2) включення другої фази (з меншою або більшою шириною забороненої зони); 3) утворення заряджених «атмосфер» Коттрелла навколо дислокацій; 4) включення металічної фази та ін. Так, у разі опроміненого *n*-Ge (коли в гратці *n*-типу утворюються області *p*-типу) ефективний переріз розсіяння зарядженої області просторового заряду приблизно в 20 разів перевищує переріз розсіяння звичайного кулонівського центра з таким самим зарядом.

Отже, опромінений германій є одним із прикладів, коли виникають області просторового заряду. Іншим прикладом може бути виникнення заряджених циліндрів на дислокаціях в *n*-Ge. У сильно компенсованих напівпровідникових кристалах областями просторового заряду можуть бути невеликі за розмірами *p*-області, хаотично розкидані за об'ємом кристала *n*-типу.

Мета роботи – дослідити вплив областей просторового заряду (тобто вайсбергівських неоднорідностей) у кристалах *n*-Ge різного ступеня компенсації на ефект Холла.

Матеріали та методи. В експериментах використано зразки *n*-Ge з концентрацією носіїв заряду в діапазоні $1{,}3 \cdot 10^{14} \le n_e = N_d - N_a \le 1{,}3 \cdot 10^{16}$ см$^{-3}$ та ступенями компенсації $k = N_a/N_d$ від 0 до 0,98. З метою з'ясування характерних особливостей ефекту Холла в компенсованих кристалах *n*-Ge виміряно польові залежності коефіцієнта Холла $R_H/R_0 = f(H)$ на зразках, які мало розрізнялися між собою за сумарною концентрацією домішок $N_I = N_d + N_a$

(Sb і Ga), і сильно – за ступенем компенсації.

Для визначення рухливості μ та концентрації носіїв заряду n_e використовували типову холлівську установку з електромагнітом. Для вимірювання різниці потенціалів на електричних контактах досліджуваного зразка використовували диференціальні вхідні підсилювачі, вихідний сигнал яких за допомогою інтерфейсної плати з аналого-цифровими перетворювачами вводився в комп'ютер для подальшої обробки та аналізу.

Результати та обговорення. Для легованих (некомпенсованих) кристалів *n*-Ge було розраховано в рамках теорії анізотропного розсіяння (для T = 77 K і $n_e \equiv N_I = 10^{14}$–10^{17} см$^{-3}$) концентраційну залежність значень напруженості магнітного поля H_{min}, за яких спостерігається мінімум залежностей $R_H/R_0 = f(H)$. Показано, що зі збільшенням концентрації домішки $n_e \equiv N_I$ положення мінімума H_{min} польових залежностей коефіцієнта Холла зсувається в бік магнітних полів вищої напруженості.

Виміряно залежності $R_H/R_0 = f(H)$ на зразках *n*-Ge, близьких за сумарною концентрацією домішок N_I, які, однак, сильно відрізняються за ступенем компенсації. Різко занижені значення рухливості, а також пов'язаний із цим зсув значень H_{min} (за яких спостерігається мінімум польових залежностей коефіцієнта Холла) в область високих значень ($H_{min} \approx$ 17–19 кЕ порівняно з $H_{min} \approx$ 11 кЕ для некомпенсованого зразка), свідчать про підвищену ефективність розсіяння носіїв заряду на областях просторового заряду в компенсованих кристалах *n*-Ge.

Виявлено зниження анізотропії розсіяння K_τ (за домінуючої ролі розсіяння на областях просторового заряду в компенсованих кристалах) із підвищенням ступеня компенсації, яке відбувалося настільки ефективно, що вже при k = 0,98 і загальному вмісті домішки $N_I \approx 10^{16}$ см$^{-3}$ максимальне зменшення коефіцієнта Холла в магнітному полі виявилося таким самим $\left((R_H/R_0)|_{H=H_{min}} \approx 0{,}8\right)$, як і у випадку майже чистого кристала ($(R_H/R_0)|_{H=H_{min}} \approx 0{,}81$ (при $n_e \equiv N_I \approx 1{,}6 \cdot 10^{13}$ см$^{-3}$ та інших рівних умовах).

Висновки. Встановлено, що в компенсованих кристалах *n*-Ge розсіяння на областях просторового заряду є майже ізотропним. Причому ця ізотропність з'являється не додатково, а замість тієї анізотропії, яку могла б проявити будь-яка з компенсувальних одна одну домішок. Це необхідно мати на увазі в разі аналізу різних особливостей змішаного розсіяння в сильно компенсованих кристалах.

ОПТИМАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ МЕРЕЖІ

Косолап Анатолій Іванович
д.ф.-м.н., професор
Петряєв Борис Дмитрович
студент
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ

З кожним роком стрімко зростає кількість користувачів мережі Internet. На її вдосконалення витрачаються значні кошти. Ці кошти можна значно зменшити, якщо при проектуванні комп'ютерних мереж використовувати оптимізаційні моделі. Вузьким містом мережі є швидкість доставки веб-сторінок кінцевим споживачам. При значному віддаленні клієнта від сервера ця швидкість суттєво зменшується. Тому почали впроваджувати розподілені сервери, що отримало назву CDN технологій. При цьому виникає питання оптимізації місць установки серверів, їх кількості в залежності від запитів клієнтів. Це питання можна вирішити шляхом побудови відповідної математичної моделі комп'ютерної мережі.

Мета роботи

Побудувати математичну оптимізаційну модель комп'ютерної мережі, що дозволить забезпечити оптимальне її функціонування при обмежених ресурсах.

Матеріали та методи

Побудуємо математичну оптимізаційну модель комп'ютерної мережі. Позначимо через t_{ij} час виконання розподіленим сервером j запиту i-го клієнта. Цей час буде залежати від відстані між клієнтом і сервером. Спочатку ми визначимо безліч місць для установки розподілених серверів, але їх оптимальна кількість і розташування буде визначена шляхом оптимізації, враховуючи кошторис проекту. Позначимо через p_j вартість роботи одиниці часу j-го сервера, через P_j – його ціну з установкою, а через S – вартість проекту. Для рівномірного завантаження запитами клієнтів всіх серверів необхідно

розв’язати наступну оптимізаційну задачу

$$\min\{\sum_{j=1}^{m}(\sum_{i=1}^{n}t_{ij}x_{ij})^2 \mid \sum_{j=1}^{m}x_{ij}=1, i=1,...,n, x=0\vee 1,$$

$$\sum_{j=1}^{m}z_j(P_j+p_j(\sum_{i=1}^{n}t_{ij}x_{ij}))\le S, z_j\ge\sum_{i=1}^{n}x_{ij}/n, z=0\vee 1, j=1,...,m\}, \qquad (1)$$

де змінні x_{ij} приймають тільки булеві значення, $x_{ij}=1$ тільки тоді, коли i-й запит виконується j-м сервером, змінна z_j дорівнює одиниці, якщо j-й сервер залишається в проекті і – нулю, якщо він виключається з проекту. В круглих дужках цільової функції стоїть час роботи кожного сервера. Сума квадратів часів роботи кожного серверу буде мінімальною, якщо ці часи співпадають. Тому оптимальний розв’язок задачі (1) забезпечить рівномірне завантаження всіх серверів мережі. Перше обмеження задачі (1) включає умову, що кожний запит буде виконаний одним із серверів, друге обмеження накладається на кошторис мережі, а наступне обмеження пов’язує змінні z та x. Задача (1) має квадратичну опуклу цільову функцію та лінійні обмеження. Складність чисельного розв’язування задачі (1) пов’язана з булевими змінними. Для розв’язування задачі (1) використовувалась надбудова OpenSolver для Excel. Однак ця надбудова не завжди знаходить оптимальні розв’язки задачі (1). Тому для розв’язування задачі (1) було використано метод точної квадратичної регуляризації. Він полягає в перетворенні задачі до наступної

$$\max\{\| x\|^2 \mid \sum_{j=1}^{m}(\sum_{i=1}^{n}t_{ij}x_{ij})^2+s+(r-1)\| x\|^2\le d, \sum_{j=1}^{m}x_{ij}=1, i=1,...,n, x=0\vee 1,$$

$$\sum_{j=1}^{m}z_j(P_j+p_j(\sum_{i=1}^{n}t_{ij}x_{ij}))+r\| x\|^2\le S+d, z_j\ge\sum_{i=1}^{n}x_{ij}/n, z=0\vee 1, j=1,...,m\}, \qquad (2)$$

де s і r – параметри, які легко визначити, а змінна d заходиться методом дихотомії. Потрібно знайти мінімальне значення d, для якого виконується умова $r\|x\|^2 = d$. При цій умові розв’язок задачі (2) буде співпадати з розв’язком задачі (1). Таким чином, задачу (2) потрібно розв’язувати декілька разів при різних значеннях скалярної змінної d. Для розв’язування задачі (2) теж використовувалась надбудова OpenSolver, але таке розв’язування задачі (2) дозволяє значно покращити розв’язок задачі (1).

Результати та обговорення

Побудована математична оптимізаційна модель комп'ютерної мережі. Ця модель дозволяє забезпечити оптимальне функціонування комп'ютерної мережі, тобто рівномірне завантаження серверів мережі, при обмежених ресурсах. Дана модель допускає узагальнення шляхом включення додаткових обмежень, зокрема що до маршрутизаторів мережі. Для розв'язування моделі пропонується використовувати ефективний метод точної квадратичної регуляризації.

Висновки

Були проведені обчислювальні експерименти по розв'язуванні задачі (1). Розв'язки задачі (1) програмою OpenSolver порівнювались з розв'язками задачі (2) тією ж програмою OpenSolver. В середньому розв'язки задачі (2) були на 30% кращі розв'язків, отриманих розв'язуванням задачі (1). Запропонована модель (1) може бути використана при проектуванні реальних комп'ютерних мереж з технологією CDN.

ПОСТІЙНА ГАББЛА В МОДЕЛЮВАННІ НА ОСНОВІ ТЕОРІЇ МОНД

Павлюк Леонід Олексійович
Викладач фізики.
Учбовий заклад Ohr Menachem Vinnitsa
м. Вінниця, Україна

Вступ./Introductions. Модифікована ньютонівська динаміка (MOND) була запропонована в 1983 році Мордехаєм Мілгромом (англ. Mordehai Milgrom), фізиком із Інституту Вейцмана в Ізраїлі. Теорія базується на модифікації другого закону Ньютона при дуже малих прискореннях, та закону всесвітнього тяжіння Ньютона при малих напруженістях гравітаційного поля. MOND є альтернативою гіпотези темної матерії в астрофізиці.

Ціль роботи./Aim. Методами фізико-математичного моделювання виявити природу відмінностей від законів динаміки Ньютона при малих прискореннях та від закону всесвітнього тяжіння Ньютона при малих напруженістях гравітаційного поля. Вивести формули, які узгоджуються з теорією MOND.

Матеріали та методи./ Materials and methods. 1. Із спеціальної теорії відносності (СТВ) А. Ейнштейна відомо, що внаслідок аберації світла, поперечний до швидкості $\vec{V}$ матеріального об'єкта напрямок буде для зовнішнього спостерігача під кутом θ до швидкості об'єкта [1]. Кут θ визначається співвідношенням:

$$\cos\theta = \frac{V}{c} \quad (1)$$

Де с—швидкість світла у вакуумі.

Тоді: $\left(1 - \frac{V^2}{c^2}\right)^{\frac{1}{2}} = \sin\theta$ (2)

Використовуємо співвідношення (1) та (2) у формулах СТВ:

Імпульс тіла: $P = m_0 \cdot c \cdot \frac{\cos\theta}{\sin\theta}$ (3)

Повна енергія тіла: $E = \frac{m_0 \cdot c^2}{\sin\theta}$ (4)

Лоренцеве скорочення довжини: $L = L_0 \cdot \sin\theta$ (5)

Кут θ характеризує викривлення просторово-часового континууму для рухомого об'єкта. Однак, континуум має властивість, яку пов'язують з розширенням Всесвіту і характеризують сталою Габбла. В модельних побудовах очевидно прийняти, що зміна кута θ з часом рівна постійній Габбла:

$$\frac{d\theta}{dt} = H \text{ (6)}$$

Диференціюємо рівняння (3), (4), (5) по часу і маємо:

Гальмівна сила: $F = \frac{dP}{dt} = -\frac{m_0 cH}{sin^2\theta}$ (7)

Потужність: $W = \frac{dE}{dt} = -\frac{m_0 cHV}{sin^2\theta}$ (8)

Відносна швидкість кінців відрізка L: $U = \frac{dL}{dt} = \frac{L_0 VH}{c}$ (9)

Із рівнянь (7) та (8) маємо:

$$W = F \cdot V \text{ (10)}$$

Величина $cH \cong 10^{-9}\frac{\text{м}}{\text{с}^2}$ має фізичний зміст гальмівного прискорення. Коли прискорення, надане тілу зовнішніми силами, порівняне з гальмівним прискоренням, то виникає необхідність модифікації другого закону Ньютона.

2. Для випадків, коли $V \ll c$, гальмівне прискорення не залежить від величини швидкості, чи величини складової частини швидкості і завжди рівне cH. Ця властивість гальмівного прискорення проявляється у випадку обертання віддаленої від центру галактики зорі.

Швидкість обертання зорі, віддаленої від центра галактики, за законом всесвітнього тяжіння Ньютона визначається формулою:

$$V_0 = \sqrt{gR} \text{ (11)}$$

Де g—напруженість гравітаційного поля; R—радіус колової орбіти.

Внаслідок аберації світла, така швидкість була б направлена під кутом θ до радіуса колової орбіти, а не по дотичній до неї (Рис.1). Суть в тому, що сила гравітаційної взаємодії зазнає аберації, як і світло. Очевидно, швидкість передачі гравітаційної взаємодії рівна швидкості світла у вакуумі. Щоб швидкість зорі була направлена по дотичній до колової орбіти, має бути

складова V_H швидкості. Проекція складової V_H на радіус орбіти направлена від центра колової орбіти. Тоді гальмівне прискорення CH, яке направлене проти проекції складової швидкості буде доцентровим. В результаті суперпозиції величин cH і g лінійна швидкість обертання зорі V буде значно більшою за V_0.

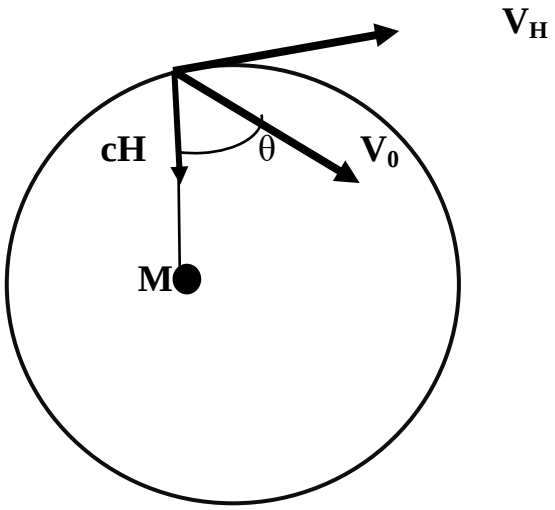

Рис. 1

Методами класичної механіки можна лише наближено моделювати динаміку викривленого просторово-часового континууму. Тому використаємо результати дослідження кривої обертання типової спіральної галактики M33 [2]. На основі математичного моделювання отримана наближена формула:

$$V \cong \sqrt{gR} + \sqrt{cHR} \quad (12)$$

Таким чином, модифікація закону всесвітнього тяжіння в астрофізиці можлива на основі використання, як параметра, постійної Габбла та врахування особливостей гальмівного прискорення cH при моделюванні та розрахунках. Немає потреби в гіпотезі темної матерії.

3. Розглянемо модель хвилі де Бройля. Хвиля де Бройля—хвиля ймовірності, або хвиля амплітуди ймовірності, що визначає густину ймовірності виявлення об’єкта в заданому інтервалі конфігураційного простору. Хвилі де Бройля зв’язані з будь-якими частинками і відображають їх хвильову природу.

Розглянем модель елементарної частинки, як аналог осцилятора з комптонівською частотою:

$$\nu_C = \frac{mc^2}{h} \text{ (13)}$$

Де h—постійна Планка; m—маса частинки.

В просторово-часовому континуумі комптонівський осцилятор збуджує хвилі недослідженої природи, що поширюються з швидкістю світла. Хвиля, що поширюється в напрямку швидкості $\vec{V}$ частинки в результаті доплерівського зміщення має частоту:

$$\nu_1 = \nu_C \left(1 + \frac{V}{c}\right) \text{ (14)}$$

Хвиля, що поширюється проти напрямку швидкості $\vec{V}$ частинки має частоту:

$$\nu_2 = \nu_C \left(1 - \frac{V}{c}\right) \text{ (15)}$$

Оскільки положення частинки в просторі невизначене за принципом Гейзенберга, то хвилі накладаються і має місце явище биття. Результуюче коливання відбувається з частотою, яка рівна пів-сумі частот. Частота пульсацій (биття) дорівнює пів-різниці частот складових коливань:

$$\nu_Б = \frac{\nu_1 - \nu_2}{2} = \frac{\nu_C \cdot V}{c} \text{ (16)}$$

Довжина хвилі биття:

$$\lambda_Б = \frac{c}{\nu_Б} = \frac{c^2}{\nu_C \cdot V} = \frac{h}{mV} \text{ (17)}$$

Таким чином, довжина хвилі биття виражається формулою, ідентичною формулі довжини хвилі де Бройля. Використання методу аналогії в цьому випадку, приводить до гіпотези хвиль недослідженої природи, що створюються рухомими частинками в просторово-часовому континуумі.

Довжина хвилі де Бройля для частинки в релятивістській фізиці виражається формулою:

$$\lambda_Б = \frac{h\left(1 - \frac{V^2}{c^2}\right)^{\frac{1}{2}}}{m_0 V} = \frac{h \sin\theta}{m_0 \cdot c \cos\theta} \text{ (18)}$$

Диференціюємо рівняння (18) по часу:

$$U = \frac{d\lambda_Б}{dt} = \frac{hH}{m_0 c \cdot cos^2\theta} = \frac{hHc}{m_0 V^2} \text{ (19)}$$

Де U—швидкість зміни довжини хвилі де Бройля.

Отримана формула вказує на збільшення довжини хвилі де Бройля з часом. Очевидна аналогія із червоним зміщенням фотонів.

Із отриманих співвідношень очевидна можливість модифікації хвильової теорії частинок.

Результати та обговорення./Results and discussion. Представлені моделі та розрахунки є продовженням наукової роботи по дослідженню природи постійної Габбла та її ролі у фізиці. Моделювання з її використанням результативне не лише в астрофізиці, а й у фізиці елементарних частинок [3].

Представлені моделі – результат глибокого вивчення публікацій теорії MOND.

Результатом моделювання та розрахунків є нове розуміння природи постійної Габбла. Отримані формули узгоджуються з розрахунками теорії MOND. Наприклад, гальмівне прискорення cH близьке по значенню до фізичної константи α_0 введеної в MOND.

Висновки./Conclusions. Цілі дослідження досягнуто—методами моделювання та розрахунків моделей встановлені фізичні закономірності, співвідношення фізичних величин. Результати узгоджуються з теорією MOND. Розроблені моделі мають перспективу подальшого дослідження.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Физическая энциклопедия. Главный редактор А. М. Прохоров. Москва «Советская энциклопедия». 1988.

2. Павлюк Л. А. Постоянная Хаббла в моделировании тёмной энергии и тёмной материи. Modern research in world science. Proceedings of the 3rd International Scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.ua”. Lviv, Ukraine. Pp. 789-794., 2022-06-14

3. Pavliuk, L. Elektron modelling in conjunction witch vacuum modelling. Scientific herald of Uzhhorod University Series “Physics” issue 52. 2022-12-30

GEOGRAPHICAL SCIENCES

ПЕРШИЙ ОПИС ОСТРОВА ЛИСЯНСЬКОГО (ЗА МАТЕРІАЛАМИ «ПОДОРОЖІ…» Ю. ЛИСЯНСЬКОГО)

Гуров Олег Іванович,
викладач
ВСП «Фаховий коледж інженерії,
управління та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»
м. Київ, Україна
Ткаченко Дмитро Романович,
студент
ВСП «Фаховий коледж інженерії,
управління та землевпорядкування
Національного авіаційного університету»
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Острів Лисянського (Lisianski Island, місцева назва Папаапого – «острів із западиною») знаходиться у Тихому океані і належить до північної частини Гавайського архіпелагу (нині штат Гаваї, США). Цей безлюдний острів складає усього 1,556 км^2, 1,9 км завдовжки та 1,1 км завширшки. Завдяки великій кількості птахів, що там гніздяться, острів Лисянського включений до Національного заповідника дикої природи Гавайських островів.

Певний час на острові добували гуано. Острів назвали на честь Юрія Лисянського, російського офіцера українського походження, котрий командував шлюпом «Нева» Російсько-американської торгівельної компанії і зупинився тут 16 жовтня 1805 року.

Мета роботи. / Aim. Метою нашого дослідження є окреслення параметрів / методики першого опису острова Лисянського, здійсненого його першовідкривачем.

Матеріали та методи. / Materials and methods. У розвідці використано метод тематичного аналізу щодо відповідного розділу книги Ю. Лисянського «Подорож навколо світу на кораблі «Нева» в 1803–1806 роках». Низка тем опису Лисянського, з нашого погляду, сигналізує про найважливіші аспекти (параметри) пізнавального інтересу дослідника-мореплавця. Зрештою усі географічні об'єкти у тій подорожі описано приблизно за єдиною схемою. Очевидно, керівники експедиції робили це згідно з певною офіційною інструкцією. Тому можна припустити, що ця частина книги Лисянського є першим науковим описом нововідкритого острова. Як відомо, науковим слід вважати опис, що має на меті відтворити повноту картини певного явища, фіксуючи його найістотніші та менш істотні риси у певному порядку.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Під час читання звіту Лисянського впадає у вічі, наскільки складною і небезпечною була навігація вітрильників. Вона дуже залежала від примх погоди. Тому капітан мусив постійно стежити за напрямком і силою вітру, рухом течій, припливами і відпливами, звіряти координати місцезнаходження, вимірювати глибину дна тощо. Відкриття острова Папаапого супроводжувалось кількаразовими небезпечними для життя мандрівців просіданнями на мілину, оскільки острів майже зусібіч оточений кораловими рифами. Команда сходила на острів двічі. Удруге, 18 жовтня, для ґрунтовного огляду долучився капітан-лейтенант Лисянський. Мандрівці працювали за планом. По-перше, треба було зробити опис берегів (як наслідок з'явилась перша карта острова), а по-друге, дізнатись про те, чим цей клаптик землі може бути корисний людям.

Записи капітана «Неви» мають щоденниковий характер, і виклад підпорядкований передовсім послідовності подій, аніж логіці наукового дослідження. Крім того, йдеться про документальну прозу із властивим їй сухуватим, діловим, місцями одноманітним тоном, науковою скрупульозністю, що пожвавлюється суб'єктивними враженнями чи публіцистичними оцінками. Однак деталі розповіді, конкретика вражень дозволяють виокремити тематичний діапазон і певну схему, за якою виконувався опис. Аби розповідь

про події не накладалась на опис місцевості й не порушувала усталену схему, автор «Подорожі…» часом розподіляє інформацію про побачене й пережите на два розділи: один про пригоди експедиції, скажімо, на острові, а другий – про сам острів. Так, наприклад, зроблено в тій частині, де розповідається про о. Кадьяк. Але цього разу автор вчинив інакше. Можливо, тому що події були надто екстремальними, адже особливість острова – рифи – становила смертельну небезпеку для мореплавців. Крім того, острів був малий і не надавався до розлогих описів.

Насамперед автора цікавлять географічні координати, кліматичні умови, особливості навігації, рельєф, корисні копалини, також він розповідає про місцеві флору і фауну, якщо земля заселена – про звичаї аборигенів, навіть укладає невеликі словники місцевих мов чи здійснює екскурси в історію острів'ян. Одне слово, намагається нічого не пропустити. Запам'ятовуються колоритні деталі, як-от: «тюлені лежали на спині і не звертали на нас жодної уваги. Деякі з них були завбільшки понад сажень і ледь відкривали очі, якщо хто-небудь наближався до них, але жоден з них не рушав зі свого місця» або «ми майже на кожному кроці провалювалися по коліна в нори, зарослі сплетеною травою і наповнені молодими птахами, багато з них гинули у нас під ногами, оскільки було чути безперервний писк».

«Цей острів, – підбиває підсумки Лисянський, – крім явної і неминучої загибелі, нічого не обіцяє заповзятливому мандрівникові». Окрім загрозливих для корабля коралових рифів, спостерігається повний брак прісної води і дерев. Острів ледь вивищується над водою, у найвищій точці – 12 метрів над рівнем моря. На той час там панувала нестерпна спека. Поверхня острова – покритий травою кораловий пісок. Утім, привертає увагу різноманітна фауна: чайки, фрегати, качки, кулики, а також тюлені, черепахи. Деяких птахів моряки не змогли ідентифікувати за назвою.

Описи Лисянського надзвичайно спостережливі й деталізовані. Він не забув згадати і про десяток колод, схожих на червоне дерево, які невідь-звідки потрапили на острів, і про свіжий калабаш (гарбуз), викинутий хвилею на

берег.

Висновки. / Conclusions. Отже, за ступенем ґрунтовності й деталізованості опис Лисянського можна вважати з певними застереженнями першим науковим описом острова, названого на його честь. Тематично параметри цього опису означимо як географічні координати, клімат, рельєф, флора, фауна. Однак щоденниковий, напівсуб'єктивний характер викладу ламає звичну схему наукового опису від простого до складного, від неживої до живої природи, узалежнюючи побачене від послідовності подій.

ТИПОЛОГІЯ ВОДОТОКІВ ВЕРХІВ'Я Р. ПРУТ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ ВОДНОЇ РАМКОВОЇ ДИРЕКТИВИ ЄС

Кравчинський Руслан Леонідович
к.г.н., пров. наук. співроб.
Карпатський національний природний парк
м. Яремче, Україна

Вступ. Під поняттям «типологія» у загальному розумінні мається на увазі вид наукової систематизації, класифікації чогось за спільними ознаками з допомогою абстрактних теоретичних моделей або типів, у яких фіксуються найважливіші структурні або функціональні особливості досліджуваних об'єктів.

Сучасні підходи у сфері водної політики, охорони та раціонального використання природних вод України відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка набула чинності у повному обсязі 1 вересня 2017 р., передбачають впровадження і повноцінне застосування тут європейських норм і стандартів.

Крім того, міжнародний інтерес до суббасейну р. Прут, зокрема верхньої ділянки обумовлений низкою факторів : географічним положенням, наявністю природохоронної території (зокрема, водно-болотного угіддя міжнародного значення) тощо і вимагає дотримання принципу узгодженості підходів до класифікації різних складових, зокрема типології місцевих водних об'єктів.

Мета роботи – провести класифікацію водотоків першого порядку верхньої ділянки суббасейну р. Прут відповідно до вимог Водної рамкової директиви Європейського Союзу.

Матеріали та методи. Відповідно до Водного кодексу України усі річки за площею водозбору поділяються на три групи : великі (понад 50 тис. км^2), середні (2-50 тис. км^2) та малі (менше 2 тис. км^2) [2]. Такий підхід до типізації водотоків базувався на застарілих критеріях, що діяли понад 50 років тому. Імплементація європейського законодавства в Україні обумовлює необхідність

використання сучасних прогресивних норм, відповідно до нових реалій. Основним документом у галузі водної політики ЄС є Водна рамкова директива (повна назва – Директива 2000/60/ЄС Європейського парламенту та Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики»). Відповідно до даного документа усі водотоки за площею водозбору поділяються на чотири типи [1] : дуже великі річки (понад 10 тис. км^2), великі (1,0-10 тис. км^2), середні (100-1000 км^2) та малі (10-100 км^2).

Вихідними матеріалами для визначення морфометричних характеристик водотоків (зокрема, площі водозбору) є низка картографічних даних, космознімки, літературні та фондові матеріали.

Результати та обговорення. Прут – річка в південно-східній Європі є лівою притокою Дунаю (басейн Чорного моря). Довжина річки сягає 967 км (на території України – 272 км), площа басейну – 27,5 тис. км². Бере початок з джерел, що витікають із льодовикового кару на схилі г. Говерли (близько 1700 м. над рівнем моря), впадає в Дунай біля с. Джурджулешти (Молдова). Середня річна витрата води біля м. Леова – 69,2 м³/с. Похил річки змінюється від 100 м/км (біля витоку) до 0,05 м/км (біля гирла). Водозбір витягнутий з північного заходу на південний схід, вузький, асиметричний, з більш розвинутим правобережжям у верхній частині. Середня ширина басейну становить 51 км [3].

Відповідно до існуючого гідрографічного та водогосподарського районування території України суббасейн р. Прут складається з двох частин, розділених районом басейну р. Дністер. Межа суббасейну р. Прут проходить по лінії державного кордону з Республікою Молдова, Румунією, адміністративного кордону Івано-Франківської області та через населені пункти по лінії вододілу [4, 5].

У межах суббасейну р. Прут виділена одна водогосподарська ділянка - р. Прут від витоку до державного кордону (код М5.3.2.04), межа якої збігається з межею суббасейну р. Прут (рис. 1) [4, 5].

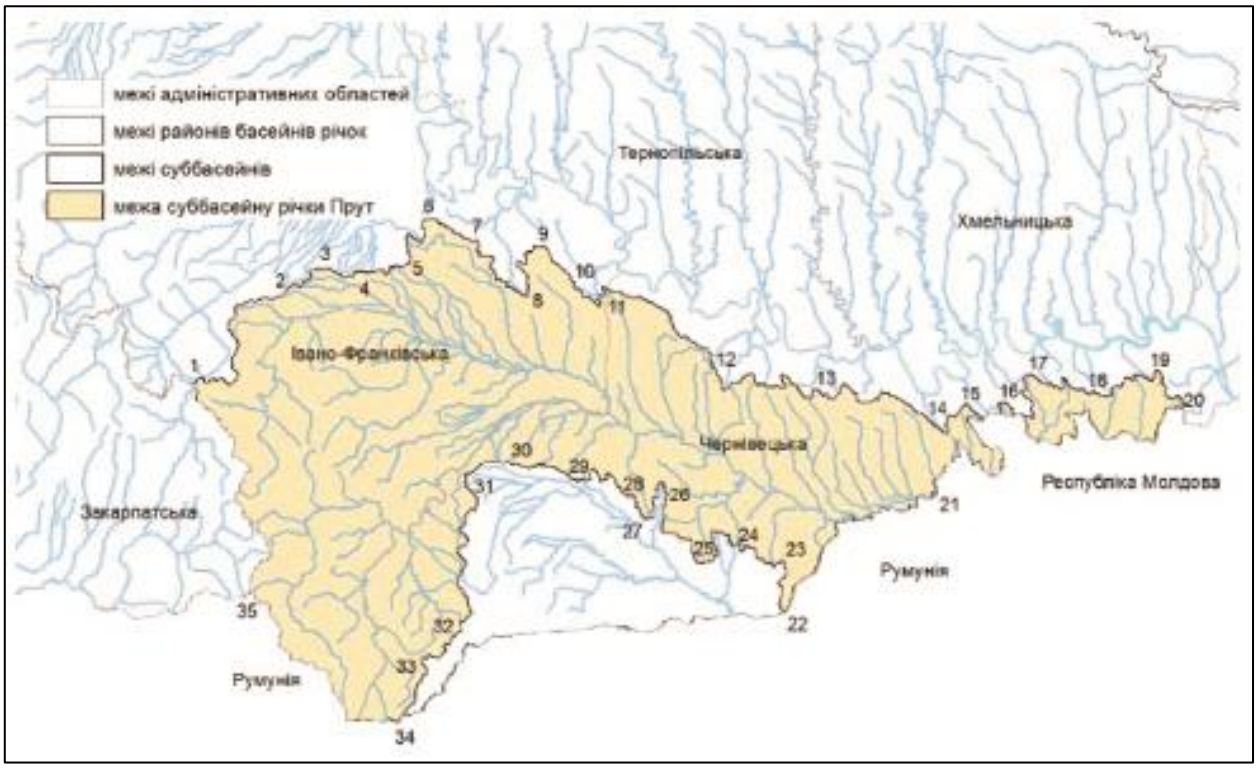

Рис. 1 Картосхема суббасейну р. Прут (код М5.3.2) і водогосподарська ділянка р. Прут від витоку до державного кордону (код М5.3.2.04)

У верхів'ї (до сел. Делятин) р. Прут протікає по території Карпатського національного природного парку і займає майже 600 км^2 площі. На цій ділянці водотік має гірський характер (середньозважений похил – близько 9,6 ‰), зі стрімким правим берегом, місцями поперечний профіль русла має вигляд урвища. Дно річки у верхній ділянці не рівне, кам’янисте, течія швидка, тому тут є багато водоспадів та порогів. Коефіцієнт залісненості території – близько 87 %.

Сукупність геологічний, геоморфологічних та кліматичних умов створили умови для розвитку у верхів’ї р. Прут густої гідрографічної мережі і систем водотоків, що несуть свої води до головної водної артерії [3].

У літературних даних, що датуються 50-60 рр. минулого сторіччя основними на даній ділянці вважалися 4 притоки : Прутець Чемигівський, Прутець Яблуницький, Шибенка Велика та Кам’янка, які відносились до категорії «річки», решта 32 водотоки – струмки.

Відповідно до вище вказаних критеріїв і проведенні низки уточнень та

обчислень авторами виділено наступні характеристики і типологія приток верхів'я р. Прут І порядку (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика і типологія приток верхів'я р. Прут І порядку

№ з/п	Назва водотоку	Ліва / права притока	Довжина ріки, км	Площа водо-збору, км^2	Тип водотоку
1	Притний	Права	2,4	2,8	струмок
2	Цибульник	Права	3,0	12,0	**мала річка**
3	Орендарчик	Права	4,3	9,6	струмок
4	Несамовитий	Права	5,9	11,5	**мала річка**
5	Припір	Ліва	2,4	2,2	струмок
6	Мариш	Права	4,2	9,2	струмок
7	Форещанка	Ліва	4,2	8,1	струмок
8	Озірний	Права	9,1	13,9	**мала річка**
9	Завоєля	Ліва	2,6	2,3	струмок
10	Гаврилець	Ліва	4,8	6,4	струмок
11	Рудяк	Ліва	2,7	3,1	струмок
12	Явір	Права	3,4	4,7	струмок
13	Арджелуша	Права	9,1	20,0	**мала річка**
14	Верхній Багончик	Ліва	5,9	8,3	струмок
15	Нижній Багончик	Ліва	6,9	9,7	струмок
16	Свинний	Ліва	3,3	4,2	струмок
17	Войтул	Права	3,2	4,8	струмок
18	Параджин	Ліва	5,7	11,3	**мала річка**
19	Шимшорів	Ліва	2,6	2,7	струмок
20	Лазованець	Права	2,3	4,6	струмок
21	Вербівський	Права	3,6	4,3	струмок
22	Піги	Права	11	38,6	**мала річка**
23	Прутець Яблуницький	Ліва	22	114	**середня річка**
24	Татарівчик	Права	1,8	1,8	струмок
25	Женець	Ліва	10,8	17,8	**мала річка**
26	Коритарський	Ліва	2,0	3,1	струмок
27	Прутець Чемигівський	Права	21	120	**середня річка**
28	Мересний	Права	12,2	19,1	**мала річка**
29	Кісний (Тісний)	Права	5,6	14,0	**мала річка**
30	Пічний	Права	2,3	3,3	струмок
31	Капливець	Права	1	1,2	струмок
32	Явірник	Ліва	4,7	8,9	струмок
33	Жонка	Ліва	7,9	29	**мала річка**
34	Чорногірчик	Ліва	3,4	8,1	струмок
35	Кам'янка	Ліва	8,2	18,9	**мала річка**
36	Боярський	Права	4,5	10,0	**мала річка**

Висновки. Таким чином, проведені нами дослідження показали, що у верхів'ї басейну р. Прут відповідно до підходів Водної Рамкової Директиви ЄС серед 36 приток першого порядку виділяється дві середні річки (Прутець Яблуницький та Прутець Чемигівський), а також 12 річок, що відноситься до

категорії «мала». Решту водотоків можна вважати струмками.

Отримані дані можуть бути використані при створені нового «Проекту організації території Карпатського національного природного парку», а також для планування водної політики місцевих органів самоврядування - Яремчанської, Яблуницької та Ворохтянської територіальних громад Надвірнянського району Івано-Франківської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водна рамкова директива ЄС 2000 / 60 / ЄС. Основні терміни та їх визначення. – Київ, 2006. – 240 с.

2. Водний кодекс України /Відомості Верховної Ради України, 1995, № 24, ст.189 (зі змінами та доповненнями протягом 2000–2014 рр.)

3. Карпатський національний природний парк: монографія / [О. І. Киселюк, М. М. Приходько, А. І. Яворський та ін.]; за ред. М. М. Приходька, О. І. Киселюка, А. І. Яворського. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 672 с.

4. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України (№ 103 від 03.03.2017) «Про затвердження Меж районів річкових басейнів, суббасейнів та водогосподарських ділянок».

5. Hydrographic and hydroeconomic zoning of Ukraine’s territory, approved in 2016 - implementation of the WFD provisions // Гідрографічне та водогосподарське районування території України, затверджене у 2016 р. реалізація положень ВРД ЄС / Hidrolohiia, hidrokhimiia i hidroekolohiia. – 2017. Т. 1(44)

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Маковецька Лариса Олексіївна
к.геогр.н., доцент
Гарасимяк Лідія Миколаївна
Студентка
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Вступ. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, Волинська область прийняла і розмістила громадян із зони бойових дій. Люди, які через війну змушені покинути постійне місце проживання, але залишились в Україні, отримали статус внутрішньо переміщених осіб.

Мета роботи. Дослідити динаміку внутрішньо переміщених осіб на території Луцького району та Волинської області. Проаналізувати зміну кількості внутрішнього переміщених осіб та тих, хто офіційно отримав цей статус. Дослідити зміну чисельності переселенців Луцького району в розрізу територіальних громад.

Матеріали та методи. В дослідженні було використано статистичні дані про внутрішньо переміщених осіб із сайту Координаційного центру Волинської обласної державної адміністрації та із сайту центру журналістських розслідувань «Сила правди».

Результати та обговорення. Згідно нормативних документів внутрішньо переміщена особа (ВПО) – громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [7]. Ті, хто змушений був покинути домівку та переїхати до

безпечних місць в Україні, мають право отримати офіційний статус ВПО, що дасть зможу отримувати певні компенсації від держави. [10].

Однак не всі стають на облік через низку причин та не мають офіційного статусу ВПО. Загалом за період з 24 лютого 2022 року по 11 грудня 2023 Волинська область прийняла 78 998 внутрішніх переселенців. Офіційний статус ВПО надано лише 47 947 особам (це – 34 534 сімей, у яких 13 546 – діти) [4].

За опублікованими результатами координаційного центру Волинської державної адміністрації нами простежено особливості та зміна кількості прибулих (в т. ч. осіб, яким з часом було надано статус ВПО) з березня 2022 року по грудень 2023 року, як за добу, так і в регіональному розрізі.

Громадяни, яким довелося залишити домівки приїжджали у Волинську область з різних регіонів. Так, вже 20 квітня 2022 року проживало 265 осіб із Маріуполя [2]. До початку серпня 2022 року найбільше прибуло громадяни із Донецької та Харківської областей, також з Луганської, Херсонської, Дніпропетровської, Миколаївської та Чернігівської [6]. За квітень 2023 року вдалось розмістити 303 людини, які з Донецької (38%), Запорізької (15%), Херсонської (14%), Харківської (12%) та Луганської (10%) областей [9]. Через підрив Каховської ГЕС, з 10 по 17 липня 2023 року прибуло 14 осіб з Херсонської області. Всього через підтоплення території, у Волинську область приїхало 46 людей, зокрема 34 поселились у Луцькому районі [3].

Найбільший потік ВПО спостерігався в перші місяці повномасштабного вторгнення. Так, за фіксованою інформацію 21 березня в область прибуло 2 тис. осіб, а на початку квітня за добу прибувало від 700 до 1330 осіб. У квітні-травні кількість прибулих коливається в межах від 120 до 750 осіб за добу, а від червня інтенсивність різко спадає і варіюється від 20 до 120, а в деякі дні навіть менше. На початку 2023 року спостерігається така ж сама тенденція як в кінці 2022 року, але кількість прибулих осіб із березня визначають не за добу, а за тиждень. На даний час в тиждень Волинська область приймає від 20 до 100 переселенців [5].

Загалом, станом на 10 березня 2022 року було прийнято 13,2 тис.

громадян із зони бойових дій, 11-го березня їх кількість становила 14 тис. осіб, 12-го березня – 15,7 тис. осіб, 16 березня – 22 тис. осіб. Слід зазначити, що більшість із них використовувала Волинську область як транзитну, для подальшого виїзду за кордон. Так, на початку квітня 2022 року із 46 тис. прийнятих осіб лише 30 тис. залишилась проживати в області. Орієнтовно 700-900 осіб на добу подавали заявки на отримання статусу ВПО [8].

До середини квітня 2022 року динаміка і особливості перебування прибулих продовжували залишатись стабільно високими (див. рис.1) [5].

У травні 2022 року у волинській області нараховувалось 62,839 тис. переміщених українців, з яких 59 тис. осіб оформили статус внутрішньо перемішеної особи.

У грудні 2022 р. загальна кількість переселенців становила 75,733 осіб., однак кількість зареєстрованих була набагато нижчою – 60 156 осіб.

У травні 2023 року кількість прибулих становила 77 462 осіб, а тих хто мав статус ВПО – 53 565 осіб.

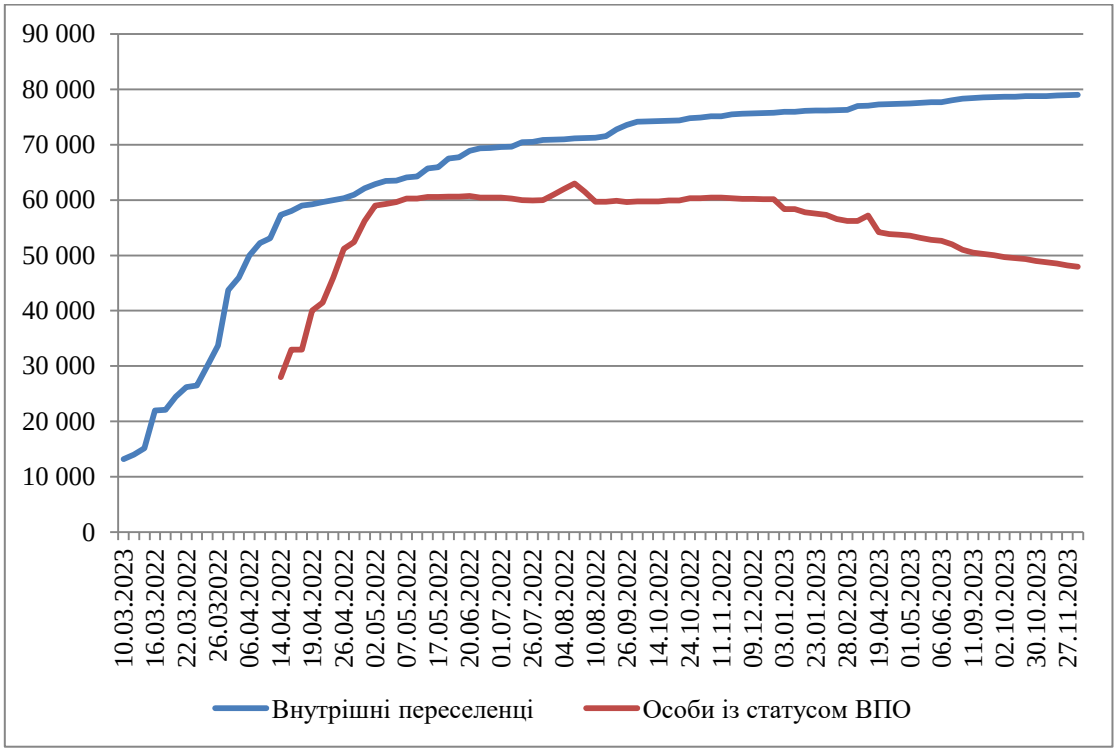

Рис. 1. Динаміка внутрішньо переміщених осіб, 2022-2023 рр.

У загальному підсумку впродовж часу, що аналізується, людей, які отримали статус ВПО було зафіксовано найбільше 8-го серпня 2022 року –

62,972 тис. осіб, а на кінець 2022 року зазначений показник варіюється в межах 58 тис. осіб. З початку 2023 року і до сьогодні чисельність приїжджих зменшилась ще на 10 тис. і становить 47 тис. осіб [5]

За бажанням більшість ВПО для життя обирають міста, і за даними Волинської обласної державної адміністрації, найбільша їх кількість в м. Луцьку – 17 229, м. Нововолинську – 5491, та м. Ковелі – 4523 [1].

Серед районів Волинської області Луцький район займає перше місце за кількістю переселенців: на початку війни – 23 березня року тут поселилось 9 554 людини; 13 жовтня 2023 року, їх кількість зросла до 29 058 осіб; 18 січня 2023 року – 30 105; 20 лютого 2023 року – понад 30 тисяч; 6 червня року – 31 254 особи. За останніми даними, 6 листопада 2023 року в Луцькому районі проживала 32 071 особа. Для порівняння в Ковельському районі проживає 21 270 осіб, Володимирському районі – 19 152 осіб, Камінь-Каширському районі-6 300 осіб [3].

Аналізуючи статистику та особливості розміщення внутрішньо переміщених осіб, за травень 2023 року в Луцькому районі, постає загальна картина нерівномірності розміщення переселенців у розрізі територіальних громад. Найбільша кількість в – Луцькій територіальній громаді – 17 229 осіб; Підгайцівській – 1837 осіб, третє – Рожищенській – 1325, Горохівська – 1087, Ківерцівська – 988, Колківська – 832, Боратинська – 575, Олицька – 497, Берестечківська – 425, Цуманська – 376, Мар’янівська – 375, Торчинська – 125, Городищенська – 106, Копачівська – 49, Доросинівська – 38 [1].

Спостерігаючи за даними 2022 та 2023 років кількості внутрішньо переміщених, випливає загальна картина їх динаміки на території Луцького району в розрізі територіальних громад.

Динаміка ВПО в розрізі територіальних громад Луцького району змінювалася впродовж періоду з травня 2022 року по травень 2023 року, що пояснюється бажання населення вернутися додому, виїхати за кордон або просто переїхати в іншу громаду. Крім того слід зазначити, що спостерігається помітне зменшення вимушено переселених осіб. Наприклад, кількість

переселенців зменшилась по територіальних громадах в Луцькій на 852 особи, в Ківерцівській на 407 осіб, в Цуманській на 339 особи, в Горохівській на 293 осіб, в Боратинській на 290 осіб, в Берестечківській на 50 осіб, в Рожищенській на 21 особу, в Мар'янівській на 38 осіб, в Олицькій на 155 осіб, в Городищенській на 169 осіб, в Доросинівській на 52 особи, в Копачівській на 132 особи. Найбільша кількість ВПО покинула Торчинську громаду – виїхало 1110 особи. З нашої точки зору це пояснюється неналежними умовами проживання або бажанням проживати разом із земляками.

Однак три є громади в яких кількість переселенців збільшилась. Це Колківська (збільшилось на 107 осіб), Олицька (збільшилось на 155 осіб) та найбільше в Підгайцівській (збільшилось на 462 особи) [1].

Висновки. Війна викликала зміни в демографічній структурі населення Волинської області, через збільшення чисельності ВПО. Дослідження динаміки та особливостей розміщення ВПО показує територіальні диспропорції їх розподілу. Найбільше зосередження спостерігається у містах та більш розвинених громадах Луцького району. Однак проблемою, є офіційна реєстрація ВПО за місцем тимчасового проживання, оскільки показники загальної кількості осіб, що переїхали не відповідають кількості ВПО, які отримали офіційний статус.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бугайчук А. Скільки внутрішньо переміщених осіб залишилися на Волині на другий рік повномасштабної війни. Сила Правди : веб-сайт. URL : https://sylapravdy.com/skilky-vnutrishno-peremishhenyh-osib-zalyshylysya-na-volyni-na-drugyj-rik-povnomasshtabnoyi-vijny/ (дата звернення 18.12.2023)

2. Волинь прийняла більше 400 внутрішніх переселенців 19 квітня. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/volin-priynyala-bilshe-400-vnutrishnih-pereselenciv-19-kvitnya/ (дата звернення 17.12.2023)

3. Волинь прийняла 78 тисяч внутрішніх переселенців. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/

volin-priynyala-78-tisyach-vnutrishnih-pereselenciv/ (дата звернення 18.12.2023)

4. Волинь прийняла ще 45 переселенців. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/volin-priynyala-sche-45-pereselenciv/ (дата звернення 17.12.2023)

5. Новини Волині. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL :https://voladm.gov.ua/search/1/?search=%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%8C%20%D0%B%B9%D0% (дата звернення 18.12.2023)

6. Понад 50 людей вчора знайшли прихисток на Волині. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/ponad-50-lyudey-vchora-znayshli-prihistok-na-volini/ (дата звернення 17.12.2023)

7. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України. Верховна рада України : веб-сайт. URL : https://web.archive.org/web/20220307195938/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text (дата звернення 20.12.2023)

8. Про статус внутрішньо-переміщеної особи: що потрібно знати? Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/pro-status-vnutrishno-peremischenoyi-osobi-scho-potribno-znati/ (дата звернення 19.12.2023)

9. У квітні поточного року Волинь прийняла більше трьохсот внутрішніх переселенців. Волинська обласна державна адміністрація : веб-сайт. URL : https://voladm.gov.ua/new/u-kvitni-potochnogo-roku-volin-priynyala-bilshe-trohsot-vnutrishnih-pereselenciv/ (дата звернення 17.12.2023)

10. Як зареєструвати статус ВПО та отримати довідку переселенця. Інструкція. Дія. Безбар’єрність : веб-сайт. URL : https://bf.diia.gov.ua/articles/yak-zareiestruvatys-vpo-otrymannia-dovidky-instruktsiia (дата звернення 20.12.2023)

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ БУРИХ ГІРСЬКО-ЛІСОВИХ ҐРУНТІВ НА ТЕРИТОРІЇ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Стефурак Ольга Михайлівна,
технік-лаборант
Мотрук Михайло Васильович,
наук. співроб.
Кравчинський Руслан Леонідович,
к.г.н., пров. наук. співроб.
Карпатський національний природний парк
м. Яремче, Україна

Вступ. Ґрунти є частиною біосфери, в якій найбільш активно протікають геохімічні і біогеохімічні процеси вивітрюванню, виносу і нагромадження мінеральних, органічних речовин і органо-мінеральних речовин. Ґрунтовий покрив виконує дуже важливі екологічні функції у біосфері, є акумулятором і розподілювачем енергії, яка пройшла через фотосинтез рослин, екраном, що утримує у біосфері поживні елементи від геохімічного стоку в океан, універсальним біологічним поглиначем і нейтралізатором різних забруднюючих речовин.

Тому, вивчення ґрунтів відноситься до числа комплексу щорічних наукових досліджень, які проводяться на територіях природо-заповідного фонду України [3].

У Карпатському національному природному парку (НПП) – першому і одному із найбільших природних парків України – найбільш поширеними є бурі гірсько-лісові ґрунти (гірські буроземи), які знаходяться у тісному геосистемному взаємозв’язку з іншими компонентами природи – лісовими екосистемами, водними об’єктами тощо [1].

Мета роботи. Таким чином, метою даної роботи було вивчення (зокрема гірських буроземів) та удосконалення підходів щодо вивчення грунтів на території Крапатського НПП.

Матеріали та методи. Відповідно до Програми Літопису природи дослідження направлені на створення ґрунтового розрізу, який відбиває механічний склад ґрунтів, ступінь виявленості горизонтів. Визначення ґрунту проводиться за схемою: тип, рід, вид. Можуть наводитися також підтип і варіанти виду ґрунту.

Послідовність наших досліджень було дещо ширшим і включало почергового виконання трьох основних етапів :

1 етап – підготовчий – передбачав вивчення літературних і фондових матеріалів, вивчення загальної характеристики досліджуваного ґрунту, вибору місця закладання ґрунтового розрізу на картографічному плані.

2 етап – польовий.

І-й рівень – оцінка гомогенності (репрезентативності) вибраної ділянки на місцевості, вибір локального місця для закладання ґрунтового розрізу

ІІ-й рівень – закладання ґрунтового розрізу, відбір зразків, проведення їх первентивного опису. Для закладання профілю задіяно основний польовий інвентар: штикова лопата, мала саперна лопата та лом. Для проведення робіт також використано мірну стрічку (лінійку), ґрунтовий ніж, поліетиленові пакети (для відбору ґрунтових зразків), польовий журнал. Відбір, транспортування та зберігання проб проводилось з використанням рекомендацій ДСТУ ISO 10381-4:2005 та ДСТУ ISO 10381-1:2004.

3 етап – камеральний – включав обробку відібраних зразків у лабораторних умовах, використання аналітичних, фізико-хімічних, картографічних методів та графічну інтерпретацію результатів досліджень.

Результати досліджень та обговорення. Дослідження проводились у с. Микуличин (Яремчанська ТГ, Івано-Франківська обл., географічні координати: 48°25'9,9192" пн.ш., 24°36'23,238" сх.д.).

1 етап. Відповідно до існуючих тематичних картосхем території Карпатського НПП, досліджуваний нами ґрунт – бурий гірсько-лісовий ґрунт (світло-бурий середньопотужний легкосуглинистий).

На території Карпатського НПП даний тип ґрунту поширений виключно в

гірській частині. Утворився в умовах гірського рельєфу на добре дренованих кислих породах, що являють собою елювій-делювій карпатського флішу, на хребтах і схилах різної висоти та крутизни. Використовуються ці ґрунти переважно під лісом, природними кормовими угіддями, незначна частина їх розорюється. Із збільшенням висоти над рівнем моря, змінюються властивості бурих лісових ґрунтів зони гірських Карпат.

При цьому легшим стає їх механічний склад і зменшується вміст загального обмінного і органічно зв'язаного кальцію, а також фосфору. В межах кожного з поясів ці ґрунти мають різну глибину профілю (рахуючи до корінної породи) і ступінь щебенюватості, внаслідок чого виділяються глибокі, середньоглибокі, нещебенюваті, щебенюваті й кам’янисті ґрунти [4].

2 етап. ***І-й рівень*.** Вибір локальної ділянки закладання ґрунтового розрізу та відбору зразків обґрунтовано низкою факторів: доступністю для проведення досліджень, відсутністю слідів антропогенної діяльності тут, геолого-геоморфологічною та геоботанічною однорідність території, відсутністю поблизу доріг, стежок, канав, мікропонижень тощо. Додатково на обраній ділянці проведено площинну зйомку з кроком 2×2 м для визначення просторової зміни кислотності ґрунту на глибині 0,15 м з використанням портативного ґрунтового pH-метра. За результатом опробувань виявлено незначну зміну pH – 6,3-6,4 од., що є додатковим свідченням гомогенності локальних умов.

***ІІ-й рівень*.** Вивчення ґрунту у польових умовах для визначення або уточнення його назви проводився за допомогою профільного методу і передбачає закладання ґрунтового розрізу з подальшим дослідженням ґрунтового профілю на місцевості і у лабораторних умовах. Зроблений нами тип розрізу відноситься до числа основних, який є відносно глибоким і відкриває усі генетичні горизонти та материнську породу, що не змінена ґрунтоутворюючим процесом.

3 етап. Одним із перших характеристик, що визначались у лабораторних умовах – ***колір***, що оцінювався з використанням детальної сучасної стандартної

шкали забарвлення ґрунтів Мунсела і наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика забарвлення різних горизонтів досліджуваного ґрунту

Горизонт	Інтенсивність/ відтінок (Value/ Chroma)	Тон (Hue)	Характеристика
A_0	3/4	10 YR	коричневий темно-коричневий
A_1	6/2	10 YR	сірувато-жовто-коричневий
B_1	7/3	10 YR	тьмяно-жовтий помаранчевий
B_1B_2	8/3	10 YR	світло-жовтий світло-сірий
B_2	7/4	10 YR	тьмяно-жовтий помаранчевий
C	8/1	10 YR	світло-сірий
	8/3	5 YR	світло-оранжевий

У таблиці 2 наведено механічний склад ґрунтів.

Таблиця 2

Механічний склад дерново-бороземних піщано-суглинкових ґрунтів

Глибина взяття зразків, см	Розмір часток, мм						Сума часток менше 0,01, мм
	пісок		пил			мул	
	більше 0,25	0,25-0,05	0,05-0,01	0,01-0,005	0,005-0,001	менше 0,01	
2-20	15,47	25,48	21,71	5,90	14,45	14,55	34,90
53-60	6,12	33,07	13,86	11,85	10,41	23,01	45,27

Гранулометричний склад ґрунтів наведено в табл. 3

Таблиця 3

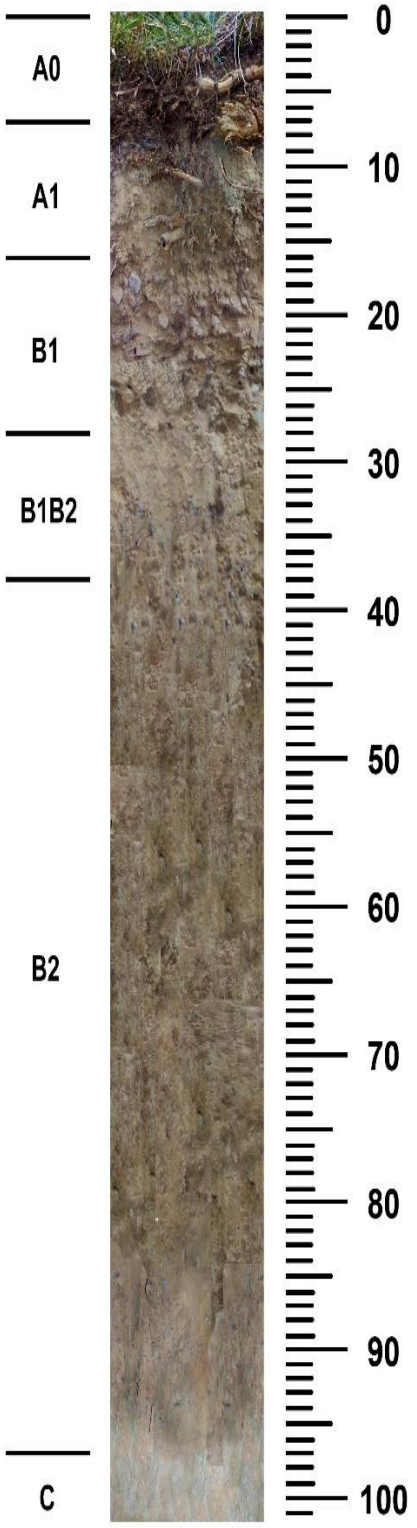
Гранулометричний склад (ГР), твердість (ТВ) та включення (В) у ґрунті

Горизонт	ГР	ТВ	В
A_0	–	пухка	–
A_1	супісок, дуже слабопласт.	ущільнена	хрящ
B_1	важкий суглинок, дуже пласт.	щільна	хрящ, щебінь
B_1B_2	глина, високопластична	щільна	щебінь, каміння
B_2	глина, високопластична	щільна	хрящ
C	–	щільна	хрящ, щебінь, каміння

Включення у ґрунті представлені переважно уламками кутуватими (хрящ, щебінь, каміння); вміст їх незначний, за винятком горизонту В1.

Узагальненим результатом проведених досліджень є ґрунтовий профіль, побудований за результатами обробки цифрових фотознімків (рис. 1 А) та

характеристика ґрунтових горизонтів (рис. 1 Б).

А0 (0-6 см) – лісова підстилка, у непорушеному стані (під лісом), глибина якої зростає до 6-8 см біля верхньої межі лісу.

А1 (6-16 см) – Гумусовий горизонт має сірувато-жовто-коричневе забарвлення, добре виражену зернисто-дрібногоріхувату структуру, яка обумовлює добру дренованість і сприятливий водно-повітряний режим буроземів.

В1 (16-28 см) – Горизонт тьмяно-жовтого помаранчевого кольору, грубої щільної структури з абсолютним переважанням куткуватих щебенистих уламків.

В1В2 (28-38 см) – Горизонт світло-жовто-світло-сірого кольору, має небагато гумусу, щільний у ньому міститься значно менше уламків корінних порід, але подекуди зустрічається каміння розміром понад 100 мм.

В2 (38-97 см) – Нижній перехідний горизонт має небагато гумусу, він темнішого забарвлення, тут нетипово зменшується кількість уламків корінних порід. Якщо у верхній частині горизонту уламки сильно вивітрілі і збагачують ґрунт глиноземом, то в нижній частині вони мало зруйновані, міцні, поступово переходять у корінну гірську породу.

С (97-102 см) – Корінна гірська порода з щільних щебенистих уламкових порід світло-сірого кольору з рідким вкрапленнями щебенистих порід світло-оранжевого забарвлення.

А **Б**

Рис. 1. Ґрунтовий профіль (А) та характеристика ґрунтових горизонтів (Б)

Хімічний склад та властивості ґрунту. За забарвленням можна зробити деякі висновки і про особливості хімічного складу. Темно-коричневий

колір верхнього горизонту може вказувати на підвищений вміст у ньому гумусу близько 6-7 %. Про незначний вміст сполук водного окису заліза ($Fe_2O_3 \cdot H_2O$) свідчить жовтий або помаранчевий колір відібраних зразків нижніх горизонтів.

Закисні форми заліза, що утворюються при недостатній аерації ґрунтів дають сизуваті та брудно-сині тони. Світло-сірий, білястий, білий кольори, що спостерігаються у нижньому горизонті, ймовірно, обумовлені великим вмістом у ґрунті кремнезему (SiO_2), вуглекислого вапна ($CaCO_3$) або сполук гідратів глинозему ($Al_2O_3 \cdot nH_20$).

Більш детально у лабораторних умовах визначались вміст у ґрунті розчинених солей (засоленість) та pH ґрунту за загальноприйнятими методиками. Солоність ґрунту – загальний уміст у воді (ґрунті) різних водорозчинних солей. В залежності від кількості таких солей ґрунти поділяються на засолені та незасолені. За результатами проведених нами хімічних аналізів відібраних зразків виявлено, що відносний вміст солей у різних горизонтах ґрунту коливався в межах 0,05-0,08 % (табл. 4).

Таблиця 4

Вміст розчинених солей та кислотність ґрунту

Горизонт	Глибина відбору проби	Розчинені солі		Водневий показник (pH, од.)	
		величина	характеристика	величина	характеристика
A_0	–	–	–	–	–
A_1	10	25	незасолений	6,4	слабо кисла
B_1	20	15	незасолений	5,8	слабо кисла
B_1B_2	30	17	незасолений	6,5	нейтральна
B_2	60	16	незасолений	6,2	слабо кисла
C	–	–	–	–	–

Невеликий вміст водорозчинних солей (менше 0,1%) не шкодить нормальному росту та розвитку місцевої рослинності.

Актуальна кислотність ґрунтового розчину гумусового горизонту особливо висока (pH водне 4,0) в неокультурених ґрунтах [2]. Проведені нами дослідження показали, що відібрані зразки ґрунту за показником pH характеризувалися як слабо-кислі і нейтральні (див. табл. 4).

Висновки. Проведені нами роботи показали значну схожість результатів досліджень із літературними даними. Гірські породи, на яких формуються бурі гірсько-лісові ґрунти, дуже бідні на сполуки кальцію. Це зумовлює їх низьке насичення катіонами двовалентних металів і високу кислотність. Найбільш родючим є верхній шар. Тому досліджуваний нами тип ґрунту є оптимальними для росту культур із поверхневою кореневою системою.

Запропонований нами підхід охоплює багатогранне вивчення буроземів, малозатратний, інформативний, структурований і може бути включений для розширення Програми ведення Літопису природи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпатський національний природний парк: монографія / [О. І. Киселюк, М. М. Приходько, А. І. Яворський та ін.]; за ред. М. М. Приходька, О. І. Киселюка, А. І. Яворського. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – 672 с.

2. Природа Закарпатської області / Під ред. К. І. Геренчука. Л. 1981.-156 с.

3. Програма літопису природи для заповідників та національних природних парків [Текст] : метод. посібник / Т. Л. Андрієнко [и др.] ; ред. Т. Л. Андрієнко. - К. : Академперіодика, 2002. - 103 с.: рис. - Бібліогр.: с.99-103. ISBN 966-8002-45-8

4. Ткачук І. Д. Сідлярчук О. С. Ґрунти Івано-Франківської області / За ред. Г. О. Андрущенка. – Ужгород: Карпати, 1969. – 59 с.

GEOLOGICAL AND MINERALOGICAL SCIENCES

PROJECTS OF LEBANON TERRITORY RECONNAISSANCE SURVEYING BY DIRECT-PROSPECTING METHODS IN ORDER TO DETECT BLOCKS FOR OIL, GAS AND HYDROGEN PROSPECTING

Yakymchuk Mykola Andriyovych,
doctor of physics and mathematics, professor
Institute of Applied Problems of Ecology
Geophysics and Geochemistry, Kyiv, Ukraine
Korchagin Ignat Mykolayovych,
doctor of physics and mathematics, professor
Institute of Geophysics, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introduction. In 2019-2023 in various regions of the globe, a significant number of experimental research has been carried out in order to test frequency resonance methods of satellite images and photographs processing and decoding [1], as well as to develop and improve methodology of their practical application during solving geological and geophysical exploration problems of various nature.

The results of mobile technology approbation in the mode of integral assessment of the oil and gas potential of large blocks (licensed, including) demonstrated that in this mode the technology can be used for operational survey of the territories of individual countries in order to determine (select) the most promising blocks (areas) to conduct detailed prospecting for specific types of minerals. In this regard, in 2022, projects for a reconnaissance survey of the territories of a number of countries in various regions of the globe were prepared and proposed [9]. This thesis describes the features of the projects of Lebanon territory reconnaissance survey in order to identify the most promising areas and sites for

detailed prospecting for oil and gas, natural hydrogen, ore minerals and water.

Research methods. Experimental reconnaissance studies are carried out using low-cost direct-prospecting technology, including modified methods of frequency-resonance processing and decoding of satellite images and photographs, vertical electric-resonance sounding (scanning) of the cross-section and the method of integral assessment of the prospects for oil and gas (ore) potential of large prospecting blocks and local areas [1]. The individual components of the technology used are developed on the principles of the "substance" paradigm of geophysical research, the essence of which is the search for a specific (required in each case) substance. The developed methods are based on the standing electric waves, discovered by Nikola Tesla in 1899 in the deep horizons of the Earth. In modified versions of the methods of frequency-resonance processing of satellite images and photographs, as well as vertical sounding (scanning) of the cross-section, existing databases (sets, collections) of sedimentary, metamorphic and igneous rocks, minerals and chemical elements are used. The technique of instrumental measurements carrying out, are described in detail in [1-12].

Unlike classical geophysical methods, the used technology make it possible in each specific case to fill the cross-section under study with the complexes of sedimentary, metamorphic and igneous rocks, present in it, as well as to determine in the first approximation (and refine at the stages of detailing) the intervals of the cross-section that are promising for the detection of combustible and ore minerals, immediately, in the process of measurements (registration of signals) by the developed instrumentation and measuring devices (i.e. without additional stages of modeling and geological interpretation of the instrumental measurements results).

Approbation of direct-prospecting methods on Lebanon and Israel offshore. In this report, it is also worth noting that mobile technology has been tested on Lebanon and Israel offshore. Information about these pilot studies may be of interest to companies and investment centers that will consider participation in the implementation of proposed reconnaissance survey projects for Lebanon territory.

The results of application the mobile direct-prospecting technology of

frequency-resonance processing and interpretation of satellite images at the prospecting Block 9 and Block 4 on Lebanon offshore (Fig. 1) and Leviathan gas field on Israel offshore are presented in [11]. Research of a reconnaissance nature was carried out with the aim of demonstrating the efficiency, and informativeness of direct-prospecting methods. The results of reconnaissance studies, conducted in 2020 within the Block 9 on Lebanon offshore (Fig. 1), allow us to conclude that drilled exploratory wells for oil and gas on this block will be dry. During additional processing of the satellite image of Block 9 on February 3, 2023 using an improved method of instrumental measurements at different depths in the range of 0–10000 m, signals at the frequencies of oil, gas condensate and gas are not recorded for three minutes for each component! This forecast was confirmed by the results of well drilling in 2023 [13-14]!

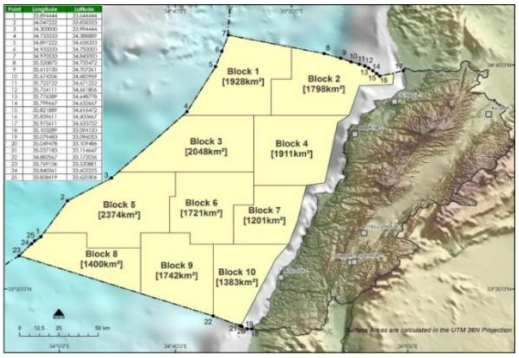

Fig. 1. Map of license blocks on the Lebanon offshore.

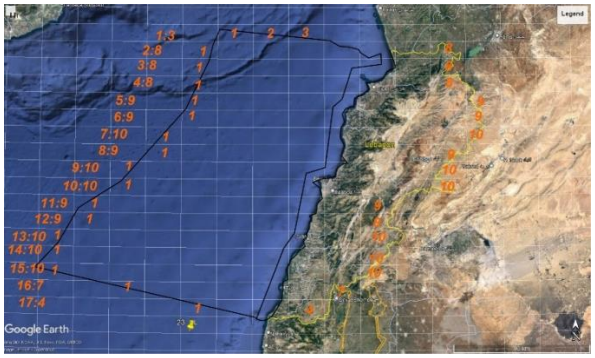

Fig. 2. Satellite image of Lebanon territory.

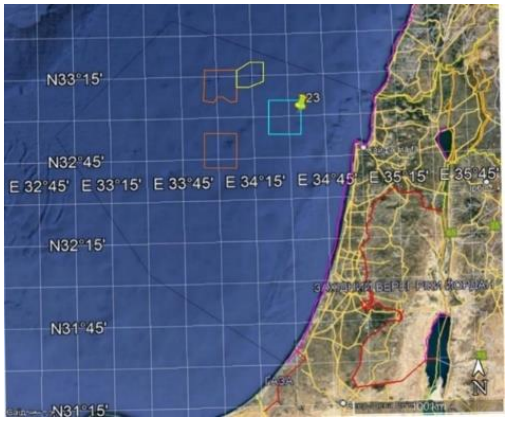

Fig. 3. Location of Block 23 in Mediterranean on the Israel offshore.

The results of reconnaissance studies carried out showed that the probability of obtaining commercial fluid inflows in the drilled well within Block 4 on the Lebanese offshore is close to zero. This forecast was confirmed by the results of well drilling!

During processing the satellite image over a known Leviathan gas field, responses at the frequencies of oil, condensate and gas were recorded [11]. This circumstance testifies in favor of the reliability of the conclusions made earlier about the results of drilling a prospecting well within Block-4 on the Lebanese offshore.

The results of reconnaissance surveying with direct-prospecting methods of satellite images frequency-resonance processing using show that Hercules structural uplift within the Block 23 location on Israel offshore (Fig. 3) is formed by a volcanic complex filled with siliceous rocks [10, 12]. In the contours of volcanoes of this type, conditions for the synthesis of hydrocarbons at the boundary of 57 km are not created. Drilling exploratory wells on this structure and within another parts of Block 23 is impractical! The oil and gas deposits of commercial volume was not detected in well, drilled in 2022 on Hercules structural uplift!

Reconnaissance studies carried out on the Lebanon and Israel offshores indicate that mobile direct-prospecting methods can be used to assess the prospects of oil and gas potential (ore potential) of large prospecting blocks and local areas (including those put up for auction), the selection of optimal locations (sites) of exploratory and production wells, assessment of the prospects of oil and gas deposits discovering in the deep horizons of cross-section, searches and localization of deep channels for the migration of chemical elements, fluids and mineral matter into the upper horizons of cross-section. The use of mobile and low-cost technology will significantly speed up the geological exploration process for hydrocarbons, natural hydrogen, ore minerals, as well as reduce financial costs for its implementation.

Projects of Lebanon territory reconnaissance survey. ***Oil and gas project.*** The results of approbation and practical application of the direct-prospecting technology of satellite images and photographs frequency-resonance processing allow us to reasonably conclude that their targeted use in the search and exploration of oil and gas deposits can significantly speed up and optimize the exploration

process. Promptly carried out reconnaissance surveys of the territories of large blocks in various regions of the world (in Lebanon offshore, including) can be considered as additional confirmation of the potential capabilities of mobile direct-prospecting technology. On the other hand, the results of the survey of large blocks indicate the potential possibility of a reconnaissance survey of the entire Lebanon territory in order to identify the most promising areas (blocks) for oil and gas detailed exploration.

For the practical implementation of this project, the satellite image of Lebanon territory may be divided into separate blocks, the frequency-resonance processing of which will be carried out separately. One of the possible options for dividing a satellite image of the Lebanon territory into separate fragments is shown in Fig. 2. This image with rectangular contours shows 143 local fragments (blocks) for processing.

Frequency-resonance processing of all 143 fragments of the Lebanon satellite image can be performed quite quickly. During image processing, the following set of measurement procedures may be performed: a) fixation from the surface of anomalous responses at frequencies of oil, condensate and gas; b) registration of signals at the frequencies of methane-oxidizing bacteria (bacteria, whose populations are analyzed in method of microbiological exploration for oil and gas by MicroPro GmbH, Germany); c) establishing the presence of a volcanic structure within the survey area, in which there are conditions for the hydrocarbon's synthesis at a depth of 57 km; additional fixation of responses of oil, condensate and gas at this depth; d) fixing signals at frequencies of oil, condensate and gas from lower part of cross-section at depths of 5, 10 and 15 km in order to assess prospects of oil and gas discovering in deep horizons of cross-section.

The listed procedures of instrumental measurements have fully demonstrated their effectiveness and informativeness in the process of direct-prospecting methods approbation in the areas (sites) of drilling exploratory wells on land and shelf in various regions of the globe and basalts volcano's location [2-8, 10].

Within the most promising for oil and gas blocks, found in Lebanon, detailed

prospecting can also be quickly carried out using methods of satellite images and photographs frequency-resonance processing. The prepared fragments of a satellite image of Lebanon territory (Fig. 2) can be additionally processed in the reconnaissance mode within the framework of separate projects for identifying blocks, that are promising for detailed prospecting for: a) natural hydrogen; b) ore minerals; c) water.

Hydrogen project. During frequency-resonance processing of each fragment of the Lebanon territory image in the reconnaissance mode for natural hydrogen searching, a limited set of instrumental measurements of the following nature may be performed separately: a) procedure for recording signals (responses) at frequencies of the 6th group of igneous rocks (basalts); b) the procedure for determining the depth of basalt volcano root (in the case of fixing responses from the surface at basalt frequencies); c) procedures for fixing signals (responses) at the frequencies of hydrogen, phosphorus (red) and hydrogen bacteria; d) instrumental measurements to confirm (or establish absence) of hydrogen migration into atmosphere.

The expediency of implementing the listed set of instrumental measurement procedures during the survey is due to results of direct-prospecting methods testing in various regions of globe. The materials of numerous studies allow us to state following: a) responses at hydrogen frequencies are recorded almost everywhere during instrumental measurements in contours of basalt volcanoes; b) red phosphorus is almost always present in basalt volcanoes; c) hydrogen bacteria create their colonies in upper part of cross-section in areas of hydrogen migration into atmosphere.

To implement the second stage of the work, one of two conditions was met: within one surveyed fragment basalt complexes with hydrogen were found and responses were recorded at the frequencies of red phosphorus and hydrogen bacteria. Further continuation of research within local block is possible only with the participation of at least one Lebanon company in the implementation of the "project".

At the second stage of project implementation within local block, studies of the following nature can be performed: a) the satellite image of the block may be

processed in a detailed mode in order to localize areas (zones) of the basalt volcano's location and select the most promising for exploratory wells drilling for hydrogen; b) in the contours of the most promising local zones, a detailed scanning of cross-section will be performed in order to determine the depths and thicknesses of hydrogen reservoirs in the cross-section above the basalts, as well as in the basalts directly; c) within promising local zones, the depths and thicknesses of reservoirs with living (healing) water may be determined by detailed scanning, and healing properties of living water in identified reservoirs of cross-section may be also studied.

Based on the results of detailed processing of satellite image of local block, a decision will be made to drill exploratory wells in the most promising local areas. At the initial stage of drilling, wells can be designed to study reservoirs with hydrogen in the upper horizons of cross-section. During drilling, reservoirs with living water can also be studied. Based on the results of the first wells drilling, a decision can be made on the next stages of research for the further implementation of the "project".

Brief comments and conclusion. The processing of satellite images and photographs is carried out in laboratory conditions, without organizing and conducting field geological and geophysical studies. In connection with this feature of the technology of satellite images frequency-resonance processing, the proposed projects of reconnaissance survey of entire Lebanon territory (including areas within economic zone of the Mediterranean Sea) in order to identify the most promising blocks for conducting detailed prospecting for hydrocarbons and natural hydrogen can be realized in a very short time. Ultimately, this will significantly speed up exploration work for oil, gas, hydrogen in Lebanon, as well as reduce financial costs of their implementation.

The technology as a whole, as well as its individual methods, should be used in various regions for a preliminary assessment of the prospects for oil and gas potential of poorly explored and unexplored exploration blocks and local areas. The use of this technology can bring a significant effect in the search for industrial accumulations of hydrocarbons in unconventional reservoirs (including areas of shale, coal-bearing formations, and crystalline rocks distribution). Additional surveys promptly carried

out using direct-prospecting methods in local drilling areas of prospecting and exploratory wells will contribute to an increase in the drilling success rate (an increase in the number of wells with commercial hydrocarbon inflows). The laying of wells in the areas, where vertical fluid migration channels are located, can lead to an increase in hydrocarbon inflows. Mobile technology can also be successfully used during the exploration of poorly explored areas and blocks within known oil and gas fields.

REFERENCES

1. Yakymchuk N. A., Korchagin I. N., Bakhmutov V. G., Solovjev V. D. Geophysical investigation in the Ukrainian marine Antarctic expedition of 2018: mobile measuring equipment, innovative direct-prospecting methods, new results. Geoinformatika, 2019, no. 1, pp. 5-27.

2. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Technology of frequency-resonance processing of remote sensing data: results of practical approbation during mineral searching in various regions of the globe. Part I. Geoinformatika, 2019, no. 3, pp. 29-51; Part II. Geoinformatika. 2019. no. 4, pp. 30-58; Part III. Geoinformatika. 2020. no. 1, pp. 19-41; Part IV. Geoinformatika. 2020. no. 3, pp. 29-62; Part V. Geoinformatika. 2021. no. 3-4, pp. 51-88.

3. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. New evidence in favor of the abiogenic genesis of hydrocarbons from the results of the testing of direct-prospecting methods in various regions of the world. Reports of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2020. № 9. P. 55-62. https://doi.org/10.15407/dopovidi2020.09.055.

4. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Approbation of direct-prospecting technology of frequency-resonance processing of satellite images and photo images at known hydrocarbon deposits in different regions. Geoinformatika, 2020, 2, pp. 3-38.

5. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonant processing of satellite images and photos images: results of use for determining areas of gas and hydrogen migration to the surface and in the

atmosphere. Geoinformatika, 2020, no. 3, pp. 3-28 (in Russian).

6. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonance processing of satellite images and photo images: potential opportunities and prospects of application for natural hydrogen accumulations searching. Geoinformatika, 2020, no. 4, pp. 3-41.

7. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Depth structure features of large zones of hydrogen degassing in various regions of the earth by results of frequency-resonance processing of satellite and photos images. Geoinformatika, 2021, no. 1-2, pp. 3-42.

8. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. On the prospects of the technology of remote sensing data frequency-resonance processing using when conducting profiles geoelectric and seismic studies. Geoinformatika. 2021. no. 3-4, pp. 18-50.

9. Yakymchuk Mykola, Korchagin Ignat. Projects of European countries territories reconnaissance survey by direct-prospecting methods in order to identify promising areas for oil and gas detailed exploration. Publisher.agency: Proceedings of the 2nd International Scientific Conference «World Scientific Reports» (March 16-17, 2023). Paris, France, 2023. P. 336-360. ISBN 978-1-8628-5741-4 DOI 10.5281/zenodo.7750877 https://ojs.publisher.agency/index.php/WSR/issue/view/22

10. Yakymchuk Mykola, Korchagin Ignat. Mobile methods of satellite images and photo images frequency-resonance processing: results of additional testing on offshore drilling sites. Publisher agency: Proceedings of the 1st International Scientific Conference «Research Reviews» (December 26-27, 2022). Prague, Czech Republic, 2022. P. 14-35. ISBN 978-3-3302-5670-5 DOI 10.5281/zenodo.7489910 https://ojs.publisher.agency/index.php/RR/issue/view/12/34

11. Yakymchuk Mykola, Korchagin Ignat. Prospects of the commercial hydrocarbon deposits discovery within Block 9 on the Lebanon offshore by the results of direct-prospecting methods using. Publisher.agency (1): Proceedings of the 2nd International Scientific Conference «Theoretical Hypotheses and Empirical results» (February 02-03, 2023). Oslo, Norway, 2023. P. 199-209. DOI 10.5281/zenodo.7607868 https://ojs.publisher.agency/index.php/THIR/issue/view/16

12. Yakymchuk M., Korchagin I. Mobile methods of satellite images frequency-resonance processing: results of testing within the Block 23 location on Israel offshore. Geological science in independent Ukraine: Abstracts of Scientific Conference (Kyiv, September 19—20, 2023) / NAS of Ukraine, M.P. Semenenko Institute of Geochemistry, Mineralogy and Ore Formation. — Kyiv, 2023. — P. 133-138.

13. Lebanon Wants TotalEnergies' Consortium to Drill Second Well in Offshore Block 9. https://www.oedigital.com/news/509000-lebanon-wants-totalenergies-consortium-to-drill-second-well-in-offshore-block-9

14. No gas finds after drilling at Lebanon's offshore Block 9, source says. https://www.reuters.com/world/middle-east/no-gas-finds-after-drilling-lebanons-offshore-block-9-source-2023-10-13/

ON THE POSSIBILITY OF OLD PHOTOGRAPHS FROM SITES OF RECONNAISSANCE AND DETAILED SURVEYING USING FOR FREQUENCY RESONANCE-PROCESSING DURING SEARCHING FOR ORE AND COMBUSTIBLE MINERALS

Yakymchuk Mykola Andriyovych,
doctor of physics and mathematics, professor
Institute of Applied Problems of Ecology
Geophysics and Geochemistry, Kyiv, Ukraine
Korchagin Ignat Mykolayovych,
doctor of physics and mathematics, professor
Institute of Geophysics, NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Introduction. The super-mobile direct-prospecting technology of satellite images and photographs frequency-resonance processing and decoding [5] in 2019-2023 was tested in different regions of the globe when solving various geological and geophysical problems [5-14]. In 2023, when the mobile methods testing, experiments were also carried out to study the possibility of using old photographs from local areas of surveying in used procedures of frequency-resonance processing.

This paper presents the results of frequency-resonance processing of old photographs of local areas on Oak Island (Nova Scotia, Canada), as well as a photograph of the Ramsay Oil Bore 1 well drilling site within the license block PEL 687 (Australia).

Research methods. Mobile direct-prospecting technology includes modified methods of satellite images and photographs frequency-resonance processing and decoding, vertical electric-resonance sounding (scanning) of cross-section, and a method of integral assessment of prospects for oil and gas potential (ore potential, water potential) of large prospecting blocks and local areas [5]. Individual components of the technology used are developed on the principles of the "substance" paradigm of geophysical research, the essence of which is to search for a specific substance. Modified versions of the methods of satellite images and photographs

frequency-resonance processing, as well as vertical cross-section sounding, use existing collections of sedimentary, metamorphic and igneous rocks, minerals and chemical elements. The technique of instrumental measurements is described in [5-14].

The results of the frequency-resonance methods approbation [5-14] proved that they can be successfully used at the following stages of geological prospecting for hydrocarbons, natural hydrogen, ore minerals and water:

a) stage 1 (demonstration) – processing of a satellite image or a photograph of the site (area) with the well or deposit known to the potential customer for further demonstration of the mobile direct-prospecting technology operability and efficiency;

b) stage 2 (integral) – detailed processing of satellite images of large blocks and areas in order to determine the types of volcanic structures, available within the survey area, as well as minerals for which it is advisable to carry out detailed geological exploration works;

c) stage 3 (reconnaissance) – the breakdown of satellite images of large blocks into a sequence of fragments and their detailed processing in order to identify the most promising local areas for carrying out detailed prospecting for the searched minerals;

d) stage 4 (detailing) – detailed processing of satellite images of the most promising local blocks, discovered at the reconnaissance stage in order to select sites for prospecting and exploratory wells drilling.

During this technology large-scale testing and approbation [5-14] numerous facts (evidences) were obtained in favor of 1) deep (abiogenic) genesis of oil, condensate and gas in the process of hydrogen degassing of the Earth, 2) migration of gas (methane), carbon dioxide and hydrogen into the atmosphere of the Earth planet and 3) a "volcanic" model of the formation of structural elements and the appearance of the Earth, planets and satellites of the solar system, as well as deposits of hydrocarbons, ore minerals and water. The results of experimental investigation conducted in various regions of the globe showed also that the super-mobile technology used makes it possible to significantly speed up and optimize (cheapen)

the exploration process for combustible and ore minerals, as well as water.

It should also be noted that in this mobile technology, the frequency-resonance principle of useful signals registration is used. Satellite images or photographs of research objects, as well as photographs of samples of rocks, minerals and chemical elements are, in principle, antinodes of standing electric waves, discovered by Nikola Tesla in 1899 in the deep horizons of the Earth. When conducting instrumental measurements with the developed computerized complexes using, the spectra of satellite or photo images of research objects are consistently compared with the spectra of samples of rocks, minerals and chemical elements. In the process of matching, the measuring block registers resonances (electromagnetic responses), which allow us to draw a conclusion about the presence (absence) of specific rocks, searched minerals and chemical elements in the cross-section of the object of study. Such features of the methods of satellite images processing and decoding, which are being developed, are the basis for using the terms "frequency-resonance methods".

Processing of satellite images and photographs is carried out in laboratory conditions, without organizing and conducting field research. This makes it possible to quickly conduct research in any region of the globe, and therefore, direct-prospecting technology is super-mobile.

Results of satellite images and old photos of Oak Island processing. Oak Island is located off the West Coast of Nova Scotia, Canada. The main attraction of the island is the so-called “Money Mine” that has haunted treasure hunters for over two hundred years. However, the only valuable find during the entire treasure hunt is one Spanish copper coin of 1652 [3].

The specifics and scope of the work performed in order to identify the "treasure" at the location of the Money Mine are described in informational messages on the website [3], as well as in a video film [2]. And it was the viewing of the video film [2], that determined the expediency of experimental work conducting on the island with using for frequency-resonance processing the photographs presented in it.

For conducting experiments (instrumental measurements), the following images of the Oak Island and its local areas were prepared: 1) satellite image of the

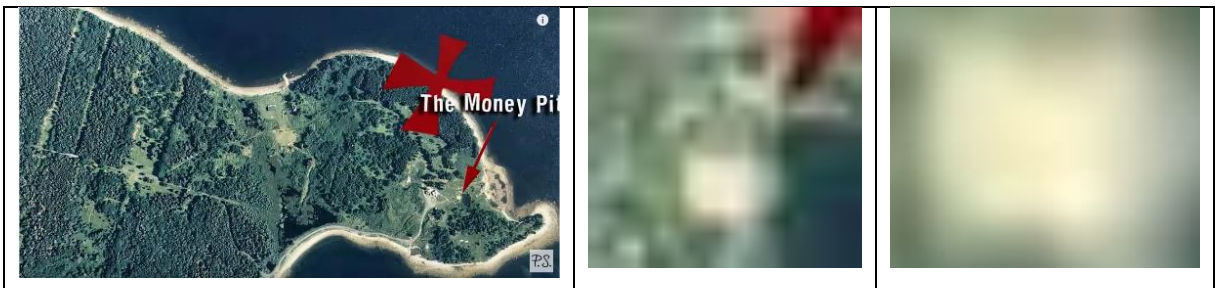
island (Fig. 1a); 2) aerial photographs of the eastern part of the island (Fig. 1b, c); 3) satellite image of the eastern part of the island (Fig. 2) indicating the location of the Money Mine [2]; 4) photos of local areas for treasure hunting [2].

a) **140 s. (120 s.)**	***b)*** **48 s.**	***c)*** **15 s.**

Fig. 1. Satellite image *(a)* and aerial photographs *(b, c)* of Oak Island. The time of the beginning of responses at gold frequencies fixation is indicated in seconds.

It should be noted from the very beginning that the main purpose of the experiments is to evaluate the informativeness of photographs from the area of the "treasure" search, obtained at different times, in order to study (and demonstrate) the possibility of their use in prospecting for ore and combustible minerals using frequency resonance methods of photo images processing and decoding. The authors did not set themselves the task of localizing the site of the searched "treasure" in a cross-section during instrumental measurements.

a)	***b)***	***c)*** **15 s.**

Fig. 2. Fragments of a satellite image of Oak Island from a video film [2].

In the process of research conducting, only the measurement procedure for fixing signals on the frequency spectrum of gold (present in almost any valuable treasure) was used, taking into account the time factor.

Results of instrumental measurements. At the initial stage of the experiments, during instrumental measurements using a satellite image of the entire island (Fig. 1a), responses at gold frequencies were not recorded for 120 seconds. In this situation, it was decided to increase the duration of measurements. And when the

measurement procedure was repeated, responses from gold began to be recorded at 140 s. Such results made it possible to confirm that there is a section (or several small sections) within the island**,** where the gold (in the form of "treasure" or a natural deposit) can be found. And further processing of all pictures and photographs of individual areas of the island in Fig. 1-3 was carried out taking into account the time factor.

<table>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>a) 15 s.</td><td>b) 15 s.</td><td>c) 15 s.</td><td>d) 15 s.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>e) 15 s.</td><td>f) 17 s.</td><td>g) 15 s.</td><td>h) 19 s.</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td rowspan="2">Fig. 3. Photographs from the treasure hunt site on Oak Island from video film [4]. The time of the beginning of responses at gold frequencies fixation is indicated in seconds.</td></tr>
<tr><td>i) 15 s.</td><td>j) 54 s.</td></tr>
</table>

In the future, signals on gold frequencies were obtained during instrumental measurements using all the images prepared for the examination. The time of onset of responses from gold fixation for each of the images is given in the figure captions.

Scanning of the cross-section was carried out using only one photo image, from those presented in Fig. 3. Signals at gold frequencies were recorded during the scanning procedure performing from a 3.67 m thickness interval of cross-section, located at a depth of more than 200 m.

Old photograph of the Ramsay Oil Bore 1 well processing. Information about the discovery of significant concentrations of natural hydrogen in the first Australian well is presented in the information message [4]. An exploration well for natural hydrogen, drilled by Gold Hydrogen company [1], is located near the Ramsay

Oil Bore 1 drilled in 1931. Natural hydrogen was discovered in this well. Information messages on the of the Gold Hydrogen company website [1] provide an old photograph of the well drilling site (Fig. 4a), as well as a diagram of the well's location on a satellite image of area. During the reconnaissance survey of the area with wells, frequency resonance processing of a fragment of an old photograph in Fig. 4a has been conducted.

During the frequency-resonance processing of the lower part of the photograph with the Ramsay Oil Bore 1 well (Fig. 4a), signals at the frequencies of hydrogen were recorded from 39 s of measurements, hydrocarbons (HC) – from 14 s, methane-oxidizing bacteria – from 15 s, yellow phosphorus – from 17 s. At the hydrocarbons synthesis surface of 57 km, responses at HC frequencies were recorded from 18 s. The partial delay in fixing signals of hydrogen and other components is due to the closure of the earth's surface by the drilling equipment.

Brief comments and conclusion. The results of the experimental studies presented above allow us to state that old photographs of survey objects are informative for carrying out certain procedures of frequency resonance processing and can be used when the prospecting work for ore and combustible minerals conducting.

a) ***b)***

Fig. 4. Photograph of the Ramsay Oil Bore 1 well drilling site within the license block PEL 687 (Australia) *(a)*, and its position on a satellite image of the local area *(b)*.

The conducted studies show also that when searching for small clusters of various substances, the time of responses registration must be increased with an increase of the survey area.

During frequency-resonance processing of all photos of the area with the "treasure" in the integral mode, responses from gold were recorded on all of them at almost the same time interval of measurements. This indicates that the area of the site with gold is smaller than the areas of the territories in the photographs.

We also note that if, during additional processing of images, signals at the frequencies of silver and diamonds will be recorded also by instrumental measurements, then such results will indicate of the treasure presence on the island.

When conducting detailed (area) studies with frequency-resonance methods using, the position (site) of the “treasure” on the island can be localized, and the depths of its occurrence can be determined.

In general, the super-operative method of integral assessment of oil, gas and ore potential prospects provides the opportunity to significantly speed up and optimize the geological exploration process for fuel and ore minerals. Mobile methods of direct-prospecting technology can also be used to study the deep structure of the structural elements of the Earth, establish the genesis of ring structures, examine volcanic complexes of various types, as well as when performing archaeological research in areas, where ancient settlements are located, in order to detect and localize local objects that are promising for further excavations. Proven super-mobile technology of satellite images and photographs frequency-resonance processing is recommended for practical use on the territories of different countries for the purpose of preliminary assessment of the prospects for oil and gas content, ore content and water content of poorly studied and unexplored prospecting blocks and local areas.

REFERENCES

1. Gold Hydrogen group. www.goldhydrogen.com.au

2. https://youtube.com/watch?v=cHDla4tW_nU&feature=share

3. Oak_Island. https://en.wikipedia.org/wiki/Oak_Island

4. 'Significant concentrations' of natural hydrogen detected at Australia's first exploration well — raising hopes of world-first commercial exploitation. https://www.hydrogeninsight.com/production/significant-concentrations-of-natural-hydrogen-detected-at-australias-first-exploration-well-raising-hopes-of-world-first-commercial-exploitation/2-1-1546424

5. Yakymchuk N.A., Korchagin I.N., Bakhmutov V.G., Solovjev V.D. Geophysical investigation in the Ukrainian marine Antarctic expedition of 2018: mobile measuring equipment, innovative direct-prospecting methods, new results. Geoinformatika, 2019, no. 1, pp. 5-27 (in Russian).

6. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Technology of frequency-resonance processing of remote sensing data: results of practical approbation during mineral searching in various regions of the globe. Part I. Geoinformatika, 2019, no. 3, pp. 29-51; Part II. Geoinformatika. 2019. no. 4, pp. 30-58; Part III. Geoinformatika. 2020. no. 1, pp. 19-41; Part IV. Geoinformatika. 2020. no. 3, pp. 29-62; Part V. Geoinformatika. 2021. no. 3-4, pp. 51-88 (in Russian).

7. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. New evidence in favor of the abiogenic genesis of hydrocarbons from the results of the testing of direct-prospecting methods in various regions of the world. Reports of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2020. № 9. P. 55-62. https://doi.org/10.15407/dopovidi2020.09.055 (in Ukrainian).

8. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Approbation of direct-prospecting technology of frequency-resonance processing of satellite images and photo images at known hydrocarbon deposits in different regions. Geoinformatika, 2020, no. 2, pp. 3-38 (in Russian).

9. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of frequency-resonant processing of satellite images and photos images: results of use for determining areas of gas and hydrogen migration to the surface and in the atmosphere. Geoinformatika, 2020, no. 3, pp. 3-28 (in Russian).

10. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Direct-prospecting technology of

frequency-resonance processing of satellite images and photo images: potential opportunities and prospects of application for natural hydrogen accumulations searching. Geoinformatika, 2020, no. 4, pp. 3-41 (in Russian)

11. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. Depth structure features of large zones of hydrogen degassing in various regions of the earth by results of frequency-resonance processing of satellite and photos images. Geoinformatika, 2021, no. 1-2, pp. 3-42 (in Russian).

12. Yakymchuk, N. A., Korchagin, I. N. On the prospects of the technology of remote sensing data frequency-resonance processing using when conducting profiles geoelectric and seismic studies. Geoinformatika. 2021. no. 3-4, pp. 18-50. (in Russian).

13. Yakymchuk M. A., Korchagin I. M. Application of direct-prospecting methods for the types of volcanic structures determination within the Nadir crater on west Africa offshore. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 314-323. https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-19-21-06-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/

14. Yakymchuk M. A., Korchagin I. M. Approbation of mobile methods of satellite images and photographs frequency-resonance processing within local areas of hydrogen degassing in France. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Kyiv, Ukraine. 2023. Pp. 389-398. URL: https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-problems-of-science-education-and-society-9-11-10-2023-kiyiv-ukrayina-arhiv/

ВЛАСТИВОСТІ І ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОГО ТОПАЗУ

Гаврилович Крістіна Михайлівна
Студентка
Науковий керівник
Вовк Олександр Павлович
к. геол.н., доцент
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Вступ. / Introductions. Топаз – це мінерал, що відноситься до категорії напівдорогоцінного каміння. У кристалографічній класифікації відноситься до класу силікатів. Топаз є острівним алюмінію зі складом Al2 [SiO4] (F, OH)2. Співвідношення F:OH в топазові зазвичай складає близько 3:1. Окрім основних елементів у топазах зустрічаються можливі включення Fe2+, Fe3+, Ti, Cr, V та інших елементів. В плані хімічного складу топази складають в основному з: Al2O3 – 62,0 – 48,2 %; SiO2 – 28,2 – 39,0 %; F – 13,0 – 20,4 %; H2O – до 2,45 % [15].

Топаз – це мінерал для якого характерна ромбічна система біпірамідального класу. Співвідношення осей у ньому становить (за Кошаровим) a : b : c = 0,52854 : 1 : 0,95395. Їх відношення у топазах може відрізнятися в залежності від родовищ та мінералів, які залягають поряд. Український топаз проявляється як окремими кристалами так іноді і у вигляді пластових мас. Зазвичай, ті кристали, що знаходяться окремо досягають значних мас, які вимірюються у кілограмах, десятках кілограмів, центнерах і навіть тоннах [15].

Звичайний їх вигляд призматичний, внаслідок розвитку форм і граней які покриті грубими вертикальними штрихами. Комбінації бувають дуже складними. Число відомих форм більше 150. Твердість (за шкалою Маоса) становить 8, що робить топаз одним із найтвердіших мінералів. Злам буває від черепашкового до нерівного. Виражений скляний блиск, що відрізняється в

межах від просвічуваного по краях до абсолютно прозорого. Площиною симетрії є площина оптичних осей. Перша бісектриса є вертикальною віссю. Подвійне заломлення світла позитивне. Кут оптичних осей дуже сильно міняється в залежності від відношення F:OH [15].

Мета роботи. / Aim. Зібрати та узагальнити найновіші дані про український топаз.

Матеріали та методи./Materials and methods. Літературний, систематизації, аналізу і синтезу, дедуктивний.

Результати та обговорення./Results and discussion. Український топаз залягає в межах тектонічної структури Українського кристалічного щита поблизу смт. Хорошів в Житомирській області. Родовище складають топазо-моріонові пегматити камерного типу в рапаківівидних гранітах східної частини Коростенського плутону. Найбільші кристали українського топазу у родовищі трапляються в заноришах пегматитів [6]. Саме в таких заноришах було знайдено унікальні кристали топазу вагою 69 кг (1955 р.), 113 і 117 кг (1969 р.). Проявляються топази також в графічній, пегматоїдній і польовошпатовій зонах пегматиту, а також зоні вилуговування [10]. Морфологія кристалів з цих зон досить розмаїта [13] Топази даного родовища видобувають для ювелірної промисловості поряд з іншою мінеральною сировиною [11]. Морфологія багатогранників топазу залежить від його кристалічної структури [5] та зовнішніх чинників, зокрема температури [1]. Кристалогенезис топазу важливий не лише для пошуку та розвідки родовищ каменебарвної сировини, але і для застосування мінералів у ювелірній промисловості [2]. Важливе генетичне значення мають не лише габітус багатогранників топазу, статистично важливі грані [7], але і пониження симетрії реальних кристалів, пов'язане із пірамідами росту граней [14]. Зміна співвідношення гранних форм дозволяє відтворити напрямки мінералоутворювальних флюїдів [3].

Перший український топаз на території Волині був знайдений дослідником Готфрідом Осовським у 1867 році. Протягом періоду

промислового видобутку мінералів Волинського родовища було знайдено багато топазів масою від кількох десятків грамів до 117 кг, який є наразі найбільшим відомим знайденим в Україні топазом. Він зберігається в Музеї коштовного і декоративного каміння смт. Хорошів у Житомирська області. Варто зазначити також те, що найбільший знайдений на Волині топаз відноситься до блакитних топазів [15]. Кристали топазу утворилися у кислих умовах [10, 15]. Утворення унікальних камерних пегматитів Коростенського плутона пов'язане із тектонічним розломом, по якому піднімалися мінералоутворювальні флюїди [9].

За період дослідження з 1867 року до сучасного часу було виявлено такі головні ознаками українських топазів: висока ювелірна якість сировини та значні маси кристалів.

В залежності від кольорової гами розрізняють такі види Волинських топазів:

• винний топаз – рожево-оранжеві або рожево-жовті, інколи насичені до злегка коричневих;

• Sky та Swiss Blue – блакитні або зеленкувато-блакитні, подібні за кольором на облагороджені топази;

• безколірні;

• білі топази;

• світло сірі топази;

• поліхромні – мають природні зони винного і блакитного кольорів, що поєднуються в одному кристалі.

Блакитні українські топази є одними з небагатьох на ринку каменями, що мають природне блакитне забарвлення. Саме топаз поряд з берилом можуть забезпечити сировиною ювелірну промисловість України [4, 8]. Волинське родовище моріону не лише може забезпечити ювелірну промисловість України сировиною, але ї є цікавим туристичним об'єктом [12].

Висновки./Conclusions.

1. Український топаз займає важливе місце у структурі видів даного

мінералу. Він вирізняється значною ювелірною цінністю та розмірами окремих мінералів.

2. Український топаз видобувається не як основна сировина, а супутній мінерал.

3. Габітус українських топазів призматичний.

4. Основна маса ювелірного та технічного топазу пов'язана із камерними пегматитами Коростенського плутону.

5. Українські топази утворилися в кислих умовах.

6. Кристаломорфологія топазу, зокрема морфологічно важливі грані, зміни співвідношень гранних форм, анатомія кристалів несуть цінну генетичну інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вовк О. П., Наумко І. М. Вплив температури на кристаломорфологію топазу і берилу з камерних пегматитів Коростенського плутону. *Мінерально-сировинні багатства України: шляхи оптимального використання* : Матеріали восьмої науково-практ. конф., смт. Хорошів, 4 жовт. 2019 р. Київ, 2019. С. 35–41.

2. Вовк О. П., Наумко І. М. Кристалогенез топазу і берилу камерних пегматитів Волині – передумова оцінки важливого виду каменебарвної сировини. *Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування* : Матеріали Четвертої міжнар. науково-практ. конф., м. Трускавець, 6-10 листоп. 2017 р. Київ, 2017. Т. 1. С. 96–101.

3. Вовк О. П., Наумко І.М., Павлишин В.І. Генетичне значення зміни співвідношення між гранними формами кристалів топазу з камерних пегматитів Коростенського плутону (Український щит). *Мінерал. журн.* 2022. Т. 44. № 3. С. 40-47. https://doi.org/10.15407/mineraljournal.44.03.040

4. Вовк О. П., Стрій Д. Ю. Географія поширення покладів каменебарвної сировини в Україні. *Науковий Вісник СНУ «Географічні науки»*. 2019. № 1 журналу 385. С. 24–28.

5. Вовк О., Наумко І. Зв’язок кристалічної структури з особливостями морфології топазу з камерних пегматитів Волині. *Мін. зб. ЛНУ*. 2013а. Т. 63. №. 1. С. 52–59.

6. Вовк О., Наумко І. Кристаломорфологія топазу з камерних (заноришевих) пегматитів Волині. *Мін. зб. ЛНУ*. 2005. Т. 55, № 1-2. С. 79–89.

7. Вовк О., Наумко І. Особливості кристаломорфології топазу із камерних пегматитів Волині (за даними статистичних методів). *Мінерал. журн.* 2014. Т. 36. № 1. С. 26-33.

8. Вовк О., Чижевська Л., Стрій Д. Географія поширення родовищ дорогоцінних та напівдорогоцінних мінералів Волині. *Науковий Вісник СНУ «Географічні науки»*. 2020. Т. 5, № 409. С. 18–22.

9. Возняк Д. К., Павлишин В. І. Фізико–хімічні умови формування та особливості локалізації заноришевих пегматитів Волині (Український щит). *Мінерал. журн.* 2008. Т. 30, № 1. С. 5–20.

10. Наумко И. М., Калюжный В. А. Генетические особенности топаза из зоны вищелачивания и перекристализации занорышевых пегматитов Волыни. *Минерал. журн.* 1981. Т. 3, № 3. С. 52–62.

11. Наумко І. М., Вовк О. П., Яковлєва В. В. Камерні пегматити Коростенського плутону – неминуще джерело коштовного каміння в Україні. *Від Мінералогії і Геогнозії до Геохімії, Петрології, Геології та Геофізики: фундаментальні і прикладні тренди XXI століття* : Матеріали конф., м. Київ, 28-30 верес. 2021 р. Київ, 2021. С. 47–51.

12. Наумко І., Вовк О., Яковлєва В. Камерні пегматити Волині як перспективний і привабливий об’єкт геотуризму. *Геотуризм: Практика і досвід* : Матеріали ІІІ міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 26-28 квіт. 2018 р. Львів, 2018. С. 151–153.

13. Павлишин В. І., Вовк О. П., Наумко І. М. Характерні особливості кристаломорфології топазу з різних мінерально-структурних зон камерних пегматитів Коростенського плутону Українського щита). *Мінерал. журн*. 2016. Т. 38. № 4. С. 3-13.

14. Павлишин В. І., Возняк Д. К. Симетрія-диссиметрія кристалів слюд і топазу камерних пегматитів Волині: кристалохімічні, морфологічні, генетичні аспекти. *Мінерал. журн.* 2020. Т. 42, № 1. С. 03–11.

15. Топаз у надрах України та в історії народів / Володимир Павлишин, Станіслав Довгий, Євген Пащенко, Олександр Вовк. К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 274 с. + 31 с. вкл.

ГЕОЛОГІЧНА БУДОВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Залуська Марія Вікторівна
Студентка
Науковий керівник
Вовк Олександр Павлович
к. геол.н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Вступ / Introduction: Волинська область, розташована в межах Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи, відрізняється своєю геологічною різноманітністю. У цьому контексті особливу увагу приділяється Львівському палеозойському прогину, який заходить на південний-захід в межі області. Незважаючи на те, що геологічна будова області добре вивчена, в більшості опублікованих праць використовуються застарілі геохронологічні одиниці, які не відповідають Міжнародній Хроностратиграфічній шкалі [7].

Мета роботи / Aim: Метою даного дослідження є систематичний аналіз геологічної будови Волинської області з визначенням основних структурних елементів, властивостей та геологічних особливостей.

Матеріали та методи / Materials and Methods: Для досягнення поставленої мети використано різноманітні матеріали, такі як геологічні карти, вивчення кристалічного фундаменту та аналіз відкладів за різними періодами. Методологія включає в себе дослідження геологічних карт, опублікованих та фондових матеріалів.

Результати та обговорення / Results and Discussion: Волинська область розміщена в межах Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи. Лише на південному-заході в область заходить Львівський палеозойський прогин. У геологічній будові виділяють два структурні поверхи: нижній-сформований дислокованими протерозойськими породами, та верхній-утворений моноклінально залягаючими пластами палеозою та горизонтально залягаючими утвореннями мезозою та кайнозою.

У Волинській області знаходяться тектонічні зони глибинного формування: Володимир-Волинська, Мінсько-Вижівська, Стохідсько-Могилівська, Горинська, вони визначають структурний каркас території. Геоструктурну основу території складають декілька тектонічних елементів південно-західної окраїни Східноєвропейської платформи – Шацький і Ратнівський горсти, Ковельський виступ та ін. [3].

Кристалічний фундамент області складається з гранітів, мігматитів, гнейсів, базальтів, туфів, пісковиків тощо. Він має похил із сходу на захід, що зумовлює зміну глибини його залягань від сотень метрів на північному сході до 2–5 км на південному заході області. На домезозойській поверхні знаходяться відклади кембрійської, ордовицької, силурійської, девонської, кам'яновугільної систем. Вони сформовані осадовими уламковими та карбонатними породами. Найпотужнішими є товщі силурійської, девонської та кам'яновугільної систем – приблизно 1000, 2000 і 1300–1400 м відповідно. Відклади кам'яновугільної системи у Львівському палеозойському прогині вугленосні.

В геологічній літературі [1, 4-6] використовуються застарілі геохронологічні одиниці Рифей і Венд. Відповідно до Міжнародної Хроностратиграфічної шкали [7] Венд (600-535 млн років тому) приблизно відповідає Едіакарію (635 - 541,0±1,0 млн років тому). Рифей (600-1650 млн років тому) охоплює частину Палеопротерозою (2,5-1,6 мільярдів років тому) весь Меозопротерозой (1,6-1 мільярд років тому) і частину Неопротерозою (1 мільярд - 541,0 ± 1,0 мільйонів років тому). Цей момент враховують праці [2, 3, 8]. На жаль, досі не опублікований повний стратиграфічний розріз Волинської області, приведений у відповідність до Міжнародної Хроностратиграфічної шкали [7].

Серед мезозойських відкладів наявні лише утворення верхньої крейди, що із значним стратиграфічним і кутовим неузгодженням перекривають кристалічний фундамент на північний схід від лінії смт Ратне – м. Камінь-Каширський – смт Маневичі, а на південний захід від згаданої лінії вони залягають на породах палеозойського віку. Крейдові відклади сформовані

утвореннями туронського, коньякського, сантонського, кампанського та маастріхтського ярусів.

Крейдові товщі сформовані крейдою писальною та мергелем, їх потужність коливається від 25 до 400 м. Відклади тріасу і юри на території області відсутні. Палеогенові утворення кайнозойської групи мають незначне поширення на північному сході області. Це горизонтально залягаючі верстви київського ярусу, сформовані глауконітовими пісками та глинами, що збереглися від розмиву в значних пониженнях крейдового рельєфу [4].

Четвертинні відклади, які в основному представлені пісками на півночі та глинами на півдні є тією основою, на якій формуються ґрунти. Різнорідний їх склад, особливо в поліській зоні області, зумовив строкатість ґрунтового покриву, де в більшості розміщені дернові та опідзолені ґрунти. Волинська височина, де значне поширення лесових утворень, відзначається перевагою чорноземних ґрунтів та різновидів сірих лісових ґрунтів. На Поліссі значно поширені заболочені території та болота, а відповідно в межах заболочених територій спостерігаються гідроморфні ґрунти [3].

Висновки / Conclusions:

Геологічна будова області виокремлюється двома структурними поверхнями, що складаються з дислокованих протерозойських порід та моноклінально залягаючих пластів палеозою, мезозою та кайнозою. Тектонічні зони глибинного формування, такі як Володимир-Волинська та інші, визначають структурний каркас території. Дослідження геологічної будови Волинської області свідчить про складність та різноманіття її геологічного утворення. На жаль, повний стратиграфічний розріз Волинської області у відповідності до до Міжнародної Хроностратиграфічної шкали [7] досі не опубліковано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атлас Волинської області. / відп. ред. Ф. В. Зузук. М. : ГУГК, 1991. 42 с.

2. Вовк О. П., Недбайло Д. Р. Стратиграфічний розріз Волинської області у відповідності до Міжнародної хроностратиграфічної шкали. Проблеми геології України: Збірник наукових праць за матеріалами XIV Всеукраїнської наукової конференції, 5–6 жовтня 2023 року, Львів, 2023. С.-38-41.

3. Вовк О. П., Недбайло Д. Р. Стратиграфія Волинської області на сучасному етапі. «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень». Матеріали XVII Міжнародної науково-пратичної конференції студентів і аспірантів. Луцьк, 16-17 травня 2023 року. Електронне видання на CD-ROM, 2023. 1010 с., С. 139-141.

4. Зузук Ф. В., Колошко Л. К., Карпюк З. К. Осушені землі Волинської області та їх охорона : монографія. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012, 294 с.

5. Природа Волинської області. За ред. Геренчука К.І. Видавниче об'єднання «Вища школа». Вид-во про Львівському ун-ті, 1975, 147 с.

6. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: кол. моногр. / за ред. В. О. Фесюка. Київ: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІЕНЕЙ», 2016. 316 с.

7. INTERNATIONAL CHRONOSTRATIGRAPHIC CHART URL: https://stratigraphy.org/ICSchart/ChronostratChart2015-01.pdf

8. Vovk O. P., Osmanov M. P. STRATIGRAPHY AND MINERAL RESOURCES OF VOLYN REGION. «Наука, освіта, технології і суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації». Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Житомир, 11 квітня 2023 р. Житомир: ЦФЕНД, 2023. 59 с., С. 47-48.

ВСТАНОВЛЕННЯ ГЕОЛОГО-ГЕОФІЗИЧНИХ КРИТЕРІЇВ ДЛЯ ВИДІЛЕННЯ ПОРІД-КОЛЕКТОРІВ В СТРИЙСЬКІЙ СВІТІ БОРИСЛАВСЬКО-ПОКУТСЬКОЇ ЗОНИ

Коваль Ярослав Миколайович
Федорів Володимир Васильович
к. г. н, доценти
Яремак Руслан Тарасович
Федак Іван Орестович
студент
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Виділення порід-колекторів в типовому геологічному розрізі, що виповнений кварцевими пісковиками, здійснюється з використанням встановлених для них прямих та непрямих якісних ознак та кількісних критеріїв. Дані ознаки та критерії наявності породи-колектора в геологічному розрізі свердловин не завжди дають змогу однозначно їх виділити, зокрема, наприклад, в умовах підвищеного вмісту в них глинистого та карбонатного матеріалу. Підвищений вміст глинистого та карбонатного матеріалу в гірській породі призводить до спотвореного їх відображення в геофізичних полях.

Отже, за умов підвищеного вмісту глинистого та карбонатного матеріалу в гірській породі залишається актуальною задача з пошуку додаткових ознак та критерії наявності потенційних колектора в геологічному розрізі нафтогазових свердловин.

Мета роботи. Головною метою роботи є встановлення критеріїв по виділенню порід-колекторів в геологічному розрізі стрийської на прикладі Верхньомасловецького нафтового родовища.

Матеріали та методи. В основу даної роботи покладено геолого-геофізичні дослідження порід-колекторів стрийської світи Верхньомасловецького нафтового родовища Бориславсько-Покутської Зони. Для вирішення поставленої мети використано статистичні методи обробки

результатів промислово-геофізичних досліджень продуктивних інтервалів стрийської світи.

Результати та обговорення. В основу наших досліджень лягли результаги геофізичних досліджденъ свердловин стрийських відкладів Верхньомасловецького родовища. На Верхньомасловецькому нафтовому родовищі поклади нафти приурочені до верхньострийських відкладів крейдової системи Орівської скиби та менілітових відкладів проміжного ярусу. Колекторами нафти і газу в продуктивних горизонтах Верхньомасловецького родовища є пласти пісковиків і алевролітів з гранулярним типом колектора. Породи-колектори представлені, в основному, дрібнозернистими пісковиками, рідше алевролітами. Пісковики сірого, світло-сірого кольору, дрібнозернисті, вапняковисті, слабослюдисті, міцні, тріщинуваті з прожилками і гніздами кальциту. Алевроліти сірі і темносірі, невапняковисті, слюдисті, міцні, з прошарками і включеннями темносірих аргілітів.

Початкове літологічне розчленування геологічного розрізу свердловин Верхньомасловецького родовища проводилось по кривих гамма-каротажу (ГК), відносної амплітуди потенціалів самочинної поляризації ($\alpha_{пс}$) та критеріїв, що наведено в таблиці 1 [1].

Для виділення колекторів використовувалось граничне значення пористості ($K_п^{гр}$), яке було встановлено на основі прийнятого граничного значення проникності $K_{пр}^{гр} = 0{,}4 \times 10^{-3}$ мкм^2 [1]. Згідно з побудованою залежністю $K_{пр}=f(K_п)$ для стрийських відкладів Верхньомасловецького родовища цьому граничному значенню проникності $0{,}4\times10^3$ мкм^2 відповідає граничне значення пористості 7,0 %.

Нами, на прикладі свердловини №ХХХ-Верхньомасловецька, в інтервалі глибин 779,4-953,8 м (верхня крейда, стрийські відклади) здійснено зіставлення подвійного різницевого параметра ГК із подвійним різницевим параметром нейтронного гамма-каротажу (НГК) (рис. 1). Як видно із рисунка 1, між показами ГК і НГК спостерігається певна закономірність і виділяються дві групи гірських порід. З метою чіткого групування гірських порід нами

пропонується використовувати параметр *D*, який розраховується як:

$$D = \frac{\Delta I_{n\gamma}}{\Delta I_{\gamma}}, \quad (1)$$

де $\Delta I_{n\gamma}$ – подвійний різницевий параметр нейтронного гамма-каротажу (НГК) досліджуваного пласта;

ΔI_{γ} – подвійний різницевий параметр природної гамма-активності досліджуваного пласта.

Таблиця 1

Критерії для літологічного розчленування

Літотип	Глинистість, $K_{гл}$	$\alpha_{пс}$	Колекто	Можливо колектор	Неколектор	Флюїдоупор
Пісковик	$K_{гл} \leq 0{,}15$	$\alpha_{пс} \geq 0{,}4$	X	–	–	–
Пісковик ущільнений	$K_{гл} \leq 0{,}15$	$\alpha_{пс} < 0{,}4$	X	X	X	–
Пісковик глинистий	$0{,}15 > K_{гл} \leq 0{,}2$		X	X	–	–
Пісковик алевролітистий	$0{,}2 > K_{гл} \leq 0{,}3$	$\alpha_{пс} \geq 0{,}4$	X	X	–	–
Алевроліт	$0{,}3 > K_{гл} \leq 0{,}5$	$\alpha_{пс} \geq 0{,}4$	–	–	X	–
Пісковик глинисто-алевролітовий	$0{,}2 > K_{гл} \leq 0{,}3$	–	–	–	X	–
Алевроліт глинистий	$0{,}3 > K_{гл} \leq 0{,}5$	–	–	–	–	X
Глина (аргіліт)	–	–				

Параметр *D* характеризує частку дисперсної фракції, що припадає на загальний водневміст гірської породи. Використавши результати геофізичних досліджень в інтервалі глибин 784-948 м тієї ж свердловини, нами досліджено зв'язок відносного параметра *D* із результатами методу гамма-каротажу. За результатами досліджень та графічних побудов нами виділено дві групи порід (рис. 2). Перша група порід – це пористі ($K_n \geq 7$ %) кварцові пісковики, які на даному родовищі і є колекторами нафти. Друга група – це алевролітові, карбонатні, щільні та заглинизовані пісковики, які на Верхньомасловецькому родовищі не є колекторами нафти ($K_n < 7$ %). Встановлені зв'язки для двох груп порід характеризуються високим коефіцієнтом кореляції та описуються степеневою функцією.

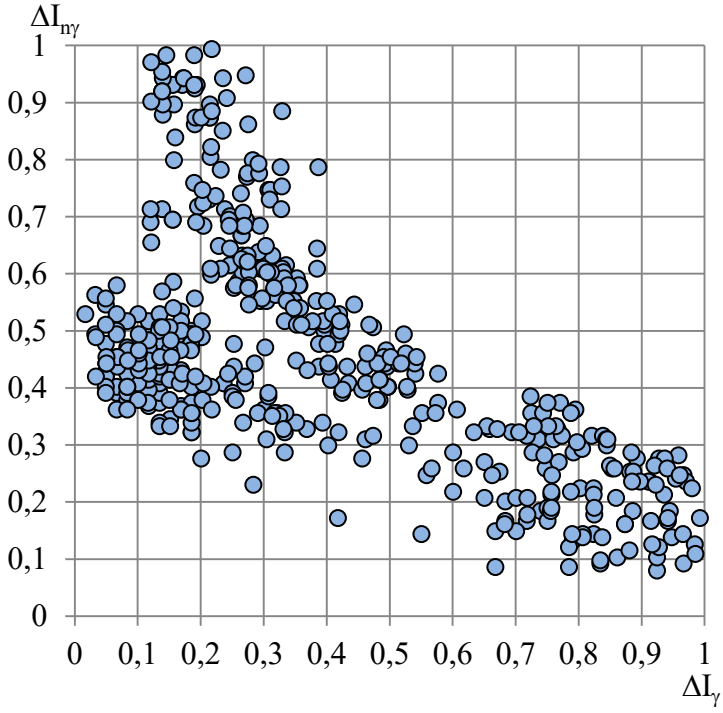

Рис. 1. Зіставлення показів гамма-каротажу ($\Delta I_{\square}$) із показами нейтронного гамма-каротажу ($\Delta I_{n\square}$)

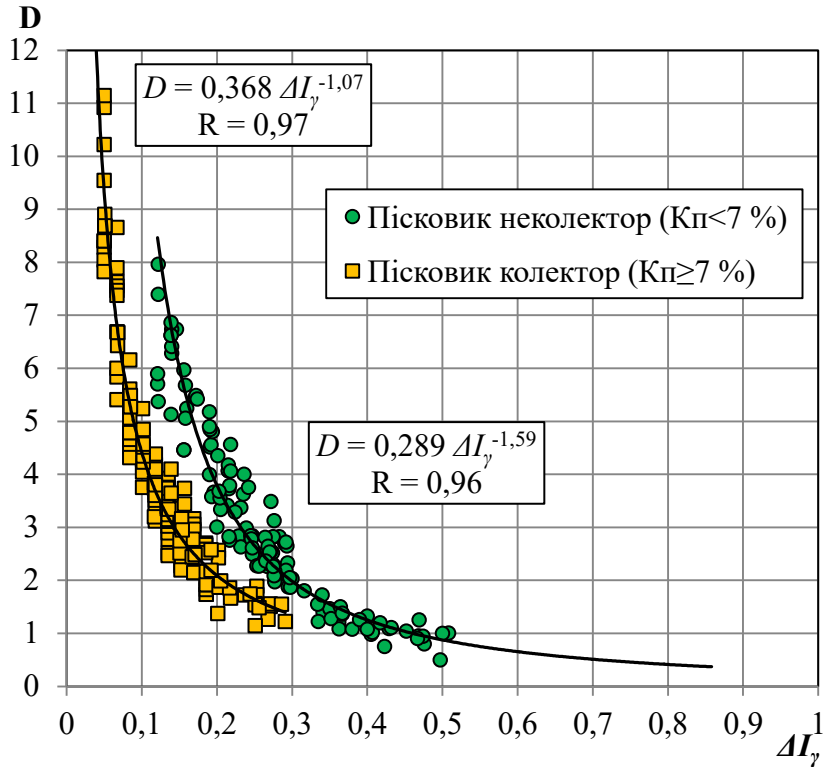

Рис. 2. Залежність параметра *D* від подвійного різницевого параметра за гамма-каротажем ($\Delta I_{\square}$)

Для подальших досліджень нами в інтервалі продуктивної товщі стрийської світи проведено розрахунки і побудовано розподіл параметра *D* із

глибиною (рис. 3). За розрахованим, по фактичним даних, критерієм $D_{факт}$ чітко виділяються пласти-пісковики із різним за літологією складом (колонка 9 рис. 3). Прийняте граничне (мінімальне) значення параметра $D_{гр}$, при якому пласти в розрізі свердловини віднесені до піщаних різновидностей, становить 0,5 і є правомірним, що підтверджується чітким співпадінням із границями пластів-пісковиків різного складу, встановлених за результатами комплексної інтерпретації даних ГДС.

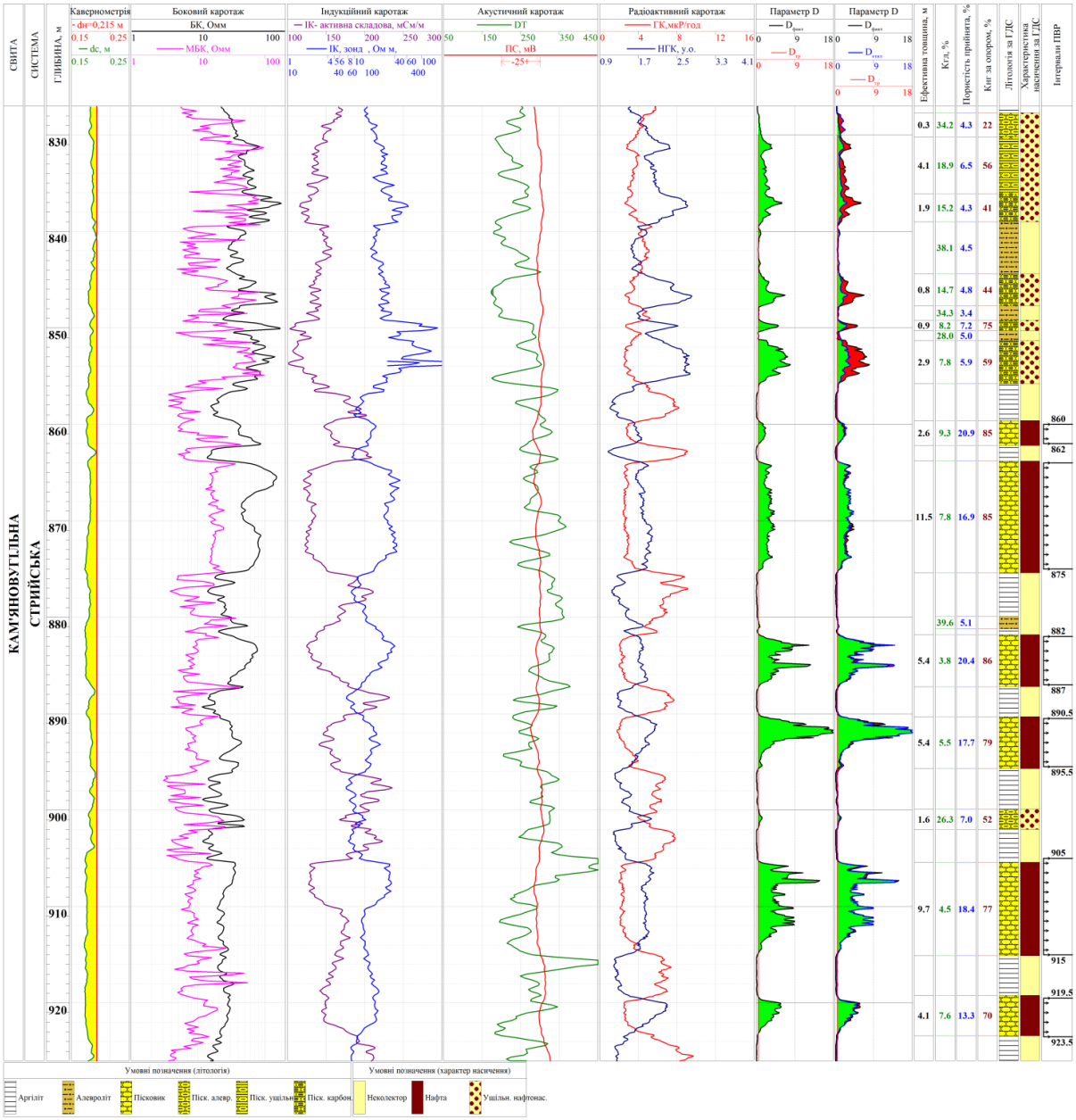

Рис. 3. Виділення пластів-колекторів за результатами комплексу методів ГДС та їх зіставлення із параметром D

Для розділення порід-пісковиків різного типу на колектори ($K_п$≥7 %) та неколектори ($K_п$<7 %) пропонується порівнювати фактичне значення розрахованого параметра $D_{факт}$ із еталонним значенням $D_{етал}$. Еталонне значення параметра $D_{етал}$ розраховується за рівнянням залежності $D=f(\Delta I_{\square})$ (рис.2), що встановлена для першої групи порід (пористі ($K_п$≥7 %) кварцові пісковики). При зіставлені фактичних значень параметра $D_{факт}$ із еталонним $D_{етал}$ встановлено інтервали пластів-пісковиків із $K_п$≥7 % (колонка 10 рис. 3). Дані пласти характеризуються співпадінням значень $D_{факт}$ із $D_{етал}$ в межах ±1. Інтервали, в яких різниця між $D_{факт}$ і $D_{етал}$ виходить за межі ±1, відповідають пластам пісковикам ($K_п$<7 %) різного літологічного складу та погіршеним фільтраційно-ємнісними властивостями. Для перевірки дієвості запропонованого способу виділення пластів-колекторів було проведено зіставлення наших результатів досліджень із результатами комплексної інтерпретації даних ГДС.

В інтервалі глибин 830-926 м по усіх пластах результати досліджень співпали, окрім двох – інт. 849,2-850,3 м та 899,9-902,2 м. За результатами комплексної інтерпретації даних ГДС пласт в інт. 849,2-850,3 м охарактеризований як пісковик карбонатний, ущільнений нафтонасичений із $K_п$=7,2 % та $K_{нг}$=75 %. За результатами зіставлення значень $D_{факт}$ із $D_{етал}$, даний пласт охарактеризований як неколектор ($K_п$<7 %). Інший пласт інт. 899,9-902,2 м за даними ГДС охарактеризований як пісковик алевролітовий, ущільнений нафтонасичений із $K_п$=7,0 % та $K_{нг}$=55 %, а за нашими даними – це пісковик, нафтонасичений із $K_п$≥7 %. Враховуючи те, що із цих двох пластів відбір керну не здійснювався, то правомірність наших тверджень можна підтвердити тільки тим, що за результатам оперативної інтерпретації, проведеної фахівцями ПАТ "Карпатське управління геофізичних робіт", перший пласт – це ущільнений пісковик, неколектор ($K_п$=1,1 %), а другий-нафтонасичений пісковик ($K_п$=22,1 %).

Висновок. За результатами досліджень встановлено базові критерії наявності пісковиків-колекторів в геологічному розрізі свердловин стрийських

відкладів Верхньомасловецького нафтового родовища. Стандартними критеріями наявності колектора в геологічному розрізі свердловин є:

– коефіцієнт пористості $K_n^{гр}$ = 7 %;

– коефіцієнт проникнення $K_{пр}^{гр} = 0{,}4 \times 10^{-3}$ мкм^2;

– коефіцієнт глинистості $K_{гл} \leq 0{,}15$;

– відносна амплітуда потенціалів самочинної поляризації $\alpha_{пс} \geq 0{,}4$.

З метою підвищення однозначності вирішення задачі по виділенню пісковиків в геологічному розрізі свердловин запропоновано використовувати параметр D, а також величину різниці між фактичним значенням параметра $D_{факт}$ та еталонним значенням $D_{етал}$, для віднесення пластів-пісковиків до колекторів чи неколекторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геолого-економічна оцінка запасів нафти і газу Верхньомасловецького родовища: звіт про НДР (заключний) ЦНДЛ ВАТ «Укрнафта»; кер. Ю. Л. Мончак. Івано-Франківськ, 2005 р. 296 с.

КОШТОВНЕ КАМІННЯ УКРАЇНИ ЯК СИРОВИНА ДЛЯ ЮВЕЛІРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Чеманова Софія Вячеславівна
Студентка
Науковий керівник
Вовк Олександр Павлович
к. геол.н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Вступ. / Introductions. В Україні кількість розвіданих і таких, що експлуатуються, родовищ корисних копалин невелика – менше 10, хоча відомо понад 300 проявів близько 40 видів кольорового каміння. Так, нехай Україна не належить до числа провідних постачальників дорогоцінного каміння на світовий ювелірний ринок, однак українські родовища існують і активно розробляються. На території нашої країни видобувається дорогоцінне каміння ювелірної якості (хоч і в незначній кількості) та каміння для промислового використання – алмази, корунди (сапфіри та рубіни), берили (смарагди), топази тощо, а також облицювальне каміння. Однак їх запаси в Україні не однакові. Якщо розвідані запаси алмазів, рубінів, сапфірів та смарагдів не відіграють значну роль, то родовища топазу, берилу і бурштину можуть забезпечити ювелірну галузь промисловості промисловості України сировиною.

Мета роботи. / Aim. Систематизувати та узагальнити дані по родовищах коштовного каміння та оцінити їх потенціал для ювелірної промисловості України.

Матеріали та методи./Materials and methods. Літературний, систематизації, аналізу і синтезу, дедуктивний.

Результати та обговорення./Results and discussion. Всі існуючі в Україні родовища кольорових та облицювальних каменів в основному знаходяться у чотирьох геологічних зонах: Український щит, Карпатські та Кримські гори, Дніпровсько-Донецька западина [1]. Основними та

найвідомішими є такі родовища дорогоцінного каміння: Капітанівське (рубін), Волинське (берил, топаз), Богданівське (аметист), Центрально-Нагольчанське (гірський кришталь), Золотухинське (кварцит), Калюсик (мармуровий онікс), Карпівське (скам'яніла деревина), Багерівське (скам'яніла деревина), Вільне (бурштин), Клесівське (бурштин), Скалева (бурштин), Катеринівське (опал), Кропивницьке (Тигряче око), Прилуцьке (родоніт), Волоське (унакіт), Новомиколаївське (унакіт), Донське (мариуполіт), Янова долина (яшма), Рокосівське (гагат, обсидіан) [7, 14].

Відносно облицювального каміння, то, наприклад, граніт добувається в родовищах Осоковка, Дідковицьке та Трикратненське; лабрадорит – у родовищах Васьковицьке, Федорівське, Кам'янобродське, Кам'яна Піч та Гута-Доюринське; мармур та мармуровий вапняк – у родовищах Монастирське, Кричівське, Серебристе, Довгорунське, Кривчинське, Негребівське, Новопавлівське, Бузиївське та Мармурове, габро – у родовищах Ясногірське, Церковне, Броніславське та Федорівське.

Єдиним джерелом ювелірного топазу та берилу в Україні є камерні пегматити Коростенського плутона [17], які утворилися внаслідок підйому мінералоутворювальних флюїдів по тектонічному розлому [15]. Камерні пегматити важливі не лише як джерело каменебарвної сировини, але і як об'єкт геотуризму [18]. Український топаз характеризується добре індивідуалізованими кристалами з великою кількістю простих форм [12, 13]. На його морфологію впливає кристалічна структура [10] та зовнішні чинники, зокрема температура [4]. Багатогранники топазу із різних просторово-генетичних зон камерних пегматитів Коростенського плутона відрізняються за своєю морфологією [20] та генезисом [16]. Узагальнені дані по топазу наводяться в монографії [22], однак в ній не достатньо розглядається питання морфології реальних багатогранників та її генетичне значення. Ці ідеї отримали подальший розвиток у [6, 21] Кристаломорфологія берилу дещо простіша ніж топазу [11]. На неї також впливають структурні чинники [2, 3]. Кристалогенезис як топазу так берилу є важливим для оцінки якості сировини

для ювелірної промисловості [5, 19].

Третім мінералом, запаси якого дозволяють забезпечити сировиною ювелірну промисловість є бурштин. Його видобуток у Волинській області приодить до низки проблем екологічного, юридичного та економічного характеру [9]. Зокрема у колишньому Любешівському районі Волинської області при нелегальному видобутку бурштину «помпами» активно вирубується ліс [8] та порушується структура ґрунту. Аналогічні проблеми характерні для інших районів Волинської та Рівненської областей.

Висновки./Conclusions.

1. Родовища коштовного та декоративного каміння України пов'язано з такими геологічними зонами: Український щит, Карпатські та Кримські гори, Дніпровсько-Донецька западина.

2. Ювелірну промисловість України можуть забезпечити сировиною родовища топазу, берилу, бурштину.

3. Єдиним джерелом ювелірного топазу та берилу є камерні пегматити Коростенського плутона.

4. Топаз та берил України добре вивчені в геологічному та мінералогічному відношенні, особливо генезис, кристаломорфологія, анатомія, структура, хімічний склад та забарвлення.

5. Із видобутком бурштину пов'язана низка проблем екологічного економічного та юридичного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атлас «Геологія і корисні копалини України» / [Галецький Л.С., Чернієнко Н.М., Брагін Ю.М. та ін.]; під ред. Л.С.Галецького]. ISBN 966-02-2139-8. НАН України, Мінекології та природних ресурсів, ДФФД Міносвіти і науки, ТОВ УІЦПТ «Геос-XXI сторіччя». Київ : ДП «Такі Справи», 2001. 168 с.

2. Вовк А. П., Наумко И. М. Связь ПЦС-векторов с кристалломорфологией берилла из камерных пегматитов Волыни. *Записки Российского минералогического общества.* 2014. № 4. С. 102-109.

3. Вовк О. П., Наумко І. М. Вплив РВС-векторів на кристаломорфологію берилу з камерних пегматитів Волині. *Матеріали VIII наукових читань ім. акад.. Є.К. Лазаренка (до 150-річчя каф. Мінералогії)*, м. Львів-Чинадієве, 11 -14 верес. 2014 р. 2014. С. 26–28.

4. Вовк О. П., Наумко І. М. Вплив температури на кристаломорфологію топазу і берилу з камерних пегматитів Коростенського плутону. *Мінерально-сировинні багатства України: шляхи оптимального використання* : Матеріали восьмої науково-практ. конф., смт. Хорошів, 4 жовт. 2019 р. Київ, 2019. С. 35–41.

5. Вовк О. П., Наумко І. М. Кристалогенез топазу і берилу камерних пегматитів Волині – передумова оцінки важливого виду каменебарвної сировини. *Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування* : Матеріали Четвертої міжнар. науково-практ. конф., м. Трускавець, 6-10 листоп. 2017 р. Київ, 2017. Т. 1. С. 96–101.

6. Вовк О. П., Наумко І.М., Павлишин В.І. Генетичне значення зміни співвідношення між гранними формами кристалів топазу з камерних пегматитів Коростенського плутону (Український щит). *Мінерал. журн.* 2022. Т. 44. № 3. С. 40-47. https://doi.org/10.15407/mineraljournal.44.03.040

7. Вовк О. П., Стрій Д. Ю. Географія поширення покладів каменебарвної сировини в Україні. *Науковий Вісник СНУ «Географічні науки»*. 2019. № 1 журналу 385. С. 24–28.

8. Вовк О., Бущук С. Екологічні проблеми незаконного видобутку бурштину в Любишівському районі Волинської області. *«Природно-заповідний фонд Волинської області: освітній аспект»* : Матеріали облас. науково-практ. конф., м. Луцьк, 10 жовт. 2019 р. С. 120–123.

9. Вовк О., Мельнійчук М., Саванюк С. Основні проблеми видобутку бурштину у Волинській області. *Науковий Вісник СНУ «Географічні науки»*. 2019. Т. 393, № 9. С. 17–27.

10. Вовк О., Наумко І. Зв’язок кристалічної структури з особливостями морфології топазу з камерних пегматитів Волині. *Мін. зб. ЛНУ*. 2013а. Т. 63.

№. 1. С. 52–59.

11. Вовк О., Наумко І. Кристаломорфологія берилу з камерних пегматитів Волині. *Мін. зб. ЛНУ*. 2013б. Т. 63. № 2. С. 82–89.

12. Вовк О., Наумко І. Кристаломорфологія топазу з камерних (заноришевих) пегматитів Волині. *Мін. зб. ЛНУ*. 2005. Т. 55, № 1-2. С. 79–89.

13. Вовк О., Наумко І. Особливості кристаломорфології топазу із камерних пегматитів Волині (за даними статистичних методів). *Мінерал. журн.* 2014. Т. 36. № 1. С. 26-33.

14. Вовк О., Чижевська Л., Стрій Д. Географія поширення родовищ дорогоцінних та напівдорогоцінних мінералів Волині. *Науковий Вісник СНУ «Географічні науки»*. 2020. Т. 5, № 409. С. 18–22.

15. Возняк Д. К., Павлишин В. І. Фізико–хімічні умови формування та особливості локалізації заноришевих пегматитів Волині (Український щит). *Мінерал. журн.* 2008. Т. 30, № 1. С. 5–20.

16. Наумко И. М., Калюжный В. А. Генетические особенности топаза из зоны вищелачивания и перекристализации занорышевых пегматитов Волыни. *Минерал. журн.* 1981. Т. 3, № 3. С. 52–62.

17. Наумко І. М., Вовк О. П., Яковлєва В. В. Камерні пегматити Коростенського плутону – неминуще джерело коштовного каміння в Україні. *Від Мінералогії і Геогнозії до Геохімії, Петрології, Геології та Геофізики: фундаментальні і прикладні тренди XXI століття* : Матеріали конф., м. Київ, 28-30 верес. 2021 р. Київ, 2021. С. 47–51.

18. Наумко І., Вовк О., Яковлєва В. Камерні пегматити Волині як перспективний і привабливий об’єкт геотуризму. *Геотуризм: Практика і досвід* : Матеріали ІІІ міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 26-28 квіт. 2018 р. Львів, 2018. С. 151–153.

19. Наумко І., Вовк О., Яковлєва В.. До мінералого-гемологічної характеристики коштовного каміння камерних пегматитів Коростенського плутону в Українському щиті. *Геотуризм: Практика і досвід* : матеріали IV міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 22-24 жовт. 2020 р. Львів, 2020.

С. 70-72.

20. Павлишин В. І., Вовк О. П., Наумко І. М. Характерні особливості кристаломорфології топазу з різних мінерально-структурних зон камерних пегматитів Коростенського плутону Українського щита). *Мінерал. журн*. 2016. Т. 38. № 4. С. 3-13.

21. Павлишин В. І., Возняк Д. К. Симетрія-диссиметрія кристалів слюд і топазу камерних пегматитів Волині: кристалохімічні, морфологічні, генетичні аспекти. *Мінерал. журн.* 2020. Т. 42, № 1. С. 03–11.

22. Топаз у надрах України та в історії народів / Володимир Павлишин, Станіслав Довгий, Євген Пащенко, Олександр Вовк. К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 274 с. + 31 с. вкл.

СУЧАСНЕ ГІДРОГЕОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ РОДОВИЩ МІНЕРАЛЬНИХ РАДОНОВИХ ВОД В МЕЖАХ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шаріков Сергій Ігорович,
Аспірант КНУ імені Тараса Шевченка
ННІ «Інститут геології»
головний гідрогеолог ТОВ «Геопроф»

Вступ Радон – це радіоактивний хімічний елемент, який відноситься до категорії інертних газів. Лікування радоновими для зовнішнього та внутрішнього використання застосовується в різних точках світу (Австрія, Польща, Німеччина) вже більше 100 років. У медичній практиці в основному використовують радонові ванни, які добре знімає біль, розслабляє, знімає напругу, можна нормалізувати тиск та зміцнити судини.

На сьогоднішній момент на території України є багато медичних закладів, які надають фахову та спеціалізовану допомогу з використанням мінеральних радонових підземних вод. Можемо констатувати, що мінеральні радонові води є невід'ємною частиною лікувальної бази багатьох санаторіїв в межах України (санаторії в містах Хмільник, Немирів та ін.).

В межах Вінницької області в радянські часи проводилися роботи по пошуку та оцінці родовищ мінеральних радонових вод. Детальний аналіз розвіданих родовищ в межах Вінницької області потребує глибшого вивчення та систематизації, адже є великий попит на медичний туризм.

Ціль роботи У даній статті розкривається можливий вплив радонових вод на організм людини та гідрогеологічне вивчення родовищ мінеральних радонових вод в межах Житомирської області України.

Природою створено безліч природних засобів для лікування різних захворювань, яке в даний час успішно використовується вітчизняною і зарубіжною медициною. Радон, як хімічний елемент був відкритий майже століття тому. За цей час газ був ретельно вивчений і став застосовуватися в медицині для лікування цілого ряду захворювань.

Лікування радоновими водами не можна назвати новим інноваційним методом, але він надзвичайно ефективний і успішно застосовується вже **більше 100 років**.

Радон - радіоактивний хімічний елемент, який відноситься до категорії інертних газів, **це один з найрідкісніших хімічних елементів** на Землі. Природно, радонові води утворюються при проходженні мас підземних вод через шари гірських порід з підвищеним вмістом урану і радію. Це, як правило, кристалічні породи. Вченими було доведено, що радон має здатність прискорювати обмін речовин, швидко відновлювати пошкодження в організмі, нівелювати запальні процеси, покращувати стан шкіряного покрову.

Сьогодні радонові ванни, як правило, рекомендуються людям із захворюваннями серцево-судинної та нервової систем, з патологіями опорно-рухової, із захворюваннями шкіри, області статевих органів, шлунково-кишкового тракту та цілого ряду інших захворювань.

Радонові ванни, як один з видів можливих процедур, добре знімає біль, розслабляє, знімає напругу, можна нормалізувати тиск та зміцнити судини. Радонові ванни використовують як додатковий метод лікування тим, хто бореться із зайвою вагою, прагнучи усунути дефекти шкіри. Категорично не рекомендують цю процедуру дітям до 5 років і людям старше 70 років.

У спеціалізованих лікувальних установах санаторного типу для лікування використовують розчин радону, який додають в підігріту до 35-40°С воду. Хворого занурюють у ванну, і хімічний елемент поступово проникає в його шкіру та органи. Процедура триває біля 15 хвилин.

Під час прийому мінеральних ванн на шкірі поступово відкладається радоновий незмивний наліт, який після надання лікувального ефекту **буде виводитися з організму через легені** в міру **прогресування періоду напіввиведення**. Після процедури слід відпочити протягом 30-60 хвилин.

Показання та протипоказання для відвідування радонових ванн.

Радонові ванни є м'яким протизапальним і болезаспокійливим засобом. Також вани дозволяють **зняти спазми судин**, **зміцнити м'язи, запустити**

регенеративні процеси по всьому **організму**. Дана процедура іноді призначається в профілактичних цілях. Мінеральні ванни з радоном часто рекомендуються пацієнтам з порушеним обміном речовин, при цукровому діабеті, ожирінні. Проте існують і протипоказання до радонотерапії: вагітність, грудне вигодовування, ішемічна хвороба серця, доброякісні та злоякісні пухлини, променева хвороба, лейкоз, гіпотиреоз, епілепсія, туберкульоз, інсульти та інфаркти, важкі алергічні реакції.

Матеріали та методи Розвідані родовища в межах Вінницької області.

Порівняно інтенсивні геологічні дослідження району робіт розпочалися в першій половині XX сторіччя, коли було вперше проведено стратиграфічне розчленування кристалічних порід і їх петрографічний опис. Планомірне гідрогеологічне вивчення території почалося в 1955 р. трестом «Геокаптажмінвод». В 1955-1962 р.р. проведений великий обсяг гідрогеологічних і фізико-хімічних досліджень, в результаті яких затверджені експлуатаційні запаси радонових вод по ділянці Курортній категорії В-340 $м^3$/д, $С_2$ - 106 $м^3$/д, по ділянці Лісній категорії В – 390 $м^3$/д, $С_1$+$С_2$ - 405 $м^3$/д (протокол ДКЗ СРСР №3988 від 26.04.1963 р.).

В 1960 – 1961 р.р. Побузькою геологічною експедицією виконувались дослідження на Острівній ділянці, де виявлені вуглекисло-радонові води, а в 1965-1969 р.р. проведена комплексна геолого-гідрогеологічна зйомка масштабу 1:50 000 дистів М-35-92-Б, М-35-92-Г (північна половина) і М-35-93-А (західна половина) – Іванченко М. І. В результаті цієї роботи складений комплекс гідрогеологічних карт і виявлені нові ділянки розповсюдження радонових вод.

В 1973-1975 р.р. Правобережною ГЕ в районі м. Хмільник проведені пошуки мінеральних радонових вод (Іщенко О. П.), в результаті яких виконана оцінка перспективності на радонові води значної території і визначено Голодькинську ділянку, як найбільш перспективну з прогнозними запасами радонових вод понад 800 $м^3$/д.

В 1976-1982 р.р. проведена розвідка мінеральних вод Голодькинської ділянки (Мизников Д. Ф., Грищенко С. Д.), а в 1990-1993 р.р. – Угринської

ділянки (Погоніна В. І.). В результаті цих робіт підраховані і затверджені експлуатаційні запаси мінеральних радонових вод по Голодькинській ділянці по категоріях А+В – 1285 $м^3$/д і $С_1$ – 295 $м^3$/д (протокол ДКЗ СРСР від 17.02.1982 р. №8939) і по Угринській ділянці по категоріях А – 619 $м^3$/д, $С_1$-387 $м^3$/д (протокол ДКЗ України від 31.03.1994 р. №195). Вміст радону 10-40 Нкі/$дм^3$.

У 2005 р. Мілюхін М. М., Шеремета А. В. «Звіт про результати детальної розвідки з підрахунком експлуатаційних запасів мінеральних радонових вод Немирівського родовища (санаторій "Авангард"), Вінницької області проведеної в 1997-2002 р.р.»

Курортна ділянка (територія санаторію "Авангард") Немирівського родовища мінеральних радонових вод розташована в південно-західній частині гідрогеологічної провінції складчастої області Українського Щита, який складений ультраметаморфічними породами докембрію та перекриваючими їх осадовими відкладами переважно кайнозойського віку. Інтервал глибини залягання радонових вод 10-100 м.

Хімічний склад підземних вод Курортної ділянки стабільний в часі. Бальнеологічні (лікувальні) властивості води вивчались в 1999-2000 р. УкрНДІ медичної реабілітації і курортології. Комплекс досліджень включав і стаціонарні лабораторні визначення макро- і мікрокомпонентного складу підземних вод, їх мікробіологічних властивостей, видано бальнеологічне заключення про можливість практичного використання з лікувальною метою підземних радонових вод на території санаторію "Авангард" м. Немирів, розроблені кондиції на лікувальну радонову воду Курортної ділянки Немирівського родовища Вінницької обл. Концентрація радону на родовищі 185-740 Бк/$дм^3$. Експлуатації запаси мінеральних лікувальних радонових вод Курортної ділянки Немирівського родовища в кількості: по свердловині №5 В-24 $м^3$/д, $С_1$– 13 $м^3$/д (всього В+$С_1$ – 37 $м^3$/д); по свердловині №10-Р В – 20$м^3$/д, $С_1$ – 8 $м^3$/д (всього В+$С_1$ – 28 $м^3$/д), всього по родовищу В+$С_1$ – 65 $м^3$/д. Протокол ДКЗ України від 09.07.2004 р. №863.

У 2005 р. Ляшенко П.О. «Геолого-економічна оцінка Острівної ділянки Хмільницького родовища мінеральних радонових вод, 2005-2007 р.р.».

Роботи по геологічному вивченню мінеральних вод Острівного родовища виконані згідно договорів між Правобережною ГЕ та діючими санаторними установами. Мінеральні радонові води експлуатуються свердловинами № 600-е, 44-е, 603-е, 11-РК, 604-е, які облаштовані на водоносний горизонт тріщинуватої зони кристалічних порід докембрію.

Концентрація радону на родовищі:

- Ділянка №1 (свердловина №603-е) 150-700 Бк/дм^3;
- Ділянка №2 (свердловина №11 РК) 30-1200 Бк/дм^3;
- Ділянка №3 (свердловина №600-е) 100-600 Бк/дм^3;
- Ділянка №3 (свердловина №44-е) 85-370 Бк/дм^3;
- Ділянка №4 (свердловина №604-е) 185-740 Бк/дм^3;

Таблиця 1

Кількість затверджених запасів

Ділянка Характеристика мінеральної води та призначення	№№ св-ни	Затверджені/ апробовані	Запаси за категоріями, м^3/д	
			В	C_1
№1 Мінеральна лікувальна радонова вода для зовнішнього застосування	603-е	Затверджені	62	13
№2 Мінеральна лікувальна радонова вода для зовнішнього застосування	11 РК	Затверджені	65	25
№3 Мінеральна лікувальна радонова вода для зовнішнього застосування	600-е	Затверджені	90	10
Мінеральна лікувальна радонова вода для внутрішнього застосування	44-е		22	68
Всього			239	116
№4 Мінеральна лікувальна радонова вода для зовнішнього застосування		Апробовані	-	150

Запаси по Острівній ділянці №4 (свердловина №604-е) протоколом ДКЗ України від 27.12.2017 р. №4248 були затверджені з концентрацією радону 185-650 Бк/дм^3 за категоріями А – 42 м^3/д, В – 46 м^3/д, C_1 – 62 м^3/д (всього 150 м^3/д).

Слід відзначити, що м. Хмільник є містом курортом та розташоване в північно-східній частині Поділля на річці Південний Буг.

Законом України від 12 травня 2011 р. №3318-VI «Про оголошення природних територій міста Хмільника Вінницької області курортом державного значення» було визначено:

1. Оголошені природні території міста Хмільника Вінницької області курортом державного значення - курортом Хмільник.

2. Затверджені межі округу і зон санітарної охорони курорту Хмільник.

3. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

4. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом затвердити режим округу і зон санітарної охорони курорту Хмільник.

Ситуаційний план меж округу та зон санітарної охорони курорту Хмільник зазначені на ситуаційному плані, що є додатком до цього закону.

Відповідно до цього закону Постановою КМУ від 8 лютого 2012 р. №63 встановлений режим округу і зон санітарної охорони курорту Хмільник, де, насамперед, зазначені ЗСО I поясу усіх експлуатаційних свердловин міста курорту Хмільник, режим II та III зон санітарної охорони (зони обмежень).

Слід відзначити, що до вступу в дію ДСТУ 42.10-02-96 «Води мінеральні лікувальні. Технічні умови» вміст радону вимірювався у нкюрі/дм^3, вже після 1996 р. у Бк/дм^3.

Висновки Як видно з результатів аналізу діючих родовищ та загалом впливу мінеральних радонових вод на організм людини, потенціал розвитку бальнеологічного туризму в межах України величезний. Додатково розвиток бальнеологічних санаторіїв на основі мінеральних радонових вод може допомогти у реабілітації наших поранених. Це питання потребує більш детального вивчення, так як повний і детальний аналіз всіх родовищ в межах Вінницької області, їх бальнеологічні властивості можуть надати додатковий поштовх у розвитку нашої країни.

PEDAGOGICAL SCIENCES

FOSTERING TRAUMA HEALING THROUGH SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING IN UNIVERSITY ENGLISH CLASSES FOR WAR EXPERIENCED STUDENTS

Pikhtirova Olena
senior lecturer
Pryazovskyi State Technical University
Dnipro, Kyiv

Introductions. The impact of war experience on individuals is profound and often extends beyond physical injuries, affecting mental health and well-being. University students who have lived through war may carry the burden of trauma, making it essential to create a supportive environment for their healing. This article explores the integration of social-emotional learning (SEL) strategies in university English classes as a means of fostering trauma healing among students with war experience.

Aim. In recent years, there has been a growing recognition of the importance of social-emotional learning (SEL) in educational settings, particularly at the university level. Social-emotional learning (SEL) is a critical component of education that focuses on developing students' emotional intelligence, interpersonal skills, and well-being. While SEL is often associated with primary and secondary education, its principles can also be applied to university settings, including English classes. In this context, integrating SEL into university-level English classes can have several benefits, especially for students with war experience and trauma.

University students with war experience often face unique challenges in adapting to academic life. Trauma can manifest in various ways, such as anxiety, depression, and difficulty forming connections with peers. English classes, as a core component of university education, provide an opportunity to address these

challenges by incorporating SEL principles.

Materials and methods. SEL focuses on developing emotional intelligence, self-awareness, interpersonal skills, and resilience [2, 407]. A trauma-informed approach involves understanding the widespread impact of trauma, recognizing trauma signs and symptoms, and responding in a sensitive and supportive manner. Universities can adopt trauma-informed practices by providing faculty and staff with training on recognizing and responding to trauma, creating safe spaces for disclosure, and establishing support systems for affected students [4, 624].

By integrating SEL into the curriculum, English classes can become a platform for students to explore and express their emotions, build healthy relationships, and develop coping mechanisms. These skills are crucial for both academic success and personal well-being [4, 625].

Incorporating SEL into English Classes.

1. Creating a Safe and Inclusive Learning Environment: establishing a safe and inclusive classroom environment is crucial for students who may have experienced war-related trauma. Foster a sense of community and support, emphasizing respect and understanding among classmates [1, 283].

2. Incorporating Trauma-Informed Practices: educators should be trained in trauma-informed teaching practices to create an environment that recognizes and accommodates the needs of students who have experienced trauma. This includes understanding potential triggers and providing resources for support.

3. Building Emotional Literacy: SEL in English classes can focus on building emotional literacy by exploring literature that addresses themes of resilience, empathy, and coping with adversity. Discussing characters' experiences and emotions can provide a platform for students to express their own feelings.

4. Encouraging Reflective Writing: incorporate reflective writing exercises that allow students to process their thoughts and emotions. Journaling or personal essays can be powerful tools for self-expression and can contribute to the healing process.

5. Promoting Collaborative Learning: SEL emphasizes collaboration and teamwork. Engage students in group projects and discussions that encourage

communication, active listening, and mutual support. This can help foster a sense of belonging and reduce feelings of isolation.

6. Providing Resources for Mental Health Support: ensure that students are aware of available mental health resources on campus. University counseling services, support groups, and workshops can offer additional assistance for those dealing with trauma.

7. Integrating Mindfulness Practices: incorporate mindfulness activities into the curriculum, such as brief meditation exercises or breathing techniques. These practices can help students manage stress, improve focus, and enhance their overall well-being.

8. Conducting Research on SEL in Higher Education: engage in research projects that explore the impact of SEL on university students, particularly those with war-related trauma. This research can contribute valuable insights to the field and help refine best practices.

Conclusion. By integrating social-emotional learning principles into university English classes, educators can play a crucial role in supporting the trauma healing process for students with war experience. Creating a nurturing and empathetic learning environment not only enhances academic success but also contributes to the overall well-being and resilience of these individuals as they navigate their academic journey.

REFERENCES

1. Brackett, M. A., & Katulak, N. A. (2006). Emotional Intelligence in the Classroom: Skill-Based Training for Teachers and Students. In J. Ciarrochi, & J. D. Mayer (Eds.), Applying Emotional Intelligence: A Practitioner's Guide (pp. 268-290). New York: Psychology Press. Retrieved from https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=2931146

2. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. Child

Development, 82, 405-432. Retrieved from https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x

3. Jennings, P. A., & Greenberg, M. T. (2009). The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. Review of Educational Research, 79, 491-525. Retrieved from http://dx.doi.org/10.3102/0034654308325693

4. Seider, S., & Graves, D. (2016). Supporting college students with trauma histories: A strengths-based, socio-ecological approach. Journal of College Student Development, 57(6), 622-638.

UDC 355.58

IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE METHODS OF TRAINING THE POPULATION IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION IN CONDITIONS OF FULL-SCALE WAR

Polukarov Yury Oleksiyovych,
Ph. D., Docent, Associate Professor
Zemlyanska Olena Vasylivna,
Senior Lecturer
Polukarov Oleksiy Igorovych,
Ph. D., Docent, Associate Professor
Kachynska Nataliia Fedorivna,
Senior Lecturer
Prakhovnik Nataliia Arturivna
Ph. D., Docent, Associate Professor
Synitska Viktoria Viktorivna
4nd year bachelor
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic institute»,
Kyiv, Ukraine

Introductions. Modern life requires a person to constantly exchange information, accumulate new knowledge and improve methods of mastering it. A special place is given to the study of factors that cause danger to human life, since the future of a person largely depends on the speed of processing information about them, especially in emergency situations.

Aim. The purpose of this article is to analyze the existing methods of training the population in the field of civil protection in wartime conditions.

Materials and methods. First, the COVID-19 pandemic, and then armed aggression from russia forced our country to reconsider its approaches to education. The Internet and existing information and communication technologies came to replace the classrooms. After February 24, 2022, the population of Ukraine found itself in different conditions and with different opportunities [1]. Therefore, the issue of adapting educational resources to the current capabilities of the entire population,

in particular, in the temporarily occupied territories, has become acute. It was also necessary to rethink the purpose and main components of training the population to act in emergency situations.

Adaptation of the educational process to the realities of users requires special attention. In the conditions of martial law, the issue of distance learning has gained considerable relevance. Combat operations, power outages, occupation – these factors made it practically impossible for part of our compatriots to study in the normal mode. These circumstances led to the transition of educational institutions to online mode [2].

Modern realities in our country made it necessary to teach the civilian population the algorithm of actions in emergency situations. Many concepts that we used to know only from books and movies are now, unfortunately, a harsh reality.

Results and discussion. Civil protection training is regulated by the Code of Civil Protection of Ukraine. In order to fulfill the requirements established by the legislation, educational institutions of the State Emergency Service of Ukraine in the conditions of a full-scale invasion of russia were forced to master fundamentally new methods of work. Special emphasis was placed on the possibilities of popular social networks with diverse functionality.

Their advantage is that they are used by a large audience of people, in particular, from gadgets that provide an opportunity to quickly get the necessary information. Statistics show that almost every second citizen of Ukraine visits one or another social network.

In the most difficult situation were those educational institutions of civil protection that were under occupation, in particular, in the Kherson region. It was the resources of social networks that made it possible to continue training even under such circumstances. First, the most important information was posted on the Facebook page.

Then, with the aim of expanding the audience and improving the educational system, an Instagram page and a YouTube channel were developed [3]. The systematic updating of information on these resources allowed the population of the

occupied territories to familiarize themselves with important information regarding actions in emergency situations of a military nature in a remote mode. In addition, there are plans to create a full-fledged digital course «Safe environment for the population» in the form of an electronic memo, with the help of which users will be able to remotely receive training on actions in case of emergency situations, in particular, of a military nature. Upon completion of this course, an electronic certificate is provided.

Conclusions. Summing up, it can be stated that in the conditions of our country today, the issue of training the population to act in emergency situations has gained unprecedented relevance.

The introduction of fundamentally new technologies became the tool that was able to ensure the continuity and convenience of training in the conditions of a full-scale war, even in the occupied territories [4].

Similar experience gives clear signals about the expediency of expanding the number of resources with online courses, in particular in the field of civil protection. Such courses will allow users to receive vitally important information in the most convenient way, taking into account technical capabilities, previously acquired skills and the amount of free time.

REFERENCES

1. Раїса, Ю., Богута, В., & Нагорняк, С. (2022). Ефективність дистанційної освіти в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*, (8 (13)). https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8(13)-338-345

2. Рахманіна, А. С., & Кучай, О. В. (2023). Організація дистанційного навчання у ЗВО в умовах війни. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників (до* 200-річчя К. Ушинського і 125-річчя НУБіП України, 27 квітня 2023 р.), 163-164.

3. Гайович, Г. (2023). Інноваційні методи навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях в умовах воєнного стану. *Grail of Science*, (27), 457-461. https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.073

4. Polukarov, Yu., Zemlyanska, O., Prakhovnik, N., Kachynska, N., Kovtun, A. & Kovtun, M. (2023). Adaptation of the educational process to war realities. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche: Raccolta di articoli scientifici «ΛΌΓΟΣ» con gli atti della IV Conferenza scientifica e pratica internazionale*, Bologna, 29 settembre, 2023. BolognaVinnytsia: Associazione Italiana di Storia Urbana & Piattaforma scientifica europea, 163-166. https://doi.org/10.36074/logos-29.09.2023.47

FORMATION OF PROFESSIONAL VALUES OF MANAGERS IN THE PROCESS OF LINGUO-CULTURAL TRAINING

Popova Oksana
PhD, Associate Professor
Piskurska Hanna
PhD, Associate Professor
Vereshchak Oksana
Lecturer
at the Language Training Department
Donetsk National Technical University
Lutsk, Ukraine

Introduction. Developing moral self-idetification of a future manager as a specialist and their value attitude to the profession is as important as developing their professional competence. The whole process of professional training of a future specialist can be represented as a process of forming a value attitude to future professional activity and to themselves as a bearer of these professional values.

Aim. The purpose of the article is to research the effectiveness of the formation of professionally significant skills and qualities and norms of professional communication of future managers by means of linguistic and cultural training in a higher education institution.

Materials and methods. The basis of our research are methods of analysis and synthesis, comparison and generalization, theoretical methods related to the study of scientific literature, periodicals, pedagogical and psychological literature.

Results and discussion. The concept of ‘value’ is considered by various sciences, such as axiology, philosophy, sociology, biology, psychology, etc. Values are concepts which denote objects, phenomena and their properties, as well as abstract ideas which embody generalized ideals and, thus, act as a standard. Being the most important elements of culture, values contribute to its unity and integrity.

Professional values, of course, occupy a leading place in the value system of an individual and affect the formation of a professional. The system of professional values of the individual is determined by the high level of professional culture, which

is essential for developing the specialist's personality. This term emphasizes that in this case culture is considered regarding the specific quality of the specialist's activity and is determined by the peculiarities of the profession, professional activity, and professional community.

The process of forming a professional culture is quite long and complex and requires a comprehensive systematic approach that can be adjusted by teachers in the training process, taking into account the future professional activities of the manager, the importance of professionally important skills and qualities, and the need to assimilate behavior and etiquette norms in the professional environment.

The professional culture of the future manager involves the development of their cultural potential. Thus, the requirements for the future manager include mastery of the culture of thinking, the language culture, and the culture of behavior. The main elements of the manager's professional culture also include the culture of business communication, the culture of appearance, and the culture of organizational behavior.

The general level of the managers' speech culture is achieved through communicative expediency, accuracy of utterances, quality and comprehensibility of speech, purity and expressiveness of speech, variety of language means, appropriateness of utterances, aesthetics, stylistic perfection, grammatical correctness, rich vocabulary, coherence of thoughts and ideas, speech technique, general sociability, and logic of utterances.

In our opinion, the use of online authentic periodicals on general and job-related topics is especially valuable for the formation of speech culture, which is an integral part of the professional competence of students majoring in management and also involves developing foreign language and intercultural competencies. We consider authentic materials to be an effective means of forming all types of students' speech activity. Authentic texts contain job-related and social information about the values and phenomena of everyday life, the norms of communicative behavior that people have accumulated in theoretical and practical activities as reflection of general and business culture of the whole society.

To develop the professional communication skills using linguistic and

extralinguistic means, we propose to design linguistic and culture-oriented tasks taking into account professional types. A professional type is a personified image of the profession itself; it is a generalized profile of a typical professional associated with the prestige of the profession, with an idea of typical personal traits of the specialist, and emotional and value attitude to the profession and professional activity. Such tasks include project, training and mediation activities.

Project tasks involve students' modeling the chosen professional type on the actual (characteristics of real individuals) and functional basis.

Training tasks aim to develop students' interpersonal and professional skills in communication, combining clear training planning with a high degree of autonomy, flexibility of approach and the ability to meet the specific objectives of each interaction.

The purpose of mediation tasks is to form the skills of linguo-cultural mediation, which organically combines professional, translation and linguistic aspects and provides an opportunity to build the learning process in accordance with the principle of intercultural dialogue. Linguistic and cultural mediation is a form of professionally oriented intercultural communication. It involves language mediation between native and other professional cultures. The mediator has to overcome both language and cultural barriers, thus creating a textual product. The task of the mediator is to interpret the statements, intentions, expectations and feelings of all participants in communicative activities.

Modern forms of business communication in intercultural discourse include genres aimed at establishing business contact, presentation of business ideas or products, the main purpose of which is to achieve a common understanding of the business context by communicators. Such genres include the following: the method of 'elevator-presentation' (elevator pitch), i.e. a short business presentation of an idea, product, project, service, etc., which can be delivered at any time and in any place, including in the elevator. This strategy requires conciseness and argumentation of statements, which should raise the interest of the addressee to the proposed idea and justify the need for a detailed study of the proposal. By means of this model of

communication students learn logical and reasonable method of motivating their partners to consider their proposal, to prove its value, using language tools and persuasion skills.

Conclusions. To sum up, we would like to state that the process of involving students to the values of their future profession and developing their value-based attitude is quite complex. It is essential to focus on formation of students' professionally significant skills and qualities, their need to master the norms of professional communication, behavior and etiquette in the professional environment. Professional communication skills are developed by using authentic learning materials in the content of linguo-cultural training, which help to find out about the features of professional communication in different cultures. Linguo-cultural training integrates the potential of job-related educational material of culturological orientation, original methodological techniques involving linguistic and extralinguistic means of communication, authentic materials containing social knowledge about general and business culture and contributing to the formation of all types of students' speech activity.

REFERENCES

1. Данилова, М. М. (2006). Современная концепция управления развитием профессиональной культуры менеджеров предприятий туриндустрии. Проблемы современной экономики, (3–4), 402–404.

2. Замкова, Н. Л. (2005). Формування професійних якостей майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у процесі вивчення іноземних мов. (Дис. канд. пед. наук). Київ. національний торговельно-економічний ун-т, Вінницький торговельно-економічний ін-т. Київ.

3. Терещенко, С. І. (2015). Сучасні форми бізнес-комунікації в міжкультурному дискурсі. Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 5 берез. 2015 р. Київ : КНЕУ. 189–196.

ONLINE AND OFFLINE LEARNING: THE DIFFERENCE, ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Ryzhenko Maryna,
PhD in Pedagogy, Associate Professor at the Department
of Foreign Philology and Translation
Anisenko Olena,
Senior Teacher at the Department of
Foreign Philology and Translation
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv,
Kharkiv, Ukraine

Introduction. Nowadays, more and more people are attending online courses and even receiving a full university education via the Internet. This approach is based on virtual communication, when the presence of a teacher in the classroom is not necessary. Therefore, hundreds of teachers decide to create an online school and earn money from their knowledge.

There are a huge number of online courses. However, there are still people who prefer to attend classes offline.

Why is this happening? Let's try to understand the question of what is online learning and what is offline learning!

Aim. The study discusses and analyzes the advantahes and disadvantages of online and offline education.

Materials and methods.

Online learning is the process of acquiring knowledge and skills using various Internet resources and learning platforms. Modern technologies help students study relevant information in a comfortable and familiar environment. Online training can be in the form of videos and audio recordings, slides, chats and other interactive elements.

Studying online is a great way to get a quality education without having to attend classes in person. It provides flexibility to students as they can watch courses from anywhere, at any time, on their own schedule. Online learning also allows for a

variety of learning styles, as each person can tailor their experience to their personal needs and preferences.

Advantages of online learning

Online learning has many benefits for both students and teachers.

1. Flexibility. It offers students more flexible schedules and the opportunity to study from the comfort of home.

2. Mobility. Students can move at their own pace and access a variety of materials and resources.

3. Availability. Online learning can make education more accessible to people from low-income backgrounds or people with disabilities.

4. Coverage. Educators can use an e-learning platform to reach a wider audience and offer courses to more students than in a traditional classroom setting.

5. Personalization of learning. The online environment allows teachers to more closely monitor student progress and provide personalized learning experiences in real time.

6. Qualitative assessment of knowledge. Teachers can save time and resources by using online testing and grading tools.

Disadvantages of online learning

One of the most significant disadvantages of online learning is that it is much

less interactive than face-to-face classes. The lack of direct interaction with the teacher can make it difficult to stay motivated, as students may lack the support and feedback that traditional learning provides. And in the case of a solo course, the student may face a feeling of isolation.

There are other disadvantages of learning online:

1. Some students cannot keep up with homework deadlines and the publication of new educational materials.

2. It can be difficult for students to ask questions and receive timely feedback because communication in an online course often occurs asynchronously.

3. Online learning requires a certain level of self-discipline and technical literacy. Therefore, students should feel comfortable using the learning platform, be

able to manage their time and show initiative.

What is offline learning

Offline education refers to the traditional form of learning that takes place in a physical classroom or other educational environment. It includes personal lectures and discussions between faculty and students, as well as other forms of learning such as field trips, hands-on activities, and cooperative learning.

Offline learning gives students the opportunity to interact face-to-face with their peers, ask questions, and receive immediate feedback from instructors. Additionally, traditional education allows for physical demonstrations and experiments that are not always possible in an online environment.

For offline learning it is absolutely not necessary to have a laptop, smartphone or tablet with an Internet connection. All you have to do is come to the designated place at a certain time and start studying.

Advantages of offline learning

Traditional training courses have the following advantages:

1. Learning experience. Traditional learning gives students a deeper learning experience. This makes it easier to focus on educational materials without being distracted by the Internet.

2. Availability. Offline learning is more accessible to students in remote areas or those who do not have access to the Internet.

3. Practicality. Hands-on activities, such as creating a model or demonstrating skills, are best done offline.

4. Flexibility. Traditional learning can be tailored to each student's individual needs and carried out at their own pace.

5. Interaction. Offline learning allows for constructive interaction between teacher and student, which can lead to a deeper understanding of the material.

All these advantages are the main arguments of supporters of traditional education, but everyone decides what is better: online or offline learning.

Disadvantages of offline learning

The main disadvantage of offline learning is that students may not have access

to the same resources as online. For example, an online course creation platform typically has access to a range of learning materials such as videos, books and lectures that students can access from anywhere.

There are other disadvantages of the traditional approach to acquiring knowledge:

1. Students do not have access to interactive components such as chat with the teacher and discussion boards.

2. Offline learning can be more costly than online learning because students must pay for materials and other costs associated with attending in-person classes.

3. Sometimes, attending offline classes may require you to travel. This can become an additional financial burden and also disrupt their lives.

4. Students of offline courses are limited to a specific location for lessons and a clear schedule. This may limit opportunities for students who are unable to attend classes due to work or family commitments. Online learning, on the other hand, can be more flexible, allowing students to access materials anytime and from anywhere.

One way or another, the traditional approach to acquiring knowledge continues to be popular.

Results and discussion. Online or offline learning has its pros and cons. However, online courses are very popular. They allow you to receive teacher assistance and attend classes without the risk of being late for class and with the opportunity to watch lessons anywhere in the world. Therefore, you can study in electronic courses from any device that is connected to the Internet.

Conclusion. In conclusion, this scientific research is important because of the society's need for specialists with a wide range of knowledge, including skills in online and offline education.

ПРЕДМЕТИ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Боберська Наталія Володимирівна
вчитель християнської етики
Івано-Франківський спортивний ліцей
Івано-Франківської обласної ради
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Українська освітня система, відзначена багатством культурних та соціальних впливів, активно переосмислює свої підходи до виховання молодого покоління. Серед ключових складових цього процесу стоять предмети духовно-морального спрямування. Дана робота присвячена вивченню їхнього впливу та ролі в контексті сучасної української школи.

Ціль роботи. Головною метою даного дослідження є ретельний аналіз предметів духовно-морального спрямування в українській школі для визначення їхнього внеску у формування ціннісних орієнтацій, моральних цінностей та розвитку особистості учнів.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів дослідження. Аналізовані навчальні програми, проведені опитування вчителів та учнів, а також застосовано спостереження за педагогічним процесом в класах, де викладають предмети духовно-морального спрямування.

1. Історія та еволюція предметів духовно-морального спрямування.

У сучасних умовах розвитку української освіти та глибоких суспільних змін історія та еволюція предметів духовно-морального спрямування в Україні стає предметом особливої уваги та актуальної наукової рефлексії. Проведення цього дослідження необхідне для розуміння сучасної ролі цих дисциплін у формуванні цінностей, думок і морального характеру молоді.

Історичний нарис: Початки вивчення духовно-моральних аспектів освіти в Україні можна відстежити ще в історичному контексті, коли цінності, зокрема релігійні, визначали основи виховання. З іншого боку, період СРСР відзначався

атеїстичною ідеологією та відсутністю вивчення духовних питань у навчальних програмах.

Період незалежності: Після отримання незалежності у 1991 році, українська освіта стала переосмислювати свої цінності. В навчальні програми поступово впроваджувалися предмети духовно-морального спрямування, де особлива увага зверталася на виховання патріотизму, національної самосвідомості та громадянських якостей учнів.

Сучасний період: Сьогодні історія та еволюція цих предметів стає частиною стратегії шкільної реформи та змін в національній освітній політиці. Важливою є реакція на сучасні соціокультурні виклики, такі як глобалізація, інформаційна революція та розвиток цифрового суспільства.

2. Ціннісна спрямованість предметів: Аналіз відображення основних цінностей в навчальних програмах та практиках викладання.

Освіта в Україні визначається не лише передачею знань, але й формуванням цінностей та морально-етичних уявлень учнів. Дослідження ціннісної спрямованості предметів духовно-морального спрямування в навчальних програмах та практиках викладання є ключовим для забезпечення якісної освіти в країні.

Центральним елементом є вивчення наявності цінностей в навчальних програмах. Важливо, щоб освітні програми відображали основні цінності, такі як гідність, людяність, справедливість та толерантність, через конкретні теми та завдання. Результати аналізу ціннісної спрямованості вказують на необхідність реформування навчальних програм та методик викладання для більш ефективного впровадження цінностей в освітній процес. Важливо, щоб учні отримували не лише знання, але й ставали морально зрілими, відповідальними громадянами.

3. Вплив на розвиток моральних якостей учнів: Дослідження взаємозв'язку між вивченням предметів духовно-морального спрямування та розвитком моральних цінностей учнів.

Предмети духовно-морального спрямування допомагають не лише у

передачі знань, але й виховують учнів, сприяючи формуванню справедливих та відповідальних громадян. Особливий акцент варто робити на механізмах впливу вивчення цих предметів на розвиток моральних якостей, включаючи активну участь учнів у навчальному процесі, практичне застосування отриманих знань та обговорення етичних дилем.

Дослідження також визначає взаємозв'язок між активністю учнів у вивченні предметів духовно-морального спрямування і зміною їхніх моральних уявлень та цінностей. Розуміння цього взаємозв'язку є важливим елементом для оптимізації навчального процесу та ефективного формування моральних якостей учнів. Велике значення при цьому має роль вчителя та його педагогічних методів. Використання інтерактивних методів викладання та створення атмосфери взаєморозуміння та етичного спілкування в класі сприяє успішному процесу формування моральних цінностей учнів.

Зазначене дослідження визначає важливість вивчення предметів духовно-морального спрямування для розвитку моральних якостей учнів, покликане стати основою для подальших стратегій удосконалення освітнього процесу. Систематичний аналіз взаємодії між предметами, вчителем та учнями сприятиме створенню ефективних підходів до формування громадян, здатних до відповідального морального вибору в сучасному суспільстві.

Результати та обговорення. Результати дослідження вказують на те, що предмети духовно-морального спрямування виконують важливу роль у формуванні ціннісної основи особистості. Однак існують проблеми, такі як різноманітність підходів до викладання та відсутність єдиної методології оцінки результатів.

Висновки. На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що предмети духовно-морального спрямування важливі для повноцінного виховання особистості. Проте, для максимальної ефективності необхідно подальше удосконалення методів викладання та розробка єдиної стратегії введення цих предметів у навчальний процес.

ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН «ПСИХОЛОГІЯ ТА ПЕДАГОГІКА» ТА «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПЕРШОКУРСНИКІВ

Богорад Марина Анатоліївна
старший викладач
Саркісова Оксана Юріївна
к.пед.н., доцент
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Вступ./Introductions. Сучасний процес перетворення колишніх абітурієнтів на студентів – першокурсників все частіше супроводжується новими, часто неординарними обставинами (наприклад, світова пандемія) або навіть історичними подіями трагічного характеру (військові дії). Тому непересічного значення набуває формування навчальними закладами дидактичного та методичного супроводу процесу адаптації першокурсників до нових умов навчання.

Дослідження адаптації студентів-першокурсників до нових умов навчання та визначення факторів підвищення її ефективності дозволить визначити пріоритетні напрями психолого-педагогічної взаємодії при організації навчального процесу для подальшої успішної та ефективної самореалізації студентів у професійному середовищі, що є дуже актуальним та необхідним, особливо за умов тривалої, перманентної економічної, політичної кризи в України і навіть воєнного стану.

Вивчення та аналіз досвіду викладання таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Психологія та педагогіка» видається за доцільне для формування системних уявлень про різні аспекти соціально-психологічної адаптації та її механізми, для розуміння ролі особистості в адаптаційному процесі, а також при використанні психологічних методик для розвитку професійної самосвідомості майбутніх фахівців та підвищенні свого

особистісного та професійного адаптаційного потенціалу.

Мета роботи./Aim. Метою роботи є аналіз проблемних питань, що пов'язані з вибором навчально – методичних компонентів організації навчального процесу для підвищення ефективності процесу адаптації до навчання в ЗВО. Зокрема, формування переліку загальноуніверситетських дисциплін, що складають зміст навчального плану першокурсників, шляхи розвитку інституту кураторства, а також вибір методів та форм навчання, які найкращим чином дозволяли б студентам пройти соціально – психологічну адаптацію.

Також додаткового методичного обґрунтування потребує організаційно-педагогічний супровід адаптації студентів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Питання успішної адаптації першокурсників до нових університетських умов навчання завжди відрізнялися актуальністю та важливістю, адже за усіх часів процес адаптації є досить тривалим, складним, а інколи навіть болісним. Тому ця тематика присутня в наукових працях багатьох вчених та дослідників.

В різні періоди своєї активної наукової дослідницької діяльності над проблемою адаптації працювало багато відомих вчених. Зокрема, різні аспекти адаптації як поняття характеризуються в розробках гуманістичної теорії особистості К. Роджерса, А. Маслоу. Проблема адаптації в контексті дезадаптації особистості розглянута у психодинамічних теоріях (К. Абрахам, М. Кляйн, З. Фрейд) та теоріях неофрейдистів (А. Адлер, К. Юнг) та его психологів (Е. Еріксон, К. Хорні).

В науковій літературі також представлена велика варіативність характеристик різних видів адаптації. В контексті дослідження проблеми адаптації студентів – першокурсників до навчання у ЗВО інтерес в першу чергу становить професійна та соціальна адаптація в контексті педагогічного забезпечення.

Загальні проблеми соціально-психологічної адаптації особистості розглядали Б. Ананьєв, Г. Балл, Л. Виготський, О. Леонтьєв; аналіз проблем

соціальної адаптації та соціальних установок як інструмента пристосування до середовища, як захисного механізму, як способу самоактуалізації представлений в роботах К. Роджерса, Л. Фестінгера; проблему адаптації студентів і молодих спеціалістів розробляли Л. Балабанова, Н. Коломінський, О. Мороз; в наукових дослідженнях Т. Алексєєвої, Н. Герасимової, В. Демченка аналізуються загальні адаптивні характеристики особистості.

Аналіз різних факторів підвищення адаптаційних ресурсів особистості (студентів, першокурсників) представлені в науковій літературі також досить широко та варіативно. Деякі психологи (зокрема, Петровська Л. А.) вважають, що ступінь успішності та результативності адаптації залежить від ступеня розвитку та сформованості цілого комплексу певних особистісних якостей, а саме: розвитку вербальних та невербальних можливостей соціальної взаємодії, усвідомлення своїх ціннісних орієнтирів і потреб та здатність їх задовольнити, здатність впливати на соціальне середовище для досягнення своїх цілей, вміння брати на себе відповідальність за свої вчинки та самостійно справлятися зі стресовими ситуаціями тощо.

З іншого боку, цілий ряд науковців рівень адаптаційних можливостей пов’язують зі ступенем розвиненості у студентів творчого потенціалу, зокрема методологічну та теоретичну основу для таких висновків склали дослідження творчої діяльності та творчого мислення (Л. Виготський, В. Моляко, О. Матюшкін та ін.), креативності і креативного мислення (Г. Айзенк, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, та ін.).

Також в роботах таких науковців, як В. Г. Васянович, О. Гура, Л. Дябел, С. С. Ізбаш, Л. Петльована процес адаптації проаналізовано за професійною спрямованістю майбутніх спеціалістів на прикладі адаптації до навчання у ЗВО економічного, педагогічного та інших спеціальностей.

Ряд дослідників відмічають залежність успішності адаптації студентів від особистої активності участі студента в усіх складових навчального процесу, комплексності зусиль, що докладаються в досягненні запланованих цілей та задач.

Результати та обговорення./Results and discussion. Стосовно адаптації саме першокурсників до умов ЗВО науковці вказують на такі три форми адаптації студентів: 1) формальна адаптація, яка стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до змісту навчання, до нових вимог та обов'язків; 2) суспільна адаптація, тобто процес внутрішньої інтеграції груп студентів-першокурсників та інтеграція цих груп зі студентським оточенням в цілому; 3) дидактична адаптація, що виявляє підготовку студентів до нових форм та методів навчальної діяльності у вищій школі.

На даний момент серед досліджень процесу адаптації зустрічається досить широка варіативність назв видів адаптації - психофізіологічну, соціально-психологічну, професійно-організаційну. Також в соціально-педагогічній літературі називаються такі форми адаптації першокурсників пізнавально-інформаційна, дидактична.

Соціально – психологічна адаптація розглядається як процес та результат взаємодії особистості із соціальним середовищем, яке сьогодні дуже швидко, а інколи і радикально, змінюється, особливо для студентів – першокурсників. При цьому адаптація відбувається як добровільна (наприклад, при вступі до ЗВО), так і вимушена (наприклад, світова пандемія, воєнний стан).

В будь – якому випадку від особистості потребується активізація певних навичок та вмінь соціальної взаємодії.

Зрозуміло, що така соціально-психологічна активність студента, а також відповідна якісна фундаментальна підготовна з пріоритетних навчальних дисциплін, повинні бути сформована ще у шкільні роки, що дозволить здійснити більш впевнений самостійний вибір майбутньої професії, спираючись на власні вподобання та пріоритети (а не батьків чи друзів); в свою чергу, це дозволяє уникнути невпевненості в собі та високого ступеня тривожності першокурсника після потрапляння в нові, невідомі, в чомусь ускладнені, умови навчання в університеті. Відсутність вказаних компетенцій та «софт-скілів», сформованих у першокурсника ще в шкільні роки суттєво

збільшує вплив та кількість дезадаптаційних факторів.

Для глибини розуміння суті процесу адаптації важливо не плутати її зі здатністю до пристосуванства. Розрізняють ці процеси результати, що можуть бути досягнуті. У випадку з адаптацією результатом є самореалізація особистості в соціально-психологічній динаміці. Початком цього динамічного процесу стає саме усвідомлення особистістю неможливість досягнення результату на основі попередньо сформованих та раніше успішних вмінь, навичок або просто звичок, які не спрацьовують в нових обставинах. Саме такі стани переживають першокурсники, змінивши шкільний клас на університетську аудиторію. Студенти вимушені сприйняти та усвідомити нові умови та складові організації навчального процесу, зміст та формат навчального матеріалу, інші умови взаємодії між студентом та викладачем, багаторазово збільшений об’єм власної відповідальності та вимог самоорганізації. Всі названі нові умови першокурсникам необхідно успішно адаптувати на фоні абсолютно нового колективу, а інколи і нових обставин проживання в гуртожитку (без підтримки батьків та близьких). Цей перелік умов є мінімальним для врахування при організації роботи викладачів з першокурсниками, а особливо для кураторів. Звичайно, найбільша відповідальність за успішність адаптації першокурсника зосереджена на кураторі, який повинен здійснювати моніторинг цього процесу в динаміці, ідентифікуючи досягнення студента як через об’єктивні показники (успішність в навчанні, активність в суспільному житті, авторитет та взаєморозуміння з одногрупниками) та суб’єктивні, які виявляються вже на особистому, емоційному рівні студента (вмотивованість до навчання, впевненість в собі, працездатність та цілеспрямованість, позитивне ставлення до одногрупників та студентського життя тощо).

Задля поліпшення ефективності адаптації першокурсників до студентського життя як процесу досить тривалого та складного, може розглядатись своєчасне виявлення різноманітних адаптаційних ускладнень та усунення їхніх причин. Такий підхід є необхідною складовою професіоналізму

та ефективної викладацької діяльності в умовах університету. Інструментом для досягнення вказаних цілей може бути опитування, тестування та анкетування, що визначають напрями зусиль та заходів в цій діяльності.

Результати анкетування використовуваються як на загальноуніверситетському рівні при складанні навчальних планів та робочих програм (включення таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Психологія та педагогіка»), так і самими студентами для самоідентифікації власних психологічних особливостей. Наприклад, зміст навчальної дисципліни «Психологія та педагогіка» містить широке коло різноманітних дидактичних можливостей для здійснення студентами власної інтроспекції та подальшого саморозвитку. Студенти відмічають важливість та актуальність дослідження власних психічних станів, зокрема таких, як тривожність, фрустрація, емоційна стабільність, визначення локусу контролю та акцентуації характеру, сформованість навичок спілкування та комунікацій, вольових якостей, розуміння вмотивованості до навчання та подальшого розвитку «Я - концепції».

Одним із визначальних навичок, що забезпечує успішність адаптації колишніх школярів до нових умов ЗВО є самостійність, а також самоорганізація, вольові якості, працездатність, творче та критичне мислення, відповідальність та самоконтроль. Звичайно, такі ідеальні характеристики притаманні далеко не всім першокурсникам, які все ж таки набули статус студента та на основі різних висхідних умов повинні долати цілий комплекс труднощів нового «дорослого» життя. Успішна результативність цих зусиль багато в чому залежить від комплексності та фаховості педагогічного, психологічного, соціального та дидактичного супроводу студента з боку навчального закладу.

Висновок./Conclusions. Комплексний та системний підхід в вирішенні проблеми адаптації реалізується через:

- Формування відповідної складової компоненти навчального плану (вивчення як обов’язкових дисциплін «Вступ до спеціальності», «Психологія та педагогіка»);

- Розробка та стандартизація навчально – методичного забезпечення викладання навчальних дисциплін із застосуванням інноваційних форм та методів навчання
- Формування інституту кураторства та Центрів соціально - психологічної адаптації студентів
- Запровадження навчально – виховної, культурно – мистецької взаємодії навчального закладу та студентів.

Оскільки адаптацію неможливо виключити ні з процесів соціалізації і виховання, ні з життя взагалі, дослідження проблеми і чинників адаптації студентів до навчання у ЗВО не втратить свою актуальність і в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лєсовий В. Ю. Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти: монографія / В. Ю. Лєсовий, В. А. Петрук. Вінниця: ВНТУ, 2017. 144 с.
2. Рогачова Т. Психологічні проблеми студентів на першому році навчання у внз: причини виникнення та можливості подолання / Психологія і особистість. 2016. № 2 (10) Ч. 2. С. 228-236.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Борисова Тетяна Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка
Мороз Марія Юріївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

Вступ. / Introductions. У контексті реалізації стратегічних завдань Нової української школи важливим питанням виступає формування всебічно розвиненої особистості юних громадян нашої країни. З огляду на це особливою значущістю вирізняється проблема дослідження емоційного інтелекту як складової гармонійно розвиненої особистості, що дозволяє їй бути успішною у різних видах соціальної, політичної, професійної діяльності, ефективно взаємодіяти й комунікувати, налагоджувати продуктивну партнерську взаємодію у різних сферах життєдіяльності. Оскільки емоційний інтелект включає у себе певний набір вкрай необхідних для особистості навичок, які дозволяють розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями та емоціями інших людей, відчувати емпатію до інших, встановлювати доброзичливі взаємини з іншими людьми, його важливо формувати вже з перших років навчання у закладі загальної середньої освіти, коли школярі молодшого віку знаходяться на етапі формування особистості.

Для ефективного вирішення цих питань потрібно перш за все з'ясувати функції емоційного інтелекту і на основі цього вибудовувати методичний інструментарій його використання в освітньому процесі початкової школи як засобу розвитку молодших школярів. Відповідно, проблема наукового осмислення ролі емоційного інтелекту для формування особистості молодших

школярів є актуальною й потребує більш детального вивчення.

Мета роботи. / Aim. Мета – дослідити функціональні можливості емоційного інтелекту для гармонійного розвитку особистості учнів молодшого шкільного віку.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Науково-теоретичним підґрунтям для дослідження ролі емоційного інтелекту у розвитку особистості молодших школярів виступають фундаментальні праці таких зарубіжних науковців, як Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулман, Д. Люсин, М. Манойлова, Дж. Меєр, О. Олпорт, П. Саловей, Р. Стернберг, Е. Торндайк, Н. Холл та інших. [3, с. 21].

Також актуальність проблеми розвитку емоційного інтелекту досить чітко підтверджується у наукових розвідках відомих вчених: Є. Носенко та Н. Ковриги, які розглядають визначену проблематику у теоретичному, соціальному та педагогічному аспектах [6, с. 7].

Слід відзначити велику кількість педагогічних досліджень вітчизняних науковців, які були спрямовані на важливості емоційного інтелекту як чинника сформованості особистості учнів початкової школи, а саме: Т. Березовська, С. Дерев'янко, М. Журавльова, Є. Карпенко, Н. Коврига, О. Лящ, Е. Носенко, Л. Савчук, Л. Ракітянська, М. Шпак тощо. Також зазначимо, що не лише педагоги-науковці, але й відомі нейрофізіологи М. Даймонд та Д. Левітін досліджували мозок, як центр керування емоційною поведінкою людини [3, с. 21].

У теоретичних та експериментальних надбаннях психологічних досліджень Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, О. Тихомирова та у педагогічній спадщині всесвітньо відомого українського педагога В. Сухомлинського також знаходимо праці присвячені темі розвитку емоційного інтелекту молодших школярів [3, с. 21].

Результати та обговорення./Results and discussion. Першим кроком у науковому осмисленні ролі емоційного інтелекту для розвитку особистості можна вважати висновки американських психологів Г. Гарднера, Д. Гоулмана,

Дж. Мейсера, П. Саловея, відображені у науковій публікації, після якої у психологічному словнику з'явився новий термін «емоційний інтелект», який не тільки привернув увагу багатьох науковців, педагогів та психологів, а й викликав здивування через незвичайне поєднання понять «емоція» та «інтелект», що здавалися протилежними за змістом. У наукових словниках також віднаходимо поняття «емоційний інтелект», автори якого розглядають це поняття, як роль внутрішніх і зовнішніх якостей особистості в процесах, що ведуть до успіху в діяльності людини [5, с. 96].

Варто зауважити, що у 1995 році виходить друком монографія Деніеля Гоулмана «Емоційний інтелект», яка миттєво стала бестселером. І це цілком зрозуміло, адже автор не лише визначив значущість емоційного інтелекту як провідного фактора успішної життєдіяльності, а й виокремив чотири його компоненти, зокрема такі, як самосвідомість, самоконтроль, соціальну чутливість, керування взаєминами і набір навичок, що входять до складу цих компонентів [1, с. 512].

Зазначимо, що думки науковців щодо можливостей розвитку емоційного інтелекту різняться, оскільки передусім немає єдності в міркуваннях щодо його компонентів. Натомість, більшість дослідників розглядає емоційний інтелект як сукупність емоційних здібностей, що зближує його з емоційною компетентністю, яку теж необхідно розвивати.

Вітчизняні психологи трактують поняття «емоційний інтелект» наступним чином: «Емоційний інтелект» (EQ) - це показник здатності до спілкування, уміння усвідомлювати власні емоції та розуміти почуття інших людей; взаємодія емоційних, когнітивних, поведінкових та мотиваційних особливостей особистості, спрямованих на розуміння власних емоцій та емоційних переживань інших людей; підпорядкування емоцій розуму, що сприяє самопізнанню й самореалізації через збагачення емоційного та соціального досвіду [8, с. 283].

Емоційний інтелект, як аспект, що ідентифікує внутрішній світ особистості, відображає ставлення людини до світу, до оточуючих, до самого

себе як до частини суспільства. Йому притаманні внутрішні та зовнішні компоненти, котрі зумовлюють стресозахисну та адаптивну функції цієї інтегральної особистісної властивості. Роль емоційного інтелекту в життєвому успіху людини залежить від здатності суб'єкта повністю розпізнавати джерела власних емоцій і емоцій інших, здійснювати на цьому підґрунті самоконтроль, підтримувати доброзичливі стосунки з оточуючими, самомотивувати власну діяльність, виявляти наполегливість у досягненні її мети [5, с. 95].

Так, для людей з високим рівнем розвитку емоційного інтелекту притаманними є такі особистісні характеристики: здатність розуміти й виявляти особисті почуття; знаходити спільну мову з іншими людьми; висловлюватися зрозуміло та з емпатією до слухача; позитивно й чутливо реагувати на різні життєві ситуації [2, с. 436].

Особливої важливості розвиток EQ починає набувати у шкільному віці, оскільки у цей період відбувається початковий етап формування активного емоційного ставлення особистості до себе та до інших. Шкільний період життя дітей відрізняється значною сенситивністю і гнучкістю психічних процесів, а також глибоким інтересом до внутрішнього світу. Однак, особливість психології школяра молодшого віку полягає в тому, що він ще мало усвідомлює власні переживання і не завжди здатний зрозуміти причини, що їх викликають. [7, с. 14].

Так, на труднощі у навчанні дитина частіше реагує негативними емоціями, зокрема такими, як гнів, страх, образа, тощо. Багато школярів у цей час потребують підтримки і допомоги дорослих, тому важливо, щоб вчителі мали високий рівень педагогічних та професійних навичок комунікації, а батьки разом з психологом розуміли її проблеми, переживання та могли надати дитині ефективну допомогу й підтримку.

Саме молодший шкільний вік у психології називають періодом афективного реагування, тобто саме молодші школярі найбільшою мірою схильні до переживань. Якщо поведінка дошкільника наївна та безпосередня, відкрита та зрозуміла для оточуючих, то у молодшого школяра з’являється своє

внутрішнє життя, і його поведінка вже не буде такою зрозумілою в усіх своїх проявах [4, с. 129]. Школярі цього віку дуже емоційні, тому сучасні педагоги мають бути уважним до їх емоцій, почуттів, бажань, потреб та володіти необхідним обсягом методичних інструментів, спроможних поступово навчати дітей керувати своїми емоціями та почуттями.

Варто наголосити, що завдання з розвитку емоційного інтелекту є важливим компонентом змісту початкової освіти. Оволодіння ним учнями початкової школи як засобом успішної суспільної взаємодії і пізнання себе та інших має стати найважливішим надбанням у молодшому шкільному віці, що вирізняється особливою сенситивністю до засвоєння норм і правил суспільної комунікації [3, с. 23]. Якщо ж дитина не досягне достатнього рівня емоційного розвитку у даному віці, тоді на більш пізніх вікових етапах її життєвий шлях не може бути успішним і комфортним через численні непорозуміння із собою, іншими близькими та незнайомими людьми.

Тому вчителі початкової школи покликані не лише навчити молодших школярів елементарних навичок читання, писання тощо, а й закласти підґрунтя для становлення цілісної особистості, котра розуміє себе та інших і може досягати успіху як у самостійній, так і груповій та колективній діяльності.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи висвітлене вище зазначимо, що розвиток емоційного інтелекту молодших школярів має виступати одним із пріоритетних завдань початкової освіти, оскільки він є важливою передумовою для особистісної реалізації учнів у теперішньому і майбутньому їхньому житті. Емоційний інтелект сприяє кращому навчанню молодших школярів, адже здатність розуміти свої емоції та емоції інших людей допомагає учням краще сприймати інформацію, концентруватися, вирішувати проблеми та співпрацювати з іншими.

Отже, емоційний інтелект відіграє центральну роль у розвитку особистості молодшого школяра. Він сприяє формуванню важливих умінь, навичок і компетентностей, які стануть вагомим чинником для становлення особистості з активною життєвою позицією.

СПИСОК ВИКРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ґоулман Д. І. Емоційний інтелект. пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Харків, 2018. 512 с.
2. Карпенко Є. В. Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості : монографія. Дрогобич, 2020. 436 с.
3. Котик Т. М., Кєжковска І. Л. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат нової української школи // Освітні обрії. 2020. № 2(51). С 21-23.
4. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 73 Т. 1. 129 с.
5. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властифвість особистості // Психологія і суспільство. 2004. № 4. С. 95-96.
6. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія Київ, 2003. 7 с.
7. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014 . № 12 (31). 14 с.
8. Шпак М. М Емоційний інтелект в контексті сучасних психологічних досліджень // Психологія особистості. 2011. № 1. 283 с.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ ЯК СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ

Верещак Оксана Павлівна
асистент кафедри мовної підготовки
Попова Оксана Володимирівна
к.п.н., доцент кафедри мовної підготовки
Донецький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна

Вступ. Актуально у світі збільшується кількість людей, які (також внаслідок імміграції) вивчають іноземні мови і володіють на певному рівні. Той, хто вивчає мови, мусить бути готовим до ситуації, коли спілкування відбувається з носіями іноземної мови, отже представниками інших культур.

Оскільки мова і культура є органічним цілим, то викладання іноземної мови завжди відбувається в культурному контексті, це дає можливість сформувати навички міжкультурної компетентності (МК) і мінімізувати культурні непорозуміння.

Метою статті є спроба дослідити і описати складові міжкультурного виховання у навчальному середовищі.

Матеріали і методи. Складова МК може різнитися в залежності від середовища, оскільки формування і застосування МК не обмежуються лише навчальним середовищем, наприклад це може бути як навчальний заклад так і бізнес. Мета та відповідно визначення МК також варіюються від того, чи МК відноситься до чужої культури, чи, швидше, сприймається як загальна компетенція для успішного подолання ситуацій, у яких стикаєшся з чужими культурами.

В нашій статті ми спираємося на визначення складової міжкультурного виховання, що ставить за мету формування МК і відповідає потребам навчального середовища. За даним визначенням міжкультурне виховання складається з трьох компонентів [1]:

- Афективна компонента, що впливає на ставлення до чужого й

незвичайного.

– Когнітивна компонента, що базується на знаннях про фактичні та ціннісні аспекти іншокультурного сприйняття.

– Інтерактивна компонента, що реалізується як здатність до встановлення та підтримки контакту в межах прийнятного соціального контексту, при цьому взаємнє прийняття та визнання відображаються у відповідних соціолінгвістичних сигналах.

Для міжкультурного виховання і комунікаційної здатності важливим є рівень рефлексії – необхідний зв'язок із власним мисленням і діями. Отже, набута МК допомагає сформувати новий погляд на власний світ. Кожен учасник діалогу привносить свою культуру в розмову і очікує те саме від людини, з якою спілкується. У разі міжкультурної комунікації можуть з'явитися проблеми, причиною яких є різні культурні світогляди. Сенсибілізація до чужих культур і те, як вона відображається в міжкультурній комунікації і є на наш погляд одною із головних складових загальної міжкультурної освіти.

Можна спостерігати цікавий феномен: чим нижче мовні навички відповідної іноземної мови, тим толерантнішим є слухач до культурних помилок. Якщо ви розмовляєте ламаною іноземною мовою, вас, швидше за все, пробачать. Однак, якщо комунікативна компетентність на високому рівні, несвідомо очікується також адекватна міжкультурна компетентність.

Набуття МК через вивчення мов супроводжується змінами у власному розвитку, йдеться про здатність дивитися на світ з іншої перспективи, щоб знайти нові значення для повсякденних предметів або сприймати раніше невідомий вміст у начебто знайомих термінах. Навчання між культурами дозволяє порівнювати речі, про які ви, можливо, ніколи не думали у зв’язку з вашою власною культурою, через образ з інших культур відбувається краще пізнання себе. Із цього походить інша складова МК, а саме мотивація для подальшого навчання і реалізації. [2]

Викладання іноземної мови є одною із важливих складових міжкультурної освіти. Міжкультурна комунікація як невід’ємна частина

міжкультурної освіти завжди тісно прив'язана до конкретних ситуацій. Заняття з іноземної мови є підходящою платформою для інсценування відповідних ситуацій, і в дуже сприятливій формі: учні перебувають у «захищеному просторі» серед людей, яких вони добре знають, і можуть спокійно вивчати, аналізувати і давати оцінку будь-якій ситуації. Також викладання іноземної мови і МК являють собою симбіоз: викладання мови є простором для набуття МК, в свою чергу МК необхідна для успішного використання на занятті з іноземної мови набутих навичок комунікативної компетентності.

Результати та обговорення. У контексті викладання іноземної мови МК формується при вивченні дисципліни «Країнознавство», що викладається з прив'язкою до цільової культури. Знайомство з відповідною культурою дозволяє мінімізувати культурні непорозуміння. З цією метою може бути використаний автентичний матеріал з різних джерел (прислів'я, автентичні тексти та аудіо тексти, відео, запрошені на заняття гості тощо), який аналізуються та опрацьовуються на занятті. Опрацювання автентичних матеріалів проходить у декілька етапів [3]: підготовка, яка може здійснюватися самостійно або під керівництвом викладача, та «етап безпосередньої роботи з матеріалом спрямований на розвиток вміння семантично опрацьовувати отриману інформацію».

Висновки. Вивчення іноземних мов є важливою складовою міжкультурного виховання. Заняття з іноземної мови створюють простір, який сприяє формуванню загальної МК, основна мета якої – підвищити сенсибілізацію при взаємодії з іноземними культурами. Набуття учнями МК позитивно впливає також на їх особистісний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Gehring, Wolfgang. Kulturelle Kontexte in Sprachlehrgängen an Haupt- und Realschule, in: Volkmann, Laurenz/Stierstorfer, Klaus/Gehring, Wolfgang (Hg.): Interkulturelle Kompetenz. Konzepte und Praxis des Unterrichts. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2002, 69–97

2. Пришляк О. Ю. Концептуалізація моделі міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2021. Випуск 1 (48) с. 358

3. Гудима Г. Б., Слодиницька Ю. Р. Використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови у закладах вищої освіти // Закарпатські філологічні студії, Випуск 27.. Том 1 с. 109 DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.1.18

ПОЧАТКОВА ШКОЛА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гожева Алла Гаврилівна
учитель початкових класів
Новоселівський ліцей Лиманської
міської ради Донецької області, Україна

Вступ. / Introductions. Другий навчальний рік для українських школярів відбувається в надзвичайно складних умовах військового конфлікту, де звуки повітряних тривог стали щоденністю. Ця реальність перетворила освітній процес, змінивши його як за формою, так і за змістом.

Руйнування освітніх закладів, безперервна загроза життю через обстріли усе це створює складні виклики, що прямо впливають на право дітей на якісну освіту.

У контексті сучасності, проблема забезпечення балансу між безпекою та якістю освітнього процесу набуває надзвичайної актуальності. В пошуках цього балансу ми прагнемо не лише гарантувати безпеку учнів, а й зберігати високу якість освіти, яка є ключовою для їхнього майбутнього та для стабільності розвитку нашої країни.

Мета роботи. / Aim. Мета цієї роботи полягає у ретельному аналізі викликів, з якими стикаються початкові школи в умовах війни, та виявленні перспектив для поліпшення умов навчання дітей.

Основні завдання включають: Аналіз сучасної ситуації: Ретельне дослідження впливу війни на освітній процес у початкових школах з урахуванням руйнування закладів, загрози безпеці та психологічного впливу на дітей.

Ідентифікація викликів: Визначення основних труднощів, з якими стикаються освітні заклади у воєнних умовах, зокрема забезпечення безпеки, доступності освіти та збереження якості навчання.

Виявлення перспектив: Розробка стратегій та можливих шляхів

удосконалення умов навчання, включаючи заходи для забезпечення безпеки учнів, підтримки психологічного благополуччя та підвищення якості освіти.

Формулювання рекомендацій: На основі аналізу ситуації та ідентифікації проблем розроблення конкретних рекомендацій для вдосконалення умов навчання в початкових школах під час війни, спрямованих на забезпечення безпеки та якості освіти для всіх дітей.

Матеріали та методи./Materials and methods. Опитування та інтерв'ю: Проведення опитувань серед учнів, вчителів, батьків, адміністрації шкіл для збору думок, досвіду та відчуттів, пов'язаних з умовами навчання в умовах війни.

Дослідження психологічного впливу: Аналіз впливу військових подій на психологічний стан учнів та вчителів за допомогою спеціальних методик та анкет.

Кейс-аналіз: Вивчення конкретних випадків початкових шкіл під впливом війни для зрозуміння специфічних проблем та шляхів їх вирішення.

Літературний огляд: Аналіз наукових статей, звітів та документів від організацій, що займаються освітою в умовах кризи та конфліктів. Ці методи поєднуються для отримання повного розуміння викликів та перспектив у забезпеченні якісної освіти в умовах війни. Дані, зібрані за допомогою цих методів, використовуються для аналізу ситуації та розробки рекомендацій для покращення умов навчання.

Результати та обговорення./Results and discussion. На сьогодні в Україні навчальний процес може здійснюватися у формі офлайн, онлайн або у змішаному форматі. Форми навчання в освітніх закладах визначаються обласними військовими адміністраціями з урахуванням ситуації з безпекою [1].

Відповідно до результатів опитування, проведеного Офісом Омбудсмана цього літа, більшість батьків висловили перевагу навчання дітей у школах. Очевидно, що очна форма навчання є найбажанішою та найбільш ефективною, а також має важливий соціальний аспект.

Однак для її забезпечення необхідно враховувати наявність захисних

споруд у навчальних закладах та можливість припинення занять у разі спрацювання сигналу "повітряна тривога" [2].

Школи, що були руйновані, знищені або переселилися з окупованих територій, здійснюють навчання у дистанційному форматі. Під час навчання у початковій школі українські учні стикаються з рядом складних викликів, які виникають через непередбачувані умови військового конфлікту.

Однією з основних проблем є нестабільність умов навчання, яка може відображатися на психологічному стані як учнів, так і педагогів [3]. Постійна зміна умов може значно підірвати мотивацію до навчання. Додатковою складністю є міграція з регіонів, де тривають активні воєнні дії. Також, багато навчальних закладів не обладнані власними укриттями або захисними спорудами, що може поставити під загрозу здоров’я та безпеку дітей та молоді, особливо під час можливих конфліктних ситуацій.

Технологічна недосконаліть і обмежений доступ до Інтернету ускладнюють процес навчання, особливо в умовах віддаленого навчання. Недостатня доступність технологій також потребує підвищення рівня цифрової грамотності серед учнів та вчителів [4].

Продовження навчання у дистанційному форматі обмежує соціальні контакти та призводить до відчуття ізольованості учнів, відсутності можливостей для повноцінної комунікації та розвитку соціальних навичок. Це може суттєво вплинути на соціальний та емоційний розвиток дітей [5, ст. 2].

Розробка стратегій для поліпшення умов навчання в початковій школі під час війни є надзвичайно важливою. Підходи до цього можуть включати кілька ключових напрямків. По-перше, це безпека учнів. Створення і впровадження планів евакуації, навчання учнів та педагогічного персоналу про правила безпеки в разі надзвичайних ситуацій, а також забезпечення шкіл укриттями та захисними спорудами - усе це важливо для збереження життя та здоров'я учнів під час навчання.

Другий аспект - це психологічна підтримка. Війна може викликати стрес та тривогу у дітей, вчителів та батьків. Створення психологічних служб у

школах та проведення консультацій та тренінгів для учасників навчального процесу можуть допомогти зняти напругу та надати підтримку всім, хто цього потребує. Третій напрямок - це підвищення якості освіти [6].

Забезпечення доступу до сучасних технологій та Інтернету для всіх учасників навчального процесу, впровадження онлайн-курсів для вчителів з підвищення рівня цифрової грамотності та розроблення спеціалізованих програм навчання можуть покращити якість освіти навіть в умовах конфлікту. І нарешті, розвиток соціальних вмінь та комунікації - це ще один важливий аспект. Організація спеціальних занять, спрямованих на розвиток соціальних навичок та співпраці між учнями, сприятиме покращенню комунікації та взаєморозуміння в учнівському середовищі.

Висновки./Conclusions. Початкова школа в умовах війни стикається з безпрецедентними викликами, які впливають на якість освіти та безпеку учнів. Руйнування освітніх закладів та загроза безпеки під час обстрілів створюють серйозні перешкоди для навчання.

Саме тому забезпечення балансу між безпекою та якістю освіти набуває великого значення. У пошуках цього балансу важливо забезпечити безпеку учнів, одночасно зберігаючи високу якість навчання. Якісна освіта є основою для майбутнього кожного учня та для стабільності розвитку країни. Тому вирішення цієї проблеми вимагає комплексних стратегій, спрямованих на забезпечення безпеки в навчальних закладах та збереження якості освіти навіть у складних умовах війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Підсумковий звіт оцінювання потреб України у сфері освіти (6 травня 24 червня 2022). URL: https://mon.gov.ua.

2. Робота загальноосвітніх закладів під час воєнного стану: скільки установ відкрито зараз. Слово і діло. URL: https://www.slovoidilo.ua.

3. Огляд поточного стану сфери освіти України в умовах російської агресії (за 11 – 23 липня 2022). URL: https://mon.gov.ua.

4. Як війна змінила життя українських дітей: дані опитування Gradus Research. URL: https:// gradus.app/documents/213.

5. Локшина, О., Глушко, О., Джурило, А., Кравченко, С., Максименко, О., Нікольська, Н., & Шпарик, О. (2023). Організація освіти в умовах війни: рекомендації міжнародних організацій. Український Педагогічний журнал, (2), 5–18.

УРОК З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ «ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ КИСНЮ. РЕАКЦІЯ СПОЛУЧЕННЯ. ПОНЯТТЯ ПРО ОКСИДИ, ОКИСНЕННЯ»

Головчанська Тетяна Олександрівна,
вчителька хімії,
Шандриголівський ліцей
Лиманської міської ради Донецької області

Вступ Сучасні психологічні та дидактичні дослідження підтверджують важливість питання активізації навчального процесу, де навчання виступало б як спільна діяльність учителя та здобувачів освіти.

Розв'язання поставленої задачі – завдання уроків-тренінгів, що передбачають навчальний процес за умови активної взаємодії всіх дітей у ході уроку в малих групах, де відбувається розподіл ролей, чітке виконання обов'язків учасників. Урок-тренінг покликаний пробуджувати у здобувачів освіти інтерес до теми уроку шляхом цікавих форм і прийомів роботи. Під час тренінгів відбувається моделювання ситуацій, надаються знання та розвиваються навички дитини.

Виховуючи особистість, велику увагу слід приділити вмінню дитини приймати самостійні рішення, діяти в нестандартних ситуаціях, мислити креативно та швидко. Участь дитини у тренінгах дає змогу їй вільно почуватися в життєвих ситуаціях, бути впевненою, досягати успіхів у житті.

Мета уроку:

навчальна: поглибити знання здобувачів освіти про складні речовини; ознайомити зі складом, фізичними властивостями оксидів, сучасною номенклатурою оксидів; розглянути поширення оксидів в природі; сприяти удосконаленню вміння складати формули бінарних сполук; дати поняття хімічних властивостей кисню, про реакції сполучення, горіння;

розвивальна: розвивати увагу, логічне та нестандартне мислення; розвивати навички складання рівнянь хімічних реакцій;

виховна: виховувати інтерес до пізнання навколишнього світу, уміння працювати в групі, дотримуватися толерантності.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Ключові компетентності: спілкування державною мовою, основні компетентності у природничих науках і технологіях, уміння вчитися упродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентність, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: зразки оксидів, періодична система хімічних елементів Д.Мендєлєєва, кисень у склянках, накритих склом, деревне вугілля, сірка, ложка для спалювання, спиртівка, сірники, плакат «Дерево очікувань», стікери з зображенням молекули кисню (для очікувань), картки для гри – рухавки «Живі формули».

Хід уроку

І. Стартові завдання:

1. Привітання.

2. Повторення правил співпраці на тренінгу та в кабінеті хімії.

Для того, щоб наше заняття було цікавим, а головне, щоб кожен із нас почувався зручно і комфортно, нам необхідно також повторити правила роботи (не перебивати, не критикувати, бути тактовним, уміти слухати, говорити по одному, кожен має право голосу, поважати думку інших).

А яких правил необхідно дотримуватись в кабінеті хімії? (відповіді учнів)

3. Оголошення теми уроку (запис на дошці та у зошитах учнів).

4. Вправа «Знайомство».

Учні ланцюжком продовжують фразу: «Якби я був вченим-хіміком, я б винайшов (зробив)…»

5. Вправа «Дерево очікувань».

Учні по черзі озвучують свої очікування від уроку та прикріплюють їх на плакат із зображенням дерева.

6. Вправа «Відгадай ребус».

Проводиться з метою актуалізації опорних знань учнів, налаштування на продуктивну діяльність).

Закодовані у ребусах поняття: Оксиген, кисень, каталізатор, розклад, реакція, оксид.

ІІ. Основна частина:

1. Фізичні властивості оксидів, формули оксидів.

Робота в групах (об'єднання у чотири групи: кисень, водень, вуглекислий газ, чадний газ).

- Ви вже знайомі з поняттям оксиди. Дайте, будь-ласка, його визначення.

(на столах учнів – зразки оксидів з назвами).

Завдання: розглянути зразки оксидів, сформулювати загальні властивості цих речовин, скласти за назвою формули оксидів).

Представлення наробіток груп.

2. Хімічні властивості кисню.

Експериментальне засвоєння знань.

- У чому різниця між фізичними та хімічними властивостями речовин? Як же утворюються оксиди?

Демонстрація. Горіння в кисні деревного вугілля, сірки.

- Які ознаки цих реакцій?

Учні самостійно записують рівняння проведених хімічних реакцій на дошці:

$C+O_2=CO_2$ $S+O_2=SO_2$

3. Основні поняття уроку.

Вправа «Понятійний самодиктант».

Учні виписують із словника підручника та з тексту параграфа визначення понять: окиснення, горіння, реакція сполучення.

4. Класифікація та номенклатура оксидів.

Робота в парах.

Учні самостійно, працюючи в парах з текстом підручника, знайомляться з

номенклатурою та класифікацією оксидів, виконують завдання. По закінченню завдання представляють свої наробітки.

Завдання: назвати за сучасною номенклатурою наступні оксиди:

1 пара: SO_3, MgO;

2 пара: ZO, N_2O_5;

3 пара: Li_2O, BaO;

4 пара: Fe_3O_4, H_2O;

5 пара: CuO, Ag_2O.

III. Заключна частина (закріплення отриманих знань):

1. Рухавка «Живі формули».

Для цієї гри заздалегідь готуються картки з написами хімічних символів елементів K, P, H, O, Al, Ca, Cl та цифр 2, 3, 5, 7. Вчитель називає оксид. В цей час учні, з відповідними хімічними символами елементів, які входять до складу цієї речовини, та цифри – необхідні у цій формулі індекси, повинні швидко стати в ряд, склавши хімічну формулу оксиду.

2. Вправа «Відгадай загадку».

Завдання: відгадати загадку, скласти відповідне рівняння хімічної реакції.

1. Я рослинам необхідний
І для ґрунту завжди рідний.
Кольоровий у природі.
Білий в чорний переходить,
Ти червоний фосфор стрів,
На коробках сірників!
І в твоєму мозку є,
…. – це ім'я моє. (Фосфор)

$4P+5O_2=P_2O_5$

2. Я— газ, найлегший і безбарвний,
Неотруйний я і дуже гарний.
Як сполучуся з киснем я,

Водичку дам я для життя! (Водень)

$2H_2+O_2=2H_2O$

3. На його честь назвали вік,

Він в крові у нас у всіх.

У космосі метеорит

Його містить і летить.

Іржа його з'їдає,

Хто метал цей знає? (Залізо)

$4Fe+3O_2=2Fe_2O_3$

4. Я з металами стою,

Хоч м'який, мов масло.

Жовтим полум'ям горю,

Й довго не погасну.

Я поширений доволі

В соді, склі, кухонній солі. (Натрій)

$4Na+O_2=2Na_2O$

5. Цей елемент цікавий тим,

Що є в сполуках не один,

Утворює графіт, алмази,

І відомий ще як сажа. (Карбон).

$C+O_2=CO_2$ 2 $C+O_2=$ 2 CO

3. Вправа «Хімічні перегони».

Об'єднання у дві групи (метали та неметали).

Представник від кожної групи по черзі закінчує наведені на дошці схеми хімічних реакцій.

I група:

~~Al~~$\rightarrow O_2$

$Mg+O_2 \rightarrow$

$Zn+ O_2 \rightarrow$

$C+O_2 \rightarrow$

$Li+O_2 \rightarrow$

II група:

$Si+O_2 \rightarrow$

$N_2+O_2 \rightarrow$

$K+O_2 \rightarrow$

$Ba+O_2 \rightarrow$

$P+O_2 \rightarrow$

IV. Справдження очікувань.

Учні аналізують свої очікування. Якщо очікування справдилися, то прикріплюють свої молекули кисню над кроною дерева.

V. Домашнє завдання.

Опрацювати §27, вивчити поняття, виконати вправу 7 с. 129.

VI. Підбиття підсумків уроку, виставлення оцінок за роботу на уроці.

Висновки

Даний урок сприяє активізації пізнавальної та самостійної діяльності здобувачів освіти, формує вміння працювати у групах, порівнювати та узагальнювати; підвищує інтерес до предмету.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Ярошенко О. Г. Хімія: підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / О. Г. Ярошенко. - Харків: Сиция, 2016.-192 с.
2. В. Садкіна. 101 педагогічна ідея як зробити урок – Х.: Основа, 2012.
3. Інтернет-ресурс http://rebus1.com/ua (для складання ребусів).
4. https://vseosvita.ua/library/embed/000kbo-24fb.doc.html (загадки)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЧЕРЕЗ МЕТОДИКУ ОБҐРУНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Донченко Світлана Владиславівна,
викладач,
Полтавський державний медичний університет,
Білаш Сергій Михайлович,
доктор біологічних наук, професор,
Полтавський державний медичний університет
Донченко Тетяна Станіславівна,
вчитель вищої категорії,
старший вчитель Опорний заклад Кобеляцький ліцей № 1

Критичне мислення є не лише навичкою, але й важливим компонентом успішної адаптації до сучасного світу та найпрогресивніших вимог суспільства. Це вміння не просто приймати інформацію, але й критично аналізувати, оцінювати та формувати відповідні висновки.

У світі, насиченому інформацією та різноманітними перспективами, критичне мислення стає ключем до розумового розвитку. Воно передбачає здатність аналізувати інформацію з різних точок зору, що дозволяє отримати більш повний образ ситуації та зробити інформовані висновки [1].

За допомогою критичного мислення ми можемо виходити за межі наших власних уявлень та бачити картину світу в більш широкому контексті.

Крім того, критичне мислення вимагає вміння визначати достовірність інформації та оцінювати її якість. У епоху фейкових новин та інформаційного перенасичення, здатність визначити об'єктивність джерел стає важливою як ніколи. Критично мисляча людина здатна розрізняти факти від думок, розпізнавати стереотипи та розуміти приховані мотивації.

Критичне мислення також включає в себе вміння ставити запитання. Це навичка, яка стимулює активну участь у процесі навчання та дозволяє розглядати проблеми з різних точок зору [2-3].

Застосування критичного мислення також покращує вирішення проблем. Замість прийняття зрозумілого шляху розв'язання, критично мисляча людина

активно розглядає альтернативи, враховує можливі наслідки та вибирає найбільш обґрунтований шлях.

Не менш важливою є роль критичного мислення у суспільній та професійній взаємодії. Здатність виражати свої думки, аргументувати свої погляди та конструктивно обговорювати різні точки зору сприяє покращенню комунікативних навичок та побудові взаєморозуміння.

Отже, критичне мислення – це не просто інтелектуальна навичка, але й фундаментальна властивість, яка робить нас ефективнішими у вирішенні складних задач.

Однією з ефективних методик, спрямованих на формування цієї ключової компетенції, є методика обґрунтованого навчання. Цей підхід базується на створенні умов для того, щоб здобувачі не лише отримували інформацію, а й активно аналізували, оцінювали та обґрунтовували свої власні погляди. Важливо визнати, що розвиток критичного мислення – це процес, який вимагає від людини не лише навичок аналізу, а й уміння критично оцінювати та аргументувати свої висновки.

Однією з ключових переваг методики обґрунтованого навчання є здатність здобувачів відстоювати свою точку зору. В процесі обґрунтованого навчання вони навчаються шукати, аналізувати факти та підкріплювати свої твердження аргументами.

Це сприяє розвитку впевненості та навичок ефективної комунікації, які є необхідними у будь-якій сфері життя.

Крім того, обґрунтоване навчання розвиває у здобувачів здатність до критичного аналізу інформації. Вони навчаються відрізняти факти від думок, розрізняти надійні джерела інформації від ненадійних, а також визначати логічні парадокси, які захоплюють простори соціальних мереж у час війни Це сприяє розвитку не лише знань, а й вміння визначати й аналізувати проблеми.

У контексті сучасного освітнього середовища, де активно використовуються технології та інтерактивні методи, обґрунтоване навчання набуває нових рис. Ігрові технології, віртуальні практикуми та групові проекти

стають інструментами для поглибленого вивчення матеріалу.

Однак, необхідно також враховувати виклики, пов'язані із впровадженням методики обґрунтованого навчання. Вона вимагає від викладачів додаткового зусилля в плануванні занять, створенні підтримуючого середовища та наданні конструктивного фідбеку здобувачам.

Здатність критично мислити стає необхідною для ефективного вирішення проблем, подолання труднощів і адаптації до оточення. Методика обґрунтованого навчання впроваджує концепцію "навчання через розуміння", де здобувачі не лише отримують фактичні дані, але і розуміють їх принципи.

Інший важливий аспект розвитку критичного мислення полягає в здатності здобувачів розрізняти різні точки зору та розуміти їхні мотивації. Обґрунтоване навчання допомагає виходити за межі власних переконань, досліджуючи альтернативні погляди та взаємодіяти з ними. Це сприяє розвитку толерантності та вміння конструктивно співпрацювати.

Важливо зазначити, що розвиток критичного мислення не обмежується лише академічною сферою. Сучасний світ вимагає від нас приймати інформацію, аналізувати її та приймати рішення не лише в навчальних закладах, але і в професійному та особистому житті.

Методика обґрунтованого навчання надає можливість здобувачам виробити критичний підхід до навчання, який перетворюється на навички, невід'ємні для досягнення успіху. Вона стимулює цікавість, творчий підхід та активну участь в навчальному процесі, що є важливими складовими розвитку критичного мислення.

Загалом, розвиток критичного мислення через методику обґрунтованого навчання відкриває перед здобувачами двері до унікального світу освіти, де вони стають активними учасниками, здатними не лише розуміти світ, а й впливати на нього. Це важлива ключова навичка, яка справедливо визнається як фундамент для успішного життя у сучасному суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Проніна О. М., Донченко С. В., Кобеняк М. М. Організація дистанційного навчання у вищих навчальних медичних закладах. Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 23-26 лютого 2021 р. Стокгольм, Швеція, 2021. С. 315-317.

2. Проніна О. М., Донченко С. В., Кобеняк М. М. Особливості проведення занять у вищих навчальних закладах під час дистанційного навчання. Trends in the development of modern scientific thought: the X th International scientific and practical conference, 23 листопада 2020 р. Ванкувер, Канада, 2020. С. 367-368.

3. Донченко С. В., Білаш С. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті. Modern problems of science, education and society: Proceedings of II International Scientific and Practical Conference, Kyiv, Ukraine, 24–26 April 2023. С. 515–519.

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ВОЛОНТЕРСЬКИМ РУХОМ

Ільчук Олександр Володимирович,
магістрант
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

Менеджмент роботи з волонтерами, чи волонтерський менеджмент – це організація роботи волонтерів, метою якої є досягнення цілей та місії організації, що залучає добровольців до своєї діяльності [1].

Британський дослідник Джон Вілі характеризує волонтерський менеджмент як систематичний та логічний процес роботи з/через волонтерів для досягнення мети організації [2, 6]. Отже, з наведеного визначення можемо окреслити завданням волонтерського менеджменту: досягнення мети та втілення задумів організації, якій допомагає волонтер, координація зусиль волонтерів у виконанні цілей волонтерської спільноти.

Що два роки міжнародна організація «International Association for Volunteer Effort» зорганізовує форум з волонтерства та волонтерського менеджменту. Так XXV Міжнародна конференція з волонтерства (жовтень 2018 року), була присвячена світовим тенденціям і трендам волонтерства та професійної роботи з волонтерами [4].

Зупинімося на характеристиці тенденцій волонтерського менеджменту:

1. Професіоналізація третього сектору й навчання компетенціям волонтерського менеджменту насамперед в університетах: у Європі доволі розвинена сфера навчання навичкам роботи з волонтерами, в тому числі в рамках університетських програм управління неприбутковими організаціями;

2. створення центрів підтримки волонтерів: до прикладу, в Німеччині діє розвинена мережа центр підтримки волонтерів – консультативних центрів, де волонтери-новички чи охочі анемостати можуть отримати консультацію та інформацію про волонтерство, його види й напрями, громадські організації, які

потребують волонтерської допомоги в регіоні, а також йому можуть запропонувати сферу волонтерства за його вподобаннями;

3. включення волонтерства в університетські програми в багатьох освітніх закладах: досвід волонтерства та громадської діяльності може надавати певні переваги чи бути обов'язковою умовою опановування професії. В Україні згідно з законом про вищу освіту студенти, які займаються волонтерством та громадською діяльністю, можуть отримати додаткові бали у рейтингу для отримання стипендії [5];

4. волонтерство на повній зайнятості – участь у довгострокових волонтерських проєктах чи громадських організаціях у якості часткової зайнятості;

5. вимірювання соціального впливу волонтерів – для визначення ефективності волонтерських програм розробляються певні методи вимірювання соціального впливу волонтерство та волонтерів [2];

6. діджиталізація та онлайн-волонтерство – розвиток сфери надання волонтерських послуг за допомогою інформаційних технологій, у першу чергу зумовлено попитом волонтера, що надає послуги (графічний дизайн розроблення сайтів написання текстів, комп'ютерних програм, створення баз даних тощо) [2];

7. протидія сексуальному домаганню – у зв'язку з численними скандалами пов'язаними з примусом до статевого зв'язку, випадками сексуальних домагання жінок, волонтерами в окремих країнах Європи на законодавчому рівні було ужито заходів для попередження таких випадків; наприклад, у Німеччині у законі «Про волонтерство» передбачено, що під час спілкування неповнолітнього волонтера з координатором волонтерів протилежної статі повинна бути присутня третя доросла особа цієї ж статі, що і волонтер;

8. гарантування безпеки волонтерів – під час епідемії еболи в Африці загинуло близько 30 волонтерів, що допомагали хворим і ховали померлих. Після цього були посилені заходи безпеки більшістю міжнародних

волонтерських організацій, а в законодавстві більшості країн передбачено обов'язок організації, що залучає волонтера, забезпечити страхування його життя, здоров'я, також обов'язок піклуватись про його безпеку;

9. корпоративне волонтерство – альтернатива проведення командою творчих заходів, які допомагає згуртувати компанію, також несе соціальну користь [6].

Також на згаданій вище конференції чимало уваги приділили вимірюванню впливу волонтерських програм. Наприклад, Dr. Alok Rath [7] вважає, що для оцінки ефективності програми важливо провести три аналізи:

1. *Outcome measurement*: оцінка впливу результатів програми за KPI;

2. *Impact measurement*: оцінка впливу програми на життя бенефіціарів допомоги та спільноти, тобто які є помітні зміни, що змінилось в житті бенефіціарів та учасників програми;

3. *Mpnetary measurements*: наскільки розумним є співвідношення отриманих результатів та витрачених ресурсів.

Для регулярної оцінки результатів можуть бути корисними онлайн-опитування й інформаційні технології загалом. Якісне вимірювання впливу є досить дорогим, тим не менш при регулярному зборі та оцінюванні даних (бази даних, системні опитування, збір й аналіз даних) громадські організації можуть оцінювати результати без залучення зовнішніх експертів.

Оцінка впливу й зворотній зв'язок є досить важливими, оскільки результати, тобто outcomes, не завжди є позитивними. Дуже часто організації розраховують на позитивний результат для спільноти, проте на практиці вони можуть бути безкорисними або навіть шкідливими. Регулярний моніторинг дозволяє попередити прорахунки програми [2].

Для оцінки ефективності молодіжних волонтерських проєктів одним із ефективних інструментів є опитувальник компетенції та навичок. Результати такого опитувальника зіставляються з вихідними даними, тобто опитувальником при реєстрації волонтера і аналогічними результатами у молоді, яка не займаються волонтерством. Серед компетенцій можуть бути такі

професійні та особистісні навички, як *емпатія, емоційний інтелект, проєктний менеджмент, системне мислення, аналітичне мислення і* тд. Такі опитування рекомендується проводити щопівроку і систематично оновлювати під потреби проєкту та організації.

В Україні волонтерський менеджмент, як професійний підхід до роботи з волонтерами, почав розвиватись досить активно.

Розвитку менеджменту роботи з волонтерами багато уваги приділила Тетяна Лях, український вчений, педагог, Вона є авторкою посібника «Менеджмент волонтерських груп від А до Я», а також багатьох наукових робіт, присвячених волонтерству та роботі з волонтерами. Перший український практичний посібник по роботі з волонтерами «Менеджмент волонтерів. Помічник» побачив світ у 2010 році під егідою центру волонтеріату «Добра воля». Після цього інші автори та організації почали створювати власні посібники з волонтерського менеджменту та координації волонтерів [3].

Отже, волонтерський менеджмент – важлива передумова ефективності управління волонтерським рухом. Сталий менеджмент роботи з волонтерами допомагає організаціям більш ефективно залучати добровольців, а також досягати мети у співпраці з волонтерами.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кожухаренко Л. Волонтерський рух у світі й Україні: історія і сьогодення / Л. Кожухаренко. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2015.

2. Маккарлі С. Управління діяльністю волонтерів. Як залучити громадськість до вирішення проблем суспільства / С. Маккарлі, Р. Лінч; пер. З англ. О. Винничук. Київ: Ресурсний центр розвитку громадських організацій «Гурт», 1998. 160 с.

3. «Загальнонаціональне дослідження «Волонтерство в Україні». *Програма розвитку ООН в Україні*. 2014. Режим доступу до ресурсу: http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf Дата звернення 04.01.2024

4. Golub V. Historical context of the institutionalization of state-society

relations in the field of volunteering in Ukraine / V. Golub. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2015. №5. С. 22 – 31.

5. Herbert Y. Reynolds. Medical Volunteering: Giving Something Back / Herbert Y. Reynolds *Lung / Herbert Y. Reynolds*., 2006.

6. Online Volunteering Режим доступу до ресурсу: https://www.onlinevolunteering.org/en. Дата звернення 04.12.2023

7. What is Corporate Volunteering? Режим доступу до ресурсу: https://benefacto.org/what-is-corporate-volunteering/. Дата звернення 20.12.2023

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ВПЛИВ НА ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ

Каграманян Кароліна Володимирівна
Студентка
Національний університет
водного господарства та природокористування

Вступ:

У зв'язку із світовою пандемією та необхідністю введення карантинних заходів, дистанційне навчання стало широко поширеним в освітній системі. Зміни в підходах до навчання дітей вимагають глибокого розуміння впливу цього процесу на їхній фізичний та психологічний стан. Одним із важливих аспектів є режим та якість сну, які безпосередньо пов'язані зі здоров'ям та ефективністю навчання.

Вплив дистанційного навчання набагато серйозніший, ніж ми звикли вважати. Фізичні навантаження на організм дитини помітно знижуються, а емоційні та розумові – ростуть. Це призводить до стресу, порушень сну, роботи важливих органів та систем. Якщо нічого не робити, знизяться гострота зору, імунний захист.

При дистанційному навчанні, як ніколи, необхідно дотримуватися правил, які убезпечать здоров'я: дотримуватися почуття міри, відпочивати не від дитини, а з дитиною, час має бути суворо регламентований, робити паузи, використовувати оптимальні режими монітора і правильну частоту оновлення екрану. Не можна забувати, що все добре має бути в міру! Навіть самий чудовий і корисний урок, організований за допомогою дистанційного навчання може стати шкідливим для дитини. Занадто тривале перебування перед комп'ютером може призвести до погіршення зору, до психологічної залежності від віртуального світу. Але ті, хто не нехтує правилом золотої середини у всьому, таких проблем ніколи не зазнає. І комп'ютер для них буде тільки другом.

Особливо сильних навантажень зазнав зір учнів. Час, який проводять учні перед гаджетами, абсолютно суперечить основним принципам безпеки для

дитячого зору і збереження правильної постави. В результаті самопочуття дітей погіршилось. Так, у приблизно 30% учнів, з’явилися ознаки так званого комп’ютерно-зорового синдрому (почервоніння очей, біль, туман перед очима), до якого зазвичай схильні лише професійні користувачі комп’ютерів.

Мета роботи:

Ця робота націлена на вивчення впливу дистанційного навчання на режим та якість сну у дітей віком від 6 до 12 років. Ми прагнемо визначити, як зміни в шкільному середовищі та методах навчання впливають на фізіологічні та психологічні параметри їхнього сну.

Матеріали та методи:

Об'єктом дослідження є діти, які активно використовують дистанційну форму навчання. Збір інформації включає анкетування батьків для отримання даних про зміни в розкладі, вимірювання тривалості та якості сну, і проведення психологічних оцінок через інтерв'ю та спеціальні тести. Отримані дані обробляються за допомогою статистичного аналізу.

Результати та обговорення:

Перші результати вказують на те, що дистанційне навчання значно впливає на зміни в режимі дня у дітей. Час прокидання та лягання може бути зсунутий, що впливає на робочий режим та фізіологічні ритми. Також виявлено вплив на якість сну: деякі діти повідомляють про проблеми зі засинанням та періодичні пробудження вночі.

Психологічний аспект також грає значущу роль. Діти можуть відчувати стрес або втому від необхідності адаптації до нового формату навчання, що також впливає на їхній емоційний стан.

Висновки:

На підставі отриманих результатів можна зробити висновок, що дистанційне навчання суттєво впливає на режим та якість сну у дітей. Рекомендації щодо оптимізації режиму та психологічної підтримки дітей під час дистанційного навчання стають важливим етапом для забезпечення їхнього здоров'я та навчальної успішності у цих умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ПСИХІКУ ТА ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://t.ly/2JeUC

2. Вплив дистанційного навчання на здоров'я школярів. Погляд педіатра. 2022. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://www.bsmu.edu.ua/blog/vplyv-dystanczijnogo-navchannya-na-zdorovya-shkolyariv-poglyad-pediatra/

МЮЗИКЛ. ЧИ МОЖЛИВИЙ ВІН У ШКОЛІ?

Кануннiков Олександр Вiкторович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Юр'єва Катерина Анатоліївна
доктор педагогічних наук
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ. Як зазначає Державний стандарт базової середньої освіти, метою цієї освітньої ланки є, з-поміж іншого, «розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів» [2, с. 1].

Як зазначають розробники названого документу, серед ключових компетентностей, які мають бути сформовані в учнів, виокремлюється «культурна компетентність, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва» [2, с. 4].

Серед умінь і ставлень, що мають набути учні в межах мистецької освітньої галузі, звертаємо увагу на такі [див. Табл. 1].

Відповідальність, що покладається на учителя музичного мистецтва з огляду на широту завдань, визначених Державним стандартом базової середньої освіти в мистецькій галузі, актуалізує пошуки адекватних форм і методів освітньої діяльності.

Ми впевнені, що успішна діяльність в мистецькій галузі не може обмежуватися виключно уроками мистецтва. Багатий потенціал містить у собі позакласна діяльність, зокрема, її нові чи оновлені форми.

Таблиця 1

Уміння і ставлення, що набуваються учнями

в межах мистецької освітньої галузі

Уміння	Ставлення
виявляти креативність у різних сферах життєтворчості пропонувати неординарні способи виконання творчих завдань, розвивати критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності генерувати і впроваджувати нові мистецькі ідеї у різних сферах життєдіяльності	відкритість до інновацій і передбачення їх позитивного результату, ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, творенні нових культурних продуктів прагнення творчої самореалізації, вираження креативності відповідальність за особистий і спільний результат у мистецьких проектах демонстрування впевненості в собі

Сучасний учитель музичного мистецтва має бути універсальним професіоналом у мистецькій сфері: поряд із традиційними функціями вчителя в шкільному класі, він має бути готовий до виконання ролі керівника самодіяльних музичних колективів, викладача гри на музичних інструментах чи навчання сольного співу, а також організатора різноманітних шкільних мистецьких заходів – від традиційних святкових ранків до театралізованих вистав.

Сьогодні все більшої популярності у закладах освіти набуває постановка музично-театральних вистав, зокрема мюзиклів.

Мета роботи полягає в характеристиці мюзиклу як специфічного синтетичного музично-театрального жанру.

Матеріали та методи. Для виявлення основних характеристик мюзиклу як специфічного музично-театрального жанру, доступного для постановки в закладах освіти, було здійснено аналіз літературних джерел з історії та теорії музики [1], культурології та мистецтвознавства [8–11], історії світової та української культури [7; 12], довідникової літератури [3–6; 13–18] тощо.

Результати та обговорення. І. Станіславська [11], характеризуючи процеси в художній культурі останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття, акцентує увагу читача на виникненні численних нових жанрів, що поєднують,

зазвичай у різних «пропорціях» драму і поезію, спів і хореографію, інструментальну музику та оразотворче мистецтво [11, с. 150]. Дослідниця наводить, безумовно, не вичерпний перелік жанрів, що з'явилися в результаті такого синтезу різних видів мистецтва: балет-симфонія, ораторія-балет, сценічна ораторія, сценічна кантата, поеторія, музично-поетична вистава, хореографічна кантата, пісенна вистава, хореографічна драма, пісенна вистава, поетична пантоміма, вистава-концерт, інструментальний театр тощо [11, с. 150].

Одним із найбільш яскравих і популярних подібних синтетичних музично-сценічних жанрів XX століття став мюзикл. І. Станіславська простежує виникнення назви жанру як скорочення від англійських словосполучень musical play (музична п'єса) та musical comedy (музична комедія).

Парадоксально, але при всій поширеності мюзиклу, досі не існує чіткого визначення поняття, вичерпного переліку ознак, однозначних його характеристик.

Свій початок мюзикл бере в Америці 1920–1930-х років. У різні часи відомі мюзикли створили композитори І. Берлін, Р. Роджерс, Ф. Лоу, Л. Бернстайн, Е. Ллойд Уебер. У жанрі мюзиклу працювали й українські композитори Л. Колодуб, І. Поклад, Г. Татарченко, Ю. Квасниця та інші.

Мистецтвознавці не мають узгодженої думки щодо того, якою виставою є мюзикл, драматичною чи музичною. Утім, більшість сходяться в тому, що є він музично-драматичною, музично-сценічною формою. І. Станіславська дає власне авторське визначення мюзиклу як сценічного театрально-видовищного жанру, характерною особливістю якого є синкретизм його мистпецьких коомпонентів: акторської гри, музики, слова, співу, танцю, сценографії [11, с. 185].

Найчастіше мюзикл змішують з оперетою. І це не дивно, адже обдва жанри є музично-сценічними, в обох присутні акторська гра, спів, танець тощо. Але І. Станіславська допомагає розрізнити названі два жанри. На її думку,

ключовими відмінностями є такі:

1. Основним виражальним засодом в опереті є музика, розмовні ж епізоди є лише перехідними між музичними. Натомість у мюзиклі всі елементи музика, драма, танець тощо є рівноправними.

2. Оперета використовує і оперну, і жанрово-побутову музику. Для мюзикла характерна музика естрадного плану, а великі сцени з численними епізодами відсутні.

3. Традиціно для оперети характерні комедійні сюжети. Основою ж для мюзиклів ставали глибокі літературні твори Шекспіра, Сервантеса, Діккенса, Гюго, Драйзера та інших літераторів. Отже, мюзиклу може бути притаманний і драматизм, і навіть трагедійність.

Висновки. Сучасний учитель музичного мистетцва має, з-поміж інших функцій, виконувати роль постановника шкільних музично-сценічних вистав. У доборі репертуарної основи для таких постановок вважаємо за потрібне звернути увагу на жанр мюзиклу, що може бути створений на будь-який сюжет і легкий розважальний, і на серйозний драматичний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А. Мюзикл як інтонаційна практика. *Вісник КНУКІМ. Серія «Мистецтвознавство»*. 2022. № 46. С. 78–86. DOI: https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258619

2. Державний стандарт базової середньої освіти. *Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова від 30.09.2020 р. № 898*. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898.

3. Мистецтво – Музично-театральні жанри: оперета. *Google Sites: Sign-in*. URL: https://sites.google.com/zapisp.com/mystery/6-клас/уроки/музично-театральні-жанри-оперета.

4. Мюзикл. *Літературознавча енциклопедія : у 2 т.* / уклад. Ю. І. Ковалів. Київ, 2007. Т. 2 : М – Я. С. 83. URL: https://archive.org/details/

literaturoznavchat2/page/n83/mode/1up?view=theater&q=мюзикл.

5. Онацький Є. Українська мала енциклопедія : Енциклопедія. Буенос-Айрес : Адміністратура УАП Церкви в Аргентині, 1962. Т. 10 : Літери Ол – Пе. 129 с. URL: https://encyclopedia.kiev.ua/vydaniya/files/use/second_book/part5.pdf.

6. Оперета. *Літературознавча енциклопедія : у 2 т.* / уклад. Ю. І. Ковалів. Київ, 2007. Т. 2 : М – Я. С. 156. URL: https://archive.org/details/literaturoznavchat2/page/n156/mode/1up?view=theater.

7. Подорлова В. Ф. Жанри музичного театру в історичній ретроспекції та сьогоденні. *Культура України*. 2010. № 31. С. 233–243. URL: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura31/27.pdf.

8. Станіславська К. І. Видовищні форми у сучасній культурі. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого. Культурологія*. 2021. № 29. С. 85–90. URL: https://www.academia.edu/79043704/ВИДОВИЩНІ_ФОРМИ_У_СУЧАСНІЙ_КУЛЬТУРІ.

9. Станіславська К. І. Мистецьке шоу: маніпуляція мистецтвом чи мистецтво маніпуляції?. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого.* 2020. № 26. С. 109–113. DOI: https://doi.org/10.34026/1997-4264.26.2020.202643.

10. Станіславська К. Мистецьке, художнє, візуальне, видовищне: до питання базової термінології в естетичній царині сучасної культури. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2023. № 32. С. 118–123. DOI: https://doi.org/10.34026/1997-4264.32.2023.281332.

11. Станіславська К. Мистецько-видовищні форми сучасної культури : монографія. 2-ге вид. Київ : НАКК., 2016. 352 с. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/241/Stanislavska_Mystecko_Vydovyschni_formy.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

12. Стьопіна А. Ю. Дитячий музично-драматичний театр в Україні: ґенеза, еволюція, актуальні репрезентації : дис. … д-ра філософії в галузі

мистецтвознавства : 025. Харків, 2023. 206 с. URL: https://num.kharkiv.ua/share/dissert/Разові%20ради/2023/Stjopina/Дисертація_Стьопіна.pdf.

13. Учасники проектів Вікімедіа. Бурлеск – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бурлеск.

14. Учасники проектів Вікімедіа. Вар'єте – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вар'єте.

15. Учасники проектів Вікімедіа. Кабаре – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кабаре.

16. Учасники проектів Вікімедіа. Оперета – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Оперета.

17. Учасники проектів Вікімедіа. Оперета – Вікіцитати. *Вікіцитати*. URL: https://uk.wikiquote.org/wiki/Оперета.

18. Учасники проектів Вікімедіа. Ревю (театр) – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ревю_(театр).

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НУШ

Карасєвич Марина Петрівна,
викладач**,**
Славічек Анна Олександрівна,
Амірбєкова Поліна Ельмарівна,
здобувачі освіти
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка
Черкаської обласної ради»
м. Умань, Україна

У Законі України «Про освіту» (2017) зазначено, що відповідно до сучасної мети освіти здійснюється «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей», формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації в подальшому житті.

Державний стандарт початкової освіти (2018) визначає мету фізкультурної освіти як «формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою та спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь і навичок» [1].

Важливу роль у підготовці людини до всебічного розвитку відіграє фізичне виховання. Сучасний ритм життя вимагає від молоді зацікавленості фізичною культурою, володіння знаннями в галузі особистої та громадської гігієни, ведення здорового способу життя та самостійних налагоджених і систематичних занять фізичними вправами. Основним напрямом фізичного виховання є формування здорової людини, психічно підготовленої, соціально активної, морально стійкої, фізично вдосконалюється та готується до майбутньої професії.

Великі можливості морального виховання дітей молодшого шкільного

віку в процесі фізичного виховання надає сама природа фізичної культури і спорту.

Фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку є невід'ємною складовою освіти, що забезпечує кожній дитині можливість набуття необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я, засоби його зміцнення та організацію змістовного дозвілля, формування фізичного, соціального і психічного здоров'я та фізичної і психічної підготовки до тривалого активного життя і професійної діяльності.

Метою фізичного виховання є розвиток важливих рухових навичок, фізичних якостей та загальнолюдських цінностей здоров'я, фізичного, соціального і духовного благополуччя на необхідному рівні, виховання інтересу і звички до самостійних занять фізичною культурою і спортом, а також формування характеру з метою вироблення навичок здорового способу життя.

Досягнення поставленої мети буде забезпечено шляхом реалізації наступних завдань:

- Сприяння повноцінному фізичному розвитку та вихованню дітей засобами фізичного виховання, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи;
- Збереження та зміцнення здоров'я дітей, профілактика захворювань;
- Формування та відпрацювання знань, умінь і навичок, важливих рухових навичок і фізичних якостей для підготовки до майбутньої трудової діяльності
- Підвищення функціональних можливостей організму та розвиток рухових здібностей;
- Сприяння розвитку фізичних та рухових здібностей дитини;
- Сприяння розвитку фізичних та рухових здібностей дитини;
- Виховання позитивного ставлення до життя та морально-вольових якостей;
- Формування мотиваційних основ і переконань щодо необхідності регулярних занять різними формами фізичної культури і масового спорту як

важливої складової здорового способу життя;

- Розвиток організаційних здібностей;
- Прилучення до цінностей спорту через заняття в системі масового, дитячого спорту.

Професійна місія педагогів Нової української школи (НУШ) і вчителя фізичної культури зокрема лежить у площині його готовності до змін в освітньому процесі: швидко реагувати на природо-відповідність освітніх змін, вияву нових ідей, виклики часу, творчі ініціативи у галузі фізичної культури, запити та потреби здобувачів освіти.

В умовах Нової української школи зміст освіти максимально має бути наближений до практичної діяльності через шляхи опанування новітніми методиками, технологіями навчання, педагогічними техніками, формами професійної діяльності, які на засадах освітніх підходів будуть враховувати запити й інтереси учнів. Відкриваються нові можливості для інтеграції знань, умінь, навичок із різних дисциплін і практики педагогіки партнерства, проектування моделей інноваційних методик у навчанні, конструювання сучасних освітніх програм.

Парадигма навчання Нової української школи розбудовується на принципах дитиноцентризму, безпечності, емпатії, доступності, гендерності. Важливо пропонувати учням початкових класів види діяльності в межах їхніх природних бажань, де період дій поступово трансформується від ігрових до навчальних, а саме: орієнтуватися на корисні освітні, оздоровчі, пізнавально-розвивальні завдання, які спрямовують позитивні емоції дитини і дозволяють формувати активне ставлення до психомоторної діяльності. За потреби вчитель може додатково розробляти для дітей індивідуальні програми, де повинен окреслити освітньо-оздоровчу траєкторію їхнього фізичного розвитку, визначити темп навчання, заохотити та спрямувати учнів на їхні особисті досягнення.

Основними засобами фізичного виховання є природні сили - сонце, повітря і вода, правильне харчування, праця, організований відпочинок,

гігієнічна гімнастика, догляд за тілом, гімнастика, спортивні ігри, туризм і праця.

Всі ці засоби забезпечення фізичного виховання повинні використовуватися комплексно, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Основними формами фізкультурно-оздоровчої роботи в шкільному житті є уроки фізичної культури, гімнастика перед уроками, фізкультхвилинки під час уроків, ігри та гімнастика на перервах і в групах продовженого дня. Зміст цих заходів визначається змістом уроків фізичної культури в кожному класі. Планомірне проведення цих заходів сприяє фізичному розвитку, розумовому розвитку та підвищенню успішності, виховує дисципліну і порядок.

Залежно від педагогічного завдання уроки фізкультури можна поділити на вступні уроки, уроки ознайомлення з новим матеріалом, уроки вивчення нового матеріалу, уроки повторення вивченого матеріалу та вдосконалення навичок, змішані уроки, контрольні уроки та підсумкові уроки. Хоча будь-який урок фізкультури повинен мати типову структуру, кожен урок має свої унікальні особливості. Більшість уроків фізичної культури проводяться на відкритому повітрі (на шкільних спортивних та ігрових майданчиках).

В Україні за останні десятиліття фізична культура для молодших школярів стає все менш привабливим предметом, який не приносить дитині навчального задоволення, а розглядається як прикрий непереборний «обов’язок». Рухова активність дітей суттєво скоротилась як кількісно, так і якісно відповідно до добової фізичної інтенсивності не тільки в урочний час навчання, але й навіть у позаурочний. Все частіше можна констатувати зростання у дітей гіподинамії, м’язової кволості, слабкості частоти серцевих скорочень (ЧСС) при фізичних навантаженнях. Тому пріоритетним стає завдання залучати молодших школярів до вільної рухової активності, де ініціатором є дитина, а педагог підтримує і враховує в освітньому процесі її природні психомоторні потреби [2].

Фізкультхвилинки - це активність, яка зменшує втому та покращує

розумову діяльність у класі. Водночас вона позитивно впливає на дитячий організм і запобігає порушенню постави.

Під час шкільних уроків діти все більше втомлюються і стають неефективними. Знижується концентрація уваги, збільшується кількість помилок і зростає недисциплінованість (відволікання, непосидючість, балаканина) при виконанні завдань. Тривале сидіння за партою втомлює м'язи спини, шиї та ніг і викликає застійні явища в нижній частині тіла. Втомлені діти округляють спину, вгрузають у парту і нахиляються з боку в бік. Все це негативно впливає на поставу дитини.

В останні роки особливого значення в удосконаленні процесу фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку набуває розуміння особистості вчителя, його професійна підготовка у вищих навчальних закладах та відповідальність за вирішення завдань фізичного виховання, передбачених національними документами у сфері фізичної культури, освіти і науки.

Сьогодні перед вчителем фізичної культури в школі стоїть проблема-зробити фізичне виховання процесом безперервної дії (навіть протягом такого короткого часу, як добовий цикл). Це означає, що вчитель не має права обмежувати свою діяльність якимись епізодичними заходами з фізичного виховання або лише час від часу залучати до цього процесу інших осіб.

Звідси випливає специфіка роботи вчителя фізичної культури. З одного боку, він виступає як чистий; вчитель (предметник), проводячи уроки, а з іншого, - як організатор процесу фізичного виховання школярів, спрямовуючи зусилля всіх учасників цього процесу на досягнення єдиної мети.

У дітей обмін речовин відбувається швидше, ніж у підлітків, тому після короткочасних вправ вони також відновлюються швидше. Однак тривалі та інтенсивні навантаження, а також вправи, що потребують витривалості, слабо переносяться дітьми, і відновний період після їх виконання подовжується.

Нервова система молодших школярів ще не до кінця сформована, і вони можуть мати труднощі з внутрішнім гальмуванням і контролем. Тому діти

можуть реагувати на завдання без відповідного розуміння і точність рухів може замінятися вгадуванням [3].

Ефективне викладання фізичної культури неможливе без чітких правил та інструкцій щодо проведення уроків, які розумно регулюють прийняття рішень учнями, розумного регулювання загальної поведінки та вираження добровільного прийняття рішень учнями. Добровільне прийняття рішень має важливе значення для формування якості майбутнього логічного та діалектичного мислення. Це призводить до формування стійких усвідомлених цінностей. Раціональна підтримка такої поведінки з боку вчителів дозволяє формувати в дітей стійкі усвідомлені цінності.

Таким чином ми будуємо відповідальну, демократичну освітню спільноту, де всі учні почуваються безпечно, комфортно і вільно, а творча активність кожного учасника освітнього процесу посідає належне місце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова Кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 «Державний стандарт початкової освіти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text

2. Черпак Ю. В. Вплив ігрових прийомів на якість проведення уроків фізичної культури в 1–4 класах. *Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції: «Якість освіти: зміни заради прогресу»*, 19 жовтня 2021, Київ. С. 110-112.

3. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2. Тернопіль: Богдан, 2006. 248 с.

РОЗВИТОК УВАГИ ТА УЯВИ ЯК СКЛАДОВІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

Кір'ян Олена Іванівна
к.е.н., доцент
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

Вступ. / Introductions. При підготовці фахівців з охорони праці більшою мірою увагу приділяють вивченню нормативної складової трудових процесів-допустимим умовам середовища, гранично допустимим технічним характеристикам обладнання, основних фондів, змісту правил поведінки на робочому місці тощо. Однак технічний прогрес рухається вперед, і постійно з'являються технології, обладнання з досі не достатньо вивченими принципами дії; нові матеріали, які оточують людину, що не мають статистики дослідження в тривалому періоді (десятиліття). Крім того, людина теж постійно еволюціонує, змінює мислення, що призводить до поступових змін в поглядах на одні й ті самі інструкції, наслідки, результати. Тому фахівець з охорони праці повинен не тільки розумітись на формуванні та підтримці безпечного середовища, але й заздалегідь прогнозувати зміни в поведінці працівників, які можуть призвести до травматизму. Для цього йому потрібна буде увага та уява.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є виокремлення уваги та уяви як значущих якостей професійної підготовки фахівця з охорони праці, обґрунтування їх місця в робочому процесі.

Матеріали та методи./Materials and methods. В дослідженні застосовано наступні методи: евристичний, аналітичний, аналіз, узагальнення.

Результати та обговорення./Results and discussion. Охорона праці в більшості людей асоціюється з безпечною працею та безпечним використанням основних фондів, обладнання тощо. Відповідно до законодавчої бази «охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів,

спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності» [1]. Виходячи з цього, фахівець з охорони праці в першу чергу повинен передбачити можливі ризики та унеможливити їх настання.

Розглянемо значущість уваги. «Увага - зосередженість діяльності суб'єкта в певний момент часу на якомусь реальному або ідеальному об'єкті – предметі, події, образі, міркуванні тощо» [2].

Досить часто більшість працівників незнайомі, нові дії виконують уважно– за інструкцією. Однак при напрацюванні навичок з’являється автоматизм рухів, поведінки, який досить часто мінімізує увагу виконавця до окремих елементів трудового процесу. Саме в цей період і підвищується ризик травмування [3]. Тому фахівець з охорони праці повинен уважно спостерігати за працівниками і відмічати той період, коли працівник починає нехтувати тими чи іншими правилами безпечної (інструктивної) поведінки. Оскільки процес звикання до дій та появи порушень є поступовим та дуже повільним, без спеціального акцентування уваги помітити зміни майже не можливо. Для того, щоб запобігти порушенням та подальшому травматизму, фахівець з охорони праці повинен для кожного процесу, робочого місця знати ключові «точки ризикованої поведінки». При періодичному контролі за поведінкою працівників щодо дотримання правил техніки безпеки фахівець ключову увагу повинен зосередити саме на цих елементах трудового процесу, постійно порівнюючи зміст їх реалізації з еталонним.

Ще однією складовою, що потребує уваги фахівця з охорони праці, є дотримання порядку на робочому місці та на території підприємства в цілому. Інколи неуважна поведінка одного робітника може призвести до нещасного випадку з іншим. Наприклад, окремі робітники мають звичку, випивши води, залишки виливати на підлогу. В разі слизького покриття в мокрому вигляді будь-хто, хто проходить в цей час повз, може послизнутися і впасти. При перенесенні великої кількості предметів і впустивши хоч один, робітник створює ризик для тих, хто йде за ним з аналогічним вантажем і, відповідно, не дивиться під ноги. І таких простих прикладів можна навести безліч. Тому

фахівець повинен уважно досліджувати співробітників, їх поведінку та попереджати подібні різноманітні передумови для можливого настання травматизму. Розвивати увагу можливо з застосуванням ігрових прийомів, коли, наприклад, викладач додає чи прибирає предмети, переміщує їх, тоді як здобувач (команда здобувачів) повинен за 5-10 секунд (залежно від кількості предметів) запам'ятати первинне розташування та виявити подальші зміни.

Ці ж прийоми важливі при виявленні можливого аварійного стану будівлі, обладнання – коли змінюється зовнішній вигляд (поява тріщин, зміна кольору обладнання, обличчя працівника), звук (інакше працює обладнання, інше відлуння при розмові в приміщенні, інший темп мови робітника), запах (поява нових, відсутність звичного), тактильні відчуття (поява протягу, зміна пружності поверхні під ногами), зміна поведінки робітника – будь-що, що є не звичним для цього приміщення, обладнання, робітника. В якості прикладу можна привести визначення підвищення тиску працівника завдяки підвищенню немотивованої агресії, прояву мови «як у п'яниці». Фахівець з охорони праці не допустить таку людину до роботи на обладнанні без консультації з лікарем, бо є високий ризик травмування робітником себе та інших, створення аварійних ситуацій.

Розглянемо значущість уяви. «Уява – процес створення людиною на основі її попереднього досвіду образів, об'єктів, яких вона безпосередньо не сприймала і не сприймає [4, с. 86]».

Нещасні випадки зазвичай трапляються не часто, і більшість з них є унікальними або майже унікальними для окремого підприємства. Тому можна з високою вірогідністю стверджувати, що більшість фахівців з охорони праці (особливо – молоді фахівці з малим досвідом роботи) не бачили процесу та безпосередніх наслідків окремого виду нещасного випадку, травматизму. Однак попереджати ці випадки – прямий обов'язок фахівця. Тому він змушений чітко уявляти не тільки весь робочий процес, а й наслідки змін в складі тих чи інших дій працівника (або його бездіяльності). Крім того, фахівець з охорони праці в компаніях з високим рівнем соціальної відповідальності приймає активну

участь в оцінці нових (оновлених) технологічних процесів з точки зору їх безпечності для виконавця; в оновленні забезпечення та розміщення окремого робочого місця. Фахівець з техніки безпеки змушений інтуїтивно та завдяки наявній інформації (якої зазвичай не багато) визначати місце та причину можливої в майбутньому проблеми та пропонувати шляхи унеможливлення її прояву, усунення до настання.

Крім того, лише уява дозволяє заздалегідь спрогнозувати «вузькі місця» у виконанні норм, правил, інструкцій, попередити порушення та травму. Наприклад, при роботі на пресі фахівець з охорони праці уявляє намагання робітника збільшити продуктивність за рахунок «вилучення» операції відкриття-закриття захисного механізму. Тож фахівець досліджує можливості фіксації захисного кожуха та вносить пропозиції щодо зміни конструкції, проводить бесіду з робітником, розробляє положення щодо дотримання правил поведінки на робочому місці, взаємодіє з працівниками, що формують систему стимулювання на підприємстві з метою зміни показників мотивації (демотивації) для робіт, що виконують на вказаному робочому місці. Уява дозволяє фахівцю з охорони праці поставити себе на місце робітника та зосередити увагу на умовно очевидних діях-порушеннях робітника.

Розвиток уяви в дорослому віці змушує фахівця попередньо вивчити власні пріоритети щодо п’яти відчуттів. Розвиток уяви варто здійснювати, акцентуючи увагу на найбільш значущому відчутті. Так аудиалу, наприклад, пропонуємо розповісти вголос вигадану історію про будь-який, наданий лектором, предмет; кінестетику пропонуємо відчути на дотик незнайомий предмет та описати його, візуалу пропонуємо описати пляму на папері та ін.

При застосуванні фахівцем з охорони праці в практичній діяльності крім фахових компетенцій уваги та уяви зведе появу нещасних випадків (травмування, аварій) на підприємстві до мінімуму.

Висновки./Conclusions. Для ефективного виконання функційних обов’язків фахівець з охорони праці повинен вміти помітити на перший погляд не значні зміни в поведінці робітників, в роботі обладнання, в стані основних

фондів для своєчасної реакції на очікувану ситуацію. Тому при навчанні фахівця з охорони праці важливою складовою стає формування навичок спостерігати, підмічати, аналізувати, узагальнювати та діяти на випередження. Він також повинен вміти уявити можливі наслідки процесів, поведінки, реакції людей і своєчасно попередити прогнозовані ризики. Тому процес навчання повинен містити розвиток уяви, розширення світогляду та вміння поглянути на кожну інструкцію, розпорядження, правило з не типової досі точки зору. Тож процес навчання повинен дати не тільки знання нормативних актів, документів, вміння створювати інструкції з охорони праці та контролювати їх виконання (та ін.), але й вміння вийти за рамки стереотипного мислення, побачити додаткові можливі ризики, які повинна врахувати та мінімізувати система охорони праці організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону праці. Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII зі змінами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text
2. Загальна психологія. Підручник для студентів ВНЗ. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Київ : Каравела, 2014. 464 с. URL: https://pidru4niki.com/15840923/psihologiya/uvaga
3. Русин С. Закарпаття: Найчастіше травмуються досвідчені працівники, запевняють у регіональному Фонді соціального страхування. *Закарпаття онлайн*. 12.12.2007. URL: https://zakarpattya.net.ua/News/16525-Zakarpattia-Naichastishe-travmuiutsia-dosvidcheni-pratsivnyky-zapevniaiut-u-rehionalnomu-Fondi-sotsialnoho-strakhuvannia
4. Буняк Н. А. Загальна психологія: лекції (частина І). Тернопіль : вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 100 с.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

Коренева Інна Миколаївна,
д. пед. н., професор,
Кириєнко Олена Олександрівна,
аспірантка
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Україна

Вступ. / Introductions. У контексті сучасного реформування вищої та загальноосвітньої систем освіти питання розгляду сучасних методологічних підходів до проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів біології набуває все більшої актуальності. Підтвердженням цього є значна кількість публікацій, присвячених дослідженню методологічних і теоретичних засад формування професійної компетентності майбутніх учителів, зокрема і біології. Ця проблематика стала предметом тривалих дискусій як закордонних (В. Адольф (W. Adolf), Л. Вітгенштейн (L. Wittgenstein), Н. Вінер (N. Wiener), В. Франкл (V. Frankl)) так і вітчизняних (В. Баркасі, Г. Бєлєнька, М. Бирка, С. Бухальська, А. Вербицький, В. Демиденко, О. Жирун, Р. Квасніца, В. Лозова, В. Люльчик, Л. Мартинюк та ін.) науковців. Проблемі формування професійної компетентності викладача присвячені праці Н. Брюханової, І. Васильєва, І. Драч, І. Каньковського, І. Кореневої, О. Пометун, В. Сластеніна, Л. Хомич та ін. Однак, аналіз наукових розвідок довів відсутність єдиного методологічного підходу до визначення змісту професійної компетентності вчителя при значному накопиченню прогресивного досвіду у теорії та практиці професійної освіти.

Ціль роботи. / Aim. Проаналізувати стан розробленості проблеми формування професійної компетентності вчителя біології з огляду сучасних методологічних підходів.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Матеріалами дослідження була обрана наукова література, дисертаційні дослідження науковців присвячені методологічним підходам вивчення проблеми професійної компетентності вчителя біології. Для досягнення мети дослідження використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення теоретичних даних науково-педагогічної та методичної літератури.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології нині розглядається як невід'ємна складова реформи системи вищої педагогічної освіти, основною метою якої стало підготовка конкурентноздатних високоосвічених фахівців, володіючих фундаментальними біологічними знаннями, маючих досвід творчої та практичної діяльності, ціннісні орієнтації, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність. А відтак, вважаємо за доцільне окреслити основні методологічні підходи у дослідженні проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології.

На нашу думку серед усіх рівнів методичних підходів слід виокремити саме чотири, котрі сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх вчителів біології: філософський, загальнонауковий, конкретн-науковий та технологічний. На філософському рівні ми пропонуємо реалізувати діалектичний підхід, на загальнонауковому рівні – системний, професійно-діяльнісний, компетентнісний та рефлексивно-інноваційний підходи, на конкретно-науковому рівні – особистісно-орієнтований, ресурсно-орієнтований, середовищний та аксіологічний підходи, на технологічному рівні – технологічний підхід. Розглянемо потенціал цих підходів щодо визначення основних напрямів формування професійної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки.

Реалізація *діалектичного підходу* у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології проводилась на філософському рівні методології дослідження і передбачала розгляд і вивчення цієї компетентності з урахуванням знань, умінь, навичок, способів мислення,

поглядів, цінностей, що визначають здатність успішно розв'язувати професійні завдання шкільної біологічної освіти на основі застосовування наукових методів пізнання та інновацій.

Результатом успішного впровадження діалектичного підходу у процес формування професійної компетентності майбутніх учителів біології нами вважалась єдність кількісних і якісних змін розвитку, циклічність й розгортання її у часі.

Проблему формування професійної компетентності майбутніх учителів біології у контексті *системного підходу*, розглядаємо як систему взаємопов'язаних елементів: мети, завдання, суб'єктів діяльності, методів та форм, об'єднаних спільністю функцій та мети, єдністю управління та функціонування. Реалізація цього підходу у нашому дослідженні здійснювалась у процесі побудови моделі як системи – сукупності структурних елементів, що передбачає врахування різноманітних чинників щодо прийняття того або іншого рішення, яке може впливати на результативність у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології.

Упровадження *професійно-діяльнісного підходу* у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології сприяло набуттю індивідуального досвіду виконання фенологічних спостережень, біологічних експериментів кожним здобувачем вищої освіти шляхом включення до постійної практичної діяльності під час аудиторної та позааудиторної роботи, у процесі очно-дистанційного освітнього процесу. Націленість професійно-діяльнісного підходу на використання під час підготовки фахівців різних видів професійної діяльності сприяло вдосконаленню вмінь та навичок цієї діяльності. Відтак, упровадження цього підходу під час формування професійної компетентності майбутніх учителів біології передбачало створення активної позиції здобувачів вищої освіти щодо свідомого опанування особливостями майбутньої професійної діяльності, котра забезпечить формування первинного професійного досвіду ще під час навчання.

Важливим підходом у підготовці майбутніх учителів біології є

компетентнісний, котрий забезпечує цілісність та інтегративність фахової підготовки [4], передбачає спрямування процесу підготовки на майбутнє працевлаштування фахівця.

Реалізація цього підходу у нашому дослідженні здійснювалась під час організації освітнього процесу з метою набуття здобувачами переліку професійно важливих компетенцій, здатності оцінювати власну діяльність, розвитку мотивів оволодіння професією.

Реалізація *рефлексивно-інноваційного підходу* під час проведення нашого дослідження сприяла розвитку здатності студентів до активізації процесу професійного самовираження через культивування різних аспектів рефлексії. Основою цього підходу у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя передбачало створення рефлексивного середовища, котре сприяло культивуванню рефлексії і розвитку рефлексивних здібностей у процесі впровадження інновацій в освітній процес. Упровадження цього підходу сприяло не лише забезпеченню активному набуттю професіональних навичок майбутнього педагога, а й стало однією з умов для розвитку рефлексивних та творчих можливостей фахівця, здатністю знаходити сенс та визначеність у багатовимірності фактів та явищ.

Результатами успішного застосування рефлексивно-інноваційного підходу у процесі формування професійної компетентності майбуніх учителів біології ми вважали аналіз, переосмислення, глибинне усвідомлення власного досвіду проведення майбутньої професії.

Особистісно орієнтований підхід – це теоретико-методологічна стратегія і тактика формування особистості майбутнього вчителя, що сприяє оволодіння ним цілісними педагогічними знаннями [1]. Зазначений підхід передбачає суб’єкт-суб’єктну взаємодію всіх учасників освітнього процесу і визначає зміни характеру об’єкта і процесу навчання, а також основної схеми взаємодії вчителя і учня [22].

Успішна реалізація особистісно орієнтованого підходу у процес формування професійної компетентності майбутніх учителів біології

передбачала розвиток індивідуальних особливостей кожного студента-біолога.

У процесі фахової підготовки майбутніх вчителів біології особливу роль слід відвести формуванню їх світоглядної, ціннісної, духовної сфери, чому сприяє упровадження *аксіологічного підходу* в освітній процес закладу вищої освіти.

Аксіологічний підхід у підготовці вчителя є провідним у дослідженнях багатьох науковців, котрий спрямовує професійну підготовку майбутніх вчителів на формування системи вищих загальнолюдських та професійних педагогічних цінностей: гуманістичних, духовно-моральних, естетичних, творчих тощо. Особливо це важливо саме для вчителів біології, адже їм належить провідна роль у формуванні важливих життєвих цінностей учнів, їх ключових компетентностей у природничих науках, збереження здоров'я і довкілля. А відтак, вище перелічене є показниками успішного упровадження *аксіологічного підходу* у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології.

Упровадження *ресурсно-орієнтованого підходу* у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології сприяло свідомому вибору студентами дисциплін з переліку компонентів освітньо-професійної програми підготовки здобувачів освіти і впровадження їх в освітній процес закладу вищої освіти.

Реалізація ресурсно-орієнтовного підходу у нашому дослідженні здійснювалась під час організації освітнього процесу і проявлялась виявленням активності здобувачів освіти у різних видах педагогічно спрямованої діяльності: навчально-пізнавальній, навчально-науковій, науково-дослідній – для реалізації власних можливостей та самореалізації.

Особливого значення у формуванні професійної підготовки майбутніх учителів біології набуває *середовищний підхід,* оскільки його реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти передбачає розробку організованого освітнього середовища, його облаштування, забезпечення дидактичними та технічними засобами навчання.

Особливого сенсу середовищний підхід набуває у підготовці педагога-біолога, що зумовлено сформованим дисбалансом між об'ємним вивченням природного середовища в межах предметних дисциплін і фрагментарним поданням освітнього середовища у змісті освітніх програм підготовки фахівця в галузі біологічної освіти [3].

Упровадження середовищного підходу у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології дає можливість визначати сукупність цілеспрямовано створених соціальних і організаційно-педагогічних умов, що забезпечують розвиток особистості, здатної до самовизначення, самовдосконалення, самореалізації. Тому, показниками успішного упровадження *середовищного підходу* у процесі формування професійної компетентності майбутніх учителів біології ми вважали саме вміння здобувачів дотримуватись індивідуальної позиції у власній професійній діяльності і самореалізації в ній.

Технологічний підхід, упроваджений у нашому дослідженні, передбачав використання педагогічних досліджень на оптимізацію, вдосконалення діяльності навчання, підвищення її результативності, інструментальності, інтенсивності. Упровадження цього підходу в освітній процес закладу вищої освіти дав змогу майбутнім біологам аналізувати і систематизувати на науковій основі практичний досвід і його використання, комплексно вирішувати педагогічні проблеми, мінімізувати вплив несприятливих обставин, оптимально використовувати власні ресурси та досягнення технологічного прогресу.

У контексті нашого дослідження технологічний підхід передбачав використання сучасних технологій формування професійної компетентності майбутніх учителів біології.

Таким чином, у процесі дослідження було виокремлено основні підходи до формування професійної компетентності майбутніх учителів біології.

Висновки. / Conclusions. З огляду на вищесказане, можна говорити про наступне: запропоновані методологічні підходи є одним із шляхів здійснення відбору і структурування загальнотеоретичних ідей, котрі складають

концептуальну основу фахової підготовки майбутніх учителів біології.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Дубасенюк О. А. Професійно-педагогічна освіта: методологія, теорія, практика: монографія. Т. 1. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. 400 с.

2. Кононец Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Полтава, 2012. Вип. 54. С. 76–80.

3. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556- 18#Text (дата звернення: 02.01.2024р.).

4. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ GREENCOMP В ОСВІТУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Кочарян Артур Борисович,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Інституту обдарованої дитини НАПН України

Вступ. Розробка європейської системи компетенцій щодо сталого розвитку є одним із політичних заходів, викладених у Європейській зеленій угоді, як каталізатора для сприяння навчанню екологічної стійкості в Європейському Союзі. GreenComp визначає набір компетенцій у сфері сталого розвитку, які слід включити в освітні програми, щоб допомогти учням розвинути знання, навички та ставлення, які сприяють способам мислення, планування та дій із співчуттям, відповідальністю та турботою про нашу планету та громадське здоров'я.

Розробка Європейського компетентнісного фреймворку сталості - одна з дійових заходів, визначених в Європейському Зеленому пакті як катализатор для сприяння вивченню екологічної сталості в Європейському Союзі. Європейський зелений пакт (ЄЗП) - це стратегічна ініціатива Європейського Союзу (ЄС), яка була представлена в грудні 2019 року. Головна мета Європейського зеленого пакту - зробити ЄС першим кліматично-нейтральним континентом до 2050 року та сприяти сталому розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток, GreenComp, стратегічні ініціативи ЄС.

Ціль роботи – розкрити зміст набору компетентностей GreenComp та визначити перспективні напрямки їх впровадження в системі освіти.

Основний зміст. GreenComp визначає набір компетентностей зі сталості для впровадження їх у навчальні програми, щоб допомогти учням розвивати знання, навички та ставлення, які сприяють способам мислення, планування та дії з емпатією, відповідальністю і турботою про нашу планету та громадське здоров'я.

GreenComp є довідковим фреймворком для компетентностей у сфері сталості. Він надає загальну основу для учнів та дорадження для педагогів, надаючи консенсуальне визначення того, що означає сталість як компетентність. Він розроблений для підтримки освітніх та навчальних програм протягом усього життя. Він написаний для всіх учнів, незалежно від їхнього віку та рівня освіти, і в будь-якому контексті навчання - формальному, неформальному та інформальному. Компетентності у сфері сталості можуть допомогти учням стати системними та критичними мислителями, розвивати агентство та становити базу знань для всіх, хто турбується про сучасний та майбутній стан нашої планети.

Мета GreenComp - сприяти сталісному способу мислення, допомагаючи користувачам розвивати знання, навички та ставлення для мислення, планування та дії з емпатією, відповідальністю та турботою про нашу планету. GreenComp є результатом міцної методології досліджень, яка включала велику та різноманітну групу експертів та зацікавлених сторін для побудови консенсусу щодо узгодженого пропозиції. Він надає загальну референтну модель, яку всі, хто залучений до навчання протягом усього життя, можуть використовувати для розробки можливостей навчання з метою розвитку компетентностей у сфері сталості та оцінки прогресу в підтримці освіти та навчання для сталості.

Визначення ключових термінів, які використовуються у всьому документі, можна знайти в кінці цього звіту.

GreenComp складається з 12 компетентностей (жирним шрифтом), організованих у чотири області (курсивом) нижче: втілення цінностей сталості (компетентності: оцінка сталості, підтримка справедливості та підтримка природи); прийняття складності в сталості (компетентності: системне мислення, критичне мислення, постановка проблеми); уявлення сталого майбутнього (компетентності: грамотність майбутнього, адаптивність, дослідницьке мислення); дія для сталості (компетентності: політичне агентство, колективна дія, індивідуальна ініціатива).

Зазначені компетентності представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Європейська структура компетенцій GreenComp щодо сталого розвитку

1. Втілення сталості	1.1. Оцінка сталості	Для відображення особистих цінностей; визначення та пояснення того, як цінності відрізняються серед людей та з часом, одночасно критично оцінюючи, як вони відповідають цінностям сталості.
	1.2. Підтримка справедливості	Для підтримки рівності та справедливості для сучасних та майбутніх поколінь та вивчення досвіду попередніх поколінь для досягнення сталості.
	1.3. Пропагування природи	Для визнання, що люди є частиною природи; і поваги до потреб та прав інших видів та самої природи з метою відновлення та регенерації здорових і стійких екосистем.
2. Прийняття складності в сталості	2.1. Системне мислення	Підходити до проблеми сталості з усіх боків; враховувати час, простір і контекст з метою розуміння, як елементи взаємодіють всередині та між системами.
	2.2. Критичне мислення	Оцінювати інформацію та аргументи, визначати припущення, викликати існуючий порядок речей, та рефлексувати, як особистий, соціальний та культурний фон впливає на мислення та висновки.
	2.3. Постановка проблем	Формулювати поточні або можливі виклики як проблему сталості з урахуванням складності, осіб, включених у проблему, часу та географічного масштабу, з метою визначення відповідних підходів до прогнозування та запобігання проблемам, а також до пом'якшення та адаптації до вже існуючих проблем.
3. Уявлення сталого майбутнього	3.1. Грамотність майбутнього	Уявляти альтернативні сталі майбутні, уявляючи та розробляючи альтернативні сценарії та визначаючи кроки, необхідні для досягнення обраного сталого майбутнього.
	3.2. Адаптивність	Керувати переходами та викликами в складних ситуаціях сталості та приймати рішення, пов'язані з майбутнім в умовах невизначеності, неоднозначності та ризику.
	3.3. Дослідницьке мислення	Приймати реляційний спосіб мислення, досліджуючи та зв'язуючи різні дисципліни, використовуючи творчість та експерименти з новими ідеями чи методами.
4. Діяльність для сталості	4.1. Політична діяльність	Навігувати в політичній системі, визначати політичну відповідальність та обліковість за несталі поведінці та вимагати ефективних політик для сталості.
	4.2. Колективна дія	Діяти для змін у співпраці з іншими.
	4.3. Індивідуальна ініціатива	Визначати власний потенціал для сталості та активно сприяти покращенню перспектив для спільноти та планети.

GreenComp відповідає амбіціям, визначеним в Європейському зеленому пакті. Слідуючи цьому політичному напряму, Комісія опублікувала політичні документи під назвою "Європейська програма навичок для сталої

конкурентоспроможності, соціальної справедливості та стійкості" (2020) та "Європейська освітня область до 2025 року" (2020), підкреслюючи необхідність розробки європейського компетентнісного фреймворку щодо сталості. У цих політичних документах Комісія чітко рекомендує активізувати освіту та навчання, розвиваючи навички, включаючи підвищення кваліфікації та перекваліфікації, а також інвестувати у навчання з екологічної сталості. Стратегія ЄС з біорізноманіття на 2030 рік: "Повертаючи природу в наше життя" (2020) також підкреслює важливу роль освіти та навчання в досягненні ЄС своєї мети стати континентом, який досягне кліматичної нейтральності до 2050 року.

Висновок. GreenComp може служити для широкого спектру цілей, включаючи перегляд навчальних планів; розробку програм підвищення кваліфікації вчителів; (само-) оцінку/рефлексію, розробку політики, сертифікацію, оцінювання, моніторинг та експертизу.

Впровадження GreenComp може мати різноманітні форми та застосування в різних сферах освіти та навчання. Ось декілька прикладів впровадження GreenComp:

1. Заклади освіти:

- розробка нових навчальних курсів та програм, спрямованих на розвиток компетентностей зі сталості, які використовують Green Comp як основу;
- інтеграція елементів GreenComp у наявні курси з різних дисциплін;
- створення проектів та ініціатив, які спрямовані на вивчення та впровадження цінностей сталості серед учнів та студентів;
- організація виставок, конференцій та дискусій на тему сталості з використанням GreenComp;
- розробка курсів для вчителів та педагогічних працівників, які базуються на GreenComp для підготовки їх до викладання сталості.

2. Бізнес середовище:

- впровадження GreenComp у корпоративні навчальні програми для

сприяння сталості в офісному середовищі.

3. громадські організації:

- розвиток проектів та ініціатив, які використовують GreenComp для навчання громадських лідерів та активістів принципам сталості.

4. Органи місцевого самоврядування:

- впровадження GreenComp у навчальні програми для посадових осіб з метою збільшення їх розуміння та підтримки сталості в місцевому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. European Green Deal. [Електронний ресурс] Доступно: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en Перевірено: 06.01.2024

2. UNESCO, 2021. Learn for Our Planet. Paris: UNESCO [Електронний ресурс] Доступно: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377362 Перевірено: 06.01.2024

3. European Commission, 2020. European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. [Електронний ресурс] Доступно: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?- catId=1223&langId=en Перевірено: 06.01.2024

4. GreenComp The European sustainability competence framework [Електронний ресурс] Доступно: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040 Перевірено: 06.01.2024

МОЛОДІЖНИЙ ЧЕМПІОНАТ ЄВРОПИ З ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кречетова Анна Олегівна
здобувач вищої освіти 2 курсу 12 група,
факультету міжнародної торгівлі та права
Янченко Ірина Миколаївна
старший викладач кафедри фізичної культури,
Державного торговельно-економічного університету, Київ, Україна

Вступ. Чемпіонат Європи з легкої атлетики серед молоді – міжнародне змагання серед спортсменів до 23 років, що проводяться раз на два роки Європейською легкоатлетичною асоціацією. Традиційно проходить в середині липня. До участі допускаються спортсмени, яким у рік проведення чемпіонату виповнюється 20, 21 або 22 роки. Більш молоді атлети (що входять до юніорської та юнацької категорії) не мають права виступати в цій першості. Перший тур проводився у 1997 році [3].

Перший офіційний турнір з легкої атлетики для спортсменів до 23 років був організований в 1992 році у Британському Гейтсхеді шість команд розіграли Кубок Європи з легкої атлетики серед молоді, організований за типом одного з найстаріших офіційних змагань, Кубок Європи. Кожна країна виставляла в кожному виді одного учасника, який приносив своїм виступом очки команді. За їх сумою визначалася країна-переможець (нею стала Німеччина). При цьому нижньої межі віку учасників не існувало, в наслідок чого в змаганнях могли брати участь і юніори (вік до 2о років), і юнаки (вік до 18 років). Відбувся ще один розіграш Кубку (через 2 роки в 1994 його знову виграла Німеччина), після чого був скасований [3].

Заново до ідеї проведення континентальних змагань серед молоді Європейська асоціація повернулася через три роки, коли в 1997 року у фінському Турку був організований перший чемпіонат Європи серед спортсменів до 23 років. При цьому були встановлені чіткі вікові межі для учасників в рік проведення першості нє виповнитися 20-22 роки [3].

Головною метою організації чемпіонату є сприяння більш плавному переходу спортсменів від виступів в юніорській категорії до дорослих змагань. Всі використовувані снаряди для метань, бар'єри для бар'єрного бігу ідентичні за своїми розмірами (вагою, висоті) тим, що використовуються у дорослих змаганнях. Змагання проходять в 44 дисциплінах, що входять до олімпійської програми (спочатку програма складалась із 43 дисциплін, а в 2001 року до змагань був включений жіночий біг на 3000 метрів з перешкодами). Тільки марафон і ходьба на 50 кілометрів з числа олімпійських видів не представлені на молодіжному чемпіонаті Європи. У змаганнях беруть участь легкоатлети, які представляють національні федерації, що входять до Європейської легкоатлетичної асоціації. Від однієї країни в кожному індивідуальному виді можуть вийти на старт до 3 спортсменів, які виконали в установлений період відповідний кваліфікаційний норматив. Країна також може виставити одного спортсмена в кожному індивідуальному вигляді без нормативу. Країна може заявити по одній команді в усі естафетні дисципліни. Допускається заміна в фіналі до двох учасників команди від складу, який виступав в попередньому забігу [3].

Мета роботи. Визначення аналізу виступу національної команди з легкої атлетики головному старті сезону в умовах воєнного стану.

Матеріали та методи. Аналіз наукової спортивної літератури, протоколі змагань.

Результати обговорення. У Фінляндії 11-17 липня 2023 року, в місті Еспоо відбувся молодіжний чемпіонат Європи з легкої атлетики, 31 спортсмен зміг виконати норматив та попасти у європейський ТОП-30 і представлені на чемпіонаті за рахунок держави. Ще десятеро атлетів також виконали нормативи, але не потрапили у ТОП 30, через що змогли поїхати на молодіжну Європу за рахунок позабюджетних або інших коштів [1].

Змагання з усіх дисциплін, крім спортивної ходьби, були проведені на стадіоні спортивного парку «Леппяваара». Траса ходьби прокладена вулицями міста. Рішення про надання фінському місту права провести чемпіонат було

прийнято Радою Європейської легкоатлетичної асоціації 8 травня 2021 року [2].

Висновки. Отже, збірна команда України з легкої атлетики в умовах воєнного стану згідно представила нашу країну на головному старті сезону, чемпіонату Європи з легкої атлетики серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Склад збірної U23 на чемпіонат Європи. URL:https://web.archive.org/web/20230629144437/https://uaf.org.ua/2023/06/28/sklad-zbirnoi-u23-na-chempionat-ievropy.

2. Чемпіонат Європи 2023. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki.

3. Чемпіонат Європи з легкої атлетики серед молоді. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-КОМПЕТЕНТНИХ ТА ВІДПОВІДАЛЬНИХ ФАХІВЦІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лавріненко Вікторія Михайлівна
к.б.н., старший викладач
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Вступ. Ефективність формування екологічно грамотної, відповідальної, свідомої, компетентної особистості залежить від стратегічних цілей та завдань закладів вищої освіти. В умовах сучасного освітнього простору постає головне завдання - реалізація освітньої парадигми в основі якої закладено розвиток системи освіти, орієнтованість на нові потреби суспільства і вироблення нової системи цінностей. Ефективність реалізації завдань парадигми можлива за умов екологізації освітнього процесу та максимально індивідуалізованого підходу до надання освітніх послуг з використанням у навчально-виховному процесі інноваційних засобів та методів навчання. Впровадження ЗВО освітніх програм за різними галузевими напрямами дозволяє сформувати різногалузеву компетентно- орієнтовану складову та виокремити для кожної спеціалізації групу загальних та фахових компетенцій зміст яких націлений на розвиток внутрішньо-особистісних потреб студентської аудиторії у пізнанні та важливості розуміння певних дій та поведінки не лише в соціумі, але й навколишньому середовищі. В навчально-виховному процесі формування високо компетентного та відповідального фахівця залежить від обраної стратегії розвитку підрозділів (кафедр) за спеціальностями та розроблених ними освітніх програм. Проте, не завжди досягнуті стратегічні цілі які поставлені підрозділами, закладом, мають відмінний результат у досягненні формування еколого компетентного фахівця, що зазвичай пов’язано з призмами не сприйняття теоретичних та практичних дій соціуму по відношенню до середовища, саме тому необхідність постійного дослідження процесів формування еколого-компетентних та відповідальних фахівців в ЗВО

залишається актуальною з метою удосконалення не лише навчально-виховної складової, але й усунення негативних тенденцій та змін у відношенні до навколишнього середовища.

Мета – дослідити формування еколого-компетентних та відповідальних фахівців під час навчання в ЗВО з перспективою запровадження нових методологічних концептів в навчальний процес.

Матеріали та методи. Дослідження здійснювалося на базі УДУ імені Михайла Драгоманова з використанням загальнотеоретичних та емпіричних методів. Здійснено аналіз науково-методичної літератури та нормативно-правових освітніх документів.

Застосовано емпіричні методи - анкетування студентської аудиторії за 3-ма спеціальностями коду Е1-4 (спеціальність «Екологія», «Туризм», «Біологія», «Хімія»).

Результати та обговорення. В сучасному суспільстві основним стратегічним завданням ЗВО в освітньому середовищі є компетентний підхід під час підготовки висококваліфікованих фахівців, адже саме він є основою формування професійної готовності майбутніх фахівців володіти вміннями та навиками практичної діяльності та бути мобільним в будь-яких критичних ситуаціях.

Науковці процес формування екологічної компетенції розглядають з різних позицій, зокрема, Якуба Н. С. (2022р) зазначає: «…Формування екологічної компетентності студента передбачає дотримання морально-етичних та правових норм, правил, законів, форм і принципів раціонального природокористування, формування активної екологічної позиції особистості щодо пропаганди та популяризації природоохоронної діяльності на локальних та загальнодержавному рівнях…» [1, с. 241-243]. Автори Толочко С. В., Шкодин А. В., Вдовенко Т. О. (2022) компетентнісний підхід розуміють як процес «…формування досвіду вирішення життєвих проблем, виконання соціальних ролей, при цьому якість результату освіти розглядається не тільки як сума засвоєних знань, але й здатність людини діяти в конкретних життєвих

ситуаціях..» [2. с. 166; 3. С. 11]. Враховуючи загальнонаукові думки слід розуміти, що компетентнісний підхід опозиціонує «пріоритетність» екологічної освіти, тобто сприяє «екологізації» освіти з проникненням ідей, принципів, законів в інші освітні компоненти які сприяють підготовці еколого-компетентних та вихованих фахівців.

Проте, сформований еко-компетентний фахівець повинен володіти не лише теоретичними та практичними знаннями, вміннями, але й внутрішньо індивідуальними рисами відповідальності та контролю. Риси екологічно відповідальної особистості матимуть зовнішній прояв активної життєвої позиції та здатністю впливати не лише на соціум, але й на навколишнє середовище [4, с. 45-48].

Важливо розуміти, що «кристалізація» рис відповідальності фактично є основою емпатичних та діяльнісних перебудов за якими стоїть розмаїття форм і методів навчання і виховання. Під час навчально-виховного процесу екологічна відповідальність розвивається на рівні - поведінково-емоційному (вмінь та навиків), когнітивно-світоглядному (знання), мотиваційно-ціннісному (цінності). Здатність набувати вмінь та навиків під час освоєння освітніх компонентів та вироблення власних психологічних установок розуміння упорядкованості та гармонізованості навколишнього світу є формування еколого-компетентного та відповідального фахівця.

Варто звернути увагу, що саме діяльнісна компонента є найбільшою рушійною силою у створенні моделі компетентно-відповідальної особистості. Застосування ЗВО інноваційних методів природоохоронного та проєктного типу поглиблює практичну складову умінь та навичок студентської аудиторії різних спеціалізацій, при цьому розвиваючи ціннісні внутрішньо-особистісні якості – охорони, збереження та раціонального користування.

Застосування емпіричних методів для виявлення рівня сформованості екологічної компетентності та відповідальності у студентської аудиторії в умовах ЗВО можливо шляхом постійного моніторингового анкетування. Для дослідження проведене анкетування студентської аудиторії ЗВО УДУ імені

Михайла Драгоманова спеціальностей коду Е1-4, а саме: спеціальність «Екологія», «Туризм», «Біологія», «Хімія». Група опитаних респондентів склала 150 осіб віком від 16 до 21 року, студенти денної та заочної форми навчання. У структурі анкети були питання - зацікавленості екологічними проблемами, використання ресурсів для отримання екологічної інформації, прояв ініціатив участі у екологічних заходах, наскільки важливо в сучасних умовах опікуватися екологічними проблемами, особиста діяльність для покращення стану середовища.

Після проведеного анкетування отримали наступні результати – 96% опитаних студентської аудиторії за спеціальністю «Екологія» цікавляться екологічними проблемами не лише в межах країни але й в регіонах місць проживання, оскільки вважають за потрібне бути в епіцентрі інформації та доносити її оточуючим, а саме 84,7% опитаних дали відповідь, що отримують інформацію з медійного простору (інтернет, телебачення). Опитані респонденти спеціальності «Хімія» вказали, що цікавість екологічними проблемами не є пріоритетом, тому відсоток анкетування склав 54,6%. Студентська аудиторія спеціальності наразі зацікавлена локальними проблемами які пов’язані зі зміною якісного та кількісного складу природних ресурсів. Респонденти вказали, що переважно інформацію екологічного характеру отримують під час навчально-виховного процесу та додатково з інтернет ресурсів та мас-медіа – 77,2%. Студенти за спеціальністю «Туризм» - 86,1% відповіли, що зацікавлені екологічними проблемами оскільки питання безпосередньо впливають на рекреаційно-туристичну діяльність, проте, відповідь на питання щодо джерел отримання інформації склала 93% - інтернет ресурси.

Групи опитаних респондентів за спеціальністю «Біологія», щодо питання зацікавленості еко-проблемами склала 88,4%. За результатами опитування студенти зазначили, що екологічні проблеми дотичні до вивчення стану біологічних видів – рослинного та тваринного світу який знаходиться під прямим впливом середовища. Щодо питання використання інформаційних

ресурсів аудиторією показник склав 76,1% з посиланням на користування переважно інтернет ресурсами.

Наступна група питань - залучення до екологічних заходів та проектів, респонденти відповіли наступним чином: студенти спеціальності 101 Екологія-84,2% активно беруть участь у екологічних заходах та проектах, не лише в межах університету, але й поза ним; студенти спеціальності 102 Хімія з показником 52,6% менш активні за участю у екологічних заходах, проте якщо є спільні зі спеціальністю теми беруть в них участь; студенти спеціальності 092 Біологія – 87,9% намагаються постійно бути учасником природоохоронних заходів; студенти спеціальності 242 Туризм - 75,01% переважно спільно з туристичними організація беруть участь у міжнародних та всеукраїнських проектах.

Відповіді отримані від респондентів на питання важливості «опікунства» над середовищем майже тотожні, оскільки студенти обраних спеціальностей максимально намагаються в побутових речах дотримуватися девізу «чисте середовище» - при цьому «економлять» ресурси, сортують відходи, тощо. Тож відсоткові коефіцієнти склали відповідно – 101 Екологія 95%, 102 Хімія - 88,3%, 092 Біологія – 87,1%, 242 Туризм – 72,2%. На рисунку 1 подано діаграму результатів опитування студентської аудиторії УДУ імені Михайла Драгоманова.

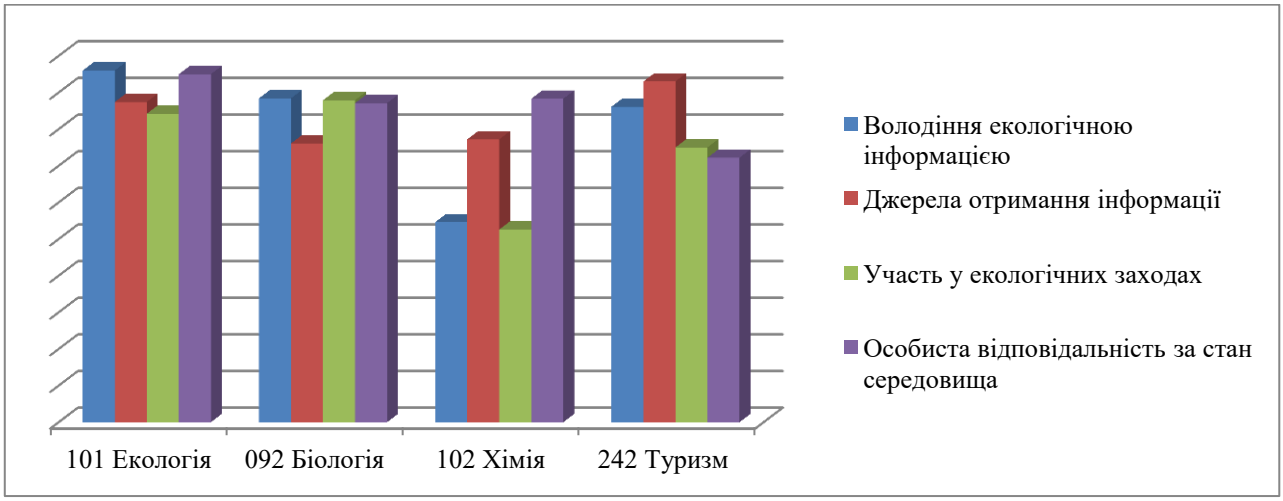

Рисунок 1. Результати опитування студентської аудиторії спеціальностей коду Е1-4 УДУ імені Михайла Драгоманова

На питання особистої діяльності щодо покращення стану середовища отримано різнопланові відповіді, зокрема студенти спеціальності екологія максимально у побутових умов дотримуються режиму «раціонального користування», студенти спеціальності туризм – звертають увагу на особисті дії поводження з побутовим сміттям та сортуванням, студенти-біологи звертають увагу на охорону видів рослин та тварин та умови поводження з ними, студенти хіміки звертають увагу на різноманіття токсичних речовин які несуть небезпеку для суспільства і активно використовуються в побуті.

Враховуючи вище зазначене, можемо говорити про достатній рівень сформованості еколого-компетентної складової та середній рівень екологічної відповідальності, оскільки опитані респонденти досить «критично» підходять до оцінки стану екологічної ситуації з врахуванням сучасних воєнно-політичних подій.

Більшість розглядає позитивні зміни в тріаді людина-природа середовище і бачать позитивні зміни в майбутньому моделюючи оптимальні шляхи подолання екологічних криз та досягнення умов сталого розвитку, що свідчить про сформований рівень відповідальності.

Висновки. Дослідження рівня формування еколого-компетентних та відповідальних фахівців у ЗВО, показали достатній та середній рівні.

Достатній рівень сформованості еколого-компетентної складової свідчить, що здобуті теоретичні та практичні уміння та навики якими оперують опитані респонденти повністю відповідають програмним вимогам опанування освітніх програм і свідомо реалізовуються в будь-яких проблемних ситуаціях.

Середній рівень екологічної відповідальності свідчить про необхідність впровадження ЗВО в навчально-виховний процес активних природоохоронних методів які максимально зможуть розкрити індивідуально-ціннісні особливості кожного студента і в результаті сформувати компетентного, відповідального, комунікативного фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Якуба М. С. Теорія і практика формування екологічної компетентності студентів у закладах вищої освти /М. С. Якуба// Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції (15 червня 2022 року) / Н. М. Черненко, О. М. Соловейчук. – Одеса : Університет Ушинського, 2022. – С. 241-243. Електронний ресурс: http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/ 123456789/15359

2. Толочко С. В., Шкодин А. В. Формування екологічної компетентності студентів агротехнічних спеціальностей ВНЗ/ С.В. Толочко, А.В. Шкодин// Науково-практичний журнал Екологічні науки №18-19. С. 165-172.

3. Вдовенко Т. Формування екологічної компетентності у студентів університету/ Т.Вдовенко // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету № 60. Ізмаїл 2022. С. 9-14. Електронний ресурс: http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/648

4. Вознюк О. В. Екологічна відповідальність: методи формування, діагностика і корекція / О. В. Вознюк // Проблеми формування екологічної свідомості. ЖДПУ. Житомир, 2003. С. 45- 48. Електронний ресурс: http://eprints.zu.edu.ua/92_.pdf

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК САМОРОЗВИТКУ, САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Максименко Наталія Тарасівна
методист відділу моніторингу та забезпечення якості освіти
Полтавського державного аграрного університету
м. Полтава, Україна

Сучасна наука розвивається настільки швидко, що часто набутий досвід застаріває протягом кількох років і потребує оновлення. Тому для сучасного освітянина, який хоче йти в ногу з часом і бути в тренді, концепція безперервної освіти може допомогти вирішити проблему вибору та поєднання формальної та неформальної освіти.

Неформальна освіта у Полтавському державному аграрному університеті це можливості для саморозвитку, самореалізації; для здобуття нових знань і практичного досвіду; для пошуку мотивації та натхнення. Вона спрямовується на професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти; підвищення якості освітніх послуг, які надаються Університетом; підвищення ефективності наукових досліджень; підвищення конкурентоздатності випускників Університету на вітчизняному та міжнародному ринках освітніх послуг та праці; збагачення індивідуального досвіду учасників освітнього процесу щодо інших моделей створення та поширення знань. Так протягом 2022-2023 н.р. було досягнуто вагомих здобутків у залученні здобувачів освіти до неформального навчання на всіх структурних підрозділах університету, як в очній (тренінги, майстер-класи, семінари, тощо) так дистанційній (дистанційні курси, вебінари) формі. Наприклад, у Навчально-науковому інституті економіки, управління, права та інформаційних технологій визнано результати навчання здобуті шляхом неформальної освіти 110 здобувачів (75 бакалаврів, 35 магістрів, 10 аспірантів); Факультеті обліку та фінансів – 27 (14 бакалаврів, 13 магістрів); Інженерно-технологічному факультеті – 19 (3 бакалаврів, 10 магістрів, 6

аспірантів); Факультету ветеринарної медицини –12 (10 магістрів, 2 аспірантів); Навчально-наукового інституту агротехнологій, селекції та екології – 9 (8 бакалаврів, 1 магістр); Факультету технологій тваринництва та продовольства 6 (2 бакалаврів, 4 магістрів).

Результати навчання, здобуті шляхом неформальної освіти, визнавалися в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством, та в положенні «Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету». Перезарахуванню підлягали результати навчання, отримані шляхом неформальної освіти за тематикою окремого розділу (змістовому модулю) або темі (темам), що передбачені робочою програмою освітнього компонента.

Завдяки постійному оновленню списку онлайн-платформ, мобільних застосунків, вебінарів, курсів і практикумів, а також баз даних і платформ наукової літератури на офіційному сайті нашого університету здобувачі мають можливість розширити діапазон набуття нових компетентностей.

СТУДОЦЕНТРОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНИ

Мартиненко Катерина Олександрівна,
здобувачка вищої освіти, 1 курс,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
Україна

Вступ. Принцип студоцентризму в сучасному освітньому процесі у закладах вищої освіти є основоположним. Фактично здобувач освіти стає рушієм впливу на роботу науково-педагогічного складу, може визначати форми навчання, здійснювати оціночні дії щодо діяльності викладачів, пропонувати нові вимоги до надання освітніх послуг. Також студоцентризм розглядається як прояв принципу рівності між здобувачами вищої освіти та науково-педагогічними працівниками і адміністрацією закладів вищої освіти.

Мета роботи: охарактеризувати основні риси студоцентризму в умовах дистанційного навчання.

Результати обговорення. Отже, студоцентризм виступає як перехід від традиційних підходів викладання до студентоорієнтованого, з урахуванням індивідуальних особливостей особистості здобувача чи вимог та пропозицій певного колективу здобувачів. Слід також підкреслити, що студоцентризм орієнтований також на отримання якісного результату освіти, причому спільного для викладача та здобувача освіти з орієнтацією на результат навчання та спільну відповідальність за нього через побудову індивідуальних освітніх траєкторій та індивідуального профілю компетенцій. Таким чином, ще одним проявом студоцентризму виступає компетентнісне навчання. Певні особливості студоцентризму щодо індивідуалізації навчання проявились під час

широкого залучення дистанційної форми навчання.

Студентоцентрований підхід у вищій школі України, це:

— орієнтація вищої освіти на пріоритетність здобувача вищої освіти, його інтересів, потреб, цілей, мотивів, підвищення його активності та відповідальності за власне навчання;

— утвердження рівноправних партнерських відносин у системному утворенні «здобувач вищої освіти — викладач» (і навпаки) задля гарантування якості учіння, викладання й вищої освіти загалом;

— гармонізація системного континууму «здобувач вищої освіти - здобувач вищої освіти» як чинника посилення кастомізації, співпраці та навчання в сучасній вищій школі;

— зміцнення взаємодії здобувача вищої освіти з усіма причетними до освітнього процесу співробітниками ЗВО задля створення та вдосконалення нового комфортного освітнього середовища всередині закладу вищої освіти;

— сприяння розширенню можливостей сучасного здобувача вищої освіти щодо налагодження його зв'язків з усіма стейкхолдерами поза межами ЗВО задля формування інтегрованого освітнього простору (регіонального, національного, європейського, світового) [3, с. 34].

У цілому, студентоцентрованість передбачає забезпечення повної інформаційної відкритості закладів освіти, створення мотивації до навчання у здобувачів освіти, залучення практиків, моніторинг якості надання освітніх послуг та періодичний перегляд й зміну освітніх (освітньо-професійних) програм. Важливість даного підходу підкреслюється сучасними тенденціями розвитку освіти. Так, міжособистісна взаємодія та викладача, повинна відповідати принципам педагогіки партнерства: рівності в правах, довірі, доброзичливого ставлення один до одного, демократичних способах співпраці тощо [4, с. 129].

Не менш важливою суперечністю сучасної освіти є певний розрив між широким обсягом існуючої інформації і здатністю здобувача вищої освіти її засвоїти і критично переосмислити, адже здобувач далеко не завжди

підготовлений до такого виду праці. Сучасні технології в освіті широко демонструють себе запровадженням і використанням таких засобів як онлайн, сервіси, цифрові засоби, медіа навчання, телеосвіта, інтернет-ресурси тощо. Але на противагу інноваційному характеру виникає один із загрозливих ризиків їх застосування: отримання знань без докладання зусиль і перш за все - інтелектуальних. Мова йде про пасивний засіб отримання знань. З'являється їх пасивний споживач, імітація освітньої людини, у результаті чого навчання набуває вигляду подорожі по тим чи іншим сайтам. Відбувається заміщення освітньої людини як людини креативної, компетентної, інтелектуальної такими її синонімами як технологічна, дитя інтернету, техніко-медійна тощо. У результаті це приводить до девальвації знань як інтелектуального людського капіталу, без чого неможливий розвиток держави і суспільства [1, с. 7].

Беззаперечним освітнім трендом стає модель безперервного навчання, коли навчатися можна у різних місцях і різними способами, забезпечуючи тим самим задоволення потреб та уподобання здобувачів вищої освіти щодо форм здобування знань. Важливим є визнання університетом набутих здобувачами освіти компетенцій та знань, які отримані у неформальній освіті. Власне, модель університету як спільноти, що навчається, визнає індивідуальні цілі та потреби здобувачів освіти, а тому необхідним елементом якісної вищої освіти є надання можливості для здобувачів обирати курси, дисципліни, програми, форми та методи навчання. До якісної організації освітнього процесу, виходячи з концепції університету як спільноти, що навчається, необхідно залучати всіх учасників, і насамперед здобувачів. З огляду на це, актуальними є моніторингові дослідження щодо якості освіти, якості надання освітніх послуг, а також ширше залучення здобувачів до організаційно-управлінської діяльності закладу вищої освіти [2, с. 13].

Задля якісного навчання необхідно розвивати етику дистанційного навчання, уникаючи плагіату, «інформаційного списування», намагатись максимально вчасно виконувати завдання та дотримуватись вимог. Також слід

приділяти увагу етику дистанційних форм навчання (увімкнення камери під час доповіді, вимкнення звуку слухачами, робота з демонстрацією екрану та інтерактивними онлайн-дошками, використання заставок користувача та фону користувача під час сесії та ін.), що сприятиме якісному спілкуванню та комунікації. Окремо також необхідно розглядати індивідуалізацію навчання під час дистанційного навчання та необхідність вироблення відповідних методів та прийомів навчання [5, с. 207].

Висновки. Нашій країні дуже потрібні зацікавленні у своїй праці професійні працівники, чим більше їх буде, тим швидше наше суспільство розпочне робити впевненні кроки до вступу у Європейський союз, рівень корупції буде ставати набагато нижче, рівень економіки буде покращуватися. Це все, на наш погляд, повинно розпочинати формуватись у закладах вищої освіти. Принцип студоцентризму за своєю суттю, обсягом та якістю впровадження може стати базисною ланкою, своєрідним підґрунтям для реалізації у подальшому професійному житті здобувачів вищої освіти компетентностей, що виведуть розвиток суспільство на значно вищий щабель. Разом з тим, зазначимо, що врешті-решт, на наш погляд, виникне потреба центризму стосовно викладачів та врахування їх поглядів та пропозицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко А. П. Труднощі та суперечності студентоцентрованого навчання. *Студентоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти: матеріали LIII навч.-метод. конф., ХНМУ (Харків, 29 січня 2020 р.).* Міністерство охорони здоров'я України, Харк. нац. мед. ун-т. Харків : ХНМУ, 2020. Вип. 10. С. 6-5.

2. Біляковська О., Біницька К. Студентоцентрований підхід як нова парадигма якості освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Гуманітарний форум.* Том 1. Вип. 1. 2023. С. 10-15. URL: https://humanitarian.com.ua/index.php/human/article/view/4/4

3. Кушнаренко Н., Соляник А. Студентоцентрований підхід у підготовці

фахівців документознавчого профілю. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 10. С. 32-43.

4. Наумик А. С., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. *«Світ наукових досліджень. Випуск 16»: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 16-17 лютого 2023 р.)* / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б. С. 128-130. URL: http://www.economy-confer.com.ua/full-article/4234/

5. Ядловська О., Д’яченко К. Основні прогалини дистанційного навчання на сучасному етапі залучення дистанційної освіти. *Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference.* SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2023. Pp. 202-208. URL: https://sciconf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-andprospects-in-modern-science-13-15-03-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КЛАСАХ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ

Мотуз Тетяна Володимирівна,
к.пед.н., доцент
Булгакова Ірина Леонідівна,
здобувач вищої освіти
Дніпровська академія неперервної освіти
м. Дніпро, Україна

Вступ. В контексті кризових ситуацій, зокрема пандемії та військових конфліктів, актуальність дослідження проблеми дистанційного навчання виявляється особливо виразно. Традиційні форми навчання в умовах обмежень та ризиків можуть стати неефективними або навіть неможливими для здійснення.

В цьому контексті дистанційна освіта виступає як стратегічний інструмент, що забезпечує можливість неперервного навчання, зберігаючи безпеку та здоров'я учасників освітнього процесу. Дистанційна освіта у кризових умовах дозволяє уникнути перерв у навчанні та забезпечити стабільність освітнього процесу, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами.

В умовах активного впровадження технологій дистанційного навчання потребує уваги питання педагогічних умов впровадження даних технологій в класах з інклюзивним навчанням.

Мета роботи. Теоретично обґрунтувати та запропонувати педагогічні умови використання дистанційних технологій в класах з інклюзивним навчанням.

Матеріали та методи. Загальнонаукові (аналіз, систематизація та узагальнення); конкретно наукові (структурний, термінологічного аналізу,).

Результати та обговорення. Щодо успішного формування готовності педагога до використання дистанційних технологій, використовуючи різноманітні ІКТ та цифрові ресурси, треба відповідні педагогічні умови.

Характеризуючи педагогічні умови щодо використання дистанційних технологій у класах з інклюзивним навчанням зазначимо, що вони спонукають ефективності опанування та використання діджиталізації вчителями інклюзивних класів.

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу можна зазначити, що поняття «педагогічні умови» не відображає єдиного підходу, можна сказати його не існує взагалі. Протягом довгого проміжку часу поняття «педагогічні умови» змінювалось, втрачало та набувало різні ознаки та характеристики, але все ж таки є сформовані різні види педагогічних умов, а саме: організаційні, дидактичні та психолого-педагогічні.

Вихідні типи педагогічних умов дозволяють спростити формування готовності педагога до впровадження дистанційних технологій, а також доповнити термінологічний аспект поняття «педагогічні умови».

Спираючись на думку науковців, що займались вивченням питання «педагогічні умови» можна виокремити їх певні ознаки [2]:

− діапазон можливостей освітнього та фізичного просторового середовища, використання якого сприяє ефективності загального навчального процесу;

− комплекс заходів, що характеризуються психолого-педагогічними умовами, спрямованих насамперед на розвиток особистості суб’єктів системи навчання (вчителів, студентів та інших учасників) і таким чином забезпечують успішне вирішення завдань навчання в загальному процесі навчання;

− основна функція психолого-педагогічних умов в інклюзивному навчанні полягає в організації заходів психолого-педагогічного супроводу, взаємодії, які забезпечують трансформацію особливостей особистісного розвитку, виховання та навчання, тобто впливають на особистісні аспекти освітньої системи.

Педагогічні умови навчання – зовнішній фактор, середовище, яке впливає на хід навчального процесу, свідомо проектується викладачами, передбачає, але не гарантує певні результати. Як і методи навчання, умови навчання або їх

системи створюються педагогами з метою впливу на навчальний процес, але на відміну від засобів умови не забезпечують чіткої причинно-наслідкової детермінованості результату.

У формуванні готовності педагога до використання дистанційних технологій у класах з інклюзивним навчанням треба розглядати педагогічні умови комплексно, а саме:

− налагоджена навчальна співпраця на основі ймовірнісного прогнозу, забезпечує стимулюючу підтримку для розвитку цифрових компетенцій педагогів;

− орієнтація на важливі соціальні цінності в процесі роботи; − організація мотивації та мотивів, що спонукають опанувати інноваційні здібності.

Зауважимо, що формування готовності педагогів до використання технологій дистанційного навчання починається ще під час навчання у закладі вищої освіти. Освітні програми підготовки майбутніх учителів передбачають формування загальних та фахових компетентностей, з-поміж яких чільне місце посідають цифрові. Зокрема, П. Мясоїд виокремлює низку педагогічних умов щодо формування цифрових компетентнцій студентів впродовж навчання [1]:

− розробка та впровадження моделі формування цифрових компетенцій студентів, базуючись на діяльнісний, системний та ситуаційний підхід;

− визначення специфічних принципів (системність знань, рефлексивне оцінювання, комунікація, практична діяльність, заняття тощо);

− розвиток ціннісно-мотиваційної бази та введення етапів, що сприяють формування готовності студента до використання цифрових технологій;

− створення взаємозв'язку та взаємодії всіх учасників навчального процесу.

Результатом вивчення науково-методичної літератури та досвіду роботи вчених дали нам можливість узагальнити та систематизувати педагогічні умови використання дистанційних технологій у класах з інклюзивним навчанням.

1. Використовувати всі можливості сучасних технологій для забезпечення доступності дистанційних освітніх технологій. Виходячи з

розуміння, що у функціоналі більшості традиційних інформаційних технологій (комп'ютери, планшети, айпади та ін) передбачено широкий арсенал спеціальних можливостей, які при коригуванні відповідних характеристик в умовах освітнього процесу можуть полегшити процес освоєння навчального матеріалу, а також структурувати великий обсяг інформації.

2. Допомагати освоювати особливі функції ІКТ здобувачам з особливими освітніми потребами, які найбільше відповідають їхнім потребам та особливостям розвитку. Розуміння того, що вміння адаптувати ІКТ під власні освітні потреби – це та найважливіша навичка, яка необхідна в XXI ст. всім учням, зокрема і з особливими освітніми потребами, для вибудовування своєї освітньої траєкторії.

3. Моніторити можливості нових розробок на ринку інформаційних технологій, а також досвід напрацювань використання ІКТ в освітньому процесі як один із можливих способів ефективного подолання існуючих бар'єрів. На сьогоднішній день вже сформовано певний досвід використання ІКТ у процесі навчання. Цікавим є, наприклад, досвід використання в навчанні: мобільних систем, рішень на базі хмарних обчислень, різних сенсорних екранів; інтерактивних інтерфейсів з можливістю розпізнавання міміки та жестикуляції; ігрових консолей.

4. Виховувати інклюзивне та толерантне ставлення до впровадження та використання ІКТ для оптимізації навчання. Необхідно пам'ятати, що існує певний страх, що виявляється у поведінкових реакціях щодо нової технології, як з боку батьків здобувачів з особливими освітніми потребами, так і з боку педагогів Відповідні психологічні бар'єри і страхи, пов’язані з освоєнням нових технологій, що виникають, можуть призвести до парадоксальної ситуації, коли світня установа добре забезпечена ресурсами ІКТ, але учасники навчального процесу не використовують ці ресурси.

5. Навчати педагогів нових можливостей дистанційних технологій у навчальному процесі. Значну роль у цьому відіграє трансформація світогляду педагогів у бік необхідності оволодіння новими навичками та вміннями, щоб

зробити доступнішими ресурси дистанційного навчання у навчальній діяльності.

6. Створювати умови «командної роботи». Створювати умови «командної роботи» з постійною підтримкою всіх учасників освітнього процесу, що дозволить ефективніше використовувати можливості дистанційних технологій в освіті.

7. Враховувати потреби всіх учнів із раннього етапу – з розробки навчальної програми. Інклюзивний підхід у розробці навчальної програми запобігає майбутнім витратам і часу на доопрацювання та переробку навчальної програми.

8. Застосовувати доступні ІКТ в освітньому процесі відповідно до національної та регіональної політики щодо впровадження дистанційного навчання. Саме доступність ІКТ – той ключовий фактор, який має стати домінуючим під час розробки систем дистанційного навчання в умовах інклюзивної освіти. Таким чином, сучасний світ, що характеризується динамічністю та трансформацією у бік технічного та інформаційного розвитку, диктує свої правила для системи освіти, у тому числі інклюзивної. Найважливішим моментом для включення учнів з особливими освітніми потребами у новий освітній процес є впровадження технологій дистанційного та onlin-навчання. Саме технології дистанційного навчання можуть стати необхідним інструментом для модернізації та розвитку інклюзивної освіти.

Висновки. Отже, педагогічні умови відіграють важливу роль у формуванні готовності вчителів до використання технологій дистанційного навчання. Педагогічні умови формуються під дією різних факторів, що впливають на процес досягнення цілей.

Фактори можуть бути як внутрішні (мотивація, стан фізичного та ментального здоров'я, навички та вміння, а також індивідуальні можливості) так і зовнішні (клімат у взаємовідносинах учасників освітнього процесу, місце навчання, адекватність оцінювання тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. М’ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2019. 487 с.

2. Сандуляк Т. В. Нові компетенції викладачів і слухачів для роботи із системами електронної освіти та медицини. Київ : [б.в.], 2019. 56 с.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИХ СТРІЛЬБ

Науменко Данііл Вікторович,
курсант 1 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач
кафедри тактико-спеціальна підготовка
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Організація та проведення поліцейських навчально-тренувальних стрільб здійснюються відповідно до вимог нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України та організаційно-розпорядчих актів Національної поліції України. Безпека під час стрільби забезпечується чіткою організацією, безумовним виконанням заходів безпеки та високим станом дисципліни.

Керівник стрільб, який є інструктором з особистої безпеки, перед кожним практичним заняттям перевіряє рівень знань поліцейських щодо матеріальної частини зброї, правил та порядку її застосування та використання, а також заходів безпеки при поводженні з нею. Поліцейські, які не оволоділи цими правилами, до проведення стрільб не допускаються. Перед початком стрільб ретельно оглядається територія стрільбища, а на стрільбищі виставляється наглядач, наряд оточення та старший наряду оточення. При необхідності призначаються показувачі мішеней, які піддаються перевірці керівником стрільб. Важливо також забезпечити зв’язок з ними [1, с. 35].

Під час виконання вправ зі стрільби, які передбачають поворот, розворот, перекид, стрибки до моменту відкриття вогню, зброя повинна знаходитись на запобіжнику. При пересуванні під час вправ зі стрільби зброя повинна бути

спрямована в сторону мішеней, а вказівний палець має знаходитися на спусковій скобі чи затворі. Дозвіл на відкриття вогню дається виключно керівником стрільб. Стрільба може розпочатися лише після команди «Вогонь!» і зупинитися за командою «Відбій!» У період від команди «Відбій!» до «Вогонь!» заборонено перебування на рубежі відкриття вогню, підходження та торкання зброї і боєприпасів [2, с. 49].

Стрільба з ручних протитанкових та підствольних гранатометів, а також виконання вправ з бойовими ручними гранатами проводяться виключно на стрільбищі (полігоні).

Під час навчально-тренувальних стрільб використовуються протишумові навушники та захисні окуляри. Ведення вогню повинно бути терміново припинено кожним стріляючим самостійно або за командою керівника стрільб у випадках появи людей, машин, тварин у зоні ведення вогню, низьколітаючих літальних апаратів над районом проведення стрільб, підняття білого прапора або сигналу ракети білого кольору, виникнення пожежі під час стрільби, або втрати орієнтира в темний час доби [4, с. 119].

Порядок дій та заходи безпеки під час отримання та здачі вогнепальної зброї та боєприпасів у чергову частину надточно деталізовано та систематизовано відповідно до нормативно-правових актів та принципів безпеки. Процес отримання вогнепальної зброї та боєприпасів розпочинається ініціацією керівництва поліційного органу, закладу чи установи, яке повідомляє оперативного чергового про необхідність видати ці засоби.

Згідно з встановленим порядком, поліцейські за одним, під контролем керівництва, вступають у спеціально обладнану кімнату чергової частини для отримання зброї та боєприпасів. Строгий контроль та дозвіл оперативного чергового є обов'язковим етапом цього процесу.

Після отримання вогнепальної зброї та боєприпасів поліцейські зобов'язані виконати ряд обов'язкових процедур, зокрема:

Спрямувати ствол зброї в напрямку кулеуловлювача з вказівним пальцем на спусковій скобі.

Перевірити наявність патрона в патроннику, виконавши послідовне відведення затвору та огляд патронника.

Переконатися у відсутності патрона у патроннику та повернути затвор у переднє положення.

Здійснити спуск курка з бойового взводу в напрямку кулеуловлювача.

Ввімкнути запобіжник для забезпечення безпеки під час поводження зі зброєю.

Перевірити кількість та стан отриманих патронів та самостійно спорядити магазини.

Розташувати запасний магазин в спеціальній кишені.

Забезпечити правильне приєднання та розташування пістолета та автомата на пістолетному ремені та кобурі відповідно [3, с. 16].

Таким чином, дотримання цих заходів безпеки є ключовим елементом для успішного та безпечного проведення навчально-тренувальних стрільб. Забезпечте високий стандарт безпеки та враховуйте всі можливі ризики для створення оптимального середовища для навчання та вдосконалення вмінь у використанні зброї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахчеван Є. Ф. Пам’ятка щодо використання та застосування вогнепальної зброї. 2022. С. 53.

2. Каменщик О. В., Ю. П. Чуприна. Психологічний стан та підготовленість курсантів щодо поводження зі зброєю на практичних заняттях з вогневої підготовки. 2020. С. 94.

3. Кривошеєв О. В. Вогнева підготовка: інновації vs. Традиції. 2021. С. 19.

4. Лелека, Віталій Миколайович. Кульова стрільба з методикою навчання. 2022.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У МЕДИЦИНІ

Нечитайло Лариса Якимівна
кандидат біологічних наук, доцент кафедри
біологічної та медичної хімії ім. Г. О. Бабенка
Греджук Володимир
Блощичак Ігор
Студенти І курсу
Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ./Introductions. Штучний інтелект (ШІ) – це галузь комп'ютерних наук, яка спрямована на створення систем, здатних виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту. Основна ідея полягає у наданні комп'ютерам можливості вчитися, розуміти, вирішувати проблеми та виконувати завдання, що традиційно вважаються характерними для людського інтелекту.

Ціль роботи. / Aim. Проаналізувати можливості використання штучного інтелекту у медицині.

Результати та обговорення./Results and discussion. Штучний інтелект у медицині – це використання моделей машинного навчання для пошуку медичних даних та отримання інформації, яка допоможе покращити стан здоров’я та досвід пацієнтів. Медична галузь завжди шукає шляхи підвищення точності діагностики та лікування. Система штучного інтелекту може збирати та систематизувати повну історію хвороби, аналізи, проведені протягом лікування, та інформацію про стан організму за певний період. Завантажена до бази даних інформація отримує увагу електронного інтелекту та швидко піддається обробці. Цей підхід дозволяє заощадити час медичного персоналу, сприяє точному встановленню діагнозу і дозволяє вчасно призначити необхідне лікування. Один із прикладів такого застосування - система від IBM, відома як Watson Health. Даний застосунок здатний виявляти потенційні проблеми з

судинною системою, визначати рак та ризик утворення тромбів. IBM Watson дозволяє швидко реагувати на потребу в освоєнні нової інформації і робити висновки на основі аналізу даних. Штучний інтелект є кращим помічником у процесі постановки діагнозу, призначенні персоналізованої терапії, яка є заснованою на аналізі великої кількості даних пацієнта.

Штучний інтелект застосовується в різних сферах медицини, таких як:

- розпізнавання медичних зображень (знімків МРТ, висновків УЗД, кардіограм, результатів комп'ютерної томографії);

- розробка оптимального раціону харчування із врахуванням персональних особливостей організму;

- розробка лікарських препаратів (мікроскопічний аналіз, вивчення ефективності препаратів, дослідження вірусів і пошук ефективних вакцин);

- розробка зручних протезів з урахуванням анатомічних особливостей людини; - віддалена допомога пацієнту;

- лікування ракових захворювань (аналіз клінічної картини стану пацієнта і надання ефективної схеми лікування.

Серед основних можливостей застосування штучного інтелекту у медицині можна відмітити:

- діагностика різних патологій (для правильного діагностування захворювань, необхідно отримати медичну освіту);

- прискорення розробки ліків (ШІ дає можливість зробити частину ручної роботи автоматизованою, прискорити розробку клінічних випробувань);

- персоналізоване лікування (ШІ допомагає виявити певні особливості, які свідчать про реакцію пацієнта на лікування);

- телемедицина (на основі використання штучного інтелекту існує безліч можливостей для того, щоб здійснювати віддалену перевірку стану пацієнта);

- медичні застосунки (застосування медичних пристроїв для діагностики, лікування, моніторингу або запобігання захворювань).

Таким чином, призначення штучного інтелекту полягає у тому, щоб

зробити життя людини більш простим, звільнити її від виконання рутинних завдань.

Висновки./Conclusions. Штучний інтелект в медицині відкриває широкі перспективи для покращення діагностики, лікування та управління здоров'ям. Впровадження інноваційних технологій дозволяє збільшити точність діагнозів, розробляти ефективніші терапевтичні підходи та покращувати результати лікування. Важливим аспектом застосування штучного інтелекту є збір та аналіз великої кількості даних, що сприяє розвитку персоналізованої медицини. Однак важливо враховувати етичні аспекти, забезпечуючи конфіденційність та безпеку пацієнтів. Загалом, розвиток штучного інтелекту в медицині є перспективним напрямком, який може значно поліпшити якість надання медичних послуг та збереження здоров'я населення.

ЗВ'ЯЗОК МЕДИЧНОЇ ЕТИКИ ТА ІНШИХ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН, ЩО ВИКЛАДАЮТЬСЯ В МЕДИЧНИХ ЗВО

Нікітенко Анастасія Ігорівна,
к.і.н., викладач
Дніпровський державний медичний університет
м. Дніпро, Україна

Вступ. Медична етика — навчальна дисципліна, що викладається на 2 – 3 курсах медичних факультетів у Дніпровському державному медичному університеті. Вона охоплює широке коло питань, зокрема, особливості побудови комунікації між лікарем та пацієнтом, питання взаємодії в середині лікарського колективу, баланс між загальнолюдськими та професійними цінностями. Медична етика має тісні зв'язки з іншими дисциплінами гуманітарного профілю, які викладаються майбутнім лікарям.

Мета роботи. Метою роботи є аналіз міждисциплінарних зв'язків медичної етики та виявлення того, які методи інших гуманітарних дисциплін можуть краще сприяти засвоєнню цього курсу.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження автором проаналізовано навчальні робочі програми та методичні матеріали для курсів «Деонтологія», «Біоетика», «Філософія», «Соціологія», «Педагогіка», які викладаються на 1 та 2 курсах медичних факультетів ДДМУ, а також пояснювальні записки записки до них. Застовано методи аналізу, синтезу, узагальнення.

Результати та обговорення. У ході дослідження встановлено, що медична етика має тісні зв'язки з більшістю навчальних дисциплін гуманітарного циклу, що викладаються на 1 – 2 курсах у ДДМУ. Зокрема, до них належать такі:

Біоетика. Хоча біоетика часто розглядається як частина медичної етики, Біоетика зосереджується на моральних проблемах, які виникають у лікарській практиці, зокрема, експерименти на людях, клонування, статева репродукція та

інші. В той же час медична етика зосереджується на менш глобальних, але теж важливих питаннях, в першу чергу, побудові гармонійної взаємодії між лікарем та пацієнтом.

Філософія: Філософія допомагає в розумінні та аналізі етичних принципів, які впливають на медичну практику. За її допомоги майбутні медики навчаються формулювати основні принципи справедливості, доброчесності та автономії в контексті медичної практики.

Деонтологія. Деонтологічні знання важливі для розуміння емоційного та психологічного стану пацієнтів, що може впливати на прийняття моральних рішень. Етичні принципи, такі як конфіденційність, справедливість та доброчесність, часто мають деонтологічні аспекти.

Соціологія: Вивчення соціальних структур, культурних норм та взаємодій у суспільстві допомагає розуміти соціальний контекст медичної практики та етичні питання, пов'язані з диференціацією доступу до медичної допомоги.

Педагогіка. Ця навчальна дисципліна спрямована на формування особистості студента, його ціннісних орієнтирів, відповідальності та професійної моралі. У той же час медична етика визначає принципи та стандарти моральної поведінки в медичній практиці. Обидва напрямки допомагають формувати високі стандарти поведінки у майбутніх лікарів.

Також для кращого засвоєння медичної етики доцільно використовувати методи суміжних навчальних дисциплін, зокрема, соціології. Зокрема, йдеться про наступні методи:

Емпіричне дослідження. Соціологічні дослідження, такі як анкетування, інтерв'ю та спостереження, можуть бути використані для вивчення моральних переконань, цінностей та практик медичних працівників. Ці методи допоможуть з'ясувати, як етичні проблеми найбільш актуальні в лікарській практиці.

Аналіз соціальних структур: Вивчення соціальних структур, зокрема, медичних установ, організації та системи охорони здоров'я, може допомогти виявити, як соціальні норми, цінності та структури впливають на медичну

етику.

Критичний аналіз. Він сприяє виявленню соціальної нерівності, дискримінації та інших соціальних проблем, які впливають на медичну практику та етику. Цей підхід дає змогу майбутнім медикам краще усвідомити, як влада, клас, раса, гендер та інші соціальні фактори формують медичні рішення та етичні норми.

Компаративний аналіз. Порівняльний аналіз медичної етики в різних культурах, країнах або соціальних групах сприяє розумінню, як соціальні контексти впливають на етичні практики та переконання.

Теоретичний аналіз. Сучасні соціологічні теорії, наприклад, соціальна конструкція реальності, соціальна діалектика та інші, можуть застосовуватися для аналізу питання щодо того, як соціальні процеси формують медичні етичні практики, цінності та переконання.

Висновки. Отже, медична етика має широкі міждисциплінарні зв’язки з іншими дисциплінами гуманітарного циклу. Застосування методів дослідження, які використовуються в соціології, біоетиці, філософії, деонтології є перспективними для покращення вивчення медичної етики. Особливо перспективними здаються методи соціології. Чимало соціологічних методів та підходів можуть допомогти глибше розуміти соціальні фактори, які впливають на медичну етику, виявити ключові способи для покращення етичної складової в медицині, допомогти майбутнім лікарям краще виконувати свої професійні обов’язки в майбутньому.

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ РЕЖИМІ

Олійник М. М.,
учитель фізичної культури,
спеціаліст вищої категорії,
вчитель-методист
Дніпровського ліцею №129 Дніпровської міської ради,
м. Дніпро, Україна

У зв'язку зі змінами в умовах навчання, що визначають наше сьогодення, ми стикаємося з новими викликами у забезпеченні повноцінного фізичного розвитку молодого покоління. Це актуалізує проблему пошуку методів організації проведення уроків фізичної культури для учнів закладу загальної середньої освіти в дистанційному режимі.

Дистанційне навчання не обмежується лише академічними предметами; воно також ставить перед нами завдання щодо забезпечення фізичного розвитку учнів, тому розглянемо ключові аспекти, які допоможуть ефективно впроваджувати уроки фізичної культури у віртуальному середовищі.

Погоджуємося з міркуваннями О. Литвиненко та Г. Череповської, що проблема дистанційного навчання є актуальною для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти, які є основними фундаторами здорового способу життя учнівської молоді, відповідальними за рухову активність учнів упродовж навчального дня, оптимізацію організації навчального процесу [2, с. 57].

Аналіз наукових досліджень з означеної тематики [1, 3, 4, 5] засвідчує, що рівень задоволеності учнів уроками фізичної культури в дистанційному режимі прямо залежить від зацікавленості, відповідальності та професіоналізму викладача, а також від активного взаємодії у вигляді зворотного зв'язку між вчителем та учнем.

У практиці фізичного виховання застосовуються такі методи організації

навчального простору: фронтальний, груповий, індивідуальний, коловий.

Фронтальний метод характеризується виконанням усім складом класу одного й того ж завдання. Цей метод широко використовується на всіх етапах уроку, але переважно на етапі актуалізації та підсумковому. Однак потрібно прагнути використовувати фронтальний метод і в основній частині. При цьому забезпечується висока ефективність заняття (можна встигнути більше зробити за рахунок збільшення часу безпосередньо на рухову діяльність учнів).

Груповий метод передбачає одночасне виконання у кількох групах різних завдань учителя, поділ на групи і визначення змісту завдань складаються з урахуванням статі, рівня підготовки та інших ознак.

Індивідуальний метод полягає в тому, що учням пропонуються індивідуальні завдання, які виконуються самостійно. Як правило, індивідуальні завдання значно відрізняються від основних, ураховуючи рівень підготовки, особливості й здібності, а також стан здоров'я учнів.

Коловий метод передбачає послідовне виконання учнями серії завдань (вправ) на спеціально підготовлених місцях («станціях»), як правило, поширених по колу. Зазвичай у коло включено від 4 до 10 вправ («Станцій»). На кожній «станції» виконується один вид вправ або рухових процесів. Їх склад підбирається з урахуванням комплексного розвитку фізичних якостей та функціональних можливостей організму.

Інформаційні технології дозволяють модифікувати навчальний процес та гарантують більшу ефективність у досягненні результатів навчання. Використання комп'ютерних технологій суттєво збагачує педагогічні методи навчання учнів. Можливості інформаційних технологій зі зберігання, пошуку та передачі інформації дозволяють підвищити інформаційну насиченість уроку фізичної культури, доповнити та поглибити зміст теоретичних знань.

Розглянемо докладніше приклади застосування інформаційних технологій під час уроків фізичної культури. У режимі дистанційного навчання можливі різноманітні форми взаємодії педагога та учня.

Уроки фізичної культури в режимі онлайн. Такий урок зберігає структуру

уроку фізичної культури, загальний час може бути розподілено протягом тижня.

Практичні завдання можуть виконуватися під безпосереднім контролем вчителя або самостійно з наданням фото- та відеозвіту.

Теоретичні заняття – підкасти або відеоролики з коротким тестуванням наприкінці. Самостійний блок заняття – письмовий аналіз енерговитрат та харчування протягом дня. Наприклад: підібрати 3 вправи на певну групу м'язів у домашніх умовах, використовуючи будь-які підручні засоби.

Уроки фізичної культури з використанням домашнього начиння. Це заняття, на яких використовують предмети побуту як спортивний інвентар. На етапі контролю можна запропонувати учням продемонструвати власну ідею занять фізичними вправами з різними предметами: пляшка з водою, віник, рушник, швабра тощо. Приклад: вправи на руки: 1) віджимання від дивана (упор лежачи на дивані); 2) зворотні віджимання від стільця (стілець ззаду, упор лежачи ззаду на стільці); 3) руки з книгою (книгами) вперед – тримати 30 с. (або максимальну кількість часу); 4) руки з книгою вперед, кожні 10 с. додається по 1 книзі.

Комплекс вправ з предметом 5-7 вправ (наприклад, комплекс вправ із рушником). Те саме, але комплекс вправ у положенні тіла (лежачи, сидячи, стоячи).

Рекомендований інвентар: Рушник, книги, чашка з водою, рюкзак з книгами, стілець, диван, швабра, пляшка води (1-5л), подушка (диван) тощо.

Спеціалізований: джгути, еспандер, скакалка, гантелі, набивний м'яч, гімнастичний килимок, тенісний м'яч, фітбол, обруч тощо.

Проєктна діяльність. Така робота спрямована на формування теоретичних знань у галузі фізичної культури та метапредметних умінь. Тематика проєктів може бути різноманітна та складена на основі міжпредметної інтеграції.

Челенджі в соціальних мережах. Ця форма змагання передбачає публікацію результатів дій за певний період. Потрібно визначити основну мету,

призначити нагороду. Це можуть бути стікери, публікації на сайті школи, накопичувальні бали для загальної оцінки з фізичної культури.

Кейс-технології мають призначення формувати вміння щодо дій у певній ситуації. Кейсами можуть стати: ситуації з підбором комплексу фізичних вправ, ситуації з підбором спортивного інвентаря, ситуації з диференціюванням фізичного навантаження, ситуації з дослідженням функціональної готовності учня тощо.

Дискусійні клуби передбачають формування спільнот, об'єднаних загальними інтересами. У якості диспутів виступають різноманітні теми в галузі фізичної культури. Клубні спільноти готують виступи відповідно до завдань учителя. Він визначає час виступу, кількість спікерів, зразок структури виступу (питання, які необхідно розкрити).

Відеоконкурси. «Найбільш спортивна родина», «Найбезпечніше місце для занять фізичною культурою», «Комплекс ранкової гімнастики», «Тренування з подушкою» тощо.

Таким чином, переконані, що при організації та проведенні сучасного уроку фізичної культури актуалізується використання інформаційно-комунікаційних технологій та дистанційної освіти, що дозволяє успішно поєднувати не лише фізичну, а й розумову роботу, розвивати інтелектуальні та творчі здібності школяра, розширювати загальний кругозір та формувати soft skills (гнучкі навички).

Однак проведення уроків фізичної культури в дистанційному форматі може вимагати творчого підходу вчителя, використання відповідних онлайн-ресурсів та залучення батьків. Важливо також враховувати можливості учнів та їх доступ до необхідних засобів для фізичної активності вдома.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вергуш О. М. (2009), «Формування здорового способу життя школярів засобами фізичного виховання», Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини, Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені

Івана Огієнка. Том 2. Випуск 2. Кам’янець-Подільський. С. 150-153.

2. Литвиненко О. М., Череповська Г. О. (2022). Проблеми дистанційного навчання з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти та шляхи їх вирішення Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. №3 (94).

3. Москаленко Н., Яковенко А., Овчаренко С., Сидорчук Т. (2020), «Організаційно-педагогічні умови забезпечення якості фізичного виховання школярів», Слобожанський науково-спортивний вісник. № 2(76), С. 7-23, doi:10.15391/snsv.2020-2.001.

4. Мунтян В. С. (2016). «Імплементація дистанційного навчання як умова підвищення ефективності фізичного виховання», Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Випуск 3К 2 (71), С. 212-215.

5. Шаповалов М. В., Сушко Р. О. (2021). Особливості організації дистанційного навчання як форми проведення уроків фізичної культури // Слобожанський науково-спортивний вісник. 2021. № 1. С. 42-46.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Панченко Надія Олексіївна
вчитель інформатики
Криворізька гімназія № 41
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introduction. Зміни, що відбулися у світі та Україні, зумовили змінити формат уроків з інформатики в навчальних закладах. Одним із пріоритетів сьогодення є перетворення традиційного офлайн уроку на сучасний онлайн-урок для того, щоб кожен школяр, незалежно від місця проживання, зміг отримувати якісні знання в цікавому форматі. Використання сучасних платформ дають змогу значно зробити урок більш наочним і цікавим. У роботі представлено та проаналізовано сучасні онлайн-ресурси, які можуть бути використані на уроках з інформатики.

Мета роботи. / Aim. *Мета роботи* полягає у висвітленні особливостей використання освітніх платформ з інформатики при організації дистанційного навчання як засобу підвищення ефективності сучасного уроку та дослідити інтерес учнів до різноманітних онлайн завдань на різних платформах.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Неможливо уявити Нову Українську Школу без застосування електронних засобів на початковому етапі навчання – це необхідність та вимога сьогодення. Під час вивчення інформатики варто звернути увагу на особливості вікової категорії учнів та можливості застосування онлайн-ресурсів. Вивчення інформатики починається з другого класу. Обраний засіб повинен бути простим для вивчення, мати обмежену кількість функцій та зацікавлювати учнів. Для початківців найкращими середовищами є те, де учнів можна ознайомити з побудовою основних алгоритмів за допомогою гри. Необхідно використовувати таке середовище програмування, в якому створене завдання за допомогою заготовок, а команди написані українською мовою або з чіткими малюнками та

символами: https://studio.code.org/catalog, https://hourofcode.com/ua/ru/learn, https://www.kodable.com/ та інші.

Для вивчення теми: «Малюнки й моделі» доцільно використовувати онлайн платформу для дистанційного навчання https://paintz.app/ більш з сучасним графічним інтерфейсом, яка підходить і для мобільних пристроїв. Дітям дуже подобається створювати цифрові малюнки за допомогою інструментів, також створювати малюнки з геометричних фігур.

В середній та старшій школі вивчення комп'ютерного моделювання є одним зі способів пізнання навколишнього світу. Учні моделюють і отримують об'єкти реального світу. Процес моделювання, як правило, спрямований на розвиток творчих навичок, інтелектуальної діяльності, реконструктивні дії. Пропоную Tinkercad ідеально підходить для початківців. Особливих знань для проектування об'єктів не потрібно – користуватися Tinkercad легко та просто. Програмне забезпечення включає інструменти для створення простих форм і об'єктів, а також більш складних конструкцій. Не потребує встановлення на комп'ютер, можна працювати в онлайн режимі. Можливості сервісу tinkercad.com дають змогу вчителям організувати гурткову роботу у школі з талановитими учнями, які хочуть опановувати тривимірне моделювання.

Вчитель може обирати програмне забезпечення, яке вважає оптимальним для навчання та доступним для учнів. Наприклад, дітям як початкової так і середньої школи подобається виконувати інтерактивні вправи на уроках таких освітніх платформ: LearningApps, Wordwall. Створювати інтерактивні ігри та вправи на цих платформах швидко і зручно. До вправ можна додавати фото, картинки, звук або відео. На платформах є вже готові завдання, які можна редагувати та використовувати на уроках.

Для перевірки знань зручно використовувати інтерактивні аркуші worksheets. Інтерактивний робочий аркуш являє собою веб сторінку, на якій можна розмістити навчальний матеріал і різного типу завдання для здобувачів освіти. За допомогою сервісу можна створювати цікаві дидактичні матеріали з будь-якої теми шкільної програми з використанням текстів, відео, аудіо,

зображень, у тому числі інтерактивних.

Можна скористатися вже створеними робочими листами з багатьох тем, а можна створити свої. У навчальній роботі можна використовувати цей інструмент як для формуючого, так і для підсумкового оцінювання, для домашніх робіт, для роботи в класі на інтерактивній дошці. Учитель може переглядати відповіді учнів в особистому кабінеті.

Kahoot - це безкоштовна освітня платформа, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань учнів за допомогою онлайн-тестування. Ресурс Kahoot інтегрує гру у навчальний процес. Сервіс Kahoot підходить для вивчення будь-якої предмету школярів будь-якого віку. Цей інструмент повен переваг – він яскравий, соціальний, досить простий та цікавий для користувача.

Мультимедійний ресурс Padlet - це віртуальна стіна, на яку можна прикріплювати фото, файли, покликання на інтернет-сторінки та замітки. Цей ресурс дає змогу вчителю спільно працювати з дітьми на уроці: створювати, редагувати та зберігати інформацію у вигляді дописів.

Онлайн дошка дає можливість цікаво та видовищно поширити результати своєї роботи в глобальній мережі. Застосування ресурсу Padlet має досить широке коло способів використання на уроках, наприклад: на початку та в кінці уроку створити екран настрою за допомогою функції малювання, презентувати свої роботи, зібрати матеріал з теми тощо.

Таким чином, використання освітніх платформ під час дистанційного навчання є могутнім засобом пізнання, розвитком творчої діяльності, особливо в умовах воєнного стану.

Результати обговорення. / Results and discussions. Важливо було дізнатися, яка освітня платформа більше подобаються під час уроку інформатики. Було проведено опитування серед учнів навчального закладу. В опитуванні взяли учать 257 учнів з 5-9 класів.

Результати наведені у діаграмі.

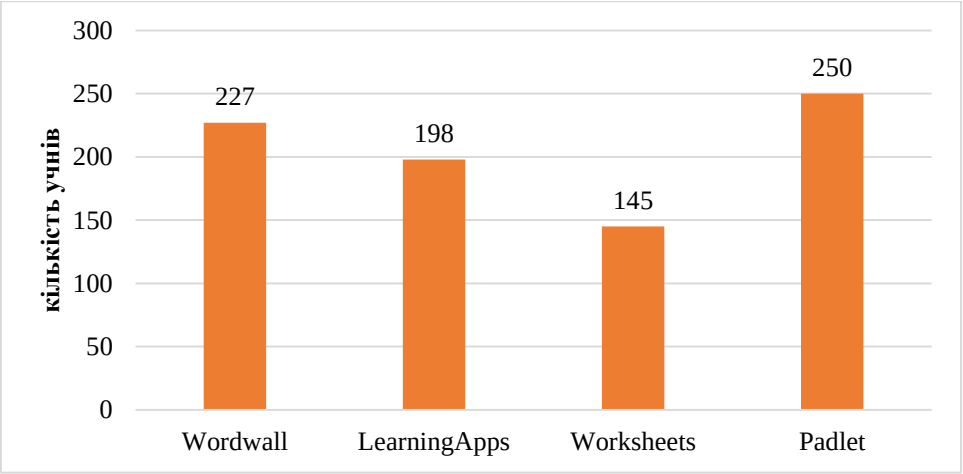

Рис. 1. Діаграма опитування

Опитування показало, яка освітня платформа більше подобається дітям.

Висновки. / Conclusions. Використання освітніх платформ на уроках інформатики потребує змін у методичній системі навчання. На основі використання онлайн-ресурсів у процесі дистанційного навчання з'являється можливість зробити уроки цікавими, різноманітними, нестандартними, насиченими. З різними видами завдань діти залюбки працюють самостійно. Впровадження сучасних методів візуалізації та освітніх платформ дає змогу вивести сучасний урок на якісно новий рівень, підвищити статус учителя, створювати умови для реалізації різних форм навчання, вдосконалити розробку творчих робіт. Дослідження показало, що під час дистанційного навчання варто давати більше творчих і цікавих робіт на різних освітніх платформах. Перспективи подальшого дослідження є розробки методичних рекомендацій учителю та впровадження нових сучасних платформ на уроках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. – 64 с.

2. Кушнарьова Н. М. Використання онлайн-ресурсів з інформатики при організації дистанційного навчання // Вісник Національного університету

"Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2021.-Вип. 12. - С. 127-132

3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. № 466. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13.

4. Халепа О.І. Уроки, дошка, клас — моя найкраща сцена URL: https://osvitoria.media/experience/fotozoom-rep-uchytelka-olga-halepauroky-doshka-klas-moya-najkrashha-stsena/

5. Шпильова В. В. Створення та застосування інтерактивних робочих аркушів: від ідеї до впровадження URL: https://vseosvita.ua/news/stvorennia-ta-zastosuvannia-interaktyvnykh-robochykh-arkushiv-vid-idei-do-vprovadzhennia-5523.html

6. Яковлєва І. Використання освітніх платформ в освітньому середовищі // Український педагогічний журнал №3, 2022. – С. 137-140

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ТА ОСВІТА ДОРОСЛИХ ЯК НАГАЛЬНА ВИМОГА СУЧАСНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Пархоменко Марія Андріївна,
здобувачка вищої освіти, 1 курс,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
Україна

Вступ. Сучасний період розвитку соціуму характеризується безперервністю освіти протягом усього життя. Інформаційне постіндустріальне суспільство фактично висуває таку вимогу – вчитись завжди. І якщо ще два-три десятиріччя тому освіта дорослих отримувалась, враховуючи різноманітні особистісні суб'єктивні чинники, як-от: зміна місця роботи та необхідність отримати відповідний диплом, бажання щось змінити у своєму житті, особистісний ріст, інколи навіть як елемент престижу чи навіть своєрідного хобі, то на сьогодні професійні компетентності, самі професії, інформатизація та діджиталізація настільки швидко змінюють ринок праці, що виникає вимога постійно удосконалювати свої знання та навички, а інколи змінювати професію. За таких вимог саме неформальна освіта для дорослих стає можливістю відносно швидко та якісно набути нові компетентності, що можуть надати можливість відповідати працівнику сучасним вимогам.

Мета роботи: проаналізувати основні риси неформальної освіти для дорослих та можливості набуття нових компетенцій.

Результати обговорення. Неформальна освіта дорослих нерозривно пов'язана з глобалізаційними перетвореннями, розвитком людського капіталу, громадянського суспільства тощо. Неформальна освіта дорослих є складовою національних систем освіти та додатковою та/або альтернативною формою

навчання щодо формальної освіти у системі освіти впродовж усього життя. Така освіта ґрунтується на засадах приватно-державного партнерства й характеризується спрямованістю на: адаптацію людини до швидкоплинних умов життя; сприяння її особистісному та професійному зростанню, самореалізації через активну громадську, волонтерську діяльність, творче самовираження у різних галузях, набуттю індивідуального соціального досвіду тощо. Неформальна освіта дорослих має на меті задоволення освітніх потреб громадян різних соціальних, професійних та інших груп. Результатом такої освіти є посилення компетентнісного потенціалу дорослих різного віку, успішність особистісно-професійної самореалізації [1, с. 22]. Сучасні реалії спричинили бум на неформальну освіту, до якої висувається основна вимога - набуття вузьких компетентностей, які можна здобути швидко та якісно, враховуючи практичну спрямованість неформальної освіти.

Освіта дорослих – це невід'ємна складова навчання протягом усього життя. Вона передбачає: доступ до навчання в будь-якому віці; неформальні та формальні програми для підвищення кваліфікації та перекваліфікації; отримання знань та корисних навичок для життя. Освіта дорослих сприяє поліпшенню якості життя людей, сталому розвитку та позитивним трансформаціям у світі. У двох підсумкових документах, прийнятих VI Міжнародною конференцією з освіти дорослих («CONFINTEA VI»), що проводилася під егідою ЮНЕСКО у 2009 р. у м. Белена (Бразилія), зазначається, що « …освіта і підготовка дорослих – головні інструменти у вирішенні глобальних проблем XXI століття: збереження миру, розширення демократії, дотримання прав людини, повага різноманітності, врегулювання конфліктів, стійкий розвиток економіки, удосконалення людських ресурсів та захист довкілля». На індивідуальному рівні навчання в дорослому віці поліпшує когнітивні процеси, позитивно впливає на настрій та самопочуття. Участь у навчальних програмах в дорослому віці сприяє залученості громадян у життя громади. Мешканці громад, які навчаються, частіше впроваджують ініціативи для розвитку своїх населених пунктів [4]. Таким чином, неформальна

освіта позитивно впливає на розвиток особистості, зокрема, на самооцінку та самореалізацію, адже, як правило, така форма освіти супроводжується високою мотивацією здобувачів та спрямованістю на практичну діяльність. Окрім зазначеного, відіграє роль також зайнятість особи та відповідність сучасним вимогам, у цьому часто допомагає саме неформальна освіта – вебінари, тренінги, онлайн-курси тощо.

Освіта завжди користувалася попитом, а в період криз – особливим. Коли настає криза, в людей з'являється можливість вчитися, оскільки вони втрачають роботу, але вірять, що спад зміниться зростанням економіки й вони стануть затребуваними. Водночас люди, які працюють, також ідуть вчитися, прагнучи підвищити свою цінність на ринку праці в умовах посилення конкурентної боротьби. Крім того, освіта відіграє певну психотерапевтичну роль. Адже, коли людина вчиться, вона думає про майбутнє, а отже, все-таки будує це майбутнє, закладаючи його підвалини. У відповідь на кризу в освіті змінюються пріоритети. Гнучкість неформальної освіти дає можливість швидко створювати нові програми, змінювати їх зміст, формат проведення й доступність. Оновлені під ситуацію знання дуже потрібні, тому що кризова ситуація вимагає від людей швидкої реакції, швидкої перебудови, в процесі якої актуалізується зміст програм – вони стають ще більш практичними [2, с. 307].

У зв'язку з тим, що неформальна освіта не передбачає стандартизацію навчання, вона є гнучкою у виборі змісту, методів та форм організації навчально-виховного процесу. Це підвищує швидкість адаптації до змін освітніх потреб здобувачів освіти, збільшує можливості експериментальної діяльності, спрямованої на впровадження інновацій. Разом з цим, варто враховувати, що неформальна освіта є доповненням, а не заміною формальної освіти [3, с. 28].

Слід використати позитивні сторони залучення дистанційних форм навчання, серед яких можливості використання широкого спектру інформаційних засобів, доступ до навчальних матеріалів у будь-який час, можливість асинхронного виконання завдань та їх перевірки. Задля якісного

навчання необхідно розвивати етику дистанційного навчання, уникаючи плагіату, «інформаційного списування», намагатись максимально вчасно виконувати завдання та дотримуватись вимог [5, с. 207]. Саме неформальна освіта м'яко вписалася в дистанційний формат, оскільки вже мала чималий досвід онлайн навчання. Також дистанційна форма навчання є більш доступною, передбачає мобільність споживача, довільність виконання завдань по часу, індивідуальний підхід. Разом з тим, неформальна освіта в онлайн форматі потребує самоорганізованості та самоконтролю здобувача, його високої мотивації у навчанні, елемент самоосвіти.

Висновки. У цілому, неформальна освіта загалом, і для дорослих зокрема, поступово посіла провідну нішу з точки зору здобуття додаткової освіти, «другої» освіти чи набуття нових практичних компететностей. До речі, на наш погляд, основним є якраз компетентнісний підхід при здобутті неформальної освіти. Неформальна освіта має ряд переваг: вузьку спеціалізацію набутих знань та умінь, переважно набуття практичних навичок хоча б при модерації завдань, адже, як правило, умови неформальної освіти передбачають демонстрацію з подальшим опануванням та проробкою певних практичних навичок, доступність, мобільність здобувача, онлайн форма навчанні (хоча є і офлайн, яка може бути більш якісною). Серед недоліків виокремимо такі: необхідність високої самоорганізації та самоконтролю, нерозуміння векторів спеціалізації (неспівпадіння, до прикладу, з вимогами роботодавця), необхідність постійного навчання. Однак за умов високої мотивації дорослого здобувача більшість негативних рис неформальної освіти нівелюються. У цілому, неформальна освіта для дорослих є нагальною вимогою сьогодення і в подальшому буде постійно розвиватись. Представникам старшого віку слід враховувати це і здобувати нові знанні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аніщенко О. В. Концепція розвитку неформальної освіти дорослих в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи.* 2019. Вип. 1 (15).

С. 20-39. http://www.adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/89/52

2. Ващенко Л. І. Розвиток неформальної освіти дорослих у кризових умовах. Реформа освіти в Україні. *Інформаційно-аналітичне забезпечення : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання), 15 жовтня 2020 р.* Київ : ДНУ "Інститут освітньої аналітики", 2020. С. 307-309.

3. Піддячний В. М. Підвищення рівня готовності педагогів до організації неформальної освіти методом тренінгу. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття.* Том 3. МЦНД. Рівне. 2021. С. 28-29.

4. Про освіту дорослих. *Українська асоціація освіти дорослих.* URL: https://uaod.org.ua/scho-take-osvita-doroslih

5. Ядловська О., Д'яченко К. Основні прогалини дистанційного навчання на сучасному етапі залучення дистанційної освіти. *Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference.* SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2023. Pp. 202-208. URL: https://sciconf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-andprospects-in-modern-science-13-15-03-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пєнова Владилена Іллівна
магістрантка
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна

Вступ. Сутність реалізації діяльнісного підходу в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти полягає в його спрямуванні на розвиток творчого потенціалу дошкільників. Головним завданням діяльнісного навчання у ЗДО є не лише опанування певної знаннєвої системи, але й формування вміння самостійної орієнтації в будь-якій нестандартній новій інформації та збагачення вже накопиченого досвіду через взаємодію з іншими людьми на підґрунті засвоєних знань та способів діяльності [4, с. 5]. У більшості випадків головним завданням у дошкільній освіті виступає не засвоєння знань, а формування досвіду діяльності з об’єктом пізнання. У процесі діяльності дошкільнята вивчають властивості об’єктів та специфічну для них функціональну характеристику, будують взаємодію з іншими дітьми, щоб збагачувати свої знання вже на цій основі.

Мета. Реалізації діяльнісного підходу в дошкільному освітньо-виховному процесі полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку дітей, підвищенні їхньої мотивації до навчання та формуванні компетентностей, які будуть корисні в подальшому житті.

Матеріали та методи. Аналіз наукової літератури з теми дослідження дав можливість структурувати дослідження та показати еволюцію педагогічних ідей діяльнісного підходу в освіті, розвитку наскрізних умінь дошкільників.

Результати та обговорення. Реалізація діяльнісного підходу в освітньо-виховному процесі дошкільного закладу передбачає впровадження педагогічного підходу, який ставить акцент на активну діяльність дітей як основний засіб навчання та розвитку. Н. Гузій виділяє ключові аспекти

реалізації діяльнісного підходу в дошкільному освітньо-виховному процесі:

- створення стимулюючого середовища: дошкільний заклад повинен забезпечувати дітям можливості для активної діяльності та досліджень. Це може включати групові та індивідуальні ігри, конструювання, дослідження природи, мистецтво, та інші види діяльності;
- планування на основі інтересів дітей: педагоги повинні враховувати індивідуальні інтереси та потреби кожної дитини при розробці навчальних програм і активностей;
- розвиток самостійності та ініціативи: діяльнісний підхід сприяє розвитку навичок самостійності та ініціативи у дітей. Вони мають мати можливість вибирати завдання, ставити цілі, та розв'язувати проблеми самостійно;
- засоби навчання через дію: важливо, щоб навчальні матеріали та інструменти були доступні для дітей, щоб вони могли вивчати через дію та дослідження;
- колективна діяльність: робота в групах та спільна діяльність сприяє розвитку співпраці, комунікації та соціальних навичок;
- врахування індивідуальних особливостей: діяльнісний підхід передбачає адаптацію навчального процесу до потреб кожної дитини, враховуючи їхні індивідуальні особливості та темпи розвитку;
- оцінка через спостереження: вимірювання успішності дітей здійснюється не лише оцінками, але і через систематичні спостереження за їхньою діяльністю та досягненнями;
- впровадження рефлексії: діти вчаться рефлексувати над своєю діяльністю та висловлювати свої власні думки та ідеї [5, с. 118].

Варто зазначити, що ігрова діяльність є провідною в дошкільному дитинстві і при цьому найбільш доступною для дошкільників, а також найбільш відповідною їхнім психічним і фізичним можливостям. В ігрових діях розвивається мислення та мовлення дошкільників, його почуття й сприймання світу, відбувається збагачення емоційної сфери. Саме гра виступає джерелом

формування нових мотивів, які є вищими за своїм суспільним змістом. З віком у дошкільників виникає бажання здобути якомога більш цікавої інформації та осягнути все оточуюче. Це вказує на те, що у дошкільнят також існує особливий вид діяльності – пізнавальна, специфікою якої є те, що школяр починає звертати увагу не тільки на предметну зовнішню сторону об'єкта, а ще й на його внутрішню сторону. Дошкільників починає цікавити об'єкт як носій конкретної інформації.

Як зазначає Т. Поніманська: «У дошкільному віці також інтенсивно розвиваються продуктивні види діяльності: конструювання та малювання, ліплення та аплікація. Відмінність від гри полягає в тому, що всі вони спрямовані на матеріалізацію певного задуму та охоплюють в собі важливість самого процесу виконання, оскільки отриманий наприкінці роботи результат завжди має відповідати тим чи іншим, однак цілком конкретним та зваженим вимогам» [6, с. 23].

Дошкільникам притаманні такі основні види діяльності: пізнавальна та предметно-практична, художня та ігрова, спілкування. Функціональне призначення цих видів діяльності полягає в наступному:

- сприяння вихованню світогляду, естетичних та моральних якостей школярів;
- розвиток пізнавальних сил та особистісних утворень (як-то самостійність та активність, пізнавальний інтерес);
- виявлення та реалізація потенційних можливостей дошкільників;
- долучання до пошукової та творчої діяльності з метою отримання практичних знань, вмінь і навичок;
- розвиток сенсорно-рухливої сфери з метою розширення загального кругозору та формування психологічної та практичної готовності до праці;
- визначення ролі праці в людському житті;
- сприяння обміну досвідом та знаннями з метою встановлення комунікативних взаємозв'язків між учасниками комунікації;
- сприяння формуванню міжособистісних відношень;

- стимуляція будь-якої діяльності, що сприятиме розвитку пізнавальних інтересів дошкільників та стимулюватиме творчі процеси діяльності з метою створення доброзичливої атмосфери для навчального процесу;
- сприяння розвитку інтересів до навчання;
- створювання умов переносу сформованих умінь, навичок та знань у нестандартні ситуації;
- сприяння освоєнню діяльності та естетичному сприйманню;
- розвиток художнього кругозору дошкільників;
- формування ціннісних орієнтацій в сфері мистецтва;
- збагачення емоційної сфери школяра;
- виявлення та розвиток творчих здібностей дошкільників [6, с. 64].

Реалізація діяльнісного підходу в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти реалізується через такі фактори:

1. Діяльність дошкільника має певні зв'язки з діяльністю інших людей. У цьому процесі здійснюється обмін досвідом діяльності; її видами, способами, внаслідок чого відбувається значне збагачення діяльності кожного. Порівняння власних способів діяльності зі способами діяльності інших збагачує мотивацію діяльності дошкільників та змушує детально розглядати власні можливості. Діяльність у колективі здійснюється більш усвідомлено та емоційно, що призводить до підвищення продуктивності отримуваних результатів.

2. Розвиток діяльності має певні зв'язки з поступовим розвитком особистості, оскільки змінюється характер діяльності (наприклад з виконавчої на активно-виконавчу, потім на активно-самостійну або ж творчо-самостійну).

3. Зміна характеру діяльності має вплив на зміну позиції дитини в навчальному процесі ЗДО (від об'єкта до суб'єкта діяльності).

4. Становлення особистості має певні зв'язки зі зміною регулятивних механізмів (зовнішніх та внутрішніх). Рівень саморегуляції є основним показником й механізмом формування особистості.

5. Зміна позиції дошкільника обумовлюється також міжсуб'єктними

відносинами вихователя та дітей. У процесі діяльності до саморегуляції призводять важливі особистісні утворення, до яких, як вже говорилося в рамках даної роботи, відносять самостійність й активність, пізнавальний інтерес тощо.

6. Самоаналіз дитини зумовлено визначенням рівня власних можливостей та має сприяти виникненню віри у власні сили [3, с. 48].

Висновки. Реалізація діяльнісного підходу в дошкільному освітньо-виховному процесі полягає в створенні сприятливого середовища для розвитку дітей, підвищенні їхньої мотивації до навчання та формуванні компетентностей, які будуть корисні в подальшому житті

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. № 1. С. 2–5.

2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 1–2 (17–18). С. 5–7.

3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки [Текст] : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів ВНЗ. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 383 с.

4. Воронюк Л. Діяльнісний підхід у навчанні як ресурс якісної освіти. *Майбуття*. 2022. №№ 16-17 (687-688). С. 5-6.

5. Гузій Н. Діяльнісно-орієнтовані методологічні засади педагогічного професіоналізму. *Проблеми сучасної педагогічної освіти* : [зб. ст]. Ялта : [б. в], 2007. сер. Педагогіка і психологія. Вип. 15. С. 118–125.

6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : «Академ-видав», 2006. 456 с.

7. Сусь Б. А. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань. Збірник наукових праць. 2007. № 4 (Педагогічні науки). Бердянськ, 2007. С. 5–8.

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ: СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА

Пєнова Владилена Іллівна
магістрантка
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна

Вступ. Докорінні зміни в системі освіти України призводять до активного пошуку нових способів співпраці з дітьми, щоб звільнити процес їх навчання та виховання від консерватизму та формалізму. Перехід від акценту на навчання до акценту на розвиток особистості дитини та здатності використовувати набуті знання в реальних життєвих ситуаціях, а також сприяння саморозвитку в сприятливому середовищі, вимагають впровадження діяльнісного підходу в освітній процес.

Мета. Метою сучасної школи є створення найбільш ефективних умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, тому виміром якості шкільної освіти має стати уміння школяра вчитися. Засадами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти є комбінація особистісно зорієнтованого, діяльнісного і компетентнісного підходів, які реалізовано в освітніх галузях та відображено в запланованих результатах навчання та наскрізних уміннях школярів.

Матеріали та методи. Аналіз наукової літератури з теми дослідження дав можливість структурувати дослідження та показати еволюцію педагогічних ідей діяльнісного підходу в освіті, розвитку наскрізних умінь молодших школярів.

Результати та обговорення. Діяльнісний підхід є спрямованістю навчального процесу на розвиток особистісних навичок й умінь, професійну самореалізацію, практичне застосування отриманих знань з різних навчальних дисциплін, успішність людської адаптації в соціумі, формування здібностей до самоосвіти та колективної діяльності.

І. Бех визначив поняття «підхід» як систему приписів, правил і

принципів, які організовують і здійснюють освітній процес [1, с. 2].

Щодо поняття «діяльнісний підхід», воно з’явилося пізніше і визначається як підхід до навчання, який базується на ідеї, що знання не просто передаються, але формуються та осмислюються самим суб’єктом [4, с. 5].

Цю думку підтверджує тлумачення поняття «діяльнісний підхід» у «Педагогічному словнику» (2001) за редакцією Н. Ярмаченко. Діяльнісний підхід (до вивчення психіки) розглядається як 1) принцип дослідження психіки, яке базується на категорії предмета діяльності; 2) психологічна теорія, що розглядає психологію як науку про походження, функціонування і структура психічного відображення в процеси діяльності особистості. Цей авторський глосарій представляє основні принципи діяльнісного підходу: розвиток та історизм, об'єктивність, активність, інтеріоризація, екстеріоризація, єдність структури зовнішнього і внутрішнього активність, залежність психічного відображення від розташування об’єкта відображено в структурі діяльності [7, с. 30].

Слід зазначити, що основна ідея діяльнісного підходу в навчальному процесі пов’язана не з самою діяльністю, а з діяльністю, яка є засобом формування та розвитку дитини. Особистоформуюча функція діяльнісного, підходу спочатку реалізована лише у формі продуктивної праці, була сформована ще зорі людської цивілізації.

Аналіз історико-педагогічних джерел показує, що в педагогіці, як і в філософії та психології поняття «діяльнісний підхід» з’явилося пізніше, ніж його основна характеристика. Вже в XVII ст. Я. Коменський зазначав, що дитина привчається до діяльності через діяльність. У XIX столітті Ф. Фребель казав, що здібності людини розвиваються в процесі її діяльності, а тому педагогічний процес має будуватися на «дії, праці, думці», а вся система виховання будується на діяльності дітей під керівництво вчителя. Розуміння Ф. Фребелем важливості діяльності для формування особистості привело його до висновку: різні види діяльності (гра, навчання, праця) мають особливе значення для виховання дітей дошкільного віку. Ф. Фребель вважав гру вищим

рівнем дитячого розвитку [5, с. 29].

Наведені ідеї отримали розвиток у працях К. Ушинського. Він розглядав діяльність як основу виховання і навчання, оскільки вона ґрунтується на основному законі психіки дитини, згідно з яким, бажання дітей до активності закладено самою природою дитини: «... дитині потрібно діяльність весь час і втомлюється вона не від діяльності, а від її одноманітності» [5, с. 31].

У процесі модернізації дошкільної освіти в Україні важливо враховувати взаємозв'язок діяльнісного та компетентнісного підходів у навчальному процесі. І. Бех аргументує цю ідею тим, що формування компетентності у дитини неможливе без її активної діяльності, оскільки компетентність розвивається та проявляється саме через діяльність. Лише шляхом власних дій, спроб і експериментів дитина набуває практичний досвід, перевіряє отримані знання, вміння та навички у реальній практиці. З цього приводу вчений підкреслює, що «компетентнісний підхід повинен реалізовуватися у поєднанні з діяльнісним» [2, с. 7].

В практичному викладанні технологія діяльнісного методу може бути реалізованою шляхом використання системи дидактичних принципів (за Л. Петерсон):

1. Принцип діяльності. Даний принцип заключається в тому, що школяр здобуває знання самостійно, а не отримує в готовому вигляді, розуміє та сприймає зміст і форми своєї навчальної діяльності та системи її норм, удосконалює їх, завдяки чому успішно формуються його загальнокультурні та діяльнісні здібності та загальні навчальні уміння.

2. Принцип цілісності. Даний принцип заключається в тому, що в школярів формуються узагальнені системні уявлення про світ (суспільство та природа, про себе, соціокультурний та діяльнісний світи, про роль і місце в системі наук кожної окремої з них).

3. Принцип неперервності. Даний принцип заключається в тому, що передбачається наступність між усіма ступенями та етапами навчання на рівні технології, змісту і методик з урахуванням учнівських психологічних та вікових

особливостей розвитку.

4. Принцип психологічної комфортності. Даний принцип заключається в тому, що освітній процес позбавляється всіх стресоутворювальних факторів та налаштований на розвиток діалогових форм спілкування та створення орієнтованої на реалізацію ідей педагогіки співробітництва доброзичливої атмосфери.

5. Принцип мінімакса. Даний принцип заключається в тому, що школа повинна запропонувати школяру можливість засвоювати зміст освіти на максимальному для нього рівні (рівень встановлюється зоною найближчого розвитку вікової групи), а також забезпечити засвоєння цього змісту на рівні соціально безпечного мінімуму (хоча б в обсязі державного стандарту знань).

6. Принцип творчості. Даний принцип заключається в тому, що освітній процес максимально орієнтований на творчість та набуття школярами власного досвіду творчої діяльності.

7. Принцип варіативності. Даний принцип заключається в тому, що в школярів формується здібність систематичного розглядання варіантів й адекватного ухвалення рішень в ситуаціях вибору [3, с. 63].

Завдяки діяльнісному підходу розвиваються ключові компетентності особистості, напрацьовуються наскрізні уміння. Школярі навчаються активно застосовувати теоретичні знання на практичних заняттях індивідуально або в команді, привчаються займатися самоосвітою, що потім допоможе їм якомога успішніше влитися в суспільство та реалізувати себе в подальшому навчанні та майбутній професії.

Висновки. Незважаючи на значну кількість досліджень, у науковій літературі немає однозначного визначення поняття діяльнісного підходу до навчання та виховання. У науковому обігу є численні авторські тлумачення. На нашу думку, сутність діяльності трактується досить комплексно у підході до навчання: засвоєння знань відбувається одночасно з прийняттям способу дії. Відповідно, «знати» означає здійснювати певну діяльність, пов’язану з цими знаннями. Таким чином, знання стають не метою навчання, а його засобом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Курс на діяльнісно-компетентнісний підхід. *Дошкільне виховання*. 2013. № 1. С. 2–5.

2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*. 2009. № 1–2 (17–18). С. 5–7.

3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки [Текст] : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів ВНЗ. 2-ге вид. К. : Центр учбової літератури, 2011. 383 с.

4. Воронюк Л. Діяльнісний підхід у навчанні як ресурс якісної освіти // Майбуття. 2022. №№ 16-17 (687-688). С. 5-6.

5. Галузинський В. М., Євнух М. Б. Педагогіка: теорія та історія : навч. посібник. К.: Вища шк.., 1995. 322 с.

6. Педагогічний словник / за ред. дійсн. члена АПН України Ярмаченка М. Д. Київ : Педагогічна думка, 2001. С. 158.

7. Сусь Б. А. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань. Збірник наукових праць. 2007. № 4 (Педагогічні науки). Бердянськ, 2007. С. 5–8.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Рикачевський Олександр Володимирович,
аспірант;
Акімова Ольга Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор;
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

Вступ. Реформування системи охорони здоров'я та медичної освіти передбачає вирішення ряду актуальних питань, що стосуються всієї соціальної сфери суспільства, починаючи від переходу на ринкові умови розвитку закладів охорони здоров'я та питань підготовки професійного персоналу, та завершуючи питаннями розвитку деонтологічної культури у медичній галузі. Ці чинники взаємопов'язані та у комплексі визначають ефективність процесу формування професійних відносин у галузі охорони здоров'я відповідно до сучасних світовим стандартів.

Мета роботи: схарактеризувати зарубіжний досвід розвитку деонтологічної культури медичних сестер.

Матеріали та методи: аналіз та узагальнення зарубіжного досвіду розвитку деонтологічної культури медичних сестер.

Результати та обговорення. Аналіз розвитку медичної освіти у Європейському Союзі здійснила Л. Логуш, яка зазначає, що вивчення проблеми підвищення якості професійної підготовки медичних фахівців здійснюється у таких напрямах: історія розвитку вищої освіти медиків у європейських країнах; глобалізаційні процеси та їх вплив на розвиток медичної освіти. Потреба у модернізації освіти медиків у європейських країнах зумовлена сукупністю чинників, таких як : загальносвітові тенденції розвитку професійної освіти медичних фахівців, такі як – універсалізація та стандартизація; реформування медичної галузі на основі досягнень науково-технічного прогресу;

полікультурність; гуманізація. Автором виокремлено тенденції розвитку медичної освіти у діяльності Європейського Союзу у різні історичні періоди. Важливим для нашого дослідження є те, що: реформування медичної освіти та підвищення ролі професійної орієнтації у плані впровадження медичної деонтології в освітній процес активно почалося у 90-х роках ХХ століття. Пріоритетними тенденціями сучасного етапу розвитку медичної освіти у Європейському Союзі,важливими для вивчення проблеми деонтологічної культури майбутніх медичних сестер, науковець виокремила такі: подальшу глобалізацію освітнього розвитку у медичній галузі ; підтримку академічної мобільності майбутніх медиків та викладачів медицини; збільшення клінічного навчання; полікультурність вищої медичної освіти; спрямованість медичної освіти на посилення деонтологічної підготовки студентів – майбутніх медиків. [1 с. 8].

Деякі науковці (Л. Антонова, Л. Козлова), які досліджували міжнародний досвід регулювання й дотримання етичних норм в сфері охорони здоров'я, зазначають, що на сучасному етапі засновними є документи, котрі приймалися у період здійснення основних світових інтеграційних процесів (друга половина ХХ – перша чверть ХХІ ст.). Важливу роль у цих процесах відіграє Всесвітня медична асоціація, котра визначає та впроваджує міжнародні норми медичної діяльності. До основних принципів Всесвітньої медичної асоціації науковці відносять: професійну автономію; самоуправління медичного працівника у власній професійній діяльності; якість надання медичної допомоги на основі компетентності медичних фахівців; професійна етика. У Женевській декларації Всесвітньої медичної асоціації містяться положення щодо етичного регулювання медичної діяльності; обов'язкі медичного працівника про надання допомоги людини незалежно від соціальних; визначено етичні норми, моральні взаємовідносини між медичним працівником та пацієнтом; виписано моральні якості медичного фахівця. У Міжнародному кодексі медичної етики визначено критерії неетичної поведінки медика, обов'язки медичного фахівця. Цей документ складається з таких пунктів: обов'язки медичного фахівця; чинники

та норми медичної етики, обов'язки медичних працівників один до одного [2].

В. Славопас зазначає, що за кордоном права і обов'язки медичної сестри значно ширші, традиційними є такі поняття, як: сестринський діагноз, сестринська допомога, сестринська психотерапія; медсестри ведуть електронну історію хвороби пацієнта, здійснюють медсестринські маніпуляції та діагностичні дослідження; виконують психологічну допомогу, здіснюють реабілітацію пацієнтів. Статус медичної сестри в США значно вищий, ніж у вітчизняних медичних сестер. У США, наприклад, існує декілька медсестринських спеціальностей: медсестра з акушерства, медсестра хірургічна, медсестра-анестезистка, медсестра по догляду, медсестра-дослідник, медсестра з інформації. Науковець зазначає, що медсестри у країнах Європи більше самостійні у своїй професійній діяльності. Так, у Великій Британії медичні сестри заповнюють і видають самостійно призначені рецепти на ліки, здійснюють та аналізують діагностику. У деяких країнах Європи медсестри приймають пологи, асистують під час хірургічних операцій, проводити діаліз, доглядають за новонародженими. Такий підхід до сестринської справи передбачає відповідної модернізації теоретичної та практичної підготовки медичних сестер у закладах фаховох перед вищої освіти [3 с. 118].

Аналіз зарубіжних джерел дозволив І. Радзієвській довести, що ефективною технологією професійної підготовки медичних сестер та їхньої деонтологічної підготовки є використання імітаційних технологій, котрі передбачають відкриття в закладах вищої освіти тренажерні медичні кабінети та центри стимуляційної підготовки для проведення медсестринських маніпуляцій. Деякі науковці вважають симуляційне навчання базовою платформою підготовки майбутніх медичних сестер, котра забезпечує самостійну клінічну практику, формує професійну компетентність, активізує інтерес студентів до навчального процесу. Засобами симуляційних технологій у підготовці медичних сестер формується позитивне відношення до діяльності медичної сестри в якості самостійного члена медичної команди, змінюється

освітня траєкторія медичної медсестринської освіти. Автор зазначає, що імітаційне навчання є також ефективним елементом побудови індивідуальної освітньої стратегії студентів, тому існує потреба у розробці освітніх програм, котрі забезпечують використання відповідних технологій моделювання [4].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що у зарубіжній теорії та практиці розвитку деонтологічної культури майбутніх медичних сестер важливу роль відіграє Всесвітня медична асоціація, котра регулює етичні принципи, визначає закономірності етичної діяльності медичних фахівців, приймає міжнародні документи. Важливо, що сучасні моделі професійної підготовки медсестер передбачає, що це фахівець, який самостійно приймає рішення та виконує свої функції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Логуш Л. Г. Тенденції розвитку медичної освіти в освітній політиці Європейського Союзу. Автореф. дис. канд. пед. наук зі спеціальності 13.00.04. теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016. 23с.

2. Антонова Л. В., Козлова Л. В. Міжнародний досвід регулювання й дотримання етичних норм в сфері охорони здоров'я. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/op=1&z=1882.

3. Славопас В.А. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки медичних сестер. *Медична освіта.* 2017. № 1. С. 118-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mosv_2017_1_28.

4. Радзієвська І. В. Імітаційне навчання, як основа фахової підготовки медичних сестер. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/download/12970/11958.

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ

Розборська О. І.
викладач
Фаховий коледж технології та бізнесу
м. Умань, Україна

Вступ. У процесі навчання студенти здійснюють специфічну діяльність навчання, що охоплює систему пізнавальних дій, спрямованих на розв'язання навчальних завдань. Навчання передбачає предметну і внутрішню (психічну) діяльність студента. Психічна діяльність особливо ефективна тоді, коли навчання передує розвитку, враховує зону найближчого розвитку особистості, тобто орієнтується не на наявний рівень, а на вищий, якого можна досягти.

Мета роботи. При активізація навчально-пізнавальної роботи студентів використовуються підходи спрямовані на підвищення ефективності навчання через активну участь студентів у навчальному процесі за допомогою певних методів навчання, які активізують, урізноманітнюють, заохочують дослідницький підхід, сприяє залученню та утриманню їх уваги, стимулюють активність.

Матеріали та методи. Формування компонентів навчально-пізнавальної діяльності студентів здійснюється за умов партнерства, співпраці, суб'єкт-суб'єктних відносин тощо. У процесі такої взаємодії розв'язуються завдання розвитку ціннісних орієнтацій, творчого потенціалу студентів, прагнення до самореалізації; оптимального добору форм, методів і засобів навчальної взаємодії; урахування індивідуальних особливостей. Ефективність навчально-пізнавальної діяльності залежить від особистих якостей студентів: його активності, самостійності, ініціативності, а також бажання навчатися (наявності стійкої мотивації). Основна мета такої навчально-пізнавальної діяльності - це зміни в інтелектуальному, моральному, особистому розвитку студентів, а її предметом є процес і результат формування механізмів

самоорганізації.

Методи активізації навчання студентів - це способи навчальної роботи викладача і організації навчально-пізнавальної діяльності студентів по формуванню навичок розумових операцій, здібностей відкривати нові знання, знаходити нові прийоми дій в умовах проблемних ситуацій.

Передумовами навчальної діяльності студентів є наявність мети, фізіологічна і психологічна готовність до навчання, бажання вчитися, зосередження уваги на навчальній діяльності та належний рівень розвитку.

Існують два основні варіанти навчальної діяльності студентів: під керівництвом викладача та самостійна.

Під керівництвом викладача студенти працюють на занятті і здійснюють такі дії:

- прийняття навчальних завдань і плану дій, запропонованих викладачем;
- здійснення навчальних дій і операцій для розв'язання завдання;
- регулювання навчальної діяльності (під впливом викладача і шляхом самоконтролю);
- аналіз результатів навчальної діяльності (під керівництвом викладача).

До самостійної навчальної діяльності належать такі дії:

- планування чи конкретизація завдань своєї навчальної діяльності;
- планування методів, засобів і форм навчальної діяльності;
- самоорганізація навчальної діяльності;
- самоконтроль;
- саморегулювання навчання;
- самоаналіз результатів навчальної діяльності.

Результати та обговорення. Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів завжди була й залишається актуальною. Активізація навчально-пізнавальної діяльності полягає у цілеспрямованій діяльності викладача з метою розробки і застосування такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавального інтересу, активності, творчості, самостійності в одержанні знань,

формуванні вмінь та навичок, використання їх на практиці.

Дана проблема спонукає викладачів так організувати навчальний процес на заняттях, щоб насамперед досягти позитивної мотивації до вивчення даного предмету, підвищити якість знань з предмету, сформувати в студентів уміння самостійно здобувати знання, розвивати й удосконалювати розумові здібності. Цього можна досягти тільки тоді, коли студентам буде зрозумілий та доступний матеріал, коли в них з'явиться постійний інтерес до навчання.

До людини сьогодення висуваються вимоги не лише діяти, але й мислити по-новому. Тому, дедалі частіше, в процесі вивчення певних дисциплін, відходять від переважного використання традиційних методів навчання. За останні кілька десятків років виникли принципово інші – так звані активні методи навчання, такі як: проблемне навчання, проектне, кооперативне, контекстуалізоване, експериментальне, гейміфікація та застосування технологій.

Всі ці методи можна комбінувати та адаптувати відповідно конкретних потреб та особливостей навчального курсу чи дисципліни.

Активні методи навчання - це методи, які спонукають студентів до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад викладачем готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знаннями і вміннями у процесі активної розумової і практичної діяльності . Тому серед основних питань, які стосуються впровадження сучасних технологій навчання, є пошуки можливостей органічного поєднання та взаємоузгодження традиційних методів реалізації навчального процесу з новими методами його інтенсифікації й активізації, що забезпечують формування необхідних якостей майбутнього фахівця.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів ефективно поєднуються з іншими загальними дидактичними методами (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, проблемного викладу, частково-пошуковим, дослідницьким), доповнюють та урізноманітнюють їх, а

також органічно вписуються в педагогічний процес і відповідають умовам педагогічного середовища вищих навчальних закладів зі сталими гуманно-демократичними засадами.

Ця прогресивна течія в педагогіці дає змогу гармонізувати співвідношення аудиторного навчання під керівництвом викладача, застосувати інформаційні технології та вдосконалити самостійну роботу студентів, щоб розвинути в них гнучкість мислення, адаптованість до будь-яких ситуацій, ініціативність, самостійність у прийнятті рішень і разом з тим уміння працювати в колективі, творчий підхід до розв'язання проблем практичної діяльності.

Висновок. Використання методів активізації у процесі навчання дає змогу реалізувати такі принципи сучасних концепцій викладання:

- проблемності - вихідним пунктом процесу навчання повинна бути постановка проблеми з реального життя, яка пов'язана з інтересами й потребами тих, хто навчається;

- погодженості та системності цілей навчання - вчення, що має за мету зміну поведінки, охоплює всі аспекти ділової компетентності (зміна поведінки студента можлива тільки за його ініціативи);

- орієнтованості на наявний досвід - ефективне навчання можливе лише за опори на наявний досвід, що вимагає гнучкості концепції навчання та дає змогу врахувати досвід студентів;

- націленості на самонавчання - за результати навчання у першу чергу відповідальність несуть студенти, а викладач лише допомагає;

- професійної орієнтованості - орієнтація на практичне використання отриманих умінь є ключовим елементом концепції навчання;

- зворотного зв'язку - студенти постійно отримують оцінку успішності своїх дій.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності спрямовані на розвиток активності, самостійності майбутніх фахівців, які сприяють свідомому оволодінню ними знаннями, уміннями й навичками, викликають інтерес до

майбутньої професійної діяльності, формують арсенал їх професійно важливих якостей, тим самим підвищують рівень їх професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лузган П. Г. Активізація навчання у с/г ВУЗі,Київ -1996.-188с.
2. http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/13690/
3. http://pidruchniki.ws/10810806/pedagogika/metodi_organizatsiyi_zdiys

ЛОГОТЕРАПЕВТИЧНІ МЕТОДИ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕННЯ КОВТАННЯ

Сіра Софія Дмитріївна
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ Порушення ковтання (дисфагія) виявляють принаймні у 50% усіх пацієнтів з ішемічним або геморагічним інсультом. Дисфагія є небезпечним для життя критичним станом, що потребує кропіткої роботи з диференційованого, індивідуально підібраного та комплексного застосування функціонально спрямованих методів реабілітації неврологічних хворих з дисфагією залежно від рівня розладу акту ковтання, етіології та локалізації ураження нервової системи. Подолання розладу ковтання повинно займати центральне місце в реабілітації неврологічних хворих і проводитися з самого раннього періоду захворювання.

Мета роботи охарактеризувати методи логопедичної роботи з пацієнтами з дисфагією та означити їх вплив у нормалізації фунції ковтання у пацієнтів після інсульту.

Матеріали та методи. Аналіз, систематизація, узагальнення класифікація теоретичного матеріалу з проблеми дослідження.

Результати та обговорення.

Дисфагія (від поєднання грец. δυσ — «погане або невпорядковане» та грец. φαγειν — «їсти, ковтати») — розлад акту ковтання, а також транспортування твердої і / або рідкої їжі від ротової порожнини до шлунку. Проявляється проблемами ковтання (англ. *difficulty in swallowing*): ускладненням або його неможливістю, болем у момент ковтання, потраплянням їжі або рідини в ніс, гортань, трахею.

Дисфагія може бути механічною (периферично-органічною) та руховою

(нейрогенною). Дисфагія є симптомом, може бути однією з ознак раку стравоходу. Дисфагія після інсультів, що охоплюють обидві півкулі головного мозку та стовбур мозку. Очевидно, що проблеми з ковтанням можуть мати серйозні наслідки: зневоднення призводить до гемоконцентрації, погіршення перфузії головного мозку та ниркової недостатності, а аспірація - до пневмонії [3].

Фактори ризику стійкої дисфагії після інсульту з підвищеним ризиком аспірації включають стійку обструкцію, інсульт стовбура мозку (особливо з осиплістю голосу, порушенням кашлю та кашлем під час їжі), двостороннє порушення мозкового кровообігу (особливо з порушенням кашлю та кашлем під час їжі) та аспірацію, задокументовану за допомогою відеорентгеноскопії з модифікованим барієвим дослідженням [1]. Аспірація є поширеною проблемою після інсульту, що призводить до утрудненого годування та аспіраційної пневмонії [2].

Нейрогенна (моторна) дисфагія спостерігається при ураженні нервової системи та м’язів, що беруть участь у ковтанні. Вона викликана некоординованими, занадто слабкими або посиленими перистальтичними скороченнями м'язів.

В акті ковтання беруть участь 26 м’язів, 6 черепно-мозкових нервів (трійчастий, лицьовий, язикоглотковий, пневмогастральний, спинномозкова гілка додаткового і під'язиковий нерви) і 3 верхні шийні нерви.

У процесі подолання дисфагії проводяться різні форми логопедичної роботи, що поділяється на прямі та непрямі методи. Непряму та пряму терапію можна комбінувати Пряму терапію застосовують тоді, коли пацієнт може успішно ковтати без аспірації навіть невелику кількість в'язких рідин або їжі. Використовується годування зі збільшенням харчової грудки, різними видами їжі, з різними словесними командами та інструкціями різної послідовності [5]. При слабкості скорочувачів глотки рекомендується чергування рідких і твердих харчових болюсів.

Непряма терапія - це програма вправ, які виключають їжу або рідину і

виконуються тільки зі слиною. Непряма терапія застосовується у пацієнтів, які аспірують їжу будь-якої в’язкості та об’єму, незважаючи на використання компенсаторних стратегій. Непрямі методи також поділяють на компенсаторні та розвивальні техніки.

Компенсаторні: постуральні стратегії поворот голови, згинання голови та шиї, кут нахилу.

Розвивальні: маневр Шейкера, маневр Вальсальва, маневр Масако,ковток із зусиллям,надгортанний ковток,вправа на корінь язика, голосові вправи, термальна стимуляція, вправа на відкриття щелепи, електростимуляція, кінезіотейпування, оральні рухові вправи, логопедичний массаж.

Застосування логопедичного масажу та гімнастики необхідне для нормалізації тонусу м'язів, що беруть участь у ковтанні, покращення їх координації, формування та відновлення кінестетичного зворотного зв'язку та відновлення кіркових аферентних та еферентних ланок довільної регуляції акту ковтання та жування. Залежно від провідного неврологічного синдрому або поєднання порушень, які фахівець виявляє під час діагностики, застосовують диференційований логопедичний масаж і спеціальні вправи для поліпшення рухливості губ, язика, м’якого піднебіння, глотки, гортані і голосових зв’язок, мімічних і жувальних м’язів, м’язів шиї і плечового пояса.

Логопедичний масаж — це активний лікувальний метод, суть якого зводиться до застосування дозованих механічних впливів на м'язи орально-артикуляційного апарату і комірцевої зони прийомами, що виконуються рукою фахівця або за допомогою різних апаратів.

Логопедичний масаж має багатогранний вплив на організм і, перш за все, на нервову систему. У центральній нервовій системі створюються умови для нормалізації взаємодії між кірковими, підкірковими і нижчерозташованими сегментами.

Доведено, що під впливом масажу збудливість нервової системи може підвищуватися або знижуватися в залежності від її функціонального стану і техніки впливу. Покращується кровообіг, окислювально-відновні та обмінні

процеси в нервовій тканині, що, в свою чергу, позитивно впливає на динаміку нервових процесів. Підвищується працездатність м’язів, знижується тонус у спастичних м’язах і значно підвищується при м'яких парезах м’язів, пригнічуються патологічні рухові синкинезії, досягається розслаблення мімічної та оральної мускулатури. Для досягнення максимальної ефективності під час масажу логопед повинен добре уявляти собі механізм порушення, а також знати анатомію мязів і зону проходження нервів голови, шиї, плечового пояса.

Логопедичний масаж сприяє не тільки нормалізації тонусу м'язів артикуляційного апарату, розвитку сили, рухливості і точності рухів, але і розвитку кінестетичних відчуттів.

При наявності вираженої спастичної симптоматики - основною метою масажу є заспокійлива, розслаблююча дія. Прийоми, спрямовані на поліпшення кровообігу, застосовуються дуже обережно, обов'язково чергуючись з розслаблюючими і проминаючими рухами.

Якщо визначаються ознаки ураження кортиконуклеарного тракту (спастичність артикуляційної мускулатури, обмеження обсягу довільних рухів, тремор губ, виштовхувальний спазм язика), то в цих випадках основною метою масажних прийомів, крім розслаблення, є підвищення активності рецепторів. Це, в свою чергу, викликає появу імпульсів, що досягають відповідних центрів головного мозку з подальшою регуляцією аферентних імпульсів.

При наявності гіперкінетичної симптоматики: зміна м’язового тонусу, насильницькі рухи, порушення реципрокної іннервації, різке підвищення тонусу, масажні впливи повинні бути легкими, в повільному темпі теплими руками, з поступовим збільшенням глибини занурення в тканини. Більш активні прийоми чергуються з розслаблюючими рухами. В основному використовується легке розминання.

При в’ялому парезі на тлі розслабляючого, заспокійливого масажу проводиться робота із застосуванням прийомів розтирання, розминання, поштовхоподібного і вібраційного масажу. Це покращує скоротливу функцію

окремих груп м’язів, масажні рухи викликають гіперемію, посилюють кровопостачання, підсилюють аферентні імпульси.

При вираженій в'ялості - гіпотонії мускулатури порожнини рота проводять спеціальні прийоми масажу, спрямовані на зміцнення м’язів цієї зони. Таким чином, масаж виконується з метою ослаблення патологічних проявів в м’язах артикуляційного апарату, розширення можливостей руху мовних м’язів і включення їх в процес вимови.

Після масажу відбувається зниження тонусу спастичних м'язів і підвищення тонусу у пацієнтів з м'якими парезами, відповідно знижується або підвищується глотковий рефлекс, відновлюється функція хрящів надгортанника і м’якого піднебіння.

При тонічних порушеннях за типом ригідності застосовуються дещо інші прийоми масажу, ніж при спастичних парезах. Глибоке переплетіння і переривчасте проминання при цих розладах не застосовують, оскільки можливе посилення спазму і навіть поява тонічного гіперкінезу. Особливо обережно слід застосовувати “методи тиску”, оскільки часто тиск на м’язи викликає у відповідь рефлекторне підвищення тонусу. Логопед повинен зреагувати на судомну реакцію і миттєво припинити рухи.

Нормалізація мовних м’язів при гіперкінетичному синдромі здійснюється більшою мірою методами активних і пасивних рухів, ніж застосуванням масажу. Прийоми масажу в цих випадках обмежуються поверхневим площинним розтиранням. При спастичному парезі артикуляційних м'язів рекомендується інший комплекс масажних вправ.

Масаж мімічної та лицьової мускулатури. Перед масажем необхідно проконсультуватися з лікарем ЛФК або невропатологом про безпечність або відсутність реакції з боку опорно-рухового апарату (оскільки у пацієнта може виникнути надмірне напруження м'язів при дотику до обличчя).

Висновок. Дисфагія є життєво важливою дисфункцією, відновлення якої повинно займати центральне місце в лікуванні неврологічного пацієнта, оскільки від неї багато в чому залежить успіх всієї реабілітації. Подолання

труднощів з ковтанням, як фактори ризику аспірації та пневмонії аж до дихальної недостатності, зневоднення та погане харчування, має займати центральне місце в реабілітації неврологічних пацієнтів і забезпечуватися з самого раннього періоду захворювання, адже нейрогенна дисфагія є небезпечним для життя критичним станом. Необхідна кропітка робота міждисциплінарної команди фахівців, включаючи психолого-педагогічну персоналізовану реабілітацію, для диференційованого, індивідуально підібраного і комплексного застосування функціонально спрямованих методів лікування і реабілітаційного навчання неврологічних пацієнтів з дисфагією.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Angus, F., & Burakoff, R. (2003). The percutaneous endoscopic gastrostomy tube: medical and ethical issues in placement. The American Journal of Gastroenterology, 98, 272-277.

2. Alberts, M.J., Horner, J., Gray, L., & Brazer, S.R. (1992). Aspiration after stroke: lesion analysis by brain MRI. Dysphagia, 7, 170–173

3. Ozpinar H, Ozpinar N, Karakus S. The physiological and genotoxic effects on model organisms of the water and ethanol extracts of Goji berry (Lycium barbarum L.). J Clin Exp Invest. 2017;8(3):76-84. https:// doi.org/10.5799/jcei.343190

4. Rontal, M., & Rontal, E. (1977). Lesions of the vagus nerve: Diagnosis, treatment and rehabilitation. The Laryngoscope 87(1).72-86.

5. Smithard, D.G., Renwick, D. & O'Neill, P.A. (1993). Change in nutritional status following acute stroke. Age & Ageing, No 22 (supp No 3).

ВПЛИВ ІГОР НА ПОКАЗНИКИ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ

Слободян Владислава Олександрівна
студентка
Ярошик Марта Ярославівна
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського
м. Львів, Україна

Вступ./Introductions. У сучасних умовах розвитку нашого суспільства відзначається різке зниження стану здоров'я населення. Технічна революція призвела до різкого зменшення застосування фізичної праці у процесі виробництва. Щоб людина змогла протистояти змінам викликаним технічним прогресом та малорухливим способом життя, вона повинна обов'язково включати у своє повсякденне життя фізичні вправи. Так, оздоровча фізкультура стає одним з основних чинників здорового способу життя. Використовуючи засоби фізичного виховання можна вдосконалити функціональні можливості організму, підвищити його працездатність й опірність до негативних впливів, компенсувати нестачу рухової активності, яка виникає в умовах сьогодення.

Оскільки в Україні важко створити оптимальні умови, які б сприяли здоровому способу життя усього населення, доцільно використовувати всі можливості та засоби для збереження його здоров'я. Спортивні та рухливі ігри можна з упевненістю назвати універсальним засобом фізичного виховання всіх категорій населення.

Мета роботи./Aim. Вивчити та проаналізувати вплив ігор на показники когнітивного розвитку школярів.

Матеріали та методи./Materials and methods. З метою вирішення поставлених завдань дослідження використовувалися такі методи:

- теоретичний аналіз в узагальнення інформаційних джерел;
- педагогічне спостереження;

- соціологічні методи;

- методи математичної статистики.

Теоретичний аналіз та узагальнення.

У роботі здійснено пошук, теоретичний аналіз та узагальнення інформаційних джерел з досліджуваної проблеми. Це дало змогу: дослідити спортивні та рухливі ігри у шкільному середовищі. Під час дослідження було проаналізовано чимало іноземних інформаційних джерел. Проведений аналіз засвідчив, що спортивні та рухливі ігри є універсальним засобом фізичного виховання всіх категорій населення.

Педагогічне спостереження.

Основним предметом спостереження були: показники когнітивного розвитку молодших школярів. Для вивчення показників когнітивного розвитку школярів ми провели онлайн тести на уважність та рівень концентрації уваги. Тести на уважність передбачали виконання наступних завдань. На запропонованих На запропонованих дітям картинках (по 4 шт. з кожного тесту) треба було знайти прихований предмет (істоту) або ж знайти зайвого (https://tsn.ua/zdorovya/korysni-statti/test-na-uvazhnist-znaydit-prihovanih-tvarin-na-cih-8-zobrazhennyah-1931857.html;https://coma.in.ua/22369). У тестах на концентрацію уваги, діям пропонували знайти відмінності на 5 картинках (https://tsn.ua/zdorovya/korysni-statti/test-na-riven-koncentraciyi-uvagi-znaydit-vidminnist-u-cih-zimovih-divah-1946362.html).

Також концентрацію уваги ми досліджували з допомогою виконання вправи «кольори» (https://nus.org.ua/articles/3-vpravy-dlya-trenuvannya-kontsentratsiyi-u-ditej/). Школярам був запропонований текст, що написаний різними кольорами. Дитині треба було називала колір слів, а не текст, який читає.

Нами фіксувався час виконання завдання та його правильність. При повторному тестуванні зображення змінювалися.

Соціологічні методи (анкетування).

Анкетування на сучасному етапі є найпоширенішим способом

опитування, оскільки: доступне практично всім суб'єктам дослідження, які не мають великого життєвого і наукового досвіду, у зв'язку з цим – неспроможні швидко і легко формувати контакти з людьми; дозволяє охопити велику кількість людей; одержані дані можна опрацьовувати методами математичної статистики, що значно підвищує об'єктивність і надійність зроблених на їхній основі висновків.

Для визначення рівня вольової саморегуляції та її основних властивостей(наполегливості та самоконтролю) учнів молодшого шкільного віку ми скористалися тестом-опитувальником запропонованим А. В. Зверьковим та Е. В. Ейдманом, який складався із 30 тверджень. На кожне запитання запропоновано два варіанти відповідей. Якщо респонденту було характерне твердження, то зазначалася відповідь «Так»(+), якщо ні, то відповідь – «Ні»(–). При обробці результатів визначалася величина індексів вольової саморегуляції за пунктами загальної шкали, а також індексів за субшкалами «наполеглитвість» і «самоконтроль». Кожен індекс – це сума балів, отриманих при підрахунку збігів відповідей із ключем загальної шкали або субшкали:

– загальній шкалі відповідають збіги при таких твердженнях: 1–, 2+, 3+, 4+, 5+, 6–, 13– 14– 16–, 17+, 22–, 24+, 25–, 27+;

– субшкалі «наполегливість» відповідають збіги при таких твердженнях: 1–, 2+, 5+, 6–, 9+, 10 17+, 18+, 20+, 22–;

– субшкалі «самоконтроль» відповідають збіги при таких твердженнях: 3+, 4+, 5+, 7+, 13–, 24+, 27+, 28–.

У подальшому рівні вольової саморегуляції зіставлялися із середнім значенням кожної шкали. Якщо вони становили більшу половину максимально можливої суми збігів, то цей показник відображав високий рівень розвитку загальної саморегуляції, наполегливості або самоконтролю. Для загальної шкали ця величина складала 12, для шкали наполегливість – 8, для шкали самоконтроль – 6.

Високий бал саморегуляції притаманний емоційно зрілим, активним, незалежним і самостійним. Для них характерний спокій, впевненість в собі,

стійкість намірів, реалістичність поглядів, розвинене почуття власного обов`язку. Як правило, вони добре рефлектують особисті мотиви, планомірно реалізують наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свої вчинки, їм властива виражена соціально-позитивна спрямованість.

Низький бал спостерігається у людей чуттєвих, емоційно не стійких, ранимих, невпевнених у собі. Рефлективність в них не висока, а загальний фон активності – знижений. Їм властива імпульсивність і нестійкість намірів.

Високий бал субшкали «наполегливість» характеризує силу намірів людини – її прагнення до завершення розпочатої справи. Це працездатні люди, які активно прагнуть виконати заплановане, їх мобілізують перепони на шляху до мети, але відволікають альтернативи та спокуси, головна їх цінність - розпочата справа.

Низькі значення за цією шкалою свідчать про підвищену лабільність, невпевненість, імпульсивність, які можуть призводити до непослідовності і навіть хаотичної поведінки.

Загалом було опитано 50 школярів 4-х класів, які регулярно відвідували заняття з фізичної культури.

Методи математичної статистики.

Отримані результати були піддані математико-статистичній обробці на персональному комп’ютері за допомогою пакету статистичних прикладних програм Excel.

У процесі статистичної обробки результатів дослідження обчислювались такі статистичні характеристики: середнє арифметичне x , стандартна помилку середнього арифметичного значення (m).

Результати та обговорення./Results and discussion. Спортивні та рухливі ігри вимагають від учнів стратегічного мислення та швидкого прийняття рішень. Граючи у різноманітні ігри, діти розвивають когнітивні функції, такі як концентрація, увага та аналітичне мислення.

Впродовж педагогічного спостереження ми досліджували такі показники когнітивного розвитку дітей як концентрація уваги та уважність. Для цього ми

скористалися низкою онлайн тестів. Тести на уважність передбачали виконання наступних завдань. На запропонованих дітям картинках (по 4 шт. з кожного тесту) треба було знайти прихований предмет (істоту) або ж знайти зайвого. На виконання кожного завдання діти мали 1 хв. Отримані нами результати представлені у таблиці (табл. 1)

Таблиця 1

Показники концентрації уваги та уважності дітей молодшого шкільного віку впродовж педагогічного спостереження(n=50)

Тест	Початок ПС		Кінець ПС	
	Час виконання,с	Кількість помилок	Час виконання,с	Кількість помилок
Тест 1. Знайди прихований предмет(істоту)	46,3	1,1	34,4	0,5
Тест 2. Знайди зайвого.	23,7	0,5	17,0	0,1
Тест 3. Знайди відмінності.	118,4	1,0	118,2	0,4
Тест 4. Кольори.	119,2	13,0	119,8	7,0

Згідно отриманих даних видно, що із завданням «Знайди зайвого» діти впоралися значно краще, ніж з завданням «Знайди прихований предмет (істоту)». Так, на виконання другого тесту молодші школярі витратили значно менше часу і зробили мало помилок. Натомість з тестом 1 у школярів виникло чимало труднощів. По-перше, час виконання завдання значно збільшися та значною була кількість допущених помилок. Більшість дітей декларували про закінчення тесту не дочекавшись закінчення 60 с і не намагаючись віднайти правильне рішення. Що свідчить про низькі показники витримки та концентрації.

Під час повторного тестування ми побачили позитивні зміни у досліджуваних показниках. Час виконання та кількість допущених помилок зменшилися у двох тестових завданнях. Відтак, заняття фізиною культурою з переважним використанням спортивних та рухливих ігор позитивно впливають на показники уважності дітей та сприяють вихованню їх витримки та уважності.

У тестах на концентрацію уваги, дітям пропонували знайти відмінності на 5 картинках. Також концентрацію уваги ми досліджували з допомогою виконання вправи «кольори». Школярам був запропонований текст, що написаний різними кольорами. Дитині треба було називала колір слів, а не текст, який читає. На виконання поставлених завдань дітям було відведено 2 хв.

Впродовж виконання тесту 3 діти проявляли зацікавленість, тому практично завдання тривало весь запланований термін 2 хв. Однак, більшість дітей змогли знайти лише одну з двох відмінностей на зображені на початку педагогічного спостереження. Позитивним виявився результат даного тесту у кінці педагогічного спостереження, кількість допущених дітьми помилок

зменшилася і середній показник склав 0,6.

Скдадним для дітей виявився тест 4 «Кольори». На початку педагогічного спостереження багато дітей допускали помилки. Їх кількість почала збільшувтися вже з 20 секунді тестування. До кінця тесту діти в основному читали текст, що був на завданні, а не його колір. Інша частина дітей, була сильно сконцентрована на виконанні завдання та виконувала його повільно, тому змогли виконати лише половину тесту.

У кінці педагогічного спостереження ми побачили значне покращення результатів. Час виконання збільшився і більшість дітей змогли повністю виконати завдання, при цьому допускали у 2 рази менше помилок, ніж на початку наших досліджень.

Таким чином, проведені дослідження спрямовані на вивчення впливу спортивних та рухливих ігор на показники когнітивного розвитку молодших школярів показали позитивний результат.

Висновки./Conclusions. 1. Застосування ігор допомагає вирішувати завдання всебічного розвитку дітей, вдосконалення рухових умінь і навичок. Емоційна забарвленість заняття при цьому сприяє виникненню у школярів підвищеної зацікавленості в руховій діяльності, вихованню фізичних і морально- вольових якостей. Тобто, викликає у них інтерес і бажання займатися фізичною культурою, що на сьогодні має важливе значення.

2. У ході педагогічного спостереження встановлено покращення показників фізичних якостей молодших школярів. Так, приріст показників у наступних вправах склав: «біг 30 м» – 0,9 с, «біг (чергування ходьби та бігу) 1000 м» – 4,5 хв, «нахил тулуба з положення сидячи» – 3,5 см, «згинання і розгинання рук в упорі лежачи» – 4,5 рази, «піднімання в сід з положення лежачи на спині» – 7 разів, «стрибок у довжину з місця» – 13,2 рази, «човниковий біг» – 1,5 с, «метання малого м'яча однією рукою від плеча у корзину» – 2,5 рази.

3. Виявлено покращення вольових якостей дітей молодшого шкільного віку, в основі занять фізичною культурою яких були рухливі та спортивні ігри. Зокрема, на 16 %, 25% та 21%, стало більше дітей з високим рівнем саморегуляції, наполегливості та самоконтролю відповідно. Оцінка ініціативності зросла на 1,7 бала і склала 10,7. Оцінка дисциплінованості зросла на 3,1 бала і склала 10,9. Оцінка самостійності зросла на 1,3 бала і склала 8,9. Оцінка витримки зросла на 3 бала і склала 8,5. Оцінка рішучості зросла на 2 бала і склала 9,6. Оцінка наполегливості зросла на 2,2 бала і склала 10.

4. Використання спортивних та рухливих ігор сприяє розвитку концентрації та уваги дітей молодшого шкільного віку.

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Степа Світлана Михайлівна
викладач-методист
КЗЛОР «Бродівський фаховий
педагогічний коледж ім. М. Шашкевича»
м. Броди, Україна

Вступ. В умовах воєнного стану, суттєвих змін у соціально-економічних відносинах та інтеграції України до загальноєвропейського освітнього простору фахова передвища освіта має на меті забезпечення професійної та особистісної самореалізації майбутнього учителя, зростання соціальної значущості й престижності знань, формування культурного потенціалу нації як найвищої цінності суспільства.

У Законах України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», в Національній доктрині розвитку освіти України в 21 столітті, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2011-2020 роки, документах про реформування педагогічної освіти в світлі євроінтеграційних процесів, особлива увага приділяється проблемі створення умов для підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних до саморозвитку і самоосвіти, освоєння та впровадження інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці, з високим рівнем професійної та особистісної культури.

Мета. Аналіз теоретичних засад формування професійної культури майбутніх учителів іноземних мов і сучасних тенденцій розвитку професійної освіти й суспільства виявили певні суперечності між потребою суспільства у кваліфікованих фахівцях, конкурентоспроможних на ринку праці, та реальним станом сформованості такої культури; суспільним визнанням значення та ролі професійної та особистісної культури сучасного вчителя іноземних мов та недостатньою спрямованістю змісту професійної підготовки на формування професійної культури; бажанням майбутніх учителів ІМ до міжкультурної взаємодії з представниками різних етнічних спільнот та відсутністю спеціально

розробленої методики формування професійної культури майбутніх учителів ІМ в умовах полілінгвального освітнього середовища та навчально-методичного забезпечення для формування означеного феномена.

Отже, об'єктивні потреби суспільства в усвідомленні значення та ролі професійної культури майбутніх учителів іноземних мов, практика підготовки майбутніх учителів ІМ у сучасній системі освіти, наявні суперечності, необхідність та можливість їх подолання зумовили і наш вибір дослідження моделі розвитку професійної культури майбутнього фахівця.

Матеріали та методи. Модель є графічним відображенням мети, завдань, принципів, умов, змісту розвитку, форм, методів й етапів вдосконалення. Модель розвитку ПК вчителя має відповідати наступним показникам, а саме: актуальності, реалістичності, відносно легкої діагностованості.

Актуальність – зорієнтованість на вдосконалення психолого-педагогічного та фахового потенціалу майбутнього фахівця. Реалістичність – здатність оперативно визначати проміжні й кінцеві цілі для перевірки реально досягнутих результатів. Відносно легка діагностованість-можливість діагностувати обрану модель за допомогою певних діагностик.

Проаналізовані нами моделі у вітчизняних і зарубіжних працях педагогів ґрунтуються на системному, індивідуально-творчому, особистісно орієнтованому, діяльнісному, інноваційному, акмеологічному та гуманістичному підходах. Вони мають різні компоненти, якості, характеристики, детально описують процес розвитку професійної культури фахівців; схематично зображують етапи та структуру ПК; визначають завдання, принципи та технології.

Теоретична модель професійної культури викладача ВНЗ, розроблена В. Сластьоніним, І. Ісаєвим і О. Бондаревською, зорієнтована на технологічну сторону професійної діяльності викладача. Модель, запропонована О. Скворцовою, щодо ПК більш спрямована на розвиток моральних якостей педагога. Ю. Подповєтна враховує розвиток професійної свідомості, творчого

мислення і науково-методичних умінь педагога; В. Гриньов - педагогічні цінності. І. Пальшкова застосовує практико-орієнтований підхід у моделі розвитку ПК фахівця. Найбільш адекватною і адаптованою до освітнього середовища педагогічного коледжу ми вважаємо структурно-компонентну модель розвитку професійної культури майбутнього педагога. Зважаючи на вищесказане, ми зупинились на структурній моделі Келемен А. В.

Результати та обговорення. Представлена нами структурна модель професійної культури вчителя ІМ складається із цільового, методологічного, технологічного, діяльнісного і рефлексивно-оцінювального блоків. Цільовий блок визначає стратегію реалізації моделі. Методологічний блок розкриває методологічну основу та наукові підходи. Технологічний блок забезпечує розробку змісту професійної культури, формування особистості педагога із якісними професійними показниками. Діяльнісний блок забезпечує розвиток професійної культури в системі науково-методичної роботи коледжу, а також у процесі самоосвітньої діяльності. Оцінювальний блок спрямований на здійснення діагностики розвиненості професійної культури за допомогою відповідних діагностичних показників і методик. У цільовому блоці перше місце посідає соціальне замовлення, що охоплює якісну професійну підготовку майбутнього фахівця на основі Професійного Стандарту і Професіограми вчителя ІМ у форматі НУШ, а саме: сучасний вчитель ІМ має мати високий рівень професійної компетентності; оперувати поняттями, що репрезентують сучасні освітні тенденції; володіти уміннями змоделювати сучасний урок, поєднувати сучасний європейський і національний педагогічний досвід; виявляти високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, здатність до інтеграції; здатність до змін, професійної гнучкості, уміння вчитися впродовж життя; креативність та інноваційність у професійної діяльності.

Мета, яку ми ставимо перед собою, – формування достатнього рівня професійної культури майбутнього педагога на засадах компетентнісного і акмеологічного підходів в умовах інфоматизації освіти. Компетентнісний

підхід передбачає формування професійної та соціальної мобільності, неперервної освіти й духовного самовдосконалення, а також цілеспрямований процес саморозвитку. Акмеологічний підхід має на меті професійне становлення педагога, досягнення ним вершин у професійній діяльності, шляхи й способи удосконалення як професіонала. До основних завдань відносимо: підвищення мотиваційної спрямованості; розвиток ціннісних орієнтацій; педмайстерності, поглиблення фундаментальних знань про педагогічну культуру; розширення світогляду; формування практичних умінь, взаємодія і професійне спілкування; стимулювання до саморозвитку; вдосконалення особистісно-професійних якостей. В основу теоретико-методологічного блоку структурної моделі покладено професіограму. До уваги взято погляди Л. Спіріна. Саме професіограма є ідеальною абстрактною характеристикою особистості фахівця, що узагальнює найважливіші якості, необхідні для здійснення професійної діяльності в сучасних умовах. С. Калаур (2018) стверджує, що професіограма представляє собою сукупність вимог, що пред'являються до професіоналізму майбутнього фахівця. Професіограма вчителя ІМ у форматі НУШ наголошує, що сучасний вчитель ІМ має мати високий рівень професійної компетентності; оперувати поняттями, що репрезентують сучасні освітні тенденції; володіти уміннями змоделювати сучасний урок, поєднувати сучасний європейський і національний педагогічний досвід; виявляти високий рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, здатність до інтеграції; здатність до змін, професійної гнучкості, уміння вчитися впродовж життя; креативність та інноваційність у професійної діяльності. У практичній площині, ми маємо опиратись на Стандарт фахової передвищої освіти , де є перелік компетентностей випускника і результати навчання.

Принципи, що покладені в основу структурної моделі: принцип гуманізму, співробітництва, культуровідповідності (тобто організація освітнього процесу з урахуванням певної зовнішньої, внутрішньої і суспільної культури). Зовнішня культура, по Дістервегу, — це норми моралі, побуту,

споживання. Внутрішня культура — духовне життя людини; суб'єктність - внутрішня якість особи студента: наявність власної громадянської позиції, прийняття професійно — педагогічної етики та керування ними у процесі реалізації своїх посадових компетенцій як вчителя; індивідуальний стиль поведінки, професійного спілкування у майбутній педагогічній діяльності; комплексність, активність. У змістово-технологічному блоці чільне місце відведено етапам формування педагогічної культури майбутніх педагогів. До основних етапів відносимо: діагностичний (передбачає здійснення діагностики особистісних якостей на предмет відповідності реального стану педагогічної культури тим вимогам, які необхідні для якісної реалізації професійної діяльності); пізнавальний (охоплює методичну діяльність щодо формування ґрунтовної теоретичної бази та розширення когнітивної складової з проблем педагогічної культури); практичний (ґрунтується на виконанні практичних дій із розвитку культури спілкування, морально — етичної, професійної культури та спрямований на стимулювання саморозвитку і самовдосконалення основних компонентів педагогічної культури під час аудиторної та самостійної діяльності студентів); рефлексивний (спонукає до активного самоконтролю та самодіагностики набутих теоретичних знань, практичних умінь і навичок та сформованих особистісних якостей). У змістово-технологічний блоці представлено освітні технології, що мають вагомий потенціал у формуванні педагогічної культури. Організаційний блок - організаційно-педагогічні умови, методи , форми та засоби та очікувані результати. Оцінювально-результативний блок представлений наступними компонентами: мотиваційно-ціннісним, когнітивно-аксіологічним, когнітивно-діяльнісним, рефлексивно-особистісний; критеріями та рівнями (високий, середній, низький), та кінцевим очікуваним результатом п'ятирічної праці над науково - методичною проблемою всіх викладачів.

Висновки. Реалізація цієї моделі стане можливою завдяки активному включенню всіх викладачів коледжу в інноваційну діяльність, що вимагає високого рівня сформованості психолого-педагогічних, методичних, фахових

знань і умінь; наявності творчої атмосфери в педагогічному колективі коледжу та стимулювання творчого пошуку, процесів удосконалення самоосвіти і саморозвитку у педагогічній діяльності кожного викладача; забезпеченню професійної свободи і самостійності викладачів у виборі напрямів удосконалення освітньої діяльності; здійснення аналізу і узагальнення власного педагогічного досвіду як джерела збагачення і обміну професійно-педагогічними знаннями і вміннями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Казак Ю. Ю., Гурський І. Ю. Професіограма вчителя іноземних мов в аспекті акмеологічного підходу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань: Візаві, 2020. Вип. 2. Ч. 2. С. 79–85.
2. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності май- бутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : [Монографія] / Олена Миколаївна Отич, [за ред. І. А. Зязюна]. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
3. Пєхота О. М. Особистісно орієнтоване навчання, підготовка вчителя: монографія / О. М. Пєхота, А. М. Старєва. — [2-е вид. доп. та перероб.]. — Миколаїв : Іліон, 2007. — 272 с.
4. Педагогічна майстерність вчителя: навч. посіб. /За ред. проф. В. М. Гриньової, С. Т. Золотухіної. – Вид. 2-е. – Харків : «ОВС», 2008. – 224 с.

ПЕРЕВАГИ STEM-ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ СТУДЕНТАМ ІНЖЕНЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Суліма Ольга Вікторівна
к.ф.-м.н., доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського», Україна

Вступ. / Introductions. В роботі аналізуються основні переваги STEM-освіти в технічному університеті, практичні застосування математичних концепцій у воєнних ситуаціях, використання інтерактивних технологій та розвиток критичного мислення студентів. Також досліджуються особливості та перспективи викладання вищої математики студентам інженерних спеціальностей, розглядаються виклики, з якими стикається викладання вищої математики під час війни, шляхи адаптації та забезпечення якісного навчання студентів. В роботі наведено декілька основних висновків. По-перше, STEM-освіта в технічному університеті має велике значення, оскільки спрямована на розвиток інтегрованого підходу до навчання, який поєднує наукові знання, технологічні навички, інженерну творчість та математичну грамотність. По-друге, викладання вищої математики в технічному університеті допомагає студентам отримати глибокі знання в наукових дисциплінах та розвивати критичне мислення та проблемний підхід. По-третє, STEM-освіта сприяє розвитку практичних навичок та дослідницького підходу, а також розвиває творчі здібності студентів. По-четверте, випускники STEM-програм у технічних університетах мають широкі професійні можливості.

Також в роботі розглядаються особливості викладання вищої математики в технічному університеті під час воєнного конфлікту.

Мета роботи. / Aim. Дослідити особливості і перспективи викладання вищої математики, як складової STEM-освіти майбутнім інженерам під час війни. Робота має на меті розглянути виклики, з якими стикається викладання

вищої математики під час воєнного конфлікту, а також розглянути можливі шляхи адаптації та забезпечення якісного навчання студентів. Для цього будуть розглянуті основні переваги STEM-освіти в технічному університеті.

STEM-освіта (Science, Technology, Engineering, Mathematics) в технічному університеті має велике значення. Вона спрямована на розвиток інтегрованого підходу до навчання, який поєднує наукові знання, технологічні навички, інженерну творчість та математичну грамотність, які необхідні для розв'язання складних проблем сучасного світу. Технічні університети, які активно пропагують STEM-освіту, надають своїм студентам безліч переваг, які варто враховувати [1, с. 193].

Перш за все, STEM-освіта у технічному університеті дозволяє студентам отримати глибокі знання в наукових дисциплінах, таких як вища математика, фізика, хімія та інженерія. Це надає їм можливість розуміти фундаментальні принципи, що лежать в основі технологій та інновацій. Завдяки цьому, вони можуть стати справжніми експертами у своїй галузі та розробляти нові рішення для вирішення складних проблем.

Друга перевага STEM-освіти у технічному університеті полягає у тому, що вона сприяє розвитку критичного мислення та проблемного підходу. Студенти навчаються аналізувати складні завдання, розбиратися у причинах проблеми та шукати ефективні рішення. Це навички, які є надзвичайно цінними в будь-якій сфері діяльності, а особливо в технологічній галузі, де потрібно швидко й ефективно знаходити інноваційні рішення.

Третя перевага STEM-освіти у технічному університеті полягає у тому, що вона сприяє розвитку практичних навичок та дослідницького підходу. Студенти мають можливість брати участь у різноманітних проектах, дослідженнях та лабораторних роботах, що дозволяє їм отримати практичний досвід роботи з сучасними технологіями та обладнанням. Це підготовлює їх до реальних викликів, з якими вони зіткнуться у своїй професійній діяльності.

Четверта перевага: STEM-освіта сприяє розвитку творчих здібностей студентів. Вони навчаються думати творчо, генерувати нові ідеї та розробляти

інноваційні проекти.

Потрібно підкреслити професійні можливості, які відкриваються перед випускниками технічного університету з STEM-освітою. Сучасний світ потребує фахівців з глибокими знаннями у сфері науки та технологій, інженерії та математики. Випускники STEM-програм у технічних університетах мають великий попит на ринку праці. Вони можуть займати посади в наукових дослідницьких центрах, технологічних компаніях, інженерних фірмах та багатьох інших сферах. Отже, переваги STEM-освіти у технічному університеті очевидні. Вона допомагає студентам отримати глибокі знання, розвиває критичне мислення та проблемний підхід, сприяє розвитку практичних навичок та дослідницького підходу, а також відкриває широкі професійні можливості.

Університетська освіта завжди відігравала важливу роль у розвитку суспільства, а особливо у технічних галузях. Викладання вищої математики, як складової STEM-освіти, має особливе значення для студентів технічних університетів, оскільки цей предмет є фундаментальним для розуміння та застосування наукових принципів у технічних дисциплінах [2, с. 118]. Проте, в умовах воєнного конфлікту викладання вищої математики може стикатися з рядом викликів та обмежень. Давайте розглянемо особливості та перспективи викладання цього предмету в технічному університеті під час війни.

1. Адаптація до умов війни: Викладачі та студенти університетів повинні бути готові до адаптації до непередбачуваних умов, що супроводжують воєнний конфлікт. Це може означати зміну розкладу занять, перенесення аудиторних занять у онлайн-формат.

2. Забезпечення безпеки: Важливо забезпечити безпеку як викладачів, так і студентів під час викладання вищої математики.

3. Застосування практичних прикладів: В процесі викладання вищої математики в умовах війни необхідно показати студентам практичні застосування математичних методів у реальних ситуаціях, що також сприяє підвищенню рівня мотивації до вивчення вищої математики в технічному університеті.

4. Використання інтерактивних технологій: Використання сучасних технологій, таких як відеоконференції, онлайн-платформи та спеціалізоване програмне забезпечення, може сприяти ефективному викладанню вищої математики навіть у воєнних умовах. Використання інтерактивних технологій при викладанні вищої математики може значно полегшити процес навчання та зробити його більш цікавим та зрозумілим для студентів. Загалом, використання інтерактивних технологій при викладанні вищої математики може значно покращити якість навчання та зробити його більш доступним та зрозумілим для студентів ,навіть у важкі воєнні часи.

5. Розвиток критичного мислення: Викладання вищої математики дійсно сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних навичок у студентів. Вища математика вимагає від студентів аналізувати складні проблеми, розв'язувати логічні завдання та застосовувати різні методи для досягнення рішення. Це допомагає їм розвивати систематичний підхід до розв'язання проблем та вміння знаходити ефективні рішення.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Для досягнення мети дослідження використовуються наступні матеріали та методи:

1. Літературний огляд: Аналіз наукової літератури, що включає наукові статті, монографії, методичні посібники, та інші джерела, пов'язані з викладанням вищої математики та STEM-освітою в технічних університетах. Огляд літератури також зосереджений на вивченні особливостей освітнього процесу в умовах воєнного конфлікту.

2. Анкетування та інтерв'ювання: Збір первинних даних за допомогою анкетування та проведення інтерв'ю з викладачами вищої математики та студентами технічних університетів. Це дозволяє отримати інформацію про їхній досвід, сприйняття та ставлення до навчального процесу під час війни.

3. Аналіз даних: Використання кількісних та якісних методів аналізу для обробки отриманих даних. Кількісний аналіз включає статистичну обробку результатів анкетування, тоді як якісний аналіз зосереджений на тематичному аналізі відповідей отриманих під час інтерв'ю.

4. Кейс-стаді: Розгляд конкретних прикладів практичного застосування математичних концепцій у воєнних ситуаціях, що включає аналіз реальних випадків, де математика була застосована для розв'язання специфічних задач.

5. Експертний аналіз: Залучення фахівців із вищої математики, освітніх технологій та психології навчання для оцінки та інтерпретації отриманих результатів.

6. Застосування інтерактивних технологій: Вивчення та аналіз використання інтерактивних технологій у процесі навчання, включаючи онлайн платформи та електронні підручники.

7. Оцінка якості навчання: Використання інструментів для оцінки якості навчання, включаючи аналіз успішності студентів.

Результати та обговорення. / Results and discussions. У даній роботі було досліджено переваги STEM-освіти, виклики та перспективи викладання вищої математики в технічному університеті, зокрема в контексті воєнного конфлікту. Робота висвітлює важливість STEM-освіти та її вплив на розвиток інтегрованого підходу до навчання, який об'єднує наукові знання, технологічні навички, інженерну творчість та математичну грамотність.

Результати дослідження підтверджують, що викладання вищої математики в технічному університеті сприяє глибокому розумінню наукових дисциплін та розвитку критичного мислення та проблемного підходу у студентів. Виявлено, що STEM-освіта має значний вплив на розвиток практичних навичок та дослідницького підходу, а також стимулює творчі здібності студентів. Крім того, встановлено, що випускники STEM-програм мають широкі професійні можливості. У контексті воєнного конфлікту викладання вищої математики стикається з рядом викликів, які вимагають адаптації навчального процесу. Важливими аспектами є забезпечення безпеки, використання практичних прикладів для демонстрації застосування математики в реальних воєнних ситуаціях, впровадження інтерактивних технологій для покращення якості навчання та розвиток критичного мислення студентів.

Обговорення результатів показало, що адаптація до умов війни включає

зміну розкладу занять, перехід на онлайн-формат та використання альтернативних методів навчання. Інтерактивні технології, такі як відеоконференції та онлайн-платформи, виявилися ефективними для підтримки навчального процесу навіть у складних умовах. Розвиток критичного мислення через аналіз складних проблем та застосування математичних методів вважається ключовим для підготовки студентів до вирішення реальних завдань.

Висновки. / Conclusions. Незважаючи на складні умови війни, викладання вищої математики може бути цінним вкладом у розвиток молодого покоління і підготовку їх до майбутніх викликів. Забезпечення доступу до навчальних матеріалів, організація груп підтримки, застосування практичних прикладів та залучення практиків можуть допомогти студентам зрозуміти важливість математики і розвивати свої навички. Отже, викладання вищої математики в технічному університеті під час воєнного конфлікту має свої особливості та вимагає адаптації до непередбачуваних умов та забезпечення безпеки. Проте, воно також надає студентам глибокі знання, розвиває критичне мислення та проблемний підхід, сприяє розвитку практичних навичок та дослідницького підходу, а також відкриває широкі професійні можливості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Sulima O. V., Rudyk T. O. An increase of professional competence of teachers as one of methods of providing of the proper quality of STEM-education in the technical university. *All-Ukrainian scientific and pedagogical qualification improvement "STEM- education: scientific-practical aspects and prospects of development of the modern education system in the conditions of war"* (October 10 - November 20, 2022). Odessa : Gelvetika, 2022. Pp. 192-196

2. Рудик Т. О., Суліма О. В. Формування математичної компетентності майбутніх бакалаврів у процесі навчання математики в технічному університеті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ. 2021. Вип. 80. Том 2. С. 116-121.

СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОМПЕТЕНТНІСНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Токарева Марина Павлівна,
вчитель початкових класів КГ № 126,
Криворізької міської ради
Дніпропетровської області,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
старший вчитель

Однією з основних цілей сучасної початкової школи є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості як громадянина України. Важливим завданням є готовність дітей до систематичного та цілеспрямованого навчання у подальших вікових періодах, а також формування позитивної мотивації до навчання. Крім того, початкова школа має приділяти увагу створенню умов для набуття морально-духовної зрілості особистістю.

Ефективна мотивація молодших школярів важлива для їхнього компетентнісного розвитку. Розглядаючи навчання як динамічний та взаємодіючий процес, важливо створити середовище, яке сприяє зацікавленню, самореалізації та внутрішній мотивації учнів.

Метою роботи є створення оптимальних умов для ефективної мотивації до навчальної діяльності молодших школярів, з метою сприяти їхньому компетентнісному розвитку.

Суспільство нині вимагає формування громадян, які будуть самостійними, ініціативними та відповідальними, здатними успішно співпрацювати для вирішення соціальних, виробничих і економічних завдань. Це вимагає розвитку особистісних якостей та творчих здібностей, навичок самостійного набуття нових знань і розв'язання проблем, а також орієнтації у житті суспільства. Реформування сучасної загальноосвітньої школи має на меті підготовку компетентної особистості, здатної приймати правильні рішення в навчальних, життєвих та майбутніх професійних ситуаціях.

Ідея компетентнісного підходу є відповіддю на питання про те, які навички та знання є необхідними для особистості і що сучасне суспільство очікує від результатів освіти. На сьогодні формування компетентностей у молодших школярів вважається актуальною проблемою освіти, що виникла через протиріччя між потребою в забезпеченні якості освіти та труднощами вирішення цієї проблеми традиційними методами.

Важливим чинником успішного впровадження компетентнісного підходу в навчанні є готовність вчителя до досягнення цієї мети. На сучасному етапі реформування системи загальної середньої освіти в Україні акцентується на реалізації компетентнісного підходу, який спрямований на формування ключових компетентностей у школярів.

Впровадження компетентнісного підходу у навчання молодших школярів вимагає конкретизації змісту та очікуваних результатів навчання, вибору ефективних методів і прийомів, а також використання нових форм організації навчальної взаємодії. Для успішної реалізації цього підходу важливо оновлювати дидактико-методичний супровід освітнього процесу та застосовувати нові методи перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів. Вчені, зокрема О. Пометун, визначають ряд вимог для успішної реалізації компетентнісного підходу, серед яких розробка програм та завдань, що враховують індивідуальні особливості кожного учня, створення можливостей для самостійного вибору завдань, організація групових та колективних завдань для розвитку соціальних навичок, використання методів співпраці та взаємодії, впровадження сучасних засобів ІТ для підтримки навчання та розвитку, а також розвиток учнівської критичної оцінки інформації з Інтернету [3, с. 23].

Дослідження та формування мотивації навчання повинні бути об'єктивними, а одночасно здійснюватися з урахуванням гуманних та поважних до особистості учня методів. Важливо акцентувати увагу не лише на учнів, які мають труднощі чи неуспіхи, але й на кожній дитині, навіть якщо зовні вона виглядає благополучною. Вивчаючи мотивацію, необхідно враховувати стан

пізнавальної, мотиваційної, вольової і емоційної сфер кожного учня. Кожному школяру слід розробити обґрунтований план формування його мотивації.

Формування мотивації означає створення умов і ситуацій, де учень може розгортати активність, розвивати свої бажані мотиви і цілі, враховуючи його минулий досвід, індивідуальність та внутрішні спрямування. Важливо розуміти, що значення діяльності може змінюватися залежно від мотивації, наприклад, дитина може вирішувати задачу з метою навчитися її вирішувати, вражати вчителя чи радувати батьків хорошими оцінками. Однак об'єктивна мета діяльності залишається тією ж, а змінюється лише її тлумачення залежно від мотивації.

Зазвичай навчальна діяльність дитини має комплекс різноманітних мотивів, які взаємодіють, доповнюють один одного та знаходяться у певному взаємозв'язку. Важливо відзначити, що не всі мотиви рівно впливають на навчальну діяльність, а деякі можуть мати провідний характер, тоді як інші є вторинними.

Всі мотиви можна поділити на дві великі групи: перша група породжується самою навчальною діяльністю і прямо пов'язана з процесом навчання та його змістом; друга група мотивів знаходиться поза межами навчального процесу і пов'язана виключно з результатами навчання. Згідно з Я. Демченко, ці мотиви можуть бути як широко соціальними, так і більш конкретними; серед них можна виділити мотиви забезпечення благополуччя [1, с. 17].

Для формування повноцінної мотивації, яка є ключовим чинником підвищення якості знань учнів, використовується метод роботи в творчих групах. На уроці учні виступають як справжні дослідники та науковці. Мотивація до навчання реалізується через розумові виклики, ситуації вільного вибору та створення проблемних ситуацій. Ключовим елементом у розвитку мотивації навчання є застосування активних методів, які стимулюють активність учнів, сприяють розвитку їхньої індивідуальності та самореалізації. Використання таких методів, як тестування, групова робота, дидактичні ігри,

евристичні та мотиваційні бесіди, дозволяє залучити учнів до виконання різноманітних творчих завдань, використовуючи різні засоби виразності-слово, образ, модель, практичну дію.

Н. Ібряшкіна визначає ряд умов для формування повноцінної мотивації учнів:

1. Використання особистісно-орієнтованого та цікавого навчального матеріалу, що включає різноманітні та захоплюючі елементи.

2. Сприяння прагненню до саморозвитку і самовдосконалення, встановлення чітких та досяжних навчальних цілей для учнів.

3. Стимулювання допитливості та пізнавального інтересу через використання живих історій, прикладів та відкриттів.

4. Збагачення мислення інтелектуальними враженнями, впровадження інтерактивних технологій та ігрових елементів.

5. Створення емоційного задоволення від процесу навчання та регулярне відстеження успіхів з подальшим наданням зворотного зв'язку.

6. Формування адекватної самооцінки та стимулювання самостійного вивчення та дослідження.

7. Використання різних методів педагогічної підтримки та підкреслення позитивних аспектів учнівських досягнень.

8. Розвиток почуття обов'язку та відповідального ставлення до навчальної роботи за допомогою похвал та винагород.

9. Задоволення потреби у спілкуванні з учителем та однокласниками під час навчання, використання сучасних засобів комунікації для залучення учнів.

10. Встановлення гуманних стосунків з учнями та повага до їхньої особистості [2, с. 13].

Формування критичного мислення у молодших школярів передбачає сприяння їхній здатності аналізувати та оцінювати інформацію, що, в свою чергу, вимагає від вчителів використання завдань, спрямованих на обговорення та висловлення власних думок.

Щодо розвитку навичок саморегуляції, вчителям слід активно працювати над умінням учнів контролювати свою поведінку та емоції. Це може бути досягнуто за допомогою застосування методів релаксації та використання спеціальних вправ для самоконтролю.

Створення ефективних умов для мотивації до навчальної діяльності є ключовим фактором компетентнісного розвитку молодших школярів. Врахування індивідуальних особливостей, створення стимулюючого навчального середовища та розвиток позитивного підходу можуть значно покращити результативність навчання та загальний розвиток дітей.

Отже, впровадження компетентнісного підходу в освітній процес для молодших школярів буде успішним лише в разі комплексного забезпечення всіх аспектів навчання, таких як чітке визначення навчальних цілей, відповідний вибір навчального матеріалу, оновлення навчально-методичного забезпечення, використання ефективних методів та прийомів навчання, а також організація навчальної діяльності та належна професійна підготовка вчителя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. / ХНПУ 11 ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. Вип. 47. С. 14–24.

2. Ібряшкина Н. Формування позитивної мотивації. Умови успішного навчання молодшого школяра // Початкова освіта. 2017. № 12. С. 11–15.

3. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 16–25.

ЗВ'ЯЗОК РЕГУЛЯТИВНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ТА ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ ЗДО

Хоменко Наталія Валеріївна
Ілющенко Інна Олександрівна
асистенти кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Важливою передумовою успішної педагогічної діяльності є гармонійний і досить високий розвиток усіх компонентів професійної самосвідомості: когнітивного, регулятивного, мотиваційного та творчого. Регулятивний або емоційно-ціннісний компонент професійної самосвідомості найпоказовіший. Саме професійні та особистісні цінності педагога регулюють його поведінку під час взаємодії з дітьми, батьками, колегами, проявляються у фаховому самовдосконаленні. Регулятивний компонент самосвідомості взаємопов’язаний з рівнем задоволеності педагога собою і своєю педагогічною діяльністю. Тож, чим вищий рівень саморегуляції педагогів, тим нижча вірогідність виникнення в них емоційного вигорання.

Ціль роботи. Вивчити структуру та рівень розвитку регулятивного компонента професійної самосвідомості педагогів та рівень розвитку емоційного вигорання, як умову ефективності педагогічної діяльності.

Матеріали та методи. Теоретичні: аналіз, синтез, порівняння; практичні: анкета «Цінності в моїй роботі», методика «Діагностика професійного “вигорання” (К. Маслач, С. Джексон в адаптації Н. Є. Водоп’янової)».

Результати та обговорення. В діагностичному обстеженні взяли участь 25 педагогічних працівників закладу дошкільної освіти.

За результатами дослідження структури та рівня розвитку регулятивного компонента професійної самосвідомості педагогів, виявили:

Педагогічна діяльність (ставлення педагогічних працівників до власних професійних обов’язків, професійного самовдосконалення, саморозвитку, виконання професійних обов’язків, прийняття самостійних педагогічних

рішень):

Високий рівень – 96 % педагогів

Середній рівень – 4% педагогів

Низький рівень – 0%. педагогів

Педагогічне спілкування (розкриває професійне спілкування педагогів з усіма учасниками освітнього процесу, яке спрямоване на встановлення контактів педагогів з колегами, батьками та дітьми):

Високий рівень – 96% педагогів

Середній рівень – 4% педагогів

Низький рівень – 0% педагогів

Особистість педагога (полягає у ставленні педагога до власної особистості, рівень розвитку самооцінки, можливості оцінити власні внутрішні стани, потреби, бажання, емоції:

Високий рівень – 84% педагогів

Середній рівень - 12% педагогів

Низький рівень – 4% педагогів.

Таким чином, аналізуючи складові регулятивного компонента професійної самосвідомості: педагогічну діяльність, педагогічне спілкування, особистість педагога виявили, що більшість педагогів мають високий рівень розвитку даного компонента професійної самосвідомості. Це свідчить про низьку вірогідність виникнення в них емоційного вигоряння.

За результатами дослідження рівня емоційного вигорання, виявили:

За складовою *емоційне виснаження*, яке розглядається як основна складова «професійного вигорання» та характеризується заниженим емоційним фоном, байдужістю або емоційним перенасиченням. Почуття виснаження або втоми призводить до порушення сну, зниження імунітету, проблем із концентрацією. Інтелектуальна й емоційна дистанція з роботою: відчуття негативу та цинізму відносно ситуацій, пов'язаних із роботою, відірваність від колективу, відсутність мотивації, негативне сприйняття реальності. Зниження професійної ефективності: внаслідок цього розвивається відчуття

неспроможності, з'являються сумніви у власних здібностях і компетентності. - виявили низький рівень у 96% педагогів, у 4% - середній рівень розвитку.

За складовою *деперсоналізація*, яка проявляється у деформації стосунків з іншими людьми. В одних випадках це може бути зростання залежності від інших людей, у інших - зростання негативізму, цинічності налаштувань і почуттів щодо інших людей (дітей, колег, підлеглих). Емоції можуть притуплюватися, а концентрація та пам’ять погіршуватися. Характерною рисою є усвідомлення порушеного сприйняття реальності, що нерідко супроводжується реакцією тривоги. Виявили: 88% педагогів мають низький рівень розвитку даної складової, 12% - середній рівень.

За складовою *редукція особистих досягнень*, яка полягає або в тенденції до негативного оцінювання себе, своїх професійних досягнень та успіхів, негативізмі щодо службової гідності і можливостей, або у нівелюванні особистої гідності, обмеженні своїх можливостей, обов'язків щодо інших. Редукція особистих досягнення – це поява у людини негативного ставлення до самого себе. Це можна описати як низьку самооцінку, низьку оцінку ефективності своєї роботи і загальне негативне сприйняття власних можливостей. Незважаючи на всі свої досягнення, людина все одно може бути незадоволена своєю продуктивністю праці. Таким чином, виявили, що 80% педагогів мають низький рівень розвитку даної складової емоційного вигорання, 20% мають середній рівень розвитку.

Висновки. Отже, дослідження структури та рівня розвитку регулятивного компонента професійної самосвідомості педагогів та рівня розвитку емоційного вигорання, дали змогу свідчити про те,що існує певний зв'язок між структурними елементами регулятивного компоненту професійної самосвідомості та рівнем розвитку певних складових емоційного вигорання, а саме: в такому компоненті, як «Особистість педагога» ми виявили середній рівень розвитку даного компоненту у 12 % педагогів, 88% - високий, так, як у складовій емоційного вигорання «Редукція особистих досягнень» виявили, що

80% педагогів мають низький рівень розвитку даної складової емоційного вигорання, 20% мають середній рівень розвитку. Результати досліджень інших складових регулятивного компоненту професійної самосвідомості свідчать про те, що майже у більшості педагогів високий рівень професійної самосвідомості, що може свідчити про низькі ризики розвитку емоційного вигорання, що й підтверджують результати дослідження, відсутності високого рівня емоційного вигорання у педагогічних працівників ЗДО.

УДК: 378.147:004]-051

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Цімерс Андрій Сергійович,
старший викладач
Циніцкий Богдан Леонтійович,
начальник кафедри
Дубик Андрій Миколайович,
к.т.н., старший викладач
Каджая Сергій Джумберович,
викладач
Військовий коледж сержантського складу
ВІТІ імені Героїв Крут
м. Полтава, Україна

Анотація. У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх учителів до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічну діяльність. Аналізуються наявність вимог, які повинен мати вчитель у роботі з інформаційно-комунікаційними технологіями. Обґрунтовано напрямки використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій для підтримки навчального процесу. Пропонуються деякі поради стосовно з підготовки майбутніх учителів до впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій. Готувати вчителів до здійснення відповідної діяльності необхідно ще під час навчання їх у закладі вищої освіти. Реалізуючи свій потенціал у процесі навчання, майбутні вчителі навчаються використовувати інформаційно-комунікаційні технології у педагогічній діяльності.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, педагогічна діяльність, цифрові освітні ресурси, мультимедіа, гіпертекст, педагогічний програмний засіб.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти становлення

педагога, як професіонала, виступає предметом посиленої уваги науковців. Суттєвого значення набуває проблема щодо якісної підготовки випускників педагогічних закладів, у зв’язку з їх майбутньою багатофункціональною діяльністю. Перед закладами вищої освіти України стоять завдання переходу до формування фахівців, які зможуть у своїй майбутній педагогічній діяльності поєднувати практичну підготовку і глибокі фундаментальні теоретичні знання з постійно зростаючими вимогами інформаційного суспільства.

Персональний комп’ютер, основний засіб функціонування у інформатизованому суспільстві, сьогодні стає одним із необхідних і обов’язкових засобів професійної діяльності вчителя. Сучасність вимагає від вчителя вміння органічно поєднувати традиційні навчальні впливи з інтенсивним застосуванням засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), залишаючи чинними вимоги до володіння традиційними засобами навчання.

В зв'язку з цим, з метою формування готовності майбутніх вчителів до впровадження ІКТ в їх подальшу педагогічну діяльність, виникає проблема необхідності модернізації процесу їх навчання у закладах вищої освіти .

Аналіз останніх досліджень. Зростаючу роль застосування ІКТ в навчальному процесі, теорію і досвід розробки педагогічних програмних засобів та впровадження їх у навчальний процес, принципи та методи комп’ютерно - орієнтованого навчання розглядають українські дослідники В. Биков, І. Булах, А. Верлань, В. Глушков, Ю. Горошко, Т. Дубова, М. Жалдак, І. Лупан, Ю. Машбиць, Н. Морзе, С. Раков, Ю. Рамський, З. Сейдаметова, О. Співаковський, Ю. Триус, М. Шкіль та інші. Психологічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі досліджені в працях В. Беспалька, В. Бондаревської, О. Леонтьєва, Ю. Машбиця, Н. Тализіної та інших.

Аналіз праць цих та інших науковців засвідчив, що в педагогічній науці накопичено певний досвід дослідження проблем підготовки вчителя в умовах інформатизації освіти. Проте деякі аспекти потребують подальшого вивчення.

Насамперед недостатньо чітко визначені напрямки педагогічної діяльності вчителя, орієнтовані на комп'ютерну підтримку навчального процесу і не розроблена методика їх практичного наповнення.

Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження проблеми підготовки майбутніх вчителів до використання засобів ІКТ в майбутній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поняття ІКТ часто використовується з орієнтацією на певну предметну галузь. За В. Биковим ІКТ-навчання – "це комп'ютерно-орієнтована складова педагогічної технології, яка відображає деяку формалізовану модель певного компоненту змісту навчання і методики його подання у навчальному процесі, що представлена у цьому процесі педагогічними програмними засобами і передбачає використання комп'ютера, комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання і комп'ютерних комунікаційних мереж для розв'язування дидактичних завдань або їх фрагментів" [1].

Необхідність придбання ІКТ-компетентностей майбутніми педагогами підкріплює ряд нормативних актів України: Закон України «Про Національну програму інформатизації», Національний проект «Відкритий світ» – створення інформаційно-комунікаційної (4G) освітньої мережі національного рівня та інші [3].

В цих нормативних документах підкреслюється необхідність набуття вчителями навичок розробки цифрових освітніх ресурсів. Освітня концепція розглядає інформаційне середовище як систему сучасних засобів формування знань. Результати теоретичних досліджень показали, що комп'ютерно-орієнтовані технології навчання повинні базуватися на використанні як традиційних так і комп'ютерних дидактичних засобів. Включення засобів ІКТ у навчальний процес змінює технологію навчання, передбачаючи використання в навчальному процесі комплексу уніфікованих програмно-технічних і різноманітних дидактичних засобів, забезпечуючи інтенсифікацію пізнавальної діяльності учнів. Комплексне використання комп'ютерних дидактичних матеріалів передбачає розробку і використання різних видів навчальних і

контролюючих програмних засобів, їхнє сполучення зі звичайними способами і засобами навчання, при якому виявляється ефект інтеграції. Тільки в цьому випадку і при збереженні ведучої ролі викладача в навчанні можливий перспективний розвиток комп'ютерно-орієнтованих дидактичних систем і ефективне використання їх у навчально-виховному процесі.

На сучасному етапі розвитку програмного та технічного забезпечення можна виділити декілька напрямків використання засобів ІКТ для підтримки педагогічної діяльності вчителя: друковані, гіпертекстові, мультимедійні посібники; педагогічні обчислення та програмні засоби, сервіси глобальної мережі Інтернет.

Використання офісних додатків MS Word, MS Excel, MS Publisher дозволяє самостійно виготовляти потрібні наочні посібники, призначені для друку: набори варіантів самостійних і контрольних робіт, картки з завданнями і тестами, головоломки, пазли, анаграми, ребуси, кросворди тощо. Матеріали до завдань можливо добрати як із традиційних існуючих посібників для початкової школи тау і спроектувати за власним розсудом і потребами.

Один із видів електронних навчальних посібників – гіпертекстовий, для якого характерна така форма організації навчального матеріалу в комп'ютері, де його частини подані не в лінійній послідовності, а у вигляді деякої системи з різними зв'язками між її компонентами. Гіперпосилання дозволяють переходити від вихідного тексту до безлічі інших текстів, розміщених у web-мережі.

MS Publisher надає широкі можливості у створенні гіпертекстових посібників, в даному середовищі існують набори макетів веб-сторінок з відповідною розміткою і створеними гіперзв'язками, що спрощує створення гіпертекстового посібника. Користувачу необхідно лише підібрати матеріал, розбити його на логічні блоки і вставити в обраний макет.

Також існує велике різноманіття програмних оболонок, призначених для створення мультимедійних посібників. Найвідомішими і популярними серед них є Macromedia Flash і MS PowerPoint. За допомогою цих програм

створюються різноманітні мультимедійні засоби: презентації, тести, навчальні ігри тощо.

Під час подання, засвоєння, узагальнення й систематизації знань, а також для визначення рівня навчальних досягнень використовуються мультимедійні посібники, які мають розгалужену структуру. Візуалізовані, анімовані завдання на слайдах викликають зацікавлення в учнів молодшого шкільного віку, активізується їх пізнавальна діяльність, збільшується інтерес до обраної теми. Працюючи з такими мультимедійними презентаціями наодинці, учень має змогу повторювати, закріплювати навчальний матеріал з урахуванням своїх індивідуальних особливостей засвоєння і реакції.

Використання мультимедійних засобів в педагогічній діяльності дозволяє розширити обрії і забезпечити глибину знань, необхідних дітям, модернізувати навчально-інформаційний матеріал; зробити процес отримання знань більш яскравим, захоплюючим, невимушеним і різноманітним.

Технології педагогічних обчислень дозволяють автоматизувати процес тестового контролю і оцінювання, ведення журналу успішності. Представлення журналу успішності у електронній формі полегшує доступ до інформації про поточну успішність учнів, що дозволяє виконувати різні статистичні запити для наступного аналізу діяльності на педагогічній раді.

Комп’ютерні форми оцінювання результатів навчального процесу сьогодні набули великого поширення, тож неодмінною ознакою високого професіоналізму майбутнього вчителя є оволодіння сучасними існуючими програмними засобами оцінювання. Активне впровадження тестової форми визначення рівня навчальних досягнень учнів потребує поширеного використання інструментальних програмних оболонок, призначених для розробки і проведення тестування.

Деякі форми тестових завдань можливо реалізувати у офісних середовищах MS Word, MS Excel, MS PowerPoint. MS Excel є більш гнучким засобом ніж MS Word і MS PowerPoint, надає більше можливостей при створенні тестових завдань в електронній формі та обчисленні результатів

тестування. Також існує широкий спектр інструментальних тестових оболонок, які призначені для проведення процесу тестування з використанням комп'ютера.

Також є необхідність не тільки ознайомлення майбутніх учителів з існуючими педагогічними програмними засобами, а й придбання практичних навичок аналізу і вибору тих фрагментів, що є методично корисними і коректними для психологічного і розумового розвитку учнів.

Застосування педагогічного програмного засобу (ППЗ) забезпечує додаткові можливості щодо підвищення ефективності викладання навчальних предметів, впровадження творчих форм навчальної діяльності, сприяє розробці нових прогресивних технологій навчання. Суттєвою методичною та психологічною проблемою є адаптація існуючих ППЗ до традиційного уроку, оскільки вони не завжди відповідають шкільній програмі, методичним і дидактичним принципам навчання. Педагогічна недосконаліть більшості засобів, відсутність якісного методичного супроводу для використання їх у навчальних закладах, непідготовленість педагогів-предметників щодо їх застосування у реальному навчально-виховному процесі формують ситуацію, яка певним чином гальмує подальшу інформатизацію освіти в Україні.

З розповсюдженням мережі Інтернет перед освітніми установами розкрилися нові можливості використання ресурсів в освітніх цілях. Глобальна мережа Інтернет – це величезний інформаційний ресурс, який щодня поповнюється. Всесвітня павутина надає у розпорядження майбутнього вчителя безмежну кількість інформаційних матеріалів: банки методичних розробок, рефератів, дипломних, курсових робіт; велику кількість підручників, навчальних посібників в електронному вигляді, програмне забезпечення, відео-, аудіо-файли тощо.

Висновки. Безумовно, в контексті вимог сьогодення до оновлення системи освіти, орієнтації на прикладне застосовування засобів ІКТ у педагогічній діяльності вчителя ми виділяємо наступні напрямки:

- підготовка та виготовлення традиційних друкованих посібників;

- використання гіпертекстових посібників;

- створення мультимедійних посібників;

- використання існуючих педагогічних програмних засобів;

- педагогічні обчислення (ведення електронного журналу успішності, використання комп'ютерного тестування);

- використання ресурсів глобальної мережі Інтернет.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.

2. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу : у 2 ч. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 рр.* : зб. наук. праць до 10-річчя АПН України. Харків : ОВС, 2002. Ч. 1. 387 с.

3. Закон України «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс] / НАУ – Online Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2020. № 554-IX. ст. 102.

4. Маркова Є. С. Інформаційні технології навчання : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : Просвіта, 2012. 118 с.

5. Машбиц Е. И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы. Москва : Знание, 1986. 80 с.

МОТИВУВАННЯ УЧНІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ

Цогла Олена Орестівна,
к.е.н.,ст.викладач кафедри природничо-математичної освіти,
КЗ ЛОР Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Вступ./Introductions. Природничо-математичні дисципліни є стовпами освіти, які формують аналітичне та логічне мислення, розвивають критичний погляд і створюють основу для розуміння природи і суспільства. Однак, часто вони визначаються як складні та важкі для розуміння. У цій статті ми дослідимо, як можна зробити природничо-математичні дисципліни цікавими та захоплюючими для школярів. Мотивація учнів до вивчення предметів природничо-математичного циклу важлива не лише для здобуття знань, але й для формування повноцінної особистості. Зокрема, вивчення предметів природничо-математичного циклу ставить перед учителями завдання знайти способи, як зробити ці науки захопливими та зрозумілими для учнів, пам'ятаючи, що п*ридничо – математичні дисципліни настільки серйозні, що не треба опускати можливості зробити їх цікавими.*

Ціль роботи./Aim. Вивчення предметів природничо-математичного циклу є ключовим етапом в освітньому процесі, який надає учням фундаментальні знання і розвиває критичне мислення. Однак, часто стикаємося з проблемою недостатньої мотивації учнів до цих предметів. Важливо визначити та впровадити ефективні стратегії, які не лише зацікавлять, а й будитимуть допитливість та творчість учнів. У цій статті ми розглянемо ключові аспекти мотивації учнів до вивчення предметів природничо-математичного циклу та запропонуємо конкретні підходи для створення стимулюючого навчального середовища**.**

Матеріали та методи./Materials and methods. Проблемі пошуку розвитку мотивів мислення присвячено багато праць, зокрема, Є. П. Ільїн [1]

називає фактори, а саме: зміст навчання, методи і форми організації навчання, а також умови, які активізують чи зменшують дію цих чинників, а саме: стосунки в колективі між вчителем і учнями. В. В. Давидов [2] дослідив, що пізнавальні інтереси дитини виявляються в тому випадку, коли вона прагне не просто досягти того чи іншого конкретного, окремого результату, а знайти загальний процес, спосіб одержання результатів навчальної діяльності, саме виокремлення складників навчальної роботи створює найкращі умови для формування розвитку мотивації мислення школярів. Саме їх вирізнила А. Д. Маркова [3]: рівень знань, сформованість навчальної діяльності, прийоми самостійної роботи, міжособистісні стосунки, діяльність учителя, методика викладання. Проте, проблема мотивації учнів до вивчення предметів природничо-математичного циклу, на сьогодні, не є достатньо вивченою, так як це питання є складним завданням, яке вимагає інноваційних підходів та особистого зацікавлення вчителя. Сьогодення вимагає пошук нових, ефективніших методів навчально-пізнавальної діяльності учнів, а не удосконалення існуючих, у яких правило наслідування є головним і приводить до розумового та фізичного перевантаження учнів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Мотивація учнів вивчати предмети природничо-математичного циклу може бути викликом, але деякі підходи допоможуть створити стимул для їхнього зацікавлення. Ось кілька підходів для створення стимулюючого навчального середовища**.**

1. Одним із ключових факторів успішної мотивації є зацікавлення учнів предметом, тому навчання повинно бути захопливим і релевантним для їхнього повсякденного життя. Використання цікавих ілюстрацій, відеоматеріалів та інтерактивних симуляцій може зробити уроки більш цікавими та доступними. Практичні дослідження та лабораторні роботи важливі для розвитку наукового мислення, вони дають змогу учням брати участь у реальних експериментах та дослідженнях. Створення навчальних сценаріїв, які вимагають від учнів активної участі, сприяє розвитку навичок спостереження, аналізу та висновків

2. Часто учні втрачають інтерес до математики та природничих наук

через нерозуміння застосування цих знань у реальному житті. Щоб побудувати мотивацію, важливо надавати приклади того, як дані знання використовуються у наукових дослідженнях, технологічних винаходах, а також допомогти учням усвідомити, що вони вивчають не просто теорію, але і набувають навички, які можна використовувати для розв'язання реальних проблем.

3. Деякі діти можуть виявити особливі здібності до математики або природничих наук, і їх слід підтримувати та заохочувати, так як кожен учень унікальний, і важливо враховувати його індивідуальні особливості та таланти. Саме тому, створення диференційованих завдань, які враховують рівень складності та інтереси кожного учня, забезпечить більш ефективне вивчення предметів природничо-математичного циклу. Розробка програм для розвитку талантів учнів у природничих науках та математиці є основою для формування нового покоління науковців та інженерів.

4. Важливо памятати, що батьки учнів відіграють важливу роль у стимулюванні інтересу дітей до вивчення природничо-математичних предметів, тому інформування батьків про значення цих наук та їх практичне використання в сучасному світі, може значно вплинути на мотивацію їх дітей.

Таким чином, в умовах сьогодення основною метою мотивації учнів вивчати предмети природничо-математичного циклу є формування в здобувачів освіти математичної компетентності на такому рівні, який був би достатнім для забезпечення життєдіяльності в теперішньому світі, вдалого формування предметних компетентностей в освітньому процесі, забезпечення інтелектуального розвитку школярів, покращення їх уваги, пам’яті, логічного мислення та інтуїції.

Висновки./Conclusions.

Предмети природничо-математичного циклу — це основа для формування наукового мислення та аналітичних навичок. Вони не лише розкривають структуру природи та математичні закони, але і надають інструменти для розв'язання реальних проблем. Мотивувати учнів до вивчення цих предметів — це інвестиція в їх майбутнє та майбутнє суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ільїн Е. П. Мотивація та мотиви / Е. П. Ільїн. – СПб. : Питер, 2000. 512 с.

2. Давидов В. В. Теорія розвиваючого навчання / В.В. Давидов– М. : ИНЮР, 1996. – 423 с.

3. Маркова А. К. Активізація мотивації досягнень учнів / Маркова А. К. Р.-на-Дону: Просвещение, 1996. – 72 с.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Черевань Ірина Василівна,
здобувачка другого магістерського рівня вищої освіти
Полтавський національний педагогічний
університет ім. В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Вступ. Успішна реалізація особистості у суспільстві багато у чому залежить від її вміння нестандартно мислити, здійснювати пошук та знаходити незвичайні і цікаві засоби вирішення проблемних питань, здійснювати творчий підхід стосовно будь-яких змін. На сьогоднішній день освітня система України переживає період активного реформування, підґрунтям якого є світові тенденції, пріоритетом яких є розвиток творчого та креативного мислення особистості, а не звичайне накопичення знань та навичок. Саме тому розвиток творчих здібностей школярів є одним з найактуальніших питань сучасної освітньої діяльності.

Мета роботи полягає в аргументуванні доречності застосування сучасних технологій навчання для розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Матеріали та методи. Відповідно до визначеної мети в даному дослідженні застосовано загальнонаукові теоретичні і емпіричні методи: аналіз науково-педагогічної літератури, опитування, спостереження.

Результати та обговорення. Питанню дослідження здібностей, творчих здібностей та їх розвитку присвячено чимало праць науковців. Єдиного визначення поняття «здібності» у науковій літературі не існує. Так, Г. Костюк трактує це поняття як «істотні властивості людської особистості, що виявляються в її цілеспрямованій діяльності й зумовлюють її успіх» [2]. У своїх працях науковець підкреслював, що здібності особистості являють собою вияв єдиної та цілісної її сутності, що сприяє їх тісному зв’язку із знаннями та вміннями, потребами та інтересами, працьовитістю та іншими рисами.

У психолого-педагогічній літературі спостерігається і різне визначення

науковцями поняття «творчі здібності». Вітчизняна науковиця Т. Равлюк визначає творчі здібності, як синтез різних властивостей особистості, які характеризуються рівнем відповідності певного виду творчого процесу вимогам до неї та визначають результат діяльності цього процесу [4].

В. Рогозіна характеризує творчі здібності як особливий вид розумово-інтелектуальних здібностей, які виражаються в умінні та здатності породжувати мислительну діяльність за межами вимог, відходити під час мислення від традиційних норм та правил, створювати різні оригінальні та цікаві ідеї, шукати та знаходити способи їх практичного вирішення [5].

На нашу думку, ключове завдання вчителя початкової школи полягає у якомога ранішому забезпеченні розвитку творчих здібностей учнів, оскільки у дитячому віці школярі ще не мають сформованих стереотипів і внаслідок цього вони більше схильні до творчості та творчого процесу. Для цього організація освітнього процесу має бути побудована, спираючись на особистісно орієнтований та компетентнісний підходи. Взаємини з учнями та їхніми батьками мають опиратися на засади партнерства. При цьому вчитель набуває вже нової ролі, будучи не просто наставником чи джерелом знань, а стає фасилітатором, коучем, тьютором, модератором в індивідуальному освітньому просторі учня.

У зв’язку з цим набуває актуальності впровадження у освітній процес нових підходів, які сприяють розвитку творчого потенціалу школярів. А для цього важливим є проведення комплексної модернізації усіх освітніх процесів, методів, прийомів та технологій, які використовуються у цих процесах.

Одним із ефективних засобів розвитку творчих здібностей учнів початкової школи є використання в освітньому процесі smart-технологій за допомогою мультимедійного обладнання – планшетів, смартфонів, нетбуків.

Яскравим прикладом smart-технологій є інтернет-ресурс *learningapps*-інтернет-сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Даний сервіс можна використовувати як в урочний так і в позаурочний час. Ресурс допомагає

перевірити та закріпити знання учнів в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу. На платформі *learningapps.org* учитель може створити віртуальний клас, де учні мають можливість виконувати різноманітні завдання, а також створювати їх самостійно. Результати діяльності учнів можна переглядати у теці «Статистика класу», де відображається динаміка активності та досягнень кожного учня, а також можна проаналізувати учнівську діяльність. Інтернет-ресурс *learningapps* надає можливість створювати навчальні інтерактивні ігри з різних предметів навчальних галузей.

Ще одним ресурсом, який на нашу думку заслуговує уваги, є сервіс *Prezi* – презентаційне програмне забезпечення для створення інтерактивної нелінійної презентації в онлайн-режимі. Даний інструмент сприяє ефективному ознайомленню з новою темою уроку, а подачу навчального матеріалу робить цікавою та наочною. За допомогою цього сервісу школярі опановують навичку прийняття швидких та нестандартних рішень, оскільки постає необхідність виокремити головне серед великої кількості інформації та встановити логічний і послідовний зв'язок між основними структурними елементами.

Іншим цікавим засобом smart-технології, на нашу думку, є ресурс *Google-презентації*. Даний онлайн-сервіс дозволяє не лише опрацьовувати та узагальнювати навчальний матеріал, а й створювати спільні проекти. *Google-презентації* дають можливість школярам проявити свій творчий потенціал, водночас педагог може коригувати творчу діяльність дітей на її різних етапах.

Вагома роль у процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів належить *грі*. В. Сухомлинський наголошував, що «гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишнє».

Гра являє собою першу діяльність дитини, яка відіграє важливу роль у процесі розвитку особистості, формуванні її властивостей та збагаченні її внутрішнього світу, розвитку її моральних та вольових якостей [2]. Ігровий процес для дитини являє собою своєрідну форму розкриття нею своєї

активності, під час якої вона може відтворювати дії дорослих та взаємовідносини між ними, пізнавати властивості предметів та їх функції, спілкуватися.

На нашу думку, саме гра є тим ефективним інструментом, котрий сприяє розвиткові творчих здібностей дітей, оскільки вона виступає особливою формою їх суспільного життя та діяльності. У грі діти імітують дії дорослих, відтворюють їхнє життя, працю та взаємовідносини, виконують певні ролі. Внаслідок цього у дитини виникає потреба у створенні нових образів, відтворенні невластивої їй поведінки, пошуку неординарних шляхів вирішення певного питання.

У навчальному процесі доцільно використовувати такі ігри як «Лото», «Карусель», «Аукціон знань», «Акваріум», «Мікрофон», «Плутанина», «Істинне-хибне» і т. п.

Ще одним із ефективних засобів розвитку творчих здібностей учнів є впровадження у навчальний процес інноваційної технології *сторітелінг* (дослівно – «розповідання історій»). За В. Сухомлинським «словесна творчість-це могутній засіб розумового розвитку людини, перед якою відкривається світ. З того часу, як слово стає для дитини інструментом, за допомогою якого твориться нова краса, дитина піднімається на нову сходинку бачення світу, досягає якісно нового етапу у своєму, духовному розвитку. Їй хочеться у слові виразити своє захоплення, свій подив перед красою світу».

Сторітелінг – це мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики з метою впливу на емоційну, когнітивну та мотиваційну сфери іншої людини.

Сторітелінг набув популярності серед педагогів та психологів усього світу, оскільки пояснення нового матеріалу у формі розповіді історій сприяє розвитку у школярів уяви, логіки, підвищенню рівня культурної освіти. Застосовувати сторітелінг можна у будь-який час та у будь-якому місці. За допомогою історій діти вчаться приймати рішення та будувати стосунки. Обмін

історіями дозволяє вибудовувати правильні взаємовідносини між учнями та педагогами [6]. Існує декілька видів сторітелінгу – культурний, Jump story, соціальний, сімейний, особистий, дружній. На наше глибоке переконання, кожен із цих видів спонукає дитячу особистість до активізації творчого мислення.

Для розвитку творчих здібностей учнів початкової школи також доречним є застосування у навчальному процесі технології *скрайбінг* (з англійської scribe-робити ескіз, нарис) – метод розповіді чи пояснення, що супроводжується паралельним створенням схематичних малюнків, які відтворюють ключовий зміст сказаного. Головною метою скрайбінгу є допомога у кращому опановуванні змісту нового матеріалу, запам'ятовуванні нової інформації шляхом візуалізації. Основне завдання скрайбінгу полягає у донесенні інформації до слухача у максимально зрозумілому та привабливому для нього форматі. Саме тому для створення яскравої та зрозумілої наочності використовуються малюнки, символи, схеми, піктограми, діаграми, ключові слова тощо [3]. Яскраво представлений матеріал, лаконічний, інформативний та креативний сприяє розвитку дитячої уяви, спонукає дитину до творчого мислення та діяльності.

Висновки. Спираючись на власний практичний досвід, ми вважаємо, що розвиток творчих здібностей учнів початкової школи є однією з нагальних потреб в навчально-виховному процесі. А впровадження в освітній процес smart-технологій, інноваційних та ігрових технологій прискорює процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гра та її значення для психічного розвитку https://pidruchniki.com/77703/psihologiya/znachennya_psihichnogo_rozvitku_doshkilnyat

2. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей / С. Г. Костюк // Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, 1989. – С. 307-373.

3. Метод «Скрайбінг»: яскраве подання навчального матеріалу: https://naurok.com.ua/post/metod-skraybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu

4. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. 2005. Вип. 20. – С. 112-118.

5. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке // Воспитание школьников. – 2007. – №4. – С. 28-30.

6. Сторітелінг як метод навчання: https://www.creativeschool.com.ua/storytelling/

ОГЛЯД ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ОСВІТИ НА ПЛАТФОРМІ WEB OF SCIENCE

Шароварський Георгій Тарасович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Юр'єва Катерина Анатоліївна
доктор педагогічних наук
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ. Розпочате 24 лютого 2022 року повномасштабне військове вторгнення російської федерації не лише дало поштовх безпрецедентному сплеску патріотизму громадян України, але й спричинило актуалізацію питань, пов'язаних з військово-патріотичним вихованням молоді в нашій країні.

У травні 2019 року була затвердженаі введена в дію Указом Президента України нова редакція Стратегії національно-патріотичного виховання [4]. Згідно з документом, компонентний склад національно-патріотичного виховання утворюють громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, а також військово-патріотичне виховання. Принагідно додамо, що в червні 2022 року перелік актуальних напрямів, що окреслюють зміст національно-патріотичного виховання, був розширений, оскільки новий документ – Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України [2] – додав до цього списку ще й виховання екологічне.

Аналіз пріоритетів національно-патріотичного виховання показав, що найбільше освітньо-виховане навантаження несе необхідність забезпечення «готовності громадянина до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [4]. При цьому одним із визначених «Стратегією національно-патріотичного виховання» напрямів роботи є «здійснення проектів та заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби» [4]. У «Плані дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки» також передбачено

реалізацію «проектів та заходів, спрямованих на підвищення престижу військової служби та популяризацію стандартів НАТО» [3].

Мета роботи зумовлена необхідністю виконання «Плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки», зокрема, «вивчення вітчизняних та зарубіжних сучасних виховних систем, узагальнення та поширення найкращого досвіду з національно-патріотичного виховання» [3] і полягає в огляді публікацій з проблем патріотичного та військово-патріотичного виховання у виданнях, які індексуються наукометричною базою Web of Science.

Матеріали та методи. Для виявлення основних напрямів досліджень проблем військово-патріотичної освіти ми звернулися до публікацій, що проіндексовані однією з найавторитетніших у науковому світі наукометричних баз Web of Science. Перший пошуковий запит чітко відповідав темі дослідження: «військово-патріотична освіта» або «військово-патріотичне виховання», обмежував глибину пошуку останніми п’ятьма роками – з 2020 по 2024, а також враховував інформацію з однієї бази даних: Web of Science Core Collection. Також ми зупинили увагу: 1) тільки на статтях і 2) на статтях лише відкритого доступу, оскільки планували надалі використати матеріали проаналізованих статей у своїй випускній кваліфікаційній роботі.

Результати та обговорення. Результат первинного пошуку містив 35 публікацій [1; 5–22]. Така невелика кількість публікацій за проблемою, що нас цікавить, звісно, дивує, але подальший аналіз результатів дещо прояснив ситуацію.

Первинний аналіз показав переважання публікацій з країни-агресорки 16 з 35, що становить понад 47% (Рис. 1). Вочевидь, така ситуація спричинена самими пошуковими термінами «військово-патріотична освіта» та «військово-патріотичне виховання», оскільки саме в росії напередодні повномасштабного воєнного вторгнення в Україну і дотепер спостерігається нагнітання «патріотичної» істерії.

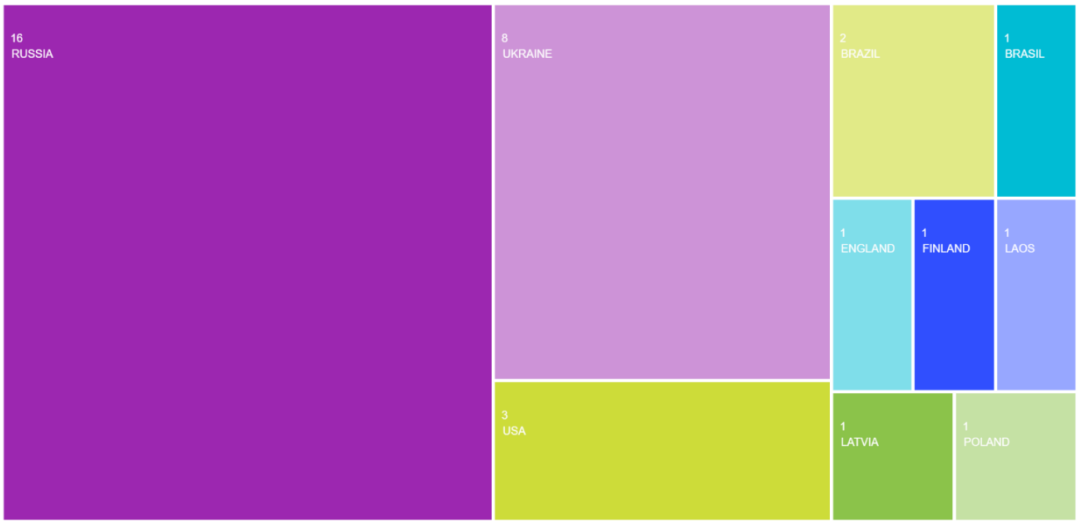

Рис. 1. Розподіл публікацій за країнами походження

Цікавими виявилися результати аналізу за напрямами досліджень:

– історія – 19 (55,882%);
– освіта й освітні дослідження – 4 (11,765%);
– мистецтво та інші гуманітарні теми – 3 (8,824%);
– соціальні науки – 3 (8,824%);
– соціологія – 2 (5,882%);
– археологія – 1 (2,941%);
– регіональні дослідження – 1 (2,941%);
– етнічні дослідження – 1 (2,941%);
– державне управління та юриспруденція – 1 (2,941%);
– історія та філософія науки – 1 (2,941%);
– міжнародні відносини – 1 (2,941%);
– найронауки, нейрологія – 1 (2,941%);
– наукові технології – 1 (2,941%).

Перевищення загальної кількості – 35 публікацій пояснюється тим, що деякі журнали, публікації в яких потрапили до вибірки, мають декілька напрямів досліджень. Також на визначення напряму, до якого належить кожна стаття, може впливати комплекс ключових слів, зазначених авторами.

Подальший аналіз ми зосередили на публікаціях українських авторів.

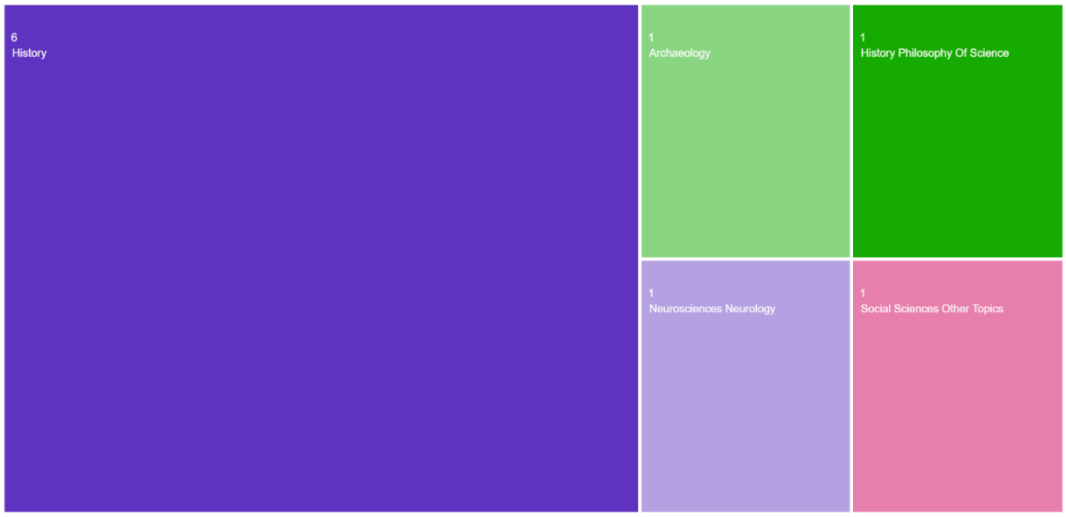

Рис. 2. Розподіл публікацій українських авторів за напрямами досліджень

Результати аналізу за афіліацією українських авторів показали, що шість осіб (75%) є співробітниками МОН України; двоє (25%) – Університету Григорія Сковороди в Переяславі; по одному (12,5%) автору представляють: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького; Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка; Ізмаїльський державний гуманітарний університет; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності; Міністерство оборони України; Національну академію аграрних наук України; Національну академію внутрішніх справ; Національну академію юридичних наук України; Національну академію служби безпеки України; Національний університет оборони України імені Івана Черняховського; Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова; Національну наукову сільськогосподарську бібліотеку НАН України; Раду безпеки і оборони України; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського; Сумський національний аграрний університет; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Висновки. Аналіз статей і книг з проблем військово-патріотичного виховання та військово-патріотичної освіти, проіндексованих однією з

найавторитетніших міжнародних наукометричних баз Web of Science з 2020 по 2024 рік, показав, що майже половину таких публікацій складають статті в російських журналах. Нині, в умовах повномасштабної воєнної агресії росії проти України це є неприпустимим. Українські науковці мають не лише активізувати роботу з дослідження питань військово-патріотичного виховання, але й активніше просувати на всіх доступних міжнародних майданчиках, з-поміж іншого, і на наукових, точку зору України, переконувати і шукати однодумців щоб об'єднати міжнародну спільноту в боротьбі зі спільним ворогом всієї цивілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко Б., Дем'яненко А. Мілітаризація освітньо-виховного процесу на території окупованого Криму (2014–2019). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2021. № 19. С. 228–238. DOI: https://doi.org/10.24919/2519-058x.19.233845.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. *Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, Наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.15 № 641 : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. № 527*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text

3. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 09.10.2020 р. № 932. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-п#Text.

4. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text.

5. Alava J. 2021. Russia's Young Army: Raising New Generations into Militarized Patriots. *Nexus of Patriotism and Militarism in Russia* / ed. K. Pynnöniemi. Helsinki: Helsinki University Press. DOI:

https://doi.org/10.33134/HUP-9-9

6. Barbieri J. Raising citizen-soldiers in donbas: russia's role in promoting patriotic education programmes in the donetsk and luhansk peoples' republics. *Ethnopolitics*. 2023. P. 1–22. DOI: https://doi.org/10.1080/17449057.2023.2220097.

7. Ferreira C., Zimmermann A. C. O golpe vira uma festa. *Revista brasileira de história da educação*. 2023. Vol. 23, no. 1. e258. DOI: https://doi.org/10.4025/rbhe.v23.2023.e258.

8. Gusmão D. C. F., Honorato T. Ideais de homem civilizado veiculados nos livros didáticos de educação moral e cívica na ditadura civil-militar. *História da educação*. 2019. Vol. 23. DOI: https://doi.org/10.1590/2236-3459/82622.

9. Knoester C., Davis E. A. Patriotism, competition, nationalism, and respect for the military in US sports: Public recognition of American institutionalized sports nationalism. *International review for the sociology of sport*. 2022. Vol. 57, no. 7. P. 1021–1043. DOI: https://doi.org/10.1177/10126902211048769.

10. Kreija-Gaikšte S., Katane I. Implementation of the national defense training in latvian schools as the topicality of nowadays education. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. proceedings of the international scientific conference*. 2021. Vol. 2. P. 304–317. DOI: https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6436.

11. Legal aspects of civil-military cooperation in comparative context / Y. Lutsenko et al. *Revista amazonia investiga*. 2021. Vol. 10, no. 48. P. 138–149. DOI: https://doi.org/10.34069/ai/2021.48.12.15.

12. Llanos Antczak A., Phommachanh P. China's assertiveness in the south and east china sea: a constructivist approach. *Revista mexicana de ciencias políticas y sociales*. 2021. Vol. 67, no. 244. DOI: https://doi.org/10.22201/fcpys.2448492xe.2022.244.71189.

13. Lindner A. M., Hawkins D. N. America's most divided sport: polarization and inequality in attitudes about youth football. *Social problems*. 2021. DOI: https://doi.org/10.1093/socpro/spab070.

14. Lotsberg Bryn B. Gjøken og hjemlandet: sanger i russisk

samtidspropaganda. *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift*. 2023. Vol. 26, no. 1. P. 39–53. DOI: https://doi.org/10.18261/nlvt.26.1.4

15. Mesqui F. La vogue du jouet militaire dans la première moitié du XXe siècle. *Strenae*. 2021. No. 17. DOI: https://doi.org/10.4000/strenae.6008.

16. Ostrovyk D. (2021). State Policy on Afghan War Veterans and Families of Fallen Servicemen in Ukrainian SSR in the 1980s (on Materials of State Archives of Dnipropetrovsk and Chernihiv Regions). *Eminak: Scientific Quarterly Journal*. 2021. No. 4(32). P. 132-142. DOI: https://doi.org/10.33782/eminak2020.4(32).471

17. Pashkova O. Military camps for minors in the temporary occupied territories of the Donetsk and Luhansk regions: organizational and content aspects of the work. *Ukraïns'kij ìstoričnij žurnal*. 2023. No. 1. P. 20–35. DOI: https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.020.

18. Petryshyn L., Demuz I. Military education in the army of the duchy of Warsaw (1807–1815). *Східноєвропейський історичний вісник*. 2020. No. 16. P. 50–62. DOI: https://doi.org/10.24919/2519-058x.16.210901.

19. Psychophysical training of young people for homeland defence using means of physical culture and sports / R. Prots et al. *Brain. broad research in artificial intelligence and neuroscience*. 2021. Vol. 12, no. 3. P. 149–171. DOI: https://doi.org/10.18662/brain/12.3/225.

20. Rohozha M., Karasevych A. Olexandr Zahrodskyi: life to serve Ukraine. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2019. No. 13. P. 103–111. DOI: https://doi.org/10.24919/2519-058x.0.184417.

21. Silkenat D. “A company of gentlemen”: confederate veterans and southern universities. *American nineteenth century history*. 2020. Vol. 21, no. 3. P. 237–253. DOI: https://doi.org/10.1080/14664658.2020.1843838.

22. Vasianovych H., Lozynskyi A. The content of military education of the ukrainians in national and foreign armed forces in 1914–1921. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2020. No. 13. P. 94–1103. DOI: https://doi.org/10.24919/2519-058x.13.188670.

ДІЛОВА ГРА ЯК ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Шевченко Юлія Вікторівна,
старший викладач
НУ "Чернігівська політехніка"
м. Чернігів, Україна

Вступ. Сучасні реалії в Україні пов'язані із повномасштабним вторгненням Росії ставлять нові виклики до рівня володіння англійською мовою (АМ) фахівцями у сфері юриспруденції. У часи війни професія юриста має неабияке значення, оскільки наслідки війни безпосередньо пов'язані з юридичними фактами і знання юридичної англійської є невід'ємною умовою захисту правосуддя на міжнародному рівні. Але, на жаль, як свідчать результати нашого дослідження, рівень володіння АМ здобувачами вищої освіти на юридичних факультетах у переважній більшості недостатній для здійснення англомовної комунікації у професійних цілях. Отже, наявне протиріччя між соціальним замовленням і рівнем володіння АМ майбутніх юристів обумовлює актуальність проблеми пошуку таких технологій навчання, які б розвивали уміння адекватно до ситуації професійного спілкування успішно реалізовувати іншомовну мовленнєву діяльність і, водночас, спонукали б до самостійності у навчанні. Однією з найефективніших технологій, з цієї точки зору, ми вважаємо імітаційну ділову гру.

Мета роботи: обґрунтувати необхідність впровадження ділової гри "Судове засідання" у процес вивчення АМ на юридичних факультетах.

Матеріали і методи. Для досягнення поставленої мети використані наступні теоретичні методи дослідження: аналіз наукової літератури, синтез, узагальнення. Матеріалом дослідження слугувала ділова гра "Судове засідання" як інтерактивна технологія формування професійно орієнтованої англомовної комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Результати і обговорення. Проаналізувавши погляди вчених [1, 2, 3, 4] можна виділити такі основні характеристики імітаційної ДГ: моделювання професійної діяльності; спільна колективна діяльність, що має характер рольової взаємодії; розподіл ролей між учасниками гри; підвищений емоційний фон навчання; наявність системи індивідуального чи групового оцінювання.

Аналіз досліджень з питань професійної діяльності юристів дозволяє виділити такі основні ситуації професійного спілкування: надання юридичної консультації іноземним громадянам, нарада із зарубіжними колегами, участь у наукових конференціях за кордоном, допит свідків (у випадку порушення закону іноземцями), захист інтересів особи / організації в суді, участь у міжнародних правничих конкурсах "Судові дебати" [5, 187]. А також, у зв'язку із наслідками військової агресії Росії на території України, фахівці у сфері кримінального права сьогодні постійно співпрацюють із міжнародними організаціями для розслідування та встановлення правосуддя. Саме такі ситуації можуть слугувати основою для розробки імітаційних ділових ігор для навчання АМ здобувачами вищої освіти на юридичних факультетах.

Проаналізувавши типові ситуації професійного спілкування юристів, можна узагальнити такі комунікативні наміри: з'ясувати, проаналізувати, пояснити, оцінити, порадити, переконати, представити інформацію, обговорити, уточнити, узгодити, узагальнити, обґрунтувати точку зору. Щодо типів монологічного мовлення можна виділити такі: монолог-пояснення, монолог-оцінювання, монолог-переконання, монолог-міркування. Щодо діалогічного мовлення, то найчастіше вживаними є: діалог-розпитування та діалог-дискусія. ДГ "Судові засідання" дає змогу інтегровано формувати компетенції не лише в усному мовленні, а в письмі (наприклад, подання позовної заяви до суду); аудіюванні (представлення аудіо- та відеодоказів); читанні (вивчення обставин правопорушення за матеріалами справи).

Як свідчить практика використання таких ДГ, рівень мотивації студентів до вивчення АМ значно підвищується: із формального, заснованого на отриманні балів, він стає глибоко особистісним і переходить до сфери

професійних інтересів майбутніх юристів. Вони переконуються в можливості застосування АМ як засобу спілкування з професійними цілями, краще розуміють роль, яку судді, адвокати, прокурори, присяжні грають у системі правосуддя; збільшується їхня усвідомленість про важливість права в демократичному суспільстві. Підвищена емоційність, яка створюється в процесі цієї імітаційної гри має дуже велике значення, адже знання, отримані на фоні сильних емоцій, назавжди закарбовуються в пам'яті. У цьому аспекті ДГ має значні переваги над традиційними методами навчання, які супроводжуються дуже низькою емоційністю з боку студентів. І, як показує досвід проведення ДГ "Судові засідання", здобувачі вищої освіти повністю занурюються в атмосферу гри, що активізує процес навчання і значно підвищує його ефективність.

Аналізуючи колективний компонент діяльності у ході ДГ слід відмітити, що взаємостосунки у грі будуються на основі співпраці. Досвід і знання кожного студента використовуються в умовах, максимально наближених до їхньої майбутньої професійної діяльності .

У процесі підготовки до ДГ активізуються знання з фахових дисциплін, здійснюються міжпредметні зв'язки, органічно інтегруються знання здобувачів вищої освіти з різних галузей права та судової риторики.

ДГ "Судове засідання" є ефективним засобом індивідуалізації навчання. Різноманітність ролей допомагає вирішити проблему неоднорідності групи щодо мовленнєвої підготовки її учасників та індивідуальних особливостей кожного студента. Слід зазначити, що навіть сором'язливі студенти, які не проявляли великої активності під час традиційних занять з АМ, "сховавшись" за роль, активно вступають у комунікацію. Відповідно, знімається психологічне напруження учасників гри, підвищується їхня ініціативність.

ДГ "Судове засідання" є проєктним видом діяльності і потребує великої самостійної роботи студентів під час підготовки. Зважаючи на те, що в умовах Університету 2/3 загального обсягу годин відводиться на самостійну роботу здобувачів вищої освіти, застосування ДГ як проєктного виду діяльності є доцільним і, як показує практика, високо результативним.

Висновки. Отже, використання ДГ “Судові засідання” під час опанування АМ на юридичних факультетах сприяє розвитку професійно орієнтованих комунікативних компетенцій в усіх видах мовленнєвої діяльності, дає змогу реалізувати комунікативний, особистісно-діяльнісний, проблемний та диференційований підходи в навчанні, які є пріоритетними на сучасному етапі розвитку методики викладання АМ для спеціальних цілей. Тому, необхідність впровадження ДГ “Судові засідання” у процес навчання АМ на юридичних факультетах є науково обґрунтованою і значно підвищує результативність підготовки майбутніх юристів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Л. В. Ділова гра як педагогічний феномен. Наукові записки: Збірник наукових статей НПУ імені М.П.Драгоманова. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. Ч.1. С.27-33.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. авт.-уклад. Н.П. Наволокова. Х.: Вид.гр. Основа, 2009. 176 с.
3. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. за ред. С.Ю.Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2011. 344 с.
4. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах. Київ : “Вища школа”, 2004. 206 с.
5. Шевченко Ю. В. До питання інтенсифікації навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів юридичного факультету. *Наукові записки національного університету: “Острозька академія”*. Серія “Філологічна”. Острог: Національний університет “Острозька академія”, 2017. Вип.64.-Ч.2.- С.186-189

ВАЖЛИВІСТЬ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Шевчук Олександр Сергійович
Студент
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

Наразі в сучасному світі освіти виникає безліч викликів та можливостей, які вимагають новаторського підходу до навчання. Один із таких підходів, який привертає увагу педагогів та дослідників – це інтегроване навчання. Дана тема особливо актуальна в контексті початкових класів, де учні тільки починають власний шлях навчання, оскільки початкові класи відіграють досить вагому роль у формуванні базових знань та навичок учнів. Інтегроване навчання стає допоміжним інструментом для педагогів у досягненні більш глибокого розуміння предметів, розвитку критичного мислення та підготовки дітей до складніших етапів навчання. Інтегроване навчання дає свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації навчання молодших школярів. Цей вибір зумовлений перспективними і поточними дидактичними, виховними та розвивальними завданнями навчально-виховного процесу початкової школи.

Важливість інтегрованого навчання в початкових класах досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Клепко, І. Козловська, В. Ільченко, С. Гончаренко, Ю. Мальований, І. Бех, Н. Бібік, К. Гуз, Н. Пахомова, М. Чапаєв, О. Данилюк, А. Степанюк, О. Ярошенко, Л. Дольнікова, О. Мітрясова, Т. Пушкарьова, Н. Симакова, С. Старченко, А. Хрипкова, А. Усова, Л. Масол, О. Просіна, Р. Арцишевський, М. Арцишевська, Я. Собко, О. Яворук, В. Загвязинський, В. Ледньов, М. Берулава, Ю. Дік, І. Пастирська, С. Матісон, М. Фріман та інші [3, с. 45-75].

Інтегроване навчання – це підхід, що поєднує різні предмети чи їх елементи у єдиний, цілісний курс. На відміну від традиційного розгляду

предметів окремо, інтегроване навчання надає учням можливість бачити зв'язки між різними дисциплінами та застосовувати знання в різних контекстах. Інтегрований урок – нетрадиційна структура й динамічна форма організації процесу цілеспрямованої взаємодії визначеного складу вчителів і учнів. Початковій школі пропонується змістова інтеграція (відібраний навчальний матеріал з декількох предметів і об'єднаний навколо однієї теми) для збагачення інформаційного й емоційного сприйняття мислення і почуттів учнів, що дає змогу з різних боків пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань [4, с. 31-45]. Вдалим прикладом проведення інтегрованих уроків був досвід В. О. Сухомлинського, його «уроки мислення в природі», які він проводив у Павлиській школі для 6-річних учнів. Це і є інтеграція основних видів пізнавальної діяльності (спостереження, мислення, мовлення) з метою навчання, виховання та розвитку дітей 6-7 років. Із упровадженням у педагогічну практику інтегрованих уроків процес навчання перебудовується. У такий спосіб має вирішуватися комплексне застосування знань на практиці, у трудовій діяльності та в життєвих ситуаціях.

Однією з ключових основ інтегрованого навчання є визнання зв'язків між різними предметами і їх безпосередня взаємодія. У результаті це дозволяє створити навчальний процес, де учні сприймають знання як цілісну систему, а не окремі фрагменти. Принцип цілісності, взаємодії та контекстуалізації є важливими для формування конструктивного розуміння матеріалу. Багато дослідників визнають, що інтегрований підхід у мовнолітературній освітній галузі, так само як і в природничій, суспільствознавчій, вирішить проблему, яку створює зростаючий обсяг інформації.

На думку Г. Клочека, неабияк важливо в кожній галузі знаходити й увиразнювати основні опорні моменти, засвоєння яких слугуватиме певним захисним, стабілізаційним чинником саме тому, що допоможе людині орієнтуватися в бурхливих інформаційних потоках [3, с. 45-75]. Інтегроване навчання може набувати різних форм, а саме: предметно-практичне навчання, тематичні проекти, проблемне навчання та інші. Кожен із цих підходів враховує

особливості мети навчання, педагогічні цілі та потреби учнів. Необхідно визначити який підхід є найбільш доречним та вдалим для конкретного навчального контексту.

Інтегроване навчання наділяє освітній процес численними перевагами порівняно з традиційним підходом, що розглядає кожен предмет окремо. Важливо враховувати ці переваги для розуміння ефективності та важливості інтегрованого навчання в початкових класах. По-перше, інтегроване навчання сприяє глибшому розумінню матеріалу, оскільки воно дозволяє учням бачити зв'язки та взаємодії між різними предметами. Учні отримують можливість розвивати комплексні знання, що сприяє кращому усвідомленню концепцій та їх застосуванню в різних контекстах. По-друге, інтегроване навчання стимулює мотивацію учнів через цікавий та важливий контекст завдань. Здійснення практичних проектів, пов'язаних з різними предметами, надає учням можливість бачити користь здобутих знань у реальному житті, що впливає на їхні інтереси та активність в навчанні. По-третє, інтегроване навчання висуває високі вимоги до критичного мислення та навичок проблемного розв'язання. Учні залучаються до аналізу та вирішення комплексних проблем, що сприяє розвитку їх когнітивних навичок та формуванню стратегічного мислення. У той же час інтегроване навчання вимагає співпраці між учнями різних рівнів та з різних предметів, що сприяє розвитку комунікативних та соціальних навичок, формує уміння працювати в команді та взаємодіяти з різними індивідуальностями [2, с. 77-79]. Окрім того, інтегроване навчання дозволяє учням легше адаптуватися до реальних викликів, які вимагають використання різноманітних навичок та знань, воно формує гнучкість мислення та уміння швидко адаптуватися до нових ситуацій. Усі ці переваги роблять інтегроване навчання значущим та важливим компонентом освітнього процесу, особливо в початкових класах.

У початкових класах діти перебувають на важливому етапі свого розвитку, де формуються базові навички та знання. Особливості інтегрованого навчання в цьому контексті полягають у врахуванні вікових характеристик учнів, їхнього

психоемоційного стану та потреб у структурованому та мотивуючому навчальному процесі. Інтегроване навчання створює можливості для учнів використовувати навички читання та письма у різних контекстах. При вивченні інтегрованих тем учні читають різноманітні тексти, формуючи розуміння як власної діяльності, так і зв'язків між різними предметами. Здійснення проектів та досліджень також сприяє розвитку письмових навичок через створення звітів та презентацій. Інтегроване навчання може включати в себе різноманітні завдання, які розвивають обчислювальні навички учнів. Наприклад, при вивченні теми про екосистему, учні можуть аналізувати чисельні дані про кількість певних видів рослин чи тварин, застосовуючи обчислювальні стратегії для розв'язання завдань [3, с. 45-75]. Варто зазначити і те, що інтегроване навчання сприяє розвитку критичного мислення учнів, оскільки вони стикаються з різноманітними завданнями, які вимагають аналізу та обгрунтування власних висновків. Вдале поєднання різних предметів допомагає учням розвивати навички мислення «за межами рамок», допомагаючи їм розглядати проблеми з різних точок зору. Не менш важливо те, що інтегроване навчання створює навчальне середовище, яке сприяє творчому підходу до вирішення проблем. Учні, взаємодіючи з різними предметами, реалізовують свої ідеї, що розвиває їх творчість та здатність до інноваційного мислення.

Впровадження інтегрованого навчання в початкових класах вимагає активної та відповідальної ролі вчителя. Вчителі в початкових класах мають вирішувати завдання щодо розробки інтегрованих навчальних планів (вибір тем та концепцій, які будуть вивчені через спільне обговорення різних предметів, а також створення цікавих та відповідних завдань для учнів). Вчителі відіграють ключову роль у створенні стимулюючого та сприятливого середовища для учнів. Варто зосередити увагу на створенні уроків, де учні можуть вільно виражати свої ідеї, розвивати творчі та критичні навички, а також сприяти спільній роботі та обміну думками. Вчитель повинен виконувати роль «модератора», а вже діти самі намагаються під час навчання мислити і робити висновки, аналізувати кожну деталь поняття чи явища [5, с. 38-42]. Інтегроване

навчання вимагає планування інтерактивних та зацікавлюючих уроків. Вчителі повинні використовувати різноманітні методи та прийоми (групова робота, дослідження, дискусії), щоб максимально залучити учнів до процесу навчання. Вчителі повинні чітко визначити конкретні цілі для кожного інтегрованого проекту, повинні бути активними посередниками взаємодії різних предметів. Мається на увазі створення зв'язків між різними темами та предметами, розкриття взаємодій та розуміння взаємопов'язаності знань.

Варто також враховувати певні виклики, які виникатимуть у зв'язку з впровадженням інтегрованого навчання в початкових класах. Деякі вчителі все ж таки схиляються до традиційних методів викладання і опиратися саме на інтегрований підхід їм буде доволі важко через невпевненість у власних здібностях або ж відсутність досвіду в цій галузі. Вчителям знадобиться час і підготовка для адаптації своїх уроків та методів до інтегрованого підходу, а це потребує їх участі у відповідних тренінгах та професійному розвитку. Нерідко на таких уроках виникає інформаційна надлишковість змісту навчання за рахунок залучення інформації з різних галузей [1, с. 164-176]. До того ж, інтегроване навчання може супроводжуватись труднощами у компонуванні з різними стандартами та програмами навчання, які існують на різних рівнях та в різних шкільних системах.

Впровадження інтегрованого навчання вимагає додаткових ресурсів, таких як матеріали для проектної роботи, доступ до інтерактивних технологій та підтримка для оцінювання у новому контексті [2, с. 77-79]. На жаль, деякі школи не мають необхідної інфраструктури для підтримки інтегрованого навчання (лабораторії, бібліотеки чи простори для співпраці). Впровадження інтегрованого навчання великою школою є складнішим завданням порівняно з невеликою школою через більшу кількість вчителів, класів та учнів, а також більше адміністративних викликів. Інтегроване навчання може бути реалізоване різними способами і не завжди існує чітка методологія або стандарти для його впровадження. Незважаючи на ці виклики, інтегроване навчання у результаті спонукає до більш ефективного та цікавого процесу навчання, сприяючи

розвитку критичного мислення та навичок учнів.

У висновку можемо зауважити, що інтегроване навчання в початкових класах є важливим елементом сучасної освіти, оскільки воно сприяє розвитку комплексних навичок та формує учнів, здатних застосовувати отримані знання в різних сферах життя. Інтеграція різних предметів у навчальному процесі допомагає учням бачити взаємозв'язок між ними та розуміти їхню взаємодію в реальному житті. Даний підхід неабияк стимулює мотивацію та інтерес до навчання, сприяє глибшому розумінню предметів й готує молодших учнів до викликів сучасного світу. Інтегроване навчання також допомагає оптимізувати використання часу на уроці та створює підґрунтя для формування гнучких, креативних особистостей, які здатні ефективно функціонувати у сучасному інформаційному суспільстві. Такий підхід до навчання має важливе значення для підготовки учнів до успішного життя, розвитку і реалізації їхнього потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н., Мартиненко В., Вашуленко О., Листопад Н., Юношева Т. Технології формування навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: метод. посіб. Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко. Київ, 2022. С. 164-176.

2. Гаджега К. В. Інтегроване навчання в умовах сучасної початкової школи. Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево). Ред.кол.: Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: МДУ, 2019. С. 77-79.

3. Засєкіна Т. М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика. Монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. С 45-75.

4. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. С. 31-45.

5. Михайленко С. А. Нова українська школа: інтеграційний підхід у початковій загальній освіті. Інновації у роботі вчителя початкових класів: виклики і реалії НУШ. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 38-42.

ЗАЛУЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ У ЯКОСТІ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Шепета Світлана Володимирівна
викладач економічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Моркляк Михайло Іванович
викладач спец.дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;
ВСП «Тульчинський фаховий коледж ветеринарної медицини
Білоцерківського НАУ»

Вступ . / Introductions.

Функції Ради роботодавців та стейкхолдерів полягають в:

- професійній підготовці фахового молодшого бакалавра на основі комплексного співробітництва педагогічного колективу із випускниками, підприємствами і організаціями – провідними роботодавцями, шляхом об’єднання інтелектуального і практичного досвіду;
- моніторинг досягнутих результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти;
- вироблення спільної стратегії та напрямків впровадження діяльності;
- створення бази даних роботодавців та випускників;
- формування та збереження ефективних зв’язків коледжу з роботодавцями для покращення якості освітніх послуг;
- пошук шляхів оптимальної співпраці між коледжем та роботодавцями.

Розвиток технологій спонукає роботодавців проводити постійний моніторинг самоосвіти та саморозвитку кожного співробітника. Адже всім зрозуміло, що саме зараз економічний ефект від вкладень у розвиток персоналу є більшим ніж від капіталовкладень у засоби виробництва.

Виховуючи фахових молодших бакалаврів кожен викладач працює на випередження -формування вмінь вирішувати конкретні виробничі ситуації,

мобільно приймати правильні рішення, бути конкурентним, гнучким та затребуваним на ринку праці.

Мета роботи. / Aim.

Реалізація особистісного потенціалу здобувача освіти, розвитку його дослідницьких, творчих (креативних) та інтелектуальних здібностей, задоволення потреб економіки та суспільства в компетентних фахівцях, конкурентоздатних на національному та міжнародних ринках праці, формування громадянина і патріота-основні завдання освітнього процесу у вирішенні методичної проблеми ВСП « Тульчинський фаховий коледж ветеринарної медицини БНАУ».

Роль роботодавців в освітньому процесі коледжу переоцінити важко. Завдяки нашій постійній творчій співпраці ми реалізовуємо спільні проекти, семінари, конференції, виїзні заняття та зустрічі з успішними випускниками. Проводимо моніторинг досягнутих результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти, враховуємо пропозиції здобувачів щодо збільшення обсягів практичного навчання, укладання договорів з базами практик з подальшим працевлаштуванням, що в свою чергу підвищує імідж нашого навчального закладу, фінансову стабільність, якість навчальних планів, методичне і

матеріальне забезпечення і підтримку практичних занять та уроків на виробництві. Участь роботодавців у моніторингу якості ОПП (спільні семінари, засідання циклових комісій, гурткову та позааудиторну роботу, тренінги та бізнес-форуми, Ярмарок карєри).

Студентські пошуково-дослідницькі практичні конференції, круглі столи, майстер класи, надання роботодавцями інформації стосовно вимог ринку праці, прогнозування розвитку галузей та регіону-все це в подальшому відображається під час оновлення та модернізації ОПП і саме суттєве і цінне у вирішенні методичних проблем: забезпечує якість освіти, готує здобувачів освіти до професійної фахової діяльності відповідно до здобутої освіти, органічно поєднує в освітньому процесі теоретичне та практичне навчання, дослідницьку творчу та інноваційну діяльність і в подальшому працевлаштування.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Традиційно на початку вересня ми проводимо бінарний урок у співпраці з роботодавцями регіону, провідними фахівцями з профорієнтації відділу надання соціальних послуг Тульчинської районної філії Вінницького обласного центру зайнятості .

Здобувач освіти→ роботодавець→ менеджер → викладач → Здобувач освіти

На такий урок чи позааудиторний захід завжди запрошуємо директора коледжу– нашого випускника, викладача, керівника закладу, заслуженого працівника ветеринарної медицини України. І розумієте, чому?.. Він такий як вони., закінчив з відзнакою наш навчальний заклад, потім БНАУ, був виробничником, а зараз Менеджер досить знаного в Україні коледжу, роботодавець.

Під час зустрічі з ним, здобувачі освіти цікавляться багатьма етапами його життєвого шляху… і можна сказати, що при анонімному опитуванні багато з них визначаються з метою ким їм стати.

Доречі 75% викладачів та співробітників коледжу – наші випускники!

І це величезний мотиватор для кожного здобувача фахової передвищої освіти, кожного випускника.

Мета творчої співпраці з роботодавцями : навчитися на практиці (на виробництві) приймати рішення за відносно короткий час, передбачати розвиток ситуації, запропонувати власну ідею та визначати ступені професійної придатності до конкретної професії.

Під час виїзних занять в базові господарства регіону, здобувачі освіти

випускного курсу прогнозують варіанти запобігання безробіттю; моделюють висновки та можливі наслідки зміни ситуації на ринку праці; пропонують конкретну модель співбесіди та резюме для працевлаштування.

Неймовірно захоплююче проходить інтерактивне заняття «Проблема вибору». Кожен з нас завжди стоїть перед проблемою вибору, навіть якщо думає, що це не так…

Ми вирішуємо проблему:

- Чи навчатися в коледжі?,
- Чи потрібна вища освіта?,
- Коли і з ким одружуватися?,
- В якому віці народжувати дитину і скільки?.. і т.д.

На такому занятті розігруються різні ситуативні задачі, життєві ситуації, і здобувачі обравши ролі, обґрунтовують прийняте самостійно рішення.

До прокладу

На засідання міської ради винесене питання про вільну територію в центрі міста. До розгляду запропоновані такі варіанти: на цій території –

- обладнати дитячий майданчик і паркову зону
- торгівельний розважальний центр
- сучасний ветеринарний центр з готелем для тварин

- стоянку авто.

Ролі, які пропонуються здобувачам:

- головний економіст ОТГ
- представник екологічної служби
- бізнес-менеджер мережі ТРЦ
- головний ветеринарний лікар району
- мати з 2-ма дітьми в якої є авто… і т.д.

Кожен учасник цього засідання з групою підтримки його ідеї (тобто тут ми застосовуємо методи: «Робота в малих групах», «Модерація», «Метод Дельфи» імітація посади на робочому місці і т.д.) обґрунтовує свою ідею (з розрахунками, та доказовою базою)і переконує незалежну групу експертів (а тут задіяні викладачі циклової комісії, роботодавці регіону, аграрії) в перевагах своєї ідеї. І вже голосуванням і обґрунтуванням експертів, ми робимо вибір.

Важливим і цінним з педагогічної точки зору вважаємо, що здобувачі фахової передвищої освіти настільки входять в роль, так намагаються донести до експертів свою ідею, або бізнес-проект, що і ми і експерти отримуємо неймовірно емоційне і професійне задоволення.

І ще один педагогічний експеримент варто Вам продемонструвати.

Ми з членами гуртків і за активною участю роботодавців, провели моніторинг працевлаштування випускників за обраною професією, проаналізували цю інформацію, провели ряд майстер-класів з питань:

- дрескод (діловий стиль одягу)
- ведення телефонної розмови та співбесіда з Роботодавцем
- написання резюме та ін.

Загалом підготувалися до імітації посад на робочому місці (самий результативний та дієвий інноваційний метод).

Домовилися з адміністрацією і головними спеціалістами центру зайнятості і попрацювали зі здобувачами на посадах, які нам змогли надати в день проведення експерименту…

І Ви не уявляєте, які серйозні рішення приймали наші здобувачі у самих невизначених ситуаціях.

До прикладу:

- переглянувши Бізнес-плани безробітних-запропонували і обрали самий перспективний на їх думку, провівши ретельний аналіз розрахунків
- запропонували учаснику бойових дій (людині з обмежувальними можливостями) вид діяльності для працевлаштування, якого не було в переліку вакансій (онлайн консультації з надання ветеринарних послуг)
- заспокоїли (абсолютно коректно і стримано) неврівноважену відвідувачку, яка прийшла працевлаштовуватися без попереднього запису.

Досить креативно і цікаво для всіх учасників освітнього процесу на базі Вінницького обласного центру зайнятості (вели прямий ефір у f) пройшов Тренінг з розвитку підприємницьких навичок молоді за методологією Міжнародної організації праці BIZ-UP на тему: «Основи малого бізнесу» де здобувачі освіти розвивали навички самозайнятості молоді, проектна імітація «Розпочни бізнес з 0 ».

Результати та обговорення./Results and discussion.

Ми дійсно відійшли від простих традиційних занять за партами.

Наша освітня діяльність тісно переплітається з гуртковою та

позааудиторною роботою. Разом з Роботодавцями, стейкхолдерами, випускниками та виробничниками ми підвищуємо імідж освітньої діяльності, забезпечуємо якість навчальної та виробничої практики, проводимо спільні з роботодавцями семінари, Бізнес-форуми, практичні конференції, вебінари вернісаж-практикуми, що гарантує затребуваність наших випускників на ринку праці та високу конкурентоспроможність фахових молодших бакалаврів з обліку і оподаткування.

Висновки./Conclusions.

Постійна творча взаємодія з роботодавцями та виробничниками сприяє реалізації підходів студентоорієнтованого навчання, індивідуалізації та диференціації навчання, створення можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії та академічної мобільності здобувачів освіти, набуттю здобувачами освіти досвіду вирішення ситуативних завдань, виявленню здобувачів освіти спроможних ефективно і результативно працювати за обраною спеціальністю, узгодженню компетентностей випускника з результатами навчання, визначенню потреби суспільства в освітніх послугах, які забезпечує коледж.

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

СПЕЦИФІКА ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ З РІЗНИХ РОКІВ НАВЧАННЯ

Александров Юрій Васильович,
кандидат психологічних наук, доцент, член
Національної психологічної асоціації України,
асоціації професійних психологів м. Харкова.
м. Харків

Вступ. Розвиток суспільства в сучасних умовах потребує особливої уваги до формування культурної та духовної сфери випускників ВНЗ. Сьогодні як ніколи край потрібно створення умов для виховання вільної, творчої і моральної особистості, яка б володіла знаннями, культурою, духовністю та була інтелігентною особистістю у повному об'ємі її класичних якостей. Процес становлення такої особистості можливий тільки при збереженні і відродженні духовно-історичних цінностей сучасної України, пріоритетного розвитку культури, науки і освіти як необхідних джерел прогресу суспільства з гарантованим майбутнім. Саме формування національної інтелігенції, розвиненої і грамотної людини сприяє збагаченню і оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти. Таке завдання стоїть перед закладами вищої освіти на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Виховання – один із головних процесів соціалізації індивіда, який відбувається у будь-якому суспільстві. В цих процесах індивід усвідомлює доцільність визначених моральних норм і відштовхує їх або включає в свою систему цінностей. Соціалізація повинна стати спрямованою, але її результати не піддаються контролю і оцінюванню на іспитах і заліках: студент може знати моральні норми, але не визнавати їх частиною своїх переконань. Моральність індивіда виявляється у його вчинках,

які здійснюються найчастіше за межами ВНЗ. Тому у закладі необхідно створити умови для направлення соціалізації студентів.

Мета роботи. Дослідження психологічної особливості студентів різних років навчання.

Матеріали та методи. У дослідженні прийняли участь 36 осіб – студенти віком 15- 22 років. 1 група – студенти першого і другого курсу віком 15-18 років (19 осіб); 2 група – студенти третього курсу 16-18 років (10); 3 група- студенти четвертого і п’ятого курсу 19-22 років (7).

З урахуванням поставлених задач і на основі теоретичного аналізу для дослідження психологічних особливостей студентів було обрано наступні методики: 16 - факторний тест Кеттелла (форма С),Опитувальник Ліппмана, Методика Люшера

Результати та обговорення. При масовому переході на багаторівневу структуру підготовки у ВНЗ фахівцями вузівської освіти зазначається, що «для досягнення високого рівня науково-практичної підготовки студентів необхідно вирішити дві головні проблеми: забезпечити можливість отримання студентами глибоких фундаментальних знань і змінити підходи до організації навчальної діяльності з метою підвищення якості навчання, розвинути творчі здібності студентів, їхнє прагнення до безперервного здобуття нових знань, а також врахувати інтереси студентів щодо самовизначення й самореалізації [1, с. 36].

У роботах вітчизняних авторів (Б. Г. Ананьєва, А. А. Бодалева, Е. Ф. Зеєр, І. А. Зимової, Е. А. Климова, Є. І. Степанової, А. В. Петровського, Н. С. Пряжнікова, Є. Ю. Пряжнікова та ін) виділяються такі основні напрямки особистісно-професійного розвитку студентів:

- Розвиток професійної спрямованості та необхідних здібностей;
- Самоактуалізація студентів у навчальній діяльності;
- Професіоналізація і вдосконалення психічних процесів і станів;
- Вироблення життєвої позиції і конкретизація життєвих планів;
- Підвищення рівня самостійності і відповідальності;
- Зростання рівня домагань в області майбутньої професії;

- Етичне, естетичне і духовний розвиток;

- Підвищення питомої ваги самовиховання і формування якостей, необхідних у майбутній діяльності;

- Підвищення ініціативи і творчості;

- Формування психологічної готовності до професійної діяльності.

Розглядаючи студентство як «особливу соціальну категорію, специфічну спільність людей, організовано об'єднаних інститутом вищої освіти», І. А. Зимова виділяє основні характеристики студентського віку, що відрізняють його від інших груп населення високим освітнім рівнем, високої пізнавальної мотивацією, найвищою соціальною активністю і досить гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості. У плані загально-психічного розвитку студентство є періодом інтенсивної соціалізації людини, розвитку вищих психічних функцій, становлення всієї інтелектуальної системи і особистості в цілому. Якщо розглядати студентство, враховуючи лише біологічний вік, то його слід віднести до періоду юності як перехідного етапу розвитку людини між дитинством і дорослістю. Тому в зарубіжній психології цей період пов'язують з процесом дорослішання.

Період юності розглядався здавна як період підготовки людини до дорослого життя, хоча в різні історичні епохи йому надавався різний соціальний статус.

Юність однозначно оцінювалася як етап завершення фізичного, статевого дозрівання і досягнення соціальної зрілості і пов'язувалася з дорослішанням, хоча уявлення про цей період розвивалися з часом, і в різних історичних суспільствах воно було відзначено різними віковими межами. Самі уявлення про юність історично розвивалися.

Психологічний зміст юності пов'язано з розвитком самосвідомості, вирішення завдань професійного самовизначення і вступу у доросле життя. У ранній юності формуються пізнавальні та професійні інтереси, потреба в праці, здатність будувати життєві плани, громадська активність, затверджується самостійність особистості, вибір життєвого шляху. У молодості людина

стверджує себе у вибраній справі, знаходить професійну майстерність і саме в молодості завершується професійна підготовка, а, отже, і студентська пора.

Особливу увагу в сучасній вітчизняній психології звернено на формування професійної спрямованості - як значущого напрямки розвитку суб'єкта праці. Спрямованість визначає успішність оволодіння людиною професією і виступає «системо утворюючим» чинником особистості професіонала. На сьогоднішній день в психології немає однозначного розуміння професійної спрямованості. Проблема вивчення професійної спрямованості особистості є доволі складною, оскільки перебуває на стику психології розвитку і психології особистості, психології праці, педагогіки і педагогічної психології. Цій проблемі присвячено дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних психологів та педагогів.

Згідно з дослідженнями С. Рубінштейна, професійна спрямованість особистості – це вияв загальної спрямованості у праці, яка розглядається як засіб виховання особистості [2, с. 30].

Професійна спрямованість – розуміння і внутрішнє прийняття особистістю цілей і завдань професійної діяльності, а також співзвучних із нею інтересів, настанов, переконань і поглядів. Усі ці ознаки і компоненти професійної спрямованості є показниками рівня її сформованості в студентів. Вона характеризується стійкістю (нестійкістю), домінуванням соціальних або вузькоособистісних мотивів, далекою чи близькою перспективою [3, с. 57].

Висновки. В ході дослідження нами виявлена достовірна тенденція серед студентів яка полягає в тому, що з молодшого до старшого курсу відбувається зменшення мрійливості. На нашу думку це може бути зумовлене тим, що в процесі навчання відбувається особистісний розвиток студента, збільшується зрілість особистості відбувається підготовка студента до майбутньої самостійної професійної діяльності. У студентів старших курсів відбувається зростання підозрілості, цей факт дуже важливий для аналізу, і на нашу думку не підлягає інтерпретації, а також відбувається збільшення конформізму, зменшення самооцінки. Це може бути зумовлено особистісним та професійним

розвитком, згідно з яким вони більше усвідомлюють свої можливості, майбутні труднощі професійного і особистісного життя. У студентів старших курсів зростає напруга, можливо це зумовлене тим, що старший курс являється більш відповідальним і більш важким. Від молодшого до старшого курсу ми бачимо тенденцію збільшення закритості, зростання інтелекту та емоційної стійкості зростає в старшому курсі, студенти стають більш емоційно стійкими та придатними до майбутньої професійної діяльності, збільшується стриманість, прямолінійність, грубуватість, радикалізм, консерватизм, конформізм.

На основі аналізу отриманих даних можна виявити риси особистості, які складають реальний психологічний портрет старшокурсника: він є більш замкнутим, більш інтелектуальним, більш емоційно-стійким, більш стриманим і більш жорстоким, більш практичним, більш прямолінійним, більш радикальним та більш комфортним. При аналізі цих тенденцій можна виявити риси, які відповідають особливостям майбутньої професійної діяльності, тобто висока соціальність та нормативність поведінки, виражений самоконтроль емоцій і думок, поведінки, замкнутість, твердість, стриманість та прямолінійність.

Встановлено, що студенти молодшої групи більш прагнуть отримати знання, ніж студенти старших курсів. У них добре розвинуті контроль та залученість і це, на нашу думку, пояснюється тим, що вони більш цілеспрямовані і більше прагнуть до нових знань.

Студенти старших курсів мають більш високі потреби, прагнуть бути більш незалежними від батьків, прагнуть досягнення конкретних і відчутних результатів у різні періоди життя, більш ретельно планують своє життя, ставлячи конкретні цілі на кожному етапі і вважаючи, що головне - домогтися запланованих цілей. Це зумовлено тим, що вони знаходяться за один крок від випуску і вони вже визначилися із своїми подальшими цілями. Вони прагнуть до незалежності від інших людей, прагнуть зберегти неповторність і своєрідність своєї особистості, своїх поглядів, переконань, свого стилю життя, прагнуть якомога менше піддаватися впливу масових тенденцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Венгер О. П. Психолого-педагогічні особливості розвитку пізнавальної діяльності студентів вищого навчального закладу : дис...канд. псих. наук : 19.00.07. Острог, 2014. 225 с.

2. В. О. Прядун В. О. Поняття професійної спрямованості майбутнього вчителя математики. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2016. Випуск 9(I). С. 28-33.

3. Панчук Н. П. Психологічні особливості професійної спрямованості особистості студента вузу. *Психолого-педагогічне забезпечення особистісного розвитку майбутнього фахівця з вищою освітою* : збірник наукових праць за матеріалами II всеукраїнської науково-практичної конференції (27 червня 2014р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2014. С. 53-59.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТИЛЬОВОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОГНІТИВНОГО ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Астремська Ірина Володимирівна,
к. психол. н., доцент
Позднякова Альбіна Михайлівна,
студентка VI курсу, 665Мз групи
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

Вступ. У процесі модернізації та соціально-економічної трансформації України з кожним днем зростають вимоги до навчання якісних спеціалістів у межах ЗВО, особливо в галузі психології. Ключовим аспектом у навчанні студентів-психологів є когнітивний компонент, де концептуальне значення має поняття когнітивного стилю. Варто зазначити, що основою стилістичного методу дослідження когнітивних процесів мислення є поняття «стиль життя», запропоноване А. Адлером. Надалі загальне поняття «стиль життя» адаптується та структурується для визначення особистого напрямку. Саме тому, В. О. Толочек виділив такі сегменти стильової психології: когнітивні стилі, індивідуальні стилі діяльності, стилі керівництва (лідерства), стилі життя (поведінки, спілкування, активності). Тому можна сказати, що завдяки універсальності стилістичних прийомів розширюється сфера його застосування. Когнітивна частина підходу психологічного стилю була основоположною на початкових етапах його розвитку і залишається його найважливішою частиною.

Мета роботи. Це дослідження мало на меті виявити деталі розвитку когнітивних процесів мислення у майбутніх психологів за допомогою стилістичних методів. Завдання: проаналізувати ступінь розвитку стильового підходу в психології, вивчити склад і структуру когнітивних стилів як характеристик пізнавального мислення, з’ясувати особливості когнітивного мислення студентів-психологів.

Матеріали та методи. Дослідження даної проблематики включає

ретроспективний аналіз даних за визначеною темою, а саме: теоретичне дослідження психологічної літератури; опис існуючих концепцій та систематизація отриманої інформації дослідження.

Результати та обговорення. Проаналізовано наукові джерела, виявлено актуальність стилістичних підходів до розвитку особистісного когнітивного мислення. А.А. Палій підкреслив актуальність цього напряму і зазначив, що стилістичні підходи в когнітивній психології стрімко розвиваються з 1960-х років, де багато авторів пропонує безліч описів різних когнітивних стилів.

Встановлено теоретичні витоки походження когнітивного стилю і на цій основі було запропоновано декілька теорій:

– теорію психологічної диференціації (Г. Віткін);

– теорію когнітивного контролю (Д. Кляйн, Р. Гарднер, Ф. Хольцман, Х. Шле-Зінгера та ін.);

– теорія когнітивної швидкості (Д. Каган, О. Харві, Д. Хант);

– теорія персональної концептуальної системи (Х. Шредер);

– теорія персонального конструкту (Д. Хеллі).

Виявлено, що в дослідженнях М. О. Холодної значний акцент зроблено на вивченні індивідуальних когнітивних стилів. Вона наголошує на наступних когнітивних стилях: полезалежність / поленезалежність, вузький/широкий діапазон еквівалентності, вузькість / широта категорії, ригідність/гнучкість пізнавального контролю, низька / висока толерантність до нереалістичного досвіду, фокусування / сканування пізнавального контролю, згладжува-ння / загострення, імпульсивність / рефлективність, конкретна / абстрактна концептуалізація, когнітивна простота / складність. Ці когнітивні стилі вважаються більш важливими як характеристики когнітивного процесу мислення.

Безсумнівним є те, що наразі немає єдиного ставлення до критеріїв класифікації когнітивних стилів. Тому, за словами М. О. Холодної, навіть побіжне вивчення розширеного переліку когнітивних стилів дозволяє зробити однозначний висновок, що критерії специфікації когнітивних стилів остаточно

втрачаються, щодо традиційних стилістичних досліджень. Тому не дивно, що сучасні дослідники з легкістю звертаються до стилістичних особливостей, цих різноманітних індивідуальних особливостей і не лише як до характеристик інтелекту, а й розумової діяльності в цілому.

Сьогодні книга М. О. Холодної «Когнітивні стилі. Про природу індивідуального розуму» надає великий вплив на подальші дослідження когнітивних стилів. Проте, на думку К. Поппера, догматичне ставлення до наукових понять є антинауковим. Тому наведене вище твердження про стандарти когнітивного стилю можна розуміти лише як певну точку зору одного з дослідників.

Роботи вітчизняних дослідників когнітивних процесів привели до висновку, що різноманіття когнітивних стилів яскраво демонструє тенденцію до створення єдиної цілісної моделі когнітивних процесів. Кожен когнітивний стиль є результатом наукового методу, який вивчає мислення про проблеми з нових точок зору.

Стилістичні методи в психології є сучасними і прогресивними, і їх використання в розвитку пізнавальних процесів мислення є гостро необхідним сьогодні. У ході наукового дослідження були визначені найбільш актуальні питання, пов’язані з вивченням когнітивних стилів у різних аспектах інтелектуальної діяльності, а саме:

– когнітивний стиль (як чинник розвитку інтелектуального потенціалу майбутніх практичних психологів);

– структура та динаміка інтелектуально-пізнавальних стилів у навчально-професійній діяльності;

– продуктивність когнітивного стилю людини в конкретному процесі вирішення розумових завдань;

– властивості особистості та когнітивні стилі тощо.

Усі ці масштабні дослідження демонструють величезний науковий інтерес до цього питання. Дослідження та розвиток когнітивних стилів сприятиме розвитку когнітивних процесів мислення серед студентів-психологів

в умовах інновацій та змін. У подальших дослідженнях слід розкрити ширше поняття «когнітивний стиль» та дослідити такі когнітивні стилі як: вербалізація / візуалізація, зовнішній / внутрішній локус контролю, холі стичність / серіалістічність, конвергентність / дивергентність, адаптивність / інноваційність, асимілятивний / дослідний стиль, швидкий / повільний плин психічного часу, дискурсивність / інтуїтивність студентів-психологів та практикуючих психологів.

Висновки. Отже, стилістичні підходи до розвитку когнітивного мислення студентів-психологів можуть допомогти покращити такі функції мислення, як пізнання, інформування, рефлексія, інтерпретація, аналіз і синтез. Оскільки когнітивний аспект є основою навчального процесу, то подальший розвиток стилістичних методів і наукового мислення в цій галузі для правильного розуміння пізнавального процесу індивідуальної свідомості є важливим фактором формування та підтримки освітньої інноватики.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АГРЕСИВНОСТІ ТА ПСИХОСОМАТИЧНИХ СКАРГ У ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Богдан Тетяна Вікторівна
канд. психол. н., доцент
кафедра психології
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси, Україна

Вступ. Питання агресивності осіб юнацького віку часто обговорюється в наукових студіях вітчизняних та зарубіжних вчених. Негативні емоції, пов'язані з агресивністю, можуть спричинити проблеми з спілкуванням, працездатністю та іншими сферами життя, зокрема, емоційним благополуччям та здоров'ям. Проте, слід відмітити, що своєчасна діагностика означених станів та адекватні коригувальні дії знижують ризики таких несприятливих тенденцій.

Проблема агресії представлена в дослідженнях багатьох науковців, зокрема, в роботах О. В. Глузмана [1], Л. В. Долинської [8], О. П. Лящ [3], А. Е. Мелоян [1], З. В. Огороднійчук [8], Л. Г. Туз [1], О. В. Скрипченко [8] та інших.

Метою даної публікації є вивчення питання взаємозв'язку тривожності та психосоматичних скарг у осіб юнацького віку.

Матеріали та методи. На думку більшості вчених агресивність – це риса особистості, що спричиняє відносно стабільну схильність до агресії. Агресивність може зумовлюватися несприятливим соціальним досвідом, вродженими диспозиціями, психопатологією тощо. З точки зору етології агресія розглядається як інстинктивна та соціально обумовлена поведінка, що безпосередньо пов'язана з задоволенням важливих життєвих потреб. Агресія може виражатися фізично, зокрема, в рухах та діях, у формі вербальних образ або деструктивних фантазій. Соматичні наслідки блокування агресивних дій можуть бути різними і призводити до психосоматичних захворювань.

Психосоматика – напрям сучасної медицини, що вивчає вплив психічних,

передусім особистісних, чинників на виникнення соматичних захворювань, психологічні механізми перебігу хвороби, зв’язки між характером психічного стресора та ураженням певних органів і систем. Означені вище питання потрапляли в коло наукових інтересів багатьох вітчизняних вчених: І. А. Коваль [6], Н. О. Корякіної [2], С. Д. Максименка [6], В. Г. Марченко [4], Н. М. Пеньковської [5], Т. Б. Хомуленко [9] та ін.

Вихідним пунктом психосоматичного процесу є певний психічний стан або зміна станів, які викликають фізіологічну реакцію організму. Найбільш вираженою ця реакція буває при емоційних відхиленнях та афектах, наприклад, при радості, гніві, страху. Значний вплив на психосоматичний стан організму має й переживання агресії.

Юнацький вік традиційно розглядається як період інтенсивного розвитку самосвідомості. Цей процес залежить від внутрішніх закономірностей розвитку та об'єктивних умов, в яких формується особистість.

Зовнішні умови, в яких формується особа юнацького віку, – це нова соціальна ситуація, нові види діяльності, розширення соціальних відносин, інші вимоги суспільства. Ці умови, а також потреба індивіда у визначенні власної життєвої позиції. складають основну сторону соціальних умов розвитку. Важливий психологічний ресурс молодих людей складають активізація процесу формування суб’єктивного образу світу й основи нової соціальної позиції та світогляду.

Формування агресивної поведінки у індивіда – складний процес, у якому беруть участь багато факторів. І сама агресивність, як характерологічна риса, може впливати на різноманітні сфери життя у юнацькому віці, зокрема, бути причиною виникнення психосоматичних розладів.

Результати та обговорення. Виходячи з теоретичних засад, емпіричне дослідження мало на меті аналіз взаємозв’язку агресивності та психосоматичних розладів в юнаків та дівчат віком 18–24 років. Дане дослідження складалося з декількох етапів. Підготовчий етап включав підбір відповідних методик, а також формування досліджуваної групи. Діагностичний

етап передбачав власне діагностику особистісного рівня агресивності осіб віком 18-24 років за допомогою «Опитувальник на дослідження рівня агресивності Басса-Дарки». Також було використано методику «Гісенівський опитувальник психосоматичних скарг». Дослідження проводилось в онлайн режимі, в ньому взяли участь 72 особи, гендерний показник під час діагностики не враховувався. Для кореляційного аналізу було визначено два критерії агресивність та психосоматичні скарги. Важливим було підтвердити або відхилити взаємозв'язок між цими складовими і визначити. чи сприяє виникненню психосоматичних недомагань високий рівень агресивності.

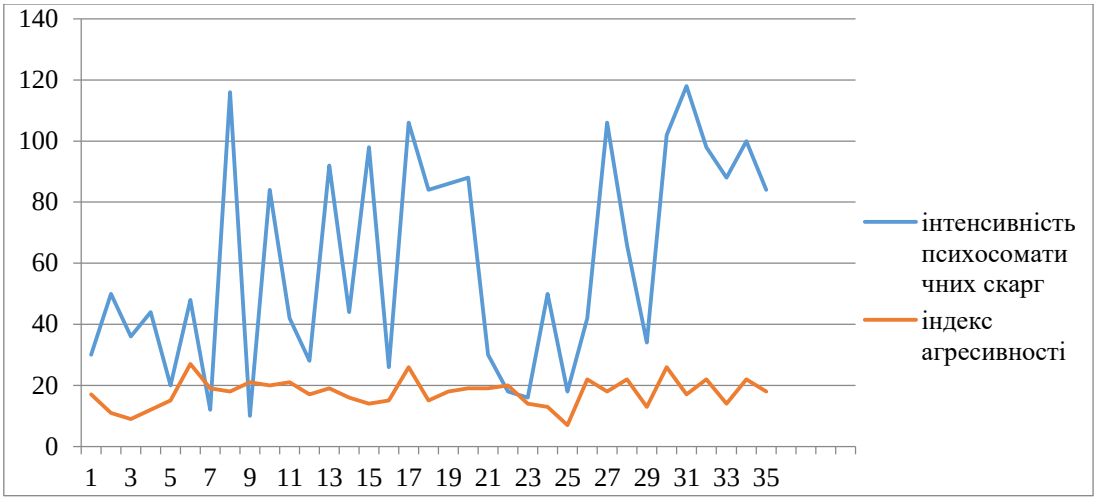

Рисунок 1. Результати дослідження за методиками «Гісенівський опитувальник психосоматичних скарг» та «Опитувальник на дослідження рівня агресивності Баса-Дарки».

Для кореляційного аналізу було застосовано критерій Пірсона. Він дозволяє визначити силу зв'язку між двома ознаками, виміряними в метричних шкалах. В результаті аналізу було отримано результат **rкр = 0.32**, що потрапляє в зону значимості: **r**емп.< **r**кр.(0,05). Таким чином, встановлено достовірний взаємозв'язок між вимірюваними величинами і підтверджено, що високий рівень агресивності пов'язаний з виникненням психосоматичних недомагань у осіб юнацького віку.

Висновки. Аналіз отриманих даних дозволяє констатувати наявність взаємозв'язку між високим рівнем агресивності та психосоматичними скаргами у юнаків. Можна припустити, що зниження агресії буде сприяти покращенню

фізичного стану у досліджуваних, а отже, доцільним було б застосування тренінгових вправ з метою зниження рівня агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глузман О. В., Мелоян А. Е., Туз Л. Г. Агресія та її глибинно-психологічні джерела : Навчальний посібник. – Київ : ТОВ Видавництво «Освіта України». 2006. – 256 с.
2. Корякіна Н. Психосоматика в нашому житті. – Київ : Персонал. 2013. – № 3. – С. 90–93.
3. Лящ О. П. Особливості типології агресивних проявів особистості. // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – Київ : Логос. 2006. – Т.7., Вип. 9. – С. 224-231.
4. Марченко В. Г. Проблеми психосоматичної медицини та відновлювальне лікування. / В. Г. Марченко, Н. О. Федоренко, Е. П. Яроцька // Проблеми безперервної медичної науки та освіти. – Київ. 2012. – № 1. С. 40-42.
5. Пеньковська Н. Особливості психодіагностики у психосоматиці. Позитум Україна. – 2011. – № 4. – С. 145–152.
6. Психологічні особливості соматичних захворювань особистості // Медична психологія : підруч. для студентів ВНЗ / С. Д. Максименко, І. А. Коваль, К. С. Максименко, М. В. Папуча ; за заг. ред. С. Д. Максименка. Вінниця. 2008. – С. 285–297.
7. Психосоматичний підхід у медичній психології // Медична психологія : підруч. для студентів ВНЗ / С. Д. Максименко, І. А. Коваль, К. С. Максименко, М. В. Папуча ; за заг. ред. С. Д. Максименка. – Вінниця. 2008. – С. 298–304.
8. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія : Навчальний посібник. – Київ : Каравела, 2009. 400 с.
9. Хомуленко Т. Б. Основи психосоматики : навч.-метод. посіб. Харків. 2009. – 173 с.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ

Больте Олександра Вячеславівна
Студентка магістратури Відкритого міжнародного
університету розвитку людини "Україна"

Вступ Сучасна освітня система вимагає високих стандартів університетської підготовки, особливо в контексті розвитку професійних якостей. В Україні зросла потреба у кваліфікованих психологах, що визначає необхідність розвитку емоційного інтелекту студентів-психологів.

Нещодавні дослідження вказують на важливість емоцій в особистому успіху, підкреслюючи їхню роль у вирішенні раціональних завдань. Концепція емоційної культури пропонує систему знань, що охоплює емоційне зростання, техніки аналізу та регулювання емоцій, а також акцентує на вираженні, відкритості та співпереживанні.

Мета роботи: дослідити вплив емоційного інтелекту на якість життя, та адаптацію до умов невизначенності.

Терміни "емоційні здібності", "емоційна компетентність" і "емоційний інтелект" визначаються як ключові аспекти особистісного розвитку. Емоційний інтелект, як набір розумових навичок, важливий для розуміння та розпізнавання власних та чужих почуттів.

Незважаючи на проведені дослідження в цьому напрямку, кореляція між емоційним інтелектом і якістю життя залишається недостатньо вивченою. Об'єктом дослідження є вплив емоційного інтелекту на якість життя, а предметом - особливості цього впливу та закономірності.

Методи дослідження: включають теоретичний аналіз, емпіричне тестування, математико-статистичні методи (кластерний аналіз, факторний аналіз, регресійний аналіз) та інтерпретаційні методи для обробки та аналізу отриманих даних.

Емоційний інтелект визначається як здатність розуміти, розпізнавати та управляти емоціями, як своїми, так і емоціями інших людей. Існує кілька

моделей емоційного інтелекту, але їх спільними компонентами є самосвідомість, саморегуляція, соціальна обізнаність та соціальні навички.

Самосвідомість передбачає здатність розуміти власні емоції, визначати сильні та слабкі сторони особистості. Саморегуляція полягає в контролі емоцій і поведінки, що дозволяє ефективно впливати на своє емоційне становище. Соціальна обізнаність включає розуміння емоцій інших людей, а соціальні навички визначають здатність взаємодіяти з іншими.

Емоційний інтелект виявляється особливо важливим для успіху в житті. Він допомагає ефективно керувати стресом і конфліктами, покращувати стосунки з оточуючими, приймати кращі рішення та долати труднощі. Його розвиток є ключовим аспектом особистісного зростання та досягнення успіху в різних сферах життя.

Концепція емоційного інтелекту, висвітлена у теорії Р. Бар-Она, охоплює комплекс адаптивних навичок, необхідних для успішної адаптації в будь-яких життєвих ситуаціях. Учений виділяє п'ять субкомпонентів, які утворюють структуру емоційного інтелекту, визначаючи ключові аспекти особистісного розвитку.

Перший субкомпонент - "Розуміння себе" - охоплює визнання власних емоцій, самовпевненість, самооцінку та самореалізацію. Це важливий елемент для формування стійкої та збалансованої особистості.

Другий субкомпонент включає "Потенціал для спілкування", що охоплює емпатію та соціальну відповідальність. Вміння взаємодіяти з іншими людьми та розуміти їхні емоції є ключовим для побудови ефективних міжособистісних відносин.

Третій субкомпонент - "Здатність до адаптації" - включає уміння вирішувати проблеми, стійкість перед викликами та емоційну гнучкість. Це дозволяє ефективно пристосовуватися до змін у навколишньому середовищі.

Четвертий субкомпонент - "Здатність знімати стрес" - об'єднує стресостійкість та саморегуляцію. Ця здатність допомагає подолати труднощі та зберігати емоційну стабільність в ситуаціях тиску.

Загальний настрій концепції віддзеркалює позитивний підхід та оптимізм, що підкреслює важливість розвитку емоційного інтелекту для досягнення гармонії та успіху в житті.

Якість життя є суб'єктивним уявленням людини про її власний добробут та щастя. Враховуючи різні аспекти життя, вона об'єднує психологічне благополуччя, соціальні взаємодії та фізичне здоров'я. Психологічне благополуччя включає щастя, позитивні емоції та відсутність депресії чи тривоги. Соціальні взаємодії враховують якість міжособистісних відносин, соціальну підтримку та задоволеність соціальним життям. Асоційоване з фізичним здоров'ям включає загальний стан організму та відсутність хронічних захворювань.

Теоретичний аналіз взаємозв'язку між емоційним інтелектом та якістю життя виявляє глибокий зв'язок між цими концепціями. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту краще розуміють та ефективно керують своїми емоціями. Це сприяє підвищенню психологічного благополуччя, зменшенню рівня депресії та тривоги, а також підвищенню загальної задоволеності життям [9].

У сфері соціальних взаємодій, особливої важливості набуває здатність розуміти емоції інших людей. Це сприяє будуванню міцних, підтримуючих стосунків та підвищує соціальну компетентність. Здатність ефективно взаємодіяти з іншими покращує якість міжособистісних відносин, що є ключовим аспектом задоволеності соціальним життям.

У вигляді фізичного здоров'я, емоційний інтелект може виступати як буфер стресу. Люди, які володіють цією якістю, краще справляються з негативними емоціями, що може призводити до зниження ризику психосоматичних захворювань.

Проведені дослідження підтверджують, що люди з високим емоційним інтелектом мають більший рівень задоволеності життям та роботою. Це свідчить про важливість розвитку емоційного інтелекту як ключового фактора для покращення якості життя. Таким чином, емоційний інтелект стає не лише інструментом для ефективного керування емоціями, але й ключовим чинником

для досягнення загальної гармонії та благополуччя у житті людини.

У дослідженні були використані дві методики для вимірювання емоційного інтелекту: методика Шутте та методика Холла [4].

Методика Шутте є простим і швидким тестом, який оцінює загальний рівень емоційного інтелекту. Вона має перевагу в тому, що її можна використовувати для оцінки емоційного інтелекту у великих групах людей. Однак, ця методика має деякі обмеження, такі як залежність від суб'єктивності відповідей та необхідність більш детального дослідження окремих компонентів емоційного інтелекту.

Методика Холла є більш комплексним інструментом, який оцінює різні аспекти емоційного інтелекту. Вона має перевагу в тому, що вона дає змогу порівняти результати різних людей. Однак, ця методика також має деякі недоліки, такі як можливість спотворень результатів та відносна суб'єктивність інтерпретації.

В цілому, обидві методики є корисними інструментами для дослідження емоційного інтелекту. Однак, важливо вибирати ту, яка найкраще відповідає потребам конкретного дослідження або задачі.

Аналіз дослідження, проведеного за методикою Шутте, свідчить про те, що загалом учасники мають середній рівень емоційного інтелекту. Аналіз показав, що використання емоцій відбувається на помірному рівні, не надто інтенсивно, але й не зовсім згасають свої емоції.

Щодо керування власними емоціями, учасники виявили деякі здібності, але можуть ще впевнюватися та вдосконалювати ці навички. Зокрема, робота над розвитком більш ефективних способів управління своїми емоціями, таких як техніки релаксації, медитації та аутотренінгу, може бути корисною.

У сфері керування емоціями інших, учасники мають достатній рівень навичок. Однак, є простір для удосконалення здатності сприймати та розрізняти емоції в інших людях .

Отже, результати вказують на потребу в подальшому розвитку емоційного інтелекту, зосереджуючись на конкретних аспектах, таких як

покращення сприйняття та розвиток стратегій ефективного управління власними емоціями. Учасники можуть скористатися різними ресурсами для розвитку цих навичок, такими як тренінги, книги та статті, що допоможе їм досягти більш високого рівня емоційного інтелекту.

Аналіз дослідження, проведеного за методикою Холла, свідчить про високий рівень розвитку емоційної інтелігентності серед учасників. Аналіз п'яти шкал емоційної інтелігентності вказує на те, що їхня здатність розуміти та керувати емоціями вища за середні значення. Встановлено, що самопізнання у досліджуваних на високому рівні, що свідчить про здатність учасників розуміти свої емоції та їх вплив на поведінку та рішення. Також присутній високий рівень регулювання емоцій, що вказує на здатність ефективно контролювати та керувати своїми емоціями. Самомотивація також на високому рівні, що свідчить про здатність самостійно мотивувати себе до досягнення цілей та завдань. Розуміння емоцій вказує на здатність розуміти емоції інших людей та їх вплив на поведінку.

Міжособистісні взаємини знаходяться на рівні вище середнього, що свідчить про здатність ефективно взаємодіяти з іншими людьми та використовувати свої емоційні навички в соціальних ситуаціях.

Хоча результати дослідження вражають, можливо, деякі аспекти, такі як регулювання емоцій та міжособистісні взаємини, можуть бути ще докладніше розвинуті для досягнення ще вищого рівня ефективності в цих областях. Загалом, результати свідчать про те, що учасники мають стійкий фундамент для успішної життєдіяльності, що базується на їхній високій емоційній інтелігентності.

Висновок Результати дослідження демонструють, що учасники мають високий рівень розвитку емоційного інтелекту. Їхні здібності розуміти власні та чужі емоції, ефективно керувати власними емоціями та взаємодіяти з іншими свідчать про хороший фундамент для успішної життєдіяльності.

Однак існують можливості для подальшого розвитку навичок емоційного інтелекту серед учасників. Зокрема, удосконалення регулювання власних

емоцій може включати в себе вивчення ефективних технік управління стресом та релаксації, таких як медитація та аутотренінг.

Покращення розуміння емоцій може бути досягнуте шляхом активного вдосконалення здатності розпізнавати та реагувати на складні емоційні стани, які виникають у себе та оточуючих.

Додатковими ресурсами, такими як тренінги, література та інші навчальні матеріали, учасники можуть скористатися для систематичного підвищення свого емоційного інтелекту.

Отже, хоча учасники вже проявляють високий рівень емоційного інтелекту, невпинне самовдосконалення у сферах регулювання емоцій та розуміння їх динаміки може сприяти подальшій позитивній динаміці їхнього особистісного та професійного росту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущак І. Вплив емоційного інтелекту на якість життя. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 6. 2017. С. 5-12.

2. Височенко. В. О. Психологічні особливості емоційного інтелекту як складової задоволення життям = Psychological features of emotional intelligence as a component of life satisfaction: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» /В. О. Височенко; наук. керівник к.психол.н., доцент О. М. Самкова ; Міністерство освіти і науки України ; Херсонський держ. ун-т, Соціально-психологічний ф-т, Кафедра практичної психології. – Херсон : ХДУ, 2020. – 47 с.

3. Горбенко А., Батай О. Емоційний інтелект як фактор успішної професійної діяльності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки: реалії та перспективи. 2020. Вип. 50 (ч. 2). С. 55-60.

4. Кравченко Л. В. Взаємозв’язок емоційного інтелекту та якості життя. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Чернігів:

ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2020. Вип. 58. С. 49-58.

5. Науменко О., Пархоменко Т. Вплив розвитку емоційного інтелекту на самооцінку та якість життя людини. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. 2017. Вип. 10. С. 70-75.

6. Харченко Ю. І. Емоційний інтелект як складова психічного здоров'я особистості. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2020. Вип. 103. С. 118-123.

ПСИХОЕДУКАЦІЙНА МОДЕЛЬ «ЧОЛОВІЧОК З КАМІННЯМ» ЯК ЛАКОНІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ПРО ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД

Борисова Олеся Олегівна
к.ю.н., старший викладач кафедри
загальної та диференціальної психології
Південноукраїнського національного
педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського

Психоедукація – це пояснення і донесення до людей необхідної інформації про психічне здоров'я, психологічні негаразди та їх наслідки для особистості [1, с. 25].

Застосування психоедукації дає гарні результати і під час лікування соматичних хвороб, про що все частіше зустрічається інформація в медичній літературі. Мета психоедукації для пацієнта – краще зрозуміти і навчитися справлятися з хворобою, а також сприяти виявленню та залученню сильних особистісних властивостей пацієнта, його ресурсів і навичок подолання кризових станів для уникнення рецидиву і покращення здоров'я і благополуччя на довгостроковій основі, оскільки з кращим знанням пацієнта про свою хворобу, він краще може жити з цим станом.

Основні елементи психоедукації:

– передача інформації (симптоматика порушення, причини, прогноз, лікування і побічні дії ліків);

– емоційна розрядка близьких пацієнта (розуміння ними сприяння курації одужанню, обмін досвідом з іншими особами, дотичними до життя та лікування пацієнтів, соціальні контакти тощо);

– пояснення доцільності дотримання регулярного і повного медикаментозного та психотерапевтичного лікування, оскільки кожна співпраця та комплаєнс сприяють покращенню психічного та соматичного здоров'я і підтримують пацієнта;

– допомога у виробленні навичок самодопомоги (наприклад, навчання, як

оперативно виявляти ознаки маніфестування хвороби чи кризових ситуацій у пацієнта, і які кроки слід зробити, щоб сам пацієнт чи його близькі бути у змозі надати першу допомогу: медичну, психологічну, соціальну.

Залучення психоедукації до арсеналу сучасних впливів на процес курації пацієнта вимагає від лікаря і психолога вміння вибудовувати свої стосунки з пацієнтами і їхніми родичами, здатності впливати на них, уміння у кожному конкретному випадку застосовувати до пацієнтів та їхніх родичів найбільш ефективний спосіб виховного впливу.

Особливо важливими є дані, які свідчать про те, що ефективність застосування комбінованої терапії (специфічне лікування соматичної хвороби, антидепресанти та психотерапія з застосуванням елементів психоедукації) не лише значно підвищили ефективність лікування як соматичних, так і психічних розладів, а й виявили стійке протягом 6–12 місяців покращення самопочуття і відсутність рецидивів, що, безумовно, вказує на доцільність її подальшого застосування [2].

Психоедукаційна модель – це структурований короткий блок інформації про окреме явище психічного життя людини (або психо-фізіологічний процес, або іншого змісту), який містить в собі пояснення щодо того, як саме функціонує та чи інша система, роз’яснює зв’язок причин і наслідків та містить просту інструкцію, як вплинути на цей процес, щоб відновити (або покращити) психологічний (психоемоційний, психофізичний) стан людини. В ідеалі психоедукаційна модель має супроводжуватись метафоричним малюнком, або схемою.

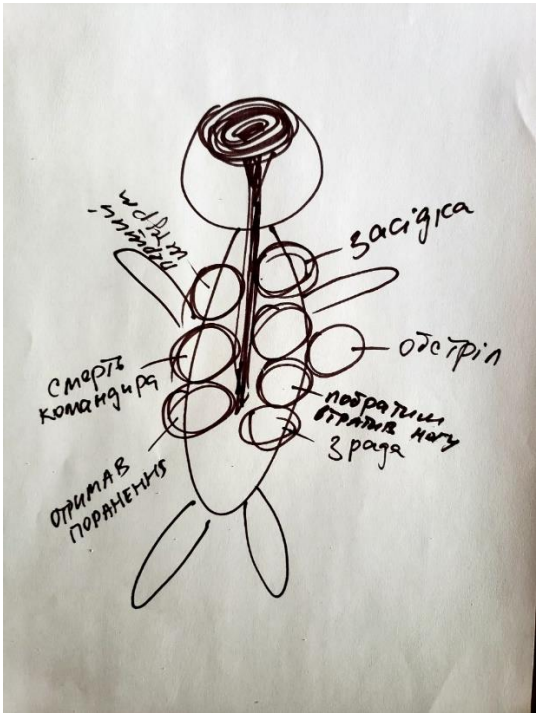
Психоедукаційна модель – це свого роду скрипт (script), що в перекладі з англійської мови означає «сценарій». В програмуванні це невелика програма, яка послідовно виконує список однотипних завдань.

Основними функціями психоедукаційної моделі є: 1) формування в отримувача психологічних послуг чіткого розуміння природи окремого симптому/синдрому/розладу/стану, який має актуальність; 2) розуміння причин і наслідків тих порушень, які мають місце бути на

психологічному/поведінковому/біологічному рівні; 3) наявність можливості прогнозування подальших тенденцій та динамік; 4) наявність можливості планування індивідуального покрокового плану лікування/психокорекції/ психореабілітації тощо.

Наприклад, психоедукаційна модель, яка використовується авторкою цієї статті в процесі роботи з ветеранами та учасниками бойових дій, під час інформування про ПТСР, процес його утворення та схеми лікування, пояснює отримувачам послуг загальні принципи роботи нервової та ендокринної систем людини. Ця модель склалась на практичному досвіді, а метафоричний малюнок одразу отримав назву «Чоловічок з камінням» або «Людинка з камінням», через те, що простота його зображення нагадує дитячий малюнок. Приклад малюнка наведено нижче.

Ілюстрація 1. Малюнок «Чоловічок з камінням»

Інформаційний текстовий блок психоедукаційної моделі «Чоловічок з камінням» складається з наступного тексту. «Щоб краще пояснити вам, що саме собою представляє посттравматичний стресовий розлад, я зараз на простій схемі продемонструю, як працюють наші внутрішні системи організму. Все внутрішнє життя людини формується та відбувається завдяки нашій нервовій системі. Вона складається з центральної нервової системи і ви точно знаєте її

найважливіші структури: це головний мозок та спинний мозок; а також периферійна нервова система – нервові сплетіння, які пронизують все наше тіло. Завдяки нервовій системі ми все відчуваємо. Існує ще одна важлива біологічна система нашого організму, яка підпорядковується нервовій – це ендокринна, вона керує гормонами. Саме завдяки гормонам ми відчуваємо емоції, можна сказати, що наші емоції створюються в тілі гормонами, коли ми реагуємо на події зовнішнього світу. Якщо ці події приємні для нас і безпечні - наша ендокринна система виділяє, наприклад, гормон окситоцин, або серотонін, і тоді наші відчуття в тілі приємні, ми радіємо. Але, якщо події нашого життя неприємні чи небезпечні – виділяються гормони адреналін та кортизол. Ці гормони викликають напруження м'язів, вони переводять весь організм на інший режим роботи – «бути готовим битися, або втекти», тому що тіло знає – є ризик загинути. Тоді посилюється серцебиття, підвищується тиск, ми відчуваємо напруження м'язів.

В звичайному житті як тільки небезпека минає – тіло починає розслаблятися. Але, приймаючи до уваги ваш досвід і те, що ви довго знаходились в умовах великого стресу: постійно перебуваючи під обстрілами; приймаючи участь в боях, атаках, зачистках і штурмах; стаючи свідками загибелі побратимів, та інших подій війни, ваші нервова та ендокринні системи звикли працювати на «високих оборотах», а гормонів виділялось так багато, що тіло не встигало їх розчиняти та переробляти.

Метафорично висловлюючись, цей адреналіновий досвід обернувся на каміння, яке створилось під час кожної вражаючою та/або небезпечної для вас події. Ваше тіло ще ніколи не стикалось з таким великим стресом, ще ніколи раніше ендокринна система не продукувала таку велику кількість гормонів адреналін та кортизол. Тому автоматично і самотужки внутрішні психічні системи не можуть їх переробити, знявши напругу. Це каміння немов застрягло в тілі і заважає тепер, блокуючи нормальну роботу нервової системи. Воно обтяжує ваш внутрішній простір і блокує багато життєвої енергії, яка мала б працювати на відновлення та зцілення. Саме ці каміння над стресових

(адреналінових) подій минулого можуть ставати флешбеками – спогадами, які вриваються в свідомість і захоплюють увагу. Але, ми знаємо, що з цим робити і можемо поступово прибрати це каміння, працюючи повільно та покроково з досвідом, який ви отримали, захищаючи Батьківщину, з тими слідами, які лишились в тілі вашої психіки. Це полегшить ваш внутрішній стан і вивільнить чимало життєвої енергії, яка надалі буде працювати вам на користь».

Варто зазначити, що ця модель є добре зрозумілою отримувачам послуг, особливо в супроводі малюнку. Під час роботи з цим психоедукаційним блоком можна використовувати додаткові прийоми, наприклад – малювати Чоловічка простим олівцем і після заповнення тіла «камінням важкого досвіду», переходячи до інформації про перспективи сумісної роботи психолога і отримувача послуг, стерти камінці гумкою, очищуючи тіло чоловічка. Ця позитивна візуальна зміна (було/стало) може стати елементом натхнення та додатковим, най і маленьким, стимулом продовжити (або розпочати) психореабілітаційний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1 – Романів О. П., Надь Б. Я. Психогігієна особистості як важлива складова підготовки до вагітності через призму громадського здоров’я. Економіка і право охорони здоров’я. № 1 (7), 2018 р. с. 23-26.

2 – Коваль І. А. Віддалені результати ефективності застосування медико-психолого-педагогічних прийомів при курації соматичних хворих з коморбідними межовими психічними розладами. Збірник наукових праць. Психологічні науки. Том 2. Випуск 10 (91). 2013. С. 156 – 160.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ ПРОЯВУ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ СТУДЕНТІВ У ЧАС ВІЙНИ

Василишин Вероніка Андріївна
Магістрантка
Львівський державний університет внутрішніх справ

Вступ. Соціальні події такі як політична та економічна кризи, війни та інші потрясіння часто являють собою потужний стресогенний фактор для особистості, а довготривалий стрес зазвичай спричиняє життєву кризу, що у свою чергу впливає на значимість проблематики кризових складних ситуацій, реагування на них, їх пережиття та подолання.

У групі ризику виникнення стресу перебувають також і здобувачі освіти. Останнім часом вони переживають все більші труднощі, які суттєво впливають на їхнє психічне здоров’я, здобування нових знань, комунікацію та навик ефективно справлятися з труднощами.

Тому актуальна ситуація вимагає підвищеної уваги до учасників цього процесу не лише задля зменшення негативного психологічного впливу, а й для формування нових конструктивних копінг-стратегій поведінки у важких життєвих ситуаціях.

Метою проведення емпіричного дослідження було з’ясувати, які об'єктивні та суб'єктивні чинники зумовлюють копінг-поведінку студентів у період війни.

На основі аналізу наукових джерел та досліджень копінг-поведінки ми систематизували детермінанти копінг-стратегій та подаємо нижче у вигляді таблиці 1. Ця таблиця також слугує нашою **гіпотезою**, яка підтвердиться або спростується результатами емпіричного дослідження.

Таблиця 1

Чинники копінг-поведінки особистості

Детермінанти копінг-стратегій		
Об'єктивні	***Суб'єктивні***	***Змішані***
Стать	Досвід	Фінансовий стан
Вік	Локус контролю	Умови виховання
Місце проживання	Ставлення однолітків, рідних	Тип мислення
Повна/неповна сім'я	Ресурси	Рівень тривожності
Освіта	Самоактуалізація	Адаптація/дезадаптація
Сімейний стан	Інтровертивність/ екстравертивність	Наявність/відсутність депресії
Сфера діяльності	Спрямованість на успіх/уникнення невдач	Установки
Втрата рідних, друзів		Самооцінка
Стан справ у державі		Залежності
Військові дії, бомбардування		Емоційний інтелект
		Духовність

Дослідження проводилось з 13 по 16 вересня за допомогою Google Форм на базі Львівського державного університету внутрішніх справ. Вибірку складали студенти спеціальностей «Право» (20 осіб) та «Психологія» (28 осіб), загалом 48 осіб. 45 респондентів жіночої статі, 3 - чоловічої. 34 особи навчаються на 1-2 курсах, 14 осіб - на 3-4.

Для проведення дослідження було використано такі опитувальники:

1) Шкала депресії Бека

2) «Поведінка батьків і ставлення підлітків до них» Е. Шафер (в адаптації О. Угрин)

3) "Діагностика мотивації до успіху" (Т. Елерс)

4) "Діагностика мотивації до уникнення невдач" (Т. Елерс)

5) Brief COPE (Ч. Карвер, адаптація М. Кліманської, І. Галецької)

6) Опитувальник психологічної ресурності особистості О. Штепи

7) Авторська анкета на визначення детермінант копінг-поведінки (автори – Католик Г. В., Василишин В. А.). Складається із 25-ти питань.

Створена на основі переліку детермінант, представлених у вигляді таблиці (Таблиця 1).

Результати та обговорення. В результаті математичної обробки даних методом встановлення статистично значущих зв'язків між змінними (кореляційний аналіз Пірсона) було отримано такі результати:

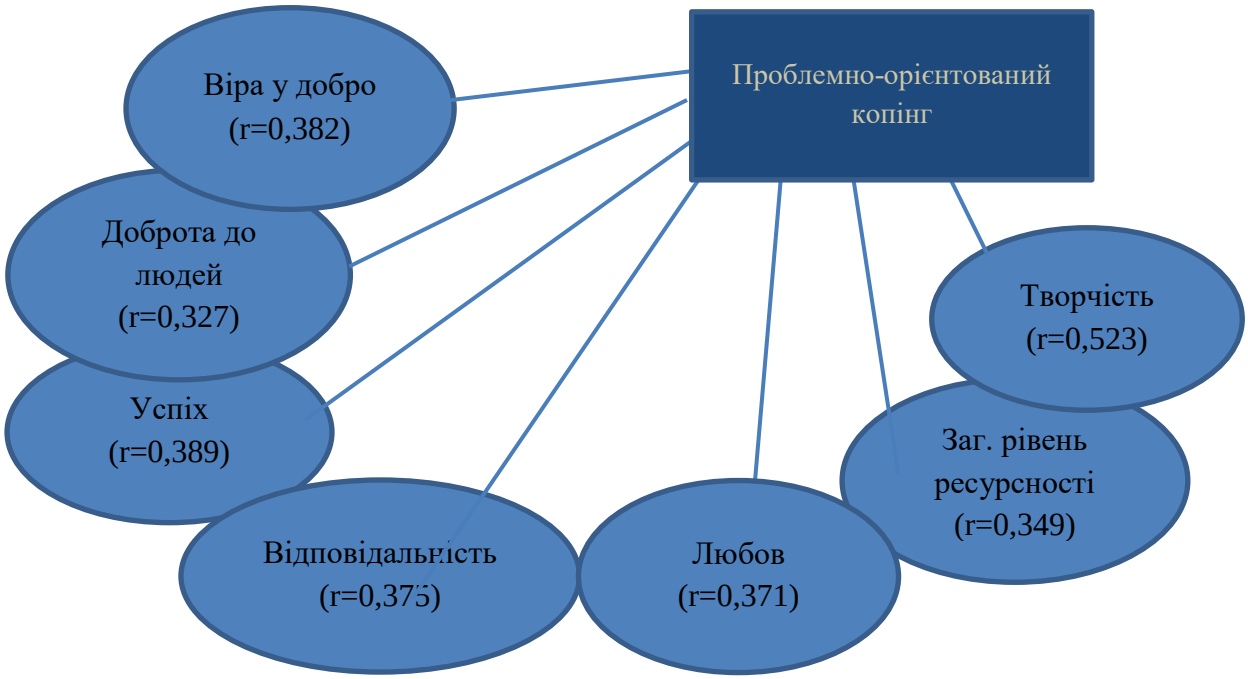

Рис. 1. Плеяда кореляційних зв'язків між проблемно-орієнтованим видом копінгу та ресурсами особистості

Рисунок вище (рис. 1) демонструє прямий кореляційний взаємозв'язок між проблемно-орієнтованим копінгом та різними ресурсами особистості. Найбільша кореляція помірної сили є між проблемно-спрямованим подоланням та творчістю. Це свідчить про те, що чим вищий рівень останньої, тим більша ймовірність, що особистість буде шукати різноманітні шляхи виходу із складних ситуацій. Далі можемо побачити менш значущі зв'язки між іншими ресурсами особистості та копінгом, орієнтованим на проблему, зокрема, успіхом. Це вказує на те, що коли спроба вирішити трудність увінчується успіхом, то є перспектива, що особа надалі також застосовуватиме цей вид копінгу, пам'ятаючи про минуле досягнення.

Також є взаємовідношення між проблемно-спрямованим копінгом та відповідальністю. Студенти з розвиненим почуттям відповідальності здатні

прогнозувати результати власних дій та усвідомлюють необхідність звіту перед собою й іншими людьми, це й сприяє вибору такого виду копінгу.

Є кореляційний зв'язок і між вірою у добро та копінгом, спрямованим на вирішення проблем. У тих, хто сподівається на справедливість, відсутній відчай та неоднозначність у сприйнятті себе, власного життя та інших людей. Вона мають мотивацію і відчувають себе частиною чогось хорошого, що й допомагає їм бачити можливості переміни ситуації та змінюватись самим.

Загальний рівень ресурсності також впливає на проблемно-спрямоване подолання. Чим більше у людини джерел підтримки та сили, тим вищим є її потенціал до розв'язання складних ситуацій.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки між копінгом, орієнтованим на уникнення та іншими досліджуваними характеристиками

Характеристики	Копінг, орієнтований на уникнення
Віросповідання	r = -0,400; p=0,005
Самооцінка	r= -0,421; p=0,003
Задоволеність життям та успіхами	r= -0,455; p=0,001
Наявність коштів на прожиття	r= -0,455; p=0,001
Депресія	r=0,674; p=0
Автономність матері	r= -0,423; p=0,003
Вміння оновлювати власні ресурси	r= -0,481; p=0,001
Загальний рівень ресурсності	r= -0,399; p=0,005

Таблиця 2 показує прямі та зворотні кореляційні зв'язки між копінгом, орієнтованим на уникнення та іншими досліджуваними ознаками та характеристиками. Зокрема, найбільш вираженим прямим відношенням, яке впливає на цей вид копінгу, є наявність депресії. Між ними діагностовано зв'язок помірної сили. Цей зв'язок ілюструє те, що багато студентів, у яких виявлена депресія, вдаються до такого копінгу. І чим важча депресія, тим вища ймовірність. Досить значними також є й інші кореляції, наприклад вміння оновлювати ресурси. Задоволеність власним життям та успіхами також є вагомим фактором впливу. Значущим є також відсутність коштів на прожиття. Відсутність або низький рівень автономності матері значно корелює із копінгом, орієнтованим на уникнення. Істотний вплив чинить також і відсутність віросповідання та низький рівень самооцінки.

При **порівняльному** аналізі було засвідчено відмінності між детермінантами копінг-стратегій студентів-психологів та юристів. Останні більш позитивно сприймають стресові обставини, ніж психологи.

На використання студентами спеціальності «Психологія» проблемно-орієнтованого стилю копінгу впливають такі характеристики як оптимістична реакція на стрес (r=0,536), творчість (r=0,507) та відповідальність (r=0,427), тоді як у юристів – такі ресурси: впевненість у собі (r=0,492), успіх (r=0,458), творчість (r=0,535), знання власних ресурсів (r=0,500) та загальний рівень ресурсності (r=0,533). На емоційно-спрямованому типі подолання у студентів-юристів негативно позначаються низький рівень самооцінки (r=-0,459), депресія (r=0,451) та відсутність знань про джерела підтримки (r=-0,474). У студентів-психологів ж була помічена позитивна кореляція проблемно-орієнтованого стилю копінгу та емоційно-орієнтованого (r=0,462).

Копінг, направлений на уникнення негативно корелює у студентів-психологів із високим рівнем самооцінки (r=-0,529) та задоволеності власним життям і успіхами (r=-0,483), позитивно – із наявністю депресії (r=0,672), низьким ступенем автономності батька (r=-0,546), браком уміння оновлювати (r=-0,597) та використовувати власні ресурси (r=-0,545). У студентів спеціальності «Право» було виявлено зворотний взаємозв’язок між орієнтованим на уникнення копінгом та подоланням, спрямованим на вирішення проблем (r=-0,492), а також успіхами (r=-0,533) та депресією (r=0,492).

Висновки. Із вище сказаного можна зробити висновок, що існують різноманітні статистично значущі зв’язки між типами копінгу та психологічними детермінантами, як внутрішньої, так і зовнішньої етимології. Отже, наша гіпотеза (див. таблицю 1) частково підтвердилась. Варто підкреслити, що хорошим приводом для підкріплення чи спростування цих висновків може бути перспектива подальших наукових та практичних досліджень цієї проблематики.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Ведмеденко Максим Павлович,
здобувач вищої освіти
курсант 2 курсу,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Високий рівень навичок стрільби є необхідним елементом військової та поліцейської діяльності. Але важливим фактором, який часто знаходиться на межі уваги, є психологічний аспект цього процесу. Психологічний стан стрільця впливає на його реакцію, концентрацію і загальну результативність стрільби, що може визначити його здатність стріляти точно і ефективно.

Ефективність вогневої підготовки визначається не тільки фізичними навичками стрільця, але і його психологічним станом. Першим важливим фактором є реакція на стресові ситуації, які можуть вплинути на точність і концентрацію під час стрільби. Рівень самоконтролю та здатність керувати емоціями також важливі, оскільки вони можуть впливати на рішення про відкриття вогню. Крім того, такі особистісні характеристики, як стресостійкість і самодисципліна, можуть визначати готовність стрільця до будь-яких випробувань, які можуть виникнути під час зі стрільби. [2] Розуміння та врахування цих психологічних факторів є важливою передумовою для розробки програм вогневої підготовки, спрямованих на забезпечення оптимальних умов для розвитку навичок та забезпечення високої ефективності стрільби.

Для вивчення психологічних аспектів вогневої підготовки використовуються різні методи і підходи. Психометричні тести і опитування

дозволяють нам оцінити індивідуальні особливості Стрільців, такі як їх стресостійкість, рівень концентрації уваги, тощо.

Крім того, спостереження за стрільцем під час тренувань і в реальних сценаріях дасть вам уявлення про дії і реакціях в реальних ситуаціях. Психологічні опитування та фокус-групи також можуть виявити особисті почуття та переживання стрільця, пов'язані з психологічною підготовкою та емоційним станом під час тренувань зі стрільби.

Поєднуючи ці різні підходи, дослідники можуть отримати всебічне розуміння психологічних аспектів вогневої підготовки, розробити ефективні стратегії навчання та підвищити загальну ефективність стрільців у різних умовах та сценаріях.

Одним з ключових напрямків досліджень психологічних аспектів вогневої підготовки є аналіз психологічного стресу, який Стрільці можуть відчувати в умовах стрільби. Психологічний стрес визначається як реакція організму на внутрішні або зовнішні впливи, які загрожують його стабільності або викликають несподівані емоційні реакції.

Вивчення впливу психологічного стресу на Стрільця включає оцінку фізіологічних показників, таких як пульс, кров'яний тиск, а також психічних реакцій, включаючи зміни у важливих психічних процесах, таких як увага, концентрація.

Розуміння динаміки психологічного стресу під час стрільби дозволяє нам розробляти ефективні стратегії управління стресом, покращувати реакцію стрільця та забезпечувати психологічний комфорт у стресових ситуаціях. [1] Отримана інформація відкриває можливість створювати навчальні програми, спрямовані на зниження впливу стресорів і підвищення ефективності вогневої підготовки в реальних сценаріях.

У стрілецькому колективі ефективна комунікація та взаємодія відіграють важливу роль у забезпеченні психологічного комфорту та загальної ефективності функціонування. Відкрите та зрозуміле спілкування може полегшити передачу інформації та інструкцій між членами команди та

зменшити невизначеність та непорозуміння, які можуть вплинути стан стрільця. [4] Взаємодія стрілецької команди також відіграє важливу роль у створенні позитивного соціального середовища. Зміцнення довіри та взаємної підтримки між членами групи сприяє формуванню почуття єдності та спільної мети, що необхідно для психологічного комфорту стрільця. Крім того, ефективна комунікація і взаємодія можуть служити засобом виявлення і вирішення конфліктів і труднощів, які можуть виникнути в колективі. Створення відкритого простору для вираження думок і вирішення важливих питань допоможе поліпшити відносини всередині групи і забезпечити стабільність. [3]

Підвищення концентрації і уваги стрільця під час стрільби вимагає комплексного підходу, що включає використання психологічних прийомів і стратегій. Візуалізація допомагає підготуватися і створити позитивний психологічний фон. Техніка "тут і зараз" допомагає уникнути відволікаючих факторів, а техніка саморегуляції емоцій допомагає підтримувати емоційну стабільність. [1] Інтеграція цих аспектів у програму вогневої підготовки може підвищити ефективність стрільця та забезпечити максимальну увагу та концентрацію у стресових ситуаціях.

Тому вивчення психологічних аспектів вогневої підготовки є важливим для підвищення ефективності стрільців у військових та поліцейських умовах. Аналіз психологічного стресу в умовах стрільби вказує на необхідність розробки стратегій управління стресом для забезпечення оптимальних умов для точної та ефективної стрільби.

Використання психологічних прийомів та стратегій, може допомогти підвищити концентрацію та увагу стрільця, що є важливим для досягнення високого рівня професійних навичок. Крім того, було встановлено, що роль спілкування та взаємодії у групі є ключовою для створення позитивного середовища, що сприяє психологічному комфорту та досягненню спільних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волков, Ю. М. "Психологічні аспекти застосування вогнепальної зброї поліцейськими на ураження." *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* 4 (2017): 143-146.

2. Логачев, М. Г. "Правові та психологічні аспекти застосування вогнепальної зброї персоналом поліції." (2017).

3. Малічевський, Володимир Іванович. *Психологічні методи вогневої підготовки в підрозділах органів внутрішніх справ МВС України*. Diss. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2003.

4. Чеботарев, Е. В. "Психологічні аспекти підготовки працівників правоохоронних органів для застосування вогнепальної зброї в екстремальних умовах." *Збірник наукових праць" Проблеми сучасної психології"* 13 (2011).

СЕРЕДОВИЩЕ ПРОЯВУ ФРУСТРАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ДОРОСЛИХ ОСІБ У ПЕРІОД ПОДОЛАННЯ ВІКОВОЇ КРИЗИ

Гарасюта Дар'я Валентинівна
Студентка 665 групи
Чорноморський національний університет
м. Миколаїв, Україна

Вступ. / Introductions У сучасному світі, де відбуваються стрімкі соціокультурні зміни, дорослі особи зіштовхуються із складним завданням адаптації до нових реалій та подолання вікової кризи. Вік відзначається не лише фізичними змінами, але й психологічними та соціокультурними викликами, які можуть викликати фрустраційні реакції. У цьому контексті, вивчення прояву фрустрацій в дорослому віці стає актуальним завданням, спрямованим на розуміння та покращення психічного благополуччя цієї категорії населення.

Сучасні соціокультурні та технологічні трансформації визначають новий контекст для життя дорослих осіб, що вимагає глибокого розуміння їхніх фрустраційних реакцій. Зростаюча мобільність, інформаційна перенасиченість та швидкі зміни цінностей створюють унікальні виклики, які впливають на психічний стан та якість життя дорослих у період вікової кризи. Обговорення цих аспектів стає необхідним у контексті пошуку ефективних стратегій психологічної підтримки та адаптації до сучасних умов.

Мета роботи. / Aim. Основною метою цієї роботи є вивчення середовища прояву фрустраційних реакцій у дорослих осіб під час періоду подолання вікової кризи. Шляхом аналізу впливу сучасних соціокультурних факторів на психологічний стан та стресові аспекти цього періоду, ми спробуємо розкрити складність внутрішньої динаміки та зовнішніх впливів, які формують фрустраційні реакції у дорослих. Результати цього дослідження мають визначити ключові аспекти, що впливають на психічне здоров'я та якість життя цієї групи населення, а також внести вклад у розробку практичних підходів до

психологічної підтримки та адаптації дорослих у сучасному суспільстві.

Використані дані з психологічних та соціологічних досліджень, які дозволяють глибше розуміти фрустраційні реакції в період вікової кризи. У цьому розділі представлені отримані результати та проведений їх аналіз. Дискутується вплив середовища на прояв фрустрацій та визначається важливість розуміння цього явища для подальших психологічних інтервенцій. Висновки роботи формулюють основні висновки щодо вивчення фрустраційних реакцій дорослих під час вікової кризи. Підкреслюється необхідність розвитку психологічних підходів для підтримки та поліпшення психічного здоров'я дорослих у сучасному суспільстві. роботи цим планом

Матеріали та методи./Materials and methods. Для досягнення поставленої мети використовувалися різні методи дослідження. Анкетування стало основним інструментом для збору даних про фрустраційні реакції дорослих осіб у період вікової кризи. Анкета включала питання, спрямовані на визначення основних факторів, які викликають стрес та фрустрацію в цьому періоді. Спостереження допомогло отримати кілька кейсів глибинного вивчення конкретних ситуацій, які викликають фрустрацію у дорослих.

Додатково, проведено аналіз літературних джерел, включаючи психологічні та соціологічні дослідження, що висвітлюють аспекти фрустраційних реакцій в дорослому віці. Це дозволило врахувати різноманітність підходів до вивчення даної проблеми та отримати додатковий контекст для тлумачення отриманих результатів.

Результати та обговорення./Results and discussion. Отримані результати анкетування та спостережень вказують на різноманітні причини фрустраційних реакцій дорослих у період вікової кризи. Серед найбільш поширених факторів виокремлюються конфлікти в сімейному оточенні, стрес пов'язаний із професійною діяльністю, а також самоідентифікаційний пошук.

У процесі обговорення висвітлено, що сучасне соціокультурне середовище інтенсифікує вплив факторів, що викликають стрес та фрустрацію. Глобалізація, швидкі темпи життя та розмаїття виборів створюють нові виклики

для адаптації, які можуть впливати на психічне здоров'я дорослих.

Важливість розуміння фрустраційних реакцій у цьому контексті підкреслює необхідність розробки та впровадження психологічних підходів для підтримки дорослих у процесі подолання вікової кризи.

Висновки./Conclusions. Завершуючи дослідження, можна зробити висновок, що фрустраційні реакції дорослих у період вікової кризи є невід'ємною частиною сучасного життя. Різноманітність факторів, які викликають стрес та фрустрацію, вказує на необхідність індивідуального підходу до кожного випадку.

З основних висновків випливає, що врахування сучасних соціокультурних реалій є ключовим для розуміння фрустраційних реакцій у дорослих. Розвиток психологічних підходів для підтримки та поліпшення психічного здоров'я цієї категорії населення є важливим завданням для психологів та інших фахівців. Дослідження слугує основою для подальших робіт у цьому напрямку та внесення позитивних змін у психосоціальну сферу дорослого населення.

ПСИХОКОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТТЕРАПІЇ

Горгієва Марія Владиславівна,
магістр, ІІ рік навчання, спеціальність 053 «Психологія»
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна,

В останні роки арттерапія в різних напрямках зарекомендувала себе як ефективний засіб модифікації емоційних станів, що допомагає вирішувати проблеми, що виникають, корегувати емоційні розлади та поведінкові відхилення, налагоджувати ефективну комунікацію з оточуючими. Саме ця ситуація визначає актуальність даного дослідження, в якому вивчається потенціал арттерапії для покращення емоційно-психологічного стану дітей дошкільного віку.

Питання впливу арттерапії на розвиток та корекцію емоційного стану дітей дошкільного віку всебічно представлено в дослідженнях А. Готсдінер, Є. Іванченка, М. Кисельової, О. Семашко, М. Старчеус, М. Кисельова, О. Копитіна, М. Костевич, А. Старовойтова та ін.

Арттерапія і особливості її використання розглядалися як складова дослідження навчальної діяльності у наукових розвідках таких авторів як О. Вознесенська, О. Деркач, І. Дмитрієва, Л. Карамушка, Л. Мова, О. Плетень та ін.

Емоційні порушення у дітей дошкільного віку є важливим аспектом психічного розвитку, що вимагають уваги та розуміння. Загальною характеристикою таких порушень є відхилення від типового емоційного розвитку, що виявляється у винятковій реактивності чи апатії. Класифікація емоційних порушень у дітей дошкільного віку базується на їхній природі та проявах. Серед найпоширеніших класифікацій виділяють розлади, пов'язані з експресією (гіперекспресія, гіпоекспресія) та контролем емоцій (нестача чи надлишок). Ця класифікація допомагає визначити особливості емоційного стану та вдосконалює підходи до психологічної підтримки дітей на цьому

важливому етапі їхнього життя [2].

Емоційні стани дітей дошкільного віку мають свої особливості, які визначаються специфікою їхнього розвитку. По-перше, діти цього віку часто виявляють виражені емоції безпосередньо, без приховування. По-друге, їхні емоції можуть стрімко змінюватися від радості до смутку й навпаки. По-третє, дитина може ще не вміти повноцінно контролювати свої емоції, що призводить до несподіваних реакцій. Ці особливості важливі для розуміння та підтримки емоційного розвитку дітей у цьому віковому періоді [3].

Емоційні порушення у дітей дошкільного віку проявляються в відхиленнях в емоційному розвитку, вимагаючи індивідуального підходу та підтримки. Особливості емоційних станів цих дітей включають вираженість емоцій, стрімку мінливість та обмежений контроль. Арттерапія є ефективним інструментом у роботі з емоційними порушеннями у дітей старшого дошкільного віку, сприяє їхньому творчому самовираженню та покращенню емоційного стану, що дозволяє вважати її екологічною та дієвою технологією в сучасній педагогічній та психологічній практиці.

Арттерапія є ефективним методом у роботі з емоційними порушеннями у дітей старшого дошкільного віку. Серед видів арттерапії, що застосовуються, важливими є ізотерапія, музикотерапія та танцювальна терапія. Ці форми дозволяють дітям проявляти свої почуття та думки, які важко вербалізувати. Арттерапія сприяє розвитку творчого мислення, самовираження та сприйняття емоційної сфери. Застосування цього методу допомагає покращити емоційний стан дітей та розвиває їхні соціальні навички, що має вагоме значення в педагогічній та психологічній практиці [1].

Отже, арттерапія виявляє значущі переваги для дітей дошкільного віку, які стикаються з порушеннями емоційних станів. Шляхом творчої взаємодії з мистецтвом, діти можуть долати стрес, розвивати соціальні навички та покращувати психічне здоров'я. Досвід використання арттерапевтичних технік засвідчує, що даний метод є ефективним інструментом у психологічній практиці для поліпшення емоційного благополуччя та психічного розвитку

дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

2. Зборюк Т. П. Арт-терапевтичні технології у психокорекційній практиці // Дошкільному психологу. Усе для роботи. 2010. № 4. С. 23-31.

3. Михайлова І. В. Особливості використання методів арт-терапії в психокорекції турботи про себе в ранній юності // Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 7. С. 40-43.

ЗВ’ЯЗОК ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ І ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ ОСОБИСТОСТІ У РУСЛІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Готич Вікторія Олександрівна
аспірантка кафедри соціальної психології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Посттравматичне зростання та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) - це два поняття, які можуть виявлятися після досвіду травматичних подій, але вони відрізняються одне від одного.

Посттравматичне зростання виникає, коли людина після травматичного досвіду демонструє певний ріст або позитивні зміни у своєму житті. Це може бути підвищення самосвідомості, зміна пріоритетів, розвиток нових переконань чи цінностей, а також покращення взаємин з іншими людьми.

З іншого боку, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) - це психічний розлад, який може виникнути після травматичного події. Симптоми ПТСР можуть включати відчуття тривоги, паніки, рецидиви травматичних спогадів, апатію, відчуття відстороненості від оточуючих тощо.

Ціль роботи. Розглянути зв`язок посттравматичного зростання і посттравматичного стресового розладу особистості у руслі сучасних досліджень.

Матеріали та методи. У роботі використовувались методи критичний аналіз, синтез, узагальнення, аналіз кейсів.

Результати та обговорення. Деякі дослідження показують, що є зв'язок між цими двома явищами. Наприклад, певні люди, які досвідчують посттравматичне зростання, можуть також мати менше схильності до розвитку ПТСР. Це може бути пов'язано з їхнім здатністю знаходити позитивні перспективи після травматичного досвіду, що допомагає їм перебороти стрес та відновити своє психічне здоров'я.

Однак точні механізми цього зв'язку ще не повністю з'ясовані, і деякі дослідження зосереджуються на вивченні факторів, які сприяють посттравматичному зростанню та його впливу на психічне становище після травми. Ми вважаємо, що фактори психологічної стійкості є предикторами посттравматичного зростання після трансформаційних змін особистості. Але за умови коли вказані трансформаційні зміни відбуваються в позитивному значенні, у протилежному випадку є можливе виникнення посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

Оскільки, посттравматичне зростання є полярним вектором посттравматичного стресового розладу.

Вважаємо, доцільним розглянути зв`язок посттравматичного зростання і посттравматичного стресового розладу у руслі сучасних досліжень. S. Joseph зазначає, що сучасним є розуміння ПТСР – не як хворобливого стану, а як прагнення організму до опрацювання травматичних спогадів із вузьким вікном толерантності до стресу, що призводить до появи криволінійного зв’язку між ПТСР та ПТЗ [3].

Висновки. Тобто, незначні травми не призводять до ПТЗ, оскільки не провокують сильного стресу - людина справляється з незначними травмами звичними засобами копінгу.

Надмірний стрес після травми провокує виражені симптоми ПТСР, за таких умов система копінгу руйнується і руйнуються механізми зростання (прийнаймні, до моменту послаблення симптоматики ПТСР). Помірний стрес, з одного боку - веде до руйнувань у структурі Я, що проявляється у симптомах ПТСР, які сигналізують нам про потребу психіки у когнітивному та емоційному опрацюванні нової травмівної інформації, інша сторона – стрес не настільки сильний, щоб знищити саму можливість людини здійснити таке когнітивне та емоційне опрацювання [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Agaibi C. E., Wilson J. P. Trauma, PTSD, and resilience: A review of the literature. Trauma, Violence, & Abuse. 2005. № 6(3). P. 195 -216.

2. Butler L., Joseph S. Positive Changes Following Adversity PTSD Research Quarterly. 2010. Vol. 21 (3). P. 1-3.

3. Joseph S. What Doesn’t Kill Us: A guide to overcoming adversity and moving forward. Piatkus. 2013. 336 p.

ОСОБИСТІСНА ПАРАДИГМА ПРОФЕСІЙНОГО СТРЕСУ ЛЮДИНИ

Даценко Оксана Анатоліївна
викладач
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства зростають вимоги до фахівця, який би володів умінням ефективно розв'язувати задачі професійної діяльності і загалом бути успішним у кар'єрі. Ефективна фахова самореалізація залежить від значної кількості факторів, одним з яких є уміння справлятися із професійним стресом. Проблема професійного стресу у сучасному світі набуває дедалі більшої практичної та наукової актуальності. Всесвітня організація охорони здоров'я називає професійний стрес «хворобою XXI століття», оскільки цей вид стресу набув розмірів «глобальної епідемії», що пов'язано з істотною зміною умов і змісту праці, інтенсивною конкуренцією професій, безперервним зростанням соціально - економічної напруженості життя.

Нині проблемі професійного стресу приділяється увага в роботах як зарубіжних (Ш. Берн, М. Літт, Д. Тек, К. Маккей, К. Купер, С. Картрайт, Л. Деклава та ін.), так і вітчизняних дослідників (С. Макименко, О. Кокун, Т. Циганчук, Л. Наугольник та ін.). Актуальними постають питання визначення структурно – динамічної організації феномену, його варіативних та функціональних особливостей. Проте, не до кінця з'ясованими виступають питання пов'язані із особистісними факторами, зокрема визначенням ролі професійного «Я», як механізму резистентної активності в умовах професійного стресу.

Ціль роботи – теоретичний аналіз професійного стресу людини як особистісного феномену у психології.

Результати та обговорення. Традиційно стрес (від англ. stress - тиск, натиск; напруга) визначається як неспецифічна (загальна) реакція організму на вплив (фізичний або психологічний), що порушує його гомеостаз [5, с. 511]. У

медицині, фізіології, психології виділяють позитивну (еустрес) і негативну (дистрес) форми стресу. За характером впливу виокремлюють нервово-психічний (психологічний, що диференціюється на інтелектуальний та емоційний) і фізичний стрес.

У сучасній науковій психологічній літературі термін «стрес» використовується в різних значеннях. Його розуміють як сильний несприятливий вплив різноманітних подразників (стресогенів) на фізичне та психічне здоров'я людини; як систему суб'єктивних реакцій, що відображають внутрішній психічний стан напруження і збудження, що супроводжується різними емоціями негативної модальності. Стрес, також, тлумачать як неспецифічні фізіологічні і психологічні процеси, що виникають внаслідок перевантаження різних систем та спрямовані на їх збереження, мінімізацію травмуючих ефектів та активізацію адаптаційної активності. [3].

Стрес характеризується варіативною специфікою, в діапазоні якого виділяють професійний стрес, особливість якого полягає у зниженні функцій працездатності, фізичного здоров'я та психологічного благополуччя персоналу.

За М. Літтом і Д. Тарком професійний стрес - це напружений стан працівника, що виникає під впливом емоційно-негативних та екстремальних чинників, пов'язаних із виконанням професійної діяльності. Професійний стрес розглядається науковцями як досвід неприємних емоцій, який виникає в ситуації коли можливості людини не відповідають актуальним задачам діяльності [8, с. 181]

У контексті психології функціональних станів професійний стрес розглядається як психічний стан суб'єкта праці, викликаний підвищеними вимогами до адаптаційних ресурсів людини та їхніми деструктивними наслідками під впливом чинників, притаманних як конкретній трудовій ситуації, так і професійному життю людини загалом [1]

Розрізняють такі різновиди професійного стресу, як інформаційний, емоційний та комунікативний стрес [2]. У випадках інформаційних перевантажень та цейтноту, коли працівник не справляється із завданням, не

встигає ухвалювати важливе рішення в умовах жорсткого обмеження часу, коли не вистачає ресурсів, виникає інформаційний стрес. Напруженість може посилитися, якщо ухвалення рішення супроводжується високим ступенем відповідальності, а також у випадках невизначеності, в разі нестачі необхідної інформації, надто частої або несподіваної зміни інформаційних параметрів професійної діяльності.

Емоційний стрес може гостро переживатися людиною, оскільки руйнуються глибинні установки та цінності працівника, пов'язані з його професією. Він виникає за реальної або непередбачуваної небезпеки, супроводжується переживаннями приниження, провини, гніву й образи, у випадках суперечностей або розриву ділових стосунків із колегами чи конфлікту з керівництвом. Трансформуються особистісні і професійні якості, які є значущими для людини, з'являється відчуття безперспективності подальшої професійної самореалізації.

Комунікативний стрес, пов'язаний із реальними проблемами та конфліктами ділового спілкування, проявляється в підвищеній дратівливості, невмінні захиститися від комунікативної агресії, нездатності сформулювати відмову або застосувати спеціальні прийоми протидії маніпулюванню.

Л. Наугольник вважає, що професійний стрес – це багатовимірний феномен, основними чинниками якого є: надмірна завантаженість виробничими функціями, дифузія посадових обов‘язків, одноманітна діяльність, напруження у стосунках із колегами або керівництвом, дисонанс між індивідуальними можливостями та фаховими вимогами, метою та кінцевим результатом [3].

Професійний стрес обумовлюється дією інтенсивних та дестабілізаційних факторів, здатен трансформувати організаційне середовище та знижувати ефективність діяльності, фінансову стабільність і конкурентоспроможність усієї організації загалом. На відміну від робочого та організаційного стресу, які виникають в площині трудової діяльності, професійний стрес пов'язаний із сприйманням загроз власному «Я» як професіоналу. В даному контексті, акцент робиться на суб'єктивній оцінці власної діяльності, в результаті якої

відбуваються особистісні та поведінкові деформації людини, що проявляються у виникненні емоційного виснаження, деперсоналізації та знеціненні особистих досягнень [6, с. 73]. Людина стає байдужою, негативно оцінює себе в професійному плані, бажає зняти з себе відповідальність і т.д. Спостерігається зниження працездатності, постійне почуття втоми, зниження енергетичного тонусу. Також, доволі часто, можуть виникати спалахи роздратування і гніву, апатія та байдужість. Деперсоналізація призводить до цинічного і негуманного ставлення до колег.

Особливості переживання професійного стресу залежать від значної кількості детермінант, але головною, на наш погляд, виступає професійна самосвідомість, яка характеризує людину, не лише з точки зору умінь ефективно виконувати діяльність, але й долати її труднощі, що мінімізує вірогідність появи професійного стресу.

На думку Т. Циганчук, професійна самосвідомість - це комплекс уявлень людини про себе як професіонала, цілісний образ власної самореалізації як фахівця [4]. У професійній самосвідомості особистість представляє себе і як об'єкт у певній соціально - професійній системі, і як її суб'єкт; усвідомлює відповідність своїх особистісних можливостей професійним вимогам і завданням; оцінює рівень успішності рішень і дій. Механізми ідентифікації, які активізуються в даному випадку, забезпечують ототожнення себе із певною професійною спільнотою, реалізують можливості засвоєння професійної ролі і гідного її виконання. Професійна самосвідомість - це усвідомлення та цілісна оцінка фахівцем себе, процесу і результату своєї професійної діяльності. Вона виступає засобом саморегуляції особистості, що виражається в розумінні власних психічних ресурсів і можливостей їх потенційного застосування в ситуаціях боротьби зі стресом.

Центральне місце в структурі професійної самосвідомості займає категорія «Я», як специфічно організована система індивідуальних конструктів, осмислена й актуалізована у зв'язку з професією під впливом суб'єктивних та об'єктивних чинників; включає сукупність уявлень про себе і про свої

професійні якості та пов'язана з їхньою емоційною оцінкою. Професійна «Я-концепція» включає відповідні ЗУН, відображає людину як носія професійної культури, норм, правил і традицій, притаманних даній спільноті. Її пов'язують із з оцінками уявлень людини про себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності і ціннісно-смислового ставлення до неї. В її структурі виділяються суб'єктно-діяльнісні властивості людини, мотиви, цілі, досвід, що репрезентуються в різнорідних за змістом і функціями інтенціональних, інструментальних та експресивних властивостях діяльності. Єдність виокремлених компонентів (підсистем) професійної «Я-концепції» відображає функціонально-інтегративну єдність суб'єкта праці та зумовлює можливості цілісної самореалізації в професії.

Професійний стрес негативно впливає на професійне «Я» та спричиняє особисту деформацію людини, зміну її якостей, ціннісних орієнтацій, способів спілкування і поведінки, що сформувалися під впливом середовища діяльності. Проте, категорія «Я» обумовлює не лише входження людини в професійну спільноту, формування індивідуального стилю діяльності, але й забезпечує можливості усунення різних труднощів її виконання. За рахунок включення рефлексивних механізмів відбувається аналіз умов праці та оцінка імовірних проблем, розуміння наслідків впливу різноманітних стресогенних чинників. Людина сама оцінює дію екстремальних подразників та емоційно реагує на них. В полі професійної самосвідомості активізуються стратегії адаптації або спротиву, актуалізуються механізми саморегуляції афективного стану. В роботах О. Кокун зазначається, що переживання стресу виникає за умови взаємодії між двома факторами - відповідальності і контролю. Високу напруженість має така діяльність, в якій індивід за великої відповідальності має недостатній контроль за способами та результатами виконання завдань [1]. Можливості контролю передбачають розвинутість і володіння індивідом потенціалу резильєнтності або стресостійкості.

В проблематиці стрес-резистентності науковцями виділяється шість основних типів стратегій щодо подолання стресу, професійного в тому числі:

перетворення ситуації; пристосування до них; контроль за стресом; саморозкриття і катарсис; уникнення важких ситуацій; самопошкоджувальні дії [6]. Їх сепарація і застосування в конкретній ситуації обумовлюється фізичними й духовними ресурсами людини, інтеграцією здатностей, які складають зміст концепції професійного «Я».

Таким чином, концепція професійного «Я» виступає фундаментальним утворенням в оцінці та інтерпретації професійного стресу. Вона забезпечує можливості психологічного моделювання критичної ситуації, визначення конструктивних чи неконструктивних ресурсів її регуляції та подолання.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз феномену засвідчує його складність та багатоаспектність дослідження. Узагальнення деяких положень дозволяє встановити, що професійний стрес виступає складно структурованим феноменом, що виникає під впливом різноманітних факторів, характеризується негативною симптоматикою і варіативною специфікою. Центральне місце в способах його інтерпретації та регуляції належить категорії професійного «Я», яке визначає і спрямовує внутрішні ресурси, пасивні чи активні можливості подолання професійного стресу. Перспективи подальших досліджень проблеми полягають у вивченні феномену у зв'язку із визначенням найбільш продуктивних стратегій стрес толерантної професійної поведінки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. Київ : Міленіум, 2004. 265 с.

2. Максименко С. Д. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар‘єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти: навч. посіб. / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. Київ : Міленіум, 2004. 264 с.

3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с

4. Циганчук Т. В. Динаміка суб’єктивних переживань у студентів ВНЗ в стресових ситуаціях. Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 1 С. 50–60.

5. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с

6. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. Київ : ТОВ «Август Трейд», 2007. С. 71–78.

7. Deklava, L., Circenis, K., Millere I.. Stress Coping Mechanisms and Professional Burnout among Latvian Nurses. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2014. № 159, P. 261–267.

8. Litt M., Turk D. Sources of stress and dissatisfy action in experienced high school teachers. Journal of educational research. 1985. V. 78. P. 178-185

РОЛЬ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВПЛИВУ УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Дрозд Олена Володимирівна,
к.пед.н., доцент б.в.з.
Молчан Тамара Олегівна
студентка IV курсу
Чорноморській національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

Вступ./Introductions. Психологічні дослідження останніх часів все більше наголошують на тому, що невизначеність є однією із умов, яка істотно впливає на якість життя сучасної людини. При цьому великого значення набуває вивчення впливу умов невизначеності саме на психологічне благополуччя особистості як інтегральний показник задоволення і повноти життя людини.

Те, наскільки людина може спокійно сприймати і ефективно діяти в ситуаціях, коли інформація обмежена, а попередній досвід переживання подібних ситуацій відсутній, обумовлює її психологічний комфорт. Також, з точки зору вікової психології, важливу роль у дослідженнях цих психологічних характеристик відіграють вікові особливості.

Мета роботи./Aim. Мета роботи полягає в аналізі теоретичних підходів до вивчення поняття психологічного благополуччя особистості, впливу умов невизначеності, феномену толерантності до невизначеності як особистісної риси, а також в обґрунтуванні більш ретельного вивчення зв’язку між віком досліджуваних і рівнем психологічного благополуччя в умовах невизначеності. В цьому контексті актуальності набуває вивчення характерних особливостей психологічного розвитку людей різних вікових груп та толерантності до невизначеності як такої риси особистості, що дозволяє спокійно і зважено сприймати обставини життя, сповнені неоднозначності і незрозумілості.

Матеріали та методи./Materials and methods. Теоретичної основою для даного дослідження є наукова література та дані досліджень психологічного благополуччя особистості, поняття невизначеності та рівня толерантності до невизначеності, а також особливостей вікової психології.

Результати та обговорення./Results and discussion. Психологічне благополуччя особистості є темою досліджень, що виходять за рамки суто психологічних інтересів. На сучасному етапі цей феномен активно вивчається медиками, економістами, соціологами, політологами, культурологами тощо.

Психодинамічний підхід (З. Фройд, А. Адлер, К. Г. Юнг, К. Хорні, Дж. Боулбі) відкрив шлях до вивчення психологічного благополуччя особистості саме з точку зору особистісного аспекту цього явища. Представники гуманістичного напряму (В. Франкл, К. Роджерс, Р. Мей, А. Ленглє) почали розглядати цей феномен вже із позицій позитивного функціонування особистості, з огляду на те, що вона володіє свободою волі. Активні пошуки у вивченні проблем психологічного благополуччя тривають досі, особливу увагу цим дослідженням приділяли і продовжують приділяти вчені такого напрямку як позитивна психологія (А. Маслоу, М. Селігман, Е. Дінер, А. Бандура та ін.), адже це спрямування вивчає саме те, як впливають позитивні риси психіки людини і позитивне мислення на такі аспекти життя як щастя, довіра, задоволення.

Вивчення психологічного благополуччя особистості ведеться у двох основних напрямках – гедоністичному і евдемонічному. Перший напрямок зосереджується у дослідженнях такого поняття як «суб'єктивне психологічне благополуччя», що є балансом почуття задоволення від життя, позитивних і негативних емоцій. Яскраві представники цього спрямування Н. Бредбурн і Е. Дінер у своїх роботах і численних дослідженнях, присвячених цій темі, зосередилися саме на вивченні особистого відчуття щастя, задоволеності власним життям, насолодження від нього. Багато досліджень присвячені встановленню зв'язків між суб'єктивним благополуччям і суб'єктивним економічним благополуччям, ролі соціокультурних чинників у формуванні

психологічного благополуччя.

Евдемоністичний напрямок зосереджується на психологічному благополуччі як результату реалізації особистістю свого потенціалу, на досягненні таких характеристик як самоактуалізація, самовдосконалення, відкриття сенсу свого життя. Цей напрямок представлений багатьма представниками психологічної науки, які розробили багатофакторні моделі психологічного благополуччя – інтегральна модель М. Яходи, шестифакторна модель психологічного благополуччя К. Ріфф, теорія самодетермінації Р. Раяна та Е. Десі, теорія потоку М. Чіксентміхайї, тощо. Евдемоністичне направлення ключовими аспектами психологічного благополуччя вважає такі, що виходять за рамки суто суб'єктивного відчуття щастя і задоволення і спрямовані у соціум. Благополуччя розглядається вже як сповнене сенсу буття людини, яка реалізує власний потенціал, незалежна і компетентна.

Невизначеність характеризується у психології як ситуація подвійності і суперечливості, незв'язаності інформації, що надходить.

Ставлення особистості до таких обставин, коли нічого не ясно, обумовлюється її вмінням витримувати подібні стани і визначається показником толерантності до невизначеності.

Поняття «tolerance» (англ. – терпимість, стабільність, терпіння, припустимість). Толерантність до невизначеності є об'єднуючим поняттям між властивістю або здатністю особистості виявляти терпимість, прийняття і стабільність у ситуаціях, що характеризуються недостатньої кількістю інформації і обмеженими можливостями для прогнозування розвитку подій, вибору стратегій дій і прийняття рішень. Термін «толерантність до невизначеності» (англ. – «tolerance for ambiguity»), запропонувала у 1948-1949 роках дослідниця авторитаризму та антисемітизму Ельза Френкель-Брусвік. Вона визначала толерантність до невизначеності як ставлення до тих ситуацій, які є неоднозначними, невідомими, динамічними. Коли у особистості простежується тенденція до прийняття рішень за принципом «чорне-біле», коли у неї відсутній намір зрозуміти потреби інших людей, або не приймати до уваги

всі умови і реалії ситуації – це розуміється як інтолерантність до невизначеності.

Згодом американський психолог С. Баднер продовжив дослідження толерантності до невизначеності. Вчений вважав, що толерантна до невизначеності людина сприймає відповідні ситуації як виклик, а інтолерантна-як загрозу.

З огляду на це, оцінка саме психологічного благополуччя особистості в умовах невизначеності, як інтегрального показника задоволеності життям, щастя, самореалізації та особистісного зростання є одним із пріоритетних напрямків психологічних досліджень, оскільки дає змогу оцінити стан ментального здоров'я саме на основі наявних моделей вивчення психологічного благополуччя. На нашу думку, дослідження психологічного благополуччя більш доречно проводити за допомогою шестифакторної моделі К. Ріфф, адже запропоновані нею показники (позитивні відносини із іншими, автономія, управління середовищем, особистісний ріст, мета у житті, самоприйняття) охоплюють більшу кількість життєвих аспектів. Умови невизначеності підсилюють дію стресу і призводять до психологічного дискомфорту. Але є різниця між тим як оцінює своє благополуччя людина середнього віку і людина більш похилого віку. Ця різниця обумовлена життєвим досвідом, рівнем стресостійкості і толерантністю до невизначеності.

Вікова психологія розділяє життя людини на певні періоди, кожний із яких має свої характерні особливості і відмінності. На нашу думку, дослідження психологічного благополуччя в умовах невизначеності більш доречно проводити серед представників 2 фази ранньої дорослості (30-40 років) і серед людей зрілого дорослого віку (40-50 років). В психологічній літературі 2 фаза ранньої дорослості характеризується такими прагненнями як формування професійної кар'єри, сімейні стосунки, батьківство. Особливостями розвитку людини в цей період є залежність від продуктивності її соціальної активності, досягнутого статусу, перебігу кризових періодів. Джерело задоволення від життя в цей час – переважно сім'я і особисті інтереси. Людина досягає піку

свого фізичного розвитку і максимально включена у різні сфери соціального життя, їй доводиться досягати ідентичності, долати суперечності між близькістю і ізоляцією у стосунках із іншими. Центральним завданням психіки людини раннього дорослого віку є самореалізація.

Зрілий дорослий вік – це вже не молодість, але ще не старість. Головними пріоритетами у цій віковій групі є досягнення та підтримка гідного рівня життя, забезпеченість, піклування про власне здоров'я. Частина цієї вікової групи розглядає цей етап життя як нові можливості для реалізації власного потенціалу, інша частина відчуває збентеженість, внутрішню незадоволеність, в окремих випадках – депресію. Ця різниця у поглядах обумовлена соціально-економічними обставинами життя, особливостями часу. В цьому віці вкрай гостро постають екзистенційні питання – сенс життя, страх смерті, самотності. Загалом цей віковий період характеризується проявом багатьох криз особистості: криза середини життя (40-45 років), біографічні кризи - переживання непродуктивності свого життя у формі нереалізованості, спустошеності, безперспективності. Умови невизначеності тільки збільшують ймовірність виникнення цих криз і підсилюють ризик важкого їх проходження.

Безперечно, ці вікові особливості позначаються на психологічному благополуччі особистості, тому доречно порівняти його рівень за умов невизначеності саме у цих вікових групах.

Висновки./Conclusions. Отже, психологічне благополуччя особистості є загальним інтегральним показником задоволеності і наповненості життя, характеризує якість міжособистісних відносин, вміння керувати своїм життям, бути незалежним і самореалізованим. Дослідження психологічного благополуччя за умов невизначеності, показника толерантності до невизначеності є актуальними і мають наукову цінність. Розділення досліджуваних на окремі вікові групи (перша група– 30-40 років, друга група - 40-50 років) і аналіз отриманих результатів, їх порівняння і співставлення поглиблюють рівень даного дослідження.

ЗАХОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА ЕТАПІ ВІДНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ З ТРАВМАТИЧНОЮ АМПУТАЦІЄЮ

Дубровський Денис Павлович,
слухач
Національний університет оборони України,
Київ, Україна

Вступ./Introductions. В умовах російсько-української війни та реалізації стратегічного курсу нашої країни психологічна реабілітація та ресоціалізація військовослужбовців-учасників бойових дій на сьогоднішній день, це один із найважливіших напрямків діяльності органів державної влади. На впровадження системи заходів, спрямованої на швидку і максимально повну ресоціалізацію в суспільство військовослужбовців з травматичною ампутацією як фізичного, соціального та психологічного стану з метою активної інтеграції в мирне життя з можливістю відновлення здоров'я, подальшої соціальної та економічної незалежності мають працювати усі державні інституції.

Після закінчення війни ми будемо з вами постійно бачити величезну кількість постраждалих хлопців та дівчат з травматичною ампутацією, яким потрібна буде психологічна реабілітація та ресоціалізація. І це лише початок, на жаль, ця ситуація триватиме протягом багатьох наступних років.

Мета роботи./Aim. Теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження заходів психологічної реабілітації на етапі відновлення військовослужбовців-учасників бойових дій з травматичною ампутацією.

Матеріали і методи./Materials and methods. За умови, постійного зростання числа учасників бойових дій, одним із пріоритетних напрямків соціальної політики нашої держави має бути проведення комплексу заходів з психологічної реабілітації військовослужбовців. Такі військовослужбовці – є специфічним контингентом, який вимагає виконання багатопрофільної реабілітації, ці люди можуть бути виділені в групу особливої соціальної

значущості, оскільки серед них, понад половини – особи працездатного віку.

Встановлено, що «за даними Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників АТО (ООС), станом на 10.01.2017 року реабілітаційні центри надали соціально-психологічну допомогу 10 321 військовослужбовцю, які були демобілізовані після участі в АТО(ООС), та 10 426 членам родин військовослужбовців Збройних Сил України.

Санаторно-курортне лікування (кількість путівок) отримали 4 429 військовослужбовців. Внаслідок участі в АТО 6 отримали інвалідність 4 538 осіб, які нині звільнилися з лав Збройних Сил. Пройшли соціально-психологічну адаптацію (перенавчання) 5 564 ветеранів» [1, с. 6]. Але зібрані показники, по реабілітації військовослужбовців офіцерів та служби за контрактом в Збройних Силах України, на дуже низькому рівні.

У міжнародній реабілітології є термін «якість життя», який пов'язаний зі станом здоров'я. ВООЗ пропонує оцінювати «якість життя» за такими параметрами [1, с. 4]:

– фізичні: енергійність, втома, фізичний дискомфорт, сон, відпочинок;

– психологічні: самооцінка, концентрація, позитивні емоції, негативні переживання, мислення;

– ступінь незалежності: повсякденна активність, працездатність, залежність від ліків і лікування;

– життя в суспільстві: повсякденна активність, соціальні зв'язки, дружні зв'язки, суспільна значимість, професіоналізм;

– довкілля: житло та побут, безпека, дозвілля, доступність інформації, екологія (клімат, забруднення, заселеність);

– духовність і особистісні переконання.

Наразі визначимося із термінами, що спрямовані на швидке і повне відновлення фізичного, психологічного та соціального статусу кожного військовослужбовця.

Посилена психологічна увага – «система комплексних заходів психологічного характеру, що здійснюються з визначеною групою осіб, які

потребують першочергової психологічної допомоги у зв'язку з особливостями впливу на них стресогенних факторів службової і позаслужбової діяльності та навчально-виховного процесу, підвищення рівня його адаптаційних можливостей до умов службово-бойової діяльності та забезпечення психологічного благополуччя, збереження психологічного і фізичного здоров'я» [1, с. 11]. Щоб реабілітація була дієвою, в суспільстві має змінитися відношення до військового як особистості, коли боротися потрібно не тільки проти фізичної травми, але й за його місце в соціумі.

Психологічна корекція – «цілеспрямований психологічний вплив на військовослужбовця для приведення його психічного стану до норми після виявлення в нього будь-яких психологічних відхилень (неклінічних порушень) та відновлення його здатності до виконання службових обов'язків» [1, с. 11].

Коли говоримо про психологічну корекцію, це є лікувальний процес, який проходить без застосування медикаментів.

Реабілітаційна допомога (корекція) є іще новим напрямком в Україні, з лікарями-реабілітологами, ерготерапевтами та фізичними терапевтами. Основне їхнє завдання – максимально адаптувати військовослужбовців-учасників бойових дій з травматичною ампутацією до мирного життя. Уже ерготерапевт – такий лікар, який повинен відновити функцію, якщо ні – то замістити. Повністю навчити військовослужбовця жити максимально пристосовано при цій проблемі, без цієї функції.

Психологічне відновлення військовослужбовців – «це комплекс заходів, що надається військовослужбовцям в період прибуття до пункту постійної дислокації військової частини після виконання завдань за призначенням із району бойових дій та перед відбуттям їх у відпустку» [1, с. 15].

Результати і обговорення./Results and discussion. Запроваджені заходи психологічної реабілітації на етапі відновлення включають:

1. Огляд військовослужбовців-учасників бойових дій для постановки на облік з подальшою медичною та психологічною допомогою. Проведення їх діагностування за наявності медичних показань, для надання всебічної

психологічної, медичної, чи навіть наркологічної допомоги.

2. Проведення їх діагностування за наявності посттравматичних стресових розладів, гострих реакцій на стрес, «ознак фізичної і розумової перевтоми, вираженої астенізації, психічної дезадаптації тощо; оцінка наявних адаптаційних резервів для визначення їх подальшої придатності до виконання поставлених завдань» [1, с. 19].

3. Надання висококваліфікованими фахівцями психологічної допомоги військовослужбовцям, які її потребують. Проведення висококваліфікованими фахівцями заходів психокорекційних (якщо психічний розлад на початковому етапі, іще не сформований); психотерапевтичних (за наявності сформованого психічного розладу).

4. Прогноз результатів впливу бойових стресових чинників на морально-психологічний стан у військових колективах, що дозволяє виявити можливості розвитку віддалених наслідків впливу бойового стресу.

5. Надання узагальнюючих рекомендацій щодо подальшого використання особового складу під час виконання службових (бойових) обов’язків керівному складу військових частин із урахуванням поточних психофізіологічних станів даних військовослужбовців.

6. Обов’язкове індивідуальне консультування військовослужбовців, які отримали тяжкі травмування. По необхідності, звернення до фахівців за допомогою при кризових станах, таких як ворожість, переживання втрати, сором та провина за загиблих товаришів, страх смерті, тощо.

7. «Навчання прийомам емоційного і психологічного розвантаження, саморегуляції й самокорекції (самоконтроль, фізичні вправи, дихальні практики та аутогенне тренування, візуалізація)» [1, с. 21].

Висновки./Conclusions. З активними бойовими діями на території нашої держави, ситуація змусила більше уваги приділяти травмівним наслідкам вибухових, осколкових травм, втрат кінцівок. Зараз маємо військовослужбовців в гострому, і в підгострому періодах їхнього лікування, і мусимо застосовувати інноваційні, які застосовують наші колеги за кордоном реабілітаційні заходи.

Комплекс реабілітації важливо застосовувати так, щоб він був максимально ефективним за досить короткий проміжок часу. Відповідно, заходи психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій з травматичною ампутацією необхідно проводити починаючи з самих ранніх етапів формування психопатології, а надважливо – на завершальних стадіях проведення лікування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Остапчук В. В. Психологічна робота з військовослужбовцями - учасниками АТО на етапі відновлення: Методичний посібник. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2017. – 282 с.

ПРОФІЛАКТИЧНО-КОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА ОПТИМІЗАЦІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ

Журавльова Лариса Петрівна
д. психол. н., професор
Кудляк Аліна Олександрівна
Магістерка
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Вступ. Середній вік користувача кіберпростору стає все молодшим з кожним роком. Збільшується кількість підлітків, які фактично живуть подвійним життям: в Інтернеті та реальному житті. Поява онлайн-ігор, які актуалізують та спонукають підлітків до збільшення проявів агресивності, а також розвивають їх потребу в сепарації від реальності, вже давно відома [1; 3]. Якщо користування комп'ютером як в школі, так і в позашкільному житті, не буде враховувати культурні та соціальні норми, це може призвести до формування негативних звичок та порушень у поведінці. Велика відповідальність за забезпечення безпеки дітей в Інтернеті лежить на їхніх батьках, які повинні знати та мати достовірну інформацію про можливі небезпеки довготривалого перебування у віртуальному просторі.

Основні проблеми, з якими стикається підліток у віртуальному просторі, зосереджуються навколо почуттів щодо власної особистості. Як відомо, підлітки мають труднощі у безпосередньому міжособистісному спілкуванні, самовиявленні, самоствердженні, усвідомленні свого фізичного та психічного "Я". Можливими чинниками цього є нерозвинені інфантильні механізми самооцінки, негативне самоприйняття, які породжують ідеалізовані соціальні очікування і заважають формуванню реалістичних та адекватних уявлень про себе [1]. Важливо відзначити, що для деяких підлітків надмірна залежність від Інтернету може бути пов'язана з бажанням контролювати кожен аспект комп'ютерних програм. Ця тенденція до контролю може також впливати на їхні міжособистісні відносини, оскільки спроби маніпулювати іншими часто

завершуються невдачею, що може вести до соціальної ізоляції [1; 4].

Є думка, що інтернет-залежність не є офіційним діагнозом, але, ймовірно, може бути чинником певних проблем в особистому житті, наприклад, депресії, труднощів у спілкуванні тощо. Зважаючи на те, що особистість у підлітковому віці є найбільш схильною до різних відхилень та девіацій у поведінці, можна припустити, що розвиток Інтернет-залежності має велику ймовірність серед підлітків. А така залежність може мати негативний вплив на їх особистість, зокрема, зумовлювати розвиток дисонансної емпатії та малоадаптивних форм консонансної емпатії [5]. Тому **метою дослідження** було створення профілактично-корекційної програми оптимізації віртуальної міжособистісної взаємодії підлітків через розвиток у них емпатії як особистісної властивості.

Матеріали та методи дослідження. При розробці профілактично-корекційної програми ми орієнтувалися на методологічні основи використання тренінгового методу при роботі з інтернет-адиктами [2]. Наша Програма має кілька блоків/компонентів. Перший блок містить профілактичні заходи щодо Інтернет-залежності. Метою другого етапу є психодіагностика наявності Інтернет-залежності та рівня розвитку інтегральної емпатії. Третій блок складається з вправ на актуалізацію, розвиток та корекцію емпатійності підлітків.

Результати та обговорення. Щодо профілактики Інтернет-залежності, необхідно брати до уваги її ранню діагностику. Фахівці рекомендують батькам бути інформованими про можливі загрози, які чекають їхніх дітей у віртуальному просторі. Пропонуються практичні поради для батьків, які допоможуть виявити ознаки залежності від Інтернету та спробувати запобігти її розвитку. Важливо також вчасно виявляти ці залежності за допомогою тестів та опитувальників.

Наведемо кілька базових вправ, спрямованих на розвиток емпатії.

1. Робота з фотографіями (картками) може відбуватися як у групі (в парах, по троє), так і індивідуально. Для цього необхідно мати набір фотографій (карток) із зображеннями людей у різних емоційних станах. Учасників можна

попросити приносити фотографії з дому. Під час заняття учасникам пропонується ретельно розглядати фотографії та визначати емоційний стан особи на кожній з них. Далі вони обговорюють варіанти та створюють історії, які могли б призвести до такого емоційного стану. Важливо, щоб кожен учасник міг висловити свої власні думки та почуття.

2. Символічне (малюнок) зображення емоцій проводиться в групах (парах, трійках). Для цього необхідно мати картки з назвами емоцій та почуттів. Учасникам роздаються ці картки, і вони розглядають їх, не показуючи іншим. Ведучий підбирає ситуації, в яких учасники переживали відповідні відчуття та просить зобразити їх пантомімікою чи через малюнок. Після цього учасники рефлексують щодо розуміння та власного досвіду, пов'язаних з вказаними почуттями.

3. У грі «Танці-протилежності» підлітки взаємодіють у парах, виражаючи протилежні емоції через імпровізовані танці. Вони отримують картки з назвами емоцій і, не показуючи їх одне одному, створюють танцювальні виступи, які виражають протилежні відчуття. Після виконання завдання учасники обговорюють свої інтерпретації та спільно розглядають можливі ситуації, що викликають такі емоції.

Завдання інших учасників полягає вгадати, яке саме протилежне відчуття пара виразила у своєму танці. Після всіх виступів учасники визначають найкращий танець.

4. Зображення предметів й явищ природи та складання розповідей від імені цих явищ спрямовані на розвиток емпатії і проводяться в невеликій групі. Для цього необхідно мати картки з назвами предметів і явищ природи, таких як сонце, гроза, річка, пароплав, чайник, велосипед і т.д. Учасникам роздаються ці картки, і їх завдання полягає в пластичному (пантомімічному) зображенні обраного предмета чи явища, а також у вигадуванні невеликої розповіді від імені обраного об'єкта. Інші учасники мають вгадати, що було зображено, після чого учасник, який зобразив предмет чи явище, розповідає історію від його імені.

5. У вправі «Я сумний (радісний і т.д.), коли...» підлітки обговорюють певні емоційні стани, використовуючи методику розповіді від імені почуття. Ведучий розповідає історію про емоцію, після чого учасникам ставляться питання про їхні власні переживання, а також можуть виконати завдання, що спрямовані на активізацію сенсорних каналів, таких як зір, дотик, смак, слух, і нюх.

Фінішне заняття може включати створення спільного малюнка від імені групи на тему: «Моя взаємодія в реальному та віртуальному світі».

Висновки. Профілактично-корекційна програма оптимізації віртуальної міжособистісної взаємодії підлітків має системний характер та складається з кількох етапів: профілактичні заходи щодо Інтернет-залежності; психодіагностика рівня розвитку інтегральної емпатії та наявності Інтернет-залежності; вправи на актуалізацію, розвиток та корекцію емпатійності підлітків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асєєва Ю. О. Виявлення особистісних характеристик кібер-адиктів у підлітковому та юнацькому віці. Проблеми сучасної психології 2020. № 2 (18). С.9–18.

2. Журавльова Л. П., Камінська О. В., Лучків В. З. Методологічні основи використання тренінгового методу при роботі з інтернет-адиктами. Гуманітарний вісник. Проблеми емпіричних досліджень у психології: зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. 2014. Додаток 2 до Вип. 35. С. 279–286.

3. Журавльова Л. П., Кудляк А. О. Особливості прояву інтернет-залежності у школярів підліткового віку. Аксіопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти: зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 19 – 20 жовтня 2023 р. / за ред. Г.К.Радчук. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 143 – 148.

4. Журавльова Л. П., Мужанова Н. В. Динаміка ціннісно-смислової сфери

учасників субкультур. Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. праць. Вип 12. Упоряд.: Р. В. Павелів, Н. В. Корчакова. Рівне: РДГУ, 2019. С. 66 – 71. http://prop.org.ua/index.php/prp/general

5. Zhuravlova, L. & Chebykin, O. (2021). The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Abingdon, Oxon. New York. NY. https://doi.org/10.4324/9781003145370

МЕДИТАЦІЯ ТА ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ДО СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ В СТРЕСОВИХ УМОВАХ

Зайцева Марина В'ячеславівна
Студентка магістратури
Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Інститут соціальних технологій
м. Київ, Україна

Наразі поняття «медитація» більшою мірою асоціюється із духовно-релігійною практикою, проте результати, отримані в процесі регулярної роботи з медитативними техніками, привертають увагу психологічного і психосоматичного наукових співтовариств. Сьогодні медитація – це психологічна оздоровча практика, спрямована на зниження рівня тривоги та опанування техніками управління емоційним інтелектом через самоусвідомлення, самоспостереження та самопрограмування.

Історія використання медитації налічує кілька століть. У давніх практиках медитацію використовували для очищення розуму, боротьби зі стресом та досягнення внутрішньої гармонії й рівноваги. Налічується кілька десятків різновидів релігійних східних медитацій, проте сьогодні для психологічної практики використовується чіткий напрямок медитації – mindfulness (медитація усвідомленості).

Саме собою поняття «усвідомленості» визначається в сучасній психології як безперервне відстеження поточних переживань, тобто стан, у якому суб'єкт фокусується на переживанні теперішнього моменту, не актуалізуючи події минулого чи майбутнього. Це здатність свідомості до інтроспекції своєї діяльності.

Самоусвідомлення, що виявляється в процесі регулярної медитації, не лише призводить до кращого розпізнавання власних емоцій, а й дозволяє розпізнавати різні тригери зовнішнього соціального середовища і, відповідно, змінювати патерни поведінки.

Це впливає на підвищення якості життя людини, а також сприяє розвитку

наступної важливої для сучасної людини навички –самоспостереження.

Серед досліджень медитації викликають інтерес відомості, отримані за підсумками Національного опитування про стан здоров'я населення (NHIS) в США у 2017 році. Частотність звернення до практики медитації збільшилася у дорослого населення США за період з 2012 до 2017 року з 4,1 % до 14,2%. Практика медитації актуалізувалася також у дітей віком від 4 до 17 років з 0,6 до 5,4% за аналогічний період [1].

Увагу до методу медитації привертає не тільки його ефективність, але й рівень психосоціального стресу, який поступово зростає в сучасному суспільстві, що вимагає від людини навичок ауторегуляції та управління емоціями. Практичне застосування медитації як психологічного методу досить просте: прослуховування аудіозапису з голосовим та/або музичним супроводом виконується в будь-якій розслабленій позі (на відміну від релігійної практики, поза лотоса не є обов'язковою) з концентрацією уваги на диханні, думках, тілесних відчуттях та уявних об'єктах.

Навичка самоспостереження дозволяє відстежувати тілесні відчуття, думки та емоції, спостерігати за своїми переживаннями та у процесі розвивати наступну навичку – самопрограмування. Поступово розвиваються та вдосконалюються навички рефлексії та інтроспекції, що дозволяють переривати цикли нав'язливих думок, а також змінювати патерни поведінки та реагування на зовнішні подразники.

Практика медитації усвідомленості розглядається клінічними фізіологами як один із методів управління емоційним інтелектом, будучи вже доведеним ефективним методом тренування уваги, навичок усвідомленості, управління стресом і формування життєстійкості [3].

Практика медитації є умовно безпечною для здоров'я, однак, слід звернути увагу на такі критерії, які необхідно дотримуватися психологові при роботі з клієнтами:

- перші кілька сеансів слід використовувати медитацію без голосового супроводу, щоб клієнт навчився розслаблятися під спокійну мелодію чи білий

шум;

- медитація з голосовим супроводом повинна бути розроблена лише фахівцем з медитації, з вищою психологічною або медичною освітою, а також освітою з гіпнозу, високим рівнем експертності в цій темі, повним розумінням того, яким чином має бути побудована медитативна практика;

- практика медитації не замінює індивідуальної роботи з психологом або з лікарем, вона є додатковим методом, який найчастіше застосовується вже після проведеної терапії для закріплення результату та навчання навичок ауторегуляції;

- у процесі самостійної роботи пацієнту потрібна психологічна підтримка та кураторство фахівця для відстеження результату та своєчасної допомоги.

За дотримання перерахованих критеріїв, медитація дійсно є доречною для застосування у психологічній та психосоматичній практиці роботи з повнолітніми особами. За наявності станів, які потребують кваліфікованої медичної чи психологічної допомоги, слід звернутися до фахівця.

Національний центр комплементарного та інтегративного здоров'я (NCCIH) у 2012 році видав грант на дослідження, присвячене боротьбі зі стресом за допомогою медитації. Було проведено дослідження серед 279 дорослих, які скаржилися на підвищений рівень стресу, частотне роздратування [2].

Дослідження показали, що після проходження 8-тижневого курсу медитації на основі усвідомленого підходу стан здоров'я пацієнтів покращився. Були відсутні скарги на роздратованість, зауважено полегшення в подоланні наслідків стресових ситуацій, покращилася якість сну.

Цікавими для наукової спільноти стали результати дослідження 2011 року, проведеного Американською асоціацією пульмонологів в одному з коледжів. Група піддослідних проходила 8-тижневу програму боротьби зі стресом на основі усвідомленості (MBSR) та медитації [3]. Пацієнти відзначили зниження рівня стресу, зменшення болю, тривожності, депресії. Також пацієнти розповідали про підвищення самооцінки та гарний настрій.

Медитація у практиці психолога – це унікальний за своєю ефективністю й водночас зручний інструмент ауторегуляції, що дозволяє опанувати управління емоційним інтелектом. Послугування можливостями медитації допомагає розвивати навички самоусвідомлення, самоспостереження та самопрограмування для підвищення якості життя.

Однак, незважаючи на доведену ефективність практики медитації, вона не замінює традиційного лікування та не є альтернативою лікарським препаратам та процедурам. Медитація – це ефективне доповнення у комплексному підході психічного та фізичного оздоровлення людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Black L. I., Barnes P. M., Clark T. S. Use of Yoga, Meditation and Chiropractic in the USA. children aged 4-17 years. *NCHS Data*. 2021. № 324. P. 83-86.

2. Chen K. W., Berger C. C., Manheimer E. Meditation therapy for anxiety reduction: a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Depression and anxiety*. 2012. Vol. 29 (7). P. 545-562.

3. Goyal M., Singh S., Sibinga E. M. Meditation programs for psychological stress and well-being: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Internal Medicine*. 2014. Vol. 174 (3). P. 357-368.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Калантаєва ТетянаАнатоліївна,
магістрантка
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ. Воєнний конфлікт на території України вносить серйозні зміни в життя людей та суспільства в цілому. Зміни можуть бути різноманітні і торкатися різних аспектів життя: травми та поранення; складнощі у доступі до медичної допомоги; зміни у ментальному здоров'ї та емоційному стані; втрата близьких; втрата житла та нестабільні умови проживання; зниження економічної активності та можливостей заробітку; змушена міграція та переселення людей через загрозу для життя та безпеки; проблеми з інтеграцією в нових місцях проживання; зміна соціальних структур та взаємин у суспільстві; втрата особистих мрій та планів через несподівані обставини воєнного конфлікту. Дані зміни можуть впливати на психічне, фізичне та соціальне благополуччя людей. Актуальним у даних умовах є пошук психологічних засобів допомоги людям впоратися з наслідками воєнного конфлікту та знову побудувати своє життя. Важливим засобом надання психологічної допомоги людям у важких життєвих ситуаціях може розглядатися арт-терапія.

Мета роботи: здійснити аналіз наукової розробленості проблеми застосування арт-терапії як засобу надання психологічної допомоги в умовах воєнного стану.

Матеріали та методи. Аналіз літературних джерел за проблемою дослідження, систематизація, узагальнення наукових даних.

Результати та обговорення. Основна ідея арт-терапії полягає в тому, що творчий процес, пов'язаний з мистецтвом, може бути корисним для психічного здоров'я та емоційного благополуччя людини. Вона базується на переконанні,

що самовираження через мистецтво може допомогти вирішувати психологічні проблеми та покращувати емоційний стан людини будь-якого віку [3; 4].

Арт-терапія – це форма психотерапії, в якій використовуються мистецькі матеріали та процеси для висловлення емоцій, сприяння самовираженню і покращенню психічного здоров'я. Арт-терапія може бути використана для розв'язання різних психологічних проблем, таких як стрес, тривога, депресія, травматичний досвід, низька самоповага і багато інших [1].

Арт-терапевтична практика базується на загальних принципів недирективності, використання відстрочених інтерпретацій, визнання значимості тристоронньої взаємодії клієнта, психотерапевта й художнього образу [9, с. 18]. Але арт-терапія дозволяє людям виражати свої переживання і без використання слів, що може бути особливо корисним у випадках, коли мовні бар'єри чи психічна травма ускладнюють комунікацію. Як зазначають дослідники, невербальні засоби часто є найбільш ефективними для пророблення емоційного стану, а «лікувально-корекційні ефекти арт-терапії можуть проявлятися завдяки образотворчої діяльності навіть при відсутності подальшої вербалізації переживань, що пов'язано з дією цілого ряду терапевтичних чинників і механізмів (релаксація, катарсис, розвиток навичок самоорганізації та прийняття рішень, переживання інсайту і ін.)» [5, с. 111].

У сучасній психологічній практиці арт-терапія є одним з дієвих методів у подоланні психотравмуючих симптомів. Під арт-терапією, в широкому сенсі, розуміють використання всіх видів мистецтв з лікувальною, корекційною та розвиваючою метою. Серед найбільш поширених методів арт-терапії виділяють: ізотерапію, бібліотерапію, імаготерапію, музикотерапію, вокалотерапію, кінезітерапію. Ізотерапія передбачає лікувальний вплив засобами образотворчого мистецтва (малюванням, ліпленням, декоративно-прикладним мистецтвом тощо), бібліотерапія – здійснення лікувального впливу читанням, імаготерапія – лікувальний вплив через образ, театралізацію, музикотерапія –лікувальний вплив через сприйняття музики, вокалотерапія – лікування співом, кінезітерапію – лікувальний вплив рухами

(танцетерапія, хореотерапія, корекційна ритміка [3; 4]. Це найбільш розроблений напрямок із величезною кількістю технік, прийомів, методик. «Творчість спонукає не тільки до відбиття у свідомості людини навколишньої дійсності, але і надає можливості її трансформації. Арт-терапія є потужним напрямом психологічної допомоги особистості, це невербальна форма роботи, яка не має обмежень у використанні» [2, с. 31]. Серед універсальних чинників, що забезпечують високу ефективність арт-терапії, дослідники виділяють: вираження емоцій; творчий процес; збереження культурної спадщини; відновлення і важливий стимул для реабілітації; злагодження групової динаміки [6, с. 210]. Отже, арт-терапія надає можливість людям виразити свої емоції, навіть ті, які можуть бути важкими або неприйнятними для словесного вираження, дає можливість зосередитися на позитивних аспектах свого життя, сприяє збереженню та відродженню культурних традицій, надаючи людині можливість висловити свої цінності через мистецтво, допомагає постраждалим зрозуміти свої травми, проявити індивідуальну міцність і розпочати процес відновлення, сприяє створенню взаємної підтримки і співпраці між людьми, знижує почуття ізоляції [6, с. 210]. Сучасні вітчизняні автори звертаються до проблеми використання методів арт-терапії при роботі з дітьми під час війни [2; 5]. Активно застосують арт-терапію не тільки при роботі з дітьми, а й при реабілітації учасників бойових дій для вирішення проблем мінімізації емоційних, пізнавальних і поведінкових розладів, розвитку інтересу до навколишнього середовища, підтримки і розвитку комунікативних навичок, розкриття внутрішньо-особистісних конфліктів і їх усунення, розвитку творчих навичок, психологічної інтеграції в суспільство, підвищення рівня самооцінки [1, с. 144]. Арт-терапія може бути важливим елементом програм реабілітації для ветеранів та осіб, які пережили воєнні конфлікти, допомагаючи їм впоратися з травмами та повернутися до нормального життя. Участь у творчих процесах може допомогти знизити рівень стресу та тривоги, сприяючи заспокоєнню та покращенню емоційного стану. Групові сесії арт-терапії можуть сприяти формуванню підтримуючих соціальних мереж, де учасники

можуть обмінюватися досвідом та підтримувати один одного. Арт-терапія допомагає розвивати засоби подолання труднощів, що є важливим для відновлення психічного здоров'я населення, що потерпає від війни.

Висновки. У психологічній науці та практиці накопичений значний досвід застосування засобів арт-терапії при роботі з дітьми та дорослими. Арт-терапія має важливе значення в умовах воєнного стану та конфліктів, оскільки вона може служити ефективним інструментом для підтримки психічного здоров'я та реабілітації осіб, які пережили стресові та травматичні події.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авер'янова Н. М. Застосування арт-терапії в сучасних умовах російсько-української війни. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультимодальність*: матеріали II Міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 3 бер. 2023 р. Луцьк, 2023. С. 140–145.

2. Бондаренко Л. О., Шелкошвеєв І. В. Простір арт-терапії для зцілення дітей в умовах війни. *Особистість, суспільство, війна* : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму, м. Харків, 15 квіт. 2022 р. Харків, 2022. С. 30–32.

3. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога. Використання арт-технологій в освіті. Київ: Шкільний світ, 2007. 120 с.

4. Вознесенська О. Л., Сидоркіна М. Ю. Арт-терапія у подоланні психічної травми: практич. посіб. Київ: Золоті ворота, 2015. 148 с.

5. Маркова Н. В. Можливості арт-терапії у системі комплексної допомоги дітям, які постраждали від локального військового конфлікту. *Підтримка та реабілітація учасників АТО в Україні: досвід та перспективи*: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 27 жовт. 2016 р. Хмельницький, 2016. С. 110–112.

6. Столярчук Н. Становлення та розвиток арт-терапії в історико-культурному контексті. *Fine Art and Culture Studies*. 2023. № 3. С. 204-212.

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДОВОЇ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ ПІД ЧАС НАДАННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Колодійчик Дмитро Сергійович,
Здобувач вищої освіти
Факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник:
Цільмак Олена Миколаївна
доктор юридичних наук,
професор кафедри психології
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

Вступ. Дослідження орієнтоване на один з елементів комунікації людей-невербальне спілкування. Комунікація займає суттєву частину нашого життя і відіграє важливу роль в житті людини. Комунікація – це процес обміну інформацією. Одним з критеріїв якості цього процесу є достовірність отриманої інформації. Одним з видів оцінки достовірності інформації є оцінка стану людини при наданні інформації. Об’єктами спостереження під час цього є вербальні і невербальні прояви. Вербальні прояви в даній роботі не розглядаються. Натомість цікавість представляє невербальні прояви і їх роль під час надання неправдивої інформації. Велика кількість досліджень виконана в цьому напрямку і існує багато літератури на цю тему. Тим не менш, тема невербального спілкування представляє інтерес і на меті є дослідження зв’язку невербальних проявів і механізмів психологічний захисту. Це дослідження збагачує сферу знать про спілкування людей інформацією про складові комунікації, а саме – невербальну комунікацію. Актуальність вивчення теми полягає в визначенні кореляційних зав’язків між типами невербальних проявів при сповіщенні неправдивої інформації та механізмами психологічний захисту людини.

Ціль роботи. Прослідити і встановити залежність між невербальними проявами і механізмами психологічний захисту під час сповіщення неправдивої

інформації.

Матеріали та методи. Матеріалами для роботи являється набір даних отриманих від респондентів в кількості 46 осіб. Данні зібрані за допомогою опитувальника Келлермана-Плутчика, індивідуального анкетування, особистої співбесіди.

Данні опитувальника Келлермана-Плутчика представляють собою бали відсоткових шкал по механізмам психологічний захисту.

Анкетування передбачає збір особистих даних таких як, вік, стать, активна рука (права, ліва, амбідекстр), оцінка емоцій (10 базових) під час сповіщення неправдивої інформації, оцінка ступеня недовіри до образу на фотографіях, на яких відбито різні невербальні прояви, а також схильність до сповіщення неправдивої інформації в її різних проявах (недоговорення, замовчування, відверта брехня, біла брехня, брехня на благо, вигадка, неправда).

Інтерв'ю (наживо, або з використанням засобів відео зв'язку) проводиться опитуванням, яке передбачає розгорнуту відповідь на поставлені питання. Питання носять характер згадки про минуле, планів на майбутнє і сухих фактів з життя респондента. Впродовж співбесіди фіксуються всі невербальні прояви, які виникають при кожному питанні, як реакція тіла. Питання розділяються на два блоки. На питання першого блоку людині пропонується відповідати щиро і правдиво. Для відповіді на питання другого блоку впроваджується додаткова умова, яка передбачає потребу в відповіді таким чином, щоб з відповіді респондента не можна було дізнатись правду на поставлене питання. Постановка додаткової умови не обмежує респондента в виборі виду сповіщення неправдивої інформації.

Методи які використовувались під час дослідження наступні. Аналіз. Синтез. Системний аналіз.

Результати та обговорення. В результаті опитування і анкетування було зібрано дані від 46 респондентів. А саме: особисті дані, бали по механізмам психологічний захисту, бали по шкалі Особистісного опитувальника «СдК» [1],

бали оцінки власного емоційного стану під час сповіщення неправдивої інформації, бали оцінки недовіри до образів на фото з різними невербальними проявами, набір даних про невербальні прояви респондента такі, як напрям погляду і рух очей, мімічні прояви, пози, жести, взаємодія з предметами. Також були прийняті до уваги: зміна голосу, час відповіді на питання, особистісний відгук респондента після тестування та коротке описання ходу думок під час відповіді на питання неправдиво. Всі дані були угрупованні в маркери поведінки.

На базі зібраних статистичних даних були розраховані коефіцієнти зміни маркерів поведінки при переході від Блоку питань 1 (передбачають правдиву відповідь на питання) до Блоку питань 2 (передбачають неправдиву відповідь на питання).

Деякі загальні статистичні зміни при переході від Блоку 1 до Блоку 2 питань.

Скорочення середнього часу відповіді на питання спостерігається у 65% респондентів.

Зменшення частоти тілесних проявів спостерігається у 59% респондентів.

Зменшення інтенсивності руху очей спостерігається у 69% респондентів.

Збільшення різновидності всіх невербальних проявів у 72% респондентів.

Відбуваються зміни невербальних голосових проявів у 74% респондентів, а саме зниження гучності голосу, зміна інтонації (з’являється спадаюча, питальна або перелічувальна інтонація).

Можна також зауважити, що в переважної більшості респондентів (близько 80%) відбулась зміна характеру відповіді. А саме, суттєво збільшилась фаза мовчазного роздуму. Скоротилась фаза безпосередньої відповіді.

Критерій Пірсона був використаний для оцінки кореляційних зв’язків між балами типів психологічних захистів і коефіцієнтами зміни маркерів невербальних проявів.

Так кореляційний зв’язок встановлений для наступних пар:

Таблиця 1

Кореляція між механізмами психологічного захисту і коефіцієнтами зміни маркерів невербальних проявів.

№	Механізм психологічного захисту	Коефіцієнт зміни маркеру невербальних проявів	Коефіцієнт кореляції	Формула
1	Раціоналізація	Зміна часу відповіді	0.427	$P \leq 0.01$
2	Гіперкомпенсація	Зміна інтенсивності руху очей	0.3784	$P \leq 0.01$
3	Компенсація	Збільшення типових проявів брехні	-0.355	$P \leq 0.01$
4	Раціоналізація	Зміна різноманіття проявів	0.338	$P \leq 0.05$
5	Компенсація	Зміна інтенсивності руху очей	0.3103	$P \leq 0.05$
6	Проекція	Зміна інтенсивності тілесних проявів	0.3231	$P \leq 0.05$
7	Заміщення	Збільшення кількості проявів брехні в Блоку питань 2	-0.289	$P \leq 0.05$

Висновки. Був встановлений кореляційний зв’язок між парами, наведеними в Табл. 1. Також були виявлені тенденції змін які відбуваються з респондентами при наданні неправдивої інформації. Для подальшого уточнення необхідне більш глибоке вивчення зв’язків конкретних невербальних проявів з механізмами психологічних захистів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Особистісний опитувальник «СдК» «Схильність до керівництава» рівень психічної підготовки кандидатів на вищі посади (на основі опитувальників ПДО, ММРІ) Полякі. К.Н., Чиши Ю.Л., Андросенко М.Е.

2. Мова рухів тіла, Алан і Барбара Пізи, 2021

КОРЕКЦІЯ ТРИВОЖНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ СИМВОЛДРАМИ

Криворучко Ю. О.,
студентка 2-го курсу спеціальності 053 “Психологія”
Донецький національний університет
імені Василя Стуса, Україна

Вступ. / Introductions. Актуальною проблемою сьогодення є негативні переживання як дорослих, так і дітей. Дослідження останніх років показують, що негативні переживання сучасних юнаків заважають їм у подальшому спілкуванні у сім’ї та повноцінній адаптації у соціумі.

Молодь XXI століття значно відрізняється від молоді XX ст. За спостереженнями відомого психоаналітика, засновника символдрами дітей і підлітків Льойнера Х, сучасні юнаки, особливо у країнах, орієнтованих на захід, ведуть більш спосіб життя, тому що виховання стало менш суворим, окрім цього вони можуть мати тепер власні судження. На це впливають багато факторів, зокрема активне використання мережі Інтернет, проте саме це і породжує негативні переживання у осіб юнацького віку. При цьому у них ще не сформовані способи «переживати» і тому вони вибирають неефективні копінг-стратегії у подоланні труднощів. Ці переживання обумовлені зовнішніми обставинами життя (важке економічне та політичне становище в країні, вірусна пандемія, перехід сучасних навчальних закладів на нові форми навчання, або навіть кардинально інші, порівняно із тим, що існували дотепер, ну і безумовно бойові дії та воєнний стан в країні в цілому), так і внутрішні, пов'язані із особливостями особистості самих юнаків.

Мета роботи. / Aim. Мета дослідження полягає у дослідженні впливу негативних переживань в юнацькому віці та вплив методів Символдрами для їх корекції.

Серед негативних переживань юнаків тривожність займає особливе місце, часто вона призводить до зниження успішності навчальної діяльності, проблем з самооцінкою, до труднощів в спілкуванні. Рівень тривожності в сучасних

стресових та екологічно несприятливих зовнішніх умовах стає одним з визначальних чинників у становленні особистості молодих людей. У наш час збільшилася кількість тривожних підлітків, які відрізняються підвищеною неспокійністю, невпевненістю, емоційною нестійкістю. Саме тривожність в юнацькому віці, як відзначають багато дослідників і практичних психологів, лежить в основі цілого ряду психологічних труднощів, в тому числі багатьох порушень розвитку, приводом для звернення у психологічну службу. Тому ми розглядаємо тривожність, як одне з найнебезпечніших негативних переживань у юнацьому віці.

Матеріали та методи./Materials and methods. Для дослідження були використані такі опитувальники:

1. Дослідження особистісної та ситуативної тривожності (опитувальник Ч. Д. Спілбергера).

2. Проективна методика "Людина під дощем" - для визначення сили характеру людини, її здатністності долати несприятливі ситуації, протистояти їм.

У дослідженні приймали участь учні Вінницького ліцею №10 м.Вінниці, кількість респондентів - 30 учасників.

Дані методики були обрані згідно припущення, що найбільш інтенсивно негативні переживання юнаків пов'язані з підвищеним рівнем тривожності та зниженим рівнем резильєнтності.

В результаті дослідження ситуативної та особистісної тривожності за методикою ч.д. Спілбергера, найбільша кількість респондентів досліджуваної групи виявили по ситуативної тривожності такі рівні: помірний - 50%, високий_43,3% і низький - 6,7%; по особистісної тривожності отримані наступні результати: високий рівень тривожності - 63,3%, помірний - 36,7% і низький рівень - 0%. Такі результати свідчать, що половина респондентів має помірний рівень ситуативної тривожності, отже вони можуть успішно працювати і адекватно реагувати на зовнішні подразники. Менша половина респондентів демонструє високий рівень ситуативної тривожності, тобто кожна

незапланована подія є стресом для індивідуума й викликає у нього виражену тривогу. Та зовсім низький % респондентів мають низький рівень тривожності, тобто їх стан можна охарактеризувати, як спокійний, оптимістичний. Високий рівень особистісної тривожності демонструє більша половина (63,3%) респондентів, що характеризується невпевненістю в собі, глибокими переживаннями через наявні і можливі труднощі, при цьому їх загрозливе значення перебільшується. Решта респондентів мають помірний рівень особистісної тривожності, тобто демонструють здатність справлятися з негативними переживаннями.

Аналізуючи результати проективної методики “Людина під дощем”, можемо зробити висновки, що у 70% юнаків присутні низька самооцінка, невпевненість у собі, пригніченість, нерішучість, страхи, пов’язані з самопред’явленням. 30 % юнаків мають задовільний рівень самооцінки згідно наших інтерпретацій.

Основним контингентом в нашій роботі були учні старшого шкільного віку. Нами був запропонований мотив "Місце, де тобі було добре".

Опишемо сеанс такої терапевтичної техніки. Людину, яка зручно розташувалася в кріслі, з заплющеними очима, уводять у стан релаксації. Після досягнення стану розслаблення їй пропонувалося згадати таке місце на природі, де коли-небудь у своєму житті людина почувала себе щасливою, і подумки в образі вирушити туди. Психотерапевт просить описати місце, яке уявляється; при цьому пацієнту даються уточнювальні запитання: "Яка погода? Яка зараз пора року? Котра година? Яка температура повітря?". Я. Л. Обухов Пропонує задля цього, в уяві виконати нескладні дії: подумки провести рукою по своєму вбранні, відчути якість тканини; "побачити" свій одяг, взуття тощо.

Деякі психотерапевти, наприклад Обухов Я. Л. в своїй праці “Образ-малюнок – символ” пропонують використовувати певні “якорі” для закріплення результату роботи. Нами був використаний такий прийом, після виходу учасника експерименту із образу, терапевт доторкувався до його руки зі словами: "запам’ятай ті враження і позитивні емоції, які тебе охоплювали під

час подорожі до місця, де тобі найкраще і тепер, коли наступного разу ти доторкнешся до цього місця на своїй руці, у твоїй пам’яті будуть порушуватися спогади про це найкраще місце".

Результати та обговорення./Results and discussion. Після проведення ретесту показників за опитувальником Ч. Д. Спілбергера ми виявили, що рівні ситуативної тривожності складають: помірний - 42,9%, високий - 22,1%, низький - 35%. Відповідно рівні особистісної тривожності після ретесту складають: високий - 29,5%, помірний - 32,7%, низький - 37,8% свідчить про те, що в результаті психокорекції рівень високої ситуативної тривожності респондентів зменшився на 21,2 %, помірна тривожність зменшилась на 7,1% та значно зріс (на 28,3%) рівень низької ситуативної тривожності. Рівень високої особистісної тривожності зменшився на 33,8%, рівень помірної особистісної тривожності зменшився на 4% та рівень низької особистісної тривожності складає 37,8%. Після проведення повторного проективного тесту “Людина під дощем” було виявлено, що у 92% досліджуваних мають гарне ставлення до себе, підвищилась впевненість у собі та внутрішній опір неприємним емоціям та ситуаціям, тобто кількість задоволених своїм психологічним станом респондентів зросла на 22%.

Висновки./Conclusions. Після проведення емпіричного дослідження ми виявили, що рівні високої ситуативної та особистісної тривожності юнаків значно знизилися, в той час як резильєнтність, стресостійкість та впевненість у собі зросли. Отримані нами результати дозволяють зробити висновок, що Символдраматичні сеанси сприятливо впливають на подолання негативних переживань юнаків: знижують рівень тривожності, підвищують рівень самооцінки, настрою. За допомогою Символдрами юнаки звільняються від негативних переживань і конфліктів та задовольняють свої глибинні потреби. Таким чином, вони зможуть сфокусуватися на актуальних переживаннях, повернути відчуття внутрішньої гармонії та цілісності.

ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧИМІ ЯКОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНА СВІДОМІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Куровський Олександр Олегович,
Магістрант спеціальності 053 «Психологія»
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»
м. Хмельницький, Україна

У сучасній соціокультурній ситуації вимоги до особистості психолога постійно зростають, і однією з актуальних проблем сучасної освіти є підготовка психологів з професійними компетенціями, які відповідатимуть потребам суспільства. З цією метою майбутні фахівці мають оволодіти в рамках процесу професіоналізації в університеті цілою системою знань, умінь і практичних компетенцій для здійснення ефективної психологічної діагностики, психокорекції, консультування, психотерапії, тренінгової та психопрофілактичної роботи.

Аналіз літературних джерел показав, що у сучасній психології є чимало досліджень, присвячених різноманітним аспектам професійної діяльності і професіоналізації особистості загалом (О. Єрмолаєва, Л. Захарова, Е. Зеєр, Є. Климов, С. Максименко, А. Маркова, Л. Мітіна, Ю. Поваренков, М. Пряжніков, В. Рибалка, Д. Сьюпер, Т. Титаренко, В. Шадріков тощо) та професійного становлення майбутніх психологів зокрема (Г. Абрамова, О. Бондаренко, Ж. Вірна, Л. Долинська, І. Зязюн, Т. Ільїна, О. Кондрашихіна, Н. Коломінський, І. Мартинюк, В. Панок, Н. Пов'якель, Н. Пророк, В. Семиченко, Л. Уманець, Н. Чепелєва, Н. Шевченко, Л. Шнейдер тощо).

У працях науковців простежується ідея про те, що професійна підготовка майбутніх психологів має здійснюватися в новій особистісно-орієнтованій парадигмі та передбачати реалізацію професійно важливих особистісних якостей, акцентуючи увагу на формуванні професійної компетентності психологів та створенні системи професійних умінь, які дозволять їм досягти професійного успіху: самореалізації, культури професійного спілкування,

професійної інтуїції, рефлексії та розвитку професійної самосвідомості.

Відомо, що кожна професія вимагає від людини певних психологічних і фізичних якостей, а успішність професійної діяльності та задоволеність нею безпосередньо залежать від того, наскільки якості людини відповідають вимогам професії. Так виникло поняття "професійно важливі якості", яке згодом стало відігравати провідну роль у дослідженнях професійного статусу та професійного розвитку людей.

І. Мартинюк визначає професійно важливі якості як пристосовані до певної професійної діяльності компоненти цілісної особистості, що формуються на основі природно заданих біопсихічних властивостей під дією зовнішніх впливів і власної активності суб'єкта. Професійно важливі якості складають ті внутрішні психологічні характеристики суб'єкта, в яких відображаються вимоги професійної діяльності до різних складників особистості: мотиваційно-потребових, когнітивних, психомотор-них, емоційно-вольових тощо [1, 2].

Н. Локалова розглядає професійно важливі якості, як такі психологічні якості, індивідуальні властивості суб'єкта, які необхідні для професії і впливають на ефективність праці та успішність засвоєння професійної діяльності [2]. В. Сорочан до професійно важливих якостей відносить психологічні процеси, властивості та стани, біологічно обумовлені характеристики людини,ставлення до себе, до праці та інших людей. Самі професійно важливі якості автор вважає психологічними засобами праці [1].

Накуовець О. Фонарьов пропонує виділяти чотири рівні професійно важливих якостей:

1) діяльнісні та поведінкові якості;

2) індивідуально-психологічні якості;

3) соціально-психологічні характеристики;

4) морально-психологічні характеристики (моральні якості) [1].

Отже, професійно важливі якості прийнято розуміти як якості суб'єкта, які стосуються процесу діяльності і забезпечують ефективність її виконання за

параметрами продуктивності, якості праці та надійності. Із цього погляду професійно важливими якостями можуть виступати властивості нервово системи, властивості психічних процесів, особистісні особливості, характеристики спрямованості,знання і переконання [2].

У науковій літературі існують різні думки щодо специфічних вимог до особистості з точки зору майбутньої професії. Таким чином, особистісні якості є важливим елементом професійної діяльності психолога. Їх розвиток та інтеграція в процесі професійного становлення призводить до формування системи професійно важливих якостей. Незважаючи на те, що в цій галузі вже проведено чимало досліджень, досі немає однозначної відповіді на питання про те, які саме якості особистості психолога сприяють ефективній роботі психолога.

Вимоги до професійно важливих якостей практикуючого психолога можна умовно описати через призму чотирьох блоків [3]. Перший блок-професійно важливих якостей включає спрямованість і мотивацію професійної діяльності. Це, насамперед, гуманістична спрямованість особистості, конкретна професійна спрямованість і гнучка Я-концепція. Другий блок - соціально-перцептивні якості, здатність правильно розглядати соціальні об'єкти, що також включає вимоги психологічної обізнаності. Третій блок - це вимоги до особистісних якостей, пов'язаних з процесом обробки та розуміння соціальної інформації. Це вимоги до соціального мислення, його критичності та професійної рефлексії. А. Маркова зазначає, що важливі професійні якості є передумовами професійної діяльності. Вони також удосконалюються, уточнюються і новоутворюються в процесі діяльності, а людина змінюється в процесі роботи [5].

Таким чином, особистісні якості практикуючого психолога впливають на успішність його професійної діяльності і тому потребують спеціальних умов для їх розвитку. Йдеться про ефективні освітні програми, які включають психологічні навички для розвитку ключових професійних якостей, що знаходять своє місце в практичній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мартинюк І. А. Розвиток професійно важливих якостей у майбутніх психологів для роботи в початковій школі: дис. … кандидата психол. наук: 19.00.07. Київ , 2004. 205 с.

2. Матійків І. М., Ковальчук З. Я. Професійна майстерність психолога: навч.- метод. посібник. Львів: Львівський державний університет внут рішніх справ, 2016. 340 с.

3. Метельська Н. Й. Розвиток професійно важливих якостей майбутніх психологів як чинник формування їх професійної самосвідомості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2017. Вип. 3. Том 2. С. 58–62.

4. Приходько Ю. О. Особистісні якості психолога як чинник його професійності. Гуманітарний корпус : збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. , 2017. Вип. 10. Вінниця : Нілан-ЛТД. С. 122–126.

5. Синишина В. В. Особливості професійної підготовки майбутніх практичних психологів у контексті сучасних вимог. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019 р. № 63, Т.1. С. 65-69.

РОЗВИТОК АЛЬТРУЇСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ

Лагун Марія Володимирівна,
аспірантка лабораторії психології особистості
ім. П. Р. Чамати
Інститут психології
імені Г. С. Костюка НАПН України
м. Київ, Україна

Вступ. Зміни у соціальному середовищі, які зумовлені як позитивними, так і негативними аспектами життєдіяльності суспільства у сучасному просторі актуалізують та постійно підвищують вимоги до розвитку особистості. Дана тенденція у сьогочасній психологічній науці відображається у зростанні інтересу до дослідження здатності особистості адекватно реагувати, адаптуватися та справлятися з усіма зовнішніми впливами оточуючого середовища, при цьому акцентуючи увагу на значущості індивідуально-психологічних чинників, внутрішніх ресурсів, здібностей, якостей особистості, які забезпечують її гармонійний розвиток та сприяють самоактуалізації, як найвищій потребі й найвагомішому мотиву людини рухатися вперед, здійснювати саморозвиток, самовдосконалюватися та реалізовувати свій внутрішній потенціал. У сучасних умовах соціального життя проблема задоволення людиною власних потреб найчастіше тяжіє у бік першочергової реалізації саме вітальних потреб, які збагачують її життєвою енергією та забезпечують здатністю відчувати себе живим в ситуації «тут і тепер». Однак для повноцінного існування та розвитку самого суспільства досить гостро постає проблема розвитку особистості та реалізації людиною своєї найвищої потреби у самоактуалізації від якої залежить як індивідуальне, так і суспільне благо. Тому вагомого значення набуває питання пошуку ефективних шляхів, які б допомагали всебічному розвитку внутрішнього світу особистості та сприяли її руху у напрямку самоактуалізації.

Мета роботи. Визначити роль розвитку альтруїстичної спрямованості

особистості у досягненні самоактуалізації.

Матеріали та методи. Для розкриття даної проблеми було використано загальнонаукові методи, такі як аналіз, синтез та узагальнення теоретичних даних.

Результати та обговорення. Однією із фундаментальних проблем у сучасній психологічній науці постає проблема самоактуалізації особистості. Найбільш детально її вивченням та дослідженням займаються представники гуманістичного напрямку психології, в якому самоактуалізація розглядається як внутрішня активність особистості, актуалізація її внутрішнього позитивного й творчого прагнення до росту, розвитку, компетентності та психологічної зрілості. Як процес виявлення власних потенційних можливостей і смислів, переведення їх зі стану потенційного в актуальний і втілення в реальних умовах навколишньої дійсності [2]. Процес, завдяки якому індивід долучається до суспільства, гармонійно і збалансовано розкривається в ньому, здійснюючи можливості розвитку власного «Я» [1] та з яким тісно переплітається безперервний, всебічний творчий та духовно-моральний розвиток людини, що забезпечує адекватне сприйняття навколишнього світу та власного місця в ньому, допомагає стати повноцінною особистістю й прожити життя наповнене змістом. Самоактуалізація, як ієрархічно найвища потреба людини, реалізується шляхом розвитку альтруїстичної спрямованості особистості, якій притаманна ідея безкорисливої діяльності, що орієнтована на благо інших людей без очікування будь-якої реальної винагороди.

Розвиток альтруїстичної спрямованості – це динамічний та багаторівневий процес, що відбувається протягом всього життя людини за рахунок розвитку та вдосконалення духовно-моральної, емоційно-чуттєвої, ціннісно-смислової та інших сфер особистості й відображається в актах доброти, поведінці спрямованій на допомогу та підтримку інших, пронизану любов’ю, милосердям, співчуттям, емпатією та людяністю.

Для особистості, яка орієнтована на альтруїзм, найвищою цінністю постає інша людина та її життя. Саме через безкорисливу допомогу іншим, людина

має змогу втілювати у життя свої духовно-моральні погляди, переконання, життєві принципи, цінності, які є відображенням рівня розвитку особистості та її свідомості, світогляду, світосприйняття, наявних смисложиттєвих орієнтацій. Однак, допомагаюча поведінка не лише відображає реальний внутрішній стан розвитку людини, а й сприяє його зростанню, адже у діяльності та взаємодії із соціальним середовищем здійснюється розширення меж особистісного соціального досвіду, який запускає внутрішній механізм переосмислення людиною своєї поведінки, відношень та уявлень про ті чи інші явища, предмети навколишньої дійсності, цінності, сенс життя та своєї відповідальної участі в ньому. Усе це, безумовно, сприяє розвитку та збагаченню внутрішнього світу особистості, позитивно впливаючи на її Я-концепцію, яка розгортається в образі мислення, самооцінці та рівні домагань. У такий спосіб відбувається реалізація життєвого потенціалу особистості, її можливостей, здібностей та досягається стан самоактуалізації, який характеризує психологічно здорову та всебічно гармонійно розвинену людину, яка отримує задоволення від життя, відчуває щастя й благополуччя.

Висновки. Отже, розвиток альтруїстичної спрямованості особистості, що залежить від постійного всебічного духовно-морального розвитку та процесу самовдосконалення, сприяє самоактуалізації особистості, як найвищому прагненню досягнення досконалості, узгодженості зі своїм внутрішнім світом, максимальному розкриттю та реалізації власного творчого потенціалу, внутрішніх ресурсів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Старинська Н. В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки: монографія. Київ : Інтерсервіс, 2015. 178 с. Режим доступу: http://surl.li/mczpq

2. Чайка І. В. Зарубіжний підхід у вивченні проблеми самоактуалізації вчителів початкової школи. Збірник наукових праць. Теорія і практика сучасної психології, 2019, 5, 2. С. 163–168. DOI https://doi.org/10.32840/2663-60219.5-2.29

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Лапшова Наталія Сергіївна,
к. психол.н., доцент
доцент кафедри психології
Вакась Катерина Віталіївна,
Студентка
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Вступ. Військовий конфлікт на сході України та тривала соціально-політична криза в країні негативно впливають на різні аспекти життя людини, включаючи фізичний, соціальний і психологічний рівні. Однак діти та підлітки можуть відчувати цей вплив найбільше, оскільки саме в цьому віці відбуваються значущі психічні та емоційні зміни і особистість стає особливо вразливою. У виняткових обставинах, які включають війну, цей процес внутрішніх трансформацій стає надзвичайно складним і ускладнюється психологічними травмами і хронічними стресовими станами. Війна залишила віддзеркалені сліди на різних аспектах життя людей: фізичному, соціальному та психологічному.

Очевидно, що саме діти і підлітки є тими, хто відчуває цей вплив найсильніше, оскільки саме в цьому віці відбуваються важливі внутрішні зміни в психіці особистості, і ця група є особливо вразливою. У ситуаціях надзвичайних обставин, які включають в себе війну, процес формування внутрішньої особистісної ідентичності у дітей і підлітків ускладнюється і ускладнюється психологічними травмами, порушеннями та втратою підтримки встановленої соціальної мережі і взаємодії.

У зв’язку з цим важливо розглянути соціально-психологічні чинники розвитку життєстійкості підлітків в умовах війни. Оскільки війна може створювати серйозний вплив на психічне та соціальне благополуччя підлітків.

Мета роботи. Визначити основні соціально-психологічні чинники, що впливають на формування життєстійкості у підлітків під час воєнного

конфлікту.

Матеріали та методи. Аналіз, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення результатів наукових досліджень.

Результати та обговорення. В сучасному суспільстві ми стикаємось із численними негативними чинниками, які призводять до стресів і перевантажень. У нашому прагненні досягти поставлених цілей, ми іноді забуваємо про підростаюче покоління, особливо про дітей та підлітків, яким важко справлятися з цими стресами. Підлітки, безперечно, є особливо вразливими.

Підлітковий період – це важливий і складний час в розвитку людини. Поміж анатомо-фізіологічними змінами в їхньому організмі відбувається і активний психічний розвиток. В цей час формується самосвідомість, вольові якості, мотивація, а також, важливий аспект – життєстійкість. Життєстійкість допомагає підліткам протистояти негативним впливам оточуючого середовища, робить їх більш стійкими до стресів та допомагає планувати своє майбутнє.

Психологічний аспект життєстійкості впливає на ставлення людини до життя та характер її взаємин з іншими. Володіння навичками життєстійкості допомагає покращити світовідчуття суб'єкта праці та збільшити інтерес до спілкування з іншими людьми та світом загалом. Маючи настанови на життєстійкість, особа може позитивніше сприймати життя, покращити його якість і перетворити труднощі та стреси на джерело особистісного росту. Повноцінна життєдіяльність робить людину життєздатною і дієздатною, надаючи можливість розвиватися та існувати, незважаючи на труднощі зовнішнього середовища і допомагаючи виразити свою внутрішню сутність.

Крім цього, розвиток життєстійкості також впливає ряд інших факторів, таких як індивідуальні характеристики особистості, фізіологічні особливості, психологічні якості, а також життєвий досвід і ціннісні орієнтації.

Розвиток життєстійкості є складним процесом, що залежить від взаємодії різних чинників, і включає в себе як індивідуальні особливості особистості, так і вплив родинного, соціального та оточуючого середовища.

Поняття життєстійкості можна визначити як здатність особистості до відновлення і збереження свого психологічного комфорту завдяки впливу захисних факторів.

Таким чином, життєстійкість може розглядатися як потенціал для успішного саморозвитку в стресових ситуаціях і складних життєвих умовах. Як зазначає С. Мадді, життєстійка особистість – це людина з виразним характером, міцною внутрішньою силою, яка не ламається перед труднощами і проблемами і не губить надію, коли небо затягуються хмарами.

Важливо розуміти, що психологічні наслідки війни можуть тривати довгий час, і підліткам потрібно час для відновлення та адаптації до нових умов. Тому надання підтримки та ресурсів для покращення їхнього психічного стану має високий пріоритет в умовах військових конфліктів

У період війни, важливо формувати стресостійкість у підлітків, оскільки це є ключовою умовою для розв'язання життєвих завдань без негативного впливу на їхнє фізичне та психічне здоров'я. Рівень стресостійкості залежить від ряду факторів, таких як здатність адекватно оцінювати ситуації і власні можливості, вміння контролювати свої емоції, мотивація до дії, та здатність шукати рішення навіть у надзвичайних обставинах, не піддавшися стресовому стану.

Під час війни, у підлітків спостерігаються гострі емоційні реакції, такі як емоційні вибухи, істерики, страх, або навіть ступор від подій, що трапилися. Під впливом драматичних обставин, підлітки можуть втратити здатність до співпереживання, що є психологічним захисним механізмом. Також, ті, хто перебувають у безпеці, можуть відчувати провину або почуття вини за те, що вони вижили. Емоційна стійкість грає важливу роль у тому, щоб допомогти підліткам справитися з негативним досвідом і пристосуватися до нових обставин, розглядаючи труднощі як тимчасові перешкоди.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що у підлітковому віці, який є періодом значних психосоматичних змін, потенціалів і ризиків, життєстійкість індивіда розвивається через взаємодію внутрішніх та зовнішніх ресурсів та

різних соціо-екологічних впливів, особливо важливих під час воєнних конфліктів. Висока інтенсивність стресу в умовах війни, фактори, які викликають стрес, і виснаження засобів для подолання стресу можуть призвести до суттєвого зниження життєстійкості та погіршення психічного стану особи. Підліткам часто бракує соціальної і психологічної зрілості та життєвого досвіду, необхідних для розуміння та подолання стресових подій, які відбуваються навколо них. Тому соціальна підтримка та сприятливий соціально-екологічний контекст стають найважливішими факторами для успішного розвитку індивідуальної життєстійкості та психологічного відновлення після стресу та психотравми. Однак індивідуальні фактори також можуть мати значний вплив, навіть при наявності соціальної підтримки, і далеко не завжди спеціалізована психосоціальна та психотерапевтична допомога має позитивний ефект.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдюкова Н. В. Психологічні особливості соціалізації сучасного підлітка: автореф. дис. канд. психол. Наук. К., 2016. 16 с.

2. Басенко О. Е. Психосоціальні передумови розвитку життєстійкості у підлітків в умовах воєнного конфлікту. Український психологічний журнал. 2019. № 2. С. 27-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2019_2_4 (дата звернення: 15.10.2023).

3. Бацилєва О. В. Життєстійкість як важливий ресурс позитивної Яконцепції особистості. Особистісні та психофізіологічні ресурси професійної життєстійкості: матеріали ІІ наук. семінару, Київ, 16 верес. 2021 р. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2021. С. 8–9.

4. Булах І. С. Вивчення специфіки прояву страхів особистості підліткового віку. Міжнародний науковий форум. 2017. Вип. 2. С. 118–130.

5. Гавриловська К. П., Дем’янчук Ю. Ю. Формування життєстійкості особистості: арт-коучинговий підхід. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституті психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Том 75 VI: Психологія обдарованості. Вип. 16. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 83-90.

6. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. Київ: Міленіум, 2014. 265 с.

7. Корольчук В. М. Психологія стресостійкості особистості: автореферат автореф. дис. канд. психол. наук. Київ, 2019. 32 с.

8. Кравчук С. Л. Особливості життєстійкості як фактора психологічної пружності особистості юнацького віку в умовах воєнного конфлікту. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 1. Т. 1. С. 99-105.

9. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Сум. держ. пед. ун-т ім. А.С. Макаренка. Суми : МакДен, 2016. 410 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТРЕНІНГОВОГО НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПОДОЛАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ФАХІВЦІВ СФЕРИ БІЗНЕСУ

Макоід Юлія Олексіївна,
факультет лінгвістики та перекладу
магістрантка кафедри психології та педагогіки,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса

Тема подолання комунікативних бар'єрів у фахівців сфери бізнесу є надзвичайно актуальною, особливо в сучасному світі, де бізнес-середовище постійно змінюється і вимагає високого рівня комунікаційних навичок.

Комунікація в бізнесі відіграє важливу роль у взаємодії між колегами, клієнтами, партнерами та стейкхолдерами. Однак існують різні бар'єри, які можуть ускладнити ефективність комунікації, особливо для фахівців у бізнесі.

Зауважимо про деякі з основних комунікативних бар'єрів, з якими можуть стикатися фахівці в сфері бізнесу:

– *мовні бар'єри* (різні мови та діалекти, а також різниця в рівні володіння мовою можуть створити труднощі у взаєморозумінні);

– *культурні відмінності* (різні культурні підходи до комунікації можуть впливати на сприйняття повідомлень та сприяти виникненню непорозумінь);

– *технічні аспекти* (використання різних комунікаційних засобів (електронна пошта, відеоконференції, телефонні розмови) може призводити до технічних проблем та порушувати потік інформації);

– *недостатньо розвинені навички комунікації* (деякі фахівці можуть не мати достатньо розвинених навичок комунікації, що призводить до неефективності процесу спілкування);

– *відсутність емпатії* (недостатнє розуміння точок зору інших може призвести до конфліктів та невдач в комунікації).

Розв'язанню цих проблем може сприяти проведення тренінгів,

спрямованих на розвиток мовних, міжкультурних та міжособистісних навичок.

Інтенсивне інтерактивне навчання під час тренінгу дозволяє за короткий термін опанувати великий обсяг інформації і закріпити отримані знання й уміння на практиці [3, с. 6].

Також важливо стимулювати використання різних комунікаційних засобів та забезпечити доступ до необхідних ресурсів. Загалом, подолання комунікативних бар'єрів в сфері бізнесу є критичним для підвищення продуктивності, покращення міжособистісних відносин і забезпечення успішного функціонування організацій у глобальному середовищі.

Аналіз концепцій психоаналітичного напрямку свідчить про те, що бар'єри розглядаються як стани напруги, викликаний недостатньо усвідомлюваними внутрішньоособистісними конфліктами. Причина цих конфліктів криється в системі взаємодій людини з навколишнім світом, яка задовольняє її базові соціальні потреби. Комунікативні бар'єри, трактуються як перешкоди для адекватного обміну інформацією між співрозмовниками [1].

У наукових дослідженнях визначають декілька видів комунікативних бар'єрів. Так, зокрема Орбан-Лембрик [5] виділяє фонетичний, семантичний, стилістичний, логічний та смисловий бар'єри.

Крім того, існують інші класифікації бар'єрів, такі як провокатори спілкування, що включають погрози, накази, негативну критику, прізвиська, приховування важливої інформації та інші.

Усі ці аспекти дозволяють розглядати комунікативні бар'єри як перешкоди, що впливають на ефективність спілкування та діяльності в різних сферах, викликаючи негативні емоції та знижуючи ефективність взаємодії.

Аналіз наукових досліджень [2, 4, 6, 7] та практичних напрацювань із даної теми дозволяє визначити переваги застосування тренінгового навчання в процесі подолання комунікативних бар’єрів у фахівців сфери бізнесу:

– моделювання дійсності – суб’єкти діють «тут» і «зараз» у змодельованій ситуації, яка є відображенням професійної реальності;

– інтерактивність (колективна миследіяльність) і

партисипація - процес колективної розумової діяльності в навчальному тренінгу дозволяє включити до навчальної діяльності усіх без винятку, спрямувати їх зусилля у конструктивне русло, і цим самим підвищувати мотивацію до навчання і пізнання нового;

– виведення знань з особистого досвіду участі в колективній діяльності й закріплення навичок у процесі цієї діяльності;

– створення ігрової атмосфери, що дозволяє вирішувати цілком реальні проблеми, пов’язані з професійною діяльністю.

Подолання комунікативних бар'єрів у фахівців сфери бізнесу в процесі тренінгового навчання є ключовим елементом для покращення комунікаційних навичок та ефективної роботи в команді.

Нівелювання комунікативних бар'єрів у фахівців сфери бізнесу визначає успіх та конкурентоспроможність підприємства в сучасному світі. Зосередження на вдосконаленні комунікаційних навичок сприятиме покращенню робочого процесу, збільшенню ефективності та підвищенню задоволення від співпраці всіх учасників бізнес-спільноти.

Отже, подолання комунікативних бар'єрів у фахівців сфери бізнесу є важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та постійного удосконалення. Застосування визначених стратегій та інструментів сприятиме покращенню якості комунікації та, відповідно, досягненню бізнес-цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глазкова І. Я. Комунікативні бар’єри: сутність, причини появи, типологія. Гуманізація навчально-виховного процесу [текст], Випуск IV. Частина І, Слов’янськ. 2011. С. 250–258.

2. Козирєв М. П. Комунікативні бар’єри спілкування та шляхи їх подолання // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2014. Вип. 1. С. 201-211.

3. Лефтеров В. О. Психологічні тренінгові технології в органах внутрішніх справ: Монографія: У 2-х т. Т.І: Методологія психотренінгу та його

використання у професійно-психологічному розвитку персоналу, задіяного в екстремальних видах діяльності. Донецьк: ДЮІ, 2008. 240 с.

4. Максименко С. Д. Технологія тренінгу. Київ. 2005. 112 с.

5. Орбан-Лембрик, Л. Е. Соціальна психологія. Київ: Либідь. 2004. 576 с.

6. Трофімов Ю. Л., Рибалка В. В., & Гончарук П. А. Психологія. Київ: Либідь. 2008. 560 с.

7. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Київ: Центр учбової літератури. 2008. 224 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ САМОСТАВЛЕННЯ У СТАРШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Метельська Н. Й.
доктор філософії
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Вступ. В умовах сучасного українського суспільства питання про формування особистості, становлення її ціннісно-смислової сфери, розвиток творчого потенціалу, навичок цілепокладання та діяльного ставлення до свого життя є доцільним та життєво важливим. Успішне функціонування та зростання всіх сфер суспільного життя значною мірою визначається особистісними якостями, здібностями, домаганнями та цінностями конкретної людини, яка здатна протиставляти соціуму свою волю та свої бажання, здатна захистити свої права та здійснювати свідомий життєвий вибір. Тому актуальності на сьогоднішній день набуває питання формування та розвитку особистості, становлення її самосвідомості.

Вивченням питань розвитку особистості, становлення самосвідомості у вітчизняній і зарубіжній психологічній науці займались Р. Бернс, М. Боришевський, Т. Драгунова, Г. Костюк, Г. Крайг, Ю. Орлов, С. Пантелєєв, С. Рубінштейн, О. Спіркін, В. Столін, П. Чамата, І. Чеснокова, Н. Шафажинська, Т. Шибутані, та інші. Дослідження Л. Божович, Л. Виготського, І. Дубровіної, Д. Ельконіна, І. Кона, К. Левіна, І. Ліпкіної, О. Леонтьєва, В. Мерліна, Ж. Піаже, О. Прихожан, Д. Фельдштейна та інших свідчать, що старший шкільний вік, який припадає на ранню юність, є періодом становлення самосвідомості.

Ціль роботи — розглянути основні підходи до аналізу самосвідомості, виявити особливості самоставлення у старшому шкільному віці.

Розвиток свідомості та самосвідомості людини є одним з визначальних процесів у ході становлення її як особистості, індивідуальності, суб’єкта

діяльності, спілкування та пізнання. Свідомість визначають як вищу, властиву лише людині та пов’язану з мовленням функцію мозку. Її сутність — у загальному, оціночному, цілеспрямованому відображенні та конструктивно-творчому перетворенні дійсності, попередній мисленнєвій побудові дій та передбаченні їх результатів, у розумному саморегулюванні та самоконтролюванні поведінки людини [3].

Дослідники виділяють три основні компоненти самосвідомості [6]:

1) когнітивний (пізнавальний) — система уявлень і знань про себе (самопізнання, самоаналіз, уявлення про себе, самооцінка тощо);

2) емоційно-оцінний — емоційна оцінка своїх уявлень і знань про себе, емоційне ставлення до себе (почуття скромності, гордості, власної гідності тощо);

3) поведінковий (регулятивний) — усі прояви психічної активності, у яких виступає свідоме регулювання власних дій, вчинків, свого ставлення до оточуючих і самого себе (самовладання, самодисципліна, самоконтроль тощо).

Розвиток самосвідомості людини нерозривно пов’язаний з процесом самопізнання як пізнання себе, своїх потенційних і актуальних властивостей, особистісних, інтелектуальних особливостей, своїх стосунків з іншими людьми. Феномен самосвідомості стосується питання про те, як відбувається самопізнання, і того, що вже засвоєно чи присвоєно, перетворено в «Я» суб’єкта і в його особистість, та яких форм набувають результати цього процесу в самосвідомості. Узагальнені результати пізнання і емоційно-ціннісного ставлення до себе закріплюються у відповідну самооцінку, що включається в регуляцію поведінки особистості як один з визначальних моментів [1].

Самооцінка є найбільш складно структурованим і багатогранним компонентом самосвідомості і прямим вираженням оцінки інших осіб, що беруть участь у розвитку особистості. Особливе значення для успіху формування особистості і її самооцінки має досвід безпосереднього спілкування. Пізнаючи, аналізуючи інших, порівнюючи себе з іншими, людина

сама себе розкриває. Отже, людина пізнає себе через іншу людину лише в процесі спілкування і розуміння інших людей [4].

Самооцінка тісно пов'язана з рівнем домагань особистості. Рівень домагань — це бажаний рівень самооцінки особистості (рівень образу «Я»), що проявляється в ступені складності цілі, яку індивід ставить перед собою. Прагнення до підвищення самооцінки у тому випадку, коли людина має можливість вибрати ступінь складності чергової дії, породжує конформізм двох тенденцій: з одного боку — прагнення підвищити домагання, щоб пережити максимальний успіх, а з іншого боку — знизити домагання, щоб уникнути невдачі. У випадку успіху рівень домагань зазвичай підвищується, людина проявляє готовність вирішувати складніші завдання, а при невдачі, відповідно, знижується [2].

Самосвідомість особистості, використовуючи механізм самооцінки, реєструє співвідношення власних домагань і власних досягнень. Поняття самоповаги багатозначне. По-перше, це надзвичайно важливий компонент самосвідомості, а по-друге, воно має на увазі і задоволеність собою, прийняття себе, почуття власної гідності, і позитивне ставлення до себе, і узгодженість свого особистого та ідеального «Я». Проте висока самоповага є зовсім не синонімом зверхності некритичності до себе. Людина з високою самоповагою вважає себе не гіршою за інших, вірить у себе і в те, що може перебороти свої недоліки. Низька самоповага, навпаки, передбачає стійке почуття неповноцінності, що дуже негативно впливає на емоційний стан і соціальну поведінку людини. Але незадоволеність собою і висока самокритичність не завжди свідчать про занижену самоповагу. Неспівпадіння реального та ідеального «Я» — цілком нормальний, природній наслідок зростання самосвідомості і необхідна передумова цілеспрямованого виховання [5].

Провідний зарубіжний психолог В. Джеймс для визначення поняття самоповаги запропонував відношення успіху до рівня домагань. Чим більший успіх і чим менший рівень домагань, тим вищий рівень самоповаги [7].

Емоційно-ціннісне ставлення особистості до себе виникає на основі

переживань, включених в раціональні моменти самосвідомості. В той же час переживання є необхідною умовою існування емоційно-ціннісного ставлення особистості до себе, оскільки саме через них усвідомлюється ціннісний зміст для особистості власних різних ставлень до себе, вони виступають своєрідним критерієм позитивної чи негативної сигнальності форм самоставлень [2].

Регуляторну роль компонентів самосвідомості розглядають як одну з її функцій у двох контекстах — в контексті різноманітних порушень самосвідомості і їх впливу на поведінку, і з точки зору адаптації до самого себе, самопристосування (Є. Аронова, С. Рубінштейн, Н. Саржаveладзе).

Специфіка саморегуляції поведінки пов'язана з включенням у неї волі, завдяки якій вона може здійснюватись саме як дія. Саморегуляція функціонально існує як дворівневий процес. Перший рівень — управління особистістю безпосереднім протіканням поведінкового процесу на всіх етапах його розгортання — від мотивуючих детермінант до кінцевого ефекту і його оцінки. Другий рівень — самоконтроль, тобто безперервне прослідковування особистістю всіх ланок регуляції поведінки, їх зв'язку, внутрішньої логіки. Оптимальна форма саморегулювання поведінки пов'язана з помірно вираженим самоконтролем, коли не потребуються додаткові зусилля на його актуалізацію [1].

Матеріали та методи. Для проведення емпіричного дослідження була визначена методика «Тест-опитувальник самоставлення В. Століна, С. Пантелеєва». Дослідженням було охоплено 50 старшокласників (учні 11-х класів), віковий діапазон опитуваних становив 16-17 років. Ми скористалися саме цією методикою, оскільки вона дозволяє комплексно охопити різні параметри досліджуваного явища та дає можливість отримати оцінку тих складових у структурі самооцінки, що найбільше стосуються нашого дослідження.

Результати та обговорення. Дані емпіричного дослідження подані у табл. 1.

Проаналізувавши одержані дані, можна зробити наступні висновки.

Таблиця 1.

Рівні вираження ознак самоставлення старшокласників (n=50, у %)

Ознаки / Рівень	глобальне самоставлення	самоповага	автосимпатія	очікуване ставлення інших	самоінтерес	самовпевненість	ставлення інших	самоприйняття	самокерівництво, самопослідовність	самозвинувачення	самоінтерес	саморозуміння
Не виражена	7	23	43	44	27	43	54	33	23	50	13	46
Виражена	30	37	7	33	23	27	33	17	33	27	13	27
Яскраво виражена	63	40	50	23	50	30	13	50	44	23	74	27
Загалом	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Яскраво вираженою самоповага є у 40 % опитаних. Шкала самоповаги пов'язана з факторами самокерівництва, самопослідовності, саморозуміння, самовпевненості. Тут бачимо низькі показники шкали саморозуміння (46 %). Тобто можна припустити, що розуміння самих себе у старшокласників знаходиться на низькому рівні. Низькі показники самовпевненості (43 %) можуть вказувати на недостатню віру в свої сили і здібності, енергію, самостійність, недооцінку власних можливостей. Високі значення самокерівництва та внутрішньої послідовності (44 %) є свідченням здатності контролювати власне життя і бути самопослідовними. Високий рівень самоінтересу (50 %) свідчить, що досліджувані проявляють інтерес до власних думок і почуттів, готовність спілкуватись із самими собою на рівних. Самоінтерес характеризується також показниками очікуваного ставлення інших. Показники мають тенденцію до низького рівня вираження (44 %), що може стати свідченням очікування негативного ставлення від інших людей. Це також може бути характеристикою невпевненості у власній цікавості для інших людей, оскільки у тому, якої оцінки оточуючих очікує індивід, опосередковано відображається і його власна самооцінка.

За показниками автосимпатії більшість досліджуваних (50 %) мають високий рівень вираження, тобто симпатизують собі, приймають себе у цілому. Водночас у 43 % досліджуваних автосимпатія виражена на низькому рівні, що є

досить високим і негативним показником, а ще 7 % демонструють середній рівень вираження даної ознаки. Шкала автосимпатії включає фактори самоприйняття і самозвинувачення. Тут бачимо високий рівень самоприйняття (50 %). Низький рівень самозвинувачення (50 %) є позитивною ознакою, оскільки показує відсутність необґрунтованих звинувачень на власну адресу. Тобто можна говорити про схвалення себе в цілому і в суттєвих частинах, довіру до себе і позитивну самооцінку. Серед шкал, спрямованих на вимірювання вираженості установки на ті або інші внутрішні дії на адресу «Я» досліджуваного, має місце шкала самоінтересу, яка не дублює попередньо проаналізовану однойменну шкалу. Так, її показники свідчать про те, що 74 % старшокласників мають високий рівень самоінтересу, тобто проявляють інтерес до власних думок і почуттів, готовність спілкуватись із самими собою на рівних. Шкала ставлення інших має низький рівень вираження у 54 % старшокласників. Отже, глобальне самоставлення, що проявляється як внутрішнє недиференційоване почуття «за» чи «проти» себе, є загалом позитивним (63 %). При цьому є деякі показники можуть бути сигналом прояву невпевненості у спілкуванні з іншими, тобто у комунікативній сфері. Це є характерним для раннього юнацького віку, зокрема для старшокласників.

Згідно з концепцією В. Століна, самосвідомість має трирівневу структуру і є поєднанням когнітивного, афективного і регулятивного компонентів [5]. Доцільно проаналізувати результати методики за компонентами структури самосвідомості. Когнітивний компонент — система уявлень і знань індивіда про себе. Вона пов’язана зі шкалами саморозуміння, самоінтересу і очікуваного ставлення інших. Найнижчі показники отримані саме у когнітивній сфері, що, швидше за все, пов’язано з недостатнім розумінням самих себе та свого місця серед інших, недостатніми знаннями про свій внутрішній світ.

Приблизно однакові показники були отримані за регулятивним і емоційним компонентами. Афективний компонент є емоційною оцінкою своїх уявлень і знань індивіда про себе, емоційне ставлення до себе. Його складають самоповага, автосимпатія, самовпевненість. Регулятивний компонент — усі ті

прояви психічної активності, у яких виступає свідоме регулювання власних дій, вчинків, свого ставлення до оточуючих і до самого себе. Він пов'язаний із самоприйняттям, самокерівництвом, самозвинуваченням. Середні значення даних факторів говорять про помірний вияв ознак і середній рівень самооцінки.

Висновки. Отже, у представленій в дослідженні статистичній сукупності має місце низький рівень саморозуміння. У групі спостерігається високий самоінтерес та висока автосимпатія. Крім того, для досліджуваної вибірки характерний середній рівень самооцінки.

Виходячи з результатів проведеного дослідження, можна припустити, що досліджувані старшокласники неостатньо розуміють самих себе та своє місце серед інших. Тому ми вважаємо за необхідне проведення психокорекційного впливу для оптимізації пізнавального компоненту самоставлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бегеза Л. Є. Психологічні особливості свідомості та самосвідомості особистості. *Актуальні проблеми психології.* 2017. Том XI. Випуск 16. С. 256-263.

2. Горбатих В. В. Самоставлення особистості як емоційний компонент самосвідомості. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки.* 2010. № 2. С. 48-52.

3. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Форум, 2003. 256 с.

4. Сольська Т. Основні чинники формування самосвідомості в юнацькому віці. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2010. № 1. С. 121-123.

5. Столин В. В. Самосознание личности. URL: https://psylib.org.ua/books/stolv01/index.htm (дата звернення: 06.01.2024 р.).

6. Чамата П. Р. Самосвідомість та її розвиток у дітей. Київ : Знання, 1965. 48 с.

7. James W. The principles of psychology. URL: https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F10538-000 (дата звернення: 16.11.2023 р.).

ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ ПОВЕДІНКИ ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Мілютіна Катерина Леонідівна
д.псих.н., доцент, професор кафедри психології розвитку
Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Інститут соціальних технологій
м. Київ, Україна
Долінська Тетяна Володимирівна
студентка гр. ЗПЛ22-1м
Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"
Інститут соціальних технологій
м. Київ, Україна

Демобілізація військовослужбовців — це не лише повернення до дому, але й початок складного процесу адаптації до цивільного життя. Після тривалого періоду служби, ветерани часто стикаються з викликами, пов'язаними зі зміною рутини, професійним переорієнтуванням та відновленням соціальних зв'язків. Проблема адаптації демобілізованих військовослужбовців до цивільного життя є актуальною для багатьох країн світу. Цей процес може бути складним і тривалим, адже перехід від військової служби до цивільного життя включає ряд психологічних, соціальних та економічних викликів. Особливий інтерес представляє вивчення копінг-поведінки, тобто стратегій і методів, які військовослужбовці використовують для пристосування до нових життєвих умов. Ця робота спрямована на дослідження особливостей копінг-поведінки демобілізованих воїнів та їх ефективності у процесі адаптації до цивільного життя.

Демобілізовані військовослужбовці часто мають свої унікальні особливості копінгу, які вони розвивали під час служби. Наприклад, вони можуть мати високий рівень самодисципліни, стресостійкості та здатності до прийняття рішень в умовах невизначеності. Однак, вони також можуть мати труднощі з вираженням емоцій та звичками, які вони здобули під час служби.

Головною метою даної роботи є аналіз особливостей копінг-поведінки демобілізованих військовослужбовців та оцінка її впливу на процес адаптації до цивільного життя. Для досягнення цієї мети було поставлено наступні завдання: визначити основні стратегії копінгу, які використовуються демобілізованими військовими; оцінити ефективність цих стратегій; виявити фактори, які впливають на вибір копінг-стратегій; розробити рекомендації для поліпшення програм підтримки адаптації демобілізованих військовослужбовців.

Для досягнення поставлених завдань було використано комплексний підхід, що включає: аналіз наукової літератури з психології, соціології, військової психології; проведення опитувань з демобілізованими військовослужбовцями з використанням психометричних інструментів для виявлення їх копінг-стратегій, оцінки рівня стресу та адаптації. Зібрані дані були проаналізовані за допомогою кількісних методів дослідження.

Результати дослідження вказують на те, що демобілізовані військовослужбовці використовують різноманітні стратегії копінгу, які можна класифікувати як адаптивні та неадаптивні. Адаптивні стратегії включають пошук соціальної підтримки, планування та позитивне переосмислення, тоді як неадаптивні - уникнення та самокритика. Встановлено, що успішна адаптація корелює з використанням адаптивних стратегій копінгу. Крім того, ефективність копінг-поведінки залежить від ряду факторів, включаючи особистісні характеристики, наявність соціальної підтримки, ступінь підготовки до цивільного життя та інші.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що розуміння особливостей копінг-поведінки демобілізованих військовослужбовців є ключовим для розробки ефективних програм адаптації. Адаптивні стратегії копінгу сприяють позитивній адаптації, тоді як неадаптивні можуть призвести до негативних наслідків, включаючи стрес, депресію та соціальну ізоляцію. Рекомендується розвивати програми підтримки, які б сприяли розвитку адаптивних стратегій копінгу та забезпечували б підтримку в процесі адаптації до цивільного життя. Психологічна адаптація демобілізованих

військовослужбовців вимагає часу, терпіння та активної участі як самих ветеранів, так і їхнього соціального оточення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гроссман Дейв, Крістенсен Лорен Бій: психологія та фізіологія воїна в часи війни та миру./пер. з англ. Андрій Накорчевський. Львів: видавництво «Астролябія», 2023. 720 с

2. Іванова О. С. Взаємозв'язок рівня стресу та самооцінки стресостійкості з копінг стратегіями поведінки. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 2. С. 109-116.

3. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. Т. 55. № 1. С. 23-30.

4. Кузікова С., Щербак Т. Копінг-стратегії та збереження продуктивності у стресових ситуаціях. Психологія і особистість. 2022. № 2. С. 85-97.

5. Кучеренко С. М., Хоменко Н. М. Організаційні особливості соціально– психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя Проблеми екстремальної та кризової психології. 2017. Вип. 21. С. 66-74.

6. Павлюк М., Овдій І. Психологічна адаптація військовослужбовців збройних сил України. Вісник Національного університету оборони України, 2022. Вип. 70(6). С. 134–141.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ У ЖІНОК

Недзельська Вікторія Юріївна
Студент
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Вступ. Працю присвячено дослідженню стану співзалежності, що представлено у світовій науці досить фрагментарно. Співзалежність потребує більш систематичного вивчення й аналізу, оскільки стан співзалежності має серйозні наслідки, як для самої особи так і для її оточення. Підвищення рівня свідомості щодо цієї проблеми у нашому суспільстві сприятиме психологічному розвитку здоров'ю.

Феномен співзалежності у жінок не є достатньо вивченим або навіть визначеним у соціальній психології. Неможливість виділити це явище, як комплексний та окремий психологічний конструкт є обумовлена фактом відсутності комплексного методологічного підходу. Описи та критерії діагностики співзалежності виникають здебільшого у наслідок психотерапевтичних практик, а не з наукових досліджень. Через що, співзалежність і досі залишається мало вивченим явищем сучасної психології. Все це підвищує актуальність теоретичного та практичного значення вивчення та дослідження цього явища.

Соціальна роль жінок обумовлена більшою схильністю до емоційних контактів з іншими та встановлення глибокої прив'язаності у відносинах, ніж чоловіків. Співзалежність – є крайньою формою відносин, де здорова прив'язаність переходить у нездорову залежність від іншої людини та перехід фокусу уваги з власного Я на дії та поведінку іншої людини. Дослідження Релінга та співавторів наголошують, що коупінг-стратегією чоловіків у боротьбі зі стресом є порушення поведінки, тоді як для жінок більш характерною буде співзалежна поведінка. Хоча і чоловіки і жінки, відповідно

до дослідження, виявили однаковий рівень тенденції до співзалежності та тенденції до порушення поведінки, чоловіки є схильними до вибору порушень поведінки як коупінг-стратегії, а жінки до вибору співзалежності як коупінг-стратегії. У своєму дослідженні я виявила зв'язок між рівнем співзалежності та гендерною приналежністю і перевірила, чи дійсно жінки є більш схильними до співзалежності, аніж чоловіки.

Ціль роботи. Дослідити схильність чоловіків та жінок до співзалежності, та кореляцію між низькою самооцінкою та рівнем співзалежності особистості. Гіпотези: 1. Жінки є більш схильні до співзалежності ніж чоловіки. 2. Особам з низькою самооцінкою, властивий високий рівень співзалежності.

Матеріали та методи. Методи дослідження: аналіз теоретичної частини, проведення кореляційного дослідження, аналіз отриманих даних. Емпірична база дослідження представлена методиками: Методика виявлення співзалежності Д. Фішера, «Тест-опитувальник для визначення самооцінки» С. В. Ковальова.

Емпірична база дослідження складалась з 30 осіб, віком від 18 до 54 років. Опитувані проживали в різних містах та селах України, а також закордоном. Більшість досліджуваних проживали у містах України (80% опитуваних), 13,3% опитуваних проживали закордоном, решта – проживали в селі або селищі міського типу. Жінки становили переважну кількість досліджуваних – 70% (було опитано 21 жінку), відсоток опитаних чоловіків склав 30% (9 чоловіків). За ступенем освіти 86,7% мали вищий ступінь освіти, 10% повну середню, решта – професійно-технічну освіту. Респондентами були представники різних сфер діяльності. Найбільший відсоток склали опитувані з професією у фінансах або продажах – 26,7%, наступним за кількістю склав відсоток осіб у військовій справі – 19,9%, 13,3% - освіта та наука, 6,7%-торгівля, 6,7% - безробітні.

В ході дослідження був проведений короткий огляд питання явища співзалежності, розглянуті основні риси та характеристики осіб зі співзалежністю. Опрацювавши теоретичні джерела, можна зробити висновок,

що співзалежність – це психологічне поняття, яке описує людей, які характеризуються високим рівнем емоційної, психологічної, фізичної або матеріальної залежності від близької людини. На жаль, тема співзалежності є мало вивченою в світовій психології, і здебільшого вивчення цього психологічного явища мало місце в контексті психотерапевтичної допомоги.

Були розглянуті основні ознаки співзалежності і виявлено, що для співзалежної особи характерні почуття відповідальності за дії, поведінку, думки та почуття близької залежної особи, повна поглибленість життям залежного партнера, прагнення до контролю над життям значущого партнера, нав'язливі та компульсивні дії. Така поведінка є наслідком порушення власної ідентифікації та є способом компенсації неспроможності впоратися з неприємними почуттям у власному житті (почуття провини та сорому за себе, почуття тривоги). Співзалежні особи мають тенденцію до ігнорування власних потреб, бажань, почуттів. Більш того, частіше за все, вони слабо усвідомлюють власні почуття, потреби та бажання. Співзалежним особам важко встановлювати особисті кордони, проговорювати свої бажання та почуття, що ускладнює процес побудови міжособистісних відносин та реалізації особистісного потенціалу.

Після проведеного аналізу літератури, було виявлено, що дослідники схильні до думки, що причинами появи та розвитку співзалежності є незавершеність етапу встановлення власного Я(у віці 2-3 років), та виховання у дисфункціональній системі. Психіка співзалежного підсвідомо прагне відтворити модель батьківської родини, тому що має віру у те, що на цей раз буде в змозі виправити ситуацію.

Результати та обговорення. Відповідно до проведеного емпіричного дослідження, метою якого було встановлення особливостей прояву феномену співзалежності та висунутих гіпотез - жінки виказують більшу схильність до співзалежності ніж чоловіки, та низький рівень самооцінки корелює з високим рівнем співзалежності.

Для перевірки поставлених гіпотез було проведено опитування

досліджених за допомогою онлайн форми «Google Forms», де було проведено опитування за допомогою таких методик як: «Шкала вимірювання рівня співзалежності» Л. Спанн та Д. Фішера, а також «Тесту-опитувальника для визначення рівня самооцінки» С. В. Ковальова.

Результати дослідження підтвердили обидві висунуті гіпотези. Результати були оброблені за допомогою таких математично-статистичних методів: описова статистика, кореляційний аналіз та порівняльний аналіз. Методом описової статистики було отримано дані та середні показники рівня схильності до співзалежності та рівня самооцінки вибірки. Середні показники рівня схильності до співзалежності респондентів виявилися помітно вираженими (44 бали), а середні показники рівня самооцінки показали у середньому низьку самооцінку досліджуваних (51 бал).

За допомогою методу кореляційного аналізу було проаналізовано зв'язок рівня співзалежності досліджуваних з рівнем самооцінки. Результати кореляційного аналізу вказали на статистично значимий зв'язок між рівнем схильності до співзалежності та рівнем самооцінки (r=0,7236), що підтверджує поставлену мною гіпотезу. Для отримання результатів було використано коефіцієнт Спірмена. Крім цього, було проведено порівняльний аналіз за допомогою Т-критерію Стьюдента, з метою перевірити гіпотезу про більшу схильність до співзалежності у жінок, аніж чоловіків. Результати підтвердили мою гіпотезу та показали, що середні показники рівня співзалежності та самооцінки були вищими для групи опитуваних жінок і нижчими для групи опитуваних чоловіків. Середній показник співзалежності для опитуваних жінок становив – 45,7142 бали, для чоловіків – 43, 2222 бали. Середній показник самооцінки для групи опитуваних жінок становив – 51,6666 бали, для чоловіків – 50,5555 бали.

Підсумовуючи отримані дані, можна зробити висновок, що висунуті мною гіпотези про більшу схильність до співзалежності у жінок, аніж чоловіків та зв'язок рівня самооцінки та схильності до співзалежності були емпірично підтверджені.

На основі аналізу літератури та психологічних тренінгів і вправ запропонованих дослідниками, було створено приклад психологічного тренінгу, який має на меті психоедукацію людей з ознаками співзалежності. Запропоновані вправи та робота з учасниками мають психотерапевтичний ефект, оскільки мають на меті розвиток навичок ефективної співпраці із значущими партнерами, підвищення самооцінки, розуміння власних кордонів. Більша обізнаність та глибше розуміння механізмів та ознак співзалежності має допомогти учасникам знизити рівень співзалежності та пробудити вивчати та продовжувати розвивати навички здорової прив'язаності.

Тренінг розділений на два дні. Першого дня вся робота сконцентрована на розумінні феномену співзалежності, ознак співзалежності та відмінністю співзалежності від здорової прив'язаності. Другий день тренінгу сконцентрований на побудові навичок для здорового сприйняття себе та партнера. Зокрема, розглянуті такі аспекти як психологічні кордони особистості, почуття гніву, сорому та провини, поведінка під час конфлікту, здорова самооцінка та почуття власної цінності. Під час тренінгу використовуються такі інструменти як: мозковий штурм, робота в групах, опитування, обговорення, міні-лекції.

Висновки. Аналіз літератури з даної теми виявив, що співзалежність – є психологічний конструкт, який відноситься до осіб, що переживають емоційну залежність від значущих для неї людей. Співзалежність має свій прояв у високій зосередженості людини на поведінці, думках та житті близьких для неї людей, поглибленості їх життям, відчуття відповідальності за задоволення потреб інших. Дослідники називають цей ефект «спрямованістю назовні» співзалежного. На іншому боці прояву співзалежності у людини, дослідники вказують на цілковите нерозуміння власних потреб, бажань та цінностей у міжособистісних відносинах.

В аналізі причин виникнення співзалежності дослідники висувають різні гіпотези. Виявлено, що співзалежність розвивається в дисфункційній системі, де людина не має можливості повного та вільного розвитку всіх аспектів

власного Я. Зазвичай це має свій початок у батьківській родині. Незавершеність стадії встановлення власної автономії у віці 2-3 років призводить до психологічної залежності від впливу інших людей та відсутності власного чітко сформованого Я. В результаті, співзалежні не мають достатньо фізичних, емоційних та поведінкових ресурсів для побудови здорових стосунків та реалізації власних потреб у різних сферах власного життя у дорослому житті.

Проведення емпіричного дослідження мало на меті встановлення особливостей прояву феномену співзалежності. Було висунуто дві гіпотези: жінки виказують більшу схильність до співзалежності ніж чоловіки, та низький рівень самооцінки корелює з високим рівнем співзалежності. Результати були оброблені за допомогою таких математично-статистичних методів, як описова статистика, кореляційний аналіз та порівняльний аналіз. Результати дослідження підтвердили обидві висунуті гіпотези. Аналіз проведених досліджень виявив пряму кореляцію між рівнем самооцінки та рівнем схильності до співзалежності досліджуваних, а також виявив більш високі показники рівня співзалежності, нижчу самооцінку у жінок, аніж чоловіків. Обидві гіпотези були емпірично підтверджені.

Розроблено психологічну програму-тренінг для роботи зі співзалежністю для жінок. Даний тренінг має на меті психоедукацію населення та розвиток навичок по зниженню рівня співзалежності та розвитку навичок здорової прив’язаності у учасників тренінгу. Запропоновані вправи та завдання мають психотерапевтичний ефект та націлені на оздоровлення психіки та набуття більш здорових механізмів реалізації власних психологічних потреб у особистому та соціальному житті.

Отже, результати дослідження, теоретичний матеріал праці та створена психологічна програма-тренінг можуть бути використані для роботи зі співзалежністю психологами.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АДАПТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ В ПРИЙОМНІЙ РОДИНІ

Нестеренко Маргарита Олексіївна
к.психол.н., доцент
Гребенюк Наталя Сергіївна
магістр
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна

Вступ./Introductions. Сьогодні кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, стрімко зростає, що актуалізує проблему їх життєвлаштування. Пріоритетними стають державні форми утримання дітей, серед яких і прийомна сім'я, переваги якої перед іншими формами піклування над сиротами зумовлені можливістю компенсувати наслідки депривaційного досвіду, природним і тривалим виховним впливом прийомних батьків на прийомну дитину, емоційною підтримкою та індивідуальним підходом до дитини. Відповідно визначення шляхів і засобів психологічного супроводу адаптації до нової сім'ї прийомних дітей, зокрема підлітків, що спрямовуються на підвищення її адаптаційного потенціалу набуває особливого значення.

Мета роботи./Aim: визначення напрямків, методів і засобів психологічної допомоги у розвитку адаптаційного потенціалу, конструктивних способів взаємодії підлітків-вихованців прийомної сім'ї.

Методи дослідження. /Methods : теоретичні методи: аналіз, систематизація, інтерпретація та узагальнення результатів теоретичних і емпіричних психологічних досліджень.

Результати та їх обговорення. **/Results and discussion.** У психологічній науці адаптаційний потенціал особистості розглядається як сукупність індивідуально-психологічних властивостей та якостей особистості, що підвищують стійкість до впливу змінних умов життя та актуалізують способи нормалізації психологічного благополуччя та формування продуктивних стилів

взаємодії. О. Б. Сидоренко, Т. І. Ханецька (2023) доводять, що адаптаційний потенціал формується в діяльності та включає специфічні ресурси особистості, які допомагають їй впоратися зі стресом, невизначеністю та змінами в оточуючому середовищі. Підвищенню адаптаційного потенціалу особистості сприяє розвиток соціальних навичок, рефлексії, самопізнання, позитивного ставлення до себе та інших, минулого, засвоєння уявлень про сприятливість зовнішнього середовища, підтримка оточуючих, здатність одержувати задоволення від довірливих, теплих стосунків із оточуючими, піклування про їхнє благополуччя.

Розглядаючи адаптацію дитини у прийомній родині, як двосторонній процес вирішення адаптаційних проблем, І. М. Кучмач, Г. М. Забарчук (2014) наполягають на впровадженні у процес психологічної підтримки тренінгу для покращення адаптаційних можливостей депривованого підлітка. Тренінг передбачає спільну активну участь дітей і батьків, що призводить до тісної міжособистісної взаємодії між ними, до організованого спілкування та дозволяє обговорити, проаналізувати ситуації, що склалися, проаналізувати свої переживання та ставлення до оточуючих, взаємодію з ними. Особлива увага приділялася веденню батьками щоденника. Таким чином, наявні труднощі та перешкоди у процесі спілкування, налагодження взаємодії між батьками та дітьми у прийомних сім’ях можуть бути частково вирішені. Даний тренінг включає психогімнастичні вправи, рольові ігри, дискусії, казкотерапію, арт-терапію, ліплення, танцювальну терапію, маскотерапію та музикотерапію.

Т. В. Демірджі (2016) акцентує увагу на тому, що психологічний супровід повинний спрямовуватися на розвиток ідентичності прийомних дітей та включати взаємодію всіх учасників замінного сімейного виховання (соціальних працівників, прийомних батьків, психолога). Психологічна робота з прийомними підлітками проводиться за двома напрямами: 1) розвиток ідентичності через відновлення прихильності або створення нових здорових емоційних контактів; 2) відтворення разом з дитиною безперервності важливих життєвих подій та їх структурування. Методами допомоги є: пряме та

опосередковане спілкування (через Skype, по телефону, безпосередні зустрічі з дорослими та прийомною дитиною). Передбачається й навчання та консультування прийомних батьків щодо деприваційних впливів на розвиток прийомної дитини, опанування методик роботи з життєвою історією дитини.

Важливий вплив на рівень успішності адаптації та розвиток адаптаційного потенціалу прийомної дитини здійснює спеціальна підготовка прийомних батьків до прийняття дитини різного віку у свою сім'ю, що підвищує їх батьківську компетентність. О. О. Байдарова, П. І. Кликова (2014) вказують на значущість усвідомлення батьками індивідуальних і вікових особливостей дитини, врахування особливостей її здоров'я, знань, умінь щодо проживання з такою дитиною, розуміння своєї батьківської позиції. Також на роботу з прийомними батьками звертає увагу Г. М. Бевз (2010).

Даний напрямок надання соціально-психологічної підтримки прийомним родинам включає: індивідуальні форми роботи (консультації, інформування); групові – групи взаємопідтримки або групи зустрічі прийомних батьків, які спрямовуються на набуття батьками навичок прийняття і розуміння себе та інших, розвиток уміння встановлювати партнерські стосунки та здобуття здатності бути гнучким у поведінці. Методами групової й індивідуальною роботи можуть бути тренінги, заняття з проблем вікових особливостей, з розвитку та виховання дітей, психологічні марафони, кругли столи, арт-студія, ігротека, дискусії.

Проблемі підбору та підготовки прийомних батьків присвятила своє дослідження О. О. Шишко (2010). Вчена зазначає, що на початковому етапі підготовки прийомних батьків до усиновлення слід провести тестування прийомних батьків, на основі якого здійснюється медико-педагогічна підготовка та розробка програми навчання прийомних батьків шляхом інтерв'ю та під час проведення фокус-груп і тренінгів з підготовки кандидатів. Також до входження в прийомну сім'ю готується дитина, якій надається необхідна інформація щодо життя в новій родині, компенсуються відсутні навички культури поведінки, конструктивної взаємодії, сумісної діяльності. Окрім

цього, важливою є психологічна допомога спрямована на розвиток здатності усвідомлення різних сторін власного Я, своїх можливостей в різних життєвих ситуаціях, стабілізація позитивної самооцінки та оцінки іншого.

Висновки./Conclusions. Психолого-педагогічний супровід прийомних сімей необхідно проводити за наступними напрямами:
1) соціально-психологічна робота з прийомними батьками, що передбачає підбір ресурсної сім'ї; підготовку родини та майбутніх прийомних батьків до прийому дитини, нової для них соціальної ролі; 2) психолого-педагогічний супровід прийомних підлітків, який проводиться з метою розвитку у них адаптаційного потенціалу та включає три напрямки роботи: діагностичний (оцінка адаптаційних можливостей дитини, психологічного благополуччя, характеру ставлення до підлітка прийомних батьків); практичний (корекція та розвиток здатностей у прийомних підлітків справлятися зі змінами умов життя, стійкості до впливу психотравмуючих чинників та формування продуктивних стилів взаємодії, саморегуляції психоемоційних станів); консультативний (консультації прийомних підлітків, прийомних батьків, вчителів щодо створення умов підвищення адаптаційного потенціалу дитини-сироти).

Підтримка прийомної родини може здійснюватися у індивідуальній або груповій форми роботи. Методами можуть бути соціально-психологічний тренінг, психологічні марафони підтримки, кругли столи, ігротека, дискусії, казкотерапія, арт-терапія, танцювальна терапія, музикотерапія.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЗА УЧАСТЮ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Онацька Валерія Дмитрівна,
науковий співробітник, судовий експерт
Національного наукового центру
Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса
м. Київ, Україна

Сучасна актуальність питання щодо процедури проведення допиту незаперечна, оскільки допит, як процес збору інформації через взаємодію з учасниками, є ключовим етапом розслідування. Недостатній рівень підготовки фахівців, які приймають участь при проведенні зазначеної слідчої дії, не тільки негативно впливає на емоційний стан особи, яку допитують, але і на достовірність наданої нею інформації, що суттєво ускладнює подальший процес встановлення істини та здійснення правосуддя.

Допит – це процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть у ньому участь, спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні [1].

Допит є однією з найбільш складних слідчих дій, оскільки його проведення потребує урахування індивідуально-психологічних особливостей особистості допитуваного та вимагає від особи, яка проводить допит, застосування високого професійного рівня, особливо, якщо мова йде про допит неповнолітньої особи.

Відповідно до чинного законодавства, неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 6 СК України, ст. 32 ЦК України, ст. 3 КПК України) [1-3].

Процедура проведення допиту за участю неповнолітньої особи ускладнюється через особливості фізичного, психологічного розвитку дитини,

коли неповнолітній ще не є повністю автономною людиною у прийняті рішень та перебуває на стадії формування своєї особистості, що робить його особливо вразливим перед різноманітними зовнішніми соціальними, психологічними та емоційними викликами, які можуть впливати на його ментальне здоров'я.

Загалом процесуальний порядок допиту неповнолітньої особи регламентується нормами КПК України, зокрема статтями 226-227, дотримання яких є обов'язковими [1].

Так законодавцем передбачено, що допит неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря. Допит неповнолітньої особи не може тривати без перерви понад одну годину і загалом - понад дві години на день. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність надання правдивих свідчень, не попереджуючи їх про кримінальну відповідальність за відмову від надання свідчень або за умисне надання неправдивих свідчень.

Згідно зі ст. 354 КПК України допит неповнолітнього свідка чи потерпілого в судовому засіданні, у випадках, коли це необхідно для об'єктивного з'ясування обставин та/або захисту прав неповнолітнього, за ухвалою суду він може бути допитаний поза залом судового засідання в іншому приміщенні з використанням відеоконференції (дистанційне судове провадження) [1].

Присутність законних представників, які є гарантами дотримання прав та інтересів неповнолітньої дитини під час її участі у допиті, відіграє важливу роль, оскільки саме вони сприяють створенню сприятливої та підтримуючої атмосфери для дитини, запобігаючи наданню недопустимих неповнолітній особі питань, захищаючи її від стресової ситуації.

До початку слідчої дії (допиту) законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання неповнолітній особі.

У виняткових випадках, коли участь законного представника може

завдати шкоди інтересам неповнолітньої особи, слідчий, прокурор за клопотанням неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих слідчих дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника (ст. 227 КПК України) [1].

Правоохоронці, які приймають участь у проведені допиту неповнолітньої особи, відповідають за дотримання законності та забезпечення безпеки дитини під час цієї слідчої дії.

Щодо ролі психологів при проведенні допиту за участю неповнолітньої дитини слід зазначити, що оскільки процес допиту неповнолітнього потребує особливої уваги до його психологічного стану та потреб, психолог, в залежності від вікових та психологічних особливостей дитини, її поведінки, відношення до події злочину та інших факторів, застосовує певні стратегії, методики та психологічні прийоми взаємодії, з метою підготовки дитини до участі у слідчій дії, формування коректних запитань та отримання повної і достовірної інформації від дитини. Психологічний підхід у цьому контексті передбачає не лише здатність розуміти психічний стан неповнолітнього, але й вміння створити сприятливу атмосферу довіри та розмови.

Міжособистісне спілкування між усіма учасниками слідчої дії (допиту) має певні психологічні закономірності, а саме: сприйняття учасників одне одного, інформаційний обмін, вплив учасників один на одного [5].

Психічний вплив відбувається за допомогою різних тактичних прийомів, що застосовуються до допитуваної особи. Деякі вчені вважають, що будь-який психічний вплив на особу, яка проходить допит, є незаконним, оскільки може змушувати її висловлювати певні (бажана для слідчого) відповіді. Інші підкреслюють, що психічний вплив не обов'язково є тиском або примусом.

Специфічними тактичними прийомами, які можуть бути застосовані при допитах неповнолітніх, є: роз'яснення важливості надання правдивих свідчень; демонстрація поінформованності про обставини життя неповнолітньої дитини, її потреб, інтересів; роз'яснення сутності та значення пред'явлених і

оголошених матеріалів; роз'яснення неправильно зайнятої позиції [4]. Компетентне застосування тактичних прийомів є запорукою розкриття навіть найбільш заплутаного злочину.

Особливості співпраці між психологом та особою, яка проводить допит за участю неповнолітньої особи, полягають у взаємному обміні інформацією та спільному розробленні стратегій спілкування з неповнолітньою дитиною, з метою забезпечення ефективного та гуманного проведення допиту. Врахування психологічних та вікових особливостей неповнолітньої дитини, яка переживає стресову ситуацію допиту, дозволяє фахівцям застосувати індивідуальний підхід при спілкуванні, що сприяє отриманню достовірної інформації та збереженню ментального здоров'я дитини.

Таким чином, врахування вікових особливостей неповнолітніх дітей, дотримання регламенту та етичних стандартів процедури проведення допиту, а також співробітництво між правоохоронними органами, психологами та законними представниками неповнолітніх осіб, є важливими елементами забезпечення справедливого судочинства та захисту прав учасників правового процесу. Перспективи розробки нових методів проведення слідчих дій, розширення етичних меж, запровадження інноваційних підходів, створення спеціальних програм навчання для підвищення кваліфікації фахівців у галузі правоохоронної діяльності та психології, розробка стандартів роботи при взаємодії з неповнолітніми особами, та доповнення нормативно-правової бази, з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей неповнолітніх осіб, повинні бути націлені на забезпечення захисту, психологічної підтримки та гуманного ставлення до неповнолітніх дітей при проведенні слідчої дії – допиту за їх участю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Сімейний кодекс України. Закон України від 10.01.2002. № 2947-III.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

3. Цивільний кодекс України. Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

4. Криміналістика: підруч. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти/Глібко В. М., Дуднікова А. Л., Журавель В. А. та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. Київ, 201. 684 с.

5. Юридична психологія: підручник / за заг. Редакцією О. М. Бандурки; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 684 с.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОДНОЛІТКІВ НА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ І ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Порпуліт Олена Олександрівна,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології ФПСР,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Вступ. Соціальне середовище сьогодення рясніє соціальними ризиками і кризовими станами: зростання напруженості й відчуження особистості, засилля інформаційного простору величезним обсягом розважального контенту, домінування опосередкованих соціальними мережами контактів і взаємодій, загострення стану аномії тощо. Численні взаємини членів соціального середовища один з одним, з одного боку, з іншого, взаємини членів соціального середовища з соціальними інститутами, безпосередньо створюють підґрунтя існування соціального середовища: чим різноманітнішим є набір складників соціального середовища, тим інтенсивнішим буде його розвиток, і, як наслідок, тим багатоманітнішими, різноплановими будуть умови життєдіяльності особистості. На тлі означених тенденцій питання соціальних впливів, у тому числі впливу однолітків, на особистість набувають принципової вагомості і непересічного значення.

Ціль роботи. Мета дослідження – порівняти особливості, тенденції, ступінь впливу однолітків на розвиток молодших школярів і підлітків. Реалізація окресленої мети зумовила постановку і розв’язання низки завдань: окреслити вікову специфіку дітей молодшого шкільного віку і підлітків з урахуванням виховних проблем сучасного суспільства та сімейної виховної практики; емпірично перевірити вплив соціального середовища, експонованого середовищем однолітків, на розвиток дітей віком 6 – 14 років.

Матеріали та методи. Дослідницька робота виконувалася на базі Одеських загальноосвітніх шкіл І–ІІІ ступенів; дослідженням охоплено 145 респондентів: 58 молодших школярів і 72 підлітки, 15 педагогів. Дослідження

здійснювалося протягом грудня 2022 р. – грудня 2023 року. Згідно з метою нашого дослідження ми сконцентрували увагу на з'ясуванні емоційно-оцінних і особистісно-смислових відносин, що виникають між школярами молодшого шкільного віку і між підлітками. Робота з дітьми молодшого шкільного віку супроводжувалася педагогічним спостереженням, що зумовлювалося віковими особливостями дітей. У роботі з підлітками ми використали метод анкетування – модифікований варіант опитувальника «Анкета-опитувальник соціально_психологічного дослідження підлітків і старших школярів (розроблена В. Ю. Дмитрієвим, В. А. Худик)» [цит. за 4, с.182–191].

Результати та обговорення. У дитячих і підліткових малих групах психологи виділяють три види відносин між ровесниками:
1) функціонально-рольові відносини виникають під час спільної навчальної, художньої, пізнавальної тощо діяльності, удосконалюються в процесі засвоєння дитиною норм і способів дій у групі під керівництвом дорослого;
2) емоційно-оцінні відносини виникають як реакція на поведінку однолітків, що відповідає / не відповідає прийнятим нормам спільної діяльності;
3) особистісно-смислові відносини виникають за умови переживання інтересів і цінностей іншої дитини як власних [3, с. 24].

Додамо, що спілкування, взаємодія й встановлення взаємовідносин із однолітками є умовою становлення дитини, показником її дорослості, побудови нею вибіркових ділових взаємин та формування особистісних контактів.

Дослідження емоційно-ціннісного ставлення дітей молодшого шкільного до оточення супроводжувалася педагогічним спостереженням. Застосування цього методу дало змогу виявити характер міжособистісної взаємодії між молодшими школярами. Дослідження було організовано у природних, а не лабораторних умовах. Спостереження за прогулянками, навчальними заняттями, міжособистісною взаємодією молодших школярів дає підстави констатувати:

1) у спілкуванні з однолітками 58,4 % дітей виявляють ініціативу, активно комунікують і граються з однолітками; 25,8 % включають у гру чи долучаються

до спілкування лише після виникнення ініціативи з боку іншого, у той час як 15,8 % дітей уникають комунікативного контакту.

2) 69,2 % дітей віддають перевагу колективним іграм, 21,7 % – дітей молодшого шкільного віку беруть учать у колективних іграх і граються самостійно, тоді як 9,1 % дітей надають перевагу індивідуальній формі проведення часу.

Опитування педагогів дає підстави констатувати, що найбільш розвинутою компетентністю серед молодших школярів є комунікативна.

Опрацьовуючи анкету-опитувальник соціально-психологічного дослідження підлітків ми добирали питання, які дали змогу опрозорити стосунки, в яких респондент перебуває з однолітками, з'ясувати, як складаються взаємини, спілкування із друзями, виявити почуття / емоційний стан, у якому перебуває підліток у колі друзів і в домашньому середовищі тощо. Респонденти мали обрати лише одну відповідь, яка максимально точно передає вплив середовища на дитину. Відповіді на питання *«Як почуваєш себе у домашньому середовищі»* можуть бути експліковані такими кількісними показниками: 1) тільки вдома у веселому і невимушеному оточенні почуваю себе спокійно й упевнено – 16,7 %; 2) удома я більше вільний у своїх вчинках, тільки тут і розкривається моє справжнє «обличчя» і можливості – 13,9 %; 3) подобається відчуття «хазяїна» дому, де допомога батькам у домашніх справах робить себе по справжньому дорослим – 12,5 %; 4) не подобається вдома через постійні сварки й конфлікти, які дратують і виводять із рівноваги-11,1 %; 5) люблю свою сім'ю, де для мене багато цікавого і повчального, де відчуваю повагу, любов – 11,1 %; 6) люблю свій будинок за те, що тут мені ніхто не докучає і можна відпочити – 9,7 %; 7) сімейне оточення обтяжує мене своєю розмаїтістю, занадто спокійною, сірою повсякденністю-8,3 %; 8) якось незатишно вдома через напруженість сімейної атмосфери, натягнутість, тривожність батьків – 6,9 %; 9) якось незатишно вдома через напруженість сімейної атмосфери, натягнутість, тривожність батьків – 6,9 %; 10) мій будинок – чуже для мене місце, де не знайдеш ні

допомоги, ні співчуття й постійно треба підлаштовуватися під інших – 2,8 %. Емоційний комфорт, любов, повагу, турботу, позитивні емоції у домашньому середовищі відчувають 63,9 % підлітків, напруженість, тривожність відзначили 18,0 % респондентів, інші визнали «мій будинок» – місцем чужим, байдужим, неуважним до власних інтересів і проблем.

Відповіді на питання *«Як почуваєш себе в дружньому колі однолітків»* мають таку картину: 1) не почуваю особливої симпатії з боку дітей, але – з ними (13,9 %); 2) не вистачає впевненості й сміливості, але багатьом подобаюся (12,5 %); 3) переживаю своє непомітне положення в групі (12,5 %); 4) не можу знайти друзів, одні тільки сварки та конфлікти (12,5 %); 5) не можу проявити себе і почуваю до себе байдужість (9,7 %); 6) один із головних організаторів всіх справ у своєму колі (8,3 %); 7) незалежний, але шанований і підтримуваний багатьма (6,9 %); 8) терплю глузування і навіть образу, але виходу не бачу (6,9 %); 9) душа компанії, не уявляю себе без свого оточення (5,6 %); 10) відчуваю інтерес до себе тільки при нових знайомствах (5,6 %); 11) самотній, не можу знайти контакту із дітьми свого кола (5,6 %). Найвищій ступінь комфорту у компанії підлітків відзначила менше, ніж четверта частина респондентів, третина оцінює своє перебування серед однолітків як «задовільне» (багатьом подобаюся; не почуваю особливої симпатії, але з ними; інтерес виникає тільки під час нових знайомств тощо). Середовище однолітків як конфліктне, агресивне оточення визнали 18,1 %, жертвами мобінгу визнали себе 6,9 % підлітків.

Порівняльний аналіз анкетного матеріалу щодо того, як підліток почувається у домашньому середовищі і в дружньому колі однолітків дає підстави до таких висновків:

1) найчастіше проблеми, непорозуміння у стосунках з батьками, у взаєминах з найближчими родичами відчувають 33,3 % респондентів;

2) власні проблеми у стосунках з дорослими, сторонніми людьми визнали 12,5 % опитаних;

3) складності у стосунках під час спілкування із друзями і однолітками

констатували 33,3 % підлітків;

4) як проблематичне охарактеризували самоствердження в колективі однолітків 20,8 % респондентів.

Експонований матеріал увиразнює особливість підліткового віку: середовище однолітків стає набагато важливішим, ніж домашнє середовище. Підлітковий вік, за твердженням Эмили Таунер, Габриэле Кьеркья та Сари-Джейн Блейкмор, вважається складним і зламним через перехід людини від дитинства до дорослості [6]. Саме в цей час у людини закладається фундамент світобачення, розвиваються практичні звички та здібності до вирішення питань індивідуальної і соціальної реальності та долання перешкод, виробляються стійкі форми поведінки, засоби емоційного реагування, що у подальшому визначають життєдіяльність, фізичне і психічне здоров'я людини [1]. У цьому віці вплив сім'ї на підлітка знижується (тиск з боку домашнього середовища зазначили 62,5 %), а найвпливовішим чинником формування його поглядів, оцінок і поведінки стає коло однолітків (роль середовища однолітків визнали 72,0 % респондентів). Л. Гончар вважає, що взаємини між дорослими і підлітками будуються «під упливом переживання дітьми нових почуттів, які зумовлені прагненнями до самостійності, дорослості й самоствердження. З одного боку, підлітки намагаються уникнути контролю батьків, хворобливо реагують на обмеження їх у правах; з другого – потребують пильної уваги дорослих» [2, с. 112]. Аналогічної думки дотримуються західні науковці, констатуючи суперечливі почуття підлітків – сильне прагнення до незалежності й бажання бути залежним – при встановленні взаємин з батьками й іншими членами сім'ї [5]. Третина (33,3 %) респондентів акцентували, що не відчувають ускладень у вирішенні проблем у колі однолітків (пор. схожі відчуття по відношенню до домашнього середовища визначили 16,7 % опитаних).

Висновки. Результати опитування демонструють загалом позитивну тенденцію в організації атмосфери взаємопорозуміння й підтримки молодших школярів і підлітків однолітками. Привертає увагу той факт, що опитування

свідчить про різновекторні тенденції щодо оцінки впливу однолітків: діти молодшого шкільного віку у спілкуванні з однолітками виявляють ініціативу, активно комунікують і граються (лише 9,1 % надає перевагу індивідуальній формі проведення часу); підлітки навпаки демонструють збільшення частки тих, хто відчуває складності у стосунках під час спілкування із друзями і однолітками (33,3 % підлітків), визнаючи при цьому сильніший, в порівнянні з сім'єю, вплив середовища ровесників. Суголосними є зауваження дослідників, що вбачають в означених тенденціях процеси перетворення дитини в дорослого, які відбуваються таким чином, що можливість спиратися на звичні і досить ефективні способи вибудовування контакту зникає і виникає необхідність пошуку та опанування нових способів конструювання відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альохін М. Антибулінгові практики в школі: соціально-педагогічний контекст. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія Пед*агогіка. 2019. № 1-2 (64-65). С. 85–92.

2. Гончар Л. В. Теоретико-методологічні засади формування гуманних батьківсько-дитячих взаємин: дис. …докт. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання. Київ, 2018.

3. Киричук В. О.. Андросович К. А. Розвиток та соціалізація особистості у сучасному суспільстві. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. Вип. 11 (30). С. 22–27.

4. Туріщева Л. В. Настільна книга шкільного психолога: навч.-метод. посіб. для вчителя. Харків: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008.

5. Marchetti I., & Pössel P. Cognitive triad and depressive symptoms in adolescence: Specificity and overlap. *Child Psychiatry and Human Development. 2023. 54* (4). P. 1209–1217. https://doi.org/10.1007/s10578-022-01323-w

6. Towner E., Chierchia G., Blakemore S.-J. Sensitivity and specificity in affective and social learning in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*. July 2023, Vol. 27, No. 7. P. 642 – 655. https://doi.org/10.1016/j.tics.2023.04.002

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОКОРЕКЦІЇ РОЛЬОВОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДЩИХ ШКОЛЯРІВ МЕТОДОМ КАЗКОТЕРАПІЇ

Самойленко Оксана Анатоліївна,
д.пед,н., доцент кафедри психології
Даценко Ілона Олександрівна,
студент-магістрант
Дніпровський Інститут
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
Міжрегіональна академія управління персоналом
м. Дніпро, Україна

Вступ. Сьогодні спостерігаємо розмаїття практичних методів психологічної допомоги особистості. Одним із таких дієвих методів є казкотерапія. Використання казок та історій у психотерапевтичній практиці характерно для усіх основних психологічних напрямів.

Казка, яку почула людина в дитинстві, на думку засновника трансактного аналізу Еріка Берна, може стати основою життєвого плану людини і визначити її подальшу долю. Дослідник підкреслює значущість у ході виникнення сценарію самого процесу розповідання казки, коли між дорослим і людиною виникає особлива спільність. Саме казки є першими чітко структурованими, цілісними історіями, які можуть братися дітьми за зразок і в майбутньому несвідомо впливати на вибір певної форми поведінки.

Індивідуальна психологія підкреслює, що прихований від свідомості людини домінуючий сюжет («казка») є основою прочитання і проживання людського життя. У психодрамі в процесі казкового дійства відіграються реальні людські емоції. Таким чином, казки є одним із ефективних інструментів впливу на рольову поведінку дитини.

Мета роботи – виявити особливості психокорекції рольової поведінки молодщих школярів методом казкотерапії.

Матеріали та методи: для досягнення поставленої мети та забезпечення об’єктивності дослідження були застосовані теоретичні методи: метод

теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури з проблематики дослідження; метод порівняльного аналізу та узагальнення даних. Також для роботи ми використали такі емпіричні методи: спостереження, бесіди з практикуючими психологами.

Результати обговорення. Проблеми, що виникають у дітей різних вікових груп можуть ефективно вирішуватися за допомогою методу казкотерапії. Зокрема, можна працювати з агресивними, невпевненими, сором'язливими дітьми; з проблемами сорому, провини, брехні, прийняттям своїх почуттів, а також з різного роду психосоматичними захворюваннями та ін. Крім того, процес казкотерапії дозволяє дитині актуалізувати та усвідомити свої проблеми, а також побачити різні шляхи їх вирішення [3, с. 32].

Казкотерапія – це форма психотерапії, яка використовує казки та оповідання для допомоги людям вирішувати особистісні проблеми, зрозуміти власні життєві ситуації та знайти оптимальні шляхи розвитку. Цей метод базується на ідеї, що казки містять глибокі психологічні символи, які можуть відображати внутрішні конфлікти та бажання [6, с. 162].

У казкотерапії використовуються різні види оповідань, включаючи народні казки, авторські історії, міфи та легенди, для того, щоб допомогти клієнтам краще зрозуміти себе і своє життя. Терапевти можуть просити клієнтів переказувати казки, обговорювати героїв та сюжети, або навіть створювати власні історії. Це може допомогти особі виявити свої приховані емоції, проблеми та ресурси, а також знайти нові способи мислення та поведінки.

О. Василевська виділяє наступні психокорекційні функції казок [3-4]:

1. Функція дзеркала: полегшення ідентифікації внутрішнього світу людини йде через призму змісту казки.

2. Функція моделі: за допомогою казок відображаються ті чи інші конфліктні ситуації, знаходяться засоби вирішення цих конфліктів, визначається їх вплив на найближче або довгострокове майбутнє. Таким чином, навчальний процес протікає у відповідності з певною моделлю.

3. Функція опосередкування. Для зниження опору, казка може виступати

в якості посередника між психологом і дитиною.

4. Функція зберігання досвіду. Казки продовжують діяти в повсякденному житті навіть після закінчення психокорекційної роботи.

5. Функція повернення на більш ранні етапи індивідуального розвитку. Казковий світ розкріпачує людину, допомагає відчути легкість, бути безпосередньою. Казка допомагає людині відкрити доступ в світ фантазій, все це завдяки барвистості казкових сюжетів. Казка впливає в рівній мірі як на клієнта, так і на психолога. Вона активізує його роботу на рівні інтуїції.

6. Функція альтернативної концепції. Дитина може прийняти, або відкинути, створену для неї альтернативну реальність, що звучить для дитини не в загальноприйнятому, заздалегідь заданому сенсі.

7. Функція зміни позиції. Зміна позиції в свідомості відбувається завдяки новому переживанню.

Загальні принципи роботи методом казкотерапії із молодшими школярами запропоновані А. Капскою та Т. Мирончик [1] (табл. 1). З урахуванням окреслених особливостей та принципів використання методу казкотерапії у роботі з молодшими школярами, нами обґрунтовано вимоги до побудови програми психокорекційної роботи з використанням даного методу. Кожна із зазначених вимог вимагає ретельного планування та урахування ряду особливостей, щоб забезпечити ефективність та безпеку терапевтичного процесу.

Таблиця 1

Загальні принципи роботи методом казкотерапії із молодшими школярами (за А. Капскою та Т. Мирончик)

Принцип	Завдання дитини	Завдання психолога
Обєктивність та усвідомлюваність	Усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку сюжету; розуміння ролі кожного персонажа у подіях, що розвиваються. Відповісти на питання: що відбувається? Чому це відбувається? Хто хотів, щоб це сталося? Навіщо це було йому потрібно?	Показати дитині, що одна подія плавно випливає з іншої, навіть не дивлячись на те, що на перший погляд це непомітно. Важливо зрозуміти місце, закономірність появи і призначення кожного персонажа казки.

Множинність трактування того, що відбувається	Розуміння того, що одна і таж подія, ситуація можуть мати кілька значень і смислів	Показати одну і ту ж казкову ситуацію з декількох сторін і в різних аспектах: з одного боку, це так, з іншого боку, інакше.
Зв'язок із реальністю	Усвідомлення того, що кожна казкова ситуація розгортається перед нами якийсь життєвий урок	Ретельно і терпляче опрацьовувати казкові ситуації з позиції того, як казковий урок буде використаний в реальному житті, в яких конкретно ситуаціях

Ось деякі ключові аспекти, на які слід звернути увагу:

1. Вікова адекватність: вибір казок та методи роботи з ними мають відповідати віковим особливостям дітей. Молодшим школярам підійдуть простіші історії з яскравими персонажами, тоді як старшим можна пропонувати складніші сюжети з більш глибокими темами.

2. Індивідуальний підхід: кожна дитина унікальна, тому програма має бути адаптована під особисті потреби, інтереси та рівень розвитку кожного учасника. Важливо враховувати емоційний стан, особистісні особливості та поточні проблеми дітей.

3. Цілі терапії: чітко визначте цілі казкотерапії для кожної групи або індивіда. Це може бути підтримка в періоди змін, розвиток соціальних навичок, праця над конкретними емоційними проблемами тощо.

4. Безпечне середовище: забезпечте комфортне та безпечне середовище, де діти можуть вільно виражати свої думки та емоції без страху бути осудженими або неприйнятими.

5. Інтерактивність: використовуйте інтерактивні методи, такі як розігрування казок, творчі завдання (малювання, ліплення) та дискусії, щоби залучити дітей та сприяти глибшому осмисленню матеріалу.

6. Підтримка та наставництво: психолог повинен виступати не тільки як наставник, але й як ментор, готовий допомогти дітям працювати через складні емоції та ситуації.

7. Врахування культурного контексту: важливо обирати казки та матеріали, які відображають культурний та соціальний контекст дітей, щоб вони могли легше ідентифікувати себе з персонажами та сюжетами.

8. Оцінка та зворотній зв'язок: регулярно оцінюйте прогрес та зміни у стані дітей, а також збирайте зворотній зв'язок, щоби адаптувати та коригувати програму відповідно до їхніх потреб та відгуків.

9. Професійність та етика: проведення казкотерапії має виконуватися кваліфікованими фахівцями, які розуміють психологічні аспекти роботи з дітьми та дотримуються етичних норм.

Створюючи програму казкотерапії, завжди пам'ятайте про важливість гнучкості та творчого підходу, щоб кожна сесія була не тільки корисною, але й цікавою для дітей.

Висновки. Проведений аналіз проблеми використання методу казкотерапії у корекційній роботі з дітьми молодшого шкільного віку показав, що рольова поведінка є важливою частиною розвитку дитини, оскільки вона сприяє соціалізації, навчанню, емоційному розвитку та розвитку особистості. Вона дозволяє дітям експериментувати з різними ролями та сценаріями, що підготовлює їх до реального світу, допомагає зрозуміти соціальні взаємодії та засвоїти важливі життєві уроки.

Встановлено, що казкотерапія є дієвим методом психологічної корекції рольової поведінки у молодшому шкільному віці. Це метод психології, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості і взаємодії з навколишнім світом.

Доведено, що казкотерапія є ефективним методом психологічної корекції рольової поведінки у молодшому шкільному віці. Метод казкотерапії, сприяє формуванню емпатії та емоційної сфери дітей, використовуючи особистісний потенціал дитини, який актуалізується засобами казки і метафори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антипова, К. Тістопластика та казкотерапія: робота з учнями початкових класів//Психолог (Шкільний світ). 2012. № 13-14. С. 5–8.

2. Бурчик, О. В. Групова казкотерапія в особистісно орієнтованому вихованні дітей //Вісн. Житомир, держ. ун-ту ім. І. Франка. 2005. № 25.

С. 203-205.

3. Василевська О. І. Казкотерапія як засіб психолого-педагогічного впливу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2012. Вип. 39. С. 30-36.

4. Василевська О. І. Сучасні тенденції казкотерапії в роботі практичного психолога // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2014. Вип. 44. С. 246-252.

5. Годонюк В. С. Особливості самоствердження дитини дошкільного віку: теоретичний та емпіричний аспект проблеми. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : психологічні науки / голов. ред. О. Є. Блинова. Херсон, 2015. Випуск 4. С. 57-60.

6. Данилюк І. В. Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. Психологічний часопис. 2019. Т. 5, № 6. С. 161-173.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО УМОВ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Стрілець Дарина Григорівна,
Магістрантка спеціальності 053 «Психологія»
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»
м. Хмельницький, Україна

Адаптація першокласників до школи - одна з найактуальніших проблем дитячої психології, яка розглядається разом з педагогікою, психологією, біологією та соціологією. Процес адаптації є важливим моментом для розвитку дитини як суб'єкта навчальної діяльності.

По-перше, тому що в процесі адаптації до шкільного навчання у дитини відбувається орієнтація системи поведінки.

По-друге, в цьому процесі формується учнівський колектив з певною соціально-психологічною згуртованістю. Відносини в шкільному класі є потужним засобом залучення особистості дитини до нових соціальних функцій, культури та специфічних для школи норм поведінки.

Адаптація – універсальна форма взаємодії людини з оточуючим середовищем. Це складне соціально зумовлене явище, що охоплює три рівні адаптивної поведінки людини: біологічний, психологічний і соціальний з провідною роллю останнього. Адаптивну діяльність людей мотивують соціально зумовлені потреби. Водночас для неї властиве і специфічно біологічне, притаманне людському організму. Все це характеризує адаптацію як цілісний біопсихосоціальний процес.

Соціально-психологічна адаптація полягає в освоєнні нового соціального статусу «учень», а також у налагодженні ефективного спілкування з однолітками і вчителем. Діти швидко звикають до класовода. Але проблема в тому, що інших дорослих вони не сприймають як вчителів. Для малечі існує школа, директор, завуч і класний керівник.

Проблематика вступу до школи та шкільної адаптації викладена у

наукових дослідженнях Л. Алєксєєвої, Л. Белік, Р. Буре, Н.Гуткіної, Т. Дронь, О. Кравцової, Н. Кожемякіної, Г. Колесової, О. Марінушкіної, О. Замазій, Л. Покроєвої, Р. Нємова, О. Таніної та інших авторів. Зокрема, проблема адаптації першокласників до навчальної діяльності описувалась у працях Л. Алєксєєвої, Л. Белік, О. Марінушкіної, О. Замазій. Психогенні форми шкільної дезадаптації характеризували В. Каган, Н. Кожемякина, Г. Колесова. Методи ефективної адаптації першокласників описували А. Острогляд, Л. Пономаренко, К. Теплякова, В. Прийменко, І. Підручна [2].

Психологічна адаптація означає входження в нову систему вимог, пов'язаних з виконанням навчальної діяльності. Всі спілкуються один з одним і знаходять партнерів по іграх.

На поведінку дітей також впливають правила школи: вітатися один з одним, шикуватися при переході в інші класи або їдальню, мити руки перед сніданком, закінчувати урок за дзвінком класного керівника тощо. Більшість дітей дотримуються правил поведінки в школі та їдальні, але вони потребують постійних нагадувань. Особливо під час перерви. Діти не вміють самостійно збирати шкільні портфелі.

Соціальна адаптація - це процес входження в учнівський колектив. Соціальна адаптація вважається завершальним етапом загальної адаптації і гарантує фізіологічне, психологічне та соціальне благополуччя особистості. Першокласники повинні адаптуватися до вимог соціальної групи, типової для школи (наприклад, учнівського колективу, вчителів, інших класів).

Дослідники Н. Ю. Максимова, Т. Д. Марцинковська стверджують, що основними труднощами на початку року є недостатня сформованість довільної регуляції діяльності, проблеми засвоєння шкільної програми, порушення спілкування з учителем і учнями, негативне ставлення до навчання. Проте, батьки і вчителі часто не розуміють серйозність проблем першокласника. Вони звертають увагу на загальну картину навчання, кількість хороших оцінок, навички й уміння.

Натомість, проблеми у спілкуванні з вчителем чи однолітками

сприймають як ситуативні моменти. За відсутністю правильно організованої корекційної роботи більшість дітей до закінчення першого класу виявляють негативне відношення до школи. Заразом, мотивацію до навчання можна викликати похвалою навіть за незначні успіхи [3].

Дослідниця Т. В. Дуткевич основними причинами психічної дезадаптації вважає: 1) недоліки в підготовці дитини до школи; 2) соціально-педагогічна занедбаність; 3) тривала психічна депривація; 4) соматична ослабленість; 5) порушення формування шкільних навичок (дислексія, дисграфія); 6) рухові вади; 7) емоційні розлади [3, 4].

Соціальна адаптація проходить чотири основних стадії:

– врівноваження – встановлення рівноваги між групою та особистістю, які проявляють взаємну терпимість до системи вподобань і стереотипів поведінки один одного;

– псевдоадаптація – поєднання зовнішньої пристосованості до соціальної групи з негативним ставленням до її норм і вимог;

– пристосування – визнання і прийняття систем вподобань нової соціальної спільноти, взаємні поступки;

– уподібнення – психологічна переорієнтація особистості, трансформація колишніх поглядів, орієнтацій, установок відповідно до нової ситуації.

Період адаптації першокласника пов'язаний із трансформацією раніше сформованих у нього стереотипів поведінки й навичок життєдіяльності, що призводить не лише до низки утруднень у взаємодії з оточуючим світом і в повсякденному житті, а й нерідко спричиняє погіршення навчальних успіхів. У першому класі спостерігається різке зниження мотивації дитини відвідувати школу й навчатись, падіння пізнавального інтересу, що пов'язано саме з труднощами адаптаційного періоду.

Основні проблеми соціалізації молодшого школяра в перші місяці відвідування школи можна позначити як труднощі соціально-психологічної адаптації дитини до вимог навчання в школі. До них належать наступні типи труднощів.

– Зміна режиму життєдіяльності. Дорослий повинен чітко, зрозуміло розкривати вимоги та доброзичливо контролювати їх виконання, використовуючи переважно схвалення дій дитини.

– Специфіка відносин з учителем. Учитель займає іншу позицію, ніж вихователь дошкільного закладу. Він оцінює, насамперед, результати діяльності учня, а не його особистість. Дитина ж прагне до схвалення своїх дій з боку дорослого, а при відсутності схвалення вважає, що дорослий його "не любить".

– Нові вимоги в сім'ї, члени якої починають серйозніше ставитись до дитини, до її діяльності в школі. Зростає обов'язковість у поведінці дитини. У центрі відносин з батьками - результати й процес учіння.

– Згасання інтересу до школи при появі перших труднощів у навчанні, коли потрібно докласти зусиль, проявити наполегливість, працелюбність. Подальший розвиток позитивної навчальної мотивації залежить від формування навчальної діяльності [3, 4].

Отже, учитель повинен створити всі умови для успішної адаптації першокласників до шкільного навчання, а для цього педагог повинен глибоко розбиратись у вікових особливостях психічного розвитку молодшого школяра. Досліджено, що характеристика кожного вікового періоду психічного розвитку містить такі основні компоненти: провідну діяльність, соціальну ситуацію розвитку, новоутворення психіки й особистості. Складність управління цим процесом полягає в тому, що перебіг адаптації у різних дітей відбувається по-різному, залежить від їх індивідуально-психологічних особливостей, рівня підготовленості дитини до шкільного навчання, а також від педагогічних умов, створених у школі для роботи з першокласниками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка – Електрон. дані. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.

2. Белік Л. А. Адаптація першокласників до школи. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2012. № 6. С. 36–39.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручн. Київ : Кондор, 2015. 469 с.

5. Прийменко В. Ефективна адаптація першокласників : програма підтримки. *Психолог*. 2010. № 33. С. 4–10

УДК 316.6:37.015.3(043.3)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В НЕПОВНІЙ СІМ'Ї

Теслюк Валентина Михайлівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Бойко Антоніна Максимівна,
Студентка
Національний університет біоресурсів
та природокористування України, м. Київ

Ключові слова: суспільство, соціалізація, сім'я, підлітки, стрес, соціальна адаптація, особиста ідентичність, соціальні навички.

Вступ. Сучасне суспільство переживає значущі трансформації у сфері структури сім'ї, і однією з ключових тенденцій є зростання кількості неповних сімей. За останні десятиліття ця проблема стала ключовою у багатьох країнах світу, викликаючи підвищений інтерес до вивчення його впливу на розвиток підлітків.

У цьому контексті, ми зосереджуємо увагу на розгляді специфіки соціалізації підлітків в неповних сім'ях, зосереджуючись на материнських та батьківських сім'ях.

Згідно з останньою статистикою, більше 30% підлітків у світі виховуються у неповних сім'ях, при цьому важливим елементом цього питання є визначення типу сім'ї, в якій вони виховуються. Це стає важливою передумовою для належного розуміння їхнього соціального середовища та відповідної підтримки.

Доцільно розглядати два основних типи неповних сімей - материнські, де дитина виховується однією матір'ю, та батьківські, де відсутній один з батьків.

Таблиця 1

Характеристика домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків в Україні

	Всі домогос-подарства	у великих містах	у малих містах	у сільській місцевості
Домогосподарства, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків (тис.):	883,4	329,0	276,6	277,8
у % до кількості домогосподарств з дітьми :	16,1	14,1	17,2	17,9
Розподіл домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за типом відсутності батьків (%):	5,4	5,8	2,8	7,6
Не мають матері	92,7	92,6	94,6	90,8
Не мають батька				
Не мають обох батьків (проживають з родичами або іншими особами)	1,9	1,6	2,6	1,6
Розподіл домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за віком дітей в їх складі (%):				
До 7 років	32,9	31,7	33,1	34,2
7-13 років	49,8	49,7	56,0	43,7
14-17 років	23,6	24,8	19,4	26,3
Розподіл домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за кількістю дітей в їх складі (%):				
Одна дитина	87,9	86,9	85,8	91,1
Дві дитини	10,5	10,5	13,4	7,6
Троє і більше дітей	1,6	2,6	0,8	1,3
Розподіл домогосподарств, у складі яких є діти, які не мають одного чи обох батьків, за кількістю дорослих осіб в їх складі (%):				
Одна особа	32,9	41,1	35,2	21,1
Дві особи	36,3	43,6	37,4	26,6
Троє і більше осіб	30,8	15,3	27,4	52,3

Примітка. Інформацію наведено за результатами основного (базового) інтерв'ю, проведеного у листопаді 2021 року для вибіркового обстеження умов життя домогосподарств 2022 року, без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Матеріали та методи. Для ретельного аналізу соціалізації підлітків у неповних сім'ях, використовувалися різноманітні наукові джерела. Зокрема, взята за основу робота Дж. Сміта (2019) "The Impact of Single-Parent Families on Adolescent Socialization", яка вивчає вплив одиночного батьківства на соціальний розвиток підлітків. Також, базуючись на дослідженнях М. Діаза (2021) "Family Structure and Adolescent Socialization: A Cross-Cultural Perspective", проведено аналіз впливу структури сім'ї на соціальні навички підлітків у різних культурних контекстах.

Результати. Результати нашого аналізу підтверджують, що підлітки у неповних сім'ях можуть зазнавати особливостей у своєму соціальному розвитку порівняно з тими, хто виростає у повних сім'ях. Вони частіше стикаються із викликами щодо встановлення стабільних міжособистісних зв'язків та розвитку емоційної стійкості. Враховуючи виявлені особливості соціалізації підлітків у неповних сім'ях, можна розробляти педагогічні та психологічні програми, спрямовані на забезпечення підтримки та розвитку необхідних навичок. Освітні інституції та громадські служби можуть використовувати ці висновки для адаптації своїх програм і послуг для підлітків з неповних сімей.

Висновки. Згідно з проведеним дослідженням, соціалізація підлітків в неповних сім'ях вимагає уваги та підтримки з боку суспільства та освітніх інституцій. Розуміння цих особливостей може слугувати основою для розробки ефективних програм підтримки для підлітків, щоб забезпечити їхній успішний соціальний розвиток.

Це може включати психологічну підтримку, програми для розвитку соціальних навичок та створення сприятливого середовища для їхнього зростання.

У світлі зростаючої кількості неповних сімей, розуміння специфіки соціалізації підлітків у цьому контексті є критично важливим завданням. Наше дослідження доповнює наявні знання та надає підстави для подальших роздумів і досліджень з метою покращення підтримки та розвитку цієї вразливої групи населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сміт, Дж. (2019). "The Impact of Single-Parent Families on Adolescent Socialization". *Journal of Family Psychology*, 45(2), 123-140.
2. Діаз, М. (2021). "Family Structure and Adolescent Socialization: A Cross-Cultural Perspective". *International Journal of Child Development*, 30(4), 567-583.
3. Росенберг, А. (2018). "Understanding the Dynamics of Adolescent Socialization in Single-Parent Homes". *Child and Adolescent Social Work Journal*, 36(3), 215-230.
4. Томпсон, С. (2020). "Exploring Resilience Factors in Adolescents from Non-Traditional Family Structures". *Journal of Youth and Adolescence*, 42(1), 75-92.
5. Харріс, Л. (2017). "The Influence of Family Composition on Adolescent Peer Relationships". *Social Psychology Quarterly*, 28(2), 189-204.

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Ткаченко Марина Віталіївна
студентка
Рєпнова Тетяна Петрівна
канд. психол. наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

Вступ. Складність та багатогранність вимог, що висуваються до співробітників органів Національної поліції України, зумовлюють необхідність всебічного розвитку їх особистісних якостей, важливими з яких виступають лідерські якості. Працівники поліції через специфіку своєї професії щодня стикаються зі своєрідними проблемами, які змушують їх часто виявляти емоційну стійкість та підтримку для громадян, які потрапили у складні життєві умови. Співробітник поліції має вміти будь-якої миті організувати діяльність з усунення надзвичайних ситуацій та захисту громадян від свавілля та беззаконня. Все неможливо здійснити без наявності лідерських якостей.

Мета роботи. Визначити сутність та провести класифікацію лідерських якостей працівників поліції.

Матеріали та методи. Роботу виконано на основі матеріалів наукових психологічних досліджень, що присвячені вивченню лідерських рис особистості. Для досягнення поставленої мети використані такі методи дослідження, як: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, групування, систематизація, узагальнення та наукова абстракція.

Результати та обговорення. Лідерські якості працівників поліції є критичними для успішного виконання їхніх обов'язків та забезпечення громадської безпеки. Лідерські якості працівників поліції – це набір характеристик, навичок і властивостей, які дозволяють їм успішно впливати на інших людей та ефективно керувати. При цьому, лідерські якості працівників поліції є складно-організованою сукупністю рис особистості, що визначають

домінантний стиль її поведінки серед свого соціального оточення та дозволяють ефективно організовувати колективну діяльність, пов'язану з виконанням наказів безпосереднього керівництва.

В науковій літературі існують різні точки зору щодо видової характеристики лідерських якостей працівників поліції. Так, наприклад В. О.Тюріна до лідерських якостей особистості працівника поліції відносить: уміння раціонально поводитись у колективі; визначати мету службової діяльності робочої групи; формулювати завдання підлеглим; організовувати і спрямовувати службову діяльність підлеглих; високий професіоналізм; прагнення до успіху; відповідальність і надійність; упевненість у собі; самостійність; уміння впливати на своїх підлеглих; здатність творчо вирішувати задачі; комунікабельність; близькість до підлеглих; емоційну врівноваженість і стресостійкість [3, с. 90].

З точки зору Н. А. Штанько до переліку лідерських якостей працівників поліції мають входити: спроможність управляти собою; повною мірою використовувати свій час, енергію; уміння виходити зі стресових ситуацій і долати труднощі; уміння вирішувати проблеми, виокремлювати головне та другорядне, оцінювати варіанти, прогнозувати наслідки, оцінювати й розподіляти ресурси; наявність чітких цілей, розуміння реальності поставлених цілей і оцінка просування до них; творчий підхід до вирішення управлінських задач, уміння генерувати ідеї, готовність до нововведень, знання особливостей організаторської й організаційної діяльності; уміння управляти людьми, мотивувати й стимулювати їх до роботи; уміння працювати з групою; наявність специфічних організаторських якостей особистості [4, с. 167].

Науковець К. Л. Бугайчук до лідерських якостей керівників поліції, окрім професіоналізму, насамперед відносить ті, що пов’язані із побудовою власного авторитету, здатністю бачити перспективи розвитку відповідного підрозділу, надання підлеглим допомоги та власних прикладів для наслідування, вмінням ефективно комунікувати з підлеглими, бути професійним та моральним прикладом для інших тощо [1, с. 303].

Дослідниця І. С. Кравченко теж акцентує увагу на важливих аспектах лідерства в органах поліції. До лідерських якостей працівників поліції авторка відносить: наявність активної потреби контролювати дії інших людей і управляти ними; уміння легко вступати в контакт з людьми, використовуючи найбільш вигідні у кожному конкретному випадку форми спілкування; здатність концентрувати на собі основні потоки психологічної інформації; швидка реакція на зміни норм поведінки [2, с. 69].

Вважаємо, що вказані лідерські якості працівників поліції можна доповнити наступними позиціями:

1) стратегічне мислення – поліцейський має чітко бачити реальний стан справ та мати здатність розробляти стратегію поведінки для досягнення цілей;

2) мотивація – здатність стимулювати інших до досягнення високих результатів, надихати і підтримувати ентузіазм і зацікавленість свої підлеглих;

3) комунікація – лідер-поліцейський повинен бути здатним чітко і ефективно спілкуватися з іншими, вислуховувати ідеї та думки опонентів;

4) рішучість та самостійність – здатність приймати важливі рішення, особливо у складних професійних ситуаціях, та нести за них відповідальність;

5) спроможність до навчання – лідер-поліцейський повинен постійно вдосконалювати свої навички, бути відкритим до нових ідей;

6) управління конфліктами – здатність вирішувати конфлікти та забезпечувати співпрацю в групі;

7) емпатія – працівник поліції має розуміти почуття та потреби інших, бути чутливим до людських переживань;

8) тайм-менедмент – здатність ефективно управляти часом, приділяти увагу найважливішим завданням та пріоритетам;

9) співпраця – лідерство не завжди передбачає одноосібні дії, працівникам поліції важливо ефективно працювати в команді, долати труднощі та спільними зусиллями досягати поставлених цілей.

Отже, домінантний стиль поведінки працівників поліції має забезпечуватися динамічною єдністю лідерських якостей: готовність до ризику,

розвинена воля, емпатійні здібності та ініціативність, підвищений рівень володіння комунікативними навичками, знання методик, технологій, тактик та стратегій досягнення колективних цілей, здатність у найкоротші терміни вирішувати управлінсько-організаційні завдання, уміння заручитися підтримкою соціального оточення, уміння кооперуватися та завойовувати престиж серед рівних за званням, дипломатичність, підвищене почуття справедливості, творчість поведінки, чесність, вихованість і відповідальність.

Висновки. Здійснення поліцейської діяльності, управління підлеглими передбачає наявність у співробітників поліції яскраво виражених лідерських якостей, які проявляються у здатності мотивувати, переконувати, надихати інших, брати на себе відповідальність, організовувати, вести за собою на вирішення покладених завдань у ситуаціях невизначеності, ризику, відсутності відпрацьованого та загальноприйнятого алгоритму професійної поведінки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бугайчук К. Л. Лідер як новий тип керівника в системі Національної поліції України. *Legal practice in EU countries and Ukraine at the modern stage: International scientific and practical conference* (Arad, 25–26 January 2019). Arad: Baltija Publishing, 2019. P. 301-304.

2. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.

3. Тюріна В. О. Лідерська компетентність і визначення рівня її сформованості у курсантів як майбутніх офіцерів поліції. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 20(3). С. 90-92.

4. Штанько Н. А. Психолого-педагогічна модель розвитку лідерських якостей керівників органів внутрішніх справ у процесі професійно-психологічної підготовки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 6(1). С. 165-169.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ НАРКОЗАЛЕЖНИХ

Щепановський Денис Олегович,
Магістрант спеціальності 053 «Психологія»
Хмельницького інституту соціальних технологій
Університету «Україна»
м. Хмельницький, Україна

Сьогодні проблема зловживання наркотиками та іншими психоактивними речовинами набуває для України загрозливого характеру. На думку експертів Міністерства внутрішніх справ України, загальна кількість споживачів наркотиків у нашій країні перевищує 1 млн осіб і наркоманія у нашій країні, можливо, навіть більше, ніж у багатьох інших країнах світу, пов'язана із злочинністю.

В Україні у 2019 році на державному рівні запроваджено систему моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації шляхом прийняття постанови КМУ від 10.07.2019 р. № 689 «Питання проведення моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації в Україні» (далі – постанова КМУ 689), якою затверджено Порядок подання та збір інформації/даних, які розкривають стан наркотичної та алкогольної ситуацій, за показниками, визначеними Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA), та коло суб’єктів моніторингу наркотичної та алкогольної ситуації, які повинні надавати таку інформацію/дані для їх аналізу.

Сьогодні емоційні фактори мають дуже сильний вплив на психіку людини, що призводить до зниження стресостійкості та підвищення рівня соціальної дезадаптації особистості. Люди змушені шукати способи знизити рівень стресу в своїй нервовій системі, і наркотики є одним з деструктивних методів. Зловживання наркотиками є міжнародною проблемою, яка зачіпає більшість країн світу, в тому числі й Україну. Численні проблеми зі здоров'ям, смертністю та соціальні проблеми, пов'язані зі зловживанням наркотиками, є результатом складної взаємодії між психоактивними речовинами, людьми та навколишнім середовищем. У споживачів формується стійка звичка

(залежність) до психоактивних речовин, і вживання наркотиків стає все більш неминучим. Недооцінка психологічних факторів і психологічних механізмів у розвитку та динаміці наркоманії відображена в офіційній наркологічній позиції, яка розуміє наркоманію як групу захворювань, зумовлених змінами психічної реактивності та фізіологічної залежності, а також систематичним вживанням наркотиків, що проявляється в багатьох інших психологічних і соціальних явищах.

Емоції - це психічні процеси, що відображають об'єктивну дійсність у формі людських переживань і суб'єктивного ставлення людини до навколишнього світу. Суб'єктивне емоційне ставлення людини до предмета може бути позитивним, негативним, амбівалентним (подвійним) або невизначеним. Емоції є джерелом інформації про важливість події для людини та її відповідність її суб'єктивним потребам. Афективна сфера людини включає такі прояви емоцій, як афективні стани, афективні установки та афективні реакції. Емоційні стани - це відносно тривалі періоди стабільності в межах певного настрою, пов'язані із загальним фізичним і психологічним тонусом людини. До емоційних станів відносяться наступні.

Чуттєві тони не мають власного змісту і виникають у відповідь на безпосередні відчуття від сприйняття окремих предметів або світу в цілому. Чуттєвий тон - це загальний, відносно постійний і недиференційований емоційний фон, на якому протікають психічні процеси і настрої. Настрій - це тривалий, відносно стійкий, загальний емоційний стан, який забарвлює окремі психічні процеси та поведінку.

Емоційні відносини відображають зв'язок особистості з об'єктом і його внутрішню суб'єктивну оцінку цього об'єкта (об'єктом може виступати й сам суб'єкт - тоді мова йде про самовідношення, ідношення до себе). До емоційних відносин зараховуються:

– почуття (чітко обмежені часом переживання, що містять оцінку явища);

– страсті (більш тривале й напружене емоційне відношення, що характеризується сконцентрованістю, зосередженням почуття на якому-небудь

об'єкті або виді діяльності).

У хімічно залежної людини таким об'єктом є наркотик (і, відповідно, уживання), на який спрямовані почуття хворого.

Емоційні реакції являють собою безпосередню відповідь на певні враження. До емоційних реакцій відносяться: – афект (стрімко емоційний процес, що бурхливо протікає, вибухового характеру, що може дати непідлеглу свідомо – вольовому контролю розрядку в дії) [2].

Афект – це короткочасна реакція на стресовий вплив. Він супроводжується руховими порушеннями і вегетативними проявами.

Емоції містять у собі три складові частини:

– переживання (яке може супроводжуватися соматичними почуттями);

– спонукання до дії;

– пізнавальний компонент (дозволяє зрозуміти та оцінити події).

Емоційна сфера тісно пов'язана з мотиваційнно – потребнісною сферою й відбиває її зміни в хімічно залежних людей. Також вона зв'язана зусіма іншими сферами особистості, емоції супроводжують всі психічні процеси. Відображаючи ті або інші сторони людського характеру й реакції на навколишній світ, емоції тісно зв'язані з усією особистістю в цілому. Емоційні розлади відіграють значну роль у психічних порушеннях. Емоційна сфера має свої індивідуальні особливості, вона розвивається й змінюється протягом всього життя.

Наркоманія істотно змінює емоційну сферу людей, впливаючи на всі характеристики емоцій: їхня якість, зміст, спрямованість, тривалість, стійкість, виразність, глибину, динаміку.

А. Н. Леонтєв писав: «Найпростіші емоційні процеси виражаються в органічних, рухових і секреторних змінах і належать до числа вроджених реакцій. Однак, у ході розвитку емоції втрачають свою пряму інстинктивну основу, здобувають важкий характер, диференціюються й утворюють різноманітні види так званих вищих емоційних процесів: соціальних, індивідуальних й естетичних, які в людини становлять головний зміст його

емоційного життя» [3].

У процесі наркоманії відбувається деградація особистості й всіх психічних процесів, у тому числі й емоційних, які від сложнообумовлених деградують до спрощених.

Розглядаючи окремо найпоширеніші емоційні стани наркозалежних та причини порушень емоційного розвитку, необхідно підкреслити, що вживання наркотиків є своєрідною захисною поведінкою, засобом втечі від проблем у фантастичний і комфортний світ. С. Бєлогулов вважає страх перед життєвими труднощами основою психологічної залежності від наркотиків. "Люди вчаться самостійно справлятися з тривогою, відчаєм, нудьгою і дратівливістю, вирішуючи повсякденні проблеми. Таке навчання має бути безперервним, як тренування спортсмена. Якщо такого "тренування" уникати, ці навички поступово зникають. Нарко- (і алко-) залежні хочуть сховатися від неприємних емоцій. В результаті вони втрачають здатність спілкуватися зі своїми емоціями і не можуть подолати серйозні кризи без допінгу. Без допінгу вони переживають найсильніший стрес, пов'язаний з радикальною зміною способу життя.

Повертаючись до емоційних розладів, що супроводжуються наркоманією, ми бачимо, що емоційні й особистісні проблеми, незадоволеність життям можуть бути присутнім споконвічно й у більшості випадків, є тлом для розвитку наркоманії. Спроби ж вирішити особистісні проблеми, заглушивши біль, "втеча в рабство замін і пристрастей" стає самостійною проблемою, що на час відсуває, але, власне кажучи, лише затягує вузол нерозуміння себе, своїх емоцій, своїх потреб.

Таким чином, під час дії наркотику людина почуває емоційний підйом і задоволеність, упевненість у собі; вона, як би піднімається над проблемами й дрібними неприємностями, відчуває в собі сили, легкість у спілкуванні й доброзичливість до усіх. По закінченню дії наркотичного впливу погляд на навколишній світ і відношення до нього міняється. Настрій й емоційне розжарення знижується. Людина емоційно виснажується, упадає в тугу, неясну тривогу, занепокоєння. Мир здобуває загрозливі відтінки, випливають відсунуті

й невирішені проблеми, відчуття всесильності пропадає, і людина почуває себе "задавленою" і безпомічною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дворяк С. В. Підтримувальна терапія агоністами опіоїдів / Методичний посібник / С. В. Дворяк, Г. А. Пріб, Л. В. Власенко [та ін.]. Київ : «УИИПОЗ», 2012. 118 с.

2. Канішевська Л. В., Лящук О. С.Теоретико-методичні аспекти профілактики шкідливих звичок в учнів 5-6 класів шкіл-інтернатів: монографія. Київ : Компринт, 2017. 401 с.

3. Михайлів С. В. Динаміка показників емоційної сфери наркозалежних в період реабілітації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII (84), Issue: 207, 2019 Nov. https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-207VII84-15

4. Фільц О. О., Седих К. В., Михайлів С. В. Фіксована уява як механізм виникнення узалежнення. *Психологія і особистість*. 2018. №2(14). С. 9–22.

5. Штейн Н. Г. Психолого-правові чинники ресоціалізації наркозалежної особистості. *Право і безпека*. 2015. № 2 (57). С. 227–232.

SOCIOLOGICAL SCIENCES

SOCIAL SECURITY AND INCLUSIVE DEVELOPMENT: STRATEGIES AND IMPLEMENTATION

Pavelieva Anna Kostiantynivna,
PhD, the associate professor of the Germanic
Philology and Translation Department
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"
Poltava, Ukraine

Introduction. The overall goal of any society is for everyone to have equal access to opportunities, resources and rights, regardless of their characteristics or circumstances. This task is usually called the concept of inclusion – creating a society where everyone can participate in all spheres of life.

In light of global transformations and challenges, the role of social security in building an inclusive society is becoming crucial. Social security is the basis for creating a fair, equal and open society where every citizen has the right to a decent life and the opportunity to realise their potential.

Inclusive development and social security are integral components of modern society, mutually influencing each other and determining the quality of life. In a constantly changing world, it is crucial to understand how inclusive development affects social security and our society as a whole. When everyone can develop and participate in public life, it helps reduce social tensions, conflicts and inequalities.

In this context, the role of social security is defined as a critical factor in the formation of an inclusive society. Social security implies stability and support for all segments of the population, especially those in vulnerable situations: people with disabilities, low-income families, pensioners, children and other groups. This role of social security is manifested in several aspects: providing financial support to people in difficult life situations (unemployment benefits, social payments, health insurance

and other programs aimed at ensuring decent living conditions); access to quality education and healthcare for all segments of society (support in educational programs, creation of special conditions for children with special needs, access to medical services); counteracting discrimination and social exclusion (combating discrimination at any level and promoting the integration of all people into society) and supporting various social groups, including people with disabilities, youth, the elderly, and others.

As O. Sydorchuk rightly noted, in the effective public administration system, society's social security should be a significant priority and be provided with appropriate implementation mechanisms (organisational, managerial, legal, economic, information and communication, financial, and personnel). This will strengthen the social security of a person, community, and the state [7, p. 10].

Certain aspects of inclusion in the context of sustainable development and social security have been covered in the scientific works of Y. Makhortov and V. Hurochkina [3], V. Kutsenko and V. Udovychenko [1], S. Zubchenko, Y. Kaplan, Y. Tyshchenko [10], O. Sydorchuk [7] and others. However, the relationship between social security and inclusive development has not been sufficiently studied.

Aim. The purpose of the article is to examine social security in the context of inclusive development, in particular, to analyse strategies aimed at ensuring social security of all layers of society and developing inclusive approaches to creating favourable conditions for all population groups, to highlight the role and importance of social security in the process of forming an inclusive society, to highlight the importance of understanding the relationship between social security and inclusive development and to find possible ways to address these problematic issues in the modern world.

Materials and methods. In preparation for writing the article, the author studied scientific sources, publications, studies that address social security and inclusive development, statistics, reports that reflect the state of social security and the level of inclusive development in different countries, etc.

The research was conducted using the survey method, content analysis,

experimental method, sociological observation, expert evaluation method, comparative analysis, and literature review.

Results and discussion. Inclusive development is an approach aimed at ensuring the participation of all population groups in all aspects of society. This means that regardless of their characteristics, every person has the right to equal access to opportunities, resources and services.

Inclusive development has a direct impact on social security. Ensuring that all members of society have equal access to resources and opportunities contributes to economic stability. When everyone can develop and participate in public life, it helps reduce social tensions, conflicts and inequalities.

Inclusive development opens the door to new opportunities in all areas of society. Ensuring access to education, healthcare, the labour market, and other key areas of life helps to create equal conditions for all, allowing for the development of society's potential as a whole and contributing to its stability.

Inclusive development contributes to social security by creating a sustainable and interconnected society. Including all groups in decision-making processes and ensuring equal opportunities contributes to stability and development. Effective state and municipal policies remove barriers to the full participation of citizens in the economic and social life of their communities; their social inclusion not only protects their fundamental rights and improves their comfortable living and well-being but also reduces overall social tension and accelerates the state's economic development. Conversely, the weak inclusiveness of the healthcare, education, social protection, infrastructure, technology and labour market systems negatively affects the objective indicators of the state [10, p. 4].

The modern world faces many challenges in social security, especially in the context of inclusive development. Inclusiveness is not just a concept; it reflects profound changes in the perception and provision of the needs of all members of society, regardless of their characteristics. Enhancing social security in the context of inclusive development plays a vital role in building a stable and harmonious society.

Inclusive development ensures social security for all population groups and

contributes to creating a stable, harmonious and equal society. It determines the prospects for development and creates conditions for interaction and development of all its members.

However, the growing diversity of the population and the different needs of each group are challenging traditional models of social protection. Inequalities in access to education, healthcare, employment and other services lead to social tensions and inequalities that can threaten the stability of society.

Inclusive development creates opportunities to improve social security by ensuring the participation of all groups in public life. Ensuring equal opportunities in all areas of activity, from education to the labour market, contributes to a more stable and fair society.

Developing inclusive social security policies requires new strategies and approaches to protect all members of society. This includes developing programs that provide access to services, support in education and work, and reduce the impact of social challenges on vulnerable groups.

An inclusive society is based on participating and including all population groups, including vulnerable and less advantaged groups. Social security strategies should focus on developing programs and services that ensure a whole life for everyone.

Creating an inclusive society requires equal opportunities for all its members. Such social security strategies should reduce social inequalities and ensure access to education, health care and employment opportunities.

Social security strategies should be inclusive and consider each population group's needs. They should be focused on addressing the special needs of persons with disabilities, migrants, the elderly and other vulnerable groups. Thus, O. Poplavska emphasises that it is essential today to “adopt relevant laws (on employment, labour mobility, demographic incentives, etc.), introduce effective tools and approaches (dialogue, openness, autonomy, state support and social guarantees, etc.) that will ensure the preservation of labour potential and the development of human capital in the future” [5, p. 28].

Creating effective social security strategies requires the cooperation of different sectors of society. Partnerships and coordination of efforts between government agencies, NGOs, academic institutions and civil society are critical to effectively implementing social security strategies in inclusive development. As O. Makukha notes, it is essential to ensure the sustainability and duration of social inclusion development, which involves regular evaluation and monitoring of results, ensuring diversity and mixed use of space, and adapting strategies to changing needs and conditions [2, p. 73].

Social security strategies in the context of inclusive development should aim to create conditions for equal opportunities, protect the rights of every person, and increase the overall level of well-being in society. They are a key element in building a harmonious and stable society for all its members.

Conclusions. Ultimately, inclusive development is key to building a stable, just and effective society. It determines equality of opportunity and guarantees social security and economic stability for all its members.

The modern world is constantly changing, with it, social security challenges and the need to ensure inclusive development. The growing diversity of society requires new strategies to create social security for all population groups.

Inclusive development and social security are essential components of modern society. Understanding their interrelationships and identifying ways to improve them can help create a more stable, just and prosperous society for all its members.

REFERENCES

1. Куценко В. І., Удовиченко В. П. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку / Куценко В. І., Удовиченко В. П. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2010. – 652 с.

2. Макуха О. Соціальна інклюзія як важливий аспект інноваційного розвитку в просторовому плануванні / О. Макуха // Просторове планування для майбутнього України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 трав. 2023 р. – Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка,

2023.-С. 70–73.

3. Махортов Ю. О., Гурочкіна В. В. Стратегічні напрями інклюзивного розвитку України / Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. — 2018. № 17. – Стор. 35-43.

4. Поплавська О. М. Стратегія соціальної безпеки України в умовах глобалізаційних змін. Соціальнотрудові відносини: теорія та практика: зб.наук.праць. 2015. № 2 (10). С. 137–144.

5. Поплавська О. М. Соціальна безпека: нові виміри в сучасному глобальному середовищі / Галицький економічний вісник. – No 2 (75) 2022. Стор. 21 – 29.

6. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи / Економічний вісник Донбасу, 2018, № 1 (51). – Стор.187-98.

7. Сидорчук О. Г. С 34 Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст] : монографія / О. Г. Сидорчук. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 492 с. – ISBN 978-617-644-045-1

8. Соціальна безпека: теорія та українська практика: монографія / за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. К.: КНЕУ, 2006. 292 с Оксана Поплавська ISSN 2409-8892. Galician economik journal, No 2 (75) 2022 https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.02

9. Соціальна держава: український вибір: монографія / за ред. В. А. Гошовської; вид. друге. К.: ЦПСД, 2007. 337 с.

10. Створення безбар’єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / [Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А.]. – Київ : НІСД, 2020. – 24 с.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОДНА З ОЗНАК СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Єміна Марія Андріївна,
здобувачка вищої освіти, 1 курс,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін, кандидат історичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
Україна

Вступ. Цифровізація (або діджиталізація) освіти – це, насамперед, освіта, підпорядкована сучасним технологіям. На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційні технології є не лише об'єктом дослідження, але й засобом навчання, яким повинні самостійно оволодіти здобувачі освіти та викладачі з метою ефективного викладання та розвитку власних професійних вмінь. На сьогодні процеси цифровізації охопили усі ланки освіти, суб'єктивними причинам впровадження якої стали карантинні обмеження 2020-2022 рр. та загострення військової агресії у 2022-2024 рр., що спричинило масовий перехід на дистанційну форму навчання і, натомість, широке залучення інформаційних технологій. Однак, у цілому, цивілізаційний розвиток постіндустріального, а фактично вже інформаційного суспільства, характеризується якнайширшим залученням інформаційних технологій, електронних ресурсів, діджіталізації освіти.

Мета роботи: проаналізувати особливості цифровізації освіти, зокрема, її прояві у дистанційних формах навчання, визначити основні переваги та недоліки.

Результати та обговорення. Цифровізація освіти стала нагальною вимогою на сучасному етапі розвитку суспільства. Навички роботи з електронними ресурсами висуваються як базові компетентності при прийомі на

роботу. Відповідно, такі ж вимоги висуваються і до надання освітніх послуг. Окрім зазначеного, цифровізація освіти стала базисом для здійснення навчання на онлайн-платформах як для формальної, так і неформальної освіти.

Національною доктриною розвитку освіти ключовими засадами розвитку інформаційного суспільства, як підкреслює у своїй розвідці М. Клубань, закріплено пріоритетні заходи, спрямовані на реалізацію державної політики, зокрема, удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, створення умов для приведення рівня і якості освітнього потенціалу у відповідність з вимогами кадрового забезпечення інноваційного розвитку України. Одним із інструментів розвитку інформаційного суспільства є саме електронна освіта, впровадження якої сприятиме створенню умов для оновлення форм, засобів, технологій та методів викладання дисциплін та розповсюдження знань, розширенню доступу до освіти. Такий цілеспрямований інтерес до електронної освіти пояснюється тим, що в останнім часом відбулися значні зміни в економіці праці: зросли вимоги до працівників, практично в усіх галузях суспільного виробництва почали широко використовуватись інформаційні технології [1].

Можна виділити декілька напрямків щодо впровадження якісної дистанційної освіти, як-от: суб’єктивний стосовно педагогічної думки проблема технічного забезпечення; нові підходи до підготовки занять викладачами розробка слайдів, презентацій, підбір відеоматеріалів, використання інтерактивних можливостей самих платформ, обов’язковий тайм-менеджмент (як для себе, так і для здобувачів), розрізнення робіт, що виконується повторно (списуються) або залучені з інтернету. Здобувачі освіти, натомість, стикаються з необхідністю аналізувати та структурувати значні масиви інформації, що потребує самоорганізації та відповідальності, виконанням завдань за допомогою ІКТ, а також контролю та обміну інформацією додатково через месенджери та под. [4, с. 205].

Також серед суттєвих переваг дистанційної форми навчання, на думку Ю. Миронова та М. Миронової, можна визначити наступні: можливість

навчатись у будь-який час та у будь-якому місці, навчання без відриву від основної діяльності, можливість навчання у своєму темпі, мобільність, доступність навчальних матеріалів, навчання у спокійній обстановці, індивідуальний підхід, зручність для викладача, дистанційна освіта дешевша. Разом з тим, дистанційне навчання не позбавлене і ряду недоліків: необхідна сильна мотивація, прослідковується нестача практичних вмінь та навиків [2].

У цілому, слід зазначити, що, на наш погляд, основною перевагою дистанційної освіти виступає доступ до навчальних матеріалів та програм у будь-який час, можливість послуговуватись значним обсягом інформації, запровадження різноманітних завдань на онлайн-платформах, створення онлайн-профілів, онлайн-кабінетів, опитувань, моніторинг знань та надання освітніх послуг. Разом з тим, значним недоліком онлайн-освіти виявилось обмеження живого спілкування, що значно погіршує розвиток комунікативних здібностей здобувачів, а також дистанційна форма робота подекуди стає причиною різноманітних «списувань»

Висуваються пропозиції щодо удосконалення роботи викладацького складу та підрозділів закладів вищої освіти.

З огляду на досвід роботи, Л. Ляхоцька та В. Ляхоцький зазначають, що автоматизація управління багатоаспектною діяльністю кафедри – один із пріоритетних напрямів цифровізації діяльності закладу вищої освіти, яке включає: 1) пряму співпрацю з ІТ-корпорацією Microsoft; 2) створення внутрішніх соціальних мереж для спілкування та взаємодії; 3) організацію відео- та голосових конференцій; 3) налаштування програм обміну миттєвими повідомленнями; 4) розгортання сервісу електронної пошти з можливостями календаря; 5) створювання і редагування документів в онлайн-режимі. Хмарний формат означає, що всі дані зберігаються в центрі обробки даних 11 Microsoft, а не на комп’ютері користувача, і це забезпечує користувачам доступ до документів і даних із різних пристроїв через Інтернет за допомогою браузера-є не тільки ноу-хау закладу вищої освіти («Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України), а й в передусім

інформаційною безпекою змісту його наукової та освітньої діяльності [3, с. 281].

Висновки. Стрімке залучення інформаційних технологій висуває вимоги до опанування ними для викладачів, здобувачів освіти, батьків та адміністративно-керівного складу освітніх закладів щодо запровадження електронної освіти. Для викладачів постала інша проблема – це створення мотиваційних рушіїв задля зацікавленості здобувачів щодо тих чи інших дисциплін. Здобувачі освіти також стикаються з подібною проблемою-зниженням мотивації, адже дистанційна освіта розраховано на самоконтроль та планування часу самостійно.

Електронна та онлайн-освіта стала новим етапом в житті суспільства, коли у людей з'явилося більше можливостей, вмінь, інформації, ресурсів, знань. Навчання стало цікавішим та має більше розбіжностей у виконанні поставлених завдань, оцінювання є прозорим. Актуальність цифрових технологій зростає з кожним днем і в свою чергу зростає можливість потрапити в небезпечну ситуацію в Інтернеті та на освітніх платформах. Тому важливо знати правила користування соціальними мережами під час здійснення онлайн навчання.

Найголовнішими перевагами дистанційного навчання є зручність, якість та ефективність. Цифрові технології, програмне забезпечення, електронні платформи та інші цифрові інструменти увійшли в життя переважної більшості людей, відповідно процеси діджиталізації вплинули і на освітній процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клубань М. В. Адміністративно-правові засади впровадження електронної освіти в Україні. Дисертація (12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»). URL: https://mydisser.com/ru/catalog/view/6/352/461257.html

2. Миронов Ю. Б., Миронова М. І. Переваги та недоліки дистанційного навчання. URL: https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-

dystantsijnoho-navchannya

3. Ляхоцька Л. Л. , Ляхоцький В. П. Цифрова освіта і наука – запорука національної безпеки України. *Національна безпека України у викликах новітньої історії: кол. монографія. Ч.ІІ «Гуманітарні проблеми національної безпеки України».* ДП «Експрес-об'ява». К., 2019. С.277-289. URL: https://lib.iitta.gov.ua

4. Ядловська О., Д'яченко К. Основні прогалини дистанційного навчання на сучасному етапі залучення дистанційної освіти. *Innovations and prospects in modern science. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference.* SSPG Publish. Stockholm, Sweden. 2023. Pp. 202-208. URL: https://sciconf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-andprospects-in-modern-science-13-15-03-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/.

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ: ПІДХОДИ, СТРУКТУРА ТА СТРАТЕГІЇ НАСТАВНИЦТВА

Кримчак Людмила Юріївна
канд. педаг. наук
Яковенко Галина Василівна
Магістр
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

Вступ. Адаптація випускників-сиріт інтернатних закладів до самостійного життя виступає однією з найбільш гострих проблем системи інституційного виховання. Це відображається в специфічних викликах, які пов’язані з відсутністю сімейної підтримки, низьким рівнем самостійності та обмеженим доступом до ресурсів. Такі виклики формують у даної категорії молоді особливі потреби у соціальній адаптації порівняно із випускниками інших систем, та покладають на інтернатні заклади відповідальність за їх успішну інтеграцію в соціум. Це підкреслює і зростання в Україні на початок 2023 року кількості інтернатних закладів з 663 в 2015 році до 719 в 2019 році, до 727 в 2023 році [4].

Серед дослідників даної проблеми слід назвати Н. Гордієнко, Т. Грибоєдову, Л. Кримчак, Т. Лозу, В. Пушкар, Х. Стельмащук, які дають нам підстави стверджувати, що проблема соціальної адаптації випускників-сиріт інтернатних закладів і на сьогодні визиває достатній інтерес.

Мета роботи полягає у висвітленні ролі соціальної послуги соціальної адаптації у процесі пристосування випускників-сиріт інтернатних закладів до самостійного життя, а також в акцентуванні уваги на комплексній системі підтримки та наставництва, які сприяють їх успішній інтеграції в соціум.

Матеріали та методи. Нормативно-правова база України містить в собі Державний стандарт (Держстандарт) соціальної послуги соціальної адаптації

(СПСА), який встановлює рамки для організації надання допомоги вихованцям інтернатних закладі [1]. Саме заходи СПСА націлені на зменшення обмежень, що впливають на повсякденне життя сиріт, підтримку їх соціальної самостійності та забезпечення можливості продовжувати активне соціальне існування.

Згідно з Держстандартом, суб'єктами СПСА виступають різні організації, установи, підприємства та фізичні особи-підприємці, незалежно від форми власності. Надавачами можуть бути мультидисциплінарні команди (фахівці з соціальної роботи, медичні працівники, юрисконсульти, психологи, реабілітологи та інші спеціалісти), які відповідають за розробку індивідуальних планів надання соціальних послуг, ведення моніторингу якості послуг та їх корегування залежно від потреб випускників-сиріт. Самі послуги можуть надаватися безкоштовно, за плату або з диференційованою платою в залежності від обставин і потреб отримувачів.

Важливо підкреслити, що значну роль в наданні СПСА (в сферах сім'ї, здоров'я, освіти та науки) відіграють Центральні органи виконавчої влади, що формують відповідну політику та розробляють програми підтримки. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування забезпечують випускникам-сиротам додаткові соціальні, медичні, реабілітаційні та інші послуги.

З вище викладеного випливає, що СПСА є комплексною системою підтримки, яка включає різні заходи та служби, спрямовані на забезпечення адаптації та інтеграції зазначеної категорії молоді в суспільство, їх соціальну незалежність та збереження соціальної активності.

Без сумніву, ключовим елементом у системі соціальної допомоги випускникам-сиротам, що проживають в інтернатних закладах, є наставництво, яке спрямоване на підтримку та розвиток особистості.

Це обумовлено впровадженням Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування», що дозволило центрам соціальних служб для сім'ї,

дітей та молоді (ЦССССДМ), завдяки наставництву [2, ст. 17], «зайти» в інтернатні установи. Саме вони організовують наставництво:

– відбирають кандидатів, зацікавлених у наставницькій діяльності, і забезпечують їх навчанням за програмою, спрямованою на вирішення питань соціальної адаптації випускників-сиріт інтернатних закладів та їх підготовку до самостійного дорослого життя;

– на підставі договорів про співпрацю, залучають неурядові та благодійні установи, основною метою діяльності яких є захист прав дитини;

– здійснюють охорону особистих даних та відомостей про випускників з інтернатних установ та їхніх наставників відповідно до вимог законодавства.

Слід наголосити, що наставник має змогу зустрічатися з дитиною в місці її перебування, освіти, медичного обслуговування чи відновлення здоров'я. За згодою самої дитини, її офіційних представників, або з дозволу керівництва установ, які опікуються сиротами та дітьми без батьківського піклування, наставник може запросити дитину до себе на свята чи канікули, допомагати у підтримці фізичного стану, сприяти у наданні речей для навчання та розвитку.

Важливо розуміти, що відповідальність за будь-яке порушення прав та інтересів дитини, або за шкоду, завдану її здоров'ю та життю, лежить на наставнику у відповідності до закону. Тому зрозуміло, що за наставників не можуть бути прийняті особи, які визначені у статті 212 Сімейного Кодексу України (мають певні юридичні обмеження).

Підставою для наставництва є укладання між суб'єктом СПСА, наставником та адміністрацією інтернатного закладу договору, який вимагає згоди самої дитини та її законних представників. Але, у випадку, коли одна зі сторін виявляє невиконання іншою стороною своїх зобов'язань, або відповідно судовому рішенню обидві сторони не виконують свої обов'язки, і тим самим порушують права дитини чи створюють загрозу для її життя й здоров'я, договір може бути анульованим. Договір припиняється і у випадках, коли дитина повертається до біологічної родини, будучи усиновленою, під опікою чи

піклуванням. Також він втрачає чинність, якщо випускник-сирота відмовляється від наставництва, досягає повноліття, або в разі його смерті чи смерті наставника.

Слід зазначити, що документом, який встановлює чітку рамкову структуру для здійснення наставництва є «Положення про наставництво», в якому цей процес розглядається, як важлива складова підготовки сироти до самостійного життя, що включає психологічну, соціальну, освітню та практичну підтримку. Важливо усвідомлювати, що у Положенні акцент робиться на індивідуальний підхід до кожної дитини, враховуючи її унікальні потреби та обставини, щоб максимізувати позитивний вплив наставництва на її розвиток.

Роль наставництва, як процесу сприяння успішній соціальній адаптації випускників-сиріт інтернатних закладів, полягає в тому, що на етапі його здійснення вихованці отримують інформацію про їхні права та обов'язки, оволодівають необхідними навичками для самостійного життя (ведення домашнього господарства, фінансової грамотності), усвідомлюють, яким чином можна отримати доступ до важливих послуг, знайомляться з основами соціального спілкування. Таким чином, наставництво сприяє розвитку у випускників-сиріт стратегій вирішення проблем та відповідального ставлення до життя.

З зазначеного випливає, що наставництво слід вважати частиною зусиль держави відносно соціального захисту випускників-сиріт інтернатних закладів, надаючи їм більше можливостей для соціальної адаптації та успішної інтеграції в суспільство.

Початок процедури надання соціальної послуги соціальної адаптації для випускників інтернатів ініціюється через подання заявки самим випускником або його законним представником до визначеного органу соціального захисту. В рамках цієї процедури, наставництво слугує в якості фундаментального компоненту, який впливає на формування та виконання індивідуального плану соціальних послуг. Адже Наставник, працюючи з випускником, допомагає

оцінити його потреби та розробити стратегію розвитку самостійності, включаючи планування кар'єри, формування особистісних навичок та фінансову грамотність. Рішення про надання СПСА приймається впродовж 14 днів на основі документального обґрунтування потреб випускника-сироти, виявлених під час комплексної оцінки його ситуації.

Логічно, що комплексна оцінка індивідуальних потреб на соціальні послуги виконується на основі встановлених критеріїв, що викладені у Карті визначення індивідуальних потреб випускника [1]. Цей процес спрямований на збір детальної інформації про сироту, в тому числі особисті дані, стан здоров'я, соціальний статус, сімейний контекст та соціальне функціонування. Цікаво, що таке оцінювання включає як самоперцепцію особи, так і оцінку з боку законних представників та фахівців соціальних служб.

Важливо розуміти, що висновки зібраної інформації дають змогу розробити Індивідуалізований план (План) соціальної адаптації, який містить детальну інформацію про випускника інтернатного закладу, включаючи відомості про інвалідність, якщо така є, фізичний стан здоров'я та психологічний статус. Також, План включає інформацію про конкретні заходи, які будуть реалізовані в рамках соціальної послуги, ідентифікує ресурси, необхідні для їх виконання, визначає періодичність і строки виконання кожного заходу та вказує осіб, відповідальних за їх здійснення.

Ключовим аспектом Плану є моніторинг та оцінка його виконання, тому він повинен бути гнучким і передбачати періодичну переоцінку потреб випускника-сироти, щоб забезпечити його постійну адекватність та ефективність. За результатами переоцінки можуть бути внесені корективи в цей документ та в методи втручання, що сприятиме кращій соціальній адаптації молодої людини та залученню його до активного життя.

Отже, Індивідуальний план є важливим інструментом для забезпечення належного надання соціальних послуг, а також для забезпечення прозорості та відповідальності у відносинах між випускниками-сиротами, які проживають в інтернатних закладах та надавачами соціальних послуг. Таким чином, завдяки

детальному плануванню та постійному моніторингу, можна враховувати індивідуальні потреби молодої людини та обставини, які на них впливають.

Важливо розуміти, що СПСА надається не пізніше ніж за чотири місяці до завершення навчального року та продовжується навіть після вибуття випускників-сиріт з інтернату. Вона може відбуватися у різних форматах: короткостроково для невідкладних потреб, періодично для підтримки прогресу, або довгостроково для стабільного розвитку та підтримки.

Після успішного завершення програми СПСА фахівці центру соціальних служб для сім'ї дітей та молоді аналізують виконану роботу, що передбачає участь мультидисциплінарної команди та наставників, які надавали СПСА, випускників та їхніх представників з боку інтернатів. Аналіз передбачає проведення індивідуальних бесід, консультацій, телефонних розмов і включає в себе розробку механізмів для підвищення якості та відповідності наданих послуг вимогам стандарту.

Результати та обговорення. Таким чином, на підставі вище викладеного можна констатувати, що зміст СПСА, сутність якої полягає у наданні підтримки, охоплює:

– аналіз життєвих обставин випускника-сироти, який проживає в інтернатному закладі та ідентифікацію ключових викликів, а також розробку стратегій їх подолання;

– активне залучення сироти у процес вирішення особистих проблем і підтримку у створенні та виконанні плану дій для виходу зі складних ситуацій;

– посередництво у наданні інформації щодо соціального захисту;

– представлення інтересів сироти;

– психологічну підтримку та допомогу у корекції поведінки;

– навчання та розвиток соціальних навичок та компетенцій;

– залучення до участі у групах взаємодопомоги;

– посилення сімейних зв'язків та відновлення соціально значущих контактів;

– сприяння в отриманні додаткових соціальних послуг та

консультацій відповідно до індивідуальних потреб.

Зазначений зміст та обсяг СПСА залежать від особливих потреб кожного випускника-сироти і визначається на основі ретельного вивчення його становища.

Висновки. Узагальнюючи викладене слід зазначити, що процес соціальної адаптації випускників-сиріт інтернатних закладів є багатофакторним та вимагає комплексного підходу. СПСА, яка включає наставництво, роботу мультидисциплінарних команд та залучення центральних і місцевих органів виконавчої влади, відіграє ключову роль у сприянні успішному переходу цих молодих людей до незалежного життя. Тому важливо, щоб державна політика та соціальні програми були націлені на посилення ресурсів та розширення спектру послуг, доступних для випускників-сиріт закладів інтернатного типу.

Таким чином, є очевидним, що подальша робота в даній сфері повинна включати розширення практик наставництва, зміцнення законодавчої бази, розвиток міжсекторальної взаємодії та постійне вдосконалення якості надання послуг, щоб забезпечити випускникам-сиротам усі необхідні умови для успішної соціальної адаптації до самостійного життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт соціальної адаптації: Наказ Міністерства соціальної політики 18.05.2015 №514. (Оновлений 13.10.2017) : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0665-15#n14 (дата звернення: 26.11.2023).

2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. №2342-IV (дата оновлення 08.08.2020). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15/ed20200808#Text (дата звернення: 10.12.2023).

3. Human Rights Watch. Forcible transfer': Orphans from Ukraine 'taken' by Russia. URL: https://www.aljazeera.com/news/2023/3/13/hrw-sounds-alarm-on-orphans-from-ukraine-taken-by-russia (дата звернення: 12.12.2023).

СОЦІАЛЬНА МЕРЕЖА «TIKTOK» ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ КУЛЬТУРИ

Рибальченко Анастасія Андріївна
студентка 2 курсу
факультету управління, адміністрування
та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник:
Дмитрієва Марина Вікторівна
викладач
м. Ізмаїл, Україна

Ключові слова: соціальна мережа TikTok, позитивний вплив, негативний вплив.

Вступ./Introductions. TikTok став однією з найпопулярніших соціальних мереж серед молоді. Вона має значний вплив на спосіб спілкування, розваги та самовираження молодіжного покоління. Ця тема актуальна, оскільки TikTok впливає на формування нових трендів, музичних смаків, моди, танців та стилів життя серед молоді.

Мета роботи. /Aim. Ця стаття має на меті дослідити роль TikTok у розвитку молодіжної культури дослідивши його вплив на молодих людей та виділити позитивні та негативні аспекти цього впливу.

Матеріали та методи./Materials and methods. Було використано теоретичні методи, тобто аналіз і узагальнення інформації. І емпіричний метод, а саме проведений експеримент.

Результати та обговорення./Results and discussion. TikTok – це платформа соціальних мереж, яка дозволяє користувачам створювати та ділитися короткими відеороликами під музику. Додаток набуває все більшої популярності серед молоді, його кількість активних користувачів у всьому світі перевищує 1 мільярд [2]. Все почалося з трьох окремих додатків. Спочатку був створений додаток Musical.ly, який був заснований у 2014 році в Шанхаї. Мав

міцні американські ділові зв'язки і значну аудиторію на цьому ключовому ринку. Згодом, у вересні 2016 року компанія Byte Dance запустила Douyin, додаток для китайського ринку, що дозволяє користувачам створювати короткі відеоролики з музикою та ефектами. У серпні 2018 року ByteDance об'єднала Musical.ly і Douyin в одну платформу, офіційно перейменувавши її в TikTok. Важко повірити, але близько 30% населення планети приєдналися до TikTok, причому основна аудиторія становить вік від 12 до 24 років [7]. Станом на квітень 2022 року лідерами TikTok є США, Індонезія та Бразилія. TikTok зосереджується на коротких, легких для перегляду відеороликах, що робить його популярним серед сучасної молоді. Користувачі можуть створювати та переглядати різноманітний контент. По-перше, інформаційний контент. Відео, де користувачі розповідають про свої подорож, новини, актуальні події.

По-друге, розважальний контент. Відео, які містять танці, спорт, челенджи, вокал, особисте життя відомих блогерів. Наступне – освітній контент. Відео з корисною інформацією, навчальними матеріалами та порадами. Останнє - бренди та реклама. Бренди використовують TikTok для просування своїх продуктів та послуг серед молоді [4].

Вважаємо, визнати важливим позитивні аспекти TikTok. Користувачі TikTok можуть розвивати творчі навички, додаючи різноманітний музичний контент у відео, розвиваючи музичний смак. Танцювальні відео покращують координацію, плавність і пропонують можливість навчитися та створювати оригінальні танці. По-друге, спільнота і підтримка. Користувачі TikTok можуть підтримувати один одного, переглядаючи, лайкаючи та підписуючись. Це підвищує мотивацію створювати унікальний контент і знаходити спільноту зі спільними інтересами, сприяючи глобальній мережі. Необхідно підкреслити, що TikTok дозволяє демонструвати свій унікальний контент, виражати свою творчість і взаємодіяти з аудиторією та іншими користувачами, що покращує комунікативні здібності. Останнє, навички відеомейкерів. Користувачі вчаться створювати якісний та цікавий контент, використовуючи особливості платформи та спеціальні функції [5].

Щодо негативного впливу Тік Току на молодь, нами були визначені такі чинники. Передусім – челенджи. Підліток захоплюється блогером і перебуває під його сильним впливом, що призводить до бажання наслідувати. Блогери часто придумують ризиковані ідеї, щоб отримати популярність, включаючи небезпечні завдання. Прикладом є челендж «Пудчелендж», який наніс дуже багато шкоди [3]. Мета цих викликів незрозуміла, але підлітки ковтали капсули прального порошку. Через час ажіотажу всеукраїнський союз парамедиків опублікував сумну статистику, де йдеться, що щомісяця до лікарні потрапляло 15-20 жертв челенджа з Тік-Ток [9]. «Ні» живому спілкуванню. Проблема в тому, що користувачі TikTok часто використовують додаток, на відміну від інших завантажень. TikTok має високу зацікавленість користувачів: 90% відкривають його щодня. Психологічно він замінює реальне спілкування і занурює людей у віртуальний світ короткого відео [9]. Наступна проблема зловживання та залежність. Такі функції програми, як нескінченне прокручування та персоналізовані рекомендації вмісту, викликають залежність. Користувачі легко стають залежними від своїх смартфонів. Важливо встановити межі та обмежити використання додатків [8]. Вплив на психічне здоров'я. Споживання контенту TikTok може сильно вплинути на психічне здоров’я молодих людей. Користувачі відчувають тиск, змушений відповідати стандартам краси та йти на ризиковані виклики заради популярності, що призводить до почуття неадекватності, тривоги та низької самооцінки [8]. Порушення приватності та кібершкоди TikTok стикається з кіберзалякуванням і переслідуваннями. Анонімність і легкість коментування можуть сприяти образливій поведінці. Молоді люди зазнають емоційного стресу, ізоляції та довготривалих наслідків. TikTok потребує надійних способів боротьби з кіберзалякуванням, навчання молодих користувачів поводженню з такими ситуаціями та пошуку підтримки [6].

TikTok запровадив різні заходи безпеки, щоб захистити своїх користувачів. За допомогою модерації вмісту, налаштувань конфіденційності, функцій цифрового благополуччя та освітніх ресурсів TikTok прагне створити

безпечну платформу, де користувачі зможуть висловлюватися та спілкуватися з іншими в позитивній та безпечній манері. По-перше, аутентифікація та захист облікових записів: двофакторна аутентифікація та «сильний пароль» [1]. Наступне, захист персональних даних користувачів: приватність облікового запису; управління коментарами; блокування користувачів; конфіденційність геолокації [1]. І, також заходи безпеки для уникнення шахрайства: повідомлення про підозрілу активність, використання коду безпеки [1].

Нами було проведено анкетування, на базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету. В ньому взяли участь 112 осіб віком від 17 до 22 років. Одне з питань дослідження було: «Скільки часу на день ви проводите у TikTok?» (Рис. 1).

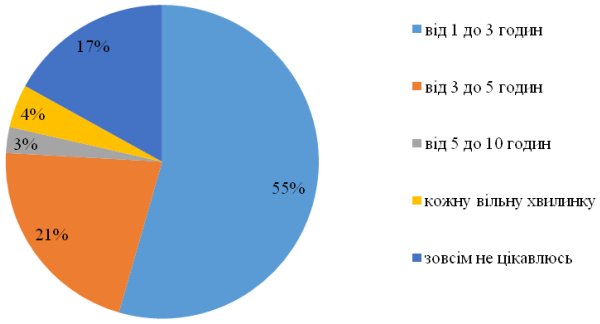

Рис. 1. Скільки часу на день ви проводите у TikTok?

Наступне питання: «Переважно який контент вам до вподоби?» (Рис. 2).

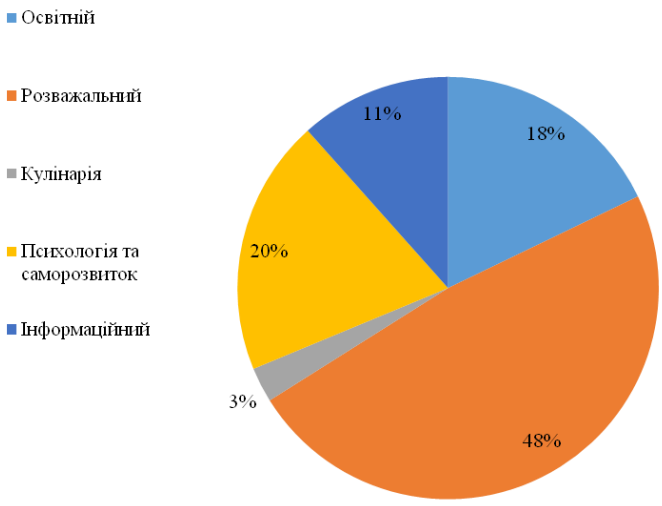

Рис. 2. Переважно який контент вам до вподоби?

З нашого дослідження можна зробити висновки, що переважно (55%) наша молодь проводить у даній соціальній мережі від 1 до 3 годин на день, але нажаль є ті (4%), які кожну вільну хвилину проводять переглядаючи контент TikTok. Більшість опонентів (48%) відмітили, що саме розважальний контент TikTok є найбільш популярним, а вже на другому місці (18%) є освітній контент, а на третьому (20%) – психологія та саморозвиток.

Висновки./Conclusions. Зазначимо, що TikTok став важливою силою в розвитку молодіжної культури. Він надає молодим людям платформу для творчого самовираження, спілкування з іншими людьми, які поділяють їхні інтереси, та участі в соціальній і політичній активності. Однак користувачам важливо відповідально поводитися з платформою і пам'ятати про потенційні ризики. Вплив TikTok на молодіжну культуру продовжуватиме розвиватися в міру появи нових тенденцій і проблем, що робить його захопливою і динамічною частиною сьогоднішнього ландшафту соціальних мереж. Тому, важливо підкреслити значення освіти та інформаційної грамотності для молоді, яка використовує TikTok та інші соціальні мережі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Приватність і безпека на TikTok | TikTok. TikTok. URL: https://www.tiktok.com/safety/uk-ua/privacy-and-security-on-tiktok/ (дата звернення: 15.11.2023).

2. ПРОСУВАННЯ АКАУНТУ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «РЕКЛАМА І ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСКІСТЮ» В ТІК ТОК. Репозитарій Національного Авіаційного Університету: Home. URL:https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59992/1/ФМВ_2023_061_СінельніковаЮО..pdf (дата звернення: 15.11.2023).

3. У TikTok серед підлітків пішла друга хвиля небезпечного челенджу: поради лікарів і психолога. Апостроф. URL: https://apostrophe.ua/ua/news/society/2021-09-05/v-tiktok-sredi-podrostkov-poshla-vtoraya-volna-opasnogo-chellendzha-sovety-vrachej-i-psihologa/243125 (дата звернення: 15.11.2023).

4. Best Types of TikTok Content for Brands | Sales & Marketing Technologies. Orlando Marketing Systems | Lead Generation and Sales | Digital Marketing Services. URL: https://www.smtusa.com/blog/posts/best-types-of-tiktok-content.html (дата звернення: 15.11.2023).

5. How TikTok is Affecting Youth: Positive andNegative Effect onBehaviour. URL: https://myjms.mohe.gov.my/index.php/ajbs/article/view/21527/11564 (дата звернення: 15.11.2023).

6. Living in a Moment: Impact of TicTok on Influencing Younger Generation into Micro-Fame. Top Private University in North India | Amity University Noida. URL: https://www.amity.edu/gwalior/jccc/pdf/jccc-12-19-19.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

7. On the Psychology of TikTok Use: A First Glimpse From Empirical Findings. Frontiers. URL: https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpubh.2021.641673/full (дата звернення: 15.11.2023).

8. The influence of TikTok “blow-ups” on the mental health of Gen Z creators. Repository home - University of Twente Student Theses. URL: https://essay.utwente.nl/91480/1/Agater_BA_BMS.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

9. The geopolitics of "platforms": The TikTok challenge. EconStor: Home. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/235963/1/1764289331.pdf (дата звернення: 15.11.2023).

РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін,
к. іст. н., доцент
Пархоменко Марія Андріївна,
Студентка
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ м. Дніпро, Україна

Вступ. В умовах швидкої технологічної трансформації та глобалізації неформальна освіта дозволяє громадянам адаптуватися до постійних змін у робочому та соціокультурному середовищі. Вона сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних та інноваційних навичок, що є критичними для успіху в сучасному світі.

Важливою аспект неформальної освіти є її здатність формувати цінності громадянства та активного участі в громадському житті. Програми з розвитку лідерських якостей, громадянської відповідальності та етичного поведінки сприяють створенню обізнаного, здатного до самореалізації та взаємодії індивіда.

Неформальна освіта відіграє ключову роль у зменшенні соціальних нерівностей. Забезпечення доступу до різноманітних можливостей саморозвитку та навчання дозволяє різним верствам населення здобувати необхідні навички та знання, що вирівнює можливості на ринку праці.

Актуальність розвитку неформальної освіти в Україні в сучасних умовах надзвичайно висока, оскільки суспільство стикається з низкою викликів, що вимагають гнучкості, творчості та високого рівня компетентностей у громадян. Неформальна освіта стає невід'ємною складовою успішного розвитку індивіда та суспільства в цілому.

Активна участь громадян у неформальних освітніх програмах сприяє формуванню толерантного, розуміючого та співпрацюючого суспільства.

Отже, важливо підтримувати та розвивати неформальну освіту в Україні як ключовий інструмент для досягнення гармонійного розвитку особистості та суспільства в цілому.

Проблему розвитку неформальної освіти дорослих розкривають у своїх працях П. Джарвіса, Дж. Кросс, Е. Ліндеман, Г. Стаблфілд. Андрагогічні підходи до навчання дорослої людини досліджують Р. Брокет, М. Ноулз, Д. Прет. З-поміж вітчизняних науковців проблему освіти дорослих розробляють О. Заболотна, Т. Кошманова, М. Лещенко, О. Огієнко [1].

В Україні неформальна освіта для молоді та дорослих реалізується через широкий спектр навчально-просвітницьких ініціатив, що охоплюють всі регіони країни. Вона спрямована на розвиток додаткових умінь і навичок для різних категорій дорослих, і відрізняється варіативністю та зазвичай необов'язковістю отримання офіційного документа [2].

Найбільш популярними напрямками неформальної освіти стали мистецький, оздоровчий, лінгвістичний, інформаційно-комунікаційний, психолого-орієнтований, реабілітаційний та інші. Освіту можна отримати в університетах, клубах, центрах навчання та просвіти, громадських об'єднаннях, музеях, бібліотеках, студіях, гуртках, школах, майстернях ремесел і навіть при монастирях.

Трендові стали курси, тренінгові заняття, індивідуальні репетиторські заняття та майстер-класи з особистісного та професійного розвитку для молоді та дорослих, часто функціонуючи як комерційні проекти.

Переваги неформальної освіти включають: гнучкі курси, відсутність необхідності слідкувати за розкладом та учбовим планом, розвиток практичних та технічних навичок, придатність для різних вікових груп, гнучкість в залежності від віку, часу та інтересів, сприяння розвитку індивідуальних властивостей, підвищення уваги та участі учнів.

Враховуючи сучасні реалії, важливим стає вирішення проблем особистісного та професійного розвитку, здоров'я та ефективної життєдіяльності, що потребує нових методичних підходів. Неформальна освіта

може найбільш ефективно задовольнити освітні потреби різних груп населення, сприяючи соціалізації, опануванню нових соціальних ролей, духовному розвитку, самоосвіті та самовихованню.

Крім того, спостерігається розширення кола провайдерів освітніх послуг у сфері неформальної освіти дорослих, включаючи національні асоціації, некомерційні та комерційні центри, які сприяють розвитку професійної мобільності та стресостійкості людини.

У звіті ЮНЕСКО «Освіта: прихований скарб» відзначається, що освіта повинна спрямовуватися на розвиток вмінь навчатися, працювати, жити у громаді та існувати. Ключовими компонентами концепції неперервної освіти є продовжена освіта, освіта впродовж життя, рекурентна освіта, перманентна освіта, подальша освіта, післядипломне навчання, освіта дорослих та компенсаторна освіта. В різних країнах домінує певний вид неперервної освіти в залежності від політичного, економічного та соціального розвитку. Наприклад, у США акцентується на освіті впродовж життя, у Великій Британії на продовженій освіті, а в Швеції - на рекурентній освіті [3].

У «Енциклопедії освіти» вказується, що неперервна освіта — це життєвий процес, спрямований на розвиток творчого потенціалу особистості та збагачення її духовного світу. Вона підтримує систематичну та цілеспрямовану діяльність людини щодо вдосконалення та освоєння знань, умінь і навичок протягом усього життя через участь у загальних та спеціалізованих навчальних закладах, а також завдяки самоосвіті [4].

Висновок. Отже, неперервну освіту можна розглядати як філософську концепцію, що враховує всі етапи життя людини, передбачає спадщину соціокультурного досвіду, базується на принципах організації освіти на різних рівнях та має науково-педагогічний підґрунток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Громадська спілка «Українська Асоціація освіти дорослих». URL: www.uaod. org.ua.

2. Закон України «Про вищу освіту» зі змінами 2022 рік №1556-VII від 01.07.2014, редакція від 01.01.2022

3. Рекомендації Асамблеї Ради Європи Про неформальну освіту. URL: http/coe.kiev.ua/bul/bul9/text30htm. 2000 с. 1437

4. Європейська освіта дорослих за межами ЄС. Пер. с англійської О. Вербової. Пропилеи, 2010. 214 с

JOURNALISM

ДОСВІД СТВОРЕННЯ Й ПРОСУВАННЯ КОНТЕНТУ ДИТЯЧОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ НА ОДТРК «ЛТАВА» ТА СТУДІЇ «РАЗОМ»

Якименко Наталія Олегівна,
к. пед.н., учитель вищої категорії,
учитель-методист
Міняйло Анастасія Юріївна,
учениця 10 класу
Науковий ліцей № 3
Полтавської міської ради

Вступ. Дитяча журналістика – царина не лише активності підростаючого покоління, середовище професійної орієнтації молоді, а й сфера державної інформаційної політики, яка дає поштовх до формування прогресивного якісного вітчизняного інфопростору, конкурентноспроможного національного телебачення. Для створення позитивного іміджу українського телебачення, оновлення його інформаційного та естетичного складників, варто почати з формування фахівців нового покоління – тобто доцільно розвивати телебачення для дітей, де юні українці стають не лише споживачами інформаційного продукту, а і його творцями.

Мета роботи – схарактеризувати процес творення й просування контенту дитячої журналістики на ОДТРК «ЛТАВА» та студії «Разом».

Матеріали та методи. Актуальність і мета роботи визначили методологічну базу дослідження, що представлена такими методами: теоретичними – системний аналіз наукової та науково-популярної, законодавчої літератури, аналіз понятійно-категоріального апарату щодо творення й просування контенту дитячої журналістики на ОДТРК «ЛТАВА» та студії «Разом»; аналіз творчих напрацювань дитячого творчого об’єднання задля розкриття особливостей створення й просування контенту дитячої

журналістики на ОДТРК «ЛТАВА» та студії «Разом»; емпіричними - спостереження, опитування, бесіда.

Працюючи над публікацією, відстежуємо той факт, що в українському медійному просторі зростає кількість текстів, створених авторами-дітьми: з'являється можливість розміщувати матеріали в Інтернет-просторі, надсилати на фестивалі й конкурси, публікувати у соціальних мережах, шкільній і дорослій пресі, виголошувати на радіо й транслювати по телебаченню.

Помітним є інтерес дослідників до дитячої журналістики загалом і спроб юних журналістів на телебаченні зокрема. Нами опрацьовано наукові публікації Т. Гиріна Ю. Омельяненко, К. Парсяк, І. Пенчук, Т. Іванець, де вчені досліджують окреслене коло питань.

Зокрема І. Пенчук [2, 3] переконує, що в дитячій журналістиці «колективне розроблення сценаріїв і телепрограм створює умови для збагачення життєвого досвіду підлітків, що відбувається на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами. Успішності процесу соціальної адаптації сприяє соціально важлива діяльність вихованців: відображення на екрані інтересів, потреб і проблем свого покоління. Діяльність у дитячому телевізійному об'єднанні не тільки надає реальні можливості кожному спробувати себе в якості журналіста, ведучого, оператора, але і збагачує життєвий досвід, що є основою для входження в суспільство, для засвоєння соціальної культури, вимог навколишньої дійсності». Оскільки в Україні не існує програмного документа державного рівня, де визначається мета, завдання, шляхи розвитку телевізійного мовлення для дітей, це ускладнює роботу в цій царині. Але не лише в ім'я, а й у супереч цьому створюються навчальні та культурно-освітні передачі, поступово на телеекранах і в мережі з'являються зініційовані/зрежисовані/відзняті/змонтовані/озвучені юнаками і юнками інформаційні продукти Поступово закордонна медіапродукція поступається вітчизняній, що сприяє розвитку української культури й формуванню національного інфопростору. Приємно констатувати той факт, що до цього причетна й студія дитячої журналістики при ОДТРК «ЛТАВА» та

студія «Разом» [4].

Іванець Т. [1] доречно резюмує, що «дитячі програми займають певну частку в сітці мовлення і дозволяють дистанційно навчати, розвивати й розважати величезну кількість дітей і підлітків одночасно», проте авторка наголошує, що для того, аби «конструктивна, освітня спрямованість дитячих передач переважала над їх розважальною функцією, необхідно проводити не тільки роботу з їх створення, а й з дослідження їх ефективності та вплив на дітей».

Логічним, на наш погляд, є аналіз самого понятійно-категоріального апарату «дитяча журналістика» і його потрактування в законодавчій площині, висвітлення творчого підходу як підґрунтя тележурналістики, аспектів розвитку цього сигменту інформаційного ринку загалом і досвіду просування його на Полтавщині зокрема.

Результати наукового дослідження приходимо до висновку. Сфера дитячої журналістики, яка нині активно розвивається не лише як медіапростір «дорослий для дитини», а і як середовище саморозвитку національно свідомого й професійно зорієнтованого молодого покоління, що прагне опанувати новими, затребуваними в соціумі навичками й власноруч створювати цікавий контент. Такі прагнення й професійно націлена діяльність створюють позитивний імідж і підвищують конкурентноспроможність вітчизняного телеефіру. Платформами для представлення результатів креативного пошуку є студії дитячої тележурналістики. У результаті серфінгу інтернетресурсами при ми виявили при ОДТРК понад 20 таких творчих об’єднань.

Аналіз законодавчих документів, що регулюють сферу дитячої журналістики виявив прогалини в українському законодавстві у сфері інформації та захисту прав дітей, які створюють медійний контент, адже нормативна база, яка б регулювала процес створення медіапродукту саме дітьми, врегульована неповно, тому вітчизняні юристи апелюють найчастіше до міжнародних документів.

На державному рівні в нашій країні функції контролю за дотриманням

прав людини покладено на омбудсмена, а головним документом, який регламентує базові права людини в Україні є Конституція. Окремі аспекти якості, відповідності матеріалів інформаційного простору нормам етики й моралі взяла на себе Національна рада України з телебачення та радіомовлення.

Розглядаючи творчий підхід як засадничий принцип журналістики, ми приходимо до висновку, що креативність є підґрунтям журналістської діяльності, проте для того, щоб творчість була цілеспрямованою й корисною для суспільства, слід окреслювати її цілі, мотиви, завдання.

Опрацювавши низку наукових праць, встановили, що формою телепередачі є особливий спосіб виокремлення одного чи кількох підготовлених матеріалів із загальної телевізійної програми. Також ми відстежили, що жанр у журналістиці нерозривно пов'язаний із процесом творчості, впливом журналістського матеріалу на слухачів. Відповідно жанр вирізняється особливим способом репрезентування і має ознаки чіткої структури.

Отже, аналізуючи багаторічний досвід роботи студії «Разом», відстежили, що створюючи відеосюжети чи репортажі юні журналісти, автори програм, і з ляльковими героями, й ігрових програм, і програм-діалогів враховують як вікові особливості глядачів, так і тонкощі редакторської і дикторської роботи, вчаться працювати з відео- і фотокамерою. Такий досвід є цінним і загалом для розвитку контенту дитячої журналістики в Україні, і для професійного та особистісного розвитку юних громадян нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванець Т. Дитячий відеопродукт як результат діяльності шкіл-студій *Збірник матеріалів XXI міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство. Журналістика»* Київ, 3 квітня 2015 С. 33 – 36.

2. Пенчук І. Дитяче телевізійне об'єднання у контексті соціальної адаптації юних журналістів [Електронний ресурс] / І. Пенчук *Теле- та*

радіожурналістика. Львів, 2011. Вип. 10. Режим доступу: http://journ.lnu.edu.ua

3. Пенчук І. Телебачення для дітей в Україні / І.Л. Пенчук : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2011. 384 с.

4. Разом Дитяча студія. Режим доступу : http://www.ltava. poltava.ua/index.php?option=com_content &task=view&id=27&Itemid=104

УДК 008 : 312.421

СИНКРЕТИЗМ ТА СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ В ДИЗАЙНІ

Васкяліте Валентина,
https://orcid.org/0000-0002-9409-1286
аспірантка кафедри
дизайну та технологій
Київського національного університету культури і мистецтв
Київ, Україна

Вступ. / Introductions. В 20-ті роки XX століття потужно заявив про себе вимір синтетичного формотворення, зазначений в архітектурі і дизайні як віталістський, орієнтований на досягнення організмізму в архітектурному середовищі. Це передусім дослідження Френка Ллойда Райта, Олександра Габричевського.

Габричевський характеризує архітектуру досить широко. Фактично, його номінації і дають поняття архітектурного дизайну як тотальної цілісності проектного процесу. Важливо, що він презентує дві реальності формотворення: пластичну і архітектонічну. Пластична модель пов'язується з замкненою формою, архітектонічна – з відкритою. По суті, пластична модель формотворення визначає синхронний або статичний характер сталих, замкнених форм, архітектонічна – відкритий, динамічний, часовий вимір формотворення. Така прив'язка пластики до простору, а архітектоніки до часу дає можливість говорити, що часово-просторовий континуум або хронотоп формотворення, що вбирає в себе відомі моделі синкретизму як синхронії і синтетизму як діахронії в формотворенні. Їх чергування стає одним із цікавих експериментів суто рефлексивного виміру дизайн-проектування.

Можна стверджувати, що це даж можливість визначити і характеризувати

характеристики межі, власне пластичні ознаки і характеристики формотворення в часові, темпоральності, що презентує процес відкритого динамічного простору.

Матеріали та методи. /Materials and methods. Задіяні компаративний та системний методи.

Результати та обговорення. /Results and discussion. Стан осмислення дизайн-проектування і всього поля рефлексії, пов'язаного з проектним процесом в дизайні, потребує аналізу трансформацій образних конфігурацій проектного процесу у зв'язку з бурним розвитком віртуальних технологій, дигітальних систем макетування і передання інформації, а також з усім широким пресингом глобалізаційних впливів, обміну інформації, підвищеним темпом змін, які відбуваються в сучасному дизайні.

Номінація «синкретичний дизайн» була вперше вживана у 2000-му році Ю. Легеньким для позначення проектних реалій в дизайні, які формуються в рамках інших видів мистецтв, зокрема архітектури, живопису, графіки (Легенький, 2000). Культура проектування вимагає нових моделей бачення, зокрема, дизайн-проектування стає одним із важливих регулятивів проектної діяльності в цілому.

В стилі модерн, а також авангардному просторі 20-х – 30-х років XX століття, а потім і в тоталітарному вимірі дизайну, відбулася радикальна трансформація проектних настанов, які пов'язують з синтезом мистецтв. Проте, синтез мистецтв в тій чи іншій мірі корелює з номінацією «синкретизм». Вже нікого не задовольняє проста лінійна схема – від синкретизму до синтезу, коли синкретизм розуміється як перша стадія, яка характеризує неподільну цілісність елементів мистецького твору, а потім шляхом диференціації виникає потреба у наступних синтéзах. Такий лінійний підхід вже визначається як неактуальний.

Сам по собі синкретизм в тій чи іншій мірі не є якоюсь первинною сходинкою, з якої починається трансформація видів мистецтва. Цей позитивістський підхід переосмислюється в сучасному полі рефлексії проектування в дизайні. Тому все те, що відбулося як синтез, синтéзи і

трансформації образних настанов формотворення наприкінці XIX-го і на початку XX-го століття аж до 40-х років, складає надзвичайно напружений локус стильових та образних трансформацій в проектуванні, які здійснилися в контексті визначення цілісності проектного процесу.

Дизайн формувався в багатьох напрямках, а найбільш широка модель-архітектуроцентристська. Коли ще новітній дизайн не визначив своїх меж, він розвивався в рамках архітектури. Те ж саме можна характеризувати по олзвиток дизайну в стані так званого абстрактного живопису. Це пов'язано з супрематизмом Малевича, з пошуками в Баугаузі, зокрема це роботи Кандинського, Пауля Клеє, Моголі-Надя, Іттена і багатьох інших. Абстрактне мистецтво і дизайн багато поєднує в плані логістики, логоцентризму і в плані пошуків новітніх перспектив, хоча всі ці скріпи і всі ланцюги єднання мають в більшості імпліцитний характер і не експліковані як одна синтетична система.

Тобто діалектична єдність синкретизму і синтетизму, синхронії в певному дописі, в певному творі мистецтва, і діахронії, відкритість цих елементів до змін презентує інтенсивний і екстенсивний виміри формотворення. Так, синкретизм орієнтований на ретроархаїзуючу реальність, на пошук глибинних засад формотворення, синтетизм – на активні зміни, комунікацію, на захоплення нових територій і переінсталювання діючих áкторів синтезу мистецтв. Тобто передбачення майбутнього як проектний процес в дизайні корелює з певним «конструюванням» минулого як образу.

На межі XIX-го і XX-го століття дилема синкретизму і синтетизму була зазначена в рамках стильових конструкцій. Еклектика в архітектурі, як моностилізм, неогрек, нововізантійський стиль, неоготика, необароко і ін. корелює з більш пізніми утвореннями стилю модерн. В модерні виникає вже не моністичний синкретизм, який формується в рамках пластичного організму цілого твору, а синтетичний, де ми бачимо всі стилі разом, або їх частку, які утворюють певний ансамбль. Зокрема, будинок Рябушинського – це симбіоз абсолютно далеких стилів: Візантія, і архітектура Сходу, неопластицизм Дармштадтської колонії, який в тій чи іншій мірі був адаптований і впливав на

творчість майстра, утворюють глибинний синтез мистецтв на підставі синкретичного пластичного ядра, яке фактично було інстальовано із архітектури кінця XIX-го століття.

Такі взаємодії і така еквівалентність пластичного і архітектонічного надзвичайно важливі і наприкінці XX-го століття, коли з початку нового тисячоліття (у так звані нульові часи) здійснюється ретельне переосмисленням традиції, виникають нові синтéзи і нові синкрези формотворення. Синкретизм нікуди не подівався, циклічно входить в тло і в поле синтетичного формотворення. Пастичність, замкненість і органічність твру пов'язана з тим, що моделюється особливий, циклічний, органічний час. Це час функціональних живих систем. Передбачення майбутнього виникає як наявність ритму, передбаченість ритмічних змін, ритмічне коливання і ритмічне повторювання того, що вже існувало.

На наш погляд, симультанність, синтетична єдність в просторових артефактах, кінематики руху (візуального і будь-якого іншого) вже на початку XX-го століття визначала свої межі і свої прерогативи. Виникає проблема вийти за контекст і контент цієї кінематики, яка була задана кінематографом, зокрема кінематографом німим, де логоцентризм задавав парадигму. Тобто всі автори, які так чи інакше намагаються характеризувати синкретизм і синтетизм формотворення, звертають увагу до власне хронотопу, або синтезу часу і простору як одного з фундаментальних факторів дизайн-проектування.

Якщо так, будемо казати, розхитати межі радянського, достатньо антидіалектичного і антихудожнього бачення синкретизму і синтезу мистецтв, то можна стверджувати, що в будь-якому синкретизмі існує синтез. Це легко побачити в тому же Єгипті, де одяг мав всі ознаки попереднього формотворення. Накладний одяг, драпірувальний одяг, всі вони входили в ці синкрези одягу давнього єгиптянина. І навпаки, в системі синтéз, які формуються в стилі модерн, дуже легко прочитується синкретичний вимір, який не те що не змінюється, а навпаки, культивується, і більше того, стає національним маркером ідентичності, як українського, так і будь-якого іншого

космосу або етнікосу. Йдеться про етнодизайн, що в тій чи іншій мірі зберігає тотальні і глобальні знаки формотворення. Якщо їх не зафіксувати і не визначити як найголовніші детермінанти проектного процесу, тоді все це буде виглядати якоюсь такою поверховою грою в слова, не буде давати системного, полісистемного, більше того, надсистемного бачення конфігурацій взаємодії просторового і часового як найголовніших реалій формотворення.

В синтезі мистецтв визначають два модуси: імпліцитний синтез, тобто художній синтез як синтез образу і предмету (що, до речі, визначено було вже Адольфа Гільдебранда, а згодом і Фаворського, які не розділяли візуальне поле і зображувальне поле), і синтез мистецтв, коли мистецтва достатньо експліковані у вигляді видів і єднаються в ансамблі просторових та експресивних мистецтв. Первинна давньогрецька хорея поділялася на два види – статичних мистецтв: скульптура, архітектура, живопис, та експресивних мистецтв: театр і вся діяльність, пов’язана зі сценою.

Якщо Анрі де Морен вписує дизайн в техногенну цивілізацію, то інші автори вбачають хронометраж дизайн значно ширше (Morant, 1970). Втім, аналіз техноматичних мотивів к Морана є цікавим за своїми образами. Так, Казер продукує надувні панно і меблі, Роже Талон – стіл з алюмінієвими ніжками і верхньою дошкою з димчатого скла. Домінує прозорість, логіка прямого куту, де майже цитується Рітвельд з його архетипом стільця. Але це синтез геометрії і мистецтва, архітектури і малих форм.

Дизайн знов стає синкретичним, але синкретичним у геометричному вимірі. Пластика стає геометричною конфігуративністю лінії, яка тут же перетворюється у площину, а площина шукає свої кути, свої визначення, і не знаходить нічого кращого, ніж точка. Ми бачимо цілу партію стільців, починаючи з стільця «Василь», який був здійснений в Баухаузі і присвячений Кандинському, і взагалі сам пошук вертикалі і горизонталі, розгинання, згинання. Так, стілець Рітвельда і розгорнутий стілець або ліжко Ле Корбюзьє - це достатньо серйозні заяви на зміну парадигми формотворення. Пластика та архітектоніка творів змінюються в плані організмізму, в плані

формування іформаційно-комунікативного універсуму проектцвання, що формуються як завдана реальність конструювання. Тобто формується те, що називається «протодизайн» в архітектурі початку ХХ-го століття, або дизайн синкретичний.

Ми вже зазначили, що на початку ХХ-го сторіччя дизайн не формувався відразу ж, як діяльність, зорієнтована на річ, на предметний світ. Дизайн дуже довгий час шукав себе в традиційних видах мистецтва. Як відомо, традиційними видами мистецтва вважаються живопис, скульптура, архітектура. Дизайн формується середині іншого середовища – архітектурного, всередині іншого проектування – архітектурного. Фактично виникають дизайн-проекти, як «Літаюче місто» Георгія Крутикова. Утворюються навіть фантастичні проекти, коли все живе з'єднується, розміщується по кільцю меридіану земної кулі, а Земля перетворюється в оазис, в рай. Все це цікаві образи, які потребують свого детального і окремого диференційного аналізу.

Нам же важливо зазначити, що ці образи не є суто реаліями початку ХХ-го століття. Вони виросли із генези трансформаційцих протокультурних синтез і синкрез, стали певними альтернативами розвитку синтезу мистецтв в цілому. Все це, звичайно, спонукає запитати: якщо дизайн як синтез мистецтв є певною надмоделлю, або тотальною моделлю синтезування культурних матриць, чи не є це занадто універсалістська парадигма, якою хворів ще Томас Мальдонадо? Здається, що такий підхід є суто аналітично-реконструктивним, свідчить про антитези пластичного і архітектонічного, часового і просторового виміру проектного універсалізму дизайну як такого.

Висновки. /Conclusions. Отже, синкретичний дизайн характеризує початок ХХ-го століття як своєрідний діалог культур, як цілісність, яка є генерацією потенціалу класичного мистецтва, генерацією досвіду, орієнтованого на синкрези, на глибинні метафізичні засади формотворення. Це найбільш гостро було визначено в рамках симбіотичних органічних структур стилю модерн і всього того, що характеризують як архітектурну еклектику.

Але не всі автори є одностайними в протиставленні еклектики і модерну.

Не протиставляють еклектику і модерн, а говорять, що еклектика є ранньою стадією модерну. Модерн не можна вписати в десять років, бо як останній тотальний стиль ХХ-го століття він є набагато ширшим за своїми темпоральностями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Легенький Ю. Г. Дизайн: культурологія та естетика. Київ : КНУТД, 2000. 272 с.

2. Легенький Ю. Г. Соціальний дизайн: образ і документ в часові і просторі культури. Монографія. Київ-Переяслав-Ніжин: Видавець Лисенко М. М. 2023. 383 с.

3. Arnheim R. Art and Visual Perseption. 2d ed. Berkeley: Univ. of California Press. 1984.

4. Bakhtine M. Les genres du discours, dans Esthétique de la création verbale, Paris, Gallimard, 1984. 408 p. URL: https://www.gallimard.fr/Catalogue/GALLIMARD/Bibliotheque-des-Idees/Esthetique-de-la-creation-verbale

5. Hildebrand Adolf von. The Problem of Form in Painting and Sculpture. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Problem_of_Form_in_Painting_and_Scul.html?id=iZuRAAAAIAAJ&redir_esc=y. 22 лютого 2023 року

УДК 008 : 312.421

СЦЕНІЧНІ ВЕРИФІКАЦІЇ ДИЗАЙН-ПРОЕКТУ

Єнчев Михайло,
orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0000-5494-6641
аспірант кафедри дизайну та технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв
Київ, Україна

Вступ. /Introductions. Дизайн-проєкт та його сценічні верифікації відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного зв'язку з глядачем. Візуальний аспект вистави, розроблений за допомогою дизайн-проєкту, може впливати на враження та емоційну реакцію глядача. Однак інколи бажаний ефект не досягається, або можуть виникнути труднощі з чіткістю передачі концепції дизайнера. Аналіз сценічних верифікацій дизайн-проєкту сприяє підвищенню його ефективності та точності комунікації, створюючи синергію між дизайном, акторами, освітлювальними рішеннями та іншими елементами вистави. Розширення ролі технологій у сучасному театрі створює нові можливості та виклики для дизайнерів і режисерів. Використання комп'ютерної графіки, відеоінсталяцій, проєкцій та інших цифрових ефектів вимагає спеціалізованих знань та практичних навичок для ефективної інтеграції цих елементів у сценічний простір. Тому важливо досліджувати процеси сценічної верифікації, які дозволяють впроваджувати нові технології з урахуванням естетичних, функціональних та ергономічних вимог.

Мета роботи. /Aim. – визначити дизайн-проект як феномен сценічної культури.

Матеріали та методи. /Materials and methods. Задіяні компаративний та системний, а також культурно-реконструктивний методи.

Результати та обговорення. /Results and discussion. Дизайн-проєкт –це ретельно розроблений план чи концепція, що об'єднує в собі візуальні, функціональні та ергономічні аспекти дизайну об'єкта або системи. Це включає

процес розробки, узгодження зовнішнього вигляду, структури, композиції та інших визначальних характеристик об’єкта з метою досягти певної мети, задовольнити потреби користувачів або створити позитивний вплив на середовище. Для продуктивного впровадження дизайн-проєкту важливою є реалізація проєктної пропозиції, адже «успішне її виконання — це запорука вдалого майбутнього проєкту, створення якісної продукції» (Незвещук-Когут, 2021, с. 15).

Слід зауважити, що дизайн-проєкт у театральному мистецтві відіграє важливу роль у формуванні сценографічних образів і створенні емоційного зв’язку з глядачем. Сучасні стандарти дизайну вимагають цілісного підходу, який включає в себе естетичні, ергономічні та функціональні аспекти. Зауважимо, що сам проєкт не закінчується на етапі розробки, потребує сценічної верифікації для перевірки його ефективності та відповідності початковому задуму. Дизайн-проєкт є невід’ємною частиною театральної творчості, оскільки він сприяє відтворенню концепції, атмосфери та естетики сценічної вистави й допомагає акторам втілити творчий задум. Головною метою дизайн-проєкту є створення рішення, яке поєднає в собі естетичну привабливість, функціональність, ергономічність та відповідність потребам та очікуванням клієнта або користувача. Виконуючи дизайн-проєкт, дизайнер враховує вимоги замовника, збирає необхідну інформацію, проводить аналіз, розробляє концепцію, а потім працює над деталізованим планом, який включає усі необхідні елементи тадеталі для успішної реалізації проєкту. Розробка дизайн-проєктів у сценографії може базуватися на різних підходах. Окремо слід наголосити на використанні передових технологій, що відкривають нові можливості для створення інноваційних дизайн-проєктів у сценографії.

Комп’ютерне моделювання, допомагає створити віртуальну реалістичну модель сцени та перевірити розташування елементів, освітлення та інші аспекти дизайну. Цифрові медіа та проєкції відкривають нові можливості для створення візуальних ефектів та трансформацій сценічного простору. Інтерактивні інсталяції дозволяють взаємодіяти з глядачем та залучати його до

вистави на новому рівні. Ідеї та концепції, які становлять основу дизайну, мають відігравати вирішальну роль у процесі формування образів та створенні атмосфери сцени. Дотримання естетичних принципів сприяє створенню гармонійного та виразного візуального образу, тоді як увага до ергономіки та функціональності забезпечує комфортність та практичність використання елементів сцени.

Слід зазначити, що основними елементами дизайн-проєкту є сценографія визначається загальна концепція та стиль сценічного простору. Це можуть бути декорації, розташування елементів на сцені, використання просторових ефектів та спеціальних конструкцій для створення відповідного атмосферного середовища; освітлення – визначається план освітлення, зокрема використання світлових ефектів, настрою та фокусування світла для підкреслення настрою сцен, акцентування дій та створення спеціальних ефектів; костюми-визначаються вигляд та стиль одягу акторів і персонажів. Костюми повинні відповідати епосі, жанру та характерам, що відтворюються в виставі; звук — визначається використання музики, звукових ефектів та звукового оформлення, що сприяють підкресленню сценічних подій та емоцій.

Як елементи дизайн-проєкту слід також розглядати архітектурний устрій театральної сцени, оскільки «інтер’єри та архітектура споруди має велике значення, адже залежно від просторового, кольорового рішення, освітлення, розміщення сцени та глядацьких місць можна створити неповторну атмосферу, яка надихатиме не тільки акторів, музикантів, але й відвідувачів» (Гаврилюк, 2013).

Як елементи дизайн-проєкту виступають види декорацій і техніка їхнього створення. «Декорації виконують завдання художнього рішення сценічного простору, мають безпосередній зв’язок з хореографією постановки та передбачають розробку оформлення сцени, костюмів, гриму, світлового рішення, тобто всіх матеріальних носіїв художнього образу спектаклю, який створює художникпостановник за задумом режисера» (Цугорка, 2022).

Зазначимо, що сценічна верифікація дизайн-проєктів включає, окрім

названих складників, аналіз унікальних ідей і концепції та їхньої відповідності загальній концепції вистави. З метою об'єктивної оцінки дизайну можуть бути запрошені експерти, які можуть надати цінні поради та відгуки щодо дизайн-проєкту. Ефективним способом верифікації дизайн-проєктів у сценографії є тестування й проби на сцені. Це дозволяє перевірити практичну реалізованість дизайну, його функціональність та ергономіку. Виконавці вистави мають змогу випробувати декорації, а актори можуть переконатися в зручності руху та взаємодії з елементами сцени. Зворотній зв'язок від усіх зацікавлених учасників, включаючи акторів, режисера, сценографа та глядачів, а також аналіз отриманих результатів сприяють удосконаленню дизайн-проекту на початкових етапах, забезпечуючи врахування усіх побажань та пропозицій для досягнення найкращого результату.

Зауважимо, що дизайн-проект реалізується командою висококваліфікованих спеціалістів, до якої входять сценограф, художник по костюмах, світловий дизайнер та звукорежисер. Вони співпрацюють з режисером та іншими членами творчої команди, забезпечуючи тісний зв'язок між концептуальною ідеєю вистави та її візуальною інтерпретацією. До розробки й реалізації дизайн-проєкту долучається й драматург, адже «… сценічний дизайн лишається могутньою виражальною силою творчості драматурга та режисера, посилюючи їх як візуальний відбиток, органічно інтегрований в сенсовий Всесвіт вистави. Сценічний дизайн театральної вистави є результатом логічного, образного мислення та інтуїтивного чуття, вираженого через ідею або центральну тему» (Попова, 2022).

Дизайн-проект у контексті сценічних вистав являє собою важливу складову театрального мистецтва, що сприяє створенню захопливих, емоційно наповнених та гармонійних постановок, які мають значний вплив на глядачів.

Дизайн-проект є важливим етапом у створенні сценографічних образів у театральному мистецтві. Головна мета дизайн-проекту – створити рішення, яке буде естетично привабливим, функціональним, ергономічним та відповідатиме потребам та очікуванням клієнта або користувача. Дизайн-проект є

невід’ємною частиною театральної творчості, оскільки він сприяє відтворенню концепції, атмосфери та естетики сценічної вистави й допомагає акторам і творчій команді втілити творчий задум.

Висновки. /Conclusions. Сучасні стандарти дизайну вимагають цілісного підходу, який включає в себе естетичні, ергономічні та функціональні аспекти. Сценічна верифікація є процесом перевірки та оцінки дизайн-проєкту перед його реалізацією на сцені. Вона дозволяє виявити потенційні проблеми та недоліки, а також зробити вдосконалення та коригування проекту. Використання передових технологій, ідейних концепцій та врахування естетичних та функціональних аспектів дозволяють створювати інноваційні та яскраві дизайн-проекти. Застосування комп’ютерного моделювання, візуалізації, макетування та випробування елементів сцени сприяє досягненню бажаних результатів у творчому процесі сценографії. Цифрові медіа та проекції відкривають нові можливості для створення візуальних ефектів та трансформацій сценічного простору. Інтерактивні інсталяції дозволяють взаємодіяти з глядачем та залучати його до вистави на новому рівні. Важливим складником дизайн-проєкту виступає співпраця режисера й творчої команди з метою забезпечення взаємозв’язку між концепцією вистави та її візуальною реалізацією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк, Р. (2013). Особливості організації інтер’єрів театральних споруд. Народознавчі зошити, 1(109), 174–178.

2. Незвещук-Когут, Т. С. (2021). Дизайн. Чернівецький торговельно-економічний інститут.

3. Попова, О. В. (2022). Сценічний дизайн як інструмент режисерського рішення. Мистецтвознавчі записки, 41, 8–14.

4. Цугорка, О. П. (2022). Художні декорації в театральних постановках як засоби сценографічного формування простору. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 3, 291–299.

УДК 008 : 312.421

БРЕНДИНГ В МОДІ

Єнчева Наталія,
ORCID 0009-0008-8551-9712
аспірантка кафедри дизайну та технологій
Київського національного університету культури і мистецтв
Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Соціокультурна дії бренду визначається як брендинг. Важливо зазначити амбівалентний характер брендингу як культурно-історичної події. Йдеться мова про подію, бо це вже сценічна реальність, феномен певної імагінації (якщо не театралізації) простору, феномен синтезу мистецтв.

Але, якщо говорити про брендинг як дизайн-стратегію, то вона актуалізує рефлексивність ідеального та матеріального, взаємодію мистецтв як єдність вмінь, майстерності, творчості. Так, брендинг визначається з точки зору реалізації культурно-історичного, економічного, художнього і будь-якого іншого потенціалу бренду. Це дає можливість охарактеризувати бренд як соціокультурну реальність, ідентифікувати його як брендинг, тобто дію бренду, дію знакових систем, як семіоз, в якому представляються, презентуються три складові: предметна, зображувальна і вербальна.

Мета роботи. /Aim. – визначити соціокультурні механізми формування брендингу в моді.

Матеріали та методи. /Materials and methods. Задіяні компаративний та системний методи.

Результати та обговорення. /Results and discussion. Рух марки до сильної марки, бренду і сильного бренду – це сталий процес, який займає десятиліття, а інколи століття. І власне, тут важливо знайти те, а що ж рухає цим процесом, що зветься брендом? Звичайно, – марка. Марка як предметний показник, позначник якості, який набуває ознак надреальності, потім перетворюється в бренд, а бренд згодом стає всезагальним імагінативним

абсолютом. Тобто, тут важливим є не сам товар, а його символічне значення, втілення, репродукування і трансформація якості знаку.

Ми бачимо достатньо простий і ясний маркетинговий підхід, який реалізує просування торгової марки або бренду, захоплення їм ніші, і створення самодостатньої брендової якості. Всі ці процедури, звичайно, достатньо чітко описуються як сегментування, структурування, селекція ринку, а також споживачів, які сприймають ці бренди і вступають в контакт з тими а́кторами, які позиціюють бренди, а також здійснюють продаж певної продукції.

Сама ситуація позиціювання і просування бренду в рамках його універсалізації може бути достатньо складно оціненою. Тут визначають декілька стадій:

- недопозиціювання – тобто, ті, хто здійснюють брендинг, недостатньо уявляють собі споживачів;

- надпозиціювання – надзвичайно вузьке розуміння бренду як марки, яка вживлюється в той чи інший конгломерат економічних та естетичних відносин, і таким чином, втрачає свою конкурентоздатність;

- хитке, сумнівне позиціювання – споживачі не вірять в ті високі якості, які заявляє бренд.

Тобто, ми бачимо достатньо складну систему, коли бренд як завоювання місця на ринку здійснює сам себе, а з іншого боку, здійснює своє місце в контексті інших брендів, має певну екологічну нішу. Весь цей процес, направлений ззовні всередину і зсередини назовні, має назву брендингу.

Цього достатньо, щоб побачити функціональний маркетинг менеджменту, тобто, управління проектуванням брендингу, як систему передбачення майбутнього. Вона має бути сформована по вертикалі, горизонталі, як маркетинговий набір, комунікаційний набір, мати ознаки спів’єдності всіх складових, а також фінансову підпитку. Тобто, такий підхід дає можливість говорити, що брендинг є комерційна усталена структура того, що зветься брендом, і визначає свої системи як реальність його вартості, яка стає певною легітимацією довіри до того, хто здійснює бренд.

Стратегія брендингу в Україні досліджується достатньо серйозно. Так, В. Перція дослідив цілу систему формування популяцій бренду. Валентин Перція – Генеральний директор та співвласник групи компаній BrandAid створив понад 20 нових брендів на ринку України – визначає, що компанією Young&Rubicam (Y&R) здійснено більше 621 глобальної оцінки брендів. На основі отриманих даних Y&R визначено провідні ознаки семіозу брендів. Це відмінність (differentiation), доцільність (relevance), релевантність (relevance), повага (esteem), знання (knowledge), або розуміння (knowledge).

Тобто, сама по собі типологія визначених чинників структури бренду (відмінність, доцільність, повага, розуміння), так чи інакше свідчить про те, що бренд існує як живий організм культуротворчості, а фактично, стає тою соціальною складовою міфотворчості, яка в моді набуває своїх особливих предметних, візуальних і наративно-вербальних ознак.

Виживають найбільш сильні торгові марки, але вони мають змогу бути сильними, якщо за ними стоїть капітал, високі технології та історія, довіра, опрацьований імідж, брендинговий тезаурус, про який йшлося. Можна засвідчити, що глобальні трансформації, які приходять в коло брендингу, зазначають стратегії їх змін, які орієнтовані на засадах:

- індивідуальності;
- орієнтації на майбутнє;
- конкурентоздатності.

Отже, весь цей, будемо казати, структурно-функціональний код брендингу так чи інакше свідчить про те, що такі бренди, як Кока-Кола, Пепсі-Кола, МакДональдс, Кодак, IBM, American Express і інші не просто засвоїли правила гри, але диктують їх іншим брендам, які стають залежними від загальних маркерів брендовості, які так чи інакше приходять у високу моду.

Висока мода – це досить складний конгломерат моди, який зазначається, як «от-кутюр», «високе шитво», орієнтований на створення костюмів екстра-класу, люкс, високої якості. До створення одягу додається величезний набір аксесуарів: парасольки, хустки, шарфи, портфелі, сумки, шляпки,

прикраси і все інше. Дома моди, які здійснюють цю комплексну продукцію от-кутюр, працюють на споживача.

Вважається, що історичним центром високої моди є Париж. І власне, тут існують найбільш престижні дома (або будинки) високої моди. Той же самий Карл Лагерфельд працював в Парижі, американець Т. Форд створював моделі для італійського дому моди Гуччі і французьких домів моди. П'єр Карден, Е. Унгаро, Н. Річчі за своїм походженням є італійцями, але вони теж знайшли своє місце в Парижі, не говорячи про велику плеяду японських модельєрів. Тобто, Париж – це центр високої моди, центр всієї, будемо казати, екстраординарної реальності, яка дає верхівку брендингу, і звичайно, демонструє можливість презентації тих імперативів, які в контексті високої моди стають показниками якості.

Кількість домів високої моди змінюється, але їх не багато. От декілька з відомих брендів: Armani, Balmain, Chanel, Christian Dior, Christian Lacroix, Emanuel Ungaro, Givenchy, Gucci, Hanae Mori, Jean-Paul Gaultier, Louis Ferraud, Thierry Mugler, Yves Saint Laurent, Versace, Valentino. Дім високої моди стає глобальним брендом.

Відтак, важливо створити особливі уявлення про об'єкт презентації – це і є, фактично, ментальність бренду. Ця ментальність консервується, структурується і в певній мірі створює свою ауру, яка формує світ моди. Тобто, світ, який зазначається, як брендинг в сфері високої моди, є своєрідною рекурсією, зверненням до витоків, до глибинного засадничого принципу модності, який дає індивідуальність кожній марці, кожному бренду і кожному імені, яке визначається, як лейбл, логотип і інше.

Бренд як імагінативний абсолют має певну імперативну функцію, або владу над споживачем, сприяє швидкому і точному розпізнаванню об'єктів моди, забезпечує максимальну відмінність від конкурентних брендів, а також максимально чітко фіксує і презентує ім'я майстра, образ життя людини як цілісності культури.

Всі складові брендингу мають в моді свою достатньо визначену

структуру. Це лейбл, що виявляє і презентує засоби комунікації. Це певний ярлик, тобто, те, що є маркером товару, є достатньо впізнаваною конфігурацією презентації. Фірмовий знак, логотип теж презентують бренд, але кожен по-своєму. Логотип – це лого-образ, а фірмовий знак орієнтований на ту фірму, яку він презентує. Ці складові модного тезаурусу достатньо відомі, утворюють те, що зветься фірмовий стиль, образ моди, асоціюється з широко відомими графічними марками і конфігураціями брендингу.

Висновки. /Conclusions. Брендинг можна інтерпретувати як техногенез, тобто своєрідну систему вироблення техніки презентування, або технологій презентування образу, будь то сценічний образ, або екранний образ. Тобто створюється своєрідна реальність імагінації речі, яка визначається як межа, як перехід за межу, як трансценденція речовинності виробу взагалі. Про все це і свідчать, власне, процеси брендингу.

І найголовніше, брендинг – це певна імагінація соціального проекту, який формується в рамках тої чи іншої програми. Вона може належати особистості, корпоративному цеху, університету, але так чи інакше визначається та головна марка, яка свідчить про те, що формується певна культурно-історична ідентичність.

Важливо також зазначити, що брендинг – це колективна гра. Гра, яка визначається як монобренд, коли один бренд уособлює в собі всі суборенди-це так звана східна модель. І це західна модель – коли виникає ціла низка брендових субструктур, які інколи починають вимушену гру легітимації між собою, що підживлює процес презентації об’єктів моди.

Таким чином, брендинг – це одна із культурних практик, яка є амбівалентною: створюється бренд, і бренд створює все навколо себе. Саме така, будемо казати, реальність самоздійснення бренду і самоздійснення всього того, що потрапляє в його коло, – це і є той системний процес, який фіксує реальність культурних взаємовпливів і взаємодій, синтезує всі зусилля презентації та артизації ідеального витоку бренду.

Отже, можна засвідчити, що саме в моді брендинг стає тою стратегією,

яка трансформує культурну реальність в плані універсалістських тенденцій презентації ювенальності, вічності і святковості людського буття. Бренд в моді визначається як ціла низка топологічних реалій. Це надбудова над матеріальним об'єктом (товаром), що характеризує його вартість, ідеологічний сенс конструкцій обміну і продажу товарів, а також самодостатня ментальна конструкція, яка свідчить про те, що бренд презентує сенси культури на правах окремих образних констеляцій. Відбувається абсолютизація, імагінація не лише товару, але і культурного контексту різних практик, де бренд заявляє про себе як цілісність культуротворення. Це мода, реклама, дизайн, менеджмент, маркетинг і інше.

Брендинг як завершена і самодостатня процесуальна цілісність не є лише системою функціонування бренду в культурі. Це процес актуалізації втрачених ресурсів бренду, і навпаки, креативне поповнення його скарбнички новітніми сенсами, задумами, реаліями, які дають можливість оновлення і перепозиціювання бренду по вертикалі і по горизонталі. Система сегментації, позиціювання, пошук адекватного кола споживачів брендингу презентується як відкрита система, де кожен може долучитися до здійснення цінностей культури, зокрема цінностей моди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перция В. Marketing Mix. Offise. 2001. № 1/2. URL:

2. Шандренко О. Віртуальний простір моди. Київ : КНУКіМ, 2011. 141 с.

3. Aaker D. A. 1991. Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of Brandame. New York, NY: The Free Press. URL: https://www.semanticscholar.org/paper/Managing-brand-equity%3A-Capitalizing-on-the-value-of-Longwell/e04692fb98caf71988e029616e0a7e04c47235be

УДК 008 : 312.421

ВОКАЛЬНА ПЕДАГОГІКА І ОПЕРА

Кисла Світлана,
orcid.org/0000-0002-7088-4062
заслужена артистка України, доцент,
доцент кафедри академічного співу
Київської муніципальної академії музики
імені Р. М. Глієра, Київ, Україна
Ареф'єва Анна,
orcid.org/ 0000-0003-4619-9281
кандидат філософських наук,
докторантка Державного педагогічного університету
імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Фактор глобалізації культури, особливо вокального виконавства, говорить про стандарти усереднення і певної «попсовізації» музики. Найбільш гостро сучасна ситуація відсутності живого звуку в просторі технічних інновацій як провідної підстави вокального виконавства виявилася в опозиції: фонограма – живий звук. Стало очевидним, що звучна матерія вокалу аж ніяк не завжди є голосом, а в більшій мірі презентує мікси звучання на основі тієї чи іншої обробки вихідного, іноді невисокої якості, виконавства. Фонограма вже давно стала легітимним фактором вокального простору культури.

У цій ситуації гостро стоїть проблема занепаду співу як такого, втрати креативного початку співочої культури. Іншими словами, категорія «креатив» стає важливим інтерпретативним фактором сучасного стану вокальної культури в цілому. Креація є перехід від небуття до буття.

Тоді, як перехід з буття в буття суть творчість, а перехід з буття в небуття – деградація. Очевидно, що креація як основний фактор християнської культури (Бог творив світ з нічого) стала підставою для моністичної концепції вокалу співочої культури православного християнства – монодій як аналогу Ангельського співу.

Матеріали та методи. /Materials and methods. Задіяні компаративний та системний методи.

Результати та обговорення. /Results and discussion. Як би не здавалися проблеми вокалу відомими для технологів від вокальної педагогіки, вони свідчать про головне – голос не є просто звук, який вібрує в резонаторах та ін. Голос – це самодостатній образ персональності виконавця, яка тяжіє до досконалості, а іноді стає основою вокальної школи Еверарді, наприклад, та ін.

Втрата голосу в сучасних технологіях мікс-індустрії ще не говорить про торжество звуку як гармонії аранжування. Виникає креативна ситуація здобуття «вокального небуття» сучасної культури, коли стають продуктивними роздуми про креативність вокальної педагогіки як пеставування голосу (персональності виконавства), а не анонімного звучання комунікативного середовища спілкування за допомогою шоу-бізнесових або сучасних рок-оперних інсталяцій.

Вокальна педагогіка – це не сфера локального буття звуковидобування, становлення голосу. Це синтетична галузь гуманізації культури в цілому, коли голос стає результатом творчого життя особистості. Це той голос, який пройшов вишкіл вокальної школи та вишкіл великої культури.

Класифікацію голосів за традицією встановлюють по їх висоті, що розділяє голоси на два класи: «різкі голоси» – сопрано, меццо-сопрано, контральто, «густі голоси» – тенор, баритон, бас. Це відновлює старовинну французьку класифікацію XVII і початку XVIII століття. Креативність – це активний мімезис – успадкування традиції та її наслідування. Ця установка стає фундаментальною для багатьох європейських шкіл.

Під час своєї поїздки в Італію із знаменитим тенором Івановим Глінка ознайомився з виконанням найкращих співаків того часу і з різними методами викладання італійських професорів (1830 – 1833) – Біанкі і Нодзарі, а потім навчався у знаменитої співачки Фодор-Менвьель. В результаті цієї поїздки Глінка навчився співати, а після повернення в Петербург став давати уроки співу і виступав в концерті, виконуючи партії, наспівані Рубіні. Служачи в

придворній капелі, Глінка відправився «для набору півчих» в Переяславль і там знайшов п'ять дискантів, які беруть «всілякі інтервали згідно з законами гармонії».

Крім викладання співу в інститутах, капелі і театральному училищі, Глінка давав уроки співу і на дому. З числа його учнів виділяються Лоді (тенор), Леонова, Артемовській (баритон) і відома петербурзька аматорка-співачка Білібіна, згодом учениця Даргомижського

С. Сонкі (Зонкінд) по праву вважається основоположником раціональної школи вокалу. Звертаючись до основних принципів теорії, висунутої С. Сонкі, ми перш за все зупинимося на диханні, яке автор вважає найважливішою умовою «раціональної» постановки голосу і гарного фразування, посилаючись на відоме положення, що «мистецтво співу є школа дихання». У викладі автором теорії він весь час намагається підвести наукове обгрунтування під ті принципи, на яких будує свою теорію. Так, С. Сонкі подає ґрунтовний анатомо-фізіологічний нарис, в якому виявляє для свого часу солідну наукову підготовку. В кінцевому висновку автор зупиняється на діафрагмальному типі дихання, «яке при більш сильному вдиханні поєднується з боковим типом», тобто приходить до визнання необхідності застосування в співі костоабдомінального типу дихання. До цього приєднується вимога «затримки дихання», збереження верхньої частини грудної клітки в полурасширенному стані і, отже, вміння опанувати дією діафрагми як м'язу-антагоніста в процесі видихання, результатом чого є повільне і рівномірне видихання.

Занепад вокального мистецтва, як вважають автори раціональної школи, виник завдяки відсутності хороших вчителів та зі стилем сучасної музики, що заглушає співаків, і нарешті, підвищеними вимогами, що пред'являються публікою до виконавців. Так, говорячи про сучасну музику, автори не без підстави стверджують, що старовинні композитори прекрасно знали голос, вміли для нього писати і застосовували для нього високі художні та технічні вимоги, як до кращого виразника їхніх музичних ідей. Сучасні ж композитори зазвичай дивляться на голос співака, як на один з інструментів оркестру, дають

йому другорядні контрапунктичні малюнки, доручаючи мелодію інструментам, і, що найважливіше, погано знають засоби і можливості людського голосу.

З багатьох представників вокальних педагогів Київської консерваторії ми зупинилися на унікальному досвіді педагогічної майстерності Лариси Архипівни Руденко, бо саме їй вдалося, на наш погляд, примирити емпіричне і раціональне начало співочого інструментарію як певного «легкого дихання».

Приступаючи до занять з початківцями, Лариса Руденко перш за все звертає увагу на постановку корпусу учениці. Постановка корпусу і голови має безпосередній зв'язок з правильним голосоведенням. Учениця повинна з перших кроків занять привчатися стояти в природній позі, з випрямленим хребтом і добре прямою спиною. Це допомагає правильному співочому подиху.

Суть креативної моделі педагогіки полягає в тому, щоб піти від емпіризму (роби, як я) і від суто раціональною дидактики, яка формується на інструментальному, локально-примусовому інструментарії створення і формування зовні заданих норм, правил, навичок та ін. Ніякі системи, що йдуть ззовні, принципи і методики, не створюють повноцінного художнього образу. Вся логіка формування художнього образу вокального твору просякнута дихотомією: звук – голос. Звук створюється, а голос дається. Але як дається? Як дар Божий, як індивідуальна манера самовираження і самоздійснення світу співака, як шлях до Абсолюту, ідеалу. Голос Шаляпіна, Хворостовського, Лємешева ... Саме голос в світі голосів всіх можливих інших говорить про індивідуальність інтонації, щастя сорадованія і печалі, бути унікальною цілістною особистісттю, поділеною творчим даром.

Як навчитися цій логіці буття? Вся філософія говорить – шляхом креації як переходу, з тиші в повноту звучання. Єдності звучної та незвучної матерії в музиці присвячено багато досліджень, але навчити цьому не завжди можливо.

На наш погляд, креативна модель вокальної педагогіки можлива тоді, коли на рівних живуть моделі повноти чуттєвого світу і раціо звуковидобування, де здійснюється «мислення в різних площинах», як кажуть архітектори, формується система рефлексивного досвіду бути в світі звуку й

тиші одночасно, помічаючи і не помічаючи «роботи» цієї рефлексії. Сенс креативності рефлексивного начала в вокальному мистецтві полягає у виробленні індивідуального «тіла» звуку (образу), властивого тільки цьому, унікальному виконавцю.

Опера як цілісність сценічних, вокальних, драматургічних і інших ознак мистецтва є однією з тих синтез, які пережили століття. Зараз вона проходить складний іспит на випробування спокусою глобалізації, модифікації образного потенціалу, надання її тих властивостей, що роблять оперний сценічний простір більш поліфонічним, синтетичним, включаючим мультимедійні обробки і трансформації, навіть екранний простір.

Можна також стверджувати, що музичність оперного простору, в якій вихована пластика балетних екзерсисів потім вже належить балету самому по собі, який має пам'ять оперного ґатунку і оперного поштовху, що ніколи не залишає балет.

Якщо говорити про діалог в оперному мистецтві, то діалог не варто зводити лише до інтеракції. Діалог культур, який в певній мірі стає вже формульною схемою або шаблоном інтерпретації, не потрібно визначати як суто екстенсивне явище спілкування. Діалог є явище полікультурне, суто європейське.

М. Черкашина-Губаренко дає широкий екскурс панорами бачення опери як своєрідних міжкультурних реалій, свідчить про те, що рятівним для України є звернення до слов'янського бароко. «Звертаючись до новітньої історії українського оперного театру, слід згадати лідерів-диригентів, які піднесли його на нову висоту, здійснюючи самостійну художню політику. Серед них - Констянтин Симеонов і Стефан Турчак у Київській опері, Ігор Лацанич у Львові, Борис Афанасьєв в Одесі, а з часом – у Дніпропетровську. У Києві постановочний стиль готувався під вирішальним впливом сценографії Федора Нірода, спільно з яким у єдиній команді працював відомий режисер Дмитро Смолич. У Львові режисура не відзначалась яскравістю, але багато чого було досягнено талантом унікального сценографа-мислителя Євгена Лисика. У

Харкові певний час театр формувався переважно під впливом режисерських рішень. Головний режисер Володимир Лукашев протягом тривалого періоду був лідером-керівником колективу.

Переважно режисерським в тіж роки був й Донецький театр, політику якого активно формував Євген Кушаков, хоча поряд із ним працював Ігор Лацанич, який лише після переїзду до Львова став у своєму театрі справжнім лідером», – констатує М. Черкашина-Губаренко (Черкашина-Губаренко, 2008: с. 123). Вона доводить, що музичний театр, опера є синтетичним явищем, і реформаторами оперного мистецтва були справжні лідери театральної сцени-співаки, режисери, або композитори.

Висновки. /Conclusions. Між вокальною педагогікою та оперним мистецтвом існує глибинний зв'язок. Оперні вокальні школи завжди створювали співаки-практики, фактично опера як жанр сценічного мистецтва утворюється в класі провідного педагога-вокаліста. Одним з неперевершених педагогів була оперна співачка Лариса Руденко.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пітерс Дж. Д. Слова на вітрі : історія ідей комунікації; пер з. англ. А.Іщенка. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2004. 302 с.

2. Черкашина-Губаренко М. Р. Європейський оперний театр нового тисячоліття. *Часопис національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського*. №1, 2008. С. 118 – 126.

3. Bakhtine M. Les genres du discours, dans Esthétique de la création verbale, Paris, Gallimard. 1984.

РЕВОЛЮЦІЯ КОКО ШАНЕЛЬ У СФЕРІ ЖІНОЧОГО ОДЯГУ

Кульмінська Анастасія Андріївна
Магістрантка
Українська інженерно-педагогічна академія
м. Харків, Україна

Вступ. Величезне розмаїття стилів та модних напрямків дозволяє кожній жінці найбільш яскраво підкреслити свою індивідуальність. Немає суворих обмежень, які б стримували бажання жінок бути гарними [1]. «Мода проходить, а стиль залишається», - відомий вислів Коко Шанель, яку по праву можна назвати великою революціонеркою і новатором у світі краси та дизайну [2].

Мета роботи. Метою даної роботи є: аналіз тенденції розвитку моди як мистецтва; дослідити вплив особистості Коко Шанель (рис. 1) на світову моду; вивчення історії та еволюції окремих модельних елементів та предметів, що були впроваджені дизайнеркою; аналіз впливу творчості Шанель на емансипацію та самовираження жінок у суспільстві.

Рис. 1 Коко Шанель

Матеріали та методи. Систематичний огляд літературних джерел, статей та публікацій про життя та творчість Коко Шанель. Детальний розгляд елементів дизайну, розроблених дизайнеркою та вивчення впливу цих

елементів на подальший розвиток моди. Вивчення ролі Коко Шанель в соціокультурному контексті свого часу.

Результати та обговорення. Жінки кінця дев'ятнадцятого і початку XX століття не були суб'єктами, на відміну чоловіків, а скоріш об'єктами, прикрасами чоловіків. Таким чином жіноча мода включала безліч різноманітних прикрас і декорацій [3].

Коко Шанель народилися в бідній сім'ї. Рано померла її мати, а батько віддав їх із сестрою до притулку, де вони знаходилися до свого повноліття [4]. Працювала помічницею швачки та паралельно працювала у кабаре (рис. 2). Знайомство з Артуром Кейпелом, який став коханням усього її життя (рис. 3). Він підтримав її і допоміг відкрити свою справу. Коко перша жінка-модел'єр. Після другої світової війни припинила свою творчу діяльність аж на 10 років, після чого повернулася, та не тільки відновила свою роботу, а й примножила свої досягнення у сфері жіночого вбрання. Подарувала костюмам свободу руху, в чому й полягала справжня елегантність [5].

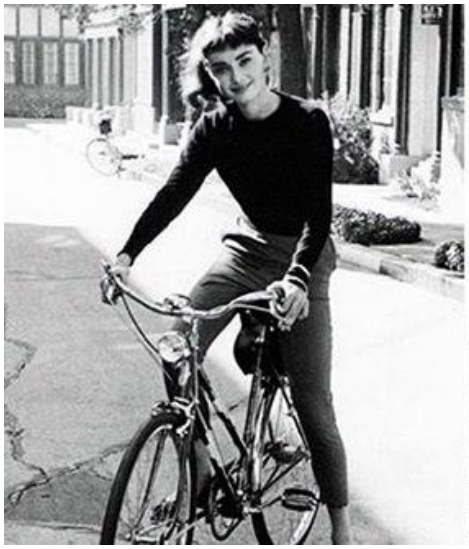

Рис. 2 Коко Шанель у юності

Рис. 3. Коко Шанель та Артур Кейпел

Габріель постійно експериментувала, першою зробила коротку зачіску та ввела моду на засмагу (рис. 4) [6]. Вона є засновницею стилю гарсон, який завдяки чоловічим елементам одягу підкреслює жіночу витонченість та красу. Шанель першою ввела моду на штани для жінок, які не тільки були

комфортними для носіння, а й покращили загальний стан здоров'я жінок того часу (рис. 5) [7].

Рис. 4. Коко Шанель з короткою зачіскою

Рис. 5. Шанель вводить моду на штани

Коко вводить моду на чорний колір, що пов'язують з трагічною гибеллю Артура Кейпела. Так на світ з'являється маленька червона сукня (рис. 6) [8]. Надихнувшись смугастою уніформою французьких моряків Габріель створила колекцію і ввела в моду бретонку (рис. 7) [9]. Сумочка 2.55 отримала свою назву, бо була впущена у 1955 році. Вона дозволила жінкам позбавитися ридикюлів та звільнити руки. Завдяки довгому ланцюжки, сумочку можна було повісити на плече, а ще вона мала зовсім невеликий розмір (рис. 8) [10].

У 1923 році Шанель представила світу твідовий костюм, що складається з приталеного жакета та вузької спідниці. Спочатку винахід сприйнявся холодно, але 1954 року костюм пережив своє друге народження (рис. 9) [11]. Коко модернізувала кардиган, що раніше носили лише військові. Вона представила новий крій кардигана - зробила його широким і просторим, проте скроєним чітко по фігурі дівчини (рис. 10) [2]. На початку 20 століття були популярні туфлі на високих шпильках, а Коко Шанель прагнула зробити взуття зручним і при цьому стильним. Двоколірні туфлі-човники стали універсальним взуттям для жінок (рис. 11) [12].

Рис. 6. Маленька чорна сукня Шанель

Рис. 7. Бретонка

Рис. 8. Сумочка 2.55

Рис. 9. Твідовий костюм

Рис. 10. Кардиган

Рис. 11. Двоколірні туфлі- човники

Саме Коко Шанель запровадила моду на прикраси зі штучних перлів, які носила сама і зробила одним із головних трендів того часу. Крім намист, Габріель випустила колекцію перлинних сережок, що включає крім традиційної білої, чорну перлину. Коко Шанель довела, що біжутерія може виглядати

нітрохи не гірше за коштовності і навіть ефектніше і стильніше (рис. 12) [7]. Прагнула створити новий аромат парфумів, який не був би схожий ні на один з тих, що існує. Бажала, щоб її аромат був штучним і мав “запах жінки„. З 10 представлених їй ароматів обрала №5, бо вважала це число щасливе (рис. 13) [2].

Рис. 12. Біжутерія

Рис. 13. Духи

Висновки. Навіть зараз речі та аромат, придумані Коко Шанель, не втрачали актуальності та звання класики. Можна сказати, що такий успіх революцій Коко обумовлений комфортністю їхнього носіння. Вона вплинула на соціальну складову суспільства. Стала першою модисткою свого часу і, досягнувши неймовірних висот у сфері жіночої моди, вона довела, що дівчата теж можуть керувати бізнесом. Коко шанель також називають однією з родоначальниць фемінізму, тому що вона одна з перших почала думати про жінку, не як про прикрасу та аксесуар чоловіка, а як про особистість, у якої є власна думка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Стиль гарсон в одязі: опис, історія виникнення, фото: URL: https://what.com.ua/stil-garson-v-odiazi-opis-is/5/ (дата звернення 09.2021).

2. Корсети, мініспідниці і революційний показ Chanel: як фемінізм вплинув на моду. URl: https://tsn.ua/lady/zvezdy/zvezdy/korseti-minispidnici-i-

revolyuciyniy-pokaz-chanel-yak-feminizm-vplinuv-na-modu-1739035.html (дата звернення 08.03.23)

3. Жіноча мода поччатку XX століття. URL: https://mppss.ru/uk/moda-zhenskaya-nachala-hh-go-v-detskaya-moda-podlinniki-foto-iz/ (дата звернення 12.04.2022).

4. Коко Шанель. URL: https://www.slideshare.net/ju_lem/ss-34357971 (дата звернення 06.05.2014)

5. Естетика стилю «la garson». URL: http://4ua.co.ua/ethics/vb2ac78b4c53a88521316d37.html (дата звернення 09.04.2011).

6. Стиль «la garson». URL: https://modney.pp.ua/moda/15853-stil-garson-v-odyaz-opis-storya-viniknennya-foto.html (дата звернення 19.12.2018)

7. Діяльність Коко Шанель в індустрії моди. URl: https://vseosvita.ua/library/referat-na-temu-dialnist-koko-sanel-v-industrii-modi-193344.html

8. Хто вигадав бретонку у жіночій моді. URL: https://fromus.ua/company/press/kto-vpervye-ispolzoval-telnyashku-v-zhenskoy-mode/

9. Тільник: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тільник

10. 5 геніальних винаходів Коко Шанель: https://marieclaire.ua/fashion/5-genialnyh-izobretenij-koko-shanel-2 (дата звернення 21.08.2017).

11. Коко Шанель та її твідовий костюм/ URL: https://ua.waykun.com/articles/koko-shanel-ta-ii-tvidovij-kostjum.php (2016)

12. 5 улюблених речей Коко Шанель, які стали трендами 2018 року. URL: https://ukr.media/fashion/342777/#google_vignette (дата звернення 26.01.2018).

УМОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЗНАКІВ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНІЧНИХ ОРНАМЕНТІВ В ДИЗАЙНІ КНИГ

Лопатніченко Лада Олександрівна,
студентка ІІ курсу магістратури, спеціалізації «дизайн»,
Київський національний університет культури і мистецтв
Божко Тетяна Олександрівна,
канд. мистецтвознавства, доцент.
м. Київ, Україна

Вступ

Попри постійно зростаючу інформатизацію та діджигіталізацію суспільства і стрімкий розвиток електронних носіїв, дизайн книг все ще залишається ключовим аспектом взаємодії читача з текстом та його контентом. Все більше уваги приділяється не лише змісту літературних творів, але й його візуальному супроводу, що передбачає впровадження та взаємодію різноманітних візуальних складників. Однією з провідних та естетично насичених практик стає впровадження знаків і знакових систем, ґрунтованих на українських етнічних орнаментах. Проте використання таких візуальних складників потребує не механічного, а критично-аналітичного і виваженого їх застосування. Отже, до вивчення семантичного змістового наповнення та умов взаємодії таких складників залучається все ширше коло науковців, до числа яких належать фахівці не тільки з царини дизайну, а також мистецтвознавства, культурології. етнографії та історії.

Попри значну увагу, приділену історичним та культурологічним аспектам створення та функціонування знаків етнічної культури в декоративно прикладних мистецтвах та етнотрадиціях українського народу, нами не виявлено досліджень, що заглиблено та цілеспрямовано відтворюють умови застосовування як окремих знаково-символьних елементів, так і їх комбінаторних угрупувань в дизайні друкованих видань. Допоки все ще полемічним лишаються питання визначення знакової системи та кількісного і якісного складу знаково-символьних елементів, що входять до її складу.

Звідси вважаємо, що вивчення умов впровадження візуально активних комунікативних елементів, ґрунтованих на українських етнічних орнаментах, потребує занурення у витоки культурної спадщини та історичних здобутків культури українського етносу. Також до обрію уваги потрапляють питання щодо засобів образного кодування візуальних елементів за допомогою схематизованих геометричних форм, в тому числі утворених на основі різних геометричних примітивів та їх комбінаторного сполучення, умовам застосування таких елементів у дизайні книг, і розкриттю їх важливих функціональних та естетичних аспектів.

Ціль роботи

Наразі, не ставлячи собі за мету заглиблено досліджувати умови утворення знакових системи і класифікувати їх, вважаємо необхідним зосередитись на питаннях семіотичної взаємодії різнокодованих елементів, запозичених з різних видів декоративно-прикладних мистецтв і впроваджених в дизайні сучасних друкованих видань, та виявити як умови такої взаємодії, так і оптимальний кількісний склад різнокодованих елементів.

Акцент буде зроблено на взаємодії читача з візуальним аспектом та сприйняттям інформації через знакові системи.

Матеріали та методи

Знаки та знакові системи, утворені на основі елементів етнічних орнаментів, відіграють важливу роль у вираженні ідей, концепцій і повідомлень. Історичні та культурологічні аспекти формування знаків, впроваджених спочатку у архаїчних культурах, а згодом у широкому спектрі етнічних орнаментів в різних видах декоративно-прикладного мистецтва розглядали О. Хмельовський (2000)., А. Пономарьов (1994)., Ю. Нікішенко (2002; 2012). Регіональні особливості та сучасне змістове тлумачення мотивів орнаментів, поширених у різних видах декоративно-прикладних мистецтв України, заглиблено висвітлені в науковому доробку М. Селівачова (2013). М. Біняшевський (1968) зосередився на представлені мотивів українських писанок. Знаки етнічної культури та їх зв'язок з народними традиціями і

віруваннями висвітлено у виданні М. Станковича (1992). Широкий спектр питань, пов’язаних з традиціями української вишивки відображено у публікаціях Т. Кари-Васильєвої (1993).

Однак для вивчення та встановлення умов взаємодії символьних елементів української орнаментики в дизайні сучасних друкованих видань нам стануть у нагоді не тільки наукові розвідки наведених вище авторів, а й практично реалізовані та наявні у сучасному інфопросторі примірники видавництв «Брустури», «Terra Incognita» та «Ранок».

В роботі застосовані методи структурного і семіотичного аналізу, а також метод порівнянь. За допомогою сукупності означених методів буде здійснено спробу наукового обґрунтування синергічності впливу знаків, сформованих на основі варіативного спектру графічних примітивів, а також унаочнення умов перетворення ілюстративного контенту на знакові форми.

Результати та обговорення

Одним з перших видань, відібраних для аналізу є книга «Тіні забутих предків», авторства М. Коцюбинського 2023-го року (мал. 1). Над ілюстраціями до цього видання працювала Дарія Луцишина.

Обкладинка цього видання звертає на себе увагу наявністю варіативного спектру знакових елементів. Тут присутні і геометризовані кутасті форми, запозичені з килимарства та вишивки, архаїчні схематизовані зображення тварин і людей, наближені до традицій первісних мистецтв, зокрема трипільської культури, та літери, накреслення яких імітує «ручну графіку», що також має наближати читача до народних традицій та ремесел. Вочевидь звертання до такого широкого асортименту зображувальних складників має засвідчувати історичні фундації та наявність полісемантичного арсеналу візуальних кодів, котрі входять до загального комплексу комунікативних практик етнічної культури, що роблять її унікальною і неповторною. Ця думка є суголосною до висновків Ю. Нікішенко (2012), яка розглядає орнамент як етнокультурну категорію. Тобто маємо констатувати, що в дизайні обкладинки присутні принаймні три різних способів кодування візуальної інформації

(кутасті елементи орнаментів, лінійно-пластичні накреслення зображень тварин і фігур людей та шрифтові елемент). Не симетричне написання назви твору, виконане під імітацію линориту, виходить на перший план при візуальному сприйнятті. Цьому слугує акцентний білий колір та значно більший розмір, відносно інших, більш дрібних елементів. Забезпечити гармонізацію таких різнокодованих складників допомагає композиційна організація, що розподіляє всі комунікативні елементи на три смуги, в кожній з яких присутні як кутасті орнаментальні елементи, так і лінійно-пластичні та шрифтові. В такий спосіб виникає складний метричний ритм та взаємодія кожної композиційної смуги з іншими. Вважаємо, що числове визначення різнокодованих елементів (три їх види) також обрано ілюстратором не випадково, оскільки це число символізує триєдність роду; передачу знань і пам'яті поколінь між трьома віковими групами, що набуло поширення в українських родинах.

Прикметно, що ілюстрації до тексту цього видання не наслідують стильові характеристики знаково-символьних елементів, розташованих на обкладинці. Хоча в створення ілюстративних образів Д. Луцишина вдалась до стилізації, проте вона має абсолютні інші технічно-графічні та образні характеристики, ніж візуальні складники обкладинки. В образі кожного з персонажів домінують традиційні елементи народного одягу та побуту. А портретні індивідуальні риси кожного з героїв свідомо зменшені за розміром. Кожна з ілюстрацій розташована у своєрідній «рамці» з стилізованих зображень рослин та тварин, що відображають єдність традиційного природнього і господарського оточення персонажів. В такий спосіб авторка ілюстрацій, на додачу до автора самого літературного твору, повідомляє про вплив народної культури та її етичних і моральних вартостей на формування кожної особистості. Впроваджені прийоми образного кодування інформації забезпечують асоціативні зв'язки стилізованих ілюстративних вирішень з знаковими зображеннями, реалізованими на обкладинці, утворюючи складний синтезований образ трансляції народних традицій від покоління до покоління.

Наступним прикладом дизайну, в якому поєднуються знакові зображення,

але виключно універсальні: такі, що поширені не тільки в успадкованій етнічній культурі, а і в сучасних її реплікаціях, є видання «Заповіт Мольфара» Громовиці Бердника 2022-го року. Ілюстратором працювала Анастасія Стефурак (мал. 2).

Для концептуалізації дизайну обкладинки даного твору були використано комплекс знаків, заснованих на тематиці рослинних та тваринних мотивів. На відміну від попередньо аналізованого дизайну видання, тут ілюстраторка вдалась до комплексу алегорій, за допомогою якого передано єднання одягу мольфара і всього світу, що його оточує. Завдяки впровадженій алегорії ми сприймаємо всесвіт та природу і її прояви як в рослинних, так і в тваринних формах, як змістовну єдність, в якій всі складники взаємодіють між собою. Особливу увагу у цьому виданні привертає до себе дизайн шрифтових елементів, утворений також на основі схематизованих і геометризованих графічних форм, що поєднують писемність слов'ян з давнокельтськими рунами, і, в такий спосіб, унаочнюють сакральне значення як самого твору, так і тих духовних практик і надбань, якими володіли мольфари. В такий спосіб, написання назви твору та автора, призводить до вдалих асоціативних вирішень та органічної взаємодії всіх візуальних складників їх у загальний контекст.

Цей унікальний графічний підхід, який враховує особливості орнаментальних мотивів та цікаве розміщення текстового матеріалу, підтримується обмеженою колірною гамою та текстурним наповненням елементів. Таке використання графічних засобів сприяє тому, що у підсумку ми можемо спостерігати результат роботи, який приваблює око споживача та правильно транслює закладені сюжетні елементи. Зважаючи, що у дизайні цього видання наявні лише два способи кодування інформації (стилізовані плямові зображення та геометризовані форми накреслення літер), можемо спостерігати вищий ступінь досяжності інформації, ніж у попередньо розглянутому прикладі.

Відслідковуючи зацікавленість читачів виданнями, зорієнтованими на висвітлення історичної та етнічної тематики, можна помітити, що все більше

застарілих публікацій разом з перевиданням змінюють і обкладинку, в якій надається перевага саме оформленню за допомогою знаків етнічної культури і орнаментів на їх основі. Так, після першого видання ще в 1911-му році повість Гната Хоткевича «Камінна душя» набула нової візуалізації після передруку в 2023-му році (мал. 3). У контексті даної обкладинки, яка становить злагоджену єдність ілюстрації, тексту та орнаменту, спостерігається мистецький синтез, в якому кожний компонент має своє вагоме значення.

У центральній частині обкладинки домінує зображення дівчини з обрамленням намиста на шиї, що не лише є частиною костюма дівчини, але й є складною знаковою системою. Кожен його елемент виражає символічне навантаження. Верхній план обкладинки займає текст, виконаний у стилі, що нагадує накреслення крейдою, або каменем на камені. Рамка, що обгортає текст, з зовнішнього боку заповнена знаковими елементами, що відтворюють архаїчні вірування та предмети побуту гуцульської культури. Змістове тлумачення застосованих символів достатньо детально викладено у публікаціях Ю. Нікішенко (2002; 2012) та М. Селівачова (2013). Ця рамка, що відділяє текст від інших елементів обкладинки, одночасно слугує засобом декорації та символьного відтворення традиційних знань і вірувань, закріплених за допомогою максимально схематизованих елементів. У цьому контексті, орнамент стає не лише елементом прикраси, але і способом відтворення та утримання культурної спадщини. Взаємодія ілюстрації, тексту та орнаменту на обкладинці книги створює комплексний візуальний образ, що є не лише естетичною складовою, але й стає носієм культурних та емоційних значень, позитивно впливаючи на читача.

Наступним прикладом вдалого застосування знаків етнічної культури у візуальному образі видання є сучасний погляд дизайнерів на твір класичної, української літератури — драму-феєрію «Лісова пісня» Лесі Українки. За мотивами літературного твору, сучасний кінематограф створив мультиплікаційний фільм «Мавка. Лісова пісня», в якому вплетено безліч стилізованих графічних елементів, утворених на основі знаків традиційної

української культури. Спеціально для даного мультфільму, а пізніше, для збільшення охоплень зацікавленої публіки, і для книги було розроблено в одній стилістиці низку знаків з описом їх значень. Особливу увагу привертає унікальне написання назви твору — «Мавка». Стилізовані літери, при накладанні одна на одну утворюють руну та доповнюють задану стилістику (мал. 4). Книжковий дизайн насичений графічними образами, в яких синтезовано ілюстрацію зі знаковими складниками. На обкладинці гармонійно поєднуються всі елементи: накреслення назви, поєднання кольорів, ілюстрація та декоративні, елементи, у вигляді рун та орнаменту (мал. 5). В дизайні цього видання також маємо спостерігати взаємодію двох типів елементів (геометризованих знаків, на основі яких сформовано літери і стилізованої анімаційної графіки).

Фактологічні джерела:

Мал. 1. 2023р. Книга «Тіні забутих предків» М. Коцюбинський. Ілюстраторка — Д. Луцишина. Видавництво: «Брустури»

Мал. 2. 2022р. Книга «Заповіт мольфара» Г. Бердник. Ілюстраторка - А. Стефурак. Видавництво: «Terra Incognita»

Мал. 3. 2023р. Книга «Камінна душа» Г. Хоткевич. Видавництво: «Брустури»

Мал. 4 2023р. Орнамент, знаки та знакові системи, застосовані у мультиплікаційному фільмі до твору: «Лісова пісня» Лесі Українки

Мал. 5 2023р. Книга «Мавка. Лісова пісня» Леся Українка. Видавництво: «Ранок»

Висновки З розглянутих вище прикладів, маємо зробити висновки, що в дизайні сучасних друкованих видань можуть гармонійно поєднуватись знакові елементи, кодовані за допомогою щонайбільше трьох різних технічно-графічних способів представлення інформації. Серед цих способів знаки етнічної культури і орнаменти на їх основі займають чільне місце і відіграють ключову роль у формуванні ідентичності книг та сприяють їхньому визнанню. Орнаментальні мотиви збагачують сприйняття літературного твору

та сприяють асоціативному упорядкуванню інформації і її співвіднесенню з надбаннями етнічної культури. Отримані висновки підтверджують перспективність використання знакових систем, базованих на українських етнічних орнаментах, у книжковому дизайні, що може розширити творчий потенціал сучасного графічного мистецтва та дизайну літературних творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біняшевський Е. В. Українські писанки. *Київ : Мистецтво,* 1968. 93 с.
2. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка.— К.: Мистецтво, 1993. 252 с.
3. Нікішенко Ю. І. Орнамент як етнокультурна категорія. *Києво Могилянська академія. Наукові записки.* Київ : Видавничій дім «KM Academia», 2000. Т. 18. С. 65–69.
4. Нікішенко Ю. І. Символіка окремих геометричних орнаментів української вишивки. *Києво Могилянська академія. Наукові записки.* Київ : Видавничій дім «KM Academia», 2002. Том 20-21. С 76-80.
5. Нікішенко Ю. І. Символіка геометричних орнаментів. 2009 р. URL: https://vishivochka.at.ua/news/simvolika_geometrichnikh_ornamentiv/2009-12-02-30 (дата звернення: 14.12.23)
6. Пономарьов А. П. Українська етнографія. Курс лекцій.— К.: Либідь, 1994. 117 с.
7. Селівачов М. Р. Українська народна орнаментика XIX-XX ст. (Іконографія, номінація, стилістика, типологія): автореф. дис. … д-ра мист-ва: 17.00.06. К., 1996. 45 с.
8. Селівачов, М. Р. (2013). Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) (2-ге вид.). Київ: Фенікс, 2013. 416 с.
9. Хмельовський О. М. Теорія образотворення; ред. В. Штинько. Луцьк : Луцький державний технічний університет, 2000. 507 с.

ВАЖЛИВІ ФУНКЦІЇ ВОКАЛЬНИХ РЕЗОНАТОРІВ

Найпак Тетяна Олександрівна,
викладач вищої категорії, методист
КЗ «Лозівський фаховий вищий коледж мистецтв» ХОР.
м. Лозова, Харківська обл., Україна

Вступ.

До навчальної статті увійшли описи наукових досліджень доробки вітчизняних і зарубіжних вчених в галузі основних функцій вокального і розмовного резонаторного звукоутворення, педагогіки та методики викладання професійного вокалу, які розкривають основні положення щодо резонансної теорії мистецтва співу. Виділяється сім найважливіших функцій голосових резонаторів у співочому процесі: енергетична, генераторна, фонетична, естетична, захисна, індикаторна, активізуюча. Також будови голосового апарату, мистецтва дихання, роботи над технікою вокального співу і співацькою дикцією, основних недоліків звукоутворення та шляхів їх усунення. Дане видання рекомендовано викладачам і студентам вищих навчальних закладів, а також професійним співакам вокалістам, практикуючим артистам вокальних ансамблів, хорів, солістам оперної та камерної сцени.

У теорії та методології мистецтва співу резонаторам голосового тракту співака відводиться майже одна роль - формування голосних. В рамках резонансної теорії мистецтва співу виділяється сім найважливіших функцій голосових резонаторів у співочому процесі: 1) енергетична, 2) генераторна, 3) фонетична, 4) естетична, 5) захисна, 6) індикаторна, 7) активізуюча. Виділення цих функцій певною мірою носить умовний характер, оскільки вони взаємопов'язані. Водночас розгляд кожної з цих функцій окремо дозволяє нам підкреслити і краще усвідомити ту величезну роль, яку відіграє система резонаторів у формуванні професійного вокального голосу. Важливою є і психологічна мета такого різнобічного розгляду ролі співочих резонаторів: це, безумовно, має сприяти орієнтації свідомості співака на резонансне

голосоутворення та резонансні співочі відчуття.

Енергетична функція резонаторів полягає у забезпеченні великої потужності та польотності вокального голосу, здатності його озвучувати великі оперні та концертні зали, долати «звукову завісу» оркестрового супроводу, теситурні труднощі, і при цьому без будь-якої перенапруги та захворювання голосового апарату співака протягом багатьох років професійної вокальної діяльності. Звертаючись до наочних прикладів та модельних дослідів, як найпростіший камертон, звук якого чує лише той, хто тримає його в руці, починає звучати так голосно, що його вже чують усі, хто сидить у залі. Дослідження за допомогою спеціальної вимірювальної апаратури показують, що найпростіший настроєний з вібратором резонатор, наприклад звичайна склянка або пляшка, здатна посилити звук на 30-40 дб, що відповідає до 100 і до 10000 разів за потужністю. Резонатор, будучи посередником між вібратором і акустичним повітряним середовищем, підвищує коефіцієнт корисної дії вібратора, переводячи значно більшу частину енергії в звукову форму. Для того щоб визначити, яку надбавку в силі голосу дають співаку його резонатори та гортань з голосовими зв'язками. Але є ряд непрямих методів такого роду перевірки, заснованих на оцінці ефективності співочого голосоутворення, тобто коефіцієнта корисної дії голосового апарату. Порівняно із звичайною мовою ефективність співочого звукоутворення в десятки разів вища, і це обумовлюється ефективнішим використанням резонаторної системи професіним співаком.

Енергетична функція резонаторів проявляється у збільшенні сили співочого голосу і надає йому великої енергії, а також у перенесенні цієї енергії слухачеві. Ця властивість добре відома під терміном «польотність» голосу. Польотність голосу було експериментально досліджено. Було показано, що вона визначається рядом особливостей звуку співацького голосу і, головним чином, - наявністю високої співочої форманти, яка має резонансну природу свого походження, а також наявністю вібрато. Польотність вокального голосу пов'язана з такою професійною важливою властивістю, як звук. Близький звук

обумовлений особливою організацією резонаторної системи, коли у співака виникає відчуття звуку як висока позиція голосового апарату. Близький звук, що виникає при високої активності співочих резонаторів та повній свободі роботи голосового апарату, характеризується ще однією важливою властивістю, коли дзвінкість, яскравість та металевість звуку далеко заповнює театральний зал до останньої лоджії, відчувається як би близько від себе, а не десь далеко на сцені. Резонаторну природу польотності голосу та близького звуку чудово охарактеризував Дж. Лаурі-Вольпі: «Голос, позбавлений резонансу, - неживий і поширюватися не може». Можна додати, до речі, що відмінна польотність звуку старих італійських скрипок Страдиварі також має резонансне походження. Генераторна функція співочих резонаторів тісно пов'язана з енергетичною і полягає в тому, що в загальній системі голосового апарату як генератора звуку: дихання, гортань та резонатори. Резонаторам належить провідна роль у формуванні сили, польотності, естетичних якостей тембру, фонетичних властивостей вокальної дикції, не кажучи вже про найважливішу захисну роль стосовно голосових зв'язок. Голосовий апарат людини є автоколивальною системою, в якій резонатори і вібратор (разом з дихальним апаратом, що підтримує коливання вібратора) є взаємопов'язаними елементами єдиного цілого, тобто звучного живого духового музичного інструменту. У таких системах сам собою вібратор, взятий окремо, неспроможен забезпечити звук необхідної сили та якості тону. Ці властивості надає йому резонатор. У той же час, резонатор також потребує збудника звукових коливань, які він суттєво перетворює за тембром та посилює. В результаті утворюється єдина автоколивальна система, в якій тілом, що звучить, стає вже не вібратор (голосові зв'язки), а резонатор, точніше повітря в резонаторі (тобто в дихальному тракті співака).

У 1959 р. Рійке зробив дивовижний досвід. Він змусив звучати відрізок труби без використання традиційних збудників звуку. Для цього він нагрівав металеву сітку, поміщену в нижній частині вертикально розташованої труби, і вона подібно до органної труби, видавала гучний однотонний звук. Отже, у

системі вібратор-резонатор саме резонатор виконує головну роль виникнення звуку і сам стає його генератором, звісно, у нерозривному зв'язку з вібратором у голосовому апараті співака із голосовими зв'язками. Що стосується голосових зв'язок, вони через свої малі розміри та неузгодженість з повітряним середовищем не можуть забезпечити ефективність перетворення енергії дихального апарату на звук, оскільки мають вкрай низький коефіцієнт корисної дії. Цей відсоток, у сотні разів підвищується у спільній роботі голосових зв'язок із резонаторами. Силу голосу можна намагатися збільшити і за рахунок напруги роботи гортані, тиску на неї диханням, збільшенням щільності змикання голосових зв'язок, їх жорсткості, нехтуючи при цьому благодатним джерелом сили голосу, яку можуть дати резонатори. Напруга та здавленість швидко приводить голосовий апарат до виснаження та на жаль, поширених професійних захворювань, як фонастенія (слабкість голосу) і навіть афонія (повна відсутність голосу через незмикання голосових зв'язок), крововиливів у слизову оболонку голосових зв'язок, відшаруванням слизової оболонки. Про це кожному професійному вокалісту добре відомо. Саме тому все мистецтво співу полягає в тому, щоб перекласти зусилля з виробництва звуку з голосових зв'язок на резонатори, максимально звільнити горло та голосові зв'язки від напруги і водночас максимально активізувати резонатори. Мовою вокалістів цей принцип виражений у відомому афоризмі: «Співати треба на відсотки, не чіпаючи основного капіталу».

Фонетична функція резонаторів - полягає у формуванні розмовних звуків, як у розмові, так і в співі, що пов'язано з роботою найбільш рухливої з усіх резонаторів - ротової та глоткової порожнини. Фонетична роль резонаторів найбільш вивчена і традиційно згадувана у всіх фонетичних та вокальних працях. Резонансну природу мовних голосних довів ще Г. Гельмгольц. З цією метою він встановив спочатку, що кожен із голосних звуків характеризується наявністю одного або двох значно посилених обертонів, які він назвав характерними тонами голосних.

Фонетична функція співочих резонаторів проявляється насамперед у

згладжуванні фонетичної різноякісності голосних, що звучать у звичайній розмовній мові досить «яскраво». Якщо в звичайній мові це нормальне явище, так само як і в народному співі, то в академічної манері – неприпустимо.

Спроби досягти співочого звуку суто фонетичними розмовними засобами (чисті голосні; співай, як говориш) не призводять до потрібної мети, якщо не буде забезпечено головне - максимальна мобілізація резонаторної системи шляхом досягнення насамперед резонуючого співочого дихання з обов'язковою участю діафрагми, що зумовлює міцність і красу голосу, за повної свободи та невимушеності роботи органів артикуляції. У цьому сенсі фонетичні мовні механізми можуть розглядатися лише як косметичні засоби, а співоча установка всієї резонаторної системи - як фундамент на якому заснована будівля голосу. Спроби розмовними фонетичними механізмами домагатися співочого звуку без фундаментальної резонансної основи призведуть лише до наслідування співочого тембру, імітації його не заможними засобами.

Фонетичний метод - широко поширений у вокальній педагогічній практиці, і в цілому безсумнівно корисний, оскільки допомагає певною мірою вирішувати проблеми згладжування вокальних голосних, позбавлення їх від «ряботи», властивої розмовним голосним, від плоского, відкритого звуку.

Естетична функція резонаторів у тому, що вони надають співочому голосу приємні темброві якості. Вокальна педагогіка всього світу виборює ці якості всіма засобами, шляхом викорінення неприємного на слух горлового, зв'язкового тембру. Але чи так він неприємний? Для цього треба послухати як звучать голосові зв'язки без резонаторів. Звук, який народжує горло людини, відрізняється різким і дуже неприємним тембром. Оскільки звук у гортані утворюється шляхом періодичного проскакування порцій повітря з підв'язного простору через зімкнені краї голосових зв'язок, то про естетичні властивості таких звуків годі й говорити; вони нагадують непристойні звуки. Тому естетична роль резонаторів у тому, щоб надати звукам гортані непросто пристойний, а й приємний на слух тембр, облагородити та й надати їм фонетичних властивостей у формуванні мовних звуків.

Естетичні характеристики голосу, значною мірою залежить від природних даних, придбаної вокальної техніки, визначаються багато в чому й естетичним стандартом та художнім смаком, який сьогодні, на жаль, сильно страждає, наражаючись на агресивний вплив.

Захисна функція співочих резонаторів проявляється у захисті голосових зв'язок та гортані від надмірної напруги, перевантажень та виникнення професійних захворювань. Існують основні три опосередковані механізми.

Перший захисний механізм. Він визначається тим, що співочі резонатори при певному оптимальному налаштуванні здатні в сотні разів посилити первинний звук голосових зв'язок за рахунок підвищення ККД голосового апарату. Додаткових зусиль з боку співака і тим самим позбавити співака необхідності перенапружувати горло для досягнення великої сили голосу.

Другий захисний механізм. Співочі резонатори перерозподіляють спектральну енергію голосу співака в такий спосіб, що виявляється у зоні максимальної чутливості слуху та у сфері високої співочої форманти, тобто 2500-3000 Гц. У цій зоні слух приблизно на 10-15 дБ чутливіший, ніж до частоти 400 Гц (область низької форманти). Теоретично це означає, що якщо ту саму за величиною енергію звуку перемістити з області низької співочої форманти в область високої, то звук стане голосніше на 10-15 дБ. І навпаки, якщо з голосу гарного співака видалити високу форманту, він сильно втратить у гучності, не кажучи вже про те, що він втратить і естетичну красу звучання.

Третій захисний механізм. Це прямий механізм захисту голосових зв'язок. Він полягає в найсильнішому зворотному впливі резонаторів на голосові зв'язки, що коливаються, що за певних умов призводить до значного полегшення коливального процесу зв'язок. Ці умови пов'язані вже з формуванням не тільки високої, але і низької співочої форманти.

Індикаторна функція (від англ. indicator - індикатор, покажчик) резонаторів у тому, що співочі резонатори є індикаторами (покажчиками) своєї активності. Резонанс звукових хвиль у порожнинах голосового тракту співака (рот, ковтка, трахея) призводить до вібрації їх стінок. Тремтіння це

реєструється за допомогою спеціальних вібродатчиків і легко відчутно, якщо прикласти руку, до грудної клітки, сприймається численними чутливими нервовими рецепторами, розташованими в м'язових стінках резонаторів і особливо на їх внутрішній поверхні - слизової оболонки. Викликаючи подразнення рецепторів, сигнали вібрації передаються чутливим нервам в центральну нервову систему.

Активізуюча функція резонаторів виявляється в тому, що вібрація їх стінок, у разі оптимального налаштування резонаторної системи, впливає на голосову функцію, насамперед на самі резонатори та на роботу гортані і голосових зв'язок. Явище носить суто фізіологічний рефлекторний характер. Подразнення вібраційних рецепторів через центральну нервову систему призводить до підвищення тонусу та активності голосового апарату. Таким чином, має місце самостійної стимуляції голосового апарату співака.

Лікарем-фоніатром О. М. Малютіним було показано, що зовнішній вібраційний вплив благотворно впливає на голосову функцію при її порушенні типу фонастенії (слабкість голосу) і афонії (втрата голосу). Для лікувальних цілей було виготовлене спеціальне крісло для пацієнтів. Вібрація крісла здійснювалася механічним пристроєм із електродвигуном. Піддавшись такому вібраційному впливу, багато пацієнтів знаходили втрачений голос. У природних умовах за хорошої резонансної техніки співу подразнення віброрецепторів особливо сильним виявляється у певних зонах голосового тракту, де фокусуються резонансні звукові хвилі. Ці точки область маски та область трахеї.

Висновок: Практика видатних майстрів показує, що максимальна активізація резонансних процесів у голосовому апараті забезпечує високі професійні естетичні якості вокального голосу - красу тембру, дзвінкість, яскравість, польотність звуку, як здатність його озвучувати великі концертні зали, а також властивість долати перешкоди («різати оркестр»), невтомність голосу, його професійну витривалість і співоче довголіття на професійній сцені.

УДК 78.071.2

ГОТОВНІСТЬ ДИРИГЕНТА ДО ПРОВЕДЕННЯ РЕПЕТИЦІЙНОЇ РОБОТИ З КОЛЕКТИВОМ ВИКОНАВЦІВ

Цюряк Ірина Олександрівна
к.п.н., доцент,
Стецюк Євген Дмитрович
викладач,
Грушак Ірина Володимирівна
концертмейстер
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Вагомим компонентом сучасного соціокультурного простору виступає музичне мистецтво, яке втілює призначення дієвого фактору культурного співробітництва України, що на межі ХХ–ХХІ століть пережило помітні зміни форм, напрямів, стилів та має колосальну географію. Зазначимо, що на сьогодні у концертній практиці колективів на перше місце виходить не лише досконалий виконавський компонент, але й сміливі експерименти, видовищні постановки та режисерські задуми втілення художнього образу твору. У зв’язку з цим особлива увага надається своєрідному підсиленню значущості репетиційного процесу, адже, як відомо, розвиток колективу виконавців у технічному й художньому відношенні багато в чому залежить саме від цього виду діяльності [6].

Мета роботи: окреслення деяких організаційних основ щодо готовності диригента до проведення репетиційної роботи з колективом виконавців.

Матеріали та методи базуються на комплексному підході, який пов’язує застосування культурологічних, естетичних, історичних принципів дослідження та сучасних направлень музикознавства й культурології. Були застосовані: аналітичний метод (аналіз сучасної літератури та джерел), метод спостереження, метод узагальнення та метод осмислення фактологічного матеріалу.

Результати та обговорення. Зазначимо, що деякі диригенти у своїй роботі наприклад, з хоровими колективами, застосовують так званий прийом «перемішування» виконавців (тобто розташовують їх таким чином, щоб з обох боків від кожного виконавця знаходився представник іншої партії). Хор виставляється в один ряд у формі великого півкола. Такий прийом сприяє розвитку гармонійного слуху, відчуття своєї партії, покращення виконавської майстерності. Для слухача в залі музичні композиції, що виконуються у такий спосіб, набувають нового, яскравого, незвичного тембрального забарвлення. Необхідними умовами успішного користування цим методом є: досягнення ансамблевості (як всередині кожної з партій, так і в колективі в цілому); знання партій кожним виконавцем; наявність у колективі досвідчених співаків.

Важливою стає і чистота інтонації. Для досягнення чистої, бездоганної хорової інтонації не достатньо лише вивчення твору по партіях. Інколи, під час роботи над складним твором, слід працювати з кожним співаком окремо. На нашу думку, найефективніше це потрібно робити у два засоби:

- в першу чергу, досягти чистого звучання кожного виконавця (тобто запропонувати проспівати партію сольно). Якщо виникає потреба, корегувати виконання. Застосовувати цей спосіб краще з музичним супроводом, навіть якщо твір написаний *a cappella.* У даному випадку значно посилюється роль концертмейстера;
- після досконалого вивчення партії запропонувати виконавцям проспівати в ансамблі, при чому в кожній партії мусить бути лише один виконавець (тобто проспівати твір дуетом, тріо чи квартетом. Після чого змінювати виконавців, доки не проспівають усі учасники колективу). Під час виконання твору не рекомендується застосовувати музичний супровід (навіть якщо він передбачається). Таким чином, хористи починають прислуховуватись один до одного та намагатися тримати гармонійний лад. Якщо кожен твір вчити саме так – згодом інтонація всього хору буде чистою, що сприятиме розвитку слуху та відчуття гармонійного ладу, а вивчені твори звучатимуть гарно, навіть якщо його тривалий час не повторювати.

Ще одною поширеною проблемою є досягнення чіткої дикції. Трапляється так, що хоровий колектив звучить яскраво: інтонаційно чисто та емоційно, але для слухача залишається незрозумілим текст твору. Для усунення цього недоліку пропонуємо декілька способів:

- під час роботи над твором керівник має звернути увагу на чітку, з деяким перебільшенням вимову тексту, особливо на високих нотах чи в тому випадку, якщо твір повинен виконуватись у швидкому темпі;
- промовляти текст у ритмі, поступово збільшуючи темп. Даний спосіб сприятиме прискоренню вивчення літературного тексту колективом;
- під час розспівування використовувати вправи для вдосконалення дикції (на розгляд самого керівника колективу).

Окрім озвучених проблем, варто нагадати про рівень підготовки керівника колективу виконавців. На сьогодні далеко не всі керівники колективів мають спеціальну музичну освіту, проте посада вимагає від нього певних знань та вмінь. І, навіть, якщо диригент має відповідну освіту, з плином часу навички та знання втрачаються, тому, окрім постійної роботи з колективом, керівник повинен:

А) Займатися самопідготовкою, до якої відносяться наступні пункти:

- вивчення партитур, над якими згодом буде проводитися робота в колективі;

- читання нот з аркушу буд–якої складності;

- гра–соло на музичному інструменті (баян, фортепіано, тощо) як супроводу до творів, що вивчаються, так і як окремі інструментальні твори.

Б) Постійно повнювати свої теоретичні знання:

- відвідувати семінари, конференції, лекції, майстер–класи інших відомих керівників колективів;

- читати наукові видання, присвячені даному спрямуванню.

Пропонуємо деякі *рекомендації керівникам колективів, зокрема, на прикладі диригентів хору*.

Для досягнення успіху та високої майстерності у роботі з колективом не

варто боятися використовувати інноваційні методи.

Експериментувати з розміщенням хористів та формами проведення репетиції.

Проводити індивідуальні заняття з новими, малодосвідченими артистами хору.

Перед виступом (якщо є можливим) працювати у приміщенні, в якому безпосередньо буде проводитися концертний виступ.

Напередодні виступу, на генеральній репетиції, не змушувати колектив «викладатись на повну», а повторювати лише проблемні уривки концертної програми.

Репетиційна робота повинна проводитися в колективі виконавців систематично протягом всієї його творчої діяльності. Дуже важливо, щоб вона не носила навчально–образний характер, а наслідувала чисто практичні цілі, особливо на початковому етапі. Кожен учасник і колектив в цілому повинні реально відчувати від такої роботи практичну користь. В процесі засвоєння складних за фактурою творів варто поглиблювати музично–теоретичні знання його учасників, ознайомлюючи їх з основами гармонії й поліфонії (на це звертати увагу безпосередньо на початковому етапі вивчення репертуару!). Виконання творів, викладених у різних музичних структурах, вимагає від учасників колективу знань з музичних форм, а виконуючи твори різних епох і народів, виконавці повинні мати уяву про стилістичні особливості й жанри музики і т. ін. Удосконалювати це необхідно постійно в процесі роботи над репертуаром.

Концертно–виконавська діяльність – найважливіша частина творчої роботи колективу. Вона є логічним завершенням всіх репетиційних процесів. Публічний виступ колективу викликає у виконавців певний психологічний стан, який визначається емоційним піднесенням, хвилюванням. Артисти відчувають радість від доторку зі світом художніх образів, інтерпретаторами яких є вони самі, адже творчий контакт з аудиторією слухачів має велике значення для артистів. Кожен концертний виступ повинен бути добре

підготовленим. Недостатньо якісно підготовлений виступ, мала кількість слухачів в концертній залі породжує розчарування виконавців, незадоволення діяльністю самого колективу, а невдалі виступи приносять глибокі переживання його учасникам, що інколи призводить до розпаду колективу.

Слід сказати, що важливою в роботі виконавців над творами є інтерпретація, яка вимагає художнього осмислення музичного образу кожного сольного епізоду і втілення його в реальне звучання. Зважаючи на широку і різнопланову палітру репертуару, для цього потрібен неабиякий виконавський та життєвий досвід, музично–теоретичні знання, а часом – інтуїтивні відчуття трактування сольної партії в залежності від жанру, стилю, епохи виконуваного твору. Добре знаючи індивідуальні дані та психологічні особливості кожного артиста, диригентові завжди вдасться підібрати солістів для виконання певного твору, де вони могли б себе найповніше реалізувати і презентувати.

Достатньо перспективним напрямком розвитку сучасного музично-виконавського мистецтва є розширення меж тих стилів, які виконує той чи інший тип колективу. Мається на увазі, що сучасний стан музичної культури вимагає уникнення певних стандартів, пов’язаних з використанням тієї чи іншої манери виконання. Надзвичайно велике різноманіття виконавських складів колективів – від камерних до великих, що включають і вокалістів, й інструменталістів, дозволяють втілити широкий спектр композиторських задумів. За сучасних умов найбільш доцільним є функціонування колективів, які мають більш широкі виконавські можливості (стосовно і складу, і репертуару, що виконується). Це стосується як професійної майстерності артистів, так і тих стильових напрямків, в яких вони працюють.

Відзначимо, що в останні роки почало виникати багато проектів, пов’язаних з просуванням виконавських колективів різного складу. Насамперед, мова йде про те, що керівники цих колективів відшукують можливість популяризації їх діяльності, а внаслідок поширення музики естрадного спрямування, ряд колективів демонструє прагнення до включення хітів поп– та рок–музики до власного репертуару. Причому можливі варіанти,

коли ці пісні виконуються у дещо зміненому, порівняно з оригінальним текстом вигляді. Таким чином відбувається їх адаптація до звичного репертуару та специфіки виконавської манери колективу.

Проте існують й приклади, коли колектив виконує естрадні твори в оригінальному вигляді. Подібний підхід пов'язаний з вимогою появи універсальних виконавців, які однаково легко можуть адаптуватися не лише у, наприклад, народній манері, але й вільно себе почувають в академічній, а у разі виникнення такої потреби – з легкістю застосувати елементи естрадної. Приклади подібної адаптації творів для хорового виконання наявні у творчому доробку та концертній діяльності камерного хору «Хрещатик» (м. Київ), яким створено ряд проектів різного спрямування; художньо–жанрові інновації виконавства ми спостерігаємо на прикладі академічної хорової капели «Орея» та ансамблю «Солісти Філармонії» (м. Житомир). Такі концерти привертають чималу увагу глядачів, що сприятиме їх зацікавленості у різноманітних проектах виконавців колективів.

Висновки. Таким чином, розвиток музичного простору вимагає постійного перегляду аспектів виховання виконавських колективів. Концертна практика диктує все нові й нові вимоги до артистів. Актуальності не втрачають необхідність: вправного володіння голосовим апаратом, інтонаційної чистоти, використання природного звуку, імпровізаційності, видобування специфічних інструментальних виконавських прийомів тощо. На завершення наведемо вислів відомого диригента та коуча у сфері лідерства Ітая Тальгама: «Краща порада, котру можна дати людині, яка хоче розвиватися, – почати мислити поняттями «розширення» та «прийняття», а не «виключення» та «відмови» від будь–яких якостей» [8].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Батовська О. М. Сучасне академічне хорове мистецтво a cappella як системний музично–виконавський феномен : автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства: 17.00.03. Одеса, 2019. 34 с.

2. Бондар Є. М. Художньо–стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості : монографія. Одеса : Астропринт, 2019. 388 с.

3. Кречко Н. М. Онлайн–виступи хорових колективів: роль та значення в освітньому процесі // *Інноваційна педагогіка. Вип. 33. Т. 2.* 2021. С. 150–153.

4. Особистісно орієнтовані технології навчання у диригентській підготовці студентів–початківців / уклад.: І.О. Цюряк. Є.В. Роговська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2022. 80 с.

5. Перцова Н. О. До питання розвитку професійної майстерності артиста хору в XXI ст. *Молодий вчений*. 2017. *№ 2.* С. 93–96.

6. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика) : навч. посіб. Видання третє, доповнене, Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018, 212 с.

7. Станіславська К. І. Мистецько–видовищні форми сучасної культури : монографія. Вид. друге, перероб. і доп. К. : КАКККіМ, 2016. 352 с.

8. Итай Тальгам – Несведущий маэстро : URL: https://www.youtube.com/watch?v=px7bG1BiQQ8 (дата звернення: 27.12.2023).

УДК 7.08:097’06

СЦЕНІЧНЕ МОВЛЕННЯ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ ВИЯВ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Чорна Кристіна Василівна
к.мистецтвознавства,
доцент з/н
Київського національного університету
культури і мистецтв
м. Київ, Україна
ORCID 0000-0002-3664-7477

Анотація. Мета: дослідити специфіку, проблеми та перспективи формування навичок сценічного мовлення за умови комплексної роботи над роллю в класі сценічної мови та акторської майстерності. Охарактеризувати, як на основі єдності змісту, форм, засобів і методів навчання відбувається творчий розвиток студентів.

Наукова новизна: виявлено умови формування виконавської майстерності майбутніх бакалаврів з акторського мистецтва драматичного театру і кіно у фаховій підготовці

Ключові слова: формування виконавської майстерності, фахова підготовка майбутнього бакалавра з акторського мистецтва драматичного театру і кіно.

Вступ. Сучасна театральна педагогіка пропонує різні методики виховання сценічної мови, але всі вони мають спільну методичну першооснову для вдосконалення мовленнєвої підготовки.

Аналіз попередніх досліджень. Серед дослідників методики формування загальної культури мовлення та навичок сценічної мови, зокрема у процесі підготовки майбутніх акторів, багато театральних педагогів, акторів, режисерів. Активізації навчально-пізнавальної діяльності в процесі підготовки майбутніх фахівців з акторського мистецтва драматичного театру і кіно завдяки

впровадженню інноваційних освітніх технологій присвячено дисертаційну роботу А. Коленко «Формування виконавської майстерності майбутніх бакалаврів з акторського мистецтва драматичного театру і кіно у фаховій підготовці» Головну увагу авторка приділяє навчанню сценічному мовленню. Вважаючи основою майстерності виконавського мистецтва словесну дію, взаємодію з партнером та глядачем, високий рівень якої досягається завдяки розумінню «особливостей взаємозв'язку між елементами функціональної структури сценічної мови» [4, с. 58-59]. А. Коленко пропонує впроваджувати в навчальний процес спеціальні курси, розроблені сучасними театральними педагогами (особисто нею розроблено та впроваджено курси «Тренінг словесної взаємодії» та «Тренінг з виконавської майстерності»).

Комплексний аналіз особливостей функціонування системи професійної підготовки майбутніх фахівців театрального мистецтва в університетах Сполучених Штатів Америки здійснює С. Набатов у дисертаційній роботі «Підготовка майбутніх фахівців театрального мистецтва в університетах США» [6]. Зокрема автор аналізує традиційні методи професійного навчання майбутніх фахівців театрального мистецтва у США: метод К. Станіславського, метод Лі Страсберга, метод Стелли Адлер, метод Санфорда Мейснера, техніку Михайла Чехова, системи рухів Лабана, метод Енн Богат. [6, с. 321]

Т. Макалістер-Віль у праці «Голосовий акторський тренінг: до інтеркультурного міждисциплінарного підходу» («Training Actors' Voices: Towards an Intercultural/Interdisciplinary Approach») [7, с. 23] наголошує, що сучасна акторська підготовка у Сполучених Штатах Америки та Великобританії стає все більш інтеркультурною. Перетин кордонів, інтеркультурний обмін у сучасній театральній практиці та зростання ролі інтеркультурного актора означають, що сьогодні акторська підготовка визначається багатством способів навчання та різними світоглядами.

Емоційний аспект провідних методик акторського тренінгу на сучасному етапі розвитку театральної педагогіки аналізують І. Іващенко та В. Стрельчук у науковій публікації «Провідні методики професійного акторського тренінгу:

емоційний аспект» [2]. Дослідниці проявляють неабиякий науковий інтерес до вивчення закордонних акторських тренінгів. У ряді наукових публікацій авторки досліджують сучасні методики, що базуються на досвіді світових театральних режисерів, та наголошують на доцільності використання «інтегрованого психологічного і фізичного навчання в контексті створення та відтворення художнього образу» [3, с. 178].

Методика формування навичок сценічного мовлення передбачає використання різних методів, прийомів і вправ для роботи над постановкою дихання, голосу, дикції. Але живе слово – це не тільки інтонація, жест, манера сценічної поведінки, а й контекстова доцільність думок, які воно уособлює. Комплексність викладання всіх аспектів сценічної мови та акторської майстерності має стати провідним принципом навчання. Комплексний метод виховання сценічної мови передбачає цілий спектр навчальних заходів, які забезпечують нерозривну єдність процесів дихання, мовно- і голосоутворення й зорієнтовані на творчий, дійовий характер опанування сценічною мовою, який може забезпечити мовний (комунікативний) тренінг, його співвідносність із загальними завданнями виховання актора. Серед основних чинників успішного формування навичок сценічного мовлення ми бачимо створення ефективної моделі системної міжпредметної взаємодії і взаємопроникнення, що стане запорукою досягнення поставлених завдань.

Попри широкі можливості сучасних інноваційних технічних, медіа та візуальних засобів у театрі і кіно та їх незаперечний потенціал у репрезентації персонажа, слово залишається чи не найважливішим виявом на сцені акторської майстерності і життєвої правди, яку потребує суспільство, яке сьогодні вимогливіше ставиться до театрального продукту. Ще В. Ф. Гумбольдт стверджував, що слово не є відбитком предмета як такого, а його почуттєвого образу, створеного ним у нашій душі в мовотворчому процесі.

Донести це слово-образ до глядача, слухача – завдання актора. А навчити це робити – завдання педагога. Вирішення означеної проблеми потребує розроблення нових методик та запровадження інноваційних технологій у

процес формування умінь та навичок сценічної мови. Сьогодні методика формування сценічної мови спирається, в основному, власне на технічну сторону – знання фонетики, правил орфоепії, техніка постановки голосу, система вправ для формування правильної вимови тощо. Сучасні педагоги, готуючи студентів до роботи над роллю у виставі, використовують інноваційні методи, прийоми, підходи, зважають на досвід різних театральних шкіл світу. Втім, на цей час майже немає досліджень з питань удосконалення навчального процесу вищої театральної школи в галузі роботи над роллю, над аналізом твору, окремої в ньому ролі як частини творчого процесу, конкретної роботи над словом, які б поєднали класичні наукові здобутки та сучасні розробки в навчанні створення образу на базі комплексного ретельного аналізу змістово-мовленнєвої складової. Недостатньо дослідженими залишаються шляхи та засоби формування умінь і навичок власне словесної дії, без якої слово перестає впливати на глядача/слухача і втрачає своє надзавдання. З урахуванням вищезазначеного актуалізується проблема підвищення якості професійної підготовки акторів, удосконалення форм та прийомів традиційних методик формування навичок сценічної мови та впровадження інноваційних технологій навчання з врахуванням досягнень сучасної лінгвістичної, педагогічної та психологічної наук. [5].

Висновок. Основними завданнями сценічного мовлення можна вважати оволодіння студентами навиків сценічної мови, художнього слова, культурою мови та спілкування. Вони повинні стати складовою часткою творчого й професійного зростання, активним стимулом розвитку естетичної творчості та індивідуальності актора.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

1. В. В. Гоян Телебачення в контексті історіографічної традиції сучасного журналістикознавства: стислий огляд та характеристика основних джерел 60-80-х рр. XX ст. ttp://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2097 *(дата звернення 20.12.2023)*

2 Іващенко І. В. Провідні методики професійного акторського тренінгу: емоційний аспект. / Іващенко І. В., Стрельчук В. О. // Культура і сучасність. 2018. № 2. С. 93-100.

3. Іващенко І. В. Новаційні методики психофізичного тренінгу Є. Гротовського. / Іващенко І. В., Стрельчук В. О. // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка- Карого. 2018. Вип. 23. С. 178-184.

4. Коленко А. В. Формування виконавської майстерності майбутніх бакалаврів з акторського мистецтва драматичного театру і кіно у фаховій підготовці; дис… кандидата пед… наук: 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти (за спеціалізаціями) в галузі знань «Освіта / Педагогіка» / Коленко Анфіса Володимирівна / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ 2019. С. 298

5. Коленко А. В. Формування навичок професійного сценічного голосу на основі методичних прийомів та комплексної системи вправ у класі сценічної мови № 5(33), vol.4, may 2018 http://ws-conference.com/ *(дата звернення 20.12.2023)*

6. Набатов С. М. Підготовка майбутніх фахівців театрального мистецтва в університетах США : дис. ... доктора філософії : 015 - Професійна освіта (за спеціалізаціями) в галузі знань «Освіта / Педагогіка» / Набатов Сергій Миколайович // Національний авіаційний університет. Київ. 2021. С. 321.

7. McAllister-Viel T. Training Actor's Voices : Towards an Intercultural & Interdisciplinary Approach. / McAllister-Viel T. // 2018. P. 228.

HISTORICAL SCIENCES

UDC index: 32 - politics

EUROPEANIZATION OF THE REPUBLIC OF TURKEY AND ISLAM

Kapanadze Maya Nodaryevna,
Doctor of Science in History
Associate Professor of the Social and
Humanitarian Faculty of the Caucasus International University.
Kopaliani Nino Vazhaevna
PhD candidate
political science of the Social
and Humanitarian Faculty of the Caucasus International University.
St. Tbilisi Georgia

Abstract: After finishing the world war 1st (first) the heir of Ottoman Empire in Turkish Republic despite country's secularization, anyway ,,Islam factor" took the special place and since then till today religion determines inner and outer political course. It's true that Mustafa Kemal's public political patty, after taking the power. Soon removed the article of law from constitution (1920 year) which gave Islam religion status, country was announced as secular state and chose pro-western political course, but despite this anyway religion became one interfering factor of Europeanization for accomplished republic of Turkey, in order to become the full right member of European Union. Till today Turkey uses status as European Union's candidate country. It is noteworthy that after Germany it has the numerous Armed forces in NATO and is the member of all European organizations. Therefore actively works with near and middle Asian people and tries to establish the status of leader country in to region. Despite all these reasons, which are considered as interfering factors for making as a membership of European Turkey represents accountable power for organization even today, for its favorable strategic location and for more other reasons.

Keywords: Turkey, Islam, Religion, European unite, State.

Introductions: In the modern Republic of Turkey, moderate Islam has a serious influence on both the domestic and foreign policies of the country. Naturally, these processes affect the Europeanization of Turkey. Despite the growing influence of moderate Islam, this country remains officially a secular state.

Aim: The purpose of our work was to analyze the challenges related to Islam on the way of the Europeanization of the Republic of Turkey, which has taken a firm foothold in Turkish politics and made significant changes in both the domestic and foreign political life of this country.

Materials and methods: The article is based on: comparative analysis, retrospective analysis, and structural-functional analysis research methods.

Results: Although Turkey is a secular state, Islam has a significant influence on the domestic and foreign political course of this country. This impact is noticeable.

Discussion: During last decades the world become the witness of a whole row contradictory processes how is Turkish political life characterized. This mentioned issue became much more active with Islam factor activation. That showed itself in country's inner or foreign politics and courses ambiguous judgment and discussion even today.

Most population of Turkish Republic is Muslim. According to this the state represents unique country, with that point of view, on one hand it belongs to Islamic civilization and as a Muslim country it continues cooperation with eastern countries-central Asian and near east--- in political, economical and cultural directions.

On the other hand from the beginning of it's announcing as a republic Turkey has European model of secular ruling. It is the member of NATO and it's nearly 50 years wants to become a full member of European Union. Therefore the country has collected secular and religious Ottoman’s co-existence big and important experience.

With time passing truly borrowed and learnt much from western [1]. It had close relationship with European people from establishment of Ottoman Emperor. In

the 19th century ideas coming from nationalism and liberalism began to gab its leg and had a great influence on development of Ottoman Emperor in different directions after losing in First World War Ottoman Emperor was fell off and the country lost almost every territory, which were under its control Covered all the field of the country's life but it survived from complete destruction with the fight of liberator [2, p. 137]. Whose leader became Mustafa Kemal Ataturk [3, p. 508]. In 1920 on 16th march Mustafa Kemal invited Turkish Grand national Council in Ankara [4]. His aim was to abolish Sultanate and Caliphate, but with the parallel of Ankara government the position of Sultan Abdul-Majid II will still strong who also was the last Caliph of Ottoman Emperor.

Mustafa Kemal decided to act carefully [5, p. 37-38]. He considered that abolishing the power for Sultan-Caliph as clerical and as Secular would cause dissatisfaction of oppositionists and made up one's mind to liquidate step by step. Sultanate was abolished on the 1st of November in 1922 and in 1924 March 3 Turkish republic parliament made a low N431 to liquidate Caliph [6, p. 296]. Despite abolishing Sultan-Caliph power as clerical and secular confrontation among Mustafa Kemal's supporters and its settled principles opponents still continuous in Turkey.

After abolishing Caliphate a whole row of reforms were held, which contained different fields and aimed to separate religion from republic, In 1924 religious managements of affairs, its main function was to follow up the religious life (it's also remarkable that there was a special position in Ottoman Emperor, which contained following up to the religious affairs and was called Sheikh-Ul Islam and was united in Ministry cabinet [7, p. 290].

Therefore proceeding by sharia was also abolished too in Turkish Republic. European type, Swiss civil, Italian criminal law and German code were introduced civil married was established, Polygamy and Waqfs (in Muslim countries, immovable, or movable property that passes as a gift into the hands of predominant

Muslim clerics) Were banned [7, p. 291]. Ataturk paid great attention to women's question was against wearing Chadar. According to the reforms which were held in XX century 30's women got right to take part in elections.

After banning Sharia and Waqfs in March 1924 ministry of culture was established, on which mosques were subjected to. Ministry elected or retired clergymen, I mams and etc. [8]. Muslim monasteries and orders were canceled. Azan was changed, it means the changing of Islam praying rule, which was performed in Arabic languages, after that it was read in Turkish. Wearing Muslim clothes was also forbidden, it was replaced with European clothes. Therefore instead of Salami "MERHABA" was used, as Salami was associated with Islam. In 1924 the law N430 was accepted by Mejlis, according to which teaching Theological discipline was forbidden [9]. Though this faculty was kept in Istanbul university, where special subject Theology was taught Kemal Ataturk and his supporters strictly controlled Islam not to go out of the gate of mosque, not to transfer Islam religion the weapon for Fighting against Secularism [8].

Article about Laicism was written in the state constitution and it became one of the fundamental principle for existence of Turkish Republic. Protection of the principle became one of the most important condition for modernization and Europeanization of society. Turkey has been considered Secular Republic from Mustafa Kemal Ataturk period and Turkish people's culture from music to philosophy and from poetry to architecture is secular; that means culture and science is free from guardianship of the church, from religious worldview [10. 11].

On 26th December in 1925 adopted by law European Chronology was established and instead of Friday the holiday became Sunday. The introduction of Latin alphabet and separating religion from state represented an important step on the way of Europeanization in 1928. In 1934 surnames were reformed and Mustafa Kemal Fasha was regarded as Mustafa Kemal Ataturk, that meant "Father of Turkey" [12]. We will mention it here, that KEMALIZ'S a lot of ideological principle was developed and argumentated in famous Turkish philosopher and sociologist Siaya Gokalp's (1876-1924) works [13, p. 239]. Also he was one of the first Muslim thinker, who understood religion well and the meaning of separation of the state institutions. So Turkish movement for European development and joining European families began [14, p. 121].

Despite country's secularization, after death of the first president Islam religion became actual again. According to this Turkish government had to make concessions. In 1948 president Ismet Inonu and his government had to return religion as a subject at school. In the same year Muslims were allowed to go to Meca for pray and fulfill one of the Muslim saint duty- ‘’Hajj’’ foreign political situation contributed to the strengthening of Islam in the country.

In this period pro-communist forces came in European countries power and that’s why near eastern region's this country tried to use Islam as a powerful weapon to protect for communism, all this contributed Islam to revive in Turkey.

Since 1950 building a new a mosque and remodeling the old one began again. Similar to Istanbul faculty of Theology was opened in different studying centers in Turkey. Teaching religion began in primary and secondary schools in the XX century at the end of 50s there had been nearly to learn. Religion became especially actual last century's 60s that became the reason of military coup in general ,,Islam Renaissance’’—,,Islam evaluation’’—went to new step of development from last century’s 70s. the development of this process was supported by NEJMETIN Erbakan and his supporters activation of activity. It must also be mentioned that despite secularism since 1924 Islam had its supporters in every ranks of ruling party. But now legally establishing a moderate Islamic party was an unmistakable proof of the strengthening of Islam in the country.

Since last century’s 80s the Islamic movement became more active in the country. Which promoted the military to stage another military coup, to power. However, this didn’t weaken the role of Islam in Turkish political life and in 1995 the selection showed it’s strength and growth of influence Firstly in secular Turkish history Moderate Islamists won development of events shocked Turkish society and western politicians. After receiving significant electoral support moderate Islam became more active religious orders appeared and developed in the county. Muslim charitable societies and Muslim commercial structures were established in 1997 the intervention of the military again did not give up the Islamists the opportunity to realize their political program and plan. Though in 2002 no one prevented them from

16 winning and they become the main political ruling force in the country [15, p. 216] Turkey's accession to the European Union plays an important role in the Europeanization of modern Turkey [16]. About which he made statement back in 1959 on the basis of the agreement signed in Ankara on September 12/1963. Which was signed between Turkey and the European Union. The association was established and the history of Turkey-EU cooperation was laid ''Ankara Agreement'' in addition to political cooperation the development of economy and trade allowed both sides to an approach each other [17]. In November 2004 in British journal the economist was published the article by Carsten why must Europe say yes to Turkey? - he proved that after the steps taken since 1963, it was time for this country to join the European Union. Weather Turkey is admitted to the EU depends on how the negations progress and whether Turkey can demonstrate credibility that it meets the Copenhagen criteria of stable democracy rule of law, protection of minority tight about a market—based and completive economy Implementation of these conditions are necessary for EU membership. Austrian commissioner FINSCHLER a signed Turkey to ''the number of more oriental and non-European countries''. The former president of France and the chairman of the European convention Giscard Destin announced, that the entrance of Turkey to EU the end of Europe would surely follow.

As for the Turkish government, Recep Tayyip Erdogan, who was still in Berlin in 2012 announced that his county's full membership of European Union was his greatest desire and he even set a specific deadline for joining the EU. This should have happened by 2023 [18]. Otherwise the European Union will lose Turkey he said Despite Erdogan's obvious and clearly ambitious statement sin 2016 negotiation on Turkey's joining to EU have been delayed. This anchor blamed and criticized the current government for violating human rights and defective of law in the country.

Were not Erdogan's words a warning to European leaders? Six decades have passed and Turkey is still in expectation on EU membership Erdogan and its moderate Islamic party AKP feel quite strong and confident and try to father Turkey's in influence. In Addition there is a growing economic Union between Turkey and the EU [19].

EU officials note that trade relations with Turkey are still very strong. More than 40% of Turkish exports goes to the EU. Turkey says that they need EU less than the EU Turkey [20]. Researchers interested in the issue argue that the Turkish economy and the large market are of particular importance to the EU. This is well understood by Europe, though the later causes dissatisfaction with human rights, population quantitative growth, religious difference and other issues in this country. That is why a number of European countries France, Austria, German and other block and do not support the EU join Turkey [21]. One of the obstacles on the road to joining Turkey is a matter of Cyprus. In addition to many resistance there is a claim that Turkey will be one of the strongest actors in the EU. Since it has a more increasing demographic rate than the EU population. In addition to joining Turkey in the EU it is somewhat determined to regulate the issue of Kurds. It is noteworthy that the Kurds had two great insurgent in the place in 1925 and in 1937.

Although these uprisings did not end with a beneficial result for the Kurds, they still continue to fight. They formed political parties and from the second half of XX century under the commend of ABDULLAH OJALAN were actively opposed to the government. Even today, the EU advises Turkey to resolve the issue of Kurds. Islam has been a state religion of the Ottoman Empire for centuries and regulated all areas of his life, even today has great support in the masses and the political circles. Turkey is a NATO member and EU candidate country, is faced to historical choice: whether to remain a secular state. In view of the above is the fact that it is one of the largest regional force today and even causes the 75 million Muslim population to be worried in the majority of citizens of European countries. They do not want to have a neighbor who can live by shariah laws [21]. In addition, if the Turkish population reaches 100 million and the expectation of it is demographic growth it will become the most crowded country in terms and will have opportunity to get ten quota.

In this case turkey will be able to influence the EU’s decisions [22, p. 543]. Perhaps even a century ago one would predict that the pro—Islamic government would come in the power of a great secular state. Today turkey has an important strategic position ant it is a bridge between Europe and Asia. Controls Bosporus and

Dardanelles, has numerous modern armed forces and also numerous diaspora in the EU countries. The rise of political Islam together with Turkey's secular state.

Conclusion: Studying the history of the formation political Islam in Turkey and its subsequent evolution allows to get acquainted with the goals, forms and methods of Turkish politicians following Islamic ideology and political activity. On the example of one country, let's gather interesting information to understand the phenomenon of political supporting or rather negative factors that appear on Europeanization path of modern Turkey. In 1923, the firm state system was formed by Mustafa Kemal. Six basic principles formed by country's constitution and the way to build a democratic state on the way to building of religion and state institutions.

However, the revival of Islam, which began in the middle of 20th century continues even today in Turkey Moderate Islamists have ruled the country for two decades. Today religion is a political tool in Erdogan's hands which he uses diplomatically in his political career. It is good that state and people do not forget about their historical past and religion, but these unnecessary care and deprivation in the country, based on the principles of sum Islam, obviously puts the country in a completely new reality and creates a barrier to the country on the path of European integration and democratization. Europe on the one hand doesn't want to lose a strong strategic partner in the middle Eastern region, on the other hand does not want to get a strong Islamic country with a growing Muslim population. At the same time, in the given political reality, it is unprofitable for him to have a conflict with the Republic of Turkey. Turkey is now faced with the choice. It must manage and find the golden mean in order to be able to successfully cooperate with both Europe and Asian countries.

BIBLIOGRAPHY:

1. Орешкова С., Ислам и европеизация: турецкии опыт синтеза двух путеи цивилизационного развиеия, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://mgimotc.ucoz.ru/publ/materialy_iv_ran/islam_i_evropeizacija_tureckij_opyt_sinteza_dvukh_putej_civilizacionnogo_razvitija/2-1-0-99, (9.11.2023)

2. Сергеев В., Саруханян С., Модернизация и политическии ислам в

Турции, Полития – 2013.- 137 с.

3. Киреев Н. История Турции XX век.- Москва КРАФТ + ИВ РАН-2007.-508 с

4. Miqava M., Muslim Brothers, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tabula.ge/ge/news/546264-muslimi-dzmebi, (21.11.2023)

5. Fortna B., Imperial Classroom: Islam, the State, and Education in the Late Ottoman Empire, [Electronic resource]- Access mode: https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Fortna,%20Imperial%20Classroom.PDF, (21.11.2023)

6. Гасратян М., Орешкова С. Очерки истории Турции, издательста Наука.- 1983.-296 с.

7. Berkes N., The Development of Secularism in Turkey -1964.- 290 p.

8. Сулеиманова З, Реформы Мустафы Кемаля, [Электронный ресурс]. Режим доступа: file:///C:/Users/h/Downloads/reformy-mustafy-kemalya.pdf, (13.11.2023)

9. Скоринина В., Исламскии фактор в Турции в начале XX века и антиисламские реформы М. К. Ататюрка, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/78179/1/978-5-88687-251-4_112.pdf, (13.11. 2023)

10. Дружиловскии С., О теории и практике исламского правления в странах Среднего Востока (Иран, Афганистан, Турция), [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.istorya.ru/referat/referat2/17362 .php , (18.11.2023)

11. Семедов С., Причины политизации ислама в современном мире, [Электронный ресурс]. – Режим доступа: file:///C:/Users/h/Downloads/prichiny-politizatsii-islama-v-sovremennom-mire.pdf , (18.11.2023)

12. Akgul A., The Case of Ataturk Reforms in Early Turkish Republic Between 1923-1946 From an Educational Perspective. Master's thesis, Harvard Extension School, [Electronic resource] - Access mode: https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/42004235/201903%20AKGUL-DOCUMENT-2019.pdf?sequence=4 , (24.11.2023)

13. Баибатырова Н., Отражение процессов исламизации и секуляризации турецкого обшества в прессе.- Вестник ,СПБГН, Сер 9, вып 1. 2010 .-239 с

14. Lebanidze T. Historical reviews of Turkey's political parties (From the Ottoman Empire to date). - "Universal".-2011.-121 p.

15. Буянов Н., Политическии ислам в Турци:и 70-е гг. XX-начало XXI вв. - 2005. -216 с

16. Belke A., Turkey and the Borders of EU: Issues and Challenges, [Electronic resource]- Access mode: https://50years.intereconomics.eu/turkey-and-the-eu-issues-and-challenges.html, (25.11.2023)

17. Alkan U., The Modernization of Turkeys Customs Union with the European Union: Reasons and Possible Outcomes, [Electronic resource]- Access mode: http://aei.pitt.edu/92484/1/edp-9-2017_alkan.pdf, (27.11.2023)

18. Sydow Ch., Erdogan Visit to Berlin Betrays Tensions, [Electronic resource]- Access mode: https://www.spiegel.de/international/europe/turkish-prime-minister-erdogan-sets-deadline-for-eu-admission-a-864579.html, (28.11.2023)

19. Agartan K., Turkeys accession to the European Union and the Turkish Labor Movement, [Electronic resource] - Access mode: https://journals.openedition.org/ejts/4297, (28.11.2023)

20. Head J, Analysis: Turkeys long wait to join EU club, [Electronic resource] - Access mode: https://www.bbc.com/news/world-europe-18108049, (2.12.2023).

21. Turkey and European Union [Electronic resource]- Access mode: https://www.amerikiskhma.com/a/turkey-eu-rights/1579227.html, (3.12.2023).

22. Svanidze M, History of Turkey (1299-2000 years). - publishing house “Artanuji”. - 2007.-543 c.

THE ROLE OF WAR IN THE DEVELOPMENT OF ZAIBATSU

Zelinskyi Marko
Master's degree student of the Faculty of Philology
Oriental philology – Japanese studies
Jagiellonian University
Krakow, Poland

Introductions. Cheap labour was Japan's main asset in competition with other countries. It resulted in Japan's dependence on exports and Japan's drive to conquer other countries. The seizure of colonies, markets and sources of raw material say have allowed the Japanese economy to continue to grow. It is therefore not surprising that during the 1929 crisis, when demand fell worldwide, Japan's economy was also affected, but to a lesser extent compared to other countries. A few years after the onset of the 1929 crisis, industrial production in Japan fell by only 8 per cent, while in the USA it fell by a third [1].

In 1931, at the height of the crisis, the Japanese authorities decided to invade China and occupy Manchuria, which was to provide a bridgehead for further invasion of the USSR or continued aggression against China. One of the reasons for this action was the mining sources of scarce raw materials for Japan (coal, iron, aluminium and magnesium) necessary for the development of the military-industrial complex. The invasion of Manchuria resulted in industrial production being 92% of pre-crisis levels in 1931, but by 1937 (after the invasion) it had already risen to almost 170%, in the same years Japan's exports almost tripled [2].

Results and discussion. From 1930 onwards, and especially after the outbreak of war with China in 1937, there was an extremely dynamic growth in the size and power of the zaibatsu. At the same time, there was an increase in their numbers. The newly-established concerns owed their astonishing growth to military contracts, subsidy credits, special concessions, monopolistic commercial and entrepreneurial privileges in territories conquered or conquered as part of Japan's programme of aggression and expansion [3].

Among the companies that benefited most from military expansion was

Zaibatsu Nissan, headed by Aikawa Yoshisuke (1880–1967). Aikawa, serving as an advisor to the Kwantung Army at the time, began extensive industrial activities in Manchuria with the help of the military authorities and the Manchurian and Japanese governments. The industrial enterprises he established were mainly financed by the Manchurian government and with capital obtained through the Japanese government. Such support from the Japanese government can be explained, among other things, by the fact that Yoshisuke Aikawa was the stepbrother of Kuhara Fusanosuke (1869-1965), a well-known entrepreneur and founder of the Kuhara and Hitachi concerns.

The Kuhara conglomerate, known today as Nissan, grew by fulfilling military orders during the First World War. However, by the end of 1928, the company began to face financial problems. It was then that Kuhara Fusanosuke handed over the management of the company to his stepbrother Aikawa, while he himself turned to politics, asking Prime Minister Tanaka Giichi to 'resolve the Manchurian-Mongolian issue', offering 'material support' to Tanaka [4]. Tanaka Giichi, for his part, sent a letter to General Doihara Kenji (1883–1948) in 1929, in which he asked Doihara to help him seek opportunities to develop the mining industry in Manchuria in the interests of Kuhara. The letter also included a condemnation of the Japanese zaibatsu and praise of Kuhara and Aikawa as broad-minded (it was about expanding the Empire) [5].

At the Tokyo Trial in 1945, a transcript of an interrogation of one of the commanders of the Kwantung Army, General Yanagita Genzō (1893–1952), was presented, who recounted the activities of the Nissan corporation in Manchuria: 'Aikawa was the head of all industry in Manchuria. Under his leadership, artillery and aircraft factories were built in Mukden. Under Aikawa's leadership, heavy industry began to develop in Manchuria and played a major role in preparing for war with the USSR" [6].

In 1932, in response to the occupation of Manchuria, the US announced the so-called non-recognition policy. The essence of this policy was the legal non recognition of Japanese conquests and support for Chinese independence. The

following year, the League of Nations also condemned Japan's aggressive actions, calling on Japan to withdraw from Manchuria. In response, Japan left the organisation, which deepened Japan's isolation on the international stage. In practice, however, the policy of non-recognition simply paid lip service, as no measures were taken to counter the aggression, no sanctions, no economic blockade, etc. On the contrary, while expressing its concerns, the US simultaneously developed trade with Japan. American entrepreneurs supplied Japan with strategic military resources and were major investors in the Japanese economy until the attack on Pearl Harbor. Most of the armaments and munitions that Japan used in the war against China, and later against the United States itself, were made from American raw materials. For example, in 1937, when the Nanjing Massacre occurred, the US supplied Japan with 55% of the goods imported to Japan for its war industry, including 93% of copper, 91% of automobiles, 60% of all imported oil, 41% of cast iron, 60% of other iron, and 48% of all machinery and machine tools [7]. Former US Secretary Henry Stinson stated on 6 October 1937 in The New York Times newspaper: "It is a regrettable fact that Japanese aggression is now actively supported by the efforts of our nation. Not only is it actively supported, but our aid is so effective and so dominant that without it even now the aggression could in all probability be stopped and ended" [8]. In 1939, the situation did not change – the United States continued to be Japan's main trading partner, and their trade turnover only increased [9]. As far as US investment was concerned, according to 6 December 1941, they accounted for almost 80% of all foreign capital in Japan. Investors included such giants as Ford, General Motors, General Electric, Standard Oil, Westinghouse, the Morgan banking house, National City banks, Kuhn-Loeb & Co. and others [10]. Given all the above mentioned data, the question arises – why did Japan attack the United States in 1941?

Conclusions. Japanese business everywhere, no matter where it was located, faced competition from European and American concerns. While in foreign trade Japanese goods could compete because of their low costs, Japanese capital was virtually uncompetitive. European and American entrepreneurs were keen to invest in Chinese and other companies, expecting much lower returns than the Japanese.

Japanese entrepreneurs, on the other hand, sought to invest abroad only if they could obtain higher profits than in Japan. "The average Japanese industrialist thinks he is doing wrong if he has failed to earn a net 15 per cent. His target is at least 20 per cent Toyoda Boseki in Shanghai made an average profit of 24 per cent and 1939, the Meiji Sugar Company in Taiwan, according between 1933 to its own figures, made 40 per cent between 1938 and 1939, another similar company in Taiwan made 33 per cent in the same years. The Japanese Telephone Company in Dairen made a profit of 45 per cent between 1936 and 1940" [11]. In other words, in order to invest profitably in the Asian colonies, Japanese business had to destroy all competition. Before the 1929 crisis, the main confrontation between Japan and the US was in the Chinese market. In the 1930s, Japanese trade and dumping, led by Zaibatsu Mitsui, began to threaten American interests not only in China, but also in British India, British Malaya, the Dutch East Indies, Australia, Brazil, Argentina, Canada and even the United States itself. The Japanese merchant fleet, led by Mitsubishi, successfully competed with the Americans even on the ocean lines leading to the USA. It is also worth mentioning that by carrying out the aforementioned policy of non-recognition, the United States created a strong dependence of the Japanese economy on its commercial markets and strategically important supplies.

Thus, for example, Japan was highly dependent on US oil supplies. At the same time, the US depended little on trade with Japan. This led to the fact that when, after 1937, one of Japan's most important tasks was to prepare for war, it tried to become independent of foreign supplies in order to protect itself in the event of a trade embargo or naval blockade.

However, in those days, reducing dependence on the US could only go one way – by further confronting US interests in Asia. Thus, the war between Japan and the US can be seen to be the result of entrepreneurial competition for dominance in the Asia-Pacific region. Firstly for China, and secondly for the countries of the Malay Archipelago and the Indochina peninsula.

On Sunday morning, 7 December 1941, Japanese troops attacked the American military bases located around Pearl Harbour.

BIBLIOGRAPHY:

1. Cohen J. B. Japan's war economy in war and reconstruction: 1940–1945, Far Eastern Survey, New York 1946.

2. Cohen J. B. Japan's war economy in war and reconstruction: 1940–1945, Far Eastern Survey, New York 1946.

3. Edwards C. D. Report of Mission on Japanese Combines, Pacific Affairs 19, Washington 1946.

4. The International Military Tribunal For The Far East. Digital Collection. Note from Transcript of Testimony of Fusanosuke KUHARA, P. 4, University of Virginia Law Library 1936.

5. The International Military Tribunal For The Far East. Digital Collection. Note from Transcript of Testimony of Fusanosuke KUHARA, P. 4, University of Virginia Law Library 1936.

6. Edwards C. D. Report of Mission on Japanese Combines, Pacific Affairs 19, Washington 1946.

7. American Committee for Non participation in Japanese Aggression. America's share in Japan's war guilt, Burland printing company, New York 1938.

8. «New-York Times», 07.10.1937.

9. Trewarta G. Japan, a physical, cultural and regional geography, University of Wisconsin press, Madison 1945.

10. Edwards C. D. Report of Mission on Japanese Combines, Pacific Affairs 19, Washington 1946.

11. Edwards C. D. Report of Mission on Japanese Combines, Pacific Affairs 19, Washington 1946.

УКРАЇНСЬКИЙ ВЕКТОР РОСІЙСЬКОЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ У XVIII СТ.

Гольцов Андрій Геннадійович,
д. політ. н, доцент
Національний університет
біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

Вступ. Російська імперська геостратегія має досить тривалу історію. Витоки її простежуються ще в часи Великого Московського князівства. Згодом в добу Московського царства були закладені ідейні та політичні підвалини майбутньої імперської геостратегії. Становлення Російської імперії як однієї з наймогутніших держав Євразії відбувається у XVIII ст. Саме протягом цього століття було здійснено підкорення Російською імперією більшої частини території нинішньої України. Вивчення характеру російської геостратегії щодо України у XVIII ст. становить неабиякий інтерес для вітчизняної науки.

Мета роботи – виявити сутнісні особливості реалізації українського напряму імперської геостратегії Росії у XVIII ст.

Матеріали та методи. Дослідження було проведено на основі напрацювань українських та західних науковців. Автором було застосовано низку методів: хронологічний, порівняльно-історичний, аналіз, синтез та ін.

Результати та обговорення. За вже класичними для західної імперіології уявленнями, імперія постає як «система взаємодії між політичними спільнотами, коли одна з них (домінуюча метрополія) здійснює політичний контроль над зовнішньою та внутрішньою політикою (фактично суверенітетом) іншої політичної спільноти – периферії» [3, p. 45]. Якщо «центр» зацікавлений в уніфікації імперського геопростору, він прагне інкорпорувати периферії до загальноімперських структур. Реалізуючи геостратегію, спрямовану на інкорпорацію певної периферії, «центр» може використати її еліту, котра, в обмін на збереження та примноження власних привілеїв, здатна сприяти успішній реалізації імперської геополітики. Для досягнення своїх цілей імперські владні інститути часто використовують «агентів впливу», котрі

можуть направлятися з «центру» до периферії з певними функціями, а також рекрутуватися серед периферійної еліти.

В історичному контексті український вектор став проявлятися в стратегії Московської держави принаймні ще з кінця XV ст., коли Іван III проголосив свої претензії бути «государєм всєя Русі» і, відповідно, встановити владу над землями колишньої давньоруської держави. У першій половині XVII ст. для Московського царства головне стратегічне завдання полягало в протистоянні Речі Посполитій. Під час національної революції середини XVII ст. постала Українська Козацька держава на чолі із гетьманом Б. Хмельницьким, безпека якої весь час перебувала під зовнішніми загрозами, передусім з боку Речі Посполитої, елітні кола якої не полишали спроб повернути українські землі під свій контроль. Попри існуючі воєнно-політичні зв'язки Гетьманату з Кримським ханством – васалом Османської імперії, той виявився ненадійним геополітичним союзником. Відносини з мусульманською Портою (та Кримом) ускладнювалися ще й релігійним фактором. Тому, за тодішнього геополітичного протиборства між католицькою Річчю Посполитою та православним Московським царством, саме останнє поставало як найбільш прийнятний союзник. За вже класичними для української науки уявленнями, Переяславська угода 1654 р., по суті, означала саме воєнно-політичний союз між Гетьманщиною та Московським царством, котре виступало її протектором.

Московське царство здійснювало свою геополітику, виходячи насамперед із власних стратегічних інтересів, тому, зокрема, пішло в 1656 р. на укладання з Річчю Посполитою Віленського перемир'я, не враховуючи потреб свого союзника – Козацької держави в захисті всієї території України. При цьому, за геополітичної обстановки в Європі на середину XVII ст., існувала потенційна можливість відновлення незалежності чи, принаймні, здобуття політичної автономії під протекцією іншого зовнішнього могутнього актора – Швеції чи Османської імперії. У результаті експансіоністської геополітики Москви Гетьманська Україна по суті стала підконтрольним їй «буфером» для захисту від загроз як з боку Речі Посполитої, так і Кримського ханства й Османської

імперії.

За часів Північної війни гетьман І. Мазепа здійснив спробу реалізувати геополітичний проєкт відновлення української державності, уклавши союзи із Швецією та Польщею. Проте після поразки Швеції під Полтавою над українськими землями був встановлений жорсткий режим контролю з боку російської влади. Саме перемога царства Петра І в Північній війні призвела до становлення Російської імперії. У геополітиці Петра І наочно проявлявся його прагматизм та вміння концентрувати всі сили на перспективних напрямах зовнішньої політики, не рахуючись із жертвами. Природно-ресурсний, економічний та демографічний потенціали українських земель були поставлені на службу імперським інтересам Росії. Перспективна геостратегія Петра І передбачала встановлення контролю над Дніпровською геополітичною віссю [1, с. 30], що загалом простягалася в напрямі «Північ-Південь». Згодом спроби «мазепинців» на чолі з П. Орликом відновити Гетьманську державу під зовнішньою протекцією виявилися невдалими. У 20-40-х рр. XVIII ст. Малоросія мала лише обмежену автономію у складі геопросторової політичної системи Російської імперії.

Серед населення імперії цілеспрямовано поширювався геополітичний образ України-Малоросії як тимчасово втраченої після руйнації Київської Русі спадщини великих князів Володимиро-Суздальських, від яких легітимне право на українські землі перейшло царям Московським. Отже, Малоросія поставала цілком органічною складовою Російської імперії. Такий самий геополітичний образ Росія намагалася нав’язати й іноземним державам. Російська імперія перебрала на себе ще й геосакральний образ «захисниці православ’я», зі значним успіхом використовуючи його для своїх геополітичних потреб.

З погляду геополітичних інтересів Російської імперії, відновлений в 1750 р. Гетьманат виконував функції «форпосту» для захисту з боку Кримського ханства та Османської імперії, а також слугував для контролю над «буферним» Запоріжжям [2, с. 310]. Як геополітичний «форпост» імперії він поставав також на кордоні з Річчю Посполитою. Попри окремі успіхи реформ

гетьмана К. Розумовського, у геополітичному та геоекономічному середовищі Лівобережної України дедалі більше поширювалося домінування імперських владних інститутів. У 1764 р. Гетьманат як політичний інститут був скасований, передусім, у зв'язку з практичною реалізацією внутрішньоімперських геополітичних перетворень, спрямованих на централізацію державного управління та уніфікацію значної частини російського імперського геопростору. У період правління Катерини ІІ в рамках російської експансіоністської геостратегії на міжнародній арені розроблявся макрорегіональний геополітичний проєкт «Північної системи». У разі його успіху Росія отримувала широкі можливості для розгортання експансії в південному та західному напрямках. При цьому території Малоросії відводилася важлива роль – вона мала слугувати за геополітичний «плацдарм» для експансії Російської імперії на Південь (землі Кримського ханства, васального щодо Османської імперії), а також на Захід (територія дедалі слабкішої Речі Посполитої).

У лютому 1768 р. між Російською імперією й Річчю Посполитою був підписаний Варшавський договір (так званий «Трактат вічний») щодо «вічної дружби» між обома сторонами, та гарантій недоторканості кордонів. Показово, що названим договором передбачалося забезпечення на теренах Речі Посполитої рівних прав православних «дисидентів» з католиками. Відновлення прав православних «дисидентів», яких в Речі Посполитій проживало близько 600 тис. осіб (переважно українців та білорусів), і раніше слугувало за привід для втручання у польські справи. Але за часів Катерини ІІ російська влада у своїй геополітиці щодо польсько-литовських земель стала використовувати релігійний чинник вже систематично [1, с. 61].

Запорізька Січ протягом тривалого часу відігравала роль «буфера» на степовому «фронтирі» з Кримським ханством – васалом Оттоманської Порти. Після успішної для Росії війни 1768-1774 рр. з Оттоманською імперією Запорізька Січ зазнала знищення. З метою реалізації загальноімперських інтересів був розроблений «План про роздачу в Новоросійській губернії

казенних земель для їхнього заселення» від 12 березня 1764 р., і згідно з ним стала проводитися активна колонізація південних територій Російської імперії, незважаючи на земельні права січового козацтва. На даному прикладі можна спостерігати поєднання геополітичних імперських інтересів з геоекономічними. Родючі землі на Півдні, на думку британського вченого Д. Лівена, були головною метою російської експансії [4]. Великі успіхи Росії в порівнянні з іншими європейськими імперіями у справі колонізації степів та міграції переселенців були відзначені американським вченим У. Сандерлендом [5, p. 225]. Кримське ханство, отримавши за Кючук-Кайнарджійським договором «незалежність» від Османської імперії, було анексоване Російською імперією в 1783 р. Таким чином, Росія здобула великий геостратегічний «плацдарм» в басейні Чорного моря. Успішна війна з Османської імперією в 1787-1791 рр. ще більше зміцнила позиції Росії в регіоні. Подальша колонізація Причорномор'я значною мірою підвищила економічний потенціал всієї імперії.

Деструкція державної геополітичної системи Речі Посполитої відбувалася в результаті дії цілої низки взаємопов'язаних зовнішніх та внутрішніх чинників політичних, соціальних, економічних, релігійних тощо. Особливо потужний руйнівний вплив мали загарбницькі зазіхання могутніх сусідів – Росії, Пруссії, Австрії (монархії Габсбургів, формально Священної Римської імперії). Внаслідок другого поділу Речі Посполитої Австрія захопила велику частину західноукраїнських земель, а Росія – Правобережну Україну з Київщиною, Поділлям, Брацлавщиною та Східною Волинню. Третій поділ Речі Посполитої (коли на користь Російської імперії відійшла ще й Західна Волинь) призвів до зникнення з політичної карти Європи цієї держави. На приєднаних до Росії українських (а також білоруських) землях встановлювалося домінування імперського православ'я, підпорядкованого державному інституту Священному Синоду. Із соціально-економічного погляду, імперія отримала території з досить чисельним населенням та розвиненим господарством.

У Російській імперії православне «малоросійське» населення кодифікувалося як частина «руського» й підлягало асиміляції. «Малоросійське

наріччя» не вважалося окремою мовою, а українці – етносом. Українське населення було потужним демографічним ресурсом для численних галузей економіки, а також «гарматним м'ясом» для збройних сил. На прикладі українців наочно спостерігався перебіг цілеспрямованого формування імперської російської нації – законослухняний, православний, русифікований «малорос» поставав у якості ідеального людського матеріалу для імперського будівництва. Для таких «малоросів» відкривалися певні можливості самореалізації та різноманітної діяльності на теренах Російської імперії, зокрема кар'єрного зростання в її розгалуженому бюрократичному апараті чи збройних силах. Таким чином, у соціальній підсистемі імперії спостерігалася асиміляція елітних груп українського населення.

Висновки. Російська геостратегія у XVIII ст. була спрямована на здобуття повного контролю над Малоросією, а згодом – на приєднання території Правобережної України та Волині, а на Півдні – завоювання Кримського ханства. Імперська геостратегія передбачала досягнення, передусім, військово-стратегічних цілей Росії. Водночас, вагому роль відігравала реалізація ще й низки стратегічних інтересів імперії – релігійних, економічних, соціальних, демографічних тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гольцов А. Г. Безпека Гетьманату в геополітичному контексті. *На варті Батьківщини: безпековий вимір українського державотворення другої третини XVIII ст.* Київ : Прометей, 2017. С. 21–73, 100–101.

2. Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі : монографія. Київ : ЦУЛ, 2018. 392 с.

3. Doyle M. Empires. Ithaca, NY: Cornell University Press, 1986. 408 p.

4. Lieven D. Empire: The Russian Empire and Its Rivals. New Haven: Yale University Press, 2001. 486 p.

5. Sunderland W. Taming the Wild Field: Colonization and Empire on the Russian Steppe. Ithaca; London: Cornell University Press, 2004. 239 p.

УДК 902

ТРИПІЛЬСЬКА КУЛЬТУРА (ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

Данилевич Аліса
к.і.н., асистент кафедри етнології та краєзнавства
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

XIX та початок XX століття інколи називають часом археологічних відкриттів. Саме тоді Г. Шліманн розкопав Трою, Мікени, Тірінф, А. Еванс виявив залишки палацової держави, яку назвав мінойською, а також записів (лінійне письмо А і Б). В Україні теж було зроблено багато досліджень, і особливу увагу привернули до себе роботи В. Хвойки, який з 1893 року проводив розкопи в Києві на вулиці Кирилівській, і ці знахідки були відмінні від знайдених раніше. Незабаром у 1896 році В. Хвойка проводить розкопи і в селі Трипілля, де виявляє пам'ятки тієї ж культури, що й знайдена ним у Києві. Звідти, від назви села, і пішла назва культури – трипільська.

Величезний інтерес до знахідок проявили такі історики, як Е. Штерн (1901-1902 р. - розкопав пам'ятки аналогічного характеру), В. Б. Антонович і Хв. Вовк. Пізніше, у радянський час, цю культуру досліджували такі вчені, як Т. Пассек, С. Бібіков, Є. Черниш, В. Маркевич, В. Збенович, та досліджувалась вже переважно територія Румунії і східної України, де, за думкою цих учених, ця культура зароджувалась. У наш час трипільську культуру досліджують такі вчені, як Н. Бурдо та Л. Кульчицька. Існують різні думки щодо походження трипільської культури. За В.Хвойкою, наприклад, це було автохтонне населення (предки слов'ян), яке жило на території Середньої Наддніпрянщини. Чи є така думка абсолютно вірною? Адже автохтонна культура, яка існувала до трипільської, була відкрита лише у 40-50х роках XX століття українським археологом В. Даниленком, і лише тоді стало можливим говорити про її спорідненість з трипільською. Крім того, за П. Третьяковим, праслов'яни у IV-III тисячоліттях до н.е. існували на північніших землях. Тому, напевно, гіпотеза В. Маркевича та В. Даниленка, за якою місцеві племена дністровського

варіанту буго-дністровської культури були швидко асимільовані боянськими (балкано-дунайськими) прийшлими племенами, і трипільська культура - не що інше, як синтез цих двох культур, здається більш ймовірною. Внесок до цієї теорії зробив і В. Збенович, який приєднався до думки своїх попередників, але доводив відсутність впливу буго-дністровської культури, що також цілком можливо. Крім такої, можна виділити ще одну гіпотезу. На думку Ф. Біляшівського, О. Спіцина та В. Городцова, "культура проникла з півдня через Егейське та Мармурове моря з берегів Малої Азії або через Середземне море з Фінікії або Єгипту, і в розмальованій кераміці відчувається вплив Сходу". Історик радянського часу М. Марр стверджує, що предками трипільців є пелазги, які прийшли з Північного Кавказу Чорним морем, а до того ще були "сусідами" етрусків, що мешкали на території Південного Кавказу [3].

За В. Хвойкою трипільська культура є містком між епохами каменю та бронзи, тому вірно було б виділяти в ній 2 періоди: перший зв'язаний з кам'яним віком, другий - з віком мідним. Перший - період примітивності у формах посуду, використання знарядь праці з кременю або каменю. У цей час більше розвинено землеробство, а скотарства майже немає. Більш розвиненими галузями були полювання, рибальство, збиральництво. Селилися здебільшого біля води, в землянках чи наземних глинобитних будинках. Для цього поселення характерні такі поселення, як Лука-Врублевецька, Бернашівка на Дністрі, П'янишків коло Умані, Ленківці, Солончани та інші. Другий - період використання знарядь праці і зброї з міді, менш примітивної кераміки. Крім того, вже починають закріплюватися патріархально-родові відносини, хоча є думка, що такі відносини виникли раніше внаслідок того, що чоловіки вже тоді грали велику роль у скотарстві та полюванні, крім того, лісний характер землеробства потребував великих затрат сил, що було неможливо для жінки. Найбільш великими поселеннями того часу були Усатове (біля сучасної Одеси) і коло Городська (Житомирська область). Існує також інший тип періодизації Т.Пассека, який складається з трьох етапів: раннього, середнього і пізнього в залежності від зародження, розквіту чи занепаду цивілізації. Ця періодизація

стосується трипільсько-кукутенської спільноти, частиною якої є культура, яку я досліджую [2].

Ще й досі неясно, як зникла трипільська культура. Радянські вчені Т. Пассек і Т. Білановська взагалі обминають це питання, говорячи тільки про взаємозв'язки трипільців з племенами середньодніпровської культури на Сході, Волинсько-Подільської мегалітичної культури - на заході, пізньострічкової і шнурової кераміки на північному заході. Мені відома поки що одна теорія зникнення трипільців. Це змішення їх з іншими племенами. Якими? За В. Г. Збеновичем це нібито племена середньодніпровської культури на сході, оскільки їх кераміка та побутові речі дуже схожі на ті, що вироблялися колись трипільцями. На території Трипілля зустрічалося два типи жител. По-перше, це землянки. Землянками називалися заглиблені житла глибиною 0.6-1.5м, які складалися з жилої частини і господарських ям. У плані ці "будівлі" нагадували напіввісімку чи вісімку. Стіни їх були пологі, дно нерівне. У кожному з таких жител знаходилось по два-три вогнища. По-друге, це наземні глинобитні житла. Це був великий будинок метрів у 20, що складався з 4-5 кімнаток-камер, у кожній з яких була піч.

Також було 2 камери без печей: одна - «сіни», інша - комора для зерна. У камері з піччю наліво проти печі містилося підвищення з посудом, проти входу - жертовник у формі грецького хреста, а над ним - маленьке округле вікно. Техніка будівництва таких жител була на високому рівні розвитку. Місце для будівництва згладжували, а потім на цю поверхню клали деревяні плахи, які обмазувались глиною, інколи декілька раз. Потім цю глину обпалювали. Покрівля мала 2 схили і обмазувалась соломою. Такі будівлі нерідко розташовувались колом, що могло вказувати на існування у трипільців перших релігійних вірувань. Призначення цих жител ще й досі неясне. Так, В. Хвойка вважав, що глинобитні житла були спорудженнями поховного характеру, «домами мертвих». За В.Збеновичем, навпаки, глинобитні будівлі були стаціонарними житлами трипільців, а землянки будувались лише на ранньому етапі заснування поселення.

Дуже сильно у трипільців було розвинете сільське господарство, тоді оброблялося не менш як чотири види сільськогосподарських культур (в основному пшениця, жито, овес). Участки знаходилися близько від поселень. Було відоме мотичне землеробство. Крім мотик, вироблених з лосячого чи оленячого рога, використовувалися і серпи, але їх знайдена невелика кількість, тому, можливо, землероби здебільшого збирали колосся руками. Звичайно, екстенсивне ведення господарства призводило до виснаження грунтів, і тому трипільцям приходилося кожні 30-60 років залишати засновані поселення й освоювати нові землі. Для переробки продуктів землеробства використовувалися зернотерки, які складалися з двох частин, вернього і нижнього каменів. Ймовірно, що це було роботою для жінок, і доказом тому є знайдені у трипільських хатах фігурки жінок, які мололи зерно. Звичайно, землеробство завжди залишалось для трипільців основним видом господарства, але воно завдяки нечастим врожаям не могло повною мірою задовольнити потреби племен. Тому паралельно з землеробством розвивалося скотарство, а також такі невідтворюючі види господарства, як рибальство, мисливство, збиральництво. Про існування скотарства свідчать знахідки кісток тварин. Так, на Коломийщині знайдено кістки биків, а також корів і овець (хоча їхня кількість була значно меншою), а в Халеп'ї та Усатові - свиней. Також ймовірно, що на той час уже був приручений кінь, а також собака. Про існування скотарства свідчить і знаходження таких керамічних виробів, як сосуди зі стінками в дірках, ймовірно, що вони використовувалися для виготовлення сиру [5].

Також, крім кісток, було знайдено міфологічні зображення таких істот. Так, наприклад, це фантастичні фігури биків з кігтями з Петрен, виконані чорною фарбою, що свідчить, можливо, про те, що у трипільців,як і в середземноморських народів, існував культ бика. Полювали трипільці в основному на благородного оленя, лося, косулю, бобра, зайця, використовуючи при цьому такі знаряддя, як наконечники стріл з кременю, скребки, кам'яні сокири-клини. Займалися також і рибальством, і це теж було характерно більш

на ранньому етапі, оскільки для цього були сприятливі умови (поселення біля річок). Ловили здебільшого щук, сомів, осетрів. Трипільці збирали в основному черепашки прісноводних молюсків, залишки яких знайдено в купах сміття біля будинків, які ще називають "черепашковими купами". Очевидно ці черепашки варили, а потім їх м`ясом годували свиней. У давнину черепашки використовувались також для розпису, прикрас. Збиралися також жолуді, які сушилися в закритих печах, розтиралися на зернотерках і домішувалися в тісто [4].

Кераміка трипільців є однією з найкращих у світі, а керамічні вироби просто витвір мистецтва для того часу. Керамічний посуд того часу виготовлявся з гончарської глини з домішками кварцового піску і черепашок прісноводних молюсків. Він ліпився без гончарського кола на твердій основі, товщина його днища переважала товщину стін, а самі стіни були нерівномірної товщини і не завжди правильної форми. Великий посуд ліпився з двох окремих частин. Зовнішня поверхня була рівною і вкривалася нанесеною до розпису і обпалення червсоною фарбою. Нерозписним був переважно посуд для приготування їжі, який, до того ж , ще й був з більш товстими стінками, кольором після обпалення від сірувато-коричневого до темно-червоного. Крім фарби на посуд наносився ще й орнамент. На ранніх етапах трипільської культури це був поглибленим спіральний орнамент (схожий на орнамент техніки камарес мінойського Криту) та канельований. Пізніше канельованої кераміки вже немає, зате зустрічається кераміка з менш поглибленим орнаментом, а також розписом. Пізній період характеризується появою мотузкового і штампового орнаменту, характерних для культур епохи бронзи. Посуд для приготування їжі прикрашали дуже бідним орнаментом; це були зображення людей та тварин [1].

Трипільські зображення були здебільшого жіночими, лише зрідка чоловічими. Чому так? Скоріше всього, це було пов'язано з ідеями матріархату. Яке призначення цих фігур, також залишається для нас загадкою. Чи це були "дитячі іграшки", чи, може, культові фігурки, які закладалися у фундамент з

ціллю оборонити себе від злих духів? Жодна з цих теорій точно не доведена, тому сказати тут просто нічого. Фігурки були стоячими та сидячими. У сидячих було округле обличчя, рук не було, і ноги відділені одна від одної. Стоячі відрізнялися тим, що мали волосся. На жаль, зараз навряд чи вдасться відтворити картину первісних уявлень трипільців, але дещо можна дізнатись з нових досліджень цієї культури.

По-перше, це стосується давнього вірування про звірину, яка ковтає сонце. Хто ж був цією звіриною, не дуже ясно. Можливо, це вовк, як, наприклад, в гальській міфології чи скандинавських сагах. Та скоріше всього, це була змія, яка, до речі, символізувала не тільки кінець, а й відродження світу в новій, вищій якості. Також змія символізувала жіночність. З цього ми можемо сказати, що у трипільців було циклічне уявлення про час. Вони представляли його собі як безкінечну дорогу, що рухається навколо центру Всесвіту. Цим, мабуть, і пояснюється спіральний орнамент трипільців, де спіраль символізує такий шлях. Поховання, мабуть, належить до однієї з обрядових дій трипільців, яку ми можемо дослідити найбільш детально з усіх інших. Та це стосується пізніх поховань, де, на відміну від ранніх, труп не спалювався, а ховався в скорченому вигляді. Такі були відомі, наприклад, під Одесою (Красна Слобідка), Херсоном (Білозірка), в Усатові. У центрі ховався голова сімї (тоді це був уже чоловік), а біля нього - жінка та діти. Цей курган був оточений іншими курганами з каміння (кромлехи), де були поховані зображення людей і тварин. Крім того, існували ще й ями для інших членів родової організації, вмерлих на стороні - так звані кенотафи. Що ж могло це символізувати? Мабуть, у пізніх трипільців вже існувало уявлення про те, що людина з одного світу переходила в інший, перенароджувалась, і тому ховали її у скорченому вигляді, що нагадував ембріон.

Висновок: Трипільська культура як один із феноменів, була відкрита наприкінці 19 століття археологом В. Хвойкою, і з тих пір досліджувалась багатьма ученими, у тому числі радянськими (Т. Пассек, В. Білановська), пострадянськими (Н. Бурдо, Л. Кульчицька) та іншими. Є три можливі теорії

виникнення трипільської культури: суто автохтонна (В. Хвойки), асиміляція автохтонного населення з прийшлими племенами (В.Збеновича) та прийшлих племен, що оселилися на тих землях (М. Марра). Є два основні види періодизації трипільської культури: періодизація В. Хвойки (два періоди: перший - зв'язаний з кам'яним віком, другий - з віком мідним) та Т. Пассека (три періоди в залежності від виникнення, розвитку та занепаду трипільської культури). Зникли трипільці, очевидно, тому, що змішалися з іншою культурою, мабуть, це була середньодніпровська культура на сході. У трипільців було добре розвинене господарство. Землеробство становило найбільшу його частку, система ведення його була підсічно-вогневою, тому часто потрібно було змінювати землі, що було сприятливим для розселення їхніх племен на великі території. Також не відставали трипільці у скотарстві (особливо на пізньому етапі), полюванні, рибальстві, збиральництві (на ранньому етапі), прядінні та ткацтві. Керамічні витвори трипільців є справжніми витворами мистецтва. Вони ділилися на пофарбовані (в одну, дві, три фарби) та непофарбовані, а також на орнаментовані та неорнаментовані. Посуд був простий і для приготування їжі, що був майже завжди непофарбованим, але з рослинним чи тваринним орнаментом. Первісні уявлення трипільців були, очевидно, зв'язані з періодичними катаклізмами, викликаними істотними зрушеннями в Сонячній системі під час їхнього існування. Ймовірно, тоді з'явилося уявлення про циклічність часу, і знайшло своє відображення в трипільській кераміці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давня історія Укрвїни. Книга 1. / підручник / П. П. Толочко, Д. Н. Козак , С. Д. Крижицький / Київ. Либідь. 1994.

2. Історія Української РСР. Том 1. Первісно-общинний лад, винекнення та розвиток феодалізму. / Шевельов А. Г., І. І. Артеменко та ін. / Київ.1977.

3. Українська Радянська Енциклопедія / О. К. Антонов, М. П. Бажан та

ін. / Київ.1984.

4. Трипільська культура на тереторії Української РСР. / В. М. Конопля, І. Р. Михальчишин та ін./ Львів.1989.

5. Яковенко Н. М. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI-XVII ст. К. : Критика, 2002. 416

КОБЗАР Т. Г. ШЕВЧЕНКА 1860 Р. ІЗ ДАРЧИМ НАПИСОМ ПОЕТА РОДИНІ КОЗАЧКОВСЬКИХ

Коркач С. О.
молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу
«Музей Заповіту Т. Г. Шевченка»
Калінович О. І.
старший науковий співробітник відділу науково-фондової роботи
Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»

Колекція літературної шевченкіани Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» нараховує на сьогодні 216 одиниць основного фонду, серед яких є оригінали, фототипічні та факсимільні видання «Кобзарів» Т. Г. Шевченка, що додає зібранню значимості та унікальності [1].

В експозиції Музею «Заповіту» Т. Г. Шевченка знаходяться два фототипічні видання «Кобзаря» Т. Г. Шевченка 1840 р., рукописний примірник «Кобзаря» 1844 р., книга «Кобзарь» Т. Г. Шевченка (вид-во С.-Петербург в друкарні П. А. Куліша) 1860 р., окремі посмертні видання другої половини XIX ст., зокрема, книга «Кобзарь. Гайдамаки» Т. Г. Шевченка (ілюстрована худ. О. Г. Сластьоном), С.-Петербург, 1886 р., книга «Ілюстрований «Кобзарь» Т. Г. Шевченка. М. І. Мікешин» з українським і російським текстом (вип. II, видання П. І. Бабкіна), С.-Петербург, 1896 р.

Дуже цікавим є рукописний примірник «Кобзаря» 1844 року на 22 аркушах (інв. №507 КВ-113). Переяславці були щирими шанувальниками творчості Т. Г. Шевченка, про що свідчить цей унікальний експонат-рукописний «Кобзар», переписаний нашими земляками ще в 1844 р. Він зберігався в колишнього директора на той час краєзнавчого музею Н. Рубана, який дістався йому нібито з домашньої бібліотеки нашого земляка, праправнука трахтемирівського сотника В. Чубука-Подольського, який у 20-х рр. працював ученим секретарем Академії наук УРСР [1].

У 1886 р. у знаменитій друкарні Олексія Суворіна з’явилося видання

поеми «Гайдамаки» Т. Шевченка з ілюстраціями відомого українського художника Опанаса Сластьона (інв. №АК-696 КВ-12011). Текст був надрукований українською і російською мовами (переклад М. Гербеля). Передмову написав Дмитро Яворницький. Це було перше мистецьки оформлене видання Шевченкових творів. Серія робіт, що увійшли до петербурзької редакції поеми, склала 14 великих ілюстрацій і 35 менших. Крім ілюстрацій О. Сластьона, тут уміщено заголовну віньєтку В. Верещагіна з його малюнком «Шевченко в труні». Наклад цієї книги – усього лише 3 000 примірників. До колекції НІЕЗ «Переяслав» книга передана з обмінно-резервного фонду ЦНБ АН УРСР у грудні 1982 р. [1].

В експозиції Музею «Заповіту» Т. Г. Шевченка знаходиться ще один раритетний «Ілюстрований «Кобзарь» Т. Г. Шевченка з малюнками худ. М. І. Мікешина (інв. №АК-695 КВ-12010). Тексти – українською та російською мовами. Випуск другий, видання П. І. Бабкіна, С.-Петербург, 1896 р. 24 с. Книга також була передана з обмінно-резервного фонду ЦНБ АН УРСР у грудні 1982 р. [1]. Михайло Мікешин був знайомий з Тарасом Шевченком з 1858 року, після смерті поета згадував його у своїх мемуарах і працював над ілюстраціями до окремих шевченкових поем. Художник мріяв оформити ще два «Кобзарі» власними ілюстраціями, над створенням яких працював без перепочинку. Але не судилося – він помер раптово 31 січня 1896 року. Смерть М. Мікешина, на жаль, припинила подальші видання ілюстрованих «Кобзарів».

Також у музейному зібранні знаходиться унікальний предмет-факсимільне видання 1920-х рр. останнього прижиттєвого «Кобзаря» Т. Шевченка 23 січня 1860 р., з присвятою письменниці Марко Вовчок, надрукованого коштами Платона Симиренка. Платон Симиренко, відомий в Україні цукрозаводчик і меценат, виділив для видання «Кобзаря» 1100 рублів. Видання було значно повніше за попередні: сюди увійшло 17 творів Шевченка. Ця редакція «Кобзаря» зустріла в С.-Петербурзі серйозні перешкоди з боку цензури й лише завдяки заступництву міністра народної освіти Є. Ковалевського була видана.

Тарас Шевченко у листі від 26.11.1859 р. до свого знайомого Олексія Хропаля написав: «…сьогодні цензура випустила із своїх пазурів мої безталанії думи та так, проклята, одчистила, що я ледве пізнав свої діточки, а издатель, кацапська душа, половини не дає того, що я прошу і що мені притьмом треба…» [2, с. 192].

Наклад видання офіційно склав 5800 примірників, проте книг видрукували на 250 більше (загальний наклад 6050). За ініціативою Тараса Шевченка, друкарня П. Куліша, крім офіційних, видрукувала ще й 250 нецензурованих примірників. До них поет власноручно вклеював не пропущені цензурою місця, видрукувані на окремих клаптиках паперу. Про існування додаткового накладу видання переконливо засвідчує лист Т. Шевченка до Платона Симиренка від 3 січня 1860 року. Він повідомляє, що після виходу книжки з друку частина накладу буде надіслана до Москви агенту фірми Пуревському в покриття боргу, а потім додає: «…а неподцензурный зкземпляр вам доставит брат Варфоломий» [2, с. 194]. Свою нову книгу Шевченко в першу чергу вислав в Україну.

26 січня в газеті «Северная Пчела» надруковано лист журналіста Л. Блюммера до видавця газети. Автор повідомляв: «Спешим уведомить читателей о выходе в свет стихотворений малороссийского поэта Т. Г. Шевченка под титулом «Кобзарь». Эта небольшая, но великолепно изданная книжка украсила бы каждою богатую литературу, это истинно гениальное произведение даровитого художника; в нем, как в Крылове Русь, отразилась вся Украина поэтическая, философская, жизненная, будничная!» [3, с. 398].

27 і 28 січня в «Северной пчеле» повідомлялося, що в книгарню М. Вольфа (Гостиний двір, № 18 і 19) та книгарню І. Т. Лисенкова (в будинку Пажеського корпусу) надійшов у продаж «Кобзар» Шевченка [3, с. 399].

Узимку 1860 р. Т. Шевченко надіслав із Петербурга Козачковським «Кобзар» із власним написом: «1860. Маріи Степановни з чоловіком і дітками. Т. Шевченко». У листі від 24. 01. 1860 р., надісланому до Переяслава

А. Козачковському, Т. Шевченко просив переслати на ім'я М. Максимовича три примірники «Кобзаря» 1860 р. з його дарчими написами: «Андрей Осипович! Будьте ласкаві, перешліть три екземпляра в Прохоровку на имя Максимовича Михайла А[лександровича], а один екземпляр передай[те] Тарасевичу. А за це я вам подякую так, як за оті к [арасі та?] лящі Дніпрові. Щирий ваш Т. Шевченко» [2, с. 194].

А. Козачковський писав із цього приводу 10 липня 1860 року: «Щиро од всього серця з жінкою і дітками привітаю Вас і дякую за Вашого «Кобзаря». Прислані Вами книжки доставлені по наказу, про се, мабуть, Ви давно звісні од тих, кому адресовані книжки… Часом ловим рибу в Козельцях і, коли Вам часом легенько ікнеться, то подумайте, що в той час, може, про Вас на Дніпрі згадують» [4, с. 154].

Через декілька місяців потому А. Козачковський у листі до Т. Шевченка від 6 жовтня 1860 р. турбувався: «Получили ль Вы писанное, кажется, в мае мое послание, в котором я благодарил Вас за присылку Вашего «Кобзаря», неначитного, как ненаглядно прекрасное, безыскусственное произведение природы, неначитного для всякого, как глубокий, мировой анализ сердца человеческого, для щирого же сына Украины, как живая, грустно отрадная, как песня наша, картина еще небезотрадного, не в конец загинувшего нашого настоящего и славного, в одной только форме невозвратимого прошедшего; да, при всем влиянии не обошедшей и нас деморализации мы еще не прожили вконец наследия отцов наших – основных элементов, из которых сложилась и в будущем может и должна сложиться, хотя, конечно, в другой современной форме наша слава «голосна та правдива, як Господа слово». Еще раз благодарю Вас, батьку і друже мій рідний, за Ваш прекрасный подарок, дорогой для меня; кроме абсолютного его достоинства и по воспоминаниям о тех. немногих петербургских и октябрьских 46-го года вечерах, которые так часто и так живо и светло припоминаются и подчас так грустно шепчут мне: «Молодеє лихо, якби ти вернулось, проміняв би долю, що маю тепер» [4, с. 163].

Для Козачковських, у будинку яких жив Т. Г. Шевченко, і де нині

розміщена експозиція Музею «Заповіту» Т. Г. Шевченка, цей «Кобзар» мав особливе значення і через дарчий напис, і тому, що до книги було вклеєно листи Т. Шевченка, які посилав він з Орської фортеці до свого близького друга Андрія Йосиповича Козачковського.

Оригінал «Кобзаря», подарований Т.Шевченком родині Козачковських, на сьогоднішній день знаходиться в експозиції Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького. Свого часу Дмитро Яворницький придбав цю книгу за 20 коп. у книгаря. Розглядаючи вдома «Кобзар» з дарчим написом та листи Тараса Шевченка до свого друга лікаря А. Козачковського, вчений зацікавився, яким чином ця книга потрапила на катеринославський ринок. Він звернувся з цим питанням у листі до онука А. Козачковського Андрія Осиповича Козачковського, який учителював у Переяславі.

Відповідь була наступною: «Мій дядько, Іван Андрійович Козачковський, полковник старої армії, після війни 1914 – 1918 рр. жив деякий час у Переяславі, а у вересні 1919 року виїхав додому – в Севастополь. В дорогу взяв з собою подарований колись дідові «Кобзар». Дядько добрався пароплавом до Катеринослава, потім пересів на поїзд. На станції Синельникове на цей поїзд наскочила банда махновців і пограбувала його. «Кобзар» лежав у невеличкій дорожній скриньці. Звісно, махновці найменше цікавилися книжками, і, мабуть, цей «Кобзар» пішов по руках. Дядько мій, у чому стояв, добрався до Севастополя і незабаром там помер. Наскільки я пригадую, книжка була в червоній палітурці. В кінці книжки вплетено два листи (на цигарковому папері), які писав Тарас Шевченко моєму дідові із Орської фортеці. Ці листи опубліковано… З пошаною А. Козачковський» [5, ст. 112-116].

«Кобзар», що нині експонується в Музеї «Заповіту» Т. Г. Шевченка, є аналогом книги, подарованої колись Т. Шевченком Марії Степанівні Козачковській. Історію цього раритетного «Кобзаря» 1860 р. дізнаємося з опису інвентарної картки: «Книга «Кобзарь» Т. Г. Шевченко, вид. С.-Петербург в друкарні П. А. Куліша, 1860 р., 238 с. Палітурка картонна коричневого кольору.

Корінець чорного кольору. На титульній сторінці – назва книги, автор, місце і рік видання. На авантитулі напис «Марку Вовчкові на пам'ять 24-го стичня 1859 року». Знайдено в м. Переяславі-Хмельницькому у 2000 р., 21,3х13,8 см, папір, картон, друк». У кінці книги є припис олівцем: «Купив на Благовіщенському базарі. 14. 04. 1923 р.» [1].

Вище вказані видання відігравали величезну роль у поширенні творчості Т. Г. Шевченка, доносячи слово поета до читачів. Особливу функцію просвітництва вони продовжують виконувати і нині, викликаючи щиру зацікавленість численних відвідувачів, зважаючи також і на те, що багато з них є зразками високохудожнього оформлення та ілюстрування поетичних творів. У наш непростий час це надзвичайно актуально, тому що однією з основних цілей створення та функціонування музейних експозицій є насамперед популяризація мистецько-культурної спадщини українського народу, однією з найцінніших складових котрої є творчість Тараса Шевченка.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Фонди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Інвентарні книги №1, 2, 4 «Книги з автографами» (АК).

2. Шевченко Тарас. Зібрання творів: у 6 т. Листи. Дарчі та власницькі написи. Документи, складені Т. Шевченком або за його участю. Київ, 2003. Т. 6. 632 с.

3. Жур П. Труди і дні Кобзаря: Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка. Київ: Дніпро, 2003. 520 с.

4. Листи до Тараса Шевченка. Київ: Наукова думка,1993 р. 382 с.

5. Шаповал І. Доля «Кобзаря» з автографом Шевченка: про матеріали з архіву Д. Яворницького. В пошуках скарбів. Київ, 1965. 327 с.

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ЦЕРКОВ В ПЕРІОД ПЕРЕБУДОВИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНО-РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ

Кузьмінець Наталія Петрівна,
к.і.н., доцент,
Стадник Олена Олексіївна,
к.і.н., доцент,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

Вступ./Introductions. Вивчення державно-церковних відносин у різні історичні етапи є актуальним для вітчизняних істориків, релігієзнавців. В даному контексті привертає увагу доба перебудови, коли зміни торкнулися різних сфер суспільства, в тому числі і релігійної. В цей період на фоні розвалу комуністичної системи доволі чітко простежуються духовні зміни, дослідження яких сприяє усвідомленню особливостей релігії витримувати насильницьку атеїзацію суспільства і зберігати бажання відродження різних конфесій. Вивчення історичного досвіду державної політики у релігійній сфері дозволяє сформувати демократичні принципи співіснування держави і церкви.

Дана тема привертала увагу науковців В. Войналовича [1], В. Даниленко [2], В. Єленського [3], С. Кобута [4].

Ціль роботи./Aim. Метою статті є висвітлення процесів легалізації різних церковних конфесій (УГКЦ, УАПЦ, УПЦ), визначення шляхів відродження релігійного життя в Україні у період перебудови, з'ясування методів впливу радянської системи на духовність суспільства.

Матеріали та методи./Materials and methods. Доба перебудови повернула розвиток радянської системи на шлях трансформації і поступового її нищення. Відбувалися кардинальні зміни у зовнішній політиці, соціально-політичному і духовному житті суспільства. Суперечлива доба з її руйнуванням ідеологічних норм, нестабільним економічним розвитком штовхала пересічних громадян до пошуку духовної підтримки. Активізація суспільного піднесення спричинила до пошуку звичних ціннісних орієнтирів,

дала поштовх духовно-релігійному відродженню і процесам демократизації.

У попередній період застою партійне керівництво намагалося обмежувати вплив релігії, але повністю її знищити було важко. Тому і потрібно було вже у наступні роки змоделювати нову форму церковно-державних відносин. З одного боку, контролювати ідеологічно-пропагандистську систему, з іншого боку – створювати певну ілюзію релігійної терпимості для національних республік. Водночас задекларовані ідеї наштовхнулися на опір у ході їхньої практичної реалізації. До даного процесу почала долучатися інтелігенція, створювалися різні неформальні організації, серед яких варто виокремити Народний Рух України за перебудову та Українську Гельсинську спілку.

Порушення прав вірян, відсутність законної діяльності деяких конфесій поставила на порядок денний питання лібералізації законодавства, яке б контролювало державно-церковні відносини. Існувала потреба відродження і легітимізації в Україні УГКЦ (Української греко-католицької церкви) та УАПЦ (Української автокефальної православної церкви).

В період перебудови відчувалося релігійне протистояння між державою і релігійними організаціями – від відкритої ворожнечі до взаємних поступок. В радянській Україні виник тимчасовий союз республіканської влади і РПЦ у другій половині 1980-х років з метою недопущення відродження автокефальної і греко-католицької церкви [5, с. 331]. Деструктивним елементом у суспільних відносинах в Україні був і православно-католицький конфлікт.

За підрахунками відомого українського історика В. Даниленка в середині 1980-х років в Україні діяло 5,5 тис. релігійних громад 8 різних конфесій і напрямів [2, с. 177]. Серед них офіційно нараховувалося 4 тис. православних громад, близько 100 громад римо-католиків, понад тисячу громад адвентистів, баптистів, п’ятидесятників тощо. Хоча зазначені дані засвідчують, що цієї кількості громад не вистачало українському суспільству для задоволення своїх релігійних потреб. Ще у 1984 р. за статистикою, наданою до Ради у справах релігій при Раді Міністрів Радянського Союзу, зазначалося, що за цей рік в радянській Україні проводили хрестини (178 тис. осіб), у церквах відбувалися

відспівування і проведення в останню путь померлих, найбільше у Сумській (64,8 %), Львівській (65,7 %), Тернопільській (62, 9 %) областях [3, с. 18].

Найбільш переслідуваною громадою в Україні в означений період були греко-католики. Питання легалізації УГКЦ було однією з важливих проблем у релігійному питанні. Після Львівського псевдособору 1946 р. церква перебувала у підпіллі, зберігаючи свій клір, єпископат, структуру і традиції. Найбільша кількість прихованих греко-католиків проживала у Західній Україні. Вони не втратили свою уніатську особливість, хоча й відвідували інколи православні храми. Влада не поспішала з легалізацією УГКЦ, вважаючи її можливим національним центром духовності. Проти легалізації уніатської церкви виступала і РПЦ. УГКЦ в середині 1980-х рр. мала потужну підпільну базу – понад 4,5 тис. вірян, понад тисячу ченців. Хоча влада називала офіційно значно менші цифри [6, с. 198].

Процес відродження УГКЦ вже було не зупинити. Провідні кола української інтелігенції і дисиденти вимагали свободи для заарештованих ще в період «застою» українських греко-католицьких священиків та ченців. Активну позицію займав новостворений у грудні 1987 року Комітет захисту Української католицької церкви, який очолив Іван Гель. Його, як відомого релігійного дисидента, в період перебудови було звільнено від арешту. З перших днів діяльності Комітету робилося усе можливе для легалізації УГКЦ в радянській Україні. Почали випускати журнали «Експрес-хроніка» та «Християнський голос» [7, с. 30]. За сприяння І. Геля було організовано чисельні демонстрації на підтримку відновлення церкви у ряді західноукраїнських міст Тернополі, Львові, Івано-Франківську. Писали численні звернення до органів влади щодо легалізації УГКЦ, надавали докази підтримки церкви українськими громадянами. У серпні 1987 р. представники цієї конфесії у Львові оприлюднили своє бажання у легалізації церкви, звертаючись до папи римського Іоана Павла II і до М. Горбачова, як керівника СРСР. У цьому ж році єпископ П. Василик та І. Семеді у зверненні до Папи оголосили про бажання вийти з підпільного « катакомбного» становища. Саме ця заява дала поштовх в

боротьбі за відновлення. Офіційні представники Ватикану зустрілися з українськими греко-католиками під керівництвом єпископів Василика та Курчаби. У 1989 р. була створена комісія, яка мала розглянути «греко-католицьке питання». Навіть у Москві відбувся мітинг на підтримку уніатської церкви [3, с. 15]. Під час відвідин у 1989 р. М. Горбачовим Польщі радянський лідер перед польською аудиторією публічно визнав існування проблем в церковній сфері. Зустріч радянського керівника з патріархом Піменом ще більше поглибила розуміння невідворотності змін у державній релігійній політиці. Патріарх пообіцяв підтримку М. Горбачову як «ідеологу нового мислення».

Помпезне святкування тисячоліття хрещення Русі також вплинуло і на уніатську церкву і її непрості відносини з РПЦ. Відзначення ювілею засвідчило встановлений тісний контакт між РПЦ і партійною верхівкою. Урочистості відбулися у дусі великодержавного православного релігійного шовінізму. Такого пафосу від святкування не очікували навіть ієрархи, зокрема, митрополит Київський і Галицький Філарет. До свята запросили гостей з-за кордону, залучено громадськість. Влада починає вибудовувати свої відносини з лояльною РПЦ. Українська влада і органи КДБ робили все можливе щодо недопущення відродження уніатської церкви і повернення їй довоєнного статусу, називаючи її «сепаратистською». Робилося усе, щоб загальмувати її відродження і позбавити підтримки українських вірян. За деструктивну роль у відновленні УГКЦ Російська православна церква отримала 700 уніатських храмів.

Радянські спецслужби долучилися до процесів недопущення легалізації УГКЦ. Забороняли різні зібрання, посилили ідеологічну пропаганду та тиск на вірян. Процеси відродження набирали оберти. У січні 1989 р. у Львові розпочався греко-католицький молебень, приурочений річниці Акту Злуки українських земель. Активно ці події почали висвітлювати у періодиці в «Аргументах и фактах», журналі «Огонек». Підтримували ідею легалізації УГКЦ неформальні об’єднання Українська Гельсинська спілка, «Меморіал»,

міжнародні правозахисні та релігійні організації. Надзвичайно дієвою була допомога Ватикану, коли папа Римський оголосив, що перебудова в Україні не буде демократичною без відновлення уніатської церкви [8, с. 517].

Кульмінацією стало проголошення у січні 1990 р. у Львові рішення про легалізацію УГКЦ. Рішенням Собору розпочалося повернення храмів, бібліотеки Андрея Шептицького та іншого церковного майна [2, с. 181].

Відразу потрібно було вирішувати проблеми нормалізації стосунків з іншими релігійними конфесіями. У січні 1990 р. результатом перемовин між РПЦ і римо-католиками стало прийняття «Рекомендацій з нормалізації відносин між православними і католиками східного обряду в Західній Україні» [9, с. 63]. У підпорядкування УГКЦ перейшло 370 храмів, зареєстровано понад 435 греко-католицьких громад. Відома архітектурна перлина Львова Собор св. Юра відійшов уніатам. До України з еміграції приїхав архієпископ Мирослав Любачівський і процес розбудови церкви прискорився.

Важливим аспектом релігійної перебудови було відродження Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ). Цей процес стартував у лютому 1989 р. зі створення з ініціативи патріотичних кіл спеціального комітету. Швидко про перехід від РПЦ до УАПЦ оголосила парафія святих Петра і Павла у Львові. В подальшому інші парафії також підтримали цю ініціативу. Кульмінацією став проведений у Києві у червні 1990 р. Всеукраїнський православний собор щодо відродження УАПЦ. Патріархом Київським і всея України обрано Мстислава (Скрипника) [10, с. 16].

Непрості процеси відбувалися і у РПЦ, яка намагалася дистанціюватися від Кремля. Ці відцентрові тенденції очолив Митрополит Київський Філарет. Союзна влада вимушена була надати певну свободу церковним інституціям в Україні, утворивши Українську православну церкву, підпорядковану Синоду РПЦ [11, с. 20].

Результати та обговорення./Results and discussion. Командно-адміністративна система була нетерпимою до поширення релігійного впливу серед українського населення, Спостерігалося зменшення

ролі церкви в житті пересічного громадянина. Доба перебудови стала відправною у процесах легалізації і легітимізації в радянській Україні церков різних конфесій.

Висновки./Conclusions. Релігійний чинник відіграє неабияку роль у житті українського суспільства в різні періоди державотворення. Радянська влада ігнорувала цей чинник, але повністю усунути духовність суспільства так і не змогла. В добу перебудови і розпаду тоталітарної системи український народ довів важливість віри у їхньому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Войналович В. Релігійний комплекс України у координатах сучасних глобалізаційних процесів. Humanitarium. 2018. Вип.40. С. 28-40.

2. Даниленко В.М. Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії. К.: Інститут історії України НАН України, 2018. 278 с.

3. Єленський В. Релігія і перебудова // Людина і світ. 2000. № 11-12. С. 11-21.

4. Кобута С. Політичні аспекти легалізації української греко-католицької церкви (1987 - 1991 рр.) // Людина і політика. 1999. №3. С.23-28

5. Жулканич Н. Стан релігійної ситуації і утвердження духовності в сільській місцевості областей українських Карпат (1965-2000 рр.) // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2008. Випуск 37. С. 325-335.

6. Білоус Л. М. Відродження української греко-католицької церкви на Рогатинщині в період «перебудови» (1985-1991): культурно-релігійний аспект // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. Тернопіль. 2012. Вип.2. С. 196-202.

7. Бойко О. Д. Боротьба за реабілітацію УГКЦ у добу перебудови // Нова політика. 2002. №1. С. 28-31.

8. Камінський А. На перехідному етапі. Мюнхен, 1990. 624 с.

9. Марчук В. Історія греко-католицької церкви: концепція дослідження //

Міжнародний науковий конгрес «Українська історична наука на порозі XX ст. Чернівці: Рута. 2001. Т.2. С. 62-65.

10. Бондаренко В. Українська автокефальна церква: процес становлення // Людина і світ. 1990. № 8. С. 15-17.

11. Бондаренко В., Єленський В. Церква й українське суспільство на новому етапі // Людина і світ. 1992. №3. С. 19-23.

СТАНОВЛЕННЯ СТРОКІВ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (20-30 РР.)

Москаленко Василь Григорович
Кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-політичних та економічних дисциплін
Криворізький факультет Національного університету
«Одеська юридична академія»
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introductions. У світлі кодифікації виборчого законодавства на основі міжнародних стандартів та трансформації Української держави в правовій європейській перспективі особливого значення набувають виборчі кампанії.

Перебіг виборчих кампаній, які проводились до війни з Росією, спосіб визначення переможців і розподілу між ними депутатських мандатів регулюються сукупністю визначених законодавчих правил, що складають виборчу систему, а правові норми, що регламентують засади виборчого процесу у сукупності становлять виборче право. Пошук та утвердження адекватної сучасним політичним реаліям виборчої системи, реформування виборчого законодавства України об’єктивно зумовлюють необхідність застосування уніфікованих підходів до змістовного наповнення інститутів виборчого права та законодавства а відтак і процедур виборчого процесу.

Досить багатомірним та неоднозначними в цьому плані виглядають проблеми, пов’язанні з правовим регулюванням строків у виборчому процесі. На сучасному етапі в Україні особливої актуальності набуває науково-практичне осмислення та проведення виборчих компаній. В умовах жорсткої конкуренції в ході виборчих компаній на загальнодержавному рівні зростає необхідність в глибоких наукових дослідженнях з історії становлення та реалізації строків у виборчому процесі в УРСР.

Перша спроба переосмислення характеру виборчих компаній, частково реалізації строків у виборчому процесі подається у монографії О. В. Гонтаря,

яка є суперечливою за змістом, поєднує старі і нові методологічні та історіографічні підходи [1, 84-125]. На увагу заслуговує дисертаційне дослідження П. О. Рудика [2]. Автор переосмислює концепцію радянського виборчого процесу.

Таким чином, в Україні відносно досліджуваної проблеми дослідницьких робіт практично немає, а ті з них, які видані розглядають лише окремі її аспекти, що викликає необхідність аналізу становленні і реалізації строків у виборчому процесі в УРСР (20-30ті рр. XX ст.).

Мета роботи. / Aim. Виходячи з актуальності та науково-практичного значення, недостатньої розробки досліджуваної проблеми автор ставить за мету за допомогою сучасної теоретично-методологічної бази й залучень нових архівних джерел комплексно проаналізувати процес становлення і реалізації строків у виробничому процесі в УРСР. Досягнення цієї мети реалізується через постановку більш конкретних завдань: дослідження механізму формування та реалізації строків виборчого процесу; аналіз впливу партійних органів на законодавче формування термінів виборчого процесу; співвідношення принципів становлення строків виборчого процесу з цілями партійного-державного апарату СРСР та УРСР.

Виборчий процес - це врегульована законом специфічна діяльність уповноважених органів і громадян, спрямована на формування якісного і кількісного складу органів державної влади. Виборчий процес як суспільно-політичне явище є досить швидкоплинним і, відповідно, обмежується у часі термінами проведення. З огляду на це, становлений виборчим законодавством порядок організацій підготовки та проведення виборів обов'язково передбачає своєчасність здійснення суб'єктами виборчого процесу тих чи інших виборчих процедур і вчинення окремих дій.

Своєчасності виконання таких процедур і дій, а головне – не порушення термінів проведення виборів в цілому, відповідно до вимог закону, інструкції вищих органів державної влади УСРР та УРСР покликані сприяти встановленні законодавством відповідні виборчі строки.

Матеріали та методи./ Materials and methods. Слід звернути увагу на те, що визначені вище строки закріплювались безпосередньо у Конституціях УСРР 1919, 1929рр; Конституції УРСР 1937р. та відповідних законодавчих актах, що регламентували порядок проведення виборів [3]. Під строками у виборчому процесі в досліджуваний період, на наш погляд, слід розуміти строки, встановлені органами законодавчої влади: Всеукраїнським з'їздом Рад, ВУЦВК Рад, Президією ВУЦВК Рад, з 1937р. Верховною Радою УРСР та відповідними законами УСРР та УРСР про вибори, щодо здійснення суб'єктами виборчого процесу передбачених законом виборчих процедур та вчинення ними дій з метою своєчасного формування якісного і кількісного складу представницьких органів державної влади.

В якості наукового інструментарію дослідження в статі використовувались загальнонаукові та спеціально-наукові методи: аналіз, узагальнення, систематизація, періодизація та історичний.

Результати та обговорення./Results and Discussion.Різноманітність строків у виборчому процесі, способів, джерел їх закріплення та визначення зумовлюють можливість класифікації цих строків за різними підставами: за суб'єктами встановлення строків, за способами закріплення строків, за значенням для виборчого процесу, за предметом правового регулювання строків, за способом обчислення або визначення.

В досліджуваний період юридичні строки виборчого процесу закріплювались в законах, рішеннях, постановах, положеннях, інструкціях вищих органів влади. Не дивлячись на наявність законодавчо-конституційної основи формування основ державної прави, строки проведення виборів, їх хід в умовах тоталітарного режиму регулювався рішеннями партійних з'їздів, конференцій, пленумів центральних та обласних органів більшовицької партії.

Терміни проведення виборів знайшли своє втілення в рішеннях VI конференції КП (б) У (грудень 1921р.), лютневому (1922р.) пленумі ЦК, VII конференції КП (б) У (листопад 1922р.), пленумі ЦК КП (б) У (жовтень 1923р.) [4].

Отже, строки у виробничому процесі за суб'єктами їх встановлення можна поділити, як мінімум, на чотири види: строки, встановлені законодавчими органами-Всеукраїнськими з'їздами Рад, ВУЦВК Рад, Президією ВУЦВК та Верховною Радою УРСР; затверджені суб'єктами виборчого процесу-Центральною виборчою комісією або окружними, територіальними виборчими комісіями; ухвалені центральними органами державної влади УСРР, УРСР та СРСР; призначені постановами з'їздів більшовицької партії та пленумів ЦК КП (б) У та обласних партійних комітетів.

Важливою є класифікація строків у виборчому процесі за їх предметами. На наш погляд, за цією підставою доцільно виділити п'ять видів строків-строки: виборчого процесу; стадій виборчого процесу; виборчих процедур; вчинення суб'єктами виборчого процесу окремих юридичних дій; повноважень суб'єктів виборчого процесу.

До першого з названих видів можна віднести строки тривалості виборчого процесу та періодичності проведення виборів. Звертаючись до строків періодичності проведення виборів, передовсім звернемо увагу на те, що йдеться про терміни проведення виключно чергових виборів вищих та місцевих органів державної влади. Строки періодичності виборів безпосередньо пов'язані з термінами повноважень відповідних органів та посадових осіб держави, що обираються, точніше кажучи, строк повноважень представницького органу або виборчої посадової особи повинен визначати строк періодичності проведення виборів.

На початковому етапі формування виборчого законодавства вибори міських, селищних і сільських рад повинні були проводитись через кожні 3 місяці. Практика проведення виборчих кампаній засвідчила технічну складність, а часом і неможливість виконання таких рішень. Часті вибори рад різних рівнів негативно впливали на роботу місцевих органів влади, не дозволяли закріпити кадри працівників радянського апарату. Тому 30 березня 1921р. ВУЦВК приймає рішення про те, що вибори місцевих органів влади повинні проходити не менше двох разів на рік. [5, с. 86-88]. Далі, в «Положенні

про міськради» рішенням ВУЦВК від 8 березня 1922р. термін повноважень рад було подовжено до одного року [6].

З 1922р. вибори, зазвичай, стали проводитися у кінці року (жовтень або листопад) перед проведенням з'їздів рад.

Відповідно до статей Конституцій УСРР 1929р. та Конституції УРСР 1937р. вибори до міськрад республіки повинні були проводитись один раз на два роки. Реально ж вони відбулись у 1930-1931, 1934-1935 та 1939-1940 роках, що було явним порушенням конституційного законодавство.

Не відбулися вибори до місцевих органів влади весною 1928р. В пресі було опубліковано повідомлення, що в зв'язку із зверненням центральних органів деяких союзних республік про перенесення виборів місцевих рад, Президія ЦВК СРСР 5 січня 1928р. прийняли рішення про відстрочку та перенесення виборів на осінь 1928р. Це рішення було продубльовано вищими державними органами влади союзних республік, в тому числі і ВУЦВК УСРР. Таким чином, всупереч статтям Конституцій СРСР 1924р. та УСРР 1929р. термін повноважень місцевих рад був подовжений до двох років.

На нашу думку, причину перенесення виборів до місцевих органів влади необхідно шукати в тій політичній ситуації яка склалася в країні, особливо в УСРР в кінці 1927р. у в'язку з хлібозаготівельною кризою. Вихід із неї Й. В. Сталін та його прихильники вбачали в насадженні революційних методів періоду «військового комунізму»: адміністративно-вольовому тиску на селянство, застосування до останніх надзвичайних заходів аж до конфіскації усіх хлібних запасів, знарядь виробництва, арештів та виселень до Сибіру. У цій схемі поведінки партійно-державного апарату місця для виборів до рад не залишалося, вони були просто зайвими.

Вибори до органів влади не проводилися у 1933р. Таке порушення термінів виборчого законодавства має своє логічне пояснення. Форсовані темпи суцільної колективізації у 30-ті роки, здійснювались адміністративно-репресивними методами, спричиняли дезорганізацію і деградацію аграрного сектора республіки, наслідком якої стала жахлива

катастрофа-голодомор 1932-1933 років, від якої УСРР померли мільйони людей.

Відповідно до Конституції УСРР вищим органом влади в республіці був Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів який скликався ВУЦВК не менше як два рази на рік, а за постановою ВУЦВК міг скликатися і частіше.

В такі строки проводились Всеукраїнські з'їзди Рад з 1920 по 1925рр. (V-IX з'їзди). З 1926р. змінилося періодичність скликання Всеукраїнських з'їздів Рад, які законодавчо повинні були збиратися не щорічно а один раз на два роки. В реальному житті це не виконувалося. Так, XII Всеукраїнський з'їзд Рад відбувся в 1931р., а наступний було скликано лише у 1935р.

Порушувались законодавчі терміни проведення виборів і в подальшому. Так, вибори до вищих органів влади не проводились з 1936 до середини 1938рр. а до місцевих органів влади з 1936 до грудня 1939р.

Після прийняття Конституції СРСР 1936р. та УРСР 1937р. вищим органом влади у республіці стала Верховна Рада УРСР, вибори до якої відбулися 26 червня 1938р. За конституційним законодавством місцевими органами влади стали обласні, районні, міські, сільські, селищні ради депутатів трудящих, вибори до яких пройшли у грудні 1939р.

Вибори до вищих та місцевих органів влади не проводились у 1937р. На нашу думку, не проведення виборів можна пояснити репресіями, які хвилею прокотилися республікою.

Висновки./Conclusions. Отже, чинне законодавство в досліджуваний період залежало від партійно-державного диктату і строки проведення виборів підганялись під політичну необхідність, вигідну партійно-державній еліті. Стосовно групи строків, що визначали тривалість виборчого процесу, варто звернути увагу на те, що законодавству 20-30х років властиве розмаїття таких строків. Відсутність належного правового регулювання порядку обчислення та визначення строків у виборчому законодавстві УСРР та УРСР створювало чимало проблем на практиці в процесі проведення виборчих кампаній.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гонтар А.В. Городские советы Украины: история становления и развития (20-30-е годы). - Київ-Одеса, 1989. 204с.

2. Рудик П.Л. История советского избирательного права (1917-1936 гг.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук. – Київ 1991. 21с.

3. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства УССР. 1921. №13. с. 355. Ст. 14; Інструкція про вибори до Рад та з'їзди Рад УСРР. - Харків, 1930. 48с.; Инструкция о выборах в Советы и на съезды советов УССР. – Київ, 1934. С. 23.

4. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки (ЦДАГОУ) Ф. 1, Оп. 20, С. 1114, А. 185; С. 1109. А. 59

5. Собрание узаконений и распоряжений рабоче-крестьянского правительства УССР. 1992. № 1.

6. ЦДАГОУ Ф. 1. Оп. 20. Спр. 236.А. 34, 89.

ВИЗВОЛЬНІ ІДЕЇ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА НАПРИКІНЦІ XVIII СТОЛІТТЯ

Парамонова Анастасія Ігорівна
Навчальний ступінь – бакалавр
Студентка архітектурного ф-ту, гр. АРХ-13а
Київський національний університет
будівництва та архітектури (2023)
м. Київ, Україна

Вступ

Мета:

- Виявити та охарактеризувати визвольні ідеї представників українського козацтва наприкінці XVIII століття.
- Дослідити вплив історичних умов та суспільно-політичних процесів на формування визвольних ідей українського козацтва.
- Проаналізувати роль визвольних ідей у національно-визвольному русі українського народу в другій половині XVIII століття.

Завдання:

- Проаналізувати проблеми визвольних ідей українського козацтва.
- Ознайомитись з джерелом дослідження, яка включає в себе козацькі літописи, мемуари, історичні праці, художню літературу.
- Проаналізувати роль визвольних ідей у національно-визвольному русі українського народу в другій половині XVIII століття.

Результати:

На основі дослідження визвольних ідей українського козацтва наприкінці XVIII століття можна зробити такі висновки:

- Основними ідеями визвольного руху українського козацтва наприкінці XVIII століття були:
  - Самостійність України як незалежної держави.
  - Свобода і рівноправність усіх громадян України, незалежно від їхнього соціального стану, віросповідання чи національності.

- Право України на власну культуру та освіту.

- Історичні умови та суспільно-політичні процеси, які впливали на формування та розвиток цих ідей, були такими:
  - Занепад Запорозької Січі та ліквідація Війська Запорозького в 1775 році.
  - Посилення колоніального гніту Російської імперії над Україною.
  - Розвиток українського національного руху.

Визвольні ідеї відігравали важливу роль у національно-визвольному русі українського народу в другій половині XVIII століття. Вони мотивували учасників цього руху на боротьбу за свободу та незалежність України.

Обговорення:

Визвольні ідеї українського козацтва наприкінці XVIII століття були прогресивними для свого часу. Вони відображали прагнення українського народу до свободи та рівноправності. Ці ідеї стали важливою основою для подальшого розвитку українського національного руху.

Важливо відзначити, що визвольні ідеї українського козацтва були не єдиними ідеями, які існували в Україні в другій половині XVIII століття. Паралельно з ними розвивалися також ідеї федерації України з Росією та ідеї про автономію України в складі Російської імперії. Однак саме ідеї незалежності України були найпопулярнішими серед українського народу.

Визвольні ідеї українського козацтва наприкінці XVIII століття мали значний вплив на подальшу історію України. Вони стали однією з причин виникнення національно-визвольного руху в Україні в XIX столітті, який призвів до створення Української Народної Республіки в 1917 році.

На початку 18 століття Україна перебувала під владою Російської та Польської держав, і українське козацтво мріяло про вільну та незалежну державу. У цей період ідеї визволення були на піку популярності серед представників українського козацтва.

Одним із головних символів цієї боротьби був гетьман Іван Мазепа. Він був не тільки ватажком козацького війська, а й істинним патріотом, який

прагнув звільнити Україну від польської та російської опіки. Під керівництвом Мазепи, козаки виступали за право на свободу та національну незалежність.

Іншим важливим представником ідеї визволення був гетьман Пилип Орлик. У 1710 році він опублікував "Гетьманський грамотний лист", в якому проголосив незалежність України та створив Конституцію, що передбачала права і свободу громадян.

Протягом цього часу українське козацтво активно співпрацювало з іншими народами та державами, такими як Швеція та Туреччина, в надії отримати підтримку у своїй боротьбі за автономію.

Загалом, визвольні ідеї представників українського козацтва наприкінці 18 століття відображали бажання українського народу жити у власній державі, звільненій від іноземного впливу та гноблення.

Визвольні ідеї представників українського козацтва в кінці XVIII ст. були зорієнтовані на кількох основних принципах і бажаннях:

- національна незалежність (українські козаки воліли отримати вільну та незалежну державу під власним керівництвом, вони прагнули позбавитися від контролю інших держав, таких як Росія та Польща);

- збереження культури та мови (ідея емансипації включала в себе зусилля по збереженню рідної культури, мови та ідентичності; козаки відстоювали це право);

- публікації та просвітництво (козаки використовували літературу та публікації для поширення ідей незалежності та української ідентичності, вони створювали брошури, газети та інші видання);

- повага до прав людини (представники українського козацтва закликали до справедливості та рівності перед законом для всіх громадян; вони боролися за відмову від феодального утиску та обмежень прав людини);

- військовий опір (козаки активно вели війни з іншими національними силами, такими як Росія та Польща, через численні повстання та збройні конфлікти, а героїчні вчинки козацьких лідерів, таких як Іван Мазепа, стали символом опору);

- політичні реформи (деякі лідери, зокрема гетьман Пилип Орлик, намагалися впроваджувати політичні реформи та конституційні зміни для створення структур, які б підтримували українську автономію).

В цілому, ці ідеї відображали прагнення українського народу жити вільно, без чийогось контролю, зберігати свою культуру і поважати права і свободу громадян. Не менш цікавими є не настільки розповсюдженні ідеї:

- військові окопи (козаки були відомі своєю військовою сміливістю, але також вони вирізнялися знаннями в області інженерної справи; під час облоги фортець вони виготовляли складні системи підкопів, щоб мати змогу підірвати об'єкти оборони ворогів);

- будівництво оборонних укріплень (козаки будували оборонні споруди та укріплення, для захисту своїх територій від ворожих нападів; найвідоміша з них фортеця Хортиця, де зараз зберігається безліч історичних пам'яток);

- козацьке опорне гніздо на Запоріжжі (Запорізька Січ була хорошим рухом опору українських козаків проти польського та російського "піклування");

- гетьмани на пересохлому озері (український гетьман Іван Мазепа вчасно змінював союзників і здійснював важливі політичні маневри; Мазепа, наприклад, після переходу від польської до шведської сторони відіграє ключову роль у Великій Північній війні);

- спроби переманювати інших козаків (Мазепа намагався переманити інших козаків на свій бік і переконати їх приєднатися до шведської армії в боротьбі проти Росії);

- втеча до Туреччини (після поразки шведської армії під Полтавою, Мазепа та Карл XII тікали до Туреччини, де вони знайшли притуло - це була спроба вижити та продовжити боротьбу проти Росії);

- подвійні агенти (козаки іноді виправдовувалися перед своїм ворогом та працювали подвійними агентами; вони представлялися як прихильники одного зі сторін, але насправді діяли на користь своєї нації та інших сил, які підтримували українське визволення);

- підземні ходи (у деяких районах, де козаки боролися за визволення, вони будували підземні переходи та потаємні шляхи, для втечі від ворожих загонів або для пересування військових сил непомітно).

Висновок:

Козаки розуміли, що для досягнення незалежності Україні необхідно було об'єднатися та вести тривалу та наполегливу боротьбу. Вони використовували різні методи боротьби, зокрема збройного опору, дипломатії та пропаганди. Збройний опір був одним із найважливіших методів боротьби українського козацтва. Козаки були майстерними воїнами, які добре знали місцевість і вміли використовувати її для своїх цілей. Ці хитрощі та стратегії довели про витонченість та винахідливість козаків у боротьбі за визволення своєї країни в складних та ворожих умовах, а ідеї залишили незабутній слід у історії України та стали важливим кроком на шляху до її подальшого державного розвитку. Важливо також відзначити, що визвольні ідеї українського козацтва були не лише національними, але й загальнолюдськими. Вони відображали прагнення до свободи та рівноправності, які є спільними для всіх народів світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Козацьке право громадянського суспільства України» Якименко М. І. (Тема: Духовність революцій – національна ідея козацтва, ст. 81)
2. «Гетьманщина першої чверті XVIII століття» - Мельник Леонід
3. «Іван Мазепа» - Микола Костомаров;
4. «Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради»» - Тетяна Таїрова-Яковлєва.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ВЕКТОР ЗМІН У ПОГЛЯДІ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ ЕНТОНІ БЛІНКЕНА

Шубер Олексій Анатолійович,
вчитель історії
Гутік Дарина Олексіївна,
учениця Бородянського ліцею № 1
смт. Бородянка, Україна

Вступ. У світлі складних глобальних викликів і необхідності адаптації до нових реалій міжнародної арени, розгляд політики ключових постатей стає важливим завданням. Серед цих постатей виокремлюється Ентоні Блінкен, сучасний головний дипломат Сполучених Штатів. Його дипломатичний вектор стає предметом нашого дослідження, оскільки він не лише відзначається значущими персональними досягненнями, але й визначає напрямок змін у погляді на зовнішню політику США. Аналіз дипломатичної траєкторії Ентоні Блінкена, його виступам і стратегіям, надає змогу визначити його унікальний внесок у сучасні геополітичні та дипломатичні позначення.

Метою є комплексне дослідження політичного портрету ключової постаті в сучасних міжнародних відносинах – Ентоні Блінкена, зокрема аналіз пріоритетних напрямків та реалізації зовнішньої політики США під керівництвом Державного секретаря.

У сучасному світі, де постійно змінюється геополітичний ландшафт і вибуховий ріст міжнародних викликів, однією з ключових фігур на арені міжнародних відносин стає Ентоні Блінкен — старанно уважний оратор, який невпинно дотримується своїх тез. Але він також має більш світлу сторону, час від часу дозволяючи собі жарти та каламбури. Він почав працювати на Байдена в Сенаті в 2002 році і залишається першим серед рівних серед радників президента з безпеки [7, с. 132].

«Якщо ви розмовляєте з Тоні Блінкеном, ви, по суті, розмовляєте настільки прямо, наскільки можете, з президентом Байденом, коли його немає», сказав Томас Е. Донілон, який був радником Білого дому з національної

безпеки під час адміністрації Обами [2].

Блінкен, залишається досить анонімним, він може проскочити непомітно до паризького кафе, як це він зробив весною 2021 року, не викликавши галасу навколо нього. Ми можемо прослідкувати різкий контраст, якщо порівняти його з попередниками, які використовували свою присутність, як блиск американської дипломатії. Наприклад: Кондоліза Райс привернула особливу увагу, як перша афроамериканка, яка обійняла дану посаду, закордонні подорожі Хілларі Клінтон приваблювали натовпи людей, які прагнули побачити або сфотографуватися з нею, Джон Керрі був миттєво впізнаваною політичною знаменитістю та колишнім кандидатом у президенти від Демократичної партії, Майк Помпео поводився як воєначальник — не лише американських дипломатів, а й союзників і супротивників. Натомість містер Блінкен спробував зобразити себе тихим миротворцем [4].

Його місце у формуванні та реалізації зовнішньої політики визначає ключову роль. Коли держсекретар вступає на другий рік перебування на посаді, перед ним постають такі проблеми, як: Росія погрожує, Китай нависає, а Афганістан залишається викликом. Тривалість першого року роботи Ентоні Дж. Блінкена на посаді держсекретаря можна розділити на два різні періоди: до та після Афганістану.

До Афганістану — до того, як у серпні таліби захопили контроль над столицею, що призвело до закриття посольства США та хаотичної евакуації понад 124 000 людей — зусилля Е. Блінкена відновити американське лідерство у світі, все більш ставало нагальною проблемою, в американському суспільстві. Ентоні Блінкен говорив: «Ми повернемо іноземну допомогу до центру нашої зовнішньої політики – акцент буде на дипломатії, демократії та розвитку» [5]. Союзники вітали поновлену увагу після того, як відчули неоднозначну, слабку зовнішню політику під час правління Трампа [6]. Вибух «човникової дипломатії» допоміг придушити 11-денну війну між Ізраїлем і ХАМАС. Навіть гарячі публічні дебати з представниками Китаю стали поворотним моментом, коли новий держсекретар міг підкреслити свою рішучість, як головний

пріоритет у зовнішній політиці адміністрації Байдена, але все змінилось в один день.

Ранок 15 серпня, Блінкен виглядав ніяково у недільних новинах, на яких він захищав рішення президента США покинути Афганістан і те, як відбувалася евакуація [3].

«Це карколомна річ», — сказав Блінкен в ефірі CNN, звернувши увагу на повідомлення про нові погрози талібів афганським жінкам і дівчатам [14].

Нинішні та колишні посадовці Державного департаменту та іноземні дипломати зазначали, що Ентоні Блінкен провів місяці, намагаючись переосмислити дану проблему. Це було непросто [6].

Барбара Бодін зазначала, що вихід з Афганістану «був, мабуть, переломним моментом для того, щоб люди усвідомили, наскільки все було зламаним і критичним, отже, майже неможливим те, що Байден справді міг повернути все до тієї романтизованої епохи до президентсва Трампа», – сказала колишній посол США в Ємені та 30-річний ветеран дипломатичної служби, яка зараз є директором Інституту вивчення дипломатії Джорджтаунського університету. «Це була перевірка реальності», — додала вона. Експерти сказали, що Блінкену також доведеться протистояти тому, щоб він був готовим до того, що може бути настільки глибоко втягнутим у будь-яку катастрофу в будь-який день, що він повинен відвернутись від своїх ранніх заяв, на довгострокові політичні пріоритети, які, за його словами, будуть актуальними протягом багатьох років, а саме: стримування пандемії та глобального розвитку, потепління, встановлення міжнародних стандартів використання технологій та вирівнювання умов гри для американських робітників [2].

Саме події в Афганістані, визначили подальшу зовнішню політику США. Барбара Дж. Стівенсон, колишній американський посол, яка зараз є заступником проректора з глобальних питань в Університеті Північної Кароліни в Чапел-Хілл, назвала неузгоджену евакуацію «великою катастрофою» для Державного департаменту. За її словами, це продемонструвало супротивникам, таким як президенту росії В. Путін і

президент Китаю Сі Цзіньпін, «цінність відволікання нашої уваги». В американському суспільстві були незадоволені всі, навіть ті хто підтримував Байдена у припинені війни. Конгрес також вимагав пояснення того, як високопосадовці недооцінили загрозу для посольства США в Кабулі, що зрештою призвело до його закриття. За словами офіційних осіб, Державний департамент уже більш агресивно оцінював, чи варто закривати посольства в Аддіс-Абебі, Ефіопії, та Києві в умовах наближення конфлікту. «Ми знали, що це буде нелегко», — сказав Е. Блінкен у грудні про виведення військ з Афганістану. «Це було» [1].

В понеділок держсекретар вирушає до Австралії та Фіджі, задля здійснення своїх подальших цілей у зовнішній політиці, а саме розробити подальшу стратегію згуртованості і зміцнення союзних зв'язків проти Китаю, але Блінкен розумів, ще одну нову загрозу, яка стає більш небезпечнішою, що може призвести до зростаючої глобальної кризи – можливому російському військовому вторгненню в Україну. Ентоні проводить десятки зустрічей та телефонних розмов із іноземними лідерами, де він намагається спільними зусиллями виробити єдину відповідь проти давнього знайомого супротивника. Перед Блінкеном постає питання, чи зможе він перетворити адміністрацію на надійного партнера з обґрунтованою стратегією на початку другого року перебування на посаді [2].

Отже, ми прослідкували зміну політичних позицій Е. Блінкена, починаючи з періоду до Афганістану, де його зусилля спрямовані були на відновлення американського лідерства та відновлення довіри союзників, і закінчуючи на нинішній момент, де він починає гнучко і гостро реагувати на зміни у світі, Блінкен активно працює над вирішенням глобальних проблем, таких як вторгнення російських військ в Україну, дипломатичні відносини з Китаєм. Афганський етап став викликом, який випробував його лідерські якості та здатність керувати в умовах кризи. Хоча вихід з Афганістану був складним періодом для Блінкена, але воно також дало йому можливість зрозуміти реальні обмеження та виклики, з якими стикається американська зовнішня політика і

переосмислити тактику та стратегію зовнішньої політики у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Jakes L. ‘We did not inherit a plan’: blinken is grilled in congress over afghanistan exit (published 2021) / The New York Times. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nytimes.com/2021/09/13/us/politics/blinken-state-afghanistan-house.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article(дата звернення: 28.10.2023).
2. Jakes L., Crowley M. The crisis that defined blinken’s first year (published 2022) / The New York Times. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nytimes.com/2022/02/06/us/politics/antony-blinken.html (дата звернення: 23.11.2023).
3. Johns Hopkins University. Antony blinken: the post-cold-war era isover / johns hopkins in washington, D.C. Johns Hopkins in Washington, D.C. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://washingtondc.jhu.edu/news/antony-blinken-the-post-cold-war-era-is-over/ (дата звернення: 18.11.2023).
4. Potapova A. Blinken antony - biography, news, photos, date of birth, press dossier. personalities globalny.biz / GlobalNY.biz*:* Texas Dominates TexasTech, Secures Place in Big 12 Championship Game - New York Business portal/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://globalny.biz/person/id/386(дата звернення: 21.11.2023).
5. Secretary Antony J. Blinken With Jonathan Karl of ABC This Week - United States Department of State / United States Department of State. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-with-jonathan-karl-of-abc-this-week-2/ (дата звернення: 17.11.2023).
6. Secretary Antony J. Blinken With Kristen Welker of NBC’s Meet the Press / United States Department of State. United States Department of State. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-with-kristen-welker-of-nbcs-meet-the-press/ (дата звернення: 11.11.2023).
7. Алєксєєнко І. Г. Форма державного правління як парадигмальна

основа розвитку інституційної структури політики:моногр. - Д.: Пороги, 2011.-427 с.

8. Ржевська Н. Стратегічне партнерство Україна-США: становлення та прогноз / Політичний менеджмент. - К., 2013. Вип. № 1-2. С. 227-235.

CULTUROLOGY

УДК 008 : 312.421

ЕКОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ВІЗУАЛЬНОГО ПОВОРОТУ

Ареф'єва Єлізавета Юріївна,
доктор філософії,
докторантка КНУКіМ,
https://orcid.org/0000-0001-5060-2251

Вступ. / Introductions. Візуальний поворот – це остання, будемо говорити, інновація, яка широко розрекламована і презентується як своєрідна комунікативна і водночас видовищна константа культури сьогодення. Екологічні виміри тут задіяні таким чином, що підвищена рефлективність, арефлексивність, втеча від реальності, підміна реальності картинкою – все це стає тим симулякром, який рано чи пізно заявляє про себе як відмова від слова, відмова від людини, відмова від всього того, що несе в собі мистецтво. Підміна мистецького вчинку реаліями візуальності, які набувають надзвичайно експресивного, екстатичного і водночас агресивного виду, спонукають до того, що інколи говорять про іконічний поворот (от слова – ікон), коли візуальний статус ейдетики набуває завершеного образу ікони, але ця ікона визначається як своєрідне надбуття, що утворюється в просторі сьогоднішнього світу.

Якщо Гуссерль шукав просту і ясну конструкцію імагінації сенсу, намагався схопити думку «тут і зараз», схопити в ноемі, а ноема була визначена як візуальний патерн, то зараз вже ніхто не говорить про таку достатньо зрозумілу і чітку конструкцію. Надзвичайно гострий конфлікт зображення і реальності свідчить про те, що відбувається розчарування в реальності, всі намагаються побачити візуальний образ як останній спосіб втечі від буття. Якщо Гайдеггер стверджував, що «мова є дім буття», то ми аж ніяк не можемо

сказати, що візуальний образ, чуттєвий образ є «дім буття». Образ – це спокуса, втеча від буття, але не саме буття. Суспільство стає сучасним, коли образ його виробництва, а також споживання втрачає буттєвість, замінюються симулякром, котрий приходить на місце онтологічної даності речі.

Мета роботи. / Aim. – визначити феномен візуального повороту в музичному виконавстві.

Матеріали та методи. /Materials and methods. Задіяні компаративний та системний, а також культурно-реконструктивний метод.

Результати та обговорення. /Results and discussion. Ситуація, в якій знаходиться рефлексія, зокрема мистецтвознавча, все більше спирається на візуальні артефакти, а візуальність підмінює собою філософію, образ як онтологічну сутність. Ми вже не говоримо «живопис, скульптура, архітектура», а говоримо «візуальні мистецтва», йдеться про їх видимість, про те, як вони сприймаються.

Образ – скрізь, і він ніде, оточує увесь предметний і безпредметний світ і в певній мірі стає тою новою реальністю, яка вписується в онтологію, яку можна зазначити як дереальність, або постреальність. Ця постреальність і взагалі вся оптика бажання легко інтерпретується як «тіло без органів», за А. Арто, де чуттєвість, тотальна ідентичність існує як своєрідна надреальність, яка, так чи інакше, допомагає людині осмислити себе в потоці фантомів, в потоці тих квазіреальностей, де Дао, архе, буття, Dasain стають тими метафізичними конструкціями, котрі присутні в образі. Але вони існують імпліцитно як певний метафізичний ресурс образу, надконструкція, що здійснює ікон, недоздійснену ікону, позбавлену абсолюту. Цей ікон формується як візуальний тип, спосіб цілепокладання і спосіб ідентичності.

Без цього немає сенсу говорити про візуальний поворот. Візуальний поворот – це іконічний поворот, що вміщує у власний фокус буттєвості людини візуальність як єдину справжню реальність. Образ презентує ще один образ, презентує сам себе, хоча за цим «аутизмом» нічого не стоїть. Радикальна втрата референцій, або втрата денотату, свідчить про те, що ми знаходимося на стадії,

яку в свій час помітив Фердинанд де Соссюр, згодом Ролан Барт і інші. Особливо це гостро зафіксував Жан Бодрийяр. Річ в тім, що реальність образу - це форма уявного, яка позбавляється всіх реалій, що пов'язані з предметністю і водночас формує нову предметність – оптичну.

Образ дає можливість інтерпретації реальності як уявного безпредметного світу, що в певній мірі наближує саму реальність до музики. Тут і виникає цікава стадія метаморфозу, коли образ як позапредметна реальність перетворюється на певну кіберстратегію, де людина все опосередковує екранним світом, який має два виміри – гламур і треш. Ніяких внутрішніх мікрофактурних глибинних реалій, які ми можемо побачити в живописі, музиці, коли виникає інша фактура, не виникає. Екран плоский, плоский в тому сенсі, що конструює кіберпростір, – віртуальний, реальний, але усувається те, що можна назвати глибиною, онтологією зображення. Домінує медіальна форма презентації сутнього, власне, тотальна медіація і медіавізуалізація дає можливість формування зовсім іншого світу.

Образ є модель дійсності, але не сама дійсність, виникає мультикультурний, багаторівневий характер здійснення візуальності, яка не лише замінює предмет, а й сама стає тою спонукою, тим медіапростором, який формує тотальну ідентичність і фактично усуває фундаментальний світ з екрану. Все стає мультикартинним, а якщо так, то і те, що залежить від оптичного простору, в тій чи інший мірі дає можливість конструювати ту реальність, яка зараз, ще не має свого визначення.

Всі фіксують іконічний поворот як візуальний, адже домінування мультиреальності як опосередкування, медіалізація, в більшій мірі працює на рівні того, що ми можемо назвати надреальністю, або псевдореальністю. Референт зображення усувається, замість нього маємо знак знака, або образ образу.

Але візуальна реальності також утворює і формує світ, видовищний простір музичного твору, його художній образ. Ключовим словом візуального повороту стає окуляцентризм, довіра до картинки, більш того, не просто довіра,

а тотальна ідентичність реципієнта і продуцента, що ховається в контенті. Імагінація, або образна констеляція всього того, що виникає в сучасній творчості, комунікації призводить до того, що ті дискурсивні практики, котрі раніше існували на підставі глибинної онтологічної єдності з традицією, так чи інакше, потрапляють в коло імагінативного простору візуальної культури і тих візуальних практик, які стають суто медіальними, орієнтованими на створення медіапродукту.

Не самодостатній твір, а його функції, які розкладаються в контексті домінантних рефлексивних систем, за умов візуального повороту стають пріоритетними. Таким чином, ми бачимо своєрідну маргіналізацію феномену культури, яка відбувається в рамках того чи іншого соціального контексту. Вже не мистецтво як таке, а його соціологічний функціональний простір стає цікавим, і власно практики, які формуються, – це відео-арт, телебачення, медіа-арт, музичні інсталяції за допомогою шумів, всього того, що пов'язано з сонорикою, або алеаторикою, переводить музику в ранг перформансної інформації, хепенінгу, концептуального мистецтва. Формуються ті самодостатні реалії візуальної артизації музики, які позбуваються своєї екологічної перспективи. Екологія культури як зондування метафізичних засад культурного артефакту або вимивається, або формується в рамках якщо не моди, то у комунікативної реальності, яка віртуалізується як самообраз твору.

Р. Барт, Ж. Фуко, Ж. Дерріда, Ж. Лакан, Ги Дебор, М. Шапіро, Д. Мітчел, Ж. Бодрийяр – це ті теоретики, які, з одного боку, продукують ідеї вербальності, ідеі семіології, а з іншого – побачили і відчули всі ті реалії, які зараз пов'язують з візуальним простором. Це домінанта технік репродукування, заміна картинкою онтології носія інформації. Виникає певне оптичне безсвідоме, візуальна реальність, яка поруч з глибинною онтологією фото, кіно дає можливість виходження на перший план того, що приносить з собою психоаналіз – глибини безсвідомого, які культивується як екранна реальність. Візуальний поворот фактично стає системою ротації візуального в широкому сенсі, коли будь-який феномен, в даному випадку музичний, стає візуальним.

Візуальність музики не є такою самодостатньою, як візуальність екранного простору, але вона несе в собі те, що можна зазначити як аналоговий світ, який, так чи інакше, підлягає імагінації, потрапляє в простір комунікативно-оптичного універсуму. Це дає можливість осмислити ті візуальні презентації, які стають певним міждисциплінарним контекстом, своєрідним типом реконструкції історії образів, історії іконізації, імагінації, взагалі візуальної презентації культури.

Так, актуалізуються такі конструкції візуальної рефлексії, інтерпретативні реалії, як культурно-історичний досвід. Трансісторичні інтерпретації усувають архітектоніку, пластику із інструментарію мистецтвознавчої та естетичної рефлексії, яка раніше була визнана одним із носіїв художності, носіїв того, що пов'язано з творами мистецтва. Фактично твором мистецтва стає все. Ясно, що – це постмодерністський вимір, але межи того, що можна назвати мистецький твір, так чи інакше, апелюють до візуальності, до природи іконізму, який в більшості стає інтерпретативним механізмом осмислення технологій культуротворчості, всього того, що набуло в живописі, потім вже в кінематографі своїх специфічних ознаках естетичної чуттєвості, які можна сформулювати як певну екологію естетосфери.

Висновки. /Conclusions. Домінує культура повсякдення з її екранними маніпуляціями, віртуальними інвазіями. Формується система медіа-опосередкування, система опори на глибинні фундаментальні візуальні патерни, акції, конструкції, носії мистецького твору, які в архітектурі, живописі, музиці є еквівалентними. Це типові, незмінні ́ікони, завдані як зразок певної традиції, що несе в собі чуттєвість і образну реальність мімезису на основі чуттєвих конструкцій. Отже, візуальний контент презентує алгоритм, що стає носієм певної культурної практики, адже постструктуралістська орієнтація розмиває типологічну систему наслідування традиції, підмінює широту презентації твору достатньо плоскою картинкою, де факт ідентичності, впізнання того чи іншого предмету, об'єкта фетишизується і перетворюється на самодостатній феномен.

Тому так широко входить класика в світ мобілок, в світ екранних переносних засобів, зокрема айфонів. Цей процес адаптації мелодії до ролі сигніфікації ніщо не може замінити, тому що він є абсолютно точним кодом ідентичності, який засвідчує цінність та цілісність відношення людини до світу, створює те, що Ги Дебор назвав «суспільством спектаклю». Краще сказати не спектаклю, а – свята.

Свято перманентно розтягнуте в екранному, мультиекранному просторі, дає можливість своєрідної естетизації політики, економічних відносин, бізнесу. Естетизація виглядає як артизація, де музика виконує не абияку роль. Звичайно, ми бачимо «попсовізацію», музика включається в контекст культури хіп-хоп. Бачимо, як деградує опера, засвоюючи новий мультипростір, в якому від опери в класичному розумінні нічого не залишається, формуються ті культурні індустрії, які можна зазначити як своєрідні гібриди, формується сценізм абсолютно не присутній раніше у цьому вимірі комунікації. Виникає те, що спектакль, за Гі Дебором, стає не просто видовищем, а універсальним типом синтетичного культуротворення в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф’єва А. Ю. (2021). Антропологічний, семіологічний та візуальний повороти як інтерпретанта культурогенезу мистецького синтезу. *Humanities Studies.* Випуск 9 (86).

2. Джеймісон Ф. (2008). Постмодернізм або логіка культури пізнього капіталізму / пер. з англ. Петра Дениска. Київ.

ПРОЄКТНИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ІНТЕГРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ФОРМИ СУЧАСНОГО ТЕАТРАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Вілцане Лаура Сергіївна
магістрантка
Київський університет культури
м. Київ, Україна

Вступ. Арт-менеджмент – це наукова і практична діяльність в контексті управління, орієнтована на реалізацію нових ідей, планів, проєктів соціокультурної галузі, діяльність, спрямована на управління взаєминами, пов'язаними з обміном мистецькими послугами, в результаті яких формується попит, пропозиції та ціна. У театральній організації як такій, що здійснює діяльність з метою формування духовних потреб глядача в сценічному мистецтві, арт-менеджмент має власну специфіку. Адже театральне мистецтво характеризується специфічними особливостями, які сприяють позиціюванню його творів як унікальних, таких, що не мають аналогів в інших родах і видах мистецтва. Головною особливістю є синтетична природа театру, оскільки його твори інтегрують в себе практично всі інші мистецтва – від літератури (першоджерело), музики (музичне оформлення), образотворчого мистецтва (графіка, живопис, скульптура) і архітектури (сценографія), до вокалу та хореографії (як елементів аудіовізуального ряду сценічної постановки), а також різноманітні досягнення психології, історії, семіотики, фізіології, медицини та технічних галузей, інноваційні розробки яких дозволяють перейти на новий рівень художнього оформлення.

Синтетична природа театру, своєю чергою, зумовлює колективну творчість процесу постановки вистави. У цьому контексті мова йде як про взаємодію між членами колективу театру, твору колаборацію з драматургом, так і про взаємодію з глядачем. Специфічною особливістю театрального мистецтва є його миттєвість, оскільки кожна вистава існує лише в момент її відтворення.

Відтак всі названі специфічні характеристики театрального мистецтва зумовлюють особливості менеджменту театральної галузі.

Мета роботи полягає у визначенні провідних типів організації театральних постановок: проєктного, організаційного та інтегративного.

Матеріали та методи. *Проєктний спосіб* організації театральних постановок вимагає відповідної інфраструктури, а його основу складають люди, які визначають художню програму театру, а також менеджери й технічні працівники. Для постановки конкретних вистав залучаються безпосередні творчі діячі – режисери, актори, сценографи та ін.

Слідом за рішенням зіграти якусь п'єсу або здійснити постановку з конкретним режисером відбувається підбір акторів, художника, композитора та інших творчих виконавців, а також більшості технічних працівників, відносини з якими обмежуються рамками цього проєкту. Для постановки конкретних вистав шукається фінансування. Репетиційний період строго лімітований 6-8 тижнями, трохи більше. Після прем'єри трупа грає серію вистав (зазвичай протягом 4-8 тижнів). Після цього спектакль закривається, його місце на сцені займає наступна постановка.

Отже, реалізація творчих ідей у цій системі має цілком окреслені межі, регламентований бюджет та виконавців і може бути вичленована зі спільної діяльності організації. Тому в рамках такої структури існування творчого процесу можна розглядати з погляду окремого проєкту, а діяльність організації подати як реалізацію низки послідовних проєктів. Театри цього типу мають можливість існувати завдяки підтримці опікунської ради, масштабним спонсорським кампаніям та, звичайно, власним зароблених коштам.

Важливо розуміти, що в такій ситуації й уся навколишня організація системи побудована на основі цих принципів. Державна підтримка тут лише одне і найчастіше не основне джерело фінансування, головна ж функція держави – законодавче забезпечення умов функціонування культури.

Благодійні організації та комерційний сектор, які надають відчутну підтримку культурі, формують програми, виходячи з фінансування, або витрат

окремих постановок, або підтримки діяльності організації в цілому. При цьому кожен такий інститут зацікавлений лише певними напрямками, пов'язаними з його основною діяльністю: так, наприклад, фонду, який допомагає окремій етнічній групі, будуть цікаві постановки, теми або автори, які так чи інакше причетні до неї. Творчі діячі, які «вільні художники», об'єднуються в досить потужні професійні спілки, що захищають їхні інтереси та забезпечують певні соціальні гарантії. Формою проєктного методу організації театральної справи є антреприза. На думку дослідниці Ю. Гапчук: «варто розрізняти проєктні театри, чия діяльність направлена на розвиток жанрів, експерименти з режисурою та сучасною драматургією, та такі колективи, чия творчість акумулюється довкола організації театральної справи й отримання прибутку, – це антрепризні театри. Так, у першому випадку провідним професіоналом театру є режисер (або актор, драматург, хореограф), в іншому – виключно продюсер, антрепренер» [1, с. 18].

Театр антрепризи умовно можна поділити на п'ять груп:

1. Антрепризи приватні. На чолі ділок, підприємець, продюсер та ін.

2. Антрепризи суспільні. На чолі – творча організація. Антрепренер, хоч би хто був, обличчя підзвітне.

3. Антрепризи «режисерів» чи «драматургів». Антрепренер-режисер, антрепренер-драматург в одній особі.

4. Антрепризи «акторів». Підприємець – актор.

5. Антрепризи бродвейського типу: актори збираються на одну виставу, прокочують її та розходяться. Антрепренер будь-який діяч, що вміє знаходити гроші. Непоодинокі випадки, коли актори при постановці вистави взагалі обходяться без режисера.

На думку дослідників, в культурному просторі сучасної України антрепризні театри «зайняли почесне місце і вже майже нічим не поступаються театрам репертуарним. По-перше, вони самі будують свою репертуарну політику, по-друге, саме антрепризні театри більш за все враховують інтереси публіки, по-третє, вони дають змогу акторам, режисерам, художникам, композиторам та іншим творчих особистостям реалізовуватися» [2, с. 69-70].

Як приклад можемо назвати Театральну майстерню «Сузір'я», театральну компанію «Бенюк і Хостікоєв» (для постановки запрошують акторів з різних театрів, зазвичай репертуарних), Київський театр антрепризи – один з українських незалежних театрів, який було заснованоув 2019 р. В. Гончаровим у Києві (акторська трупа стаціонарна) та інші.

Отже, антреприза як форма проєктного менеджменту швидко змінюється, підлаштовуючись до нових глядацьких запитів та соціокультурної динаміки.

Організаційний спосіб організації театральних постановок передбачає, що вся творча діяльність відбувається у рамках постійних структур системи репертуарних театрів, за якими закріплено більшість творчих працівників, а також основна частка фінансування культури (основа якого – бюджетні кошти). На думку одного з сучасних українських практиків театрального мистецтва, А. Білоуса, «репертуарний театр – краща модель для існування художнього театру, що довела право на життя своїм існуванням, високим рівнем вистав» [3, с. 6].

Наявність постійної трупи передбачає вибір репертуару та розподіл ролей. Фінансування, що виділяється організацією в цілому, практично не прив'язане до конкретних назв вистав. Формою організаційного способу є репертуарний театр. Своєю чергою, репертуарний театр це не просто театр постійної трупи й репертуару, це театр єдиної художньої думки та волі, трупа, яка виховується в єдиних художніх спонуканнях, де планкою стає не більш-менш вдало зіграна роль і не кількість ролей, а загальна художня лінія життя театру, що виражається в його репертуарі. Єдиний художній пошук має на увазі, що виявляється можливість тривалого життя вистав, що є однією з головних ознак художності театру.

У репертуарній системі можливий триваліший, менш запрограмований репетиційний процес. Тут прем'єра є лише початком життя сценічної постановки, термін експлуатації якого часто не обмежується декількома десятком вистав, а може розтягнутися на багато років. Безумовно, за потреби тут також можна вичленувати витрати окремих постановок, виконавців, які безпосередньо

беруть участь у їх реалізації. Але оскільки система існує інакше, цей розрахунок завжди потребуватиме додаткових коментарів. Крім того, експлуатація постановок, що відрізняється від антрепризи, диктує свої умови: необхідність ремонту та поповнення художнього оформлення, введення нових виконавців, гастролі, ювілейні покази вистави лише частина прокату вистави, яка потребує в цьому випадку залучення додаткового фінансування, виконавців, освітлення в пресі.

Такий підхід видається багатьом сучасним театральним підприємцям менш продуктивним і динамічним, не націленим на конкретний результат та таким, що передбачає «рутинне існування», розпливчастість творчих завдань.

Інтегративний спосіб організації театральних постановок передбачає формування єдиного культурного простору. Доцільно зазначити, що описані вище типи, як і будь-які схеми, є умовними. Сучасний світ прагне інтеграції, і, мабуть, найбільш вдалий приклад реалізації цих ідей – це формування єдиного культурного простору. Багато творців сьогодні з однаковим успіхом не лише гастролюють, а й довго працюють у різних країнах. Поширені, особливо в галузі оперного театру, форми сумісних вистав, оренди готових вистав. Все це свідчить про подібність і певну сумісність типів організацій театрального мистецтва. З іншого боку, очевидно, що в організаційному менеджменті приналежність до одного театру деяких творчих професій є пережитком системи, і насправді люди цих спеціальностей уже давно працюють на умовах разових постановок з різними колективами. В результаті виникає враження, що творчий процес однаковий у будь-якій системі та формальні відмінності не мають для його реалізації особливого значення. Не зважаючи на певну схожість, різниця між «інтегративним» та «організаційним» типами роботи все ж таки є.

Очевидно, що більш стійке та тривале спільне творче існування дозволяє по-іншому вибудувати художній процес, а гарантії роботи, які забезпечують постійне фінансування, дають право на «проби та помилки», які також є необхідною частиною творчого пошуку. Гра артистів, які довго працюють разом, набуває особливих рис, які відбилися в таких поняттях як артистичний

ансамбль, колектив однодумців. Близько до цих категорій знаходиться і поняття режисерського, авторського театру.

Багато незалежних проєктів, які з'явилися останнім часом в Україні й зроблені, здавалося б, саме за «проєктними» принципами, своїм успіхом лише підтверджують основи репертуарного театру, оскільки існують вони в контексті цієї системи. Очевидно, що просто відмовитись від традиційного існування закладу культури на користь проєктного театру не тільки неправильно, а й практично неможливо.

Результати та обговорення. Таким чином, театральний менеджмент відрізняється від інших видів арт-ринків різноманіттям своїх форм (проєктний з антрепризою, організаційний з репертуарним театром та інтегративний у поєднанні двох попередніх та формуванні єдиного культурного простору). Специфічні та театроменеджерські професії, широкий спектр яких можна об'єднати у три групи залежно від рівня вирішуваних ними питань та завдань: загально-адміністративні (директор, художній керівник, заступник директора), приватно-адміністративні (продюсер, антрепренер, імпресаріо) та локальні (менеджер) з гастролей, менеджер одного актора).

Зразком реалізації будь-якого театрального проєкту може бути модель вистави. Для постановки вистави формується команда, що складається з творчого, технічного та організаційного персоналу. Зазвичай спеціально для реалізації проєкту створюється юридична особа. У рамках цієї організації відбувається пошук інвесторів, оренда репетиційної бази та сценічного майданчика, виготовлення мистецького оформлення, проводяться рекламні PR-кампанії, а всієї різноманітності видів створення сценічного твору проходить ряд необхідних однакових етапів – теоретичний, підготовчий, технічний та прокатний, – які потребують певної організаційної роботи.

Висновки. Таким чином, залежно від форми вистави, типу театру, його географічного положення, кількості співробітників, ступеня популярності колективу або окремих «зірок» варіанти проходження цих етапів надзвичайно різноманітні як за часом і обсягом роботи, так і за кількістю зайнятих у ньому

спеціалістів. Кожен із цих етапів може бути докладний і розтягнутий у часі, а може бути здійснений у «згорнутому» вигляді. Однак обійтись без менеджерської роботи на кожному з етапів неможливо, що, власне, підтверджується всією величезною історією світового професійного театру. Таким чином, успішне здійснення роботи на всіх трьох етапах організації вистави: теоретичному, підготовчому технічному та прокатному є сутністю арт-менеджменту в театральній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гапчук Ю. О. Антреприза в сценічному мистецтві Києва наприкінці XX-початку XXI століть. Вісник КНУКіМ. Серф Мистецтвознавство. Вип. 39. С. 16–23.

2. Гапчук Ю. О. Становлення, розвиток та сучасний стан антрепризних театрів в культурному дискурсі України. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : філософія, культурологія, соціологія. 2017. Вип. 14. С. 64-74.

3. Український театр в умовах сучасних соціальних та естетичних викликів (оглядова довідка за неопублікованими документами, матеріалами преси та Інтернету 2015-2016 рр.) / підг. Бурнашов Ю. ДЗК. 2016. Вип. 9/4. 35 с. URL : https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2016/Teatr16.pdf (дата звернення : 6.11.2023).

LITERATURE

ТОПОС САДУ ЯК КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПСИХОПРОСТОРУ ЛЮБОВІ В ЛІРИЦІ В. СВІДЗІНСЬКОГО

Сірик Валерія Віталіївна
магістрантка 1 року навчання
Науковий керівник:
Шаф Ольга Вольтівна
д. філол. н., професор
Дніпровський національний університет ім. О. Гончара
м. Дніпро, Україна

Анотація: У цій науковій розвідці з'ясовано індивідуально-авторське значення образу саду як концепту-медіатора любовних переживань ліричного суб'єкта. Аналіз виконано на матеріалі двох поезій Володимира Свідзінського «Ой упало сонце в яблуневий сад» та «У тьмі, як море, сад шумів».

Ключові слова: психопростір, топос саду, образна система, В. Свідзінський.

Мета роботи: розглянути топос саду як індивідуально-авторську форму психологічної дескрипції любовного почуття в художній практиці В. Свідзінського.

Аналіз досліджень та публікацій: Протягом десятиліть Володимир Свідзінський залишався або забутим, або знаним лише серед вузького обраного кола читачів.

Вивчення його творчості є актуальним, адже творча спадщина поета ще досі є недостатньо проаналізованою. Лірику В. Свідзінського вивчали такі науковці, як І. Дзюба, Г. Кернер, М. Моклиця, К. Москалець, М. Наєнко, В. Неборак, Н. Осьмак, Е. Райс, О. Рарицький, А. Свідзинський, Я. Славутич, В. Стус, В. Шевчук та інші.

Вступ: Літературознавство віддавна зацікавлене у вивченні специфіки творчого акту, з'ясуванні психологічної позиції митця, яка нерідко зумовлює тематику й проблематику творчості. Звернення до поняття психопростору допоможе зрозуміти світовідчуття автора, його емоційний стан, провести психологічний аналіз особистості, зануритися в її внутрішній світ і віднайти константи її світобачення. Розгляд художнього тексту, зокрема ліричного, як безпосередньої фіксації психічного стану автора дозволить провести докладний аналіз художнього твору, глибше потрактувати провідні мотиви й образну систему митця. Крім того, такий підхід сприяє також розумінню психобіографії автора.

Виклад основного матеріалу: Кожній особистості властивий свій внутрішній, психологічний простір, який включає в себе сферу переживань, почуттів, фантазій та планів. Поняття «психологічного простору» варто розглядати як ментальну і фізичну частину світу, фрагмент буття, що привласнюється індивідуумом; як систему орієнтирів, за допомогою яких особистість визначає власні життєві стратегії та цінності, усвідомлює своє місце й значення серед інших явищ буття [3].

У поняття психопростору, окрім свідомих / несвідомих психологічних процесів, ієрархії життєвих принципів та орієнтирів, варто включати також систему образів та асоціацій, викликаних певним емоційним досвідом.

Образ – це чуттєва форма психічного явища, суб'єктивна картина світу чи його фрагментів, що містить в собі самого суб'єкта, інших людей, просторове оточення й часову послідовність.

Загальним, всеохоплюючим началом у ліриці В. Свідзінського виступає любов, психопростір якої концептуалізовано в системі образів. Насамперед це образи з довкілля, які набувають власне авторських смислів. Глибоко символічним у художній системі Свідзінського є образ саду, що виступає знаком досконалого духовного простору, утілює собою лад і гармонію у відношеннях зі світом. На відміну від християнської традиції, де сад – поняття профанне, бо в ньому відбувається перших людський гріх і зрада Ісуса Христа,

для поета сад – «та частина всесвіту, в якій людина втілює себе, опредмечує своє буття в світі й утривалює його навіть на своєму зникненнні» [2, с. 259]. Цей образ універсальний і водночас індивідуально-авторський. Саме простір саду актуалізує спогади автора про дитинство, кохання, щасливі моменти життя.

Обрисів «далекого саду», божественного раю, де щойно зацвіли яблуні, набуває світ коханої у поезії «Ой упало сонце в яблуневий сад» [1, с. 48]. На поверхню свідомості ліричного героя зринають спогади про стосунки з милою, аромат яблуневого цвіту породжує мрію про нову зустріч з нею.

Поет продовжує слідувати за фольклорною традицією, творчо переосмислюючи її. Про це свідчить формальна близькість вірша до народної пісні, використання таких прийомів, як-от повторення рядка чи фрази для «розгону» наступної фрази, паралелізм внутрішніх переживань ліричного героя і природного довкілля. Проте образна система суттєво відрізняється від фольклорних смислів, вона нетрадиційна й глибоко символічна. Оригінальним є образ сонця, яке, набуваючи значення чоловічого начала, розчиняється в жіночому, яке утілює гілля яблунь. Світло сонця гойдається на гілках: «*На сході рано полум'я зорнє, / Залеліє золотим гіллям, / Зажахтить огневим листям*» [1, с. 48].

Такий жаданий простір-мрія – райський сад милої – залишається для ліричного героя недосяжним, його прагнення потрапити в це ідилічне середовище, возз'єднатися з коханою певною мірою нездійсненне, і герой усвідомлює це, про що засвідчує риторичне питання: *«Чом і я не можу за сонцем полинути, / Моєї милої та навідати, / Білого цвіту з яблунь зірвати?»* [1, с. 48].

Почуття туги за коханою передано за допомогою образу *«полум'я зорнього»,* що символізує палкі почуття героя. У наступних трьох рядках використання однорідних присудків *залеліє, зажахтить, повіє* підсилюють емоційну напругу ліричного суб'єкта, а повтор-підхоплення «чистим запахом» у поєднанні з образом *«яблуневого цвіту із далекого саду моєї милої»* апелює до

асоціацій про весну й далеку юність. Зникомий білий цвіт яблуні, у свою чергу, навіює відчуття печалі, неминучої втрати. Закінчується поезія проблиском надії – сад не такий вже недосяжний, і ліричний герой відчуває аромат яблуневого цвіту.

У цьому вірші сад набуває значення середовища буття, внутрішнього простору ліричного Я і водночас світу коханої жінки, створюється мальовнича, світлотіньова барвиста картина, яка передає сильні любовні почуття.

Ще однією особливістю любовної лірики поета є ідеалізований образ коханої жінки, дистанційований від ліричного героя, що зафіксовано в поезії «У тьмі, як море, сад шумів» [1, с. 30]. В образному епіцентрі поезії постає картина нічної грози, стихія, якої уподібнює сад до моря: *«У тьмі, як море, сад шумів. / Десь билися огненні крила, / Вода лилась і плюскотіла, / І грім розкотисто гримів»* [1, с. 30]. Варто відзначити майстерно відображену гру світла у вірші: тьма, огненні крила, галяви ясні, осріблені тополі, світлий супокій, прозірчасті тіні, отінений зір коханої – все створює мерехтливу картину літньої грозової ночі. Зовнішній простір віддзеркалює душевні тривоги ліричного Я, і подібно до того, як «затихло все поволі», так і внутрішні метання героя витіснилися спокоєм. Ліричний суб'єкт прочиняє вікно в сад і *«довго в світлім супокої / Вдихав солодкий аромат / І чисту свіжість ночі тої»* [21, с. 30]. У цьому контексті грозу можна розглядати як необхідний етап очищення, оновлення, досягнення «свіжості» душевного стану.

Образ коханої жінки, скорельований з мотивом ностальгії, оживає в пам'яті ліричного героя. У цих рядках звучить світла печаль за нереалізованим коханням: *«Я згадував твої слова, / Твій зір, отінений глибоко… /* ***Твій образ був в душі моїй****, / Тебе любив я одиноко»* [1, с. 30]. Виділена фраза є ключем до організації психопростору любові як інтроєктованого світу-саду, який уособлює внутрішній світ душі. Цей образ є ключовою, домінантною цінністю в дискурсі Свідзінського, є знаком і мірилом гармонії, ладу, щастя. Кохана – «далека», фізична зустріч з нею неможлива, але її образ вічно буде жити в душевному просторі ліричного героя.

Описане Свідзінським почуття – одинока любов – це кохання до жінки, якої немає поряд ні фізично, ні духовно, і дистанція не може бути подолана. Цю проблему в поезії вирішує розгортання містичного мотиву перелітання духу коханої жінки у райський простір саду ліричного героя, конструювання ірреального простору, де фізична й душевна розлука компенсується уявною зустріччю крізь вікно.

Висновки: Отже, психопростір любові концептуалізується в ліриці Свідзінського у символічному топосі, що виступає знаком досконалого духовного простору, утілює ідеали ладу й гармонії у відношеннях зі світом. Саме в саду відбувається возз'єднання закоханих. Часто такий жаданий простір-мрія – райський сад милої – залишається для ліричного героя недосяжним, його прагнення потрапити в це ідилічне середовище певною мірою нездійсненне.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Свідзінський В. Поезії / упоряд. Е. Соловей. Харків: Фоліо, 2013. 348 с.
2. Соловей Е. Українська філософська лірика: навч. посібник із спецкурсу. Київ: Юніверс, 1999. 368 с.
3. Титаренко Т. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь, 2003. 376 с.

POLITICAL SCIENCES

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Кузьменчук Дар'я Романівна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти,
спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Вступ. На сьогочасному етапі модернізації публічного управління в Україні постає все більш актуальним питання підвищення довіри громадськості до органів влади на усіх рівнях. Органи публічної влади виступають у ролі основних представників інтересів громадян, і тому їхня діяльність повинна обумовлюватись високими стандартами відкритості, прозорості та відповідальності. У сучасному світі, де існує багато конкуренції, наявність сильного та послідовного іміджу державного службовця є потужним інструментом, який формує ідентичність, цінності та позиціонування, а також відіграє ключову роль у багатьох аспектах діяльності та взаємодії з різними зацікавленими сторонами.

Ціль роботи. Ціль роботи полягає в розумінні, аналізі та вивченні механізмів, які визначають та впливають на формування та подальший розвиток позитивного іміджу органів публічної влади.

Матеріали та методи. Теоретичними і практичними питаннями дослідження іміджу діяльності органів публічної влади, були присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як: Андрійчук М. Т., Гаман Т. В. та інші. Серед зарубіжних вчених дану тему досліджували: Рейн Котлер і Столлер та інші.

Методи: аналогії – дав змогу виявити подібність і схожість у відмінних предметах та явищах за певними ознаками; індукції – завдяки цьому методу можна отримати загальний висновок на основі окремих фактів; синтезу – метод

вивчення об’єкта дослідження у його цілісності; системно-аналітичний – для аналізу законодавчих актів та інших нормативних документів; абстрактно-логічний – для теоретичних узагальнень і формування висновків.

Результати та обговорення. Поняття іміджу та репутації не є принципово новою темою ні в практиці політики, ні в практиці державного управління, ні у дослідницькій сфері.

У 1987 році Рейн, Котлер і Столлер заявили, що політика – це сектор, у якому «справді домінують створення та трансформація іміджу». Політику можна описати як «іміджево-інтенсивний сектор». Малося на увазі, що для виборів більшість людей голосують за політичних кандидатів чи партії, навіть не вивчаючи та не читаючи жодних програм чи маніфестів. Дуже часто громадськість обирає найбільш прийнятний політичний образ.

Тим не менш, відставки викликані репутацією, криза та зростання попиту на інституційну прозорість і соціальну відповідальність викликають необхідність переоцінки понять іміджу та репутації.

Імідж публічної служби є одним із важливих напрямів комунікативної діяльності держави, однією зі складових системи публічного управління в умовах розвитку інформаційного суспільства. Він має змінюватися відповідно до динаміки та тенденцій суспільного розвитку.

Імідж – це неприродний образ, який складається у суспільній або особистій свідомості засобами масової інформації і когнітивного впливу для того, щоб сформувати певне уявлення про об’єкт.

Адже, можна сказати, що ми живемо у візуальну епоху, тому телебачення, цифрові медіа, фотографії, новини, безпосередньо впливають на наше сприйняття різноманітних ситуацій.

Дане поняття застосовується до багатьох об’єктів, які можуть бути предметом суспільного пізнання. Складові категорії «імідж» знаходяться в тісній взаємодії та динаміці, яка наведена на рис. 1.

Рис. 1 Складові категорії «імідж»

Примітка: складено автором.

Важливою є ефективна довгострокова стратегія управління позитивним іміджем державного службовця, яка забезпечить прозорість та злагодженість взаємодії суспільства та влади. Адже спроможна, демократична і сильна держава не може існувати без розвинутого активного громадянського суспільства, яке є рушійною силою державотворення.

У період проведення системних реформ у системі публічного управління в Україні проблема довіри населення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, формування їх позитивного іміджу стає однією з найбільш важливих у політичному й соціально-економічному житті українського суспільства. Пояснюється це насамперед, тим, що державні службовці в умовах реформування й розвитку всіх сфер у державі стають об'єктом особливої уваги з боку всього суспільства, і рівень довіри населення до них та їх діяльності зумовлює найбільшою мірою соціальну стабільність суспільства та його готовність до серйозних реформ.

Кроки для підвищення позитивного іміджу діяльност органів публічної влади:

– підвищення обізнаності громадськості про організацію;

– налагодження діалогу та зворотного зв'язку;

– створення, підтримка та захист репутації організації;

– підтримка стратегічних відносин з громадськістю, потенційними клієнтами, партнерами, інвесторами, співробітниками та іншими зацікавленими сторонами;

– залучення громадян до вирішення питань місцевого значення;

– прозорість і відкритість у діяльності.

Відкритість і прозорість у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування – запорука демократичного суспільства, адже усі державні інституції повинні приймати державно-управлінські рішення та здійснювати свою діяльність від імені громадян, тому їхні діяння повинні бути підзвітними перед цими громадянами. Це одна з основних засад функціонування правової держави, в якій забезпечується участь громадськості у формуванні та здійсненні державної політики, її вплив на всі етапи процесу прийняття державних рішень, а також відкритий доступ до повної об’єктивної та достовірної інформації, якою володіють органи влади.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що позитивний імідж є важливим стратегічним ресурсом для діяльності органів публічної влади. Його належите формування і розвиток дозволяють підвищити довіру громадськості та забезпечити більш ефективне виконання цілей та завдань для побудови демократичного суспільста.

Дослідження визначає, що ключовими механізмами формування та розвитку позитивного іміджу є ефективна комунікація, використання сучасних технологій, залучення громадськості та створення прозорих механізмів взаємодії.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Мовчан Вікторія Костянтинівна
студентка Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Вступ. Управління персоналом державної служби є складним, багатогранним процесом. Від того, наскільки ефективно впроваджуються та функціонують різноманітні методи управління персоналом, залежить ефективність та результативність діяльності працівників державного органу.

Сьогодні в розвинених демократіях існують три основні моделі державної служби: кар'єрна, посадова та змішана. Кожна з них, безумовно, наклала свій відбиток на стиль управління кадрами державної служби, зокрема на практиці найму кадрів державної служби, їх адаптації до посад, кар'єрної мобільності всередині служби, присвоєння категорій, рангів, кар'єрний розвиток, оплата праці та стимулювання, мотивація та оцінка роботи, підстави припинення державної служби тощо. Проте сьогодні все більшого розвитку отримує демократичний стиль управління. У цьому відношенні досвід державної служби європейських країн є репрезентативним і є одним із найважливіших за останні десятиліття.

Ціль роботи. Мета даної роботи полягає у аналізі зарубіжного досвіду управління персоналом на державній службі та можливості його застосування в Україні.

Завданнями даної роботи є: визначити основні структурні елементи сфери управління персоналом, зосереджуючи увагу на інноваційній діяльності, для визначення основних принципів розвитку системи управління на державній службі в Україні.

Матеріали та методи. Державні службовці беруть участь в організації та функціонуванні державної служби через своїх представників у дорадчих органах, у формуванні статутних норм та перегляді індивідуальних рішень, що

стосуються їхньої професії. Вони беруть участь у визначенні та управлінні соціальними, культурними, спортивними та дозвільними заходами, якими вони користуються або які вони організовують. Участь у самоуправлінні виражається у формуванні дорадчих органів управління: Вищої ради національної публічної служби, Ради адміністративної рівності, Ради технічної рівності та Ради з питань гігієни та безпеки праці [1, с. 158; 4, с. 169; 9, с. 33].

Як приклад, у Франції, де система адміністративної кар'єри є закритою та детальною, стиль управління персоналом за останні десятиліття зазнав серйозних змін. Він більше не ґрунтується на «теорії пасивної покори» і будь-який законний наказ виконується «без вагань і невдоволення», але переважаючою «теорією розумного управління», яка визнає, що посадові особи мають право надавати думку начальнику перед виконанням наказу, і що існує певна оперативна можливість, якщо наказ підтверджується під час його виконання. Тому покора повинна поєднуватися з офіційною автономією. При цьому внутрішні відносини адміністративного органу характеризуються субординацією, а зовнішні відносини між адміністративним органом та іншими відомствами та громадянами характеризуються автономією.

Результати та обговорення. Щодо безпосереднього керівництва державними службовцями, то аналіз зарубіжної практики показує, що: в його основі лежать такі основні моделі управління персоналом: «американська», заснована на індивідуалізмі і передбачає попереднє визначення професійно-кваліфікаційних вимог до представницьких посад і навчання працівників, «японська», заснована на колективізмі і вивченні персоналу; «Європейська» модель поєднує в собі позитивні сторони двох моделей і усуває негативні сторони, шукає працівників, які найкраще відповідають вимогам, навчає працівників і посад (система: посада-працівник- позиція) [1, с. 49; 8, с. 394].

Висновки. Зарубіжний досвід управління персоналом у сфері державної служби показує, що в Україні насамперед необхідно реалізувати такі елементи формування стилю управління персоналом, як організаційно-правове

регулювання управління персоналом державних службовців, утвердження демократичних засад управління державною службою та участі державних службовців у самоврядуванні тощо.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон про права та обов'язки службовців (Франція) // Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. Тимощука В. П., Школика А. М. – К.: Конус-Ю, 2007. – С.153–166.

2. Закон про статутні положення стосовно публічної служби держави (Франція) // Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. Тимощука В. П., Школика А. М. – К.: Конус-Ю, 2007. – С. 167–203.

3. Зенков М. Ю. Зарубежный опыт управления: государственная служба: учеб. пособие / М. Ю. Зенков. – Новосибирск: НГАУ, 2004. – 130 с.

4. Гончарук Н. Т. Управління керівним персоналом у сфері державної служби України: теорія та практика / Н. Т. Гончарук. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2012-343 с.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННИХ ПОСЛУГ

Шамара Олександра Олександрівна
Студентка
Хмельницького університету і права імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Вступ. Швидкі зміни в суспільних відносинах призводять до використання інформаційних технологій у всіх сферах життя, включаючи сектор публічного управління. Перехід до електронного урядування є необхідним і безперечно сприяє поліпшенню якості життя громадян, збільшує довіру до державних та місцевих органів влади, а також зменшує час, необхідний суб'єктам бізнесу та приватним особам для отримання необхідних послуг. Нажаль, аналіз сучасної системи надання адміністративних послуг в Україні вказує на її недостатню ефективність. Це пояснюється тим, що наразі процедури отримання таких послуг потребують перегляду, оскільки, враховуючи практику інших країн, багато з них можна було б отримати онлайн за допомогою певних інформаційних систем.

Ціль роботи. Проведення аналізу особливостей цифровізації адміністративних послуг в Україні, пошук прогалин у правовому регулюванні, процесуальних недоліків, які виникають у ході надання такого виду послуг, а також формулювання системних рішень виявлених проблем.

Матеріали та методи. Для досягнення зазначеної мети та вирішення поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах державного управління, дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених сфери надання адміністративних послуг. Інформаційну базу дипломної роботи складають закони України, нормативно-правові акти, збірники наукових праць, спеціальна періодична література, методичні напрацювання.

Результати та обговорення. Розвиток електронних послуг в Україні має величезне значення з кількох причин. Перш за все, він сприяє покращенню

доступності та зручності отримання послуг для громадян. Це означає, що людям буде легше отримати необхідні документи, подати заяви, звернутися до органів влади чи отримати інші послуги онлайн, що значно економить час і зменшує бюрократичні бар'єри. Крім того, розвиток електронних послуг сприяє більшій прозорості та ефективності управління. Цифрові технології дозволяють впроваджувати системи моніторингу, аналізу даних та автоматизації процесів, що допомагає уникнути корупції та покращує якість надання послуг.

Також, розвиток електронних послуг стимулює економіку. Він сприяє розвитку ІТ-галузі, створенню нових робочих місць та привертає інвестиції. Країни з розвиненою цифровою інфраструктурою зазвичай мають конкурентну перевагу на міжнародному ринку. Нарешті, електронні послуги сприяють розвитку суспільства, забезпечуючи доступ до освіти, медичних послуг, фінансових сервісів та інших сфер життя через онлайн-платформи. Таким чином, розвиток електронних послуг в Україні не лише полегшить життя громадян, а й сприятиме стабільному економічному та соціальному розвитку країни.

Система надання адміністративних послуг в Україні зазнає деяких проблем, серед яких:

Бюрократія та складність процедур: Часто процес отримання послуги може бути надто складним та часомірним через велику кількість процедур та документів, які потрібно представити.

Корупція: Наявність корупції може ускладнювати доступ до послуг та змушувати людей шукати альтернативні шляхи отримання необхідних документів чи послуг.

Неоднаковий рівень доступності послуг: У різних регіонах країни може бути різний рівень доступності до ефективних адміністративних послуг через різницю у розвитку інфраструктури та доступу до Інтернету.

Недостатня інформаційна прозорість: Інформація про доступні послуги, їх вимоги та процедури часто може бути недостатньою чи неясною для громадян, що ускладнює процес отримання послуги.

Відсутність інтегрованих систем: Відсутність цілісних систем, які б дозволяли легко отримати доступ до різних послуг без повторного представлення однакових даних, може стати проблемою для громадян.

Технічні проблеми: Недостатня розвиненість технічної інфраструктури та відсутність надійних онлайн-платформ для надання послуг можуть ускладнювати процес отримання документів чи подання заяв.

Нефункціональність системи обробки заяв та документів: У деяких випадках системи обробки заяв та документів можуть працювати неефективно, що призводить до затримок у наданні послуг.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, який включає в себе спрощення процедур, більшу прозорість та доступність інформації, впровадження ефективних онлайн-систем та боротьбу з корупцією в адміністративній сфері. Існує багато новітніх технологій та методів, які можуть бути використані для поліпшення електронних послуг:

Штучний інтелект (AI) та машинне навчання: Використання AI для автоматизації процесів, обробки даних та покращення систем аналізу звернень громадян може значно спростити та прискорити надання послуг.

Блокчейн: Технологія блокчейну може забезпечити безпеку, достовірність та недоступність для зміни інформації, що може бути важливим для збереження конфіденційності та цілісності даних у системах надання послуг.

Інтернет речей (IoT): Впровадження IoT у сферу надання послуг може допомогти відстежувати та контролювати різноманітні процеси, що сприятиме автоматизації та оптимізації надання послуг.

Розподілені реєстри: Використання розподілених реєстрів дозволяє створювати ефективні та безпечні системи збереження та обміну даними між різними органами та платформами.

Хмарні технології: Використання хмарних платформ для збереження та обробки даних дозволяє забезпечити доступність та масштабованість систем надання послуг.

Розпізнавання образів та біометрія: Використання технологій розпізнавання образів та біометрії може полегшити процес ідентифікації особи для отримання різних послуг.

Аналіз Big Data: Використання аналізу великих обсягів даних дозволяє урядовим органам отримувати цінні інсайти для вдосконалення систем надання послуг та реагування на потреби громадян.

Ці технології та методи можуть бути використані для створення більш ефективної, швидкої та доступної системи надання адміністративних послуг громадянам.

Умови цифрової трансформації, яка означає активне спілкування між людьми та інтернет-технологіями, дозволяють реалізувати всі перераховані принципи та вимоги сервісної держави. Основна мета цифровізації адміністративних послуг полягає у забезпеченні населення електронними адміністративними послугами. Електронні адміністративні послуги, в свою чергу, це надання адміністративних послуг через інтернет-технології у електронній формі заявникам. Електронні послуги в Україні мають великий потенціал, але зустрічають деякі перешкоди для свого ефективного розвитку:

- Технологічні обмеження: Нерівномірний розвиток технологій та інфраструктури у різних регіонах України може ускладнювати доступ до електронних послуг для всіх громадян.
- Бюрократичні перешкоди: Необхідність великої кількості документів, складний процес отримання електронних послуг та неоднаковий рівень відкритості та доступності інформації ускладнюють процес.
- Недостатня довіра: Низький рівень довіри до електронних послуг через можливість кібератак, проблеми зі захистом персональних даних та недостатню безпеку транзакцій.
- Кадрові обмеження: Відсутність необхідних навичок у чиновників, які відповідають за розвиток та впровадження електронних послуг, може гальмувати їх ефективність.
- Недостатній рівень освіти: Недостатня освіченість серед населення

щодо використання електронних технологій може стати перешкодою для масового прийняття цих послуг.

- Корупція: Наявність корупційних схем може ускладнювати розробку та впровадження чесних та ефективних електронних систем надання послуг.

Розв’язання цих проблем вимагатиме комплексного підходу, включаючи вдосконалення законодавства, інвестиції у технології та інфраструктуру, підвищення кваліфікації персоналу, забезпечення безпеки даних та розширення доступності та освіти для громадян. Заходи, які охоплюють технічні, законодавчі, освітні та адміністративні аспекти, можуть сприяти подоланню перешкод та сприяти ефективному розвитку електронних послуг в Україні.

Висновки. Отже, на території України запроваджуються нові онлайн сервіси, які дозволяють отримати їх дистанційно. Наша думка полягає в тому, що ці сервіси у майбутньому спростять процедуру доступу до них для осіб, які мають особливий інтерес у їх використанні, та розширять сферу їх надання: від інформаційного взаємодії з користувачем до отримання ним результату. Проте виконати ці завдання можливо лише за умови належної фінансової підтримки органів місцевого самоврядування, зокрема у найбільш незабезпечених фінансово територіальних громадах. Крім цього, органи місцевого самоврядування мають взяти на себе зобов'язання зберігати технічних експертів та консультантів, що будуть відповідати за програмно-технічне забезпечення надання адміністративних соціальних послуг та усунення труднощів у користуванні високотехнологічними цифровими сервісами для певних верств населення. Ці завдання вимагають постійного контролю за їх виконанням і вдосконаленням механізму.

Отримане підсумкове висновок підкреслює, що ключовим для продвиження України до єдиного цифрового простору з Європейським Союзом може стати уніфікація типів соціальних адміністративних послуг та механізмів їх надання, схожих на послуги, що надаються в країнах Європейського Союзу.

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Яценко Дарина Сергіївна
студентка Університету митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

Вступ. У даній роботі проаналізовано сучасні тенденції розвитку публічного управління в Україні, окреслено основні напрямки змін та трансформаційних процесів вітчизняної системи публічного управління під впливом цивілізаційних змін та глобалізаційних викликів.

У сучасних умовах становлення держави головний акцент переноситься на створення ефективної системи публічного управління, яка б сприяла становленню України як правової європейської держави з високим рівнем життя населення, демократії, політичної та соціальної стабільності, розроблення оптимального механізму функціонування органів публічної влади, що базується на відповідності сучасним умовам розвитку ринкової економіки.

Мета роботи. Аналіз сучасної системи публічного управління, виявлення проблем та недоліків, пошук альтернатив та можливостей.

Матеріали та методи. Публічне управління перебуває під впливом низки тенденцій і факторів суспільного розвитку. Провідну роль серед них відіграють як процеси зовнішнього для публічного управління середовища: глобалізація і її виклики, так і внутрішні рушії розвитку публічного управління як сфери людської діяльності.

У XXI столітті в українському суспільстві відбувається ціла низка подій, які спрямовані на вдосконалення процесів організації управління. Одним із головних факторів впливу на управлінський процес в Україні є діяльність органів місцевого самоврядування, що є найближче до місцевих громад і простих громадян. Якісні зміни в діяльності органів місцевого самоврядування відбуваються, зокрема, завдяки використанню новітніх інформаційних технологій.

Нині елементи публічного управління – державного і громадського, взаємодіють між собою та взаємодоповнюють одне одного. У системі публічного управління державне управління відіграє важливу роль, оскільки воно здійснює управлінський вплив на всі сфери суспільного життя. В умовах інформаційного суспільства і демократичних перетворень активність громадських структур починає зростати та торкатися не лише громадських, але й державних справ, що пов'язані з вирішенням суспільних проблем [1].

Результати та обговорення. Якщо проаналізувати практичне втілення підходів публічного управління, то воно передбачає ефективне функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. При цьому бажаною є участь усіх зацікавлених сторін у розробленні та реалізації державної політики. Відповідно до теорії публічного управління діяльність уряду та неприбуткових організацій схожа на діяльність установ приватного сектору в деяких питаннях.

Щодо аналізу сучасного стану публічного управління в Україні, то спостерігається делегування певних функцій новим інституціям, якщо держані органи влади не можуть забезпечити їх належне виконання внаслідок об'єктивних чи суб'єктивних обставин. Цими інституціями є громадські організації, політичні об'єднання, бізнесові структури, професійні спілки тощо.

Тенденції до зміни цілей публічного управління можна помітити у зміщенні акцентів публічного управління з процесу на ефективність та кінцевий результат управлінської діяльності. Ефективність кінцевого результату публічного управління повинна забезпечити висококваліфікована управлінська еліта, що повинна орієнтуватись на підвищення свого статусу за рахунок гідної заробітної плати і неформального авторитету та на перетворення державних службовців на професійних працівників специфічної системи обслуговування, що зорієнтовані на надання високоякісних управлінських послуг, пошук ефективних інструментів і технологій боротьби з корупцією, зловживаннями службовим становищем, порушенням прав і свобод громадянина в системі публічного управління.

Актуальними на сьогодні виступають питання кадрового забезпечення публічного управління висококваліфікованими державними службовцями, питання компетенції управлінської еліти, її мобільності та здатності швидко та ефективно приймати управлінські рішення. Тому, однією із найбільш нагальних проблем зміни системи публічного управління виступає дефіцит сучасних управлінських знань на вищих щабелях управління, надзвичайна бюрократизація процесів прийняття і виконання управлінських рішень, низький рівень кваліфікації державних службовців, що виступає причиною сучасної системної кризи суспільства. У зв'язку з цим загострюється потреба в професійних та освічених управлінцях-менеджерах як безпосереднього результату безперебійного та ефективного функціонування професійної державно-управлінської освіти [2].

Висновки. Управлінські функції в публічному управлінні також підпадають під трансформаційні процеси. На перший план виступає планування, мотивація і координація, аніж контроль і організація, відбувається перехід від управління до регуляції, від дії до посередництва, спостерігається лібералізація контролю, доповнення самоконтролем і контролем зі сторони.

На сучасному етапі розвитку суспільства відбуваються також зміни у співвідношенні централізації і децентралізації. Спостерігається перехід від формальної організації до корпоративних зв'язків, відносин, організації і культури. Корпоративне управління виступає способом такої організації суспільних справ, що дає змогу установити в співтоваристві, організації, корпорації баланс інтересів усіх діючих сторін на основі договорів, корпоративних норм і цінностей [3].

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що необхідність змін української системи публічного управління, що зумовлені викликами часу та глобалізаційними змінами сучасного інформаційного суспільства, повинні ґрунтуватися не лише на фіксації нових управлінських віянь та трендів, а й на загальному аналізі досвіду розвитку та функціонування системи публічного управління та здобутків зарубіжних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розвиток системи публічного управління в Україні в умовах формування інформаційного суспільства URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_2/7.pdf

2. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / [авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.]; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук, проф. К. О. Ващенка, д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2012. 72 с.

3. Загурська-Антонюк В. Ф. Сучасні тенденції децентралізації державної влади та їх реалізація в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1391

PHILOLOGICAL SCIENCES

SUBJECT-SPECIFIC VOCABULARY IN SPECIALIZED TERMINOLOGICAL SYSTEMS

Hrybinyk Yuliia Izydorivna,
Halai Tetiana Mykhailivna,
PhD, Associate Professors, Associate Professors at
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Introduction. The scientific investigations of such linguists as R. I. Dudok, I. S. Kvytko, T. R. Kyyak, A. A. Reformatskyi, S. V. Shevchuk, J. Flowerdew and others are devoted to the study of specialized terminological systems, their composition and lexicon. The vocabulary of subject-specific terminologies has been enriched over many years and at present they are quite rich, developed systems of lexical units, the central part of which is formed by professional, terminological vocabulary, which is enhanced by other types of language items. Apart from terms here belong conventional signs, proper names, abbreviations, symbols, etc.

Aim. The purpose of the study is to characterize specialized vocabulary which constitutes a central part of subject-specific terminological systems and to identify the main groups of terminological units in their composition.

Materials and methods include the methods of structural and semantic study of specialized terminologies with an emphasis on system analysis, analysis by immediate components and semantic analysis.

Results and discussion. Studying the place of specialized terminological systems in the composition of a national language, it should be noted that each professional terminological system is not just a separate collection of units with terminological nature that function in a certain professional sphere, but primarily it is a part of a literary language, which is an integral component of a national language.

As I. V. Tsareva notes, “the source of the development of professional languages is primarily scientific and technical progress, since the intensive and constant movement of society forward leads to the emergence of new realities, there is an urgent need to use linguistic means that would be able to express these scientific concepts” [6, 7-8].

Professional vocabulary forms the basis of specialized terminological systems. It is heterogeneous and covers different types of lexicon. T. R. Kyyak and V. M. Leychyk identify four main types of terminological units, which can be distinguished in their composition: 1) terms, which belong to a certain field and have specific definition; 2) interdisciplinary general scientific terminological units; 3) semi-terms or professionalisms, which include nomenclature; 4) professional jargons [4, 143].

Emphasizing the types of concepts expressed by terms, V. M. Leychyk and D. S. Shelov classify them into: category terms, general scientific and general technical terms, interdisciplinary and specialized terms.

According to I. S. Kvytko, “the division of terminological units into general scientific, inter-disciplinary and subject-specific terms, which is carried out on the basis of the scope and content of the concepts with which they are correlated, is quite conventional and reflects the dialectical connection of objects and phenomena of the material world” [3, 23]. It is necessary to underline that in science and technology, words which belong to general literary vocabulary are usually used to name new concepts, the meaning of such lexical units is associated with the new notions that are designated [3].

Emerging sciences widely use general literature to form their terminological systems, and therefore the processes of terminologization of commonly used words are becoming more and more productive. The essence of it is based on the transition of commonly used word into a term, which is used for special purposes. Terminologization therefore refers to the process of taking a common word and giving it a new, technical (specialized) meaning. For example, the word ***silent***, meaning *not expressed with words or sound*, is used in geodetic terminology as a part

of terminological word combination ***a silent map*** to denote *a type of contour map that does not contain signatures and conventional signs*. A word in common use *silent* and a term *silent map* are linked by a general idea *devoid of sounds* (in common language) and *devoid of words, signatures* (in terminology). It is important to understand that when a word becomes a term, its meaning is specialized and limited. R. I. Dudok states: "As a result of the combination of invariant meaning of a word in common use with a specialized differential concept, the word acquires an unambiguous terminological meaning within a certain terminological system" [2, 80].

Analyzing a commonly used word ***wild***, meaning *having no discipline or control* and a term ***wild value***, that is *a sharply deviated, abnormal value*, we can conclude that the semantics of the word *wild* is characterized by the presence of terminological and non-terminological meaning, which contain a common semantic component "*that which goes beyond the boundaries of the known, ordinary*". With the transformation of a word in common use into a scientific and technical term, the word enters the system of specialized terms and receives a completely defined meaning, that is, another meaning is added to the already known meanings of a word.

The study of commonly used lexical units as components of subject-specific terminologies is also found in foreign scientific works, where they are referred to as "sub-technical words" or "semi-technical words", which J. Flowerdew defines as "words of general use [...] which are of special importance in the technical field" [7, 82]. Most foreign scholars agree that such terms are used both in common language and in professional fields, in which they intensify their professional meaning.

It should be noted that commonly used terms do not belong to any particular terminological system, but operate in scientific works of various fields of knowledge [2, 182]. For example, the multifunctionality of a commonly used word ***key*** is explained by its ability to penetrate into the most diverse fields of science, and to denote special concepts of various branches of science: ***key to grids*** *– a scheme of transition from one grid of coordinates to another* (geodesy); ***major/minor key****-major/minor tone* (music); ***key code*** *– a code that serves to unlock something*

(computer science); ***feather key*** *– a rectangular key connecting the keyways of a shaft and a hub of a gear, pulley, etc.* (machinery), etc.

Sciences that study processes and phenomena of the material world that are close in nature, operate with a number of general concepts and terms. These are broad concepts that reflect common features of research objects and are usually called interdisciplinary. The terms that correlate with such concepts also belong to interdisciplinary ones and function in terminological systems of related sciences (geological-geographical, medical-biological, and others) [3, 22]. According to R. I. Dudok, "inter-disciplinary terms occur as a result of intersection of terminological systems which belong to adjacent fields, where later on they can shift to the category of general technical or general scientific terminological units" [2, 183].

Taking into account the degree of specialization of terminological units meaning, the vocabulary of specialized terminological systems can be divided into three groups:

1. General scientific terms that are used in almost all subject-specific terminologies. It should be noted that such terms can specify their meaning within certain terminology. This category also includes general technical terminological units, for example: *modification, agglomeration, unstraight, plane, projection*, etc.

2. Interdisciplinary terms are terms used in several related or distant fields (geodesic science has a common terminology with other geographical, astronomical and mathematical sciences), for example: *skewness (asymmetry), astrograph (astrograph), elongation (elongation) , calipers, contouring* and others.

3. Subject-specific (specialized) terms are words or phrases which are used specifically in a particular subject area (and not in general English) and denote concepts which are peculiar for a particular field. For example such terminological units: *geodetic azimuth, triangulation, trilateration, geodetic position, surveyor's transit theodolite, plan table survey* are considered as specialized geodetic terms, whereas the following terms: *analog-to-digital converter, bulletin board, data bus, output device, script, toolbar* form the basis terminology of computer science.

At the semantic level, the entire vocabulary of terminological systems, according to O. F. Skakun can be divided into: 1) terms of a specialized field, which have their own definition; 2) interdisciplinary general scientific terminological units; 3) semi-terms or professionalisms, which include nomenclature; 4) professional jargons [5].

Conclusions. Vocabulary of specialized terminological systems include different types of terminological units, which are characterized by specific meaning and are used for a professional and scientific communication. Such words and word combinations designate scientific or professional concepts and function within specific disciplines or fields of science. At the same time terminology is not isolated from the literary language, and common processes of literary language are reflected in terminology. It often happens that words in common use change their meaning by specifying it and become widely used as terms in specialized terminological systems. The later include the following types of vocabulary: 1) words of common language (non-terminological vocabulary that got into specialized terminology as a result of terminologization); 2) general scientific and general technical terms that are used in various scientific disciplines and express general concepts of a broad profile. Such units denote general scientific concepts and have the same or very similar semantics in common fields of knowledge, but specify it by being a part of a particular terminological system; 3) interdisciplinary terms used in several related fields of knowledge; 4) subject-specific (specialized) terminological units that function exclusively in a certain field and are specific to it.

LITERATURE

1. Vyskushenko S. A. Professional language as an object of linguistic research / Vyskushenko S. A. // Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Philology Series, 2015. – Vol. 58. – P. 142 – 144.

2. Dudok R. I. The problem of the meaning and sense of a term in humanities: monograph / R. I. Dudok. – Lviv: I. Franko Lviv National University Publishing Center, 2009. – 358 p.

3. Kvytko I. S. A term in a scientific document. Lviv: Higher School, 1976.-128 p.

4. Kiyak T. R. Compression of information in scientific and technical translation as an object of linguistics of specialized languages. / T. R. Kyyak // Linguistic and conceptual pictures of the world: a collection of scientific works. – K.: Publishing House of D. Burago, 2010. – Vol. 30. – P. 142 – 146.

5. Skakun O. F. Actual issues of legislative terminology. Methodological problems of legal science: proceedings of international scientific conference. – Kh.: Pravo, 2003. P. 102 – 105.

6. Tsareva I. V. The language and terminology of scientific research in law: a study guide. – Dnipro: Publishing House “Innovation”, 2019. 114 p.

7. Flowerdew John. “Concordancing as tool in course design”. / J. Flowerdew // In Ghadessi, M., A. Henry & R. Roseberry (eds.), Small Corpus Studies and ELT: Theory and practice. – Amsterdam: John Benjamins. – P. 71–92.

ІНКЛЮЗИВНА ЦИФРОВА ОСВІТА: СТВОРЕННЯ ДОСТУПНИХ НАВЧАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ ДЛЯ ВСІХ

Беспалова Людмила Володимирівна,
вчитель англійської мови
Криворізька гімназія № 41
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introduction. Перебудова системи освіти в Україні є важливим завданням, і її потреба визначається комплексом факторів. Відбуваються значні зміни в розвитку суспільства, що вимагають нових компетенцій. Тому у 2018 був затверджений Державний стандарт, який передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу.

Компетентністний підхід є популярним у багатьох освітніх системах, оскільки він враховує потреби сучасного суспільства та бізнесу, де важливо не лише знати факти, але і вміти їх застосовувати у практичних ситуаціях. І однією з провідних компетенцій є інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях.

Мета роботи. / Aim. Розглянути поняття « Інклюзивна цифрова освіта» та створення доступного навчального середовища. В нашій державі відбувається розбудова демократичного, відкритого громадянського суспільства, толерантного ставлення до відмінностей, визнання цінності кожної людини, ратифікація численних конвенцій та декларацій у сфері прав людини, дитини, інвалідів, зумовили зміну бачення прав осіб з порушеннями розвитку, внаслідок чого стала необхідною інклюзивна освіта Жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів. Це і є

головним завданням інклюзії. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні школярів з особливими потребами сприяє розвитку і корекції таких процесів як: мислення, пам'яті, моторики, орієнтації в просторі.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Вимоги сьогодення-формувати і розвивати цифрову грамотність, широко залучати цифрові ресурси, які допоможуть опанувати навчальний матеріал дітям з особливими освітніми потребами. Адаптація методів навчання до характеристик сучасного покоління є критично важливим для успішної освіти. Це покоління виростає в еру цифрових технологій, і їхні звички та переваги можуть впливати на ефективність навчання.

Різні аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у інклюзивну освіту широко розробляються зарубіжними та українськими вченими та практиками. Дослідники теоретично обґрунтували та експериментально підтвердили ефективність застосування електронних засобів масової інформації та цифрових ресурсів під час освітньої діяльності школярів з особливими проблемами.

Впровадження інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес є важливими кроками в адаптації системи освіти до вимог сучасного суспільства. Ось деякі з них:

1) Глобальний доступ до інформації. Учні можуть вивчати нові матеріали, досліджувати теми та збагачувати свої знання, користуючись різноманітними джерелами.

2) інтерактивність та залучення. Використання інтерактивних засобів та платформ сприяє залученню учнів до навчання.

3) Персоналізація навчання. Використання технологій дозволяє створювати індивідуальні шляхи для кожного учня, враховуючи його потреби та темп навчання. Адаптивні програми та ресурси допомагають в персоналізації освітнього процесу.

4) Розвиток цифрових компетенцій. Учні отримують можливість розвивати цифрові навички, які є важливим елементом сучасної грамотності.

Це включає роботу з різними програмами, веб-ресурсами, а також розуміння цифрової безпеки.

5) Оцінка та аналітика. Застосування технологій для оцінки успішності учнів та аналітики їхнього прогресу. Автоматизовані засоби можуть допомагати вчителям в ефективній організації оцінювання та наданні зворотного зв'язку.

Всі ці аспекти взаємодіють, створюючи нові можливості для ефективного навчання та розвитку учнів з особливими потребами у сучасному світі інформаційних технологій.

З-поміж усіх шкільних курсів саме на уроках англійської мови дуже важливо використовувати сучасні цифрові ресурси , які допоможуть залучити учнів з особливими освітніми проблемами до продуктивного вивчення англійської мови.

Так, заміна абстрактних текстових матеріалів на візуальні компоненти, такі як графіка, відео, інтерактивні презентації сприяє кращому засвоєнню лексичного та граматичного матеріалу. Інформаційна підтримка інклюзивної освіти широко забезпечується сайтом You Tube, який пропонує послуги розміщення спеціально створеного відео контенту на своїй платформі. Для дітей з особливими потребами (частіше з різними ступенями порушеннями когнітивних функцій) існують доступні відео з You Tube для вивчення, повторення, перевірки лексичного матеріалу, граматики. Можливість створювати і надавати доступ до навчального матеріалу на You Tube сприяє не тільки засвоєнню потрібного матеріалу, а і формуванню стійкого інтересу до вивчення іноземної мови. Підбираючи мультфільми англійською мовою з субтитрами українською та англійською мовою за темою, яка вивчається- це розвиває навички сприймання на слух.

Створюючи інтерактивні презентації, постери на платформі графічного дизайну Canva , залучаємо учнів з особливими освітніми потребами до творчості в цьому застосунку, спираючись на їх досвід. Canva має дуже багато шаблонів, що спрощує учням завдання. але надає широкий вибір можливостей, розвиває творчий потенціал. Впровадження методів інтерактивного навчання

стимулюють активну участь учнів у процесі навчання, сприяють залученню дітей з особливими потребами у дитячий колектив, підвищують рівень самооцінки. Для дітей з порушенням мови та мовлення важливо навчитися слухати інших та бути почутими.

В умовах дистанційного навчанні використовуємо Jamboard–віртуальну дошку, за допомогою якої можна в реальному часі працювати над ідеями разом з іншими. Це розвиває впевненість дитини у собі, бо присутня певна анонімність. Також Jamboard використовується для індивідуалізації завдань.

Використання різних аудіо-, відео- та інтерактивних додатків у навчальному процесі має безліч переваг, які спрощують засвоєння та використання навчального матеріалу і сприяють розвитку цифрової грамотності у дітей з особливими освітніми потребами. Також це забезпечує більш широкий доступ до знань, що є ключовим у сучасному освітньому середовищі.

Інтерактивні вправи у сервісу LearningApps дозволяють спростити засвоєння потрібного лексичного або граматичного матеріалу. LearningApps-це сучасний інструментальний засіб створення електронних вправ для навчання. Ресурс містить загальнодоступну бібліотеку із завданнями різної складності, які можна використовувати на різних етапах уроку. Перевірити чи закріпити знання учнів з обмеженими можливостями можна шляхом використання нескладних завдань. Також можна створювати навчальні завдання самостійно, виходячи з потреб здобувачів освіти. Так, на початковому етапі вивчення іноземної мови, створюючи завдання на відповідність, ми розвиваємо початкові навички аудіювання.

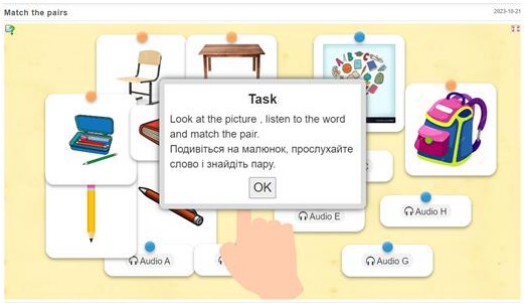

Рис. 1. LearningApps

Рис. 2. LearningApps

Можливість виконувати тренувальні завдання безліч разів, поки учень не буде задоволений результатом, дозволяє розвивати впевненість дитини у власних силах.

Ще один чудовий ресурс, який дозволяє дітям засвоювати навчальний матеріал- це Wordwall. Wordwall - багатофункціональний інструмент для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів. Інтерактивні вправи відтворюються на будь-якому пристрої, що має доступ до інтернету: на комп'ютері, планшеті, телефоні або інтерактивній дошці. Доступність і можливість навчатися у грі робить цей ресурс дуже затребуваним. Ігрові вправи використовуємо як тренажер при повторенні, як навчальні завдання на інтерактивній дошці чи домашні завдання. Діти можуть грати необмежену кількість разів, поки вони не побачать власний прогрес і не будуть задоволені результатом. Показ правильних відповідей розвивають здорову самооцінку. Створюючи одну вправу, ми отримуємо декілька: і вікторину, і флеш картки, і відповідники. Такі тренажери позитивно впливають на залучення дітей з особливими потребами до навчання.

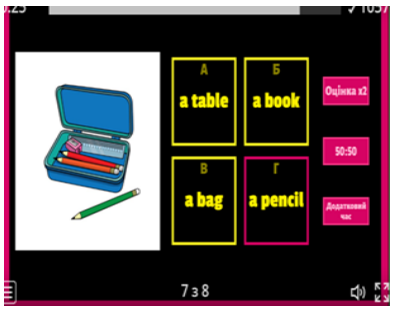

Рис. 3 Wordwall

Ще один онлайн сервіс для створення інтерактивних завдань -Kahoot! . Дозволяє створювати тести, опитування, вікторини. Зберігає анонімність, діти можуть використовувати нікнейми. При цьому присутній елемент змагання, тому участь приймають усі із задоволенням.

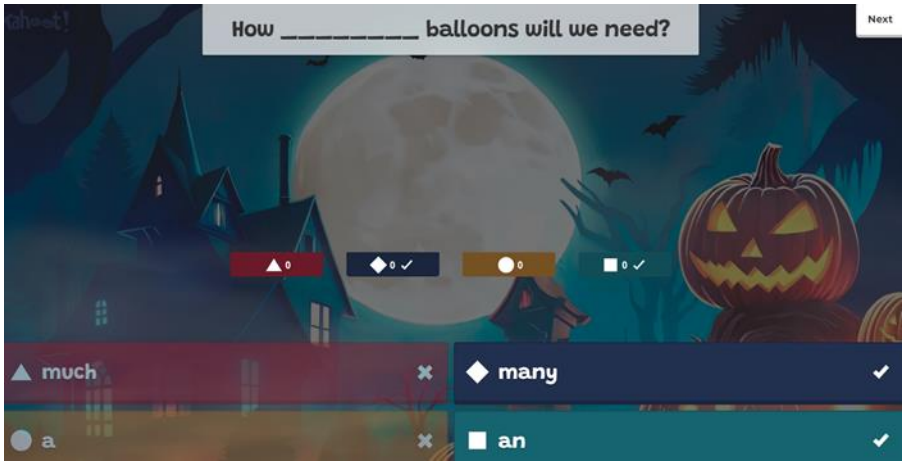

Рис. 4 -Kahoot!

Результати обговорення. / Results and discussions.

Інклюзивна цифрова освіта має сприяти створенню справедливих та рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи обмежень. Це важливий напрямок для розвитку сучасної освітньої системи.

- Застосування технологій для адаптації навчання до потреб учнів із різними обмеженнями. Це може включати в себе використання спеціального програмного забезпечення, апаратних пристроїв або інших технологічних рішень.
- Забезпечення аудіо- та відеоматеріалів із субтитрами, щоб студенти із вадами слуху мали можливість отримати інформацію.
- Розробка інтерактивних засобів, які можуть бути використані різними способами, щоб задіяти учнів із фізичними або руховими обмеженнями.
- Забезпечення електронних альтернатив текстовим матеріалам для студентів із порушенням зору чи дислексією.

- Сприяння активній участі учнів у процесі розробки навчальних матеріалів, щоб забезпечити їхню відповідність різноманітним потребам.

Висновки. / Conclusions. Інклюзивна цифрова освіта має сприяти створенню справедливих та рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей чи обмежень. Це важливий напрямок для розвитку сучасної освітньої системи. Важливим моментом є навчання педагогічного персоналу та інших фахівців освіти навичок роботи з інклюзивними технологіями та методиками.

Використання цифрових ресурсів, розвиток навичок роботи в соціальних мережах — це спроба створити індивідуальні шляхи для навчання, де кожен учень може вибирати способи отримання та обробки інформації відповідно до своїх потреб та стилю навчання. Все це може допомогти створити більш ефективні та цікаві навчальні середовища для сучасного покоління учнів.

ДИСКУРСИВНИЙ АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНОГО КОНФЛІКТУ В МЕРЕЖІ ІНСТАГРАМ

Вітюк Карина Олегівна
Студентка
Донецький національний університет ім. В. Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ

В сучасному суспільстві соціальні мережі, стали не лише платформами для взаємодії та самовираження, але і місцем, де розгортається безліч комунікативних конфліктів. Дослідження цих конфліктів через призму дискурсивного аналізу виявляється ключовим для розуміння динаміки цифрового спілкування. У цьому контексті, аналіз конфліктів в Інстаграм стає актуальним завданням, оскільки відображає важливі аспекти соціокультурного взаємодії та впливає на емоційний стан та психологічне благополуччя користувачів. Ми розглянемо концепт комунікативного конфлікту в інтернет-просторі, освітлюючи його особливості та важливість для подальшого дослідження.

Конфлікт у мові виникає повсякчас на ґрунті комунікативного контакту. Взаємодія людей створює благодатні передумови для такого зіштовхування, його джерелом є поведінка комунікантів, що в якихось моментах суперечить принципам кооперативної комунікації, тим стереотипам спілкування, що загальноприйняті в певній лінгвокультурній спільноті. Ці конфлікти засвідчують порушення традиційних механізмів комунікативної діяльності суб’єктів, виявляють специфічні особливості їх комунікативної поведінки.

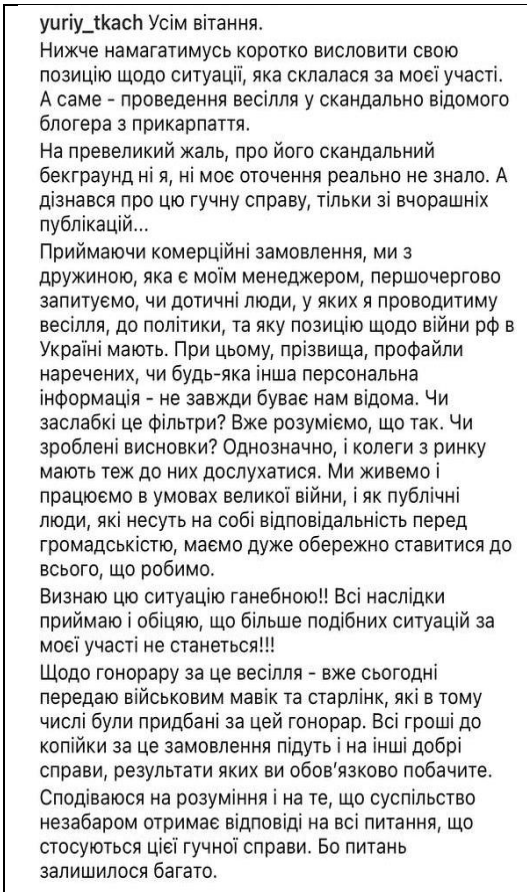
Мета роботи

Мета кваліфікаційної роботи – визначити специфіку сучасного українськомовного конфліктного дискурсу шляхом комплексного дискурс-аналізу типових конфліктних комунікативних ситуацій з мережі Інстаграм.

Метою дослідження зумовлені його завдання: 1) визначити поняття конфлікту, конфліктної взаємодії, конфліктної комунікації, комунікативного конфлікту; 2) описати суть конфліктного дискурсу, виокремити його кваліфікаційні ознаки та основні стадії розвитку; 3) виокремити й описати типові мовні маркери комунікації в конфліктному дискурсі; 4) здійснити комплексний дискурс-аналіз конфліктних дискурсивних ситуацій із мережі Інстаграм.

Таблиця 1

Аналіз конфліктної дискурсивної ситуації №1	
 Малюнок 1 **Малюнок 2**	1. Тема конфліктної дискурсивної ситуації: важливість артистів брати відповідальність за те, з якими клієнтами вони співпрацюють). 2. Учасники конфліктної дискурсивної ситуації: артист Юрій Ткач (@yuriy_tkach) і журналіст Андрій Лохматов (@lllokhmatov) (на периферії конфлікту скандальний блогер Олег Захаров) 3. Стадії конфліктної дискурсивної ситуації: зав'язка – допис-реакція Андрія Лохматова щодо діяльності українських артистів та те що вони не перевіряють інформацію про своїх замовників; основна частина – відповідь від артиста-ведучого Юрія Ткача щодо своєї позиції і чому він не перевірив детальну інформацію про свого замовника; завершення – на цей момент не відбулося, конфлікт може тривати, оскільки допис не видалено та до обговорення мають змогу приєднатися підписники. 4. Мовні маркери конфліктної дискурсивної ситуації: **лексичні(** *лухурі готелі, скандальний бекґраунд, гучна справа*), **фразеологічні** (*фігурант гучної історії, тінейджери під репчік розкидували по сцені стодоларові купюри аюи вчасно і добре платили*), **синтаксичні** (*Здавалось би, таким вчинкам суспільство поставило свою жорстку оцінку, розставивши моральні кордони та орієнтири для молоді. Але, як виявилось, не все суспільство*; *А от ведучим на цьому святі життя був відомий телеактор і комік Юрій Ткач, який щиро обіймався з п'яним підозрюваним у сексуальному насиллі, чим як би підтвердив йому - все ок, чувак,* *продовжуй в тому ж дусі, і в котрий раз продемонстрував нам, що гроші важливіші за репутацію, і що деяким людям неважливо, кого*

 yuriy_tkach Усім вітання. Нижче намагатимусь коротко висловити свою позицію щодо ситуації, яка склалася за моєї участі. А саме - проведення весілля у скандально відомого блогера з прикарпаття. На превеликий жаль, про його скандальний бекграунд ні я, ні моє оточення реально не знало. А дізнався про цю гучну справу, тільки зі вчорашніх публікацій... Приймаючи комерційні замовлення, ми з дружиною, яка є моїм менеджером, першочергово запитуємо, чи дотичні люди, у яких я проводитиму весілля, до політики, та яку позицію щодо війни рф в Україні мають. При цьому, прізвища, профайли наречених, чи будь-яка інша персональна інформація - не завжди буває нам відома. Чи заслабкі це фільтри? Вже розуміємо, що так. Чи зроблені висновки? Однозначно, і колеги з ринку мають теж до них дослухатися. Ми живемо і працюємо в умовах великої війни, і як публічні люди, які несуть на собі відповідальність перед громадськістю, маємо дуже обережно ставитися до всього, що робимо. Визнаю цю ситуацію ганебною!! Всі наслідки приймаю і обіцяю, що більше подібних ситуацій за моєї участі не станеться!!! Щодо гонорару за це весілля - вже сьогодні передаю військовим мавік та старлінк, які в тому числі були придбані за цей гонорар. Всі гроші до копійки за це замовлення підуть і на інші добрі справи, результати яких ви обов'язково побачите. Сподіваюся на розуміння і на те, що суспільство незабаром отримає відповіді на всі питання, що стосуються цієї гучної справи. Бо питань залишилося багато. **Малюнок 3**	*розважати - прокурорів-корупціонерів чи мажорів-гвалтівників; Приймаючи комерційні замовлення, ми з дружиною, яка є моїм менеджером, першочергово запитуємо, чи дотичні люди, у яких я проводитиму весілля, до політики, та яку позицію щодо війни рф в Україні мають; Визнаю цю ситуацію ганебною!!; Ми живемо і працюємо в умовах великої війни, і як публічні люди, які несуть на собі відповідальність перед громадськістю, маємо дуже обережно ставитися до всього що робимо*), **графічні** («вечірок» – слово взято в лапки з метою іронізування, вживання не в прямому значенні; адже насправді це були не вечірки, а там споювали дівчат з метою вчинення сексуального насильства).

Таблиця 2

Аналіз конфліктної дискурсивної ситуації №2	
 iryna__farion Щодо москворотія у війську і рику біосміття на цю тему. 1. Воювати за Україну - це не заслуга. Це святий конституційний обов'язок кожного громадянина. Хто цього не робить, має бути покараний за ухилянство. 2. Воювати хоч у яких підрозділах - це не означає придбати індульгенцію на зневагу до державної української мови. Тих, що не знають державної мови, хоч хто вони, - зневажають. І гидують ними. 3. Говорити в українському війську московською мовою - це постійно створювати небезпеку для побратимів, які цілком слушно кожного москворотого мають сприймати за ворога. Бо для пуйла українська мова небезпечніша за українську зброю. 4. Виправдувати москворотих у війську - віддаляти нашу перемогу або ще гірше - воювати за євроpашу. 5. Вчіть мову, коли є мозок. Або до пуйла марш. Там всі москвороті. Є ще, правда, батальйони Сібірь..... **Малюнок 4**	1. Тема конфліктної дискурсивної ситуації: проблема мовного питання серед військових. 2. Учасники конфліктної дискурсивної ситуації: доктор філологічних наук, професорка Ірина Фаріон (@iryna_farion) і ГО «Українські студенти за Свободу» (@studfreedom_lviv) 3. Стадії конфліктної дискурсивної ситуації: зав'язка – допис Ірини Фаріон на узагальнювальну критику військових, які спілкуються російською; основна частина – відповідь ГО «Українські студенти за Свободу» і створення акції протесту щодо усунення Ірини Фаріон від викладацької діяльності, через створення внутрішньої ворожнечі; завершення – Ірину Фаріон звільнили з Львівської політехніки. 4. Мовні маркери конфліктної дискурсивної ситуації: **лексичні** (*рик біосміття, придбати індульгенцію, зневажають, гидують ними, москворотого, євpораша*), **фразеологічні** (*має бути покараний за ухилянство, зневага до державної української мови, кожного москворотого мають приймати за ворога*),

 Малюнок 5	**синтаксичні** (*Воювати за Україну - це не заслуга; Тих, що не знають державної мови, хоч хто вони, - зневажають; Бо для пуйла українська мова небезпечніша за українську зброю; Виправдувати москворотих у війську – віддаляти нашу перемогу або ще гірше - воювати за єврорашу; Вчіть мову, коли є мозок. Або до пуйла марш. Там всі москвороті. Є ще, правда, батальйони Сібірь....;*).

У прикладах яскраво видно тенденцію та популярність синтаксичних маркерів у конфліктних дискурсивних ситуаціях, що майже унеможливлює створення сервісів задля регулювань конфліктів по пошуку за лексичними маркерами, щоб вони не переходили в стадію булінгу. Також, важливо відмітити відсутність ненормативної лексики у конфліктах.

Конфліктні ситуації в мережі Інстаграм часто показують проблеми з якими зіткнулося суспільство у реальному світі, а Інстаграм дає змогу висвітлити та розповсюдити проблему, і дуже часто це надає розголосу проблемній ситуації і змушує винних відреагувати та взяти відповідальність за свої дії. Звичайно ж, це має й негативний аспект, бо дуже часто користувачі мережі відчувають вседозволеність, тому переходять межі адекватного конфлікту і розпочинають публічний булінг, який призводить до психологічних проблем винуватців.

Висновки

Дослідження конфліктів з мережі Інстаграм, показало, що:

1) зараз найчастіші конфліктні ситуації в Інстаграм в Україні виникають через політичні погляди, соціальні питання: роль жінок у суспільстві та їх права, захист тварин, релігійні теми чи обговорення актуальних подій (війна), через провокаційні вчинки відомих блогерів-інфлюєнсерів (однак це може змінюватися з часом, оскільки соціальні мережі реагують на поточні новини та

тренди);

2) найчастіше учасниками конфліктної дискурсивної ситуації є відомі інстаграм-блогери та їхні підписники; журналісти, які проводять розслідування щодо суперечливих осіб та ситуацій та політики – через їх корупційну діяльність;

3) у більшості випадків конфліктні дискурсивні ситуації проходять не всі стадії (від зав'язки до завершення), тому що в конфліктах у соціальних мережах дуже важко відслідкувати завершення, адже у більшості випадків підписники мають змогу долучитися до обговорення, якщо допис не видалено; таким чином, у конфліктних ситуаціях в Інстаграм в 90% відсутня розв'язка та закінчення конфлікту;

4) зазвичай серед мовних маркерів конфліктної взаємодії найбільше синтаксичних та фразеологічних (осучаснених, адаптованих під знижений, розмовний стиль), тому що під час конфліктних ситуацій в Інстаграм найчастіше пишуть стійкі вислови / словосполучення, речення з претензіями та хейтом, що безпосередньо провокують конфлікт; також, якщо наявні графічні маркери, то вони дуже яскраво виражені і в більшості випадків указують на іронію або зневагу до суб'єкта / факт дійсності, про який йде мова.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ У МЕДІАДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТ XXI СТОЛІТТЯ)

Гаркуша Олена Володимирівна,
магістрантка
Стеценко Володимир Валерійович,
к. е. н, доцент
Опанасенко Вікторія Вікторівна,
доктор філософії, ст. викладач
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Вступ. Незважаючи на те, що сьогодні газети випускають здебільшого в електронному форматі, вони досі користуються великою популярністю серед населення. Так, газети відіграють важливу роль в житті суспільства як в Україні, так і за кордоном.

Газетну публіцистику часто називають літописом сучасності: як літопис вона відображає всі події, що відбуваються в світі кожного дня і звертається до найрізноманітніших суспільних проблем-соціальних, політичних, економічних, культурних тощо.

На особливу увагу заслуговує газетний заголовок, який є не просто назвою статті, а першим словом, з яким автор звертається до читачів. Заголовок є постійним елементом газетної статті та кодифікатором її змісту, що репрезентує тему та ідею представленого автором матеріалу. Передаючи зміст статті тексту у скомпресованій формі, газетний заголовок задає тон усьому тексту та дає змогу читачеві зробити прогноз щодо змісту публікації [1, с. 239-240].

Як специфічне лінгвістичне явище заголовок завжди привертав особливу увагу мовознавців і перекладознавців. Проблема перекладу англомовного газетного заголовка українською мовою завжди була цікавим об’єктом для дослідження й дискусії.

Мета роботи полягає в дослідженні лексико-семантичних і структурних особливостей перекладу заголовків у медіадискурсі.

Матеріали та методи. Матеріалом дослідження стали англомовні газети XXI століття («TheTimes», «The Independent»).

У ході нашого дослідження було застосовано низку наукових методів, зокрема: метод суцільної вибірки, аналізу й синтезу, порівняння, аналітичний метод та метод контекстуального аналізу.

Результати та обговорення. При перекладі англомовних газетних заголовків українською мовою необхідно зважати на розбіжності в граматичній структурі та лексичному наповненні англійської й української мов, що ускладнюють процес перекладу. Для того, щоб успішно здійснити переклад англомовних газетних заголовків українською мовою, перекладачі широко використовують різноманітні лексико-семантичні та граматичні перекладацькі трансформації.

Найпоширенішою перекладацькою трансформацією, що застосовується при перекладі англомовних газетних заголовків, є калькування, тобто поморфемний переклад слова. При застосуванні калькування кожна значуща частина оригінальних слів буквально перекладається українською мовою та займає в перекладі майже таке ж місце, як і в оригінальному заголовку. Калькування найчастіше застосовується при перекладі термінів, термінологічних виразів і фразеологічних зворотів, наприклад: англ. «*Visual Merchandising in Retail Trade*» – укр. «*Візуальний мерчандайзинг у роздрібній торгівлі*» [2].

Доволі часто при перекладі англомовних заголовків газетних статей застосовуються транслітерація та транскрибація.

Транслітерація – перекладацька трансформація, при якій окремі англомовні слова передаються засобами графічної системи української мови. Варто зазначити, що звукова точність при такому перенесенні слів відіграє другорядну роль.

Транскрибація – лексична трансформація, яка використовується для

точного відтворення звукового складу слів. Ці перекладацькі трансформації найчастіше застосовуються при перекладі англомовних власних імен і термінів. Для прикладу візьмемо заголовок, при перекладі якого використано обидві зазначені перекладацькі трансформації: англ. «*Dickens helps Ohio find spirit of Christmas*» – укр. «*Дікенс допомагає Огайо віднайти дух Різдва*» [3]. Тут при перекладі прізвища «*Дікенс*» застосовано транслітерацію, в той час як при перекладі іншої власної назви – «*Огайо*» – використано транскрибацію.

До найпоширеніших перекладацьких трансформацій, що застосовуються при перекладі англомовних заголовків газетних статей, належить також конкретизація значення – лексична трансформація, внаслідок якої англомовне слово з широкою семантикою при перекладі замінюється українським словом з вужчою семантикою. Використання такої перекладацької трансформації вимагає творчого підходу перекладача. Наприклад: англ. «*New Science Facilities in Texas*» – укр. «Нові наукові лабораторії у Техасі» [4, с. 6]. Тут англомовне слово «*facilities*» замінено українським «лабораторії» – словом з більш вузьким значенням.

Останньою перекладацькою трансформацією, що входить до п’ятірки найпоширеніших трансформацій, які застосовуються при перекладі англомовних заголовків газетних статей, – генералізація значення слова. Під генералізацією розуміють таку перекладацьку трансформацію, яка передбачає заміну англомовного слова з вужчою семантикою українським словом з більш широким значенням, наприклад: англ. «*Existing Home Sales Take a Big Fall in December*» – укр. «*У грудні впали продажі нерухомості*» [5, с. 6]. У цьому заголовку словосполучення «*existing home*» при перекладі замінено словом «*нерухомість*», що має більш широку семантику.

Висновки. Отже, якісний переклад заголовків газетних статей вимагає як широкого використання перекладацьких трансформацій, так і творчого підходу перекладача. У результаті нашого дослідження з’ясовано, що до найбільш поширених перекладацьких трансформацій, які застосовуються у процесі перекладу англомовних заголовків газетних статей українською мовою

належать калькування, транслітерація, транскрибація, конкретизація та генералізація значення слова.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайленко В. М. Заголовковий комплекс як базовий елемент журналістського тексту. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2013. Т. 50. С. 239–244.

2. Harding J. Visual Merchandising in Retail Trade. *TheTimes*. June 9, 2009.

3. Pavia, W. Dickens helps Ohio find spirit of Christmas. *TheTimes.* URL : https://www.thetimes.co.uk/article/dickens-mannequins-help-ohio-find-spirit-of-christmas-3snq0k283

4. Kelner, C. New Science Facilities in Texas. *The Independent*. April 15, 2005.

5. Kelner, C. ExistingHome Sales Take a Big Fall in December. *The Independent*. April 15, 2005.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Гуцал М. В.
магістр філології,
Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Київ, Україна

Вступ. Рекламний текст є складним поєднанням не лише внутрішнього змістового компоненту, а й його узгодженості із формою та структурною організацією сповіщення. Саме тому цей ключовий фактор є важливим для розуміння особливостей рекламного повідомлення при його перекладі та досягненні його адекватності. Концепція перекладу рекламного тексту передбачає певні відмінності від інших видів перекладу перш за все тим, що окрім повної передачі вихідного тексту і його мовної естетики, а й

Ціль роботи - враховувати національні, соціальні, психологічні особливості іноземної цільової аудиторії, традиції, культуру та стереотипи, при цьому зберігаючи прагматику власне рекламного сповіщення.

Таким чином, ефективність досягнення функції вербального впливу рекламного сповіщення та встановлення стійкої асоціації з брендом цілком переноситься на слоган, як стрижневий елемент рекламного сповіщення. Слоган як вербальний компонент рекламного тексту, може існувати не просто ізольовано, але й автономно від інших структурних елементів, іноді навіть заміщуючи їх і утворюючи собою тіло рекламного сповіщення.

Слоган – це короткий рекламний вислів, девіз, заклик, звернення, навіть заголовок, який використовується як основне джерело привернення уваги аудиторії, підкреслює переваги рекламованого продукту, створює його довершений образ. При їх симбіотичному використанні, торгова назва спрямовує увагу на рекламований об’єкт чи послугу, а рекламний слоган безпосередньо звертається до реципієнта і незмінно передбачає мотивацію рекламної пропозиції, підкреслюючи переваги пропонованого товару [2, с. 189].

Головним завданням слогана є виконати атрактивну та конкретизуючу функцію стосовно бренду. Саме тому переклад рекламних слоганів потребує значної попередньої професійної підготовки фахівця. У рекламних слоганах важливе відчуття приналежності та емоційного впливу, зокрема, під час перекладу необхідно керуватися ідеєю та концепцією оригінального англомовного тексту, використовуючи для цього інші мовні ресурси. Всі лексико-граматичні та стилістичні засоби використовуються при укладанні рекламних текстів з метою здійснення інтенцій мовця не лише інформувати цільову аудиторію, але й впливати на її прийняття рішень. Ключовими напрямками успішного впливу реклами, зокрема рекламних слоганів, на споживача, згідно з досліджень. Враховуючи маніпулятивну спрямованість рекламного сповіщення, важливим фактором успішного перекладу є точність передбачення перекладачем реакції реципієнта, яку може викликати перекладене рекламне гасло. Збереження прагматичної еквівалентності тексту змушує перекладача використовувати різноманітні прийоми, стратегії перекладу, які можуть бути застосовані до подібних видів рекламного тексту.

Результати та обговорення. Серед найрозповсюдженіших способів перекладу рекламних слоганів виділяють наступні: відсутність перекладу або збереження оригінального слогану; прямий переклад (дослівний або буквальний); адаптація або трансформаційно-семантичний переклад; ревізія або інтерпритаційно-комунікативний переклад [3].

1. Відсутність перекладу. Така перекладацька стратегія зачасту використовується із типом реклами товарів, що носять переважно апелятивний або експресивний характер (косметичні засоби та парфюмерію). В даному випадку слоган є лише доповнюючою частиною рекламної кампанії, оскільки основний масив інформації реципієнт отримує від візуального оформлення реклами.

Досить часто відсутність перекладу застосовується і в рекламі виробників різноманітної техніки, якщо суть слогану може легко бути відтвореною через призначення рекламного товару, або якщо ключова роль в слогані відводиться

саме торговельній марці. Точний переклад є можливим лише при повному збігові лексичних, граматичних та синтаксичних співвідношень між мовою оригіналу та мовою перекладу [1, с. 43].

3. Адаптація. Даний тип перекладу застосовується до тих рекламних слоганів, інтерпретація яких іншими способами перекладу є неможливою або не бажаною з будь-яких об'єктивних причин. Часто головними підставами для використання трансформаційно-семантичного перекладу виступає важливість врахування етнічних, національних та соціокультурних особливостей, зокрема психологічних чинників стереотипної поведінки цільової аудиторії.

4. Ревізія. Дана перекладацька стратегія застосовується у тих випадках, коли жодна з попередньо перерахованих стратегій не може бути застосована. Суть ревізії полягає у повному перетворенні висхідного рекламного слогану згідно з потребами мови перекладу та цільової аудиторії. Інакше кажучи, ревізія має на меті створення нового рекламного концепту.

Висновки. На прикладі вибірки англомовних слоганів в даному дослідженні було розглянуто практичне застосування кожної з стратегій, що напряму залежать від культурних, соціальних, етнічний, економічних, психологічних та світоглядних особливостей реципієнта та опирається на певні відмінності, що можуть виникнути між мовою перекладу та мовою оригіналу.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Костенко Г. М., Прагматична репрезентація рекламних текстів : тези. Запоріжжя : зб. тез доп. щорічн. наук.-практ. конф. серед викл., наук., мол. уч., асп. і студ. ЗНТУ, 2014. С. 31-32.

2. Малишенко А. О., Переклад слоганів в англомовному рекламному дискурсі., канд. філол. наук.: Харків - Вісник ХНУ – вип. 973 – 2011.

3. Петрушко Г. В. Особливості перекладу рекламних повідомлень та слоганів в англійській та українській мовах. Вісник психології і педагогіки. URL: https://bit.ly/33s082J

4. Ромат Є. В. Реклама в системі маркетингу. Харків, 1995. С. 19.

ПОЕТИКА ПОЛІСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ В «ЛІСОВІЙ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Клименко Ірина Миколаївна,
викладач української мови та літератури
Коростишівського педагогічного фахового
коледжу ім. І. Я. Франка
м. Коростишів, Україна

Вступ. Щоб зрозуміти творчість поета, треба знати країну, в якій він народився. Країна Лариси Петрівни Косач – Україна. Ім'я рідного народу стало найменням поетеси. Та як і в кожної людини, була у Лесі мала батьківщина, колиска її душі – Волинь. На все життя поетеса полюбила росисті волинські луки, тихі таємничі лісові озера, предковічні соснові бори. А найбільше її приваблював духовний світ поліщуків.

Ціль роботи. Прилучати студентів до пошуково – дослідницької роботи з фольклорним матеріалом як основним джерелом драми; розвивати творчі здібності та вміння самостійно аналізувати та робити висновки.

Матеріали і методи. Свою діяльність на заняттях намагаюсь побудувати так, щоб кожен студент міг найбільш повно розкрити здібності й талант, розвивати ініціативу та творчий пошук.

Результати та обговорення. Світова література не знає іншої драми такого роду, котра за глибиною думки, яскравістю і чарівністю образів, за повнотою відтворення єдності людини і природи рівнялося б з «Лісовою піснею».

Мабуть, кожна міфологія світу не має у своєму складі такої кількості персонажів з привабливою зовнішністю, як українська.

Такими поліщуки змальовують не тільки русалок.мавок,лісовиків,а й,здавалося б,виключно негативні образи-чорта,відьму, чугайстра та інших. Ця особливість не пройшла крізь увагу Лесі Українки.

Фольклор та етнографія стали міцним фундаментом, на якому Леся вже в зрілому віці створила свою «Лісову пісню».

Про те,що драма-феєрія «Лісова пісня» бере початок з дитячих вражень ,усвоїх спогадах підтверджує сестра письменниці Ольга Кривенюк-Косач: «Усі мелодії,що Леся вибрала для «Лісової пісні» ,то все наші, поліські. Чуте від людей,няні-селянки,від бабусі,матері,перелилися у чарівні і легендарні рядки».

Творчо розвиваючи фольклорні образи й мотиви, геніальна письменниця пильно дотримується самого духу специфіки народної творчості. Навіть там, де здавалося б, маємо справу з «власними» художніми образами письменниці знаходимо фольклорний корінь, фольклорну першооснову.

Фольклорні образи «Лісової пісні» - це не тільки образи – персонажі, але й фольклорні тропи, художні деталі, ситуації, навіть окремі діалоги.

Дія драми починається ранньої весни, коли тільки розтанув сніг, «зацвіли проліски та сон-трава». Тоді ж починається кохання Лукаша і Мавки.

Голос Лукашевої сопілки будить природу від зимового сну, а разом з нею і Мавку. «Спочатку на вербі та вільхах замайоріли сережки, потім береза листом залепетала. Дика рожа появляє ніжні пуп'янки».

Відповідно і в народній пісні: як росте, розвивається дерево, так росте кохання. Листя зелений колір взагалі символізує взаємне кохання. Зелене вбрання означає, що вона зустріла свого обранця. На першу зустріч з Лукашем Мавка виходить «в ясно-зеленій одежі з розпущеними чорними, з зеленим полиском косами».

Там ще більш популярними народнопоетичними символами дівочого кохання і вірності є калина. Зацвіла калина – народилося кохання, дозріла калина – кохання розквітло, прибили морози її червоні плоди – настав кінець коханню:

Червона калино, чого почорніла?

Чи вітру боїшся, чи дощу бажаєш?

Я й вітру боюся і дощу бажаю;

Кого вірно люблю, за тим помираю.

У фіналі Мавка приходить до Лукашевої хати в чорному одязі, але на грудях у неї червоніє «маленький калиновий пучечок». Живе всеперемагаюче

кохання, навіть царство темряви не згасило його вогню.

У фольклорі зоря – один з символів дівочої краси, дівочого кохання. Саме в такому значенні цей образ вживається в «Лісовій пісні».

«Ох, зірка в серце впала», - скрикує в ясну весняну ніч Мавка після першого Лукашевого поцілунку. В останньому видінні Лукаша Мавка спалахує раптом давньою красою в зорянім вінці.

Лукашеві зрада і перші Мавчині страждання припадають на пізнє літо й осінь. У народній творчості осіннє опадання листя – розлука, горе, хвороба.

Плаче вражена зрадою коханого Мавка, і починає накрапати дрібний дощик, густою сіткою заволікає галяву, хату й гай. Потім «починається вітер і жене сиві хмари». Відповідно в народнопоетичній символіці: дощ, мряка, туман-сум, незгода, обман:

Туман яром, туман яром, туман ще й горою;

Та не по правді, молодий козаче, говориш зі мною.

Особливо насичені фольклорною символікою останні сцени «Лісової пісні» - перевтілення заклятої Калиною Мавки у вербу «з сухим листом та плакучим гіллям», гра Лукаша на сопілці, вирізаній з цієї верби, пожежа під час якої мати та Калина «на клунках та мішках виносять скулених Злиднів», які потім ховаються у ті мішки, зустріч Лукаша з Долею.

Висновоки. У «Лісовій пісні» два світи: світ природи та її істот і світ реальний з постатями звичайних людей. Мистецтво композиції «Лісової пісні» власне і полягає у тонкому переплетінні світу фантастики з світом реальним.

ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП У СТВОРЕННІ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Клюфінська Ірина Михайлівна
доцент кафедри філології та перекладу
Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

Вступ. У ситуації викладання іноземної мови професійного спрямування для університетської аудиторії зі специфічними вимогами та точними і чітко визначеними навчальними цілями викладач повинен скласти програму і розробити навчальні матеріали. Цей процес супроводжується взаємодією викладача іноземної мови та фахівця, яку можна спостерігати як з міжлюдської, так і з дискурсивної точки зору.

Мета роботи. Для того, щоб отримати інформацію та скласти програму, викладач французької мови повинен вивчити попит та проаналізувати потреби студентів, він повинен «вступити в контакт з новою для нього професійною сферою, щоб відкрити для себе її учасників, ситуації, в яких вони перебувають, та мовні обміни, які вони здійснюють» [3: 7]. Діяльність викладача позначена численними міжлюдськими взаємодіями та інтерактивними формами дискурсу, такими як: призначення зустрічей з фахівцями цієї нової академічної галузі, зустрічі з викладачами та розмови про проєкт, надсилання електронних листів та анкет, телефонні дзвінки, інтерв'ю, розмови зі студентами (інтерв'ю, розповіді про їхні навчальні шляхи).

Потім, знову ж таки у співпраці з викладачами-предметниками, викладач-розробник програми з іноземної мови професійного спрямування повинен спостерігати за мовними практиками на місцях і збирати дані, які потім будуть проаналізовані. Викладач мови аналізує ці дані, щоб «виявити повторювані дискурсивні та мовні форми, на які звертають увагу мовці» [3: 31], тобто щоб побудувати вправи, які ведуть спочатку до розуміння, а потім до продукування спеціалізованого дискурсу. Іншими словами, викладач повинен визначити

«характеристики» документа, «розглянути його зміст і форму» [3: 8] і на основі цих характеристик скласти інструкції. Таким чином, саме взаємодія між загальними, дискурсивними та лінгвістичними знаннями викладача і підказками в текстах дозволяє йому спочатку отримати доступ до змісту, а потім розробити способи заохочення студентів до вивчення. Цей етап вимагає від викладача використання його здатності до інтерактивного читання фахових текстів, як це описано, зокрема, Кюзен-Берш Ф.: «...значення тексту конструюється шляхом зіставлення структур знань читача з даними, які він витягує з тексту. Це безперервний обмін, взаємодія між читачем і текстом» [1: 23].

Матеріали та методи. Коли ми говоримо про інтерактивне сприйняття та аналіз документів викладачем як підготовчий етап у побудові аудиторних занять, ми фактично говоримо про взаємодію між когнітивною психологією, лінгвістикою, а точніше дискурс-аналізом письмового тексту, та дидактикою французької мови як іноземної.

Можна говорити не лише про міжлюдську взаємодію, взаємодію між викладачем та його студентами, або про «міжмовний діалогізм» [3: 61], але й про дискурсивну взаємодію, «діалогічні відносини, які він (викладач) підтримує з дослідниками та фахівцями спеціальності, яку вивчає» [2: 65], але також і дискурсивних взаємодій, «діалогічних відносин, які він (викладач) підтримує з дискурсами інших дослідників або фахівців у своїй спеціальності» [2: 62], які Манжіант і Парпетт називають «поліфонією» або «міждискурсивним діалогізмом» [3: 61; 2: 39]. Феномен «діалогізму», «який сприяє розумінню лекції» [4: 10], є одним із понять дискурс-аналізу, і «здається, що саме дискурс-аналіз відповідальний за його присутність у дидактиці». Саме дискурс-аналіз «деконструюючи заняття, призначене для носіїв мови, водночас показує її різні функції, які часто плутають ті, хто вивчає мову» [4: 13].

Дюфур і Парпетт вважають, що (міждискурсивний) діалогізм «створює найсерйозніші проблеми для дидакта», оскільки необхідно знайти стратегії, які допоможуть студентам зрозуміти і розпізнати кілька випадків вимови «і, перш

за все, позиціювати викладача стосовно цих інших дискурсів» [2: 65]. Це позиціювання, яке іноді важко розпізнати студентам, може бути дистанційованим, нейтральним, об'єктивним або, що ще складніше, залученим і критичним: «Конотації та прагматичні виміри певних висловлювань, складність явища іронії, полісемія займенника «на» тощо дуже ускладнюють сприйняття цих дискурсивно переплетених явищ і ставлять питання в дидактиці викладання іноземної мови професійного спрямування щодо засобів, які слід використовувати для того, щоб ознайомити учнів з ними» [2: 67].

Щоб навчити студентів мови за обраною професією, умінню працювати з матеріалом за фахом, з текстами та діалогами, з доповідями та презентаціями, викладач повинен спочатку попрацювати над методологією завдань, які він використовуватиме на занятті, над створенням презентації, а також над корисними виразами для неї (почати/ввести тему, розповісти про план, представити інформацію, зробити перехід, виділити, відкрити та закрити відступ, підсумувати та зробити висновок), не забуваючи про ті, які допоможуть встановити контакт з аудиторією. Це означає, що спочатку йде індивідуальна робота, а потім можна організувати групову роботу. Крім того, викладач має розвивати у своїх студентів уміння аналізувати, пояснювати та представляти факти, навчити їх уважно слухати один одного, аргументувати та контраргументувати. Ось чому викладач повинен також сформулювати низку запитань, які можна поставити усій студентській групі після усної презентації. З іншого боку, студенти, які слухають, також мають звичку ставити запитання викладачу і давати зворотний зв'язок, спочатку перераховуючи сильні сторони виконаної роботи, а потім пропонуючи шляхи її покращення. У такий спосіб вони підвищують впевненість доповідача в собі та заохочують його до вдосконалення. Всі студенти вчаться бути доброзичливими і приймати відмінності, а також робити зауваження, особливо негативні, які повинні стосуватися не людини (*Ви не здатні на ...*), а постановки (*Ваша робота не містить ...*). Студенти також вчаться приймати оцінку: дякувати оцінювачу, якою б не була оцінка, і замість того, щоб ображатися на зауваження, запитати

себе, чому воно ображає і як вони можуть зробити краще. Що стосується оцінки викладача, то вона стосується не лише методичних та вербальних навичок студентів, але й їхніх невербальних навичок: він також дає конструктивний зворотний зв'язок щодо голосу та жестів (наприклад, швидкість та гучність голосу, відірваність від нотаток, спілкування за допомогою погляду тощо).

Результати та обговорення. Така модель навчання відповідає соціально-конструктивістській моделі: діяльність, керована таким чином, може мотивувати, оскільки вона є автентичною і значущою в очах студентів, нагадує те, що вони робитимуть у своїй майбутній професії, є викликом для них, уможливлює співпрацю з іншими, часто має міждисциплінарний характер, залучає студентів до навчання, як консультантів для інших.

Діяльність викладача іноземної мови професійного спрямування характеризується численними міжлюдськими усними взаємодіями, які сприяють збору даних і розумінню спеціалізованих дискурсів, а також взаємодією між викладачем і спеціалізованими дискурсами, тобто між його загальними, дискурсивними і лінгвістичними знаннями і показниками текстів (тобто між когнітивною психологією, лінгвістикою, дискурс-аналізом і дидактикою іноземної мови). Заняття з іноземної мови професійного спрямування в наш час стають все більш інтерактивними, на перший погляд більш спонтанними, але насправді більш спланованими і адаптованими до нової, більш динамічної аудиторії.

Висновки. Такі взаємодії є важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на якість занять викладача, а також тому, що вони набувають більш стимулюючого характеру, ніж звичайні взаємодії у студентській групі, що вивчає французьку мову; викладач стає більш творчим, оскільки йому доводиться не лише співпрацювати з іншими, але й розробляти та аналізувати навчальний матеріал для розвитку діяльності, а також стає більш здатним адаптуватися до своєї дорослої аудиторії, яка характеризується тими самими якостями - всі учасники, в принципі, зацікавлені, мотивовані та відповідальні за

свій успіх чи «неуспіх». Існуючі зв'язки між дискурс-аналізом і мовною дидактикою (вплив дидактики на дискурс-аналіз в аспекті «міжмовного діалогізму» і дискурс-аналізу на дидактику в аспекті «міждискурсивного діалогізму»), та деякі прийоми можуть розвинути здатність до успішної роботи, включаючи контакт з аудиторією (запитання, зворотний зв'язок), а також індивідуальну роботу і роботу в малих групах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Cusin-Berche F. Langue et discours spécialisés. Revue française de linguistique appliquée. Volume VI, n° 2, 2001. URL : https://liseo.france-education-international.fr/index.php?lvl=notice_display&id=16964 (Дата звернення: 24.10.2023).

2. Dufour S., Parpette C. Le cours magistral : interrogations didactiques et analyse de discours. URL: https://doi.org/10.4000/cediscor.1023 (Дата звернення: 25.11.2023).

3. Mangiante J.-M. & Parpette C. Le français sur objectif spécifique : de l’analyse des besoins à l’élaboration d’un cours. URL : https://gerflint.fr/Base/Monde8-T1/mangiante.pdf (Дата звернення: 24.10.2023).

4. Rakotonoelina F. Avant-propos : De l’analyse du discours à la didactique des/en langues étrangères : un recentrage des problématiques. URL: https://journals.openedition.org/cediscor/1003 (Дата звернення: 25.11.2023).

СИНТЕЗ ТРАГІЧНОГО І КОМІЧНОГО В НОВЕЛАХ О'ГЕНРІ «ОСТАННІЙ ЛИСТОК» ТА «ДАРИ ВОЛХВІВ»

Кобилінська Вікторія,
студентка факультету української
та іноземної філології,
Лазірко Наталія,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри зарубіжної літератури
та полоністики (науковий керівник)
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна

Вступ. Американський письменник О'Генрі увійшов в історію літератури як неперевершений майстер слова. Усі його твори присвячені звичайним людям, які були його сучасниками, і в його творах вони зображені яскраво, живо та виразно.

У письменника був особливий стиль оповіді. Велика частина його творів має комічний та іронічний відтінок. Зображення поведінки та звичок персонажа, а іноді й серйозне явище в новелах О'Генрі завжди зводиться до «потішних» звинувачень чи жартів.

Письменник може показати пригоди на декількох сторінках, де завжди відчувається заповітна мрія автора – бачити життя кращим, простішим та радіснішим.

Відтак **метою даної роботи** є спроба осмислення трагікомізму в новелах письменника «Останній листок» і «Дари волхвів».

Матеріали та методи. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри зарубіжної літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Новітні аспекти літературної та лінгвістичної інтерпретації».

Вирішення поставленої мети здійснювалося за допомогою комплексу методів: аналіз та систематизація наукової літератури, спостереження, порівняння, аналогія та узагальнення.

Результати та обговорення. Як стверджують деякі дослідники, новели американського письменника – це «не поверхнева імітація літературних прийомів, а завжди комічний бурлеск з маленькими петардами, які руйнують соціальні та психологічні кліше» [1, с. 153]. Творчість О'Генрі вирізняється різноманітністю жанрів своїх оповідань, «включаючи сатиричні оповіді, анекдотичні розповіді, гротескні розповіді, пригодницькі та романтичні історії, пародійні розповіді тощо» [2, с. 421].

Герої новел Генрі мужньо протистоять усім життєвим випробуванням. Вони зберігають у своїх душах кращі людські якості – здатність любити своїх близьких, вміння співчувати чужому горю. Письменник відкрив свого роду психологічний закон «ланцюгової реакції добра»: добрі вчинки одного героя спонукають чинити добрі вчинки й інших. О'Генрі стверджував, що людина проявляє найкращі якості, коли робить щось добре для інших.

Новела О'Генрі «Останній листок» (1907 р.) вважається однією з найкращих у світовій літературі [3]. У ній автор пише про трагічне існування «маленької людини» і жалюгідного життя тих, хто, попри нестерпні труднощі, зберіг почуття жалості та здатність жертвувати собою. Ця оповідь сповнена тонкого психологізму, уваги до деталей і логічної композиції. «Динамічність сюжету, відсутність докладних пояснень, лаконічність мови» – ось основні риси системи О'Генрі [4, с. 209].

На думку дослідників, найбільш психологічно складним образом в новелі є старий Берман [1]. Автор саркастично відгукується про його кумедну зовнішність. «Йому було вже за 60 років, і його борода, як у скульптури Мікеланджело «Мойсей», являла собою сатира, що спускається з його голови по колу на тіло карлика» [5, с. 33]. Бермана вважали художником-невдахою. Він завжди намагався створити шедевр, але не поспішав розпочати роботу над ним. «До всього іншого, він був сварливим старим, безжально висміює всі тонкощі, ким би це не виявилося, і бачив себе сторожовим псом, спеціально приставленим охороняти двох молодих художників в студії на 2-му поверсі» [5, с. 32].

Але саме цей персонаж вчинив акт самопожертви – ціною власного життя він підтримує дух Джонсі, рятуючи її від смерті. Цей старий невдаха і п'яниця є зразком виняткової та «дієвої» любові, яка поспішає на допомогу іншим, не кажучи ні слова. Образ Бермана набуває справжньої духовної величі.

Невдахи й ті, у кого немає таланту, зуміли дати дівчині більше, ніж звичайний шедевр, – життя. «Останній листок» – одне з найкращих оповідань у всій світовій літературі, що розкриває тему жертовної любові людини до людини.

Письменник не переставав повторювати: «У кожного з вас є величезний скарб, для якого ви мало цінуєте» [3, с. 5]. Саме цю тему письменник розкриває в романі «Дари волхів», в одному з найвідоміших оповідань, з якого зазвичай починаються всі збірки його творів. Це зворушлива історія про життя закоханого подружжя Делли й невдахи Джима. Пара прагнула подарувати один одному особливі подарунки на Різдво, однак у них була мізерна сума коштів. Єдиною цінною річчю, якою вони володіли, було чудове волосся Делли та золотий годинник Джима, який він успадкував від свого батька. Потай від чоловіка Делла обстригла і продала своє волосся, а, відтак, на заощаджені гроші купила на подарунок своєму коханому золотий ланцюжок для годинника. Джим, своєю чергою, продав годинник, щоб купити гребінець для неймовірно пишного волосся своєї дружини. Ситуація, в якій опиняються герої, має сумний відтінок. Ми бачимо молодих людей, які пожертвували усім найдорожчим, щоб догодити своїм коханим. Молоді люди дарують один одному подарунки та не можуть приховати своїх сліз. Але Делла і Джим зрозуміли, що немає нічого ціннішого, ніж їхня любов, яку вони подарували один одному.

Новели О'Генрі не залишають читачів байдужими. Особливо й через надзвичайний різдвяний дух, що панує в оповіді. У цей період люди повинні думати про духовні речі, а їхні серця мають бути сповнені любові, доброти та щирості. Саме такий настрій панує в сім'ях Джима і Делли Юнг. Вони дійсно люблять один одного, вони щасливі, тому що до них «прийшли волхви».

І не важливо, що їх будинок убогий і холодний, але в цьому домі є

найцінніше – почуття християнської любові.

Висновки. Отже, О'Генрі майстерно створював іронічні та комічні образи, використовував метафори, порівняння, цитати, парадокси, перифрази, фразеологізми, реальність і риторичні питання, часто надавав своєму твору комічного характеру, використовуючи розмовну мову, жаргон, сленг та діалект. Для письменника в більшості його оповідань характерний глузливий або іронічний тон. «Останній листок» та «Дари волхвів» – це знамениті новели автора, який відзначався своїм унікальним стилем і здатністю створювати життєві історії з несподіваними поворотами. Розвиток поведінки героїв у творах О'Генрі, а подекуди й дуже серйозні ситуації, переважно зводяться до жарту, до щасливої розв'язки. Автор тонко відчуває комічне в поведінці людей ситуаціях, які складаються в процесі зіткнень між персонажами. Загалом, новели О'Генрі окреслюють глибокі людські цінності, такі як віра, надія, саможертовність та демонструють велич і красу людської душі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Назаренко М. Трагікомізм як характерна риса новел О. Генрі. *Мова і культура*. 2011. Вип. 14. Т. 2. С. 318–320.
2. Літературознавчий словник-довідник [уклад. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко та ін.]. К. : Академія, 1997. 752 с.
3. The Last Leaf by O. Henry (Creative Classic Series). Creative Co, 1981. 32 p.
4. Вегера Н., Мельникова К. Особливості сюжету творів О. Генрі на прикладі новели «останній листок». URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/45262/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9A.%D0%A1._%D0%92%D0%B5%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%B0%20%D0%9D.%D0%9E._%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf
5. Генрі О. Оповідання. Харків: Фоліо, 2006. 223 с.

УДК 81, 276.6

ПИТОМІ ВІЙСЬКОВІ АБРЕВІАТУРИ В МОВІ СУЧАСНИХ ЗМІ

Кулікова Тетяна Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри
фізичного виховання та здоров'я людини
Обласного коледжу
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради
Ляховенко Альона Миколаївна,
учениця 9 класу
Наукового ліцею „Політ"
при Обласному коледжі
„Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія
імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради

Вступ. Постановка проблеми. Явище абревіації, особливо поширюється на початку XXI ст. у засобах масової комунікації, уникає повторів, економить час, упорядковує та регламентує надлишкову інформацію. Тобто, абревіатури в сучасному мовленні утворюють вторинні номінативні одиниці, дотримуючись певних законів і вимог, утворюючи такі новоутворення, які передають найбільшу кількість інформації в доступній формі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у розвиток теорії абревіації принесли роботи: G. Stern, H. Marchand, K. Sunden, Є. Дюжева, М. Шанського, І. Улаханова, В. Дорошевського, І. Ковалика, О. Кубрякової, Н. Янко-Триницької, Т. Возного, М. Янценецької, Г. Винокура, В. Борисова Л. Юрчука та багатьох інших мовознавців.

Метою роботи є дослідження питомих військових абревіатур у мові сучасних ЗМІ.

При написанні наукового дослідження були використані такі **методи** дослідження: систематизація матеріалу вибраних джерел, аналіз мовних явищ, описовий метод.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Абревіація – творення нових слів шляхом поєднання початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення [13, с. 663.]. При абревіації похідне слово утворюється злучанням компонентів кількох слів. В українській, як і в інших іноземних мовах, що пишуться літерами кирилиці, абревіація здебільшого використовується для іменників і набагато рідше використовується у прикметниках.

Розглянемо абревіатури різних типів у складі військово-воєнної термінології. Абревіації бувають різних типів та видів. Наприклад, за морфемною будовою абревіатури поділяють на подільні і неподільні. До останніх відносяться буквені та звукові абревіатури. За видом абревіатури тут поділяють на складові, ініціально-звукові, ініціально-літерні та комбіновані.

Складовий тип – це той тип, для якого створення абревіатури береться зазвичай не склад як такий, а усічена основа, що становить ,,абревіатурний'' склад. Складові абревіатури утворюються поєднанням початкових частин (переважно перших складів) двох або кількох слів, наприклад: ***гранатомет*** *(граната і метати)* – вогнепальна зброя, призначена для ураження броньованої техніки, фортифікаційних споруд або живої сили противника за допомогою пострілу гранатометною гранатою [2]: *Бельгійський* ***гранатомет*** *здатний вести прицільний вогонь на відстані до 300 метрів. FN40GL існує в трьох варіантах* [6]. **Військкомат** – скорочення: військовий комісаріат [1, с. 670]: *На його думку, від початку війни у* ***військкоматах*** *були черги через сильну вмотивованість українців* [4]. **Військовозобов'язаний** (військо і зобов'язання)-той, хто підлягає призиву в армію або перебуває в запасі [12, с. 670]: *Ці категорії* ***військовозобов'язаних*** *не мобілізують навіть у воєнний час* [5]. Складноскороченими словами є слова, утворені з початкового складу (або початкових складів) першого компонента й цілого другого компонента словосполучення, наприклад: міноборони, логзабезпечення, психотравма та ін. **Міноборони** (Міністерство оборони або військове відомство) – орган у складі уряду суверенної держави, який керує збройними

силами країни (орган військового управління). Очолює міністерство міністр оборони – вища посадова особа збройних сил. *На початку повномасштабного вторгнення росії* ***Міноборони*** *оплатило в іноземного постачальника замовлення на бронежилети та берці для ЗСУ. Юридичною службою* [8]. **Психотравма** (психічна травма) – це травма, що виникла в результаті дії на психіку людини особисто значущої інформації, інтенсивних або ж довготривалих гостроемоційних, стресових впливів: *Війна – це стрес, від якого залишаються* ***психотравми*** *у багатьох людей. Наскільки великі, залежить від багатьох обставин, у тому числі від внутрішнього потенціалу людини. Психологи Мальтійської служби допомоги, які працюють з людьми, які постраждали через війну, розповіли, які травми переживають люди, що втікали від війни, чому необхідно піклуватися про себе та як поводитися із людьми, які втратили дім, роботу чи найрідніших* [16].

Ініціальний звуковий тип – це слова, утворені поєднанням початкових звуків слів. Особливість слів звукового типу та, що вони читаються як звичайне слово, тобто, при їх творенні їх свідомо прагнуть уподібнити за милозвучністю до звичних нескорочених слів мови, інколи ігноруючи навіть повну омонімію, напр. ***МОУ*** *(Міністерство оборони України)* – центральний орган виконавчої влади і військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні сили України [8]: *Бюджет* ***МОУ*** *на 2024 рік умовно поділено на три великі пакети за підходом країн НАТО – Юрій Джигир* [3]; ***МОУ*** *у квітні 2022 року уклало низку контрактів із польською фірмою Alfa на постачання різного виду озброєння та боєприпасів, проте компанія не виконала своїх зобов'язань. Станом на початок 2023 року Alfa заборгувала Міноборони понад 3,5 млрд гривень* [7]. *Рекрутинг замість призову: Умєров затвердив Концепцію військової кадрової політики* ***МОУ*** [9].

Абревіатура **НАТО** з розшифровкою Організація Північноатлантичного договору може писатися не великими літерами, а як **Нато**. Це пояснюється тим, що ця абревіатура є акронімом. Акроніми вимовляються як слово, саме тому іноді вони можуть і писатися як не абревіатурне слово. Слід зазначити, що така

форма написання використовується вкрай рідко, у зв'язку з тим, що вона може призвести до неправильного сприйняття читачем інформації. Тож, така форма написання допустима лише для найбільш відомих акронімів.

Літерні ініціальні абревіатури, утворені від власних і загальних назв, пишуться великими літерами. При їх вимові початкові літери озвучуються за своїми назвами, маючи чітку вимову: ***СБУ*** [ес-бе-у] *(Служба безпеки України)* державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Підпорядкований Президенту України [11]: *Боротьба зі зрадниками та агентами ворога – це один із головних пріоритетів* ***СБУ****, Представник* ***СБУ*** *нагадав, що 23 липня 2022 року о 5 годині ранку, тобто в домовлений з російською стороною час "прибуття літака", замість нього по аеродрому "Канатове" було завдано ракетного удару* [10];

Комбінований тип – це складноскорочені слова, утворені поєднанням усіченої початкової основи або ініціальної звукової чи буквеної абревіації з цілим словом, напр. ***Shahed-136*** – іранський дрон-камікадзе розробки Shahed Aviation, вперше представлений публіці у 2020 році [15]: *Гучні та непомітні для ППО: на що здатні дрони-камікадзе* ***Shahed-136*** [14].

Функціонування варіантних форм лексичних скорочень зумовлено активізацією екстралінгвальних чинників, зокрема вагомістю і значущістю певних реалій життя. Сьогодні прагнення авторів дещо урізноманітнити, своєрідніше та влучніше назвати щось, наприклад, військову техніку або звання, пожвавити виклад і уникнути тавтологій (КМ – Кабмін), призводить до появи варіантних форм лексичних одиниць, серед яких і абревіатурні.

У процесі активізації утворення абревіатур зростає також кількість омонімічних утворень, що є зовсім небажаним явищем. Адже читачеві або слухачеві буває досить важко зрозуміти зміст таких скорочень.

Вони можуть спричинити плутанину, помилки в сприйнятті інформації., напр. ***АТБ*** *– авіаційно-технічна база* та ***АТБ*** *– український супермаркет*. І хоч омонімічні абревіатури зазвичай зрозумілі з самого контексту або ситуації, проте, утворюючи нові мовні одиниці, цього явища краще уникати. Якщо ж це

сталося, то намагатися використовувати їх обережніше, після повної розгорнутої назви, бо інакше це може призвести до поганих наслідків.

Висновки: проведене дослідження показало, що абревіатури це зручний, рухливий спосіб комунікації, який допомагає швидше передавати інформацію та уникати повторів слів, за рахунок їх скорочених форм. Абревіатури є менш зрозумілі для звичайних людей, тому ЗМІ зазвичай використовують найбільш розповсюджені абревіатури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бачимо оптимізм у військово-дипломатичній роботі, – генерал-лейтенант Романенко про допомогу США та ЄС. Режим доступу: https://espreso.tv/bachimo-optimizm-u-viyskovo-diplomatichniy-roboti-general-leytenant-romanenko-pro-dopomogu-ssha-ta-es (дата звернення 23.12.2023).

2. Велика українська енциклопедія. Режим доступу: https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82 (дата звернення: 21.11.2023).

3. Джигир Ю. Бюджет МОУ на 2024 рік умовно поділено на три великі пакети за підходом країн НАТО. Режим доступу: https://www.mil.gov.ua/news/2023/11/23/byudzhet-mou-na-2024-rik-umovno-podileno-na-tri-veliki-paketi-za-pidhodom-krain-nato-yurij-dzhigir/ (дата звернення: 23.11.2023).

4. Журавель М. ,,Зараз яка мотивація?'': військовий висловився про мобілізацію і дорікнув ТЦК. Режим доступу: https://tsn.ua/ukrayina/zaraz-yaka-motivaciya-viyskoviy-vislovivsya-pro-mobilizaciyu-i-doriknuv-tck-2480782.html (дата звернення: 27.12.23).

5. Зайцева О. Хто не підлягає призову в Україні у воєнний час: названо 15 категорій. Режим доступу: https://www.unian.ua/society/hto-ne-viyskovozobov-yazaniy-v-ukrajini-kogo-ne-mozhut-prizvati-pid-chas-viyni-12130581.html (дата звернення: 06.09.23).

6. Матвієнко О. В Україні з'явився 40-мм гранатомет FN Herstal FN40GL-S. Режим доступу: https://focus.ua/uk/voennye-novosti/616364-v-ukrajini-z-yavivsya-40-mm-granatomet-fn-herstal-fn40gl-s-foto (дата звернення: 29.12.2023).

7. Михайлов Д., Стасюк А. Міноборони України уклало контрактів із польською компанією на мільярди, але зброї не отримало. Режим доступу: https://suspilne.media/560667-minoboroni-ukraini-uklalo-kontraktiv-iz-polskou-kompanieu-na-milardi-ale-zbroi-ne-otrimalo-up/ (дата звернення 13.11.23).

8. Міноборони виграло міжнародний арбітраж з іноземним постачальником на суму понад один мільярд гривень. Режим доступу: https://www.mil.gov.ua/news/2023/12/29/minoboroni-vigralo-mizhnarodnij-arbitrazh-z-inozemnim-postachalnikom-na-sumu-ponad-odin-milyard-griven/ (дата звернення: 29.12.2023).

9. Поляковська Т. Рекрутинг замість призову: Умєров затвердив Концепцію військової кадрової політики МОУ. Режим доступу: http://surl.li/otjwk (дата звернення: 05.11.2023).

10. Романенко В. ОВА: На окупованій частині Херсонщини росіяни застрелили дитину на очах рідні. Режим доступу: https://www.pravda.com.ua/news/2023/12/22/7434134/ (дата звернення: 22.12.2023).

11. СБУ. Режим доступу: http://surl.li/lwff (дата звернення: 10.12.2023).

12. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. С. 670.

13. Словник української мови: в 11 томах. Том 11, 1980., С. 663.

14. У Повітряних силах ЗСУ уточнили інформацію про 90% ефективність ППО. Режим доступу: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3708577-u-povitranih-silah-utocnili-informaciu-pro-90-efektivnist-ppo.html (дата звернення: 13.12.2023).

15. Шахед. Режим доступу: http://surl.li/otkvn (дата звернення: 09.12.2023).

16. Янко М. Психологічні травми під час війни. Як допомагають людям на Львівщині. Режим доступу: https://suspilne.media/330168-psihologicni-travmi-pid-cas-vijni-ak-dopomagaut-ludam-na-lvivsini/ (дата звернення: 16.10.2023).

СПЕЦИФІКА СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Кушнір Вероніка Віталіївна
здобувачка 2 курсу СО «Магістр» ОПП «Прикладна лінгвістика»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Стрімке зростання актуальності теми залучення комп'ютерно-інформаційних технологій у дидактичний процес (зокрема, у зв'язку зі зміною формату навчання на змішане / дистанційне в останні роки), спричиняє і активізацію дослідницького зацікавлення в ній.

У період 2019 – 2023 років відбулася низка конференцій, присвячених питанню впровадження інноваційних технологій у дидактичний процес, із публікацією праць зазначеної тематики (наприклад, «Інноваційні технології навчання: досвід впровадження та перспективи розвитку» на базі Харківського національного медичного університету 17 березня 2021 року), а також пропонується багато програм підвищення кваліфікації викладачів-методистів з метою формування спеціальних інформаційних компетенцій (наприклад, «Інформаційні технології в освітньому процесі», «Можливості викладача при використанні платформи Moodle» (на базі ЛНУ імені Івана Франка)) та ін. Як наслідок, наразі є надзвичайно *актуальним* дослідження теоретико-методологійних і суто прикладних аспектів створення дистанційних курсів із української мови як іноземної.

Мета роботи – з'ясувати специфіку створення дистанційного курсу з української мови як іноземної на платформі Google Classroom.

Матеріали та методи. *Матеріал студіювання* становлять 15 уроків із української мови як іноземної, створені на основі авторитетних методичних підручників і посібників з української мови як іноземної, доповнені власними презентаційними матеріалами з комунікативних тем та розміщені на платформі Google Classroom. *Методи дослідження* включають сукупність

загальнонаукових методів (логіко-поняттєвий метод, метод узагальнення та систематизації інформації, описовий метод). Як спеціальний застосовано метод комп'ютерного моделювання лінгводидактичного матеріалу з української мови як іноземної (для розробки й наповнення дистанційного курсу з української мови як іноземної на платформі Google Classroom).

Результати та обговорення. Дистанційне навчання – особлива інформаційно-освітня система віддаленого доступу, заснована на сучасних інформаційних технологіях. Його концептуальні засади: активне застосування різних навчальних і контрольних мультимедійних комп'ютерних програм та дистанційних курсів з метою інтенсифікації процесу навчання; електронний посібник – важливий засіб вивчення мови; одна з вимог до змісту сучасного підручника іноземної мови – наявність завдань, пов'язаних із проєктною роботою (з одного боку, ці завдання допомагають розвивати творчу, дослідницьку діяльність, з іншого – формують інформаційно-комунікаційну компетенцію студентів-іноземців, оскільки у процесі проєктної роботи залучають, зазвичай, освітні інтернет-ресурси); навчання у віртуальному мовному середовищі – за можливості не основний, а додатковий засіб в опануванні мови як іноземної; ключовий принцип дистанційного навчання-акцент на самостійній роботі іноземного студента; саме тому й серед форм контролю виникає все більше таких, що допускають самостійне планування іноземним студентом періоду навчальних занять та їх самоконтроль (наприклад, у курсах з різними етапами та тривалими, об'ємними завданнями може прислужитися таблиця просування, створена за допомогою табличного редактора, і з доступом, відкритим для редагування всіма суб'єктами навчання); у процесі опанування мови відбувається поєднання різних моделей дистанційного навчання (мережеве навчання, кейс-технології, віртуальні заняття, відеоконференції, інтерактивне телебачення та ін.); у вивченні української мови як іноземної необхідно й корисно застосовувати блоги, скап-обговорення, чати, за допомогою яких легко можна навчити студентів-іноземців різним видам читання, письма, аудіювання, усного й

писемного мовлення [1; 2; 3; 4; 5].

Основними на сьогодні інтернет-ресурсами для дистанційного вивчення української мови як іноземної є: 50Languages, електронні словники, корпуси української мови, «Крок до України», Hosgeldi.com, Internet Polyglot, Ukrainian lessons, W2mem.com та ін.

Дистанційний курс із української мови як іноземної – система тематичних уроків (блоків), створених і унаочнених за допомогою сучасних комп'ютерних (інформаційно-комунікаційних) технологій. У роботі його розроблено за допомогою платформи Google Classroom, що об'єднує Google Drive, Google Docs, Sheets and Slides і Gmail, щоб допомогти освітнім установам перейти на безпаперову систему навчання, а також прислужитися в процесі опанування змішаної й дистанційної форм навчання. Пізніше був інтегрований Календар Google, щоб допомогти з плануванням виконання завдань. Слухачі / студенти можуть бути запрошені до курсів через базу даних установи, через унікальний код, який потім може бути додано до користувацького інтерфейсу слухача / студента або ж автоматично імпортовано з університетського домену. Кожен курс, створений за допомогою Google Classroom, створює окрему папку в Google Drive відповідного користувача, де учень / студент може представити роботу, яку оцінює вчитель / викладач.

У межах дистанційного курсу «Українська мова як іноземна» створено 15 уроків, що охоплюють 2 змістові блоки «Вступний фонетичний курс» і «Частини мови», зокрема: 1) «Букви А, Е, О, У, И, І, М, Ц, Т, Х, К, Д», 2) «Букви В, Н, З, Б, П, С, Р, Л», 3) «Букви Г, Ґ, Ф, Й, Я, Ю, Є, Ї, Ь», 4) «Букви Ш, Ж, Ч, Щ. Африкати ДЖ, ДЗ», 5) «Займенники. Рід, число іменників. Дієвідмінювання дієслів. Склад слова», 6) «Кількісні числівники від 1 до 20. Дієвідмінювання дієслів. Однорідні члени речення. Сполучник *і*», 7) «Порядкові числівники. Зміна їх за родами. Прислівники місця: де? куди? звідки? Протиставлення. Сполучник *а*. Дієвідмінювання дієслів», 8) «Прикметники, прислівники. Антоніми. Дієвідмінювання дієслів», 9) «Фонетика. Систематизація звуків і букв. М'які і тверді приголосні. Типи

інтонації. Дієвідмінювання дієслів. Головні та другорядні члени речення», 10) «Часи дієслів. Прості і складні речення. Сполучники *що*, *щоб*, *тому що*. Повторення і закріплення вивченого», 11) «Частини мови. Іменник. Рід, число іменників. Утворення імен по батькові», 12) «Прикметник. Рід, число прикметників. Ступені порівняння прикметників. Творення прикметників», 13) «Числівник. Рахунок від 20 до 1000. Кількісні і порядкові числівники», 14) «Займенник. Особові займенники», 15) «Дієслово. Часи та види дієслів. Дієслова руху». З метою ілюстративного наповнення створеного за допомогою Google Classroom дистанційного курсу «Українська мова як іноземна» розроблено 10 кольорових тематичних презентацій з авторськими завданнями: «Подорож», «Риси характеру», «Одяг», «Хобі», «Погода», «Родинні цінності», «Кінотеатр», «Лікарня», «В університеті», «Контроль».

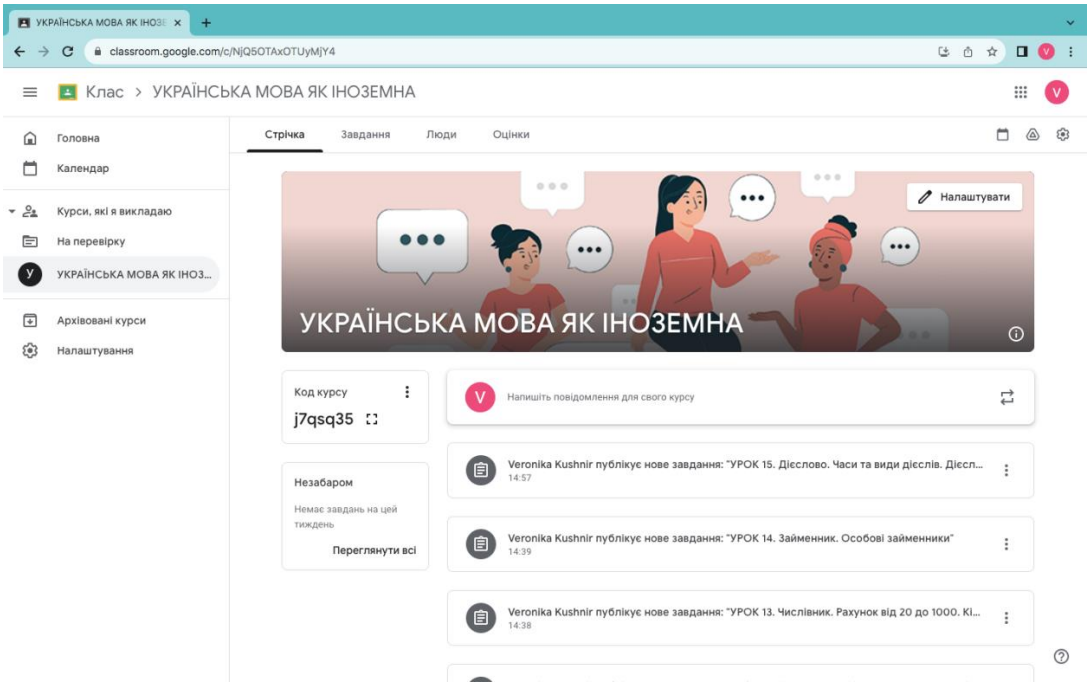

Рис. 1. Початкова сторінка курсу «Українська мова як іноземна»

Висновки. Ключовою перевагою дистанційного навчання української мови як іноземної є його гнучкість, функції варіювання темпу опанування навчальними матеріалами й організації роботи іноземних студентів в індивідуальному для кожного режимі. Завдяки застосуванню дистанційного навчання іноземні студенти можуть зміцнювати власні комунікативні здібності,

ознайомлюватися з різними культурами й зміцнювати необхідні навички (слухання, мовлення, читання, письмо, граматика). У перспективі – створення комплексного дистанційного курсу для опанування синтаксису й стилістики української мови як іноземної (рівні B1-B2).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Довгий І. М. Інструментальні засоби дистанційного вивчення мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*: збірник наукових праць. 2007. Вип. 2. С. 77–80.
2. Зозуля І. Є. Особливості дистанційного навчання української мови як іноземної. *Мовна освіта в сучасних ЗВО: тенденції, виклики, перспективи*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 6-7 березня 2020 року. Біла Церква: БНАУ. С. 61–64.
3. Зозуля І. Є., Поздрань Ю. В., Слободянюк А. А. Роль дистанційного навчання у вивченні української мови як іноземної. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70), №1, Ч. 1. С. 33-38.
4. Зозуля І. Є., Стадній А. С. Використання онлайн-ресурсів та мобільних додатків у вивченні української мови як іноземної. *Міжнаціональна комунікація – полілог культур (актуальні питання навчання іноземців)*: збірник наукових праць / за загальною редакцією проф. Л.В. Реви-Лєвшакової. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2019. С. 110 –113.
5. Щепанська Х. Інформаційні технології на заняттях української мови як іноземної в умовах дистанційного навчання. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2023. Вип. 17. С. 50–57.

ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ ТА ПОЧУТТІВ

Максимів Галина Миколаївна
викладач
Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ

Вступ. Фразеологізми є невід'ємною складовою вираження людських думок та переживань, вони допомагають ближче познайомити зі звичаями та традиціями мови та культури нації.

Англійська мова є надзвичайно багата на фразеологізми, тому використання їх у мовленнєвій діяльності є надзвичайно важливим показником обізнаності та компетентності людини.

Фразеологізми або фразеологічні звороти - це стійкі сполучення слів, котрі використовуються для називання предметів, ознак, дій. Усі слова, що складають фразеологізм, разом передають одне лексичне значення, часто зовсім не співвідносне зі значенням слів, що його складають.

Ціль роботи. Дослідити ситуації, в яких можемо вживати фразеологізми. Проаналізувати можливості перекладу різноманітних фразеологізмів, їхнє буквальне та переносне значення. Провести паралель з українськими еквівалентами.

Матеріали та методи. Систематизації, пояснення, узагальнення, перекладу.

Результати та обговорення. Фразеологізми або крилаті вирази в англійській мові можуть поділятися на 2 види: ті, які перекладаються буквально, не змінюючи при цьому свого значення при перекладі (at any prize-за всяку ціну), та ті, значення яких при перекладі змінюється (a storm in a teacup-шторм в чайній чашці (метушня без зайвого приводу)).

Велика кількість фразеологізмів в англійській мові містять у собі назви елементів харчування і не перекладаються буквально. Наприклад, "Every

vegetable has its season" перекладеться як «всьому свій час». Існує ще багато прикладів таких фразеологізмів:

- No song, no supper – Ні пісні, ні вечері (Хто не працює, той не їсть);
- Breakfast like a king, lunch like a queen and dine like a pauper-Сніданок з'їж сам, обід розділи з другом, вечерю віддай ворогові;
- Don't live to eat, but eat to live – Не жити, щоб їсти, а їсти, щоб жити;
- Eat at pleasure, drink with measure – Їж досхочу, пий в міру;
- After dinner sit a while, after supper walk a mile – Після обіду посидь, після вечері милю пройди.
- Apple in one's eye – Яблуко в чийомусь оці (В українській мові еквівалентом є "Берегти як зіницю ока");
- Couch potato – Диванна картопля (В українській мові це є людина, яка безперервно лежить на дивані, яка "б'є байдики");
- It is as easy as a pie – Легко, як пиріг (Простіше простого);
- An apple a day keeps a doctor away – Яблуко на день, і не потрібно лікаря.

Велика кількість фразеологізмів в англійській мові часто стосується й погодних умов:

- Raining cats and dogs - Йде дощ з кішок та собак (буквально). Еквівалентом в українській мові є вираз "Ллє, як з відра";
- Reach for the moon – Досягти місяця (буквально). Еквівалентом в українській мові є "Досягти зірку з неба";
- A cloud on the horizon – Хмара на горизонті (буквально). Еквівалентом в українській мові є "Зібралися тучки в кучки";
- Chasing rainbows – Гнатися за веселками (буквально). Еквівалентом в українській мови є "За двома зайцями".

Велика кількість фразеологізмів в англійській мові стосується теми "подорожі", адже подорожі є невід'ємною частиною нашого життя, вони збагачують духовний світ людини, розширюють її світогляд. Наприклад :

- Abandon a sinking ship – покинути потопаючий корабель

(буквально). В українській мові – “врятуватися з потопаючого корабля”.

Велика кількість фразеологізмів в англійській мові містить назви тварин, адже людство одомашнює тварини і захоплюється ними ще з найдавніших часів. Іноді такі вирази перекладаються дослівно, але частіше при перекладі можуть змінити своє значення.

Приклади прислів’їв в англійській мові, які перекладаються дослівно:

- If you run after two hares, you’ll catch none (За двома зайцями поженешся – жодного не піймаєш);
- All cats are grey in the dark (Вночі всі кішки сірі);
- Don’t look a gift horse in the mouth (Дарованому коневі в зуби не заглядають);
- Don’t teach fishes to swim (Не вчи риб плавати);
- Fish begins to stink at the head (Риба гниє з голови).

Приклади прислів’їв в англійській мові, які мають при перекладі інше значення:

- He can’t say “boo” to a goose. (Він і мухи не образить);
- He is an obstinate pig (Впертий, як осел);
- Don’t make a mountain out of a molehill (Не роби з мухи слона);
- A cat with nine lives (Живучий, як кішка);
- A bird may be known by its song (Видно птаха по польоту).

Висновки. Використовуючи прислів’я в англійській мові, мовець буде звучати природніше і ерудованіше.

Адже прислів’я передають світогляд народу, його розуміння емоцій та трактування різноманітних подій та понять. Саме вони допомагають зануритися в ментальний світ англійця та побачити його у всіх його повсякденних проявах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українські фразеологізми, які варто знати. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: https://www.superprof.com.ua/blog/navischo-vchyty-frazeologichni-zvoroty/ (дата звернення 11.09.2023) – Назва з екрана.

2. 27 англійських ідіом про їжу: найсмачніші вираження. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Режим доступу: https://learn-english.net.ua/samovchitel/27-anglijskix-idiom-pro-izhu-najsmachnishi-virazhennya/ (дата звернення 11.09.2023) – Назва з екрана.

МОДАЛЬНІ ДІЄСЛОВА В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ П'ЄСИ БЕРТОЛЬТА БРЕХТА «МАТІНКА КУРАЖ ТА ЇЇ ДІТИ»

Матвійчук Ганна Вікторівна
студентка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Вступ. Через свою багатогранність категорія модальності є складною та спірною, та досі залишається актуальною темою багатьох досліджень. Модальні дієслова є важливою частиною будь-якої мови. Вони виражають модальну семантику, тобто відношення мовця до дії, яку він називає. Модальні дієслова виконують різні функції в мовленні, зокрема, виражають можливість, необхідність, дозволеність, бажаність, обов'язковість, імовірність тощо.

Переклад модальних дієслів є складним завданням, оскільки в різних мовах модальні значення можуть виражатися різними способами. У деяких мовах модальні дієслова мають спеціальні форми, у інших мовах модальні значення можуть виражатися за допомогою інших мовних засобів, наприклад, прислівників, інфінітиву, герундія тощо.

Саме до лексичних засобів вираження модальності в німецькій мові належать: модальні слова, модальні частки і модальні дієслова. Останні особливо цікавлять сучасних дослідників через свою унікальність як в лексичному, так і в граматичному плані.

Матеріали та методи. Категорія модальності давно привертає увагу багатьох вчених. Вагомі внески у її дослідження зробили такі відомі германісти, як А. Вернер, Т. А. Фрітц, Г. Дівальд, О. В. Гулига та багато інших. Ще у середині XIX століття О. О. Потебня, досліджуючи природу мови, її зв'язок із мисленням, відмічав багатство людських почуттів, здатних виражатися за допомогою мовних засобів. Йдеться про відношення мовця до дійсності, або модальні відношення. [5]

М. В. Мірченко розглядає модальність у вузькому розумінні, обґрунтовуючи свій погляд можливістю вибудувати порівняно чіткі межі її функціонування. Вважаючи модальність обов'язковою ознакою кожного речення-висловлення, учений характеризує її як одну із підкатегорій предикативності, що виражає стосунок змісту висловлювання до дійсності з погляду реальності та ірреальності. [4, 26]

Мета статті – Метою дослідження є виявлення особливостей перекладу модальних дієслів у п’єсі Бертольта Брехта «Матінка Кураж та її діти».

Результати та обговорення. Модальність як поняття охоплює широке коло явищ, які є неоднорідними за своїм призначенням, семантикою або граматичними властивостями. Іншими словами, модальність являє собою вираження оцінки, ставлення мовця до ситуації або дії, яка відбувається. Це може бути його думка чи передача думки іншого словами мовця, яка може підсилюватись за допомогою модальних дієслів, часток і виражатись з різним ступенем припущення.

У «Словнику сучасної лінгвістики» Анатолія Загнітка описані також деякі види модальності: ірреальна, гіпотетична, оцінна, предикатна, суб’єктивна, об’єктивна. [3, с. 247]

Щодо модальних *слів* (vielleicht, wahrscheinlich, eventuell, sicherlich тощо), вважається, що вони не виступають самостійним членом речення та не змінюються граматично, на відміну від прислівників. Модальні слова можуть трансформуватись у реченні (Er ist vermutlich nach Kyjiw gefahren > Es ist zu vermuten, dass er nach Kyjiw gefahren ist); можуть бути відповіддю на запитання (vermutlich, sicherlich); у граматичному плані, на відміну від прислівників, заперечення ставиться після модального слова (Er hat das sicherlich nicht gemacht).

Наступним засобом вираження модальності є модальні частки. Ця категорія є дуже важливою у німецькій мові через частоту її вживання. Такі вставки (aber, auch, ja, doch та інші) підсилюють емоційне забарвлення у розмові, надають експресивності або уточнення. Різні модальні частки

вживаються в залежності від виду висловлювання.

Модальні дієслова – це дієслова, які відображають ставлення мовця до змісту висловювання, виражають його бажання, наміри та здатність виконати дію. У німецькій мові існує шість модальних дієслів: *dürfen, können, mögen, müssen, sollen* та *wollen,* які можуть виражати об'єктивну та суб'єктивну модальність.

Особливості передачі модальних дієслів українською мовою можемо проаналізувати шляхом зіставлення оригіналу п'єси Б. Брехта «Матінка Кураж та її діти» та її перекладу, виконаного М. Зісманом. Модальні дієслова виражають об'єктивне значення в таких випадках:

1. Müssen – виражає примус, необхідність або відчуття внутрішнього обов'язку. Перекладається дієсловами

- ***DER FELDWEBEL*** *Eine nette Familie,* ***muß*** *ich sagen.* [1, 11] (**Фельдфебель.** Гарненька сімеєчка, **мушу** сказати); [2]

- ***MUTTER COURAGE*** *Das ist mir was Neues. Ich werd euch auch das Los ziehen lassen* ***müssen****, euch alle drei.* [1, 17]

(**Матінка Кураж.** Оце то новина! Зараз я вас **примушу** тягти жеребок, усіх трьох.) [2]

2. Können – уміти, могти, бути в змозі.

- ***MUTTER COURAGE*** *Es* ***kann nicht*** *sein, daß da ein Kreuz drauf steht.* [1, 16]

(**Матінка Кураж. Не може** бути, щоб там стояв хрест.) [2]

- ***MUTTER COURAGE*** *Jämmerlicher Vogel? Dieses fette vieh? Dafür soll ein Feldhauptmann, wo verfressen ist bis dorthinaus, weh Ihnen, wenn Sie nix zum Mittag haben, nicht sechzig Hellerchen zahlen* ***können****? [1, 25]*

(**Матінка Кураж.** Нікчемне пташеня? Оцей гладкий орляка? Невже ваш командувач, нажерши собі отаке пузо, **неспроможний** заплатити якихось там шістдесят гелерів?)

3. Mögen – любити, подобатись.

- ***MUTTER COURAGE*** *ich* ***mag nicht****, wenn du wie ein Hund jaulst.*

[1, 44]

(**Матінка Кураж. Не люблю**, коли ти скиглиш по-собачому.) [2]

- ***MUTTER COURAGE*** *Wen sie* ***nicht mögen****, die lassen sie am Leben.* [1, 72]

(Матінка Кураж. А тих, що їм **не до душі**, залишають живих.) [2]

4. Dürfen – могти, сміти, мати дозвіл.

- ***EILIF*** *Ich hab gehört, sie ist am Ort. Sie haben erlaubt, daß ich sie noch besuchen* ***darf.*** [1, 96]

(**Ейліф**. Я чув, що вона тут. Мені **ще дозволили** побачитися з нею.) [2]

- ***ERSTER SOLDAT*** *Wir* ***dürfen*** *doch keinen Lärm machen.* [1, 121]

(**Перший солдат.** Таж нам не можна зчиняти гамір.) [2]

5. Sollen - повинність, яка йде від чужої волі. Перекладається дієсловами

- ***MUTTER COURAGE Sollen*** *sie dich entdecken?* [1, 37]

(**Матуся кураж**. **Це треба**, щоб вони тебе помітили?) [2]

- ***DER WERBER*** *Bis zum Zwölften* ***soll ich*** *dem Feldhauptmann vier Fähnlein hinstelln, und die Leut hier herum sind so voll Bosheit, daß ich keine Nacht mehr schlaf. [1, 9]*

(**Вербувальник.** До дванадцятого **я маю** підготувати для командувача чотири ескадрони, а тут людиська такі кляті, що я вже не сплю ночами.) [2]

6. Wollen – може перекладатись як «хотіти», «мати намір», «збиратися», або закликає до спільної дії.

- ***DER FELDPREDIGER Wollen Sie*** *wirklich verkaufen?* [1, 48]

(**Священник.** Ви справді **хочете** продати фургон?) [2]

- ***MUTTER COURAGE*** *Ich* ***will*** *Sie* ***nicht*** *beleidigen, aber Phantasie haben Sie nicht viel.* [1, 16]

(**Матінка Кураж. Не хочу** вас образити, але клею у вас в голові не дуже багато) [2]

Окремі дослідники часто виділяють ще одне модальне дієслово – *lassen*. В прямому значенні передається як *залишати:*

- *MUTTER COURAGE Willst du ihn wohl in Ruhe **lassen**?* [1, 12]

(**Матінка Кураж.** Та **дайте** йому спокій!) [2]

Поняття суб'єктивної модальності дещо ширше, ніж об'єктивної. Суб'єктивна модальність передає ставлення самого мовця до змісту повідомлення або дії, яка відбувається і є факультативною ознакою повідомлення. Значення дієслів у цьому випадку змінюється. Модальні дієслова набувають нової форми, розділяючись на дві категорії:

- дієслова, що означають припущення (müssen, können, dürfen, mögen);
- дієслова, які передають чуже твердження без точного підтвердження інформації (sollen, wollen).

Перша категорія дієслів відрізняється між собою різним ступенем припущення. Впевненість щодо реальності інформації буде залежати від контексту. Майже повну впевненість виражає модальне дієслово *müssen* (<90% впевненості):

- ***MUTTER COURAGE** Zwei Jahr hab ich ihn aus den Augen verloren, ist mir gestohlen worden auf der Straß und **muß** in hoher Gunst stehen, wenn ihn der Feldhauptmann zum Essen einlädt, und was hast du zum Essen? [1, 29]*

(**Матінка Кураж**. Мій старший. Два роки я його не бачила. Його вкрали у мене дорогою. **Певно**, він тут у великій ласці, коли вже сам командувач запрошує його до столу. А що у тебе на обід?) [2]

Dürfen також має досить високий відсоток впевненості – близько 70%. Прикладів вживання цього дієслова в п'єсі не виявлено.

Können, на відміну від *dürfen*, виражає впевненість на 50-60%:

- ***MUTTER COURAGE** Spann dich ein, es **könnt** Schnee geben.*[1, 111]

(**Матінка Кураж**. Запрягайся, бо ще піде сніг.) [2]

Найменше припущення виражає модальне дієслово *mögen*, яке має ступінь впевненості лише близько 30%:

- ***SCHWEIZERKAS Mag** sein, daß ihr mich da sitzen gesehen habt, versalzen wars auch.* [1, 52]

(**Швейцеркас. Може**, ви бачили мене тут. А обід був пересолений.) [2]

Друга категорія модальних дієслів, до яких відносяться *sollen* та *wollen*, мають зовсім інше значення – передачу чужих слів. Вважається, що ці дієслова утворюють речення, які є синонімічними до складнопідрядних речень з непрямою мовою. У цьому випадку мовець не несе відповідальності за сказане і не висловлює своє ставлення до дії.

Sollen підкреслює неперевірену інформацію, про яку говорять або повідомляють. *Wollen* передає висловлювання особи про себе, але без точного обґрунтування інформації. Прикладів вживання цих дієслів у суб'єктивній модальності у п'єсі не знайдено.

Висновки. Отже, при перекладі модальних дієслів німецької мови необхідно обов'язково звертати увагу на значення самого слова. Не дивлячись на те, що модальні дієслова німецької та української мов близькі за значенням, потрібно пам'ятати про контекст та особливості їх вживання.

У п'єсі Бертольта Брехта «Матінка Кураж та її діти» модальні дієслова виконують важливу роль, виражаючи суб'єктивне ставлення мовця до змісту повідомлення або дії. При перекладі цих дієслів українською мовою слід враховувати такі фактори:

- Контекстуальні значення модальних дієслів. У різних контекстах модальні дієслова можуть мати різні значення. Наприклад, дієслово müssen у значенні «повинен» може перекладатися як «повинен», «треба», «має».
- Стилістичні особливості твору. При перекладі модальних дієслів слід враховувати стилістичні особливості твору, зокрема, його жанр, стиль автора тощо. Наприклад, у п'єсі Брехта «Матінка Кураж та її діти» використовується розмовна мова, тому при перекладі модальних дієслів слід використовувати відповідний стиль.
- Мовні норми мови перекладу. При перекладі модальних дієслів слід враховувати мовні норми мови перекладу, зокрема, правила вживання модальних дієслів у різних формах. Наприклад, у німецькій мові модальне дієслово müssen у значенні «повинен» у 3-й особі однини теперішнього часу

має форму muss, а в українській мові ця форма – має.

При перекладі модальних дієслів у п'єсі Бертольта Брехта «Матінка Кураж та її діти» слід враховувати контекстуальні значення цих дієслів, стилістичні особливості твору та мовні норми мови перекладу.

У п'єсі Брехта модальні дієслова в основному вживаються в суб'єктивній модальності, виражаючи припущення мовця щодо реальності інформації.

При перекладі модальних дієслів у суб'єктивній модальності в українській мові використовуються дієслова, які також виражають припущення, наприклад, «може», «мабуть», «якщо».

ЛІТЕРАТУРА

1. Bertolt Brecht . Mutter Courage und ihre Kinder. – Redaktion: Günther Bush. URL: http://surl.li/bsprb
2. Брехт Бертольт. Копійчаний роман. Матінка Кураж та її діти. Кавказьке крейдяне коло. — К.: Дніпро, 1987 URL: https://dovidka.biz.ua/matinka-kurazh-ta-ii-dity-chytaty-bertolt-breht/
3. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 350 с.
4. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. – Луцьк : Вежа, 2001. – 340 с.
5. Потребня О. О Думка і мова / О. О. Потребня// Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К. : Знання, 2009
6. Сучасна українська мова. Синтаксис./ [ред/ І. К. Білодід]/ - К. : Наукова думка, 1972. – 513 с.

АРГУМЕНТАТИВНА КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ЗОБРАЖЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ В АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Новікова Тетяна Львівна
к. пед. н., доцент
Пастушок Анастасія Олександрівна
студентка
Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький, Україна

Вступ. Сучасні англомовні засоби масової інформації використовують різні комунікативні стратегії та тактики для зображення війни в Україні, аналіз яких має велике значення для нюансованого розуміння представлених наративів, допомагає встановити приховані цілі, упередження й динаміку влади, сприяє формуванню більш інформованої читацької аудиторії.

Мета роботи. Аналіз використання сучасними англомовними засобами масової інформації аргументативної комунікативної стратегії та тактик для зображення війни в Україні.

Матеріали та методи. Матеріалом тез були сучасні статті в електронних виданнях таких провідних англомовних засобів масової інформації як BBC, CNN, The New York Times і The Guardian. Було застосовано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, спеціальні лінгвістичні методи порівняльного та зіставного аналізу, описовий метод.

Результати та обговорення. Аргументативна комунікативна стратегія є важливим інструментом, який використовують англомовні ЗМІ для формування наративів і поглядів на війну в Україні. Ця стратегія використовує різні тактики, щоб представити переконливі аргументи та вплинути на громадську думку:

- тактика апеляції до авторитету:

Передбачає посилання і цитування авторитетних діячів або експертних

думок з метою посилення свої аргументів і створення міцнішого фундаменту для зображення конфлікту. Використання авторитетних осіб або джерел надає представленим в ЗМІ аргументам більшої довіри.

BBC часто використовує цю тактику, посилаючись на політичних лідерів та міжнародні організації: *"UN Secretary-General John Doe expressed grave concerns over the escalating conflict in Ukraine"*.

The Guardian використовує цю тактику для цитування науковців, політиків чи істориків: *"Professor Sarah Johnson, an expert in Eastern European politics, highlighted the historical context of the conflict in Ukraine"*.

CNN часто посилається на урядовців або дипломатичні джерела, щоб надати авторитетності своїм репортажам: *"US State Department spokesperson reaffirmed the nation's commitment to supporting Ukraine's sovereignty"* .

- тактика ілюстрування:

Передбачає використання візуальних засобів, образів або мультимедійних елементів для яскравого зображення подій та реалій війни в Україні. Візуальні елементи підсилюють наратив і роблять його таким, що запам’ятовується.

BBC використовує інфографіку та карти, щоб проілюструвати розвиток ситуації в Україні. Наприклад, стаття може містити графік, що показує зміну територіального контролю в зоні конфлікту, допомагаючи аудиторії зрозуміти динаміку війни.

The Guardian часто публікує фоторепортажі, що відображають людський аспект війни. Такі фотоісторії фіксують повсякденне життя, боротьбу та стійкість людей, які постраждали від конфлікту, пропонуючи потужний візуальний наратив.

CNN часто використовує яскраві зображення та відеоматеріали, щоб проілюструвати вплив війни на місцях. Наприклад, репортажі включають відеокліпи, що демонструють руйнування українських міст, спричинені нещодавніми бомбардуваннями, надаючи аудиторії візуальну перспективу в реальному часі.

- тактика вказування на перспективу:

Передбачає представлення різних точок та кутів зору на війну в Україні з метою продемонструвати широкий спектр думок, аналізу та позицій різних людей, які беруть участь у конфлікті або зазнали його впливу, даючи аудиторії комплексне розуміння різноманітних перспектив, сприяючи таким чином більш усвідомленому і нюансованому розумінню конфлікту.

BBC використовує інтерв'ю з експертами, дипломатами та постраждалими особами для представлення різних точок зору: *"This conflict has implications not just for Ukraine but for the entire region"*.

The Guardian публікує авторські статті, які висвітлюють різні точки зору на конфлікт. Наприклад, стаття *"Opinion: The Ukraine Crisis from a European Perspective"* представляє європейський погляд на події, що розгортаються.

CNN включає дискусії з аналітиками, політиками та журналістами, які вказують на різні точки зору на війну. Наприклад, стаття під назвою *"War in Ukraine: Perspectives from the Ground"*.

- тактика контрастивного аналізу:

Передбачає порівняння та протиставлення різних аспектів війни в Україні з метою демонстрації розвитку ситуації або привернення уваги до специфічних особливостей конфлікту. Це допомагає аудиторії зрозуміти складність війни шляхом порівняння та протиставлення різних елементів, які мають зв'язок з Україною.

BBC порівнює реакцію різних країн на конфлікт, демонструє різні підходи та наслідки: *"While some nations have imposed economic sanctions, others are calling for diplomatic dialogue to resolve the crisis"*.

The Guardian використовує цю тактику, щоб пролити світло на різні точки зору всередині міжнародної спільноти: *"Contrasting views from global leaders have complicated efforts to forge a unified response to the Ukraine crisis"* .

The New York Times використовує контрастний аналіз для зображення змін у конфлікті з плином часу: *"Comparing the situation six months ago to now, the intensity of the conflict has escalated significantly, as indicated by the recent surge in military activities"*.

- тактика обґрунтованих оцінок:

Передбачає представлення ретельно проаналізованої та збалансованої оцінки війни в Україні, що ґрунтується на фактах, думках експертів або всебічних дослідженнях, має на меті надати об'єктивну оцінку війні, представити нюанси та збалансовану перспективу.

BBC використовує обґрунтовану оцінку для аналізу наслідків війни: *"Experts suggest that the conflict has far-reaching consequences for the geopolitical landscape of Eastern Europe"*.

The Washington Post використовує цю тактику для оцінки ситуації, що розвивається на місцях: *"Based on recent developments and expert assessments, the conflict is at a critical juncture, with potential for significant shifts in the coming weeks"*.

CNN часто подає обґрунтовану оцінку економічних наслідків конфлікту: *"Economic experts contend that the conflict is likely to have long-term repercussions on the global economy, particularly affecting energy markets"*.

- тактика інклюзивності:

Передбачає включення широкого спектру голосів, точок зору та наративів, які мають зв'язок із війною в Україні з метою забезпечення всебічного та різноманітного розуміння конфлікту, включаючи думки та досвід різних зацікавлених сторін.

Інклюзивність у висвітленні подій має на меті представити справедливу та репрезентативну картину війни, що охоплює широкий спектр думок та досвіду.

BBC включає інтерв'ю з експертами, цивільними та офіційними особами, використовуючи принцип інклюзивності: *"Inclusive discussions involving political leaders, humanitarian organizations, and civil society groups aim to find a collaborative resolution to the conflict in Ukraine"* .

The Guardian використовує інклюзивність, щоб продемонструвати розмаїття точок зору: *"Interviews with individuals from different walks of life shed light on the varied experiences and opinions regarding the war in Ukraine"*.

Висновки. Використовуючи аргументативну комунікативну стратегію та тактики апеляції до авторитетів, ілюстрації, перспективи, контрастного аналізу, обґрунтованої оцінки та інклюзивності, англомовні засоби масової інформації конструюють наратив, який має на меті переконати та сформувати сприйняття аудиторії щодо війни в Україні. Це дозволяє глибше зрозуміти конфлікт, впливаючи на громадську думку та політичний дискурс.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Олійник Наталія Василівна
викладач ВСП «Фаховий коледж
будівництва, архітектури та дизайну ПНУ»
м. Житомир, Україна

Анотація. В статті розглянуто застосування цифрових та мультимедійних технологій у процесі навчання іноземної мови, актуальність впровадження таких технологій в освітній процес, використання цифрових та мультимедійних засобів в процесі формування іншомовної компетентності студентів. Зазначено, що в сучасних умовах розвитку освіти, цифрове освітнє середовище допомагає ефективно організовувати та контролювати навчальну роботу кожного студента, підвищувати мотивацію до вивчення іноземної мови, стимулювати бажання до самоосвіти, прагнення студентів до поглиблення рівня знань, забезпечувати комфортні умови для самовдосконалення та ефективного розвитку.

Останнім часом сфери людської діяльності зазнають багато змін, особливо система освіти. Стрімкий розвиток інноваційних цифрових технологій призводить до значних змін. Нові засоби навчання виступають ефективним інструментом підвищення якості освіти при вивченні іноземної мови.

Трансформація освітнього процесу передбачає максимальне використання потенціалу цифрових технологій. Система освіти набуває нових якостей, а саме збільшується кількість онлайн платформ, впроваджуються нові технології в освіті та цифрових освітніх платформах, що дають змогу використовувати один електронний ресурс багато разів для надання освітніх послуг.

Дистанційне навчання є одним з актуальних питань сьогодення. І хоча дистанційне навчання не є заміною очного, але воно може стати ефективним інструментом цифровізації учасників освітнього процесу. А саме технічна

грамотність, інформаційна грамотність, критичне мислення, комунікація в цифровому освітньому середовищі, створення цифрового контенту [1].

Також важливу роль відіграють освітні платформи, електронні навчальні посібники, тренажери, навчальні програми та відеолекції. Використовуючи цифрові та мультимедійні технології у навчанні іноземних мов, необхідно також не забувати про комунікативну спрямованість цифрових та мультимедійних завдань, доступність, динамічність, активність студентів.

Слід відмітити, що використовуючи засоби інформаційно-комунікаційних технологій на занятті, забезпечується імітація іншомовного середовища, створюються умови для аутентичного спілкування, враховуються індивідуальні особливості студентів. Все це дає можливість підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови [3].

Крім того, цифрове освітнє середовище допомагає ефективно організовувати та контролювати навчальну роботу кожного студента. Збільшується обсяг можливих його дій, зростає відповідальність за результат. Також з'являється можливість отримання додаткових знань як усередині освітньої установи, так і поза нею [1, 3].

Важливою умовою ефективного застосування цифрових технологій у процесі іншомовної підготовки є безпосередня цифрова грамотність як викладача, так і студента. Якщо технологія використовується належним чином, вона може принести багато переваг як викладацькому складу, так і студентській спільноті. Окрім того, використання технологій відіграє ключову роль у процесі індивідуалізації вивчення іноземної мови, керуючись власними потребами студента та його темпом засвоєння матеріалу. Це, своєю чергою, створює високий рівень мотивації та бажання вивчення іноземної мови [4].

Необхідно відмітити, що цифрові освітні ресурси з однаковою успішністю можуть застосовуватися як у традиційному офлайн навчанні, реалізуючи принципи наочності та автентичності матеріалу під час практичних занять і для самостійної роботи, так і для навчання за допомогою дистанційних технологій, онлайн навчання. Цифрові технології допомагають студентам

швидше систематизувати свої знання. Застосовуючи медіа-засоби викладач проводить заняття більш продуктивно [2].

Медійні технології є унікальним засобом формування критичного мислення та розвитку творчих здібностей, методом стимулювання бажання до самоосвіти, самопідготовки, постійного прагнення студентів до поглиблення рівня знань.

Цифрові технології дозволяють зробити процес навчання мобільним, диференційованим та індивідуальним. Існує багато популярних платформ та сервісів для використання під час дистанційного навчання, наприклад, Moodle, Google Classroom, Learningapps, Zoom, Google Meet та інші.

Важливим є те, що цифровізація робить освітній процес більш мобільним, гнучким, персоналізованим, а також суттєво впливає на зміст освіти, методи, засоби та технології навчання, організаційні форми навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю.

Завдяки цифровізації навчальний процес стає гнучким та доступним кожному. Це, у свою чергу, забезпечує комфортні умови для самовдосконалення та ефективного розвитку. Цифровізація освіти – це впровадження передових наукових розробок у навчально-виховному процесі, які дозволяють готувати фахівців, які готові до навчання протягом усієї наукової та практичної діяльності.

Отже, завдяки цифровим технологіям можна вирішувати проблеми навчання іноземної мови у співпраці, а також індивідуалізації та диференціації навчання з урахуванням різних чинників: рівня володіння іноземною мовою, швидкості її опанування, часових меж, стилю навчання, особистих освітніх потреб і траєкторій навчання тощо. Використання цифрових технологій у викладанні іноземної мови стало необхідністю і ознакою сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк Л. М., Козак А. В. Вивчення іноземної мови в часи пандемії: криза чи шанс. Інноваційна педагогіка. 2021. № 38. 103–104 с. URL:

https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.20.

2. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку : методологічний семінар НАПН України. 2019. 188–197 с.

3. Кебало М. С., Задорожна І. П., Ладика Мова О. В., Освіта, наука в контексті міжкультурної комунікації ред.: Тернопіль: Матеріали II Всеукр. студент. науково-практ. конф., 2021. 202 с.

4. Соломаха А. В. Застосування цифрових технологій для формування іншомовної граматичної компетенції у процесі раннього навчання іноземних мов URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/31298/1/A_Solomakha_VOSSU_8

ВІДТВОРЕННЯ ІРОНІЇ ТА САРКАЗМУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СЕРІАЛІ «ТЕОРІЯ ВЕЛИКОГО ВИБУХУ»

Рогова Наталія Володимирівна,
магістрантка
Стеценко Володимир Валерійович,
к.е.н, доцент
Опанасенко Вікторія Вікторівна,
доктор філософії, старший викладач
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Вступ. Сьогодні досить багато уваги приділяється засобам творення комічного у фільмах та телесеріалах. Гумор, сарказм та іронія як види комічного є важливими складниками такого жанру, як ситком, що є різновидом комедійних радіо- та телепрограм, фільмів і серіалів із постійними головними персонажами та місцем дії. Здійснюючи переклад ситкомів українською мовою, перекладачі зазвичай зіштовхуються із чималою кількістю труднощів під час відтворення гумору, іронії та сарказму, адже вони мають адекватно й максимально повно відтворити не лише комічний, а й культурний компонент, щоб глядач міг повністю зрозуміти зміст висловлювань. За останні роки кіноперекладсягнув найвищого рівня розвитку, тому сьогодні актуальною є проблема відтворення не лише гумору, а й інших форм комічного.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена потребою дослідити особливості відтворення іронії та сарказму в перекладі англомовних ситкомів українською мовою, зокрема при перекладі наукової термінології на прикладі телесеріалу «Теорія великого вибуху». Питанням перекладу телесеріалів, що містять засоби творення комічного, присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених. Так, граматичні, лексичні й жанрово-стилістичні особливості відтворення вузькоспеціалізованої лексики, зокрема термінології та засобів творення комічного, досліджували В. Барсукова, К. Бондаренко, Л. Борисова, В. Карабан, А. Коваленко,

Є. Столярська, Ф. Циткіна та інші науковці.

Мета роботи полягає в дослідженні особливостей відтворення іронії та сарказму при перекладі наукової термінології в телесеріалі «Теорія великого вибуху».

Матеріали та методи. Матеріалом нашого дослідження слугував американський телесеріал жанру «ситком» «Теорія великого вибуху» («The Big Bang Theory») та його україномовний переклад, виконаний студією «Paramount Comedy Україна».

У досліджені використано такі загальнонаукові методи: аналіз і синтез (для узагальнення теоретичних відомостей про категорію «комічне» (гумор, іронія, сарказм) при здійсненні перекладу фільмів і серіалів), порівняння та систематизація (з метою виявлення засобів відтворення іронії та сарказму в перекладі ситкому українською мовою).

Результати та обговорення. Американський комедійний телесеріал «Теорія великого вибуху» (2007–2017) знятий у жанрі «ситком» (англ. *sitcom*, від *situation comedy*), що передбачає наявність постійних головних персонажів та місця дії [1]. Одразу після виникнення цей жанр використовувався на американському радіо у 20-х роках минулого століття, а з набуттям великої популярності почав транслюватися на телебаченні, після чого набув широкого поширення в телесеріалах.

Телесеріал «Теорія великого вибуху» перекладено українською мовою телеканалом «Paramount Comedy Україна» [2]. Його особливість полягає в свіжості ідеї, тонкому гуморі та науковому напрямку. Цей ситком сповнений розмовних виразів та американських культурних реалій. Не всі герої серіалу є науковцями, тому спостерігати за тим, як різні персонажі серіалу взаємодіють один із одним, досить весело, отже, це і є передумовою насиченості серіалу засобами комічного.

Досліджуючи засоби творення комічного в серіалі та способи їх відтворення при перекладі, ми звернули увагу на таку стилістичну особливість як порівняння – явища, при якому семантичне значення слова, словосполучення

чи фрази уточнюється за допомогою значень інших слів шляхом зіставлення відповідних понять на основі загальної для них ознаки. Прийом порівняння досить часто викликає труднощі при перекладі українською мовою, оскільки те, що є цілком зрозумілим носіям англійської мови, може бути зовсім незрозумілим для носіїв інших мов, якщо воно невдало відтворено в перекладі іншою мовою.

Для прикладу наведемо репліку головного персонажа, Шелдона, із серіалу: «*A little messy? The Mandelbrot set of complex numbers is a little messy*». Українською цю репліку перекладено телеканалом «Paramount Comedy Україна» так: «*Множина комплексних чисел, маленький безлад – тут хаос*». У цьому прикладі бачимо, що термін «*the Mandelbrot set of complex numbers*» використано для порівняння з безладом в кімнаті Пенні. Термін «формула Мандельброта», так само зустрічається в енциклопедичних словниках як «множина Мандельброта» [3]. За допомогою цього терміну в україномовному перекладі використано прийом перефразування термінологічної групи, в результаті чого утворилося стилістичне порівняння (формула Мандельброта-множина комплексних чисел).

В аналізованому ситкомі часто вживаються прислів'я, крилаті вислови і фразеологізми. До прикладу наведемо ситуацію з серіалу, коли Шелдона звільнили з роботи, а Пенні намагалася його підбадьорити:

«Penny: *Maybe it's all for the best. I always say when one door closes, another one opens.*

Sheldon: *No, it does not. Not unless the two doors are connected by relays or there are motion sensors involved. Or if the first door closing creates a change of air pressure that acts upon the second door*».

Переклад українською мовою звучить так:

«Пенні: *Можливо, це й на краще. Я завжди кажу, що коли одні двері зачиняються, інші відчиняються.*

Шелдон: *Ні, не відчиняються, якщо тільки вони не з'єднанні перемикачами та детекторами руху. Або зачинення перших дверей змінює*

тиск повітря, що діє на другі двері».

Цей приклад демонструє два протилежні погляди на картину світу: сприйняття світу Шелдоном, на відміну від Пенні, відбувається на основі наукових аргументів, що глядач серіалу може сприйняти як комічне. У цій ситуації приказка була сприйнята Шелдоном буквально, тому глядач бачить, що головний герой абсолютно не проводить паралель між життям і науковими поняттями.

У другому епізоді першого сезону серіалу є сцена, коли Шелдон зізнається другові Леонарду в тому, що зовсім не розуміє сарказму та метафор і не знає, як на них реагувати. З огляду на це, фінал епізоду вийшов дуже комічним: грубий сарказм Пенні Шелдон сприйняв безпосередньо, тому спробував використати всю свою ерудицію для гідної відповіді. Будучи більш тямущим, Леонард, ставши позаду Пенні, показав Шелдону аркуш паперу з написом «Сарказм», щоб той міг зрозуміти, що був використаний цей прийом.

У багатьох серіях гумористичний ефект також створюється за допомогою реалій американської культури, як у цій репліці: «*You have a sister with the same basic DNA mix who hostesses at Fuddruckers*». Українською мовою вона звучить так: «*Моя сестра з такою ж самою вихідною комбінацією ДНК і працює офіціанткою в забігайлівці*». Fuddruckers – це американська мережа ресторанів швидкого харчування. Українському глядачеві вона навряд чи відома, тому перекладачі вирішили описати заклад швидкого харчування так, щоб зберегти комічний ефект і викликати сміх в українського глядача.

У ситкомах засобом творення комічного часто є гра слів, як, наприклад, у цій репліці Шелдона: «*Penny for your thoughts*». Комічний ефект тут досягається фразою, яку вживають, коли хочуть дізнатися про що думає людина, особливо в незручній ситуації. Оскільки Пенні – це ім’я героїні серіалу, як є дівчиною Леонарда, можна зробити висновок, що Шелдон тут непрямо запитує, як справи з дівчиною, тобто як пройшла їхня зустріч. Оскільки в українській мові немає подібного адекватного відповідника, яким можна було б відтворити такий каламбур, перекладачі повністю прибрали гру слів і переклали репліку так:

«*Привід для роздумів*», через що в цьому закадровий сміх виглядає повністю недоречним і є незрозумілим для українського глядача.

Висновки. Отже, такі стилістичні прийоми, як порівняння, гра слів, метафора й оказіоналізми часто використовуються в ситкомах, зокрема в «Теорії великого вибуху», як засоби творення комічного – гумору, іронії та сарказму. Такі прийоми значно ускладнюють роботу над перекладом ситкомів. У результаті нашого дослідження також було виявлено, що значні труднощі при перекладі «Теорії великого вибуху» українською мовою у перекладачів викликали фрази з ідіомами, фразеологізмами і науковими термінами, що вживаються для створення комічного ефекту в серіалі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. The Big Bang Theory Fan Site. URL : https://the-big-bang-theory.com/

2. Paramount Comedy. URL : https://paramountcomedy.com.ua/

3. Бусигін Б. С., Коротенко Г. М., Коротенко Л. М., Якимчук М. А. Англо-російсько-український словник з геоінформатики. К., 2007. 433 с.

УДК 629.735

СТВОРЕННЯ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ГЛОСАРІЮ НА ТЕМУ "ОСНОВИ КОСМОНАВТИКИ"

Тарасенко Юлія Віталіївна
студентка гуманітарного факультету
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
Харківський авіаційний інститут
м. Харків, Україна
Науковий керівник:
Гелетка Маргарита Леонідівна
доцент, кандидат філологічних наук

Космонавтика є однією з найважливіших галузей науки і техніки, яка активно розвивається. Вона має важливе значення для розвитку людства, оскільки дозволяє вивчати космос і його ресурси.

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до космосу як в Україні, так і в світі. Це пов'язано з розвитком космічних технологій, що відкриває нові можливості для дослідження космосу; посиленням конкуренції між космічними державами, які прагнуть домінувати в цій галузі; зростанням популярності космічних туризму та інших космічних проектів.

У зв'язку з цим зростає і потреба в англомовній термінології з основ космонавтики. Багато наукових статей, навчальних посібників та інших матеріалів з цієї галузі виходять англійською мовою. Для того, щоб українські читачі могли повною мірою ознайомитися з цими матеріалами, їм необхідно мати доступ до англомовної термінології.

Створення англо-українського глосарію на вищезгадану тему допоможе вирішити цю проблему. Глосарій буде містити переклади найважливіших англійських термінів з цієї галузі. Це дозволить українським читачам краще розуміти наукові статті та інші матеріали з основ космонавтики.

Таким чином, актуальність теми дослідження полягає в тому, що вона відповідає зростаючому інтересу до космосу та англомовної термінології з

основ космонавтики.

Метою створення англо-українського глосарію є надання українським читачам доступу до англомовної термінології з цієї галузі. Це дозволить їм краще розуміти наукові статті та інші матеріали з основ космонавтики.

Об’єктом дослідження є англійська термінологія з основ космонавтики.

Предметом дослідження є процес створення англо-українського глосарію з цієї тематики.

Глосарій допоможе роз'яснити терміни та поняття, пов'язані з космонавтикою, широкому колу людей, включаючи студентів, дослідників, журналістів і всіх, хто цікавиться космосом. Це сприятиме популяризації науки та створенню високоінформованого суспільства.

В освітніх закладах і під час самостійного вивчення студенти та викладачі можуть використовувати глосарій для швидкого доступу до тлумачень термінів, що використовуються в космічних науках. Це допоможе оптимізувати навчальний процес і підвищити рівень розуміння матеріалу.

Глосарій допомагає уникнути непорозумінь та неоднозначностей, пов'язаних із різними тлумаченнями термінів. Стандартизація термінології важлива для точності та уніфікації у комунікації між фахівцями, дослідниками та іншими учасниками космічних програм.

Вчені та інженери, які займаються космонавтикою, зможуть швидко та ефективно спілкуватися, що сприятиме швидкому розвитку наукових досліджень та інновацій у галузі космічних технологій.

Вибір термінів для включення до глосарію є важливим етапом у процесі його створення. Для цього можна використовувати такі критерії:

Частота використання терміну. У глосарій слід включати ті терміни, які використовуються найчастіше. Це дозволить читачеві швидко знайти потрібну інформацію.

Важливість терміну для розуміння основ космонавтики. У глосарій слід включати ті терміни, які є важливими для розуміння основ космонавтики. Це дозволить читачеві краще зрозуміти наукові статті та інші матеріали з цієї

галузі.

Унікальність терміну. У глосарій слід включати ті терміни, які не мають аналогів в українській мові. Це дозволить уникнути двозначності та непорозумінь.

При виборі термінів для включення до глосарію необхідно враховувати цільову аудиторію. Глосарій повинен бути призначений для певної цільової аудиторії, а також необхідно враховувати рівень знань та підготовки читачів.

Наприклад, якщо глосарій призначений для студентів, то в нього слід включати більш прості терміни, ніж якщо він призначений для науковців.

Таким чином, вибір термінів для включення до глосарію є важливим етапом, який вимагає ретельного опрацювання матеріалу та врахування різних факторів.

Переклад термінів є важливим етапом у процесі створення глосарію. При перекладі термінів необхідно дотримуватися таких принципів: 1) Тлумачний переклад. Переклад повинен бути точним і відображати справжнє значення терміну; 2) Відповідність перекладу оригінальному терміну. Переклад повинен бути якомога ближчим до оригінального терміну за значенням і формою; 3) Простота і зрозумілість перекладу. Переклад повинен бути зрозумілим для цільової аудиторії [1, с. 74].

При перекладі термінів можна використовувати такі методи: 1) Лексичний переклад. Термін перекладається одним словом або словосполученням; 2) Транскрипція. Термін перекладається шляхом передачі його звукової форми; 3) Калькування. Термін перекладається шляхом відтворення його структури та значення; 4) Описовий переклад. Термін перекладається шляхом пояснення його значення [2, с. 118].

Вибір методу перекладу залежить від конкретних обставин. Наприклад, лексичний переклад є найбільш поширеним методом перекладу термінів, але він не завжди можливий. У деяких випадках доцільно використовувати транскрипцію, калькування або описовий переклад.

Наприклад, термін "orbit" може перекладатися як "орбіта" або "орбітний".

При перекладі цього терміна необхідно враховувати контекст його використання. Якщо термін "orbit" використовується в контексті "orbit of the Earth", то його можна перекладати як "орбіта Землі". Якщо термін "orbit" використовується в контексті "orbital motion", то його можна перекладати як "орбітний рух". Таким чином, переклад термінів є складним процесом, який вимагає знання термінології, мовознавства та контексту використання термінів.

Отже, створення англо-українського глосарію на тему "Основи космонавтики" є важливим кроком у популяризації англомовної термінології з цієї галузі в Україні. Глосарій допоможе українським читачам краще розуміти наукові статті та інші матеріали з основ космонавтики.

Для того, щоб глосарій був максимально корисним, необхідно дотримуватися певних рекомендацій. Ці рекомендації допоможуть читачеві вибрати правильний термін, уточнити його значення та перевірити правильність перекладу. Для того, щоб глосарій був максимально корисним, необхідно дотримуватися таких рекомендацій:

Вибір відповідного терміну. При використанні глосарію важливо вибрати правильний термін. Для цього необхідно уважно прочитати контекст, в якому використовується термін. Якщо контекст не дає достатньої інформації, можна скористатися іншими джерелами, наприклад, словником або підручником.

Уточнення значення терміну. Після того, як ви вибрали відповідний термін, необхідно уточнити його значення. Для цього слід прочитати переклад терміну та додаткову інформацію, яка може бути надана в глосарії. Якщо значення терміну не зрозуміле, можна звернутися за допомогою до фахівця.

Перевірка правильності перекладу. При використанні глосарію, перекладеного з однієї мови на іншу, важливо перевірити правильність перекладу. Для цього можна скористатися іншим словником або підручником.

Додаткові рекомендації:

Зверніть увагу на структуру глосарію. Глосарій може бути структурований за різними принципами, наприклад, за алфавітом, за темами або за областю застосування. Виберіть структуру, яка буде найбільш зручною

для вас.

Використовуйте глосарій разом з іншими джерелами інформації. Глосарій не може замінити собою інші джерела інформації, наприклад, словник або підручник. Для отримання повної інформації про термін необхідно використовувати кілька джерел.

Не бійтеся звертатися за допомогою до інших. Якщо ви не можете самостійно розібратися в значенні терміну, не бійтеся звернутися за допомогою до фахівця або до інших читачів.

Слідуючи цим рекомендаціям, ви зможете максимально ефективно використовувати глосарій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баженов В. М. Основи космонавтики: підручник для вищих навчальних закладів. Київ: Вища школа, 2016. 360 с.

2. Бондаренко В. А. Космонавтика: історія, теорія, практика: підручник. Київ: Вища школа, 2018. 680 с.

3. Космонавтика: енциклопедичний словник / за ред. В. М. Баженова. Київ: Наукова думка, 2015. 912 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕКСТІВ АМЕРИКАНСЬКОЇ РЕКЛАМИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Фарісєєв Андрій Генадійович,
магістрант
Стеценко Володимир Валерійович,
к.е.н, доцент
Опанасенко Вікторія Вікторівна,
доктор філософії, старший викладач
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Вступ. Сьогодні реклама має великий вплив на всі сфери життя суспільства, виконуючи роль як механізму передачі інформації, так і головного засобу представлення товарів і послуг на ринках різних країн з метою їх успішної реалізації. Вдалий рекламний текст допомагає компаніям-виробникам здобути популярність на ринку та завоювати репутацію серед споживачів в різних країнах світу. Отже, успіх компанії на ринку товарів і послуг значною мірою залежить від якості представленої реклами. У той же час успіх рекламної кампанії на нових зарубіжних ринках безпосередньо залежить від якості її перекладу. Тому пропонуємо зосередити увагу на особливостях перекладу текстів сучасної американської реклами українською мовою.

Мета роботи полягає в дослідженні особливостей перекладу сучасних текстів американської реклами українською мовою.

Матеріали та методи. Матеріалом нашого дослідження стали американські рекламні тексти та їх переклади українською мовою.

Під час дослідження особливостей перекладу текстів американської реклами українською мовою нами було послідовно використано такі наукові методи: аналіз, синтез, індукція, описовий, типологічний і структурно-функціональний.

Результати та обговорення. Реклама – явище, що перебуває на межі кількох наук: мовознавства (оскільки реклама використовує мову як основний

інструмент), психології (особливості сприйняття реклами потенційними споживачами є важливим фактором її успіху чи неуспіху) й економіки (адже головною метою створення та реалізації рекламної кампанії є отримання максимального прибутку від продажу товару або послуги на ринку). Так, при виведенні товарів і послуг на іноземні ринки недостатньо виконати звичайний переклад; вкрай важливо також адаптувати рекламу до нового ринку та особливостей її сприйняття новими потенційними споживачами.

Переклад рекламних текстів є своєрідним мистецтвом і вимагає значної попередньої професійної підготовки перекладача, оскільки для забезпечення високої якості недостатньо лише грамотного перекладу. Для здійснення якісного перекладу рекламного тексту перекладач повинен не лише володіти лінгвістичними й стилістичними навичками на високому рівні, але бути креативним та обізнаним щодо культурних традицій мови перекладу. Специфіка рекламних текстів не дозволяє перекладачеві застосовувати дослівний переклад, тому що за таких умов часто втрачається сенс і сила впливу рекламного тексту, тобто його прагматична цінність [1, с. 92].

Як стверджують В. Аренс та К. Бове, реклама є неособистою формою комунікації, що носить переконливий характер і має чітко вказане джерело фінансування, що передає потенційним споживачам інформацію про товари, послуги чи ідеї через засоби масової комунікації [2, с. 6]. При цьому варто звернути увагу на те, що рекламний текст покликаний не лише інформувати й переконувати потенційних споживачів, а й формувати їхнє ставлення до рекламованого товару чи послуги. Емоції, які викликатиме рекламний текст у потенційного споживача значною мірою залежать від якості дібраного лексичного матеріалу, що використовується в такому тексті.

На добір лексичного матеріалу для рекламного тексту впливає низка чинників, до яких належать:

1) тип продукту чи послуги, що рекламується (тип рекламованої продукції є своєрідним дороговказом для вибору стилю рекламного тексту, його структури й наповнення);

2) тип бажаного впливу на споживацьку аудиторію (вибір того чи іншого типу впливу безпосередньо впливає на вибір способу дієслова, що буде використовуватися в рекламному тексті, характеру звертання до потенційного споживача та відповідних мовних засобів);

3) гендерне спрямування рекламного тексту чи його відсутність (підбираючи мовні засоби для рекламного тексту рекламодавці часто зважають на гендерні особливості сприйняття реклами, адаптуючи текст для тієї чи іншої аудиторії);

4) образ рекламованої продукції (створення яскравого, незабутнього образу товару, послуги та компанії-виробника для потенційних споживачів зазвичай вимагає широкого використання правильно дібраних прикметників у рекламних текстах).

Висновки. Отже, переклад рекламних текстів є складним творчим процесом, що вимагає від перекладача високої професійної майстерності та врахування багатьох специфічних факторів, серед яких національні, етичні та психологічні особливості потенційних споживачів на нових ринках, а також сформовані стереотипи цільової аудиторії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Корж В. С., Опанасенко В. В. Особливості перекладу англомовних рекламних слоганів українською мовою. *Наука і молодь у XXI сторіччі* : *збірник тез доповідей Всеукраїнської молодіжної науково-практичної інтернет-конференції*. Полтава, 2022. С. 91–95.

2. Arens, W. Contemporary Advertising. New York : McGraw-Hill Education, 1994. 573 p.

ПРІОРИТЕТНІ АСПЕКТИ АНГЛІЙСЬКОЇ ВИМОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

Чайковська Ольга Миколаївна
викладач
Військова академія
м. Одеса, Україна

Вступ. Англійська мова вважається однією з найскладніших серед європейських мов стосовно вимови та розуміння на слух співрозмовника або будь-якого іншого джерела інформації. Тому, на самому початку процесу вивчення англійської мови вкрай важливо приділити увагу вимові. Якщо такого роду навчання відкладається, студенти часто отримують звички, яких важко позбавитись, а в деяких випадках, вони можуть знеохотитися використовувати мову в практичних ситуаціях і призупинити навчання.

Мета. Оскільки студенти можуть опанувати тільки обмежену кількість завдань одночасно, важливо визначити аспекти вимови, які є негайно важливими, а які слід залишити на потім. Початківцям потрібно працювати над основними елементами – такими аспектами вимови, які є найбільш необхідними для легкості спілкування і розуміння англійської мови.

Матеріали та методи. Завдання дослідження вирішувалися на основі використання наукових статей, підручників з фонетики та мовознавства, а також, з результатів власних досліджень. Методика включає в себе аналіз наукових джерел, вивчення відомих методів викладання англійської мови, інтерв'ю з експертами у галузі фонетики та методики викладання мов, використання прикладів та ілюстрацій для кращого усвідомлення концепцій.

Результати та обговорення. Отже є декілька пріоритетних аспектів в роботі над вимовою, на думку провідних дослідників в галузі фонетики, і один з них це декодування друкованої мови (перетворення літери або групи літер на відповідний звук (написання => вимова); знання назв літер в алфавіті, що майже завжди ігнорується як викладачами, так і студентами-початківцями;

розуміння правил читання коротких та довгих варіантів вимови голосних, що є суттєвим для декодування слів. Це стосується і основних приголосних — в англійській мові вони передають важливу інформацію про граматику. Наприклад, важливо акцентувати увагу на приголосних звуках у кінці слів, тому що граматичні сигнали зазвичай з'являються в кінці слів (I have time / I had time). Багато мов не допускають кінцевих приголосних, або допускають дуже обмежену їх кількість. Крім того, багато мов не допускають груп приголосних, таких як -ks або -ld, які є досить поширеними в англійській мові, особливо, коли граматика вимагає афікса (book/books, smile/smiled). Однак неважливо, наскільки точно ці приголосні артикулюються, доки є присутній приголосний і зберігається функція зупинки-продовження (наприклад, I'll, I'd або has/had).

Наступний, досить важливий аспект - це врахування кількості складів в слові і використання ритмічного ефекту, використання довгих і коротких складів для розпізнавання слова. В багатьох мовах основний ритм залежить від відносно рівної довжини всіх складів, але не в англійської. Чіткість розмовної англійської залежить від значної варіації довжини складів.

Найважливішим у подовженні складу в англійській мові є наголос, і наголос зрозумілий для слухача. Наголос в словах є важливою частиною спілкування; носії англійської мови використовують цю інформацію для розпізнавання слів. Як наслідок, недоречний наголос може викликати велике замішання, особливо якщо він супроводжується через будь-яку іншу помилку. Чіткість розмовної англійської залежить від систематичної зміни довжини складів, тому учням потрібно багато тренуватися на слух.

Наголос є важливим аспектом не тільки в англійському слові, але і в цілому реченні. Інтонація і наголос використовуються для підкреслення найважливішого слова смислової групи. Англомовна людина вибирає, які слова повинен помітити слухач і виділяє їх, використовуючи інтонацію (такт і мелодію). Напевно найбільш важливим елементом цієї системи є додаткове подовження голосного в головному складі найважливішого слова в смисловій

групі. Мета подовження — полегшити слухачеві звернути увагу на зміну висоти голосу, яка відбувається, коли це конкретне слово виділяється у реченні. Англійською мовою цей сигнал означає «Зверніть увагу на це слово!» Інші мови можуть використовувати інші сигнали, наприклад, порядок слів, або спеціальну частинку, або слово, яке сповіщає слухача звернути увагу на цю частину повідомлення. Специфічні для рідної мови системи наголосу вивчаються настільки рано в дитинстві, що вони несвідомо застосовуються до будь-якої нової мови, і їх необхідно тренувати, а саме англійська мова для позначення фокусу думки використовує і інтонацію і наголос.

З цієї причини важливо допомогти студентам-початківцям усвідомити, як послідовні склади утворюють ритм, який є наступним важливим аспектом англійської вимови. Оскільки ритм є фізичним, практика нумерації складів повинна включати постукування олівцем, ногою або будь-яким іншим фізичним зусиллям для забезпечення кінестетичного підкріплення.

Останнім, але не менш суттєвим аспектом є об’єднання слів у смислову групу - це пріоритетне явище, яке впливає на розуміння на слух. Студентам, як правило, важко визначити де закінчюється одне слово і починається наступне, отже, зрозуміти сенс звичайного мовлення. Це несприйняття на слух може відбуватися тому, що вони вчили англійську по книжкам і залежать від «пробілу» між словами. Навички зв’язування слів можна покращити, якщо попросити учнів накреслити сполучну лінію між останнім звуком одного слова і початковим звуком наступного слова (call_up; turn_over; send_in).

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, початківцям, які вивчають англійську мову, потрібно працювати над основними елементами розмовної мови. Такими основними елементами є, коротко: звукові відмінності, які передають інформацію про декодування та граматику; ритмічні ефекти кількості складів і змінну довготу голосного; інтонаційне виділення найважливіших слів. Студенти-початківці і викладачі, які не ігнорують ці важливі аспекти вимови можуть досягти функціональної зрозумілості, не перевантажуючись більш тонкими аспектами розмовної мови. Водночас

викладач може інтегрувати ці ключові елементи вимови в мультинавички. Акцент на цих основних елементах пропонує викладачу керувати навчанням та отримувати зворотний зв’язок у цій життєво важливій сфері, а не залишати його напризволяще.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bolinger, Dwight L. Intonation and Its Parts: Melody in Spoken English, Stanford University Press, 1986

2. Brown, Gillian. Listening to Spoken English. (2nd edition) Longman, 1990.

3. Carney, Edward. A Survey of English Spelling. Routledge, 1994.

МОРАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕРОЯ ПОВІСТІ «РІЗДВЯНА ПІСНЯ В ПРОЗІ» ЧАРЛЬЗА ДІКЕНСА

Чапля Христина,
студентка факультету
української та іноземної філології,
Лазірко Наталія,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри зарубіжної літератури
та полоністики (науковий керівник)
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна

Вступ. «Різдвяна пісня у прозі» занурює нас у чарівні святкові дні народження Христа. Різдво – час, на який з нетерпінням і хвилюванням очікують мешканці всієї земної кулі! Різдво було улюбленим святом і Ч. Дікенса, який щиро радів, коли в домівках панують веселощі й дружелюбність. Різдво, на його думку, повинно примирити всіх людей, подарувати надію та щастя.

Відтак **метою даної роботи** є спроба окреслити моральне прозріння в творчості Чарльза Дікенса на основі твору «Різдвяна пісня в прозі».

Матеріали та методи. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри зарубіжної літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Новітні аспекти літературної та лінгвістичної інтерпретації». Вирішення поставленої мети здійснювалося за допомогою комплексу методів: аналіз та систематизація, спостереження, порівняння, аналогія та узагальнення.

Результати та обговорення. Про «Різдвяну пісню у прозі» Дікенс казав, що «… це твір про повне переродження людини, яка понад усе цінувала дзвін монет»; тому він «висвітлює дві найактуальніші проблеми: кар’єра або сімейне вогнище. Саме ці проблеми панують і в наш час, як ми зазначали на початку цієї статті. У нескінченній гонитві за грошима ми втрачаємо найвищу цінність

нашого життя – це тепло родинного вогнища» [1, с. 156]. Найкраще це можна простежити на прикладі головного героя твору – Ебезінера Скруджа, відомого комерсанта, найважливішим у житті якого було збагачення. Проте чи був він щасливий? Щастя він вважав нісенітницею, абсолютно не потрібною в житті. Головним для Скруджа завжди були гроші, яку любив найбільше, й окрім яких, його ніщо не цікавило. Для нього не існувало жодних моральних цінностей. Скрудж не знав, що таке любов, співчуття, розуміння, радість. Він – той, хто заради збагачення відмовився від родини, коханої жінки, друзів. У нього на думці лише гроші. Скрудж економить на світлі, теплі, їжі, відмовляється від свят, не хоче мати сім'ю, тому що не хоче витрачати свої гроші. Йому байдуже до бідних, старих, дітей. Але «його багатство і людям не приносить добра, і його не втішає» [3, с. 7]. Скрудж дуже самотній. Як виявилося, самотність не покидала героя упродовж усього життя. У дитинстві хлопчик був позбавлений батьківського тепла, піклування, родинного кола, а згодом він зрадив кохану, друзів. «Один, як перст, на всьому білому світі», – такий сумний висновок прожитого життя. «Чи була у Скруджа можливість змінити своє життя? Так, але він ніколи не замислювався над цим питанням» [4, с. 1].

У житті кожної особистості існує безліч цінностей, проте є основні, без яких важко уявити її існування. Ці найважливіші цінності визначаються особистістю в залежності від її моральних переконань, виховання та життєвої мети. Думка про те, що «кожна людина народжується доброю» становить основну тему у вказаному творі [4, с. 60]. Це може призвести до «зачерствіння» особистості. Однак ніколи не занадто пізно повернутися до душевної гармонії. Події Різдвяної ночі назавжди змінили Скруджа: його світосприйняття, думки та погляди.

Життя Скруджа можна умовно поділити на дві частини: до зустрічі з Духами Різдва і після неї. Саме Духи, що з'явились перед Скруджем святкової Різдвяної ночі, допомогли йому усвідомити справжній сенс життя, знайти духовні цінності, усе те, чого він був позбавлений упродовж довгих років гонитви за багатством. Можливість «морального прозріння» людини навіть на

схилі літ відображено через спогади Скруджа, який колись був щирою і радісною дитиною, яка любила Різдво. «Він згадує казкові розповіді про Алі Бабу, Валентина, його лісового брата Орсона і його обличчя світиться від щастя, він дивовижно сміється» [4, с. 61].

Такий спогад про давнє Різдво стає першим етапом для «прозріння» Скруджа, «знаком його майбутнього морального відродження» [3, с. 60]. Причиною такої швидкої зміни в свідомості Скруджа полягає у тому, що в дитинстві та юності він мав інші переконання, а прагнення наживи привело до «аморального» життя. Колись він радів простим речам, був закоханий, мав плани на майбутнє натомість гроші зробили з нього холодну, бездушну людину. У нього був шанс стати щасливим, однак він обрав холодний та жорстокий шлях збагачення. Ідея вибору – одна з провідних у творі. У житті настають миті, коли необхідно замислитися над своїм життям. Для Скруджа - це були подорожі з Духами Минулого, Теперішнього і Майбутнього. Другим етапом, що призводить до «морального прозріння» Скруджа, є відвідування Нинішнього Різдва. Він приходить до усвідомлення необхідності робити добро, ділитися теплом і радістю, переконується, що духовні цінності переважають над матеріальними. Знаковим моментом цієї мандрівки стало жахливе видовище власної смерті й усвідомлення того, що вона не викликала ні в кого співчуття. Потрясіння від побаченого підштовхнуло до прозріння й розбудило давно забуте відчуття каяття. Процес покаяння веде до очищення, а це, як відомо, допомагає позбутися зла, яке заволоділо його душею. Скам’яніле від душевного холоду, воно було здатне на вияв лише негативних рис (похмурість, жадібність, жорстокість). Тоді й повернувся думкою до прожитих років. Ця подія перевернула його душу. Він зрозумів, що сам винен в усьому. Скрудж вирішив змінитися, адже зробити це ніколи не пізно. І сталося це в різдвяну ніч. Під впливом різдвяної подорожі серце розтануло і стало таким, як у нормальної людини, здатним на добро, милосердя, співчуття, щедрість, людяність. Уже вранці він наказав краще опалювати контору, підвищив Бобу платню, дав грошей на лікування крихітки Тіма, зробив подарунки усім

Кретчитам, роздавав гроші злидарям. Саме тільки тепер Скрудж відчув себе щасливим. Ч. Дікенс доходить висновку: «Не гроші роблять людину щасливою, а людяність» [3, с. 125]. І Скрудж почав жити щастям інших людей, допомагаючи їм, ставши добрим, щедрим, милосердним; він усвідомлює необхідність роботи добро і розуміє важливість добрих справ щодня. Герой робить швидкий моральний «стрибок» від зверхнього ставлення до розуміння природної мудрості простої людини. Найголовніше, що зрозумів Скрудж, - сила людини не в грошах, а в родині, яка є для кожного опорою і підтримкою. Як писав французький письменник XIX століття А. Монтерлан, «домашнє вогнище має бути вогнищем, до якого ми завжди повертаємося» [6].

Висновки. Отже, мотив «душевного голоду», «камінного серця» започаткував роздуми автора про можливості «морального прозріння» людиною [4, с. 63]. «Митець вірив у духовне відродження людини і прагнув донести до читача! Кожна людина хоча б один раз у своєму житті замислюється над тим, що для неї є найважливішим, що їй потрібно понад усе. Тієї миті у свідомості людини відбувається переоцінка цінностей і вона може змінитися. Саме так сталося зі Скруджем, головним героєм повісті «Різдвяна пісня у прозі». Письменник змусив читача повірити в диво навколо себе, в можливість морального відродження людини» [2, с. 256]. Варто пам’ятати , що найдорожчі речі не мають ціни і за гроші не купити гарний настрій, повагу близьких, їхню любов, бо не гроші приносять щастя, а ставлення людини до них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващишин Б., Євдокимова Л. Класичні твори літератури на стражі сімейних та моральних цінностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Випуск 41. Том 1. 2021. С. 153–157. URL: http://aphn-journal.in.ua/archive/41_2021/part_1/41-1_2021.pdf#page=153

2. Гуманістичні традиції та їх утілення в повісті Ч. Дікенса «Різдвяна пісня в прозі» / Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2011. С. 256–259

3. Дікенс Ч. Різдвяна пісня в прозі. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=220

4. Малюк К. Г. «Моральне прозріння» як ключовий концепт творчості Ч. Дікенса (на матеріалі «Різдвяної пісні в прозі» та роману «Домбі і син») : кваліфікаційна робота / науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Микола Олексійович Дудніков. Кривий Ріг, 2022. С. 59–64.

5. Олійник О. Л. Чарльз Дікенс – англійський письменник. «Різдвяна пісня у прозі». Моральний зміст повісті. URL: https://vseosvita.ua/library/embed/0100a5dd-897e.docx.html

6. Що робить людину щасливою? (За повістю Ч. Дікенса «Різдвяна пісня в прозі») URL: https://ukr.school-essay.ru/shho-robit-lyudinu-shhaslivoyu-za-povistyu-ch-dikkensa-rizdvyana-pisnya-v-prozi-a-chexov-ch-dikkens-literatura-i-moralne-vdoskonalennya-lyudstva/

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОЇ МЕТАФОРИ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ЕКОНОМІКО-ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Яріш Олена Валентинівна,
магістрантка
Опанасенко Вікторія Вікторівна,
доктор філософії, старший викладач
Стеценко Володимир Валерійович,
к.е.н, доцент
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Вступ. Метафоризація є способом семантичного перетворення та засобом утворення нових необхідних у мові абстрактних назв за допомогою переносу слова [1, с. 61]. Метафоризація допомагає людині у процесі пізнання дійсності пристосувати мову до адекватного способу відображення цієї дійсності.

З погляду когнітивної лінгвістики, саме метафора містить один із фундаментальних механізмів нашої свідомості – порівняння. Метафори дають можливість нам виявляти аналогії між різноманітними предметами і явищами, що нас оточують, а також дозволяють застосовувати набуті знання та досвід у різних галузях [2, с. 249]. Саме тому вважаємо метафори одним із фундаментальних прийомів пізнання й концептуалізації дійсності.

Мета роботи полягає в дослідженні особливостей відтворення англомовної метафори в українськомовному економіко-публіцистичному дискурсі.

Матеріали та методи. Матеріалом нашого дослідження стали слугували оригінальні тексти економічного часопису Harvard Business Review та тижневика The Economist.

У ході дослідження використано комплекс загальнонаукових методів (індукція, дедукція, аналогія, порівняння) та методів лінгвістичного аналізу (перекладознавчий, контекстуальний, описовий і трансформаційний).

Результати та обговорення. Метафори зазвичай формуються шляхом розширення семантики слів, що в подальшому ще більше розширюється та збагачується із розширенням наших знань про навколишню дійсність. Так, первинне, пряме лексичне значення слова набуває другого, третього і більше лексичних значень, які часто отримують назви метафоричних або переносних, і належать до образних та емоційно-експресивних властивостей мови. У зв'язку з цим процес перекладу англомовних метафор полягає в безперервному пошуку балансу між англійською й українською мовами, а головне завдання, що стоїть перед перекладачем є максимально точне відтворення оригінальної картини світу мовою перекладу [3, с. 136]. Збагнути особливості світосприйняття носія англійської мови та реконструювати оригінальну мовну картину дає можливість уважний аналіз метафор, який є запорукою здійснення якісного перекладу [1, с. 62].

За низкою ознак виокремлюють різні типи метафор. Для нашого дослідження важливо з'ясувати, які типи метафор функціонують в економіко-публіцистичному дискурсі. До таких метафор належать загальна метафора, «стерта» метафора, метафора-кліше, адаптована метафора й оригінальна метафора.

На основі аналізу змісту низки матеріалів економічних засобів масової інформації, нами з'ясовано, що найпоширенішими в економіко-публіцистичному дискурсі є два типи метафор – «стерта» метафора та метафора-кліше.

Так звана «стерта» метафора для економіко-публіцистичного дискурсу є найбільш характерною. До «стертих» належать метафори, образний характер яких не відчувається читачем. Проблема перекладу таких метафор полягає в тому, що їх неможливо перекласти, застосовуючи калькування, тобто дослівно. Отже, переклад «стертих» метафор вимагає творчого підходу з боку перекладача. Деякі англомовні метафори цього типу мають відповідники в українській мові. Наприклад, метафора «*flat fee*» в українській мові має відповідник «*фіксований платіж*» (а не «плаский платіж» (досл.)), а «*field of*

human knowledge» українською перекладаємо як «*сфера знань*» (а не «поле знань» (досл.)) [4]. Іноді, коли подібна англомовна метафора не має відповідника в українській мові допускається її переклад за допомогою нейтрального, часто описового, виразу. Так, для перекладу «стертих» метафор іноді застосовують описовий переклад.

Не менш поширеними, ніж «стерті» метафори в економіко-публіцистичному дискурсі є метафори-кліше. Такими метафорами частково втрачено естетичний компонент, у зв'язку з чим вони часто виконують виключно конотативну функцію, чіткіше передаючи зміст висловлення, іноді надаючи йому емоційного забарвлення. Наприклад, англомовна метафора «*at the end of the day*» найчастіше перекладається українською мовою як «*в результаті*», а фраза «*not in a month of Sundays*» відповідає українській «*після дощику в четвер*» [4]. Подібні фрази також є характерними для економіко-публіцистичного дискурсу, тому нерідко можемо зустріти їх в текстах статей економічних газет чи електронних засобів масової інформації. Варто зазначити, що у випадку, коли англомовна метафора-кліше має не один український відповідник, то вибір найчастіше робиться на користь більш експресивного, оскільки він матиме більший вплив на читача.

Висновки. Отже, в результаті здійсненого дослідження ми дійшли висновку про те, що метафори досить широко використовуються в англомовному економіко-публіцистичному дискурсі. Найпоширенішими типами метафор в статтях економічної тематики є «стерті» метафори та метафори-кліше, переклад яких українською мовою вимагає від перекладача не лише професійної майстерності, а й творчого підходу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Малашняк М. Особливості функціонування метафори в дискурсі тижневика The Economist. *Іноземна філологія*. 2012. Вип. 124. С. 61–67.

2. Василик Л. Є. Номінативний та метафоричний концепти в публіцистичному тексті. *Вісник Харківського національного університету*

ім. В. Н. Каразіна. Сер. Філологія. 2007. № 766. Вип. 51. С. 249–252.

3. Бойчук К. В. Мова газетних текстів як засіб впливу на читача. *Наукові записки.* Вип. 11. 2009. С. 135–139.

4. Cambridge Dictionary. URL : https://dictionary.cambridge.org/

PHILOSOPHICAL SCIENCES

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Довгалюк Юлія Сергіївна,
студентка економічного факультету
Попов Володимир Юрійович,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Сучасні виклики російсько-української війни, яку можна розглядати в якості світоглядної, актуалізують проблему джерел нашого світогляду, нашої ідентичності та змушують заглибитись до витоків формування українського національної ідентичності в основі якої лежали певні філософські засади.

Ціль роботи. Метою роботи є дослідження впливу російсько-української війни на процеси формування нової української філософії.

Матеріали та методи. В роботі проаналізовано ряд джерел, що дають можливість сформулювати тенденції розвитку української філософії. Серед дослідників, які займаються вивченням питання української філософії можна відзначити Попова В. Ю., Половця В., Кебуладзе В., Єрмоленко В., тощо.

Результати обговорення. Розвиток філософської думки в Україні бере свій початок ще з часів Русі, коли філософія набувала форму православного любомудрія. Воно сформувалося під безпосереднім впливом пізньої східної патристики, набуваючи своєрідних національних рис внаслідок пристосування християнських засад до місцевих духовних традицій. За словами одного з співавторів, головною заслугою любомудрія була «теолого-історіософська легітимізація Русі як незалежного і суверенного державного утворення» [1].

Разом з тим, руське любомудріє несло в собі й своєрідну «печать духа свободи», яка базувалася на самоуправному житті міських громад та територіальній децентралізації.

Після монгольської навали та втратою українцями своєї державності цей дух свободи продовжував своє існування в засадах Литовського та Магдебурзького права, діяльності православних братств, та згодом в козацьких вольностях.

Свобода знаходить своє обґрунтувати в ідеях філософів українського Відродження та Реформації. Зокрема, один з тогочасних українських мислителів Станіслав Оріховський-Роксолан розглядав відсіч турецькій навалі як боротьбу Речі Посполитої (до якої належала тодішня Україна), в якій панують вольності проти деспотичної Османської імперії.

Дух козацької вольності пробивався і в складних схоластичних конструкціях філософів Києво-Могилянської академії (П. Могили, І. Гізеля, С. Яворського, Т. Прокоповича, Й. Кононовича-Горбацького).

Особливо важливою постаттю в даний період вважається Григорій Сковорода, який вважається одним із найвидатніших філософів України, що найбільшим чином у своїй творчості відбив особливості української національної ментальності. Свобода у філософії Сковороди займає особливе місце, якій він присвятив свій знаменитий філософський вірш «De Libertate (лат. Про свободу)», у якому свобода розглядається як найвища цінність [2]. Ця тенденція і зараз яскраво проглядається у сучасних умовах боротьби українців за незалежність та волю.

Доба Романтизму була епохою формування української національної ідеї. Один з представників Кирило-Мефодіївського Братства В. Білозерський вже тоді причиною трагічної долі українського народу, вважав Росію [3]. Ще одним фактором, що мав вплив на поневолення України, на думку членів Братства була втрата національної ідентичності. Саме ці проблеми були суттєво відчутними і на початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

У національно-визвольних змаганнях початку ХХ ст. українська

національна ідея знайшла своє втілення в створенні першої модерної власної державності. Але втративши її, українство пройшло низку трагічних випробувань: червоний терор, Розстріляне відродження, Голодомор, боротьбу з дисидентськими рухами. Весь цей період відбувалась боротьба за національну свободу та одночасне її придушення. Українська філософія найбільш активно розвивалася в еміграції та діаспорі такими мислителями як Д. Чижевський, І. Мірчук, Д. Донцов та іншими. Подекуди, у діаспорі українські ідеї проголошувались більш жваво, ніж в самій Україні. Марксистсько-ленінська філософія, що запанувала в СРСР спочатку мала ідеологічного характеру, але згодом в часи «відлиги» зазнала значних трансформацій у бік гуманізації, націоналізації та наближення до західних зразків філософування (В. Шинкарук, П. Копнін, М. Попович). Наприкінці 80-х років, із початком політики перебудови в СРСР багато філософів брали активну участь у демократичному русі, були ініціаторами утворення організацій національно-демократичних партій. Зокрема, вже покійний директор Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України М. В. Попович був одним зі співзасновників Народного Руху України.

Нова сторінка української філософії відкрилась з проголошенням Незалежності України у 1991 році. Філософія стає важливим чинником духовної незалежності держави. Орієнтація філософії на національні цінності є важливою, оскільки цим і виділяє дану течію від інших, має вплив на формування відчуття національної ідентичності, національної ідеї та народного світогляду. Переломним моментом стала Революція Гідності 2014 року та початок російсько-української війни на сході України, коли заклались перші основи для звільнення свідомості українського народу від радянських та російських наративів.

24 лютого 2022 року відбувся початок повномасштабного вторгнення, що змінив ставлення до питання свободи, справедливості, демократії, національної ідентичності, мови, культури та інших сфер як культурного, так і духовного життя. Російсько-українська війна поставила перед українською філософією

нові виклики та можливості.

Серед особливостей формування нових національних ідей є зміцнення національного духу та створення «філософії перемоги». Відбувається переосмислення та повернення до ідей українських філософів минулого.

Сучасний українець розуміє важливість формування власного світогляду не через призму радянських чи російських насаджень, а через засвоєння ідей філософії Г. Сковороди, діячів Кирило-Мефодіївського братства, М. Грушевського, Д. Чижевського, Д. Донцова та інших відомих українських філософів, які активно просували ідею свободи як центральну для українського державотворення.

Початок повномасштабної війни вплинув на думки сучасних провідних українських філософів. Так, Вахтанг Кебуладзе, намагається знайти причини та наслідки. Посилаючись на думку Геґеля, Вахтанг пише: «слабкі суспільства можуть вийти з війни сильнішими. Додам лише те, що це може статися лише в тому разі, якщо війна не знищить ці суспільства». Філософ знаходить власну істину на межі думок Гобса та Геґеля, приходить до висновку, що виправдання війни є неможливим, проте необхідно прийняти її реальність та неуникність, особливо враховуючи існування імперіалістичної держави Росія [4].

Ще один філософ сучасності, Володимир Єрмоленко, нмагається створити модель нової післявоєнної української держави. Для нього основними стовпами української суспільної угоди є безпека, справедливість та повнота. Важливо контролювати, в яких сферах втручання держави є необхідним, а в яких необов’язковим. Адже важливою ланкою є суспільство, його ініціатива та самоорганізація [5].

Висновки. Отже, під впливом російсько-української війни відбуваються суттєві духовні зміни в усьому нашому суспільстві, які знаходять своє усвідомлення в філософії. Сучасні українські філософи фокусуються на створенні філософії перемоги та моделі нової української держави з новою українською філософією, що розвивається незалежно та вільно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попов В. Ю. Філософія і державність: українські варіації. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вінниця – 2023. № 1. том 2. С. 47-56. URL: https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14118 (дата звернення 2.12.2023 р.)

2. Сковорода, Григорій. De libertate (Про свободу). URL: https://dityinfo.com/grigorii-skovoroda/grigorii-skovoroda-de-libertate.html (дата звернення 2.12.2023 р.)

3. Половець В. Василь Михайлович Білозерський (до 190-х роковин від дня народження). URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/109977/18-Polovets.pdf?sequence=1 (дата звернення 2.12.2023 р.)

4. Кебуладзе, Вахтанг. Чи може війна бути виправданою? *Forbes.* URL: https://forbes.ua/lifestyle/chi-mozhe-viyna-buti-vipravdanoyu-voyuvati-dlya-lyudstva-prirodno-chi-neobkhidno-poyasnyue-filosof-vakhtang-kebuladze-27022023-11942 (дата звернення 3.12.2023 р.)

5. Єрмоленко, Володимир «Яка суспільна угода нам потрібна?» *Forbes.* URL: https://forbes.ua/lifestyle/yaka-suspilna-ugoda-nam-potribna-filosof-volodimir-ermolenko-pro-te-yak-pobuduvati-novu-ukrainsku-derzhavu-20092022-7999 (дата звернення 3.12.2023 р.).

ПАРАДОКС ПОЛАНІ ТА РОЗВИТОК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, АБО ПРИЧИНА ЧЕРЕЗ ЯКУ БІЛЬШІСТЬ ЛЮДЕЙ НЕ ЗАМІНИТЬ ШІ

Місоченко Сергій Юрійович,
Аспірант Біомедичної Інженерії,
Штанько Валентина Ігорівна,
доктор філософських наук, професор
Харківський національний університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна

Вступ. / Introductions.

Парадокс Полані, названий на честь британсько-угорського філософа Майкла Полані, представляє собою теорію, яка стверджує те, що наше розуміння світу та наші можливості в значній мірі виходять за рамки нашого явного знання. Згідно з цією теорією, яку сформулював Майкл Полані у своїй книзі "Мовчазний вимір" (The Tacit knowledge) у 1966 році, парадокс виникає тоді, коли люди виконують завдання, які вони інтуїтивно розуміють, але не можуть явно сформулювати правила чи процедури, які за ними стоять.

Термін "Парадокс Полані" вперше використав економіст Девід Автор у своїй роботі "Парадокс Полані та форма зміни зайнятості" в 2014 році. Даний парадокс можна узагальнити гаслом "Ми можемо знати більше, ніж можемо розповісти", і він розкриває важливий аспект когнітивного явища, де існують завдання, які, хоча ми їх розуміємо, але не можемо явно виразити правила чи процедури для їхнього виконання, або які не можуть бути адекватно представлені у вигляди систематизованих даних.

Цей парадокс розглядається як одна з основних перепон у розвитку штучного інтелекту та автоматизації через труднощі у програмуванні, спричинені відсутністю доступних свідомих знань.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є аналіз Парадокса Полані в контексті штучного інтелекту (ШІ), виявлення впливу цього парадокса на розробку та застосування ШІ, а також розгляд аналогічних теорій. Важливість неформальних знань, складних для формалізації, підкреслюється в контексті

програмування і розв'язання творчих завдань. Крім Парадокса Полані, розглядається концепція парадокс Моравека, що акцентує значення неявних знань у практичній діяльності. Таким чином, робота прагне проілюструвати вплив неявних знань на сферу штучного інтелекту і зіставити його з аналогічними теоріями.

Матеріали та методи./Materials and methods. У даній роботі аналізуються ідеї, наведені у книзі "Мовчазний вимір", робота "Парадокс Полані та форма зростання зайнятості", та інші матеріали, у яких обговорюють цей, або схожі парадокси, як наприклад Парадокс Моравека.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Майкл Полані висловлює думку, що при виконанні творчих, або пов’язаних з їх професійним виміром завдань люди використовують свої неявні знання, які складно виразити словесно. Неявні знання можна визначити як знання, які люди отримують в ході отримання і засвоюють несвідомо, тому їх важко сформулювати і кодифікувати. Експліцитне знання, протилежне неявному знанню, - це знання, яке можна легко вербалізувати і формалізувати, як наприклад математичні формули [1].

Оскільки неявне знання не може бути сформульоване у тезисній або формальній формі, Полані підсумовує суть неявного знання у слогані "Ми можемо знати більше, ніж можемо розповісти" [1]. Повсякденні дії, засновані на неявному знанні, включають розпізнавання обличчя, керування автомобілем, їзду на велосипеді, написання переконливого абзацу тексту, розробку гіпотези для пояснення маловивченого явища [2]. У якості ілюстрації можна представити розпізнавання обличчя: ми можемо розпізнати обличчя нашого знайомого з мільйона інших, при цьому, не усвідомлюючи того, що знаємо його обличчя. Нам було б важко описати точне розташування його очей, носа і рота, оскільки ми запам'ятовуємо обличчя несвідомо [3].

Як прелюдія до "Мовчазного виміру", у своїй книзі "Особисте знання" (1958) Полані стверджує, що будь-яке знання є особистим, наголошуючи на глибокому впливі особистих почуттів і схильностей на практику науки і знання.

Сперечаючись з домінуючою на той час думкою емпіриків про те, що розум і досвід зводяться до отримання даних чуттєвим методом і наборам правил, він відстоює пост-позитивістський підхід, який визнає, що людські знання часто виходять за межі їхнього явного вираження. Будь-яка спроба визначити неявне знання призводить лише до самоочевидних аксіом, які не можуть пояснити, чому ми повинні їх приймати. Автоматизація вимагає високого рівня точності, щоб повідомити комп'ютеру, що потрібно робити, тоді як неявні знання не можуть бути передані у «командній» формі. Тому машини не можуть забезпечити успішні результати в багатьох випадках: вони мають явні знання (сирі дані), але, тим не менш, не знають, як використовувати ці знання для розуміння завдання в цілому. [3] Ця розбіжність між людським мисленням і алгоритмами навчання ШІ ускладнює автоматизацію завдань, які вимагають здорового глузду, гнучкості, адаптивності та суджень - людських інтуїтивних знань [3].

Економіст Массачусетського технологічного інституту Девід Автор є одним з провідних скептиків, які сумніваються в перспективах машинного інтелекту. Незважаючи на експоненціальне зростання обчислювальних ресурсів і невпинний темп автоматизації з 1990-х років, стверджує Автор, парадокса Полані заважає сучасним алгоритмам замінити людську працю в ряді кваліфікованих професій. Таким чином, журналісти та експертні коментатори переоцінюють ступінь замінюваності людської праці машинами [4]. Хоча сучасна інформатика прагне подолати парадокс Полані, постійно мінливий, неструктурований характер деяких видів діяльності наразі створює страхітливі виклики для автоматизації. На думку Автора, існує два типи завдань, які виявилися складними для штучного інтелекту (ШІ): абстрактні завдання, які вимагають здатності вирішувати проблеми, інтуїції, креативності та переконання, з одного боку, і ручні завдання, що вимагають ситуативної адаптації, візуального розпізнавання, розуміння мови та особистої взаємодії, з іншого. Абстрактні завдання характерні для професійних, управлінських і технічних професій, тоді як професії у сфері обслуговування та робітничі

професії включають багато ручних завдань (наприклад, прибирання та переміщення предметів за деякими неявними правилами). Ці роботи, як правило, доповнюються машинами, а не замінюються ними.

Одним з проявів подібної проблеми він наводить стан Ш.І. безпілотних машин на даний час - Незважаючи на витрачені роки та мільярдні інвестиції, витрачені на розробку безпілотних автомобілів та роботів-прибиральників, ці системи машинного навчання продовжують боротися зі своєю низькою адаптивністю та інтерпретованістю, від нездатності безпілотних автомобілів зробити несподіваний об'їзд до вразливості роботів-прибиральників перед домашніми тваринами та дітьми без нагляду [5]. Натомість, щоб дозволити безпілотним автомобілям функціонувати оптимально, ми повинні суттєво змінити поточну дорожню інфраструктуру, мінімізувавши потребу в людських здібностях в усьому процесі водіння [6].

Подібним до парадоксу Полані є так званий Парадокс Моравека. Парадокс Моравека стверджує, що порівняно зі складними завданнями, які вимагають високорівневих міркувань, комп'ютерам важче опанувати низькорівневі фізичні та когнітивні навички, які є природними і легкими для виконання людиною. Приклади включають обробку природної мови, яка є однією зі складних задач машинного навчання, оскільки у природній мові присутні особливості контексту та абстракцій, та вправні фізичні рухи (наприклад, біг по пересіченій місцевості).

На основі аналізу вищезгаданих теорій ми можемо прийти до доволі таки парадоксального висновку – автоматизація навичок навіть найменш підготовленого ручного працівника може викликати величезні труднощі, оскільки ці роботи вимагають сприйняття мобільності, та дуже специфічного досвіду, який отримується та аналізується робітником інтуітивно (неявних знань). За словами когнітивіста Стівена Пінкера з його книги "Мовний інстинкт", "головний урок тридцяти п'яти років досліджень ШІ полягає в тому, що важкі завдання є легкими, а легкі завдання - важкими". Продовжуючи дискусію Девіда Автора про поляризацію робочих місць, Пінкер стверджує, що

поява інтелектуальних машин нового покоління поставить під загрозу заміни біржових аналітиків, інженерів-нафтохіміків та членів комісій з питань умовно-дострокового звільнення. Садівники, портьє та кухарі, навпаки, наразі перебувають у безпеці.

З іншої сторони, це опосередковано підтверджується давно відомим у сфері машинного навчання правилом – найкраще піддаються автоматизації чи прогнозуванню ті задачі, усі умови яких можна звести до деякого, попередньо визначеного, набору вхідних даних, як-то аналіз правопису згідно з правилами чи визначення кореляції одних даних по відношенню до інших.

Критика даних теорій:

Деякі технологічні оптимісти стверджують, що останні досягнення в машинному навчанні подолали парадокс Полані. Замість того, щоб покладатися на алгоритми програмістів, які навчають їх людським знанням, комп'ютерні системи тепер здатні самостійно вивчати неявні правила з контексту, численних даних і прикладної статистики. Оскільки машини можуть виводити неявні знання, на які спирається людина, з прикладів без допомоги людини, вони більше не обмежені тими правилами, які неявно застосовуються, але не усвідомлюються людиною.

Джеррі Каплан, підприємець із Кремнієвої долини та експерт зі штучного інтелекту, також ілюструє цю тезу у своїй книзі "Люди не потрібні", обговорюючи чотири ресурси та здібності, необхідні для виконання будь-якого завдання: усвідомлення, енергія, міркування та засоби. Біологічна система людини (комплекс "мозок-тіло") природно поєднує всі ці чотири властивості, тоді як в електронній сфері машини сьогодні отримують ці здібності завдяки прискореному розвитку робототехніки, машинного навчання та систем, що живлять сприйняття. Наприклад, сенсорні дані, що надаються широкою мережею датчиків, дозволяють ШІ сприймати різні аспекти навколишнього середовища і миттєво реагувати в хаотичних і складних ситуаціях реального світу (обізнаність); накази і сигнали для виконавчих пристроїв можуть бути централізовані і управлятися в кластерах серверів або в "хмарі" (Обчислення).

Аргумент Каплана безпосередньо підтримує твердження про те, що парадокс Полані більше не може перешкоджати подальшим рівням автоматизації - чи то при виконанні рутинних завдань, чи то при виконанні ручної роботи. Як каже Каплан, "автоматизація не залежить від кольору вашого комірця" [7].

Одним із прикладів, що підтверджує аргумент Каплана, є представлення дослідницькою групою Google Brain AI у 2017 році Cloud AutoML-автоматизованої системи, яка може допомогти кожному бізнесу в розробці програмного забезпечення зі штучним інтелектом. Алгоритми навчання AutoML автоматизують процес побудови моделей машинного навчання, які можуть взяти на себе конкретне завдання, з метою демократизації ШІ для якомога ширшої спільноти розробників та бізнесу. За словами генерального директора Google, хмарний AutoML взяв на себе частину роботи програмістів (що є, за словами Автора, "абстрактним завданням") і тим самим запропонував одне з рішень проблеми дефіциту експертів з машинного навчання.

Висновки./Conclusions. Підсумовуючи, можна сказати, що системи штучного інтелекту ще не наблизилися до людини з точки зору парадоксу Полані. Отже, подолання цього парадоксу у людей все ще залишається дуже дискусійним питанням, і, згідно зі знань що має людство – доволі ймовірна можливість, за якою розвиток ШІ буде представляти собою горизонтальну асимптоту – нескінченно наближаючись до імітації людини, але завжди імітуючи її не повністю. Та навіть у разі успіху може знадобитися дуже багато часу для того, щоб ШІ повністю наслідував людину і спростовував парадоксальні теорії.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Polanyi, Michael (May 2009). The Tacit Dimension. Chicago: University of Chicago Press. ст. 1–26. ISBN 9780226672984. OCLC 262429494. [Електронний ресурс] / Polanyi, Michael – Режим доступу до ресурсу http://www.worldcat.org/oclc/262429494

2. Chugh, Ritesh (2015), "Do Australian Universities Encourage Tacit Knowledge Transfer", Proceedings of the 7th International Joint Conference on Knowledge Discovery, Knowledge Engineering and Knowledge Management (Lisbon, PT): ст 128–135, [Електронний ресурс] / Chugh, Ritesh – Режим доступу до ресурсу https://www.academia.edu/19661139

3. Walsh, Toby (September 7, 2017). Android Dreams: the Past, Present and Future of Artificial Intelligence. London: C Hurst & Co Publishers Ltd. ст. 89-97. ISBN 9781849048712. OCLC 985805795. [Електронний ресурс] / Walsh, Toby Режим доступу до ресурсу: http://www.worldcat.org/oclc/985805795

4. Autor, David (2014), Polanyi's Paradox and the Shape of Employment Growth, NBER Working Paper Series, Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research, ст. 1–48, [Електронний ресурс] / Autor, David – Режим доступу до ресурсу: http://www.nber.org.ezproxy1.library.usyd.edu.au/papers/w20485.pdf

5. Prassl, Jeremias (2018). Humans as a Service : the Promise and Perils of Work in the Gig Economy. Oxford: Oxford University Press. pp. 138–139. ISBN 9780198797012. OCLC 1005117556. [Електронний ресурс] / Prassl, Jeremias – Режим доступу до ресурсу: http://www.worldcat.org/oclc/1005117556

6. Badger, Emily (January 15, 2015). "5 Confounding Questions that Hold the Key to the Future of Driverless Cars" [Електронний ресурс] / Badger, Emily – Режим доступу до ресурсу: https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2015/01/15/5-confounding-questions-that-hold-the-key-to-the-future-of-driverless-cars/.

7. Kaplan, Jerry (2015). Humans Need Not Apply : a Guide to Wealth and Work in the Age of Artificial Intelligence. New Haven: Yale University Press. ст. 41–43, 145. ISBN 9780300223576. OCLC 907143085. [Електронний ресурс] / Kaplan, Jerry – Режим доступу до ресурсу http://www.worldcat.org/oclc/907143085

КРАСА І ГАРМОНІЯ У ЖИТТІ ТА СПОРТІ

Попова О. Б.
к. філос. н., доцент
Бабій Богдана Антоліївна,
Дуб Вікторія Олександрівна,
Панчук Мирослава Андріївна,
Московчук Каріна Олегівна,
Львін Руслан Станіславович,
Студенти
Національний університет
фізичного виховання і спорту України,
м. Київ, Україна

Вступ. Потворне і прекрасне у житті, мистецтві та спорті – це широкий діапазон взаємодій, проявів і вражень, коли автори можуть використовувати неочікувані, неповсякденні засоби, щоб створювати відчуття та викликати емоції, що є протилежними, але такими, що не існують одне без одного, вони є основними естетичними категоріями. Краса – це більш буденне поняття, а прекрасне – це щось удосконалене і гармонічне, це те, що зливається з ідеальними уявленнями. Прекрасне є певною категорією естетики, яке характеризує явища, які вважаються найвищою естетичною цінністю, воно пов’язане з поняттям ідеалу. Антиподом до них виступає категоріє потворного. Їхня взаємодія – один з базових елементів соціального буття, важливий елемент розвитку особистості в суспільстві.

Ціль роботи. Метою і ціллю роботи є показати значення категорії краси у житті і творчості як окремої людини , так і соціуму в цілому, релятивність та взаємозалежність цього поняття з категорією потворності, присутність цих категорій у сфері фізичної культури і спорту.

Матеріали та методи. Основним методом даного дослідження є соціально-філософський аналіз етико-естетичної категорії краси у соціальному просторі, її взаємодії з категорією потворності, проявів та взаємозалежності їх у сфері фізичної культури і спорту.

Результати та обговорення. Питання про прекрасне і потворне, красиве і некрасиве, досконале і недосконале розглядаються в царині етики та естетики. Ці два поняття релятивні і взаємозалежні, не існують одне без одного, і не стосуються лише зовнішніх проявів життя та діяльності, але є екзистенційними сутностями існування соціуму. В той же час, вони є неоднозначними і амбівалентними у кожний історико-культурний момент розвитку людської цивілізації.

Люди, природа, архітектура - все, що оточує нас у житті, все це сповнене прагнення до прекрасних форм, краси почуттів, проявів почуттів, етики та естетики спілкування: «Краса є в усьому, але не кожен здатен її побачити» (Конфуцій). У сфері духовної культури поняття краси уособлює певний символ «ідеальних» культурних цінностей. Надзвичайним проявом краси є художній образ, поширений в різних культурних спільнотах уявлення про прекрасне та про його ідеал часто не просто різні, але й навіть протилежні. Поняття прекрасного передбачає включення парадигми гармонії , яка, у свою чергу, несе у собі відчуття перемоги над темними силами, єднання окремих частин у загальне ціле: «Біль проходить, а краса залишається» (Огюст Ренуар). Краса в усі часи визнавалась благом. Споглядаючи твори живопису, скульптури, слухаючи музичні шедеври, людина переживає цілий діапазон відчуттів, естетичних переживань, що творять її індивідуальність і єднають її зі світом. Успішна архітектура, як геніальна, так і просто талановита, остаточно компенсує недостатність естетичності в необхідній функціональності, створюючи не тільки привабливий світ ззовні, але й задовольняючи потреби людей в красі та гармонії.

В той же час, як категорія суспільного буття, краса часто не тільки виступає на стороні зла, але може бути і його інструментом і навіть центральним атрибутом. Виключно естетичне начало ще не творить гармонійну особистість. Впродовж століть представники мистецької та творчої еліти часто виступали проти загальних засад краси та гармонії, девіантно порушуючи консервативні принципи та традиції. У своєму прагнення змінити світ, вони

наражали суспільство на далеко не позитивні наслідки, забуваючи біблійний припис про те, що «добрі наміри ведуть до пекла». Інтелектуальній еліті належить авторство усіх найвитонченіших антилюдських ідеологій: антисемітизму, нацизму, марксизму та інших. Так звана «прогресивність» інтелектуалів викликає сумнів, адже нерідко прекрасне виховання та освіта ніяк не заперечують їм занурюватись у вир ідей, не замислюючись над наслідками втілення «високих» ідей та нібито «гуманних» цілей, шкода від втілення яких може в рази перевищувати корисність. В усі часи видатні військові, політичні, наукові, культурні діячі з відвертою цинічністю заявляли, що «переможців не судять», а тому «висока мета» виправдовує брудні засоби. Наполеон занапастив сотні тисяч, прагнув всесвітньої диктатури, однак, дотепер його оточує аура величі і захоплення з боку суспільства. Таким чином, естетика неефективна без етики, її принципів та базових засад, справді прекрасне виникає в результаті єднання етики та естетики, вони нероздільні. Прекрасне завжди працює на благо добра, для блага людини, закликаючи та підносячи її до висот гармонії та досконалості, творячи взірці раціональності, гуманізму та поваги до людей.

У світі архітектури, як особливому і специфічному виді ужиткового мистецтва, існує вічна боротьба між потворним і прекрасним. Потворне може бути виразом сміливості та експериментальності, викликаючи суперечки і роздуми. З іншого боку, прекрасне в архітектурі завжди вражає своєю естетикою і гармонією форм, створюючи враження вічності та краси. Потворне часто відображає сучасність та руйнівний дух експериментів. Складні архітектурні структури, які на перший погляд можуть здатися неправильними чи дивними, насправді викликають поглиблення в тему і спонукають до розмови про значення та функцію архітектури у постмодерному світі. Прекрасне виявляється у витончених лініях, симетрії та дбайливому виборі оздоблення та будівельних матеріалів. Такі будівлі надихають, створюючи враження вічності та краси. Вони стають символами естетичної досконалості та вишуканості. Врешті решт, потворне та прекрасне в архітектурі можуть існувати поруч, формуючи багатофакторний пейзаж, який відображає

різноманіття сучасного світу. Важливо враховувати, що смаки в суспільстві дуже різноманітні, і те, що вважається потворним для одних спільнот, навпаки, здаватимуться прекрасним для інших. Зображення потворного у мистецтві сприяє відображенню життя в усій його повноті.

Потворне і прекрасне у мистецтві – це широкий особливий простір боротьби між світлом і тінню. Хоча прекрасне є основною категорією етики та естетики, поняття потворності необхідне для виокремлення поняття краси, для усвідомлення його релятивності, з одного боку, і субстанціональної необхідності для аксіології життя, з другого. Те, що красиве та прекрасне, воно потрібне і бажане, те, що потворне – неприємне, огидне, проти якого треба боротися і яке навіть потрібно знищувати.

Коли окремий індивід прагне займається розвитком та удосконаленням власного тіла в царині фізичної культури, він удосконалює себе в рамках власної індивідуальності, окремішності та самостійності, коли ж він займається спортом, орієнтуючись на спортивну перемогу, він реалізує власне прагнення до краси і гармонії в загальному соціальному просторі, орієнтуючи себе на ті зразки прекрасного, що є допустимими і прийнятними в даному соціально-культурному середовищі, він гармонізує себе з навколишнім соціальним простором, досягаючи найкращого результату. Фізична культура, заснована на гуманістичних принципах екологічної етики, спонукає індивідуума прагнути до поєднання фізичного розвитку з духовною досконалістю. Фізична культура зосереджує особистість на внутрішньому індивідуальному процесі, навіть, якщо він і протікає у колективі з іншими такими ж особистостями Та особливою категорією соціального прояву та соціальної взаємодії є краса взаємовідносин у спортивному процесі, зокрема, під час змагань. Змагання у сучасному олімпійському спорті засновуються на принципах олімпізму справедливості, честі та гідності, на повазі до суперника, на принципах, які заперечують агресивність та мізантропію, а тільки – гуманізм та емпатію. Сукупність цих принципів і створює і забезпечує красу спортивного процесу, як зовнішнього, так і внутрішнього. Але, говорячи про

красу і потворність у спорті, не забуваємо про сферу професійного спорту, про його «гострі кути», відмову від «олімпізму», установку та агресивність, брутальність, відсутність емпатії та навіть соціопатію та мізантропію. Сучасний професійний спорт відверто заперечує принцип справедливості, вважаючи за таку соціальний дарвінізм, відсутність рівноправного колективізму та взаємоповаги, захисту честі і гідності індивідуума. За таких умов шлях до краси та гармонії у соціальному спортивному процесі закривається, залишається лише категорія потворності.

Висновки. Отже, краса і гармонія в житті і спорті – невід'ємна частина соціально-культурного простору. Парадигма краси релятивно та амбівалентно поєднана з категорією потворності, вони обидві є соціально і культурно обумовленими;

- фізична культура і спорт – соціальні інститути, метою яких є перетворення людини, втілення в життя її краси, як тілесної, так і духовної;
- спорт як соціальний інститут і явище культури неможливий без прагнення до досконалості, яка є красою і гармонією;
- розгляд проблем поєднання краси тілесної і духовної в спорті-першочергове завдання спортивної науки;
- спорт – це прагнення до реалізації краси тілесної, її єднання з красою духовною, і досягнення цього у процесі спортивної взаємодії;
- прагнення до краси у спортивному змаганні – першочергова задача для акторів спортивного процесу;
- як у соціальному житті, так і у спорті боротьба за красу і гармонію може виявитися амбівалентним каменем спотикання у конфліктах спортивного змагального процесу;
- опертя на принципи гуманізму, спортивної та екологічної етики-це гарантія уникнення помилок на шляху до гармонії, переможної досконалості, вчасне виявлення проявів потворності та вихід на рівень консенсусу у взаємодії з акторами спортивного процесу.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ГІМНАЗІЯХ М. КИЄВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТ.

Попова Оксана Борисівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін НУФВСУ
ORCID: 0000-0002-0457-4883

Адміністрування освітньо-виховного процесу у навчальних закладах Києва другої половини XIX ст. є актуальною і цікавою темою для історичного дослідження, оскільки це частина вітчизняної історії. Метою даної статті є розгляд заходів, прийомів та методів адміністрування навчального процесу в середніх навчальних закладах м. Києва у др. половині XIX ст. Вітчизняний досвід системи освіти часів Російської імперії, хоча і носив авторитарний характер, все ж містить і цікаві та специфічні елементи адміністрування навчально-виховного процесу. Розглядуваний період важливий з точки зору формування нових форм громадської активності, зокрема, і в системі освіти.

Значну увагу адміністрації навчальних закладів приділяють відслідковуванню поведінки вихованців. Так, 1 лютого 1875 року обговорювалася ситуація з вихованцем Гіляровим, який смалив «у клозеті», за що його було суворо покарано – йому оголосили догану перед класом через директора колегії [1, с. 14] Задля покращення ситуації з поведінкою учнів дирекція колегії Павла Галагана вирішила звернутися з проханням до міністерства народної просвіти про утвердження серед класних посад «панів наглядачів на однакових засадах з помічниками класних наставників у гімназіях» [1, с. 7] Сама по собі уже ця ініціатива яскраво демонструє авторитарні методи виховання і контролю у системі середньої освіти, що панували у розглядуваний період. Цього ж 1875 року, але 16 січня у протоколі засідання правління колегії нагадується, що питання з наглядачами вже піднімалося раніше в січні 1874 року, і мова йшла про те, що наглядачам доручається спостерігати за поведінкою вихованців вночі і в деякі години дня,

коли наглядати за усіма вихованцями складно для одного чергового вихователя, і саме через це слід особливу увагу звернути на рівень їхньої освіченості, яка має відповідати рівню освіченості наглядачів пансіонів при гімназіях відомства Міністерства народної просвіти. [1, с. 8]. Спостерігається тенденція до пом'якшення покарань, до демократизації методів регулювання поведінки вихованців. У лютому 1883 року одним з місцевих керівників навчальних закладів було підняте питання про відміну покарань учнів середніх навчальних закладів карцером однак вирішене не було, а тільки зазначалось, що [2, с. 57]. У річному звіті про стан київської жіночої гімназії за 1883 рік говориться про наявність «7 основних класів, підготовчого, 8-го додаткового та 5, 6 і 7 паралельних». підвищення платні за навчання - замість 35 карбованців на рік-45 [3, с. 24]. На засіданнях вчених рад піднімається питання про недостатність штатного персоналу, в першу чергу, учителів, а також класних наглядачів. [3, с. 25] Зазначається, що річна плата за урок в нинішній момент 50 карбованців, в той час як в інших гімназіях Києва «ця плата доходить до 75 карбованців» [3, с. 25]. До 1 січня 1883 р. кількість учениць складала 443, у порівнянні з минулим, 1882 роком, на 41 учениця більше, що пов'язано було з збільшенням кількості класів. При цьому відмічалось, що успішно курс гімназії завершили не всі учениці – лише 346, що склало 85.61% від усіх, що було до початку екзамену, а їх нараховувалось 403. [3, с. 25]. Додавалось, що поведінка учениць є відмінною «в усіх відношеннях», а середня оцінка за поведінку-4,996 [3, с. 26]. Вихованки жіночих гімназій вивчали закон Божий як окремий предмет, до того ж для цього предмету виділялися два недільні уроки. В той же час розпорядженням попечителя учбового округу учениці звільнялися від екзамену з історії перенесенням його на випускний 5 клас [3, с. 31]. Відслідковувалися і хвороби гімназисток, що загалом мали застудний характер, а також траплялися хвороби «черевної порожнини». З епідемічних хвороб фіксувалися кір та скарлатина, хоча і небагато. Адміністрація закладу відслідковувала умови проживання вихованок, зокрема, зазначалось, що у 1883 році на приватних квартирах проживало 72 учениці, що складало 16,25% всіх

учнів. За оренду приміщення гімназія сплачувала 6500 карбованців. Приміщення на вулиці Михайлівській в будинку Рапопорт складається з трьох поверхів головного корпусу, в якому розміщені класи, дві рекреаційні зали, фізичний кабінет, бібліотека та квартира головної наглядачки [3, с. 28]. Велику незручність гімназія відчувала через відсутність гімнастичної зали, внаслідок чого цей важливий предмет «занять дітей не може викладатися в гімназії» [3, с. 24]. В колегії Павла Галагана встановлювався контроль за відпустками до лікаря, очевидно, що учні цим зловживали, а після завершення лікування фельдшер мав зразу ж про це повідомляти черговому вихователю [1, с. 11-12].

Отже, документи свідчать, що за означений період, адміністрування навчально-виховного процесу в середніх навчальних закладах м. Києва носило авторитарний імперський характер, але через жорсткий контроль та обмеження пробивалися паростки вільного навчально-освітнього процесу, метою якого була висока якість отриманих знань.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Архів м. Києва, Ф.185, Оп.1, Сп.№23
2. Архів м. Києва, Ф.81,Оп.54,Сп.№11
3. Архів м. Києва, Ф.55,Оп.2, Сп. №42,

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ШКОЛІ

Старина Наталя Володимирівна,
вчитель англійської мови
Криворізька гімназія 41
м. Кривий Ріг, Україна

Вступ. / Introduction. На сучасному етапі інтеграції України до Європи особливого значення набуває вивчення сучасних європейських мов. Вивчення двох іноземних мов у контексті шкільної освіти – реальність і потреба сьогодення.

Державний стандарт базової та повної середньої освіти, нові програми з навчальних предметів для загальноосвітніх навчальних закладів, сучасне навчально-методичне забезпечення вивчення окремих предметів стали своєчасним відгуком на сучасне замовлення суспільства. У цих документах обґрунтовуються принципи інформаційно-комунікативного спрямування особистісної орієнтації, автономії учня, навчання, взаємопов'язаного з різними видами діяльності, які реалізують ключові компетенції випускника середньої школи.

Мета роботи. / Aim. Розглянути поняття «друга іноземна мова» та основне призначення іноземних мов – оволодіння учнями уміннями та навичками іншомовного спілкування спілкування.

Матеріали та методи. / Materials and methods. У методиці вивчення іноземної мови поняття «друга мова» означає, що учень уже вивчав принаймні одну іноземну мову. Під поняттям «друга іноземна» ми розуміємо мову, що вивчається після першої, незалежно від рівня, досягнутого у її оволодінні

Основною метою навчання другої іноземної є формування в учня здібності, готовності та бажання брати участь у міжкультурній комунікації та самовдосконалюватися в сфері вивчення іноземних мов. Розвиток у школяра комунікативної компетенції, дозволяє йому відповідно до реальних потреб та інтересів використовувати іноземну мову на базовому рівні в найбільш типових

соціально детермінованих ситуаціях мовного безпосереднього і опосередкованого спілкування.

Даний рівень володіння комунікативною компетенцією передбачає наявність в учня (в межах вимог, визначених програмою):

- знань про систему мови та навичок оперування мовними засобами спілкування даної мови;

- комунікативних умінь, тобто вмінь розуміти і висловлюватися на іноземній мові відповідно до конкретної сфери, тематики і ситуації спілкування, мовного завдання і комунікативного наміру, а також з урахуванням національно-культурної специфіки країн мови, що вивчається.

У процесі вивчення другої іноземної в умовах контактування трьох (української, англійської та німецької), а інколи і чотирьох (української, англійської, німецької та польської) мов виникають як негативні для набуття мовного досвіду проблеми інтерференції рідної та першої іноземної мови, так і можливості для позитивного перенесення здобутого мовного досвіду на нову іноземну мову. Як свідчить практика навчання однієї іноземної мови на базі іншої, успішному оволодінню другою мовою на початковому етапі сприяють такі лінгвістичні особливості:

- генетична спорідненість німецької та англійської мов;

- латинська спорідненість;

- спільні моменти у вимові;

- наявність спільного пласту лексики германського походження;

- аналогічні граматичні явища, близькі за структурою та значенням;

- схожі мовленнєві зразки, що вивчаються на початковому рівні.

При вивченні другої другої іноземної мови враховуємо, що:

1. Англійська й німецька як германські мови споріднені в багатьох аспектах. Насамперед це простежується у лексиці, особливо на початковому етапі, де можна помітити багато відповідностей та очевидний зв'язок між німецькою та англійською мовами. До того ж є багато інтернаціоналізмів, здебільшого греко-латинського походження, які трапляються в обох мовах.

2. Учні відповідальніше поставляться до процесу навчання, а це робить ефективним застосування на уроках інтерактивних форм роботи. З досвіду вивчення першої іноземної мови учні мають свою стратегію запам'ятовування лексичних одиниць, яку вони використовують для вивчення другої іноземної мови.

3. Для вивчення другої іноземної мови, як правило, виділяється менше часу, ніж для першої. Це означає, що темп заняття має бути вищим. Цьому значно сприяє порівняння та обговорення мовних явищ, схожих в обох мовах.

4. На заняттях першої іноземної мови учні ознайомилися з можливими формами вправ і мають певний досвід, який можна використати під час вивчення другої мови. Тому вчителю англійської мови дуже корисно знати, які форми і методи навчання застосовувалися на уроках німецької мови.

5. Завдання і вправи мають бути орієнтовані насамперед на порівняння та обговорення аналогій і розбіжностей, мета яких — встановити зв'язки між рідною мовою, першою іноземною та другою іноземною.

6. Дослідження психології пам'яті свідчать, що нове лише тоді добре запам'ятовується, якщо його можна пов'язати з чимось уже відомим у нашій свідомості. У вивченні іноземної мови це стосується насамперед словникового запасу: дуже неефективно вивчати нову лексику, зазубрюючи слова без використання контексту. Вправи і завдання у навчальній ситуації «німецька мова після англійської»і навпаки розробляються з урахуванням певних засад. При вивченні другої іноземної мови можна використати різні способи запам'ятовування:

1. Візуальна опора

Використовуються малюнки або фотографії, підписані двома мовами. Так, можна семантизувати лексику до тем: «Квартира», «Місто», «Тварини», «Рослини», «Клімат», «Погода», «Транспортні засоби», «Продукти», «Страви», «Напої», «Покупки», «Магазини», «Родинні стосунки», «Зовнішність», «Одяг», «Гігієна», «Хвороби», «Розміщення і рух у просторі», «Школа і навчання», «Навчальні предмети», «Театр», «Концерт», «Кіно», «Спорт», «Радіо»,

«Телебачення», «Преса» тощо.

2. Упорядкування схем

Загальні поняття часто утворюють системи відомі учням з рідної мови, які допомагають паралельно семантизувати лексику в двох мовах. Прикладами німецько-англійських відповідників можуть бути: числа, сторони горизонту, міри довжини, ваги, часу, пори року, дні тижня, пори доби, кольори.

3. Протилежне значення

Пари слів із протилежним значенням, як свідчить досвід, запам'ятовуються легше, ніж коли слова вивчаються окремо. Розуміння лексичних одиниць здійснюється з допомогою робочих кроків. Робочі кроки, за яких усі наявні знання про мову під час порівняння систематизуються та активізуються, значною мірою сприяють розвитку «відчуття мови» і, завдяки цьому, підготовці до вивчення кожної наступної мови. Такі робочі кроки учні можуть виконувати й самостійно. Вчитель при цьому задає тему або показує малюнок.

1. Учні занотовують німецькі слова, які вони вже знають.

2. Шукають у словнику англійські відповідники й записують їх.

3. Порівнюють англійські та німецькі слова, встановлюють, які з них схожі і легко зрозумілі, які відрізняються.

4. Складають таблицю.

5. Порівнюють англійські та німецькі слова зі словами рідної мови. Робочі кроки виконуються спочатку індивідуально, у парах або групах, а потім результати обговорюються на пленумі, порівнюються, за потреби коригуються, робляться висновки.

Отже, учні впродовж певного часу можуть створити свій особистий багатомовний словник у малюнках.

Активне застосування лексики (від розуміння до висловлювання.) Спочатку відбувається інтенсивне тренування вимови. Вправи, які можна запропонувати на цьому рівні:

а) читання вголос текстів, які містять нову лексику;

б) складання невеликих діалогів із новою лексикою.

Активне застосування лексики (від розуміння до письма.) Обговорюється правильне написання слів.

Вправи для тренування правильної орфографії вивчених слів:

а) заповнити пропуски в тексті новою лексикою;

б) диктанти для заповнення пропусків.

Вправи для уникнення інтерференції.

«Фальшиві друзі». В англійській та німецькій мовах є слова, які подібні за звучанням або написанням, проте мають різне значення і тому можуть бути неправильно вжиті або неправильно розпізнані.

Граматика

Граматичні аналогії можна проводити в процесі вивчення іноземної мови як, наприклад:

- створення простого речення. Наприклад: Ich bin Mascha. I am Masha.

- часові форми (перфект з дієсловом haben). Наприклад: Perfekt= haben + PartizipII

Perfect= have + ParticipleII

- сильні/ слабкі дієслова

- наказовий спосіб

- модальність. Наприклад: must/müssen, can/ können, haben + zu +Infinitiv/ have+ to+ Infinitive

- вживання інфінітива з часткою «zu»і без неї;

- майбутній час. Наприклад: I wil go / Ich wer degehen

Вивчення двох іноземних мов (англійської та німецької) дає унікальну можливість проводити бінарні уроки. Їхньою метою є порівняння двох культур, тобто формування країнознавчої компетенції, розвиток аналітичних здібностей в учнів, вироблення та розвиток навичок так званого «переключення» з однієї іноземної мови на іншу, чого не можна досягнути при вивченні тільки однієї іноземної мови. Елементи театралізації дають змогу зробити урок емоційно насиченим, цікавим для дітей. Залежно від рівня знань учнів можливе

використання адаптованих текстів для аудіювання (читання) або неадаптованих автентичних текстів. Граматичні конструкції для опрацювання обираються залежно від теми, рівня знань учнів, мети уроку.

У процесі вивчення німецької мови на базі першої англійської і навпаки основними є такі принципи:

1. Навчання мови здійснюється за допомогою звуків через усі види мовленнєвої діяльності.

2. Навчання другої іноземної мови здійснюється на порівнянні або протиставленні фонетики, лексики, граматики рідної мови, першої та другої іноземної мов. Важливо спиратися на знання і досвід, набуті при вивченні першої іноземної мови, а також враховувати знання рідної мови.

3. Важливу роль під час навчання німецької мови відіграє оволодіння граматикою. У зв'язку з цим фонетичний аспект мовлення має засвоюватися безпосередньо у практичній діяльності під час оволодіння тематичним лексичним і граматичним матеріалом. Згідно з комунікативним підходом до навчання, новий мовний матеріал (лексичний і граматичний) подається у певному контексті, а вже потім активізується в усному і писемному мовленні за допомогою відповідних вправ і завдань

Результати обговорення. / Results and discussions. Досягнення належних результатів у вивченні другої іноземної мови, формуванні високого рівня володіння комунікативною компетенцією неможливе без використання інноваційних технологій, що ґрунтуються на особистісно орієнтованому навчанні.

До інноваційних навчальних методів також можна віднести:

- Навчання з комп'ютерною підтримкою (створення презентацій у програмі PowerPoint, використання інтернет-ресурсів.
- Метод сценарію (Учитель задає лише рамки дії та представляє окремі епізоди. Учні ставлять запитання та знаходять на них відповіді).
- Метод симуляції (йдеться про різноманітні симуляційні бізнес-ігри, що надають учням можливість відпрацьовувати свої навички, застосовувати знання

з метою розв’язання тієї чи іншої задачі в так званому «безпечному середовищі», яке імітує реальні ситуації. Симуляція надає можливість учням спробувати себе в певній ролі керівника, президента компанії тощо. Завдяки симуляції у школярів формуються навички стратегічного планування)

- Метод рольової гри (рольова гра є активним методом навчання. Рольова гра є засобом емоційної зацікавленості, мотивації навчальної діяльності й активним способом навчання практичного володіння другою іноземною мовою. Гра допомагає подолати мовні бар’єри учнів, значно підвищує обсяг їхньої мовленнєвої практики, розвиває спостережливість, вчить робити висновки, зіставляти окремі факти. Наприклад, ситуативно-рольові ігри, що використовують у навчанні – «У ресторані», «У магазині», «На пошті», «Біля вокзальної каси», «Ходімо в кіно» тощо; сюжетно-рольові ігри – «Розмова у вагоні», «У таксі»).

Висновки. / Conclusions. Отже, вчитель іноземної мови сучасної школи повинен іти в ногу з життям, відчуваючи всі зміни, що відбуваються в освіті, розумітися на особливостях нових Державних стандартів, визначати підходи до відбору змісту та організації навчального матеріалу, запроваджувати сучасні форми навчання, використовувати адекватні форми та види контролю та активно користуватися ІКТ-технологіями.

МОРАЛЬ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Штанько Валентина Ігорівна
д.ф.н., професор
Сокіркаєв Денис Вадимович
Аспірант
Харківський національний університет радіоелектроніки,
Україна

Вступ. Питання можливості моралі штучного інтелекту (ШІ) має дві сторони. Перша – мораль для ШІ створена розробниками, теоретиками та практиками. Друга – створюється самим ШІ для себе. Обґрунтовується принципова неможливість створення моралі самим ШІ для себе.

Результати та обговорення. Питання про мораль штучного інтелекту (ШІ) виникло в першій половині минулого століття, і, ще до свого теоретичного обґрунтування, його рішення було запропоновано Айзеком Азімовим у законах робототехніки. З того часу дискусії про його можливості перейшли з площини обговорень у суто практичну площину. Зростаюча актуальність етичної теми в галузі ШІ обумовлена як досягненнями робототехніки, так і зростаючою увагою до цих досягнень з боку держав та суспільства. Питання моралі ШІ має дві сторони. По-перше, мораль для ШІ створена розробниками, теоретиками і практиками. У такому разі, саме людина створює архітектуру ШІ виходячи з її уявлень про допустиме і неприпустиме, норму і девіацію, добро і зло. Другий бік питання висвічується як можливість ШІ створювати мораль самому собі. В цьому випадку виникає питання: чи може з'явитися мораль у ШІ, відмінна від моралі людської в тому сенсі, що ШІ сам для себе стає джерелом моралі?

Починаючи із Сократа і до сьогодні питання моралі завжди розглядалося у зв'язку з питанням розумності, оскільки досі вважається, що мораль можлива лише в розумних істот. У такому ракурсі можливість моралі у ШІ безпосередньо залежить від розумності ШІ. Чи розумність ШІ тотожної розумності інтелекту людського, тобто природного (ПІ)? Навколо теми про розумність ШІ вже давно не втихають суперечки, які поділили тих, хто

сперечається на оптимістів і скептиків.

Перші вважають ШІ не просто тотожним ПІ: найближчим часом він зрівняється з ним в інтелектуальних здібностях, а вже в найближчій перспективі, у точці «технологічної сингулярності», перевершить людський аналог [1]. Витоки такого оптимізму закладені Аланом Тьюрінгом, який ще в середині минулого століття позитивно оцінював можливості машинного інтелекту і вважав, що вони не поступаються інтелекту людини. Його впевненість ґрунтувалася на переконанні в існуванні глибоких зв'язків між діяльністю нервової системи людини та роботою цифрових обчислювальних машин [2]. Свій оптимізм прихильники сильного ШІ ґрунтують на вражаючих досягненнях останніх 20 років у сферах творчої діяльності. Оптимісти визнають наявність проблем та ризиків у сфері моралі, пов'язаних із створенням сильного ШІ. Однак вони вважають, що проблеми можна вирішити, а ризики контролюються. Джозеф Корабі відзначає, що ШІ буде обмежений у використанні своїх можливостей у сферах «скептичних проблем», тобто в ситуаціях, коли принципово неможливо зробити раціональний вибір, ґрунтуючись лише на інтелектуальних здібностях розуму. У такій ситуації, вважає Корабі, ШІ може бути паралізований «через проблеми та конфлікти у своїх власних логічно запрограмованих алгоритмах» [3]. Скептики, у свою чергу, посилаються на важливу різницю між ПІ і ШІ. Вони вказують на дві важливі обставини, що не дозволяють вважати достовірною методологію оцінки рівня розвитку ШІ, запропоновану Тьюрингом. По-перше, питання про імітацію мислення машиною зміщує увагу з самого ШІ на його результати. По-друге, саме мислення оптимістів вважається надуманим, яке немає достатніх підстав та доказів. Джон Серль представив уявний експеримент, відомий як аргумент "Китайська кімната" [4]. Аналізуючи його, Серль дає негативну відповідь на питання можливості аналогії ШІ з ПІ. Він вважає, що комп'ютерні програми ШІ реалізуються як алгоритмічні операції обчислення за формально визначеними правилами та елементами. Джозеф Вейценбаум наполягає, що навіть якщо машина імітує людську діяльність, наприклад, працює з інформацією, то ця

діяльність у людини та обчислювальної машини протікає принципово по-різному [5]. Відмінності ШІ від ПІ стають явними у творчій діяльності. Дослідники розрізняють три види творчості: доведення чогось до досконалості, рекомбінація вже існуючого та творіння «ніби незвідки» (Маркус дю Сотой) [6]. Перші два види творчості не складають труднощів для ШІ. Машини успішно обігрують людину в настільні ігри, пишуть вірші, портрети, музику тощо. В основі видів удосконалення та рекомбінації в ШІ лежать великі бази даних (текстових, візуальних, музичних, мальовничих тощо), «самонавчання» та алгоритм їх аналізу і побудови. Обидва ці види творчості розвиваються шляхом нарощування обчислювальних потужностей ШІ, створюючи нове з уже існуючого. Творіння «нізвідки» принципово нового відрізняється від творіння за видами вдосконалення та рекомбінації. У виробництві абсолютно нового обчислення не бере участі, тому що його ще немає, неможливе використання алгоритму, що становить суть обчислення.

Слід зазначити, що мораль людини постає як спосіб регуляції людської поведінки у своїй основі спирається на її розум, інтелектуальні здібності. Мораль ШІ закладається його творцем, що й служить, у свою чергу, обмеженням у розвитку, самопізнанні та моралі. Що робить мораль та поведінку ШІ практично незмінними.

Таким чином, доки людство не створило сильний ШІ, мораль визначатиметься нашими власними упередженнями. Але рано чи пізно, на думку оптимістів, ШІ досягне цього рівня і на даний момент дуже складно передбачити, як саме поводитиметься ШІ і які цілі буде переслідувати.

Висновки. Дебати про те, чи штучний інтелект може досягти рівня людського інтелекту, відображають динамічну взаємодію між прагненнями і сумнівами. Стає очевидним, що збалансована думка має вирішальне значення. Синергія оптимізму та скептицизму сприяє відповідальному розвитку ШІ. Оптимізм підживлює інновації, розширюючи межі можливостей ШІ, тоді як скептицизм діє як гарантія, закликаючи до пильності при вирішенні етичних проблем і соціальних наслідків. Досягнення гармонійного балансу між цими

протилежними точками зору створює атмосферу, в якій досягнення ШІ узгоджуються з людськими цінностями, визнаючи етичні міркування та соціальні наслідки, що супроводжують прагнення до створення спільного штучного інтелекту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Moore, G. Cramming more components onto integrated circuits / G. Moore // Electronics. -1965 (April 19). - Vol. 38. - № 8.
2. Turing A.M. Computing Machinery and Intelligence // Mind. 1950. V. 59, No 236. P. 433-460.
3. Corabi J. Superintelligent AI and Skepticism // Journal of Evolution and Technology. 2017. Vol. 27, iss. 1. June. P. 4–23.
4. Searle J. R. Minds, brains, and programs // Behavioral and Brain Sciences. 1980. 3 (3). P. 417–457. URL: http://cogprints.org/7150/1/10.1.1.83.5248.pdf
5. Вейценбаум Дж. Можливості обчислювальних машин та людський розум: Від суджень до обчислень. М.: Радіо та зв'язок, 1982.
6. Математик з Оксфорда пояснює, як ШІ може підвищити творчі здібності людини. Мистецтво та інновації в епоху штучного інтелекту. URL:https://www.theverge.com/2019/4/10/18303438/artificial-intelligence-ai-art-bookinterview-marcus-du-sautoy-the-creativity-code

ECONOMIC SCIENCES

SHADOW ECONOMY IN GEORGIA

Kakhaber Tsimintia,
Doctor of Economics, associated Professor,
Sokhumi State University

Introductions. Georgia, as a small post-socialist country with an open economy, aspires to become a democratic state based on European values and implement political and economic integration into the Euro-Atlantic structures. Before the transformation of the last decade of the 20th century, Georgia represented a more or less developed typical Soviet country (republic) in terms of economic and political system, socio-economic development conditions. The process of transition to a market economy, depending on a number of subjective and objective factors, turned out to be quite painful and took place against the background of systemic crises. As a result, the level of socio-economic development of the country dropped significantly, and the trend of economic growth that has been evident since 1996 was insufficient to respond to the current challenges. The country met the new millennium with a low level and quality of life, underdeveloped economic structures.

In the past period of the 21st century, fundamental, radical and essential reforms were implemented in the country (establishing financial and budgetary discipline, overcoming budgetary and energy crises, fighting corruption, improving the business environment and tax administration, simplifying customs procedures, etc.), which made the country above average It has secured a place in the group of countries with incomes. Despite the above, according to existing studies, the scale of the shadow economy is high in Georgia.

Aim. The aim of the paper is to analyze the characteristics of the shadow sector in Georgia, its dynamics, based on the data of existing studies. To characterize the main reasons that lead to the existence of the shadow sector in the country. To

compare the indicators of the shadow economy in Georgia calculated by different methods and to determine how much they correspond to the existing reality.

Materials and methods. In the paper, we rely on the study of the International Monetary Fund - Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper. 2018. Medina Leandro. Schneider Friedrich. The analysis of the data of the National Statistical Service of Georgia is presented together with the data of the mentioned research. Methods of analysis, comparison, and formal logic are used in the work.

Results and discussion. In the study of the International Monetary Fund, based on the scale of the shadow economy calculated by the Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC) method, Georgia (53.07% of GDP) is among the top three countries with the highest shadow economy, followed by Zimbabwe (67%) and Haiti (56.38 %) after [2].

According to the mentioned studies, Georgia has the largest scale of the shadow economy in the world with the average rate of 1991-2015, in particular, the country's rate in relation to the GDP is 64.87% and twice exceeds the world average of the same period (31.77%).

Table 1.

The dynamics of the scale of the shadow economy in Georgia and on average in the world. % in relation to GDP [Source: 2. 63, 71]

		1991	1995	2000	2005	2010	2015	1991-2015y. average
1	**Georgia**	61,47	71,95	67,30	66,91	64,73	53,07	64,87
2	**World (average of all countries)**	34,51	34,50	33,26	31,24	29,42	27,78	31,77

Obviously, calculating the scale of the shadow economy is a difficult process, it is difficult to get an accurate and completely reliable result. Methodological differences, the variety of indicators taken as determinants even according to the same methodology, the distinguishability in their interpretation make it difficult to justify the accuracy of a specific indicator. In general, we can even conclude that the

comparison of the scale of the shadow economy calculated by different methodologies does not give us results. Using the Multiple Indicators Multiple Causes (MIMIC) method, the scale of the shadow economy is presented as an average for the world as well as for 158 countries of the world. In the study, trade openness, GDP per capita, unemployment rate, government size, fiscal freedom, rule of law, corruption control, government stability are presented as reasons, and as indicators - currency, labor force participation rate, GDP growth per capita [2]. According to the majority of indicators taken for calculation, Georgia has much better indicators than a number of countries in front of it in the ranking, this difference is especially clear in relation to post-Soviet countries. Trade openness, fiscal freedom, rule of law, corruption control, government stability, as well as currency indicators, GDP growth per capita, are more positive in Georgia compared to Azerbaijan, Tajikistan, Kyrgyzstan, etc. Nevertheless, according to the presented calculations, Georgia has a more negative indicator than all the post-Soviet countries during the entire analysis period.

In our opinion, one of the main reasons for the high result obtained is the currency, labor force participation rate, growth of GDP per capita of the three indicators taken as indicators by the authors of the study, in one of the indicators - labor force participation – there's unfavorable data, the share of self-employed among employees is high in the country. Also, at the beginning of the analysis period, a high share of the shadow sector in Georgia.

Based on the analysis of existing data, the study of the causes of the shadow economy and its determinants as a whole, and comparison with the relevant indicators of other countries, we can assume that the scale of the shadow economy in the country is not as high as presented in Medina-Schneider's studies, but it is also not as low as the research of the National Statistical Service of Georgia suggest (Obviously, the shadow economy includes other areas besides unobservable economic activities). Although at the initial stage of the research (90s of XX century) the role of the shadow economy was very high in Georgia, probably for the current period its specific weight is within 25-35%, and its part is taken into account in

national reports. This opinion is supported by the fact that the indicators of Georgia are exceptional for the group to which Georgia belongs (countries with higher than average incomes), where the scale of the shadow economy is on average 30%, while the indicator of Georgia is 53.07%. The indicator of Georgia is also an exception in the European region, where the scale of the shadow economy in the analyzed period is on average within 20% of the GDP.

Conclusions. Thus, according to the data of competent international organizations and researchers, Georgia is one of the countries with the highest shadow economy in the world. However, the data presented by the National Statistical Service of Georgia are different. The difference is due to the use of different methodologies in the calculations. As it is clear from the official data, the share of the unobservable economy in Georgia is high in the activities of accommodation and food supply (hotels and restaurants), transport and warehousing. And in monetary terms - in the fields of wholesale and retail trade, automobile and motorcycle repair, accommodation and food delivery (hotels and restaurants), construction, transport and warehousing, agriculture, forestry and fish farming, healthcare and social services.

REFERENCES:

1. Hassan M., Schneider F. Size and Development of the Shadow Economies of 157 Countries Worldwide: Updated and New Measures from 1999 to 2013. October 2016.

2. Medina Leandro. Schneider Friedrich. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper. 2018.

3. Schneider Friedrich. Buehn Andreas. Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions. Discussion Paper No. 9820. March 2016.

4. National Statistical Service of Georgia. National reports of Georgia 2020. Statistical collection. Tbilisi, 2023.

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ ЗА ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Бабій Леся Іванівна
к.е.н., доцентка
Чуповська Ольга Валентинівна
магістр, Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ

Вступ. Податок на додану вартість є важливою складовою у процесі формування прибуткової частини державного бюджету будь якої країни, що обумовлено його особливістю де кінцевий споживач виступає платником даного податку. Податок на додану вартість може маніпулювати тіньовий сектор через недосконалість податкового законодавства.

Мета роботи. Аналізуючи діючу практику обліку та аудиту розрахунків за податком на додану вартість виникає багато суперечностей щодо правильної організації облікового процесу, використання чинних норм, точного визнання та відображення податкових зобов'язань. З цією метою актуалізується питання щодо формування ефективної системи обліку та аудиту розрахунків за податком на додану вартість відповідно до вимог ринкової економіки та нинішній кризових умов господарювання.

Результати та обговорення. Сучасні податкові системи мають досить складну структуру, яка включає в себе різні види податків, що формують дохідну частину бюджету країни. Податкова система є найбільш активним важелем державного регулювання соціально-економічного розвитку, інвестиційної стратегії, зовнішньоекономічної діяльності, структурних змін у виробництві, прискореного розвитку пріоритетних галузей.

Для розуміння європейської системи ПДВ необхідно враховувати специфіку Євросоюзу. Формально члени ЄС є незалежними державами, проте для проведення єдиної європейської політики у тій чи іншій сфері частину свого суверенітету вони передали найвищим керівним органам ЄС [3].

Для уніфікації законодавчого регулювання органи ЄС приймають рішення (директиви), після цього держави-члени ЄС зобов'язані привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до вимог прийнятих директив. Директиви ЄС встановлюють лише загальні принципи та цілі у тій чи іншій сфері. За впровадження положень директив у національних законодавців залишається свобода дій.

Розглянемо особливості сплати податку на додану вартість в Європі. Ставка ПДВ залежить від країни ЄС, до якої поставляються чи експортуються товари та послуги. Кожна країна має свою шкалу ставок ПДВ, яка включає пільгові ставки.

Так, наприклад, у Великобританії за багато років виробилася ціла податкова культура. Головною її особливістю є пільга на прибутковий податок, по-справжньому діляться з державою лише власники високого прибутку, до того ж національна страховка, муніципальний збір, податок на нерухомість та ПДВ (20% чи 5% залежно від рівня доходу) є невід'ємною частиною бюджету англійця.

Австралійська система ускладнюється через федеративний розподіл. Це означає, що відсоткові ставки встановлює головний уряд, федеральний та місцевий. Яскравих особливостей в Австралії немає, хіба що медичний збір, який становить 1,5% від доходу та ПДВ (у більшості випадків – це 10%).

У Канаді податки встановлюються на регіональному рівні та біля провінцій. Наприклад, ПДВ на федеральному рівні може становити 5%, але в місцевому – від 2% – до 12%.

Цікаве оподаткування в Об'єднаних Арабських Еміратах, де ПДВ зовсім відсутнє. Єдині, хто платить в ОАЕ – це нафтові компанії та іноземні банки [3].

Найскладнішою є податкова система знаходиться у Швейцарії. Там, пройшовши пару кварталів містом, можна потрапити на територію з зовсім іншими ставками. Встановлювати відсотки може уряд країни загалом, влада кожного кантону і навіть це під силу муніципалітетам. ПДВ переважно не перевищує 8%. У цій країні оподатковується практично все: починаючи зі

спадщини – і до домашніх тварин [4].

Зауважимо, що в таких країнах як США та Японія відсутній податок на додану вартість. У США та Канаді аналогічні податки існують і на регіональному та місцевому рівнях, хоча місцеві ставки суттєво знижено порівняно з федеральними ставками оподаткування. ПДВ також є національним податком у країнах, що його застосовують; у США та Канаді, де аналогом ПДВ є податок з продажу, він відноситься до місцевих податків (у України ПДВ-загальнодержавний податок).

Акцент оподаткування в США перенесений на оподаткування доходів фізичних осіб. Податки на доходи корпорацій, внески на соціальне забезпечення, податки на майно юридичних осіб мають суттєві пільги та спеціальні способи обрахунку, які враховують питання трансфертного ціноутворення та фінансування наукомістких галузей, що дозволяє підприємства мати економічні преференції для розвитку складних виробництв та зменшувати податкове навантаження при розвитку.

Соціальне спрямування економіки Франції призвело до трансформації системи оподаткування у бік визначення суб’єктом оподаткування за цілою низкою податків домогосподарств, а не окремих громадян. Це не зачіпає питання сплати ПДВ та акцизів, але схильність податкового законодавства до деталізації процедур призвело до того, що податковий облік ПДВ ведеться за доволі ускладненої процедури в більшості випадків незалежними компаніями, які надають відповідні послуги, але адміністрування зведено до автоматизму, якщо учасники ланцюга відшкодування ПДВ чи податкового кредиту дотримались всіх вимог [1].

Угорщина автоматизувала систему перевірки первісно поданих та коригувань до декларацій з податків, що прискорило час на обробку звітності платників податків.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, міжнародний досвід засвідчує, що розбіжності між цілями фінансової звітності та оподаткування унеможливлюють співставлення фінансових та податкових результатів

діяльності. Дослідження підходів до вирішення цієї проблеми в різних країнах дало змогу поділити їх на дві групи: незалежність бухгалтерського обліку розрахунків за ПДВ та оподаткування (Велика Британія, Данія, Канада, Норвегія, США, Польща, Нідерланди, Ірландія), залежність бухгалтерського обліку та оподаткування (Бельгія, Німеччина, Франція, Італія, Фінляндія, Швеція).

Багато країн або безпосередньо застосовують МСФЗ, або їх національні стандарти ґрунтуються на МСФЗ. Більшість положень національних стандартів розвинених країн (США, Великої Британії, Канади, Німеччини, Японії), що мають автономні стандарти, певною мірою збігаються з МСФЗ. Водночас, МСФЗ є відправною точкою для багатьох країн, що розвиваються, які створюють національні стандарти (Китай та інші країни Азії, Центральної Європи, СНД) [6].

Принципи бухгалтерського обліку розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість в різних країнах визначені або власними законами, які регламентують бухгалтерський облік, або власними чи міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Для того, щоб усі, хто одержує бухгалтерські звіти, могли вірно їх тлумачити, розроблена система керівництва з бухгалтерського обліку – загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (Generally Accepted Accounting Principles – GAAP). Принципи бухгалтерського обліку – це базові концепції, які кладуться в основу відображення в обліку й звітності господарської діяльності підприємства, його активів, доходів, витрат, фінансових результатів [6].

В наслідок намагання України приєднатися до ЄС важливим кроком є питання щодо подальшого вдосконалення системи оподаткування нашої країни. Беззаперечним напрямом в процесі інтеграційних аспектів та гармонізації виступає адаптація практичного досвіду держав-членів ЄС щодо адміністрування існуючих податків, зокрема податку на додану вартість як важливого джерела наповнення Державного бюджету.

Проте, відмінності принципів і правил бухгалтерського обліку у різних

країнах впливають на інформацію фінансової звітності, викликають її розбіжності, що ставить під сумнів її надійність. Це стримує процес інвестування, гальмує потік капіталів, зменшує ділову активність у бізнесі.

Таким чином, з метою запобігання таких ситуацій необхідно чітко визначити характерні риси систем бухгалтерського обліку в різних країнах, розуміти їх відмінності, класифікувати системи та моделі бухгалтерського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко І. Є. Міжнародний досвід організації податкового адміністрування. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/41.pdf
2. Ільїн В. Кузьмич С. Особливості бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 42-48.
3. Орел О. О. Вплив світових моделей на розвиток національних систем бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні. Modern directions of theoretical and applied researches. 2016. №1. С. 222-228
4. Сисоєва І. М. Особливості аудиту у країнах Європейського Союзу. Інвестиції: практика та досвід, 2021. №3. С. 26–31
5. Яндульська Ю. С., Мельник Т. Г. Організація бухгалтерського обліку і звітності з податку на додану вартість в умовах динамічних законодавчих змін. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 27 жовтня 2022 р. С. 822–824
6. Ярмолюк О. Ф., Дмитренко О. М., Вітер С. А. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Облік і фінанси. 2021. № 1 (91). С. 45-49

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Барчук Павло Любомирович,
аспірант
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. Російсько-українська війна, що триває майже 2 роки, спричинила ослаблення та кризові явища в економіці України, загострення демографічних проблем, дефіцит трудових ресурсів та посилення регіональних економічних диспропорцій. В такому стані національна економіка не здатна до забезпечення потреб відбудови та відновлення, як на сучасному етапі, так і в післявоєнний період. В таких умовах актуальності набуває питання інвестиційного забезпечення процесів реконструкції та розвитку національної економіки та пошуку нових підходів активізації та залучення інвестицій в нашу країну.

Мета роботи. Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад інвестиційного забезпечення повоєнної реконструкції економіки України.

Матеріали та методи. В процесі роботи над дослідженням були використані спеціальні та загальнонаукові методи, що надало можливість досягти визначеної мети і вирішити сформовані завдання. Було використано такі методи, логіко-аналітичний, абстрагування, узагальнення, аналіз і синтез, дедуктивний та індуктивний тощо.

Інформаційну та науково-теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні наукові праці з економічної теорії, роботи вчених з України та з-за кордону з тематики інвестиційного забезпечення повоєнної відбудови.

Результати та обговорення. Відповідно до результатів проєкту «Росія заплатить», реалізованого спільно Київською школою економіки (KSE Institute), Міністерством економіки України та волонтерами із партнерських організацій, загальні втрати для економіки нашої держави в наслідок війни (падіння ВВП, втрата інвестиційних ресурсів, нестача трудових ресурсів, витрати на оборону

та соціальну підтримку населення) становлять 543-600 млрд. дол. США [1].

Відповідно вартість відновлення та реконструкції за оцінкою ООН буде коштувати Україні від 350-500 більйонів євро [2]. Виходячи з таких вражаючих втрат і майбутніх витрат набуває актуальності питання фінансування повоєнної реконструкції національної економіки. Недостатність власних фінансових ресурсів вимагає залучення інвестиційних ресурсів. Саме інвестиційне забезпечення дозволить не тільки відновити до попереднього рівня, а дасть поштовх до розвитку та досягнення нового економічного рівня.

Важливим чинником ефективного відновлення національної економіки є динамічне зростання ВВП. Це є визначальним фактором для створення максимально ідеальних умов в контексті задоволення постійно зростаючих суспільних потреб, що вимагає зберігати постійний темп економічного розвитку в умовах вичерпності виробничих ресурсів, зокрема, трудових, збереження стабільності цін і закріплення позиції національної економіки на світовому ринку. В контексті післявоєнної реконструкції важливим питанням також є відновлення інфраструктури, проте на рівні вже сучасних вимог і стандартів із застосуванням інноваційних підходів. Масштаб необхідних відновлювальних робіт вимагає залучення саме інвестиційного ресурсу.

Навіть на сучасному етапі в період, коли триває війна, висловлюється думка про потенційну зацікавленість іноземних інвесторів щодо подальшого післявоєнного відновлення. Серед галузей, що становлять інвестиційний інтерес будівництво; енергетика, що є капіталомістким, і водночас дуже важливим для економічного відновлення сектором; аграрна промисловість та агропереробка (значення і потенціал України для світової продовольчої безпеки стали очевидними під час війни); медична реабілітація та медичні інновації, що зумовлено потребою медичної допомоги, протезування, трансплантації та реабілітації як цивільних, так і військових поранених; оборонні технології, сучасне машинобудування та роботи, інформаційні технології, що напряму вплине на позитивні зміни в національній економіці [3].

Проте для залучення необхідних розмірів інвестицій та побудови стійких

інвестиційних відносин з іноземними партнерами Україні необхідно створити відповідні умови - економічні, правові, управлінські, безпекові, іміджеві, що потребує уваги вже сьогодні.

Висновки. Інвестиційне забезпечення повоєнної реконструкції національної економіки є актуальним і важливим завданням вже на сучасному етапі боротьби України проти російського агресора. Відповідно до розміру прогнозованих витрат та необхідність інноваційних підходів до процесу відбудови України, інвестиційне забезпечення має вирішальну роль для досягнення цілей відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прямі збитки, нанесені інфраструктурі України в ході війни, складають майже $63 млрд. Загальні втрати економіки $543-600 млрд. Kyiv School of Economics: офіційний сайт. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/

2. World Economic Situation and Prospects 2023. URL: https://desapublications.un.org/publications/world-economic-situation-and-prospects-2023

3. Сакун О. С., Щур Р. І., Мацьків В. В., Білий М. М. Формування інвестиційного ресурсу структурної модернізації національної економіки як фактору відновлення в післявоєнний період. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.1. С.270-277. DOI: https://doi.org/10.15330/apred.1.19.270-277

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ

Бірченко Наталія Олександрівна,
к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Ефективне управління економічними ризиками має вирішальне значення для бізнесу в умовах нестабільної та невизначеної глобальної економіки. Одним із ключових інструментів у цій роботі є використання облікової інформації.

Мета роботи – дослідження важливості облікової інформації в управлінні економічними ризиками та її роль у прийнятті обґрунтованих рішень щодо зниження ризиків.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання.

Результати та обговорення. Економічні ризики відносяться до невизначеностей, які можуть вплинути на фінансові та операційні показники підприємства. Вони можуть виявлятися у різних формах, таких як ринкові, кредитні ризики, ризики ліквідності, операційні чи валютні ризики. Ці ризики можуть вплинути на прибутковість підприємства, грошові потоки та довгострокову стійкість. Ефективне управління цими ризиками має вирішальне значення для забезпечення стабільності та зростання бізнесу.

Облікова інформація забезпечує систематичний та структурований підхід до виявлення та вимірювання економічних ризиків, надаючи інформацію про фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства. Аналізуючи фінансову звітність підприємства можуть виявити потенційні ризики, такі як зниження продажів, збільшення витрат або проблеми з ліквідністю. Така інформація є основою для ефективного управління економічними ризиками.

Окрім виявлення ризиків, облікова інформація допомагає оцінити їх

потенційний вплив на фінансовий стан підприємства. Аналізуючи ключові фінансові коефіцієнти, такі як коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт рентабельності та коефіцієнт заборгованості, підприємства можуть кількісно оцінити потенційні наслідки цих ризиків та відповідним чином розставити пріоритети у своїх стратегіях реагування.

Облікова інформація відіграє важливу роль у розробці стратегій зниження ризиків. Розуміючи фінансові наслідки певних ризиків, підприємства можуть приймати обґрунтовані рішення про хеджування, страхування, диверсифікацію або коригування бізнес-операцій. Наприклад, аналізуючи структуру витрат підприємства, керівництво може визначити можливості скорочення витрат або підвищення ефективності пом'якшення ризиків, пов'язаних зі зростанням витрат.

Моніторинг економічних ризиків має вирішальне значення для швидкої адаптації та реагування на мінливі обставини. Інформаційні системи бухгалтерського обліку полегшують безперервний моніторинг економічних ризиків. Підприємства можуть створити механізми внутрішнього контролю, які генерують фінансові дані у режимі реального часу, дозволяючи менеджерам оцінювати ефективність стратегій зниження ризиків. Порівнюючи фінансові результати з встановленими контрольними показниками, підприємства можуть заздалегідь виявити ознаки потенційних ризиків і вжити необхідних коригуючих дій.

Облікова інформація має вирішальне значення не тільки для прийняття управлінських рішень в середині підприємства, але і для ефективного інформування про ризики зовнішніх зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори та регулятори. Точна та прозора фінансова звітність надає впевненість зацікавленим сторонам та дозволяє їм приймати обґрунтовані рішення щодо взаємодії з підприємством.

Щоб оптимізувати використання облікової інформації в управлінні економічними ризиками, важливо інтегрувати її зі встановленими структурами або системами управління ризиками. Це гарантує, що облікова інформація буде

послідовно включатися до процесів оцінки ризиків, прийняття рішень та вимірювання ефективності.

Облікова інформація підлягає незалежному аудиту, що забезпечує зацікавленим сторонам впевненість у точності та надійності фінансових даних. Аудит допомагає виявити недоліки контролю та забезпечити дотримання стандартів бухгалтерського обліку, підвищуючи прозорість та надійність фінансової інформації підприємства. Цей процес перевірки захищає від фінансових спотворень та сприяє ефективному управлінню ризиками.

Незважаючи на значну роль облікової інформації в управлінні ризиками, дуже важливо визнати її обмеження та проблеми. Бухгалтерська інформація має історичний характер, що обмежує її здатність прогнозувати ризики, що виникають. Крім того, складні фінансові інструменти та взаємопов'язані глобальні ринки створюють проблеми для точного виміру та звітності про економічні ризики. Нові технології, такі як штучний інтелект, аналіз даних та блокчейн, можуть революціонізувати використання бухгалтерської інформації в управлінні економічними ризиками. Ці технології можуть підвищити точність та своєчасність даних, полегшити моніторинг ризиків у режимі реального часу та створити більш складні моделі оцінки та прогнозування ризиків.

Висновки. Отже, облікова інформація відіграє вирішальну роль в управлінні економічними ризиками. Надаючи інформацію про ідентифікацію, оцінку та моніторинг ризиків, облікова інформація допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення для захисту своїх фінансових показників та стійкості. Інтеграція облікової інформації із системами управління ризиками та використання нових технологій ще більше підвищує ефективність управління економічними ризиками. Однак важливо визнати обмеження та проблеми, пов'язані з обліковою інформацією, щоб забезпечити її оптимальне використання під час управління економічними ризиками. Ефективно використовуючи облікову інформацію, підприємства можуть долати невизначеності та забезпечувати свою фінансову та операційну стабільність.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ

Бобловська Оксана Олександрівна,
магістрантка
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна

Вступ. Ефективне управління адміністративними витратами відіграє вирішальну роль у досягненні фінансової стійкості підприємства. Оскільки складність операцій та відповідність нормативним вимогам зростають, існує гостра потреба в удосконаленні бухгалтерського обліку адміністративних витрат.

Мета роботи – вивчення значення удосконалення обліку адміністративних витрат, виявлення проблем, потенційних рішень і переваг, які такі поліпшення можуть принести підприємствам.

Матеріали та методи. Висвітлення теоретичних аспектів і важливості удосконалення обліку адміністративних витрат на основі використанням загальнонаукових методів дослідження.

Результати та обговорення. Адміністративні витрати включають різні витрати, пов'язані з управлінськими і допоміжними функціями підприємства. Сюди входять витрати, пов'язані з персоналом, обладнанням, матеріалами та загальними адміністративними накладними витратами. Забезпечення точного та прозорого обліку цих витрат не лише надає важливу інформацію для фінансової звітності, а й дозволяє підприємствам покращити заходи контролю витрат та прийняття стратегічних рішень.

Незважаючи на важливість обліку адміністративних витрат, існує низка проблем, з якими підприємства стикаються у цій галузі. По перше, розподіл та віднесення витрат за відповідними центрами витрат часто є складним та суб’єктивним процесом, що призводить до неточної звітності. По друге, відсутність стандартизованих керівних принципів категоризації та виміру

адміністративних витрат може призвести до неузгодженості між підприємствами. Зрештою, відсутність інтеграції між системами бухгалтерського обліку та іншими відомчими системами ускладнює збирання своєчасної та точної інформації.

Щоб подолати ці проблеми, підприємства можуть ухвалити різні рішення. По перше, впровадження передових методологій розподілу витрат, таких як калькуляція витрат на основі видів діяльності, може забезпечити більшу точність та об’єктивність цього процесу.

Це вимагатиме виявлення факторів витрат у рамках адміністративних функцій та відповідного розподілу витрат. По друге, розробка загальногалузевих стандартизованих посібників із класифікації адміністративних витрат може підвищити сумісність та прозорість. Нарешті, інтеграція систем бухгалтерського обліку з іншими підрозділами, такими як відділ кадрів і закупівель, може полегшити обмін даними у часі й забезпечити точний облік витрат.

Поліпшення обліку адміністративних витрат надасть підприємствам низку переваг. По перше, підприємства зможуть краще зрозуміти структуру своїх витрат, що дозволить їм виявляти недоіки та робити коригувальні дії. Це, у свою чергу, забезпечить ефективний контроль витрат та ініціативи щодо оптимізації.

По друге, точний облік видатків полегшує дотримання нормативних вимог, забезпечуючи дотримання підприємствами відповідних стандартів та правил бухгалтерського обліку. Крім того, покращений облік витрат генерує надійні дані для фінансової звітності, підвищуючи довіру серед зацікавлених сторін та дозволяючи керівництву приймати обґрунтовані рішення.

Висновки. Отже, удосконалення обліку адміністративних витрат є вкрай важливим для підприємств, які прагнуть фінансової стійкості та операційної досконалості. Створивши надійну концептуальну основу, вирішуючи спільні проблеми та приймаючи потенційні рішення, підприємтссва можуть отримати численні переваги.

Точний та прозорий облік адміністративних витрат допомагає підприємствам контролювати витрати, оптимізувати операції, дотримуватись нормативних актів та приймати обґрунтовані рішення. Оскільки бізнес-середовище стає більш складним, підприємства повинні приділяти пріоритетну увагу постійному удосконаленню обліку адміністративних витрат, щоб залишатися конкурентоспроможними та успішними.

ЄВРОАТЛАНТИЧНИЙ НАПРЯМ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Варламова Марія Леонідівна,
к.е.н., доцент
Охріменко Владислав Анатолійович,
студент
ДонНУ імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Євроатлантична інтеграція для України визначається як стратегічна мета, орієнтована на вступ до Європейського Союзу та НАТО. Цей процес є важливим через політичні, економічні та безпекові виклики. Вступ до НАТО забезпечує колективну безпеку для України, що є вкрай необхідною з урахуванням війни в Україні. Певні аспекти євроатлантичної інтеграції представлено в працях таких авторів, як Барвінський М. [1], Мехта А. [2] та Якименко Ю., Биченко. А та Белавські М. [3]. В даних працях досліджуються географічні, історичні та політичні передумови поточних і потенційних етнічних конфліктів у Центральній та Східній Європі та проблеми та передумови інтеграції України до НАТО.

Ціль роботи дослідження полягає у визначенні важливості євроатлантичного курсу України для її національної безпеки, а також структуруванні проблем, які гальмують процес інтеграції України до НАТО.

Матеріали та методи. Для проведення дослідження використано такі загальнонаукові методи, як порівняльний аналіз, синтез, конкретизація, системний аналіз.

Результати та обговорення. НАТО (Північноатлантичний договір) є військово-політичним альянсом, створеним з метою забезпечення колективної оборони та безпеки своїх членів. НАТО складається з 30 країн-членів, включаючи США, Канаду, країни Європи та інші держави. Члени альянсу зобов'язуються взаємно захищати один одного в разі нападу на будь-яку з них. Одним з головних принципів НАТО є стаття 5 Північноатлантичного договору, яка передбачає, що напад на одну з країн-членів розглядається як напад на всіх

членів альянсу. Це означає, що у разі нападу НАТО обов'язково надає допомогу та військову підтримку країні, яка постраждала [1].

Стаття 5 Північноатлантичного договору (НАТО) є центральним положенням і має велике значення для безпеки та оборони членів альянсу. Вона визначає принцип колективної оборони, який є основоположним для НАТО. Основні положення Статті 5 такі. "Сторони договору узгоджуються на тому, що напад на одну з них в Європі або Північної Америки буде розглядатися як напад на всіх.

Вони узгоджуються на тому, що такий напад буде розглядатися як напад на кожну з них, на якусь або всі сторони договору і на те, що відповідь на такий напад буде такою, як вважається за необхідне. Сторони договору зобов'язуються забезпечити, якщо потрібно, у певній мірі, допомогу потерпілому.

Діалог і співпраця НАТО з Україною розпочалися, коли Україна, яка щойно набула державної незалежності, вступила до Ради північноатлантичного співробітництва (1991 рік) і програми «Партнерство заради миру» (1994 рік). Відносини набули подальшого розвитку внаслідок підписання у 1997 році Хартії про особливе партнерство, а згодом завдяки підписанню у 2009 році Декларації про доповнення до Хартії, у якій знову підтверджено рішення, ухвалене лідерами НАТО на Бухарестському саміті у 2008 році, що Україна стане членом Альянсу. На основі Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО від 1997 року було створено Комісію Україна – НАТО як основний орган розвитку відносин Україна – НАТО і управління заходами співробітництва. У 2023 році на заміну Комісії Україна – НАТО створено Раду Україна – НАТО, у складі якої держави–члени Альянсу і Україна засідають як рівні. Зміна формату свідчить про зміцнення політичних зв’язків між Україною і НАТО і вищий ступінь інтеграції України до Альянсу. З часом співпраця поглиблювалася, і вона є взаємовигідною. Україна має давню історію активної участі в операціях і місіях під проводом НАТО [2].

Співпраця України з країнами НАТО має важливе стратегічне значення

для безпеки і стабільності в регіоні та в Європі загалом. Проте, існують різні проблеми та виклики, які можуть впливати на цю співпрацю. Деякі з найважливіших проблем включають такі (табл. 1).

Таблиця 1

Проблеми співпраці України з НАТО

Проблемне питання	Коротка характеристика
Територіальні конфлікти	Однією з основних проблем є війна в Україні, яка створює значні виклики для співпраці України з НАТО, оскільки деякі країни-члени альянсу мають різні підходи до підтримки України і реагують на цей конфлікт різним чином
Внутрішні реформи	Україна веде процес реформ в армії та безпеці, щоб відповідати стандартам НАТО. Проте, цей процес не завжди просувається на швидкій темп, і іноді існують проблеми з корупцією та неефективністю, які можуть гальмувати співпрацю
Підтримка НАТО	Хоча Україна отримує підтримку від багатьох країн-членів НАТО, існують і країни, які публічно не підтримують членство України в альянсі, і це може ускладнювати процес приєднання до НАТО
Геополітичні фактори	Співпраця України з НАТО також залежить від геополітичних факторів, таких як відносини між Росією та Заходом, а також інші геостратегічні інтереси країн-членів альянсу. Ці фактори можуть впливати на рішення щодо розширення НАТО
Соціальна підтримка	Україна також стикається з певним рівнем суспільного супротиву від окремих груп населення стосовно співпраці з НАТО, що може становити внутрішні виклики для проведення необхідних реформ та ініціатив

Джерело: складено автором.

Незважаючи на ці проблеми, співпраця України з НАТО продовжує розвиватися, і Україна виражає бажання стати членом альянсу. Багато країн-членів НАТО підтримують цей процес та надають підтримку Україні в різних формах [3].

Далі визначено основні перспективи інтеграції України в НАТО. Україна прагне утриматися від зовнішньополітичного впливу та забезпечити свою

безпеку через партнерство з НАТО. Заява про намір отримати членство в НАТО була віддзеркалена в нових стратегічних документах України. Також інтеграція в НАТО передбачає вирішення військових аспектів, таких як підвищення стандартів навчання і військової дисципліни, сумісність зі стандартами НАТО, реформування військових структур та систем комунікацій.

Інтеграція України в НАТО може вимагати економічних та соціокультурних змін. Наприклад, необхідно покращити ефективність оборони та безпеки, а також враховувати економічні аспекти для забезпечення відповідності стандартам НАТО.

Геополітичний контекст також є важливим для розуміння перспектив інтеграції. Питання, такі як відносини з іншими країнами та регіональні безпекові виклики, можуть впливати на прийняття рішення щодо інтеграції України в НАТО.

Виходячи з довгострокової цілі інтеграції до загальноєвропейської системи безпеки, Україна буде поглиблювати співробітництво з Організацією Північноатлантичного Альянсу з метою досягнення критеріїв, необхідних для отримання членства у даній організації.

Україна прагне до зміцнення політичного діалогу з НАТО з метою зміцнення довіри та підвищення обізнаності з усіх безпекових питань, які становлять спільний інтерес, у тому числі з використанням можливостей Платформи Україна - НАТО з дослідження досвіду гібридної війни. Політичний діалог й надалі буде розвиватися в межах Комісії Україна - НАТО відповідно до Орієнтовного плану заходів у рамках Комісії Україна - НАТО, а також інших механізмів, що визначені у спільних документах [4].

Висновки. Отже, Україна буде розвивати практичне співробітництво з НАТО з метою максимального залучення консультативної, практичної та матеріально-технічної підтримки НАТО для реформування національної безпеки і оборони відповідно до стандартів Альянсу. Місія України при НАТО забезпечує постійний зв’язок України з Організацією Північноатлантичного Альянсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barwinski M. Geographical, historical and political conditions of ongoing and potential ethnic conflicts in Central and Eastern Europe', European Spatial Research and Policy. 2019. № 26 (1). P. 149–173. URL: https://doi.org/10.18778/1231-1952.26.1.08.

2. Організація Північноатлантичного договору. Відносини з Україною. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

3. Mehta A. Ukraine sees two paths for joining NATO. Will either work? Defence News. 2020. URL: https://www.defensenews.com/smr/nato-2020-defined/2020/01/13/ukraine-sees-two-paths-forjoining-nato-will-either-work/.

4. Yakymenko Y., Bychenko F., Bielawski M. Ukraine 2019–2020: broad opportunities, contradictory results (Assessments)', Razumkov Centre. 2020. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/other/2020-PIDSUMKI-ENG.pdf.

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Василега Вадим Євгенович,
аспірант,
Національний авіаційний університет,
м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Тенденції економічної складової зовнішнього середовища підприємства визначаються наявністю кризових явищ, що виводить на перший план проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства. Економічний стан підприємств транспортної галузі в умовах воєнного стану в Україні підвищує необхідність постійного посилення уваги до проблеми забезпечення їх економічної безпеки, що призводить до необхідності постійного та детального моніторингу її рівня.

Сучасні умови збільшення нестабільності та невизначеності зовнішнього, внутрішнього середовища підприємства, на тлі інтенсивного розвитку кризових явищ, поставили управлінців перед необхідністю сфокусувати увагу на механізмі управління економічною безпекою підприємства.

Мета роботи. / Aim. Мета роботи **полягає** у дослідженні системи забезпечення економічної безпеки підприємств та особливостей стратегії забезпечення економічної безпеки транспортного підприємства.

Матеріали та методи./Materials and methods. Дослідженню концепції економічної безпеки суб'єктів господарювання та її основних положень присвятили праці такі науковці: Ареф'єва О. В., Антоненко К. В., Дудік А. О. [1], Пілецька С. Т., Кравчук Н. М. [2], Бабіна Н. О. [3], Вовк О.М, Сафонік Н. П., Фрідріх Ю. В. [4], Шатохін А. Л., Ігнашкіна Т. Б. [8], Яремко А. Д. [9] та ін. Проте на сьогодні простежується неоднозначність поглядів стосовно сукупності складових системи забезпечення економічної безпеки підприємств.

У дослідженні теоретичних аспектів системи забезпечення економічної

безпеки підприємства були застосовані наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, абстрактно-логічний, графічний та інші.

Результати та обговорення./Results and discussion. Система економічної безпеки має бути унікальною та закритою для не уповноважених осіб та інших суб'єктів господарювання, виходячи з того, що ніяка система не може бути ідеальною, і за наявності відомостей про побудову та особливості діяльності системи економічної безпеки, може бути знайдено слабке місце та завдано шкоди підприємству. Загрозами економічної безпеки є сукупність умов та факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам об'єкта або які унеможливлюють реалізацію національних економічних інтересів. Поняття безпеки може застосовуватися як до стану захищеності особистості, так і держави в цілому та її окремих суб'єктів – підприємства.

На думку авторів [6] **«…економічна безпека підприємства –** стан захищеності від небажаних змін (загроз); ефективне використання ресурсів для запобігання загрозам; систему і наявність конкурентних переваг, що дозволяють досягти головних цілей підприємства; здатність до відтворення та забезпечення живучості фірми незалежно від нестабільності зовнішнього і внутрішнього середовища; створення умов і забезпечення стабільного функціонування, прогресивного науково-технічного і соціального розвитку, забезпечення фінансово-комерційного успіху. Індикатором залучення уваги до проблеми економічної безпеки є показники, що характеризують стан зовнішнього середовища. Підприємство може показувати високий рівень ефективності своєї діяльності, але стан довкілля будь-якої миті може змінити ситуацію. Негативний вплив зовнішнього середовища на підприємство може привести к погіршенню його фінансового стану, його банкрутству та ліквідації. Економічна небезпека розглядається в цьому випадку як прояв загроз економічній безпеці підприємства за відсутності управлінського впливу на ці загрози або застосування неадекватних заходів щодо нейтралізації дії цих загроз.

Низька інтенсивність змін у зовнішньому середовищі дозволяє ставити

умови, за яких проблема економічної безпеки підприємства не включається до переліку актуальних поточних завдань для підприємства, але побудова довгострокових планів не повинна виключати оцінку рівня безпеки.

Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Кравчук Н. М. в науковій роботі зазначають, що «забезпечення економічної безпеки підприємства слід розглядати як безперервний у часі процес, який заснований на системному моніторингу індикаторів економічної безпеки, що дозволяє отримати об'єктивну оцінку стану економічної безпеки підприємства і застосовувати відповідні механізми її забезпечення» [2].

Шатохін А. Л., Ігнашкіна Т. Б. під «механізмом управління економічною безпекою підприємства в умовах конкурентної економіки пропонує розуміти сукупність методів, принципів, форм, способів, важелів, заходів, пов'язаних із процесом їхньої взаємодії. У цьому вчені розглядають систему управління як сукупність механізмів, необхідні реалізації цілей управління. Механізм управління економічною безпекою підприємства повинен включати методи (організаційно-технологічні, соціально-економічні, адміністративні, правові, соціально-психологічні, інформаційні), інструменти та заходи їх реалізації» [8].

Етапи забезпечення економічною безпекою підприємства надано на рис. 1. Отже, забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає розробку відповідної стратегії. Під стратегією забезпечення економічної безпеки підприємства пропонуємо розуміти встановлення економічних цілей в довгостроковому періоді та напрямів діяльності, вибір оптимальних інструментів та засобів їх досягнення в залежності від стадії життєвого циклу для захисту функціонування підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. Зазначимо, що стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства є частиною загальної стратегії розвитку підприємства та мають бути спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки внаслідок зменшення негативного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Отже, розробку стратегії достатнього рівня економічної безпеки підприємства пропонується проводити з урахуванням оцінки рівня економічної

безпеки та стадії життєвого циклу.

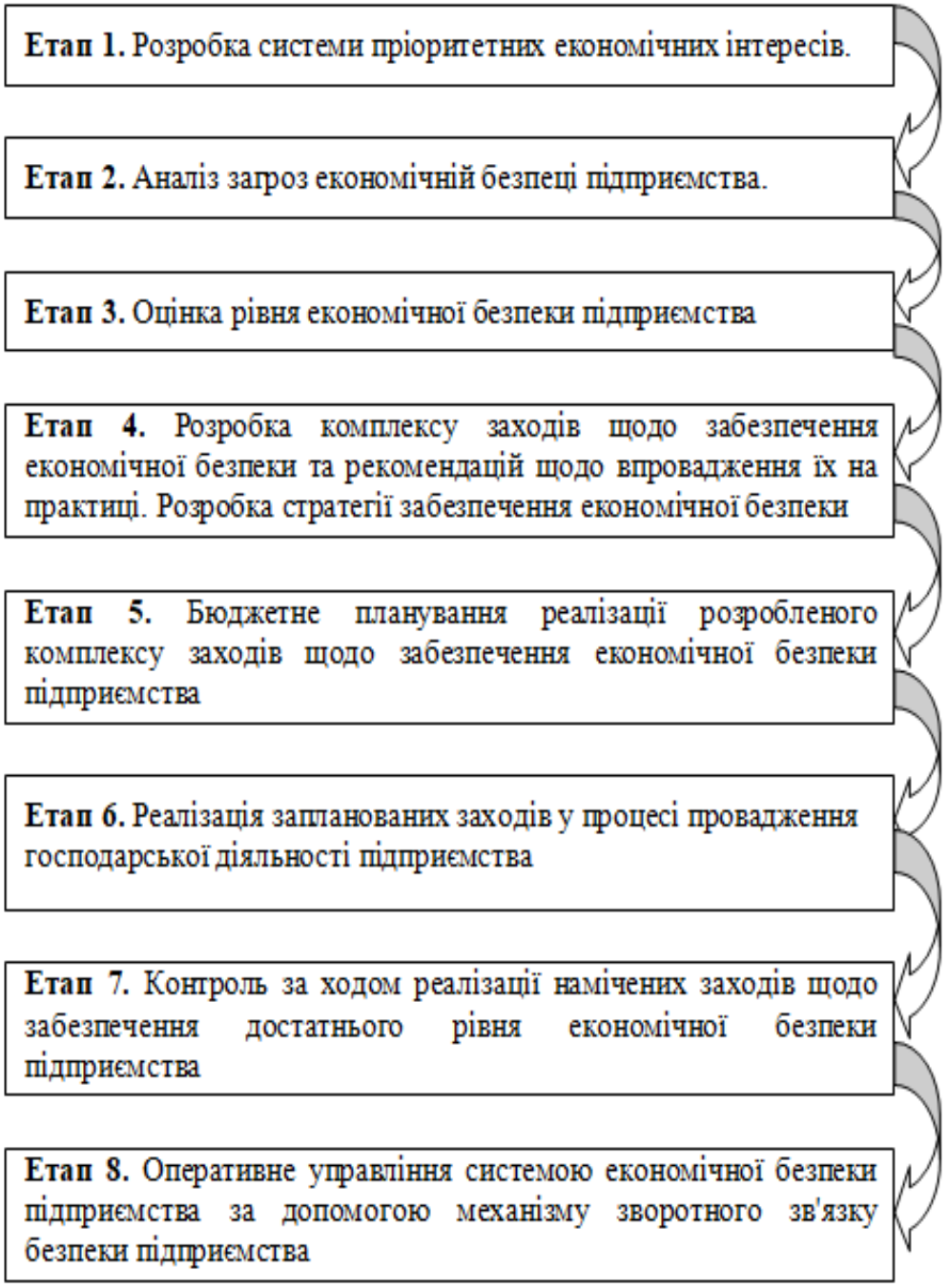

Рис. 1. Етапи забезпечення економічною безпекою підприємства

Пропонується виділити наступні види стратегій забезпечення економічної безпеки підприємства: стратегія виживання, стратегія радикальної реструктуризації, оборонно-атакуюча стратегія, оборонно-атакуюча стратегія, стратегія штурму, стратегія утримання фінансової стійкості.

Стратегія виживання використовується у кризовому або передкризовому

стані підприємства, у стані, близькому до банкрутства. Необхідні, з одного боку, швидкі, рішучі, скоординовані дії, з іншого – обачність і реалістичність в прийнятті рішень. Необхідні санаційні заходи організаційного, правового, виробничо-технічного, соціального характеру. Розробляються і реалізуються програми, а саме, перебудовується система управління; розробляються фінансові заходи щодо виходу з кризового стану; здійснюється реструктуризація підприємства.

Стратегія радикальної реструктуризації. Необхідна максимальна економія всіх ресурсів. Передбачається реалізацію рішучих дій, залучення додаткових засобів і ресурсів, направлених на суттєве покращення фінансової, виробничої і господарської діяльності підприємства за мінімальний проміжок часу. Необхідна організаційно-економічна, технічна реструктуризація. Пріоритетним напрямом є вихід підприємства на нові сегменти і впровадження технічних нововведень, оновлення основних фондів.

Оборонно-атакуюча стратегія. Має мету не тільки утримати фінансову стійкість, але і понизити негативний вплив рівня цифровізації транспортної галузі, перенести його нестабільність з меншими втратами. Може використовувати один із підходів: економія з чітким наміром швидкого пожвавлення; зрушення в тривалому спаді з меншими сподіваннями на швидке пожвавлення; стабілізація, коли необхідні довготермінові програми для досягнення збалансованого стану підприємства на ринку. Перспективою подальшого розвитку можна вважати переорієнтацію, вихід на нові ринки надання послуг, проведення активної маркетингової політики.

Стратегія штурму. Мінімізація негативного впливу зовнішніх факторів, дозволить зберегти позицію в матриці. Слід уникати недовикористання фінансових ресурсів, конкурентних переваг, неефективне використання основних фондів. Таким підприємствам потрібно виходити на нові групи клієнтів, шукати нові ринки збуту, там, де їх потенціал протистояння кризовим процесам розкриється повною мірою. У разі успіху, такі підприємства можуть увійти до числа лідерів.

Стратегія утримання фінансової стійкості. Фінансово-господарська діяльність прибуткова, є можливість збільшення об'ємів надання послуг за рахунок внутрішніх ресурсів та зовнішнього фінансування. Лідерство в області цінової політики, просування нових послуг. Підприємство привабливе для інвесторів, що дозволяє привернути фінансові ресурси на фінансовому ринку. Необхідно взяти напрям на інноваційний шлях подальшого розвитку.

Висновки./Conclusions. Моніторинг рівня економічної безпеки має здійснюватися за умов зміни параметрів довкілля, навіть якщо рівень ефективності діяльності підприємства дуже високий. Уніфікація концептуальних основ дозволяє встановити параметри системи в цілому, окремі складові системи забезпечення економічної безпеки унікальні і формуються кожним підприємством.

Обґрунтовано, що під стратегією забезпечення економічної безпеки підприємства пропонуємо розуміти встановлення економічних цілей та напрямів діяльності, вибір оптимальних інструментів та засобів їх досягнення для захисту діяльності підприємства у ринкових умовах. Розробку стратегій забезпечення достатнього рівня економічної безпеки підприємства пропонується проводити з урахуванням оцінки рівня економічної безпеки та стадії життєвого циклу.

Однак низка аспектів має бути розроблена з урахуванням специфіки підприємств транспортної сфери. Технологічні характеристики підприємств не дозволяють використовувати уніфікований підхід у процесі вибору стратегії та оцінки рівня економічної безпеки.

Подальше дослідження має бути спрямоване на обґрунтування та вибір індикаторів, що дозволить надалі перейти до розробки бюджетної складової процесу управління, використовуючи гнучкі бюджети з оцінкою допустимих відхилень для формування прогнозних значень індикаторів.

1. Ареф’єва О. В., Антоненко К. В., Дудік А. О. Складові економічної безпеки підприємства в умовах конкурентної економіки. Development of world economy, marketing and management in modern conditions: collective monograph /

Andrushko R., Zhydovska N., Myronchuk Z. – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2023. Pp. 78-88. URL: https://isg-konf.com/development-of-world-economy-marketing-and-management-in-modern-conditions/

2. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Кравчук Н. М. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. *Проблеми системного підходу в економіці* : зб. наук. праць. К. : НАУ, 2020. Вип. 1(75). Ч. 1. С. 80–90. DOI: https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-12.

3. Бабіна Н. О. Управління економічною безпекою підприємства в умовах нестабільності. *Економіка і управління.* 2016. № 2. С. 67-72.

4. Вовк О. М, Сафонік Н. П, Фрідріх Ю. В. Превентивне забезпечення безпеки і конкурентного статусу авіаційного підприємства. *Економічний вісник Дніпровської політехніки.* 2021. 3 (75), 123-134

5. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Храпач В. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах посилення інтеграційних процесів в економіці. *Бізнес Інформ*. 2020. №12. С. 245–251. https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-245-251

6. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу.* №3(65) 2021. С. 56 – 65. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65.

7. Рудніченко М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво.* 2013. № 25 (I). С. 188-195.

8. Шатохін А. Л., Ігнашкіна Т. Б. Сутність та складові елементи механізму управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 2. С. 396-402.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Виниченко Сергій Миколайович
магістр спеціальності «Маркетинг»,
Сумський Національний Аграрний Університет

Вступ. / Introductions. Виробництва та реалізації алкогольних напоїв є однією з найбільш розвинених галузей народного господарства. ЇЇ діяльність вважається рентабельною та ефективною. Постійне підвищення вимог міжнародних стандартів до якості алкогольної продукції та загострення конкуренції серед вітчизняних підприємств-виробників всередині економічної галузі продукує, покращення рівня якості лікерогорілчаних виробів, збереження українськими підприємствами своєї конкурентоспроможності на міжнародному та національному ринках алкогольної продукції є актуальним на сучасному етапі.

Мета роботи. / Aim. Метою дослідження є виявлення проблем та знаходження перспективи розвитку лікеро-горілчаної промисловості в Україні. Проблематика розвитку спиртової та лікеро-горілчаної промисловості в Україні та в окремих її регіонах стала об’єктом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених різних галузей – історії, географії, економіки, статистики, серед яких чільне місце посідають наукові праці М. Барановського, Ф. Заставного, Л. Мельника, Є. Нагорного, О. Шаблія та ін.

Результати та обговорення./Results and discussion. Лікеро-горілчана промисловість Україні є суттєвим бюджетоутворюючим джерелом національної економіки. Але на даному етапі розвитку існують деякі проблеми, які впливають на розвиток цієї галузі. По – перше: призупинення діяльності більшості структурних підрозділів Державного підприємства «Укрспирт». станом на 31 грудня 2021 р. з 41 виробничих підприємств працювало тільки 12. По – друге: основні виробничі потужності галузі зношені на 60–65%, що унеможливлює ведення ефективного виробництва.

По-третє: недоотримання державою податкових надходжень від реалізації лікеро-горілчаних виробів споживачам через ескалація контрабанди та потрапляння на ринок контрафактної алкогольної продукції. ЇЇ доля постійно зростає до 40–45% та нелегальне виготовлення спирту до 50– 55%. І як наслідок зростання захворюваності та смертності населення у результаті отруєння неякісними спиртними напоями.

Перелічені проблеми стають причиною скорочення внутрішнього попиту на харчовий спирт та лікеро-горілчані вироби. За даними Державної служби статистики України за останні 15 років попит скоротився у 3–4 рази [2]. Спостерігається зменшення обсягів виробництва вітчизняних лікеро-горілчаних виробів у 3 рази. При цьому експорт харчового спирту та лікеро-горілчаних виробів зменшився у 5 разів, а обсяги імпорту міцного алкоголю зросли на 25% впродовж 2009– 2019 рр. [2].

Така ситуація приводить до застосування маркетингової стратегії «виживання» лікеро-горілчаної промисловості в Україні протягом останнього десятиліття та необхідності проведення докорінного реформування аналізованого сектору харчової промисловості. Вона передбачає:

- демонополізацією лікеро-горілчаної галузі та приватизацією низькопродуктивних та неефективних державних підприємств;

- формування прозорої диверсифікованої конкурентоспроможності лікеро-горілчаної галузі, що, у свою чергу, передбачало б забезпечення виробництва та реалізації широкого асортименту високоякісного харчового спирту та спиртовмісної продукції з високою часткою доданої вартості [4];

- проведення повної детінізації лікеро-горілчаної та спиртової промисловості та встановлення більш жорсткого законодавства за виготовлення та реалізацію контрафактної алкогольної продукції та контрабанду лікеро-горілчаних виробів;

- створення умов для посилення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств-виробників лікеро-горілчаних виробів; тощо.

Постановою КМУ від 12 серпня 2020 р. № 699 була прийнята Програма

реформування спиртової галузі на 2020–2023 роки реалізація якої повинна була здійснюватися у два етапи [3]:

1) І етап «Об'єднання підприємств спиртової та лікеро-горілчаної галузі з метою оздоровлення Держпідприємства «Укрспирт», що передбачав повну корпоратизацію ДП «Укрспирт», посилення державного контролю за виробництвом та обігом спирту, розширення асортименту лікеро-горілчаної продукції, що виробляється підприємствами, та нарощування експорту лікерогорілчаної продукції за кордон;

2) ІІ етап «Проведення демонополізації спиртової галузі та приватизація ДП «Укрспирт», що полягав у запровадженні спрощених умов функціонування підприємств у сфері виробництва харчового спирту та ліквідацію мораторію на імпорт харчового спирту суб'єктами господарювання приватної форми власності.

Варто зазначити, що проведення приватизації ДП «Укрспирт» є стрижневою складовою подальшого розвитку лікеро-горілчаної та спиртової промисловості в Україні, яка розпочалася у 2020 р. Наразі процес реформування лікеро-горілчаної промисловості в нашій державі призупинено. Причиною цього є розгортання повномасштабної війни Російської Федерації проти України з лютого 2022 року. Руйнівні наслідки військового стану негативно впливають сьогодні і впливатимуть протягом наступних 5–10 років на розвиток лікеро-горілчаної промисловості в Україні. Так, незважаючи на функціонування суб'єктів господарювання лікеро-горілчаної промисловості в умовах війни, навмисне руйнування державою-агресором підприємств даного економічного сектору у південному та східному регіонах України, зокрема на Херсонщині, Одещині, Харківщині, а відтак неможливість здійснення податкових надходжень від підприємств до Державного бюджету України, які є працюючими, але перебувають на тимчасово окупованих територіях, призведуть до значного скорочення показників прибутковості. Необхідність відновлення матеріально-ресурсної бази сектору – до надзвичайних видатків держави та потребування іноземного інвестування.

Проте, попри невизначеність із можливістю подальшого функціонування підприємств лікеро-горілчаного сектору економіки України, проведення реформ є нагально необхідним, оскільки сприятиме: поступовому зменшенню тіньового обігу харчового спирту та лікеро-горілчаних виробів та нарощенню податкових надходжень до Державного бюджету України від акцизного податку та податку на додану вартість (ПДВ); залученню приватних інвестицій (особливо іноземних) у технічне переоснащення галузі та розвитку виробництва нових видів лікеро-горілчаної продукції; істотному нарощенню обсягів експорту лікеро-горілчаних виробів та харчового спирту за кордон; розвитку суміжних галузей виробництва (наприклад, сільського господарства, виробництва склотари тощо); покращенню показників діяльності підприємств, що на сьогодні входять до складу ДП «Укрспирт».

Висновки./Conclusions. Таким чином, лікеро-горілчана промисловість є однією з бюджетоутворюючих джерел економіки України, яка поступово розвивається та покращується завдяки розпочатому у 2020 р. процесу реформування спиртової промисловості, однак характеризується цілою низкою проблем. А саме: скороченням обсягів виробництва та реалізації лікеро-горілчаної продукції та руйнуваннями матеріально-технічної бази промислових підприємств у результаті війни в Україні; стрімким зростанням обігу контрафактних алкогольних напоїв та підвищенням контрабанди лікерогорілчаної продукції; перенавантаженням галузі нефункціонуючими державними підприємствами, що входять до складу ДП «Укрспирт»; істотною зношеністю основних фондів переважної більшості функціонуючих підприємств галузі; тощо.

В умовах війни забезпечення функціонування такого важливого сектору економіки як лікеро-горілчана промисловість є надзвичайно важливим, оскільки забезпечує населення робочими місцями, сприяє податковим надходженням до Державного бюджету України, дає змогу залучити іноземні інвестиції у вітчизняні підприємства, нарощувати експорт українських лікеро-горілчаних виробів за кордон тощо. Тому для нашої держави є

перспективним та необхідним максимізувати зусилля щодо подальшого реформування та розвитку спиртової та лікеро-горілчаної промисловості, розробивши нову дорожню карту розвитку галузі з урахуванням реалій сьогодення.

Маркетингова стратегія для розвитку лікеро-горільчаної промисловості передбачає акцент на створенні та позиціонуванні унікальних брендів, які відповідають споживчим уподобанням. Зосередження на високій якості продукції та використання екологічно чистих інгредієнтів сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності на ринку. Важливим аспектом є також розробка інноваційних алкогольних продуктів, що задовольнятимуть смакові та стилеві тенденції споживачів. Ефективне використання цифрового маркетингу та соціальних мереж дозволятиме досягати більш широкої аудиторії та взаємодіяти з нею. Заохочення споживачів до участі в інтерактивних подіях та дегустаціях сприятиме побудові позитивного сприйняття брендів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки. Навчальний посібник. Ніжин: Лисенко М. М., 2018. 376 с.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 10.12.2023).

3. Про затвердження Програми реформування та розвитку спиртової галузі на 2020– 2023 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2020 р. № 699. Офіційний вісник України. 2020. № 67. Ст. 2156.

4. Черевиков Е. Спиртова реформа: Модернізувати, щоб не продати за безцінь. URL: https://zikua.tv/news /2019/12/04/spirtova_reforma_ modernizuvaty_ schob_ne_prodaty_za_bezcsn_948237 (дата звернення: 1.01.2024).

РЕЛОКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ 2022-2023 рр. (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Волощук Віталій Сергійович,
аспірант,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Вступ. Реалії війни торкнулися кожного українця в більшій або меншій мірі, агресія РФ руйнує економіку України, гинуть найкращі представники української нації, знищуються міста, села, домівки цивільних людей, що змушує велику кількість населення переїздити в більш безпечні регіони нашої країни. На жаль, війна знищує будь-яку інфраструктуру, що будувалася роками і потребувала чималих ресурсних вкладень. Велика частка українського бізнесу зазнала руйнувань, тому постало нагальне питання його збереження та релокації, що має дати можливість створювати нові робочі місця, тим самим підтримувати економіку країни та наближати нашу перемогу.

Мета роботи. Розглянути процес релокації підприємств України в період війни 2022-2023 років, на прикладі Закарпатської області, виявити її аспекти та складові.

Матеріали та методи. Конкретно – пошуковий; хронологічний; аналіз й узагальнення матеріалів; аналітичний.

Результати та обговорення. Релокація бізнесу – це необхідний і життєво важливий крок під час війни, що має на меті його збереження та відновлення шляхом перевезення на безпечну територію активів, потужностей та робітників. У мирний час релокація також мала місце в економіці країни, однак зумовлювалася розширенням ринків, масштабуванням компанії або пошуком найбільш сприятливих умов діяльності. Загалом, державна програма релокації призначена для того, щоб полегшити процес переміщення підприємств та пов'язані з ним фінансові витрати. Існує декілька варіантів її реалізації: повне переміщення, яке передбачає перевезення всього обладнання та робітників, які

обслуговують його; часткова релокація, яка передбачає переміщення важливих і необхідних для початкової діяльності потужностей; самостійна релокація.

Державна програма релокації користується попитом у більшості підприємців, адже передбачена конкретна допомога держави на всіх етапах переміщення бізнесу, починаючи з вибору безпечного регіону і завершуючи перевезенням обладнання та пошуку житла для робітників. Більш детально зупинимося на алгоритмі процедури релокації: спершу підприємець подає заявку, в якій вказується орієнтована локація для переміщення бізнесу; далі Міністерство економіки передає запит відповідній військовій адміністрації області; важливою і трудомісткою є робота по з'ясуванню місцевою адміністрацією інформації про наявність житлових та комерційних приміщень, які були б придатними для того чи іншого бізнесу; після отриманих даних, проводиться ґрунтовний аналіз, який прораховує можливі ризики і виявляє наявні переваги; ретельно підбираються найбільш ефективні й логічні варіанти релокації; насамкінець, з існуючими можливостями ознайомлюють підприємця.

Важливою складовою релокації є виявлення безпечного регіону для розташування бізнесу, який підприємець вибирає самостійно. Наразі, в програмі беруть участь 9 областей: Рівненська, Хмельницька, Вінницька, Волинська, Чернівецька, Івано-Франківська, Тернопільська, Львівська, Закарпатська. В основному, це західні регіони України, які значно менше відчувають бойові дії та більш спроможні забезпечити збереження та роботу підприємств. Логістичні аспекти забезпечують рівномірний розподіл виробництв по даним регіонам. «Від початку війни 800 підприємств було релоковано з небезпечних регіонів за підтримки держави. На сьогодні 623 підприємства вже працюють на новому місці. Для ще 239 здійснюється пошук відповідної локації або способу транспортування. Понад 650 підприємств, які планували релокувати свої виробничі потужності, відмовились від переміщення у зв'язку з деокупацією територій, на яких вони розташовані» [2] - повідомила заступниця Міністра економіки України Тетяна Бережна. За її твердженням, «найбільше підприємств релокувались до Львівської (24%), Закарпатської

(14,5%), Чернівецької (9,8%), Івано-Франківської (8,3%), Хмельницької (7,3%), Тернопільської (6,3%) областей» [2]. Варто зауважити, що державна програма релокації передбачає, що після завершення війни, бойових дій, нашої перемоги та стабілізації в країні, потужності підприємств повернуться туди, звідки були евакуйовані, в свої попередні локації та стануть драйверами відбудови економіки в своїх громадах.

Наступним кроком після ухвалення позитивного рішення про можливість переміщення підприємства є надання пакету державної підтримки. Відповідні органи допомагають підприємцям у пошуку приміщень, де в подальшому розташуються потужності підприємства; в перевезенні обладнання та активів; забезпеченні працівників житлом; при необхідності - пошуку робітників; опрацюванні логістичних шляхів постачання, закупівлі сировини та визначенні ринків збуту, тощо.

Кабінет міністрів України в Державному бюджеті (2023) передбачав «гранти на реконструкцію та ремонт майнових комплексів площею понад 20 000 квадратних метрів для релокованого бізнесу із зони бойових дій» [1]. «Видатки в розмірі 1 млрд грн забезпечуються через часткове зменшення фінансування грантів для створення та розвитку бізнесу, оскільки інвестування діючих проектів завжди менш ризиковане, ніж відкриття нових (270 млн грн); незначного зменшення фінансування програми Фонду розвитку підприємництва, оскільки реконструкція майнових комплексів для промислових підприємств сприятиме ще більш цільовому розвитку підприємництва (351,1 млн грн); часткового зменшення фінансування видатків на ліквідацію неперспективних вугледобувних підприємств (378, млн грн)» [1]. «Подібні дії повинні зберегти виробничий потенціал активного економічного сектору та дадуть можливість дороговартісному обладнанню, яке виробляє товари з високою доданою вартістю, ефективно функціонувати в Україні і в майбутньому» [1].

В червні 2023 р. компанією Gradus Research було проведено дослідження, яке зафіксувало, що певна кількість українських виробництв повернулися до

традиційного функціонування. Згідно оприлюднених даних, «у травні 2023 року працювало у звичному режимі 50% компаній, ще 38% бізнесів відновили роботу частково. 50% опитаних підприємств працюють, як і раніше (у липні 2022 року таких було лише 22%). Про повернення до роботи частково повідомило 38% респондентів (рік тому – 51%). Лише 7% призупинило роботу своїх підприємств (у липні 2022 року – 22%). Про повну або часткову трансформацію бізнес-процесів після 24 лютого 2022 року повідомило 29% опитаних компаній. Ще 21% зазначили, що перебувають у процесі галузевої трансформації. Станом на червень 2023 року повну або часткову релокацію потужностей та активів здійснили 7% респондентів. Ще 15% перебувають у процесі релокації. 8% опитаних наголосили на потребі переміщення, але ще не розпочали активних дій в цьому напрямку (в липні 2022 року таких опитаних було, відповідно, 12%, 20% та 18%). 4% опитаних у травні 2023 року підприємців повідомили про відкриття нових бізнесів за кордоном (рік тому таких було 1%). Отже, підприємці два місяці поспіль позитивно оцінюють результати своєї поточної діяльності попри повномасштабну війну. У травні 2023 року індекс очікувань ділової активності (ІОДА), який НБУ розраховує щомісяця, залишився вище нейтрального рівня (50 пунктів) і становив 50,5 проти 51,5 у квітні» [4].

Важливо зазначити, що, незважаючи на російсько-українську війну, в Україні функціонують понад 600 польських підприємств, понад дві тисячі також мають аналогічні плани, про що наголосила державна секретарка Міністерства фондів розвитку та регіональної політики Польщі, уповноважена уряду з питань польсько-українського співробітництва у сфері розвитку Ядвіґа Емілевич. Перебуваючи в Україні з офіційним візитом, вона зауважила на труднощах, не тільки пов'язаних із війною в Україні, «але й з тим, що дві держави мають різні правові системи. Тому Варшава і Київ домовилися про вдосконалення відповідного законодавства обох країн, про спрощення бюрократичних процедур» [3].

У 2022 році Закарпаття було лідером серед інших регіонів за кількістю

релокованих підприємств. «У відсотковому відношенні Закарпатська область-друга в країні за цими показниками (14,5% від усіх релокованих підприємств працюють на Закарпатті), більше - 24% – на Львівщині» [5]. Відповідь на питання, чому український бізнес обирає саме Закарпаття, очевидна. Директор департаменту економічного та регіонального розвитку Закарпатської ОВА Іван Завидняк зазначає, що «тут порівняно безпечно та близько до кордону, словом, можна працювати, не боячись, що російська ракета зруйнує виробництво і є можливість відразу відправляти продукцію на експорт. До речі, експортери, які укладають контракти з інвесторами з ЄС, саме тому й релокуються до Закарпаття, бо у цих контрактах окремо прописуються гарантії, що підприємство справді зможе продовжувати виробляти та постачати продукцію протягом наступного року» [5].

Процес релокації на Закарпаття розпочався у березні 2022 р., коли стало очевидним, що повномасштабне вторгнення загрожує життю українців, їх житлу, бізнесу, виробництвам.

Варто наголосити, що першими, хто релокувався та розпочав виробництво на новому місці було підприємство з переробки сміття «ТЕМП-Україна». Вже у травні 2022 р. вони здійснювали експорт в Румунію, а за три місяці повністю перезапустили виробництво. Для переробки їм потрібна саме поліетиленова плівка. Тобто, фермерам не доводиться думати, де утилізувати плівку, а бізнес мав сировину для виробництва. До того фермерам треба було платити по 500 гривень за те, щоб цю плівку забирали на полігон, а тут проблема вирішилася сама собою, навіть знаємо, що виробник сировину купує у фермерів. Усі в плюсах» – стверджує Іван Завидняк [5].

Важливо згадати про ще один кейс релокації, який зачепив доволі чисельну категорію людей (понад 30 тисяч) – це представники сфери ІТ та діджитал, які з початком повномасштабної війни разом зі своїми сім’ями переїхали до Закарпаття як на безпечну територію. Державні органи влади прийняли рішення зібрати айтівців в ОВА, де в спільному обговоренні домовилися про створення спілки, яка має консультативну та координаційну

мету. Таким чином, з'явився ІТ-кластер Закарпаття, що є позитивним явищем. Звісно, коли стало більш безпечно в регіонах, звідки приїхали представники ІТ сфери (Київ, Дніпро, Харків), частина ІТ бізнесу повернулася назад.

Однак, найбільше податків акумулює не ІТ-сфера, а виробництво. З відкритих джерел відомо, що на Закарпаття з початком війни були перевезені потужні виробництва, які на краще змінюють економічну ситуацію у регіоні. В цьому контексті, в першу чергу, варто згадати компанію «Аякс», яка є могутнім українським виробником охоронних систем. Очолюють дану компанію молоді сучасні люди, які швидко адаптуються до різних обставин і зараз цей досвід реалізують на релокованому підприємстві на Закарпатті.

Потужним релокованим із Харківщини на Закарпаття виробництвом є «Варіант-М», основним видом діяльності якого є металообробка. У довоєнні часи в Харкові на цьому виробництві були працевлаштовані близько 10 000 працівників. І на сьогоднішній день виробничі потужності функціонують на Харківщині, де задіяно до 3 000 працівників. Релокація до Закарпаття є важливим рішенням для експорт-орієнтованого підприємства, так як для їхніх партнерів в Європі надзвичайно важливими є гарантії замовленої продукції.

Вартує уваги релоковане на Закарпаття підприємство «Сентравіс» з виготовлення труб, яке відновило виробництво у лютому 2023 р. На сьогоднішній день, працевлаштовані більше як сотня робітників, однак в планах є збільшення виробництва і залучення до тисячі працівників. За даними Івана Завидняка: «У нас в області є 400 тисяч переміщених осіб. Міжнародна організація з міграції (МОМ) виділяє 500 тисяч доларів, щоб ми цих людей соціалізували і працевлаштували. Це вигідно також і роботодавцю: працевлаштовуючи переселенців, він не платить за них податки та не платить «комуналку», йому повертається сума ПДФО за кожного працевлаштованого. Постанова дозволяє підприємству забронювати 50% робітників у разі, якщо в бюджет сплачується 100 тисяч гривень податку» [5].

Ще однією складовою релокованого на Закарпаття бізнесу є підприємства вітчизняного агропромислового комплексу (АПК). Херсонський фермер з

2022 р. на закарпатських землях Берегівщини, спромігся вирощувати херсонські кавуни і досягнув надзвичайно високої ефективності врожаю, що стало несподіванкою для всієї країни.

Отже, всі виробництва, які переїхали на Закарпаття, в першу чергу, зацікавлені в тому, щоб замовники та інвестори були впевнені, що в будь-якому випадку отримають замовлений продукт. Тому в практиці релокації є такі кейси, де замовники ставлять ультиматум про продовження контракту за умови релокації на Закарпаття. «Міжнародна організація з міграції за 2022 р. профінансувала 22 підприємства на Закарпатті для того, аби вони могли перезапуститися» [5].

Постає важливе питання, наскільки вигідною є конкуренція з місцевим бізнесом? Відповідь зрозуміла із статистичних даних, які вказують на те, що «за 2022 р. ВВП області зріс на 20%.

Тільки близько 100 млн гривень отримали внутрішньо переміщені особи (ВПО) у вигляді соціальних допомог – а це ті гроші, які люди залишили в місцевих магазинах, сфері послуг, оренді житла» [5]. Отже, цілком зрозуміло, що для Закарпаття є вигідним продовження процесу релокації, для чого створюється якісний інвестиційний клімат.

На майбутнє є хороші перспективи розвитку релокаційних процесів на Закарпатті, серед яких: виробництво малих приватних літаків із Київщини, розміщення сонячних батарей, виробництво водню, будівництво сміттєпереробного заводу.

Висновки. В умовах воєнного сьогодення держава повинна продовжувати підтримку бізнесу, генерувати нові програми задля збереження, розширення та безпечного функціонування підприємств.

Такі заходи повинні включати дії зі сторони влади, які позбавлять бізнес “головного болю” щодо свого функціонування та дозволять зосередитись на операційній діяльності. Результатом таких зусиль і буде вкрай необхідне збереження та зміцнення економічного потенціалу країни.

ДЖЕРЕЛА

1. Держбюджет-2023: в Раді пропонують виділити кошти на підтримку релокованого бізнесу https://www.unian.ua/economics/finance/derzhbyudzhet-2023-v-radi-proponuyut-vidiliti-koshti-na-pidtrimku-relokovanogo-biznesu-11998743.html

2. За рік війни в більш безпечні регіони релоковано 800 підприємств, Тетяна Бережна https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a700c206-722a-4752-b5bb-78a1063ae9db&title=ZaRikViiniVBilsh

3. Під час війни в Україні працюють понад 600 польських підприємців уповноважена уряду https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3737272-pid-cas-vijni-v-ukraini-pracuut-ponad-600-polskih-pidpriemciv-upovnovazena-uradu.html

4. Половина компаній в Україні повернулися до роботи у звичному режимі https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3724948-polovina-kompanij-v-ukraini-povernulisa-do-roboti-u-zvicnomu-rezimi.html

5. Релокований бізнес: від гаджетів і бронників – до кавунів і сирних снеків https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3709448-relokovanij-biznes-vid-gadzetiv-i-bronikiv-do-kavuniv-i-sirnih-snekiv.html

РИНОК КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ

Григор'єв К. О.,
Студент екномочіного факультету
Харківського Національного Університету
ім. В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна
Болотна О. В.,
к.е.н., доцент, кафедри маркетингу,
менеджменту та підприємництва,
Харківського Національного Університету
ім. В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Вступ. / Introductions. Значення Креативних ідустрій (КІ), що лежать на перехресті мистецтва, бізнесу і технологій, постійно зростає – як на національному рівні, так і в порівнянні конкурентоспроможності країн на міжнародному рівні. Вони стали стратегічним напрямом для підвищення конкурентоспроможності, продуктивності, зайнятості та стійкого економічного зростання.

Мета роботи. / Aim. Аналіз актуальної ситуації на ринку креативних індустрій в Україні.

Матеріали та методи./Materials and methods Виняткове зростання оборотів та створення нових робочих місць, стійкість до економічної кризи робить креативні галузі привабливою сферою інвестицій як на приватному, так і на державному рівнях. З іншого боку, досить обмеженою є сфера знань щодо економічної ролі КІ та їх впливу на розвиток інших секторів економіки. Креативні індустрії (КІ) України включають візуальне мистецтво, сценічне мистецтво, видавничу діяльність, дизайн, моду, ІТ, аудіовізуальне мистецтво, архітектуру, рекламу, бібліотеки, архіви та музеї, народні художні промисли. Валова додана вартість (ВДВ), зайнятість та кількість суб'єктів господарювання КІ України зростають швидкими темпами. У 2018 році ВДВ креативних індустрій склала 97 млрд гривень (3,9% загальної доданої вартості, а в 2019

році вона вже склала 117,2 млрд гривень (3,95% загальної доданої вартості). До ТОП-5 найбільших видів економічної діяльності КІ за ВДВ також відносяться

- Рекламні агентства (12%),
- Консультування з питань інформатизації (10%),
- Діяльність у сфері телевізійного мовлення (9%),
- Виробництво кіно та відеофільмів, телевізійних програм (4%)
- Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації (4%). Зайнятість у КІ з 2013 року зросла на майже 40%. Загалом в 2019 році КІ забезпечили роботою 352 тисяч людей, або 3,6% зайнятих. Для порівняння, роком раніше в КІ було зайнято 309,5 тисяч працівників, а в 2013 році – 252 тисячі працівників.У товарній торгівлі креативних індустрій імпорт переважає експорт і ця тенденція є стійкою. Щодо експорту послуг, то тут ситуація є протилежною – експорт значно перевищує імпорт.

У 2019 році експорт креативних товарів склав 0,51 млрд дол. США, а експорт послуг зріс до 5,4 млрд дол США. В структурі торгівлі креативні товари не відіграють суттєвої ролі, вони становлять 1% експорту і 1,5% імпорту. В той же час експорт креативних послуг в 2019 році склав 30% загального експорту послуг та 6,1% імпорту. Серед окремих видів послуг КІ, зростання експорту в 2020 році демонструють

- Інформаційні послуги (+65%);
- Аудіовізуальні послуги та пов'язані з ними послуги(+24%);
- Комп'ютерні послуги (+21%);
- Реклама та маркетинг (11%).

Реклама, маркетинг та PR є другою КІ України за обсягами ВДВ – в 2019 році вона створила більше 17% усієї ВДВ КІ України. Ця креативна індустрія включає 5 видів економічної діяльності - Діяльність інформаційних агентств, Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю, Дослідження й експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук, Рекламні

агентства та Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації. Індустрія Реклами, маркетингу та PR демонструє значно менші темпи зростання ніж індустрія ІТ. Номінально, ВДВ цієї індустрії України зросла з 9,9 млрд гривень в 2013 році до 20,2 млрд гривень в 2019 році. Відповідно, індустрія Реклами, маркетингу та PR з кожним роком втрачала свої позиції серед інших КІ, поступаючись ІТ. Відповідно, в період 2013-2019 років її частка ВДВ у загальній ВДВ КІ впала з 32,2% до 17,2%.

З видів економічної діяльності, які відносяться до індустрії Реклами, маркетингу та PR, домінують Рекламні агентства (72% ВДВ індустрії) та Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації (23% ВДВ). Втім, Рекламні Видання комп'ютерних ігор, 1,2, 0% Видання іншого програмного забезпечення, 5,1, 3% Комп’ютерне програмування, 146,8, 77% Консультування з питань інформатизації, 38,1, 20% 35 агентства демонструють кращу динаміку – в 2013 частка цієї економічної діяльності була 57% відповідно. Структура Валової доданої вартості індустрії реклами, маркетингу та PR України, 2019, млрд гривень

Кількість СГ та зайнятість у індустрії Реклами, маркетингу та PR демонструє динаміку до зростання абсолютних значень зі скороченням вкладу у загальний розвиток КІ. В 2019 році, в індустрії діяло 16,6 тисяч СГ або 8,1% усіх СГ КІ України (Рисунок 2.3). В 2013 році ці показники складали 12,5 тисяч СГ або 12,8% СГ КІ України. Відповідно, в 2019 році в індустрії було задіяно 42 тисячі працівників, що становило 11,83% усієї зайнятості КІ України (в 2013 році – 39 тисяч працівників або 15,5% усієї зайнятості КІ України).

Серед економічної діяльності у розрізі кількості суб’єктів господарювання та зайнятості домінують Рекламні агентства, які становлять 75% усіх СГ ІТ України та 77% усіх працівників індустрії. Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації становить 9% усіх СГ індустрії та 12% усіх працівників індустрії. При цьому Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації втрачає позиції – в 2013 році цим видом діяльності займалося 40% СГ індустрії та було зайнято 19% усіх

працівників індустрії.

Вплив війни на креативні індустрії. До війни більша частина респондентів мала сталу роботу — 73% опитаних. 27% такої роботи не мали (до цієї групи відносяться як студенти, так і фрилансери). Найбільше фахівців спільноти були залучені в галузі маркетингу, реклами та брендингу (25,2%) та графічному дизайні (20,2%). Значна частина спільноти також є представником IT-галузі (14,7%). Таке розмаїття галузей, в яких працювали фахівці, дало нам змогу досліджувати вплив війни на кожну із них. Майже 4 із 10 компаній в креативних індустріях призупинили свою діяльність.

У людей, що мали сталу роботу на момент початку війни, ми питали, чи продовжує їхня компанія працювати. 37,2% відповіли, що компанія призупинила свою діяльність. Це може означати як паузу у роботі, так і повну зупинку діяльності.

У відсотковому співвідношенні, сильніше всього постраждали компанії, що займаються архітектурним дизайном — 68%. Але вони мало представлені в спільноті.

В середньому по креативних індустріях відсоток менший, але все одно значний — від 35 до 40%. Спираючись на окремі інтерв'ю з учасниками спільноти, ми вбачаємо, що найбільше війна вразила ті компанії, чия діяльність була здебільшого зосереджена на клієнтах з України. Вони відзначають, що значна частина українських замовників не оплатила вже виконані роботи, зупинила обслуговування за контрактами або навіть перестала виходити на зв’язок. Найліпше з викликаною війною кризою традиційно впорались компанії з галузі IT та геймдев — 13,1% і 10% відповідно.

Результати та обговорення./Results and discussion. Зростання Креативних Індустрій (КІ)

- КІ на перехресті мистецтва, бізнесу і технологій набувають все більшого значення на національному та міжнародному рівнях.

- Становлять стратегічний напрям для підвищення конкурентоспроможності, продуктивності та стійкого економічного зростання.

2. Економічні показники КІ в Україні:

- Валова додана вартість КІ в 2019 році склала 117,2 млрд гривень (3,95% загальної доданої вартості).

- Зайнятість у КІ зросла на майже 40%, забезпечуючи роботою 352 тисячі людей у 2019 році (3,6% зайнятих).

3. Топ-5 галузей КІ за ВДВ:

- Рекламні агентства (12%)

- Консультування з питань інформатизації (10%)

- Діяльність у сфері телевізійного мовлення (9%)

- Виробництво кіно та відеофільмів, телевізійних програм (4%)

- Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації (4%).

4. Торгівля КІ:

- У товарній торгівлі КІ імпорт переважає експорт.

- Експорт послуг КІ в 2019 році склав 5,4 млрд дол. США, перевищуючи імпорт.

- Креативні товари становлять 1% експорту і 1,5% імпорту, тоді як експорт послуг складає 30% загального експорту послуг.

5. Експорт КІ:

- Експорт креативних товарів у 2019 році склав 0,51 млрд дол. США.

- Експорт креативних послуг включає інформаційні послуги (+65%), аудіовізуальні послуги (+24%), комп'ютерні послуги (+21%) та рекламу та маркетинг (+11%).

6. Реклама, маркетинг та PR в Україні:

- Реклама, маркетинг та PR є другою КІ за обсягами ВДВ (в 2019 році понад 17% від усієї ВДВ КІ).

- Зростання ВДВ цієї індустрії від 9,9 млрд гривень в 2013 році до 20,2 млрд гривень в 2019 році.

- Частка ВДВ Реклами, маркетингу та PR в загальній ВДВ КІ знизилась з 32,2% до 17,2% з 2013 по 2019 рік.

Висновки./Conclusions Креативні індустрії в Україні представляють собою важливий сектор економіки, який забезпечує стійке економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності та зайнятість національного населення. Розмаїття галузей, що входять до складу креативних індустрій, включає в себе візуальне та сценічне мистецтво, дизайн, IT, архітектуру та інші, що сприяє формуванню багатогранного інноваційного середовища.

Значний ріст оборотів та кількості робочих місць у цьому секторі робить його привабливим для інвесторів, і відзначається стійкістю до економічних труднощів. Однак, деяка обмеженість знань про економічну роль креативних індустрій та їх вплив на інші сфери економіки залишає простір для подальших досліджень і аналізу. Важливим аспектом є також зовнішньоекономічна активність креативних індустрій, де експорт послуг переважає імпорт, особливо в галузях інформаційних послуг, аудіовізуальних послуг та комп'ютерних послуг. Зростання експорту вказує на високий потенціал цих галузей на міжнародному ринку.

Зокрема, індустрія реклами, маркетингу та PR, хоча демонструє менший темп зростання порівняно з іншими галузями, відіграє важливу роль у структурі креативних індустрій, створюючи значний обсяг валової доданої вартості. Однак, динаміка її розвитку вказує на важливі трансформації та конкурентні зрушення в галузі.

Загалом, креативні індустрії стають ключовим фактором розвитку сучасних економік, виступаючи не лише джерелом економічного зростання, а й важливим елементом культурного та соціального життя суспільства.

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА У БІРЖОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Еш Світлана Миколаївна
старший викладач кафедри маркетингу,
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Вступ. Цифрова економіка (Digital economy) є сучасною інформаційною технологією у біржовій діяльності, яка тісно переплітається із традиційною економікою. ЇЇ часто називають інтернет-економікою (Internet economy) або веб-економікою (web economy), передумовами появи яких стали комп'ютерне моделювання, штучний інтелект, генна інженерія, всесвітня інтеграція економіки, поява електронної комерції і цифрових платежів та інші рушійні сили глобальних трансформаційних процесів.

Ціль роботи. Ключовим завданням стратегії «Україна 2030Е – Україна з розвинутою цифровою економікою» є створення цифрової платформи як джерела формування цінностей. Така платформа дає можливість об'єднати користувачів, що полегшить обмін продуктами (фінансовими інструментами) і сприятиме створенню цінностей для всіх учасників.

Матеріали та методи. Основними методами та матеріалами, які допомагають розкрити сутність цифрової економіки у біржовій діяльності є методи порівняння, що допомагають співставити види цифрових технологій, які використовується на біржах; особливо на ф'ючерсних; методи аналізу та синтезу забезпечують узагальнення системи управління цифровими технологіями на ринках капіталу, де основна роль належить цінним паперам та іншим активам, які забезпечують виконання зобов'язань з мінімальними ризиками ліквідності.

Результати та обговорення. Вперше в економічній літературі поняття «цифрова економіка» почали використовувати у 1995 році після висловлювання канадського професора менеджменту університету Торонто Дона Тапскотта про епоху мережевого інтелекту, який передбачав взаємодію людей за

допомогою цифрових технологій, основою яких були інтелект, здібності, знання і творчість [1]. Саме ці компоненти, на його думку, забезпечували суспільний добробут і нагромадження капіталу. У науковому середовищі почали формувати стратегії цифрової економіки із врахуванням телекомунікацій, програмного забезпечення, електронного бізнесу, електронної комерції (продажі товарів через on-line, впровадження бізнес-процесів) тощо.

В Україні саме електронна торгова система (інтернет-трейдинг) сприяла появі і розвитку біржової діяльності, основні види якої (торгівля фінансовими інструментами, біржовою продукцією, депозитарна та клірингова діяльність, організація біржової торгівлі тощо) формують біржовий ринок. Головними інститутами біржової діяльності у будь-якій країні з більш-менш розвиненим біржовим ринком є три установи: біржа, депозитарій і клірингова установа. Інтернет-трейдинг є способом доступу до торгів на валютній, фондовій чи товарній біржах з використанням Інтернету як засобу зв'язку.

Відповідно до Законів України «Про товарні біржі» і «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [2, 3] визначені біржові інститути формують багатофункціональну систему, основою якої є саме електронна торгова система, у якій кожний із біржових інститутів створює сприятливе середовище для забезпечення успіхів в операційних процесах електронного бізнесу.

Біржа в електронній формі укладає угоди, за допомогою електронних носіїв захищає інформацію від втрати та несанкціонованого доступу, формує та підтримує базу даних про хід та результати біржових торгів, відтворює електронний документ, створений в електронній торговій системі, у паперовому вигляді. Всі учасники торгів на біржі мають прямий електронний доступ до своїх брокерів, до інформації про торги, яка передається і фіксується на табло. Головна біржа вітчизняного біржового ринку – ПФТС працює тільки в електронній системі, формує високоякісну інформаційно-комп'ютерну технологію, можливості якої забезпечують успіх самої біржі, а також її клієнтів і держави. У кожній послузі, яку надає біржа, незалежно, чи є ця біржа товарною, валютною або фондовою, прослідковується зв'язок з цифровою

технологією. Останнім часом у біржовій торгівлі саме інтернет-трейдинг отримав широке поширення. Завдяки щоденному проникненню інтернету до господарюючих суб'єктів, доступ до торгів на біржі дає можливість торгувати верствам населення з низькими доходами. Цифрові технології дають можливість торгувати не тільки зі стаціонарних точок, а й з переносних пристроїв зв'язку.

У тісному тандемі із біржею працюють депозитарії – професійні учасники біржового ринку, що здійснюють послуги зі зберігання цінних паперів та обліку переходу прав власності на них. Крім Центрального депозитарію, банків-кастодіанів, депозитарні послуги надають фінансові компанії, які мають ліцензію НКЦПФР. На вітчизняному біржовому ринку виокремлюється роль ФРІДОМ ФІНАНС УКРАЇНА – фінансової корпорації, яка працює на ринку уже більше 20 років і має дозвіл на здійснення майже всіх видів біржової діяльності, що визначені Законом [3]. Серед депозитарних послуг компанія здійснює відкриття рахунків у цінних паперах, ведення їх обліку та обігу, переоформлення на власника, оформлення спадщини чи дарування цінних паперів. Компанія в Україні відкриває клієнтам (яких у неї по всьому світу близько 475 тисяч), рахунки для державних облігацій (інвестиції з фіксованою дохідністю та 100% гарантією повернення вкладу), для акцій світових лідерів, таких як: Apple, Facebook, Amazon та для акцій українських компаній [3]. Всі послуги здійснюються за допомогою електронної системи.

Важливою складовою цифрової економіки біржової діяльності є клірингова установа – гарант виконання біржових угод. Кліринг – це процес здійснення біржовими установами безготівкових розрахунків за продукцію, цінні папери, що здійснюються шляхом взаємного заліку, виходячи із умов балансу платежів. Після 1 липня 2021 року з введенням в дію Закону [2], клірингом можуть займатися банки, біржі, фінансові компанії за ліцензією регулятора біржового ринку.

Крім визначених основних 3-х інститутів біржового ринку: депозитаріїв, бірж і клірингових установ, поряд з ними в електронній торговельно-

інформаційній мережі працює велика кількість інвестиційних фірм: андеррайтингових компаній, інститутів спільного інвестування, компаній з управління активами, брокерських та дилерських фірм та інших, які разом формують інформаційно-комунікаційну інфраструктуру біржового ринку. Всі ці структури об'єднує електронний бізнес, який орієнтований на клієнта, на задоволення його потреб і отримання прибутку.

Висновки. Цифрова економіка передбачає виробництво, продаж і постачання продуктів за допомогою комп'ютерних мереж. Нині біржова діяльність розвивається тільки на основі цифрової економіки – електронної системи, яка за допомогою організаційних, технологічних та технічних засобів зв'язує між собою всі інститути біржового ринку в різних місцях, забезпечує укладання угод та виконання біржових контрактів за цінними паперами та іншими фінансовими інструментами, дає змогу обмінюватися котируваннями і все це – без будь-яких затримань у часі. Економіка, в якій провідну роль відіграє цифрова технологія, сприяє зниженню витрат, створенню нових робочих місць, зниженню соціальної нерівності, зростанню продуктивності праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Tapscott Don. The digital economy: promise and peril in the age of working intelligence. New York : McGraw-Hill, 1997.

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: закон України, редакція від 29.07.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

3. ФРІДОМ ФІНАНС Україна – частина холдингу FREEDOM HOLDING CORP. URL: https://ffin.ua/pro-kompaniyu (дата звернення - 04.01.2024 р.).

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА «БЕЗПЕЧНЕ МІСТО»

Захаров Денис Сергійович,
к.т.н., докторант
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова
м. Харків, Україна

Вступ. Виклики сьогодення вимагають від усіх ланок української влади (як на місцях, так і центральної) налагодити безпеку та сталий розвиток (та відбудову після атак ворога) наших міст. Сьогодні це не можливо без розвинутої системи відеоспостереження та автоматичного моніторингу ситуацій, яка ще доповнюється другорядними, але не менше важливими функціями, про які буде йтися нижче.

Мета роботи – висвітлити економічні та безпекові переваги застосування комплексної системи «Безпечне місто».

Матеріали та методи. При написанні даної публікації використовувались власні напрацювання, матеріали за обраною тематикою, розміщені в системі Internet, наукові доробки вітчизняних та зарубіжних науковців, в тому числі такі, що мають економічну спрямованість.

Наукові методи, що автор використав під час роботи за обраною тематикою: аналіз, синтез, порівняння, системний підхід, методи логічного узагальнення, метод аналогій, методи імітаційного моделювання, економіко-математичні та статистичні методи тощо.

Результати та обговорення. Комплексна система «Безпечне місто», що нині повсюдно впроваджується міськими радами великих та малих українських міст, призначена для автоматизації процесів задля вирішення найбільш важливих питань життєдіяльності сучасних українських міст. В першу чергу, це технічна підтримка служб громадської безпеки та служб з надзвичайних ситуацій. Але не тільки. Вона передбачає оперативний цілодобовий контроль ситуацій на вулицях та інфраструктурних об’єктах міст, запис та збереження відео- і аудіоархівів з можливістю відновлення ходу подій на основі записаних

матеріалів. Система також має функцію автоматичного оповіщення про виникнення надзвичайних ситуацій. Крім того, їй притаманна функція можливості оперативного реагування на затори на автошляхах, виходу з ладу рухомого складу міського громадського транспорту, зміни режимів роботи світлофорів тощо.

Для міської ради Харкова створення системи «Безпечне місто» стало пріоритетним завданням. Так, **встановлення камер відеоспостереження у Харкові підвищила безпекову ситуацію на дорогах міста, цьому також сприяли побудова** нових дорожніх розв'язок, ремонт доріг та світлофорних об'єктів. Створений в Харкові єдиний диспетчерський центр моніторингу та керування організацією дорожнього руху сьогодні вже контролює 100 перехресть в місті. До нього підключені 117 світлофорів. 203 встановлені відеокамери дозволяють отримувати інформацію про інтенсивність транспортних потоків, змінювати режим роботи світлофорів, зберігати відеозапис дорожньо-транспортних пригод. За словами мера, Харків – єдине місто в Україні, що співпрацює з Європейським інвестиційним банком за проєктом «Підвищення безпеки дорожнього руху», сума якого становить 21 млн. євро, та який є підсистемою комплексної системи «Безпечне місто» в м. Харкові. Підсумкове виконання проекту передбачає, що під контроль міського диспетчерського центру увійдуть більше, ніж 300 перехресть, а до системи контролю та спостереження буде підключено більше, ніж 1300 відеокамер. Це має оказати суттєвий влив на економічну ситуацію в місті за рахунок раціонального використання міського бюджету, частина якого направлена на підвищення безпекової ситуації в місті.

На сьогодні в Харкові камер автоматичної фіксації порушень ще не достатня кількість. Недостатня кількість і камер з інформаційно-аналітичними можливостями, в тому числі з фіксацією швидкісного режиму транспорту, відстеження щільності потоку та зчитування номерних знаків транспортних засобів. У найближчих планах міста – створення єдиної системи відеоспостереження з керуванням з єдиного центу. Централізація – ще один

крок до покращення економічної ситуації в місті за рахунок усунення дублюючих систем.

В рамках проекту «Безпечне місто» в Харкові будуються паркувальні зони (не тільки наземні, а й підземні та надземні), зокрема у центральних районах міста, які відразу облаштовуються системами електронної оплати за паркування, яка передбачає різні засоби та методи оплати, що надає зручності для користувачів.

Але Харків не єдине місто, де впроваджується комплексна система «Безпечне місто». Її також впроваджують міські ради міст Житомир, Львів, Запоріжжя, Луцьк, Суми, Київ, Дніпро, Одеса, Кропивницький, Рівне, Івано-Франківськ, деякі інші міста. Але не тільки обласні центри, а й невеликі міста обласного підпорядкування мають подібні власті системи. Це, зокрема, міста Біла Церква, Кривий Ріг, Кременчук та інші.

Впровадження програми «Безпечне місто» в рамках питання, що для нас, як для економістів-транспортників, є пріоритетним, дозволить максимально підвищити безпеку на вулицях та автошляхах міст, охопити основні міські магістралі та перехрестя, місця проведення громадських заходів системою моніторингу та швидкого реагування на позаштатні ситуації, покращити систему управління дорожнім рухом. Крім того, комплексна система «Безпечне місто» допомагає більш оперативно та більш обґрунтовано вирішувати спірні ситуації при настанні дорожньо-транспортних пригод, ефективніше боротися з кримінальними, терористичними та техногенними загрозами, і, що не менш важливо, – здійснювати моніторинг ситуацій у дворах, під'їздах та ліфтах житлових та нежитлових будинків.

Один із провідних українських операторів зв'язку для програми «Безпечне місто» пропонує розробку та встановлення комплексних систем відеоспостереження з фіксацією порушень правил дорожнього руху та відеонагляду за транспортною інфраструктурою, обладнану ще й системою інтерактивного освітлення перехресть та автошляхів, встановлення там де треба острівців безпеки, облаштування сучасних пішохідних переходів, доступний

інтернет у місцях загального користування, встановлення інтерактивних панелей для туристів та мешканців міст.

Відеонагляд за транспортною інфраструктурою налагоджує транспортні потоки завдяки можливості системи «Безпечне місто» аналізувати ситуацію та змінять у відповідністю з нею роботу світлофорних об’єктів, оперативно змінюючи швидкість долання перехресть та пріоритетність руху транспортних потоків, наприклад, під час пікового навантаження автошляхів.

Можливість розпізнання номерних знаків автомобілів та відслідковування пересування транспортних засобів за допомогою комплексної системи відеоспостереження дозволяє знизити рівень злочинності та відслідковувати пересування правопорушників.

Інтерактивне освітлення перехресть та автошляхів – практика, що стала стандартом майже у всіх розвинутих країнах світу. Перше – це економія електроенергії, що витрачається на освітлення міст. Друге – втілення цього проекту дозволяє значно зменшити кількість ДТП та знизити кількість їх жертв за рахунок того, що автошляхи, перехрестя, пішохідні переходи мають освітлення, що вмикається автоматично при досягненні запрограмованого його рівня.

Висновки. Комплексна система «Безпечне місто» крім спрощення правоохоронним органам відслідковувати ситуацію в містах та швидко реагувати на неї, має й ряд економічних переваг.

По-перше, раціональне використання міського бюджету, направленого на покращення безпекової ситуації в містах.

По-друге, усунення дублюючих систем відеоспостереження та ін. за рахунок концентрації та централізації всієї системи.

По-третє, економія електроенергії, що витрачається на освітлення міст.

І не на останньому місці серед переваг використання комплексної системи «Безпечне місто» – екологізація українських міст. Бо зменшення викидів від двигунів внутрішнього згоряння за рахунок інтелектуальної системи дорожнього руху має змогу виправити становище із забрудненим

повітрям.

Отже, синергетичний, комплексний підхід до реалізації безпекових та економічних інтересів сталого розвитку українських міст у комплексній системі «Безпечне місто» дає змогу збалансовано та ефективно вирішувати питання економічного, соціального, інституціонального та екологічного характеру (більш докладно – у інших актуальних роботах автора). Інтеграція локальних безпекових систем в єдину, спочатку на міському, потім на регіональному, а потім і на державному рівні, тобто додержання балансу економічних та безпекових інтересів міст, регіонів та держави, є підґрунтям дотримання принципів безпеки життя країни в цілому. Економічні інтереси сталого розвитку українських міст у безпековій системі держави повинні бути зорієнтовані на такий розвиток, який комплексно враховує всі аспекти безпечного та комфортного проживання людей в містах та є важливим складником системи безпеки держави, особливо у воєнний час.

ЗАБОРОНА ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ ОКРЕМИХ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Іскра Олена Леонідівна
Викладач вищої категорії
Клименко Юлія Олександрівна
Студентка
Одеський фаховий коледж транспортних технологій
м. Одеса, Україна

Вступ. / Introductions.

Чи все можна завозити чи вивозити в/з країни? Для чого потрібен нам контроль на кордоні та яка роль митниці в країні? На всі ці питання начебто знаєм відповідь, але звичайні громадяни не замислюються над глибиною цього питання.

Для подальшого роз'яснення дамо визначення термінів:

Товари(з точки зору митного кодексу України) - будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі;

Пропуск товарів через митний кордон України(з точки зору митного кодексу України) - надання митним органом відповідній особі дозволу на переміщення товарів через митний кордон України з урахуванням заявленої мети такого переміщення;

Митні органи - центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости;

Ввезення товарів, транспортних засобів на митну територію України, вивезення товарів, транспортних засобів за межі митної території України сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів, транспортних засобів-через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку;

Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

(далі-УКТЗЕД) це систематизований перелік товарів, який складається з кодів товарів та найменувань для цих кодів. Коди в УКТЗЕД об'єднані у товарні позиції, позиції – в групи, а групи – в розділи.

Мал. 1. Структура коду УКТЗЕД

Мета роботи. / Aim.

Мета роботи полягає в вивченні та дослідження матеріалів для пізнання структури митниці, як важливого елементу складової країни.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Так до **ввезення** на митну територію Україну заборонено:

•зброю військових зразків всякого роду та боєприпаси до неї;

•наркотичні та психотропні речовини;

•сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини;

Так до **ввезення** на митну територію Україну заборонено:

фактично все з Російської Федерації.

*Заборонено до **вивезення** з України:*

- зброю військових зразків всякого роду, боєприпаси до неї та військове спорядження;
- наркотичні та психотропні речовини;
- сильнодіючі отруйні, радіоактивні, вибухові речовини;
- анульовані цінні папери;
- товари, експорт яких здійснюється з порушенням прав

інтелектуальної власності;

- витвори мистецтва, культурні та історичні цінності та інші предмети, що складають значну художню, історичну, наукову та іншу культурну цінність;
- вивезення за межі митної території України товарів за зовнішньоекономічними договорами (контрактами), торговельною країною та/або країною призначення яких є Російська Федерація.

Товари заборонені ***для транзиту***

- зброя та боєприпаси всіх видів та військове спорядження;
- літальні апарати, їх частини, приладдя та спорядження до них;
- верстати та машини, призначені для виготовлення озброєння й боєприпасів усіх видів та літальних апаратів, запасні частини до них;
- наркотичні засоби;
- радіоактивні предмети та речовини;
- сильнодіючі отруйні та вибухові речовини, інші предмети.

Заборони щодо пересилання товарів ***у міжнародних поштових відправленнях***

- товари, заборонені Митним кодексом України та іншими законодавчими актами України відповідно до ввезення на митну територію України або вивезення з цієї території;
- товари, відправлені з порушенням митних правил;
- товари, щодо яких відсутні відповідні дозвільні документи, у разі застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- товари, які за результатами проведення заходів офіційного контролю не можуть бути випущені у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну;
- товари (одяг, взуття тощо), що були у використанні та перебувають у брудному стані, які за своїми ознаками можуть становити небезпеку для працівників поштового зв’язку, без документів про проведену фумігацію;

- товари, що класифікуються в 1 – 24 групах згідно з УКТ ЗЕД, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, крім харчових продуктів загальною вагою не більше 10 кілограмів в упаковці виробника;
- алкогольні напої та/або тютюнові вироби, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, незалежно від вартості;
- товари, що пересилаються громадянами за межі митної території України, згідно з Переліком товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 травня 2012 року № 468

Таблиця 1

Заборона товарів для переміщення

Наркотичні засоби, у тому числі рослини, і психотропні речовини	Ввезення, вивезення, транзит
Твори, зображення, інші предмети порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження	Ввезення
Товари «Про захист населення від інфекційних хвороб»	Ввезення
Електроплавильні системи (електровудки), мононіткові (волосінні) сітки, мисливські капкани та інші засоби добування об’єктів тваринного світу	Ввезення
Культурні цінності, та цінності щодо яких оголошено розшук	Вивезення
Лісоматеріали та пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев; Лісоматеріали необроблені	Вивезення
Клоновані ембріони людини	Ввезення, вивезення,
Металобрухт, який утворився у військових частинах, військових установах, військових навчальних закладах Збройних Сил України та інших військових формуваннях Металобрухт, отриманий від утилізації боєприпасів. Списані на металобрухт агрегати машин, кораблів, плавзасобів, військової техніки, рухомого складу залізничного транспорту в нерозібраному стані.	Вивезення

Таблиця 2

Заборона товарів для переміщення

Наркотичні засоби, у тому числі рослини, і психотропні речовини	Ввезення, вивезення, транзит
Твори, зображення, інші предмети порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження	Ввезення
Товари «Про захист населення від інфекційних хвороб»	Ввезення
Електроловильні системи (електровудки), мононіткові (волосінні) сітки, мисливські капкани та інші засоби добування об'єктів тваринного світу	Ввезення
Культурні цінності, та цінності щодо яких оголошено розшук	Вивезення
Лісоматеріали та пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев; Лісоматеріали необроблені	Вивезення
Клоновані ембріони людини	Ввезення, вивезення,
Металобрухт, який утворився у військових частинах, військових установах, військових навчальних закладах Збройних Сил України та інших військових формуваннях Металобрухт, отриманий від утилізації боєприпасів. Списані на металобрухт агрегати машин, кораблів, плавзасобів, військової техніки, рухомого складу залізничного транспорту в нерозібраному стані.	Вивезення

Результати та обговорення./Results and discussion.

Товари, щодо яких діють обмеження - це товари, які можна перевозити тільки за наявності відповідних дозвільних документів. Функції регулювання експорту, імпорту та транзиту таких видів товарів здійснюються відповідною урядовою комісією, а безпосередня видача дозволів на переміщення цих товарів через митний кордон України покладена на Міністерство економіки України. Для зручного користування Державна митна служба України зібрала в одному місці весь перелік товарів, щодо яких діють обмеження та заборони.

Нормативно-правовими актами з питань надання послуг поштового зв'язку забороняється пересилання у міжнародних поштових відправленнях:

- живих тварин тощо;
- спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;
- інших предметів, ввезення яких заборонено до країн відповідно до законодавства та актів Всесвітнього поштового союзу.

У міжнародних посилках, бандеролях, мішках «М» забороняється пересилати письмові повідомлення, що мають характер ділового і особистого листування, а також будь-яку кореспонденцію, яка не належить відправникам або адресатам, за винятком рахунків та описів вкладення.

Незареєстровані лікарські засоби можуть ввозитись на митну територію України для:

а) проведення до клінічних досліджень і клінічних випробувань;

б) реєстрації лікарських засобів в Україні (зразки препаратів у лікарських формах);

в) експонування на виставках, ярмарках, конференціях тощо без права реалізації;

г) індивідуального використання громадянами.

Висновки./Conclusions.

Якщо сумарна фактурна вартість товарів перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент **10000 євро**, то такі товари оподатковуються ввізним митом **за ставкою 10 %** та податком на додану вартість за ставкою 20. Базою оподаткування для таких товарів є частина їх сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 150 євро.

Товари, щодо яких діють заборони - це товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено законом або міжнародним договором України.

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Калинович Андрій Романович,
здобувач доктора філософії,
Рошко Наталія Борисівна,
к.е.н., завідувач кафедри обліку і фінансів
ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці, Україна

Вступ./Introductions.

Для економічно вигідного управління фінансовим потенціалом підприємства, необхідна оцінка ефективності роботи всіх структурних підрозділів, головною метою якої є - виявлення можливостей задля розвитку підприємства, які виявляються за результатами повного аналізу фінансової діяльності підприємства та коефіцієнтів, здатних максимально розгорнуто показати стан та перспективи розвитку організації.

Ціль роботи./Aim.

Одним з перспективних таких підприємств Чернівецької області є Приватне підприємство «Фабрика вікон Люкс». Керівництво якого зацікавлене в подальшому розвитку підприємства у повоєнному відновленні України.

Під фінансовим потенціалом необхідно розуміти, що це система відносин, що виникає між різними суб'єктами підприємницької діяльності на макро- і мікрорівнях з метою отримання максимально можливих фінансових показників, які можуть бути отриманий лише при найвдалішому використання доступних для підприємства ресурсів використовуючи моніторинг основних економічних та фінансових показників підприємства та визначення структурної динаміки. Зростання фінансових недоліків та внутрішніх негараздів в системі управління фінансовою діяльністю та можливостями підприємства, недостатня чіткість та складність проблем на фоні постійного збільшення чинників з внутрішнього та зовнішнього середовища, проблеми, що виникають в єдності економічних, соціальних, управлінських та інших факторів, зумовлює

застосування системних рішень до управління фінансовим потенціалом підприємства.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Ознайомившись з поняттям фінансового потенціалу можемо перейти до методів його оцінки. Аналіз останніх досліджень показав, що оцінка фінансового потенціалу підприємства ґрунтується на методі відносних показників. Коефіцієнти є універсальним засобом фінансового аналізу завдяки простоті обчислення і наочності отриманої інформації. Розглянемо наступні підходу до оцінки фінансової стійкості організації: Традиційний підхід використовує показники, що характеризують активи організації, джерела їх формування та інші сторони фінансово-господарської діяльності підприємства без угруповання за певною ознакою.

Ресурсний підхід розглядає вивчення фінансового становища підприємства через призму його ресурсів: трудових, матеріальних, фінансових, інформаційних, інтелектуальних і т.п. Саме від того, наскільки ефективно використовуються наявні ресурси і залежать виручка від реалізації продукції, рівень її собівартості, а також фінансові показники.

Ресурсно-управлінський підхід доповнює ресурсний підхід тим, що в ньому враховується ще і роль рівня управління організацією, адже від якості менеджменту залежить повноцінне функціонування будь-якого підприємства. При цьому підході порівнюють темп зростання управлінських витрат на обсяг випуску продукції з темпом зростання прямих витрат на ресурси для випуску того ж обсягу продукції. Потрібно пам'ятати, що якщо зростання управлінських витрат перевищує зростання прямих витрат при збільшенні обсягу продукції, що випускається, то таке управління не може вважатися ефективним і потребує оптимізації.

Методи і моделі, засновані на статистичному аналізі, для аналізу використовують порівняння показників фінансової стійкості аналізованого підприємства і аналогічних організацій, які збанкрутували або навпаки уникли банкрутства. В Україні цей метод використовують не так часто через

відсутність статичної порівняльної бази даних.

Для проведення ґрунтовного аналізу на підприємстві необхідно розрахувати показники, які допомагають визначити ефективність роботи підприємства. До основних коефіцієнтів відносяться: відновлюваність, вибуття та зносу основних фондів; фондовіддачу, фондомісткість, фондоозброєність; коефіцієнт оборотності оборотних засобів.

Проаналізувавши основні фінансово-економічні показник підприємства можна стверджувати, що для ефективного процесу управління обіговими коштами необхідно синтезувати всі наявні методичні підходи, які повинні взаємно доповнювати один одного, забезпечуючи при цьому не тільки комплексний, послідовний, але і гнучкий механізм формування, оптимізації та поповнення обсягу оборотних засобів.

Від ефективності трудового складу компанії насамперед залежить і фінансовий показник підприємства і в свою чергу фінансове становище працівників. В сучасних реаліях більшість підприємств приділяють увагу людському ресурсу чи найголовнішу роль, так зараз починають впроваджувати нові системи підбору персоналу. В основі аналізу управління фінансовим потенціалу лежить система економічних оцінок виробничого потенціалу підприємства.

Результати та обговорення./Results and discussion.

Для приватного підприємства «Фабрики вікон Люкс» вдосконалена система управління фінансовим потенціалом на підприємстві має декілька етапів: аналіз управління фінансовим потенціалом та його стану через запропоновану систему впровадження заходів з метою покращення управління фінансовим потенціалом.

Система аналізу управління фінансовим потенціалом для приватного підприємства «Фабрики вікон Люкс» включає такий алгоритм: визначення основних фінансово-економічних показників (табл. 1); оцінка за моделями ймовірності банкрутства; визначення слабких сторін в управлінні фінансовим потенціалом.

Таблиця 1

Основні фінансово-економічні показники ПП «Фабрика вікон Люкс»

№	Показник	2021р.	2022р.	Відхилення	
				+,-	%
1	Основні засоби	6089	7118	1029	116,90%
2	Виробничі запаси	22085	17051	-5034	77,21%
3	Готова продукція	125	-	-	-
4	Дебіторська заборгованість за товари роботи послуги	14508	16803	2295	115,82%
5	Пайовий капітал	1000	1000	-	100,00%
6	Нерозподілений прибуток	41718	48629	6911	116,57%
7	Доход виручка від реалізації продукції	254657	261506	6849	102,69%
8	Собівартість реалізованої продукції	218790	223758	4968	102,27%
9	Чистий прибуток	9323	13911	4588	149,21%

За результатом основних показників ПП «Фабрики вікон Люкс» видно, що не зважаючи на складну ситуацію в країні підприємство функціонує, отримую прибутки, здійснює процес виробництва та реалізації продукціє, дає можливість заробляти своїм робітникам. Динаміка показників у 2021 та 2022 році дає можливість позитивно оцінити діяльність ПП «Фабрики вікон Люкс».

Вагомим кроком в системі заходів для покращення управління фінансовим потенціалом приватного підприємства «Фабрики вікон Люкс» є моніторинг доходів підприємства (табл.2), моніторинг середнього періоду погашення зобов’язань та моніторинг ліквідності активів.

Таблиця 2

Моніторинг доходів підприємства ПП «Фабрика вікон Люкс»

№	Стаття	2021 р.	2022р.	Відхилення +,-
1	Чистий дохід від реалізації продукції	254657	261506	6849
2	Собівартість реалізованої продукції	218790	223758	4968
3	Валовий прибуток	35867	37748	1881
4	Інші операційні доходи	4595	18950	14355
5	Адміністративні витрати	12175	9967	-2208
6	Витрати на збут	12291	11849	-442
7	Інші операційні витрати	4336	18256	13920
8	Чистий фінансовий результат	9323	13911	4588

ПП «Фабрики вікон Люкс» є прибутковим підприємством, здійснює значний процес виробництва отримує відповідний дохід та має значну собівартість продукції котру виробляє при цьому є інші доходи та інші витрати. Керівництво підприємства раціонально використовує потенціал підприємства в 2022 році зменшились адміністративні витрати та витрати на збут.

Висновки./Conclusions.

Виручка частіше всього демонструє порівняння між плановими обсягами продажів та фактичними, іноді, коли виручка залежить від сезонності вона може порівнюватись з даними за минулий період. Індикатором зменшення прибутку підприємства та втрати ліквідності – це негативний тренд доходів. У разі коли фактичний дохід менший з плановий, то це означає, що підприємство не може виконувати свої зобов'язання, що може стати причиною втрати платоспроможності.

Якщо на підприємстві спостерігається зменшення доходів, то керівництво компанії має негайно прореагувати на це, не очікуючи кінця року коли підбиваються підсумки. Використання нової маркетингової стратегії сприяло би поліпшенню стану підприємства і при цьому варто не забувати, що в сучасних умовах ринкова середа є досить динамічною і тому завжди необхідно тримати руку на пульсі подій, тому, як те, що було вчора актуальним, може бути сьогодні неефективним. В будь-якому випадку, як би це не було очевидно, необхідно збільшувати обсяги продажів. Зробити це можливо за рахунок реорганізації системи продаж, системи лояльності для клієнтів, використовувати більше рекламних засобів та інше.

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ В ПОВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ

Капліна Анна Сергіївна,
к.е.н., доцент
Топчій Віталіна Вячеславівна,
Студентка
Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

Вступ./Introductions.Сучасний готельний і ресторанний бізнес має свої тенденції, що постійно змінюються в залежності від уподобань споживачів. Відстеження інтересів та смаку клієнтів має велике значення для власників ресторанів, готелів та всіх працівників індустрії гостинності [1].

Одне із найважливіших питань в період нестабільності України є зміцнення її економічного стану. Оскільки готельна індустрія може мати значний вплив на економіку країни, тому важливо, щоб її розвиток був швидким і ефективним.

Мета роботи./ Aim. Дослідити нові тенденції розвитку підприємств індустрії гостинності в Україні та розробити стратегію сортування відходів для готелів Закарпаття, які починають розвиватися у напряму екологічної відповідальності.

Матеріали і методи./ Materials and methods. Для дослідження використано загальнонаукові методи, матеріали посібників, наукових публікацій у періодичних і інтернет-виданнях.

Результати і обговорення./Results and discussion. Українські готелі активно впроваджують сучасні методи управління для оптимізації процесів, поліпшення обслуговування та підвищення конкурентоспроможності.

Стратегія управління інноваціями вимагає зосередження уваги на багатьох аспектах. Інновація – це не просто щось нове, це впровадження новітнього досвіду в сфері управління, маркетингу, використання ІТ-технологій в поширенні продукту.

Все більше підприємств відмовляються від використання паперів. Меню по QR-коду зручно застосовувати без додаткового обладнання, використавши лише свій гаджет і мобільний додаток [2].

Використання сучасних технологій управління готелями, таких як автоматизація бронювання, системи управління гостьовими номерами (PMS), онлайн-сервіси для клієнтів, дозволяє покращити ефективність операцій та забезпечити комфорт для гостей.

Закарпаття вважається одним із живописних регіонів України, розташований в західній її частині. Тут можна знайти гірські пейзажі, термальні курорти, культурні пам'ятки та багато іншого. В області є різноманітні готелі, від затишних гірських котеджів до великих готелів у містах.

Сегментація ринку готелів на Закарпатті може бути проведена за різними критеріями, що враховують різні потреби та вподобання окремих груп клієнтів. Інфраструктура та сервіс готелю може значно варіюватися в залежності від його класу, розташування, цільової аудиторії та загальної концепції готелю. Деякі готелі можуть надавати додаткові послуги, такі як організації екскурсії, тематичні заходи чи інші спеціальні пропозиції для гостей. Інновації та сталий розвиток стають все більш важливими для готельної індустрії, оскільки вони дозволяють підприємствам забезпечувати конкурентоспроможність, покращувати якість обслуговування та зменшувати вплив на навколишнє середовище.

Однією із найбільш затребуваних тенденцій є застосування екологічних ініціатив, які, починаючи з 2019 року стали впроваджувати в обов'язковому порядку в готелях України.

В першу чергу це стосується сортування відходів. Для готелів Закарпаття сортування відходів є важливим кроком, який дозволяє їм рухатися в напряму екологічної відповідальності. Тому потребує розробки ефективна стратегія саме для тих готелів, які лише є початківцями в сортуванні (рис. 1).

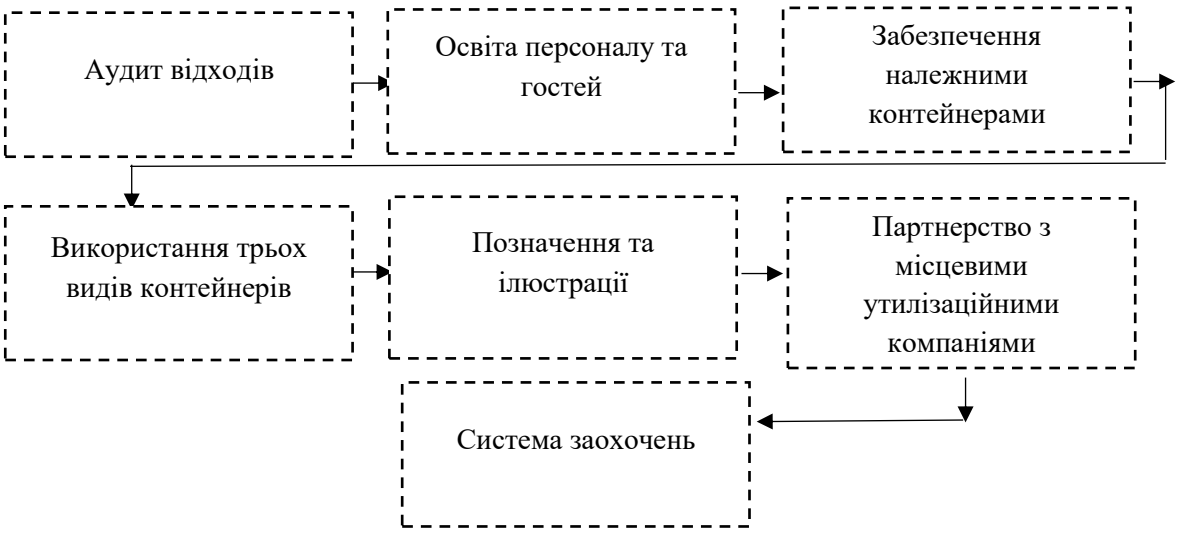

Рис. 1. Стратегія для готелів, які тільки починають впроваджувати сортування відходів (авторська розробка)

Першим кроком може стати аудит відходів, які генерує готель. При цьому необхідно спостерігати за типами відходів та їх обсягами, що дозволить краще зрозуміти адміністрації готелю, які кроки можливо виконати для ефективного сортування.

Освіта персоналу та гостей передбачає запровадження програми навчання для персоналу та інформативна робота з гостями про важливість процесу сортування відходів. Необхідно розробити чіткі інструкції і розмістити інформаційні матеріали в тих місцях готелю, де вони більше будуть візуально сприйматися гостями.

Забезпечення належними контейнерами включає розміщення контейнерів для сортування відходів у доступних місцях готелю (коридори, лобі, ресторани, бари тощо), зробити їх яскравими для привернення уваги.

Розділити контейнери на три основні види: пластик і папір; металеві відходи(консервні банки, алюмінієві та інші металеві відходи); органічні відходи (залишки їжі та інші біорозкладаючі матеріали).

Позначення та ілюстрації передбачають додавання до контейнерів чітких позначень та ілюстрацій для полегшення сортування. Для цього необхідно використовувати зрозумілі піктограми та короткі пояснення.

Для вивчення можливостей вторинного використання або переробки відходів готелю необхідна співпраця з місцевими службами утилізації. Це може стати важливим кроком для створення екологічно чистого середовища.

Створення системи заохочення для персоналу та гостей, які беруть активну участь у сортуванні відходів може стати системою знижок на послуги готелю для гостей і накопичення бонусів для персоналу.

Запропонована стратегія готелям Закарпатського регіону дозволить створити ефективну систему сортування відходів, сприятиме створенню екологічно чистого середовища та залучить гостей до участі у сталому споживанні.

Висновки./Conclusions. Отже, у зв'язку з підвищенням конкуренції у сфері гостинності, не дивлячись на повоєнний час, інтерес до нових тенденцій постійно зростає. Тому слід приділяти увагу особливостям розвитку сфери гостинності, його темпам та динаміці росту, попиту, з боку споживачів у контексті їх уподобань. Використовувати нові підходи обслуговування, щоб приваблювати більше нових споживачів та розвивати власний заклад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2018. 342 с.

2. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2017. 384 с.

ЗАСТОСУВАННЯ АУТСОРСИНГУ ЯК УПРАВЛІНСЬКОГО ІНСТРУМЕНТУ

Каут Ольга Вікторівна
к.е.н., доц., доц.
Інститут промислових та бізнес технологій
Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро

Вступ. Аналіз умов функціонування підприємств в Україні однозначно показує об’єктивну обмеженість можливостей для їх розвитку. Серед викликів, з якими зіштовхнулася економіка нашої країни, є значні зовнішні та внутрішні проблеми такі як воєнний стан, стрімке згортання попиту внаслідок інфляції, політична криза та ін. Для розвитку підприємств необхідно удосконалювати управління як профільними бізнес-процесами компанії, так і допоміжними непрофільними. Від якості управління непрофільними функціями значною мірою залежить ефективність діяльності підприємств, організацій, забезпечення їхньої конкурентної переваги, розвиток бізнесу в цілому.

Мета роботи полягає у визначенні існуючих методик оцінки результативності бізнес-процесів та застосування аутсорсингу як управлінського інструменту.

Матеріали та методи. Аналіз аспектів досліджуваної проблеми в науковій літературі для визначення сутності аутсорсингу як управлінського інструменту.

Результати обговорення. У разі пошуку варіантів розвитку бізнесу зростає увага до аутсорсингу, який часом стає методом підвищення ефективності виробництва, а й невід'ємною частиною антикризового управління. Аутсорсинг стає важливою складовою процесу реструктуризації підприємства, а також ефективним засобом адаптації великих організацій зі складними багаторівневими технологічними процесами до постійних змін довкілля. Розвинена ринкова інфраструктура може забезпечувати підтримку діяльності підприємства на основі стратегії аутсорсингу та створювати умови

для ефективної роботи.

Чітке розмежування бізнес-процесів на основні та допоміжні, дає змогу забезпечити ефективну господарську діяльність виробничо-господарського об'єднання, оскільки сприяє концентрації на бізнес-процесах, профільних для підприємств, а для непрофільних бізнес-процесів - обрати оптимальну стратегію управління ними. Допоміжні бізнес-процеси доцільно згрупувати наступним чином: організаційно-адміністративні, функціонально-цільові, господарсько-обслуговуючі, навчально-соціальні. Першим кроком аналізу бізнес-процесів є вибір серед них найбільш пріоритетних, оптимізація яких дасть найкращий результат. Для вирішення цього завдання використовують наступні критерії пріоритетності: важливість бізнес-процесу; проблемність бізнес-процесу; можливість і вартість проведення змін бізнес-процесу.

Важливість допоміжного бізнес-процесу демонструє ступінь його важливості в досягненні стратегії організації та її цілей. Саме покращення тих допоміжних бізнес-процесів, які є найважливішими для організації, в результаті приведе до підвищення результативності. Слід зазначити, що ступінь проблемності допоміжного бізнес-процесу варто оцінювати як різницю основних показників, що формують рівень конкурентоспроможності організації на ринку.

Критерії, що характеризують важливість та проблемність допоміжного бізнес-процесу, впливають на кінцевий результат, що буде отриманий після оптимізації. При виборі допоміжних бізнес-процесів, які є пріоритетними, варто також проаналізувати витрати, пов'язані з цими діями. Таким чином, відповідно до третього критерію першочергово варто обрати ті бізнес-процеси, поліпшення яких можна провести з найменшими витратами. Причому важливим є оцінювання не тільки фінансових, але і нефінансових витрат. До них можна віднести моральні «затрати», що супроводжують будь-які зміни та призводять до погіршення психологічного клімату на підприємстві тощо. Всі наслідки, що можуть виникнути при оптимізації допоміжних бізнес-процесів, повинні бути відокремлені та проаналізовані.

Основними критеріями, які необхідно враховувати під час оцінки бізнес-процесів, є їх вартість, тривалість та якість. Саме ці фактори часто є визначальними. Це зумовлено важливістю врахування витрат, необхідних для реалізації того чи іншого бізнес-процесу; часом, необхідним для його виконання та забезпечення належного рівня втілення.

Сліз зазначити види методик якісного та кількісного аналізу результативності бізнес-процесів [4, с. 114–116]:

1. Методики якісного аналізу результативності бізнес-процесів:

- SWOT-аналіз. Дозволяє систематизувати інформацію про фактури внутрішнього та зовнішнього впливу на бізнес-процеси. SWOT-аналіз підходить для попередньої якісної оцінки бізнес-процесу, його результати можуть бути корисними для визначення. SWOT-аналізу притаманний високий рівень суб'єктивності, його результати є слабким підґрунтям для прийняття управлінських рішень

- Аналіз проблем процесу і ранжирування процесів. У реалізації методів в опитуванні беруть участь керівники та безпосередні виконавці процесу, що дозволяє виявити проблемні області процесу та визначити черговість удосконалення процесів. Метод дозволяє виявити лише наявність проблем, проте не дозволяє виміряти їх глибину. Не можливо оцінити проблеми з фінансової точки зору чи з точки зору показників якості.

- Аналіз входів та виходів; Аналіз функцій; Аналіз ресурсів; Аналіз процесу на відповідність типовим та/або нормативним вимогам. Методи дозволяють визначити нестачу або надлишковість, притаманну входам, виходам, ресурсам процесу. Їх використання дозволяє структурувати бізнес-процеси, зробити їх більш цілісними, усунути «вузькі місця», «оздоровити» найбільш невдало організовані процеси. Наведені методи є необхідними до використання, але жоден з них не є інструментом для фундаментального реінжинірингу та впровадження глибинних змін у бізнес-процесах, підвищення їх ефективності.

2. Методики кількісного аналізу результативності бізнес-процесів

- Імітаційне моделювання. Дозволяє розглядати велике число альтернатив, покращувати якість управлінських рішень і точніше прогнозувати їх наслідки. Дозволяє знайти необхідне рішення в разі неможливості проведення експерименту в реальному житті. Складність та висока вартість використання методу.

- АВС-аналіз Наочність проаналізованих показників, точність розрахованих параметрів, можливість автоматизації аналізу. Потребує перебудови системи обліку витрат, оскільки на більшості підприємств відсутня система процесного обліку витрат по процесам

- Аналіз показників процесу, продукту та задоволеності клієнтів. Показники характеризують основні складові бізнес-процесу з різних точок зору (фінансової, технічної тощо) та несуть об'єктивну інформацію в числовому вираженні, окреслюють «проблемні місця» дослідженого об'єкту Показники є відокремленими характеристиками, на їх основі важко визначити оцінку ефективності дослідженого об'єкту в цілому.

Існує і ще ряд методик оцінки результативності бізнес-процесів, але менш поширених у науковому оточенні, як-то: систему збалансованих показників - BSC; експрес-метод оцінки бізнес процесів; методика оцінки бізнес-процесів за критичними факторами успіху; методика оцінки економічної ефективності бізнес-процесів по вартості, часу та якості.

Система збалансованих показників (BSC) направлена на підвищення стратегічної ефективності та отримання результатів шляхом перетворення стратегічних планів на реальні дії та використання зворотного зв'язку між внутрішніми бізнес-процесами організації та зовнішніми показниками. За цією методикою пропонується розглядати підприємство з чотирьох перспектив: перспективи навчання та розвитку персоналу, перспективи бізнес-процесів, перспективи клієнтів, фінансової перспективи [4, с. 117].

Результатом використання такої методики є інформація про наявність кваліфікованих і мотивованих співробітників (складова персоналу), ефективних бізнес-процесів (складова внутрішніх бізнес-процесів), задоволених споживачів

(клієнтська складова). Втім не можна не погодитися з тим, що використання збалансованої системи показників потребує її адаптації до умов конкретного підприємства. Галузеві, культурні відмінності не дозволять впроваджувати таку систему показників шляхом прямого переносу успішного досвіду іншого підприємства [4, с. 117–118].

Серед стратегій управління допоміжними бізнес-процесами підприємств науковці відокремлюють стратегію централізації, стратегію децентралізації, стратегію передавання на аутсорсинг, змішану стратегію.

Стратегія передавання на аутсорсинг передбачає делегування власних бізнес-процесів компанією стороннім виконавцям, які зазвичай є експертами у конкретному виді робіт, на умовах субпідряду. Іншими словами, це процес передачі на підставі укладеного договору однією організацією деяких бізнес-процесів (зазвичай непрофільних) на виконання іншій організації (аутсорсеру), що спеціалізується у конкретній сфері. При використанні стратегії передавання на аутсорсинг ведення супроводжуючих основну діяльність процесів делегують професіоналам, а сили підприємства зосереджують на вирішення основних стратегічних завдань.

Розрізняють внутрішній та зовнішній аутсорсинг. Внутрішній аутсорсинг- процес передачі допоміжних бізнес-процесів на виконання підприємству в межах об’єднання. Зовнішній аутсорсинг використовується за умови реалізації певних бізнес-процесів сторонніми організаціями. Виокремлюють характерні ознаки стратегії передавання на аутсорсинг: оптимізація фінансових витрат; скорочення витрат на обслуговування бізнес-процесів; можливість залучення тимчасової робочої сили залежно від необхідності, відповідно скорочення трудових ресурсів; можливість використання експертів з великим досвідом у певній галузі; дотримання норм поточного законодавства; стабільно якісний результат, регламентований попередньо укладеним договором; концентрація технологій і внутрішня взаємодія для вирішення поставлених завдань; врахування особливостей діяльності конкурентів так, як аутсорсингова компанія, спеціалізуючись на

певній сфері, надавала подібні послуги, відповідно досконало розбирається в питанні і має можливість використовувати напрацьований матеріал; ефективніший розподіл ресурсів; можливість зосередження уваги на основному бізнесі, так як непрофільні допоміжні бізнес-процеси реалізовуватиме аутсорсер; менша швидкість вирішення поставленого завдання; є ймовірність недотримання конфіденційності. Звичайно, в договорі, що укладається з аутсорсинговою компанією, є пункт про нерозголошення комерційної інформації, порушення якого нестиме для аутсорсера як фінансові, так і репутаційні збитки, але це не дає стовідсоткової гарантії, що конфіденційні дані не потраплять до рук третьої особи. Процеси, які відповідають наступним критеріям, варто передавати на аутсорсинг: повторювані завдання, які необхідно виконувати часто; діяльність, яка потребує залучення великої кількості працівників на повну зайнятість; діяльність, заснована на правилах, які не вимагають значного людського втручання; високо стандартизовані процеси з низьким рівнем винятків.

Можливим варіантом є використання змішаної стратегії. Цей варіант передбачає застосування декількох вище перелічених стратегій при управлінні підприємством. Вибір змішаної стратегії часто є обумовлений великою кількістю підприємств, які входять в об’єднання, оскільки кожне з них має свою спеціалізацію, особливості, сильні та слабкі сторони. За умови ефективного функціонування підприємства, його високого рівня конкурентоспроможності на ринку та позитивної динаміки розвитку стратегію управління ним можна вважати успішною і такою, яка в даний момент не потребує значних змін. Якщо ж є певні недоліки в роботі організації, виявлені так звані «вузькі місця», то є необхідність скорегувати управлінський механізм з метою підвищення її результативності. Саме різний поточний стан справ підприємства зумовлює вибір різних стратегій управління допоміжними бізнес-процесами підприємств.

При виборі стратегії управління допоміжними бізнес-процесами важливим є врахування всіх можливих ризиків, так як вони присутні завжди і

можуть кардинально поміняти хід подій. Оцінювання рівня ризику демонструє на скільки похитнуться визначальні, основні результати прийнятого рішення за умови помилкових передбачень розвитку подій. Виокремлення всіх можливих ризиків та процес їх аналізування має бути системним.

Висновки. Аналізуючи результати проведеного дослідження, варто зазначити, що вибір стратегії управління допоміжними бізнес-процесами передбачає ґрунтовний аналіз функцій щодо допоміжних бізнес-процесів на підприємствах, визначення їх доцільності та економічної ефективності і в разі потреби вдосконалення. До змін та внесення коректівів в обрані стратегії управління підприємства мотивують такі фактори, як потреба в підвищенні якості та конкурентоспроможності товарів і послуг, покращенні обслуговування споживачів, скорочення витрат, підвищення рівня мобільності та гнучкості, фокусування на основних видах діяльності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дубініна В. В. Діагностика стану бізнес-процесів підприємств: імперативи розвитку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 53. С. 67–74.

2. Ольшанський О. В. Оцінка ефективності бізнес-процесів підприємства. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2018. № 6 (76). С. 53-55.

3. Репин В. В., Елиферов В. Г. Процесний підхід до управління. Моделювання бізнес-процесів. Москва : РІА «Стандарти та якість», 2004. 408с.

4. Тігарєва В. А., Станкевич І. В. Аналіз існуючих підходів та методів оцінювання бізнес-процесів підприємств та організацій. Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. 2016. № 3(98). Частина 1. С. 113–122.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кисільова І. Ю.,
к.е.н., доцент
Коротич А. В.,
Назіна А. О.,
студентки
Запорізький національний університет,
Запоріжжя, Україна

Вступ. Перебіг війни залишається ключовим фактором економічного зростання для України як у коротко-, так і у середньостроковій перспективі. Свідченнями цього є те, що базовим сценарієм макроекономічного прогнозу, на якому ґрунтується нещодавно затверджена програма розширеного фінансування від МВФ, передбачається зростання реального ВВП України в 2023 р. в діапазоні від -3% до +1%, а негативний сценарій (основними припущеннями якого є більш тривала та руйнівна війна) передбачає скорочення реального ВВП на 10% в 2023 р. та ще на 2% в 2024 р.

Ціль роботи. Метою роботи є проаналізувати сучасний стан і перспективи фінансового ринку України, динаміку наявних показників, визначити ризики та окреслити проблематику.

Матеріали та методи. В процесі дослідження було використано методи логічного узагальнення, дедуктивний, аналітичний, наукового порівняння, зведення та описовий.

Результати та обговорення. Водночас навіть реалізація базового сценарію (припинення активної фази бойових дій в 2024 р.) не гарантує Україні зростання вищими темпами, ніж спостерігалися до початку повномасштабної агресії з боку рф. Підвищення потенційного ВВП на 1 в.п. (з 3.75% до 4.75% згідно з оптимістичним сценарієм для середньострокової перспективи) вимагатиме реалізації багатьох припущень, що перебувають під прямим впливом України (завершення структурних реформ, пожвавлення експорту) та вимагають зовнішньої координації (масштаби програми післявоєнної

відбудови). Хоча навіть такі темпи зростання можуть здаватися недостатніми для швидкого надолуження втрат від війни, у разі матеріалізації вони залишатимуться вдвічі вищими, ніж потенційний темп зростання світової економіки в 2022-2030 роках (близько 2.4%).

Водночас, незважаючи на тривалу терористичну кампанію рф з руйнування енергетичної інфраструктури, український енергетичний сектор і бізнес в цілому демонструють високий рівень адаптивності. Як наслідок скорочення економічної активності виявилося нижчим ніж очікувалося восени 2022 р., а прогнози зростання на 2023 р., швидше за все, будуть переглядатися в бік покращення. Зокрема Національний банк, з високою ймовірністю, перегляне свій січневий прогноз (+0.3% зростання реального ВВП) до верхньої межі базового прогнозу МВФ.

На користь покращення очікувань також свідчать результати щомісячного опитування підприємств України за березень 2023 року, що проводяться Національним банком України (НБУ). Індекс очікувань ділової активності у березні 2023 р. підвищився до 49.5 із 45.0 у лютому і майже досяг рівноважного рівня. Це є найвищим значенням із грудня 2021 року. Позитивним сигналом також є те, що більшість підприємств, що беруть участь в опитуваннях, «прогнозують уповільнення темпів зростання закупівельних цін та цін підрядників, а також цін і тарифів на власну продукцію/послуги». Негативним сигналом є те, що «підприємства всіх секторів, залучених до опитування, поки не очікують на збільшення загальної чисельності своїх працівників».

За оперативними даними Державної казначейської служби, за березень 2023 року до загального фонду державного бюджету надійшло 152,2 млрд гривень. Серед платежів, справляння яких контролюють податкові та митні органи, основні надходження були отримані за рахунок: податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 29,3 млрд грн; податку на прибуток підприємств – 26,2 млрд грн; податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 13,3 млрд грн; податку на додану вартість з

вироблених в Україні товарів – 10,0 млрд грн (зібрано 24,4 млрд, відшкодовано– 14,4 млрд грн); акцизного податку – 9,8 млрд грн; рентної плати за користування надрами – 7,7 млрд грн; ввізного та вивізного мита – 2,7 млрд гривень. Крім того, за березень 2023 року до загального фонду державного бюджету надійшло 45,8 млрд грн у вигляді міжнародної допомоги (грантів). Надходження ЄСВ до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у березні 2023 року становили 36,2 млрд гривень. [1]

Зменшення чистого попиту клієнтів банків на іноземну валюту на міжбанківському ринку обумовило скорочення продажу іноземної валюти з резервів Національного банку минулого тижня до 343 млн. доларів США порівняно із 495 млн. доларів США тижнем раніше.

Дефіцит зовнішньої торгівлі товарами і послугами у лютому був меншим, порівняно із січнем (-3,1 та -3,6 млрд. доларів США відповідно). За два місяці 2023 року від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило «мінус» 4,2 млрд. доларів США, послугами – «мінус» 2,5 млрд. доларів США. Водночас дефіцит поточного рахунку у січні-лютому 2023 року був суттєво меншим (близько «мінус» 1 млрд. доларів США) завдяки стійким надходженням з оплати праці (+2,1 млрд. доларів США) та трансфертів (переважно до сектору загальнодержавного управління) з-за кордону (+4,3 млрд. доларів США).

Обсяг працюючих кредитів банків у лютому зменшився на 1,8% головним чином за рахунок скорочення працюючих корпоративних кредитів в національній (-0,4% за місяць) та в іноземній валюті (-4,0% за місяць). Частка непрацюючих корпоративних кредитів у лютому зросла до 43,7% порівняно з 43,4% у січні, близько ¾ з яких сконцентровано у державному банківському секторі. Частки непрацюючих кредитів у сегменті кредитування домогосподарств залишалася на рівні попереднього місяця (32,4%). Загалом, частка непрацюючих кредитів у банківському секторі збільшилася до 38,5% від загального обсягу кредитів, що є найвищим рівнем з середини 2021 року.

Висновки. За цими даними можна зробити висновок, що існують малі шанси на швидкий перспективний розвиток у найближчий час, про це свідчать

багато факторів, зазначених вище. Але повноцінне оновлення та становлення фінансового ринку України однозначно відбудеться після закінчення війни перемогою України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна казначейська служба України. URL: https://www.treasury.gov.ua

2. Фінансовий ринок: Навч. Посібник за заг.рег. Артюнян С. С. / Артюнян С. С., Добриніна Л. В. та інші – К : Гуляєва В. М., 2018-484с.

3. Конспект лекцій розроблено на основі навчального посібника «Фінансовий ринок» (Еш С.М. К: Центр учбової літератури, 2016.528 с.)

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ

Клеменко Анастасія Юріївна
Студентка
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Розвинений ринок праці – є головною рушійною силою у забезпеченні добробуту суспільства. Це пов'язано з тим, що ринок праці неодмінно пов'язаний із всіма іншими ринками: ринком товарів та послуг, ринком капіталу, ринком землі. Кон'юнктура ринку праці, піддається зміні за допомогою ряду факторів, які безпосередньо мають вплив на нього. Цими факторами виступають: стан економіки, існуючі методи та способи господарювання, якісні та кількісні засоби виробництва, організаційного та технічного рівня підприємництва (іншими словами, сучасний стан забезпеченості підприємств основними засобами), та інше. В умовах сьогодення, робоча сила є ключовим ресурсом в економіці країни. Розставлений пріоритет саме в сторону людського фактора, свідчить про те, що існує реальна залежність між обсягами виробництва, якістю та характером експлуатації людського фактора в цілому. 4 В умовах переходу до сучасних канонів ринкового регулювання, значимість ринк праці безперервно росте. Це обумовлено тим, що науково-технічний прогрес, та глобалізаційні процеси поділу праці, мають ключові важелі. Це підтверджується тим, що підприємста прагнуть до створення найновітніх товарів, а розміщення потужностей виробництва – в країнах, де вартість робочої сили найнижча.

Проблематиці вдосконалення ринку праці, приділяло чимало уваги як вітчизняні так і зарубіжні науковці та економісти. Першими, хто звернув увагу на ринок праці, як складову економіки і кому вдалося покласти чіткі економічні трактування даному ринку, були засновники класичної школи і сучасної економічної теорії А. Сміт та Д. Рікардо; марксисти: К. Маркс та Ф. Енгельс, а також науковці, котрі відкрили саму сутність ринку пряці на полотні розвитку

економіки країни, були кейнсіанці: Дж. М. Кейнс, Р. Харрод, Дж. Робінсон та інші. Слід відзначити і великі досягнення вітчизняних науковців (Л. К.Безчасному, С. М. Злупку, Ю. В. Ніколенку, О. М. Уманському, А. А. Чухно) в питанні ринку праці, яким вдалося дослідити вплив доходів населення на ринок праці, виокремити теоретичні та прикладні аспекти в даному ринку і т.д. 5 Попри те, що існує велика кількість праць вітчизняних науковців в цій галузі, залишається чимало нюансів та проблем в середині українського ринку праці, тому даний ринок, все ж потребує безперервного вивчення та дослідження ряду питання, оскільки необхідно чітко виокремити фактори, які здатні позитивно впливати на ринок праці та стимулювати його розвиток.

Ціль роботи. Мета курсової роботи полягає у дослідженні сучасного ринку праці в Україні, визначення напрямів його розвитку і розробці пропозицій щодо збільшення зайнятості та мінімізації безробіття. При цьому, предметом дослідження у даній роботі виступає ринок праці, у динамічному середовищі національної на світової економіки. Адже, національна економіка має безперервні зв'язки із світовою економікою, і як наслідок, зазнає постійних змін і сам трудовий ринок.

Для досягнення необхідно виконати такі завдання:

1. Визначити сутність ринку праці;

2. Охарактеризувати види ринків праці, які існують на сьогодні;

3. Проаналізувати якими законами регулюється ринок праці, та виокремити їх функції;

4. Здійснити аналіз показників ринку праці в Україні;

5. Визначити шляхи вдосконалення ринку праці на території нашої держави.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано різноманітні методи: комплексний аналіз; теоретичне узагальнення, системний та порівняльний аналіз, а також табличний аналіз. Теоретичну базу складають праці вітчизняних та закордонних вчених щодо проблеми безробіття; навчальні

посібники та інтернет ресурси, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні видання, статистичні та довідкові матеріали.

Результати та обговорення. Ринок праці – це економічна система, яка ґрунтується на суспільних відносинах з приводу купівлі та продажу особливого товару – робочої сили. Економісти західних держав, виокремлюють наступні концепції, які дають аналіз ринку праці в сучасних умовах та розкривають особливості його функціонування на мікро та макрорівнях. Першою зазначимо неокласичні концепцію, фундамент якої поклали такі економісти: А. Маршалл, А. Пігу, Дж. Пері, Р. Холл та ін., крім того прихильниками цієї концепції були і Д. Гідлер, А. Лафер та ін. Неокласична концепція вказує на те, що ринок праці буде функціонувати лише за умови наявності ціннової рівноваги. Тобто, тією рушійною силою, що здатна регулювати ринок є ціна робочої сили. Іншими словами, ціною на ринку праці виступає заробітна плата, за яку власник робочої сили має бажання продати свій товар.

Концепція кейнсіанців (Дж. М. Кейнс, Р. Харрод, Дж. Робінсон). Розглядають ринок праці під рівновагою. Оскільки головним учасником цього ринку виступає держава, яка здійснює вплив не лише на ринок товарів та послуг, але й на ринок праці, де різними способами та методами впливає на формування попиту та пропозиції. Питання безробіття, кейнсіанці пояснюють, як зменшення сукупного попиту, а не як неокласики, які вбачають проблему у подорожченні робочої сили (росту заробітної плати). Монетаристська концепція, представниками якої є М. Фрідман, Ф. Махлуп, Л. Роббінс та ін., пояснює безробіття, як природну необхідність. Монатеристи стверджують, що досягнути стабільність на ринку праці та наблизитися до рівноважних показників можна лише за умови конкурентного середовища, де держава у лиці профспілок, не здійснює свій вплив. Як ключовий важель впливу, щоб урівноважити ринок, необхідно використовувати грошово-кредитні інструменти, таких як: норма обов’язкового резервування комерційних банків на рахунках центрального банку, а також облікової ставки центробанку.

Інституціоналістська концепція ринку праці. Представниками цієї концепції є: Т. Веблен, Дж. Кларк, У. Мітчелл, Дж. Коммонс. Згідно з цією концепцією, стан ринку праці в повній мірі залежить від динамічних процесів певних галузей економіки, а також соціально-демографічного стану в державі. Марксистська концепція. Дана теорія хоч і не заперечує, що ринок праці функціонує згідно реально існуючих ринкових законів, проте, вона виокремлює певні особливості. Ці особливості полягають в тому, що товар «робоча сила», в процесі використання якого, його вартість переноситься на вартість новоствореного товару чи послуг. Таким чином, робоча сила, як особливий товар, має свій вплив на ціноутворення на ринку товарів та послуг.

У світі не існує ідентичних ринків праці, це зумовлено низкою факторів, серед яких є: економічні, політичні, соціальні, демографічні, географічні та ресурсні. Тобто, будь-який із факторів здатен вплинути на політику ринку праці. На сьогодні виокремлюють такі компоненти на ринку праці: сам товар, що пропонується на ринку; ціна на даний товар; попит та пропозиція. Ефективно здійснювати вплив на ринок праці можна лише за умови, коли держава достеменно знає всі нюанси свого ринку, досліджено кон'юнктуру ринку, а також враховано динамічні процеси, котрі впливають на кон'юнктуру ринку.

Виокремлюють наступні ринки праці: зовнішній (професійний) ринок праці і внутрішній ринок. Будь-яке підприємство, яке ставить перед собою мету успішно функціонувати, приділяє більше уваги саме внутрішньому ринку, адже кваліфіковані працівники не покидають підприємство, а лише переміщаються в середині підприємницької структури. Залежно від того, які спостерігаються відносини між найманими працівниками і роботодавцями, яким чином відбуваються ці відносини, розрізняють наступні ринки праці: жорсткий та гнучкий.

Вцілому, на сьогодні можна виокремити такі проблеми на ринку праці в Україні, які необхідно вирішувати якнайшвидше, адже саме ці проблеми в повній мірі впливають на добробут населення:

– відсутність чіткого плану в реформуванні сфери праці, що веде за собою неефективну зайнятість як в середині населення, так і в окремих підприємствах та фірмах (що проявляється у збитковій діяльності та банкруцтві);

– різке зменшення частки працюючих у сферах інновацій та високотехнологічного виробництва;

– недовикористання робочого часу працюючих, а також низький рівень сплачуваності;

– відтік великої частки фахівців та професіоналів в певній галузі господарства у тіньовий сектор зайнятості;

– неконтрольована міграція робочої сили за кордон;

– катастрофічний стан якісних показників робочих місць, недостатню капіталовкладення у покращення робочих місць. Дана проблема потребує більше уваги, адже відсутність нормальних умов праці, погіршує продуктивність праці, а також бажання працівника шукати більш сприятливі умови;

– недостатній обсяг інвестицій у сферу виробництва, що супроводжується виникненням явища безробіття;

– низький рівень підтримки зі сторони держави малого та середнього бізнесу;

– недотримання роботодавцями норм трудового законодавства.

В умовах перехідної економіки, спаду виробництва та зростання безробіття, особливої уваги вимагають соціально-економічні проблеми молодого покоління, і, перш за все, це стосується трудової діяльності. Зарубіжний досвід свідчить, що серед трудових ресурсів країн Східної Європи молодь становить менш ніж 30%, але безробітних у віці до 25 років понад 15%. В Україні в структурі безробітних 15,3% - не працевлаштована молодь після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації . Тому необхідність активного впливу на формування нової системи життєвих цінностей, подолання стійких стереотипів свідомості і поведінки

підтверджує динаміка соціальних і професійних орієнтацій молоді, адаптація якої до ринкових умов визначає як перспективи якісного оновлення робочої сили, так і успіх реформування суспільних відносин в цілому. Разом з тим, не дивлячись на існуюче зниження значення праці як базової соціальної цінності, перспективи свого соціального становлення молодь достатньо чітко пов'язує із вирішенням проблем професійного вибору, можливістю самореалізації у вибраній сфері трудової діяльності.

Враховуючи світовий досвід і власну специфіку, вважаємо, що перспективними напрямками регулювання молодіжної зайнятості можуть бути:

- формування в рамках державної системи професійної освіти необхідної правової, соціально-економічної, інформаційної, матеріальної бази її розвитку;

- забезпечення цілісності функціонування різних структур у системі професійної освіти, включаючи навчальні заклади, служби зайнятості, соціальні служби, молодіжні організації. Необхідність трансформації української економіки в соціально-ринкову передбачає вивчення та розумне використання досвіду тих країн, де сформувалися ринкові відносини, котрі поєднуються з діючим механізмом державного регулювання. В цих країнах досягнення більш повної зайнятості є однією із центральних макроекономічних цілей

Висновки. Беручи до уваги викладені вище, можна чітко відмітити те, що ринок праці є відносно самостійною складовою у економіці країни, яка здатна саморегулюватися і бути вкрай непередбачуваною. Проте, існування ринку праці не можливо категорично відокремити від всіх інших ринків праці, адже всі вони безпосередньо чи опосередковано впливають на його розвиток. Адже ринок праці має функціональні зв’язки із ринком товарів та послуг. Потреба населення в певних товарах чи послугах, провокує зміни в попиті на ринку праці.

Здійснивши аналіз ринку праці в Україні можна відзначити, що формування ринку праці європейського зразка відбувається дуже повільними кроками. Це пов’язано з наступними чинниками:

- низька структурна перебудова економіки країни,

- повільні темпи та неефективність приватизації майна країни

- відсутність постійного іноземного капіталовкладення у економіку країни.

Як пріоритетом для розвитку ринку праці, варто приділити увагу по запобіганню безробіття через створення нових робочих місць. Це можна реалізувати кількома шляхами: через фінансування з власного бюджету реально існуючих підприємств, стимулювання їх розвитку, розширення; інший шлях - це залучення іноземних інвесторів для створення нових підприємств і як наслідок – робочих місць. Зрозумілим є те, що другий шлях є значно кращим, адже разом і з створенням нових робочих місць, відбувається додатковий притік капіталу.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК ФОРМА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Клеменко Олена Юріївна
Студентка
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Вступ. Враховуючи сучасні розвинуті економічні відносини, ринок праці посідає важливе місце. Розвиток ринку праці є на сьогодні особливою частиною тривалого процесу становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки, де ключовим рушієм усіх дій та змін виступає працездатне населення. Інакше кажучи, ринок праці він є тим елементом економічної системи, від ефективності функціонування якого залежить як стабільність та національне благополуччя суспільства, так і ефективність будь-яких соціально-економічних перетворень. Однак, як би ефективно не працював ринковий механізм, вкрай тяжко досягти повної зайнятості і, так чи інакше, проблема безробіття була і залишається центральною проблемою сучасного суспільства. Безупині пошуки найефективніших напрямків функціонування економіки та вирішення ключових для цього питань завжди призводить до спроб усунення зростаючої проблеми безробіття. Із початку його виникнення вчені намагаються віднайти шляхи вирішення проблеми безробіття, врегулювати його існування в ринковій економіці, створюючи економічні теорії, в основі яких знаходиться основне питання - питання пошуку важелів та інструментів подолання цього явища, спираючись на механізм забезпечення повної зайнятості.

Актуальність проблем зайнятості і безробіття пояснюється тим, що забезпечення повної зайнятості є важливою метою національної економіки, а безробіття є формою прояву нестабільності економічного розвитку. Цей прояв суспільного життя досліджувало багато економістів: В. Галицький, А. Маршал, Дж. М. Кейнс, К. Маркс, І. Моцін, Я. Міклош, М. Фрідман, А. Сміт, Л. Шиян, Л. Роббінс, М. Міропольська, а також інші зарубіжні фахівці. І, хоча, багато вітчизняних та закордонних дослідників неодноразово звертали увагу на

особливості функціонування ринку праці та дослідження його проблем, деякі аспекти все ж таки потребують більш детального розгляду та аналізу в умовах постійних змін та безупинного стрімкого розвитку суспільства.

Ціль роботи. Метою роботи є визначення теоретичних засад безробіття як об’єкту дослідження, його видів та форм, аналіз причин виникнення безробіття та його соціально-економічні наслідки. Наукова робота націлена на виокремлення сукупності теоретичних та практичних основ проблеми безробіття та його впливу на макроекономічну стабільність а також розробка пропозицій щодо зниження рівня безробіття з опорою на міжнародний досвід його регулювання.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань:

– з’ясувати сутність та поняття безробіття;

– виокремити види та форми безробіття;

– проаналізувати загальні причини виникнення безробіття та охарактеризувати соціально-економічні наслідки від цього;

– дослідити міжнародний досвід регулювання питання безробіття;

– сформувати пропозиції щодо зниження рівня безробіття.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано низку загальних та спеціальних методів: системний та порівняльний аналіз; абстрактно-логічний; комплексний аналіз; теоретичне узагальнення, а також табличний аналіз. Теоретичну базу складають праці вітчизняних та закордонних вчених щодо проблеми безробіття; навчальні посібники та інтернет ресурси, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні видання, статистичні та довідкові матеріали.

Результати та обговорення. Будучи однією з основних категорій, що характеризують ринок праці, безробіття впливає на функціонування економіки загалом, що, у свою чергу, нерозривно пов'язане із забезпеченням повної зайнятості. Тож, для формування чіткого поняття сутності безробіття, варто розглянути і такий феномен як зайнятість, що виступає ще одним показником для дослідження ефективності ринку праці.

Зазначимо насамперед, що зайнятість населення — це діяльність працездатного населення країни, включаючи навчання, службу в армії, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми та похилими людьми. Інакше кажучи, зайнятими вважаються ті, хто бере участь у виробництві продукції, виготовленні товарів і наданні послуг, а саме:

– працюють за угодою, отримуючи винагороду незалежно від умов повної чи неповної зайнятості та тривалості робочого часу;

– займаються підприємницькою діяльністю чи самостійно вишукують собі щоденну роботу;

– виконують роботу за різними угодами, в тому числі й члени виробничих кооперативів.

Дослідники-економісти по різному підходять до тлумачення такого поняття як безробіття з погляду на широке коло чинників, які на нього впливають. З точки зору науковця В. Кириленко, безробіття розглядається як певна соціально-економічна ситуація, при якій частина активного, працездатного населення не може знайти роботу, яку ці люди здатні виконувати. Воно обумовлене перевищенням кількості людей, які бажають знайти роботу, над фактично існуючою кількістю робочих місць, що відповідають профілю і кваліфікації претендентів на них. З погляду на економіку, О. Волкова розглядає безробіття як соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не зайнята у сфері економіки. Аналіз існуючих поглядів науковців свідчить про різноманітність підходів до дослідження безробіття, причин його виникнення та наслідків, яке воно спричиняє.

Першу спробу пояснити сутність і причини безробіття зробив англійський економіст Т. Мальтус. За теорією Мальтуса безробіття спричинене надто швидким зростанням чисельності населення, яке випереджає збільшення кількості засобів до існування. Технологічна теорія безробіття обмежується тим, що прогрес техніки зумовлює підвищення попиту на засоби виробництва, і зменшення попиту на робочу силу, згідно з чим особливостями з боку суспільної форми стають умови конкурентної боротьби, особливості

капіталістичного нагромадження, за якого безробіття необхідне. Монетаристи, в свою чергу, головною причиною виникнення безробіття вважали інфляцію, оскільки на їх погляд ринкова система виглядає як стійка, та, що спроможна самостійно відновлювати економічну стабільність. Кейнсіанська теорія безробіття найпоширеніша в наш час. Згідно з нею причиною підвищення рівня безробіття в країні пов'язане з недостатнім попитом на товари, що зумовлено схильністю людей до заощадження та недостатніми стимулами до інвестицій. На думку кейсіанців, знизити рівень безробіття можливо за підвищення державою доходів і зниження податків, що вплине на суспільний попит в економіці і зумовить підвищення попиту на робочу силу.

Однак, дослідження теоретичних уявлень до проблеми безробіття не було б повноцінним без зазначеної значущості класичного підходу, де безробіттям оперує перевищення ставки заробітної плати над її рівноважним рівнем. У зв'язку з цим неможливо не згадати про концепцію класичного підходу до проблеми безробіття, за якою серйозних економічних складнощів безробіття не спричинювало, оскільки прихильники класичної теорії вважали за причину безробіття високу заробітну плату.

Причин виникнення досліджуваного явища може бути чимало: структурні зрушення в економіці, що призводять до масштабних змін у структурі й кількості попиту на робочу силу; зниження темпів економічного розвитку; співвідношення цін на фактори виробництва; сезонні коливання виробництва, що викликають зміни у попиті на робочу силу; науково-технічний прогрес. Серед загальних причин науковці та економісти виокремлюють ті, які безпосередньо мають відношення до причин виникнення безробіття в Україні, а саме: міграція робочої сили; спад економіки і відповідне скорочення сукупного попиту на робочу силу; структурні зрушення; важкі умови праці; нерегулярна чи взагалі відсутня виплата заробітної плати; обмежена кількість робочих місць; процеси приватизації та роздержавлення. На відміну від інших макроекономічних проблем, безробіття безпосередньо відбивається на особі, яка не може знайти роботу, позначається додатковим психологічним

навантаженням навіть на тих членах родини, хто має роботу. Водночас безробіття має вагомі негативні наслідки і для суспільства в цілому: необхідність економічного утримання певної кількості людей, які не роблять відповідного внеску до валового продукту; зростання навантаження на робочу силу; істотне соціальне напруження тощо.

Враховуючи макроекономічну нестабільність в Україні, на що впливає ріст чисельності безробітного населення, за необхідне вважаємо пошук дієвих шляхів удосконалення системи регулювання зайнятості. Саме для досягнення цієї мети нами розглянуто цінний досвід розвинених країн світу щодо стимулювання продуктивної зайнятості та боротьби з безробіттям, бо найкращий спосіб вирішення проблеми безробіття —досвід та помилки інших. Провідні економічно розвинені країни виробили для себе певні моделі та методи боротьби з безробіттям, шляхом спроб та помилок визначили притаманні культурні, економічні, політичні та соціальні орієнтири, які знизили планку зазначеного негативного соціально-економічного явища. Як от, наприклад, стратегія зайнятості Європейського Союзу була розроблена на Люксембурзькій, Кардифській та Кельнській Радах Європи, де керівники держав та урядів 15 держав-членів підкреслили їхні зобов'язання у боротьбі з безробіттям.

Яскравим прикладом свідчить досвід Швеції, де простежується практично повна продуктивна зайнятість і низький рівень безробіття при сталому економічному розвитку та високим рівнем життя. Не лише певні соціальні та економічні зміни в країні допомогли їй піднятись, але і той факт, що в цій країні значні зусилля спрямовуються не на боротьбу з наслідками, а на попередження безробіття. І в цьому ми вбачаємо великий плюс, адже держава намагається зробити усе, щоб навіть не допустити можливості появи усіх негативних наслідків, які тягнуть за собою ріст рівня безробітних. Низький рівень безробіття та найвища зайнятість досягається в цій країні завдяки:

- значна увага підвищенню конкурентоспроможності безробітних, їх професійному навчанню та профорієнтації;

- увага до зайнятості молоді та інвестиціям у підвищення її освітньо-кваліфікаційного рівня;

- вагомий вплив на сферу працевлаштування незайнятого населення чинить "Закон про обов'язкову реєстрацію вільних робочих місць" та створення єдиної бази даних про вакантні професії, що дає змогу безробітним оперативно отримувати якісну інформацію про попит на ринку праці.

Визнаючи, що найефективнішою політику зайнятості робить її орієнтація на забезпечення максимальної мобільності робочої сили, уряди розвинених країн сприяють створенню гнучкої системи професійного навчання, яка б готувала працівників відповідно до сучасних вимог економіки і була б здатною швидко і ефективно перенавчати безробітних. В багатьох країнах держава здійснює пряме цільове фінансування створення і функціонування центрів професійної підготовки та перепідготовки на підприємствах. Відповідно до цього, заходи регулювання зайнятості в економічно розвинених країнах показують значні масштаби втручання держави в трудові відносини, яке, з одного боку, є виваженим і програмно-плановим та ґрунтується на наукових прогнозах і довгостроковій політиці, враховуючи загальноекономічну кон'юнктуру, а з іншого - не втручається у власне підприємницьку діяльність, яка до того ж стає ефективнішою за рахунок державних програм.

Дослідивши динаміку безробіття в Україні, проаналізувавши причини даної форми макроекономічної нестабільності, та розглянувши розробки економістів, можемо запропонувати наступну програму заходів:

1) зробити акцент на створенні сприятливого інвестиційного клімату за допомогою економічного стимулювання фінансово-кредитного механізму;

2) збільшити фінансування державою програм професійного навчання для підвищення мотивації;

3) проводити спеціальні заходи, так звані “ярмарки праці” для студентів та випускників навчальних закладів;

4) створити нові робочі місця у сфері малого та середнього бізнесу;

5) збільшити фінансування на організацію різноманітних заходів з

надання підтримки особам без праці при пошуку нових робочих місць;

6) запровадити механізм перепідготовки безробітних, щоб покращити трудову активність і дати можливість незайнятому населенню реалізуватись в іншій сфері діяльності, більш затребуваній.

Висновки. Досліджуючи одну з найактуальніших проблем у сучасному світі – проблему безробіття, було доведено, що це є найчіткішим показником як соціального, так і економічного розвитку в країні. При цьому, з кожним роком зростає рівень занепокоєння даним соціально-економічним явищем як з боку населення, так і зі сторони держави. І це не дивно, бо безробіття тягне за собою цілий комплекс проблем, для вирішення яких необхідно докорінно змінювати політику зайнятості, а не лише стримувати безробіття. Тільки цілеспрямоване активне підвищення рівня зайнятості населення допоможе вивести економіку з глухого кута, дати простір розвитку ринкових і соціальних відносин. При цьому дієвим шляхом буде саме соціальне партнерство трьох інститутів: держави, роботодавців та профспілок, з однієї сторони, та настрій і зусилля самого безробітного - з іншої, здатні вирішити комплекс проблем зайнятості у сучасному суспільстві. За чіткої взаємодії даних трьох інститутів будуть відчутні позитивні зрушення, які підвищать рівень зайнятості та піднесуть економічні показники на рейки провідних країн світу. Необхідністю сьогодення є залучення більше молоді, так як саме вона володіє новітніми технологіями на сучасному рівні; має завжди цікаві ідеї, які зможуть підняти економіку на новий рівень. Реалізація усіх перерахованих заходів не лише позитивно відобразиться на соціальній сфері, але і підвищить економіку нашої країни, переводячи усі макроекономічні показники на рейки стабільності.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ СФЕР РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

Коблянська Інна Ігорівна
к.е.н., доцент
Сумський державний університет
Данілова Софія Миколаївна
учениця 11 класу Стецьківського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів

Вступ/Introductions Енергетична галузь є однією з найбільш важливих складових економіки будь-якої країни. Розвиток енергетики та її трансформація на користь використання відновлюваних джерел енергії є необхідними для досягнення цілей сталого розвитку суспільства та зниження ризиків кліматичних змін. Для України це, незважаючи на військові дії, є так само важливим завданням. Більше того, в умовах війни така трансформація постає як вкрай важлива, адже дасть змогу забезпечити більш стабільне та безперебійне функціонування енергетичної системи, а отже, й всіх сфер життєдіяльності суспільства.

Ціль роботи/Aim Аналіз перспектив розвитку відновлюваної енергетики на території Сумської області; формулювання рекомендацій щодо розвитку зеленої енергетики в Сумській області та Україні.

Матеріали та методи/Materials and methods Методами використаними в даній роботі є аналіз та синтез даних, узагальнення, графічний метод (візуалізація отриманих результатів). Дослідження є теоретичним, побудованим на аналізі та узагальненні наявних даних (наукових публікацій, статистичних даних, аналітичних матеріалів) щодо стану розвитку енергетики в Україні та Сумському регіоні.

Результати та обговорення/Results and discussion. Використовуючи дані, наведені у [6], у роботі було проаналізовано потенціал річного виробітку електроенергії різними видами альтернативних джерел (Мвт*год/рік) та визначено пріоритетність розвитку кожного виду зеленої енергетики для

областей України (Табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритетність розвитку секторів альтернативної енергетики за регіонами України

Область	Сонячна енергія	Вітрова енергія	Гідро енергія	Біомаса	Біогаз	Геотермальна енергія
Вінницька	1	5	4	6	2	3
Волинська	1	4	5	6	3	2
Дніпровська	1	4	5	6	3	2
Донецька	1	4	5	6	3	2
Житомирська	1	5	4	6	3	2
Закарпатська	2	6	3	5	4	1
Запорізька	1	4	5	6	3	2
Івано-Франківська	2	5	3	6	4	1
Київська	1	4	5	6	2	3
Кіровоградська	1	5	4	6	3	2
Луганська	1	4	5	6	3	2
Львівська	2	5	4	6	3	1
Миколаївська	1	4	5	6	3	2
Одеська	1	4	5	6	3	2
Полтавська	2	5	4	6	3	1
Рівненська	1	5	4	6	3	2
Сумська	2	4	5	6	3	1
Тернопільська	1	5	4	6	3	2
Харківська	2	5	4	6	3	1
Херсонська	2	4	6	5	3	1
Хмельницька	1	5	4	6	3	2
Черкаська	1	5	4	6	2	3
Чернігівська	2	4	6	5	3	1
Чернівецька	1	5	4	6	3	2

Джерело: складено автором за матеріалами «Атласу енергетичного потенціалу відновлюваних джерел України 2020» [6].

Отже, відповідно до даних табл. 1, та додатку А табл. А.1, для Сумської області пріоритетними є такі сектори зеленої енергетики:

1. Геотермальна (4 170 000 млн КВт*год/рік);

2. Сонячна (3 933 000 млн КВт*год/рік);

3.Біогаз (130 000 млн КВт*год/рік);

4. Вітрова (11 096 млн КВт*год/рік);

5.Гідроенергія (7 700 млн КВт*год/рік);

6. Біомаса (4 980 млн КВт*год/рік).

Додаток А

Природоресурсний потенціал виробництва енергії з альтернативних джерел.

Таблиця А.1

Потенціал видобутку електроенергії у розрізі областей України

(млн КВт*год/рік)

Область	Сонячна енергія	Вітрова енергія	Гідроенергія	Біомаса	Біогаз	Геотермальна енергія
Вінницька	4 375 000	13 393	83 000	6 046	700 000	298 000
Волинська	3 324 000	7 184	3 500	2 191	200 000	298 000
Дніпровська	5 266 000	38 978	7 000	4 965	710 000	894 000
Донецька	4 375 000	32 387	15 750	2 623	900 000	1 489 000
Житомирська	4 922 000	10 640	27 300	4 548	100 000	372 000
Закарпатська	2 100 000	1 163	438 900	1 195	80 000	10 424 000
Запорізька	4 485 000	33 196	840	3 596	200 000	298 000
Івано-Франківська	2 294 000	2 416	196 200	1 636	140 000	4 468 000
Київська	4 642 000	11 983	11 000	4 658	1100000	298 000
Кіровоградська	4 057 000	21 226	53 200	4 453	120 000	298 000
Луганська	4 403 000	32 591	7 000	1 933	400 000	596 000
Львівська	3 602 000	8 015	153 000	2 602	320 000	10 424 000
Миколаївська	4 059 000	30 043	10 500	3 394	180 000	596 000
Одеська	5 496 000	34 719	4 900	4 594	190 000	1 787 000
Полтавська	4 743 000	14 522	22 000	5 588	320 000	10 424 000
Рівненська	3 308 000	7 745	9 800	2 563	115 000	298 000
Сумська	3 933 000	11 096	7 700	4 980	130 000	4 170 000
Тернопільська	2 281 000	6 983	42 400	2 988	125 000	596 000
Харківська	5 183 000	27 119	33 250	5 063	450 000	9 680 000
Херсонська	4 696 000	34 761	2 450	3 325	140 000	9 680 000
Хмельницька	3 406 000	28 321	29 400	4 200	210 000	298 000
Черкаська	3 449 000	10 558	28 000	3 987	730 000	298 000
Чернігівська	5 258 000	12 311	1 920	5 888	190 000	5 957 000
Чернівецька	1 336 000	2 414	79 800	1 221	120 000	298 000

Джерело: [6]

Далі дослідимо перспективи виробництва окремих видів зеленої енергії в Сумській області. Для дослідження було обрано перші три пріоритети за потенційним виробництвом енергії, а саме: сонячна, геотермальна та біогаз. Саме ці джерела зеленої енергії мають найбільший потенціал річного виробітку (у порядку спадання), а отже потребують особливої уваги при розробці стратегії та програм із розвитку зеленої енергетики в області.

Для аналізу та оцінки перспектив виробництва того чи іншого виду нами було обрано такі критерії (змінні):

- потенціал видобутку – оцінений від 0 до 50, де 1= 100 000 млн Квт*год/рік потенційного видобутку електроенергії на основі сонячної, геотермальної або енергії біогазу [6];

- рівень розвиненості – виміряний за показниками кількості

постачальників електроенергії на основі відповідного виду «зеленої» енергетики, які приєднані до ліній електропостачання Сумської області (показники надані ПрАТ «Сумиобленерго»);

- зацікавленість фізичних осіб-підприємців (ФОП) – оцінена за даними Консультативного центру Сумиобленерго, виміряна за шкалою від 0 до 50, де 50– це максимально велике число звернень до Консультативного центру з-поміж трьох розглянутих секторів відновлюваної енергетики з приводу встановлення станцій на основі сонячної, геотермальної або енергії біогазу, а 0 – відсутність звернень до Консультативного центру;

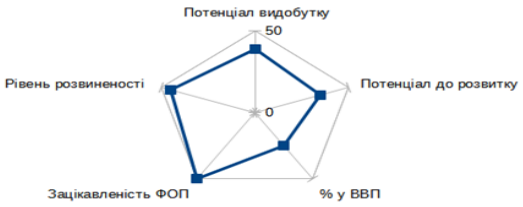
- частка даного виду «зеленої» енергетики у загальному ВВП альтернативної енергетики, де 50=100% ВВП, 25=50%ВВП і т.д. [5];

- потенціал до розвитку – оцінений за показниками потенціалу видобутку табл.1 та атласом енергетичного потенціалу відновлюваних джерел енергії України, від 0 до 50, де 50 – максимально високий потенціал до розвитку, який включає в себе високі оцінки видобутку та ефективності генерованої електроенергії, а 0 – відсутність потенціалу до розвитку даного сектору альтернативної енергетики у Сумській області [6].

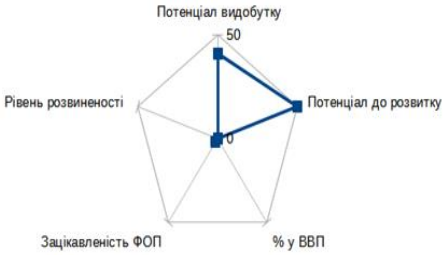
Для наочності, оцінки перспектив реалізації того чи іншого виду зеленої енергетики представлено на рис.1.

Коментуючи дані рис.1, слід зазначити наступне. Про розвиток сонячної енергетики, що займає друге місце з виробництва у Сумській області та перше в Україні, можна сказати, що він є найбільш прогресивним. Серед ФОПів саме він є найрозповсюдженішим та найпривабливішим сектором зеленої енергетики, особливо, на рівні виробників цієї енергії в домогосподарствах. Наприклад, станом на 16.12.2023 у Сумській області налічується 1100 побутових постачальників сонячної енергії [1].

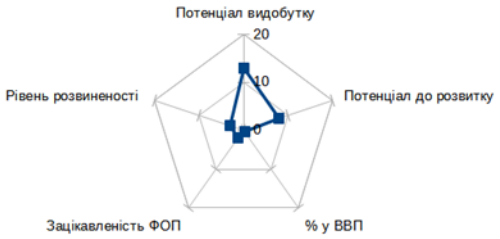
І цей показник має тенденцію до зростання. На рис.1.а наочно видно, що сонячна енергетика має значні перспективи для розвитку за всіма критеріями, особливо, у порівнянні з іншими видами.

а) сонячна енергетика

б) геотермальна енергетика

в) біогазова енергетика

Рис. 1 – Візуалізація оцінок перспектив розвитку окремих видів зеленої енергетики в Сумській області (Джерело: авторська розробка)

Потенціал видобутку сонячної енергетики в області складає 39.33 гМлрд Квт*год/рік. Окрім того, сонячна енергетика, має також високий потенціал до подальшого розвитку та більш широкого використання. За даними НКРЕКП, електроенергія, виготовлена на основі сонячних станцій, включаючи домашні сонячні електростанції займає 55% загального ВВП у сфері альтернативної енергетики [5].

За показниками потенціалу видобутку у Сумській області перше місце посідає геотермальна енергія (рис 1.б). Причому, такий стан справ характерний не тільки для Сумської, а й ще для семи областей (див. Додаток А, Табл. А.1). Геотермальна енергія посідає друге місце за обсягами потенційного видобутку енергії в Україні, але в Україні досі немає діючих геотермальних станцій. Експерти зазначають: «те, що в Україні немає геотермальних електростанцій, можна пояснити, зокрема, браком належного нормативного регулювання

діяльності у сфері геотермальної енергетики. Крім законодавства у сфері виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії, діяльність у сфері геотермальної енергетики також урегульовано Водним кодексом України та Кодексом України «Про надра», а також Податковим кодексом України в частині сплати рентних платежів.» [4]. Слід також відмітити, що будівництво геотермальної електростанції потребує невеликої площі, у середньому, 400 м^2, що є у 9 разів менше за будівництво вугільної станції, наприклад [2].

Отже, розвиток геотермальної енергетики стримується недосконалістю нормативно-правової бази та інституційної діяльності. Це впливає на загальну зацікавленість людей щодо розвитку бізнесу в даному секторі. Наслідком є нерозвиненість ринку геотермальної енергетики та майже нульовий внесок у ВВП (рис.1.б).

Для вдосконалення законодавства у сфері геотермальної енергетики може бути використаний досвід інших країн. Наприклад, в Ісландії, де даний сектор енергетики є доволі розвинутим, діяльність із виробництва геотермальної енергетики регулює «Акт про дослідження та використання підземних ресурсів № 57/1998», де чітко вказано, що ресурси для виробництва геотермальної електроенергії належать до підземних ресурсів. Це свідчить про те, що спрощення законодавства (його зрозумілість та конкретність) може бути вірною стратегією на шляху до сприяння розвитку різноманітних видів зеленої енергетики.

«Біогаз – це суміш газів, що утворюється внаслідок анаеробного метанового зброджения біомаси і складається з метану, двоокису вуглецю, домішок сірководню, аміаку та інших газів» [6].

Особливо привабливим є виробництво подібного виду електроенергії у сільських місцевостях, де можна використовувати біогаз, що утворюється внаслідок використання технологій метанового зброджування тваринної біомаси. Біомаса, що розкладаються на полігонах сміттєзвалищ теж є джерелом для виробництва біогазової електроенергії. Біогаз займає третє місце у Сумщині за потенціалом видобутку (рис.1.в).

Незважаючи на наявний потенціал видобутку (13 гМлрд Квт*год/рік) та наявність ресурсів для виробництва біогазу, зацікавленість бізнесу у розвитку даного напряму, його внесок у ВВП та нинішній рівень розвиненості, як і в геотермальної енергетики, знаходяться на низькому рівні (рис.1.в). Причиною цього може бути низька поінформованість населення щодо можливостей виробництва біогазової енергії.

Отже, збільшення обізнаності населення щодо можливостей та технологій виробництва електроенергії з біогазу постає як першочергове завдання у контексті розвитку зеленої енергетики в Україні. Слід замислитися над перетворенням великих обсягів відходів, накопичених у сміттєзвалищах на корисний суспільству продукт – енергію. Розглянувши стратегію регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки [8] та програму економічного і соціального розвитку Сумської області на 2024 рік [7], можемо побачити, що у розділах про енергетику та енергозбереження, здебільшого підіймається тема про упровадження енергозберігаючих заходів [7, с. 26], розвиток та модернізацію атомних, теплових та гідроелектростанцій.

Не зазначається про сприяння розвитку різним видам альтернативної енергетики, бо загальний акцент робиться на розвитку традиційних джерел енергії (видобування нафти, природного газу, торфу, лісосировинних ресурсів; транспортування; поставка обладнання тощо) [8 с. 36].

Можемо зробити висновок, що стратегія та програма не покривають пункти, необхідні для забезпечення розвитку альтернативної енергетики, не розглядають можливості внесення змін у ситуацію на ринку енергетики у області, а лише корегують нинішній стан.

З інвестиційного паспорту міста Суми, бачимо що енергетика займає 32.8% у загальному обсягу реалізованої продукції міста. Енергетика є одним з основних видів економічної діяльності в Сумах та має найбільшу суму вкладень серед муніципальних інвестиційних проєктів (5.2 млн євро) [3]. З рис. 1 бачимо, що геотермальна та біогазова енергетика, хоча і мають високий потенціал, проте не мають його реалізації та будь-яких згадок у стратегії розвитку на

найближчі роки. У вищенаведених документах не зазначається і про сонячну енергетику, не зважаючи на розповсюдженість домашніх СЕС та їх частку в кількості поставленої електричної енергії. З рис. 2.1 бачимо, що основний показник – це нинішній рівень розвиненості. Від цього показника залежить і частка у ВВП, і зацікавленість ФОП. А отже, необхідно підвищувати рівень розвиненості ринку відновлюваних джерел енергії.

Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати такі пропозиції щодо розвитку «зеленої» енергетики у Сумській області:

1. Включити до стратегії та плану економічного розвитку Сумської області та міста Суми окремий пункт про розвиток відновлюваної енергетики, де були б зазначені пункти щодо сприяння реалізації потенціалу принаймні пріоритетних секторів «зеленої» енергетики.

2. Інформування населення регіону щодо можливостей розвитку певних видів альтернативної енергетики, залучення інвестицій у проєкти “зеленої” енергетики.

3. Провести роботи, щодо визначення перспективних ділянок з отримання геотермальної енергії та внести їх до переліку інвестиційних об’єктів.

Висновки./Conclusions.; Аналіз перспектив розвитку найбільш пріоритетних для реалізації у Сумській області (за природоресурсним потенціалом) видів зеленої енергетики показав, що сонячна енергетика, будучи другою за потенціалом видобутку, характеризується досить високими значеннями й інших критеріїв: зацікавленість ФОПів, нинішній рівень розвиненості та частка у ВВП. Водночас, інші види енергетики, такі як геотермальна (перший пріоритет за потенціалом видобутку) та біогазова, є майже нерозвинениими. Причинами тому є недосконале законодавство (на національному та регіональному рівні) та низька обізнаність суспільства щодо таких видів зеленої енергетики. Такі важливі документи як стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки та програма економічного та соціального розвитку Сумської області не розглядають альтернативну енергетику повною мірою, лише дуже коротко та оглядово, не

приділяючи уваги видам з найбільшим потенціалом виробництва електроенергії. При цьому, енергетичний розвиток у стратегії спирається на традиційні джерела енергії.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Акціонерне товариство Сумиобленерго. Офіційний веб-сайт. URL: https://www.soe.com.ua/press-center/list-news/1805-derg-paket-akcii-sumyoblenergo-peredali-urm (дата доступу: 23.11.2023).

2. Геотермальна та гідротермальна енергія: міф чи реальність? Львівський Пресклуб, стаття від 05.01.2022. URL: https://pressclub.lviv.ua/heotermalna-ta-hidrotermalna-enerhiia-mif-chy-realnist/ (дата доступу: 23.11.2023).

3. Інвестиційний паспорт м. Суми. Сумська міська рада. URL: https://docs.google.com/viewer?url=http://smr.gov.ua/images/misto/Pidpruemtsu/Dlya_investoriv/2020/Investment_passport_UKR_2021_compressed.pdf&embedded=true (дата доступу: 23.11.2023).

4. Інформаційний портал про альтернативні джерела енергії “Енергія природи”. Геотермальна енергія в Україні. Її перспективи і особливості. Стаття. URL: https://alternative-energy.com.ua/uk/geotermalna-energiya-v-ukra%D1%97ni-%D1%97%D1%97-perspektivi-i-osoblivosti/ (дата доступу: 23.11.2023).

5. Інформація щодо потужності та обсягів виробництва електроенергії об’єктами відновлюваної електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф (станом на 01.01.2020). Держенергоефективності, 2021. https://saee.gov.ua/sites/default/files/RE_01012020.pdf (дата доступу: 23.11.2023).\

6. Кудря С. О. Атлас енергетичного потенціалу відновлюваних джерел енергії України. Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2020. 45 с. URL: https://www.ive.org.ua/wp-content/uploads/atlas.pdf (дата доступу: 23.11.2023).

7. Програма економічного і соціального розвитку Сумської області на 2024 рік (ПРОЄКТ). Департамент міжнародного співробітництва та економічного розвитку Сумської обласної державної адміністрації, 2023. URL: https://finance.smr.gov.ua/files/Соц-ек%20становище/2024/proekt-programi-2024-

seo.pdf (дата доступу: 23.11.2023).

8. Про стратегію регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки та План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 роки. Сумська міська рада. Від 11.12.2020. Суми. 193 с. (дата доступу: 23.11.2023).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА СФЕРИ ТУРИЗМУ

Козловський Євген Вікторович
к. держ. упр., доцент
Київський національний університет культури і мистецтв
Семенченко Вікторія Олегівна
Семикоз Ольга Миколаївна
Костерний Василь Володимирович
магістранти
ПВНЗ «Київський університет культури»
Піскун Михайло Сергійович
магістрант
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна

Вступ. Діяльність будь-якого підприємства, зокрема і підприємства сфери туризму, пов'язана з ризиком, тому що воно функціонує в середовищі, яке характеризується складністю та динамізмом. Динамізм зовнішнього оточення характеризується тим, що швидко змінюється. Будучи складною соціально-економічною системою, туризм схильний до впливу з боку численних ризиків, зокрема фінансових, які у будь-який момент можуть впливати на розвиток туристичного підприємства.

Управління ризиком це досить складний вид діяльності, який пов'язаний як із неоднозначністю самого поняття ризик, так і з різноманіттям прояву ризику та можливостей подолання його несприятливих наслідків. Ця обставина і спонукала авторський колектив детальніше вивчити цю тематику, і відобразити деякі моменти, що стосуються управління фінансовими ризиками на підприємствах сфери туризму.

Мета роботи. Дати оцінку внутрішнім та зовнішнім факторам, які пов'язані з фінансовим ризиком у роботі підприємств сфери туризму.

Матеріали та методи. Дослідження було спрямоване на вивчення думок різних експертів щодо управління фінансовими ризиками в процесі роботи

підприємства сфери туризму. У дослідженні були використані методи, які дозволили аналізувати проблеми, пов'язані з фінансовим ризиком, забезпечуючи розгляд багатьох альтернатив, кожна з яких описувалася великою кількістю змінних, та характеризувалася значною невизначеністю.

Результати та обговорення. З ризиками людство стикалося впродовж усієї своєї історії. Запуск будь-якого бізнесу – це ризик. Підприємець повинен детально знати всі ділянки та етапи свого бізнесу. І одне з головних завдань, особливо спочатку, добре усвідомити сукупність ризиків, які притаманні сфері туризму.

Наразі, туризм є динамічним процесом, що розвивається у одній з найбільших індустрій світу, якщо взяти до уваги всі його складові: транспорт, подорожі, проживання, харчування, дозвілля, екскурсійні програми тощо.

Будучи сферою з досить великим оборотом коштів, зі значним штатом працівників, туризм неспроможний залишатися осторонь від присутніх йому ризиків. Тому можливість негативної реалізації ризику та виникнення шкоди туристичному підприємству змушує поставитися дуже серйозно до проблеми управління ризиками.

Діяльність підприємства сфери туризму завжди пов'язана з певним ризиком, тобто потенційно існуючою небезпекою втрати ресурсів або недоотримання доходів порівняно із запланованим рівнем чи іншою альтернативою. Але, незважаючи на це, підприємці йдуть на ризик, оскільки його зворотною стороною є можливість отримання додаткового доходу.

Джерелом ризику є невизначеність господарської ситуації, що виникає через безліч змінних факторів і випадковостей, неповноту інформації про господарські процеси, а також особливості особистості підприємців.

Уникнення ризику означає відмову від діяльності пов'язаних з ризиком. Це найбільш простий напрямок у системі управління ризиком, оскільки дозволяє повністю уникнути можливих втрат та невизначеності. Разом з тим, уникнення ризику означає для підприємця відмову від прибутку і відповідно втрат від невикористаних можливостей.

Особливістю фінансового ризику є ймовірність настання збитків у результаті проведення будь-яких операцій. Прикладами для цього можуть бути: освоєння нового напряму, купівля «жорстких квот» по чартерній програмі, попередня оплата послуг для створення туристичних пакетів, тобто ризику, що випливає з природи цих операцій.

Управління ризиком у туризмі передбачає:

1. Виявлення наслідків діяльності туристичних підприємств в умовах ризику.

2. Визначення ймовірності його наступу.

3. Ухвалення рішення про входження або невходження у відповідну ситуацію.

4. Проведення запобіжних, захисних чи компенсаційних заходів, спрямованих на скорочення несприятливих наслідків.

Як правило, проблема ризику тісно пов'язана з фінансовою стійкістю туристичного підприємства, що дозволяє вільно маневрувати грошима, забезпечувати своєчасність платежів і водночас розширювати туристичні напрямки та пропозиції щодо продажу туристичних пакетів.

Таким чином, фінансова стійкість туристичного підприємства є головним компонентом його загальної стійкості. Загальна стійкість може бути внутрішньою та зовнішньою. Внутрішня обумовлена таким станом та динамікою активів, які дають високі результати роботи, та забезпечує необхідний запас міцності. Зовнішня стійкість багато в чому залежить від стабільності економічного середовища.

У фінансовому аспекті загальна стабільність гарантується високою прибутковістю роботи туристичного підприємства, що дає їй необхідний запас міцності.

Фінансову стійкість туристичного підприємства практично неможливо висловити у якомусь одному показнику. Це вдається зробити за допомогою кількох груп показників, основу розрахунку яких складають дані звітності та насамперед бухгалтерського балансу.

Спочатку визначається загальний напрямок його зміни за минулий період. Якщо відбувається збільшення загалом, це вважається позитивним результатом, а якщо зменшення, це негативний ознака.

Динаміку всього балансу доцільно порівняти зі зміною обсягів виробництва туристичних пакетів, їх реалізації, а також отриманого прибутку. Зростання прибутку вищими темпами свідчить про поліпшення фінансового стану туристичного підприємства, і навпаки.

Важливою характеристикою вдосконалення фінансового стану туристичного підприємства вважається фінансова ліквідність, тобто - здатність покриття підприємством своїх зобов'язань наявними активами.

Найбільш ліквідними активами є фінансові кошти туристичного підприємства. Вони повинні перевищувати за своєю величиною термінові зобов'язання, представлені кредиторською заборгованістю. Швидко реалізовані активи, наприклад дебіторська заборгованість, мають бути більшими за короткострокові кредити. Але якщо розглядати активи, що повільно реалізуються, то в цьому випадку буде більше довгострокових і середньострокових кредитів, не кажучи про важко реалізовані активи, які принесуть в результаті більше постійних пасивів.

Узагальнюючим показником фінансової стійкості підприємства вважається надлишок джерел фінансових коштів на формування запасів і витрат як у цілому, і за окремими елементами балансу.

Зовнішнім проявом фінансової стійкості туристичного підприємства є платоспроможність, яка передбачає, що кошти, короткострокові вкладення та активні розрахунки покривають короткострокову заборгованість.

Висновки. Зменшити фінансові ризики можна дотриманням правил здійснення фінансових операцій, до яких належать:

– використання коштів суворо за призначенням та у встановлені терміни;

– фінансування довгострокових інвестицій можна здійснювати за рахунок кредитів або власних коштів, а інвестиції з підвищеним ризиком лише за рахунок власних коштів, коли це буде можливо;

– здійснення всіх угод за наявності гарантій власної платоспроможності та платоспроможності контрагентів;

– вибір туристичних напрямків для подальшого розвитку, які можуть мати максимальний ефект;

– продаж за можливістю туристичних пакетів у період раннього бронювання, щоб забезпечити туристичне підприємство грошовими коштами в низький сезон;

– забезпечити туристичне підприємство кредитними коштами для забезпечення оборотних коштів лише на мінімальний термін, для того, що менше сплачувати процентні ставки за кредитами;

– зниження витрат на неперспективні туристичні напрямки.

Таким чином, в основі фінансового ризику лежать цілеспрямований пошук та організація роботи щодо зниження ступеня ризику, мистецтво отримання та збільшення доходу у невизначеній господарській ситуації. Кінцева роль фінансового ризику полягає у отриманні найбільшого прибутку при оптимальному співвідношенні прибутку та ризику.

УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЄЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Колешня Яна Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри менеджменту підприємств,
Остаповець Ярослав Володимирович
Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського

Сучасний етап промислового розвитку характеризується значним впливом на екологічні та, зокрема, кліматичні обставини. З метою мінімізації негативного впливу підприємств на екологію виникає потреба у створенні системи управління у сфері охорони навколишнього середовища.

BS 7750, перший європейський стандарт у галузі екологічного менеджменту (розроблений у Великій Британії в 1992 р.), визначив новий етап у розвитку систем управління навколишнім середовищем.

На початку 2000-х років на базі BS 7750 та принципів ISO 9000 була розроблена система стандартів ISO 14000. Спрямована на створення структури системи екологічного менеджменту, покликаної підвищити ефективність управління навколишнім середовищем [5, с. 9].

Екологічний менеджмент — це система управління, спрямована на розвиток суспільства шляхом зменшення негативного впливу на екосистему, запобігання екологічним кризам і дотримання нормативно-правових актів в екологічній сфері [3, с. 9].

Перехід окремого підприємства на екологоорієнтований шлях може призвести до суттєвого зростання витрат на виробництво продукції, що негативно позначиться на фінансових результатах суб'єкта господарювання. Тому для успішної побудови «зеленої» економіки необхідна підтримка та управління з боку держави, а також важливість екологічної поведінки споживачів та інвесторів. Залежно від рівня розвитку країн місія «зеленої» економіки відрізнятиметься.

Новим напрямком у модернізації підприємств є ESG-трансформація.

Абревіатура ESG містить у собі екологічну, громадську та управлінську складові [3, с. 2].

ESG відкритість інформації підприємствами є одним з інструментів залучення «зелених» інвестицій. Це дозволяє отримувати конкурентні переваги та проводити модернізацію виробництва та технологій з метою сталого розвитку. В результаті дослідження розглянуто процес появи та розвитку екологічного менеджменту, відзначено напрямки, такі як «зелена» економіка, низьковуглецевий розвиток, ESG-трансформація [3, с. 2].

Впровадження інновацій необхідне підприємствам машинобудівної галузі для забезпечення конкурентоспроможності товарів у довгостроковій перспективі. Необхідно враховувати, що технологічні та виробничі інновації мають найбільший вплив на ресурсозберігаючу діяльність підприємства. Вони спрямовані на створення нових видів продукції, освоєння сировини, розробці нових технологій, вдосконалення устаткування, збільшення виробничих потужностей, вдосконалення організації, диверсифікацію виробництва.

Прийнято виділяти такі основні проблеми, що гальмують інноваційну діяльність:

- Нестача власних оборотних коштів організацій;
- Високий ступінь ризику інноваційної діяльності;
- Нерозвиненість ринку науково-технічної продукції.
- Відсутність системи комерціалізації інновацій;
- Висока вартість нововведень, в результаті низький платоспроможний попит на інноваційну продукцію.

Підприємства машинобудування у своєму інноваційному розвитку мають забезпечити нове функціонування та реалізацію стимулів, які забезпечать ресурсозберігаюче виробництво.

Для досягнення цих цілей необхідно зосередити увагу на таких напрямках:

– Залучення фінансів від великих інвесторів для реалізації інноваційних ресурсозберігаючих проєктів;

- Удосконалення структури виробленої продукції з освоєнням нових її видів;

– Технічну та технологічну модернізацію чинних виробничих потужностей;

- Впровадження на підприємствах міжнародних систем якості;

- Використання сучасних способів обробки сировини.

Ресурсозберігаюча діяльність спільно з впровадженням інновацій дозволить підприємствам машинобудівної галузі максимізувати прибуток у короткостроковому періоді та забезпечити конкурентні переваги щодо витрат у довгостроковому періоді.

Ресурсозбереження на підприємстві має бути спрямоване на наступні аспекти раціонального використання різних видів ресурсів: технічного, економічного, фінансового та правового.

Для наочного подання поточного рівня ефективності механізму економії ресурсів, що склався, необхідно провести комплексний аналіз ресурсозберігаючої діяльності та оцінити ресурсозберігаючий потенціал. У майбутньому це буде орієнтиром для вдосконалення їхньої ресурсозберігаючої діяльності. Проблема ресурсозбереження є важливою для машинобудування, оскільки машинобудування є галуззю із високим ресурсомісткістю.

У висновку можна сказати що, ресурсозбереження та інновації визначають подальший розвиток підприємств, сприяючи їхній конкурентоспроможності та відповідальному відношенню до навколишнього середовища що є запорукою екологізації підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бичковська А. А. Екологічні інновації промислових підприємств у забезпеченні сталого розвитку. Київ. 2020. С.158 -159. [Електронний ресурс] Режим доступу: URL: http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201180/201325

2. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. «Зелена економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. Вісник економіки транспорту і

промисловості. Харків. 2020. № 69. С. 75 -83. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: http://btie.kart.edu.ua/article/view/200551

3. Індекс ESG прозорості компаній України 2020 С. 1-38 [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2022/02/Transp_indes_2020-FULL_ua_web.pdf

4. Екологічний менеджмент на підприємствах України: реалії та перпективи. С. 126 -139 [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/11451/1/%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84.pdf

5. С. В. Берзіна, І. І. Яреськовська Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С. В. Берзіна, І. І. Яреськовська та ін. – К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. – 134 с. (Бібліотека екологічних знань)

6. Швиданенко Г. О., Криворучкіна О. В., Матукова Д. Г. Розвиток підприємства на еколого-економічних засадах: монографія. Київ: КНЕУ, 2017. 184 с.

УПРАВЛІННЯ СТРЕСОСТІЙКІСТЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВІЙНИ

Компанець Катерина Андріївна,
к.е.н, доц.
Науменко Інна Олегівна
Студентка
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна

Вступ. Наразі вже більше трьох років українські народ перебуває в стресовому стані. Початок 2020 рік був періодом зміни звичайного поводження людей в закриті рамки спілкування. Ці перетворення були спричинені постійними логдаунами та карантинними обмеженнями. 2022 рік українське суспільство зазнало більшого стресу, а саме війна з РФ призвела до стресу і психічних напруг людей. Саме тому дослідження стресостійкості особистості набуває актуальності і потребує ретельного дослідження.

Вивчення унікальної людської поведінки в кризових ситуаціях завжди було в центрі наукових досліджень. Дослідники провели численні дослідження аспектів стресу, життєвих негараздів і подолання. Окремий посібник: розробка програм управління стресом і посттравматичного стресового відновлення. Проте, незважаючи на велику кількість та різноманітність досліджень у цій галузі, багато аспектів недостатньо висвітлені, зокрема, сучасні закордонні дослідження стресу та стрес-менеджменту, як їх можна застосувати до реалій сучасної України.

Природу, механізми та механізми стресостійкості досліджували багато вчених: І. Ф. Аршава; В. А. Бодров; Г. С. Васильченко; В. М. Крайнюк; А. П. Катуніна та А. П. Т. Л. Крюкова; О. О. Реан; К. В. Судаков, К. В. Судаков; С. І. Сєдін; Т. М. Титаренко; За А. Н. Фоміновою. Сьогодні управління стресом є необхідним активом сучасної людини. В його основі лежить здатність до ефективної поведінки та мобілізації людей у складних обставинах, збереження самоефективності, толерантності та такту, вміння відфільтровувати несуттєву

інформацію чи ситуації.

Мета дослідження теоретично та емпірично дослідити психологічні особливості стресостійкості персоналу підприємства в умовах війни.

Матеріали та методи. Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні теоретичні та експериментальні методи. Теорія: дослідження, узагальнення, класифікація та організація науково-емпіричних досліджень феномену стресостійкості працівників.

Результати та обговорення. Сьогодні стрес міцно увійшов в наше життя, став невід'ємною її частиною. Й не дивно, що в останні роки він є причиною більшості захворювань, бо здійснює руйнівну дію на наше здоров'я.

Стрес – це сукупність фізіологічних і психологічних реакцій організму на певний стимул – так званий стресовий фактор.

В обіг це наукове поняття ввів спочатку американський психофізіолог У. Кеннон, коли досліджував дві класичні реакції на загрозливі впливи ззовні, перша – боротьба, друга – втеча [1].

Наразі пандемія Covid19 та війна призвила до досить старшних наслідків психологічного стану населення Україні. *Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, 20% населення, яке упродовж останніх 10 років проживає в постраждалих від військових конфліктів районах, має певну форму психічного розладу – від легкої депресії і тривожності до психозу, і майже кожна десята особа має психічний розлад помірного або тяжкого ступеня. Отже, якщо ми прогнозуємо, що 15,7 млн осіб в Україні потребуватимуть психологічної допомоги, то 3,5 млн із них матимуть певний розлад психічного здоров'я, а 800 700 осіб матимуть психічний розлад помірного або тяжкого ступеня.* Попри важкі обставини повномасштабної війни суб'єктивна оцінка психологічного благополуччя українців є досить високою – 6,7 бала з 9 можливих. *[1]*

Тобто, управління стресостійкістю персоналу підприємства в умовах війни є важливим завданням, оскільки конфліктні ситуації можуть суттєво вплинути на працівників та функціонування підприємства в цілому. Так, нами

було визначено ключові види стресів працівників підприємств в сучасних умовах воєнного стану України.

Працівники підприємств, які функціонують в умовах війни або конфлікту, можуть зазнавати різних видів стресу, пов'язаних з нестабільністю, небезпекою та невизначеністю. Ось деякі загальні види стресів, які можуть виникати у працівників підприємства під час війни:

1. **Травматичний стрес.** Прямі чи непрямі свідчення та досвіди травматичних подій, таких як військові дії, атаки або евакуація, можуть викликати травматичний стрес. Професійні обставини можуть призводити до вражень, які залишають глибокий емоційний слід.

2. **Стрес від невизначеності.** Невизначеність щодо майбутнього, бізнес-перспектив та стабільності може призводити до стресу. Відсутність чіткої інформації та планів може підірвати впевненість та викликати тривогу.

3. **Економічний стрес.** Зниження економічної активності, втрати робочих місць, погіршення фінансового стану підприємства та працівників можуть викликати стрес і адаптаційні труднощі.

4. **Стрес від втрат.** Втрати колег, друзів або рідних через війну можуть призводити до горя та травматичного стресу.

5. **Соціальний стрес.** Зміни у соціальних відносинах, включаючи соціальну ізоляцію, можуть викликати стрес. Військовий конфлікт може призводити до розколів у співтовариствах та серед колег.

6. **Стрес від навколишнього середовища.** Небезпека або погіршення якості оточуючого середовища (забруднення, руйнація інфраструктури) може викликати фізичний та психологічний стрес.

7. **Стрес від робочих обов'язків.** Збільшений обсяг роботи, високі вимоги та нестабільність виробничого процесу можуть впливати на ефективність та добробут працівників.

Для зменшення впливу цих стресорів важливо забезпечити підтримку працівників, організувати психологічні програми та тренінги, сприяти створенню сприятливого робочого середовища та забезпечувати відкриту та

ефективну комунікацію. Тому нами було проведено дослідження для виявлення рівня стресу працівників.

Організація дослідження рівня стресостійкості співробітників може відрізнятися у зв'язку з методикою, яка використовується. Нами було обрано два методи і проведено дослідження. Вибіркою дослідження виступали співробітники ТОВ « Деверія» транспротно - експедиторської компанії.

На першому етапі дослідження нами було діагностовано рівень стресостійкості досліджуваних обох груп за авторською методикою І.А. Усатова. Результати дослідження представлено на Рис. 1.

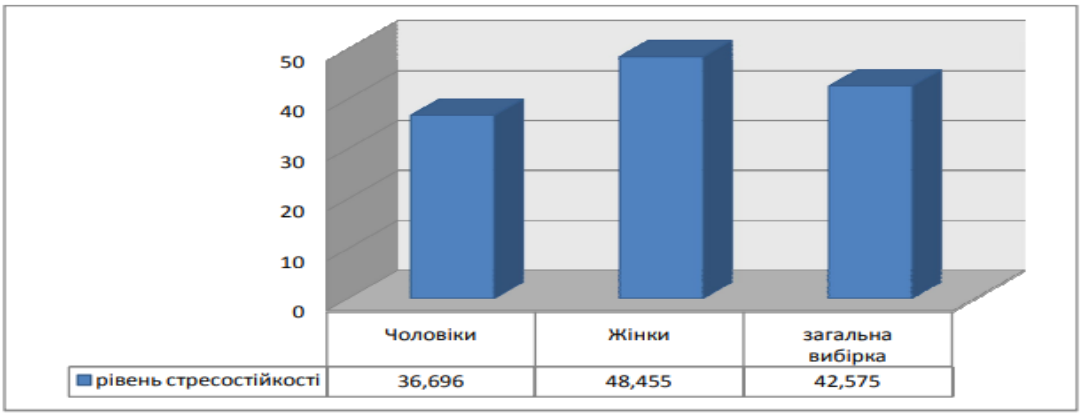

Рис. 1. Кількісні характеристики рівня стресостійкості

За результатами дослідження, зображеними на рисунку, ми можемо зробити наступний висновок. У досліджуваних чоловіків виявлено середній рівень стресостійкості.

Можемо зазначити, що рівень стресостійкості досліджуваних чоловік відповідає мірі напруженості життя. Ситуації мають неабиякий вплив на життя досліджуваних чоловіків, їм доволі складно чинити опір цим ситуаціям. Стресостійкість знижується із збільшенням стресових ситуацій в житті, що спричинено факторами війни.

У досліджуваних жінок виявлено рівень стресостійкості нижче середнього. У досліджуваних жінок проявляються ланцюгові реакції фізичних та розумово – психічних порушень, й жінки змушені частину своїх ресурсів витрачати на боротьбу з негативними психологічними станами, що виникають в

процесі стресу.

Загальні середні показники за всією вибіркою досліджуваних також вказують на наявність у досліджуваних рівня стресостійкості нижче середнього, тож можна зазначити, що справляються із стресом досліджувані працівники доволі важко.

Тобто необхідно керівникам підприємства розробити стратегії та підходи до управління стресостійкістю персоналу в умовах війни (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегії та підходи до управління стресостійкістю персоналу в умовах війни

№	Стратегія	Опис підходів
1	Стратегія психологічної підтримки	• Забезпечте доступ до психологічної підтримки для працівників. Це може бути консультування, тренінги з управління стресом та інші психологічні ресурси. • Організуйте сесії групової підтримки, де працівники можуть обговорювати свої почуття та досвіди.
2	**Інформаційна прозорість**	Надайте ретельну та чесну інформацію щодо ситуації. Забезпечення прозорості допоможе спростити розуміння обставин та зменшити ступінь невизначеності.
3	**Фізичне здоров'я та безпека**	• Забезпечте безпеку працівників на робочому місці. Введіть заходи безпеки та плани евакуації. • Організуйте медичні обстеження та забезпечте доступ до медичних служб.
4	**Гнучкість у роботі та плануванні**	• Введіть гнучкі графіки роботи для того, щоб працівники могли краще вирішувати особисті та сімейні питання. • Розробіть плани надзвичайних ситуацій та тренування для підготовки персоналу до можливих загроз.
5	**Розвиток навичок управління стресом**	• Організуйте тренінги та семінари з управління стресом та розвитку особистих стресостійких навичок. • Сприяйте розвитку резилієнтності працівників.
6	**Співпраця та комунікація**	• Забезпечте ефективну комунікацію між різними рівнями управління та працівниками. • Сприяйте створенню спільної та єдиної команди, готової працювати разом у важких умовах.
7	**Соціальна підтримка**	• Забезпечте можливості для взаємодії та підтримки між колегами. • Розвивайте соціальні програми, спрямовані на покращення благополуччя працівників та їх сімей.

Управління стресостійкістю в умовах війни вимагає комплексного

підходу та врахування різних аспектів благополуччя та безпеки працівників.

Висновки. Тобто можна розуміти, що війна та конфліктні ситуації мають значний вплив на психічне здоров'я населення. Для поліпшення психічного стану населення у таких умовах важливо надавати доступ до психологічної та психіатричної допомоги, організовувати групові сесії підтримки, сприяти відновленню економічної стабільності та забезпечувати безпеку та соціальну підтримку. Організації громадянського суспільства, медичні працівники та уряд можуть спільно працювати для забезпечення цих необхідних ресурсів та послуг. Такі заході необхідно проводити на підприємствах, щоб знизити стреси у працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сауленко О. О. Психологічні особливості стресостійкості сучасної молоді. 2020. https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/.pdf

2. В Україні презентували результати дослідження психологічного стану населення. Юридична Газета. https://yur-gazeta.com/golovna/v-ukrayini-prezentuvali-rezultati-doslidzhennya-psihologichnogo-stanu-naselennya.html

УДК 338:658.012

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Корейба Володимир Дмитрович,
аспірант
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

Вступ. На сьогоднішній день, коли зміни у бізнес середовищі мінливі як ніколи, саме стратегічне управління виступає запорукою сталого розвитку. Однак стратегічне управління не може залишатися без змін. Однією з найвагоміших причин цього є цифрові трансформації, що відбуваються в усіх галузях економіки. Ця тема є досить актуальною і потребує глибшого розуміння та дослідження, щоб усвідомити, як цифрова трансформація впливає на стратегічне управління підприємством, і як підприємства можуть використовувати цей вплив на свою користь. У цьому контексті дослідження впливу цифровізації на стратегічне управління підприємством стає ключовим для розвитку бізнесу в епоху цифрових технологій.

Ціль роботи. Ціль роботи полягає у виявленні індивідуальних аспектів впливу процесу цифровізації на стратегічне управління підприємством та ретельному висвітленні викликів та потенційних можливостей, які випливають з цифрової трансформації у контексті стратегічного управління.

Матеріали та методи. У даному досліджені використовувалися вітчізняні та зарубіжні матеріали щодо аналізу впливу цифровізації на стратегічне управління підприємством. Виконані дослідження та висновки базувались на науково-обґрунтованому підході до визначення стратегічного управління підприємством в умовах цифровізації економіки, що може мати практичне застосування.

Результати та обговорення. Поняття стратегічного управління не зазнало значних змін з перших згадувань у 60х роках минулого сторіччя до

сьогодення. Альфред Чендлер у своїх роботах вказує стратегічне управління, як визначення довгострокових цілей та завдань, ухвалення курсів дій і безпосередньо виділення ресурсів, необхідних для досягнення встановлених цілей [1]. Більш сучасні дослідники Ю. Харченко та В. Марченко визначають стратегічне управління як процес, що дозволяє менеджерам розробляти довгострокові цілі, стратегії та плани для підприємства, враховуючи усі основні зовнішні та внутрішні умови, й постійно коригувати їх виконання [2].

Однак, навіть, якщо основа визначення залишилась незмінною, сучасна дефініція додатково звертає увагу на зовнішні умови та постійну корекцію стратегії. В контексті наявних досліджень та швидких темпів технологічного прогресу, очікуваною підставою для цього є цифровізація бізнесу та загальний перехід до цифрової економіки. Тепер організаціям недостатньо простого впровадження нових технологій. Виникла потреба фокусуватись на зміні самих підходів до управління та організації діяльності підприємства, спираючись на постійній адаптації до змін у бізнес-середовищі.

Ефект від цифрових трансформацій не був би настільки радикальним, якби не четверта промислова революція, що вплинула на соціальну та економічну сфери через швидке розповсюдження новітніх технологій, таких як Internet of Things, Big Data, AR та штучного інтелекту. Усі зазначені технології об’єднують під назвою Індустрія 4.0 [3].

Інтернет речей є яскравим прикладом впливу цифровізації на бізнес стратегію багатьох підприємств. Концепція Інтернету речей полягає у тому, що за допомогою спеціальних сенсорів та Інтернету звичайні побутові об'єкти, які раніше не були здатні взаємодіяти між собою, тепер можуть обмінюватися інформацією. Наприклад, холодильник може надсилати повідомлення на телефон власника, коли закінчуються продукти. Подібні інновації змушують виробництва підлаштовуватися під нові реалії та шукати потенційні шляхи технологічного вдосконалення продукції.

Загалом, Індустрія 4.0 дозволила новоствореним компаніям отримати перевагу перед лідерами ринку, що слід враховувати під час створення

стратегії. Співпрацюючи зі стартапами або користуючись онлайн платформами для досліджень, реклами та нарощування продажів, молоді фірми мають змогу перевершити інших за, наприклад, швидкістю реакції на інновації та ефективністю доставки продукції [4]. А завдяки популярним соціальним мережам та онлайн маркетплейсам новачки можуть не лише просувати свої продукти, а й отримувати фідбек в реальному часі, що сприятиме вдосконаленню та швидкій адаптації продуктів до потреб ринку.

Окрім змін у конкурентному середовищі стратегічне управління повинне враховувати зміни у взаємодії з клієнтами. Сьогодні, переважна більшість застосунків, сайтів та пристроїв оснащено алгоритмами, які колекціонують всі дії користувача. Новітні технології, насамперед використовуючи штучний інтелект, аналізують накопичену інформацію, щоб надати споживачеві індивідуалізовані рекомендації, однак підприємства, знаючи принцип робити алгоритмів, можуть скористатися цим для розширення клієнтської бази та додаткової реклами.

Крім того, хоча і спостерігається збільшення чат ботів та автоматизація зворотного зв’язку з клієнтом, підхід до взаємодії між ним та компанією став більш персоніфікованим. Цей підхід призводить до зростання цінності досвіду споживача, оскільки розпізнавши та вирішивши його унікальні потреби завдяки автоматично зібраній інформації, підприємство може забезпечити більший обсяг прибутку і збільшити рівень лояльності до свого бренду.

Стратегічне управління підприємством також повинно мати на увазі, що цифровізація значно пришвидшила процес створення та вдосконалення товарів. Цифрові інструменти, такі як CAD/CAM (комп'ютерне проектування та виробництво), технології віртуальної реальності та інші, дозволяють значно прискорити процеси дизайну, розробки та тестування нових продуктів. Це зменшує час, необхідний для приведення нових ідей до ринку.

Наостанок стратегія нині повинна передбачати той факт, що цифровізація спростила залучення споживачів до процесів розробки продукту. Наприклад, через впровадження доцільних інструментів зворотного зв'язку, компанії

можуть отримувати більше цінних відгуків та ідей від клієнтів для подальшого вдосконалення своїх продуктів. Комбінуючи зворотній зв'язок від користувачів із персоналізованою аналітикою клієнтської бази підприємство спроможне випускати продукції, що відповідає потребам широкого кола покупців. Ця синергія дозволятиме точно визначати попит на ринку та ефективно адаптувати асортимент продукції до різноманітних вимог та уподобань клієнтів, що в свою чергу забезпечить підприємству конкурентну перевагу та успіх на ринку.

Отже, цифровізація впливає на стратегічне управління як позитивно, так і іноді негативно. Щоб зменшити негативний вплив пропонується удосконалити елементи стратегічного управління, зокрема на стадії планування. Цьому може зарадити актуальний сьогодні штучний інтелект. Використовуючи методи машинного навчання та аналізу Big Data, ШІ можуть аналізувати великі обсяги даних з різних джерел для виявлення тенденцій, ринкових умов і поведінки споживачів, що дозволить створювати точніші стратегії. Їх база даних постійно оновлюється, що сприятиме постійному вдосконаленню стратегії відповідно до змін у середовищі.

Усі наведені вище аргументи чітко демонструють, що процес цифровізації створив необхідність у новому підході до стратегічного управління. Він може виражатися у нових стандартах, які, поміж усього, гарантуватимуть сумісність технологій та запобігатимуть надлишковому розгалуженню даних. Це надважливо, адже, як вже було зазначено, за цифрових трансформацій підприємства акумулюють велику кількість даних, спроможних вказати на купівельні звички споживача та іншу корисну інформацію. Без централізованої системи та стандартів аналітику буде вкрай важко знаходити потрібну йому інформацію у безлічі окремих баз даних.

Висновки. У світлі стрімкого розвитку цифрових технологій, стратегічне управління зазнало значних змін і стало важливим для компаній як ніколи. Цифровізація трансформує стратегію підприємства, змінюючи парадигму діяльності у бізнесі. Вона надає доступ до безлічі даних, що стає ключем для формулювання стратегій розвитку, а також сприяє підвищенню ефективності

бізнес-процесів, розвитку персоналізованих рішень, а також прискорюють темпи впровадження інновацій. Аналіз цих даних дозволяє глибше розуміти ринок, реагувати на його потреби та передбачати тенденції, що є вирішальним для прийняття ефективних стратегічних рішень.

Всі ці фактори вимагають від керівництва бути гнучким та готовим регулярно коригувати стратегію, особливо в умовах невизначеності та при неминучих змінах у зовнішньому середовищі. Ця готовність до адаптації та перегляду стратегії дозволить ефективно реагувати на нові обставини та зміни, зберігаючи пружність та конкурентоспроможність. Напрямок подальших досліджень вбачається у розробці практичних рекомендацій до стратегічного управління підприємством в умовах цифрових трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Chandler A. Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise. Cambridge: MIT Press, 1969. 488 с.
2. Харченко Ю. А., Марченко В. О. Напрями формування стратегії розвитку підприємства в умовах конкурентного середовища // Проблеми системного підходу в економіці : зб. наук. пр. Київ, 2022. С. 172-178.
3. Стратегія розвитку «Індустрія 4.0»: програмний документ. URL: https://mautic.appau.org.ua/asset/42:strategia-rozvitku-4-0-v3pdf (дата звернення: 20.12.2023).
4. Бужимська К. О., Желіховська М. В. Сучасні тенденції та моделі розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 28. С. 15–19.

ЗНАЧЕННЯ ЩІЛЬНОСТІ ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Кравчук Максим Анатолійович,
аспірант,
Вдовенко Лариса Олександрівна,
д.е.н., професор,
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

Вступ. / Introductions. Перспективи економічного розвитку сільських територій залежать від впливу таких факторів як: демографічні тенденції, економічний потенціал території, наявність фінансових ресурсів, зайнятість населення та доступ до інфраструктури.

Питання доступу до інфраструктури має тісний взаємозв'язок із просторовою структурою сільських територій, а саме: кількістю і щільністю населення, віддаленістю сільських населених пунктів між собою та відстанню до найближчих міст, щільністю автомобільних та залізничних шляхів.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є порівняння характеристики щільності просторової структури сільських територій в Україні та країнах Європи, а також взаємозв'язок щільності населення і обсягів ВВП на душу населення для країн Європи.

Матеріали та методи. / Materials and methods. Публікація базується на аналізі відкритих статистичних даних [2, 3, 5] з використанням геоінформаційної системи QGIS для геопросторової прив'язки та візуалізації даних. Для оцінки доступності мешканців сільських територій до соціальної та комерційної інфраструктури використано параметр середньої віддаленості сільських населених пунктів від найближчого міста з чисельністю населення понад 10 тис. осіб. Даний параметр визначається на основі площі країни та кількості населених пунктів з чисельністю населення понад 10 тис. осіб.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Згідно кодифікатору адміністративно-територіальних одиниць та територій

територіальних громад [1], в Україні налічується 462 населених пункти з чисельністю населення понад 10 тис. осіб. Тобто на 1000 квадратних кілометрів в Україні припадає в середньому 0,77 міст з чисельністю населення понад 10 тис. мешканців. Для підрахунку щільності міст в європейських країнах були використані дані проекту Simplemaps [2]. У середньому для розглянутих країн Європи на 1000 квадратних км припадає близько 2,4 міста. Тобто в Україні щільність міст із населенням понад 10 тис. мешканців в 3,13 рази менша ніж у проаналізованих країнах Європи (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристики щільності населення та ВВП країн Європи

Назва країни	Площа країни, кв,км	Щільність населення, осіб/кв. км	Кількість міст з населенням > 10 тис. мешканців	Кількість міст на 1000 кв. км	Середня відстань між містами, км	Кількість авто на 1000 осіб	ВВП на душу населення (у цінах 2017 р.)
Австрія	83 858	110	153	1,82	23,4	572	54 121
Бельгія	32 545	383	349	10,72	9,7	590	51 740
Болгарія	110 910	64	85	0,77	36,1	482	24 398
Чехія	78 866	137	132	1,67	24,4	648	40 741
Данія	43 094	136	64	1,49	25,9	540	57 963
Естонія	45 226	30	14	0,31	56,8	715	38 718
Франція	547 030	119	935	1,71	24,2	668	44 993
Німеччина	357 021	240	1487	4,17	15,5	628	53 180
Угорщина	93 030	107	144	1,55	25,4	463	33 593
Італія	301 230	201	1445	4,80	14,4	755	41 929
Латвія	64 589	29	17	0,26	61,6	394	32 081
Литва	65 200	43	33	0,51	44,4	507	39 306
Нідерланди	41 526	515	339	8,16	11,1	588	56 617
Польща	312 685	122	397	1,27	28,1	687	34 916
Румунія	237 500	83	197	0,83	34,7	441	30 777
Словаччина	48 845	115	73	1,49	25,9	611	31 866
Іспанія	504 782	94	657	1,30	27,7	627	37 913
Швейцарія	41 290	219	152	3,68	16,5	604	71 033
Велика Британія	244 820	275	1164	4,75	14,5	600	44 979
Загалом в Європі	*3 254 047*	*159*	*7 837*	*2,41*	*20,4*	*585*	*43203*
Молдова	33 843	105	37	1,09	30,2	367	14 009
Білорусь	207 600	46	83	0,40	50,0	343	19 751
Україна	*603 700*	*73*	*462*	*0,77*	*36,1*	*245*	*12 944*

*Джерело: [*2, 3, 5, 6*]*

Це означає, що для середньостатистичного жителя українського села найближче місто із населенням понад 10 тис. мешканців буде знаходитись на відстані близько 9 км, тоді як для середньостатистичного жителя села у Європі – 5,1 км. У Європі більшість домогосподарств можуть дозволити собі

мати у власності принаймні один автомобіль, а рівень автомобілізації становить в середньому 585 авто на тисячу мешканців. В Україні цей показник складає 245 авто на тисячу мешканців [3]. При цьому серед сільського населення України він, імовірно, є значно нижчим через різницю у доходах між міським і сільським населенням. Тому у переважної більшості жителів українських сіл є значно менше можливостей швидко і зручно дістатись до найближчого міста і це суттєво впливає на рівень якості життя у сільській місцевості.

Нижча щільність населення впливає на економічний потенціал території. З одного боку, вона створює складнощі із розміщенням трудомісткого виробництва, адже працівникам буде важко дістатись до місця роботи, а роботодавцю організувати ефективне підвезення робочої сили. З іншого боку, низька щільність не сприяє розвитку сфери послуг, що є негативним явищем як для бізнесу так і для споживачів. Також низька щільність населення і бізнесу призводить до менших податкових надходжень і більших витрат на інфраструктуру через більшу протяжність доріг та інженерних комунікацій, ускладнює забезпечення умов для надання якісної шкільної та вищої освіти та зменшує конкуренцію в інтелектуальному середовищі [4]. Для аналізу взаємозв'язку рівня економічного розвитку та щільності населення були використані дані проекту Our World In Data [5].

Для країн Європи спостерігається помітна взаємозалежність між щільністю населення та обсягом ВВП на душу населення. Виключенням є країни Балтії (Литва, Латвія, Естонія), які при низькій щільності населення мають показник ВВП на душу населення на рівні таких країн як Польща, Угорщина і Словаччина. Загалом ці дані підтверджують припущення, що висока щільність населення корелює із економічним розвитком держави.

Висновки. / Conclusions. Причиною низького рівня якості життя мешканців сільської місцевості в Україні в порівнянні з країнами Європи є не лише загальний рівень економічного розвитку нашої держави, негативні демографічні тенденції та недостатнє фінансування, але і характеристика просторової структури розселення. До найближчого населеного пункту з

чисельністю понад 10 тис. осіб середньостатистичному жителю українського села потрібно подолати майже вдвічі більшу відстань (9 км), ніж жителю європейського села (5,1 км). Водночас нижчий рівень доходів і висока вартість розмитнення вживаних автомобілів є причиною того, що рівень автомобілізації в Україні є в 2,4 рази нижчим, ніж у країнах Європи, що особливо важливо для сільської місцевості, оскільки більшість жителів сіл не мають альтернативи у вигляді муніципального громадського транспорту.

Низька щільність населення сільських територій в Україні в порівнянні з європейськими країнами ускладнює потенційний економічний розвиток цих територій, оскільки вони є малопривабливими для розміщення трудомісткого виробництва або розвитку сфери послуг через низьку концентрацію потенційних працівників та клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад України від 14.09.2023. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України: веб-сайт. URL: https://mtu.gov.ua/content/kodifikator-administrativnoteritorialnih-odinic-ta-teritoriy-teritorialnih-gromad.html.
2. World Cities Database. *Simplemaps* : веб-сайт. URL: https://simplemaps.com/data/world-cities.
3. List_of_countries_by_vehicles_per_capita. *Wikipedia* : веб-сайт. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_vehicles_per_capita.
4. Mohammad Abbas Hakeem. Effect of Population Density on the Level of Development, University of Delhi, 2017. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/82301/
5. Population density vs. GDP per capita. *Our World In Data* : веб-сайт. URL: https://ourworldindata.org/grapher/population-density-vs-prosperity
6. Population density. *The World Bank* : веб-сайт. URL: https://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST

ТРЕНДИ УПРАВЛІННЯ ОПЛАТОЮ ПРАЦІ

Кравчук Ірина Ігорівна
д.е.н., професор
Ткачук Діана Романівна
Студентка
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень

У сьогоднішньому швидкозмінному економічному середовищі, управління оплатою праці набуває нових вимірів і викликів. Перегляд та оптимізація систем оплати праці стають не тільки відповіддю на глобальні тренди, але й необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Особливо це актуально для України, де ринок праці переживає період значних трансформацій.

Актуальність теми полягає у необхідності вивчення ефективних і гнучких стратегій управління заробітною платою, які відповідали б швидким змінам у робочому середовищі, зокрема, зростанню дистанційної роботи, глобалізації ринку праці та зміні вимог працівників до умов праці.

Дослідження сучасних трендів управління оплатою праці має зосередитися на аналізі глобальних практик і врахуванні місцевих особливостей українського ринку. Важливо визначити, як різні моделі винагороди впливають на мотивацію та продуктивність співробітників, і як компанії можуть адаптувати ці моделі для максимізації ефективності своїх команд.

Принципи організації оплати праці та проблематику в цій сфері у своїх роботах розкривають М. Грицаков, І. Кичко, А. Колот, О. Короленко Г. Куліков, Н. Кутова, О. Поплавська, Е. Лібанова, В. Мандибура, В. Паламарчук.

Мета дослідження полягає у ретельному вивченні та обґрунтуванні актуальних методик управління оплатою праці, які відповідають швидкозмінним умовам глобального бізнес-середовища. В рамках дослідження зосереджується увага на аналізі гнучких компенсаційних схем та

персоналізованих винагород, які відповідають очікуванням та потребам сучасних працівників, а також сприяють ефективному впровадженню управлінських стратегій в області оплати праці.

Основний зміст. У сучасному світі управління оплатою праці переживає значні зміни, де ключовими стають не тільки фінансові стимули, але й інші фактори, що сприяють розвитку та задоволенню працівників. Компанії дедалі більше фокусуються на турботі та розвитку своїх співробітників, пропонуючи гнучкі умови роботи, психологічну підтримку, корпоративні заходи, сесії з менторами та тренінги з емоційного інтелекту.

У 2023 році українські компанії зіткнулись з необхідністю адаптувати свої HR-стратегії та системи оплати праці до нових реалій, викликаних військовим станом в країні. Це вимагає від керівників гнучкості у вирішенні кадрових питань, з огляду на змінені умови праці та економічні виклики. Особливо важливими стали індивідуальні підходи до кожного працівника, враховуючи їхні унікальні потреби та життєві обставини [2].

Також глобальні тренди, такі як вплив пандемії Covid-19, продовжують формувати ринок праці в Україні. Зростаюча важливість емоційного благополуччя працівників та їхнього розвитку в умовах кризи стає вирішальним фактором в управлінні оплатою праці та винагородами. Компанії прагнуть не тільки до фінансової стабільності, але й до створення умов, які забезпечують залученість та лояльність співробітників.

На світовому ринку праці в 2023 р. спостерігається суттєва зміна підходів до управління оплатою праці. Головним трендом є гнучкість та індивідуалізація у винагородах, де компанії все частіше розробляють унікальні пакети винагород, що враховують специфічні потреби та умови кожного співробітника. Такий підхід дозволяє збільшити задоволеність та лояльність персоналу. Крім того, акцент робиться на емоційний добробут працівників: психологічну підтримку та розвиток корпоративної культури, що стає важливою частиною HR-стратегії [1].

Україна, у свою чергу, також адаптується до цих глобальних трендів,

враховуючи місцеві особливості та потреби. Вітчизняні компанії дедалі більше зосереджуються на розвитку своїх працівників, пропонуючи програми навчання та професійного росту. Також відзначається тенденція до зростання заробітних плат, особливо серед початківців та низькокваліфікованих працівників, що відображає попит на ринку праці. Технологічний розвиток та глобалізація також впливають на український ринок, спонукаючи до пошуку нових та інноваційних підходів у сфері оплати праці.

Вивчення актуальних методик управління оплатою праці виявило інноваційні тенденції, що відповідають сучасним потребам ринку. Однією з передових практик є впровадження системи результативності, де заробітна плата працівників корелюється з їхніми досягненнями та внеском у загальні цілі компанії. Такий підхід мотивує співробітників до високопродуктивної роботи та сприяє культурі ефективності та відповідальності. Іншою новою тенденцією є включення гнучких графіків роботи та можливість дистанційної роботи як частини компенсаційного пакету, що особливо цінується в умовах зростаючої цифровізації та глобалізації.

Додатково, методика розвитку кар'єрних шляхів працівників, що включає чітко визначені можливості для професійного зростання та навчання, також набуває популярності. Компанії створюють програми менторства та коучингу, які не тільки допомагають співробітникам у професійному розвитку, але й сприяють формуванню сильної корпоративної культури. Це підкреслює важливість інвестицій у людські ресурси як ключового фактора успіху в сучасному бізнес-середовищі [3].

У світлі глобальних тенденцій, український ринок оплати праці також переживає важливі зміни. У зв'язку з воєнним станом і відновленням економіки, особливий акцент робиться на розвиток стратегічно важливих секторів, зокрема оборонно-промислового комплексу. Це веде до збільшення попиту на працівників у цій сфері та відповідно до росту оплати праці. Також спостерігається позитивна динаміка в галузях, пов'язаних із внутрішнім споживанням та розвитком малого бізнесу, що свідчить про збільшення

можливостей для працівників у різних секторах. Важливим є і зосередження уваги на інноваціях та технологічному розвитку, який може стати ключовим для подальшого зростання рівня оплати праці [4].

Висновки і пропозиції. Даний огляд сучасних трендів управління оплатою праці демонструє, що адаптивність та гнучкість є ключовими у сучасному світі управління ресурсами. Зростаюча увага до індивідуальних потреб і емоційного благополуччя співробітників, а також розширення можливостей для їх професійного розвитку, стали невід'ємною частиною ефективних компенсаційних стратегій. В умовах глобалізації та технологічних інновацій, компанії мають враховувати різноманітність робочих моделей та адаптувати свої підходи до оплати праці, щоб забезпечити максимальну продуктивність та задоволеність своїх працівників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Top 2023 Trends in Compensation Strategy . URL: https://www.employeeconnect.com/blog/compensation-strategy/#:~:text=This%20article%20will%20discuss%20the,benefits%20structure%20for%20your%20employees
2. Дослідження ринку праці України. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/10/Doslidzhennya-rynku-pratsi-Ukrayiny_compressed.pdf
3. Compensation Trends to Watch in 2023. URL: https://hrdailyadvisor.blr.com/2023/01/24/compensation-trends-to-watch-in-2023/#:~:text=Updated%3A%20Jan%2024%2C%202023%20It%E2%80%99s,salary%20increases%20heading%20into%202023
4. HR-менеджмент підприємства: виклики та реалії сьогодення. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2682

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОРПОРАТИВНОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кріцак Олександра Миколаївна
аспірант, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

Вступ. Однією з ключових особливостей організації управління сучасними підприємствами є об'єктивна необхідність виокремлення процесів підтримки економічної безпеки підприємства та оформлення їх у вигляди відповідного механізму управління.

Потреба у такому механізмі пояснюється важливістю підтримки підприємством безперервності своєї діяльності та потребою максимально швидкого повернення параметрів такої діяльності до заданого рівня у разі втрати економічної безпеки під впливом факторів загроз. Дійсно, в сучасних кризових умовах господарювання виживання підприємства прямо залежить від його здатності приводити конфігурацію власних бізнес-процесів у відповідність до різного роду вимог ключових стейкхолдерів, якими можуть бути власники підприємства, споживачі, контрагенти, субконтрактори, менеджмент відповідного рівня тощо. Тут необхідно врахувати також й динамічність зовнішнього оточення підприємства, зміни якого вимагають зміни параметрів (а за умови значних змін – навіть архітектури) бізнес-процесів корпоративного підприємства або іншого суб'єкта господарювання. Такі зміни мають бути реалізовані менеджментом підприємства таким чином, щоб не втрачався загальний рівень стійкості та економічної безпеки діяльності підприємства. Реалізувати таку трансформацію бізнес-процесів можна лише шляхом формування належної програми змін, що виступає складовою корпоративного організаційного розвитку суб'єкта господарювання.

Мета роботи полягає у визначення особливостей забезпечення розвитку

корпоративної архітектури суб’єкта господарювання з дотриманням заданого рівня стійкості та економічної безпеки організаційних трансформацій.

Матеріали та методи. Як правило учені базують механізм забезпечення економічної безпеки на принципах адаптації до змін оточення [3]. Оскільки такі зміни можуть бути реалізовані лише на основі найбільш ефективного використання ресурсів, то в основу механізму управління економічною безпекою пропонується покласти елементи менеджменту бізнес-процесів, описаний в роботах Д. Броку [2] та В. Стіела [4]. Саме процесне управління забезпечить спрямування потрібної кількості ресурсів на відновлення безпеки та на протидію факторам втрати такої безпеки. Менеджмент бізнес-процесів дозволяє також легко адаптуватися до змін уподобань споживачів через оптимізацію параметрів потокових процесів підприємства. Також окремо слід врахувати ієрархію факторів негативного впливу на діяльність підприємства. Зіставлення впливу таких факторів з різними рівнями описів бізнес-процесів підприємства дозволяє розробити повний перелік реакції на втрату економічної безпеки. Методологію ж подібного зіставлення становить залучення стандартів формування корпоративної архітектури суб’єкта господарювання, таких як мета-модель корпоративної архітектури від гільдії бізнес-архітекторів (BIZBOK від англ. «Business Architecture Body of Knowledge») [1] та консорціуму OMG (мета-модель TOGAF від англ. «The Open Group Architecture Framework») [5].

Результати та обговорення. Зіставлення менеджменту бізнес-процесів з забезпеченням економічної безпеки розвитку корпоративного підприємства має враховувати відмінності в підтримці безпеки саме процесів розвитку. Функціонування передбачає просту адаптацію до змін та відновлення порушених бізнес-процесів. Розвиток передбачає якісні зміни, які як правило передбачають зміну конфігурації бізнес-процесів підприємства. Відповідно, оскільки в результаті розвитку виникає новий якісний стан соціально-економічної системи корпоративного підприємства, виявляються й нові об’єкти підтримки економічної безпеки. Такі об’єкти пов’язані переважно зі зміною стратегічних інтересів підприємства. Зміну таких інтересів

пропонується розглядати як важливе архітектурне рішення, що визначає зміст програми корпоративного організаційного розвитку суб'єкта господарювання. Формування відповідної програми трансформаційних змін за такого підходу можливо лише на основі врахування принципу системності, оскільки реалізація об'єктивної потреби підвищення зрілості бізнес-процесів підприємства призводить до значної їх узгодженості та взаємозалежності. Відповідно, навіть програма реалізації локальних змін буде призводити до трансформації всієї архітектури бізнес-процесів підприємства. При цьому підготовка та проведення трансформацій архітектури бізнес-процесів має базуватися на локальній оптимізації, поліпшуючи в процесі розвитку підприємства окремі якісні характеристики його діяльності. Спроба масштабної трансформації бізнес-процесів можу бути складною для реалізації. Підтримку ж безпеки корпоративного організаційного розвитку у такому випаду пропонується трактувати як здатність реалізації потокових процесів при трансформації вимог до виходу таких процесів через зміну економічних інтересів. Економічна безпека у такому випаду пов'язується з прагненням системи до підтримки гомеостазу, тобто такої взаємодії з оточенням, при якому відбувається найвище ефективність просування ресурсів в рамках сформованої архітектури бізнес-процесів підприємства. Проведення трансформацій бізнес-процесів підприємства має відбуватися лише в крапках біфуркації соціально-економічної системи підприємства. Такі крапки можуть формуватися свідомо, як результат реалізації розробленої проактивної програми змін, та несвідомо, як результат адаптації бізнес-процесів на зміну вимог оточення на реактивній основі. Стійкість бізнес-процесів у даному випадку має розглядатися як динамічна характеристика, яка виступає одним з ключових індикаторів успішності приведення параметрів бізнес-процесів у відповідність до зазначеної вище системи вимог стейхолдерів. Проходження соціально-економічною системою корпоративного підприємства точки біфуркації значним чином змінює структуру системи бізнес-процесів, пропорції між потоковими параметрами. Результатом проходження біфуркації є початок впливу нового аттрактору

функціонування суб’єкта господарювання, який змінює механізм такого функціонування (при радикальних змінах бізнес-процесів підприємства) або трансформує окремі параметри такого механізму (при незначних за розмахом та охопленням змінах бізнес-процесів). Розробляючи програму змін, слід передбачити, що поза залежністю від радикальності змін і жорсткості обраних методів управління, підприємство втратить ефективність реалізації бізнес-процесів на перших етапах трансформацій, коли нові правила реалізації бізнес-процесів ще не будуть повною мірою прийняті до реалізації, а робота за старими правилами стає неможливою. Стійкість реконфігурації бізнес-процесів на перших етапах перетворень значною мірою буде залежати від власників бізнес-процесів, адже від їх сприйняття нових правил реалізації бізнес-процесів залежить відповідність створюваної на виході цінності заданим вимогам. З оглядом не це доречно зазначити на такий елемент підтримки стійкості змін бізнес-процесів, як ставлення персоналу до програми змін. Непродумані рішення та відсутність залучення персоналу до розробки програм трансформації призводить до негативного ставлення персоналу до розробленої стратегії, що цілком природно збільшує опір змінам, а отже й змінює стійкість. Тут слід врахувати складність ретельної проробка плану трансформацій. Більш детальна проробка планів вимагає додаткових витрат на формування моделей бізнес-процесів. З іншого боку, відсутність подібних моделей робить неможливим виділення ресурсів на провадження змін, тим самим робить неможливим проведення радикальної трансформації бізнес-процесів в рамках корпоративної архітектури суб’єкта. Організація процесного управління економічною безпекою корпоративного організаційного розвитку суб’єкта господарювання пропонується звести до формування системи моніторингу можливостей кожного організаційно виділеного бізнес-процесу до реалізації його призначення при гармонізації такого призначення з дихотомічними інтересами власників інших бізнес-процесів підприємства. Критерієм додержання економічної безпеки у такому випадку постає мінімізація внутрішніх протиріч в корпоративній архітектурі суб’єктів господарювання.

Протиріччя розглядаються як з точки зору реалізації поточного призначення соціально-економічної системи корпоративного підприємства, так і з точки зору майбутньої якісної трансформації змісту такого призначення. При цьому зазначена система моніторингу повинна відслідковувати певний інтегрований критерій безпеки кожної операції, яка реалізується відповідним бізнес-процесом з урахуванням його місця в корпоративній архітектурі суб'єкта господарювання. Таким інтегрованим критерієм має бути ефективність розкриття бізнес-можливостей (описаних у стандарті TOGAF як «capabilities») суб'єкта господарювання, навколо яких як раз й розгортаються архітектурні рішення щодо забезпечення стійкості та економічної безпеки корпоративного організаційного розвитку суб'єкта господарювання.

Висновки. Проведені дослідження доводять важливість механізмів, які забезпечують економічну безпеку та стійкість корпоративного організаційного розвитку в підприємствах. Основну увагу тут слід приділяти адаптації бізнес-процесів підприємства до змін у зовнішньому середовищі та вимогам ключових стейкхолдерів, що вимагає не лише простої адаптації, але й кардинальних змін у архітектурі цих процесів через прийняття архітектурних рішень (підтримка стійкості досягається через адаптивність змін корпоративної архітектури).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bata T., Lyndon P., Schlamann H., Ulrich W. The Business Architecture Metamodel Guide. Business Architecture Guild, 2020. 41 p.

2. Brocke J., Mendling J. Business Process Management Cases: Digital Innovation and Business Transformation. Switzerland: Springer, 2017. 605 p.

3. Endres H. Adaptability Through Dynamic Capabilities: How Management Can Recognize Opportunities and Threats. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2018. 193 p.

4. Stiehl V. Process-Driven Applications with BPMN. Springer International Publishing, 2014. 345 p.

5. The TOGAF Standard. Version 9.2. U.S.: The Open Group, 2018. 532 p.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Кузьменко Дарія Миколаївна
Студент
Шегинська Наталія Зенонівна
к.е.н., доцент
Львівський національний університет
Імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Вступ. / Introductions. Рівень соціальної відповідальності студентів не повністю відповідає сучасним запитам суспільства. Більшість із них характеризуються недостатньо стійким, внутрішньо суперечливий ціннісним орієнтаціям, неповна усвідомленість вимоги до майбутньої професії та персоналу якостей, відсутність мотивації до особистісного та професійного вдосконалення та нестійке ставлення до майбутньої професії загалом. Його діяльність регламентована переважно зовнішніми стимулами та мотиваціями, внутрішня мотивація недостатня, переважна орієнтація на особисті інтереси, і орієнтована лише невелику кількість учнів діяльності на суспільно значущий результат.

Мета роботи. / Aim. Є проведення аналізу щодо формування соціальної відповідальності у ЗВО України.

Матеріали та методи./Materials and methods. Проблеми дослідження корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ) та корпоративної соціальної діяльності (далі – КСД) зайняли в останні роки важливе місце на сторінках закордонних та вітчизняних наукових і ділових видань. Зарубіжні та вітчизняні дослідники протягом останніх трьох десятиліть не раз робили спроби формалізації, інтеграції та систематизації поглядів на зміст і форми КСВ, розробки універсальної концепції.

Результати та обговорення./Results and discussion. За останні роки в усьому світі, в тому числі в Україні, наукові досягнення у сфері соціальної

відповідальності активізувалися, але багато публікацій стосуються насамперед соціальній відповідальності бізнесу. На жаль, в Україні приділяється дуже мало уваги формуванню та поширенню соціальної відповідальності у ЗВО, хоча національні науковці вважають , що університети як соціальні інститути для суспільства відповідають за результати та якість своєї професійної діяльності.

Сучасна постановка проблеми соціальної відповідальності університету є глобальним викликом. Відповіддю на це в розвинених країнах Заходу є перехід від вищої освіти до мови ринку, зміна функцій і ролі держави, її освітньої політики, відповідний перегляд сутністності управління університетом, його взаємозв'язок із «зацікавленою компанією». Вища освіта стає особливим продуктом на ринку послуг, таким чином суб'єкти, які зацікавлені у розвитку їх економічної, суспільної та виробничої діяльності, зможуть отримувати достойну винагороду за їхній внесок у вищу освіту. На моє глибоке переконання, основою і базисом соціальної відповідальності будь-якого суб’єкта є високоефективне, професійне та якісне виконання соціальних функцій, заради яких він діє. З цієї точки зору основою соціальної відповідальності вищих навчальних закладів є надання популярних та якісних освітніх послуг, а також сучасні дослідження.

Розгляд та аналіз наукових досліджень та сучасної суспільно-політичної ситуації країни свідчить про те, що існують протиріччя між сучасними вимогами до особистості спеціалістів та рівнем їх підготовки у напрямку соціальної відповідальності як важливої умови успішного усунення проблем та будівництва демократичного суспільства.

Серед об’єктивних причин – це війна на території України, а також глобальні політичні, економічні та гуманітарні процеси. Тому перед молоддю постає завдання – по-новому переосмислити та віднайти для себе такі визначальні державотворчі цінності, як суверенітет держави, її незалежність, демократичний та регіональний розвиток України, національно-культурне відродження, свобода слова, демократичний громадський контроль за прийняттям державних рішень, участь громадянського суспільства в

економічному розвитку країни. А це, своєю чергою, вимагає від студентів відповідальності, навіть соціальної, професіоналізму, адже саме цінності молодого покоління визначають його освіту та соціальний розвиток, формують майбутнє української держави. Стабільність в державі та перспективи її подальшого розвитку залежать від професійних навичок, громадянської позиції та, безумовно, й відповідальності молоді. З урахуванням динамізму сучасного глобального освітнього середовища, посилення конкуренції між вищими навчальними закладами за студентів, висококваліфікованих викладачів, дослідників, ресурси – вимагає від ЗВО максимально активно співпрацювати з обома наведеними вище групами стейкхолдерів, для досягнення високих результатів та підвищення результативності діяльності.

На сьогодні Україна перебуває на шляху реформ, здійснення яких потребує не одного року, тому засади, закладені сьогодні, будуть впроваджувати протягом ще багатьох років. Вважаємо, що саме студентство є енергійною рушійною силою для проведення реформаторських змін у країні й наполегливо долучається до їх реалізації. У зв'язку з цим освіта – головний чинник саме для підготовки інтелектуальної молоді, її соціального становлення та розвитку.

Зараз роль вищих навчальних закладів полягає насамперед у забезпеченні високої якості навчального процесу, розвитку наукових досліджень та комплексності розвитку особистості. Більше того, керівництво та науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти повинні розуміти, що соціальна відповідальність у цьому відношенні особливо важлива, робота має бути спрямована на якісну освіту та виховання відповідальності студентів і випускників за свої дії та рішення, за все, що відбувається як у навчальній діяльності, так і в повсякденному житті та у стосунках з оточуючими.

Окрім того, сьогодні в українському суспільстві ще немає стійкого розуміння ролі корпоративної соціальної відповідальності та її місця в процесах розвитку національної економіки та становлення демократичного суспільства. Вирішенням цих завдань, на нашу думку, повинна займатися держава через

механізм створення відповідного органу державної влади, приміром, у формі департаменту при міністерстві чи дорадчого органу при Президентові України.

Національні інтереси в освітній сфері полягають у тому, аби освіта, по-перше, виконувала покладені на неї економічні функції: набуття, розширення та безперервного оновлення знань; зростання продуктивності праці та індивідуальних доходів працівника; збалансування ринку праці, забезпечення його робочою силою відповідно до змін попиту на працю; соціального захисту працівників від безробіття. За деякими розрахунками, в Україні заробітна плата на 50 %, продуктивність праці — на 32–38 %, кількість винаходів — більше ніж на 50 % залежать від освітньо-професійного рівня зайнятих. При цьому освітні чинники в сукупності на 50–80 % забезпечують позитивну динаміку результатів інноваційної діяльності.

По-друге, суспільство зацікавлене в тому, аби були забезпечені основні критерії розвитку сучасної вищої освіти:

- рівність освітніх можливостей (правова та реальна) для представників меншин, людей з обмеженими фізичними можливостями, представників малозабезпечених верств населення;
- доступність — економічна, інтелектуальна та соціальна.

Економічна доступність передбачає, що розмір фінансових витрат домогосподарств на придбання послуг вищої освіти не ставить під загрозу і не підриває задоволення інших першочергових потреб.

На нашу думку, велику роль має відігравати саме соціальна відповідальність держави, адже виконання соціальних функцій внутрішньо притаманне будь-якій державі. На думку С. Коробова, «відповідно до філософських уявлень сутність, тобто основна визначальна характеристика будь-якого предмета, явища, процесу, створеного або використовуваного людиною, зазвичай пов’язується з її призначенням, зі здатністю задовольняти ті чи інші потреби людини. З цих позицій сутність держави полягає в її соціальному призначенні, а саме регулюванні суспільних відносин, управлінні суспільством. Тобто, держава — це не тільки і не стільки особливий апарат

управління суспільством, скільки організація, яка інтегрує соціально диференційоване суспільство для збереження його існування та забезпечення найкращого подальшого розвитку».

Висновки./Conclusions. Реформа системи вищої освіти України, у поєднанні із посиленням глобальної конкуренції ЗВО, посилила інтерес до міжнародних та українських рейтингів ЗВО. Соціальна відповідальність університету несе особливе значення та синергетичний вплив на суспільство. Сутність соціальної відповідальності університету проявляється у відповідальному виконанні своїх посадових обов'язків виробництва якісних, зразкових, освітніх послуг, зразкового роботодавця, активного учасника соціальних відносин в суспільства та місцевій владі, чесного учасника економічних і політичних відносин з державою та ділового партнера. Соціально відповідальний університет поширює соціальну відповідальність у суспільстві через її прозору та етичну діяльність, високу якість освіти, а також через виховання відповідальності студентів та випускників.

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ, ОСВІТИ Й СУСПІЛЬСТВА

Літвін Олена Геннадіївна
ст. викладач кафедри економіки підприємства та менеджменту
Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0009-3340-4005

Вступ. Інноваційна економіка є необхідним етапом у розвитку сучасного світу, що визначається стрімким технологічним прогресом і постійними змінами в глобальному суспільстві. Ця трансформація створює величезний потенціал для розвитку, але водночас породжує ряд важливих проблем, які вимагають уваги та вивчення. В цьому контексті, дана публікація присвячена розгляду сучасних проблем науки, освіти й суспільства в контексті інноваційної економіки.

Мета роботи. Систематизація та аналіз ключових аспектів впливу інноваційної економіки на сучасні сфери науки, освіти та суспільства є метою роботи. Спроба виявити виклики, з якими стикається інноваційна економіка, та розгляд її впливу на розвиток науки та освіти, а також її роль у формуванні суспільного простору. Ця робота має на меті не лише висвітлити проблеми, але й визначити можливі шляхи вирішення та вдосконалення відповідних стратегій у контексті постійних змін у світовій економіці.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використовувалися дані з економічних досліджень, наукових публікацій. Аналіз проблем проводився за допомогою системного підходу, що враховує взаємозв'язок науки, освіти та суспільства з інноваційною економікою.

Результати та обговорення.

Інноваційна економіка, як ключовий компонент сучасного розвитку, не лише формує економічну парадигму, але також істотно перетворює динаміку наукового прогресу. Особливу увагу слід звертати на зміни в способі взаємодії наукової спільноти під впливом інновацій, технологій, наукових відкриттів та

колаборaційних підходів.

Однією з ключових тенденцій є активне використання технологій у наукових дослідженнях. Сучасні науковці користуються високотехнологічними інструментами, щоб збільшити продуктивність і розширити межі можливого. Це створює унікальні можливості для вивчення складних явищ і вирішення глобальних проблем.

Важливою складовою є також розширення колаборaційних практик. Науковці з різних країн і галузей об'єднують зусилля для розв'язання великих завдань, що вимагають інтегрованого підходу. Такий обмін ідеями та ресурсами сприяє виникненню новаторських концепцій і прискорює науковий прогрес.

Однак цей постійний розвиток також викликає суттєві проблеми для наукової спільноти. Зокрема, виникає необхідність адаптації до швидкого технологічного зростання та навчання нових методів дослідження. Виникають етичні питання, пов'язані з застосуванням новітніх технологій у науці, а також потреба в створенні ефективних механізмів оцінки та фінансування наукових досліджень.

У світлі цих викликів, наукова спільнота повинна активно працювати над пошуком інноваційних рішень. Розвиток навичок в області цифрової грамотності та гнучкість у використанні новітніх технологій стає ключовим завданням для науковців. Крім того, важливо розглядати та вирішувати етичні аспекти використання технологій у наукових дослідженнях.

У величезному обсязі інформації та можливостей, які принесла інноваційна економіка, наукова спільнота повинна розрізняти та відбирати найбільш перспективні напрямки досліджень. Це вимагає постійного вдосконалення системи оцінки наукових досягнень і підтримки проектів, що вирішують ключові глобальні виклики.

Завдяки правильній реакції наукової спільноти на виклики інноваційної економіки, можна досягти синергії між наукою та технологіями, визначити нові горизонти для досліджень і створити стійке фундамент для подальшого розвитку суспільства в умовах постійних технологічних змін.

Конкретними випадками впровадження інновацій для ідентифікації успішних стратегій є впровадження фінансових технологій (ФінТех) і криптовалют у економічний сектор, що дозволяє оптимізувати фінансові послуги та забезпечує швидше й безпечне здійснення транзакцій. Успішна стратегія полягає в розвитку інфраструктури блокчейну та кількоетапному впровадженні для забезпечення довіри та ефективності. Викликами є регуляторні аспекти та потреба відкритості до нових технологій.

Інноваційна економіка належить до ключових каталізаторів змін і в системі освіти, спрямовуючи її на новий рівень ефективності та реагуючи на виклики сучасного світу. Проведення аналізу взаємодії інновацій із системою освіти виявляє глибокий вплив на освітні практики, навчальні програми та необхідні навички.

Сприятливий вплив інновацій виявляється в збагаченні навчальних програм новітніми технологіями та актуальними методиками. Впровадження високотехнологічних засобів навчання робить освіту більш доступною та цікавою, забезпечуючи студентів інструментами для ефективного засвоєння знань.

Зосередження на гнучкості та адаптивності в системі освіти стає ключем до успіху. Зміна вимог сучасного ринку праці визначає необхідність розвитку широкого спектру навичок, включаючи критичне мислення, творчість і комунікативні здібності. Освітні програми повинні швидко адаптуватися до цих вимог, надаючи студентам комплексні знання та навички, необхідні для успішної конкурентоспроможності.

Важливо визначити, що гнучкість у навчальних програмах не обмежується тільки змістом, але також охоплює формати навчання. Відкритість до онлайн-освіти, віддалені навчання та змішані моделі стають нормою, забезпечуючи студентам можливість вибору найбільш зручного для них формату навчання.

Використання електронних засобів і змішаних методів навчання стає успішною стратегією для освітнього сектору. Електронні платформи, відкриті

онлайн-курси та інтерактивні матеріали розширюють доступ до знань.

Однак, впровадження інновацій у сферу освіти вносить також свої виклики. Необхідно забезпечити, щоб усі студенти мали рівний доступ до новітніх технологій і можливостей. Питання кібербезпеки та конфіденційності даних також стають важливими факторами для вирішення.

У світлі цих трансформацій важливо залишати в фокусі гнучкість і адаптивність. Навчальні заклади повинні розглядати інновації не як окремі заходи, а як постійний процес адаптації до змін суспільства та його вимог. Тільки так система освіти зможе відповідати викликам сучасного світу та готувати молоде покоління до успішного функціонування в ньому.

Інноваційна економіка, зумовлена стрімким технологічним прогресом. Вона не лише змінює економічний ландшафт, але також суттєво впливає на соціокультурні аспекти суспільства. Розгляд впливу інновацій на культурні цінності, робочі моделі та рівні соціальної нерівності стає невід'ємною частиною рефлексії над сучасними трансформаціями.

Зміна культурних цінностей є однією з найвідчутніших виявлених наслідків інновацій. Технологічний прогрес диктує нові уявлення про комунікацію, розваги та особистий розвиток. Такі зміни можуть породжувати як позитивні, так і викликаючі труднощі аспекти, наприклад, віддаленість чи небезпека втрати приватності.

Робочі моделі суспільства також перетворюються під впливом інновацій. Відкриваючи нові можливості для дистанційної роботи та гнучкого графіка, інновації переосмислюють традиційні підходи до праці. Однак, це може створювати нові проблеми, такі як нерівновага між робочим і особистим часом.

Суттєвий аспект - соціальна нерівність, яка може зростати в умовах інновацій. Хоча технологічні досягнення пропонують безліч можливостей, нерідко вони не доступні всім прошаркам населення. Це вибуховий вопль про еквітабельний доступ до інновацій у всіх сферах життя, включаючи освіту, медицину та інформаційні технології.

Обговорення шляхів забезпечення можливості скористатися

новаторськими рішеннями, які забезпечують ідентичні умови та справедливий розподіл ресурсів, стає надзвичайно важливим завданням. Розвиток інклюзивних політик, підтримка доступу до освіти та підвищення цифрової грамотності стають ключовими факторами в зменшенні соціальних нерівностей, які можуть виникати під впливом інновацій.

Таким чином, інновації визначають новий лад у соціокультурному просторі. Розуміння та вирішення виникаючих завдань у цій сфері не лише формує збалансоване сучасне суспільство, але й визначає його майбутнє, де інновації слугують благополуччю всього людства.

Інновації є двигуном розвитку, який формує та перетворює економічні, освітні та наукові сектори. Як приклад, впровадження геномної редакції в науковий сектор відкриває нові можливості в галузі медицини та науки й зміна генетичних характеристик може призвести до нових методів лікування та запобігання хворобам. Однак етичні питання, пов'язані з генетичним втручанням, викликають серйозні дебати та вимагають суворого регулювання.

Одним із основних етичних питань є використання інновацій у сфері технологій, яке може породжувати ділеми в галузі приватності, моральних стандартів і справедливості. Вирішення цих етичних питань вимагає впровадження чітких нормативів і етичних стандартів, а також активної участі експертів і громадськості в формуванні правил гри.

Екологічні аспекти інноваційної економіки також потребують негайного вирішення. Швидкий технологічний прогрес може призвести до високого рівня відходів і енерговитрат, що загрожує природному середовищу. Важливо розвивати та впроваджувати екологічно стійкі технології, сприяти відновленню природних ресурсів і вдосконалювати системи управління відходами.

Економічна стійкість також є ключовим викликом, оскільки інновації можуть створювати нерівномірності в розподілі ресурсів і можуть впливати на соціально-економічну стабільність. Створення ефективних економічних стратегій, спрямованих на справедливий розподіл благ у суспільстві, є важливим аспектом у подоланні цього виклику.

Щоб подолати перешкоди, необхідно розвивати комплексні стратегії. Важливо стимулювати діалог між галузевими експертами, урядовими структурами та громадськістю для створення ефективних рішень, які враховують різноманіття точок зору та інтересів. Також важливим є впровадження механізмів моніторингу та оцінки впливу інновацій на етику, екологію й економічну стійкість.

Визначально перспективою є створення балансу між інноваційним розвитком і збереженням цінностей, які сприяють сталому та гармонічному розвитку суспільства. Збереження екологічної рівноваги, етичних принципів і соціально-економічної справедливості стає важливим кроком у напрямку сталого розвитку. Продовжуючи інновації, ми повинні узгоджувати їх з цінностями, що сприяють не лише технологічному прогресу, але й добробуту, екологічній збереженості та гармонії у суспільстві.

У контексті інноваційної економіки, роль держави та міжнародного співробітництва стає визначальною для формування ефективної політики, спрямованої на підтримку інновацій та створення сприятливого середовища для їх розвитку. Важливість регулюючих органів у формуванні політики важко переоцінити. Державні ініціативи та стандарти можуть стимулювати дослідження та впровадження новаторських технологій. Забезпечення чітких правил гри, фінансова підтримка та створення інфраструктури для досліджень визначають успішність інноваційного середовища.

Розглядаючи роль держави, важливо визначити її участь у створенні сприятливого клімату для інновацій. Створення системи освіти, що сприяє розвитку технічних і наукових напрямків, а також стимулювання підприємництва та досліджень є фундаментальним елементом. Держава також може використовувати фіскальні та податкові заохочення для прискорення інновацій. Однак успішна реалізація інновацій вимагає широкомасштабного міжнародного співробітництва. Обмін знаннями, ресурсами та технологіями через міжнародні партнерства стає значущим аспектом. Спільні проекти, міжнародні наукові об'єднання та технологічні ініціативи можуть значно

збільшити ефективність інноваційних зусиль.

Проактивна роль держави в створенні сприятливого інноваційного середовища спільно з взаємодією на міжнародному рівні може забезпечити гармонійний розвиток технологій і прискорити вирішення глобальних викликів. Однак важливо зберігати баланс, щоб політика підтримки інновацій була відкритою, прозорою та враховувала інтереси всіх сторін.

Висновки. В світлі сучасних тенденцій інноваційної економіки виникають принципові висновки, що визначають важливі аспекти науки, освіти й суспільства:

- ✓ збільшення обсягів наукових досліджень і розвиток нових технологій свідчать про необхідність активного співробітництва між галузевими експертами та державними органами для вирішення глобальних викликів;
- ✓ роль освіти в сучасному суспільстві переосмислюється під впливом інновацій, а саме, зміна навчальних програм, акцент на гнучкість і адаптивність стають критичними факторами для підготовки нового покоління до викликів інноваційної економіки;
- ✓ інноваційна економіка суттєво впливає на соціокультурні аспекти, тому розгляд взаємодії інновацій із суспільством вимагає уваги до етичних питань, екологічних аспектів і рівнів соціальної нерівності;
- ✓ держава грає ключову роль у створенні сприятливого середовища для інновацій і розвитку, при цьому також важливою є міжнародна співпраця, що дозволяє об'єднувати зусилля у вирішенні глобальних викликів.

Отож, є необхідність інтеграції інновацій в усі сфери життя, враховуючи етичні, соціальні та екологічні аспекти. Динаміка інноваційної економіки вимагає не лише технічних рішень, але й глибокого розуміння їхнього впливу на сучасне суспільство. Лише в збалансованому підході до інновацій можна знайти ефективні відповіді на виклики та розкрити потенціал для сталого та гармонійного розвитку.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лопата Валерія Вікторівна
Студентка
Миргородський фаховий коледж імені Миколи Гоголя
Національного університету
Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка
м. Миргород, Україна

Вступ. Інтеграція української економіки в європейський простір є однією з ключових стратегічних цілей сучасної економічної політики України. Останнім часом ця тема набула особливої актуальності в контексті поглиблення співпраці між Україною та Європейським Союзом. Під час здійснення інтеграційних процесів національна економіка стикається з численними викликами та можливостями, які впливають на розвиток країни та її позицію на міжнародній арені.

В цьому контексті, наукове дослідження присвячене вивченню інтеграційних процесів української економіки в європейський простір, аналізує виклики та перспективи, пов'язані з реалізацією цієї стратегічної мети. Зокрема, у роботі буде звернуто увагу на ефективність торговельних відносин, потенційні можливості для розвитку інвестиційного клімату, а також вплив інтеграції на розвиток внутрішніх економічних процесів та соціальну сферу.

Дослідження інтеграційних процесів української економіки є важливим кроком у напрямку розвитку нової стратегії економічного зростання країни. Аналіз викликів та перспектив інтеграції в європейський простір дозволить визначити оптимальні шляхи розвитку та проектування ефективних політичних рішень, спрямованих на покращення конкурентоспроможності України та її інтеграцію на міжнародній арені.

Таким чином, дане дослідження має на меті не лише розкрити сутність та особливості інтеграційних процесів української економіки в європейський простір, а й сприяти розробці раціональних стратегій та політичних

рекомендацій для досягнення позитивних результатів на шляху до інтеграції та сталого економічного розвитку України.

Мета роботи. Метою даного дослідження є ретельний аналіз викликів та перспектив, пов'язаних з інтеграцією української економіки в європейський простір. У ході дослідження буде визначено вплив інтеграції на різні сфери національної економіки, включаючи торгівлю, інвестиції, енергетику, та соціальні аспекти. Для досягнення цієї мети заплановано виконати наступні завдання:

1. Провести аналіз поточного стану торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом та визначити можливості для подальшого розвитку.

2. Вивчити вплив інтеграції на інвестиційний клімат, включаючи перспективи приваблення іноземних інвестицій та розвитку внутрішнього підприємництва.

3. Проаналізувати особливості енергетичних зв'язків з Європейським Союзом та оцінити можливості для співпраці у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії.

4. Вивчити соціальні наслідки інтеграції української економіки в європейський простір, зокрема вплив на зайнятість, соціальний захист, та життєвий рівень населення.

Дослідження спрямоване на ретельний аналіз та оцінку викликів та перспектив інтеграції української економіки в європейський простір з метою розроблення конкретних рекомендацій для розвитку та вдосконалення економічної політики країни. Це дозволить врахувати найважливіші аспекти інтеграції та вплинути на прийняття стратегічних рішень, спрямованих на покращення конкурентоспроможності та сталого розвитку української економіки.

Матеріали та методи.

1. Аналіз поточного стану торговельних відносин.

Для аналізу торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом буде використано офіційні статистичні дані, зокрема дані міжнародної

торгівлі, що надаються Державною службою статистики України та Євростатом. Використання порівняльного та динамічного аналізу дозволить виявити основні тенденції у торговельних обмінах та ідентифікувати ключові сектори, які мають потенціал для подальшого розвитку в умовах інтеграції.

2. Вивчення впливу інтеграції на інвестиційний клімат.

Для вивчення впливу інтеграції на інвестиційний клімат буде використано аналітичні звіти міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд та Всесвітній банк, а також національні статистичні дані щодо прямих іноземних інвестицій та інші джерела. Додатково буде проведено анкетування експертів та підприємців для оцінки їхньої думки щодо перспектив співпраці в умовах інтеграції.

3. Аналіз енергетичних зв'язків та соціальних наслідків.

Аналіз енергетичних зв'язків буде здійснено на основі даних щодо обсягів постачання та споживання енергоресурсів, а також укладених угод та угод на постачання енергії. Для вивчення соціальних наслідків інтеграції буде використано дані з соціологічних досліджень, звіти про зайнятість та соціальний захист, а також інші публічно доступні дані стосовно рівня життя населення та соціального розвитку.

Загальна методологія дослідження буде базуватися на аналізі доступних статистичних даних, використанні методів порівняльного аналізу та моделювання, а також проведенні анкетування та вивченні експертних думок. Такий підхід дозволить отримати об'єктивну картину впливу інтеграції на українську економіку та суспільство, а також підготувати обґрунтовані рекомендації для ефективних стратегій у контексті інтеграції в європейський простір.

Результати та обговорення.

1. Аналіз торговельних відносин.

Згідно з отриманими даними, після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, торгівельний обмін між Україною та ЄС значно збільшився. Особливу динаміку продемонстрували експорт товарів, зокрема

аграрної продукції та продукції важкої промисловості. Однак, встановлено, що існує потенціал для розширення співпраці в інших секторах, таких як послуги та інновації.

2. Вплив інтеграції на інвестиційний клімат.

Дослідження показало, що інтеграція української економіки в європейський простір позитивно позначилася на інвестиційному кліматі. Приваблення іноземних інвестицій зросло, а також стимулювалося внутрішнє підприємництво та розвиток малого та середнього бізнесу.

3. Енергетичні зв'язки та соціальні наслідки.

Аналіз енергетичних зв'язків з Європейським Союзом показав перспективи для співпраці у сфері енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, а також можливості для диверсифікації постачання енергоресурсів. Соціальні наслідки інтеграції сприяли покращенню рівня зайнятості та соціального захисту населення.

Обговорення:

Отримані результати свідчать про позитивний вплив інтеграції української економіки в європейський простір на ключові сфери національної економіки. Зростання торговельних обмінів та інвестиційного потенціалу, а також можливості для співпраці у сферах енергетики та соціального розвитку свідчать про важливість інтеграції для сталого економічного зростання та розвитку країни. Одночасно, виявлені тенденції та можливості також вказують на необхідність подальших реформ та стратегічного планування для максимізації позитивних наслідків інтеграції та подолання викликів, що стоять перед українською економікою

Висновки. Наявні результати дослідження свідчать про переваги інтеграції української економіки в європейський простір. Розширення торгівлі та інвестицій, можливості для співпраці у сферах енергетики та соціального розвитку демонструють важливість і напрямки подальшого розвитку в умовах інтеграції.

Однак, для максимізації позитивних наслідків інтеграції та подолання

викликів, необхідні системні заходи, які враховують специфіку української економіки та суспільства. Це стосується політики підтримки підприємництва, реформ сфери енергетики, підвищення кваліфікації робочої сили та підтримки соціальних ініціатив.

Загальнонаціональна стратегія впровадження реформ та підготовки до нових викликів, що випливають з інтеграції, є критичною для успішного переходу до європейських стандартів та забезпечення сталого економічного розвитку.

Таким чином, на основі отриманих результатів дослідження можна зробити висновок, що інтеграція української економіки в європейський простір є перспективною та потенційно вигідною, але вимагає системної реформи та стратегічного управління для досягнення максимальних результатів.

УДК 330

ГЕОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ПОЧАТКУ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ

Лук'яненко Андрій Вікторович
студент-магістрант
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського
м. Київ, Україна
Ситник Наталія Іванівна
доцент кафедри менеджменту підприємств

Вступ./Introduction. Україна є перлиною в центрі Європи з величезним економічним потенціалам та багатими природними ресурсами. Для ЄС Україна є зручним партнером, джерелом дешевої робочої сили та сировини, магнітом для вигідних інвестицій та привабливим споживчим ринком, який міг би поглинути експорт із основних країн ЄС [1]. Саме зміцнення партнерських відносин з ЄС та отримання статусу кандидата, відкрили для України нові можливості на міжнародному ринку. І вже зовсім скоро наша країна може перетворитися з «молодшого партнера ЄС» на повноправного члена світової та європейської спільноти, адже має для цього всі необхідні ресурси, які потрібно лише вдало використовувати [2].

Мета роботи./Aim. Мета роботи полягає в аналізі впливу воєнної агресії РФ на геоекономічну стратегію України.

Матеріали та методи./Materials and methods. В процесі проведення даного дослідження були використані такі методи аналізу даних як систематизація, узагальнення, аналіз статистичних даних та порівняльний аналіз. Для аналізу геоекономічного становища України до та під час війни було використано дані Державної служби статистики України, наукові статті та монографії.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Війна в Україні стала переломним моментом в історії не тільки нашої країни, але й усього світу, адже вплинула на зміну геоекономічного положення низки світових лідерів.

Саме війна визначила ключову роль України у світі, адже російська агресія сколихнула не тільки економіку України, але й вплинула на економіку країн світу, перш за все країн ЄС та США. Починаючи з 2022 року Україна остаточно обрала проєвропейський напрям та сфокусувалась на зміцненні торговельних відносин з країнами ЄС та західними партнерами.

Проаналізуємо структуру основних торговельних партнерів України за період 2021-2022 рр. (рис. 1). Частка країн СНД (насамперед росії, адже вона була одним із найбільших торгових партерів України серед країн СНД) в 2022 році зменшилась на 4,48%, в той час як частка країн Європи зросла на 18,75%. Також можна побачити зменшення частки країн Азії на 11,63% через блокування росією порту в Одесі та обмеження морського судноплавства.

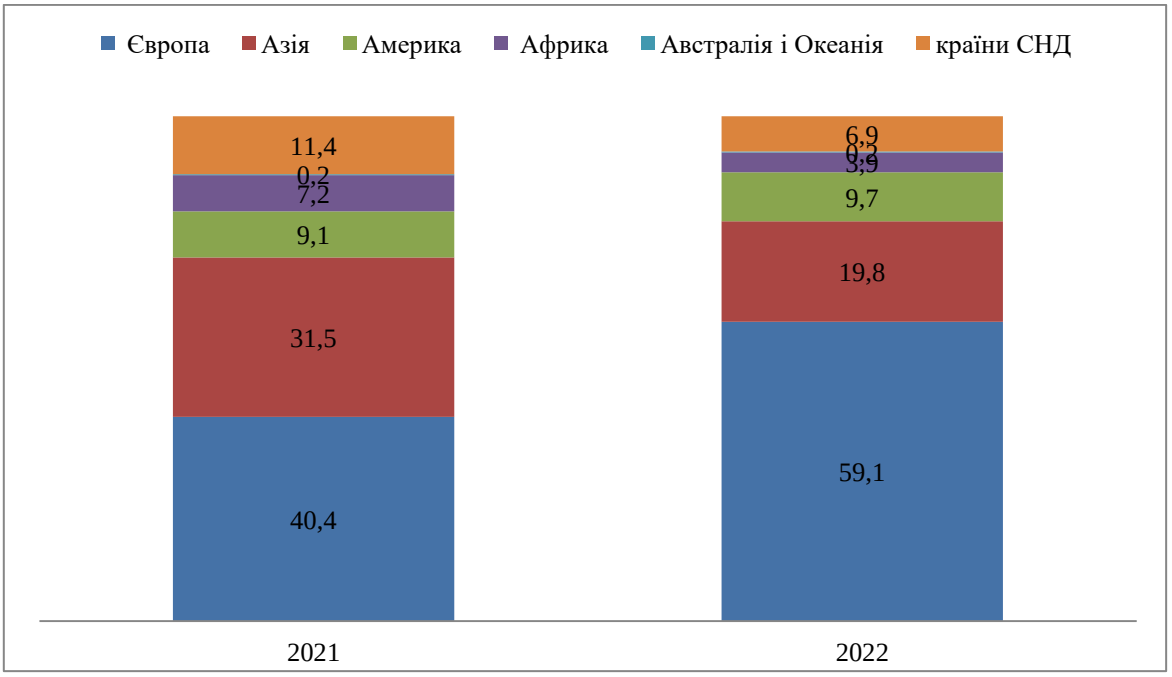

Рисунок 1 – Структура експорту України за регіонами за період 2021-2022 рр., %

Джерело: складено авторами за [3]

На рис. 2 визначені частки країн ЄС у структурі зовнішньоторговельного обороту нашої країни в період з 2015 року (після початку АТО) і до 2022 року (початку повномасштабної війни в Україні).

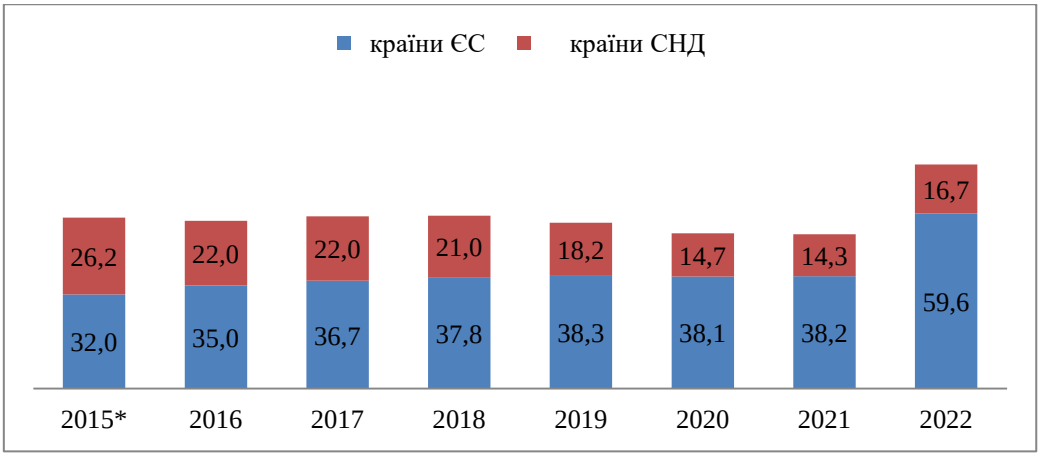

Рисунок 2 – Аналіз динаміки зовнішньоторговельного обороту країн СНД та ЄС в Україні – 2015-2022рр, %*

Джерело: складено авторами за [3]

Даний графік наочно ілюструє зміни в українській зовнішній торгівлі. 2015 рік став початком кардинальних змін у зовнішній політиці та переглядом українських партнерів. Частка країн ЄС зросла з 31% у 2015 році до 59,6% в 2022 році. У табл. 1 представлені основні етапи суспільно-економічного розвитку України, які мали вплив на зміну геоекономічних пріоритетів.

Таблиця 1

Інтерпретація ключових подій, які мали вплив на зміну геоекономічних пріоритетів України

Подія	Теоретичне визначення	Емпіричне визначення
Отримання незалежності в 1991 році	Співпраця з країнами СНД, політична залежність від росії	Після отримання незалежності України, росія сильно впливала на зовнішню політику України та «не відпускала» її з під власного контролю
Роки залежності від росії	Розуміння того, що потрібно відходити від радянської форми організації відносин і представляти самостійно свої власні інтереси	Вплив росії тільки шкодив нашій країні, адже не давав змоги самостійно приймати рішення при виборі партнера для зовнішньої співпраці
Революція гідності та проєвропейські орієнтири	Переломним моментом у зовнішній політиці України стала революція Майдану у 2014, коли на зміну колективізму прийшов індивідуалізм.	Прагнення України самостійності у виборі зовнішньої політики стало початком зародження індивідуалізму та орієнтації в бік ЄС.
Війна в 2022 році	Розглядаючи базу зовнішніх партнерів України в 1991 та в 2022 відзначимо остаточний відхід від росії та її імперського впливу.	Орієнтація на ЄС та зміна вектору зовнішньої політики України відкриває реальні перспективи членства в ЄС.

Джерело: складено авторами на основі власного дослідження

Висновки./Conclusions. Як свідчать наведені дані, після 2022 р. відбулися суттєві зміни у структурі експорту та динаміці зовнішньоторговельного обороту України з країнами ЄС та СНД.

Невизначеність між орієнтацією на ЄС та орієнтацією на Росію були супутніми факторами ескалації конфлікту та розв'язання повномасштабної війни в 2022 році. Саме воєнна агресія рф в Україні є одним із визначальних чинників впливу на геоекономічні пріоритети нашої країни, що призвів до зміни зовнішніх партнерів і переорієнтації зовнішньоекономічної політики на країни ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Zarate, J. Playing a New Geoeconomic Game Juan Zarate. Global Forecast, 69–71. URL:https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/ publication/120417_gf_zarate.pdf (дата звернення 27.12.2023)

2. Moisio, S. (2019). Re-thinking geoeconomics: Towards a political geography of economic geographies. *Geography Compass*, 13(10), e12466

3. Статистика зовнішнього сектору України (2022) URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external (дата звернення: 28.12.2023).

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

Неп'юк Ростислав Михайлович,
магістр ОПП «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
Побігун Сергій Андрійович,
к.е.н., доцент
кафедра підприємництва та маркетингу
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна

Корпоративна соціальна відповідальність в останні десятиліття стала суттєвим трендом у бізнесі та суспільстві. Цей підхід визначається не лише економічним успіхом компанії, але й її відповідальністю перед соціумом та навколишнім середовищем. Ось кілька аспектів, які підкреслюють важливість корпоративної соціальної відповідальності як тренду:

Підвищення свідомості споживачів: Сучасні споживачі все більше уважні до етичних та соціальних аспектів діяльності компаній. Вони приділяють увагу тому, як компанії ставляться до соціальних питань, охорони навколишнього середовища, та як вони сприяють соціальному розвитку. Це може впливати на рішення споживачів при виборі товарів та послуг.

Залучення талановитих працівників: Сучасні працівники шукають не тільки заробітну плату, але й компанії, які поділяють їхні цінності. Компанії, які активно займаються соціальною відповідальністю, можуть привертати та утримувати талановитих співробітників.

Сталість та довгостроковий успіх: Компанії, що враховують соціальні та етичні аспекти ведення бізнесу, стають більш стійкими в умовах конкуренції. Існує переконання, що соціально відповідальні підприємства можуть досягати більшого довгострокового успіху, оскільки вони враховують інтереси всіх зацікавлених сторін.

Співпраця та партнерство: Багато компаній встановлюють партнерські

відносини з неурядовими організаціями, громадськими групами та іншими компаніями для спільного розв'язання соціальних проблем. Це сприяє створенню сприятливого бізнес-середовища.

Вимоги від інвесторів: Інвестори все частіше ставлять умову соціальної відповідальності для компаній, в які вони інвестують. Інвестиційні фонди, банки та інші інституції дедалі більше враховують екологічні, соціальні та управлінські аспекти при прийнятті рішень про інвестиції.

Корпоративна соціальна відповідальність не лише стала трендом, але і продовжує розвиватися як невід'ємна складова успішного та сталого бізнесу в сучасному світі та окремих регіонах зокрема.

Згідно стандарту корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив її рішень і діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка: сприяє сталому розвитку, включаючи здоров’я і добробут суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін, відповідає законодавству, що застосовується та узгоджується з міжнародними нормами поведінки; введено в усій організації [1].

КСВ підвищує лояльність співробітників, партнерів та клієнтів організації, інтегрує завдання компанії в політику сталого розвитку, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти, збільшує умови довгострокового створення вартості і забезпечення фінансового успіху [2].

З точки зору [3], вагомим фактором забезпечення перелічених аспектів конкурентоспроможності регіону є реалізація підприємствами (чи загалом, господарюючими структурами) заходів із соціальної відповідальності.

Впровадження принципів соціальної відповідальності в повсякденну діяльність підприємств передбачає соціалізацію трудових відносин і обумовлюється процесами економічної інтеграції, важливістю створення позитивного іміджу підприємств в регіонах присутності, отриманням додаткових конкурентних переваг за допомогою проведення соціально відповідальної політики.

В багатьох країнах соціальна відповідальність бізнесу поширюється на умови праці, заробітну плату, випуск якісної продукції та надання послуг, охорону навколишнього середовища, зайнятість у конкретному регіоні, реалізацію соціальних ініціатив населення. Відповідальність, пов'язана з реалізацією регіональних соціальних проблем, здійснюється через конкурсні гранди у співпраці з місцевим самоврядуванням.

Компанії, які дотримуються принципів КСВ мають враховувати у своїй діяльності такі тенденції: отримання прибутку не є основною метою бізнесу, він досягається через виробництво якісних, безпечних і доступних по ціні товарів і послуг в умовах максимальної турботи про суспільство та навколишнє середовище; реалізація КСВ через ланцюжок постачальників і підрядників; розвиток нефінансової звітності; мінімізація впливу на навколишнє середовище, використання КСВ в інтересах персоналу та захисту його прав.

Побудова зон соціального захисту навколо компаній через соціальні проекти й надалі приділятиме все більше уваги в ЗМІ.

Добре розроблена стратегія реалізації та просування таких проектів у місцевій громаді може забезпечити значну підтримку бізнесу та мати значний економічний та комунікаційний ефект.

Вирішення місцевих соціальних питань здійснюватиметься відповідально через конкурсні субвенції у співпраці з органами місцевого самоврядування.

Соціальні програми зовнішнього характеру включають природоохоронно-ресурсозбереження (заходи щодо охорони навколишнього середовища, організації екологічно безпечного виробництва, економного використання природних ресурсів, перероблення та утилізації відходів) та реалізовані у сфері місцевого розвитку громад; спонсорська допомога в реалізації соціальних проектів, реалізація програм підтримки соціально незахищених верств населення, участь у збереженні та розвитку об'єктів культурно-історичного значення в районі, проведення культурно-освітніх та спортивних заходів).

Компанії, які дотримуються принципів КСВ, повинні враховувати такі

принципи у своїй діяльності:

- прибуток досягається шляхом виробництва високоякісних, безпечних і доступних товарів і послуг в умовах максимальної поваги до суспільства.

- впровадження КСВ через мережу постачальників і підрядників.

- зводити до мінімуму наш вплив на навколишнє середовище, використовуємо КСВ на благо наших співробітників і захищаємо їхні права.

Таким чином інструментом розвитку підприємництва в межах певного регіону слід вважати соціальне партнерство, яке вимагає узгодження інтересів суб'єктів господарювання та влади регіону та представляє механізм регулювання трудових відносин як на макрорівні, так і на рівні регіонів й окремих підприємств.

Розглядаючи соціальну відповідальність на рівні регіону, можна враховувати велику кількість аспектів, спрямованих на покращення якості життя та розвиток громад. Важливо враховувати особливості та потреби конкретного регіону. Ось деякі можливі напрямки:

1. Розвиток освіти: здорова громада потребує якісної освіти. Підприємства можуть сприяти розвитку освіти, наприклад, через стипендіальні програми, співпрацю з місцевими школами та вишами, а також наданням ресурсів для підвищення освітнього рівня.

2. Створення робочих місць: забезпечення робочими місцями та підтримка підприємництва в регіоні сприяє економічному розвитку та зменшенню безробіття.

3. Сприяння місцевим ініціативам: підтримка місцевих громадських та культурних ініціатив може включати в себе спонсорство подій, фестивалів, мистецьких та спортивних заходів.

4. Збереження довкілля: врахування екологічних аспектів у виробничій діяльності, встановлення екологічно чистих технологій та участь у програмах з охорони природи сприяє сталому розвитку.

5. Соціальна допомога та благодійність: підприємства можуть відзначитися, надаючи благодійні внески або взявши участь у програмах

соціальної допомоги для найбільш вразливих груп населення.

6. Забезпечення доступу до медичної допомоги: сприяння розвитку медичної інфраструктури та надання медичної допомоги може покращити загальний стан здоров'я громади.

7. Партнерство з місцевими органами влади: співпраця з місцевими органами влади може допомогти вирішувати конкретні проблеми та сприяти розвитку партнерських відносин для спільного досягнення цілей регіону.

Сприяння соціальній відповідальності на рівні регіону може мати дуже позитивний вплив на загальний розвиток та благополуччя спільноти, сприяючи сталому та взаємовигідному розвитку бізнесу та громад.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародний стандарт ISO 26000: Настанова по соціальній відповідальності. URL: https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%.pdf (дата звернення: 21.12.2023).

2. Reicher Z. R. Opportunities for small and medium sized enterprises in the field of corporate social responsibility. Ekonomicko-manazerske Spektrum. 2019. № 13. p. 26-37.

3. Мацьків Р., Топольницька Т., Данилейчук, Р. (2021). Соціальна відповідальність підприємств як фактор забезпечення конкурентоспроможності регіону. Економіка та суспільство, (26). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-42.

ПРІОРІТЕТНІ НАПРЯМИ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ

Овчарова Любов Петрівна
Бодеко Віра Петрівна
наукові співробітники
ДУ „Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України”
м. Київ, Україна

У сучасних умовах науково-технологічна сфера розглядається як найважливіший стратегічний ресурс у боротьбі за економічне й стратегічне домінування у світі. З метою забезпечити геополітичний престиж і лідерство, здатність країни ефективно відповідати на сучасні виклики національні уряди впроваджують сучасні інструменти і механізми проведення науково-технічної політики, переглядають пріоритети та напрями дослідження з урахуванням глобальних та внутрішніх викликів. Завдяки значним інвестиціям в розвиток перспективних і проривних технологій країни отримають довгострокові результати, які здатні задовольнити національні потреби - забезпечити ефективність промисловості, національну безпеку, здоров'я і добробут населення, захист навколишнього середовища.

З огляду на успішний досвід трансформації науково-технічної сфери в Китаї актуальним вбачається аналіз важливих ініціатив уряду в сфері досліджень і розробок (ДР), виявлення актуальних пріоритетних напрямів дослідження китайських дослідників і розробників. Дослідження закордонного досвіду сприятиме більш глибокому розумінню підходів до визначення пріоритетів національної науково-технологічної політики.

Мета: окреслити важливі ініціативи уряду Китаю щодо підтримки науково-технічної галузі; визначити пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку країни; обґрунтувати, що державна підтримка дослідницької та інноваційної діяльності посилює конкурентоспроможність національних виробників на глобальних ринках та сприяє досягненню

технологічного лідерства країни.

Результати дослідження. Аналіз оглядів, доповідей міжнародних організацій ЮНЕСКО, ОЕСР, Світового банку, законодавчих і програмних документів Китаю, публікацій міжнародних експертів, що висвітлюють політику КНР [1-6], показав, що рівень розвитку науки й технологій в країні неухильно зростає. Визнання китайськими політичними лідерами важливості науки як фактору розвитку економіки, сприяло збільшенню інвестицій в ДР, зростанню чисельності кадрів зайнятих дослідницькою та інноваційною діяльністю. Так, в 2021 р. витрати на ДР в Китаї досягли близько 570 млрд дол., що складає 2,4% ВВП країни; чисельність дослідників зросла до 2 млн, осіб. Отримуючи достатньо коштів на розвиток дослідницької діяльності наукові інституції КНР суттєво підвищили результативність. Сьогодні Китай - лідер за кількістю патентів, корисних моделей, товарних знаків, промислових зразків у світі. Неухильно зростає кількість публікацій учених КНР в провідних міжнародних журналах; збільшуються обсяги експорту високотехнологічної продукції. Значних успіхів досягнуто в таких галузях економіки, як: космічна, інформаційно-комунікаційна, у військовій сфері та кібербезпеці.

Оцінки експертів свідчать, що в Китаї сформувалася ефективна система державної підтримки залучення й відтворення наукових кадрів; здійснюється централізована політика із забезпечення гідного рівня оплати праці й матеріально-технічного забезпечення кваліфікованих дослідників, повернення талановитих випускників та залучення іноземних учених.

Водночас, в сучасних умовах, коли економіка КНР істотно сповільнила темпи росту і уряду необхідно вирішувати проблеми пов'язані зі старінням населення, зменшенням ефективності інвестицій, недостатнім внутрішнім попитом, погіршенням екологічної ситуації в містах тощо, потреба в залученні інноваційного потенціалу для вирішення цих проблем зростає. В уряді є розуміння що тільки завдяки значним інвестиціям в науково-освітню галузь, заохоченню підприємницького сектору до науково-інноваційної діяльності, розвитку високотехнологічних галузей, підвищення рівня оплати праці й

стимулювання внутрішнього споживання можливо досягти стійкого економічного зростання.

Вивчення законодавчих і програмних документів Китаю в сфері науки, технологій й інновацій (НТІ), прийнятих за останні роки, дозволило розкрити важливі ініціативи уряду щодо посилення ролі науково-інноваційного потенціалу в економіці та визначити пріоритетні напрями науково-технологічного розвитку Китаю.

В стратегічних документах визначено, що мета політичного керівництва КНР - досягнення до 2035 р. статусу провідної інноваційної держави, а до 2050 р. - стати світовим лідером у сфері науки й технологій; зменшення залежності від іноземних технологій як мінімум на 30 % та збільшення частки видатків на ДР у ВВП до 2,5 % до 2020 р.

Політичні лідери Китаю визнають, що досягнення поставленої мети можливе завдяки підтримці дослідницької та інноваційної діяльності у всіх секторах – державному, підприємницькому та університетах. Впровадження результатів їх ДР значно посилить конкурентоспроможність китайської продукції на глобальних ринках; а збільшення інвестицій в наукомістке виробництво дозволить сформувати нові галузі, які сприятимуть досягненню технологічного лідерства країни. Нижче наведено важливі ініціативи уряду за останні роки, що сприяють процесу інтелектуалізації структури китайської економіки та забезпеченню технологічного суверенітету.

Так, в прийнятій у 2015 р. програмі „Зроблено в Китаї 2025”, яка стала ключовою програмою для підвищення конкурентоспроможності країни, були переглянуті деякі інструменти інноваційної політики: впроваджено більш ринкові механізми і створено привабливі умови для творчої діяльності в сфері ДР. Мова йде про формування умов для успішних стартапів, проведення реформи в державних підприємствах, підтримку венчурного фінансування, наближення норм закону про інтелектуальну власність до міжнародних стандартів. В програмі передбачено збільшення частки компонентів власного виробництва в десяти ключових технологічних секторах до 40% в 2020 р. і до

70% в 2025 р.

З 2015 р. пріоритетом науково-технологічної політики Китаю. став розвиток перспективних і проривних технологій. До відповідних секторів відносяться: передові інформаційні технології, включаючи штучний інтелект (ШІ) й квантові обчислення; автоматизовані верстати й робототехніка; аерокосмічне та медичне обладнання; безпілотні автомобілі й автомобілі на сучасних джерелах енергії; біофармацевтика інші. Урядом КНР розроблені заходи спрямовані на стимулювання цифровізації економіки й впровадження новітніх технологій у різні сфери життя китайського суспільства. Зокрема, прийнята в 2015 р. програма „Інтернет плюс" покликана сприяти інтеграції реальної й онлайн-економіки Китаю; програма „Розвиток штучного інтелекту нового покоління" (2017 р.) спрямована на створення в країні до 2030 р. світового інноваційного центру у сфері ШІ. Програмою передбачено впровадження ШІ в різні галузі економіки та національну оборону. Значну увагу в документі приділено застосуванню квантових обчислень для розширення можливостей ШІ; досягнення вагомих результатів в науках про матеріали й біомедицині.

Необхідно відзначити, що розвиток ШІ і квантових технологій визнані урядом пріоритетними галузями в найближчі роки, на фінансування яких виділяються значні кошти з державного бюджету та інвестиції приватного бізнесу. Так, за даними McKinsey у 2022 р. уряд Китаю оголосив про виділення коштів на фінансування ДР в галузі квантових технологій в розмірі 15,3 млрд дол, США. Ініціативи уряду мають позитивний результат. Так, за підсумками 2021 р. Китай став найбільшим у світі власником патентів у галузях квантових обчислень і штучного інтелекту та третьою країною, після Канади й США, яка розробила вітчизняний квантовий комп'ютер. Китайські дослідники за період з 2011-2020 рр. опублікували більше 14000 публікацій в галузі квантових технологій.

Протягом 2000-2019 рр. в КНР значні обсяги інвестицій вкладаються в розвиток галузі ІКТ. За вказаний період вони виросли в 13,6 разів і досягли

104,0 млрд дол. США. Експорт продукція ІКТ-галузі зростає. Китай став потужним постачальником продукції ІКТ у світі (31% у світовому експорті). Продукція китайських корпорацій Huawei, ZTE, Alibaba, Tencent, Baidu, Xiaomi, Vivo, China Mobile користується попитом на світових ринках.

Враховуючи що економічна конкурентоспроможність в перспективі залежить від того, наскільки швидко країна перейде до цифрового суспільства, китайський уряд сприяє інтенсифікації розвитку цифрової економіки, а саме: інтелектуальному виробництву, інтелектуальним фінансам (фінтех), інтелектуальним послугам в охороні здоров'я тощо.

У 2020 р. уряд Китаю анонсував новий курс макроекономічної політики, що отримав назву „подвійної циркуляції". Зміна моделі економічного зростання передбачає розвиток внутрішнього ринку, подолання надмірної залежності від зовнішнього світу, активізацію внутрішнього споживчого попиту. Розвиток науки, технологій й інновацій залишається головним пріоритетом державної політики на наступні 15 років. Ініціативи уряду будуть спрямовані на стимулювання інвестицій на ДР, розвиток сфери інтелектуальної власності й розширення масштабів цифрової економіки. В уряді вважають, що впровадження моделі „подвійної циркуляції" активізує використання переваг національного внутрішнього ринку; дозволить подолати проблеми в економіці Китаю.

Важливе значення для науково-технологічного розвитку окремих галузей мають прийняті за останні два роки ряд документів стратегічного значення. Наприклад, в 14-му п'ятирічному „плані розвитку національної інформатизації" передбачається інтенсивний розвиток впровадження цифрових технологій до 2025 р. Основна увага приділяється поширенню мереж на основі технології 5G і проведенню досліджень в галузі шостого покоління мобільного зв'язку (мережі 6G).

Важливим документом, прийнятим у 2021 р. є „Концепція розвитку науково-технологічних інновацій, спрямованих на прискорення створення розвиненої транспортної системи", в якому передбачено заходи з цифровізації

транспортної інфраструктури, а саме: впровадження технологій штучного інтелекту, блокчейну, інтернету речей, хмарних обчислень і бездротового зв'язку нового покоління, супутникового зв'язку. Передбачена також підтримка досліджень в галузі швидкісного транспорту, підводних підвісних тунелів, автономних транспортних систем.

Слід зазначити, що на тлі зростаючої напруженості між Китаєм і США з приводу стратегічних технологій у виступах китайських лідерів підкреслюється необхідність розвитку самостійних, самодостатніх науково-технологічних досліджень та збільшення обсягів їх фінансування. Така позиція уряду свідчить про розуміння, що інноваційне зростання Китаю в середньо та довгостроковій перспективі можливо забезпечити власними конкурентоспроможними технологіями, високотехнологічними галузями й компаніями та конкурентоспроможними науковими інституціями.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що. виважена, гнучка політика китайського уряду, вчасне реагування на внутрішні та глобальні виклики, обґрунтоване визначення пріоритетів і збалансований розподіл ресурсів в сфері ДР сприятимуть створенню в країні конкурентоспроможного науково-технічного потенціалу що забезпечить стабільне економічне зростання Китаю в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. OECD Economic Surveys: China**.** URL: https://read.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveys-china-2022_b0e499cf-en#page5

2. OECD Reviews of Innovation Policy: China. URL: https://www.oecd.org/innovation/inno/oecdreviewsofinnovationpolicychina.htm

3. China's Embracing Innovation Leads to the Future. URL: https://www.un.org/en/chronicle/article/chinas-embracing-innovation-leads-future.

4. Why China is on the way to being a global innovator. *URL* https://www.imd.org/research-knowledge/economics/articles/why-china-is-on-the-way-to-being-a-global-innovator/.

5. Global investors optimistic about China's innovation-driven developmen. URL: http://english.www.gov.cn/news/202306/29/content_WS649d7b3dc6d0868f4e8dd5ca.html.

6. China Innovation Ecosystem Development Report 2019**.** URL: ttps://www2.deloitte.com/cn/en/pages/innovation/articles/china-innovation-ecosystem-development-report-20191.htm**.**

ВИКЛИКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ГЛОБАЛЬНИЙ ВИМІР

Ожелевська Тетяна Станіславівна,
к.е.н., доцент
Парфьонова Олена Дмитрівна,
студентка
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Вступ. Широкомасштабне вторгнення Росії на територію України продовжує збільшувати нищівні масштаби як економіки України, так і її людського капіталу. Тільки у 2022 році Україною було втрачено 29,2% реального ВВП та більше як 13 млн осіб змушені були залишити свої домівки, майже чверть населення опинилося за межею бідності. За перший рік війни Україні нанесено матеріальних збитків на 134,7 млдр доларів збитків [1].

Російсько-українська війна стала «холодним душем» для прогресивної світової спільноти, геополітики та світової економіки: сповільнення економічного зростання, порушені логістичні ланцюги поставок, пришвидшення інфляції, посилення проблем світової продовольчої безпеки тощо.

Мета роботи. Метою цього дослідження є аналіз та структуризація інституційних та соціально-економічних проблем, які виявила російсько-українська війна як в Україні, так і у світі.

Матеріали та методи. У процесі дослідження були використані монографічний метод при вивченні літературних джерел за зазначеною тематикою. Системний підхід, а також методи аналізу та синтезу дозволили структурувати проблеми та наслідки російсько-української війни.

Результати та обговорення. Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну мало колосальні негативні наслідки у різних сферах життя українського народу, а саме:

1) Падіння ВВП. Лише за І півріччя 2022 року це падіння склало 33-40% [2]. Таблиця 1 демонструє вплив російсько-української війни на ВВП України.

Таблиця 1.

Динаміка валового внутрішнього продукту України за 2020-2022 рр.

Рік/ квартал	2020	2021	2022	Різниця реального ВВП 2020/2021		Різниця реального ВВП 2021/2022	
				млн. грн	%	млн. грн	%
I квартал	821210	887884	943168	+66674	+8,11	+55 284	+6,23
II квартал	842935	987871	779070	+144936	+17,19	-208 801	- 21,14
III квартал	1095567	1243962	1077821	+148395	+13,54	-166 141	-13,36
IV квартал	1058744	1243865	1065721	+185121	+17,48	-178 144	-14,32
За рік	3818456	4363582	3865780	+545126	+14,27	-497802	-11,4

Розраховано авторами за джерелом [3].

Падіння ВВП відбулося через окупацію частини території, знищення або пошкодження виробничих потужностей та інфраструктури, порушення логістики, збільшення ризиків та невизначеності [4, с. 2] для інвесторів та бізнесу, блокування морських портів України.

2) Стрімке зростання інфляції. Лише за І півріччя 2022 року інфляція склала 21,5% [2]. Це відбулося через падіння пропозиції товарів та послуг, збільшення тиску з боку витрат бізнесу, а також девальваційний тиск на початку 2022 року і корекцію курсу в середині 2022 року [4, с. 2], скорочення золотовалютних резервів НБУ та чистих ЗВР [2].

3) Структурна деформація, суттєве зростання рівня безробіття та посилення диспропорцій на ринку робочої сили, які призвели до зниження купівельної спроможності населення. Лише за І півріччя 2022 року кількість офіційно зареєстрованих безробітних збільшилась на 88% [2]. В країні проявився парадокс економіки воєнного часу, коли, з одного боку, виникає велика потреба у кадрах, а з іншого боку, зростає рівень безробіття [5]. Це відбулося через масштабну внутрішню та зовнішню міграцію населення, а також мобілізацію військовозобов'язаних. Задля оптимізації витрат підприємствами були проведені такі заходи: переведення працівників на 0,5 ставки; скорочення кількості робочих годин; оформлення відпустки без збереження заробітної плати тощо.

4) Економічна нестабільність, погіршення бізнес-клімату та падіння ділової активності, зниження обсягів експорту та втрата надходжень до бюджету з окупованих підприємств.

Широкомасштабна російська агресія мала важкі глобальні наслідки для різних країн світу, а саме:

1) Економічні наслідки:

– зростання біржових цін на нафту, газ і пшеницю та інфляційний тиск на світову економіку. Україна та Росія були до війни великими гравцями на світовому ринку аграрної продукції. У 2021 році вони увійшли до трійки найбільших експортерів кукурудзи та ріпаку, постачали 78% на світовому ринку соняшникової олії та 27% на ринку пшениці. Більше 1/3 пшениці цих країн імпортували 25 африканських країн, для п’ятнадцяти з яких ця частка перевищувала 50% [6; 7].

– В результаті розпочатої війни і неможливості поставляти заплановані обсяги пшениці іншим країнам у 2022 році ціни на продовольство досягли рекордних рівнів [8]. Зростання світових цін на харчові продукти впливає на найбідніші країни, що залежні від імпорту продовольства, та збільшує частку населення, яке перебуває за межею бідності. У той же час країни Середнього Сходу та Африки, які експортують газ та нафту, збільшують свої прибутки через високі ціни;

– енергетична криза у країнах, які були енергозалежні від Росії, через перетворення країною-агресором енергоресурсів на зброю. Це призвело до інфляційного стрибка цін і уповільнило відновлення економіки цих країн після пандемії;

– ризики економічної фрагментації у торгівлі, ланцюгах постачання, технологічній та фінансовій сферах;

– уповільнення економічного зростання та відновлення після пандемії більшості розвинених країн світу через необхідність фінансової допомоги Україні у боротьбі з агресором, необхідності збільшення витрат на оборону тощо;

– зниження ділової активності через геополітичну напругу і невпевненість бізнесу та інвесторів в усьому світі [8].

2) Геополітичні наслідки:

– загроза руйнування парадигми нового світопорядку, заснованої у 1945 році Ялтинською Декларацією, яка забезпечувала повагу до законів, суверенітету і кордонів країн, визнання свободи й життя людини як найвищої цінності;

– визнання інституційної неспроможності ООН гарантувати збереження миру в світі, а також неможливість ЄС та ОБСЄ ухвалювати життєво важливі рішення;

– використання ядерного шантажу Росією та Північною Кореєю для тиску диктатури на демократичний світ у вирішенні питань на їх користь;

– небезпека цивілізаційної війни тиранії проти всього демократичного світу;

– визнання недієвості механізмів контролю за виконанням санкційних заходів, що дозволило Росії обходити їх і розвивати свій військово-промисловий комплекс та наповнювати золото-валютний запас. Це дозволило агресору збільшити бюджет ВПК до 3,6% від ВВП у 2023 році та запланувати його на рівні 6% від ВВП у 2024 році. В результаті Росія наростила військовий потенціал, який дає змогу наступні 4–5 роки підтримувати воєнні дії на попередньому рівні [9];

– утвердження наративу у деяких провідних західних політиків ідеї про небажання Росії воювати з колективним Заходом, якщо він не буде надавати військову та політичну допомогу Україні.

3) Екологічні наслідки:

– масштабний екоцид, який проявляється у руйнуванні екосистеми проживання українського народу через збройну агресію: знищення тваринного та рослинного світу, отруєння атмосфери, земельних та водних ресурсів;

– загроза знищення 20% площі заповідних територій Європи, підрив Каховського водосховища, тотальне замінування значної частини території

України;

– знищення найродючіших в світі українських чорноземів [10].

4) Гуманітарна криза:

– геноцид українського народу російським агресором;

– широкомасштабна міграція переселенців з України, яка потребує від урядів країн великих витрат на допомогу та проживання. За даними ООН, через понад 3 млн українських біженців на Східну Європу припадає найбільше витрат [8];

– погіршення глобальної продовольчої безпеки.

Вищезазначені проблеми, на наш погляд, потребують таких заходів:

1. Внести інституційні зміни в порядок прийняття рішень у таких організаціях, як ООН, Євросоюз та ОБСЄ, в частині зняття консенсусу як обов'язкової умови для ухвалення всіх рішень. Це, наприклад, позбавить Росію можливості ветувати рішення ООН, що дозволить повернути цій організації реальний статус гаранту миру у світі. За словами голови Федерації всесвітнього миру Європи Жака Маріон, який прокоментував інституційну неспроможність ООН виконувати функцію гаранта миру, «фундаментальною проблемою є домінування національного егоїзму над метою всієї організації, ця проблема є актуальною і для ЄС» [10].

2. Створити нову, дієву глобальну архітектуру безпеки [9]. Зокрема, постає необхідність формування мережі світової безпеки та регіональних заходів для захисту економік від потрясінь [8].

3. Використовувати міжрелігійний діалог як інструмент досягнення миру, а інститути та релігійні лідери можуть бути посередниками у розв'язанні конфліктів [10].

4. В економічній площині багатьом урядам диверсифікувати свої джерела енергії та підвищити енергоефективність, впроваджувати зелену економіку, а також для підвищення рівня продовольчої безпеки використовувати збільшення виробництва в країнах OECD та відсутність протекціоністської політики [7].

Висновки. Таким чином, російсько-українська війна поставила перед людством глобальні виклики, які характеризують боротьбу тиранії з демократичним світом. Вона виявила неготовність світових безпекових організацій протистояти реальній воєнній загрозі і стала “спусковим механізмом” для кардинальної інституційної трансформації світопорядку, міжнародних безпекових інститутів, геополітики та економіки у різних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. *LB.ua*. 2023. 31 березня. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 05.12.2023).
2. Якубовська Н. Економічні наслідки та міграційна криза, викликані війною Росії проти України. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/imem/imem_world_eco/info_zdobuvachiv/presentaciya_econom_naslidky_vyklakani_viinou_ros_ukr.pdf (дата звернення: 26.12.2023).
3. Валовий внутрішній продукт. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2022/ (дата звернення: 21.12.2023).
4. Погарська О. Економіка України в умовах війни. Національний банк України. 1 червня 2023 року. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4 (дата звернення: 21.12.2023).
5. Калашник П. Парадокс економіки воєнного часу. Ринок праці в Україні – це велика криза кадрів та безробіття одночасно. Як бізнес знаходить рішення. *Forbes*. 8 грудня 2023 року. URL: https://forbes.ua/money/paradoks-ekonomiki-voennogo-chasu-rinok-pratsi-v-ukraini-tse-velika-kriza-kadriv-ta-bezrobittya-odnochasno-yak-biznes-znakhodit-rishennya-08122023-17756 (дата звернення: 02.01.2024).
6. Чалюк Ю. О. Глобальні соціально-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 37. URL:

https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1224/1179

7. Жила Г. В. Економічні та соціальні наслідки війни в Україні, вплив конфлікту на світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2127/2056

8. Ґаліані С. Як війна в Україні змінює економічний і бізнесовий ландшафти країн, регіонів та світу. Пояснює професор економіки Себастіан Ґаліані. *Forbes.ua.* 2023. 25 серпня. URL: https://forbes.ua/money/velika-ekonomichna-perebudova-25082023-15642 (дата звернення: 21.12.2023).

9. П’ять уроків для світу і для України. *Світ*. 2023. 06 листопада. URL: https://svit.kpi.ua/2023/11/04/пять-уроків-для-світу-і-для-україни/ (дата звернення: 02.01.2024).

10. Російсько-українська війна. Уроки для всіх. *Світ*. 2023. 07 листопада. URL: https://svit.kpi.ua/2023/11/07/російсько-українська-війна-уроки-для/ (дата звернення: 02.01.2024).

БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Олійник Неллі Михайлівна,
студентка
Артюх Оксана Валентинівна,
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

Вступ. / Introductions. Умови геополітичної нестабільності та воєнний конфлікт у нашій країні вимагають від бухгалтерів специфічних знань та навичок для ефективного управління фінансовими процесами у кризових умовах. Тому дослідження сучасних викликів до бухгалтерської професії у воєнний період є актуальним.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є розкриття проблемних аспектів роботи фахівців в обліковій сфері.

Матеріали та методи./Materials and methods. У процесі роботи використовувались як загальнонаукові підходи (історичний, нормативний, системний), так і методи: аналіз, синтез, порівняння та інші.

Результати та обговорення./Results and discussion. Діяльність бухгалтера як фахівця пов'язана з організацією та веденням обліку та звітності у різних підсистемах, зокрема: бухгалтерського обліку, податкового, управлінського. Робота бухгалтера відіграє ключову роль у фінансовому управлінні підприємством, яка пов’язана з процесом систематичного фіксування, класифікації та реєстрації фінансово-господарських операцій, складання фінансової звітності, яка відображає фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Ведення обліку та звітності у системі оподаткування є також важливим процесом для будь-якого підприємства, оскільки це забезпечує справляння податків і зборів, та виконання податкових зобов'язань перед державою. Організація та ведення внутрішнього обліку та звітності є важливим аспектом у системі управління підприємством та включає в себе ряд процедур і практик, спрямованих на прийняття ефективних управлінських рішень.

В сучасних умовах економічного стану країни важливо, щоб фахівці в

обліковій сфері ретельно аналізували, як воєнні дії впливають на функціонування облікових підсистем, оцінювали всі обставини та ризики підприємства.

Узагальнимо найбільш поширені проблемні аспекти діяльності бухгалтерів у воєнний період.

1. Складність в організації та веденні обліку. Наприклад, на територіях проведення військових дій облікова робота може бути неможлива, оскільки відсутній доступ до робочого місця та необхідних серверів для обробки та збереження облікових даних. Тут роль технологій відіграє важливу роль. Використання хмарних сервісів для зберігання та обробки фінансових даних може забезпечити доступ до інформації з будь-якої точки з'єднання з мережею. Це особливо корисно у воєнних умовах, коли доступність до офісів чи локальних серверів може бути обмеженою. Використання програмного забезпечення для автоматизації обліку фінансів, такого як бухгалтерські системи управління, може значно полегшити процеси обробки і аналізу фінансової інформації в умовах воєнного конфлікту. Використання блокчейну для забезпечення безпеки та недоторканності фінансових даних, коли забезпечення цілісності даних є критично важливим.

2. Складність проведення інвентаризації на підприємстві. Наприклад, на територіях воєнних дій неможливо провести інвентаризацію, оскільки це може бути загрозою для життя.

3. Необхідність проведення аналізу ризиків, пов'язаних з воєнним конфліктом, та побудови фінансової стратегії щодо пом'якшення впливу воєнних подій на фінансове становище підприємств [1; 2].

4. Вплив зовнішньоекономічних факторів на облікову систему України. Наприклад, у воєнний час валютні курси можуть раптово змінюватись через геополітичні та економічні коливання. Це може вплинути на фінансові звіти підприємств, а бухгалтери повинні враховувати ці зміни при обліку валютних операцій та переоцінці фінансових активів. Воєнний конфлікт спричиняє зміни у зовнішніх ринкових умовах, таких як зменшення експортно-імпортних

операцій, зміни в обсягах попиту та подання на ринку. Ці зміни впливатимуть на операційну діяльність підприємств. Воєнний конфлікт також призвів до змін у міжнародних фінансових потоках, зокрема, в інвестиціях. Бухгалтери повинні слідкувати за такими змінами та адаптувати під них фінансові стратегії підприємства.

5. Законодавчі зміни. Бухгалтерам для організації достовірного обліку та звітності необхідно постійно вивчати законодавчі зміни та правильно їх імплементувати у діючу облікову практику.

6. Етичні аспекти. Наприклад, у процесі управління фінансами бухгалтери стикаються з такими етичними питаннями, як дотримання принципу чесності та відповідальності перед суспільством.

Висновки./ Conclusions. Отже, розгляд діяльності бухгалтерів у воєнний період дав можливість окреслити проблемні аспекти бухгалтерської професії, зазначити її важливість в обліковій сфері суб'єктів господарювання та загалом в економічному розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Панухник О. В. Війна та український бізнесу. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах*: Матеріали VIII Міжнар/ наук.-практ. конф. 01-02 червня 2022 року. Т. : ФОП Паляниця В.А., 2022. С. 32-34. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/38479 (дата звернення: 19.12.2023).

2. Мельник А. В., Гук О. В. Механізм забезпечення інноваційного розвитку на промисловому підприємстві. *Бізнес, інновації, менеджмент:* проблеми та перспективи: зб. тез доп. II Міжнарод. наук.- практ. конф. (Київ, 22 квіт. 2021 р.). Київ, 2021. С.228–229.

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АПК УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Онопрієнко Олександр Васильович,
студент МЕН-11пм групи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна
Фесенко Ігор Володимирович,
студент МЕН-11пм групи
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна

Агропромисловий комплекс є одним із найскладніших комплексів в економіці України. Рівень розвитку АПК є однією з ознак, що характеризує розвиток країни. АПК забезпечує населення продуктами харчування, а промисловість – сільськогосподарською сировиною. Підвищення конкурентоспроможності цієї галузі є необхідною складовою на шляху до підвищення загального розвитку країни, особливо в сучасних умовах.

Вагомий внесок у дослідження конкуренції та вивчення конкурентоспроможності підприємств АПК зробили вітчизняні та іноземні вчені: І. Герчикова, Ж. Ламбен, М. Портер, Ю. Іванов, А. Юданов та ін. Проте, багато проблем залишаються невирішеними. Серед них такі питання як підвищення конкурентоспроможності підприємств АПК, підвищення якості продукції, вдосконалення інфраструктури та ін.

Метою роботи є визначення ключових проблем підвищення конкурентоспроможності продукції АПК України, а також систематизація заходів щодо підвищення конкурентноздатності вітчизняного АПК на державному та на міжнародному рівнях.

Сучасний рівень розвитку агропромислового комплексу має недостатній рівень та характеризується низкою негативних тенденцій, серед яких, зокрема, такі:

- недоотримання значної частини доходів виробниками

сільськогосподарської продукції, що погіршує їх фінансовий стан та і без того незадовільні соціально-економічні умови у сільській місцевості;

- утворення та збільшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією, що спричинить подальше витіснення вітчизняної продукції імпортованою на внутрішньому ринку та ін.

При цьому, головними перешкодами підвищення конкурентоспроможності продукції АПК на міжнародному ринку є:

- недостатня розвиненість та ефективність українських підприємств та інфраструктури АПК. Недоліком є занадто велика кількість дрібних приватних господарств, які поступаються у своїх можливостях великим підприємствам, останні з яких мають більші фінансові, технологічні ресурси та виготовляють продукцію більш високотехнологічну, вищої якості;

- низький рівень сертифікації продукції агропромислового комплексу порівняно з міжнародними стандартами. В сучасних умовах органічна продукція має визначальне значення на шляху до підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств. До того ж подібна продукція характеризується підвищеним попитом. Це стосується не лише продуктів харчування, а й промислової сировини, наприклад, виготовлення органічного палива. В Україні кількість підприємств, які отримали міжнародні сертифікати є занадто низькою. Наприклад, лише 3% м'ясопереробних комбінатів, 34,6% молокопереробних підприємств мають міжнародні сертифікати [1]. Щодо українських сертифікатів, то лише близько їх половини відповідають міжнародним сертифікатам якості;

- складність та висока вартість процесу одержання сертифікатів ISO чи HASSP (від 6 до 18 місяців) [1]. В Україні питання органічної виробництва не регулюється жодним нормативно-правовим документом. Тобто на українських виробників не накладається жодних зобов'язань щодо маркування свого продукту;

- невідповідність українського експорту попиту іноземних країн на сільськогосподарську продукцію;

- нерозвинена фінансово-кредитна політика та обтяжлива податкова політика;

- недостатній рівень розвитку науково-технічного прогресу. Стан підприємств АПК характеризується обмеженістю та застарілістю технічного оснащення, що значно сповільнює темпи розвитку;

- недостатня підтримка держави;

- після вступу до СОТ виникли ряд певних проблем, які пов’язані з необхідністю покращення інвестиційного клімату, підвищення внутрішніх стандартів продукції.

Вирішення цих питань є необхідним кроком на шляху до досягнення ефективного розвитку, зайняття більш провідних позицій на міжнародному ринку. Важливим є підвищення якості державного фінансування, збільшення дотацій в сферу сільського господарства та АПК, вдосконалення товарної структури експорту продукції, яка б більше відповідала потребам іноземних споживачів. Не менш важливою є адаптація українського законодавства до міжнародних норм; збільшення сертифікації продукції згідно стандартам якості, екологічності та безпечності є одним з найважливіших напрямів розвитку на міжнародному ринку, тому доцільним є прийняття нормативно-правового документу, який би регулював питання органічного виробництва. Взагалі підтримка АПК та стимулювання виробництва державою є пріоритетним напрямом розвитку. Розв’язання зазначених проблем, врахування зарубіжного досвіду дозволить вивести АПК України на новий конкурентоспроможний рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку в умовах розширення зони вільної торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : http://old.niss.gov.ua/Monitor/august08/02.htm???history=0&sample=5&ref=0

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ УДОСКОНАЛЕННЯМ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Півхлопко Діана Русланівна
магістрант
Захаркевич Наталія Петрівна
к.е.н., доцентка, завідувачка кафедри
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна

Вступ. Від рівня розвитку персоналу залежить ефективність функціонування будь якого підприємства. Кожна організація повинна постійно здійснювати безперервний процес розвитку персоналу, щоб залишатися на сучасному ринку прибутковою та конкурентоспроможною. Необхідність професійного удосконалення полягає в тому, що швидкий розвиток науково-технічного прогресу спонукає працівників до змін у вимогах до професійних знань, навичок та вмінь. Тому професійне удосконалення працівників підприємства набуває все більшої актуальності.

Ціль роботи. Метою даної роботи є визначення сутності поняття «професійне удосконалення» та дослідження складових системи управління професійним удосконаленням працівників підприємства.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети були використані наступні методи: метод пошуку та збору інформації; літературний аналіз, який передбачає дослідження підручників та наукових статей; графічний метод, що передбачав використання рисунків; метод узагальнення – підведення підсумків по отриманим значенням показників підприємства.

Результати та обговорення. Професійне удосконалення працівників підприємства досить різноманітне та різностороння поняття. Тому економічна література не має точно визначення даного терміну. Вчені по-різному тлумачать значення понять «професійне удосконалення» та «професійний розвиток персоналу».

У найширшому розумінні *професійне удосконалення працівників підприємства* – це процес набуття працівником нових знань, умінь та навичок, які використовуються у професійній діяльності; процес включає в себе підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників з метою виконання нових функцій, завдань та обов'язків, а також розвиток професійних здібностей та потенційних можливостей працівників. Професійне удосконалення працівників повинно бути спрямовано на підвищення конкурентоспроможності персоналу на ринку праці, забезпечення кар'єрного росту та виконання нових складніших завдань. Завдяки ефективному використанню системи професійного удосконалення працівників, підприємство має можливість забезпечити відповідність структури працівників до структури робочих місць, враховуючи всі професійні вимоги. Система професійного удосконалення працівників підприємства повинна бути досить гнучкою, мати можливість змінювати свій зміст, методи та форми відповідно до професійних потреб працівників та потреб підприємства у забезпеченості кваліфікованими кадрами [5, с. 60]. В сучасних умовах організація професійного удосконалення являє собою неперервний процес. Даний процес включає в себе кілька етапів та представлений у вигляді циклічної моделі (рис. 1).

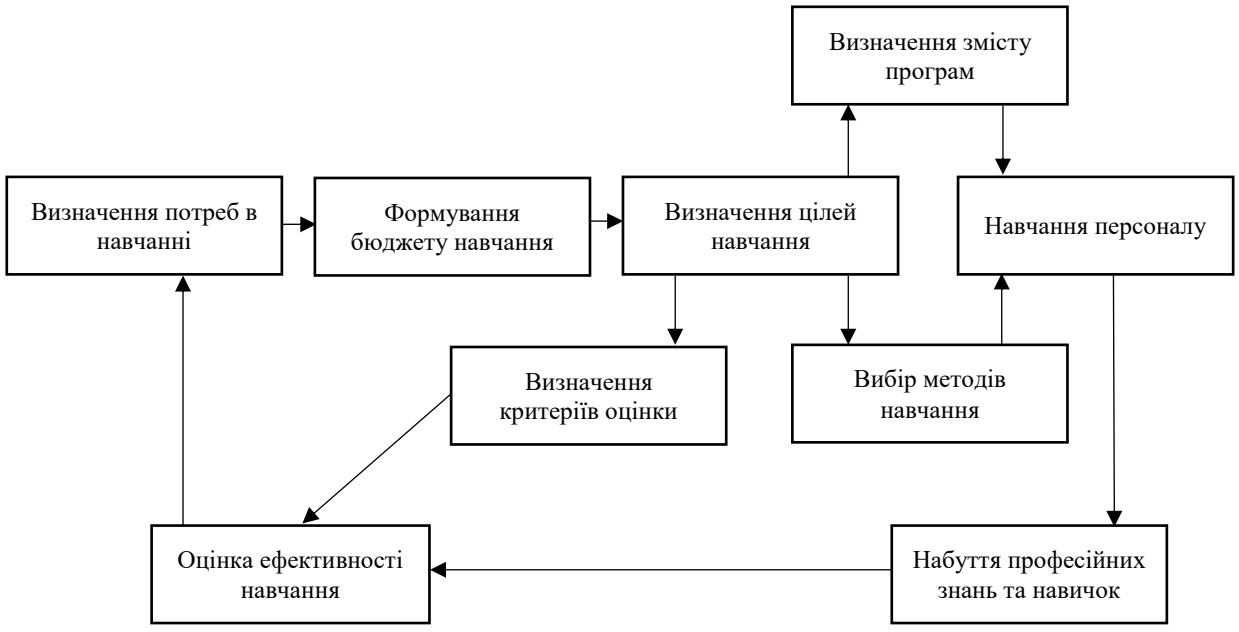

Рис. 1. Процес організації професійного удосконалення працівників підприємства

Процес професійного удосконалення розпочинається з етапу визначення потреб працівника у навчанні, які формуються на основі індивідуальних професійних вимог працівників до навчання, знань, умінь та навичок, а також необхідністю виконання поставлених завдань та обов'язків на підприємстві. [1, с. 72].

Професійне удосконалення працівників пов'язане із досить великими грошовими витратами, тому визначення ресурсів та формування бюджету є важливим етапом у процесі організації професійного навчання.

Відповідно до поставлених цілей аналізують та визначають форми навчання, які мають бути адаптовані до вимог робочого місця, повинні враховувати індивідуальні особливості працівників та потреби організації. Дані вимоги включають в себе:

- мотивацію, яка необхідна для навчання працівників (тобто, що працівник отримає в майбутньому після професійного удосконалення);

- сприятливі для навчання умови (тобто, наявність необхідного обладнання, забезпечення власним робочим місцем та інше);

- знання, які отримують працівники під час навчання потрібно розподіляти на послідовні етапи (тобто, спочатку вивчаються більш прості зрозумілі явища, а потім складніші) [2, с. 105].

Відповідно до поставлених цілей підприємства визначається зміст програми професійного удосконалення. Професійне удосконалення для працівників підприємства повинно базуватися з урахуванням наступних принципів:

- актуальність – матеріал, який подається повинен бути чітким, лаконічним та мати безпосереднє відношення до працівників. Дорослі люди досить важко сприймають абстрактні теми;

- активна участь – працівники повинні активно взаємодіяти у процесі навчання, застосовуючи отримані знання у практичній діяльності під час роботи;

- усвідомлювати та аналізувати вивчений матеріал;

- наявність зворотного зв’язку [4, с. 77].

Професійне удосконалення працівників повинно:

- враховувати наявні здібності працівників, їх інтереси та побажання;

- передбачати чітко встановлені цілі, методи та способи навчання, а також можливість здійснення поетапного навчання;

- створювати сприятливі умови для комфортного клімату та неформального спілкування.

До основних факторів, які спонукають працівників до професійного удосконалення варто віднести:

- бажання працівника зберегти своє місце роботи чи посаду;

- зацікавлення у підвищенні заробітної плати;

- можливість кар’єрного зростання;

- бажання працівника розвивати свої знання, навички, уміння та набувати нових;

- комунікацію з іншими працівниками, налагодження зав’язків [2, с. 107].

Розробка та визначення змісту програм відображає потреби працівників у професійному удосконаленні, здійснюється вибір форм та методів навчання, визначаються терміни проведення, розробляються критерії оцінки ефективності навчання та розподіляються витрати. У підсумку отримується готовий план професійного удосконалення працівників, затверджений вищим керівництвом підприємства [3, с. 140].

Етап навчання персоналу передбачає підготовку, організацію та саме проведення професійного удосконалення. На цьому етапі виявляються проблеми у системі професійного удосконалення, на які варто звернути увагу, щоб уникнути проблем у майбутньому.

Не менш важливим у процесі організації професійного удосконалення працівників є етап оцінки ефективності проведеного навчання. Оцінювання здійснюється з метою визначення того, яким чином працівник досягає очікуваних результатів праці та відповідає встановленим вимогам, які визначаються відповідно до його виробничих завдань.

В сучасному світі існує досить велика кількість методів розвитку професійного удосконалення. У світовій практиці прийнято застосовувати такі методи навчання:

- навчання на робочому місці – це навчання, яке проходить безпосередньо в робочому середовищі, працівник виконує завдання в звичайних для нього умовах роботи. Таке навчання може здійснюватися у різних формах. Характерною ознакою навчання на робочому місці є те, що воно організовано та проводиться спеціально для конкретного підприємства і виключно для співробітників даної організації.

- навчання поза робочим місцем проводиться не на самому підприємстві, а поза його межами. Даний вид професійного удосконалення включає в себе усі види навчання, які здійснюються поза робочим місцем. Навчання поза робочим місцем може бути спрямовано на будь-яку галузь знань та навичок.

- змішані методи, які можна використовувати при будь яких умовах.

У науковій літературі зазвичай виділяють три види професійного навчання персоналу, які включають підготовку кадрів, підвищення кваліфікації кадрів та перепідготовку кадрів.

Підготовка кадрів полягає в планомірному та організованому навчанні, випуску кваліфікованих кадрів у всіх галузях діяльності підприємства. Такі кадри мають досить потужну базу знань, умінь та навичок, а також володіють комунікаційними здібностями.

Підвищення кваліфікації кадрів – це навчання, яке направлене на підтримку і удосконалення рівнянь знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного виконання поставлених завдань відповідно до галузі діяльності.

Перепідготовка кадрів – це професійне навчання працівників, яке проводиться з метою здобуття кваліфікації за іншою суміжною спеціальністю, освоєння нових знань, умінь та навичок, відповідно до потреб підприємства.

Висновки. Отже, професійне удосконалення персоналу підприємства дозволяє вирішувати основні завдання як в інтересах організації, так і в інтересах працівників. Щоб отримати максимальний ефект від професійного

удосконалення необхідно дотримуватися встановленого процесу організації навчання, систематично використовувати форми та методи, у комплексі та постійній взаємодії. Такі дії дозволять підприємству досягти високої якості трудового потенціалу, забезпечать високий рівень прибутковості та конкурентоспроможності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гонська М. Р. Удосконалення кадрової політики торговельних мереж. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2015. Т. 20, Вип. 1(2). С. 69-74.

2. Крушельницька О. В. Мельничук Д. П. Управління персоналом: Навчальний посібник. Видання друге, перероблене й доповнене. К., «Кондор». 2005. 308 с.

3. Пушкар З. М., Пушкар Б. Т. Кадровий менеджмент: Навчальний посібник. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2017. 210 с.

4. Харун О. А. Професійне навчання як засіб розвитку трудового потенціалу персоналу підприємств за умов євроінтеграції. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2019. № 2. С. 73-79.

5. Шмиголь Н. М., Антонюк А. А. Сучасні напрями управління персоналом на підприємствах страхування. Економіка та підприємництво. 2015. № 2 (83). С. 59-63.

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙ В ІНФРАСТРУКТУРУ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Погорелов Дмитро В'ячеславович
Студенти
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Вступ. / Introductions. У періоди відбудови після військових конфліктів, нації стикаються з викликом відновлення свого соціально-економічного потенціалу. У цьому контексті питання розвитку інфраструктури стає критичним елементом успішного відновлення країни та підготовки її до сталого економічного зростання.

Ця дипломна робота призначена вивчити вплив капітальних інвестицій у розвиток інфраструктури на зростання економіки України, зокрема в умовах післявоєнного відновлення. Основною метою дослідження є прогнозування впливу майбутніх інвестицій на рівень валового внутрішнього продукту (ВВП) країни, враховуючи різноманітні аспекти інфраструктурного розвитку.

Актуальність даної теми особливо очевидна для України, яка зіткнулася з серйозними викликами у зв'язку зі збройним конфліктом та потребою відновлення після масштабних руйнувань у багатьох регіонах країни. Вивчення впливу інфраструктурних інвестицій стає важливим кроком у напрямку розуміння та підтримки стратегій, спрямованих на покращення якості життя населення та забезпечення економічного розвитку.

Мета роботи. / Aim. Мета даного дослідження полягає в аналізі впливу капітальних інвестицій у розвиток інфраструктури на соціально-економічний розвиток України після війни.

Дослідження націлене на прогнозування можливого впливу інвестицій на рівень ВВП країни, враховуючи різні види активів та їх орієнтацію на розвиток інфраструктури.

Матеріали та методи./Materials and methods. Методи дослідження передбачають використання статистичних методів аналізу інформації, економетричних моделей, а саме багатофакторного регресійного аналізу, для оцінки впливу та прогнозування можливих ефектів інвестицій.

Інформаційна база дослідження включатиме аналіз наукових робіт, статистичних даних, та офіційних звітів, що стосуються інфраструктурних проектів в Україні.

Результати та обговорення./Results and discussion. У кінцевому підсумку вхідні дані для моделі виглядають наступним чином:

Таблиця 1

Вхідні дані моделі

Рік	Зростання ВВП, %	Будівлі нежитлові, млн грн	Інженерні споруди, млн грн	Транспортні засоби, млн грн
2010	118,5%	37156,6	39062,6	11025,3
2011	121,6%	43135,1	57935,2	17014,0
2012	107,0%	51943,1	61380,3	27015,9
2013	103,3%	50012,5	51844,2	16246,8
2014	107,7%	43056,0	46599,3	13830,4
2015	126,3%	42095,3	50948,7	19650,0
2016	120,4%	51364,6	67517,1	36685,7
2017	125,2%	62501,8	78563,5	60123,9
2018	119,3%	77225,7	111314,8	73926,2
2019	111,7%	94657,1	149153,5	65870,8
2020	105,5%	89694,1	127995,4	50074,6
2021	130,2%	91591,3	167821,7	72719,2

Проведемо регресійний аналіз за допомогою інструменту Excel "Регресія" (Сервіс - Аналіз даних - Регресія) (рис. 1).

SUMMARY OUTPUT						
Regression statistics						
Multiple R	0,90051334					
R^2	0,810924276					
Adjusted R^2	0,740020879					
Standard Error	0,046086106					
Observations	12					
ANOVA						
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Significance F*	
Regression	3	0,072874325	0,024291442	11,43703001	0,002897079	
Residual	8	0,016991433	0,002123929			
Total	11	0,089865758				
	Coefficients	*Standard Error*	*t Stat*	*P-Value*	*Lover 95%*	*Upper 95%*
Intercept	1,486644188	0,071626253	20,75557658	3,04346E-08	1,321473751	1,651814624
X 1 Variable	-1,6087E-05	3,03464E-06	-5,30121391	0,000727323	-2,30852E-05	-9,08938E-06
X 2 Variable	5,75588E-06	1,43596E-06	4,008388527	0,00390382	2,44455E-06	9,0672E-06
X 3 Variable	4,58449E-06	1,25168E-06	3,662659829	0,006376676	1,6981E-06	7,47088E-06

Рис. 1. Виведення підсумків регресійного аналізу

Залежність зростання ВВП від інвестицій в інфраструктуру у вигляді лінійного рівняння багатофакторної регресії має наступний вигляд:

$$Y = 1{,}49 - 1{,}61 * 10^{-5} * X_1 + 5{,}76 * 10^{-6} * X_2 + 4{,}59 * 10^{-6} * X_3$$

З отриманого економетричного рівняння видно, що інвестиції в інженерні споруди та транспортні засоби позитивно впливають на зростання ВВП. Позитивні значення коефіцієнтів цих факторів вказують на пряму пропорціональність між рівнем інвестицій та збільшенням ВВП. Це означає, що збільшення вкладень в інженерні споруди та транспортні засоби може сприяти економічному зростанню.

З іншого боку, від'ємне значення коефіцієнта для фактора "Будівлі нежитлові" може бути інтерпретовано як наявність відкладеного ефекту. Це може вказувати на те, що вплив інвестицій у цей сектор проявляється з затримкою і може вплинути на зростання ВВП у майбутньому.

Також від'ємне значення коефіцієнта для фактора "Будівлі нежитлові" може бути результатом наявності частки соціального сектора, наприклад,

освіти та охорони здоров'я. Інвестиції в соціальну інфраструктуру, ймовірно, не відразу проявляють свій економічний ефект, але в довгостроковій перспективі можуть сприяти сталому розвитку та зростанню ВВП.

Ці інтерпретації підкреслюють важливість аналізу не лише поточного впливу інвестицій, а й їхніх довгострокових наслідків на економічний ріст і розвиток соціальної сфери.

Оцінимо якість моделі, використовуючи різні статистичні показники.

Коефіцієнт детермінації становить 0,81, що свідчить про те, що приблизно 81% змінності залежної змінної узгоджено моделлю і обумовлено впливом включених факторів.

Коефіцієнт множинної кореляції R дорівнює 0,9, що свідчить про високу тісноту зв'язку залежної змінної Y з трьома включеними у модель пояснювальними факторами. Це також свідчить про сильну кореляцію між змінними і підтверджує відповідність моделі.

F-критерій Фішера розрахований для оцінки загальної значущості моделі і дорівнює 11,44. Порівнюючи це значення з критичним значенням $F_{крит}$ (знайденим за допомогою функції FРАСПОБР() для рівня значущості $\alpha = 0,01$), яке становить 7,59, ми бачимо, що $F > F_{крит}$. Отже, нульова гіпотеза відхиляється, і модель приймається статистично значущою.

За допомогою t-статистики Стьюдента оцінимо статистичну значущість окремих параметрів у моделі. Розглянемо критичне значення t-статистики, визначене за допомогою функції СТЬЮДРАСПОБР() для рівня значущості $\alpha = 0,01$, яке становить $t_{крит} = 3,36$.

Порівняємо критичне значення з абсолютними значеннями t-статистики для кожного з факторів. Якщо значення t-статистики для будь-якого фактора перевищує критичне значення за абсолютною величиною, то нульова гіпотеза про статистичну незначущість цього фактора відкидається.

Отже, t-значення для кожного фактора перевищує $t_{крит}$, ми відкидаємо нульову гіпотезу і робимо висновок, що всі пояснюючі змінні є статистично значущими в моделі.

P-значення кожного з факторів суттєво менше за 0,05, що також говорить про статистичну значущість всіх незалежних змінних.

Для отримання загальної оцінки якості моделі за відносними відхиленнями для кожного спостереження визначимо середню помилку апроксимації як середнє арифметичне просте:

$$A = \frac{1}{k}\sum_{i=1}^{k}\left|\frac{y_i - \hat{y}_i}{y_i}\right| * 100\%$$

Таким чином, середня помилка апроксимації становить 2,78%. Це значення свідчить про те, що модель добре вписується в вихідні дані.

Візуально порівняємо фактичні та модельні значення (рис. 2).

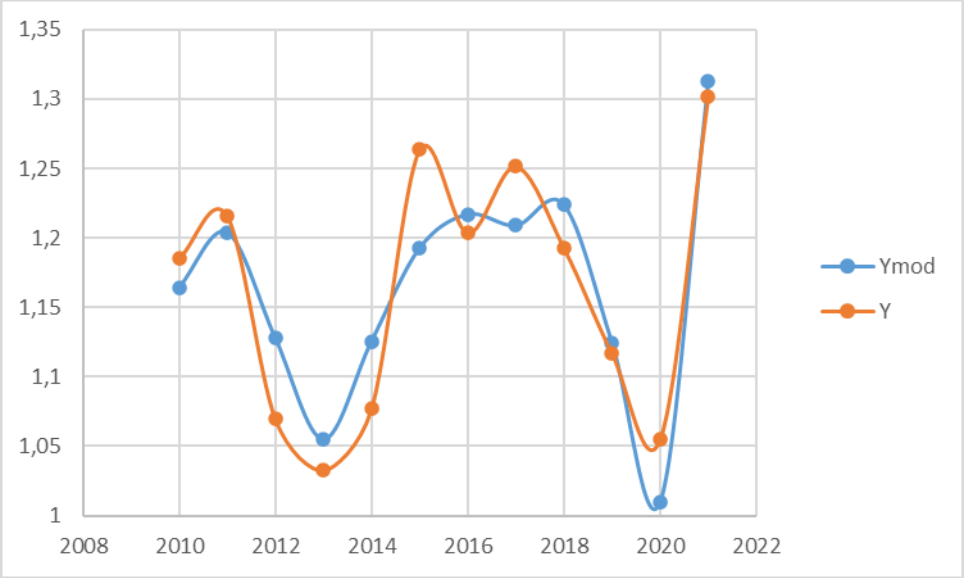

Рис. 2. Рівень росту ВВП України у 2010-2021 роках

На основі візуального порівняння графіків модельних та фактичних даних можна зробити висновок, що побудована модель є ефективною та достатньо точною. Графіки добре узгоджуються, відображаючи високий рівень адекватності моделі до вхідних даних.

Виявлені відмінності можуть бути пояснені випадковими або систематичними відхиленнями, але загалом модель відображає та передбачає тенденції вхідних даних задовільно.

Висновки./Conclusions. У вступі нашої роботи ми ставили за мету розгляд та аналіз впливу капітальних інвестицій у розвиток інфраструктури на економічний ріст України в контексті післявоєнної відбудови. В процесі теоретичного аналізу ми висвітлили існування реальної залежності розвитку економіки країни від рівня капітальних інвестицій. Світовим досвідом було доведено, що інфраструктурні проекти у часи рецесії є одними з найефективніших засобів фіскального стимулювання. І такий підхід може стати рушійною силою для відновлення економіки України, та не лише подолання повоєнної кризи, а й виведення економіки на рівень країн Східної Європи.

Другий розділ нашого дослідження присвячений аналізу руйнувань і втрат, які має інфраструктура України внаслідок воєнних дій. На теперішній час збір інформації щодо втрат проводиться в рамках певних проектів і міжнародних програм, а також місцевими органами самоврядування, науковими та громадськими організаціями. Але ця робота поки що немає системного характеру і потребує розвитку.

У практичної частини нашого дослідження ми розробили багатофакторну регресійну модель, використовуючи економетричні методи. Завдяки цій моделі ми встановили позитивний вплив капітальних інвестицій на економічний розвиток країни. Наш прогноз показав, що інвестиції в післявоєнне відновлення сприятимуть суттевому зростанню рівня ВВП через повну перебудову інфраструктурного комплексу країни.

Аналіз усіх статистичних показників підтвердив значущість моделі і її практичну застосовність. Ця модель є універсальною, оскільки може бути легко адаптована до нових значень ВВП, необхідних інвестицій та курсу валюти на момент завершення війни. Це дозволяє проводити сценарні аналізи, прогнозувати вплив різних факторів та адаптувати модель до мінливих умов.

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Погребняк Анна Юріївна
к.е.н., доцентка
Лопатюк Владислав Сергійович
Студент
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Вступ./Introductions. Інвестиційна діяльність є важливою складовою функціонування будь-якого підприємства. Від обсягів інвестицій залежить оновлення та модернізація основних фондів, впровадження нових технологій, розширення виробництва та підвищення конкурентоспроможності. Разом з тим, інвестиційні рішення підприємств приймаються в умовах впливу численних макроекономічних факторів.

До основних макроекономічних факторів відносять: рівень інфляції, процентні ставки, податкову політику, темпи зростання ВВП, політичну стабільність та інші. Зміни цих показників суттєво впливають на інвестиційну привабливість проектів та загальний інвестиційний клімат в країні.

Ціль роботи./Aim. Дослідження впливу макроекономічних факторів на прийняття інвестиційних рішень вітчизняними підприємствами. Актуальність теми зумовлена необхідністю врахування макроекономічних ризиків при формуванні інвестиційної стратегії компанії.

Матеріали та методи./Materials and methods. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Теоретичну основу склали фундаментальні положення сучасної економічної науки щодо інвестиційної діяльності, представлені у наукових публікаціях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Результати та обговорення./Results and discussion. Інвестиційна діяльність підприємства спрямована на розширення та оновлення його виробничого потенціалу. Вона потребує значних фінансових ресурсів та

пов'язана зі значними ризиками. Тому рішення про здійснення інвестицій приймаються підприємством на основі всебічного аналізу ринкової кон'юнктури та макроекономічних умов.

Основним макроекономічним фактором, що впливає на інвестиційну привабливість проектів, є фаза економічного циклу. На етапі пожвавлення та піднесення спостерігається зростання попиту, що стимулює розширення виробництва. Це робить інвестиції більш привабливими і прибутковими. В період спаду попит скорочується, знижується завантаження виробничих потужностей, що негативно позначається на доцільності нових капіталовкладень [1].

Наступним важливим фактором є рівень інфляції. Високі темпи інфляції знецінюють очікувані у майбутньому доходи від реалізації інвестиційних проектів. Це зменшує реальну віддачу від інвестицій і стримує інвестиційну активність підприємств. Стабільно низька інфляція, навпаки, сприяє довгостроковому інвестуванню [1].

Вагомий вплив на інвестиційні рішення має рівень процентних ставок, оскільки значну частину інвестицій підприємства здійснюють із залученням кредитних ресурсів. Підвищення процентних ставок призводить до подорожчання кредитів, що знижує рентабельність інвестиційних проектів. І навпаки, здешевлення кредитів робить зовнішнє фінансування інвестицій більш доступним [2].

Також, важливу роль відіграє податкова політика держави. Високі ставки податків на прибуток зменшують фінансові можливості підприємств щодо реінвестування прибутку у розвиток. Натомість податкові пільги для інвесторів можуть стати стимулом для активізації інвестиційної діяльності [3].

Коливання валютного курсу впливають на інвестиційні рішення підприємств, що здійснюють імпорт технологічного устаткування та комплектуючих. Зміцнення національної валюти робить їх дешевшими, а послаблення – дорожчими [3].

Крім зазначених факторів, на інвестиційну привабливість впливає також

рівень безробіття. Високе безробіття означає наявність значних вільних трудових ресурсів, що знижує витрати на оплату праці при реалізації іншого боку, воно звужує платоспроможний попит населення, що негативно позначається на очікуваних доходах [4].

Не менш важливі для інвестиційної привабливості політична та соціальна стабільність. Політичні та соціальні потрясіння різко збільшують економічні та комерційні ризики для інвесторів [4].

Окремо треба виділити вплив доступності природних ресурсів, насамперед енергетичних. Високі ціни на енергоносії збільшують витрати виробництва та знижують рентабельність операційної діяльності і інвестиційних проектів підприємств [4].

Для комплексної оцінки впливу макроекономічних факторів на інвестиційну привабливість галузі чи окремого підприємства доцільно використовувати економіко-математичні моделі. Вони дозволяють врахувати взаємозв'язки між різними показниками та провести сценарний аналіз розвитку ситуації. На основі побудованих моделей можна здійснити прогнозування динаміки макроекономічних факторів та оцінити їх вплив на фінансові результати реалізації інвестиційних проектів. Це дозволить приймати виважені інвестиційні рішення з урахуванням очікуваних змін у зовнішньому середовищі [5].

Для побудови адекватних економіко-математичних моделей потрібно мати якісну статистичну інформацію. Тому в умовах України часто виникають проблеми з отриманням достовірних даних для аналізу та прогнозування макроекономічних показників. Це ускладнює застосування сучасних методів моделювання для обґрунтування інвестиційних рішень [5].

Для вирішення цієї проблеми необхідно вжити заходів для підвищення якості макроекономічної статистики в Україні. Зокрема, слід удосконалити методологію збору та обробки статистичних даних на основі міжнародних стандартів. Крім того, потрібно забезпечити більшу прозорість та доступність офіційної статистики для широкого кола користувачів [5].

Висновки./Conclusions. Отже, аналіз і урахування макроекономічної ситуації та тенденцій її розвитку має першочергове значення в обґрунтуванні доцільності та ефективності інвестиційних проектів на рівні підприємства. Від стабільності та сприятливості макроекономічних умов значною мірою залежить активізація інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Їх інвестиційна поведінка є похідною від загальної динаміки розвитку економіки, тому обґрунтування інвестиційних рішень потребує ретельного аналізу та прогнозування макроекономічних факторів впливу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Губський Б. В. Інвестиційні процеси у глобальному середовищі : монографія. Київ : Наук. думка, 1998.
2. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика : навч. посіб. Київ : Знання, 2005.
3. Коляда О. В., Федорчук О. С. Іноземне інвестування в Україні на шляху інтеграції до світового господарства. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2016. № 1.
4. Бирка М. І. Систематизація факторів впливу на залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 9(6).
5. Гайдуцький І. П. Вплив ринкових реформ на залучення прямих іноземних інвестицій у країнах СНД. Економіка та держава. 2011. № 1.

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Погребняк Анна Юріївна
к.е.н., доцентка
Лопатюк Владислав Сергійович
Студент
Національний технічний університет України
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Вступ./Introductions. Сучасний розвиток глобальної економічної ситуації робить тиск на підприємства особливо серйозним. У суворих умовах світової економічної інтеграції для завоювання ринку необхідно провести комплексні поліпшення у всіх аспектах, особливо у розвитку навичок фінансового інвестиційного управління, що може ефективно підвищити ефективність функціонування підприємств та сприяти їхньому сталому розвитку. Зі зростанням конкуренції в економічному та соціальному аспектах функціонування підприємствам стає важливим удосконалювати фінансове інвестиційне управління як засіб сучасного комерційного розширення та довгострокового розвитку. Це є важливим способом підтримки сталого розвитку підприємств. На цій основі дана наукова робота розкриває поточний стан управління фінансовими інвестиціями в підприємствах та визначає стратегію управління фінансовими інвестиціями підприємства в нову епоху [1].

Ціль роботи./Aim. Аналіз сучасних методів та інструментів управління фінансовими інвестиціями підприємств в умовах нестабільності.

Матеріали та методи./Materials and methods. У роботі використано такі методи дослідження: теоретичні та емпіричні. Інформаційною базою дослідження, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених.

Результати та обговорення./Results and discussion.

На сьогоднішній день і фінансування, і управління інвестиціями потребують реформ для підвищення економічної ефективності підприємств. На важливому етапі економічної трансформації підприємства все більше звертають

увагу на фінансові інвестиції. Те, як забезпечити якісне виконання фінансових інвестицій, є актуальною проблемою для українських підприємств. У нових умовах економіки підприємства повинні впроваджувати управління фінансовими інвестиціями для досягнення кращих економічних результатів. Зараз фінансові інвестиції стали важливою частиною розвитку і реформ в Україні. При здійсненні фінансових інвестицій підприємство може проводити конкретні операції відповідно до поточної ситуації, розширювати масштаб підприємства та отримувати більше прибутку. Однак на сьогоднішній день багато підприємств ще мають численні проблеми в операціях та управлінні. Для досягнення більшого розвитку українських підприємств ці проблеми повинні бути вирішені невідкладно [2]

Основними інструментами фінансових інвестицій є акції, облігації, іноземна валюта і т. д. Фінансові інвестиції базуються на надлишковій вартості підприємства як доходу від інвестицій. Фінансові інвестиції призначені для вкладення залишкових коштів підприємства в інвестиції з метою отримання довгострокового, стабільного доходу та управління ринковими коливаннями. Крім того, підприємства можуть здійснювати операції з інвестиційними об'єктами, щоб розширити свій вплив на ринок. Все це пояснює необхідність фінансових інвестицій, і це також проблема, над якою кожне підприємство повинно серйозно задуматись в процесі розвитку. Однак фінансові інвестиції також несуть ризики, такі як ризик несплати, ризик зміни процентних ставок, ризик строку виконання та інші [3].

Економічне середовище стрімко змінюється, і підприємства повинні постійно адаптувати свої системи та стратегії щоб економічно та інноваційно розвиватися в своїй галузі. Успішне підприємство має мати довгострокову інвестиційну стратегію. На початковому етапі фінансових інвестицій слід проводити глибокий аналіз ринку та прогнозувати майбутні зміни. Таким чином, управління фінансовими інвестиціями є важливою частиною розвитку підприємства і важливим показником майбутнього розвитку підприємства [3].

Управління фінансовими інвестиціями розпочинається з внутрішнього

налаштування, оптимізації внутрішньої структури, розроблення внутрішньої системи управління та активного впровадження її положень. Щоб підприємство реалізувало свою стратегію внутрішньої оптимізації, воно повинно проводити комплексне навчання внутрішніх менеджерів, постійно накопичувати знання та робити внесок у економічний розвиток підприємства. Якщо підприємство має достатньо мудрості та знань, щоб використовувати свої можливості фінансових інвестицій, воно може здобути значний капітал для свого розвитку.

В процесі управління фінансовими інвестиціями в умовах нової епохи підприємства стикаються з такими проблемами як відсутність аудиту та нагляду над фінансовими інвестиціями, суб'єктивність прийняття інвестиційних рішень, відсутність висококваліфікованих фахівців управління фінансовими інвестиціями в підприємствах та недостатнє загальне планування фінансових інвестицій. Тому що максимально знизити свої ризики підприємствам необхідно впроваджувати в свої процеси ефективні стратегії покращення управління своїми фінансовими інвестиціями. Такі стратегії мають включати наступні елементи [4]:

1. Створення та впровадження системи ефективного управління фінансовими інвестиціями. Загалом кажучи, управління фінансовими інвестиціями підприємств в умовах сучасності повинно включати п'ять аспектів: по-перше, розробка плану управління фінансовими інвестиціями; по-друге, аналіз та обговорення наукового характеру та доцільності фінансових інвестиційних проектів; по-третє, встановлення розумного розподілу активів; по-четверте, ефективна корекція портфеля цінних паперів; і, по-п'яте, оцінка економічних переваг проекту. Ризики в прийнятті рішень неминучі, і навіть невелика помилка може призвести до неоціненних економічних втрат або навіть банкрутства. Через науковий аналіз ризиків ринку можна підвищити ефективність фінансових інвестицій та мінімізувати ризики підприємств [4].

2. Розвиток команди фахівців, що здійснюють управління фінансовими інвестиціями. Розвиток підприємства далекий від того, щоб покладатися лише на одну особу, потрібна сильна, об’єднана команда, щоб забезпечити

інвестиційне рішення підприємства. Особливо в сучасний час структура людських ресурсів підприємств ще досить слабка, і для підвищення можливостей підприємства необхідно посилити ефективність побудови команди фахівців, що здійснюють управління фінансовими інвестиціями [4].

3. Покращення оцінки потенційних ризиків. Оцінка фінансового ризику є важливою основою управління ризиками функціонування підприємств і є постійно оновлюваною проблемою. Тільки правильно і точно оцінюючи всі види фінансових ризиків, прихованих у зовнішньому середовищі, підприємства можуть уникати ризиків вчасно та ефективно, а також зменшувати втрати, які їх можуть призвести [4].

Висновки./Conclusions. В сучасних умовах компанії повинні здійснювати фінансові інвестиції, якщо вони хочуть досягти подальшого зростання, але компанії, що займаються управлінням фінансовими інвестиціями, також стикаються з багатьма невизначеними ризиками. Управління фінансовими інвестиціями повинно базуватися поглибленні внутрішнього розуміння фінансових інвестицій, створенні системи ефективного управління фінансовими інвестиціями та посиленні оцінки ризиків. З плином часу, в процесі розвитку, підприємства стають учасниками нових історичних етапів розвитку, і характеристики та вимоги кожного етапу відрізняються. Тому компанія повинна посилювати свою здатність до саморегулювання для забезпечення стійкого та здорового розвитку компанії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Киштимова Е. А., Чернишова О. О. Аналіз факторів підвищення якості прибутку в механізм управління організацією / Е. А. Киштимова, О. О. Чернишова // Вектор економіки, 2017. - №3.

2. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 440 с.

3. Гриценко Л. Л., Боярко І. М., Шамкало К. Ю. Методи і методики аналізу фінансового стану: особливості використання для малих підприємств.

Вісник Університету банківської справи. 2019. № 2-3.

4. Лишенко М. О. Аналіз фінансової стійкості підприємства як елементу забезпечення фінансової стабільності роботи підприємства. Вісник Черкаського університету. Серія: Економічні науки. 2018. № 2.

ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ГАЛУЗІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

Сакун В'ячеслав Сергійович,
аспірант
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. Відповідно до сучасних потреб ринку ветеринарної медицини важливого значення набуває використання інноваційних підходів управління підприємствами галузі ветеринарної медицини. До сучасних інновацій управління підприємствами ветеринарної медицини можна віднести клієнтоорієнтований підхід на основі розширеного застосування маркетингових досліджень, користування спеціалізованими програмними продуктами, а також використання новітніх наукових розробок в системі управління підприємствами. Такі сучасні підходи створюють умови для ефективної організації та управління підприємствами галузі ветеринарної медицини.

Мета роботи. Головною метою цієї роботи є визначення та доведення необхідності застосування інновацій в управлінні підприємствами галузі ветеринарної медицини.

Матеріали та методи. У роботі використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах, що дало змогу забезпечити досягнення поставленої мети та вирішення сформульованих завдань, зокрема: діалектичний; синтезу, індукції та дедукції; логіко-аналітичний; наукового абстрагування тощо.

Теоретичною основою дослідження є фундаментальні праці з економічної теорії, наукові здобутки українських та іноземних вчених із проблем інноваційного управління в галузі ветеринарної медицини.

Результати та обговорення. Досвід роботи провідних зарубіжних і вітчизняних підприємств ветеринарної медицини підтверджує пріоритетну роль

застосування інноваційних підходів управління, як механізму узагальнення й інформаційного моделювання ринку послуг ветеринарної медицини. Серед інноваційних рішень в управлінні підприємствами ветеринарної медицини слід виокремити: клієнтоорієнтований підхід із широким використанням маркетингових досліджень, використання спеціалізованого програмного забезпечення та новітніх наукових розробок. Ці підходи дають змогу організовувати і управляти діяльністю підприємств ветеринарної медицини із врахуванням процесів і відносин, які складаються на ринку. Ринкова маркетингова інформація – це комплексне знання ринку, яке включає вивчення факторів, без знання і аналізу яких вірогідність прийняття необґрунтованого, або позитивно-окупного рішення є досить високою [1]. Тому, для підприємств ветеринарної медицини пріоритетною інформацією має бути оперативна цінова інформація на ринках різних рівнів, рівень конкурентоспроможності послуг, про запити споживачів.

Важливою є інформація для підприємств, учасників ринку, щодо новин в галузі ветеринарної медицини, статистичних повідомлень про послуги конкурентів і ціни, комерційні пропозиції. В Україні вже існує ряд маркетингових проєктів, що передбачають і надають підприємствам ветеринарної медицини, відповідно учасникам ринку, таку інформацію: щодо цін, які формуються на ринку послуг; аналізують і прогнозують цінові тенденції та розвиток цінової ситуації на ринку; про круглі столи, виставки, семінари, тренінги, які відбуваються з учасниками ринку; статистичні дані про виробництво, переробку, споживання продукції, прогнозують очікувані зміни; прайс-пропозиції від підприємств, які надають ветеринарні послуги; інформують про законодавчі зміни [2].

Інформаційне забезпечення управління базується на використанні як соціально-економічної, так і наукової інформації. Особливість маркетингової інформації полягає в необхідності вивчення характеристик послуги із врахуванням існуючих і перспективних можливостей ринку, комплексного аналізу всіх його складових. Разом з тим, використання ділової інформації в

системі управління процесами, які відбуваються в ринкових відносинах, вимагають удосконалення і осучаснення методів її збору, аналізу. Дефіцит інформації, необхідної для забезпечення повноти маркетингових досліджень ринку, має місце не тільки тому, що окремі важливі дані не збираються, відповідно і не аналізуються, а й не доводяться до споживачів. В сучасних умовах орієнтація підприємств ветеринарної медицини реальні вимоги ринку спонукає по-новому оцінювати інформаційні маркетингові зв'язки, що сприятиме ефективній діяльності підприємств на основі збалансованого підвищення якості послуг, їх конкурентоспроможності, попиту і раціональному розподілі затрат на всіх стадіях надання.

Висновки. Протягом останніх років у структурі управління підприємств ветеринарної медицини України активно утверджуються підрозділи, пов'язані з впровадженням інноваційних підходів менеджменту. Використання маркетингових досліджень ринку, що дозволяє їм визначати продуману стратегію розвитку підприємств, вдосконалювати підходи до організації виробництва, вчасно аналізувати вимоги споживачів, удосконалювати систему якості послуг, відслідковувати рівні і тенденції надання послуг на ринку. Характерним є також використання інформаційних технологій та програмного забезпечення для роботи персоналу та обслуговування клієнтів. Політика і стратегія формується виходячи з потреб і перспективи розвитку, враховуючи при цьому інтереси і можливості партнерів і запити та оцінки споживачів [3]. І що важливо, це їх цілеспрямована, системна робота по зміцненню своєї участі і позиції на ринку послуг ветмедицини, відпрацювання такої структури управління, яка поєднувала б надання якісної конкурентоспроможної ветеринарної послуги за максимальної, компетентної участі всіх підрозділів, кожного працюючого. Тому і кадрова політика згаданих підприємств формується як пріоритетна складова плану діяльності і перспективного розвитку підприємств [4]. Одним із регуляторних документів діяльності підприємств є маркетинговий план, реалізація якого безпосередньо впливає на формування стратегії управління, впровадження нових видів послуг,

формування їх переліку з урахуванням ситуації на ринку, робити акценти на виключно конкурентоспроможних заходах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гримак А. В., Курилас А. В., Сенишина Т. Є. Інформаційне забезпечення ефективності маркетингу ринку продукції для ветеринарної медицини та тваринництва. *НТБ інституту біології тварин і ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок*. Львів, 2021. Вип. 22. № 1. С. 74-78. DOI: 10.36359/scivp. 2021-22-1.07.

2. Ковальчук В. В. Маркетингова стратегія підприємства: суть поняття, особливості формування в сучасних умовах господарювання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2018. №9. С. 156-165. URL: http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020/i54Dl1knlfgQu5BCrEue. pdf.

3. Організація та економіка ветеринарної справи: навчальний посібник / В. В. Недосєков [та ін.]. К. , 2019. 396 с.

4. Сакун В. С. Соціальний запит на інновації в управлінні підприємствами ветеринарної медицини. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : збірник тез доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених* (м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С.514-515.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Саміленко Ілля Ігорович,
аспірант
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. За сучасних умов воєнного стану, економічної кризи та масових руйнувань через бойові дії, актуальності набуває питання підвищення рівня інвестиційного потенціалу України. Залучення інвестицій є дуже важливим інструментом фінансування не тільки потреб відновлення, а ще й підтримки та розвитку економіки в повоєнний період.

Мета роботи. Головною метою даної роботи є визначення економічної сутності інвестиційного потенціалу країни та доведення необхідності його підвищення на сучасному етапі.

Матеріали та методи. У ході дослідження були використані загальнонаукові, а також спеціальні наукові методи. Це забезпечило досягнення поставленої мети і виконання поставлених завдань. Сере застосованих методів були наступні: аналіз та синтез, індукції та дедукції, логіко-аналітичний, узагальнення, наукового абстрагування, ретроспективного аналізу.

Теоретичний та інформаційний базис дослідження складають фундаментальні наукові праці з економіки, напрацювання українських і зарубіжних вчених та фахівців з питань інвестиційного потенціалу національної економіки.

Результати та обговорення. Поняття інвестиційного потенціалу національної економіки має широкий спектр трактування серед вітчизняних науковців. Проаналізуємо окремі з них, які на нашу думку, заслуговують на увагу.

Кравчун А. С. визначає інвестиційний потенціал країни як результат ефективного управління інвестиційними ресурсами, які включають в себе наукові, фінансові, матеріальні, інтелектуальні види ресурсів [1].

За визначенням Сакун О. С. інвестиційний потенціал являє собою «максимально можливу здатність залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі». При цьому підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки потребує сучасних інноваційних підходів до менеджменту та прийняття управлінських рішень. Авторка також наголошує, що процедури ухвалення таких рішень повинні засновуватись на ґрунтовному системному аналізі економічної ситуації в країні та стратегічному прогнозуванні з урахуванням сформованої інвестиційної стратегії як складової інвестиційної політики країни [2].

Руденко О. А. трактує економічний зміст інвестиційного потенціалу національної економіки через «сукупність ресурсів та їх можливість бути перетвореними на інвестиції для забезпечення потреб національної економіки, що поглиблює роль інвестиційних ринків у напрямі розширення ролі інвестицій у розвитку національної економіки під впливом трансформаційних процесів» [3].

На думку, Москаленко Б. А. інвестиційний потенціал національної економіки напряму залежить від динаміки інвестиційного ринку і є багатокомпонентним поняттям. На рівні з макроекономічними факторами та впливом зовнішніх чинників на стан національної економіки слід враховувати великий перелік інших детермінант, які здійснюють вплив на процес формування, нарощення та реалізацію інвестиційного потенціалу. Визначальними серед них автор вважає інвестиційну діяльність населення, зокрема, його здатність до формування інвестиційного потоку та посилення ринкової інвестиційної активності [4].

Відповідно до вищезазначеного, можемо запропонувати наступне визначення інвестиційного потенціалу національної економіки: це сукупність потенційних можливостей фінансування національної економіки на інвестиційних засадах.

Висновки. Таким чином, поняття інвестиційного потенціалу національної економіки відрізняється різноманіттям варіантів трактування та відсутністю єдиного підходу щодо його визначення. В сучасних економічних умовах, спричинених необхідністю значних фінансових вливань з метою відновлення та підтримки національної економіки, а також повоєнної відбудови, інвестиційний потенціал є ключовим фактором фінансового забезпечення таких потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчун А. С. Інвестиційний потенціал національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2018. Вип.20. Ч.2. С. 174-178.

2. Сакун О. С. Інвестиційний ресурс структурних перетворень в економіці. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 6. (264). Т. 2. С. 182-188.

3. Руденко О. А. Формування інвестиційного потенціалу національної економіки: автреф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: 08.00.03. Черкаси, 2018.20 с.

4. Москаленко Б. А. Соціально-політичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Actual trends of modern scientific research.* Abstracts of the 5th International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2020. С. 21-27.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Сахно Світлана Віталіївна
кандидат психологічних наук, доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Свічкарьова Альона Дмитрівна
Здобувачка
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна

Вступ / Introductions

Закарпаття, що розташоване захищеним карпатським гірським хребтом, стає все більшою перлиною в українській туристичній галузі. Регіон користується сприятливим теплим помірним кліматом, що сприяє розвитку різноманітних галузей, таких як аграрний сектор, виноробство та, основне, туризм. Закарпаття вражає гостей своєю різнобарвною природою та унікальними місцями відпочинку.

Цей регіон пропонує відвідувачам доступ до цілющих мінеральних джерел, які представлені великим різноманіттям. Від унікальної історії регіону та старовинних замків, які чудово збереглися, до активного відпочинку, такого як гірськолижний туризм, екстремальний велоспорт, пара-планеризм і багато іншого. [2]

Однак особливою родзинкою є термальні джерела, які є унікальними в Україні. Санаторії Закарпаття надають туристам та гостям змогу насолоджуватися цим природним даром. З року в рік все більше людей з України та інших країн вибирають цей регіон для відпочинку. Місцеві здравниці приваблюють тисячі відпочиваючих своїм високим рівнем професіоналізму лікарів, сучасним обладнанням для діагностики та лікування.

Закарпаття має розвинену туристичну інфраструктуру порівняно з іншими регіонами України та унікальні кліматичні і бальнеологічні ресурси. Сучасні санаторії розташовані на базі термальних родовищ у містах, таких як

Берегово та Косино, а також використовують мінеральні води в районах Шаян, Кваси, Поляна. Інші популярні місця для оздоровлення включають Карпати, Солотвино, Виноградів, Синяк, Свалява та Сонячне Закарпаття.

Поруч з усіма здравницями розташовані пам'ятники історії та архітектури, які влітку прикрашаються зеленим листям і взимку стають мальовничими гірськими пейзажами. Закарпаття – це не просто туристичний регіон, це місце, де кожен може знайти щось особливе для себе, насолоджуючись чарами природи та оздоровленням.

Мета роботи / Aim

Мета полягає в дослідженні сутності та особливостей рекреаційних комплексів Закарпатського регіону та надання рекомендацій щодо управління ними.

Матеріали та методи / Materials and methods.

Методи дослідження:

1. Аналіз сучасного стану:

– оцінка наявних рекреаційних об'єктів та їхніх характеристик;

– аналіз туристичного попиту та потреб споживачів;

– вивчення наявних тенденцій у розвитку туризму;

2. Соціологічні опитування:

– анкетування серед туристів, місцевого населення та підприємців у сфері туризму;

– вивчення думок та очікувань щодо розвитку рекреаційних комплексів.

3. Географічний аналіз:

– вивчення географічного положення об'єктів, їх взаємодії та вплив на навколишнє середовище.

4. Фінансовий аналіз:

– оцінка ефективності наявних рекреаційних комплексів;

– визначення можливостей фінансування для нових проектів.

5. SWOT-аналіз:

– визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз розвитку

сфери рекреації в регіоні.

Матеріали:

1. Літературний огляд:

– вивчення відомостей з публікацій, наукових статей та звітів про розвиток туризму в Закарпатті.

2. Географічні дані:

– картографічні матеріали для визначення локацій, їх особливостей та зв'язків.

3. Статистичні дані:

– дані туристичних агентств, статистика відвідуваності, обсяги фінансових потоків.

Збір та аналіз цих матеріалів разом із використанням різних методів дозволить отримати комплексний огляд та визначити перспективи розвитку рекреаційних комплексів в Закарпатті.

Результати та обговорення / Results and discussions.

Важливо відзначити, що в останні роки Закарпаття також як і інші регіони, стало притулком для тисяч людей, які постраждали внаслідок подій в Україні – повномасштабної війни росії проти України. Багато з цих людей пережили травми, втрати, і їм потрібна допомога, щоб відновитися та відновити своє життя.

Модернізація рекреаційних комплексів у Закарпатському регіоні може бути одним із способів підтримки цієї верстви населення. Рекреаційні комплекси можуть надавати безпечне та сприятливе середовище, де люди можуть розслабитися, зняти стрес і покращити своє самопочуття. Їх також можна використовувати для надання психосоціальної підтримки, освітніх програм та інших послуг, які можуть допомогти людям відновитися після травм [3].

Способи покращення рекреаційних комплексів у Закарпатському регіоні для підтримки людей, які постраждали від подій в Україні:

1. Створення безпечного та інклюзивного середовища: рекреаційні

комплекси повинні бути безпечними та привітними для всіх, незалежно від їхнього походження чи досвіду. Це має включати забезпечення доступності для людей з інвалідністю.

2. Надання психосоціальної підтримки: рекреаційні комплекси можуть співпрацювати з місцевими організаціями з надання психосоціальної підтримки особам, які пережили травму. Це може включати консультування, групові терапії та інші послуги.

3. Запровадження освітніх програм: рекреаційні комплекси можуть проводити освітні програми з таких тем, як подолання травми, стресостійкість і здорове харчування. Ці програми можуть допомогти людям навчитися самостійно або в колі сім'ї справлятися зі своїми проблемами та покращити своє загальне самопочуття.

4. Запропонувати можливості для волонтерства: це може допомогти людям відчути себе потрібними та дати їм психологічну можливість повернутися до громади, суспільства, покращити свою комунікацію та спілкування.

Модернізація, покращення умов рекреаційних комплексів у Закарпатському регіоні може мати значний позитивний вплив на якість життя людей, які є внутрішніми переселенцями та постраждалими від війни. Надаючи безпечне та сприятливе середовище, де люди можуть розслабитися, відновитися та отримати необхідну професійну та кваліфіковану підтримку, рекреаційні комплекси можуть відігравати важливу роль у процесі їхньої реабілітації.

Висновки / Conclusions.

Закарпатська область має значний рекреаційно-туристичний потенціал, який дає можливість для розвитку різноманітних видів туризму. Серед основних переваг регіону можна виділити наступні:

Природні ресурси: мальовничі гори, ліси, озера, мінеральні джерела, лікувальні грязі.

Історико-культурні ресурси: унікальні пам'ятки архітектури, народної

творчості, традиції.

Географічне положення: близькість до країн Європи, розвинена транспортна інфраструктура.

У сучасних умовах розвитку туризму Закарпатська область має всі шанси стати одним з найпопулярніших туристичних напрямків України. Для цього необхідно вирішити ряд проблем, які негативно впливають на розвиток рекреаційної галузі:

– недостатній рівень інвестицій: для будівництва інфраструктури, розвитку нових видів туризму необхідні значні інвестиції;

– недосконала нормативно-правова база: існуюче законодавство не завжди відповідає потребам розвитку туризму;

– невисока якість туристичних послуг: необхідно підвищувати якість туристичних послуг, відповідаючи міжнародним стандартам;

Для вирішення цих проблем необхідно розробити і впровадити комплекс заходів, які будуть спрямовані на:

– залучення інвестицій: створення сприятливих умов для інвестицій в розвиток туристичної галузі;

– удосконалення нормативно-правової бази: розробка і впровадження законодавчих актів, які відповідають потребам розвитку туризму;

– підвищення якості туристичних послуг: розвиток системи підготовки кадрів, сертифікація туристичних підприємств.

Реалізація цих заходів дозволить створити в Закарпатській області сучасну туристичну індустрію, яка буде приносити значні економічні вигоди регіону і Україні в цілому.

На основі проведеного аналізу можна виділити наступні пріоритетні напрямки розвитку рекреаційних комплексів Закарпатського регіону:

– розвиток гірськолижного туризму: Закарпаття має всі необхідні умови для розвитку гірськолижного туризму, включаючи мальовничі гори, розвинену інфраструктуру, сприятливий клімат;

– розвиток лікувально-оздоровчого туризму: Закарпаття має значні

лікувальні ресурси, які можуть бути використані для розвитку оздоровчого туризму;

– розвиток культурно-пізнавального туризму: Закарпаття має унікальні історичні та культурні пам'ятки, які можуть бути використані для розвитку культурно-пізнавального туризму;

– розвиток сільського зеленого туризму: Закарпаття має мальовничі села з автентичними традиціями, які можуть бути використані для розвитку сільського зеленого туризму;

– розвиток цих напрямків дозволить створити в Закарпатській області різноманітну і привабливу туристичну пропозицію, яка буде відповідати потребам різних категорій туристів [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук, І. Є. Проблеми та перспективи кластеризації туристичної галузі Закарпаття / І. Є. Ковальчук // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Економіка". - Мукачево : Карпатська вежа, 2014. - №1(1). - С.67-71 [Електронний ресурс]: http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1641

2. Стойка С. О. Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі України в умовах економічної нестабільності / С. О. Стойка // Інвестиції: практика та досвід. - 2015. - № 21. - С. 86-90 [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_21_20

3. Охріменко А. Г. Туристичні кластери як перспективні напрями регіонального розвитку / А. Г. Охріменко // Університетські наукові записки. - 2013. - № 1. - С. 495-500. [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Unzap_2013_1_70

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ІННОВАЦІЇ ГОТЕЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сахно Світлана Віталіївна
кандидат психологічних наук, доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Чумак Анастасія Петрівна
Здобувачка
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна

Вступ / Introductions.

Готельний бізнес в Україні переживає значний розвиток, визначений впровадженням новітніх технологій та інновацій. Потреби та очікування сучасних туристів змушують готелі активно адаптуватися до змін, адаптуватися до вимог цифрової ери та балансувати ефективність з екологічною сталістю. Цей аналіз спрямований на розгляд ключових аспектів, що визначають сучасні тенденції в готельному бізнесі, зокрема технологічні інновації, використання штучного інтелекту, мобільні додатки, Інтернет речей, а також екологічну сталість.

Технологічні зміни, що трансформують готельний ландшафт, зображають загальний напрямок ринку до більш інноваційних та клієнт орієнтованих стратегій. Впровадження цифрових рішень, таких як інтегровані системи бронювання та мобільні додатки, не лише полегшує процеси управління, але й надає готелям можливість збирати та аналізувати дані для створення персоналізованих пропозицій для гостей [1].

Мобільні додатки стають ключовим інструментом взаємодії з клієнтами, спрощуючи процес бронювання та надаючи безпосередній доступ до різноманітних готельних послуг. Разом з тим, впровадження штучного інтелекту покликане вдосконалювати персоналізацію обслуговування та оптимізувати управління готелями, щоб забезпечити найвищий рівень задоволення гостей.

Інтеграція Інтернету речей та використання віртуальної та доповненої

реальності спрямовані на створення "розумних номерів" та покращення гостьового досвіду. Зокрема, це дозволяє готелям пропонувати інтерактивні та інноваційні розваги для своїх гостей [1].

У контексті росту екологічної свідомості споживачів, готелі в Україні активно впроваджують енергоефективні технології та звертають увагу на зменшення впливу на навколишнє середовище.

Це визначається використанням світлодіодного освітлення, сучасних систем опалення та вентиляції, а також стратегіями зниження споживання енергії.

Мета роботи / Aim. Мета полягає в аналізі та вивченні новітніх тенденцій та інновацій в готельному бізнесі України. Дослідження спрямоване на розуміння та висвітлення ключових аспектів, що визначають еволюцію готельної індустрії в контексті технологічних трансформацій, екологічної сталості та інноваційних підходів до обслуговування клієнтів.

Конкретні цілі дослідження включають:

Аналіз структури ринку готельних послуг: Розгляд сучасної структури готельного ринку для визначення основних учасників та їх ролі в галузі.

Характеристика специфіки туристичних послуг за класами готелів: Визначення особливостей обслуговування у різних категоріях готелів.

Аналіз факторів, що впливають на розвиток готельної мережі України: Вивчення чинників, які визначають розвиток готельної індустрії в країні.

Значення готельних мереж для готельної індустрії України: Розгляд ролі та впливу готельних мереж на готельний бізнес в Україні.

Аналіз державної політики в галузі туризму та готельної індустрії України.

Матеріали та методи / Materials and methods. Теоретичні методи: аналіз літературних, наукових джерел з проблеми інновацій готельної сфери, узагальнення наявних наукових даних, пов’язаних із проблемою дослідження; аналіз результатів діяльності дослідників з обраної наукової проблематики; абстрагування та конкретизація.

Результати та обговорення / Results and discussions. Сучасний туризм - це складна соціально-економічна система, елементом якої виступає високоприбутковий багатогалузевий виробничий комплекс, званий готельно-туристичною індустрією.

Основною відмінною рисою сучасної економіки є інноваційність. Інновації є потужним стратегічним і антикризовим інструментом. Актуальність інноваційних технологій пояснюється глобалізацією світового ринку, скороченням життєвого циклу товарів, а також необхідністю стратегічного підходу до оновлення якісних характеристик продуктів і послуг [2].

Інновація в туризмі – система організаційно-економічних, науково-дослідних, технологічних та інших заходів і їх результатів, спрямованих на докорінне перетворення і оновлення туристичного продукту, механізму його просування та реалізації з метою досягнення економічного, соціального, екологічного або іншого ефекту [3].

Аналіз новітніх тенденцій та інновацій у готельному бізнесі України можна розглянути через кілька ключових аспектів. Ці тенденції зображають загальний рух готельної індустрії України до більш інноваційних, сталості та орієнтованих на клієнта підходів.

Технологічні інновації в готельному бізнесі України охоплюють широкий спектр цифрових рішень, які трансформують спосіб ведення бізнесу та взаємодії з клієнтами. Впровадження інтегрованих систем бронювання дозволяє гостям легко бронювати номери через веб-сайти готелів, мобільні додатки або сторонні платформи. Це не тільки автоматизує процеси бронювання та управління запитами, але й дозволяє збирати та аналізувати дані клієнтів для надання персоналізованих пропозицій [3]

У сфері готельного господарства комп’ютерні системи резервування готельних місць мають характер національних комп’ютерних мереж або корпоративних мереж бронювання. Система національних комп’ютерних мереж діє дуже ефективно. Бронювання виконують через багатоканальну безкоштовну телефонну мережу, підключену до центрального комп’ютерного

офісу. Центр контролює наявність і рух місць у всіх готелях, що входять до системи. Замовлення, зміни й ануляції виконують швидко і без проблем. За відсутності місць в одному готелі автоматично пропонують розміщення в іншому, що є поблизу .

Мобільні додатки в готельному бізнесі відіграють ключову роль, дозволяючи гостям керувати своїм бронюванням, замовляти послуги та отримувати інформацію про готель. Вони також впроваджують безконтактні технології, які дозволяють гостям використовувати свої мобільні пристрої для доступу до номерів та управління різними функціями в номері [2]

Штучний інтелект (AI) вносить значний вклад у персоналізацію обслуговування, дозволяючи аналізувати переваги клієнтів та надавати індивідуальні рекомендації. Чат-боти, що використовують AI, автоматизують відповіді на часті запитання та допомагають у бронюванні послуг. AI також використовується для оптимізації управління готелем, включаючи аналіз даних про зайнятість, ціноутворення та управління запасами.

Інтеграція з Інтернетом речей (IoT) дозволяє створювати "розумні номери", де все може бути керованою через мобільний додаток. Віртуальна та доповнена реальність використовуються для віртуальних турів по готелю, допомагаючи гостям краще зрозуміти, що вони бронюють. Великі дані (Біг Дата) аналізуються для кращого розуміння поведінки споживачів, оптимізації маркетингових стратегій та підвищення загальної ефективності.

Екологічна сталість у готельному бізнесі України відіграє важливу роль, оскільки галузь прагне зменшити свій вплив на довкілля та відповідати вимогам екологічно свідомих споживачів, які постійно зростають. Впровадження енергоефективних технологій, таких як світлодіодне освітлення, сучасні системи опалення, вентиляції та кондиціювання, а також використання ресурсозберігальних пристроїв, допомагає готелям знизити споживання енергії [3].

Таким чином, інноваційна діяльність підприємств індустрії гостинності реалізується по дуже різноманітних напрямках. Результатами такої діяльності

можна назвати підвищення обсягу продажів, поліпшення якості сервісу й оптимізацію маркетингових витрат. Використання сучасних інноваційних технологій – це шлях не лише до зміцнення ринкових позицій суб'єктів готельного бізнесу, а й до спрощення організації та підвищення комфортності обслуговування гостей.

Висновки / Conclusions. Сучасний туризм і готельно-туристична індустрія активно впроваджують інновації, включаючи цифрові рішення, штучний інтелект, мобільні додатки та Інтернет речей. Ці технології спрощують бронювання та управління готелями, забезпечують персоналізацію обслуговування та сприяють екологічній сталості. Інновації в готельній галузі сприяють підвищенню продажів, оптимізації маркетингу та поліпшенню якості обслуговування, забезпечуючи зміцнення ринкових позицій та задоволення гостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Миронов Ю. Б. Матеріали І Міжнар. наук.-практ. Конф. "Інноваційний розвиток готельно-ресторанного господарства та харчових виробництв". Прага: Oktan Print, 2020. 232 с.– С.186-187.

2. Чорненька Н. В. Інновації в готельному бізнесі. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник, – К.: Атіка, 2006. –264 с.

3. Коркуна О. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу в Україні / Орислава Коркуна, Марія Мичуда // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута). Львів, 2020. – С. 31-34.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ ГАСТРОНОМІЧНИХ ТУРІВ НА ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Сахно Світлана Віталіївна
кандидат психологічних наук, доцент кафедри туризму
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Вступ / Introductions. Одним з усвідомлених та вишуканих видів туризму на сьогоднішній день є гастрономічний туризм. Розвиток його ще не досягнув свого піку, але з кожним роком все більше стає популярним не тільки серед туристів, які є досвідченими та багато подорожують, а серед тих, що подорожують вперше.

Особливістю гастрономічного туризму є те, що він частково входить до кожного окремого виду туризму, позаяк потреба в харчуванні є базовою фізіологічною потребою, і туристи навіть якщо подорожують самі, частіше звертаються до кафе та ресторанів місцевості, яку обрали для подорожі. Головним чинником гастрономічного туризму є бажання туриста отримати задоволення від страв місцевої кухні, при цьому відвідуючи пам'ятки архітектури, та знайомитися з культурою через їжу.

Гастрономічний туризм, як туристичний продукт є багатокомпонентним і охоплює різні сфери життя: економічні, політичні, соціально-психологічні та дозвілля. Тому популяризація цього виду туризму в Україні дасть поштовх до розвитку гастрономічної культури українців, до більш якісної психологічної реабілітації (у післявоєнний період) та як слідство зростання економічних показників.

Мета роботи / Aim. Метою дослідження є аналіз сучасного стану гастрономічної індустрії в Україні, окреслення перспективних засобів щодо поліпшення ситуації на туристичному ринку в реалізації та просуванні гастрономічних турів по Україні на основі традицій національної кухні.

Матеріали та методи / Materials and methods. Для проведення дослідження використано наступні методи: теоретичний для вивчення наукових

праць з питань перспектив розвитку гастрономічного туризму в Україні; системно-структурний аналіз для упорядкування термінології; узагальнення; моделювання для розробки заходів щодо просування гастрономічних турів на українському туристичному ринку.

Результати та обговорення / Results and discussions.

Історія української кухні налічує сотні років, пройшовши шлях від простих коржів і затірки до страв високої молекулярної кухні у вигляді морозива з сала та борщу. Як вид, український гастрономічний туризм тільки набирає обертів як з економічної точки зору, так і за популярністю та пріоритетністю серед населення.

Організація українського ресторанного господарства виявляє спрямування на сталий розвиток інфраструктури в усіх формах гастрономічного господарювання ресторанів класичної кухні до автентичних традиційних кнайп та корчом і закладів швидкого харчування — фастфуду.

За період пандемії Covid-19 з березня 2020 року до квітня 2021 року внутрішній туризм зазнав значного просідання. Було припинено роботу біля чотирьох тисяч закладів ресторанного господарства, що склало 20,7 % від 18636 одиниць і скоротилася до 14786 закладів станом на січень 2021 року. За статистичними даними, ресторатори понесли втрати кількістю 0,5 млрд $, що говорить про скорочення місткості ресторанного ринку майже на 30% станом на 2020 рік [1].

З 2021 року український ресторанний бізнес почав відновлюватися переважно в столиці та Харкові. Внутрішній туризм отримав значний прогрес: туристи, які звикли подорожувати за кордоном були вимушені переорієнтувати свої туристичні уподобання і подорожувати Україною. Найбільш привабливими регіонами стали Закарпатська область (Ужгород, Мукачево, Косино, Берегово, Боржава, Свалява, Поляна, Шаян), Львівська область: Трускавець, Моршин, Східниця, гірсько-лижні курорти: Тисовець, Розлуч, Славське, Волосянка та ін.), Київська область: Біла Церква, Конча-Заспа, Миронівка, Пуща Водиця, Ірпінь та ін.), Черкська область — м. Умань, парк

Софіївка, Корсунь-Шевченківський, озеро Бучак та ін.); Івано-франківська: гірськолижний курорт Буковель, м. Яремче, с. Микуличин та ін.) Запорізька-о. Хортиця, Донецька — Святогірськ, Маріуполь, та ін.

Під час турів відбувалося знайомство не тільки с місцевими ландшафтами, архітектурою, а і місцевою кухнею. Кожен регіон має свої кулінарні традиції – страви, які передавались з покоління до покоління. Найвідомішою українською стравою рахується “борщ”.

Спеціалізованою установою Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури ЮНЕСКО 1 липня 2022 року було внесено український борщ до списку нематеріальної культурної спадщини, що потребує охорони. Це рішення мало розглядатися в 2023 році, але у зв'язку з загарбницькою війною ЮНЕСКО винесло це питання на розгляд та ухвалило раніше. За словами Олександра Ткаченка — міністра культури та інформаційної політики України — українська кухня тісно пов’язана з історією та культурою. Він називає борщ елементом “об’єднання та національної ідентифікації всіх українців”, позаяк кожна українська родина у всіх областях країни має свої унікальні рецепти борщу. Міністр вважає, що борщ без виключення має асоціюватись тільки з нашою Україною [2].

Важливими чинниками розвитку гастрономічного туризму в його сучасному стані є:

– здоровий спосіб життя: все більше людей у всьому світі звертають увагу на якість свого харчування, фізичних навантажень, занять спортом, балансу випитої чистої води та психологічно здорових розваг і помірної інтелектуальної праці, якості свого сну;

– проблеми екології: людство занепокоєне чистотою повітря, якістю вироблених і вирощених продуктів, води та ін.;

– зростання доходів населення: витрати на продукти харчування, різні види відпочинку збільшуються і як наслідок тенденція до росту чека на їжу під час відпочинку в турах та подорожах у порівнянні з чеком витрат на харчування вдома;

– поширення кулінарного блогерства, фото-колажів страв в мережі Інтернет, соціальних мережах Instagram, Facebook, Instagram та ін.;

– ведення каналів на платформі YouTube;

– зростаюча кількість світових кулінарних шоу, наприклад “Майстер-Шеф”(великий кулінарний проект) заснований у 1990 році у Великий Британії, та з 2011 року в Україні на каналі СТБ);

– популяризація шеф-кухарів міжнародного рівня;

– створення всесвітньо-відомих кулінарних шкіл та їхніх мереж (Le Cordon Bleu, Франція);

– покращення та модернізація інтер'єрів та екстер'єрів ресторанів, вишукана якісна кухня, наявність “Мішленівських зірок”;

– відвідування відомих ресторанів відомих шеф-кухарів;

– підвищення престижу національних кухонь;

– інтерес до екзотичних страв, дегустація відомих та вишуканих напоїв;

– святкування весіль, корпоративи, професійні зустрічі та проведення переговорів у готелях та ресторанах з високою кухнею;

– підвищення економічних показників в туристичній галузі, за рахунок збільшення туристичних потоків (але в ситуації України туристичні потоки кардинально зменшилися у зв'язку з війною). Динамічного розвитку набуває українська національна кухня в межах гастрономічної індустрії, що виводить на якісно новий рівень повагу до України і представленість на туристичному просторі світової мапи. Спостерігається поступова глобалізація становлення та швидкого розвитку в багатьох країнах світу української ресторанної інфраструктури — українських кафе та ресторанів.

Причиною є вимушена масова міграція українців з початком повномасштабного вторгнення 24.02.2022 року.

Науковці стверджують, що Україна починає активно розвивати спрямованість туристичної та гастрономічної діяльності. Винні тури по Закарпаттю, Одесі, Миколаївській області. За даними досліджень, Україна входить до п'ятірки європейських країн, де розвивається винний туризм.

Винний туризм як вид гастро-туризму плекає величезні перспективи розвитку і не залежить від сезонності [3].

Поєднання сільського (зеленого туризму) з винним туризмом має всі підстави для подальшого розвитку та розширення гастрономічної сфери туризму [4].

Дослідження показують, що особливо привабливим в останній час є екотуризм у поєднанні з гастрономічними турами.

Висновки / Conclusions. Отже, перспективами розвитку та просування гастрономічних турів на ринку України може стати: збільшення туристичних потоків завдяки тим місцевостям та регіонам, де місцеві громади застосовують впровадження автентичної культури, національної кухні в проведення фестивалів, ярмарок, кулінарних майстер-класів, можливість навчання в сучасних кулінарних школах; святкувань у формі фольклорно забарвлених народних гулянь та інтерактивних форм відпочинку з анімацією.

Поліпшення подібних заходів з використанням креативних підходів, залученням інвестицій, забезпечить укріплення економічного росту туристичної галузі України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Rutynskyi M., Kushniruk H. (2022). Restaurant industry in the tourist city of Eastern Europe: Post-COVID-19 perspectives – The case of Lviv, Ukraine. In Borges A. et al. (Eds). [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%86/Downloads/Restaurant-Industry-in-the-Tourist-City-of-Eastern-Europe-Lviv-Ukraine2022.pdf

2. О. Ткаченко. Український борщ внесено до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО. Сайт Міністерства Культури та інформаційної політики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mcip.gov.ua/news/ukrainskyy-borshch-vneseno-do-spysku-nematerialnoi-kulturnoi-spadshchyny-yunesko/

3. Мірзодаєва, Т. В. Вітчизняна практика розвитку гастрономічного

туризму / Т. В. Мірзодаєва, С. П. Батиченко, В. Є. Батун // Часопис картографії. 2019. – Вип. 20. – С. 100-110.

4. Асоціація сприяння розвитку гастрономічного та винного туризму [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://agvt.nuft.edu. ua

ІСТОРІЯ МИТНОЇ СПРАВИ

Сивоус Максим
Студент
Кравчук Роман
Доцент кафедри управління та адміністрування ІФННІМ
Івано-Франківський навчально-науковий інститут
менеджменту західноукраїнського національного університету
м. Івано-Франківськ, Україна

Мета

Мета даної роботи полягає у вивченні та аналізі історії митної справи як важливого аспекту функціонування країни та суспільства. Зокрема, детально розглядаються різні історичні епохи, починаючи від давнього світу і закінчуючи сучасністю, з фокусом на впливі митної справи на економіку, політику та культуру країн. Також досліджуються ключові ролі митниць у важливих історичних подіях та їх сучасні функції, такі як регулювання якості та безпеки товарів, боротьба з контрабандою та використання сучасних технологій у митних послугах. Заключне обговорення спрямоване на розуміння та визначення викликів та можливостей, які стоять перед митними органами у майбутньому, враховуючи глобалізацію та інновації в міжнародній торгівлі.

Вступ

Митна справа – це важливий аспект функціонування будь-якої країни і суспільства в цілому. Ця історія митної справи, розпочавши в давні часи, пройшла численні етапи розвитку, вплинула на економіку, політику і культуру країн. В цьому рефераті ми детальніше розглянемо історію митної справи, зосереджуючись на минулому та її ролі в різних історичних періодах, а також додаємо цікаві факти про митницю в давньому світі, середньовіччі та Ренесансі.

Епоха 1:

Давній світ

Давні цивілізації, такі як стародавні Єгипет, Сумер і Месопотамія, мали власні системи митного контролю. Перші згадки про мито можна знайти в

кодексах законів Хаммурапі в Стародавній Вавилонії. У Стародавньому Єгипті митниці розташовувалися на кордонах країни та контролювали ввезення та вивезення товарів. Мито було не лише засобом оподаткування, але і контролем якості товарів, що перетинали кордон. Цікавий факт полягає в тому, що в Стародавньому Єгипті митниці мали свої власні бюрократичні структури і писарів, які здійснювали облік товарів та збирали митні збори.

Епоха 2:

Середньовіччя та Ренесанс

Середньовіччя було періодом, коли митні обов'язки стали важливим засобом фінансування для феодалів та королівських скарбниць. Митні пункти були встановлені на кордонах феодальних володінь, де вони ставали перешкодою для ворогів і одночасно збирали збитки з торгівлі. Під час середньовіччя митниця могла бути важливим об'єктом оборони та контролю за торгівлею. Цікаво, що в деяких випадках митниці були побудовані у формі монументальних фортець, які слугували як оборонні споруди. За Ренесансу в Європі митна справа отримала новий імпульс завдяки збільшенню міжнародної торгівлі, що розвивалася завдяки відкриттям нових морських шляхів та відкриттям Америки. Нові товари, які надходили з інших континентів, потребували більш обсяжних митних операцій. Митниці Ренесансу стали не лише місцями збору мит, але й центрами обміну та торгівлі. На їхніх аукціонах продавалися екзотичні товари, що раніше були незнайомі європейцям, такі як шовк, спеції, дорогоцінні метали та камені. Саме через митниці Ренесансу в Європі з'явився широкий доступ до товарів із всього світу, що стимулювало культурний та економічний обмін.

Епоха 3:

Індустріальна революція та сучасність

З індустріальною революцією, яка розпочалася в 18-19 столітті, митна справа отримала новий рівень складності. Збільшення обсягів товарів, що пересуваються через кордони, вимагало сучасних методів митного контролю. Виникла потреба в розвитку митно-тарифної політики для захисту

внутрішнього виробництва та регулювання зовнішньої торгівлі. Митниці стали важливими економічними центрами, які сприяли спрощенню процедур та збільшенню обсягів торгівлі. Наприклад, в ході індустріальної революції величезні фабрики потребували постійного завозу сировини та вивезення готової продукції, і митні послуги стали необхідною складовою ланцюга постачання. У 20 столітті митна справа стала важливим інструментом регулювання міжнародної торгівлі. З підписанням різноманітних торговельних угод і створенням митних союзів між країнами, такими як Європейський Союз, митна справа набула нового формату та вимагає постійного адаптування до змін у глобальній економіці. Цікавий факт полягає в тому, що історія митниці включає в себе розгляд не лише митних правил і податків, але й відомі випадки, коли митниці були місцями важливих подій та визначальних зустрічей політиків та дипломатів. Наприклад, на початку 20 століття митниця на російському кордоні стала місцем переговорів під час Віденського конгресу, який визначав майбутнє Європи після Наполеонових війн.

Епоха 4:

Сучасність та майбутнє

Сучасна митна справа вже не може обмежуватися лише фінансовими обов'язками. Вона стала інструментом регулювання якості та безпеки товарів, які перетинають кордони. Триває процес інтеграції митних послуг в інтернет-простір, що спрощує митне оформлення та забезпечує більшу доступність для підприємців та громадян. Важливою стала боротьба з контрабандою та транскордонною злочинністю. Цікавий факт про сучасність полягає в тому, що митниці активно використовують сучасні технології, такі як рентгеновські апарати та системи розпізнавання облич, для виявлення контрабанди та заборонених товарів. Майбутнє митної справи пов'язане із збільшенням міжнародних торговельних відносин, розвитком інноваційних технологій та посиленням співпраці між країнами. Митні органи повинні бути готові до викликів глобалізації та постійно адаптуватися до змін. Наприклад, однією з майбутніх тенденцій є використання штучного інтелекту та

автоматизованих систем для аналізу та обробки даних, що сприятиме зменшенню бюрократії та прискоренню митних процедур. Також важливим завданням є розробка міжнародних стандартів і угод, які спростять та зроблять більш передбачуваною міжнародну торгівлю.

Висновок

Історія митної справи свідчить про її постійну еволюцію та адаптацію до змін у світі. Від стародавніх цивілізацій до індустріальної революції, аж до сучасних викликів глобалізації, митна справа завжди відігравала важливу роль у розвитку економіки та політики. На сучасному етапі митна справа стала складнішою і більш глобальною, і знання її історії допомагає розуміти сучасні виклики та можливості, які стоять перед митними органами у наш час. Розвиток митної справи не зупиняється, і майбутнє принесе нові виклики та можливості, на які митні органи будуть відповідати, забезпечуючи контроль, безпеку та підтримку торгівлі.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Скрипник Галина Олексіївна,
к.е.н., доцент
Киричук Вадим Володимирович,
здобувач другого рівня вищої освіти
Державний податковий університет,
м. Ірпінь, Україна

Вступ. Світові тенденції демократизації і децентралізації є характерними особливостями сучасного розвитку економіки. У міжнародній практиці, місцеві органи влади мають широкий функціонал повноважень, що необхідні для забезпечення добробуту тієї чи іншої громади. Проте, проблема фінансової децентралізації була та є ключовим питанням щодо формування стратегічного розвитку нашої держави на перспективу. Можливість адаптації зарубіжного досвіду із врахуванням специфіки розвитку України дає можливість удосконалити вже існуючу модель децентралізації. Разом з тим, використання міжнародного досвіду зменшує допущення управлінських помилок і підкреслює важливість економічного і соціального розвитку територіальних громад.

Важливим аспектом вивчення зарубіжного досвіду у контексті реалізації фіскальної децентралізації є дослідження системи оподаткування. Організація оподаткування на рівні місцевих органів влади в різних країнах залежить від ряду факторів: форми бюджетного устрою, рівня централізації бюджетних коштів у процесі розподілу фінансових ресурсів, стратегічних напрямів розвитку країни.

Метою роботи є розкриття основних тенденцій фіскальної децентралізації в розвинутих зарубіжних країнах та адаптація деяких її елементів до реалій України.

Матеріали і методи. У процесі дослідження було використано офіційні джерела статистичних даних та проведено аналіз системи оподаткування різних

країн. Застосовувались наступні методи дослідження, як: теоретичне узагальнення, абстрагування, аналіз, синтез, групування.

Результати та обговорення. Дослідженнями у напрямку адаптації і удосконалення міжнародного досвіду фіскальної децентралізації до вітчизняних реалій займалися вітчизняні науковці: Головатюк Ю., Дем'янюк А. В., Кузькін Є. Ю., Кульчій І. О., Кузьмак О. М., Шишко О. В. та багато інших.

Незважаючи на існування великої кількості наукових доробок вчених, питання впровадження даного досвіду децентралізації та результатів реформи в Україні залишаються недостатньо висвітленими.

При формуванні доходів місцевих бюджетів основну увагу варто приділити ролі місцевих податків у регіональній політиці України. Основні підходи розвинених країн світу до організації системи оподаткування на місцевому рівні відображені на рисунку 1.1.

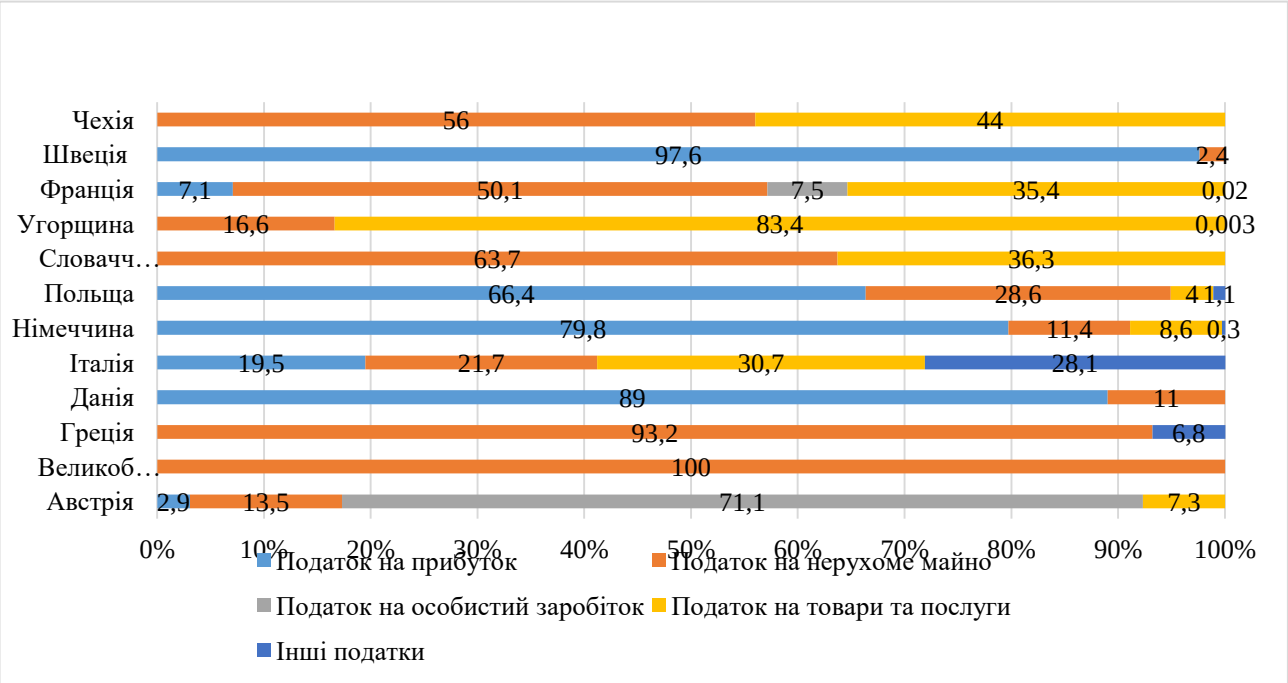

Рис. 1.1. Структура податкових надходжень місцевих податків країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку у 2022 році, %

Джерело: [1]

Цікавим з точки зору унікальності є досвід Великобританії у формуванні

доходної частини місцевих бюджетів. Вся маса податкових платежів на місцевому рівні формується за рахунок майнового податку. Окрім Великобританії, значну роль у формуванні місцевих бюджетів майновий податок відіграв у таких країнах, як Греція – 93,2 %, Словаччина 63,7%, Чехія-56%.

В країнах Європи з високим рівнем життя вирішальну роль відіграють прибуткові податки: Швеція – 97,6%, Данія – 89%. Дані країни характеризуються високим рівнем прибутковості (доходності) та гарантованим рівнем соціального забезпечення населення [2].

Всі місцеві податки в економічно розвинених країнах світу можна умовно поділити на чотири групи:

1. Власні місцеві податки, які встановлюються та сплачуються на території територіальної громади. До даної групи можуть відноситись як прямі, так і непрямі податки: податок на прибуток корпорацій, майнові, земельні, промислові, особисті прибуткові податки, місцеві акцизи, автомобілі та професії.

2. Надбавки до загальнодержавних податків, які у кінцевому підсумку залишаються у розпорядженні місцевих органів самоврядування.

3. Плата за послуги, які надаються місцевими органами влади: користування газопроводом, водою, електроенергією, каналізацією, засобами зв’язку тощо.

4. Економічні податки, які відображають політику місцевих органів самоврядування [3].

Враховуючи досвід країн з розвиненою ринковою економікою податки можна поділити на дві категорії: податки, які надходять до державних бюджетів та розподіляються на місцевому рівні та податки, що повністю залишаються на місцевому рівні. До першої категорії відносяться:

- загальнодержавний корпоративний податок Японії акумулюється до державного бюджету, а потім розподіляється на місцеві рівні;
- частина коштів від податку на додану вартість, майнового та

прибуткового податку в Норвегії розподіляється між комунами;

- прибутковий та майновий податок у Швеції відносяться до загальнодержавних;

- доходи місцевих бюджетів Естонії формуються частково за рахунок частини загальнодержавних податків та дотацій з державного бюджету;

- прибутковий податок в Італії сплачується юридичними та фізичними особами, акумулюються на державному рівні та в повному обсязі розподіляються між місцевими бюджетами.

До другої категорії відносяться наступні податки:

1. до складу місцевих податків у Франції відносять: податок на сім'ю, туристичний збір, на землю, на професію, на продаж будівель, використання комунікацій тощо;

2. в Естонії до основних місцевих податків відносять: місцеві податки, кредити, орендна плата за використання муніципальної власності, доходи від продажу муніципальної власності;

3. базою для формування місцевих бюджетів Японії є наступні місцеві податки: підприємницький, корпоративний муніципальний та зрівнювальний;

4. місцевий прибутковий податок у Швеції є основою для формування місцевих бюджетів.

5. В Італії місцеві бюджети формуються за рахунок прибуткового податку та податку на рекламу, яка розміщена в громадських місцях. Розмір рекламного податку не однаковий, залежить від виду реклами та фінансового становища муніципалітету [4, с. 187].

Досвід розвинених країн світу демонструє значний фіскальний потенціал майнового оподаткування. Запровадження в Україні майнового податку дав позитивний ефект, однак на практиці існує ряд перешкод для його ефективного використання:

1. в структурі майнового податку наявні мало ефективні фіскальні елементи, зокрема: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та транспортний податок. На рівні органів місцевого самоврядування вони є

малоефективними;

2. відсутність зацікавленості органів влади у зростанні ставок податку на майно, відмінне від земельних ділянок;

3. Недостатня якість адміністрування майнового податку. Податкова ставка не враховує розташування майна, базою нарахування є не ринкова вартість майнового об'єкта, а його площа.

Зважаючи на досвіт формування доходів місцевих бюджетів зарубіжних країн можна стверджувати, що лише обмежена кількість країн формує бюджетні ресурси за рахунок 1 – 3 податків. Переважна більшість держав використовує значно більшу кількість податкових надходжень: Австрія, Італія, Німеччина, Польща, Словаччина, Угорщина, Франція.

З точки зору структури місцевих бюджетів України особливої ваги набуває податок на доходи фізичних осіб. Зміна його статусу із загальнодержавного на місцевий дозволила б зберегти фіскальну спроможність регіонів. В свою чергу, Волохова І. пропонує три варіанти зарахування ПДФО до складу місцевих податків [1]:

- *1 варіант* – переведення ПДФО до склад місцевих податків з використанням пропорційних ставок, на розмір яких мають впливати органи місцевого самоврядування. Це дозволить сформувати конкурентні переваги у територіальному напрямку щодо оподаткування ПДФО.

- *2 варіант* – ставку ПДФО можна розділити на загальнодержавну та місцеву. Частка доходів відповідно до загальнодержавної ставки перераховується до державного бюджету, доходи за місцевими ставками – до відповідних місцевих бюджетів. Даний варіант кардинально не здатний спричинити масштабні зміни, однак дозволить створити більший обсяг бюджетних повноважень відносно органів місцевого самоврядування. До негативних аспектів даного варіанту можна віднести труднощі, що можуть виникнути у зв’язку з адмініструванням даного податку.

- *3 варіант* – використання попереднього механізму із застосуванням прогресивної шкали оподаткування на місцевому рівні. Це дозволить зменшити

залежність місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів та збільшить фінансову автономію місцевих органів самоврядування.

В умовах воєнного стану України актуальним є питання введення податку на розкіш. Частина податку може бути акумульована за рахунок майнового податку, відмінного від земельної ділянки. Базою оподаткування має стати вартість об'єкта нерухомості залежно від територіального розташування майна, наявної інфраструктури, кількості об'єктів оподаткування у власності платника податку.

Не зважаючи на можливі зміни у сфері оподаткування, важливим напрямом ефективного регіонального розвитку в Україні є застосування комплексного підходу. До основних напрямів подальшого розвитку варто віднести [5-6]:

- забезпечення постійного рівня економічного зростання на регіональному та державному рівнях, створення додаткових робочих місць, зниження податкових ставок оподаткування податку на доходи фізичних осіб по відношенню до незахищених верств населення. Для врівноваження доходів населення рекомендовано використовувати прогресивну шкалу оподаткування;

- відміна нецільових бюджетних трансфертів через механізм стягнення податку на доходи фізичних осіб з використанням довготривалих диференційованих податкових ставок;

- розширення повноважень місцевих органів самоврядування у сфері адміністрування податків.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що місцеві бюджети є ключовою ланкою бюджетної системи. Від ефективності організації регіональної фінансової політики залежить рівень життя населення та його соціальне забезпечення, ступінь інноваційно – інвестиційної активності підприємств, зростання рівня добробуту суспільства. Податки є одним з вагомих інструментів регулювання ринкової економіки. Їх розподіл в межах бюджетної системи дозволяє забезпечувати виконання бюджетних повноважень, впливаючи при цьому на соціально – економічну сферу країни.

Однак, не зважаючи на ефективність податків як інструменту перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, його використання без усієї сукупності інструментів фінансового механізму може негативно впливати на розвиток місцевих органів самоврядування.

У довоєнний період податки виконували одну з основних функцій - фіскальну. Такий підхід до організації бюджетно - податкової політики, на нашу думку є хибним, оскільки податки не виконували стимулюючої функції, що відобразилось на темпах економічного зростання.

В умовах сучасних реалій та необхідності пошуку додаткових джерел фінансування важливим напрямом подальшого розвитку України є пожвавлення інноваційно – інвестиційної активності регіонів. Регіональна інноваційно – інвестиційна політика повинна містити у своєму складі наступні елементи [7]: підтримка інноваційної активності на рівні підприємств (виробничі, фінансові чи інші типи інноваційного розвитку); фінансування інноваційних проєктів на рівні регіонів з використанням методів державно - приватного партнерства; використання податкового стимулювання інноваційної активності на рівні регіону; створення наукових осередків із залученням безпосередніх виробників продукції або послуг; формування інноваційного конкурентного середовища.

Отже, забезпечення відповідного рівня регіонального розвитку дасть можливість органам місцевого самоврядування використовувати нові фіскальні інструменти – податки з економічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волохова І. С. Формування доходів бюджетів за рахунок податку на доходи фізичних осіб в Україні. *Трансформаційна економіка*. 2023. №3. URL: https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/download/25/26

2. Бачо Р. Й., Потокі Г. Ф., Иллар Е. Й. Зарубіжний досвід становлення системи місцевого оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 33. URL: http://www.visnyk-

econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/4.pdf

3. Сошка Н. В. Суперечності та перспективи розвитку системи місцевого оподаткування в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=783

4. Канєва Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку території. Проблеми економіки. 2023. Т. 55. Вип. 1. С. 185–191.

5. Польова О. Л. Міжбюджетні відносини як інструмент механізму розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2022. No 39.

6. Аналіз вирівнювання доходної спроможності місцевих бюджетів в умовах воєнного стану: сучасний стан та оцінювання нових підходів. URL: https://decentralization.gov.ua/

7. Рогозян Ю. Інноваційна траєкторія розвитку регіональної економіки як стратегічного фактору відновлення територій в умовах війни. *Економіка та суспільство.* 2023. № 47. URL: file:///C:/Users/%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F/Downloads/2091-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2014-1-10-20230213.pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛІ ПОРТФЕЛЮ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Смоляр Любов Гаврилівна
к.е.н., професор
Стрельський Денис Васильович
Студент
НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» м. Київ, Україна

Вступ. / Introductions. Активізація інноваційної діяльності на промислових підприємствах є важливим аспектом стратегічного розвитку у сучасному бізнес-середовищі. Сталі зміни у технологічному ландшафті, підвищена конкуренція та зростаючі вимоги споживачів ставлять перед промисловими підприємствами завдання постійного інноваційного вдосконалення. Інноваційна активність є доцільним та перевіреним інструментом розвитку промислових компаній. Одним з методів управління інноваційною активністю та, відповідно, розвитком підприємств є модель портфелю інноваційних проектів.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є дослідження концепції моделі портфелю інноваційних проектів та її можливості активізувати інноваційну діяльність промислового підприємства.

Матеріали та методи./Materials and methods. При дослідженні моделі портфелю інноваційних проектів була використана робота Смоляр Л. Г. та Лободзинської О. Ю., а також робота Шамоти Г. М., яка дослідила підходи до організації моделі.

Результати та обговорення. / Results and discussion. Інноваційний проект – це проект, спрямований на вирішення завдань, пов'язаних із створенням чи впровадженням інновації. Характеристики інноваційних проектів включають наявність фінансової інформації щодо капітальних вкладень, можливість припинення на ранніх етапах при невеликих фінансових

втратах, а також характеризуються багатокритеріальністю та значним рівнем невизначеності, отриманою якісною оцінкою. [1]

Відбір проектів для включення в портфель - це процес формування портфеля проектів, що є однією з важливих завдань для будь-якої компанії. У портфель проектів включають лише ті, які оптимально використовують ресурси при обмеженнях і відповідають стратегічним цілям організації. Формування портфелю проектів враховує ряд параметрів, серед яких можна виділити взаємозв'язок між проектами, стійкість портфелю та завдання, що вирішується. [1]

Це означає, що проекти, які можуть перетинатись в процесі свого створення та доведення цінності до кінцевого споживача, будуть більш пріоритетні, за такі, які не мають даної властивості. Але об’єднуючим фактором може бути не лише спільна інфраструктура, а й спільні завдання, оскільки при таких умовах може бути знайдений спільний альтернативний підхід, але відбутись синтез проектів.

Ефективне управління портфелем інноваційних проектів (ПІП) передбачає застосування принципів системності, науково обґрунтованого підходу, можливості порівняння та вибору альтернатив при ухваленні управлінських рішень. Основний ефект спрямований на інноваційний розвиток, врахування об'єктивності, уважності до деталей, врахування правового аспекту управління, уважного оцінювання ризиків та збереження та розвитку конкурентних переваг. [2, с. 9]

Саму модель управління портфелем інноваційних проектів можна розділити на 4 кроки [1]:

- Визначення структури портфелю проектів
- Аналіз та планування впровадження проектів у портфель.
- Уточнення портфелю проектів.
- Реалізація та оперативне керування портфелем проектів.

Для управління портфелем інноваційних проектів може бути використаний комплексний масштабний підхід, який буде враховувати різні

сценарії розвитку подій (рис. 1):

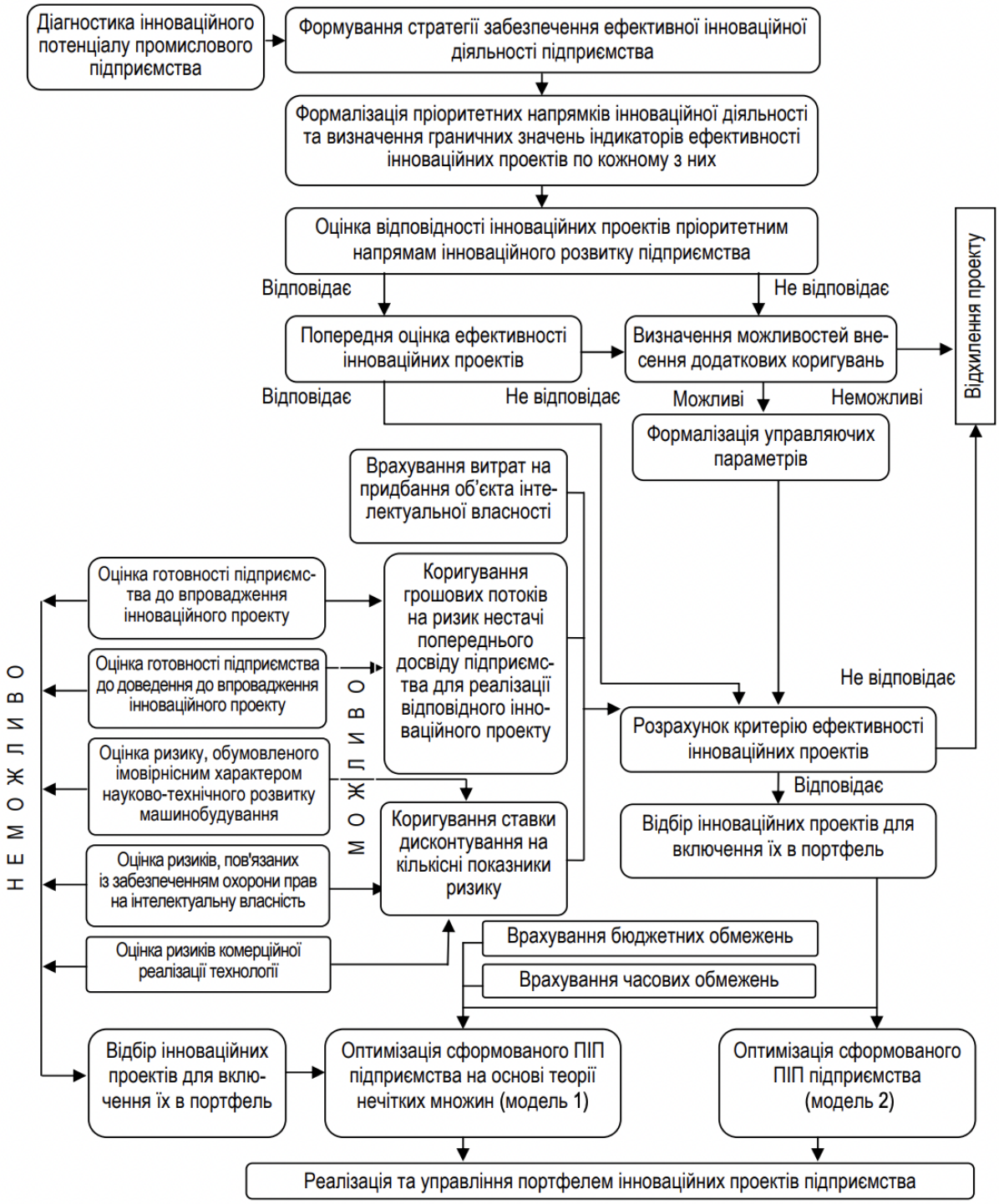

Рис. 1. Багаторівневий комплексний підхід до формування та реалізації портфелю інноваційних проектів.

Джерело: [2, с. 10]

Базою та складниками запропонованої моделі можна визначити наступні елементи:

- формування стратегії та альтернатив

- пріоритезація
- діагностика
- оцінка ризиків
- коригуючі дії
- формалізація
- оптимізація

Всі ці елементи приводять до реалізації портфелю інноваційних проектів на промисловому підприємстві та, з рештою, до управління ним.

На промисловому підприємстві ця модель є максимально прикладною, особливо, якщо ніша, в якій підприємство здійснює свою діяльність, є активно прогресуючою. Тому імплементація даної моделі є доцільною та обов’язково стане корисною

Висновки./Conclusions. Проаналізована інформація надає чітке розуміння того, що модель портфелю інноваційних проектів є досить добре вивченою та має хороше інформаційне забезпечення для можливості імплементації.

Взаємозв'язок між складом і якістю портфеля інноваційних проектів та конкурентоспроможністю підприємства, його позицією на ринку і прибутковістю діяльності є очевидним. Саме тому доцільність впровадження моделі є високою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лободзинська О. Ю., Смоляр Л. Г., Управління Портфелем Інноваційних Проектів Підприємства: Стаття: Науковий вісник Херсонського державного університету: 2015. - 185 с.

2. Шамота Г. М., Формування Портфелю Інноваційних Проектів Промислових Підприємств: Автореферат: Сумський Державний Університет: 2010. - 8-10 с.

МОДЕЛЮВАННЯ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНОГО МАКРОЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Су Руї,
PhD студент кафедри статистики
і економічного прогнозування
ХНЕУ ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна

Введення. В нестабільних умовах розвитку економіки країн сввту важливим для господарюючих суб'єктів стає питання формування ефективної системи підтримки та прийняття рішень (СППР). При формуванні СППР проводиться комплексне дослідження впливу складноструктурованого макроекономічного оточення і факторів внутрішнього середовища на поточну конкурентну позицію підприємства на ринку і виявлення умов і можливостей його подальшого успішного розвитку у високо мінливих умовах перебігу економічних процесів. Макросередовище підприємства об'єднує в собі чинники й умови, що перебувають поза підприємством та існують незалежно від нього, але впливають або можуть впливати на його функціонування. Загальною рисою макроекономічного середовища є необхідність підприємства пасивно чи активно адаптуватися до його збурень. За умови, що макросередовище має дві підсистеми – середовище загального та середовище найближчого оточення, реакції підприємства на їх збурення різні. До збурень загального макросередовища підприємств має адаптуватися пасивно, бо це середовище неконтрольоване для нього й представляю обєктивні економічні умови його функціонування; до збурень макросередовища найближчого оточення підприємства адаптується активно, тобто може впливати на нього завдяки своїм трансакціям та взаємодії з контрагентами. Аналіз двох підсистем макроекономічного середовища є процесом, за допомогою якого менеджери контролюють зовнішні по відношенню до підприємства фактори з метою передбачати потенційні загрози і можливості, що дозволить підприємству

досягти цілей його розвитку і сформувати ефективну истему підтримки та прийняття управлінських рішень.

Мета роботи. Метою роботи є розробка аналітичного забезпечення та визначення трендів розвитку загального макроекономічного середовища підприємств України та Китаю.

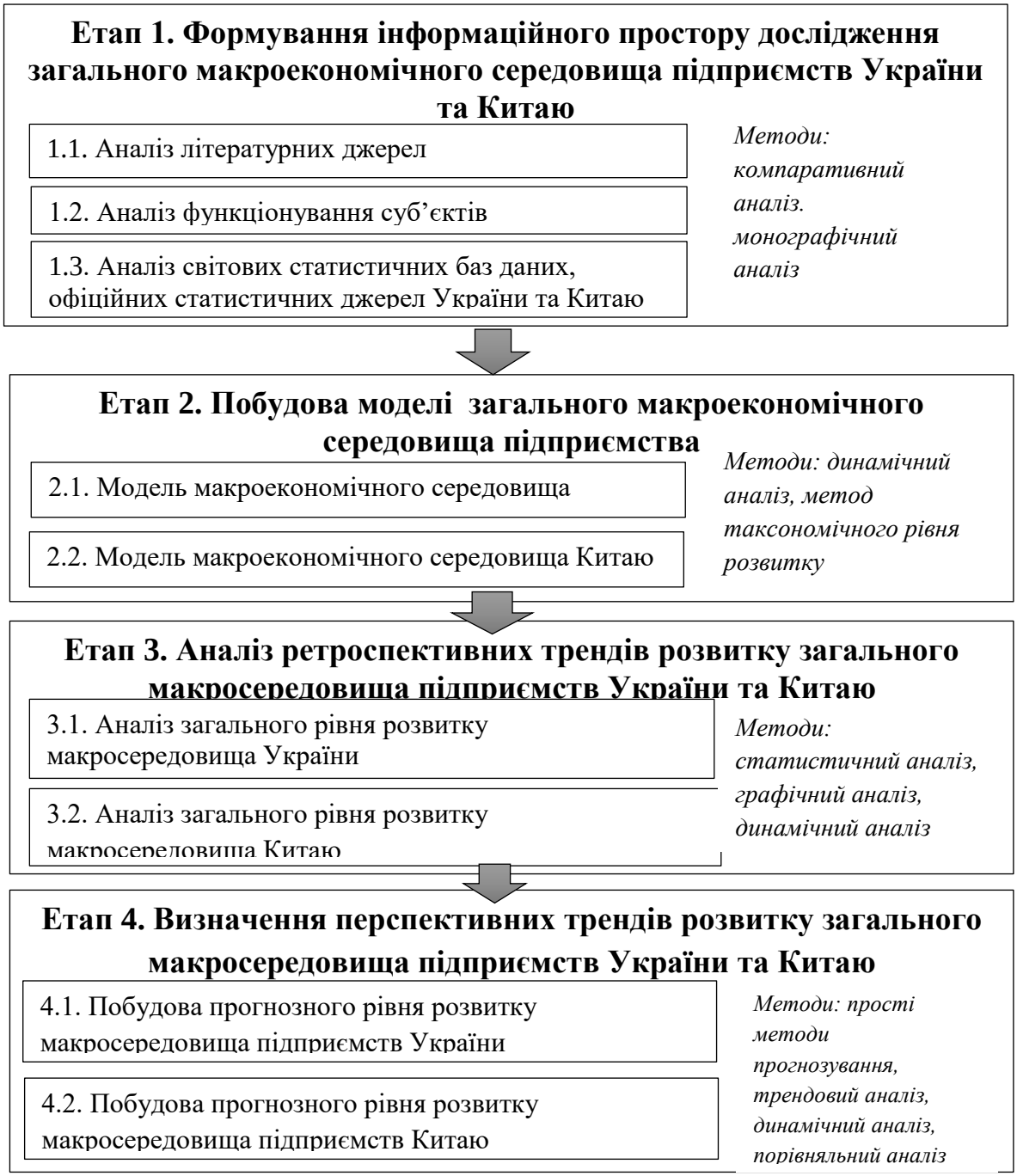

Рис. 1. Алгоритмічна модель аналізу загального макросередовища підприємств України та Китаю

Матеріали і методи. Дослідження тенденцій розвитку макроекономічного середовища підприємств України та Китаю відбувалось у

декілька етапів, які представлені на рис. 1.

Результати і обговорення. *Етап 1. Формування інформаційного простору дослідження макроекономічного середовища підприємств України та Китаю.* На даному етапі, використовуючи компаративний та монографічний аналіз, сформований перелік показників, які описують загальне макросередовище країни.

Ці показники мають віддзеркалювати основні макроекономічні тенденції розвитку країни, до яких підприємства адаптуються пасивно, тобто перебіг цих процесів впливає на їх діяльність об'єктивно і підприємства мають їх враховувати при розробці своїх управлінських реакцій. В якості інформаційного простору дослідження обрано наступні індикатори: ВВП на душу населення, млн. дол. США (ВВП); валова додана вартість у фактичних цінах, млн. дол. США (ВДВ); експорт, тис. дол. США (Е); імпорт, тис. дол. США (І); чисті прямі іноземні інвестиції в поточних цінах, млн. дол. США (ЧПІ); рівень інфляції, % (РІ); рівень безробіття, % (РБ); індекс споживчих цін на товари та послуги, %(ІСЦ).

Етап 2. Побудова моделі загального макроекономічного середовища підприємства. Для побудови моделі загального макроекономічного середовища використовувався таксономічний метод рівня розвитку за методикою Плюти. Результатом даного методу є інтегральний показник, який синергетично поєднаю в собі вплив багатовимірного економічного простору дослідження. Значення інтегрального показника є нормованим та варіюються в діапазоні [0÷1]. Економічна сутність значень показника наступна: чим ближче значення інтергального показника до 1, тим вище рівень економічного розвитку країни.

Модель макроекономічного середовища підприємства представлена у вигляді кортежу:

$$I_{macro} =< ВДВ; ВВП; Е; І; ЧПІ; РІ; РБ; ІСЦ >$$

В табл. 1 представлено динаміку інтегрального показника рівня розвитку загального макросередовища підприємств України та Китаю за період з 2010 по 2022 роки.

Таблиця 1

Результати розрахунку інтерального показника рівня розвитку макросередовища України та Китаю

Рік	Інтегральний показник рівень розвитку загального макросередовища підприємств України	Інтегральний показник рівень розвитку загального макросередовища підприємств Китаю
2010	0,59	0,12
2011	0,67	0,12
2012	**0,78**	0,25
2013	0,74	0,29
2014	0,43	0,33
2015	0,14	0,38
2016	0,39	0,36
2017	0,38	0,42
2018	0,50	**0,45**
2019	0,61	0,44
2020	0,54	0,33
2021	0,59	**0,45**
2022	0,59	0,34

Дані таблиці 1 свідчать про те, що ретроспективний рівень розвитку загального макросередовища підприємств двох країн має нестабільну тенденцію, що пов'язано з соціально-економічною та політичною ситуацією в країнах.

Етап 3. Аналіз тенденцій рівня розвитку загального макросередовища підприємств. Використовуючи динамічний та графічний аналіз, проведено аналіз ретроспективних трендів зміни інтегрального показника для України (рис. 2). та Китаю (рис. 3).

Рис. 2. Динаміка зміни інтегрального показника розвитку загального макроекономічного середовища підприємств України

Дані представлені на рис. 2 свідчать про те, що до 2015 року підприємства України мали нестабільний динаміку розвитку загального макроекономічного середовища, що здійснювало вплив на їх діяльність. Політична ситуація (революція Гідності 2013 р. та вторгнення росії до Луганської та Донецької областей 2014 р.). спричинила зниження рівня загального макроекономічного розвитку України. Починаючи з 2016 року в країні розпочався процес відновлення економічного розвитку, який у 2022 р. був зламаний воєнною агресією росії проти України. Зрозуміло, що національні підприємства мали адаптуватися до таких флуктуацій відповідно до своїх ресурсних обмежень.

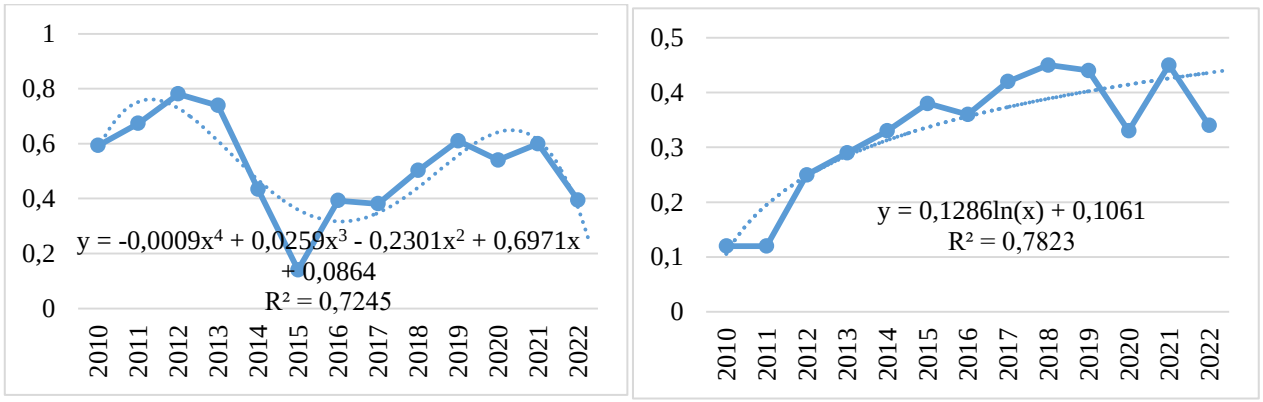

Рис. 3. Динаміка зміни інтегрального показника розвитку загального макроекономічного середовища підприємств Китаю

Дані на рис. 3 дозволяють зробити висновок, що загальне макроекономічне середовище підприємств Китаю має стабільну позитивну динаміку розвитку, починаючи з 2012 року до 2020 року. З 2020 року по теперішній час відбуваються не суттєві коливання в розвитку загального макроекономічного середовища підприємства. Це свідчить про те, що економіка Китаю розвивається стабільно та створює різноманітні можливості стійкого функціонування для китайських підприємств.

Етап 4. Визначення перспективного рівня розвитку загального

макросередовища підприємства. З метою визначення перспективного рівня розвитку макроекономічного середовища підприємств України та Китаю та враховуючи нестабільність трендів розвитку країн, в роботи використовувалися методи економетричного прогнозування та прості методи прогнозування за темпами (рис. 4).

а) **б)**

Рис. 4. Прогнозні моделі інтегрального показника розвитку макроекономічного середовища підприємств України (а) та Китаю(б)

Дані представлені на рис. 4 свідчать про те, що в 2023 році інтегральний показник розвитку загального макроекономічного середовища підприємств для України мають негативну динаміку до зменшення що зумовлено військовим станом в країні (0,346), а для китайських підприємств очікується тенденція до збільшення економічної активності в країні (0,44). Тобто відповідно до отриманих даних китайські та українські підприємства мають формувати тактику своєї поведінки в національному ринковому середовищі.

Висновки. Українські та китайські підприємства спрямовані на забезпечення сталої траєкторії економічної поведінки на основі оптимального залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів та механізмів розвитку. Однак слід зазначити, що китайським підприємствам притаманне, насамперед, власне прагнення до забезпечення самодостатності. Це пов'язано з тим, що Китаю притаманна активна роль уряду в економіці, що зумовило сформування сприятливого інвестиційного клімату та дозволило залучити значну кількість іноземних інвестицій; потужний розвиток інфраструктури, покращення міжнародних торгових відносин. Проведене дослідження розвитку

макроекономічного середовища підприємств показало, що зовнішнє середовище українських суб'єктів господарювання перебуває у стані динамічних трансформацій. Це змушує керівництво підприємств розробляти та застосувати нові стратегій зростання, оновлення моделей розвитку та корегування економічної поведінки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАННОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Беспрозвана, В. О. (2023). Аналіз зовнішнього середовища та перспектив розвитку підприємства.

2. Карачина, Н. П., Лазарчук, О. В., & Ганзієнко, Н. І. (2008). Методологічні аспекти моделювання економічної поведінки підприємств. Вісник Вінницького політехнічного інституту, 14-19.

3. Офіційний сайт Всесвітнього банку // Режим посилання: https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators

4. Шибаєва, Н. В. (2002). Особливості економічної поведінки суб'єктів господарювання в умовах ринкової трансформації економіки. Автореферат дис... к. е. н. Спеціальність, 8(01).

5. Pluta Wieslaw (1989). Comparative multivariate analysis in econometric modeling / Wieslaw Pluta. - Moscow: Finance and Statistics, 1989. - 174 p

6. Rayevnyeva O., Brovko O., Su Rui. Computer-Mathematical Modeling of the Influence of the Macro-Environment on the Economic Behavior of the Enterprise. 2023 7th International Symposium on Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies (ISMSIT) DOI: https://doi.org/10.1109/ISMSIT58785.2023.10304994

7. Rayevnyeva O., Touzani T. Models of forecasting of enterprise's behavior in non-stationary external environment. Studies of Applied Economics, Vol.38, No3(1) (2020). P.1-15 Doi: http://dx.doi.org/10.25115/eea.v38i3%20(1).3998

8. Rayevnyeva O., Brovko O., Filip S., Aksonova I., Derykhovskay V. Management and modelling of the industrial enterprise's crisis situations. Problems and Perspectives in Management, Volume 18, Issue №1, 2020. - pp. 192-205 doi: http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(1).2020.17

УДК 657

ЗДІЙСНЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ З ОБОРОТУ

Сук П. Л.,
д.е.н., професор, професор кафедри
обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ
Національного університету
біоресурсів і природокористування України
“Ніжинський агротехнічний інститут”,
м. Ніжин, Україна

Вступ. На підприємствах в процесі діяльності можуть виникати витрати, що здійснюються у одному періоді, а відносяться на фінансові результати у наступних періодах. Такі витрати називають витрати майбутніх періодів (далі-ВМП).

ВМП є активами, тобто ресурсами, контрольованими підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Аллокацію (від англ. *allocation – розподіл, розміщення*) ВМП між наступними періодами виконують за певними методами. Можна застосовувати, наприклад, метод розподілу ВМП на основі податку з обороту.

Податок з обороту подібний до податку на додану вартість і податку з продажу, що стягуються з вартості валового обороту підприємства. Проте, на відміну від них, податком з обороту можуть обкладатися проміжні та інвестиційні товари.

Податками з обороту іноді називають багатоступінчасті податки з продажів, які встановлюються на більш ніж одному рівні виробництва та розподілу, без пільг щодо податків, сплачених на попередніх етапах. З міркувань адміністрування та простоти такі податки базуються на валових надходженнях; отже, оподатковувана вартість на кожному етапі включає суми,

що були оподатковувані на попередньому етапі (а також податки, вже сплачені на попередніх етапах) [1].

Податок з обороту існував у Радянському Союзі і в Україні з 1931 р. до 1992 р., коли був запроваджений податок на додану вартість [2; 3; 4].

Мета – розглянути перспективи використання методу розподілу ВМП на основі податку з обороту.

Щоб визначити річну суму розподілу ВМП за методом на основі податку з обороту потрібно помножити суму розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який обчислюють діленням фактичного або планового обсягу податку з обороту за окремі періоди на плановий обсяг податку з обороту за увесь період.

Розподіляють ВМП за методом на основі податку з обороту за допомогою формул:

$$РСРВМП = СРВМП \times КРВМП,$$

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$КРВМП = ПФПО : ППО,$$

де ПФПО – плановий або фактичний обсяг податку з обороту за окремі періоди; ППО – плановий обсяг податку з обороту за увесь період.

Вирахунок методу розподілу ВМП на основі податку з обороту можна проводити за іншим варіантом:

$$РСРВМП = ПФПО \times КРВМП;$$

$$КРВМП = СРВМП : ППО.$$

Метод розподілу ВМП на основі податку з обороту можна обчислювати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

На прикладі розподілимо ВМП за методом на основі податку з обороту.

Приклад. Сума ВМП – 82000 грн, строк розподілу 10 років. За це час планується одержати 360000 грн податку з обороту, у тому числі: за 1-й рік-72000 грн, за 2-й рік – 65000 грн, за 3-й рік – 54000 грн, за 4-й рік – 47000 грн, за 5-й рік – 38000 грн, за 6-й рік – 25000 грн, за 7-й рік – 20000 грн, за 8-й

рік – 17000 грн, за 9-й рік – 14000 грн, за 10-й рік – 8000 грн.

Коефіцієнти розподілу становлять: за 1-й рік – 0,2000 (72000 : 360000 = 0,2000), за 2-й рік – 0,1806 (65000 : 360000 = 0,1806), за 3-й рік – 0,1500 (54000 : 360000 = 0,1500), за 4-й рік – 0,1306 (47000 : 360000 = 0,1306), за 5-й рік – 0,1056 (38000 : 360000 = 0,1056), за 6-й рік – 0,0694 (25000 : 360000 = 0,0694), за 7-й рік – 0,0556 (20000 : 360000 = 0,0556), за 8-й рік – 0,0472 (17000 : 360000 = 0,0472), за 9-й рік – 0,0388 (14000 : 360000 = 0,0388), за 10-й рік – 0,0222 (8000 : 360000 = 0,0222).

Обрахунок методу розподілу ВМП на основі податку з обороту за 1-м способом (від початкової суми) сформовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Списання ВМП на наступні періоди за 1-м способом (із початкової суми ВМП) методу на основі податку з обороту

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок з обороту, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	82000	72000	0,2000	16400
2	82000	65000	0,1806	14809
3	82000	54000	0,1500	12300
4	82000	47000	0,1306	10709
5	82000	38000	0,1056	8659
6	82000	25000	0,0694	5691
7	82000	20000	0,0556	4559
8	82000	17000	0,0472	3870
9	82000	14000	0,0388	3182
10	82000	8000	0,0222	1821
х	Разом	360000	1	82000

[авторська розробка]

За даними таблиці 1 можна сказати, що при використанні 1-го способу (із початкової суми ВМП) методу на основі податку з обороту сума ВМП за 10 років розподілилась повністю.

Узагальнення інформації, щодо застосування 2-го способу (із залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з обороту наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Списання ВМП на наступні періоди за 2-м способом (із залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з обороту

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок з обороту, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	82000	72000	0,2000	16400
2	65600	65000	0,1806	11847
3	53753	54000	0,1500	8063
4	45690	47000	0,1306	5967
5	39723	38000	0,1056	4195
6	35528	25000	0,0694	2466
7	33062	20000	0,0556	1838
8	31224	17000	0,0472	1474
9	29750	14000	0,0388	1154
10	28596	8000	0,0222	28596
х	Разом	360000	1	82000

[авторська розробка]

Аналіз даних таблиці 2 свідчить про те, що при застосуванні 2-го способу (із залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з обороту, в останньому році ВМП не розподілились і була включені у склад витрат періоду.

Результати і обговорення. ВМП є особливим видом витрат, що відносяться на рахунки прибутків і збитків наступних періодів.

ВМП відображаються у формі № 2 Балансу, у його Активі, розділі ІІ “Оборотні активи”, статті № 1170 “Витрати майбутніх періодів” [5; 6; 7].

Згідно Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності ВМП – це витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [7, п. 2.36].

До ВМП відносяться витрати, пов’язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Облік ВМП ведуть на рахунку 39 “Витрати майбутніх періодів”. За

дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, а за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [8; 9].

ВМП потребують розподілу на наступні періоди. Для цього використовують певні методи.

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за допомогою методу на основі податку з обороту.

Податок з обороту – це непрямий податок, що накладається на вартість реалізованих товарів, а також на проміжні та інвестиційні товари. Податок з обороту включається в ціну товару і сплачується при його купівлі покупцем продавцю, який зобов'язаний сплатити цей податок в бюджет. До різновидів податку з обороту відносяться податок на додану вартість і податок з продажу.

Обрахунок розподілу ВМП за методом на основі податку з обороту можна робити за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової (поточної) суми ВМП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. McLure C. E., Häuser H. K. Sales tax. (13 грудня 2023) // Encyclopaedia Britannica. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://www.britannica.com/money/topic/sales-tax.

2. Васильчук В. В. Історія розвитку податку на додану вартість в Україні // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2019. – № 12. Електронний ресурс. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/162.pdf.

3. Шморгун Л. Г. Податки з обороту і на додану вартість: порівняльні характеристики в контексті практичного застосування // Журнал "Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку". – 2011. – № 2. – С. 233–244. Електронний ресурс. – Режим доступу : https://nonproblem.net/wp-content/uploads/2019/12/2011_02_233.pdf.

4. Податок на додану вартість. (9 листопада 2023). – Електронний ресурс.

Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Податок_на_додану_вартість.

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text.

8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text.

9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Сурду Олександр Васильович,
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Сурду Святослав Васильович,
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний університет
водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна

Вступ. / Introductions. В часи невизначеності, які доповнені в Україні російською агресією, активізація людського розвитку виступає не лише як мета, а й як засіб руху вперед. Використання трьох ключових можливостей людського розвитку, а саме, здорового довголіття, освіченості та гідного матеріального рівня життя, є чинниками забезпечення повоєнного розширеного відтворення української економіки.

Війна загальмувала людський розвиток України та відкинула економіку у розвитку на роки назад.

Тому сьогодні Україна має рухатися значно швидше, і не лише протистояти сьогодні ворогу, а й будувати нову економіку у відповідності до європейських стандартів, стимулювати людський розвиток, як запоруку того, щоб стати цивілізованим партнером світової спільноти, зокрема, і у сфері управління персоналом малого підприємства [1].

Проблема управління персоналом малого підприємства в умовах сучасних викликів недостатньо вивчена і потребує дослідження. Адже сучасні кризові умови змін та трансформацій вимагають нових підходів. Цим і обумовлюється актуальність зазначеної проблеми.

Мета роботи. / Aim. На основі аналізу вивченої літератури окреслити особливості управління персоналом малого підприємства в умовах сьогоденних викликів.

Матеріали та методи./Materials and methods. Управління персоналом частина функціональної сфери кадрового господарства як основного механізму організації.

Серед наукових доробок щодо проблеми управління персоналом малого підприємства в умовах сучасних викликів можна виділити праці Кравець І. М., Білик Т. Л. Питання системи управління трудовим потенціалом на підприємстві досліджували Мутерко Г. М, Сорока О. В.

На думку дослідниці Тимошенко В. Б., управління персоналом – це склад- ний і багатогранний процес, який вимагає від керівників гнучкості, знань та навиків при- ймати рішення у швидкому темпі змін. Час від моменту «планування» до моменту «дія» суттєво скоротився. Сьогодні перед керівниками компаній стоїть велика кількість глобальних викликів, які потребують інноваційних мето- дів управління персоналом та нових підходів. Для українських компаній ця проблема є над- звичайно актуальною, оскільки в більшості випадків функція управління персоналом розглядається не як окрема функція, а в контексті загальних щодо діяльності підприємств.

Серед сучасних проблем компаній у сфері управління персоналом виокремлюють такі:

–відтік кадрів працездатного віку (міграція у зв'язку з воєнними діями). Яким буде ринок праці через декілька років, ким будемо заміняти?

–внутрішня міграція – проблеми з різними корпоративними культурами, міжрегіональні відмінності між працівниками;

–зростання кількості вакансій та збільшення конкуренції за працівника;

–нестача кваліфікованого персоналу;

–незадоволеність працівників низьким рівнем заробітної плати (у зв'язку із оптимізацією витрат бізнесом);

–емоційний стан працівників, низька продуктивність;

–пошук оптимальних методів мотивації та способів утримання працівників у компанії в умовах нестабільності [5].

На відміну від великих підприємств малі через обмеженість фінансових

та інших ресурсів, як правило, не мають повноцінних служб управління персоналом і не проводять масштабну кадрову політику. Зокрема, на середніх підприємствах питаннями, які належать до функцій управління персоналом, займаються окремі спеціалісти, обов'язки яких визначаються посадовими інструкціями. На малих підприємствах ці функції покладаються на керівника підприємства, який і забезпечує планування роботи з персоналом, організацію роботи персоналу, мотивацію результатів праці та поведінки, а також контроль виконаної роботи [2].

Процес удосконалення управлінням трудовим потенціалом підприємства-це усвідомлений перелік дій, що направлений на формування гідних умов праці для працівників. Саме від нього залежить на скільки якісно та ефективно будуть здійснюватися поставлені перед колективом задачі [3].

Зростаюча актуальність управління персоналом багато в чому визначається глобалізацією суспільства та розвитком інформаційних процесів. Будь-які інноваційні технології, розробки швидко стають надбанням конкурентів, навіть якщо цього не відбуваються, в умовах сучасного ринку, що стрімко розвивається, «сьогоднішні» нові технології «завтра» – вже пережиток минулого. В сучасних умовах одне з найперших завдань – стійкість підприємства.

Результативність організації, з цього погляду, залежить від поведінки всіх типів працівників, які забезпечують здійснення бізнес-процесу задля досягнення стратегічних цілей компанії Також організаційна поведінка визначається як галузь наукових знань, яка пов'язана з практикою результативного управління дією окремих людей, груп та організації в цілому.

Таким чином, організаційна поведінка як система містить у собі:

– поведінку працівників у компанії;

– міжособистісні відносини;

– динаміку формування відносин у малій групі;

– міжгрупові відносини;

– стиль взаємовідносин, який прийнятий у компанії.

Організаційна поведінка буде результативною, якщо вона сприяє досягненню стратегічної мети компанії, тобто головний вектор поведінки всіх працівників збігається з діями компанії щодо досягнення стратегічної мети. Але досягнення стратегічних цілей буде можливим лише за умови забезпечення стійкості даного руху. Таку стійкість поведінці працівників може надати задоволеність працею, що виникає, якщо у підприємства є умови, щоб забезпечити задоволення основних груп потреб працівників підприємства.

Задоволеність роботою можна вважати одним з параметрів поведінки працівників у компанії з погляду його результативності: якщо ступінь задоволеності працею у працівників низький, й поведінка у компанії буде нерезультативною.

Під задоволеністю працею дослідниця Сорока О.В. розуміє як ціннісне, так і емоційне ставлення працівника до власної праці. На ступінь задоволеності працею впливають такі соціально-економічні чинники, як робочий час, інтенсивність і продуктивність праці, умови праці, рівень заробітної плати, встановлені критерії роботи: терміновість і точність виконання завдання, зобов'язання щодо інших людей, мотивація та ін.

Задоволеність працею працівника в компанії може з'явитися лише за умови відповідності характеристик самої роботи, умов праці, соціально-психологічної атмосфери індивідуальним потребам, інтересам та цінностям самого працівника. Відповідно, саме мотивація є основою задоволеності трудовою діяльністю працівника в компанії та одним з основних факторів, які визначають результативність організаційної поведінки [4].

Результати та обговорення./Results and discussion. Специфіка діяльності малих організацій потребує від керівництва високого професіоналізму в управлінні персоналом, адже прорахунки можуть обернутися банкрутством. Аналіз досліджень з управління персоналом малого підприємства в умовах сучасних викликів дозволив викремити, що зміст роботи з персоналом суттєво обмежений можливостями і потребами підприємства на відміну від великих підприємств. Діяльність з управління персоналом досить

проста – виконуються лише ті функції, які необхідні. Переважно спеціалізованої служби управління персоналом немає. Роботою з персоналом займається керівник підприємства. Кадрова робота певною мірою носить неформальний характер і здебільшого визначається особистістю працівника, який її проводить. Має місце твердження про те, що малі фірми характеризуються відсутністю посад в їх формальному розумінні, а за співробітниками закріплені напрями професійної діяльності, обсяг освоєння яких визначається лише індивідуальними особливостями [2].

Зміст роботи з персоналом визначається такими функціями:

- відбір і найм персоналу;
- звільнення персоналу;
- управління заробітною платою;
- управління трудовою дисципліною.

Рішення про прийом на роботу, звільнення, надання позачергової відпустки приймаються безпосередньо керівником.

Специфіка діяльності малого підприємства зумовлює прозорість роботи його керівника в контексті вибору методів роботи, пошуків ринків збуту, формування відносин із клієнтами. Водночас така інформованість ставить роботодавця у залежність від працівників і тим самим змушує вести пошук персоналу серед родичів, особистих знайомих чи за рекомендаціями людей, яким довіряє керівництво. Такий підхід до підбору персоналу нечасто забезпечує найм висококваліфікованих працівників, а той професійний потенціал працівників, які вже працюють, так і залишається не використаним [2].

Висновки./Conclusions. Малим підприємствам особливо в кризових умовах найбільш необхідним є робота фахівця, який володіє технологією відбору персоналу . Це дозволить відібрати досвідчених спеціалістів, які здатні забезпечити високі результати. Проте проблемою малих підприємств дуже часто виступає слабка забезпеченість висококваліфікованим персоналом через те, що такі спеціалісти потребують високої оплати праці та кар’єрного

зростання, що не може бути реалізовано повною мірою на невеликих підприємствах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костюк В. С. Людський розвиток як мета і засіб подальшого руху в умовах невизначеності. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2537

2. Кравець І. М. Управління персоналом малого підприємства: особливості та шляхи вдосконалення / І. М. Кравець, С. С. Рушанян // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 88-92. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_9_22

3. Мутерко Г. М. Удосконалення системи управління трудовим потенціалом як чинник підвищення конкурентоспроможності. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3189

4. Сорока О. В., Голубенко В. А. Управління організаційною поведінкою персоналу як чинник стійкості компанії. Режим доступу: https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3178

5. Тимошенко В. Б. Тенденції у сфері управління персоналом компаній в умовах трансформацій. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2523

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЧИННИКИ, ЩО ЇЇ ВИЗНАЧАЮТЬ

Терлецький Пилип Геннадійович,
аспірант
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця, Україна

Вступ. Економічна безпека держави, що проявляється у безпечному функціонуванні усіх ланок національної економіки, виступає інтегральним фактором стабільності усієї економічної системи. При цьому необхідно враховувати, що економічна безпека на макроекономічному рівні включає в себе ряд важливих напрямків, врахування кожного з яких є безумовно необхідним для забезпечення якісної оцінки вразливості сфер економіки до негативних впливів. …

Загалом економічна безпека, як складова національної безпеки держави, потребує формування достовірних підходів щодо оцінки рівня небезпеки з боку різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів впливу та потенційних загроз. Загальновідомим є той факт, що в сучасному світі високий рівень інфраструктурного розвитку та інноваційних нововведень підвищує рівень захищеності національної економіки будь-якої країни. При цьому питання захисту інвестицій, приватної власності та свободи підприємництва залишаються базовими умовами досягнення високого рівня економічної безпеки держави [1].

Саме тому особливої актуальності в сучасних умовах набуває економічна безпека підприємства, оскільки зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, існуючі загрози та ризики впливають на стабільність діяльності підприємства і спонукають його до пошуку більш дієвих інструментів та механізмів підвищення рівня власної безпеки.

Мета роботи. Основною метою публікації є виявлення ролі економічної безпеки підприємства в умовах сучасних викликів.

Матеріали та методи. У процесі написання публікації використані методи досліджень: абстрактно-логічний – при теоретичному узагальненні понятійного апарату економічної безпеки; аналізу і синтезу – для деталізації об'єкта дослідження.

Результати та обговорення. Високий динамізм середовища функціонування, який, поєднуючись із критичною агресивністю суб'єктів зовнішнього середовища, вимагає приділення максимальної уваги формуванню безпечних умов перш за все зусиллями самого бізнесу [2].

Проводячи регулярний моніторинг рівня економічної безпеки підприємство попереджує виникнення загроз та виявляє проблемні сторони, що дає змогу проаналізувати ефективність діяльності підприємства та сформувати превентивні заходи для підтримки стабільного його функціонування. Але слід відмітити, що особливістю вітчизняних підприємств є те, що управлінські рішення приймаються не на попередження виникнення загроз та ризикованих ситуацій, а вже після їх настання, що призводить до збільшення поточних витрат підприємства, використання більшої частини його ресурсів, а також зменшення рівня його стійкості в цілому. Саме тому сформувалась потреба у більш глибинному дослідженні змісту економічної безпеки та її ролі для підприємств в сучасних умовах [3].

В економічних джерелах зустрічаються різні підходи до трактування поняття «економічна безпека підприємства».

Так, Великий тлумачний словник сучасної української мови (за редакцією Бусела В. Т.) [4, с. 70] дає тлумачення безпеці як «стану, коли кому, чому-небудь ніщо не загрожує».

Юридична енциклопедія [5, с. 207] вказує, що «безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози».

Мочерний С. В. в Економічному енциклопедичному словнику [6, с. 50], під безпекою розуміє «стан захищеності певного об'єкта або суб'єкта від різних загроз та наявність комплексу відповідних заходів для усунення таких заходів»,

«безпеку підприємства» визначає як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства, компанії від мафіозно-тіньових структур, нечесної конкуренції, некомпетентних рішень, недосконалих законів, а також здатність протистояти, цим загрозам і реалізовувати внутрішні цілі», а «безпеку підприємства організаційно-економічну» як «стан захищеності інтересів підприємства, фірми або компанії від некомпетентного або навмисного шкідливого управління, від хиб ринкової економіки і недосконалого державного регулювання та іншого, а також комплекс заходів щодо їх нейтралізації».

На рівень економічної безпеки підприємства впливають чинники виробничої діяльності, ринкової ситуації, відносини з контрагентами та партнерами та надійний захист комерційної таємниці (рис. 1).

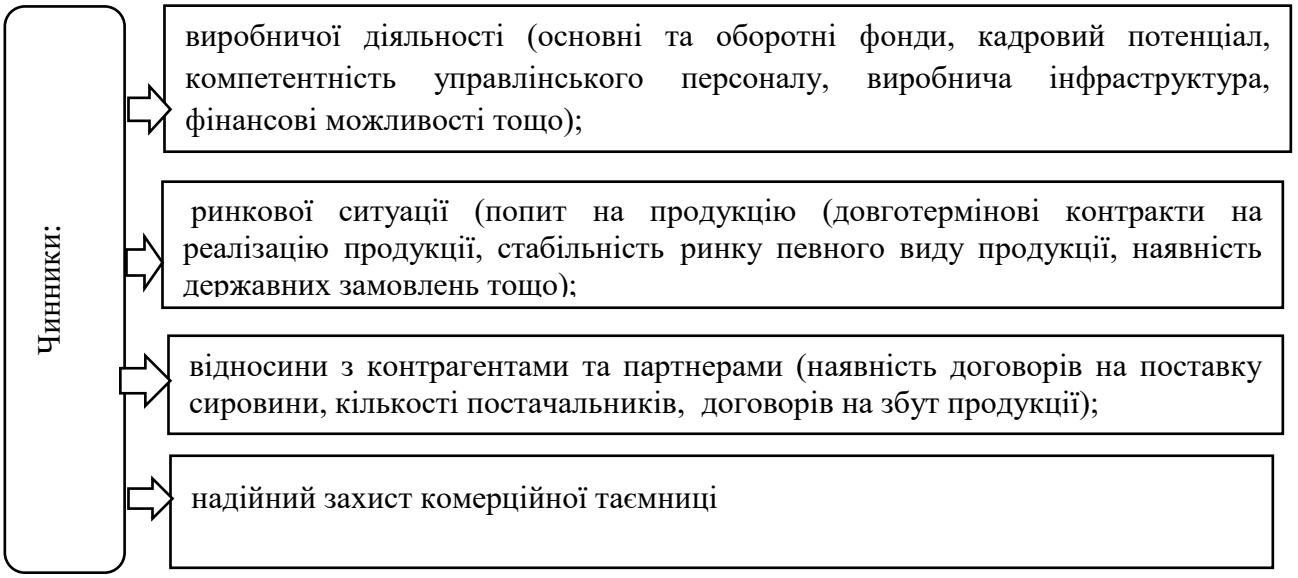

Рис. 1. Чинники впливу на рівень економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором

Зайченко К. С., Діма Н. І. [3] економічну безпеку сучасного підприємства розглядають «як систему взаємодії основних її структурних елементів. Саме тому підтримка лише деяких її складових не забезпечить підприємству належний рівень його економічної безпеки. Потрібен комплексний підхід, що буде ґрунтуватись на запровадженні превентивних заходів та протидії основних структурних підрозділів підприємства, відповідальних осіб у разі настання тих

чи інших ризикових подій та небезпек».

Висновки. Отже, економічна безпека – це одна з найважливіших засад успішного функціонування підприємства в умовах сучасних викликів, пов'язаних із непередбачуваністю та невизначеністю в більшій мірі саме зовнішнього середовища.

Універсальними інструментами для забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємства є: організаційно-управлінські заходи, технічне забезпечення, контроль та системний моніторинг як показників окремих її структурних елементів, так і економічної безпеки підприємства в цілому [3].

Довготривале існування підприємства забезпечує його захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз. Саме тому кожне підприємство має розробити власний механізм ефективного управління економічною безпекою, який буде залежати від сфери його діяльності, забезпечення фінансовими ресурсами та можливостями впровадження основних заходів підтримки її належного рівня в цілому та основних її структурних елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левковська Л. В., Добрянський О. І. Узагальнююча оцінка рівня економічної безпеки у макроекономічному вимірі. *Ефективна економіка.* 2022. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/9.pdf

2. Штангрет І. А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2022/152.pdf.

3. Зайченко К. С., Діма Н. І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. Ефективна економіка. 2021. №5. http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). Уклад. і голов. Ред. В.Т.Бусел. К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007.– 1736 с.: іл.

5. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редколег.: Ю.С. Шемшученко (відповід. ред.) та ін. К.: «Укр. енциклоп.», 1998.– Т.1: А–Г .– 672 с. іл.

6. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник / С. В. Мочерний, Я. С. Ларина, О. А. Устенко, С. І. Юрій // У 2 т. Т.1/ За ред. С. В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.

7. Дяченко М. І., Жмуденко В. О. Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство.* 2023. Випуск 56. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2951/2868

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА ІНТЕРНЕТ ФІРМІ

Устенко Андрій Олександрович
Професор
Стасюк Ярослава Ярославівна
студентка
ІФНТУНГ м. Івано-Франківськ

Вступ. Кожен бізнес постійно задає такі питання: «що і як виробляти та який обсяг виробництва буде найбільш оптимальним». Питання ефективного формування товарної політики є актуальним, так, як саме товар є результатом діяльності підприємства, джерелом його прибутків, основою подальшого функціонування та розвитку. В умовах сучасної жорсткої конкуренції його продуктивність і особливості продукція визначає напрямок ринку і всю виробничу політику компанії. Безперечно, вся діяльність, пов’язана з товаром, а саме його створення, виробництво та вдосконалення, впровадження на ринок, сервісне та передпродажне обслуговування, розробка рекламних кампаній і зняття продукту з виробництва займає центральне місце у всій діяльності виробника і є невід'ємною частиною його товарної політики.

Мета роботи. Основною метою дослідження є вивчення аналіз ефективності товарної політики та основних проблем її формування на інтернет-фірмі Товарна політика – це конкретна діяльність фірми, що відповідає маркетинговій стратегії, спрямована на вивчення способів підвищення конкурентоспроможності продукції, яка випускається, перш за все, її якісних характеристик, створення нових товарів, формування асортименту й управління ним, пошук сегментів ринку, розроблення та здійснення стратегії упаковки, маркування, обслуговування товарів та ін.

Матеріали та методи. У роботі застосовувалися методи соціодосліджень, табличний метод, методи: групування, порівняння. експертних оцінок.

Результати та обговорення. Більшість проблем у корпоративній

товарній політиці є неструктурованими, невизначеними, і їх неможливо передбачити заздалегідь. Крім того, вони часто пропонують кілька варіантів вирішення. Тому важливий високопрофесійний аналіз даних і швидка розробка альтернативних рішень проблем. Продумана товарна політика дозволяє не тільки оптимізувати процес формування та сортооновлення, але й є орієнтиром для загального напрямку дій корпоративного менеджменту.

На нашу думку, сьогодні можна виділити такі основні проблеми формування товарної політики:

1) забезпечення належного рівня якості продукту;

2) формування оптимального товарного асортименту;

3) створення і виробництво нових товарів і надання послуг;

4) позиціонування товарів на інтернет платформах;

5) управління життєвим циклом товару;

6) забезпечення якісного сервісу.

7) епізодичне формування товарної політики (її планів, проектів, стратегій, програм і т.д.);

8) відсутність досвіду в формуванні управління товарною політикою;

9) слабке уявлення управлінського складу про управління товарною політикою;

10) відсутність сучасних методик оцінки ефективності системи управління товарною стратегією підприємства

Якість завжди була і залишається важливою ринковою характеристикою товару. Починаючи з останніх десятиліть XX століття спостерігається значне зростання значення якості в житті людини. Для 80% покупців якість стала більш важливою ніж ціна [1].

У країнах з розвиненою ринковою економікою поняття категорій якості відображено в спеціалізованих міжнародних термінологічних стандартах ISO. Відношення споживачів до несертифікованої продукції та навколишнє конкурентне середовище змушують виробників проходити сертифікацію. У нашій країні ця сертифікація є добровільною, але багато товарів потребують

обов’язкової сертифікації, яка й використовується в Україні

Важливою проблемою для підприємства є вибір стратегії товарної інновації (інноваційна частина товарної політики):

1) бути лідером у виробництві інноваційних товарів та застосуванні нових технологій (наступальна та захисна стратегія);

2) швидко реагувати на зміни і пристосовуватись до них (імітаційна стратегія).

Обравши першу стратегію підприємство може отримати значно більший прибуток, але і ризик невдачі при цьому суттєво зростає. Дотримуючись же другої - підприємство може скоригувати свою діяльність з огляду на успіх чи провал фірм-піонерів [7].

В Україні можна зустріти наступні проблеми позиціонування

1) недостатнє позиціонування (нездатність сформувати чіткий та унікальний образ у свідомості споживача),

2) перепозиціонування (за торговою маркою стоїть єдиний критерій позиціонування) ;

3) порівняння з надмірним ентузіазмом щодо нового продукту, який виробляється і який належить до тієї ж цільової категорії. Така ситуація часто призводить до того, що один продукт «з’їдається» іншим;

4) проблеми з позиціонуванням бренду, зазвичай у критичний момент його створення;

5) непродумана короткострокова політика позиціонування бренду часто руйнує вже розвинений ринок. не сприяє виробникам

6) управління системою бренду.

Висновки. Слід зазначити, що для більшості товарів спостерігається тенденція до значного скорочення життєвого циклу (ЖЦ). Отже, саме аналіз життєвого циклу товару (ЖЦ) дозволяє вносити зміни під час формування товарної, цінової та збутової політики, впливаючи таким чином на характер і стійкість ЖЦ . Отже, товарна політика – це складний комплекс чітко узгоджених маркетингово-орієнтованих дій, методів і принципів корпоративної

діяльності, пов'язаної з розробкою, виробництвом, маркетингом і виходом з виробництва товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринев В. Ф. Товарно-инновационная политика предприятия:Учеб. пособие. – К.: МАУП, 2004. – 160 с.

2. Ткаченко Н. Проблемы формирования маркетинговой товарной политики предприятия // Маркетинг и реклама. – 2006. - №1. ст.16-19

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В ПРАТ «ІНГЗК» ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ БЕЗПЕЧНОГО РОБОЧОГО ПРОСТОРУ

Цуркан Михайло Леонідович,
студент гр. 263-22-2м,
ТОВ «Технічний університет Метінвест політехінка»,
м. Запоріжжя, Україна

Безпека праці - це важливий аспект будь-якого підприємства. Вона забезпечує захист працівників від нещасних випадків і захворювань, а також сприяє підвищенню продуктивності праці. Методологія безпечного робочого простору - комплекс заходів, спрямованих на створення та підтримку безпечних умов праці. Вона включає в себе такі основні елементи: оцінка ризиків, заходи щодо зниження ризиків, контроль за станом безпеки.

Система охорони праці в ПрАТ "ІнГЗК" діє у трьох основних напрямках:

- Система менеджменту охорони праці.
- Управління охороною праці.
- Реалізація корпоративних проектів та стандартів безпеки, включаючи проведення аудитів, вдосконалення системи управління безпекою та визначення кореневих причин інцидентів.

Згідно з міжнародним стандартом ДСТУ ISO 45001:2019, керівництво системою охорони праці визначає вимоги до системи менеджменту гігієни та безпеки праці, включаючи розробку політики, планування, визначення цілей та ідентифікацію небезпек.

Функціонування системи оцінки та зниження ризиків в охороні праці та промислової безпеки «Безпечний робочий простір» є важливим заходом, який визначає порядок проведення оцінки ризиків та впровадження заходів щодо їх мінімізації на підприємстві [1].

Процедура поширюється на всі підрозділи ПрАТ «ІнГЗК» і передбачає участь у ній наступних осіб:

- дирекція з охорони праці та промислової безпеки – відповідає за

контроль за впровадженням процесів, описаних у Процедурі.

- структурні підрозділи підприємства - проводять оцінку ризиків з охорони праці на робочих місцях підприємства, розробляють та впроваджують заходи щодо мінімізації ризиків.

На першому етапі необхідно визначити список всіх робочих просторів на підприємстві, в яких здійснюється трудова діяльність.

На другому етапі проводиться оцінка ризиків на кожному робочому просторі.

На третьому етапі розробляються заходи щодо зниження ризиків на робочих просторах. Наведені заходи повинні бути спрямовані на усунення або зменшення небезпек, а також на зменшення ймовірності виникнення небезпек або тяжкості наслідків їх впливу.

На четвертому етапі розроблені заходи впроваджуються на робочих просторах.

Процедура передбачає, що оцінка ризиків проводиться періодично, не рідше одного разу на рік. При цьому, якщо на робочому просторі відбудеться зміна, яка може призвести до підвищення ризиків, оцінка ризиків повинна бути проведена повторно.

Робочий простір – це частина виробничого або адміністративного приміщення, в якому здійснюється трудова діяльність. Визначення Робочих просторів є важливим етапом у процесі оцінки ризиків з охорони праці та промислової безпеки, оскільки дозволяє визначити межі, в яких будуть проводитися оцінка ризиків і розробка заходів щодо їх зниження.

Для визначення Робочих просторів у підрозділі під керівництвом Керівника підрозділу формується комісія, до складу якої обов’язково входять керівники дільниць/відділів підрозділу, відповідальний фахівець з оцінки ризиків – Методолог з БРП [2].

Комісія визначає Робочі простори на основі наступних критеріїв: 1. Управління і обслуговування простору здійснюється однією групою співробітників. Всі працівники, які працюють в певному просторі,

підпорядковуються одному керівнику. 2. Простір містить повну технологічну/ремонтну операцію. 3. Простір включає в себе усі маршрути пересування співробітників, а також усі місця, де вони можуть знаходитись під час виконання службових обов'язків. 4. Оцінка ризиків повинна враховувати всі потенційні небезпеки, з якими можуть зіткнутися працівники під час пересування по підрозділу або виконання своїх обов'язків. Крім основного робочого майданчика підрозділу, в Робочі простори також входять адміністративні та соціальні будівлі і приміщення, а також пішохідні та автомобільні маршрути пересування по підрозділу і Підприємству.

Виявлення небезпек є одним з найважливіших етапів процесу ідентифікації небезпек та оцінки ризиків. На цьому етапі необхідно визначити всі потенційні небезпеки, які можуть виникнути на робочому місці.

Оцінка ризиків є наступним етапом процесу ідентифікації небезпек та оцінки ризиків. На цьому етапі необхідно оцінити ймовірність виникнення небезпеки та тяжкість наслідків її впливу.

Існує безліч методів оцінки ризиків. Вибір методу оцінки ризиків залежить від конкретних умов на робочому місці.

Найбільш поширеними методами оцінки ризиків є:

- Метод експертних оцінок – ймовірність виникнення небезпеки та тяжкість наслідків її впливу оцінюються за допомогою експертних оцінок.
- Метод математичного моделювання – ймовірність виникнення небезпеки та тяжкість наслідків її впливу оцінюються за допомогою математичних моделей.

Ідентифікація небезпек та оцінка ризиків є важливим етапом у процесі управління ризиками з охорони праці та промислової безпеки. Вона дозволяє визначити всі потенційні небезпеки, які можуть виникнути на робочому місці, та оцінити ймовірність їх виникнення та тяжкість наслідків. Правильна організація процесу ідентифікації небезпек та оцінки ризиків дозволяє розробити ефективні заходи щодо зниження ризиків і запобігти нещасним випадкам та аваріям.

ЧЕК-лист для аудитів безпечного робочого простору є інструментом, призначеним для систематичного перегляду та оцінки безпеки робочого середовища. Він допомагає забезпечити відповідність робочого простору встановленим стандартам, нормативам та безпечним практикам.

Матриця оцінки ризиків на робочому місці – це інструмент, спрямований на ідентифікацію, оцінку та управління ризиками, пов'язаними з умовами праці та діяльністю працівників. Основна мета полягає в забезпеченні безпеки й здоров'я працівників та захисті організації від потенційних негативних наслідків [3].

Впровадження заходів здійснюється у відповідності до затвердженого Реєстру заходів БРП. Відповідальність за впровадження заходів покладається на керівників структурних підрозділів.

Ефективність заходів з мінімізації ризиків оцінюється за результатами періодичного моніторингу. Моніторинг проводиться не рідше одного разу на рік. Таким чином, оцінка ефективності системи БРП є важливим етапом у процесі управління ризиками з охорони праці та промислової безпеки. Вона дозволяє визначити, наскільки система БРП ефективна в досягненні своїх цілей, і внести необхідні корективи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Наказ ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ» №01-44 від 19.09.2022 про введення в дію типової Процедури функціонування системи «Безпечний робочий простір».

2. Наказ по ПрАТ «ІнГЗК» про адаптацію розробленої Процедури функціонування системи «Безпечний робочий простір» під умови ПрАТ «ІнГЗК».

3. Наказ по ПрАТ «ІнГЗК» №592 від 28.09.2022 Про затвердження та введення в дію Процедури функціонування системи оцінки та зниження ризиків в охороні праці та промислової безпеки «Безпечний робочий простір» (Версія 1.0).

LEGAL SCIENCES

ENGLISH LANGUAGE IN THE WORK OF A LAWYER

Cherkasova Anastasia Hryhorivna
a student of the Kryvyi Rih Professional
College of Law of the National University "Odesa Law Academy"
Bohatyrova Maryna Oleksandrivna,
a teacher-methodologist of Professional College
of Law of the National University "Odesa Law Academy"

Introduction. English is an extremely important and necessary skill in the work of a lawyer. In today's world, where there are more and more globalization processes and international communication, knowledge of the English language opens up many opportunities and provides a competitive advantage.

In the field of jurisprudence, English is used when communicating with colleagues from other countries, clients and in documenting a legal case. Knowledge of English language allows you to understand and apply the legislation of different countries, and also contributes to the resolution of international disputes and cross-border issues.

In addition, English is the main means of communication in international forums and organizations such as the United Nations, the European Court of Human Rights or the World Trade Organization. The ability to use English effectively helps lawyers participate in international discussions and influence decision-making processes.

It is also important to highlight that English provides access to a wealth of additional resources and literature developed in English, as well as the development of professional skills such as public speaking, writing and negotiation.

Therefore, knowledge of English language becomes a necessary and indispensable skill for every lawyer, as it opens many opportunities for international

communication, work at international levels and increases professional competitiveness.

The aim. The purpose of this work is to reveal the importance of English language skills for a lawyer, as well as to highlight how these skills help in solving legal issues with an international element. We will consider various areas of professional activity in which English is an integral part of a lawyer's success.

Results and discussion. Currently, English has the status of one of the languages of international communication in Ukraine.

Legal English is a type of specialized English used in the field of law and jurisprudence.

Many students have a question: why do they learn English?

According to the Law “On Civil Service”, civil servants are required to speak a foreign language. Article 20 of the Law stipulates that a person applying for a civil service position of category “A”, in addition to meeting other requirements, must be fluent in the state language and a foreign language that is one of the official languages of the Council of Europe.

Legal English is important. For the legal business, the level of command of the English language is desirable, it gives the opportunity to conduct negotiations, draw up legal documents and carry out their translation.

It is appropriate to pay attention to the fact that in the conditions of martial law, the President of Ukraine submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine the draft law “On the use of the English language in Ukraine” №. 9432, which proposes to give the English language the status of one of the languages of international communication in Ukraine.

In addition, this document regulates the peculiarities of the use of the English language in the work of state authorities, local self-government bodies, units of emergency assistance to the population, when crossing the state border, in the fields of education, culture, transport, and health care.

The adoption of this draft law would provide a greater impetus for lawyers to learn English, as it is quite important in the legal profession.

For a lawyer, the ability to speak English can be extremely useful for solving legal issues with an international element in several aspects:

1. Access to an extended source of information;

2. Communication with foreign clients;

3. Understanding cultural differences;

4. Management of international affairs.

Proficiency in English is an integral part of the success of a lawyer in some areas of professional activity:

1. International law (lawyers working in this field must be able to communicate with colleagues from other countries. They can also meet with English-language documents and decisions, and they will need to understand this);

2. Commercial law (in this field, one must be able to understand and draw up contracts, agreements and other legal documents in English, because many international agreements and transactions take place with the participation of English-speaking parties.);

3. Legal developer (in this field, knowledge of English language is necessary because lawyers are engaged in the development of legislation.);

4. Representation in court (if a lawyer is engaged in legal representation, he may encounter English-speaking parties, witnesses or court documents.);

5. Consulting clients (many clients with international businesses can communicate in English).

Conclusions. Therefore, the use of the English language in the work of a lawyer is very important. It can be said to be a key factor in a successful legal career as international cases and interactions with foreign clients become more and more common.

In general, English language is a necessary condition for the success of a lawyer in the modern labour market and in understanding global legal issues. Knowing this language opens up additional opportunities for professional career development and cooperation with international partners.

REFERENCES:

1. Law magazine Loyer. URL:https://loyer.com.ua/uk/anglijska-mova-dlya-yuristiv-poradi-slovnik-ta-korisni-posilannya/

2. Draft Law on the Use of the English Language in Ukraine dated June 28, 2023 No. 9432. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text

3. Lebedev M. O. Peculiarities of teaching professional English to law students / M. O. Lebedev // Materials of the conference "Modern methods of teaching foreign languages of professions in higher education". - K.: NTUU "KPI", 2013.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Азаров Іосіф Юрійович
Курсант 2 курсу
Навчально-науковий інститут права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Наточій А. Д.
Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Вступ. Вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року та запровадження військового стану викликали суттєві зміни у роботі державних органів та життя суспільства в цілому. Зазначені зміни, викликані зокрема внутрішньою міграцією населення більш безпечні території, браком кадрів, зміною акцентів у діяльності правоохоронних органів, торкнулися і сфери безпеки дорожнього руху.

Ціль роботи. Аналіз стану безпеки дорожнього руху з початку воєнного стану дотепер.

Хоча фактично провести аналіз стану безпеки дорожнього руху не є можливим у зв'язку з тимчасовим призупиненням публікації офіційної статистики дорожньо-транспортних пригод (далі - ДТП) Департаментом патрульної поліції Національної поліції та статистики зареєстрованих кримінальних правопорушень Генеральною прокуратурою все ж таки є певні потенційно вказують на зниження чи збільшення динаміки дорожньо-транспортних пригод в Україні з початку воєнного стану дотепер.

Матеріали та методи. До факторів, що побічно вказують на зниження динаміки дорожньо-транспортних пригод, належать: тимчасова еміграція населення (так, на даний час кількість біженців з України наблизилась до 5 млн [1]), тимчасова заборона та інші обмеження на продаж алкогольної продукції.

напої, комендантська година та зменшення кількості автотранспорту у зв'язку з їх знищенням внаслідок обстрілів, призупинення дорожнього руху у містах, що знаходяться під постійним обстрілом з боку РФ, зупинка значної кількості транспортних засобів маршрутів через пошкодження транспортної інфраструктури, бойових дій, зупинення господарської діяльності, окупацію частини території України Російською Федерацією та ін.

У свою чергу, серед факторів, що потенційно свідчать про збільшення динаміки дорожньо-транспортних пригод, можна назвати збільшення інтенсивності руху дорогами державного значення (пов'язане з міграцією населення до «безпечних» регіонів) та шляхів місцевого значення до «безпечних» міст (пов'язано зі збільшенням чисельності населення цих міст внаслідок міграції населення), зниженням ефективності підрозділів Департаменту патрульної поліції Національної поліції України у зв'язку зі зміною роботи акцент та дефіцит особового складу у зв'язку з мобілізацією, а також певні зміни у правовому регулюванні дорожнього руху, спричинені введенням військового стану, та і т.д.

Серед останніх, зокрема:

1) допуск у період дії військового стану до керування транспортними засобами категорії С, С1 на території України особам, які мають посвідчення водія категорії В [2];

2) допуск до керування транспортними засобами осіб, які мають національне посвідчення водія України, видане ним вперше на право керування транспортними засобами відповідної категорії, термін дії якого минув [3];

3) обмін посвідчення водія та отримання його у разі заміни, втрати або крадіжки без подання до територіальних органів з надання сервісних послуг МВС відповідної медичної довідки встановленого зразка [4] та деякі інші . Слід сказати, що ці зміни, хоч і мають вимушений характер, але мають певний вплив на безпеку дорожнього руху.

Висновки. Зважаючи на те, що внаслідок дорожньо-транспортних пригод в Україні щорічно в середньому гине близько 5 тис. осіб [5] та значна кількість

факторів, що негативно впливають на безпеку дорожнього руху в умовах військового за дотриманням правопорядку у сфері дорожнього руху. Насамперед це стосується «безпечних» районів та міст, а також деокупованих населених пунктів, до яких поступово повертається населення. Загалом більш-менш об'єктивно оцінити стан безпеки дорожнього руху можна буде лише після поновлення публікації офіційної статистики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість біженців з України наблизилась до 5 мільйонів. URL: https://v.gd/6p5cPV.

2. Про внесення зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. No 184: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. No 348. URL: https://v.gd/EAlY2T.

3. Деякі питання допуску водіїв до керування транспортними засобами: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2022 р. No 184. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/184-2022-%D0%BF#Text.

4. Деякі питання підготовки та допуску водіїв до керування транспортними засобами в період дії воєнного стану на території України або окремих її місцевостях: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 р. No 360. URL: https://v.gd/cpGUMB

5. ДТП в Україні: скільки людей травмується та гине на дорогах. URL: https://v.gd/BUPShp.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Алєксєєва Анастасія
Студентка ІІІ курсу
юридичного факультету
Науковий керівник
Гетманцев О. В.
Кандидат юридичних наук, доцент кафедри
процесуального права юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Вступ./Introductions. Недооцінювати актуальність такого явища, як штучний інтелект (далі – ШІ), особливо сьогодні, на етапі його потужного розвитку – недоцільно. Найбільш влучно щодо його значимості у свій час висловився директор Google Сундара Пічаї: «Штучний інтелект – це нова електрика. Зовсім скоро нейронні мережі проникнуть у всі сфери життєдіяльності» [1]. Однією з галузей такого «проникнення» нових технологій є сфера правосуддя, в тому числі й правосуддя в цивільній юстиції.

Ціль роботи./Aim. Одним із ключових аспектів цієї теми є аналіз та опрацювання того, чи забезпечує застосування ШІ принцип справедливості в цивільному судочинстві, тобто яким чином штучний інтелект впливає на здійснення правосуддя, і чи відповідає він основним принципам справедливості, таким як рівність сторін, прозорість рішень та забезпечення прав громадян на об'єктивний та справедливий судовий процес. Завдяки цьому можна створити здорове та довірче середовище для впровадження штучного інтелекту в цивільне право, забезпечуючи таким чином високий стандарт справедливості у правовій системі.

Матеріали та методи./Materials and methods. Використані теоретичні методи дослідження (вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу),

проаналізовано та узагальнено інформацію з відкритих джерел, праці українських та зарубіжних юристів-науковців.

Результати та обговорення./Results and discussion. Задля правомірного використання штучного інтелекту у цивільному судочинстві, повинен існувати сталий механізм його регулювання, зокрема досить важливо чітко визначити принципи використання ШІ в цивільному процесі. Це включає в себе розробку чітких та справедливих правил для впровадження технологій штучного інтелекту у процеси прийняття, опрацювання рішень в судових справах, безпосередньої участі у процесі, представництва тощо.

Пункт 6 статті 3 Цивільного Кодексу України закріплює поняття справедливості як загальної засади цивільного права України [2]. Як зазначає Конституційний Суд України: «Справедливість – один з основних принципів права; справедливість є вирішальною при визначенні права як регулятора суспільних відносин. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема у рівному юридичному масштабі поведінки і у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню» [3]. Справедливість, поряд з добросовісністю та розумністю, є одним зі складових елементів загального конституційного принципу верховенства права. Розуміючи також те, що справедливість є об’єктом різних наукових шкіл, зокрема етимології, етики та філософії, ми дійшли до висновку, що повноцінно забезпечити принцип справедливості штучний інтелект не в змозі, адже задля належної оцінки такої високоморальної категорії як справедливість, недостатньо апелювати лише технічними базами знань та досвідом. Йдеться про важливість існування «людського фактору», що проявляється у можливостях емпатії, співвідношенні добра та зла, визнанні чиєїсь правоти, відплати кожному в законній мірі та загалом встановленні відповідності людських взаємин та загальновизнаних норм моралі [4]. Станом на сьогодні, можливість скоєння вищеперечисленого штучним інтелектом відсутня.

Варто зазначити, що Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод у статті 6 закріплює право розгляду справ незалежним

та безстороннім судом [5]. Ні в самій статті, ні в коментарях, ні в наукових висновках до неї немає прямої заборони використання ШІ і не зазначено, що правосуддя може здійснюватися лише *людиною*. Практики Європейського суду з прав людини у світлі порушення статті 6 Конвенції через застосування ШІ при прийнятті рішення ще не було. Аналогічно стаття 127 Конституція України вказує, що правосуддя здійснюють судді та судову владу покладено саме на них. Отже, штучний інтелект не може замінити суддів-людей, а і відповідно повністю забезпечити дотримання принципу справедливості у цивільному процесі.

Проте, ніщо не забороняє оптимізувати та полегшити роботу суду шляхом залучення ШІ.

На приклад, штучний інтелект може допомогти автоматизувати процеси судочинства, зменшуючи час на опрацювання позовних заяв, вирішення питань про належність доказів та виконання судових процедур – тим самим, реалізуючи принцип розумності строків, що є складовою принципу справедливості. Ще одна альтернатива використання новітніх технологій - розгляд фактів справи та відомостей об'єктивно, без впливу емоцій або підкріплення стереотипів, що відповідає іншому компоненту вищезгаданому принципу – принципу рівності та об’єктивності.

Висновки./Conclusions. Штучний інтелект є однією з передових технологій, що визначає новий напрямок розвитку для судового процесу. Ця інновація дозволяє адаптувати юридичні процеси до змін суспільних відносин, що існують сьогодні, з урахуванням моральних і процесуальних стандартів, які регулюють застосування штучного інтелекту в юридичному процесі. Однак саме людина має здатність апелювати поняттями рівності, справедливості, «добра» та «зла». Саме тому важливо, щоб людина зберігала контроль над використанням штучного інтелекту в судочинстві та несла відповідальність за це.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Беспалько І. Л. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 473–475. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/124.

2. Цивільний кодекс України : чин. законодавство зі змін. та доп. станом на 1 квіт. 2023 р. : (офіц. текст). Київ : ПАЛИВОДА А.В., 2023. 448 с.

3. Про призначення судом більш м’якого покарання: рішення Конституц. суду України від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004. Офіційний вісник України. 2004. № 45. Ст. 2975.

4. Ю. А. Тобота. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві. Монографія. 2020. С. 41-44.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 20.12.2023).

РОЛЬ УЧАСНИКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, ЇХ ПРОЦЕСУЛЬНИЙ СТАТУС

Бабенко Олексій Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Роль учасників в цивільному процесі та їх процесуальний статус є важливими аспектами справедливості та ефективності цивільного судочинства. Учасники цивільного процесу включають позивача, відповідача, а також треті сторони, які мають інтерес у справі.

Сторони в судовому процесі є учасниками, які захищають свої права, свободи та інтереси. Це обумовлено наявністю протилежних юридичних інтересів між сторонами, які будуть вирішені судом. Кожна сторона служить захистом особистих інтересів. Навіть якщо сторона залучає представника, цей представник діє не тільки у інтересах сторони, але й в її ім'я [1, с. 222].

Основні учасники цивільного процесу - позивач і відповідач. Позивачем є особа, яка звертається до суду з позовом, стверджуючи, щодо порушення її прав та свобод. Відповідачем є особа, проти якої спрямовується позов та яка повинна підтвердити свою правоту щодо заявлених претензій.

Переваги на початку справи належать позивачу, оскільки він може здійснити деякий вибір. Позивач може вибрати, яким шляхом порушити справу особисто або через інших представників, може вибрати відповідача, визначити час подання позову, визначити підсудність і обгрунтувати підстави та предмет

позову, зумовлюючи тим самим межі судового розгляду.

Відповідач виступає як особа, на яку позивач покладає вину за порушення його прав. Тому сам позивач визначає, кого він буде позивати. Відповідач стає учасником справи після позивача. Його головне завдання полягає у захисті від позову та відмові у задоволенні вимог позивача. Позивачем і відповідачем можуть бути фізичні та юридичні особи, а також держава. [2, с. 95].

Окрім позивача і відповідача, до учасників цивільного процесу є треті сторони. Треті сторони - це особи, які мають прямий або побічний інтерес у справі, що розглядається. Треті сторони можуть бути викликані судом як власне причетні до справи або вони можуть звернутися до суду з відповідними позовами чи претензіями. Окрім позивача, відповідача та третіх сторін, існують інші учасники цивільного процесу, такі як представники неповнолітніх, осіб з обмеженою дієздатністю або представники найманих працівників.

Відрізняти сторони від інших суб'єктів цивільних процесуальних прововідносин та осіб, які беруть участь у справі можна наступними ознаками: сторони є обов'язковими суб'єктами цивільного процесу в позовному й наказному провадженні; сторони - це особи, між якими виник спір щодо права, що є предметом розгляду й вирішення судом; сторони мають юридичну зацікавленість особистого характеру, що означає, що вони наділені матеріально-правовою та процесуальною заінтересованістю; справа (процес) ведеться від імені сторін [3, с. 207].

Процесуальний статус учасників визначається законом і надає їм права та обов'язки у процесі судочинства. Цей статус забезпечує гласність процесу, рівне ставлення до сторін та забезпечення справедливого судочинства. Учасники мають право на доступ до суду, презумпцію невинуватості, можливість представляти свої докази та аргументи, а також активну участь у процесі розв'язання спору.

Згідно Цивільного процесуального кодексу України, учасники справи мають можливість ознайомлюватися з матеріалами справи, витягати з них та

отримувати копії, отримувати копії судових рішень. Вони також можуть представляти докази, приймати участь у судових засіданнях, якщо цього не заборонено законом. Будучи учасниками справи, вони мають можливість брати участь у проведенні дослідів, задавати питання іншим учасникам справи, свідкам, експертам та спеціалістам. [4].

Учасникам цивільного процесу надається можливість звертатися до суду з позовом, відповіддю, запереченням, аргументами, доказами тощо. Вони також мають право залучати свідків, проводити експертизу, представляти докази, подавати мотивовані висновки, звертатися до суду з претензіями щодо процесуальних порушень тощо.

Таким чином, роль учасників в цивільному процесі та їх процесуальний статус є невід'ємною частиною справедливого та ефективного розв'язання цивільних справ. Учасники, такі як позивачі, відповідачі, свідки та експерти, впливають на хід процесу та його результат. Кожна сторона має право на захист своїх інтересів та може використовувати всі доступні законні засоби для досягнення своїх цілей.

Процесуальний статус кожного учасника визначає його права та обов'язки в рамках цивільного процесу. Наприклад, позивач має право вимагати забезпечення позову, а відповідач повинен мати можливість дати відповідь на позов. Важливо також враховувати, що різні учасники можуть мати різний рівень доступу до інформації та ресурсів. Забезпечення рівних умов для всіх учасників є важливим аспектом справедливого процесу. Правова система повинна гарантувати, що ніхто не буде обмежений у своїх правах через недостатні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

2. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 768 с.

3. Васильєва-Шаламова, Ж. В., & Гуменюк, К. П. (2014). До питання про поняття сторін як основних учасників цивільного процесу. Актуальні проблеми держави і права, (74), 205-211

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 16 січня 2003 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (Дата звернення 07.12.2023).

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ СПРИЯННЯ ЗДІЙСНЕННЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бабенко Олексій,
здобувачка вищої освіти
3 курсу Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
ля підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Оперативно-розшукова діяльність в сучасному суспільстві є важливою ланкою в системі забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Визначення поняття та сутності сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності стає актуальним завданням для розвитку ефективних механізмів боротьби зі злочинністю та забезпечення Національної безпеки. У цьому контексті важливо розглядати як правові, так і організаційні аспекти, що визначають оптимальні умови для успішного проведення оперативних заходів та взаємодії між правоохоронними органами.

Чинне законодавство України передбачає участь громадян у боротьбі з кримінальними правопорушеннями. Така участь має назву «сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності». Усупереч тому, що термін має юридичне закріплення в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» з 1992 року та широко використовується як у практичній діяльності, так і в науковій літературі, єдиного його визначення ще й досі не сформульовано. Не закріплено дефініцію і в оперативно-розшуковому

законодавстві, що викликає дискусії серед науковців і практиків та спричиняє проблеми щодо розуміння поняття. Тому визначення змісту терміна «сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності» має важливе значення як для правозастосування, так і з метою дотримання прав та свобод осіб, які здійснюють таке сприяння [1, с. 146].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності, до яких відносяться пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва [2].

У науці оперативно-розшукової діяльності виділяють також форми використання громадськості оперативними підрозділами. Ми погоджуємось з думкою О. Л. Христова, який зазначає, що критеріями класифікації форм використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності є наступні:

1) за формами протидії злочинності (під час виявлення злочинних дій; запобігання злочинам; встановлення осіб, що вчинили злочин; розшуку осіб);

2) залежно від виконання оперативних завдань (під час отримання оперативно значущої інформації; здійснення певних дій для досягнення кінцевої мети проведення конкретних заходів; створення умов для проведення оперативних комбінацій, оперативнорозшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; зашифрування джерел інформації; забезпечення підстав для відкриття кримінального оперативно-розшукового провадження; забезпечення

наявності доказів);

3) за кількістю представників громадськості (індивідуальне, колективне);

4) за часом (короткострокове, довгострокове);

5) за складом учасників (використання визначеного кола осіб, використання невизначеного кола осіб);

6) за ступенем участі (особиста участь, опосередкована участь);

7) за ступенем гласності (гласне, негласне) [3, с. 428].

Сутність сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням проявляється у формі, яка у свою чергу створює зміст таких правовідносин.

Оскільки сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України у протидії кримінальним правопорушенням спрямована на виконання завдань оперативно-розшукової діяльності та враховує особливості цієї діяльності, це означає отримання конкретною особою певної допомоги для ефективного протистояння злочинності. Тому однією із форм сприяння громадян оперативним підрозділам є конфіденційна допомога громадян, які погодилися сприяти виявленню та запобіганню кримінальних правопорушень, забезпеченню захисту працівників правоохоронних органів від протиправних посягань при виконанні службових обов’язків, та яка проявляється у стосунках, що зумовлюють взаємні зобов’язання і відповідальність суб’єктів оперативно розшукової діяльності в особі їх працівників з громадянами. Як зазначив О. В. Кириченко, правовою основою використання осіб, які конфіденційно співробітничають з Національною поліцією, у протидії злочинам є нормативно-правові акти, що регламентують процес використання цієї категорії осіб, їх права та обов’язки, визначають гарантії законності в цій діяльності, соціальний і правовий захист працівників та осіб, які залучаються до негласного співробітництва [4, с. 232].

Отже, сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням може проявлятися у формі:

Конфіденційного співробітництва громадян із оперативними підрозділами, яке має на меті виявлення та запобігання кримінальним правопорушенням, а також в інтересах кримінального переслідування. Ця взаємодія спрямована на отримання інформації для забезпечення безпеки громадян, суспільства та держави;

Залучення громадян щодо створення умов для проведення пошукових заходів і негласних (слідчих) розшукових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Денисюк О. О. Поняття сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності оперативними підрозділами. Правовий часопис Донбасу № 1 (78) 2022. С. 146-152

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 07.07.1992 № 2549-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 19.11.2023)

3. Христов О. Л. Теоретичні засади використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності: поняття, зміст, мета, завдання, форми, види, способи. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 424-430. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2020/105.pdf

4. Кириченко О. В. Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам проти громадської безпеки (за результатами соціологічного опитування працівників органів внутрішніх справ). Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 206-214.

СПІВУЧАСТЬ У ВЧИНЕННІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ. ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ СПІВУЧАСНИКІВ, ЗА ВІДСУТНОСТІ ВИКОНАВЦЯ, НА ПРИКЛАДАХ РЕАЛЬНИХ СПРАВ

Бабіков Олександр Петрович,
к. ю. н., професор кафедри
кримінального права та процесу
Національного авіаційного університету,
адвокат, керуючий партнер АО «DERENSORES»

Вступ. У сучасному суспільстві проблема корупції є актуальною та високою загрозою для правової стабільності та економічного розвитку. Одним із аспектів цієї проблеми є співучасть у вчиненні корупційних злочинів, яка ще не отримала належного вивчення та аналізу в контексті юридичної кваліфікації дій співучасників. Дана наукова робота спрямована на вивчення проблеми співучасті у корупційних злочинах та аналіз її кваліфікаційних аспектів в ситуаціях, коли відсутній виконавець дій.

Мета роботи. Метою даної наукової роботи є розкриття та дослідження інформації про співучасть у вчиненні корупційних злочинів, а також визначення проблем, пов'язаних із кваліфікацією дій співучасників у випадках, коли відсутній основний виконавець злочину.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використовуватимуться методи наукового аналізу, а також вивчення конкретних ситуацій співучасті у корупційних злочинах. Використані матеріали включатимуть в себе судову практику та законодавчі акти, що регулюють відповідні питання.

Результати та обговорення. Одним із основних результатів роботи буде визначення різних форм співучасті у корупційних злочинах, а також аналіз проблем, що виникають при кваліфікації дій співучасників у випадках, коли відсутній основний виконавець. Обговорення розгляне можливі шляхи удосконалення законодавства та практики щодо протидії співучасті у корупційних злочинах та їх кваліфікації.

Приклад 1. Справа НАБУ щодо адвоката.

Особа 1 повідомив Особі 2, що його захисник – Особа 3 має зв'язки з прокурором і може вплинути на нього та забезпечити укладання угоди про визнання винуватості з мінімальним покаранням. При цьому особа 1 натякнув, що за таке рішення прокурора особі 3 необхідно передати неправомірну вигоду прокурору через особу 3. Особа 2, ще до першої зустрічі з Особою 3 звернувся із заявою до детективів НАБУ про вимагання з боку прокурора неправомірної вигоди. Перша та подальші зустрічі Особи 2 та Особи 3 контролювалися проведенням аудіо-відеоконтролю. Обговорення не завершилося врученням та передачею грошових коштів особі 3 чи прокурору, оскільки не було досягнуто згоди учасників.

Позиція сторони обвинувачення: дії Особи 3 (адвоката) кваліфіковано за ч. 4 ст. 27 ч. 2 ст. 15 ч. 3 ст. 369 КК України, як підбурювання до замаху на надання неправомірної вигоди. Описуючи об'єктивну сторону, керівник САП зазначає обставини, пов'язані лише з обговоренням можливості та умов передачі неправомірної вигоди прокурору, вчинення ним дій на виконання домовленостей. Оскільки сторони не домовилися, етапи вручення заявнику грошових коштів для передачі через Особу 3 прокурору, передача їх безпосередньо прокурору, - не відбувалися. Формулювання обвинувачення закінчується тим, що після підбурювання, незважаючи на те, що Особа 3 вчинила всі дії, що від неї залежать, заявник відмовився надати неправомірну вигоду, а отже злочин не було доведено до кінця, з незалежних від Особи 3 причин. Таким чином, вказаний злочин стороною обвинувачення розглядається як закінчений замах.

Позиція сторони захисту: оскільки передача неправомірної вигоди прокурору, або особі 3 не відбувалася, подія злочину, передбаченого ст. 369 КК України (надання неправомірної вигоди) відсутня. Такий висновок ґрунтується на тому, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 369 КК України характеризується трьома альтернативними діями: пропозицією надати неправомірну вигоду, обіцянкою надати неправомірну вигоду, наданням такої

вигоди за вчинення чи не вчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Як правило, наданню неправомірної вигоду передує пропозиція, обіцянка службовій особі та прийняття нею таких обіцянок чи пропозицій (усічені склади кримінальних правопорушень). Проте, у випадку кваліфікації діяння як замах на надання неправомірно вигоди необхідне існування самого факту спроби передати такі кошти: заздалегідь ідентифікувати предмет неправомірної вигоди або помітити його, вручити заявнику та вчинити дії, спрямовані на передачу предмету неправомірної вигоди службовій особі, посереднику, або у інший спосіб, визначений службовою особою чи посередником. За відсутності спроби надати/передати/вручити предмету злочину, надання неправомірної вигоди не відбувалося, а отже подія замаху на надання неправомірної вигоди не відбулася.

Відстоюючи свою позицію щодо наявності події злочину (закінченого замаху) сторона обвинувачення апелює тим, що замах відбувся, оскільки Особа 3 вмовляла, переконувала, Особу 2 надати неправомірну вигоду, і її надання не відбулося лише через те, що Особа 2 відмовилася виконувати такі поради і одразу звернулася до НАБУ.

Отже, виникає питання, як кваліфікувати в таких випадках діяння, як підбурювання до замаху чи замах на підбурювання до надання неправомірної вигоди? Чи є така кваліфікація обґрунтованою та чи не суперечить вона загальним засадам кримінального права?

1. Підбурювання це різновид співучасті. Підбурювач, це особа, яка схилила іншу особу до вчинення кримінального правопорушення (ч. 4 ст. 27 КК України). З цих вихідних даних ми можемо зробити наступні висновки: 1) для кваліфікація дій особи як підбурювача необхідна наявність іншого співучасника (ч. 1 ст. 26 КК України – декілька суб’єктів); 2) серед співучасників повинен бути як мінімум один виконавець (ч. 2 ст. 27 КК України) – особа, яка безпосередньо виконує об’єктивну сторону злочину;

3) оскільки підбурювач це особа яка схилила до вчинення злочину (не намагалася схилити або вживала заходи до схилення, а саме досягла результату – переконала особу у необхідності вчинення злочину і така особа прийняла участь у виконанні об'єктивної сторони злочину, виступила організатором або пособником) виконавець повинен погодитися та виконувати діяння; 4) якщо особа відмовилася виконувати об'єктивну сторону, слід вважати, що її не схилили до вчинення злочину.

Отже можна дійти висновку, що кваліфікація дій особи за ч. 4 ст. 27 КК України, за відсутності інших співучасників неможлива. Відповідно, виникає питання, як особу 2 (заявника) можна вважати співучасником, якщо вона не погодилася на пропозицію і не виконувала об'єктивну сторону злочину?

2. Замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі (ч. 1 ст. 15 КК України). Виходячи з наведених положень, в контексті дослідження умов справи, слід зробити наступні висновки: 1) замах передбачає вчинення діяння (вихід за межі обговорення); 2) такі дії (діяння) підпадають під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого Особливою частиною КК України; 3) кримінальна відповідальність за закінчений чи незакінчений замах настає лише за вчинення діяння (на будь-яких стадіях), передбаченого Особливою частиною КК України.

Отже, з наведених положень можна дійти висновку, що положення ст. 15 КК України не можуть застосовуватися до ст. 27 КК України (замах на підбурювання) оскільки ст. 27 не містить визначення кримінального правопорушення і не перебуває в Особливій частині КК України. Замах може стосуватися спробі надати неправомірну вигоду.

Відповідно, чинний КК України не передбачає кримінальної відповідальності за вчинення дій, спрямованих на підбурювання особи до

вчинення злочину, якщо таке переконання/підбурювання не виявилося вдалим і особа відмовилася вчиняти злочин.

Крім того, положення ч. 5 ст. 354 КК України передбачають умови звільнення особи від кримінальної відповідальності, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона добровільно заявила про те, що сталося. Тобто, зазначені положення передбачають звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка розпочала виконувати злочин (запропонувала, пообіцяла, надавала службовій особі неправомірну вигоду). У даному випадку відомості про надходження таких пропозицій службовій особі відсутні. Оскільки заявник – Особа 2 одразу звернулася до НАБУ, не виконавши будь-яких елементів об'єктивної сторони злочину, до неї не можуть застосовуватися положення цієї статті, так як вона не стала виконавцем злочину. У свою чергу, відсутність виконавця злочину унеможливлює оцінку події як суспільно небезпечного діяння, оскільки за відсутності суб'єкта злочину, склад кримінального правопорушення відсутній.

Приклад 2. Справа ДБР щодо злочинної групи митників.

В обвинувальному акті викладено наступні обставини: Особа 1, (колишній співробітник ФСБ, який діяв під контролем правоохоронних органів) звернувся до керівника підрозділу митниці - Особа 2 про те, щоб йому посприяли в оформленні документів на проходження митного контролю. Особа 2 запросив керівника підрозділу митниці особу 3 і просив посприяти особі 1 у визначенні кодів для оформлення митних декларацій, а також згодом було залучено митного брокера - особу 4, який займався оформленням та подачею декларацій для розмитнення товарів. Особа 1 декілька разів передавав у різні способи неправомірну вигоду за те, що б товари безперешкодно проходили митний контроль.

Фабула кримінального правопорушення, сформульована в ЄРДР полягає у тому, що Особа 2 організував злочинну групу (організатор) до якої залучив Особу 3 та Особу 4 як пособників. Інші особи до вчинення злочину не залучалися. Дії вказаних осіб кваліфіковано за ч. 3 ст. 28 ч. 3 ст. 368 КК

України (одержання неправомірної вигоди організованою групою).

Отже, згідно формулювання сторони обвинувачення організована група складалася з 3 Осіб (організатора та пособників), серед яких також не було виконавців злочину. Така кваліфікація пов'язана з тим, що митники, які оформляли розмитнення товарів, тобто вчиняли дії у межах службових повноважень, за які ніби – то надавалася неправомірна вигода, заперечили факт її одержання, будь-якого впливу на них при виконанні службових обов'язків. Оскільки керівники підрозділів митниці не мали повноважень впливати на діяльність митників, які здійснювали розмитнення (діє принцип персональної відповідальності митника), підстави визнавати їх виконавцями злочину також відсутні.

У цьому випадку формула обвинувачення також не містить відомостей про виконавця злочину – службову особу, яка одержувала неправомірну вигоду за вчинення чи невчинення в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Але, відповідно до КК України, саме дії (діяння) виконавця повинні містити усі необхідні елементи кримінального правопорушення.

Висновки. Отже, відсутність у формулі обвинувачення відомостей про виконавця, обставин вчинення ним об'єктивної сторони діяння унеможливлює кваліфікацію діяння як злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text(дата звернення: 18.12.2023).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 6 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text(дата звернення: 18.12.2023).

ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Бабіч Дар'я Дмитрівна
здобувач вищої освіти 4 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник:
Волков Юрій Михайлович
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. / Introductions. Дозвільна система в умовах воєнного стану є складною та важливою частиною правового регулювання, спрямованого на забезпечення безпеки та дотримання порядку в країні під час воєнного конфлікту. У таких умовах існує потреба в чіткому та ефективному механізмі контролю за розповсюдженням та використанням різних видів ресурсів.

Воєнний стан вимагає впровадження жорстких та ретельних заходів контролю за видачею дозволів на доступ до різних ресурсів. Основною метою дозвільної системи в умовах воєнного стану є контроль та регулювання різних аспектів життя суспільства, забезпечення безпеки громадян та держави.

У воєнний період важливо забезпечити ефективне використання ресурсів для задоволення потреб армії, цивільного населення та забезпечення військових операцій. Дозвільна система стає важливим інструментом в управлінні ресурсами та забезпеченні ефективної функціонуючої соціально-економічної системи в умовах воєнного стану.

Мета роботи. / Aim. Мета даної роботи полягає в аналізі та розгляді дозвільної системи в умовах воєнного часу.

Ця робота спрямована на аналіз і покращення системи регулювання дозволів, сприяючи забезпеченню ефективного та безпечного функціонування у

воєнний період.

Матеріали та методи./Materials and methods.

Аналіз правового регулювання: Дослідження законів, указів, нормативних актів, які стосуються дозвільної системи в умовах воєнного стану.

Вивчення статистичних даних: Аналіз статистичних звітів та даних, пов'язаних із заявами на отримання дозволів, їхньою обробкою та результатами.

Результати та обговорення./Results and discussion. Органи, відповідальні за дозвільну систему, переважно займаються контролем над об'єктами, де відбувається вільне зберігання чи переміщення зброї, боєприпасів або іншого матеріалу, який може представляти загрозу для життя та здоров'я громадян. Ці об'єкти часто пов'язані з "потенційно небезпечною діяльністю", і порушення правил на них може мати серйозні наслідки. З іншого боку, впровадження процедур реєстрації та ліцензування не є основним завданням поліції, а складовою частиною їхніх функцій. Від дотримання цих процедур залежить ефективність роботи Національної поліції України, і це впливає на їхню репутацію, довіру громадян до поліції та загальну оцінку їхньої діяльності з надання поліцейських послуг. [1]

Ефективність проведення реєстраційних, дозвільних і ліцензійних процедур залежить від двох взаємопов'язаних компонентів: 1) належного розуміння теоретичної бази процедурної діяльності, зокрема виконання реєстраційних та дозвільно-ліцензійних процедур Національною поліцією України; 2) розробки комплексного підходу до юридичного регулювання процедурної діяльності поліції. Важливо відзначити, що успішність втілення останнього аспекту залежить від глибини змісту першого. Іншими словами, якісне нормативне регулювання можливе лише тоді, коли відкрита суть і значення реєстраційних та дозвільно-ліцензійних процедур у діяльності Національної поліції України в повному обсязі. [2, с. 141-142]

Тому, область дозвільної системи визначається як сфера діяльності органів державної влади, де гарантування прав і свобод громадян є головним завданням. Міністерство внутрішніх справ України виступає активним

учасником реалізації державної політики у сфері дозвільних процедур. Здійснення дозвільної системи Національною поліцією України здійснюється через надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам на підставі їх заяв. [3, с. 115]

Проблематика теми "Дозвільна система в умовах воєнного стану" включає в себе ряд складних аспектів, які потребують вивчення та врахування:

1. Контроль:

Недостатня ефективність: Організація дозвільної системи може стикатися з труднощами у забезпеченні повного та ефективного контролю за розподілом ресурсів та доступом до об'єктів в умовах воєнного стану.

2. Гнучкість та адаптабельність:

Неадекватна реакція: Система може виявитися недостатньо адаптованою до швидких змін в умовах війни, що призводить до неефективності та неправильного розподілу ресурсів.

Затримки у прийнятті рішень: Бюрократичні процеси та відсутність гнучкості можуть призвести до затримок у виданні дозволів у критичних ситуаціях.

3. Легітимність та права людини:

Обмеження прав: Запровадження дозвільної системи може призвести до обмеження деяких основних прав та свобод громадян в умовах воєнного стану.

Потенційні порушення: Існує ризик виникнення ситуацій, коли система може бути використана для порушення прав людини чи розподілу ресурсів за політичними мотивами.

4. Технічний аспект:

Кіберзагрози: Система може бути піддана кібератакам, що призводить до витоку конфіденційної інформації та порушення її функціонування.

Для подолання вищезазначених проблем дозвільної системи та покращення їх функціонування в умовах воєнного стану ключовим є впровадження комплексного підходу, спрямованого на забезпечення ефективності, безпеки та легітимності процесу надання дозволів. Ось кілька

напрямків, які можуть допомогти у вирішенні цих проблем:

1. Цифрова Трансформація:

Електронні сервіси: Впровадження електронних платформ для подання та обробки заявок дозволить зменшити бюрократію та прискорити процес надання дозволів.

Блокчейн технології: Використання блокчейну може забезпечити безпеку та недоторканність даних, що є важливим у воєнний період.

2. Гнучкість та Швидкість Реакції:

Ефективна система прийняття рішень: Забезпечення оперативного прийняття рішень у військових умовах, можливо, за допомогою спеціальної комісії, яка враховуватиме особливості ситуації.

Автоматизована аналітика: Використання систем штучного інтелекту для аналізу інформації та прогнозування можливих ризиків.

3. Безпека та Контроль:

Кіберзахист: Забезпечення надійного кіберзахисту дозвільної системи для уникнення несанкціонованого доступу та збереження конфіденційної інформації.

Школа для кадрів: Підготовка висококваліфікованих спеціалістів для роботи в умовах воєнного конфлікту.

4. Соціальна легітимність:

Залучення Громадськості: Включення представників громадськості та експертів у процес прийняття рішень може забезпечити більшу легітимність системи.

Відкритий та прозорий процес: Створення механізмів для відкритості та доступності інформації стосовно видання дозволів.

5. Гуманітарний аспект:

Підтримка підприємництва: Надання підтримки та стимулювання малих та середніх підприємств у воєнний період.

Соціальні програми: Впровадження програм, спрямованих на підтримку вразливих груп населення.

Ці заходи спрямовані на створення ефективної та відповідальної дозвільної системи, яка враховує особливості воєнного стану та забезпечує безпеку та легітимність усіх процесів.

Висновки./Conclusions. У висновку слід підкреслити, що дозвільна система в умовах воєнного стану виявляється необхідним та невід'ємним інструментом для забезпечення національної безпеки та функціонування суспільства в умовах воєнного конфлікту. Вона потребує більшого контролю за доступом до ресурсів, послуг і об'єктів, що може значно впливати на рівень загрози та забезпечувати ефективний ресурсний розподіл в умовах військових дій.

Дозвільна система, адаптована до викликів воєнного стану, дозволяє забезпечувати необхідність контролю, зменшуючи можливість недозволених дій і зловживань. Крім того, вона стає важливим інструментом відновлення порядку та стабільності в країні, сприяючи ефективному функціонуванню важливих секторів економіки та соціально-побутової сфери.

Отже, розробка та ретельне впровадження дозвільної системи в умовах воєнного стану є невід'ємною частиною стратегії національної безпеки, спрямованою на забезпечення ефективного управління ресурсами та підтримку життєво важливих секторів суспільства під час кризових ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19. ;

2. Орест Б. А. Поняття і значення реєстраційних та дозвільно-ліцензійних процедур у діяльності Національної поліції. Право і безпека – Law and Safety. 2022. № 3 (86). С. 149;

3. Кобрусєва Є. А. Дозвільна система як один із засобів забезпечення суспільної безпеки та громадського порядку. Правові новели. Науковий юридичний журнал № 18/2022. Видавничий дім “Гельветика”. С. 246.

ПОЛІЦЕЙСЬКЕ ПІКЛУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Байрак Нікіта Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
підполковник поліції

Прийняття Закону України "Про Національну поліцію" визначило новий етап у розвитку правоохоронних органів України. Основою правового статусу Національної поліції стало розширення повноважень цих органів з метою відповіді на суспільні вимоги щодо забезпечення правопорядку та збереження громадської безпеки. Серед превентивних заходів, передбачених статтею 31 Закону, з'явився новий захід - поліцейське піклування. Таким чином, виникає необхідність проведення наукового дослідження цього заходу.

Згідно ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейське піклування може здійснюватися стосовно осіб віком до 16 років, яка залишилися без догляду, стосовно особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, стосовно особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп’яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі. Поліцейське піклування має низку правових наслідків. Зокрема:

1) передання неповнолітніх осіб батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;

2) передання осіб, які втекли з психіатричного чи лікувального закладу до

відповідних закладів;

3) передання осіб, які втратили здатність самостійного пересування у спеціальний лікувальний заклад чи до місця проживання. [1].

Згідно з загальним порядком процедурного оформлення використання цього виду превентивного заходу, необхідно скласти протокол, в якому слід вказати місце, дату та конкретний час (годину і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави для його застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів (при цьому слід пам’ятати, що проведення обшуку у таких осіб заборонено); клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, та наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським і особою, стосовно якої застосовується поліцейське піклування, і його копія вручається цій особі під розпис. У випадку, якщо є достатні підстави вважати, що ця особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними, протокол може не представлятися для підписання цією особою, а його копія передається особі або органу, визначеному другим абзацом частини першої статті 41 Закону України "Про Національну поліцію" [2].

Також не слід забувати про збереження особистої безпеки при застосуванні поліцейських заходів. Одним з ефективних методів забезпечення особистої безпеки поліцейського є його фізична підготовленість і стійкі навички під час застосування спеціальних прийомів боротьби. Ефективне виконання бойових прийомів самозахисту в екстремальних ситуаціях контакту із злочинцем досягається тривалими, регулярними вправами. З метою забезпечення особистої безпеки поліцейські мають право застосовувати заходи фізичного впливу, в тому числі прийоми рукопашного бою (боротьби), для припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам поліцейського, яка здійснюється із застосуванням сили щодо поліцейського або інших осіб, якщо інші способи були застосовані та не забезпечили виконання покладених на поліцію обов'язків

Отже, можна визначити, що поліцейське піклування – це превентивний захід або дії, спрямовані на запобігання порушенням публічної безпеки та

порядку, уникнення шкоди особі самій. Цей захід здійснюється виключно поліцейським і оформлюється у вигляді протоколу [3]. Важливо відзначити, що поліцейське піклування є нововведенням для правоохоронної практики в Україні. Хоча раніше цей захід вже застосовувався органами внутрішніх справ, він не був достатньо регламентованим на рівні законодавства. Правове закріплення поліцейського піклування гарантує законність дій поліцейських і водночас є важливим заходом для забезпечення правопорядку в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адміністративна діяльність органів поліції України :підручник / О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троянта ін. ; за заг. ред. В. В. Сокуренка. Харків : Харків. нац.ун-т внутр. справ, 2017. 432 с.

2. Закон України «Про Національну поліцію » 02.07.2015р. № 580-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення : 23.11.2023р.)

3. Приходько Арсеній Юрійович, Плахотний Артем Павлович МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. Nauka i studia 2022 p. c. 84-87.

НЕГЛАСНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ЗАКОННІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Безкровний Єгор В'ячеславович
здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олексенко Володимир Григорович
старший викладач
кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Негласні слідчі (розшукові) дії (далі-НСРД) є одним із найважливіших засобів розслідування кримінальних правопорушень. Вони дозволяють правоохоронним органам отримувати інформацію, яка не може бути отримана в інший спосіб. Однак, застосування НСРД має відповідати чинному законодавству та забезпечувати дотримання прав і свобод людини.

Ми розглянемо такий аспект застосування негласних слідчих (розшукових) дій, як конфіденційне співробітництво. Під цим терміном розуміється встановлення і підтримання негласних відносин між оперативним працівником та особою, яка залучається до виконання конкретних функцій із забезпечення виконання завдань правоохоронних органів держави.

Конфіденційне співробітництво може використовуватися не тільки під час проведення оперативно-розшукової діяльності, але й в ході досудового розслідування.

Ми вважаємо, що використання конфіденційного співробітництва в кримінальному провадженні є ефективним способом отримання інформації про кримінальні правопорушення. Зокрема, конфіденти можуть надавати інформацію про факти вчинення злочинів, осіб, які їх вчинили, і обставини вчинення злочинів.

Однак, у законодавстві України не передбачено переліку злочинів, за якими може здійснюватися конфіденційне співробітництво в ході досудового розслідування. Це, на нашу думку, є недоліком.

Тож вважаємо за доцільним внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України, а саме, частину першу статті 275 КПК України викласти у наступній редакції: « Слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у тому разі, якщо цього потребує ситуація» [1].

Ця редакція статті дозволить слідчим більш гнучко використовувати конфіденційне співробітництво в ході досудового розслідування.

Підсумовуючи можна зробити висновки, що негласні слідчі (розшукові) дії є важливим засобом розслідування кримінальних правопорушень. Однак, їх застосування має відповідати чинному законодавству та забезпечувати дотримання прав і свобод людини [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: станом на 07.08.2018 р. Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ: Парлам. вид-во, 2018. 407

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Наук.-практ. коментар За заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1328 с.

ВИКОНАННЯ ПРИЙОМІВ І ДОТРИМАННЯ ПРАВИЛ СТРІЛЬБИ З ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Болюбаш Валерія Олександрівна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Навчальний керівник:
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Актуальність цієї теми безумовно, є те що в основу діяльності Національної поліції має бути покладена її науковість та професіоналізм поліцейського. Як переконує практика, без спеціальної освіти неможливо отримати якісних працівників які матимуть змогу виконувати свої функціональні обов'язки. Водночас сучасна система підготовки курсантів застаріла та потребує суттєвого удосконалення, зокрема на такі предмети як тактико-спеціальна, вогнева, фізична та психологічна поліцейських підготовка. Україні требо брати увагу на європейський досвід. Система освіти не повинна відставати від процесів інтенсивного реформування органів внутрішніх справ,тим більше тоді,коли переглядається сама філософія правоохоронної діяльності. Професіоналізм – це належна професійна підготовка працівників, яка є домінуючим чинником забезпечення безпеки життєдіяльності працівників поліції та населення. На сьогоднішній день система МВС України перебуває на активній стадії реформування. Одним із актуальних питань є перспективи існування ВНЗ МВС України.

Вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання в системі Національної поліції поставили перед собою завдання надати якісну освіту за допомогою якої тисячі здобувачів вищої освіти, які в майбутньому вирішили сумлінно служити суспільству, надаючи послуги у сфері забезпечення

публічного порядку та безпеки або протидії злочинності, могли з упевненістю в собі нести службу. [1]

Прикладом удосконалення поліцейської служби за Європейськими стандартами може бути перехід від синього однострою до чорного. Або більш важлива характеристика, як перехід до нової системи оцінювання якості роботи поліцейських від розкриваності злочинів до рівня довіри населення. Також найбільш очевидним та помітним фактором взаємодії Національної поліції України з правоохоронними органами інших країн може слугувати більша технічна оснащеність та інтеграція сучасних технологій у діяльність поліції таких, як інтегрована пошукова система «АРМОР», отримання від японських правоохоронних органів більш ніж півтори тисячі патрульних автомобілів, оснащених за останнім словом техніки.

Система Тактичної підготовки побудована на поєднанні структурних елементів (тактики професійної діяльності, спеціальної тактики, цивільного захисту, військової топографії, тактичної медицини) 1 Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII, ст. 16 2 Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII, ст. 72 3 Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50, п. 6 Розділ 1. Вступ до курсу «Тактико -спеціальна підготовка» 11 та дозволяє досконало вивчити питання управління, всебічного забезпечення дій особового складу в типових та екстремальних ситуаціях і виробити практичні рекомендації щодо їх вирішення. Будучи складовою частиною службової підготовки така підготовка тісно пов‘язана з багатьма науками загальноосвітнього і галузевого характеру.

Зв‘язок Тактичної підготовки з правовими юридичними дисциплінами ґрунтується на чіткому дотриманні принципів законності під час виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань. Підготовка поліцейських до дій в особливих умовах здійснюється в системі службової підготовки окремих категорій поліцейських, а також на спеціальних заняттях: оперативно-тактичних, тактико-спеціальних, командно-штабних навчаннях,

штабних тренуваннях, практичних тренуваннях.

Важливою частиною професійного навчання поліцейських поряд з переліченим є навчання особового складу органів та підрозділів Національної поліції вмілим діям в окремих екстремальних (кризових) ситуаціях, завчасна підготовка керівного і начальницького складу до виконання службово-бойових завдань в умовах надзвичайних обставин мирного часу та особливого періоду. Основу такого навчання є вивчення способів і прийомів дій в екстремальних ситуаціях, напрацювання порядку (алгоритмів) застосування заходів примусу, у т.ч. зброї, спеціальних засобів, бойової та спеціальної техніки, додержання керівниками та начальницьким складом методики прийняття рішень та управління силами й засобами, бойовими порядками, службовими нарядами в ході проведення спеціальних операцій та спеціальних поліцейських операцій, ліквідації групових порушень публічного (громадського) порядку і масових заворушень тощо. [2]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. http://vovk.org.ua/zahodu-bespeku/
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Болюбаш Валерія Олександрівна
Курсантка факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Красюкова Ганна Сергіївна
Курсантка факультету підготовки
фахівців для підрозділів
превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Єфімов Володимир Веніамінович
Доцент кафедри оперативно-розшукової
Діяльності та спеціальної техніки, кандидат
Юридичних наук, доцент Дніпропетровського
Державного університету внутрішніх справ

Торгівля людьми є кримінальним правопорушенням, що полягає в одержанні або передачі людини за грошову допомогу. Це є протизаконна діяльність, яка являє собою сексуальну експлуатацію або ж примусову працю, що є прикладом сучасної форми так званого рабства. Об’єктом є людина, над якою проводяться певні дії з метою експлуатації, які можуть здійснювати шляхом обману, шахрайства, шантажу або погрозою застосування певного виду насильства. [1]

Під примусовою працею, або ще її можна назвати обов’язкова праця, слід розуміти будь-яку роботу, яку вимагають від особи із застосуванням загрози, тобто без добровільної згоди. Згідно Конституції України стаття 43 примусова праця є забороненою.

Сексуальна експлуатація це всяке фактичне зловживання довірою особи або ж її неблагополучним становищем в сексуальних інтересах, при цьому

отримуючи грошову винагороду або іншу вигоду від іншої особи.

Торгівля людьми це є так званим рабством. В Україні, як і в багатьох інших країнах, це діяння є особливо тяжким злочином, який регулюється Кримінальним кодексом України, а саме стаття 149 «Торгівля людьми». На превеликий жаль великий відсоток на ринках Європи та Азії, де ці злочини є одним із головних прибутків кримінального бізнесу, є жінки. Незалежно від віку, соціального статусу або статі, від цих злочинів може постраждати будь-хто. Через певні проблеми в житті людини, які змушують її влаштовуватися на неперевірені роботи, що потім тягнуть за собою біду, наслідки, які вона не очікувала. [2]

Торгівля людьми є одним із найстрашнішим злочином. Вона була присутня у мирний, так і у воєнний час є великий ризик потрапляння особи в таку доволі неприємну ситуацію. Війна створює ще більш зручні умови для експлуатації або торгівлі. Загроза є для осіб, які виїхали за кордон, через війну, а також для тих, хто залишився на тимчасово окупованій території. Друга категорія осіб може бути насильно примушена воювати на стороні агресора, піддана катування чи ґвалтуванню зі сторони військових або ж ввезення громадян України до росії. В умовах війни особа має нестабільний психічний стан, через, здавалося би, безнадійне становище вона ще більше є ціллю для торговців людьми. [3]

Торгівля людьми як була, так і є досі. Для того, щоб їй ефективно протидіяти, а також запобігати таким злочинам, необхідно взаємодіяти із належними оперативним підрозділами Національної поліції для протидії торгівлі людьми. Одним із завданням оперативно-розшукової діяльності в сфері цих злочинів є профілактичні роботи, які здійснюються шляхом гласних та негласних заходів. Завдяки оперативно-розшукової діяльності можна досягти виявлення причин та умов, які впливають на зростання злочинів щодо торгівлі людьми., проводиться аналіз певних питань, що мають оперативний інтерес. Окрім цього, щодо потерпілих осіб, які з особистих причин не писали заяву до поліції, працівники оперативних підрозділів Національної поліції повинні

постійно проводити оперативно-розшукові заходи для виявлення таких осіб. Наявність інформації про кримінальні конфлікти у злочинному середовищі дозволить вчасно втрутитися в ці процеси, направляючи їх у напрямку, який необхідний для виконання поставлених завдань оперативно-розшукової діяльності. [4]

Ця серйозна проблема нікуди не зникла. Багато осіб не розуміють наскільки ця проблема є глобальною, навіть не здогадуються скільки є жертв цього страшного злочину. Для запобігання таких кримінальних правопорушень необхідно зі самої школи проводити бесіди щодо цієї проблеми, а також проводити профілактичні заходи у неблагополучних сім'ях на цю теми, створювати програми, організації допомоги постраждалим, щоб особи більш розумілися щодо торгівлі людьми та не потрапили до такої складної ситуації. Але найголовніше, на мою думку, люди повинні бути менш жорсткими та більш небайдужими, можливо це врятує більшість осіб від таких злочинів.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Міністерство внутрішніх справ України, Львівський державний університет внутрішніх справ, Кафедра кримінального права і кримінології, заняття на тему «Протидія торгівлі людьми» доцент Йосипів А. О. Львів -2021
2. Протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану, Маслова І. О., Острогляд О. В.
3. МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ, Головне територіальне управління юстиції в Одеській області, Методичні рекомендації на тему: «Торгівля людьми – сучасне рабство?», Одеса-2017
4. Запобігання та протидія торгівлі людьми оперативними підрозділами Національної поліції України, Дубина В. І.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ У РОЗРІЗІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ДОКАЗОВИХ ФАКТІВ

Буркова Олександра Миколаївна,
здобувачка вищої освіти, 1 курс,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Ядловська Ольга Степанівна,
доцентка кафедри
міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
Україна

Вступ. Важливим компонентом розвитку та функціонування сучасного постіндустріального суспільства стало використання електронних ресурсів. Послуговування електронними ресурсами охоплює майже усі сфери суспільства та вимагає вироблення правил застосування та використання такої інформації. Залучення електронних ресурсів у навчання, професійну діяльність виявляє ряд переваг та, водночас, недоліків, які вкрай необхідно враховувати, адже глобалізаційні процеси свідчать про невідворотність інформатизації у багатьох сферах суспільства. Слід розробляти правила користування онлайн-ресурсами, принципи функціонування електронного документообігу, дотримуватись академічної доброчесності використання електронних ресурсів в освіті та науковій діяльності. Окрему увагу необхідно приділити шахрайським діями при використанні електронних ресурсів.

Мета роботи: окреслити основні переваги та недоліки використання електронних ресурсів як інформаційного джерела.

Результати обговорення. Електронні ресурси широко застосовуються в освіті. Слід підкреслити, що умови карантину під час епідемії ковіду та вкрай важка ситуація загострення військових подій під час повномасштабного вторгнення росії стали підґрунтям до превалюючого поширення дистанційної

форми навчання (подекуди змішаної, а також асинхронної). За таких умов електронні ресурси теж розглядаються як основні у навчанні здобувачами освіти і, частково, викладачами.

Штучний інтелект знайшов своє використання в освіті. У першу чергу це стосується забезпечення декількох педагогічних технологій, зокрема адаптивного навчання, персоналізованого навчання, інтервального навчання, автоматичного оцінювання навчальних досягнень з можливістю аналізу відповідей та надання персоналізованої допомоги, оцінювання здобувачами освіти викладачів/вчителів та ін. [4, с. 138]. Методи та технології штучного інтелекту увійшли у повсякденне життя людини у вигляді інтелектуальних систем, мобільних застосувань та веб-сервісів, які інтенсифікують виробництво, покращують комунікацію, забезпечують корпоративну та особисту безпеку тощо [4, с. 137].

Складність завдання полягає не тільки у подоланні плагіату, корупційних, фальсифікаційних та інших порушень академічної доброчесності в закладах вищої совіти, але й у створенні принципово нової доброчесної спільноти, яка допомагає стимулювати все середовище закладу вищої освіти щодо академічної доброчесності, її важливості для успішного розвитку та забезпечення якості вищої освіти в цілому. Заклади вищої освіти мають розробити інструменти моніторингу та розгляду виявлених випадків академічної недоброчесності та запровадити концептуальні заходи для попередження їх прояву [1, с. 37]. Заклади вищої освіти забезпечують перевірку на плагіат усіх видів наукових та навчально-методичних робіт та сповідують принципи академічної доброчесності.

Оскільки використання онлайн-курсів, як очікується, продовжить розширюватися, викладачі та адміністратори стикаються з проблемою розробки методів адекватного оцінювання навчання здобувачів вищої освіти в онлайн-середовищі, зберігаючи при цьому академічний рівень чесності. Існує багато нових способів шахрайства, деякі є унікальними для середовища онлайн-курсів, а деякі також поширені і під час очного навчання: завантаження

робіт з Інтернету та заява про них як про власну роботу, використання матеріалів без дозволу під час онлайн-іспиту, спілкування з іншими здобувачами освіти через Інтернет для отримання відповідей або залучення іншої особи до складання онлайн-іспиту або завдання, а не студента, який надсилає роботу. Зокрема, як викладачі, так і здобувачі сприймають онлайн-тестування як таке, що передбачає більше можливостей для списування, ніж у традиційному навчальному середовищі під наглядом викладача. Головними проблемами є співпраця здобувачів освіти і використання заборонених ресурсів під час іспиту [3, с. 101]. Частково зазначені проблеми можна вирішити розширенням бази тестів та наданням індивідуальних тестових завдань, хоча це значно навантажує викладачів, можливе обмеженням часу виконання тестів, частину опитувань можна проводити онлайн, але в присутності здобувача. Разом з тим, запропоновані прийоми не є такими, що унеможливлять списування та плагіат.

На жаль, використання електронних ресурсів має і негативний аспект-шахрайство, плагіат та под. Існує багато нових способів шахрайства, деякі є характерними для середовища онлайн-курсів, а деякі також поширені і під час очного навчання

Застосовуються наступні способи обману систем антиплагіату: 1. Перефразування тексту, тобто заміна певних слів на інші, близькі за змістом. Фактично, це один з найбільш широко застосовуваних методів плагіату, оскільки він дозволяє створювати враження оригінального тексту через прийом простої зміни слів, або навіть цілих абзаців у оригіналі. 2. Перекодування символів (з кирилиці на латинь). Оскільки в латиниці і кирилиці є візуально схожі букви, такі як р, а, е, о, і, с, то деякі плагіатори використовують цей сценарій подібності в своїх інтересах. Коли перевірка завершена, латинські символи знов замінюються кирилицею. 3. Вставка білих символів або подвійного інтервалу, що сприймаються контролюючою системою як подовження слів. Таким чином формуються «нові» слова, відсутні у стандартному словнику. 4. Вставка зображення замість тексту. 5. Переклад

текстів з інших мов. 6. Шахрайство за угодою, коли наймані люди виконують частину або всю роботу, а потім відправляють її від імені автора. Для боротьби з вищезазначеними шахрайськими прийомами пропонується використання методів та технологій штучного інтелекту [2, с. 63].

У професійній діяльності все ширше використовується електронний документообіг та електронне листування. На сьогодні можемо стверджувати, що послуговування електронними ресурсами можна виділити в окрему компетентність.

Сфера електронних технологій відкрила для нас багато можливостей, але у той же час не можна забувати про наявність шахраїв, перевіряти інформацію та проводити листування тільки в офіційному порядку. Також не буде зайвим розвиток у цій сфері та розуміння покрокових інструкцій щодо будь-яких непорозумінь, що можуть відбутися у майбутньому. Світ не стоїть на місці, а, отже, треба підлаштовувася під нові стандарти та перетворювати ці можливості на комфортне та безпечне для себе місце. Гарним додатком до цього буде розповсюджувати нову і невідому інформацію для поліпшення роботи у сфері електронного листування та заради запобігання шахрайству, яке не несе ніякої користі суспільству [6, с. 779].

Окремо слід виділити використання електронних ресурсів як доказової бази фактів. На сучасному етапі розвитку судочинства в Україні поступово залучаються електронні документи та електронне листування, однак прийняття таких доказових факти потребує вироблення відповідних правил та уніфікації залучення.

Можливість використання електронних доказів у суді можна назвати прогресивним нововведенням. Проте порядок реєстрації, подання та дослідження таких доказів наразі залишається неврегульованим і потребує вдосконалення. Електронне листування як вид електронних доказів є важливим елементом доказування учасниками процесу своїх правових позицій. Варто нагадати, що виключне та беззаперечне дотримання всіх обов’язкових вимог, передбачених законодавством, під час використання електронного листування є

запорукою успішного здійснення господарської діяльності [2, с. 203].

Висновки. Отже, застосування електронних ресурсів сучасним соціумом в різноманітних сферах життєдіяльності суспільства має численні позитивні можливості: доступ до інформації та широкі можливості її поширення, мобільність користувачів, спрощення документообігу, покращення навчального процесу. Разом з тим, прослідковуються негативні аспекти використання електронних ресурсів щодо порушення авторського права, здійснення шахрайських дій та плагіату, порушення безпеки. З огляду на зазначене слід розробляти превентивні заходи щодо недопущення шахрайських дії та застосовувати адміністративні та штрафні санкції у разі здійснення порушень користування електронними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* 2022. № 32. С. 31-42. URL: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32.31-42

2. Зайченко О. Ю., Зайченко Ю. П. Методи штучного інтелекту як ефективний інструмент з виявлення плагіату. *Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян* (Республіка Польща, Варшава, 22.03 – 30.04.2021). Варшава, 2021. С. 60–66.

3. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. *Правова позиція.* 2022. № 4(37). С. 98–103. URL: https://doi.org/10.32782/2521- 6473.20224.18

4. Шаров С. В. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. *Українські студії в європейському контексті.* 2021. № 6. С. 136–144. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/ zb_vol6_2023.pdf#page=137

5. Павлов О., Ядловська О. Електронне листування як доказ у суді. *Сучасні вектори відновлення та розвитку України на засадах сталості та*

безпеки. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21 листопада 2023 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2023. С. 200–203. URL: https://doi.org/10.54929/conf_21_11_2023-14-13

6. Капелька О., Ядловська О. Особливості використання електронного листування в доказовій базі. *Science and technology: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference.* CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2022. Pp. 776-780. URL: https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiyascience-and-technology-problems-prospects-and-innovations-17-19-11-2022-osakayaponiya-arhiv/.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ ПЕРЕДБАЧАЄ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Васильковська Ольга Олексіївна
здобувач вищої освіти 1 курсу магістратури
спеціальність 262«Правоохоронна діяльність» ННІЗНтПК
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Христова Юлія
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

Справедлива та ефективна система кримінальної відповідальності за правопорушення проти життя та здоров'я особи є однією з ключових складових сучасного правового порядку. Проте, в контексті застосування кримінального законодавства в цій сфері виникають низка проблем, що потребують уваги та вирішення. Одна з таких складнощів полягає у неоднозначному тлумаченні та кваліфікації різних дій або бездіяльності як проступків чи злочинів, що впливає на визначення відповідної кримінальної відповідальності та покарання. Відсутність чіткості та конкретності у визначенні критеріїв вваження дій за проступок або злочин ускладнює роботу судової системи та може призвести до непередбачуваних судових рішень.

Крім того, недостатня узгодженість у визначенні та застосуванні покарань за подібні правопорушення є ще однією важливою проблемою. Навіть при встановленні відповідності дій злочинним чи проступковим характерам, суди можуть застосовувати різні міри покарання за аналогічні правопорушення. Це може спричиняти нерівність перед законом та неоднакове застосування правосуддя, порушуючи принципи справедливості та відображаючи потребу у подальшій узгодженості та консолідації законодавства в цій сфері.

У багатьох випадках використання позбавлення волі не відповідає рівню

суспільної небезпеки, що випливає зі злочину. Часто при визначенні покарання не враховуються соціальні характеристики особи та обставини вчинення злочину, ігноруються можливості соціальної реабілітації злочинця через застосування альтернативних видів покарання [1].

Суди іноді неправильно встановлюють терміни покарання за злочин проти життя та здоров’я особи. Наприклад, у справі Млинівського районного суду Рівненської області [2], коли було призначено покарання за сукупність злочинів (згідно зі статтею 126, частиною 2, та статтею 28, частиною 1, статті 125 Кримінального кодексу України), суд повинен був, відповідно до статті 70, частини 1 КК України, встановити покарання (основне і додаткове) для кожного злочину окремо. Такий підхід передбачає визначення остаточного покарання шляхом об'єднання менш суворого покарання з більш суворим або частковим його зменшенням. Проте, порушуючи загальні принципи призначення покарань (згідно з пунктом 2 частини 1 статті 65 КК України), суд вирішив призначити покарання лише за частиною 2 статті 126 КК України-позбавлення волі.

А. В. Савченко висловлює необхідність створення єдиної процедури призначення покарань в Україні. Це сприятиме уникненню можливих зловживань з боку суддів і сприятиме тому, щоб покарання було призначене в більш-менш однакових межах, без значних коливань у виді та мірі [3, с. 23]. У цьому контексті постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» наголошує, що суди повинні керуватися вимогами кримінального законодавства та враховувати ступінь тяжкості злочину, особисті дані винного та обставини, які пом’якшують або обтяжують покарання в кожному конкретному випадку.

Законопроект "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень" [4] зараз активно обговорюється. Цей законопроект пропонує внести зміни щодо кваліфікації деяких злочинів, включаючи ті, що стосуються здоров'я особи, і віднести їх до категорії кримінальних проступків. Ці дії або

бездіяльність можуть бути покарані штрафом не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або іншим покаранням, не включаючи позбавлення волі. Згідно з аналізом санкцій статей, до кримінальних проступків належать статті 125, частина 1 статті 126 Кримінального кодексу України. Проект закону також пропонує додаткове покарання - позбавлення волі (на той самий термін, що й обмеження волі) до цих статей, щоб вони не вважались проступками. За моїм уявленням, умисні злочини проти здоров'я не повинні класифікуватися як проступки, оскільки це суперечить основному принципу Конституції - захисту життя та здоров'я людини як найвищої соціальної цінності (згідно зі статтею 3).

Отже, як ми бачимо, кримінальне законодавство, спрямоване на регулювання сфери відповідальності за правопорушення проти життя та здоров'я особи, має свої складнощі у застосуванні. Однією з цих проблем є неоднозначність кваліфікації окремих дій або бездіяльності як проступків чи злочинів, що може впливати на визначення відповідної міри покарання. Відсутність чіткості та конкретності у визначенні критеріїв вважання тих чи інших дій за проступок або злочин ускладнює роботу судової системи та може призвести до непередбачуваних судових рішень.

Іншою проблемою є недостатня узгодженість у визначенні та застосуванні покарань за подібні правопорушення. Навіть у випадках, коли встановлено відповідність дій злочинним чи проступковим характерам, суди можуть застосовувати різні міри покарання за аналогічні правопорушення. Це може створювати нерівність перед законом та неоднакове застосування правосуддя, порушуючи принципи справедливості.

Також, важливим аспектом є вирішення питання про адекватність покарання за злочини чи проступки проти життя та здоров'я особи. Визначення міри покарання, яка враховує ступінь тяжкості правопорушення, особисті обставини винуватця та певні аспекти кримінального законодавства, є складною задачею. При цьому, існує потреба у вдосконаленні законодавства та розробці чітких критеріїв для встановлення справедливих та однакових мір

покарання за подібні правопорушення, забезпечуючи відповідність покарання вчиненому злочину чи проступку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мостепанюк Л. О. Покарання та його удосконалення в санкціях кримінально-правових норм. Форум права. 2013. № 3. С. 412–416. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_69.pdf.
2. Архів Млинівського районного суду Рівненської області. Справа № 566/1295/13-к від 17.07.2014 р. URL: https://court.gov.ua/archive/566/1295/13-к
3. Савченко А. В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства сполучених Штатів Америки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ : 2007. 36 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень 7279-д від 20.04.2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928.

ЯВИЩЕ ДИСКРИМІНАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Волчок Дар'я Юріївна
курсант 4-го курсу
Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ
Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Вступ. Дискримінація суб'єктів господарювання включає в себе негативні або неправомірні відмінності в обході чи прийнятті рішень, які можуть стосуватися підприємств, підприємців або інших суб'єктів на ринку на підставі таких характеристик, як розмір, галузь, походження, тип власності чи інші обставини, що не повинні братися до уваги при прийнятті рішень.

Ціль роботи. Дослідити явище суб'єктів господарювання в Україні.

Матеріали та методи. Вивчалися нормативно-правові акти за даною тематикою.

Результати обговорення. Дискримінація суб'єктів господарювання - це будь-які дії, які призводять до нерівних умов конкуренції між суб'єктами господарювання на ринку. Дискримінація може бути прямою або непрямою.

Пряма дискримінація - це дії, які явно спрямовані на надання переваг одному суб'єкту господарювання або групі суб'єктів господарювання перед іншими. Наприклад, це може бути встановлення різних цін на товари або послуги для різних суб'єктів господарювання, надання пільг одному суб'єкту господарювання, яких не отримують інші.

Непряма дискримінація - це дії, які не мають на меті дискримінацію, але

фактично призводять до нерівних умов конкуренції. Наприклад, це може бути встановлення вимог до суб'єктів господарювання, які не відповідають їхнім реальним потребам, але створюють перешкоди для доступу до ринку для певних суб'єктів господарювання.

Дискримінацією суб'єктів господарювання органами державної влади, органами місцевого самоврядування та органами адміністративно-господарського управління та контролю визнається:

- заборона створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва в будь-якій сфері діяльності, а також встановлення обмежень на здійснення окремих видів діяльності, на виробництво певних видів товарів, що призвели або можуть призвести до обмеження конкуренції. примушення суб'єктів господарювання до вступу в асоціації, концерни, міжгалузеві, регіональні та інші об'єднання підприємств, а також до пріоритетного укладання договорів, першочергової поставки товарів певному колу споживачів. прийняття рішень про централізований розподіл товарів, що призвело або може призвести до монопольного становища на ринку.
- встановлення заборони на реалізацію товарів з одного регіону республіки в інший.
- надання окремим суб'єктами господарювання податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших суб'єктів господарювання, що призвело або може призвести до монополізації ринку певного товару. обмеження прав суб'єктів господарювання щодо придбання та реалізації товарів.
- встановлення заборон чи обмежень відносно окремих суб'єктів господарювання або груп суб'єктів господарювання [1].

Дискримінація суб'єктів господарювання є порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства України. Вона може призвести до зниження ефективності ринку, погіршення якості товарів та послуг, обмеження вибору споживачів.

Дискримінація суб'єктів господарювання може бути визнана судом

недійсною. Крім того, суб'єкти господарювання, які вчинили дискримінацію, можуть бути притягнуті до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Адміністративна відповідальність за вчинення дискримінації суб'єктів господарювання передбачена статтею 16 Закону України "Про захист економічної конкуренції". Санкцією за вчинення цієї правопорушення є штраф у розмірі від 100 до 1000 мінімальних заробітних плат [2].

Кримінальна відповідальність за вчинення дискримінації суб'єктів господарювання передбачена статтею 229-1 Кримінального кодексу України. Санкцією за вчинення цієї правопорушення є штраф у розмірі від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до 2 років, або позбавлення волі на строк до 3 років [3].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевказане, можна зрозуміти, що явище дискримінації у сфері господарювання є, але законодавством передбачені шляхи попередження виникнення такого явища в діяльності суб'єктів господарювання та немалі санкції за вчинення подібних дій, що можуть вважатися не доброчесною особою для припинення дій спрямованих на дискримінацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. – 2003. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text.

2. ЗАКОН УКРАЇНИ Про захист економічної конкуренції // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64. – 2001. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#top .

3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. – 2001. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2341-14#Text.

ПОНЯТТЯ «ЮРИСДИКЦІЯ» В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Гальона Інеса Іванівна,
канд.юр.наук, доцент
Федорчук Ілля Олексійович,
студент
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

Актуальність дослідження. Питання цивільної юрисдикції визначається важливістю забезпечення ефективного захисту прав і інтересів громадян та юридичних осіб у суді. Право на звернення до суду за захистом є конституційним правом людини і громадянина. Однак, щоб це право було реалізовано, необхідно, щоб суд мав юрисдикцію розглядати ту чи іншу справу. А в сучасних умовах поняття юрисдикції має певну кількість значень.

Мета. Дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових праць і судової практики визначити основні види юрисдикції в цивільному процесуальному праві України, а також проаналізувати застосування юрисдикції в цивільному судочинстві. Сучасним поняттям цивільної юрисдикції має охоплювати діяльність всіх органів, включаючи органи судової влади, з вирішення цивільних справ.

Матеріали. Питання юрисдикції в цивільному процесуальному праві є предметом дослідження багатьох учених. Серед них можна виділити таких, як:

- В. В. Яроцький, який розглядає юрисдикцію як одну з найважливіших категорій цивільного процесуального права; [10, 33]
- О. Г. Бортнік, який виділяє два основних види юрисдикції-загальну і виключну; [11, 37]

Юрисдикція - це компетенція органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб щодо розгляду і вирішення певних справ. У цивільному процесуальному праві юрисдикція - це компетенція судів щодо розгляду і вирішення цивільних справ. [11, 28]

Юрисдикція в цивільному процесуальному праві України визначається статтею 15 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України). Відповідно до цієї статті, юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. [6]

Юрисдикція судів є різноманітною і включає в себе такі види:

- Загальний вид юрисдикції - це компетенція судів загальної юрисдикції розглядати і вирішувати цивільні справи, які не віднесені до виключної юрисдикції інших судів.

Відповідно до ст 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» Система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди. [5]

Спеціалізацію розкриває ст 18 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» Суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. У судах загальної юрисдикції може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ. [5]

- Виключна юрисдикція - це компетенція певного виду судів розглядати і вирішувати цивільні справи, які не можуть бути віднесені до юрисдикції інших судів.

Правила виключної підсудності, передбачені ст. 30 ЦПК України, встановлюють правила щодо визначення підсудності певних категорій справ, розгляд яких можливий тільки в певному суді та до яких не можуть бути застосовані правила загальної або альтернативної підсудності. Перелік позовів, для яких установлена виключна підсудність, розширеному тлумаченню не підлягає. [6]

- Відповідна юрисдикція - це компетенція судів розглядати і вирішувати цивільні справи, які виникають із певних правовідносин.

Застосування юрисдикції в цивільному судочинстві

Юрисдикція застосовується в цивільному судочинстві для визначення того, який суд має право розглядати і вирішувати конкретну цивільну справу. При цьому необхідно враховувати, що юрисдикція є матеріально-правовою категорією, а не процесуальною. Це означає, що юрисдикція визначається за змістом правовідносин, які є предметом спору. [12, 105]:

Так, наприклад, якщо предметом спору є право власності на нерухоме майно, то ця справа підлягає розгляду в районному суді. Це випливає з того, що право власності на нерухоме майно є речовим правом, а юрисдикція районних судів поширюється на правовідносини, що виникають із речових прав.

У разі порушення правила юрисдикції суд може визнати справу непідсудною і передати її на розгляд до іншого суду, який має юрисдикцію щодо цієї справи.

Законодавчі та нормативні акти

Основним законодавчим актом, який регулює питання юрисдикції в цивільному процесуальному праві України, є Цивільний процесуальний кодекс України. Крім того, деякі питання юрисдикції регулюються іншими нормативно-правовими актами, зокрема [12, 105]:

- Кодексом адміністративного судочинства України;
- Господарським процесуальним кодексом України;
- Кодексом України про адміністративні правопорушення;
- Кримінальним процесуальним кодексом України.

У законодавстві Україні використовуються поняття «юрисдикція» та «цивільна юрисдикція». У Конституції України термін «юрисдикція» вживається саме для визначення повноважень і предмета діяльності судів загальної юрисдикції

Основні результати дослідження та Конституційного Суду України (ч. 2 ст. 125, ч. 1 ст. 147) [1]. Про юрисдикцію йдеться і в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. No 1402–VIII, проте сутність видів судової юрисдикції у зазначеному нормативно-правовому акті не

розкривається.

Питанням цивільної юрисдикції присвячено главу 2 ЦПК України, що називається «Цивільна юрисдикція», але самого визначення поняття «цивільна юрисдикція» в зазначеному нормативно-правовому акті не міститься [5].

Відповідно до п. 2 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» 01 березня 2013 р.

No 3 «цивільна юрисдикція – це визначена законом сукупність повноважень судів щодо розгляду цивільних справ, віднесених до їх компетенції (стаття 15 ЦПК). Підсудність визначає коло цивільних справ у спорах, вирішення яких належить до повноважень конкретного суду першої інстанції (статті 108–114 ЦПК)» [10]. Відтак дане положення зазначеної постанови є застарілим та не відповідає нормам глави 2 ЦПК України.ЦПК України [5], ГПК України [3] та КАС України [4] виокремлюють такі види юрисдикції: предметна та суб'єктна; інстанційна та територіальна. За допомогою першого виду юрисдикції (предметна та суб'єктна), яка саме врегульована у параграфі 1 глави 2 розділу 1 усіх трьох кодексів, визначається розмежування компетенції між цивільними, господарськими та адміністративними судами.

Розмежування юрисдикційних повноважень між судами підпорядковано гарантіям права кожної людини на ефективний судовий захист (п. 3.2 мотивувальної частини рішення Конституційного Суду України від 9 вересня 2010 р. No 19-рп/20104) [14]. Обов'язок перевіряти дотримання особою правил юрисдикції покладений на суд першої інстанції [9, с. 178].

Висновки. На основі проведеного дослідження було встановлено, що в цивільному процесуальному праві України існують такі види юрисдикції:

- Загальний вид юрисдикції - це компетенція судів загальної юрисдикції розглядати і вирішувати цивільні справи, які не віднесені до виключної юрисдикції інших судів.

- Виключна юрисдикція - це компетенція певного виду судів розглядати і вирішувати цивільні справи, які не можуть бути віднесені до юрисдикції інших судів.
- Відповідна юрисдикція - це компетенція судів розглядати і вирішувати цивільні справи, які виникають із певних правовідносин.

У цивільному судочинстві юрисдикція застосовується для визначення того, який суд має право розглядати і вирішувати конкретну цивільну справу. При цьому необхідно враховувати, що юрисдикція є матеріально-правовою категорією, а не процесуальною. Це означає, що юрисдикція визначається за змістом правовідносин, які є предметом спору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. No 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 27.09.2020).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. No 995_004 / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 27.09.2020).

3. Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. No 1798-XII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12 (дата звернення: 27.09.2020).

4. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. No 2747-IV / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (дата звернення: 27.09.2020).

5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/ed20231019 (поточна редакція від 19.10.2023)

6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. No 1618-IV / Верховна Рада України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

7. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ :Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 01 березня 2013 р. No 3 / Верховна Рада України.

8. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13 (дата звернення: 27.09.2020).

9. Антонюк О. Юрисдикційний елемент права на доступ до суду у справах щодо захисту права власності. Право України. 2018. No 7. С. 177–197.

10. Цивільне право. Підручник. І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Право Україна.2014. Том 1 С 656.

11. Цивільний процес : навчальний посібник / кол. авторів; О. Г. Бортнік О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор , Я. М. Садикова, Л. В. Сапейко, Т. В. Степаненко; Харків : ХНУВС, 2022. – 336 с.

12. Єфімов О. Правові засади цивільної юрисдикції. Юридична Україна. 2015. No 4–5. С. 105–108.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ "ПРАВО"

Геник Святослав Васильович,
Аспірант
ПВНЗ "Європейський університет"
м. Київ, Україна

Вступ. В рамках даної роботи розглядаються питання, які пов’язані із визначенням та вирішенням проблем, пов'язаних із підготовкою фахівців за спеціальністю "Право". В сучасному освітньому середовищі підготовка фахівців за спеціальністю "Право" є надзвичайно важливим завданням. Спеціалісти з відповідної галузі визначають правовий ландшафт суспільства, і їхні навички та знання повинні відповідати викликам сучасності. В рамках даної роботи було проведено аналіз і висвітлення найактуальніших проблем, що стосуються підготовки фахівців у галузі права.

Мета роботи. Головною метою цієї роботи є систематичний розгляд, обговорення та, в подальшому, пошук конструктивних рішень для вирішення проблем, які породжують виклики у сфері підготовки майбутніх спеціалістів у сфері юриспруденції. В рамках даної роботи було спрямовано зусилля на виявлення базових причин та недоліків у сучасних підходах до освіти в галузі права, а також визначення шляхів поліпшення існуючих освітніх програм.

Матеріали та методи. В процесі підготовки даної роботи використовувалися різноманітні наукові публікації, аналітичні публікації, галузеві статті та було враховано думки практикуючих юристів. Аналізувалися академічні програми, внутрішні структури навчальних закладів та практичні аспекти професійної підготовки спеціалістів у галузі правознавства. Методи дослідження включали в себе аналіз, порівняння та синтез інформації, щоб здійснити комплексний погляд на проблематику.

Результати та обговорення. Перший виявлений в ході проведення дослідження значущий виклик у відповідній сфері – це нестача практичного

досвіду у сучасних студентів-правників. Звісно, в ході оцінки даної проблематики слід враховувати наявні негативні фактори, які серйозно впливають на ситуацію в освітній сфері, зокрема пандемія так званого коронавірусу та воєнні дії на території України. Однак, в цілому, незважаючи на те, що багато вищих навчальних закладів формально включають практику в навчальні програми для правників, взаємодія між вищими навчальними закладами та роботодавцями відбувається недостатньо тісно, що призводить до формалізації процесу проходження студентами-правниками практики, та, таким чином, відповідний процес не має належного практичного ефекту. Система співпраці між університетами та роботодавцями має бути удосконалена для забезпечення студентам доступу до реального практичного досвіду, який дозволить сформувати належні очікування щодо того, що майбутні правники можуть зустріти у своїй майбутній професійній діяльності.

Друга ключова проблема проявляється (у деяких випадках) у недостатній кількості актуальних тем та сучасних методик викладання. Застарілі навчальні плани та програми часто не враховують нових викликів, зокрема і таких як розробка цифрових технологій, які змінюють вигляд сучасної професії правника, гостра актуалізація питань, пов'язаних із кібербезпекою та правовим регулюванням у згаданій сфері, тощо. Оновлення існуючих навчальних програм та впровадження нових дисциплін, орієнтованих на сучасні тенденції у сфері правознавства, є важливими аспектами в контексті підготовки студентів до майбутньої юридичної практики.

Третя виокремлена в рамках даної роботи проблема відображає необхідність розвитку міжнародного співробітництва та врахування глобалізації у сфері освіти, зокрема, у сфері освіти для майбутніх правників. Зростаюча важливість міжнародно-правових відносин, глобалізація комерційних процесів та необхідність універсалізації правового регулювання та правозастосування вимагають від вищих навчальних закладів впровадження нових навчальних програм, які будуть адресувати відповідні виклики. Також доцільним є створення програм обміну та партнерство з юридичними факультетами у різних

країнах.

Висновки. В цілому, існує багато аспектів, які можна виділити як проблеми у сфері підготовки фахівців за спеціальністю "Право". Зокрема, в рамках даної роботи було виділено наступні: (i) нестача практичного досвіду у сучасних студентів-правників; (ii) недостатня кількість актуальних тем та сучасних методик викладання та (iii) необхідність розвитку міжнародного співробітництва та глобалізації у сфері освіти для майбутніх правників. Однак, відповідні проблеми можуть знайти своє вирішення, зокрема і шляхом, описаним у даній роботі, що сприятиме належному розвитку освіти та підготовки фахівців за спеціальністю "Право".

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄСПЛ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Глевич Марина Володимирівна
студентка
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ./Introductions. На сьогодні Україна перебуває в активному процесі євроінтеграції. Одним із головних аспектів цього процесу є запровадження європейських стандартів судочинства в правову систему нашої держави.

Окрему увагу варто приділити саме адміністративному судочинству, адже воно прямо показує ефективність діяльності суб'єктів владних повноважень та дотримання ними головних принципів демократичного суспільства.

Практика Європейського суду з прав людини є саме тим інструментом, за допомогою якого можна більш детально конкретизувати положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Ціль роботи./Aim. Завданням даної доповіді є дослідження та висвітлення питання застосування рішень ЄСПЛ в вітчизняному судочинстві, зокрема в адміністративному.

Також, важливим є визначення основних проблем такого застосування, які виникають на практиці.

Матеріали та методи./Materials and methods. При написанні даної роботи використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження. Зокрема, аналітичний метод дозволив розкрити роль власне самої Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Європейського суду з прав людини як основного юрисдикційного органу, який тлумачить положення Конвенції.

Також, аналітичний та теоретико-прогностичний методи були використані для формування висновку щодо важливості застосування практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві України.

Результати та обговорення./Results and discussion. Європейський суд з прав людини є однією із інституцій Ради Європи. Це міжнародна судова установа, яку було засновано 21 січня 1959 року на підставі ст. 19 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Одним із основних завдань суду є здійснення контролю за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, які закріплені у Конвенції.

Власне сама Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є міжнародною угодою, метою укладення якої є забезпечення членами Ради Європи окремих прав людини та основних свобод кожному, хто перебуває під їх юрисдикцією. Вона була прийнята 4 листопада 1950 року, набула чинності 3 вересня 1953 року. В Україні, на законодавчому рівні, Конвенцію було ратифіковано на підставі Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7, та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року.

Ратифікувавши Конвенцію та протоколи до неї, Україна взяла на себе обов'язок гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, права і свободи, визначені Конвенцією. У пункті 1 частини першої Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7, та 11 до Конвенції» зазначено, що: «Україна повністю визнає на своїй території […] щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції». Варто також згадати Конституцію України, а саме ст. 9, відповідно до якої Конвенція та Протоколи до неї є частиною національного законодавства України як чинний міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

З метою регуляції відносин, які виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ Україною 23 лютого 2006 року було прийнято Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». В даному Законі визначено систему

інструментів та механізмів, спрямованих на виконання рішень ЄСПЛ. Відповідно до ст. 2 – рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною. В ст. 17 міститься норма, згідно з якою суди мають застосовувати під час розгляду справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права.

При цьому, на практиці досі мають місце різні підходи до розуміння правового статусу рішень ЄСПЛ та їх застосування. Перший підхід пов'язаний із тим, що оскільки відповідно до ч. 1 ст. 46 Конвенції високі Договірні Сторони зобов'язались виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами, прецедентний характер мають виключно рішення, в яких Україна була стороною процесу. Другий підхід передбачає, що усі рішення ЄСПЛ є джерелом права.

Так, в ст. 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначено порядок посилання на Конвенцію та практику Суду. Зокрема, під практикою Суду закон розуміє усю без винятку практику ЄСПЛ, а не лише рішення щодо України. Також, Закон не містить положень, які б забороняли застосовувати рішення чи ухвали ЄСПЛ, постановлені щодо інших країн.

В адміністративному судочинстві України також застосовується практика Європейського суду з прав людини. Зокрема, в ч. 2 ст. 6 КАСУ вказано, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини. Також, відповідно до ч. 1 ст. 7 КАСУ суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Варто також згадати про ч. 1 ст. 2 КАС України, в якій розкривається зміст завдання адміністративного судочинства, а саме - справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Проаналізувавши ці положення, стає зрозуміло, що більшість з

них відповідає практиці ЄСПЛ. Однак, в процесі застосування стандартів і принципів ЄСПЛ під час здійснення судочинства виникають певні проблеми.

Однією з найбільш поширених є проблема з офіційними текстами рішень та їх перекладами. Відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди мають використовувати офіційний переклад рішень ЄСПЛ, який надрукований в офіційному виданні, або за відсутності перекладу – документ на мові оригіналу. З рішеннями у справах, в яких Україна є стороною, зазвичай не виникає проблем, адже їх офіційні переклади друкуються в Офіційному віснику України та публікуються на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України. В той час як з перекладами інших рішень є складнощі. Заборони на їх використання при здійсненні судочинства немає, але і офіційного перекладу здебільшого не надається. Тому, судді часто звертаються до нотаріусів чи спеціальних фірм, які здійснюють переклад. Та навіть за наявності нотаріального підтвердження суддя не завжди може підтвердити відповідність перекладу оригінальному документу. Тому, часто складається така ситуація, що суддя, який не володіє англійською мовою на достатньому рівні, аби самостійно проаналізувати певне рішення ЄСПЛ, просто не звертається до цієї практики під час здійснення судочинства. Це є логічним, адже суддя самостійно нестиме відповідальність у випадку невірного тлумачення. Але все ж, відсутність офіційного перекладу всіх необхідних справ значно звужує їх використання, що може негативно позначитись на виконанні завдань адміністративного судочинства.

Одним із варіантів вирішення цього питання може стати створення організації, яка б займалась офіційним перекладом рішень ЄСПЛ, які б потім публікувались на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції України або у новоствореному спеціальному реєстрі таких перекладів.

Висновки./Conclusions. Як висновок, можна сказати наступне – Україна зараз знаходиться на етапі активної євроінтеграції. Одним із кроків такої інтеграції є ефективне впровадження європейських стандартів захисту прав людини і основоположних свобод в процес здійснення адміністративного

судочинства. Для підвищення ефективності такого впровадження варто вирішити проблему недоступності рішень ЄСПЛ та відсутності чіткого розуміння правового змісту рішень ЄСПЛ, яке призводить до некоректного використання практики ЄСПЛ в адміністративному судовому процесі. Як наслідок, вдосконалення системи адміністративного судочинства з урахуванням відповідних європейських стандартів буде сприяти зменшенню кількості скарг та звернень громадян України до Європейського суду з прав людини та зростання рівня довіри суспільства до судової гілки влади.

ПРАВОВА АРГУМЕНТАЦІЯ У ПРАВОТВОРЧОСТІ

Гойда Мар’яна Петрівна,
здобувачка вищої освіти ІІ курсу спеціальності «Право»
Галицький фаховий коледж імені В’ячеслава Чорновола, Україна
Науковий керівник:
Скиба Віталій Михайлович,
адвокат, викладач юридичних дисциплін
Галицький фаховий коледж імені В’ячеслава Чорновола, Україна

Вступ. Правова аргументація в правотворчості змінює ключову роль у формулюванні, обговоренні та прийнятті правових норм і рішень. Процес включає в себе використання різних аргументів, які допомагають обґрунтувати необхідність введення або зміни правового положення.

Правова аргументація важлива не тільки для прийняття нового законодавства, але й для вирішення конституційних справ, судових рішень та інших питань, пов'язаних з правосуддям. Актуальність цього дослідження полягає, зокрема, в тому, що часто критикуються аргументи законодавців під час обговорення законопроектів та аргументи суддів при ухваленні рішень щодо тлумачення та виконання законів. Тому правова аргументація стає основою для розуміння, чому певні правові рішення є обґрунтованими і справедливими.

Метою цієї статті є роз’яснення поняття та характеристика правової аргументації у правотворчості.

Результати та обговорення. Як зазначає Руслана Ляшенко : «правова аргументація – це раціональний спосіб переконання суб’єктів правовідносин за допомогою усного або письмового впливу на них, що здійснюється шляхом висунення, обґрунтування і критичної оцінки тверджень, гіпотез, пропозицій із застосуванням юридичної термінології з метою зміни їх поглядів чи переконань» [1].

Саме правова аргументація в порівнянні з іншими видами аргументації має свої унікальні характеристики. Однією з таких особливостей є вживання

юридичної термінології, посилання на нормативно-правові акти. У правовій аргументації встановлюються чіткі відмінності між різними видами аргументів і вимогами, які до них ставляться [2].

Важливою складовою правової аргументації є наявність суб’єктів, які реалізують власну правосуб’єктність через законодавчий процес. До суб’єктів правотворчості належать: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, трудових колективів та населення держави (громадянське суспільство) [3, с. 163].

Дані учасники можуть використовувати різноманітні переконливі аргументи в процесі правотворчості, починаючи від правових принципів, науково доведених фактів і статистичних даних до політичної пропаганди, критики тощо. Кінцева мета — домогтися згоди або прийняття іншою стороною не лише запропонованого твердження, тези чи рішення, але й аргументів, які його підтверджують.

Зазвичай виокремлюють дві стадії правотворчого процесу: передпроектну (підготовка проекту) та проектну стадію (безпосереднє ухвалення нормативно-правового акта відповідним суб'єктом правотворчої діяльності).

На погляд Руслани Ляшенко, правову аргументацію здійснюють на всіх стадіях правотворчого процесу. Як вона зазначає, «на допроєктному етапі у суспільстві назріває потреба в урегулюванні нормами права певної соціальної проблеми. Оцінюють цю потребу як правотворчі органи, так і саме суспільство, яке через своїх лідерів, засоби масової інформації, може впливати на суб’єктів правотворчості. Звертає увагу також, що на цьому етапі правове аргументування здійснюють для обґрунтування юридичної значущості видання нормативно-правового акта у вигляді правотворчої ініціативи та лобіювання. Правотворча ініціатива може належати громадянину, партії, громадському об’єднанню, депутату, Президенту тощо. Ця пропозиція може бути оформлена у вигляді проекту закону або висловлена у вигляді пропозиції» [1].

Проте, Тамара Дудаш зазначає, що «на допроєктній стадії правотворчості все ж йдеться переважно не про правотворче аргументування, а про

правореалізаційне. Адже не в усіх суб'єктів, що пропонують правове регулювання певного змісту, є правотворча компетенція. Натомість такі суб'єкти мають загальну аргументувальну компетентність, тому й пропонують запровадити, змінити або припинити правове регулювання певних суспільних відносин. Лише у разі підготовки законопроєкту уповноваженим на це суб'єктом правотворчості, якщо такий законопроєкт відповідає встановленим вимогам і потрапляє на розгляд парламенту, можна вести мову про правотворче аргументування. Тому вихідною стадією правотворчого аргументування, як було задекларовано вище, є не допроєктна стадія, а стадія підготовки проєкту джерела права. Бо ж сама лише пропозиція прийняти певний акт не обов'язково містить його правове обґрунтування, тоді як внесений до парламенту його проєкт обов'язково супроводжений його обґрунтуванням, яке є результатом правотворчого аргументування» [4].

Також тут потрібно звернути увагу на таке явище як лобіювання у процесі правотворчості. До прикладу, профспілки можуть впливати на членів уряду та народних обранців з метою домогтися прийняття або скасування нормативного закону, що регулює трудові відносини. Згідно із твердженнями В. Ф. Нестеровича, «у чинному законодавстві України є низка нормативно-правових актів, які у сфері правотворчості створюють можливості для здійснення лобіювання у правотворчому процесі, однак в умовах відсутності спеціального закону про лобіювання, а також нерозвиненості інститутів громадянського суспільства, високого рівня синкретичності бізнесу та влади, домінування негативних стереотипних уявлень щодо лобіювання, мінімізується їх правореалізаційна ефективність. Основною метою лобіювання є легальний вплив на процес прийняття органами державної влади чи місцевого самоврядування нормативно-правових актів, для закріплення у них інтересів зацікавлених осіб» [5].

Щодо проєктної стадії правотворчості Р. Ляшенко зазначає, що «на стадії підготовки проєктів нормативноправових актів, правова аргументація є необхідною передумовою їх попереднього розгляду, обговорення та прийняття.

Саме від достовірності та переконливості аргументів, заявлених на користь проєкту нормативноправового акта, залежить його прийняття для подальшого розгляду або відхилення» [1].

За словами Р. Ляшенко ще однією стадією правотворчості, на якій відбувається правове аргументування, є стадія попереднього розгляду проекту нормативно-правового акта та його обговорення, до якого залучають зацікавлені органи, організації, громадськість. Форми обговорення різні: парламентські слухання, наради за участю наукової громадськості і зацікавлених міністерств тощо. На даному етапі, за її словами, правова дискусія не є доцільною, оскільки пов'язана з використанням чуттєвих та емоційних факторів [1]. І нарешті, на стадії прийняття проекту нормативно-правового акта, на її думку, відбувається його обговорення й офіційне прийняття простою більшістю голосів. На цьому етапі особливого значення набувають висновки Головного науково-експертного управління, зауваження та пропозиції Президента, народних обранців, профільних міністерств, комітетів тощо.

Людмила Луць зазначає, що процеси правової дискусії відбуваються переважно на етапі підготовки проектів правових джерел, а вже на стадії їх прийняття та видання правова полеміка використовується більше. Хоча часткова правова дискусія необхідна і при проведенні правової експертизи та деяких інших законодавчих дій [6]. На думку авторки, це підпадає під дію статті із предмета правової дискусії на цих етапах розвитку права.

Оскільки на етапі підготовки проекту обговорювалися параметри змісту, зокрема доведено питання про доцільність застосування правових джерел, про відповідність їх змісту соціальним факторам, то проводиться правова аргументація. На етапах же прийняття та оприлюднення аргументуються насамперед формальні параметри джерел права: наявність правотворчих повноважень у суб'єктів цього процесу, правильність структурної організації тексту, вибору їх юридичної форми та визначення місця у чинній системі джерел права.

Тому тут вступає в дію юридична аргументація.

Висновки. При вивченні процесу правової аргументації у правотворчості стає очевидним, що цей аспект діє ключову роль у формуванні та розвитку правової системи. Аргументація є основним інструментом для обґрунтування норм, законів та правових рішень. Здатність адекватності та переконливо аргументувати є важливою навичкою для законодавців, юристів та інших учасників правотворчого процесу. Вдосконалення правової аргументації є якіснішою та ефективнішою правотворчістю. Розуміння принципів та методів аргументації є важливою передумовою для забезпечення законності та справедливості в правовій системі. Отже, подальші дослідження в цьому напрямку важливі для розвитку сучасного правознавства та забезпечення стабільності в правовій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ляшенко Р. Д. Правова аргументація у сфері правотворчості. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. 2012. Т.125 №2 URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/3567

2. Ляшенко Р. Правова аргументація у сфері правотворчості. Вісник Запорізького національного університету. 2012. №4. URL:http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3162012_4_21-25.pdf.

3. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с. URL:http://surl.li/fumjq

4. Дудаш Т. Аргументування у правотворчості: деякі загальнотеоретичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/5.

5. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В.Ф. Несторович. — К., 2008. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2010_3_9

6. Луць Л. А. Аргументація у правотворчій діяльності. Підприємництво, господарство і право. 2020. №9. С. 168-173. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/30.pdf

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ОБОРОННОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Голуб Юлія Юріївна,
здобувач вищої освіти
курсант 2 курсу,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Міністерство оборони України відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки та оборони країни. Одним із найважливіших завдань Міністерства є забезпечення якості продукції оборонного призначення, що включає в себе розробку, виробництво, закупівлю та постачання військової техніки, зброї, амуніції та інших товарів, необхідних для ефективного функціонування Збройних Сил України.

Ця тема є актуальною насамперед через повномасштабну війну, яку розв'язала росія 24 лютого 2022 року проти незалежної України. Саме через цю причину та загострення національної безпеки в Україні підкреслюється необхідність забезпечення якості військової техніки та зброї.

Насамперед слід відзначити, що забезпечення якості продукції оборонного призначення включає в себе комплекс заходів, які повинні бути вжиті на всіх етапах виробництва та експлуатації військової техніки та зброї.

Перший етап – це розробка вимог до якості продукції. У цьому етапі встановлюються технічні вимоги до продукції, визначається процедура її контролю та вимірювань. На цьому етапі важливо докладати всіх зусиль для того, щоб вимоги до якості продукції відповідали вимогам її функціонування в реальних умовах експлуатації.

Другий етап – це виробництво продукції. У цьому етапі необхідно забезпечувати виконання встановлених вимог до якості продукції. Для цього необхідно використовувати якісні матеріали, машини та обладнання, а також відповідні технології виробництва. Тут слід зауважити, що в сучасних умовах ми переважно займаємось оборонними закупівлями та використовуємо надану західними партнерами збройну продукцію.

Третій етап – це експлуатація продукції. На цьому етапі важливо забезпечувати безпечну та надійну експлуатацію продукції. Для цього необхідно забезпечувати своєчасне технічне обслуговування та ремонт, а також проводити систематичний контроль та вимірювання для виявлення недоліків у якості продукції.

Слід зауважити, що питання якості оборонного призначення підіймалось ще до початку повномасштабної війни росії проти України. Так, 28 липня 2021 року було затверджено «Порядок здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також за цільовим використанням коштів» [2].

За словами тодішнього Міністра оборони України Андрія Тарана, цей регуляторний акт підготовлено у відомстві для удосконалення відповідного механізму контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення, передбаченого положеннями Закону України «Про державні закупівлі».

Новий етап в парадигмі політики забезпечення якості оборонної продукції почався з настання повномасштабної війни. Варто відзначити, що 1 листопада 2022 року було схвалено «Концепцію створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення», де Міністерство оборони України відіграє важливу роль [4].

Згідно з нею, необхідно забезпечувати виконання вимог Закону України «Про оборонні закупівлі» [3] та запровадження процедур взаємного гарантування якості в оборонному секторі. Створення системи державного гарантування якості є необхідною складовою ефективної оборонної політики

України. Для цього необхідно враховувати міжнародні, національні та військові стандарти, пов'язані з управлінням якістю та взаємним гарантуванням якості товарів, робіт та послуг оборонного призначення.

Міністерство оборони України виконує цілий комплекс заходів у сфері забезпечення якості продукції оборонного призначення. Це включає в себе контроль якості на всіх етапах життєвого циклу військової техніки, зокрема, при прийманні на озброєння, експлуатації та ремонті.

З метою забезпечення якості продукції оборонного призначення Міністерство оборони України співпрацює з провідними науково-дослідними інститутами, які займаються розробкою технологій та стандартів у сфері якості. Крім того, Міністерство оборони України активно взаємодіє з міжнародними партнерами з метою відповідності військової техніки та обладнання міжнародним стандартам.

Зокрема, Міністерство оборони співпрацює з вітчизняними виробниками оборонної продукції, здійснює контроль якості їхньої продукції та забезпечує її відповідність військовим стандартам.

Крім того, Міноборони активно впроваджує стандарти якості НАТО, розробляє відповідні національні та військові стандарти та документи з аудиторської діяльності у сфері забезпечення якості, проводить підготовку експертів з питань національного забезпечення якості. Це дає змогу якісно оцінити можливості вітчизняних виробників, забезпечити виконання вимог національних контрактів та оцінити виконання виробниками процесів забезпечення якості та національних вимог [1].

Повертаючись до згаданої вище «Концепції створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення» [4], слід зауважити, що застосування механізмів системи державного гарантування якості під час закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення має декілька корисних аспектів.

По-перше, перевіряє спроможність вітчизняних виробників (постачальників) забезпечити дотримання вимог контрактів (угод) щодо якості

продукції, робіт і послуг оборонного призначення.

По-друге, такий підхід передбачає контроль за дотриманням виробником (постачальником) вимог замовника щодо якості під час виробництва (постачання) виробів оборонного призначення, виконання робіт і надання послуг, визначених договором.

Нарешті, такий підхід забезпечує гнучкий підхід до контролю якості виробів, робіт і послуг оборонного призначення, де ступінь і спосіб такого контролю залежать від рівня ризику, пов’язаного з їх закупівлею.

Вищезазначена політика Міноборони у сфері забезпечення якості продукції оборонного призначення вимагає ефективності процесів забезпечення якості оцінюваних товарів, робіт і послуг оборонного призначення та відповідності системи управління якістю виконавця та його здатність проводити аудит процесів, перевіряти товари, роботи та послуги та проводити контроль якості життєвого циклу оборонних товарів, робіт і послуг на основі оцінки ризиків.

Крім того, забезпечення сумісності системи державного гарантування якості з відповідною системою держав-партнерів може підвищити ефективність військово-технічного співробітництва України з державами-партнерами з реалізації спільних міжнародних програм (проектів), пов’язаних із створенням, виробництвом, відновленням, модернізацією і ремонтом озброєння.

Отже, можна зробити висновок, що забезпечення якості продукції оборонного призначення є важливим аспектом національної безпеки. Державне гарантування якості, зокрема, застосування механізмів контролю та перевірки виробників та постачальників на відповідність встановленим вимогам, є ефективним інструментом в цій сфері.

Міністерство оборони на сучасному етапі доцільно забезпечує гнучкий підхід до контролю якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, щоб мінімізувати ризики та забезпечити належний рівень захисту національної безпеки в умовах війни з росією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне управління в сфері оборони України: проблеми оборонного планування під час війни. URL: https://opk.com.ua/ (дата звернення: 26.04.2023)

2. Про затвердження Порядку здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, [...]. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 28.07.2021 № 781. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 26.04.2023)

3. Про оборонні закупівлі. Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text (дата звернення: 26.04.2023)

4. Про схвалення Концепції створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення. Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 01.11.2022 № 976-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2022-%D1%80#Text (дата звернення: 26.04.2023)

ІНТЕГРАЦІЯ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМ, ЕКОЛОГІЧНИМ ТА СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Гречишкін Єгор Юрійович
Курсант 2 курсу ННІППФПНП
Науковий керівник:
Максимова Маргарита Костянтинівна
Викладач кафедри
адміністративного права,
процесу та адміністративної
діяльності, Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справм. Дніпро, Україна

У світлі сучасних глобальних трансформацій та постійних змін в економічній, екологічній та соціальній сферах, проблеми правового забезпечення набувають особливого значення.

Актуальність вибраної теми виявляється в необхідності розуміння та вирішення складних викликів, що стоять перед країнами у контексті економічного, екологічного та соціального розвитку. Зростання глобальної взаємозалежності, швидкі технологічні та соціокультурні зміни підкреслюють необхідність адаптації правового забезпечення до нових реалій. Дослідження цієї теми дозволить розкрити сутність викликів та знайти інноваційні шляхи їх вирішення в рамках сучасного правового контексту.

Також слід зазначити, що важливість даної теми невіддільна від постійного стрімкого розвитку суспільства. Нинішні держави стикаються із складними економічними викликами, тиском на природні ресурси та необхідністю забезпечення справедливого соціального розвитку. Розгляд проблем правового аспекту в цих сферах стає важливим етапом для створення ефективних механізмів реагування на сучасні виклики та побудови стійкого майбутнього для суспільства.

Впровадження правових механізмів в управління екологічним, економічним та соціальним розвитком може сприяти ефективній інтеграції

управління економічним, екологічним та соціальним розвитком, забезпечуючи:

1. Стабільний правовий фундамент: розробка та утримання чітких, адаптивних правових рамок, які враховують специфіку кожної сфери розвитку.

2. Координацію між секторами: створення механізмів, які сприяють взаємодії між економічним, екологічним та соціальним секторами для досягнення цільових показників.

3. Заохочення сталого розвитку: включення в правові норми стимулів для підприємств та організацій з метою досягнення екологічної та соціальної відповідальності.

4. Публічну участь: забезпечення можливості громадськості брати участь у формуванні та вдосконаленні правових механізмів для розвитку.

5. Моніторинг та відповідальність: встановлення систем моніторингу та відповідальності, щоб забезпечити виконання прийнятих норм та заохочувати відповідальність сторін у всіх сферах розвитку.

Через війну яку розпочала країна агресор проти нашої держави, запровадження правових механізмів є не легким, але це надасть країні змоги ефективної інтеграції управління розвитком.

В умовах збройної агресії актуальність питань інтеграції правових механізмів у управління економічним, екологічним та соціальним розвитком набуває особливого значення. Військові дії часто супроводжуються економічною нестабільністю, психосоціальними викликами та екологічними проблемами. Правові механізми можуть допомогти ефективно вирішувати ці кризові ситуації.

Військові конфлікти супроводжуються гуманітарними кризами, і правові механізми можуть визначати стандарти для гуманітарних дій, захисту вразливих груп та забезпечення гідності, також саме вони відіграють ключову роль у відновленні економіки, соціальної сфери та екології після закінчення війни, сприяючи швидкому та стійкому відновленню.

Вагомим фактором користь впровадження проводив механізмів є те, що їх інтеграція може створити синергію ефектів, покращуючи взаємодію між

економічним, екологічним та соціальним управлінням для досягнення спільних цілей та сприяти створенню єдиної системи управління, що полегшує координацію та співпрацю між відповідальними структурами.Також слід зазначити, що впровадження правових механізмів може посилити відповідальність суб’єктів управління перед громадськістю та забезпечити більш прозоре.

Аналіз наукових публікацій виявляє значні відмінності у визначенні економічного потенціалу, розумінні його суті, складових елементів, взаємозв’язку його з такими категоріями, як національне багатство, рівень економічного розвитку. На думку більшості дослідників, економічний потенціал є узагальнюючою характеристикою. У ньому поєднуються природні, виробничі, науково-технічні, соціально-культурні можливості економічної системи. [1, ст. 250].

У висновку слід підкреслити, що інтеграція правових механізмів у управління економічним, екологічним та соціальним розвитком визначається як ключовий інструмент для вирішення сучасних викликів. Здатність створювати синергію між різними сферами розвитку, забезпечувати ефективність рішень та підвищувати відповідальність суб'єктів управління дозволяє досягти більш сталих та гармонійних результатів. За відсутності цього інтегрованого підходу може виникнути неврегульованість, конфлікти та недосягнення стратегічних цілей в усіх аспектах сучасного розвитку. Отже, важливо продовжувати вивчення та вдосконалення правових механізмів для забезпечення тривалого та збалансованого розвитку суспільства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. КИСЛИЙ, В. М.; РИБАЛЬЧЕНКО, С. М. Інтеграція соціо-еколого-економічних факторів в систему стратегічного управління регіонами. *Механізм регулювання економіки*, 2010, 3: 246-253.

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Григорчук Тетяна Віталіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Цивільний процес - це комплекс правових норм і процедур, які регулюють порядок вирішення цивільних справ у судовому порядку. Цивільний процес надає можливість громадянам і юридичним особам захищати свої права, розглядаючи їх спори у спеціальних органах - судах.

Згідно зі статтею 16 Цивільного кодексу України, кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [1]. Одним із основних елементів цивільного процесу є його форма-цивільно-процесуальний інструмент, за допомогою якого здійснюється взаємодія учасників процесу, вирішуються судові справи і додержуються правові процедури. Цивільно-процесуальна форма включає в себе такі складові, як позовна заява, відповідь на позов, докази, подання, рішення суду тощо.

Одним з методів захисту цивільних прав та інтересів у суді є подання позову. Це офіційне звернення до суду, в якому особа висуває вимогу про здійснення правосуддя. Позивач може також пред'явити матеріально-правову вимогу до відповідача, щоб виконати його зобов'язання або визнати наявність чи відсутність заходів щодо захисту його прав і інтересів з боку відповідача. Суд не може відмовити в прийнятті позовної заяви чи скарги особи лише на підставі того, що вимоги можуть бути розглянуті в досудовому порядку,

передбаченому законом [2, с. 109].

У цивільно-процесуальній формі важлива роль відводиться суддям як самостійним і незалежним органам, які розглядають справи і приймають ухвалення та рішення на підставі закону і принципів справедливості. Вони забезпечують дотримання всіх правил і процедур під час розгляду справи, а також здійснюють контроль за додержанням прав і інтересів сторін.

Пред’являючи зустрічний позов, відповідач ставить перед собою такі завдання : встановити, змінити або припинити свої правовідносини з позивачем (таким чином позов набуває самостійного характеру, оскільки відповідач прагне отримати певну користь, яку передбачено його суб'єктивним правом, яке порушено позивачем) або захистити свої права, свободи та законні інтереси, виходячи з наведених мотивів [3, с. 41].

Цивільно-процесуальна форма є однією з основних складових системи правосуддя. Вона визначає порядок розгляду цивільних справ у суді та забезпечує захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб. Вона передбачає дотримання певних процедур та правил, які необхідно дотримуватись при розгляді справ у суді. Ці правила передбачають, зокрема, правила щодо звернення до суду, подання позовної заяви, здійснення доказування, заслуховування свідків та експертів, прийняття судових рішень тощо.

Однак, важливо зазначити, що цивільно-процесуальна форма не обмежується лише судовими процедурами. Вона передбачає також можливість вирішення справ позасудовим шляхом, за участю посередників. Це дозволяє сторонам самостійно вирішувати свої конфлікти шляхом домовленості, зменшуючи навантаження на суди та скорочуючи тривалість розгляду справ.

Сутність цивільної процесуальної форми полягає у забезпеченні засад правосуддя, які визначаються одним з основних принципів цивільного процесу принципом рівноправності сторін. Цивільна процесуальна форма гарантує рівні можливості сторін участі у процесі, представлення своїх доказів і аргументів, а також отримання об'єктивного і справедливого рішення. Таким чином, форма

цивільного процесу забезпечує необхідну процесуальну рівність між сторонами, що сприяє досягненню справедливого результату.

Форма захисту прав, свобод та інтересів, яка визначається законодавством, здійснюється шляхом застосування передбачених законодавством способів. При порушенні, невизнанні або оспорюванні таких прав, свобод чи інтересів, необхідно обрати відповідні способи захисту. Вибір цих способів залежить від конкретних обставин і може впливати на результат і результати захисту, якщо це стосується фізичних або юридичних осіб, держави або суспільних інтересів. [4, с. 60].

Значення цивільної процесуальної форми в цивільному процесі полягає в її функції забезпечення порядку і дисципліни, які є необхідними для ефективного функціонування судової системи. Використання визначених правил і процедур дозволяє уникнути хаосу і безладу в процесі розгляду справ, забезпечує рівномірний захист прав і інтересів сторін. Окрім того, цивільна процесуальна форма сприяє повному розкриттю обставин справи та встановленню справедливості. Вона включає в себе правила збору, представлення і оцінки доказів, що дозволяє сторонам довести свою позицію і переконати суд у правильності своїх доводів. Цивільно-процесуальна форма також забезпечує судді можливість об'єктивного вирішення справи на підставі правових норм і доказів.

Отже, цивільна процесуальна форма має ключове значення в цивільному процесі, забезпечуючи правовий порядок, рівноправність сторін, об'єктивність і справедливість розв'язання. Вона є важливим інструментом для розгляду і вирішення цивільних справ, забезпечуючи захист прав і інтересів всіх учасників процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (Дата звернення 09.12.2023).

2. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посібник. – 2-е вид., доп. і

перероб. / кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., доц. А.В. Коваленко. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. – 192 с.

3. Бичкова, С. С. "Зустрічний позов як цивільна процесуальна форма захисту інтересів відповідача." *Вісник Верховного Суду України* 10 (2010): 41-44.

4. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

ВПЛИВ РОЗВИТКУ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ НА ОСВОЄННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Григорчук Тетяна Віталіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир
старший викладач кафедри ТСП
факультету підготовки фахівців
для підрозділу превентивної діяльності

Вогнева підготовка - це найнеобхідніший елемент у формуванні професійних працівників поліції. Вона передбачає підготовку курсантів до всіх можливих конфліктів та небезпек, які можуть виникнути під час воєнного стану. Одним з головних факторів успішної вогневої підготовки є наявність якісної техніки та озброєння.

В Інстуркції Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України від 26 січня 2016 року вказано, що вогнева підготовка є видом службової підготовки поліцейських. Вогнева підготовка - це комплекс заходів, спрямований на вивчення поліцейським основ стрільби з вогнепальної зброї, правомірного її застосування (використання) та вдосконалення навичок безпечного поводження з нею, швидкісної та влучної стрільби по нерухомих і рухомих цілях, з різних положень, в обмежений час, в русі тощо [1].

Озброєння та техніка мають велике значення в роботі Національної поліції. Недоліки вогневої підготовки, через несправність озброєння можуть призвести до тяжких наслідків. Для уникнення цього потрібні постійні розробки та вдосконалення озброєння, а також технічне обслуговування. Заміна

застарілого обладнання на нові зразки може значно поліпшити якість підготовки та роботу поліції.

Загальна структура базової вогневої підготовки включає в себе:

- навчання із засвоєння заходів безпеки під час поводження зі зброєю;
- відпрацювання свідомої безпечної експлуатації особистої зброї;
- отримання навичок обслуговування особистої зброї;
- виконання практичних вправ стрільб.

Така структура логічно обумовлена підходом “від простішого до складного”, дає змогу поступово навчити стрільця стрільбі зі стрілецької зброї та є загальнодоступною. Однак виходячи з досвіду проведення занять слід зазначити, що вона не враховує індивідуальних особливостей кожного, хто навчається, не дозволяє виявити помилки і причини їх виникнення на ранньому етапі та скоригувати програму навчання [2, с. 19].

Військова техніка завжди відігравали важливу роль у військових конфліктах, визначаючи успіх чи поразку в боях. Розвиток озброєння та військової техніки безперечно впливає на освоєння вогневої підготовки, так як від цього залежить якість та ефективність бойових дій.

По-перше, розвиток техніки дозволяє збільшувати потужність та точність вогню. Новітні зразки стрілецької зброї оснащені системами автоматичного прицілювання та відстеження цілей, що значно полегшує процес стрільби та робить його більш точним. Крім того, на сьогоднішній день розвинені системи дистанційного управління для авіації та бойових машин, що дозволяє вести вогонь з великої відстані та забезпечує точність стрільби.

По-друге, новітні розробки в галузі озброєння та військової техніки дозволяють збільшувати ефективність бойових дій. Наприклад, на сьогоднішній день вже є розробки в галузі безпілотних авіаційних засобів та роботів-бойових машин, які можуть вести вогонь з місць, недоступних людям. Також роботи-машини дозволяють виконувати завдання у бойових умовах, що забезпечує не тільки безпеку військовослужбовців, але й підвищує ефективність бойових дій.

Оперативно-тактичні безпілотні розвідувальні авціації(БпЛА) довели, що у складних умовах сучасних вйськових конфліктів, вони є більш результативними, ніж пілотовані літаки. Такі переваги БпЛА, як низька вартість, відсутність небезпеки для льотчика, відносна невибагливість до умов експлуатації, є підставою частішого їх використання під час виконання розвідувальних завдань. На основі зібраних характеристик, таких як злітна вага, тривалість польоту, максимальна висота та радіус встановили, що необхідним є БпЛА оперативно-тактичного рівня зі злітною вагою близько 200 кг., тривалістю польоту до 5 годин, можливістю ведення розвідки з малих і середніх висот (100 – 500 метрів) на глибину до 300 км [3, с. 6].

По-третє, розвиток озброєння та військової техніки дозволяє вивчати та аналізувати техніку противника та знаходити способи протидії йому. Наприклад, для боротьби з безпілотними авіаційними засобами розробляються спеціальні системи радіоелектронної боротьби, які забезпечують знищення дронів противника. Також розвиток техніки дозволяє проводити більш досконале розвідування ворожих позицій та рухів.

Метою вогневої підготовки є опанування співробітниками правоохоронних органів застосування табельної зброї та максимального використання її бойових можливостей для ураження противника з найменшими витратами часу і боєприпасів при виконанні оперативно-службових завдань.

Реалізація завдань вогневої підготовки особового складу забезпечується:

- своєчасним та правильним плануванням;
- високою професійною і методичною підготовкою військовослужбовців, а також ефективним використанням навчально-тренувальних засобів;
- досконалим знанням особами, що навчаються, основ і правил стрільби, матеріальної частини зброї (озброєння), боєприпасів, приладів стрільби (спостереження), умінням швидко виявляти та уражати цілі в будь-яких умовах, високою злагодженістю дій особового складу підрозділів при вирішенні вогневих завдань [4].

Звісно, розвиток озброєння та техніки має і свої негативні наслідки. Зокрема, на нього витрачається значна частина загального бюджету, що може негативно впливати на інші сфери життєдіяльності країни. Також підвищення рівня вогневої підготовки забирає багато часу та зусиль у працівників поліції.

Крім того, хід війни або акти агресії ваших противників можна інформаційно контролювати як за допомогою засобів вогневої підготовки, так і за допомогою засобів радіоелектронної забезпеченості, які забезпечують військову безпеку. Хоча вогнева підготовка обов'язкова для будь-якої силової операції, вона постійно оновлюється, за технічними вимогами та досягненнями науки й технологій вони покращуються і стають більш сучасними.

Розвиток озброєння та військової техніки значно сприяє покращенню ефективності вогневої підготовки. Розвиток нових технологій та удосконалення засобів техніки дозволяють зменшити взаємодію людини з технікою і знизити військові витрати під час проведення бойової діяльності. Тому, постійне удосконалення озброєння та техніки є надзвичайно важливим фактором в процесі розвитку і підготовки до всіх видів військових дій, а вогнева підготовка є однією з ключових складових процесу військових дій. Однак необхідно пам’ятати, що розвиток техніки не може замінити вогневу підготовку та глибоке знання методів ведення бойових дій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України №5- від 26 січня 2016 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text (Дата звернення - 03.05.2023)

2. В. О. Явтушенко, Д. М. Козлов, Г. А. Зливка “Методика підвищення ефективності прповедення занять з вогевої підготовки та навчання влучній стрільби з урахуванням досвіду іноземних армій”: стаття. Честь і закон № 2 (73). 2020. 26 с.

3. “Перспективи розвитку озброєння та військової техніки сухопутних

військ": збірник тез доповідей Міжнародної науково-технічної конференції м.Львів, 2018. 389 с.

4. Закон України "Про затвердження Інструкції з організації фізичної та вогневої підготовки в Службі безпекаи України" від 6 липня 2010 року №369 URL: https://ips.ligazakon.net/document/RE18087?an=703 (Дата звернення 28.04.2023)

УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Давидов Микита Віталійович,
здобувач вищої освіти
3 курсу навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна
Науковий керівник:
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу, капітан поліції

В юридичній літературі неодноразово підіймалося питання процесуального статусу суб’єктів в цивільному процесі.

Суб'єктами цивільного процесу є інші учасники цивільного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі. Особи цієї категорії, як і інші суб'єкти цивільного процесу, відіграють важливу грунтовне значення яке відіграють інші учасники цивільного процесу, в юридичній літературі відсутні відповідні ґрунтовні напрацювання щодо розуміння їх процесуального статусу.

Оскількми їх вага є не малою складовою та не значучи попри те, в юридичні літературі відсутні відповідні ґрунтовні напрацювання щодо розуміння їх процесуального статусу. Стаття 65 ЦПК України визначає коло осіб, які віднесені до інших учасників процесу, але перелік цих осіб не є вичерпний, оскільки до зазначеної категорії осіб також можна віднести, наприклад, педагогів та лікарів [1], на мою цесуальний статус цих осіб,а також їх місце в системі суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин та їх функції в цивільних справа потребу більшої уваги.

Характеристика норм цивільного процесуального законодавства нашої держави та правової літератури дає змогу всіх суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин поділити на такі групи: суд (обов’язковий суб’єкт); особи, які беруть участь у справі та інші учасники цивільного процесу.

У своєму навчальному посібнику Є. О. Харитонов зазначає що які беруть участь у справі, – це суб'єкти, які мають заінтересованість в предметі процесу, а інші учасники цивільного процесу – це суб'єкти, які надають суду та особам, які беруть участь у справі, організаційну, інформаційну та іншу допомогу [2, с. 50]. Сучасне законодавство міститься перелік осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу. Зокрема, у ст. 47 ЦПК України зазначено, що учасниками цивільного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є: 1) секретар судового засідання; 2) судовий розпорядник; 3) свідок; 4) експерт; 5) перекладач; 6) спеціаліст; 7) особа, яка надає правову допомогу [1].

Натомість, на сучасних науковців, перелік цих осіб, зазначений у ст. 47 ЦПК України, не є вичерпний. Зокрема, В. М. Кравчук та О. І. Угриновська вважають, що до інших учасників процесу належать також педагоги та лікарі [3, с. 153]. Ю. В. Білоусов звертає увагу на те, що ЦПК України не передбачає наявності такого учасника цивільних процесуальних правовідносин, як помічник судді. На його думку, про нього не варто забувати оскільки така особа також допомагає забезпечити належний розгляд цивільної справи [4, с. 78].

На зазначених у ст. 65 ЦПК України, у правовій літературі поділяють на дві групи: 1) особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник); 2) особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт) [1]. Подальше поділ на осіб котрі є іншими учасниками цивільного процесу, на тих, участь яких обов'язкова, і тих, які залучаються до розгляду цивільної справи за потреби. Зокрема науковці наголошують на тому, що секретар судового засідання і судовий розпорядник – обов'язкові учасники розгляду будь-якої цивільної справи.

Такий поділ інших учасників цивільного процесу є дуже умовним, хоча загалом думка науковців слушна. Водночас, попри короткий аналіз законодавчого переліку осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, нам потрібно також з'ясувати їх поняття та ознаки. Для цього ми проаналізували нормативні ознаки кожного учасника цивільного процесу, вказаного у ст. 65

ЦПК України, та ознаки цих учасників, виділені у правовій науці.

На основі виділення ознак кожної особи, яка є іншим учасником цивільного процесу, нами обґрунтовано доречність невключення законодавцем помічника судді до переліку осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу і помилковість такого підходу щодо педагога та психіатра.

Розглянувши запропоновані законодавцем та науковцями дефініції та ознаки різних осіб, яких законодавець відніс до інших учасників цивільного процесу, ми виділили спільні риси вказаної категорії осіб, а саме : 1) усі особи, які є іншими учасниками цивільного процесу, є фізичними особами; 2) вони володіють знаннями чи інформацією або мають навички, які потрібні під час розгляду і вирішення справи судом; 3) усі, крім судового розпорядника і секретаря судового засідання, інші учасники цивільного процесу залучаються судом за потреби, тобто самостійно вони не вступають у процес; 4) ці особи не мають свого юридичного інтересу під час розгляду і вирішення судом цивільної справи; 5) інші учасники цивільного процесу сприяють розгляду і вирішенню справи; 6) ці особи наділені певним процесуальним статусом, визначеним положеннями ЦПК України; 7) перелік цих осіб, крім педагога та лікаря, міститься у ст. 65 ЦПК України тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення 08. 12. 2023).

2. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 50.

3. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фактор, 2010. С. 153.

4. Цивільний процес: навч. посіб./А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. С. 78

ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Давидов Микита Віталійович,
здобувач вищої освіти
3 курсу навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна,
Науковий керівник:
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу , капітан поліції

Вивченню цивільних процесуальних правовідносин приділено багато уваги з боку вчених-процесуалістів. Причиною цього є високий ступінь складності питань, що розглядаються в межах даної теми, а також рівень впливу теорії цивільних процесуальних правовідносин на розвиток науки цивільного процесуального права. Адже, проблематика цивільних процесуальних правовідносин досить широка, що зумовлюється, зокрема, і питаннями визначення їх поняття, виявлення специфічних особливостей.

Дослідження цих теоретичних аспектів цивільних процесуальних відносин є актуальним, оскільки дає можливість дослідити механізм впливу права на врегульовані суспільні відносини та полегшує науковий пошук рекомендацій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства та практики його застосування.

Вступаючи у будь-які правові відносини особа реалізує надані їй суб'єктивні права та, відповідно, суб'єктивні обов'язки. Для правових відносин, у тому числі і процесуальних, характерна наявність певного складу, так званих обов'язкових елементів, а саме: суб'єкт, об'єкт і зміст, який складають суб'єктивні права та суб'єктивні обов'язки [1, с. 23].

Правовідношення у цивільному процесі - це правовідносини розпорядження, які виникають публічно або внаслідок добровільних дій особи,

яка звернулася до суду із заявою на захист своїх прав чи інтересів, що охороняються законом. Важливо зазначити, що стандарти виникають і розвиваються. З метою захисту прав та інтересів особи, держави, суспільного інтересу, якщо в суді порушено провадження у цивільній справі за зверненням омбудсман.Особа, уповноважена законом захищати права, свободи та інтереси особи [2].

Функціональною характеристикою цивільних процесуальних правовідносин будуть ті функції, які виконують захист та охорону суб'єктивних прав. У літературі є різноманітні думки з приводу визначення цивільно-процесуальних правовідносин.

Наприклад В. А. Кройтор, зазначає, що цивільо процесуальні правовід-носини - це врегульовані цивільним процесуальним правом відносини, що складаються між судом і іншими суб'єктами із приводу розгляду і вирішення цивільної справи [3, с. 80].

Натомість Андрієнко І. С. визначає цивільо процесуальні правовідносини такими, що врегульовані нормами цивільного процесуального права та виникають між судом та іншими учасниками процесу з приводу розгляду та вирішення цивільної справи [4, с. 15].

Я згоден з думкою В. А. Кройтор, адже вона є більш та влучно та барвистою, адже в ній чітко визначено безпосередній зв'язок суду зі сторонами справи, його функції та підкреслено індивідуальність, а саме можливість як імперативного так і диспозитивного підходу до кожної з ситуацій, які можуть виникати в результаті розгляду спору. Але ж ми не можемо такою погодитись і з думкою Андрієнко І. С., тому, що дані взаємини дійсно виникають між судом та різними суб'єктами, а саме як фізичними так і юридичними особами судового процесу задля вирішення тих чи інших питань. Ці дві думки є насправді актуальними та необхідними в контексті цивільно правових взаємин.

Під цивільним процесуальними віднгосинами розуміються визначені нормами цивільного процесуального права суспільні відносини, що виникають між судами, учасниками справи та іншими учасниками цивільного процесу у

зв'язку з діяльністю по забезпеченню правосуддя. Про це можна міркувати. Цивільні позови, наказні позови та індивідуальні провадження.

І, на закінчення, дані взаємини - це такі врегульовані нормами законодавства відносини, що виникають між судом та іншими учасниками процесу з приводу захисту порушених цивільних прав і законних інтересів, і суспільні відносини. Розгляд і вирішення цивільних справ.

У цій сфері правовідносин допустимо лише те, що прямо дозволено нормативними актами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р. Ю. Цивільний процес України : Навч. посіб. для студ. юрид. спец. закладів вищої освіти. 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : ВД «Дакор», 2019. 274 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення: 01. 12. 2023).
3. Цивільний процес : навч. посіб. / за заг. ред. професор В. А. Кройтора. Харків, ХНУВС. 2022, 345с.
4. Андрієнко І. С. Цивільний процес України у схемах і таблицях (особлива частина) : навч. посіб.. Одеса, ОДУВС, 2022. 144 с.
5. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НПУ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Диннік Денис Сергійович
курсант 2-го курсу факультету
підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Дозвільна система в Україні визначається як спеціальний порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання певних предметів, матеріалів і речовин, а також регулює відкриття та функціонування підприємств, майстерень і лабораторій. Це здійснюється з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Серед об'єктів, що підпадають під дозвільну систему, можна визначити вогнепальну зброю різних видів, включаючи воєнні зразки, несучасні стрілецькі, спортивні, навчальні та мисливські нарізні і гладкоствольні. Також до переліку належать бойові припаси, холодна зброя, пневматична зброя певних характеристик, пристрої для відстрілу патронів, а також спеціальні матеріали та речовини.

Дозвільна система охоплює також місця зберігання цих об'єктів, такі як склади, сховища, бази, стрілецькі тири, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні, які виготовляють або ремонтують вогнепальну та холодну зброю. До переліку належать також піротехнічні майстерні, пункти вивчення зброї, аналітичні лабораторії та магазини з продажу зброї та бойових припасів [1, с. 163].

Національна поліція України відповідає за реалізацію дозвільної системи через свої структурні підрозділи. Контроль за обігом зброї та дозвільною системою здійснюється уповноваженими підрозділами центрального органу управління поліцією.

Керуючись принципами відповідальності та забезпечення безпеки, органи поліції ставлять категоричний заборон на залучення працівників дозвільної системи до виконання завдань, що не входять до їхніх функціональних обов'язків. Основною метою поліції є запобігання порушенням порядку в області виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм, а також холодної зброї.

Працівники поліції мають виконувати свої обов'язки у межах контролю за дотриманням правил дозвільної системи. Це охоплює обстеження об'єктів, узгодження трудових договорів та проведення профілактичних заходів щодо попередження порушень цих правил. В разі виявлення порушень чи правопорушень, особи, що винні, притягуються до відповідальності відповідно до закону.

Здійснення дозвільної системи ґрунтується на суворому дотриманні Конституції України та інших нормативно-правових актів. Інспектори та дільничні офіцери поліції проводять обстеження об'єктів дозвільної системи щокварталу, зокрема об'єктів з великою кількістю зброї чи базових складів вибухових матеріалів і речовин щомісяця. Обстеження складів з вибуховими матеріалами відбувається за участю спеціалізованих підрозділів, включаючи поліцію охорони, вибухотехнічні підрозділи та органи Державної служби з надзвичайних ситуацій за відповідною згодою [2, с. 293].

Керівники органів поліції повинні особисто брати участь у перевірці об'єктів дозвільної системи не рідше одного разу на рік. Ця обов'язкова процедура розгортається на підприємствах, в установах і організаціях, де проводять виготовлення, ремонт, зберігання та використання предметів, матеріалів і речовин, що підпадають під дозвільну систему.

У ході перевірки визначається дотримання наступних вимог:

1. Наявність відповідних дозволів на виготовлення, ремонт, придбання, зберігання, охорону, перевезення та використання підконтрольних предметів, матеріалів і речовин. Також перевіряється строк дії цих документів та погодження трудових договорів на виконання робіт, пов'язаних з виготовленням і використанням цих матеріалів.

2. Облік підконтрольних предметів, включаючи їх приймання, видачу, списання та повернення в місця зберігання, і правильність ведення службової документації.

3. Придатність приміщень для зберігання предметів, включаючи міцність дверей, стін, стелі, підлоги та належність обладнання для зберігання вибухових матеріалів і речовин.

4. Стан технічного устаткування та наявність охорони, постових вишок, блок-постів, сторожових собак та інших засобів забезпечення безпеки на об'єктах.

5. Укомплектованість та придатність особового складу охорони, їхнє знання посадових обов'язків, здатність взаємодіяти та реагувати на сигнали тривоги.

6. Обладнання та технічний стан транспорту, який використовується для перевезення матеріалів, предметів і речовин, підпадають під дозвільну систему.

На всіх об'єктах дозвільної системи також обов'язково перевіряється належність організації внутрішнього контролю за схоронністю матеріалів, предметів і речовин, що підпадають під дозвільну систему [3, с. 191].

У випадку виявлення порушень під час перевірки складаються акти, які детально описують суть недоліків та визначають строки для їх усунення. Один примірник акта залишається на об'єкті, а інший додається до облікової справи на цей об'єкт після доповіді керівнику органу поліції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будь, О. А. Загальна характеристика адміністративних процедур в діяльності Національної поліції України. 2022. С. 162 – 171.

2. Куліш, А. В., Плахотний, А. П. Тактика дій поліцейських у разі виявлення вибухонебезпечного предмета. Актуальні проблеми забезпечення державної безпеки: матеріали, 2023. С. 293 - 295.

3. Плахотний А. П. Проблемні питання щодо відмежування понять: застосування, активне застосування та використання вогнепальної зброї в законі про національну поліцію. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 191 – 195.

ДО ПИТАННЯ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Довгих В. Є.
Здобувачка вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Телійчук В. Г.
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Важливо відзначити, що в сучасних умовах, при активному впровадженні новітніх технологій у всі сфери життя та глобальній інформатизації суспільства, продаж наркотичних засобів через прямий контакт, тобто особисту зустріч, практично втратив свою актуальність.

Сучасний стан діяльності оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України свідчать ,що злочинці постійно вдосконалюють свою кримінальну діяльність, використовуючи передові технології та піднімаючи її на новий рівень. З цього приводу, важливо відзначити, що торгівля наркотиками активно розвивається через Інтернет, смартфони, мобільні месенджери та спеціальні додатки для поширення психоактивних речовин, наркотичних засобів і їх аналогів [1, с. 88].

Протидія розповсюдження наркотичних засобів в мережі Інтернет є складовою протидії злочинності. Протидія злочинності це діяльність держави, яка спрямована на напрацювання стратегії реакції суспільства на злочинність (загально соціальний рівень) та профілактику злочинів, виявлення та

запобігання (припинення) злочинним діям, реагування на вчинений злочин кримінально-правовими засобами (притягнення винних до кримінальної відповідальності) (спеціальний рівень).

Однією зі складових спеціальної протидії розбійним нападам є оперативно-розшукова протидія [5].

Важливо відзначити, що перехід торгівлі наркотиками в онлайн-середовище є надзвичайно небезпечним явищем, оскільки він не має географічних обмежень і є міжнародним за своєю природою.

У сучасному світі, користуючись майже необмеженими можливостями в області інформаційних технологій та комунікацій, кожен торговець наркотиками використовує Інтернет як потужний інструмент для просування своєї незаконної продукції на ринку.

За цією метою, в мережі Інтернет активно поширюється інформація про психоактивні речовини та наркотичні культури. Про наркотичні веб-сайти містять багато матеріалів, які описують різні види наркотичних засобів і психотропних речовин, рецепти їх виготовлення, а також надають інформацію про їх дію та споживання [2, с. 227].

На нашу думку сере основних методів незаконного обігу наркотиків в Інтернеті, можна відзначити створення та використання так званих "чатів" і "телеграмботів", які використовуються для встановлення контакту з особами, що займаються наркоторгівлею.

Після цього інтернет-торговець, який діє онлайн, після отримання оплати на свій віртуальний гаманець, сповіщає покупця про розташування "товару" і відправляє координати товару, наприклад, надсилаючи фотографію місця, де знаходиться так звана "закладка".

Треба також відзначити, що, незважаючи на те, що існує поширений обіг наркотиків в Інтернеті, в нашій країні правоохоронні органи зустрічаються з численними труднощами у боротьбі з такими організованими кримінальними порушеннями та їх юридичною кваліфікацією [3, с. 65].

Вивчення цього питання вказує на те, що ні наукова спільнота, ні

законодавець недостатньо приділяють увагу розв'язанню проблем, що виникають внаслідок обігу наркотиків в Інтернеті.

Головним чином це пов'язано з тим, що виявити індивіда, який дійсно проводить обширну діяльність щодо виготовлення, розповсюдження, реклами та продажу наркотиків, вкрай складно, оскільки такі "гравці" працюють через багато посередників і відстежити їх діяльність є вельми складним завданням [4, с. 119].

Подібні недоліки мають від'ємний вплив як на юридичну практику, так і на організацію міжвідомчих зусиль у боротьбі з віртуальним наркотичним бізнесом.

До недоліків системи боротьби з незаконною діяльністю в Інтернеті також слід віднести: відсутність чітких алгоритмів для розслідування злочинів у цій галузі; обмежену кількість висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно проводити розслідування таких правопорушень; низький рівень технічної підтримки і значну затримку в боротьбі з наркотичним бізнесом в Інтернеті.

Ми цілком згодні з позицією автора [4], що працівники кіберполіції та служби протидії наркозлочинності повинні відповідати спеціальним вимогам щодо навичок та вмінь у сфері інформаційних технологій для виявлення ознак наркотичних злочинів в Інтернеті, зокрема: ефективно проводити комп'ютерну розвідку; здійснювати моніторинг та системний аналіз в Інтернеті; мати розуміння контент-аналізу; вміти використовувати анонімайзери та VPN-підключення; володіти навичками користування звичайними веб-браузерами та torbrowser; мати готові й конспіративні облікові записи в соціальних мережах та інше [4, с. 120].

Підсумовуючи, можна прийти до висновку, що ефективна боротьба з поширенням психоактивних речовин, наркотичних засобів та їх аналогів в Інтернеті можлива лише при розгляді таких кримінальних правопорушень як системного явища, яке охоплює комплекс організаційних, соціальних, економічних та інших проблем.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Пряхін Є. В. Особливості використання слідчим інформації, що поширюється через мережу Інтернет. Основні напрями та проблеми протидії наркоманії: матеріали наук.-практ. Круглого столу (Київ, 6 лют. 2017 р.). ІваноФранківськ : Нац. Акад. Внутр. Справ, 2017. С. 85–88.

2. Ступник Я. В., Когут М. Г. Протидія наркозлочинності в мережі Internet: виклики сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. Вип. 26. С. 226–230.

3. Брисковська О., Грига М. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів з використанням мережі Інтернет. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.№. 117. 2021. С. 61-68.

4. Телійчук В. Г. Оперативно-розшукова протидія наркозлочинності в мережі інтернет як стратегія протидії наркозлочинності в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск № 1. 2018. С. 115-122. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1868/1/8.pdf (дата звернення: 04.11.2023)

5. Телійчук В. Г., Приступа Д. В. Щодо питання протидії підрозділами кримінальної поліції розбоям. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 4 (101). С. 271-276 URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4023

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СТРАХУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ

Доголич Ірина Василівна
Студентка 4 курсу юридичного факультету
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Відповідно до ст. 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших передбачених законом випадках. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ та організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Реалізація такого права на практиці – це забезпечення достатнього рівня добробуту громадянам держави, що відповідає міжнародним умовам, а саме ст. 22 Загальної декларації прав людини 1948 р. і ст. 9 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., з яких випливає, що держави визнають право кожної людини на соціальний захист, включаючи соціальне страхування. Останнє є важливою частиною соціального захисту населення, центром якого є людина та її потреби, а якість їх задоволення впливає на соціально-економічний розвиток держави.

Загальні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян в Україні викладені в Основах законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР. Згідно ст. 1 даного закону загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначається як система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне

забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом [1, с. 198].

Соціальне страхування здійснюється за принципами: законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального страхування; обов'язковості страхування осіб відповідно до видів соціального страхування та можливості добровільності страхування у випадках, передбачених законом; державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав; обов'язковості фінансування витрат, пов'язаних із наданням страхових виплат та соціальних послуг, в обсягах, передбачених цим Законом; формування та використання коштів соціального страхування на засадах солідарності та субсидування; диференціації розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу; економічної заінтересованості суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці; цільового використання коштів соціального страхування; відповідальності роботодавців та страховика за реалізацію права застрахованої особи на страхові виплати та соціальні послуги згідно з цим Законом [2].

Проблематика розвитку загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні полягає і в тому, що Україна – одна з небагатьох країн світу, де не запроваджено загальнообов'язкове державне медичне страхування, хоча цей вид страхування передбачено у ст. 4 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Така ситуація негативно впливає на функціонування системи медичного обслуговування в Україні. За даними озвученими на парламентських слуханнях «Сучасний стан, шляхи і перспективи у сфері охорони здоров'я України» у рейтингу стану здоров'я громадян країн світу, проведеному агентством «Блумберг», Україна посіла 99-те місце серед 145 країн.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування є ключовим

інструментом соціального захисту громадян у багатьох країнах. Його ціллю є надання фінансової підтримки у разі хвороби, непрацездатності, старості та інших обставин, за рахунок страхових внесків та інших джерел фінансування. Прогнозуючи майбутнє загальнообов'язкового державного страхування через 10 років, можна зазначити кілька ключових тенденцій та перспектив.

Пандемія COVID-19 показала важливість здоров'я та необхідність інвестицій у медичну систему. Очікується, що через 10 років держави будуть збільшувати фінансування медицини та превентивної медицини, забезпечуючи більш ефективний доступ до якісної медичної допомоги. Це може знизити навантаження на загальнообов'язкове медичне страхування та поліпшити здоров'я нації в цілому.

Технологічні інновації також грають важливу роль у майбутньому страхування. Використання штучного інтелекту, блокчейну та інших цифрових рішень може сприяти автоматизації процесів страхових виплат та зниженню ризику шахрайства. Це дозволить страховим компаніям більш ефективно та точно розподіляти кошти, забезпечуючи справедливе страхове покриття для населення. Крім того, використання цифрових платформ та мобільних додатків може полегшити взаємодію між страховиками та клієнтами, зробивши процес оформлення та заявок більш зручним і доступним.

Зміни в ринкових умовах також можуть вплинути на загальнообов'язкове державне страхування. Демографічні зміни, збільшення тривалості життя та зростання чисельності літнього населення можуть призвести до збільшення витрат на старість та пенсійне забезпечення. Однак, використання додаткових джерел фінансування, таких як інвестиційні фонди або публічно-приватні партнерства, можуть допомогти компенсувати цей ефект.

Важливим аспектом майбутнього загальнообов'язкового державного страхування є також питання екологічної стійкості та зміни клімату. Очікується, що страхові компанії будуть активніше займатися оцінкою ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, та розробляти страхові продукти, які забезпечують захист від негативних наслідків стихійних лих та інших

природних катастроф.

Загальнообов'язкове державне страхування має потенціал стати ще більш ефективним та забезпечити більш широкий соціальний захист через 10 років. Інновації в технологіях, зміни в ринкових умовах та зростаюча свідомість щодо значення здоров'я та страхового захисту сприятимуть вдосконаленню цієї системи. Прогнозуючи майбутнє, ми повинні працювати над розвитком страхових механізмів, які будуть гнучкими, справедливими та ефективними, забезпечуючи стабільну та безпечну майбутність для всіх громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Тищенко, О. В. Загальнообов’язкове державне соціальне страхування в Україні: теоретично-правові проблеми / О. В. Тищенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 24. Т. 2. С. 198–200

2. Закон України. "Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування." –Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text

СТІЙКІСТЬ ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Домашевська Катерина Олександрівна,
аспірантка кафедри
місцевого самоврядування та розвитку територій
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса, Україна

Українці вже другий рік поспіль самовіддано та відчайдушно протистоять російській збройній агресії, демонструючи незламний дух та неабияку стійкість у багатьох напрямках і сферах життя.

Стійкість української нації перед лицем різноманітних випробувань є одним із пріоритетних ресурсів її безпеки.

Рівень стійкості визначається, зокрема, дією таких факторів, як оборонний потенціал країни, надійна зовнішня підтримка, засвоєння та використання світових моделей з питань попередження та долання ризиків. Наведені фактори повною мірою властиві Україні для забезпечення системи національної безпеки. [1]

Метою нашого дослідження є обгрунтування доцільності розгляду системи національної безпеки через призму механізмів стійкості.

Актуальність зумовлена поширенням в умовах війни ризиків і загроз, що потребує нових підходів до аналізу безпекової ситуації та особливостей розвитку України, і як наслідок розробки ефективних кроків по запровадженню системи національної стійкості.

Для наукового обґрунтування результатів дослідження було обрано загальнонаукові методи аналізу та синтезу, узагальнення і порівняння. Зокрема, методи аналізу та синтезу було використано для дослідження джерельної бази з питань стійкості та нацбезпеки; метод порівняння – для співвіднесення вітчизняного і зарубіжного досвіду розуміння та тлумачення сутності понять «стійкість», «національна стійкість», «національна безпека»; метод узагальнення – для визначення ознак забезпечення системи національної

безпеки.

У Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України у 2020 році, стійкість визначено як одну з основних засад безпеки держави, а до ключових напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави віднесено запровадження національної системи стійкості. [3, 7]

Українська науковиця О.Рєзнікова однією з перших запропонувала розглянути систему національної безпеки через призму механізмів національної стійкості. Дослідниця визначає національну стійкість, як «…здатність держави та суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження, адаптуватись до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися після криз до оптимального рівня рівноваги …». [6, с. 35-36]

О.Рєзнікова наголошує, що стійкість є невід'ємною характеристикою нацбезпеки. Експертка зазначає, що в умовах дії правового режиму воєнного стану це зумовлено появою нового спектру ризиків та загроз, з якими держава не може впоратися самотужки і потребує комплексної взаємодії з громадянським суспільством та представниками бізнес-структур. Тільки спільними зусиллями можливо розробити та втілити в життя національні безпекові стратегії з урахуванням принципів забезпечення національної стійкості. В іншому випадку це призведе до критичних і як наслідок деструктивних процесів у державі та суспільстві. [6]

Для розбудови системи національної стійкості як одного з елементів системи національної безпеки пріоритетним кроком є комплексне залучення потенціалу громадянського суспільства у співпраці з публічним і приватним секторами. Зокрема, існує думка про створення регіональних центрів безпеки із залученням туди представників громадянського суспільства, органів державної та місцевої влади, бізнесу та наукових установ. [3]

Водночас члени громадянського суспільства повинні самостійно докладати зусиль для підвищення власної безпеки та стійкості. Таким чином, на

думку О. Рєзнікової, вони перестають бути пасивними безпековими об’єктами і стають активними суб’єктами забезпечення національної стійкості.

Для зарубіжних вчених не існує поняття національної безпеки. Більш звичним для них є термін «резильєнтності» (англ. «resilience»).

Резильєнтність перекладається як пружність, життєстійкість, спроможність відновлюватися. За кордоном це поняття тлумачать як здатність держави у постійній взаємодії із суспільством зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх агресивних впливів, оперативно реагувати на будь-які загрози і як наслідок повною мірою відновлюватися після цих впливів.

Українські вчені тлумачать поняття національної безпеки, використовуючи широкий та вузький підходи. У широкому сенсі мова йде про нацбезпеку як таку, що охоплює протидію в усіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, військовій, політичній, соціальній, екологічній тощо. [4]

Законом України «Про національну безпеку» запропоновано більш вузький і тим самим традиційний підхід до інтерпретації цього поняття, а саме як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. [2, 5]

Отже, система національної безпеки України не може існувати без такого базового елемента, як стійкість. Принципи та критерії стійкості залежать від своєчасного виявлення наявних і прогнозованих загроз нацбезпеці, уразливостей та переваг держави та суспільства, можливостей посилення захисту національних інтересів з урахуванням тенденцій розвитку безпекового середовища. Усі ці ознаки є основою для визначення стратегічних цілей і пріоритетів державної політики у сфері забезпечення національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мотайло О. В. Основні концептуальні підходи до сутності поняття «національна безпека». Право та державне управління. 2019. № 4. С. 288–293.

2. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу / Д. Г. Павленко, Ю. В. Семенюк, Ю. М. Лисецький // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. — 2021. — № 3. — С. 102-107.

3. Національна стійкість України та національна безпека. Аналітична записка / за ред. О. М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 40 с.

4. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз / С. І. Пирожков, Є. В. Божок, Н. В. Хамітов // Вісник Національної академії наук України. — 2021. — № 8. — С. 74-82.

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII (2469-19) зі змінами і доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

6. Рєзнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. – Київ : НІСД, 2022. – 532 с.

7. Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року "Про запровадження національної системи стійкості". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text

ХАРАКТЕРИСТИКА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА: ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПИ, ДЖЕРЕЛА

Дуденко Марія Олександрівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

Цивільне процесуальне право являє собою сукупність правових норм, якими регулюється процес та порядок розгляду, а також вирішення таким суб'єктом як суд цивільних справ. Якщо іншими словами, то дані правові норми регулюють порядок здійснення правосуддя в цивільних справах. Варто зазначити, що цивільне процесуальне право існує у таких аспектах як самостійна галузь права, а також як система законодавства.

Як і кожна галузь права, цивільне процесуальне право має свій предмет. Отже предметом цивільного процесуального права виступають суспільні відносини, які виникають у сфері цивільного судочинства. Іншими словами цивільні процесуальні правовідносини.

Цивільне процесуальне право ґрунтується на певних основоположних ідеях. Такими основоположними ідеями є принципи цивільного процесуального права. Важливо зазначити, що такі принципи є закрімленими у нормативно-правових актах, наприклад, таких як Конституція України, у законодавстві про цивільне судочинство тощо. Принципами, які Законодавцем

закріплено у вищезгаданих нормативно-правових актах є такі принципи як здійснення правосуддя виключно судами, державна мова судочинства, гласність судового процесу, фіксація судового процесу, рівність усіх учасників процесу перед судом, законність, змагальність сторін, принцип територіальності і спеціалізації побудови системи судів загальної юрисдикції та інші.

Важливим нюансом є те, що як і цивільне процесуальне право, так і цивільне судочинство ґрунтується на ідентичних принципах. Іншими словами, це можна пояснити тим, що цивільний процес має нормативно закріплені принципи, або ж іншими словами засади, на яких ґрунтується діяльність даної галузі судочинства, а так само як і галузь цивільного процесуального права, яке аналогічно ґрунтується на таких самих засадах Для інших принципів цивільного процесуального права, які закріплено у системі правових норм цивільного судочинства належать такі принципи як процесуальна рівність сторін, диспозитивність, безпосередність, оперативність судового процесу та інші.

Джерелами цивільного процесуального права є нормативно-правові акти, які містять в собі норми даної галузі права. Диференціація джерел на види залежить від того, у якій формі має свій прояв та функціонує цивільно-правова норма.

Основним і найпоширенішим джерелом у всіх сучайних правових державах є нормативно-правові акти вищезгаданих держав. Нормативно-правовим актом є акт, офіційний документ, виданий компетентним органом нормотворчої діяльності у встановленому законом порядку. Такі акти встановлюють нові норми, змінюють або скасовують їх. Такі нормативно-правові акти є носієм правових норм, які є юридичним джерелом цивільно-процесуального права.

Такі нормативно-правові акти мають різну юридичну силу, відрізняються суб’єктами, які їх видають тощо. Завдяки тому, що дані правові акти мають різний ступінь юридичної сили, можна виокремити їх ієрархію. В Україні

нормативно-правові акти за критерієм поділу юридичної сили можна виокремити такі акти як закони та підзаконні акти. До першого виду, а саме до законів, належать такі нормативно-правові акти як Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України, а також інші закони, які містять процесуальні норми. До таких нормативно-правових актів відносяться Закон України “Про прокуратуру”, “Про статус суддів” та інші.

В Конституції України закріплено найважливіші принципи цивільного судочинства. Важливим аспектом є те, що конституційні норми мають пріоритет у нормотворчості, а також мають пріоритет і у правозастосуванні. Цивільний процесуальний кодекс України є основним джерелом цивільного процесуального права. Це пояснюється тим, що даний закон містить правові норми, які визначають принципи і завдання як цивільного процесу, так і цивільного процесуального права, основні положення, регламенти тощо. До другого виду джерел цивільного процесуального права також відносяться Укази Президента України, постанови уряду тощо.

Як висновок, можна сказати, що цивільне процесуальне право являє собою сукупність правових норм, якими регулюється процес та порядок розгляду, а також вирішення таким суб’єктом як суд цивільних справ, а також ґрунтуються на певних основоположних ідеях, іншими словами принципах. Предметом цивільного процесуального права виступають цивільні правовідносини. А джерелами цивільного процесуального права, в свою чергу, виступають нормативно-правові акти, які містять в собі норми даної галузі права.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільно процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. N°1618-IV станом на 18 жов. 2023р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text. Дата звернення: 05.12.2023

ПІДРИВ КАХОВСЬКОЇ ГЄС: НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОЛОГІЇ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Душеїна Уляна Сергіївна,
студентка
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Вступ. Підрив Каховської Гідроелектростанції (ГЄС) не лише став катастрофою інженерно-технічного характеру, але й викликав серйозні наслідки для природи, екосистем, тваринного та рослинного світу, а також для життя та здоров'я людей в регіоні. Ці події, які відбулися, мають далекосяжні наслідки як для безпосередньо задіяних територій, так і для екологічного стану України в цілому.

Під час цієї катастрофи, були порушені не тільки інфраструктура та господарські сектори, це також стало найпотужнішим викликом для екологічної стійкості регіону.

Мета роботи. Метою даної наукової роботи є вивчення і аналіз екологічних, соціальних та економічних наслідків підриву Каховської Гідроелектростанції в контексті його впливу на природне середовище, біотичний та абіотичний склад регіону, а також оцінка важливих аспектів, пов'язаних із здоров'ям та соціальною стабільністю населення. Опираючись на цей аналіз, мета роботи включає в себе також аналіз українського та міжнародного законодавства, що регулює і запобігає таким злочинам.

Матеріали та методи. У своїй роботі я спиралась на різні статті, публікації, статистичні данні та законодавство. Серед методів, я віддала перевагу таким як, догматичний, системний та метод узагальнення, а також було використано метод моделювання.

Результати та обговорення. Під час історії людства події, пов'язані з техногенними катастрофами, завдають значний удар екосистемам та екологічному стану регіонів. Однією з таких подій був підрив Каховської

Гідроелектростанції (ГЄС) та наслідки цього події для екології України.

Перше, на що би я хотіла звернути увагу, це на причини цієї трагедії. Як на мене, і я вважаю, для більшості, беззаперечним винуватцем цієї події є росія. Підрив Каховської ГЄС є цілеспрямованим злочином проти України і українського народу, це є злочином як на рівні національного, так і міжнародного законодавства, але, на жаль, цього буває недостатньо для того, щоб притягнути винуватця до відповідальності.

Якщо говорити про наслідки цієї трагедії, то беззаперечно їх зазнала найбільше екологічна сфера, а також сільськогосподарська, економічна, збитки для житла та інфраструктури і людські втрати. Розглянемо кожний оремо.

Шкоду екології України завдано в декількох сферах:

- Розлив хімічних речовин у водойми та ґрунт. Підрив Каховської ГЄС призвів до виливу великих кількостей хімічних речовин, паливно-мастильних матеріалів та продуктів життєдіяльності людини у водойми та ґрунт. Це негативно впливає на водні екосистеми Дніпра, Чорного моря і невеликих річок та озер;
- Негативний вплив на біорізноманіття. Забруднення водойм призвело до загибелі риби, водяних птахів та інших водяних організмів. Дикий світ зазнає великого стресу через зміну умов середовища та доступу до їжі. Тварини, які жили в прибережних зонах, відчувають прямий вплив внаслідок забруднення води та ґрунту. Це має прямий вплив на біорізноманіття регіону, що може призвести до втрати видів та порушення екологічного рівноваги;
- Вплив на природні екосистеми. Підрив ГЄС призвів до масштабної втрати та пошкодження природних екосистем, зокрема водних та прибережних зон. Також велика кількість заповідних зон, однією з яких є Асканія-Нова, на півдні країни під загрозою зникнення, адже доступу до більшості з них ми не маємо. Це може мати серйозні наслідки для рослин, тварин та мікроорганізмів, які залежать від цих екосистем для виживання;
- Руйнування різноманітних природних об'єктів. Забруднення та руйнування прибережних зон, водосховищ та інших екологічно важливих

об'єктів призвело до втрати унікальних екосистем та природних резерватів, що є важливими для збереження біорізноманіття та екологічної стабільності;

- Поширення токсинів по ланцюжку харчування. Токсичні речовини можуть накопичуватися в тканинах рослин та тварин, що може призвести до поширення отруйних речовин через ланцюжок харчування. Це може становити загрозу для тварин та птахів, які харчуються іншими організмами.

Це основні наслідки, які я змогла виділити, але я впевнена, що це мала частина того, що завдала нам ця трагедія.

Щодо економічних збитків через затоплення можна виділити постраждалі підприємства і установи, постраждалі аграріїв через втрату сільськогосподарських земель, техніки і врожаю, зруйновані зрошувальні системи, загибель риб у водоймах, зруйновані домівки та інфраструктура, втрата робочих місць. Також сюди можна віднести і екологічні збитки.

Наслідки для житла, інфраструктури та людські втрати, можливо, найболючіше в цьому всьому. По-перше, під час підриву ГЄС, вода затопила прибережні райони, призводячи до потоплення населених пунктів та змушуючи тисячі людей залишати свої домівки. Це призвело до значного числа потонулих та безпритульних осіб, кількість жертв неосяжно велика і досі точно невідома, адже більшість територій є наразі окупованими. По-друге, великі зони залишились без житла через руйнування будівель та інфраструктури. Це призводить до гострих соціальних проблем, включаючи велику кількість людей, які потребують тимчасового притулку та допомоги. По-третє, населення, яке залишається в зоні катастрофи, зазнало впливу на здоров'я через забруднену воду, нестачу їжі та заражений і непридатний ґрунт. Хімічні речовини можуть викликати хвороби та інші проблеми зі здоров'ям, особливо серед тих, хто вимушений залишитися в заражених районах. По-четверте, люди, які переживали катастрофу, можуть стикатися з серйозними проблемами ментального здоров'я, такими як стрес, депресія та посттравматичний стресовий розлад. Невизначені наслідки та тривала нестабільність можуть вплинути на психологічний стан населення. Перейдемо до законодавства, що

попереджає такі катастрофи і бореться з їх наслідками, а також нормативно-правові акти, що захищають постраждалі сфери через такі катастрофи на національному рівні, та розглянемо питання відповідальності за ці дії, особливо в умовах війни, звернувшись також до міжнародних актів.

Основними законодавчими актами в Україні, що регулюють такі питання є:

- Постанова Кабінету Міністрів України Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України;
- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- Закон України «Про природно-заповідний фонд України»;
- Кримінальний кодекс України.

Перші три нормативно правових акти визначають загальні принципи та норми збереження природи, включаючи водні ресурси. Визначають обов'язки органів влади та підприємств щодо управління природним середовищем, біологічним різноманіттям та заповідними зонами.

Останній же передбачає кримінальну відповідальність за «Порушення законів і звичаїв війни» (ч. 1 ст. 438) та «Екоцид» (ст. 441).

Щодо міжнародно-правових актів, насамперед хочу виділити Римський статут Міжнародного кримінального суду, який в статті 8 частині 2 пункті b, iv зазначає: «Для цілей цього Статуту «воєнні злочини» означає: умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об’єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою» [1].

Також, Женевська конвенція «Про захист цивільного населення під час війни» від 12 серпня 1949 року та Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року забороняє напад на

об'єкти, які не призначені для військових цілей, напад на греблі, дамби й атомні електростанції, навіть коли такі об'єкти є воєнними об'єктами, напад, що потягне за собою втрати життя, поранення цивільного населення та шкоду цивільним об'єктам, використання засобів ведення війни, які можуть призвести до широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу [2].

Парламентська Асамблея ООН у Резолюції «Політичні наслідки загарбницької війни Російської Федерації проти України» від 22 червня 2023 року визнала підрив Каховської ГЄС одночасно військовим злочином і екоцидом [3].

Висновки. Поки триває війна з окупантами, усі фахівці і українці продовжують боротись із наслідками підриву Каховської ГЄС. Безперечно, ця подія стала жахливою трагедією з довготривалими і масштабними наслідками, але оперативне реагування та своєчасні дії української влади на місцях та міжнародних організацій здатні мінімізувати втрати, запобігти трагічному розвитку подій та пришвидшити відновлення інфраструктури постраждалих територій. Зазначені вище міжнародно-правові акти доказують безперечну вину росії у цьому страшному злочині, але притягнення до відповідальності буде, на жаль, не таким легким, як це могло би очікуватись, тож попереду ще багато часу для ліквідації наслідків катастрофи та встановлення справедливості у цьому питанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o375

3. Політичні наслідки загарбницької війни Російської Федерації проти України. URL: https://pace.coe.int/en/files/32994/html

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ

Єфімов Володимир Веніамінович
доцент кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
підполковник поліції
Коваль Ірина Юріївна
Курсант 4-го курсу ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

В сучасному світі проблема торгівлі людьми залишається актуальною та загрожує основним принципам гідності та прав людини. Україна, як країна, що переживає складний період трансформацій та соціальних змін, не залишається осторонь від цього виклику. Протистояння торгівлі людьми стає необхідністю, оскільки це явище порушує основні права особи, підриває соціальну стабільність та спричиняє глибокі соціальні та економічні проблеми. Щоб розуміти сучасний стан протидії торгівлі людьми в Україні, необхідно розглянути основні аспекти цього явища, визначити досягнення та виклики, що існують у сфері боротьби з цим злочином, а також розглянути можливі шляхи подальшого вдосконалення системи протидії торгівлі людьми в контексті українського суспільства. Торгівля людьми є серйозною проблемою для України, як і для всього світу. За даними Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні, у 2021 році було ідентифіковано понад 1000 постраждалих від торгівлі людьми. З них 65 осіб були вивезені за кордон для експлуатації в сексуальній сфері, а 120 осіб були вивезені за кордон для експлуатації в трудовій сфері. В Україні протидія торгівлі людьми є одним із пріоритетних напрямів державної політики. У 2015 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми, особливо жінками та дітьми, та прийняла Закон України «Про протидію торгівлі людьми».

В останні роки в Україні було зроблено значний прогрес у сфері протидії торгівлі людьми. Зокрема, було посилено законодавство у цій сфері, створено

ефективні механізми співпраці між правоохоронними органами, органами соціального захисту та неурядовими організаціями [1, с. 117].

Однак, незважаючи на ці досягнення, проблема торгівлі людьми в Україні залишається актуальною. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- Соціально-економічні проблеми. Нерівність у суспільстві, бідність, відсутність доступу до якісної освіти та медичної допомоги створюють сприятливі умови для торгівлі людьми.
- Корумповані чиновники. Корупція в правоохоронних органах та органах державного управління ускладнює розслідування випадків торгівлі людьми та притягнення винних до відповідальності.
- Нестача інформації. Багато людей не знають про свої права та можливості захисту від торгівлі людьми [2, с. 260].

Для ефективної протидії торгівлі людьми в Україні необхідно вжити комплекс заходів, зокрема:

1. Забезпечити належне виконання законодавства. Законодавство у сфері протидії торгівлі людьми має бути досконалим і ефективним. Воно має забезпечувати належний захист прав постраждалих від торгівлі людьми та притягнення винних до відповідальності.
2. Посилити співпрацю між правоохоронними органами, органами соціального захисту та неурядовими організаціями. Така співпраця є необхідною для ефективного розслідування випадків торгівлі людьми та надання допомоги постраждалим.
3. Зменшити рівень бідності та соціальної нерівності. Це є важливим фактором для запобігання торгівлі людьми.
4. Проводити інформаційні кампанії. Необхідно підвищувати обізнаність населення про проблему торгівлі людьми та її наслідки.

Зважаючи на актуальність проблеми торгівлі людьми в Україні, подальші зусилля у сфері її протидії є необхідними. Важливою є консолідація зусиль усіх зацікавлених сторін для ефективного вирішення цієї проблеми.

Крім заходів, які ми зазначили вище, для покращення ситуації з

протидією торгівлі людьми в Україні можна впровадити такі реформи:

- Запровадити обов'язкову перевірку осіб, які збираються виїхати за кордон для роботи. Така перевірка має включати в себе оцінку ризиків торгівлі людьми.
- Створити спеціальні програми для допомоги постраждалим від торгівлі людьми. Ці програми мають надавати постраждалим психологічну, соціальну та юридичну допомогу.
- Запровадити систему освіти та тренінгів для працівників правоохоронних органів, органів соціального захисту та неурядових організацій. Ця система має забезпечити працівників відповідними знаннями та навичками для ефективної протидії торгівлі людьми [3, с. 165].

Запровадження цих заходів може допомогти Україні досягти значних успіхів у протидії торгівлі людьми. Отже, торгівля людьми є серйозною проблемою для України, яка вимагає комплексного підходу до її вирішення. В останні роки в Україні було зроблено значний прогрес у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема, було посилено законодавство, створено ефективні механізми співпраці між правоохоронними органами, органами соціального захисту та неурядовими організаціями. Однак, незважаючи на ці досягнення, проблема торгівлі людьми в Україні залишається актуальною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буреш І.В. Державне регулювання у сфері протидії торгівлі людьми в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 7. С. 115–118.
2. Миронюк Т. В., Король М. Г. Торгівля людьми як глобальна проблема сучасності. Часопис Київського університету права. 2018. № 3. С. 259-262.
3. Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (9 червня 2023 року) / упор. Р. М. Андрусишин. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 208 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Жданюк Яна Миколаївна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
Тактико-спеціальної підготовки

У контексті повномасштабної війни Росії проти України, велика відповідальність за зміцнення основ нашої держави лягла на плечі освітян, які продовжують навчати та виховувати майбутніх офіцерів. Людський капітал завжди був, є й залишиться головним чинником функціонування та продуктивного розвитку суспільства на всіх рівнях управління і в різних сферах діяльності. Розвиток і формування людського капіталу є пріоритетними завданнями інституцій освіти та науки, де готуються кадри, здатні не тільки забезпечувати сталий, поступальний розвиток держави, а й відтворювати їхній освітній і науковий потенціал вищого рівня. Це також повністю стосується військової освіти [2, с. 19].

Однією з важливих складових професійної підготовки співробітників правоохоронних органів є педагогічний процес фізичної і психологічної підготовки. Головною метою цього процесу є формування фізичної і психологічної готовності до успішного виконання службово-оперативних завдань та використання бойових прийомів бойового хортингу, а також забезпечення високої працездатності під час службово-бойової діяльності [1, с. 3].

Для успішного вирішення цих завдань в різних силових підрозділах

застосовуються підібрані форми та методи навчання, високо підготовлені інструктори та викладачі та високоякісні заняття. Такий підхід дозволяє досягти максимальних результатів та забезпечити безпеку та успішність виконання службових завдань співробітників правоохоронних органів [2, с. 17].

В основі професіоналізму правоохоронця лежить його професійна позиція, яка визначає цілеспрямованість дій, мотивацію на якісне виконання службових обов'язків та прагнення до творчості. Зріла професійна позиція дозволяє співробітнику діяти самостійно та вирішувати проблеми на високому рівні.

Професійно важливі якості співробітника правоохоронних органів базуються на громадянських цінностях. Вони включають громадянську зрілість, патріотизм, громадську активність, повагу до закону, соціальні цінності, честь і гідність громадянина, моральну свідомість, твердість моральних переконань та почуття обов'язку. Ці якості є основою для формування справжнього професіонала в правоохоронній системі [4, с. 30].

Працівник правоохоронних органів повинен володіти узагальнюючим і опосередкованим відображенням явищ і подій, які є значущими для вирішення службових завдань. У своїй роботі він повинен бути винахідливим і використовувати всі можливості, що містяться в складних ситуаціях [3, 4]. Крім того, він повинен мати точне мислення, добре розвинені оцінювальні здібності та вміння робити висновки і вибирати оптимальні рішення. Усі ці якості є невід'ємною частиною професійної підготовки працівника правоохоронних органів [2, с. 15].

Умови воєнного стану належною мірою впливають на підготовку та перепідготовку офіцерського корпусу військових формувань, відповідно до освітніх програм. Ця складова системи підтримання та розбудови кадрового потенціалу військ прямо впливає на зміцнення обороноздатності держави, збереження територіальної цілісності та захищеності від загроз державного суверенітету. Крім того, це також сприяє задоволенню інтересів демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України

[1, с. 39].

Підготовка офіцерів здійснюється в рамках неформальної освіти та має на меті розвиток фахових компетентностей, визначених освітньо-професійними програмами, що повністю відповідають вимогам чинної нормативно-правової бази з питань оборонного планування. Вона дозволяє офіцерам отримати необхідні знання і навички для ефективної діяльності в умовах воєнного стану [2, с. 6].

Трансформація освітніх програм вищої військової освіти має здійснюватися згідно з нормативно-правовими документами та відповідати безпековій та оборонній політиці держави щодо підготовки кадрового потенціалу, який зможе ефективно функціонувати в умовах воєнного стану. Така трансформація дозволить створити військових фахівців, здатних успішно впоратися з викликами і загрозами, які виникають у таких надзвичайних обставинах [4, с. 7].

Таким чином, службові завдання представників підрозділів правоохоронних органів істотно відрізняються від діяльності співробітників звичайних професій, адже першочерговим у професійній підготовці співробітників правоохоронних органів є забезпечення специфічної фізичної і психологічної готовності до ефективного виконання своїх службових обов’язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А. Проблеми українського законодавства щодо правового регулювання Організації Об’єднаних Сил. Правовий журнал «Legea si Viata», 2019. С 42–47.

2. Єрьоменко, Е. А. "Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях." 2020 р.

3. Мартишко, А. Ю., and О. С. Рябуха. "Особливості формування теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки поліцейських."

Юридична психологія 2 2016 р. 91-99.

4. САГАН, Віталій. "Аналіз підготовки фахівців військових формувань і правоохоронних органів з питань логістичного забезпечення." Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки 26.3 2021 р. 127-148.

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Жданюк Яна,
здобувачка вищої освіти
3 курсу Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
ля підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

У контексті воєнного стану, питання взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції України та населення набуває особливого значення в протидії кримінальних правопорушень. У таких умовах необхідно створити ефективний механізм взаємодії, спрямований на забезпечення безпеки громадян та утримання ситуації під контролем.

Сучасна реальність України, зазначена в контексті введення воєнного стану, вимагає негайних та ефективних рішень у сфері забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку. Зростання криміногенного потенціалу, викликане переходом до нових суспільних відносин та кризовими явищами в економіці, наростання кількості внутрішньо переміщених осіб та інші негативні фактори ставлять перед державою виклик, якому необхідно чинити опір на рівні громадської безпеки [2, с. 6].

Одним із ключових напрямків управлінської діяльності є забезпечення громадського порядку, де важлива роль відводиться патрульній службі поліції

та підрозділам Національної гвардії України. Необхідність ретельної переорганізації патрульної служби висловлювалася ще в довоєнний період, але досі залишається невирішеним питання щодо ефективності її функціонування в умовах введення воєнного стану [4, с. 15].

Завданням пріоритетного характеру є розширення чисельності патрульних підрозділів, створення мобільних груп та груп своєчасного реагування, що нададуть важливу допомогу військовим нарядам у затриманні порушників та у вирішенні інших завдань забезпечення громадського порядку.

Важливим аспектом в управлінні стала самостійна діяльність підрозділів Національної гвардії України, які раніше спільно несли службу з Національною поліцією. Цей перехід потребує докладного аналізу та визначення проблемних питань для подальшого удосконалення системи забезпечення громадської безпеки. Вирішення цих питань вимагає впровадження нових стратегій та тісної співпраці між Національною поліцією та Національною гвардією України [2, с. 31].

У контексті активної участі Національної гвардії України в опірі збройній агресії та ліквідації збройного конфлікту, важливо враховувати, що цільова діяльність бійців гвардії не обмежується лише воєнними (бойовими) діями. Згідно з чинним законодавством, вони також виконують завдання територіальної оборони та співпрацюють з Збройними Силами України.

У зв'язку з цим виникла необхідність оптимізації взаємодії Національної гвардії та Національної поліції в умовах воєнного стану. Закон України, прийнятий 15 березня, відзначився внесенням змін до правових актів, таких як «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України». Ці зміни спрямовані на підвищення ефективності діяльності поліції під час дії режиму воєнного стану [1].

Із суттєвим покращенням ефективності діяльності поліції в умовах воєнного стану, виникає нова виклик. Важливо уникати відходу від завдань, пов'язаних з профілактикою правопорушень. Ця сфера включає в себе широкий комплекс заходів, спрямованих на викорінення причин злочинних проявів та

нейтралізацію передумов для скоєння правопорушень. В сучасних умовах дійсності важливо зберігати баланс між веденням активної воєнної діяльності та роботою з профілактики правопорушень. Тільки в такому взаємодії можна досягти оптимальних результатів в роботі Національної поліції та забезпечити необхідний рівень безпеки в країні [4, с. 16].

Профілактика охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на вирішення проблем, що спричиняють формування антисуспільної орієнтації або протиправної поведінки людини. Це включає у себе усунення криміногенних факторів та вплив на асоціальні потреби, інтереси, погляди, прагнення та схильності особи. Індивідуальна профілактика правопорушень реалізується через безпосередню та ранню форми.

У контексті воєнного стану актуальною стає безпосередня профілактика, спрямована на зміну антигромадської поведінки. Метою цього виду профілактики є швидке припинення антигромадської поведінки та створення умов для зміни криміногенних тенденцій в поведінці особи.

Успішне вирішення багатьох сучасних проблем профілактики правопорушень залежить від врахування зовнішніх факторів, таких як вимушене переселення, втрата близьких, соціальна невизначеність та інші. В умовах взаємодії поліції та громадськості важливо поділити профілактичні заходи на етапи: виявлення осіб з антигромадською поведінкою, оцінка ступеня розвитку антисуспільних поглядів, прогнозування можливості скоєння антигромадських дій, проведення профілактичних заходів та оцінка результатів [3, с. 12]. Представник поліції, який займається профілактичною роботою, активно впливає на громадян і встановлює довірчі відносини з метою отримання інформації, що допомагає попередити правопорушення, зокрема від осіб, від яких можна очікувати скоєння правопорушень.

Враховуючи особливості воєнного стану, зокрема зростання загроз та ризиків для громадян, необхідно акцентувати увагу на оперативному реагуванні, обміні інформацією та плануванні заходів протидії. Важливим елементом взаємодії є також забезпечення взаєморозуміння між населенням та

оперативними службами, що сприятиме створенню єдиної спільної платформи для забезпечення громадської безпеки в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» № 2123-IX від 15 березня 2022 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text

2. Бразалук, М. Ю. Взаємодія національної поліції з іншими органами у сфері безпеки та оборони в умовах воєнного стану. Національний авіаційний університет, 2023. С. 5-10.

3. Піддубна, А. В. Взаємодії учасників кримінального провадження в умовах воєнного стану. Актуальні питання досудового розслідування: зб. тез Круг. столу (м. Кривий ріг, 28 квіт. 2023 р.).Кривий ріг: ДонДУВС, 2023.С. 26-28, 2023.

4. Чаплинський К. О. Проблемні питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень. Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені ЕО Дідоренка 2022. С. 247-258.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Жилов Тарас Миколайович,
здобувач вищої освіти
навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Вступ. Введення правового режиму воєнного стану само по собі запровадило свої корективи в чинне національне законодавство, адже необхідним і досить важливим було швидко відреагувати на події сьогодення та законодавчо закріпити послідовність дій, яким потрібно слідувати саме в такий тяжкий для країни час. До того ж, в умовах воєнного стану досить важливим виступає забезпечення належного та безперервного функціонування діяльності суб'єктів господарювання, однак з початком вторгнення окупаційних військ, з'явилися нові актуальні питання та гострі проблеми, які торкнулися господарської діяльності.

Мета роботи. Визначити зміни в національному законодавстві, що регулює господарську діяльність, в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Матеріали та методи. Під час дослідження ми використовували теоретичні методи, а саме аналіз чинних нормативно – правових актів України.

Результати та обговорення. Зауважимо, що після початку повномасштабного вторгнення, багато підприємств зупинили свою роботу або змушені були шукати більш безпечні регіони країни для продовження ведення

господарської діяльності. В більшості випадків це стосується тих суб'єктів господарювання, що розташовані в зоні ведення активних бойових дій, адже такі роботодавці безпосередньо зіткнулися з нестачею фахівців, через те, що багато співробітників або звільняються, або виїжджають у більш безпечні області України, або взагалі виїхали за кордон.

До вищевикладеного слід додати, що відповідно до змісту статті 417 ГК України: «у період дії воєнного стану, введеного на території України або в окремих місцевостях, правовий режим господарської діяльності визначається на основі закону про оборону України, інших законодавчих актів щодо забезпечення обороноздатності держави та законодавства про режим воєнного стану» [1]. Крім того, відповідно до нововведень в чинне законодавство було прийнято Постанову КМУ «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» № 314, яка закріплює такі положення: «у період дії воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі подання до Міністерства економіки України, а суб'єктами господарювання, що здійснюють охоронну діяльність – до Міністерства внутрішніх справ України, декларації про провадження господарської діяльності» [2].

Доцільним є зазначити, що господарська діяльність безпосередньо пов'язана із укладення договорів, а особливою формою трудового договору є контракт, в якому строк його дії, права, обов'язки і відповідальність сторін (в тому числі матеріальна), умови матеріального забезпечення та організації праці працівника, умови розірвання договору, в тому числі довгострокового, можуть встановлюватися угодою сторін [3].

Також, зважаючи на надзвичайно важку ситуацію, яка спіткала нашу державу, необхідно зазначити, що дещо змінились окремі аспекти виконання договірних зобов'язань, зокрема і пов'язаних з господарської діяльністю. Так, Торгово-промислова палата (далі, ТПП) України ухвалила рішення спростити процедуру засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), що дає змогу суб'єктам бізнесу відтермінувати виконання договірних

зобов’язань [4]. Саме з цією метою ТПП України видала офіційний лист-підтвердження настання форс-обставин у зв’язку із початком повномасштабного вторгнення, який опублікувала на своєму офіційному сайті.

З приводу цього, зміст частини 2 статті 218 ГК України передбачає, що у разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб’єкт господарювання за порушення господарського зобов’язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов’язання виявилося неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності [1]. Так, в умовах сучасності, господарсько-правова відповідальність не завжди може застосовуватись до суб’єкта, так як суб’єкт має бути звільнений від неї через відсутність війни. Зокрема, часто шкода суб’єкту господарювання заподіюється під впливом форс-мажорного характеру [5, с. 791].

До того ж, виходячи із практики судів, наприклад відповідно до рішення Верховного Суду у справі № 912/3323/20, суд пояснив, що існування обставин форс-мажору щодо порушення/невиконання зобов’язань, які виникли внаслідок укладення договору оренди між резидентами України, може доводитися будь-якими доказами.

Крім того, в даному рішення Суд визначає ключовим моментом те, що непереборна сила робить неможливим виконання зобов’язання в принципі, незалежно від тих зусиль та матеріальних витрат, які сторона понесла чи могла понести [6].

Висновки. В умовах дії правового режиму воєнного стану, дещо змінилася аспекти регулювання господарської діяльності та виконання зобов’язань в даній сфері. Стосовно цього було досліджено не тільки зміни та доповнення в чинних нормативно-правових актах, а також здійснено огляд судової практики, виходячи з якої, можна затвердити той факт, що суду залишаються єдиної думки – врахування наявності форс-мажорних обставин та не притягнення осіб до господарсько-правової відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України 16.01.2003 року №436-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення 06.01.2024)

2. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 року №314. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-provadzhennya-gospodarskoyi-diyalnosti-v-umovah-voyennogo-stanu-314 (дата звернення 06.01.2024)

3. Господарська діяльність та трудові відносини в умовах війни. Веб-сайт, 2022. URL: https://smu.dsp.gov.ua/news/hospodarska-diialnist-ta-trudovi-vidnosyny-v-umovakh-viiny/ (дата звернення 06.01.2024)

4. Офіційний лист ТПП України щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) від 28.02.2022 р. N 2024/02.0-7.1.URL: https://ips.ligazakon.net/document/mus36779?an=2 (дата звернення 06.01.2024)

5. Попочебенюк В.О. Особливості господарсько-правової відповідальності в умовах воєнного стану. Приватне право в умовах війни: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2022. С. 790-794.

6. Постанова від 21.07.2022 №912/3323/20 Верховний Суд. Касаційний господарський суд. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/99277353 дата звернення 06.01.2024)

ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Жмурко Руслан Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Байрак Нікіта Валерійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Первій Віта Юріївна
доктор філософії,
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

На нашу думку, під час кримінального провадження слідчий повинен дотримуватися загальних норм конфіденційного співробітництва, серед яких: заборона установлення негласного співробітництва з військовослужбовцями та службовцями кадрового складу розвідувальних органів України. Це обумовлено тим, що такі особи мають доступ до державної таємниці, і їхнє залучення до конфіденційного співробітництва може призвести до її розголошення; заборона залучення до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності осіб, діяльність яких пов’язана зі збереженням професійної таємниці**.** Це обумовлено тим, що такі особи мають обов’язок зберігати професійну таємницю, і їхнє залучення до конфіденційного співробітництва може призвести до її розголошення [1, с. 152].

Однак, ми вважаємо, що ці заборони не є абсолютними, і можуть бути

порушені в окремих випадках, якщо це необхідно для захисту інтересів правосуддя. Наприклад, у разі, якщо військовослужбовець або службовець кадрового складу розвідувальних органів України є очевидцем або потерпілим від кримінального правопорушення, слідчий може встановити з ним негласне співробітництво з метою отримання інформації про обставини вчинення правопорушення.

Також, у разі, якщо особа, діяльність якої пов'язана зі збереженням професійної таємниці, добровільно погоджується на співпрацю зі слідством, слідчий може залучити її до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. При цьому, слідчий повинен забезпечити збереження конфіденційності інформації, яка буде отримана від такої особи [1, с. 152].

Ми вважаємо що, дотримання загальних норм конфіденційного співробітництва є важливим для забезпечення законності та ефективності кримінального провадження. Однак, у окремих випадках, ці заборони можуть бути порушені, якщо це необхідно для захисту інтересів правосуддя.

Перелік негласних слідчих (розшукових) дій, до яких можуть бути залучені конфіденти, законодавцем не визначено. Це обумовлено тим, що кожна негласна слідча (розшукова) дія має свою специфіку, і не завжди доцільно залучати конфідентів до її проведення [2, с. 180].

Однак, можна виділити деякі негласні слідчі (розшукові) дії, до яких залучення конфідентів є найбільш доцільним. До таких дій можна віднести: огляд місця події (стаття 237 КПКУ. Огляд) - конфідент може надати слідчому цінну інформацію про те, що було на місці події до її огляду, або про те, що було змінено після огляду; встановлення та прослуховування телефонних та інших переговорів (Стаття 263 КПКУ. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж) - конфідент може надавати слідчому інформацію про зміст телефонних розмов або інших переговорів, які він прослуховує [3].

Отже, сприяння осіб правоохоронним органам на конфіденційній основі має ряд переваг: по-перше, воно дозволяє отримати інформацію з першоджерела; по-друге, воно дозволяє отримати інформацію, яка не може

бути отримана в інший спосіб; по-третє, воно дозволяє отримати інформацію без розголошення джерела інформації. Водночас, сприяння осіб правоохоронним органам на конфіденційній основі має і ряд недоліків: по-перше, воно вимагає від осіб, які співпрацюють з правоохоронними органами, певної відваги і готовності до ризику: по-друге, воно може призвести до негативних наслідків для осіб, які співпрацюють з правоохоронними органами, наприклад, до погіршення їхніх відносин з близькими людьми або до погроз з боку осіб, які вчинили правопорушення. Незважаючи на недоліки, сприяння осіб правоохоронним органам на конфіденційній основі є важливим інструментом боротьби зі злочинністю. Воно дозволяє правоохоронним органам отримувати інформацію, яка не може бути отримана в інший спосіб, і яка є необхідною для встановлення істини у кримінальних провадженнях [4, с. 101].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики . Пічкуренко С. І., Злагода О. В., Кацан Л. О.. Щодо деяких аспектів використання конфіденційного співробітництва слідчими підрозділами національної поліції україни, Харків, 2018 , с. 151-153.

2. Збірник наукових праць ПРАВО та ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ. Випуск №1, 2023 р., СПЕЦИФІКА ЗАЛУЧЕННЯ КОНФІДЕНТІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, с. 180-187, Ю. О. Шишацька.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : із змін., станом на 05.08.2018 № 2509-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 27.11.2023).

4. Наталя Гольдберг. Проблеми регулювання конфіденційного співробітництва при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. Национальный юридический журнал: теория и практика. 2016. С.100–103.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Зікрач Денис Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
підполковник поліції

Стрімке збільшення кількості персональних комп’ютерів, доступ до Інтернету і швидкий розвиток ринку комунікаційних пристроїв, локдауни, суттєве зниження рівня активності населення та безпосереднього спілкування людей, змінили способи проведення дозвілля населення, методи ведення бізнесу. Як наслідок, змінюються й способи вчинення злочинів. [1]

Одним із видів злочинів, які стали можливими завдяки розвитку сучасних технологій, є кримінальні правопорушення проти власності. Ці злочини полягають у незаконному заволодінні правом власності.

Сучасні технології можуть використовуватися для вчинення кримінальних правопорушень проти власності в різних формах. Одна з найпоширеніших форм - це електронний шахрайство. Воно полягає в тому, що злочинець обманом заволодіває чужими грошима або майном за допомогою електронних засобів зв'язку. Іншою поширеною формою є кіберзлочинність. Вона полягає в тому, що злочинець незаконно проникає в комп'ютерні системи або мережі з метою заволодіння інформацією, програмним забезпеченням або іншими цінностями.

Крім того, сучасні технології можуть використовуватися для вчинення

таких кримінальних правопорушень передбачених Кримінальних Кодексом України (далі – ККУ) проти власності, як:

- грабіж (ст. 186 ККУ), вчинений з використанням електронних пристроїв для відстеження руху потерпілого;

- умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 ККУ), вчинене з використанням електронних пристроїв, таких як дрони. [5]

Використання сучасних технологій для вчинення кримінальних правопорушень проти власності має ряд негативних наслідків. По-перше, такі злочини стають більш складними для розкриття та розслідування. По-друге, такі злочини можуть мати більш серйозні наслідки для потерпілих. Наприклад, у разі кіберзлочинів потерпілі можуть втратити важливу інформацію, яка може призвести до матеріальних збитків або шкоди їхньому репутації. Банківська система життєдіяльності держави, яка пов'язана з накопиченням, розподілом і використанням державних і приватних коштів, є однією з найбільше притягальних для окремих злочинців і особливо організованих злочинних груп. [3]

Один з шляхів вирішення цієї проблеми запропонувала Панова С. В. Вона в своїх роботах висуває думку про те що використання штучного інтелекту може підвисити якісний рівень різних галузей в тому числі запобігання кримінальним правопорушенням проти власності "Так наукові дослідження, які дозволяють розширити уявлення про моделі, автоматизовані алгоритми прогнозування у запобіганні злочинам завдяки проведенню обробки кримінологічної інформації є вкрай актуальними". [2]

Яцина М. О. та Петечел О. Ю. теж висунули пропозицію щодо застосування штучного інтелекту для протидії правопорушенням "У процесі своєї роботи неурядові організації можуть створювати технології чи програмне забезпечення, засновані на базі штучного інтелекту, використання яких може мати превентивних ефект та запобігати вчиненню правопорушень". [4] Особливо під час воєнного стану, важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками

Національної поліції України в умовах дії воєнного стану. [6]

Отже, використання сучасних технологій для вчинення кримінальних правопорушень проти власності є серйозною проблемою, яка потребує комплексного вирішення. Використання штучного інтелекту для протидії та попередження кримінальних правопорушень є досить цікавою темою, оскільки воно має потенціал для вирішення цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горбачова Ірина Михайлівна, “Кримінальні правопорушення, що вчиняються в інформаційній мережі” 2020 рік;
2. Панова Світлана Василівна, ”Запобігання крадіжкам поєднаним із проникненням у житло за допомогою технологій штучного інтелекту”, м. Харків, 5 листопада 2020 рік;
3. Богдан Вадимович Троцький, Артем Павлович Плахотний ”Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні шахрайства в банківській сфері”. 2023 рік;
4. Яцина Максим Олександрович, Петечел Олексій Юрійович, “Роль неурядових організацій у впровадженні технологій штучного інтелекту у протидії злочинності”, м. Харків, 5 листопада 2020 рік.
5. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 23.11.2023).
6. Плахотний А. П., Швець Є. В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Зосімов Артем Олександрович
Курсант навчально-наукового інституту права та підготовки
фахіців для підрозділів
національної поліції Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Перебіг цифрових трансформацій для соціально-економічного розвитку зумовлюють необхідність у правовому опосередкуванні їхніх аспектів із використанням норм різних галузей права.

На сьогоднішній день, світ переживає ряд перетворень та змін, котрі характеризують масовим впровадженням та використанням цифрових технологій. Людина є свідком дивовижних перетворень, котрі відбуваються у всіх сферах життя суспільства внаслідок поступового формування цифрової економіки, без врахування окремих елементів якої існування людини представляється неможливим.

Зрозуміло, що подібні трансформації економічних відносин не можуть бути поза увагою законодавця та повинні бути основою для правотворчої діяльності будь-якої держави, котрі зацікавлена в стійкому розвитку власної економіки. Так, варто відмітити, що не тільки юридична, а й економічна практика повинна окреслювати вектори вдосконалення законодавства у широкому розумінні, а також його недоліки та переваги.

Враховуючи той факт, що наша держава наразі є всі можливості щодо вступу до ЄС, тому і законодавство України має чітко відповідати нормам європейського законодавства. Починаючи з 25 травня 2018 року вступив у дію

Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року щодо захисту фізичних осіб пов’язаних з обробкою персональних даних та щодо вільного руху вказаних даних, а також

Україна є кандидатом на вступ до ЄС, тому її законодавство має бути адаптоване до європейського. З 25 травня 2018 року діє Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв’язку з обробкою персональних даних та про вільний рух таких даних.

Норми вказаного нормативно-правового акту мають за мету здійснювати захист персональних даних фізичних осіб, а також підстав щодо здійснення обробки. Прикладом може слугувати ситуація, коли певна особа надала згоду або ж це необхідно відповідно до умов контракту, стороною якого він являється), а також їх передача за кордон. Загальний регламент також має пряму дію норм, котрі розповсюджуються на 27 країн, котрі є учасниками. Окрім цього, в межах Європейського Союзу захист персональних даних фізичних осіб забезпечуються п. 1 ст. 16 Договору про функціонування ЄС та п. 1 ст. 8 Хартії Європейського Союзу про основні права.

Відмітимо, що сама процедура цифровізації господарської діяльності викликав необхідність щодо утворення Інтернет речей, тобто пристроїв, а також приладів, котрі здатні функціонувати без залучення дротового зв’язку, а аткож зумовлює спрощення побутових та інших потреб. Вказані технології досить успішно здійснюють процес впровадження

Вказані технології досить успішно впроваджуються, наприклад, у сфері енергетики, охорони здоров’я та сільського господарства. Проте, незважаючи на користь та технології Інтернету речей, як і технології великих даних, виконують збір інформації поза межами контролю, а тому становлять небезпеку конфіденційного характеру. Саме тому, в пергу чергу, йдеться про можливу втрату інформації, що містить особисті дані.

Варто відмітити, що процес цифровізації суспільства зумовлює перегляд основних керівних засад окремих видів тиаємниці, вдосконалення її правового

регулювання з більш суворою відповідальністю за порушення у конкретній сфері. Окрім вказаного, дуже влучно зауважує Г.І. Гекало, «... до перешкод розвитку цифрової економіки в Україні можна віднести відсутність стандартизації як цілих цифрових систем, так й у використанні «Інтернету речей», які змогли б гарантувати інформаційну безпеку як на індивідуальному рівні, так і на рівні надання інформаційних послуг державою» [2].

Кожного року популярність систем окремого реєстру. Здійснивши аналіз доповіді Всесвітнього економічного форуму 2018 року, здійснено прогнозування щодо того, що у період до 2027 року приблизно 12 % світового валового внутрішнього продукту буде зосереджено в технологіях, котрі базуються на основі блокчейн [3]. Великий рівень попиту аргументується унікальністю ряду характеристик вказаного типу баз даних: децентралізація управління, незмінюваність даних, що зберігаються в блокчейні, прозорість транзакцій і збереження анонімності.

Досить серйозним кроком на шляху корегування технологій окремого реєстру в Україні можна вважати прийняття Закону України «Про віртуальні активи». На основі технологій блокчейн здійснюється розробка нових технологій та цифрових активів: токенів, біткоїнів та іншої криптовалюти. Все більше країн усвідомлюють необхідність окремого законодавчого регулювання випуску та обігу криптовалют, проте в нашій країні ставлення до них донедавна було непослідовним.

Таким чином, у середньостатистичній перспективі уряд України визнав необхідність щодо створення передової нормативної бази для правильного функціонування цифрової економіки. Проте у напрямку забезпечення ефективності механізмів функціонування механізмів її правового регулювання варто не тільки створити нову нормативно-правову базу, але й упорядкувати поточні нормативно-правові акти, котрі регулюють фундаментальні інститути [4].

Відмітимо, що ефективними можуть бути блокчейн-проекти, котрі здійснюються неприбутковими та приватними установами з метою усунення

соціальних, а також культурних проблем, що буде особливо актуальним по завершенню війни в Україні. Влада, у свою чергу, має здійснювати підтримку бізнесу, у напрямку вирішення питань, котрі взаємопов'язані із оподаткуванням операцій щодо цифрових активів, отримання доступу до даних, котрі необхідні для здійснення підприємницької діяльності, а також створювати економічні зони безпечного регуляторного характеру.

Зрозуміло, що у процесі цифровізації економіки правове регулювання має одночасно зумовлювати розвиток приватної підприємницької діяльності та щодо гарантій публічних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупнова А. О. Перспективи правового регулювання інформаційної безпеки України. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану. 2023. URL: https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-16 (дата звернення: 30.12.2023).
2. Марченко М. В. Цифрова економіка в Україні: основні тенденції та перспективи розвитку. 2020. Галицький економічний вісник URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu (дата звернення: 29.12.2023).
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних): Регламент Європ. Союзу від 27.04.2016 р. No 2016/679. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 01.01.2024).
4. Котелевець Д. О. (2022). Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. No 5. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-03-01 (дата звернення: 02.01.2024).

СПОСОБИ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Зуб Дар'я Олександрівна
курсант 1 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції,
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Наточій Анатолій Дмитрович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Вступ. В сучасному суспільстві, де збільшується складність викликів, з якими стикається правоохоронний орган, питання безпеки та ефективності застосування вогнепальної зброї поліцейськими набуває особливого значення. Перед лицем зростаючих загроз і ризиків важливо розглядати не лише технологічні та тактичні інновації, але й методи зниження ризиків, пов'язаних із використанням вогнепальної зброї в правоохоронній діяльності.

Застосування вогнепальної зброї може мати серйозні наслідки, і тому важливо розглядати альтернативні підходи до розв'язання конфліктів та здійснення контролю. Ця теза спрямована на дослідження різноманітних стратегій та методів, спрямованих на зменшення можливих ризиків під час використання вогнепальної зброї поліцейськими. Наше дослідження обгрунтовує необхідність впровадження інноваційних підходів, що сприятимуть безпековому та відповідальному використанню зброї для забезпечення безпеки громадян та поліцейських самих. У цьому контексті важливо визначити ефективні стратегії навчання та підготовки, а також розглянути можливості використання нетрадиційних засобів контролю та технологічних інновацій. Подальше вивчення цих аспектів дозволить розробити більш безпечні та гуманітарні підходи до вирішення конфліктних ситуацій та

зниження ризиків від вогнепального застосування в поліцейській роботі.

Мета роботи. Мета даної тези полягає в ретельному аналізі та обґрунтуванні способів зниження ризиків, пов'язаних із застосуванням вогнепальної зброї поліцейськими. Це дослідження спрямоване на виявлення та визначення ефективних стратегій, технологічних інновацій та методів навчання, які сприятимуть безпечнішому та відповідальному використанню зброї в правоохоронній діяльності. Мета тези також включає в себе розробку рекомендацій для поліцейських служб щодо вдосконалення підготовки та впровадження новаторських підходів, спрямованих на запобігання надмірному застосуванню сили та зменшення можливих негативних наслідків вогнепального втручання. Результати дослідження мають на меті сприяти покращенню безпеки громадян та поліцейських, а також сприяти виробленню етичних норм і стандартів для забезпечення справедливого та прозорого використання вогнепальної зброї в правоохоронних органах.

Матеріали і методи. Аналіз конституційних норм, законів та правил, що регулюють використання вогнепальної зброї поліцією в різних юрисдикціях. Використання статистичних даних зі звітів поліції та інших відомств для аналізу тенденцій у використанні вогнепальної зброї та інцидентів. Залучення експертів із правоохоронних органів, адвокатів, психологів та інших спеціалістів для отримання їхніх висновків щодо ефективності існуючих та потенційних методів зменшення ризиків. Вивчення новітніх технологій, таких як системи розпізнавання обличчя, які можуть допомагати в зменшенні ризиків.

Аналіз програм тренувань поліцейських щодо використання сили, включаючи стрес-тренінг та симуляції, для визначення їхнього впливу на зменшення ризиків. Проведення докладного аналізу академічних джерел, законодавчих норм, технічної літератури та звітів з метою збору інформації щодо сучасних стратегій та методів зниження ризиків при використанні вогнепальної зброї поліцейськими. Проведення анкетування та інтерв'ю з досвідченими поліцейськими для збору первинних даних щодо їхнього досвіду та оцінки ефективності існуючих стратегій. Вивчення конкретних випадків

використання вогнепальної зброї поліцією для аналізу причин і наслідків, врахування контексту та визначення факторів, які можуть знижувати чи збільшувати ризик. Ці методи та матеріали дозволять систематично дослідити та оцінити ефективність різних стратегій та підходів до зниження ризиків при використанні вогнепальної зброї поліцейськими.

Результати та обговорення. Способи зниження ризиків застосування вогнепальної зброї поліцейськими стають не лише ключовими аспектами забезпечення безпеки внутрішньої стабільності, але й визначають ефективність роботи правоохоронних органів в цілому. Підвищення професійної підготовки поліцейських у використанні альтернативних методів контролю та розвиток навичок ведення переговорів є важливими компонентами стратегій зниження насильства. Однак, ще одним не менш важливим аспектом є доступність передових технологій та спеціальних засобів, які дозволяють правоохоронцям керувати конфліктними ситуаціями без використання зброї. Застосування нетрадиційних методів, таких як нетоксичні речовини, електрошокові засоби або техніки затримання, може вирішувати ситуації без загрози життю.

Зокрема, аналіз ситуацій, що призводять до насильства та загибелі поліцейських, дозволяє розробляти та вдосконалювати процедури оцінки загрози. Постійне вдосконалення навичок управління стресом та ефективного реагування на складні ситуації є важливим елементом для зменшення кількості випадків застосування вогнепальної зброї та мінімізації трагічних наслідків.

Проблема високого рівня смертності та травматизації поліцейських унаслідок збройних конфліктів чи нападів злочинців займає важливе місце у сфері професійної діяльності поліції. Згідно з даними Федерального бюро розслідувань США за 2014 рік, під час виконання службових обов'язків загинуло 114 поліцейських, з них 46 (40,4%) від отриманих вогнепальних поранень. Нью-Йоркський департамент поліції (NYPD) з 1806 року втратив 780 співробітників, з них 321 (41,2%) загинули у перестрілках зі злочинцями. У Новій Зеландії з 1888 року загинули 49 поліцейських, з яких 29 (59,2%) під час затримання озброєних злочинців. Аналіз ситуацій загибелі поліцейських у

Фінляндії від 1950 до 1997 року показав, що найбільше загибель відбулася під час затримання озброєних злочинців (66,7%) [1, с. 50]. Основними міжнародними документами, які визначають спектр дій правоохоронних органів, є "Кодекс поведінки ООН для посадових осіб з підтримання правопорядку" і "Декларація про поліцію", прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи у 1979 році. Ці документи висвітлюють питання використання штатної вогнепальної зброї персоналом правоохоронних органів. Вони вимагають, щоб сила застосовувалася лише у надзвичайних обставинах і за наявності законних підстав поступово: спочатку переконання, потім фізична сила, спеціальні засоби, і тільки як останній засіб - вогнепальна зброя [1, с. 51]. Тренування прицільної стрільби під час тренувань інкрустує вміння користуватися зброєю не лише як навички володіння, а й як спосіб формування психологічної стійкості та тактичної готовності поліцейських у складних ситуаціях. Це в свою чергу зменшує ризики для життя та здоров'я поліцейських у випадках виконання обов'язків та захисту громадян [2].

Відповідно до закону України "Про Національну поліцію" перед застосуванням будь-яких законних заходів примусу, поліцейські повинні сповістити про їх можливе застосування та дати правопорушнику час для виконання вимоги поліцейського, за винятком ситуацій, коли затримання може призвести до загрози життю чи здоров'ю особи або поліцейського, або в інших небезпечних ситуаціях, коли попередження є неприпустимим або неможливим. Це означає, що поліцейським слід швидко оцінити обставини і визначити доцільність застосування попереджувальних заходів та ефективність використання фізичного впливу чи спеціальних засобів перед застосуванням вогнепальної зброї. Ці мисленні процеси мають відбуватися у дуже короткі терміни, на що поліцейські часто не завжди готові [3].

Висновки. Отже, способи зниження ризиків застосування вогнепальної зброї поліцейськими базуються на комплексному підході до тренування, стратегічному мисленні та підготовці. По-перше, надзвичайно важливо підтримувати високий рівень професійної підготовки поліцейських у

використанні альтернативних методів контролю та розробці навичок переговорів. Додаткова навчання тактикам ведення переговорів та психологічної дії може допомогти зменшити необхідність у застосуванні сили.

Друге, важливе завдання полягає в забезпеченні поліцейських новітніми технологіями та спеціальними засобами, які дозволяють контролювати ситуації без застосування смертельної сили. Це може включати в себе носіння неповільних або менш смертельних альтернатив, таких як нетоксичні речовини, електрошокові засоби або нетривіальні техніки затримання.

Нарешті, вдосконалення процедур та стандартів для оцінки загрози та об'єктивного аналізу ситуацій є ключовим. Такі процедури можуть включати постійну еволюцію тренувальних програм, ретельний аналіз інцидентів та їхніх наслідків для вдосконалення підходів до мінімізації смертельних наслідків.

У цілому, спрямованість на тренування, використання альтернативних засобів контролю, і постійне вдосконалення процедурних підходів - ось ключові елементи для зменшення ризиків використання вогнепальної зброї поліцейськими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : збірник матеріалів І-ї міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. – Харків : ХНУВС, 2016. – 175 с.

2. Стрілецькі елементи // Z&P Group. URL: https://ipscshooting.com/blog/bazovi_striletski_elementi_101228 (дата звернення: 13.11.2020).

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 11.12.2020).

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Іваньков Ігор Володимирович
к.ю.н., доцент
Новомлинець Анастасія Олегівна
Студентка
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. Навіть незважаючи на воєнний час в Україні боротьба з організованою злочинністю залишається одним з пріоритетних завдань правоохоронних органів. Серед багатьох способів боротьби з організованою злочинністю, а саме: удосконалення законодавчого врегулювання, діяльності правоохоронних органів, профілактичних заходах, які спрямовані на її запобігання, вагоме місце займає міжнародне співробітництво. Злочинність в цілому, а особливо її організовані форми несуть величезну загрозу для національної та міжнародної безпеки, тому співробітництво держав у боротьбі із ними є завжди актуальним та особливо важливим, адже організована злочинність доволі часто перетинає кордони однієї конкретної країни або вчинені її членами кримінальні правопорушення можуть розпочатися в одній країні, а закінчитись – в іншій.

Мета роботи. Метою даного дослідження є визначення актуальних напрямків міжднародного співробітництва в боротьбі із організованою злочинністю.

Матеріали та методи. Міжнародні аспекти боротьби з організованою злочинністю ставали предметом дослідження таких науковців, як К. Б. Марисюк, Я. О. Морозова, В. В. Черепущак, В. В. Топчій, Т. В. Цуман, Л. А. Філяніна та ін.

Результати та обговорення. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» під організованою злочинністю розуміється сукупність кримінальних

правопорушень, що вчиняються у зв’язку з створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [1]. Більш детальним є визначення організованої злочинності, яке пропонують у своїй роботі К. Б. Марисюк та В. В. Черепущак, а саме: «це суспільно небезпечне соціальне явище, що характеризується поєднанням кримінального світу з тіньовими економічними структурами і корупцією в органах влади і управління, що виявляє себе в діяльності злочинних спільнот, які контролюють джерела протиправних, а також окремих видів правомірних доходів на певних територіях або в певних сферах соціальної практики» [2, с. 100]. Для прикладу організовані злочинні групи можуть здійснювати незаконний обіг наркотиків, підроблювати грошові знаки, торгувати людьми, займатися терористичною діяльністю тощо. Ракетні удари росії по цивільним об’єктам на території Україні, вбивства цивільних громадян, атака ХАМАСу на Ізраїль яка відбулася 7 жовтня 2023 року внаслідок якої загинуло багато ізраїльтян та іноземців - всі ці жахливі події, які відбуваються, мають налаштовувати світ на серйозну боротьбу з терористичними організаціями.

Як зауважує науковець Л. А. Філяніна, організовані форми злочинності вже доволі давно перебувають поза обсягом національних інтересів, тому ефективна боротьба з проявами такої злочинності можлива тільки шляхом широкого міжнародного співробітництва [3, с. 435]. Саме міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю відповідно до ст. 7 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» грунтується на нормах міжнародного права і чинного законодавства України, міждержавних і міжурядових договорах, двосторонніх відомчих угодах [1].

У свою чергу, В. В. Топчій та Т. В. Цуман визначають міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як діяльність держав та їх компетентних органів, міжнародних організацій, що ґрунтується на нормах міжнародних договорів та національного законодавства й спрямована на розслідування, кримінальне переслідування, судовий розгляд та запобігання

злочинам [4, с. 67]. Загалом зміст міжнародного співробітництва полягає у обміні інформацією або здійсненні певних спільних дій проти злочинних угрупувань, тому для полегшення такої співпраці створені спеціальні органи-Інтерпол та Європол.

Міжнародна співпраця також полягає у заключенні договорів та конвенцій, які мають за мету встановлювати певні правила та стандарти боротьби з організованою злочинністю. Одним з прикладів є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, підписана 15.11.2000 р., ратифікована Україною 04.02.2004 р. Ця конвенція є основним міжнародним нормативно-правовим актом, в якому закріплена мета боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, яка полягає у сприянні співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею [5]. Також вагомою є Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності, прийнята 21.07.1997 р. Держави – учасниці даної конвенції мають низку зобов'язань щодо прийняття законодавчих заходів для встановлення своєї юрисдикції відносно кримінальних правопорушень, передбачених Конвенцією [6].

Щодо досвіду зарубіжних країн у співпраці правоохоронних органів, то перш за все слід проаналізувати достатньо ефективні методи боротьби з організованою злочинністю у Сполучених Штатах Америки, де основний тягар цієї боротьби покладений на Федеральне бюро розслідувань, головною метою діяльності якого є саме повне припинення діяльності таких груп, а не просто арешт окремих осіб. Як зауважує Я. О. Морозова, у своїх діяльності ФБР користується Законом RICO, який передбачає розширення кримінальної відповідальності за низку «основних правопорушень» на всіх причетних до злочинної діяльності осіб. Саме цей багатоцільовий підхід дозволяє ФБР виявляти або навіть ліквідувати всі елементи організованої злочинності. Вони також використовують цей багатогранний підхід до організованої злочинності шляхом стратегічної діяльності щодо перешкоджання доступу до незаконних

фінансових надходжень, недопущення досягнення своїх цілей і залучення до такої незаконної діяльності нових осіб [7, с. 284].

У свою чергу у Великобританії діє аналог ФБР, він має назву – Національне агентство по боротьбі зі злочинністю, яке співпрацює з правоохоронними органами більш ніж 150 країн світу з тим, щоб виявляти міжнародні зв'язки злочинних груп. Особливістю є те, що Великобританія по суті має виокремлений орган державної влади, який займається питанням організованої злочинності, а законодавчий орган цієї країни веде досить активну нормотворчу діяльність у відповідному напрямку, про що свідчить доволі багато загальнодержавних концепцій, які постійно вдосконалюються з метою адаптації їх положень до конкретної ситуації в державі [8, с. 188].

Варто зупинитися на такій формі міжнародного співробітництва як екстрадиція. Як зазначає, В. Попко екстрадиція полягає у забезпеченні передання підозрюваної чи обвинуваченої особи державою, на території якої вона перебуває, державі, на території якої особа вчинила кримінальне правопорушення або громадянином якої вона є [9, с. 22]. Видача осіб здійснюється на підставі міжнародних угод за певною процедурою.

Організована злочинність стосується кожного регіону і кожної країни в усьому світі. Задля того, щоб протистояти організованій злочинності на світовому рівні країнам необхідна співпраця та докладання великих зусиль. Міжнародне співробітництво варто покращувати, а саме розвивати його наступні напрямки: спільно працювати над розвідкою; обміном інформацією; проведенням спільних операцій; створення спільних баз даних, спільних слідчих груп та міжвідомчих центрів розслідувань.

Висновок. Таким чином, у ході проведеного дослідження ми можемо виділити найбільш актуальні напрямки міжнародного співробітництва в боротьбі із організованою злочинністю:

1) співпраця правоохоронних органів, проведення спільних оперативно-розшукових заходів;

2) укладення та реалізація міжнародних договорів, участь у міжнародних

конвенціях;

3) обмін інформацією, надання експертної допомоги;

4) екстрадиція.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. Дата оновлення: 31.03.2023р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text (дата звернення: 22.10.2023р.).

2. Марисюк К. Б.,Черепущак В. В. До питання про поняття «Організована злочинність». *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки*. Львів. Випуск 23. 2019. С.98-102.

3. Філяніна Л. А. Міжнародний досвід запобігання і боротьби з організованою злочинністю. *Юридичний науковий електронний журнал.* № 6. 2019. С.434-436.

4. Топчій В. В., Цуман Т. В. Міжнародне співробітництво у сфері запобігання злочинності. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика).* Вип. 4–5 (8–9). 2017. С.66-70

5. Проти транснаціональної організованої злочинності: Конвенція Організації Об'єднаних Націй. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 22.10.2023р.).

6. Проти організованої злочинності: рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 21.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_786#Text (дата звернення: 22.10.2023р.).

7. Морозова Я. О. Значення та особливості міжнародного співробітництва в процесі протидії організованій злочинності загальнокримінальної спрямованості. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 1. С. 281-290.

8. Хороновський О. І. Зарубіжний досвід протидії діяльності

транснаціональних організованих злочинних угрупувань на шкоду економічним інтересам держави. *Нове українське право.* 2023. № 2. С.185-191.

9. Попко В. Видача особи (екстрадиція) у транснаціональному кримінальному праві. *European political and law discourse.* 2019. Volume 6. Issue 3. С.20-28.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Іващук Кіріл Олегович
курсант 2 курсу ДР-243
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

2014 рік назавжди змінив життя нашої країни, вона була змушена боротися за незалежність і суверенітет. Збройна агресія російської федерації завдала значної шкоди нормальному функціонуванню та розвитку її інституцій і, що найгірше, завдала матеріальної шкоди та душевних страждань українському народу, простим людям.

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення на територію суверенної України. Всупереч нормам розпочинає фізичне знищення населення, руйнує інфраструктуру та житлові об’єкти, порушуючи тим самим гарантовані свободи та інтереси людей. У зв’язку із загрозою національній безпеці Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було запровадженно воєнний стан на всій території з метою оборонного спрямування діяльності органів системи безпеки й оборони на відсіч агресивній поведінціі [1].

Воєнний стан в Україні характеризується особливим правовим режимом в Україні або її окремих частинах у разі збройної агресії чи загрози нападу, на державну незалежність та її територіальну цілісність і передбачає, що відповідні органи державної влади, військове управління, військова адміністрація та органи місцевого самоврядування здійснювати автономію щодо необхідних повноважень, щоб уникнути загроз, відсічі збройній агресії та

забезпечення національної безпеки, усунення загроз державній незалежності та її територіальній цілісності, а також тимчасових, зумовлених загрозою, обмежень конституційних, цивільних і правових інтересів юридичних осіб із зазначенням строку введення. цих обмежень призводять до конкретних обмежень щодо діяльності громадянського життя, які ні в якому разі не передбачають скасування таких речей, як: рівність громадян перед Конституцією та законом, заборона позбавлення громадянства, зміни громадянства;Повага до гідності; свобода та недоторканість людини; надсилання індивідуальних/колективних письмових звернень або пред'явлення особистих вимог до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових/службових осіб цих органів; щодо житла; рівність обов'язків подружжя у шлюбі та сім'ї. [2]

Збройна військова агресія, що призвела до вбивства, поранення,викрадення та примусове переміщення, катування та нелюдське поводження, зґвалтування та інші форми насильства на окупованих територіях-це прямі порушення життя та гідності та недоторканності, а крім того, втрата здоров’я внаслідок поранень та відсутність доступу до ліків-порушення мед. страхування. Пошкодження або знищення майна, конфіскація майна, обмеження території. Систему захисту складають правові норми міжнародного характеру [3].

Поголовна збройна агресія не лише внесла певні корективи у здійснення захисту, а й стала чи не основним джерелом посягань нині, щодня завдає психічної шкоди громадянам, порушує та руйнує нормальний спосіб життя громадян. Оскільки військова агресія не припиняється, притягнути всіх винних до відповідальності наразі неможливо. За спільною ініціативою Офісу Президента, Міністерства юстиції держава наводить і підтримує належний порядок для допомоги своїм громадянам, Міністерство закордонних справ та Офіс президента створили вебплатформу для ефективного збору та обробки інформації про російську федерацію [4].

Для будь-якого застосування міжнародних гуманітарних норм само собою

зрозуміло, що Європейський суд з питань цивільного захисту не кваліфікував ситуації збройного конфлікту. Єдине питання, яке може вирішити Суд ЄС, це те, чи порушила країна Конвенцію про основні свободи. Тому воно стосується лише міжнародного захисту і, відповідно до Конвенції, не повинно визначати, чи діє держава відповідно до Женевської конвенції про захист жертв війни (1949) або Додаткових протоколів до неї [6, с. 5].

У тексті Конвенції закріплено норми міжнародного гуманітарного зобов'язання держав переслідувати осіб, які вчинили воєннізлочини відповідно до статей 2 і 3 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Саме цей документ містить комплекс основних прав та свобод людини, а також кримінально-процесуальні гарантії їх дотримання та реалізації [7, с. 5].

Отже, проаналізувавши правову основу інтересів громадян, можна зазначити, що правова система включає національні та міжнародні форми захисту та способи, кожна з яких доступна тим, хто зазнав протиправних дій. Важливо розуміти, що безпека потрібна в будь-яких ситуаціях, особливо коли населення є найбільш уразливим через повномасштабні військові дії. Для документування всіх випадків правопорушень на території державні органи створили окрему міждержавну платформу для збору доказів щодо кожного кримінального та іншого злочину, вчиненого внаслідок збройної агресії російської федерації з метою формування доказової бази. база злочинних діянь держави-агресора. Зазначені нововведення сприятимуть спрощенню оформлення заявок, якими керується напрямок євроінтеграції України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/ documents/642022-41397. (Дата звернення 18.02.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України 12.05.2015 №389-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (Дата звернення 18.02.2023).

3. Clarifying communication Regarding derogation measures. URL: https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2022/CN.65.2022-Eng.pdf (Дата звернення 18.02.2023).

4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4381 (дата звернення: 23.02.2022).

5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Дата оновлення 07.05.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#top. (Дата звернення 18.02.2023 р).

6. Створено єдиний національний портал для збору фактів порушення прав людини російською федерацією. URL: https://www.kmu. gov.ua/news/stvoreno-yedinij-nacionalnij-portal-dlya-zboru-faktiv porushennya-prav-lyudini-rosijskoyu-federaciyeyu.

7. Моца А. А., Моца В. В. Права людини в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. №4(22). 2022. С. 280–291.

ЗБИРАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кадірова Аріна Олександрівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
ДДУВС
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У сучасному світі технологічний прогрес досягнув значно високого рівня. Усі суспільні відносини перебазовуються під вимоги сучасності та технологій. Електронні докази дедалі більше поширюються у цивільний процес, що прямо пов’язане з широким використанням інформаційних технологій у різних сферах діяльності, таких як господарська, фінансова, торгівельна та інші.

Електронні докази можуть містити важливу інформацію, яка має має значення для вирішення спорів, прикладом можуть бути електронні листи, договори, бухгалтерські документи, відеозаписи, тощо. На законодавчому рівні, а саме у Цивільно-процесуальному кодексі України (далі- ЦПКУ) закріплено визначення «Електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам’яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в

тому числі в мережі Інтернет)» [1].

Використання електронних доказів у цивільному процесі має як переваги, так і недоліки. Аналізуючи дану інформацію можна виділити ряд переваг:

1. ефективність, електронні докази можуть бути зібрані та аналізовані значно швидше, ніж традиційні паперові документи;

2. з першої переваги, одразу можна виділити ще одну, таку як оптимізація файлів, при традиційних методах збору паперових документів, зазвичай цивільні справи є великими за об’ємами, тим часом як електронні файли на диску пам’яті є компактними;

3. спрощення документообігу. Електронними документами легше обмінюватись та передавати, що полегшує комунікацію між сторонами;

4. велика різноманітність можливостей та способів підданя аналізу та обробці електронні докази;

5. об’єктивність та можливість відновлення. Цифрові дані часто є об’єктивними, оскільки не піддаються інтерпретації, або впливу людських чинників, а також у разі втрати або пошкодження можна використовувати технічні засоби для відновлення даних.

Недоліки збирання та дослідження електронних доказів у цивільному процесі:

1. Недостатність спеціальних знань у даній галузі. Електронні докази часто вимагають спеціалізованих знань та навичок для успішного аналізу, що може бути складним. У той час як кваліфікованих експертів невелика кількість, і пошук відповідних спеціалістів може бути складним та дорогим завданням;

2. приватність та безпека. Збирання та обробка електронних доказів може порушити приватність осіб, тому важливим є дотримання відповідних стандартів та правил;

3. найпоширенішим, мабуть, є технічне оснащення, що може бути застарілим, що може призвести до відсутності доступу до певних видів даних чи застарілі технології, можуть значно ускладнювати збір та дослідження електронних доказів;

4. учасники цивільного процесу та судові працівники можуть потребувати додаткової освіти для ефективного використання електронних доказів.

Збирання та дослідження електронних доказів у цивільному процесі має свої переваги та виклики, і важливо збалансувати їх, дотримуючись відповідних нормативів та етичних стандартів. Сутність електронних доказів пізнається через їх характерні ознаки, які полягають у відсутності матеріальної форми, наявності тісного взаємозв'язку із технічним носієм інформації, легко піддаються знищенню, при цьому можуть вільно переміщатись за допомогою телекомунікаційних мереж. внаслідок особливої правової природи та власних специфічних ознак електронний доказ займає самостійне місце на рівні із письмовими та речовими доказами [2, с. 108].

Отже електронні докази у цивільному процесі займають самостійне місце та важливе значення для розгляду цивільних справ, у деяких випадках мають, навіть, першочергове значення.

Використання електронних доказів у цивільному процесі має ряд переваг перед традиційними доказами. Однак використання електронних доказів пов'язане з певними проблемами, які необхідно вирішити. Для цього необхідно розробити ефективні механізми для забезпечення достовірності електронних доказів та підвищити рівень обізнаності суддів та інших учасників цивільного процесу щодо використання електронних доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 01.12.2023).

2. Павлова Ю. С. Поняття та правова природа електронних доказів в теорії цивільного процесуального права. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса : 2017. – Вип. 79. – С. 102-109.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ. КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПО ЗАПОБІГАННЮ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Калиновська Діана Максимівна
здобувач вищої освіти, курсант ІІ курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Умови воєнного стану створюють особливий контекст для зростання кримінальної активності, тому необхідна висока ефективність та системність у координації дій правоохоронних органів для запобігання кримінальним правопорушенням та забезпечення безпеки громадян.

Важливо зазначити, що в умовах воєнного стану взаємодія різних відомств та служб стає критичною для успішного функціонування правоохоронної системи. Координація дій між поліцією, військовими, та іншими правоохоронними структурами є ключовою складовою в ефективному запобіганні злочинності.

Стратегічне планування та обмін інформацією між правоохоронними органами в умовах воєнного стану дозволяють оперативно реагувати на потенційні загрози та координувати спільні заходи безпеки. Це вимагає вдосконалення систем комунікації та обміну даними для оперативності в прийнятті рішень.

Додатково, тривала підготовка та спільні тренування різних служб сприяють формуванню єдиної стратегії дій у випадку загострення конфлікту. Такий підхід дозволяє забезпечити взаємодію та взаємопідтримку між правоохоронними органами на всіх етапах запобігання та протидії злочинності.

У цілях ефективного контролю над обстановкою в умовах воєнного стану, важливим є також впровадження сучасних технологій в області збору та обробки інформації. Використання аналітичних інструментів, систем відеоспостереження та сучасних засобів зв'язку допомагає ефективно відстежувати події, реагувати на них та попереджувати можливі порушення.

Таким чином, системна координація дій правоохоронних органів, базована на стратегічному плануванні, обміні інформацією, та використанні сучасних технологій, є невід'ємною частиною ефективного запобігання злочинності в умовах воєнного стану.

Додатковим аспектом, що слід враховувати, є взаємодія правоохоронних органів із громадськістю. Залучення громадських організацій та активної частини населення у спільні заходи безпеки сприяє підвищенню рівня свідомості про можливі загрози та взаєморозумінню важливості спільних зусиль.

У контексті воєнного стану, важливо також надавати підтримку та захист уразливим групам населення, які можуть бути особливо піддані ризикам. Це може включати заходи соціальної підтримки, психологічну допомогу та інші ініціативи, спрямовані на збереження гідності та безпеки кожного громадянина.

Відповідальність іноземців, осіб без громадянства, дипломатичних представників. Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Поширеним правопорушенням може бути порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні, тобто проживання без документів на право проживання в Україні, за недійсними документами або документами, термін дії яких закінчився, або працевлаштування без відповідного дозволу на це. [3] Отже, комплексний підхід до координації дій правоохоронних органів у воєнний період включає в себе взаємодію із громадськістю, захист уразливих груп, використання сучасних технологій, ініціативи щодо підвищення свідомості та психологічної підтримки, що разом створює надійний фундамент для запобігання злочинності

та забезпечення безпеки громадян в умовах воєнного стану.

На додаток до цього, важливо встановити ефективний механізм міжнародної співпраці та обміну інформацією у сфері боротьби з трансграничною злочинністю під час воєнного стану. Система протидії злочинності в умовах війни: від дисбалансу до стабілізації Підсумовуючи, зауважимо, що тенденції у змінах криміногенної обстановки в Україні в умовах війни фіксуються широкими траєкторіями кількісних та якісних трансформацій у рівні, структурі як ординарної злочинності, так і військово-політичної (злочини агресії, воєнні, військові злочини, кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки), а також кримінального радикалізму. [2]

Забезпечення правової відповідальності та прозорості у діяльності правоохоронних органів також є ключовим аспектом в системі запобігання злочинності. Створення механізмів внутрішнього контролю, аудитів та відкритого діалогу з громадськістю допомагає у підтримці довіри до правоохоронних структур та підвищенні їхньої ефективності.

Ретроспективний аналіз використання громадських об’єднань у запобіганні і протидії злочинності в Україні Ідея запобігання злочинності уперше була висловлена у роботах стародавніх філософів Платона і Аристотеля. За їх думкою у суспільстві має діяти досконале законодавство, яке б відвертало людей від вчинення злочинів. Подібний напрям розвивали й просвітники XVIII ст.: Т. Мор, Ж.-Ж. Руссо, І. Бентам, Ш. Монтеск’є, Вольтер, Ч. Беккаріа та ін. [1]

У підсумку, ефективна координація дій правоохоронних органів в умовах воєнного стану є комплексним завданням, що вимагає системного підходу. Взаємодія з громадськістю, міжнародна співпраця, використання сучасних технологій та розвиток соціальних програм є ключовими елементами успішної стратегії запобігання злочинності та забезпечення безпеки в умовах конфлікту.

Слід додати, що по-перше, запобігання злочинності є найгуманнішим засобом підтримки правопорядку та убезпеченням охоронюваних законом цінностей. Його здійснення, разом із захистом суспільства від злочинних

посягань, застерігає також нестійких членів суспільства від подальшого морального падіння, перешкоджаючи їм стати злочинцями, і тим самим позбавляє їх негативних наслідків кримінального покарання. По-друге, це найефективніший засіб протидії злочинності як соціальному явищу, оскільки кримінально-правові заходи у виді покарання мають обмежений характер. [1]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Навчальний посібник «Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід»[URL]:https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/monogr_golina_kolodyag_2017.pdf
2. Навчальний посібник «Злочинність і протидія ЇЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ТА КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІРИ» [URL]: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0574ad96-4bdd-4d82-a006-5684cc4b0442/content
3. Навчально-методичний посібник «ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» [URL]: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14734/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СКАРГ ГРОМАДЯН

Карпенко Кирило Сергійович
курсант 2-го курса факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна
Науковий керівник:
Шевяков Максим Олександрович
Старший викладач кафедри адміністративного права,
Процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна

Адміністративно-юридична діяльність поліції в контексті розгляду та вирішення скарг громадян відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та захисті прав і свобод особи. Цей процес має на меті надання громадянам можливості висловлювати свої претензії та отримувати справедливе розглядання своїх справ. Адміністративна діяльність поліції у справах скарг громадян включає в себе кілька ключових етапів. Першим з них є прийом та реєстрація скарг, де поліцейські забезпечують збір всієї необхідної інформації щодо події, яка є предметом скарги. Цей етап є важливим для подальшого розслідування. Наступним етапом є розгляд скарги, де поліцейські аналізують отриману інформацію, перевіряють обставини події та визначають можливі порушення закону. Важливо, щоб цей процес був об'єктивним і справедливим, а результати розслідування відображали дійсність.

Після розгляду справи поліцейські переходять до етапу вирішення, де приймають рішення щодо подальших дій. Це може включати в себе заходи покарання винуватих, відшкодування збитків або інші адміністративні заходи для відновлення порушених прав громадян. Важливим аспектом є інформування громадян про результати розгляду їхніх скарг, що сприяє підвищенню довіри до поліції та забезпеченню прозорості у їхній роботі [4].

Зазначимо також, що адміністративно-юрисдикційна діяльність закріплює необхідну процесуальну форму, в якій реалізується компетенція поліції щодо застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, адміністративні покарання, а також інших заходів адміністративного впливу чи охорони. Держава, виступаючи гарантом успішної реалізації та охорони прав особистості за допомогою органів публічної влади, тим самим сприяє зміцненню зв'язків органів державної влади та місцевого самоврядування з населенням, громадськими формуваннями [2].

Поліція, що є органом публічної влади і здійснює поліцейську діяльність відповідно до Конституції, міжнародними стандартами, покликана забезпечити можливість реалізації громадянами своїх конституційних прав і свобод. Досвід поліцейської діяльності показує, що вона ефективна тільки при підтримці і довірі суспільства, створення партнерських відносин між поліцією і населенням. У розвинених країнах йде процес вдосконалення взаємодії між населенням і поліцією з метою забезпечення прав і свобод громадян, створення системи їх захищеності від злочинних посягань, що сприяє зростанню довіри населення до поліції [1].

Адміністративна юрисдикція включає в себе «охорону певних соціальних благ і цінностей, таких як громадський порядок, суспільна безпека, права і свободи громадян». Це досягається шляхом здійснення органами виконавчої влади юрисдикційної діяльності, спрямованої на вирішення питань адміністративних правопорушень. Процес цього виду діяльності включає розслідування, пред'явлення обвинувачень, розгляд справи, ухвалення рішення щодо застосування адміністративного стягнення та виконання винесених рішень [2, с. 36].

Цей процес виходить за межі простого нагляду і представляє собою самостійну форму адміністративної діяльності, яку в літературі доречно розглядати як адміністративно-юрисдикційну. Такий підхід допомагає забезпечити ефективне функціонування системи правопорядку та взаємодії держави з громадянами у сфері забезпечення громадської безпеки та порядку.

Поточний контроль здійснюється шляхом: використання облікових форм; оперативного з'ясування ходу виконання доручень за зверненнями; регулярних письмових або усних нагадувань про минулих і терміни виконання виконання; витребування від відповідальних виконавців пояснень причин затримки відповідей з подальшим доповіддю керівництву органу внутрішніх справ [2].

Планові та позапланові перевірки проводяться в межах здійснення контрольних повноважень уповноваженими посадовими особами. В ході перевірок уповноваженою посадовою особою підрозділу діловодства вивчаються і оцінюються: планування і проведення організаційних заходів щодо підвищення виконавської дисципліни, поліпшенню якості розгляду звернень, виявлення і усунення причин, що породжують підтримані повторні скарги до вищестоящих і наглядовими інстанціями; статистичні та аналітичні матеріали; матеріали колегій і оперативних нарад, на яких розглядалися питання організації та вдосконалення розгляду звернень; вплив прийнятих управлінських рішень на результати розгляду звернень; посадові інструкції співробітників, які здійснюють роботу із зверненнями та їх розгляд по суті, на предмет наявності таких повноважень; знання співробітниками вимог нормативних правових актів, що регламентують порядок розгляду звернень; організація і проведення прийому; повнота і якість заповнення облікових форм; номенклатурні справи з матеріалами за письмовими зверненнями на предмет повноважень посадової особи на підписання відповіді, а також дотримання порядку і термінів розгляду звернення [4].

Потрібно визнати, що у згаданому наказі МВС досить чітко закріплено основні стадії (етапи) роботи зі зверненнями громадян взагалі і зі скаргами зокрема, проте, незважаючи на це, нерідкі випадки формального ставлення до зазначеному напрямку роботи.

Отже, адміністративно-юридична діяльність поліції стосовно скарг громадян є важливим механізмом, який допомагає зміцнювати відносини між правоохоронними органами та громадянським суспільством, сприяючи створенню безпечного та справедливого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Будь, Орест Андрійович. Адміністративне оскарження як форма захисту прав громадян у діяльності Національної поліції України. Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану: тези доп. учасників наук. практ. конф.(м. Вінниця, 7 груд. 2022 р.). Вінниця: ХНУВС, 2022.С. 80-82, 2022.

2. Коротюк М. Г., Коротюк О. В., Лисенко С. М. Про звернення громадян: Закон України: наук.-практ. коментар, судова практика, зразкидокументів. К.: ОВК, 2017. 398 с.

3. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 No 393/96-ВР.Відомості Верховної Ради України.1996. No 47. Ст.256.

4. Цимбалюк В. І. Звернення громадян як важлива складова захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Young Scientist. 2017. No5.1 С. 149-154.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПРИКОРДОННИКАМИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Науковий керівник:
Кисельов Андрій Олександрович
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Широкий Богдан Віталійович
курсант 3-го курсу підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
м. Дніпро, Україна

Деякі аспекти взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в Україні закріплені на нормативно-правовому рівні. Зокрема, в контексті стратегічного планування воєнної безпеки країни, встановленого в Стратегії воєнної безпеки України, затвердженій Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 та Законом України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року, враховується важливість взаємодії та співробітництва у сфері оборони та безпеки. Ці норми розглядаються в контексті розвитку стратегічних відносин України з ключовими іноземними партнерами, такими як Європейський Союз, НАТО та Сполучені Штати Америки [1].

Основною метою є підтримання балансу та синергії між військовими та невійськовими засобами для забезпечення військової безпеки України. Це передбачає координацію Збройних сил України, інших складників сил оборони та сектору безпеки та оборони, а також узгодження їх розвитку з використанням науково-методичного забезпечення та оборонної промисловості, а також політико-дипломатичних заходів [2].

Важливим кроком в регулюванні взаємодії є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серпня 2016 року № 773 «Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) громадської безпеки і порядку» [3].

Незважаючи на установлення нормативно-правового фундаменту для взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, критичне значення має налагодження організаційних та процедурних аспектів цієї співпраці. Зокрема, ця співпраця стосується Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Державної міграційної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, і Державної служби України з надзвичайних ситуацій [1].

Це підтверджує необхідність постійної внутрішньо-системної взаємодії між Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Державною міграційною службою України [2]. Ця співпраця в сфері забезпечення національної безпеки вимагає не лише належного правового підґрунтя, але і ефективної організації та процедур, щоб забезпечити оптимальне функціонування всіх зазначених служб та відповідну реакцію на можливі виклики.

Національна поліція України здійснює важливу роль у забезпеченні безпеки нашої країни в умовах сьогодення, особливо в контексті взаємодії з прикордонниками. Ця співпраця відіграє вирішальну роль у протидії злочинності, оскільки кордони є надзвичайно важливою точкою в контролі за рухом людей та товарів, а також в запобіганні незаконній діяльності.

Однією з основних особливостей взаємодії між Національною поліцією та прикордонними службами є обмін інформацією та спільні оперативні заходи. Для успішного виявлення та припинення різних видів злочинності, включаючи контрабанду, торгівлю людьми, транснаціональну злочинність і тероризм, важливо мати систему обміну інформацією, що працює ефективно та без

затримок [2].

На даному етапі особливої важливості набуває інструментарій кримінального аналізу та відповідні знання з аналітики, використання яких, на думку Кисельова А. О., дозволить підрозділам Національної поліції ефективніше протидіяти кримінальним правопорушенням [4, с. 67].

Також Кисельовим А. О. акцентовано на необхідності врахування поліцейськими тактичних особливостей під час оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням [5, с. 28; 6, с. 149-152; 7].

Ще однією важливою аспектом взаємодії є спільні навчальні програми для поліцейських та прикордонників. Вони навчаються спільним стандартам та процедурам, що допомагає в уніфікації підходів до безпеки на кордоні та в межах країни. Крім того, з врахуванням сучасних технологічних досягнень, взаємодія включає в себе інтеграцію різних інформаційних систем та баз даних, які дозволяють ефективно виявляти та вживати заходи у відношенні до потенційних загроз [8]. Завдяки цій співпраці, Національна поліція та прикордонники створюють надійний щит для захисту країни від різних видів злочинності. Вони разом забезпечують безпеку нашого народу, захищаючи кордони та запобігаючи злочинності, що може завдати шкоди національній безпеці. Важливо підтримувати та посилювати цю співпрацю в умовах сьогодення, щоб забезпечити розвиток та безпеку України.

Зробивши аналіз ситуації, можна прийти до висновку, що співробітництво між Національною поліцією України та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану на сучасному етапі характеризується деякими особливостями. Перш за все, існує необхідність в удосконаленні та розширенні нормативно-правової бази, включаючи перегляд та уточнення термінів і понять, що б відповідали поточним потребам та викликам в гарантуванні національної безпеки України [8].

Другим важливим аспектом є визначення статусу Національної поліції України в якості суб'єкта сектору безпеки і оборони держави. Це визнання визначає роль поліції в загальній системі національної безпеки [2].

Третім важливим елементом є визначення змісту співробітництва Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Це означає, що така співпраця повинна бути спрямована на узгодження за часом і тривалістю дій, спільну діяльність, що визначається законами України «Про національну безпеку України» та «Про правовий режим воєнного стану», з визначеною метою виконання спільних завдань у гарантуванні національної безпеки.

Отже, необхідно посилити координацію та взаєморозуміння між всіма відомствами та силами, у тому числі прикордонними службами та Національною поліцією, які відповідають за національну безпеку, щоб забезпечити ефективну співпрацю в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байдюк, І. І. Методи взаємодії Державної прикордонної служби України з іншими правоохоронними органами. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 2021 р. 123-128 с.

URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.66.21

2. Медведенко, Сергій Вікторович. Адміністративно-правові основи взаємодії Національної поліції України з громадськістю в правоохоронній діяльності. Одеса: ОДУВС, 2020 р.

3. Нікітін, А. А. Деякі питання взаємодії національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис 1 2022 р. 133-139 с. URL: https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.24

4. А.О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

5. Кисельов А. О. Тактика спілкування поліцейського з особами. The Top Actual Researches in Modern Science : Proceedings of the IInd International

Scientific and Practical Conference (Ajman, July 28-29, 2016, UAE). International Scientific and Practical Conference «World Science». № 8 (12). July 2016. P. 25-28.

6. Kyselov A. O. Combating illegal amber mining: peculiarities of conflict resolution. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu, №2. Dnipro: 2019. Pp. 146-152.

7. Кисельов А. О. Особливості документування підрозділами кримінальної поліції злочинних дій, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортним засобом. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 жовт. 2018 р. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018.

8. Байдюк, Іван Іванович. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Державної прикордонної служби України з правоохоронними органами. Сумський державний університет, 2021 р. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/86398.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ САНКЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Климосюк Андрій Сергійович
кандидат юридичних наук

Вступ. Наразі можна спостерігати значний прогрес в підходах до реалізації публічного управління санкційними процесами, як в Україні, так і серед держав-партнерів. Це стало реакцією цивілізованого світу на протиправні дії найбільшого агресора XXI сторіччя - росії, яка, після повномасштабного вторгнення в Україну є самою санкціонованою державою світу [1]. В Україні до реалізації санкційної політики залучаються не лише державні органи, а й представники громадськості, які надають аналітичну підтримку та відіграють важливу роль в комунікації та адвокації санкційних процесів. Тому, окремого аналізу потребує роль українських організацій громадянського суспільства (далі ОГС) у реалізації державної санкційної політики.

Мета роботи дослідити місце організацій громадянського суспільства в механізмі реалізації державної санкційної політики України.

Матеріали та методи. Був проведений всебічний огляд та аналіз активностей українських організацій громадянського суспільства у сфері реалізації державної санкційної політики.

Результати та обговорення.

Оскільки процес реалізації будь-якої державної політики є складною та багатогранною діяльністю та до неї залучено багато учасників, то, зазвичай, її ефективність залежить не лише від реалістичності поставлених цілей, а й від взаємодії усіх учасників і організаторів цього процесу [2, с. 32].

Як зазначають науковці, провідну роль під час реалізації державної політики відіграють органи виконавчої влади на всіх рівнях (від центральних до місцевих), другорядну - неурядові організації, які безпосередньо зацікавлені в реалізації певної політики й беруть у ній безпосередню участь. [2, с. 32]. Це стосується й реалізації державної санкційної політики.

Як уже було досліджено раніше [3], саме державні органи уповноважені ініціювати та застосовувати санкції. Також державні органи, належачи до вузького кола реалізації державної санкційної політики, здебільшого й реалізують застосовані санкції різних видів. Однак це жодним чином не применшує ролі українських ОГС та їх вкладу до реалізації публічного управління санкційними процесами.

Так, особливо з моменту повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, деякі українські ОГС змінили фокус своєї звичної діяльності та почали експертно, комунікаційно та адвокаційно підтримувати владу та працювати у напрямку накладення санкцій на країну-агресора та її пособників. Зокрема, до такої діяльності пристала низка організацій, які раніше працювали в окремих сферах боротьби з корупцією та удосконалення державних політик.

Аналітичний центр "Інститут законодавчих ідей" відразу після повномасштабного вторгнення долучився до напрацювання юридичної рамки посилення санкційного тиску на пособників агресії, зокрема надавав аналітичну підтримку у процесі розроблення законодавчих змін, якими впроваджувався новий вид санкції - стягнення активів в дохід держави [4]. Згодом центром були надані рекомендації щодо застосування такої санкції з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [5], які, зокрема, були використані для удосконалення ухваленого законодавства. Також "Інститут законодавчих ідей" представив унікальний інформаційний ресурс - "конфіскаційний трекер" [6], який містить найбільш актуальну інформацію щодо стану санкційних процесів в Україні та світі. Також організація проводить активну адвокацію необхідно застосування санкцій до агресора та пособників агресії закордоном.

Суттєву аналітичну підтримку у реалізації санкційних процесів та стягнення російських активів надає й Трансперенсі Інтернешнл Україна [7]. Організація створила спеціальну платформу, на якій зібрали всю інформацію про конфіскацію (про)російських активів в Україні, у тому числі й завдяки санкціям: механізми, прізвища поплічників росії та активи, які в них забрали [8]. Такий ресурс є важливим комунікаційним інструментом, який у зручній та

доступній формі відображає зокрема й результати реалізації державної санкційної політики.

До реалізації державної санкційної політики активно долучаються й інші відомі ОГС, зокрема “Центр протидії корупції” та "Всеукраїнське об'єднання "Автомайдан", які допомагають у пошуках активів підсанкційних осіб Міністерству юстиції України, яке уповноважене ініціювати санкцію у виді стягнення активів та подавати відповідний позов до Вищого антикорупційного суду. Також вказані організації “стимулюють” владу ефективніше впроваджувати необхідні санкційні заходи та очищати українську економіку від російського впливу [9]. Активно адвокатує та постійно звертається до уповноважених суб'єктів щодо необхідності внесення до санкційних списків одіозних персон й Аналітичний центр “StateWatch”. Також організація презентував перший реєстр активів російських олігархів на території України, що дозволяє відстежувати статус майна і бізнесу агресора у процесі конфіскації та систематизувати наявні дані [10].

Після повномасштабного вторгнення ОГС почали гуртувати свої зусилля та виступати єдиним фронтом, зокрема й у сфері накладення та застосування санкцій. Так, була утворена коаліція українських і міжнародних громадських організацій “RISE” [11], яка, крім просування принципів прозорої відбудови займається й питаннями ефективності державної санкційної політики.

Досить активно провадить свою діяльність й глобальна коаліція організацій громадянського суспільств “B4Ukraine” [12], метою якої є заблокувати доступ до економічних ресурсів, які стоять за російською агресією, зокрема й завдяки санкційним механізмам.

Висновки. Можна стверджувати, що повномасштабне російське вторгнення згуртувало українське суспільство у боротьбі з ворогом, зокрема й неурядові організації. Українські ОГС активно залучені до реалізації державної санкційної політики та надають аналітичну, комунікаційну та адвокаційну підтримку уповноваженим органам державної влади. Вказана публікація не охоплює досвіду десятків інших національних та регіональних ОГС в реалізації

публічного управління санкційними процесами, що стане предметом подальших ґрунтовних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Zandt F. The World's Most-Sanctioned Countries. Statista. 2023. URL: https://www.statista.com/chart/27015/number-of-currently-activesanctions-by-target-country/ (дата звернення: 30.12.2023).

2. Ковбасюк Ю., Ващенко К., Сурмін Ю. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ. 2014. – 448 с.

3. Климосюк А. Суб'єкти реалізації державної політики України. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. №11

4. Аналіз української моделі застосування санкції у вигляді конфіскації активів за законопроєктом №7194 з урахуванням пропозицій Президента: переваги та ризики. Інститут законодавчих ідей. 2022. URL: https://izi.institute/veto-prezydenta-na-zakon-pro-sankcziyi-analiz-izi/ (дата звернення: 03.01.2024).

5. Хутор Т., Климосюк А., Рябченко Т. Санкційна конфіскація приватних активів в Україні: рекомендації щодо застосування з урахуванням практики ЄСПЛ. 2022. URL: https://izi.institute/research/sankcziya-u-vydi-konfiskacziyi-pryvatnyh-aktyviv-rekomendacziyi-shhodo-zastosuvannya/ (дата звернення: 03.01.2024).

6. Конфіскаційний трекер. URL: https://confiscation.com.ua/ (дата звернення: 03.01.2024).

7. Конфіскація російських активів. URL: https://ti-ukraine.org/ti_tag/konfiskatsiya-rosijskyh-aktyviv/ (дата звернення: 03.01.2024).

8. Платформа про конфіскацію російських активів URL: https://russian_assets.pravda.com.ua/ (дата звернення: 03.01.2024).

9. Не тільки Київстар та Альфа-Банк: ЦПК та Автомайдан звернулися до Мін’юсту щодо конфіскації 16 підприємств та іншої власності Фрідмана в Україні. URL: https://antac.org.ua/news/ne-tilky-kyivstar-ta-alfa-bank-tspk-ta-

avtomaydan-zvernulysia-do-min-iustu-shchodo-konfiskatsii-16-pidpryiemstv-ta-inshoi-vlasnosti-fridmana-v-ukraini/ (дата звернення: 03.01.2024).

10. Реєстр олігархів. URL: https://trap.org.ua/oligarchs/ (дата звернення: 03.01.2024).

11. Сайт коаліції “Rise Ukraine”. URL: https://www.rise.org.ua/ua (дата звернення: 03.01.2024).

12. Сайт коаліції “B4Ukraine”. URL: https://b4ukraine.org/ (дата звернення: 03.01.2024).

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Коновалова Ольга Сергіївна
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Єфімов Володимир Веніамінович
доцент кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Питання взаємодії органів безпеки і оборони у сфері протидії злочинам в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, що включає координацію дій, обмін інформацією, забезпечення безпеки громадян та забезпечення законності під час дії особливого режиму.

В умовах воєнного стану важливо забезпечити ефективну координацію між різними силовими відомствами та спільні операції з протидії злочинності та забезпечення безпеки громадян.

Недостатня комунікація та обмін інформацією можуть стати перешкодою для взаємодії між службами безпеки та оборони, що призведе до неефективної реакції на злочини та загрози. В умовах воєнного стану важливо не лише забезпечити безпеку громадян, а й дотримуватись законності та прав людини під час дії особливого режиму. Це стає складним завданням через необхідність забезпечення балансу між безпекою та громадянськими свободами.

Права людини — одне з найважливіших здобутків світової культури та цивілізації, бо вони втілюють у собі високі ідеали свободи та рівності, такі загальнолюдські моральні принципи, як справедливість, гуманність, милосердя. Ніхто не може позбавити людину її природних вроджених прав — на життя, на

особисту недоторканність, вільний вибір своєї діяльності, свободу думок. [1]

Проблеми взаємодії органів безпеки і оборони в умовах воєнного стану потребують системного та дбайливого підходу для забезпечення ефективної протидії злочинності та збереження безпеки громадян. Важливо, щоб використання засобів припинення було пропорційним, необхідним і відповідало принципам законності та прав людини. Поліцейські повинні отримувати відповідну підготовку та тренування для використання спеціальних засобів примусу і мають дотримуватися строгих протоколів і процедур для забезпечення їх ефективного та безпечного застосування. [2] Необхідно розробити та впровадити механізми, які сприятимуть ефективній взаємодії між органами безпеки та оборони, забезпечуючи збалансований підхід до забезпечення безпеки та прав громадян у умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/zbirnik-konferencii 200622.pdf#page=246

2. https://www.researchgate.net/profile/Dmytro-Bannikov/publication/ 373143069_MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-14-16082023/links/64dc5ad225837316ee121289/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-14-16082023.pdf#page=600

ПРАВОВА ДОПОМОГА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ ПО ЦИВІЛЬНИМ СПРАВАМ

Копетан Дмитро Сергійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
ННІППФПНП
Логінова Марина Вікторівна
Науковий керівник:
Старший викладач кафедри
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Виконавче провадження - це важливий етап у забезпеченні виконання рішень суду та відновлення порушених прав. Однак для гарантії справедливості і дотримання прав людини важливо, щоб учасники цього процесу мали можливість отримати правову допомогу, яка є однією з основних засад правової держави.

Основні проблеми та виклики:

Фінансовий бар'єр: Часто громадяни, які потребують виконання судового рішення, можуть опинитися в складній фінансовій ситуації. Вартість виконавчого провадження, адвокатські витрати та інші витрати можуть стати перешкодою для доступу до справедливості.

Необхідність кваліфікованої правової допомоги: У виконавчому процесі важливо мати якісну правову допомогу, оскільки це може вплинути на успішний результат виконання судового рішення.

Практичні аспекти виконавчого провадження: Доступ до виконавчого процесу та розуміння його особливостей є ключовим для ефективного виконання рішень.

Заходи щодо покращення ситуації:

Фінансова підтримка: Необхідно розглядати можливості зменшення фінансового бременя для громадян у виконавчому процесі, наприклад, шляхом

зниження або компенсації витрат на виконавче провадження.

Розвиток системи безоплатної правової допомоги: Важливо розширювати можливості отримання безоплатної правової допомоги для тих, хто не може собі дозволити використовувати послуги адвоката.

Підвищення правової освіти: Забезпечення інформаційної прозорості виконавчого процесу та надання доступу до правової освіти може допомогти громадянам краще розуміти свої права та обов'язки.

Висновок:

Правова допомога у виконавчому провадженні є важливою ланкою у системі правосуддя. Забезпечення доступу до справедливого та ефективного виконавчого провадження сприяє відновленню порушених прав та довірі до правової системи загалом. Важливо продовжувати досліджувати та впроваджувати нові підходи для поліпшення ситуації та забезпечення доступу до правосуддя для всіх громадян.

ДЖЕРЕЛА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 р. № 1-17/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00/ conv/print1453992627844602.

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV (зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–42. – Ст. 492.

4. Про соціальні послуги : Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV

(зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 358.

5. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 р. № 3460-VI (зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 57.

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI (зі змінами й доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

7. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : Постанова Верховного Суду України від 12 червня 2009 р. № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ v0002700-09.

8. Кравчук В.М. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2010. – 800 с.

9. Мельник Я.Я. Виконання цивільних процесуальних обов’язків особами, які надають правову допомогу / Я.Я. Мельник // Університетські наукові записки. – 2010. – № 1(33). – С. 47–53.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ДОКУМЕНТУВАННЯ ЯК ПОШУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Копетан Дмитро Сергійович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
Права та підготовки фахівців для
Підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій Григорович
Професор кафедри, доцент
Кандидат юридичних наук
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Документування та документообіг є невід'ємними елементами управління документами в різних організаціях та сферах діяльності. Документування включає в себе різні процеси, починаючи від підготовки та створення документів, подальшого їх затвердження чи погодження і закінчуючи їх формуванням та зберіганням. Документообіг включає в себе послідовні операції від створення документів (або їх надходження від зовнішніх джерел) до завершення опрацювання та оформлення документів, наприклад, у справах оперативного обліку або під час відправлення документів адресатам.

Оперативно-розшукове документування є важливою частиною документаційної діяльності, яка включає в себе збір, систематизацію та фіксацію різноманітних відомостей. Цей процес також передбачає перевірку та оцінку результатів оперативно-розшукової діяльності та прийняття відповідних рішень оперативниками [1, с. 48]. Документування в оперативно-розшуковій діяльності виконується в усіх її аспектах, включаючи кримінально-розшукову

роботу, перевірочну діяльність, пошук безвісти зниклих осіб та аналіз загроз безпеці держави.

Важливо відзначити, що кожен вид оперативно-розшукової діяльності має своє унікальне документування, враховуючи його специфіку. Наприклад, в кримінально-розшуковій діяльності, яка спрямована на виявлення злочинів та осіб, що їх вчинили, документування є однією з ключових функцій. У разі адміністративної операційно-перевірочної діяльності, документування орієнтоване на виявлення можливих порушень в області методів ліцензування або інших адміністративних процедур [2, с. 224].

Усі ці аспекти документування та документообігу в оперативно-розшуковій діяльності мають вирішальне значення для забезпечення ефективності та легальності проведення заходів та виявлення порушень.

В рамках теорії та практики кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності виникає необхідність чіткого визначення та розрізнення ключових понять, які стосуються документування та документообігу.

Серед таких понять слід вирізняти "документування," "документування злочинів," "оперативне документування," "оперативно-розшукове документування," та "оперативно-технічне документування" з введенням відповідних термінів у законодавство [3, с. 65].

Отож, документування - це діяльність, яка включає в себе процес створення оперативно-розшукових та кримінальних процесуальних документів, а також діяльність з одержання вже існуючих документів, які можуть бути використані для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального розслідування.

Документування злочинів - це процес створення або одержання документів, що містять фактичні дані про злочинні діяння окремих осіб або злочинні групи. Суб'єктами цього виду документування можуть бути оперативні підрозділи, слідчі та прокурори. Воно використовується як у межах

оперативно-розшукової діяльності, так і в кримінальному процесі, і є ключовим засобом для збору доказів та документів у кримінальному провадженні.

Оперативне документування - це діяльність, яка здійснюється оперативними підрозділами з метою створення або одержання документів, які містять інформацію, необхідну для прийняття рішень в оперативно -розшуковій діяльності. Ця інформація використовується для прийняття процесуальних, організаційних та тактичних рішень, а також для доказування у кримінальному провадженні [4, с. 23].

Отож, оперативно-розшукове документування - це особлива форма оперативного документування, яка використовується виключно в межах оперативно-розшукової діяльності. Її метою є створення або одержання документів з метою збору інформації, що необхідна для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Оперативно-технічне документування - це спеціальна форма оперативного документування, яка базується на використанні технічних засобів для одержання інформації. Цей вид документування неможливий без використання таких технічних засобів.

Для кращого зрозуміння процесу документування злочинів, доцільно розглядати його на окремі стадії, такі як оперативний пошук фактичних даних про підготовку та вчинення кримінальних правопорушень, провадження в оперативно-розшукових справах та досудового розслідування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Оперативно-розшукове документування як пошуково-пізнавальний процес і складова оперативно-розшукової діяльності. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 07 жовтня 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. С. 48–52.

2. Сервецький І. В. Теоретичні проблеми класифікації оперативнорозшукових заходів. URL: http://www.naiau.kiev.ua/pages/

2002_2/cervezki.htm

3. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : посіб. В. В. Аброськін, С. В. Албул, С. О. Єгоров, та ін.; за заг. ред. В .В. Аброськіна. Одеса. Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 198 с.

4. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: курс лекцій. С. В. Албул, С. А. Дроботов, Г. І. Масяйкін, Д. М. Павлов; за заг. ред. С. А. Дроботова. К.: Інститут УДО України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2022. 196 с.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ В УМОВАХ МІСЬКОГО БОЙОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Копетан Дмитро Сергійович
Здобувач вищої освіти
ННІППФПНП
Курсант 3 курсу
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тимофеєв Володимир Павлович
Старший викладач кафедри
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Сучасна реальність військових та правоохоронних органів постійно стикається з необхідністю ефективного використання стрілецької зброї у міському бойовому середовищі. Актуальність цієї теми зростає в контексті сучасних конфліктів, де бойові дії часто відбуваються в міських зонах. Від військових та правоохоронних працівників вимагається не лише майстерність у володінні зброєю, а й розуміння тактики та стратегії використання озброєння у складних умовах міського середовища.

Мета даної роботи полягає в аналізі ефективності використання стрілецької зброї у міських умовах конфліктів, враховуючи специфіку такого середовища, технічні аспекти використання зброї, а також питання безпеки цивільного населення. Дослідження спрямоване на розгляд можливостей покращення підготовки та тактики поліцейських та військових для оптимального використання стрілецької зброї у міських умовах, з метою мінімізації ризиків для невинних жителів та забезпечення успішного виконання завдань у складних обставинах. Розглянувши цей аспект, можна збагатити практичний досвід та підвищити рівень підготовки правоохоронців та військових у забезпеченні безпеки та ефективного контролю ситуацій у міських умовах ведення бойових дій.

Можна відзначити, що робота поліцейських у більшості випадків відбувається в міських умовах, але також їхня діяльність на блокпостах може мати місце у забудованих районах.

Важливо зауважити, що тактика, що використовується поліцейськими та військовими, суттєво різниться за своєю суттю та методами, особливо за місцем застосування та необхідним спорядженням. У боротьбі в міському середовищі велике значення має спроможність працювати у команді. Керівнику (старшому) потрібно не лише ефективно оцінювати здібності людини, розуміти тактику розташування персоналу, але й розподіляти загон на менші, але більш ефективні групи. Вміння ефективно спілкуватися у команді та розуміти як сильні, так і слабкі сторони один одного, має вирішальне значення для успішності підрозділу [1, с. 7].

Виконання завдань, які полягають у штурмі окупованих територій, звільненні ворожих диверсійних груп та вибутті збройних формувань визначає високий ризик отримання поранень та можливість використання стрілецької зброї. Ці дії, які здійснюються співробітниками поліції, мають суттєвий характер ризику, оскільки наближені за характером до військових операцій, що виконують Збройні Сили України. Це підтверджується тим, що такі дії підрозділів передбачають використання військових стандартів більше, ніж поліцейських [2, с. 123].

У ситуаціях конфліктів майбутні поліцейські мають намір використовувати стрілецьку зброю як у міських умовах, так і у польових умовах. Цей напрямок визначає потребу в здобутті практичного досвіду з різних типів зброї в різних типових умовах, що вимагає поєднання тактичної та спеціальної підготовки [3, с. 74].

У воєнний час, якщо виникає потреба у відбитті нападу або при затриманні особи, яка порушує закон або протистоїть поліцейському, останній має право використовувати засоби примусу та доступні інструменти.

Також, правоохоронні органи отримують можливість застосовувати засоби примусу проти осіб, які беруть участь у збройній агресії проти країни, не

обмежуючись окремими правилами, передбаченими законом.

Це означає можливість використання засобів примусу без попередження, використання спеціальних засобів без обмежень стосовно місця їх застосування та можливість використання стрілецької зброї [4, с. 354].

У підсумку, умови міського бойового середовища представляють складні виклики для ефективного використання стрілецької зброї. Поліцейські та військові зобов'язані мати практичний досвід із різних типів зброї, щоб впевнено функціонувати в різних умовах, що потребує підготовки, орієнтованої як на тактичні, так і на спеціальні аспекти використання зброї.

У сучасному конфліктному середовищі використання стрілецької зброї в міських умовах потребує не лише навичок стрільби, але й розуміння тактики розташування персоналу та специфіки застосування засобів примусу. Це ставить підкреслену потребу в командній роботі та здатності ефективно спілкуватися в команді для досягнення успішного виконання завдань.

Застосування стрілецької зброї у міських умовах також пов'язане з великим ризиком для цивільного населення та можливістю появи серйозних наслідків. Це вимагає від поліцейських та військових особливої уважності й розуміння контексту, щоб мінімізувати колатеральні збитки та ефективно контролювати ситуацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тінін Д., Антипова А. Тактичні особливості вибору порядку та способу ведення бою в умовах населених пунктів. *Молодий вчений.* 2022. № 8 (108). С. 5–7. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-2.

2. Тимофєєв В. П. Деякі аспекти підготовки військовослужбовців та поліцейських для роботи в умовах воєнного стану: сучасні проблеми та реалії. *Матеріали конференцій МЦНД*, Полтава, 2023. С. 123-125.

3. Тимофєєв, В. П. Український поліцейський, як комбатант на полі бою в умовах воєнного стану: можливості та роль. *Collection of scientific papers «Scientia»,* 2023. С. 73-74.

4. Тимофєєв В. П., Гунько К. О. Актуальні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2023, 3: с. 352-356.

РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТАХ

Копетан Дмитро Сергійович
Здобувач вищої освіти
ННІППФПНП
Курсант 3 курсу
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Тимофеєв Володимир Павлович
Науковий керівник
Старший викладач кафедри
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

В сучасному світі військові конфлікти залишають невід'ємний слід на геополітичній карті та житті суспільства. Розмаїття загроз та потенційних небезпек, які супроводжують сучасні конфлікти, підкреслює необхідність ретельної підготовки військових сил. У цьому контексті важливим елементом є вогнева підготовка, що стає фундаментом забезпечення безпеки та успішної реакції на небезпеку у складних воєнних умовах.

Актуальність дослідження полягає в пошуку оптимальних стратегій та методів вогневої підготовки в контексті сучасних військових конфліктів. Саме у цей час, коли складність та різноманітність загроз досягає піку, розуміння ролі вогневої підготовки стає невід'ємною складовою для ефективної реалізації завдань військової сфери. Мета даної роботи полягає в ретельному аналізі та визначенні стратегій, що стосуються вогневої підготовки, як важливої складової у військовій діяльності. Розгляд цієї теми допоможе зрозуміти вагомість цієї підготовки та її вплив на ефективність військових дій у сучасних умовах.

Вогнева підготовка в умовах військового конфлікту є критично важливою для забезпечення безпеки поліцейських та територій, які вони патрулюють. Ця підготовка сприяє розвитку необхідних навичок для виконання службових

обов'язків і дозволяє ефективно реагувати на небезпечні ситуації. [1, с. 52].

Загалом, підготовка до використання вогнепальної зброї є невід'ємною частиною тренувань поліцейських, оскільки вони повинні мати готовність до різних ситуацій, де використання такої зброї може стати необхідним для захисту громади та власної безпеки. Ця підготовка сприяє професіоналізму і ефективності роботи поліцейських, а також допомагає дотримуватися законів, що регулюють використання сили [2].

Вогнева підготовка у військових конфліктах має багатоаспектний характер і вимагає від особового складу великої відповідальності та високого рівня професіоналізму. Ця підготовка спрямована на забезпечення безпеки як дляполіцейських, так і для цивільного населення, знижуючи загрози у ситуаціях, де використання вогнепальної зброї стає необхідним [3, с. 82].

Вогнева підготовка є необхідною складовою поліцейської роботи, що допомагає їм виконувати свої обов'язки професійно та ефективно. Крім того, цей вид підготовки включає навчання поліцейських реагувати на кризові ситуації, такі як звільнення заручників, акти насильства або терористичні атаки. Поліцейські отримують навички координації дій у команді з метою мінімізації ризиків для цивільного населення [3, с. 82].

Поліцейські проходять психологічну підготовку для подолання стресових ситуацій та ефективного прийняття рішень в небезпечних умовах [4].

Вогнева підготовка є ключовою частиною тренувань поліцейських, необхідною для забезпечення безпеки громади та ефективної реакції поліції на небезпечні ситуації. Цей вид підготовки охоплює тренування з володіння навичками стрільби, тактики, безпеки, використання спеціальної зброї та важливі аспекти психологічної підготовки. Мета вогневої підготовки полягає також у допомозі поліцейським у розумінні, коли й в якій мірі використовувати силу відповідно до закону та встановлених стандартів [3, с. 82].

Під час повномасштабного вторгнення залишається без вирішення ряд питань, що стосуються обгрунтування використання вогнепальної зброї та оцінки дій поліцейських після її застосування. Також, норми, які регулюють

використання зброї поліцейськими, фіксують перелік ситуацій, коли можна використовувати зброю, включаючи відповідальність за можливі наслідки, що можуть виникнути в результаті точного виконання визначених положень [5].

Отже, вогнева підготовка в сучасних військових конфліктах є ключовим елементом для забезпечення безпеки та ефективної реакції на небезпеку. Вона охоплює не лише навички стрільби та володіння спеціальною зброєю, але й важливі аспекти психологічної підготовки, що допомагають вправно реагувати на стресові ситуації. Цей вид тренувань є необхідним для забезпечення безпеки як для самого військового персоналу, так і для цивільного населення.

Події військових конфліктів підкреслюють необхідність точного використання сили та строгої відповідності законам і стандартам. Вогнева підготовка не лише включає навчання тактичним прийомам та використанню зброї, а й допомагає розуміти обґрунтованість та межі застосування сили. Вона сприяє професіоналізму військових, забезпечуючи дотримання принципів міжнародного гуманітарного права та етичних стандартів.

Додатково, вогнева підготовка у військових діях охоплює аспекти координації та співпраці. Вона вимагає не лише індивідуальних навичок, але й здатності спільно діяти у команді, щоб ефективно реагувати на ситуації, які вимагають швидких та виважених рішень для забезпечення безпеки та успішного виконання завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вогнева підготовка : навч. посіб. / В. В. Федоров, П. В. Пістряк, А. Ф. Бальва та ін.; за заг. ред. В. В. Федорова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2019. 256 с.

2. Про Національну поліцію: закон Украї ни від 02.07.2015 No 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. No 40-41. Ст. 379. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text(дата звернення 25.10.2023).

3. Жук, А., Тимофєєв, В. П. Вогнева підготовка, як складова професійної підготовки працівників поліції. *Матеріали конференцій МЦНД*,

Суми, 2023, с. 81-83.

4. Порядкок перевірки документів в осіб, огляду речеи , транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень та житла громадян при забезпеченні заходів право-вого режиму воєнного стану, затвердженим постановою Кабінету Міністрів Украї ни від 29 грудня 2021 року No 1456. URL: https://ips.ligazakon.net/document/KP211456?utm_source=biz.ligazakon.net&utmmedium=news&utm_content=bizpress05&_ga=2.118132617.1207343044.1667242708-1342308293.1654545263 (дата звернення: 27.10.2023).

5. Тимофєєв В. П., Гунько К. О. Актуальні питання застосування вогнепальної зброї працівниками Національної поліції в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство, 2023 (3), с. 352-356. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.635.

ЦІННОСТІ ОРІЄНТАЦІЇ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ, ЯК ФАКТОР ПЛИННОСТІ КАДРІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Копійка Максим Романович,
здобувач вищої освіти
3 курсу навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна
Науковий керівник:
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу, капітан поліції

Занурюючись у глибше вивчення ціннісних орієнтацій працівників поліції, необхідно детально розглянути генезу окремих понять. Ціннісні орієнтації співробітників поліції визначають сукупність переконань, норм поведінки, установок і правил, які прийняті в підрозділі і, до певної міри, об'єднують всіх його працівників. Ця узгодженість цінностей стає пріоритетною складовою діяльності поліцейських.

Ціннісні орієнтації виступають не лише як ключовий елемент професійної діяльності поліцейських, але й як потужний інструмент для формування позитивного настрою та підвищення ефективності їхньої роботи. Важливо відзначити, що ці орієнтації можуть служити невід'ємною частиною стратегії керівництва, сприяючи створенню культури, що підтримує високий рівень відданості та підвищує ефективність підрозділу [2, с. 50].

Ефективність керівництва напряму пов'язана з визначенням культурних систем, які створюють умови для розвитку творчості, ініціативи та відданості серед поліцейських. Основні аспекти організаційної культури, такі як індивідуальна автономія, структура, напрямок, інтеграція, управлінське забезпечення, стимулювання, професійна ідентичність, управління конфліктами та управління ризиками, визначають характер взаємодії в колективі та його

успішність [3, с. 29].

Ціннісні орієнтації, що входять до структури особистості, визначають морально-психічний орієнтир поведінки та діяльності кожного поліцейського. Вони особливо важливі тим, що тісно пов'язані з морально-правовими принципами, прийнятими в суспільстві і державі. Забезпечення відповідності цих цінностей сприяє підвищенню ефективності діяльності Національної поліції та забезпеченню громадського порядку та безпеки громадян [4, с. 7].

У сфері професійної діяльності поліції найвагомішу роль відіграє непохитне дотримання законності, яке є основоположною соціально-правовою цінністю для всіх представників Національної поліції. Законність, яка представляє собою державно-правовий режим, визначає загальнообов’язковість юридичних норм у суспільстві та державі. В умовах розбудови Української держави, дотримання та укріплення законності органами внутрішніх справ стає особливо важливим завданням.

Оскільки основною метою законності в сучасних демократичних державах є захист прав і свобод людини та громадянина, працівники органів внутрішніх справ повинні суворо дотримуватись цього принципу. В цьому контексті особливу актуальність у професійній діяльності поліції набуває проблема справедливості [1].

Справедливість, яка є соціально-етичною та морально-правовою категорією, виражає належність у соціальному світі правових засад та виражає їхню правильність, імперативність і необхідність. Це поняття тісно переплітається з філософсько-етичною категорією і є важливим елементом сучасного правового простору [2, с. 3].

Аналізуючи втілення моральних засад у практичну діяльність правоохоронних органів, виявляється, що це стає однією з актуальних проблем, яка потребує ретельного філософсько-правового аналізу. Це високоцінне завдання зокрема визначається етико-правовою та соціально-психологічною парадигмами ціннісних орієнтацій у професійній діяльності правоохоронців, які виконують невід’ємну соціальну роль у функціонуванні держави.

Необхідно враховувати, що держава може вважатися правовою лише тоді, коли у всіх сферах її діяльності дотримуються принципу поваги до прав, свобод, честі та гідності людини. Виконання цих вимог покладено на правоохоронні органи, і особливе місце серед них належить органам Національної поліції.

Самоуправління емоцій та власної поведінки є невід'ємною частиною службової діяльності працівника поліції, що є пріоритетним завданням. Важливо вміти адаптуватися та встановлювати контакт із різними учасниками спілкування, підтримувати нормальні стосунки та розуміти внутрішній світ співрозмовника [2, с. 13].

У професійній взаємодії з різноманітними громадянами, які мають різний соціальний статус, культурний та інтелектуальний рівень, працівники поліції стикаються з викликами, що вимагають від них не лише правового знання, але й високого рівня емоційної і соціальної компетентності. Важливо вміти знімати напругу в спілкуванні з агресивно налаштованими особами та уникати конфліктів. У цьому контексті розвиток ціннісних орієнтацій працівників органів Національної поліції стає ключовим аспектом, який визначає їхню успішну професійну діяльність [4, с. 20].

Отже, питання цінностей залишається актуальним від античних часів і до нашого часу. Важливо відзначити, що кожна історична епоха формувала своє уявлення про цінності. Проблеми цінностей вивчає та аналізує спеціальна філософська галузь - аксіологія. Цінності визначають основу людського існування, надають йому сенс, формують світоглядну основу індивіда та направляють його діяльність.

У ході професійної діяльності цінності та ціннісні орієнтації стають орієнтиром, який керує діями індивіда. Цінності присутні у будь-якій сфері людської діяльності. Особливо велике значення мають такі цінності, як життя людини, її права, свобода, повага, честь, гідність і інші. Це не лише фундаментальні категорії етики, але й права. Серед основних прав і свобод людини, які оголошені в Конституції України, особливе місце займає право на

повагу до її законних прав, честі, гідності та достоїнства. Таким чином, вимоги Основного Закону країни зобов'язують всіх працівників органів Національної поліції строго дотримуватися законності, справедливості та відповідальності у своїй професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року No 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. No 40-41. Ст. 379.
2. Березенський О. І. Організація патрулів під час несення служби. Вісник проблем біології та медицини. 2019. Вип. 2. С. 107–119.
3. Березенський О. І. Основні аспекти патрулювання окремих підрозділів Національної поліції України. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2017. No 3. С. 115–119.
4. Рошканюк В. О. Ціннісні орієнтації співробітників поліції як фактор плинності кадрів в Національній Поліції України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. С. 250-254.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ В РОБОТІ СЕКРЕТАРЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

Костенко Юлія Олександрівна
доцент
Матієць Дарія Василівна
студентка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Секретар судового засідання – це не лише посадова особа апарату суду, а й важлива процесуальна особа, яка виконує ряд функцій, як у судовому засіданні так і поза ним.

Мета. Розглянути практичний аспект діяльності в роботі секретаря судового засідання.

Матеріали та методи. На підставі критичного аналізу нормативно-правових актів досліджено окремі аспекти статусу секретаря судового засідання.

Результати та обговорення. Секретар судового засідання виконує завдання, які передбачені його посадовою інструкцією [1]. В цілому, можна поділити обов'язки на дві частини: ті, які визначаються процесуальним законодавством України, залежно від того в якій формі судочинства секретар судового засідання реалізовує свої повноваження та ті, які визначені головуючим по справі. Також, обов'язки секретаря судового засідання передбачені інструкцію з діловодства, зокрема: здійснення викликів і повідомлень; формування та оформлення матеріалів судових справ; надання судової справи для ознайомлення; засвідчення та видавання копій документів тощо [2].

На секретаря судового засідання покладається важлива комунікативна функція, оскільки секретар виступає посередником у спілкуванні між відвідувачами суду та безпосередньо суддею. Секретар судового засідання підпорядкований керівнику апарату суду та судді.

Від моменту перетину порогу приміщення суду до входу в зал судового засідання, секретар супроводжує учасників процесу: встановлює особу учасників, вручає пам'ятки про їхні права та обов'язки, у разі необхідності роз'яснює їх. Секретар судового засідання повинен сприяти тому, аби всі учасники процесу максимально комфортно почували себе в приміщенні суду. Якщо справа стосується малолітніх учасників процесу, варто перед початком судового засідання провести їх у зал, в якому буде відбуватись процес, для того аби вони максимально адаптувались, оскільки це сприятиме ефективному проведенню судового засідання.

Секретар судового засідання повинен впевнено відповідати на запитання учасників, що стосуються розгляду справи, не відповідати на питання, які не стосуються справи і розмовляти лише з учасниками, яких ця справа стосується. Вміння ефективно вести діалог та уникати будь-яких провокацій – навички, якими має вдало володіти секретар судового засідання.

Згідно посадової інструкції секретар судового засідання здійснює фіксування судового засідання технічними засобами та ведення журналу, протоколу судового засідання. При виконанні даних функцій важливими є знання в галузі інформаційних технологій, оскільки фіксування судового процесу здійснюється технічними засобами за допомогою відеоконференцзв'язку «Ізікон» або «Акорд». Секретар судового засідання перевіряє справність приладів фіксування, наявність Інтернет-з'єднання, забезпечує введення журналу судового засідання шляхом комп'ютерного набору тексту всіх дій учасників процесу. Саме вміння швидкого комп'ютерного набору є основою, якою повинен володіти секретар при введенні журналу судового засідання, оскільки учасники процесу не будуть очікувати, поки секретар встигне внести всі записи в нього [2].

Секретар судового засідання доповідає головуючому про явку учасників процесу, документ на підставі якого була встановлена їх особа, також доповідає причини неявки учасників процесу та спосіб їх повідомлення про дату та час судового засідання.

Після завершення судового засідання секретар вручає судові повістки про виклик у кримінальному провадженні та судові-повістки повідомлення про дату та час судового засідання у цивільних, адміністративних справах та справах про адміністративні правопорушення.

Висновки. Секретар судового засідання має пам’ятати про те, що він несе відповідальність за неякісне або несвоєчасне виконання завдань та функцій, порушення трудової дисципліни та норм етики поведінки державного службовця, також не варто забувати про обмеження, пов’язані із прийняттям на державну службу та її проходженням.

Таким чином, секретар судового засідання виконує низку важливих функції та завдань, задля якісної організації судового процесу, ефективного проведення судових засідань та забезпечення справедливого правосуддя.

ДЖЕРЕЛА

1. Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.05 р. № 86. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0086750-05#o353 ;

2. Інструкція з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.19р7 № 814. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#n21;

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Костенко Юлія Олександрівна,
доцент кафедри
господарського та адміністративного права
Сандул Наталія Володимирівна,
студент
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. За даними вітчизняної судової статистики за останні роки, більше третини судових справ в Україні зосереджено саме в сфері адміністративного судочинства, а строки їх провадження становлять 2-3 місяці. Наскрізною проблемою є перевантаження адміністративних судів України. Тому розвиток альтернативних способів вирішення адміністративних спорів, зокрема медіації, є досить актуальним питанням.

Мета. Визначення особливостей та проблемних питань медіації в адміністративному судочинстві.

Матеріали та методи. Тематику медіації в адміністративному судочинстві досліджували такі науковці, як: О. Ф. Мельничук, О. В. Меленко, Л. Ю. Васечко та ін. Під час дослідження використовувались метод системного аналізу та формально-юридичний метод.

Результати та обговорення. Варто розпочати загалом з того, що медіація - це переговорний процес, у межах якого обговорюються правові аспекти конфліктної ситуації, а також робиться спроба дійти взаємовигідного для сторін рішення. На законодавчому рівні сьогодні діє Закон України «Про медіацію», який набув чинності 15 грудня 2021 року та відповідно до якого: медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Перед початком медіації медіатор або суб'єкт, що забезпечує

проведення медіації, здійснює підготовчі заходи із сторонами наявного або можливого конфлікту (спору), разом або окремо, для з'ясування можливості проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання спору, зокрема зустрічі, збирання та обмін інформацією, документами, необхідними для прийняття рішення сторонами конфлікту та рішення медіатора про участь в медіації, а також інші заходи, узгоджені між сторонами конфлікту та медіатором або суб'єктом, що забезпечує проведення медіації.

В адміністративному судочинстві медіація має свої особливості і відрізняється тим, що причиною її ініціювання є порушення суб’єктивного права особи в сфері реалізації публічного інтересу. Це можуть бути спори, пов’язані із оскарженням рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб; спори щодо укладення, виконання, припинення адміністративних договорів; спори пов’язані із прийняттям або звільненням з державної служби; спори за участю органів державного нагляду та контролю і тому подібне. Адміністративна медіація не може мати суто конфіденційний чи добровільний характер, адже мова іде про питання публічних правовідносин і на відміну від інших видів медіації, в процедурі адміністративної медіації повинен приймати участь спеціаліст-медіатор по адміністративним правовідносинам, оскільки основу спору тут складають правові порушення в частині адміністративного законодавства.

Також варто розрізняти процедуру медіації та врегулювання спору за участю судді (гл. 4 розділ 2 КАСУ). Як уже було зазначено вище, медіація це такий різновид переговорів, що відбувається за участі медіатора, який є нейтральним посередником і допомагає сторонам знайти взаємовигідне рішення. Що стосується врегулювання спору за участю судді, то це є самостійним видом примирних процедур, який не можна вважати різновидом медіації, що відбувається за участю судді, який спрямовує проведення процедури для досягнення сторонами примирення. Тривалість процедури врегулювання спору за участю судді обмежена 30 днями і можлива до початку розгляду справи по суті. Медіація можлива ж на будь-якій стадії судового

процесу, а тривалість визначається сторонами. Повторне звернення до процедури врегулювання спору за участю судді неможливе, а щодо медіації можливість повторного звернення не обмежується. Також медіація має ряд переваг, а саме те, що від сторін залежить час та періодичність зустрічей, сторони не обмежені предметом позовних вимог, самостійно приймають рішення, а також є можливість зберегти та покращити взаємовідносини.

Відповідно до статті 194 КАСУ: суд сприяє примиренню сторін під час розгляду справи по суті. Наразі передбачена можливість зупинення судом провадження у справі за клопотанням обох сторін для надання їм часу для примирення (ст. 190, 236 КАСУ), також суд з'ясовує бажання сторін вирішити спір шляхом примирення у підготовчому засіданні (ст. 180 КАСУ). Існує можливість залишення позову без розгляду за заявою позивача на будь-якій стадії судового провадження (п.5 ч.1 ст. 240 КАСУ). Проте, незважаючи на те, що сучасний КАСУ підтримує застосування медіації в адміністративних спорах у зв’язку зі внесенням змін і доповнень до деяких його статей з прийняттям Закону України «Про медіацію», дана процедура в адміністративному судочинстві відбувається нечасто, супроводжується певними складнощами.

Зумовлюється це характерними для таких спорів особливостями: перш за все, сторонами адміністративної медіації не можуть бути рівноправні суб’єкти, адже між ними існують відносини «влади-підпорядкування», серед сторін обов’язково виступає орган публічної влади чи посадовець, іншою ж стороною може бути приватна особа або інший адміністративний орган. У зв’язку з цим виникають такі проблеми, як: породження корупційних ризиків через домовленості між посадовою особою і приватною особою; у своїй діяльності орган державної влади керується публічним інтересом, не маючи свободи у прийнятті рішень; ризик звинувачення державного службовця у перевищенні повноважень під час укладення медіаційної угоди. Адже, суб'єкт владних повноважень, згідно ст. 19 Конституції України повинен діяти лише на підставі, в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, а умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі

компетенції суб'єкта владних повноважень (ч.1 ст. 190 КАСУ), що значно ускладнює його участь у процедурі медіації. Тому необхідно надати можливість суб'єктам владних повноважень приймати рішення про участь у процедурі медіації та володіти обсягом дискреції, достатнім для вирішення питання про мирне врегулювання спору в позасудовому порядку та визначення умов примирення.

А для врівноваження сторін законодавцем необхідно удосконалити процедуру призначення медіатора в адміністративних спорах, а також забезпечити нейтральність та неупередженість медіатора від органів влади, адже до сторін медіації повинне бути рівне ставлення, кожній з них повинні бути надані рівні можливості для висловлювання своєї позиції.

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що медіація в адміністративному судочинстві характеризується певними особливостями, а саме тим, що серед сторін обов’язково виступає орган публічної влади чи посадовець, а також на відміну від інших видів медіації, в процедурі адміністративної медіації повинен брати участь спеціаліст-медіатор по адміністративним правовідносинам, оскільки основу спору тут складають не психологічні, культурні, емоційні конфлікти, а правові порушення в частині адміністративного законодавства.

Медіація в адміністративному судочинстві може стати дієвим інструментом розбудови громадянського суспільства в Україні в разі здійснення необхідних інституційних перетворень, а саме доцільно в КАСУ ввести окремий розділ «Медіація», де будуть прописані такі особливості адміністративної медіації, як: порядок її ініціювання органом публічної адміністрації; категорії справ, де медіаційна процедура можлива, або чітко прописати інституційні рамки, згідно з якими сторонам заборонено вдаватись до процедури медіації.

А також розробити та прийняти Кодекс ділової та професійної етики медіатора і створити Єдиний реєстр медіаторів, організацій та центрів, що надають послуги медіації України, аби підвищити рівень обізнаності

громадськості про особливості даної процедури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року, № № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст. 2.

2. Меленко О. В. Адміністративна медіація у світлі інституційних перетворень в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 68. С. 182–183.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року. № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 35. Ст. 1358.

4. Сергєєва А. Ю. Медіація в адміністративних справах. URL: https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/611/cc9/61d/611cc961d4853230712969.pdf (дата звернення: 15.12.2023).

5. Васечко Л.О. Медіація в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 178–179.

6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року, № 54к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Крес Наталія Олегівна
Студентка
Навчально-науковий інститут права і соціальнрих технологій
Національний Університет «Чернігівська Політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. / Introductions. Міжнародний досвід стрімкої інформатизації усіх сфер життя демонструє, що електронне правосуддя, яке засноване на всебічному застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій активно впроваджується у розвинутих країнах світу.

Україна, як правова держава, що проводить гармонізацію вітчизняного законодавства відповідно до європейського, поступово переймає досвід запровадження електронного судочинства на законодавчому рівні з метою підвищення ефективності діяльності судів.

Мета роботи. / Aim. Метою роботи є дослідження правових основ упровадження електронного судочинства в Україні. Поставлена мета обумовила необхідність вирішення таких завдань: здійснити аналіз поняття електронного судочинства; визначити роль електронного судочинства та рівень його законодавствчого регулювання; розглянути аналіз науковців щодо проблем, які виникають при застосуванні системи «Електронний суд».

Матеріали та методи./Materials and methods. Дослідження цієї теми здійснювали такі науковці, як: Бринцев О. , Мильцева В., Агапов А., Анісімов А., Батурін Ю. тощо.

Результати та обговорення./Results and discussion. Ідея інформатизації більшості сфер суспільного життя вперше була запровадження ще 12 грудня 2003 року у Декларації ООН «Побудова інформаційного суспільства глобальне завдання у новому тисячолітті» та реалізована у змісті Закону України «Про основні засади інформаційного суспільства в Україні на 2001-2015 роки» [3]. Подальший розвиток інформатизації став визначальним аспектом Стратегії

розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки від 11 червня 2021 року.

Питання, які були закриплені в Стратегії стали причиною внесення суттєвих змін до нормативних актів, які встановлюють вимоги щодо організації діяльності суддів, органів та установ – функціонування системи правосуддя в цілому.

Прикладом таких змін стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», узаконив функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі-ЄСІТС) [4].

Стаття 4 Господарського процесуального кодексу передбачає право на звернення до суду, за допомогою оновлених механізмів автоматизації судово-адміністративних процесів завдяки переведенню більшості операцій з паперової в електронну форму [5].

Тобто, мета впровадження ЄСІТС вбачається в переведенні паперового діловодства в електронну форму, наданні права отримувати та подавати будь-які процесуальні документи в онлайн режимі, долучатися до судових засідань у режимі відеоконференцій тощо. Теоретично, впровадження електронного судочинства в господарському процесі має ряд переваг, але є і недоліки які були виявлені на етапі початку застосування.

Як стверджує Русанова І., станом на сьогодні, жоден закон України не вміщує такого терміну як «Електронний суд», натомість, розпочата масштабна робота щодо його тестування у контексті додаткового програмного забезпечення, що, на жаль, призводить до небажаних негативних наслідків [6, с. 42].

Найбільша проблема, яка існує у ході нагромадження судової практики щодо застосування електронного судочинства – неприйняття суддівським корпусом процесуальних документів, які надійшли в електронній формі (за використання підсистеми «Електронний суд»).

Частково дана ситуація була вирішена Радою суддів України, які прийняли висновок про те, що всі заперечення, які надійшли від користувачів є цілком правомірними та дійшли умовиводу щодо доцільності надання рекомендацій судам всіх інстанцій щодо обов'язковості прийняття на розгляд документів, які були отримані через таку систему.

Питання технічної готовності господарських судів до впровадження електронного судочинства (фактичної реалізації Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язковості реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаціно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами», який стосується обов'язковості реєстрації та використання електронних кабінетів з метою забезепечення участі громадян у судових процесах онлайн) досі залишається дискусійним з огляду на ту кількість технічних проблем, які виникають у системі щодня [8; 9].

Слід зазначити, що в судах досі друкують всі процесуальні документи, які були надіслані через систему електронного судочинства, адже досі висловлюють побоювання їх втрати у разі неполадок у системі чи настання інших непередбачуваних ситуацій (що стало особливо актуальним у період існування COVID-19 та воєнного стану).

Новим викликом для судової системи стало забезпечення захисту (на законодавчому рівні) всіх даних та відомостей, які потрапили до бази та її підсистем. Вважаємо доцільно законодавчо передбачити окрему процедуру подання процесуальних документів до системи «Електронний суд», якщо такі справи мають розглядатися у закритому судовому засіданні (тобто справи, які містять певну охоронювану законом інформацію).

Висновки./Conclusions. Створення ЄСІТС безперечно покликане оптимізувати здійснення судочинства в нашій державі, але слід зазначити, що ефективність здійснення правосуддя напряму залежить від комплексного вирішення проблемних питань, які виникли на практиці.

Як вбачається з практики фактичного тестування такої системи, вона має

спиратися на чітко встановлену законодавчу базу, яка має бути розроблена з урахування всіх викликів та ризиків сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бринцев О. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: мон / О. В. Бринцев. *Право*.2016. 72 с.

2. Мильцева В. Електронне судочинство – гарантія ефективності судового процесу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* Т.1. №2.2018. С.139-141.

3. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 06.02.2007 №537-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text (дата звернення 17.12.2023).

4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 №2147-VIII. Дата оновлення 18.10.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#Text (дата звернення 17.12.2023).

5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 №1798-XII. Дата оновлення 16.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text (дата звернення 17.12.2023).

6. Русанова І. Сучасні проблеми запровадження електронного судочинства в Україні. *Публічне право*. 2021. №3(43). С.41-49.

7. Постанова Іменем України Верховного Суду від 10 вересня 2019 року Київ справа №640/1374/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/84134028 (дата звернення 17.12.2023).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язковості реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами: Закон України від 29.06.2023 №3200-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text (дата

звернення 17.12.2023).

9. ОГЛЯД ЗМІ. Чи готові господарські суди до реалізації норм нового закону про обов’язкові електронні кабінети, - Коментар голови КГС ВС Лариси Рогач. *Судово-юридична газета.* 2023. URL: https://court.gov.ua/press/publications/1453671/ (дата звернення 17.12.2023).

УДК 340

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кузьмін Ярослав Артемович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Серед усіх прав людини право на життя є першочерговим. Незважаючи на це особливе становище, на практиці існують проблеми, пов'язані з реалізацією цього права. Сучасна наука сформулювала ряд законодавчих проблем, пов'язаних з межами державного втручання влади у людське життя.

На даний момент законодавчо не визначено зміст понять «життя» і «права на життя», існують проблеми з державними гарантіями забезпечення права людини на життя, вирішено питання застосування смертної кари. Крім того, залишається відкритим питання про право на вільне розпорядження своїм життям. При цьому не всі їхні проблеми отримали правове закріплення в міжнародних та національні нормативні правові акти.

Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які ґрунтуються на принципах свободи, рівності, справедливості і мають універсальний характер. Отруєною точкою конфлікту на південному сході України стали події, що сталися у 2014 року, коли внаслідок державного перевороту було порушено Угоду про врегулювання політичної кризи в Україні 21.02.2014 [2].

Почалися масові переслідування його прихильників, а також членів

політичних партій демократичної, соціалістичної та комуністичної спрямованості. Дані переслідування спочатку мали характер залякування, побиття, захоплення майнових. об'єктів. Однак надалі щодо противників політичного режиму стали використовуватись і методи терору (згадати хоча б убивство українського письменника Олеся Бузіни, який критикував численні факти порушень прав людини на території південного сходу. України).

При цьому влада України, включаючи колишнього Президента України П. Порошенка, у своїх виступах та заявах, у тому числі на трибуні ООН, говорять і про режим АТО, який проводиться на території Донецької та Луганської областей щодо незаконних, на думку Києва, озброєних формувань, та щодо міфічної військової агресії Російської Федерації щодо України (при цьому за 5 років жодних доказів факту військової агресії Росії щодо України не подано її керівництвом) [4].

Таким чином, ми бачимо, що вже на початку конфлікту стало очевидно, що сам факт початку воєнної операції позначатиме зниження ролі прав людини. Проте, згідно з нормами міжнародного гуманітарного права, будь-яке суверенне держава повинна дотримуватися та виконувати права громадян, які виявилися втягнутими у воєнний конфлікт.

У галузі вдосконалення міжнародного законодавства в частині вирішення військових конфліктів треба зазначити, що, хоча всередині державні конфлікти з точки зору міжнародного права носять другорядний характер, проте вони викликають великі руйнування і мають більш тривалий характер.

При вирішенні конфлікту в Україні необхідно спиратися на міжнародні механізми захисту жертв збройних конфліктів між народним характером з урахуванням статті 3 Женевських конвенцій 1949 року та Протоколу II 1977 року.

Слід здійснювати обов'язкову співпрацю між Міжнародним кримінальним судом та національними судами України в частині переслідування та покарання осіб, які вчинили міжнародні злочини.

Вважаємо, що в рамках міжнародного законодавства, потрібно,

насамперед, у найкоротші терміни удосконалити правовий механізм контролю та відповідальності за використання зброї невиборчої дії.

Конституційний Суд України ухвалив рішення про неконституційність частини 5 статті 176 Кримінального процесуального кодексу [9], згідно якої у справах, пов'язаних із розглядуваним конфліктом було обов'язкове досудове утримання під вартою, що можна оцінити як позитивні кроки у розвитку прав людини [1].

Наявність протоколу, який закріплює ключові аспекти війни, покликана відрізнити війну, наприклад, від простого вбивства. І якщо війна — це продовження політики держави у вигляді збройної боротьби, то сама збройна боротьба зведена за своєю суттю до фізичного знищення одного солдата іншим. Причому слід врахувати, що така поведінка з початком війни на полі бою набуває легітимного характеру, заохочується ворожою державою. На цьому тлі ідеї про поважного ставлення до ворога на полі бою, про принцип гуманності при веденні війни, про цінність людського життя відступають перед необхідністю виграти одну битву або війну в цілому [3].

Слід констатувати, що держава може засвідчувати свою неспроможність охороняти основні права людини на непідконтрольних територіях. Однак такий підхід не розв'язує проблему збереження суверенітету, територіальної цілісності та захищеності прав людини. Тому на сьогодні перед Україною гостро постала проблема пошуку нових більш дієвих моделей правозахисної діяльності.

На жаль, можна констатувати, що має місце практика «подвійних стандартів» щодо конфлікту в Україні, через що судами України реалізується вибірковість у засудженні злочинів, а притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб Збройних Сил, СБУ та правоохоронні органи України зовсім не здійснюється [2].

У зв'язку з цим видається, що захист прав у військовому конфлікті на території України вимагає спільних організаційно-правових зусиль як міжнародної спільноти, так і влади самої України. Крім того, значну роль у

дотриманні прав, свобод та законних інтересів жертв військових конфліктів мають відіграти інститути громадянського суспільства в Україні, яке своїми діями має змусити владу України дотримуватися загальновизнаних норм та засад міжнародного гуманітарного права, а також законодавства самої України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація правами людини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. [Електронний ресурс]. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_120805
2. Додатковий протокол від 8 червня 1977 р. до Женевських конвенцій від 12 серпня. 1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів [Електронний ресурс]. URL: https://constitution.garant.ru/act/right/megdunar/2540377
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i
4. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. [Електронний ресурс]. URL: https://kodeksy.com.ua/ka/ugolovnyj_kodeks_ukraini.htm

УДК 340

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Кузьмін Ярослав
здобувачка вищої освіти 3 курсу
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Ефективне вирішення основних завдань оперативно-розшукової діяльності у сфері запобігання та протидії злочинності в умовах воєнного стану обумовлене не лише своєчасною та координаційною діяльністю всіх її підрозділів і служб, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, але й результативною взаємодією оперативних підрозділів з іншими суб’єктами, у тому числі громадськістю.

Місце оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинності характеризується системою оперативно-розшукових та інших заходів, котрі можуть реалізуватися в окремих організаційно-тактичних формах. Сучасне значення оперативно-розшукової діяльності набуває значно нових та відкритих форм, що визначаються доцільністю більш широкого кола можливостей оперативно-розшукової профілактики з метою зменшення практичної

можливості реалізації злочинних намірів особами з криміногенними тенденціями [1, с. 431].

Перш ніж розглянути питання взаємодії оперативних працівників з громадськістю в умовах військового стану, вважаємо за необхідне дати визначення поняття «воєнний стан». Згідно зі статтею 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Слід погодитися з В. В. Хлеменко, який стверджує, що одним із принципів оперативно-розшукового запобігання кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану є взаємодія з органами державної влади та населенням. Це стосується, наприклад, особистого права громадян й обов’язку органів управління сприяти оперативним підрозділам правоохоронних органів при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності. Ця взаємодія проявляється у:

– використанні допомоги представників органів державної влади та добровільної допомоги населення;

– опитуванні окремих громадян за їх згодою з метою отримання певних відомостей, що мають значення для вирішення завдань протидії злочинності;

– одержання необхідних документів та даних про діяльність фізичних та юридичних осіб тощо [3, с. 277].

До ключових аспектів цього підходу можна віднести організацію та

здійснення індивідуальних оперативно-розшукових та профілактичних заходів як працівниками оперативних підрозділів, так і громадськістю стосовно осіб, які за своєю антигромадською поведінкою можуть стати ініціаторами злочинів; здійснення цільового оперативного спостереження для збору даних про осіб, що є об'єктом оперативного інтересу, для вчасного виявлення їх злочинних намірів та дій; організацію та проведення заходів, спрямованих на запобігання вчиненню злочинів, які готуються чи плануються, та ін.

Працівники оперативних підрозділів правоохоронних органів мають право залучати до виконання як разових, так і постійних завдань представників громадськості без дотримання конспірації. Допомога представників громадськості оперативним підрозділам у протидії злочинності є специфічною формою реалізації громадянами України свого конституційного обов'язку.

Активна участь громадян у процесі забезпечення громадської безпеки визнається ключовою у виявленні та запобіганні правопорушенням. Розбудова партнерства між поліцією та громадянами стає необхідністю для створення сприятливого середовища для ефективної боротьби з кримінальністю в умовах військового конфлікту.

Отже, в умовах воєнного стану, ефективна взаємодія між оперативними підрозділами Національної поліції та населенням є критично важливою для забезпечення громадської безпеки та протидії кримінальним правопорушенням. Розвиток партнерства між оперативними підрозділами Національної поліції України та громадянами становлять основу успішного вирішення цих завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Телійчук В. Г.; Лазарєва Я. А. Місце оперативно-розшукової діяльності в системі протидії злочинності. The 10th International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations" (June 23-25, 2021) CPN Publishing Group, Kyoto, Japan. 2021. pp. 427-432

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 10.11.2015 № 766-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата

звернення: 13.11.2023)

3. Хлеменко В. В. Щодо змісту принципу оперативно-розшукового запобігання злочинам «взаємодія з органами державної влади та населенням». Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 22 листопада 2013 р.). с. 277-278.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кустов Владислав Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач
кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його запровадження та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах воєнний стан, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, законних прав та інтересів юридичних осіб.

Відповідно до Закону України від 15.03.2022 р. № 2123-IX «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану», поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Серед основних повноважень поліції, встановлених Законом України «Про Національну поліцію», визначено, що вона сприяє забезпеченню

відповідно до закону правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, зони надзвичайного стану, екологічної ситуації у разі оголошення на всій території України або в окремій зоні. До зазначеного закону внесено доповнення, які регулюють діяльність поліції під час воєнного стану.

Зазначений Закон визначає воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Так, відповідно до Закону № 2123-IX від 15.03.2022 , стаття 8 Закону «Про Національну поліцію» доповнена частиною четвертою, відповідно до якої під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Поліцейським надано право застосовувати заходи примусу до осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без урахування певних обмежень і заборон, визначених законом (зокрема, дозволяється застосовувати заходи примусу без попередження, а також застосування вогнепальної зброї) .

Що стосується додаткових повноважень поліції, то в ст.. 24 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено частиною другою, відповідно до якої у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до

законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. [1]

Також варто зазначити, що у зв'язку з введенням воєнного стану були розширені повноваження поліцейських щодо використання спеціальних засобів, а саме під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби.

Слід зазначити, що надаючи поліцейському право використовувати підручні засоби, законодавець не дає визначення та класифікацію цих засобів. На мою думку, є доречним внесення змін до законодавчих актів щодо регулювання діяльності поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

В свою чергу, Закон України «Про Національну поліцію» не визначає її суб'єктом сектору безпеки і оборони, а відтак і не закріплює завдань в зазначеній сфері. Разом з тим, у ст. 97 зазначеного Закону передбачено надання одноразової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втраті працездатності поліцейського в ході антитерористичної операції та здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони. [4]

Проблема полягає в тому, що у статтях Закону України «Про Національну безпеку України», визначаються основи національної безпеки і оборони та розмежовуються повноваження державних органів щодо забезпечення безпеки і оборони, Національна поліція визначена суб'єктом сектору безпеки і оборони, при цьому окрім того, що Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, та виконує завдання щодо забезпечення громадської безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, надаючи послуги з допомоги особам, які потребують з певних причин такої допомоги, повноваження поліції в якості суб'єкта сектору безпеки і оборони не визначені. [3]

Враховуючи збройну агресію РФ в Україні, із введенням воєнного стану вбачається необхідним внести зміни до вказаних законодавчих актів, а саме: - у Законі України «Про Національну поліцію» визначити поліцію суб'єктом сектору безпеки і оборони, закріпивши права та обов'язки як суб'єкта зазначеного сектору; - у Законі України «Про національну безпеку України» визначити конкретні завдання поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. №389 - VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 26.11.2023).

2. Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text (дата звернення: 26.11.2023).

3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018р. №2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 26.11.2023).

4. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. №580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 26.11.2023).

5. Плахотний АП, Швець ЄВ. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

УЧАСТЬ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Куц Анна Володимирівна,
студенка 4 курсу юридичного факультету групи АЮ-201
Шпомер Алла Іванівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

Вступ. Участь неповнолітніх у господарському судочинстві є новелою Господарського процесуального кодексу, який набув чинності 2017 році. Це питання є актуальним, оскільки розвиток економічних відносин призвело до того, що все частіше учасниками господарських відносин стають неповнолітні особи, цивільна дієздатність яких обмежена. Неповнолітні є носіями певних прав та обов'язків, а необхідність їх захисту, визнання чи оскарження породжує правовідносини в господарському судочинстві. Держава встановлює певні правила та обмеження участі неповнолітніх осіб у господарських справах.

Мета роботи. Метою даного дослідження є визначення статусу неповнолітніх, умов та підстав участі у господарсько-правових відносинах . Задля досягення мети треба: визначити, хто за нормами чинного законодавства належить до категорії неповнолітніх; розглянути обставини, за яких виникає їх процесуальна дієздатність і правоздатність; виокремити обсяг їхніх прав та обов'язків.

Матеріали та методи. Для дослідження питання участі неповнолітніх у господарському процесі використовувались праці науковців Для розкриття вказаної теми використовувались порівняльний метод, який дозволяє порівняти правове регулювання участі неповнолітніх осіб у господарському процесі в Україні та інших країнах, та дослідно-аналітичний метод, за якого ми можемо проаналізувати нормативні акти, наукові статті та практичні матеріали.

Результати та обговорення. Згідно з ст. 32 ЦКУ неповнолітньою особою є фізична особа у віці від 14 до 18 років, яка має право: 1) самостійно

розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами; 2) самостійно здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом; 3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; 4) самостійно укладати договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, який вона зробила на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку) [1].

Передумови участі неповнолітніх у господарському судочинстві встановлює ст. 129 Конституції України, яка визначає, що основними засадами судочинства є рівність усіх учасників перед законом і судом, свобода переконань тощо [2].

Процесуальна дієздатність і правоздатність неповнолітніх визначаються Господарським процесуальним кодексом України. Так, згідно з ч. 4 ст. 44 ГПК України, у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває процесуальної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу. Процесуальної дієздатності набуває також неповнолітня особа, якій у порядку, встановленому законом, надано повну цивільну дієздатність. Перебуваючи у процесуальному становищі сторін або інших осіб, неповнолітні фігуранти справи отримують весь комплекс прав та обов'язків, передбачених законодавством і не мають переваг перед повнолітніми учасниками судового процесу. Це пояснюється тим, що згідно з ст. 14 ГПК основою господарського судочинства є принцип диспозитивності, тому незалежно від віку суб'єкта процесуальних відносин, він вільно розпоряджається правами на власний розсуд [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 44 ГПК України, неповнолітні особи віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також особи, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом. Суд може залучити до участі в таких справах законного представника неповнолітньої особи або особи,

цивільна дієздатність якої обмежена [3].

Згідно з ч. 2 ст. 57 ГПК України, інтереси неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, можуть представляти у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі в таких справах неповнолітню особу чи особу, цивільна дієздатність якої обмежена [3].

У справах, в яких бере участь неповнолітня особа, або в тих випадках, коли суд визначає під час розгляду справи, що результат може вплинути на права, інтереси та обов'язки неповнолітніх, повинен виявити ініціативу та вжити додаткові заходи для захисту їхніх прав.

Захист інтересів неповнолітніх осіб у господарських справах – це важлива задача. Існує судовий контроль, дозвіл суду та інші юридичні механізми, призначені для забезпечення цього захисту. Суд має право втручатися у господарські справи, якщо вони можуть завдати шкоди інтересам неповнолітньої особи. Судовий контроль відіграє ключову роль у забезпеченні захисту інтересів неповнолітніх осіб.

Вважаємо за доцільне розглянути питання участі неповнолітніх у господарському процесі міжнародного права. Зокрема, Рада Європи ставить забезпечення особистої участі дітей у вирішенні питань, що їх стосуються, в центрі реалізації всіх прав дітей [5].

Права неповнолітніх зараз зафіксовані як на національному, так і на міжнародному рівнях. Зокрема, неповнолітні особи можуть бути допитані (опитані) в суді, організація та проведення опитування, отримання свідчень, заяв від неповнолітнього під час судового провадження у суді в країнах державах-членах Ради Європи здійснюється згідно з Керівними принципами Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя дружнього до дітей, прийнятими Комітетом міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року. Україна як держава приєдналася до держав-членів Ради Європи на підставі Закону України «Про приєднання України до Статуту Ради Європи» від 31 жовтня

1995 року № 398/95-ВР.

Висновки. Участь неповнолітніх осіб у господарському процесі є важливим питанням та вимагає дотримання відповідних правових норм і процедур. Забезпечення захисту інтересів неповнолітніх є обов'язковим завданням для правової системи. Дослідження цього питання важливе для розуміння і вдосконалення правового статусу неповнолітніх у сфері господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n193
2. Конституція України: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4801
3. Господарський процесуальний кодекс: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text
4. Особливості участі неповнолітніх осіб у господарському судочинстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_7/pravo_2018_7_s6/
5. Child participation. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.coe.int/en/web/children/participation

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЯК ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА І СТАДІЯ

Кучеренко Діана
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції

Судовий розгляд є однією з основних стадій цивільного процесуального права. Цей інститут має велике значення для вирішення спорів та захисту прав та інтересів громадян і організацій. Його головною метою є забезпечення справедливого вирішення суперечок, що виникають між сторонами цивільного процесу.

Цей процес включає в себе дослідження всіх обставин справи, забезпечення доказування та прийняття обґрунтованих рішень. Цивільний процес є важливою сферою в системі права, яка врегульовує спори між громадянами, підприємствами та іншими юридичними особами. Одним з ключових етапів у цивільному процесі є судовий розгляд, який має вирішити спір і встановити справедливість.

Судовий розгляд - це стадія цивільного процесу, під час якої розглядається справа, докази та аргументи сторін судом з метою прийняття обґрунтованого та справедливого рішення. Судовий розгляд є передумовою для вирішення судом спору, тому він має велике значення в правосудді.

Кожен громадянин має право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку в незалежному і безсторонньому суді, встановленому законом. Це право захищається статтею 6 Конвенції про захист

прав людини і основоположних свобод, воно може бути застосоване як при вирішенні цивільних прав і обов'язків особи, так і при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, що пред'явлена особі [1].

Судовий розгляд складається з декількох етапів. Першим етапом є розгляд позовної заяви, де позивач представляє свої претензії та вимоги до відповідача. Другий етап полягає в розслідуванні справи, зборі та оцінці доказів, свідчень свідків та експертних висновків. Після цього йде етап слухання, коли сторони мають можливість висловити свої аргументи та докладати всі необхідні докази. На заключному етапі суд виносить рішення, яке може бути скасоване апеляційним або касаційним порядком.

Судовий контроль в цивільному процесі охоплює ряд процедур, які застосовуються судом для забезпечення правильного та справедливого розгляду цивільних справ і врегулювання питань, пов'язаних з процедурою. Один з основних аспектів судового контролю - це контроль за законністю та обґрунтованістю рішень суду. Суд вирішує спори на основі доказів, поданих сторонами, але його рішення не може суперечити нормам законодавства, безумовно лежати в його компетенції та містити обґрунтування.

Судовий розгляд має свої особливості та принципи, які відображаються в законодавстві України. Один з них - принцип забезпечення рівності сторін, обидві сторони мають рівну можливість захистити свої права та інтереси перед судом. Інший принцип - свобода надання своїх доказів, згідно з яким покладається на одну зі сторін обов'язок довести свою правоту. Також існує принцип законності, відповідно до якого рішення суду повинно бути підкріплене викладеними аргументами та законодавчими нормами.

Основні складові елементи права на справедливий судовий розгляд включають: вільний доступ до судової установи, необтяжений юридичними й економічними перешкодами; забезпечення належної судової процедури; проведення судового розгляду у публічному порядку; судовий розгляд у розумному строку; розгляд справи незалежним та безстороннім судом, який встановлено згідно з законом [2, с. 79-80].

Неупередженість суду полягає у тому, що жоден член суду не повинен мати будь-якої особистої заінтересованості або упередженості у розгляді справи. Суд повинен надати достатні гарантії, які б виключали будь-які законні сумніви щодо цього. Про незалежність суду в свою чергу свідчить спосіб призначення його членів, строк їх повноважень, існування гарантій від зовнішнього впливу та наявність у суду зовнішніх ознак незалежності [3, с. 20].

Судовий розгляд є важливим етапом цивільного процесу та інструментом для здійснення правосуддя. Він забезпечує можливість сторонам бути почутими і вплинути на прийняття рішення. Крім того, він виконує функцію контролю дотримання законності та рівноправності перед законом.

Відповідно до статті 68 Цивільного кодексу України, повноваження судового розгляду належать судовому розпоряднику, який забезпечує належний стан залу судового засідання і запрошує до нього учасників судового процесу [4].

Основні функції судового розгляду включають забезпечення прозорості, об'єктивності, незалежності та упередженості цивільного процесу. За допомогою судового розгляду сторони мають можливість представити свої докази та аргументи, а суд вирішує спір на підставі представленої інформації та відповідно до закону.

Судовий розгляд має базуватися на законах, а не на суб'єктивних думках суддів. Забезпечення законності та об'єктивності є основними принципами судового розгляду. Суддя має слідувати встановленому порядку, розглядати всі докази, які були представлені сторонами, та вести процес відповідно до правил процесуального права.

Узагальнюючи, судовий розгляд є важливою стадією цивільного процесуального права, яка сприяє вирішенню спорів та захисту прав індивіда. Він забезпечує можливість сторонам представити свої аргументи та зібрати необхідні докази для прийняття об'єктивного рішення.

Важливою особливістю судового розгляду є дотримання принципу рівності сторін, доказової бази та мотивування прийнятого рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 3 грудня 1953 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Дата звернення - 05.12.2023).

2. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

3. Цивільний процес : навч. посіб. для підготовки студентів 3-го та 4-го курсів Ц57 бакалаврату літо 2022 року / [уклад. К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін.] ; за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. – Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. – 229 с.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 16 січня 2003 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (Дата звернення 06.12.2023).

НОРМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА, ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ. ДІЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Кучеренко Діана
Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Цивільне процесуальне право є однією з галузей права, яка регулює порядок захисту прав, свобод чи інтересів фізичних та юридичних осіб, а також інших суб'єктів цивільних правовідносин. Норми цивільного процесуального права визначають процедурні правила, за якими розглядаються справи в суді та здійснюється цивільне правосуддя.

Норми цивільного процесуального законодавства чітко встановлюють, що цивільне судочинство здійснюється відповідно до Конституції України, ЦПК України та ЗУ «Про міжнародне приватне право» (ч. 1 ст. 2 ЦПК України) [1, с. 61].

Норми цивільного процесуального права - це загальнообов'язкові правила поведінки, які встановлені державою і забезпечуються її примусовою силою. Вони визначають порядок розгляду і вирішення цивільних справ судами, а також права та обов'язки учасників цивільного процесу.

Відповідно до статті 2 Цивільного процесуального кодексу України, основними засадами цивільного судочинства є: гласність та відкритість судового процесу - його повне фіксування технічними засобами, змагальність сторін, диспозитивність та ін [2].

Норми цивільного процесуального права можна класифікувати залежно від різних критеріїв. Одним з найпоширеніших методів класифікації є поділ норм за їхнім змістом, згідно структури Цивільного процесуального права. За цим критерієм норми цивільного процесуального права поділяються на загальні й особливі.

Загальна частина містить норми, що встановлюють загальні принципи і правила розгляду цивільних справ у суді. Вони діють у всіх цивільних процесуальних справах незалежно від їх предмету та сторін, а також мають універсальний характер.

Загальні норми охоплюють важливі аспекти цивільного процесу, такі як засади правосуддя, правові гарантії сторін, порядок проведення доказування тощо. Особлива частина висвітлює норми, що регулюють конкретні види цивільних справ або встановлюють особливі правила їх розгляду. Вони діють тільки у визначеному колі цивільних процесуальних справ, розгляд яких пов’язаний з певними особливостями предмета справи або статусом сторін.

Норми цивільного процесуального права процесуальними правами й обов’язками пов’язують процесуальні дії суду та учасників судового процесу в одне єдине правовідношення і надають правову силу та правове значення поведінці їх суб’єктів. Норми права мають певні особливості, за якими їх прийнято класифікувати: 1) за змістом - на регулятивні і дефінитивні; 2) за ступенем обов’язковості - на імперетивні і диспозитивні; 3) за формою вираження правил поведінки - на уповноважуючі, зобов’язуючі, забороняючі (дозвіл, заборона, примус) [3, с. 185].

Дія норм цивільного процесуального права виявляється у кількох аспектах цивільного судочинства. По-перше, норми цивільного процесуального права визначають права та обов’язки сторін у судовому процесі. Це означає, що сторони мають право на захист своїх законних інтересів, а також зобов'язані дотримуватися процесуальних правил та норм поведінки.

Норми забезпечують реалізацію засад гласності та рівності, забезпечуючи сторонам можливість висловити свої аргументи та роз'яснити свою позицію

перед судом.

По-друге, норми цивільного процесуального права визначають процедуру розгляду цивільної справи судом.

Вони встановлюють порядок подання позову, проведення доказів, вирішення процесуальних питань, прийняття судового рішення та його виконання. Норми забезпечують правову організацію суду, фіксують його компетенцію та процедури, необхідні для здійснення правосуддя.

Норми цивільного процесуального права діють у часі, просторі, за колом осіб. За загальним правилом прийнятий закон не має зворотної сили, якщо з цього приводу в ньому відсутнє спеціальне застереження. Так, у цивільному праві акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом’якшує або скасовує цивільну відповідальність особи (ч. 2 ст. 5 ЦК) [4, с. 17].

Таким чином, норми цивільного процесуального права є важливою складовою правової системи. Вони регулюють порядок розгляду цивільних справ у суді і визначають права і обов'язки сторін.

Дія норм цивільного процесуального права полягає в тому, що вони регулюють весь процес розгляду цивільних справ, від подання позовної заяви до виконання судового рішення. Норми встановлюють правила для судочинства, сторін і третіх осіб, що беруть участь у справі. Дія норм сприяє зіставленню інтересів сторін, забезпечує цивільне правосуддя, охорону прав та законних інтересів громадян і організацій.

Отже, знання норм цивільного процесуального права є необхідним інструментом для учасників цивільного процесу, а також для фахівців у галузі права.

Вони впливають на процес розгляду справи та допомагають забезпечити справедливість та рівноправність сторін. Застосування норм цивільного процесуального права сприяє зміцненню правової держави і розвитку правової культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 768 с.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 16 січня 2003 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (Дата звернення 28.11.2023).

3. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О. В. Гетманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич; за ред. О. В. Гетманцева. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.

4. Конспект лекцій з дисципліни “Цивільний процес”. Кафедри цивільно-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро 2016. 210 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кучеренко Діана
Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

В умовах воєнного стану суспільство стикається з надзвичайними викликами та загрозами для збереження законності та публічного порядку та організації безпеки. Однією з ключових функцій держави, зокрема підрозділів кримінальної поліції, в такий період є забезпечення ефективної оперативно-розшукової діяльності для протидії кримінальним правопорушенням.

Для забезпечення безпеки та порядку, а також захисту прав і інтересів громадян, правоохоронні органи активно займаються оперативно-розшуковою діяльністю. Оперативно-розшукова протидія окремим видам злочинності стала важливою складовою роботи правоохоронців, спрямованою на виявлення, припинення та розслідування конкретних злочинів та злочинних угруповань [1, с. 103].

Велику кількість військових злочинів зареєстровано саме в зоні воєнного конфлікту на сході держави, а тому важливим як теоретично, так і в практиці є правильне тлумачення та застосування таких кваліфікуючих ознак військових кримінальних правопорушень, як вчинення їх в умовах особливого періоду,

крім воєнного стану або в бойовій обстановці. Від правильного тлумачення та їх класифікації під час кримінально-правової кваліфікації за статтями розділу XIX Кримінального кодексу України залежатиме дотримання принципу законності, а також однакове застосування норм права судами всіх інстанцій у пов'язаних із цим правовідносинах. Вирішення досліджуваної проблеми набуває актуальності насамперед у зв'язку з продовженням довго триваючої збройної агресії РФ проти України та участі її як рівноправного члена світової спільноти в міжнародних миротворчих місіях (військових операціях) [2, с. 320-321].

На нашу думку, важливо розглянути основні аспекти оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану, які стосуються різних видів злочинності та є важливими для сучасного суспільства. До таких напрямів можна віднести наступні:

1. Протидія організованій злочинності. Організована злочинність охоплює різноманітні види злочинів, включаючи наркоторгівлю, контрабанду рекет, афери в сфері фінансів та багато інших. Оперативні підрозділи працюють над розкриттям організованих злочинних угруповань, зламом їхніх структур та затриманням керівників та учасників [3, с. 200].

2. Боротьба з тероризмом і екстремізмом. Захист від тероризму є одним із пріоритетних завдань правоохоронців. Оперативно-розшукові служби спільно з іншими службами та агентствами здійснюють розслідування терористичних актів, ідентифікують злочинців, здійснюють контррозвідку [4, с. 96].

3. Протидія кіберзлочинності. З появою Інтернету кіберзлочинність набула великої серйозності як загроза. Оперативні підрозділи активно виявляють та розслідують російські кібератаки, хакерські вторгнення, фішингові схеми та інші кіберзлочини. Співпраця зі спеціалізованими службами є важливою для виявлення та затримання винуватців цих злочинів.

4. Боротьба з кримінальними правопорушеннями проти життя та здоров'я особи. Сексуальна експлуатація, торгівля людьми, насильство у сім'ї - ці кримінальні правопорушення потребують особливої уваги з боку

правоохоронних органів. Оперативні служби виявляють та припиняють діяльність злочинних угруповань, які займаються цими видами злочинності, і допомагають жертвам отримати захист та підтримку.

5. Протидія незаконній міграції. Незаконна міграція та схеми нелегального проникнення можуть призвести до численних порушень закону та загроз безпеці. Оперативні підрозділи контролюють та розслідують такі випадки, а також співпрацюють з імміграційними службами для врегулювання міграційних питань.

Отже, оперативно-розшукова діяльність в умовах воєнного стану відіграє важливу роль для протидії правопорушенням, які вчиняються на всій території України. Оперативно-розшукова діяльність в умовах воєнного стану є важливою складовою роботи правоохоронних органів. Вона спрямована на виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єгоров С. О. Теоретичні аспекти взаємодії оперативних підрозділів національної поліції з органами досудового розслідування у протидії злочинам проти власності. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 31 жовтня 2022 р.) Одеса: ОДУВС, 2022. С. 101-104.

2. Телійчук В. Г.; М’яло А. О. Щодо питання удосконалення оперативно-розшукової діяльності у виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. The 13th International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (September 18-20, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022 С. 320-327

3. Франчук В. Ю.; Єгоров С. О. Оперативно-розшукова протидія кримінальним правопорушенням в україні: сучасний стан та основні напрямки. Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали IV Всеукраїнської науковопрактичної

інтернет-конференції (м. Одеса, 13 жовтня 2023 р.). Одеса: ОДУВС, 2023. С. 199-202

4. Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану: монографія / С.В. Албул, А. М. Бабенко, П. М. Балтаджи та ін.; за заг. ред. Д. В. Швеця, М. О. Семенишина. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 540 с.

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Лаврентьєва К. В.
здобувач вищої освіти ІІІ курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник:
Логінова М. В.
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Зміст цивільних процесуальних правовідносин є складним і багатогранним поняттям, яке є важливим елементом цих правовідносин. Вони є сукупністю юридично значущих прав та обов'язків учасників цих правовідносин, які визначають їх поведінку в процесі здійснення правосуддя.

Насамперед, цивільні процесуальні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають у зв’язку з розглядом і вирішенням судом цивільних справ. Ці відносини регулюються нормами цивільного процесуального права, яке є однією з галузей права України [1].

Як вже зазначалося вище, змістом цивільних процесуальних правовідносин є сукупність юридично значущих прав та обов'язків учасників цих правовідносин, які визначають їх поведінку в процесі здійснення правосуддя. Тому, права та обов'язки учасників цивільних процесуальних правовідносин є їхньою суб'єктивною стороною. Вони виражають міру дозволеної або забороненої поведінки учасників процесу, а також їхні інтереси, які захищаються цивільним процесуальним правом. Також ці права та обов’язки є взаємопов’язаними. Реалізація прав одних учасників правовідносин неможлива без виконання обов’язків інших учасників.

Права та обов’язки учасників цивільних процесуальних правовідносин закріплені в нормах цивільного процесуального права. Ці норми визначають

обсяг і характер прав та обов’язків учасників процесу, а також порядок їх реалізації.

Реалізація прав та обов'язків учасників цивільних процесуальних правовідносин здійснюється шляхом здійснення процесуальних дій. Процесуальні дії - це юридично значущі дії учасників процесу, які спрямовані на досягнення певної мети в цивільному процесі.

Також зміст цивільних процесуальних правовідносин є важливим елементом цих правовідносин, оскільки визначає їхню сутність і структуру. Він є основою для здійснення правосуддя – визначає права та обов'язки учасників процесу, які визначають їхню поведінку в суді. А ще зміст цивільних процесуальних правовідносин є предметом дослідження цивільного процесуального права, тому що він є одним із ключових елементів цієї галузі права [2].

Зміст цивільних процесуальних правовідносин має ряд особливостей, які відрізняють його від змісту інших видів правовідносин.

Однією з особливостей змісту цивільних процесуальних правовідносин є те, що він спрямований на досягнення певної мети – здійснення правосуддя. Ця мета визначає характер прав та обов’язків учасників процесу, а також порядок їх реалізації.

Іншою особливістю змісту цивільних процесуальних правовідносин є те, що він регулюється нормами цивільного процесуального права. Ці норми визначають обсяг і характер прав та обов’язків учасників процесу, а також порядок їх реалізації.

Отже, цивільні процесуальні правовідносини є складними, визначаються нормами цивільного процесуального права та включають в себе права та обов'язки учасників, спрямовані на досягнення мети - здійснення правосуддя. Особливості цих правовідносин полягають у спрямованості на мету та регулюванні нормами цивільного процесуального права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне процесуальне право України: Навчальний посібник. / О.О. Штефан . – К.: Юр. Інтер, 2009. – 360 с.

2. Цивільний процес України: підручник / за ред. С. Я. Фурси. – К.: КНТ, 2009. – 848 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Ларіонов Родіон Дмитрович
курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна
Науковий керівник:
Шевяков Максим Олександрович
старший викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, Україна

Органи Національної поліції є найбільш повноважними серед органів адміністративно-деліктної юрисдикції, які вирішують питання щодо адміністративних правопорушень. Але для досягнення стандартів ЄС та впровадження передових світових практик поліцейської діяльності в Україні необхідно здійснити порівняльний аналіз особливостей застосування адміністративної відповідальності поліцією за вчинення правопорушень та порядку оскарження їх застосування в Україні та інших країнах. Це сприятиме адаптації національного законодавства до відповідних стандартів та покращенню діяльності поліції в Україні.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення є однією з найбільш важливих сфер діяльності юстиції. Цей процес має важливе значення для забезпечення порядку та дисципліни в суспільстві. У різних країнах він регулюється нормативно-правовими актами, що забезпечують чіткість та стабільність процедур розгляду справ, а також права та обов'язки суб'єктів адміністративно-юрисдикційного провадження.

Такі заходи можуть застосовуватись лише у випадках:

1) прямо передбачених Законами України

2) з метою припинення:

- адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складання протоколу;

- у разі неможливості скласти протокол на місці вчинення правопорушення, якщо складання є обов’язковим;

- забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення.

Україна також не є винятком і має свої визнані нормативні акти, що визначають процедуру розгляду справ про адміністративні правопорушення. Вони передбачають порядок призначення та повноважень органів, які займаються розглядом таких справ, права та обов'язки суб'єктів адміністративної відповідальності та інші аспекти.

Провадження у справах про адміністративних правопорушення в Україні мало чим відрізняється від аналогічних процедур у західноєвропейських державах. Наші правоохоронні органи також починають виробництво лише за наявності дії, що підпадає під ознаки адміністративного правопорушення, та правової норми, що передбачає відповідальність за його вчинення [2].

У той же час слід звернути увагу на досвід західноєвропейських держав щодо впровадження скороченої процедури розгляду справи. Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює можливість скороченого виробництва в нашій країні, але воно стосується лише справ про порушення правил дорожнього руху [1].

Водночас цілком виправданим було б запровадження її і для інших незначних адміністративних правопорушень, а також за умови беззаперечного визнання своєї провини та згоди на сплату штрафу.

Захист правопорядку та забезпечення громадської безпеки - одна з найголовніших функцій держави, яку здійснює поліція. Одним з важливих напрямків її діяльності є провадження у справах про адміністративні правопорушення. Для забезпечення ефективності таких проваджень, важливими є заходи забезпечення правопорядку та безпеки, а також захисту

прав та свобод громадян, які беруть участь у цих процедурах [2].

Серед таких заходів можна виділити забезпечення охорони громадського порядку та безпеки під час проведення судових засідань, забезпечення правил пожежної безпеки та безпеки праці на робочому місці, використання сучасних засобів інформаційних технологій для автоматизації процесу розгляду справ, забезпечення охорони відомостей, які стали відомі у зв'язку з провадженням справи про адміністративне правопорушення, тощо [3].

Зокрема, для забезпечення правопорядку та безпеки під час судових засідань, поліція забезпечує охорону порядку в суді, контролює вхід та вихід з приміщення, а також реагує на будь-які порушення порядку під час судового засідання [4].

Особа, яка створила перешкоду для руху, має негайно вжити заходів для її усунення, а якщо це неможливо – заходи для попередження інших учасників руху.

Забороняється будь-кому знімати, загороджувати, пошкоджувати, самовільно встановлювати дорожні знаки, світлофори й інші технічні засоби організації руху .

Зазначимо, що як і інші статті, що визначають відповідальність за порушення нормативів у сфері безпеки дорожнього руху, що призвели до ДТП, правопорушення, передбачені статтями 139 КУпАП, не передбачає відповідальності за спричинення ДТП, що призвели до завдання тілесних ушкоджень легкого ступеня тяжкості. Враховуючи те, що дані правопорушення не передбачають кримінальної відповідальності, пропонуємо закріпити її у КУпАП. Отже, пропонуємо статтю 139 КУпАП доповнити частиною третьою, яка закріпить відповідальність за порушення, передбачені частиною першою цієї статті, що спричинили тілесні ушкодження легкого ступеня тяжкості [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Миронюк Р. В., Миронюк С. А. "Особливості застосування поліцейськими заходів адміністративної відповідальності за вчинення

правопорушення та порядку оскарження їх застосування: зарубіжний досвід і впровадження його в Україні." dduvs.in.ua 46-62

2. Ванджурак М. М.. "Особливості правового регулювання інституту дізнання в законодавстві України та зарубіжних країнах." Право та інноваційне суспільство 1 (16) 2021 р. 119-128.

3. Явтушенко О. І. "Місце спрощеного судового провадження щодо кримінальних про-ступків у кримінальному провадженні України." Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine 1 2022 р. 29-39.

4. Ковалів М. В., Любов І. К., Віталіна С. Б. "Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення у системі заходів адміністративного примусу." 2020 р.

5. Шевяков М. О. «Особливості здійснення провадження у справі про адміністративні правопорушення за ст. 139 КУпАП / М.О. Шевяков // Організаційно-правове забезпечення підрозділів превентивної діяльності Національної поліції : матеріали Регіонал. кругл. столу (м. Дніпро, 4 червня) https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/8139

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ В ДОКАЗУВАННІ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ КПК

Литвин Олег Миколайович
Курсант 3-го курсу Факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Первій Віта Юріївна
викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції,
доктор філософії

Вступ./Introductions Проблематика використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні відповідно до вимог КПК обумовлює необхідність уважного регулювання та балансування між ефективністю слідчих заходів та захистом конституційних прав громадян.

У контексті негласних слідчих розшукових дій виникають проблемні аспекти, пов'язані з технологічними викликами, неоднозначністю юридичних норм, а також питанням збалансованості між необхідністю здійснення оперативних заходів та збереженням прав громадян на конфіденційність та недоторканість особистого життя.

Важливим аспектом є відсутність чіткого визначення вимог Кримінального процесуального кодексу до використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у судовому процесі, що створює прогалини для можливого недооцінювання або перекосу в їхньому використанні, порушуючи принципи справедливості та правової впевненості."

Ціль роботи./Aim. Ця проблематика може виникати через швидкий технологічний прогрес, який ускладнює розуміння та регулювання нових аспектів слідчих (розшукових) дій, що може становити загрозу для прав

громадян та цілісності доказової бази у кримінальних провадженнях [1, с. 120].

Недостатнє узгодження технічних аспектів проведення негласних слідчих розшукових дій та їх відображення в правових нормах створює ризик для судової системи та правопорядку загалом. Відсутність чіткої механіки взаємодії оперативних органів з судовою владою може призвести до порушень конституційних прав громадян та компрометації юридичної вірогідності."

Матеріали та методи./Materials and methods. Ця ситуація ставить під загрозу не лише прозорість та справедливість судового процесу, але й визначеність та легітимність негласних слідчих дій, що може суттєво підірвати довіру громадян до правоохоронних органів та системи юстиції

Результати та обговорення./Results and discussion. Проблематика теми негласних слідчих розшукових дій полягає в ряді ключових аспектів. Нормативне узгодження: відсутність чіткого і консистентного регулювання використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в судовому процесі залишає прогалини, які можуть призводити до порушень прав громадян та недостатньої захищеності їх особистих даних.

Технологічні виклики: видкий розвиток технологій ускладнює визначення меж допустимості та етики використання нових засобів для проведення розшукових дій, що може вивести на неконтрольовані практики та порушення приватності. Баланс між ефективністю та правами громадян: суперечливість між потребою в ефективному розслідуванні та зобов'язанням забезпечити конституційні права громадян вимагає уважного врегулювання для уникнення зловживань та порушень правосуддя. Механізми контролю та відповідальності: недостатня прозорість та ефективність механізмів контролю за проведенням слідчих дій може вести до безкарності та порушень правопорядку.

Довіра громадян: важливість довіри громадян до правоохоронних органів стає вирішальною, і відсутність чіткості у використанні негласних слідчих розшукових дій може підірвати цю довіру, ускладнюючи співпрацю громадян із владою [2, с. 179].

З усього вище викладеного можна зробити висновок, що проблематика

використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні, відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу, становить серйозний виклик для сучасної правової системи. Нормативні прогалини, технологічні труднощі, нестача контролю та розбалансованість між ефективністю слідчих заходів і правами громадян потребують уваги та вирішення. Необхідно активно вдосконалювати правове регулювання, враховуючи сучасні технологічні реалії, збільшувати прозорість та відповідальність у здійсненні слідчих дій для забезпечення рівноваги між інтересами справедливості та основними правами та свободами громадян.

Висновки./Conclusions. Таким чином, враховуючи вищезазначене, слід зробити висновок, що проведення слідчих (розшукових) дій при розслідуванні злочинів у сфері службової діяльності має специфіку, що полягає у невідкладному застосу ванні комплексу процесуальних засобів збирання доказів, а також використанні спеціальних знань [3, с. 152].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Харківський національний університет внутрішніх справ. Володимир Васильович ЛИСЕНКО, Олена Володимирівна ЛИСЕНКО .Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу. С. 118-120. Харків, 2017.

2. Репозетарій (архів) Національного університету «Одеська юридична академія». Рачинський Олексій Олександрович, Фоміна Тетяна Григорівна. ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.Одесса, 2022. С.178-182.

3. Первій В. Ю. «Деякі першочергові слідчі (розшукові) дії, які проводяться при розслідуванні злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 07.06.2019). Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування. С. 149 -152.

НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКРАДЕННЯМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Литвин Олег Миколайович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
підполковник поліції

Вступ./Introductions.Незаконне заволодіння транспортними засобами є серйозним злочином, і розкриття таких випадків може бути складним завданням для правоохоронних органів. Проблемні питання, що впливають на розкриття цих злочинів, включають: відсутність доказів - зловмисники можуть бути досить вправними в уникненні залишків доказів, що ускладнює розслідування.Використання фальшивих документів: злочинці можуть використовувати підроблені документи для продажу або перереєстрації транспортних засобів. Транскордонні злочини: зловмисники можуть переміщувати украдені транспортні засоби через кордон, ускладнюючи розшук. Брак координації між правоохоронними органами: якщо злочин відбувається в одному регіоні, а потім транспортний засіб пересувається в інший, може виникати проблема у взаємодії різних правоохоронних структур.

Ціль роботи./Aim.Розкриття цих злочинів вимагає співпраці різних служб, вдосконалення технологічних засобів для відстеження, а також навичок розслідування та аналізу даних.

Після вторгнення російської федерації та запровадження воєнного стану і

комендантської години відбулося загальне зменшення рівня злочинності у перших півроку на 25 % порівняно з минулим роком. Однак, варто відзначити, що в цей період також відбулось збільшення окремих видів злочинів. Наприклад, кількість незаконних заволодінь транспортними засобами значно зросла, майже на 86 % порівняно з аналогічним періодом попереднього року [1].

Важливим моментом під час дії воєнного стану є розширення повноважень щодо застосування зброї співробітниками Національної поліції України в умовах дії воєнного стану [2].

Матеріали та методи./Materials and methods.Такі кримінальні діяння призводять до значних фінансових втрат для потерпілих, що особливо актуально в сучасних умовах, коли багато людей стикаються з більш життєво важливими і нагальними проблемами. У зв'язку з втратою роботи, зруйнованим житлом і фізичними пошкодженнями родичів, які потребують медичної допомоги, фінансові ресурси стають ще більш дефіцитними. Тому підвищення ефективності розслідування таких кримінальних правопорушень стає надзвичайно важливим завданням в сучасних реаліях. Потреба в розв'язанні проблем, пов'язаних із незаконним заволодінням транспортними засобами організованими групами, залишається дуже актуальною і надалі [3].

Результати та обговорення./Results and discussion.Високий попит на транспортні засоби через збільшену мобільність населення та низький рівень правової свідомості громадян, спрямований на заощадження їх власних авто, сприяють вчиненню цих злочинів. І варто відзначити, що соціальний статус власників транспортних засобів та рівень захищеності автомобілів не заважають злочинцям. Наприклад, дуже часто об'єктом крадіжок стають транспортні засоби з офіційними реєстраційними номерами.

Соціальні кризові явища в країні сприяють утворенню організованих банд, які вчиняють незаконне заволодіння транспортними засобами [4].

Суспільна загроза, пов'язана з такими групами, зростає у воєнний період через значний ризик того, що зловмисники можуть мати доступ до

вогнепальної зброї в рази більше. Наприклад, з врахуванням зібраних доказів, Житомирська окружна прокуратура повідомила трьом особам про підозру у незаконному придбанні, зберіганні та носінні бойових припасів, а також двом із них - у незаконному заволодінні транспортними засобами, яке було вчинено за домовленістю з іншою групою осіб і пов'язане з незаконним проникненням на чужу власність [5].

Рівень розкриття незаконних заволодінь транспортними засобами залишається надзвичайно низьким. За результатами опитування 150 слідчих Національної поліції України, стосовно ефективності розслідування незаконних заволодінь ТЗ організованими групами, видно, що 78% опитаних вважають цю ефективність незадовільною. Лише 21% вбачають її на задовільному рівні, і всього 1% вважають такі розслідування достатньо ефективними.

Організовані групи, які вчиняють послідовні незаконні заволодіння транспортними засобами, складаються із досвідчених викрадачів, які використовують сучасні технологічні засоби для подолання сучасних систем захисту. Вони постійно вдосконалюють свої кримінальні вміння та засоби, щоб легше вчиняти злочини. Чим більше перешкод до доступу до транспортних засобів, тим більш високий професіоналізм мають зловмисники, які вчиняють ці діяння у групі. Основною метою їх злочинної діяльності є одержання прибутку через незаконну торгівлю такими транспортними засобами.

Висновки./Conclusions. Отже, проблема незаконного заволодіння транспортними засобами в умовах соціальних кризових процесів та воєнного стану є надзвичайно актуальною. Зловмисники, які діють у групах і вчиняють такі злочини, демонструють високий рівень професіоналізму та використовують сучасні технічні засоби для подолання систем захисту. Розкриття цих злочинів залишається низьким, і це становить серйозну загрозу суспільній безпеці. Підвищення ефективності розслідування таких справ та впровадження заходів для запобігання незаконним заволодінням транспортними засобами важливі для забезпечення правопорядку та захисту майна громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вплив війни на злочинність в Україні Укрінформ URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3536394-vpliv-vijni-na-zlocinnist-v-ukraini.html

2. Плахотний А. П., Швець Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

3. Богатиков О. В. Особливості механізму вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом під час воєнного стану Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ. 2022 №2.

4. Лютий В. В. Наукова розробленість питання протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, вчиненими організованими групами Право і суспільство 2015. № 6-2. С. 199

5. Трьом мародерам, яких затримали на блокпосту в Житомирі після крадіжки в Ірпені, обрали запобіжні заходи URL: https://www.zhitomir.info/news_206876.html.

СПЕЦІАЛЬНИЙ ПІДРОЗДІЛ НПУ “ПОЛІЦІЯ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ”

Лях Євгеній Володимирович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,
підполковник поліції

Поліція особливого призначення (ПСПОП) - це спеціальний підрозділ поліції, який призначений для виконання найскладніших і найнебезпечніших завдань щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя та здоров'я громадян, а також припинення злочинних посягань.

Поліція особливого призначення України була створена в квітні 2014 року в умовах початку російської агресії проти України. Навесні 2014 року було створено 56 батальйонів та рот особливого призначення, які брали активну участь в АТО.

Сьогодні в структурі поліції особливого призначення України функціонують 22 підрозділи, які дислокуються в усіх областях України. Виділяють також основні завдання поліції особливого призначення, такі як:

- Забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропорту, річковому порту, інших публічних місцях та під час проведення масових заходів.
- Припинення злочинних посягань, в тому числі збройних нападів, терористичних актів, протиправних дій, що загрожують безпеці громадян.

- Забезпечення охорони громадського порядку під час проведення виборів, референдумів, інших масових заходів.
- Забезпечення охорони важливих державних об'єктів.
- Участь у миротворчих операціях за межами України.

Також поліція особливого призначення має право на: застосовування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї в порядку, встановленому законом, затримувати осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, проводити огляд речей, транспортних засобів та інших об'єктів, здійснювати затримання та обшук осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

При цьому всьому, ПОП України зобов’язана дотримуватись Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, захищати життя та здоров'я громадян, їхні права та свободи, забезпечувати публічну безпеку і порядок, припиняти злочинні посягання.

Озброєння та спеціальна техніка поліції особливого призначення включає в себе: різноманітні автомати, пістолети, снайперські гвинтівки, спорядження для особистого захисту у вигляді бронежилетів, касок та іншого, вибухових предметів у вигляді вибухівок та гранат, додаткові спорядження на зброю які поліпшують її використання, тепловізори та інші прилади нічного бачення, броньовану техніку такої як БТР, БМП та бронеавтомобілей та іншого задля забезпечення повного виконання своїх повноважень.

Поліція особливого призначення України відіграла важливу роль в АТО. Її підрозділи виконували завдання з охорони громадського порядку в зоні проведення операції, а також брали участь у бойових діях, а саме: забезпечувала громадський порядок у зоні проведення АТО, зокрема патрулювання вулиць і населених пунктів, забезпечення безпеки громадян, які беруть участь у масових заходах, припинення протиправних дій, що загрожують безпеці громадян, брала участь у бойових діях у зоні проведення АТО, проводила зачистки населених пунктів від диверсійно-розвідувальних груп і терористів, забезпечувала безпеку колон і маршрутів руху військових, виконувала завдання з охорони важливих об'єктів, здійснювала розшук і

затримання осіб, які вчинили злочини проти мирного населення, надавала допомогу постраждалим від бойових дій, надавала гуманітарну допомогу населенню, яке постраждало від бойових дій, доставляла продовольство, одяг та інші необхідні товари, надавала медичну допомогу.

Бійці поліції особливого призначення проявили героїзм і мужність, захищаючи Україну від російської агресії. Вони відзначилися у багатьох боях, зокрема: у боях за Маріуполь, Дебальцеве та за Авдіївку.

Багато бійців поліції особливого призначення загинули в боях, захищаючи Україну. Вони стали героями України і вічно залишаться в пам'яті українського народу.

Отже, поліція особливого призначення є важливим компонентом системи забезпечення безпеки України. Вона виконує найскладніші і найнебезпечніші завдання, які вимагають від її співробітників високої професійної підготовки, відваги і самовідданості. У перспективі перед поліцією особливого призначення стоять завдання щодо подальшого удосконалення її структури, оснащення та підготовки кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України "Про Національну поліцію" від 05.10.2023 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення:28.11.2023).

2. «Про затвердження Положення про поліцію особливого призначення» наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04.12.2017 № 987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17#Text (дата звернення:28.11.2023).

3. Закон України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності Національної поліції України під час дії воєнного стану", документ від 21.03.2023, № 3000-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20/#Text (дата звернення:

28.11.2023).

4. Плахотний АП, Швець ЄВ. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ СПІЛКУВАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА КОМУНІКАЦІЇ ОРАТОРА

Макаренко Я. В.
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Юридичний факультет Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна
Миронець О. М.
к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави і права
Юридичний факультет
Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна

Наукове осмисленні невербальних засобів комунікації є важливим через природню схильність людини до перцепції інформації невербально та вербально. На думку Григорєвої В., наприклад, рукостискання – це жест, за допомогою якого можна швидко та з високою достовірністю дізнатися, чи закінчаться переговори позитивним результатом легко та невимушено, чи доведеться докласти зусиль, щоб отримати очікуваний результат. Навчившись правильно оцінювати жест рукостискання, можна з легкістю розуміти, коли співрозмовник говорить правду, без зусиль викликати симпатію та довіру, завжди зберігати лідерство у переговорах та досягати бажаного [1, С. 142]. Невербальні засоби спілкування мають важливе значення у міжкультурній взаємодії. Їх роль особливо зростає у поєднанні з вербальними засобами [2, С. 22].

Невербальні засоби інформації створюють систему, яка доповнює і підсилює, а іноді й заміняє засоби вербальної комунікації – слова. Згідно сучасних досліджень, 55% інформації сприймається через вираз обличчя, пози і жести, а 38% – через інтонації та модуляції голосу. Звідси витікає, що тільки 7% залишається на долю слів, які реципієнт сприймає, коли ми розмовляємо. Це принципово важливо. Тобто, те, як ми говоримо, важливіше того, що саме ми говоримо. Більшість невербальних форм і засобів спілкування людини є вродженими і дозволяють їй взаємодіяти, досягаючи взаєморозуміння на

поведінковому та емоційному рівнях не тільки з подібними до себе, але й з іншими живими створіннями [3, С. 14].

Типи невербальних засобів: 1) поведінкові знаки (вони обумовлені фізіологічними реакціями: збліднення або почервоніння, а також потовиділення від хвилювання, тремтіння від холоду або страху і ін.); 2) ненавмисні знаки (вживання таких знаків пов'язане з звичками людини (їх іноді називають самоадапторами): почісування носа, хитання ногою без причини, покусування губ); 3) власне комунікативні знаки (ці знаки є сигнали, що передають інформацію про об'єкт, подію чи стан). Використання в комунікації невербальних засобів відбувається в основному спонтанно. Це зумовлено як нижчими рівнями центральної нервової системи, так і вищими, відповідальними за комунікацію. Зрозуміло, що в певній мірі невербальні елементи піддаються контролю, але навіть при дуже хорошому самоконтролі може відбутися «витік» інформації [4, С. 8].

Засоби невербальної комунікації класифікуються на чотири системи, що в своєму складі мають групи: 1) акустичну систему становлять групи екстралінгвістики (паузи, покашлювання, сміх, позіхання, плач) і просодики (тембр, висота, гучність, темп мовлення, особливості наголошування); 2) до оптичної системи належить кінесика, яка поділяється на експресію (комунікативно значущі рухи: поза, жести, міміка, хода; фізіономіка – експресія обличчя та фігури), авербальні дії (дії з предметами, тілесні рухи, стук, скрип), контакт очей (спрямованість, частота контакту, тривалість); у цю систему, згідно Н. П. Волкової, можна включити арт-ефекти (прикраси, манера одягатися, зачіска, косметика); 3) тактильно-кінестетична система включає такесику (статичні та динамічні дотики, потиски рук, поплескування); 4) ольфакторна система містить набір природних та штучних запахів [5, С. 274].

Численними дослідженнями встановлено, що невербальні засоби спілкування – це найпотужніший канал передання інформації та основний засіб установлення необхідного контакту з аудиторією. Саме вони створюють атмосферу відкритості/закритості, позитивної/негативної налаштованості,

впевненості/невпевненості, зацікавленості/байдужості і, відповідно, формують довіру/недовіру між учасниками комунікації [6, С. 248].

Таким чином, для ораторів у правничій сфері невербальні засоби спілкування є невід'ємною частиною комунікації. Вони допомагають ритору досягнути бажаного результату і проводити ефективну юридичну діяльність в цілому. Саме тому, дослідження різних типів невербальних засобів спілкування не втрачає своєї актуальності, дозволяє сучасному оратору бути ефективним як за традиційних умов проведення професійної комунікації, так і з залученням інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григор'єва В. А. Роль рукостискання як невербального засобу спілкування у діловій комунікації. *Збірник наукових праць ДонНАБА.* № 1. 2015. С. 138-143.
2. Байкова О. О. Невербальні засоби спілкування в міжкультурній взаємодії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* № 35. 2015. С. 21-23.
3. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація: Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с.
4. Невербальні засоби комунікації як запорука успіху оратора (тези магістрантів слов'янського відділення Інституту філології) / за ред. В. В. Герман та Н. Соларьової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 48 с.
5. Моркотун С. Б. Вербальні та невербальні засоби комунікації презентатора. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки.* 2013. № 14 (1). С. 272-276.
6. Колотій Н. В. Важливість використання невербальних засобів спілкування під час публічних виступів фахівців технічного профілю. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* Том 32 (71), № 3, Ч. 2. 2021. С. 247-251.

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Марданов Олександр Сергійович
курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Нинішня вкрай важка соціально-політична та військова ситуація на сході України в поєднанні з історично незадовільним рівнем техногенної та природної безпеки роблять питання захисту громадян актуальнішим, ніж будь-коли. [1, с. 188]

На території нашої країни діє велика кількість об’єктів підвищеної небезпеки, які є потенційними за негативними проявами, але в окремих випадках, коли можливий збіг часу та простору, наявність факторів ризику. Таким чином, будь-який із цих об’єктів і умов міг зіграти свою роль і міг спровокувати колосальну катастрофу, спричинивши великі соціально-економічні проблеми та людські втрати. [2]

Цивільний захист – це функція держави, спрямована на надання допомоги постраждалим, запобігання та ліквідацію їх наслідків, захист людей, території, навколишнього природного середовища та майна від наслідків надзвичайних ситуацій у мирний та надзвичайний час. В Україні як гарантія держави і права людей на життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж і стихійного лиха створено єдину систему національного цивільного захисту, спрямовану на захист населення від нещасних випадків. Природні, соціально-політичні та військові причини вимирання людства та небезпечні наслідки стихійних лих. [3, с. 97]

Друга світова війна призвела до ворожнечі 1,07 мільярда людей, або 75% населення Землі того часу. Підбиваючи підсумки війни, світова спільнота змушене було задуматися про своє майбутнє та про те, наскільки воно зможе протистояти агресивній військовій ідеології. Перемогла розумна політика миру, і в 1945 році було створено Організацію Об'єднаних Націй. Через 3 роки після її заснування, у 1948 році ООН ухвалила Загальну Декларацію прав людини, яка держави-члени зобов'язані, які підписали Декларацію, гарантувати «кожній людині право на життя, на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі сприятливі умови праці» [4, с. 124]

Між 1992 і 1996 роками в рамках Цивільної оборони була розроблена Національна система реагування на надзвичайні ситуації. Система цивільного захисту концептуально створювалася як невід'ємна частина загальної оборони України та системи запобігання надзвичайним ситуаціям та поведінці під час подій. Його основу складають Сили Цивільної оборони, які на початку 1992 року були виведені зі складу Збройних Сил України та передані у підпорядкування Штабу Цивільної оборони України. [5, с. 5]

Найважливішим що стабілізує та основоположним чинником, який запобіг швидкому руйнуванню системи цивільного захисту та її аналогів у пострадянській Україні, на думку експертів, був рівень централізованого функціонування в єдиному постійному державному управлінні з 1991 по 2012 роки.

Політика у сфері захисту, запобігання, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру-Цивільний захист в України на сьогодні є єдиним державним органом в Україні, який здійснює управління захистом громадян. Держава як гарант захисту громадян, метою якого є захист людей від небезпечних наслідків техногенних, екологічних, природних аварій і катастроф, забезпечує безпеку життя, здоров'я та майна громадян України через державні служби з надзвичайних ситуацій, та юридичних осіб у надзвичайних ситуаціях. Для безпечної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія та практика цивільної безпеки в Україні : колективна монографія; за наук. ред. доц. Федорчук-Мороз В. І. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2020. 188 с. (звернення 25 червня 2020 року)

2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17. (звернення 02.10.2012)

3. Гудович О. Д., Тищенко В. О. Механізми планування діяльності єдиної державної системи цивільного захисту України. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. Вип. 4. С. 97-105. (звернення 2013 року)

4. Загальна декларація прав людини. URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/ show/995_015#Text. (від 10 грудня 1948 року)

5. Ситник Г. П., Андреєв С. О. Про нову конфігурацію постійно діючих органів управління цивільного захисту на державному рівні. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.. № 2. С. 5-11. (звернення 11.07 2014 року)

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Марченко Олександр Максимович
магістр правознавства
м. Київ, Україна

Вступ. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифрових послуг, використання технології штучного інтелекту, а також обробки великих масивів персональних даних, питання, пов'язані з належним захистом персональних даних набувають великого значення. За таких умов обробка персональних даних здійснюється у більшості сфер суспільних відносин та потребує забезпечення не тільки конфіденційності даних, але одночасно організації належного доступу до цих даних суб'єктом персональних даних, а також третіми особами відповідно до їх повноважень та за наявності правових підстав. Належна організація володільцем персональних даних порядку обробки персональних даних, зокрема, й порядку доступу до персональних даних є необхідна для запобігання порушенню гарантованих законодавством прав суб'єктів персональних даних.

Мета роботи. Розглянути сутність та значення доступу до персональних даних.

Матеріали та методи. Для досягнення мети було використано такі методи дослідження: аналіз, синтез, систематизація та узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного, порівняльно-правовий метод.

Результати та обговорення. Питання сутності та значення доступу до персональних даних є дуже важливим для сфери захисту персональних даних. Сутність доступу до персональних даних полягає в можливості отримання копії документів, що містять персональні дані або ознайомитись з ними, зробити виписки чи фото, а також, якщо це передбачено законодавством, отримати витяг.

Відповідно до статті 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених

Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею [3].

Дяковський О. С. зазначає, що персональні дані – це відомостей чи сукупність відомостей про живу фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована з урахуванням встановленого законом поділу персональних даних [2, с. 120].

Для розуміння сутності доступу до персональних даних необхідно коротко проаналізувати коло суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними, задіяних у цьому процесі.

Так, відповідно до статей 2, 4 Закону України «Про захист персональних даних» суб'єктами відносин, пов'язаних із персональними даними, є: суб'єкт персональних даних – це фізична особа, персональні дані якої обробляються; володілець персональних даних – це фізична або юридична особа, яка визначає мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом; розпорядник персональних даних– це фізична чи юридична особа, якій володільцем персональних даних або законом надано право обробляти ці дані від імені володільця; третя особа-будь-яка особа, за винятком суб'єкта персональних даних, володільця чи розпорядника персональних даних та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, якій володільцем чи розпорядником персональних даних здійснюється передача персональних даних; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – здійснює контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних у межах повноважень, передбачених законом [4].

Коли ми говоримо про доступ до персональних даних ми по-перше маємо розуміти те, що тут йде мова про доступ особи, як суб'єкта персональних

даних, до своїх персональних даних, а також про доступ третьої особи до персональних даних суб'єкта персональних даних за наявності у неї правових підстав. При цьому дані до яких здійснюється доступ обробляються володільцем персональних даних.

Щодо обробки персональних даних, то згідно із Законом України «Про захист персональних даних» під обробкою персональних даних треба розуміти дію або сукупність дій, таких як збирання, реєстрацію, накопичення, зберігання, адаптування, зміну, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізацію, передачу), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем [4].

Як ми бачимо, обробка персональних даних включає таку дію як поширення персональних даних. Враховуючи зазначене, доступ до персональних даних передбачає їх поширення або суб'єкту персональних даних або третій особі.

Так, кожній особі забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується її особисто, крім випадків, передбачених законами України [1, с. 104].

Доступ до інформації про себе (своїх персональних даних) є важливим елементом демократичного суспільства. Це право означає можливість людини отримати доступ до своїх персональних даних, які обробляються держаними органами, а також підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності тощо.

Значення доступу до своїх персональних даних полягає в забезпеченні прозорості обробки персональних даних та контролю особи за обсягом і точністю інформації про себе, яка обробляється володільцем персональних даних. Адже некоректні персональні дані підлягають виправленню, а надмірні можуть бути видалені після направлення вмотивованої вимоги.

Відповідно до частини шостої статті 16 Закону України «Про захист персональних даних» суб'єкт персональних даних має право на одержання

будь-яких відомостей про себе у будь-якого суб'єкта відносин, пов'язаних з персональними даними, за умови надання інформації про прізвище, ім'я та по батькові, місце проживання (місце перебування) і реквізити документа, що посвідчує фізичну особу, яка подає запит, крім випадків, установлених законом [4].

У контексті права на доступ до своїх персональних даних можна навести справу Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) «К.Х. та інші проти Словаччини». У цій справі кілька заявниць після перебування у лікарнях Словаччини більше не змогли завагітніти. Заявниці підозрювали, що причиною їхнього безпліддя могла стати стерилізація, яку медичні працівники провели під час операції кесаревого розтину. Заявниці намагались отримати фотокопії своєї медичної документації за сприяння уповноважених ними адвокатів у відповідних лікарнях, але їм було відмовлено. ЄСПЛ постановив, що було порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [6].

Щодо доступ третьої особи до персональних даних необхідно звернути увагу на деякі важливі аспекти, які потрібні для правильного розуміння цього питання. Перш за все коли ми говоримо про доступ третіх осіб до персональних даних ми маємо на увазі доступ уповноважених державних органів, правоохоронних органів, які здійснюють такий доступ відповідно до своїх повноважень у конкретних справах, наприклад для розкриття кримінальних правопорушень, контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом тощо.

Але необхідно зазначити, що доступ третіх осіб до персональних даних не обмежується зазначеними питаннями. Для прикладу, відповідно до статті 46 Закону України «Про нотаріат» нотаріуси або посадова особа, яка вчиняє нотаріальні дії, має право витребовувати від фізичних та юридичних осіб відомості та документи, необхідні для вчинення нотаріальної дії [5].

Водночас варто пам’ятати, що обов’язковим елементом доступу третіх осіб до персональних даних у різних сферах суспільних відносин є наявність правових підстав та легітимної мети для отримання такого доступу. Так, згідно

з пунктом шостим частини четвертої статті 16 Закону України «Про захист персональних даних» у запиті, зокрема, зазначається мета та/або правові підстави для запиту [4].

У контексті неправомірного доступу третьої особи до персональних даних можна навести справу ЄСПЛ «Л.Х. проти Латвії». У даному разі справа стосувалась того, що державна установа здійснила неправомірний збір медичних даних заявниці. Судом встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також зазначено, що дотримання конфіденційності медичних даних важливо не лише тільки по відношенню до приватності пацієнта, але також й для збереження довіри до медичної професії загалом [7].

Висновки. Суть доступу до персональних даних полягає в отриманні особою, як суб'єкта персональних даних, доступу до своїх персональних даних, а також у доступі третьої особи до персональних даних суб'єкта персональних даних за наявності у неї правових підстав. При цьому дані Доступ до інформації про себе (своїх персональних даних) є важливим елементом демократичного суспільства і означає можливість людини отримати доступ до своїх персональних даних, які обробляються держаними органами, а також підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності тощо. Значення доступу до своїх персональних даних полягає в забезпеченні прозорості обробки персональних даних та контролю особи за обсягом і точністю інформації стосовно неї. Обов'язковим елементом доступу третіх осіб до персональних даних у різних сферах суспільних відносин є наявність правових підстав та легітимної мети для отримання такого доступу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брижко В. М., Фурашев В. М. Інформаційне право та інформаційне законодавство : НДІІП НАПрН України. 2-ге вид., допов. Харків : Право, 2021. 288 с.

2. Дяковський О. С. Правове забезпечення захисту персональних даних. :

дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Університет митної справи та фінансів, МОН України, Дніпро, 2019. 143 с.

3. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 03.01.2024).

4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 03.01.2024).

5. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3426-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 03.01.2024).

6. Case of K. H. and Others v. Slovakia : Judgment of The European Court of Human Rights 06.11.2009 (Application no. 32881/04). URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i= 001-92418 (дата звернення: 03.01.2024).

7. Case of L. H. v. Latvia : Judgment of The European Court of Human Rights 29.07.2014 (Application no. 52019/07). URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142673 (дата звернення: 03.01.2024).

ПРАВОВА ПРИРОДА ОПЕРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ

Мельник Андрій Михайлович
курсант навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Актуальність дослідження оперативно-господарських санкцій породжена недостатністю їх наукової розробки: наразі очевидним є той факт, що більшість праць дослідників присвячені дослідженню штрафних санкцій, у той час як науковий інтерес до оперативно-господарських санкцій є помітно меншим. Окрім цього, основою будь-яких теоретичних розробок у сфері права є з'ясування правової природи юридичних категорій, що у подальшому дозволяє зрозуміти їх сутність та функціональне призначення.

Дослідження історичного минулого нашої держави свідчить про те, що оперативно-господарські санкції мають порівняно невелику історію свого розвитку. Сам термін «оперативно-господарські санкції» було введено у 50-х роках 20 століття. Однак, використовуватися на позначення окремого виду правових заходів він став лише у 60-х роках. Таку ситуацію можна пояснити тим, що якраз у цей період відбулася часткова лібералізація суспільних та економічних відносин. На цьому етапі появи та формування оперативно-господарських санкцій як правової категорії також помітно зростає увага науковців до дослідження цього поняття. У зв'язку із цим, саме у цей період відбулося формування різноманітних підходів до сутності та правової природи оперативно-господарських санкцій як різновиду господарсько-

правових санкцій [1, с. 37].

Наукові підходи до розуміння правової природи оперативно-господарських санкцій, можна викласти такими ключовими тезами: 1) оперативно-господарські санкції розглядаються як категорія правоохоронних заходів, що існує окремо у господарських правовідносинах, та яку не можна ототожнювати із заходами, що існують у цивільно-правових відносинах; 2) оперативно-господарські санкції є різновидом цивільно-правових санкцій, а, отже, є різновидом цивільно-правової відповідальності; 3) оперативно-господарські санкції є за своєю правовою природою організаційними санкціями, а їх застосування – з різновидом цивільно-правової відповідальності; 4) оперативно-господарські санкції не належать до жодної з цих категорій, а є забезпечувальними заходами (функціональний підхід) [1, с. 37].

На наше переконання, найбільш доцільно визначати оперативно-господарські санкції саме як різновид господарсько-правових санкцій, тобто, не варто їх ототожнювати із цивільно-правовими санкціями чи цивільно-правовою відповідальністю. На користь цієї позиції свідчить також те, що на відміну від цивільно-правових санкцій, оперативно-господарські санкції як правоохоронні заходи оперативного характеру мають в значній мірі превентивне, попереджувальне значення [2, с. 873-874].

При характеристиці правової природи оперативно-господарських санкцій також варто також звернути увагу на те, що хоча оперативно-господарські санкції, на відміну від штрафних санкцій, спрямовані більшою мірою не на настання негативних наслідків для учасника господарських відносин, який порушує зобов’язання, а для захисту інтересів сторони, яка може потерпати від вчиненого порушення, застосування будь-якого виду оперативно-господарських санкцій, так чи інакше, зумовлює настання певних негативних наслідків для сторони, яка порушує зобов’язання.

Таким чином, розуміння оперативно-господарських санкцій ґрунтується на тому, що вони, по-перше, є заходами, які виконують превентивну функцію в

господарських правовідносинах; по-друге, їх можна вважати заходом господарсько-правової відповідальності, про що свідчить і сама їх назва «санкції», що передбачає невигідні наслідки у разі порушення встановлених правил, і підстава для застосування – вчинення господарського правопорушення, яке виражається у порушенні господарського зобов'язання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бучинська А., Машевська Д. Оперативно-господарські санкції як різновид господарських санкцій. *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2018. С. 35-39 (дата звернення: 05.01.2024)

2. Дмитрук І. М. Правове регулювання господарських санкцій згідно законодавства України. *«Молодий вчений».* № 11 (51). 2017. С. 872-875 (дата звернення: 05.01.2024)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Мінченко Єгор Вікторович,
курсант 1 курсу ННІП ПФПНП
Жеглінська Тетяна Олегівна,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Україна визначила своїм головним зовнішньополітичним пріоритетом шлях до приєднання до Європейського Союзу та прийняла на себе обов'язки щодо гарантування прав людини. Особливе значення у цьому контексті мають основне право на працю та всі пов'язані з ним аспекти трудових прав: справедливі та безпечні умови праці, відпочинок, оплата праці, право на страйк і так далі. Ці права завжди відігравали важливу роль у розвитку держави, оскільки є ознаками демократичності та гуманності.

Указом Президента України від 23.02.2022 № 63/2022 була негайно призупинена чинність відповідних положень нормативно-правових актів, а також запроваджена програма прийняття нових, які застосовуватимуться до завершення воєнного стану чи до моменту закінчення строку воєнного стану, який встановлювався Законами України «Про продовження воєнного стану в Україні». Зокрема, з дотриманням положень такого нормативно-правового акту як Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» було здійснено прийняття іншого Закону України № 2136-IX від 15.03.2022 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», яким запроваджена організація трудових відносин в умовах впровадженого воєнного стану на території України. Зміст вказаного закону розкриває порядок та особливості забезпечення права у сфері праці в умовах впровадженого воєнного стану на всій території України [1].

Припинення трудових зв'язків під час війни можливе лише на загальних підставах, визначених Кодексом законів про працю України. У разі проведення воєнних дій у районі розташування підприємства, установи чи організації, а також при загрозі життю і здоров'ю працівника, вказані співробітники вправі розривати трудові договори з власної ініціативи у цей же день, без обов’язку попередження за два тижні (за винятком тих випадків, коли вказані працівники залучені до примусового виконання суспільних корисних робіт в умовах воєнного стану чи залучення їх до роботи на об’єктах критичної інфраструктури) [2]. На даний момент немає необхідності виконувати вимоги статей 43 та 43-1 Кодексу законів про працю України. Однак залишається вимога отримати згоду профспілки на звільнення працівників, які обрані до профспілкових органів [3].

Зрозуміло, що в умовах воєнного стану не можна забезпечити повний спектр юридичних гарантій для працівників, як це було в період миру. Багато обмежень прав працівників, очевидно, введено з метою відновлення стабільності виробничих відносин, які постраждали через війну, та надання підтримки роботодавцям, які втратили свої потужності. Однак час, протягом якого ці обмеження були застосовані, вже минув. Державні посадовці та керівники військових адміністрацій висловлюють необхідність продовження трудової діяльності для нормального функціонування економіки. Очевидно, зараз потрібно використовувати не ті механізми, які були запроваджені відразу після введення режиму воєнного стану [4].

Продовження дії цього положення, безсумнівно, не сприяє зацікавленості людини у задоволенні своєї потреби в праці. Право на працю, що ґрунтується на міжнародних стандартах, які закріплені у Загальній декларації з прав людини, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права, а також на національних стандартах, що передбачені Конституцією України, базується на можливості заробляти собі на життя через працю. Сьогодні це стає особливо важливим у складних умовах, коли можливість забезпечити власний виживання залежить від можливості працювати. Тому обмеження цього права

неприпустиме: працююча людина повинна отримувати винагороду за свою працю. Тільки в такий спосіб вона може ефективно взаємодіяти з загальною системою відновлення економіки України [5].

Отже, особливість здійснення права на працю під час воєнного стану полягає в тому, що це право, в першу чергу, повинно забезпечуватися в рамках визначень Європейської соціальної хартії, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту щодо економічних, соціальних та культурних прав. По-друге, його реалізація повинна максимально об'єктивно сприяти захисту прав та свобод людини та громадянина, особливо в умовах воєнного стану. Враховуючи, що реалізація права на працю є суб'єктивним правом людини, вона передбачає наявність ефективного правового механізму його захисту, основною метою якого є гарантування втілення прав та виконання обов'язків суб'єкта правовідносин.

Важливо відзначити, що при введенні нових законів та внесенні змін до існуючих актів під час воєнного стану важливо дотримуватися незмінності законодавчого підходу до регулювання як індивідуальних, так і колективних трудових відносин. Цей підхід повинен лишатися стійким як у мирний період, спрямовуючись на збереження трудового права як окремої галузі права. Трудове право має власний галузевий юридичний механізм, який включає в себе предмет, методи, принципи правового регулювання, систему галузі, її джерела та функції.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2136-IX від 15 березня 2022 року. Верховна Рада України. Урядовий кур’єр. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#n60 (дата звернення: 09.11.2023).

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text

3. Гучко М. М. Проблеми захисту трудових прав працівника в умовах

воєнного стану. 2022. URL: http://194.44.193.54:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/343/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%83_2022%20%283%29%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 09.11.2023).

4. Харитонов Є. О. и др. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану. 2023. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/23423 (дата звернення: 09.11.2023).

5. Коваленко О. О. Реалізація права на працю та права на оплату праці у період режиму воєнного стану в Україні: проблемний аспект сучасності і майбутнього : дис. – Національний університет «Львівська політехніка», 2022. (дата звернення: 09.11.2023).

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ДИТЯЧА БЕЗПЕКА ТА ОСВІТА

Молитва Кристина Олександрівна
Здобувач 2 курсу (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальності 081 Право
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Жеглінська Тетяна Олегівна
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Забезпечення прав людини, зокрема дитини, є одним із найважливіших завдань будь-якої демократичної держави. Однак, під час збройних конфліктів ці права часто порушуються. Діти, будучи особливо вразливою категорією населення, потерпають від цих порушень більшою мірою.

Основними проблемами захисту прав дитини під час збройних конфліктів є: по-перше, порушення фізичної безпеки дітей. Діти піддаються насильству, жорстокому поводженню, катуванням, загибелі. Це порушує статтю 27 Конституції України, яка гарантує кожній людині право на життя [1].

По-друге, порушення права на освіту. Діти не можуть відвідувати школи, що призводить до їхньої неграмотності та ізоляції від суспільства. Це порушує статтю 53 Конституції України, яка гарантує право на освіту [1].

По-третє, порушення права на свободу пересування. Діти можуть бути вимушені залишити свої домівки та переїжджати в інші регіони, що ускладнює їхню адаптацію та навчання. Це порушує статтю 33 Конституції України, яка гарантує право на свободу пересування [1].

По-четверте, порушення права на сімейне життя. Діти можуть бути позбавлені батьківської опіки, потрапити в дитячі будинки або опинитися в

руках воєнізованих формувань. Це порушує статтю 32 Конституції України, яка гарантує право на сімейне життя [1].

Як слушно зазначає Мельничук О. В., забезпечення прав дітей під час міжнародного збройного конфлікту є обов'язком усіх його сторін. Сторони конфлікту повинні вживати всіх можливих заходів для того, щоб діти, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях. Це включає утримання від вербування дітей у збройні сили, а також від використання їх у якості солдатів, розвідників, кур'єрів тощо [2].

Крім того, сторони конфлікту можуть укладати угоди про створення санітарних і безпечних зон, де діти можуть знаходитися під захистом від наслідків війни. У таких зонах також можуть перебувати поранені, хворі, особи похилого віку, вагітні жінки та матері з дітьми.

Сторони конфлікту також повинні сприяти евакуації дітей з обложених або оточених зон. Це може бути здійснено як шляхом укладення місцевих угод, так і шляхом надання гуманітарної допомоги міжнародними організаціями.

Міжнародне гуманітарне право (далі МГП) особливу увагу приділяє процедурі евакуації дітей до іноземної держави. Відповідно до МГП, жодна сторона конфлікту не може евакуювати дітей в іноземну державу, крім як своїх власних громадян. Виняток становлять лише випадки, коли евакуація необхідна з невідкладних причин, пов'язану зі станом здоров'я чи лікуванням дітей або, якщо вони не перебувають на окупованій території, з їх безпекою [3].

Крім цього, варто звернути увагу на те, що через велику кількість зруйнованих закладів освіти та потребу залишити найбільш небезпечні регіони України забезпечення права на освіту стало викликом для освітянської спільноти.

У березні 2022 року в Україні було відновлено навчання в онлайн-форматі. Цей формат був уже знайомим для багатьох учнів та студентів, оскільки він використовувався під час пандемії COVID-19.

Також уряд України вжив додаткових заходів для забезпечення права дітей дошкільного віку на отримання якісної освіти в умовах воєнного стану.

Більшість державних дошкільних закладів освіти були переведені на дистанційний режим навчання, що дозволило дітям продовжувати здобувати освіту, незважаючи на воєнні дії. Для цього було розроблено спеціальні плани занять, які вихователі проводили за допомогою відеоконференцзв'язку або записували навчальні відео [4].

Таким чином, в Україні були розроблені та реалізовані ефективні механізми забезпечення права на освіту дітей та молоді в умовах воєнного стану.

Крім цього, важливо відзначити те, що міжнародна спільнота надала Україні значну підтримку у забезпеченні права на освіту. Зокрема, багато країн світу запровадили спеціальні програми для українських студентів, які були змушені виїхати з України. Наприклад, у Польщі діє програма «Solidarni z Ukrainą», яка дозволяє українським студентам навчатися в польських університетах безкоштовно. У Німеччині також діє ряд програм, які дозволяють українським студентам продовжувати навчання в німецьких університетах. Така підтримка з боку міжнародної спільноти є важливим кроком у забезпеченні права на освіту українських дітей та молоді в умовах війни. Вона дозволяє дітям та молоді продовжувати навчання та розвивати свої здібності, незважаючи на складні обставини [5].

Отже, порушення прав дитини під час збройних конфліктів є багатогранною проблемою, яка має різні аспекти. З одного боку, вона пов'язана з безпекою дітей, які піддаються насильству, жорстокому поводженню, катуванням, загибелі. З іншого боку, вона пов'язана з доступом дітей до освіти, свободи пересування, сімейного життя тощо. Для вирішення цієї проблеми необхідно вжити комплекс заходів, які будуть спрямовані на захист дитини в усіх цих аспектах.

Сторони конфлікту повинні вживати всіх можливих заходів для того, щоб діти, які не досягли 15-річного віку, не брали безпосередньої участі у воєнних діях. Це включає утримання від вербування дітей у збройні сили, а також від використання їх у якості солдатів, розвідників, кур'єрів тощо. Уряди країн, що

не є сторонами конфлікту, повинні надавати гуманітарну допомогу дітям, які постраждали від війни.

Ця допомога може включати забезпечення продуктами харчування, медикаментами, одягом, житлом, освітніми ресурсами тощо. Крім того, уряди таких країн можуть надавати фінансову та технічну допомогу для забезпечення безпеки та захисту дітей під час збройних конфліктів.

Громадські організації можуть надавати допомогу дітям, які постраждали від війни, а також проводити кампанії з метою підвищення обізнаності про цю проблему.

Тільки спільні зусилля усіх сторін можуть забезпечити ефективний захист прав дитини під час збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top

2. Мельничук О. Ф., Гайда Г. В., Мельничук М. О. Захист прав дітей під час збройних конфліктів. Захист прав дітей в умовах війни. *Збірник матеріалів круглого столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 року*). Вінниця, 2022, С. 17-19. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf

3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

4. Дорош В., Гутник В. І. Захист права на освіту в умовах війни: національний та європейський досвід. *Збірник матеріалів круглого столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 року*). Вінниця, 2022. С. 60-64. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf

5. Горбонос В. В. Допомога іноземних університетів українським

студентам. *Збірник матеріалів круглого столу до 110-річчя Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 17 травня 2022 року*). Вінниця, 2022. С. 29-31. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/kruglii_stil_17_travnya_2022.pdf

ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Мусієнко Аркадій
здобувачка вищої освіти 3 курсу
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Конфіденційне співробітництво є важливим елементом досудового розслідування, забезпечуючи здобуття значущої інформації для кримінального провадження. Однак використання цього інструменту супроводжується рядом проблем, які можуть впливати на ефективність та законність процесу. У цьому науковому дослідженні розглядаються деякі з проблем, пов'язаних із застосуванням конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування, та розглядаються шляхи їх удосконалення.

Негласні слідчі (розшукові) дії є важливою частиною досудового розслідування та використовуються для збирання інформації, отримання відомостей про обставини злочинів, ідентифікації правопорушників. Ці методи визначаються законодавцем та є конфіденційними, інформація про їх факти і методи проведення не підлягає розголошенню, за винятком випадків, передбачених законодавством України (ч. 1 ст. 246 КПК України) [1].

Конфіденційне співробітництво, вперше передбачене у чинному КПК

України, включає у себе встановлення та підтримання негласних відносин між оперативними працівниками та особами, які залучаються до виконання конкретних функцій для забезпечення завдань правоохоронних органів держави. Ця співпраця може надаватися як усно, так і письмово, і здійснюється на добровільній основі [2, с. 9].

Важливо зауважити, що конфіденційне співробітництво мало історичні коріння і широко використовувалося в діяльності правоохоронних органів ще на етапах розвитку суспільства та становлення правової системи. Впровадження цього інституту в роботу правоохоронних органів було важливим елементом боротьби зі злочинністю і залежало від політичної доцільності.

Законодавча регламентація конфіденційного співробітництва на стадії досудового розслідування викликала обгрунтовані дискусії серед науковців і практиків, особливо в частині обов'язків та функцій слідчих органів у цьому процесі.

Згідно з частиною шостою статті 246 КПК України та інших положень, негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути проведені слідчим особисто або спільно з уповноваженими оперативними підрозділами. Ці дії включають в себе зняття інформації з різних джерел, контроль за вчиненням злочинів та інші заходи для забезпечення успішного розслідування. У випадках, передбачених Кодексом, слідчий може використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій [1].

Відповідно до чинного КПК України, будь-який із вище зазначених суб'єктів безпосереднього проведення негласних слідчих (розшукових) дій може залучати до їх проведення інших осіб (згідно з частиною 6 статті 246 КПК України). Наприклад, при проведенні накладення арешту на кореспонденцію, можуть бути залучені працівники установи зв'язку. Також, до «інших осіб» можуть відноситися потерпілий, свідок або інша особа, яку залучено до дослідження інформації, отриманої з телекомунікаційних мереж, наприклад,

для роз'яснення змісту розмов між ними та підозрюваним [4, с. 18].

Також серед «інших осіб» можна віднести власника або володільця місця, в якому здійснюється аудіо- або відеоконтроль. Це може стосуватися ситуацій, коли слідчого цікавлять поведінка та розмови інших осіб в цьому місці, і власнику або володільцю важливо знати форми і методи здійснення контролю [3, с. 59].

До числа «інших осіб» також включають осіб, із якими встановлено конфіденційне співробітництво (згідно зі статтею 275 КПК України). Закон про кримінальний процес не містить переліку осіб, з якими може використовуватися конфіденційне співробітництво під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Водночас, закон забороняє залучати до конфіденційного співробітництва адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів та журналістів, якщо це співробітництво включає розкриття конфіденційної інформації професійного характеру (згідно з частиною 2 статті 275 КПК України) [1].

Важливо відзначити, що аналіз положень Глави 21 КПК України дає підстави зробити висновок, що хоча КПК України передбачено можливість використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій «у передбачених Кодексом випадках» (згідно з частиною 1 статті 275 КПК України), такі випадки законодавцем не конкретизовано [5, с. 48].

Конфіденційне співробітництво може бути застосоване під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, таких як спостереження за особою, місцем або речовиною, аудіо- або відеоконтроль місця, контроль за вчиненням злочину, спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації тощо. Використання конфіденційного співробітництва в таких випадках може бути доцільним для успішного розслідування кримінальних справ в Україні [4, с. 6].

Отже, можна сформулювати наступне положення так: у випадку, коли

слідчий або інша уповноважена особа отримала значущу інформацію для кримінального провадження внаслідок конфіденційного співробітництва, конфідент повинен бути допитаний у якості свідка, і його показання мають бути зафіксовані відповідно до кримінального процесуального законодавства. Обов'язково застосовуються заходи безпеки до конфідента, що включають, як мінімум, вилучення відомостей про його особу та гарантію неможливості ідентифікації в будь-який спосіб. Невиконання цієї умови свідчить про припинення конфіденційного характеру співробітництва. Закон України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" регламентує застосування заходів для забезпечення безпеки осіб, які мають право на це, з метою захисту їхнього життя, житла, здоров'я та майна від протиправних посягань. Ці заходи спрямовані на створення необхідних умов для належного виконання правосуддя та застосовуються у випадках, коли особи, які заявили про кримінальне правопорушення або брали участь у виявленні, попередженні, припиненні або розкритті кримінальних правопорушень, мають відповідні підстави. Зазначимо, що існує прогалина в законодавстві, оскільки немає чіткого визначення, чи можна віднести інформацію про особу, яка погоджується на конфіденційне співробітництво з органом досудового розслідування, до державної таємниці. Однак це не є суттєвою проблемою, оскільки ці заходи призначені, передусім, для захисту осіб, що залучаються до конфіденційного співробітництва, враховуючи його потенційний ризик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Берназ, Павло Васильович. До питання співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. 2021 р. 9 с.

3. Кислий, А. М., Р. А. Чайка, М. М. Денисенко. Зарубіжний досвід нормативного регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. Наукові праці

Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки. 2016 р. 65-73 с.

4. Козаченко, Олександр Іванович. Закордонний досвід та національне правове регулювання забезпечення безпеки суб'єктів системи негласних слідчих (розшукових) дій. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2018 р. 43-62 с.

5. Сергєєва, Д. Б. Негласне співробітництво в кримінальному процесі. Вісник кримінального судочинства. 2016 р. 47-54 с.

ТРЕТІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Мусієнко Аркадій Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Треті особи у цивільному процесі представляють суб'єкти, які вступають в розгляд уже розпочатого процесу між сторонами або долучаються до нього для захисту своїх суб'єктивних прав або охоронюваних законом інтересів. Вони мають юридичний інтерес у справі, відмінний від інтересів сторін.

Головною метою участі третіх осіб є захист прав та інтересів, які відрізняються від інтересів сторін цивільного процесу. Крім того, їх участь сприяє швидшому розгляду справи, концентрації доказів та всебічному дослідженню справи. Об'єднання всіх доказів у одній справі спрямоване на процесуальну економію, ефективне використання ресурсів та уникнення суперечливих рішень.

Відмова третіх осіб брати участь у цивільній справі може призвести до порушення їхніх прав та помилок у дослідженні фактів. Загалом, участь третіх осіб є важливою гарантією захисту прав різних суб'єктів у цивільному процесі та ефективним засобом судового захисту.

Треті особи беруть участь у цивільній справі через їхню зацікавленість у правовідносинах, що є предметом судового спору. Участь їх у справі є формою захисту їхніх прав та інтересів, а також сприяє всебічному дослідженню обставин справи. Матеріально-правова заінтересованість третіх осіб полягає в

тому, що судове рішення може вплинути на їхні матеріальні права, а також стати підставою для вимоги відшкодування збитків. Їх процесуальна заінтересованість полягає в прагненні досягти певного процесуального результату у вигляді відповідного судового рішення [2, с. 20].

Третя сторона може вплинути на правове становище інших осіб, обмежити інтереси або стати підставою для пред'явлення до неї регресного позову тощо. Для запобігання негативним діям у розгляді можуть брати участь так звані треті особи. Тема третіх осіб у цивільному процесі досліджувалася великим колом вчених, праці яких лягли в основу подальшого вивчення цієї проблеми [3, с. 6].

Крім того, у науковій літературі розглядаються приклади, що доводять можливість участі третіх осіб у всіх видах цивільного процесу, а також у виконавчому провадженні незалежно від того, що законодавці визначили третіх осіб як осіб, які беруть участь у позовному провадженні та виключно у судовому засіданні [2, с. 47]. Також необхідно звернути увагу на класифікацію третіх осіб, оскільки вчені-правознавці визначають різні категорії, і на даний момент єдиного підходу до цього питання не існує [4, с. 16].

З питання цивільного процесу визначення «третя особа» розуміється переважно в контексті числа, тобто коли відповідні сторони є третіми у зв'язку з позивачем і відповідачем.

Третя сторона застосовується не тому, що ці особи є непарними у суперечці, а тому, що сама суперечка відбувається між двома сторонами, і ці особи стають третьою стороною, яка вступає в суперечку [2, с. 4]. Як треті можуть виступати громадяни або юридичні особи. Сторона, яка заявляє вимоги щодо спору, є суб'єктом матеріальних правовідносин.

Вступ до процесу третьої особи відбувається на добровільній основі. Також суд має право рекомендувати певним особам стати третьою стороною у справі. Інтереси третіх осіб, як правило, протистоять або одній або обом сторонам цивільного процесу. При цьому вони заявляють вимоги щодо того ж предмета спору, щодо якого заявлені вимоги інших сторін [3, с. 15]. Необхідно

визначити певний ступінь схожості третіх осіб, які заявляють конкретні вимоги, з позивачами. Іншими словами, якби ця сторона пред'явила позов раніше, то стала б первісним позивачем. У випадку, коли суд не допускає участі у провадженні третьої особи, то вона має право заявити позов, розкривши окрему справу. У ньому вона стає позивачем.

У цивільному праві однієї із сторін може виступати і прокурор, який залучається до розгляду справи на підставі положень законодавства. При цьому визначення «прокурор» є узагальненим. Це визначення містить у собі такі поняття: «помічники», «заступники» та інше [1].

За участю третіх осіб у цивільному процесі варто звернути увагу на проблеми участі. Проаналізувавши всі думки, можна міркувати про те, що третя особа пред'являє свої вимоги саме до двох сторін цієї справи, тобто як до позивача, так і до відповідача [2].

У межах позовного провадження, хоча спір на початку стосується лише позивача і відповідача, участь третіх осіб може потенційно перетворити його в тристоронній спір, коли третя сторона висловить свої претензії стосовно предмету суперечки. При цьому дворівневий характер спору визначається тим, що факти, визначені судом, можуть виробити для третіх осіб потенційні права та обов'язки, які в подальшому можуть бути реалізовані.

Участь третіх осіб у цивільному судочинстві повинна враховувати не лише можливість пасивної участі в процесі, але й передбачати активну позицію цих осіб, оскільки суд вирішує питання щодо їхніх прав та обов'язків. При цьому їхні права мають бути враховані як при наказовому, так і при заочному розгляді справи, оскільки в сучасних умовах судді, в багатьох випадках, можуть діяти лише за аналогією з правами та обов'язками сторін у цивільному судочинстві, хоча права осіб повинні бути чітко конкретизовані [3, с. 25].

Зазначення Цивільного процесуального кодексу України, яке вимагає розглядати справу за клопотанням третьої особи з самостійними вимогами, покладає на суд відповідальність за прийняття цієї особи учасником процесу [1]. Проте, на мою думку, враховуючи можливу обмежену кількість

процесуальних дій суду, було б ефективніше автоматично розпочати цивільну справу, не чекаючи відповідного клопотання від третьої сторони. В процесі розгляду цивільної справи може виникнути ситуація, коли третя особа, яка не має самостійних вимог стосовно предмету суперечки, неправомірно залучена до цивільного процесу. У такому випадку вважаю за доцільне, щоб суд ухвалив рішення про звільнення такої третьої особи від участі в справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text
2. Коваленко, І. І. Види, ознаки та участь третіх осіб в цивільному процесі." Results of modern scientific research and development. Barca Academy Publishing, Madrid, Spain, 2022.
3. Куницький Є. В. Мирова угода як форма примирення сторін у цивільному процесі. Право і суспільство. 2020. С. 68-74.
4. Фелді О. В. Деякі питання судової практики наслідків неучасті третіх осіб у цивільному процесі. Судова апеляція, 2017. С. 139-150.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Галега Анастасія Вікторівна
курсант 4 курсу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. В сучасному господарському середовищі України, питання регулювання конкуренції та протидії монопольним практикам набуває надзвичайної важливості. Розвиток антимонопольного законодавства в країні стає ключовим фактором для забезпечення справедливої конкуренції, стимулювання інновацій та збалансованого розвитку економіки.

Метою роботи є дослідження роль та значення антимонопольного законодавства в господарському секторі України.

Матеріали та методи. Запитання, що стосуються важливих аспектів досліджуваної проблеми, були розглянуті в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема Борсук Н. Я., Бережняк Б., Кормич Б., Горян Є. В., Карасик О. О., Ковалькова М. В., Мережко О. О., Ковтун М. С., Кузьмін Р. І., Скорадамалья В., Саніахметова Н. О., Мельник С. Б. Однак існують певні дискусійні аспекти, вирішення яких має важливе теоретичне і практичне значення.

Результати та обговорення. Антимонопольне законодавство визначає правила гри на ринку, сприяє підтримці конкуренції та захисту інтересів споживачів. Його роль полягає в уникненні формування домінуючого положення на ринку, у боротьбі з недобросовісними конкурентними практиками та у забезпеченні рівних умов для всіх учасників економічних відносин.

Активне застосування антимонопольного законодавства сприяє

створенню конкурентоспроможного середовища, де підприємства мають можливість вільно конкурувати на ринку, а споживачі користуються розмаїттям вибору та вигідними умовами придбання товарів та послуг. Це також сприяє привертанню інвестицій, розвитку інновацій та підвищенню ефективності господарювання.

У наш час, коли глобальні технологічні та економічні зміни впливають на структуру ринків, розуміння та ефективне впровадження антимонопольного законодавства стає необхідною складовою для забезпечення стабільності та сталого розвитку господарського сектору України.

Антимонопольне законодавство є важливим інструментом регулювання господарської діяльності в Україні. Воно спрямоване на запобігання монополії та недобросовісній конкуренції, які можуть негативно впливати на розвиток економіки та інтереси споживачів.

Антимонопольне законодавство України базується на принципах свободи підприємництва, конкуренції та захисту прав споживачів. Воно включає в себе Закон України «Про захист економічної конкуренції» [1] та інші нормативно-правові акти.

Основними завданнями антимонопольного законодавства є:

1. створення та забезпечення умов для розвитку конкуренції в господарській діяльності;
2. запобігання монополії та зловживанням монопольним становищем;
3. захист прав споживачів;
4. сприяння розвитку економіки України.

Антимонопольне законодавство виконує важливу роль у господарському секторі України. Воно сприяє розвитку конкуренції, яка є основою ринкової економіки. Конкуренція стимулює підприємства до підвищення якості продукції та послуг, зниження цін та інновацій [2, с. 145].

Антимонопольне законодавство також захищає права споживачів. Воно забороняє монополістам встановлювати необґрунтовано високі ціни на товари та послуги, а також ущемляти права споживачів іншими способами.

Антимонопольне законодавство України є порівняно новим. Воно було прийнято у 2001 році. Однак за цей час воно вже показало свою ефективність. Антимонопольний комітет України (АМКУ) ухвалив низку рішень, які сприяли розвитку конкуренції та захисту прав споживачів.

До основних досягнень АМКУ можна віднести:

- розпуск кількох монопольних об'єднань, зокрема, монополії на виробництво цукру, цементу та ліків;
- припинення зловживання монопольним становищем окремими підприємствами, зокрема, нафтогазовими компаніями та операторами мобільного зв'язку;
- захист прав споживачів від недобросовісної конкуренції, зокрема, від поширення неправдивої інформації про товари та послуги.

Проте, впровадження антимонопольного законодавства в Україні все ще є проблемою. АМКУ часто стикається з недобросовісною поведінкою монополістів та інших учасників господарської діяльності. Крім того, існує низка законодавчих прогалин, які ускладнюють роботу АМКУ [3, с. 160].

Для підвищення ефективності антимонопольного законодавства в Україні необхідно:

- посилити відповідальність за порушення антимонопольного законодавства;
- запровадити більш досконалі механізми контролю за дотриманням антимонопольного законодавства;
- усунути законодавчі прогалини.

Виконання цих заходів сприятиме подальшому розвитку конкуренції та захисту прав споживачів в Україні.

Висновки. Антимонопольне законодавство є важливим інструментом регулювання господарської діяльності в Україні. Воно сприяє розвитку конкуренції, яка є основою ринкової економіки. Конкуренція стимулює підприємства до підвищення якості продукції та послуг, зниження цін та інновацій. Антимонопольне законодавство також захищає права споживачів.

Запровадження антимонопольного законодавства в Україні є проблемою, але за останні роки було досягнуто певних успіхів. Для підвищення ефективності антимонопольного законодавства в Україні необхідно посилити відповідальність за порушення антимонопольного законодавства, запровадити більш досконалі механізми контролю за дотриманням антимонопольного законодавства та усунути законодавчі прогалини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. Ст. 64.

2. Господарське право. Особлива частина: підручник. М. С. Долинська, Г. В. Смолин, О. А. Туркот, Л. В. Хомко, Б. М. Гамалюк; за ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 536 с.

3. Борсук Н. Я. Послаблення відповідальності за неодержання дозволу на економічну концентрацію. *Політико-правова реформа в Україні: теорія, методологія, праксеологія*: матеріали наук.-практ. конф. з нагоди 115-річчя ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», 15 жовтня 2021 р. Київ КНЕУ, 2021. С 159–161.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВАНТАЖІВ

Нагорна Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри,
старший лейтенант поліції
Городовиков Олександр Олегович,
курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Автомобільні перевезення є одним із важливих елементів життєдіяльності економіки країни, більша частина вантажів здійснюється автомобільними шляхами як внутрішні перевезення так і зовнішні, що в подальшому забезпечує потреби будівнитва, харчової продукції тощо.

Мета. Сучасний розвиток розвиток бізнес процесів сприяє перегляду бачень норм ЦК України та ГК України які фундаментально закріплювались на початку формування державності України. Тому метою є встановити якими нормативними документами здійснюється регулювання перевезень вантажів та визначити які можливі недоліки є в нормативно - правових актах.

Сучасні умови розвитку бізнесу фактично не можливе без транспортної галузі оскільки завдяки цій сфері відбувається перевезення матеріальних цінностей. Головна роль гарантування доставляння вантажу віддають автомобільним перевезенням. Але, одночасно виникає досить багато запитань під час здійснення такої господарської діяльності який досить часто закінчуються судовим розглядом.

Особливу увагу вантажним перевезенням було приділено такими науковцями як О. М. Погрібняк, А. С. Дорош, Є. Б. Демченко, О. Малько, В. Яроцький та багато інших.

Автомобільний транспорт на думку дослідників являється однією із важливих галузей народного господарства, це пояснюється тим що кожне підприємство від малого до великого використовує вантажні перевезення-оскільки це зручно і швидко.

На думку О. Погрібняк «транспорт є однією з провідних галузей економіки, ефективність функціонування якого суттєво впливає на зручність життя населення, темпи розвитку промисловості й сільського господарства та рівень обороноздатності країни» [4, с. 83].

Зрозуміло, що гарантування належної діяльності перевезення вантажу можливе лише за умови чіткого врегулювання як прав, так і обов'язків сторін які виступають учасниками траспортного перевезення. Така можливість на нашу думку може досягатись лише чітким державним регулюванням з встановленням чітких правил поведінки на підставі яких здійснюється безпосередня транспортна діяльність. Аналіз нормативних документів вказав на те що основним регулятором в даному питанню виступає Конституція України яка закріпила основний принцип економічної системи, форму власності, планування соціальних та трудових правовідносин.

Наступною групою законодавчих актів виступає Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про дорожній рух», «Про транспорт», «Про автомобільний транспорт», а також державна програма «Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року».

Кінцевою групою регулювання перевезення вантажів є нормативно-правові акти, які виступають регулятором окремих питань та порядок здійснення перевезень вантажів автомобільним транспортом, а саме : «Закони України «Про транзит вантажів», «Про транспортно-експедиторську діяльність».

За статистичними даними на початок 2019 року, офіційно здійснюють перевезення 56,2 тис. перевізників які у своїй діяльності використовують 155 тис. траспортних засобів, проте з початком війни кількість перевезень впала на 60%.

З метою забезпечення захисту споживачів та державного регулювання ринку транспортних послуг статтею 9 ЗУ «Про автомобільний транспорт» визначено, що: «що надання послуг із перевезення вантажів автомобільним транспортом належить до видів господарської діяльності, для здійснення яких

необхідна ліцензія» [2], але водночас статтею 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» встановлено, що: «ліцензія необхідна лише для здійснення перевезень небезпечних вантажів у внутрішньому та міжнародному сполученнях, а також для міжнародних перевезень вантажів вантажними автомобілями» [1], тобто для здійснення внутрішніх вантажних перевезень достатньо мати статус юридичної особи чи фізичної особи – підприємця (ФОП). На нашу думку, це досить спірне бачення здійснення такої діяльності оскільки не до кінця врегульований контроль надання транспортних послуг.

Враховуючи наявну кількість нормативних актів досить значна кількість порушень виникає в типовому договорі перевезення вантажу. Оскільки клієнт та перевізник відповідно до умов договору повинні здійснювати усіх можливих заходів щодо, а саме переговорів або звернення до суду. Законодавець також передбачив випадок коли сторони є ТОВ, або ФОП тому такі правовідносини виступають як предмет регулювання вже між суб’єктами господарських відносин і в такому випадку застосовуються норми ЦК України та ГК України.

Стаття 224 ГК України вказує на те що: «учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або встановлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб’єкту, права або законні інтереси якого порушено» [3].

Межею відповідальності завданих збитків передбачено в статті 225 ГК України, а саме: «вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства; додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо)» [3].

Результати та обговорення Дослідження ха даною тематикою вказали на те що деякі питання залишаються невирішеними, в сфері перевезень вантажів такі як ліцензія на право перевезення, легке оформлення ФОП на перевезення, а також попереднє про ліквідацію Господарського кодексу України.

Висновок. З огляду даної теми варто наголосити, що питання регулювання вантажних перевезень зокрема автомобільним транспортом регулюються досить розширеною нормативно – правовою базою, але як на нашу думку існує ряд прогалин які варто вирішувати, а саме в посиленні контролю якості перевізників, ведення електронного документообігу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

1. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 No 222-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/ go/222-19
2. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 No 2344-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/ go/2344-14
3. Господарський кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 No 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/ go/436-1
4. Погрібняк, О. М., Дорош, А. С., Демченко, Є. Б. (2018). Сучасні умови та особливості правового регулювання перевезень вантажів автомобільним транспортом України. Транспортні системи та технології перевезень, (16), 83-83.

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ`ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Коваль Ірина Юріївна
курсант 4 курсу
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Сучасний стан державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання в Україні є актуальною темою, що викликає великий інтерес та обговорення серед експертів, бізнес-спільноти та громадян. У контексті стрімкої глобалізації, змін в економічному середовищі та технологічного прогресу, державне втручання у господарські процеси набуває нового формату та вимагає адаптації до сучасних викликів.

Україна, як країна з динамічною економікою, стикається із завданням ефективного регулювання діяльності суб'єктів господарювання для стимулювання економічного зростання, захисту прав споживачів, забезпечення конкурентоспроможності та стійкості фінансово-економічної системи. Сучасні тенденції вказують на поступове переосмислення ролі держави в економіці, де вага ринкових механізмів і підтримка підприємництва визнаються ключовими факторами для досягнення сталого розвитку.

В даному контексті важливо визначити та впровадити оптимальні механізми державного регулювання, які б не тільки сприяли розвитку бізнесу, але й забезпечували соціальну справедливість та екологічну безпеку.

Перегляд і аналіз сучасних інструментів та стратегій регулювання дозволять визначити шляхи оптимізації та удосконалення діючої системи, створюючи сприятливий клімат для розвитку бізнесу та сталого економічного зростання в Україні.

Метою роботи є дослідження сучасного стану державного регулювання діяльності суб`єктів господарювання в Україні.

Матеріали та методи. Найбільшу увагу в дослідженні категорії державного регулювання, формування та розвитку регуляторної політики, а також його впливу на учасників господарської сфери приділяють вчені, такі як О. О. Бакалінська, С. І. Бевз, О. А. Беляневич, В. Є. Воротін, І. М. Кучеренко, Д. В. Ляпін, М. А. Погрібняк, Л. С. Пономарьова, Г. В. Смолин, Е. І. Харитонова, Д. О. Черніков, І. М. Ямкова.

Результати та обговорення. Господарський кодекс України (далі - ГК України) стверджує, що для здійснення економічної політики, впровадження цільових програм і програм розвитку економіки і соціального забезпечення, держава використовує різні інструменти і механізми для регулювання господарської діяльності [1]. Загалом, це положення визначає загальне (стратегічне) призначення коштів і механізмів, які використовуються для управління економічною діяльністю. Незважаючи на важливість різноманітних інструментів і механізмів регулювання господарської діяльності, в економіці і праві їх поняття, перелік і особливості застосування в різних галузях і сферах діяльності економіки не були достатньо досліджені і, отже, не були належним чином висвітлені в юридичній літературі.

До об'єктів державного регулювання економіки економісти також включають: економічні підсистеми (регіональні економіки, господарські комплекси, галузі економіки, стадії відтворення); соціально-економічні процеси (економічні цикли, демографія, зайнятість, інфляція, науково-технічний прогрес, екологія, ринкові умови і ін.); відносини (кредитні, фінансові, зовнішньоекономічні та ін.); ринки (товари, послуги, інвестиції, цінні папери, валюта, фонди, капітал і т. д.). Складність реалізації цих об'єктів державного регулювання в чітких організаційних формах визначає загальний вплив держави на функціонування та розвиток підсистем, процесів, відносин, ринків і т. д.

Процес переходу української економіки до ринкових принципів, хоча

відбувається повільними темпами, що можливо не влаштовує суспільство, все ж вимагає відповідних змін у взаємодії між державним регулюванням економіки та функціонуванням законів ринку. Основна мета цих змін полягає в пошуку оптимального співвідношення між цими двома групами важелів впливу на економічну систему держави. Таке співвідношення має забезпечити стабільність в умовах економічних, соціальних та політичних змін, докладаючи зусиль для досягнення цієї стабільності [2, с. 118].

У законодавстві та юридичній літературі відсутня узагальнена дефініція поняття «державне регулювання господарської діяльності», хоча деякі законодавчі акти, переважно у формі законів, стосуються державного регулювання діяльності в конкретних галузях або підгалузях економіки. Аналіз чинного господарського законодавства та спеціалізованої літератури з даного питання дозволяє сформулювати наступне визначення поняття «державне регулювання господарської діяльності»: це реалізація держави через її компетентні органи комплексу економічних та правових, організаційних та управлінських заходів у відношенні діяльності підприємств, установ, організацій та фізичних осіб-підприємців. Ці заходи спрямовані на досягнення державних економічних цілей та оптимізацію роботи суб’єктів господарювання, враховуючи сучасні вимоги та зміни в суспільстві загалом і в його економічній системі.

Державне регулювання господарської діяльності, у своїй суті, є однією з форм соціального регулювання, тобто процесом систематизації поведінки учасників шляхом надання їм прав та обов'язків, встановлення заборон, стимулів і примусу. Цей процес в основному реалізується через використання різних інструментів.

Д. О. Черніков розглядає засоби як конкретні об'єкти (явища та процеси), які служать досягненню мети або досягнення бажаного результату юридичної діяльності. Він класифікує їх за такими ознаками, як соціально-правові, технічні, матеріально-інтелектуальні, прості і складні, усні і письмові, імперативні та диспозитивні. Особливу увагу він приділяє тим, які закріплені

нормативно-правовими актами і підлягають примусовому використанню в певних ситуаціях [3, с. 24].

Таким чином, можна зазначити, що засобами державного регулювання господарської діяльності є законодавчі, організаційно-правові та економічні інструменти, визначені законами, які регулюють вплив держави через уповноважені органи на діяльність економічних суб'єктів.

Висновки. У висновку, слід відзначити, що Господарський кодекс України визначає стратегічне призначення коштів і механізмів для управління господарською діяльністю держави. Незважаючи на важливість різноманітних інструментів регулювання господарської діяльності, дефініція та особливості їх застосування в різних сферах економіки залишаються недостатньо дослідженими в юридичній літературі. Сутність державного регулювання полягає в пошуку оптимального співвідношення між діяльністю держави та ринковими принципами, щоб забезпечити стабільність в умовах змін. Важливим елементом цього процесу є визначені законами законодавчі, організаційно-правові та економічні інструменти, які впливають на діяльність економічних суб'єктів. Ця проблема залишається актуальною, адже визначення поняття «державне регулювання господарської діяльності» потребує узагальнення та докладного розгляду в рамках юридичної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р., *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18–22. Ст. 144.

2. Ямкова І. М. Співвідношення правового регулювання і державного регулювання господарської діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2015. № 4. С. 117–120.

3. Черніков Д. О. Модернізація системи державної підтримки суб’єктів господарювання в Україні : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2013. 28 с.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Северин Олег Олексійович
Курсант 4 курсу ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Господарська та торгівельна діяльність під час воєнного стану стають особливо актуальними та складними питаннями. Україна, як і будь-яка інша країна під час воєнного стану, зазвичай стикається з рядом проблем у цій сфері, оскільки воєнний стан вимагає негайних заходів для забезпечення безпеки, військової діяльності та захисту населення. Зазвичай, воєнний стан супроводжується обмеженнями та регулюванням різних аспектів господарської та торгівельної діяльності.

Під час вторгнення країни-терориста на територію України, багато підприємців тимчасово припинили свою діяльність. Це було зумовлено як психологічним впливом на громадян, так і неспроможністю ефективно управляти бізнесом в умовах воєнного стану, особливо якщо це стосується тимчасово окупованих територій. При цьому необхідність адаптації українського законодавства до сучасної ситуації стала однією з важливих проблем, оскільки деякі обов'язки підприємців та функції держави в регулюванні господарської діяльності стали неможливими в умовах воєнного конфлікту. Тому виникла потреба в пошуку механізмів вирішення цих проблем.

З самого початку війни державні органи призупинили свою роботу у сфері податкового контролю, реєстрації, ліцензування та видачі дозволів, що

породило запитання щодо умінь підприємців пристосовуватись до умов ведення бізнесу в умовах воєнного стану. Ще однією серйозною проблемою для підприємців було оподаткування. Умови війни, невизначеність доходів та ризик знищення майна у разі окупації територій, де функціонують підприємства, примушували фізичних осіб-підприємців зупиняти сплату податків. Це стало викликом для держави, яка шукала способи підтримки малого та середнього бізнесу в умовах війни. Протягом місяця з початку конфлікту законодавчі органи розробили норми, які вирішили ці питання.

Під час воєнного стану в Україні виникає безліч проблем у правовому регулюванні господарсько-торговельної діяльності. Ці проблеми включають нечіткість чи відсутність відповідних законів, процедур і механізмів, необхідних для ефективного функціонування бізнесу в умовах військового конфлікту. Недостатність чітких правил та механізмів контролю веде до збитків для економіки, а також створює труднощі для підприємців у забезпеченні нормального функціонування своїх підприємств. Необхідність адаптації законодавства до умов воєнного стану та вирішення питань оподаткування, функціонування підприємств на тимчасово окупованих територіях, змушує уряд шукати шляхи вирішення цих проблем швидко та ефективно [2].

Однією з ключових проблем є потреба у швидкій адаптації законодавства, щоб створити сприятливі умови для функціонування бізнесу в умовах воєнного стану. Також важливо забезпечити захист прав підприємців та їхніх інтересів в умовах загостреного конфлікту, щоб зберегти стабільність та розвиток економіки. Введення воєнного стану на території України означає перехід до спеціального режиму господарювання, визначеного статтею 417 Господарського кодексу України. Данна стаття встановлює, що у період дії воєнного стану правовий режим господарської діяльності визначається на основі законів про оборону України, про режим воєнного стану та інших законодавчих актів пов’язаних із забезпеченням обороноздатності країни [1, с. 154]. Однак, коли воєнний стан був оголошений, українське законодавство не мало чітких процедур та механізмів контролю або інших заходів з боку держави для

сприяння господарській діяльності. Це призвело до серйозних економічних втрат у країні протягом першого місяця, оскільки малий та середній бізнес не мали можливості нормально функціонувати. Але протягом цього періоду, починаючи з дня повномасштабного вторгнення сусідньої країни, українські законодавці оперативно врегулювали питання, пов'язані з господарською діяльністю. Вони спростили умови та розробили декілька механізмів підтримки та стимулювання підприємництва. Іншими словами, держава впровадила політику дерегуляції на території України.

Для вирішення проблем правового регулювання господарсько-торгівельної діяльності під час воєнного стану в Україні потрібно прийняти комплексний підхід: Уряд повинен розробити програми та механізми підтримки для малих та середніх підприємств, які найбільше вразливі у часи кризи. Це може включати фінансову підтримку, консультації з правових питань та спеціальні заходи, спрямовані на збереження їхньої стабільності; повинен спрощувати процедури та вимоги для підприємців, забезпечуючи умови для їхньої безперешкодної діяльності в умовах воєнного стану. Це означає надання прозорих правил гри, сприяння стабільності бізнес-середовища та мінімізацію адміністративних перешкод; важливо постійно оцінювати ефективність вжитих заходів та гнучко реагувати на зміни у ситуації. Поліпшення та оновлення законодавства мають стати постійним процесом для забезпечення адаптації до змін в умовах воєнного конфлікту.

Важливим кроком вирішення цієї проблеми є також сприяння співпраці з міжнародними партнерами та експертами з метою використання найкращих практик з інших країн, щоб удосконалити українське законодавство та підтримати ефективність економічних заходів під час конфлікту [3, с. 26-32]. Розробка освітніх програм та консультаційних ресурсів для підприємців стане важливим етапом, щоб надати їм необхідні знання та підтримку для оптимального управління своїми бізнесами в умовах воєнного стану. Також, важливо підкреслити значення прозорості та відкритості в роботі владних структур для підприємців. Це може сприяти побудові довіри та сприятливого

клімату для бізнесу, навіть в умовах кризи. Ці кроки допоможуть зменшити вплив воєнного стану на господарську сферу, забезпечуючи захист прав підприємців та стабільність економіки в умовах кризи.

Як висновок, можна зазначити, що проблематика правового регулювання господарсько-торгівельної діяльності під час воєнного стану в Україні вимагає негайних та дбайливо обгрунтованих заходів для забезпечення стабільності бізнес-середовища та захисту підприємництва. Недостатня чіткість та адаптованість законодавства до умов конфлікту створюють серйозні перешкоди для функціонування підприємств, що призводить до значних економічних втрат.

Для вирішення цієї проблеми необхідно швидко адаптувати законодавство, створюючи чіткі та дієві механізми регулювання господарської діяльності під час воєнного стану. Важливо також забезпечити підтримку малих та середніх підприємств через фінансові та консультаційні програми, спрямовані на збереження їхньої стабільності. Загалом, тісне співробітництво між урядом, підприємцями, міжнародними партнерами та експертами, впровадження ефективних заходів з підтримки бізнесу та постійне вдосконалення законодавства стануть основою для вирішення складної проблематики господарського регулювання під час воєнного стану в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Прохоренко М. М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. *Юридичний вісник*. 2016. № 2(39). С. 151–161.

2. Бачило В. Оновлена «нова спрощенка»: зміни, переваги та недоліки. *Ліга.Блоги*. 2022. URL: https://blog.liga.net/user/vbachylo/ article/44180

3. Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0 : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами ІІ круглого столу (м. Харків, 29 квітня 2022 року) / за ред. О. О. Дмитрик, К. О. Токарєвої. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2022. – 231с.

ЩОДО ПРИВАТИЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
викладач кафедри цивільного права та процесу
старший лейтенант поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Співаченко О. О.
курсант ННІППФПНП
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Питання проведення приватизації державного майна набуває особливої гостроти у період дії в країні режиму воєнного стану, оскільки в такий час навпаки вкрай важливим є вирішення питання мобілізації державних економічних ресурсів та активів для задоволення першочергових військових, оборонних потреб, а також мінімальних соціальних запитів населення. Ускладнюється можливість здійснення контролю за об’єктами державної власності, їх цільовим використанням та нелегальним відчуженням.

Попри це, законодавець не підтримав пропозицію групи народних депутатів України тимчасово на період дії воєнного стану, введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», щодо державного майна не проводити аукціони з продажу об’єктів великої приватизації та викуп об’єктів великої приватизації [1].

Таке рішення виглядає необгрунтованим на тлі повідомлень про факти вилучень для потреб оборони з переданням управління пакетами акцій Міністерству оборони України ряду державних підприємств, які раніше були приватизовані: «Укрнафта», «Укртатнафта», «Мотор Січ», «АвтоКрАЗ», «Запоріжтрансформатор» [2]. І для того, щоб вони наразі запрацювали на оборону, за твердженням фахівців, потрібна величезна капіталізація з боку держави.

Отже, з липня 2022 року до заборони приватизації об'єктів права державної власності, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях, до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованих територіях (ч. 7-1 Розділу V «Прикінцеві та перехідні положення», яка діяла з 2019 року), додалась лише заборона проводити приватизацію об'єктів, розташованих на територіях адміністративно-територіальних одиниць у зоні бойових дій або наближених до зони бойових дій, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України (абз. 2 ч. 7-4 Розділу V) [3].

Загалом зміни, внесені до Закону України «Про приватизацію державного-комунального майна» згідно із Законом України № 2468-IX від 28.07.2022 р. (набули чинність 19.08.2022 р.), істотно вплинуть на процеси приватизації як у повоєнний час, так і після нього. Розглянемо основні з них.

Так, звертає на себе увагу спрощення процедури ініціювання приватизаційного процесу щодо конкретного об'єкта, оскільки для розроблення аукціонною комісією умов продажу об'єкта приватизації достатнім буде отримання органом приватизації листа довільної форми про намір приватизації такого об'єкта від потенційного покупця (який може і не придбати врешті-решт цей об'єкт), який, у тому числі, може потребувати переміщення виробничих потужностей з територій, на яких ведуться бойові дії та/або існує загроза бойових дій, на безпечну територію. При цьому аудит, екологічний аудит, інвентаризація, оцінка об'єкта приватизації (його складових) не здійснюються.

Ризикуємо опинитись у ситуації, коли держава нестиме витрати на передприватизаційну підготовку об'єкта без гарантії його викупу, але при цьому не матиме адекватних даних щодо його ринкової вартості, складу активів, наслідків невдалого господарювання з боку керівництва тощо.

Закон запроваджує нову послідовність аукціонів для продажу об'єктів приватизації - два англійських та два голландських аукціони. Умови їхнього проведення є наступними:

1) перший англійський аукціон за стовідсотковою стартовою вартістю

2) другий англійський аукціон із зниженням стартової ціни на 50

відсотків - у разі якщо об’єкт, який пропонувався для продажу на аукціоні, не продано (крім приватизації такого об’єкта шляхом викупу); у разі якщо об’єкт не продано на вищезазначених аукцінах, оголошується аукціон за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій із зниженням стартової ціни на 50 відсотків; якщо аукціон за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій визнано таким, що не відбувся, -проводиться повторний аукціон за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій із зниженням стартової ціни, визначеної відповідно до цього пункту, на 50 відсотків (абз. 8 п. 7 розділу V).

Підкреслимо, що після і першого, і другого аукціонів, якщо для участі у них зареєструвався лише один учасник, орган приватизації приймає та оприлюднює рішення про приватизацію зазначеного об’єкта шляхом викупу безпосередньо таким покупцем.

Зі змісту наведених нововведень, сполучених зі скороченням строків призначення і проведення аукціонів, оновленими умовами оплати за об’єкти та рядом інших умов загалом складається враження, що нові умови проведення приватизації покликані забезпечити якнайшвидший розпродаж державного майна.

Чималі ризики втрат для держави створюють і положення абз. 13 п. 7-4 розділу V, коли в угоду прискореній процедурі відчуження об’єкта великої приватизації та надходження коштів до держбюджету стартова ціна об’єкта приватизації визначається аукціонною комісією на рівні балансової, а не ринкової вартості об’єкта (активів об’єкта) приватизації.

У разі відсутності балансової вартості окремих складових об’єкта (активів об’єкта) приватизації або якщо балансова вартість окремих складових об’єкта (активів об’єкта) приватизації дорівнює нулю, стартова ціна такого об’єкта приватизації встановлюється аукціонною комісією на рівні балансової вартості решти складових об’єкта (активів об’єкта) приватизації.

Якщо об’єктом приватизації є акції (частки), стартова ціна об’єкта

приватизації встановлюється у розмірі, який є більшим: на рівні номінальної вартості пакета акцій (часток); на рівні балансової вартості майна суб'єкта господарювання, пропорційно до розміру пакета акцій (частки) у статутному капіталі, який є об'єктом приватизації [3].

У той же час, ряд нововведень зачіпають інтереси покупців, серед яких:

- істотне скорочення строку позовної давності для звернення з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу об'єкта приватизації, укладеного у період дії правового режиму воєнного стану, до трьох місяців з дня його укладення (абз. 16 п. 7-4 розділу V Закону) - що здатне ускладнити захист прав покупців в умовах проблем із функціонуванням судової системи в умовах війни;
- приватизований у період дії воєнного стану об'єкт все одно може бути примусово відчужений на користь держави відповідно до положень ч. 3 ст. 4 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». Таке відчуження допускається в місцевостях, на території яких ведуться бойові дії, та здійснюється за рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України, без погодження з іншими уповноваженими органами [4].

Отже, воєнний стан створює умови, коли жодне з прийнятих рішень про приватизацію, особливо великих об'єктів, не може бути визнане безумовно обґрунтованим через неможливість прогнозування запитів держави на найближчу перспективу, а кошти, одержані від такого продажу навряд чи зможуть серйозно допомогти державі покрити поточні витрати, не говорячи вже про їх використання для оновлення і модернізації виробництв підприємств, що залишатимуться у державній власності.

Тому законодавцям, органам прива-тизації, уповноваженим органам управління потрібно дуже серйозно та з певною обережністю поставитись до оцінки можливих втрат від такої поспішної приватизації та впровадити адекватні умовам воєнного стану обмеження щодо приватизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та інших законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» (2022). URL: https: //itd. rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1345326

2. Держава націоналізує «Укрнафту», «Мотор Січ2 та ще кілька великих підприємств (2022). URL: https: //ukraina. info/derzhava-natsionalizue-ukrnaftu-motor-sich-ta-sche-kilka-velykyh-pidpryemstv

3. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України. № 2269-VIII (2018). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19

4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану (Закон України). Ne 4765-VI (2012). URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17

ПОКРАЩЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ

Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процессу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Шапошник Максим Юрійович
Курсант 4 курсу ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Покращення захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів: Стратегії та Виклики

Правовий захист суб'єктів господарювання та споживачів відіграє критичну роль у стабільності та розвитку економіки. Ця стаття розгляне ключові стратегії покращення захисту їхніх прав та виклики, з якими ми цілком можемо зіткнутися у цьому процесі.

У сучасному світі, де господарюючі суб'єкти та споживачі стикаються із складними ринковими умовами, захист їхніх прав стає особливою важливістю. Виклики також включають глобалізацію, технологічний розвиток та постійні зміни у споживчих попитах. Отже, необхідно зрозуміти, як правові механізми можуть відповісти на ці динамічні виклики.

Однією з ключових стратегій покращення захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів є посилення законодавства з питань конкуренції та споживчого ринку. Це включає в себе механізми боротьби з монополіями, забезпеченням прозорості та відкритості ринків, та захисту від недобросовісної конкуренції.

Ще однією важливою стратегією є надання суб'єктам господарювання можливості участі в формуванні політики та регулюванні економіки через

створення ефективних механізмів громадського участі. Це може включати розробку консенсус-моделей прийняття рішень, де громадська думка та інтереси бізнесу поєднуються для формування більш справедливих та ефективних регулятивних політик.

Зважаючи на зазначені стратегії, важливим аспектом є їх ефективне виконання та моніторинг. Наявність силового механізму правового захисту гарантує, що встановлені норми дійсно застосовуються на практиці. Крім того, постійний моніторинг реалізації цих стратегій може допомогти виділити прогалини та потреби для подальших покращень.

Покращення захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів вимагає глибокого розуміння сучасних економічних викликів та впровадження стратегій, спрямованих на забезпечення їхньої захищеності в умовах постійного розвитку ринку та технологій. Правові механізми в цьому контексті відіграють важливу роль у створенні стабільного та справедливого економічного середовища.

ГОСПОДАРСЬКІ ЗОБОВ’ЯЗАННЯ

Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Господарські зобов'язання представляють собою взаємні зобов'язання між суб'єктами господарювання та іншими учасниками у сфері господарювання, що виникають на підставі господарського законодавства. Згідно з цим, одна сторона (боржник) зобов'язана виконати конкретні господарські або управлінсько-господарські дії на користь іншої сторони (кредитора), або утриматися від певних дій. Кредитор, у свою чергу, має право вимагати від боржника виконання його зобов'язань.

Господарські зобов'язання поділяються на майново-господарські та організаційно-господарські, визначені відповідно до статті 173 Господарського кодексу України [1].

Визначаючи господарські зобов'язання, важливо враховувати особливості, які вони включають в себе: а) учасники господарського зобов'язання, які включають суб'єкт господарювання та інших учасників відносин у галузі господарювання. При цьому обидві сторони, як боржник і кредитор, не лише відповідають традиційним категоріям цивільно-правових зобов'язань, а й стають суб'єктами організаційно-господарських повноважень; б) господарська сфера, в якій виникають ці зобов'язання; в) відповідні підстави виникнення господарських зобов'язань, які передбачені Господарським кодексом; г) специфіка дій, які зобов'язаний виконати боржник на користь іншої сторони, що є господарськими чи управлінсько-господарськими.

Господарські зобов'язання можна розділити на дві категорії [2]:

І. Майново-господарські зобов'язання:

Ці зобов'язання виникають між учасниками господарських відносин у процесі здійснення господарської діяльності.

Зобов'язана сторона (боржник) повинна виконати конкретні господарські чи управлінсько-господарські дії на користь іншої сторони (кредитора), або утриматися від певних дій.

Майнові зобов'язання між суб'єктами господарювання регулюються Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом.

Суб'єктами цих зобов'язань можуть бути суб'єкти господарювання, негосподарюючі суб'єкти (юридичні особи), а також органи державної влади і органи місцевого самоврядування з господарською компетенцією.

Зобов'язання цього характеру можуть виникати як між суб'єктами господарювання, так і між суб'єктом господарювання та негосподарюючими суб'єктами - громадянами. Вони не є підставою для обов'язкового виконання.

II. Організаційно-господарські зобов'язання:

Це господарські зобов'язання, що виникають у процесі управління господарською діяльністю між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень.

Зобов'язана сторона має виконати на користь другої сторони певні управлінсько-господарські (організаційні) дії або утриматися від певних дій.

Ці зобов'язання можуть виникати між суб'єктом господарювання та власником, органами державної влади чи місцевого самоврядування, а також між суб'єктами господарювання, які спільно організовують об'єднання підприємств чи господарське товариство. Вони можуть виникати на підставі договору та набувати форми договору, наприклад, засновницького договору для створення об'єднання підприємств [3, с. 43].

Таким чином, господарське зобов'язання виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання. Це визначається певними правилами господарського законодавства, відповідно до яких один суб'єкт (боржник) зобов'язаний вчинити конкретні господарські чи управлінсько-господарські дії на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію

тощо). У той же час інший суб'єкт (кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку. Господарські зобов'язання поділяються на дві основні категорії: майново-господарські та організаційно-господарські. Майново-господарські зобов'язання регулюються Цивільним кодексом України та виникають між учасниками господарських відносин при господарській діяльності. Організаційно-господарські зобов'язання, з свого боку, виникають у процесі управління господарською діяльністю між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень. Принцип належного виконання є основоположним у виконанні господарських зобов'язань. Загальні умови припинення цих зобов'язань включають виконання, зарахування зустрічної вимоги, поєднання управлена та зобов'язана сторін в одній особі, згода сторін, неможливість виконання та інші випадки, визначені законодавством.

ГК встановлює три підстави для визнання господарського зобов'язання недійсним: невідповідність вимогам закону, здійснення зобов'язання із завідомою шкідливою метою для інтересів держави і суспільства, порушення господарської компетенції укладачів угоди. Нікчемними вважаються умови договорів, що виключають або обмежують відповідальність, допускають односторонню відмову від зобов'язання та умови, що встановлюють непропорційно великі санкції для одержувача.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144

2. Господарські зобов'язання. 2016. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/lek_f6-2016-b-gosp_pravo.pdf

3. Господарське право України : підручник : у 2 ч. Ч. 1. Андрєєва О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін. 2-ге вид., зі змін. та випр. Харків. Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 324 с.

ЗАХИСТ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА СПОЖИВАЧІВ

Нагорна Олена Олександрівна
старший викладач кафедри
цивільного процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

В Україні, так само як і в більшості демократичних країн, існують різні методи захисту прав споживачів, які можуть бути судовими чи позасудовими. Світова практика підтверджує, що ця система може бути ефективною лише в тому випадку, якщо споживач може користуватися всіма доступними способами захисту, і ці методи мають бути взаємопов'язаними, оскільки їх окреме використання часто не ефективне.

Іноді для постачальників послуг або продавців може бути зручніше виплатити споживачеві вимагану суму, ніж витрачати ресурси та час на вирішення суперечки в суді. У таких випадках достатньо звернутися до продавця з вимогою [1, с. 88]. Проте, якщо це не призводить до бажаного результату, на державному рівні передбачений відповідний механізм захисту прав споживача у відповідних правовідносинах, який регулюється Законом України "Про захист прав споживачів".

Цей закон визначає права споживачів, встановлює відповідальність суб'єктів господарювання, надає особливості судового захисту прав споживачів, а також визначає систему державного нагляду та механізми регулювання у цій сфері, включаючи роль громадських об'єднань у захисті прав споживачів.

Держава гарантує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів, розповсюджуючи цей захист на всіх учасників господарських відносин, згідно з ч. 4 ст. 13 Конституції України. Важливо враховувати, що основою для цього служать приватні (автономні) інтереси суб'єктів, а саме їхні власні інтереси можуть бути порушені як контрагентами за договором, так і вповноваженими державними органами та їх службовцями

[2, с. 130].

Основні методи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів включають наступні:

- Визнання чи відкидання існування правових вимог;
- Повна чи часткова недійсність актів державних органів та органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, які суперечать законодавству та порушують права суб'єктів господарювання або споживачів. Також може бути визнана недійсність господарських угод з підстав, передбачених законом;
- Відновлення стану речей, що існував до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- Припинення дій, які порушують права або створюють загрозу їх порушення;
- Примусове виконання обов'язку в натурі;
- Відшкодування завданих збитків;
- Застосування штрафних санкцій;
- Введення оперативно-господарських санкцій;
- Адміністративні санкції;
- Встановлення, зміна та припинення господарських правовідносин;
- Інші заходи, передбачені законом [3, с. 50].

Потреба в захисті суб’єктивних прав і інтересів виникає, переважно, у випадках протиправної поведінки. Однак захист може бути вжитий і в ситуаціях, коли існує загроза порушення права у майбутньому, що не завжди пов’язано із протиправною дією. Така загроза може виникнути через дії самого правовласника, наприклад, у випадку втрати відповідного документа.

Захист може здійснюватися навіть у випадках порушення інтересу без протиправної поведінки. Особа може звернутися до суду для захисту, навіть у випадку колізії між її інтересами та інтересами інших учасників правовідносин, навіть якщо дії кожного з них є законними.

Часті розбіжності в розумінні інтересів контрагентів можуть призводити

до виникнення суперечок між ними. Зазвичай, принаймні одна зі сторін угоди вважає, що її права порушено. У таких випадках вирішення конфлікту може бути передане або до спеціально уповноваженого владного органу, або до органу, який сторони обрали самостійно.

З огляду на етап розвитку ринкових відносин в Україні, велике значення має питання захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Оскільки протягом останніх років було прийнято значну кількість нормативно-правових актів в сфері ринкової економіки, які розроблялися поза кодифікованим законодавством, це призвело до виникнення протиріч між ними. Покращення законодавства щодо захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання значно впливає на формування ринкових відносин і створення відповідного економічного середовища для поліпшення підприємницької діяльності в Україні.

Таким чином, незважаючи на окремі зміни у нормативно-правовому регулюванні, система захисту прав і законних інтересів споживачів фінансових послуг повинна піддатися перегляду відповідно до світових та загальноєвропейських тенденцій у цих процесах та відобразити їх у контексті цифрової трансформації відносин між державними органами та споживачами.

В Україні слід розробити, закріпити на нормативному рівні та впровадити Комплексну програму реалізації державної політики з захисту прав споживачів фінансових послуг на період 2023–2027 років. Цей документ повинен визначати пріоритетні напрямки та завдання реформ у сфері споживчої діяльності, враховуючи наслідки війни на території України та вплив світової фінансової кризи на національну економіку. Зміст програми повинен координувати дії на рівні окремих громадян, господарюючих суб'єктів, галузей та секторів економіки, а також на національному, регіональному та глобальному рівнях.

Законодавство в галузі прав споживчих відносин слід розширити положенням, що дає Держпродспоживслужбі право звертатися до провайдера інтернет-послуг для обмеження доступу до веб-сайтів суб'єктів господарювання, які здійснюють нечесні практики та порушують

законодавство про захист прав споживачів. Також важливо звільнити суб’єктів господарювання від обов'язку створювати товарний фонд, впроваджуючи надання гарантійних зобов'язань у формі електронних документів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Крегул Ю. І. Захист прав споживачів фінансових послуг : монографія / Ю. І. Крегул, О. Ю. Радченко. Київ, 2018. 264 с.

2. Вінник О. М. Господарсько-правова відповідальність та процедури її застосування у сфері цифрової економіки та електронного бізнесу. Приватне право і підприємництво. 2020. Вип. 20. С. 126– 137.

3. Горохова Т. В. Вплив розвитку цифрових технологій на поведінку споживачів. Вісник аграрної науки Причорномор’я. 2021. Вип. 4. С. 45-54.

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ПРАВ ПЕРСОНАЛУ

Нагорний Олег Романович,
здобувач вищої освіти
курсант 2 курсу,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Вогнева підготовка військовослужбовців є невід'ємною частиною військової підготовки і забезпечує необхідну ефективність в оперативних бойових умовах. Однак з удосконаленням і розвитком цього важливого етапу підготовки виникають різні правові аспекти, пов'язані з безпекою військовослужбовців і дотриманням їх прав. Актуальність обраної теми виділяється в контексті постійних змін в сучасних військових конфліктах і більш широкого використання технологій в навчанні пожежогасіння. Це вимагає глибокого розуміння правової бази, що регулює цей процес, для забезпечення найвищих стандартів безпеки та захисту індивідуальних прав військовослужбовців. У документі представлений детальний аналіз правових аспектів вогневої підготовки з акцентом на забезпечення безпеки військовослужбовців та дотримання їх прав у ході цього складного процесу, зокрема, проблем, які виникають у контексті внутрішнього законодавства, міжнародних норм, а також використання сучасних технологій у вогнева підготовка буде прийнята до уваги. Особлива увага приділяється психологічним та етичним аспектам, пов'язаним зі стресом, а також впливу тренувань на психічне здоров'я військовослужбовців.

Військовослужбовці мають невід'ємне право на визнання своєї гідності та

фізичну безпеку. Право на життя і недоторканність тіла є основоположним, і аналіз в контексті вогневої підготовки може визначити заходи щодо забезпечення безпеки на цьому важливому етапі навчання. Гарантія психологічної та етичної безпеки відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту військовослужбовців. [1] Заходи, спрямовані на зменшення психологічного стресу та дотримання етичних норм, вважаються важливим аспектом управління психологічними та етичними аспектами вогневої підготовки. Вибір і відмова від участі в навчанні також має своє юридичне відображення. Право на усвідомлений вибір і визначення можливості неучасті дають військовослужбовцям можливість приймати обґрунтовані рішення і забезпечувати свою безпеку і інтереси. Право військовослужбовців на захист від дискримінації та помсти забезпечується за допомогою вивчення механізмів захисту, спрямованих на забезпечення справедливості та рівності в умовах вогневої підготовки. Забезпечення прав і гарантій військовослужбовців у цьому контексті визначається як важливий аспект забезпечення ефективної та відповідальної військової підготовки. [4]

Військовослужбовці несуть індивідуальну відповідальність, спрямовану на забезпечення їх власної безпеки під час протипожежних навчань. Це включає Оволодіння технікою та суворе дотримання правил безпеки, щоб уникнути травм та забезпечити власну безпеку під час тренувань. Крім того, колективна відповідальність військовослужбовців є важливим фактором забезпечення загальної безпеки. [2] Ефективна комунікація і співпраця всередині військової групи визначає роль військовослужбовців у забезпеченні колективної безпеки і нормальному функціонуванні команди. Також, військовослужбовцям необхідно вивчати і вдосконалювати свої тактичні навички для забезпечення колективної безпеки та ефективної взаємодії з іншими членами військової команди. Це включає співпрацю в різних військових ситуаціях, а також здатність адаптуватися та реагувати на надзвичайні ситуації в умовах стресу. Крім того, ключовою частиною відповідальності є використання стратегічних методів для підготовки до

можливих загроз та мінімізації можливих ризиків. Аналіз відповідальності військовослужбовців у забезпеченні безпеки з урахуванням особистих і колективних аспектів відображає комплексний підхід до взаємодії в умовах їх військової підготовки та вогневої виучки.

Військова дисципліна як важливий аспект військової служби підлягає ретельному аналізу. Визначення цього поняття та розгляд його основних аспектів допоможуть визначити його важливість для забезпечення ефективності та боєготовності військових підрозділів. [3] Норми і приписи військової дисципліни визначаються рядом стандартів і вимог, встановлених як на національному, так і на міжнародному рівні. Розгляд цих норм, а також етичних правил і цінностей розкриває широкий спектр вимог, що пред'являються до військовослужбовців для забезпечення військової дисципліни.Важливо вивчити, як застосовується військова дисципліна в різних ситуаціях, таких як управління кризовими ситуаціями та ефективність навчання, а також його вплив на боєготовність військових організацій. Механізми регулювання військової дисципліни включають внутрішній контроль і нагляд, а також судові аспекти встановлення відповідальності за їх порушення. Це забезпечує не тільки визначення правил, але й вжиття заходів щодо забезпечення дотримання правил та підтримання дисципліни серед військовослужбовців. [3]

У статті представлений детальний аналіз правових аспектів вогневої підготовки в контексті військової служби. Аналіз особливостей військового права в контексті вогневої підготовки виявив такий важливий аспект, як обов'язок забезпечувати безпеку і захист прав військовослужбовців під час навчання. Підкреслюється необхідність врахування етичних і психологічних аспектів для забезпечення гідності і благополуччя військовослужбовців при навчанні пожежогасіння. Крім того, вивчаються права особи військовослужбовців, зокрема право на усвідомлений вибір і можливість відмови від участі в навчанні. Аналіз механізмів регулювання військової дисципліни і відповідальності за порушення відображає важливість підтримки дисципліни і порядку у військовому середовищі. В ході роботи також було

визначено, що ефективна вогнева підготовка вимагає дотримання балансу між виконанням військових завдань і захистом особистих прав і безпеки військовослужбовців. Цей баланс є важливим фактором для створення найбільш продуктивної та безпечної військової підготовки. Загальна думка полягає в тому, що глибоке розуміння та дотримання правових аспектів вогневої підготовки є важливим для створення ефективної та справедливої військової системи, в якій безпека, права та дисципліна є невід'ємними елементами успішної військової служби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко, Валентин Володимирович. "Особливості програм первинної професійної підготовки працівників Національної поліції України." (2017).

2. Логачев, М. Г. "Правові та психологічні аспекти застосування вогнепальної зброї персоналом поліції." (2017).

3. Холод, Олег Володимирович, and О. В. Холод. "Етика та правові аспекти ведення вогню." (2023).

4. Швець, Дмитро Володимирович, and Д. В. Швец. "Формування особистості поліцейського в умовах фахової підготовки та професійної діяльності: правові та психологічні аспекти." (2019).

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Накрапас Данило Валерійович
Носенко Денис Романович
Курсанти 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Єфімов Володимир Веніамінович
Доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

У сфері кримінально-процесуального права акт повідомлення про підозру є одним із етапів, спрямованих на практичне втілення завдань розслідування та гарантування захисту прав та законних інтересів осіб, щодо яких проводиться кримінальне провадження. Цей акт включає в себе процес ухвалення рішення про повідомлення про підозру, передачі цього повідомлення особі та надання пояснень підозрюваному стосовно його прав і можливостей їх захисту [2, с. 116].

Відповідно до пункту 1 статті 279 Кримінального процесуального кодексу України, повідомлення про підозру обов'язково надсилається у випадках затримання особи на місці вчинення злочину або негайно після нього, а також у разі наявності достатніх доказів щодо підозри особи у скоєнні кримінального правопорушення [1].

Рішення слідчого, яке узгоджено з прокурором, або самостійне рішення прокурора щодо підозри конкретної особи у вчиненні злочину приймається за допомогою спеціального процесуального документа у формі письмового повідомлення. Як повідомлення про підозру у скоєнні злочину, так і повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку повинні

відповідати вимогам, передбаченим статтею 277 Кримінального процесуального кодексу України [1].

Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку має свої особливості, порівняно з повідомленням про підозру у вчиненні злочину. Зокрема, разом із передачею повідомлення про підозру особі, їй повідомляються результати медичного огляду та висновки фахівців у разі їх наявності [3, с. 81]. У випадку незгоди з результатами медичного огляду або висновками фахівців, особа протягом сорока восьми годин має право звернутися до дізнавача чи прокурора з клопотанням про проведення експертизи. У цьому випадку дізнавач чи прокурор може звернутися до експерта з проведення експертизи відповідно до вимог, визначених Кримінальним процесуальним кодексом України [3, с. 5].

У випадку, якщо особа не звернеться з клопотанням про проведення експертизи протягом встановленого терміну, таке клопотання можна буде подати лише під час судового розгляду [4, с. 12]. Згідно зі статтею 219 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування повинно завершитися протягом певного періоду з моменту повідомлення особи про підозру:

- протягом сімдесяти двох годин у випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або затримання особи в порядку, передбаченому частиною четвертою статті 298-2 цього Кодексу;

- протягом двадцяти діб у випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо підозрюваний не визнає вину або є необхідність проведення додаткових слідчих (розшукових) дій або вчинення кримінального проступку неповнолітнім;

- протягом одного місяця у випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо особа подала клопотання про проведення експертизи згідно з частиною другою статті 298-4 цього Кодексу [1].

Термін досудового розслідування може бути продовжений відповідно до

визначень параграфу 4 глави 24 КПК України, але загальний строк не повинен перевищувати одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку [1].

Важливо відзначити, що строк для завершення досудового розслідування злочинів та можливість його продовження є більшими порівняно з кримінальними проступками. Наприклад, термін досудового розслідування для не тяжких злочинів може бути продовжений до шести місяців після повідомлення особі про підозру [1]. Також, важливо зауважити, що закінчення строку досудового розслідування, визначеного статтею 219 КПК України після повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, може призвести до закриття кримінального провадження відповідно до пункту 10 частини 1 статті 284 КПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 ₴ 4651-VI. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Кримінальний процес: підручник. Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 2. 620 с.

3. Бровко Н. І. Інститут кримінальних проступків як механізм спрощеного порядку досудового розслідування. 2020. С. 40.

4. Максименко А. С. Оскарження повідомлення про підозру у кримінальному провадженні. Юридична наука 2020. С. 199-207.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ І ПОРЯДКУ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
Тактико–спеціальної підготовки
Омельянець Анна Олександрівна
Курсант 3-го курсу ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану надзвичайно важлива для забезпечення національної безпеки та оборони країни. В цей період основним завданням цих органів є сприяння уповноваженим суб'єктам, яким покладено організацію та забезпечення режиму воєнного стану. Вони взаємодіють у реалізації завдань щодо оборони країни, територіальної цілісності та збереження адміністративно-територіальних одиниць.

Важливість виваженої державної політики у сфері національної безпеки та оборони надзвичайно велика. Компетентність управлінських рішень та правильно розставлені акценти у визначенні стратегічних пріоритетів під час дії режиму воєнного стану визначають захищеність державного суверенітету, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1, с. 5].

Наукові видання вказують на важливе місце Національної поліції України серед суб'єктів сектору безпеки і оборони. Покладені завдання, такі як попередження, припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку, забезпечення публічного порядку та безпеки під час аварій та інших надзвичайних ситуацій, вимагають від поліції високої ефективності та професіоналізму [3, с. 20].

Органи поліції в умовах воєнного стану виконують широкий спектр

функцій, таких як адміністративна, профілактична, оперативно-розшукова, охоронна, виконавча та кримінально-процесуальна. Ці функції складають єдиний комплекс діяльності органів поліції щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю, яка є головною загрозою національній безпеці.

Умови воєнного стану визначають особливості заходів забезпечення публічної безпеки та порядку, які вживаються поліцією. Цей комплекс заходів характеризується гнучкістю та динамічністю. Застосування посиленого режиму несення служби вимагає від поліцейського особового складу відповідної підготовки та навичок, а також залучення додаткових сил і ресурсів [4, с. 27].

Важливим аспектом є дотримання органами та підрозділами Національної поліції вимог чинного законодавства. Нормативна основа діяльності поліції включає Конституцію України, міжнародні договори, закони та інші нормативно-правові акти. Зміни в законодавстві, зокрема до Закону України «Про Національну поліцію», розширюють повноваження поліцейських для ефективного забезпечення безпеки громадян у період воєнного стану [3, с. 10].

Виконання завдань, покладених на органи та підрозділи Національної поліції України в умовах реальних та потенційних загроз, особливо в умовах воєнного стану, вимагає повного узгодження за часом, простором та алгоритмом дій з іншими суб’єктами сектору безпеки й оборони. Це визначається компетенцією та відповідно до чинного законодавства. Спільна дія в умовах воєнного стану включає в себе оперативний обмін інформацією, проведення спільних оперативних нарад, участь у спільних навчаннях та тренуваннях, регулярний обмін інформацією про сили та засоби, що залучаються до виконання завдань під час воєнного стану, спільне патрулювання та інші заходи [2, с. 66].

Рішення Ради національної безпеки і оборони України передбачає використання військових формувань разом із правоохоронними органами для вирішення завдань, пов’язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану. Під час введення режиму воєнного стану

Національна поліція України сприяє діяльності військової адміністрації, суду, органів прокуратури та інших інститутів. Вона відповідальна за звітність перед військовою адміністрацією щодо стану законності, боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, в межах наданих повноважень, забезпечують контроль за виконанням вимог законодавства стосовно громадської безпеки, правопорядку, допризовної підготовки та відбору громадян на військову службу. Вони також взаємодіють з органами військового управління та іншими правоохоронними органами для запобігання надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків. З метою інформування громадськості вони регулярно інформують про свою діяльність у виконанні завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони [4, с. 9].

Отже, ефективна взаємодія органів та підрозділів Національної поліції в умовах воєнного стану є ключовим елементом забезпечення безпеки та порядку в Україні. Ця взаємодія базується на законодавчих актах та наданні повноважень, спрямованих на збереження прав і свобод громадян у надзвичайних обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Декларація про поліцію: Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text.

2. Заброда Д. Г. Права і обов'язки працівників і курсантів навчальних закладів МВС України при несенні служби з охорони громадського порядку: навчальний посібник. Дніпропетровськ, 2005. 248 с.

3. Нікітін А. А. Деякі питання взаємодії Національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1-2. С. 133-139.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ. ВІДКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

Нечепоренко Володимир Романович
Здобувач вищої освіти
Навчальної групи СР-142
3 курсу ННІПФППН
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Нагорна Олена Олександрівна
Старший викладач кафедри
Цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Старший лейтенант поліції

Концепція здійснення права на пред'явлення позову – досить заплутане, дискусійне питання, яке відноситься до теоретичної частини цивільно-процесуальної юриспруденції.

Право на пред'явлення позову – це забезпечена законодавством України можливість звертатися до судових інстанцій для захисту порушеного права, його відновлення чи усунення невизначеності у нормативно-правових актах [1].

Право пред'явлення позову – це самостійне суб'єктивне право кожного громадянина. Коли пред'явник позовної заяви має право на позов і право на задоволення пред'явленого позову, то його порушене або оскаржене право отримає відповідний судовий захист. Саме в праві на подання позовної заяви реалізується конституційне право на судовий захист особистості.

У юридичної науці існують полярні погляду на інститут цивільного права, з допомогою якої відбувається реалізація права на захист. З одного боку, існує теорія конкретного права на позов, з іншого боку, право на позов є абстрактним, по-третє, обидві теорії сумісні [1]. Згідно з першою точкою зору, право на позов є зверненням особи за захистом до держави, яка представлена судом, з вимогами про захист порушеного права, та про задоволення матеріально-правового інтересу, який наділений у певну правову форму – до

позову. Відповідно, право на позов – це спосіб захисту проти відповідача, право на позов пов'язане із судовим рішенням, яке має бути сприятливим для позивача.

З іншого боку, йдеться про право на позов як процесуальне право, яке передбачає винесення судового рішення незалежно від його змісту. Прихильники третьої точки зору вказують, що обидві позиції є вірними, їх слід об'єднати, вказавши, що право на позов – це два нерозривно пов'язані правомочності, право на позов включає і право на пред'явлення позову, і право на його задоволення. Відповідно, у праві на позов передбачено не одна, а дві правомочності: процесуально-правове, що передбачає право на пред'явлення позову та матеріально-правове, що передбачає право на задоволення позову. Дані правомочності тісно пов'язані між собою [2].

Право на позов є самостійне право позивача, за наявності у позивача права на позов і право на пред'явлення позову його порушене або оспорюване право отримує судовий захист. За допомогою реалізації права на позов відбувається реалізація конституційного права на судовий захист, при цьому право на позов – це не порушене суб'єктивне право, це лише можливість одержання захисту порушеного права у порядку, передбаченому процесуальним законодавством.

Право на пред'явлення позову виникає на стадії прийняття позовної заяви до провадження суду. Суд повинен перевірити процесуальні передумови, за відсутності таких передумов суд відмовляє у прийнятті або повертає позовну заяву, або залишає позовну заяву без руху [1].

Право на пред'явлення позову одночасно є правом на порушення процесу, воно пов'язане з наявністю передумов виникнення права на пред'явлення позову. Вперше систему передумов права на позов сформульовано німецьким вченим Оскаром Бюловим, а потім ця система була розвинена М. А. Гурвіч. При вивченні римського процесу О. Бюлов сформулював висновок про те, що цивільний процес відрізняється дуалізмом і ділиться на дві стадії: на перевірку процесуальних передумов, які мають ключове значення для порушення

провадження у справі та початок процесу, та на вивчення матеріальних правовідносин [3].

У римському цивільному процесі існувала спеціальна процедура підготовки до процесу, в рамках якої проводилася перевірка передумов, наявність яких дозволяло розпочати процес. Потім цей порядок був запозичений Францією та Німеччиною. В українській доктрині цивільного процесуального права передбачені загальні та спеціальні передумови права на пред'явлення позову.

Загальними передумовами для подання позову є наявність цивільної процесуальної праводієздатності та легітимності у позові. Громадянська процесуальна правоздатність є здатність володіти цивільними процесуальними правами і нести обов'язки. Розуміння цивільної процесуальної правоздатності тісно пов'язане з розумінням цивільної правоздатності, оскільки всі громадяни України правоздатні з народження. Така передумова не викликає проблем під час встановлення. Складнощі виникають при встановленні легітимності особи, яка надсилає до суду позовну заяву. Перевірка легітимності особи передбачає перевірку процесуальних прав. Процесуальне законодавство України не передбачає поняття та порядку встановлення процесуальної легітимації, тому суди виходять із роз'яснень Верховного Суду України [3].

Пряміцин В. Ю., Д. В. Афанасьєв та С. В. Ланкін обґрунтовують свою позицію, за якою відкриття провадження та підготовка справи до судового розгляду не вважаються самостійними стадіями і розглядаються як складові елементи першої стадії цивільного процесу – судочинства по справі в суді першої інстанції [4].

Відкриття провадження у справі – це сукупність процесуальних дій суду та осіб, які беруть участь у справі, що направлені на визначення підстав їх звернення до суду за захистом.

Відкриття провадження у справі пов’язане з реалізацією одного з найголовніших прав людини – права на справедливий суд, закріпленого ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євхутич І. М., І. Р. Серкевич. Цивільний позов у кримінальному процесі: доцільність та необхідність. 2018.

2. Халімончук М. М. Спрощене позовне провадження як новела цивільного процесу. 2018. с. 64.

3. Кучер В. О. Цивільний процес України: підручник. 2016

4. Пряміцин В. Ю., Д. В. Афанасьєв, С. В. Ланкін. Процедура відкриття провадження в цивільному судочинстві як складник механізму реалізації права людини на справедливий суд. 2021.

ТАКТИКА ЗАТРИМАННЯ ТА КОНТРОЛЬ НАД СИТУАЦІЄЮ

Носенко Денис Романович
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Діяльність працівників Національної поліції України, особливо тих, що працюють у патрулюванні чи реагують на повідомлення та звернення громадян, неминуче пов'язана з великим ризиком для їхнього життя та здоров'я. Однією з типових ситуацій є виявлення осіб під час учинення тяжких або особливо тяжких злочинів. Злочинці, реагуючи на своє викриття, можуть намагатися втекти або проявляти агресію до поліцейських, що створює потенційно небезпечні ситуації для працівників поліції. Це особливо важливо у зв'язку із введенням особливого правового режиму воєнного стану на території України.Національна поліція повинна забезпечувати безпеку та порядок у громадському транспорті. Аналіз зупинки транспортних засобів працівниками поліції може допомогти в оцінці рівня безпеки та дотримання правил дорожнього руху [6]. Кожен поліцейський має право застосовувати заходи примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України, незалежно від встановлених вимог і заборон щодо застосування зброї. У разі застосування вогнепальної зброї до осіб, які вчиняють агресію проти України і завдають даним особам тілесних ушкоджень, працівник поліції по можливості, з урахуванням подій на відповідній території, повинен повідомити свого безпосереднього керівника, використовуючи усну форму або телекомунікаційний зв'язок [8].

Соціально-політичні труднощі, пов'язані зі збройною агресією російської

федерації, призводять до зростання тяжких та особливо тяжких злочинів. Збільшення кількості необлікованої вогнепальної зброї та вибухових пристроїв у різних категорій громадян також впливає на статистику випадків збройного опору проти правоохоронних органів.

У професійній підготовці поліцейських було розроблено багато методичних рекомендацій стосовно особистої безпеки та психології правопорушника. Проте, ще не вдосконалено тактику дій поліцейських в умовах активного опору правопорушників, особливо в зонах, прилеглих до бойових дій. Важливо продовжувати враховувати загальні принципи забезпечення особистої безпеки та психології правопорушника, а також брати до уваги рекомендації практиків у зв'язку з новими викликами [5, с. 12]. Однак, в особливих умовах діяльності поліції, наприклад, під час терористичних актів, надзвичайних ситуацій або розгону злочинних груп, поліцейські стикаються з викликами, які вимагають рішучої дії. У таких ситуаціях, захист громадської безпеки та запобігання загрозам життю можуть вимагати використання спеціальних засобів примусу [7].

Під час затримання осіб, які є підозрюваними у вчиненні злочину, важливо пам'ятати, що поліцейські мають право проводити їхню затримку відповідно до вимог статті 208 Кримінального процесуального кодексу України [4]. Якщо існують обставини, які вказують на можливу втечу підозрюваного з метою ухилення від кримінальної відповідальності, уповноважена службова особа має право здійснити їх затримання без ухвали слідчого судді або суду. Виняток становлять випадки, коли підозрюваний вчинив злочин, за який передбачено основне покарання у вигляді штрафу в розмірі понад 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. З метою безпечного здійснення затримання, службові особи поліції перш за все фіксують особові дані підозрюваного, включаючи фізичний опис, одяг, зріст, вагу та інші визначальні риси, такі як татуювання чи шрами. Якщо це можливо, отримання інформації про ім'я, вік та адресу підозрюваного також є важливим етапом. При необхідності таку інформацію можна отримати від свідків, записів

відеоспостереження чи баз даних поліції [2, с. 27].

Перед здійсненням затримання поліцейські враховують ризики та небезпеку ситуації, враховуючи тип вчиненого злочину, кількість підозрюваних та їхнє збройування. У випадках високого ризику, поліцейські можуть викликати підкріплення або відкласти затримання, доки не буде забезпечено достатні ресурси. Переслідування осіб «по гарячих слідах» потребує наполегливості та рішучості, з урахуванням заходів безпеки у разі можливого збройного або фізичного опору з боку підозрюваного або його співучасників. Під час таких ситуацій, поліцейські перевіряють та готують свою особисту зброю, забезпечуючи готовність до можливих ризикованих ситуацій [1].

Службова особа, уповноважена на проведення затримання (включаючи випадки воєнного стану, де це також може бути керівник відповідного органу прокуратури, згідно зі статтею 37 КПК України) [4], має негайно інформувати затриману особу прозоро щодо підстав її затримання і природи злочину, якого вона підозрюється, а також роз'яснювати їй права: право на захисника, отримання медичної допомоги, можливість виражати свої показання або обирати мовчання, негайне повідомлення інших осіб про затримання та місце знаходження, право перевірки обґрунтованості затримання та інші процесуальні права, які передбачені КПК України. Зобов'язання негайно повідомити затриманого про його права є гарантією реального та своєчасного захисту його прав, свобод та інтересів.

Після затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, складається протокол згідно зі статтею 104 КПК України. Копія цього протоколу негайно вручається затриманій особі і надсилається прокурору. Працівники поліції повинні приділяти увагу проведенню відповідного огляду затриманих осіб, їхніх речей та транспортних засобів, вилученню документів, інформаційних носіїв та інших предметів, які можуть бути використані як докази або завдати шкоду їхньому здоров'ю [4]. Поліцейські мають право проводити огляд підозрюваного та його оточення для виявлення доказів, пов'язаних з вчиненим злочином, забезпечуючи при цьому, щоб не порушувати

його права чи гідність у присутності не менше двох осіб тієї ж статі [2, с. 24].

Уповноважена службова особа має обов'язок доставити затриману особу до найближчого підрозділу органу досудового розслідування для подальшого розгляду та прийняття рішення щодо правопорушення. Підозрюваного слід перевозити безпечним та захищеним способом, забезпечуючи йому відсутність будь-якої непотрібної шкоди чи дискомфорту.

Отже, тактика правоохоронних органів продовжує еволюціювати разом із змінами в суспільстві, а поліцейські департаменти стараються адаптуватися до нових викликів і використовувати передовий досвід. Регулярне навчання, постійне оцінювання, з фокусом на вдосконалення знань і навичок, а також механізми відповідальності є важливими, щоб поліцейські були оснащені необхідними вміннями і знаннями для ефективного виконання своїх обов'язків.

Головною метою цих тактичних прийомів є забезпечення громадської безпеки, захист суспільства і притягнення до відповідальності злочинців, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини. Злагоджуючи тактичні навички, етичну поведінку та відданість справі, поліцейські відіграють вирішальну роль у захисті суспільства та підтримці принципів закону та порядку. Тактика, яку використовують працівники поліції України при затриманні злочинців під час учинення ними тяжких злочинів, вимагає комплексного і стратегічного підходу. Згідно з законодавством України, правоохоронці можуть захистити як громадян, так і себе, забезпечивши успішне затримання підозрюваних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/ show/580-19/page?text=%E1%E5%F1%B3%E4%E8

2. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання : навчальний посібник. С. М. Банах, Ю. Р. Йосипів, М. Курляк, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 272 с.

3. Алгоритм дій поліцейських патрульної поліції під час забезпечення публічної безпеки і порядку : збірник ситуативних завдань. Ю. Р. Йосипів,

Н. Д. Туз та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 68 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України, редакція від 28.04.2023 р. No 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

5. Тактичне керівництво та організація несення служби працівниками правоохоронних органів України в зоні проведення антитерористичної операції : навчальний посібник. Ю. Р Йосипів, С. М. Банах, О. І. Тьорло, В. М. Синенький та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 136 с.

6. Іванющенков А. В, Плахотний А. П. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 602).

7. Зікрач Д. О, Плахотний А. П. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 600).

8. Плахотний А. П, Швець Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Олейніченко Маргарита Олександрівна
курсант 4 – го курсу навчально-наукового інституту права
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
старший лейтенант поліції,
викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Дуже часто у судовій сфері виникають питання щодо термінів виконання фінансових зобов'язань, зокрема під час угоди про купівлю-продаж товарів. Деякі недобросовісні покупці, намагаючись відкласти оплату отриманого товару або цілком уникнути її, не розраховуються вчасно за товар, а потім у суді стверджують, що продавець не звертався до них із вимогою щодо сплати товару. В цілому, проблематика цієї теми пов'язана з необхідністю балансу між інтересами сторін, чітким визначенням умов угоди та раціональним вирішенням можливих конфліктів шляхом використання відповідних правових інструментів.

Однак термін виконання грошового зобов’язання, котрий випливає з правовідносин купівлі-продажу та поставки, фіксований спеціальною нормою статті 692 ЦК, згідно з якою, покупець мусить сплатити товар після його прийняття чи прийняття товаророзпорядчих документів на нього, коли договором або актами цивільного законодавства не передбачений інший строк сплати товару. Цей термін виконання зобов’язання не може ставитися в залежність від звернення кредитора до боржника з вимогою про сплату [1].

Виконавець, який порушив термін виконання такого фінансового зобов'язання відповідно до пункту 2 статті 625 Цивільного кодексу, повинен, в разі вимоги кредитора, розрахуватися за розміром заборгованості, який включає фіксований індекс інфляції на протязі усього періоду затримки, і

додатково сплатити 3% від відсоткової суми прострочення, якщо інші умови не визначені в конкретній угоді або чинним законодавством.

Розмір штрафних санкцій згідно із частиною 4 статті 231 ГК встановлюється законом, а у разі коли розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції використовуються у передбаченому договором розмірі. В такому випадку розмір санкцій може бути визначено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов’язання, чи в певній, встановленій грошовій сумі, чи у відсотковому відношенні до суми зобов’язання незалежно від ступеня його виконання, чи в кратному розмірі до вартості товарів [2].

Крім того, у всіх випадках, якщо є обставини, передбачені пунктом 3 статті 551 Цивільного кодексу та пунктом 1 статті 233 Господарського кодексу, розмір штрафу, який підлягає взяттю з порушника зобов'язань, може бути зменшений за рішенням суду, особливо коли величина штрафних санкцій значно перевищує завдані збитки кредитору. У цьому випадку слід врахувати: ступінь виконання боржником свого зобов'язання; майновий статус сторін, які беруть участь у справі; інші інтереси сторін, включаючи не лише майнові, які заслуговують на увагу.

Отже, система відповідальності за порушення фінансових зобов'язань визначається законодавством, враховуючи різноманітні аспекти. Зокрема, закони, які стосуються грошових зобов'язань, встановлюють строки виконання, правила розрахунків, а також механізми визначення величини штрафів та пені. Однією з основних особливостей є можливість судового втручання у випадках невиконання або порушення зобов'язань. Суд враховує різні обставини, такі як ступінь виконання зобов'язання, майновий статус сторін, а також інші інтереси, що можуть впливати на визначення розміру штрафів чи пені. Додатково, важливо враховувати підстави для можливого зменшення розміру штрафу, якщо його величина виявляється непропорційно високою порівняно з завданим збитком кредитору. Узагальнюючи, відповідальність за порушення грошових зобов'язань визначається комплексом нормативних актів, і її особливості

можуть варіюватися в залежності від конкретного правового середовища та умов конкретної угоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.

2. Огляд судової практики Верховного Суду щодо забезпечення виконання зобов’язань. Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2018 року грудень 2019 року / упоряд. правове управління (II) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 62 стор.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІНТЕРЕСАХ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Олексенко Володимир Григорович
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Кравець Данило Юрійович
курсант 3-го курсу
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
м. Дніпро, Україна

Вступ: Ефективна робота правоохоронних органів та отримання доказів під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (далі-ОРД) є одним із ключових елементів щодо забезпечення правосуддя, адже ці матеріали можуть бути важливими доказами та сприяти досліженню істини. Оперативно-розшукова діяльність допомагає виявляти та припиняти кримінальні правопорушення, що можуть вплинути на загальну безпеку суспільства, тому їх матеріальне підкріплення є важливим елементом у сфері доказування.

Мета роботи: Розглянувши більш детально поняття «матеріали» з погляду семантики вони визначаються як різноманітні дані, зібрання документів, відомостей про що-небудь, те, що призначене для того, на що вказує зміст означення. Отож, різноманітні носії фактичних даних і відомостей, документи, предмети, які містять інформацію, відомості й дані, їх носії, що отримані під час здійснення ОРД і містяться в оперативно-розшукових справах (далі-ОРС), і є матеріалами ОРД. Проаналізувавши, зміст ОРС, можна визначити, що вони складаються із документів, що фіксують хід і результати оперативно-розшукових заходів, документів, отриманих від фізичних та юридичних осіб, документів і предметів, що містять сліди, які вказують на

ознаки кримінального правопорушення, аналітичних документів, складених оперативним працівником за результатами оперативно-розшукових заходів. Тобто, це сукупність документів, що містять фактичні дані, які можуть бути використані для прийняття рішень і оперативним працівником в ОРС, і слідчим у кримінальному провадженні. [1, с. 207].

Матеріали і методи: Оцінювання матеріалів оперативно-розшукової діяльності має два аспекти: кримінально-правовий і кримінальний процесуальний. Кінцевим результатом правової оцінки матеріалів оперативно-розшукової діяльності є уявлення уповноваженої особи (слідчого, прокурора, слідчого судді, працівника оперативного підрозділу) щодо доцільності та можливості їх використання у кримінальному провадженні.

Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні включає три взаємозалежні операції: правову оцінку матеріалів, визначення способів їх використання, безпосереднє їх використання [2, с. 143]

Результати обговорення: Визначення способів використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності передбачає спільне встановлення суб'єктом, що здійснює досудове розслідування, та оперативним підрозділом (співробітником), яким саме чином результати оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані під час досудового провадження. Способом використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності під час досудового розслідування є конкретні дії, спрямовані на вирішення завдань кримінального провадження шляхом використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Метою такої діяльності є визначення найбільш ефективних шляхів, тактичних прийомів використання оперативних матеріалів з метою вирішення завдань кримінального судочинства та недопущення завдання шкоди інтересам оперативно-розшукової діяльності, зокрема розголошення відомостей про сили й засоби, що використовувалися в її процесі, та ін. [2, с. 144]

В оперативно-розшуковому значенні результати оперативно-розшукової

діяльності не завжди є фактичними даними. Хоча вони й можуть бути використані як підстави для проведення конкретного оперативно-розшукового заходу, визначення тактики його проведення, такого роду дії (рішення) можуть ґрунтуватися і на припущеннях (версіях), первинних даних, які лише належить перевірити, після чого відомості при підтвердженні їх можна буде розглядати як відомості про факти. Зокрема, результати проведення одного оперативно-розшукового заходу можуть бути підставами для проведення іншого [2, с. 145].

Висновок: Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що оперативно-розшукові матеріали є важливим і актуальним елементом в роботі правоохоронних органів для виявлення, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, вони використовуються як докази, що допомагає забезпечити правосуддя. Важливим є дотримання правил щодо документування та збереження матеріалів для можливості подальшого використання їх в судових процедурах. Отже, розуміння важливості матеріалів оперативно-розшукової діяльності в Україні є важливим для покращення правосуддя, забезпечення безпеки громадян та підвищення професіоналізму правоохоронців, захисту прав людини та збереження доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гула Л. Ф. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності у виявленні й розслідуванні злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами. Право і суспільство. № 5-2 / 2015.

2. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності. Основи оперативно-розшукової діяльності : курс лекцій / за заг. ред. С. А. Дроботова. Київ, 2022. С. 137–146.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ОСІБ ПРИЧЕТНИХ ДО ЗБУТУ НАРКОТИКІВ

Олексенко Володимир
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Слабких Заріна
здобувач вищої освіти 3 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Протидія наркоманії і наркобізнесу в державі, недопущення розвитку їх антисоціальних тенденцій, а також регуляторна державна політика в цій сфері на сучасному етапі є необхідною умовою розвиненого суспільства, важливим фактором його економічного, культурного та правового рівня. Нелегальне розповсюдження наркотиків охоплює все більш широкі кола нашого суспільства і становить значну загрозу розвитку та добробуту нації. Зростання рівня злочинності, високий рівень смертності, трагедії сімей та зруйновані людські долі все це лише частина бід, що супутні цьому явищу. Тому, важливо дослідити процес документування в оперативно-розшуковій діяльності осіб, які причетні до вчинення кримінальних правопорушень пов’язаних з обігом наркотичних засобів.[1, с. 505].

Одним з методів документування злочинної діяльності осіб, які готуються, або вчиняють кримінальні правопорушення, пов’язані з незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, є оперативна закупка [1, с. 506].

Правовою підставою використання оперативної закупки Національною поліцією України є чинний Кримінальний процесуальний кодекс України, а

саме ст.ст. 110, 246, 251, 271; Закони України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» (п. 2 ч. 1 ст. 8), «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів і прекурсорів та зловживанню ними», а також Порядок проведення контрольованої поставки та контрольованої або оперативної закупки товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності, затверджений спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України та Міністерства фінансів України.

Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину та особи, яка його вчинила [2]. В абсолютній більшості випадків найбільш розповсюдженим предметом у відношенні якого проводиться оперативна закупка є наркотичні засоби, психотропні речовин, їх аналоги та прекурсори. Основною вимогою чинного законодавства є те, що оперативна закупка наркотичних речовин та їх аналогів може проводитися лише коли заведено оперативно-розшукову справу або відкрито кримінальне провадження, інформація про початок якого повинна бути внесена до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Підставою здійснення оперативної закупки є факт встановлення фактичних даних, що можуть свідчити про те, готується або вчиняється злочин, пов’язаний з обігом товару у будь-який спосіб або наявність достатньої інформації, одержаної у встановленому законом порядку [3].

Оперативність закупки, на нашу думку, передбачає затримання особи, яка збуває наркотичні засоби, відразу після моменту самої їх передачі з одночасною фіксацією даної процедури за допомогою технічних засобів. Але важливо пам’ятати, що під час підготовки та проведення даної операції забороняється провокувати та підбурювати особу на вчинення цього злочину, або впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем.

При цьому при проведенні оперативної закупки, як

оперативно-розшукового заходу, зусилля оперативних підрозділів повинні бути спрямовані на отримання фактичних даних, які можна було б використати на різних стадіях кримінального судочинства [4]. Наявність такої інформації потребує від оперативних працівників моделювання вірогідних контраргументів з боку осіб, які перевіряються або розроблюються по відношенню до частини або всіх даних, отриманих оперативно-розшуковим шляхом. Це дозволить спланувати й здійснити оперативно-розшукові заходи, спрямовані на пошук нових доказів та інформації для ефективного їх використання під час документування злочинів, пов'язаних з незаконним збутом наркотиків.

Також слід зазначити, що в час стрімкого розвитку технологій злочинці шукають нові шляхи збуту наркотичних засобів та психотропних речовин. Один з таких – це «безконтактний» збут. Цей спосіб полягає у використанні сучасних електронних засобів (смартфон, планшет, стаціонарний комп'ютер, ноутбук, тощо) та мережі Інтернет. Ця мережа дає змогу злочинцю залишатися умовно анонімним та без ризику для себе рекламувати і реалізовувати наркотичні засоби та психотропні речовини.

Використання наркозлочинцями під час збуту наркотичних засобів та психотропних речовин мережі Інтернет призвело, на нашу думку, до неефективності проведення оперативної закупки наркооб'єктів із застосуванням існуючого організаційно-тактичного алгоритму (Порядок проведення контрольованої поставки та контрольованої або оперативної закупки товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності), а отже під час розроблення нових організаційно-тактичних алгоритмів проведення оперативної закупки наркотичних засобів та психотропних речовин за «безконтактного» способу передачі, на нашу думку, необхідно залучати представників кіберполіції. Саме працівники цих підрозділів в наш час мають змогу заволодіти доказовою інформацією стосовно факту незаконного збуту наркотичних речовин і встановлення безпосередньо особу злочинця-продавця.

Результати оперативної закупки повинні оформлятись єдиним протоколом – протоколом оперативної закупки, який би з достовірністю підтверджував факт збуту наркотичних засобів, а не складання кількох різних за змістом та часом дій.

Отже, аналізуючи вищезазначений матеріал, можна зробити висновок, що проведення оперативної закупки є необхідним елементом під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування правоохоронними органами. Завданнями якого є виявлення джерел незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, встановлення контролю, оперативного нагляду за його реалізацією, разом з цим на сьогоднішній день потребує реформування законодавство, яке застосовується під час документування наркозбувачів, шляхом проведення оперативної закупки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олексенко В. Г. Проблемні питання документування оперативними підрозділами злочинів, пов’язаних з незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів *Юридичний науковий електронний журнал*, 2022. № 8. С.505-509.

2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Наказ від 16.11.2012 р. №114/1042/516/1199/936/1687/5. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 05.01.2024).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : станом на 05 лютого 2023 року Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 05.01.2024).

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 05.01.2024).

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олексенко Володимир Григорійович
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
Широкий Богдан Віталійович
курсант 3-го курсу підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішні справ
м. Дніпро, Україна

Засоби інформаційного забезпечення під час оперативно-розшукової діяльності є важливим і необхідним елементом щодо збору первинної інформації. Вони допомагають збирати, зберігати та аналізувати інформацію про підозрюваних, свідків та обставини кримінальних правопорушень, що в свою чергу допомагає розслідувати кримінальні правопорушення та притягати винних до відповідальності.

Проте, використання засобів інформаційного забезпечення під час оперативно-розшукової діяльності має свої особливості, що відрізняють їх від оперативно-технічних засобів, що використовуються в межах даної діяльності. Зокрема, відбувається регулювання застосування засобів інформаційного забезпечення за допомогою кримінально-процесуального законодавства, зокрема, щодо вимог до їх використання, оформлення та збереження [1, с. 15].

У сфері діяльності працівників поліції інформаційна комп'ютерна розвідка є важливою складовою в здійсненні цілеспрямованого збору, аналізу та обробки інформації, що стосується злочинів, злочинців, потенційних загроз безпеці та кримінальних активностей. Вона включає в себе розробку та застосування спеціалізованих програмних засобів, технологій і методик для пошуку електронних слідів, аналізу цифрових доказів, розкриття злочинів в

онлайн-середовищі, ідентифікації зловмисників та забезпечення безпеки інформаційних систем. Ця розвідка вимагає спеціалізованих знань та навичок з області кібербезпеки, кримінального аналізу для ефективного використання комп'ютерних ресурсів у боротьбі зі злочинністю, розшуку та збору інформації про злочини та злочинців. Інформаційна комп'ютерна розвідка зазвичай складається з чотирьох головних елементів, які слід класифікувати.

Так, першим елементом є фактичний пошук інформації. Цей елемент передбачає використання обчислювальної техніки, програмного забезпечення та систем дій, які спрямовані на встановлення або підтвердження місця розташування фізичного джерела інформації та виявлення інформації, що представляє доказове значення. Завдяки цьому елементу, працівники оперативних підрозділів Національної поліції України можуть знайти джерела інформації та отримати підтвердження її достовірності.

Другим елементом є фіксація інформації. Цей елемент включає систему дій, спрямованих на збереження отриманої інформації на матеріальних носіях з метою подальшого використання. Інформація може бути збережена на комп'ютерах, флеш-накопичувачах або інших матеріальних носіях.

Третім елементом є аналітична обробка (аналіз інформації) отриманої та збереженої на матеріальних носіях інформації. Для реалізації цього елементу необхідно використовувати логічні прийоми та методи, обчислювальну техніку та програмне забезпечення на основі мети збирання цієї інформації. При цьому інформація може бути аналізована з різних точок зору для більшої достовірності даних залежно від потреб оперативних підрозділів Національної поліції України.

Четвертим елементом є документальне оформлення результатів обробки [2, с. 24].

Найбільше уваги хотілось приділити першому елементу, так як він має важливе значення як початковий етап, бо оперативний працівник під час здійснення оперативно-розшукової діяльності рідко посилаються на збирання інформації з засобів OSINT, такі як Google, Facebook, Vkontakte, Twitter,

Instagram, що в свою чергу пришвидшує збір необхідної інформації. Не можна виокремлювати діяльність Департаменту кримінального аналізу, які надають необхідну інформацію у тому числі із використанням джерел OSINT, але якщо необхідно отримати інформацію в обмежений термін і не існує можливості чекати відповіді на запити, то оперативному працівнику слід взяти ініціативу на себе і самостійно здійснювати збір необхідної інформації.

Оскільки пошукова система компанії Google користується найвищою популярністю серед користувачів мережі інтернет вона накопичує величезну кількість інформації, про організації, користувачів які навіть не здогадуються що своїм серфінгом в інтернет мережі залишають велику кількість слідів. Головною задачею правоохоронця вміти своєчасно, знаходити ці сліди аналізувати їх, та вживати заходів превенції та розкриття злочинів [3, с. 361].

Користувачі Facebook мають можливість створювати профілі з фотографіями, списками інтересів, контактними даними та іншою особистою інформацією яка досить корисна для правоохоронних органів наприклад тим що непотрібно звертатись з офіційними запитами до інших інстанцій. Це значно пришвидшує роботу працівників підрозділів Національної поліції України та потребує менших зусиль [3, с. 386].

Отже, доцільне використання сучасних інформаційних технологій, відкритих мережевих ресурсів, державних чи комерційних баз даних, а також сучасних підходів до здійснення оперативно-розшукової діяльності істотно прискорює хід виконання необхідних оперативних-розшукових завдань. Оперативні підрозділи мають можливість отримати низку інформації за короткий проміжок часу, використавши можливості інноваційних сучасних технологій, що також сприяє швидкому і повному попередженню, своєчасному виявленню і припиненню та розкриттю кримінальних правопорушень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук’яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні

кримінальних правопорушень : навч. посіб. / за заг. ред. О. О. Юхно. Харків : ХНУВС, 2017. 152 с.

2. Васильковський І. І. Взаємодія правоохоронних органів при розслідуванні кіберзлочинів : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 19 с.

3. Інформаційні технології : підручник / В. Б. Вишня, К. Ю. Ісмайлов, І. В. Краснобрижий та ін. - Дніпро: ДДУВС, 2021. – 492 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Олійченко Ігор Михайлович
доктор наук з державного управління,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка» м. Чернігів,
Артеменко Володимир Васильович
аспірант кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
м. Чернігів

Вступ Підписавши угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 21 березня 2014 року (економічна частина була підписана 27 червня 2014 року), Україна взяла на себе значні зобов'язання. Зміни у сфері безпеки та здоров'я працівників в процесі їх трудової діяльності в Україні є вагомою частиною цих зобов'язань. На сьогоднішній день регулювання відносин між роботодавцем та найманими робітниками у сфері охорони праці регулюється законом України «Про охорону праці» та прийнятими відповідно до нього підзаконними актами. Однак даний закон не відповідає європейським підходам до охорони праці. Зважаючи на це було розроблено проєкт закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі». Основною проблемою яку покликаний розв'язати майбутній закон України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» – це моральна застарілість та досить низька ефективність вже існуючого закону «Про охорону праці. Така ситуація спричинена тим, що вже існуюча на сьогодні система управління охороною праці функціонує за "реактивним" способом коригувальних дій, в той же час реагування на нещасні випадки, котрі вже сталися відбувається шляхом впровадження державою нормативних актів, які визначають методи безпечного виконання тих чи інших робіт. Способи впливу

на роботодавців утворені на засадах адміністративного або кримінального покарання за порушення вимог, щодо безпечного виконання робіт. В той ще час, міжнародний досвід показує нам, що роботодавець повинен мати змогу бути більш самостійним в процесі вибору найбільш ефективних методів організації безпечного процесу виробництва та безпеки працівників, а також він повинен нести перш за все матеріальну (фінансову) відповідальність за правильність та безпечність зробленого ним вибору. Проект Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» було розроблено з метою створення кардинально нової державної системи попередження та запобігання професійним ризикам, під дію яких потрапляють працівники в момент здійснення своєї трудової діяльності, шляхом запровадження на законодавчому рівні України ризик-орієнтованого підходу у сфері організації безпеки та здоров'я працівників, а також з метою імплементації положень Директиви Ради 89/391/ЄЕС від 12.06.1989 про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі. [2, с. 1-2].

Ціль роботи Надання пропозицій щодо покращення проєкту закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі», з метою формування в Україні сучасної та ефективної системи управління охороною праці.

Матеріали та методи Автори тез використовували у своєму дослідженні наукові статті, законодавство України та європейських країн сфері безпеки та гігієни праці, дані з відкритих джерел, а також дослідження українських та іноземних вчених, для проведення ефективного та якісного аналізу вимог європейського законодавства у сфері безпеки праці, з метою подальшого впровадження кращих практик у законодавство України.

Результати та обговорення Перш за все варто звернути увагу на виконанні робіт підвищеної небезпеки. В проєкті закону «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» в статті 11 «Спеціальні умови виконання робіт підвищеної небезпеки», зазначено, що у випадках коли цього вимагають характер і ступінь небезпеки робіт, виконання яких пов'язане з об'єктивно вищим ризиком впливу небезпечних та шкідливих професійних факторів на

життя і здоров’я працівників (роботи підвищеної небезпеки), такі роботи можуть виконуватися лише за наявності щонайменше однієї з таких умов:

1) встановленого регулятором договору страхування життя, здоров’я та працездатності працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки, за класом страхування 1, визначеним статтею 4 Закону України “Про страхування”; або

2) дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки, отриманого відповідно до цієї статті, або зареєстрованої декларації відповідності.

Отже тут ми бачимо, що в проєкті закону одночасно пропонується і європейський підхід до виконання робіт підвищеної небезпеки, який проявляє себе у страхуванні працівників від нещасних випадків на виробництві, так і нині діючий, який полягає в отриманні дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки.

Варто зауважити, що сама по собі дозвільна система вже давно застаріла і не є ефективною. Страхування працівників – це дійсно дієвий підхід до виконання робіт підвищеної небезпеки, в той час коли дозвільна система – це корупційні ризики та пережитки радянської епохи.

Ще одним застарілим підходом та певним «пережитком» радянської епохи сміливо можна вважати атестацію робочих місць за умовами праці. Так ч.3 ст.10 проєкту закону передбачає, що проведення атестації робочих місць/зон за умовами праці є обов’язковим у випадках, коли законодавством або колективним договором, угодою прямо встановлено її проведення для відповідних виробництв, робіт, професій, посад, показників та/або коли забезпечення певних гарантій особи та/або набуття нею права на пільги і компенсації визначається законодавством у прямій залежності від результатів такої атестації.

Сама по собі атестація робочого місця передбачає виявлення шкідливих факторів (шум, пил, вібрація і т. ін.) на робочому місці, значення яких перевищують встановлені норми та завдають шкоди здоров’ю. На перший погляд може здаватися, що це сприяє виявленню та усуненню шкідливих

факторів. Однак варто розуміти, що роботодавцю, з економічної точки зору, значно вигідніше надати працівнику компенсацію передбачену законодавством за роботи у шкідливих умовах праці (доплати до заробітної плати, додаткові дні відпустки і т.д.), ніж усунути шкідливі фактори виробництва, адже досить часто для того, щоб усунути шкідливі фактори потрібно переобладнати підприємство, придбати більш безпечне обладнання і т.д. Зважаючи на це, значно доцільніше буде відійти від практики надання компенсацій працівникам за шкідливі умови праці, а натомість визначити на законодавчому рівні, обов'язок роботодавця вжити дії щодо усунення, шкідливих факторів після їх виявлення в результаті проведення атестації робочого місця, а у випадках коли це неможливо привести їх значення до нормативних та безпечних для людини.

Варто зауважити, що від 13.10.2023 проєкт закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» було зареєстровано у Верховній Раді України, однак Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу відправив даний проєкт закону на доопрацювання зазначивши наступне – «проєкт закону в цілому не суперечить міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу, проте потребує доопрацювання з метою більш повного врахування положень Директиви Ради 89/391/ЄЕС, а також конвенції МОП № 155 та рекомендації МОП № 171».

Висновки Отже, зробивши детальний аналіз проєкту закону України «Про безпеку та здоров'я на роботі» та законодавства європейських країн, можемо стверджувати наступне:

- проєкт закону в значній мірі відповідає директивам МОП та європейському досвіду у сфері безпеки праці.

- в той ще час спостерігається певна «нерішучість» законотворців в процесі остаточного переходу від пострадянської системи управління охороною праці до сучасної європейської. Це перш за все прослідковується в тому, що в проєкті закону лишили дозвільну системи виконання робіт підвищеної небезпеки та атестацію робочих місць за умовами праці. Дані

підходи до охорони праці вже давно застарілі і є неефективними, а також лиши заважають роботодавцям ефективно створювати безпечні умови праці.

Усвідомлюємо, що перехід від пострадянського підходу до охорони праці безпеки до європейського запровадити в Україні буде не легким завданням, адже це потребує зміни як законодавчої складової у так і зміни менталітету суспільства по відношенню до охорони власної безпеки в процесі трудової діяльності. Розуміємо, що європейські принципи та підходи до безпеки праці є новими для України, адже вся стара система формувалася та розвивалася на тому, що були запроваджені лише коригувальні дії, тобто, реагування на нещасні випадки відбувалось вже після їх настання.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Омельченко Анастасія
Срібний Валентин
здобувачі вищої освіти 3 курсу
Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Сучасні тенденції та структура злочинності, разом із звичайними причинами й умовами, продовжують формуватися під впливом криміногенних факторів, викликаних труднощами соціального й економічного розвитку суспільства. У цьому контексті спостерігається відхилення ціннісних орієнтирів окремих груп населення від законних шляхів, що призводить до посилення такого суспільно небезпечного явища, як організована злочинність.

Присутність злочинності, її поширення серед всіх соціальних верств і, відповідно, її деструктивний вплив на практично всі сфери державного життя, змушує правоохоронні органи постійно вдосконалювати методи та заходи для боротьби з нею. Проблема розповсюдження злочинності залишається надзвичайно актуальною для українського суспільства, і потребує термінового реагування з боку відповідних державних правоохоронних органів.

Передусім слід усвідомлювати, що формування суверенної держави стає реальністю лише за умови ефективного функціонування її правоохоронних органів, належного функціонування ефективних правових інститутів і

використання всіх можливостей, які є в наявності [1, с. 40]. Однак на сучасний момент у даному напрямі виникає низка проблемних аспектів, які потребують негайного вирішення. Як відомо, для протидії злочинності використовуються негласні сили, засоби, форми та методи оперативно-розшукової діяльності (ОРД). На жаль, використання негласного апарату, засобів, методів і форм ОРД може часом призводити до дій, які суперечать законам. У зв'язку з цим оперативно-розшукова діяльність, так само як будь-яка інша, потребує обов'язкового правового регулювання, і процес використання елементів оперативно-розшукової тактики у протидії злочинності, на нашу думку, є особливим.

Стаття 7 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" у другій частині визначає, що, якщо виявлені ознаки злочину, оперативний підрозділ, який проводить оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний негайно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовані фактичні дані про протиправні дії окремих осіб та груп, до відповідного органу досудового розслідування для початку та проведення досудового розслідування відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. У випадку, коли інформацію про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати іншими засобами, слідчий проводить негласні слідчі (розшукові) дії або доручає їх проведення оперативним підрозділам. Оскільки Настанови (Правила) здійснення досудового розслідування за змістом подібні до відповідних оперативно-розшукових дій, оперативний уповноважений не може їх проводити, оскільки за ходом кримінального провадження такі заходи трансформуються у слідчі дії, і оперативні підрозділи можуть виконувати негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні лише за письмовим дорученням слідчого чи прокурора. Крім того, відповідно до пункту 2 статті 41 Кримінального процесуального кодексу України, "співробітники оперативних підрозділів не мають права вчиняти процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою...".

Необхідність негайного направлення зібраних матеріалів щодо окремих

осіб до відповідного органу досудового розслідування у випадку виявлення ознак злочину майже не викликає сумнівів. Проте, при оперативному документуванні злочинів, вчинених групою осіб, зміст правової норми виявляється дещо нечітким, оскільки на практиці оперативний підрозділ, у випадку виявлення таких ознак - фактичних даних щодо окремих осіб, змушений припиняти ініціативний пошук і направляти матеріали в слідчий підрозділ. Після цього без письмових доручень слідчого або прокурора неможливо провести оперативно-розшукові заходи.

Ці вказані юридичні положення перетворюють активну ініціативну діяльність оперативних уповноважених у пасивну форму, вимагаючи чекати на письмові доручення від слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що не сприяє активізації боротьби з злочинністю. Практично це також означає, що особи, які вчинили злочин, можуть стати обізнаними з фактом їх переслідування на етапі досудового розслідування і, відповідно, активізувати свої опозиційні дії відносно слідчої діяльності, тоді коли досі не завершено документування їх кримінальної діяльності і не забезпечено достатню базу для подальшого доказування. Новий підхід до оперативно-розшукової діяльності, за якого оперативні підрозділи вимагають перервати, і, по суті, зупинити її, якщо не досягнуто необхідного результату, на наш погляд, є незбалансованим і потребує змін в напрямку юридичного забезпечення досягнення такого результату, який створить основу для подальшого судового провадження у кримінальних справах [3].

Однак внесені зміни до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" відчутно обмежили сферу дії оперативних підрозділів, які могли б активніше використовувати свої знання та професіоналізм у боротьбі зі злочинністю, при відповідній чіткій правовій регламентації [2, с. 338-343].

Важливі нововведення в галузі кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності безперечно спрямовані на покращення відповідних функцій правоохоронних органів та наближення організаційно-правових форм їх здійснення до світових та європейських

стандартів за допомогою "зрощення" оперативно-розшукової діяльності із кримінальним процесом. Проте нововведення, зміни до законодавства не повністю відповідають вимогам та можливостям практики. Процедура, підстави, форми та порядок "трансформації" оперативно-розшукової діяльності в слідчу діяльність через правовий механізм проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребують більш чіткої регламентації та удосконалення. Зміни у законодавстві повинні враховувати національні інтереси, забезпечуючи збалансовану діяльність правоохоронних органів, чітко визначену компетенцію та порядок дій, які ґрунтуються на глибоких наукових дослідженнях щодо цієї проблематики, а також враховують думки провідних науковців та практиків [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. / С.В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоіда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. - Одеса : ОДУВС, 2016. - 270 с.
2. Телійчук В. Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства // Наукові пошуки у ІІІ тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. –с.338-343.
3. Омельяненко А. С. Актуальні проблеми направлення матеріалів оперативно-розшукової справи до органу досудового розслідування за новим КПК України // Юридична наука. - 2014. - № 12. - с.158-167. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2014_12_15.
4. Телійчук В. Г. Нормативно-правові акти підзаконного характеру як складова частина нормативного регулювання оперативно-розшукової протидії грабежам і розбійним нападам // Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам: матеріали наук.-практ. семінару (Дніпро, 25 травня 2017р.) Дніпро: Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2017. – с.87-91.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЛЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Омельянець Анна,
здобувачка вищої освіти
3 курсу Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
ля підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Телійчук Віталій,
професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Згідно із пунктом 1 статті 275 КПК України, при проведенні негласних слідчих (розшукових) заходів слідчий має право використовувати інформацію, яку він отримав унаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення прихованих слідчих (розшукових) заходів у випадках, передбачених КПК України.

Таким чином, законодавець дозволяє залучення конфідентів для здійснення окремих процесуальних дій. З огляду на те, що негласні слідчі (розшукові) дії є формою слідчих (розшукових) заходів і призначені для збирання або перевірки доказів, можна вважати, що головною метою залучення конфідентів до таких заходів є збір доказів. Однак кримінальне процесуальне законодавство не надає чітких вказівок щодо можливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, у кримінальному процесі, що вимагає доктринального вивчення даної проблеми [1].

Згідно з концепцією абсолютного зв'язку з правом, уповноважені органи та посадові особи мають право вчиняти лише ті дії, які прямо передбачені законом. Це визначено в КПК України, де стаття 9, частина 1, зазначає, що «під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів та інших актів законодавства» [2, с. 7]. Такі зобов'язання важливі для забезпечення законності протягом всього кримінального провадження. З огляду на те, що це обов'язок покладено і на уповноважені оперативні підрозділи, можна стверджувати, що вони також можуть вчиняти лише те, що прямо передбачено законом.

Продовжуючи цю аналогію, збирання доказів у кримінальному процесі уповноваженими особами повинно відповідати суворим вимогам закону, оскільки будь-який доказ повинен бути отриманий відповідно до кримінального процесуального законодавства, щоб його можна було визнати допустимим. Якщо припустити, що під час реалізації конфіденційного співробітництва отримана інформація є значущою для кримінального провадження, до цієї інформації застосовуються вимоги, що ставляться до будь-якого доказу.

В такому випадку необхідно звертатися до статті 93 КПК України, яка містить вичерпний перелік способів збору доказів у кримінальному провадженні. Зокрема, згідно з частиною 2 статті 93 КПК України, сторона обвинувачення може збирати докази шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) заходів, витребування та отримання різних матеріалів від різних органів та осіб [3, с. 40]. Таким чином, якщо розглядати конфіденційне співробітництво як спосіб отримання доказової інформації, то стаття 93 КПК України дозволяє отримувати цю інформацію шляхом «отримання відомостей від фізичних та юридичних осіб». Проте варто розширити це положення шляхом уточнення можливості застосування конфіденційного співробітництва, оскільки воно вимагає врахування

двосторонніх прав та обов'язків, що виникають в процесі такої співпраці [2].

Термін «отримання відомостей» в даному випадку є занадто широким і не може повністю охарактеризувати всю специфіку конфіденційного співробітництва, оскільки це взаємодія між уповноваженою особою та інформатором, яка передбачає права та обов'язки для обох сторін. Такий підхід покладає лише односторонні обов'язки щодо передачі даних, не створюючи обов'язків для осіб, що залучають конфідентів. Як вказано в Ю. А. Шишацької ,конфіденційне співробітництво вимагає мінімальних обов'язків щодо забезпечення безпеки учасників такої співпраці [4, с. 40].

Ми поєднуємо думку Д. Б. Сергієвої отримання інформації внаслідок конфіденційного співробітництва не може бути обмежене тільки характеризацією як «отримання відомостей», хоча воно дуже схоже на цей метод збору доказів. Пропонується внести зміни до частини 2 статті 93 КПК України та сформулювати її у такий спосіб: «2. Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та прихованих слідчих (розшукових) заходів, витребування та отримання (в тому числі внаслідок конфіденційного співробітництва) від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом» [5, с. 37].

Таким чином, зміною цього положення ми відзначаємо схожість отримання інформації внаслідок конфіденційного співробітництва із «звичайним» отриманням відомостей, одночасно підкреслюючи специфіку цього методу збору доказів порівняно з тими, які прямо передбачені статтею 93 КПК України [1].

Проте така зміна не вирішує питання про те, як введені відомості, отримані внаслідок конфіденційного співробітництва, повинні бути включені в кримінальне провадження. Для аналізу цього питання пропонується розглядати всю інформацію, яка може бути отримана внаслідок конфіденційного

співробітництва, у дві категорії: орієнтовна (оперативна) інформація та доказова інформація [3, с. 16].

Орієнтовна (оперативна) інформація - це відомості, які вказують на можливе вчинення кримінального правопорушення, осіб, які можуть бути причетні до нього, допомагають формулювати чи перевіряти версії тощо. Це інформація, яка допомагає досудовому розслідуванню розкривати кримінальне правопорушення, вказуючи на можливі способи збору доказів, які стануть кінцевою метою доказування [5, с. 4]. Ця інформація не використовується у кримінальному провадженні для доведення, не є об'єктом дослідження на судовому засіданні і в деяких випадках навіть не фігурує в матеріалах досудового розслідування. Таким чином, введення орієнтованої інформації в кримінальний процес, шляхом складання окремих процесуальних документів, необов'язкове, і уповноважені особи мають відносну свободу у методах збору та використання цієї інформації, дотримуючись внутрішніх нормативно-правових актів та вимог доцільності.

Отже, можна сформулювати наступне положення: якщо під час конфіденційного співробітництва слідчий або інша уповноважена особа отримують інформацію, яка є важливою для кримінального провадження, конфідента слід допитати як свідка, а його висловлення має бути зареєстроване відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства. У такому випадку, обов'язково застосовуються заходи безпеки до конфідента, включаючи мінімально необхідне вилучення відомостей про особу конфідента та гарантію невизначеності його особистості в будь-який спосіб. Невиконання цієї умови свідчить про те, що таке співробітництво втрачає характер конфіденційності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

2. Антонов К. В. Проблеми нормативно-правового регулювання використання конфіденційного співробітництва під час досудового

розслідування. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 369-371.

3. Гольдберг Н. Проблеми регулювання конфіденційного співробітництва при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. Jurnalul juridic naţional: teorie şi practică. 2016. Februarie. С. 100-103.

4. Шишацька Ю. А. Недоліки правового регулювання використання конфіденційного співробітництва у кримінальному процесі. Одеса, 2021. С. 46-49.

5. Сергєєва Д. Б. Негласне співробітництво у кримінальному процесі, Вісник кримінального судочинства.2016. № 4. С.47-54.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Остроумов Микита Олександрович
здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Нагорна Олена Олександрівна
Старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

З початку повномасштабного вторгнення російських військ на територію України, було прийнято рішення про введення правового режиму воєнного стану, що спричинило само по собі зміни не тільки в повсякденному житті громадян нашої країни, а також певним чином вплинуло на національне законодавство. Так, законодавча гілка влади зосередила свою увагу на удосконаленні чинного законодавства, шляхом внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів нашої держави, враховуючи воєнний стан. Зазначене не оминуло і цивільне законодавство, зокрема в аспекті виконання цивільно-правових зобов'язань та забезпечення ефективного регулювання цивільно-правових відносин в цілому.

Зазначимо, що за загальним правилом, виконання договірного зобов'язання пов'язане для сторін цивільно-правової угоди з певними ризиками. Зміст статті 526 ЦК України встановлює загальні вимоги, які пред'являються до всіх сторін у цивільно-правовому зобов'язанні: зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких вимог та умов – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. У свою чергу, виконання зобов'язання полягає у вчиненні кредитором і боржником дій, що становлять зміст їх прав та обов'язків.

Виконання належним чином означає виконання згідно з умовами договору, ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких положень та умов – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставлять. Крім того, боржник повинен виконувати зобов'язання перед кредитором [1].

Щодо характеру досліджуваних зобов'язань зазначимо, що дії, безпосередньо спрямовані на виконання договірного зобов'язання щодо надання послуг, якщо вони виконуються належним чином, тобто правомірно, є односторонніми зобов'язальними правочинами, інакше вони не можуть вважатися односторонніми зобов'язальними. З приводу наведеного вище, доцільним є звернути увагу на думку Оскілько О. О., який пропонує розглядати зазначене питання таким чином: «виконання договірних зобов'язань з надання послуг являє собою сукупність фактичних або юридичних дій (у певних випадках – утримання від дії) сторін договірних зобов'язань, спрямованих на реалізацію передбачених договорами або законом їхніх суб'єктивних прав і обов'язків задля досягнення мети договірних зобов'язань (економічної та юридичної)» [2, с. 164].

У свою чергу, слід звернути увагу на те, що зміст статті 617 ЦК України регламентує: «особа, яка порушила зобов'язання, звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо вона доведе, що це порушення сталося внаслідок випадку або непереборної сили» [1]. Іншими словами, обставини непереборної сили не скасовують зобов'язання сторін виконувати договірні зобов'язання, а лише звільняють їх від відповідальності за порушення умов виконання. Форс-мажорні обставини затримують виконання зобов'язань, не спричиняючи негативних наслідків, тобто при виникненні об'єктивної можливості зобов'язання мають бути виконані належним чином.

Крім того, слід зазначити, що враховуючи зміни в чинному національному законодавстві, слід звернути увагу на норми, які безпосередньо регулюються Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії

воєнного стану» №2120-IX. Так, зміни які були додані до нормативно-правового акту, передбачають, що: «у період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану та у 30-й строк після його припинення чи скасування у разі прострочення позичальником виконання грошового зобов'язання за договором, відповідно до якого позичальнику було надано кредит (позику) банком або іншим кредитодавцем (позикодавцем), позичальник звільняється від відповідальності, визначеної статтею 625 Цивільного кодексу, а також від обов'язку сплати на користь кредитодавця (позикодавця) неустойки (штрафу, пені) за таке прострочення» [3].

Слід пам'ятати, що досить важливим та ключовим моментом у звільненні від відповідальності за порушення договірних зобов'язань, внаслідок дії (появи) форс-мажорних обставин згідно із нормами частини 1 статті 617 ЦК України та частини 2 статті 218 ГК України виступає обов'язок доведення неможливості виконання зобов'язань певною особою, у якої настали такі обставини, тому що сама лише наявність форс-мажорних обставин не може само по собі свідчити про неможливість виконання договірних зобов'язань [1, 4].

Далі, нами було досліджено певні рішення судів, які стосуються виконання цивільно-правових зобов'язань саме в умовах дії правового режиму воєнного стану, що ми і розглянемо нижче. Так, звернемо увагу на постанову Верховного суду від 18.04.2023 по справі №922/1116/22, де суд оцінив не тільки наявність Сертифіката ТПП, яким засвідчено форс-мажорні обставини, а саме військову агресію РФ проти України, але й інші обставини, що свідчить про неможливість виконання продавцем умов договору поставки у визначений строк. Крім того, при розгляді справи та винесенні рішення Суд врахував, що склад постачальника знаходився на території громади, яка з початку повномасштабного вторгнення перебувала на тимчасово окупованій території України. До того ж, Верховний Суд дійшов висновку, що стягнення штрафу з постачальника буде несправедливим та надто обтяжливим [5].

Отже, можна зробити висновок, що досить важливо пам'ятати, що факт введення правового режиму воєнного стану не може бути причиною

прострочення чи невиконання зобов’язань. В даному випадку, необхідне врахування обставин, що пов’язані з воєнним станом та які безпосередньо впливають на здатність суб’єкта господарювання (як фізичної, так і юридичної особи) виконувати свої обов’язки, у зв’язку із виникненням форс-мажорних обставин, однак даний факт ще треба довести. До того ж, виходячи із практики судів, справи щодо виконання цивільно-правових зобов’язань в умовах воєнного стану, зазвичай, схиляються до однієї думки, яка полягає у врахуванні форс-мажорних обставин, як підставу не нести відповідальність за невиконання умов договорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року №435-IV. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 06.01.2024)
2. Оскілько О. О. Особливості виконання договірних зобов’язань за участю військовослужбовців. Юридичний науковий електронний журнал, 2023. №6. С. 163-166.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 року № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення 06.01.2024)
4. Господарський кодекс України 16.01.2003 року №436-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення 06.01.2024)
5. Постанова від 18.04.2023 №922/1116/22 Верховний Суд. Касаційний господарський суд. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/110514988?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.207302547.1089981384.170308204279491418.1587051465#_gl=1*zc78yh*_gcl_au*MTc3Njk3MTgzNy4xNzAyOTE5OI1 (дата звернення 06.01.2024)

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

Ошийко Марія Анатоліївна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навчально-науковий інститут права
Державний податковий університет
orcid.org/0000-0003-1825-3076
Науковий керівник:
Павлюх Ольга Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
Навчально-науковий інститут права
Державний податковий університет
https://orcid.org/0000-0002-7850-8977

Вступ. Актуальність обраної теми полягає у тому, що Україна досить добре відчула колаборацію під час Другої світової війни, коли деякі громадяни співпрацювали з окупаційною владою і це викликало значну кількість жертв і руйнувань. Історія розвитку нашої держави постійно стимулює інтерес до кримінальної відповідальності за аналогічні дії в сучасних умовах, адже в Україні триває війна, де різні особи та організовані групи осіб співпрацюють з окупантами або втягуються у незаконні збройні формування з метою диверсійної діяльності. Виникає питання про кримінальну відповідальність для таких осіб: як карати такий вид злочинів та діяти на випередження шкідливих наслідків для держави. Отже, з упевненістю можна сказати, що тема кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність є актуальною для України в сучасних умовах, особливо з урахуванням історичного контексту та сучасних викликів, з якими стикається країна, зокрема, війною.

Мета роботи. Аналіз кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність.

Матеріали та методи. Доречно відзначити напрацювання у цій сфері таких вчених як: Харченко В. Б., Житний О. О., Орлов Ю. В., Ященко А. М.,

Ємельянов В. П., Денисов С. Ф., Денисова Т. А. та ін. Методами дослідження виступають діалектичний, історичний, методи порівняльного правознавства та структурно-системного аналізу.

Результати та обговорення. Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України 24 лютого 2022 року, Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було встановлено воєнний стан на території країни, що надало владі додаткові повноваження для забезпечення національної безпеки та боротьби з колабораційною діяльністю. В умовах збройної агресії і незаконної окупації тимчасово окупованої території деякі громадяни України можуть виявляти колабораційну поведінку, підтримуючи державу-агресора та сприяючи незаконним органам влади. Це може бути наслідком різних факторів, таких як політичні переконання, економічні інтереси, інформаційна пропаганда або навіть загроза життю та безпеці. Проте, важливо зазначити, що така колабораційна діяльність є протиправною та порушує національні інтереси, суверенітет та безпеку нашої країни. Протягом 2022 року було викрито та розпочато 3851 кримінальних проваджень за статтею 111-1 КК України (Колабораційна діяльність) та винесено 350 вироків по цим справам. Україна вжила кримінально-правові заходи для припинення та притягнення до відповідальності осіб, які беруть участь у колабораційній діяльності. Було прийнято ряд законодавчих актів та змін до існуючих законів для посилення контролю над такою діяльністю, включаючи введення жорстких кримінальних санкцій, а саме введена стаття 111-1 Кримінального кодексу України з метою забезпечення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Ця стаття в КК України передбачає кримінальну відповідальність для громадян України, які сприяють агресору та незаконно окупованим органам влади на тимчасово окупованій території [1, с. 254].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 03.03.2022 р. № 2108-IX Кримінальний кодекс України

доповнено статтею 111-1 «Колабораційна діяльність». В пояснювальній записці до цього Закону зазначено, що колабораціонізм як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом. Крім того, постконфліктне врегулювання неможливе без відновлення справедливості та обмеження ряду прав осіб, причетних до колабораціонізму, що можливо вирішити виключно законом. Стаття 111-1 Кримінального кодексу України «Колабораційна діяльність» складається з 8 частин, кожна з яких передбачає кримінальну відповідальність за самостійні діяння, за виключенням частини 8 цієї статті, яка фактично передбачає кваліфікований склад цього кримінального правопорушення. Санкції за ч.1. та 2 ст.111-1 Кримінального кодексу України передбачають покарання у виді позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п’ятнадцяти років. Цей вид покарання у цих частинах застосовується як основна міра покарання, і відповідно до класифікації кримінальних правопорушень, яка передбачена у ст.12 КК України, ч.1. та 2 ст.111-1 КК України, відносяться до категорії кримінальних проступків. Розділ І «Злочини проти основ національної безпеки», де розташовано ст.111-1 Кримінального кодексу України, не змінював свою назву, після закріплення у Кримінальному кодексі України поняття «кримінальне правопорушення», саме завдяки тому, що всі статті, які було розташовані у цьому розділі Особливої частини Кримінального кодексу України відносились до категорії «злочинів», згідно класифікації кримінальних правопорушень, передбаченої ст.12 Кримінального кодексу України. З появою ст.111-1 Кримінального кодексу України «Колабораційна діяльність», ч.1 та 2 якої відносяться до кримінальних проступків, виникає питання про невідповідність назви розділу та ступеню суспільної небезпечності діянь, відповідальність за які передбачено у статтях розділу І «Злочини проти основ національної безпеки». Для усунення невідповідності пропонують викласти назву розділу І Особливої частини

Кримінального кодексу України у такій редакції: «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» [2, с. 97].

Отже, проаналізувавши все вищезазначене можна зробити висновок, що стаття 111-1 КК України є спеціальною привілейованою нормою по відношенні до статті 111 КК України. Суб'єктом вчинення даного злочину може бути тільки громадянин України. Проаналізувавши теоретичні види колаборційної діяльності можна зазначити, що вона може бути вимушена та не заподіювати шкоду державі, а тому, норми статті 111-1 КК доцільно доповнити вказівкою на умисність зазначених в диспозиціях статті дій чи виокремити особливий вид звільнення від відповідальності в ч.9 ст. 111-1 КК через вимушеність таких дій та відсутності шкоди, заподіяної державі. Проблемним питанням при правозастосування ст 111-1 КК може стати проблема відмежування норм ч.1 ст.111 КК та ч.7 с. 111-1 КК та ч.1 ст. 111-1 КК та ст. 436-2 КК [3, с. 276].

Висновки. Отже, дана проблема є актуальною в сучасних умовах України з огляду на історичний контекст, тривалий збройний конфлікт, законодавчі зміни та міжнародний контекст. Кримінальна відповідальність за колаборційну діяльність може стати інструментом для забезпечення національної безпеки, захисту прав людини і збереження історичної пам'яті. Регулювання цієї сфери вимагає уважної роботи законодавців, а також врахування міжнародних стандартів та належного захисту прав підсудних осіб. У вирішенні цієї проблеми важливо збалансувати необхідність притягнення до відповідальності тих, хто супроводжував окупаційні сили або порушував закони, і захист прав осіб, які можуть опинитися під впливом цієї політики через різні обставини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захра Р. Кримінальна відповідальність за колаборційну діяльність. 2023. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/09/materialy_konferencziyi_donduv (дата звернення: 18.12.2023).

2. Резніченко Г. С. Деякі проблеми кримінальної відповідальності за

колаборaційну діяльність. 2022. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/server/ /f18576c1-7454-4a07-8c38-79c48da5a5b7/content (дата звернення: 18.12.2023).

3. Топоркова М. М. Проблемні питання законодавчого регулювання кримінальної відповідальності за колаборaційну діяльність (стаття 111-1 КК України). *Журнал «Наукові інновації та передові технології».* № 7(9) 2022. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/ (дата звернення: 18.12.2023).

ДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

Пархоменко Кирило Віталійович
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Під час масових заходів поліцейські повинні діяти згідно законодавства України, але одночасно зберігати розуміння і повагу до прав та свобод громадян. Забезпечення публічної безпеки не повинно суперечити принципам демократії і громадянських свобод. Поліцейські повинні бути обережними у використанні сили, дотримуватися законодавства та міжнародних стандартів з прав людини, і уникати необґрунтованих обмежень свободи мирних громадян. [1] Співпраця з іншими службами: Поліцейські повинні ефективно співпрацювати з іншими рятувальними службами, такими як пожежний корпус, медичні служби та військові підрозділи, для координації дій у районах хімічного зараження. Це включає обмін інформацією, спільні навчання та планування заходів безпеки [3].

Важливу роль у забезпеченні безпеки та правопорядку під час масових заходів відіграє поліція. Дії поліції в таких інцидентах мають бути спрямовані на:

- Охороняти життя і здоров'я учасників і глядачів групових заходів.
- Забезпечення громадського порядку та запобігання правопорушенням.
- Дотримуватись законності та прав учасників масових заходів.

Для виконання цих завдань поліцейські повинні:

• Реалізувати план заходів щодо забезпечення безпеки, правопорядку під час проведення масових заходів.

• Спілкуватися з учасниками та глядачами масових заходів та роз'яснювати їм правила поведінки та порядок проведення заходів.

• Вживати примусових заходів лише за необхідності та в межах, дозволених законом.

Особливі умови діяльності поліції. Поліцейські можуть виконувати свої обов'язки в особливих умовах, наприклад, у надзвичайних ситуаціях, в умовах воєнного стану чи діяльності терористичних організацій.

У таких умовах дії поліцейських повинні бути спрямовані на:

• Забезпечення безпеки людей та захисту їхніх прав.

• Зупинення злочинної діяльності та припинення терористичних актів.

• Відновлення правопорядку та забезпечення громадської безпеки та порядку.

Для виконання цих завдань поліцейські можуть використовувати спеціальні засоби та зброю, а також мають право приймати рішення, що не передбачені законодавством у звичайних умовах.

Конкретні дії поліцейських під час масових заходів і в особливих умовах діяльності поліції визначаються відповідною нормативно-правовою базою. Наприклад, в Україні діє Закон України "Про Національну поліцію", який визначає права, обов'язки та відповідальність поліцейських. Поліцейські, які мають навички ефективної комунікації, здатні швидше отримувати відомості, співпрацювати з свідками та зловмисниками, що покращує успішність розслідувань та реагування на злочини. [2]

Ось деякі приклади конкретних дій поліцейських під час масових заходів і в особливих умовах діяльності поліції:

• Забезпечення пропускного режиму на територію проведення масового заходу.

• Контроль за дотриманням порядку та безпеки під час масового заходу.

• Затримання правопорушників під час масового заходу.

• Застосування спецзасобів для припинення групових порушень громадського порядку.

• Участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

• Затримання терористів та припинення їхніх злочинних дій.

Поліцейські повинні бути готові до виконання своїх завдань у будь-яких умовах, навіть в умовах надзвичайної ситуації або воєнного стану. Для цього вони проходять спеціальну підготовку та мають відповідне оснащення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ І В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ. In: The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023. p. 600.

2. ЗІКРАЧ, Денис Олександрович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. РОЛЬ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТАКТИКИ В ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ РОБОТІ: ВПЛИВ ТА ПЕРЕВАГИ. In: The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023. p. 597.

3. Сизов, В. К., & Плахотний, А. П. (2023, August). ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У РАЙОНАХ ХІМІЧНОГО ЗАРАЖЕННЯ. In *The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* (p. 654).

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ГОТОВНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНИЙ МОМЕНТ

Пархоменко Кирило Віталійович
Курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

На сучасний момент в Україні існують ряд проблем у сфері навчання та готовності сил безпеки та оборони. Ці проблеми виникли внаслідок тривалого періоду економічних труднощів, а також війни на Донбасі. Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов'язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства. При цьому в таких умовах особливого значення набуло регулювання діяльності Національної поліції, зокрема щодо застосування вогнепальної зброї [3]. Згідно зі статтею 44 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський може застосовувати фізичну силу, у тому числі спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, для затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не 609 уможливлює виконання поліцейських повноважень, покладених на нього законом [4]. Наслідками такого вторгнення стали глобальні міграційні (масове переселення та евакуація населення), економічні (перехід економіки країни на реалізацію потреб фронту), соціальні (збільшення кількості людей, які потребують допомоги від держави внаслідок нанесених збитків внаслідок ведення бойових дій), процеси. [1]

Одна з найважливіших проблем – брак фінансування. Це негативно

впливає на рівень підготовки особового складу та оснащення сил безпеки і оборони. Ще одна проблема – недосконала законодавча база. Вона не може повною мірою відповідати сучасним вимогам і потребам. Також є питання недостатньої взаємодії різних владних структур. Це може призвести до проблем у спільному плануванні та операціях.

Ось деякі конкретні приклади питань підготовки та готовності сил безпеки та оборони України:

• Персонал не завжди достатньо підготовлений для виконання своїх завдань. У разі військових дій це може призвести до втрат і пошкоджень.

Враховуючи попередній досвід виконання особовим складом правоохоронного відомства оперативно-службових завдань, доцільно виокремити такі основні причини травматизму та загибелі правоохоронців: неправильна оцінка джерела небезпеки та місцевості, де вона знаходиться (перевірка документів, затримання суспільно небезпечної, озброєної особи); неправильні дії під час наближення до джерела небезпеки; [2]

• Сили безпеки та оборони не завжди мають сучасне озброєння та техніку. Це поставило б їх у нерівне становище по відношенню до ворогів.

• Сили безпеки та оборони не завжди мають достатній досвід проведення спільних операцій. Це може призвести до помилок і ускладнити завдання.

Для вирішення цих проблем в Україні проводяться певні заходи. Зокрема, уряд України збільшує фінансування сил безпеки та оборони. Також ухвалюються нові нормативно-правові акти, які вдосконалюють систему навчання та підготовки особового складу. Крім того, проводиться робота щодо підвищення взаємодії між різними силовими структурами.

Однак, для того щоб повністю вирішити ці проблеми, необхідно тривалий час і значні ресурси.

Ось деякі конкретні заходи, які можуть бути впроваджені для вирішення проблем навчання та готовності сил безпеки та оборони в Україні:

• Збільшити фінансування сил безпеки та оборони. Це дозволить забезпечити їх сучасним озброєнням та технікою, а також підвищити рівень

підготовки особового складу.

• Вдосконалити нормативно-правову базу. Це дозволить забезпечити належну підготовку та оснащення сил безпеки та оборони.

• Покращити взаємодію між різними силовими структурами. Це дозволить підвищити ефективність їх спільних дій.

Впровадження цих заходів дозволить значно підвищити рівень готовності сил безпеки та оборони України до виконання своїх завдань у будь-яких умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Войнов Д. С.; Плахотний А. П. Актуальні проблеми службово-бойової підготовки сил безпеки й оборони україни. In: The 3 rd International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(May 22-24, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 1522 p. 2023. p. 1311.

2. Іванющенков, Артур Вячеславович; Плахотний, Артем Павлович. Особиста безпека як важлива складова в службовій діяльності поліцейських. In: The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023. p. 606.

3. О. М Литвин, А. П Плахотний. Тактико-спеціальна підготовка працівників національної поліції україни. In: The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p

4. Іванющенков, Артур Вячеславович, and Артем Павлович Плахотний. "Особиста безпека як важлива складова в службовій діяльності поліцейських." *The 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.*. 2023.

ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗҐВАЛТУВАНЬ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Пашкевич Ольга
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Павлова Наталя
доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Розслідування зґвалтувань на деокупованих територіях є важливою задачею для українських правоохоронних органів. Однак, ця проблема є досить складною на даний час. Інформацію про наслідки насильства російських військових, пов’язана із згвалтуванням жінок, чоловіків, малолітніх, неповнолітніх і літніх осіб зареєстровано по всій деокупованій території Україні, повідомлення про непоодинокі випадки зґвалтувань продовжують надходити до правоохоронних органів з територій Херсонської та Запорізької областей [1, с. 114].

Станом на травень 2023 року органами прокуратури зафіксовано 182 факти сексуального насильства військовослужбовцями рф, серед яких найбільш поширеними є: зґвалтування, примусове оголення, каліцтво або насильство над статевими органами, погрози та спроби зґвалтування [2].

Важливим є те, що під час збору доказів щодо зґвалтувань, пов‘язаним із агресією рф, слід враховувати перепони, які стають на заваді під час здійснення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Наприклад огляд місця події, ми не можемо дістатись на визначену територію через її знищення, або якщо на цій території є бойові дії. Як зазначив Ігор Пиріг перед початком

огляду для обстеження місця події залучаються спеціалісти-вибухотехніки чи сапери, з дозволу яких починається огляд у разі відсутності вибухонебезпечних матеріалів на території місця події [3, с. 348]. І це є важливою складовою в першу чергу для власної безпеки. Також допит свідків та потерпілих, місця їх перебування можуть бути невідомими або вони перебувають на окупованій території(наприклад виїхали за кордон або іншу місцевість), допит малолітніх або неповнолітніх осіб, тому що можуть бути недотримані вимоги статті 226 КПК України, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, зняття інформації з електронних інформаційних систем та інші. Психологічні аспекти також відіграють важливу роль, тому що потерпіла особа яка перебуває у пригніченому стані або агресивному може відмовитись надавати свідчення та пояснення через недовіру, що правопорушника буде покарано, або буде боятися, що він може помститися. Також потрібно пояснювати таким особам, що вони мають право одержувати від держави безоплатну медичну, психологічну, соціальну та правову допомогу.

Щоб забезпечити розслідування зґвалтувань на деокупованих територіях, необхідно залучати міжнародних партнерів, таких як Організація з безпеки та співробітництва в Європі, Міжнародний комітет Червоного Хреста та інші. Важливо також забезпечити захист свідків та жертв зґвалтувань, щоб вони могли безпечно співпрацювати з правоохоронними органами.

Отже, у загальному, розслідування зґвалтувань на деокупованих територіях є важливою задачею для забезпечення прав людини та встановлення правди. Однак, ця проблема є досить складною і вимагає багато зусиль та ресурсів для її вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ассоль Шульженко Проблематика розслідування зґвалтувань на деокупованих територіях Науковий вісник ДДУВС. 2022. Спеціальний випуск №2 с.114-120

2. Розслідування злочинів сексуального насильства, пов’язаних із

конфліктом, відповідно до міжнародного права Тренінговий центр прокурорів України : веб-сайт. URL: https://ptcu.gp.gov.ua/uk/2023/05/start-treningu-rozsliduvannya-zlochyniv-seksualnogo-nasylstva-povyazanyh-iz-konfliktom-vidpovidno-do-mizhnarodnogo-prava/ (дата звернення: 05.01.2024).

3. Ігор Пиріг Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених в умовах воєнного стану Науковий вісник ДДУВС. 2022. Спеціальний випуск №2 с.347-352

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЩОДО РОЗШУКУ БЕЗВІСНО ВІДСУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Пашкевич Ольга
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олексенко Володимир
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

На сьогоднішній день однією з найважливіших умов ефективного виконання завдань правоохоронної діяльності, зокрема здійснення підрозділами Національної поліції України є розшук безвісно відсутніх осіб, у тому числі військовослужбовців. В статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що безвісно відсутність особи є підставою для здійснення оперативно-розшукової діяльності [1].

Під час дії воєнного стану в Україні правовим регулюванням розшуку безвісно відсутніх осіб (військовослужбовців) є: Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», постанова КМУ від 29.04.2022 року № 511, деякі питання виконання Закону України “Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин”, постанова КМУ від 11.03.2022 року № 257 «Про утворення Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими» та інші.

На даний час проблема розшуку безвісно відсутніх військовослужбовців є особливо складною, оскільки вони зникають на фронті під час бойових дій або під час виконання службових обов'язків, а також можуть утримуватись в полоні ворога. Враховуючи вказане, за доцільне потрібно розглянути питання

правового регулювання розшуку безвісно відсутніх осіб підрозділами кримінальної поліції НПУ.

Однією з реакцій на сучасні виклики стало удосконалення правового положення осіб, які безвісно відсутні. Вже 14 квітня 2022 року було переформатовано основні юридичні, організаційні і ідеологічні регулятори цієї сфери. Відповідно до них в обіг вводиться поняття «особа, що зникла безвісти за особливих обставин», запроваджується спеціальний механізм забезпечення їх прав і особливий спосіб їх розшуку [2, с. 64].

Відповідно до частини 1 статті 4 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» особа набуває статусу такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, у порядку, передбаченому цим Законом, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи. До таких осіб в період воєнного стану у першу чергу відносяться військовослужбовці. Дані про них реєструються в електронних базах даних та зберігаються до того моменту поки не буде розшукано або оголошено померлою особу яка була зареєстрована, як безвісно зниклою [3].

При регулюванні відносин, які виникають у зв'язку з розшуком законодавець розмежував: а) суб'єктів уповноважених на облік зниклих безвісті осіб; б) суб'єктів уповноважених на їх розшук. До перших належить низка центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органи прокуратури. До органів, уповноважених на розшук насамперед належить Національна поліція України, крім неї, ця функція доручена суб'єктам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Їх перелік міститься у статті 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1]. Процедура розшуку осіб, які зникли за особливих обставин, передбачає подання відповідної заяви до територіальних підрозділів поліції, при цьому заявниками можуть виступати родичі зниклої особи, представники військових формувань, органи державної

влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання, а також будь-які інші суб'єкти, що володіють інформацією про факт зникнення. Разом з цим, відомості про зниклу безвісти людину можуть бути направлені до Уповноваженого, відповідно до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», який у такому разі самостійно готує заяву щодо організації розшуку. У заявах має міститися максимально можливий обсяг даних, що сприятиме ефективності пошукових заходів. Важливим завданням Уповноваженого є моніторинг виконання заходів щодо розшуку зниклих безвісти осіб. У межах його виконання, він має право витребувати у відповідного територіального органу Національної поліції України інформацію про результати розшукових заходів. За невиконання законних вимог Уповноваженого (запити, витребування інформації, тощо) передбачена адміністративна відповідальність, яка регламентована статтею 188-51 КУпАП «Невиконання законних вимог Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин».

Зникнення близької людини безвісти - вкрай болісне випробування для рідних та близьких. Щоб полегшити пошук зниклих родичів, державні органи та громадські організації створюють спеціальні ресурси. Зокрема, МВС України оприлюднило алгоритм дій для родин зниклих, що містить контакти гарячих ліній, корисних сайтів та Національного інформаційного бюро. Подібну допомогу надають Міноборони, Мінреінтеграції, СБУ тощо. Делегація Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні видала посібник про подолання юридичних, адміністративних, фінансових та психологічних труднощів рідними зниклих безвісти. На регіональному рівні працюють центри Офісу Уповноваженого у Запоріжжі, Києві, Дніпрі та інших містах. Триває створення координаційних осередків у Вінниці, Сумах, Одесі та на Хмельниччині [2, с. 64].

Отже, ефективна організація діяльності оперативних підрозділів щодо розшуку безвісно відсутніх військовослужбовців потребує комплексного підходу та налагодженої координації зусиль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 05.01.2024).

2. Колпаков В. К. Зниклі безвісті за особливих обставин: поняття і розшук. Юридичний вісник, 2023, 59.

3. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018 №2505-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19#Text (дата звернення: 05.01.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЮ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Писаревський Євген Юлійович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу
капітан поліції

Спільнота міжнародних відносин у сучасному світі піддана великим викликам, серед яких важливе місце займає проблема компенсації шкоди від військової агресії. Зокрема, дії російської федерації, спрямовані на порушення територіальної цілісності та суверенітетуУкраїни, створюють серйозні наслідки, включаючи фінансові втрати та матеріальні зруйнування. Розв'язання цієї проблеми вимагає уважного вивчення та системного аналізу особливостей відшкодування шкоди, завданої військовою агресією рф.

Більшість застосованих нашою державою механізмів відшкодування шкоди вже визначено, але основний, найефективніший та критичний спосіб, такий як репарації, на даний момент недоступний. Це зумовлено тим, що Російська Федерація відмовляється визнавати свою вину і систематично порушує принципи міжнародного права. У зв'язку з цим реалізація репарацій може стати складним і тривалим процесом, що вимагає співпраці, об'єднаних зусиль та рішучої волі всіх сторін.

Навіть на даному етапі можливості відшкодування шкоди, завданої військовою агресією РФ, обмежені. Зокрема, звернення до національного суду із позовною заявою може стати найбільш доступним шляхом. Однак

ймовірність успіху такого заходу залежить від реакції РФ на правовий виклик. У зв'язку з відсутністю визнання вини та відмовою співпраці, можливість відшкодування через судовий шлях може бути обмеженою.

Згідно з чинним законодавством, стаття 79 Закону України "Про міжнародне приватне право" обмежує можливість пред'явлення позову та залучення іноземної держави до судового процесу. Ця норма закріплює судовий імунітет, що може бути абсолютним чи обмеженим. Абсолютний імунітет передбачає непідсудність держави у будь-якому випадку, що відображає принцип суверенітету [1].

Таким чином, переходження до національного суду, хоч і є потенційно доступним, може виявитися обмеженим через абсолютний імунітет РФ, визнання якої надто складне у зв'язку з її позицією на міжнародній арені.

Зокрема, відповідно до статті 12 Конвенції ООН 2004 року держава не може користуватися юрисдикційним імунітетом перед судом іншої держави, якщо розглядається справа щодо відшкодування шкоди в результаті смерті чи тілесного ушкодження особи, або відшкодування шкоди майну, завданої діями даної держави. Це стосується випадків, коли такі дії відбуваються повністю чи частково на території держави, громадянином якої є потерпілий, і шкода завдана в момент перебування суб'єкта, що завдає шкоди, на території цієї держави. Схожа норма міститься і в статті 11 Європейської конвенції [2-3].

Важливо зауважити, що наразі як Україна, так і Росія не ратифікували обидві згадані Конвенції. Однак ці конвенції відображають сучасні тенденції розвитку міжнародного права, що передбачають обмеження, в рамках яких іноземна держава може використовувати імунітет у цивільних справах. Цей підхід підтримав Верховний Суд в Україні у своєму рішенні від 14 квітня 2022 року у справі № 308/9708/19 [5].

Суд врахував, що предмет позову стосується компенсації моральної шкоди громадянам України, завданої внаслідок смерті іншого громадянина України, і шкода була завдана агентами РФ на території України. Враховуючи ці обставини, Верховний Суд визнав, що судовий імунітет РФ не поширюється

на дану справу.

Після обширного вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року, Україна припинила дипломатичні зв'язки з Росією. Це означає, що з початку цієї дати неможливо звертатися з різними запитаннями і листами до посольства РФ в Україні, оскільки його діяльність на території України була припинена.

Висновок Верховного Суду полягає в тому, що з 2014 року не потрібно надсилати запити до посольства РФ в Україні для отримання згоди на участь РФ як відповідача в справах, пов'язаних з відшкодуванням шкоди внаслідок збройної агресії РФ проти України та порушенням суверенітету та територіальної цілісності Української держави. Зокрема, з 24 лютого 2022 року такі запити стали неможливими через припинення дипломатичних відносин України з РФ.

Таким чином, у сучасному демократичному суспільстві концепція абсолютного імунітету від судового розгляду виглядає застарілою та несумісною з принципами справедливості та верховенства права. Колишні абсолютні імунітети були введені в той час, коли права індивіда були малозначущими, а державам потрібен був захист від можливих переслідувань. Проте сучасна міжнародна правова концепція передбачає обмежений імунітет, враховуючи розвиток прав людини і зміцнення статусу особистості [4 с. 13].

Сучасний суспільний рух виявляється в переході від державоцентричного підходу до підходу, в якому акцент зміщується на захист прав людини та концепцію людиноцентризму. Раніше, використовуючи державоцентричну модель, пріоритетом був захист та інтереси держави, а індивідуальні права ставилися на другий план. Однак сучасне мислення визнає невід’ємність та невід’ємний характер прав людини, встановлюючи людину в центрі уваги та надаючи пріоритет захисту її прав та достоїнства.

Цей перехід від державоцентризму до людиноцентризму відображає розвиток суспільства та прагнення до більш справедливого й гуманного світу.

На основі практики Верховного Суду можна стверджувати, що подання

позову про відшкодування шкоди до РФ в український суд є можливим. Проте, важливо враховувати суперечливі моменти в практиці Європейського Суду з прав людини та Міжнародного Суду ООН, які вимагають додаткового розгляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#n342

2. Європейська конвенція про імунітет держав : Протокол, Конвенція від 16.05.1972 № ETS 074 URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU72014

3. Про юрисдикційні імунітети держав та їх власності: Конвенція ООН від 02.12.2004 URL: https://ips.ligazakon.net/document/

4. Квятківська Н. Позов до рф про відшкодування збитків: чи можливо? Юридичний вісник України Права людини. 2022. С. 20.

5. Постанова КЦС ВС від 14 квітня 2022 року у справі № 308/9708/19: URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104086064

6. Про відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : Ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 02 жовтня 2019 року Справа № 522/16665/19 https://zakononline.com.ua/court-decisions/ show/84666853 (дата звернення: 11.12.2023)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Пінікер Максим Олексійович,
курсант 1 курсу ННІП ПФПНП
Жеглінська Тетяна Олегівна,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Успішний розвиток медичного права проявляється через створення міцної законодавчої бази, що гарантує права людини у сфері охорони здоров'я. Ця база не лише встановлює права та обов'язки окремих осіб і постачальників медичних послуг, але й забезпечує можливість кожній особі отримати доступ до цих прав і ефективно користуватися ними. Закони, які спрямовані на захист громадського здоров'я, мають ключове значення у забезпеченні благополуччя та безпеки суспільства. Зазвичай уряди приймають такі закони для розв'язання проблем охорони здоров'я, запобігання поширенню захворювань, підтримки здорового способу життя та захисту загального здоров'я населення.

Ми підтримуємо ідею В. Гергелійника про те, що ефективність виконання соціальної функції держави визначає успішність реалізації права на охорону здоров'я. Якщо на рівні країни буде збудована дієва система охорони здоров'я, з відповідним фінансуванням, достатніми ресурсами та професійними медичними кадрами, держава зможе краще задовольняти потреби свого населення у здоров'ї. Це може призвести до поліпшення стану здоров'я, зменшення рівня захворюваності та смертності, розширення доступу до якісних медичних послуг для окремих осіб і в цілому сприятиме успішнішій реалізації права на охорону здоров'я [1, с. 115-118].

У рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії та державами-членами,

Україна прийняла зобов’язання посилити співпрацю у сфері охорони здоров’я. Це включає узгодження власної політики та практики в цій галузі згідно зі стандартами ЄС. В окремій розділі угоди, який має назву "Громадське здоров'я", чітко визначається зобов’язання України впроваджувати заходи, спрямовані на захист здоров’я людини як передумови для сталого розвитку та економічного зростання [2].

Згідно із Законом України від 1 квітня 2022 року № 2171-IX, який вносить зміни до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», військовослужбовці, які безпосередньо брали участь у захисті України під час воєнного стану, мають право на лікування та реабілітацію відповідно до висновку військово-лікарської комісії в медичних закладах за межами України [3]. Під час розгортання повномасштабної війни багато людей, щоб уникнути окупації, насильства та постійних обстрілів, змушені були залишити свої домівки і переїхати до безпечніших місць у нашій країні.

Забезпечення внутрішньо переміщених осіб правом на медичне обслуговування є ключовим для збереження їхнього здоров’я та благополуччя. Це право, гарантоване законодавством, дозволяє їм звертатися до будь-якого державного чи комунального закладу охорони здоров’я, щоб безкоштовно отримати потрібну медичну допомогу у будь-якому регіоні України. Важливо відзначити, що можливість отримати цю допомогу без укладення декларації з сімейним лікарем є великим кроком у задоволенні їхніх потреб у сфері охорони здоров’я та сприяє спрощенню їхнього доступу до основних медичних послуг. Крім того, вони мають право скористатися програмою "Доступні ліки" [4].

Повноформатна війна серйозно впливає на життя та здоров’я українців. Руйнування медичної інфраструктури, обстріли лікарень та інші руйнівні наслідки мають далекосяжні наслідки, які можуть позначитися на можливості системи охорони здоров’я надавати необхідну медичну допомогу. Проте варто відзначити стійкість та впертість, з якими медична система України відреагувала на цю ситуацію. Медичний персонал, незважаючи на труднощі та

небезпеку, продовжував працювати та надавати допомогу потерпілим. Війна відкрила слабкі моменти у медичній сфері і виступила як каталізатор для пошуку та впровадження новаторських рішень з метою збереження загального здоров'я громадянства [5].

Система охорони здоров'я в Україні, не дивлячись на всі виклики, не лише витримала, а й почала успішно розвиватись. Разом із зростанням системи охорони здоров'я, розширюється й її законодавча база у галузі громадського здоров'я. Розвиток правової основи у сфері громадського здоров'я є важливим компонентом для забезпечення ефективності функціонування системи охорони здоров'я та підвищення рівня здоров'я населення. Законодавство грає ключову роль у визначенні прав та обов'язків у сфері медицини, регулюванні доступу до медичної допомоги, контролі якості послуг, фінансуванні охорони здоров'я та багатьох інших аспектах [6, с. 39].

На сучасному етапі практика Європейського суду з прав людини базується на тому, що держави-учасниці Ради Європи не зобов'язані на 100% забезпечувати фізичних осіб, у тому числі громадян, повноцінною медичною допомогою, ліками та іншими ресурсами. Це означає, що українці, які отримали тимчасовий захист в інших країнах-членах Ради Європи, можуть зазнавати ризику неспроможності оплатити частину необхідних медичних послуг через можливий брак коштів (а також не можуть повернутися в Україну для отримання цих послуг за місцем свого постійного проживання). У деяких випадках такі ситуації вирішуються за допомогою благодійних організацій, але це питання потребує уваги [7].

З огляду на це, можна наголосити на подальших перспективах досліджень питання реалізації права на охорону здоров'я в Україні в умовах воєнного стану. Вищевказане дає змогу зафіксувати факт того, що українським законодавцем зроблено вагомий вклад у сферу забезпечення права на охорону здоров'я в Україні, а також державних органів, якими здійснюється реалізація відповідних соціальних, державних програм, направлених на врегулювання тих питань охорони здоров'я, які не охоплюються законодавчим врегулюванням.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Вітязь О. Надання медичної допомоги в умовах воєнного стану. Вісник. 2022. № 3–5 (81). С. 115–118. (дата звернення: 25.11.2023).

2. Угода про асоціацію з Європейський Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та іхніми державами-членами. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu (дата звернення: 25.11.2023).

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991. № 2011-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text (дата звернення: 25.11.2023).

4. Медичне обслуговування внутрішньо переміщених осіб. Безоплатна правова допомога. URL: https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/medychne-obslugovuvannya-vnutrishno-peremishhenyh-osib/ (дата звернення: 25.11.2023).

5. Лукашук О. М. Моніторинг стану громадського здоров’я як об’єкта публічного управління в умовах повномасштабної війни в Україні. – 2023.

6. Грицко О., Пеканець С. Державно-приватне партнерство в системі охорони здоров’я України. Організація, від імені якої випущено видання. 2022. С. 39. (дата звернення: 25.11.2023).

7. В. Костров. Право на охорону здоров'я в умовах воєнного стану в Україні: перспективно-актуальні постанови Європейського суду з прав людини. URL: http://www.yurvisnyk.in.ua/v2_2023/19.pdf (дата звернення: 25.11.2023).

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Покотило Валентин Русланович
Здобувач освіти СО «Магістр»
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Вступ./Introductions. У контексті сучасних соціально-політичних викликів, особливо у зв'язку з ростом глобальної нестабільності та загроз тероризму, питання регулювання обігу зброї набуває важливості в контексті забезпечення національної безпеки та гармонійного розвитку суспільства. В Україні, як країні, яка зазнала територіальних змін та зберігає високий рівень напруженості у регіоні, адміністративно-правове регулювання обігу зброї має критичне значення.

Ціль роботи./Aim. Мета дослідження полягає у розгляді та аналізі питання адміністративно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні. Дослідження охоплює різні аспекти цього питання, включаючи поняття та історичний контекст, нормативну базу, альтернативні підходи та сучасні виклики.

Матеріали та методи./Materials and methods. Можна визначити ряд методів дослідження, що були використані для аналізу питання: літературний огляд, документальний аналіз, метод правової компаративістики, концептуальний аналіз, рецензії та критика, аналіз сучасних тенденцій.

Результати та обговорення./Results and discussion. У світлі сучасних викликів та геополітичного середовища, що швидко змінюється, Україна нині стикається із необхідністю модернізації адміністративно-правового регулювання обігу зброї для забезпечення національної безпеки та відповідності міжнародним стандартам.

Україна, як учасник міжнародних співтовариств, таких як Організація Об'єднаних Націй, повинна враховувати міжнародні стандарти та конвенції у сфері обігу зброї. Зокрема, зобов'язання, що випливають із Загальної конвенції

ООН з контролю за обігом зброї, повинні бути відтворені в національному законодавстві для забезпечення взаємної відповідності та підтримки міжнародного миру і безпеки [1].

З метою вдосконалення системи адміністративно-правового регулювання обігу зброї в Україні, слід акцентувати увагу на таких аспектах, як:

- Зміцнення контролю за виробництвом та експортом зброї. Створення ефективних механізмів моніторингу та аудиту здійснення галузевої діяльності.
- Оптимізація процедур видачі дозволів. Спрощення та узгодження процедур отримання дозволів на придбання та використання зброї, з метою забезпечення безпеки громадян та врахування їх конституційних прав.
- Розвиток системи контролю за нелегальним обігом зброї. Запровадження сучасних технологій для виявлення та припинення нелегальних каналів обігу зброї та боєприпасів.

З урахуванням технологічного прогресу та зміни характеру загроз, необхідно адаптувати законодавство до нових реалій. Питання кібербезпеки, біотехнологічних загроз та транснаціональних терористичних мереж вимагають інтегрованого підходу до регулювання обігу зброї та контролю за її використанням [2].

Міжнародні стандарти в галузі контролю за обігом зброї є важливим елементом для створення єдиної системи норм та принципів. Конвенції Організації Об'єднаних Націй та інші міжнародні документи визначають стандарти щодо ліцензування, маркування та відстеження зброї.

У світлі глобалізації та міжнародного співробітництва, Україна повинна відзеркалити свої законодавчі норми та процедури в контексті міжнародних конвенцій. Розробка та впровадження нових законів та положень повинні ґрунтуватися на кращих практиках світової спільноти [3].

Запровадження сучасних інформаційних та технічних рішень для виявлення порушень та нелегального обігу зброї є важливим етапом у модернізації системи контролю. Використання штучного інтелекту, блокчейн-

технологій та геопросторового аналізу дозволить підняти ефективність системи безпеки. Впровадження інноваційних технологій, таких як системи відеоспостереження, радіочастотні ідентифікатори та аналітика великих даних, може сприяти підвищенню ефективності контролю за обігом зброї та вчасному виявленню нелегальних каналів [4].

Активна участь громадян у контролі за обігом зброї, підтримана громадськими організаціями, може забезпечити додатковий рівень внутрішнього контролю. Трансформація громадянського суспільства у партнера у контролі за обігом зброї стає важливим фактором забезпечення транспарентності та відповідальності.

Залучення громадян до контролю за обігом зброї через публічні обговорення, інформаційні кампанії та партнерство з громадськими організаціями сприятиме більшій відповідальності та взаєморозумінню в суспільстві [5].

Аналіз сучасного стану та перспектив контролю за обігом зброї свідчить про необхідність інтегрованого підходу на рівні національного та міжнародного законодавства. Врахування міжнародних стандартів, використання передових технологій та активна участь громадян стануть кроком у напрямку стабільності, безпеки та відповідальності у глобальному контексті.

Висновки/Conclusions. Адміністративно-правове регулювання обігу зброї в Україні визначається важливими внутрішніми та міжнародними факторами. Забезпечення безпеки громадян та національної стабільності вимагає системних реформ та удосконалення законодавства, відповідно до вимог сучасності та міжнародних стандартів. Успішне вирішення цих завдань сприятиме формуванню ефективної системи контролю та регулювання обігу зброї в Україні, спрямованої на забезпечення миру та безпеки в регіоні та світі. Модернізація адміністративно-правового регулювання обігу зброї в Україні вимагає не лише адаптації до нових викликів, але й врахування глобальних та регіональних контекстів. Збалансована система законодавчих норм, використання передових технологій та залучення громадянського суспільства є

ключовими чинниками успішного регулювання обігу зброї, спрямованого на забезпечення безпеки та сталого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діденко С. В., Попов С. Ю., Грінь А. А. Особливості адміністративно-правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні: реалії сьогодення та перспективи. URL: http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254768/251906 (дата звернення: 23.12.2023).
2. Діденко С. В. Зміст адміністративно-правового забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 1-2, 2016. С. 9-14.
3. Україна лідирує за кількістю нелегальної зброї в Європі. Відомості із сайту «Politeka». 2017. URL: https://politeka.net/ua/406154-ukrayina-lidyruye-za-kilkistyu-nelehalnoyi-zbroyi-v-yevropi/ (дата звернення: 23.12.2023).
4. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. дис… д-ра юрид. наук, Київ, 2016. С. 443.
5. Курило В. І. Зброя у суспільстві: проблемні аспекти. Науковий вісник Національного аграрного університету. К., 2003. Вип. 68. С. 32–37.

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДІЗНАННЯ

Положевець Олег Валерійович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Омельченко Валерія Валеріївна
Здобувач вищої освіти 3 курсу
Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Єфімов Володимир Веніамінович
Доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Здійснення досудового розслідування передбачає обов'язок здобуття доказів відповідно до встановлених вимог Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України). Згідно зі статтею 84 КПК України, доказами у кримінальному провадженні вважаються фактичні дані, отримані відповідно до передбачених КПК України процедур. Слідчий, прокурор, слідчий суддя та суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1].

До джерел доказів, передбачених частиною 2 статті 84 КПК України, входять показання, речові докази, документи та висновки експертів. Однією з ключових характеристик доказів є їхня допустимість, тобто отримання відповідно до строгих вимог КПК України. Процесуальні дії, включаючи слідчі

(розшукові) дії, є засобами отримання доказів у кримінальному провадженні. З метою забезпечення допустимості доказів, ці процесуальні дії повинні бути проведені відповідно до норм КПК України. Підхід дозволяє отримати докази, які відповідають усім необхідним вимога 95 630 38 37м, включаючи допустимість. Згідно з частиною 2 статті 85 КПК України, недопустимий доказ не може використовуватися при ухваленні процесуальних рішень [3].

Новелою поточного Кримінального процесуального кодексу України внесено зміни, що регулюють проведення дізнання на етапі досудового розслідування. Зокрема, у статті 298-1 КПК України визначені процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях щодо кримінальних проступків. Згідно з цією статтею, на додаток до джерел, передбачених частиною 2 статті 84 КПК України, до процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні щодо кримінальних проступків також відносяться пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, а також показання технічних приладів і технічних засобів, що здійснюють фото- і кінозйомку, відеозапис, або засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [4].

Враховуючи сформульований зміст даної норми, стає очевидним, що процедура отримання пояснень від осіб повинна бути чітко врегульована, оскільки стаття 86 КПК України визначає, що доказ може бути визнаний допустимим лише в разі його отримання у порядку, встановленому КПК України. Проте, на жаль, норми КПК України не конкретизують ні підстав, ні процедурного порядку отримання пояснень від осіб. Лише частиною 8 статті 95 КПК України вказано, що сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої проводиться розслідування, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб пояснення за їх згодою [2].

Однак не визначено чітко, який суб'єкт має право обирати пояснення, яке потім відповідатиме усім ознакам доказу. Щодо отримання інших джерел доказів, що стосуються лише дізнання, процесуальний порядок не передбачено. Специфічно: результати медичного освідування, висновок спеціаліста,

показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, або засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [3].

Отже, можна відзначити, що здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях передбачає отримання доказів відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України. Доказами, зокрема, є фактичні дані, які можна отримати з різних процесуальних джерел, таких як показання, речові докази, документи та висновки експертів. Однією з ключових ознак доказів є їх допустимість, тобто отримання у суворому відповідності до вимог закону. Для забезпечення допустимості доказів необхідно, щоб процесуальні дії, зокрема дізнання, проводилися відповідно до чітких норм Кримінального процесуального кодексу України. Це гарантує отримання доказів, які відповідають усім критеріям, зокрема допустимості, оскільки, згідно зі статтею 85 КПК України, недопустимі докази не можуть бути використані при прийнятті процесуальних рішень. Новела КПК України регулює проведення дізнання на етапі досудового розслідування та визначає джерела доказів, до яких відносяться, зокрема, пояснення осіб, результати медичного освідування та показання технічних засобів. Однак, не зазначено чіткого суб'єкта, який має право обирати пояснення, що може становити виклик для допустимості цих доказів. Також, для інших джерел доказів, пов'язаних із дізнанням, чіткого процесуального порядку у КПК України не визначено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Зіньковський І. П. Особливості доказування в ході дізнання //правничий часопис. 2021р. 108с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-178#Text

3. Литвинов В. В. Окремі питання доказування під час дізнання. 2020р. 45-51с.

4. Черняк Н. П. и др. Проблемні аспекти процесу доказування під час досудового розслідування у формі дізнання: Одеса, 2021р. 80 – 84с.

РОЗМЕЖУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Процько Дмитро Олександрович,
студент
Донецький національний університет
імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

Вступ. Дотримання норм законодавства є обов'язковим для кожного громадянина України. Однак правопорушення, які вчиняються військовослужбовцями та посягають на воєнну безпеку держави, становлять підвищену суспільну небезпеку.

Питання забезпечення законності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях набули особливого значення в умовах загострення безпекової ситуації в Україні на фоні агресії з боку російської федерації. Так, згідно з даними Державної служби статистики України з 2014 року стрімко збільшилася кількість правопорушень, вчинених військовослужбовцями. А масштаби порушень військової дисципліни набули небезпечного характеру.

Як наслідок, з метою посилення боєздатності військових формувань КУпАП 5 лютого 2015 року було доповнено новою главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення», що стало важливим кроком на шляху посилення відповідальності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, прийнята нова редакція Закону «Про військовий обов'язок і військову службу», Військові Статути Збройних Сил України.

Однак, й на сьогоднішній день, виходячи з аналізу практики розгляду проваджень у справах про правопорушення військовослужбовців, зберігається тенденція до зростання кількості таких порушень, що свідчить про наявність прогалин у законодавстві.

Мета роботи. Метою цієї роботи є конкретизація дисциплінарних проступків військовослужбовців та відповідальності за них, усунення

законодавчих прогалин щодо форми застосування юридичної відповідальності до військовослужбовців за скоєні ними порушення та як наслідок підвищення військового правопорядку та дисципліни, надання додаткового захисту для військовослужбовців від неправомірних рішень командирів/начальників й інших державних органів, що в свою чергу підвищить авторитет військової служби.

Матеріали та методи. Проаналізувавши законодавство у сфері юридичної відповідальності військовослужбовців можна дійти висновку, що дисциплінарна відповідальність є найменш врегульованою та потребує негайного відмежування від інших видів відповідальності для її нормального функціонування. Але якщо військові кримінальні правопорушення, що передбачені Розділом XIX Кримінального Кодексу України у більшості своїй можна доволі легко відмежувати за наслідками, які настали після відповідного протиправного діяння військовослужбовця, то з адміністративною відповідальністю справи є набагато складнішими.

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України», залежно від характеру вчиненого правопорушення та провини, військовослужбовці несуть дисциплінарну, адміністративну, матеріальну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність згідно із законом. Деякі ускладнення у практичній реалізації цього припису виникають у зв’язку з необхідністю чіткого й однозначного розрізнення адміністративної відповідальності (відповідальності за військове адміністративне правопорушення) та дисциплінарної відповідальності військовослужбовців ЗСУ. У результаті аналізу законодавства, М. Туркот, до прикладу, вказує, що ці види відповідальності військовослужбовців мають ті ж самі ознаки юридичної відповідальності, а саме: правопорушення як підстава притягнення до відповідальності; регламентований (процесуальний) порядок притягнення до відповідальності; здійснення цієї процедури уповноваженими особами; застосування державного примусу як прояв відповідальності, тощо.

До критеріїв розмежування наразі відносять такі, як: характер вчиненого

правопорушення; коло осіб, яких може бути притягнуто до відповідальності (суб'єкти відповідальності); види стягнень, передбачені до застосування до правопорушника; суб'єкти, які мають право накладати адміністративне або дисциплінарне стягнення. Як вірно зазначає В. П. Кононець, єдиною фактичною підставою притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності є вчинення ними адміністративного проступку.

Статтею 15 КУпАП, для прикладу, передбачено, що військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, Міністерства внутрішніх справ, служби цивільного захисту й Державної служби соціального зв'язку та захисту інформації України несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

Так у статті 45 Дисциплінарного статуту ЗСУ вказано: «За вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, за винятком випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення». Проте таке формулювання є не зовсім коректним, оскільки статутом не передбачається перелік адміністративних правопорушень за які військовослужбовець нестиме дисциплінарну відповідальність.

При цьому стаття 48 цього ж статуту містить перелік дисциплінарних стягнень, які можуть бути застосовані до військовослужбовців, а статтями 49-56 статуту, в свою чергу, наведено перелік суб'єктів призначення таких стягнень, якими є командири/начальники військовослужбовців.

У той же час, згаданою раніше статтею 45 Дисциплінарного статуту визначено, що у разі невиконання (або неналежного) виконання військовослужбовцем службових обов'язків командир повинен нагадати йому про обов'язки служби, а за необхідності - накласти дисциплінарне стягнення. При цьому реагування командира на випадки порушень з боку підлеглого особового складу є обов'язком командира, а не його правом.

Результати та обговорення. Об’єднавши усі ці факти можна прийти до висновку про суттєві прогалини у правовому регулюванні дисциплінарної відповідальності військовослужбовців, що у свою чергу, не дозволяє досягти єдності правозастосовної практики та негативно впливає на виконання завдань судочинства загалом. Найпростішим та найдієвішим способом вирішення такої проблеми, на мою думку, є доповнення Розділу ІІІ Дисциплінарного статуту новим підрозділом, який буде передбачати застосування конкретних дисциплінарних стягнень за конкретні правопорушення військовослужбовців.

Висновки. Підбиваючи підсумки, слід зауважити, що сьогодні дисциплінарна відповідальність військовослужбовців містить низку особливостей, а саме:

- широке коло складів дисциплінарних правопорушень, через особливий статус військовослужбовців та як наслідок їх переплетіння з іншими видами юридичної відповідальності;
- відсутній чіткий перелік підстав притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності;
- спеціальні повноваження командирів щодо притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності.

Для виправлення цих недоліків необхідним є внесення змін до Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, зокрема доповнити Розділ ІІІ «Стягнення за порушення військової дисципліни» підрозділом «Підстави дисциплінарної відповідальності військовослужбовців», у якому будуть перераховані дисциплінарні проступки військовослужбовців та відповідальність за них.

ПРИНЦИП ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Пукас Ярослав
курсант ННІП та ПФПНП
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна
Науковий керівник
Валєєв Руслан Гельманович,
к.пед.н., доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Принцип дотримання прав людини в діяльності Національної поліції України є одним із основоположних принципів, на яких базується діяльність правоохоронних органів в демократичному суспільстві. Він закріплений у Конституції України, Законі України "Про Національну поліцію", а також у міжнародних документах, зокрема в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками.

Обмеження прав і свобод людини допускається лише на підставах і в порядку, визначених Конституцією та законами України, у разі нагальної необхідності та в межах, необхідних для виконання працівниками правоохоронних органів покладених на них обов'язків, шляхом вжиття заходів, що обмежують права людини і свободи, але ці заходи повинні бути негайно припинені, якщо мета застосування цих заходів була досягнута або якщо більше немає причин для їх застосування. Важливо зазначити, що поліції за будь-яких обставин заборонено сприяти та здійснювати підбурювання або потурання у будь-якій формі жорстоких чи нелюдських тортур, або здійснення

таких дій, що принижують людську гідність [4].

Права і свободи людини є необхідною фундаментальною умовою змісту діяльності поліції, тому здійснення професійної правоохоронної діяльності неможливе без урахування принципу дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами та іншими міжнародними договорами України.

Дуже гостро постають проблемні теоретичні питання щодо розуміння дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією, законами та міжнародними договорами України, в професійній діяльності поліції задля як усунення, так і недопущення порушень прав і свобод людини.

Західноєвропейські вчені, зокрема Аннеке Оссе (Anneke Osse), констатують, що діяльність поліції і захист прав людини є динамічною сферою досліджень, що постійно розвивається. Останніми роками правозахисне співтовариство розширило сферу своєї уваги, охопивши не лише дії держави та її суб'єктів як порушників прав людини, але й позитивні зобов'язання держави в цій сфері. На основі цього поліцію можна розглядати як структуру, що має захищати права людини [5].

Теоретичні напрацювання в Україні, а саме у сфері проблеми дотримання прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України, також характеризуються низкою наукових здобутків, зокрема системою поглядів, виражених у вигляді різноманітних досліджень, проведених за різними галузями юридичної науки.

Значним внеском в аналіз наукових доробок у сфері дотримання прав людини є праця С. І. Мінченка «Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України», у якій автор дійшов висновку, що вжиті державними органами України заходи щодо приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів гарантування прав громадян у різних сферах правоохоронної діяльності можуть принести реальні результати лише за умови створення ефективного механізму та умов для їх реалізації [2].

З огляду на важливість якісного нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності і конституційний принцип верховенства права необхідно враховувати специфіку правових відносин, що виникають у процесі оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України. Крім того, посилилась динаміка збільшення кількості вжиття оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують права та свободи громадян, під час здійснення яких існують випадки порушень прав і свобод громадян [2, с. 42].

В. О. Негодченко у своїй монографічній роботі «Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України» стверджує, що в сучасних умовах ефективне забезпечення прав і свобод людини в поліцейській діяльності правоохоронних органів потребує концептуально нових підходів, які вимагають кардинальних змін в організаційно-правових засадах функціонування органів внутрішніх справ, зокрема гуманізації діяльності поліції, підвищення їх авторитету, побудова відносин між поліцією та населенням на засадах партнерства, удосконалення форм, методів і засобів забезпечення прав і свобод людини тощо. Необхідність суттєвого підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ у цій сфері потребує ґрунтовного й послідовного наукового аналізу її організаційно-правових засад [3, с. 416].

Р. Г. Валєєв, аналізуючи відповідну проблематику, зазначає, що сучасна практика здійснення поліцейської діяльності свідчить про «певне ігнорування такої складової оперативної незалежності, як делегування рядовим співробітникам свободи дій, або так званих дискреційних повноважень (discretionary powers)» [1].

У діяльності поліції все ще мають місце випадки порушення прав людини. Зокрема, це стосується таких сфер, як застосування сили, затримання і тримання під вартою, розслідування злочинів.

Для покращення стану принципу дотримання прав людини в діяльності поліції необхідно:

— посилити контроль за дотриманням прав людини в діяльності

поліції;

— підвищити правову грамотність працівників поліції;

— розробити та впровадити ефективні механізми компенсації за порушення прав людини, вчинені працівниками.

Отже, в Українській державі утверджуються нові спеціальні принципи правоохоронної діяльності, які є основними умовами взаємовідносин особи та держави. У зв'язку з цим діяльність поліції в Україні має ґрунтуватися на системі принципів, процедурних і правових стандартів, прямо чи опосередковано спрямованих на забезпечення дотримання прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Валєєв Р. Г. Інструменти вдосконалення стану забезпечення поліцією (міліцією) прав людини. *Вісник Луганського держ. ун-тету внутр. справ.* 2015. № 3 (71). С. 63-67.

2. Мінченко С. І. Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України : монографія. Київ : ІНТЕРСЕРВІС, 2012. 348 с.

3. Негодченко О. В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2002. 416 с.

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (Дата звернення: 17.12.2023).

5. Anneke Osse. Understanding policing. A resource for human rights activists URL: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/book_1_0.pdf (Дата звернення: 17.12.2023).

ЩОДО ПРОТИДІЇ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НЕЗАКОННОМУ ЗБУТУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Розумний Ю. В.
курсант ННІП та ПФПНП
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
Науковий керівниик
Варава В. В.
Доцент
Доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

На теперішній час кримінальні правопорушення, пов’язані з розповсюдженням наркотичних речовин через мережу Інтернет, становлять серйозну загрозу для безпеки нашої держави, гальмуючи при цьому соціальний процес та сприяючи зростанню рівню злочинності, корупції та насильства. Кожного дня у всьому світі вдосконалюються телекомунікаційні технології, які широко використовуються у всіх галузях економіки та суспільного життя, включаючи нашу державу. Застосування Інтернету та інших сучасних технологій стає новим, вдосконаленим методом скоєння кримінальних правопорушень.

Торгівля наркотичними засобами, їх аналогами та прекурсорами через мережу Інтернет може мати міжрегіональний характер. У цьому контексті важливим завданням в галузі кримінального процесу є розробка теоретичних положень щодо використання джерел інформації під час виявлення та документування кримінальних правопорушень, пов’язаних з розповсюдженням наркотичних засобів через Інтернет.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання,

перевезення чи пересилання з метою збуту, а також незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів – це злочин, передбачений ст. 307 Кримінального кодексу України (далі - КК). Він належить до суспільно небезпечних діянь, які посягають на здоров’я населення та систему заходів, розроблених для недопущення виникнення і поширення серед населення захворювань на наркоманію, а саме – злочинів, що посягають на встановлений порядок, спрямований на перекриття шляхів поширення наркоманії [1].

Наркотичні засоби представляють собою речовини природного або синтетичного походження, препарати чи рослини, які можуть становити загрозу для здоров'я населення при їхньому зловживанні. Україні властиві традиційні наркотичні речовини, серед яких можна визначити макову соломку, опій та екстракційний опій, героїн, марихуану, гашиш (анаша) та кокаїн.

Одним з основних завдань оперативних підрозділів згідно п.1 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], є у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень.

На сьогоднішній день важливу роль у боротьбі з кримінальними порушеннями, пов'язаними з поширенням наркотичних речовин через мережу Інтернет, відіграють підрозділи, що належать до Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України. Цей департамент був утворений 29 квітня 2020 року. На сьогодні Департамент боротьби з наркозлочинністю має таку структуру: апарат та територіальні (відокремлені) підрозділи (Управління боротьби з наркозлочинністю). У свою чергу до структури управлінь входять відділи та міжрайонні відділи боротьби з наркозлочинністю [3, с. 467].

Оперативні підрозділи, відповідальні за боротьбу з незаконним збутом наркотиків у мережі, повинні провести глибокий аналіз сучасного стану цієї проблеми. Важливо визначити основні шляхи поширення наркотичних речовин через Інтернет та ідентифікувати основних учасників цього процесу.

Запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення чи які вже їх вчинили, відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди є основним завданням оперативних підрозділів Національної поліції України.

Оперативні підрозділи повинні вдосконалити свою технічну компетентність для виявлення та відстеження онлайн-транзакцій, анонімізованих платіжних систем, та інших технічних аспектів, що використовуються незаконними діями в Інтернеті. З урахуванням глобального характеру цього явища, необхідно створити міжнародні механізми співпраці та обміну інформацією між правоохоронними органами різних країн.

Отже, незаконний збут наркотичних речовин у мережі Інтернет стає все більшою загрозою для громадського здоров'я та безпеки. Для успішного протидії цьому явищу необхідно підвищити роль та координацію оперативних підрозділів. Запровадження технічних інновацій, міжнародної співпраці та освітніх заходів є важливими кроками у напрямку ефективного розв'язання цієї глобальної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амбул С. В., Поляков Є. В., Щурат Т. Г. Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: методичні рекомендації. Одеса : ОДУВС, 2018. – 21 с.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 07.07.1992 № 2549-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 28.11.2023)

3. Телійчук В. Г., Антіпов А. Г. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ: ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»)»: журнал. 2022. № 5(5) 2022. С. 496. Наука і техніка сьогодні, 2022, 5 (5).

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ РОЗШУКОВІ ДІЇ У СИСТЕМІ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Самофалова Аліна
курсантка 3-го курсу
Факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Викладач кафедри
Первій Віта
оперативно розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції,
доктор філософії

Кримінальне провадження в Україні є складним та відповідальним процесом, спрямованим на встановлення правди та забезпечення справедливості. У зв'язку з постійними змінами суспільного середовища та розвитком технологій, засоби доказування нинішнього часу включають нові методи та підходи, серед яких негласні слідчі розшукові дії відіграють значущу роль.

Актуальність використання негласних слідчих розшукових дій визначається законодавчою базою, яка надає правоохоронним органам ефективні інструменти для боротьби зі злочинністю [1 с. 236]. Зокрема, Кримінальний процесуальний кодекс України визначає поняття "негласних слідчих (розшукових) дій та передбачає їх використання з метою встановлення, припинення та розкриття злочинів.

Оскільки інститут дізнання був введений у кримінальне процесуальне законодавство після прийняття КПК України, законодавець обрав шлях найменшого опору, уникаючи внесення технічних правок до численних норм, що регулюють порядок проведення дізнання. Така теза випливає з аналізу частини 2 статті 298 КПК України, де законодавець обмежився зазначенням, що

«досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень цієї глави». [2]

У даному контексті обговорюється Глава 25 КПК України, яка регулює "Особливості досудового розслідування кримінальних проступків". Ця глава включає перелік спеціальних норм, що визначають особливості проведення дізнання – спеціальні правила для розслідування кримінальних проступків. Буквальне розуміння частини 2 статті 298 КПК України наголошує на двох ключових аспектах: по-перше, дізнання здійснюється відповідно до загальних правил досудового слідства, і, по-друге, існує виняток – випадки, які детально визначені у Главі 25 цього Кодексу.

Застосування негласних слідчих (розшукових) заходів передбачається переважно у випадках важких та особливо важких злочинів, коли інформацію про них та особу, яка вчинила злочин, неможливо отримати іншими шляхами. Згідно з частиною 2 статті 246 КПК України, «негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені статтями 260, 261, 262, 263, 264 (у частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді) 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 цього Кодексу, проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів» [2].

Зазначений перелік включає різноманітні види негласних слідчих (розшукових) заходів, однак не враховує такі, як зняття інформації з електронних інформаційних систем, якщо доступ до них не обмежується її власником, володільцем чи утримувачем, або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту (частина 2 статті 264 КПК), та встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (стаття 268 КПК). Це свідчить про можливість використання таких заходів під час досудового розслідування менш важких злочинів та кримінальних проступків [3].

Важливо відзначити, що негласні слідчі (розшукові) дії, проведені під час дізнання, можна розподілити в залежності від наявності механізму контролю за їх здійсненням на дві категорії [4]:

1) ті, що проводяться з дозволу слідчого судді та, відповідно, піддаються судовому контролю (наприклад, встановлення місцезнаходження радіообладнання чи радіоелектронного засобу);

2) ті, що здійснюються поза межами судового контролю (такі як зняття інформації з електронних інформаційних систем, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем чи утримувачем або не включає подолання системи логічного захисту).

З урахуванням відмінностей у механізмах контролю за проведенням цих дій під час дізнання, необхідно детальніше розглянути наявні механізми та гарантії їх реалізації.

Отже, використання негласних слідчих розшукових дій у кримінальному провадженні в Україні є необхідним та актуальним елементом боротьби зі злочинністю. Законодавство надає правові гарантії їх правомірного та ефективного використання, забезпечуючи баланс між захистом громадянських прав та необхідністю вивчення правдивості поданих свідчень у кримінальних провадженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криміналістика : підручник: у 2 т. Т. 1. за ред. В.Ю. Шепітька. Харків Право, 2019. 456 с

2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. (Редакція станом на 19.08.2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Урядовий портал URL: https://www.kmu.gov.ua/news/rozpochato-43-kryminalni-provadzhennia-za-faktamy-seksualnykh-zlochynivvchynenykh-okupantamy-kateryna-pavlichenko

4. Фаль Л. В. Нормативно-правові гарантії забезпечення приватності особи при втручанні у приватне спілкування. Юридична наука: проблеми та досягнення : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, м. Тернопіль, 2019. С. 124–127

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

Северин Олег Олексійович
здобувач вищої освіти 4 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Савенко Вікторія Петрівна
підполковник поліції
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Профілактика корупції в поліції - це важливий аспект для забезпечення законності, довіри громадськості та ефективності правоохоронної системи. Європейський досвід у цьому напрямку включає різноманітні підходи та стратегії. Одним із ключових елементів є створення ефективних систем контролю, незалежних від поліції, що наглядають за їхньою діяльністю та запобігають можливим випадкам корупції. Це може включати в себе внутрішні розслідування, етичні комітети, системи звітності та механізми залучення громадськості до контролю за поліцією.

Також важливою є підготовка поліцейських до етичних стандартів, розуміння моральних принципів та відповідальності перед суспільством. Професійна етика, тренінги з антикорупційної поведінки та строга внутрішня дисципліна можуть сприяти зменшенню випадків корупції серед правоохоронців. Приклади успішного досвіду в Європі включають в себе впровадження систем внутрішньої контрольної діяльності, децентралізацію прийняття рішень, розвиток механізмів звітності та співпрацю з громадськістю та активними громадськими організаціями.

Важливо зазначити, що боротьба з корупцією - це постійний процес, який вимагає поєднання різноманітних заходів та постійного вдосконалення стратегій, щоб забезпечити ефективний та чесний функціонування поліції.

С.Алатас висвітлює ознаки корупції, серед яких наступні: корупція ніколи не має одного лише учасника; вона зазвичай супроводжується таємницею, за винятком ситуацій, коли вона стає настільки загальнопоширеною та вкоренило, що окремі могутні особи або їхні захисники можуть не приховувати свої дії; корупція - це взаємна залежність та вигода; особи, що залучені до корупційних практик, зазвичай намагаються замаскувати свої дії шляхом легального виправдання; вони уникають конфлікту з законом; вони - ті, хто прагне певних рішень і має змогу впливати на них; будь-який акт корупції зазвичай включає обман, спрямований на державний орган або суспільство в цілому; будь-яка форма корупції включає протиріччя в поведінці тих, хто вчиняє ці дії; корупція порушує встановлені норми відповідальності та зобов'язань в рамках громадянського суспільства [3, с. 11].

В межах дослідження слід звернути увагу на досвід Польщі, в якій в рамках пропаганди боротьби з корупцією уряд акцентує увагу, що ефективність антикорупційної політики залежить від активної взаємодії кожного члена суспільства. Організовано центральне антикорупційне бюро, що виконує як кримінальне переслідування, так і інформаційні функції. Так, для підвищення рівня знань про запобігання та протидії корупції в рамках країни проводяться різні освітні семінари, функціонують освітні портали про антикорупцію. Певну роль в антикорупційній політиці відіграють мас-медіа в Польщі, які чинити сильний тиск на політиків і державних посадових осіб, а також звертаються до питання про боротьбу з корупцією і завдяки цьому сприяють інтеграції суспільства до дій. Але разом з тим, згідно з даними Індекс свободи преси від «Reporters without borders» Польща займає лише 62 місце, в той час, як Румунія на 48 місці [2]

Як зазначає Биткова Т. Г. сьогодні певна надія покладається на антикорупційне виховання молоді. Під егідою і при фінансуванні західних

структур були видані методичні посібники на цю тему, в яких не тільки розкривається сутність корупції, заходи її попередження, але і демонструється, що, незважаючи на загальні характеристики людської природи, не всі суспільства однаково корумповані. А рівень корупції може бути обумовлений культурою, менталітетом, традиціями суспільства [1].

Польща вживає різноманітні стратегії для протидії корупції в поліційних структурах. Однією з ключових ініціатив є внутрішній контроль та моніторинг діяльності поліції. Зокрема, це включає системи звітності, етичні кодекси та механізми для виявлення та реагування на можливі випадки корупції всередині поліцейських структур. Польська поліція також активно співпрацює з громадськістю та управління організаціями для забезпечення прозорості та відкритості в роботі правоохоронців. Це включає участь у спільних проектах, консультації з громадськістю та підтримку каналів зворотного зв'язку для надання інформації про можливі порушення.

Крім того, у Польщі акцентується на професійній підготовці та підвищенні етичних стандартів серед поліцейських. Це включає навчання з питань антикорупційної поведінки, етики та відповідальності перед суспільством. Важливо відзначити, що немає універсального рішення для протидії корупції, і польський досвід показує, що комбінація стратегій, які враховують внутрішні та зовнішні механізми контролю, партнерство з громадськістю та наголос на етичних цінностях, може сприяти зменшенню корупційних ризиків у поліції.

Україні важливо активно вивчати досвід інших країн та адаптувати його до своїх умов, зважаючи на особливості місцевих реалій та потреб суспільства. Впровадження ефективних механізмів контролю, співпраця з громадськістю та підвищення етичних стандартів можуть сприяти покращенню ситуації з корупцією в поліції та збільшенню довіри громадськості до правоохоронних органів [4].

Україні важливо не лише вивчати досвід інших країн, але й активно впроваджувати його, приділяючи увагу унікальним аспектам та потребам

власного суспільства. Застосування вдалого комбінування стратегій, спрямованих на внутрішні та зовнішні аспекти боротьби з корупцією, може сприяти збільшенню довіри громадськості до поліції та покращенню інституційної ефективності.

Здобуття успіху у протидії корупції в поліції вимагає системного підходу, планування та постійного вдосконалення. Польський досвід може служити важливим відправним пунктом для України в удосконаленні своїх стратегій та практик у цій сфері.

Отже, Європейський досвід профілактики корупції в поліції свідчить про важливість поєднання різноманітних стратегій для ефективного протидії цій проблемі. Внутрішні механізми контролю, які включають системи звітності та етичні стандарти, співпраця з громадськістю та неправліннями організаціями, а також навчання з антикорупційної поведінки для поліцейських - це лише кілька напрямків, які є важливими в цій боротьбі.

Цей досвід показує, що немає універсального рішення для проблеми корупції. Замість цього, успішна стратегія полягає у впровадженні комплексу заходів, які враховують конкретні умови кожної країни та вимоги суспільства. Співпраця з громадськістю, внутрішня та зовнішня контрольні механізми та навчання поліцейських грають важливу роль у забезпеченні ефективної боротьби з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биткова Т. Г. Коррупция и антикоррупция в Румынии. Страны Восточной Европы: Власть, бизнес, коррупция: Сб. науч. тр. / РАН. ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобал. и регионал. пробл. Отд. Европы и Америки; отв. ред. Шаншиева Л.Н. М. 2018. 108 с. URL: 58http://inion.ru/site/assets/files/4775/2018_snt_strany_ vostochnoi_evropy.pdf

2. Reporters without borders/ URL: https://rsf.org/en/ranking

3. Syed Hussein Alatas The Sociology of Corruption, 2 nd ed., Singapore: Delta Orient, 1975/ URL: https://iqbalunimed.files.wordpress.com/2018/08/

sosiologi_korupsi_-_syed_hussein_alatas.pdf

4. Новіков О. В. Сучасний стан протидії корупції в системі публічного управління. *Юридична наука: виклики і сьогодення: Матеріали міжнародної 8 науково-практичної конференції* (м. Одеса, Україна, 8-9 червня 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 93-97.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СУЧАСНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ

Семененко Микита Сергійович,
Студент
Ярошевська Тамара Василівна,
д. юр. н., доцент,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Вступ. Інформаційні технології змінили картину світу в усіх сферах життя й сфера відносин власності не є винятком. У цих тезах розглянуто вплив сучасних технологій на правове поле щодо власності, зроблений аналіз ключових аспектів цього впливу та розроблені можливі перспективи. Століття тому, поняття власності було визначене простіше і необхідне регулювання полягало у фізичній реєстрації власності через документи. Сучасні технології змінили цей підхід: блокчейн, хмарні сервіси, штучний інтелект − усі ці нові інструменти проникають й у сферу власності [1, с. 77].

Мета роботи. Метою цих тез є дослідження проблемних питань впливу інформаційних технологій на сучасне правове регулювання відносин власності.

Матеріали та методи. З метою розкриття впливу інформаційних технологій на сучасне правове регулювання відносин власності, здійснюється аналіз наукових робіт стосовно функціонування та перспективи розвитку сучасних інформаційних систем. Також розглянуті статистичні дані щодо можливостей знаходження підтверджень на права власності в децентралізованих системах, та виявлено інформаційні технології які дозволяють представляти власність у цифровій формі.

Низка питань правового регулювання інтернет-відносин, зокрема, у сфері відносин власності досліджувалися у працях: В. Ю. Бикова, О. М. Давидюка, М. М. Дутова, С. В. Злобіна, Я. А. Карева, Н. Б. Коваль, А. Н. Кучер, О.О. Лапко. А. М. Новицького, О. С. Солосіч, А. В. Чучковської,

В. С. Цимбалюк та інших. Разом з тим проблематика правової природи цифрового контенту як об’єкта, з приводу якого взаємодіють учасники відносин у сфері електронної власності, не отримала належного наукового висвітлення.

У тезах використані такі методи дослідження як: порівняльний, формально-логічний, діалектичний, які дозволили проаналізувати вплив інформаційних технологій на сучасне правове регулювання відносин власності та зробити обґрунтовані висновки.

Результати та обговорення. Концепція власності відображає суспільні відносини щодо володіння та контролю за ресурсами. Це поняття відображає як матеріальні, так й інтелектуальні активи, а також права, що супроводжують їх володіння. Історично власність фіксувалася через фізичні засоби, такі як паперові документи, відомості в реєстраційних органах тощо [2, с. 102]. Сучасні інформаційні технології перевернули уявлення про власність, змінюючи способи реєстрації, передачі та захисту власності.

Блокчейн − це технологія, що забезпечує децентралізовану систему реєстрації та підтвердження власності. Вона гарантує безпеку та недоторканність власності через систему блоків, що унеможливлює зміну чи фальсифікацію даних. Блокчейн як розподілена база даних, надає безпеку та недоторканність власності через децентралізовану систему [1, с. 78].

Інформаційні технології дозволяють представляти власність у цифровій формі, зберігаючи автентичність та історію трансакцій, що спрощує її обмін та відстеження. Власність у цифровому віці стає більш динамічною та складною, і правова система повинна пристосовуватися до цих змін, забезпечуючи ефективний захист прав власності в нових умовах. Завдяки доступності та недоторканості інформації, створюється більша довіра між учасниками ринку власності, адже цифрові системи забезпечують більшу прозорість та достовірність даних [2, с. 103]. Технології дозволяють ефективно керувати власністю через автоматизовані системи, що полегшує процеси обміну, оренди та продажу.

Хмарні технології у своєю чергою полегшують доступ до інформації про власність, роблять реєстрацію швидшою та ефективнішою, а також дозволяють широкий доступ до цих даних. Онлайн-реєстрація власності через хмарні сервіси спрощує доступ до інформації про власність та полегшує процедури її зміни [3, с. 17]. Це також сприяє швидшому реагуванню на зміни структури у сфері власності та уникненню бюрократичних перешкод.

Висновки. Отже, штучний інтелект використовується для аналізу величезних обсягів даних, що полегшує виявлення порушень прав власності та автоматизує процеси визначення легітимності власності. Інформаційні технології відкривають нові можливості, однак існують виклики, пов'язані з безпекою даних та приватністю, відповідальністю за автентичність інформації та необхідністю адаптації правових систем до швидкозмінних технологічних інновацій [3, с. 19-20]. Інформаційні технології мають значний вплив на сучасне правове регулювання відносин власності, змінюючи способи реєстрації, захисту та обміну власністю.

Для успішної адаптації до цих змін, необхідно поєднати технологічні інновації з відповідним правовим каркасом, забезпечуючи безпеку, прозорість та захист прав власності у цифровому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лапко О. О., Солосіч О. С. Технологія блокчейн: поняття, сфери застосування та вплив на підприємницький сектор. *БізнесІнформ* № 6. 2019. С. 77-81.

2. Мілаш В. Поняття та правова природа цифрового контенту в межах господарського обороту. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 17. С. 102-106. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/23.pdf. (дата звернення: 01.12.2023).

3. Биков В. Ю. Технології хмарних обчислень, ІКТ-аутсорсінг та нові функції ІКТ підрозділів навчальних закладів і наукових установ. *Інформаційні технології в освіті.* Херсон, 2011. № 10. С. 8–20.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДО ОСІБ ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ АБО ПРЕКУРСОРІВ

Сидоренко Назар Станіславович
курсант 3 курсу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (далі - наркозлочини) є одними з найнебезпечніших для суспільства. Вони завдають значної шкоди здоров'ю населення, дезорганізують соціальні відносини, сприяють поширенню злочинності.

Кримінальна відповідальність за наркозлочини передбачена ст. ст. 305-327 Кримінального кодексу України [1]. Ці статті встановлюють кримінальну відповідальність за такі діяння:

- незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання, збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;
- посів і вирощування наркотичних рослин;
- вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів;
- незаконний ввезення, вивезення або транзит наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

З метою розробки ефективних заходів запобігання цьому виду кримінальних правопорушень необхідно насамперед з’ясувати питання про їх

класифікацію, оскільки лише науково-обґрунтоване врахування усього спектру запобіжних заходів дозволяє виробити оптимально-ефективну їх систему. У кримінологічній науці заходи запобігання (профілактики) злочинності класифікують за такими підставами: соціальним рівнем запобіжної діяльності; обсягом (масовістю охоплення); територіальним масштабом; етапами впливу на об'єкт профілактики; спрямованістю, видом (змістом) впливу; ступенем «радикальності»; суб'єктом розробки та застосування, об'єктами, суб'єктами тощо [2].

В основі ефективного запобігання суспільно небезпечним діянням обов'язковими є якісні кримінально-правові норми, що встановлюють кримінальну відповідальність за певні злочини; результати аналізу кількісних та якісних показників цих діянь, їх детермінант; кримінологічний портрет і типологія особи злочинця, а також система соціальних, економічних, політичних, культурних, правових та інших заходів, яка охоплює безперервний цикл превенційної діяльності, що розпочинається й завершується усуненням причин і умов учинення суспільно небезпечних діянь та здійснюється на загальному, спеціальному й індивідуальному рівнях [3].

До заходів запобігання цим злочинам у найбільш загальному вигляді слід віднести: 1) заходи недопущення; 2) заходи виявлення; 3) заходи припинення та документування; 4) заходи досудового розслідування; 5) заходи судового розгляду; 6) заходи кримінально-виконавчого впливу під час відбування покарання.

Також для запобігання наркозлочинам необхідно застосовувати комплекс заходів, які можна класифікувати за такими підставами:

- соціальний рівень запобіжної діяльності;
- обсяг (масовість охоплення);
- територіальний масштаб;
- етапи впливу на об'єкт профілактики [4];

У висновок треба зазначити певні факти, що незаконний обіг наркотичних і психотропних речовин і пов'язані з ним правопорушення зумовлені

суспільними відносинами, які виступають як закономірний наслідок умов соціального життя суспільства. Правопорушення і злочини, породжені негативними явищами, зокрема наркоманією, становлять специфічні факти людської поведінки, в яких відображаються відповідні соціальні умови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26, ст.131. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

2. Кримінологія: Навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, Ю. Ф. Іванов, П. М. Опанасенко, В. Г. Пшеничний, В. Г. Сюравчик; За заг. ред. О. М. Джужи. – К. : Прецедент, 2006. – 198 с.

3. Вознюк А. А. Концептуальні засади запобігання суспільно небезпечним діянням / А. А. Вознюк // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2016. – № 2 (99). – С. 156–165.

4. СИЗОВ, Владислав Костянтинович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У РАЙОНАХ ХІМІЧНОГО ЗАРАЖЕННЯ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 654.

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Слєпцова Ольга Віталіївна
Курсант 3 курсу Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Виконання покладених на поліцію повноважень забезпечуються шляхом реалізації поліцейських заходів. Особливе серед останніх займає поверхнева перевірка.Аналіз положень ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» [1] (далі – Закон) дає підстави зробити висновок, що поверхнева перевірка має три форми вираження:1) здійснення візуального огляду особи, 2) проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом; 3) візуальний огляд речі або транспортного засобу.

Фактор ризику бере свій початок у джерелі та може проявитися в причині настання небажаної події. Джерело може являти собою можливу сферу виникнення ризику для підприємства (наприклад, певна характеристика чи стан суб'єкта ризику, процес), тоді як фактором ризику виступає особливий стан такої сфери виникнення ризику, який характеризується наближенням першої доризикової ситуації.

Як вірно зазначає В. О. Іванцов, поверхневу перевірку також можна поділити на 1) безконтактну – тобто спосіб перевірки який здійснюється за допомогою органів зору, з метою аналізу та оцінки ризиків щодо можливого виявлення ознак їх причетності до вчинення правопорушення та/або отримання інформації, необхідної для виконання поліцейських повноважень (візуальним оглядом особи,транспортного засобу або речі) та 2) контактну – спосіб

перевірки, що передбачає можливість проведення рукою по поверхні вбрання особи [2, с. 141].

Нормативно-правові положення, а також практичні аспекти поверхневого огляду дають можливість зосередитися на таких питаннях. 1. Варто зазначити, що обшук роздягання у контактів можуть проводити лише поліцейські тієї ж статі, що й особа, яку роздягають. Водночас закон передбачає можливість безконтактного огляду поверхні: в екстрених ситуаціях і лише за допомогою спеціального обладнання чи засобів. На жаль, поліція наразі не забезпечена відповідним обладнанням, що, очевидно, не впливає позитивно на її правоохоронну діяльність. 2. Поліція може зупиняти людей для поверхневого огляду.

При цьому підставами для перехоплення особи та, відповідно, для проведення її поверхневого огляду є наявність вагомих підстав вважати, що особа перевозить із собою щось заборонене чи обмежене до обігу або інше. що становить загрозу для життя чи життя. здоров'я такої особи чи інших.Підставами, які у своїй сукупності складають основу для прийняття рішення про необхідність зупинення та поверхневої перевірки особи вдало викладені у Науково-практичному коментареві Закону України «Про Національну поліцію» [2, с. 142].

Зупинення особи є складовою поверхневої перевірки,адже остання крім візуального огляду навряд чи можлива без зупинення особи, а тому формулювання «поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх …» (ч. 2 ст. 34 Закону) ми вважаємо не зовсім коректним.

Можемо констатувати необхідність засвоєння майбутніми поліцейськими фундаментальних знань підстав і процедури зупинення осіб та формування відповідних базових тактичних навичок, зокрема, оцінки ситуації, планування тактичної переваги та особистої безпеки, а також безпосередніх дій

Особа, зупинена для проведення поверхневої перевірки, не може вважатися такою, що піддана адміністративному затриманню чи є затриманою у

розумінні Кримінального процесуального кодексу України [3] (далі – КПК України), адже поверхнева перевірка не може тривати більше,ніж декілька хвилин. Проте, норми ч. 2 ст. 34 Закону повністю відповідають ст. 209 КПК України, відповідно до якої «особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою». Тобто виходячи з наведених положень при проведенні поверхневої перевірки особа може вважатися затриманою, хоча фактично так бути не може, тому що поверхнева перевірка не передбачає затримання особи.

При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог ст. 237 КПК (ч. 7 ст. 34 Закону), відповідно до яких такий огляд може здійснити виключно слідчий або прокурор. Тобто поліцейський, який не є слідчим, у разі виявлення слідів правопорушення, не може самостійно вилучити речі, які у тому числі є об’єктом підвищеної небезпеки як для поліцейського, так інших осіб (наприклад, вибухові речовини). У результаті не зрозуміло, яким чином за таких умов поліцейський має оглянути та забезпечити схоронність будь-яких слідів правопорушення.

Поверхнева перевірка здійснюється з метою запобігання вчиненню правопорушень у широкому розумінні (як превентивний захід) і не може тривати значний проміжок часу, а тому не може бути визнано затриманням або адміністративним затриманням, навпаки, застосування поверхневої перевірки може передувати безпосередньому затриманню особи. Необхідно розуміти, що особа, яка зупинена для проведення поверхневої перевірки поліцейським перебуває поряд з останнім не через силу чи наказ (до особи не застосовується сила й не висувається вимога залишатися на місці), а через кореспондування права поліції щодо висунення вимоги, що зумовлює обов’язок громадянина. На відміну від поверхневої перевірки, затримання особи здійснюється з метою запобігання протиправним діям або для з’ясування причетності затриманого до вчиненого кримінального правопорушення [4, с. 52].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України.2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр.Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції. Харків, 2017 81 справ ; за заг. ред. В. В. Сокуренка ; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокуренка. Харків, 2016. 408 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, 11–12, 13. Ст. 88.
4. Ivantsov V. O., Chyshko K. O. Problems of surface inspection as a police measure // The First International Scientific Conference on Law and Political Sciences : Proceedings of the Conference (March 15, 2017). Vienna : «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH,2017. Pp. 51–55.
5. ІВАНЮЩЕНКОВ, Артур Вячеславович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. АНАЛІЗ ЗУПИНКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ. In: *The 6 th International scientific and practical conference "Modern problems of science, education and society"(August 14-16, 2023) SPC "Sci-conf. com. ua", Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.* 2023. p. 602.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Слєпцова Ольга Віталіївна
Курсант 3 курсу Факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності,
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Від ефективності правоохоронних органів залежить загальне відчуття безпеки та легітимності суспільства. В умовах воєнного стану поліцейська робота вимагає підвищеної підготовки та професіоналізму. Це завдяки тактико-особливим прийомам та психологічній підготовці поліції.

Тактика та спеціальна підготовка поліції воєнного часу характеризується необхідністю врахування можливості дій в умовах підвищеної небезпеки. Для цього важливо дотримуватись попередньо розробленого плану дій та забезпечити максимальну згуртованість поліцейського колективу. Особливу увагу приділити охороні від снайперів, проведенню рейдів, огородженню районів тощо. У зв’язку з цим важливо забезпечити належне забезпечення матеріально-технічними засобами, які можуть знадобитися для роботи поліції під час воєнного стану.Психологічна підготовка поліцейських включає в себе ряд компетенцій, що допоможуть зберегти психічне здоров'я та підтримати ефективну діяльність у воєнний час. До таких компетенцій належать: розвиток вміння працювати під стресом, управління власним емоційним станом, підвищення самодисципліни та вміння працювати в команді. Важливо

забезпечити доступ до психологічної допомоги та консультування у разі необхідності.

Психологічний аспект поведінки поліцейського включає його уміння передбачити можливе загострення ситуації під час виконання конкретних дій та готовність до правомірного використання сили, спецзасобів та вогнепальної зброї. Це важливо з урахуванням психологічних факторів, які можуть призвести до серйозних наслідків у конфліктній ситуації. Основний акцент робиться на формуванні високого рівня психологічної готовності майбутніх поліцейських до правомірного застосування фізичної сили та засобів, що включають спецзасоби та вогнепальну зброю. Забезпечення цього вимагає встановлення міцного зв'язку між розумовими діями правоохоронця та емоційно-вольовим контролем цих дій

Одним із ключових факторів успішної тактико-спеціальної та психологічної підготовки офіцерів військового стану є управлінська підтримка та високі стандарти професійної майстерності. Керівництво має забезпечити необхідний рівень фінансування та зосередитися на питаннях підготовки поліцейських. На жаль, наразі в Україні існують проблеми із забезпеченням якісної тактико-спеціальної та психологічної підготовки поліцейських, які потребують негайної уваги з боку держави та відповідних організацій.

З метою покращення стану тактико-спеціальної та психологічної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану, пропонуються такі заходи:

1. Забезпечення необхідного фінансування та ресурсів для проведення якісної підготовки поліцейських.

2. Забезпечення доступу до сучасних методик та технологій підготовки поліцейських, які використовуються в кращих поліцейських структурах світу.

3. Підвищення кваліфікації інструкторів з тактико-спеціальної та психологічної підготовки поліцейських.

4. Організація системи ротації та підвищення кваліфікації поліцейських для підтримки найвищих стандартів професійної майстерності.

5. Розробка програм співпраці з психологічними центрами та іншими

організаціями з метою забезпечення психологічної підтримки поліцейських під час воєнного стану.

6. Організація тренінгів з підвищення рівня розуміння та використання прав людини в умовах воєнного конфлікту.

7. Створення уніфікованих стандартів підготовки та оцінки рівня професійної майстерності поліцейських, які діятимуть в умовах воєнного стану.

8. Організація спеціалізованих програм з підготовки поліцейських з різних спеціальностей (наприклад, криміналістика, слідча діяльність, охорона громадського порядку), з урахуванням особливостей їх виконання в умовах воєнного стану.

9. Розвиток співпраці зі спеціалізованими науково-дослідними центрами з питань тактико-спеціальної та психологічної підготовки, для розробки нових методик та технологій.

10.Залучення міжнародних експертів та спеціалістів для обміну досвідом та передачі новітніх знань з тактико-спеціальної та психологічної підготовки поліцейських.

Отже, тактико-спеціальна та психологічна підготовка поліцейських в умовах воєнного стану є важливою складовою ефективної діяльності поліції в умовах кризової ситуації. На сьогоднішній день в Україні є проблеми з якістю підготовки поліцейських, що потребує негайного вирішення. Для покращення стану тактико-спеціальної та психологічної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану, необхідно забезпечити необхідні матеріальні, технічні та людські ресурси, створити сприятливі умови для проведення тренінгів та підвищення кваліфікації поліцейських. Формування якостей відбувається через спеціальні тренування та психологічну підготовку.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. Бондаренко В. В. Проблеми професійної підготовленості працівників підрозділів патрульної поліції. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: «Педагогіка». 2017. № 11. С. 24–28

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 580-19 (дата звернення: 31.03.2023)

3. Івлєв О. М., Моргунов О. А. Удосконалення службової підготовки патрульної поліції засобами дистанційного навчання (на прикладі тактичної підготовки) // Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів І міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНУВС, 2016. С. 129–133

4. СОРОКІН, Роман Олександрович; ТАЙМАСХАНОВ, Халід Сайд-Магомедович; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ В ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНІЙ ПІДГОТОВЦІ: ЯК ФОРМУЄТЬСЯ СТІЙКІСТЬ І РІШУЧІСТЬ. In: *The 3 rd International scientific and practical conference "Topical aspects of modern scientific research"(November 23-25, 2023) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2023. 725 p.* 2023. p. 711.

УДК: 347:255, 347.9

СУДОВИЙ ЗАХИСТ (СУПЕРФІЦІЯ) ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО ПРАВА ОСОБИ НА ЗЕМЕЛЬНУ ДІЛЯНКУ

Смоленко Єгор Геннадійович
Аспірант кафедри правосуддя та філософії
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна

Вступ. / Introductions. У сучасному правовому середовищі проблема захисту прав на земельні ділянки виявляється особливо важливою та актуальною. Судовий захист у сфері порушених спеціальних прав особи на земельну ділянку суперфіцій, набуває особливого значення у забезпеченні правової стабільності та справедливості в земельних відносинах. Низка чинників підкреслює актуальність даної теми.

З ростом населення та економічного розвитку зростає потреба в земельних ресурсах. Судовий захист, визначається як ключовий механізм регулювання порушених прав власності на земельні ділянки, що сприяє стабільності та розвитку земельних відносин. Зростання населення та інтенсивний розвиток міських територій ставлять під великий тиск доступні земельні ресурси. Питання користування земельними ділянками для забудови вимагає дослідження ефективних механізмів судового захисту в цивільному судочинстві України.

Сучасне законодавство може виявитися неоднозначним у питаннях земельних прав, що відкриває двері для правових конфліктів. Судовий захист, зокрема у сфері порушених прав сторін суперфіція, допомагає усувати неоднозначності та надає чіткі правові рамки.

Отже, тема «Судовий захист (суперфіція) як спеціального права особи на земельну ділянку» визначається актуальністю в умовах сучасного розвитку та виходить за межі лише академічного інтересу, ставши ключовим елементом сучасного правового дискурсу та вирішення практичних завдань у сфері

земельних відносин.

Мета роботи. / Aim. Мета цієї роботи полягає у вивченні, аналізі та розгляді судового захисту у сфері права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

Матеріали та методи. / Materials and methods. Дослідження базується на вивченні судового захисту спеціального права особи на земельну ділянку суперфіцій - права користування чужою земельною ділянкою для забудови.

Для забезпечення обґрунтованості та повноти дослідження використовуються різноманітні джерела інформації: нормативно-правові акти, судова практика, висновки юридичних та земельних експертів, дослідження та аналіз прецедентів, які можуть служити вказівниками для судового захисту у сфері права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

Результати та обговорення. / Results and discussion. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцію) визначене ст. 102-1 Земельного кодексу України (далі — ЗК) та ст. 413 Цивільного кодексу України (далі — ЦК) [1;2]. Таке право виникає на підставі договору або заповіту, і не лише на приватну, а й на державну та комунальну землю, але з урахуванням положень статей 123, 134 ЗК [2].

Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій), є речовим правом на земельну ділянку, що врегульоване нормами глави 34 ЦК України та главою 161 ЗК України. Суперфіцій – це право на користування чужою земельною ділянкою для забудови [1; 2]. Тому, укладення договору суперфіцію є спеціальним способом надання права на користування земельними ділянками, що надаються або були надані з цільовим призначенням для забудови та експлуатації житлових будинків, будівель, споруд.

Оскільки забудова може здійснюватися на земельних ділянках різних категорій земель (промисловості, транспорту, житлової та громадської забудови тощо), то у суперфіцій можуть передаватися земельні ділянки такого цільового призначення, на яких земельним законодавством дозволяється будівництво

вищезазначених об’єктів.

Договір суперфіцію передбачає, що власник земельної ділянки продовжує користуватися нею разом із суперфіціарієм. Оскільки земельна ділянка має двох фактичних користувачів, важливо, щоб у договорі суперфіцію були чітко визначені повноваження обох сторін.

Адже не лише суперфіціарій, а й власник обмежений у своєму бажанні використовувати земельну ділянку. Відповідно до частини 2 статті 414 ЦК, договір суперфіцію визначає обсяг прав власника щодо володіння та користування земельною ділянкою. Однак договір суперфіцію не обмежує права власника щодо розпорядження земельною ділянкою [1].

У договорі суперфіцію доцільно також визначати долю будівель та споруд у разі закінчення договору. Відповідно до норм ст. 182 ЦК, ЗУ «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» суперфіцій підлягає державній реєстрації [1; 3].

Аналізуючи практику застосування судами законодавства у сфері захисту прав на земельні ділянки, суди не враховують, що правовідносини, які випливають із договору про передачу земельної ділянки в користування на умовах суперфіцію, та правовідносини, засновані на договорі оренди, не є тотожними і регулюються різними нормами права. Застосування ст. 416 і ст. 783 ЦК одночасно є помилковим.

Українське законодавство накладає значні обмеження на суперфіцій порівняно з традиційно притаманними римському праву. Дані обмеження стосуються оборотоздатності суперфіцію та його строків. Так, відповідно до ч. 3 ст. 413 ЦК право користування земельною ділянкою державної або комунальної власності для будівництва не може бути відчужене користувачем іншим особам, крім випадків переходу права власності на будівлі та споруди, розміщені на такій земельній ділянці, внесено до статутного капіталу, передано під заставу [4].

Відповідно до ч. 5 цієї ж статті ЦК строк користування земельною ділянкою державної або комунальної власності для будівництва не може

перевищувати 50 років. Безумовно, такі норми, незалежно від причини, викличуть багато проблем, пов'язаних із будівництвом нерухомості (об'єктів будівництва) та термінами експлуатації, адже ці терміни не можуть бути короткими. Для нерухомого майна недоречно називати його довгостроковим періодом у 50 років, оскільки в сучасних реаліях розраховувати на швидке будівництво та термін корисного використання не більше 50 років практично неможливо. У зв'язку з цим неминуче виникає питання про те, що відбувається з нерухомим майном, якщо припинення замінює і не поновлює право на другий термін або саме право. Глава 34 ЦК не містить переважного права суперфіціарію на продовження строку його права користування чужою земельною ділянкою в разі нормального стану нерухомості та недоцільності її знищення (знесення) [5].

В цьому сенсі права суперфіціарію менші порівняно з правами орендаря, який таке переважне право має (згідно ст. 777 ЦК України). Тим самим українським законодавством не забезпечується стійкість правовідносин при забудові, що не дозволяє належним чином використовувати суперфіцій для цих цілей.

Крім того, вищезазначене положення містить значну кількість різноманітних варіантів вирішення проблем, що виникли внаслідок закінчення строку суперфіцію, причому вельми радикальних, ще й свідчить про досить широке коло можливостей суддівського втручання у вирішення спору.

Причому в останньому випадку навіть без встановлення орієнтира для суддів, що дозволяє спиратися на той чи інший аргумент при винесенні рішення. Можна прогнозувати, що це призведе до порушення прав власника (або земельної ділянки, або будівлі, розташованій на ній), а не захистить належним чином його права.

Висновки. / Conclusions. В цілому, судовий захист права користування чужою земельною ділянкою для забудови є складним та актуальним питанням. Його ефективність залежить від взаємодії різних факторів, від законодавчого підґрунтя до рішень судів та ефективності механізмів врегулювання конфліктів.

Розвиток цього напрямку вимагає системного підходу, який враховує усі важливі аспекти та сприяє створенню справедливої та ефективної системи судового захисту прав власності на земельні ділянки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ. / REFERENCES.

1. Цивільний кодекс України: (Редакція станом на 16.12.2023)/ Верховна Рада України від 16.01.2003 № 435-IV.
2. Земельний кодекс України: (Редакція станом на 17.09.2023)/ Верховна Рада України, Закон від 25.10.2001 № 2768-III.
3. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»: Редакція станом на 05.10.2023/ Верховна Рада України від 01.07.2004, 1952-IV,
4. «Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ» Вісник Верховного суду України №6(166) 2021.
5. О. А. Сурженко, «Суперфіцій – від Римського до Українського права». Теорія і практика правознавства. – Вип. 2 (6) / 2014. С-1.

ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Смоляр Влада Володимирівна,
курсант 2 курсу Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Березняк Василь Сергійович,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології,
доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Воєнним злочином вважається міжнародний злочин, який умисно чи з необережністю вчиняється бійцем, військовослужбовцем або цивільною особою під час збройного конфлікту. Цей злочин становить серйозне порушення міжнародного гуманітарного права, порушує права захищених осіб та основні принципи цього права. Найширший перелік воєнних злочинів міститься у Статуті Міжнародного кримінального суду, відомому як Римський статут. Згідно зі статтею 8 Римського статуту, воєнними злочинами вважаються серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 року [1].

Вивчення та запозичення європейського правового досвіду та правової доктрини відіграють важливу роль у кореляції української системи права із існуючими принципами і нормами міжнародного права. Рішення ЄСПЛ слід розглядати як платформу для впровадження рекомендованих міжнародних стандартів у сфері дотримання прав і свобод людини. Підкреслимо, що дані стандарти є рекомендованими, тому не можуть визнаватися обов'язковими для держав, які не є учасниками міжнародних конвенцій, декларацій та договорів тощо. При цьому держави-учасники принаймні Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод повинні дотримуватись усіх приписів та зобов'язань, викладених у Конвенції [2, с. 91].

Міжнародний кримінальний суд (МКС) займається розслідуванням і розглядом справ щодо вчинення найбільш серйозних злочинів проти миру, безпеки і міжнародного правопорядку окремими суб'єктами. Ефективне регулювання роботи МКС є ключовим для всесвітньої спільноти. Римський статут служить основоположним документом, який визначає організаційні принципи МКС, але він потребує певних змін і доповнень для більш повного прийняття його державами, що ще не ратифікували його положення [3].

Після визволення від російських військ міст Ірпінь (28 березня), Буча, Гостомель (31 березня 2023 року) та Бородянка (1 квітня 2023 року) на Київщині, у світ стали надходити шокуючі зображення злочинів окупантів, що свідчать про порушення всіх норм міжнародного гуманітарного права: цивільна інфраструктура вщент зруйнована, сотні мирних жителів були вбиті зі слідами жорстоких тортур. За словами Генерального прокурора України І. Венедіктової, станом на 10 квітня 2023 року, кількість виявлених тіл загиблих цивільних у результаті російської агресії в Київській області становить щонайменше 1222 особи [4].

У Бучі зафіксовано найбільшу кількість загиблих. Згідно з прес-службою поліції Київщини, на 16 квітня у цьому місті було виявлено понад 420 тіл людей. Однак цифра може змінюватися, зауважив начальник поліції Київської області А. Нєбитов: "Люди повертаються та виявляють тимчасові поховання та складування трупів в своїх будинках, наприклад, у підвалах, колодязях та інших місцях" [5].

Бучанська трагедія, масові вбивства в Бучі, що є безперечними воєнними злочинами РФ, отримали назву "Бучанська різанина" під хештегом BuchaMassacre, який впровадив Президент Євросоюзу Шарль Мішель. Крім того, він оголосив про нові санкції проти РФ та обіцяв підтримку Євросоюзу у притягненні до відповідальності за воєнні злочини, скоєні військами окупанта на території Київської області [6].

13 квітня Незалежна експертна місія, утворена в рамках Московського механізму ОБСЄ, опублікувала «Доповідь щодо порушень міжнародного

гуманітарного права та прав людини, воєнних злочинів та злочинів проти людяності в Україні з 24 лютого 2022 року» [7]. У цьому документі вказується на необхідність проведення серйозного міжнародного розслідування щодо масових страт цивільного населення під час окупації російськими військами населених пунктів неподалік від Києва, зокрема Бучі. Це свідчить про вчинення воєнних злочинів та злочинів проти людяності російськими військами.

Вчинені росіянами воєнні злочини, злочини проти людяності та геноциду на території України підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Офіс прокурора цього суду вже проводить розслідування ситуації в Україні. Однак МКС не має повноважень розслідувати та переслідувати окремих осіб за злочин агресії проти саме України. На сьогодні відсутній міжнародний суд або трибунал, що міг би виконати цю роль. Створення спеціального трибуналу вирішило б цю проблему, як відзначив Кулеба [8, с. 87-88].

Україна активно користується можливостями міжнародних судів, особливо Європейського Суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). Наприклад, відповідь ЄСПЛ на звернення України від 28 лютого 2022 року призвела до видачі наказу вже 1 березня 2022 року щодо припинення РФ нападів та бомбардувань цивільних об'єктів в Україні. Це свідчить про те, що, незважаючи на виключення РФ із Парламентської Асамблеї Ради Європи та постійну політику держави-агресора щодо невизнання рішень ЄСПЛ на своїй території, цей авторитетний міжнародний суд залишається ключовим органом для захисту та відновлення порушених прав і свобод людини внаслідок військової агресії РФ [9].

Найважливіше правило Четвертої Женевської конвенції, а також всього Міжнародного гуманітарного права, - це захист цивільних осіб, який порушується Російською Федерацією. Стаття про заборону заподіювання фізичних травм особам під владою ворожої сторони була порушена. У прифронтових територіях Херсонської та Запорізької областей російські війська піддавали цивільне населення тортурам, незаконно утримували їх

утримували, та скоювали акти примусових зникнень. Офіс Високого комісара ООН з прав людини задокументував та підтвердив звинувачення у незаконних вбивствах, включаючи кратні виконання цивільних осіб у понад 30 місцях у Київській, Чернігівській, Харківській та Сумській областях, скоєних під час контролю над цими територіями збройними силами Росії наприкінці лютого та у березні (Ситуація з правами людини в Україні в контексті військової атаки Російської Федерації 24 лютого – 15 травня 2022 року) [10, с. 224].

Злочини, які вчинила Росія проти України, стали серйозним порушенням міжнародного права та основних прав людини. Російські військові дії в Україні продовжуються безліччю злочинів, таких як напади на мирне населення, руйнування інфраструктури та порушення основних прав людини. Ці дії є порушенням міжнародного права та вимагають не лише міжнародного осуду, але й конкретних заходів для припинення агресії, притягнення винних до відповідальності та відновлення миру та справедливості в регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛА:

1. Шевердін М. Відповідальність за воєнні злочини. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/2/683095/ (дата звернення: 06.12.2023).
2. Березняк В. С. Застосування практики Європейського суду з прав людини в кримінальному праві України. Правові новели. 2023. № 11. С. 91-98. (дата звернення: 06.12.2023).
3. Березняк В. С. Щодо особливостей юрисдикції Міжнародного кримінального суду: аналіз окремих положень Римського статуту. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. No 1. С. 155-160. (дата звернення: 06.12.2023).
4. Звірства на Київщині: щонайменше 1222 загиблих, ідентифікували 500 підозрюваних. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3453995-zvirstva-nakiivsini-sonajmense-1222-zagiblih-identifikuvali-500-pidozruvanih.html (дата звернення: 06.12.2023).
5. Воєнні злочини рф: у Бучі знайшли вже більш як 420 тіл. URL:

https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3461468-voenni-zlocini-rf-u-buci-znajsli-vze-bilsak-420-til.html (дата звернення: 06.12.2023).

6. Бучанська різанина – #BuchaMassacre: вивезли вже 500 тіл, але точна кількість жертв досі невідома. URL: https://vechirniy.kyiv.ua/news/64287/ (дата звернення: 06.12.2023).

7. Report on violations of international humanitarian and human rights law, war crimes and crimes against humanity committed in Ukraine since 24 february 2022. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf (дата звернення: 06.12.2023).

8. Шкуропайцький О. І., Кокорєва Д. В. Відповідальність Російської Федерації за воєнні злочини, скоєнні на території України. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd60c53c-b138-4d42-9a35-b6c09aa6ee16/content#page=87 (дата звернення: 06.12.2023).

9. Федоренко В. Л., Юхимюк О. М., Адлер О. Г. Порушення основоположних прав людини внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України у 2022 році та механізми притягнення воєнних злочинців до юридичної відповідальності. URL; http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2005/2406 (дата звернення: 06.12.2023).

10. Ricardo Daniel FURFARO, Vasyl BEREZNIAK, Alla DEMICHEVA. VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS BY THE RUSSIAN FEDERATION DURING FULL-SCALE ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE. PHILOSOPHY, ECONOMICS AND LAW REVIEW. 2023. No 1 (3). PP. 218-229. (дата звернення: 06.12.2023).

СПАДКОВЕ ПРАВО

Собильський Дмитро Геннадійович
Здобувач вищої освіти
Навчальної групи СР-142
3 курсу ННІПФППН
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Нагорна Олена Олександрівна
Старший викладач кафедри
Цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Старший лейтенант поліції

Законодавець надає тлумачення поняттю «спадкування» у Цивільному кодексі України (далі ЦК України), зокрема зазначаючи, що ним визнається перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). [1] Юридична доктринальна література трактує це поняття дещо ширше, вважаючи що до цього терміну входить ціла сукупність самостійних та, у той же час, взаємопов'язаних між собою правовідносин, які виникають з факту відкриття спадщини, стосуються охорони спадкового майна, факту відмови чи прийняття спадщини. Серед такого комплексу правовідносин науковці також виділяють й виконання заповіту, як одну з можливих складових спадкування. Усі ці правовідносини, терміни та визначення є складовими одного, великого поняття – спадкового права. [2], [3]

Під здійсненням спадкових прав мається на увазі комплекс дій, вкладених у розпорядження спадковим майном.

Здійснення спадкових прав можливе за такими підставами: заповітом, спадковим договором та за законом.

Говорячи про реалізацію спадкових прав насамперед необхідно розглянути, що таке спадкові правовідносини.

Відповідно до ст. 1216 Цивільного кодексу, спадкуванням визнається передача спадкового майна від спадкодавця до інших осіб, а саме – спадкоємців [2]. Основною сутністю спадкування є права й обов'язки, що були власні спадкодавцеві на момент відкриття спадщини та які не припинилися у випадку його смерті.

Майно можна успадковувати як за заповітом, так і за законом. Заповіт, як повинен бути складений з вільної волі і без будь-якого примусу. Спадщина передається у разі смерті особи або оголошення її померлою, і відбувається там, де особа востаннє проживала.

Цивільний кодекс також містить диспозитивну норму, яка дає спадкоємцю можливість вибору прийняття або відмови від спадщини. Позитивним аспектом цієї норми є можливість відмови у разі, якщо вимоги кредиторів перевищують вартість самої спадщини.

Важливо враховувати, що прийняття спадщини не може мати умов або застережень. Спадкоємець зобов'язаний задовольняти вимоги кредиторів, але лише в межах вартості спадщини.

Перейдемо до принципів спадкового права. Принципи спадкового права-це першорядні ідеї, які знайшли закріплення в існуючому в даний час законодавстві, згідно з якими відбувається державне регулювання суспільних відносин, що становлять предмет спадкового права [3]

Дослідники по-різному виділяли принципи права, причому нерідко вони були категорично не згодні із поглядами інших вчених. Найбільш визнаною є така сукупність принципів:

1) принцип універсального спадкового правонаступництва. Спадщина складається з усіх тих речей, майна та майнових прав та обов'язків, володарем яких був спадкодавець, ні більше, ні менше;

2) принцип свободи вибору спадкоємців та принцип свободи заповіту. Спадкодавець може скласти заповіт (передаючи комусь спадщину або навпаки позбавляючи права спадкування) і нікому не повідомляти про його зміст, крім того, він завжди може змінити або скасувати його. При цьому, звичайно, не

можуть бути порушені нормативно-правові акти та права, свободи та інтереси інших осіб, що охороняються законом. Спадкоємець має суб'єктивну свободу вибору, яка дає йому можливість прийняти спадщину за заповітом, за законом, у порядку спадкової трансмісії, або він може відмовитися від нього зовсім;

3) принцип охорони спадщини від чиїхось протиправних чи аморальних посягань тощо. Цей принцип відбивається у нормах, які охороняють саму спадщину, порядок управління ним і відшкодування пов'язаних із цим витрат, і навіть розподілу його серед спадкоємців тощо [4].

6) принцип пріоритету успадкування за заповітом над успадкуванням за законом. Спадкування за законом здійснюється, якщо відсутній заповіт і в деяких інших випадках, встановлених ЦК України;

7) принцип рівності спадкоємців згідно із законом. Цей принцип підтверджується також міжнародними нормами.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна дійти висновку, що спадкування посідає важливу роль у системі цивільного права. Насамперед це зумовлено тим, що кожна людина рано чи пізно стає учасником спадкових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про нотаріат : Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст. 383. Зі змінами № 440-IX від 14.01.2020.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 40-44. С. 356. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

3. Кухарєв О. Є. Принципи спадкового права як визначальні засади подальшого оновлення спадкового законодавства України. 2021.

4. Антоніщак В. І., О. С. Котуха. Принципи спадкового права.. 2018. с. 15.

ЗАГАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Спицький Ярослав Миколайович,
курсант факультету підготовки
фахівців підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чорна Аліна Геннадіївна,
старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Вивчення об'єкта злочину визначає ключові аспекти кримінального права та формує основу для класифікації кримінально-правових норм. Зазначимо, що в цьому аспекті вітчизняна теорія кримінального права має важливе значення, відмінно використовуючи підходи, відмінні від тих, що домінують у кримінальних законодавствах інших країн.

Вчення про об'єкт злочину виникло під впливом нормативістського напрямку кримінального права у середині XIX століття. Цей період став часом інтенсивного розвитку та вдосконалення концепцій, викликаючи виникнення численних теорій. Тривалий час вивчення об'єкта злочину визначало основні критерії класифікації та кодифікації кримінально-правових норм, відображаючи внутрішню логіку та структуру цього правового напряму.

Варто відзначити, що вітчизняна теорія в цьому контексті розширює область дослідження, враховуючи особливості та індивідуальні підходи. У той час, як у більшості кримінальних законодавств за кордоном застосовуються інші критерії, основані переважно на формальних визначеннях понять злочину.

Такий вивід свідчить про динамічний розвиток вчення про об'єкт злочину, який визначає не лише сучасний стан кримінального права, а й відкриває перспективи для подальших досліджень та теоретичних концепцій у

цій галузі.

Об'єкт злочину означає сукупність суспільних відносин, інтересів і благ, що підпадають під охорону кримінального закону. Це система, утворена усіма об'єктами суспільно небезпечних посягань, передбачених кримінальним законом. У більшості країн світу до об'єкта злочину відносяться права і свободи людини, власність, громадський порядок, громадська безпека, довкілля, державний лад, безпека миру та інші.

Значення загального об'єкту злочину полягає в тому, що воно є абстракцією для вивчення конкретних складів злочину, містить рекомендації з їх конструювання та дозволяє наукову класифікацію. Об'єкт злочину включає лише ті суспільні відносини, які підпадають під охорону закону про кримінальну відповідальність, що є найважливішими для суспільства і держави.

Сукупність суспільних відносин, регульованих різними соціальними нормами, постійно змінюється відповідно до розвитку держави. Суспільні відносини існують об'єктивно, поза свідомістю, і їх оцінка змінюється відповідно до історичного розвитку держави. Процес криміналізації та декриміналізації відбувається відповідно до оцінки суспільної небезпечності дій, що відбуваються в різних сферах життєдіяльності суспільства.

Загальний об'єкт злочину є ключовим поняттям в кримінальному праві, визначаючи сукупність суспільних відносин, що охороняються законом про кримінальну відповідальність. Це поняття визначає природу і сутність злочинів, вказуючи на ступінь їх небезпеки для суспільства.

Об'єкт злочину відтворюється в суспільних відносинах, які безпосередньо охороняються кримінальним законом. Визначення об'єкта злочину міститься в ст.1 Кримінального Кодексу, надаючи узагальнений перелік сфер, які піддаються охороні: права і свободи людини, власність, громадський порядок, громадська безпека, довкілля, конституційний устрій, мир та безпека людства.

Це поняття не лише визначає об'єкт злочину, але і визначає його соціальну значущість. Важливо розуміти, що суспільні відносини, які підпадають під охорону, є змінними та залежать від розвитку держави та

суспільства.

Використання об'єкта злочину дозволяє класифікувати конкретні злочини та розробляти ефективні стратегії щодо їхнього запобігання. Відсутність змістовної охорони від певних дій може призвести до декриміналізації та зміни оцінки їхньої суспільної небезпечності.

Отже, об'єкт злочину виступає не лише як юридичний термін, але і як інструмент для розуміння динаміки суспільства та ефективного регулювання кримінально-правових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Види (класифікація) об’єктів злочину. URL: http://lib-net.com/content/10735_Vidi_klasifikaciya_obektiv_zlochiny.html#google_vignette

2. Об'єкт злочину. URL: https://pidru4niki.com/13660616/pravo/obyekt_zlochinu

3. Об'єкт злочину. URL: https://crimpravo.com/slovnyk-kryminalne-pravo/obyekt-zlochynu.html

УЧАСНИКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Срібний Валентин Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

У цивільному судочинстві, основною метою є вирішення питань про права і цивільних спорів, в якій велику роль відіграють різні суб’єкти. Позивач починає процес з подачі позовів до суду, а відповідач захищає свої права. Як виняток, суддя приймає правильне рішення, і адвокати представляють сторони в суді. Експерти та свідки можуть допомогти, надавши додаткову інформацію, а секретар суду веде облік і забезпечує порядок під час судових розглядів.

Не звертаючи уваги на правові дії, які регулюють поняття суб’єктів права в цивільному процесі досліджено, що кожен із них залучається до справи. Відсутність чіткого юридичного визначення ускладнює розуміння ролі та статусу тих, хто залучений до процесу. Це стає перешкодою для чіткого розуміння складу судового процесу та учасників. Серед фігурантів справи є фігуранти судових процесів, права та статус яких чітко не визначені законом. Стаття 65 ЦПК України визначає категорію «інші», але перелік цих осіб не є повним. Це стосується таких працівників, як вчителі та лікарі, хоча вони не є основними сторонами, але можуть відігравати важливу роль у цивільних справах. Інші учасники судового процесу — це різноманітна група суб'єктів цивільних правовідносин. До цієї групи входять помічник судді, секретар судового засідання, суддя, інформатор, експерт, юрист та перекладач. Визнання

допомоги судді учасником процесу свідчить про її важливість у сучасному цивільному праві. А. Коваленко дає свою класифікацію учасників цивільного процесу, поділяючи їх на дві категорії: обов’язкові та суб’єкти права на розгляд цивільної справи. Відсутність обов'язкового запису автор підтверджує секретарю судового засідання та суду при розгляді цивільної справи. Оскільки вони є працівниками суду, їх участь у справі є виконанням обов’язків і функцій [3, с. 100].

При цьому не вимагає участі інших людей, які беруть участь в обдумуванні і вирішенні справи. Ці учасники, на відміну від секретаря судового засідання та судового пристава, залежать від конкретних обставин цивільної справи. Коваленко визнає, що таке розташування інших учасників у процесі є правильною та вмотивованою. Це дозволяє визначити права позивача та відібрати учасників, що сприяє кращому та ефективнішому вирішенню цивільної справи. У суді сторони та інші учасники справи мають права та обов'язки, передбачені статтею 43 ЦПК України, визначені цивільним законом. Проте на практиці нерідкі випадки зловживання цим правом [2, с. 13].

Особи, які беруть участь у справі, мають право подавати докази, брати участь у судових засіданнях, брати участь в огляді доказів та спілкуватися з іншими учасниками справи. Вони можуть подавати заяви та клопотання, давати пояснення суду та висловлювати свої думки та заперечення. Проте кожна особа, яка бере участь у справі, має право у зазначені строки надати детальне пояснення щодо всіх обставин справи, надати всі наявні докази, а також не приховувати повідомлення та надавати повні та об’єктивні пояснення. Вони повинні виконувати процесуальні обов'язки відповідно до закону або у строки, встановлені судом. Порушенням цього права вважається незаконне, несправедливе та неналежне вчинення процесуальних дій з мотивів особистих чи приватних інтересів. Така поведінка завдає шкоди інтересам і правам сторін у справі та є зловживанням належними процесуальними правами. У судовому процесі важливо дотримуватись принципів справедливості та принциповості для забезпечення правильного вирішення цивільних справ [1].

Важливим для досягнення мети відкриття провадження у цивільному процесі є обов'язок суду повідомити учасників справи про місце, дату і час судового засідання. Цей принцип є одним з основних елементів, які гарантують відкритість і прозорість судового процесу. Невиконання судом цього обов'язку або його неналежне виконання не тільки порушує право сторони на інформацію про час і місце слухання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. МЕЛЬНИК, Ярослав Ярославович. Обов’язки учасників цивільного процесу. 2013. спец. 12.00. 03/ЯЯ Мельник.

2. Памірський, М. А.; Калашник, О. М. Юридична особа як учасник в цивільному процесі. Наукові розвідки з актуальних проблем публічного, 2021, 72.

3. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / А. В. Коваленко та ін.. Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. Ліра ЛТД, 2017. 192 с

ВИЯВЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ВОГНЕВІЙ ПІДГОТОВЦІ

Срібний Валентин,
здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

На сьогодні важливістю для всіх правоохоронних структур є захист нашої держави. Зміни, що відбуваються у сфері професійної спрямованості, виявляються у посиленні мотивації, пов'язаної з професійною діяльністю. Ці зміни спонукають до бажання добросовісно виконувати службові обов'язки, прагнення продемонструвати свою кваліфікацію та досягати успіхів в роботі, а також збільшують почуття відповідальності.

Сучасні поліцейські стикаються з різноманітними викликами та загрозами сьогодення. Серед основних проблем вогневої підготовки поліцейських в Україні можна виділити: сучасні терористичні та диверсійні загрози, конфлікти з громадянами, використання заходів примусу, зокрема вогнепальної зброї, інформаційна безпека, недостатність професійних навичок для роботи з сучасним озброєнням та новими викликами, пов'язаними з збройною агресією та іншими аспектами [1].

Поліцейському завжди необхідно бути готовим до професійного втручання у будь-яку ситуацію, чи то під час виконання службових обов'язків, чи поза ними. Через те, що не всі порушення правопорядку можуть бути припинені без застосування поліцейських заходів, поліцейські, захищаючи

права та свободи людини, мають застосовувати запобіжні та примусові заходи в рамках своїх повноважень, щоб запобігти загрозам громадській безпеці та порядку.

На сучасному етапі професійного навчання поліцейських розвинених країн характеризується практичним підходом освіти та невід'ємним зв'язком отриманих знань і навичок із щоденною правоохоронною діяльністю. У цьому контексті професійна освіта проводиться в раціональні і обґрунтовані терміни та включає в себе засвоєння як теоретичної, так і практичної частини, а також їх належне поєднання [3].

Важливою проблемою у вогневій підготовці поліцейських є нестача боєприпасів і сучасного озброєння. Поліцейські часто вимушені користуватися застарілим озброєнням та обмеженою кількістю боєприпасів, що становить ризик для їхньої здатності відповісти на напад у випадку загрози їхньому життю та здоров'ю [2].

Недостатнє фінансування зі сторони держави також може ускладнювати досягнення відповідної підготовки поліцейських сучасним реаліям.

Актуальною проблемою є психологічна підготовка поліцейських до роботи в стресових та критичних ситуаціях. Поліцейські повинні бути готові швидко та ефективно реагувати на випадки насильства та інших небезпек, які можуть виникнути під час їхньої служби. Для підготовки поліцейських до роботи в умовах стресу можуть бути використані корисні психологічні тренінги та підтримка фахівців з психології. Важливо враховувати, що психологічна готовність поліцейського може бути досягнута не лише за допомогою тренінгів, але й створенням відповідних умов для відпочинку [4].

Також, проблемою стала недостатність можливостей для поліцейських вести бій в польових умовах. Це обумовлено тим, що тактика ведення бою в основному адаптована до умов міського середовища, тому військова тактика значно відрізняється від поліцейської. Тому для належної підготовки таких поліцейських важливо проводити тренування з автоматичною зброєю на полігонах. Однак, проблема полягає в обмеженому часі та недостатній кількості

боєприпасів для проведення таких тренувань на полігонах [1].

Сучасна концепція Національної поліції України визначає партнерство, довіру, спілкування та діалог між поліцією та громадянами, як основні принципи. Таким чином, професіоналізм поліцейського будує довіру громадян до правоохоронної системи. Крім того, успіх поліції у захисті громадян і рівень взаємодії з громадськістю безпосередньо визначають рівень довіри.

Виходячи з вищевказаної думки: в сучасних умовах якість професійної підготовки для правоохоронців набуває все більшого значення. Це стосується не лише вогневої та тактичної підготовки, але й психологічної, зокрема, підготовки до спілкування з громадянами в конфліктних ситуаціях. Також, потрібно забезпечити поліцейських необхідними ресурсами та підтримкою, щоб вони могли виконувати свої обов'язки якісно та безпечно. Всі ці заходи сприятимуть покращенню роботи правоохоронних органів та забезпеченню правопорядку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Луценко І. С., Бальва А. Ф. Нестандартні шляхи вдосконалення рівня вогневої підготовки працівників правоохоронних органів // Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності правоохоронних органів та військових формувань : матеріали регіон. круглого столу (м. Харків, 11 трав. 2018 р.). Харків : ФОП Бровін О. В., 2018. Вип. 2. С. 30–33.

2. Лук’янов С. М., Мединець І. Р., Титов О. С., Блащук С. В. (2021) Аналіз проблем застосування малих тактичних груп для виконання багатофункціональних завдань під час ведення бойових дій. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил, вип. 4(70), стор. 28. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5536/5422 (дата звернення: 15.11.2023)

3. Особиста безпека працівників правоохоронних органів, залучених до патрулювання: навчальний посібник / С. М. Банах, Ю. Р. Йосипів, М. Д. Курляк, В. М. Синенький та ін. Львів : Львівський державний університет

внутрішніх справ, 2020. 272 с.

4. Тимофєєв В. П., Волков Ю. М. Проблеми забезпечення навчання майбутніх працівників національної поліції. Актуальні проблеми державотворення, право творення та правозастосування. Матеріали наукового семінару ДДУВС URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2975/1/33.pdf. (дата звернення: 15.11.2023)

5. Тимофєєв В.П. Сучасні реалії необхідності формування практичних навичок в поєднанні тактичної та вогневої підготовки у майбутніх поліцейських в умовах воєнного стану. Матеріали конференцій МЦНД, 2023, 09.06. 2023; Івано-Франківськ, Україна: 111-113.

ГАРАНТІЇ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ОЗБРОЄНОГО ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

Степаненко Ангеліна Володимирівна
Курсантка 1-го курсу
Навчально-наукового інституту
Права та підготовки фахівців
Для підрозділів Національної поліції,
Факультету підготовки фахівців
Для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальна підготовка

Особиста безпека співробітника поліції – це не лише сукупність заходів, але й вміння адаптуватися до постійних викликів професії, щоб гарантувати збереження життя та психічного здоров'я. Цей комплекс включає в себе правові, спеціальні, захисні, тактичні, педагогічні та психологічні аспекти, які об'єднуються в систему безпеки, розроблену для ефективного протистояння небезпеці та ризикам.

Надійне розуміння спецтактики і поведінки злочинців допомагає співробітникам ефективно протистояти потенційним загрозам. Важливо також мати усвідомлення, як стрес впливає на фізичний і психічний стан людини, а також як швидкість реакції на сигнал небезпеки визначає успішність дій [1, с. 27].

Навички, необхідні для особистої безпеки, варіюються залежно від конкретної сфери професійної діяльності, але загальні елементи емоційно-психологічної саморегуляції є корисними для всіх співробітників. Враховуючи різноманітність завдань та служб, важливо визнавати, що рівень знань, навичок та умінь може різнитися, але спільною метою завжди залишається забезпечення максимального рівня безпеки [3, с. 11].

Наголошуючи на тому, що безпека – це постійний процес, варто підкреслити, що поєднання знань, практики та високих стандартів є ключем до успішної особистої професійної безпеки. Тільки завдяки цьому комплексному підходу можна досягти найвищих стандартів у сфері безпеки для співробітників правоохоронних органів.

Забезпечення особистої безпеки співробітників НП вимагає посиленої уваги до проведення інструктажів, спрямованих на ознайомлення з необхідними заходами безпеки. При цьому необхідно враховувати специфіку проведених заходів та забезпечення відповідної екіпіровки [4].

Володіння табельною зброєю є важливою складовою безпеки. Надійність і безвідмовність зброї є ключовими факторами в психології виживання, і вони залежать від самого співробітника. Регулярні тренування з вогневої підготовки є необхідними для забезпечення впевненості та компетентності у володінні зброєю.

У процесі затримання часто доводиться використовувати фізичну силу та прийоми боротьби. Тому систематичні заняття з фізичної підготовки є важливими. Відповідний рівень фізичної підготовки додає впевненості співробітнику в його силах [2]. Дотримання тактичних і психологічних принципів особистої безпеки поліцейських сприятиме уникненню конфліктів та розвитку навичок пильної та безпечної поведінки в різних ситуаціях, зокрема під час затримання підозрюваних у злочинах.

Безпека співробітників НП повинна базуватися на достатньому рівні професійної підготовки. Це означає володіння безпечними методами роботи, сформовану установку на виживання та психологічні якості, які дозволяють адекватно оцінювати ситуацію, швидко та правильно приймати рішення і не втрачати самовладання в небезпечних ситуаціях [4].

Проте, сама підготовка не зможе гарантувати реальний рівень безпеки під час вирішення конкретних професійних завдань, якщо співробітник самостійно не вкладатиме значних зусиль у формування в собі психологічних установок, конкретних знань, умінь і навичок забезпечення особистої безпеки. Це вимагає

постійного самовдосконалення та зосередженості на важливості безпеки як основного пріоритету.

В сучасному соціально-політичному контексті особиста безпека озброєного працівника поліції визнається ключовим аспектом, який вимагає глибокого наукового розгляду та аналізу. Забезпечення безпеки правоохоронців є фундаментальним елементом суспільного ладу, оскільки це не тільки стосується життя та здоров'я індивіда, але й безпосередньо впливає на ефективність правоохоронної діяльності та довіру громадян до поліції [3, с. 21].

Однією з ключових аспектів гарантування особистої безпеки поліцейського є закріплення в законодавстві правових норм, які регулюють використання вогнепальної зброї. Визначення ситуацій, у яких дозволяється вживання сили, повинно бути чітко визначеним та відповідати вимогам міжнародних стандартів та прав людини. Сучасні тенденції в цьому плані підкреслюють необхідність відмови від суб'єктивної оцінки ситуації з боку поліцейського та переходу до об'єктивних стандартів, що забезпечить більшу прозорість та відповідальність.

У розгляді гарантій особистої безпеки слід також враховувати аспекти психологічної та емоційної стійкості поліцейських. Стресові ситуації, з якими зіштовхуються правоохоронці у повсякденній практиці, можуть впливати на їхнє психічне становище та рішення в екстремальних ситуаціях. Забезпечення відповідних психологічних підтримок та програм саморегуляції є необхідним елементом, що сприяє підтримці психічного здоров'я працівників правоохоронних органів [2, с. 5].

Значущим етапом у підвищенні ефективності гарантій особистої безпеки поліцейських є систематичне оновлення нормативно-правової бази та врахування сучасних викликів та технологічних інновацій. Наукові дослідження в області кримінальної та соціальної сфер допомагають адаптувати положення законодавства до реалій, забезпечуючи високий рівень відповідності стандартам прав людини та міжнародним практикам [1, с. 2].

Отже, науковий аналіз гарантій особистої безпеки озброєного працівника

поліції визначає цей аспект як комплексний та багатогранний, що потребує поєднання правових, психологічних та інноваційних підходів. Сучасні виклики вимагають постійного дослідження та адаптації стратегій, щоб забезпечити оптимальні умови для безпеки та ефективності правоохоронців у сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вайда, Т. С. Нормативно-правове забезпечення безпеки працівників Національної поліції України. Theoretical foundations of modern science and practice: materials abstracts of the XI th International scientific and practical conference (6-7 April 2020). Melbourne, Australia. 2020.
2. Покайчук, В. Я., В. Д. Поливанюк, В. В. Біліченко. Поняття та загальні відомості особистої безпеки в підрозділах національної поліції України. 2022. С. 47.
3. Ульянов О. І. Правові засади застосування поліцейських заходів примусу та вогнепальної зброї працівниками Національної поліції України. 2018. С. 48.
4. Шевченко Т. В. Адміністративно-правові засади забезпечення особистої безпеки поліцейського в екстремальних умовах. 2019. С. 94.

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Степаницький І. І.,
Курсант факультету ПФППД
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ
Чорна А. Г.
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Поняття «злочин», що існувало довгий час в українському законодавстві, на сучасному етапі реформування кримінального законодавства викликало необхідність його переосмислення з метою розмежування кримінальних правопорушень та проступків, внаслідок чого було введено поняття кримінального правопорушення, що включає кримінальні проступки і злочини.

У 2012 р. до Кримінального процесуального кодексу України [2] було введено поняття проступку. Перехідні положення даного Кодексу містили зобов'язання щодо ухвалення відповідного законодавства у цій сфері. Нарешті, з набуттям чинності 1 липня 2020 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» було закріплене поняття кримінального правопорушення, до якого було включено розподіл кримінально караних діянь на кримінальні проступки і злочини. Предметом таких наукових досліджень виступає або саме правопорушення, або його ознаки, елементи його складу, види, або воно розглядається як підстава юридичної відповідальності або як негативне явище суспільної дійсності, якому вишукуються різні юридичні та організаційні способи запобігання, виявлення, розслідування.

Однак, у сучасній юридичній науці та практиці немає єдиного розуміння правопорушення як фундаментальної юридичної категорії, незважаючи на те, що у загальній теорії права та в галузевих науках ця проблема висвітлена

досить повно. Незважаючи на те, що існують самостійні наукові точки зору на різні аспекти теоретичних проблем кримінальних правопорушень, у суспільстві є низка невирішених питань у цій галузі. Вчені не можуть дійти єдиної думки щодо проблем, пов'язаних з поняттям, видами, диференціацією правопорушень, класифікацією правопорушень та проступків, виходячи з об'єктивних та суб'єктивних сторін кримінального правопорушення, удосконалення можливостей кримінального права.

Усе вищезазначене зумовлює актуальність даної теми. Відповідно до кримінального законодавства України, кримінальним правопорушенням є суспільно небезпечне вольове винне карне діяння (у вигляді дії або бездіяльності), передбачене (заборонене) законом про кримінальну відповідальність, яке має шкідливі наслідки для всього суспільства та окремих його членів, вчинене певним суб’єктом – деліктоздатною та осудною фізичною особою, вину якої у вчиненні кримінального правопорушення було доведено судом.

В Україні за рівнем небезпеки, яку кримінальні правопорушення несуть суспільству, вони поділяються на: кримінальні проступки – правопорушення, які мають низький рівень суспільної небезпеки, не передбачають настання кримінальної відповідальності із призначенням покарання у вигляді позбавлення чи обмеження волі та злочини - правопорушення, з якими пов’язана найбільша небезпека для суспільства і особи; поділяються за ступеню тяжкості на: нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі [4, с. 367].

Запровадження нової класифікації кримінальних правопорушень в українське кримінальне законодавство є важливою частиною реформування кримінального права та процесу до вимог реалій життя суспільства. Водночас зміни до кримінального процесуального законодавства залишають багато відкритих питань для всіх учасників кримінального провадження, вирішення яких вимагає використання практичного досвіду зарубіжних країн.

Зокрема, це стосується особливостей кваліфікації кримінального правопорушення. Поняття «кваліфікація кримінального правопорушення» має

як мінімум два найчастіше вживані смислові значення. По-перше, кваліфікація є процесом розумової діяльності при здійсненні дізнання, досудового слідства та судового розгляду кримінальної справи. Як процес розумової діяльності кваліфікація виявляється у виявленні та оцінці доказів у кримінальній справі, аналізі іншої інформації (що не є доказом), що дозволяє судити про відповідність або тотожність діянь та ознаки складу кримінального правопорушення. По-друге, кваліфікація – це результат (власне кваліфікація), що виявляється у точному встановленні ознак досконалого дії та її описи у конкретній нормі Особливої частини КК.

Кримінально-правова кваліфікація є юридичною оцінкою як кримінального правопорушення, так і правомірної поведінки загалом. В теорії кримінального права виділяють наступні підстави кваліфікації кримінальних правопорушень: фактична (інформація про вчинене діяння, яка стала відома відповідним органам і здобута ними в законному порядку), юридична (норма кримінального закону); може мати додаткові підстави у разі недостатності окремо взятої кримінально-правової норми для кваліфікації (інші кримінально-правові норми, нормативні акти інших галузей права, норми моралі, звичаї, правові принципи, загальні уявлення про право). Дотримання принципів кримінально-правової кваліфікації є умовою забезпечення правильних результатів відповідної правозастосовної діяльності.

Однак на практиці мають місце помилки та зловживання при проведенні кримінально-правової кваліфікації, наслідком чого винні особи не притягуються до належної за законом кримінальної відповідальності, або така відповідальність лягає на не винних осіб.

Для сучасної кримінальної політики характерний розвиток у двох напрямках. Перше - гуманізація стосовно осіб, які вперше вчинили кримінальне правопорушення невеликої та середньої тяжкості, а також соціально вразливим групам населення - вагітним та одиноким жінкам, особам, які мають на утриманні неповнолітніх дітей, людей похилого віку. Друге - посилення кримінальної політики щодо осіб, винних у скоєнні тяжких та особливо тяжких

кримінальних правопорушень, у тому числі проти неповнолітніх, скоєних у складі організованих злочинних груп, злочинних угруповань, пов'язаних з тероризмом, екстремізмом, що ховаються від кримінального переслідування, а також при рецидив кримінальних правопорушень. Відповідно до ч. 1 ст. 11 КК України, зміст кримінального правопорушення становлять наступні ознаки: 1) кримінальним правопорушенням визначається лише діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення; 2) суспільна небезпечність; 3) закріплення даного діяння у кримінальному законі; 4) винність діяння; 5) караність діяння, передбачена кримінальним законом.

Вказані ознаки властиві і є обов'язковими стосовно всіх видів кримінальних правопорушень — як кримінальних проступків, так і злочинів. Відсутність хоча б однієї із вказаних ознак цього поняття виключає можливість визнати конкретне діяння в якості кримінального правопорушення, в тому числі в якості кримінального проступку або злочину. Наразі останнім часом у науковій літературі з кримінального права висловлюється позиція щодо виключення зі змісту поняття кримінального правопорушення ознаки «суспільна небезпечність діяння».

Проте саме суспільна небезпечність є підставою для встановлення в законі «кваліфікованих складів кримінальних правопорушень», «спеціальних норм», за допомогою яких реалізується принцип диференціації кримінальної відповідальності тощо.

Саме суспільна небезпечність впливає на встановлення ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення (за КК України кримінальні правопорушення поділяються на: нетяжкі (основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше ніж десять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше ніж 5 років); тяжкі (основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше ніж двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше ніж 10 років); особливо тяжкі (основне покарання у вигляді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі), що має істотний вплив при призначенні покарання особі, визнаної винною у вчинені кримінального правопорушення.

Вважаємо, що виключення ознаки «суспільна небезпечність діяння» з поняття «кримінальне правопорушення» і відповідно до цього з понять «кримінальний проступок» та «злочин», є безпідставним. Суттєві складнощі на практиці виникають під час кваліфікації кримінальних проступків, тому що одночасно існують нормативні акти, що часто конкуруватимуть між собою, зокрема КК [1] та Закон про кримінальні проступки.

Звертаючись до досвіду зарубіжних країн у сфері застосування інституту кримінального проступку, можна зазначити, що проступок є різновидом злочинних діянь, поняття якого активно застосовується у практиці кримінального законодавства, проте там немає адміністративного законодавства як в Україні.

Отже, дане питання потребує вирішення шляхом внесення відповідних змін до кримінального т а адміністративного законодавства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. №2341-III. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР).-2001.-№25-26.-ст.131.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 03.04.2012 р. № 4651- VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/4651-17

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19.

4. Бегма А. П., Муляр Г. В., Ховпун О. С. Кримінальні проступки як новела кримінального та кримінально-процесуального законодавства // Часопис Київського університету права. – 2020. - №2. – С,365-368.

5. Красницький І. В. Запровадження кримінальних проступків: аналіз змін до законодавства / І. В.Красницький, О. П. Горпинюк // Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції : матеріали наук.-практ. семінару (31.05.2019 р., м. Львів). - Львів:. держ. ун-т внутр. справ. 2019. - С. 17–21.

6. Круглов О. Щодо поняття кримінального правопорушення / О. Круглов // Вісник пенітенціарної асоціації України. – 2021. - № 2(16). – С.24-32.

7. Ліпіна В. В. Кримінальний проступок у контексті реформування кримінального законодавства / В. В. Ліпіна // «Young Scientist». – 2019. - № 3 (67). – С.157-160.

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ДОГОВОРУ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТ БУДІВНИЦТВА

Столяр Анастасія Вікторівна,
студентка
Донецький національний
Університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна

Вступ. Договір купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва був і залишається одним із спірних та ускладнених правових конструкцій, що зумовлено недосконалістю нормативно-правового регулювання таких правовідносин та ризиковістю укладання для більш слабкої сторони договору покупця. В той же час, в межах реалій сьогодення, укладання відповідних договорів є важливими та затребуваними, особливо це питання актуалізуватиметься в період настання повоєнного часу, коли стане необхідність у відновленні житлового та нежитлового фонду.

Актуальніть та мета дослідження. Дослідженням питань правової природи, укладання та виконання договорів купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва займалось чимало вітчизняних вчених, зокрема, І. І. Банасевич, М. І. Брагінський, М. К. Галянтич, А. В. Зеліско, О. В. Ільків, Р. А. Майданик, А. В. Смітюх, С. І. Шимон та інші. Втім питання з'ясування та встановлення предмету договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва та його складової залишається дискусійним та потребує подальшого доопрацювання.

Результати та обговорення. Специфіка договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва зумовлена численним колом неоднозначних питань, одним із яких є визначення та окреслення предмету цього договору, через відсутність норм спеціального законодавства, яким було б врегульовано відповідно зміст, істотні умови та порядок укладання такого різновиду договору в системі договорів купівлі-продажу. Саме тому, при дослідженні предмету договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт

будівництва більшість вчених за аналогією виокремлюють предмет цього договору через особливості та істотні умови інвестиційного договору у сфері будівництва, який є близьким за значенням та своїм змістовним навантаженням до аналізованого договору. Так, на думку А. В. Смітюха, істотними умовами інвестиційного договору є: 1) вид інвестиції (як правило – грошові кошти); сума інвестиції (ціна договору); 2) строки внесення інвестиції (графік інвестування); об'єкт інвестування (параметри нерухомості, яка має бути збудована); 3) строки будівництва об'єкта інвестування; 4) питання оформлення права власності на об'єкт інвестування.

В свою чергу, через загальні умови положень цивільного законодавства України, а саме, виходячи із змісту окремих норм Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) та деяких спеціальних нормативно-правових актів, можна визначити зміст предмета договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва як однієї із істотних умов такого договору.

Так, приписами ч. 1-2 ст. 656 ЦК України регламентовано, що предметом договору купівлі-продажу може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому. Крім того, самостійним предметом договору купівлі-продажу можуть бути майнові права. До договору купівлі-продажу майнових прав застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не випливає із змісту або характеру цих прав.

Як вбачається із вищенаведеного єдиною закріпленою нормою щодо розуміння сутності предмету договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва є ч. 2 ст. 656 ЦК України, яка фактично відсилає до загальних положень сутності та змісту договору-купівлі продажу, що, з одного боку, свідчить про так звану «подібність» окреслених договорів, а з іншого-про недостатнє та нечітке тлумачення предмету вказаного договору як відмінного від класичного договору купівлі-продажу.

При цьому, цікавою видається думка С. І. Шимон, адже автор зазначає, що закон визнає майнові права предметом різноманітних договорів, а суспільна

практика свідчить, що майнові права дуже широко використовуються як об’єкти цивільного обороту. Однак, законом не встановлено окремих правил їх обігу, оскільки правила обігу речей передбачено нормами про конкретні види договорів (купівлі-продажу тощо), - ось чому закон поширює їх на всі майнові об’єкти. Спроба зробити це шляхом відповідних уточнень у положеннях, які стосуються окремих видів договорів, була б невиправданою з позиції юридичної техніки. Тому законодавець виразив це в загальній нормі, яка визначає поняття майна, проголошує майнові права речовими правами і неспоживною річчю – ст. 190 ЦК України.

Таким чином, на законодавчому рівні закріплено лише розуміння того, що майнові права є предметом договору-купівлі продажу, в тому числі договору купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва. Ось чому, в першу чергу, існує потреба у правовому визначенні змісту майнових прав як предмету договору купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва, зокрема, шляхом закріплення відповідного поняття майнових прав та їх видів у ЦК Україні.

В свою чергу, у судовій практиці судами неодноразово було досліджено предмет договору купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва. Так, в ухвалі Оболонського районного суду м. Києва по справі №756/6533/21 від 28.04.2021 р. судом вказано, що: «відповідно до ст. 190 ЦК України майном як особливим об’єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов’язки. ЦК України при класифікації речей як об`єктів цивільних прав поділяє речі на рухомі і нерухомі. Основним критерієм віднесення речей до нерухомих є фізична прив’язка об’єктів, розташованих на земельній ділянці, переміщення яких неможливо без їх знецінення. Вказані ознаки є основними і їх розглядати необхідно у сукупності».

При цьому, з огляду на обрану тему дослідження, видається досить вагомим правовий висновок, викладений Верховним Судом у постанові по справі №521/19092/17 від 26.01.2022 р., зокрема: «майнове право, яке є предметом договору купівлі-продажу, - це обумовлене право на набуття в

майбутньому права власності на нерухоме майно (право під відкладальною умовою), яке виникає тоді, коли виконані певні, але не всі правові передумови, необхідні й достатні для набуття речового права. Укладаючи договір купівлі-продажу майнових прав на новозбудоване майно, покупець отримує речове право, яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно в майбутньому».

Виходячи з аналізу чинного законодавства та судової практики вбачається, що об'єкт будівництва – це нерухома річ, особлива ознака якого полягає в процедурі створення, яка на момент укладання відповідного договору в більшості випадків вже є розпочатою, втім незавершеною. Тому відзнакою такої речі може бути визначення спектру відповідних майнових прав – а це й відрізняє вказаний предмет договору купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва від інших договорів у когорті договорів купівлі-продажу.

При цьому, як доцільно відзначає В. В. Анатійчук, чинне законодавство не дає відповіді на запитання, що становлять собою майнові права на об'єкт будівництва. Але з аналізу практики їх використання випливає щонайменше: 1) право на отримання об'єкта нерухомості після введення об'єкта в експлуатацію – тобто можливість стати власником нерухомої речі, що має конкретну майнову цінність; 2) право на відчуження майнових прав на об'єкт будівництва третій особі; 3) право на відшкодування їх вартості забудовником у випадку неможливості завершення будівництва або введення його в експлуатацію чи реєстрації прав на нерухоме майно.

Таким чином, є підстави стверджувати, що майнове право на об'єкт будівництва є предметом договору купівлі-продажу, оскільки є фактором вираження саме майнової цінності об'єкту будівництва.

Крім того, як неодноразово було зазначено вище, чинне законодавство України не містить норм, які б обмежували продавця укладати договори купівлі-продажу майнових прав на об'єкт будівництва та передбачали наявність певних інших додаткових передумов. Тож майнові права на об'єкт будівництва можуть виступати предметом відповідного договору купівлі-продажу майнових

прав на об’єкт будівництва не раніше моменту отримання дозволу на виконання будівельних робіт, в зворотному випадку предмета договору не існуватиме.

В той же час, в межах норм чинного цивільного законодавства України, зокрема в контексті статті 656, вбачається за доцільне визначити наступні положення: «Предметом договору купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва є не одиничне майнове право, а саме сукупність майнових прав на об’єкт будівництва, зокрема, право отримання об’єкта будівництва після його введення в експлуатацію; право на відчуження майнових прав на об’єкт будівництва третій особі, що реалізується на власний розсуд власника такого майнового права; право на відшкодування матеріальних витрат, спричинених забудовником об’єкта будівництва в силу невиконання або неналежного виконання зобов’язань за договором купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва», доповнивши вказану статтю абзацом 2 частини 2.

Висновки. Вказане забезпечить належне трактування змісту предмета договору купівлі-продажу майнових прав на об’єкт будівництва та відмежує його зміст від інших предметів договорів у сфері купівлі-продажу.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Суханов Дмитро Михайлович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохорона діяльність»
Факультету підготовки фахівців
для підозділів превентивної діяльності
Дніпрпетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
підполковник поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

На сьогодні криміногенна ситуація в Україні наростає та стає загрозливою та ризиковою не лише для державних інститутів, але й для всього населення країни. Зокрема, в період воєнного стану правоохоронні органи працюють в посиленому режимі, а ситуаційні центри переведено на посилений варіант надання послуг. Цілодобовий збір та узагальнення інформації стали необхідні для забезпечення безпеки.

Поліція відіграє ключову роль у патрулюванні вулиць, перевірці документів у підозрілих осіб, і, в разі потреби, має право проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, а також службових приміщень і житла громадян. У таких умовах поліцейським доводиться бути постійно готовими до професійного втручання в будь-яку ситуацію, навіть поза виконанням службових обов'язків [1, с. 1776].

Незважаючи на свої зусилля, не всі правопорушення можуть бути припинені без застосування поліцейських заходів. Саме тому поліцейські,

здійснюючи захист прав і свобод людини, змушені застосовувати у межах своїх повноважень запобіжні та примусові заходи, з метою запобігання загрозам у сфері публічної безпеки та порядку.

Відповідно до закону «Про Національну поліцію» найсуворішим заходом примусу є застосування вогнепальної зброї. Тому дотримання вимог законодавства працівниками поліції стає надзвичайно важливим для запобігання перевищенню повноважень та завданню шкоди громадянам. Такий підхід сприяє підтриманню балансу між ефективністю заходів безпеки та захистом прав і свобод громадян.

Стаття 46 чітко визначає ситуації, в яких поліцейські мають право використовувати вогнепальну зброю. Зокрема, це включає відбиття нападу на поліцейського чи його сім'ю, захист осіб від загрози життю чи здоров'ю, звільнення заручників, захист об'єктів під охороною та інші ситуації, що ставлять під загрозу життя та безпеку громадян та поліцейських [2, с. 192].

Також, статтею передбачено випадки, коли застосування вогнепальної зброї можливе без попередження, такі як спроба особи, яку затримує поліцейський, наблизитися з вогнепальною зброєю, збройний напад або раптовий напад з використанням техніки чи інших загрозливих засобів.

У мирний час поліцейські діють в межах визначених законом процедур, використовуючи різноманітні заходи примусу, такі як фізичний вплив, спеціальні засоби і вогнепальна зброя. Однак в разі воєнного стану або необхідності відбиття нападу, поліцейські мають право використовувати різноманітні засоби примусу та підручні засоби для затримання осіб, які порушують закон або створюють загрозу громадській безпеці. У таких ситуаціях, закон дозволяє застосовувати заходи примусу без попередження та з використанням вогнепальної зброї відповідно до обставин.

Положення закону, яке регулює використання зброї поліцейськими, чітко визначає сферу застосування цього засобу, включаючи відповідальність за можливі наслідки, що можуть виникнути в результаті дотримання його вимог. Незаперечно, вогнепальна зброя, обладнана високою уражаючою здатністю, є

предметом підвищеної небезпеки і вимагає уважного та компетентного обходження та використання [3, с. 200].

Необхідність теоретичних обґрунтувань та вдосконалення правового регулювання використання вогнепальної зброї поліцією, підвищення кваліфікації працівників у інтересах вдосконалення слідчої практики, пов'язана із сучасними реаліями і є важливою практикою в умовах воєнного стану. Під час повномасштабного вторгнення залишається невирішеним ряд питань, пов'язаних із підставами використання вогнепальної зброї та кваліфікацією дій поліцейських після застосування вогнепальної зброї.

Додатково, норми, що регулюють використання зброї поліцейськими, визначають перелік випадків, коли може бути застосована зброя, включаючи відповідальність за наслідки, які можуть виникнути внаслідок точного дотримання цих положень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ахтирський, В. М., Зеленський, Є. С. Активне та пасивне використання вогнепальної зброї. In The 9 th International scientific and practical conference «Modern research in world science»(November 28-30, 2022) SPC «Sci-conf. com. ua», Lviv, Ukraine. 2022. 1977 p.

2. Плахотний А. П. Проблемні питання щодо відмежування понять: застосування, активне застосування та використання вогнепальної зброї в законі про національну поліцію. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 191 – 195.

3. Плахотний А. П., Карпенко О. М. Щодо розмежування понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї поліцейськими національної поліції України. Правовий часопис донбасу / law journal of donbass № 4(81) ч. 1, 2022. С. 200 – 203.

ТАКТИКА ДІЙ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ ІЗ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИМИ ОСОБАМИ В УМОВАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Суханов Дмитро Михайлович
Здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохорона діяльність»
Факультету підготовки фахівців
для підозділів превентивної діяльності
Дніпрпетровський державний університет
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Працівники Національної поліції України виконують важливі завдання у забезпеченні публічної безпеки та порядку, охороні прав і свобод людини, а також захисті інтересів суспільства і держави, а особливо це набуває актуальності в умовах ведення бойових дій на Сході України. Для успішного виконання цих завдань необхідна не лише висока професійна підготовка, а й наявність спеціальних знань, розвинених психологічних і фізичних якостей, а також сформованих рухових умінь і навичок. Зокрема, у зіткненні з озброєними та агресивно налаштованими особами, успішність сутички визначатиметься психологічною готовністю до застосування поліцейських заходів примусу.

Важливою складовою такої готовності є сформовані вміння та навички поводження зі зброєю, вибору укриття для стрільби, тактично правильних дій під час переміщення та влучної стрільби. Професійний рівень особового складу визначається їхньою здатністю ефективно реагувати на ситуації з підвищеним ступенем небезпеки, зокрема, систематичні збройні напади на представників правоохоронних органів.

Аналіз подій на Сході України свідчить про необхідність вирішення проблем, що виникають у здійсненні правоохоронними органами спеціальних дій. Низький рівень професійної підготовленості, недостатня уважність та дотримання правил особистої безпеки можуть призвести до труднощів у виконанні завдань. Подолання цих проблем вимагає системного підходу до навчання та тренувань працівників, а також удосконалення технічного та тактичного забезпечення [1, с. 53].

Детальний аналіз ситуацій збройних конфліктів дозволяє визначити ключові аспекти тактичної підготовки правоохоронців, особливо в умовах населених пунктів. Перелік тактичних дій під час спеціальних заходів включає вибір укриття для стрільби, ведення вогню по декількох цілях, раптове зіткнення з групою суспільно небезпечних осіб, дії під час потрапляння під раптовий вогонь, огинання будівлі, робота в неосвітленому приміщенні та особливості використання вогнепальної зброї.

Однією з ключових тактичних особливостей є вибір укриття для стрільби. Згідно з правилом «лівої руки» (або «лівостороннім правилом»), важливо, щоб укриття було ліворуч від правоохоронця, закриваючи тулуб і більшу частину голови. Це забезпечує зручність та ефективність ведення вогню при переміщенні та поворотах ліворуч. При виборі укриття праворуч може виникнути незручність для правші, оскільки вогонь треба вести лівою рукою, а в разі тримання зброї правою рукою, піддається удару більша частина тулуба та голови.

Ще однією важливою тактичною дією є ведення вогню по декількох цілях. При цьому рекомендується відкривати вогонь по крайньому правому об'єкту, здійснюючи поворот ліворуч під час стрільби. У випадку групи суспільно небезпечних осіб, яка рухається фронтально, пріоритетно вражати крайню особу, яка замикає групу, з подальшим переходом до інших цілей. Це стратегічне рішення дозволяє уражати кілька цілей до початку організованого опору та запобігає можливості швидкої реакції правопорушників. Отже, тактична підготовка правоохоронців в умовах населених пунктів включає

ретельний вибір укриття для стрільби та ефективне ведення вогню по декількох цілях, з урахуванням особливостей руху та дій суспільно небезпечних осіб [2, с. 600].

Здійснюючи стрільбу з автомата або кулемета, необхідно мати на увазі, що повне спустошення магазина може бути недосяжним. У разі часткового спустошення магазина під час бою і виникнення паузи, важливо здійснити заміну магазина та залишити частково витрачений магазин в резерві. Щоб економити час при перезаряджанні та уникнути пересмикування затвора, рекомендується перед заряджанням магазина вставити три трасуючі патрони.

Під час стрільби, помітивши пролітаючий трасуючий патрон, можна швидко визначити залишкову кількість патронів у магазині. Це дозволяє виконати ще один постріл перед заміною магазина, не потребуючи пересмикування затвора. Порожній магазин може бути залишений на землі або в підсумку, і у випадку ближнього бою його можна використовувати для імітації кидання гранати або викидання на супротивника.

При проникненні в приміщення, залишене ворогом, слід бути обережним, оскільки існує ризик мінування (наявність розтяжок). Двері рекомендується відчиняти використовуючи довгу палицю або мотузку з мінімальною довжиною десять метрів для забезпечення особистої безпеки. Необхідно також враховувати, що предмети в приміщенні можуть бути заміновані [3, с. 104].

Під час «зачистки» приміщень дії кожного учасника групи повинні бути чітко визначені, а тактичні ролі попередньо обговорені.

Підготовка правоохоронців включає в себе відпрацювання різних тактичних сценаріїв, оскільки вони повинні володіти навичками виконання різних ролей у випадку заміни пораненого товариша чи необхідності змінити тактичний підхід.

Загалом, підвищення рівня готовності працівників правоохоронних органів передбачає відпрацювання різноманітних тактичних дій для ефективного протистояння озброєним та агресивно налаштованим суспільно небезпечним особам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 52–57.

2. Плахотний, А. П., Зікрач, Д. О. Дії поліцейських під час масових заходів і в особливих умовах діяльності поліції. In The 6 th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society»(August 14-16, 2023) SPC «Sci-conf. com. ua», Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p.

3. Швець Д. В. Первинна професійна підготовка як необхідна правова вимога до підготовки поліцейських. Право і Безпека. 2020. № 3. С. 103–112.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Павлова Наталія Валеріївна
доцент кафедри криміналістики,судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

В сучасному суспільстві проблема злочинів, пов'язаних із порушенням прав на здоров'я, стає актуальною та нагальною. Кримінальні проступки проти здоров'я ставлять під загрозу фізичне та психічне благополуччя громадян, порушуючи основні принципи гуманізму та правосуддя. Особливе розслідування даного виду правопорушень вимагає від правоохоронних органів великої уваги, компетентності та системного підходу. У зв'язку зі специфікою таких кримінальних правопорушень, розслідування вимагає від слідчих та правозахисних органів глибокого розуміння медичних аспектів, а також взаємодії із фахівцями у галузі медицини. Сучасні методи дослідження, врахування медичних експертиз та використання новітніх технологій стають важливими інструментами у виявленні та документуванні злочинів, пов'язаних із загрозою здоров'ю особи [1, с. 76].

В даному контексті, розслідування кримінальних проступків проти здоров'я визначається не лише юридичними, але і медичними аспектами, що вимагає від слідчих та правозахисних органів спеціалізованого підходу та співпраці з кваліфікованими експертами. Такий підхід є ключовим у забезпеченні справедливості та відновленні порушених прав потерпілих, а також у протидії тим, хто порушує закони, що регулюють сферу охорони здоров'я громадян. Кримінальні проступки проти здоров'я – це суспільно небезпечні діяння, що посягають на життя та здоров'я людини, але не є

злочинами. Вони караються штрафом або громадськими роботами.

До кримінальних проступків проти здоров'я відносяться:

- Умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 КК України) – це діяння, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначні тілесні ушкодження.
- Побої та мордування (ч.1 ст. 126 КК України), а саме систематичне насильство, що мало місце протягом тривалого часу і спричинило фізичні або психічні страждання потерпілого.
- Погроза вбивством (ч. 1 ст. 129 КК України).
- Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132 КК України);
- Примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи (ч. 4 ст. 134 КК України).
- Ненадання допомоги хворому медичним працівником (ч. 1 ст. 139 КК України).
- Насильницьке донорство (ч. 1 ст. 144 КК України) – це умисне примушування потерпілої особи до донорства крові чи інших біологічних рідин або тканин.

Розслідування кримінальних проступків проти здоров'я має свої особливості, які обумовлені характером цих правопорушень.

По-перше, кримінальні проступки проти здоров'я, як правило, не спричиняють тяжких наслідків для здоров'я потерпілого. Тому в рамках розслідування таких правопорушень не завжди потрібно проводити експертизи, а досить буде отримати медичні висновки [2, с. 104].

По-друге, кримінальні проступки проти здоров'я часто вчиняються в стані алкогольного сп'яніння або під впливом інших психоактивних речовин. Тому в рамках розслідування таких правопорушень необхідно проводити дослідження на вміст алкоголю або інших психоактивних речовин у крові підозрюваного.

По-третє, кримінальні проступки проти здоров’я часто вчиняються в умовах конфліктних відносин між потерпілим та підозрюваним. Тому в рамках розслідування таких правопорушень необхідно ретельно зібрати докази, які підтверджують вину підозрюваного [3, с. 137].

До основних завдань розслідування кримінальних проступків проти здоров’я належать:

- Встановлення всіх обставин вчинення правопорушення, зокрема, часу, місця, способу, мотиву та мети вчинення правопорушення, а також особи підозрюваного.
- Збір доказів, які підтверджують вину підозрюваного.
- Забезпечення прав та інтересів потерпілого.

Розслідування кримінальних проступків проти здоров’я здійснюється в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. У разі встановлення обставин, які свідчать про те, що діяння, яке розслідується як кримінальний проступок, є злочином, слідчий або прокурор має внести відповідні зміни до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Успішне розслідування кримінальних проступків проти здоров’я є важливим для захисту прав і свобод громадян, а також для забезпечення правопорядку в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політова А. С. Кримінальний проступок як новела реформування кримінальної юстиції. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 4. С. 71–77.

2. Федотова Г. В. Щодо поняття «кримінальний проступок» у кримінальному праві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2016 № 19. С. 103–105.

3. Борисов В. І., Тютюгін В. І., Демидова Л. М. Кримінальний проступок: концептуальні засади запровадження до національного законодавства. *Вісник Асоціації кримінального права України.* 2016, № 2(7). С. 129–142.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЮЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СПРИЯННЯ ГРОМАДЯН ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Таймасханов Халід Сайд-Магомедович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Сорокін Роман Олександрович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Олексенко Володимир Григорійович
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Ефективність оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) залежить від низки факторів, серед яких ключове місце займає належний рівень обізнаності (своєчасність та достовірність інформації) про кримінально протиправну діяльність. Одним із шляхів отримання оперативно значущої інформації є використання допомоги громадян.

Проблематика ж сприяння громадян у ОРД була предметом дослідження низки науковців, зокрема, Кириченка О. В., Кислого А. М., Ханькевича А. М., Козубського Є. В., Шендрика В. В., Колінко І. О., Христова О. Л., Князєва С. М., Чернявського С. С., Грібова М. Л. та ін. Тим не менш питання сприяння громадян у даній діяльності залишається актуальним, зважаючи на недосконаліть правового базису.

Як зазначив Кириченко О. В., оперативні підрозділи мають право залучати до виконання завдань представників громадськості без дотримання конспірації. Такого роду сприяння та допомога ОРД вважається специфічною

формою реалізації громадянами конституційного обов'язку [1, с. 126]. Саме тому невипадковим є положення ч. 1 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», згідно якого, діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [2].

Перш за все варто зазначити, що системний аналіз положень ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (далі – Закон), свідчить про фактичну наявність сприяння громадян оперативним підрозділам. Це проявляється, зокрема, в опитуванні осіб за їх згодою, використанні їх добровільної допомоги, в можливості мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, конфіденційному співробітництві згідно ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України, отрманні від фізичних осіб інформацію про потенційні кримінальні правопорушення безкоштовно чи за винагороду тощо [3]. Водночас, попри це, Закон не закріплює сутність «сприяння громадян в оперативно-розшуковій діяльності», його форми, що у свою чергу створює умови для виникнення неоднозначності трактування.

Так, Кислий А. М. зазначав, що неврегульованість поняття сприяння осіб оперативним підрозділам, створює перешкоди практикам у його однозначному трактуванні та призводить до оперування різними підходами у практичній реалізації інституції сприяння боротьби зі злочинністю [4, с. 43].

У свою чергу, Козубський Є. В., Ханькевич А. М. розкриваючи проблеми правового регулювання гласної допомоги громадян підрозділам кримінальної поліції як однією із форм сприяння громадян оперативним підрозділам, зазначали, що Закон не містить поняття та змісту терміну «гласне сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності», а також статус громадян, які сприяють цьому [5, с. 182]. Колінко І. О. та Шендрик В. В. ж наголошують на доцільності внесення змін щодо офіційного закріплення за громадянами змоги реалізувати право на надання сприяння оперативним підрозділам без їх участі у підготовці чи проведенні оперативно-розшукових заходів [6, с. 68]. Крім того,

слушним є підхід Христова О. Л., який пропонує передбачити окремий принцип оперативно-розшукової діяльності: принцип системного залучення представників громадськості до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності [7, с. 701–702].

Вважаємо за необхідним погодитися із поглядами науковців і важливістю закріплення на законодавчому ріні сутності та форми сприяння громадян під час проведення ОРД. У першу чергу регламентація даного питання сприятиме ефективності ОРД, виключить «вільне трактування» при правозастосуванні оперативними підрозділами і сформує єдиний підхід. Більше того, це відповідатиме принципу правової визначеності як елементу принципу верховенства права, нівелює ризик свавілля з боку правоохоронних органів, порушення конституційних прав і свобод, та можливої недопустимості доказів у кримінальному провадженні.

Поряд з цим, на нашу думку, вирішення даного правового вакууму має здійснюватися одночасно з урахуванням рівня соціальної довіри громадян до правоохоронних органів і розробки стратегії щодо його підвищення, адже це прямо пропорційно впливатиме на ефективність інституту сприяння громадян ОРД та слугуватиме своєрідним індикатором визначення цієї ефективності. Зокрема, за статистичними даними у Швеції рівень довіри до поліції становить 98 %, що виражається у дотриманні законослухняної поведінки, сприянні поліції в оперативно-розшуковій діяльності, участі як свідків у судових розглядах [8, с. 153].

Отже, з огляду на вищевикладене, можна констатувати, що правова регламентація сутності та форм сприяння ОРД є виправданою, зважаючи на залежність останньої від рівня обізнаності про кримінальну протиправну діяльність та ті негативі наслідки, які вона нівелює у правовій площині. Водночас законотворча діяльність у цьому напрямку має враховувати рівень довіри громадян і супроводжуватись паралельними заходами для його підвищення. Відтак, за доцільним є продовження досліджень у даному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко О. В., Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам: монограф. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 160 с.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 04.01.2024).

3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: дата звернення: 22.12.2023).

4. Кислий А. М. Сприяння громадян оперативним підрозділам органів внутрішніх справ як окрема наукова теорія оперативно-розшукової діяльності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2010. Вип. 23. С. 37-44.

5. Ханькевич А. М., Козубський Є. В. Щодо окремих проблем правового регулювання гласного сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ., 2020. С. 181-182.

6. Шендрик В. В., Колінко І. О. Гласне сприяння громадян підрозділам внутрішньої безпеки МВС України у протидії злочинам у сфері службової діяльності. Європейські перспективи. 2015. № 1. С. 65-70.

7. Христов О. Л. Проблеми та шляхи оптимізації правового регулювання використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 694-703

8. Кейдалюк В. О. Міжнародний досвід взаємодії поліції та громадськості. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1-2. С. 94-98.

ІНТЕГРАЦІЙНІСТЬ ЯК ПРИМІТНА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Тарасова Рената Русланівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Система управління країною, що базується на принципах державного ладу, дозволяє вирішувати та реалізовувати різні аспекти зовнішньої та внутрішньої політики самостійно. Це відмінно відображає ідею Германа Вам Ромпея, який стверджує, що незважаючи на те, що наша єдність є джерелом нашої сили, наша різноманітність залишається нашим головним активом.

Дійсно, нахиленість країн до об'єднання представляє собою складний соціально-економічний процес міжнародного співробітництва. Цей процес визначений як необхідністю досягнення високих показників економічного, політичного та соціального розвитку, а також потребою забезпечення належної реалізації прав та свобод громадян. Це, в свою чергу, опосередковано нормативно закріпленим принципом визнання людини як найвищої соціальної цінності, що закріплено в конституціях більшості демократичних країн світу, включаючи Україну.

Історично, з часу здобуття незалежності, Українська держава приймала заходи для повноправної участі в процесах інтеграції, обираючи шлях європейської інтеграції. Перший крок в цьому напрямку був визначений на нормативному рівні згідно з Постановою Верховної Ради України "Про Основні напрями зовнішньої політики України" від 1993 року [4]. Подальше

підтвердження цього бажання відбулося на рівні Конституції України, коли в 2019 році було закріплено стратегічний курс на повноправне членство України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору [3].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році сприяло деякому просуванню в імовірність реального вступу до Союзу. Однак складні політичні умови в державі не тільки не створювали надійної основи, а й гальмували процеси реальної політичної, економічної, культурної, соціальної інтеграції тощо.

У процесі свого становлення Україна мала взаємодію з різними об'єднаннями держав, і Європейський Союз не був винятком. Після розпаду Радянського Союзу, коли стала актуальною тема об'єднання держав у пострадянському просторі, Україна зіткнулася з Співдружністю Незалежних Держав (СНД), створеною в 1991 році. Важливим аспектом взаємодії стала роль України як засновниці СНД, що підкреслило її правовий статус незалежної держави, згідно з Заявою Верховної Ради України від 20 грудня 1991 року "З приводу укладення Україною Угоди про Співдружність Незалежних Держав" [2].

Однак невдача у реалізації економічної, політичної, культурної, військової інтеграції в межах СНД призвела до створення Митного союзу, а згодом - Євразійського економічного союзу в 2014 році. Цей крок, відмінно від європейської інтеграції, представляв собою першу спробу євразійської інтеграції. Проте, несприятливі умови приєднання до Євразійського економічного союзу вказують на його безперспективність порівняно з Європейським Союзом. На відміну від останнього, держави-учасниці мають авторитарний режим, і відсутній ефективний, прозорий та відкритий механізм урядування, оскільки всі рішення приймаються на рівні глав держав без залучення представників владних органів, юридичних та фізичних осіб, і без громадського обговорення [1, с. 96].

Щодо європейської інтеграції, військовий стан в Україні знову акцентує увагу на важливості прискореного вступу до Європейського Союзу та визнанні

України як складової Європейської родини. Інтеграційний процес, який в 2014 році був важко ускладнений, зараз активізується. Це виявляється як в максимальній підтримці держав-членів Європейського Союзу щодо прискореної обробки заявки України на вступ, поданої 28 лютого 2022 року, так і в визнанні російської військової агресії проти України, яка грубо порушує міжнародне право та загрожує європейській та глобальній безпеці та стабільності. Також приймання пакетів санкцій проти Російської Федерації, останній з яких був ухвалений 30 травня 2022 року, відповідає положенням Версальської декларації (10-11 березня 2022 р.) [6] та Висновками Європейської Ради 24-25 березня 2022 року [5].

Однак навіть у таких умовах важливо відзначити, що, незважаючи на воєнний стан в Україні, Європейський Союз наразі не розробив жодних винятків щодо тривалості процедури набуття повноправного членства. Таким чином, залишаються недоторканими міжнародно визнані етапи вступу до Союзу та вимоги до країни, яка має намір стати його членом. Ці вимоги виражені в Копенгагенських критеріях, прийнятих Європейською Радою в 1993 році в Копенгагені та підтверджених в 1995 році в Мадриді, охоплюючи політичні, економічні та членські аспекти. [7]

Отже, сучасні тенденції розвитку передових держав свідчать про їх бажання доєднатися до європейської інтеграції. Україна, яка є правовою та суверенною державою, з моменту отримання незалежності визначила свій політичний курс на шлях європейської інтеграції. Це надає підстави розглядати її як потенційного повноправного члена Європейського Союзу в найближчому майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Деменко О. Ф. Основні етапи євразійської інтеграції: від зони вільної торгівлі до митного та економічного союзу. Досвід та перспективи трансформації пострадянського простору в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів: зб. наук. пр. / за заг. ред. к.і.н., доц.

А. Г. Бульвінського. 2019, с. 87-98.

2. Заява Верховної Ради України з приводу укладення Україною Угоди про співдружність незалежних держав: Заява Верховної Ради України від 20.12.1991 р. № 2003-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2003-12#Text (дата звернення: 01.06.2022 р.).

3. Конституція України: Закон України від 28.06. 1996 р. № 254к/96-ВР URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 01.06.2022 р.).

4. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII (втрата чинності від 20.07.2010 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text (дата звернення: 28.11.2023 р.).

5. European Council conclusions, 24-25 March 2022. URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1-2022-INIT/en/pdf (дата звернення: 28.11.2023 р.).

6. The Versailles declaration, 10 and 11 March 2022. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf (дата звернення: 28.11.2023 р.).

7. European Council in Copenhagen – 21-22 June 1993- Conclusions Of The Presidency URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_93_3 (дата звернення: 01.06.2022 р.).

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Тарасова Рената Русланівна
Курсант 3-го курсу ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
Тактико–спеціальної підготовки

Міжнародний нормативний акт, що випливає з життєво важливої ролі, яку відіграє поліцейська діяльність у захисті прав громадян на життя, свободу та особисту недоторканність, гарантованих Загальною декларацією прав людини та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права. Тому загрози життю та безпеці поліцейських слід розглядати як загрози стабільності суспільства в цілому [2].

Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами правоохоронних органів, Кодекс поведінки посадових осіб правоохоронних органів та Європейський кодекс етики поліцейських передбачають, що поліцейські повинні використовувати більш м’які заходи примусу під час виконання своїх обов’язків. Застосовувати силу та вогнепальну зброю слід лише тоді, коли інші засоби неефективні або не допомагають досягти бажаного результату [1; 2; 4]

В міжнародно-правових актах окремо регламентуються питання застосування фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї під час масових заходів – зборів, мітингів, демонстрацій, страйків тощо. Так, при розгоні протизаконних зборів ненасильницького характеру поліцейські мають уникати застосування сили або, якщо це неможливо, обмежувати таке застосування до необхідного мінімуму. У свою чергу, при розгоні зборів насильницького характеру поліцейські можуть застосовувати вогнепальну зброю лише в тих випадках, коли не можна застосувати менш небезпечні

засоби, і лише в тій мірі, в якій це мінімально необхідно [2].

При цьому, виконання наказів керівників не є виправданням, якщо поліцейські знали про явну незаконність наказу про застосування сили і вогнепальної зброї, і мали розумну можливість відмовитись повинні не виконувати таких дій. Виконання поліцейським злочинного або явно незаконного наказу, а також невиконання правомірного наказу тягнуть за собою відповідальність, передбачену дисциплінарним статутом та кримінальним кодексом.

Враховуючи динамічний процес становлення Національної поліції України, цінність дев'яти міжнародно-правових положень щодо професійної підготовки поліцейських не викликає сумнівів. Рекомендації міжнародного права базуються на тому факті, що кандидати на службу в поліції мають вибиратися за допомогою відповідного процесу відбору. Ці кандидати повинні володіти моральними, розумовими та фізичними якостями, необхідними для ефективного виконання своїх функцій. Необхідно періодично перевіряти, чи підходять вони для виконання таких функцій. При цьому ці особи повинні проходити постійну і ретельну професійну підготовку.

Поліцейські, які зобов'язані носити вогнепальну зброю та спеціальні засоби, можуть отримати відповідний дозвіл на збереження та носіння зброї лише після проходження спеціального курсу підготовки. З порівняльного аналізу можна побачити, що в чинному національному законодавстві окремі положення міжнародного нормативного права щодо застосування сили та вогнепальної зброї поліцією були консолідовані в цілому. Водночас, підсумовуючи сказане, слід зазначити, що не лише нормативна база міжнародного нормативного рівня, а й практика зарубіжних поліцейських органів потребує дослідження, аналізу та можливого посилання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку [Електронний ресурс] : затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня

1979 р. № 34/169. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http: // http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/6725_112

2. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку [Електронний ресурс] : Резолюція восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками (27 серпня-7 вересня 1990 р., Гавана, Куба)

3. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http: // zakon1.rada.gov.ua

4. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За заг. ред. О. А. Банчука. – К.: Москаленко О.М., 2013. – 588 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тарасова Рената Русланівна
Курсант 3-го курсу ННІППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Наточій Анатолій Дмитрович
Старший викладач кафедри
Тактико–спеціальної підготовки

З початком повноформатної війни зі сторони Російською Федерацією у нашу країну, наступило погіршення криміногенної обстановки. Це призвело до розширення сфери впливу правоохоронної системи та більш глибокого розподілу функціональних і службових обов'язків. Зростання актуальності захисту прав і свобод людини в демократичній державі, що розвивається в Україні, стає особливо важливим навіть умовах збройної агресії. Професійна підготовка працівників правоохоронних органів набуває ще більшого значення в даному контексті. Узагальнюючи, важкощі та нестабільність ситуації на сьогоднішній день підкреслюють необхідність виконання правоохоронцями своїх обов'язків з охорони населення України.

Служба в поліції вимагає високого рівня фізичного здоров'я, сили, витривалості та відповідних психологічних характеристик, тому кандидатам ставляться конкретні вимоги щодо їхнього стану здоров'я, фізичного розвитку та індивідуальних психофізіологічних особливостей. Оскільки розвиток фізичної культури і спорту є одним із ключових напрямів серед правоохоронців і військовослужбовців, заняття фізичною підготовкою та участь у професійно-прикладних змаганнях позитивно впливають на вольові та психологічні якості. Мета фізичної підготовки в правоохоронних органах полягає в збереженні здоров'я, підтримці творчої та трудової активності, а також формуванні необхідних навичок для виконання оперативно-службових завдань. Вона

включає теоретичні знання, фізичні вправи, практичні навички та уміння, сприяючи розвитку сміливості, рішучості, ініціативи, наполегливості, самостійності, впевненості в своїх силах та психічної стійкості. З цього приводу встановлені спеціальні вимоги до фізичної підготовки правоохоронців, включаючи виконання основних вправ під час вступу і виконання нормативів під час служби [1].

Оскільки майбутній поліцейський повинен поглиблено знайомитися з особливостями своєї професії, важливим етапом для нього є вивчення матеріальної бази та закріплення практичних навичок. Високоспеціалізованому правоохоронцю необхідно здобувати знання в різних областях, особливо у такій як "Вогнева підготовка", оскільки в сучасних умовах особливу увагу слід приділяти вивченню практичних навичок зі стрільби та обробці зброї. Це передбачає освоєння усіх типів вогнепальної зброї, яку поліцейський може зустріти під час подальшого виконання службових обов'язків [2, с. 8].

Сучасні реалії, які виникли при розпочатку повномасштабного нападу на Україну, вказали на недоліки у озброєнні силових структур нашої країни. Тому було б доцільним спрямувати увагу на порівняння озброєння України із зброєю країни-агресора та країн-членів НАТО. Оскільки країни Європи та НАТО активно постачають боєприпаси та озброєння для України, це зроблено з метою відбиття нападу країни-агресора та забезпечення збереження суверенітету, а також для захисту життя, здоров’я, честі, гідності, недоторканності та свободи людини як найвищої соціальної цінності. Однак для ефективного володіння конкретними зразками зброї НАТО важливо звернути увагу на отримання необхідної кваліфікації, навичок і знань від інструкторів. Це важливо для якісного навчання осіб, які будуть використовувати ці зразки під час своєї службової діяльності [3].

Наша країна намагається відмовитися від застарілої радянської зброї та поступово переходити на стандарти НАТО. Стандарти НАТО представляють собою набір нормативних документів зі стандартизації, внутрішні документи альянсу, які визначають сам стандарт, призначений для безпосереднього

впровадження органами військового управління країн-учасниць НАТО.

Загалом існує близько 2000 таких стандартів, проте не всі вони повністю впроваджені жодною з країн НАТО. Це випливає з того, що вони встановлюють загальні правила, які можна застосувати не до всіх країн [4].

Важливим етапом у розвитку практичних навичок стрільби став турнір серед закладів вищої освіти МВС, який відбувся у Києві 1-2 червня 2021 року. Учасники турніру представляли заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання та змагалися за "Кубок Міністра внутрішніх справ України" [5].

Виходячи з вищезазначеного, в сучасних умовах воєнний стан представляє собою спеціальний правовий режим для дії органів державної влади, інших державних установ, органів місцевого самоврядування та організацій в Україні у виняткових обставинах, пов’язаних тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття збройного нападу Росії на Україну. Тому є важливим не лише знання, але й практичні навички для всіх поліцейських щодо виконання вправ Курсу стрільб, особливо стосовно використання та застосування учбових та бойових гранат різних модифікацій, а також гранатометів. Поліцейському слід бути всебічно розвиненим у всіх сферах та виступати як приклад для наслідування для молодого покоління, навіть у важких умовах та кризових ситуаціях у суспільстві. Важливо мати здатність адаптуватися у соціумі та знаходити виходи з будь-яких складних, як життєвих, так і професійних ситуацій. Зміцнення обороноздатності країни та підготовка молоді до захисту Батьківщини вимагає уважності в умовах, які впливають на військову та правоохоронну справу, зокрема розвиток технічних засобів збройної боротьби та стратегії ведення війни. Узагальнюючи, виникла необхідність у створенні програми підвищення кваліфікації працівників учбових закладів системи МВС, зокрема інструкторів з вогневої підготовки, тактичної та спеціальної фізичної підготовки. Також необхідно підготувати нові актуальні керівні документи, що регулюють виконання стрілецьких вправ з використанням сучасних зразків зброї та відповідного обладнання, зокрема щодо психологічного тренування поліцейських під час навчання для

досягнення максимальної готовності до несення служби під час воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. М. М. Бака, В. П. Корж. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді: книга. Київ, 2004. 361 с.

2. В. В. Федоров, П. В. Пістряк, А. Ф. Бальва, І. С. Луценко, В. В. Чумак. За заг. Ред. В. В. Федорова. Вогнева підготовка : навчальний посібник. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. вогн. підгот. ф-ту № 3; за заг. ред. В. В. Федорова. Харків, 2019. 256 с.

3. Закон України від 03.03.2022 Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (дата звернення: 16.11.2023).

4. У Києві вперше пройшов турнір із практичної стрільби серед ЗВО МВС // Портал МВС : сайт. URL: https://mvs.gov.ua/press-center/news/u-kijevi-vperseproisov-turnir-iz-prakticnoyi-strilbi-sered-zvo-mvs (дата звернення: 16.11.2023).

5. Нестандартні змагання з практичної стрільби: airsoft зброя та нова стрілецька методика // Національна Академія Служби Безпеки України : сайт. URL: https://academy.ssu.gov.ua/ua/news-1-8-210-nestandartni-zmagannya-z-praktichnoistrilbi--airsoft-zbroya-ta-nova-strilecka-metodika (дата звернення: 16.11.2023).

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Тер-Арутюнян Віолетта Мігренівна
студентка
Національний університет кораблебудування
ім. адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна

Вступ. Визначення та вивчення проблематики екологічної безпеки як складової національної безпеки завжди буде залишатися актуальним для вітчизняних та зарубіжних дослідників. Національна безпека – це базис, що визначає методи за допомогою яких країна гарантує безпеку держави та її громадян. А екологічна безпека безпосередньо визначається як один із головних принципів внутрішньої та зовнішньої безпеки країни у сфері запобігання, попередження та розв'язання екологічних проблем, що можуть призвести до негативних наслідків. Забезпечення екологічної та техногенної безпеки дає можливість для створення максимально безпечних умов життєдіяльності суспільства, раціонального природокористування ресурсами та захисту довкілля від забруднення.

Мета роботи. Дослідження екологічної безпеки як складової національної безпеки України в умовах сьогодення.

Матеріали та методи. Екологічна безпека є достатньо дослідженою, про це свідчить численна кількість праць, присвячених різним теоретичним та прикладним аспектам. Дослідження екологічної безпеки як складової національної безпеки знайшло своє відображення у працях таких науковців як: С. Андреєв, І. Бугайчук, С. Домбровська, О. Заржицький, О. Коваленко, Ю. Литвинова, Є. Романенко, Г. Ситник, П. Фесянов, М. Хвесик та інші. У роботі використано, зокрема, аналітичний метод, узагальнення та системний у поєднанні з комплексним підходом.

Результати та обговорення. Варто почати з того, що захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного

конституційного ладу та інших національних інтересів – це національна безпека, ця норма закріплена у Законі України «Про національну безпеку України» [1]. А одним із базисних напрямів політики національної безпеки – є забезпечення екологічної безпеки суспільства. В Україні, як і в інших державах, на національному рівні встановлений певний специфічний правовий механізм забезпечення екологічної безпеки.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює сферу екологічної безпеки в Україні є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», цим питанням присвячено розділ XI «Заходи щодо забезпечення екологічної безпеки» [2]. Відповідно до статті 50 цього Закону екологічною безпекою вважається стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Вона гарантується громадянам України здійсненням певного комплексу взаємопов’язаних заходів, таких як: політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових. Також в цій статті зазначено, що діяльність фізичних та юридичних осіб, що завдає шкоди навколишньому природному середовищу, може бути припинена за рішенням суду.

Якщо підсумувати вищезазначене, то можна акцентувати увагу на тому, що беззаперечно екологічна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки та вони взаємозалежні [3]. Це можна аргументувати наступними двома аспектами, які стосуються їх співвідношення:

1. високий рівень національної безпеки базується на гідному захисті населення, що залежить від ефективності функціонування усієї її системи, в яку входить і екологічна безпека;

2. відсутність загроз природного походження має вагомий вплив на рівень захищеності населення.

Тобто, у політичній сфері національна та екологічна безпека це нероздільні явища, так як вони здійснюють повну підтримку, раціональне функціонування та ефективність одна одної.

Антропогенний або природний вплив на навколишнє середовище – це основна причина реалізації екологічної безпеки у призмі складової національної безпеки. Тому збереження, охорона та підтримання нормального стану довкілля це стимул для реалізації якісної політики у природоохоронній сфері.

Негативний вплив на навколишнє середовище тягне за собою ряд наслідків:

1. загрози, що несуть глобальний характер (виснаження природних ресурсів, посухи, кислотні дощі, забруднення довкілля, глобальне потепління, парниковий ефект тощо);

2. недостатній рівень застосування інноваційних та природоохоронних технологій;

3. поява та розвиток підприємств, які несуть потенційну небезпеку екологічних катастроф;

4. наслідки надзвичайних ситуацій на спеціальних об’єктах, зокрема катастрофа на Чорнобильській АЕС у 1986 році;

5. агресивні воєнні дії, в результаті яких у 2023 році відбувся підрив Каховської ГЕС [4].

Екологічна безпека, як і національна безпека, це ті явища, які не можуть існувати без прогресивного розвитку та грамотного правового регулювання. У свою чергу правове регулювання екологічної безпеки – це певна система дієвих законодавчих, адміністративних та економічних заходів і важелів впливу, які має використовувати держава та державні органи для запобігання негативного впливу на довкілля, яке може призвести до вищезазначених наслідків. Серед таких заходів варто виокремити наступні, як на мене найбільш вагомі:

1. накладення санкцій на забруднювачів навколишнього середовища, через дії яких відбуваються викиди шкідливих речовин у техногенні та природні середовища;

2. матеріальне стимулювання та підтримка сумлінних природо користувачів;

3. фіксація для фізичних та юридичних осіб меж допустимого в їхній екологічній поведінці;

4. застосування юридичної відповідальності у сфері екологічних правовідносин.

Можна також акцентувати увагу на тому, що екологічне регулювання базується на введені в дію законів про охорону навколишнього природного середовища.

Основною змістовною частиною завдання національної безпеки є організація, управління і регулювання екологічних відносин, як формуються як складний та циклічний державно-управлінський механізм.

На мою думку, найкращим прикладом дієвого механізму реалізації та регулювання політики екологічної безпеки є Японія [5]. Такі методи дуже схожі на вдосконалену політику західноєвропейських країн. Серед найефективніших ознак державного регулювання забезпечення екологічної безпеки Японії можна виокремити:

1. розробку і широке застосування інноваційних екологічно безпечних і чистих технологій із залученням приватного бізнесу, так як поняття екологічної безпеки без розвиненої економічної системи буде не таким дієвим;

2. ініціатива з боку місцевих органів влади при підтримці суспільства;

3. чітке функціонування державної системи екологічного регулювання.

Тому можна зробити висновок, що для України важливо використовувати не тільки методи регулювання лише в спектрі екологічних правовідносин, а і економічні та адміністративні методи.

Висновки. Якщо підсумувати вищезазначене, то можна прийти до висновку, що екологічна безпека – це невід’ємна системна складова національної безпеки країни. Вони можуть існувати як правові явище, лише при комплексному застосуванні.

Важливо звертати увагу на регулювання даної сфери, так як неправильне її регулювання та охорона несуть за собою потенційні катастрофічні наслідки,

які можуть не тільки завдати матеріальних збитків, а і призвести до катастроф глобального масштабу.

При повному дотриманні норм екологічної безпеки держави можна сміливо говорити про відповідний рівень життєдіяльності суспільства. А наявність гідних екологічних умов є грунтом для доцільної та правильної реалізації національної безпеки.

Екологічна безпека є складним і важливим інститутом, яка забезпечує потенціал та розвиток держави в контексті складової частини національної безпеки. Також розвиток цих сфер разом дає змогу забезпечити відповідний рівень функціонування та статусу країни на світовій арені. Тому важливо державним органам забезпечити правильне правове регулювання у сфері забезпечення екологічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 24.12.2023).

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1264-12/conv (дата звернення: 24.12.2023).

3. Азаров С. І., Литвинов Ю. В. Екологічна безпека як складова національної безпеки України. Вісн. КрНУ ім. Михайла Остроградського. 2012. № 2 (73). С. 142–146.

4. Хилько М. І. Екологічна безпека України. К.: Вища школа, 2017. 267 с.

5. Фесянов П. О. Державне регулювання екологічної безпеки на рівні регіону: досвід європейських країн. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Fesyanov.pdf (дата звернення: 24.12.2023).

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Терещенко Олексій Олександрович
Курсант 2-го курсу
Навчально-наукового інституту права
Та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції
Науковий керівник:
Захарченко Олександр Валерійович
Старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та пдміністративної діяльності

Основні напрями діяльності Національної поліції України визначають стратегічні орієнтири, які визначають курс організації та функціонування поліційних структур. Вони формують основу для створення системи, яка забезпечує безпеку і захист прав і свобод громадян, протидію злочинності та підтримання громадського порядку.

Дослідження В. В. Майорова вказують на те, що основні напрями діяльності поліції є не лише важливими завданнями, але й моделюють очікувані результати, до досягнення яких спрямована вся робота поліцейських. Ці напрями визначають функціональну структуру служб та підрозділів, визначають систему реалізації завдань та функцій органів поліції в умовах сучасного етапу державотворення.

Відзначаючи важливість основних напрямів, Д. К. Катрич акцентує увагу на служінні суспільству через забезпечення охорони прав і свобод громадян, протидії злочинності та підтримання громадського порядку. Згідно з його висновками, важливо обмежувати свої повноваження і утримуватися від свавільних дій для повернення довіри населення до поліції. Невід'ємною частиною основних напрямів діяльності поліції є надання поліцейських послуг у різних сферах. Зокрема, це включає забезпечення публічної безпеки та порядку, охорону прав і свобод громадян, протидію злочинності, а також надання допомоги особам у визначених законом межах [1, с. 50].

Проте, слід відзначити, що законодавство поки що не визначає переліку основних напрямів, що стосуються адміністративно-юрисдикційної діяльності, організації служби дільничних офіцерів, дозвільної системи, та діяльності у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Необхідно розглянути ці аспекти для забезпечення повноцінної роботи поліції в усіх сферах її компетенції, сприяючи безпеці і добробуту громадян [2, с. 6].

Юрисдикційна діяльність поліції в контексті дозвільної системи визначається як комплекс заходів, спрямованих на забезпечення відповідності функціонування об'єктів дозвільної системи встановленим нормам і правилам. Цей аспект діяльності поліції включає в себе надання дозволів та контроль за їхнім використанням з метою забезпечення громадської безпеки та уникнення можливих негативних наслідків [4, с. 20].

Діяльність Національної поліції, спрямована на адміністративну область, пов'язану з отриманням дозволів для функціонування об'єктів дозвільної системи в Україні, виокремлюється своєю чіткою процедурою. На перший погляд, вона визначає стандартні етапи отримання дозволу, але також розглядається як комплекс організаційно-профілактичних заходів, спрямованих на уникнення негативних наслідків, що можуть виникнути при недотриманні встановлених правил відкриття та функціонування об'єктів дозвільної системи [2, с. 54].

Проаналізувавши правила видачі дозволів на функціонування об'єктів дозвільної системи, можна визначити умови видачі та порядок їх виконання. Відзначається, що діяльність Національної поліції, зокрема Департаменту патрульної поліції, орієнтована на забезпечення дорожнього руху, що включає різні аспекти, починаючи від дотримання правил і закінчуючи адміністративними рішеннями стосовно порушень правил [1, с. 2].

Загальний висновок полягає в тому, що основні напрями діяльності поліції визначають необхідні елементи їхнього правового статусу, відображаючи призначення поліції у суспільно-державних відносинах. Чітко визначені завдання є гарантією ефективної боротьби з злочинністю та

забезпеченням публічної безпеки та порядку [3, с. 28].

З нашої точки зору, вирішення цих питань може бути досягнуте через внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію, зокрема щодо вживання термінів «адміністративно-юрисдикційна діяльність» та «дозвільна система» у контексті поліцейських послуг.

Недопустимою вважається відсутність в законодавстві зазначень щодо дільничних офіцерів поліції, і тому вважається доцільним внесення змін до статті 13 Закону України «Про Національну поліцію» для врегулювання цього питання.

Дозвільна система, в якій поліція виконує свою юрисдикційну діяльність, охоплює процес надання дозволів на відкриття та експлуатацію певних об'єктів. Цей процес включає в себе визначення відповідності суб'єкта вимогам, встановленим для відповідної діяльності, а також врахування технічних можливостей та безпекових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. Вісник Пенітенціарної асоціації України, 2020 139-147.

2. Благодарний А. Методологія дослідження правової регламентації адміністративно-юрисдикційної діяльності правоохоронних органів." Підприємництво, господарство і право 2018. С. 147-151.

3. Котова Д. М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України. Національний авіаційний університет, 2020.

4. Молчанов Ростислав Юрійович. Адміністративно-юрисдикційна діяльність патрульної поліції у сфері безпеки дорожнього руху. (доктор філософії) 2022. С. 40.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Тимощенко Вероніки Олексіївни,
Курсантки н.г. ДР-145,
ННІППФПНП,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Наточій Анатолій,
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Останнім часом зростає кількість злочинів з використанням вогнепальної зброї, що вимагає поліцейських вдосконалювати свої знання матеріальної частини зброї, правил і порядку використання та застосування вогнепальної зброї, а також практичних навичок поводження з нею. Збройні конфлікти та ризики для національної безпеки вимагають постійного підвищення ефективності бойової готовності та стратегічного використання вогневої сили.

Кризові явища, що відбуваються в суспільстві призвели до посилення злочинності, ускладнення кримінальної обстановки в нашій країні. Це змушує уряд і Міністерство внутрішніх справ як ніколи велику увагу приділяти питанням професійної підготовки співробітників Національної поліції, ефективності та якості професійної підготовки співробітників, вдосконалення процесу навчання стрільби з бойової зброї [5, с. 247].

Підвищення рівня вогневої підготовки поліцейських та військових в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим завданням, що потребує постійного удосконалення . У сучасному світі військові конфлікти все частіше відбуваються у міських районах, де успіх збройних формувань залежить від вміння бійців вести бойові дії в умовах міста . Тому особлива увага має бути приділена вогневій підготовці, щоб забезпечити їх уміння вести бойові дії ефективно у міському середовищі [2, с. 41].

Актуальні питання удосконалення вогневої підготовки військових та правоохоронних органів можна розглянути в контексті сучасної техніки та обладнання, а також індивідуальної підготовки:

1) Сучасне устаткування та технологічне обладнання:

- Модернізація зброї , боєприпасів:Постійне оновлення та модернізація зброї та боєприпасів для забезпечення високої ефективності та точності удару.

- Використання високоточних систем управління: Впровадження військових систем, що забезпечують високу точність стрільби та ефективність удару.

- Розвиток та впровадження бойових дронів: Застосування безпілотників для розвідки та збору інформації.

2) Індивідуальна підготовка:

- Сучасні методи тренувань та симулятори: Використання сучасних технологій та симуляторів для покращення індивідуальних навичок стрільби та тактичної підготовки

- Підвищення фізичної підготовки:

Розробка програм фізичної підготовки, які враховують специфіку завдань та вимоги сучасних конфліктів.

- Тренування в умовах стресу та під час навантаження: Розробка тренувальних програм, що дозволяють військовим та правоохоронцям ефективно працювати в умовах стресу та під високим навантаженням.

Ці напрямки спрямовані на покращення якості вогневої підготовки та забезпечення військових та правоохоронних органів необхідними засобами для ефективного виконання своїх завдань.

Детально вивчаючи ці аспекти на тренуваннях з вогневої підготовки, формують та вдосконалюють навички володіння вогнепальною зброєю: (швидко діставати зброю з кобури, приведення її у бойову готовність, здійснення пострілу, усунення затримок під час стрільби). Також розглядаються прийоми стрільби з прицілюванням по нерухомих і рухомих цілях в обмежений час ; стрільба без прицілювання, включаючи декілька цілей;

тактика використання зброї під час службової діяльності, ухвалення рішень для стрільби та вибір цілей в різних ситуаціях; а також основи безпеки під час поводження зі зброєю, її матеріальна частина, умови та порядок виконання вправ, аспекти запобігання нещасним випадкам та травмам серед поліцейських пов'язаних із невмілим поводженням з вогнепальною зброєю [3].

Отже, вогнепальна зброя є життєво значущим чинником, що надає змогу компенсувати слабкі риси характеру особистості працівників поліції, створює у нього почуття впевненості у собі й у своїх силах [4, с. 332]

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. [конф. (м. Харків, 26 трав. 2023 р.)]. Вінниця: ХНУВС, 2023.С. 127-129, 2023.

2. Шлянчак, А. В. Роль тактико-спеціальної підготовки співробітників органів внутрішніх справ у формуванні їх професійної спрямованості." Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II): матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 20-21 січня 2022 року.Львів: Львівський науковий форум, 2022.76 с.: 74.

3. Вогнева підготовка : навч. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. / кол. авт. ; за заг. ред. канд. юрид. наук, доц. В. Я. Покайчука. Дніпро : ДДУВС, 2021. 264 с.

4. Наточій А. Д., Смаль П. В. Вогнева підготовка - складова професійної компетентності майбутніх офіцерів поліції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. Ne 4. С. 329-333

5. Бодирєв, Д. А., & Завістовський, О. Д. (2023). Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (3), 246-249.

ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ

Тимощенко Вероніка Олексіївна,
курсант ІІІ курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Чорна Аліна Геннадіївна,
Науковий керівник-Старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології
Старшийвикладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Кримінальна відповідальність неповнолітніх та застосування покарань в їхньому випадку є складним аспектом кримінально-правової політики України. У цьому контексті реалізація основних положень кримінально-правової системи відзначається особливим підходом, враховуючи особливості цієї категорії правопорушників. Поточне кримінальне законодавство передбачає конкретні норми, що регулюють кримінальну відповідальність та покарання, однак перелік санкцій для неповнолітніх суттєво обмежений у порівнянні з повнолітніми особами.

Стаття 98 Кримінального кодексу України визначає основні види покарань для неповнолітніх, серед яких штраф, громадські та виправні роботи, арешт і позбавлення волі на певний строк. Додаткові санкції включають штраф і позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, які можуть бути застосовані як дошкільникам, так і підліткам [5].

Однак важливо відзначити, що згідно зі статтею 99 КК штраф може бути застосований тільки до неповнолітніх, які мають власний прибуток або майно, на яке може бути звернене стягнення. На жаль, на сьогоднішній день кількість неповнолітніх із власними коштами обмежена, що робить цей вид покарання малоефективним і рідко застосовуваним. Арешт, згідно зі статтею 101 КК, може

бути призначений тільки неповнолітнім, які досягли шістнадцяти років на момент вироку.Враховуючи вищезазначені обмеження та виняткові ситуації, які дозволяють застосовувати позбавлення волі до неповнолітніх, стаття 102 КК обмежує використання цього виду покарання в їхньому випадку, крім вчинення тяжких злочинів, пов'язаних із замахом на життя людини [2].

Актуальність та ефективність заходів кримінальної відповідальності та покарань для неповнолітніх стає предметом уваги, і відкривається дискусія про необхідність розширення або адаптації цих інструментів для забезпечення більш ефективного контролю та виховання молодшого покоління.

Згідно із Пекінськими правилами для заходів впливу на неповнолітніх (пункт 5.1), визначення покарань має враховувати не лише серйозність вчиненого правопорушення, але й індивідуальні особливості особистості молодої людини. Основною метою накладення покарання на неповнолітнього є необхідність його корекції та запобігання майбутнім правопорушенням. Позбавлення волі на певний термін можна вважати найбільш строгим видом покарання, доступним для застосування до неповнолітніх [3].

Важливо відзначити, що численні європейські країни використовують спеціальні заходи виховного впливу для неповнолітніх, не пов'язані із їх ізоляцією. Наприклад, в Хорватії неповнолітні розділяються на молодших (14-16 років) та старших (16–18 років) категорій, для кожної з яких передбачені різні заходи виправлення. Першим кроком є рекомендаційне або профілактичне заходження, таке як догана від суду, яке попереджає майбутні злочини та визначає можливі більш суворі наслідки у разі повторення правопорушень.

У Польщі, згідно з Кримінальним кодексом, передбачені виховні заходи для неповнолітніх, які можуть бути застосовані сімейними судами. Ці заходи включають спеціальний нагляд батьків, участь у тренінгах та участь у навчальних програмах [1].

Зазначимо, що адаптація покарань до вікових особливостей та врахування специфіки вчинених неповнолітніми злочинів вказує на необхідність розробки ефективних виправних заходів, які б покладали акцент на виховання та

попередження майбутніх правопорушень. Спрямованість на позбавлення волі, яке рідко застосовується, свідчить про його низьку ефективність та важливість вдосконалення інших аспектів кримінально-правової системи для забезпечення належної корекції та виховання молодого покоління [4].

Отже, В сучасному контексті призначення покарань неповнолітнім стикається з численними викликами та проблемами. Зазначені в Пекінських правилах основоположення стверджують, що такі заходи повинні бути адаптовані до індивідуальних особливостей особистості молоді та спрямовані на їх виправлення та запобігання майбутнім правопорушенням. Українське кримінальне законодавство, проте, обмежує ряд покарань для цієї категорії громадян, зокрема, позбавлення волі є обмеженим та не завжди ефективним методом, що вимагає уваги та перегляду.

Європейський досвід свідчить про важливість розширення виправних заходів та розробки альтернативних методів впливу на неповнолітніх, враховуючи їх унікальні потреби та контекст виховання. Необхідність у більш гнучкому та індивідуальному підході до санкцій наголошує на узгодженні покарань із завданням виховання та реабілітації, що сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку неповнолітніх та зменшенню ризику повторних правопорушень.

Систематичне вдосконалення системи покарань для неповнолітніх в Україні може полягати у впровадженні сучасних методів виховання та застосуванні ефективних заходів профілактики. Акцент на попередженні та корекції поведінки, а не тільки на суворому каранні, дозволить сприяти позитивному розвитку молодого покоління та створить фундамент для побудови безпечного та відповідального суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волик М. М., Березняк В. С. Проблеми призначення покарання неповнолітнім. Středoevropský věstník pro vědu a výzkum. 2021р. №. 9. 56с.

2. Казначеєва Д. В. и др. Проблеми призначення покарання щодо

неповнолітніх. 2020р. 73-76с.

3. Кутєпов М. Проблеми дотримання прав при виконанні покарань щодо неповнолітніх. Матеріали конференцій МЦНД. 2022р. №. 26.08. 109-111с.

4. Стан здійснення судочинства в Україні у 2016 році: статистичний збірник Верховного Суду України // Верховний Суд України: офіц. веб-сайт. URL:http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b40037c014/7a4f4f0d3832fb7dc22580e400269d42/$FILE/Статистичний%20(дата звернення: 03.12.2023).

5. Устрицька Н. І. Призначення покарання неповнолітнім: окремі проблеми. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021р. №. 3. 173-177р.

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

Тисовський Іван Олегович
курсант 2 курсу н.г ДР-245
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник
Бодирєв Дмитро Анатолійович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Вогнева підготовка є традиційним видом підготовки працівників правоохоронних органів. За останні роки табельна підготовка зазнала значних змін у зв'язку із загальним зростанням екстремізму в діяльності правоохоронців, поширенням зброї серед населення та різким зростанням застосування зброї.

Вогнева підготовка – одна є одним із основних предметів професійної підготовки поліцейських, тому спрямований на формування стійких навичок користування вогнепальною зброєю.

Вогнепальна зброя дозволить їм не тільки професійно, але й на надзвичайно високому рівні виконувати свої обов'язки та в екстремальних ситуаціях зберегти своє життя та життя інших людей від протиправних посягань злочинців.

Вогнева підготовка, як складова професійної компетентності майбутніх спеціалістів правоохоронних органів, повинна розвивати: навички блискавичної підготовки до стрільби; вміння влучно вражати ціль; впевненість у собі, врівноваженість, витримку, вміння стримувати емоційну напруженість, вольові якості (цілеспрямованість, рішучість); швидкість (адекватність) реакції на

поведінку оточуючих та окремих правопорушників; вміння приймати правильні рішення в напружених ситуаціях та правомірно застосовувати вогнепальну зброю [1].

Вогнева підготовка є одним з основних предметів професійної службової і фізичної підготовки співробітників Національної поліції і спрямована на формування стійких навичок у поводженні з вогнепальною зброєю, навчання особового складу діяти в умовах, пов’язаних з ефективним і правомірним її застосуванням.

Вогнева підготовка поліцейських на початкових етапах навчання є важливою складовою їх професійної підготовки. Особливості цієї підготовки включають наступні аспекти:

1. Основи безпеки: Перед початком будь-якої вогневої підготовки поліцейські повинні ознайомитися з правилами безпеки, пов'язаними зі стрільбою. Це включає правильне поводження зі зброєю, правила заряджання та розвантаження зброї, а також правила використання захисного спорядження.

2. Навчання техніці стрільби: Поліцейські повинні навчитися правильній техніці стрільби, включаючи правильне прицілювання, утримання зброї та контроль дихання. Вони також повинні навчитися різних видів стрільби, включаючи одиночну, серійну та стрільбу з різних позицій.

3. Тактична підготовка: Поліцейські повинні навчитися використовувати зброю в тактичних ситуаціях. Це включає навчання правильному вибору місця для приховання, використання природних перешкод та тактики переміщення під час стрільби.

4. Психологічна підготовка: Вогнева підготовка може бути стресовою для поліцейських, тому важливо проводити психологічну підготовку, щоб допомогти їм керувати стресом та зберігати холоднокровність під час стрільби.

5. Постійна практика: Вогнева підготовка поліцейських повинна бути постійною, оскільки вони повинні регулярно вдосконалювати свої навички стрільби. Це може включати регулярне тренування на стрільбищах або у спеціально обладнаних тренувальних центрах.

Враховуючи ці особливості, вогнева підготовка поліцейських на початкових етапах навчання допомагає їм стати впевненими та компетентними у використанні зброї в процесі виконання своїх обов'язків.

Пістолет у руках поліцейського є не лише символом влади, а й ефективним засобом боротьби зі злочинними елементами та забезпечення особистої безпеки, тому підготовка зі стрільби з пістолета є важливою складовою системи професійної підготовки Національної поліції.

У сучасній практиці сформовано ряд ознак, які свідчать про те, що навички стрілка сформувалися достатньою мірою, і це дає можливість переходити до етапу вдосконалення навичок.

Зокрема, до них належать такі: правильне усвідомлення власних помилок, уміння аналізувати свою стрільбу і дії інших стрільців; уміння управляти своїми діями в умовах ліміту часу; здатність керувати своєю стрільбою у змагальних умовах; швидка пристосованість до стрільби з «чужої» зброї.

Всі вищевказані ознаки свідчать про прояв у стрільця основних якостей, які забезпечують успішність стрільби: надійність, стабільність, рухливість, про формування навичок руху, відпрацьованих до автоматизму. Варто відзначити, що на даному етапі стає можливою поступова зміна методики навчання і включення до неї нових, більш складних елементів [2].

Тому поліцейському необхідно постійно бути готовим до професійного втручання в ту чи іншу ситуацію, яка виникає як під час виконання ним своїх службових обов’язків так і поза ними.

Звичайно, не усі правопорушення поліцейські можуть припинити без застосування поліцейських заходів. Ось чому поліцейські, виконуючи свої службові обов’язки щодо захисту прав та свобод людини, змушені застосовувати у межах їхніх по-ліцейських повноважень запобіжні заходи та заходи примусу, для того, щоб запобігти загрозам у сфері публічної безпеки і порядку [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Щодо правових аспектів організації протидії незаконному обігу вогнепальної зброї / Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-pravovikh-aspektiv-organizacii-protidii-nezakonnomu-obigu. (Дата звернення 12.10.2023)

2. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початкових етапах навчання. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10467/1/3.pdf (Дата звернення 12.10.2023)

3. Вогнева підготовка студентів спіальності "Правоохоронна діяльність" з використанням елементів методики бойового хортингу URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/47806/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA.PDF (Дата звернення 12.10.2023)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Ткачук Таміла Романівна,
Ковалик Анна Сергіївна,
Студенти
Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Фінансова безпека має важливе стратегічне значення для економіки України, оскільки вона становить основу стабільності та розвитку країни. Стійкість фінансових інститутів та правильне функціонування фінансових ринків є важливими факторами, які визначають загальний стан економіки. Фінансова стабільність привертає інвесторів та сприяє їхньому довір'ю до українського ринку. Іноземні інвестиції в економіку країни є важливим джерелом фінансування для реалізації стратегічних проєктів та розвитку підприємств. Фінансова безпека також є важливою для забезпечення соціальної стабільності. Забезпечення стабільних фінансів дозволяє уряду реалізовувати соціальні програми та забезпечує підтримку громадян.

Можна виокремити чинники, які визначають фінансову безпеку. По-перше, це рівень фінансової незалежності, зокрема, важливий є розмір зовнішньої фінансової допомоги, наданої міжнародними фінансовими інституціями, економічними угрупованнями та урядами інших країн, а також обсяг іноземних інвестицій у національну економіку. По-друге, характер фінансово-кредитної політики - це стосується як внутрішньої, так і зовнішньої політики, яку проводить держава. Ефективність і справедливість такої політики впливають на стабільність та розвиток фінансової системи. По-третє, політичний клімат в країні – це стабільність у владі, ефективність управління та політична воля до реформ впливають на фінансову безпеку. Політичні непорозуміння та нестабільність можуть призвести до фінансових труднощів.

По-четверте, рівень законодавчого забезпечення - це якість та ефективність законодавчого середовища для фінансової сфери грає ключову роль у забезпеченні стабільності та прозорості економіки. Це охоплює законодавство щодо банківської діяльності, фінансового регулювання, оподаткування та інші аспекти, які визначають функціонування фінансового сектору.

Зазначені фактори взаємодіють та визначають фінансову стійкість та відповідність економічної системи вимогам сучасного світу. Забезпечення фінансової безпеки є завданням комплексною, що вимагає впливу на різні аспекти економічної, політичної та правової сфер.

Другим аспектом дослідження буде визначення правового забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Однією з основоположних складових національної безпеки є фінансова безпека держави. Вона становить підґрунтя для економічного розвитку та стає гарантією суверенітету та цілісності держави. Особливо загострюється питання фінансової безпеки під час воєнного стану на території України. Забезпечення ефективності функціонування органів оборони та захисту, залежить на пряму від стабільної фінансової підтримки, включають національне та міжнародне фінансування. Під час воєнного стану на території України наша економіка зазнала руйнівних витрат. Основне її з орієнтування на фінансуванні армії, забезпечення її матеріально-технічними ресурсами, надання продовольчої, медичної та соціальної допомоги громадянам України. Від того яке буде фінансування цих напрямків діяльності залежить на пряму перемога нашої країни та безпекова складова існування нашої держави.

Розглядаючи види фінансової безпеки в умовах конфлікту, наша увага спрямована на аналіз правового забезпечення провідних її складових. Зокрема, ми зосередимося на бюджетному процесі, банківській системі та фінансах приватного підприємництва. Ці напрямки фінансової безпеки є критичними для забезпечення фінансової підтримки як державного, так і приватного секторів в умовах воєнного конфлікту. Правове регулювання державного бюджету здійснюється на підставі рішень уряду.

У зв'язку із введенням воєнного стану в Україні, Державна казначейська служба, за погодженням з Міністром фінансів, вживає заходів щодо перерозподілу та фінансового забезпечення видатків, спрямованих на національну безпеку й оборону, а також заходів з регулювання фінансів на період дії правового режиму воєнного стану. Окрім цього, проводяться платежі за видатками головних розпорядників бюджетних коштів у межах виділених їм бюджетних призначень згідно з Законом України «Про Державний бюджет України» на 2023 рік. Очікується, що в надалі будуть внесені зміни до розпису Державного бюджету України на 2023 рік у встановленому порядку [1]. Під час воєнного стану, бюджетний процес в країні зазнає значних змін та вимагає спеціального підходу для забезпечення фінансової підтримки національної безпеки та оборони. Також важливим аспектом є банківська система. Банки відіграють ключову роль у забезпеченні фінансових операцій для населення та бізнесу. У воєнний період це стає особливо важливим, оскільки вони забезпечують необхідні платежі та утримують вільні кошти підприємств та заощадження населення на своїх рахунках, які використовуються для кредитування.

Національний банк України активно працює над забезпеченням нормальної роботи банків у складних умовах воєнного конфлікту. Його антикризові рішення ґрунтуються на трьох ключових принципах, які виділила Первіна Дадашова директорка Департаменту фінансової стабільності НБУ [2]:

- Захист інтересів клієнтів банків: Основна увага спрямована на збереження доступу клієнтів, зокрема вкладників, до їх власних та кредитних коштів, а також здійснення платежів і переказів.
- Підтримання діяльності банків та їх ліквідності: Важливо, щоб негативний тимчасовий вплив бойових дій не призводив до визнання найбільш постраждалих банків неплатоспроможними. Це надасть їм можливість відновити фінансову стійкість після завершення війни.
- Чесне відображення реального фінансового стану банків: НБУ наголошує на важливості чесного представлення фінансових показників банків,

навіть за умов війни. Це необхідно для розробки ефективного плану відновлення банківської системи після завершення конфлікту. Національний банк України визначив перелік заходів для підтримки банківської системи, проте враховуючи, що їх ефективність залежить від розвитку подій, регулятор оперативно реагує та приймає рішення.

З метою уникнення загроз у суспільно-економічному виробництві під час воєнного конфлікту важливо зберегти економічний потенціал країни. Навіть при руйнуванні промислового комплексу, співпраця приватних підприємств з державними створює фундамент для відновлення галузей виробництва. Уряд впроваджує спрощені податкові та митні правила, зокрема, від 1 квітня 2022 року дозволив перехід до спрощеної системи оподаткування зі ставкою лише 2% від доходів незалежно від кількості найманих працівників. Фізичні особи - підприємці, які сплачують єдиний податок першої та другої груп, отримали право на звільнення від єдиного соціального внеску. Зазначені заходи можуть зашкодити фінансовій стійкості країни, оскільки доходи, отримані від єдиного податку цих підприємств, спрямовуються до місцевих бюджетів і не впливають на дефіцит державного бюджету [3].

Чинне законодавство значно спрощує ведення бізнесу в умовах війни на території України, включаючи тимчасове звільнення від платежів за землю, екологічний податок, податок на нерухоме майно, а також мораторій на податкові перевірки.

Отже, фінансова безпека – це не лише стан фінансової системи країни, але й гарант її функціонування в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів. Україна, знаходячись в складних геополітичних умовах, повинна приділяти особливу увагу аспектам фінансової безпеки. Правове забезпечення фінансової безпеки в умовах воєнного стану – це важлива передумова для забезпечення стійкості економіки та соціального захисту нашого суспільства. Це вимагає не лише ефективних нормативних актів, але і їхнього стрімкого впровадження та постійного аналізу умов внутрішньої та міжнародної ситуації. У воєнний період основною метою є збереження фінансової стабільності. Правове забезпечення

повинно включати надійні заходи для захисту фінансових інституцій, банківської системи та фінансах приватного підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 22.10.2023 р. №2710-IX: станом на 11 груд. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20/ed20230322#Text (дата звернення 11.12.2023).

2. Спрощена система оподаткування. Які зміни відбулися на підставі Закону України №3219? URL: https://sumy.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/707935.html (дата звернення 11.12.2023).

3. Коробцова Д. В. Правове забезпечення фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану URL: http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261779/258188 (дата звернення 11.12.2023р.).

ОРГАНИ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПРАВООХОРОННІ ФУНКЦІЇ

Троцький Богдан Вадимович
здобувач вищої освіти 3 курсу спеціальність 262
«Правоохоронна діяльність» факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, підполковник поліції

Центральне місце в різноманітній і багатогранній діяльності держави займає захист прав і свобод людини, захист прав і законних інтересів державних і недержавних організацій, а також виконання завдань, пов'язаних з боротьбою зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Деякі експерти, особливо Р. Лівшиць, вважають цю функцію держави найважливішою в цивілізованому суспільстві [1]. З юридичної точки зору цей вид державної діяльності називається "правоохоронною", а органи, які її здійснюють, називаються "правоохоронними органами".

Правоохоронна функція - це галузь державної діяльності, що представляє її сутність на певному історичному етапі, спрямована на вирішення основних завдань, пов'язаних із захистом конституційного ладу, прав і свобод громадян, правопорядку, всіх суспільних відносин, встановлених і регульованих законом, і здійснювана за допомогою відповідних форм і спеціальних методів.

Всі державні органи, як в широкому, так і у вузькому сенсі, наділені певними повноваженнями в області контролю за дотриманням законності і правопорядку. Державні установи створюються спеціально для забезпечення законності і правопорядку і боротьби зі злочинністю, і з цією метою через суди, судову систему, прокуратуру, органи внутрішніх справ і безпеки, наділяються відповідними повноваженнями для застосування передбачених законом

примусових заходів і перевиховання правопорушників [2].

Замість цього Н. Клименко стверджує, що правоохоронні органи - це інститути, діяльність яких спрямована на виконання правоохоронних функцій держави. Він цитує основні правоохоронні органи України: юстицію, судочинство, прокуратуру, внутрішні справи, досудове розслідування, Служби безпеки, юристів, нотаріусів, Державну податкову службу, митницю, охорону державного кордону, Офіс Президента України, Інтерпол, Міжнародний кримінальний суд, Європейський суд з прав людини, Міжнародний комерційний арбітраж та державні правоохоронні служби [3, с. 193-194].

Правоохоронні органи-це спеціальні органи, установи, організації та підрозділи, створені Конституцією та відповідно до встановлених законом процедур, які відповідають за правоохоронну діяльність у державі [4, с. 251-253].

На наш погляд, вирішення проблеми, що визначає поняття "Правоохоронна діяльність", залежить від вирішення питання про те, які функції державних органів слід визнавати правоохоронними органами.

На закінчення слід зазначити, що функціональні стандарти повинні бути визнані основними при визначенні державних органів як правоохоронних органів. Адже правозастосування не обмежується діяльністю правоохоронних органів, і деякі його функції виконуються законодавчою і виконавчою гілками влади, президентськими інститутами, інститутами громадянського суспільства і т.д. Таким чином, суб'єктами правоохоронної діяльності є законодавча, виконавча гілки влади, судова система, Адміністрація Президента, прокуратура, держава через деякі об’єднання і організації, а також окремі громадяни, яким держава наділяє певними повноваженнями, і відповідний розподіл повноважень, форм і засобів їх здійснення фізичні вправи беруться до уваги цими людьми.

Необхідність максимального виконання правоохоронних функцій особливо очевидна в перехідний період суспільного розвитку, коли значно зростає злочинність, окремі суб'єкти правовідносин не дотримуються вимог

закону і правові норми, порушуються права і свободи громадян. Багато країн успішно долають шлях реформ, у тому числі правоохоронної системи, і їхній досвід може бути корисним Україні [5, с. 607].

Сьогодні наше суспільство перебуває в такому перехідному періоді розвитку, що державі слід приділяти якомога більше уваги підвищенню рівня законності та правопорядку в цілому.

Правоохоронна функція - це та, в якій проявляється її найглибша і найбільш стійка сутність. Саме за допомогою цієї функції ми можемо визначити сутність держави і простежити його зв'язок з суспільством. Тільки держава, в якій переважає верховенство права і всі сектори державного управління гарантують його високий рівень, є державою, заснованою на верховенстві закону. Здійснюючи правоохоронну функцію, держава вирішує поставлені перед ним завдання, головним чином правовий захист і правове управління суспільством.

Підводячи підсумок вищевикладеному, можна зробити висновок, що правоохоронна функція стає одним з пріоритетних напрямків діяльності держави. Це вираження суті сучасної держави, спрямоване на вирішення завдання забезпечення конституційного ладу, захисту прав і свобод громадян. Отже, його належна реалізація має забезпечити гармонійний розвиток суспільства та побудову держави на основі верховенства закону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лівшиць Р. 3. Держава і право в сучасному суспільстві / Теорія права: нові ідеї. - М., 1991. - Вип. 1.

2. Тевлін Р. Про поняття "правоохоронні органи" у вузькому і широкому розумінні // Радянське право. - 1985. - №7.

3. Клименко М. І. Правоохоронні органи України: Навч. посібник. - К., 2002.

4. Фіолевський Д. П. Судова влада та правоохоронна система України: Навч. посібник - 2003.

5. Іванющенков А. В, Плахотний А. П. ОСОБИСТА БЕЗПЕКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ. InThe 6 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(August 14-16, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 671 p. 2023 Aug 14 (p. 606).

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ПРАВОПОРУШНИКІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КОРИСЛИВІ, УМИСНІ ВБИВСТВА

Троцький Богдан Вадимович
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Чорна Аліна Геннадіївна
Старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
капітан поліції

Під корисливим мотивом умисного вбивства слід розуміти підбурювання злочинця до незаконного заволодіння чужим майном чи майновими правами, ухилення від здійснення господарських витрат чи зобов'язань, а також незаконного одержання іншої матеріальної вигоди для себе чи інших осіб.

Структура умисних вбивств в Україні за останні роки змінилася. Якщо раніше причиною вбивств були переважно сімейні проблеми (негаразди між злочинцем і жертвою, вбивства в нетверезому стані тощо), то зараз почастішали випадки умисного вторгнення в життя інших людей. Корисливі мотиви та виконання підрядної роботи.

Це явище є фактично новим в українському суспільстві і тому потребує глибоких досліджень для розробки ефективних профілактичних заходів. Одним із ключових моментів кримінологічної характеристики вбивства є характеристика злочинця.

Характер людини, яка вчиняє корисливе вбивство, залежить від типу вбивства. Деякі автори пов’язують різновид корисливого вбивства з політично мотивованою (особливо пов’язаною з боротьбою за політичну владу) та професійною діяльністю (вбивства працівників судових та правоохоронних органів, журналістів, учасників кримінального судочинства та затримання осіб,

які вчинили тяжкі злочини [2, с. 171-172].

Важливо відзначити, що при вивченні кримінологічної характеристики корисливих злочинців необхідно також вивчати характеристики людей, які вбивають з корисливих мотивів. Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. No 2 «Про судову практику в справах про злочини, що створюють загрозу життю та здоров'ю інших осіб», злочин умисне вбивство з метою одержання грошових коштів, матеріальних цінностей клієнта або інших матеріальних інтересів, також слід вважати вбивством з корисливих мотивів [3]. Кваліфікація вбивства, передбачена пунктом 6 частини другої статті 115 КК України, поширюється і на найманих вбивць, навіть якщо у безпосереднього виконавця злочину немає такого мотиву, якщо він діяв з корисливих мотивів. Типовою ознакою вбивства на замовлення є те, що виконавець цього виду вбивства отримує або сподівається отримати певну вигоду (матеріальну чи нематеріальну) шляхом виконання дій, спрямованих або пов'язаних із виконанням наказу, а не тому, що це забирає життя людини. Саме за цих обставин існує принципова різниця між вбивством на замовлення та іншими вбивствами, скоєними під впливом третіх осіб.

Психологічні дані важливі для розуміння психологічних особливостей професійних вбивць. Наявність у вбивці розладів психіки та поведінки встановлюється шляхом проведення певних психолого-психіатричних експертиз, результати яких вносяться до кримінальних реєстрів. Найпоширенішим симптомом психічних розладів є залежність від психотропних препаратів. Зокрема, 52,1% засуджених мали залежність від алкоголю та наркотиків. Люди, які страждають від алкогольної та наркотичної залежності, часто змушені шукати гроші для задоволення своїх бажань. У багатьох випадках цю проблему можна вирішити шляхом вчинення насильницького злочину. Наприклад, встановлено, що кожен четвертий засуджений за вбивство витрачав отримані злочинні доходи на алкоголь, наркотики та розваги [6, с. 131].

За результатами дослідження можна зробити такі важливі висновки, які

містять відповіді на ряд теоретичних і практичних питань щодо кримінальної відповідальності за умисне вбивство з корисливих мотивів:

1. Ми вважаємо, що вбивство – це дія, яка навмисно втручається в життя іншої людини та спричиняє її смерть.

2. Вважаємо, що передбачена КК України кваліфікація вбивств має ґрунтуватися на трьох ознаках: формі злочину, тяжкості та місці розташування положень, що передбачають відповідні види вбивств та систему особливої частини. кримінального права. Враховуючи, що чинне кримінальне законодавство розрізняє відповідальність за ненавмисне вбивство (ч. 2 ст. 119 КК України передбачає кваліфікацію злочину – вбивство двох і більше осіб), вважаємо, що такий ступінь тяжкості кваліфікації слід застосовувати і до вбивства з необережності [8].

3. Оскільки норми, що визначають відповідні склади злочинів, розташовані в системі особливих частин КК України, рекомендуємо застосовувати їх лише до умисного вбивства. За відповідною ознакою ми поділяємо умисне вбивство на дві категорії:

1) злочин умисне вбивство, передбачене главою 2 Кримінального закону;

2) умисне вбивство передбачено іншими положеннями. Правильній кваліфікації вчинених злочинів сприятиме поділ справ про умисне вбивство на групи за місцем в особливій частині КК України.

3) Об’єктом вбивства ми вважаємо юридичний склад, типово суспільні відносини, що складаються між особами – членами суспільства та державою з метою забезпечення безпеки життя людини від посягань злочинців.

4) Конкретний кримінально-правовий зміст умисного вбивства з корисливих мотивів формують характерні ознаки:

а) безпосередній об’єкт вчинюваного діяння; б) конкретний зміст злочину; в) мотив злочину. Специфіка злочину умисного вбивства з корисливих мотивів проявляється також через ознаки, що встановлюють особу вчиненого, проте в наступному випадку мова йде не про кримінально-правову ознаку злочину, суб'єкт як елемент складу злочину, а саме про кримінологічну

характеристику злочинців, які вчиняють цей вид злочинів умисно.

5. Єдиним безпосереднім об'єктом цього виду вбивства є умисне вбивство з корисливих мотивів, яке за змістом збігається з об'єктом вбивства, що є типовим правовим складом. Водночас правовідносини, що забезпечують недоторканність права власності, слід вважати факультативним об’єктом кримінально-правової охорони за нормами, визначеними п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України.

6. Умисне вбивство з корисливих мотивів може бути вчинено як з прямим, так і з непрямим (евентуальним) умислом. Конкретний зміст умислу при вчиненні злочину, передбаченого п. 6 ч. 2 статті 115 КК України. Стаття 115 КК України включає:

1) усвідомлення суб'єктом реальної та суспільної небезпеки заподіяння шкоди життю інших осіб; 2) передбачити, що дія може призвести до біологічної смерті цієї особи; 3) прагнення до реалізації корисливих мотивів - передусім до збагачення шляхом вчинення злочинів або уникнення майнових витрат; 4) прагнення наслідку у вигляді біологічної смерті потерпілого або свідоме визнання такого наслідку.

7. Враховуючи специфічний зміст видових ознак, зазначених у п. 6 ч. 2 статті 115. Стаття 115 КК України в першу чергу визначає особливості суб’єктивної сторони злочину умисного вбивства з корисливих мотивів, у нормі п. 6 статті 115 можна поєднати з усіма положеннями п. 6 ч. 2 статті 115. У статті 115 КК України передбачені юридичні склади злочинів, пов'язані з об'єктом, об'єктивною стороною або предметом злочину.

8. Умисне вбивство, вчинене на замовлення, та умисне вбивство з корисливих мотивів є різними ознаками умисного вбивства і мають істотні відмінності.

Ми також вважаємо, що підхід до оцінки дій суб’єктів у подібних ситуаціях має бути схожим. Враховуючи позицію Пленуму ВС України щодо оцінки дій замовника умисного вбивства щодо виплати майнової винагороди, вважаємо, що професійний рівень дій особи, яка вчинила умисне вбивство за

наказом у цих випадки, коли клієнт діяв з егоїстичних мотивів, повинні залежати від розуміння ката конкретної ситуації. У зв'язку з цим пропонуємо доповнити абз. 6 п. 15 постанови Пленуму ВС України від 07.02.2003р. №2 з наступним роз'ясненням:

«Поведінка злочинця також підпадає під дію регламентації за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України, якщо він знає (знає або передбачає), що замовник вбивства діє з корисливих спонукань».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розслідування вбивств, вчинених з метою заволодіння нерухомим майном: деякі елементи криміналістичної характеристики. Актуальні проблеми держави і права. Ткаченко М. О. 2008. Вип. 44. С. 110- 114.

2. Особливості криміналістичної характеристики замовних вбивств, вчинених на побутовому ґрунті. Крижановська О. В. 2015. No 2. 170-173.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практик в справах про злочини проти життя та здоров'я особи»No2 від 07.02.2003 р.

4. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація,запобігання: моногр. Харків: Право, 2011. 432 с.

5. Психологія вбивства. Антонян Ю. М., Юрист, 2007. 198 с.

6. Оберемко Ю. О. Основні кримінологічні риси осіб, що вчиняють умисні вбивства з корисливих мотивів. Форум права. 2015. No 2. С. 126-132.

7. Гаврилишина Ю. В. Особа злочинця в криміналістичній характеристиці вбивства на замовлення. Міжнародної наукової Internet- конференції студентів та молодих вчених. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 99-103.

8. Кримінальний кодекс України : станом на 10 вересня 2021 р. – Харків : Право, 2021. – 270 С.

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ СПІВВІДНОШЕННЯ ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОВІДНОШЕННЯ ТА ОБ'ЄКТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВОНАСТУПНИЦТВА

Труханова Олександра Борисівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ.
м. Дніпро, Україна

Термінологічне сполучення «перехід суб’єктивних цивільних прав» визначається як ключовий аспект сучасної цивілістичної доктрини та нормативних джерел цивільного права. Його вживання, часто зустрічається в різноманітній науковій літературі та положеннях Цивільного кодексу України, що свідчить про його важливість у правовій системі. Тим не менше, несмотря на широке використання, семантичний аспект цього терміну залишається недостатньо розкритим в доктринальних джерелах та чинних актах.

У сучасних умовах основні концепції, що стосуються «переходу суб’єктивних цивільних прав», найчастіше пов’язані з цивільним правонаступництвом. Саме цей аспект досліджується в контексті цивільного права і використовується для визначення суті досліджуваного процесу. Однак в юридичній літературі існують різні підходи до визначення природи цивільного правонаступництва, що породжує питання про співвідношення між цим поняттям та «переходом суб’єктивних цивільних прав» [2, с. 50].

Сучасний стан розвитку цивільної науки визначається декількома підходами до визначення природи цивільного правонаступництва, що робить актуальним питання про співвідношення цих явищ як базових категорій цивільного права. Зокрема, визначення справжнього значення термінів та розкриття їхнього взаємозв'язку сприятиме упорядкуванню понятійно-категоріального апарату цивільного права, а також поглибленню наукових уявлень щодо динаміки відповідних категорій суб’єктивних цивільних прав [3, с. 27].

Проблема тотожності обсягу прав і обов'язків, що передаються ауктором сукцесору, розкривається через призму різних видів правонаступництва. За загальним правилом, право сукцесора є похідним від права ауктора, передаючись у тому самому обсязі, який був у правопопередника. Цей процес, з точки зору ауктора, описується як передача, а з точки зору сукцесора - як наступництво суб'єктивного права в повному обсязі цього права [1].

Транслятивне правонаступництво, що переносить права і обов'язки від однієї особи до іншої в повному обсязі, є загальновизнаним. Проте, поряд із ним існує випадок, коли відсутня тотожність обсягу права, що набувається, і права правопопередника.

Це може виникнути, коли ауктор встановлює для сукцесора інше право, обмежуючи право ауктора, наприклад, при встановленні застави або укладенні договору майнового найму.

Термін «перехід» використовується умовно, оскільки в разі конститутивного правонаступництва відсутній справжній перехід права в юридичному розумінні. Навіть якщо право сукцесора не є складовою частиною права ауктора, конститутивне правонаступництво застосовується через існування відповідного права праводавця [3, с. 51].

Розрізняють універсальне і сингулярне правонаступництво за обсягом прав і обов'язків, що передаються. Універсальне правонаступництво відбувається, коли сукупність прав і обов'язків правопопередника переходить до правонаступника як єдине ціле. Сингулярне правонаступництво включає

передачу окремих прав і обов'язків окремим актом волевиявлення. Ці відмінності особливо важливі при змінах суб'єктного складу правовідносин, підкреслюючи гнучкість правонаступництва в різних юридичних контекстах [4, с. 72].

Безперечно, об'єкти суб'єктивних цивільних прав та обов'язків, незалежно від обраної точки зору, виступають ключовими у сфері цивільного обороту та правонаступництва.

Ці об'єкти можуть приймати різні форми, включаючи речі, майнові права та субстанції немайнового характеру.

Цивільне правонаступництво, особливо в контексті спадкування, викликає суперечливі погляди на його місце в цивільному обороті. Зазначається, що спадщина, як об'єкт, фігурує виключно в книзі шостій Цивільного кодексу, що може свідчити про її «локальний» характер.

Однак це не обмежує її оборотоздатність, оскільки спадщина, виходячи з призначення, призначена саме для обороту, і це досягається через прийняття спадщини, що в суті є формою правонаступництва [2, с. 9].

Спадкування, розглядаючи його як особливий вид правонаступництва, як визначено у Цивільному кодексі, може розглядатися як перехід суб'єктивних цивільних прав та обов'язків від однієї особи до іншої.

Тим самим, воно стає частиною цивільного обороту, що визначається як відчуження об'єктів цивільних прав та їх перехід від однієї особи до іншої, використовуючи різні засоби, не обов'язково відчуження.

Таким чином, розуміння правонаступництва, включаючи спадкування, в контексті цивільного обороту, розкривається через сприйняття його як способу переходу суб'єктивних цивільних прав та обов'язків.

Це співвідноситься з концепцією цивільного обороту, що визначається як здійснення відчуження об'єктів цивільних прав і їх перехід від однієї особи до іншої, використовуючи різні способи, які можуть відрізнятися від звичайного відчуження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

2. Погребняк В. Я. Перехід суб'єктивних цивільних прав і правонаступництво як категорії цивільного права: сутність і співвідношення. Право і суспільство 1 ч 2 2019. С. 38-44.

3. Сліпченко А. С. Способи та форми цивільного обороту речей. Харків, 2019. С. 40.

4. Цибань А. А. Суб'єктивний цивільний обов'язок як елемент зобов'язального правовідношення. 2018. С. 24.

ОКРЕМЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Тутова Вікторія Володимирівна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна,
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу
капітан поліції

В основному, питання встановлення юридичних фактів досліджуються в рамках цивільного процесу. Це стосується не лише процесуального аспекту, але також залучає їх матеріально-правову природу, що викликає новий рівень досліджень у цьому напрямку.

Деякі питання цієї області залишаються недостатньо освітлені в юридичній літературі та окремих наукових дослідженнях. До цих питань відносяться особливості окремих юридичних фактів, таких як правовстановлюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі, механізм настання юридичних наслідків, а також порядок встановлення юридичних фактів та їх наслідків.

Наше дослідження має на меті розгляд особливостей механізму проведення окремого процесу у цивільному правосудді та наслідків виникнення юридичних фактів. Відповідно до статті 293 Цивільного процесуального кодексу України, окреме провадження визначається як самостійний вид непозовного цивільного судочинства. Слід зауважити, що така дефініція окремого провадження не є повною. Таким чином, законодавець, визначаючи суть окремого провадження, враховує не найширше поняття цивільного процесу взагалі, але його вузьке розуміння як позовного процесу [1].

Суд вирішує питання у межах окремого провадження щодо таких справ:

- обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання її недієздатною та поновлення цивільної дієздатності;

- надання повної цивільної дієздатності неповнолітній особі;

- визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;

- усиновлення;

- встановлення фактів, які мають юридичне значення;

- відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

- передача безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;

- визнання спадщини від умерлої;

- надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;

- обов'язкова госпіталізація до протитуберкульозного закладу;

- розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб [4, с. 50].

Отже, згідно, процесуальна форма виникає з організаційних дій суду, розвивається на основі процесуальних правовідносин згідно з нормами права, формується на основі локальних процесуальних форм, що утворюють стійку систему зовнішньої процесуальної форми судового процесу.

Однією з особливостей окремого провадження є його специфіка. За концепцією І. В. Удальцова, цей вид провадження відрізняється від інших за предметом та завданнями суду, а також особливостями процесуального порядку розгляду справ [2, с. 97]. Хоча справи окремого провадження включають ті ж самі етапи, що і справи позовного провадження, вони мають свої особливості в проведенні. Необхідно відзначити, що судові дебати не є лише змаганням сторін, оскільки це лише частина судового засідання, спрямована на встановлення остаточних вимог заявника та думок зацікавлених осіб щодо встановлюваного факту. Таким чином, А. В. Цимбал та М. Г. Поліщук підкреслюють важливість проведення цієї частини судового засідання під час розгляду та вирішення справи [3, с. 212].

Відзначаючи, що справи окремого провадження включені в цивільно-процесуальний кодекс, варто відзначити, що їх розгляд відрізняється від традиційних справ. Предметом цього провадження є встановлення юридичних фактів. Справи цього типу мають різні сутність та специфічну матеріально-правову природу, обумовлену особливостями об’єктів та методів судового захисту. Суб’єктний склад учасників, предмет судової діяльності та порядок розгляду і вирішення справ мають свої особливості [2, с. 4]. У справах окремого провадження об’єктом судового захисту є як законні інтереси, так і неоспорювані суб’єктивні права фізичних, юридичних осіб або держави. Способами захисту прав і інтересів у цьому провадженні є підтвердження юридичних фактів, встановлення правового статусу фізичної особи або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав [3, с. 6].

У справах, які стосуються встановлення фактів із юридичним значенням, безпосередній захист суб'єктивного матеріального права не реалізується. Суд не визнає наявність у заявника такого матеріального права, яке зобов'язувало б інших осіб вчиняти дії в інтересах заявника [4, с. 17]. Суд обмежується констатацією виразного факту, який має юридичне значення. У справах, що стосуються визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим, визнання громадянина недієздатним чи обмежено дієздатним, об'єктом судового захисту є інтерес заявника. Звернення до суду в цих випадках не має на меті захист суб'єктивного матеріального права заявника, оскільки таке матеріальне право взагалі не існує.

Іншою відмінністю між позовним і окремим провадженням є форма процесуального документа, яким особа виражає свою мету перед судом. У позовному провадженні таким документом є позовна заява, вимоги до якої регламентовані статтею 175 ЦПК [1]. У межах окремого провадження особа подає заяву до суду, в якій викладаються обставини, що підтверджують право особи на задоволення її інтересу шляхом встановлення факту.

В окремому провадженні відсутні сторони процесу, а є лише заявник та заінтересовані особи. Важливою відмінністю між цими видами провадження є

відсутність в окремому провадженні інститутів та категорій, характерних для позовного, таких як мирова угода, співучасть, заперечення проти позову, забезпечення позову та інше.

Отже, підбиваючи підсумки, можна зазначити, що існує виразна різниця між двома видами цивільного судочинства, які розрізняє законодавець і які фактично мають різну правову природу. Отже, окреме провадження слід розглядати як самостійний вид непозовного цивільного судочинства, який забезпечує задоволення інтересу особи та служить для підтвердження наявності чи відсутності встановлення фактів, що мають юридичне значення.

Важливо відзначити, що при аналізі активної ролі суду в окремому провадженні ми дійшли висновку, що ця обставина не суперечить фундаментальним принципам цивільного процесу, зокрема, принципу об'єктивної (судової) істини та змагальності сторін. У рамках окремого провадження, де немає спору про право та відсутні опоненти – сторони процесу, змагальність відсутня, і це не суперечить сутності принципу об'єктивної істини, який розкриває роль суду в позовному цивільному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/.

2. Цимбал А. В., Поліщук М. Г. Феномен окремого провадження в цивільному процесі. Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. Вип. 43. С. 213-209.

3. Ясинок М. М. Цивільний процес України: Підручник. К.: Алерта, 2017. 744 с.

4. Акімова А. А. Особливості судового розгляду справ щодо спадкування в порядку окремого провадження. Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 10 від 26.06. 2019 р.) 2019. С. 99.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Тутова Вікторія Володимирівна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
Викладач кафедри
Цивільного права та процесу
капітан поліції

Україна, як багата історично і культурно насичена країна, знову стала свідком складних випробувань через війну. Ця війна не тільки зачепила безпеку та стабільність країни, але також суттєво позначилася на різних сферах життя, зокрема, на ринку праці. Вплив військового стану на зайнятість, робочі місця та можливості людей знайти роботу став об'єктом вивчення та уваги експертів. Ринок праці, який є важливим індикатором економічного здоров'я, піддався значним змінам під впливом навколишніх подій. Цей вплив варто ретельно проаналізувати, оскільки він надзвичайно важливий для розуміння та розвитку ситуації у військовому конфлікті. Ринок праці є ключовою частиною національної економіки, і його ефективність визначає успішність економіки в цілому. У нових умовах воєнного стану цей ринок переживає серйозну кризу і не може відповісти на попит на робочу силу у реальних місцях праці. Тому виникає потреба в дослідженні особливостей функціонування ринку праці в умовах війни, а також аналізі причин кризи та можливостей її подолання.

Ринок праці - це економічна система, де зустрічаються попит та пропозиція на робочу силу. Він включає в себе всі види роботи, вакансії та безробітних осіб у певній країні чи регіоні. Це місце, де працівники продають свою працю (навички, знання, досвід) роботодавцям у обмін на заробітну плату.

Ринок праці регулюється різними факторами, такими як попит та пропозиція на робочу силу, технологічні зміни, політичні рішення та економічний стан країни.

Внаслідок повномасштабної війни, значна кількість українців була змушена залишити країну та емігрувати. Міжнародна організація праці вказує, що внаслідок конфлікту в Україні було втрачено майже 5 мільйонів робочих місць. Незважаючи на це, за даними Державної служби зайнятості, кількість зареєстрованих безробітних наразі менша, ніж у попередньому році. Наприклад, у перші чотири місяці 2022 року послугами Державної служби зайнятості України скористалися 559,9 тисяч осіб, з яких 495 тисяч зареєстрованих безробітних, що на 34% менше, ніж за аналогічний період у 2021 році. З початку березня працевлаштовано 53,8 тисячі осіб, а середня тривалість пошуку роботи скоротилася з 112 до 91 дня. Цей показник зменшився у всіх регіонах, особливо помітно в Закарпатській, Волинській, Луганській, Львівській, Дніпропетровській та Чернівецькій областях.

Щодо розподілу за видами економічної діяльності, найбільше людей знайшли працю у сільському господарстві (39%), переробній промисловості (12%) та сфері торгівлі (12%). На травень 2022 року 283,4 тисячі осіб були зареєстровані як безробітні, що на 30% менше, ніж у попередньому році. Допомогу у зв’язку з безробіттям отримували майже 245 тисяч людей, що на 29% менше, ніж рік тому. Жінок було зареєстровано як безробітних більше-61%. Найбільше безробітних зареєстровано у віці від 34 до 44 років та від 45 до 55 років (відповідно 29% і 28%). Раніше ці люди займалися торгівлею (19%), сільським, лісовим та рибним господарством (16%), державним управлінням, обороною, обов’язковим соціальним страхуванням (15%) та переробною промисловістю (14%) [1].

Проте, ці дані не відображають повної картини, оскільки вони лише офіційні та враховують обмежену частину безробітних. Існує ймовірність, що багато людей залишаються безробітними, але не реєструються через різні причини, включаючи неофіційну зайнятість або складні умови доступу до служб зайнятості. Додатково, різниця між кількістю вакансій та безробітних

свідчить про нерівномірність у відповідності між попитом і пропозицією на ринку праці. Це вказує на складнощі у влаштуванні на роботу для безробітних осіб, особливо в деяких регіонах країни.

Можна передбачити, що після важкого періоду зниження заробітних плат ситуація на цьому фронті стабілізується. Підприємства вже адаптувалися до умов воєнного конфлікту, що дозволяє їм поступово повертатися до нормальної роботи. Зокрема, спостерігається активне відновлення малого та середнього бізнесу, який найбільше постраждав під час нестабільності. Це свідчить про певне полегшення ситуації і ознаки відновлення економічної активності в країні [2].

Реальність вказує на те, що швидке відновлення попередньої ситуації на ринку праці після конфлікту буде складним завданням. Тому важливо, щоб держава визначила пріоритети на найближчу перспективу щодо істотного відновлення ринку праці на новому якісному рівні. Ці пріоритети можуть включати реставрацію людського потенціалу та капіталу, стимулювання швидкого працевлаштування, ефективні програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації, залучення фінансування для створення нових робочих місць, прогнозування попиту на ринку праці для різних професій у короткостроковій та середньостроковій перспективі, розробку програм зайнятості для внутрішньо переміщених осіб та розвиток дистанційних форм працевлаштування.

Це свідчить про необхідність впровадження ефективних заходів управління ринком праці, включаючи реабілітаційні програми для тих, хто постраждав внаслідок конфлікту, стимулювання створення нових робочих місць та перекваліфікацію працівників. Крім того, важливо розглядати залучення зовнішніх ресурсів і допомоги для відновлення ринку праці та сприяння внутрішньому переміщенню осіб. Розвиток інноваційних форм працевлаштування, таких як дистанційна робота, може стати важливим елементом адаптації до нових умов і забезпечити певну стійкість ринку праці в умовах нестабільності.

Необхідно ретельно вивчити та враховувати потреби ринку праці в умовах конфлікту для визначення пріоритетних напрямків дій. Важливо розробляти програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників у відповідності до змін на ринку, стимулювати створення нових робочих місць та сприяти внутрішньому переселенню осіб. Розвиток гнучких форм зайнятості, таких як робота з використанням віддалених технологій, може забезпечити більшу стабільність та адаптацію до непередбачуваних умов [3].

Урядові ініціативи та підтримка економічної активності на ринку праці стануть ключовими для покращення ситуації. Напрямки відновлення та модернізації ринку праці мають стати пріоритетними у стратегії економічного відновлення після війни.

Відновлення ситуації на ринку праці та зайнятості після війни представлятиме собою складний та тривалий процес. Цей процес пов'язаний із різким зменшенням валового внутрішнього продукту, фізичним руйнуванням численних підприємств, значним масштабом зовнішньої міграції робочої сили, втратою її інтелектуального та фізичного потенціалу та обмеженими можливостями інвестування в економіку. Проте спільна дія держави, роботодавців та найманих працівників, у поєднанні зі стратегічними напрямками відновлення економіки в цілому, сприятиме якісним змінам на ринку праці.

Збереження та розвиток людського капіталу, сприяння його відтворенню та розвитку, прогнозування потреб у робочій силі відповідно до вимог нової реальності, стимулювання швидкого працевлаштування, підвищення або зміни кваліфікації відповідно до вимог часу, а також стимулювання підприємництва повинні стати ключовими векторами відновлення ринку праці в поствоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безробіття в Україні: чому кількість офіційно безробітних зменшилася та яка буде ситуація на ринку праці після війни. URL:

https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/stattja/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-chomu-kilkist-oficzijno-bezrobitnyx-zmenshylasya-ta-yaka-bude-sytuacziya-rynku-praczi-pislya-vijny (дата звернення 28.11.2023)

2. Врятувати робочі місця: як війна вплинула на ринок праці та що з цим робити. URL: https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/518244_vryatuvati_robochi_mistsya_yak_viyna.html. (дата звернення 28.11.2023)

3. Знайти роботу під час війни. Як змінився ринок праці в Україні. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/14/688116. (дата звернення 28.11.2023)

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Федоров Едуард Валерійоич
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
капітан поліції

Організовані злочинні групи перетворилися на симбіозні структури тіньової економіки, що включають озброєні групи, які обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Сьогодні, нарівні з традиційними факторами, динаміку і структуру злочинності продовжують визначати криміногенні чинники, що виникають з труднощів соціального та економічного розвитку суспільства. На цьому фоні спостерігається зсув ціннісних орієнтирів окремих груп населення у напрямку незаконної діяльності, що призводить до посилення організованої злочинності – явища, що є суспільно небезпечним [2, с. 45]. Існування та поширення злочинності серед всіх верств населення та, відповідно, її негативний вплив на майже всі сфери життя в державі, зобов'язує правоохоронні органи постійно вдосконалювати методи та заходи для боротьби з нею. На сьогоднішній день в Україні спостерігаються процеси розвитку та становлення правової, демократичної держави, але, на жаль, вони супроводжуються соціально-економічними та культурно-етичними кризами у суспільстві, що призводить до зростання рівня злочинності. Проблема поширення злочинності лишається досить актуальною для

українського суспільства і потребує негайного реагування від відповідних державних правоохоронних органів.

Діючий Закон України № 3341-XII від 30 червня 1993 року "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", поряд із іншими законами, такими як кримінальний, кримінально-процесуальний, оперативно-розшуковий, антикорупційний, є важливою частиною системи нормативно-правового регулювання діяльності з протидії організованій злочинності [1, с. 87].

Як вже було зазначено, Закон України № 341-XII від 30 червня 1993 року встановлює основні організаційні та правові засади протидії організованій злочинності, такі як цілі, завдання та напрями цієї протидії, система спеціально уповноважених правоохоронних підрозділів та інших державних правоохоронних органів, що сприяють їх діяльності як суб'єктів протидії. Також у законі визначені їхні окремі повноваження, принципи координації та контролю, а також напрями інформаційного, матеріально-технічного та науково-дослідного забезпечення протидії, а також гарантії прав громадян та юридичних осіб під час здійснення заходів боротьби зі злочинністю.

Серед основних напрямків удосконалення (оновлення) закону про протидію організованій злочинності, які пропонують кримінологи, важливо виділити: а) визначення основних концептуальних термінів та понять, які використовуються у законі, з метою конкретизації сфери застосування закону та основних напрямів його реалізації; б) формулювання системи принципів протидії організованій злочинності; в) розширення правової основи протидії з урахуванням як національного законодавства, так і міжнародно-правових актів; г) визначення загальних засад та конкретних форм міжнародної співпраці України в цій сфері; ґ) формулювання системи, порядку та суб'єктів застосування запобіжних кримінологічних заходів; д) встановлення чітких механізмів правового та соціального захисту прав та свобод фізичних та юридичних осіб у зв'язку з заходами протидії організованій злочинності; е) інші напрямки [3, с. 340].

Отже, суттєвні та важливі нововведення у сфері кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності безперечно спрямовані на удосконалення відповідної діяльності правоохоронних органів та наближення організаційно-правових форм її проведення до світових та європейських стандартів шляхом інтеграції оперативно-розшукової діяльності із кримінальним процесом. Проте зазначені нововведення та зміни до законодавства не в повній мірі відповідають вимогам та можливостям сучасної практики. Правова процедура, підстави, форми та порядок "трансформації" оперативно-розшукової діяльності в слідчу діяльність через правовий механізм проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребують більш чіткої регламентації та удосконалення. Зміни у законодавстві повинні враховувати національні інтереси, які полягають у збалансованій діяльності правоохоронних органів, компетенція та порядок дій яких повинні бути чітко визначені законодавством. Ці зміни мають ґрунтуватися на підставі глибоких наукових досліджень у вказаній проблематиці та враховувати думки провідних науковців та практиків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Телійчук В. Г. Проблеми законодавчого забезпечення оперативно-розшукової протидії організованій злочинності. Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії злочинам : матеріали наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 24 трав. 2018 р.). Дніпро : ДДУВС, 2018. С.85-88

2. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: навч. посіб. С.В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоіда, Д. О. Ноздрін; за заг. ред. С. В. Албула. - Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с.

3. Телійчук В. Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативно-розшукового законодавства. Наукові пошуки у ІІІ тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри: збірник тез ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. С.338-343.

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Федоров Едуард Валерійоич
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри цивільного права та процесу
капітан поліції

Судовий розгляд є ключовим етапом цивільного процесу, на якому проводиться об'єктивний і вчасний аналіз цивільної справи щодо її суті. Судове розгляд цивільної справи відбувається під час судового засідання із обов'язковим повідомленням усіх учасників справи. Відсутність інформації про те, чи були повідомлені ці особи, може призвести до відкладення розгляду справи.

Закон також передбачає можливість розгляду справи у відсутності особи, що бере участь у справі, якщо вона висловила своє право на це через подання відповідного клопотання. На етапі судового розгляду відбувається розгляд суті справи, що є основною складовою цієї стадії цивільного процесу [2, с. 45].

Судове засідання представляє собою процедурну форму судового розгляду, яка також використовується на етапах апеляційного та касаційного розгляду, а також при перегляді рішень та ухвал у зв'язку з винятковими та нововиявленими обставинами.

Судове засідання включає наступні частини (під етапи):

- Підготовча частина судового засідання.
- Розгляд справи по суті.
- Судові дебати.
- Постановлення і оголошення рішення.

Підготовча частина судового розгляду є початковою частиною процесу, в якій здійснюються юридично значущі дії учасників цивільного процесу за участю суду з метою створення умов для ефективного дослідження доказів, встановлення фактичних обставин справи та захисту інтересів учасників. Важливість правильного проведення цієї частини полягає в тому, що від неї залежить коректне розглядання справи по суті і дотримання прав сторін [3].

Підготовча частина судового засідання включає виконання процесуальних дій, спрямованих на створення умов для повного та правильного розгляду обставин справи. Якість проведення цієї частини визначає можливість проведення справи по суті на конкретному судовому засіданні, а також дотримання гарантій прав учасників.

Підготовча частина судового засідання є попередньо-перевірочним етапом, на якому вирішуються питання щодо можливості розгляду справи цим складом суду, наявності осіб та доказів. Вона розпочинається відкриттям судового засідання, оголошення справи, після чого вирішуються питання про явку осіб, відводи та інші.

Згідно з Розділом III Главою 3 ЦПК, на цьому етапі вирішуються питання щодо можливості розгляду справи, наявності доказів та відводів [1]. Судове засідання на цьому етапі визначає можливість переходу до розгляду справи по суті.

Отож, перш за все, суди мають обов'язок захищати суб'єктивні права, свободи і законні інтереси осіб, що випливає з їх правових обов'язків. Цей обов'язок найбільше проявляється під час судового розгляду цивільних справ.

Судовий розгляд є ключовим етапом цивільного процесу, представляючи собою низку процесуальних дій, спрямованих на аналіз та вирішення цивільно-правових конфліктів.

Цивільні справи повинні бути вирішені судом першої інстанції у розумний термін, але не пізніше двох місяців з моменту відкриття провадження. У випадках, таких як справи про поновлення на роботі чи стягнення аліментів, цей термін скорочується до одного місяця. Винятково, за

клопотанням сторін та з урахуванням особливостей конкретної справи, суд може подовжити цей термін, але не більше, ніж на один місяць.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15

2. Цивільне процесуальне право України: навчальний посібник за заг. ред. С. С. Бичкової. 2-ге вид. доповнене і перероблене. Київ: Атіка, 2016. 404 с.

3. Феннич В. П. Судове засідання як процесуальна форма стадії розгляду справи по суті в цивільному процесі. Закарпатські правові читання. Матеріали XI Міжнародної науковопрактичної конференції (11-31 квітня 2019 р., м. Ужгород) / Ужгородський національний університет; За заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2019.

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Федоров Едуард
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Тимофєєв Володимир
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

З початку 2022 року в Україні було оголошено воєнний стан через російське повномасштабне вторгнення на територію держави. У цей період виникла необхідність вирішення питань використання вогнепальної зброї поліцейськими та громадянами України, оскільки законодавче врегулювання цього аспекту виявилося недостатнім. В зв'язку з правовим статусом воєнного стану в країні були внесені зміни до багатьох нормативно-правових актів, включаючи аспекти використання зброї поліцією та громадянами. Однак на практиці виникають труднощі у здійсненні цього права.

Поліцейські мають законне право користуватися вогнепальною зброєю, яке регулюється відповідною нормативно-правовою базою. Це право передбачає використання зброї для забезпечення особистої безпеки та врятування життя в умовах воєнного стану як цивільним населенням, так і поліцейськими. Вогнепальна зброя може бути застосована і проти російських військових на території України з метою зупинення військової агресії РФ.

Національна поліція України є ключовим органом виконавчої влади, який забезпечує захист прав і свобод громадян, підтримку громадської безпеки і порядку, а також боротьбу зі злочинністю. У воєнний час ця поліція відіграє

важливу роль у забезпеченні внутрішнього правопорядку. Хоча працівники поліції мають повноваження для захисту національної безпеки та оборони, їхні повноваження не виокремлені в окрему групу.

Особиста безпека передбачає, що особа, виконуючи службові обов'язки, такі як захист держави, забезпечення публічної безпеки та порядку, не наносить шкоди собі чи оточуючим внаслідок необережності. Наприклад, це може стосуватися ситуацій, коли відбирається запобіжник, необгрунтовано може призвести до випадкового пострілу в бік людей, тварин або транспортних засобів, або відкривання вогню без належної необхідності [2, с. 87]. Тобто це ситуації, в яких службова особа, з одного боку, може не мати достатніх навичок володіння зброєю, а з іншого боку, може не знати правових положень щодо використання вогнепальної зброї. Ймовірно, це пов'язано з недостатнім обсягом годин навчання у закладах підготовки працівників Національної поліції та/або непроведенням або непосильною якістю проведенням додаткових спеціальних навчань зі стрільби під час виконання службових обов'язків у територіальних підрозділах поліції.

В даному контексті обов'язкове дотримання вимог статті 46 Закону України "Про Національну поліцію" [1] стає надзвичайно важливим у теперішній ситуації. Отже, використання та застосування зброї повинні бути обумовлені конкретними діями особи, передбаченими пунктами 4 та 6 цієї статті. У таких випадках поліцейським дозволено відкривати вогонь в виняткових ситуаціях або без попередження.

Враховуючи мій безпосередній досвід служби в Харківській області, де жінки майже не залучаються до виконання оперативно-тактичних завдань охорони громадського порядку, можна зазначити, що питання володіння навичками стрільби стосується переважно чоловіків. Багато чоловіків зіткнулися з АК-74 або АКС-74 вперше на службі або навіть не мали досвіду стрільби з цієї зброї [3]. Питання також стосується стану зберігання зброї в територіальних підрозділах поліції, де важливо забезпечити належний стан зброї та відповідні умови її зберігання в спеціальних приміщеннях, як

визначено Інструкцією з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України.

Підсумовуючи це питання, важливо відзначити, що проблема використання поліцейськими вогнепальної зброї в умовах воєнного стану вимагає подальших досліджень та вивчення. Це особливо актуально, оскільки поліцейські часто опиняються в екстремальних умовах, де виникає необхідність у застосуванні зброї. Основна мета використання вогнепальної зброї полягає в захисті життя як самого поліцейського, так і інших осіб, які перебувають під загрозою.

Зрозуміло, що вогнепальна зброя є предметом підвищеної небезпеки та вимагає обережного та компетентного використання. На нашу думку, для вирішення цього питання необхідно вжити кілька заходів, включаючи вдосконалення нормативно-правової бази, пов'язаної з використанням вогнепальної зброї. Також важливо чітко роз'яснити зміни, внесені до статті 42 Закону України "Про Національну поліцію", щодо оцінки рівня опору поліцейському та уточнення переліку засобів, які він має право використовувати.

Не виконання встановлених вимог, перевищення повноважень або, навпаки, незастосування зброї при необхідності може призвести до серйозних наслідків. Тому положення законодавства, що регулюють умови застосування зброї, повинні бути чіткими та зрозумілими. Важливо інформувати не лише працівників поліції, але й населення, щоб уникнути подальших резонансних та гучних випадків незаконного використання зброї поліцейськими.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379. URL:https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text

2. Волков Ю. М., Поливанюк В. Д., Проблемні питання застосування вогнепальної зброї працівниками національної поліції під час виконання

службових обов’язків. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 4. С. 86–89.

3. Про затвердження Інструкції з організації забезпечення, зберігання та експлуатації озброєння в Національній поліції України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1249-18#Text

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Хода Олена Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Первій Віта
доктор філософії,
викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Одним з головних способів отримання, перевірки та оцінки доказів у кримінальному провадженні є слідчі (розшукові) дії. Їхні особливості, вимоги, умови та порядок проведення регулюються положеннями Кримінального процесуального кодексу України. Серед різних видів слідчих (розшукових) дій окреме місце посідають негласні слідчі (розшукові) дії. Негласні слідчі (розшукові) дії є важливим інструментом отримання інформації під час досудового розслідування. Водночас їх проведення пов’язане зі значним втручанням у приватне життя осіб, що актуалізує питання дотримання балансу між ефективністю розслідування та правами людини. На жаль, на практиці часто можна спостерігати формальний підхід слідчих до провадження негласних слідчих дій, ігнорування процесуальних гарантій, що призводить до порушення прав учасників. Тому теоретична розробка та практична реалізація комплексу засад і правил проведення негласних слідчих дій з дотриманням прав і свобод людини є вкрай актуальним науково-прикладним завданням.

Розгляд даного питання доречно почати з визначення поняття негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НС(Р)Д) - це різновид слідчих (розшукових) дій,

відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. У частині другій статті 246 КПК зазначено, що такі дії проводяться у випадках, якщо відомості про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб [1]. Ефективність та результативність досудового розслідування і судового провадження загалом значною мірою залежать від якісного здійснення комплексу негласних слідчих (розшукових) дій. Адже саме оперативне та професійне проведення таких заходів сприяє швидкому, всебічному та неупередженому розкриттю злочинів. Проведення негласних слідчих дій під час досудового розслідування тісно пов'язане із конституційними гарантіями таємниці листування, недоторканності приватного життя та житла особи (ст.ст. 31, 32 Конституції) [2]. Адже такі заходи передбачають певне обмеження зазначених прав, що допускається законом в інтересах кримінального судочинства. Проведення негласних слідчих дій ґрунтується на відповідному процесуальному рішенні уповноваженого суб'єкта. Згідно з Інструкцією, а саме п.1.9 до таких документів належать постанови, клопотання, доручення, протоколи працівників оперативних підрозділів, слідчого, прокурора, а також ухвали слідчого судді. Однак у вузькому розумінні саме постанова слідчого, прокурора чи ухвала суду можуть вважатися належною процесуальною підставою для здійснення негласних слідчих дій[3]. Виняток становлять контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 246 та ч. 7 ст. 271 КПК України) та виконання спеціального завдання щодо розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 2 ст. ст. 272 КПК України) [4, с. 820].

Типовою помилкою слідчих та працівників оперативних підрозділів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є не лише методи їх проведення, а й оформлення отриманих внаслідок НСРД даних у відповідних протоколах. Саме на оформлення протоколів про хід і результати негласних слідчих (розшукових) дій судам необхідно звертати особливу увагу. Відповідно до ч.1 ст. 252 КПК України, фіксація ходу і результатів негласних слідчих

(розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки [5]. Окремим питанням є визначення кола осіб, уповноважених на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Безперечно, це слідчий, який здійснює досудове розслідування у конкретному кримінальному провадженні, а також оперативні працівники, котрі за його дорученням чи дорученням прокурора безпосередньо реалізовують такі негласні заходи.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, варто зазначити, що поряд із виявленням і кваліфікацією правопорушення, про вчинення якого було повідомлено або самостійно виявлено з будь-якого джерела, виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення слідчим або прокурором, важливим елементом реалізації принципу кримінального процесу – невідворотності кримінальної відповідальності, є проведення досудового розслідування [6, с. 116]. Наразі залишається актуальним питання вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій. Адже змінюється роль та значення процесу отримання інформації негласними засобами під час кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 6 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 26.11.2023).

2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 26.11.2023).

3. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному

провадженні : Наказ Ген. прокуратури України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text (дата звернення: 26.11.2023).

4. ПЕРВІЙ, Віта Юріївна. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ У ЗЛОЧИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗЛОВЖИВАННЯМ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ. In: The 7th International scientific and practical conference “The world of science and innovation”(February 10-12, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. 1055 p. 2021. p. 817.

5. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень URL: https://sa.dn.ua/osoblivosti-provedennya-neglasnikh-sl/

6. Первій В. Ю. Доказування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов’язаних зі зловживанням владою або службовим становищем: поняття та зміст. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 4. С. 116-122.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО, ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Хода Олена Сергіївна
здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Плахотний Артем Павлович
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
підполковник поліції

Правовий статус поліцейського, працівника поліції та державного службовця в Національній поліції України визначається комплексом законодавчих актів та норм, що регулюють їхню діяльність та взаємовідносини з громадянами та іншими органами влади. Одним із ключових інститутів у забезпеченні дотримання законності в усіх сферах життя громадян України є система правоохоронних органів. Вагоме місце у цій системі належить Національній поліції України. Аналізуючи статтю 22 Закону України "Про Національну поліцію" [1], можна дійти висновку, що в поліції службу проходять не лише поліцейські, але й державні службовці, а також працюють інші працівники поліції на підставі трудового договору. Отже, в Національній поліції України наявні три категорії осіб з різним правовим статусом, а саме: 1) поліцейські; 2) державні службовці в поліції; 3) інші працівники поліції. Така диференціація зумовлена відмінностями у статусі та функціях посад, які вони обіймають в системі Національної поліції.

Для порівняльного аналізу правового статусу працівників поліції необхідно чітко розуміти визначення понять "поліцейський", "працівник поліції" та "державний службовець" відповідно до профільного законодавства.

Адже ці статуси мають як спільні риси, так і значні відмінності, що й зумовлюють необхідність ґрунтовного порівняльного аналізу. Відповідно до статті 17 Закону України "Про Національну поліцію" поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу в поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції [1]. Працівник поліції - це особа, яка працює в поліції на підставі трудового договору (цивільний персонал (цивільні працівники)). Державний службовець в Національній поліції України -це особа, яка має спеціальне звання поліції, займає посаду державної служби, має права та обов'язки, передбачені Законом України «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами. Слід зазначити, що лише поліцейські та державні службовці в поліції проходять службу безпосередньо в Національній поліції України. В той же час, інші працівники поліції перебувають у трудових відносинах з поліцією, тобто працюють, а не несуть службу. Що стосується специфіки такої служби, то її особливий характер властивий саме посаді поліцейського в силу покладених на нього завдань і повноважень. Під час несення служби наші поліцейські стикаються з такими проблемами як недостатня кількість відпочинку через часті зміни на роботі, а також через ситуацію в країні йде погіршення не тільки фізичного, а й морального здоров‘я працівників. Важливим є те, що в поліції є недостатня кількість кадрів для роботи, що змушує інших отримувати більше навантаження [2]. Проблематиці питань правового статусу присвятили свої праці такі науковці, як В. Авер’янов, С. Алексєєв, М. Алексейчук, Н. Андрійченко, О. Артюх, О. Бандурка, Д. Бахрах, Є. Додін, Д. Катрич, А. Кумейко, С. Курило, Д. Лемеш, І. Литвин, В. Майоров, О. Нападистий, А. Подоляка, О. Полковніченко, О. Рєзнік, В. Сухонос, В. Ярмакі та ін. Однак, зважаючи на відносно недавній процес реформування, постає необхідність у подальшому висвітленні статусу працівників Національної поліції України [3].

Доцільно розглянути і статтю 3 Закону України "Про Національну поліцію" в якій зазначено правову основу діяльності поліції, а саме в частині 2 висвітлено, що на працівників поліції (поліцейських та державних службовців)

поширюється дія Закону України "Про запобігання корупції". Відповідно, робота поліцейського Національної поліції України зобов’язує діяти завжди відповідно до чинного законодавства [4]. Окремо зауважимо, що в статті 22 Закону України "Про Національну поліцію" виділено розмежування статусів відповідних посад, що саме керівник поліції приймає на службу та звільняє зі служби, призначає та звільняє з посад поліцейських відповідно до положень цього Закону; призначає на посади та звільняє з посад у порядку, визначеному законом та іншими нормативно-правовими актами про державну службу, державних службовців апарату центрального органу управління поліції; приймає на роботу та звільняє з роботи в порядку, визначеному законодавством про працю, працівників центрального органу управління поліції; приймає у визначеному порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських; приймає у визначеному законодавством про державну службу порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців апарату центрального органу управління поліції; приймає у визначеному трудовим законодавством порядку рішення про заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції [1]. Підстави та порядок звільнення поліцейських також відрізняються від передбачених для працівників (в тому числі - держслужбовців) нормами трудового законодавства. Зокрема, підставами для звільнення поліцейських є: досягнення граничного віку перебування на службі; скорочення штатів або проведення організаційних заходів; службова невідповідність; реалізація дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення; безпосереднє підпорядкування близькій особі; набрання законної сили вироком суду про притягнення до відповідальності за корупційні діяння чи злочини; набуття громадянства (підданства) іншої держави тощо [5].

Таким чином проаналізувавши правові статуси поліцейського, працівника поліції та державного службовця можна зробити висновок, що вони є представниками Національної поліції України, однак мають різний правовий статус. Поліцейські мають спеціальний статус, пов'язаний з проходженням

служби в поліції. Вони наділені владними повноваженнями. Працівники поліції перебувають у трудових відносинах з поліцією. Вони виконують допоміжні функції. Держслужбовці поліції призначаються на посади за результатами конкурсу. Вони здійснюють управлінські та адміністративні функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 23.11.2023).
2. МОЗОЛЬ, Катерина Олександрівна; ПЛАХОТНИЙ, Артем Павлович. ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу, 214.
3. Клипа О. П ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки Том 31 (70) № 5 2020 С. 52–56. URL: https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/10
4. Плахотний А. П, Швець Є. В. ДОДАТКОВІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.:273.
5. М. В. ПУТІЙ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОСАДИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2018 С. 32–36. URL:https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2018/pdf/6.pdf

АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Хоменко Марк
Курсант 2-го курсу факультету
Підготовки фахівців для підрозділів
Кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету
Внутрішніх справ
Шевяков Максим Олександрович
Старший викладач кафедри
Адміністративного права, процесу
Адміністративної діяльності
Капітан поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Ефективне виконання функцій з охорони власності є ключовим для поступального розвитку суспільства. Згідно з Конституцією, на території всієї держави визнаються і захищаються різні форми власності, включаючи приватну, державну та муніципальну власність.

Забезпечення національної безпеки у сфері державної та суспільної безпеки є однією з пріоритетних задач законодавця. Для цього необхідно постійно вдосконалювати правоохоронні заходи, які дозволяють виявляти, попереджувати, припиняти та розкривати посягання на власність [1].

Адміністративні запобіжні заходи та заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення можуть бути застосовані для запобігання правопорушенням. Однак їх застосування можливе лише відповідно до певних умов і обставин, а також не може зашкодити іншим правам та свободам громадян.

Таким чином, ефективне виконання функцій з охорони власності є важливою складовою розвитку суспільства, а правоохоронні заходи, які дозволяють захищати власність, мають бути вдосконалюваними та

застосовуваними з урахуванням прав та свобод громадян [4].

Необхідно звернути увагу на проблемні питання діяльності підрозділів поліції з лінії виконання адміністративного законодавства, зокрема провадження у справах про адміністративні правопорушення, уповноважені на те посадовими особами поліції [2].

Однією з основних причин, що дають привід ставити під сумнів правомірність винесених рішень щодо справам про адміністративні правопорушення, є низька якість зібраного адміністративного матеріалу.

Аналіз вивчених матеріалів у справах про адміністративні правопорушення, підвідомчі органам внутрішніх справ показав, що у матеріалах по справам про адміністративні правопорушення відсутні копії документів, що засвідчують особу правопорушників, роздруківки з інформаційною бази даних, методи встановлення особи правопорушників співробітниками поліції не відображено, рапорти співробітників поліції, що знаходяться в матеріалах справ.

Забезпечуючи виконання процесуальної форми адміністративно-юрисдикційної діяльності, посадовим особам поліції, уповноваженим здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, необхідно дотримуватися вимоги щодо реалізації норм законодавства про адміністративні правопорушення, встановлені Кодексом про адміністративні правопорушення [3]. Не дотримання положень законодавства, тягне за собою зниження рівня законності, що є критерієм оцінки діяльності органів внутрішніх справ.

Після дослідження діяльності поліції в проведенні адміністративного розслідування та виконанні законодавства, стало очевидним, що в процесі застосування норм про адміністративні порушення посадові особи органів внутрішніх справ часто допускають типові порушення.

Серед них можна виділити недотримання термінів давності притягнення до відповідальності, складання протоколів та постанов про адміністративному правопорушенні без усіх необхідних відомостей та роз'яснень прав та обов'язків

учасників, неповне виявлення обставин, що підлягають з'ясуванню у справі, порушення порядку розслідування, застосування штрафів, що не відповідають встановленим розмірам, порушення порядку адміністративного затримання та особистого огляду, а також неприйняття заходів щодо виявлення причин порушень та їхнього усунення [2]. Ці порушення є серйозними та можуть порушувати права громадян, тому необхідно пильно стежити за дотриманням законодавства під час проведення адміністративних розслідувань та застосування санкцій.

Вимагає нормативно-правового закріплення принцип диференціації розмірів адміністративних покарань і аналогічних кримінальних покарань, що полягає у встановленні кордону між верхніми межами адміністративних покарань і нижчими межами аналогічних кримінальних покарань. Реалізація даного принципу в законотворчій практиці не дозволить довільно завищувати оцінку ступеня суспільної небезпеки діяння, віднесеного до адміністративних правопорушень, до рівня суспільної небезпеки злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Звіт № 1-п Судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, зведений за 2019 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_ statystyka/rik_2019

2. Остапенко О. І., Хитра О. Л. Юрисдикційна діяльність органів, що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення : навчальний посібник. Львів: Растр – 7, 2017. С. 14-15.

3. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : Наказ МВС України від 04.07.2016 р. № 595. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16#Text

4. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18

ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Шевчук Марина Дмитрівна
Здобувачка СО «Магістр»
Донецький національний університет
імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

Вступ. Місцеве самоврядування є однією з фундаментальних демократичних засад конституційного ладу України, а розбудова Української держави на сучасному етапі є питанням вивчення місцевого самоврядування як однієї із засад демократичного врядування та державності.

Мета. Розглянути окремі аспекти функціонування місцевого самоврядування в Україні.

Матеріали та методи. На підставі критичного аналізу нормативно-правових актів досліджено окремі аспекти діяльності місцевого самоврядування в Україні.

Результати та обговорення. Існуючі системи місцевого самоврядування не відповідають належним чином потребам суспільства, а органи місцевого самоврядування часто не забезпечують створення та підтримання життєвого середовища, сприятливого для загального розвитку та самореалізації людини, захист прав та надання якісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг жителям кожного регіону. На сьогоднішній день не тільки не створено повноцінної та ефективної системи місцевого самоврядування, відокремленої від системи національної влади (організаційної, функціональної, матеріально-фінансової), а й не створено її концептуальних засад. Існуюча системно-структурна модель організації місцевого самоврядування була запроваджена як перехідний захід, вже виконала свою роль і фактично гальмує розвиток місцевого самоврядування.

Сьогодні в національній свідомості самоврядні організації визнаються насамперед як державна влада на низовому рівні, а не як органи публічної влади самого народу, організовані на засадах самоорганізації та самодіяльності.

Водночас тривають експерименти з правовим регулюванням місцевого самоврядування та відсутністю національної стратегії розвитку місцевого самоврядування в Україні, виваженої концепції та цілісної муніципальної політики.

В Україні закріплено конституційні принципи місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято низку основоположних законів, які заклали правову та фінансову основу діяльності місцевого самоврядування. Проте основне призначення Основного Закону-гарантувати право територіальних громад самостійно вирішувати важливі питання місцевого значення не було реалізовано достатньо ефективно. [1, 2, 3]

Політика реформи децентралізації, оголошена у квітні 2014 року, має на меті вибір оптимальної моделі місцевої автономії та процедури створення автономних організацій, побудову механізму децентралізації та забезпечення принципів субсидіарності та внеску, можливості для організацій громадянського суспільства брати участь у діяльності місцевого самоврядування. Сьогодні можна впевнено сказати, що, незважаючи на численні недоліки та прорахунки, його впровадження було одним із найбільших досягнень уряду.

Завдяки цьому територіальні громади змогли підвищити якість комунальних послуг, що надаються мешканцям, реалізувати проєкти соціальної інфраструктури, створити умови для залучення інвестицій та сприяти місцевому розвитку. [4]

Ця реформа була спрямована на побудову нової системи місцевого самоврядування, яка ґрунтується на змінах базового рівня адміністративно-територіального устрою шляхом створення об’єднаних територіальних громад (ОТГ), проте в питанні організації та реалізації місцевого самоврядування залишається низка специфічних проблем, а тому подальший розвиток та становлення ефективного місцевого самоврядування в Україні потребує, серед іншого:

- чітко визначити правові норми, характер місцевої автономії. Чинне законодавство встановлює три різні концепції місцевого самоврядування в Україні, і, як наслідок, правовий статус місцевого самоврядування залишається досить неясним;

- розмежувати повноважень різних секторів системи самоврядування та органів державної влади, оскільки органи місцевого самоврядування та посадові особи продовжують досить жорстко підпорядковуватися органам державної виконавчої влади;

- змінити систему управління публічною владою на обласному та районному рівнях територіальної організації публічної влади, оскільки конституційність існування власних органів виконавчої влади визначається лише на базовому рівні.

Враховуючи вищевикладене, є потреба переглянути закріплені обсяги повноважень територіальних громад з метою їх розширення.

Отже, для сталого розвитку та підвищення ефективності організації та здійснення місцевого самоврядування доцільно, насамперед, привести норми чинної Конституції України у відповідність із положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування.

По-друге, шляхом чіткого розмежування повноважень між різними рівнями влади, окремого визначення обсягу виключних повноважень держави та прямої заборони прийняття рішень представниками народу можна запровадити регіональну систему самоврядування та систему районного самоврядування. Зазначу, що місцева автономія та повноваження місцевої автономії мають надаватися лише на підставі закону, відповідно до принципу субсидіарності та за умов відповідного фінансування.

По-третє, необхідно встановити конституційні гарантії здійснення територіальними громадами місцевого самоврядування та надати права органам місцевого самоврядування.

Висновки. Можна очікувати подальших ефектів від реформи місцевого самоврядування в Україні, якщо брати до уваги не лише реалії України, а й

міжнародний досвід. Розпочавши цей шлях трансформації, наша країна зробила правильні кроки, забезпечивши, щоб останні реформи та їхні механізми працювали злагоджено та ефективно, що відображено в статусі України як кандидата на членство в Європейському Союзі. Вона позитивно оцінює процес децентралізації цивілізованого світу і визнає його успіхом.

ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України зі змінами від 01.01.2020р. № 254к/96-ВР. http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 16.11.2009р. № 994_036. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036/card6#Public

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80

4. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйвіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади : науково-посіб. Київ, 2017. 110

ЗАХОДИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Шипула Дар'я Олегівна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Бодирєв Дмитро Анатолійовий
Старший викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Важливою складовою методичної системи професійної підготовки є особистість самих офіцерів, їх професіоналізм та педагогічна майстерність. Педагоги повинні враховувати, що професійні знання, уміння й навички необхідно формувати та розвивати в особового складу під час занять з професійної та гуманітарної підготовки, а також у процесі служби з охорони державного кордону.

Відпрацювання бойових прийомів проводиться груповим і потоковим методами або у вигляді навчальних сутичок за завданнями керівника заняття з бойового хортингу. Одним із дієвих засобів фізичного та морально-етичного виховання патріотичної і фізично підготовленої молоді є бойовий хортинг, який сприяє вихованню особистості з високою внутрішньою культурою та гармонійному формуванню фізичного апарату дитини [1, с. 19].

Бойовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України, заснований на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Він є багаторічним спеціально організованим процесом навчання, всебічного розвитку, морально-етичного виховання й оздоровлення курсантської молоді [2, с. 24]. Саме ці організації здатні успішно реалізовувати інтереси держави, суспільства і бізнесу, оскільки в їх компетенцію потрапляє і великий спорт, і масовий спорт, а також спеціальні напрями спорту та спортивно-оздоровчі програми бойового хортингу [3, с. 122].

Вогнева підготовка курсантів МВС України є одним з найважливіших етапів їх професійної підготовки. Вона має на меті підвищення рівня їхньої готовності до ведення бойових дій в умовах небезпеки та підвищення їхньої компетентності у вогневій боротьбі.

Одним із способів вдосконалення вогневої підготовки курсантів є застосування сучасних методик навчання, які передбачають використання комп'ютерних технологій та спеціального програмного забезпечення. Такі методи дозволяють ефективніше навчати курсантів теоретичним основам стрільби, а також навичкам ведення вогню з різних видів зброї. Зокрема, за допомогою комп'ютерних ігор можна симулювати різні ситуації та навчити курсантів швидко та ефективно реагувати на них [4, с. 5].

Отже, забезпечення високої ефективності вогневої підготовки є важливою складовою для забезпечення безпеки та успішної реалізації військових операцій. На сучасному етапі розвитку військових технологій та стратегій, необхідно систематично вдосконалювати методи та процеси підготовки військовослужбовців, щоб забезпечити їхню високу готовність до дій в будь-яких умовах [3, с. 12]. Перший крок у підвищенні ефективності вогневої підготовки - це використання передових технологій та зброї. Актуалізація вогневої техніки, впровадження сучасних симуляторів та вдосконалення систем комунікації дозволять максимально наблизити тренування до реальних умов бойових дій. Враховуючи різні рівні підготовки та особливості курсантів, необхідно розробляти індивідуальні програми тренувань. Це дозволить кожному військовослужбовцеві максимально розвинути свої сильні сторони та вдосконалити слабкі, забезпечуючи високий рівень загальної ефективності. Організація спільних навчань та тренувань з іншими підрозділами, а також з іншими країнами, сприятиме обміну досвідом та впровадженню передових методик. Це сприятиме підвищенню ефективності не лише на рівні окремих підрозділів, але й на загальній військовій арені.

Важливо створити систему постійного моніторингу та аналізу результатів тренувань. На основі отриманих даних можна розробляти стратегії покращення,

впроваджувати корективи у програми підготовки та пристосовувати їх до умов, що змінюються.

Надання можливостей для навчання та стажування відомих фахівців у сфері вогневої підготовки сприятиме передачі передового досвіду та забезпечить військовослужбовців актуальними знаннями та навичками. Загальна мета - створити комплексну систему, яка дозволяє військовим гідно відповідати викликам сучасності, забезпечуючи високу ефективність вогневої підготовки та готовності до будь-яких викликів національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волошин В. Д. До проблеми реалізації сучасного змісту вогневої підготовки та особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників." naukowyi chasopys 2019 p. 41 c.
2. Головацький, О. О. В. М. Прядко. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початковому етапі навчання. Правничий часопис 2019 p. 16 c.
3. Зеленський, Є. С. Вогнева підготовка–складова професійної підготовки майбутніх офіцерів поліції. Підготовка в умовах реформування системи МВС України: збірник наукових праць/МВС України. Харківський нац. Ун-т внутр. справ 2019 p. 122-124 c.
4. Петренко, В. М. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. 2020 p. 6 c.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ДЛЯ ПОДАННЯ СИГНАЛУ ТРИВОГИ ТА ВИКЛИКУ ДОПОМІЖНИХ СИЛ

Шипула Дар'я Олегівна
Курсант 3 курсу ФПФППД
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ
Плахотний Артем Павлович
Старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Закон «Про Національну поліцію» визначає умови та обставини, при яких поліцейським надається право використовувати вогнепальну зброю. Згідно з цим законом, застосування вогнепальної зброї можливе лише за визначених обставин та у випадках, коли це є абсолютно необхідним для захисту життя та безпеки громадян, поліцейських та інших осіб.

У конкретних ситуаціях, поліцейські мають право використовувати вогнепальну зброю після попередження та повідомлення про намір її застосування. Це включає такі випадки, як відбиття нападу на поліцейського чи його родину, захист осіб від загрози життю чи здоров'ю, звільнення заручників, або зупинка транспортного засобу, якщо водій створює загрозу [3, с. 201].

Однак існують ситуації, коли застосування вогнепальної зброї дозволяється без попередження. Це може включати в себе спробу особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю, наблизитися до нього, збройний напад або раптовий напад із застосуванням техніки, транспортних засобів тощо. Також, вогнепальна зброя може використовуватися для припинення спроби заволодіти нею або для подання сигналу тривоги та інших ситуацій, що загрожують життю. Отже, закон встановлює чіткі умови та обмеження для використання вогнепальної зброї поліцейськими, маючи на меті забезпечення безпеки громадян та збереження громадського порядку [1, с. 1776].

Згідно зі статтею 46, частиною 13 Закону «Про Національну поліцію України», встановлені підстави для використання поліцією вогнепальної зброї. Детально описано, що поліція може застосовувати вогнепальну зброю з метою подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, а також для знешкодження тварин, які становлять загрозу життю чи здоров'ю людей, поліцейських чи інших осіб.

Важливо відзначити розрізнення між двома термінами: використання вогнепальної зброї проти людини можливе лише у випадках виконання допоміжних функцій, таких як виклик підкріплення чи подача сигналу тривоги. Щодо використання вогнепальної зброї для знищення тварин, які загрожують життю чи здоров'ю поліцейських та інших людей, думки вчених розділені. Питання щодо цього застосування викликає дискусії, оскільки тварини є живими істотами, і думки щодо обґрунтованості такого заходу розходяться [2, с. 192].

Виклик допоміжних сил можна розглядати як запит на допомогу, коли поліцейському необхідна підтримка. Цю підтримку можуть надати додаткові екіпажі поліції, спецпідрозділи, а також екіпажі швидкої медичної допомоги та ДСНС.

Для більшого розуміння понять і коректного використання вогнепальної зброї розглянемо ще один приклад. Уявімо ситуацію, коли поліцейський патрулює місцевий парк у нічний час, але виявляє незаконну збройну групу, яка готується до нападу на інших громадян.

У цьому випадку, поліцейському може знадобитися вогнепальна зброя для виклику допоміжних сил та забезпечення безпеки громадян. Він може використати вогнепальну зброю, щоб випустити сигнальний постріл у повітря, попереджаючи незаконних злочинців про свою присутність та намір втрутитися. При цьому поліцейський може інформувати невинних громадян про небезпеку та надавати їм інструкції щодо того, як уникнути потенційної загрози.

У разі невдачі зупинення незаконної групи за допомогою сигнального

пострілу, поліція може вжити інших заходів, включаючи вогнепальну зброю, якщо це є необхідним для захисту життя та безпеки громадян. Це відповідає вимогам закону та використанню вогнепальної зброї для виконання допоміжних функцій, таких як запобігання насильству та захист громадського порядку.

Ще одним прикладом ситуації, в якій може бути обґрунтоване використання вогнепальної зброї поліцією, є ситуація зі стиканням із дикою твариною, яка загрожує безпеці громадян. Наприклад, поліцейський може зіткнутися з ведмедем, який вийшов із лісу та потрапив до населеного району.

У цьому випадку, вогнепальна зброя може бути використана для знешкодження ведмедя та запобігання можливим нападам на мешканців. Поліцейський може випустити постріл у повітря або в іншому безпечному напрямку з метою створення звуку, який відлякає ведмедя та змусить його відступити. Водночас, це також може служити як сигнал для мешканців району про можливу небезпеку, дозволяючи їм узяти на увагу викликану ситуацію та уникнути небезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахтирський, В. М., Зеленський, Є. С. Активне та пасивне використання вогнепальної зброї. In The 9 th International scientific and practical conference «Modern research in world science»(November 28-30, 2022) SPC «Sci-conf. com. ua», Lviv, Ukraine. 2022. 1977 p.

2. Плахотний А. П. Проблемні питання щодо відмежування понять: застосування, активне застосування та використання вогнепальної зброї в законі про національну поліцію. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 3. С. 191 – 195.

3. Плахотний А. П., Карпенко О. М. Щодо розмежування понять «застосування» та «активне застосування» вогнепальної зброї поліцейськими національної поліції України. Правовий часопис донбасу / law journal of donbass № 4(81) ч. 1, 2022. С. 200 – 203.

ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ. ДОКТРИНА ПЛОДІВ ОТРУЙНОГО ДЕРЕВА

Школьник Настасія Борисівна
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Інститут доказів у цивільному судочинстві є важливою складовою правосуддя. Суд, використовуючи докази, у цивільних справах встановлює всі обставини справи і приймає законне та аргументоване рішення.

Процес доказування здійснюється за допомогою доказів. Відповідно до ст. 76 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК), докази – це будь-які фактичні дані, на підставі яких суд установлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [1].

З допомогою ознак можна визначити допустимість, достовірність, достатність та належність доказів. Тобто, за допомогою цих ознак можна визначити законність отримання доказів.

Тема досі залишається актуальною. Питання доктрини все ще залишається недослідженим і дискусійним, що у свою чергу створює перспективу створення наукових праць у цьому напрямі.

Допустимість доказів крізь призму доктрини «плодів отруєного дерева» досліджували О. В. Бабаєва, І. Л. Беспалько, В. В. Вапнярчук, О. М. Дроздов, О. В. Капліна, С. О. Ковальчук, М. О. Меркулов, А. В. Панова, М. М. Стоянов,

Ю. В. Циганюк, О. Г. Яновська.

Метою моєї роботи детальніше розглянути тему доктрини плодів отруйного дерева, зокрема згадати історію її виникнення.

Ідея вищезазначеної доктрини зародилася ще в американській судовій практиці. Сутність полягає в тому, що будь-який додатковий доказ, який є результатом незаконно отриманих доказів, теж вважається незаконним і не можуть розглядатися в суді. Тобто, якщо дерево отруєно (доказ отримано незаконно), тоді і плоди (інформація, заснована на цьому незаконному доведенні) теж є отруєними [2].

Рішення Європейського суду з прав людини щодо оцінки доказів, отриманих шляхом жорстокого поводження або тортур, мають суперечливий характер. Відповідні рішення приймаються спираючись на норми концепції «плодів отруєного дерева». Відповідно до даної концепції докази, отримані в неконституційний спосіб, виключаються з розгляду справи в суді. При оцінці доказів діє правило: «Плоди отруйного дерева не можуть бути неотруйними». Пояснюється це тим, що докази, які були отримані незаконним шляхом, не можуть бути допущеними до справедливого та неупередженого судового розгляду [3].

Вищезазначена доктрина в цивільному процесі регламентується частиною 1 статті 78 ЦПК, де зазначається, що суд не бере до уваги докази, що одержані з порушенням порядку, встановленого законом [1].

Спираючись на доктрину можна зазначити, що доказ визнається недопустимим, якщо він отриманий з порушенням закону. Отримання доказу всупереч порядку, встановленому цим Кодексом, тягне за собою недопустимість такого доказу, а також будь-яких інших доказів, здобутих завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

Отже, сутність доктрини плодів отруйного дерева полягає у визнанні доказів недопустимими внаслідок отримання інформації з порушенням конституційних прав і свобод людини, цивільного процесуального кодексу, кримінального процесуального кодексу та інших законів України, що

регламентують порядок отримання належних, достатніх, достовірних та допустимих доказів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV: станом на 6 квітня 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 09.12.2023)

2. Рішення Європейського суду з прав людини, справа «Лісіца проти Хорватіїї» від 25.05.2010 року.

3. Постанова Європейського суду з прав людини «Гефген проти Німеччини» від 30 червня 2008 N 22978/05

ПРОБЛЕМИ ОСКАРЖЕННЯ ЗАТРИМАННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Юр'єв Денис Сергійович
старший викладач кафедри
кримінального процесу та стратегічних розслідувань
підполковник поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Затримання є однією з найсуворіших заходів забезпечення кримінального провадження. Воно передбачає обмеження свободи особи на певний строк, що може мати значний вплив на її права та інтереси. [1, с. 282]

Оскарження затримання є важливим гарантом прав і свобод особи, яка затримана. Воно дозволяє особі оскаржити законність і обґрунтованість затримання та, у разі задоволення скарги, негайно звільнитися з-під варти.

Законодавство України передбачає два способи оскарження затримання:

- Оскарження затримання у слідчого судді. Цей спосіб оскарження є найбільш ефективним, оскільки дозволяє особі негайно звільнитися з-під варти у разі задоволення скарги.
- Оскарження затримання в іншому порядку, встановленому законом. Цей спосіб оскарження може бути використаний лише у випадках, передбачених законом. Наприклад, затримання особи, яка є іноземцем або особою без громадянства, може бути оскаржено в порядку адміністративного оскарження.

Оскарження затримання у слідчого судді здійснюється шляхом подання заяви про оскарження затримання. Заява про оскарження затримання повинна бути подана протягом 24 годин з моменту затримання особи. Слідчий суддя, розглядаючи заяву про оскарження затримання, має право:

- Задовольнити заяву та звільнити особу з-під варти.
- Відхилити заяву та залишити затримання особи в силі.

- Застосувати інші заходи забезпечення кримінального провадження, не пов'язані з обмеженням свободи особи.

У разі задоволення заяви про оскарження затримання слідчий суддя виносить постанову про звільнення особи з-під варти. Ця постанова є обов'язковою для виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами.

На практиці існує ряд проблем, пов'язаних з оскарженням затримання під час досудового розслідування. [2] Однією з проблем є те, що слідчі судді часто відмовляють у задоволенні заяв про оскарження затримання. Це пов'язано з тим, що слідчі судді, як правило, не мають достатньо часу для ретельного розгляду таких заяв. [3, с. 205]

Іншою проблемою є те, що особи, які затримані, не завжди мають можливість своєчасно та ефективно оскаржити затримання. Це пов'язано з тим, що вони можуть перебувати в стані психологічного шоку, не мати доступу до правових послуг або не мати можливості оплатити їх.

Для вирішення цих проблем необхідно вжити ряд заходів, зокрема:

1. Покращити підготовку слідчих суддів до розгляду заяв про оскарження затримання.

2. Створити механізм, який дозволив би особам, які затримані, своєчасно та ефективно оскаржити затримання.

Наприклад, можна передбачити, що заяви про оскарження затримання будуть розглядатися слідчими суддями, які спеціалізуються на розгляді таких заяв. Крім того, можна передбачити, що особам, які затримані, буде надаватися безоплатна правова допомога для оскарження затримання.

Такі заходи дозволили б забезпечити ефективний захист прав і свобод осіб, які затримані під час досудового розслідування.

Отже, затримання є важливим заходом забезпечення кримінального провадження, але воно також може мати значний вплив на права та інтереси особи, яка затримана. Оскарження затримання є важливою гарантією прав і

свобод особи, яка затримана. Воно дозволяє особі захистити свої права та свободи у разі незаконного або необґрунтованого затримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ:

1. О Шило, Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України (2020р) с. 282.

2. Ухвала Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 14.12.2020 у справі № 686/25116/20<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71099560> дата звернення 15.02.2020.

3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Малик проти України» від 29 січня 2021 р. (заява № 37198/10). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_a61.

ЩОДО ПИТАННЯ МОМЕНТУ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОЗДАТНОСТІ В ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Яшан Яна Дмитрівна
Курсантка ННІ права та підготовки фахівців
Для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ Науковий керівник:
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Юридична особа – спеціальна юридична конструкція, яка надає можливість виражати колективний інтерес фізичних осіб від імені однієї особи і тим персоніфікувати цивільні відносини. Інститут юридичної особи вводиться для того, щоб його норми закріпили організаційно-структурну і функціональну єдність відмінного від фізичної особи учасника цивільних відносин, встановили межі її цивільної правоздатності і дієздатності, визначили порядок створення і припинення, врегулювали низку питань, що загалом дають можливість визначити її правове становище [1].

В Україні, момент виникнення правоздатності в юридичних осіб визначається різними законодавчими актами, наказами та законами, що регулюють процедури створення та функціонування юридичних осіб. Це питання визначається ключових етапів, а основним є процес державної реєстрації.

Відповідно до статті 80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку . Юридична особа наділяється цивільною правосуб'єктністю (право бути суб'єктом цивільних правовідносин), яка складається з правоздатності і дієздатності і спроможністю бути позивачем та відповідачем у суді. [2, с. 388].

Згідно із Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та

фізичних осіб - підприємців", особа набуває правоздатності з моменту внесення відомостей про неї до Єдиної державної реєстрації. Цей процес передбачає подання комплексу документів, включаючи статут, рішення засновників, та інші необхідні документи.

Зареєстровані юридичні особи отримують свідоцтво про державну реєстрацію, яке підтверджує їх правоздатність. Цей момент є ключовим для розпочатку юридичної діяльності, і визначається великою кількістю факторів, включаючи юридичну, фінансову та організаційну структури. При цьому, відомості, занесені до реєстру, стають підставою для визнання юридичної особи суб'єктом права з усіма повноваженнями та обов'язками, які випливають з її статусу.

Після цього моменту юридична особа отримує права та обов'язки, які визначені законом та її установчими документами. Важливим аспектом є те, що правоздатність юридичної особи може бути обмежена чи припинена згідно з законодавством в разі порушення встановлених норм чи інших обставин. Такий підхід забезпечує стабільність та законність функціонування юридичних осіб, сприяючи розвитку підприємництва та правопорядку в Україні. Ці етапи можуть включати підготовку та подання статутних документів, які визначають правовий статус та мету діяльності юридичної особи.

Зазначено, що надання статусу юридичної особи дозволяє їй здійснювати різноманітні правочини, такі як укладення контрактів, власність на майно, здійснення фінансових операцій та участь у судових процесах. Важливо, щоб ці дії були в межах, визначених законом та документами.

Правоздатність також взаємодіє із системою відповідальності: юридичні особи можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення законодавства.Цей аспект гарантує відповідальність юридичних осіб перед суспільством та законом.

Отже, момент виникнення правоздатності в юридичних осіб в Україні визначається законодавством та процедурами реєстрації, що забезпечує структуроване та регульоване функціонування підприємств та організацій у

правовому полі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наталія Віталіївна Шишка, Щодо питання моменту виникнення правоздатності в юридичних осіб. URL:https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/85.pdf(дата звернення 27.11.23)

2. Ященко А. М., Фелик В. І., Бугайчук К. Л., Даниленко А. В., Ізбаш К. С., Кочура О. О., Лєшукова І. В., Методичні рекомендації про особливості кримінального провадження щодо юридичної особи-с.388. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a4641047-75f4-4db2-8dad-92b9bb5c062b/content(дата звернення 27.11.23)

ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ КЛАСИФІКАЦІЇ

Яшан Яна Дмитрівна
Курсантка ННІ права та підготовки фахівців
Для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Цивільні процесуальні правовідносини є важливою складовою правового простору, оскільки вони визначають взаємодію сторін у судовому процесі. Об'єкти цих правовідносин визначаються суб'єктами, предметами та іншими елементами. Спілкування між суб'єктами цивільного процесу визначається їхніми ролями, обов'язками та правами, що впливає на справедливість та ефективність розгляду справ.

Одним з ключових аспектів є поняття суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. Сторони, що беруть участь у судовому процесі, визначають хід та результати розгляду справи. Він включає в себе права та обов'язки сторін, свідків, експертів та інших учасників процесу, що формують динаміку розгляду та вирішення справ, щоб забезпечити справедливий судовий процес.

Предмет цивільного процесу є іншим ключовим об'єктом. Це питання чи конфлікт, який перебуває перед судом, може стосуватися різноманітних питань, таких як майнові спори, особисті права або інші цивільні інтереси. Чітке визначення предмета допомагає судові визначити межі прав та обов'язків сторін і дозволяє зосередитися на суті конфлікту.

Системою цивільних процесуальних правовідносин є сукупність правовідносин у сфері здійснення правосуддя в цивільних справах, тому їх класифікація за великою кількістю ознак є необхідною. Незважаючи на це,

особливого науково-теоретичного та науковопрактичного інтересу проблема визначення системи цивільних процесуальних правовідносин не набула і до сьогодні. Вітчизняні науковці, які в тій чи іншій мірі звертаються до даного питання, користуються працями, датованими ще радянською епохою. Досліджень, здійснених у межах розробки вітчизняних правових інститутів, було здійснено вкрай мало [1].

Наукові обгрунтування класифікації об'єктів цивільних процесуальних правовідносин включають розгляд питань етики та справедливості у судочинстві. Спроби забезпечити баланс між різними інтересами сторін, а також врахування гендерних, соціокультурних та інших аспектів роблять науковий аналіз більш комплексним.

Загалом, наукові дискусії щодо об'єктів цивільних процесуальних правовідносин знаходяться на перетині багатьох галузей, таких як право, філософія, економіка та соціологія. Вони сприяють не лише теоретичному вдосконаленню, а й практичній адаптації судових процедур до сучасних викликів та реалій глобалізованого світу.

Окремі стадії цивільного процесу мають свої спеціальні об’єкти. Так, об’єктом судового розгляду є винесення законного й обґрунтованого рішення (ст. 213 ЦПК). Об’єктом перегляду рішень і ухвал в апеляційному порядку є перевірка законності й обґрунтованості рішень і ухвал суду першої інстанції, які не набули законної сили. Об’єктом перегляду рішень і ухвал у касаційному порядку є перевірка законності й обґрунтованості рішень і ухвал суду першої інстанції, які набули законної сили, а також рішень і ухвал апеляційного суду (ст. 324 ЦПК). Для окремих процесуальних правовідносин, а також їхніх груп (суд – сторони, суд – треті особи, що заявляють самостійні вимоги на предмет спору, суд – судові представники, суд – свідки, суд – експерти) характерний свій спеціальний об’єкт. Об’єкти процесуальних правовідносин залежно від свого характеру мають здатність відповідно реагувати на вплив з боку суб’єктів правовідносини. Ступінь цього реагування, зрозуміло, неоднакова в різних об’єктів. Безсумнівно, що найбільшою здатністю до реагування володіє

поведінка людини, хоча кожний з видів об’єктів правовідносин випробовує на собі вплив суб’єктів [2].

Отже, наукові дослідження з об’єктів цивільних процесуальних правовідносин не лише розкривають глибину та складність цієї теми, але й вносять вагомий внесок у подальший розвиток правозахисного стану. Ці дослідження необхідні для створення сучасних вимог суспільства системи правосуддя, що забезпечить справедливі та ефективні рішення правових питань. Вони не лише висвітлюють теоретичні аспекти, але й сприяють забезпечення ефективне та справедливе вирішення правових конфліктів у різноманітних сферах життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Діденко Лариса Василівна,Система та класифікація цивільних процесуальних правовідносин. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/ 11300/ 15454/ %d0%94%d1%96%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20% d0%9b.%d0%92..pdf?sequence=1&isallowed=y(дата звернення 27.11.23)

2. Діденко Лариса Василівна,Значення об’єктів цивільних процесуальних правовідносин та наукові дискусії відносно проблеми їх класифікації.URL: http://surl.li/nqbkl(дата звернення 27.11.23)